ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ΄. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 1ον

1903 – Ἰανουάριος

ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
«ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ»
1903

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟΝ

Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ *(Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου)* **Πρόεδρος.**
Γ. ΝΕΛΙΣΣΟΥΡΓΟΣ *(Δικηγόρος)* **Ἀντιπρόεδρος.**
Κ. ΠΕΤΑΛΑΣ *(Ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ)* **Γενικὸς Γραμματεύς.**
Γ. ΠΙΣΣΑΣ *(Λογιστὴς τῆς Βιομηχανικῆς Τραπέζης)* **Ταμίας.**
Μ. Ε. ΚΑΝΑΚΑΚΗΣ *(Δικηγόρος)* **α΄. Εἰδικὸς Γραμματεύς.**
Θ. ΓΟΥΣΚΟΣ *(Δικηγόρος)* **β΄. Εἰδικὸς Γραμματεύς.**

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΑΛ. ΒΑΣΣΟΣ (*Ὑποστράτηγος*)
Ν. ΓΙΑΝΝΗΚΩΣΤΑΣ (*Ὑποστράτηγος, πρώην Βουλευτής*)
ΑΝΑΣΤ. ΣΤΟΥΠΗΣ (*Ἀρεοπαγίτης*)
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (*πρώην Ἀρεοπαγίτης*)
Κ. ΜΑΝΙΑΚΗΣ (*Ἀντεισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου*)
Γ. ΑΒΕΡΩΦ *(Βουλευτής)*
ΣΤ. ΚΕΠΕΤΖΗΣ *(Τραπεζίτης)*
ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ *(Ὑφηγητὴς τῆς Φιλολογίας)*
ΑΘ. Δ. ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ *(Λοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ)*
ΙΩ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΡΑΣ *(Ἰατρός)*
ΛΟΥΔ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ (*Γραμματεὺς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης*)
ΔΗΜ. ΜΑΚΡΗΣ *(Διευθυντὴς Ἐκπαιδευτηρίου)*
ΜΙΧ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ *(Ἔμπορος)*
ΘΕΜ. ΧΡ. ΡΗΓΑΣ *(Ἔμπορος)*

'Αριθ. $\frac{\text{Πρωτ.}}{\text{Διεκπ.}}$ 272

«'Εν 'Αθήναις, τῇ 15 Δεκεμβρίου 1902.

"ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,,

«ΠΡΟΣ

Τὸν ἀξιότιμον κύριον Ν. Καζάζην

Πρύτανιν τοῦ 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ Πρόεδρον αὐτῆς.

'Ενταῦθα

Κύριε Πρόεδρε

'Η πεφωτισμένη ὑμῶν διάνοια καὶ ἡ ἐξόχως φιλόπατρις ὑμῶν καρδία, μεθ' ὧν διεκυβερνήσατε τὴν ἡμετέραν 'Εταιρείαν κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς πενταετῆ περίοδον, οὐδενὸς κόπου καὶ μόχθου φεισθέντες, οὐδὲ ὑλικῶν θυσιῶν ἰδίως καὶ προσωπικῶν κινδύνων, ὅπως προαγάγητε καὶ ἀναδείξητε αὐτὴν εἰς τὴν περίβλεπτον περιωπήν, ἣν κατέχει σήμερον ἔν τε τῇ συνειδήσει τοῦ Ἔθνους καὶ τῇ ὑπερασπίσει τῶν ἁπανταχοῦ κινδυνευόντων καὶ ὑπὸ ποικιλωνύμων ἐχθρῶν ἐπιβουλευομένων ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων, ἐπέβαλον λίαν δικαίως εἰς τὴν χθὲς τὸ ἑσπέρας (14 Δεκεμβρίου 1902) συνελθοῦσαν ἐν τακτικῇ συνεδρίᾳ Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν 'Εταίρων τῆς ἡμετέρας 'Εταιρείας νὰ περιβάλῃ ὑμᾶς καὶ διὰ τρίτην ἤδη φορὰν διὰ τῆς ἀμερίστου αὐτῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ν' ἀναθέσῃ ὑμῖν καὶ πάλιν τὸ ὑψηλὸν μέν, ἀλλὰ καὶ τόσον δυσχερὲς ἀξίωμα τοῦ Προέδρου, ἐν πλήρει πεποιθήσει διατελοῦσα, ὅτι μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ μέχρι τοῦδε περινοίας, φιλοπατρίας καὶ δραστηριότητος θέλετε διοικήσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὸ σκάφος τοῦ σωματείου τούτου, πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένου ἐθνικοῦ σκοποῦ.

Ἐπὶ τῇ ὁμοθύμῳ δὲ ταύτῃ ἐκλογῇ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας προαγόμεθα Κύριε Πρόεδρε, τὸ μὲν νὰ συγχαρῶν ὑμᾶς ἐγκαρδίως διὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχεστάτην δρᾶσιν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἐν παντὶ ζητήματι, τὸ δὲ νὰ διαβεβαιώσωμεν ὑμᾶς περὶ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἄκρας ἡμῶν ἀφοσιώσεως, θεωροῦντες τιμὴν ἡμῶν νὰ συνεργαζώμεθα ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην ὑμῶν προεδρείαν καὶ ὑποσχόμενοι ὑμῖν ἀμέριστον τὴν σύμπραξιν ἡμῶν εἰς τὸ μέγα ἔργον, οὗτινος τυγχάνετε πρωτοστάτης.

Δέξασθε, παρακαλοῦμεν, Κύριε Πρόεδρε, τὴν ἔκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ἡμῶν ὑπολήψεως καὶ ἀφοσιώσεως.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
Γ. ΜΕΛΙΣΣΟΥΡΓΟΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Κ. ΠΕΤΑΛΑΣ

Ὁ Ταμίας
ΓΕΩΡΓ. ΠΙΣΣΑΣ

Οἱ Εἰδικοὶ Γραμματεῖς
Μ. ΚΑΝΑΚΑΚΗΣ Θ. ΓΟΥΣΚΟΣ

Οἱ Σύμβουλοι

ΑΛ. ΒΑΣΣΟΣ, Ν. ΓΙΑΝΝΗΚΩΣΤΑΣ, ΑΝΑΣΤ. ΣΤΟΥΠΗΣ, ΑΡΙΣΤΟΜ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, Κ. ΜΑΝΙΑΚΗΣ, Γ. ΑΒΕΡΩΦ, ΣΤ. ΚΕΠΕΤΖΗΣ, ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ, ΑΘ. ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ, ΙΩ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΡΑΣ, ΛΟΥΔ. ΝΙΚΟΛΑΐΔΗΣ, Δ. ΜΑΚΡΗΣ, ΜΙΧ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ, ΘΕΜ. ΧΡ. ΡΗΓΑΣ.

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Τῆς ἐξελίξεως τοῦ συγχρόνου ἐθνικοῦ βίου ἡ ἐπισκόπησις ἥκιστα τυγχάνει ἐνθαρρυντική. Ἐν πᾶσι τοῖς κέντροις τῆς ἐθνικῆς δράσεως ἐκδηλοῦνται τὰ αὐτὰ φαινόμενα. Συγκρούσεις, διάσπασις, ἔλλειψις τῆς προσηκούσης συνεννοήσεως—καὶ τὸ ἀναπόδραστον τοιαύτης ἐθνικῆς καταστάσεως ἀποτέλεσμα, ἡ ἀδράνεια, ἡ ἀτονία, ἡ στασιμότης. Ὑπάρχουσι βεβαίως ἐνιαχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου γενναῖαι δυνάμεις, ἐπισταμένως καὶ μετὰ δεξιότητος δρῶσαι, ἀλλ' αὗται, μεμονωμέναι διατελοῦσαι, ἐξουδετεροῦνται πρὸ τῆς καθολικῆς ἀδυναμίας, εἰς ἣν ἀσυνειδήτως περιάγει ἑαυτὸ τὸ ἑλληνικὸν γένος, καταδιῃρημένον, ἀλληλομαχοῦν, μονονουχὶ συνεργαζόμενον μετὰ πολεμίων στοιχείων πρὸς ἰδίαν καταστροφήν. Καὶ ἐν τούτοις ἄνευ ἀλληλεγγύης καὶ ἑνότητος οἱοσδήποτε ὀργανισμός, εἴτε φυσικός, εἴτε ἠθικός, οὐδὲν δύναται νὰ τελεσιουργήσῃ· τοῦτο διδάσκει ἡ κοινοτάτη τῶν φαινομένων τοῦ βίου παρατήρησις καὶ μελέτη.

Πρὸ τῶν ἀναμφισβητήτων τούτων δεδομένων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἱστορίας, τί πράττομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἐλεύθεροι ἢ ἀλύτρωτοι, κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τοσούτων δοκιμασιῶν, καθ' ἣν ὑπέστημεν τοσαύτας συμφορὰς καὶ καταστροφάς, ἐνῷ τὰς πλείστας τούτων ἠδυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν, προνοητικώτεροι ὄντες, μετετρημένοι, ἐπιτηδείως καὶ σκοπίμως διαχειριζόμενοι τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν περιουσίαν καὶ δύναμιν; Εἰς οὐδὲν ὠφελοῦσιν ἡμᾶς τὰ παθήματα, ἅτινα ἀείποτε ἀνωμολογήθησαν τὰ σοβαρώτα τῶν μαθημάτων. Ἐξακολουθοῦμεν τὸν αὐτὸν βίον, τὴν αὐτὴν ἀπρονοησίαν, ὡσεὶ μηδὲν ὑπέστημεν ἀτυχὲς ἢ δυσάρεστον. Καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐθελοτυφλοῦμεν. Αἱ ἀπώλειαι, ἃς ὑπέστημεν κατὰ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, παρέρχονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἀδιαφορούντων μακαρίως, καὶ δὲν προκαλοῦσι τὴν ἐλαχίστην θλῖψιν, καὶ δὲν ἐξεγείρουσι τὸ ἐλάχιστον συναίσθημα δυσαρεσκείας ἢ ἀγανακτήσεως. Κατέλαβε πάντας, ἐλευθέρους καὶ ἀλυτρώτους, ζῶντας τοὺς μὲν ἐν ἐλευθερίᾳ, ἧς ἐν τούτοις τὴν πραγματικὴν φύσιν καὶ σημασίαν τραγικῶς παρεννοοῦσι, ταλαιπωρουμένους, τοὺς δὲ ἐν στυγερᾷ δουλείᾳ, ἐν πρωτοφανεῖ φυλετικῷ διωγμῷ, κατέλαβεν ἀπελπιστικὴ ἀδιαφορία, ἠθικὸς καὶ πνεύματος κάματος· ἀντιλαμβανόμεθα τῶν περὶ ἡμᾶς, ὡσεὶ

κατὰ μοῖραν, κ α τ' α ἶ σ α ν, τελουμένων, καθ' ὧν δὲν δικαιούμεθα, οὐδ' ὀφείλομεν ν' ἀγωνισθῶμεν. Παρέρχεται οὕτω πολύτιμος καιρός, καθ' ὃν πολλὰ ἠδυνάμεθα νὰ πράξωμεν, ν' ἀγωνισθῶμεν, ἴσως καὶ νὰ μεγαλουργήσωμεν, διότι οἱ μεγάλοι χρόνοι τῆς ἐπικῆς περιόδου τοῦ 21 δὲν εἶναι λίαν ἀφ' ἡμῶν μεμακρυσμένοι. Ἤμεθα τότε εὐαριθμότεροι, ἀσθενέστεροι, ὀλιγώτερον πεπαιδευμένοι. Ἐλαχίστην εἴχομεν συναίσθησιν τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν ἀποστολῆς, διότι ἐλάχιστοι τῶν τότε Ἑλλήνων ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ γινώσκωσιν ἢ νὰ ἐννοῶσι τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων αὐτῶν· ἀλλ' εἶχον πληρεστάτην συναίσθησιν τῶν ἀνθρωπίνων αὐτῶν δικαιωμάτων, ὑπὲρ ὧν ἠγωνίζοντο καὶ ἐκινδύνευον, τῶν ὑ π ὲ ρ π ί σ τ ε ω ς κ α ὶ π α τ ρ ί δ ο ς καθηκόντων.

Τοιοῦτο τὸ ἀπόρρητον τῆς ἑλληνικῆς ἐξεγέρσεως τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος. Ἔστεψε τοὺς ἀγῶνας ἡ νίκη· οὐδ' ἦτο δυνατὸν ἄλλως γενέσθαι. Ὅπως εἶχον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τὰ πράγματα, ἡ ἀπολύτρωσις ὑπῆρξε μερική· ἀλλ' ἠδύνατο τὸ συνείδησιν τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἀποστολῆς λαβὸν ἑλληνικὸν γένος νὰ ρυθμίσῃ τοιουτοτρόπως τὰ κατ' αὐτὸ πράγματα ἔν τε τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι, ὥστε νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι τὴν ἱστορικὴν ἑαυτοῦ παλιγγενεσίαν.

Δὲν ἔπραξε τοῦτο. Τίνος λόγου ἕνεκα; δὲν ἠδυνήθη; Οὐχί· δὲν τὸ ἠθέλησεν. Μετὰ τοὺς ὑπερφυεῖς ἀγῶνας τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κατελήφθη ἐκ χαυνώσεως, ἐκ νάρκης, διακοπτομένης ἑκάστοτε ἐκ σπασμωδικῶν ὑστερικῶν ἐξεγέρσεων, παραπλησίων τῇ *φρενίτιδι*, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπαλλασσόμενον, ἐπαναπίπτει καὶ πάλιν εἰς τὴν προτέραν νάρκην καὶ ἀτονίαν.

Οὕτως ἐξελίσσεται ὁ ἐθνικὸς βίος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας, βίος πενιχρὸς καὶ ἀνάξιος εὐέλπιδος καὶ πρὸς ἀκμὴν καὶ πρόοδον ὀργῶντος λαοῦ. Εἶνε θλιβερὰ ἡ εἰκὼν αὕτη· καὶ ἔτι μᾶλλον τοιαύτη, καθ' ὅσον ἀντεγράφη ἀπὸ τῶν πραγμάτων. Ὁ Ἑλληνισμὸς αὐτοκτονεῖ ἀκαταλογίστως· ἡ ἐθνικὴ ἰδέα ἀποκαρτερεῖ. Ποῦ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐκείνη, δι' ἧς ἐπεβάλλετο ἐπὶ τοσούτων πολεμίων δυνάμεων, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς νέας ἱστορικῆς ἐμφανείας του ἔτη, καὶ ἐξεβίαζε τὴν ἔστω καὶ μερικὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ; Ὑποχωρεῖ πανταχοῦ, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀδρανῆ καὶ ἀνάξιον πρὸς πᾶσαν γενναίαν καὶ θετικὴν ἐνέργειαν, πτήσσει πρὸς πᾶσαν ἐναντιότητα. Καὶ ἐνῷ ὑποδεέστεροι λαοί, οὓς χθὲς καὶ πρώην διηύθυνε καὶ ἐχειραγώγει, ἐν διαστήματι ὀλίγων δεκαετηρίδων ἐδημιούργησαν ἰσχυρὰν πολιτικὴν ὑπόστασιν, ὥστε νὰ καταστῶσιν ἐπικίνδυνοι, αὐτός, ὁ τέως ὑπέροχος καὶ ἐπίλεκτος, ἐξελέγχεται διὰ τῶν πραγμάτων ἥττων τῶν νεηλύδων τούτων καὶ ὀψιφυνῶν ἀνταγωνιστῶν του. Ρωμοῦνοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, μετ' ὀλίγων ἴσως καὶ οἱ Ἀλβανοί, χθὲς καὶ πρώην σκοτεινοὶ καὶ ἄγνωστοι δορυφόροι τοῦ ἑλληνικοῦ ἡλίου, ἀστέρες ἑτερόφωτοι, ἤδη ἐπεφάνησαν αὐτόφωτοι καὶ αὐτενεργοὶ πλανῆται, προσπα-

θοῦντες παντὶ τρόπῳ ν' ἀμαυρώσωσι καὶ νὰ ἐπισκιάσωσι τὸ φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστέρος.

Τίς ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου; Ἐλέχθη πλέον ἢ ἅπαξ ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς Ἐπιθεωρήσεως ταύτης. Ἐνῷ πάντες οἱ πρὸς ἡμᾶς ἀγωνιζόμενοι διεξάγουσι τὸν ἑαυτῶν ἀγῶνα κατὰ πρόγραμμα ὡρισμένον, συνεχές, σκόπιμον, τοὐναντίον ἡμεῖς, ἐλεύθεροι καὶ ἀλύτρωτοι, πράττομεν ἀκριβῶς τοὐναντίον. Οὐδεὶς σκοπὸς ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἡμῶν· οὐδεμία συνέχεια· οὐδ' ἀποκνοῦμεν τὸ παράπαν ν' ἀνατρέψωμεν τὰ χθὲς γινόμενα, οἱονεὶ μετανοοῦντες ἐπ' αὐτοῖς' νὰ ἐγκαταλείπωμεν τὸ ἐθνικὸν πρόγραμμα, ὅπερ ἐκηρύξαμεν ὡς τὸ μόνον δυνάμενον νὰ σώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, μεταβάλλοντες γνώμην, ἐνέργειαν, καθιστάμενοι ἑκάστοτε ὄργανα καὶ ἕρμαια ἐχθρικῶν, ἐπιβούλων ἐπιρροῶν, ἃς χθὲς καὶ πρώην κατεδικάζομεν καὶ ἀνεθεματίζομεν.

Τὸ παλίμβουλον τοῦτο ἐν ταῖς ἐθνικαῖς ἡμῶν μερίμναις καὶ ἐνεργείαις πλέον ἢ ἅπαξ ἀνωμολογήθη καὶ κατεδικάσθη παρ' ἡμῶν τῶν ἰδίων. Δυστυχῶς ἐν τούτοις δὲν ἐσυνετίσθημεν ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων ἀτυχημάτων, ὧν ὑπήρξαμεν κατ' ἀνάγκην θύματα. Στερούμεθα ὡρισμένου, ἐκ τῶν προτέρων προδιαγεγραμμένου ἐθνικοῦ προγράμματος. Ἐντεῦθεν ἡ πρὸς ἡμᾶς δυσπιστία τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐδύναντο ὅπως δήποτε νὰ συμπράξωσι μεθ' ἡμῶν, ἐνισχύοντες καὶ παραστατοῦντες ἐν δεδομένῃ στιγμῇ διευθετήσεως τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων. Μονονουχὶ ἐγκαταλελειμμένοι ἐν τῷ ἐθνικῷ ἀγῶνι, ἀπεξενώθημεν πάσης ἰσχυρᾶς συμπράξεως καὶ ἀποξενούμεθα ὁσημέραι. Πλατωνικαὶ μόνον συμπάθειαι, ἐκτάκτως καὶ αὗται ἐκδηλούμεναι, εἶνε ἀνεπαρκεῖς ἐν τῷ θετικῷ βίῳ τῶν λαῶν. Ἀνάγκη πραγματικῆς, συνεχοῦς συνδρομῆς καὶ ἐπικουρίας. Ἀλλ' αὕτη δὲν παρέχεται ἢ ἐπὶ ἀνταλλάγμασιν. Ἡμεῖς, ὡς ἔθνος καὶ ὡς κράτος, τί ἀντάλλαγμα πραγματικὸν ἠδυνήθημεν νὰ παράσχωμεν μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς κατ' ἀνάγκην διατεθειμένους νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνίσχυσιν; Κηρυττόμεθα, ἀλλὰ θεωρητικῶς μόνον, πολέμιοι τῆς Δυνάμεως ἐκείνης, ἧς τὴν ἄστοργον καὶ ἀνειλικρινῆ πρὸς ἡμᾶς πολιτείαν ἐπανειλημμένως ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ γνωρίσωμεν, καὶ ἐν τούτοις πράγματι στενότερον συνδεόμεθα πρὸς αὐτήν, ὑποχωροῦντες καὶ ὑποδουλούμενοι, ὡσεὶ μηδὲν συνέβη ἐκ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐπιβούλων αὐτῆς σχέσεων. Λέγεται τοῦτο ἆρά γε πολιτικὴ ἐθνική, σοβαρά, μεμελετημένη, ἢ μαρτυρεῖ ἐλαχίστην συνείδησιν καὶ πολιτικὴν ὀξυδέρκειαν καὶ ἐμπειρίαν;

Στερούμεθα ἐθνικῆς πολιτικῆς, ἥτις εἶνε πραγματικὴ τέχνη, ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων ἐρειδομένη. Ἡ πολιτικὴ δὲν ἔχει καρδίαν. Καὶ ὡς ἐρρήθη πρὸ καιροῦ, ἡ καρδία τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς πρέπει νὰ διατελῇ ἀείποτε ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου του. Φεῦ! λείπει ἀφ' ἡμῶν ὁ ἐθνικὸς ἐγκέφαλος, ὁ ὀφείλων νὰ πρωτοστατῇ ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἐθνικοῦ βίου· καθιστάμεθα καθ' ἑκάστην νευρόσπαστα αἰσθημάτων, καὶ τούτων οὐχὶ ἐθνικῶν, ἀλλ' ἀτομικῶν, ἄρα ξένων πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα.

Διότι ἐν τῇ πολιτικῇ δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει, σήμερον μάλιστα, τὸ αἴσθημα ἢ τὸ συμφέρον τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ τὸ συμφέρον, καὶ μόνον τὸ συμφέρον, τοῦ συνόλου. Ἐνόησεν ἆρά γε ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ τὴν στοιχειώδη ταύτην ἀλήθειαν; Παντάπασιν. Καὶ ὁ ἐθνικὸς οἰακοστρόφος ἐκτελεῖ τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ἔργον ἄνευ πυξίδος, ἄνευ πηδαλίου ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, ἄνευ ἑνιαίου καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐρειδομένου ἐθνικοῦ προγράμματος.

Πλέον ἢ ἅπαξ κατηγγέλθη παρὰ φίλων καὶ ἐχθρῶν, ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ ὡς ἀλλοπρόσαλλος καὶ ἀσυνάρτητος. Πάντες ἐπανελάβομεν τοῦτο κατακόρως. Ἀλλὰ τί ἐπράξαμεν, ἀντεπεξερχόμενοι κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου νοσήματος; ποῖον θεραπευτικὸν ἀντίδοτον μετεχειρίσθημεν κατὰ τοῦ νοσήματος τούτου; μηδέν. Ὡς κισμετλῆδες Ἀνατολῖται ἀφιέμεθα εἰς τὴν τύχην. Ἀλλ' ἀγνοοῦμεν, ὡς μὴ ὤφελε, τὸ παλαίφατον ἐκεῖνο καὶ πολυθρύλητον λόγιον τοῦ πολιτικωτάτου λαοῦ, ὅστις ἐπραγμάτωσεν αὐτὸ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐν τῷ μακρῷ αὐτοῦ ἱστορικῷ βίῳ — Audaces fortuna juvat...

Ἐν συντομίᾳ τοιαύτη ἡ εἰκὼν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν καταστάσεως. Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ὁσημέραι καθίστανται θρασύτεροι καὶ τολμηρότεροι. Ἡμεῖς, οἵ τε ἐλεύθεροι καὶ οἱ ἀλύτρωτοι, ἀπρακτοῦμεν, τυρβάζομεν περὶ ἐντελῆ καὶ ἀσήμαντα. Ὁποῖον τυγχάνει τὸ ἐθνικὸν φρόνημα κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας ἡμέρας, πῶς ἀντιλαμβάνονται τῶν μεγάλων αὐτῶν ὑποχρεώσεων ὡς ἐλεύθερον Κράτος, ἡ Ἐκκλησία, ἡ Ἐκπαίδευσις, οἱ παράγοντες ἐν γένει τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς; Πάντες ὑστεροῦμεν, ἐνῷ τὰ ἐθνικὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δίκαια παραγνωρίζονται καὶ παραβιάζονται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ.

Καιρὸς ν' ἀνανήψωμεν, νὰ πολιτευθῶμεν συνετώτερον καὶ σκοπιμώτερον. Εὔχομαι τοῦτο εἰς τὸ Πανελλήνιον, ἀρχομένου τοῦ νέου ἔτους.

Ν. Καζάζης.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ

Ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας

κ. Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Κύριοι. Ὡς παρετηρήσατε, διεκόπησαν ἐπὶ 15 ἡμέρας αἱ περὶ Μακεδονίας διαλέξεις μου, ἕνεκα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὁποίων εἶχε προκληθῇ ἡ προσοχὴ τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τῶν ἔξω ἀδελφῶν, μὴ δυναμένων, οὐδ' ὀφειλόντων ν' ἀδιαφορῶσιν εἰς τὰς περιπετείας τοῦ ἐλευθέρου Κράτους, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ πρόοδος διατελεῖ εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰς τύχας τοῦ ἔξω τῶν πολιτικῶν ὁρίων Ἑλληνισμοῦ, ὅστις τὴν πλήρωσιν τῶν πόθων αὐτοῦ ἐντεῦθεν κατ' ἐξοχὴν ἀναμένει.

Ἤδη, ἀναλαμβάνων τὰς διαλέξεις, μετ' εὐχαριστήσεως σᾶς ἀναγγέλω, ὅτι ἡ ἐργασία τῆς ἡμετέρας Ἑταιρίας καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἔσχον εὐάρεστον ἀπήχησιν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, τοῦ μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦντος τὰς ἐργασίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολλῶν ὀργάνων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Τύπου, ἀναγνωρίσαντος καὶ παραδεχθέντος τὰ ἐπιχειρήματα ἡμῶν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἀνυποστάτων ἀξιώσεων τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς χώρας.

Βεβαίως δὲν ἔλλειψαν καὶ οἱ ἀμφισβητήσαντες τοὺς ἡμετέρους ἰσχυρισμούς, ὡς ἐπὶ παραδείγματι συνέβη ἔν τινι δημοσιογραφικῷ ὀργάνῳ τῆς Βιέννης. Τὸ ὄργανον τοῦτο, τὸ ἄλλως τε ἀπροκάλυπτον δεικνῦον συμπάθειαν πρὸς τοὺς Σλαύους, δὲν ἐδίστασε, μνημονεῦον τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ διαλέξεων, νὰ μὲ ἀποκαλέσῃ ἰδιολόγον, μαχόμενον ὑπὲρ τῆς οὐτοπίας μιᾶς μεγάλης Ἑλλάδος, ἐχούσης πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἰδοὺ μέχρι τίνος σημείου προβαίνει τὸ θράσος τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν καὶ τῶν συνηγόρων αὐτῶν. Ἀφοῦ δὲν παραξενεύονται ἐπὶ τῷ κηρύγματι τῶν Βουλγάρων, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν πρωτεύουσα τὸ «Τσαριγρὰδ» αὐτῶν, μέμφονται τοὺς Ἕλληνας, ἀποκαλοῦντες αὐτοὺς ἰδεολόγους, διότι δὲν θέλουσι νὰ λησμονήσωσιν, ὅτι ὑπὲρ τοὺς δέκα αἰῶνας ὑπῆρξεν αὕτη ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν βασιλεύουσα, διότι δὲν θέλουσι νὰ λησμονήσωσιν, ὅτι ὁ ἡρωϊκὸς

αὐτῆς αὐτοκράτωρ, ὁ ἰδεολόγος οὗτος πρόμαχος τῆς ἐθνικῆς τιμῆς. ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἐμπνεόμενος ὑπὸ ἑλληνικῆς συνειδήσεως. Ὅ τι διὰ τοὺς Ἕλληνας εἶνε οὐτοπία, διὰ τοὺς Σλαύους πρέπει νὰ καταστῇ πραγματικότης. Ἰδοὺ ποία εἶνε ἡ λογικὴ τῶν ἐχθρῶν μας! Ἂς μᾶς ἀποκαλῶσιν ἰδεολόγους... ἡμεῖς θὰ κολακευώμεθα ἐπὶ τούτῳ. Ἀπὸ τῆς Βιέννης ταύτης, ἐξ ἧς ἐχαρακτηρίσθημεν ὡς ἐστερημένοι πάσης πραγματικῆς πολιτικῆς ἀντιλήψεως, ἐχαρακτηρίζετο ἡ ἰδέα τῆς γερμανικῆς ἑνότητος ὡς μεταφυσικὴ χίμαιρα, ἡ δὲ Ἰταλία ὡς γεωγραφικὴ ἔκφρασις, ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ πίστις, ἡ ἰδεολογία τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν, κατέστησαν τὴν οὐτοπίαν πραγματικότητα, εἴτε ἤθελον, εἴτε δὲν ἤθελον τοῦτο οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς. Ὅταν ἔχωμεν πίστιν, ὅταν ἐργαζώμεθα, τῇ δὲ ἐργασίᾳ ἕπεται ἡ ἐπιτυχία, θὰ καταβάλωμεν πάντα τὰ προσκόμματα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἡμετέρου ἔργου. Ὁ ἐπιμένων νικᾷ, ἀλλ' ὁ ἀγωνιζόμενος κατακτᾷ. Τοιαύτη ὑπῆρξε πάντοτε ἡ λογικὴ τῆς ἱστορίας.

Ἐπιτρέψατέ μοι, παρακαλῶ, νὰ σᾶς διηγηθῶ ἀνέκδοτόν τι τοῦ ἐν Γερμανίᾳ σπουδαστικοῦ βίου μου: Ἐπεσκέφθην μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἔγκριτον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας καὶ διακεκριμένον πολιτικὸν τῆς Σαξωνίας, ἀγωνισθέντα καὶ τοῦτον μετὰ τοσούτων ἄλλων ὑπὲρ τῆς χ ι μ α ί ρ α ς τῆς γερμανικῆς ἑνότητος. Μεταξὺ ἄλλων μὲ ἠρώτησεν, ἂν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐξακολουθῶμεν ἐπιδιώκοντες τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἰδέας, ὅ περ, ὡς ἰσχυρίζετο, παρεκώλυεν ἡμᾶς, ὅπως ἐπιδιώξωμεν τὴν ἐπίτευξιν ὑλικωτέρων πραγματικῶν συμφερόντων τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. — «Μάλιστα, κύριε καθηγητά, ἀπεκρίθην εἰς αὐτόν· ἐπιδιώκομεν καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ἐπιδιώκοντες τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἥτις εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν δύναμις ἡμῶν. Καὶ σεῖς οἱ Γερμανοὶ οὕτως ἐσκέφθητε καὶ οὕτως ἐπράξατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον· παρημελήσατε εὐτελέστερα συμφέροντα, χάριν τῆς ἰδέας, εἰς ἣν ὀφείλετε τὴν σύγχρονον ὑμῶν ὑπεροχὴν μεταξὺ τῶν μεγάλων κρατῶν. Οὐδὲν ἔθνος δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἑνὸς τοιούτου προγράμματος, ὅσον ἂν φαίνηται τοῦτο ἐκ πρώτης ἀπόψεως χιμαιρικὸν καὶ ἀφῃρημένον. Ὁ λόγος ἐγένετο σὰρξ καὶ ἡ ἰδέα θὰ καταστῇ πραγματικότης».

—«Ἔχετε δίκαιον, μοὶ ἀπήντησεν ὁ καθηγητής, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὸ μάθημα, ὅπερ μοὶ ἐδώκατε».

Ἀπεχαιρετιζόμεθα μετ' ὀλίγον. Ὁ διακεκριμένος ἀνὴρ μοὶ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα, συνιστῶν νὰ μὴ λησμονήσω ποτὲ τὴν ἰδέαν, ἣν μετὰ τοσαύτης παρρησίας εἶχον εἰς αὐτὸν ἀναπτύξῃ.

Δὲν πρέπει νὰ μᾶς ταράττωσι, κύριοι, αἱ τοιαῦται συμβουλαὶ καὶ μάλιστα, ὅταν αὗται προέρχωνται ἐκ προσώπων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως συνδεδεμένων μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. Πάντες οὗτοι ἐκφράζονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τοιουτοτρόπως, ἐξ ὑπόπτου ὑπολογισμοῦ. Ἡ ἐφημερίς, ἥτις ἐπέκρινεν ἡμᾶς, ὡς ἐπιζητοῦντας τὴν πραγμάτωσιν μιᾶς οὐτοπίας, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς ἐρωτήσῃ, ἐὰν δὲν εἴμεθα εὐχαριστημένοι

μὲ τὴν νότιον Μακεδονίαν, ἥτις μᾶς ἀνήκει δικαίως. «Ὄχι!» ἀποκρίνομαι. Ἐπιζητοῦμεν ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν, καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ ἱστορικὰ ὅρια. Εἶναι καθῆκον ἡμῶν τοῦτο, οὐδ' εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ ἐγκαταλίπωμεν ἑλληνικωτάτην χώραν, ἥτις ἀείποτε συνεμερίσθη τὰς περιπετείας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ἀλλὰ ζητοῦμεν νὰ πράξωμεν τοῦτο ἐντίμως καὶ οὐχὶ λῃστρικῶς.

Διεκδικοῦμεν τὰ ἐπ' αὐτῆς ἑλληνικὰ δίκαια, οὐχὶ διὰ τῆς μεθόδου τῶν δολοφονιῶν καὶ τῶν δηώσεων, ἀλλὰ διὰ τῆς προσηκούσης πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐργασίας. Ἐὰν δὲ δὲν ζητῶμεν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μεταρρυθμίσεις ἐν Μακεδονίᾳ, τοῦτο προέρχεται, διότι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἑλληνικαὶ χῶραι, διατελοῦσαι ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας. Δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον εἰς ἡμᾶς νὰ περιορίσωμεν τὸ ἐθνικὸν κήρυγμα μόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνῷ ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἡ ἑλληνικωτάτη Ἤπειρος διατελεῖ ἔξω τῶν συνόρων τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, μολονότι ἀνεγνώρισε τὰ δίκαια αὐτῆς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, μολονότι ἄλλαι ἑλληνικώταται χῶραι, ἡ Θράκη, αἱ Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἡ ἑλληνικὴ Μικρασία, διοικοῦνται καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ Μακεδονία. Ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν θορυβοῦμεν, ὅταν γίνηται λόγος περὶ Μακεδονίας, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παύσωμεν κηρύττοντες τὰ ἀναφαίρετα ἡμῶν δίκαια ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὀφείλω νὰ σᾶς παρατηρήσω ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ βερολίνειον Συνέδριον ἐσκέπτετο ἐν τῷ 23ῳ ἄρθρῳ τῆς Συνθήκης, δι' ἧς ἐκανονίζοντο αἱ σχέσεις τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, καθώριζε τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς κρείττονος διοικήσεως τῶν εἰς τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν ὑπολειφθεισῶν ἐπαρχιῶν, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ἰδιαιτέραν μέριμναν περὶ τῆς Μακεδονίας ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω τὸ περιβόητον τοῦτο ἄρθρον, τὸ καθ' ἑκάστην ἐπικαλούμενον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν συνηγόρων αὐτῶν: «Ἡ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ ἐφαρμόσῃ αὐστηρῶς ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ 1868 μετὰ »τῶν τροποποιήσεων, ὅσαι ἤθελον κριθῇ δίκαιαι. Ἀνάλογοι κανονισμοὶ κατὰ τὰς »ἐπιτοπίους ἀνάγκας, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ περὶ ἀπαλλαγῆς φόρου προνομίου, ὅπερ »κέκτηται ἐξαιρετικῶς ἡ Κρήτη, ἐφαρμοσθήσονται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς εὐρω»παϊκῆς Τουρκίας, δι' ἃ ἡ παροῦσα Συνθήκη δὲν προβλέπει ἰδιαιτέραν ὀργάνωσιν. »Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ ἐπιφορτίσῃ εἰδικὰς ἐπιτροπάς, ἐν αἷς τὸ ἰθαγενὲς στοιχεῖον »εὐρέως θ' ἀντιπροσωπεύηται, ὅπως συντάξωσι τὰς λεπτομερείας τῶν νέων τούτων »κανονισμῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ. Τὰ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιτροπῶν τούτων προ»κύψοντα σχέδια ὀργανώσεων ὑποβληθήσονται εἰς μελέτην τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, »ἥτις πρὶν ἢ δημοσιεύσῃ τὰ δι' ὧν τὰ σχέδια τεθήσονται εἰς ἐνέργειαν ἐπίσημα »ἔγγραφα, θὰ λαμβάνῃ τὴν γνώμην τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις κατηρτίσθη »διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν».

Τί συμπεραίνετε ἐκ τούτων; Ὅτι τὸ βερολίνειον Συνέδριον ἐπέτασσε μεταρρυθμίσεις δι' ὅλους τοὺς ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ λαούς, τὴν βελτίωσιν τῆς κατα-

στάσεως τῶν ὁποίων ἐπεθύμει. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ὑποκρίνονται ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων. Ἀγνοοῦσιν, ὅτι ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας ὑπάρχουσι καὶ τόσαι ἄλλαι χῶραι. Πῶς δὲ ἐννοοῦσι τὰς μεταρρυθμίσεις; Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω τὰ κυριώτερα σημεῖα σχεδίου ὀργανισμοῦ διὰ τὴν Μακεδονίαν, ὅπως διετυπώθη ἐν ἔτει 1896 ὑπὸ τοῦ λεγομένου Κεντρικοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου τῆς Σόφιας καὶ ὅπερ υἱοθέτησαν πᾶσαι αἱ ἔκτοτε βουλγαρικαὶ κυβερνήσεις.

Ἰδοὺ τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ σχεδίου τούτου: 1) Ἐκ τῆς Μακεδονίας θέλει σχηματισθῇ αὐτοτελὴς ἐπαρχία μὲ πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκην. 2) Ὁ διοικητὴς δέον νὰ διορίζηται ἐπὶ 3—5 ἔτη, λαμβανόμενος ἐκ τοῦ μέσου τῆς ἐπικρατούσης ἐθνότητος. 3) Θέλει καταρτισθῇ ἐπαρχιακὴ συνέλευσις, τῆς ὁποίας οἱ πληρεξούσιοι θὰ ἐκλέγωνται ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις αὕτη θ' ἀσχολῆται καὶ ἀποφασίζῃ περὶ ὅλων τῶν ἐσωτερικῶν ζητημάτων. 4) Θέλει καθιερωθῇ ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς περιουσίας καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. 5) Οἱ ὑπάλληλοι θὰ λαμβάνωνται ἐκ τῆς ἐθνότητος, ἥτις ὑπερισχύει εἰς ὡρισμένον μέρος (κατὰ τόπους). 6) Ἐπίσημος γλῶσσα ἐκτὸς τῆς τουρκικῆς θὰ θεωρῆται καὶ ἡ τῆς ἐπικρατούσης κατὰ τόπους ἐθνότητος. 7) Ἡ ἐθνικὴ ἐκπαίδευσις ἐπαφίεται εἰς τὸν πληθυσμόν. 8) Πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως θέλει καταρτισθῇ χωροφυλακὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καθολικῆς νεοσυλλεξίας· ἡ χωροφυλακὴ διατελεῖ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ διοικητοῦ. 9) Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων ψηφίζεται ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐκ τῶν εἰσπραττομένων προσόδων 15 % δίδονται εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀφιεροῦται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπαρχίας. 10) Ἅπασαι αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται δέον νὰ εἰσαχθῶσι καὶ εἰς τὸ βελαέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως».

Καὶ τίνας ἄλλας ἀξιώσεις διετύπου πρό τινων ἡμερῶν ἀκόμη ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας Δάνεφ, ἢ πάντα ταῦτα τὰ τερατολογήματα τοῦ ἀναγνωσθέντος σχεδίου τοῦ ἐν Σόφια Κομιτάτου; Προκειμένου περὶ Μακεδονίας, δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔλθωσιν εἰς οἱανδήποτε συνεννόησιν πρὸς τοὺς αὐτοτιτλοφορουμένους τούτους προασπιστὰς τῶν χριστιανικῶν δικαίων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ καὶ δὴ ἐν Μακεδονίᾳ, ὁσάκις δὲ ἐγένετο οἱαδήποτε ἀπόπειρα πάντοτε ἠπατήθημεν. Ἡ δολιότης καὶ ἡ ἀπάτη ὑπῆρξαν ἑκάστοτε τὰ κυριώτατα τῶν ὅπλων τῶν ἀνθρώπων τούτων. Ἂς τοὺς ὑποπτεύωμεν, μὴ παρέχοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλαχίστην ἐμπιστοσύνην. Μία τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐφημερίδων τοῦ Κομιτάτου, ὁ «Στρυμών», ἠρώτα πρό τινων ἡμερῶν, διατί, ἀφοῦ ἰσχυριζόμεθα ὅτι ἔχομεν ἑλληνικὴν πλειονότητα ἐν Μακεδονίᾳ, δὲν ἐπιζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς μεταβολὴν τῆς πολιτικῆς αὐτῆς καταστάσεως. Εὔκολος ἡ ἀπάντησις. Διότι, ὡς ἔλεγον ἀνωτέρω, δὲν χωρίζομεν τὸ ζήτημα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θράκης, ἀπὸ τὸ ζήτημα τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, διότι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπιδιώκομεν τὴν αὐτονομίαν τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων τῆς τουρκικῆς αὐτοκρα-

τορίας, ἀλλὰ τὴν συνένωσιν πάντων τούτων τῶν τμημάτων τῆς ἑλληνικῆς χώρας μετὰ τοῦ ἐλευθέρου κράτους, ὅπως ἀποτελεσθῇ πλήρης ἡ ἑνότης.

Τοιοῦτο ἦτο, εἶνε καὶ ἔσεται τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν πρόγραμμα.

Καὶ ἤδη ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παρακολουθήσω ἐπ' ὀλίγον τὴν πορείαν τοῦ προέδρου τοῦ Κομιτάτου τῆς Σόφιας ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν. Λυποῦμαι πολύ, διότι ὁ νέος οὗτος Πέτρος τῆς χριστιανικῆς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων Σταυροφορίας, δὲν εὗρεν ἀπήχησιν, ὅπου καὶ ἂν μετέβη, δὲν εὗρε τὸν Οὐρβανὸν τῆς συγχρόνου χριστιανωσύνης, οὔτε ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ Βιέννῃ, οὔτε ἐν τοῖς δημοκρατικοῖς Παρισίοις. Λυποῦμαι πολὺ διότι δὲν εὑρέθη νέος Οὐρβανὸς ἐπιφωνῶν: «Εἶνε θέλημα Θεοῦ» καὶ κηρύττων σταυροφορίαν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως τῆς πατρίδος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν χώραν τῶν Τσάρων τῆς Βουλγαρίας. Δυστυχῶς ἐν μὲν τῇ αὐτοκρατορικῇ πρωτευούσῃ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, ἐν δὲ τῇ γαλλικῇ μόλις ἐγένετο δεκτὸς ν' ἀγορεύσῃ ἐνώπιον ὁμίλου τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρεπιδημούντων ποικιλωνύμων Σλαύων καὶ νὰ λάβῃ μίαν ἢ δύο συνεντεύξεις πρὸς συντάκτας ἐφημερίδων, γνωστῶν ἀπό τινος χρόνου διὰ τ' ἀ φ ι λ ο κ ε ρ δ ῆ αὐτῶν φιλοσλαυϊκὰ αἰσθήματα.

Δυστυχῶς μεταξὺ τῶν ὀργάνων τούτων τοῦ παρισινοῦ τύπου εὑρέθη καὶ ἔγκριτος ἐφημερίς, ὁ «**Χρόνος**», νὰ γράψῃ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξ ἀγνοίας, τὰ ἑπόμενα παράξενα, ἐξ οἷς συνδέεται ἀκατανοήτως ἡ Μακεδονία μετὰ τῆς Βουλγαρίας, ὡς εἰ ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν οὐσιώδης τις σχέσις. Σᾶς ἀναγινώσκω ταῦτα καὶ ἀφίνω νὰ σκεφθῆτε καὶ νὰ κρίνητε περὶ αὐτῶν:

«Ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Μακεδονία, λέγει, διεξάγουσι ἀναγκαστικῶς τὸ ἴδιον παιγνίδιον. Ἡ Τουρκία τὸ γνωρίζει. Ἡ Εὐρώπη δὲν δύναται νὰ κάμῃ ὅτι τὸ ἀγνοεῖ. Ἔργον διπλωματίας, γινωσκούσης τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ μεριμνώσης ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ πρὸς αὐτὸ σεβασμοῦ, εἶνε νὰ ζητήσῃ, πρὶν διαλυθοῦν αἱ χιόνες καὶ ἐπαναρχίσουν αἱ ἐχθροπραξίαι, τὸ μέσον ὅπως συμβιβάσῃ τὰ δίκαια τῆς Μακεδονίας καὶ τοὺς πόθους τῆς Βουλγαρίας μὲ τὴν νομιμότητα τῆς τάξεως τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τὴν εἰρήνην τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου».

Τοιαῦτα μεταξὺ ἄλλων γράφει ὁ «**Χρόνος**» τῶν Παρισίων!

Ἀγνοῶ ποία δύναμις φυσικὴ ἢ ὑπερφυσικὴ συνετέλεσεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἄρθρου τούτου. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὀφείλομεν πάντες ν' ἀναμιμνησκώμεθα τὸν παλαιὸν χρησμὸν τοῦ Δελφικοῦ θεοῦ.

«Ἀργυρέαισι λόγχαισι μάχου καὶ οὕτω νικήσεις».

Ἀλλὰ δὲν ἐξαρκοῦσι μόνον οἱ διδάσκαλοι τῶν σχολείων καὶ ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸ πολιτικὸν σχέδιον τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ. Ὡς πρὸς τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ ἐνέργεια ὑπερβάλλει τὴν βουλγαρικὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἐπιτακτικὸν ἄρα συμφέρον ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν τροποποίησιν τῶν μέσων τῆς ἐνεργείας. Αὐτὸ τοῦτο ἔλεγεν ἀκριβῶς ὁ Σαράφωφ πρό τινος καιροῦ, ἐπιδιώκων τὴν μεταβο-

λήν: «Οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν μᾶς ὠφέλησαν. Θὰ μεταχειρισθῶμεν ὡς μέσον ἐνεργείας τὸν τρόμον, δι' οὗ καὶ μόνου δυνάμεθα νὰ ἐπικρατήσωμεν καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τῶν Τούρκων. Ὑπὸ τοιοῦτον πρόγραμμα ἤρξατο δραστηριωτέρα ἡ ἐνέργεια ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ ἐν Σόφιᾳ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου—ἡ τρομοκρατία διὰ τῆς λῃστείας καὶ τῆς δολοφονίας.

Τοιοῦτον εἶνε τὸ σύμβολον τῆς βουλγαρικῆς πίστεως. Ὅταν δὲν ἐξαρκῇ ἡ πειθώ, ἀντικαθίσταται αὕτη διὰ τῆς λῃστείας ἢ τῆς δολοφονίας τῶν ἀντιφρονούντων Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Μουσουλμάνων. Δὲν ὑπάρχει χρῆμα πρόχειρον; Ἐξευρίσκεται διὰ τοῦ τρόπου. Ὁ δὲ τυχὸν ἀρνούμενος θὰ φονευθῇ. Οὐαὶ τῷ ἀντιφρονοῦντι!

Καὶ ὅτι οὐδεμίαν λέγω ὑπερβολήν, ταῦτα ἀναφέρων, θα μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ σᾶς ἀναγνώσω τεμάχια βουλγαρικῶν, σερβικῶν καὶ ρωσσικῶν ἐφημερίδων, δι' ὧν καταγγέλλεται εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἡ λῃστρικὴ καὶ δολοφονικὴ πολιτικὴ τῶν μεγαλοϊδεατῶν τῆς νέας Βουλγαρίας. Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐξεικονίζει ἡ βουλγαρικὴ ἐφημερὶς «Μίρ», ὄργανον τῶν περὶ τὸν πρώην πρωθυπουργὸν Στοΐλωφ, τὴν ἠθικὴν ποιότητα τῶν περὶ τὸν Σαράφωφ:

«Ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἀπελευθερώσεως ἡμῶν, οὐδέποτε ἄλλοτε ἔχομεν ἄχρι τοῦδε τοιαύτην ἐχθρικὴν καταφορὰν κατὰ τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Ἐρίζοντες πρὸς τοὺς Ρωμούνους, ὑποπτευόμενοι ὑπὸ τῶν Σέρβων, περιφρονούμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων, μισούμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, περιήλθομεν εἰς ἀδιέξοδον καὶ ἀγνοοῦμεν τί τὸ δέον γενέσθαι. Ἡ Εὐρώπη ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἄρχεται ἐπεμβαίνουσα ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς ἡμῶν πράγμασιν, ἐπιμένει εἰς τὴν κατάργησιν γνωστῶν καθιδρυμάτων(;) καὶ ἀπειλεῖ ἡμᾶς διὰ τῆς τουρκικῆς κατοχῆς. Ἀποβαίνει ὄντως δυσχερὴς ἡ ἐξέτασις καὶ ἐξακρίβωσις τῶν αἰτιῶν, αἵτινες ὤθησαν τὴν Βουλγαρίαν εἰς τοιαύτην κατάστασιν.

«Ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Σταμπούλωφ, μετεχειρίζετο τὴν μακεδονικὴν Προπαγάνδαν ὡς φόβητρον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἐκράτει στιβαρῶς ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ το ζήτημα τοῦτο. Μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως αὐτοῦ, τὰ πράγματα ἤλλαξαν μορφήν, βαθμηδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον τὸ μακεδονικὸν κεντρικὸν Κομιτᾶτον ἀπέβη κράτος ἐν κράτει καὶ περιέστη εἰς ἰδιαιτέρας πρὸς τὸν Ἡγεμόνα σχέσεις, ἀνεξαρτήτως τοῦ Ὑπουργείου. Τὰ διάφορα βουλγαρικὰ ὑπουργεῖα, τὰ διαδεξάμενα ἄλληλα κατὰ τὰ τελευταῖα ἓξ ἔτη, ἐπὶ πλέον καὶ πλέον ἀπώλεσαν τὴν ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου δύναμιν αὐτῶν καὶ ἐξουσίαν. Τὸ Ὑπουργεῖον Πετρώφ, πρὶν ἢ παραιτηθῇ, ἐπειράθη νὰ ἐφαρμόσῃ αὐστηρὰ ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου μέτρα, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποπείρας ταύτης οὐδὲν ἕτερον προέκυψε πλὴν τοῦ τῶν πνευμάτων ἐξερεθισμοῦ.

«Οἱ σταμπουλωφισταὶ πρῶτοι ἔσπευσαν, ὅπως ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀνεπιτυχοῦς ταύτης καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀνειλικρινοῦς διαμάχης μεταξὺ τοῦ Ὑπουργείου καὶ τῶν πρωταιτίων τῆς Προπαγάνδας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τὸν βουλ-

γαρικὸν λαὸν αἴσθημα ἀπιστίας καὶ ἐχθρότητος πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Ἡ ἐφημερὶς «**Νέος Αἰὼν**» μέχρι τοιούτου σημείου ἐλήλυθεν, ὥστε ἀποδίδει τῇ ρωσσικῇ πολιτικῇ σκληρὰ καὶ ὕπουλα σχέδια, σχετικῶς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν· ἡ Ρωσσία δῆθεν σκοπίμως ὑποβάλλει τὴν ἐν Μακεδονίᾳ μελετωμένην ὑπὸ τῶν Τούρκων σφαγήν, ὁμοίαν ἐκείνης, ἥτις οὐ πρὸ πολλοῦ συνετελέσθη ἐν Ἀρμενίᾳ!

«Ἀρίδηλον καθίσταται, ὅτι ὁ σταμπουλωφισμὸς ἐν Βουλγαρίᾳ δὲν ἐξέλιπε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σταμπούλωφ, ὡς ὁ Μιλανισμός, οὐαί! δὲν ἐξέλιπεν ἐν Σερβίᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλάνου. Οἱ διάδοχοι καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σταμπούλωφ ἐλέγχονται χείρονες καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἐπειδὴ ὁ Σταμπούλωφ ἔθετεν ὅρια τῶν ὁρμῶν καὶ τῶν τάσεών των.

«Οἱ νῦν ὅμως Σταμπουλωφισταὶ οὐδὲν ὅριον ἀναγνωρίζουσιν, ἀπ' ἐναντίας δὲ εἰσὶν ἕτοιμοι νὰ προκαλέσωσιν εἰς ἀγῶνα πάσας τὰς Μεγάλας Δυνάμεις. Τοῦτο δὰ εἶνε καθαρὰ μωρία! Ἀλλ' ὅμως εἶνε λίαν λυπηρόν, ὅτι ἡ μωρία αὕτη ὑποδουλεῖ ὁλόκληρα λαϊκὰ στρώματα, προβαίνοντα εἰς συγκρότησιν διαφόρων ἀνοήτων διαδηλώσεων καὶ διαμαρτυρήσεων ἀνὰ τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἀπαγγέλλονται φλέγοντες φανατικοὶ λόγοι θηριωδεστάτου περιεχομένου.

«Ἡ ἰδέα τῆς ἐκδικήσεως διὰ τῶν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς δολοφονιῶν, βαθέως ἐρριζοβόλησεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου. Κυρία ἐκ Σόφιας οὐ πρὸ πολλοῦ ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸ ὡς δῶρον φάσγανον, ἡ ἀκωκὴ τοῦ ὁποίου κοσμεῖται μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «θάνατος εἰς τὸν ἐχθρόν». Διδασκάλισσα ἐκ Σιστόβου δωρεῖται ὅπλον μετὰ 500 φυσιγγίων, ἑτέρα δὲ ἐκ Γαστόβης ἀποστέλλει εἰς τὸ Κομιτᾶτον μεταξίνας περικνημίδας. Τὸ δὲ Κομιτᾶτον διενεργεῖ ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν του χρηματικὰς ἐκβιάσεις, περὶ ὅλων δὲ τῶν ποσῶν, τῶν τοιούτῳ τρόπῳ συλλεγέντων, δημοσιεύεται λογαριασμὸς ἐν τῇ ἐφημερίδι «**Μεταρρυθμίσεις**». Διὰ τοιούτων εἰσπράξεων ἐτησίως τὸ Κομιτᾶτον συλλέγει 500 περίπου χιλιάδας φράγκων. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔχει ἰδιαίτερον ταχυδρομεῖον, οἱ πράκτορες τοῦ ὁποίου διανέμουσι φυλλάδια καὶ ἐπαναστατικὰς προκηρύξεις ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν. Πᾶς δέ, ὅστις δὲν συμμορφοῦται πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Κομιτάτου, ἢ προδίδει τὰ μυστικὰ αὐτοῦ, ὑπόκειται εἰς θανατικὴν ποινήν. Αἱ θανατικαὶ καταδίκαι, αἱ ὁριζόμεναι ὑπὸ τῶν κεντρικῶν Κομιτάτων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, παραπέμπονται δι' ἰδιαιτέρων πρακτόρων, ἐν τῇ συνειδήσει!!! τῶν ὁποίων βαρύνουσι πλεῖσται δολοφονίαι.

«Ἐν Μακεδονίᾳ, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἡγετῶν τοῦ Κομιτάτου, πολλάκις ἤδη ἐγένοντο ἀπόπειραι εἰς ἐπανάστασιν, ἀλλὰ πάντοτε, τῇ ἐγκαίρῳ τῶν Δυνάμεων ἐπεμβάσει, προελαμβάνετο ἡ δυστυχία, ἐπὶ δὲ τῆς Βουλγαρίας ἠσκεῖτο γνωστὴ πίεσις. Καὶ νῦν δὲ ἡ ἡγεσία τοῦ Κομιτάτου διατελεῖ ἐν τῇ παραμονῇ τοιαύτης ἀποπείρας, ἥτις, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ ἐξερεθισμοῦ τῶν πνευμάτων ἐν Βουλ-

γαρίᾳ, κέκτηται πολὺ σπουδαιοτέραν σημασίαν, ἐν συγκρίσει πρὸς προγενεστέρας τοιαύτας ἀποπείρας. Διὸ καὶ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ὀφείλουσιν ὅπως ἀσκήσωσιν ἰδιαιτέραν πίεσιν ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας, καί τοι καὶ τοῦτο εἶνε ἐλάχιστον. Ἐπὶ τέλους εἶνε καιρός, ὅπως ληφθῇ πρόνοια καὶ περὶ αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, ἤτοι περὶ πραγματοποιήσεως τῶν ὑποσχεθεισῶν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ μεταρρυθμίσεων. Εἶνε δυνατὸν ἆρά γε νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ Μακεδονία ἐν ᾗ καταστάσει εὕρηται νῦν;

«Ἡ τῶν μεταρρυθμίσεων ἐφαρμογή—βεβαίως οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἔργοις—τυγχάνει τὸ μόνον λυσιτελὲς μέσον τῆς ἡσυχίας τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου».

Ἡ αὐτὴ ἐφημερίς, σχολιάζουσα βουλγαρικὸν φυλλάδιον, ἐκδοθὲν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος καὶ πραγματευόμενον περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικῶν κακουργημάτων, τῶν τελουμένων κατ' ἐντολὴν τῶν κομιτάτων τῆς Σόφιας, γράφει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά:

«Ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ φυλλαδίου οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν κατανοοῦσιν, ὅτι ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ νέας ἀποκαλύψεις ὁμοίας ἐκείνων, αἵτινες ἀποδίδουσι σκοτεινὴν καὶ ἀπεχθῆ χροιὰν εἰς τὸ μακεδονικὸν ἔργον. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ φυλλαδίου μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ πρώην μακεδονικὸν Κομιτᾶτον ἀπέσπα ἐξ ἀνθρώπων, ἐν ἀνθηρᾷ οἰκονομικῇ καταστάσει διατελούντων, χρήματα, καὶ ἐφόνευε διὰ τοῦ μᾶλλον κακούργου τρόπου τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Τότε τὰ πάντα ἡμεῖς ἀπεσιωπῶμεν, λέγει ὁ συγγραφεύς, ἵνα μὴ παραβλάψωμεν τὸ ἔργον. Ἀλλὰ τώρα, ὅτε εἴδομεν ὅτι διὰ τῆς σιωπῆς ἡμῶν ἐπροξενήσαμεν βλάβην καὶ οὐχὶ ὠφέλειαν, ἀπεφασίσαμεν νὰ ἄρωμεν τὴν αὐλαίαν, ὅπως ἐπιδείξωμεν ὁλόκληρον σειρὰν αἱματηρῶν κατορθωμάτων τῶν μακεδονοαδρινουπολιτῶν ἐργατῶν.

«Μετὰ τὸ προοίμιον τοῦτο ὁ κ. Π. Στοΐκὼφ περιγράφει τὰς διαπραχθείσας διαφόρους δολοφονίας, διαπραττομένας πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ὑπῆρχον ἀκόμη ἕτεροι 50 καταδεδικασμένοι εἰς θάνατον, οἵτινες θὰ ἐξηφανίζοντο βεβαίως, ἐὰν δὲν προέκυπτεν ἡ ρωμουνοβουλγαρικὴ διαφορά.

«Ἐνίοτε ἐστήνοντο ἔνεδραι πρὸς δολοφονίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως τοῦ φυλλαδίου, ἀλλ' ἐκ τυχηρῶν περιστάσεων ἠδυνήθη οὗτος νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον. Ἐνομίζομεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ ἐλάμβανε σύντονα μέτρα, ὅπως τεθῇ τέρμα οὐ μόνον εἰς τὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀποκαλύψεις, ἀλλ' ὡς φαίνεται τὰ μέτρα ταῦτα δὲν θὰ ληφθῶσι, τὰ δὲ φυλλάδια θὰ διαδέχωνται ἄλληλα μετὰ φοβερωτέρου καὶ αἱματηροτέρου ὁλονὲν ἐμπεριεχομένου. Ὁ κ. Π. Στοΐκὼφ περατοῖ τὸ φυλλάδιόν του, ὡς ἑξῆς:

«Νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ σπηλαίου, τοῦ κειμένου πλησίον τοῦ χωρίου Λέσκο, ἐν ᾧ εὑρέθησαν ἐφέτος πλέον τῶν 50 ἀνθρωπίνων πτωμάτων σεσηπότων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ βοεβόδα Γιωβάντσου, ὡς καὶ τὰ πτώματα γυναικῶν καὶ μικρῶν παιδίων, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν ἁρπάγων τῆς Μὶς Στόουν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ τοὺς προδώσωσιν, ἐπειδὴ τοὺς ἐγνώριζον;

«Νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν Σαπαρδάνωφ καὶ Δέτσεφ, οἵτινες ἔδωκαν 300 λίρας δι' ὅπλα καὶ οἵτινες ἐφονεύθησαν εἰς τὰ σύνορα τοῦ Τσεπελάρε, ὅπου εἶχον προσκληθῇ, διὰ νὰ λάβωσι δῆθεν τὰ ὑπ' αὐτῶν δοθέντα χρήματα πρὸς ἀγορὰν ὅπλων, ἀλλὰ πράγματι ὅπως φονευθῶσι, διότι ἐπέμενον οὗτοι, ἀντὶ τῶν μὴ ὑπαρχόντων χρημάτων, νὰ λάβωσι τὰ διὰ τούτων ἀγορασθέντα ὅπλα, ἅτινα ἐπίσης δὲν ὑπῆρχον;

«Νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν χωρικῶν, πῶς ἐπώλουν οὗτοι τοὺς βόας αὐτῶν καὶ ἔδιδον 3, 4 καὶ 5 λίρας πρὸ 2—3 ἐτῶν, ὅπως λάβωσιν ὅπλα, ἅτινα μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐδόθησαν, καὶ πῶς ἠπάτων τοὺς χωρικοὺς τούτους, ὅτι ἀνεγείρεται ἐν Ρουστσουκίῳ ὁπλοποιεῖον, ὅπερ εἰσέτι δὲν ἐπερατώθη;

«Νὰ εἴπωμεν διὰ τὸν διδάσκαλον Γαγάλεφ, ὅστις ἐφονεύθη ἐν τῇ κλίνῃ του, λαβὼν 36 κτυπήματα μαχαίρας;

«Νὰ εἴπωμεν διὰ τὸν διδάσκαλον Σμίλιαν Δημητρὼφ ἐκ τοῦ χωρίου Παδέζ, ὅστις προσεκλήθη νὰ ἐξέλθῃ τῆς σχολῆς καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Τσέρνο Πέεφ;

«Νὰ εἴπωμεν, πῶς τῇ 28 Μαΐου ἐ. ἔ. ὁ Σανδάνσκης καὶ ὁ Σάββας Μιχαήλοβιτς, μεταβάντες εἰς τὸ χωρίον Σιρμπίνοβο, προσεκάλεσαν τὸν ἱερέα Ναΐδινώφ, ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν παρουσιάσθη, ἀλλ' ἐκρύβη, τὰ θηρία ταῦτα συνέλαβον τὸ τέκνον του ὅπως τὸ φονεύσωσι καὶ πῶς ἡ μήτηρ τοῦ παιδίου, ὅπως ἐμποδίσῃ τὸ κακούργημα, ὑπέδειξε τὸ μέρος, εἰς ὃ ἦτο κεκρυμμένος ὁ ἱερεύς, ὃν συλλαβόντες οἱ κακοῦργοι ἐφόνευσαν;

«Νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὸν διδάσκαλον Μιλὰν Τσόρμπεφ ἐκ Περλεπέ, ὅστις ἐδολοφονήθη ἐντὸς τοῦ σχολείου, διότι ἐζήτησε λογαριασμὸν τῶν εἰσπραχθέντων ἐθνικῶν χρημάτων;

«Νὰ εἴπωμεν πῶς εἶχον ὑποσχεθῇ 300 λίρας εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἔκρυπτον τὴν Μὶς Στόουν, ἐνῷ δὲν τοῖς ἔδωκαν μηδὲ τὸ ἑκατοστὸν τοῦ ποσοῦ τούτου;

«Δὲν θὰ λαλήσωμεν, διότι τοιαῦται δολοφονίαι ἀριθμοῦνται καθ' ἑκατοντάδας καὶ πλέον καὶ διότι, ἐνῷ γράφομεν τὰς γραμμὰς ταύτας, ραγίζεται ἡ καρδία ἡμῶν ἐκ λύπης».

Δὲν σᾶς ἀρκοῦσι ταῦτα; Ἰδοὺ τί γράφει Μαυροβούνιος συνταγματάρχης ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, αὐτὸν τοῦτον τὸν Σαράφωφ.

«*Ἀξιότιμε Κύριε,*

«Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῇ 30 Ἰανουρίου ε. ἔ., ἐν Σκοπείοις τῆς Μακεδονίας, ἐχαλκεύθη ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου δολοφονικὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνεψιοῦ μου Στάνκα Ἰωάννου ἱερέως.

«Δὲν εἶμαι πολιτικός, δὲν καταγίνομαι εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ καλῶς γινώσκω, ὅτι καὶ ὁ ἀνεψιός μου, τρόφιμος ρωσσικῆς θεολογικῆς Ἀκαδημίας, ἄνθρωπος φιλήσυχος, σεμνὸς καὶ θεοσεβής, ἐπίσης δὲν ἀσχολεῖται εἰς τὴν πολιτικήν. Νομίζω ὅμως, ὅτι καὶ ἂν ἀπησχόλει αὐτὸν ἡ πολιτική, ἢ καὶ ἂν ἐθεώρει ἔτι ἑαυτὸν αὐτοχειροτό-

νητον πολιτικόν, οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ δολοφονήσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, ἥκιστα δὲ πάντων τὸ μακεδονικὸν Κομιτᾶτον, ὅ περ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ πολιτικὸν ἐξάμβλωμα αὐτοχειροτόνητον. Ὀφείλετε νὰ συνομογήσητε, ὅτι ἐὰν πρέπῃ νὰ ἐκτελῶνται δολοφονίαι, ἔστω καὶ ἄνευ αἰτίας, ἢ ἕνεκα πολιτικῶν πεποιθήσεων, ἢ ἐπὶ τέλους διότι οὗτος ἢ ὁ ἕτερος εἶνε Σέρβος, σήμερον μὲν θέλει δολοφονηθῇ ὁ Σέρβος Ἰβάνοβιτς, αὔριον ὅμως λίαν ἀθορύβως καὶ ἡσύχως δύναται νὰ εὑρεθῇ νεκρὸς καὶ ὁ βούλγαρος Σαράφωφ ! Ὁποίαν ἐντύπωσιν προξενεῖ ὑμῖν τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἀγνοῶ, ἐγὼ ὅμως νομίζω, ὅτι εἶνε λίαν λογικόν.

«Καὶ ὅμως, ἀξιότιμε Κύριε, ὁπόσον λυπηρὰ εἶνε ἡ τοιαύτη συνδιάλεξις, συνδιάλεξις πρὸ χαίνοντος τάφου ἐλπίδων καὶ προσδοκιῶν πατριωτῶν τῆς προγενεστέρας γενεᾶς. Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἐν οὕτω σχετικῶς βραχεῖ χρόνῳ θὰ κατελήγομεν εἰς τοιαύτας συνδιαλέξεις; Κρίνατε μόνος: πρὸ 23 ἐτῶν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Βουλγαρίας κυριολεκτικῶς ἔχεα τὸ αἷμά μου, ἀλλὰ δὲν ἐγκατέλειπον τὸν ἀγῶνα, δὲν τὸν ἐγκατέλειπον δὲ μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἔπεσον ἀναίσθητος, ὡς ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ αἵματός μου. Ἐν τοῖς πεδίοις δὲ τούτοις τῆς Βουλγαρίας ἐκρίθην ἄξιος νὰ λάβω τὸν ρωσσικὸν Σταυρὸν τοῦ *ἁγίου Γεωργίου*, τὸ μαυροβουνιωτικὸν μετάλλιον *Ὀμπέλιτσά*, κατὰ δὲ τὴν ἵδρυσιν καὶ ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, τοῦ στρατιωτικοῦ παρασήμου, καὶ τὸ βουλγαρικὸν *στρατιωτικὸν παράσημον*, παράσημον διὰ τὸ ὁποῖον ἐσεμνυνόμην καὶ σεμνύνομαι ἔτι, ἐν πρώτοις διότι νομίζω, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ μόνος Μαυροβούνιος, ὅστις ἠξιώθην αὐτοῦ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Βουλγαρίας, δεύτερον δέ, ἐπειδὴ ἀριθμοῦμαι μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων ἱπποτῶν τοῦ παρασήμου τούτου, ἐπὶ πλέον δέ, ἐπειδὴ τοῦτο τυγχάνει παράσημον ἀδελφοῦ ἔθνους.

«Ἦτο λοιπὸν δυνατὸν πρὸ εἴκοσι τριῶν ἐτῶν νὰ φαντασθῶ, ὅτι ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Βουλγαρίᾳ θὰ κτίσῃ τὴν φωλεάν του τοιοῦτόν τι τρομακτικὸν κομιτᾶτον, οὗτινος ὁ προορισμὸς θὰ περιωρίζετο εἰς τὰς ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς δολοφονίας ὅλως ἀθώων ἀνθρώπων, ἐν οἷς καὶ τοῦ ἐμοῦ ἀνεψιοῦ ;

«Κατὰ τῆς ἀρχικῆς τοῦ Κομιτάτου ἰδέας οὐδέποτε ἤμην, οὐδὲ εἶμαι, διότι διὰ τῆς ἰδέας ταύτης ἐπιζητεῖται ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἀναστήλωσις τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων. Πᾶς δὲ ἄνθρωπος, εἴτε Σέρβος, εἴτε Βούλγαρος, καὶ αὐτὸς ὁ ἀνεπτυγμένος Τοῦρκος, ἄνευ τύψεως συνειδήσεως δύναται νὰ διατελῇ μέλος αὐτοῦ. Αἱ πράξεις ὅμως, εἰς ἃς ἐξετράπη τοῦτο, ἀναγκάζουσι πάντα ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ καθαρότητος, ὡς καὶ τῶν σχεδίων του, καὶ ἵνα εἴπω σαφέστερον, ἅπασα ἡ δρᾶσις αὐτοῦ, καθ' ὅσον τυγχάνει γνωστὴ εἰς ἐμέ, ὄζει δίψης κερδοσκοπικῆς καὶ πλουτισμοῦ.

«Καὶ ὄντως τίς θὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ ἰθύντορες τοῦ Κομιτάτου, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τούτων ὑμεῖς, εἶνε τοσοῦτον ἁπλοϊκοί, ὥ τε νὰ μὴ ἐννοῶσιν, ὅτι ἀναμφιρρήστως τυγχάνει ἀδύνατος ἡ ἀπὸ τῆς φοβερᾶς τουρκικῆς δυνάμεως ἀπόσπασις τῆς Μακεδονίας,

οὐ μόνον ὑπὸ ἀθλίου καὶ ἐλεεινοῦ τινος κομιτάτου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν ἔτι σλαυϊκῶν κρατῶν τοῦ Αἵμου, ἔστω καὶ συνηνωμένων;

«Καὶ τίς θὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ ἐν τῷ Κομιτάτῳ δὲν κατανοοῦσιν, ὅτι τοιαύτη δρᾶσις, μετὰ τὴν σαφῆ ἀνακήρυξιν ὑπὸ ἰσχυρᾶς Δυνάμεως, ὅτι τὸ μακεδονικὸν ζήτημα δέον νὰ ἑδράζηται ἐπὶ τῆς εἰρήνης, ἡ τοιαύτη, λέγομεν, δρᾶσις αὐτοῦ δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ πάντως θὰ προκαλέσῃ ἐπὶ τέλους τὴν κατοχὴν τὴν Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας—καὶ τοῦτο εἶνε ὀλίγον βεβαίως—ἐν κρισιμωτέραις δὲ περιστάσεσι τὴν κατοχὴν καὶ αὐτῆς τῆς Βουλγαρίας ὁλοκλήρου;

«Γνωρίζω, ὅτι πολλάκις οἱ ἄνθρωποι ἀπατῶνται εἰς πολιτικὰ ζητήματα, πολλάκις ἀποβαίνουσι πρόξενοι μεγάλης ζημίας, εἴτε ἐξ ἀγνοίας, εἴτε ἐξ ὑπερβολικοῦ ζήλου καὶ ἄλλων αἰτιῶν, καίπερ παρεχουσῶν κακὸν πιστοποιητικὸν πολιτικῆς ὡριμότητος, πολλάκις ὅμως οἱ τοιοῦτοι κρίνονται συγγνωστοί, ὡς ἐκ τῆς ἠθικῆς καθαρότητος τῶν σκοπῶν καὶ πεποιθήσεων αὐτῶν.

«Ἐγὼ ἐδήλωσα ἤδη ὑμῖν, ὁποίαν ἔχω γνώμην περὶ τῆς ἀγνότητος τῶν σχεδίων τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου.

«Ἡ γνώμη μου δ' αὕτη ἑδράζεται ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς σκέψεων:

«Οὐδείς ἐστιν ὁ ἀγνοῶν τὰς βιαίας ἐκείνας φορολογίας καὶ ἐκβιάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλονται ὑπὸ τοῦ Κομιτάτου τοῖς εὐποροῦσι πολίταις, φορολογίας καὶ ἐκβιάσεις ἀφαιμακτικάς, αἵτινες τοσοῦτον βαρύνουσι καὶ πιέζουσι τὸν τράχηλον καὶ τὸ βαλάντιον τῶν εὐπόρων ἀστῶν, ὥστε οἱ κυβερνητικοὶ φόροι, συγκρινόμενοι πρὸς ἐκείνας, φαίνονται ἐλάχιστοι καὶ ἀνεπαίσθητοι. Καὶ αὖθις λοιπὸν ἐπιβεβαιῶ, ἀξιότιμε Κύριε, ὅτι τὸ μακεδονικὸν Κομιτᾶτον, ἀνεξαρτήτως τῶν μεγάλων πόρων, τῶν ἐξευρισκομένων διὰ τῆς προμνημονευθείσης μεθόδου, οὐδὲν σοβαρὸν ἔπραξεν, ἐπιβεβαιῶ ὅτι ἑκατοντὰς μόνη ἀληθῶν πατριωτῶν—παλληκαριῶν—πλεῖονα ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ πολιτικῶς ἐν Μακεδονίᾳ, ἐντὸς 2—3 μηνῶν, ἢ τὸ ὑμέτερον διαβόητον Κομιτᾶτον καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ὑπάρξεώς του. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἔγκειται καὶ ἡ οὐσία, ὅτι οἱ πατριῶται γινώσκουσιν ὁποῖος ἄνεμος πνέει νῦν ἐν τῷ πολιτικῷ ὁρίζοντι καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχουσιν ὑπομονήν!...

«Ὑμεῖς βεβαίως φαντάζεσθε, ὅτι θὰ κατορθώσητε νὰ παραπλανήσητέ τινα, ὡς πρὸς τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τῶν πυροβολισμῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀκούονται ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν μακεδονικῶν λόφων κατὰ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, ἀλλ' ἐκ τηλικαύτης ἀποστάσεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ τὸ ἰσχυρότερον ναυτικὸν τηλεβόλον δὲν θὰ ἔφθανε τοὺς Τούρκους· κατόπιν δὲ τῶν τοιούτων πυροβολισμῶν, μὲ καθαρὰν συνείδησιν, τρέπεσθε εἰς ἐσπευσμένην ποδοδρομίαν! Ἐντροπή, ἀξιότιμε Κύριε, ἐντροπή! Ναί, εἴχομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰ ἔτη 1875—1876 τὴν σχολὴν τοῦ Πέκη Παύλοβιτς, ἡ σχολὴ ὅμως ἐκείνη ἀκριβῶς ὥριζε τὴν λυσιτελῆ τῆς δράσεως ταύτης τακτικήν, ὁπότε βεβαίως παρίστατο ἀνάγκη σοβαρά.

«Ἢ μήπως νομίζετε, ὅτι, διὰ τῶν δεκάδων ἐκείνων δολοφονιῶν τῶν φιλοπόνων

καὶ φιλησύχων διδασκάλων καὶ τῶν φιλησυχωτέρων λειτουργῶν τοῦ ἱεροῦ βήματος, δολοφονιῶν ἀτίμων, καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, δύνασθε νὰ πείσητέ τινα περὶ τῆς πολιτικῆς ἀξίας τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου ;

«Δυστυχῶς ὅμως δύνασθε νὰ νὰ καταπεισθῆτε, τοὐλάχιστον ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Τουρκίᾳ, διότι ἄλλως ἐν Βουλγαρίᾳ, Ἡγεμονίᾳ χριστιανικῇ καὶ εὐρωπαϊκῇ, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις κομιτάτου μετὰ κυνικοῦ προγράμματος καὶ δολοφονιῶν ὅλως ἀθώων ἀνθρώπων· ἐν δὲ τῇ Τουρκίᾳ—κράτει στρατιωτικῷ καὶ συντηρητικῷ—θὰ ἦτο ἆρά γε δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῶσιν αἱ θηριώδεις αὗται δολοφονίαι καὶ αἱ καθημεριναὶ ἐπιθέσεις ἐν τῷ ἐδάφει αὐτῆς, ἐὰν αὕτη δὲν ἐθεώρει πάσας τὰς πράξεις ταύτας ὑμῶν ἐπωφελεῖς ἑαυτῇ ;

«Ἀλλ' οἱονδήποτε καὶ ἐὰν εἶνε τὸ μακεδονικὸν Κομιτᾶτον, ὁσονδήποτε καὶ ἂν τρέμωσι πρὸ αὐτοῦ οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι, ὁσονδήποτε καὶ ἂν περιποιῶνται αὐτὸ δι' αὐτοὺς ἢ ἐκείνους τοὺς λόγους, δι' ἐμὲ ὅμως, ἐν τῇ ἐμοὶ ὑποθέσει ταύτῃ πρὸς αὐτό, ὑποθέσει ἐν ᾗ περικλείονται οἱ ὅροι καὶ αἱ βάσεις τῆς ὑπάρξεως καὶ συντηρήσεώς μου ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κινδυνεύσαντος νὰ δολοφονηθῇ ἀνεψιοῦ μου, τὸ ὑμέτερον τοῦτο Κομιτᾶτον τυγχάνει αὐτοχειροτόνητον πολιτικὸν ἐξάμβλωμα Κομιτᾶτον ἀναρχικῶν καὶ δολοφόνων, ἁπλούστερον δέ: κακούργων ἀπόβρασμα...

«Ἐγὼ ἀκριβῶς ἐννοῶ καὶ γινώσκω τί σημαίνει «δικαιοσύνη», τί σημαίνει «κοινὴ γνώμη» καὶ τί σημαίνει: «ἄνθρωπος τῆς Κυβερνήσεως» ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ὁ σκοπὸς δὲ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῆς μου δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπίτευξιν «δικαιοσύνης», οὐδὲ νὰ ἐπιδράσω ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ Αἵμου ἢ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν ἐκεῖ πολιτευομένων, ὀφειλόντων ὅπως μεριμνῶσι περὶ τῆς ζωῆς τόσον τοῦ λαοῦ καθ' ἕκαστα, ὅσον καὶ περὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων, ἀλλὰ σκοπὸς τῆς ἐπιστολῆς μου εἶνε, ὅπως εἰς ὑμᾶς γείνῃ γνωστόν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες βδελύσσονται τὸ Κομιτᾶτον, μαθόντες, ὅτι ὁ ἱερεὺς Στάνκας Ἰωάννου κακούργως καὶ προδοτικῶς κατεκρεουργήθη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, οἱ ὑπολειπόμενοι Ἰβάνοβιτς, γινώσκουσι καλῶς, ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθήκης ἀρχαίας, νὰ λάβωσι πλήρη ἀποζημίωσιν.

«« Ὁπόσον πάντα ταῦτα καὶ ἂν εἶνε λυπηρά, ἀξιότιμε Κύριε—λυπηρὰ καὶ κακόζηλα,—λυπηρότερον ὅμως τυγχάνει τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἠθικὴ κατάστασις καὶ ὁ ἠθικὸς βαθμὸς τῆς πολιτικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐθνῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἥτις ἑδράζεται κυρίως ἐν τῇ νομίμῳ ἐξασφαλίσει τῆς τιμῆς, τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀτόμων, τοσοῦτον κακῶς κεῖνται, ὥστε ἕκαστος ἰδιώτης ὀφείλει νὰ στηρίζηται καὶ ὑπολογίζῃ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ μόνον εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις· ἐννοεῖται δὲ ὁπόσον ἡ κατάστασις αὕτη ὑπονομεύει τὴν ἰδέαν τῶν ἀνεξαρτήτων κρατῶν τῶν ἐθνοτήτων τοῦ Αἵμου.

«Δέχθητε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης μου πρὸς τὸν φιλόπονον, τίμιον καὶ ἀγαθὸν βουλγαρικὸν λαόν, μεθ' οὗ μὲ συνδέει—ἐκτὸς τῆς θρησκευτικῆς

συγγενείας—καὶ τὸ χυθὲν ἐν Βουλγαρίᾳ αἷμά μου, πρὸς δὲ ἀπὸ ψυχῆς εὔχομαι τῷ λαῷ τούτῳ πρόοδον ἐν πᾶσι τοῖς δικαίοις καὶ νομίμοις αὐτοῦ πόθοις·»

Ὁ «**Σέρβος**», ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Βελιγραδίῳ, γράφει τὰ ἑξῆς:

«Βουλγαρικὰ κακουργήματα»

«Τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ τμῆμα τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου ἵδρυσε συμμορίαν πρὸς ἐξόντωσιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Σέρβων, ἀρχὴ τοῦ ὁποίου εἶνε «ἡ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐξαφάνισις τῶν Σέρβων ἐκ Μακεδονίας». Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι παρομοία συμμορία ὑπάρχει καὶ πρὸς ἐξόντωσιν τῶν Ἑλλήνων. Κατορθώματα τῆς συμμορίας ταύτης εἶνε τὰ ἑξῆς: Κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων τῆς σερβικῆς σχολῆς ἐν Δαβρούσῃ (παρὰ τὸ Μοναστήριον) δύο πυροβολισμοὶ διηυθύνθησαν κατὰ τοῦ Σέρβου διδασκάλου Τρχίκοβιτς, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ θάνατος μαθητῶν τινων Σέρβων. Ἐν Κετσέβῳ ἐπανειλημμένως ἐγένοντο ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Σέρβων διδασκάλων καὶ πολιτῶν, οὓς καὶ κατήγγειλαν πρὸς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς ὡς ἐπαναστάτας, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἱδρύσεως σερβικῆς σχολῆς. Ἐν Ἀχρῖδι ἀνηλεῶς ἐδάρη ὁ Σέρβος διδάσκαλος Πάσιτς, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπαθον ἐν Κετσέβῳ αἱ διδασκάλισσαι Ὄλγα Βουκατσίτσεφ καὶ Ζλάπα Κρουστίτσεφ, ἥτις καὶ ἀπέθανεν. Ἐν τῇ συμπλοκῇ ταύτῃ ἐφονεύθησαν πέντε Σέρβοι.

«Ἐν Γοστιβὰρ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐγένετο ἐπίθεσις κατὰ τῆς σερβικῆς ἐκκλησίας, οὕτως ὥστε ἡ ἐπιτέλεσις τῆς λειτουργίας μόνον τῇ παρουσίᾳ τῆς τουρκικῆς χωροφυλακῆς κατωρθώθη· ἐν γένει δὲ πανταχοῦ, ὅπου ἀνεφαίνοντο Σέρβοι, διεκδικοῦντες δικαίωμα ἱδρύσεως σχολῶν καὶ προβαίνοντες εἰς ταύτην, οἱ Βούλγαροι, ἀπηνῶς ἐπιτιθέμενοι, ἐλήστευον ἐξυλοκόπουν, διήρπαζον, ἐφόνευον καὶ ἠτίμαζον ἔτι τοὺς ἀντιπάλους των, ὡς τοῦτο πλέον ἢ ἅπαξ συνέβη ἐν Σκοπείοις, ἐν Τοδοράνσῃ, ἐν Κουκοῦσεφ, ἐν Τσιλοπέῃ, ἐν Βελεσσοῖς καὶ ἐν Περλεπέ.

«Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1897—1902 ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ληστρικοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου καὶ οἱ ἑξῆς φόνοι, πλὴν τῶν δημοσιευθέντων ἤδη ἐν τῷ «Ἑλληνισμῷ» κατὰ τὸ 1901 (σελ. 325).

1) Ὁ Σέρβος καθηγητὴς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γυμνασίου, Ἠλίας Πεϊτσινόβσκης.

2) Ὁ Ἰβετὰν Ἰωακείμοβιτς, προεστὼς τῶν Σέρβων ἐν Βετερνίτσῃ.

3) Ὁ υἱὸς τοῦ ἱερέως Νικόλιν ἐν Σταϊκόβῳ.

4) Ὁ Μάτα Τσελστόβιτς ἐν Βελεσσοῖς.

5) Ὁ Δημήτριος Κότσοβιτς, διδάσκαλος ἐν Λέσκᾳ.

6) Ὁ Ἱερεὺς Ἀρσένιος Νικολάεβιτς ἐν Τιάβλονιτς.

7) Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Παρθένιος ἐν Δεμὶρ-Χισάρ, φονευθεὶς διὰ πτύων καὶ ριφθεὶς εἰς τὸν ποταμόν.

8) Ὁ παιδονόμος τῆς ἐν Ζιρζῇ σερβικῆς σχολῆς Πέτρος Κωνσταντίνοβιτς.

9) Ὁ Ρύστας Φιλίποβιτς ἐν Λέσκᾳ.

10) Ὁ παιδονόμος τῆς σερβικῆς Σχολῆς ἐν Δοϊράνῃ Γεώργιος Δημητρίεβιτς.

«Ἐνταῦθα δὲν περιλαμβάνονται οἱ πρὸ τοῦ 1897 φονευθέντες, οὔτε οἱ καθ' ὧν ἐγένοντο ἀπόπειραι δολοφονίας ἀνεπιτυχῶς κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα, αἵτινες εἶνε ἀπειροπληθεῖς, ὡς λ. χ. ἡ ἀπόπειρα κατὰ τῆς διδασκαλίσσης Ἰωάννας Χρηστουκόβας, τοῦ διδασκάλου Φρούτσιτις ἐν Σκοπείοις, τοῦ συγγραφέως Ἤλιτς ἐν Μοναστηρίῳ, τοῦ διδασκάλου Πετροσέβιτς ἐν Ἀραχώβῃ, τοῦ συγγραφέως Σπύρκοβιτς ἐν Περλεμπέ, τοῦ ὑπηρέτου τοῦ ἰατροῦ Τζωρτζέβιτς ἐν Σκοπείοις, τοῦ ἐμπόρου Τασέβιτς ἐν Τέτωφ καὶ τοῦ συγγραφέως Σπιρκόβιτς κλπ., ὡς καὶ τοῦ ἱερέως Ἀναστασίου Μελκόβιτς, καθ' οὗ τετράκις ἐπυροβόλησαν, ὡς καὶ τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου Βελεσσῶν Πολυκάρπου, τοῦ φανερῶς συμπαθοῦντος τοὺς Σέρβους. Ὡς ἀναγράφουσιν αἱ σερβικαὶ ἐφημερίδες, ἐσχάτως ἐν τῷ νομῷ τῶν Σερρῶν ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς 130 Ἕλληνες ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὡς,.....κατάσκοποι ! ! !».

Ὁ ἡμέτερος ἐν Μόσχᾳ φίλος κ. Λουρνοβὼ ἐπίσης ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ γράφει ἡμῖν τὰ ἑπόμενα, δι' ὧν καταγγέλει τὰ ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως τεκταινόμενα ἐν Μακεδονίᾳ, συμπραττουσῶν τῶν ἐν Ρωσσίᾳ σλαυϊκῶν ἑταιρειῶν :

«Ἐσχάτως αἱ σλαυϊκαὶ Ἑταιρεῖαι τῆς Μόσχας καὶ Πετρουπόλεως καταγίνονται περὶ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα καὶ ἤνοιξαν καταλόγους συνδρομῶν, ἄνευ τῆς σχετικῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἐν Πετρουπόλει δὲ Ἑταιρεία ἐψήφισε 8 χιλιάδας ρουβλίων ὑπὲρ τῶν παθόντων Βουλγάρων. Ἀξιοπαρατήρητον εἰς τὰς συνδρομὰς ταύτας εἶνε, ὅτι ἐν μὲν τῇ Μακεδονίᾳ ἐπανάστασις δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ κατασφάζονται οἱ Χριστιανοὶ ὑπὸ τῶν ληστρικῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐρημοῦσιν ἐκεῖνα τὰ χωρία μόνον, ἅτινα παρέσχον ἄσυλον εἰς τὰς βουλγαρικὰς συμμορίας καὶ ἀποκρύπτουσιν αὐτάς.

«Τὴν Βουλγαρίαν ἐνεθάρρυναν αἱ πανηγύρεις τῆς Σίπκας καὶ οἱ λόγοι τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ, ὡς καὶ οἱ λόγοι τοῦ προέδρου τῆς ἐν Μόσχᾳ Σλαυϊκῆς Ἑταιρίας Πολωνοῦ καὶ Παπιστοῦ Τσερὲπ Σπυριδόβιτς.

«Γνωστόν, ὅτι ὁ Ἰγνάτιφ ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἐν Σόφιᾳ ἐδήλωσεν, ὅτι τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ ἱδρύσεως τῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Βουλγαρίας ἀσπάζεται καὶ αὐτὸς ὁ Τσάρος, ὁ δὲ Τσερὲπ Σπυριδόβιτς ἐν ἐπισήμῳ γεύματι τῆς Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας ἐν Σόφιᾳ ἐκήρυξεν, ὅτι ὁλόκληρος ἡ Σαυϊκὴ Ἑταιρεία τῆς Μόσχας δὲν θέλει ἡσυχάσῃ, μέχρις ὅτου ἀναπτύξῃ εἰς τὸν ρωσσικὸν λαὸν τὴν ἀνάγκην νὰ παρακληθῇ ὁ Τσάρος, ὅπως παράσχῃ τοῖς Βουλγάροις πᾶσαν δυνατὴν ἀρωγήν, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἡ ἐν λόγῳ Ἑταιρεία οὐδεμιᾶς θυσίας θὰ φεισθῇ (ἴδε «**Σλαυϊκὸν Αἰῶνα**» ἀριθ. 54). Οὕτω λοιπὸν οἱ Ῥῶσσοι ἀρχηγέται, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰγνάτιεφ καὶ τοῦ Τσερὲπ Σπυριδόβιτς, ἐξηρέθισαν ὁλόκληρον τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὑπέδειξαν αὐτῇ ὁδὸν πρὸς τὴν Μακεδονίαν.

«Ὁ Τσάρος τὴν 16ην Αὐγούστου πανηγυρικῶς ἑώρτασε τοὺς γάμους τοῦ Ἕλληνος βασιλόπαιδος Νικολάου μετὰ τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ἑλένης, μετὰ ἕνα δὲ μῆνα ὁ πανίσχυρος Ποπεδονόστεφ διατάσσει τὴν διοικοῦσαν Σύνοδον ν' ἀποστείλῃ τέσσαρας Ρώσσους πρωθιερεῖς εἰς Βουλγαρίαν νὰ συλλειτουργήσωσι μετὰ τοῦ Βουλγάρου σχισματικοῦ Μητροπολίτου, οὕτω δὲ καταφέρει βαρὺ ἠθικὸν πλῆγμα κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι αἱ σλαυϊκαὶ Ἑταιρεῖαι ἀπεφάσισαν νὰ διεγείρωσιν ὁλόκληρον τὸ ρωσσικὸν δημόσιον τόσον ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὅσον καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων.

«Θὰ ἐπιτύχωσιν ἆρά γε κατὰ τὴν ἄνοιξιν αἱ σλαυϊκαὶ Ἑταιρεῖαι καὶ ὁ ρωσσικὸς τύπος νὰ παρασύρωσι τὸν ρωσσικὸν λαὸν εἰς βοήθειαν τῶν Βουλγάρων; Εἶνε δύσκολον νὰ προείπωμεν τοῦτο.

«Ὁ Κ. Ποπεδονόστεφ, σύμβουλος τοῦ Τσάρου, ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ, δημιουργὸς τῆς Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὁ δεκάδας ἑκατομμυρίων κερδήσας ἐκ τοῦ τουρκικοῦ χαρτονομίσματος, ὁ μέγιστος ψεύστης τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὁ μᾶλλον κεκτημένος ἐπιρροὴν ἐν Πετρουπόλει, ἡ ἑλληνοφοβίαν πάσχουσα Παλαιστίνειος Ἑταιρεία, ὁ ἐκδότης τοῦ «Νέου Χρόνου» Σουβόριν καὶ ὁ τοῦ «Φωτὸς» Κομαρέφ, ὁ τῶν «Μοσχοβιτικῶν Εἰδήσεων» Γρίγκμουδ, καὶ τέλος ὁ περιβόητος διευθυντὴς τῶν «Εἰδήσεων τῆς Πετρουπόλεως» Σούλγλατς, πάντες οὗτοι ἀποτελοῦσι τὴν κεκτημένην μεγίστην ἐπιρροὴν καὶ ἰσχὺν μερίδα, ἥτις χειραγωγεῖ τὴν δημοσίαν γνώμην, κηρύσσουσα, ὅτι ὁ Τσάρος ὀφείλει ν' ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ.

»Καὶ εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ εἰσέτι ἀμφιβολία, ὅτι ἡ εἰσβολὴ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν εἰς Μακεδονίαν δὲν ἐγένετο τῇ ἐπινεύσει καὶ ἐπιδοκιμασίᾳ τοῦ Ἰγνάτιεφ, ὁπόταν τὸ 1897 οἱ Τοῦρκοι κατέσφαζον τοὺς Ἕλληνας ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ, ἡ Ρωσσία ἐσίγα, οἱ Πανσλαυϊσταὶ ηὐχαριστοῦντο καὶ ἔχαιρον, ὁ δὲ διευθυντὴς τοῦ Τύπου, ὁ Πανσλαυϊστὴς Σολοβιέφ, ἐτιμώρησε τὰς ἐφημερίδας ἐκείνας, αἵτινες ἐξέφρασαν συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας; ἤδη ὅμως ὁ ρωσσικὸς Τύπος ἔλαβε διαταγὴν νὰ ὑπερασπίζηται τοὺς Βουλγάρους καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε κατῳκημένη ὑπ' αὐτῶν. Ὁ Κόμης Ἰγνάτιεφ εἶνε βέβαιος, ὅτε ἡ σχισματικὴ Ἐξαρχία ἐπὶ τοσοῦτον κατώρθωσε νὰ ἐκβουλγαρίσῃ τὴν Μακεδονίαν, ὥστε ἡ εἰσβολὴ εἰς αὐτὴν τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν θὰ ἐξεγείρῃ ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλ' ὅμως συνέβη ὅλως τοὐναντίον. Οἱ ψευδοβούλγαροι, ἀναμιμνησκόμενοι τὴν σερβικὴν αὐτῶν καταγωγήν, ἔσπευσαν νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Τούρκους τὰ ὅπλα, δι' ὧν ἐξώπλιζον αὐτοὺς οἱ Βούλγαροι, καὶ πολλοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν, τὰς δὲ οἰκίας αὐτῶν κατέστησαν παρανάλωμα τοῦ πυρός. Οὕτω λοιπὸν ἡ βουλγαρικὴ Προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ ἐπήνεγκεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν ἀποτελέσματα θλιβερά, τὸ δὲ ἰδεῶδες τοῦ Ἰγνάτιεφ, τὸ συνδεδεμένον μετὰ τῶν Βουλγάρων, ἐπὶ

τοσοῦτον ἀπέτυχεν, ὥστε ἀποβαίνει δυσχερὲς νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν τῷ μέλλοντι· διότι ἐὰν νῦν οἱ Μακεδόνες δὲν συνηνώθησαν μετὰ τῶν ἐξωπλισμένων βουλγαρικῶν συμμοριῶν, δικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι τοῦτο γενήσεται ἐν τῷ μέλλοντι;

«Οἱ Βούλγαροι ἐνόμιζον ὅτι διὰ τῆς βίας θὰ ἐξηνάγκαζον τοὺς ἑλληνόπαιδας καὶ τοὺς σερβόπαιδας νὰ προσφύγωσιν εἰς τὰς βουλγαρικὰς σχολάς, ἐκποδὼν ποιήσαντες τοὺς Ἕλληνας καὶ Σέρβους διδασκάλους· ἀλλ' ὅμως ἐπέτυχον μόνον, ὅπως δεκάδες χιλιάδων κατοίκων, ὑπαχθέντες τοῖς Βουλγάροις σχιματικοῖς Ἐπισκόποις, φανερῶς ἀνακηρύξωσιν ἑαυτοὺς ὡς Σέρβους καὶ Ἕλληνας καὶ ἀναλάβωσι πάντες οὗτοι τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἑλλήνων Μητροπολιτῶν. Εἶνε δὲ ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀρχιερεῖς καὶ διδάσκαλοι διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης θὰ προσελκύσωσι μείζονα ὀρθόδοξον πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας ἢ οἱ Βούλγαροι προπαγανδισταί.

Ὁ παρὰ τὴν μεθόριον τῆς Βουλγαρίας σλαυομακεδονικὸς πληθυσμὸς ἔλαβεν ἤδη πεῖραν καὶ παρὰ τῶν Τούρκων καὶ παρὰ τῶν Βουλγάρων, τί σημαίνει ν' ἀνακηρύξῃ ἑαυτὸν ὡς σερβικόν. Αἱ ταραχαὶ δὲ καὶ οἱ φόνοι, οἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1878 συμβαίνοντες ἐν Παλαιᾷ Σερβίᾳ, εἰσὶν ἀποτέλεσμα τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς ἀδικίας τῆς Ρωσσίας πρὸς τοὺς Σέρβους. Ἐὰν ἡ Ρωσσία δὲν παρεχώρει τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἑρζεγοβίνην εἰς τὴν Αὐστρίαν, οἱ Ἀλβανοὶ δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ κατασφάζωσι τοὺς Ὀρθοδόξους Σέρβους, ἐνῷ νῦν οἱ Ἀλβανοὶ φονεύουσιν αὐτοὺς τῇ ὑποκινήσει τῶν μυστικῶν Βουλγάρων καὶ Αὐστριακῶν πρακτόρων, ἐξοπλιζόντων τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ δι' ὅπλων καὶ διὰ χρυσίου. Βεβαίως πάντα ταῦτα δὲν εἶνε μυστήριον εἰς τὴν ρωσσικὴν διπλωματίαν, λαμβάνουσαν παρὰ τῶν Ρώσσων Προξένων συνεχεῖς ἐκθέσεις. Ἡ Ρωσσία ὅμως σιωπᾷ, διότι οἱ Ἀλβανοὶ κατασφάζουσιν οὐχὶ Βουλγάρους, ἀλλὰ Σέρβους, προλειαίνοντες διὰ τοὺς Αὐστριακοὺς τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην.»

Ἤδη ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω, ἐξ ἐπισήμων ἀρυόμενος πηγῶν, μερικὰς ἐκ τῶν κατὰ τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα ἔτη διαπραχθεισῶν θηριωδιῶν· εἶνε ἡ μαύρη Βίβλος τῆς Μακεδονίας:

«Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, ἰδίᾳ δ' ἐν Μακεδονίᾳ, πόλεμος ἄγριος μέχρις ἐξοντώσεως διεξάγεται κατὰ παντὸς ὅ,τι ἑλληνικὸν ἐκ μέρους φυλῆς, ἥτις θρησκείαν, γράμματα, ὕπαρξιν ἐπὶ τέλους ὀφείλουσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλήν, ὤφειλεν ἧττον ἀχάριστος νὰ φαίνηται. Εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν πλεῖστα ἀνόσια μέσα, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται οἱ Βούλγαροι, ἅτινα παρ' αὐτόπτου μάρτυρος ἐπληροφορήθημεν καὶ ἅτινα, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀναπτύξεως, παραθέτομεν ἐν εἴδει στατιστικῆς, ἀφίνοντες τὰς κρίσεις εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν Εὐρωπαίων, ὅσοι, ἀγαθὴν τυγχάνοντες νὰ ἔχωσι τὴν καρδίαν, παραπείθονται ἀκόμη ὑπὸ τῶν ψευδεστάτων ὀδυρμῶν καὶ φωνασκιῶν τῶν Βουλγάρων.

»Α ὔ γ ο υ σ τ ο ς 1900. Βούλγαροι λῃσταὶ ἀπηνῶς κατέσφαξαν τὰ τέκνα Ἕλληνος ἱερέως χωρίου τοῦ ἐπαρχίας Σερρῶν, διότι δὲν ἠθέλησεν οὗτος ν' ἀπολα-

κτίσῃ τὴν μητέρα του Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀντικανονικὸν κατασκεύασμα τοῦ 1872.

7)βριος 1900. Βούλγαροι λησταὶ ἀπήγαγον δεκατριετῆ παῖδα τοῦ Ἑλληνοβλάχου Χρήστου Κεκαχιᾶ ἐν Πρέσνιτσᾳ τοῦ Καζᾶ Νευροκόπου, ἀφοῦ κατεβασάνισαν τὴν μητέρα, τὴν νύμφην καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς.

»Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα Βούλγαροι κάτοικοι (ἢ τῇ ὑποδείξει αὐτῶν λησταὶ) τῆς Ἄνω Βροντοῦς, χωρίου τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν, κατεκρεούργησαν τὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου στῦλον τῆς ἐκεῖ Ὀρθοδοξίας Χατζῆ-Δημήτριον, διαμελίσαντες αὐτὸν (χωρὶς νὰ λάβωσι τὰ ἅπερ ἔφερε χρήματα) ἐγγὺς τοῦ Καράκιοϊ, ἀναχωροῦντα ἐκ τῆς ἐμπορικῆς πανηγύρεως τοῦ Τεληλητσίου, χωρίου τοῦ Καζᾶ Νευροκόπου, ἧς ἀγριότητος ἕνεκεν καὶ ἠναγκάσθη ὁ Ἅγιος Σερρῶν μεθ' ὅλης τῆς ἐπαρχίας νὰ διαμαρτυρηθῇ τηλεγραφικῶς ἐντόνως εἰς τὴν Α.Α. Μεγαλειότητα τὸν Σουλτᾶνον, ἔλεος ἐπιζητῶν καὶ σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου του ἐναντίον τοιούτων ἀγρίων καταδιώξεων.

«10βριος 1900. Ἐν Ζινόρβῳ, χωρίῳ τοῦ Καζᾶ Νευροκόπου, ἠπείλησαν τὸν ἀρχιδιάκονον τῆς Μητροπόλεως Νευροκοπίου, Κώσταν Χατζῆ-Δημητρίου, διότι, κηρύττων εἰς τὴν μερίδα τῶν Ὀρθοδόξων, συνέστησεν, ἵνα εἰς τὰς καθ' ἡμέραν σχέσεις αὐτῶν ἔχωσι πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ εὐαγγελικὸν «ἐάν τίς σὲ ραπίσῃ ἀπὸ τὴν μίαν παρειάν, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἑτέραν» καὶ προσπαθῶσιν, ὅταν οἱ Βούλγαροι φονεύωσι τοὺς συγγενεῖς των, αὐτοὶ νὰ κάμνωσιν εἰς τοὺς φονεῖς των καλόν, φερόμενοι ὡς πρὸς ἀδελφοὺς πλανηθέντας, μεθ' ὧν ὅμως δὲν πρέπει νὰ εὑρίσκωνται εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν, ἐνόσῳ μένουσι μακρὰν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ σχισματικῇ πλάνῃ. Μετὰ δὲ τοῦ ἀρχιδιακόνου ἠπειλήθησαν καὶ πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι πρόκριτοι, ὅσοι ἤθελον μετὰ τὸ κήρυγμα νὰ συνοδεύσωσιν αὐτὸν εἰς τὰς ἐπισκέψεις τῶν προκρίτων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσῃ ὡς ἀρχιδιάκονον τῆς Μητροπόλεώς των προσφιλῆ, ἅτε βοηθοῦντα αὐτοῖς καὶ σώζοντα ἐν παντί.

»Ἰανουάριος 1901. Δὲν ἤρκεσε ἡ ἁρπαγὴ τοῦ ἡμίσεως σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας, οὗ ἕνεκα αὕτη ἀπὸ τριῶν ἐτῶν διατελεῖ κλειστὴ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ. ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον οἱ Ὀρθόδοξοι ἐτέλουν τὴν τελετὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν τῇ Σχολῇ (ἐν τῷ ἑαυτῶν διαμερίσματι), καύσαντες θεῖον, πεπεριὲς καὶ ἄλλας δηλητηριώδεις καὶ ἀσφυκτικὰς οὐσίας ἐν τῷ ἰδικῷ των διαμερίσματι οἱ τρεῖς Βουλγαροδιδάσκαλοι Ι. Παπαναστάσιεφ, Δ. Τοῦλεφ καὶ Ἠλ. Τριανταφύλλωφ, οἱ μυκτηρισταὶ οὗτοι τῶν τριῶν τῆς οἰκουμένης φωστήρων, ἐγένοντο αἴτιοι τὸ μὲν νὰ ματαιωθῇ ἡ τελετή, τὸ δὲ ν' ἀποβάλωσι τρεῖς ἔγκυοι, ἐν αἷς καὶ ἡ Βούλγαρον σύζυγον ἔχουσα ὀρθόδοξος Ζλάτα Εὐαγγέλου, ἧς τὸ πρωώρως ἀποβληθὲν τέκνον, κομιζόμενον ὑπὸ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων εἰς Νευροκόπον, ἵνα γείνῃ ἐπ' αὐτοῦ νεκροψία, ὀλίγου δεῖν καθ' ὁδὸν ὑπεξήρει ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χορίου Βούλγαρος φωτογράφος καὶ σιδηρουργὸς Ἰωάννης ἀτιμωρητεί. Θέλετε νὰ μάθετε καὶ τὴν φιλοδικαιοσύνην τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς; Τοὺς Βουλγαροδιδασκάλους αὐτοὺς διὰ τὴν πρᾶξίν

των ταύτην, μεθ' ὅλας τὰς ἐντόνους παραστάσεις τῆς ὀρθοδόξου Μητροπόλεως, κατεδίκασεν εἰς 15ήμερον φυλάκισιν, ἣν καὶ ταύτην δὲν ὑπέστησαν εἰσέτι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, οὐδὲ θὰ ὑποστῶσιν ἴσως. Σημειωτέον, ὅτι τὰ ἔξοδα τῆς νεκροψίας καὶ ἄλλα τὰ ἔλαβον διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς ὀρθοδόξους κατοίκους, ὁ δὲ Καϊμακάμης, δικαιολογῶν ἐν ἀρχῇ τοὺς Βουλγάρους, ἔλεγεν: «ἔψησαν οἱ ἄνθρωποι ὀλίγες πιπεριὲς νὰ φάγουν». Δὲν σπανίζει ἡ δωροδοκία, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν, ὅτι αὕτη διέπει τὰ πάντα εἰς τὰ τλήμονα ἐκεῖνα μέρη πρὸς βλάβην τῶν ἀχρημάτων.

»Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ὁ Ἀπόστολος Μ. Ἀποστολίδης ἐπετέθη ἔμπροσθεν τῆς ὀρθοδόξου Μητροπόλεως κατὰ τοῦ Ἰ. Ἀθανασιάδου, μὲ ἀπόφασιν ἀ τὸν φονεύσῃ ἐν ὥρᾳ νυκτός. Καὶ τοῦτον μὲν ἔσωσεν ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Κώστας Χατζῆ-Δημητρίου μὲ ἴδιον κίνδυνον, ἀπολέσας μάλιστα ἕνεκα τούτου τὸ τέκνον του, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ δράστης εἶπεν, ὅτι ἔγινε καὶ εἶνε Βούλγαρος, ἐγένετο ἐνέργεια καὶ μεθ' ὅλην τὴν καθαρότητα τῆς μαρτυρίας κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς μηνὸς φυλάκισιν καὶ ταύτην ἐκέρδησε. Οὕτω καταδικάζονται ὅσοι Βούλγαροι, παντοτεινοὶ ἢ προσωρινοί, δὲν εἶνε δυνατὸν ἐξ ὁλοκλήρου ν' ἀθωωθῶσιν.

»Μάρτιος 1904. Ἐξοπλίζονται βουλγαρικὰ χωρία. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἀμβλυωποῦσιν. Ἐπὶ ἓξ μῆνας περίπου ἕνεκα πλαστῆς ἀφορμῆς ἔμενεν ἐν Νευροκόπῳ ὁ Βούλγαρος ταγματάρχης Α. Δούκωφ, ἐκ Νευροκόπου καταγόμενος, ὀνομαστὸς δὲ διὰ τὴν ὑπουλότητά του.

»Μάϊος 1901. Ἐν Καράκιοϊ Βούλγαροι λησταὶ θὰ ἐφόνευον Βούλγαρον ἱερέα, ἐκλαβόντες αὐτὸν ὡς τὸν αὐτοῖς ὑποδειχθέντα ἑλληνόφρονα τοιοῦτον.

»Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ὁ βουλγαροδιδάσκαλος Τσερεσσόβου, χωρίου τῆς ἐπαρχίας Νευροκόπου, Ἀλέξιος Ζαχάριεφ, ἀφήσας τὴν ἐν τῷ ἀριστερῷ χορῷ θέσιν του ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, ἠθέλησεν αὐθεραίτως νὰ ψάλῃ βουλγαριστὶ δεξιόθεν, διακόπτων τὸν ὀρθόδοξον. Ἐπὶ τῇ δικαίᾳ παρατηρήσει ὀρθοδόξου τινός, τοῦ Κ, Πέντσα, ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ παρατηρήσαντος δύο Βούλγαροι μὲ μανουάλια. Ἕτεροι Ὀρθόδοξοι προὔλαβον τὸ κακόν. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι θέτουσιν εἰς ἐνέργειαν τὴν συνήθη τακτικήν των, δηλαδὴ νὰ καταστρέψωσι τὸν ἀντίθετον, διὰ νὰ μὴ τολμήσῃ οὗτος ν' ἀντισταθῇ, καὶ οὕτω νὰ κερδήσωσι τὸ χωρίον. Κρυφίως κατηγοροῦσι τὸν δυστυχῆ Κ. Πέντσαν, ὅτι ἔσυρε μάχαιραν ἐν τῷ ναῷ. Ἐκδίδεται κλῆσις κατ' αὐτοῦ, ἥτις ἀποστέλλεται εἰς τὸν Βούλγαρον κοτζάμπασην, ἐνῷ ὑπάρχει καὶ ὀρθόδοξος τοιοῦτος. Ἡ κλῆσις δὲν δίδεται· ἀλλ' ὁ Βούλγαρος κοτζάμπασης συνεννοεῖται μετὰ τοῦ ἀνακριτοῦ Ἀλῆ ἀγᾶ Βόραλη, ὑποσχεθεὶς νὰ τῷ γείνῃ μεσίτης καπνῶν ἄνευ ἀμοιβῆς, ἐὰν ὅπως-ὅπως ἐφυλάκιζε τὸν Πέντσαν.

»Προσκαλεῖται ὁ Πέντσας καὶ ἀμέσως φυλακίζεται, καί τοι παρέσχεν ἀξιόχρεων ἐγγυητήν, ὅτι θὰ παρουσιασθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης, προβάλλων μάλιστα, ὅτι τὰ μὲν κατ' αὐτοῦ λεχθέντα θ' ἀποδείξῃ ψευδεῖς συκοφαντίας, κατὰ δὲ τοῦ

βουλγαροδιδασκάλου, τοῦ κυρίου αἰτίου τῆς σκηνῆς, οὐδὲν διενηργήθη, ἵνα τιμωρηθῇ, καίτοι ἐπεδόθη μαρτυρικὸν ἐκ μέρους τῆς Ὀρθοδόξου Μητροπόλεως κατ' αὐτοῦ, ὡς διαταράξαντος τὴν θρησκευτικὴν τελετήν. Μεθ' ὅλα ὅμως ταῦτα, ὁ Πέντσας ῥίπτεται εἰς τὴν φυλακήν, καὶ ἵνα τέλεον ἐξουδενωθῇ, ἀναγκάζεται νὰ πλύνῃ καὶ τοὺς ἀποπάτους τῶν φυλακῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀχρείου ἀνακριτοῦ, χαριζομένου εἰς τὸν Βούλγαρον κοτζάμπασην, ἢ μᾶλλον εἰς τὸ συμφέρον. Τέλος ὁ μὲν βουλγαροδιδάσκαλος μένει ἀνενόχλητος, ὁ δὲ δυστυχὴς Πέντσας ἠλευθερώθη μόλις μετὰ 15 ἡμέρας, ἀφοῦ ἐντονώτατα καὶ διὰ γλώσσης τραχυτάτης διεμαρτυρήθη ὁ ἀρχιδιάκονος.

»Ἰούνιος 1901. Βούλγαροι λησταὶ περιεκύκλωσαν τὴν μάνδραν τῶν προβάτων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου, βοσκομένων ἐν Πρέσνιτσα, μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀπαγάγωσι τὸν Ἕλληνα μοναχὸν Παῦλον.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα, διὰ νὰ καταθραυσθῇ τὸ ἀτρόμητον θάρρος τοῦ ἐκ Τερλητσίου μόνου ἀπομείναντος ὀρθοδόξου καὶ ὡς διδασκάλου ἐργαζομένου ἐν Ζιρνόβῳ μετ' αὐταπαρνησίας Θωμᾶ Παπαγεωργίου, υἱὸς Βουλγάρου προκρίτου ἐπιτίθεται, ὅπως ἀτιμάσῃ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ῥηθέντος ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ της. Κάμνει μήνυσιν ὁ δυστυχὴς Θωμᾶς. Φέρει αὐτόπτας μάρτυρας (Βουλγάρους). Ἀλλ' οὗτοι διερχόμενοι διὰ τῆς ἑαυτῶν Μητροπόλεως πρῶτον, ὡς πράττουσι πάντοτε, καταπείθονται ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου των νὰ μὴ μαρτυρήσωσι τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ καταστρέψωσιν αὐτὸν τὸν Γραικομάνη, καὶ ὅταν θὰ ἐπιστρέψωσιν ἐκ τοῦ δικαστηρίου, θὰ τοὺς ἀναγνώσῃ εὐχήν, διὰ νὰ συγχωρηθῇ ἡ ψευδορκία. Τῶν μαρτύρων οὕτω μὴ μαρτυρησάντων, ἀπορρίπτεται ἡ ἀγωγὴ καὶ ὁ αὐτουργὸς τῆς ἀτιμίας κινεῖ ἀγωγήν, ζητῶν ἱκανοποίησιν τῆς συκοφαντηθείσης ἀτίμου τιμῆς του. Δὲν εἶνε μόνον οἱ Ἰησουῖται, οἱ ἔχοντες ὡς ἀρχὴν τὸ «ὁ σκοπὸς ἁγιάζει τὰ μέσα». Ἔχουσιν ἀνωτέρους των Βουλγάρους Μητροπολίτας, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὀφείλουσι νὰ κλίνωσι γόνυ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐν Λομπόδῳ, χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Μελενίκου, Βούλγαροι λησταὶ κατεκρεούργησαν 60ετῆ Ἑλληνόβλαχον, ἀληθῆ ἥρωα, μὲ τὸν 20ετῆ υἱόν του, τοῦ νεωτέρου τούτου σωθέντος ὡς ἐκ θαύματος.

Ἰούλιος 1901. Βούλγαροι λησταὶ ἐφόνευσαν ἕνα Ἕλληνα ἐξ Ἄνω Βροντοῦς.

Αὔγουστος 1901. Ἐν Κάτω Βροντοῦ τῆς ἐπαρχίας Νευροκόπου οἱ Βούλγαροι ἐπεχείρησαν νὰ ψάλωσι βουλγαριστὶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Ὀρθοδόξων. Ὁ μόνος ἐκεῖ στύλος τῶν Ὀρθοδόξων Γιοβάννης καταδιώκεται, ὡς καὶ πᾶς πανταχοῦ Ὀρθόδοξος.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα Βούλγαροι λησταὶ ἀπήγαγον τὸν δεκατετραετῆ ἔγγονον Ἀθανασίου τινὸς Ἑλληνοβλάχου ἐκ Παπὰζ—Τάϊρ, χωρίου τῆς ἐπαρχίας Νευροκόπου, δι' ὃν ἐζήτουν λύτρα 200 λίρας, ἀλλ' οὗτος ἀπέδρα, σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος πρὸς χαρὰν τῆς μνηστῆς του.

««Νοέμβριος 1901. Οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς κάτω Βροντοῦς, ἀποκαμόντες ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν μαρτυρίων, ἃ ὑφίσταντο παρὰ τῶν Βουλγάρων, ἠναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν Ἐξαρχίαν, καταληφθείσης καὶ τῆς σχολῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀμέσως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀνθισταμένων μόνον τῶν ἱερέων καὶ τοῦ διδασκάλου.

«Καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 1901, 70 τὸν ἀριθμὸν Βούλγαροι λησταὶ ἐλυμαίνοντο τὴν περιοχὴν Νευροκόπου. Τρόμος πανταχοῦ. Τίς νὰ τολμήσῃ νὰ καταγγείλῃ τινὰ εἰς τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ πῶς νὰ σιγήσῃ; Δίλημμα ἀνυπόφορον. Νὰ καταγγείλῃ; Οἱ εὐσυνείδητοι Τοῦρκοι ὑπάλληλοι θὰ τὸν ἔγδαιρον, διότι, διὰ νὰ γνωρίζῃ, θὰ ἦτο δῆθεν καὶ αὐτὸς μέτοχος. Νὰ σιγήσῃ; Πάλιν θὰ τὸν ἔγδαιρον, διότι δῆθεν ὑπεστήριζε τοὺς ληστάς, ἀφοῦ δὲν ἔδωκεν εἴδησιν. Σκύλλα καὶ **Χάρυβδις**.

«10βριος 1901. Ὁ Καϊμακάμης Νευροκόπου προσκαλεῖ τοὺς Βουλγάρους χωρικοὺς τῶν μέχρι Ραζλοκίου χωρίων νὰ παραστῶσιν εἰς τὴν Γενοβέφαν, ἣν θὰ παρίστανον τὰ Χριστούγεννα οἱ καὶ αἱ βουλγαροδιδάσκαλοι, ἵνα πληρωθῶσι, διότι ἡ βουλγαρικὴ **Κυβέρνησις** καὶ τὰ κομιτᾶτα, δὲν ἠξεύρω πῶς, τοὺς ἐλησμόνησαν ἐφέτος καὶ δὲν τοὺς ἔστειλαν τοὺς μισθούς των. Ὁ βούλγαρος μητροπολίτης λαμβάνει τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς τὸ θέατρον καὶ ἵνα περισσότερον ὑποχρεώσῃ τοὺς ἀξέστους θεατάς, μεταχειρίζεται ὡς ὑπηρέτας διὰ πᾶσαν ἀνάγκην των τοὺς ἱερεῖς του. Τὴν ἐπομένην τὸ δρᾶμα συμπληροῦται διὰ λαμπρᾶς κωμῳδίας ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ἀγυιόπαιδές τινες, ἔχοντες ἐπὶ ὄνου πλανόδιον μουσικόν, παίζοντα τὸ ὄργανόν του, ἐφώναζον «Βουλγαρικὴ Γενοβέφα! Γενοβέφα!»

«Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ὅσων ἠδυνήθημεν νὰ μάθωμεν παρ' αὐτόπτου μάρτυρος. Ἀλλὰ διατί ἄρα γε τοιοῦτος ἀγὼν ἐξοντώσεως κατὰ τῶν ἀνεξικάκων Ἑλλήνων ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων; Ἡ αἰτία διπλῆ: Τὸ μὲν ἡ φύσις τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς, ἥτις οὐδέποτε ἐγνώρισε τί ἐστιν εὐγνωμοσύνη, τὸ δὲ ἡ ὀρθὴ ἰδέα τοῦ ὅτι μόνον ἰσχυρὸν πρόσκομμα διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ὄνειρόν των οἱ Βούλγαροι, τ. ἔ. εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου, εἶνε οἱ Ἕλληνες. Ἐντεῦθεν «καταστροφὴ εἰς πᾶν ἑλληνικὸν» εἶνε τὸ σύνθημά των. Ἡ κατάστασις εἶνε σοβαρωτάτη. Μεθ' ὅλην τὴν αἰσιοδοξίαν, ἣν κολακευόμεθα νὰ ἔχωμεν, ὀφείλομεν νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι ἀπαιτοῦνται μέσα σύντονα πρὸς πρόληψιν τῆς ὑπούλου ἐπεκτάσεως, διότι ὅσον καὶ ἂν γίνηται διὰ τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου, οὐδεμία ὑπολείπεται ἐλπὶς ἐπανόδου ἐν τῷ μέλλοντι τῶν βίᾳ ἀποσπασθέντων, διότι διὰ τῆς συστηματικῆς αὐτῶν ἐνεργείας, ἣν ἔχουσιν ἐφαρμόσῃ ἐν παντί, ἐγχέουσι καταλλήλως τὸν ἰὸν τοῦ φανατισμοῦ εἰς τὴν νεωτέραν γενεάν, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁποίας βεβαίως πρωταγωνιστεῖ τὸ ψεῦδος καὶ οἱ παχεῖς καὶ κομπορρήμονες λόγοι, καὶ οὕτω μετὰ πάροδον ἐτῶν τινων ἔχουσι λαὸν βουλγαρικὸν ἐκεῖ, ὅπου πρὶν αὔρα ἔπνεεν ἑλληνική.

«Πέμπω ὑμῖν κατάλογον σχεδὸν πλήρη τῶν ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου δολοφονηθέντων Μακεδόνων, Ἑλλήνων τε καὶ Μωαμεθανῶν, ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Μοναστηρίου ἰδίως. Καθὼς ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τούτῳ θὰ ἴδητε, πλεῖστα

θύματα ὑπάρχουσι καὶ ἐκ τῶν Τούρκων, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ κύριον αἴτιον τῆς ἐπιτυχίας τῶν λησμανταρτῶν τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου παρὰ τῷ ἀγροτικῷ πληθυσμῷ, ὃν ἰδίως ἡ τουρκικὴ αὐθαιρεσία κατατρέχει.

«Τὴν 25ην Μαρτίῳ ἐν τῷ παρὰ τὸν Περλεπὲν χωρίῳ Καδινόσελο (Καδίκιοϊ) κατεστράφη, τὸ πρῶτον ἤδη, μία τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, ἀποτελουμένη ἐξ ὀκτὼ συμμοριτῶν, τῶν ὁποίων εἷς ἐζωγρήθη, τῶν λοιπῶν ἑπτὰ φονευθέντων. Τῆς συμμορίας ἡγεῖτο ὁ ἐξ Ἀχρίδος πρώην βουλγαροδιδάσκαλος Μεθόδιος Πάττσε, ἐξάδελφος πρῶτος τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ ἐγκρίτου ἡμετέρου ἰατροῦ κ. Ἀντωνίου Χρηστίδου (Πάττσε).

«Οὗτος πρὸ τετραετίας ἐδολοφόνησεν ἐν Ἀχρίδι τὸν αὐτόθι ἡγέτην τῶν σερβιζόντων Δημ. Βαρδάνην, δι' ὃ μόλις πρὸ ἔτους ἀπεφυλακίσθη, τῇ μεσιτείᾳ 200 λιρῶν τοῦ Κομιτάτου. Πρὸ ἓξ καὶ πλέον μηνῶν εἶχε προμηθευθῇ διαβατήριον διὰ τὴν Βουλγαρίαν δῆθεν, ἔκτοτε δ' ἐγένετο ἄφαντος. Διεκρίνετο, ὡς λέγουσιν οἱ Βούλγαροι, διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα, μεθ' ἧς κατήχει τοὺς χωρικούς, μυῶν αὐτοὺς εἰς τὰ τοῦ Κομιτάτου. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν οὐδεὶς τῶν στρατιωτῶν, βαλλόντων ἐξ ἐνέδρας, ἐφονεύθη, μολονότι οἱ Βούλγαροι ἀναβιβάζουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων στρατιωτῶν εἰς 60. Τὰ ὅπλα τῶν συμμοριτῶν πάντα ἦσαν ἑλληνικῆς προελεύσεως. τρία δ' ἐξ αὐτῶν ἀμεταχείριστα προσφάτως· δι' ὃ λέγεται, ὅτι οἱ λησταντάρται, μὴ θέλοντες νὰ συλληφθῶσι ζῶντες ἀπέκτειναν ἀλλήλους.

«Ἐν δὲ τῇ δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ 7 ἢ 8 ἄλλαι ληστοσυμμορίαι, περιτρέχουσαι τὰ χωρία. Ἡ ἐξολόθρευσις τῆς συμμορίας παρήγαγε καλὴν ἐντύπωσιν καὶ ἄμεσον ἀποτέλεσμα, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι, ἂν αἱ ἀνταρτικῶς ὠργανωμέναι αὗται συμμορίαι ἐκλίπωσι πᾶσαι, δὲν θὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος ἐξεγέρσεως, διότι ταύτης φανερὸς βραχίων εἶνε αἱ συμμορίαι, τοῦ κινητηρίου μοχλοῦ ὄντος ἀοράτου.

«Ἐὰν ἔχωμεν τὰ ἀπαιτούμενα μέσα, δυνάμεθα ν' ἀφανίσωμεν τὰς συμμορίας, διότι οἱ διάφοροι ὁπλαρχηγοὶ αὐτῶν, οἱ διαδραματίζοντες τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον, ἄλλοι μὲν εὐκόλως στρέφονται πρὸς τὸ μέρος ἡμῶν (διὰ διαφόρων μέσων καὶ μάλιστα ἅμ' ἴδωσιν Ἕλληνας ἀντάρτας), ἄλλοι δὲ μισοῦσιν ἀλλήλους καὶ ἴσως συγκρουσθῶσιν».

(Ἕπεται ὁ κατάλογος τῶν θυμάτων τῆς ἐπαρχίας Καστορίας, τῆς ἐπαρχίας Πρεσπῶν καὶ Ἀχρίδος, τῆς ἐπαρχίας Πελαγωνίας). (1)

Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐργάζεται ἐν Μακεδονίᾳ τὸ βουλγαρικὸν Κομιτᾶτον τῆς Σόφιας καὶ ὁσημέραι δημιουργεῖται μακεδονοβουλγαρικὸν ζήτημα ὑπὸ τῶν ἐν Εὐρώπῃ φιλανθρώπων καὶ φιλελευθέρων. Ἀλλ' ἔφθασεν ἆρά γε ἡ Εὐρώπη, ἐπισήμως τε καὶ ἀνεπισήμως, εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας, ὥστε ἐθελουσίως νὰ ἐξηγῇ τὰ συμβαίνοντα, ἐλαυνομένη ὑπὸ οὐτιδανῶν ἐλατηρίων; Αὐτή, ἥτις ἄλλοτε πρὸ εἰκοσιεπταετίας, ᾐσθάνθη ἱερὰν ἀγανάκτησιν διὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Βατὰκ καὶ τοῦ Τατὰρ Παζαρτζίκ, δὲν συγκινεῖται σήμερον διὰ τοσούτους φόνους, τελουμένους ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὑπαγορευομένους, καθ' ἃ πανταχόθεν πιστοποιεῖται, ἀπὸ τὴν ἐπίσημον Βουλγαρίαν; Ἢ πρέπει νὰ ἐπιφωνήσωμεν μετὰ τοῦ Ἀρχικαγκελλαρίου ἐκείνου τῆς αὐστροουγγρικῆς Μοναρχίας:

(1) Τὸν κατάλογον τοῦτον ἴδε εἰς τὸ φυλλάδιον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

— «Δὲν ὑπάρχει πλέον Εὐρώπη !»

Ἐκτὸς τῶν Ρώσσων, τῶν Σέρβων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Μαυροβουνίων, τῶν Ἑλλήνων τῶν καταγγελλόντων τὴν βουλγαρικὸν Κυβέρνησιν, ὡς ὑποκινοῦσαν τὰς λῃστανταρτικὰς ταύτας μιαιφονίας ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ αὐτὸς ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Σὶρ Βιλιώτης τ' αὐτὰ ἀναφέρει εἰς τὴν Κυβέρνησίν του. Ἰδοὺ στάδιον δόξης διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Γλάδστωνος, δυνάμενον νὰ καταγγείλῃ πρὸ τοῦ πεπολιτισμένου Κόσμου τοὺς πρωτοστάτας τῆς νέας Βουλγαρίας, ὑπὲρ ἧς ἄλλοτε εἶχε βάψῃ τὸν κάλαμόν του ὁ μέγας πατήρ του καὶ νὰ καταγγείλῃ αὐτούς, ὡς χείρονας τῶν σφαγέων τῶν «Βουλγαρικῶν ὠμοτήτων» (Bulgarien atrocities). Πάντα δὲ ταῦτα λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει ἡ ἐπίσημος Εὐρώπη, ὀφείλει νὰ πέμψῃ εἰδικὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν τῶν πραγμάτων, πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ μίτου τῶν τελουμένων ἐγκληματικῶν πράξεων, ὅστις ἐξ ἅπαντος θὰ εὑρεθῇ, κατὰ τὰς ἄνω διαβεβαιώσεις τῆς «Μίρ», ἐν τοῖς ἐπισήμοις Γραφείοις τῆς Σόφιας.

Δὲν θὰ παρέλθωσι τρεῖς ἢ τέσσαρες μῆνες, μόλις ἀναλυθῶσιν αἱ χιόνες τῶν ὀρέων τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ κατέλθωσι καὶ πάλιν οἱ ἀγωνισταὶ τῆς μακεδονικῆς ἐλευθερίας (!) Τοῦτο εἶνε πλέον ἢ βέβαιον. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ὀφείλομεν νὰ ἐγρηγορῶμεν. Ἂς ἀποβάλωμεν τὴν νάρκην, οὖσαν χείρονα τοῦ θανάτου. Εὐδοκιμοῦσι πάντοτε καὶ ἰσχύουσιν ἐκεῖνοι οἱ Λαοί, οἵτινες διαρκῶς προπαρασκευάζονται. Καὶ ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς ἡ ἐκ τῶν ἐνόντων προπαρασκευή. Ἂς ἐγρηγορῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἂς ἐργαζώμεθα καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἴσως ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ἀντιπρόσωποι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης θὰ συνέλθωσι ἐπὶ τὸ αὐτὸ πρὸς κανονισμὸν πρόσκαιρον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων διὰ τῶν λ γομένων μεταρρυθμίσεων, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπικαλούμενοι τὸ 23ον ἄρθρον τῆς Βερολινείου Συνθήκης, ὀφείλομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διατάξεων αὐτῆς δι' ὅλας τὰς ἀλυτρώτους ἐπαρχίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ: διὰ τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν, διὰ τὴν Θράκην καὶ τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου, διὰ τὴν ἑλληνικὴν Μικρασίαν.

Τοιαύτη πρέπει νὰ εἶνε ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἐνέργεια, ἐὰν σωφρονῶμεν, καὶ θὰ ὑπάρξωσιν ὄπισθεν ἡμῶν οἱ σύμμαχοι, ὅπως ὑπάρχουσι καὶ ὄπισθεν τῶν πλαστογράφων τῆς Ἱστορίας

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ ἔργα, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες γνωρίζομεν ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι οὐδέποτε ὑπήρξαμεν ξένοι πρὸς αὐτά. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὰ παλαιά, ἀντὶ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς Θερμοπύλας, ἐπικαλοῦμαι εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων μου, τὰ νέα τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ τρόπαια, δι' ὧν ἐπετεύχθη ἡ μερικὴ ἀπελευθέρωσις τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Λαὸς ἔχων τοιαύτην, οἵαν οἱ Ἕλληνες, ἱστορίαν, δὲν ἀποθνήσκει εὐκόλως, διότι ἡ ἐλευθερία μας ἐξηγοράσθη διὰ τοῦ αἵματος.

Τοῦτο ἔχοντες ὑπ' ὄψει, συμβουλεύω νὰ ἐγρηγορῶμεν καὶ νὰ παρασκευαζώμεθα εἰς τὸν μέγαν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἀναμιμνησκόμενοι ὅτι ἐν τῷ αἵματι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, καὶ δὴ τῶν Μακεδόνων, ὑπάρχουσι σταγόνες αἵματος τῶν δύο μεγάλων Μακεδόνων, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.

ΕΚΤΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Κύριοι,

Ἑσπέραν τινὰ τοῦ παρελθόντος θέρους εὑρισκόμην ἔν τινι πόλει τοῦ Ἐξωτερικοῦ καὶ συνδιελεγόμην περὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἡμετέρας πατρίδος μετὰ δύο γνωρίμων, κατοίκων τῆς πόλεως ἐκείνης. Ὁ μὲν εἷς τούτων ἦτο αἰσιόδοξος, τοὐναντίον δὲ ὁ ἕτερος λίαν ἀπαισιόδοξος. Συνδιελέχθημεν ἐπὶ μακρὸν περὶ τῆς ἡμετέρας πατρίδος, συνεζητήσαμεν, ἐθρηνήσαμεν, ἠλπίσαμεν καὶ ἀπηλπίσθημεν. Κατ' ἀνάγκην πάντοτε τοιαῦτα αἰσθήματα προκαλοῦσιν αἱ σοβαραὶ μέριμναι. Ἐπὶ τέλους διεκόπη ἡ συνδιάλεξις καὶ ἐμέλλομεν νὰ χωρισθῶμεν.—«Ὁ Θεὸς θὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα», ἐπεφώνησεν ὁ ἀείποτε αἰσιοδοξῶν.—«Μάλιστα» προσέθεσεν ὁ ἕτερος, «ὅταν συνετισθῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ πρέπει νὰ συνετισθῶσι».

Μάλιστα, Κύριοι, πρέπει νὰ συνετισθῶμεν. Ἀναγινώσκω, ἢ ἀκούω καθ' ἑκάστην παράδοξα, ἀκατανόητα πράγματα περὶ τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Οἱ πλεῖστοι ἀγνοοῦσι τί θέλουσι καὶ τί ζητοῦσιν. Ἀκόμη δὲν ἐνοήσαμεν κατὰ τίνα τρόπον πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν, ἵνα λύσωμεν τὸ ἐθνικὸν ζήτημα. Πάντες πελαγοδρομοῦμεν, ἐλεύθεροι καὶ ἀλύτρωτοι, σοβαροὶ καὶ ἐλαφροί, ἄνευ πυξίδος καὶ χωρὶς σκοπόν. Ζητῶ πανταχοῦ πραγματικοὺς Ἕλληνας καὶ δὲν εὑρίσκω, εἴτε ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι. Ποῖος εἶνε ὁ προφήτης ἐκεῖνος ὅστις θὰ κηρύξῃ τὸν λόγον τῆς ἐθνικῆς ἀληθείας; Ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει; Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἢ ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι;

Οὐδαμοῦ βλέπω τὸν τοιοῦτον. Παρέρχονται πρὸ τῶν ὀμμάτων μου πᾶσαι αἱ ἐθνικαὶ ἀκροπόλεις, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων οὐδεμιᾶς βλέπω κυματίζουσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ποῦ εἶνε τὸ Πανεπιστήμιον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐθνικῇ ἰδέᾳ; Ποῦ εἶνε ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων; Ποῦ εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία; Ὅπου στρέψω τὸ τεθλιμμένον βλέμμα μου, πανταχοῦ ἀντιλαμβάνομαι σιγὴν καὶ ἀδιαφορίαν.

Χαρακτηρίζων, ὁ Ξενοφῶν τὴν μετὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐπελθοῦσαν κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, λέγει ὅτι ἀκρισία καὶ στάσις κατέλαβε τὸ ἑλληνικόν. Νομίζω ὅτι ἐπὶ τοιαύτῃ ἀκρισίᾳ καὶ στάσει πρέπει νὰ καταγγελθῇ ἡ καθ' ἡμᾶς ἱστορικὴ περίοδος. Στασιάζομεν πάντες, κατελήφθημεν πάντες ὑπὸ ἀκρισίας. Ἀποτέλεσμα ἡ ἀπογοήτευσις καὶ ἡ ἀθυμία. Τοιαῦται κακίαι λυμαίνονται πανταχοῦ τὸ Ἑλληνικὸν ἀπό τινων δεκαετηρίδων, πάντες δ' ἀντιλαμβανόμεθα τῶν ἐκ τούτων θλιβερῶν ἀποτελεσμάτων.

Κύριοι, ἂς συνετισθῶμεν ἐπὶ τέλους, ἄλλως θὰ μᾶς συνετίσῃ ὁ ἐχθρός!

Ἀλλὰ καὶ οὗτος δυστυχῶς δὲν μᾶς κατέστησε συνετωτέρους. Ἡ τελευταία καταστροφή, ἥτις ἔπρεπε ν' ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, τὴν ἐπιβεβλημένην ἐργασίαν, κατ' οὐδὲν συνετέλεσεν.

Τοιαύτη εἶνε ἡ θλιβερὰ εἰκών, ἣν παρουσιάζει σήμερον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Στάσις, ἀναρχία, ἀκρισία, ἔλλειψις σθένους καὶ χαρακτῆρος.

Δὲν ἀδιαφορεῖ μόνον ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα. Ἀδιαφορεῖ ἐξίσου ἢ στασιάζει πᾶσα ὑποληφθεῖσα ἀκρόπολις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Ἱερουσαλήμ, τὸ Ἅγιον Ὄρος, αἱ πλεῖσται τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς ἀλυτρώτου ἢ τῆς ἐν διασπορᾷ Ἑλλάδος. Οὐδεμία συγκέντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' οὐαὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, ἐν ᾧ βασιλεύει ἡ ἀκρισία καὶ ἡ ἀναρχία!

Ποῦ εὑρίσκονται ἀγωνιζόμεναι σθεναρῶς καὶ ἐν γνώσει τῶν κινδύνων αἱ δυνάμεις αὐτοῦ; Ποία εἶνε ἡ σύνταξις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀφοῦ εἶνε γνωστόν, ὅτι ὁ γόρδιος δεσμὸς τῶν μεγάλων ἐθνικῶν προβλημάτων ἐλύθη πάντοτε διὰ τοῦ ξίφους; Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπώλεσεν ἀπό τινος καιροῦ τὸν στρατιωτικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, καθ' ὃν χρόνον παρουσιάζονται μὲ ἀξιώσεις στρατιωτικῶν ἐθνῶν ἐκεῖνοι, οἵτινες χθὲς καὶ πρῴην ἐστεροῦντο πάσης στρατιωτικῆς συντάξεως καὶ ὀργανώσεως. Θάλετε καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς κατατρυχούσης τὸ ἑλληνικὸν γένος ἀδιαφορίας; Κινδυνεύει ἡ Μακεδονία! Καὶ ἐρωτῶ, ποῦ εἶνε οἱ Μακεδόνες ἐκεῖνοι καὶ πόσοι εἶνε οὗτοι, οἱ ἀντιλαμβανόμενοι τοῦ κινδύνου τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος των καὶ ὄντες πρόθυμοι ν' ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ αὐτῆς; Ἐλαχίστους βλέπω τοιούτους, εἴτε ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς.

Ἀ! Κύριοι! ὁ Θεὸς νὰ μᾶς συνετίσῃ, ἄλλως θὰ μᾶς συνετίσῃ ὁ ἐχθρός!

Εἷς τῶν μεγαλειτέρων ἀνδρῶν καὶ προμάχων τῆς νέας ἰταλικῆς ἑνότητος, ὁ **Μάξιμος** Ἀζέλιος, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ὑπὲρ οὗ ἠγωνίσθη, συνήθιζε νὰ λέγῃ. Ἐδημιουργήσαμεν τὴν Ἰταλίαν, ἤδη ἃς δημιουργήσωμεν καὶ τοὺς Ἰταλούς. Ἀντιστρόφως καθῆκον ἔχω νὰ εἴπω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην: Ἃς δημιουργήσωμεν τοὺς Ἕλληνας, ἀφοῦ δὲν εἴμεθα ἀμέσως εἰς κατάστασιν νὰ δημιουργήσωμεν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἐκπαίδευσις, ἡ Ἐκκλησία, ἡ Πολιτεία, ἃς πράξωσι τὸ καθῆκόν των. Εἶνε ἀκόμη καιρός. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶνε σήμερον ὁ ὑπολειπόμενος κλῆρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐργασία πνευματικὴ πρὸς μόρφωσιν Ἑλλήνων, ἐργασία πνευματικὴ πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν ἑλληνικῶν τούτων δυνάμεων· νὰ δημιουργήσωμεν ἰσχυροὺς καὶ ἐπιλέκτους ἀγωνιστάς, ἔχοντας πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μέλλον. Ἰδοὺ τί ἐπιδιώκομεν! Ζητοῦμεν ἐν τούτῳ τὴν σύμπραξιν πάντων τῶν Ἑλλήνων.

Ὅταν ὁ Προστάτης τῆς Ἀγγλίας Κρόμβελλ ἀπέστελλε στρατιώτας του εἰς τὴν μάχην, συνήθιζε νὰ λέγῃ πρὸς αὐτούς! — «Ἔχετε πάντοτε μεθ' ὑμῶν τὴν ἱερὰν Βίβλον, ἀλλ' ἐπίσης φροντίζετε πάντοτε νὰ ἔχητε ξηρὰν πυρίτιδα».

Τοιοῦτόν τι συμβουλεύω σήμερον πάντας τοὺς Ἕλληνες: Ἀγωνίζεσθε διὰ τῶν γραμμάτων, διὰ τῶν βιβλίων ἀλλ' ἐπίσης ἀγωνίζεσθε καὶ διὰ πρακτικωτέρων μέσων ἐνεργείας. Ποῖα εἶνε τὰ μέσα ταῦτα; Τὸ κατανοοῦμεν πάντες.

Διὰ νὰ προαγάγωμεν τὴν Ἑλλάδα, εἶνε ἀνάγκη κατὰ πρῶτον νὰ δημιουργήσω-

μεν Ἕλληνας, γινώσκοντας κατὰ πρῶτον καὶ θέλοντας νὰ ἐργασθῶσιν ἐθνικῶς. Εἶνε ἀνάγκη νὰ παρασκευάσωμεν ἐπιλέκτους Ἕλληνας πρὸς ἐθνικὴν ἐργασίαν· ἀλλὰ μὲ τὸ βιβλίον τοῦ διδασκάλου πρέπει παραλλήλως νὰ συναγωνίζηται καὶ τὸ ὅπλον τοῦ ἀγωνιστοῦ. Οὕτω μόνον δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ λύσις τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ προβλήματος.

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην προεισαγωγήν, χαρακτηριστικὴν ὁπωσδήποτε τῆς κρατούσης παρ' ἡμῖν πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως, εἰσέρχομαι εἰς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς σημερινῆς διαλέξεώς μου.

Πρόκειται περὶ τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας.

Πρέπει νὰ γνωρίζητε, ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη δὲν εἶνε σημερινή. Ὑπεβλήθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν πρὸ ἐτῶν, κατέκτησε θιασώτας οὐ μόνον μεταξὺ τῶν Βουλγάρων κατ' ἐξοχήν, πρὸς ἐπιδίωξιν σκοπῶν ἰδιοτελῶν, ὡς θὰ σᾶς ἀναπτύξω παρακατιών, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων, οὐ μόνον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ διαμενόντων, ἀλλὰ τὸ παράδοξον καὶ μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις τοιούτων.

Ἡ ἰδέα αὕτη ἔχει τὴν λογικήν της, ὡς οἱαδήποτε ἰδέα, ὅσον καὶ ἂν εἶνε μωρά, δὲν στερεῖται τοιαύτης.

Ἡ Μακεδονία, λέγουσιν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς αὐτονομίας, στερεῖται ἑνιαίου ἐθνικοῦ πληθυσμοῦ, κατοικεῖται ὑπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων φυλῶν, μὴ δυναμένων νὰ προσαρτηθῶσιν εἴς τινα πολιτικὴν ἑνότητα, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελον χειραφετηθῆ ἐκ τοῦ τουρκικοῦ καθεστῶτος. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο εἶνε σόφισμα· ὑπεστηρίχθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν, φρονούντων, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης προσωρινῆς λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος θὰ ἐπαναλάβωσι νέαν ἔκδοσιν τοῦ πραξικοπήματος τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας. Δυστυχῶς καὶ μεταξὺ τῶν Μακεδόνων, ὅπως ἔλεγον, ἔσχον ἀπήχησιν, κατὰ τὸ φαινόμενον, εὐάρεστον τοιαύτη λύσις. Ἐγένετο μάλιστα καὶ ἐν Παρισίοις συλλαλητήριον πρὸς τοιαύτην λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπρωταγωνίστησαν καί τινες Ἕλληνες Μακεδόνες. Ὡς μὴ ὤφελε, κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ἡ μακεδονικὴ συνείδησις ἐταράχθη σφόδρα ὑπὸ τῶν προπαγανδικῶν ἐνεργειῶν. Πρότερον πάντες οἱ Χριστιανοὶ τῆς Μακεδονίας, πολλοὶ τούτων καίπερ μὴ ὁμόφυλοι ὄντες, συνεδέοντο διὰ τῆς αὐτῆς θρησκευτικῆς ἰδέας. Δὲν ὑπῆρχε φυλετικὸς ἀνταγωνισμός. Πάντες ἐθεώρουν ἀρχηγὸν τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, οἱ δὲ πόθοι αὐτῶν ἐφέροντο πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν. Τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν Κράτος προσείλκυε τοὺς Σλαύους τῆς Μακεδονίας, ὅπως καὶ τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ ἀρξαμένη προπαγανδικὴ ἐνέργεια, ὡς καὶ τὸ ἐκ ταύτης ἐπελθὸν βουλγαρικὸν σχίσμα, ἵνα παραλίπω τὰς ἀνθελληνικὰς ἐνεργείας τῶν Ῥωμούνων καὶ τῶν Σέρβων, ἐπήνεγκον διάστασιν καὶ ἀνέπτυξαν φυλετικὰ πάθη μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας. Ἐντεῦθεν τὸ φαινόμενον, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ οἰκογενείᾳ ὑπάρχουσι πολλάκις συγγενεῖς στενώτατοι, Ἕλληνες, Βούλγαροι, Σλαῦοι,

Κουτσόβλαχοι, καὶ ἐνίοτε καὶ Ἀλβανοί. Ἐκ τῶν αἰτίων τούτων ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν Μακεδόνων χαλάρωσις τοῦ πατριωτικοῦ φρονήματος πολλῶν Μακεδόνων, κηρυττόντων ἑαυτοὺς Μακεδόνας μᾶλλον ἢ Ἕλληνας καὶ ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἄνευ ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως ὑποχωρήσαντας εἰς τὰς πλεκτάνας τῶν ἀνθελληνικῶν ἐνεργειῶν. Πρὸς δικαιολογίαν τῆς τοιαύτης ἀποστασίας ἤκουσα πολλάκις Μακεδόνας λέγοντας, ἀκόμη καὶ ἐν μέσαις Ἀθήναις: «*Εἶμαι πρῶτον Μακεδὼν καὶ ἔπειτα Ἕλλην*». Ἔτι δὲ μᾶλλον παρατηρεῖται τοῦτο ἐν τοῖς βορειοτέροις τμήμασι τῆν Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγοι Ἑλληνομακεδόνες προσεχώρησαν εἰς τὸν Σερβισμόν, τὸν Βουλγαρισμόν, τὸν Ρωμουνισμόν.

Ἀλλ' ἐὰν μελετήσωμεν μᾶλλον συγκεκριμένως καὶ μετ' ἀμεροληψίας τὰ ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνολογικὰ δεδομένα, θέλομεν συναγάγῃ τὸ πόρισμα, ὅτι εἰ καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας εἶνε ἀνάμικτος, εἰ καὶ λαλοῦνται διάφορα γλωσσικὰ ἰδιώματα, τὸ ἑλληνικόν, τὸ τουρκικὸν καὶ τὸ σλαυϊκόν, τὸ ἐπικρατέστερον ἐν τούτοις ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἶνε τὸ ἑλληνικόν. Οἱ λεγόμενοι Κουτσόβλαχοι, οἱ Ἀλβανοί, οἱ Ἰουδαῖοι, διεσπαρμένοι ἐν τῇ μακεδονικῇ χώρᾳ ἀπὸ αἰώνων, ἔχουσι πρὸς τῇ μητρικῇ γλώσσῃ καὶ τὴν ἑλληνικήν. Ἐν γένει δὲ ἐπικρατεῖ ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα καὶ σήμερον ὅπως καὶ ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις.

Καὶ ἂν ἐπράττομεν τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν καθῆκον κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, πρὸς τοὺς δοκιμαζομένους ἀδελφοὺς Μακεδόνας, θὰ διετέλουν τὰ κατ' αὐτοὺς πάντη διάφορα, οὐδὲ θὰ ἐτόλμων ἀπάτριδες καὶ τυχοδιῶκται νὰ ἐνοχλήσωσι τὸ παράπαν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν συνείδησιν. Ἢ νομίζετε ὅτι εἶνε φαινόμενον, ἀνάξιον πάσης παρατηρήσεως, ὅτι Ἕλλην ἀποστάτης, οἷος ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης, ὑπομίσθιος γενόμενος τῆς μακεδονορρωμουνικῆς Προπαγάνδας τοῦ Βουκουρεστίου, τοσαῦτα κακὰ ἐπήνεγκε τῇ Μακεδονίᾳ, ἡμῶν ἀδιαφορούντων καὶ περὶ ἀλλότρια τυρβαζόντων;

Ὡς μέχρι τοῦδε πολλάκις ἰσχυρίσθην, ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξε πάντοτε ἑλληνικὴ καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς χρόνους τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ταλαιπωριῶν. Καθ' ὃν χρόνον ἡ χώρα αὕτη διετέλει ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, φοβεραὶ ἐπιδρομαὶ ποικίλων βαρβάρων λαῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτοστατοῦσιν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι, διετάραξαν τὸ μακεδονικὸν καθεστώς, ἔτι δὲ μᾶλλον συνέβη τοῦτο μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν. Διὰ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου παιδομαζώματος ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας ἐπανειλημμένως ἀπεδεκατίσθη. Ἀλλὰ τοιαύτη καὶ τηλικαύτη ἦτο ἡ μακεδονικὴ ἰσχὺς καὶ εὐψυχία, ὥστε, ἐν τῷ περὶ ἐθνικῆς ὑπάρξεως ἀγῶνι τῶν καταλαβόντων αὐτὴν ξένων πληθυσμῶν, ἐπεκράτησεν ἐπὶ τέλους ἡ μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα. Βεβαίως παρέμειναν μέχρι σήμερον λείψανα τῶν φυλῶν, αἵτινες ἐπέδραμον τὴν χώραν, ἀλλ' ἐκ τῆς μελέτης τῶν πραγμάτων συμπεραίνομεν ἀδιστάκτως, ὅτι ἐν ἅπασι

τοῖς τμήμασι τῆς Μακεδονίας ἐπικρατεῖ, ὡς θέλω ἐν προσεχεῖ διαλέξει διὰ στατιστικῶν πληροφοριῶν ἀναπτύξῃ, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Παρὰ πάντα ταῦτα οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν, ἀποπλανήσαντες τούς τε ἐπισήμους καὶ τοὺς ἀνεπισήμους κύκλους τῆς Εὐρώπης, ἰσχυρίζονται, ὅτι τὸ κρατοῦν στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε τὸ βουλγαρικόν, μὴ τολμῶντες δὲ νὰ ζητήσωσι τὴν προσάρτησιν αὐτῆς εἰς τὴν Βουλγαρίαν, εὐχαριστοῦνται καὶ ἀποδέχονται τὴν προσωρινὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου διὰ τῆς αὐτονομίας. Οὐχ ἧττον ἐπιζητοῦσι τὴν τοιαύτην λύσιν ὑπὸ ὅρους. Τούτων ὁ σπουδαιότατος εἶνε ὁ διορισμὸς Σλαύου, ὡς γενικοῦ διοικητοῦ, ἢ ὅπως λέγουσιν ὑπούλως, καταγομένου ἐκ τῆς ἐπικρατούσης φυλῆς. Ἄλλο τι δὲν ἐπιζητοῦσι.

Ὁ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκεφθεὶς τὰς πρωτευούσας τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Σερβίας, ὡς καὶ τὴν τῆς Αὐστρίας, Ρῶσσος ἀρχικαγγελλάριος ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη εἶνε βουλγαρικὴ πόλις καὶ ὅτι αἱ τρεῖς διοικήσεις Θεσσαλονίκης, Μοναστηρίου καὶ Κοσσυφοπεδίου ἔχουσι μὲν μικτὸν πληθυσμόν, οὐχ ἧττον ὑπερβάλλει τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον. Τούτου ἀναγνωριζομένου ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας καὶ λυομένου τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος διὰ τῆς αὐτονομίας, ποῖον ἔσται τὸ ἀποτέλεσμα; Σᾶς τὸ ὑπέδειξα πλέον ἢ ἅπαξ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου: Νέα ἔκδοσις τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, δηλαδὴ προσάρτησις τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, καὶ μετὰ ταῦτα νέα τραγῳδία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἐκείνη, ἥτις παρίσταται ἀπὸ δεκαεπταετίας ἐν τῇ δυστυχεῖ χώρᾳ, τῇ ἐκτεινομένῃ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως μέχρι Πύργου καὶ Ἀγχιάλου. Ἐπιθυμεῖτε νὰ γνωρίσητε θύματα; Σᾶς παρουσιάζω ἓν τοιοῦτον: εἶνε ὁ ἀνὴρ ὁ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν μέσῳ ἡμῶν παρακαθήμενος, ὁ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἀγωνιζόμενος ἐν τῇ βορείῳ Θρᾴκῃ (1). Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν μικροῦ δεῖν ἐφονεύετο, κατεστρέφετο δὲ ἡ οἰκία του ὑπὸ τῶν ἐκπολιτιστῶν (!) τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τῶν ἀξίων τούτων προσκόπων ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν τοῦ πανσλαυϊστικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἰδέα τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας, ὑπὸ οἱανδήποτε ἐπικυριαρχίαν καὶ ὑπὸ οἱονδήποτε Ἡγεμόνα, εἶνε ἐξ ἴσου ἀτυχὴς καὶ ἄσκοπος, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Θέλω σᾶς ἀποδείξῃ τοῦτο διὰ τῶν πραγμάτων. Σᾶς εἶπον καὶ ἄλλοτε, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας μόλις ὑπερβαίνει τὰ δύο ἑκατομμύρια κατοίκων. Ἀφαιρουμένων τῶν τριακοσίων χιλιάδων κατοίκων τῆς Παλαιᾶς Σερβίας, ἔνθα ὁ πληθυσμὸς διανέμεται μεταξὺ Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Ἀλβανῶν, ὑπολείπονται ἓν ἑκατομμύριον καὶ ἑπτακόσιαι χιλιάδες κατοίκων. Ἐκ τούτων ἑπτακόσιαι περίπου χιλιάδες εἶνε

1) Τὸ παρὸν τοῦτο θῦμα ἦτο ὁ κ. Δ. Κουμαριανός, Διευθυντὴς τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἑλληνικῆς ἐφημερίδος «Φιλιππουπόλεως», ἀείποτε πρωτοστατούσης ἐν τῇ ἐθνικῇ ἰδέᾳ. Σ.Ε.

Ἕλληνες μετὰ τῶν Κουτσοβλάχων, ἑξακόσιαι περίπου χιλιάδες Μουσουλμᾶνοι, οἱ δὲ ἐπίλοιποι εἶνε Βούλγαροι, Σέρβοι καὶ Ἀλβανοὶ μετὰ τῶν ἑκατὸν περίπου χιλιάδων Ἰσραηλιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Καθισταμένης αὐτονόμου τῆς Μακεδονίας, ὡς ἐννοοῦσιν αὐτὴν οἱ Σλαυόφιλοι, ποία γλῶσσα θὰ εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα ; ἡ ἑλληνική, ἡ τουρκική, ἡ σλαυϊκή, ἢ ἡ ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν λαλουμένη ἱσπανικὴ γλῶσσα; Ἐκλέξατε ὁποίαν θέλετε. Ἀποτέλεσμα ἔσται ἡ διηνεκὴς σύγκρουσις τῶν συνοίκων φυλῶν, ἀδυνάτου οὔσης τῆς συνεννοήσεως. Ἡ ξένη πολιτικὴ ἐκ περιτροπῆς θὰ ἐκμεταλλεύηται ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐθνικότητα. Οὐδὲ θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἑνιαία τις καὶ ἰσχυρὰ διοίκησις. Ἀλλ' ὑποτεθείσθω, ὅτι ἡ μακεδονικὴ αὐτονομία θέλει ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὴν γενικὴν αὐτῆς διοίκησιν Ἕλληνος, τοῦ Καραθεοδωρῆ π. χ. ἢ ἑλληνοφρονοῦντος ἡγεμόνος. Ὁποία ἡ ἐγγύησις περὶ τῆς μονιμότητος τῆς τοιαύτης προσωρινῆς τάξεως; Διὰ τίνων στρατιωτικῶν δυνάμεων θέλει ἐξασφαλισθῇ ἡ διοίκησις αὕτη; Σήμερον τὸ τουρκικὸν Κράτος, τὸ ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν τοσοῦτον ἰσχυρὸν καὶ πεπειραμένον, μόλις καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου δύναται ν' ἀποκαταστήσῃ ἀσφάλειάν τινα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Πρὸς τοῦτο εἶνε ὑποχρεωμένον νὰ συντηρῇ ἑκατοντάδα χιλιάδων καὶ πλέον ἀλκίμου στρατοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ προτεινομένῃ νέᾳ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων πόθεν θὰ εὑρεθῇ ἡ ἑνιαία ἐκείνη καὶ πειθαρχοῦσα στρατιωτικὴ δύναμις, ἡ δυναμένη ν' ἀποκρούσῃ τὰς ἐκ τῆς γείτονος Ἡγεμονίας ἐπιδρομάς ;

Πόθεν θὰ εὑρεθῶσιν οἱ πόροι πρὸς συντήρησιν τοσούτου στρατοῦ, τῆς χώρας ἀπορούσης καθ' ὁλοκληρίαν ; Πόθεν θὰ εὑρεθῶσιν οἱ στρατηγοί, οἵτινες θὰ περιφρουρήσωσι τὴν ἀσφάλειαν τοῦ τόπου ἐκ τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ; Ἐννοεῖτε ἤδη τίνα ἔσονται τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως αὐτονόμου Μακεδονίας. Ἀποχωροῦντος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς περιμαχήτου χώρας, θέλει καταστῇ αὕτη πράγματι λεία νέων Μυσῶν, οἵτινες ὑποστηριζόμενοι ἀμέσως καὶ ἐμμέσως ὑπὸ τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς, ἢ ἂν θέλετε καὶ ὑπὸ τῆς ἀγγλοαυστριακῆς, ἐξαπατωμένης, θὰ ἐπαναλάβωσι τὸ τόλμημα τῆς Φιλιππουπόλεως ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἂν τοιαῦτα ἔσονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Ἕλληνα ἡγεμόνα, κατανοεῖτε ὁποῖα ἔσονται ταῦτα ἐν ᾗ περιπτώσει Σλαῦος ἢ σλαυόφιλος ἡγεμὼν ἀναγνωρισθῇ ὡς Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔσται ζήτημα χρόνου. Δὲν θὰ παρέλθῃ μία γενεὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία θέλει διέλθῃ διὰ σλαυϊκοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἀλλὰ δὲν θὰ εἶνε τοῦτο τὸ τελευταῖον κτύπημα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Θὰ ἐπέλθωσι καὶ ἄλλα, φοβερώτερα καὶ φρικωδέστερα· θὰ ἐπαναληφθῇ ἡ παλαιὰ ἱστορία τῶν σλαυϊκῶν ἐπιδρομῶν, διότι, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ἡ ἱστορία, ὁ κατέχων τὴν Μακεδονίαν κατέχει καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα.

Προκαλῶ, Κύριοι, τὴν ἡμετέραν προσοχὴν καὶ τὴν ἡμετέραν μέριμναν ἐπὶ τῶν

σκέψεών μου τούτων. Εἶνε αἶσχος εἰς ἡμᾶς νὰ ἀδιαφορῶμεν περὶ ζωτικωτάτων ἐθνικῶν συμφερόντων, καθ' ὃν χρόνον ξένοι λαοὶ καὶ Κυβερνήσεις στρέφουσιν ἄπληστα τὰ βλέμματα πρὸς τὴν χώραν τὴν γεννήσασαν τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ἔχομεν καθῆκον νὰ συνέλθωμεν καὶ νὰ συνετισθῶμεν. Ἡ νάρκη, ἡ ὁποία μᾶς κατέλαβε κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας, εἶνε καιρὸς νὰ ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τοῦ μέσου ἡμῶν. Ἰδίως ἀπευθύνω τὴν νουθεσίαν ταύτην πρὸς τοὺς Ἑλληνομακεδόνας. Ὡς εἶπον ἤδη, ὑπάρχουσι μεταξὺ τούτων πολλοὶ οἱ φρονοῦντες, ὅτι δύναται ἡ Μακεδονία νὰ καταστῇ ἐλευθέρα καὶ νὰ εὐνομηθῇ, αὐτόνομος καθισταμένη. Ὡς γινώσκω, ὑπάρχουσί τινες μεταξὺ τούτων ὁμολογοῦντες ἑαυτοὺς πρῶτον Μακεδόνας καὶ μετὰ ταῦτα Ἕλληνας. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε ἄντικρυς προδοτική. Δὲν ὑπάρχει χώρα Μακεδόνων, ὅπως δὲν ὑπάρχει τοιαύτη Πελοποννησίων ἢ Ἠπειρωτῶν. Ὄντες Μακεδόνες εἶνε Ἕλληνες. Οὐδὲ πρέπει νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ἀρυόμενοι ἐξ αὐτῆς τὰ ἐπιχειρήματά των.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἄλλοτε ἡ Μακεδονία ἀπετέλει κράτος ἀνεξάρτητον, ἀλλ' ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπῆρχον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πλεῖστα ἀνεξάρτητα κράτη, ἐκ περιτροπῆς συγκρουσθέντα πρὸς ἄλληλα. Σήμερον, ἐπαναλαμβανομένης τῆς διακρίσεως ταύτης μεταξὺ Μακεδονίας αὐτονόμου καὶ Ἑλλάδος αὐτονόμου, θὰ ἐπήρχετο ἄφευκτος καταμερισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ὠφελουμένων τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν. Βεβαίως οἱ ἡμέτεροι Ἕλληνες Μακεδόνες εἰλικρινῶς ἀποδέχονται τοιαύτην τινὰ λύσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ δὲν σκέπτονται τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἐν Σοφίᾳ Μακεδόνες, τὰ ἀτυχῆ ταῦτα θύματα τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς. Ζητοῦντες μακεδονικὴν αὐτονομίαν ἀποβλέπουσι κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν διὰ δόλου ἐκβουλγαρισμὸν αὐτῆς. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι ἡ μακεδονικὴ αὐτονομία εἶνε ἰδέα προδοτική, πάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἔχομεν καθῆκον νὰ πατάξωμεν τὴν τοιαύτην ὕπουλον λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος.

Ἦτό ποτε καιρὸς, καὶ οὗτος οὐχὶ μακρὰν ἡμῶν κείμενος, καθ' ὃν ἅπαντες οἱ Χριστιανοὶ τῆς Μακεδονίας ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν Ἕλληνες, ἔστω καὶ ἂν ἡ γλῶσσα αὐτῶν δὲν ἦτο πάντοτε ἡ ἑλληνική. Πάντες ἔστρεφον ἄπληστα βλέμματα πρὸς τὴν νεόζευκτον πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1840, ὡς εἶπον ἤδη, ἡ ξενικὴ Προπαγάνδα διετάραξε τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν Μακεδόνων. Οὕτως ἐτέθησαν ἤδη πρὸ φοβεροῦ προβλήματος. — «Τί εἴμεθα ἆρά γε; Ἕλληνες ἢ Σλαῦοι;» Καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸν πρῶτον ἐπιτήδειον κερδοσκόπον. Ἀλλὰ τίς ὁ ὑπεύθυνος τῆς θλιβερᾶς ταύτης ἀλλαξοπιστίας τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας; Ἂς τὸ ὁμολογήσωμεν μετὰ παρρησίας: Ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι εἴμεθα οἱ ὑπεύθυνοι, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ ἐποπτεία καὶ ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἐθνικῆς παρακαταθήκης. Ἀλλ', ὡς μὴ ὤφελε, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐδείχθη κατωτέρα τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. Ἐγκατέλιπε τὸ ποίμνιον ἕρμαιον εἰς τὴν ἀπληστίαν ἀλλοφύλων λύκων, διότι, ἂν ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ πολιτεία εἰργάζοντο, ὅπως εἶχον καθῆκον, ἂν κα-

τεπολέμουν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐμφανείας τὰς ξενικὰς προπαγάνδας, θὰ ἦτο ἡ Μακεδονία ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἑλληνική.

Ἀλλὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα, Κύριοι. Ἂς ἀναλάβωμεν θάρρος καὶ πεποίθησιν ἐπὶ τὸ δίκαιον ἡμῶν καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει βεβαίως θὰ νικήσωμεν. Σήμερον ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἔχει καθῆκον νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας ἐν Μακεδονίᾳ. Καθῆκον δ' ἔχομεν πρωτίστως νὰ προσελκύσωμεν πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν τοὺς ἀμφιρρέποντας Μακεδόνας.

Ἂς διατελῶμεν νηφάλιοι καὶ ἂς μὴ ἀποπλανώμεθα ἀπὸ τὰς Σειρῆνας δολίων φίλων, προσπαθούντων νὰ παρασύρωσιν ἡμᾶς μὲ τὸ δέλεαρ αὐτονόμου Μακεδονίας. Ἡ δυσπιστία πολλάκις καθίσταται ἀρετὴ καὶ μάλιστα ἐν τῇ πολιτικῇ, ἥτις κατ' ἐξοχὴν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Αὐτονομία εἰς τὴν Μακεδονίαν! ἀλλὰ δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς καὶ θὰ προσενέγκωσι τὸ ἄδωρον τοῦτο δῶρον εἰς τὴν Ἤπειρον, εἰς τὴν Θράκην, εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οὕτω τὸ καταχθόνιον μηχάνημα τῆς διαλύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους θὰ λάβῃ πλήρη ὑπόστασιν. Ἡ ἑλληνικὴ φυλή, διῃρημένη, ἀποσυντεθειμένη, ἐστερημένη πολιτικῆς ἑνότητος καὶ συνάμεως, δὲν δύναται ἢ νὰ ὑποκύψῃ. Τὸ ὁριστικὸν αὐτῆς ἱστορικὸν τέλος δὲν θέλει βραδύνῃ.»

Ἐκτὸς τῆς λύσεως ταύτης, τοῦ διὰ τῆς αὐτονομίας κανονισμοῦ τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος, καὶ ἄλλη προτείνεται λύσις κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιρούς: ἡ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κατοχὴ τῆς Μακεδονίας πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Drang nach Osten! πρὸς ἀνατολάς. Τοιοῦτον εἶνε τὸ πρόγραμμα τῆς πολιτικῆς τῆς Αὐστρίας· πάντοτε μέν, ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τῆς πρὸ εἰκοσιπενταετίας καταλήψεως τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐλέγετο: Bella gerant alii; tu, felix Austria, nube. Τοιοῦτό τι δὲν συμβαίνει πλέον σήμερον, ἀλλ' ἡ Αὐστρία, στερηθεῖσα τῶν ἰταλικῶν αὐτῆς κτήσεων, στενοχωρημένη δὲ καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐκ τῆς Οὐγγαρίας, ζητεῖ διέξοδον πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Καταλαμβανομένης ὑπ' αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, ἔστω καὶ ὑπὸ τὸν τύπον τῆς προσωρινότητος, ἡ Αὐστρία θὰ μετεβάλλετο καθ' ὁλοκληρίαν εἰς ἀνατολικὸν Κράτος. Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐταξείδευον τὸν Δούναβιν. Εἶχον συνταξειδιώτην ἀνώτατον ὑπάλληλον τοῦ ἐν Βιέννῃ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Κατά τινα συνδιάλεξιν ἡμῶν περὶ τῆς αὐστριακῆς δυνάμεως, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἤκουσα νὰ λέγῃ: unsere drei Caiser städte: αἱ τρεῖς ἡμῶν καισαρικαὶ πόλεις: ἡ Βιέννη, ἡ Βουδαπέστη, ἡ Θεσσαλονίκη! Εἰς τὴν ἀπορίαν μου περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς μελλούσης αὐστριακῆς πόλεως, μοὶ ἀπεκρίθη: Καὶ ἐν τούτοις ἡ Αὐστρία δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἄνευ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπιβάλλεται ἡ κατάληψις αὐτῆς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης.

Ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ τῷ ἀναπτύξω τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, ἀλλ' ὁ ἀφελὴς βιενναῖος μοὶ ἀπεκρίνετο ἑκάστοτε, ὅτι διὰ τὴν αὐ-

στριακὴν Μοναρχίαν τὸ ζήτημα τῆς Μακεδονίας εἶνε σπουδαιότατον. Τοιαῦτα σκέπτονται οἱ ἐν Βιέννῃ, ἐλαχίστη δὲ μελέτη τῆς συγχρόνου αὐστριακῆς πολιτικῆς δύναται νὰ μᾶς φωτίσῃ περὶ τῶν προθέσεων αὐτῆς τοῦ νὰ προχωρήσῃ μέχρις Αἰγαίου, ἕνεκα οἰκονομικῶν τε ἅμα καὶ πολιτικῶν λόγων καὶ συμφερόντων.

Ὡς μὴ ὤφελεν, ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν οἱ μὴ εὑρίσκοντες ἀπᾴδουσαν πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν τοιαύτην προσωρινὴν δῆθεν κατάληψιν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων. Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη ὅτι πρὸ εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δημοσιεύσεως ὑπ' ἐμοῦ ἄρθρου τινὸς ὑπὸ τὸν τίτλον: «**Ἡ Μακεδονία κινδυνεύει**», ἔλαβον περίεργον μάθημα ἀπὸ ἀνώτατον ὑπάλληλον τοῦ ἡμετέρου ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, παρατηρήσαντα ὅτι ἡ Μακεδονία θὰ καταστῇ θᾶττον ἢ βράδιον αὐστριακὴ ἐπαρχία. Πλεῖστοι ἐπίσης τῶν τε ἔσω καὶ τῶν ἔξω Ἑλλήνων δὲν εὑρίσκουσι τὴν τοιαύτην λύσιν πάντῃ ἀσύμφορον πρὸς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα. Φρονοῦσι, καὶ τοῦτο καλῇ τῇ πίστει, ὅτι ὑπὸ τὴν αὐστριακὴν διοίκησιν ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμὸς θὰ εὕρῃ ἐλεύθερον στάδιον ἐθνικῆς δράσεως. Βεβαίως δὲν σκοπῶ νὰ καταδικάσω τὴν αὐστριακὴν διοίκησιν. Γνωρίζω ἤδη, ὅτι ἐν τῇ ὑπ' αὐτῆς δημιουργηθείσῃ νέᾳ τάξει τῶν πραγμάτων ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἑρζεγοβίνῃ αἱ τέως ἡμιβάρβαροι χῶραι τὰ μάλιστα προώδευσαν καὶ ἐξεπολιτίσθησαν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας δὲν εἶνε Βόσνιοι ἢ Ἑρζεγοβίνιοι. Κέκτηνται πολιτισμόν, ὅσον καί τινες ἀπόκεντροι χῶραι τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας, φρονῶ δὲ ὅτι ὑπὸ τὴν αὐστριακὴν διοίκησιν, ἀλλοτρίαν, ἢ καὶ ἀντίθετον πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ἰδεώδη καὶ δίκαια, ὅσον καὶ ἂν εἶνε αὐτὴ ἀγαθὴ καὶ πεπολιτισμένη, οἱ ἡμέτεροι θὰ στερηθῶσι τοῦ ἐθνικοῦ ἐκείνου φρονήματος, οὗ ἄνευ ὁ βίος τῶν ἐθνῶν παρέρχεται ἐλλιπὴς πάσης ζωῆς καὶ ἐνεργείας.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι κίνδυνοι μεγαλείτεροι, οὓς πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει ἐν τῇ μελέτῃ τῆς λύσεως ταύτης. Καταλαμβάνουσα ἅπαξ ἡ Αὐστρία τὴν Μακεδονίαν, θὰ φροντίσῃ νὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, πρὸς ἐνίσχυσιν ἑαυτῆς καὶ πρὸς ἀποτροπὴν πάσης διαταράξεως ἐκ τῶν ἐχθρικῶν στοιχείων τοῦ τόπου, θὰ διευκολύνῃ κατὰ πάντα τρόπον τὴν κάθοδον εἰς τὴν Μακεδονίαν σλαυϊκῶν καὶ γερμανοεβραϊκῶν στοιχείων, διότι ἡ Αὐστρία πρωτίστως εἶνε κράτος καὶ οὐχὶ ἔθνος, ὡς ἔλεγε μετὰ τοῦ χαρακτηρίζοντος αὐτὸν σατανικοῦ πνεύματος ὁ πάλαι σιδηροῦς ἀρχικαγγελλάριος τῆς γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Μάλιστα· ἡ Αὐστρία εἶνε κυβέρνησις, καὶ ὡς τοιαύτη θέλει ἀδιαφορήσῃ, ἐὰν ἤθελεν ἐξαντληθῇ ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τὴν κάθοδον σλαυογερμανικῶν τυχοδιωκτῶν. Τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην τάξιν τῶν πραγμάτων, κατισχυόντων ἔν τε τῇ κυβερνήσει καὶ τῇ χώρᾳ σλαυϊκῶν καὶ ἰουδαϊκῶν στοιχείων, ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ εἶχεν ὀλιγωτέρας δυνάμεις πρὸς ἐπιτυχῆ αὐτῶν καταπολέμησιν. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὁποῖον μῖσος τρέφουσιν οἱ λαοὶ οὗτοι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἰδίως οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Ἑβραῖοι. Ἐπὶ ποίας ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς δυνάμεως θὰ βασισθῶσιν οἱ Ἕλληνες πρὸς καταπολέμη-

σιν τῶν νέων τούτων ἐχθρῶν, ἵνα παραλίπω τοὺς συνοίκους λαούς; Τοιαύτης λύσεως ἐπερχομένης, στερουμένης δὲ τῆς Μακεδονίας τοῦ ἑλληνικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος, παροιμία τύχη θ' ἀναμένη ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος. Ἡ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κατάληψις τῆς Μακεδονίας θὰ διευκολύνῃ τάχιστα καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἠπείρου, ἔνθα ἤδη τοσοῦτον δεξιῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐργάζεται ἡ βιενναία πολιτική, ἥτις ἐπιτυγχάνουσα τοῦ τοιούτου αὐτῆς σκοποῦ, θέλει ἐπεκταθῇ πρός τε τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Τοιαῦται σκέψεις μὲ ταράττουσι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Σᾶς ἀνακοινῶ τοὺς λογισμούς μου, οἵτινες δὲν πιστεύω νὰ εἶνε ἐστερημένοι βασιμότητος. Εἶνε γνωστόν, ὅτι κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας δεκαετηρίδας ἡ Αὐστρία ἐργάζεται μετὰ ζήλου πρὸς ἀνατολὰς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πρὸς δυσμὰς ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἠπείρῳ. Πρὸς τίνα ἆρά γε σκοπόν;

Τοιαῦτα θὰ εἶνε τὰ ἀποτελέσματα τῆς λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος διὰ τῆς αὐστριακῆς διοικήσεως. Ἔστε δὲ βέβαιοι, ὅτι μετὰ τὴν Μακεδονίαν θέλομεν θρηνήσῃ τὴν Ἤπειρον!

Προτείνεται παρά τινων ἡ λύσις τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος διὰ τῆς μεθόδου κατασκευῆς καντονίων κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἑλβετικῆς Συμπολιτείας. Ἀναλαμβάνω νὰ συζητήσω καὶ τὴν λύσιν ταύτην, μόνον διότι συζητεῖται καὶ προτείνεται. Οἱ κήρυκες τῆς ἰδέας ταύτης ἀπατῶνται οἰκτρὰν ἀπάτην. Τὴν ἑλβετικὴν χώραν κατοικοῦσι τρεῖς φυλαί, διαφέρουσαι ἀλλήλων τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἀπό τινας δ' ἐπόψεις καὶ αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα. Οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἰταλοὶ τῆς Ἑλβετικῆς Συμπολιτείας ἔχουσι πολιτικὴν μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους ἢ ἐθνικὴν ἑνότητα. Βεβαίως συναντῶνται εἴς τινα σημεῖα, σεμνύνονται ἐπὶ τῇ ἑλβετικῇ αὐτῶν ἰδιοφυΐᾳ, ἀλλ' ἀποτελοῦσιν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα. Ἐκτὸς τούτου καὶ οἱ τρεῖς λαοὶ κατοικοῦσιν ἰδιαίτερα, διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας τῶν Ἄλπεων. Μετὰ μακρᾶς ἱστορικῆς περιπετείας συμβιοῦσι καὶ συμπολιτεύονται, διότι δὲν ὑπάρχουσιν ἀφορμαὶ ἀμοιβαίων συγκρούσεων καὶ ἐρίδων. Ἀλλ' ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ἀδύνατον νὰ τμηθῇ τι τοιοῦτον ἐν ἅπασιν αὐτῆς τοῖς διαμερίσμασιν, διότι, ὡς εἶπον ἤδη πλέον ἢ ἅπαξ, κατοικοῦσιν ἀνάμικτοι Ἕλληνες, Μουσουλμᾶνοι, Σλάβοι καὶ ἡ λοιπὴ πανσπερμία.

Ταῦτα εἶχον νὰ εἴπω περὶ τῶν προτεινομένων διαφόρων λύσεων. Συντελεστικῶν ὅθεν πρὸς ἀποκατάστασιν ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικοῦ καθεστῶτος, δυναμένου νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ δίκαια καὶ συμφέροντα τῶν διαφόρων πληθυσμῶν αὐτῆς. Ὠφείλομεν νὰ κατανοήσωμεν τὸ χαλεπὸν τῶν καιρῶν, οὓς διέρχεται τὸ ἡμέτερον ἔθνος. Πανταχόθεν ἐπιβουλεύεται. Πανταχόθεν διεξάγεται ἐναντίον αὐτοῦ ἀγὼν ἐξοντωτικός. Ἤδη ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη μετὰ τοσαύτης λύσσης κατεπολέμησε τὸν ἑλληνικὸν παράγοντα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐπεφορτίσθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν ἀποστολὴν τῆς διευθετήσεως τῶν πραγμάτων τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ σλαβικὸν πρόγραμμα. Καὶ πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ καὶ εἰς τὰς δύο σλαβικὰς πρωτευούσας μετάβασις τοῦ Ρώσσου ἀρχικαγκελλαρίου;

Ὁ λόγος περὶ Μακεδονίας, καὶ ἐν τούτοις οὐδεὶς λόγος περὶ τῶν Ἑλλήνων! Τίθενται οὗτοι ἐν μοίρᾳ Καρός, ὡς εἰ ἦσαν οἱ τελευταῖοι κατὰ τὸν πληθυσμόν, κατὰ ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν δύναμιν. Ἔχοντες τὰ τοιαῦτα ὑπ' ὄψει, ὀφείλομεν ν' ἀνανήψωμεν, νὰ σκεφθῶμεν περὶ τοῦ πρακτέου. Ρῶσσος δὲ τῶν ἡμετέρων γράφει ἐν

Μόσχας, ὅτι αἱ σλαυϊκαὶ Ἑταιρεῖαι τῆς Ρωσσίας ἐτέθησαν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Βουλγάρων, ἐπιζητεῖται δὲ ἡ συνδιαλλαγὴ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν ὁμαιμόνων Σέρβων. Ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν ἀλλαχόθεν, ὅτι σοβαρὰ προπαρασκευάζονται πράγματα, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐπιβλαβῆ πρὸς τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τίς οἶδεν ὁποῖον ἀνθελληνικὸν δρᾶμα προπαρασκευάζεται ὄπισθεν τῶν ἀνθελληνικῶν παρασκηνίων! Τίς οἶδεν, ὁποῖαι ἰδέαι θὰ ἐπικρατήσωσιν ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς ἀνακτοβουλίοις, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας ἐκπυρσοκροτήσῃ τὸ ὅπλον τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς; Τί πράττομεν ἡμεῖς; Ποία ἡ προπαρασκευὴ ἡμῶν, ὡς ἔθνους ἢ ὡς κράτους; Ἀπειλούμεθα πανταχόθεν, καὶ ἐὰν δὲν ἀποδείξωμεν διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι καλειτέρας τύχης, θὰ ἐγκαταλειφθῶμεν, ὡς ἐγκατελείφθημεν τοσάκις, παραμελήσαντες τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν πρόγραμμα, τὸ πρόγραμμα τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐδημιούργησαν τὸ μικρὸν τοῦτο ἐλεύθερον κράτος ὡς ἀφετηρίαν μεγάλης ἐθνικῆς δυνάμεως. Παρεγνωρίσαμεν τὸν ἡμέτερον προορισμὸν καὶ ἐπετρέψαμεν τὴν πρωτοπορείαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ εἰς φυλάς, τὰς ὁποίας ἐμυήσαμεν ἡμεῖς εἰς τὰ ἀπόρρητα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐνομίας.

Ἐμείναμεν ἀπαράσκευοι διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα. Οὔτε ἐμελετήσαμεν, ὡς ἔδει, τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους λόγους τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος. «*Οἱ ἄνθρωποι συμμαχοῦσι καὶ προσέχουσιν εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους βλέπουσι παρεσκευασμένους καὶ πράττοντας τὰ πρέποντα.*»

Ἀλλ' εἶνε καιρὸς ἤδη νὰ συνετισθῶμεν, νὰ κατανοήσωμεν τὰ περὶ ἡμᾶς συμβαίνοντα καὶ ν' ἀναλάβωμεν τὸν μέγαν ἀγῶνα, οὐ μόνον διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων· νὰ βάλωμεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡμῶν φυσιγγιοθήκῃ ξηρὰν πυρίτιδα. Μόνον οὕτω θὰ ἑλκύσωμεν τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος, τοῦτο καὶ μόνον ἔστω τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν πρόγραμμα: «Ἕνωσις τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἕνωσις τῆς Ἠπείρου, ὡς καὶ πάσης ἀλυτρώτου ἑλληνικῆς χώρας.» Δὲν ἀποκρούομεν τὰς μεταρρυθμίσεις, ἀλλὰ καὶ δὲν δελεαζόμεθα ὑπ' αὐτῶν. Τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν πρόγραμμα εἶνε εὐρύτερον.

Ἂς ἐγρηγορῶσιν οἱ ὕπατοι. Ὀφείλομεν νὰ κατανοήσωμεν πάντες, ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἡ ταχεῖα, ἡ ἄμεσος παρασκευή. «Οἱ ἀπολειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται», εἶπεν ἐν ἡμέραις κρισίμοις διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς εἰς τὸν Κορίνθιον. Οἱ ἀπολειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται. Ἐπὶ τοῦ δόγματος τούτου ἐβασίσθη ἀπὸ αἰώνων ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία. Ἂς ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν δύναμιν καὶ ἂς μὴ ἀναμένωμεν παρὰ τῶν ἰσχυρῶν τὴν λύσιν τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος. Εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους ἀνήκει ἡ νίκη καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς δόξα. Ἐὰν εἶνε πεπρωμένον ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ συνεχίσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ δρᾶσιν, ὀφείλει νὰ κατανοήσῃ, ὅτι δι' οὐδενὸς ἄλλου τρόπου θέλει κατορθώσῃ τοῦτο, ἢ ἐμπιστευόμενος εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ μόνον δυνάμεις, βάλλων κατ' ἐξοχὴν ξηρὰν πυρίτιδα ἐν τῇ φυσιγγιοθήκῃ.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩι ΕΘΝ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩι

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ

Ε΄.

Ἐν Σερβίᾳ ἐπίσης ἐξεδηλώθη ἰσχυρὰ ἐθνικὴ ἀγανάκτησις ἐναντίον τοῦ τολμήματος τῆς Φιλιππουπόλεως. Οἱ Σέρβοι, καίπερ ἐν τῇ Συνθήκῃ τοῦ Βερολίνου ἀποζημιωθέντες διὰ βουλγαρικοῦ ἐδάφους καὶ πληθυσμοῦ, δι᾽ ὅσα μέρη ἀφῄρεσεν ἀπ᾽ αὐτῶν ἐν Βερολίνῳ ἡ Αὐστρία ἐκ τῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας παραχωρηθέντων διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὅμως μετα πολλῆς ζηλοτυπίας ἀπὸ τῆς Συνθήκης ἐκείνης ἀπέβλεπον πρὸς τὸ ὅμορον καὶ ὁμόφυλον σλαυϊκὸν κράτος, θεωροῦντες αὐτὸ ἐπικίνδυνον ἀνταγωνιστὴν ἐν τῇ σλαυϊκῇ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἐπικρατήσει. Τὸ δὲ τόλμημα τῆς 8ης Σεπτεμβρίου, παρασκευάζον ἀληθῆ ὑπεροχὴν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἐξῆψε σφόδρα τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν Σέρβων καὶ ἐπήνεγκε τὸν σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1885. Καὶ ἡ Σερβία κατεκρίθη, διότι δὲν εἰσέβαλεν εἰς χώραν τουρκικήν, εἰς τὴν Παλαιὰν Σερβίαν, ἀλλ᾽ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἀντὶ νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν ἐκ τουρκικοῦ ἐδάφους, ἐζήτει αὐτὴν ἐν γείτονι ὁμοφύλῳ καὶ ὁμοθρήσκῳ κράτει. Ἀλλὰ δέον νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐξ ὑψηλοτέρας καὶ εὐρυτέρας πολιτικῆς ἀπόψεως κρινομένων τῶν πραγμάτων καὶ ἡ Σερβία, ὡς ἡ Ἑλλάς, ἔδει νὰ ἐπιτεθῇ οὐχὶ κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, διότι αὐτὴ ἐτάραττε τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ καθεστῶτος καὶ ηὐξάνετο ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ τῆς Σερβίας ἀγὼν δὲν ἦτο τόσον εὐγενὴς καὶ ἐθνικός, ὅσον ὁ τῆς Ἑλλάδος, οὔτε ὡς πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἐλατήρια, οὔτε ὡς πρὸς τὸν σκοπόν. Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀπέβλεπεν εἰς κα-

τάκτησιν ἢ προσάρτησιν νέων χωρῶν, ἀλλ' εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ὑπὸ ἐπισήμου συνθήκης καθιερωμένου ὑπὲρ τῶν ἐν Θράκῃ ὁμοφύλων καθεστῶτος καὶ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς μεγάλης πρὸς Βορρᾶν ἀμυντικῆς γραμμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἧς τὴν ὑπὸ τῆς Τουρκίας κατοχὴν εἶχε διατάξῃ μεγάλη εὐρωπαϊκὴ συνθήκη. Ἡ Σερβία δὲν ἀπέβλεπεν οὔτε εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ Αἵμου, οὔτε εἰς ὑπεράσπισιν ὁμοεθνῶν, ὧν παρεβιάζοντο τὰ δικαιώματα. Τοὐναντίον αὕτη, ἄρχουσα ἤδη πληθυσμοῦ Βουλγαρικοῦ καὶ ἔχουσα ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτου αὐτῆς Βουλγαρίαν ἀλύτρωτον, ἐζήτει ν' αὐξήσῃ τὴν Βουλγαρίαν ταύτην πρὸς ζημίαν τῆς ἐλευθέρας Βουλγαρίας, ἐπὶ προφάσει παραβάσεως συνθηκῶν καὶ διαταράξεως τῆς ἐν τῷ Αἵμῳ ἰσορροπίας.

Πλὴν τούτων ἡ Σερβία διὰ τοῦ κατὰ τῆς Βουλγαρίας πολέμου προσέκρουε πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σλαυϊσμοῦ καὶ πρὸς τὴν μεγάλην σλαυϊκὴν ἀλληλεγγύην, κηρύττουσα πόλεμον ἐναντίον σλαυϊκοῦ κράτους, καὶ δὴ νοτιοσλαυϊκοῦ καὶ ὁμοδόξου καὶ δημιουργήματος τῆς εὐεργέτιδος τῆς Σερβίας μεγάλης σλαυϊκῆς Δυνάμεως τοῦ Βορρᾶ. Ἀλλ' ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος πολιτικὴν μειονεξίαν τῆς Σερβίας, ἡ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ καὶ γεωγραφικὴ θέσις αὐτῆς ἐν τῷ ζητήματι ἦτο ἀπείρως κρείττων ἢ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Σερβία, διαμαρτυρομένη κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ κατ' αὐτῆς ἀπ' εὐθείας, ὡς ὅμορος τῇ Βουλγαρίᾳ, καὶ μὴ χωριζομένη ἀπ' αὐτῆς δι' εὐρυτάτων τουρκικῶν ἐπαρχιῶν, ὡς ἡ Ἑλλάς. Καὶ ὑπὸ ἔποψιν τῆς ἠθικῆς πολιτικῆς, δυοῖν κακοῖν προκειμένοιν, ἤτοι τῆς εἰς Τουρκίαν καὶ εἰς Βουλγαρίαν εἰσβολῆς, τὸ μὴ χεῖρον καὶ βέλτιστον, ἦν ἡ δευτέρα τῶν εἰσβολῶν τούτων. Ἄλλως τε ὄπισθεν τῆς σερβοβουλγαρικῆς συγκρούσεως ὑπεκρύπτετο κατὰ βάθος ἡ ἀντίθεσις ἡ αὐστρορωσσική.

Ἡ Αὐστρία ἐνόει κατὰ βάθος, ὅτι μεθ' ὅλην τὴν ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ρωσσίας αὐστηρὰν καταδίκην τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ γενομένων, ταῦτα κατὰ βάθος ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰ σχέδια τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς, ὅτι ἡ ἀποδοκιμασία καὶ ἡ καταδίκη τοῦ γεγονότος ὑπὸ τῆς Ρωσσίας εἶχον μᾶλλον χαρακτῆρα προσωπικῆς διενέξεως μεταξὺ τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου Γ' καὶ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Βάττεμβεργ καὶ ὅτι πράγματι ἡ ρωσσικὴ πολιτική, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐφάνη, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ στερεώσῃ τὸ νέον καθεστώς. Διὰ τοῦτο ἡ αὐστριακὴ πολιτικὴ ἐν τῇ κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐνόπλῳ διαμαρτυρήσει τῆς Σερβίας, τῆς ὑποκειμένης ἀμεσώτερον εἰς τὴν πολιτικὴν ροπὴν αὐτῆς, διέβλεπεν ἀντενέργειαν κατὰ τῆς ἐν τῷ Αἵμῳ καὶ τῇ Θράκῃ ἐνισχύσεως τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται, διατί ἡ ἐπίσημος ἀγγελία τῆς ὑπὸ τῆς Σερβίας κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας ἠκούσθη ἐν ταῖς οὑγγρικαῖς βουλαῖς μετὰ ἐπευφημιῶν (Eljen!). Ἀλλὰ παρὰ πάσας ταύτας τὰς ἐπευφημίας τῶν Οὔγγρων καὶ τὰς πρώτας νίκας τῶν Σέρβων καὶ τὴν στενὴν πολιορκίαν τοῦ Βιδινίου ὑπὸ τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν εἰς Σόφιαν προσέγγισιν, ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στρατηλάτου αὐτοῦ, Ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Βάττεμβεργ, οὐ μόνον ἀπέκρουσε τοὺς ἐπιδρομεῖς

ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ βουλγαρικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐποίησεν, ὥστε ὁ στρατὸς οὗτος καταδιώκων τοὺς ἐπιδρομεῖς νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὸ σερβικὸν ἔδαφος καὶ νικηφόρος νὰ προελάσῃ, ἀπειλῶν τὴν σερβικὴν πρωτεύουσαν, ὅτε ἡ ἔντονος αὐστριακὴ ἐπέμβασις ἐπέσχε τὴν νικηφόρον πορείαν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορος Ἐβεγχίλερ, μεταβὰς εἰς τὸ βουλγαρικὸν στρατόπεδον, ἐκήρυξεν ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτι πᾶσα περαιτέρω προέλασις τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ θὰ ἀπεκρούετο οὐχὶ ὑπὸ τοῦ σερβικοῦ ἀλλ' ὑπὸ τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ. Οὕτω, καταπαυθέντος τοῦ πολέμου, ἡ μὲν Αὐστρία ἀπεζημιώθη ἐπὶ τῇ ἥττῃ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς διὰ τῆς ἠθικῆς ὠφελείας, ἣν ἠρύετο ἀπὸ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῆς, ἀδαπάνως γενομένη σώτειρα τῆς Σερβίας, ἡ δὲ Σερβία ἐσώθη ἀπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἥττης αὐτῆς, συνομολογήσασα εἰρήνην πρὸς τὴν νικήτριαν Βουλγαρίαν, χωρὶς μηδεμίαν ν' ἀφαιρεθῇ σπιθαμὴν γῆς καὶ μηδένα ν' ἀποτίσῃ ὀβολὸν πολεμικῆς ἀποζημιώσεως. Ἀλλ' ἡ τὰ μέγιστα, ὡς εἰκός, ὠφεληθεῖσα ἐκ τοῦ πολέμου ἦν ἡ Βουλγαρία. Ἀπὸ τῆς Σερβίας τῆς ἡττημένης οὐδὲν ὠφελήθη βεβαίως, ἀλλὰ μεγίστην ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο ἐκ τῆς ἠθικῆς ὑπολήψεως τῆς Εὐρώπης. Ἡ Βουλγαρία ἐθεωρεῖτο νῦν ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ὡς ζωτικώτατον στοιχεῖον ἐν τῷ Αἵμῳ.

Καὶ ὁ μὲν Σουλτᾶνος ἀπέναντι τῆς ἀποδειχθείσης δυνάμεως ταύτης τῆς Βουλγαρίας κατέστη ἔτι εἰρηνικώτερος ἀπέναντι αὐτῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ τσάρος μεθ' ὅλην τὴν κατὰ τοῦ Ἡγεμόνος μῆνιν αὐτοῦ ἐπῄνεσε κατὰ τρόπον ἐπισημότατον τὴν ἀνδρείαν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι ἔλαβον μεγίστην συνείδησιν καὶ συναίσθησιν τῆς δυνάμεως αὐτῶν καὶ ἐπήρθησαν σφόδρα κατὰ τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα. Καὶ τῆς τοιαύτης ἐπάρσεως διερμηνεὺς ἐγένετο αὐτὸς ὁ Ἡγεμὼν, ἀναμνήσας ἐν τῇ πρὸς τὸν νικηφόρον στρατὸν ἡμερησίᾳ αὐτοῦ διατάξει τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων «τ ῶ ν ν ι κ η τ ῶ ν τοῦ Β υ ζ α ν τ ί ο υ». Οὕτω τὸ ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ στόματος τοῦτο ἀκουόμενον «τ ο ῦ Β υ ζ α ν τ ί ο υ» τὴν πιστοτέραν καὶ θρασυτέραν ἠχὼ εὕρισκεν ἐν τοῖς ᾄσμασι τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ «Τ σ ά ρ ι γ γ ρ α τ ν ὰ σ» (Ἡ Κωνσταντινούπολις ἡμετέρα). Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος σωβινισμὸς τῶν Βουλγάρων δὲν περιωρίσθη ἀτυχῶς ἐν τοῖς Βουλγάροις μόνον. Ὑπῆρξαν τότε καὶ πολιτικοὶ Εὐρωπαῖοι, ὡς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας Οὐάϊτ, φρονοῦντες, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἦσαν ὁ μόνος δυνάμενος νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαός. Ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν εἴς τινα δήλωσιν τοῦ Βουλγάρου πολιτικοῦ Καραβέλωφ, αὐτὸς ὁ Σουλτᾶνος Χαμίτ, ἄγνωστον πῶς καὶ διὰ τί καὶ πρός τίνα ἀποβλέπων σκοπὸν, ἠρώτησε διὰ τοῦ ἐν Σόφιᾳ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου Γαδβᾶ ἐφέντη τὴν Καραβέλωφ, ὄντα τότε πρωθυπουργὸν τῆς Βουλγαρίας, ἂν πράγματι οἱ Βούλγαροι ἀπέβλεπον καὶ πρὸς τοιοῦτόν τινα σκοπόν. Ἀλλὰ νηφαλιώτερον ὁ Βούλγαρος πρωθυπουργὸς ἀπήντησεν, ὅτι τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο λίαν δυσχώνευτον εἰς τοὺς Βουλγάρους. Ἀλλὰ τιθεμένων κατὰ μέρος τῶν παρενθύρσων τούτων ἐκδηλώ-

σεων τῆς ἐπελθούσης ἐπάρσεως τοῦ φρονήματος τοῦ βουλγαρικοῦ, τὸ θετικὸν πολιτικὸν κέρδος τῶν Βουλγάρων ἐκ τῆς νίκης αὐτῶν ἦν ἡ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπικύρωσις τοῦ τολμήματος τῆς Φιλιππουπόλεως. Καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ πολέμιοι τῶν Βουλγάρων, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν βουλγαρικῶν νικῶν, ἐκήρυσσον, ὅτι ἡ Βουλγαρία ἦν ἀξία τοιαύτης τινὸς ἀμοιβῆς καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ οἱ Βούλγαροι τῆς Ῥωμυλίας ἐπολέμησαν γενναιότατα ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι καὶ ἐπεσφράγισαν διὰ τοῦ αἵματος τὴν ἠθικὴν ἕνωσιν τῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν Βουλγάρων, ἔδει ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ ἡ πολιτικὴ ἕνωσις αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ συνδιάσκεψις εὗρε πρόχειρον τὸν τρόπον τῆς συμφώνου πρὸς τὰς συνθήκας ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων λύσεως τοῦ ζητήματος διὰ τῆς προσωπικῆς τῶν δύο χωρῶν ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον Βάττεμβεργ, ὡς διοικητὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν διοριζόμενον, ἑνώσεως τῆς Ῥωμυλίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, διατηρουμένου κατὰ τὰ ἄλλα τοῦ προτέρου ἐν τῇ χώρᾳ καθεστῶτος. Ἀλλὰ μόνον ἡ ὑπὸ τὸν Βάττεμβεργ προσωπικὴ ἕνωσις δὲν ἐφαίνετο διαρκὴς καὶ στερεά. Τότε δ' ἀκριβῶς παρέστη ἡ πολυμήχανος ρωσσικὴ πολιτική, ἡ μισοῦσα μὲν τὸν Ἀλέξανδρον, εὔνους δὲ τοῖς Βουλγάροις πάντοτε διατελοῦσα, ἵνα καὶ τὸν Ἡγεμόνα τιμωρήσῃ καὶ τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος γενναιότερον ἀμείψῃ.

Τοῦ δαφνοστεφοῦς Ἡγεμόνος τὴν ἀπέλασιν δὲν ἐτόλμα ν' ἀπαιτήσῃ ὡς πρὸ τοῦ βουλγαροσερβικοῦ πολέμου, ἐζήτησε λοιπὸν νὰ τιμωρήσῃ αὐτὸν ἠθικῶς καὶ πρὸς μείζονα ὠφέλειαν τῶν Βουλγάρων, ἀμφότερα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ πρόσχημα πολιτικῆς ἠθικότητος. Διακοίνωσις τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργοῦ τοῦ Τσάρου Γίερς ἔλεγεν εἰς τὰ ἀνακτοβούλια τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ὅ,τι ἡ Εὐρώπη δὲν ἥρμοζε ν' ἀμείψῃ ἡγεμόνα ἀθετήσαντα τὰς συνθήκας, ἀλλ' ὅτι ἔπραττεν ἡ Εὐρώπη, ἔπρεπε νὰ πράξῃ τοῦτο ὑπὲρ τῶν λαῶν. Ἔδει λοιπὸν αἱ δύο χῶραι νὰ ἑνωθῶσιν οὐχὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Βάττεμβεργ, ἀλλ' οἱουδήποτε Ἡγεμόνος, καθιερουμένου οὕτως ὁριστικῶς, ἵνα πᾶς Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας διορίζηται ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν καὶ διοικητὴς τῆς Ἀνατολικῆς Γωμυλίας. Διὰ τῆς προτάσεως ταύτης, τῆς ἐπιδοκιμασθείσης ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, ἡ Ρωσσία, ἐνῷ ἐξ ἑνὸς ἐτιμώρει ἠθικῶς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐπεφύλασσεν ἑαυτῇ πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς ἀπέλασιν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἠσφάλιζε διὰ παντὸς καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀναφέρομεν τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς, ὄχι μόνον διότι διὰ τούτου ἠμπεδώθη ἡ ἕνωσις τοὐλάχιστον ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ διότι εἶνε λίαν χαρακτηριστικὸν ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν μέθοδον τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἐν τῷ καθ' ὅλου βουλγαρικῷ καὶ ῥωμυλιωτικῷ ζητήματι, ὡς θέλομεν ἴδῃ περαιτέρω.

Ὁ σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος ἢ μᾶλλον ἡ νίκη τῶν Βουλγάρων πολλοὺς ἀνέτρεψε πολιτικοὺς ὑπολογισμούς, πολλὰς ἐπήνεγκεν ἐκπλήξεις καὶ ἀνέτρεψε σχέδια καὶ ὑπηγόρευσε νέα. Ἡ Σερβία, ἡ μέλλουσα νὰ κωλύσῃ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Βουλ-

γάρων συνετέλεσε σφόδρα εἰς τὴν ἐπικράτησιν ταύτην διά τε τῆς ἰδίας ἥττης καὶ τῆς νίκης ἣν ἐπόρισε τοῖς Βουλγάροις. Ἡ Αὐστρία, ἡ διὰ τῆς σερβικῆς ἐπικρατήσεως ζητοῦσα ἀντίρροπον ἐναντίον τῆς ρωσσοβουλγαρικῆς ἐπικρατήσεως ἐν τῷ Αἵμῳ, κατεδικάσθη νὰ ἴδῃ εἰς τὸν πόλεμον τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὄπισθεν αὐτῆς τὴν Ρωσσίαν, ἔτι ἰσχυροτέραν καθισταμένην. Ἡ Τουρκία, ἥτις ἤλπιζε πιθανῶς, ὅτι διὰ τοῦ πολέμου τούτου ἔμελλεν ἀδαπάνως νὰ ἴδῃ ἐπανορθούμενον τὸ πρότερον καθεστώς, ἠναγκάσθη νῦν ν' ἀναγνωρίσῃ ἐπισήμως τὸ νέον καθεστὼς τοῦ τολμήματος. Μόνη ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία ἐξ ἀντιθέτων ἐπόψεων ὠφελήθησαν ἐκ τῆς βουλγαρικῆς νίκης, ἡ μὲν Ἀγγλία ἐν τῇ νέᾳ αὐτῆς φιλοβουλγαρικῇ ἢ μᾶλλον φιλοβαττεμβεργικῇ πολιτικῇ, ἡ δὲ Ρωσσία ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῆς τῇ ρωσσικῇ καὶ σλαυϊκῇ, ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, ἐν τῇ ἐξουδετερώσει καὶ μάλιστα ἐκσλαυΐσει καὶ ἐκρωσσίσει τοῦ Αἵμου καὶ τῇ συμπράξει τῆς Ἀγγλίας ἐξαφανίσει τοῦ τελευταίου ἴχνους τῆς ἐν τῷ Αἵμῳ ἀντιρωσσικῆς πολιτικῆς τοῦ Βηκονσφλήδ. Ἀλλὰ τὸ ἔθνος, ὅπερ ἰδίᾳ ἐζημιώθη ἠθικῶς καὶ ἐθνικῶς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ πολέμου, εἰς μείζονα δὲ ἀμηχανίαν πολιτικὴν περιῆλθεν ἐν ἑαυτῷ, ἦν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἰδίως τὸ ἑλληνικὸν Κράτος.

ϛ'.

Ἡ ἐκ τοῦ πολέμου τούτου μεγίστη συμφορὰ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δὲν ἦτο μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι, μεθ' ὅλην τὴν πρὸς τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Ρωμυλίας διατήρησιν τοῦ πρώην καθεστῶτος, ἡ χώρα αὕτη καὶ διὰ τῆς ἁπλῆς προσωπικῆς ἑνώσεως καθίστατο βουλγαρική, ἀλλ' ὅτι ὁ Αἷμος πρὸ πάντων καθίστατο ἤδη σλαυϊκός. Ἀλλὰ τί ἠδύνατο καὶ ἔδει νὰ πράξῃ ἡ Ἑλλάς; Ἡ θέσις αὐτῆς καθίστατο ἔτι μᾶλλον πολιτικῶς ἀνώμαλος. Στρατὸς μέγας ἦν ἠθροισμένος ὑπὸ τὰ ὅπλα, τοσοῦτον μέγας, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ Δεληγιάννη ἔκφρασιν ἡ Ἑλλάς, ἡ κυρίως δηλαδὴ Ἑλλάς, δὲν εἶχεν ἔτι ἴδῃ ἀπὸ τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν. Ἀλλὰ τί ἔδει νὰ πράξῃ ὁ στρατὸς οὗτος; Νὰ καταλάβῃ τὸν Αἷμον δὲν ἠδύνατο βεβαίως, ν' ἀνατρέψῃ δὲ τὴν ἐπελθοῦσαν πολιτικὴν ἕνωσιν οὔτε ἠδύνατο, οὔτε ἐδικαιοῦτο κατὰ θεωρίαν τυπικήν, ἀφοῦ ἐθεωρεῖτο ἐμπεδωμένον τὸ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καθεστώς. Νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Τουρκίας, διότι αὕτη ἐθυσίαζε τὸν Αἷμον, δὲν ἦτο δυνατόν. Ἀλλὰ νὰ διαλυθῇ χωρὶς νὰ πράξῃ τι ἦτο παγχάλεπον ὑπὸ ἔποψιν ἐθνικήν. Ἡ ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων δυσχερὴς καὶ ἀνώμαλος θέσις τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ζητήματι, ἐν ᾧ τὰ συμφέροντα αὐτῆς ἦσαν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῆς Τουρκίας, καὶ ὅμως οὐδένα ἄλλον ἠδύνατο νὰ προσβάλῃ ἐκτὸς τῆς Τουρκίας, καθίστατο δυσχερεστέρα μετὰ τὸν σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον. Ἐν τοιαύτῃ ἀμηχανίᾳ ἤρχετο μοιραίως καὶ ἀναγκαίως ὡς μόνη λύσις τὸ ζήτημα τῆς χωρογραφικῆς ἐπεκτάσεως καὶ ὁ ἀπειλούμενος πόλεμος, ὁ κατ' οὐσίαν ἑλληνοβουλ-

γαρικὸς καθίστατο μοιραίως ἑλληνουρκικός. Διὰ τῆς ἑνώσεως τῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας, ἔστω καὶ προσωπικῶς μόνον, καὶ διὰ τῆς όριστικῆς ἀφαιρέσεως τοῦ Αἵμου ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἐμεγεθύνετο ἡ Βουλγαρία καὶ ἀνετρέπετο ἡ ἰσορροπία. Ἔδει πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ τούτου νὰ γείνῃ τι καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, νὰ εὐρυνθῶσι καὶ ταύτης τὰ ὅρια. Ἡ ὑπὸ καθαρὸν δὲ τύπον πολιτικῶς διατυπουμένη αὕτη ἀξίωσις, συνδυαζομένη πρὸς τὰς ἐκ τῆς βερολινίου λεγομένης γραμμῆς ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος, ἐλάμβανε μείζονα ὑπόστασιν πολιτικὴν ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἡμέρας. Ἡ τοιαύτη μετατροπὴ τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς, φυσικὴ ἄλλως τε καὶ λογικὴ οὖσα ἀπόρροια τῆς ἀνωμάλου ἐξ ἑλληνικῆς ἐπόψεως ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων, ἐφάνη ἀδικαιολόγητος ἐξ ἀπόψεως πρακτικῆς τοῖς Εὐρωπαίοις. Καὶ οἱ μὲν φιλίαν ἐπιτηδεύοντες τοῖς Ἕλλησιν εἶπον, ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἀμελήσασα νὰ πράξῃ τὸ δέον ἐν δέοντι χρόνῳ καὶ ἀπολέσασα οὕτω τὴν ἀρίστην εὐκαιρίαν, δὲν εἶχε πλέον δίκαιον νὰ διατυπώσῃ ἀξιώσεις πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ὁ δὲ φιλοβούλγαρος γενόμενος τότε πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας λόρδος Σώλσβαρυ δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ λέξεις, ἵνα χαρακτηρίσῃ πρεπόντως τὴν παραδοξοτάτην καὶ πρωτοφανῆ ἀξίωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀξιούσης ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐπέκτασιν ἐδάφους ὡς ἀποζημίωσιν, διότι μία ἄλλη χώρα ἠγωνίσθη καὶ συνεπλήρωσε τὴν ἑνότητα αὐτῆς τὴν ἐθνικήν.

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ φίλος καὶ ὑπαρχηγὸς τοῦ λόρδου Βήκονσφηλδ, ὁ τὸ 1878 μεθ' ὅλης τῆς ὀξύτητος καὶ σφοδρότητος τοῦ καλάμου αὐτοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς δεινότητος καὶ τοῦ κύρους τῆς ἀρχῆς, ἣν ἐξεπροσώπει, διαμαρτυρόμενος ὑπὲρ τῶν χάριν τῶν Σλαύων θυσιαζομένων δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι ἐδημιουργεῖτο τότε Βουλγαρία ἐντεῦθεν τοῦ Αἵμου διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, καὶ καταστήσας casus belli εἰς τὴν Ρωσσίαν πρὸ τῆς συνόδου τοῦ Βερολίνου καὶ ἐν τῇ συνόδῳ αὐτῇ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Αἵμου ἐπέκτασιν τῆς Βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας καὶ τὴν ὑπὸ ταύτης κατάληψιν τοῦ Αἵμου. Ποίαν λύσιν ἔλαβε τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1886 δὲν θέλομεν περὶ τούτου λεπτολογήσῃ, διότι ὁ λόγος ἡμῖν εἶνε περὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τὰ πράγματα ἔληξαν, ὡς ἔληξαν, καὶ ὡς γινώσκουσι πάντες. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ.

Ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ δὲν μετεβλήθη ῥιζικῶς ὑπὸ ἔποψιν τῶν συμφερόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ ὑπὸ τὴν ἐπελθοῦσαν προσωπικὴν (δηλαδὴ τὴν διὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας ὡς Διοικητοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας) ἕνωσιν κατὰ τὰ ἄλλα διετηρεῖτο τὸ πολιτικὸν καθεστώς. Μόνον ἡ ἀπώλεια τοῦ Αἵμου ὑπὸ καθόλου ἑλληνικὴν ἔποψιν ἦτο ἡ καθολικὴ ζημίαν, ἣν ὑπέστη σύμπας ὁ Ἑλληνισμός. Ἀλλὰ κατὰ βάθος καὶ τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλληνισμοῦ ἡ τύχη εἶχε κριθῇ διὰ τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς. Ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Εὐρώπης ἐσχηματίσθη ἤδη ἡ γνώμη, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἦν ἀκραιφνῶς βουλγαρική. Αὐτὸς δὲ ὁ πόλεμος ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ αὐτόνομος ἑλληνοβουλγαρικὴ

ἐπαρχία θεωρουμένη Ρωμυλία λεληθότως καὶ ἀθορύβως εἶχε δημιουργήση διὰ τῶν γυμναστικῶν ἑταιρειῶν ἀληθῆ στρατὸν βουλγαρικόν, ἀγωνισθέντα ἐναμίλλως πρὸς τὸν ὑπὸ τῶν Ρώσσων δημιουργηθέντα βουλγαρικὸν στρατὸν καὶ καθ' ἃ λέγεται καὶ ἀνδρειότερον τούτου ἀγωνισάμενον. Ἐν αὐτῇ τῇ Ρωμυλίᾳ ἡ βουλγαρικὴ συνείδησις παρὰ τῷ βουλγαρικῷ πληθυσμῷ εἶχεν ἐξαφθῇ σφόδρα καὶ ἡ ἐπικύρωσις τοῦ τολμήματος, μεθ' ὅλον τὸν προσωπικὸν χαρακτῆρα τῆς ἑνώσεως, ἐθεωρεῖτο ἕνωσις ἐθνικὴ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καθίστατο παρ' αὐτοῖς νέα Βουλγαρία πρὸς νότον τοῦ Αἵμου ἢ νοτία Βουλγαρία. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ διατήρησις τῶν αὐτονόμων ἐπαρχιακῶν θεσμῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ τυπικοῦ μετὰ τῶν συνδεδεμένων μετὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθίστατο ὅλως τυπικὴ καὶ θᾶττον ἢ βράδιον ἔμελλε νὰ ἔλθῃ πλήρης πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ἀφομοίωσις τῆς χώρας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, καταργουμένης καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς τουρκικῆς, ὡς γλωσσῶν ἐπισήμων καὶ τῶν πάντων ἐπὶ τὸ βουλγαρικώτατον μεθισταμένων. Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ἀφομοίωσιν ἐπέσπευσαν ἔτι μᾶλλον τὰ ἀπὸ τοῦ 1886 ἀρξάμενα ἐν Βουλγαρίᾳ νέα γεγονότα.

Οἱ Βούλγαροι, οἱ διὰ τοῦ Ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Βάττεμβεργ οὐκ ὀλίγον ἐξαρθέντες εἰς ὃ ἐξήρθησαν πολιτικόν, στρατιωτικὸν καὶ ἐθνικὸν ὕψος, δὲν ἐδράδυναν νὰ θυσιάσωσιν αὐτὸν τοῦτον τὸν ἡγεμόνα εἰς τὴν μῆνιν τοῦ Τσάρου, ἵνα καὶ προσωπικῶς ἐξευμενίσωσι τὸν ἀπόλυτον κύριον τῆς Ρωσσίας καὶ ὑπέρτατον ἰθύντορα τῆς κατὰ βάθος πάντοτε ἐξ ἀνάγκης εὐμενοῦς πρὸς αὐτοὺς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Εἶνε γνωστὸν πῶς ὁ λαοφιλὴς Ἡγεμὼν ὑπὸ σπείρας συνωμοτῶν ἐξηλάθη ἀγνωμόνως ἐκ τῆς Βουλγαρίας κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1886, πῶς μετ' ὀλίγον ἐπανελθὼν ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἐπὶ τῷ ὀργίλῳ νεύματι τοῦ Τσάρου. Ἡ ἐντεῦθεν ἐπελθοῦσα μεσοβασιλεία ἢ μεσηγεμονία ἐν Βουλγαρίᾳ, ἀνοίξασα ἐν ἀρχῇ εὐρὺ στάδιον εἰς τὴν ρωσσικὴν δύναμιν καὶ ροπὴν καὶ ὑπαγαγοῦσα τὴν Βουλγαρίαν σχεδὸν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἀρχὴν τοῦ ἐν Σόφιᾳ ἐκτάκτου Ρώσσου ἐπιτρόπου Κάουλμπαρς, ἕνεκα τῆς πολιτικῆς ἀδεξιότητος τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐπήνεγκε τελείαν διάστασιν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Βουλγαρίας καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν διακοπὴν πάσης πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς σχέσεως τῶν δύο χωρῶν. Τὴν ἐντεῦθεν προελθοῦσαν δικτατωρικὴν ἀρχὴν τοῦ Σταμπουλὼφ διεδέξατο μετ' ὀλίγον ἡ τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου, ἀποκηρυχθέντος ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ χαρακτηρισθέντος ἐπισήμως ὡς σφετεριστοῦ. Ἡ μῆνις τοῦ Τσάρου ἀπὸ προσωπικῆς, κατασταθεῖσα πολιτική, ἐπεξετάθη ἀμείλικτος καὶ ἐπὶ τὸν νέον ἡγεμόνα, ὅτε μάλιστα οὗτος λαβὼν σύζυγον καθολικήν, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τοιούτου συνοικεσίου ἐνήργησε διὰ συγκλήσεως ἐκτάκτου ἐθνικῆς Συνελεύσεως τὴν μεταβολὴν τοῦ ὅρου τοῦ Συντάγματος, τοῦ διατάσσοντος, ἵνα ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου ἀνήκῃ εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους. Ἡ τοιαύτη πρὸς τὴν Ρωσσίαν τελεία καὶ μακροχρόνιος διάστασις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς δυσ-

χερίας, ἃς παρεσκεύασε πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Βουλγαρίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ταπείνωσιν τῆς θέσεως τοῦ Ἡγεμόνος ἐξωτερικῶς, ἠμπέδωσε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς θέσιν ἰδίως πρὸς τὴν Ῥωμυλίαν κατὰ τρόπον θαυμάσιον καὶ παράδοξον. Ἡ πρὸς τὴν Ῥωσσίαν διάστασις, ἡ ὑπὸ τῆς φιλαρχίας τοῦ Σταμπουλὼφ καὶ τῆς καθόλου βαναυσότητος τοῦ βουλγαρικοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ συστήματος, ἀπεχθέστατον λαβοῦσα χαρακτῆρα, ἐχρησίμευσεν ὡς δέλεαρ πρὸς τὰς ἀντιζήλους τῆς Ῥωσσίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ Δυνάμεις, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Αὐστρίαν, ἰδιαίτατα δὲ πρὸς τὴν Αὐστρίαν, ἵνα καταστῶσιν εὐμενεῖς προστάτιδες τῆς ἀντιρρωσσικῆς Βουλγαρίας.

Ἡ Αὐστρία, ἡ πρὸ μικροῦ ἐπιχειρήσασα νὰ καταβάλῃ τὴν ἐν τῷ Αἵμῳ βουλγαρικὴν ὑπεροχὴν διὰ τῆς Σερβίας, ἐνόμισεν, ἢ ἐφαντάσθη ἐπὶ μικρόν, ὅτι ἠδύνατο νῦν αὐτὴν τὴν ῥωσσικὴν Βουλγαρίαν, διὰ τοῦ Σταμπουλὼφ ἀντιρωσσικὴν γενομένην, νὰ καταστήσῃ πελάτιδα ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ προπύργιον τῶν αὐστριακῶν συμφερόντων. Τὸ πραγματικὸν ἢ ἁπλῶς φαινόμενον ἀντιρρωσσικὸν ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ῥεῦμα καθίστα τὴν Αὐστρίαν τρόπον τινὰ φίλην καὶ προστάτιδα τῆς Ἡγεμονίας, Ἀγγλία δὲ καὶ Αὐστρία καὶ Ἰταλία καὶ Ἑλλὰς συνῆπτον καὶ προσωπικὰς σχέσεις πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς Πύλης μὴ ἀναγνωρισθέντα καὶ ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας σφετεριστὴν καλούμενον Ἡγεμόνα. Ἡ Αὐστρία βεβαίως δὲν ἠπατᾶτο ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ σημασίαν καὶ δύναμιν τοῦ ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ἀντιρρωσισμοῦ, τοῦ συνδεομένου πρὸ πάντων μετὰ τῆς προσωπικῆς ὑπάρξεως καὶ πολιτικῆς δυνάμεως τοῦ Σταμπουλὼφ, ἀλλ' εἰργάζετο ἵνα, ἐνισχύουσα τὸν ἀντιρρωσσισμὸν τοῦτον, δημιουργήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι Βουλγαρίαν, ἀπηλλαγμένην τῆς ῥωσσικῆς ῥοπῆς.

Κοινὴ γνώμη βεβαίως σπουδαία δὲν ὑπῆρχεν ἐν Βουλγαρίᾳ· ἀλλ' ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἀντιρρωσσισμοῦ, ἐκαρποῦτο ἄριστα τὴν νῦν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων· ἐπωφελεῖτο τὴν πρὸς αὐτὴν εὐμένειαν τῶν προτέρων πολεμίων τῆς Βουλγαρίας, βεβαία οὖσα ὅτι κατὰ βάθος οὐδὲν ἀπώλλυε καὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῆς Ῥωσσίας. Ἡ Βουλγαρία, ἡ ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας, ἐναντίον τῆς θελήσεως τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς συντηρητικῆς Ἀγγλίας, δημιουργηθεῖσα καὶ τοσούτων μέχρι νῦν ἀπολαύσασα ἀγαθῶν ἐκ τῆς ῥωσσικῆς πολιτικῆς, ἠδύνατο ἄνευ φόβου καὶ κινδύνου τοῦ ῥωσσικοῦ μὲν τούτου θησαυροῦ νὰ κλείσῃ τὴν θύραν προσκαίρως, ν' ἀπολαύσῃ δὲ ἄλλων ἐξ ἄλλων τέως κεκλεισμένων αὐτῇ ταμείων νέων οἴκοθεν προσφερομένων ἀγαθῶν καὶ ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ τοὺς νέους θησαυρούς, νὰ προσφύγῃ αὖθις εἰς τὸν ἀνεξάντλητον θησαυρὸν τῆς ῥωσσικῆς φιλίας καὶ προστασίας. Ἐνῷ ὁ αὐστριακὸς τύπος καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ συνταssόμενον μέρος τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ ἄλλου εὐρωπαϊκοῦ τύπου ἀνέμελπε παιᾶνας καὶ θριάμβους τῇ ἐν Βουλγαρίᾳ ἀντιρρωσσικῇ πολιτικῇ καὶ ἐφαντάζετο καὶ ἐξύμνει Βουλγαρίαν ἰσχυρὰν καὶ προπύργιον ἀντιρρωσσικὸν ἐν Ἀνατολῇ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Εὐρώπης ὅλης καὶ συνίστα θερμότατα τὴν τοιαύτην Βουλγαρίαν εἰς

τὴν εὐμένειαν τῆς Εὐρώπης, ὀλίγιστοι ἀλλ' ἐμβριθεῖς πολιτικοὶ ἄνδρες ἐφρόνουν καὶ ἔγραφον, ὅτι ἡ μόνη δύναμις, ἡ ἀληθῶς ὠφελουμένη ἐκ τῆς ἀντιρρωσσικῆς ταύτης ἐν Βουλγαρίᾳ πολιτικῆς ἦν ἡ Ρωσσία. Διότι ἡ παραδικὴ αὕτη ἀντιρρωσικὴ πολιτικὴ προῆγεν ἀσφαλέστερον τὰ ρωσσικὰ σχέδια, πείθουσα τὴν ἀντιρρωσσικὴν Εὐρώπην νὰ προσέλθῃ οἰκειοθελῶς ἀρωγὸς εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Βουλγαρίας, ἤτοι κατὰ βάθος εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἐν Ἀνατολῇ.

Ὁ Ἡγεμὼν Φερδινάνδος περιεφρονεῖτο ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, πάντες οἱ Βούλγαροι πολιτικοὶ ἐθεωροῦντο σφετερισταί· ἀλλ' ὁ βουλγαρικὸς λαὸς ἦν τῇ Ρωσσίᾳ ἀγαπητὸν τέκνον ἀποπεπλανημένον, ἀλλ' οὐχὶ περιφρονούμενον. Ὁ Βίσμαρκ ἐν τῇ γερμανικῇ Βουλῇ, ἐπιδαψιλεύων θωπείας εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἐκδηλῶν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸν Φερδινάνδον (ὃν σημειωτέον ὁ ἐν Σόφιᾳ Γερμανὸς Διπλωματικὸς Πράκτωρ δὲν κατεδέχετο νὰ χαιρετᾷ ἐν ταῖς κατὰ τοὺς περιπάτους συναντήσεσι, συνῳδὰ τῷ πνεύματι τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ) καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἐξέφραζε τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ εἰρωνικώτερον, διότι ὑπῆρχον ἐν τῇ γερμανικῇ Βουλῇ ἄνδρες, ποιούμενοι λόγον περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἀμειλίκτως πολεμουμένης καὶ ἀξίας τῆς τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων συμπαθείας Βουλγαρίας, ἔλεγε δὲ τὸ ἐν τῷ Ἄμλετ τοῦ Σαιξπήρου περὶ Ἑκάβης λεγόμενον : τί ἡ Ἑκάβη πρὸς αὐτοὺς καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν Ἑκάβην ;» Ἀλλ' ἡ βουλγαρικὴ αὕτη Ἑκάβη, ἡ μὴ συγκινοῦσα τὸν Βίσμαρκ, συγκινοῦσα ὅμως τραγικοκωμικῶς τὴν φιλελευθέραν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν καὶ πᾶσαν τὴν ἀντιρρωσσικὴν Εὐρώπην, ἠδύνατο κάλλιστα νὰ λέγῃ περὶ Ρωσσίας τὸ τοῦ ποιητοῦ «Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo». Ἡ βουλγαρικὴ Ἑκάβη, ἡ μὴ δυναμένη νὰ μαλάξῃ τοὺς Ὀλυμπίους, ἐμάλασσε τὸν Ἀχέροντα· ἡ Βουλγαρία, ἡ μὴ δυναμένη νὰ μαλάξῃ τὸν Ὀλύμπιον Τσάρον καὶ τὴν ἐπίσημον ρωσσικὴν πολιτικήν, ἐμάλασσε τὴν καταχθόνιον μυστικὴν πανσλαυϊστικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας, τὴν διαρκῶς ὑπὲρ αὐτῆς ἐργαζομένην.

Ἡ Ρωσσία ἡ ἀντιβουλγαρικὴ οὐ μόνον ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Βουλγαρίας τὰ γενικώτερα βουλγαρικὰ συμφέροντα ὑπερήσπιζε διηνεκῶς ἐν συνεννοήσει καὶ συμπράξει μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, τῆς ἐκπροσωπούσης γνησιώτερον τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν αἰγίδα τῆς μήνιος (ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὸ ὀξύμωρον τοῦτο σχῆμα) τῆς ἐπισήμου Ρωσσίας, ὑπερήσπιζε κατ' οὐσίαν πάσας τὰς βουλγαρικὰς αὐθαιρεσίας. Αἱ αὐθαιρεσίαι αὗται, αἵ γε ὁμεναι πρὸ πάντων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἐτύγχανον πάντοτε τῆς σιωπηλῆς ἢ κεκηρυγμένης προστασίας τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς λοιπῆς ἀντιρρωσσικῆς Εὐρώπης, ἐτύγχανον δὲ καὶ τῆς προστασίας τῆς Ρωσσίας, ἥτις κοπτομένη διαρκῶς καὶ ἐπιδεικτικῶς ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῆς νομιμότητος καὶ τῶν συνθηκῶν, νῦν ἐπιτηδεύουσα μῆνιν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀπήλλασσε μὲν ἑαυτὴν τῆς δυσχεροῦς θέσεως τοῦ νὰ διαμαρτύρηται κατὰ τῶν βουλγαρικῶν αὐθαιρεσιῶν, ἀπήλασσε δὲ καὶ τὴν Βουλγαρίαν παντὸς

ἐκ μέρους τοῦ προστάτου περιορισμοῦ τῶν ὑπερβασιῶν αὐτῆς. Ὑπὸ τοιαύτην δὲ διπλῆν εὐρωπαϊκὴν καὶ ῥωσσικὴν προστασίαν τῶν αὐθαιρεσιῶν αὐτῆς ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις διέπραξεν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ ὅ τι ἄνευ τῆς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ῥήξεως θὰ ἦτο δύσκολον νὰ διαταραχθῇ ἢ τοὐλάχιστον θ' ἀπῄτει χρόνον μακρότερον.

Ζ'.

Τὸ πολιτικὸν καὶ διοικητικὸν καθεστὼς τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, μεῖναν ἀνέπαφον καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπιτραπεῖσαν προσωπικὴν ἕνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Βουλγαρίας, κατελύθη ἐντελῶς ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ῥωμυλία ἀπὸ αὐτονόμου ἐπαρχίας ἐγένετο νῦν τμῆμα τοῦ βουλγαρικοῦ Κράτους, διοικουμένη ὡς ἐπαρχία βουλγαρική, ὀργανωθεῖσα κατὰ τὸ σύστημα τὸ διοικητικὸν τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν. Οὐ μόνον ἡ ἐπαρχιακὴ ἀντιπροσωπεία ἐντελῶς κατηργήθη, ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς γλώσσης ἀπηγορεύθη, τῆς βουλγαρικῆς γενομένης ἐπισήμου. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐξουσία τοῦ Σουλτάνου κατηργήθη διὰ τῆς ἐπελθούσης ἐντελοῦς ἀφομοιώσεως τῆς χώρας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Οὕτως ἐντελῶς κατεπατήθησαν καὶ κατελύθησαν τὰ ὑπὸ της βερολινείου Συνθήκης καθιερωθέντα δικαιώματα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, χωρὶς οὐδεμία τῶν Μεγάλων Δυνάμεων νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς ἀσυστόλου ταύτης καταπατήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν, χωρὶς οὐδ' αὐτὴ ἡ Τουρκία νὰ ἐγείρῃ φωνὴν διαμαρτυρίας. Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἀφοῦ ἡ πολιτικὴ αὐτῆς θέσις ἀπέναντι τοῦ ζητήματος μεταβληθεῖσα εἰς τουρκοελληνικὴν ἔριν κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπέστη τὴν ταπείνωσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, ἐνῷ ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἐν ἀρχῇ τῆς νέας ταύτης ἀνατολικῆς κρίσεως ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ νομίμου καθεστῶτος καὶ ἐξωπλίσθη ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ, ἠδύνατο, προσκαλουμένη ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ν' ἀφοπλισθῇ, ὡς ὅρον τοῦ ἀφοπλισμοῦ ν' ἀπαιτήσῃ καὶ ἐπιτύχῃ ἐκ μέρους τῆς Εὐρώπης τὴν ἐκ μέρους αὐτῆς ἐπίσημον ὑπόσχεσιν περὶ τῆς ἀνεπάφου διατηρήσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ.

Ἡ τοιαύτη δὲ ὑπόσχεσις τῆς Εὐρώπης ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτήν, ὅπως διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς αὐθαιρέτου ἀφομοιώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐν τῇ τελευταίᾳ φάσει τοῦ ζητήματος, ἐπιλαθομένη ὅλως τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, δὲν ἠδύνατο ὕστερον νὰ ἐγείρῃ φωνὴν ὑπὲρ αὐτῆς. Οἱ μόνοι, οἵτινες ἠμύναντο γενναίως ὑπὲρ τῶν νῦν δημευομένων δικαιωμάτων αὐτῶν, ἦσαν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, διαμαρτυρόμενοι καὶ τὴν διαμαρτυρίαν αὐτῶν οὐχὶ διὰ λόγων ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων ὑποστηρίζοντες. Αἱ ἑλληνικαὶ Κοινότητες ἐφ' ἱκανὸν ἀντέταξαν κρατερὰν

παθητικὴν ἀντίστασιν, ἐπιστρέφουσαι εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς τὰ βουλγαριστὶ συντεταγμένα δημόσια ἔγγραφα καὶ ἐμμένουσαι καθ' ἑαυτὰς εἰς τὰ δικαιώματα αὐτῶν. Ἀλλ' ἐννοεῖται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀντίστασις, ὅσον ἡρωϊκὴ καὶ ἠθικῶς εὐγενὴς ἦτο, δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ διαρκῆ πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ἀφοῦ αὐτὸς ὁ Ἕλλην Πρόξενος ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ὑποχωρήσεως, ἀντικαταστήσας τὴν διὰ τῆς ἑλληνικῆς πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀλληλογραφίαν τοῦ Προξενείου, ὡς εἴθιστο ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς αὐτονόμου ἐπαρχίας, διὰ τῆς γαλλικῆς, ὑπέκυψαν καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ ἀδήριτον κράτος τῆς ἀνάγκης, εὐχαριστούμενοι ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν διατήρησιν τῆς πατρίου γλώσσης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς σχολείοις. Οὕτως ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἐγένετο Βουλγαρία νοτία, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν σιωπὴν τῆς Ρωσσίας. Ἀφοῦ δὲ πάντα ταῦτα ἐτελέσθησαν καὶ ἡ Ρωσσία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου Γ' ἐπὶ τοῦ Τσάρου Νικολάου Β' ἐθεώρησεν ἐπιστάντα τὸν χρόνον τῆς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν διαλλαγῆς, ὡς χρυσῆς γεφύρας ὑποχωρήσεως χρησιμευσάσης τῆς εἰς τὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστροφῆς τοῦ πρίγκιπος Βογόριδος, ἡ νέα αὕτη μεγάλη Βουλγαρία, ἡ διὰ τῆς αὐθαιρέτου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἀφομοιώσεως τῆς Βορείου Θράκης δημιουργηθεῖσα, ἔλαβε καὶ τὸ ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν χρῖσμα τῆς ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἀναγνωρίσεως. Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο ἡ Ρωσσία ἡ νομιμόφρων, ἡ κατὰ τῶν διηνεκῶν αὐθαιρεσιῶν τῆς σφετεριστικῆς κυβερνήσεως τοσάκις διαμαρτυρηθεῖσα ν' ἀναγνωρίσῃ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων; Καὶ ἐνταῦθα, οἱονεὶ πρὸς μεγάλην κατειρώνευσιν καὶ ἐμπαιγμὸν τοῦ δικαίου καὶ νομίμου, ἡ Ρωσσία, καὶ μόνη ἡ Ρωσσία, ἔμεινεν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς νομιμότητος. Ἔθηκεν ὡς ὅρον τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Φερδινάνδου, πρῶτον μέν, ὅπερ ἦν εὔλογον, τὴν τοῦ Σουλτάνου ἀναγνώρισιν, δεύτερον δέ, ὅπερ εἰρωνικὸν καὶ παιγνιῶδες, τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ οὐχὶ ὡς Ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας, Διοικητοῦ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, κατὰ πενταετίαν ἀνανεουμένης τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐὰν ἡ Ρωσσία, ἐν τῇ τοιαύτῃ αὐτῆς περὶ τῆς ἰδιότητος τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας ὡς Διοικητοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἐπὶ πενταετίαν ἀναγνωριζομένου, ἀξιώσει ἢ ἀπαιτήσει, ἀπῄτει καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πρώτου νομίμου ἐπαρχιακοῦ καθεστῶτος τῆς Ρωμυλίας, βεβαίως ἦν ἐν τῷ δικαίῳ καὶ τῷ νομίμῳ. Ἀλλὰ τὴν μὲν οὐσίαν κρίνουσα ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, τὴν δὲ σκιὰν καὶ τὸν τύπον ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς Τουρκίας, καὶ τὰς μὲν διὰ βουλγαρικῆς αὐθαιρεσίας γενομένας οὐσιώδεις μεταβολὰς καὶ τὴν μετὰ τῆς Βουλγαρίας οὐσιώδη ἀφομοίωσιν ἐγκρίνουσα, διατηροῦσα δ' ἁπλῶς τὴν προσωνυμίαν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ καὶ τὸν ἀνὰ πενταετίαν διορισμόν, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἢ τὴν κατειρώνευσιν καὶ τὸν ἐμπαιγμὸν τοῦ δικαίου καὶ νομίμου, ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν πρόσχημα καὶ ὄνομα τούτων ἐπισφραγίζουσα τὸ κατ' οὐσίαν ἔκνομον καὶ αὐθαίρετον.

Καὶ δύναται μὲν νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ὁ ἀνὰ πενταετίαν διορισμὸς ἐνδεχόμενον νὰ

χρησιμεύσῃ ὡς ὅπλον ἐν οἱαδήποτε περιστάσει κατὰ τῆς ὑπαγορεύσεως τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς, καθ' ἣν τὸ πρόσωπον ἢ ἡ πολιτικὴ Ἡγεμόνος τινὸς δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀρεστὴ εἰς τὸν Τσάρον· ἀλλὰ τῆς ἑνότητος καὶ ἀφομοιώσεως ὑπαρχούσης πράγματι καὶ ἀνεγνωρισμένης ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, ἡ ρωσσικὴ περὶ τοῦ διορισμοῦ ἐπιφύλαξις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἄλλον χαρακτῆρα πλὴν τοῦ γελοίου καὶ τοῦ εἰρωνικοῦ. Καὶ τῆς νῦν γελοίας προσωνυμίας τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας ὡς Βαλῆ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας οὐδαμοῦ ἄλλοθι γίνεται χρῆσις ἢ ἐν τοῖς πρὸς τὸν Ἡγεμόνα ἀπευθυνομένοις ἐπισήμοις ἐγγράφοις τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἐν Σόφιᾳ Τούρκου Ἐπιτρόπου, προσαγορεύοντος τὸν Ἡγεμόνα ὡς Βαλῆν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Οὕτως ἐλύθη τὸ ζήτημα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὁλοσχερῶς ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ. Σήμερον δὲν δύναται πλέον νὰ γίνηται λόγος περὶ στοιχείου τινὸς ἰδιαιτέρου ἑλληνικοῦ ἐν αὐτονόμῳ ἐπαρχίᾳ ἐπ' ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ πολιτευομένου ἐν μειονότητι, ἀλλὰ περὶ Ἑλλήνων, Βουλγάρων ὑπηκόων, ὑποκειμένων εἰς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας καὶ ὑπηρετούντων ἐν τῷ βουλγαρικῷ στρατῷ καθ' ὑποχρέωσιν, χρωμένων τῇ βουλγαρικῇ γλώσσῃ, ὡς ἐπισήμῳ γλώσσῃ τοῦ Κράτους, δυναμένων δ' ἁπλῶς ὡς Βούλγαροι ὑπήκοοι νὰ προάγωνται εἰς βουλγαρικὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἀξιώματα, οὐδεμίαν δ' ἐχόντων ἰδίαν πολιτικὴν ὑπόστασιν ἐθνικήν. Ἐννοεῖται, ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους δὲν δύναται νὰ γείνῃ λόγος οὐδὲ περὶ πάλης ἐνεργητικῆς τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου στοιχείου ἐναντίον τοῦ Βουλγαρισμοῦ, οὐδὲ περὶ πολιτικῆς προόδου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ πρῴην αὐτονόμῳ ἐπαρχίᾳ. Ὁ μόνος ἀγὼν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλλήνων καθίσταται νῦν καθαρῶς ἀμυντικός, ἐγκείμενος ἐν τῇ ἐθνικῇ ἀντοχῇ καὶ ἀποβλέπων πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, πρὸς διατήρησιν κοινοτικῶν ἐθνικῶν παιδευτηρίων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας. Θὰ ἦτο δὲ δι' ἡμᾶς ἀληθὴς σωβινισμός, ἐὰν ἐλέγομεν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τοῦ 1885 ἐποίησε προόδους ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, τοῦτο ὅμως οὐδαμῶς σημαίνει, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν κέκτηται ἔτι ἀξίαν σπουδαίαν ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ ἢ ὅτι ἡ χώρα αὕτη δὲν ἔχει ἔτι ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα ἐν ταῖς μελλούσαις τύχαις τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἄξιον θεωροῦμεν ν' ἀναγράψωμεν ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὅπως καὶ ὅσον ἠδυνήθημεν ν' ἀντιληφθῶμεν αὐτῆς κατὰ τὴν πρὸ μικροῦ ὀλιγοήμερον ἐπίσκεψιν ἡμῶν.

Η.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, καίπερ σχετικῶς ἀποτελοῦντες μειονότητα μικρὰν νῦν καὶ διατελοῦντες ὑπήκοοι τοῦ βουλγαρικοῦ Κράτους, οὐχὶ δὲ λαὸς αὐτόνομος, διατηροῦσιν ἐν ὅλῳ ἅπαν τὸ ἠθικὸν σθένος καὶ τὸ ἠθικὸν φρόνημα τῆς

ἐθνικῆς αὐτῶν συνειδήσεως. Τὰ ἀλλεπάλληλα τολμήματα τῶν Βουλγάρων πρὸς κατάληψιν διαφόρων κοινοτικῶν περιουσιῶν καὶ αἱ συχναὶ ἀπόπειραι πρὸς ἐπιβουλὴν ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀντὶ νὰ ἐμβάλωσιν αὐτοὺς εἰς ἀθυμίαν καὶ ἀτολμίαν, τοὐναντίον ἐνισχύουσι τὸ θάρρος αὐτῶν. Ἐν μέσῳ ὀλιγίστων εὐτυχῶς μικροψύχων, παραδιδομένων εἰς εἶδός τι πολιτικοῦ σκεπτικισμοῦ, ἡ μεγάλη πλειονότης δὲν ἀποβάλλει τὴν πίστιν πρὸς τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βορείῳ Θράκῃ· τοὐλάχιστον θεωροῦσιν ὑπέρτατον καθῆκον ἐθνικὸν ν' ἀντέχωνται ἰσχυρῶς τῶν νῦν ὑπαρχόντων. Ἡ θέσις δὲ τῆς Φιλιππουπόλεως ἡ ἐμπορικὴ βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ ἐνισχύηται μᾶλλον ἢ νὰ ἐξασθενῇ καὶ ὑπὸ ἔποψιν ὑλικὴν καὶ πληθυσμοῦ ὁ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἑλληνισμός. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶνε ἐκλεκτική, ὡς πρὸς τὰ μέσα, ὧν ποιεῖται χρῆσιν, ἵνα δείξῃ εἰς τὸν ἔξω κόσμον τὸν βουλγαρικὸν χαρακτῆρα τῶν ρωμελιωτικῶν πόλεων. Εἰσερχόμενός τις ξένος Ἕλλην εἰς τὴν τὴν Φιλιππούπολιν καὶ πλανώμενος ἀνὰ τὰς ὁδούς, μάτην ζητεῖ νὰ εὕρῃ ἑλληνικὸν κατάστημα, ὁδηγούμενος ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ ὅμως ἀκριβῶς ἐν ταῖς κυριωτέραις ὁδοῖς καὶ τοῖς περιπάτοις πολλῷ συχνότερον ἀκούεται ἡ ἑλληνικὴ ἢ ἡ βουλγαρική. Καὶ εἰς ξενοδοχεῖα δὲ καὶ εἰς καφενεῖα εἰσερχόμενός τις εὑρίσκεται ἐντὸς ἑλληνικῶν καταστημάτων, ἐκεῖ δὲ μανθάνει εἰς τίνα περισταλτικὰ μέτρα κατέφυγεν ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ἵνα μὴ δύνανται οἱ Ἕλληνες νὰ θέτωσιν ἐπιγραφὰς ἑλληνικὰς ἐπὶ τῶν καταστημάτων αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ δύναμις ἐν Φιλιππουπόλει συγκεντροῦται κυριώτατα εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἧς προΐστατο ἀρχιερεὺς γενναῖος τὸ φρόνημα καὶ ἄριστα συνειδὼς τὸ καθῆκον αὐτοῦ· εἰς τὸ ἑλληνικὸν Γενικὸν Προξενεῖον, οὗ προΐσταται εὐτυχῶς ἀνὴρ δεδοκιμασμένης χρηστότητος, ἀκραιφνοῦς φιλοπατρίας οἷος ὁ πρὸ μικροῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ Πόλει τοσαύτας λαμπρὰς ἀναμνήσεις καταλιπὼν Νικόλαος Φουντούλης. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν δημοσιογραφίαν, τὴν ἐκπροσωπουμένην λίαν ἐπαξίως ἐν τῇ συντάξει τῶν ἐφημερίδων «Φιλιππουπόλεως» καὶ «Εἰδήσεων τοῦ Αἵμου»· οἱ ἀξιότιμοι συντάκται καὶ ἐκδόται ἀμφοτέρων τῶν ἐφημερίδων τούτων κ.κ. Κουμαριανὸς καὶ Κωνσταντινίδης εἰσὶν ἄξιοι παντὸς ἐπαίνου καὶ πάσης ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης διὰ τὸν καλὸν ἀγῶνα, ὃν ἀγωνίζονται ἐν τῇ ὑπερβορείῳ Ἑλλάδι, γενναίως ἀμυνόμενοι ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν μέσῳ στρατοπέδου ἐχθρικοῦ κατὰ ποικίλων παλαίοντες ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυσχερειῶν.

Ὀλίγαι ἐφημερίδες ἑλληνικαὶ οὕτω γενναίως ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ὡς αὗται, ἁμιλλώμεναι ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ πρὸς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ συνάδελφον αὐτῶν «Πατρίδα». Καὶ ὅμως κατ' ἀναλογίαν ἀντίστροφον τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς πρόσφέρουσιν εἰς τὸ ἔθνος, ἐλάχιστα ἐκτιμῶνται. Ἐν Ἀθήναις, ἐκτὸς τινων δημοσιογραφικῶν γραφείων, οὐδαμοῦ εὑρίσκει τις «Φιλιππύπολιν» ἢ «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου» οὐδ' ἄλλοθι ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Τουρκίᾳ. Καὶ ἐντεῦθεν διπλοῦν προέρχεται τὸ κακόν: τὸ μὲν ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἥκιστα μανθάνει καὶ γινώσκει τὰ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ καὶ ἥκιστα πολυπραγμονεῖ περὶ τὴν τύχην τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, τὸ

δὲ ὅτι ἄνδρες, μετ' αὐταπαρνησίας ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους, οὔτε ἠθικῆς τυγχάνουσιν, οὔτε ὑλικῆς ἀρωγῆς καὶ συνδρομῆς. Μέγα κέντρον ἐθνικῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας καὶ γνώρισμα ἐμφαντικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ βίου εἶνε τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἐν Φιλιππουπόλει ὑφίσταται πλῆρες σύστημα κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀρρένων τε καὶ θηλέων, Σχολὴ ἀστική, Γυμνάσιον ὁμοῦ καὶ Διδασκαλεῖον, ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Εἶνε δὲ ἄξιον νὰ μνημονεύσωμεν, ὅτι πάντες οἱ ἐν ταῖς ἀστυκαῖς σχολαῖς Φιλιππουπόλεως διδάσκοντες εἰσὶ τρόφιμοι αὐτοῦ τοῦ διδασκαλείου τῶν Ζαριφείων, ἐν ᾧ διδάσκουσι διευθυντὴς καὶ καθηγηταί, ἄριστα συγκεκροτημένοι ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ αὐτῶν μορφώσει, γνωστοὶ καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρίστων πανεπιστημιακῶν αὐτῶν σπουδῶν. Διὰ τούτων πάντων καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κυρίως διεξαγομένης ἐμπορίας καὶ τῶν σπουδαίων ἐμπορικῶν οἴκων ἡ Φιλιππούπολις δὲν παύεται εὐτυχῶς οὖσα πόλις, ὑπὸ ἔποψιν πνευματικὴν καὶ ἐκπολιτιστικήν, μᾶλλον ἑλληνικὴ ἢ βουλγαρική, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀναλογίας τῆς ὑλικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀπὸ Φιλιππουπόλεως μεταβαίνομεν ἐφ' ἁμάξης ἐντὸς 2 1)2 ὡρῶν εἰς τὴν ἐν λαμπρᾷ, γραφικωτάτῃ καὶ γοητευτικωτάτῃ θέσει, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν προβούνων τῆς Ῥοδόπης κειμένην ἑλληνικωτάτην πόλιν Στενήμαχον. Ἐν Στενημάχῳ γενόμενός τις αἰσθάνεται τελείως, ὅτι εὑρίσκεται ἐν Ἑλλάδι. Ἐν οὐδεμιᾷ τῇ ἀληθείᾳ ἑλληνικῇ πόλει ἐν τῷ ὅλῳ Ἑλληνισμῷ ὑπάρχει ἰσχυρότερον καὶ ἀκμαιότερον τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα, ὁ ἐθνικὸς βίος, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, τοῦ ἐν Στενημάχῳ.

Ἡ πόλις, καθ' ὁλοκληρίαν οὖσα ἑλληνική, προσέλαβεν ἐπ' ἐσχάτων Βουλγάρους ἐποίκους, χάριν πολιτικῶν σκοπῶν ἐποικισθέντας, οἵτινες ἥρπασαν καὶ δύο τῶν ἱερῶν ναῶν τῆς πόλεως. Ἀλλ' οὗτοι οἰκοῦσιν ἰδίαν συνοικίαν καὶ ἀποτελοῦσι μειονότητα ἀπέναντι τοῦ κυρίως πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ὅστις εἶνε ἑλληνικός. Ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως οὐδεμίαν ἄλλην τις ἀκούει γλῶσσαν ἢ καθαρὰν ἑλληνικήν· ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὰς κακῶς, ἕνεκα τῆς ἀκηδίας τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, διατηρουμένας ὁδούς, ἔνδοθι τῶν οἰκιῶν εὑρίσκει τις ἑλληνικὴν φιλοκαλίαν, κομψότητα καὶ κοσμιότητα, εὐγένειαν ἤθους καὶ ζωηρότητα πνεύματος· ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ πρὸ πάντων ἐκπλήσσει καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ ἐν ταῖς συναναστροφαῖς τῶν Στενημαχιτῶν, εἶνε τὸ ζωηρότατον ἐθνικὸν πνεῦμα. Ὁ συναναστρεφόμενος ἐν Στενημάχῳ ἐν οἱῳδήποτε ὁμίλῳ ἑλληνικῷ νομίζει, ὅτι εὑρίσκεται μᾶλλον ἔν τινι προαστείῳ τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἐν τῇ βορείῳ ταύτῃ ἄκρᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ Στενημαχῖται δεικνύουσι διαφέρον περὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ τῶν Ἀθηνῶν ἔτι ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν τοσοῦτον, ὅσον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξαιρουμένων τῶν ὅλως τοπικῶν καὶ ἰδιωτικῶν πραγμάτων. Σπάνιον δὲ νὰ εὕρῃ τις ἐνταῦθα ἄνδρα μὴ ἐπισκεψάμενον καὶ μὴ γινώσκοντα τὰς Ἀθήνας. Καὶ ταῦτα χωρὶς οὐδεὶς ἐμπορικὸς δεσμός, οὐδὲν ἐμπορικὸν συμφέρον νὰ συνδέῃ τοὺς δύο τόπους.

Ὁ δεσμὸς ὁ ἰσχυρὸς εἶνε καθαρῶς πνευματικός. Φοιτηταί, σπουδασταὶ καθόλου,

ἐπιστήμονες, στρατιῶται ὑπηρετήσαντες ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ, ἀποτελοῦσι τὸν δεσμὸν τὸν συνδέοντα τὴν Στενήμαχον μετὰ τῶν Ἀθηνῶν. Εἶνε γνωστὸν πόσον πλῆθος ἐπιλέκτων Στενημαχιτῶν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἦλθον ἐθελουσιωδῶς ἵνα μετασχωσι τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Πλὴν τουτων ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ πόλει μέγα σχετικῶς εἶνε τὸ πλῆθος τῶν καὶ πολιτικὰ δικαιώματα Ἑλλήνων πολιτῶν κεκτημένων. Εἶνε δὲ καὶ ἄλλως ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία τῆς Στενημάχου λίαν πεπολιτισμένη. Ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ πόλει εὑρίσκει τις ἐπιστήμονας καὶ ἐν Ἀθήναις μορφωθέντας καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ πρὸ πάντων κοινωνίαν, ὡς εἴπομεν, πεπολιτισμένην.

Καὶ ἡ παίδευσις ἡ ἑλληνικὴ, ὡς ἐν Φιλιππουπόλει, εἶνε λίαν ἀκμαία. Ἰδίως ἐν ταῖς πολλαῖς τάξεσι τοῦ παρθεναγωγείου διδάσκουσι δώδεκα διδασκάλισσαι καὶ εὐτυχῶς ἅπασαι ἐντόπιοι.

Ἡ Στενήμαχος καὶ ἡ Φιλιππούπολις καὶ πᾶσα ἡ Βορειος Θρᾴκη πολλὰς ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Βυζαντινῶν ὑπέστησαν βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς, πολλάκις κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἀνεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ τελευταία ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψις τῆς Στενημάχου καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως ἐγένετο τῷ 1344, δυστυχῶς ἐνεργείᾳ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ τότε ἄρχουσα τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ ϛ'. Ἄννα ἡ Σαβοϊκὴ, τυχοῦσα τῆς συμμαχίας τοῦ Βουλγάρου βασιλέως Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ πολέμῳ, ὡς ἀμοιβὴν τῆς συμμαχίας αὐτῆς παρεχώρησεν εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν Φιλιππούπολιν, τὴν Στενήμαχον καί τινα ἄλλα χωρία τῆς Βορείου Θρᾴκης:

Ἔκτοτε αἱ πόλεις αὗται δὲν ἀνεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ Βούλγαροι διετήρησαν αὐτάς. Πρὶν ἢ παρέλθῃ εἰκοσαετία ἀπὸ τῆς παραχωρήσεως ταύτης τῷ 1363 ὁ φοβερὸς στρατάρχης τοῦ Σουλτάνου Μουρὰτ Α'. Λαλασαὶν κατέλαβε τὴν Φιλιππούπολιν. Τότε δὲ κατελήφθη καὶ ἡ ἐν ἐπικαιροτάτῃ στρατηγικῇ θέσει κειμένη Στενήμαχος, καὶ ἔμεινεν ὑπὸ τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ 1878. μετὰ παροδικὴν δὲ ῥωσσικὴν κατοχὴν καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν βραχεῖαν περίοδον τῆς αὐτονόμου ῥωμυλιωτικῆς Πολιτείας ἐγένετο αὐθαιρέτως, καθ' ἃ εἴπομεν, μεθ' ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας βουλγαρική.

Θ'.

Δὲν ἠδυνήθημεν ἀτυχῶς ἕνεκεν τῆς ἐξ ἀνάγκης βραχύτητος τῆς ἐν Ρωμυλίᾳ διαμονῆν ἡμῶν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς κοινότητας τῆς χώρας, τὴν ἀμιγῆ ἑλληνικὴν πολίχνην Βοδενά, τὰ Κόχλενα, τὸ Καβακλὶ καὶ τὰς παρὰ τὸν Εὔξεινον ἀκμαζούσας κοινότητας τοῦ Πύργου, τῆς Ἀγχιάλου, τῆς Μεσημβρίας, κτλ. Ἀλλ' ὡς ἠδυνήθημεν νὰ νοήσωμεν, πανταχοῦ ἐν αὐταῖς διατηρεῖται ἀκμαῖον τὸ

ἐθνικὸν φρόνημα. Ἐν πάσαις ταύταις ταῖς πόλεσι καὶ πολίχναις ὁ Ἑλληνισμὸς βεβαίως δὲν εἶνε σήμερον δύναμις ὑλική, οὔτε πολιτικὴ σπουδαία, ἀλλ' εἶνε πάντοτε δύναμις ἐθνική, ἑλληνική, ἠθική, ἔχουσα τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς σημασίαν καὶ τὴν ἔντιμον αὐτῆς θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐν τῷ παρελθόντι καὶ νῦν, καί, ὡν ἔστιν ἐλπίζειν ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ Ἑλληνισμὸς οὗτος εἶνε ἄξιος πάσης ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐπιμελοῦς προσοχῆς περὶ τῶν ἐν αὐτῷ καθ' ἑκάστην γενομένων. Εἶνε δὲ καλὸν οἱ ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως ἐν ταῖς κρίσεσιν αὐτῶν περί τε τῶν ὑφ' ὁλοκλήρων τῶν Κοινοτήτων καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν πραττομένων νὰ μὴ ἐκφέρωσι κρίσεις ταχείας καὶ ἐσπευσμένας ἄνευ τῆς τῶν καθ' ἕκαστα ἀκριβοῦς ἐξετάσεως καὶ γνώσεως. Ὡς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, μεγάλη χρειάζεται φρόνησις πρὸς διατήρησιν τῶν ἔτι σωζομένων δικαιωμάτων καὶ ἐθνικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ· ἐὰν δὲ ὑπὸ τοπικὴν ἁπλῶς καὶ περιωρισμένην πολιτικὴν ἔποψιν κρινομένων τῶν πραγμάτων, ἡ ὑλικὴ καὶ ἀριθμητικὴ μειονεξία τοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ δὲν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως δυναμένη ν' ἀσκήσῃ σπουδαίαν ῥοπὴν ἐπὶ τῆς μελλούσης τύχης τοῦ ὅλου ἔθνους, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ Βόρειος Θράκη δὲν εἶνε τις μεμονωμένη γεωγραφικῶς χώρα, οὔτε μία νῆσος, ἀλλ' εἶνε τμῆμα τῆς ὅλης Θράκης, διὰ τεχνητῆς μόνον πολιτικῆς γραμμῆς χωριζομένη ἀπὸ τῆς μεγάλης Νοτίου Θράκης, ἐν ᾗ τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν διατηρεῖ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Θράκης καθόλου συνδέεται στενῶς μετὰ τῆς ὅλης θέσεως τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐν τῇ ὅλῃ Ἀνατολῇ. Ἡ ὀξεῖα κρίσις, εἰς ἣν ἐκ μυρίας συνδρομῆς πραγμάτων καὶ περιστάσεων φαίνεται ἀγομένη ἡ Μακεδονία, ἐφίστησι σήμερον τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ (ὅπου δῆλον ὅτι ἐφίστησι!) μᾶλλον ἐπὶ τὴν χώραν ταύτην, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τὸ μακεδονικὸν ζήτημα εἶνε ἀρρήκτως συνδεδεμένον μετὰ τοῦ θρακικοῦ καὶ εἶνε κατὰ βάθος μᾶλλον θρακικόν. Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα διὰ τὸ Ἑλληνικὸν δὲν ἤθελεν ἔχει οὐδὲ τὸ ἐν τέταρτον τῆς ἣς νῦν ἔχει ἀξίαν, ἐὰν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν Μακεδονίαν· ὄχι διότι ἡ Μακεδονία, αὐτὴ καθ' αὑτήν, δὲν ἔχει ὕψιστον διαφέρον, ἐθνικὸν καὶ πολιτικόν, ἀλλὰ διότι τὰ ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἔποψιν μακεδονικὴν διακυβευόμενα συμφέροντα δὲν ἤθελον ἀπηλείση ἀνεπανόρθωτον ἐθνικὴν καταστροφήν, ὡς ἀπειλοῦσι νῦν, συνδεόμενα μετὰ καθολικωτέρων καὶ ἰδίως θρακικῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἐν τῇ νῦν καλουμένῃ Μακεδονίᾳ, ἤτοι τῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων τῶν νοτιοδυτικῶν τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας μέχρι τῶν βορείων ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἐκτεινομένῃ χώρᾳ, ὑπαρχούσης ζώνης ἀκραιφνῶς ἑλληνικῆς, οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν Βουλγάρων ἀμφισβητουμένης, ὑπαρχούσης δὲ καὶ ζώνης σλαυϊκῆς, οὐδ' ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διαφιλονεικουμένης, ὅλον τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, ὑπὸ καθαρῶς μακεδονικὴν ἔποψιν, περιορίζεται εἰς τὴν μέσην Μακεδονίαν,

ἔνθα, πρὸς τοῖς ἑλληνογλώσσοις, ἀλβανοφώνοις καὶ βλαχοφώνοις Ἕλλησι, ὑπάρχουσι καὶ βουλγαρόφωνοι Ἕλληνες, οὓς ἀμφισβητοῦσι νῦν ἡμῖν οἱ Βούλγαροι, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ πρὸς αὐτοὺς ὁμογλώσσου τῶν βουλγαροφώνων τούτων. Καίτοι δὲ καὶ τὸ τῆς μέσης Μακεδονίας ζήτημα εἶνε ἀρκούντως σπουδαῖον, οὐχ ἧττον ἠδύνατο ἐνταῦθα νὰ ἐξευρεθῇ τις χῶρος συνεννοήσεως πρὸς τοὺς πολεμίους δι' ἀμοιβαίων παραχωρήσεων, γινομένων πρὸς κατάπαυσιν τοῦ θανατηφόρου ἐχθρικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν δύο λαῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν προερχομένων δεινοτάτων τῇ Μακεδονίᾳ συμφορῶν. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τὸ μακεδονικὸν καθίσταται ἀπολύτως ἄλυτον, ἀκριβῶς διότι συνδέεται μετὰ τοῦ θρακικοῦ καὶ διὰ τοῦ θρακικοῦ μεθ' ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἤτοι τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ καὶ τῇ καθ' ὅλου Ἀνατολῇ θέσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ πᾶσαν σπιθαμὴν τῆς μέσης Μακεδονίας ἀμφισβητοῦντες ἡμῖν Βούλγαροι δὲν ἀποβλέπουσιν ἁπλῶς εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς μέσης Μακεδονίας, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ κυριώτατα εἰς τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν διέξοδον.

Καὶ τοῦτο πάλιν οὐχὶ ἁπλῶς ἐξ ἐπόψεως βουλγαρικῆς ζητοῦντες διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν χάριν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν λόγων, ἀλλ' ἐργαζόμενοι ἀπὸ εὐρυτέρας σλαυϊκῆς ἀπόψεως, ὡς ὄργανα καὶ πρόσκοποι τοῦ Σλαυϊσμοῦ, πρὸς διάσπασιν τῆς γεωγραφικῆς, ἐντεῦθεν δὲ καὶ τῆς πολιτικῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἑνότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπιμόνως καὶ διὰ παντὸς ἀθεμίτου μέσου ζητοῦσιν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ ὄπισθεν αὐτῶν ἱστάμενοι Σλαῦοι, εἶνε οὐχὶ τόσον ἡ Μακεδονία, ἤτοι κατάληψις, εἰ δυνατόν, μείζονος τμήματος τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ χωρισμὸς τῆς νῦν Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Θράκης καὶ ἀπὸ τῆς Κωσταντινουπόλεως διὰ τῆς παρεμβολῆς μεγάλης Βουλγαρίας μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς αὐτὸ εἰργάσθη ὁ Πανσλαυϊσμὸς διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, τοῦ λεγομένου βουλγαρικοῦ. Αὐτὸ ἐζήτησε νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ ἐνόμισε πρὸς στιγμήν, ὅτι ἐπραγματοποίησε διὰ τῆς περιβοήτου συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὅτε ὁ Ἰγνάτιεφ ἔλεγε, ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ λοιποῦ κολυμβῶντες μόνον δύνανται νὰ μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ὁ Πανσλαυϊσμὸς καὶ πρὸ μικροῦ διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἰδίου Ἰγνάτιεφ ἐκήρυττε, ὡς ἱερὰν διαθήκην, ἣν ὁ ἐργάτης τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ κατέλιπεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ εἰς τοὺς Ρώσσους. Πρόκειται, ἀρνητικῶς μὲν περὶ ταπεινώσεως καὶ περιστολῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλιάκμονος, εἰμὴ ἐντεῦθεν τοῦ Ὀλύμπου, θετικῶς δὲ περὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Θράκης καὶ τῆς παραδόσεως αὐτῆς, σὺν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Σλαυϊσμοῦ.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν ποιοῦσι θόρυβον περὶ Θράκης, καίπερ ἐργαζόμενοι ἀθορύβως, ὡς δύνανται, καὶ ἐν τῇ Νοτίῳ Θράκῃ, ἀλλ' οὕτω ποιοῦσι, πρῶτον διότι δὲν ἐδόθη αὐτοῖς τὸ σύνθημα ἔτι ἀπὸ τοῦ πανσλαυιστικοῦ Κέντρου, δεύτερον δὲ διότι ἐννοοῦσι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ προστάται αὐτῶν, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Θράκης, ὡς

πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Σλαυϊσμοῦ ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, λύεται ἐν Μακεδονίᾳ, τοῦθ' ὅπερ ἡμεῖς δὲν ἐννοοῦμεν, φαίνεται, ἐν ὅλῃ τῇ ἐντελείᾳ.

Λυομένου τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος ὑπὸ ἔννοιαν βουλγαρικὴν καὶ σλαυϊκήν, κατερχομένων τῶν Σερβοβουλγάρων μέχρι τοῦ Θερμαϊκοῦ ἢ καὶ μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ἡ Θράκη φυσικῶς περισφίγγεται ἐκ τριῶν μερῶν ἐντὸς ζώνης σλαυϊκῆς καὶ μοιραίως ὑποκύπτει εἰς ὑπεροχὴν σλαυϊκήν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ πολὺς θόρυβος ὁ σλαυϊκὸς καὶ βουλγαρικὸς ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ τύχη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε ἀρρήκτως συνδεμένη μετὰ τῶν ἐν Θράκῃ, θρᾳκικὸν δὲ καὶ μακεδονικὸν ζήτημα ἀποτελοῦσι τὸν μέγιστον καὶ σπουδαιότατον πάντων τῶν ἐθνικῶν πολιτικῶν ζητημάτων ὡς πρὸς τὰς μελλούσας τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Γ'.

Ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν φρονῇ τις περὶ τοῦ μέλλοντος μεγαλείου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐν τοῖς παραλίοις καὶ τοῖς μεσογείοις τῆς ἔκπαλαι ἑλληνικωτάτης Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς μεγάλης ἐκπολιτιστικῆς κινήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν· μεθ' ὅσα ἂν τις εἴπῃ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τῆς ἐν Ἠπείρῳ ἰσχυρᾶς θέσεω τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ περὶ τῆς ἀπέναντι τοῦ ἀλβανικοῦ ζητήματος εὐτυχοῦς θέσεως αὐτοῦ, ἡ ἰδέα ἡ ἑλληνική, «**ἡ ἐθνικὴ ἑνότης, τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον, βαρύτατον, θανατηφόρον, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, θὰ λάβῃ πλῆγμα διὰ τῆς ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ὁριστικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Σλαυϊσμοῦ**». Πρὸς ἄμυναν τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις χώραις ἀνάγκη νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐὰν τὸ ζήτημα ἦτο μεταξὺ Ἑλλήνων μόνον καὶ Βουλγάρων, ἴσως, μεθ' ὅλας τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν βλέψεις τῶν Βουλγάρων, ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ τι ἔδαφος εἰρηνικῆς διευθετήσεως. Ἀλλὰ τῆς βουλγαρικῆς ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικῆς οὔσης κατὰ βάθος σλαυϊκῆς καὶ πρὸς εὐρυτέρους ἀνθελληνικοὺς σκοποὺς ἀποβλεπούσης, εἶνε σχεδὸν ἀπολύτως ἀδύνατος πᾶσα περὶ Μακεδονίας (ὑπονοουμένου καὶ περὶ Θράκης) συνεννόησις πρὸς οἱονδήποτε σλαυϊκὸν κράτος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Ὥστε τοῦ λοιποῦ ἡ μόνη πρακτικὴ ἔκφρασις τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ εἶνε **ἄμυνα καὶ πόλεμος, καὶ περὶ τούτων, ὡς ἄρθρων ἐθνικῆς καί πολιτικῆς πίστεως, πρέπει νὰ βουλεύηται ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἰδίᾳ τὸ ἑλληνινικὸν Κράτος**. Ἀλλ' ἡ ἄμυνα αὐτὴ δὲν δύναται πλέον νὰ γείνῃ δι' ἠθικῶν ἁπλῶς ὅπλων ὡς ὑπετίθετο, ὅτι ἐγίνετο μέχρι τοῦδε. Ἀνάγκη πρὸ πάντων πολεμικῆς παρασκευῆς καὶ πρὸ πάντων κατὰ θάλασσαν. Διὰ κραταιᾶς ναυτικῆς δυνάμεως ἐν τῷ Αἰγαίῳ δύναται ἡ Ἑλλὰς τὴν εἰρωνικὴν καθ' ἡμῶν ὕβριν τοῦ Ἰγνάτιεφ, περὶ κολυμβήματος εἰς Κωνσταντινούπολιν, νὰ καταρρίψῃ ἐναντίον τοῦ Σλαυϊσμοῦ δῆλον ὅτι, ἀποδεικνύουσα, ὅτι ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ κολυμβήματος οἱ Ἕλληνες δύνανται ν' ἀμύνωνται

ἐναντίον τῶν Σλαύων ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἱστορικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ἔν τε τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ. Ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν ἡ ἄμυνα δύναται νὰ ἔχῃ κραταιὸν ἔρεισμα τὸν κραταιὸν ἑλληνικὸν στόλον τοῦ Αἰγαίου. Ἀλλὰ καὶ κατὰ ξηρὰν στρατὸς ἀξιόμαχος εἶνε ἀπαραίτητος, ἂν ὄχι διὰ νὰ νικήσῃ ἡνωμένας σλαυϊκὰς δυνάμεις, ἀλλὰ τοὐλάχιστον νὰ καταστήσῃ αὐτὸν σεβαστὸν καὶ ἑλκυστικὸν εἰς συμμαχίας.

Ἀλλὰ τίνας συμμαχίας καὶ τίνας συμμάχους δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐν τῷ ἐθνικῷ ἡμῶν ἀγῶνι ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ; Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπαιτεῖ νὰ θίξωμεν ἐν ὀλίγοις τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι πάντων τῶν κρατῶν, τῶν ἐχόντων ὅπως δήποτε ἄμεσον ἐνδιαφέρον ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, τῶν τε ἐν τῷ Αἵμῳ καὶ ἐκτὸς τοῦ Αἵμου. Περὶ συμμαχίας ἢ συμπράξεως μεθ' οἱουδήποτε τῶν τριῶν σλαυϊκῶν Κρατῶν τοῦ Αἵμου οὐδεὶς δύναται νὰ γείνῃ λόγος. Περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ Κράτους προκειμένου περιττὸν νὰ εἴπωμεν. Ἀλλὰ περὶ Σερβίας προκειμένου, ὑπῆρχον παρ' ἡμῖν μέχρι πρὸ ὀλίγου ἄνδρες φρονοῦντες, ὅτι ἦτο δυνατὴ συνεννόησίς τις μετὰ τοῦ κράτους τούτου ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν Βουλγάρων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐλπὶς ἐκ τῶν πραγμάτων φαίνεται χίμαιρα. Οἱ Σέρβοι ἔχουσι φιλοδοξίαν καὶ κατακτητικὰς ἐπιθυμίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, οὐχὶ ὀλιγωτέρας τῶν βουλγαρικῶν. Ἀφοῦ δὲ ἡ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κατοχὴ τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, ἡ κατ' οὐσίαν ἰσοδυναμοῦσα πρὸς ὁριστικὴν προσάρτησιν, τῆς πρὸς τὰς σερβικὰς ἐκείνας χώρας ἐπεκτάσεως τοῦ μικροῦ κράτους ἀφεῖλε πᾶσαν ἐλπίδα, πολλῷ δὲ πλέον διεξόδου τινὸς πρὸς τὸν Ἀδρίαν διὰ Δαλματίας, ἡ Σερβία, ἡ μὴ δυναμένη κατὰ τὰς ἐνδόξους παραδόσεις τοῦ Στεφάνου Δουσσιὰν νὰ ἐπεκταθῇ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, μόνον στάδιον ἐπεκτάσεως καὶ διεξόδου πρὸς τὴν θάλασσαν θεωρεῖ τὴν Μακεδονίαν, οὐδὲν ἄλλο προβάλλουσα δικαίωμα εἰμὴ τὴν παροδικὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Δουσσιὰν χωρῶν τινων τῆς Μακεδονίας. Ἐννοεῖται λοιπόν, ὅτι πρὸς δύναμιν, ἥτις, καὶ χωρὶς νὰ καταστῇ ὄργανον τῶν γενικωτέρων ἀνθελληνικῶν τάσεων ἔχει σερβικὴν πολιτικήν, ὅλον τὸ ἐθνικὸν καὶ πολιτικὸν μεγαλεῖον ἐν Μακεδονίᾳ ζητοῦσαν, φύσει ἀδύνατον ἡ Ἑλλὰς νὰ τείνῃ χεῖρα φιλικήν. Περὶ τοῦ τρίτου σλαυϊκοῦ Κράτους, τοῦ Μαυροβουνιωτικοῦ, εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν πολλά. Τὸ Μαυροβούνιον ἐν ὅσῳ μένει Μαυροβούνιον θὰ εἶνε πάντοτε κράτος φιλικώτατον τῇ Ἑλλάδι, ἀλλ' οὐδέποτε συμμαχικόν. Φιλικώτατον, διότι εἶνε ἔθνος γενναῖον ὑπὸ γενναίου Ἡγεμόνος ἀρχόμενον, ὁμόδοξον, πολλὰς ὁπωσδήποτε ἔχον ἀξιώσεις ἐπὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ ἑλληνικοῦ· σύμμαχον οὐδέποτε, διότι οὐδὲν ὑπάρχει στάδιον συμπράξεως μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὑπῆρχον ἄλλοτε, ἴσως ὑπάρχουσι καὶ νῦν, Ἕλληνες πατριῶται, φιλοπάτριδες, ἀγαθοί, νομίζοντες, ὅτι δυνάμεθα νὰ συμπράξωμεν μετὰ τῶν Μαυροβουνίων ἐν Ἀλβανίᾳ, ἐκτεινομένου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἢ τείνοντος πρὸς ἐπέκτασιν μέχρι Ματίου, κατερχομένου τοῦ Μαυροβουνίου συμμάχου μέχρι τοῦ αὐτοῦ σημείου.

Εἶνε δὲ γνωστον πῶς ὁ ἡρωϊκὸς Ἡγεμὼν Νικόλαος, ἀφοῦ ἐν τῷ ρωσσοτουρκικῷ πολέμῳ τοῦ 1877, ἐν τῇ νικηφόρῳ αὐτοῦ πορείᾳ ἐν Ἐρζεγοβίνῃ, ὑποχρεώθη ὑπὸ τοῦ αὐστηροῦ αὐστριακοῦ veto νὰ μὴ ἐκτείνῃ τὴν πορείαν ταύτην πέραν τοῦ Νίζιτς, ἠναγκάσθη νὰ στρέψῃ τὴν κατακτιτικὴν πορείαν πρὸς νότον εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἐκάλεσε τοὺς Ἕλληνας εἰς κοινὸν ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν καὶ ἐθνῶν ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ συμφερόντων ἀγῶνα. Ἀλλ' οὐδὲ τότε ἡ Ἑλλὰς ἐκινήθη, οὐδὲ νῦν δύναται, μεθ' ὅλον τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὸ ἡρωϊκὸν πρόσωπον τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου, νὰ προσχωρήσῃ εἰς πολιτικὴν κατακτητικὴν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ταύτην ἐν συμμαχίᾳ μετὰ σλαυϊκοῦ Κράτους ἐναντίον Ἀλβανῶν.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἐν Ἀλβανίᾳ πολιτικὴν ἰδίαν ἐθνικήν, οὐδαμῶς εἰς κατακτήσεις ἀποβλέπουσαν, ἀλλ' εἰς ἐθνικὴν ἕνωσιν μετὰ τοῦ ὁμοεθνοῦς ἀλβανικοῦ στοιχείου, ἐντὸς τῶν ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ καλουμένῃ χώρᾳ ἐθνογραφικῶν ὁρίων, ἅτινα εἶνε καὶ ἐθνογραφικὰ ὅρια τῆς ὀρθοδόξου Ἀλβανίας, τῆς ἐκτεινομένης μέχρι τοῦ Γενούσου ποταμοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Μαυροβουνίου, ὡς Μαυροβουνίου. Ἐὰν δὲ ποτε, ὅπερ νῦν φαίνεται οὐχὶ δυνατόν, πληρουμένων τῶν διακαῶν ὀνείρων πολλῶν φιλοπατρίδων Σέρβων οἱασδήποτε σερβικῆς χώρας, ἐπέλθῃ πολιτικὴ ἑνότης τῆς σερβικῆς φυλῆς, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὴν νῦν Σερβίαν, καὶ ὁ ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου κατασταθῇ βασιλεὺς τῆς Σερβίας, ἑνωθῶσι δὲ γεωγραφικῶς ἀμφότεραι αἱ χῶραι, μεθ' ὅλον τὸν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἐγερθέντα ἰσχυρὸν φραγμὸν πρὸς κώλυσιν τῆς ἑνώσεως ταύτης, τότε τὸ Μαυροβούνιον, ὡς σερβικὸν Κράτος λαμβάνει ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν θέσιν, ἣν ἔχει νῦν τὸ σερβικόν, καὶ δὲν δύναται νὰ εἶνε ἐν Μακεδονίᾳ εἰμὴ ἀναγκαίως ἐχθρικὸν καὶ πολέμιον.

ΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΚΟΜΙΤΑΤΟΝ Η ΡΩΣΣΙΑ ΚΑΙ Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Καίτοι ἐσχάτως πλεῖστα ὅσα ἐγράφησαν καὶ γράφονται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου περὶ Βουλγάρων καὶ Μακεδονίας, μόλα ταῦτα νομίζω, ὅτι ἐὰν ἐρωτηθῇ τις, ἔστω καὶ δημοσιογράφος, δὲν θὰ εἶνε εἰς θέσιν ν' ἀπαντήσῃ σαφές τι περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου· πιθανῶς νὰ ὑποθέτῃ, ὅτι τοῦτο εἶνε βουλγαρικὴ ἐθνικὴ Ἑταιρεία παραπλήσιος τῆς ἡμετέρας μυστικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν ἡμῶν παλιγγενεσίαν, διαφέρον μόνον ὡς πρὸς τὸ μερικὸν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ τὸ ἀπάνθρωπον τῶν καταβαλλομένων μέσων. Οὐδὲν ἀληθέστερον τούτου. Τοιοῦτον μόνον ἴσως ἐνδιαφερόμενοί τινες τὸ θέλουσι, καὶ οἱ κατ' ἐπιπολὴν κρίνοντες νομίζουσι. «Τὸ βουλγαρικὸν Κομιτάτον εἶνε Ποσκτορεῖον τῶν ἀπανταχοῦ Πανολαϊστῶν, δημιούργημα τεχνητὸν ἀποκλειστικῶς ῥωσσικῶν ἐνεργειῶν καὶ ὀφεῖλον τὴν ἰσχὺν καὶ ὕπαρξίν του εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ καταβαλλομένου χρήματος ἔξωθεν».

Τὸ χρῆμα δὲν εἶνε βουλγαρικόν.

Γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι οὐδέποτε διεκρίθη ἡ βουλγαρικὴ φυλὴ ἐπὶ αὐτοθυσίᾳ εἰς προαιρετικὰς δωρεάς, χάριν ἐθνικοῦ σκοποῦ μέχρι τοῦδε, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι τοιαῦται συνεισφοραὶ καλύπτουσι τὸ ἀφθόνως διασπαθιζόμενον χρῆμα ὑπὸ τοῦ Κομιτάτου. Μέχρι σήμερον ἓν μόνον παράδειγμα ἔχομεν, τὸν Φίλιππον Γεωργιέφ, ὅστις, ἐκτὸς τινων ἄλλων, ἐκληροδότησε καὶ περὶ τὰς 15 χιλιάδας λίρας πρὸς ἵδρυσιν σχολῶν ἐν Ἀδριανουπόλει· πλὴν τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν. Ὡσαύτως δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὸ Κομιτᾶτον προσόδους ἰδίας ἐκ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, καθόσον ὅλοι οὗτοι σχεδὸν ἀποτελοῦνται ἐξ ἀνθρώπων τροφοδοτουμένων καὶ λαμβανόντων καὶ οὐχὶ διδόντων (ὡς φαίνεται κατωτέρω). Οἰκτρῶς ἄλλως τε ἀπέτυχε καὶ ἀπόπειρα ἐκδόσεως εἴδους πατριωτικοῦ δανείου ἐκ μετοχῶν ἐκ 5,000 φρ. ἑκάστης, οὐδεμιᾶς διατεθείσης. Δὲν απομένει ἤδη ἢ ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία νὰ παρέχῃ τὸ χρῆμα, πλὴν τοῦτο εἶνε ὅλως ἀδύνατον ὑπὸ τὰς παρούσας οἰκονομικὰς δυσχερείας αὐτῆς. Ἀφοῦ καθ' ἣν ἐποχὴν ἤρξατο τὸ Κομιτᾶτον νὰ δαπανᾷ τὸ χρῆμα ἀφθόνως, ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία ἔκυπτε τὸν αὐχένα καὶ ἐξηυτελίζετο πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, μὴ δυναμένη νὰ πληρώσῃ ἓν ἑκατομμύριον φράγκων, ὀφειλομένων τῇ Παγκοσμίῳ ταχυδρομικῇ Ἑνώσει. Συνεπῶς τὸ χρῆμα δὲν δύναται νὰ ᾖ βουλγαρικόν.

Τὸ διατιθέμενον χρῆμα.

Ὑπελόγισεν ἄράγε κανεὶς τὸ ὑπὸ τοῦ Κομιτάτου δαπανώμενον χρῆμα; Εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, ὅτι τοῦτο ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τοὺς ὑπολογισμούς μας καὶ ὅτι εἶνε ἀφθονώτατον. Ἀρκεῖ πρὸς κατανόησιν νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψει, ὅτι διὰ χρήματος διατηροῦνται οἱ τόσοι ἑταῖροι τοῦ Κομιτάτου, ἐν οἷς πολλοὶ ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἐξοδεύοντες νῦν πολὺ πλείονα, ἢ ὅτε ἐμισθοδοτοῦντο πρότερον. Διὰ χρήματος προσηλυτίζονται καὶ διατηροῦνται οἱ πιστοὶ αὐτοῖς καθ' ὅλην τὴν **Μακεδονίαν** καὶ Θράκην διάφοροι πράκτορες αὐτοῦ. Διὰ χρήματος ἐξαγοράζονται καὶ ὁπλίζονται αἱ χεῖρες τῶν δολοφόνων· ὑπολογίσατε τοὺς δολοφονηθέντας Ἕλληνας καὶ θὰ ἴδητε πόσαι αἱ μισθοδοτούμεναι χεῖρες τῶν κακούργων, ἀφοῦ ἐγὼ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐγνώριζον ταχυδρόμους κρύφα καὶ τακτικώτατα εἰσάγοντας χρῆμα ἀπὸ ἐτῶν ἤδη εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ διαφόρων σημείων τῶν βουλγαρομακεδονικῶν συνόρων.

Διὰ χρήματος ἐπίσης ἀγοράζονται τὰ εἰσαγόμενα εἰς τὴν **Μακεδονίαν** ὅπλα καὶ πολεμοφόδια. Διὰ γενναίων παροχῶν χρημάτων κατακτᾶται ἡ εὔνοια τῶν Τούρκων Διοικητῶν καὶ Γεν. Διοικητῶν. Οὐχὶ δι' ὀλιγωτέρων χρημάτων ἐξαγοράζονται αἱ συνειδήσεις καὶ ἡ συνεργασία ἐφημερίδων καὶ ἐξοχοτήτων ἐν Εὐρώπῃ, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν τηλεγραφικῶν πρακτορείων, ἀπόλυτον σιγὴν τηρούντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τῶν δολοφονιῶν τῶν Βουλγάρων καθ' Ἑλλήνων ἐνῷ τὸ ἐλάχιστον κατὰ Βουλγάρων ὑπὸ Τούρκων διαπραττόμενον, διατυμπανίζεται εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Ἐν τέλει τὸ χρῆμα εἶνε ἐκεῖνο, ὅπερ διατηρεῖ καὶ συντηρεῖ τὸν Σαράφωφ καὶ τὴν λοιπὴν σπεῖραν, τὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ Μακεδόνων Βουλγάρων, οἵτινες, ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι δὲν θὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ψιλοὶ τὸ βαλάντιον. Ἐν Βουλγαρίᾳ οὔτε ἕνα Τρικούπην δύναταί τις νὰ εὕρῃ, πολὺ δὲ μᾶλλον μεταξὺ τῶν Βουλγαρομακεδόνων, ὧν τὴν ἀστάθειαν τοῦ φρονήματος καὶ αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι χλευαστικῶς διὰ τοῦ ἑξῆς χαρακτηριστικοῦ λογίου εἰς μακεδονοβουλγαρικὴν διάλεκτον ἐκφράζουσιν «κὲ μὶ ντάϊς πάρι, κὲ τὶ τσῖνα Μπούγκαριν», δηλ. ἐὰν μοὶ δώσῃς χρῆμα θὰ σοὶ κάμω τὸν Βούλγαρον.

Κεντρικὸν Κομιτᾶτον καὶ Ὑποκομιτᾶτα.

Μεγάλην τιμὴν περιποιοῦμεν τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ εἰς μεγίστην σημασίαν ἐξυψοῦμεν αὐτήν, διατυμπανίζοντες τὰς ἐνεργείας τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, ὡς ἔργον καθαρῶς βουλγαρικόν. Ἐκτὸς τοῦ κεντρικοῦ ἐν Σόφιᾳ Κομιτάτου, ὅπερ δὲν εἶνε ἡ ἐνιαία σπεῖρα μετ' ἀγρίων ἐνστίκτων, στηρίζουσα ἀσφαλῶς τὰ νῶτά της ἐπὶ τῆς Ρωσσίας καὶ λιπαζομένη δι' ἀφθόνου χρήματος πρὸς ἐνέργειαν, τὰ λοιπὰ κομι-

τᾶτα καὶ ὑποκομιτᾶτα εἶνε κεναὶ λέξεις ἄνευ ὑποστάσεως, ἐπιδεξίως μόνον διαφημιζόμενα πρὸς ἀποπλάνησιν τῆς κοινῆς γνώμης.

Πρὸ ὀκταετίας περίπου, ὅτε εὑρισκόμην εἰς σημαίνουσάν τινα ἐπαρχίαν ἐν Βουλγαρίᾳ, Ἑλληνομακεδών τις μοὶ εἶχε δώσῃ ἐπιστολήν τινα τοῦ Σαράφωφ, δι' ἧς οὗτος τῷ ἀνήγγελλε προσεχῆ γενικὴν συνέλευσιν ἁπάντων τῶν κομιτάτων, καὶ ὅτι καὶ οὗτος ἔπρεπε νὰ πράξῃ ὅ τι ἔδει, ὅπως ἀποστολῇ ἀντιπρόσωπος, ἢ διορισθῇ τοιοῦτός τις ἐν Σόφιᾳ διαμένων ἐκ μέρους τοῦ Κομιτάτου των. Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ αὐτόθι Κομιτᾶτον ἀπετελεῖτο μόνον ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τούτου πρώτην τότε φορὰν διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς μυουμένου εἰς τὰ τοῦ Κομιτάτου. Ἐν τούτοις, ὅτε μετ' ὀλίγον χάριν ἐργασιῶν του μετέβη εἰς Σόφιαν, διετυμπανίσθη καὶ τὸ Κομιτᾶτον τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου της. Τοιαυτα λοιπὸν τὰ κομιτᾶτα καὶ τὰ ὑποκομιτᾶτα, καὶ τοιοῦτοι οἱ ἀντιπρόσωποί των, κατὰ τὴν γενικὴν ἐκείνην συνέλευσιν καὶ τὰς μετέπειτα τοιαύτας, εἰς ὧν τὸν διαφημισμὸν δὲν ἔμεινε ξένος καὶ ὁ ἑλληνικὸς τύπος.

Εἶνε ἀληθὲς, ὅτι ἔκτοτε ἱδρύθησαν, ἢ μᾶλλον ὁσάκις εἶνε ἀνάγκη, ἐμφανίζονται ὡς ὑφιστάμενα κομιτᾶτά τινα ἐν ταῖς κυριωτέραις πόλεσιν, ὅπου ἐν τοῖς σχολείοις ἐνσταλάζεται ὁ φανατισμὸς ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ὅστις οὐχὶ σπανίως μετατρέπει ὅλα τὰ διαφόρου εἴδους καὶ σκοποῦ σωματεῖα εἰς κομιτᾶτα καὶ ἐμβάλλει εἰς ἐνέργειαν, συνισταμένην εἰς τὸ ν' ἁρπάσωσιν ὑπολειπομένην τινὰ ἐκκλησίαν, σχολεῖον, ἢ προσοδοφόρον κτῆμα τῶν αὐτόθι Ἑλλήνων, ἢ εἰς τὸ νὰ διαρρήξωσι κεφαλήν τινα Ἕλληνος καθηγητοῦ, ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα καὶ τὰ χειροκροτήματα τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας. Τοιούτου εἴδους λοιπὸν κομιτᾶτα καὶ ὑποκομιτᾶτα πολὺ ἄσχημα πράττομεν, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, νὰ τὰ διαλαλῶμεν ὡς τοιαῦτα, ὁποῖα αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι τὰ ἐπιθυμοῦσι καὶ ἀγωνίζονται πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των νὰ τὰ παραστήσωσιν. Ἐὰν καὶ ὁ ἑλληνικὸς τύπος θέλῃ νὰ παράσχῃ τὴν συνδρομήν του εἰς τὸ ἔθνος, δὲν ἔχει ἢ νὰ ἐγκύψῃ βαθύτερον εἰς τὰ τεκταινόμενα οὐχὶ μακρὰν ἡμῶν καὶ ἀποκαλύψῃ εἰς ὅλον τὸν κόσμον γυμνὴν τὴν σπεῖραν ταύτην τῶν κακούργων μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ προστάτου των, διασαλπίζων ἄνευ ταλαντεύσεως ἐν τῇ σπαρακτικῇ των λεπτομερείᾳ τὰ καθ' Ἑλλήνων οἰκογενειαρχῶν ἀποτρόπαια ἑκάστοτε ἆθλά της. Καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἀργυρωνύτου ταύτης σπείρας, ἥτις γενικώτερον Κεντρικὸν Βουλγαρομακεδονοαδριανουπολιτικὸν Κομιτᾶτον τιτλοφορεῖται, ταύτης αἱ ῥίζαι φθάνουσιν, ὡς εἴπομεν, πολὺ βαθύτερον, μέχρι τῆς εἰρηνοποιοῦ προστατίδος της, ὁπόθεν ἀρύεται τὴν μεγάλην της ἰσχύν, οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐπιβάλληται τῇ τε βουλγαρικῇ Κυβερνήσει καὶ τῷ λαῷ, δὲν θέλει δὲ ἐκλείψῃ, ἐστὲ βέβαιοι, ἢ ὅταν ἡ κινοῦσα χεὶρ θεωρήσῃ τοῦτο ἀναγκαῖον· ἐν τῷ μεταξὺ ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐνεργῇ εἰκονικὰς συλλήψεις τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἑταίρων ταύτης, καὶ φυλακίσεις καὶ καθείρξεις, οὐχὶ δὲ καὶ ἀπίθανον νὰ ἐπιδείξῃ ἡμέραν τινὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Σαράφωφ κρεμάμενον ἀπ' ἀγχόνης ἐνῷ οὗτος

πλήρης ζωῆς θὰ ὑπάρχῃ καὶ θὰ ὑφίσταται, μεταχειριζόμενος καὶ αὐτεὺς τοὺς ὑπουργοὺς ὡς ὄργανα διαβιβάσεως τῶν ἀνεκκλήτων ἐντολῶν του. Ἡ πολιτεία αὕτη τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι σκοπεῖ τὴν ἐξαπάτησιν εὐπίστων τινῶν διπλωματῶν, καὶ πολλῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων, ὧν εἷς τούτων πρὸ πολλοῦ ἔτι ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τηλεγραφήματος ἐκ Σοφίας, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἐνήργησε συλλήψεις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Κομιτάτου, πλήρης ἀνακουφίσεως ἀνέγραφε «τὸ μακαρίᾳ τῇ λήξει μακεδονικὸν Κομιτᾶτον...» πλὴν δὲν ἤργησε νὰ ἀλλάξῃ γνώμην πρὸ τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος.

Ὁ Προστάτης.

Ἀρκεῖ τις ἓν μόνον βλέμμα νὰ ρίψῃ ἀνὰ τὰς δούλας ἐπαρχίας, ὅπως ἐνωτισθῇ καὶ πεισθῇ περὶ τῶν ἀνθελληνικῶν ἐνεργειῶν τῶν Ρώσσων προξένων. Ἡ ὑπ' αὐτῶν παρεχομένη ὑποστήριξις κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα πρὸς ὅ,τι βουλγαρικόν, φθάνει μέχρι φανατισμοῦ καὶ εἶνε ἐκτὸς πάσης συζητήσεως. Μὴ δὲν τυγχάνει γνωστὴ ἡ ἀρχὴ τῆς Ρωσσίας, ὅτι δὲν θέλει τὴν Ἑλλάδα μεγάλην ; Μὴ δὲν εἶνε ἡ ἐπιρροὴ καὶ ἐπιμονὴ τῆς Ρωσσίας, ἥτις κατώρθωσε νὰ ρίψῃ τόσας πόλεις καὶ χωρία ἑλληνικὰ ἀστόργως εἰς τὸν βάρβαρον βουλγαρικὸν ζυγόν ; Μὴ δὲν ἐξῄτει πολὺ πλείονα ὑπὲρ τῶν εὐνοουμένων της; Τί σημαίνουσι αἱ ἑορταὶ τῆς Σίπκας καὶ ἡ δήλωσις τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ, ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ γίνῃ μεγάλη ; δαπάνῃ τίνος ἔθνους ; Μὴ ἡ Τουρκία ἐκδίδει βεράτια χάριν αὐτῶν τῶν Βουλγάρων, ἢ ὑπείκουσα εἰς τὰς διπλωματικὰς ἐπιμόνους πιέσεις τοῦ Ρώσσου πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ; Πῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀρωγὴ καὶ ἐπέμβασις τῆς ἐπισήμου Ρωσσίας παρὰ τῇ Τουρκίᾳ πρὸς ἀπόλυσιν τῶν ἑκάστοτε δολοφόνων, ὁμοίων τῷ Ταρτατζιὲφ καὶ Σιᾳ ; Οὕτω πράττουσα δὲν ὁπλίζει τὰς χεῖρας αὐτῶν ; Πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἔνθερμος ὑποστήριξις τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας ; Τίνος ἔθνους ὑποσκάπτεται τὸ ἔδαφος ; Πῶς δὲ καὶ αἱ ἐπίμονοι ἐνέργειαί της ἐν Ἄθῳ; Ἰδοὺ τόσαι ἐνέργειαι ρωσσικαί, ἃ ὁ ρωσσικὸς τύπος δοκιμάζει νὰ συγκαλύψῃ. «Δὲν δύναται, γράφει ἡ «Νοβόστη», ἡ Ρωσσία νὰ θυσιάσῃ ἓν ἑκατομμύριον στρατιωτῶν χάριν τῆς Βουλγαρίας», θυσιάζει ὅμως διὰ τοῦ ἀπορφανισμοῦ ἑκατοντάδος γυναικοπαίδων ἐντίμων οἰκογενειαρχῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἰδοὺ ἡ πραγματικότης, τὰ δὲ γραφόμενα ἐνίοτε ὑπὸ τοῦ ρωσσικοῦ τύπου, ὡς ἔστιν ὅτε καὶ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ, εἶνε δηλώσεις διπλωματικαί, καλύπτουσαι μυστικὰ σχέδια. Καὶ πῶς ἄλλως θὰ ἠδύνατο ἡ Ρωσσία νὰ κάμῃ νουθετικὰς παραστάσεις τῇ Βουλγαρίᾳ μετὰ τῶν πρεσβευτῶν Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας, εἰμὴ προσποιουμένη τὴν ἀμέτοχον ἐπὶ τοῖς τεκταινομένοις ; Ἐκτὸς τούτου δὲ εἶνε καὶ ὅλως ἀπίθανον ν' ἀπολογῆται τρόπον τινὰ οὕτω ἀπέναντι τῆς Αὐστρίας, μεθ' ἧς, φαίνεται, ὅτι ἔχει συνδεθῇ διὰ προσκαίρου συνθήκης πρὸς διατήρησιν τοῦ καθεστῶτος, καὶ ὅ περ ἤρχισεν ἤδη νὰ τὴν βαρύνῃ ; Καὶ τὸ χειρότερον, αἱ οὐχὶ φανεραὶ αὗται ἐνέργειαί της δι' ἡμᾶς εἶνε

δηλητηριωδέστεραι, διότι περιβεβλημένη αὕτη τὴν τήβεννον τῆς ὁμοδοξίας καὶ προσποιουμένη τὴν προστάτιδα, ἐπιδεξίως δ' ἔστιν ὅτε παρέχουσα ψιχία τινὰ εὐνοίας ἡμῖν, κατορθοῖ νὰ κλονίζῃ καὶ ἐμβάλλῃ εἰς δυσπιστίαν τὴν ἐν Εὐρώπῃ κοινὴν γνώμην περὶ τῶν πολιτικῶν ἡμῶν πεποιθήσεων καὶ ἀποτρέπει οὕτω ἀφ' ἡμῶν τὴν τυχὸν ὑποστήριξιν τρίτου. Ἀλλ' ἐκτὸς ὅλων τούτων εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, ἐπὶ πολύ, πλέον δεκαετίας, ζήσας ἐν διαφόροις βουλγαρικοῖς κέντροις, ὅτι ἐὰν θέλῃ ἡ Ρωσσία, ἓν μόνον βλέμμα ἀρκεῖ ν' ἀποκόψῃ σύρριζα τὰ πτερὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ Κομιτάτου. Μάθετε, ὅτι οἱ Βούλγαροι εἶνε λαὸς πανοῦργος μέν, πλὴν ἄνευ πρωτοβουλίας, ἄνευ αὐτοπεποιθήσεως, λαὸς μέχρις ὀστέων σλαυϊκός, μὲ ἄγρια ἔνστικτα, καὶ ἐν γένει μηχανὴ στηνομένη ὑπὸ τῆς Ρωσσίας. Ἐνθυμοῦμαι συνομιλίαν μου τινὰ μετὰ λίαν ἀνεπτυγμένου Βουλγάρου, καθ' ἣν ἐποχὴν πρὸ τεσσάρων περίπου ἐτῶν, ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον ὑπὸ τῆς δημοσιογραφίας ἡ ἰδέα τῆς καταλήψεως τοῦ Πύργου ὑπὸ τῆς Ρωσσίας. Ἐπὶ τῇ προφανεῖ χαρᾷ του, ἣν ἐδείκνυεν οὗτος ἐπὶ τούτῳ, τῷ παρετήρησα, ὅτι τοῦτο δὲν συμφέρει αὐτοῖς, καθόσον εἶνε τὸ πρῶτον βῆμα τῆς προσαρτήσεώς των εἰς τὴν Ρωσσίαν, «καὶ ποῦ τότε τὸ ἐθνικόν σας τὸ γόητρον, εἶπον, ποῦ οἱ κόποι σας πρὸς δημιουργίαν γλώσσης κτλ.;» Οὗτος ἐπροθυμοποιήθη νὰ μοὶ ἀπαντήσῃ τότε: «Τὸ ἐθνικόν μας γόητρον εἶνε ὁ Πανσλαυϊσμός, καὶ ὅτι ἀφοῦ, ἑκόντες ἄκοντες, ἡμέραν τινὰ θὰ ἑνωθῶμεν μετ' αὐτῆς, διατὶ νὰ μὴ χαίρωμεν, ἀφοῦ οὕτω γίνεται ἓν βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω.» Καὶ πράγματι, μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγωνται, μόλις ἡ Ρωσσία καταλάβῃ τὸν Πύργον, οἱ Βούλγαροι πατριῶται θὰ ἐντρέπωνται νὰ ὁμιλῶσι τὴν γλῶσσάν των θὰ ἐπαναλαμβάνωσι δ' ἐπιδεικτικῶς τὰ ὀλίγα ρωσσικά, τὰ ὁποῖα ἐνθυμοῦνται, ἢ ἔτυχε νὰ μάθωσιν. Ἀκριβῶς δὲ πρὸ τοῦ φιλορρωτισμοῦ τούτου συνετρίβη καὶ ὁ χαλύβδινος Σταμπουλὼφ, ὅστις κατώρθωσε μ' ὅλα ταῦτα διὰ τῆς πολιτικῆς του νὰ παραλάβῃ τὴν Βουλγαρίαν μικρὰν καὶ νὰ τὴν ἀποδώσῃ μεγάλην τῇ Ρωσσίᾳ, ὅπερ καταδεικνύει τὴν αὐστριακὴν πολιτικὴν πολὺ ὑποδεεστέραν τῆς ρωσσικῆς.

Προήχθην νὰ σημειώσω τὰ ἀνωτέρω οὐχὶ μὲ τὴν ἀξίωσιν, ὅτι ἀποκαλύπτω ἐντελῶς τὸ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ θολούμενον τοῦτο ζήτημα, ἀλλ' ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ δώσω ἀφετηρίαν πρὸς ὀξυτέραν παρατηρητικότητα τοῖς ἐγκύπτουσιν, ἵνα μή τις αὐτῶν γίγνηται ἐπίκουρος τοῖς κεκηρυγμένοις καὶ ἐπικινδύνοις ἡμῶν ἐχθροῖς, παρέχων αὐτοῖς ἀρωγὸν χεῖρα.

Κτίλος.

ΦΑΝΑΤΙΣΘΩΜΕΝ

Ἡ ἐν Βόλῳ ἔγκριτος ἐφημερὶς «Θ ε σ σ α λ ί α» γράφει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ Προέδρου κ. Ν. Καζάζη ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν τινι τῶν περὶ Μακεδονίας διαλέξεών του ἐξενεχθείσης ἰδέας τῆς ἀνάγκης ἐθνικοῦ φανατισμοῦ παρ' ἡμῖν.

«Κατ' ἀρχὴν ἀπαράβατον, ἐκ τῶν ὑστέρων ὑπὸ τῆς πείρας κυρωθεῖσαν, ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἑνὸς βιβλίου—homo unius libri—εἶνε ὂν ἄχρηστον εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἄχρηστον ἅμα καὶ ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν πατρίδα· διότι διὰ τούτου ἐννοοῦμεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἓν πρᾶγμα μαθών, ἐν τούτῳ μόνον ἀσχολούμενος, ὑπ' αὐτοῦ ἀπορροφούμενος, αὐτὸ μόνον καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν σκεπτόμενος, καὶ τοῦτο ἐπὶ τέλους σκοτίζων, καὶ τὴν ἀντίληψίν του καταστρέφει καὶ ἐπιβλαβὴς γίνεται, διότι πᾶσαν συνθήκην καὶ πάντα ὅρον τοῦ ποικίλου βίου εἰς αὐτὸ ὑπάγει καὶ κατ' αὐτὸ ἐννοεῖ νὰ τὸν ῥυθμίσῃ. Τοιαῦται δὲ ἀληθεῖς μονομανίαι δημιουργοῦσι συνήθως πράγματα μικροῦ ἐνδιαφέροντος, ἀτομικοῦ μᾶλλον, οὐδέποτε γενικοῦ.

«Διότι ἂν γενική τις κοινὴ ἰδέα ἢ πάθος καταλάβῃ ἕνα ἄνθρωπον, τότε ἀληθῶς οὗτος προάγει αὐτήν, τὴν ἐξαίρει, καὶ τὴν μεταδίδει εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐν ᾗ δρᾷ— μόνον δὲ οὕτω δύναται αὕτη νὰ καρποφορήσῃ.

«Ἀνὴρ μιᾶς τοιαύτης ἰδέας, ἰδέας μεγάλης καὶ πάθους εὐγενοῦς, εἶνε ὁ κ. Ν. Καζάζης, ὁ Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

«Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ συμπτώματος παρακμαζουσῶν κοινωνιῶν, μόνον αὐτὸς ἐγείρεται ἀκοίμητος καὶ ἀμετάπειστος, καὶ δεικνύων θαυμαστὴν ἀνοσίαν ἐκ τῆς νόσου, ἥτις τὸν περιβάλλει, ἐργάζεται, καὶ ἀσχολεῖται, καὶ κινεῖται, καὶ θέλει νὰ κινήσῃ.

«Ἀναγινώσκομεν ἑκάστοτε, ὅτι ὁ κ. Ν. Καζάζης θὰ ὁμιλήσῃ αὔριον—τὸ τρίτον, τέταρτον, ἕκτον, δέκατον—περὶ Μακεδονίας.

«Καὶ ὁμιλεῖ καὶ ἀνακυκλεύει ὑπὸ παντοίας ἐπόψεις τὸ μέγα αὐτὸ διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ζήτημα καὶ ἐνθουσιᾷ καὶ ἐνθουσιάζεται καὶ εἶνε φανατικός, καὶ προσπαθεῖ νὰ φανατίσῃ.

«Διότι μόνος ὁ φανατισμός, ὁ φανατισμὸς ὁ πατριωτικός, ὁ φωλεύων ἐντὸς τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, μεταδιδόμενος εἶνε δυνατὸν νὰ μᾶς σώσῃ.

«Μόνον ἅμα ἡ ἀδιαφορία μας ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς Μακεδονίας σημαίνει τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, μόνον ἅμα μέχρι μυελοῦ ὀστῶν πεισθῶμεν μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἂν μὴ ἐργασθῶμεν ὡς ἄνδρες ἐλεύθεροι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μας, θὰ ἀναγκασθῶμεν, ὡς δοῦλοι ὑπὲρ κυρίων νὰ δουλεύσωμεν, μόνον ὅταν τῶν δικαίων μας ὁ κίνδυνος μᾶς φανατίσῃ, θὰ μᾶς καταστήσῃ ἱκανοὺς νὰ ὑπεραμυνθῶμεν αὐτῶν, τότε θὰ γίνῃ βῆμα, καὶ βῆμα γενναῖον, πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν πιθανῶς, πάντως δὲ πρὸς περιφυλακὴν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

«Καὶ δι' αὐτὸ καθῆκον μας ἐθεωρήσαμεν ν' ἀναγράψωμεν εἰς τὰς στήλας αὐτὰς τὸν θαυμασμόν μας πρὸς τὸν Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου, διὰ τὴν ἀκατάβλητον

ἀντοχήν του διὰ τὴν θερμουργόν του ἐνέργειαν, διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν, μεθ' οὗ ἀνέλαβε τὸν ἡράκλειον ἀγῶνα νὰ πορίσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ πολύτιμον ἀγαθὸν, ὅπερ μᾶς λείπει—τὸν νόμιμον, τὸν δίκαιον, τὸν σωτήριον ἐθνικὸν φανατισμόν.

«Οὐδὲν μέγα κατωρθώθη ἐν τῷ κόσμῳ ἄνευ αὐτοῦ, οὐδὲν ἔθνος ἐδημιουργήθη, οὐδεμία θρησκεία ἱδρύθη, οὐδεμία ὑπέροχος ἀρχὴ ἐπεκράτησε, ἂν μὴ θεμέλια εἶχον τὸν ὑπὲρ αὐτῶν φανατισμόν.

«Καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐστερήθησαν αἱ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἐλεύθεραι ἑλληνικαὶ γενεαὶ, ὑπῆρξεν ὁ φανατισμὸς εἰς τὴν ἔλλειψιν αὐτοῦ ὀφείλονται οἱ ἐξευτελισμοὶ, οὓς ὑπέστημεν.

«Ἐν τούτοις ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι τὸ πῦρ δὲν ἐσβέσθη, ἀλλὰ λανθάνει ὑπὸ τὴν τέφραν, καὶ ὅτι ἡ ἐνθουσιώδης τοῦ κ. Ν. Καζάζη πνοὴ θὰ εἶνε ἀρκούντως ἰσχυρὰ ἵνα, ταύτην διασκορπίζουσα, ἀποκαλύψῃ αὐτὸ καὶ πάλιν λαμπρὸν καὶ πάλιν θερμαῖνον.»

Η ΚΥΠΡΟΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΝ

Ἀρτιφανὲς ἔργον Κυπρίου βουλευτοῦ.

«Σκοπὸς ἡμῶν, λέγει ἐν τῇ εἰσαγωγῇ του ὁ κ. Σιακαλῆς, δὲν εἶνε νὰ γράψωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Νήσου, ἢ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας τῶν παραπόνων τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ εἴπωμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Κυπρίων, τῶν περιπετειῶν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν βίου, τῆς θρησκείας των, τῆς γλώσσης καὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Νήσου ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν κυριαρχίαν, πραγματευόμενοι ὅσον ἔνεστι συντόμως τὸ κυριώτερον κυπριακὸν ζήτημα, τὴν πηγὴν πάσης δυσαρεσκείας, τὸ κώλυμα πάσης προόδου καὶ εὐημερίας—τὸ ζήτημα τοῦ βαρυτάτου τῆς ὑποτελείας φόρου, τοῦ πληρωνομένου τῇ Τουρκίᾳ».

Ἡ καταγωγὴ τῶν Κυπρίων.—Ἡ ἱστορία, ἡ γλῶσσα αὐτῶν.— Τὸ αὐτοκέφαλον τῆς κυπριακῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ συγγραφεὺς, πραγματευόμενος τὰ τῆς ἱστορίας τῆς Νήσου, διέρχεται σημεῖά τινα τῆς περιπετειώδους αὐτῆς ζωῆς. Ὁμιλεῖ περὶ τῶν Κυπρίων καὶ τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον ὁ λαὸς οὗτος εἶχε καὶ ἔχει τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὰ αὐτὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τοὺς αὐτοὺς πόθους πρὸς τὴν ὁλότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἐξ οὗ οὐδόλως ἄπορον διατί σήμερον οἱ Κύπριοι θεωροῦσιν ὡς ἐθνικὴν αὐτῶν ἀποκατάστασιν τὴν παραχώρησιν τῆς Νήσου εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τοσάκις καὶ ὁμοθύμως ἐξεφράσθησαν.

Πραγματευόμενος εἶτα τοὺς πρώτους χρόνους τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Νήσῳ, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ, τῆς ἀνευρέσεως τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ ἀποστόλου μετ' ἀντιγράφου τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἐν σπηλαίῳ τινὶ τῆς Ἀμμοχώστου ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντίας Ἀνθεμίου καὶ ἐκτίθησι τοὺς ἀγῶνας τῶν πατέρων τῆς κυπριακῆς Ἐκκλησίας πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ αὐτο-

κεφάλου αὐτῆς κατὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου, δι' ἧς ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνεξαρτησία καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς κυπριακῆς Ἐκκλησίας, ἔτι δὲ τὴν συνοδικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀκακίου καὶ τὸ διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος, τὸ ἐπικυροῦν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πατριάρχου καὶ παραχωροῦν βασιλικὰ προνόμια εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου, ὡς καὶ τὰ βεράτια τῶν Σουλτάνου μέχρι τοῦ τελευταίου τοῦ ἀπονεμηθέντος εἰς τὸν ἀοίδιμον ἀρχιεπίσκοπον Σωφρόνιον.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Νήσου, ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην πλειονότητα τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς Κύπρου πληθυσμοῦ, τὴν γοργότητα, μεθ' ἧς αὐξάνει οὗτος, τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν προκοπὴν αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἀξίωσις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ὅπως ἡ Νῆσος, ὡς ἑλληνικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, παραχωρηθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἀγγλικὴ κατοχὴ

Εἰσέρχεται εἶτα ὁ συγγραφεὺς μετὰ τὴν μακρὰν ταύτην εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς τῆς Νήσου.

«Ἡ κατοχὴ τῆς Νήσου ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, λεγει ἐν τῷ σχετικῷ κεφαλαίῳ ὁ συγγραφεύς, μεγάλην προὐξένησεν εὐχαρίστησιν εἰς τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, διότι ἔθεσε τέρμα ὁριστικὸν εἰς την τουρκικὴν κακοδιοίκησιν, καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Σὶρ Γάρνετ Γουλσελέϋ δοθεῖσαι ὑποσχέσεις ἐν ὀνόματι τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης ἐπλήρωνον χαρᾶς πᾶσαν καρδίαν, διότι ἀνεμένετο ὅτι αὗται θὰ ἐπληροῦντο καὶ ὅτι ἐποχὴ εὐημερίας καὶ πλούτου θὰ ἀνέτελε διὰ τὴν Νῆσον. Οὐδόλως ἐφαντάζοντο οἱ Κύπριοι τότε, ὅτι κατόπιν 24 ἐτῶν βρεττανικῆς κυριαρχίας ἡ Νῆσος θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ ἔσχατον στάδιον τῆς πενίας, ὅτι οἱ κάτοικοι θὰ ἐβυθίζοντο εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν καὶ πενίαν, καὶ ὅτι πολλοὶ Κύπριοι θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Νῆσον πρὸς ἀναζήτησιν ἄρτου, τὸν ὁποῖον ἡ Νῆσος δὲν δύναται νὰ τοῖς δώσῃ. Κατὰ τὸν ἀγγλικὸν τύπον *τρισχίλια ἄτομα* ἐγκατέλειψαν ἤδη τὴν Νῆσον καὶ πολλὰ ἄλλα εἰσέτι θ' ἀναγκασθῶσι νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτὴν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐκ τῆς πείνης θανάτου.

«Ἐάν, ὡς πολλάκις ἐλέχθη, ἡ Νῆσος εἶνε ἄχρηστος τῇ Ἀγγλίᾳ, ἡ φυσικωτέρα λύσις τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος θὰ ἦτο ἡ παραχώρησις τῆς Νήσου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ λύσις αὕτη προυξένει γενικὴν εὐχαρίστησιν εἰς τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν κατοίκων τῆς Κύπρου».

Ὁ φόρος τῆς ὑποτελείας.—Τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τῆς Νήσου. —Αἱ ἀνάγκαι αὐτῆς.

Ὁ συγγραφεὺς εἰσέρχεται εἶτα εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας, ἀναφέρει τὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γραφέντα ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου, τὰ γενόμενα συλλαλητήρια ἐν Κύπρῳ καὶ τὰ σχετικὰ ψηφίσματα, τὸ ὑπόμνημα τοῦ 1879 καὶ τὴν ἀποσταλεῖσαν κυπριακὴν πρεσβείαν εἰς Λονδῖνον, τὰ περὶ αὐτῆς γραφέντα, ὡς καὶ τὸ συνταχθὲν ὑπόμνημα ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Κύκου τῷ 1895, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρὺς ἐγένετο λόγος περὶ ὅλων τῶν κυπριακῶν ζητημάτων. Δι' ἀριθμῶν ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει, ὅτι ἐπὶ τουρκοκρατίας τὸ περίσσευμα τῶν προσόδων τῆς Νήσου ἦτο μόνον 66,211 λίραι καὶ οὐχὶ τὸ σήμερον εἰς τὴν Τουρκίαν πληρωνόμενον ποσόν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου τῆς Νήσου τὰ δικαιώματα ἐξηγῶν ὁ κ. Σιακαλῆς εὑρίσκει αὐτὰ λίαν περιωρισμένα. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ διαθέτωσιν ἐκ τῶν προσόδων τῆς Νήσου τὸ διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς ἀπαιτούμενον ποσόν, οὐδὲ νὰ μεταρρέπωσι τοὺς ἐπαχθεῖς νόμους, οἵτινες εἶνε ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐημερίαν τῆς χώρας. Τὰ ἔσοδα τῆς Νήσου, κατὰ τὸν συγγραφέα, μέχρι τέλους τοῦ οἰκονομολογικοῦ ἔτους 1901 ἀνῆλθον εἰς 4,111, 124 λίρας, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς 2,694,456 καὶ τὸ περίσσευμα εἰς λίρας 1,416,648. Ἐὰν τὸ περίσσευμα τοῦτο δὲν διετίθετο ὑπὲρ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας, ἡ Νῆσος θὰ εὑρίσκετο σήμερον εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, μὲ λιμένας, σιδηροδρόμους, ἀρδευτικὰ ἔργα καὶ ἀπηλλαγμένη τῶν καταθλιπτικῶν καὶ ἐπαχθῶν φόρων, οἷος ὁ ἀκριδικὸς καὶ ἄλλοι.

Ἡ ἀστοργία τῆς ἀγγλλικῆς διοικήσεως.— Τὸ ἀπηνὲς τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων. — Ἡ καταθλιπτικὴ φορολογία. — Ἡ ἐκπαίδευσις. — Οἱ πόθοι καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν Κυπρίων.

Ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀνεπαρκῶς συνεισφέρει καὶ δι' αὐτὴν τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, τὸ δαπανώμενον δὲ ποσὸν εἶνε δυσανάλογον πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου καὶ τὰ ἔσοδα αὐτῆς. Ἐφ ἐν Κύπρῳ ἡ Κυβέρνησις συνεισφέρει 4.264 μόνον λίρας διὰ τὴν παιδείαν, ἐν τῇ Βρεττανικῇ Γουϊάνῃ ἐχούσῃ πληθυσμὸν 278, 328 ἡ κυβερνητικὴ χορηγία ἀνέρχεται εἰς λίρας 21. 663 ἐτησίως καὶ ἐν Βαρβάδῳ, ἐχούσῃ πληθυσμὸν 175,000 καὶ ἔσοδα λίρας 185, 475 ἡ κυβερνητικὴ χορηγία ἀνέρχεται εἰς λίρας 16,727 καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὴν πατρικὴν διοίκησιν τοῦ πρίγκιπος Γεωργίου ἡ Κυβέρνησις αὐτοῦ δαπανᾷ λίρας 20,000 ἐτησίως. Δριμέως διὰ τοῦτο ψέγει ὁ κ. Σιακαλῆς τὴν ἄστοργον ταύτην φιλαργυρίαν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκφράζει τὴν ἀγανάκτησιν τῶν κατοίκων διὰ τὸν διορισμὸν ὡς ἐποπτῶν τῆς παιδείας ἐν τῇ Νήσῳ δύο Ἄγγλων!

Ἐπίσης ὁ κ. Σιακαλῆς καταδεικνύει ἑτέραν ἀστοργίαν τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς, ἥτις παρὰ τὸν νόμον, λαμβάνοντα πρόνοιαν περὶ τμηματικῆς καταβολῆς τῶν φόρων, ἀπαιτεῖ τὴν ἄμεσον πληρωμὴν ὁλοκλήρου τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων, καταπιέζουσα ποικιλοτρόπως τοὺς κατοίκους καὶ καθημερινῶς αὐξάνουσα τὴν φορολογικὴν κλίμακα. «Ἔχομεν τὴν χολέραν ἐπὶ θύραις, ἐπιλέγει ὁ συγγραφεύς, ἔχομεν ἐτησίαν πρόσοδον 20.000 λιρῶν καὶ ὅμως «ἡ βρεττανικὴ Κυβέρνησις ζη»τεῖ χρήματα ἀπὸ ἔκτακτον φορολογίαν, ἵνα προστατεύσῃ τὴν χώραν ἀπὸ τὴν χολέραν!!» Πῶς πρέπει νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν διαγωγὴν ταύτην τῆς Κυβερνήσεως; «Ἡ Κύπρος εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας, τοῦ ἰσχυροτάτου ναυτικοῦ ἔθνους καί, ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ἀγγλικῶν σκαφῶν οὔτε ἓν πλοῖον »στέλλεται ἢ ζητεῖται, ὅπως φυλάξῃ τὰ παράλιά μας, ἀλλὰ πρέπει νὰ πληρώσω»μεν πλοιάριον 42 τόνων διὰ νὰ φυλάξῃ τὰ παράλια τῆς Κύπρου! Ὦ δικαιοσύνη, δὲν εἶσαι πλέον γνωστὴ εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς Ἀγγλίας».

Ἀλλὰ μήπως εἶνε φιλανθρωπότερον τὸ ἐπὶ τῶν δημητριακῶν φορολογικὸν σύστημα, ἡ ἀπηνὴς καὶ καταπληκτικὴ δεκάτη, ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ πρὸς φόρον εἰσοδήματος 50ο)ο; Καὶ ἐρωτᾷ ὁ κ. Σιακαλῆς. «τί θὰ ἔλεγεν ὁ Ἄγγλος φορολογού-

μενος, ἐὰν τῷ ἐπεβάλλετο τοιοῦτος φόρος;» «Ἀλλὰ τὸ σύστημα τῆς παροχῆς δανείου σπόρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται εἶδος τόκου 25 0/0 ἐπὶ τοῦ δανειζομένου σπόρου δι' ἓξ μῆνας, ἰσοδυναμοῦντος πρὸς πρὸς τόκον 50 0/0, δὲν ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὸν φθόνον καὶ αὐτοῦ τοῦ Σάϋλωκ;»

Ἐν ᾧ δὲ ἡ Νῆσος ἔχει ἐτήσιον περίσσευμα 66.000 λιρῶν, ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐννοεῖ νὰ διαθέσῃ ὀβολὸν ἐκ τῶν χρημάτων τούτων πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν γεωργίαν αὐτῆς ἀρδευτικῶν ἔργων, ἀλλ' ἀπαιτεῖ νὰ κατασκευάσῃ τὰ ἔργα ταῦτα ἅτινα κατὰ πολὺ θ' αὐξήσωσι τὰς δημοσίας προσόδους, δι' ἐκτάκτου φορολογίας. «Ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνησις ἐν Κύπρῳ πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ εἶνε πατρικὴ καὶ εἶνε ἀναξία μεγάλου καὶ πεπολιτισμένου ἔθνους».

Ἡ [illegible] βασίλισσα Ἀλεξάνδρα, ἐπιλέγει ὁ πατριώτης συγγραφεύς, εἶνε ἀδελφὴ τοῦ λαοφιλήτου βασιλέως Γεωργίου, ὅστις ἂν δὲν «ἀνάσσῃ ἐπὶ τῆς Κύπρου, ἀνάσσει ἐπὶ τῶν καρδιῶν τῶν 4/5 τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ βασιλεύει ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ· βασιλεύει ἐπὶ τῆς ὡραίας Ἑλλάδος, πρὸς ἣν ἡ Κύπρος στρέφει πάντοτε βλέμμα πόθου, ἀναμένουσα μετὰ πεποιθήσεως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐλευθέρα θυγάτηρ θὰ ριφθῇ εἰς τοὺς κόλπους φιλοστόργου καὶ πεφιλημένης μητρός.

«Ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, τὸ μέγα καὶ εὐγενὲς ἀγγλικὸν ἔθνος δὲν θὰ παρίδῃ τοὺς ἐθνικοὺς τῶν Κυπρίων πόθους καὶ συνεχίζον τὰς μεγάλας πρὸς τὴν Ἑλλάδα εὐεργεσίας θὰ πράξῃ διὰ τὴν Κύπρον ὅ τι ἔπραξε καὶ διὰ τὴν Ἑπτάνησον... Τὸ συμφέρον τῆς Ἀγγλίας ἀπαιτεῖ νὰ καταστήσῃ τὴν Ἑλλάδα μέγα καὶ ἰσχυρὸν κράτος, πιστὸν καὶ ἰσχυρὸν σύμμαχον καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἐλπίζομεν, ὅτι τοῦτο δὲ θέλει παραδεχθῆ ὑπὸ τῶν Βρεττανῶν πολιτικῶν. Ἐγκαρδίως ἐλπίζομεν ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πεφιλημένου ἄνακτος Ἐδουάρδου ἡ Νῆσος θὰ δοθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐγένετο διὰ τὰς Ἰονίους νήσους ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ἀοιδίμου αὐτοῦ μητρὸς καὶ ὅτι ἐν ὅσῳ ἡ Νῆσος εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του θὰ κυβερνηθῇ συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ καρδίας».

*
* *

Τοιοῦτον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ περὶ Κύπρου ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν σύγγραμμα τοῦ Κυπρίου βουλευτοῦ κ. Γ. Σιακαλῆ. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, γραφὲν ἐπίτηδες εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ἐλπίζομεν ὅτι θ' ἀναγνωσθῇ καὶ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῶν Ἄγγλων πολιτικῶν, θὰ γείνῃ δὲ ἀφορμὴ ὅπως μελετηθῇ εὐρύτερον ὑπὸ τοῦ φιλελευθέρου ἀγγλικοῦ κοινοῦ τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου. Πιστεύομεν δὲ ἀκραδάντως, ὅτι ἡ θεία πρόνοια θὰ κατευθύνῃ τὰς κοινὰς προσπαθείας καὶ ὅτι ἡ μεγάλη καὶ λαμπρὰ ἡμέρα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Κυπρίων ἀδελφῶν καὶ τῆς ἑνώσεως δὲν θὰ βραδύνῃ. Ἀλλὰ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀπαιτεῖται ἐργασία καὶ ἐργασία ἐνδελεχής.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΜΑΞ ΝΟΑΡΔΟΥ

Ἐν ἐτησία πολιτικῇ ἐπιθεωρήσει, ἣν κατ' ἔτος δημοσιεύει ἐν τῷ «Νέῳ Ἐλευθέρῳ Τύπῳ» τὴν 1ην Ἰανουαρίου ὁ περιώνυμος σοφὸς πολιτειολόγος καὶ κοινωνιολόγος Μὰξ Νορδάου, ἐπισκοπῶν τὴν περίπλοκον θέσιν τοῦ νῦν ἐπὶ τοῦ τάπητος εὑρισκομένου μακεδονικοῦ ζητήματος, ἐπάγεται τὰ ἑπόμενα περὶ Μακεδονίας καὶ Ἑλληνισμοῦ.

«Μᾶλλον ἐπικίνδυνος παρουσιάζεται ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἐθνικοτήτων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου καὶ ἰδίως ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀπὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς δηλονότι ἐποχῆς τῶν μεταναστεύσεων τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Δωριαίων μέχρι τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων, διάφορα ὑπολείμματα φυλῶν ἐπεσωρεύθησαν ἐν τῇ λεκάνῃ ταύτῃ, ἥτις χρησιμεύει ὡς γέφυρα, συνδέουσα τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀσίας. Ἑκάστη τῶν φυλῶν τούτων ἐγείρει ἐπὶ τον ὅλου μίγματος τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων ἀξιώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἄνευ βίας. Μεταξὺ τούτων θρασύτεροι, ἵνα μὴ εἴπω ἀναιδέστεροι, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ παρουσιάζονται οἱ Βούλγαροι. Εἶνε τὰ χαϊδευμένα παιδιὰ τῆς τύχης. Κατόπιν βίου σκοτεινοῦ μακρῶν αἰώνων εἶδον αἴφνης ἑαυτούς, μετὰ δύο-τριῶν ἐτῶν βασάνους, διὰ μιᾶς γενναιόφρονος πράξεως τῆς Ρωσσίας, ὑψωθέντας εἰς περιωπὴν ἀνεξαρτήτου ἔθνους. Δὲν ἀμφισβητοῦμεν, ἂν ἐπολέμησαν καὶ αὐτοὶ ἀνδρείως ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των, εἶνε ὅμως πασίγνωστον, ὅτι αὕτη τοῖς προσηνέχθη ὡς δῶρον ὑπὸ τῆς Ρωσσίας. Ἡ Εὐρώπη κατ' ἀρχὰς δυσαρέστως ἀπέβλεψεν εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ παρημπόδισε τὴν ἄμεσον προσάρτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

«Ἐν τούτοις οἱ Βούλγαροι δὲν συνεμορφώθησαν ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὴν θέλησιν τῆς Εὐρώπης, καὶ συνεπλήρωσαν ἀναιμάκτως τὴν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἕνωσίν των, ἣν ἐπέτυχον τοσούτῳ μᾶλλον ἀκόπως, ὅσῳ ἰσχυρῶς ἐφαντάζοντο, ὅτι ἠδύναντο νὰ θεωρῶσι ὡς μόνον νόμον τὸ κατ' ἀρέσκειαν ἐνεργεῖν καὶ ὅτι ἤρκει νὰ τολμῶσιν, ὅπως ἐπιτυγχάνωσι ταχέως καὶ καθ' ὅλα. Ἐν τούτοις ἂς νομίζωσιν, ὅτι θὰ δυνηθῶσι νὰ προσαρτήσωσι διὰ μιᾶς ὁμοίας θεατρικῆς παραστάσεως καὶ τὴν Μακεδονίαν εἰς τὴν Ἡγεμονίαν των, ὅπως πρὸ δύο δεκαετηρίδων τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, διαβουκολοῦνται ὑπὸ ἀπατηλοῦ ὀνείρου. Ἡ ἐπαρχία αὕτη πρὸ παν-

τὸς ἀποτελεῖ εἰσέτι μέρος τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, καὶ ἡ Τουρκία δὲν θὰ δεχθῇ νὰ τὴν ἀπολέσῃ ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὸς κτήσεις της δι' ἁπλῆς φιλικῆς πειθοῦς. Ἐν περιπτώσει ἐπαναστάσεως, ἣν οἱ Βούλγαροι ἤθελον, εἴτε φανερὰ εἴτε καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ, ὑποστηρίξῃ, ἡ Τουρκία ἤθελεν ἀφήσῃ νὰ φθάσωσι τὰ πράγματα μέχρι τοῦ πολέμου, οὗτινος ἡ ἔκβασις δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀμφίβολος, ἐνόσῳ θὰ ἵσταντο ἀντιμέτωποι Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι. Οἱ Βούλγαροι βεβαίως ὑπολογίζουσιν, ὅτι δὲν θὰ εἶνε μόνοι ἐν τῷ ἀγῶνι, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ἡ Ρωσσία ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην καὶ δὲν θέλει ἐπιτρέψῃ νὰ φθάσωσι τὰ πράγματα μεχρι τῶν ἄκρων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἠρξαμένη ἐξέλιξις τῶν γεγονότων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ σταματήσῃ. Ἐνωρὶς ἢ βραδύτερον θὰ ἔχωμεν μεταβολὰς ἐν Μακεδονίᾳ. Πῶς δὲ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δέον νὰ διακανονισθῶσι τὰ πράγματα; Ἡ Μακεδονία ἔχει Βουλγάρους κατοίκους βεβαίως· ἀλλ' οὗτοι αὐτόθι οὔτε τὴν πλειονότητα ἀποτελοῦσιν, οὔτε λόγῳ μορφώσεως τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Πλησίον αὐτῶν ζῶσι Σέρβοι, Βλάχοι, Ἀλβανοὶ καὶ Τοῦρκοι, ἐν τῇ πρώτῃ ὅμως γραμμῇ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι μέχρι τοῦδε εἶνε οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Βούλγαροι, Ρωμοῦνοι καὶ Σέρβοι δύνανται νὰ ὑπάρχωσι, χωρὶς νὰ κατέχωσι τὴν Μακεδονίαν ἢ καὶ μέρος αὐτῆς. Οἱ Ἀλβανοί, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Μακεδονίαν, δὲν ἔχουσιν εἰσέτι ὡρισμένον πρόγραμμα. Διὰ τὴν Τουρκίαν ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε ἐθνική, ἀλλὰ μόνον πολιτικὴ ὑπόθεσις. Μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας εἶνε ζήτημα ὑπάρξεως, ἐὰν ἡ Μακεδονία θέλει ἀνήκῃ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ἢ μή. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου οὐδεὶς πλανᾶται· Ἐὰν ἡ Μακεδονία διαιρεθῇ, ἢ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων, ἢ αὐτονομηθῇ, καθισταμένη διὰ τοῦ τρόπου τούτου νέα Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καὶ μὲ τὴν αὐτὴν τύχην ἐκείνης ἐν προσεχεῖ ἀπόψει, τότε οἱ νέοι αὐτῆς κύριοι ἐν τῇ ὑποταχθείσῃ εἰς αὐτοὺς χώρᾳ θὰ καταπιέσωσιν ὅλας τὰς ἄλλας ἐθνικότητας μὲ σιδηρᾶν πυγμήν, διότι ὡς γνωστόν, αἱ ἐθνότητες τοῦ Αἵμου δὲν εἶνε καὶ παρὰ πολὺ εὐαίσθητοι. Διὰ τοὺς Ἕλληνας, πᾶσα μεταβολὴ ἐν Μακεδονίᾳ, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἐφείδετο τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, θὰ ἐσήμαινε τὴν βιαίαν αὐτῶν ἐξαφάνισιν ἐν χώρᾳ, ἐν ᾗ μέχρι πρὸ ἑνὸς τετάρτου αἰῶνος οὐδεμία ἄλλη γλῶσσα, Ἐκκλησία, Σχολεῖον καὶ μόρφωσις, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, ἦτο γνωστή. Ἡ ἀπώλεια τῆς Μακεδονίας δὲν ἤθελεν εἶσθαι πλῆγμα θανατηφόρον μόνον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει εἰσέτι ἐξελιχθῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀναποσπάστως ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτώμενον ἑλληνικὸν ἔδαφος ἐν Εὐρώπῃ.

Ἡ Εὐρώπη πολλὰ καὶ μεγάλα ἐγκλήματα διέπραξε κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφ' ὅτου, ἀπὸ τοῦ 1453, ἐπέτρεψε τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπὶ ὁλόκληρον δεκαετηρίδα ἐθεᾶτο μετὰ καννιβαλικῆς ἀδιαφορίας, ἵνα μὴ εἴπω εὐχαριστήσεως, πῶς οἱ ἥρωες τῆς μονῆς τοῦ Σέκκου, τῆς Χίου καὶ τοῦ Μεσολογγίου ἔχυνον εἰς ποταμοὺς τὸ αἷμά των καὶ ἐδείκνυον ἑαυτοὺς γνησίους ἀπογόνους τῶν θερμοπυλομάχων πρὸς πεῖσμα ὅλων τῶν Φαλλμεράϊερ. Ἀφ' οὗ δὲ δὲν ἦτο

δυνατὸν ἐπὶ πλέον νὰ τοῖς ἀρνηθῶσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των, τοῖς ἔδωκαν ταύτην οὐχὶ οἰκειοθελῶς καὶ μετὰ περισσῆς φειδοῦς. Ἀνεγνώρισε ἡ Εὐρώπη τὸ νέον ἑλληνικὸν Κράτος, ἠρνήθη ὅμως τὸ ἔδαφος καὶ τὸν πληθυσμόν, τοῦ ὁποίου τοῦτο εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην πρὸς ἀσφαλῆ ὕπαρξιν. Ἡ Ἑλλὰς ἐκάμφθη πρὸ τῆς πυγμῆς τῆς Εὐρώπης, χωρὶς ν' ἀποπειραθῇ νέας διαταράξεις τοῦ καθεστῶτος, ὅπως ἔπραξε τοῦτο ἡ Βουλγαρία πολλάκις καὶ μετ' ἐπιτυχίας. Ἡ Εὐρώπη ἀντήμειψε τὴν νομιμοφροσύνην τῆς Ἑλλάδος ἐγκαταλείψασα αὐτὴν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον εἰς τὴν τύχην της, ἐμποδίσασα τὴν ἕνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ ἤδη παρασκευάζεται ἐκ νέου νὰ τὴν ἀπεμπολήσῃ ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι.

«Ἐὰν ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμὸς εὑρίσκετο ἀντιμέτωπος μόνον πρὸς τοὺς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἀνταγωνισμοὺς εὐκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν. Διότι πολλοὶ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴν τρομοκρατίαν τῶν ἐπαναστατικῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων κηρύσσονται ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, ἐνδομύχως κλίνουσι πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ δι' αὐτοὺς τὴν μόρφωσιν, τὴν πρόοδον καὶ ἑνὶ λόγῳ τὴν ὑψηλοτέραν μορφὴν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσι τίποτε ἄλλο καλείτερον ἢ νὰ ἐξελληνισθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν, ὡς καὶ ἐγένετο ἤδη. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἔχουσι ἀπέναντι αὐτῶν δύο ἢ τρεῖς μεγάλας Δυνάμεις.

«Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔπεσε τῷ 1453 κυρίως διότι ἡ Ρώμη ἐκ μίσους κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οὔτε δάκτυλον ἐκίνησεν, ὅπως βοηθήσῃ τὸ Βυζαντινὸν Κράτος. Ἡ Ρώμη σήμερον δὲν εἶνε ξένη τῆς ἀπεμπολήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ἐπιπόλαιος πραγματισμός, ὁ ὁποῖος κατειρωνεύετο τὸν φιλελληνισμὸν ὡς ρωμαντικὴν ἐπίδειξιν, εἰργάζετο ἀσυνειδήτως ὑπὲρ τοῦ κληρικισμοῦ. Αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας ἐνόησαν ὅτι ἡ Ρωμουνία ἐν τῷ παιζομένῳ μεγάλῳ ζατρικίῳ ἔχει δι' αὐτοὺς ἀξίαν στρατιώτου τῆς πρώτης γραμμῆς, ἂν ὄχι ἀξιωματικοῦ, καὶ τὴν μεταχειρίζονται μετὰ μεγάλης λεπτότητος καὶ καθυποχρεωτικῶν φιλοφρονήσεων. Εἶνε παράδοξον πῶς δὲν βλέπουσι κατὰ πόσον ὁ *Ἑλληνισμὸς εἶνε σπουδαιότερος ἐν τῷ παιγνιδίῳ τούτῳ ἀπὸ τὴν Ρωμουνίαν*. Οἱ Ἕλληνες κατοικοῦσι τὸ μέρος τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, πρὸς τὸ ὁποῖον τείνουσιν αἱ ἀπὸ βορρᾶ βλέψεις. Οἱ Ἕλληνες ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῆς Εὐρώπης καθίστανται φραγμὸς ἀνυπέρβλητος ἐναντίον τοῦ ἀπὸ βορρᾶ χειμάρρου καὶ ἐν βραχεῖ ἀναπτύσσονται εἰς λαὸν ἀνθοῦντα, ἐλεύθερον, ὑψηλῆς μορφώσεως καὶ ἰσχυρόν, τοῦ ὁποίου ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις θέλει κυριαρχῇ ἐπὶ τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς, ἐνῷ ἐγκαταλειπόμενοι ὑπὸ ταύτης θέλουσιν ὑπὸ τοῦ ὁλονὲν πιέζοντος αὐτοὺς Βορρᾶ συντριβῇ καὶ τοιουτοτρόπως μετ' αὐτῶν πίπτει ἰσχυρὸν προπύργιον ἐναντίον τοῦ Σλαυϊσμοῦ, ὁ ὁποῖος, ὡς χείμαρρος κατακυλιόμενος, θέλει περιζώσῃ, ὡς νῆσον τὴν Ρωμουνίαν

μέχρι τῶν προπόδων τῶν Καρπαθίων, χυνόμενος κατόπιν ἀκράτητος μέχρι ἀποτέρων ἀποστάσεων.

Ἐν Παρισίοις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1902.

Μὰξ Νορδάου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΞ ΝΟΡΔΑΟΥ

Ὁ ἡμέτερος Πρόεδρος κ. Νικόλαος **Καζάζης**, ἐκπροσωπῶν τὸ φρόνημα τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀπηύθυνε τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μὰξ Νορδάου ἐξ ἀφορμῆς τοῦ περὶ Μακεδονίας ἄρθρου αὐτοῦ τούτου:

«Ἐν Ἀθήναις, 1)14 Ἰανουαρίου 1903.

«Ἐρίτιμε κύριε,

«Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν διασπορὰν μετ' ἐνδομύχου ἀγαλλιάσεως ἀνέγνω ἐν τῷ «Νέῳ Ἐλευθέρῳ Τύπῳ» τὴν ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ δικαίων αὐτοῦ συνηγορίαν, ἣν καὶ κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἔτος ἐξηνέγκατε ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας.

«Μόλις ἀνεγνώσθη τὸ ὑμέτερον ἄρθρον, ἡμῖν δὲ καὶ τηλεγραφικῶς ἀνεκοινώθη, πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων τῆς τε ἐλευθέρας καὶ τῆς ἀλυτρώτου πατρίδος ἀνέθηκαν μοι τὴν τιμητικὴν ἐντολὴν ν' ἀπευθύνω ὑμῖν τὰ ἐθνικὰ εὐχαριστήρια.

«Ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστῶ ὑμᾶς ἐκ μέρους τῆς σπουδαζούσης ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ νεότητος, ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρείας, ἧς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ προΐσταμαι, καὶ τολμῶ νὰ εἴπω μετὰ πεποιθήσεως, ἐξ ὀνόματος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τὸ ἄρθρον ὑμῶν, τὸ φιλοξενηθὲν ὑφ' ἑνὸς τῶν σπουδαιοτάτων δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τῆς Εὐρώπης, ἀνεμίμνησκε τὰς εὐγενεστάτας ἡμέρας τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς τὸ παγκόσμιον κοινὸν ἐξηγείρετο ἐνθουσιῶν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, ὑποκύπτον εἰς τὴν γοητείαν τῆς ὑπερόχου συνηγορίας τῶν μεγίστων πνευμάτων τοῦ αἰῶνος, τοῦ Σατωβριάνδου, τοῦ Βύρωνος, τοῦ Χύλλεκ, τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ καὶ τῆς λεγεῶνος ἐκείνης τῶν λειτουργῶν τῆς ὑπερφυοῦς, τῆς ἁγιωτάτης θρησκείας τῆς δικαιοσύνης.

«Ὁ φιλελληνισμὸς δὲ δὲν ἔμελλε ν' ἀποσβεσθῇ μετὰ τοῦ αἰῶνος, οὐδὲ ν' ἀπηχήσῃ μετὰ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ καὶ τοῦ Αἰμιλίου Καστελάρ.

«Οἱ νεώτεροι χρόνοι ἐλέγχονται ὡς κατ' ἐλάχιστον θυσιάζοντες εἰς τὴν λατρείαν τῆς ἰδέας, ἀλλ' αἰών, δυνάμενος νὰ ἐπιδείξῃ φιλόσοφον, οἷος ὁ κοινωνιολόγος τοῦ **ἐκφυλισμοῦ**, ἔχοντα τὸ ζηλευτὸν σθένος νὰ καυτηριάσῃ τὰ ἕλκη ἐκρύθμου κοινωνικῆς καταστάσεως, φωτεινὸν συνήγορον τῶν ἀδικουμένων, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προκαλέσῃ τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος.

«Ὑπάρχουσιν ἕλκη, ἀλλ᾽ ὑπάρχουσι καὶ καυτήρια.

«Ἡ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων τῆς Μακεδονίας ὑμετέρα φωνὴ δὲν ἀκούεται κατὰ πρῶτον. Ἤδη πρὸ πενταετίας, ἀκριβῶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπέτειον, ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς ὑμετέρας φρενὸς ἡ ἀκόλουθος ῥῆσις, ἥτις ἀγαπῶ νὰ πιστεύω, ὅτι εἶνε καὶ προφητεία περὶ τοῦ ἀπό τινων δεκαετηρίδων διεξαγομένου μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Πανσλαυϊσμοῦ ἀγῶνος :

«Ὁ κρίσιμος ἀγὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ θέλει διεξαχθῇ οὐχὶ πλέον κατὰ τῆς Τουρ-
«κίας, ἀλλὰ κατὰ τῶν Σλαύων ἐν γένει, διότι, παρὰ τὸν γενόμενον πόλεμον, ὁ
«μέγας ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶνε ὁ κλίνων πρὸς τὴν Ἀσίαν Τοῦρκος, ἀλλ᾽
«ἡ δύναμις, ἥτις διεκδικεῖ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου. Οἱ Σλαῦοι ἀγω-
«νίζονται νὰ μετατρέψωσι τὸ Βυζάντιον εἰς Τσάριγραδ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλει ἀπο-
«φύγῃ ὁ Ἑλληνισμὸς τὸν ὑπέρτατον ὑπὲρ τῆς προαιωνίου αὐτοῦ κληρονομίας ἀγῶνα».

«Τρέφω στερρὰν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν θέλει κατασυντριβῇ. Λαός, οἷος ὁ ἑλληνικός, ὅστις εἰσῆλθε μετὰ τοσούτου σφρίγους εἰς νέον βίον, λαός, εἰς τὰς φλέβας τοῦ ὁποίου ῥέει πλουσιοπαρόχως ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φονευθῇ καὶ ἐπιζῶν, δυνάμει τῶν φυσικῶν νόμων, θ᾽ ἀπέλθῃ ἐξάπαντος εἰς τὴν πανελλήνιον ἕνωσιν».

«Τὸ ἑλληνικὸν γένος ἀνέκφραστον αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνην, ὅτι αἱ ἰδέαι ὑμῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας εἶνε καὶ αὐτοῦ καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἰδέαι. Ἐπὶ τὴν πατρίδα τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ὑπάτου τῶν σοφῶν, καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ ὑπάτου τῶν ἐκπολιτιστῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐπέδραμον ἀπὸ αἰώνων ἀκάθαρτα φῦλα, λαοί, εἰς οὓς ἡ ἱστορία ὀφείλει ἐρείπια μόνον καὶ καταστροφάς, ἀλλὰ τὸ ἀλκιμον δένδρον, παρὰ τὸν καταστρεπτικὸν βορρᾶν, ὅστις ἐμάρανε μὲν αὐτοῦ τὸ φύλλωμα, ἀλλὰ δὲν κατέστρεψε τὰς ῥίζας, ὧν οἱ χυμοὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάδοσιν νέας βλαστήσεως, διατελεῖ ἀείποτε ἀκμαῖον καὶ ἰσχυρόν. Ὁ Ἑλληνισμός, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖτε, εἶνε τὸ ἰσχυρότατον τῶν στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἀληθῶς ἐκπληρῶν εὐρυτάτην ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολὴν ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ἴσην τοὐλάχιστον πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῶν ἑσπερίων λαῶν.

«Ἡ ἑλληνικὴ ἐλευθερία ἐπετεύχθη μὲν διὰ τῆς συνδρομῆς μεγαθύμων καρδιῶν, ἀλλὰ κατ᾽ ἐξοχὴν ὀφείλεται εἰς τὰς ἀπ᾽ αἰώνων θυσίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν πίστιν, ἣν ἔσχε περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναβιώσεώς του. Ἀπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν ἀνεβλάστησεν ἡ ἑλληνικὴ ἐλευθερία.

«Παρετηρήσατε, ὅτι ὁ κοσμοϊστορικὸς ἀγὼν Ἑλλήνων καὶ Σλαύων περατωθήσεται διὰ τοῦ θριάμβου τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ θρίαμβος οὗτος σημαίνει νίκην τοῦ φωτὸς κατὰ τοῦ σκότους, ἐπικράτησιν τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς παμβασιλείας. Τούτου ἕνεκα οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ τοσοῦτο θερμῶς διαφέρονται ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ὑπὲρ οὗ πρὸ αἰῶνος περίπου ἡ ἑκατόμβη τῆς ἐλευθερίας καθηγίασεν αὐτὸν καὶ ἐδικαίωσεν.

«Ἡ Μακεδονία εἶνε τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναπόσπαστον, οὐδὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ οὗτος ἄνευ αὐτῆς. Γινώσκουσι τοῦτο οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ἐντεῦθεν ἡ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ἐθνικὴ ἐπιβουλή.

«Γνώτω τοῦτο ἡ ἐλευθέρα Εὐρώπη. Ἀπὸ τῶν ὀργάνων τῆς δημοσίας αὐτῆς γνώμης ἀναμένει ἐναγωνίως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εὐγενῆ συνδρομήν, ὁμοίαν ἐκείνης, ἣν παρέσχε κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος.

«Οἱ ἐκπολιτισταὶ τῶν παλαιῶν καιρῶν ἐκτελοῦσι μέχρι τῆς σήμερον διὰ τῶν ἀπογόνων των τὸ ἔργον ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, διὰ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἐπιστήμης, διὰ πάντων τῶν ὀργάνων τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ θὰ ἦτο σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς ἰσχυρότερος, τὸ ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ ἔργον γενναιότερον, ἐὰν βάσκανος μοῖρα ἐν ἔτει 1830 δὲν περιώριζε τὰ σύνορα τοῦ νέου Κράτους εἰς τὸ ἐλάχιστον, μὲ τὴν πονηρὰν πρόθεσιν νὰ καταδικάσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον.

«Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖτε, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀρνηθῶσιν αἱ Δυνάμεις τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἑλλήνων, ἔδωκαν αὐτὴν οὐχὶ εἰλικρινῶς καὶ μετὰ περισσῆς φειδοῦς. Ἀνεγνωρίσθη τὸ νέον ἑλληνικὸν Κράτος, ἀλλὰ δὲν ἐδόθη εἰς αὐτὸ τὸ ἔδαφος καὶ ὁ πληθυσμός, τοῦ ὁποίου τοῦτο εἶχεν ἀνάγκην πρὸς ἀσφαλῆ ὕπαρξιν».

«Εὐχαριστεῖ ὑμᾶς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐπὶ τῇ ἀκριβεῖ καὶ ἀμερολήπτῳ ἐκτιμήσει τῶν πραγμάτων ἐν Μακεδονίᾳ, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, ἕνεκα ποικίλων αἰτίων καὶ συμφερόντων, προσπαθοῦσι νὰ ἀποπλανήσωσι καὶ ἀπεπλάνησαν οὐ σμικρὸν τὴν δημοσίαν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου γνώμην. Καὶ εἶνε αἱ σκέψεις ὑμῶν περὶ Μακεδονίας αὐταὶ αἱ σκέψεις καὶ πεποιθήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

«Ἀποπερατῶν τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην, ἑρμηνεύουσαν τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην, δὲν ἀμφιβάλλω, ἐρίτιμε κύριε, ὅτι ἡ φωνὴ ὑμῶν ἔσται ἀείποτε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀδικουμένων φωνὴ τιμωρὸς κατὰ τῆς ἀδικίας. Ὁ Ἑλληνισμὸς εὐγνωμονεῖ ὑμᾶς, ὢν εὐτυχής, ὅτι ἀνήρ, οἷος ὑμεῖς, ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισίν του πρὸ τῶν συγχρόνων, πρὸ τῶν μεταγενεστέρων. Καὶ ἄν ποτε ἡ δικαιοσύνη ἐπικρατήσῃ ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπελευθερομένου καὶ ἀποκαθισταμένου, ἔστε βέβαιος, ὅτι τὸ ὄνομα ὑμῶν θέλει κοσμήσῃ τὸ πάνθεον τῶν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἀγωνισαμένων, ἄξιον νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τῶν μεγάλων ἀποστόλων τοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος, ὧν τὸ ἔργον συνεχίζετε ὑμεῖς κατὰ τὸν εἰκοστόν.

Νεοκλῆς Καζάζης

Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»,
καὶ Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α) ΤΩΝ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΚΑΣΣΙΩΝ

Οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Κάσσιοι, ἀναγνώσαντες μετ' ἐνδιαφέροντος τὰς περὶ Μακεδονίας διαλέξεις τοῦ ἡμετέρου Προέδρου κ. Ν. Καζάζη, ἐνθουσιωδῶς καὶ ὡς εἷς ἄνθρωπος [illegible] διὰ τῆς ἐν τινι τῶν διαλέξεων τούτων [illegible] τῇ Ἑλληνικῇ [illegible] τῶν Κασσίων [illegible] Θεοφάνους Λαζάρου, [illegible] Κάσσου, [illegible] Σαΐδ Πασᾶ, [illegible] Αἰγύπτου [illegible] Προέδρου, [illegible] Κασσίων [illegible] φιλοπατρίας [illegible] Η [illegible] ἐπιστολὴ τῶν Κασσίων ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Πρὸς

«Τὸν ἀξιότιμον Κύριον Ν. Καζάζην, Πρύτανιν

«τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑλλάδος, Πρόεδρον

«τοῦ ἐθνικοῦ Σωματείου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

κτλ. *κτλ.* *κτλ.*

«**Φιλογενέστατε Ἄνερ**

«Παρακολουθοῦντες μετ' [illegible] περὶ Μακεδονίας [illegible] ἡμῶν [illegible] τῆς [illegible] Ἑλλάδος [illegible]

νάνδου Λεσσὲψ, περὶ τοῦ τί δύναται νὰ παράσχῃ αὐτοῖς, ὡς ἀμοιβὴν τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν, ἃς προσέφερον αὐτῷ πρὸς συντέλεσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου, οὗτοι, ἀντὶ νὰ ζητήσωσι χρήματα ἢ ἄλλο τι ὑλικώτερον, ὡς θὰ ἔπραττεν ὁ ἄνθρωπος τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, ἐζήτησαν ἁπλούστατα, ὅπως ἡ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς διώρυγος ἀνεγερθησομένη πόλις ὀνομασθῇ «Νέα Κάσσος» εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος.

«Ἡ εὔφημος αὕτη μνεία τοῦ γεγονότος τούτου, γινομένη μάλιστα ὑφ' ὑμῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ὑμετέρας θέσεως, πρὸς παραδειγματισμὸν δὲ προβαλλομένη, εἶνε τοσοῦτο μᾶλλον τιμητικὴ δι' ἡμᾶς καὶ παρήγορος, ὅσον πλεῖστοι σήμερον, πρακτικωτέρους καὶ θετικωτέρους καλοῦντες ἑαυτούς, χαρακτηρίζουσι τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο ἁπλούστατα ὡς μωρίαν καὶ κοῦφον ἔπαρσιν, οὐδόλως ἀναγνωρίζοντες ἐν τῇ πράξει ταύτῃ πατριωτικὸν φανατισμὸν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν, ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα στοιχεῖα, ὡς ὀρθῶς λέγετε, ὅπως ἔθνος τι προκόψῃ καὶ ἀναδειχθῇ.

«Ἀλλὰ τάχα, μήπως ἐκτὸς τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανείας, τίποτε ἄλλο δὲν ἐνδείκνυται ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου; Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι, ἐὰν οἱ καταφρονηταὶ τῆς πράξεως ταύτης ἐνεβάθυνον πλειότερον εἰς τὴν ἀπάντησιν ἐκείνην τῶν Κασσίων, θὰ διέβλεπον συγχρόνως καί τι, τὸ ὁποῖον θὰ ἱκανοποίει τὰς ὑλιστικὰς αὐτῶν βλέψεις. Θὰ διέβλεπον ἐν τῇ ὀνομασίᾳ, ἣν ἐπεζήτουν οἱ Κάσσιοι, ὅτι ἐπεδίωξαν τὴν ἀναγνώρισιν τῶν κόπων καὶ τῶν ἀγώνων, οὓς κατέβαλον πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου, μόνοι αὐτοὶ ἐναπομείναντες πιστοὶ συνεργάται τοῦ διαπρεποῦς Γαλάτου, ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν κλιματικαὶ καὶ τοπικαὶ περιστάσεις ἐφυγάδευον πάντας τοὺς ἄλλους ἐργάτας, εἴτε Εὐρωπαίους, εἴτε ἰθαγενεῖς. Ἐν τῇ ἀναγνωρίσει δὲ ταύτῃ ἐξυπακούοντο βεβαίως προνόμια καὶ δικαιώματα, ἅτινα, ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ὑλικώτερον θ' ἀντήμειβον τοὺς υἱοὺς τῶν ἐργατῶν ἐκείνων, ὡς καὶ πάντα Ἕλληνα ἐργάτην.

«Ἀλλ' ὅπως ὀρθῶς λέγετε, τοσοῦτο ἐπωρώθησάν τινες τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ κακῇ τῇ μοίρα εἰσχωρήσαντος καὶ παρ' ἡμῖν ἐθνοφόρου σάρακος τοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ θεωρῆται μωρὰ πᾶσα εὐγενὴς καὶ πατριωτικὴ ἰδέα, ὅταν δὲν συνοδεύηται μὲ χρυσίον καὶ μὲ κέρδος.

«Διὰ τοῦτο δὲ εἶνε τόσον ἐθνωφελὴς καὶ παρήγορος ἡ σύστασις τοῦ λαμπροῦ σωματείου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», οὗτινος τόσον ἐπαξίως προΐστασθε, μεγάτιμε ἄνερ, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τοῦ πατριωτικοῦ σκοποῦ τοῦ ὁποίου θερμότατα καὶ ἐγκαρδίως εὐχόμεθα.

«Ζητοῦντες συγγνώμην, ὅτι ἀπησχολήσαμέν πως τὰς πολυτίμους ὑμῶν στιγμάς, ἃς τόσον πατριωτικῶς ἀφιεροῦτε, ὁτὲ μὲν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῆς ἐμπιστευθείσης ὑμῖν ἑλληνίδος νεότητος, ὁτὲ δὲ ὑπὲρ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ καταπεσόντος ἐθνικοῦ φρονήματος, παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφρασιν τοῦ πρὸς ὑμᾶς σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν.

Οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Κάσσιοι
(Ἕπονται 78 ὑπογραφαί).

Β) ΤΟΥ ΝΟΜΑΡΧΟΥ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ Κου ΑΝΤ. ΣΗΦΑΚΑ

Ὁ Νομάρχης Νεαπόλεως Κρήτης Κος Ἀντ. Σήφακας, ἐκλεγεὶς παμψηφεὶ μέλος τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἡμέτερον Πρόεδρον τὴν ἀκόλουθον ἐνθουσιωδεστάτην καὶ ἀξιανάγνωστον ἐπιστολήν, ἣν δημοσιεύομεν ὡς ἐπίκουρον τοῦ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἐπιδιωκομένου Ἐθνικοῦ σκοποῦ.

«Ἐκ Νεαπόλεως τῇ 16 Ἰανουαρίου 1903

Κύριε Πρόεδρε τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

«Μεθ' ἱερᾶς ὄντως συγκινήσεως ἀνέγνων τὸ ἔγγραφον ὑμῶν, δι' οὗ μοὶ ἀγγέλλετε, ὅτι τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας, ἧς πάνυ ἐπαξίως προΐστασθε, ἐξελέξατό με παμψηφεὶ μέλος αὐτῆς τακτικόν. Σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου καὶ νὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι ἀποδεχόμενος τὴν προσενεχθεῖσάν μοι τιμήν, θέλω ἐξακολουθῇ νὰ διαθέτω τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἁπάσας τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν, ἀφορῶσαν εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἑκασταχοῦ καταπολεμουμένων καὶ κινδυνευόντων ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων καὶ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν μεγάλων κινδύνων, τῶν ἐπικρεμαμένων ἐπὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

«Ὁ σκοπὸς τῆς Ὑμετέρας Ἑταιρείας εἶνε οἱ πόθοι τῶν προγόνων μας, ἡ ἱερὰ παρακαταθήκη, ἣν κατέλιπον ἡμῖν, εἶνε ἡ πρώτη προσευχή, τὴν ὁποίαν ἡ μήτηρ μου, νανουρίζουσά με, ἀπέπεμπε δι' ἐμὲ εἰς τὸν μέγαν Θεὸν ἡμῶν:

Θεέ μου κ' ἀξίωσέ μου τσ χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσῃ,
Στὴν Πόλη, στὴν Ἁγιὰ Σοφιὰ νὰ μπῇ νὰ προσκυνήσῃ

«Μὲ τὸν στίχον τοῦτον αἱ παρελθοῦσαι γενεαί, λικνίζουσαι τοὺς προγόνους ἡμῶν, ἐνεστάλαζον εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἡλικίαν τὰ γλυκύτερα τῶν ὀνείρων, ὧν τὴν πραγμάτωσιν ἔθηκαν οὗτοι ὡς πρόγραμμα ἐθνικὸν καὶ σκοπὸν αὐτῶν ἅγιον, ὑπὲρ οὗ ἀφειδῶς ἔχυναν τὰ τίμια αἵματά των. Καὶ τὸν στίχον τοῦτον ὑπομιμνήσκει καὶ ἐμοὶ ἡ ἐν τῷ ἀποσταλέντι μοι διπλώματι εἰκὼν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐφ' ἧς ἐπικάθηνται τῆς δουλείας τὰ μιναροπυργώματα.

«Εἴθε ὁ μέγας Θεός μας νὰ εὐοδώσῃ τὸν σκοπὸν ἡμῶν καὶ νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ ἴδωμεν τὰς ἐν τῷ κυανολεύκῳ διπλώματι ἑλληνικὰς χώρας, ἀποτελούσας ἓν Κράτος ἑλληνικόν!

«Εἴθε νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ ἴδωμεν τὸν ἐν αὐτῷ εἰκονιζόμενον Μέγαν Ναὸν τῆς τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ Σοφίας ἐλεύθερον, ὅπως μετὰ τοῦ ἐλευθέρου Παρθενῶνος, τοῦ ἑτέρου τούτου τῆς ἑλληνικῆς Σοφίας ἐν τῷ διπλώματι εἰκονιζομένου ναοῦ, ἀνυψώσωσι καὶ πάλιν σκηνωμένον, ὁ μὲν τὸ θεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ πνεῦμα, ὁ δὲ μὲ τὸ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ἔθνος ἡμῶν εἰς τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐθνῶν θέσιν.

Εἴθε! γένοιτο!

Μεθ' ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης
Ὁ πάντοτε πρόθυμος καὶ ὅλως ὑμέτερος
Α. Γ. Σήφακας.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΕΒΔΟΜΗ

Ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας

κ. Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Κύριοι,

Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν τὸν ἰσχυρισμόν, ὃν πλέον ἢ ἅπαξ ἐξήνεγκον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας. Ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχῃ ἔθνος πεπολιτισμένον, ἀγνοοῦν περισσότερον ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ τὴν γεωγραφίαν. Ἡ ἄγνοια αὕτη ἀποτελεῖ, κατ' ἐμέ, ἐθνικὸν ἔγκλημα καὶ ἐπὶ τούτῳ εὐθύνονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἅπαντες οἱ παράγοντες τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως: ἡ Οἰκογένεια, τὸ Σχολεῖον, ἡ Ἐκκλησία, ἡ Κοινωνία ἐπὶ τέλους. Δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατανοήσωσιν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ἣν ἐκπληροῦσιν, ὅτι ἡ ἄγνοια τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας εἶνε ἄγνοια αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως. Πιθανῶς πολλοὶ ἐξ ἡμῶν νὰ γινώσκωσι τὰ ἐν Ἰαπωνίᾳ ἢ Κίνᾳ συμβαίνοντα, ἐν τούτοις λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, ὅτι ἐλάχιστοι γινώσκουσι τὸν καθ' ὅλου Ἑλληνισμόν, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν μὴ ἀποτελοῦντα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἐνθυμοῦμαι πρὸ διετίας μόλις, ἐπανερχόμενος ἐξ Ἱεροσολύμων, ἀνεκοίνωσα τὰς ἐντυπώσεις μου εἰς ἔγκριτον πολιτευόμενον. Πρὶν ἢ ἀκόμη ἀρχίσω ν' ἀφηγῶμαι αὐτῷ τὰ συμβαίνοντα, ἤκουσα ἐκ τοῦ στόματός του : Ἆ ! Ἐκεῖ τὸ ζήτημα θὰ λυθῇ μεταξὺ Σλαύων καὶ Καθολικῶν.

Καὶ πῶς γινώσκετε τοῦτο;(ἀπήντησα). Ἀγνοεῖτε λοιπόν, ὅτι τὸ πρωτοστατοῦν στοιχεῖον ἐν Ἱεροσαλύμοις εἶνε τὸ ἑλληνικόν,ὅτι ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος κατέχει τὰ σπουδαιότατα τῶν προσκυνημάτων, ἄρα τὰς ἰσχυροτάτας τῶν ἀκροπόλεων τῆς Ἁγίας Γῆς ; Ἡμεῖς κατέχομεν τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, τὴν Γεσθημανήν, τὸν ναὸν τῆς Βηθλεέμ, τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τὸ Σαραντάριον Ὄρος, πάντα σχεδὸν τὰ μοναστήρια ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου. Πόσα καὶ ποῖα εἶνε τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀχυρώματα τῶν Καθολικῶν, τῶν Διαμαρτυρομένων, τῶν Σλαύων ; Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἔχομεν ἐκεῖ ἰσχυρὸν ἀνταγωνισμὸν παρὰ πολλῶν καὶ ποικίλων πολεμίων, ἀλλ' ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος διεξάγεται ἀπὸ αἰώνων· ὅπως δὲ κατισχύσαμεν ἐν χρόνοις ἀπαι-

σιωτέροις διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διοργανοῦντες σκοπίμως τὰς δυνάμεις μας. θέλομεν κατισχύσῃ καὶ πάλιν. Σᾶς παρακαλῶ ἐν τούτοις προκειμένου περὶ τοιούτων ἀντικειμένων νὰ παρέχητε οὐδεμίαν πίστιν εἰς τὰς ἐκ Δύσεως ἢ ἀλλαχόθεν πληροφορίας».

Τοιαῦτά τινα δύναται ν' ἀντιληφθῇ τις καθ' ἑκάστην, συνδιαλεγόμενος πολλάκις καὶ μετὰ τῶν ἀξιούντων νὰ προΐστανται τῶν κοινῶν. Παντελὴς ἄγνοια· ἄρα καὶ ἀκρισία.

Τοιοῦτόν τι συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο ὄρος τυγχάνει μία τῶν ἰσχυροτάτων καὶ σπουδαιοτάτων ἀκροπόλεων τῆς περιμαχήτου χώρας. Ἀνεγίνωσκον πρό τινος καιροῦ ἔν τινι συγγράμματι, ὑπὸ Γάλλου συγγραφέντι καὶ μεταφρασθέντι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν, τὰ ἑξῆς ἀπροσδόκητα, διότι ἐδημοσιεύθησαν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης παρατηρήσεως καὶ διαμαρτυρίας. Ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἔγκριτος ἱστορικὸς περὶ τῶν δικαίων τῶν Ἑλλήνων ἔν τε Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει: «Πρὸς βορρᾶν τῶν θεσσαλικῶν συνόρων οἱ Ἕλληνες κέκτηνται τὸ Ρουμλούκ, ἤτοι τὴν χώραν τῶν Ρωμαίων, παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα, καὶ τὰς μεσημβρινὰς κλιτύας τοῦ Ὀλύμπου μετὰ τῶν μικρῶν πόλεων Βερροίας, Καστορίας καὶ Βοδενῶν. Ἐπίσης κέκτηνται ἐκεῖθεν τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν Χαλκιδικὴν μὲ τὰς τρεῖς αὐτῆς ἄκρας, πλὴν τῆς περιφημοτέρας αὐτῶν, τῆς τοῦ Ἄθω ἢ τοῦ Ἁγίου Ὄρους».

«Ἡ στενὴ αὕτη χερσόνησος εἶνε οἱονεὶ τὸ ἁγιαστήριον τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας. Καλύπτεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Μονῶν, λίαν σεπτῶν καὶ πλουσίων ἐκ δωρεῶν. Δεκακισχίλιοι μοναχοὶ ζῶσιν αὐτόθι ἐν ὀκνηρίᾳ καὶ εὐμαρείᾳ. Πάντες οὗτοι περίπου εἶνε Ρῶσσοι, οἵτινες, ὡς λέγεται, μόλις ἀποκρύπτουσιν ὑπὸ τὸ ράσον τοῦ μοναχοῦ τὴν στολὴν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Τσάρου.

«Δι' αὐτὸ τὸ ὄρος Ἄθως κατέστη πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἰγαίου οἱονεὶ τὸ ρωσσικὸν Γιβραλτάρ.»

Τοιουτοτρόπως, Κύριοι, κρίνουσιν οἱ ξένοι περὶ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ἡμεῖς δὲ ἀδιαφοροῦμεν, «περὶ μηδαμινὰ τυρβάζοντες» ἐν ἀπαισίᾳ μακαριότητι. Εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀδιαφορίας παρήγαγεν ἡμᾶς οἰκτρὰ ἐθνικὴ ἐκπαίδευσις. Ἀνεκοινώθη, ὅτι σήμερον ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ἔσεται ὁ λόγος περὶ Ἁγίου Ὄρους. Βλέπω πληρεστάτην τὴν αἴθουσαν ἐκ λαϊκῶν, ἀλλὰ δὲν βλέπω παρὰ δύο ἢ τρεῖς κληρικοὺς μόνον. Τίς ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου: Ἀφίνω εἰς ὑμᾶς νὰ σκεφθῆτε καὶ νὰ ἐξενέγκητε τὰ προσήκοντα συμπεράσματα. Ἆ! Κύριοι, ἔχομεν καθῆκον, μᾶς ἐπιβάλλεται χάριν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων νὰ πατάξωμεν τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας, καταληφθείσης, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἐξ ἀσυγγνώστου καὶ ἐγκληματικῆς νάρκης.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, μεταβὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἠρώτησα πόσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν ἐπεσκέφθησαν αὐτὸ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν. Ἐλάχι-

στοι. Ἐξαιρέσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν, δὲν εὗρον τὰ ἴχνη ἄλλου ἀνωτέρου κληρικοῦ ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη. Μὴ ἄρα γε ὑποθέτουσι πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ὅ τι ὁ ἄρτι μνημονευθεὶς Γάλλος συγγραφεύς, ὅτι τὸ Ἅγιον Ὄρος τουτέστι κατοικεῖται ὑπὸ Ῥώσσων, χρησιμεῦον εἰς αὐτοὺς πράγματι ὡς Γιβραλτάρ; Οὐδαμῶς παράδοξον; Μέχρις ἐσχάτων τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐλάχιστον προὐκάλει τὸ ἐθνικὸν ἐνδιαφέρον! Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπληροφορούμεθα περὶ τῶν κατ' αὐτὸ πραγμάτων ἐκ τῶν ξένων· καὶ τοῦτο οἱ γινώσκοντες ξένας γλώσσας. Οἱ ξένοι ἐπεσκέπτοντο αὐτό, οὐχὶ ἐξ ἁπλοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου, ἢ διὰ νὰ ἀποκομίσωσι ῥωμαντικὰς ἐντυπώσεις, ὡς ἔπραξεν ὁ Φαλλμεράϋερ. Μετέβαινον εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ χάριν μὲν ἐπιστημονικῶν μελετῶν, ἀναδιφῶντες τὰ ἐν αὐτῷ πολύτιμα χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἁρπαγὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ χειρογράφου, κερδαίνοντες οὕτω τὰς δαπάνας τοῦ ταξειδίου. Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Ῥῶσσοι, πλέον ἢ ἅπαξ ἐφωράθησαν διαρπάζοντες τὰ ἀρχαῖα τοῦ Ἁγίου Ὄρους χειρόγραφα. Ἄγγλος μάλιστα λόγιος, ἔχων συστάσεις καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κατορθώσας νὰ ἐξαπατήσῃ ἁπλοϊκοὺς καλογήρους, ἠγόρασε παρ' αὐτῶν οὐκ' ὀλίγα πολύτιμα χειρόγραφα, μὴ αἰδεσθεὶς νὰ διατυμπανίσῃ αὐταρέσκως τὸ ἀνάξιον διὰ λόγιον κατόρθωμα.

Οὕτω οἱ Ἕλληνες παρὰ τῶν ξένων μᾶλλον ἢ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπληροφοροῦντο περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τοῦ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μεταστάντος τοῦ βίου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Φρεαρίτου.

Πρὸ ἑπταετίας ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἐνόμισε ἐπιβεβλημένον αὐτῇ καθῆκον νὰ προβῇ εἰς ἔρευναν τῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους πραγμάτων, τὴν ἐντολὴν δὲ ταύτην ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἔγκριτον καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας κ. Π. Καρολίδην. Ἡ ἔκθεσις τῆς ἐρεύνης ταύτης ἐδημοσιεύθη ἐν ἰδίῳ τεύχει, καὶ ἤδη δημοσιεύεται ὑπ' αὐτῆς νέον σύγγραμμα περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει τοῦ κ. Καρολίδου ἔλαβον τὴν τόλμην νὰ ζητήσω εἰσιτήριον ἀτμοπλοίου παρὰ διευθυντοῦ ἀτμοπλοΐας τινος δωρεὰν ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας. Ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ μοὶ προσήνεγκεν αὐτὸ εὐχαρίστως, ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε νὰ μοὶ προσθέσῃ μετὰ ψυχικοῦ ἄλγους :

—Ἆ! Κύριοι, ἀργὰ ἐξυπνήσατε! Ἀπὸ τόσων χρόνων αἱ Σλαυϊκαὶ Ἑταιρεῖαι ἀπέστελλον χιλιάδας ῥουβλίων εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος πρὸς κατάκτησιν αὐτοῦ. Ὡς πράκτωρ Ἑταιρείας ἔν τινι πόλει τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἔλαβον γνῶσιν πολλῶν τοιούτων ἀποστολῶν. Οἱ ἡμέτεροι δὲν ἠγνόουν ταῦτα, καὶ ἐν τούτοις ἠδιαφόρουν. Καὶ συνέπραξαν μάλιστα κάποτε ὑπὲρ διευκολύνσεως τῶν πανσλαυϊστικῶν τούτων σχεδίων ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Καὶ ἔπειτα ἀποροῦμεν καὶ ἀσχάλλομεν, ἐπειδὴ οἱ ξένοι ἀποκαλοῦσι τον Ἄθω, ῥωσσικὸν Γιβραλτάρ.

Σᾶς παρακαλῶ νὰ ρίψητε μίαν στιγμὴν τὸ βλέμμα σας ἐπὶ τοῦ ἀνηρτημένου τούτου χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῆς τοποθεσίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ πρὸς τὴν Θράκην. Δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι ὑπό τινος ἐπόψεις δεσπόζει καὶ τῶν τριῶν τούτων τμημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Δὲν ἔχει λιμένα, καὶ ἐν τούτοις ἐν κρισίμῳ τινὶ περιστάσει δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς στρατιωτικὸν ὁρμητήριον πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἀκριβῶς κεῖται. Ἰδοὺ διὰ ποῖον λόγον τὸ ὄρος τοῦτο κατέστη ἀπό τινος καιροῦ ἀντικείμενον κατακτητικῆς φιλοκτημοσύνης. Καὶ δὲν διστάζω νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ὁ κατέχων τοῦτο δύναται νὰ καταστῇ, ὅταν θελήσῃ, κύριος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ὁ Ἄθως δὲν ἐστερεῖτο σημασίας, ὅπως καὶ ἡ Χαλκιδική, ὅπως καὶ ἡ μέχρι τῶν ορίων τῆς Θράκης προήκουσα μακεδονικὴ παραλία, δὲν ἐστερεῖτο στρατιωτικῆς σημασίας. Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκεν ἠμφισβητήθησαν πάντοτε τὰ μέρη ταῦτα κατὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ χαρακτὴρ καὶ τοῦ Ἄθω, ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν τούτων μερῶν, ἔφερε χαρακτῆρα ἑλληνικώτερον, διετήρησε δὲ τοῦτον μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Προὐκάλεσεν ἀείποτε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἔκπληξιν τῶν δι' αὐτοῦ διαβάντων ἐπισκεπτῶν. Οὕτως Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἀποκαλεῖ τὸν Ἄθω «βασιλικώτατον καὶ θεῖον ὄρος»· καὶ ἀληθῶς εἶνε ἀπαράμιλλος καὶ ἀπερίγραπτος ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐντύπωσις εἴτε ἐπὶ μακρόν, εἴτε ἐπὶ βραχὺν χρόνον τῷ σκοποῦντι νὰ διαμείνῃ αὐτόθι.

Διῆλθον ἐπ' αὐτοῦ δέκα πέντε ἡμέρας κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο θέρος, ἀλλὰ σπανίως ᾐσθάνθην τόσην μαγείαν ἐν τῷ βίῳ μου. Παρέρχονται ἀπαραιτήτως αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες. Αἰσθάνεταί τις ἑαυτὸν εὐτυχῆ μακρὰν τῆς θυέλλης καὶ τῆς τύρβης τῶν ἐπιγείων πραγμάτων. Ἀπερίγραπτα τοπία ἐμπνέουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἱερὰν τέρψιν, σκέψεις σοβαρὰς καὶ γενναίας. Ἡ σκιὰ τοῦ δεσπόζοντος αὐτοῦ γρανιτώδους κώνου προβαίνει κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν γεωγράφων ἐκεῖθεν τῆς Λήμνου, μέχρι τῆς Λέσβου, ἐξ ἧς διακρίνεται περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Καὶ ἐνθυμοῦμαι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης μετὰ συγκινήσεως τὴν μυστηριώδη ἐντύπωσιν, ἣν μοὶ ἐνεποίει κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μου ὁ Ἄθως, ὁπότε ὁ ἥλιος κατήρχετο ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα.

Ἐκ τῶν διαφόρων σημείων τοῦ Ὄρους διακρίνονται αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη, καὶ ἐγγύτερον ἡ Χαλκιδική, τὸ ἑλληνικώτατον τοῦτο τμῆμα τῆς Μακεδονίας. Συγγραφεύς τις ὠνόμασε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἀκρόπολιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ: «Ἐργαστήριον πασῶν ἀρετῶν»· ὑπὸ πολλὰς δ' ἐπόψεις δὲν εἶνε ὑπερβολικὴ ἡ ἔκφρασις αὕτη. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐπέρχονται πολλάκις ἔριδες καὶ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν ἡμετέρων μοναχῶν, ἐνθυμίζουσαι, ὅτι καὶ οὗτοι ζῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑφίστανται τὰς περιπετείας τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ τὰς δοκιμασίας, ἀλλὰ καὶ ταχέως παρέρχονται, ἀποκαθισταμένης τῆς ἱερᾶς τάξεως καὶ τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος.

Ὁ Ἄθως ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ φημίζεται, ὅτι ἐξελέγη ἄσυλον τῶν ἐγκαταλιπόντων τὸν ἐγκόσμιον βίον. Ἀλλ᾽ ὁριστικῶς ἀναπτύσσεται ὁ μοναχικὸς βίος κατὰ τοὺς μακροὺς θυελλώδεις χρόνους τῶν μεταναστεύσεων κατὰ τὸν Ζ′ μετὰ Χρ. αἰῶνα· βραδύτερον ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος καθίσταται ἱδρυτὴς τοῦ μοναχικοῦ βίου. Οὕτως ἱδρύθη ὑπ᾽ αὐτοῦ ἡ ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ Ἅγιον Ὄρος καθίσταται μία τῶν ἀκροπόλεων τοῦ ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ. Χορηγοῦνται εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ μοναχοὺς πολλὰ προνόμια ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προεξάρχει ὁ Μακεδὼν Βασίλειος ὁ Α′. Χρυσόβουλον τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος ἀναφέρει πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἑπόμενα:

«Τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος υἱοῦ τοῦ Βασιλείου. Ἡ θεοπρόβλητος ἡμῶν Βασι«λεία τὰς τῆς δικαιοσύνης ἀκοὰς εὐμενῆς ἐπικλίνασα, ἐκέλευσε διαφυλάττεσθαι «κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐν θείᾳ τῇ λήξει Πατρὸς ἡμῶν καὶ βασιλέως πάντας τοὺς «ἐν τῷ Ἄθῳ σχολάζοντας μοναχοὺς ἀπαρενοχλήτως ἀπὸ παντοίας ἐπηρείας καὶ «τῆς ὡς εἰκὸς ἐγγενομένης παρενοχλήσεως. Ὡσαύτως καὶ τὰ χωρία κατέχειν ἀκαι«νοτόμητα τὰ ἴδια δίκαια».

Σὺν τῷ χρόνῳ παρείχοντο εἰς τοὺς Ἁγιορείτας μοναχοὺς περισσότερα προνόμια, οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐπί τινα χρόνον καταλαβόντων τὴν μακεδονικὴν χώραν Σλαύων βασιλέων.

Καθ᾽ ὅλον τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας τὸ Ἅγιον Ὄρος διῆλθε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὸν περιπετειώδη βίον τῆς ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας· καὶ κατελήφθη μὲν ἐπί τινα καιρὸν ὑπὸ ἀλλοφύλων, τῶν ὁποίων τὰ ἴχνη μαρτυροῦνται μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλ᾽ ἐν συνόλῳ διατηρεῖ ἀκόμη τὸν ἑλληνικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα. Κατὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ρωμαϊκῆς τὸ Ἅγιον Ὄρος διετέλεσεν ἀφωσιωμένον εἰς τὰ θρησκευτικὰ πάτρια καὶ παρέμεινεν ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν μέχρι τῆς διὰ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως μεταβολῆς τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Ἡ ἑλληνικὴ χώρα κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐσεβάσθησαν οὗτοι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἀναγνωρίσαντες διὰ σουλτανικῶν φιρμανίων τὰ ἀνέκαθεν δικαιώματα αὐτοῦ καὶ τὴν αὐτονομίαν.

Τῇ 24ῃ Μαΐου 1453 ἔπιπτεν ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὴν πτῶσιν αὐτῆς παρηκολούθει ἡ πτῶσις καὶ τῶν τμημάτων τῆς ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὸ Ἅγιον Ὄρος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαφύγῃ τὴν μοιραίαν ὑποδούλωσιν. Οὐχ ἧττον τὸ πολιτικὸν καθεστώς, ὅπερ ἐνεκαινίζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ καὶ τὸ ὁποῖον ἀνεγνώριζεν ἐθνάρχην τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἀνεγνώριζεν ἐπίσης καὶ τὰ πρὸς τοὺς Μοναχοὺς τοῦ Ἄθω κεχορηγημένα προνόμια. Ἔκτοτε τὸ ἱερὸν Ὄρος τῆς Μακεδονίας καθίσταται ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἱερὰ ἀκρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καταφεύγουσι πρὸς αὐτὸ πάντες οἱ δεδιωγμένοι, πάντα τὰ ναυάγια τῆς κοινωνικῆς θυέλλης, πάντες οἱ προγεγραμμένοι τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου καθεστῶτος,

πάντες οἱ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συνείδησιν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Οὕτως ἐνισχύεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν ἅμα αἴσθημα τῶν Ἑλλήνων τῶν ζοφερῶν ἐκείνων αἰώνων ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἄθω.

Αὐτὴ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐξηναγκάζετο ἐπίσης νὰ σεβασθῇ καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καθισταμένου κράτους ἐν κράτει, πλείονες δὲ τοῦ ἑνὸς Σουλτᾶνοι, ἐν ἡμέραις δεινῶν περιπετειῶν, παρέσχον γενναίαν τὴν συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τοὺς ἁγιορείτας· ἀλλ' ἔτι μᾶλλον αἱ πρὸς αὐτοὺς συνδρομαὶ ἐπολλαπλασιάζοντο κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἕλληνες τοῦ Φαναρίου ἀνηγορεύοντο εἰς ἡγεμόνας τῶν παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ Ἅγιον Ὄρος διαθέτει ἄφθονα μέσα, οὐ μόνον πρὸς τὴν ψυχικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ταλαιπωρουμένου ἔθνους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν. Τοῦτο ἰδίως συνέβαινε μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν ἔτει 1753 ὁ περιώνυμος διδάσκαλος τοῦ Γένους κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, διωρίζετο, εὐδοκοῦντος τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ε', διευθυντὴς τῆς παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου Ἀθωνιάδος Σχολῆς καὶ συνεδίδασκον μετ' αὐτοῦ ἄνδρες γνωστοὶ ἐπὶ ἀφοσιώσει πρὸς τὴν μόλις ἐπανατέλλουσαν ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων ἰδέαν.

Ἦσαν οὗτοι Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης καὶ Παναγιώτης ὁ Παλαμᾶς. Ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι χρόνου ἡ Ἀθωνιὰς Ἀκαδημία καθίστατο τηλαυγὴς φάρος τοῦ ὁσημέραι ἐκ τῆς σκοτίας ἐξεγειρομένου ἑλληνικοῦ γένους. Ἐξῆλθον ἐξ αὐτῆς ἱκανοὶ διδάσκαλοι, μεταλαμπαδεύοντες τὸ φῶς τῆς ἑλληνικῆς γνώσεως εἰς τὰς ὑπὸ τὴν δουλείαν ἑλληνικὰς χώρας. Ἀλλ' ἀτυχῶς, ὅσον ταχεῖα ὑπῆρξεν ἡ ἀκμή, ὑπῆρξε καὶ ἡ παρακμὴ ταχίστη. Ἡ Ἀθωνιὰς Σχολὴ διελύετο, οὐχ' ἧττον τὸ ἐξ αὐτῆς φῶς, τὸ ἐξελθὸν ἀπὸ τῆς φωτεινῆς κεφαλῆς τοῦ Βουλγάρεως, δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ σβεσθῇ παραχρῆμα. Τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐξηκολούθησε νὰ προσελκύῃ πρὸς ἑαυτὸ καὶ μετὰ ταῦτα ἔτι μᾶλλον πλείστους ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἀποφευγόντων τὴν δουλείαν, ἀφωσιωμένων εἰς τὴν λατρείαν τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὑπὸ τὸ ράσον τοῦ καλογήρου ἐκρύπτετο ὁ θώραξ τοῦ προμάχου τῆς ἐλευθερίας. Ἡ φιλοπατρία τῶν Ἁγιορειτῶν εἶχε διαφημισθῇ καθ' ἅπαντα τὰ τμήματα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, καραδοκούσης τὴν πεπρωμένην ἡμέραν τῆς ἐξεγέρσεως.

Τοῦτο καὶ συνέβη κατὰ τὸ μέγα καὶ σωτήριον ἔτος 1821.

Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ ἔτους ἐκείνου τμήματά τινα τῆς Μακεδονίας ἐξηγείροντο κατὰ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ὑπὸ ἀρχηγούς, ἐξ ὧν πρώτιστος ὑπῆρξεν ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ, προεστὼς τῶν Σερρῶν καὶ μεμυημένος εἰς τὴν μεγάλην ἐθνικὴν συνομωσίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἀναγορευθῇ ἀρχηγὸς καὶ προστάτης τῆς Μακεδονίας, εἶχε μυήσῃ πολλοὺς ἐκ

τῶν πατέρων τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἂν δὲν ἐγνώριζεν ὑπώπτευεν ὅμως τοῦτο ὁ Διοικητὴς τῆς Θεσσαλονίκης· οὐχ ἧττον δὲν ἐτόλμα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος διὰ τὸν λόγον, ὅτι δὲν ἐπέτρεπον τοῦτο τὰ ἀρχαῖα προνόμια, ἀπαγορεύοντα τὴν εἰς αὐτὸ εἴσοδον τουρκικῶν στρατευμάτων. Οὐχ ἧττον ἡ θηριωδία τῶν Τούρκων ἐξεδηλοῦτο ὁσημέραι βιαιοτέρα, ὥστε ἠναγκάζοντο καὶ οἱ τοῦ Ἁγίου Ὄρους πατέρες νὰ προβῶσιν εἰς ἐξέγερσιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ. Ἀποτέλεσμα τῆς Μακεδονικῆς ταύτης ἐξεγέρσεως ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ἑκατόμβη τῆς Κασσάνδρας, ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας δεκακισχίλιοι ἐφονεύθησαν καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες πάσης ἡλικίας. Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ταχθέντες ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ, ἀντέστησαν ἐπί τινα καιρὸν κατὰ τοῦ καταστροφέως τῆς Κασσάνδρας, ἀλλ᾽ ἐξηναγκάζοντο, ἄλλοι μὲν νὰ ὑποκύψωσι, προσενεγκόντες ὁμήρους καὶ χρῆμα καὶ δεχθέντες τουρκικὴν φρουρὰν εἰς τὸ Ὄρος, ἄλλοι δὲ νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτό, λαμβάνοντες μεθ᾽ ἑαυτῶν καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη Μοναστηρίων τινῶν μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων. Μετ᾽ ὀλίγον, παρελθούσης τῆς δεινῆς ἐκείνης τρικυμίας, τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀποκαθίστατο εἰς τὰ παλαιὰ δίκαια καὶ προνόμια.

Ἀλλὰ μόλις παρῆλθεν ἡ τρικυμία αὕτη, καὶ νέα ἐπηπειλεῖτο νὰ ἐπισκήψῃ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Ὄρους. Ἐχθροὶ αὐτοῦ δὲν ἦσαν πλέον οἱ Μουσουλμάνοι. Ἦσαν Χριστιανοί, καὶ δυστυχῶς ὁμόδοξοι.

Ἀρχομένης τῆς πέμπτης δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ᾽. ὁ Πανσλαυϊσμὸς συνελάμβανε τὸ ἀνόσιον σχέδιον τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τοῦτο εὐχερέστερον ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἦτο ἡ κιβωτὸς ἐκείνη, ἥτις περιέσωσε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς θλιβεροὺς χρόνους τῆς δουλείας του ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν. Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἰσχυρὰ δύναμις, ἥτις προεφύλαξε τὸ ἑλληνικὸν γένος ἀπὸ τῆς καταστροφῆς. Καὶ ἤδη, ἐπιδιωκομένης τῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατενοεῖτο, ὅτι ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ ἡ ἐξασθένησις τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτο ἦτο τὸ πρόγραμα τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκήρυττεν ἐν ἔτει 1841 εἰς τοὺς Σλαύους ὁ Πορφύριος Οὐσπένσκης, ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην χώρας, ἐν αἷς ὑπῆρχον τὰ προπύργια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τὴν Ἀντιόχειαν, τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἔκτοτε ἤρξατο ἡ σλαυϊκὴ ἐνέργεια ἁπανταχοῦ, ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἐκυριάρχει, καὶ ἤδη ἡ πανσλαυϊστικὴ βουλιμία, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἔρριπτε τὸ ἀκόρεστον αὐτῆς βλέμμα καὶ ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς, καὶ δὴ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Οὐσπένσκη συνωψίζετο εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐξηχρειώθη δῆθεν ἤδη καὶ εἶνε ἀναξία νὰ συνεχίσῃ τὴν μεγάλην θρησκευτικὴν ἀποστολήν, ἣν ἐνεπιστεύθησαν αὐτῇ οἱ αἰῶνες ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Χρυσοστόμων καὶ τῶν Γρηγορίων. Ἀντὶ τοῦ παρακμάσαντος καὶ ἐκφυλισθέντος Ἑλληνισμοῦ ἐδικαιοῦτο νὰ συ-

νεχίσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ ὁ Πανσλαυϊσμός, ἡ νέα αὕτη ἱστορικὴ ἰδέα, ἥτις εἶνε προωρισμένη νὰ ὁδηγήσῃ τὸν νεώτερον κόσμον πρὸς νέαν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξέλιξιν. Ἐστρατολογοῦντο εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ δόγματος τούτου πάντα τὰ φυλετικὰ στοιχεῖα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ὧν τὰ συμφέροντα ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοιούτων ἀνθελληνικῶν ἐνεργειῶν ὁ Ἡγεμὼν τῆς Μολδοβλαχίας Ἀλέξανδρος Κούζας, υἱὸς Ἑλληνίδος, ἐδήμευεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, δωρηθέντα εἰς αὐτὸ ἐκ παλαιοτέρων καιρῶν. Ἐπίβουλος μὲν ἡ πρᾶξις, ἀλλ' εἶνε γνωστόν, ποία ἡ ἀπόρρητος δύναμις, ἡ ὄπισθεν τῆς μολδοβλαχικῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐργασθεῖσα. Ἦτο ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἔνδεια τῶν μοναστηρίων θᾶττον ἢ βράδιον ἔμελλε νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν αὐτῶν καταστροφήν. Ἡ εὐρωπαϊκὴ Διπλωματία ἐπανειλημμένως ἐπέβαλεν εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν τῶν Ἡγεμονιῶν ν' ἀποζημιώσῃ τὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους διὰ τὰ δημευθέντα αὐτῶν κτήματα, ἀλλὰ δυστυχῶς μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν εἰσηκούσθη. Τούτου ἕνεκα ἑλληνικὴ δύναμις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει περιωρίσθη οὐ σμικρὸν ὡς ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ ἀμείλικτος ἐχθρὸς εὗρε τὸν τρόπον νὰ εἰσδύσῃ καὶ εἰσέδυσεν. Ἤδη προχωρεῖ καὶ θὰ προχωρήσῃ ἔτι μᾶλλον, ἂν δὲν κατανοήσωμεν τοῦτο, εἴτε οἱ φρουροῦντες τὰ ἐθνικὰ κειμήλια ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, εἴτε οἱ ἔξω αὐτοῦ Ἕλληνες. Πρέπει ν' ἀποκρούσωμεν τὸν ἐχθρόν, καὶ θέλει κατορθωθῇ τοῦτο, ἐν ᾗ περιπτώσει παράσχωμεν πᾶσαν ἡμῶν τὴν συνδρομήν, ἠθικήν τε καὶ ὑλικήν, εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, εἰς οὓς ἀπὸ αἰώνων ἀνετέθη ἡ φρούρησις τῶν ἱερῶν κειμηλίων καὶ προπυργίων τῆς ἐθνικῆς ταύτης Ἀκροπόλεως...

Μέχρι τοῦ ἔτους 1870 πᾶσα ἐνέργεια πανσλαυϊστικὴ πρὸς μόνιμον ἐγκατάστασιν Σλαύων Μοναχῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ναυαγεῖ πρὸ τῆς ἀκάμπτου ἀντιστάσεως τῶν ἡμετέρων.

Ἀλλ' ὁσημέραι ἄρχεται συστηματικωτέρα ἡ ἐνέργεια τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἰδίᾳ ἄρχεται ἐπιτηδειότερον ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἀργυρῶν λογχῶν παρ' ἅπασι τοῖς δυναμένοις νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κατάληψιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ τμήματος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, εἴτε μονῆς, εἴτε σκήτης, εἴτε κελλίου, εἴτε καὶ καθίσματος.

Ἐν ἔτει 1872 ἀνεκηρύττετο, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὸ βουλγαρικὸν Σχίσμα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Σλαυϊσμοῦ σχέσεις καθίσταντο μᾶλλον τεταμέναι. Χάσμα μέγα ἠνοίγετο μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Σλαύων, τοῦτο δὲ ἀναμφιβόλως ἔμελλε νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ θρησκευτικῇ ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος οἱ Ρῶσσοι ἐφιλοξενοῦντο ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, χωρὶς νὰ διεκδικῶσιν ἄλλο τι δικαίωμα ἐπ' αὐτοῦ, εἰμὴ μόνον νὰ ἐγκαταβιώσωσιν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 1840 ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἤρξαντο προσ-

ερχόμενοι πολλοὶ Ρῶσσοι, ζητοῦντες φιλόξενον ἐν αὐτῷ ἄσυλον, ὑποσχόμενοι δὲ διὰ τῶν ἐν Ρωσσίᾳ σχέσεών των νὰ προκαλέσωσι συνδρομὰς ὑπὲρ τῆς Μονῆς, ἥτις τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦτο βεβαρημένη ἐκ χρεῶν. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες μοναχοὶ δὲν ἦσαν πλείονες τῶν ὀγδοήκοντα, οἱ δὲ Ρῶσσοι, οἱ ἐκλιπαρήσαντες τὴν ἄδειαν τῆς ἐγκαταστάσεως, ὑπέσχοντο νὰ μὴ ὑπερβῶσι τοὺς τριάκοντα πέντε. Ὑπέσχοντο ἐπίσης ὑποταγὴν εἰς τοὺς κανόνας τῆς Μονῆς. Μετὰ παρέλευσιν ἐν τούτοις οὐ σμικροῦ χρόνου, οἱ φιλοξενηθέντες οὗτοι ἤρξαντο στασιάζοντες καὶ διαιροῦντες τοὺς Ἕλληνας μοναχούς. Δὲν ἦτο τοῦτο δύσκολον. Ἡ σλαυϊκὴ πονηρία, εἰσδύσασα εἰς τὴν μονήν, διῄρεσε τοὺς ἀλληλομαχοῦντας μοναχοὺς εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα. Ἐκμεταλευθέντες οἱ Ρῶσσοι τὴν διαίρεσιν ταύτην, ἠξίωσαν ἰδιαίτερα ὑπὲρ ἑαυτῶν δίκαια, ὁσημέραι κατισχύοντες τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τοῦτο μεταχειριζόμενοι καὶ τὸ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος ἀφειδῶς προσερχόμενον χρῆμα, ἐνισχῦον τὰς ἐπὶ τῆς Μονῆς ταύτης κατακτητικὰς αὐτῶν ὀρέξεις.

Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ οἱ μὲν Ρῶσσοι ἀνῆλθον εἰς τετρακοσίους, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰς διακοσίους μόνον ἠριθμοῦντο. Τοιουτοτρόπως, ἀποβιώσαντος τοῦ Ἕλληνος ἡγουμένου, ἐξελέγετο τοιοῦτος Ρῶσσος ἀρχιμανδρίτης. Οὕτως ἡ παλαιτάτη αὕτη ἑλληνικὴ μονὴ περιήρχετο ἀκατανοήτως εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρώσσων. Ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισαν νὰ ἐκρωσσίσωσι τὴν Μονήν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ εὕρισκον ἀντίστασιν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, ἐστράφησαν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, γνωρίζοντες ὅτι ἐκεῖ ἦσαν ἰσχυρότεροι, ὡς ἔχοντες τὴν ὑποστήριξιν τῆς μεγάλης σλαυϊκῆς Δυνάμεως. Ὡς μὴ ὤφειλε, δὲν ἔλειψαν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ τοῦ Γένους οἱ προδώσαντες τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα. Πρωτοστάτης ὑπῆρξεν ὁ πρώην Πενταπόλεως μητροπολίτης Νεῖλος ὁ Ἐσφιγμενίτης, ἀλλ᾽ οὐδὲν καὶ οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ἐὰν αἱ ρωσσικαὶ ἀξιώσεις δὲν εὕρισκον ὑποστηρικτὰς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ. Ἐπρωταγωνίστησε δυστυχῶς αὐτὸς ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μετά τινων ἐγκρίτων ὁμογενῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεμποληθέντων. Μάτην διεμαρτυρήθησαν οἱ πρωτοστάται τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἔγραφον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν:

«Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατάδηλον γίνεται ὅτι ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία οὐδαμῶς ἔλαβεν ὑπ᾽ ὄψει τὰ δίκαια ἡμῶν καὶ διὰ τῆς ἀποφάσεώς της πρὸς ἐκλογὴν ἡγουμένου ἀριδήλως ἐμφαίνει, ὅτι ἑκοῦσα παραδίδει τὸ ἱερὸν τοῦτο σκήνωμα τοῖς Ρώσσοις καὶ ἀπαλλοτριοῖ τῶν νομίμων κατόχων, οἵτινες ὁμολογουμένως ἐσμὲν οἱ ὑποφαινόμενοι...». Εἰς οὐδὲν ἡ διαμαρτυρία αὕτη.

Οἱ περὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπέμενον εἰς τὴν τοιαύτην λύσιν τῆς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ρώσσων μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος διαφορᾶς, εἴτε πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, εἴτε ἐξαγορασθέντες. Δύο Ἁγιορεῖται μοναχοί, παραμένοντες τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐνεργοῦντες ὑπὲρ τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἑλληνικῶν δικαίων τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεή-

μονος, διετάχθησαν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀστυνομίας ν' ἀπέλθωσιν ἐν βραχεῖ χρόνῳ, ἵνα μὴ ἐπιβληθῇ αὐτοῖς τοῦτο καὶ διὰ τῆς βίας. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον οὐδεμίαν παρέσχε συνδρομὴν εἰς τοὺς Ἁγιορείτας τούτους, ἀναγκασθέντας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν ἄσυλον. Τοιουτοτρόπως ἐθριάμβευσεν ὁ Πανσλαυϊσμὸς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, πανηγυρικῶς ἤδη ἐκλεγομένου καὶ ἀναγνωριζομένου ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων Ρώσσου ἡγουμένου. Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία διὰ σιγιλλιώδους αὐτῆς γράμματος ἐπεκύρωσε τὴν πρᾶξιν, δι' ἧς «ἐξελέγη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας ἡγούμενος »ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις Ἀρχιμανδρίτης Κὺρ-Μακάριος, ἀνὴρ συνετὸς καὶ ἀνὴρ »βίου προέχων, ἄξιος καὶ ἱκανὸς διακυβερνῆσαι θεαρέστως τὸ ἱερὸν αὐτὸ σκήνωμα... »Ὃς δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν ἁπάντων ἱερωμένος καὶ λαϊκὸς γνώμης σκαιότητι καὶ ἀ»λαζονείᾳ νικώμενος τολμήσῃ ποτέ, κρυφίως ἢ φανερῶς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, λόγοις ἢ »τρόποις, ταραχὴν ἢ ἀνωμαλίαν καὶ σύγχυσιν ἐμποιῆσαι τῇ κοινοβιακῇ τάξει καὶ »ἁρμονίᾳ τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς, ἢ φυλετικὰς καὶ προνομιακὰς ἀξιώσεις ἐξασκῆσαι »θελήσῃ ἀντικανονικῶς καὶ διακωλῦσαι τὴν ἐν ἰσότητι δικαιωμάτων ἀπόλαυσιν πάν»των τῶν ἐνασκουμένων πατέρων καὶ ἰδιοποιηθῆναί τι τῶν κοινῇ τῇ ἀδελφότητι δια»φερόντων, ἢ ἐνόχλησιν καὶ ἐπήρειαν ἐπενεγκεῖν καθ' οἱονδήποτε τρόπον τῷ ἱερῷ »τούτῳ κοινοβίῳ καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἤδη τε καὶ εἰς τὸ μετ' ἔπειτα κοινοβιοῦσι πα»τράσι καὶ ὅλως βουληθῇ ἀνατρέψαι μέχρι κεραίας τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἐκπε»φρασμένα, ὅτι οὗτος, ὁποίας τάξεως καὶ ἂν εἴη καὶ βαθμοῦ ἀφωρισμένος»...

Παραδίδω εἰς τὸ ἐθνικὸν ἀνάθεμα τὸ ἀνόσιον τοῦτο ἔγγραφον, δι' οὗ ἐξεχωρεῖτο ἀμετακλήτως εἰς τοὺς ἀλλοφύλους τὸ ἱερὸν προνόμιον τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ γεραρᾷ ἐθνικῇ ἀκροπόλει τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἤκουσα παρὰ συγχρόνων βεβαιούμενον, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀπεμπολησάντων τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἀπέθανον ἐλεεινὸν θάνατον, τινὲς τούτων παραφρονήσαντες, ἢ μάτην μεταμελόμενοι. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ἡ τιμωρία αὕτη. Τὸ ἀνάθεμα τοῦ γένους ἂς καταδιώκῃ αὐτοὺς αἰωνίως καὶ πέραν τοῦ τάφου πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἐπιγιγνομένων, διότι δὲν ὑπάρχει ἔγκλημα μεγαλείτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον διαπράττει ὁ ἀπεμπολῶν τὰ ὅσιστα τοῦ Γένους του ἀγαθά, χάριν ἀργυρίου.

Εἷς τῶν πρωτοστατῶν τῆς συμμορίας ταύτης ὑπῆρξε καὶ ὁ διαβόητος Πενταπόλεως Νεῖλος ὁ Ἐσφιγμενίτης. Λέγεται ὅτι ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῆς προδοσίας του τριάκοντα χιλιάδας λιρῶν, ᾠκοδόμησε δὲ δι' αὐτῶν μεγαλοπρεπὲς ἐγγὺς τῶν Καρυῶν μέγαρον, καλούμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ *ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως*, ἔνθα ἐπί τινα χρόνον διεβίωσεν ἐν χλιδῇ καὶ εὐμαρείᾳ. Ὅταν ἠρώτησα τὸν συνοδόν μου εἰς τίνα ἀνήκει τὸ μέγαρον πρὸ τοῦ ὁποίου διηρχόμην, ἔλαβον ξηρὰν καὶ μελαγχολικὴν ἀπάντησιν:

— Εἶναι ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως!

Καὶ ἤκουσα ἐν θλιβερᾷ διηγήσει τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀπεμπολήσεως τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.

Πολλοὶ καλόγηροι, διερχόμενοι πρὸ αὐτοῦ, σταυροκοποῦνται ἐκ φρίκης, ἄλλοι συγ-

χρόνως καὶ ἀναθεματίζουσι τὸν προδότην καλόγηρον, ὃν καὶ ἡ Μονή, ἐν ᾗ ἦτο ἐγγεγραμμένος, διέγραψεν ἐκ τοῦ μητρῴου αὐτῆς.

Σήμερον ἡ ρωσσικὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος εἶνε τὸ μεγαλοπρεπέστατον οἰκοδόμημα τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Εὑρίσκεται εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ὅρμου, εἰς ὃν προσορμίζονται τὰ διερχόμενα ἐξ Ἁγίου Ὄρους πλοῖα. Πολλὰ καὶ παράδοξα θρυλοῦνται περὶ τῆς Μονῆς ταύτης ὑπὸ τῶν Ἁγιορειτῶν. Πιθανῶς νὰ εἶνε ὑπερβολικά. Οὐχ ἧττον δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει. Οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες μοναχοὶ ὑπολογίζονται εἰς δισχιλίους, τὸ ἓν τρίτον δηλαδὴ τῶν ἐγκαταβιούντων εἰς ὁλόκληρο τὸ Ὄρος. Βεβαιοῦται ὅτι πολλοὶ τῶν ἐγκατεστημένων διαρκῶς ἢ προσωρινῶς εἶνε στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ἐν διαθεσιμότητι. Δὲν δύναμαι νὰ εἴπω, ἂν εἶνε ἀληθῆ πάντα ταῦτα.

Ὁπωσδήποτε ἂς λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψει τὰ διαδιδόμενα. Ὅ τι δύναμαι νὰ σᾶς εἴπω εἶνε, ὅτι ἐπισκεφθείς, κατὰ τὴν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀποδημίαν μου, καὶ τὴν Μονὴν ταύτην, ἐξεπλάγην ἐπὶ τῇ χλιδῇ αὐτῆς, πολυτελείᾳ ὅλως διόλου ἀνοικείῳ πρὸς κατοικίαν μοναχῶν ἀφοσιωθέντων δῆθεν εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐγκαταλιπόντων τὰ ἐγκόσμια πράγματα. Πολυτελῆ κτίρια, μεγαλοπρεπεῖς αἴθουσαι μαρτυροῦσι κατοικίας ἐγκοσμίων μεγιστάνων ἢ μοναχῶν. Θὰ ἔλεγεν ὁ εἰσερχόμενος, ὅτι ἐπεσκέφθη μέγαρον Ἀσσυρίων δυναστῶν, οὐχὶ δὲ ἀσκητικὰς κατοικίας. Κατὰ τὴν ὀλιγόωρον διαμονήν μου ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ παρέστην μάρτυς καὶ εἰς τὴν λαμπρὰν ὑποδοχήν, ἣν αὕτη παρέσχεν εἰς τὸν ἐπισκεφθέντα αὐτὴν νέον πρόξενον τῆς Ρωσσίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, μεταβάντα, πρὸς ἐπίσκεψιν ἐπὶ πολεμικοῦ πλοίου. Ἀνακοινῶ εἰς ὑμᾶς ταῦτα ἄνευ σχολίων.

Πρὸς τῇ κατακτηθείσῃ ταύτῃ μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἠγοράσθη ὑπὸ τῶν Ρώσσων παρὰ τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ ἡ ἱερὰ Σκήτη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὸ πολυθρύλητον Σεράγιον. Ἀνηγέρθη καὶ ἐνταῦθα μεγαλοπρεπὲς μέγαρον μετὰ ναοῦ ἀπαραμίλλου κατὰ τὴν πολυτέλειαν. Εὑρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Καρυῶν, τῆς Μητροπόλεως ταύτης τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ οἰκοδομὴ ἀνυψοῦται οἱονεὶ ἀπειλητική, κατασκηνοῦσι δ' ἐν αὐτῇ ἑκατοντάδες μοναχῶν, ὁσημέραι πολλαπλοσιαζομένων. Ἕτεραι Σκῆται ἐπίσης, οἷα ἡ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, μετεσκευάσθησαν εἰς μέγαρα.

Πάντα ταῦτα ἀνκλώμασι τῶν ἡμετέρων. Οὕτω προχωροῦσιν ὁσημέραι οἱ Ρῶσσοι ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, καὶ ἤδη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν προσήγγισε τοὺς τρισχιλίους, πλείονας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῶν μοναζόντων Ἑλλήνων. Καὶ ταῦτα ἐν μιᾷ τριακονταετίᾳ.

Ἡ τοσοῦτον πονηρῶς καὶ δολίως ἀρξαμένη κατάκτησις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τῶν Σλαύων δέον νὰ καταστήσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν προσεκτικὸν πρὸ τοῦ νέου τούτου κινδύνου. Εὐτυχῶς οἱ Ἁγιορεῖται Μοναχοί, οἵτινες ἀείποτε ἀντέστησαν κατὰ πάσης ὑποχωρήσεως, ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων, καὶ οἵτινες οὐδαμῶς φέρουσι τὴν εὐθύνην τοῦ ἐκσλαυϊσμοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, γεγονὸς στιγμα-

τίζει τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνθίστανται πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ἱεροῦ τούτου προπυργίου τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας. Ἐξεπλάγην ἐκ τοῦ φλογεροῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν κατὰ τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει διαμονήν μου. Πολλοὶ τούτων ὑπομιμνήσκουσιν ἀρχαϊκὴν ἀρετήν. Δὲν ἀναφέρω ὀνόματα, ἵνα μὴ προσβάλω τὴν μετριοφροσύνην οἱουδήποτε ἡγουμένου, ἢ ἁπλοῦ μοναχοῦ, ἀγωνιζομένου χάριν τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ, ὅστις ἐκπροσωπεῖται καὶ ἐπιδιώκεται ἐν Ἁγίῳ Ὄρει. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαυώμεθα ἐπὶ τοῦ ζήλου τῶν εὐαρίθμων τούτων φρουρῶν τῆς ἐθνικῆς περιουσίας. Πρέπει νὰ συντρέχωμεν αὐτοὺς παντὶ τρόπῳ καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἅπαν ἐν γένει τὸ ἑλληνικὸν ὀρθόδοξον πλήρωμα. Ὁ ἀγὼν εἶνε κοινὸς καὶ καθῆκον ἔχομεν ν' ἀγωνισθῶμεν αὐτὸν πάντες ἐξ ἴσου.

Πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἀκόμη ὁ Πανσλαυϊσμὸς ἠρίθμει ἑκατοντάδας μόλις ἀντιπροσώπων ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει· σήμερον οὗτοι ὑπολογίζονται περὶ τοὺς τρισχιλίους. Καὶ ἂν δὲν μεριμνήσωμεν, τηροῦντες τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης πολιτείας, ν' ἀποκρούσωμεν νέας ἐπιδρομάς, οἱ ἐπήλυδες οὗτοι θὰ πολλαπλασιασθῶσι σὺν τῷ χρόνῳ ἐκ τοῦ ὁρμητηρίου τούτου ἐξαπλούμενοι ἐφ' ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν, ἥτις οὕτω θὰ ἐκπολιορκηθῇ ἐκ Βορρᾶ καὶ Μεσημβρίας, ἀποπνιγομένου τοῦ ὁμοφύλου πληθυσμοῦ τῆς ἑλληνικωτάτης χώρας. Ὑποκρίνονται, ὅτι πράττουσι τοῦτο ἐξ ἄκρας θρησκευτικῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας οὐδὲν τὸ τοιοῦτον μαρτυρεῖ. Τὰ μέσα, ἅτινα μετεχειρίσθησαν πρὸς ἐπικράτησιν εἶνε ἀνόσια, ὡς εἶνε ἀνόσιος ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ Κωνσταντινουπόλει ἡγουμένους τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων: *Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος!* Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς Ἕλληνα ν' ἀγνοῇ, ὅτι ὁ κατέχων τὸ Ἅγιον Ὄρος δεσπόζει τῆς Μακεδονίας, τῆς Θρᾴκης, τῆς Θεσσαλίας, αὐτοῦ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς σκιαγραφήσω διὰ βραχέων τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην πολιτείαν. Ὑφίσταται τοιαύτη ἀπὸ αἰώνων. Ἐλάχισται ἐπῆλθον μεταβολαί. Ὁ ἀρχέγονος κανονισμὸς λειτουργεῖ καὶ σήμερον, ὅπως ἐλειτούργει κατὰ τοὺς ἀπωτάτους βυζαντινοὺς αἰῶνας. Ἅπασα ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος ὑπέστη ἐπανειλημμένως πολλὰς καὶ ποικίλας μεταμορφώσεις· ἀλλ' ἡ ἐκκλησιαστικὴ πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐξακολουθεῖ οὖσα ἡ αὐτή, οἵα ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔθετον τὰ θεμέλια αὐτῆς οἱ πρῶτοι ἱδρυταί.

Εἴκοσίν εἰσι σήμερον αἱ Μοναί, αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ἰδιότροπον ἐκκλησιαστικὴν πολιτείαν, τὴν ἕδραν αὐτῆς ἔχουσαν ἐν Καρυαῖς, τῷ κέντρῳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἐκ τῶν Μονῶν τούτων αἱ δέκα ἑπτὰ εἰσὶν ἑλληνικαί, μία βουλγαρική, ἡ Μονὴ τοῦ Ζωγράφου, μία σερβική, ἡ μονὴ τοῦ Χιλιανδαρίου, καὶ μία ῥωσσική, ἡ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.

Ἐκ τῶν δέκα ἑπτὰ τούτων ἑλληνικῶν Μονῶν, ἀρχαιόταται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψίν εἰσιν ἡ τῆς Λαύρας, ἡ τοῦ Βατοπεδίου καὶ ἡ τῶν Ἰβήρων. Ἑκάστη τῶν Μονῶν

τούτων ἔχει ἐξαρτήματα ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἢ ἐκτὸς αὐτοῦ: σκήτας, κελλία, καθίσματα ἢ μετόχια. Σκῆται τινὲς τῶν ἑλληνικῶν τούτων Μονῶν κατέχονται ὑπὸ ἀλλοφύλων, καὶ ὡς τοιαύτας ἀναφέρω τὴν σκήτην τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὴν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ καὶ τὴν ρωμουνικὴν τοῦ Προδρόμου. Αἱ σκῆται αὗται στεροῦνται πάσης αὐτοτελείας, ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐταῖς μοναζόντων εἶνε περιωρισμένος, μολονότι τοῦτο παρεβιάσθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τῶν Ρώσσων, τῶν ἡμετέρων διαμαρτυρομένων, ἀλλά, ὡς μὴ ὤφειλε, βοώντων ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Ἑκάστη τῶν Μονῶν τούτων, αὐτόνομος ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς πραγμάτων, ἀποστέλλει ἀντιπρόσωπον εἰς Καρυάς. Οἱ εἴκοσιν οὗτοι ἀντιπρόσωποι βουλεύονται ἀπὸ κοινοῦ· οἱ Ἕλληνες μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ σερβικοῦ, τοῦ βουλγαρικοῦ καὶ τοῦ ρωσσικοῦ μοναστηρίου περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἑκάστη Μονή, μικρὰ ἢ μεγάλη ἀδιάφορον, κέκτηται μίαν ψῆφον ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνάξει, τουτέστι τῇ *Βουλῇ* τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι ἐκλέγουσι τέσσαρας ἐπιστάτας, ὧν προΐσταται ὁ ἀρχιεπιστάτης καὶ οἵτινες ἐκπροσωποῦσι τὴν Κυβέρνησιν τῆς οἱονεὶ ταύτης πολιτείας. Πνεῦμα αὐτονομίας ἐπικρατεῖ ἐν τῇ διοικήσει ταύτῃ, εἰς ἣν ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀποστέλλει ἕνα ἀντιπρόσωπον καὶ εὐαρίθμους φύλακας τῆς τάξεως. Οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ ὁποῖον τους διακρίνει, ἀνθίστανται καὶ πολλάκις δυσφοροῦσι πρὸς πᾶσαν ἐκ τοῦ Πατριαρχείου ἐρχομένην διαταγήν. Σᾶς εἶπον πρὸ ὀλίγου πῶς ἀντέστησαν καὶ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τοῦ ἐκσλαυϊσμοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος· ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀντέστησαν, παντὶ σθένει εἰς τὴν ἐπίμονον ἀξίωσιν τῶν Πατριαρχείων πρὸς χειροτονίαν τοῦ νέου Μητροπολίτου τῶν Σκοπείων Φιρμιλιανοῦ, τοῦθ' ὅπερ πρότερον εἶχε πράξῃ καὶ ἡ Θεσσαλονίκη. Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι εἰς τὴν ἀντίστασιν ταύτην τῶν δέκα ἑπτὰ ἑλληνικῶν Μονῶν προσεχώρησαν ἡ βουλγαρικὴ Μονὴ τοῦ Ζωγράφου καὶ ἡ ρωσσικὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. «Τὸ ζήτημα εἶνε ἐγκόσμιον, πολιτικόν», ἔγραφε πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ἡ Σύναξις τοῦ Ἁγίου Ὄρους «καὶ ἡμεῖς, οἱ μακρὰν τῶν ἐγκοσμίων βιοῦντες, ἀπέχομεν νὰ μετάσχωμεν εἰς ὑποθέσεις ἀντικειμένας εἰς τὸν μοναχικὸν ἡμῶν χαρακτῆρα». Ἡ δήλωσις αὐτὴ ἦτο πολιτικωτάτη, τιμᾷ δὲ τὴν ὀξυδέρκειαν τῶν Μοναχῶν, ὧν ἡ ἄρνησις ὑπῆρξε σιωπηλὴ διαμαρτυρία κατὰ τῶν τελουμένων.

Ἅπασαι αὗται αἱ Μοναὶ κέκτηνται ἰδιοκτησίας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίᾳ ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ χώρᾳ. Τὸ Ἅγιον Ὄρος, σκοπιμώτερον κανονίζον τὸ κατ' αὐτό, δύναται μετ' ἐπιτυχίας νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν καθ' ὅλου συμφερόντων αὐτοῦ, τῶν τοσοῦτον δολίως καὶ ὑπούλως ὑπονομευομένων ὑπὸ τῶν ἐπηλύδων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον πᾶς ἐνδιαφερόμενος ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀκροπόλεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθῆκον ἔχει νὰ τείνῃ πρὸς αὐτὴν χεῖρα βοηθείας. Ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι, πένητες καὶ πλούσιοι, τὸ δηνάριον παντὸς Ἕλληνος ἂς μὴ καθυστερήσῃ ἐν τῇ γενναίᾳ

ταύτῃ τῶν ἐθνικῶν φρουρῶν ὑποστηρίξει. Αἱ σλαυϊκαὶ Μοναί, ἡ ρωμουνικὴ Σκήτη, λαμβάνουσι τακτικὰς ἐπιχορηγήσεις παρὰ τῶν οἰκείων Κυβερνήσεων· ἡμεῖς καθῆκον ἔχομεν νὰ μὴ ἀδιαφορῶμεν. Ῥῶσσοι προσκυνηταὶ κατὰ χιλιάδες ἀριθμοῦνται, μεταβαίνοντες πρὸς προσκύνησιν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Πόσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων πράττουσι τὸ τοιοῦτον; Οἱ μεγάλοι ἐθνικοὶ ἀγῶνες δὲν διεξάγονται διὰ τῆς ἐκδηλώσεως πλατωνικῶν μόνον συμπαθειῶν. «Δεῖ χρημάτων!» Ἐν τούτῳ κεῖται, ὅπως ἔχουσι τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα, οὐ σμικρὸν ἡ λύσις τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος.

Πρέπει νὰ μεταβῇ τις εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ νὰ κατανοήσῃ ὁποῖον ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπισκέψεως τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου πρὸ τριετίας.

Ἓν τῶν μεγίστων μελημάτων της ἑλληνικῆς πολιτικῆς, ἀποβλεπούσης εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ, εἶνε ἡ σύνταξις καὶ ὀργάνωσις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἂς λάβωσι τὴν πρωτοβουλίαν ἐν τῇ γενναίᾳ ταύτῃ ἐθνικῇ ἐργασίᾳ πρῶτοι οἱ Ἁγιορεῖται πατέρες, κατανοοῦντες τὴν μεγάλην αὐτῶν ἐθνικὴν ἀποστολήν, ἂς συνεργασθῶσι χριστιανικώτατα, ἂς διαχειρισθῶσι σκοπιμώτατα τὰ οἰκονομικὰ αὐτῶν, ἂς τελειοποιήσωσι τὴν Ἀθωνιάδα Σχολήν, ὅπως ὠνειροπόλησεν αὐτὴν καὶ ἐπί τινα καιρὸν ὠργάνωσεν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ἔστωσαν δὲ βέβαιοι, ὅτι τὸ φῶς τῆς ἐθνικῆς Πίστεως καὶ Ἰδέας, κατερχόμενον ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω, θέλει ἐκλάμψῃ, φωτίσῃ καὶ θερμάνῃ ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον. Δέον νὰ ἐγρηγορῶμεν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, καὶ πρῶτον αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες Μοναχοί, οἱ κρεῖττον ἡμῶν γινώσκοντες τὰ πράγματα. Ἤκουσα πολλάκις ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ὅτι δὲν ὑπάρχει πραγματικὸς κίνδυνος καταχτήσεως. Τὸ μέγιστον τῶν ἐπιχειρημάτων εἶνε, ὅτι οἱ μὲν Ἕλληνες ἀριθμοῦσι δέκα ἑπτὰ ψήφους ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνάξει, τρεῖς δὲ μόνον οἱ Σλαῦοι. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἂς μὴ μᾶς ἐπαναύῃ! Ἐὰν οἱ ἐγκατασταθέντες ἐπὶ τῶν διαφόρων Σκητῶν, τῶν μέχρι τοῦδε ἀνηκουσῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς Μονάς, ζητήσωσι νὰ διεκδικήσωσι πλήρη αὐτοτέλειαν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ἀντιπροσωπείαν δ' ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνάξει, ἐν τοιαύτῃ περιστάσει τί ποιητέον; Θ' ἀναγνωρίσωμεν ἐπιβαλλόμενα διὰ τῆς βίας νέα πραξικοπήματα καὶ τετελεσμένα γεγονότα, ὅπως ὑπεκύψαμεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν τῷ ἐκλαυϊσμῷ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἡ ἀρετὴ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν κεῖται ἐν τῇ προνοίᾳ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς προνοητικοὺς εὐνοεῖ ἡ τύχη. Τουτων οὕτως ἐχόντων, καλεῖται ὁ ἑλληνικὸς κόσμος νὰ μεριμνήσῃ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς ἀκροπόλεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ ἀντὶ εὐτελεστάτων θυσιῶν καὶ ἀγώνων δυνάμεθα νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν. Προσοχὴ μὴ καταστήσωμεν αὐτὸ ἐξ ἡμετέρας ὑπαιτιότητος ῥωσσικὸν Γιβραλτάρ. Ἡμεῖς ἐσόμεθα οἱ ὑπαίτιοι τῆς τοιαύτης καταστροφῆς, οὐ μόνον οἱ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκτὸς αὐτοῦ διαβιοῦντες.

Καταπαύω ἐνταῦθα τὴν διάλεξίν μου περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τοῦ προπυργίου

τούτου τῆς Μακεδονίας. Εὔχομαι ἡ φωνή μου ν' ἀπηχήσῃ, οἱ δὲ λόγοι μου νὰ μελετηθῶσιν. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν! «Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος!»...

Καὶ ἤδη περατῶν τὴν διάλεξίν μου ἀποστέλλω τοὺς ἀσπασμούς μου πρὸς τοὺς φρουροὺς καὶ θεματοφύλακας τῶν ἱερῶν κειμηλίων, ἅτινα τοῖς ἐνεπιστεύθησαν αἱ παρελθοῦσαι γενεαί. Ἔχετε σθένος, πεποίθησιν, ἐπὶ τὴν ἁγιότητα τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ ἀγῶνος, τοῦ ὁποίου ἐτάχθητε ἀντιπρόσωποι. Μὴ σᾶς παραπλανήσωσι τὰ ἐπίγεια πάθη καὶ τὰ ἀξιώματα, ἀγωνισταὶ τῆς ὀρθοδοξίας! Μὴ σᾶς ἐπηρεάσωσιν αἱ βέβηλοι ὑποσχέσεις! Μὴ σᾶς πτοήσῃ τὸ κοσμικὸν μεγαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγκατέστη ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν ἡ ἀλαζονεία τῶν ἐπηλύδων. Εἴσθε μικροὶ καὶ ἀνίσχυροι, ἀλλ' ἡ ἰδέα, ἣν ἐκπροσωπεῖτε, εἶνε μεγάλη! Αὕτη ἂς σᾶς φωτίζῃ, ἂς σᾶς ἐμπνέῃ, ἂς σᾶς ἐνισχύῃ! Ἐν τῇ ἀφοσιώσει ὑμῶν πρὸς τὰ πάτρια, ἐν τῇ φρουρᾷ τῶν ἐμπιστευθέντων ὑμῖν ἱερῶν κειμηλίων, ἀναλογίζεσθε πάντοτε, ὅτι εἶνε ἀνατεθειμένη εἰς ὑμᾶς ἡ περιφρούρησις ἑνὸς τῶν μεγίστων κειμηλίων τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, τῆς μακεδονικῆς χώρας. Εἶνε αὕτη ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως εἶνε τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀκρόπολις τῆς Μακεδονίας.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΟΓΔΟΗ

Κύριοι, συμβαίνει ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν ὅ τι καὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀτόμων. Ἕκαστον ἄτομον τιμᾶται ἢ ἀγαπᾶται, ἐμπνέει τὴν δέουσαν ἐμπιστοσύνην, καθ' ὅσον ἐργάζεται ἐπιτυχῶς καὶ σκοπίμως. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν. Οἱ ἐργαζόμενοι λαοί, οἱ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, προκαλοῦσι δικαίαν ἐμπιστοσύνην, λαμβάνοντες κατ' ἀναλογίαν τὴν δικαίαν μερίδα ἐν τῇ τραπέζῃ τῆς Ἱστορίας. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν ἱστορίαν μακροχρόνιον, ἡ ὁποία μᾶς διδάσκει τοῦτο· καὶ ἐν τούτοις, κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὰ διδάγματά της. Σιωπῶμεν, ἀπρακτοῦμεν, ἐνῷ οἱ περίοικοι καταβάλλουσι πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ μᾶς ὑποσκελίσωσι, δημιουργοῦντες διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διαθέτουσι, συναρωγοὺς καὶ συμμάχους μεταξὺ τῶν ξένων, οἵτινες μέχρις ἐσχάτων ἠγνόουν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομά των. Κατὰ πόσον τοῦτο ἀληθές, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπ' ἐσχάτων ἐργασίας τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, ἥτις οὐ σμικρὸν κατώρθωσε νὰ ἐξεγείρῃ τὸ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐνδιαφέρον τῶν ξένων, ἀναγνωριζόντων οὕτως ἢ ἄλλως τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἐφημερὶς βιενναία, τέως μετὰ περιφρονήσεως γράφουσα περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικῶν δικαίων, ἔν τινι τῶν τελευταίων αὐτῆς φύλλων, ἀφορμὴν λαμβάνουσα ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου Διαλέξεων, ἐσχολίασεν αὐτὰς μετὰ περισσῆς ἀναγνωρίσεως τῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅστις περισσότερον κατενόησε καὶ ὑπεστήριξε κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐν Μακεδονίᾳ, εἶνε ὁ διάσημος

Γερμανὸς συγγραφεὺς Μὰξ Νορδάου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς πρώτης τοῦ νέου ἔτους γράψας τὰ ἑπόμενα βαρυσήμαντα περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας.

«Ἡ Μακεδονία, λέγει πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἔχει καὶ Βουλγάρους κατοίκους. »Βεβαίως· ἀλλ᾽ οὗτοι οὔτε τὴν πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελοῦσιν ἐκεῖ, οὔτε »τὸ σπουδαιότατον λόγῳ πολιτισμοῦ στοιχεῖον. Πρὸς τοῖς Βούλγαροις ζῶσιν ἐν »Μακεδονίᾳ καὶ Σέρβοι καὶ Βλάχοι καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Τοῦρκοι, πρὸ πάντων δὲ Ἕλ»ληνες, οἵτινες μέχρι τοῦδε διετέλεσαν οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ »ἐκείνῃ.

«Ἡ Βουλγαρία, ἡ Ρωμουνία, ἡ Σερβία δύνανται νὰ ὑπάρχωσι, χωρὶς νὰ κατέ»χωσι τὰν Μακεδονίαν ἢ μέρη αὐτῆς, οἱ Ἀλβανοὶ οὐδὲν ἀκόμη ἔχουσιν ὡρισμένον »πρόγραμμα διὰ τὴν Μακεδονίαν. Διὰ τὴν Τουρκίαν τὸ μακεδονικὸν ζήτημα δὲν »εἶνε ἐθνικόν, ἀλλ᾽ εἶνε πολιτικόν. Διὰ μόνον τοὺς Ἕλληνας εἶνε ζήτημα ζωῆς ἢ »θανάτου, ἂν ἡ Μακεδονία διασωθῇ εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Οὐδεὶς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ »Χερσονήσῳ ἀμφιβάλλει, ὅτι ἐὰν ἡ Μακεδονία διανεμηθῇ, ἐὰν περιέλθῃ εἰς τὴν »Βουλγαρίαν, ἢ λάβῃ τὴν αὐτονομίαν, καὶ καταστῇ δευτέρα Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, »ταχέως μέλλουσα νὰ λάβῃ τὴν τύχην τῆς πρώτης, οἱ νέοι κύριοι ἐν ταῖς ὑποτε»ταγμέναις αὐτοῖς χώραις θὰ καταπιέσωσι διὰ σιδηρᾶς χειρὸς πάσας τὰς ἄλλας ἐκεῖ »ἐθνικότητας, πλὴν τῆς ἰδίας αὐτῶν. Διότι πολὺ εὐαίσθητοι δέν εἶνε οἱ λαοὶ τῆς »Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.... Διὰ τοὺς Ἕλληνας πᾶσα ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικὴ »μεταβολή, μὴ ἱκανοποιοῦσα δαψιλῶς τὰ ἱστορικὰ αὐτῶν δικαιώματα, θὰ ἰσοδυνά»μει πρὸς βιαίαν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν χώρᾳ, ἥτις πρὸ εἰκοσιπενταετίας »ἔτι οὐδέποτε εἶχε γνωρίσῃ ἄλλην γλῶσσαν, ἄλλην Ἐκκλησίαν, ἄλλο Σχολεῖον, »ἄλλην μόρφωσιν καὶ ἡμέρωσιν ἢ τὴν ἑλληνικήν. Ἀλλ᾽ ἡ ἀπώλεια τῆς Μακεδονίας »θὰ ἦτο σχεδὸν ἀνήκεστον τραῦμα εἰς αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον, ὅπερ δὲν «θὰ ἠδύνατο ν᾽ ἀναπτυχθῇ, οὐδὲ ἴσως νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρόν, ἂν »ἠναγκάζετο νὰ παραιτηθῇ, μὴ μόνον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Μικρᾷ «Ἀσίᾳ καὶ βορειοανατολικῇ Ἀφρικῇ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ σπου»δαιοτάτου μέρους τῆς ἐν Εὐρώπῃ συνεχοῦς ἑλληνικῆς χώρας...»

Καὶ τί ἄλλο βροντοφωνεῖ ἀπὸ τοσούτου ἤδη καιροῦ ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία, προκαλοῦσα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας τὴν προσοχὴν τοῦ Πανελληνίου;

Σχολιάζων τὸ μακεδονικὸν ἄρθρον τοῦ ἐπιφανοῦς Γερμανοῦ κοινωνιολόγου ὁ ἐν Βιέννῃ ἀνταποκριτὴς τῆς ἀγγλικῆς «Σημαίας» σημειοῖ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑπόμενα: «Ὀλίγη δόσις φαντασίας ἀπαιτεῖται, ὅπως προμαντεύσῃ τις, ὅτι ἂν ἡ Μα»κεδονία ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Τουρκίας, αἱ ἡμέραι τοῦ ἐν Κωνσταντι»νουπόλει Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τουτέστι τῆς μὴ ρωσσικῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ »Χερσονήσῳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, θὰ εἶνε ἠριθμημέναι. Μετὰ τῆς ἐξαφανίσεως δὲ »τοῦ Ἑλληνισμοῦ, περιωρισμένου νῦν σχεδὸν εἰς μόνην τὴν ἐπιρροὴν τῆς Οἰκουμενι-

»κῆς Ἐκκλησίας, ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία, καθὼς καὶ ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία, ἡ »Ρωμουνία καὶ τὸ Μαυροβούνιον θὰ καθίσταντο ἁπλῶς ρωσσικαὶ ἐπαρχίαι».

Οὕτω κρίνουσιν ἔγκριτοι Εὐρωπαῖοι περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος. Πλεῖστοι ὑπέροχοι ἄνδρες εἶνε διατεθειμένοι ν' ἀμυνθῶσιν ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τῆς σλαυϊκῆς ἐπιβουλῆς, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡμεῖς ἐντεῦθεν νὰ τοὺς ἐνισχύσωμεν· ἐνισχύομεν δ' αὐτοὺς μόνον ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Τοιαύτη ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος: Ἐργασία, ἐργασία, ἐργασία! Μόνον ὁ στρώνων τὴν τράπεζαν καὶ τρώγει. Ἐργαζόμενοι, ἀγωνιζόμενοι, θὰ ἐκτιμηθῶμεν καὶ θὰ ἐνισχυθῶμεν.

Μετὰ τὴν προεισαγωγὴν ταύτην, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς συμερινῆς διαλέξεώς μου. Πρόκειται περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς Μακεδονίας.

Μέχρι τοῦδε σᾶς ὡμίλησα περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, περὶ τῶν γενομένων ἐνεργειῶν πρὸς προσηλυτισμόν, ἢ μᾶλλον πρὸς ἐθνικὴν ἀλλαξοπιστίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Σᾶς εἶπον διὰ μακρῶν ποία εἶνε ἡ σημασία τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐπαναλαβὼν πολλάκις, ὅτι ὁ δεσπόζων τῆς Μακεδονίας δεσπόζει τῆς Ἑλλάδος. Δεν εἶνε δυσχερὲς τοῦτο· ἀρκεῖ νὰ ρίψῃ τις τὸ βλέμμα του ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης διὰ νὰ πεισθῇ. Ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ τὸ κέντρον καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἐὰν ἄρα περιέλθῃ αὕτη εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων, ἀπόλλυται ἀνεπιστρεπτεί. Τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Νορδάου, ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἄνευ τῆς Μακεδονίας Ἑλληνισμὸς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Ὁ μεταβὰς εἰς Παρισίους ἔλαβεν ἴσως ἀφορμὴν νὰ γευθῇ πολλάκις ἐν τοῖς ἑστιατορίοις τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης περίεργον γλύκυσμα, ἀποτελούμενον ἐκ ποικίλων καὶ ἐκλεκτῶν ὀπωρικῶν. Σᾶς τὸ συνιστῶ, κύριοι, εἶνε ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις εὔγευστον. Παρίστησι πράγματι τὴν Μακεδονίαν. Δι' αὐτὸν ἴσως τὸν λόγον προκαλεῖ αὕτη τὴν ὄρεξιν τοσούτων ἰσχυρῶν τῆς Γῆς.

Οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης κέκτηται τοσαύτην ποικιλίαν φυλῶν καὶ λαῶν, ὅσον ἡ Μακεδονία· ἐν τούτοις παρὰ τὴν ποικιλίαν ταύτην ἐπικρατεῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός. Ἐπῆλθον ἀπ' αἰώνων πολλαὶ ἐπαναστάσεις καὶ ἐπιδρομαὶ ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, ἀλλ' ἐπικρατεῖ ὁ ἑλληνικὸς χαρακτὴρ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα.

Οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν Μακεδονίαν, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἰδίᾳ, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὴν καταπληκτικὴν ταύτην ποικιλίαν, ἥκιστα δὲ διατεθειμένοι νὰ γράψωσι τὴν ἀλήθειαν, παρέστησαν ψευδῶς ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτῶν τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων. Τινὲς τούτων, ὡς ὁ Βέλγης Λαβελαίη, ὅστις μόλις ἠρίθμησεν ἑξήκοντα πέντε χιλιάδας ἐν συνόλῳ Ἑλλήνων, ὁ Γίρετσιεκ, ὁ Κάνιτς, ὁ Κήντσιεφ εὗρον ἐπικρατοῦν τὸ σλαυοβουλγαρικὸν στοιχεῖον. Ὁ Γκόπτσεβιτς τοὐναντίον ἠρίθμησεν ἐν Μακεδονίᾳ μόνον Σέρβους, ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Βάϊγκανδ ἐξεπλάγη ἐκ τῆς πληθύος τῶν Ἀρωμούνων, ὡς μετεβάπτισε τοὺς Κουτσοβλάχους μας. Ἀλλ'

ἡ ὑπὸ τῆς ρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως ἀποσταλεῖσα Ἐπιτροπὴ εὗρεν ἐπικρατοῦν σλαυϊκόν τι στοιχεῖον πρὸς τῷ ἑλληνικῷ. Σημειωτέον ὅτι οἱ σλαυόφωνοι οὗτοι εἶνε ἑλληνομακεδονικῆς καταγωγῆς, πολλαὶ λέξεις τῶν ὁποίων ρίζας μὲν ἔχουσιν ἑλληνικάς, καταλήξεις δὲ σλαυϊκάς.

Αὐτὸς ὁ Γάλλος Βίκτωρ Μπεράρ, ὁ μεθ' ἱκανῆς ἀμεροληψίας μελετήσας τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, καίπερ μὴ ἀμφισβητῶν τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, οὐχ ἧττον περιορίζει αὐτὸν ἰδίᾳ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὰ πρὸς τὸ Αἰγαῖον παράλια αὐτῆς. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔγραψαν περὶ Μακεδονίας, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐμελέτησαν αὐτὴν μᾶλλον διὰ τῶν βιβλίων τῶν ξένων ἢ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ γνώσεων. Δυστυχῶς πολλὰς ἐκ τῶν συγγραφῶν τούτων συνέτρεξε καὶ τὸ Κράτος, ἴσως μὴ ὑπαρχουσῶν καλειτέρων. Ἔχομεν ἄρα καθῆκον, Κύριοι, καταβάλλοντες ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς θυσίας, νὰ μελετήσωμεν σοβαρῶς καὶ ἐπισταμένως τὰ κατὰ τὴν ἑλληνικωτάτην ταύτην χώραν, νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ νὰ καταστήσωμεν αὐτὴν γνωστὴν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Πρέπει νὰ κηρύξωμεν ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν δύναμιν τῆς ἀλυτρώτου πατρίδος, νὰ γνωρίσωμεν ἑπομένως καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ ἴδωμεν αὐτὴν δι' ἑλληνικῶν ὀφθαλμῶν καὶ οὐχὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ξένων.

Περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῶν Μακεδόνων σᾶς ὡμίλησα ἤδη καὶ ἐν προηγουμέναις διαλέξεσιν. Ὀφείλω καὶ πάλιν νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι ὁ χαρακτὴρ οὗτος διατηρεῖται μέχρι τῆς σήμερον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁ αὐτός, ὁποῖος ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἐὰν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ φυλετικὴ σύστασις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ φυσικοῦ περιέχοντος, τὸ φυσικὸν περιέχον τῆς Μακεδονίας ἐκπροσωπεῖ ἰσχυρότατον ἐθνικὸν παράγοντα, ἀπαραμίλλως ἐκδηλωθέντα ἐν τῇ φυσιολογικῇ συστάσει τοῦ μακεδονικοῦ ὀργανισμοῦ. Τὸ περιέχον, ἄρα ἡ μακεδονικὴ χώρα, εἶνε ἁδρότατον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἡ γεωγραφικὴ σύστασις τῆς χώρας εἶνε ἀξιολογωτάτη, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ γεωγραφικὴ τοποθεσία. Ὑψηλὰ ὄρη, πεδιάδες, καταλλήλως διακοπτόμεναι ὑπὸ ὀρέων ἢ ὑπὸ ποταμῶν, ἀπέραντος παραλία, προσφυέστατα βλέπουσα πρὸς τὴν Ἀνατολήν, τοιαύτη ἡ Μακεδονία. Εἶνε πλουσιωτάτη εἰς μεταλλεῖα καὶ καρποφόρους γαίας· τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα ἔσχον ἀείποτε μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐν αὐτῇ ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία, ἡ ἐμπορία καὶ ἡ βιομηχανία. Ἐπὶ τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας τῶν Ρωμαίων διὰ τῆς περιωνύμου ἐκείνης Ἐγνατίας ὁδοῦ, τῆς ὁποίας λείψανα ἐπισώζονται μέχρι σήμερον, ἦτο ἡ γέφυρα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τοιοῦτο περιέχον δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ παραγάγῃ ἰσχυρὸν λαόν, καὶ τοιοῦτος ἐπιφαίνεται ὁ Μακεδὼν μέχρι τῆς σήμερον. Αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι αἱ μεγάλαι ἐπιδρομαὶ καὶ διασταυρώσεις τῶν ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον καταλαβουσῶν τὴν χώραν ταύτην λαῶν, δὲν ἠλλοίωσαν τὸν ἀρχέγονον τῶν κατοίκων χαρακτῆρα. Τὸ

ἑλληνικὸν αἷμα ἐπικρατεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, εἴτε καθαρὸν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις τῶν πραγματικῶν Ἑλλήνων, εἴτε ἀνάμικτον ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῶν μιξελλήνων Σλαύων.

Τοιοῦτος ἐξεδηλώθη ἐν ταῖς ἱστορικαῖς περιπετείαις ὁ ἑλληνικώτατος τῶν κατοίκων αὐτῆς χαρακτήρ· συνθετικός, δημιουργικός. Τοιαύτη χώρα ἦτο πρωρισμένη νὰ παραγάγῃ τὸν ὕπατον τῶν φιλοσόφων, τὸν Ἀριστοτέλη, καὶ τοσούτους μεγάλους πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ στρατηγούς, τὸν Φίλιππον, τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον.

Ὡς σᾶς ἔλεγον ἤδη, αἱ μακροχρόνιοι φυλετικαὶ ἐπιδρομαί, εἰ καὶ ἠλλοίωσαν τὸν μακεδονικὸν ὀργανισμὸν κατὰ πρῶτον, ἐν τούτοις σὺν τῷ χρόνῳ ἀφωμοιώθησαν οἱ ἐπιδραμόντες, οὕτω δὲ ἐπῆλθεν ὁ ἐξελληνισμὸς αὐτῶν κατ' ἀνάγκην, καὶ ὡς γνωρίζετε, τοιοῦτόν τι δὲν ἐτελέσθη μόνον ἐν Μακεδονίᾳ ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου· ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ ὅπου ἀλλοῦ ἐπέδραμον οἱ βάρβαροι κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Ἀδιστάκτως ἰσχυρίζομαι σήμερον, ὅτι ὁ προεξάρχων φυλετικὸς χαρακτὴρ ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ὁ ἑλληνικός, οὐδ' εἶνε δυσχερὴς ἡ ἀντίληψις τοῦ φαινομένου τούτου. Σᾶς φέρω παράδειγμα τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ παλαιοτάτη αὕτη μακεδονικὴ αὐτόπολις ἐξηκολούθησε διὰ τῶν αἰώνων διατελοῦσα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἑλληνικὴ πόλις, διότι καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτῆς καὶ ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ διευθύνουσα κοινωνικὴ τάξις ἦσαν ἑλληνικά. Παρὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐξ Ἱσπανίας ἐλθόντων Ἑβραίων, ἀφαιρουμένων τούτων, ἡ πόλις εἶνε ἑλληνικωτάτη. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα, διότι δὲν κυβερνῶσι πάντοτε οἱ ἀριθμοὶ τὸν κόσμον ἀλλ' ἡ ἰδέα, τὰ αἰσθήματα, αἱ ἐθνικαὶ παραδόσεις.

Αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης χρῶνται συνήθως τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐν ταῖς κοινωνικαῖς αὐτῶν σχέσεσιν. Ἀκόμη δὲ περισσότερον ἐκδηλοῦται τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι τῆς Μακεδονίας, Μοναστηρίῳ, Σερβίοις, Καστορίᾳ, Βερροίᾳ, Σέρραις, Νιαούστῃ, Κοζάνῃ, Καβάλλᾳ, Δράμᾳ Ξάνθῃ κλπ. Πανταχοῦ ὁ πληθυσμὸς εἶνε ἑλληνικός. Ἐν ἁπάσαις ταύταις ἐπικρατεῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ὅπως θ' ἀποδείξω παρακατιὼν ἐν τοῖς γράμμασιν, ἐν ταῖς τέχναις, ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ἐν τῇ βιομηχανίᾳ.

Ὅπως καὶ ἄλλοτε σᾶς εἶπον, ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς συμποσοῦται εἰς δύο ἑκατομμύρια. Ἐκ τούτων, ἀφαιρουμένων 300 χιλιάδων κατοίκων τῆς λεγομένης Παλαιᾶς Σερβίας, Σέρβων καὶ Ἀλβανῶν, τῶν τελευταίων τούτων ὁσημέραι ἐξαπλουμένων, ὑπολείπεται πληθυσμὸς ἐν τῇ λοιπῇ Μακεδονίᾳ ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ ἑπτακοσίων χιλιάδων ψυχῶν, δηλαδὴ ἐν ταῖς Γενικαῖς Διοικήσεσι Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης καὶ τῇ ὑποδιοικήσει Σερβίων. Ἐκ τούτων εἰς ἑπτακοσίας χιλιάδας ὑπολογίζονται οἱ Ἕλληνες μετὰ τοῦ ὁμαίμονος κουτσοβλαχικοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ὁποίου τυγχάνει μὲν ἐν μέρει μιξελληνικὴ ἡ γλῶσσα, ἑλληνολατινική, οὐχ ἧττον ἐπικρατεῖ καθ' ὅλας

αὐτοῦ τὰς σχέσεις ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα, ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρ, ἁγνότατα ἑλληνικὰ ἤθη καὶ παραδόσεις.

Ἂν ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς δικαιοῦται νὰ καυχᾶται διὰ τοὺς μεγάλους αὐτοῦ ἐθνικοὺς εὐεργέτας, μεταξὺ τούτων πρωτοστατοῦσι κατ' ἀρχὴν οἱ λεγόμενοι Κουτσόβλαχοι: ὁ Στουρνάρης, ὁ Τοσίτσας, ὁ Σίνας, ὁ Δούμπας, ὁ Ἀβέρωφ καὶ ἄλλοι, εἴτε τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης, εἴτε τῶν λοιπῶν Κοινοτήτων. Ἐπιθυμεῖτε ἀποδείξεις τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν Κουτσοβλάχων τούτων; Ἰδοὺ τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Ἀκαδημία, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὸ Μετσόβειον Πολυτεχνεῖον, τὸ Στάδιον, ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, τὸ Ἀβερώφειον καὶ τόσα ἄλλα. Ἐρωτήσατε οἱονδήποτε Ἕλληνα τῆς Αἰγύπτου, ἵνα σᾶς εἴπῃ ὁπόσα ἔπραξεν ἀγαθὰ ὑπὲρ τοῦ τόπου τούτου ὁ Μετσοβίτης Ἀβέρωφ. Ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ πολιτικὴ εὗρεν ἐπιφανῆ αὐτῆς λειτουργὸν τὸν ἐκ Καλαρρυτῶν Ἰωάννην Κωλέττην, ἡ δὲ ποίησις τὸν ἐκ Συρράκου Γεώργιον Ζαλοκώσταν, Κουτσοβλάχους. Κουτσόβλαχοι καταριθμοῦνται μεταξὺ τῶν ἐπισημοτάτων Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν, τῶν πρὸ τῆς Παλιγγενεσίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀγωνισαμένων, καὶ μόνον ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς πλαστογράφους τῆς Ἱστορίας, ὅπως πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ πρώην Ρωμοῦνος ὑπουργὸς Δόκτωρ Ἰστράτης, νὰ γράφωσι καὶ νὰ λέγωσιν ἐν ἐπιστημονικαῖς συνελεύσεσιν ἀκατανόητα παραδοξολογήματα, ὁποῖα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα, ἅτινα ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω:

«... Ὁσάκις οἱ Ρωμοῦνοι ἀφέθησαν ἐν εἰρήνῃ, ἐπεζήτησαν νὰ διακριθῶσιν ἐν τῷ »ὡραίῳ πεδίῳ τῶν ἐπιστημῶν. Οὕτω γνωρίζομεν τὸ σπουδαῖον μέρος, ὅπερ διεδρα»μάτισαν εἰς πᾶν εἶδος ἀνθρωπίνης μορφώσεως. Δὲν θ' ἀναφέρω ἢ τὰ ὀνόματα τοῦ »Νικολάου Μελέσκου... (ἕπονται καὶ ἄλλα ρωμουνικὰ ὀνόματα) τοῦ Μπότσιαρη, »τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Βλαχοπούλου καὶ ἄλλων, οἵτινες πάντοτε ἀπέδειξαν τὸ »ὑπέροχον τῆς ἡμετέρας φυλῆς». Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ γελάσητε, διότι ἐγράφησαν καὶ παρὰ Σλαύων καὶ ἄλλαι τερατωδέστεραι ψευδολογίαι, αἵτινες καὶ ἀπεπλάνησαν εὐπίστους τινὰς Εὐρωπαίους.

Αἱ ἑπτακόσιαι αὗται χιλιάδες Ἑλλήνων καὶ Κουτσοβλάχων διατελοῦσιν ἐγκατεσπαρμέναι καθ' ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν. Ὅ,τι δὲ ἄξιον λόγου καὶ σημαῖνον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐκπροσωπεῖται ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τούτου.

Ὁ μωαμεθανικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας ὑπολογίζεται εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας. Ὡς θὰ παρατηρήσω βραδύτερον, ὁ πληθυσμὸς οὗτος κατὰ μέγα μέρος εἶνε ἰθαγενής, μικροῦ μόνον μέρους καταγομένου ἐξ Ἀσίας. Ἐκ τῶν ἰθαγενῶν οἱ μὲν εἶνε Ἕλληνες, οἱ δὲ λοιποὶ Σλαῦοι, Βούλγαροι καὶ Σέρβοι. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις καὶ Ἑβραῖοι Μωαμεθανοὶ περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας, οἱ λεγόμενοι ἐν Θεσσαλονίκῃ Ντουνμέδες. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Μακεδονίας, κατ' ἐξοχὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ πλεῖστον ἐγκατεστημένοι, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντακοσχιλίους, ὀλιγώτερον δὲ ἐκπροσωποῦνται ἄλλαι φυλαί, οἷοι οἱ Ἀλβανοί, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Ἀθίγγανοι.

Τοιαύτη ἐν ἀμεροληπτῳ ἀκριβείᾳ ἡ φυλετικὴ κατατομὴ ἐν Μακεδονίᾳ. Ὡς κα-

τανοεῖτε ἐκ τῶν ἀριθμῶν, προεξάρχει τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Κατ' ἐξοχὴν δὲ τοῦτο συμβαίνει, ὅπως σᾶς εἶπον, ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς παραλίαις.

Ἤδη ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἴπω τινὰ καὶ περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ, ἐξ οὗ θὰ κατανοήσητε καὶ πάλιν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ εὑρίσκονται οἱ Ἕλληνες. Ἐκ τούτων ἀντιπροσωπεύεται ἡ τάξις τῶν ἐπιστημόνων, τῶν μεγάλων κτηματιῶν, τῶν ἐμπόρων, τῶν βιομηχάνων καὶ τῶν γεωργῶν. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀνήκει μέγα μέρος τῆς ἐγγείου κτήσεως τῆς Μακεδονίας. Οἱ Μωαμεθανοὶ εἶνε ἐπίσης μεγάλοι γαιοκτήμονες, δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ στρατιῶται. Οἱ Σλαῦοι Μακεδόνες, Βούλγαροι καὶ Σέρβοι εἶνε ποιμένες καὶ γεωργοί, μικρέμποροι καὶ ἀγωγιᾶται. Ἡ δὲ ἐμπορικὴ αὐτῶν ἐνέργεια εἶνε ἐλαχίστη. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶνε ἔμποροι καὶ χρηματισταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἐργάται. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ κατ' ἐξοχὴν πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ὀφείλω ἐπίσης νὰ προσθέσω, ὅτι μέγα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου ἐν Βιέννῃ, Βουδαπέστῃ καὶ πολλαῖς πόλεσι τῶν παραδουναβίων καὶ τῶν τοῦ Αἵμου χωρῶν διεξάγεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν μακεδονικῶν Διοικήσεων Σερβίων, Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης ἔχει ὡς ἑξῆς:

Διοίκησις Σερβίων.— Ἐν αὐτῇ κατοικοῦσι κατὰ τοὺς ἀκριβεστάτους ὑπολογισμοὺς περὶ τὰς διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας, ἐξ ὧν 240 χιλιάδες Ἕλληνες, 10 δὲ χιλιάδες μόνον Μωαμεθανοί, καὶ οὗτοι ἐν ταῖς πόλεσι Σερβίων καὶ Γρεβενῶν.

Γενικὴ Διοίκησις Θεσσαλονίκης.— Ἐν αὐτῇ κατοικοῦσι περὶ τὰς 250 χιλιάδας Ἑλλήνων· ἐπίσης διακόσιαι χιλιάδες ἐν τῇ **Γεν. Διοικήσει τοῦ Μοναστηρίου.**

Ὅτι δὲ οἱ ἑλληνικοὶ οὗτοι ἀριθμοὶ εἶνε ἀκριβέστατοι, τὰ μάλιστα δὲ ἐξωγκωμένοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν ἀμφισβητούντων τὴν διοίκησιν ταύτην Ρωμούνων καὶ Βουλγάρων, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω τὰ ἑπόμενα, ἅτινα, ἀντιγράφω ἐκ μακροῦ λόγου τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ρωμούνου Ὑπουργοῦ κ. Χάρετ, ἀνακοινώσαντος αὐτὰ εἰς τὴν ρωμουνικὴν Βουλὴν περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐν τῇ Γενικῇ Διοικήσει Μοναστηρίου:

«Ἔχω στατιστικὰς σημειώσεις διὰ τὴν περιφέρειαν Μοναστηρίου. Εὑρίσκω λοιπόν, ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ὑπάρχουσιν 24 ρωμουνικὰ σχολεῖα, 366 ἑλληνικά, 45 σερβικὰ καὶ 245 βουλγαρικά. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ διδασκάλων ἑκάστου σχολείου ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὅρον 1 καὶ 1]4 διδάσκαλοι ἐπὶ ἑκάστου σχολείου, ἐν τοῖς σερβικοῖς 1 3]4, ἐν τοῖς βουλγαρικοῖς σχολείοις 3 διδάσκαλοι ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου σχολείου... Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις εἶνε κατὰ μέσον ὅρον 37 δι' ἕκαστον σχολεῖον, ὁ τῶν Σέρβων 25, ὁ τῶν Βουλγάρων 38· ἐν τοῖς ρωμουνικοῖς σχολείοις οἱ μαθηταὶ μόλις ἐξικνοῦνται εἰς τοὺς 17, δηλαδὴ μόλις τὸ ἥμισυ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων.

«Ἐν τῷ ρωμουνικῷ λυκείῳ τοῦ Μοναστηρίου ὑπάρχουσιν 20 καθηγηταί, ἐν τῷ

ἑλληνικῷ 10, ἐν τῷ σερβικῷ γυμνασίῳ 7, ἐν τῷ βουλγαρικῷ λυκείῳ 8. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν τῷ ἑλληνικῷ λυκείῳ ἕκαστος καθηγητὴς ἐργάζεται κατὰ μέσον ὅρον 19 1/2 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, ἐν τῷ σερβικῷ 16, ἐν τῷ βουλγαρικῷ 22, ἐν δὲ τῷ ρωμουνικῷ μόλις 10...».

Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ Μοναστηρίου, τοῦ ὁποίου τὸν ἔκπαλαι ἑλληνικὸν χαρακτῆρα διαμφισβητεῖ ὁ Πανσλαυϊσμός, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω τὸ ἑπόμενον σημείωμα, τὸ ὁποῖον ἔλαβον πρὸ ὀλίγου ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Καταδείκνυται καὶ πάλιν πῶς ἑρμηνεύουσιν, ἢ μᾶλλον πῶς παραποιοῦσιν οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ τὰ πράγματα. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ σημειώματος τούτου θ' ἀποδείξῃ περιτράνως κατὰ πόσον ἡ ὀνομασία «Βιτώλια», δι' ἧς καλοῦσι τὸ Μοναστήριον, εἶνε σλαυϊκῆς προελεύσεως:

«Πολλοὺς πολλάκις ἠκούσαμεν νὰ διατείνωνται, ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως Μοναστηρίου [Μπιτώλια] εἶνε σλαυϊκή, οὐδεὶς ὅμως κατώρθωσε νὰ προσδιορίσῃ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως μετὰ δικαιολογητικοῦ τινὸς ὅπως δήποτε τῆς γραμματικῆς των ἐννοίας ἢ τῆς ἱστορίας των γεγονότος. Πάντες παραδέχονται σιωπηρῶς ὡς σλαυϊκὴν τὴν λέξιν καὶ μόνον ἕνεκα ἐλλείψεως ἐπιχειρήματος τὴν φήμην ταύτην καταρρίπτοντος. Μετ' ἀρκετῆς δόσεως ὀπισθοβουλίας οἱ ἑκάστοτε τὴν χώραν ταύτην γεωγραφικῶς καὶ ἐθνολογικῶς μελετήσαντες Εὐρωπαῖοι ἐπιστήμονες παρέκαμψαν τὸν σκόπελον τοῦτον, τοῦτο μὲν ὅπως μὴ καταφανῇ τὸ ἀκατάρτιστον καὶ ἡ περὶ ἣν ἀσχολοῦνται ἐπιστήμην γυμνότης, τοῦτο δὲ ἵνα ἀρέσωσι τοῖς πάτρωσι τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, παρ' ὧν, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα πρακτόρων καὶ καθαρῶν προπαγανδιστῶν, μίσθαρνοι ἀπεσταλμένοι τυγχάνουσιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιστήμης. (Weigand et Cie etc).

«Καθ' ὃν χρόνον ἡλώθη ἡ πόλις αὕτη ὑπὸ τῶν Τούρκων, συνέκειτο τὸ πλεῖστον ἐκ μοναστηρίων παρθένων καὶ γυναικῶν· τοῦτο τοὐλάχιστον διδασκόμεθα ἔκ τε τῆς ἱστορίας καὶ τῆς παραδόσεως, ἡμετέρας καὶ τουρκικῆς. Πρὸ τῆς ἁλώσεως ἀκόμη εἶχε διαταχθῆ ὁ Τοπὰλ Τζὰκ Ἀγᾶς νὰ προσβάλῃ τὸ «Κηζλὰρ Μοναστηρὶ» (Μοναστήριον Παρθένων)· ἀμαχητεὶ ἡ πόλις παραδίδεται καὶ ἐγνώσθη δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὰς προϊσταμένας ἀρχὰς ἡ ἅλωσις· κατὰ τὴν ὀνομασίαν δὲ τῆς ἁλωθείσης πόλεως τὸ πιθανώτερον εἶνε, ὅτι ἐγένετο χρῆσις τῆς ἀραβικῆς λέξεως «μπετοὺλ» = παρθένος καὶ οὐχὶ τῆς ἀντιστοίχου τουρκικῆς λέξεως «κηζλὰρ» καὶ τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον εἶνε ἤδη ἀναμφισβήτητον, ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι, καὶ πρὸ πάντων οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι, παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου διαταγὰς τῶν Ὑπουργείων, ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ ποιοῦνται κατὰ κόρον χρῆσιν λέξεων ἀραβικῶν. Ὅθεν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν τὴν κακὴν πρόθεσιν νὰ δυσαρεστήσωμεν τοὺς ὀργιάζοντας πανσλαυϊστάς, δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν «μπετοὺλ μοναστηρὶ» ἀντὶ «κηζλὰρ μοναστηρὶ» καὶ ἐλευθέρως ὅλως ν' ἀναγάγωμεν τὸ ὄνομα «Μπιτώλια» εἰς ἀραβικὴν παραγωγήν».

Ὑπερτεροῦμεν μεγάλως καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς παιδείας· ἰδοὺ αὐθεντικὸς πίναξ τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως τῆς Μακεδονίας:

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Ἑλληνικῶν Σχολείων, διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, μαθητῶν καὶ μαθητριῶν

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Καζάδες (Ἐπαρχίαι)	Ἑλλ. σχολεῖα, διδάσκαλοι, διδασκάλισσαι, μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι												Σύνολον		
	Γυμνάσια			Δημοτ. καὶ ἀστυκὰ σχολεῖα			Γραμματοδιδα-διδασκαλεῖα			Παρθεναγωγεῖα καὶ νηπιαγωγ.					
	Γυμνάσια	Καθηγηταὶ	Μαθηταὶ	Μαθηταὶ	Διδάσκαλ.	Μαθηταὶ	Σχολεῖα	Διδάσκαλ.	Μαθηταὶ	Σχολεῖα	διδασκάλισσαι	Μαθήτριαι	τῶν σχολείων	Διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν	μαθητῶν καὶ μαθητριῶν
Καζᾶς Θεσσαλονίκης	1	15	138	20	31	1542	17	11	144	8	23	1456	46	86	3583
» Γεβγελῆς....	..	..	...	14	19	599	13	13	242	3	3	283	30	35	1126
» Δοϊράνης....	..	..	...	3	4	125	6	6	125	1	2	135	10	12	385
» Λαγκαδᾶ....	..	..	...	11	18	824	11	11	228	7	9	887	29	38	1939
» Στρωμνίτσης	..	..	..	10	16	663	9	9	224	3	4	390	22	29	1277
» Κασσάνδρας.	.	..	...	30	42	1768	18	19	489	7	7	715	55	68	2972
» Γεννιτσῶν...	..	..	...	18	24	697	8	8	185	4	4	352	30	36	1234
» Βερροίας.....	..	.	...	12	25	1319	23	23	505	4	8	368	39	56	2192
» Αἰκατερίνης.	..	..	...	14	22	1198	13	13	267	4	4	523	31	39	1988
» Βοδενῶν.....	..	..	...	10	20	822	15	15	333	2	2	186	27	37	1341
» Βελεσιῶν....	..	..	...	1	2	45	...	...	....	1	1	58	2	3	103
» Σερρῶν.......	1	8	87	20	32	1624	33	37	1000	16	24	1347	70	101	4058
» Δεμὶρ-Ἰσσὰρ καὶ	..	..	...	10	23	1090	15	15	363	10	12	525	35	50	1978
» Νευροκοπίου [Με-	..	..	...	1	2	45	3	4	115	2	2	70	6	8	230
» Ζίχνης [λελίκου	..	..	...	21	31	1888	19	19	445	13	15	757	53	65	3090
Δράμας [Καβάλλας	..	..	...	25	43	1920	3	6	91	10	16	670	41	65	2681
Σύνολον......	2	23	225	220	384	16169	209	215	5061	95	136	8722	526	728	30177

ΝΟΜΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Καζάδες (Ἐπαρχίαι)	Γυμνάσια	Καθηγηταὶ	Μαθηταὶ	Μαθηταὶ	Διδάσκαλ.	Μαθηταὶ	Σχολεῖα	Διδάσκαλ.	Μαθηταὶ	Σχολεῖα	διδασκάλισσαι	Μαθήτριαι	τῶν σχολείων	Διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν	μαθητῶν καὶ μαθητριῶν
Καζᾶς Πελαγωνίας	1	6	50	7	14	1169	21	23	716	7	12	1070	38	55	3005
» Περλεπὲ.........	..	..	...	1	1	30	4	4	95	1	1	40	6	6	165
» Πρισπῶν καὶ [Ἀ-	..	..	...	14	22	1183	15	16	397	7	10	690	36	48	2270
» Μογλενῶν [χρίδος	..	..	...	17	23	1105	8	8	225	3	3	135	28	34	1465
» Καστορίας.....	..	..	...	55	71	3482	63	65	1685	13	14	740	131	152	5907
» Κορυτσᾶς........	..	..	...	16	27	1760	1	1	20	5	7	180	22	35	2560
» Ἐλασσῶνος.....	..	..	...	17	27	838	11	11	233	3	4	190	31	42	1261
» Σερβίων καὶ Κοζάν	1	5	46	5	16	966	19	19	522	5	11	809	30	51	2343
» Σισσανίου καὶ Σι-	2	9	215	17	31	1675	10	10	310	9	12	825	38	62	3025
» Γρεβενῶν [ατίστης	..	..	...	11	16	1037	15	15	345	1	1	70	27	32	1452
Σύνολον........	4	20	314	160	248	13245	166	172	4548	54	77	5382	384	517	23456

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν πραγματικῶν δεδομένων περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀριδήλως καταφαίνεται, ὅτι οὗτος ὑπερτερεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, οὐ μόνον ὑπὸ ἀριθμητικήν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πνευματικήν. Ἵνα περιορισθῶ εἰς τὰ σύγχρονα, ἡ ἱστορία τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν ΙΘ'. αἰῶνα εἶνε ἱστορία ἑλληνική. Τοῦτο ἤδη ἀπέδειξα διὰ τῆς στατιστικῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὡς τὸ ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐπικρατεῖ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅ περ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπεύει τὴν ἑλληνικὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, ἀριθμεῖ ἐν Μακεδονίᾳ 23 Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπάς, τὰς ἑπομένας: 1) Θεσσαλονίκης, 2) Ἀρδαμερίου, 3) Κασσανδρείας, 4) Ἱερισσοῦ, 5) Πολυανῆς, 6) Σερρῶν, 7) Δράμας, 8) Ξάνθης, 9) Κορυτσᾶς; 10) Βεῤῥοίας, 11) Σισανίου, 12) Ἐλασσῶνος, 13) Γρεβενῶν, 14) Καστορίας, 15) Ἀχρίδος, 16) Πελαγωνίας, 17) Στρωμνίτσης, 18) Μελενίκου, 19) Βοδενῶν, 20) Μογλενῶν, 21) Δεβρῶν, 22) Σερβίων καὶ Κοζάνης, καὶ 23) Νεβροκοπίου.

Βουλγαρικαὶ δὲ εἶνε ἐν συνόλῳ πέντε: 1) Βιτωλίων, 2) Σκοπείων, 3) Νευροκόκου, 4) Στρωμνίτσης καὶ 5) Μελενίκου.

Δύο δὲ μόναι σερβικαί, καὶ αὗται ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: 1) ἡ τῶν Σκοπείων καὶ 2) ἡ τῆς Ρασκοπρισρένης.

Πάντα ταῦτα τὰ στατιστικὰ δεδομένα τῆς καθόλου ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τί ἄλλο μαρτυροῦσι παρὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ; Καὶ ἐν τούτοις οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν, χυδαίως παραποιοῦντες τοὺς ἀριθμούς, προσπαθοῦσι παντὶ τρόπῳ νὰ δημιουργήσωσι σλαυϊκὸν ζήτημα ἐν Μακεδονίᾳ, καθιστῶντες μετ' αὐτῆς ὑπόδουλον καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, διότι τοῦτο εἶνε τὸ ἀπώτατον πρόγραμμα τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ.

Τοιαύτη εἶνε, Κύριοι, ἡ σύγχρονος κατάστασις τῆς Μακεδονίας. Καθώρισα τὰ κατ' αὐτὴν ἀμεροληπτως καὶ ἐν εἰλικρινείᾳ, φρονῶν πάντοτε, ὅτι ἡ μὲν πλάνη παρέρχεται καὶ διαλύεται, ἐνῷ ἡ ἀλήθεια θριαμβεύει.

Τελευτῶν τὴν σημερινὴν διάλεξίν μου, ἐπαναλαμβάνω: ἡ Μακεδονία ἦτο, εἶνε καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ἔσται ἑλληνική, ἀρκεῖ ν' ἀγωνισθῶμεν ἐντίμως ἐργαζόμενοι. Εἶνε ἀληθές, ὡς καὶ πρότερον ἔλεγον, ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ κατέλιπεν ἴχνη τινὰ ἐπὶ τοῦ φυλετικοῦ χαρακτῆρος τῶν Μακεδόνων· ἀλλ' ὑπὸ τὴν θαυματουργὸν καὶ δημιουργικὴν ἐνέργειαν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας τὰ ἴχνη ταῦτα ὁσημέραι ἐκλείπουσι καὶ ἀπόλλυνται. Παρὰ τὰ διατιθέμενα αὐτῶν ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ μέσα, οὐδὲν ἄξιον λόγου κατώρθωσαν αἱ προσηλυτιστικαὶ προπαγάνδαι. Καὶ κατέστη μὲν ἐπί τινα χρόνον ἡ Μακεδονία παρομοία πρὸς τὸν θαλάσσιον θεὸν Γλαῦκον, ὅστις, καθ' ἃ διηγεῖται ὁ Πλάτων, παρεμορφώθη ὑπὸ ποικίλων φυσικῶν παλιντροπιῶν, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐνέργεια θέλουσιν ἀποκαθάρη τὸ μακεδονικὸν σῶμα ἀπὸ πάντα τὰ φύκη τῆς μακροχρονίου παραμορφώσεως. Ἀφ' ἡμῶν πρωτίστως, Κύριοι, ἐξαρτᾶται νὰ πράξωμεν τοῦτο.

Ὁ ἀγὼν εἶνε κοινός, πανελλήνιος. Ἡ Ἐκκλησία, τὸ Σχολεῖον, ἡ ἑλληνικὴ Πολιτεία ἂς ἁμιλληθῶμεν ἐν τῇ μεγαλοπράγμονι ταύτῃ ἐργασίᾳ. Ἔχομεν καθῆκον, συνετῶς καὶ σκοπίμως πολιτευόμενοι πάντες, νὰ προφυλάξωμεν ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ὡς ἐβροντοφώνησε κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ὁ Μὰξ Νορδάου, ὡς ἐπανειλημμένως εἶπον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἡ ἀπώλεια τῆς Μακεδονίας ἔσται καταστροφὴ καὶ ὑποδούλωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἐργαζώμεθα καὶ γρηγορῶμεν!

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΕΘΝ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

κ. Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ

ΙΑ΄.

Σπουδαῖον εἶνε νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα τὸ μακεδονικὸν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων. Ἀτυχῶς ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ ζήτημα εἶνε λίαν πολύπλοκον, οὐχὶ τοσοῦτον ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὅσον ὡς πρὸς τὸν τρόπον καὶ τὴν μέθοδον τῆς δράσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν αὐτῷ ἀπέναντι τῆς Τουρκίας. Ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τὸ ζήτημα εἶνε ἁπλοῦν, συνιστάμενον ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει συμφέρον νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι διὰ πολέμου καὶ οἱασδήποτε ἄλλης ἐνεργείας κατὰ τῆς Τουρκίας διευθυνομένης. Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα δὲν εἶνε ζήτημα ὁρίων, ὅπως τὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, ἀπαιτοῦν ἄμεσον καὶ κατεπείγουσαν λύσιν, ἀλλ' εἶνε ζήτημα ἐθνικόν, οὗ ἡ λύσις συνδέεται μετὰ τῆς τοῦ ὅλου ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἐν ὅσῳ δὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, τοὐλάχιστον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, δὲν περιστρέφεται μόνον καὶ ἐπιτοπίως περὶ Ἕλληνας καὶ Τούρκους, ὡς πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἀμφισβητοῦντα πρὸς τὸ ἑλληνικὸν τὴν μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ τουρκικοῦ καθεστῶτος ἐν Μακεδονίᾳ ὑπεροχὴν καὶ ἐπισπεύδοντα μάλιστα τὴν κατάλυσιν ταύτην, ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν συμφέρον ἔχει νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου διὰ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν ἀνταπαιτητῶν, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον πολεμοῦσα μόνη κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἐργαζομένη οὕτως ἐμμέσως μετὰ τῶν ἀπαιτητῶν. Ἡ τοιαύτη ἁπλότης τοῦ ζητήματος κατ' οὐσίαν εἶνε τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα τῆς ὁριστικῆς κατ' οὐσίαν ἐπ' ἐσχάτων λύσεως τοῦ κρητικοῦ ζητήματος. Τὸ ζήτημα τὸ κρητικόν, πρὶν ἢ λυθῇ ὅπως ἐλύθη, δεινῶς περιέπλεκε κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τρόπον τοῦ ἐνεργεῖν τὴν ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι ἀπέναντι τῆς Τουρκίας θέσιν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κρητικὸν ζήτημα ἦτο στοιχεῖον διηνεκοῦς, ρήξεως καὶ κατ' οὐσίαν ἐμπολέμου καταστάσεως μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος. Ὁ τοιοῦτος δὲ χαρακτὴρ τοῦ ζητήματος, ὑποχρεῶν τὴν Ἑλλάδα νὰ διεξαγάγῃ πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, οὐχὶ ἁπλῶς ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ παρὰ τὸν Ὄλυμπον, πανταχοῦ δηλαδή, ὅπου ἦν μᾶλλον εὐπρόσβλητος εἰς τὸν Τοῦρκον, ἐξετίθει λίαν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ θέσιν αὐτῆς. Μέγα εὐτύχημα ἦτο, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ὅτι ὁ τουρκο-ελληνικὸς πόλεμος ἔληξε χωρὶς νὰ λάβῃ εὐρείας διαστάσεις. Ἡ Ἑλλὰς ἐπολέμησε κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως ἢ νὰ πολεμήσῃ χάριν τῆς Κρήτης, θέτουσα ἑαυτὴν ἐν τῷ δεινῷ διλήμματι ἢ διὰ τῆς παρὰ τὸν Ὄλυμπον ἥττης ν' ἀπολέσῃ τὴν Κρήτην, ἢ διὰ τῆς παρὰ τὸν Ὄλυμπον νίκης καὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Κρήτης νὰ παράσχῃ πολιτικῶς, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον στρατιωτικῶς, ἀφορμὴν εἰς τοὺς Σλαύους νὰ ἐπεμβῶσιν εἰς τὴν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ἔριδα, πατοῦντες ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ τοῦ πτώματος τῆς ἡττημένης Τουρκίας. Οἱαδήποτε μακρὰ διάρκεια τοῦ πολέμου, ἐξασθενοῦσα καὶ Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα, θὰ ἦτο νίκη καὶ θρίαμβος τοῦ Σλαυϊσμοῦ.

Καὶ ὅμως ἡ Ἑλλὰς ἐν πλήρει συνειδήσει καὶ τοῦ δεινοῦ τοῦ διλήμματος καὶ τοῦ ἐντεῦθεν κινδύνου ἔδει νὰ πολεμήσῃ καὶ ἐπολέμησεν ἕνεκεν ὑψίστων ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ ὑψίστης ἐθνικῆς ἀνάγκης τὸν δικαιότατον καὶ ἐθνικώτατον καὶ ἀναγκαιότατον τῶν πολέμων; ὡς πρὸς τὰ αἴτια καὶ τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια, ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν ἐγένετο ὁ πόλεμος (μὴ ἐξεταζομένου ἐνταῦθα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διεξήχθη ὁ πόλεμος). Μέγα δὲ εὐτύχημα ἦν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τοῦ πολέμου τούτου καὶ τῆς ὅλης πολιτικῆς κρίσεως, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς τολμηρᾶς πρωτοβουλίας αὐτῆς ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν Κρήτῃ, ἐπῆλθεν ἡ κατ' οὐσιαν ὁριστικὴ λύσις τοῦ ζητήματος. Διὰ τῆς τοιαύτης λύσεως τοῦ κρητικοῦ ζητήματος, ἥτις, ἐπαναλαμβάνομεν, ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς τολμηρᾶς ἐθνικῆς ἐνεργείας τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἠλευθερώθη μόνον ἡ Κρήτη· δὲν ἠμείφθησαν μόνον αἱ θυσίαι καὶ οἱ ἀγῶνες οἱ ἡρωϊκοὶ ὁλοκλήρου αἰῶνος· δὲν ἡνώθη ἁπλῶς κατ' οὐσίαν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἡ μεγάλη καὶ ἔνδοξος νῆσος, ἀλλὰ καὶ ἔληξε μεγάλη περίοδος ἐθνικῶν ἀγώνων, τοῦ παρελθόντος τῆς ἐπὶ αἰῶνας μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πάλης, καὶ ἤρξατο νέα περίοδος ἐθνικῶν ἀγώνων, ἐν ᾗ ἡ Ἑλλὰς ἐλευθερώτερον δύναται νὰ κινηθῇ. Ἐν ὅσῳ ὑπῆρχε κρητικὸν ζήτημα ἐκκρεμές, οὐδεμία ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας συνεννόησις πολιτική, ἀλλ' οὐδὲ γνησίως ὁμαλὴ κατάστασις πραγμάτων. Ὁ κρητικὸς ἀγὼν ἀπετέλει, οὕτως εἰπεῖν, τμῆμα τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ἐν ᾧ ἡ Ἑλλὰς μόνον πολέμιον εἶχε τὴν Τουρκίαν. Νῦν δέ, ὅτε νέοι ἐφάνησαν πολέμιοι τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἡ ἐξακολούθησις τῶν παραδόσεων τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1821 διὰ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας δεινῶς περιέπλεκε τὴν θέσιν αὐτῆς. Σήμερον εὐτυχῶς διὰ τῆς λύσεως τοῦ κρητικοῦ ζητήματος λύεται πᾶς ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν λογαρια-

σμὸς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τουρκικὴ ἀρχὴ εἶνε ἀναγκαία μᾶλλον ἢ ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα καὶ δύναται ἡ Ἑλλὰς ν' ἀφήσῃ ἡσύχως τὰ ἐνταῦθα συμφέροντα αὐτῆς εἰς τὴ φυσικὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων. Τὸ ζήτημα τῆς Ἠπείρου εἶνε ἤδη λελυμένον εὐρωπαϊκῶς καὶ δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀφορμὴν συγκρούσεως μεγάλης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Καὶ ἐνταῦθα ἡ προσοχὴ τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ στραφῇ μᾶλλον κατὰ φιλοδόξων ἐξωτερικῶν ἢ κατὰ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς. Πᾶσα ἡ νέα αὕτη κατάστασις τῶν πραγμάτων μετὰ τὸν πόλεμον καθίστησιν ὁμαλωτέραν τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι. Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει συμφέρον νὰ πολεμήσῃ ἐν Μακεδονίᾳ ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ παρὰ τὸ οὐσιῶδες τοῦτο πλεονέκτημα ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένη ἀπέναντι τῆς Τουρκίας πολλῶν καὶ σπουδαίων ἔτι δυσχερειῶν.

ΙΒ΄.

Ἡ κατάστασις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων, ὅσον λυπηρὰ καὶ ἂν κριθῇ ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν, δὲν δύναται νὰ ἐπιφέρῃ σύγκρουσιν ἑλληνοτουρκικὴν ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἐν Μακεδονίᾳ κοινὸς ἐχθρὸς Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, ἰδίᾳ τῶν Ἑλλήνων, πολλῷ δεινότερος τοῦ Τούρκου, ἀπειλῶν οὐχὶ τὴν εὐημερίαν τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλὰ δύναται ἡ Ἑλλὰς νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Τουρκίας ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι; Καὶ τοῦτο εἶνε ἀδύνατον· οὔτε εἰς τὴν Τουρκίαν, οὔτε εἰς τὴν Ἑλλάδα συμφέρει τὸ τοιοῦτον ὑπὸ καθολικωτέραν ἔποψιν. Ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται ν' ἀσφαλίσῃ ἐπ' ἄπειρον διὰ τῆς συμμαχίας αὐτῆς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν μετὰ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως. Ἀλλ' οὔτε ἡ Τουρκία δύναται χάριν τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος συμμαχίας νὰ μεταβάλῃ ἐπ' ἐλάχιστον τὴν ἐν Μακεδονίᾳ θέσιν αὐτῆς. Ἄλλως τε πραγματικὴν καὶ πρακτικὴν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν ἡ ἑλληνοτουρκικὴ συνεννόησις, ἀφοῦ εἰς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἔχουσι διαφέρον καὶ μεγάλαι εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις, καθ' ὧν δὲν δύναται ἡ Ἑλλὰς νὰ συνταχθῇ μετὰ τῆς Τουρκίας, καθ' ἣν περίπτωσιν ἤθελεν ἔλθῃ αὕτη εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνας. Οὕτω δὲ ἡ ἁπλότης καὶ ἡ ὁμαλότης τῆς ἀπέναντι τῆς Τουρκίας θέσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι λαμβάνει ἁπλῶς χαρακτῆρα ἀρνητικόν. Δὲν ἐπιβάλλει δῆλον ὅτι ἐχθρικὴν θέσιν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἀλλ' οὔτε πάλιν παρέχει ἔδαφος καὶ βάσιν ἐνεργείας καὶ συμπράξεως πρὸς λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων. Ἄλλως τε ἡ Μακεδονία διὰ τὴν Τουρκίαν δὲν ἔχει τὴν σημασίαν καὶ τὸ διαφέρον, ἅπερ ἔχει διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα δὲ ὑπολανθάνει καὶ σοβαρὸς κίνδυνος ὡς πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Τί μέλλει γενέσθαι, ἂν ἡ Τουρκία κατ'

ἀρχὴν παραδεχθῇ τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας; Βεβαίως, ἅπαξ ἀφαιρουμένη τὴν ἄμεσον αὐτῆς ἀρχὴν ἐπὶ τὴν χώραν, οὐδὲν ἔχει συμφέρον νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων, οὐδὲ ἰδιάζουσαν νὰ δείξῃ μέριμναν ἐν τῇ διοργανώσει τῆς μελλούσης αὐτονόμου ἐπαρχίας, ἵνα μὴ οἱ Ἕλληνες ἀδικηθῶσιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Οὐδὲν λοιπὸν θετικὸν συμφέρον συνδέει Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλος κίνδυνος, ἧττον μὲν πιθανός, ἀλλ' οὐχὶ ἀδύνατος, παρεμφερὴς πρὸς τὴν πρότερον δημιουργηθεῖσαν κατὰ τὸ 1886 κατάστασιν καὶ δυνάμενος νὰ προκαλέσῃ καὶ σύγκρουσιν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος.

Πολλάκις ἐν τῷ παρελθόντι παρέστησαν αἱ βουλγαρικαὶ ἐφημερίδες ὥς τι λίαν πιθανόν, νὰ εἰσβάλῃ ἐπὶ τέλους εἰς Μακεδονίαν βουλγαρικὸς στρατός, ἀλλὰ συγκαταθέσει (ἐννοεῖται, λίαν ὅμως ἐλαστικῶς παρεχομένης, ὑπὸ ἔποψιν βουλγαρικήν, ἐννοίας εἰς τὴν συγκατάθεσιν ταύτην) τῆς Τουρκίας καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν χώραν ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ἐν ὀνόματι τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ Σουλτάνου. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ἡ θέσις ἡμῶν εἶνε ὑποδεεστέρα ἀπέναντι τῆς Τουρκίας τῆς Βουλγαρίας ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν, κατὰ τοῦτο ὅτι οἱ Βούλγαροι ἔχουσιν ἡγεμόνα ὑποτελῆ τῷ Σουλτάνῳ, ὁ δὲ δειλὸς καὶ ἐφεκτικὸς χαρακτὴρ τοῦ Σουλτάνου οὐχ ἅπαξ δυστυχῶς ἀπεδείχθη, ὅτι ἐν ἀνάγκῃ ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἢ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων καὶ ἀρκεῖ ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, καταλαμβάνων τὴν Μακεδονίαν, νὰ κηρύττῃ αὐτὸν κυρίαρχον ἑαυτοῦ καὶ ἡ χώρα νὰ ὑπόκηται κατὰ τύπους εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, ἵνα θυσιάσῃ πᾶσαν τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων. Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι δὲν θεωροῦμεν τὴν περιπέτειαν ταύτην λίαν πιθανήν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάντῃ πάντως ἀπίθανον. Τί δὲ μέλλει γενέσθαι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει; Δὲν θὰ περιέλθωμεν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας εἰς ἣν θέσιν καὶ εἰς τὰ 1886 καὶ ὑπὸ ὅρους δυσμενεστέρους, νὰ πολεμήσωμεν δηλαδὴ κατ' αὐτῆς ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς ὑπ' αὐτῆς ταύτης θυσιαζομένης ἐξουσίας αὐτῆς ἐν Μακεδονίᾳ; Ἐκεῖνο, ὅπερ δέον νὰ ἐξάρωμεν ἐνταῦθα, εἶνε ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ πολλὴ σημασία εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ σύμπτωσιν τῶν τουρκικῶν καὶ ἑλληνικῶν συμφερόντων, οὐδὲ πρέπει νὰ συνηγορῶμεν ὑπὲρ τῆς διαιωνίσεως τῆς τουρκικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἀρχῆς, νομίζοντες ὅτι ἡ Τουρκία φροντίζει περὶ Μακεδονίας ὅσον ἡμεῖς, οὐδ' ὅτι ἡ διαιώνισις τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ἐγγύησις ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ Τουρκία τό γε νῦν δὲν εἶνε ἀπολύτως κυρία τῶν τυχῶν τῆς Μακεδονίας. Ἐκ περισσοῦ ἡ τῆς Τουρκίας ἄμεσος ἐν Μακεδονίᾳ ἀρχὴ ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἐπιβλαβέστατον εἰς ἡμᾶς, ὅτι χωρίζει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἀσπόνδων πολεμίων ἡμῶν, χωρὶς νὰ ἐξασφαλίζῃ ἡμᾶς ἐναντίον τοῦ Σλαυϊσμοῦ. Πολλῷ λυσιτελέστερον καὶ πρακτικῶς τελεσφορώτερον θὰ ἦτο συνεννόησις καὶ σύμπραξις ἐν Μακεδονίᾳ μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ἐγχωρίου τουρκικοῦ στοιχείου ἐν τῷ παρόντι καὶ τῷ μέλλοντι ἢ συνεννόησις καὶ σύμπραξις μεταξὺ ἑλληνικῆς καὶ τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

ΙΓ΄.

Πολλῷ σπουδαιοτέρα καὶ ὑπὸ πραγματικὴν καὶ ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν εἶνε ἡ συνεννόησις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ρωμουνίας. Ἡ μετὰ τῆς Ρωμουνίας συμμαχία τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὅλως φυσικὴ καὶ λογική, ἕλκουσα τὴν ἀρχὴν ἐκ γεωγραφικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν λόγων, δημιουργούντων πολιτικὸν δεσμὸν καὶ συνάφειαν μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ἀπολύτως στερεόν. Ρωμοῦνοι καὶ Ἕλληνες δὲν ἔχουσι συμφέροντα συγκρουόμενα τοπογραφικῶς, διότι χωρίονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ μεγάλου πρὸς ἀμφοτέρους κατὰ βάθος ἐχθρικοῦ στοιχείου, ἐννοοῦμεν τοῦ σλαυϊκοῦ. Ἐθνογραφικὴ δὲ σύγκρουσις πραγματικὴ καὶ σοβαρὰ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ, διότι δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν Θράκῃ, οὔτε ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνογραφικὸν ζήτημα μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, ἔχον μεγάλην ροπὴν ἐπὶ τὴν πολιτικὴν θέσιν ἀμφοτέρων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Τὸ λεγόμενον κουτσοβλαχικὸν ζήτημα στερεῖται κατὰ βάθος πάσης ὑποστάσεως ἐθνογραφικῆς πολιτικῆς καὶ ἂν εἶχεν ἔτι, εἶνε τοσοῦτον μικρὸν καὶ ἀσήμαντον ἀπέναντι τῶν μεγάλων κοινῶν συμφερόντων τῶν δύο κρατῶν, ὥστε οὐδ' ἐλάχιστον δύναται νὰ βαρύνῃ τὴν πλάστιγγα. Ἡ Ρωμουνία οὐδὲν καθ' ἑαυτὴν ζητεῖ νὰ διεκδικήσῃ ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ συμφέρον της τὸ ἀπόλυτον εἶνε νὰ μὴ σχηματισθῇ πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως κράτος μέγα σλαυϊκόν, ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Αἰγαίου, μειοῦν σημαντικῶς τὴν ὑλικὴν καὶ πολιτικὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, παραδίδον ταύτην εἰς τὴν σλαυϊκὴν ἐπικράτησιν καὶ περισφίγγον τὸ ρωμουνικὸν στοιχεῖον ἑκατέρωθεν ἐν μέσῳ δύο δεινῶς πιεζόντων αὐτὸ σλαυϊκῶν δυνάμεων. Τὸ σχέδιον τῆς ὑπὸ ἓν στέμμα ἑνώσεως Βουλγαρίας καὶ Ρωμουνίας, δι' οὗ ὁ Σταμπούλωφ διενοήθη ἢ ὑπεκρίθη νὰ λύσῃ τὸ ἡγεμονικὸν ζήτημα τῆς Βουλγαρίας, ὅτε δὲν ὑπῆρχεν ἡγεμὼν ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ θρόνου, ἦτο ἐκ τῶν πολιτικῶν ἐκείνων τεχνασμάτων, δι' ὧν ἡ δῆθεν ἀντιρρωσσικὴ Βουλγαρία ἤθελε νὰ ἐκμεταλλευθῇ πολιτικῶς καὶ ἠθικῶς τὴν ἀντιρρωσσικὴν Εὐρώπην διὰ πάσης θεμιτῆς καὶ ἀθεμίτου θεατρικῆς ἐκπλήξεως, κατ' ἐπιφάνειαν ἀντιρρωσσικῆς. Συμφέρον οὐσιῶδες καὶ ἀπόλυτον τῆς Ρωμουνίας εἶνε ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν περιστολὴ τῆς χωριζούσης αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος Βουλγαρίας καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν αὔξησις τῆς ἀντιβουλγαρικῆς Ἑλλάδος, ἐν βαθμῷ ἐννοεῖται μὴ ἐκμηδενίζοντι ἐντελῶς τὴν Βουλγαρίαν. Συνελόντ' εἰπεῖν, κεφάλαιον τῆς ρωμουνικῆς ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ πολιτικῆς εἶνε χωρισμὸς τῆς Ρωμουνίας ἀπὸ μεγάλης Ἑλλάδος διὰ μικρᾶς Βουλγαρίας. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀμυντικὴ συμμαχία μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ρωμουνίας εἰς τὸ παρακωλῦσαι τὴν βουλγαρικὴν ἐπικράτησιν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ εἶνε φυσικὸν ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων θέσεως καὶ διὰ τοῦτο εἶνε ἀδιάλυτον, ἐν ὅσῳ τοὐλάχιστον ὑπάρχει Βουλγαρία, ζητοῦσα ἐπέκτασιν ὑπέρμετρον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ ἐν τῇ ρωμουνικῇ αὐτῇ Δομβρούτσῃ.

Ἄλλη συμμαχία καὶ ἐν Θράκῃ καὶ πρὸ πάντων ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ἡ μετὰ τῆς μεγάλης δυνάμεως τῆς Αὐστρίας. Καὶ αὕτη ἡ συμμαχία, γενικῶς καὶ πρεπόντως καταρτιζομένη, δύναται νὰ καταστῇ στερεωτάτη, ἅτε βασιζομένη ἐπὶ ἀμοιβαίων συμφερόντων ἀμοιβαίων ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, τῆς τε γεωγραφικῆς καὶ πολιτικῆς καὶ ἐθνογραφικῆς προερχομένων. Γεωγραφικῶς ἡ Αὐστρία ἔχει μέγιστα συμφέροντα ἐμπορικὰ ἐν Μακεδονίᾳ, ἔχει δὲ καὶ συμφέροντα μεγάλα ἀμυντικῆς φύσεως, φύσεως δηλονότι μὴ ἐπιτρεπούσης εἰς τὴν Αὐστρίαν νὰ ἀνέχηται τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπικράτησιν πολιτικῆς ἀντιαυστριακῆς, ἀντιγερμανικῆς καὶ κατ' οὐσίαν ῥωσσικῆς. Εἶνε δὲ γνωστὸν ἱστορικῶς, ὅτι εἰς τὰ 1878 τὴν μεγίστην ἀντίδρασιν κατὰ τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἀντέταξε καὶ ἡ Αὐστρία, ἀπόλυτον ἀντιτάξασα ἄρνησιν εἰς οἱονδήποτε περὶ τοῦ ζητήματος συμβιβασμὸν εἰς τὸν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ μεταβάντα εἰς τὴν Βιέννην Ἰγνάτιεφ. Ἡ Αὐστρία, ὡς κράτος μὴ ἔχον ἰδίαν ἐθνικότητα καὶ μὴ ἐπιζητοῦν ἐπέκτασιν ἐθνογραφικήν, φύσει διάκειται εὐμενέστερον πρὸς τὰς δικαίας καὶ μετρίας ἐπὶ ἱστορικῶν καὶ ἐθνικῶν δικαιωμάτων στηριζομένας ἀξιώσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ εἰς ἐθνικάς, μᾶλλον δὲ φυλετικὰς ἀξιώσεις σλαυϊκὰς ἢ σερβικάς, κατ' οὐσίαν πανσλαυϊστικάς, ἀπειλούσας διὰ κατακλυσμοῦ πανσλαυϊστικοῦ τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ κράτος τὸ αὐστριακόν.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ αὐστριακὴ συμμαχία ἐν τῇ Μακεδονίᾳ θὰ ἐπέβαλλε τῷ Ἑλληνισμῷ καὶ θυσίας σημαντικὰς ὑπό τε ἐμπορικὴν καὶ καθόλου οἰκονομικὴν ἔποψιν καὶ ὑπὸ στρατιωτικὴν καὶ πολιτικήν, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶνε ἀναπόφευκτον καὶ τοιαύτη ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Σήμερον καὶ τὰ μεγάλα κράτη, τὰ ἔχοντα κοινὰ συμφέροντα, μόνον δι' ἀμοιβαίων παραχωρήσεων ὑπάρχουσι καὶ ζῶσιν. Ἄλλως δὲ οἱαδήποτε παραχώρησις καὶ θυσία πρὸς τὴν Αὐστρίαν, ὅσω μεγάλη καὶ βαρεῖα κἂν ᾖ, θὰ εἶνε μηδὲν ἢ ἐλάχιστον ἀπέναντι τῶν ἐκ τοῦ Σλαυϊσμοῦ κινδύνων. Συμμαχία μετὰ Ρωμουνίας καὶ Αὐστρίας εἶνε ἀπαραίτητοι βάσεις καὶ στοιχεῖα τῆς πολιτικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ καλλιεργηθῶσιν αἱ συμμαχικαὶ σχέσεις πρὸς ἀμφότερα τὰ κράτη μετὰ μεγάλου ζήλου, εἰλικρινείας καὶ σοβαρότητος· ἡ συμμαχία δὲ ἡ αὐστριακὴ ὡς καὶ ἡ ῥωμουνικὴ δὲν θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Θράκην, ἐν ᾗ ἡ μέλλουσα τύχη ἐπίσης μεγίστην κέκτηται σπουδαιότητα καὶ μέγιστον ἐνδιαφέρον καὶ πρὸς τὰ τρία κράτη. Ἀλλὰ καὶ ἡ συμμαχία αὕτη, ὅσον δήποτε σπουδαία κἂν ᾖ, οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίαν, ἂν δὲν στηριχθῇ ἐπὶ τῆς μόνης πραγματικῆς βάσεως τῶν συμμαχιῶν, ἤτοι ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς παρασκευῆς τῆς Ἑλλάδος.

ΙΔ΄.

Ἐρρέθη ὅτι ἡ Αὐστρία παρῄνεσε τῇ Ἑλλάδι νὰ ἔχῃ πάντοτε ἑτοιμοπόλεμον στρατόν, μικρὸν μὲν ἀλλὰ καλῶς ὠργανωμένον. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς συμβουλῆς ταύτης τὰ πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ διδάσκουσι καὶ κραυγάζουσι καὶ λέγουσιν ὅτι τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα τοῦ λοιποῦ θὰ λυθῇ διὰ τοῦ στρατοῦ, ἄν τε διὰ πολέμου λυθῇ τὸ ζήτημα μεταξὺ τῶν Μ. Δυνάμεων, ἄν τε δι' εἰρηνικῆς συνεννοήσεως καὶ συνόδων. Ἐν τῇ τραπέζῃ, περὶ ἣν θὰ συναχθῶσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων, εἴτε μετὰ πόλεμον εἴτε εἰρηνικῶς, ἵνα λύσωσι τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, θὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει οὐχὶ τοσοῦτον ἐθνογραφικοὶ λόγοι, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ στρα-

τιωτικὴ θέσις τῶν ἐνδιαφερομένων μικρῶν κρατῶν. Ἔχομεν δὲ πικρὰν πεῖραν τοῦ τοιούτου καὶ ἐκ τῆς βερολινείου Συνόδου. Πρὸ τῆς βερολινείου Συνόδου, διαρκοῦντος ἔτι τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, ἡ Ἀγγλία κατὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπ' αὐτῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν ὑπόσχεσιν ἠγωνίσθη ἐκ παντὸς τρόπου νὰ κωλύσῃ πᾶσαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον συμμετοχήν, παρέστησε δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἦτο περιττὴ καὶ ὅλως ἄσκοπος ἡ ἀνάμιξις αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον, διότι εἶπεν, ἐὰν μὲν νικήσῃ ἡ Τουρκία, οὐδεμίαν μὲν θὰ πορισθῇ ὠφέλειαν ἐκ τοῦ πολέμου, πολλὰς δὲ θὰ πάθῃ ζημίας, ἐὰν δὲ νικήσῃ ἡ Ρωσσία, ἐπειδὴ τὰ τῆς ὁριστικῆς διευθετήσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πολέμου θὰ ἐνεργηθῶσιν ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἑλλὰς καὶ χωρὶς νὰ πολεμήσῃ θὰ τύχῃ ἐκ μέρους τῆς Εὐρώπης ὅτι νῦν ἤθελε ζητήσῃ διὰ τῶν περιπετειῶν τοῦ πολέμου. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ πνεῦμα ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔπεισε τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐργασθῇ πρὸς παῦσιν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπαναστάσεως, εἰποῦσα ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ ὑπὸ εὐρωπαϊκῇ Συνόδου διευθετήσει τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς θὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἤπειρος, ὡσεὶ ἦσαν ἐν ἐπαναστάσει. Καὶ ὅμως τί ἐγένετο ἐν Βερολίνῳ; Ἡ Ἀγγλία ἠξίωσε μὲν παρὰ τῆς Συνόδου, ἵνα εἰσακουσθῇ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὐδὲν ἐνήργησε περὶ ἐκτάσεως ὁρίων, εἰς δὲ τὰς περὶ τούτου γενομένας παραστάσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ὑπόμνησιν τῶν προτέρων ὑποσχέσεων τῆς Ἀγγλίας ἐδόθη ἀπάντησις, ὅτι ἡ **Ἑλλὰς δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ ἐπέκτασιν ὁρίων, ἀφοῦ δὲν ἐπολέμησε.**

Ἡ ἐσχάτου κυνισμοῦ δόκισιν παρέχουσα αὕτη ἀγγλικὴ ἐν Βερολίνῳ ἀξίωσις εἶχε τοὺς λόγους αὐτῆς, τοὺς κατὰ βάθος οὐχὶ τοσοῦτον μισελληνικούς. Ἡ πολιτικὴ τῆς τότε ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τὰ ἄνωθι εἰρημένα, συνεδύαζε κατὰ βάθος τὸν φιλελληνισμὸν αὐτῆς πρὸς τὸν φιλοτουρκισμόν· καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐνόμιζεν ὅτι ἀνεστήλου τὸ τουρκικὸν κράτος ἐν Εὐρώπῃ, ἀσφαλίζουσα εἰς αὐτὸ τὸν Αἷμον καὶ ὅτι ἐν τῇ τοιαύτῃ Τουρκίᾳ ἠσφαλίζοντο καὶ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα τοῦ μέλλοντος, ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ἔπρεπε τὴν πρὸς βορρᾶν ἐνισχυμένην Τουρκίαν νὰ ἐξασθενοῖ πρὸς νότον διὰ σημαντικῆς ἐπεκτάσεως τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος πρὸς βλάβην τῆς Τουρκίας. Ἐξήνεγκον δὲ τότε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν ἄλλην γνώμην καὶ συμβουλὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι αὕτη κάλλιον θὰ ἐποίει ἄν, ἀντὶ ἐπεκτάσεως τῶν ὁρίων, ἐζήτει τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ νεωτέρα αὕτη δωρεὰ ἦτο τοσοῦτον δελεαστική, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἀείδιμος Τρικούπης ἐμέμψατο τοὺς τότε ἐν Βερολίνῳ ἀντιπροσωπεύοντας τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα, ὡς χάριν τοῦ ζητήματος τῶν ὁρίων θυσιάσαντας τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς δικαιωματικῶς ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἀνεγνωρισμένης προστασίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ ἀοίδιμος πολιτικὸς ἀνὴρ θὰ εἶχε μέγα δίκαιον, ἂν ἡ Ἑλλὰς ἦτο κράτος στρατιωτικῶς ἰσχυρῶς ὠργανωμένον, ἵνα ἀσκῇ πράγματι τὸ τοιοῦτο δικαίωμα, ἄλλως ἄνευ στρατοῦ ἤθελεν ἔχῃ χαρακτῆρα ὅλως ἰδανικὸν καὶ προτιμότερον πάντως ἦτο τὸ θετικὸν πλεονέκτημα τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ὁρίων. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μιᾷ καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ περιπτώσει ἡ ἔλλειψις ἰσχυρῶς ὠργανομένου ἑλληνικοῦ στρατοῦ περιώρισεν ἐν τῇ πραγματικότητι πᾶσαν κατ' ἀρχὴν καὶ γενικῶς ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος γενομένην ἀπόφασιν. Καὶ πόσον μὲν ἡ Ἑλλὰς τὰ ἐν Τουρκίᾳ δικαιώματα τοῦ καθολικοῦ Ἑλληνισμοῦ κατώρθωσε νὰ ὑπερασπίσῃ, μαρτυροῦσι τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν γενόμενα, ὡς καὶ ὁ διηνεκὴς πόλεμος, ὃν ἡ Τουρκία διεξάγει κατὰ τῶν προνομίων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Γένους ἐν τῷ κράτει αὐτῆς, τὸ δὲ ζήτημα τῶν

ορίων γινώσκομεν, ποίας περιπετείας διελθόν, ποῦ κατέληξε μεθ' ὅλας τὰς εὐμενεῖς πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαθέσεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ εὐμένεια τῆς Εὐρώπης καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν σημαίνει, μόνον δὲ διὰ στρατοῦ ἑλληνικοῦ δύναται νὰ φέρῃ καρπόν. Ἀδελφὰ καὶ συναφῆ πρὸς τὰ εἰρημένα ἔχομεν ν' ἀναμνήσωμεν καὶ τόδε, μαρτυροῦν τὴν τῶν εἰρημένων ἀλήθειαν:

Οἱ ἐν Βερολίνῳ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι, συνῳδὰ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας παραινεμένης προστασίας ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ ἠξίουν ἐξωδίκως παρά τισι τῶν ἐν τῇ Συνόδῳ ἵνα, ὅπως τῇ Αὐστρίᾳ ἐδόθη τὸ δικαίωμα τοῦ διὰ στρατιωτικῆς κατοχῆς εἰρηνεῦσαι τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, ὅμοιόν τι δοθῇ τῇ Ἑλλάδι δικαίωμα διὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Τίνα δὲ ἀπάντησιν ἔδωκεν ὁ ἀληθῶς φιλέλλην πολιτικός, πρὸς ὃν ἐλέγοντο ταῦτα; «Ἡ Αὐστρία ἔχει παρατάξῃ 180 χιλιάδας ἀνδρῶν περὶ τὰ σύνορα τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης. Ἂν ἔχετε καὶ ὑμεῖς στρατὸν τοιοῦτον, μηδένα ἐρωτήσατε, μηδενὸς τὴν ἄδειαν ζητήσατε. Καταλάβετε τὰς χώρας, περὶ ὧν λέγετε, διὰ τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ». Ὁσηδήποτε κατὰ τὰς περιστάσεις μεγάλη καὶ ἂν ᾖ ἡ εὐμένεια τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅρος πρώτιστος καὶ ἀπαραίτητος, ἂν μὴ τῆς γενέσεως, ἀλλὰ τῆς πρακτικῆς ἐνεργείας τῆς τοιαύτης εὐμενείας εἶνε ἡ καλὴ πολεμικὴ παρασκευή. Ἀλλὰ καὶ αἱ εἰδικώτεραι πολύτιμοι τῇ Ἑλλάδι ἐν τῷ μακεδονικῷ καὶ θρᾳκικῷ ζητήματι συμμαχίαι, τότε μόνον θὰ δύνανται νὰ ἔχωσι πρακτικήν τινα ἀξίαν, ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἔχῃ ἀξιόμαχον στρατιωτικὴν δύναμιν.

Ἄνευ τοιαύτης παρασκευῆς στρατιωτικῆς ἁπλῶς τὸ ὑποτιθέμενον τῶν συμμάχων συμφέρον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων μικρὰ δύναται νὰ παραγάγῃ ἀποτελέσματα. Εἶνε δὲ καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἄτοπον καὶ ἐθνικῶς ἀναξιοπρεπὲς νὰ προσδοκᾷ τις παρὰ συμμάχων ἄνευ ἰδίας παρασκευῆς. Καλόν, κάλλιστον χρῆμα ἡ συμμαχία, ἡ ἐρειδομένη ἐπὶ κοινότητος συμφερόντων· καὶ πρέπει ἄνευ προκαταλήψεων τοῦ παρελθόντος καὶ προλήψεων ἐθνικῶν καὶ ἄνευ πολλῶν θεωριῶν καὶ ἐπιδείξεων φιλοπατρίας παρενθύρσων, ἀτενίζοντες πρὸς τὰ πράγματα, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ πολιτικὴ σύνεσις καὶ προμηνία, μετὰ ψυχροῦ καὶ ἀπαθοῦς βλέμματος, νὰ καλλιεργῶμεν ὡς πολιτικὸν ἐθνικὸν κεφάλαιον τὰς πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἐπωφελεῖς συμμαχίας, ἀλλὰ καὶ χάριν τῶν συμμαχιῶν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν συμμαχιῶν νὰ προνοῶμεν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ὑμῶν ὡς δυνατὸν αὐτάρκους παρασκευῆς.

Καλὸν εἶνε μετὰ ζήλου καὶ δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας νὰ παρασκευάζωμεν δὲ πάλιν ἡμᾶς αὐτοὺς οὕτως, ὡς ἐὰν ἐκ τῶν συμμαχιῶν τούτων ἐξηρτᾶτο ἡ σωτηρία ἡμῶν, νὰ παρασκευάζωμεν δὲ πάλιν ἡμᾶς αὐτοὺς οὕτως, ὡσεὶ μηδὲν ἐμέλλομεν νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἐξ οἱασδήποτε συμμαχίας, ἀλλὰ τὰ πάντα εἴχομεν νὰ προσδοκῶμεν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν καὶ μόνων· συνδυάζοντες δὲ αὐτὰ ἀμφότερα νὰ ἔχωμεν ὡς μέγα ἀξίωμα τῆς μελλούσης ἡμῶν πολιτικῆς τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῆς ἀρχαιότητος παραδοθὲν ἡμῖν. «Συμμαχεῖν γὰρ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν τούτοις ἐθέλουσιν ἅπαντες, οὓς ἂν ὁρῶσι παρεσκευασμένους καὶ πράττειν ἐθέλοντας ἃ χρή».

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΑΙ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Οἱ Βούλγαροι, οἵτινες ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς περιφήμου συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου οὐδέποτε ἐπαύσαντο ὀνειροπολοῦντες τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐν αὐτῇ διαγραφομένης Μεγάλης Βουλγαρίας, ἤρξατο εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς συστάσεως τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας ἐργαζόμενοι πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ποθητοῦ ἐκείνου σχεδίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν ἀσθενεῖς καὶ ἀνίσχυροι εἰσέτι ἐν Μακεδονίᾳ, ἥτις παρίστα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χώραν ἑλληνικήν, προσεπάθησαν κατ' ἀρχὰς νὰ εἰσχωρήσωσι καὶ ἐγκαθιδρυθῶσιν ἐν αὐτῇ, μεταβάλλοντες διὰ τοῦ χρήματος ἢ διὰ τῆς βίας τὸν ἑλληνικὸν αὐτῆς πληθυσμὸν εἰς Βουλγάρους, ἀκολούθως δὲ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἵδρυσιν τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, τοῦ πανσλαυϊστικοῦ τούτου σχεδίου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐσύστησαν τότε ἐν Μακεδονίᾳ οἱ Βούλγαροι διὰ τῆς Ἐξαρχίας, βοηθουμένης ὑλικῶς τε καὶ ἠθικῶς ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, πολυάριθμα σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων μετ' οἰκοτροφείων ὧν τὸ σπουδαιότερον ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα οὐδὲ ἴχνος Βουλγάρου ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Οἱ εἰς τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα προσερχόμενοι τότε μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι εὕρισκον οὐχὶ μόνον δωρεὰν διδασκαλίαν, τροφήν, ἐνδύματα καὶ κατοικίαν, ἀλλὰ πολὺ συχνὰ καὶ χρηματικόν τι ἐπίδομα διὰ τοὺς ἀπόρους γονεῖς των, τοὺς ἀποστέλλοντας τὰ τέκνα των εἰς τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα. Διὰ τοῦ μέσου ἐκείνου κατώρθωσαν τότε οἱ Βούλγαροι νὰ προσελκύσωσι πολλοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίας εἰς τὰ σχολεῖά των, καὶ ἰδίως ἐκ τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν τάξεων καὶ τῶν χωρικῶν, οὓς ἀπέστελλον πρὸ πάντων εἰς τὰ κέντρα τὰ ἔχοντα ἀνάγκην ἐπιδείξεως, ὡς τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ Μοναστήριον κτλ. Συγχρόνως ἐξηγόραζον καὶ πολλοὺς ἱερεῖς καὶ προκρίτους χωρίων, οὓς παρέπειθον διὰ χρημάτων ν' ἀποσκιρτήσωσι τῶν Πατριαρχείων καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν. Διὰ τῶν παρομοίων μέσων, ὡς καὶ διὰ τῆς προστασίας καὶ τοῦ γοήτρου τῆς ἐπικρατούσης τότε ἐν Βουλγαρίᾳ ρωσσικῆς πολιτικῆς κατώρθωσαν οἱ Βούλγαροι νὰ κερδήσωσι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολλοὺς ὀπαδοὺς ἐν Μακεδονίᾳ, δηλώσαντας ἑαυτοὺς Βουλγάρους χάριν συμφέροντος.

Πλὴν τοῦ χρήματος ὅμως δὲν ὤκνησαν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰσέτι οἱ

Βούλγαροι νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ τὴν βίαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἔγκλημα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ των, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τῶν ἀτόμων ἐκείνων, ἅτινα ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρός των δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπηρεασθῶσιν ὑπὸ τοῦ χρήματος καὶ δηλώσωσιν ἑαυτοὺς ὡς Βουλγάρους. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίσθησαν τότε τὰς ληστανταρτικὰς συμμορίας, ἀποτελουμένας ἀποκλειστικῶς ἐξ ἀνθρώπων τῆς ἐσχάτης κοινωνικῆς ὑποστάθμης. Αἱ συμμορίαι ἐκεῖναι, καταρτιζόμεναι καὶ ἐξοπλιζόμεναι ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ δὴ ἐν Σοφίᾳ, Κιοστεντηλίῳ, Δουμπνίτσῃ καὶ Μπομποσνέδῳ, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν εἰσεχώρουν περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου ἑκάστου ἔτους εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα διέμεινον μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου, ληστεύουσαι καὶ κακοποιοῦσαι Τούρκους καὶ Ἕλληνας, προσπαθοῦσαι ἰδίᾳ νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς τελευταίους τούτους, ἵνα ἐγκολπωθῶσι τὸν Βουλγαρισμόν. ἀκολούθως δ' ἐπέστρεφον εἰς Βουλγαρίαν, ἔνθα διεχείμαζον ὅλως ἀνενόχλητοι. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1879—1883, ὁπότε κατώρθωσαν αἱ ἐν Μακεδονίᾳ τουρκικαὶ Ἀρχαὶ νὰ προσβάλωσι καὶ καταστρέψωσι τὰς περισσοτέρας τῶν συμμοριῶν ἐκείνων, μὴ δυνηθείσας πλέον ν' ἀναδιοργανωθῶσιν ὅπως πρότερον.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1889 νομίζοντες ἤδη οἱ Βούλγαροι ἑαυτοὺς ἀρκετὰ ἰσχυροὺς ἐν Μακεδονίᾳ, πεποιθότες δ' ἐπὶ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πανσλαυϊστικοῦ Κομιτάτου, ὡς τῶν ἐν τῇ Δύσει συνηγόρων καὶ προστατῶν των Ἐμὶλ Λαβελέϋ, Δουκὸς Δ' Ἀργκὶλ, Κυρίας Νοβικώφ, καὶ τόσων ἄλλων, ἠθέλησαν νὰ ὑποκινήσωσι τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, προσπαθοῦντες, εἰ δυνατόν, νὰ θέσωσιν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ τάπητος καὶ προκαλέσωσι τὴν ἐπέμβασιν τῆς εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας. Πρὸς τοῦτο ἤρξαντο συγκροτοῦντες διάφορα συλλαλητήρια, ἐν οἷς περιεγράφετο διὰ ζοφερωτάτων χρωμάτων ἡ ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις τῶν Βουλγάρων, εἰ καὶ αἱ ἐν αὐτῇ βιαιοπραγίαι (!!!) τῶν Τούρκων, διὰ τῶν ἀποφάσεών των δ' ἐπεκαλοῦντο τὴν ταχεῖαν τῆς Εὐρώπης ἐπέμβασιν· τὰς ὡς ἄνω ἀποφάσεις τῶν συλλαλητηρίων διεβίβαζον ἀμέσως τηλεγραφικῶς πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ προστάτας των, οἵτινες ἐδημοσίευον αὐτὰς εἰς τὰ δημοσιογραφικά των ὄργανα. Δυστυχῶς ὅμως διὰ τοὺς Βουλγάρους τὰ συγκροτηθέντα ὡσαύτως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ πολυάριθμα καὶ ἐπιβλητικὰ ἀντισυλλαλητήρια τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων, ὡς καὶ αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Προξένων καὶ δὴ τῶν ἐπισκεφθέντων καὶ διατρεξάντων τότε τὴν χώραν στρατιωτικῶν ἀκολούθων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ξένων Πρεσβειῶν, ἀπέδειξαν οὐχὶ μόνον ὅλως ἀβάσιμα τὰ περὶ κακώσεων τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων παράπονα, ἀλλὰ συγχρόνως ὅτι παρὰ τοὺς περὶ τούτου ἰσχυρισμοὺς τῶν Βουλγάρων ἡ πλειονοψηφία τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ ἦτο οὐχὶ βουλγαρική, ἀλλ' ἑλληνική.

Ἀπελπισθέντες τότε οἱ Βούλγαροι περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ διπλωματικῆς ἐπεμβάσεως τῆς Εὐρώπης ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος βιαίως, διὰ τῶν ὅπλων, καὶ πρὸς τοῦτο διωργάνωσαν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπαναστατικὰ

σώματα, δι' ὧν ἤλπιζον νὰ προκαλέσωσιν ἐν Μακεδονίᾳ γενικὴν ἐξέγερσιν καὶ ἐπανάστασιν· ἀλλὰ τὰ ἐπαναστατικὰ ἐκεῖνα σώματα, συνιστάμενα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ συρφετοῦ τῶν τριόδων, προσεβλήθησαν καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, μόλις ἐξελθόντα τῶν βουλγαρικῶν συνόρων καὶ χωρὶς κἂν νὰ δυνηθῶσι νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐντὸς τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸ ἐπαναστατικὸν ἐκεῖνο κίνημα ὡς καὶ ἀκολούθως ὁ μακεδονικὸς πληθυσμὸς οὐχὶ μόνον οὐδεμίαν παρέσχε τοῖς ἐπαναστάταις ἀρωγήν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας κατεδίωξεν αὐτοὺς προδίδων τὰ διαβήματα των εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ θέρους τοῦ 1884 οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνες πατριῶται, οἱ ἔχοντες ὡς ἐπάγγελμα τὸν πατριωτισμὸν καὶ ἀποζῶντες ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτοῦ, ἐξηκολούθησαν φωνασκοῦντες καὶ πάλιν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦτο ἵνα κατορθώσωσι καὶ διατηρήσωσι τοὺς μακεδονικοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ συλλόγους, εἰσπράττωσι δ' ὑπὲρ τῶν ταμείων τῶν συλλόγων, ἅτινα ἦσαν καὶ ἴδια ἑαυτῶν ταμεῖα, ὀλίγα κερμάτια, δι' ὧν νὰ δύνανται ν' ἀποζῶσι. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1885 θέλοντες νὰ δώσωσι καὶ πάλιν σημεια ὑπάρξεως, ἀπέστειλαν εἰς Μακεδονίαν καὶ πάλιν ἐπαναστατικόν τι σῶμα ὑπὸ τὸν Ρῶσσον λοχαγὸν Καλμούκωφ, ὅπερ ὅμως κατεστράφη ἀμέσως παρὰ τοῦ Κότσανα, φονευθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τοῦ εἰρημένου Καλμούκωφ.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους τοῦ ἔτους 1885, ὁπότε τῇ 6 Σεπτεμβρίου ἔλαβε χώραν τὸ ἐν Φιλιππουπόλει πραξικόπημα τῶν Βουλγάρων, κηρυξάντων τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ Βουλγαρίας. Τότε ἀνεπτερώθησαν καὶ πάλιν αἱ ἐλπίδες τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνων πατριωτῶν, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας καὶ προσφάτους αποτυχίας των, νομίζοντες δ' ὅτι καὶ ἡ ἕνωσις τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας θὰ ἦτο ἐπίσης εὔκολος, ὡς ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἡτοιμάζοντο νὰ διοργανώσωσι νέας διὰ τὴν Μακεδονίαν συμμορίας. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ μεγάλης τινὸς Δυνάμεως ἀπέτρεψε τήν τε ἐπίσημον Βουλγαρίαν καὶ τοὺς Μακεδόνας πατριώτας παντὸς διαβήματος ἐν Μακεδονίᾳ. Τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ Βουλγαρίας ἐπηκολούθησεν ὁ σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος τοῦτον δ' ἡ ἐκθρόνισις τοῦ ἡγεμόνος Βάττεμβεργ, καθ' ὅλον δὲ τὸ χρονικὸν ἐκεῖνο διάστημα οἱ Βούλγαροι, ἀπησχολημένοι ὄντες εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς περισπασμούς των, δὲν ἔσχον καιρὸν νὰ ἐνασχοληθῶσι περὶ τῆς Μακεδονίας.

Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ ἡγεμόνος Βάττεμβεργ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1886, ἀναφαίνεται ἐν τῷ μέσῳ ὁ πολὺς Σταμπουλώφ, ὅστις, ἂν καὶ φαινομενικῶς, ἀποτελεῖ μέρος τῆς τριμελοῦς ἀνθηγεμονίας, ἐν τούτοις διοικεῖ τὴν Βουλγαρίαν ὡς ἀπόλυτος δικτάτωρ. Ὁ Σταμπουλώφ, ὅστις, καὶ ὡς ἀνθηγεμὼν καὶ ὡς πρωθυπουργὸς τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου μετὰ ταῦτα, καταδιώκει ἀπηνῶς τὸ ἐν Βουλγαρίᾳ μακεδονικὸν στοιχεῖον, ὡς ἐξυπηρετοῦν τὰ ρωσσικὰ συμφέροντα καὶ σχέδια, ἐνεχόμενον εἰς ὅλας τὰς κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου μετὰ ταῦτα συνωμοσίας, ἐνῷ

ἀπαγχονίζει τὸν Καραγκιούλωφ καὶ ἄλλους Μακεδόνας ἐν Βουλγαρίᾳ, φυλακίζει δὲ καὶ ἐξορίζει ἐκ Βουλγαρίας οὐκ ὀλίγους ἐξ αὐτῶν, ὁ Σταμπουλώφ, ὅστις ἐν γένει δεικνύεται ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνων, οὐ παύεται κηδόμενος καὶ ἐνεργῶν διὰ παντοίων μέσων ὑπὲρ ἐνισχύσεως τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλ' ὁ Σταμπουλώφ, ἀπορρίψας τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν ἐνεργείᾳ σύστημα τῆς βουλγαρικῆς ἐν Μακεδονίᾳ δράσεως δι' ἐπαναστάσεων καὶ κομιτάτων καὶ ἀπεκδυθεὶς τὴν λεοντῆν, περιβάλλεται τὴν ἀλωπεκῆν, ὑποκρινόμενος δὲ πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἰλικρινῆ πρὸς αὐτὴν φιλίαν καταγγέλει ὁτὲ μὲν τοὺς Ἕλληνας, ὁτὲ δὲ τοὺς Σέρβους ἢ καὶ τοὺς δύο ὁμοῦ, ὡς ὑποσκάπτοντας τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐνῷ δὲ καταδιώκει ἀφ' ἑνὸς τὸ ἐν Βουλγαρίᾳ μακεδονικὸν στοιχεῖον, ὡς δῆθεν προκαλοῦν ἐν αὐτῇ ταραχὰς καὶ ἀνησυχίας, ἐπιβουλευόμενον δὲ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν, κατορθόνει ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς πολιτικῆς του ταύτης, ὡς ταὶ διὰ τῶν γενναίων χρηματικῶν ποσῶν, ἅτινα δαπανᾷ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς δωροδοκίαν καὶ ἐξαγορὰν τῶν Τούρκων μεγιστάνων, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔκδοσιν ἀλλεπαλλήλων βερατίων ὑπὲρ τῶν σχισματικῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀρχιερέων, ὡς καὶ ὑπὲρ ἱδρύσεως πολυαρίθμων βουλγαρικῶν σχολείων ἐν αὐτῇ. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνώτεροι Τοῦρκοι ὑπάλληλοι, κολακευόμενοι μὲν ἀφ' ἑνὸς ἐκ τῆς παροιμείας πολιτικῆς τοῦ Σταμπουλώφ, ἐπηρεαζόμενοι δὲ ἀφ' ἑτέρου μεγάλως ἐκ τῶν παρεχομένων αὐτοῖς γενναίων χρηματικῶν ποσῶν ὡς δώρων, παραδίδουσιν ἀσυνειδήτως τὴν Μακεδονίαν εἰς χεῖρας τῶν εὐνοουμένων των τότε Βουλγάρων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱδρύθησαν ἐν Μακεδονίᾳ τὰ βουλγαρικὰ ἐμπορικὰ πρακτορεῖα, ἅτινα ἐχρησίμευσαν μετὰ ταῦτα ὡς κυριώτατα κέντρα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κομιτάτου, ἀπεστάλησαν εἰς Μακεδονίαν ἀρκετοὶ σχισματικοὶ ἀρχιερεῖς, οἵτινες ὑπῆρξαν ἀκολούθως τὰ σπουδαιότερα ὄργανα τοῦ Κομιτάτου, συγχρόνως δ' ἐπετράπη ἡ ἀνέγερσις πολλῶν βουλγαρικῶν σχολείων καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῶν ὑπαρχόντων διὰ τοῦ διορισμοῦ πολυαρίθμου προσωπικοῦ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐχρημάτισαν τότε ὡς διευθυνταὶ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ βουλγαρικοῦ Γυμνασίου πρῶτον μὲν ὁ Βελίτσκωφ, εἷς τῶν πρωτουργῶν τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει πραξικοπήματος τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1885 καὶ ἀκολούθως ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπὶ Στοΐλωφ, μετὰ ταῦτα δ' ὁ Μιχαὴλ Σαράφωφ, πρώην καὶ νῦν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Βουλγαρίας. Ὁ κύριος οὗτος, ὅστις δὲν ἔχει βεβαίως μεγάλας μετὰ τῶν γραμμάτων σχέσεις, διέτρεχεν ἀποκλειστικῶς τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν αὐταῖς. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διοικήσεως τοῦ Σταμπουλώφ, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1886—1894 ἄφθονον δαπανᾶται ἐν Μακεδονίᾳ χρῆμα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες κατώρθωσαν δι' αὐτοῦ νὰ κατακτήσωσι πολὺ ἐν αὐτῇ ἔδαφος. Ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι ἡ ρωσσικὴ πολιτική, ἥτις κατεδίωξεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸν Σταμπουλώφ, ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μέσων, ὑπεστήριξε καὶ ἐπροστάτευσε πάντοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικὴν καὶ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργείας αὐτοῦ

τὰς ἀφορώσας τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας, ἀκριβῶς ὅπως ὁ Σταμπουλὼφ αὐτὸς καταδιώκει μὲν τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνας, ἀλλ' ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Ὥστε, προκειμένου περὶ Μακεδονίας Ρῶσσοι καὶ Βούλγαροι ἐργάζονται ἀπὸ κοινοῦ πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν αὐτῆς παρὰ τὰς μεταξύ των διενέξεις καὶ λοιπὰς διαφοράς ! ! !

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ ἐνέργειαι τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1887—1894, ὁπότε μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Σταμπουλώφ, τῇ 19ῃ Μαΐου 1894, ἐσχηματίσθη τὸ ὑπὸ τοῦ Στοΐλὼφ συμμαχικὸν ὑπουργεῖον Στοΐλὼφ—Ραδοσλαύωφ. Οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνες, οἵτινες, καθ'ἃ ἐλέχθη ἀνωτέρω, κατεδιώχθησαν πάντοτε ὑπὸ τοῦ Σταμπουλώφ, ὡς ἀντιπολιτευθέντες αὐτόν, ἐμφανίζονται καὶ πάλιν ἐν τῷ μέσῳ, ἅμα τῇ πτώσει αὐτοῦ, καὶ ἐγείρουσιν ἀξιώσεις, ὡς ἐργασθέντες καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ὑπ' αὐτὸν κυβερνήσεως. Ἐπειδὴ δ' ἡ τότε ὑπὸ τὸν Στοΐλὼφ κυβέρνησις ἐπεδίωκε τὴν μετὰ τῆς Ρωσσίας συμφιλίωσιν καὶ οἱ Μακεδόνες ἐθεωροῦντο πάντοτε ὡς ρωσσόφιλοι, ἄλλως τε δ' ἐπειδὴ ἤλλαξεν ἡ τέως φιλικὴ πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικὴ τῆς Βουλγαρίας διὰ τῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀνόδου τοῦ ὑπὸ τὸν Στοΐλὼφ φιλορώσσου ὑπουργείου, ἵδρυσαν τότε καὶ πάλιν ἐν Σόφιᾳ ὅλως ἀνενοχλήτως οἱ Μακεδόνες τὸ μακεδονικόν των κομιτᾶτον μὲ πρόεδρον τὸν ἐκ Ρέσνας τοῦ Μοναστηρίου Κιτάντσεφ, βουλευτὴν τότε. Τὸ κομιτᾶτον ἐκεῖνο, οὗτινος συνέχεια εἶνε τὸ νῦν ἐν ἐνεργείᾳ δολοφονικὸν Κομιτᾶτον, ἐφαρμόζον καὶ πάλιν τὸ πρόγραμμα τῶν προηγηθέντων ὁμοίων μακεδονικῶν κομιτάτων, ἤρξατο διοργανοῦν ἐν Βουλγαρίᾳ συλλαλητήρια καὶ διαδηλώσεις ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας, συγχρόνως δὲ προετοιμάζον τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1895. Ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέτυχον τά τε συλλαλητήρια καὶ αἱ διαδηλώσεις, ἐπῆλθε δέ πως ἡ μετὰ τῆς Ρωσσίας συμφιλίωσις τῆς Βουλγαρίας διὰ τῆς μεταβάσης εἰς τὴν Ρωσσίαν βουλγαρικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Τυρνόβου Κλήμεντος, ἵνα καταθέσῃ ἀργυροῦν στέφανον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Γ'., ἀπέστειλε τὸ Μακεδονικὸν Κομιτᾶτον περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1895 εἰς Μακεδονίαν τὰ ἀνταρτικὰ αὐτοῦ σώματα, συγκείμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ παιδίων τῶν τριόδων, καὶ ὁδηγούμενα ὑπό τινων Βουλγάρων ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν ἐκεῖνο κίνημα δὲν ἔσχεν ἔκβασιν καλειτέραν τῶν προηγηθέντων τοιούτων, διότι τὰ ἐπαναστατικὰ ἐκεῖνα σώματα προσεβλήθησαν καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, μόλις ὑπερβάντα τὰ βουλγαρικὰ σύνορα καὶ χωρὶς κἂν νὰ προχωρήσωσι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας. Καὶ κατὰ τὸ κίνημα ἐκεῖνο οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ἐδείχθησαν ὅλως ἀδιάφοροι πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας Βουλγάρους, καταδιώξαντες μᾶλλον ἢ προστατεύσαντες αὐτούς.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐκείνου κινήματος ἐπείσθησαν πλέον οἱ Βούλγαροι, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασις ἐξωτερική, διοργανουμένη ἐν Βουλγαρίᾳ, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ καταβληθῇ προσπάθεια πρὸς διοργάνωσιν τοιαύτη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Μακεδονίας, εἰς ἣν νὰ λάβωσι μέρος αὐτοὶ

οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας, προετοιμαζόμενοι πρὸς τοῦτο δεόντως, καθόσον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ μακεδονικὸς πληθυσμὸς ἐδείχθη οὐχὶ μόνον ξένος καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὰ παρόμοια ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀλλὰ καὶ κατεπολέμησεν αὐτά, καταδιώκων καὶ προδίδων τὰ ἐπαναστατικὰ στίφη.

Ἐνῷ οὕτω πως ἐσκέπτοντο οἱ Βούλγαροι καὶ ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐξευρέσεως τοῦ καταλληλοτέρου μέσου, δι' οὗ ἤθελον κατορθώση νὰ μυήσωσι τὸν μακεδονικὸν πληθυσμὸν εἰς νέον ἐπαναστατικὸν κίνημα, διοργανούμενον ἐντὸς τῆς Μακεδονίας, τῇ συμμετοχῇ τῶν Μακεδόνων, ἐξερράγη ἐν Βουλγαρίᾳ ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ κρίσις, ἥτις δὲν ἐπέτρεπε πλέον εἰς τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν νὰ δαπανᾷ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας τὰ μεγάλα χρηματικὰ ποσά, ἅτινα τοσοῦτον ἀφειδῶς διεσκόρπιζεν ἕως τότε ἐν αὐτῇ πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν τῶν κατοίκων της. Συνεπείᾳ τῆς οἰκονομικῆς ἐκείνης κρίσεως ἔκλεισαν πολλὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα ἐν Μακεδονίᾳ, κατηργήθησαν δὲ αἱ θέσεις πολλῶν Βουλγάρων διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, καὶ ἤρξαντο ἐλαττούμενοι κατὰ πολὺ οἱ τέως μεγάλοι μισθοὶ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, ἔπαυσαν αἱ ὑποτροφίαι καὶ ἡ δωρεὰν διδασκαλία, κατηργήθησαν τὰ τέως πολυάριθμα βουλγαρικὰ οἰκοτροφεῖα, ἐπεβλήθησαν δὲ δικαιώματα ἐγγραφῆς εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν βουλγαρικῶν σχολείων, τοῦθ' ὅπερ ἠραίωσε κατὰ πολὺ τὰς τάξεις αὐτῶν. Συγχρόνως ἔπαυσαν παρεχόμενα τὰ μέχρι τοῦδε γενναῖα ἐπιδόματα τῶν ἱερέων καὶ τῶν χωρικῶν, τῶν κηρυσσόντων ἑαυτοὺς Βουλγάρους, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ὑλικαὶ εὐκολίαι. Οἱ μισθοὶ τῶν Βουλγάρων διδασκάλων καθυστεροῦντο ἐπὶ ὁλοκλήρους μῆνας, τελεία δ' ἀπόγνωσις εἶχε καταλάβη αὐτούς. Ἐνταῦθα ἤθελεν ἐρωτήσῃ τις διατί οἱ Βούλγαροι διδάσκαλοι, περιελθόντες εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀπογνώσεως, δὲν ἀπεσκήρτησαν τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ὅπως ἤθελον κάμη ἴσως ἄλλοι ὑπὸ παρομοίας συνθήκας ; Εἰς τοῦτο παρατηρητέον ὅτι οἱ Βούλγαροι διδάσκαλοι ἔχουσι τόσον ἐλλιπῆ διανοητικὴν μόρφωσιν, ὥστε εἰς οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰμὴ ἀποκλειστικῶς ὡς διδάσκαλοι βουλγαρικῶν σχολείων, μὴ δυνάμενοι ἕνεκα τοῦ ἀκαταρτίστου αὐτῶν, νὰ διδάξωσιν εἰς ἄλλα σχολεῖα πλὴν τῶν βουλγαρικῶν !!! Εἰς τοιοῦτον δὲ σημεῖον εἶχον περιέλθη τὰ τῶν Βουλγάρων πράγματα ἐν Μακεδονίᾳ, ὥστε ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκῃ, ὅπου προσεπάθουν πρότερον οἱ φιλοπάτριδες (!!!) Βούλγαροι διὰ παντοίων μέσων νὰ ἐκλέγωνται μέλη τῆς ἐφορίας τῶν βουλγαρικῶν σχολείων καὶ εἰ δυνατὸν Ταμίαι ! !, ἀπέφευγον τότε οἱ αὐτοὶ πατριῶται οἱανδήποτε ἀνάμιξιν εἰς τὰ τῶν σχολείων, διότι δὲν ὑπῆρχε συμφέρον ὑλικόν !! Ἀλλ' ὁ σλαυόφωνος πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας, ὅστις ἕνεκα τοῦ ἀφειδῶς ἕως τότε δαπανωμένου ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικοῦ χρήματος εἶχε συνειθίση νὰ θεωρῇ τὸν Βουλγαρισμὸν ὡς παχεῖαν ἀγελάδα, ἣν ἐξεμεταλλεύετο ποικιλοτρόπως μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὸν Βουλγαρισμόν, εὐθὺς ἅμα ἔπαυσαν παρεχόμεναι αἱ πρώην ἐπιχορηγήσεις καὶ ἀτέλειαι, ὑποτροφίαι καὶ ἐπιδόματα, οἱ δὲ Βούλγαροι, οἵτινες ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δαπανηθέντος ἕως τότε μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐθεω-

ρουν τὴν χώραν ταύτην πλέον ὡς βουλγαρικήν, εἶδον μετ' ἐκπλήξεως καὶ ἀγανακτήσεως καταπίπτον τὸ σαθρὸν καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ χρήματος στηριχθὲν ἕως τότε ἐφήμερον οἰκοδόμημά των, διαφεῦγον δ' ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν τὸ ἔδαφος, ὅπερ συνεπείᾳ τῶν ὑλικῶν θυσιῶν των ἔκρινον ὡς βουλγαρικόν. Ἐκ τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ψευδοβουλγάρων Μακεδόνων ἄλλοι μὲν ἤρξαντο ἐπιστρέφοντες πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ὅπόθεν εἶχον ἀρχικῶς ἀποσκιρτήση, ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Σέρβους, οἵτινες, ὡς κατελθόντες τελευταῖον εἰς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνα, ἦσαν ἀκμαιότεροι τῶν Βουλγάρων εἰσέτι ὑλικῶς, ἠδύναντο δὲ νὰ διαθέτωσι χρήματα, ἵνα πλάττωσι δι' αὐτῶν ψευδοσέρβους ἐν Μακεδονίᾳ. Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὰ σχολεῖα, ἅτινα ἕνεκα τῶν παρεχομένων πρότερον ἐν αὐτοῖς ἀτελειῶν καὶ ὠφελειῶν ἠρίθμουν πολλοὺς μαθητάς, ἤρξαντο σχεδὸν ἐρημούμενα τότε τὰ χωρία ἐγκατέλιπον τὸν Βουλγαρισμὸν καὶ τὴν Ἐξαρχίαν, διότι οἱ ἱερεῖς καὶ πρόκριτοι αὐτῶν δὲν ἐλάμβανον παρ' αὐτοῦ ἐπιδόματα, ἡ δὲ πολυπόθητος Μακεδονία μετὰ τὰς τόσας θυσίας ἐχάνετο σχεδὸν διὰ τοὺς Βουλγάρους.

Βλέποντες λοιπὸν οἱ Βούλγαροι τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἕως τότε ἐνεργειῶν των καὶ τὴν κατάπτωσιν τοῦ διὰ τόσων μεγάλων χρηματικῶν θυσιῶν ἀνεγερθέντος σαθροῦ ἄλλως τε οἰκοδομήματός των ἐν Μακεδονίᾳ, πρὸς δὲ τὸ ἀδιέξοδον, εἰς ὃ εἶχον περιέλθη ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἥτις δὲν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς νὰ δαπανῶσιν ἀφειδῶς ὡς πρότερον μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ πρὸς κατάκτησιν ἐδάφους ἐν Μακεδονίᾳ, ἀπεφάσισαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν τρομοκρατίαν, ἵνα δι' αὐτῶν δυνηθῶσι νὰ συγκρατήσωσι μὲν τὸ σαλευόμενον ἤδη ὑπὸ τοὺς πόδας των ἔδαφος, ἐξακολουθήσωσι κατακτῶντες τοιοῦτον, ἀκριβῶς ὅπως ἤθελον ἐνεργήση, ἐὰν εἶχον χρήματα, ἀντικαθιστῶντες τοιοῦτον ἤδη διὰ τοῦ τρόμου καὶ τοῦ ἐγκλήματος τὸ ἐλλεῖπον αὐτοῖς χρῆμα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις (1) μετὰ τοῦ ἐν Σόφιᾳ μακεδονικοῦ λεγομένου Κομιτάτου διοργάνωσαν τὸ σύστημα τῶν δολοφονιῶν, αἵτινες κατ' ἀρχὰς μὲν διηυθύνοντο κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πρὸς ἐκφόβισιν τῶν τέως ψευδοβουλγάρων καὶ συγκράτησιν αὐτῶν ὑπὸ τῷ

1 Ψεύδεται ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ἰσχυριζομένη ὅτι δὲν ἐνέχεται εἰς τὰς ἐν Μακεδονίᾳ πολυαρίθμους δολοφονίας ἐναντίον Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ δολοφονικὸν μακεδονικὸν Κομιτᾶτον ἑδρεύει καὶ ἐργάζεται ἐν Σόφιᾳ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἷς τῶν νῦν κυρίων Ὑπουργῶν τῆς Βουλγαρίας ὑπῆρξε γραμματεὺς! τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου, καθ' ὃν χρόνον διεπράττοντο δολοφονίαι ἐν Μακεδονίᾳ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ μακεδονικὸν Κομιτᾶτον ἐνήργησε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Σόφιᾳ χρηματικοὺς ἐκβιασμοὺς κατὰ Βλάχων καὶ Ἑλλήνων, ἐκτὸς ὅλων τούτων πῶς καταδέχεται σήμερον ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις νὰ ἐγκολπωθῇ καὶ υἱοθετήσῃ κίνημα, διοργανωθὲν ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τοιούτους ἀποτροπαίους ὅρους τοῦ τρόμου καὶ τῶν δολοφονιῶν, νὰ κόπτηται δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ συνηγορῇ ἐνθύμως πρὸ τῆς Εὐρώπης; ἐὰν δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς συνεννοημένη μετὰ τοῦ Κομιτάτου καὶ δὲν συνέπραττε μετ' αὐτοῦ ; καὶ ποῦ ἀλλοῦ καταρτίζονται καὶ ἐξοπλίζονται αἱ δολοφννικαὶ τῆς Μακεδονίας συμμορίαι ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας.

Βουλγαρισμῷ, ἀκολούθως δ' ἐγενικεύθησαν, ἵνα ἐξαναγκάσωσι τὰ σλαυόφωνα μὲν ἀλλ' ἑλληνόφρονα χωρία ν' ἀποσκιρτήσωσι τῶν Πατριαρχείων καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ προσχωρήσωσι τῇ Ἐξαρχίᾳ καὶ τῷ Βουλγαρισμῷ.

Δὲν προτιθέμεθα βεβαίως ν' ἀπαριθμήσωμεν καὶ περιγράψωμεν ἐνταῦθα τὰ διαπραχθέντα καὶ διαπραττόμενα εἰσέτι καθ' ἑκάστην ἐν Μακεδονίᾳ στυγηρὰ κακουργήματα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δολοφόνων ἐναντίον ἱερέων, ἀόπλων χωρικῶν, ἀθώων γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων παιδίων ἀποκλειστικῶς, ἵνα ἐμπνεύσωσι δι' αὐτῶν φόβον καὶ τρόμον, ἐξαναγκάσωσι δὲ τὰ χωρία ν' ἀποσκιρτήσωσιν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ προσχωρήσωσι τῷ Βουλγαρισμῷ. Ἡ περιγραφὴ αὐτῶν θὰ ἦτο μακρὰ καὶ ἀποτρόπαιος, παρατηροῦμεν μόνον ὅτι πρὸ τῶν παρομοίων ἐγκλημάτων ἔπρεπε νὰ ἐρυθριῶσιν οὐχὶ οἱ Βούλγαροι, οἵτινες ἔχουσι φυσικωτάτην πρὸς τὸ κακουργεῖν ροπήν, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ καθ' ἑκάστην ἐν Βουλγαρίᾳ διαπραττόμενα φρικαλέα κακουργήματα (ἴδε καὶ Ἄνναν Σίμων, στραγγαλισθεῖσαν καὶ ριφθεῖσαν εἰς τὸν Ἕβρον ὑπὸ τοῦ πρώτου ὑπασπιστοῦ τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου Βόϊτσιεφ καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας Φιλιππουπόλεως Νόβιλιτς!), ἀλλ' οἱ πάτρωνες αὐτῶν, οἱ ἀποκαλοῦντες ἑαυτοὺς πεπολιτισμένους καὶ τολμῶντες νὰ ὑψώσωσι φωνὴν ὑπερασπίσεως ὑπὲρ παρομοίων εἰδεχθῶν τεράτων, ὡς τὰ μέλη τοῦ μακεδονικοῦ ἐν Σόφιᾳ δολοφονικοῦ καὶ ληστρικοῦ Κομιτάτου. Λέγομεν δὲ *ληστρικοῦ* διότι τὴν σύλληψιν καὶ κατόπιν ἀπέναντι πληρωμῆς λύτρων 15,000 λιρῶν τῆς πολλῆς ἀμερικανίδος ἱεραποστόλου Μὶς Στόουν διενήργησεν ὁ Σαράφωφ καὶ ὁ Δέλτσιεφ πρόεδροι τοῦ μακεδονικοῦ ληστρικοῦ Κομιτάτου, καρπωθέντες τὰ λύτρα τῆς ληστοπραξίας των.

Ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία, ἥτις ὑπεκρίνετο κατ' ἀρχὰς ὅτι οὐδεμίαν εἶχε γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐν Σόφιᾳ δολοφονικοῦ Κομιτάτου καὶ ὅτι οὐδόλως ἠνείχετο εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶν δολοφονικῶν του ὀργάνων διαπραττόμενα ἐν Μακεδονίᾳ ποικίλα κακουργήματα αὐτὴ αὕτη ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπέτρεπε τὴν διοργάνωσιν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν πολυαρίθμων δολοφονικῶν συμμοριῶν ἐν Βουλγαρίᾳ, προωρισμένων διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ ὑπεβοήθει παντὶ σθένει τὸ δολοφονικὸν Κομιτᾶτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ διέψευδε πᾶσαν ἀποδιδομένην αὐτῇ μετὰ τοῦ Κομιτάτου συνεννόησιν οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διεμαρτύρετο διὰ τὴν ἀθωότητά της, ἀπέβαλεν, πᾶσαν αἰδῶ, εὐθὺς ὡς ἐπείσθη, ὅτι τὸ δολοφονικὸν Κομιτᾶτον ἐν Μακεδονίᾳ εἶχε προχωρήσῃ ἀρκετὰ καὶ ὅτι ἦτο πλέον δυνατὴ ἡ ἐν αὐτῇ ἔκρηξις ταραχῶν, υἱοθετοῦσα δὲ τὸ ἔργον τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου ὡς καὶ τὰ δολοφονικὰ αὐτοῦ ὄργανα καὶ ὑποστηρίζουσα αὐτὰ ἀναφανδὸν παρουσιάζεται μετὰ θράσους καὶ ἀναιδείας πρὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας, παραπονουμένη διὰ τὴν ἔκρυθμον νῦν ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασιν ὡς καὶ διὰ τὰς διαπραττομένας ἐν αὐτῇ βιαιοπραγίας τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν ἐν γένει σοβαρὰν κατάστασιν, διατεινομένη δ' ὅτι ἡ Μακεδονία τυγχάνει χώρα βουλγαρικὴ καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν δικαιοῦται νὰ ἐνδιαφέ-

ρηται ὑπὲρ αὐτῆς, ζητεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐν τῷ 23ῳ ἄρθρῳ τῆς βερολινείου Συνθήκης προβλεπομένων μεταρρυθμίσεων.

Πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωμεν ν' ἀναπτύξωμεν καὶ ἀνασκευάσωμεν ἐν συντόμῳ τοὺς διαφόρους ἰσχυρισμοὺς τῶν Βουλγάρων περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως καὶ τὰ αἴτια αὐτῆς, ὡς καὶ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν περὶ βελτιώσεως τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων, παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις, ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν ἦτο πρότερον ἀλλ' οὔτε τώρα εἶνε χώρα βουλγαρική, ὅπως ἰσχυρίζονται καὶ παριστῶσιν αὐτὴν οἱ Βούλγαροι, ἀλλ' ὅτι ὁ Βουλγαρισμὸς ἀποτελεῖ ἐν Μακεδονίᾳ μειονοψηφίαν ἀπέναντι καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων. Χωρὶς νὰ θελήσωμεν νὰ καταφύγωμεν οὔτε εἰς τὴν ἱστορίαν, οὔτε εἰς τὴν στατιστικὴν ἢ ἄλλας ὁμοίας ἀποδείξεις, θὰ περιορισθῶμέν ἀποκλειστικῶς εἰς ταῦτα ταῦτα τὰ γεγονότα καὶ δὴ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὰς ἐνεργείας, ἐξ ὧν καταδεικνύεται, ὅτι ἡ Μακεδονία οὔτε ἦτο ἀλλ' οὔτε νῦν εἶνε χώρα βουλγαρική, καὶ ὅτι, ὡς ἑλληνική, παραμένει πάντοτε ξένη πρὸς τὸν Βουλγαρισμόν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐὰν ἡ Μακεδονία, καὶ πρὸ πάντων ἡ μέση ζώνη αὐτῆς, ἐν ᾗ διεξάγεται ὁ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Σλαύων ἀγών, ἦτο, βουλγαρικὴ καὶ οὐχὶ ἑλληνική, τότε τίς ἡ ἀνάγκη νὰ προσπαθήσωσιν οἱ Βούλγαροι νὰ εἰσχωρήσωσιν καὶ ἐγκαθιδρυθῶσιν ἐν αὐτῇ διὰ τοῦ χρήματος, ἱδρύοντες πολυάριθμα καὶ πολυτελῆ ἐν αὐτῇ σλαυϊκὰ σχολεῖα, συγκεντροῦντες δ' εἰς αὐτὰ μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἵνα ἐπιδεικνύωσιν αὐτούς, νομίζοντες ὅτι προσδίδουσιν εἰς τὸν τόπον χροιὰν βουλγαρικήν; Καὶ διατί νὰ παρέχωσι μὲν τόσας εὐκολίας καὶ ἀτελείας εἰς τοὺς ἐν αὐτοῖς φοιτῶντας μαθητὰς καὶ μαθητρίας, νὰ πληρόνωσι δ' ἐπιδόματα εἰς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν ἢ εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ προύχοντας τῶν χωρίων, ἵνα κηρύττωσιν ἑαυτοὺς ὡς Βουλγάρους; διατί δὲ δὲν ἐδαπάνησαν ὑπὲρ τῆς βορείου Μακεδονίας, ἥτις εἶνε βουλγαρική, ὅπως ἐδαπάνησαν ὑπὲρ τῆς μέσης; διατί δὲν ἐφρόντισαν περὶ ἱδρύσεως καταλλήλων σχολείων εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ Τίκφις, τῶν Βελεσσῶν, τοῦ Κουμανόβου, τοῦ Στιπίου, τοῦ Κρατσόβου, τῆς Παλάγκας, τῶν Κοτσάνων καὶ λοιπῶν, ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶνε καθαρῶς βουλγαρικὸς καὶ στερεῖται καταλλήλων σχολείων καὶ ὑπὸ ἔποψιν κτιρίων καὶ ὑπὸ ἔποψιν προσωπικοῦ, ἀλλ' ἦλθον νὰ ἱδρύσωσι σλαυϊκὰ σχολεῖα ἐν Θεσσαλονίκῃ, Σέρραις, Μοναστηρίῳ κτλ., ἔνθα ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων λειτουργοῦσι πλήρη ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια ἀρρένων τε καὶ θηλέων, οὐδ' ἴχνος δὲ Βουλγάρων ὑπῆρχε; διατί δὲ παρεῖχον τόσας ὑποτροφίας καὶ ἐπιδόματα εἰς τὴν μέσην ζώνην, ἐνῷ οὔτε τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἤθελον νὰ δαπανήσωσιν ὑπὲρ τῆς βορείου; Ἐὰν λοιπὸν ἡ μέση ζώνη ἦτο βουλγαρική, ὅπως διετείνοντο οἱ Βούλγαροι, διατί νὰ καταφύγωσιν εἰς παρόμοια μέσα, ἀφοῦ ἀπέφυγον νὰ δαπανήσωσιν ὑπὲρ τῆς βορείου ζώνης, τῆς καθαρῶς βουλγαρικῆς, τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, ὅπως ἐπεβάλλετο αὐτοῖς; Δὲν ἦτο λοιπὸν ἡ μέση Μακεδονία βουλγαρική, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ Βούλγαροι ἀλλ' ἑλληνική, οἱ δὲ Βούλγαροι προσεπάθησαν νὰ παρεισαχθῶσιν ἐν αὐτῇ ἀφ'

ἑνὸς μὲν διὰ τοῦ χρήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ ἐγκλήματος, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω. Οὐχὶ δὲ μόνον τότε δὲν ἦτον ἡ μέση Μακεδονία βουλγαρική, ἀλλ' οὔτε σήμερον εἶνε τοιαύτη· διότι, ἐὰν ἡ μέση Μακεδονία ἦτο σήμερον βουλγαρική, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ Βούλγαροι, τότε τίς ἡ ἀνάγκη ν' ἀποστέλλωσιν εἰς αὐτὴν τὰ ὄργανα τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου καὶ διαπράξωσι δι' αὐτῶν τὰ φρικαλέα ἐκεῖνα κακουργήματα, ἅτινα γνωρίζει ἤδη ὅλος ὁ κόσμος καὶ τοῦτο ἵνα ἐξαναγκάσωσι τοὺς κατοίκους αὐτῆς ν' ἀποσκιρτήσωσι τῶν Πατριαρχείων καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ δηλώσωσιν ἑαυτοὺς Βουλγάρους καὶ ἐξαρχικούς; διατί δ' εἰς οὐδὲν παρόμοιον ἔγκλημα προέβησαν τὰ δολοφονικὰ ὄργανα τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου εἰς τὴν βόρειον Μακεδονίαν; διότι ὁ μὲν χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς ζώνης ἐκείνης εἶνε Βουλγαρικός, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνήκει τῇ Βουλγαρίᾳ, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς μέσης Μακεδονίας εἶνε ἑλληνοφρονοῦντες πατριαρχικοί, οὓς θέλουσιν οἱ Βούλγαροι νὰ ἐξαναγκάσωσι διὰ τῆς βίας νὰ δηλώσωσιν ἑαυτοὺς Βουλγάρους ἐξαρχικούς!!! Ὑπὸ τοιαύτας λοιπὸν συνθήκας καὶ κατόπιν τόσων ἀποτροπαίων κακουργημάτων διαπραχθέντων ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου πῶς τολμᾷ ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις νὰ ἰσχυρίζηται ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε βουλγαρικὴ καὶ ὅτι δικαιοῦται νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῆς; Ἡ Βουλγαρία παρουσιάζεται ὡς καλὴ μήτηρ, φροντίζουσα διὰ τὰ τέκνα της ἐν Μακεδονίᾳ! ἀλλὰ μήπως φονεύει καὶ δολοφονεῖ ἡ φροντίζουσα διὰ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, ὅπως κατεκρεούργησε ἡ Βουλγαρία ἐν τῇ μέσῃ Μακεδονίᾳ τὰ ἀθῶα θύματά της, ἵνα ἐξαναγκάσῃ αὐτὰ νὰ γίνωσι Βούλγαροι! ἐὰν οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ἦσαν Βούλγαροι, τότε τίνα λόγον εἶχεν ἡ Βουλγαρία νὰ δολοφονήσῃ καὶ κατακρεουργήσῃ ἐν αὐτῇ ἀθῶα πλάσματα; ἀλλ' ὄχι τὰ θύματα δὲν ἦσαν Βούλγαροι, ἀλλ' Ἕλληνες Μακεδόνες, οὓς θέλει νὰ ἐξοντώσῃ ἐκ τῆς χώρας των ἡ πεπολιτισμένη καὶ ἐν τῷ αἵματι τῶν ἀθώων θυμάτων ἐμβάψασα τὰς χεῖράς της Βουλγαρία, καὶ καταστήσῃ τοιουτοτρόπως τὴν χώραν βουλγαρικὴν διὰ τοῦ τρόμου καὶ τοῦ ἐγκλήματος. Ἰδοὺ λοιπὸν ποία ἡ σχέσις Βουλγαρίας καὶ Μακεδονίας καὶ ποῦ στηρίζεται ἡ Βουλγαρία ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ μέσῃ ζώνῃ.

Ἀλλ' ἡ Βουλγαρία ἐπικαλεῖται ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου καὶ δὴ τὸ 23ον ἄρθρον αὐτῆς. Πῶς τολμᾷ ὅμως ἡ Βουλγαρία νὰ ἐπικαλῆται σήμερον ὑπὲρ ἑαυτῆς συνθήκην, ἣν αὐτὴ αὕτη κατεπάτησεν ἤδη τοσάκις καὶ κατέστησε ῥάκος ἄχρηστον; Καὶ ποίαν διάταξιν τῆς βερολινείου Συνθήκης ἐσεβάσθη ἡ Βουλγαρία; μήπως τὰς ἀφορώσας τὸ δημόσιον ἢ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον; καὶ πῶς ἐσεβάσθησαν οἱ Βούλγαροι τὴν σχετικὴν διάταξιν τῆς βερολινείου Συνθήκης της Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐν αὐτῇ ἑλληνικῆς καὶ τουρκικῆς μειονοψηφίας; πῶς δὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας; μήπως δὲν ἥρπασαν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ τόσας ἑλληνικὰς ἐκκλησίας καὶ μονάς, ἀναγραφομένας ὡς ἑλληνικὰς ῥητῶς ἐν τῷ φιρμανίῳ τῆς συστάσεως τῆς Βουλ-

γαρικῆς Ἐξαρχίας, τῷ ἐπικυρωθέντι ἀκολούθως ὑπὸ τῆς αὐτῆς Συνθήκης ; μήπως δὲν ἥρπασαν τὰ κτήματα τῶν Τούρκων παρὰ τὴν σχετικὴν διάταξιν τῆς αὐτῆς Συνθήκης ; μήπως δὲν καταδιώκουσιν ἀπηνῶς καὶ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἑλληνικὰς κοινότητας, τὰς ὑφισταμένας μεθ' ὅλα τὰ βάρη τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως, μὴ ἀπολαβούσας δ' οὐδενὸς δικαιώματος ; ποῦ λοιπὸν ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου, ἣν ἐπικαλοῦνται οἱ Βούλγαροι ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας καὶ πῶς ἐξετέλεσαν τὰς διατάξεις αὐτῆς μέχρι τοῦδε οἱ Βούλγαροι ;

Ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἐν ἐπανειλημμέναις διακοινώσεσιν αὐτῆς πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις παραπονεῖται κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βιαιοπραγιῶν τῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηρητέον ὅτι τὰ παράπονα τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως εἶνε ἢ ὅλως ἀβάσιμα ἢ λίαν ἐξωγκωμένα, δεύτερον δ' ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατιωτικῶν διαπραχθεῖσαι βιαιοπραγίαι ἔλαβον χώραν πάντοτε κατόπιν προκλήσεως καὶ ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται ἔκαυσαν οἰκίας χωρικῶν ἢ ἐλεηλάτησαν τοιαύτας, ἀλλ' εἰς χωρία ἔνθα ἐκρύπτοντο συμμορίαι βουλγαρικαὶ καὶ ἔλαβον χώραν συμπλοκαί.— Μήπως εἰς τὸ χωρίον Μπαγνάφτσαν δὲν προσεβλήθησαν ἐντὸς τοῦ χωρίου αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ; Μήπως εἰς τὸ χωρίον Μοτοὺλ δὲν ἔκρυπτον οἱ χωρικοὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των τοὺς ἐπαναστάτας, προσβληθέντας ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ; μήπως δὲν ἦσαν καὶ οἱ χωρικοὶ συνένοχοι, ὅπως αἱ συμμορίαι ; ποῦ λοιπὸν οἱ ἀθῶοι καὶ ἄκακοι χωρικοί, οὓς ἐβασάνισεν ἀδίκως ὁ στρατός ; ἐν τῷ διαμερίσματι Πετριτσίου καὶ Ραγλὸγ οἱ χωρικοὶ ἐπανέστησαν καὶ ἑνωθέντες μετὰ τῶν συμμοριῶν προσέβαλον τὸν στρατόν, οἱ δὲ στρατιῶται ἔκαυσαν μερικὰς οἰκίας ἐν τοῖς χωρίοις, ἔνθα ἐγένοντο αἱ συγκρούσεις, μήπως λοιπὸν ἀπῄτουν οἱ κύριοι Βούλγαροι, ὥστε καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας νὰ σταυρώσῃ τὰς χεῖράς του ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ τοὺς ἀφήσῃ ἀνενοχλήτους ; ἀλλὰ τί θὰ ἔπραττον οἱ Βούλγαροι ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει : Ἰδοὺ τί ἔκαμεν ἄλλοτε ὁ Σταμπουλὼφ ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅτε οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Σαδίνας ἀντέστησαν κατὰ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐφόνευσαν ἕνα χωροφύλακα: ἀπέστειλεν εἰς Σαδίναν δύο ἴλας ἱππικοῦ, καταδικάσας τοὺς χωρικοὺς νὰ διαθρέψωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους ἐπὶ δύο μῆνας, ἀφοῦ προηγουμένως κατεδίκασε τοὺς διαπράξαντας τὸν φόνον τοῦ χωροφύλακος. Οἱ δὲ δυστυχεῖς χωρικοὶ ἠναγκάζοντο κατὰ τὸν στρατιωτικὸν κανονισμὸν νὰ δίδωσιν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διπλοῦν σιτηρέσιον εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους ! Ἀφοῦ λοιπὸν οὕτω πως ἐφέρθησαν οἱ Βούλγαροι ἐν Σαδίνᾳ, τί ἀπῄτουν παρὰ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν ; Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ταραχῶν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν στρατοῦ εἰς τὰ διάφορα βουλγαρικὰ χωρία χωρικοί, προσερχόμενοι πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς, κατήγγελλον τοὺς συγχωριανούς των, ὡς κρύπτοντας ὅπλα, δοθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Κομιτάτου. Οἱ ἀξιωματικοί, πιέζοντες καὶ ξυλοκοποῦντες τοὺς ὑποδεικνυομένους χωρικούς, ἐξηνάγκαζον αὐτοὺς νὰ παραδίδωσι τὰ ὅπλα, ἅτινα πράγματι εἶχον λάβη καὶ

ἔκρυπτον, ὅπως εἰς τὰ χωρία Γενίκιοϊ, Μονόσπητο, Μούρτινο τοῦ διαμερίσματος Στρωμνίτσης καὶ εἰς τὰ χωρία τοῦ Ραζλόγ! Ἀλλ' ἐρωτᾶται ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις τί ἤθελε πράξει αὕτη, εὑρισκομένη ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν; ἢ μᾶλλον ἐρωτῶμεν τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν, πῶς ἐφέρθη αὕτη ἄλλοτε, ὅτε ἐπρόκειτο οὐχὶ περὶ ἐπαναστάσεως καὶ ἐξαφανίσεως τῆς Βουλγαρίας, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ συνωμοσίας κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου ἢ τοῦ πρωθυπουργοῦ Σταμπουλώφ; Οἱ τάφοι τοῦ ταγματάρχου Πανίτσα, τοῦ Μιλλέρωφ, τοῦ Μιλαδίνωφ, τοῦ Γκραγκιοκλώφ, τοῦ Τουφεκτσίεφ καὶ τόσων ἄλλων ὑποστάντων τότε τὴν θανατικὴν ποινὴν ἐπὶ πολιτικῷ ἐγκλήματι, εἶνε ἡ καλειτέρα ἀπάντησις, ἣν δύναταί τις νὰ δώσῃ εἰς τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν! Ἀλλὰ καὶ οἱ τάφοι τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀπαγχονισθέντων ἐν Σόφιᾳ ἀδελφῶν Νικόλωφ, Γιάκου Θεόδωρωφ καὶ Ὀσμὰν Κασταμάκωφ, κατηγορηθέντων ἐπὶ λῃστείᾳ, εἶνε τρανετάτη ἀπόδειξις τοῦ τρόπου τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως. Πῶς λοιπὸν ἐννοεῖ ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ὅτι ἡ Τουρκία πρέπει νὰ σταυρώσῃ τὰς χεῖράς της καὶ ν' ἀφήσῃ τὰ ὄργανα τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου νὰ διαπράττωσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἀτιμωρητεὶ ἐγκλήματα καθ' Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ὑποσκάπτοντα τὴν ὕπαρξιν τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας;

Παραπονοῦνται οἱ Βούλγαροι, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ποιοῦνται ἐν Μακεδονίᾳ χρῆσιν τοῦ ξύλου, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ αἰσχύνωνται διὰ τοῦτο αὐτοί, οἵτινες ἐθέσπισαν ὅτι τὸ ξύλον εἶνε ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον διὰ τὸν Βούλγαρον, ἔδωκαν δὲ καὶ τὸ ὄνομα τῶν ῥοπαλοφόρων εἰς ὁλόκληρον πολιτικὴν μερίδα, τὴν τοῦ Γοδοσλαύδωφ, ὀνομάζοντες αὐτὴν μερίδα τῶν ῥοπαλοφόρων—Sopadjiska partia.—Ἐὰν ἤθελέ τις ἀναγράψῃ λεπτομερῶς ὅλα τὰ μυστήρια τῶν βασανιστηρίων, τῶν ἐφαρμοσθέντων ὑπὸ βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως κατὰ Βουλγάρων συνταγματικῶν πολιτῶν ἐν τοῖς ἀστυνομικοῖς τμήμασι τῆς Σόφιας, τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σταμπουλὼφ καὶ ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ νῦν Ἡγεμόνος, θὰ ἐπείθετο βεβαίως πᾶς τις, ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν διαπραττόμεναι σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ βιαιοπραγίαι κατὰ τῶν Βουλγάρων χάριν ἀντεκδικήσεως εἰσὶ παιδιά, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς ὠμότητας τὰς διαπραχθείσας ὑπὸ βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως κατὰ Βουλγάρων πολιτῶν!

Ἀλλ' ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, παραπονουμένη κατὰ τῶν τουρκικῶν βιαιοπραγιῶν, παρακάμπτει καὶ παρασιωπᾷ ἐπιμελῶς τὰς ὑπὸ τῶν προστατευομένων παρ' αὐτῆς ὀργάνων τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου διαπραχθείσας καὶ διαπραττομένας εἰσέτι ἐν Μακεδονίᾳ φρικαλεότητας κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων! Οἱ Τοῦρκοι ἔδειραν Βουλγάρους ἐν Μακεδονίᾳ, ἔκαυσαν οἰκίας χωρικῶν ἐδῄωσαν οἰκίας, ἐβίασαν γυναῖκας καὶ ἐφόνευσαν Βουλγάρους, πολεμοῦντας κατὰ τῶν Τούρκων! Ἀλλὰ τί εἶνε αἱ βιαιοπραγίαι αὗται τῶν Τούρκων ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Γκίρτσιτας τοῦ διαμερίσματος Δοϊράνης ἱερέως Παπαστεφάνου, ὃν ἐβασάνισαν πολυειδῶς οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ

τῆς ἐλευθερίας! Βούλγαροι κατακρεουργήσαντες αὐτὸν καὶ διαμελίσαντες τὸ σῶμά του εἰς τεσσαράκοντα τεμάχια, καὶ τοῦτο ἵνα ἐξαναγκάσωσι νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε Βούλγαρος καὶ οὐχὶ Ἕλλην! Καὶ πρὸς ποίαν βιαιοπραγίαν τῶν Τούρκων δύναται νὰ παραβληθῇ ἡ ὠμότης καὶ ἡ ἀπανθρωπία τῶν αὐτῶν ὀργάνων τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου, ἅτινα πρὸ τριῶν περίπου μηνῶν κατέσφαξαν ἐν τῷ χωρίῳ Ματσικόβῳ τοῦ διαμερίσματος Γκεβγελῆ τὴν σύζυγον τοῦ μουχτάρη (παρέδρου) τοῦ χωρίου μετὰ τῶν τεσσάρων ἀνηλίκων τέκνων της, ἵνα ἐκδικηθῶσι τὸν ἐκ τῆς οἰκίας του δραπετεύσαντα μουχτάρην, ὅστις ἠρνεῖτο ν' ἀνακηρύξῃ ἑαυτὸν Βούλγαρον, ἐπιμένων νὰ λέγῃ ὅτι εἶνε Ἕλλην! Εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας ἀνέρχοντα τὰ δολοφονηθέντα μέχρι τοῦδε θύματα τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ δολοφονικοῦ ὀργάνου της, τοῦ Κομιτάτου, ἅτινα διὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν ἀπέδειξαν καὶ ἐπεσφράγισαν ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε βουλγαρικὴ ἀλλ' ἑλληνικὴ καὶ ὅτι οἱ Βούλγαροι θέλουσι νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς βουλγαρικὴν διὰ τῆς τρομοκρατίας. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις εἶνε σήμερον κρίσιμος καὶ ἔκρυθμος, ἀλλὰ τίνες οἱ δημιουργήσαντες καὶ προκαλέσαντες αὐτήν; Δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ἥτις διὰ τοῦ Κομιτάτου καὶ τῶν διαπραχθέντων φρικτῶν κακουργημάτων ἐν Μακεδονίᾳ ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς παρούσης καταστάσεως; Μήπως τὸ Κομιτάτον δὲν εἶχε καὶ ἔχει εἰσέτι τὴν ἕδραν του ἐν Σόφιᾳ μήπως δὲν ἀπεστάλησαν ἐκεῖθεν ὅλαι αἱ ὁδηγίαι καὶ αἱ διαταγαὶ διὰ τὰ διαπραχθέντα φοβερὰ κακουργήματα ἐν Μακεδονίᾳ δὲν κατηρτίσθησαν δὲ καὶ δὲν ἐξωπλίσθησαν ἐν αὐτῇ ὅλαι αἱ συμμορίαι τοῦ Κομιτάτου, διαπράξασαι τὰ ἐν Μακεδονίᾳ κακουργήματα, δὲν εὑρίσκουσι δὲ καὶ πάλιν ἄσυλον καὶ προστασίαν ἐν Σόφιᾳ; Πῶς τολμᾷ λοιπὸν ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις νὰ παραπονῆται διὰ τὸ ἔκρυθμον τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως, ἣν προὐκάλεσε καὶ ὑπεβοήθησεν αὐτὴ ἡ ἰδία, νὰ ζητῇ δὲ παρὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγάρων, οὓς μετεχειρίσθη ὡς ὄργανά της καὶ ἐξώθησεν εἰς ποικίλα κακουργήματα; Διατί δὲν προσπαθεῖ ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν Εὐρώπην, ἵνα ἐπέμβῃ δῆθεν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας καὶ δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ εἴπῃ ῥητῶς, ὅτι θέλει νὰ κάμῃ τὴν Μακεδονίαν βουλγαρικήν, συμφώνως τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, καὶ ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον νὰ καταπείσῃ τὸν μακεδονικὸν πληθυσμὸν νὰ γίνῃ βουλγαρικός, προτίθεται νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν εἰς τοῦτο διὰ τῆς τρομοκρατίας;

Ἀλλὰ καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συμπαθήσῃ ὁ μακεδονικὸς πληθυσμὸς ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ἀφοῦ ἡ ἐν Τουρκίᾳ κατάστασις πρὸ πέντε ἐτῶν, δηλ. πρὶν ἄρξηται τῆς δολοφονικῆς αὐτοῦ δράσεως τὸ δολοφονικὸν Κομιτᾶτον, ἦτο πολὺ καλειτέρα τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ; μήπως δὲν ἐγνώριζον οἱ Μακεδόνες καὶ τὰς ἐν τῇ διοικήσει διαπραττομένας καταχρήσεις καὶ φρικαλεότητας ἐν Βουλγαρίᾳ, ἔνθα ὁ πρῴην ἀνθηγεμὼν καὶ πρωθυπουργὸς Καραβέλωφ ὑπέστη ἐν τῇ φυλακῇ τὴν μεγαλειτέραν τῶν ὕβρεων, ἣν δύναται νὰ ὑποστῇ ἀνήρ, ἢ μήπως δὲν ἐγνώριζον ὅτι οἱ χαριτωμένοι ἀν-

ἀντιπρόσωποι τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ βουλγαρικὸν Κοινοβούλιον ἐξελέγοντο διὰ τοῦ ξύλου μᾶλλον ὑπὸ τῶν Ἀθιγγάνων, ἢ ὑπὸ τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου; ἢ μήπως δὲν ἐγνώριζον οἱ Μακεδόνες τὰ διατρέξαντα ἐν Σόφιᾳ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας τοῦ Σταμπουλώφ, ὁπότε ὁ λαὸς τῆς πρωτευούσης ὑπερέβη καὶ τοὺς ἀγρίους τῆς Ἀφρικῆς κατὰ τὴν βαρβαρότητα; ἀλλὰ καὶ τί πρῶτον καὶ τί ὕστερον ν' ἀπαριθμήσῃ τις ἐκ τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συμπαθήσῃ ὁ μακεδονικὸς πληθυσμὸς ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας; ἀλλὰ μήπως ὑπὸ ἔποψιν οἰκονομικὴν δὲν ἦτο καλειτέρα ἡ θέσις τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὴν τῶν Βουλγάρων; Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ φορολογία ἦτο πολὺ ἐλαφροτέρα τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅπου ἐκτὸς τῶν τελωνειακῶν δασμῶν ἀνερχομένων εἰς 13 0)0 εἶχον ἐπιβληθῆ καὶ πρόσθετοι δασμοὶ (accise) ὡς καὶ ὑπέρογκοι δημοτικοὶ φόροι (octroi)· ἐκτὸς τούτου ἐπαχθεστάτη ἦν ἐν Βουλγαρίᾳ ἡ στρεμματικὴ φορολογία καὶ ὁ φόρος τοῦ ἐπιτηδεύματος· πρὸς κατανόησιν τούτου ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ τις, ὅτι ἐν Φιλιππουπόλει εἷς τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων Βουλγάρων ἐπρότεινε νὰ χαρίσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν μέρος τῶν γαιῶν του, ὧν τὰ εἰσοδήματα δὲν ἠδύνατο νὰ καλύψωσι τὸν δι' αὐτὰς κατ' ἔτος πληρονόμενον στρεμματικὸν φόρον, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐδέχθη τοῦτο, προτιμήσασα τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων. Ἀλλὰ τί ρητέον περὶ τῆς βουλγαρικῆς δικαιοσύνης; ἀρκεῖ ν' ἀναγράψῃ τις ἁπλῶς τὴν περίοδον τῆς ἀγορεύσεως τοῦ πρῴην πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης μακαρίτου Στοΐλώφ, ὅστις, εἰσάγων κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1894 τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν Βουλὴν εἶπεν ὅτι τὸ προσωπικὸν τῶν δικαστῶν ὑπελείπετο κατὰ πολὺ τοῦ προορισμοῦ του καὶ ὅτι οἱ δικασταὶ δὲν ἦσαν οὔτε ἱκανοί, οὔτε φίλεργοι, μὴ δυνάμενος βεβαίως, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, ν' ἀναφέρῃ καὶ τὰ λοιπὰ σπουδαῖα ἐλαττώματα τῶν Βουλγάρων δικαστῶν, οἵτινες τυγχάνουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀμαθεῖς καὶ ἀκατάρτιστοι, διότι οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν πρὶν ἢ ἀκούσωσιν ἐγκύκλια μαθήματα καὶ ἀποπερατώσωσι γυμνασιακὰς σπουδὰς μετέβησαν εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Λωζάνης ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ τοῦ Λιὲζ ἐν Βελγίῳ, ὅπου μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Βουλγαρίαν μεγάλοι νομοδιδάσκαλοι, ὅπως ὁ Γιάντσιεφ, ὁ Παπατζάνωφ καὶ τόσοι ἄλλοι. Ἐνῷ δ' εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα μέρη τοῦ κόσμου οἱ δικασταὶ διορίζονται κατόπιν μικρᾶς πείρας καὶ εἰδικῶν ἐπὶ τούτῳ ἐξετάσεων, ἐν τῇ κλεινῇ Βουλγαρίᾳ οἱ ἀποπερατώσαντες καλῶς ἢ κακῶς τὰς σπουδάς των διορίζονται ἀμέσως δικασταί, ἀφοῦ δ' ἀποκτήσωσι μικράν τινα πεῖραν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, παραιτῶνται τῆς θέσεώς των καὶ ἐξασκοῦσι τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ὡς ὁ Πομιάνωφ, ὁ Δάνεφ, ὁ Ράδεφ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, τί δύναταί τις λοιπὸν ν' ἀναμένῃ παρὰ τοιούτων ἀπείρων καὶ ἀκαταρτίστων δικαστῶν, ἐμφορουμένων μόνον ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τοῦ φανατισμοῦ; Μακρὰ βεβαίως θ' ἀπέβαινεν ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ἀποφάσεων τῶν βουλγαρικῶν δικαστηρίων, ἐν οἷς λείπει πᾶσα σκιὰ

λογικῆς καὶ δικαιοσύνης, φαίνεται δὲ καταφανέστατα ὁ βουλγαρικὸς φανατισμός· ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἐν Βουλγαρίᾳ ἡ δικαιοσύνη εἶνε βουλγαρικὴ καὶ ὅτι πρέπει νὰ εἶνέ τις Βούλγαρος, ἵνα τύχῃ αὐτῆς. Ὑπὸ τοιαύτας λοιπὸν συνθήκας διοικήσεως καὶ δικαιοσύνης ἐννοεῖται, ὅτι οὐδόλως ἦτο δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ ἡ Βουλγαρία νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὰς συμπαθείας τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ, γινώσκοντος κάλλιστα τὴν κατάστασιν τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας καὶ ἰδοὺ διατὶ ἐξηνάγκάσθη ἡ Βουλγαρία νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τρομοκρατίαν, προσπαθοῦσα νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν Εὐρώπην.

Παραπονεῖται ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ὅτι δὲν δύναται νὰ συγκρατήσῃ πλέον τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ πρόσφυγας Μακεδόνας καὶ ὅτι πολὺ πιθανὸν νὰ λάβωσι χώραν ταχέως ταραχαὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐνταῦθα ἐξεταστέον τίνες οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνες πρόσφυγες καὶ ποῖα τὰ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας δικαιώματά των. Ἀρχόμενοι ἐν πρώτοις ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου, ὅπερ ἰσχυρίζεται, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὴν Μακεδονίαν καὶ ὅτι ἐργάζεται ὑπὲρ αὐτῆς, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπάρχουσι δύο Κομιτᾶτα ἐν Βουλγαρίᾳ, τὸν μὲν ὑπὸ τοὺς Σαράφωφ—Στανίτσιεφ, τὸ δ' ὑπὸ τοὺς Μιχαηλόβσκην—Ζόντσεφ. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου, τοῦ καὶ ἀρχαιοτέρου, προΐσταται ὁ ἐκ τῶν χωρίων τοῦ διαμερίσματος Νευροκοπίου Βόρις Σαράφωφ, ὅστις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατεδικάσθη ἐν Ρωμουνίᾳ ὡς δολοφόνος, εἶνε καὶ λήσταρχος, διότι ᾐχμαλώτισε καὶ ἀπέλυσεν ἀπέναντι λύτρων τὴν Ἀμερικανίδα ἱεραπόστολον Μὶς Στόουν. Ὅτε δὲ μετὰ παρέλευσιν τῆς περιόδου, δι' ἣν εἶχεν ἐκλεγῆ πρόεδρος, τῷ ἐζητήθη λογοδοσία τῆς διαχειρίσεώς του, ἠρνήθη νὰ δώσῃ τοιαύτην, ἰσχυρισθεὶς ὅτι αὐτὸς διὰ τῆς ἀτομικῆς του ἱκανότητος κατώρθωσε νὰ εἰσπράξῃ χρήματα ὑπὲρ τοῦ Κομιτάτου, εἰς οὐδένα δ' ὤφειλε νὰ δώσῃ λογαριασμὸν περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ μέγας πατριώτης Σαράφωφ ! Τί δ' ἐθυσίασεν ὁ Σαράφωφ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἢ ποίας παρέσχεν εἰς αὐτὴν ὑπηρεσίας ; οὐδὲν καὶ ἀπολύτως οὐδεμίαν. Ποῦ λοιπὸν βασιζόμενος ἀπαιτεῖ νὰ θεωρῆται ὡς εἷς τῶν σημαινόντων Μακεδόνων ; εἰς τὸ ὅτι ὑπῆρξε πρόεδρος τοῦ Κομιτάτου; ἀλλὰ κατεχράσθη τὰς εἰσπράξεις τοῦ ταμείου τοῦ Κομιτάτου, ὥστε εἶνε καταχραστής! Οἱ δὲ κύριοι Μιχαηλόβσκης—Ζόντσεφ, ἐκ Βουλγαρίας καταγόμενοι, ποίαν ἔχουσι πρὸς τὴν Μακεδονίαν σχέσιν ; ἢ τί ἐθυσίασαν ὑπὲρ αὐτῆς οἱ κύριοι οὗτοι, ἀπολαύοντες ὡς γνήσιοι Βούλγαροι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ἐξυπηρετοῦσιν ἀποκλειστικῶς τὰ συμφέροντα τῆς Βουλγαρίας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐργάζονται ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ αὐτῆς, οὐδόλως συνδεόμενοι πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ μηδὲν ὑπὲρ αὐτῆς θυσιάσαντες, ὥστε οὐδόλως δικαιοῦνται νὰ κραυγάζωσι καὶ κόπτωνται ὑπὲρ αὐτῆς ὡς δῆθεν πατριῶται ! ! Ἀλλὰ τίνες εἰσὶν ἐπὶ τέλους οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνες, οἱ κραυγάζοντες ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ; Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὅλοι οἱ τυχοδιῶκται, οἱ ἐγκληματίσαντες ἐν Μακεδονίᾳ καὶ χρεωκοπήσαντες ἐν αὐτῇ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς

κατέφυγεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου, ἐξυπνότεροι τῶν Βουλγάρων ὄντες καὶ πλέον ἀνεπτυγμένοι, προσεπάθησαν νὰ ζήσωσιν, ἔχοντες ὡς ἐπάγγελμα τὸν πατριωτισμὸν καὶ ἐκμεταλλευόμενοι αὐτόν. Ἐν Βουλγαρίᾳ ἡ λέξις «Μακεδὼν» τυγχάνει ὕβρις καὶ προσβολή, οἱ δὲ Μακεδόνες εἶνε πράγματι πληγὴ διὰ τὴν Βουλγαρίαν. Δὲν διεπράχθη μέχρι τοῦδε κακούργημα σπουδαῖον ἐν Βουλγαρίᾳ, εἰς ὃ νὰ μὴ ἦσαν ἀναμιγμένοι, Μακεδόνες, παροιμιώδης δὲ τυγχάνει ἡ ἔλλειψις χαρακτῆρος παρὰ τοῖς ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόσιν, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν περίφημον «μακεδονικὴν θύραν» (Makedonska vrata) δηλ. «θύραν ἀνοίγουσαν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις» πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἀστασίας τῶν Μακεδόνων. Προσκαλοῦμεν τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνας νὰ μᾶς ὑποδείξωσιν ἕνα κἂν ἐξ αὐτῶν, ὅστις, ἔχων ἐν Μακεδονίᾳ περιουσίαν, μετέβη καὶ ἐγκατέστη χάριν πατριωτισμοῦ εἰς Βουλγαρίαν, θυσιάσας ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας ἢ τῆς Μακεδονίας χρηματικόν τι ποσόν ! ! Μήτοι οἱ ἀδελφοὶ Ἰβάννωφ, οἵτινες, καθ' ἃ ἔγραφεν ἄλλοτε βουλγαρική τις ἐφημερίς, μέλη ὄντες τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου, ἀπέστειλον εἰς Μακεδονίαν ληστρικὰς συμμορίας, ἵνα ληστεύσωσι τοὺς Μπέηδες καὶ ἄλλους τῆς Μακεδονίας δῆθεν ὑπὲρ τοῦ Κομιτάτου, ἐκράτουν δὲ τὰ χρήματα ὑπὲρ ἑαυτῶν; ἄλλοτε δὲ δὲν προσεπάθησαν οἱ αὐτοὶ ἀδελφοὶ Ἰβάννωφ νὰ δολοφονήσωσιν ἐντὸς τοῦ γραφείου τοῦ μακεδονικοῦ λεγομένου Κομιτάτου τὸν Γεώργωφ, ἵνα ἁρπάσωσι παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα τοῦ Κομιτάτου ; Μήτοι οἱ ἀδελφοὶ Σπύρκεφ, οἱ δολοφονήσαντες τὸν Γεώργωφ, οἵτινες, γυμνοὶ ἐλθόντες εἰς Βουλγαρίαν καὶ κερδήσαντες ἀρκετὰ χρήματα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σταμπουλώφ, ὡς μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, διὰ τῶν ἀπείρων καταχρήσεών των, ἔδωκαν κατὰ τὸ 1895 ὡς συνδρομὴν διὰ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασιν φράγκα δέκα ; Ἂς μᾶς εἴπωσιν οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνες τὸ ὄνομα ἑνὸς Μακεδόνος διαμένοντος ἐν Βουλγαρίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, ὅστις ἔκαμε χρηματικήν τινα θυσίαν ὑπὲρ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, ἢ ποῖον σχολεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, νοσοκομεῖον ἐν Μακεδονίᾳ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι ἑνὸς Βουλγάρου ἱδρυτοῦ ; ἐνῷ πλεῖστα τοιαῦτα τιμῶσι τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας, ὀφειλόμενα εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τῶν καθαρῶς Μακεδόνων, οἵτινες εἰσὶν Ἕλληνες καὶ οὐχὶ ὡς ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουσι τὴν ἀρχήν : —«δός μοι, ἵνα γενῶ ὅ,τι θέλεις» (daï mi da se tsinim), ὅπως οἱ βουλγαροφρονοῦντες. Οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ τυχοδιῶκται Μακεδόνες, χρεωκοπήσαντες καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς καὶ μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ζήσωσιν αὐτόθι, ὅπου δὲν ἔμεινεν ἐκμετάλλευσις πατριωτισμοῦ, κόπτονται ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας, νομίζοντες ὅτι, ἐπερχομένης μεταβολῆς τινος ἐν αὐτῇ, θὰ τεθῶσιν αὐτοὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων καὶ θὰ ἐκμεταλλευθῶσι καὶ τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν Βουλγαρίαν· ἀλλ' ἀπατῶνται πολύ, διότι ἡ Μακεδονία δὲν ὁμοιάζει τὴν Βουλγαρίαν, ἧς ὁ λαὸς εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του εἰς κτηνώδη κατάστασιν, τοῦθ' ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς πλέον ἀνεπτυγμένους τῶν Βουλγάρων Μακεδόνας νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν αὐτούς, ἀλλ' ἔχει τέκνα τίμια καὶ σεμνά, ἅτινα ἐτίμησαν παντοῦ τὸ ὄ-

νομά της, ὡς ὁ βαρὼν Σίνας, ὁ Δούμπας, ὁ Παπαφῆς, οἱ ἀδελφοὶ Δημητρίου καὶ τόσοι ἄλλοι θυσιάσαντες ὑπὲρ αὐτῆς μεγάλα χρηματικὰ ποσά, καὶ οἵτινες οὐδέποτε θὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς τυχοδιώκτας ὀπαδοὺς τοῦ Βουλγαρισμοῦ νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῶσιν ὅπως τὴν Βουλγαρίαν. Ἐν τῇ πόλει τοῦ Μοναστηρίου ὑπάρχουσιν ἔκτατα ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ νοσοκομεῖα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου, οἵτινες, γνήσια τέκνα τῆς πόλεως ταύτης ὄντες, εὐτυχήσαντες δὲ καὶ πλουτήσαντες εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δὲν ἐλησμόνησαν οὔτε τὸν ἐθνισμόν των, οὔτε τὴν φίλην πατρίδα, ἀλλ' ἐπροίκισαν αὐτὴν μὲ περικαλλῆ μέγαρα, φυτώρια τῶν Μουσῶν. Ἀλλ' ὁ ἀπέναντι τῆς τοιαύτης θυσίας τῶν ἐν λόγῳ πατριωτῶν, ἐπισφραγισάντων δι' αὐτῆς, ὅτι τὸ Μοναστήριον εἶνε πόλις ἑλληνική, ποίαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν αἱ φωνασκίαι τοῦ Ρίζωφ, τοῦ Ράδεφ καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς, τῶν ἀποζώντων ἐκ τοῦ πατριωτισμοῦ, ὃν πωλοῦσι; Κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν τίνος γνώμη βαρύνει περισσότερον, ἡ τοῦ ὑλικῶς ἀνεξαρτήτου, τοῦ δυναμένου νὰ ἐκφέρῃ αὐτὴν ἐλευθέρως ἢ ἡ τοῦ τυχοδιώκτου, τοῦ ἀπαγγελλομένου τὸν φιλοπάτριδα καὶ ἀποζῶντος ἐξ αὐτοῦ; Ἂς μᾶς δείξωσιν οἱ Βούλγαροι Μακεδόνες τί ἐθυσίασαν, ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας, ἵνα δύνανται νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι αὕτη εἶνε βουλγαρική; Ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν Βουλγαρίαν προσφέρουσί τι οἱ τυχοδιῶκται οὗτοι, διότι ὁσάκις κληθῶσι νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐν αὐτῇ τὸ ἱερὸν πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, προσπαθοῦσι ν' ἀποφύγωσι τοῦτο, ὀχυρούμενοι ὄπισθεν τῆς ὀθωμανικῆς ὑπηκοότητός των. Ἰδοὺ λοιπὸν οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Μακεδόνες, οἱ φωνασκοῦντες καὶ κοπτόμενοι ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας καὶ τὸ ποιὸν αὐτῶν! Τί δικαίωμα δ' ἔχουσι νὰ κραυγάζωσιν οἱ τυχοδιῶκται οὗτοι καὶ ποίαν σημασίαν πρέπει νὰ δίδῃ τις εἰς τὰς φωνασκίας αὐτῶν.

Τοιοῦτον λοιπὸν τὸ στοιχεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηριζομένη ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις προσπαθεῖ καὶ πάλιν νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν Διπλωματίαν μὲ τὸ ζήτημα τῶν προσφύγων Μακεδόνων, ἐπιτύχῃ δ' οὕτω τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἂς εἶνε ὅμως βέβαιοι καὶ ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία καὶ οἱ ἐν αὐτῇ δολοφόνοι καὶ τυχοδιῶκται πατριῶται Μακεδόνες, ὅτι ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμός, ὅστις τόσην μέχρι τοῦδε ἔδειξεν ἀνεκτικότητα, γνωρίζει νὰ ὑπερασπίζῃ ἑαυτὸν καὶ τὰ δικαιώματά του καὶ ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν ὁμοιάζει τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἐὰν δὲ μετὰ παρέλευσιν ὁλοκλήρου εἰκοσιπενταετίας δὲν κατώρθωσαν οἱ Βούλγαροι νὰ καταπνίξωσι τὸν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ἑλληνισμόν, παρ' ὅλας τὰς καταδιώξεις των καὶ τὰ καταθλιπτικὰ κατ' αὐτοῦ μέτρα καὶ τὴν μεγάλην ἀπὸ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἀπόστασίν του, οὐδέποτε θὰ δυνηθῶσι νὰ καταδαμάσωσι τὸν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμόν, ὃν ζωογονεῖ καθ' ἑκάστην ἡ θεία τοῦ Ὀλύμπου αὔρα καὶ ἡ γειτνίασις τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας μητρὸς Ἑλλάδος, ἐνισχύει δ' αὐτὴ ἡ γῆ, ἥτις διὰ τῶν ἀνασκαπτομένων ἐν αὐτῇ καθ' ἑκάστην ἀρχαίων μνημείων κραυγάζει ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς, ὅτι ἦτο ἑλληνική, διὰ δὲ τῶν περικαλῶν κτιρίων, δι' ὧν τὴν ἐπροίκισαν καὶ ἐκόσμησαν τὰ νεώτερα τίμια καὶ σεμνὰ τέκνα της καυχᾶται ὅτι παραμένει εἰσέτι τοιαύτη.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 22 Φεβρουαρίου 1903

Μακεδών.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

1ον

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταὶ δὲν ἐννοοῦσι ν' ἀφήσωσιν ἐν ἡσυχίᾳ τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὸ πολυπαθὲς ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἡσύχως διὰ τὴν Ἑλλάδα διέρρευσεν ἡ δεκατριετὴς σχεδὸν μοναρχία τοῦ εὐσεβοῦς Ρώσσου Τσάρου, τοῦ φιλέλληνος Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ'. τὸν ὁποῖον, σχετικῶς πρὸς τοὺς Οὐννοβουλγάρους, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπατήσῃ οὔτε ὁ πανοῦργος δημιουργὸς τῶν Τσάρων Ποπεδονόστσεφ, οὔτε ὁ μέγας ἀπατεὼν κόμης Ἰγνάτιεφ.

Αὐτὸς οὗτος ὁ Τσάρος, ὁ διευθύνας κατὰ τὸ ἔτος 1877 τὰς ρωσσικὰς στρατιάς, ἄριστα κατενόησε τοὺς Βουλγάρους Μπρατοῦσσεκ, ὡς καὶ τὴν κατασκοπείαν καὶ προδοσίαν αὐτῶν.

Ἡ κοινοποίησις τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως τῆς 30ης Νοεμβρίου εἶνε γνωστὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀκουσίως ἐγείρεται ἡ ἐρώτησις, πρός τινα σκοπὸν αὕτη ἐκοινοποιήθη καὶ κατὰ τίνος διηυθύνετο; Ἐὰν ἡ κοινοποίησις αὕτη ἐσκόπει τὴν παρακώλυσιν ἐπαναστάσεως ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν μεταρρυθμίσεων, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπῆρχεν ἐντελῶς ἑτέρα ὁδός. Ἀντὶ ν' ἀποσταλῇ εἰς τὰς πανηγύρεις τῆς Σίπκας ὁ δημιουργὸς τῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Βουλγαρίας κόμης Ἰγνάτιεφ καὶ νὰ διερεθίζῃ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τῶν Τούρκων, νὰ συμβουλεύῃ αὐτοὺς νὰ μὴ ἐγκαταλείπωσι τὸ ἰδανικὸν αὐτῶν, τὴν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Βουλγαρίαν καὶ νὰ διακηρύσσῃ, ὅτι αἱ ἰδέαι αὐτοῦ συμπίπτουσιν μὲ τὰς τοῦ Τσάρου, θὰ ἦτο πολὺ ἐπιθυμητότερον καὶ προτιμότερον διὰ τὴν εἰρήνην, νὰ διακηρύξῃ διατόρως καὶ ἐπιτακτικῶς ὅτι, ἐὰν ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις δὲν διαλύσῃ τὸ μακεδονικὸν Κομιτᾶτον καὶ δὲν λάβῃ μέτρα κατὰ τῆς εἰσελάσεως τῶν βουλγαρικῶν ληστρικῶν συμμοριῶν εἰς Μακεδονίαν, ἡ Ρωσσία θὰ διατεθῇ ψυχραίμως εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐξόντωσιν αὐτῶν, ἡ εὐθύνη δὲ πάντων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐξελισσομένων θὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν. Ἡ Ρωσσία ὅμως διὰ τῆς ἀμβλυωπούσης αὐτῆς διπλωματίας ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον ἵνα μετὰ τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως παρακολουθῶσι συμπαθῶς τὰς ἐπαναστατικὰς ἐνεργείας τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων. Αἱ ἐν Σίπκᾳ δὲ ρωσσοβουλγαρικαὶ ἑορταὶ ὑπῆρξαν ὡσαύτως ἐπιβλαβὴς ἐπίδειξις, διοργανωθεῖσα ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν οὐχὶ τόσον ἐναν-

τίον τῶν Τούρκων, ὅσον ἐναντίον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ συνάντησις τοῦ Ἡγεμόνος Φερδινάνδου μετὰ τοῦ Ποπεδονόστσεφ καὶ τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Πετρουπόλεως Ἀντωνίου ὑπῆρξε πολὺ περισσότερον καρποφόρος τῆς ὑπὸ τοῦ ΒασιλέωςΓεωργίου ἐπισκέψεως πρὸς τὸν Λάμσδωρφ.

Λίαν σαφῶς δὲ ἐκφράζονται ἐν ταῖς πανσλαυϊστικαῖς Ἑταιρείαις τῆς τε Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς Μακεδονίας, περὶ τοῦ μέλλοντος Βουλγάρου Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς προϊστορικῆς ταύτης χώρας, ὡς καὶ περὶ τῆς ταχείας καταλείψεως ταύτης ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, ὡς συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν.

Φανερῶς ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑταιριῶν ἀποστέλλονται καθ' ἅπασαν τὴν Ρωσσίαν ἐπικλήσεις πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν καταδυναστευομένων καὶ δολοφονουμένων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Εὐρώπης «Σλαύων». Ὁπόταν δὲ ἐν ἔτει 1897 οἱ Τοῦρκοι Βασιβουζοῦκοι πραγματικῶς κατέστρεφον καὶ ἐφόνευον τοὺς Ἕλληνας ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ, οἱ Ρῶσσοι πανσλαυϊσταὶ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἔδειξαν ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ἐχειροκρότουν τὰ κατορθώματα τῶν Βασιβουζούκων. Ἡ διπρόσωπος δὲ καὶ λαοκτόνος Αὐστρία, ἡ τὸν Καθολικισμὸν εἰσαγαγοῦσα ἀνὰ τὸν Αἷμον, τὴν ὁποίαν ἡ φιλοβουλγαρικὴ τῆς Ρωσσίας πολιτικὴ προσκαλεῖ εἰς συνεργασίαν καὶ εἰς ταχίστην εἰσαγωγὴν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, προφρόνως ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς Ρωσσίας, οὐχὶ τόσον ἕνεκα τῆς συναφθείσης τῷ 1897 συμφωνίας, ὅσον διὰ νὰ παραβλάψῃ τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος καὶ παρουσιάσῃ πρὸ τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου τὴν Ρωσσίαν ὡς προδότιδα τῶν ὁμοθρήσκων αὐτῆς.

Καὶ ἤδη εἰς τοὺς ρωσσικοὺς διπλωματικοὺς καὶ πανσλαυϊστικοὺς κύκλους πολὺς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐπικειμένης καταλήψεως μέρους τῆς παλαιᾶς Σερβίας καὶ Ἀλβανίας ὑπὸ τῆς Αὐστρίας.

Θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι ὁ ρωσσικὸς αὐτοκρατορικὸς Οἶκος, ὡς συγγενὴς καὶ οἰκεῖος τῷ ἑλληνικῷ, δὲν δύναται νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἐξασθένησιν τῆς ἑλληνικῆς βασιλικῆς δυναστείας, διότι ὁ νῦν Τσάρος εἶνε ἔγγονος τοῦ ἱπποτικοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Α'. τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου φιλέλληνος. Τὴν πνευματικὴν συγγένειαν οὗτος προὐτίμα τῆς φυλετικῆς καὶ οὐδέποτε θ' ἀπεφάσιζε ν' ἀνταμείψῃ τὸ ἀναπτύξαν τὴν ἁγίαν Ρωσσίαν ἔθνος διὰ τῆς μαύρης καὶ στυγνῆς ἐκείνης ἀχαριστίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀντήμειψε τὴν Ρωσσίαν ἡ Αὐστρία τῷ 1854, σωθεῖσαν ὑπὸ ταύτης, ὡς καὶ ἡ Βουλγαρία τῷ 1885, τυχοῦσα τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς ἀναλώμασι τῆς Ρωσσίας.

Μέγα εἶχε δίκαιον ὁ Ρῶσσος δημοσιογράφος Λεόντιεφ, (χρηματίσας Ρῶσσος πρόξενος ἐν Ἰωαννίνοις, Ἀνδριανουπόλει καὶ Θεσσαλονίκῃ) ὁπότε τῷ 1876 ἐφίστα τὴν προσοχὴν τῆς Ρωσσίας κατὰ τῆς πανούργου, δολείας καὶ χονδροκεφάλου βουλγαρικῆς ἀριστοκρατίας. Καὶ ὅμως ἐν Ρωσσίᾳ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων διάκεινται ἄν-

θρωποι τῆς ἐθνογραφικῆς φιλελευθερίας, πάντες οἱ προοδευτικοί, ἄθεοι, δημαγωγοί, ἑνὶ λόγῳ πάντες οἱ ἀπεχθανόμενοι τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας. «Ἐπὶ τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας καὶ τῆς ρωσσικῆς Συνόδου δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξασκήσωμεν ἐπιρροήν, λέγουσιν οἱ **Βούλγαροι**, θὰ ἐπιδράσωμεν ὅμως ἐπιτυχέστερον ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης, οὔσης ἧττον ἐμπείρου, ἧττον ἀντιλαμβανομένης, ἧττον προσεκτικῆς, ἡ κοινὴ δὲ γνώμη ἐμμέσως δύναται νὰ ἐπιβληθῇ καὶ εἰς τὴν Αὐλὴν καὶ εἰς τὴν Σύνοδον καὶ εἰς τὴν ρωσσικὴν διπλωματίαν. Ἀδυνατοῦντες, λέγουσι, νὰ ἄρωμεν τὸ βάρος διὰ τῶν χειρῶν, θὰ μεταχειρισθῶμεν σύνθετόν τινα καὶ ἔμμεσον μοχλόν.» Οὕτως ἐσκέπτοντο μέχρι τοῦ 1876 οἱ Βούλγαροι, οὕτω καὶ μέχρι τῆς σήμερον σκέπτονται μετὰ τῶν Πανσλαυϊστῶν αὐτῶν φίλων καὶ ἀναρχικῶν. Ἀλλ' ἀληθῶς ἀποβαίνει ἀκατανόητον: πῶς ἡ Ρωσσία, ἡ θεωροῦσα αὑτὴν διάδοχον τοῦ Βυζαντίου, ἡ διακηρύτουσα ἑαυτὴν φρουρὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὀρθοδόξου Χριστιανισμοῦ, ἀνέχεται τὰς ἐπαναστατικὰς καὶ ἀναρχικὰς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων ἡγετῶν ὡς καὶ τῶν σχισματικῶν αὐτῶν Μητροπολιτῶν; Πῶς δύναται αὕτη ὄχι μόνον νὰ συμπαθῇ καὶ προστατεύῃ τὸ Βουλγαρικὸν σχῖσμα, ἀλλὰ καὶ νὰ κατενέγκῃ βαθέα τραύματα κατὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν;

Διατί δὲ ἤλλαξαν αἱ σχέσεις τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ γενικῶς πρὸς τὴν ἑλληνορθόδοξον Ἐκκλησίαν; Τὰς αἰτίας τῆς μεταλλαγῆς ταύτης δέον ν' ἀναζητήσωμεν οὐχὶ μόνον εἰς τὸν ρωσσικὸν τύπον, ὅστις, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, εὑρίσκεται εἰς χεῖρας ἀμαθῶν, ἀργυρωνήτων, Ἑβραίων καὶ λοιπῶν καπήλων τοῦ τύπου, οἵτινες ἐργάζονται οὐχὶ ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς Αὐτοκρατορίας, οὐχὶ ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οὐχὶ ὑπὲρ τῆς ἐξυψώσεως τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ Κράτους, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς διασαλεύσεως τῆς ρωσσικῆς Αὐτοκρατορίας. Αὐτὸς οὗτος ὁ Ποπεδονόστσεφ, ὁ θηλάσας μετὰ τοῦ μητρικοῦ γάλακτος καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ὁ διαβεβαιῶν τὸν Τσάρον περὶ τῆς ἄκρας αὐτοῦ συντηρικότητος καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν Μοναρχίαν, παρίσταται ταὐτοχρόνως ὡς ὁ κυριώτατος δημιουργὸς τῆς τρομοκρατίας ἐν Ρωσσίᾳ, ὡς ἀπέδειξαν τοῦτο αἱ ταραχαὶ τῆς Πολτάβας καὶ τοῦ Χαρκόβου, τῶν ὁποίων οἱ κυριώτεροι ἡγέται ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ ρωσσικοῦ κλήρου.

Ὁ ρωσσικὸς δὲ λαός, ὅστις ἐφημίζετο ὡς φρουρὸς καὶ φύλαξ τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας, νῦν ἕνεκα τῶν ἀμφιταλαντευθεισῶν σχέσεων τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς, ἀποβαίνει ὁσημέραι ἀδιάφορος καὶ ψυχρὸς πρὸς τὴν θρησκείαν, δι' ὃ καὶ τὰ σχίσματα καὶ αἱ αἱρέσεις καταπληκτικῶς αὐξάνουσιν ἐν Ρωσσίᾳ, οὕτω δὲ ἀποβαίνει ἀδύνατον εἰς τὴν αὐτόκλητον κεφαλὴν τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, τὸν ὑπερφίαλον Ποπεδονότσεφ, νὰ συγκρατήσῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας δεκάδας ὅλας χιλιάδων ἀνθρώπων, κατ' ἔτος ἀποσχιζομένων ἀπὸ τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας

μεθ' ὅλας τὰς βοηθείας τῆς ἀστυνομίας καὶ τὰς δικαστικὰς καταδιώξεις τὰς ὁποίας τίθησιν ἐν χρήσει.

Ποῦ θὰ φέρωσι λοιπὸν τὴν Ρωσσίαν οἱ νῦν πηδαλιοῦχοι αὐτῆς ; Κατήσχυναν αὐτὴν τῷ 1878 ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ καὶ Βερολίνῳ, ὁπότε μετέβαλον αὐτὴν εἰς προδότιδα τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἑλλήνων, παραδοθέντων ἐν μέρει εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, καὶ κατήσχυναν αὐτὴν τῷ 1897, ὁπότε ἐπέτρεψαν εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ κατασυντρίψῃ αὕτη τὴν διαφωτίσασαν τὴν Ρωσσίαν Ἑλλάδα καὶ τέλος κατήσχυναν αὐτὴν τῷ 1900 ἐν Κίνᾳ, ὁπότε μετέβαλον τὴν Ρωσσίαν εἰς τυφλὸν ὄργανον τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς εν τῇ ἀπωτέρᾳ Ἀνατολῇ.

Σχετικῶς δὲ πρὸς τὰς διαθρυλλουμένας ἐν Μακεδονίᾳ μεταρρυθμίσεις, οὔτε ἡ Ρωσσία, οὔτε ἡ Αὐστρία πιστεύει εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τούτων ὑπὸ τῶν Τούρκων, καί τοι αὗται θὰ ἱκανοποιοῦν οὐχὶ τόσον τοὺς μακεδονικοὺς πληθυσμούς, ὅσον τὴν Βουλγαρίαν.

Οἱ Βούλγαροι εἰς ἓν μόνον δύνανται νὰ συμφωνήσωσιν, ἤτοι εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτονόμου Γενικῆς Διοικήσεως ἐν Μακεδονίᾳ μὲ Γενικὸν Διοικητὴν Βούλγαρον.

Τὴν ἀπαίτησιν δὲ ταύτην ἐκ μέρους τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως σκοποῦσι νὰ πραγματοποιήσωσιν οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταί.

Ἐν τοῖς σλαυϊκοῖς δὲ κομιτάτοις τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς Μόσχας ἀπροκαλύπτως λέγεται, ὅτι ἡ Ρωσσία δὲν θὰ περιορισθῇ σχετικῶς πρὸς μόνας τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς Βουλγάρους καὶ ὅτι ἐν Πετρουπόλει ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις τῷ Ἡγεμόνι Φερδινάνδῳ ὁ διορισμὸς τοῦ Καραβέλωφ ὡς Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Καὶ ἐν Σόφιᾳ δὲ ὁ Ρῶσσος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργός, κόμης Λάμσδωρφ ἀπροκαλύπτως συνδιελέχθη, τὴν 13ην Δεκεμβρίου, μετὰ τῶν ἡγετῶν τῶν βουλγαρικῶν μερίδων, Καραβέλωφ, Πέτκωφ, Ραδοσλαύωφ, Γκέσωφ καὶ μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Δάνεφ περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος καὶ ἐζήτησε τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμας αὐτῶν, ἐνῷ ἐν Σερβίᾳ δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ πράξῃ τοῦτο, πιθανῶς σφαγιάζων τὰ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας ἑλληνικὰ δίκαια, ὡς καὶ τὰ σερβικὰ ἐν τῇ βορείῳ Μακεδονίᾳ.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινὴ γνώμη, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἡ γνώμη γνωστῆς μερίδος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, διότι οἱ διευθύνοντες τὴν πολιτικὴν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων δὲν δύνανται νὰ μὴ κατανοῶσιν, ὅτι ἡ Βουλγαρία ἀείποτε θὰ χρησιμεύῃ ἀγωγὸς τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς ἰδέας, οὔσης ἐχθρικῆς τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ ρωσσικῇ Αὐτοκρατορίᾳ. Ἡ ἐκ μέρους δὲ τῆς Ρωσσίας ὑποστήριξις τῶν ζωτικῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος διανοίγει τῇ Ρωσσίᾳ ἐλευθέραν ἔξοδον ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ παρέχει αὐτῇ τὴν δύναμιν μετὰ τοῦ συμμαχικοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, νὰ δεσπόσῃ τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτῆς τμήματος, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ αἱ ἐχθρικαὶ διαθέσεις τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐξαναγ-

κάζουσι τὴν τελευταίαν νὰ ἐπιζητῇ στήριγμα εἰς τὰς ἐχθρικὰς τῇ Ρωσσίᾳ Δυνάμεις, θὰ εὕρῃ δὲ ἡ Ἑλλὰς ταύτας μεταξὺ τῶν Δυνάμεων ἐκείνων, αἵτινες δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἴδωσι τὴν Ρωσσίαν ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ αἵτινες θὰ προσπαθήσωσι νὰ κλείσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν διὰ τῶν Δαρδανελλίων διέλευσιν.

Αὐτόνομος, «ἀκεραία» Μακεδονία σημαίνει τμῆμα τῆς μελλούσης Μεγάλης Βουλγαρίας· ἡ κατάληψις ταύτης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἔσται οὐχὶ δυσχερής· τὸ παράδειγμα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἔχουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν οἱ Βούλγαροι. Ἀλλὰ διατὶ εἶνε ἀναγκαῖα ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία καὶ οὐχὶ τμῆμα μόνον αὐτῆς; Διότι οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες καὶ οἱ Κουτσοβλάχοι, ὑπερβαίνοντες τὰς 500 χιλιάδας ἐν Μακεδονίᾳ, ὀφείλουσιν νὰ θυσιασθῶσιν εἰς τὸ τελευταῖον τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος. Διατί δὲ εἰς τὴν ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως (30 Νοεμβρίου) οὐδὲν λέγεται οὔτε περὶ Ἠπείρου, οὔτε περὶ Παλαιᾶς Σερβίας, ἔνθα ὁ ὀρθόδοξος πληθυσμὸς πάσχει χιλιάκις πλείονα τῶν Σλαύων τῆς Μακεδονίας; Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι νῦν αἱ ἐνέργειαι τῆς διπλωματίας διευθύνονται κατὰ τῶν συμφερόντων τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ ὅτι ἐγένετο συμφωνία περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ Βουλγαρίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τοῦ κόμητος Γολουχόβσκη; Ἡ συμφωνία δὲ αὕτη οὐδὲν ἄλλο σημαίνῃ ἢ νέαν προδοσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ σερβικοῦ ἔθνους, ὡς καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ μὲν πρώτου τοῖς Βουλγάροις τοῦ δὲ δευτέρου τοῖς Αὐστριακοῖς.

Ἐν τῇ ἐχθρικῇ πολιτικῇ, ἣν μετέρχεται ἡ Ρωσσία κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καταφαίνεται ἡ ἔμπειρος καὶ συνετὴ χεὶρ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἥτις τῷ 1860 διήγειρε κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τοὺς Βουλγάρους καὶ ἥτις τόσον ἐμπείρως καὶ ἐπιτηδείως ἐνεργεῖ ἐν ταῖς ρωσσικαῖς Ἑταιρείαις, Παλαιστινίῳ καὶ Σλαυϊκῇ.

Οἱ Ρῶσσοι Παλαιστίνειοι, τῇ συνεργασίᾳ τῶν Παπιστῶν, προσείλκυσαν εἰς Συρίαν καὶ Παλαιστίνην καὶ τὴν Γερμανίαν, ἥτις ἐκτοπίζει τὴν ρωσσικὴν ἐκεῖθεν ἐπιρροήν;

Τί ὅμως γενήσεται ὁ ἑλληνικὸς λαός; Μήπως θὰ προσενεχθῇ θυσία εἰς τοὺς Οὐννοβουλγάρους.

Πιστεύομεν, ὅτι παρομοία ἐπιθυμία τῶν Ρώσσων Πανσλαυϊστῶν, ἀποφασιζόντων τὴν τύχην λαοῦ—μάρτυρος ἐναντίον τῆς βουλῆς ἐκείνου, ὅστις διευθύνει τὰ βασίλεια καὶ τὰ ἔθνη, θὰ ὑποστῇ δικαίαν καταστροφὴν καὶ ἀνατροπήν.

Ἀκουσίως ἀναμνήσκομαι τὸν λόγων τοῦ σοφωτάτου Μητροπολίτου Μόσχας Φιλαρέτου, γράψαντος ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1897), ἀφορμὴν λαβόντος ἐκ τῶν ἀντικανονικῶν ἀπαιτήσεων τῶν Βουλγάρων ἡγετῶν καὶ τῆς ἐκ μέρους τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας ὑποστηρίξεως τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν:

«Ὁ Θεὸς τυφλώνει τὰς διανοίας καὶ ἀφαιρεῖται τὸν νοῦν τῶν συνετῶν» .... Ποῦ ὁδηγοῦσιν οἱ Βούλγαροι τὴν Ρωσσίαν;» Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἶδε τοιοῦτον νέφος ἐπερχόμενον ἐπὶ τῆς Ρωσσίας ἐκ τῆς Δύσεως ὥστε ὁπότε

τοῦτο διελύθη, «οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς μεγάλης βροντῆς χάνουσι τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ ἐνθυμηθῶσι τί συνέβη πρὸ αὐτῆς». . . . . Ὁπόταν δὲ ἀναμιμνησκώμεθα, ὅτι πηδαλιοῦχοι τῆς ρωσσικῆς ὁλκάδος διενεργοῦσιν, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔθνος τὸ φωτίσαν τὴν Ρωσσίαν, ἀδελφοκτόνον καὶ ἥκιστα δικαίαν πολιτικήν, καταστρέφοντες τὴν Βουλὴν τοῦ ἀνωτάτου Ἐπόπτου τῆς Οἰκουμένης, ὅστις ἐμεγάλυνε τὴν Ρωσσίαν, ὅπως αὕτη σώσῃ ἀπὸ τοῦ ἀλλοθρήσκου ζυγοῦ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς καὶ προστατεύσῃ τὴν ἁγίαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, φθάνομεν εἰς τὸ ἀξιοσημείωτον συμπέρασμα, ὅτι ὁ θεὸς δὲν θὰ ἐγκαταλείπῃ ἄνευ ἀρωγῆς ἔθνος, παθὸν πλέον τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοῦ κόσμου ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας.

Οἱ Βούλγαροι, οἱ τὸ σχίσμα δημιουργήσαντες, δὲν θὰ φέρωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν Ρωσσίαν εἰς γενικὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον; Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐργάζονται οὗτοι οὐχὶ μόνοι ἐν τοῖς Κράτεσι τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου καὶ Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ μετὰ τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γερμανίας καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Βατικανοῦ, ἐν Ρωσσίᾳ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἐργάζονται οἱ Πανσλαυϊσταί, οἱ Παλαιστίνειοι, οἱ ἀναρχικοὶ καὶ πάντες οἱ ἐχθροὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ρωσσικῆς Μοναρχίας.

2ον

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΩΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ

Ἀνέγνων κατ' αὐτὰς ἀνακοινώσεις τινὰς τῶν Ρώσσων προξένων ἐν Μακεδονίᾳ (Μοναστηρίῳ καὶ Θεσσαλονίκῃ) ὡς καὶ τοῦ ἐν Σόφιᾳ καὶ ὡμίλησα μετὰ τοῦ ἄλλοτε γενικοῦ Προξένου ἐν Θεσσαλονίκῃ κ. Ἰλαρίωνωφ.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνακοινώσεων ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ρωσσικὴ διπλωματία θὰ ὑποστηρίξῃ τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις.

Ἡ Πύλη, παρ' ὅλην αὐτῆς τὴν θέλησιν, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας, ὡς ποθοῦσι ταύτην οἱ Βούλγαροι, διότι ἐννοεῖ ὅτι τοῦτο προμηνύει τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψιν ὅλης τῆς Μακεδονίας. Οὐδεμία μεταρρύθμισις, εἰσαγομένη ὑπὸ τῆς Πύλης, θὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ μακεδονικὰ κομιτᾶτα καὶ τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν, ἥτις ἐν τῷ κρυπτῷ ὑποθάλπει τὰς ἐνεργείας τῶν ἀναρχικῶν ἐπαναστατικῶν Ἑταιρειῶν καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν διεσπαρμένων Βουλγάρων ἐμπορικῶν πρακτόρων κέκτηται διοργανωτὰς ἀναρχικῆς κινήσεως ἐν τῇ μνησθείσῃ ἐπαρχίᾳ.

Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι κατ' Ἀπρίλιον αἱ ἐσχηματισμέναι ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἔξω-

πλισμέναι βουλγαρικαὶ συμμορίαι θὰ καταπλημμυρήσωσι τὴν Μακεδονίαν καὶ θ' ἀρχίσωσι νὰ σφάζωσιν ὄχι μόνον τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων, οἵτινες θ' ἀρνηθῶσι νὰ προσηλυτισθῶσιν εἰς τὰς συμμορίας τῶν Βουλγάρων.

Κατὰ τὸ παρὸν οἱ Πανσλαυϊσταὶ προσπαθοῦσι νὰ διεγείρωσι κατὰ τῆς Ρωσσίας τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ἀναποφάσιστον τούτου ἐπιτρέπει τῷ κ. Π. Ποπεδονόστσεφ νὰ ἐνεργῇ προσβλητικῶς κατὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἀντικανονικὴν ἱερουργίαν τῶν Ρώσσων πρωθιερέων ἐν Σίπκα (15η Σεπτεμβρίου) μετὰ τοῦ σχισματικοῦ βουλγάρου μητροπολίτου κ. Μεθοδίου, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς ρωσσικῆς Συνόδου ἀρχιμανδρίτης Ἰωνᾶς μετὰ τοῦ πρωθιερέως τοῦ ἐν τῷ ρωσσικῷ νοσοκομείου ναοῦ Ὀρλὼφ καὶ ἑτέρων δύο ἱερομονάχων τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου, ἡμέρα τῆς ὀνομαστικῆς ἑορτῆς τοῦ Ἐξάρχου, συνεχάρησαν αὐτῷ ἐξ ἰδίων καὶ ἐκ μέρους τῶν διαρκῶν μελῶν τῆς ρωσσικῆς Συνόδου, τῶν μητροπολιτῶν Μόσχας, Κιέβου καὶ Πετρουπόλεως, καὶ ἐδέχθησαν παρ' αὐτοῦ, τὴν εὐλογίαν. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις ἐμαρτύρησε περὶ τῆς ὁμοθυμίας καὶ τῆς ἑνότητος τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς μετὰ τῆς σχισματικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὁ κ. Ποπεδονόστσεφ δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ τόσῳ προσβλητικὸν διὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν πραξικόπημα τοῦτο. Ὡς τυγχάνει γνωστόν, ὁ Σουλτάνος πρὸ ὀλίγου ἐξέδωκεν ἰραδέν, δι' οὗ ἀπαγορεύει τὴν συνάθροισιν ἐλεῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπὲρ τῶν Σχολείων καὶ δι' εὐεργετικοὺς σκοπούς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὰ συναθροιζόμενα χρήματα προορίζονται διὰ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ διοργάνωσιν ἐπαναστάσεως. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοιούτου εἴδους ἰραδὲς ἐξεδόθη ἐν γνώσει τοῦ κ. Ζηνόβιεφ καὶ εἶχεν ὑπ' ὄψιν νὰ βιάσῃ τὸν Πατριάρχην Ἰωακεὶμ ὅπως προσδράμῃ, ἐξαιτησόμενος τὸ ἔλεος τῆς Ρωσσία. Ὁ κ. Ποπεδονόστσεφ ἐπιθυμεῖ διὰ πάσης θυσίας νὰ πειθαναγκάσῃ τὸν Πατριάρχην νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ κανονικὸν τοῦ Ἐξάρχου τῆς Βουλγαρίας καὶ νὰ ἄρῃ τὸ σχίσμα, ἐνῷ οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ οἱ θεσμοὶ ἀπαιτοῦσιν, ὅπως ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερᾶς Συνόδου ἀναγνωρίσωσι: Α) τὸ ἀντικανονικὸν τῶν πράξεων τῆς ρωσσικῆς Συνόδου· Β) τὴν ὁμοθυμίαν τῶν πρώτων μελῶν τῆς ρωσσικῆς Συνόδου, μητροπολιτῶν Μόσχας, Κιέβου καὶ Πετρουπόλεως, πρὸς τοὺς Βουλγάρους σχισματικοὺς καὶ ἐφαρμόσωσι τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ 1872. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπόφασις θὰ ἐγίνετο δεκτὴ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑφ' ὅλης τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐπιθυμεῖ οὐχὶ τὴν ὁμογνωμοσύνην πρὸς τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα, ἀλλὰ τὴν ἑνότητα πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Τὸ συμπέρασμα τῆς μεταβιβάσεως τοῦ κόμητος Λάμσδωρφ εἰς Βελιγράδιον, Σόφια καὶ Βιέννην ἐξεδηλώθη ὡς ἑξῆς:

Α) Ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία ἤρχισαν νὰ κινητοποιῶσι τὸν στρατόν των

Β) Ἡ Ρωσσία συνήνεσε νὰ παραχωρήσῃ τῇ Αὐστρίᾳ τὸ δικαίωμα τῆς καταλήψεως τοῦ σαντζακίου Νοβι-παζάρ.

Δ) Ὁ Ρῶσσος πρόξενος ἐν Σκοπίοις κ. Μόσκωφ, ὁ ἀντενεργῶν τῇ βουλγαρικῇ Προπαγάνδᾳ καὶ ὑποστηρίξας τὸν Σέρβον μητροπολίτην Φιρμιλιανόν, ἀνεκλήθη τῇ παρακλήσει τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως καὶ διωρίσθη ἐν Βιτλὶς τῆς Ἀρμενίας. Εἰς τὴν θέσιν του διωρίσθη ὁ βουλγαρόφιλος Μπιλάϊεφ.

Δ) Ἐν Μόσχᾳ ἐπετράπη ἡ παρὰ τὴν Σλαυϊκὴν Ἑταιρίαν προσάρτησις μακεδονικοῦ τμήματος ἐκ Βουλγάρων, τοῦ Μπόϊεφ, Στάϊεφ, Βιζακώφ.

Ε) Ἐπετράπησαν ἔρανοι ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγάρων καὶ συναυλίαι (ἐν Πετρουπόλει) διωργανωμέναι ὑπὸ Βουλγάρων.

ς) Ἐπισήμως ἐσημειώθη ἡ ἑνότης τῆς ρωσσικῆς Συνόδου πρὸς τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν.

Ἐν τοῖς πανσλαυϊστικοῖς κύκλοις εἶνε ἐρριζωμένη ἡ πεποίθησις, ὅτι αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι θὰ φέρωσιν εἰς ἀπόγνωσιν τὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας καὶ ὅτι ἡ Ρωσσία ἕνεκα τῆς σφαγῆς, ἣν θὰ διενεργήσωσιν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Τοῦρκοι, θὰ ἀναγκασθῇ, μετὰ τὴν κήρυξιν ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας πολέμου τῇ Τουρκίᾳ, νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς Βουλγάρους.

Τῷ ἑλληνικῷ καὶ τῷ σερβικῷ λαῷ ἐπίκειται μεγάλη δοκιμασία, καὶ αἱ κυβερνήσεις αὐτῶν ὀφείλουσι νὰ ὦσι προητοιμασμέναι διὰ μεγάλα γεγονότα.

3ον

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

. . . Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος ποία ἐθνικότης ὑπερτερεῖ ἐν ὅλῃ τῇ λοιπῇ Μακεδονίᾳ, ἣν διεκδικοῦσιν οἱ Βούλγαροι, δέον ν' ἀφεθῇ ἢ εἰς συμβούλιον ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἢ προτιμότερον εἰς τὴν διαιτησίαν, ἧς τὰ μέλη θὰ ἐκλεγῶσιν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, τῆς Σερβίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου. Ἂς ἀποδείξωσιν οἱ Ἕλληνες διὰ τῶν Πατριαρχείων Κων)πόλεως καὶ τοῦ αὐτόθι ἀντιπροσώπου αὐτῶν, ὅτι πράγματι ὑπερτεροῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι ἐν τοῖς διαμερίσμασιν ἐκείνοις, ἅτινα οὗτοι διεκδικοῦσι. Τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχεῖα κατέχουσι καταλόγους τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς μαθητευόντων. Οἱ κατάλογοι οὗτοι εἶνε εὔκολον ὄχι μόνον νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς βουλγαρικούς, ἀλλὰ καὶ νὰ πιστοποιηθῶσιν ἐπιτοπίως. Εἶτα οἱ Σέρβοι ἂς ἀποδείξωσι δι' ἱστορικῶν γεγονότων ὅτι τὴν παρ' αὐτῶν διεκδικουμένην Μακεδονίαν κατῴκουν Σλαῦοι σερβικῆς καταγωγῆς καὶ ὄχι Βούλγαροι. Ἂς δείξωσιν οὗτοι, ὅτι ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχρίδος ἦτο ἑλληνοσλαυϊκὴ καὶ ὄχι βουλγαρική. Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι οἱ διαιτηταὶ δὲν θ' ἀρνηθῶσιν, ὅτι ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, ὅπως φανῇ εὐάρεστος εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἔκλεισεν ἀφ' ἑνὸς τὰ σερβικὰ σχολεῖα ἐν Μακεδονίᾳ, ἀφ' ἑτέρου ἐστέρησε τοὺς Σέρβους τοῦ δικαιώματος νὰ διορίζωσιν εἰς τὰς σερβικὰς ἐπαρχίας Σέρβους ἀρχιερεῖς καὶ νὰ ἔχωσι προξένους, διὰ τοῦτο οἱ Σέρβοι δύ-

νανται νὰ παρουσιάσωσι καὶ ἰδίας ἐξηγήσεις καὶ ἰδίας ἀποδείξεις, δι' ὧν οἱ λόγιοι καὶ οἱ ἐρευνηταὶ τῆς γλώσσης, τῶν ἐθίμων, τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων τῶν Σλαύων τῆς Μακεδονίας θὰ δύνανται νὰ πιστοποιήσωσι πρὸς τίνα κυρίως προσεγγίζει περισσότερον ὁ σλαυομακεδονικὸς πληθυσμός, πρὸς τοὺς Σέρβους ἢ τοὺς Βουλγάρους. Ἐννοεῖται, ὅτι οὐδεὶς στερεῖ τοῦ δικαιώματος τοὺς πληρεξουσίους τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Βουλγαρίας ν' ἀποδείξωσι δι' ἱστορικῶν ἐχεγγύων τὰ δικαιώματα τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῆς Μακεδονίας· ἀλλὰ νὰ καταδειχθῶσι ταῦτα οὐχὶ διὰ γεγονότων φαντασιωδῶν, ἀλλὰ γεγονότων τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας, οὐχὶ τῆς τοιαύτης, οἵα καταφαίνεται ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Βουλγάρου Δρήνωφ ἢ τοῦ Τσέχου Γίρετσεκ, κεκηρυγμένου βουλγαροφίλου.

Οὐδεὶς δύναται βεβαίως νὰ μεταποιήσῃ τὴν ἱστορίαν κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἐὰν τὸ δικαστήριον τῶν διαιτητῶν, ἢ ἡ ἰδιαιτέρα ἐπιτροπὴ τῶν σλαυομαθῶν καὶ ἐθνογράφων καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ σλαυϊκὸς πληθυσμὸς ἐν Μακεδονίᾳ οὔτε σερβικὸς οὔτε βουλγαρικὸς εἶνε, θ' ἀποτελεσθῇ μεσαία αὐτόνομος Μακεδονία καὶ ἐν αὐτῇ δέον ν' ἀνασυσταθῇ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχρίδος, εἰς ἣν νὰ ὑποταχθῶσιν οἱ Σλαῦοι ἀρχιερεῖς, διοριζόμενοι μόνον ἐκ τῶν ἐγχωρίων κατοίκων, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ ἐκ Βουλγάρων. Ἡ ὑποταγὴ τῶν Σλαύων ἀρχιερέων ἐν Μακεδονίᾳ τῇ Βουλγαρικῇ Ἐξαρχίᾳ ὄχι μόνον δὲν εἶνε κανονική, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον ἄδικος· διότι οὐδέποτε ἐγνώσθη, ὅτι ἡ Μακεδονία ὑπήγετό ποτε ἐκκλησιαστικῶς τῷ βουλγαρικῷ Πατριαρχείῳ Τυρνόβου. Πρὸ παντὸς δέον νὰ τεθῇ ὡς βάσις, ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ οἰκοῦντες Σλαῦοι δὲν εἶνε Βούλγαροι καὶ ὅτι τὴν Σερβίτσαν (Σερβίαν) ἵδρυσαν ἐπὶ Ἡρακλείου τῷ 610 μ. Χ. οἱ Σέρβοι καὶ ὄχι οἱ Βούλγαροι. Ἂς ἐλπίσῃ τις βεβαίως, ὅτι αἱ βουλγαρικαὶ ἀπαιτήσεις, αἱ μὴ ἐρειδόμεναι ἐπὶ ἱστορικοῦ ἐδάφους, ἐν τοῖς ὄμμασι τῶν ἀμερολήπτων λογίων οὐδεμίαν θὰ ἔχωσιν ἰσχὺν καὶ ὅτι ἐν τῇ μέσῃ Μακεδονίᾳ θὰ εὑρεθῶσι περισσότεροι Ἕλληνες, Σέρβοι καὶ Βλάχοι ἢ Βούλγαροι. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ λύσις τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος διὰ τοὺς Μακεδόνας δέον νὰ συμπεριλάβῃ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Βουλγάρων ἀρχιερέων ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν σχηματισμὸν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ἐν αἷς ὑπερτεροῦσιν οἱ Σλαῦοι, μακεδονικοῦ Κυβερνείου καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος. Ὅταν τὸ πρόβλημα περὶ σχηματισμοῦ ἐκ τῆς Μακεδονίας τῆς Παλαιᾶς Σερβίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς τουρκικῆς Θεσσαλίας ἰδιαιτέρων Κυβερνείων λυθῇ, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καταληφθῶσι προσωρινῶς ἡ Παλαιὰ Σερβία καὶ αἱ χῶραι αἱ ἀνεγνωρισμέναι ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν ὡς σερβικαὶ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς Ἰταλίας, τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν ἑλληνικὴν Μακεδονίαν θὰ ἐπιτηρήσωσι τὰ στρατεύματα τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος· τὸ δὲ βουλγαρικὸν τμῆμα τῆς Μακεδονίας ἡ Γερμανία μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίλοιπον Μακεδονίαν, ἥτις δὲν θ' ἀναγνωρισθῇ οὔτε ἑλληνική, οὔτε σερβική, οὔτε βουλγαρική, ἀλλὰ σλαυομακεδονική, ἡ Γαλλία. Οὐδεμία ἑτέρα λύσις τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος θὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Σερβίαν, τὸ Μαυροβούνιον, οὐδ' αὐτοὺς τοὺς Σλαύους τῆς Μακεδονίας, οἵτινες οὐδέποτε ἐπεθύμησαν νὰ γείνωσι Βούλγαροι.

Νικ. Δουρνοβὼ

4ον

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΛΑΜΣΔΩΡΦ ΕΙΣ ΒΙΕΝΝΗΝ ΚΑΙ ΣΟΦΙΑΝ

Τῇ 26 Δεκεμβρίου, ἡμέρᾳ τῆς ὀνομαστικῆς ἑορτῆς τοῦ Βουλγάρου σχισματικοῦ Ἐξάρχου Ἰωσήφ, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας κ. Ζηνόβιεφ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ συμβούλου τῆς πρεσβείας Μανσούρωφ, ἐπεσκέφθη τὸν εἰρημένον Ἔξαρχον, ὅπως ὑποβάλῃ αὐτῷ τὰ ἐκ μέρους τοῦ κόμητος Λάμσδωρφ συγχαρητήρια. Εἶτα καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἰωνᾶς, ἐφημέριος τῆς ρωσσικῆς Πρεσβείας, ἐπεσκέφθη τὸν βούλγαρον πρωθιεράρχην, εὐλογηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ, ὑπέβαλε τὰ ἐξ ὀνόματος τῶν μελῶν τῆς ἀντικανονικῆς ῥωσσικῆς συνόδου συγχαρητήρια, τοῦ μητροπολίτου Μόσχας Βλαδιμήρου, τοῦ Κιέβου Θεογνώστου καὶ τοῦ Πετρουπόλεως Ἀντωνίου.

Ὁ Ἔξαρχος ἐδέχθη πρὸς τούτοις τὰ συγχαρητήρια τοῦ πρωθιερέως τοῦ ρωσσικοῦ νοσοκομείου, κ. Ὀρλώφ, τοῦ ἀρχιδιακόνου ἱερομονάχου Παύλου, ἐφημερίου τοῦ ρωσσικοῦ ναοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ προϊσταμένου ρωσσικῆς τινος σκήτης τοῦ ἐν Ἄθῳ Ἁγίου Παντελεήμονος. Αἱ ῥωσσικαὶ ἐφημερίδες, μνημονεύουσαι τὸ γεγονὸς τοῦτο, διερμηνεύουσι τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Βουλγάρου Ἐξάρχου πρὸς τὴν ῥωσσικὴν σύνοδον καὶ ἐκλαμβάνουσιν αὐτὸ ὡς ἀρχὴν ἀποξενώσεως τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Οἱ Ρῶσσοι κληρικοὶ δικαίως λοιδωροῦσι τὴν Α. Παναγιότητα τὸν Πατριάρχην Ἰωακεὶμ ΙΙΙ, διότι δὲν ἔλαβεν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἐν Σίπκᾳ ἀνεργεθέντως ναοῦ, ὅπου ὁ Ρῶσσος κληρικὸς ἐτέλεσε τὴν ἁγίαν λειτουργείαν ὁμοῦ μετὰ Βουλγάρου σχισματικοῦ μητροπολίτου. Ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσσίας κ. Ζηνόβιεφ, ἀκολουθῶν τὰς ὁδηγίας, τὰς δοθείσας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κ. Ποπεδονόστσεφ, ἀπειλῇ τὴν Α. Παναγιότητα διὰ ἀπωλείας τοῦ θρόνου, ἐὰν καταδικάσῃ τοὺς ρηθέντας τρεῖς Ρώσσους μητροπολίτας εἰς χωρισμὸν ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ταὐτοχρόνως ἀνακοινοῦσιν ἡμῖν, ὅτι πολλὰ μέλη τῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως ἀπαιτοῦσι παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ 1872 διὰ τοὺς τρεῖς μνημονευθέντας μητροπολίτας καὶ προτίθενται νὰ προτείνωσι τῷ Πατριάρχῃ, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου του παραίτησιν. Ἡ απομάκρυνσις τοῦ Πατριάρχου, μετὰ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ζηνόβιεφ, ἐθεωρήθη ὑπὸ συμπάσης τῆς Ὀρθοδόξον Ἐκκλησίας ὡς βιαιότης τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας κατὰ τοῦ προσώπου του κορυφαίου τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐνῷ ἡ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως παραίτησις θὰ ἦτο ταπείνωσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἡ ῥωσσικὴ Σύνοδος καὶ διπλωμανία εἰσὶν ἐξ ὁλοκλήρου ἀφωσιωμέναι εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸν Ἔξαρχον αὐτῶν καὶ προσπαθοῦσι ν ὰ π α ρ α κ ο λ ο υ θ ῶ σ ι πανταχοῦ, ὅπου δύνανται, τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν.

Αἱ ῥωσσικαὶ ἐφημερίδες ἀνακοινοῦσιν, ὅτι ἡ Ῥωσσία ἐπέτρεψε τῇ Αὐστρίᾳ νὰ καταλάβῃ τὸ σαντζάκιον (διοίκησιν) τοῦ Νόβι-Παζὰρ καὶ ὅτι ἡ Αὐστρία κινητοποιεῖ τὸν στρατὸν αὐτῆς.

Ὀρθόδοξος

ΕΘΝΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

('Εκ τῆς ὑπὸ τὰ πιεστήρια Συλλογῆς ὑπὸ Χ. Χρηστοβασίλη).

ΙΕ'. ΑΙΩΝ

ΓΙΑΝΝΟΣ Ο ΑΝΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΤΗΣ (1)

('Εκ τοῦ τμήματος τῶν ἀγνώστων ἡρώων).

Κάτω στὲς Πέντε-Βρύσες, στὰ Κρυόνερα,
Ψυχομαχάει ὁ Γιάννος τ' 'Αντριανόπολο,
Κομμένος, λαβωμένος κι' ὀρεικείμενος (2)
'Αγγελοσκορπισμένος (3) κι' ἀνεγνώριστος.
Σὰν βράχος κυλισμένος κοίτεται βαρυὰ,
Τὸν τραγουδοῦνε Τοῦρκοι καί Ρωμιοὶ τὸν κλαῖν,
Καὶ πάρθενα κορίτσια τὸν μοιριολογοῦν,
Καὶ μὲ μεγάλον πόνο τὸν πικρορρωτοῦν;
— Γιάννο, δὲν ἔχεις μάνα, οὔτε κι' ἀδελφή,
Οὔτε καλὴ γυναῖκα, νὰ σὲ κλαίγουνε ;
— Ἔχω γλυκειὰ μανούλα, ἔχω κι' ἀδερφὴ,
Ἔχω κι' ὥρια γυναῖκα, νά την πὤρχεται
Μὲ δυὸ παιδιὰ στὰ χέρια καὶ ἄλλο στὴν κοιλιὰ,
Καὶ δυὸ λιθάρια μαῦρα στηθοδέρνοντας,
— Δὲ σὤλεγα, Γιαννάκη, στάσου φρόνιμα

(1) Τὸ παρὸν ᾆσμα τυγχάνει ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν μᾶλλον ἐξαπλωμένων ἐθνικῶν ᾀσμάτων. Τραγῳδεῖται εἰς τὴν Ἤπειρον, εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, τὴν Σινασὸν τῆς Καπαδοκίας. Κατορθώσαμεν νὰ συρράψωμεν αὐτὸ ἐξ ὅλων τῶν ἐκδόσεών του, τῆς ἠπειρωτικῆς, τῆς μακεδονικῆς, τῆς θρᾳκικῆς καὶ τῆς καπαδοκικῆς, προσθέτοντες εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἔκδοσιν ὅ τι ἔλειπεν εἰς αὐτὴν ἐκ τῶν ἄλλων ἐκδόσεων καὶ οὕτω παρουσιάζομεν ἓν ὅλον πλῆρες ἐθνικὸν ᾆσμα μεγάλης ἀξίας καὶ ὑπὸ ἔποψιν ποιητικὴν καὶ ὑπὸ ἔποψιν μέτρου. Ποῖος ὑπῆρξεν ὁ εἰς ὃν ἀναφέρεται τοῦτο Γιάννος ὁ 'Ανδριανουπολίτης; Πέπλος βαρὺς καλύπτει τὸ ἱστορικὸν τοῦ ἀγνώστου τούτου ἥρωος,—(2) Λέξις τῆς Σινασοῦ=κείμενος χαμαί.—(3) Ὁμοίως λέξις τῆς Σινασοῦ=ἑτοιμοθάνατος.

Πόνηρος εἶν' ὁ Τοῦρκος, ψεύστης καὶ κακὸς
Καὶ νυχτοπολεμάει καὶ σκοτόνει σε ;
— Σὺ εἶσαι καλὴ γυναῖκα, γιατὶ μ' ἀδικᾷς ;
Δὲν εἶταν μήτε δέκα, μήτε κι' ἑκατό . . ! . .
Εἶταν ἑφτὰ χιλιᾶδες, κι' ἴσως πλειότεροι.
Γιὰ τὸ Χριστὸ χιλιᾶδες πέντε σκότωσα,
Καὶ δύο χιλιᾶδες ἄλλες γιὰ τὴν Παναγιά,
Κι' ἀπ' τὲς ἑφτὰ χιλιᾶδες ἕνας γλύτωσε,
Ποῦχε λαγοῦ πηλάλα, πόδι ζαρκαδιοῦ,
Κι' ἐκεῖνος λαβωμένος καὶ μὲ λάβωσε.
Νά τους κι' ἀκόμα χίλιοι, πῶφτασαν ἐκεῖ !
Μὲ πιᾶσαν λαβωμένο καὶ μὲ δέσανε,
Καὶ μιὰν ἀκέρια μέρα μὲ παιδέψανε.
Μοῦ κόψανε τὰ χέρια, ὥς τοὺς ἄγκωνες,
Μοῦ κόψαν καὶ τὰ πόδια, ὥς τὰ γόνατα,
Καὶ νύχτα μὲ πετάξαν στὰ Κρυόνερα,
Τὸν ἀντρειωμένο Γιάννο, τ' Ἀντριανόπουλο,
Ποῦ μ' ἔτρεμεν ὁ κόσμος, κι' ὅλα τὰ χωριά,
Καὶ τρεῖς κακοὶ πασιᾶδες ποῦ πολέμαγα . . .»

ΙϚ'. ΑΙΩΝ

ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ

Ο ΜΑΛΑΜΟΣ

(1585)

Νὰ προσκυνήσῃ πήγαινε στὰ Γιάνινα ὁ Μαλάμος,
Καὶ ροβολοῦσε τὰ βουνὰ καὶ τὲς κοντορραχοῦλες,
Μὲ τοὺς γερόντους ἐμπροστὰ καὶ τοὺς παπάδες πίσω,
Ξαρματωμένα καὶ σκυφτὰ τὰ δόλια παλληκάρια.

Τοῦχανε γράψει οἱ μπέηδες κι' οἱ πρῶτοι τοῦ Γιαννίνου.
Στὸν δρόμον ὁποῦ πήγαιναν, στὸ δρόμο ποῦ πηγαίναν,
Ἀξάφνου κοντοστάθηκεν ὁ καπετὰν Μαλάμος
Καὶ λέει στὰ παλληκάρια του καὶ στοὺς δημογερόντους :
—«Γιὰ σταματᾶτε νὰ σᾶς πῶ καὶ νὰ σᾶς μολογήσω :
Ἀπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποῦ κοιμώμουν,
Τὸ δαμασκί μου τὸ σπαθὶ στὴ μέση τσακισμένο,
Καὶ τὸ μακρὺ ντουφέκι μου σκισμένο πέρα-πέρα,
Τὤχω γιὰ κακομαντεψιά, γερόντοι, τ' ὄνειρό μου,
Πηγαίνετε ὅπουθ' ἤρθατε, γυρνᾶτε στὰ χωριά σας,
Μετάνοιωσα, παπᾶδες μου, δὲν προσκυνῶ τοὺς Τούρκους,
Γυρίζω πίσω στὰ βουνὰ καὶ στὰ παλιὰ λημέρια,
Νὰ ζῶ μὲ τὰ κρυόνερα στὰ ἔλατα ἀποκάτω
Νὰ σφάζω Τούρκους σὰν ἀρνιά, μουρτάτες Ἀρβανῖτες,
Γιατ' ὅλοι τους εἶν' ἄπιστοι καὶ δὲ φυλάγουν λόγο,
Κι' ὅλους, ὅσοι προσκύνησαν, τοὺς πῆραν τὰ κεφάλια..»

Ὁ Μαλάμος ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων ἁρματωλῶν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τυγχάνει δὲ γενάρχης τῆς μεγάλης σουλιωτικῆς φάρας τῶν Μαλαμαίων, ἧς οἱ ἀπόγονοι μετέσχον τῶν ἀγώνων τοῦ Σουλίου καὶ τῆς μεγάλης ἐθνεγερσίας τοῦ 1821. Περὶ τὰ τέλη τῆς Ις' ἑκατονταετηρίδος ὁ Μαλάμος ἦτο ἁρματωλὸς τῆς παραλίου ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου Λάμαρης, τῇ ὑποκινήσει δὲ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας ἐπανεστάτησε τῷ 1585 μετὰ τοῦ Σουλιώτου Πούλιου Δρέκου, ἐναντίον τῆς Τουρκίας, ἐνῷ συγχρόνως τῇ ὑποκινήσει τῆς ἰδίας Δυνάμεως, ἐπανεστάτει καὶ ὁ ἁρματωλὸς τοῦ Βάλτου Θεόδωρος Μπούας Γρίβας.

Ὁ Μαλάμος καὶ ὁ Δράκος, προσβαλόντες τὴν Ἄρταν, ἐκυρίευσαν αὐτήν, ὁπόθεν, ἡγούμενοι χιλιάδων ἐπαναστατῶν, ὥδευσαν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων, φονεύοντες πάντα καθ' ὁδὸν Τοῦρκον, ἤθελον δὲ κυριεύση καὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἠπείρου, ἐὰν πολυάριθμος τουρκικὸς στρατὸς δὲν προσέτρεχεν ἐγκαίρως ἔκ τε τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας πρὸς ὑπεράσπισίν της. Ἀμφότεροι οἱ γενναῖοι οὗτοι ἁρματωλοί, μὴ δυνάμενοι ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ πολλαπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων, οὐδὲ λαβόντες βοήθειάν τινα παρὰ τῆς ὑποκινησάσης αὐτοὺς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Σουλίου ὄρη, ὁπόθεν ὁ πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων κατώρθωσε δι' ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων νὰ πείσῃ τὸν Μαλάμον νὰ κατέλθῃ εἰς Ἰωάννινα καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν ὑποταγήν του, ἀλλ' ἕνεκα δυσοιώνου ὀνείρου ἤλλαξεν οὗτος καθ' ὁδὸν γνώμην καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ λιμέρια του.

ΙΖ΄. ΑΙΩΝ

ΣΟΥΜΗΛΑΣ, ΜΕΪΝΤΑΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΟΡΜΟΠΟΥΛΟ

(1683)

—Μὴν εἶναι χιόνια στὰ βουνά, μὴ καὶ πανιὰ ἁπλωμένα,
Κι' ἀσπρίζουν τόσο λαμπερά, τὸν Αὔγουστο τὸ μῆνα;
— Δὲν εἶναι χιόνια στὰ βουνά, κι' οὐδὲ πανιὰ ἁπλωμένα,
Εἶν ὁ Σουμήλας, πὤρχεται μαζὺ μὲ τὸ Μεϊντάνη
Καὶ τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο, τὸ χιλιοπαινεμένο,
Ποὖναι καμάρι τῶν Κλεφτῶν, κορώνα τῶν Ἀγράφων.
Φέρουν τὰ φλάμπουρα ἀνοιχτὰ μὲ τὸ Σταυρὸ στὴ μέση,
Καὶ πολεμοῦν τὴ Βενετιὰ καὶ τὴν Τουρκιὰ θερίζουν.
Στὴν Ἄρταν ἐκονέψανε καὶ διώξανε τοὺς Τούρκους
Κι' ἀπέκει πέρα πέρασαν, στὴ Βόνιτσα ριχτῆκαν,
Κι' ἐκεῖ τοὺς πιᾶσαν μ' ἀπιστιὰ οἱ σκύλοι οἱ Βενετσιᾶνοι,
Καὶ μέσα σ' ἕνα κάτεργο τοὺς ρίξαν καὶ τοὺς τρεῖς τους,
Νὰ λάμπουν κατεργόκουπα καὶ νἆναι πάντα σκλάβοι.
  Οἱ Ναῦτες τραγουδούσανε κι' οἱ σκλάβοι ἀναστενάζαν,
Φυσοῦσε ἀγέρας στεριανὸς κι' ἔτρεχε τὸ καράβι,
Νὰ πάῃ γιὰ τὴ Βενετιά, σᾶ νύφη στολισμένη,
Κι' ἐκεῖ ποῦ αὐλάκονε γοργὰ τὸν κάμπο τοῦ πελάγου
Ἕνα καράβι μ' ἄλικη σημαία τὸ μποδίζει:
— «Μάϊνα, τοῦ λέγει, τὰ πανιά! Καράβι παραδόσου!»
  Πιαστήκανε στὸν πόλεμον ἀδιάκοπα τρεῖς ὧρες,
Οἱ Ἀλγερῖνοι εἶταν πολλοί, κι' οἱ Βενετσιᾶνοι λίγοι,
Καὶ μὲς στὸ βενετσιάνικο πηδῆσαν τὸ καράβι.
Τότε ὁ Σουμήλας φώναξε μαζὺ μὲ τὸν Μεϊντάνη
Καὶ τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο τὸ χιλιοπαινεμένο:
— «Μωρὲ κι' ἂν εἶστε Χριστιανοί, κι' ἂν εἶστε βαφτισμένοι,
Γιὰ λύστε μας τὰ σίδερα, δόστε μας τ' ἄρματά μας,
Νὰ ἰδῆτε τί τοὺς κάνομεν ἡμεῖς τοὺς Ἀλγερίνους!»
Τοὺς λύσανε τὰ σίδερα, τοὺς δῶσαν τ' ἄρματά τους,

Κι' οἱ τρεῖς ἀπάνω χύθηκαν, σὰν πεινασμένοι λύκοι,
Σκοτῶσαν Τούρκους περισσοὺς σκοτῶσαν κι' Ἀλγερίνους
Καὶ σκλάβωσαν στὸ ὕστερο τὸ τούρκικο καράβι,
Κι' ὅτι εἶχε μέσα, ποῦ ἄξιζε, τὸ κάνανε ρημούλα,
. . . .
Καὶ πίσω πάλε γύρισαν ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.

Ὁ Ἀγγελῆς Σουμήλας ἐξ Ἰωαννίνων, ὁ Πᾶνος Μεϊντάνης ἐκ Κατούνας τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τὸ μικρὸ Χορμόπουλο ἐξ Ἀγράφων, ἁρματωλοὶ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ὁτὲ μὲν συμμαχοῦντος μετὰ τῶν Τούρκων ἐπολέμουν ἐναντίον τῶν Ἐνετῶν, ὁτὲ δὲ συμμαχοῦντες μετὰ τῶν Ἐνετῶν, ἐπολέμουν τοὺς Τούρκους καὶ ἐπὶ τέλους ἐχθροὶ γενόμενοι καὶ πρὸς τοὺς μὲν καὶ πρὸς τοὺς δέ, ἐπολέμουν ἐξ ἴσου καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δέ. Τέλος συλληφθέντες δι' ἀπιστίας ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν παρὰ τὴν Βόνιτσαν καὶ δεσμευθέντες ἐρρίφθησαν ἐντὸς ἐνετικῆς γαλέρας, ὅπως φέρῃ αὐτοὺς εἰς Βενετίαν ἵνα δικασθῶσιν. Ἐνῷ ἡ φέρουσα αὐτοὺς γαλέρα ἔπλεε παρὰ τὰ δαλματικὰ παράλια, ἀλγερινὴ πειρατικὴ φοῦστα παρουσιασθεῖσα προσεκάλεσεν εἰς παράδοσιν τοὺς Ἐνετούς, οἵτινες μετὰ μακρὸν ἀκροβολισμὸν ἐνέδωκαν εἰς τὸ ὑπερβάλλον τῶν πολεμίων. Οἱ αἰχμάλωτοι ἁρματωλοί, ἀκούσαντες ἐκ τοῦ βάθους τοῦ κοίτους τὸν θόρυβον, ἠρώτησαν ναύτην τινὰ καὶ μαθόντες τὰ συμβαίνοντα, παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὸν πλοίαρχον ὅτι, ἐὰν συνήνει νὰ τοῖς λύσῃ τὰ δεσμὰ καὶ τοῖς δώσει τὰ ὅπλα των, ὑπέσχοντο νὰ νικήσωσι τοὺς Ἀλγερίνους. Ὁ Ἐνετὸς πλοίαρχος παρεδέχθη, οὗτοι δέ, λαβόντες εἰς χεῖρας αὐτῶν τὰ ὅπλα, ἐπήδησαν πυροβολοῦντες καὶ ἀγρίως ἀλλαλάζοντες ἐπὶ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν προσεγγισάσης πρὸς παραλαβὴν τῆς ἐνετικῆς γαλέρας ἀλγερινῆς φούστας.

Οἱ Ἐνετοί, ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν Ἑλλήνων, παρηκολούθησαν αὐτοὺς καὶ μετ' οὐ πολὺ ἄλλους μὲν ἐκ τῶν Ἀλγερίνων ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ᾐχμαλώτισαν, καὶ δέσαντες ὄπισθεν τῆς γαλέρας τὴν ἀλγερινὴν φοῦσταν εἰσῆλθον ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν Ἐνετίαν, ἔνθα ὁ πλοίαρχος, ἐκτιμῶν τὸ μέγεθος τῆς ὑπηρεσίας των, ἀνέφερεν μετὰ μεγίστων ἐπαίνων εἰς τὴν Πολιτείαν, ἥτις ἀντήμειψε γενναίως αὐτούς, ὁ δὲ Μαραζίνης κατερχόμενος εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα ὡς στόλαρχος τῆς Ἐνετίας κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1684 ἐνετοτουρκικὸν πόλεμον ἀνέθηκεν αὐτοῖς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

[Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν, **Ἑλλὰς καὶ Μακεδονία,** ἡ κόμησσα Εὐγενία Καπνὶστ ἐν ἑνὶ τῶν τελευταίων φύλλων τῆς ἐφημερίδος «**Εἰδήσεις τῆς Μόσχας**» ἐδημοσίευσε περισπούδαστον ἄρθρον περὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Διεύθυνσις τῆς ἰδίας ἐφημερίδος ἀπήντησεν ἐν ἰδιαιτέρῳ ἄρθρῳ.

Παραθέτοντες κατωτέρω ἀμφότερα τὰ ἄρθρα, ὡς ἔχουσιν, ἐφιστῶμεν ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, διότι ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν μόνον, ὅτι αἱ «**Εἰδήσεις τῆς Μόσχας**», διακρινόμεναι πάντοτε ἐπὶ συντηρητικότητι ἀπαρεγκλίτῳ, οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν, ἔστω καὶ στοιχειῶδές τι, ἑλληνικὸν δικαίωμα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Τὸ φιλελληνικὸν ἄρθρον τῆς εὐγενοῦς κομήσσης ἔδωκε νέαν τροπὴν εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν περὶ τὰς «**Εἰδήσεις τῆς Μόσχας**», ἐθεωρήθη δὲ ἐν Ρωσσίᾳ ὡς σημεῖον τῶν καιρῶν καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι ἡ εἰρημένη ἐφημερὶς ἐποιήσατο τέλος πάντων λόγον περὶ Ἑλλήνων, προκειμένου περὶ τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων. Ἰδοὺ τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον :

«Ἐν τῷ ἀριθμῷ 7537 τοῦ «Γιουζνιη Κράη» ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ ἐξεφράσθη ὅλως ἐσφαλμένως περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, προκειμένου περὶ Ἑλλήνων.

«Ὡς μόνιμος κάτοικος τῆς Ἑλλάδος καὶ καλῶς γνωρίζουσα τὰς σλαυϊκὰς βλέψεις καὶ κινήσεις τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σέρβων, προάγομαι ν' ἀπαντήσω, βασιζομένη ἐπὶ ἱστορικῶν δεδομένων τοῦ ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνος, εἰς τὸ ἐρώτημα : «Δύναται ἆρά γε ἡ Ἑλλὰς ν' ἀπαρνηθῇ τά τε προαιώνια καὶ τὰ «σύγχρονα αὐτῆς κεκτημένα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ νοτίου μέρους τῆς Μακεδο-«νίας ;»

«Παρατρέχουσα τοὺς Μακεδόνας ἥρωας Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον, οἵτινες, ὡς γίγαντες πρόμαχοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρόκεινται ὡς αὐταπόδειξις πρὸ τοῦ μεμορφωμένου κόσμου, διὰ μόνου τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐπικυροῦντες τὰς δικαίας τῶν Ἑλλήνων ἀξιώσεις, θὰ μνησθῶ τῶν χρόνων τοῦ λαμπροῦ καὶ μαρτυρικοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Τουρκίαν κατὰ τὰ ἔτη 1770, 1814 καὶ 1821, ἔτη, περὶ τῶν ὁποίων, ἀνακινουμένου τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, οὐδὲ μνεία κἂν γίνεται ἐν ταῖς στήλαις τοῦ ρωσσικοῦ τύπου.

«Καὶ ἐν Ρωσσίᾳ τόσον ὀλίγον ἀναγινώσκουσι τὴν ἱστορίαν, ἄνθρωποι δὲ καὶ μεθ'

ὑψηλῆς μορφώσεως ἀγνοοῦσι μέχρι τοσούτου τὴν ἐθνογραφίαν, ὥστε εἰς τὸν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εἰθισμένον νὰ ἐπισκέπτηται τὰς βιβλιοθήκας καὶ καθ' ἑκάστην νὰ μελετᾷ (ἔχοντα δὲ προχείρους γεωγραφικούς, ἐθνογραφικοὺς καὶ ἱστορικοὺς χάρτας), καθίστανται πασιφανέστατα τὰ ἡμέτερα χονδροειδῆ ἱστορικὰ λάθη, ἄγοντα εἰς ψευδεῖς ἰδέας περὶ τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου, ὅπως εἰς ὀρθογραφοῦντα πασιφανὴς καθίσταται ἡ γραφὴ τοῦ ο ἀντὶ τοῦ ω ὑπὸ ἀπροσέκτου μαθητοῦ.

*
* *

«Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πτώσεως τοῦ βουλγαρικοῦ βασιλείου κατὰ τὸ 1396 μέχρι τοῦ 1875 οἱ Βούλγαροι οὐδὲν ἔπραξαν διὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἀναγέννησιν. Ἡ Βουλγαρία δὲν ἐπειράθη νὰ ἐξεγερθῇ κατὰ τὸ 1770, ὁπότε ἡ διψῶσα νέας ζωῆς Πελοπόννησος ἐπὶ δέκα ὁλόκληρα ἔτη ἔχυνε τὸ αἷμα αὐτῆς ὑπὸ τὸ ἀμείλικτον τουρκικὸν γιαταγάνιον. Τί ἔπραξεν ἡ Βουλγαρία, ὅταν ἡρωϊκὴ φάλαγξ Σουλιωτῶν, οὐ μόνον ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος δρὰξ γυναικῶν ἐν ἀπελπισίᾳ ὑπερήσπιζον τὴν ὀρθόδοξον αὐτῶν πίστιν καὶ ἀνεξαρτησίαν ἀνὰ τοὺς αἱματοφύρτους ἐκείνους καὶ λησμονηθέντας βράχους τῆς Ἠπείρου καὶ νῦν ἔτι ἀπηχοῦντας τοὺς στόνους καὶ τὰς βασάνους τοῦ ἑλληνικοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, φθίνοντος καὶ ἀπολλυμένου ὑπὸ τὸν φοβερὸν ζυγόν;

«Κατὰ τὸ ἔτος 1796, ὅτε ὁ νέος Ἕλλην Θεσσαλὸς ποιητὴς Ῥήγας ὁ Φεραῖος, ὁ γνωστὸς οὐχὶ ἐκ τῶν ἐθνικῶν μόνον αὐτοῦ ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου, ἔψαλλε τὰ ἐγερτικὰ αὐτοῦ ᾄσματα καὶ ἐκάλει πρὸς ἐλευθερίαν τὸ πολεμικὸν μένος τῶν Βουλγάρων, τῶν ὀρθοδόξων Ἀλβανῶν καὶ τῶν Σέρβων, κατὰ τί διεκρίθησαν οἱ πρῶτοι; Ὑπεστήριξαν τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ἔστω καὶ ἐπὶ καταφανεῖ ἰδίῳ αὐτῶν συμφέροντι; Ὁμόφωνος ἀγὼν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ θὰ περιέσωζε βεβαίως πλείστας ὅσας χριστιανικὰς ψυχὰς καὶ θὰ ἦγεν εἰς περίλαμπρα ἀποτελέσματα, τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ ἡ Βουλγαρία, ἵνα εἰς ἑαυτὴν καὶ μόνον ὀφείλῃ τὴν ἀναγέννησίν της. Ἐνῷ ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον ἐδείχθησαν ἥρωες κατὰ τὸν ἀδελφικὸν καὶ φιλικὸν τοῦτον πόλεμον.

«Τίς δὲ ὕψωσε τὴν σημαίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐκκλήσεως τοῦ νέου Τυρταίου ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου Ὀλύμπου, τοῦ «δώματος τῶν θεῶν,» ἐπὶ τῆς δασώδους μακεδονικῆς Πιερίας; — Ὁ Ἕλλην ἱερεὺς Εὐθύμιος Βλαχάβας, ὁ ἐκ τῆς μακεδονικῆς πόλεως Ἄσου, ὁ Ἕλλην Νικοτσάρας ἐξ Ἐλασσῶνος, ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς ἐκ Σερρῶν, ὁ Γαζῆς, ὁ Καψᾶς, — ὅλοι οὗτοι Ἕλληνες.

«Λάβετε τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, γεγραμμένην ὑπὸ τοῦ πολλοῦ γε καὶ δεῖ φιλέλληνος Γερβίνου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Εἰδελβέργης· ἀνάγνωτε τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως, σύγγραμμα τοῦ Γάλλου προξένου Πουκεβὶλλ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ· οὗτος ἔγραφεν, ὅτε οὔτε ἰδέα κἂν βουλ-

γαροφιλίας ἢ βουλγαροφοβίας ὑφίστατο. Καὶ πῶς εἶνε περιγεγραμμένη ἡ διὰ τῆς στρυμονείου γεφύρας παρὰ τὸ Πράβι διάβασις τοῦ Νικοτσάρα· πῶς περιεγράφη ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατος τοῦ Ἕλληνος Μακεδόνος μοναχοῦ Δημητρίου; Μετὰ μακρᾶς καὶ τρομερὰς βασάνους οἱ Τοῦρκοι ἐξέδειραν τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐξέθηκαν αὐτὸν ζῶντα εἰς τοῦ ἡλίου τὸ καῦμα. . . Τί δὲ λέγει ὁ θάνατος αὐτοῦ τοῦ Βλαχάβα, παραδοθέντος τοῖς Τούρκοις, ὅπως σώσῃ τοὺς Ἕλληνας κατοίκους, οἵτινες ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ κατεδικάζοντο εἰς θάνατον; Διατί τοσοῦτον ἀνηλεῶς ἐβασάνισαν αὐτὸν οἱ Τοῦρκοι; Διότι ἔσπευσε νὰ ἐξεγείρῃ πάντας τοὺς Ἕλληνας κατοίκους ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βαρδάρη ἐν Μακεδονίᾳ μέχρι τῆς Φιλιππουπόλεως. Ὁ Ἕλλην μητροπολίτης Ἰγνάτιος ἐβοήθησεν αὐτόν, ἐμψυχῶν τὸν λαόν. Ὁ Μουχτάρ, υἱὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀποσταλεὶς πρὸς εἰρήνευσιν τῶν Μακεδόνων Ἑλλήνων, ἔπεμψε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ σάκκους πλήρεις ἑκατοντάδων κεφαλῶν τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν. Λυπηρόν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν τὸν Μουχτάρ, διατὶ ἠρκεῖτο νὰ κόπτῃ μόνον ἑλληνικὰς κεφαλάς;...

*
* *

«Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1821, πάντες οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ τοῦ Ἄθω ἐξεγείρονται κατὰ τῶν διωκτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἐμμανουὴλ Παππᾶ. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Ἄσου, τοῦ Πολυχόνδρου, τῆς Κασσάνδρας, ἐξεγείρονται ὡς εἷς ἄνθρωπος. Ὁ Γιουσοὺφ μπέης τῆς Θεσσαλονίκης, ἀδυνατεῖ μὲν νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν, προβαίνει ὅμως εἰς τρομερὰς θηριωδίας. Ὁ Ἕλλην ἐπίσκοπος Κίτρου ἐτιμωρήθη, πλεῖστοι Ἕλληνες χριστιανοὶ ἀνεσκολοπίσθησαν, δύο χιλιάδες ἀθώων κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης κατεκλείσθησαν ἐντὸς ὑγρῶν, σκοτεινῶν, καὶ τρομερῶν ὑπογείων, φερόντων τὸ ὄνομα «φυλακαί». Ἀλλ᾽ ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς καὶ ὁ Καψᾶς ἡρωϊκῶς ὑπερασπίζουσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἐν ᾗ κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους οἱ θεοὶ ἐπάλαιον πρὸς τοὺς γίγαντας. Ὁ Παπᾶς ἀπέχει μόλις δύο βέρστια τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπειλεῖ ἔφοδον. Ὁ ἀτρόμητος Καψᾶς νικηφόρος ἐλαύνει· ἀλλ᾽ αἴφνης ὁ Μπαϊρὰμ πασᾶς, σπεύσας πρὸς τὴν Θεσσαλίαν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Ὀμὲρ Βρυώνη, ὁρμᾷ καὶ περικυκλώνει τοὺς εὐαρίθμους Ἕλληνας. «Παρὰ τὸν θάνατον τοῦ Καψᾶ—γράφει ὁ Γερβίνος—παρὰ τὴν πλειο-«νότητα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τρὶς μείζονος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ «Ἕλληνες ἐπὶ μακρὸν ἀντεῖχον, συγκεντρωθέντες περὶ τὸν Πινακόν».

«Εἶνε πασίγνωστον πῶς ἐτιμωρήθη ὁ ἅγιος πατριάρχης Γρηγόριος, ἀπαγχονισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν πύλην τῶν Πατριαρχείων ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα. Τὸν πρωτομάρτυρα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἠκολούθησαν 80 μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι, λαβόντες παρὰ τῶν Τούρκων τὸν μαρτυρικὸν στέφανον. Ὁ μητροπολίτης Αἴνου Κύριλλος, μέλος τῆς Ἱερᾶς

Συνόδου, ἣν ὑπερεννενηκοντούτης. Ἀπηγχόνισαν αὐτόν, ὡς καὶ τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεον Πρώϊον, σοφὸν ἄνδρα, σπουδάσαντα ἐν τῇ πολυτεχνικῇ Σχολῇ τῶν Παρισίων. Ὁ καθολικὸς Πουκεβὶλλ ἀποκαλύπτεται πρὸ τῆς εὐσεβείας τοῦ ὀρθοδόξου τούτου Ἕλληνος ἱεράρχου, πρὸ τῆς μεγάλης αὐτοῦ αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ γενναιοδωρίας καὶ ἐλευθεριότητος. Ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς Θράκης παρεδόθησαν εἰς θάνατον ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἡγούμενος Μονῆς τινος, ὀκτὼ ἱερεῖς, εἴκοσι πολῖται, ἀπαγχονισθέντες εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας. Πόσαι δὲ γυναῖκες καὶ παιδία, ἀνήκουσαι εἰς τὸν ἑλληνικὸν μακεδονικὸν πληθυσμόν, ἔπεσαν θύματα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς τουρκικῆς βαρβαρότητος, ἢ οἰκειοθελῶς ἔβαινον πρὸς τὰς βασάνους, προτιμῶντες αὐτὰς καὶ τὸν θάνατον ἢ τὴν προδοσίαν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ! ....

*
* *

Καὶ λοιπόν; Τώρα ἡμεῖς, οἱ ξένοι, ἀποφασίζομεν ἀπροκαλύπτως, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπρεπε ν' ἀρνηθῇ τὰ δικαιώματα αὐτῆς ἐπὶ τῆς Μακεδονίας· συγκρίνομεν αὐτὴν πρὸς τὴν Αὐστρίαν, ἀπλήστους βλέψεις τρέφουσαν ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλ' ὅλως ξένην πρὸς τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα καὶ πρὸς τὴν πολυπαθῆ μακεδονικὴν γῆν. Διαδίδουσι τὸν θρῦλον, ὅτι «ἡ Ἑλλὰς ἐγκατέλιπε πάσας αὐτῆς τὰς ἀξιώσεις» ἐπὶ χώρας, ἐν ᾗ μεγαλοψύχως καὶ ἀφθόνως ἔρρευσε τὸ ἑλληνικὸν αἷμα. Καὶ εἶνε τοῦτο λογικόν; Καὶ εἶνε τοῦτο δυνατόν; Δυνάμεθα ἡμεῖς, οἱ Ρῶσσοι νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι π.χ. αἱ ἡμέτεραι σλαυϊκαὶ φυλαὶ ἐπὶ χίλια ἔτη ᾤκουν τὴν βαλτικὴν παραλίαν καὶ θὰ παρεχωροῦμεν αὐτοὺς ἀναιμωτὶ εἰς τοὺς Σουηδοὺς ἢ τοὺς Γερμανούς; Καὶ ὅμως ἐνταῦθα οὐ μόνον ἱστορική, ἀλλὰ αὐτόχρημα μαρτυρικὴ παράδοσις, παραδίδεται εἰς ὀνειδισμὸν καὶ ψόγον ὑβριστικόν, εἰς σκληρὸν περίγελων: «Οἱ Ἕλληνες εἶνε ἀνίσχυροι καὶ πτωχοί, ἠρνήθησαν τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν ἐπ' αὐτῆς «τῆς χώρας· ἰδοὺ λοιπὸν καιρὸς θαυμασίως καὶ εὐκόλως νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀδι-«κίαν.» Οἱ δὲ Ἕλληνες ὀφείλουσι νὰ δέσωσι τὰς χεῖρας, νὰ τεθῶσιν εἰς πέδας καὶ νὰ παραδοθῶσιν ὡς μικρὸν παιδίον εἰς τὰς χεῖρας τῆς μητρυιᾶς.

«Πόσον βαθέως πάσχει τὸ ἔθνος τοῦτο ἐκ τῆς ἀφίλου πρὸς αὐτὸ στάσεως τῶν ὁμοδόξων αὐτῷ Ρώσσων! Ἐξήντλησεν ὁ μικρὸς λαὸς πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, ὁ δὲ γίγας κάθηται καὶ τὸ μυκτηρίζει! Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐχαριστοῦμεν αὐτοὺς ἡμεῖς, οἱ τὸν λύχνον τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν θρησκείαν λαβόντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων!

«Ἀποστέργοντες ν' ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἱστορίαν, ἐμπιστευόμενοι εἰς μόνους τοὺς βουλγαρικοὺς ἐθνογραφικοὺς χάρτας καὶ ἰδίᾳ λύοντες τὰ ζητήματα οὐχὶ κατὰ τὴν δικαίαν τῆς συνειδήσεως ἔνδειξιν, οὐχὶ διὰ τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἐπιμελοῦς μελέτης καὶ σπουδῆς τοῦ φλέγοντος ζητήματος, ἀλλὰ μόνον ὅπως ἀρέσκει ἡμῖν, ἢ ὑπὸ τὴν

πειθὼ ἀνθρώπων, ἐχόντων ὠφέλειαν καὶ συμφέρον ἐν τῇ διαστρόφῳ μετατροπῇ τῶν συμπαθειῶν τῆς Ρωσσίας, ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν νὰ τύπτωμεν τὰς πλευράς μας : «ἡ Ἑλλάς, βέβαια, πρέπει ν' ἀρνηθῇ τὰ δικαιώματα αὐτῆς ἐπὶ τῆς Μακε-«δονίας» !

«Καὶ διατί ; Διότι τάχα οἱ Βούλγαροι μᾶς ἀρέσκουσι καλείτερον ; Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ χωρίζωνται καὶ διαιρῶνται κατὰ προσωπικὰς συμπαθείας, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ἱστορικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν δεδομένων. Καὶ ταῦτα πρέπει νὰ διδαχθῶμεν ἀμεροληπτως, νὰ συγκρίνωμεν τοὺς βουλγαρικοὺς ἐθνογραφικοὺς χάρτας πρὸς τοὺς ἑλληνικούς, σερβικούς, ρωμουνικούς, γαλλικούς, ἀγγλικοὺς καὶ γερμανικούς, ἐκδεδομένους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τῶν οἰκείων προξένων, ὑπὲρ πᾶν δ' ἄλλο νὰ θέσωμεν τὴν δικαιοσύνην, τὴν θείαν ταύτην ἀκτῖνα, ἣν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τὰ νέφαλα τοῦ φυλετικοῦ ἐγωϊσμοῦ, τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἰδιοτελείας δὲν πρέπει νὰ ἐπισκοτίζωσιν.

«Ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν πάντοτε νὰ ἐπικρίνωμεν καὶ κατηγορωμεν» τὴν Ἀγγλίαν, διότι στερεῖ τοὺς Βούρους τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Καὶ ἡμεῖς ; Διὰ τῆς μυωπίας ἡμῶν—ἀπό τινος ἀπεκτήσαμεν τὴν ἕξιν νὰ μεμφώμεθα καὶ ἀνοήτως νὰ ψέγωμεν τοὺς Ἕλληνας, τὴν Ἑλλάδα καὶ πᾶν ἑλληνικὸν—ἐὰν ἔργῳ δὲν ἐπιβάλωμεν, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει λίαν ἐπιτυχῶς ὑποβαστάζομεν τὰς ἀφορήτους βαρείας ἁλύσεις τῆς δουλείας ἐπὶ τὸν τράχηλον ἑκατοντάδων χιλιάδων Ἑλλήνων χριστιανῶν. . . . Μόνον περὶ Μακεδονίας πρόκειται πλέον, περὶ Ἠπείρου, οὐδεὶς λόγος γίνεται, οὔτε περὶ βοηθείας πρὸς τοὺς αὐτόθι ὑπὸ στυγερὰν δουλείαν βιοῦντας ὀρθοδόξους Ἕλληνας· ἀλλὰ καὶ ἐὰν δὲν ἠμπόδιζον αὐτοὺς ν' ἀναπνέωσι τοὐλάχιστον, ἐὰν δὲν κατεπάτουν τὰ παρὰ τῷ ἀσθενεῖ αἰσθήματα καὶ αὐτῆς πλέον τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ἀξίας . . . καὶ τοῦτο θὰ ἦτο καλόν.»

Κόμησσα **Εὐγενία Καπνὶστ**

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀνωτέρου ἄρθρου ἡ διεύθυνσις τῶν **«Εἰδήσεων τῆς Μόσχας»** ἀπαντᾷ διὰ τοῦ ἑπομένου κυρίου ἄρθρου :

Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα

»Ἡ πρό τινος ἀναχώρησις τοῦ κόμητος Λάμσδορφ εἰς Σόφιαν, Βελιγράδιον καὶ Βιένναν ἤνοιξε νέαν ἐποχὴν εἰς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα. Ἡ Ρωσσία ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν δικαίας καὶ ἀναιμάκτου λύσεως τοῦ δυσχερεστάτου πάντων τῶν ζητημάτων τοῦ Αἵμου καὶ τὸ ἀποφασιστικὸν τοῦτο βῆμα τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως ἐνεποίησεν ἀναμφιβόλως ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῆς Πύλης, ὡς περὶ τούτου μαρτυροῦσιν αἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τελευταῖαι εἰδήσεις.

«Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα θεωρεῖται δυσχερέστατον, διότι κυρίως ἐνταῦθα πρόκει-

ται περὶ τῆς ἀποσείσεως τοῦ ζυγοῦ, ὑφ' ὃν φθίνουσιν οἱ ὑπὸ τὴν μουσουλμανικὴν κυριαρχίαν Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης διχονοίας, τῆς λυμαινομένης τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας.

«Τὸ ρωμουνικόν, βουλγαρικὸν καὶ σερβικὸν ζήτημα διεκρίνοντο, κυρίως εἰπεῖν, ἐπὶ τῇ μεγάλῃ των ἁπλότητι· ἤρκει μόνον νὰ δοθῇ εἰς τὴν Ρωμουνίαν, τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Σερβίαν πολιτικὴ αὐτονομία καὶ πάντα τὰ ζητήματα ἐκεῖνα ἐλύθησαν, διότι καθ' ἁπάσας ἐκείνας τὰς περιπτώσεις τὰ πολιτικὰ συμφέροντα συνέπιπτον πρὸς τὰ ἐθνικά.

«Δὲν ἔχει ὅμως οὕτω τὸ πρᾶγμα, προκειμένου περὶ Μακεδονίας. Ἐὰν ἡ Μακεδονία ἐλάμβανεν αὐτονομίαν, τὸ μακεδονικὸν ζήτημα θὰ ἐλύετο μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἀλανθάστως, ὅτι ἡ λύσις τοῦ δευτέρου αὐτοῦ ἡμίσεος θὰ ἦτο δυσκολωτέρα τῆς τοῦ πρώτου.

«Καὶ πρόκειται περὶ τούτου, ὅτι μ α κ ε δ ο ν ι κ ὸ ν ἔ θ ν ο ς δὲν ὑφίσταται. Ἡ Μακεδονία κατοικεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Σέρβων, Ρωμούνων καὶ Ἀλβανῶν, ἐπιθυμούντων πάντων τὴν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀπολύτρωσίν των, οὐχὶ διὰ νὰ συνενωθῶσι καὶ συγχωνευθῶσιν εἰς ἓν μακεδονικὸν Κράτος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἑνωθῇ ἕκαστον κατὰ τὰς ἐθνικὰς αὑτοῦ τάσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Βουλγαρίαν, τ Σερβίαν ἢ τὴν μέλλουσαν Ἀλβανίαν. Τὸ εἰρηνεῦσαι πρὸς ἀλλήλας πάσας τὰς μακεδονικὰς φυλὰς εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον· ἐὰν δὲ ὑφίσταται καὶ καλὴ ὄψις ἐν τῷ πιέζοντι αὐτὰς τουρκικῷ ζυγῷ, αὕτη συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι πρὸς τὸ παρὸν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦτον κωλύονται τοῦ ἐθνικοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ.

«Οἱ Βούλγαροι εἶνε πεπεισμένοι, ὅτι πάντες οἱ Σλαῦοι τῆς Μακεδονίας ἀνήκουσιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν φυλήν, λαλοῦσιν ἐν διαφόροις βουλγαρικαῖς διαλέκτοις καὶ μετὰ ζήλου τηροῦσι τὰς ἐθνικὰς βουλγαρικὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἤθη· μετὰ τῆς αὐτῆς ὅμως ἐπιμονῆς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει παρομοίων ἐπιχειρημάτων καὶ οἱ Σέρβοι θεωροῦσι τοὺς Σλαύους Μακεδόνας καθαροὺς Σέρβους.

«Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Ἕλληνας, οὗτοι, βασιζόμενοι ἐπὶ ἀρχαίων ἱστορικῶν καὶ νέων ἐθνογραφικῶν δεδομένων, ἀναγνωρίζουσι τὴν Μακεδονίαν καθαρῶς ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν. Αὐτὸς ἔτι τῇ 15)28 Δεκεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους ὁ καθηγητὴς Καζάζης, Πρόεδρος τῆς ἀθηναϊκῆς πατριωτικῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ,» ἀπεδείκνυεν ἐνώπιον πολυπληθοῦς καὶ ἐπικροτοῦντος αὐτὸν ἀκροατηρίου, ὅτι ἅπασα ἡ Μακεδονία πρέπει ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἅπασα ὑ φ' Ἑ λ λ ή ν ω ν κ α τ ο ι κ ο υ μ έ ν η, «περὶ τοὺς ὁποίους τὰ λοιπὰ ἐθνικὰ στοιχεῖα συσπειροῦνται, ὡς οἱ ἀστέρες περὶ τὸν ἥλιον,» καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖ τὴν κατὰ πρῶτον μὲν ἑλληνικὴν κατοχὴν τῆ Μακεδονίας κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς αὐστριακῆς τοιαύτης ὡς πρὸς τὴν Βοσνίαν κα Ἑρζεγοβίνην, εἶτα δὲ τὴν πλήρη συγχώνευσιν τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῆ Ἠπείρου μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

«Εἶνε εὐνόητον ὁποίαν ἐχθρικὴν ἀντίδρασιν προὐκάλεσεν ὁ λόγος οὗτος ἐν Βουλ-

γαρίᾳ, ἐν ᾗ ἅπασα ἡ Μακεδονία θεωρεῖται βουλγαρικὴ ἐπαρχία, καὶ παρὰ τοῖς Σέρβοις, οἵτινες θέλουσιν ὡσαύτως αὐτὴν σερβικὴν ἐπαρχίαν.

«Ὁποία λοιπὸν πρέπει νὰ ἦνε ἡ στάσις τῆς Ρωσσίας πρὸ τῶν τοιούτων ἐθνικῶν ἀπαιτήσεων;

«Βεβαίως ὑψίστη ἀμεροληψία καὶ αὐστηροτάτη δικαιοσύνη.

«Θεὸς φυλάξοι ἡμᾶς τοῦ νὰ τεθῶμεν καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὸ μέρος τῶν Βουλγάρων, τῶν Ἑλλήνων ἢ τῶν Σέρβων· τὰ ἐθνικὰ πάθη μέχρι τοιαύτης ἀδιαλλάκτου ὀξύτητος ἐξήφθησαν ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι, ὥστε ἀπροκάλυπτος συμπάθεια καὶ προστασία μιᾶς τῶν μνημονευθεισῶν ἐθνικοτήτων θὰ προὐκάλει ἀμέσως τὸ σκληρὸν καὶ ἄσβεστον μῖσος τῶν λοιπῶν πρὸς τὴν Ρωσσίαν, τοῦτο δὲ ἤθελεν εἶσθαι καταστροφὴ ἁπάσης τῆς ἐν τῷ Αἵμῳ ρωσσικῆς πολιτικῆς.

«Τὴν *μοναδικὴν διέξοδον* ἐκ τῆς δυσχεροῦς ταύτης θέσεως *εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἄρθρῳ* τῆς Κομήσσης Εὐγενίας Καπνίστ, ἥτις, οὐδόλως ἀποκρύπτουσα τὴν πλήρη αὐτῆς συμπάθειαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οὐχ ἧττον πολὺ ἀπέχει τῶν ἀπεριορίστων πανελληνικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ καθηγητοῦ Κοζάζη.

«Οἱ λαοὶ—λέγει—δὲν πρέπει νὰ διαιρῶνται καὶ χωρίζωνται κατὰ προσωπικὰς «συμπαθείας, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ἱστορικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν δεδομένων. Καὶ ταῦτα «πρέπει νὰ διδαχθῶμεν ἀμεροληπτως, νὰ συγκρίνωμεν τοὺς βουλγαρικοὺς ἐθνογραφι-«κοὺς χάρτας πρὸς τοὺς ἑλληνικούς, τοὺς σερβικούς, τοὺς ρωμουνικούς, τοὺς γαλ-«λικούς, τοὺς ἀγγλικοὺς καὶ τοὺς γερμανικούς, ἐκδιδομένους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πλη-«ροφοριῶν τῶν ἰδίων προξένων. ὑπὲρ πᾶν δ' ἄλλο νὰ θέσωμεν τὴν δικαιοσύνην, «την θείαν ταύτην ἀκτῖνα, ἣν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τὰ νέφαλα τοῦ φυλετικοῦ «εγωισμου, της ἀμαθείας καὶ τῆς ἰδιοτελείας δὲν πρέπει να ἐπισκοτίζωσιν.»

Ἡ Κόμησσα Καπνίστ ὑποτίθησιν, ὅτι ὁ ρωσσικὸς λαός, μεροληπτῶν, προτιμᾷ τοὺς Βουλγάρους Μακεδόνας τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων. Καὶ ὅμως δὲν ἔχει δίκαιον. Τὰ αἰσθήματα τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ διευθύνονται ὑπὸ θρησκευτικῶν μᾶλλον ἢ ἐθνογραφικῶν ἐλατηρίων. Ἐὰν οἱ Ἕλληνες, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι δὲν ἦσαν ὀρθόδοξοι, ἡ Ρωσσία οὐδέποτε θὰ ἠγείρετο κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος, ὅπως σώσῃ μετὰ τοσούτου ζήλου τοὺς ὁμοπίστους αὐτῇ ἀδελφοὺς ἀπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ. Οὕτω πολιτεύεται καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει· ἐὰν δ' ἐν Μακεδονίᾳ ἠγείροντο οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, οὗτοι θὰ εὕρισκον ἐν Ρωσσίᾳ τὴν αὐτὴν θερμὴν συμπάθειαν, οἵαν ἀπήντησαν οἱ νῦν ἐξεγερθέντες Βούλγαροι.

«Ἐν γένει ἡ Ρωσσία ἵσταται πολὺ μακρὰν πασῶν τῶν ἐθνικῶν περιπλοκῶν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, αἵτινες δύνανται νὰ τακτοποιηθῶσι, κατὰ τὰς δικαίας ἐκφράσεις τῆς Κομήσσης Καπνίστ, οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει προσωπικῶν συμπαθειῶν, ἀλλ' αὐστηρᾶς δικαιοσύνης. Καὶ τοῦτο θὰ ἦτο ἐπάξιον πρόβλημα πρὸς ἤρεμον καὶ αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν καὶ δικανικὴν συζήτησιν ἀπὸ μέρους τοιούτου κριτηρίου, οἷον τὸ ἐν Χάγῃ ἱδρυθέν, τῇ μεγαλοψύχῳ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ρώσσου Αὐτοκράτορος.

«Ἀλλ' ὡς εἴπομεν, τοῦτο θ' ἀποτελῇ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου κρύπτεται ἀκόμη ἐν ἀπροσδιορίστῳ μέλλοντι.

«Πρὸς τὸ παρὸν πρὸ ἡμῶν κεῖται τὸ πρῶτον αὐτοῦ μέρος, συνιστάμενον ἐν τῇ εἰρηνεύσει τῆς Μακεδονίας διὰ ταχειῶν καὶ τελικῶν μεταρρυθμίσεων ἀπὸ μέρους τῆς Πύλης καὶ διὰ καταπαύσεως τῶν αὐτοβούλων ἐκείνων προσπαθειῶν τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος δι' αἱματηρᾶς ἐπαναστάσεως ἀπὸ μέρους τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, ἡ ἐνέργεια τῶν ὁποίων δύναται μόνον νὰ παρακωλύσῃ τοὺς ἀγαθοποιοὺς καὶ δικαίους σκοποὺς τῆς ρωσσικῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως.»

Νέβας

Ἐπιστολὴ τῆς Ἑταιρείας πρὸς τὴν κόμησσαν Εὐγενίαν Καπνίστ

Ἡ Ἑταιρεία ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει τοῦ ἄρθρου τούτου ἀπέστειλεν πρὸς τὴν εὐγενῆ κόμησσαν εἰς Πετρούπολιν τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν :

«**Ἐρίτιμος Κυρία**.

«Λαμβάνω τὴν τιμήν, κατ' ἐντολὴν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας, νὰ ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ ὑμῶν ὅσον καὶ δικαιοτάτῃ ὑπερασπίσει τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ.

«Ἡ εὐγενὴς καὶ γενναία ὑμῶν φωνή, ἦτο ἀναγκαία ν' ἀκουσθῇ καθ' ἅπασαν τὴν ρωσσικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἐν ᾗ, ὡς μὴ ὤφελε, μέγα μέρος τῆς δημοσίας γνώμης ἀπεπλανήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκ τῶν ἐπιβούλων εἰσηγήσεων ἀνθρώπων, μὴ διστάζόντων νὰ θυσιάσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἀδίκων σκοπῶν καὶ συμφερόντων.

«Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία καὶ μετ' αὐτῆς ἅπας ὁ Ἑλληνισμὸς εὐελπιστεῖ, ὅτι ὁ διαφωτισμὸς τῆς δημοσίας γνώμης ἐν τῇ ρωσσικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, τοσοῦτον πολύτιμος διὰ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ἀναντίρρητον ἕξει σὺν τῷ χρόνῳ ἀποτέλεσμα τὴν καταδίκην ἐνεργειῶν, αἵτινες τυγχάνουσι μὲν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸ ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν γένος, ἀλλ' οὐδὲν προσκομίζουσι πραγματικὸν κέρδος εἰς τὸ ρωσσικὸν ἔθνος. Δὲν ἀμφιβάλλω, εὐγενὴς Κυρία, ὅτι ἡ φωνὴ ὑμῶν θ' ἀπηχήσῃ ὅπου εἶνε τοῦτο ἀναγκαῖον, φωτίζουσα καὶ προσηλυτίζουσα ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, τῶν τοσοῦτον σκληρῶς καταπολεμουμένων ἁπανταχοῦ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς.

«Ἐν τῷ ἀγῶνι ἡ νίκη.

Εὐελπιστῶν ὅτι ἡ ὑμετέρα ἐνέργεια θέλει ἐξακολουθήσῃ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, ἀποστέλλω ὑμῖν τὰ θερμότατα εὐχαριστήρια τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ὑπολήψεως

Ὁ Πρόεδρος

Ν. Καζάζης

Ο ΟΥΓΓΡΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ὁ «*Πεσταῖος Λόϋδ*» ἐδημοσίευσε τὸ ἑξῆς κύριον ἄρθρον περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ Αἵμῳ, ὅπερ, καίπερ περιέχον πλεῖστα τρωτά, δημοσιεύομεν οὐχ ἧττον πρὸς μελέτην τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν.

«Ἐκ πολλαπλῶν μερῶν ἔρχονται εἰδήσεις, ἐλέγχουσαι, ὅτι πανταχοῦ δίδεται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ συντελούμενα. Καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι φαίνονται ὄντες ἀνήσυχοι καὶ ἐξημμένοι, φοβούμενοι μὴ οἱ Ἕλληνες ἐξέλθωσι κεναῖς ταῖς χερσὶν ἐκ τῆς διανομῆς τῆς τουρκικῆς κληρονομίας. Πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου, ἤτοι πρὸ ἑξαετίας, ὁ φανατισμὸς [;] ἦτο ἐν πάσῃ τῇ Τουρκίᾳ, ἰδίως ὅμως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἠπείρῳ, σπουδαιότατος παράγων τῆς πολιτικῆς κινήσεως. Συνέβαινον τότε βιαιόταται συγκρούσεις μετὰ τῶν Βουλγάρων, αἵτινες δὲν ἐστηρίζοντο μόνον ἐπὶ ἱστορικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν ἐλατηρίων. Ὁ Πανελληνισμός, τουτέστιν ἡ τάσις ἐκείνη, ἧς οἱ ὀπαδοὶ φρονοῦσιν, ὅτι οἱ Ἕλληνες κέκληνται μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἔξωσιν τῶν Τούρκων, νὰ ἱδρύσωσι μεγάλην Αὐτοκρατορίαν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑφίσταται καὶ σήμερον, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ χειροκροτήματα, ἅτινα ἔδρεψε πρὸ ἑβδομάδων ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ὁ καθηγητὴς Καζάζης, ὁμιλήσας περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀξιώσεων ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐκ τοῦ ἀναμφισβητήτου γεγονότος, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Αἵμου εἶνε ἑλληνικῆς, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, βυζαντινῆς προελεύσεως, ὅτι ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἔτυχε τῆς μεγίστης διαδόσεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐκείνου, ἀπεπειράθη ὁ εἰρημένος καθηγητὴς ν' ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Ρωμοῦνοι μόνον ὡς ὑποδεεστέρας ἀξίας μνηστῆρες δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὅτι ἑπομένως ὅλον τὸ νότιον τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἔπρεπε νὰ κατακυρωθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» δὲν εἶνε φυσικῶς τὸ αὐτὸ ὅ τι πρὸ ἑξαετίας ὑπῆρξεν ἡ «Ἐθνικὴ Ἑταιρεία», ἧς ἡ τυχοδιωκτικὴ δρᾶσις προὐκάλεσεν, ὡς γνωστόν, τὸν τελευταῖον ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον. Οὐχ ἧττον ὁ Πανελληνισμὸς ὑφίσταται ὡς πρότερον καὶ τὸ ρεῦμα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅταν γίνηται λόγος περὶ τῶν στοιχείων, ἅτινα ζητοῦσι νὰ φέρωσι τὰ πράγματα ἄνω κάτω ἐν Μακεδονίᾳ.

«Ἐὰν αἱ φιλοδοξίαι τοῦ Πανελληνισμοῦ ἐγένοντο μετριώτεραι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ σπανιώτερόν πως ἀκούονται, τοῦτο ἀποδοτέον ὄχι μόνον εἰς τὰς νηφαλίους ἐπιδράσεις τῆς παρὰ τὴν Λάρισσαν μάχης. Οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ μεταξὺ (!) ἐγνώρισαν ἕτερον ἀντικείμενον τῶν ἀξιώσεών των, ὅπερ ἴσως φαίνεται αὐτοῖς μᾶλλον ἐπιτεύξιμον ἢ ἡ Μακεδονία. Εἶνε ἡ νῆσος **Κρήτη**, ἣν ὁ πρίγκηψ Γεώργιος οὐ μόνον κυβερνᾷ, ἀλλὰ καὶ προετοιμάζει ἐν πάσῃ σιγῇ διὰ τὴν ἑλληνικὴν προσάρτη-

σιν. Τὸν παρελθόντα μῆνα τὸ ζεῦγος τῶν Ἑλλήνων Διαδόχων ἐπεσκέφθη τὴν Νῆσον καὶ δὲν ὑπῆρξε μέρος, ὅπερ νὰ μὴ ἐθεώρησε τὴν παρουσίαν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου ὡς «αἴσιον οἰωνὸν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἡμιελευθέρας Κρήτης» καὶ νὰ μὴ ἐξέφρασε τὴν προσάρτησιν εἰς δημοψηφίσματα ἢ προσφωνήσεις. Ἀμέσως κατόπιν ἐνεφανίσθη ὁ πρίγκηψ Νικόλαος μετὰ τῆς συζύγου του Ἑλένης — Ρωσσίδος Μεγάλης Δουκίσσης—ἐπὶ τῆς ὡραίας Νήσου καὶ νῦν λέγεται, ὅτι καὶ ἡ βασίλισσα Ὄλγα θὰ μεταχθῇ προσεχῶς εἰς Ἡράκλειον. Τὴν 29 Μαρτίου διεξάγονται αἱ νέαι ἐκλογαὶ διὰ τὴν κρητικὴν Βουλὴν καὶ ἀπὸ τοῦδε διαβεβαιοῦσι τὰ ἀθηναϊκὰ φύλλα, ὅτι ἰσχυρὰ κραυγὴ ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως θὰ εἶνε ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ νεαροῦ τούτου Κοινοβουλίου, ὅσῳ μᾶλλον πάντα τὰ ἐν Κρήτῃ πολιτικὰ κόμματα, ἀνέγραψαν ἐν τῷ προγράμματί των τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν. Ἀφοῦ οὕτω τὸ μέλλον τῆς Κρήτης φαίνεται ἱκανῶς ἀσφαλές, ἡ δημοσία ἐν Ἑλλάδι γνώμη στρέφεται πλέον μετ' αὐξούσης ἐντάσεως εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ τελούμενα.

«Οὐ μόνον αἱ συνέπειαι τοῦ τελευταίου ἀτυχοῦς πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόοδος τῆς βουλγαρικῆς ἐνεργείας ἐν Μακεδονίᾳ παρηγκώνισε σπουδαίως αὐτόθι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἰς πολλὰ μέρη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νοτίῳ Ἀλβανίᾳ,[1] ὅπου ἀπὸ 80 ἐτῶν ἡ ἑλληνικὴ ἐπιρροὴ ὑπῆρξεν ἀείποτε ἡ ἐπικρατεστέρα, ὑποχωρεῖ σπουδαίως ἀπό τινων ἐτῶν. Οὕτω λοιπὸν ἐννοεῖται, διατὶ ἡ πολιτικὴ τῶν Ἑλλήνων ταραξιῶν δὲν ἀντεπεξέρχεται πλέον φανερὰ καὶ ἀμέσως κατὰ τοῦ Βουλγαρισμοῦ, ἀλλ' ἐργάζεται ἐκ πλαγίου πρὸς ἐκτόπισιν αὐτοῦ. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἐγένοντο αἴφνης τουρκόφιλοι, ἀσπασθέντες συντηρητικὴν πολιτικὴν καὶ δὴ ὑπὸ ἔννοιαν, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ τὸ πᾶν δέον νὰ πραχθῇ ὅπως μείνῃ ὡς εἶνε καὶ ὑπάρχει. Ὁ πρωθυπουργὸς Δηλιγιάννης, ὡς καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Σκουζές, ἐπανειλημμένως ἐδήλωσαν, ὅτι ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος οὔτε εὔχονται αὐτονομίαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, οὔτε πιστεύουσιν εἰς τὸ ἐφαρμόσιμον τῶν σχεδιαζομένων μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ. Οἱ Ἕλληνες ἀποκαλοῦσι τὴν ὅλην μεταρρυθμιστικὴν δρᾶσιν τοῦ Χιλμῆ πασᾶ κωμῳδίαν, ἐρχομένην πολὺ ἀργὰ καὶ παρ' οὐδενὸς ὡς τιμίαν ἐκλαμβανομένην. Θὰ ἦτο λοιπὸν πολὺ κάλλιον ν' ἀφεθῇ ἐλευθέρα ἡ ὀθωμανικὴ Ἐξουσία ὅπως σωφρονίσῃ διὰ τῶν ὅπλων καὶ τῆς εἱρκτῆς τοὺς Βουλγάρους ταραξίας. Οὕτω σκέπτονται οἱ ἐν τῇ Κυβερνήσει, οὕτω δὲ καὶ οἱ Θεοτόκης καὶ Ζαΐμης, οἱ ἡγέται τῆς ἀντιπολιτεύσεως, οὕτω τέλος σκέπτεται ὁλόκληρος ἡ ἐν Ἑλλάδι κοινὴ γνώμη. Ἐπ' ἐσχάτων ἡ τουρκόφιλος αὕτη παθητικὴ πολιτικὴ προσλαμβάνει καὶ ἱκανῶς ἐνεργὸν μορφήν. Μέγα μέρος τῶν Βουλγάρων ἐκείνων ταραξιῶν, οἵτινες κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διέπραξαν αἴσχη μετ' ἐναλλασσούσης ἐπιτυχίας ἐν τῇ νοτίῳ Μακεδονίᾳ, εἶχον καταφύγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἔτυχον λίαν φιλοξένου ὑποδοχῆς. Νῦν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις προσφέρεται νὰ ἄρῃ τὸ δίκαιον τῆς ξενίας ἀπὸ τῶν ταραξιῶν

(1) Ἐννοεῖ ἐνταῦθα κακῶς τὴν Ἤπειρον Σ.τ.Ε.

τούτων καὶ φέρει πᾶν ὅ τι ἠδυνήθη ἐν τῷ μεταξὺ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν σκευωριῶν των, εἰς γνῶσιν τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Πλειότερον μάλιστα, διότι εὑρέθησαν Ἕλληνες πατριῶται, κηρυχθέντες πρόθυμοι νὰ διοργανώσωσιν ἐθελοντικὰ σώματα, ἅτινα ν' ἀντεπεξέλθωσιν ἐνόπλως κατὰ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν ἐν Μακεδονίᾳ, τιθέμενα ἐν παντὶ εἰς διάθεσιν τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν διοικητῶν. Ὁπλαρχηγός τις, λέγεται, ὅτι κατώρθωσεν ἤδη νὰ συγκροτήσῃ τοιοῦτον σῶμα, ἕτοιμον ν' ἀρχίσῃ προσεχῶς τὴν δρᾶσίν του ἐν τῷ βιλαετίῳ τῆς Θεσσαλονίκης.

Καὶ οἱ ὑποδεέστεροι οὗτοι παράγοντες ἀξίζουσιν ἤδη νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει καὶ ἀναφέρωνται, καθὸ συμπληροῦντες εἰκονικῶς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου καλειδοσκοπικὴν κίνησιν καὶ συνάμα ἐξηγοῦντες διατὶ καὶ αὐτοὶ οἱ βαθεῖς γνῶσται τῶν αὐτόθι σχέσεων δὲν δύνανται μετὰ πιθανότητός τινος νὰ προΐδωσι τὴν προσεχῆ φάσιν τῆς ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων. Ἐν χώραις μεθ' ὁμαλῶν σχέσεων καὶ γνωστῶν ἀνθρώπων δύναται εἷς εὐσυνείδητος παρατηρητὴς νὰ προείπῃ κατὰ κανόνα μετὰ βεβαιότητος τί δυνατὸν νὰ φέρωσιν οἱ ἑπόμενοι μῆνες. Ἀλλ' ὅπου ἅπασα ἡ κατάστασις περιῆλθεν ἤδη εἰς ἀναρχίαν, ὅπου δὲ καὶ ἐπὶ τόπου ἔτι δὲν θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀποφανθῇ τίς κατέχει δύναμιν ἢ ἐπιρροήν, ἢ ποίας συνεπείας θὰ συνεπαγάγῃ ἓν πολιτικὸν γεγονὸς ἢ καὶ ἀνταρσία τις, ἐκεῖ ἐλλείπει πᾶσα ἐπαρκὴς βάσις δι' ἀσφαλῆ διάγνωσιν τῆς καταστάσεως ἢ διὰ γνώμονα συμπεριφορᾶς ἐν τῷ προσεχεστάτῳ χρόνῳ. Εἰς πάντα ταῦτα προσθετέον καὶ τὰς ἀντιφατικὰς εἰδήσεις τῆς ἡμέρας, ὧν ὁ σκοπὸς συχνότατα εἶνε ἡ ἄρνησις ἀληθειῶν ἢ ἡ ἐξασθένησις διαβεβαιώσεων τῶν ἀντιπάλων, οὕτως ὥστε δέον ν' ἀναμένῃ τις τὰ γεγονότα τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος, ὅπως μάθῃ τί κυρίως ἦτο ἀληθὲς καὶ τί ἐπινόησις πρὸ δεκατεσσάρων ἡμερῶν. Οὕτω διαψεύδονται τὴν στιγμὴν ταύτην αἱ ἴδιαι στρατιωτικαὶ προπαρασκευαί, ἀλλὰ ἐπιβεβαιοῦνται αἱ τοῦ ἀντιπάλου καὶ δὲν μένει βέβαια ἄλλο ἢ νὰ παραδεχθῇ τις, ὅτι καὶ ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Τουρκία βραδέως λαμβάνουσι πάντα τὰ μέτρα, ἵνα μὴ καταληφθῶσιν ἐξ ἀπροόπτου ὑπὸ τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τὸ ταχύτερον ὁρισθείσης μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω ταχέως καὶ οὕτω προγραμματικῶς δὲν θὰ ἐξελιχθῶσι βεβαίως τὰ πράγματα. Θὰ προσλάβωσι τοὐναντίον ἀρκετὰ βραδεῖαν πορείαν, ὡς συνέβη πάντοτε πρὸ πασῶν τῶν μεγάλων κρίσεων ἐν Ἀνατολῇ. Τὰ καταπληκτικὰ γεγονότα θὰ ἐπήρχοντο κατὰ πολὺ μεγαλείτερα διαλείμματα ἢ ὡς ἰσχυρίζονται σήμερον οἱ ζηλωταὶ ἠθοποιοὶ καὶ προφῆται καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις θὰ διαθέτῃ ἱκανὸν χρόνον καὶ πάντως τόσον, ὥστε νὰ δύναται τοὐλάχιστον πειραματικῶς νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς ἐκ χρηστοῦ τοῦ συνειδότος ὑπαγορευομένας μεταρρυθμιστικὰς προτάσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἀληθῶς ἐξ ὅλων τῶν μερῶν βιάζουσι νῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀπέχομεν ἱκανῶς εἰσέτι τῶν χειρίστων, τοῦτο δ' ἀποδεικνύουσιν ὡς ἄριστα αἱ ἀπέλπιδες φωνασκίαι καὶ ἡ ἐσπευσμένη κίνησις τῶν βουλομένων νὰ συγχύσωσιν ἐντελῶς τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ καλῶς εἰδότων, ὅτι πολὺ ἀπέχουσιν εἰσέτι τούτου.»

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,, ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΓΝΩΜΗ

Α΄.

Ὑπὸ τῶν ἐν Καβάλλᾳ τῆς Μακεδονίας Ἑλλήνων ἐγένετο καὶ ἀπεστάλη πρὸς τὴν ἐφημερίδα «Κράτος» πρὸς δημοσίευσιν τὸ ἑπόμενον ψήφισμα, ὅπερ εὐχαρίστως καὶ ἡμεῖς δημοσιεύομεν.

«Ἡμεῖς, οἱ ἐν Καβάλλᾳ τῆς Μακεδονίας Ἕλληνες, μετὰ παλλούσης καρδίας »βλέποντες τὰς διαφόρους προπαγανδικὰς ἐνεργείας τῶν ἄλλων λαῶν ἐν τῇ ἑλλη-»νικωτάτῃ ταύτῃ χώρᾳ τῆς Μακεδονίας καὶ δὴ τῶν Βουλγάρων, τὴν ὀξύτητα, ἣν »ἔλαβεν ἐσχάτως τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, τὴν προϊοῦσαν ἀδιαφορίαν τῶν ἐν Ἀ-»θήναις ἐν γένει καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου ἰδίᾳ, προτιμῶντος νὰ καταγίνηται εἰς »ἀναγραφὰς μικροειδήσεων καὶ εἰς δημοσιεύσεις ἐκλογικῶν διαμαχῶν, διορισμῶν καὶ »μεταθέσεων, ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἀδιαφορίας ταύτης, ἐν μεγαλείῳ ἡρωϊσμοῦ, αὐταπαρ-»νήσεως καὶ ἀφοσιώσεως κρούοντας διαρκῶς τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, παρωθοῦντας »εἰς ἐργασίαν καὶ ἐν πλάτει καὶ ἐν μήκει πραγματευομένους τὸ μακεδονικὸν ζή-»τημα καὶ ἐν γένει τὸ ἐθνικὸν τρεῖς ἐθνικοὺς ἐργάτας: α΄) τὸν Πρύτανιν τοῦ Ἐ-»θνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Νεοκλῆ »Καζάζην, β΄) τὸν Καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. Π. »Καρολίδην καὶ γ΄) τὴν ὄντως ἐθνικὴν ἐφημερίδα «Κράτος», ἀφοσιωθεῖσαν ἐξ »ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ διὰ τῶν ἄρθρων τοῦ »Διευθυντοῦ αὐτῆς συγκινοῦσαν πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν.

»Αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσωμεν αὐτοῖς τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰ εὐ-»γνώμονα αἰσθήματα ἡμῶν, εὐχόμενοι τῷ Ὑψίστῳ νὰ διαφυλάττῃ αὐτοὺς ὑγιεῖς »καὶ ἐνισχύῃ εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ὃν ἀνέλαβον. Εὐχόμεθα »προσέτι ὅπως ἀντιληφθῶσι τῆς φωνῆς αὐτῶν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες πρὸς ἀποτροπὴν »μεγίστου κινδύνου, ἐπικρεμαμένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἔθνους καὶ ἀπειλοῦντος »σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμόν.»

Ἐγένετο ἐν Καβάλλᾳ τῇ 27 Ἰανουαρίου 1903.

Οἱ ἐν Καβάλλᾳ τῆς Μακεδονίας Ἕλληνες

(Ἕπονται πλεῖσται ὑπογραφαί)

Β΄.

Ἡ ἐν Φιλιππουπόλει ἐφημερὶς «**Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου**», ἡ ἀείποτε διακρινομένη ἐπὶ ἐθνικωτάτῳ φρονήματι καὶ εὐλόγως ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῶν πατρίων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, χαρακτηρίζει ὡς ἀκολούθως ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τὴν δρᾶσιν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

«Καὶ δὲν δύνανται σήμερον οἱ Ἕλληνες νὰ παραπονῶνται, ὅτι ἐν μέσῳ αὐτῶν δὲν ὑπάρχουσι ἄνδρες, ἀγρυπνοῦντες ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς πατρίδος καὶ ἕτοιμοι διὰ τῶν εὐστόχων ἐνεργειῶν των νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτὰ ἀπειλούμενα. Βεβαίως πρὸς τοῦτο εἰς χρόνους εὐτυχεστέρους θὰ ἤρκει ἡ μέριμνα καὶ ἡ πρωτοβουλία τοῦ Ἄνακτος καὶ τῆς Κυβερνήσεώς του μόνον . . . . Μ' ἐσταυρωμένας λοιπὸν τὰς χεῖρας ἡ Ἑλλὰς ἐκ φόβου ἐξερεθίσεως τῆς Εὐρώπης καὶ πάλιν καθ' ἑαυτῆς καὶ μ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐξ ὑπονοουμένης ἀνάγκης, κατεδικάσθησαν νὰ βλέπωσι τὰ ἐν Ἀνατολῇ συμβαίνοντα, ὡσεὶ μὴ εἶχον οὐδὲν δικαίωμα ἐν αὐτῇ, ἧς τὸ μεῖζον μέρος ἐν Εὐρώπῃ, σεβαστὸν ἐν δ' Ἀσίᾳ, οἰκοῦσιν οἱ Ἕλληνες. Ἡ τοιαύτη ἄδικος κατάστασις δικαίως ἔπληττε τὸ ἔθνος εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του καὶ μία, μία ἀλλὰ μύχιος εὐχὴ ἐξήρχετο ἀπὸ τῶν στηθῶν του, ἡ ἐμφάνισις καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ ὁρίζοντι ἀνδρῶν καὶ σωματείων, ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τῶν πολιτικῶν κύκλων τοῦ ἐλευθέρου κράτους ναμένων ν' ἀναλάβωσι τὸ ἔργον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἄνακτος καὶ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ κράτους τόσον πάθος καὶ τόσην ὀργὴν ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ παρὰ τῇ προκατειλημμένῃ γνώμῃ τῆς Εὐρώπης. Ἡ εὐχὴ δὲν ἤργησεν εὐτυχῶς νὰ εἰσακουσθῇ, καὶ ἡ Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», πρωτοστατοῦντος τοῦ λαμπροῦ Προέδρου αὐτῆς κ. Νεοκλέους Καζάζη, οὗ τὰ σπλάγχνα νομίζει τις ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοπατρία μὲ ὅλην της τὴν ζωηρότητα καὶ τὰς χρυσᾶς της ἐλπίδας εὗρεν ὡς προσφιλὲς καταφύγιον, ἀνέλαβε τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν κινδυνευόντων ἐν Ἀνατολῇ δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὴν Ἑταιρείαν ἔσπευσαν ὅπως βοηθήσωσι διά τε τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος καὶ ὁ εὐρυμαθὴς καὶ βαθὺς γνώστης τῶν ἀνατολικῶν λαῶν Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. Π. Καρολίδης καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐν Ἀθήναις δημοσιογράφοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν, ὅτι διακρίνονται εἰς τοῦτο καὶ λόγῳ γνώσεως ἐξ ὄψεως τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς, οἱ συντάκται τοῦ λαμπροῦ περιοδικοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ οἱ τῆς μεγάλης καὶ σοβαρᾶς ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν «Κράτους».

«Τίς δὲν ἀνέγνωσε τὰς πατριωτικωτάτας καὶ μεστὰς θάρρους Διαλέξεις τοῦ κ. Καζάζη περὶ Μακεδονίας, ὡς καὶ τὰς ἱστορικωτάτας καὶ πλήρεις ἐλπίδων εἰς τὸ μέλλον ὁμιλίας περὶ Θράκης καὶ Μακεδονίας τοῦ εὐρυμαθοῦς ἱστορικοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Καρολίδου; Τίς δὲν παρηκολούθησε μεστὸς παρηγορίας τὰς διαφόρους δημοσιεύσεις τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ τοῦ «Κράτους» περὶ τοῦ ἐν τῇ δούλῃ Ἑλληνισμοῦ, δημοσιεύσεις στηριζομένας ἐπὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, κτηθείσης διὰ προσωπικῆς ἐπισκέψεως καὶ μελέτης τῶν ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τῶν συντακτῶν αὐτῶν; Τίς δὲ θ' ἀρνηθῇ αὐτοῖς τὴν ἐπωνυμίαν ἐθνομαρτύρων καὶ πρωτοστατῶν τῆς ἑνότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐὰν προχωροῦντες ἓν ἔτι βῆμα πρὸς τὰ πρόσω γένωνται καὶ οἱ ἀπολογηταὶ ἅμα καὶ διεκδικηταὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ διὰ τακτικῆς ἀναιρέσεως τῶν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ γραφομένων;

Γ΄.

«Πρὸς τὸν ἀξιότιμον κ. Ν. Καζάζην Πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εἰς Ἀθήνας.

«*Ἀξιότιμε κ. Πρόεδρε*

«Ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀδόλου φιλοπατρίας συνελθοῦσα ἡ ἐνταῦθα ὁμογενὴς νεολαία ἵδρυσεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους πατριωτικὸν σωματεῖον «Ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου», σκοπὸν προβάλλοντος τὴν ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ δρᾶσιν ὑπὲρ τῆς μεγάλης τοῦ Πανελληνίου ἰδέας.

«Τὸ μικρὸν μὲν ἀλλ᾽ ἐπωφελὲς τοῦτο σωματεῖον, περιοριζόμενον μόνον ἐν τῷ σκοπῷ του τούτῳ καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέπον, παρακολουθοῦν μετὰ διαθέρμου ἐνδιαφέροντος τὴν δρᾶσιν τοῦ ὑπὸ τὴν στηρὰν προεδρείαν ὑμῶν «Ἑλληνισμοῦ», ἐθεώρησε καθῆκόν του ἐκ τῶν βυθίων τῆς καρδίας του νὰ ἐκφράσῃ τὰ ἐνδόμυχα αὐτοῦ συγχαρητήρια πρὸς ὑμᾶς κυρίως, ὁ ὁποῖος μεθ᾽ ὅλην τὴν πανεπιστημιακὴν τύρβην ἀγωνίζεσθε μετ᾽ αὐταπαρνήσεως τὸν ἀγῶνα τὸν ὕριστον διὰ τῆς ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας στεντορείου φωνῆς ὑμῶν. Ἔργον ὄντως φιλόπατρι, πρὸς ὃ πᾶς Ἕλλην ὀφείλει ν᾽ ἀποβλέπῃ ὡς πρὸς ἄγκυραν σωτηρίας.

«Τὰς διαλέξεις ὑμῶν ἀπλήστως πάντοτε ἀναγινώσκοντες προσπαθοῦμεν ἐξ αὐτῶν ν᾽ ἀντλήσωμεν θάρρος καὶ προθυμίαν ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἡ ἱερὰ φιλοπατρία ἐπιβάλλει ἡμῖν.

«Οὐδέποτε λησμονοῦμεν, ὅτι ἡμεῖς, ὡς ἐλεύθεροι ἐν χώρᾳ φιλελευθέρᾳ, τὰ μάλα ὀφείλομεν ν᾽ ἀγωνιζώμεθα ὑπὲρ ἐκείνων, οὓς ἡ μάστιγξ τῆς τυραννίας πλήττει, ὑπὲρ τῶν θυμάτων τῆς τυραννικῆς ἀσπλαγχνίας, τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀναλγησίας καὶ τῆς βουλγαρικῆς ὠμότητος, ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες, ὡς ὁ διευθυντὴς τῆς «Φιλιππουπόλεως» κ. Δ. Κουμαριανός, ὡς πάναγνον παλλάδιον καὶ ὑψηλὰ αἴρουσι τὸ λάβαρον τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν γοήτρου, οὓς πάντοτε παρακολουθεῖ ἡ ἡμετέρα συμπάθεια.

«Ἐκφράζοντες, ἀξιότιμε κ. Ν. Καζάζη, ἐν τέλει τὰ ἡμέτερα συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ φιλοπάτριδι ὑμῶν δράσει καὶ δι᾽ ὑμῶν ἀποστέλλοντες πρὸς τὸν «Ἑλληνισμὸν» ὅ τι καρδία ἀγαπῶσα τὴν ἰδίαν πατρίδα δύναται νὰ εὐχηθῇ.

«*Διατελοῦμεν μεθ᾽ ὑπολήψεως*

« **Η ἐν Πόρτ-Σαῒδ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου.**»

[Τ. Σ.] (Ἕπονται αἱ 12 ὑπογραφαὶ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου.)

Δ'.

Ἡ ἔγκριτος τῆς Κύπρου ἐφημερὶς «Σάλπιγξ» γράφει τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς δράσεως τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας:

«Δημοσιεύομεν κατωτέρω τὴν ἀξιανάγνωστον ἐπιστολήν, ἣν ἡ ἐν Ἀθήναις Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἐπιφανῆ φιλόσοφον καὶ κοινωνιολόγον κ. Μὰξ Νορδάου, εὐχαριστοῦσα αὐτῷ ἐξ ὀνόματος ἅπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῷ τελευταίῳ ἐν τῷ βιενναίῳ «Νέῳ Ἐλευθέρῳ Τύπῳ» δημοσιεύματί του ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

«Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραττόμενοι, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀποτείνωμεν καὶ αὖθις μυρίας εὐχαριστίας καὶ ἐπαίνους πρὸς τὴν λαμπρὰν καὶ πατριωτικωτάτην Ἑταιρείαν, ἥτις οὐ μόνον διὰ λόγων ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων δὲν παύεται ἀγωνιζομένη τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους, προμαχοῦσα κατ' ἐχθρικῶν ἐπιβουλῶν μετ' εὐτολμίας καὶ ἐπιστημοσύνης καὶ εὐστοχίας τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ δικαίων, συμπληροῦσα δ' ἔστιν ὅτε ἢ ἀναπληροῦσα ἢ καὶ προλαμβάνουσα συνετῶς ἐν ὡρισμέναις περιστάσεσι καὶ αὐτῆς τῆς ἐπισήμου ἑλληνικῆς Πολιτείας τὴν γνώμην καὶ τὴν δρᾶσιν. Προεδρευομένη καὶ διοικουμένη ἡ Ἑταιρεία αὕτη ὑπ' ἀνδρός, ὑπομιμνήσκοντος λόγῳ φιλοπατρίας, εὐσεβείας καὶ πολυμαθίας τὰ ἐξοχώτερα καὶ εὐγενέστερα παραδείγματα τῆς φυλῆς, ὑπὸ τοῦ σεμνοῦ καὶ ρέκτου Πρυτάνεως τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου κ. Ν. Καζάζη, κατέστη πολύτιμον κέντρον ἐθνικῆς δυνάμεως καὶ ἀμύνης. Ἀπὸ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», τῆς φερωνύμου μηνιαίας ἐθνικῆς ἐπιθεωρήσεως τῆς Ἑταιρείας, ἐπισκοποῦνται καὶ κρίνονται μετ' ἀξιολόγου ἐμβριθείας τὰ πράγματα τοῦ ὅλου ἔθνους, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ κατ' ἰδίαν ἐθνικὴ δρᾶσις τοῦ ἀκαμάτου Προέδρου εἶνε πολύτιμος καὶ θαυμαστή, ἐξυπηρετοῦσα εὐστόχως τὰ πανταχόθεν ἀπειλούμενα ἐθνικὰ συμφέροντα, ἐξεγείρουσα δὲ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν συμπάθειαν τῆς κοινῆς ἐν Εὐρώπῃ γνώμης.

Πάντες, οἱ τὴν πατρίδα φιλοῦντες, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πονοῦντες εὔχονται ἐκθύμως ἐνίσχυσιν καὶ εὐτυχίαν εἰς τὴν πατριωτικωτάτην Ἑταιρείαν καὶ τὸν ἀντάξιον αὐτῆς Πρόεδρον, ὅστις διὰ τῆς πολυσχιδοῦς ἐθνικῆς αὐτοῦ δράσεως κατέκτησεν ἀμερίστους τὰς συμπαθείας καὶ τὴν ἐκτίμησιν παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑΞ ΝΟΡΔΑΟΥ

Ἀποκρινόμενος εἰς τὴν τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας ἐπιστολήν, ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ, ὁ Μὰξ Νορδάου, ἔγραψεν ὡς ἀκολούθως:

Ἐν Παρισίοις, τῇ 25 Φεβρουαρίου 1903

«**Ἐρίτιμε Κύριε Πρύτανι**

«Εὐγνωμοσύνην δὲν ἀξιοῖ ὁ ἁπλῶς εἰς ἐσωτερικὴν φωνὴν ὑπείκων. Οὐδὲν ἧττον

»βαθεῖαν αἰσθάνεται ἱκανοποίησιν, πειθόμενος, ὅτι ἀκολουθήσας τὴν ἐπιτακτικὴν »τῆς ἰδίας συνειδήσεως ὑπαγόρευσιν, εὐηρέστησε συγχρόνως καὶ ἑτέρας συνειδήσεις. »Τούτου ἕνεκα ἡ ἐπιστολή, δι' ἧς ἐτιμήθην ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος ἐν ὀνόματι »τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», μοὶ προὐξένησε χαράν, ἧς τὴν ἔντασιν κατέ-»στειλε μόνον ἡ συναίσθησις, ὅτι ἥκιστα ἐγενόμην ἄξιος τῆς ἐκφρασθείσης μοι χά-»ριτος, πάντως καθ' ὃ μέτρον εὐηρεστήθητε, ἐρίτιμε κύριε Πρύτανι, νὰ μοὶ ἀπο-»δώσητε ταύτην.

«Εἰμὶ ὑπερήφανος ἐπὶ τῷ τίτλῳ τοῦ φιλέλληνος. Ἵνα καταστῶ τούτου ἄξιος, »ὑπῆρξεν ἡ ἐμὴ διηνεκὴς προσπάθεια ἐν τῷ παρελθόντι, (οὐ μόνον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἧς εὐγενῶς ἐμνήσθη ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς). Τοῦτον »δὲ ἵνα διατηρήσω ἔσται ἡ ἐμὴ φροντὶς ἐν τῷ μέλλοντι.

«Δυστυχῶς οὐδὲν εἰμὶ πλέον μιᾶς εὐρωπαϊκῆς συνειδήσεως καὶ μιᾶς φωνῆς. Εἰς »τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἣν ὑπολαμβάνω ὡς ἱεράν, οὐδὲν ἄλλο δύναμαι νὰ »προσενέγκω εἰμὴ μόνον τὸν λόγον μου. Οὗτος ὅμως, καὶ περὶ τούτου—παρακαλῶ, »ἐρίτιμε κ. Πρύτανι, νὰ ἔχητε βεβαιότητα — οὐδέποτε θὰ ἐπιλίπῃ τὸν ἑλληνικὸν »λαόν, ὁπόταν πείθωμαι, ὅτι δύναται ὅπου δήποτε καὶ ὅπως δήποτε νὰ ὠφελήσῃ »αὐτόν.

»Διατελῶ, ἐρίτιμε κύριε Πρύτανι, τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος.»

« Ταπεινότατος θεράπων

(ὑπογρ.) Δρ. «**Μάξ. Νορδάου**»

Τιμὴ εἰς Σύμβουλον τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Καθ' ἃ ἀνηγγέλθη ἡμῖν ἐκ Χανίων, ἡ πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν αἰτήσεων τῶν Κρη-τῶν ἀγωνιστῶν Ἐπιτροπὴ ἀνεκήρυξε παμψηφεὶ τὸν κ. Λουδοβῖκον Νικολαΐδην, Σύμβουλον τῆς ἡμετέρας Ἑταιρίας, ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς πατρίδος διὰ τὰς προσενεχθείσας παρ' αὐτοῦ πολυτίμους ὑπηρεσίας.

Διόρθωσις ἡμαρτημένων.

Ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἐπιστολῇ τοῦ Νομάρχου Νεαπόλεως τῆς Κρήτης κ. Ἀντ. Σήφακα, δημοσιευθείσῃ εἰς τὸ τεῦχος τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου, παρεισέφρησαν τὰ ἑπόμενα παροράματα:

Οὕτω π. χ. ἐν στίχῳ 12 ἀντὶ τοῦ: «*καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν*» διορθωτέον: «εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν», ἐν στίχ. 21 ἀντὶ: «ἐνεστάλαζον εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἡλι-κίαν,» διορθωτέον: «ἐγέννων εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἡλικίαν» καὶ ἐν στίχ. 32 ἀντὶ: «σκηνωμένον,» διορθωτέον: «συνηνωμένον.»

«Ἐν Χανίοις, τῇ 11 Ἰανουαρίου 1903.

Ἀριθ. Πρωτ. 153 / Διεκπ. 61

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Η ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ Κ. Κ.

ΝΟΜΑΡΧΑΣ

Κύριοι

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1052/419 καὶ χρονολογίαν 22 Φεβρουαρίου 1902 ἐγκυκλίου τῆς Ἀνωτέρας Διευθύνσεως ταύτης συνεστήθη ὑμῖν, ὅπως πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ τῆς ἐν Ἀθήναις λειτουργούσης ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Ο «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ» μεριμνήσητε περὶ τῆς ἐγγραφῆς ὡς συνδρομητῶν τῶν Δήμων τῆς περιφερείας ὑμῶν ἀντὶ τῆς ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ ἀναφερομένης ἐτησίας συνδρομῆς.

Ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην τῆς ὑλικῆς ἐνισχύσεως τοῦ σωματείου τούτου πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος προσπαθειῶν του, ἐντελλόμεθα ὑμῖν αὖθις, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν πραγματοποιήσητε τὴν ἐγγραφὴν τῶν μήπω ἐγγραφέντων Δήμων τῶν ὑμετέρων Νομῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ φροντίσητε, ἵνα οἱ ἐγγραφέντες ἀποστείλωσι ταχέως δι' ὑμῶν τοῖς αὐτόθι ἐπιτετραμμένοις τὴν οἰκονομικὴν τῆς Ἑταιρείας διαχείρισιν τῶν καθυστερουμένων αὐτῶν συνδρομῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Τὰ ὀνόματα τῶν νεοεγγραφησομένων ὡς συνδρομητῶν Δήμων παρακαλεῖσθε νὰ δηλώσητε ἡμῖν, ὅπως περὶ τούτων εἰδοποιηθῇ ἡ Ἑταιρία διὰ τὰ περαιτέρω.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Σύμβουλος
Τσουδερὸς

25η ΜΑΡΤΙΟΥ 1903

Ἐπανηγυρίσθη καὶ πάλιν μὲ ὅλους τοὺς τύπους, τὰς ἐπιβεβλημένας συγκινήσεις, τὰς προσφωνήσεις καὶ ὅ τι ἄλλο ἀπαιτεῖται πρὸς τὴν πλήρη σκηνογραφίαν μεγάλης ἑορτῆς ἡ **εἰκοστὴ πέμπτη** Μαρτίου ὑπὸ παντὸς τοῦ Πανελληνίου. Πάνυ δικαίως. Ἂν δὲν εἶνε ἡ μόνη μεγάλη ἡμέρα ἐν τῇ μακρᾷ τοῦ ἔθνους ἱστορίᾳ, ἀλλ' εἶνε ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἀφ' ἧς χρονολογεῖται ἡ νέα ἡμῶν ἱστορικὴ ἀφετηρία, ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς τῆς ὁποίας παρέστημεν καὶ πάλιν ἔθνος, ἔχον αὐτόνομον συνείδησιν, καὶ ἥτις εὐηγγελίσατο εἰς τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ δουλείας καθημένους τὴν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν, τὴν πολιτικὴν αὐτονομίαν, τὴν ἐξέγερσιν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως.

Ἡ εἰκοστὴ πέμπτη Μαρτίου, ἡ μεγάλη αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἑορτή, ἀνήκει ἐξίσου εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς αἰῶνα, ὅσον ἀνήκει καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἐκείνους, καθ' οὓς παρεστάθησαν αἱ εὐγενέστεραι σκηναὶ μιᾶς τῶν λαμπροτάτων ἱστορικῶν περιόδων τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ὑπάρχει διαφορὰ προσώπων, πραγμάτων, χαρακτήρων. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἀγωνίζεται ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς οἰωνοὺς καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιδιώκει σκοπόν, εἴτε ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πολυθρυλήτου Τροίας, εἴτε ἐπὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Σαλαμῖνος, εἴτε παρὰ τὰ ῥεῖθρα τοῦ Εὐρυμέδοντος, εἴτε περὶ τὰ τείχη τῆς Περσεπόλεως, εἴτε περὶ Χαιρώνειαν, εἴτε ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου, εἴτε ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Νέας Ἑλλάδος, ἐπὶ τῶν θαλασσῶν αὐτῆς, ἐν Μεσολογγίῳ, ἐν Σάμῳ καὶ Ἐρεσσῷ. Ἐν ἁπάσῃ ταύτῃ τῇ μακρᾷ ἀλληλουχίᾳ τῶν αἰώνων καὶ τῶν ἀγώνων μία καὶ ἡ αὐτὴ πρωτοστατεῖ ἰδέα, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς σκοπός, ἡ αὐτὴ ἔμπνευσις, ἡ διεκδίκησις τῆς ἐθνικῆς ατομικότητος, τῆς πατρίδος, ἧς συμπέρασμα ἔσται εὐρύτερόν τι καὶ γενναιότερον σχέδιον τῆς ἱστορικῆς προνοίας, ἡ κατίσχυσις τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς βαρβαρότητος καὶ ἡ διάδοσις αὐτοῦ εἰς κύκλους εὐρυτέρους, ἐφ' ὧν εἶνε προωρισμένος ν' ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ ἐπιδράσῃ. Καὶ οἱ ἥρωες τῶν ἀγώνων τούτων, μεγάλοι, συμπαθεῖς, ἐνθουσιώδεις, θεοειδεῖς, ἅπαντες φέρουσι τὸν αὐτὸν τύπον, ὅσον καὶ ἂν εἶνε μεγάλη ἡ διαχωρίζουσα αὐτοὺς ἀπόστασις τῶν αἰώνων. Ἥρωες τοῦ πνεύματος καὶ ἥρωες τῆς ἰσχύος, μυθικοὶ ἢ ἱστορικοί, θριαμβεύοντες ἢ πίπτοντες, δοξάζοντες ἢ δοξαζόμενοι, φαίνονται ἀδελφοί, οὐ μόνον κατὰ τόπον, ἀλλὰ καὶ κατὰ χρόνον. Εἴτε Προμηθεὺς λέγεται ὁ ἥρως, εἴτε Ἀχιλλεύς, εἴτε Κυναίγειρος, εἴτε Μηλιώνης, εἴτε Ὀδυσσεύς, εἴτε Κανάρης, εἴτε Κολοκοτρώνης, παρίστανται πάντοτε ὡς τὰ αὐτὰ πρόσωπα, τὰ αὐτὰ ἔχοντες ἰδεώδη, τὴν αὐτὴν ἀτομικὴν καὶ ἐθνικὴν ἰδιοφυΐαν. Οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης ἡ γονιμότης καθ' ἁπάσας τὰς σχέσεις τοῦ βίου, κοινωνικάς, πολιτικάς,

ἐθνικάς. Ἡ γονιμότης δὲ αὕτη παρήγαγε τὸν ἔξοχον κόσμον, ὅστις εἴτε πρωταγωνιστῶν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, εἴτε λανθανόντως δρῶν, εἶνε θαυμασιωτάτη ἀποκάλυψις μεγάλης ἰδέας, εἰς ἣν τοσαῦτα ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ἐν τῇ πραγματώσει τῶν ὅρων ἐκείνων, δι' ὧν προάγεται καὶ εὐδοκιμεῖ παραλλήλως τό τε ἄτομον καὶ ἡ κοινωνία.

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε μοναδικὸν φαινόμενον, ἄρνησις τῶν καθεστηκότων ἱστορικῶν νόμων, μυστήριον πράγματι καὶ διὰ τὸν φιλόσοφον, καὶ διὰ τὸν ἱστοριοδίφην. Γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς: *Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει!* ἡ δ' ἀνέκκλητος αὕτη ἀπόφασις ἰσχύει ἐξ ἴσου διὰ τὰ ἔθνη, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἄτομα. Πᾶν ὅ τι γεννᾶται εἶνε πρωρισμένον εἰς θάνατον, διότι ἐν τῷ σπέρματι τῆς ζωῆς ἐμφωλεύει ἐργαζόμενον τὸ σπέρμα τοῦ θανάτου. Οὕτως ἐξέλιπον λαοί, πολιτισμοί, ἰδέαι, θρησκεῖαι, αἰσθήματα, πάθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου, ἀμνημόνευτα σήμερον καὶ ἄγνωστα, τεθαμμένα ἐν τῷ πυθμένι τῆς αἰωνιότητος. Παρῆλθον ἀπὸ τοῦ σταδίου τῆς ἱστορικῆς δράσεως, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἀνθρώπων, οἱ πρωτόγονοι καὶ μεγαλουργοὶ ἐκεῖνοι λαοί, οἵτινες ἐκαλοῦντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῶν Ἰνδοὶ καὶ Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι καὶ Αἰγύπτιοι, Χαλδαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι. Ἦλθον καὶ παρῆλθον· εἶπον τὸν ἱστορικὸν αὐτῶν λόγον καὶ ἐξέλιπον. Καθὼς τὸ ἄτομον ἔχει ὡρισμένην χρονικὴν περίοδον ἀναπτύξεως, ἀκμῆς καὶ ἐργασίας, πέρα τῆς ὁποίας ἐκλείπει καὶ ἀποξηραίνεται ὁ χυμὸς τῆς ζωῆς αὐτοῦ, παρομοίως καὶ τὸ ἔθνος. Οὐδέποτε ἐπανέρχεται δὶς εἰς τὸν κόσμον ὁ ἀτομικὸς ἄνθρωπος ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἢ ὑπὸ παρόμοιον τύπον· οὕτω δὲ καὶ τὸ ἔθνος κατά τινα ἀνωτέραν πρόνοιαν. Ἡ τοιαύτη αὐστηρὰ ἑνότης ἤθελεν ἐπενέγκῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἀντὶ τῆς ποικιλίας τὴν μονοτονίαν, ἵνα ἐκλίπῃ ἐπὶ τέλους ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς ἀνθρωπότητος πᾶσα ῥοπὴ αὐτῆς πρός τι νέον καὶ τελειότερον. Μόνη ἡ Ἑλλὰς ἐν τούτοις παρίστησιν ἐξαίρεσιν τοῦ καθολικοῦ τούτου κανόνος. Ὡς ὁ ἰνδικὸς ἐκεῖνος Θεός, ὑφίσταται ποικίλας μεταμορφώσεις καὶ μεταβολὰς κατὰ τύπον, κατὰ τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν, κατὰ τὸ ἐσωτερικόν, διατελεῖ ἀείποτε ἡ αὐτή. Ὅτε ἐπῆλθεν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Δευκαλίωνος, ἀνεφύησαν αὐτομάτως ἀπὸ τῆς γῆς νέοι ἄνδρες· ἀλλ' ἦσαν οἱ αὐτοὶ καὶ πάλιν, τὰ αὐτὰ ἔχοντες πάθη, τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, ὡσεὶ ἦσαν φυσικὰ τέκνα τοῦ μόνου περισωθέντος ἐκ τῆς πανωλεθρίας ἐκείνης θνητοῦ. Ἡ γῆ αὕτη ἐπέζησε μεγάλων καταστροφῶν, εἶδεν ἐθνῶν μετανάστεύσεις, φυλῶν διασταυρώσεις, ποικίλας ἀναλύσεις καὶ συνθέσεις ἱστορικοῦ βίου. Ἠσθάνθη ἐκ περιτροπῆς τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, παλαίοντα στοιχεῖα καταστροφῆς καὶ δημιουργίας. Τοσαῦτα ἄλλα γεωγραφικὰ ἐδάφη ἐξηντλήθησαν μετὰ τὴν ἀνάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος διετέλεσε μέχρι τοῦδε γόνιμον, δημιουργικόν, οἱονεὶ περιφρονοῦν τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας. Ἀπηγγέλθη πλέον ἢ ἅπαξ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἑλλάδος τὸ ἐπικήδειον *τετέλεσται!* χωρὶς νὰ σκεφθῶσιν οἱ ἐπιφωνοῦντες

τὸ ἀπαίσιον ἔπος, ἐχθροὶ ἢ φίλοι, ἀγαθοὶ ἢ κακόβουλοι, ὅτι ἀπὸ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων τοῦ θανάτου εἶνε πεπρωμένον νὰ ἐξέλθῃ ἐν τάχει νέα ζωή, νέα δημιουργία, καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἐθνικῆς ἐξοντώσεως ὑπεθάλπετο λανθανόντως τὸ ἄσβεστον πῦρ, γονιμοποιὸς δύναμις, προωρισμένη ν' ἀνάψῃ τὴν πυρὰν νέου πολιτισμοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νέας ζωῆς καὶ ἐλευθερίας!

Τίς ἠδύνατο νὰ τὸ σκεφθῇ; καὶ δὲν θὰ ἦτο ὑπνοβάτης, ὀπτασιαστής, ὀνειροπόλος, δημιουργὸς τερατώδους χιμαίρας, ὁ πιστεύων εἰς τὴν παλιγγενεσίαν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως, εἰς τὴν σύστασιν νέας πολιτείας, αὐτονόμου, κεκτημένης ἱστορικὴν συνείδησιν καὶ ὀντότητα; Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξηφανίζετο μετὰ τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, ὡς αὐτόνομος ἱστορικὴ ἀτομικότης, χωρὶς πιθανότητα ἐπαναβιώσεως, ὁπότε οἱ βάρβαροι ἐνετρύφων χαρμόσυνοι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ, ἡ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι τύχη του ἀνετίθετο εἰς τὴν τυμβωρύχον σκαπάνην τοῦ ἀρχαιοδίφου καὶ τοῦ περιέργου, ἂν τις παρίστατο αἴφνης, ἐν τῷ μέσῳ τῆς καταπλήξεως καὶ τῆς συμφορᾶς, καὶ ἀνεφώνει: *Θάρρει, σὺ ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τῆς ἱστορίας*· ἠρώτησα τὸ ὡροσκόπιον τῶν αἰώνων, τὰ ἀπόκρυφα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὰ μὴ προσιτὰ εἰς τὸν πεπερασμένον ὀφθαλμὸν τῶν σοφῶν, καὶ εὗρον ἐκ νέου ἀνοιγομένην νέαν σελίδα, ἐξίσου λαμπράν, ἐξίσου θαυμασίαν, καὶ ἀντελήφθην νέων πράξεων ἱστορικῆς ζωῆς καὶ δημιουργίας. Ἠπατήθητε, θεοὶ καὶ ἄνθρωποι, θνητοὶ καὶ ἀθάνατοι, ἀπὸ αἰώνων κηρύττοντες ἐκλιποῦσαν τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἀπέθανεν ὁ μέγας Πᾶν, δὲν ἐμαράνθη ἡ δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνος, δὲν ἐξέλιπεν ἡ σοφία τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐψεύσθης, μαντικὴ ἱέρεια τῶν Δελφῶν. Δὲν ἀπέθανεν ἡ Ἑλλάς. Ἠρεμεῖ μὲν αὕτη ἀπὸ αἰώνων, ἐλάχιστα παρασχοῦσα σημεῖα ζωῆς, φαίνεται δὲ νῦν νεκρὰ καὶ συντετριμμένη, ἀλλ' ὀλίγος θὰ παρέλθῃ χρόνος, καὶ θὰ παραστῇ πάλιν ὑπὸ νέαν ἱστορικὴν μεταμόρφωσιν, ἐξίσου ὡραία, ἐξίσου εὐγενής, ἐξίσου ὑπερήφανος, ὁποία ἦτο, ὅτε ἐμάχετο ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν εἰς τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς Σαλαμῖνος. Σὲ προσφωνῶ ἀπὸ τοῦδε, θὰ ζήσῃς Ἑλλάς, μάταιοι δὲ καὶ δυστυχεῖς εἴσθε σεῖς, οἱ θρηνοῦντες ἐπὶ τῷ ἐπελθόντι φαινομενικῷ θανάτῳ, μὴ αἰσθανόμενοι, ὅτι ὁ θάνατος οὗτος εἶνε ἡ ἀπαρχὴ νέας ἱστορικῆς ζωῆς καὶ δημιουργίας!...

Ὁποία θὰ ἐδίδετο ἀπόκρισις εἰς τὸν ὀπτασιαστὴν τοῦτον τῆς ἱστορίας ὑπὸ τῶν θρηνούντων ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πατρίδος: Φεῦ! οὔτε νὰ εἰρωνευθῇ, οὔτε νὰ ὀργισθῇ δύναται ὁ δοῦλος· ἐκλείπει τὸ μειδίαμα ἀπὸ τῶν χειλέων, ἡ ἔκρηξις τῆς ὀργῆς δὲν δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ, διότι ὁ δοῦλος ὀφείλει ἀπὸ πάντων νὰ κρύπτῃ τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ καὶ τὰ πάθη. Εἶνε τοσοῦτον ὕποπτος ὁ τύραννος, ἀνησυχῶν καὶ ἀγανακτῶν διὰ πᾶν νεῦμα, διὰ πᾶσαν κίνησιν, διὰ πάντα πόθον τοῦ δούλου. Ἄπελπις τότε ἤθελεν ἐξαφανισθῇ ὁ προφήτης πρὸ τῆς ψυχρᾶς ἀπιστίας τῶν ἀκουόντων, ἀλλ' ἡ χιμαιρικὴ ὀπτασία εἶνε πεπρωμένον νὰ λάβῃ ἀμέσως σάρκα καὶ ὑπόστασιν, ὁσημέραι καθισταμένη πραγματικότης, προσκαλοῦσα δὲ τὸν κόσμον εἰς νέαν ἱστορικὴν τῆς Ἑλλάδος ἀνέλιξιν καὶ παλιγγενεσίαν.

* *
*

Κατεκτήθη ἡ Βασιλεύουσα· ἐξέλιπε τὸ τελευταῖον προπύργιον τῆς ἑλληνικῆς αὐτονομίας. Νὺξ κελαινὴ καλύπτει τὴν πατρίδα τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ κάλλους. Ἀλλ' ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ κυοφορεῖται ἡ ἡμέρα τοῦ μέλλοντος, ἡ νέα ἐθνικὴ δημιουργία. Ἤδη ἀπὸ τοῦ κρησφυγέτου τῶν ὀρέων ἀντηχεῖ μελαγχολικόν, περιπαθὲς τὸ ᾆσμα τοῦ κλέφτου, προφητικὸν προανάκρουσμα μελλούσης ἐποποιΐας, ἡ πρώτη ᾠδὴ τῆς ὑποφωσκούσης ἐλευθερίας. Ἐντὸς τῶν πόλεων ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος συντηροῦσι τὴν παράδοσιν τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ περιθάλπουσι τὰ ζώπυρα τῆς ἀρχαίας παιδεύσεως καὶ ἐπιστήμης. Λανθάνουσα ἢ ἐνεργὸς ἡ διαμαρτύρησις διαπνέει τὴν ψυχήν, κρατύνει τὸν νοῦν καὶ τὸ φρόνημα πρὸς τὸν ἀρχόμενον ὅσον οὔπω ἀγῶνα. Πλανᾶται νοσταλγῶν τοῦ Αἰγαίου ὁ ναύτης, μελαγχολικός, περίλυπος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ξένων χωρῶν καὶ τῶν ἀγνώστων ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδέποτε λησμονεῖ τὴν πατρίδα. Αὕτη εἶνε ὁ πόθος του, τὸ ὄνειρόν του, τὸ ᾆσμα του. Ἄδει πάντοτε τὸ ᾆσμα τῆς Ξενητειᾶς, ἄπελπιν στόνον ποθούσης καρδίας. Φεῦ! εἶνε Ξενητειὰ ἡ πατρίς, εἴτε παροῦσα, εἴτε ἀποῦσα, ὅταν εἶνε δούλη. Τοιουτοτρόπως ἐκδηλοῦται ὁσημέραι τὸ ἐθνικὸν φρόνημα διὰ τῆς δοκιμασίας μακρῶν αἰώνων. Δὲν ἐμαράνθησαν αἱ ἐλπίδες, δὲν ἐξέλιπον οἱ πόθοι, ὑποθάλπονται τὰ ἰδεώδη· καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐξεγείρεται ἐπὶ τέλους ὠχρὰ ἔτι, λυσίκομος, μελαγχολική, ἀλλὰ γενναία καὶ ἀπειλητική, ἐπανερχομένη εἰς τὴν ζωήν, κηρύττουσα δὲ πάλιν τὸν λόγον αὐτῆς ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἱστορίας.

Ὅταν νέα ἰδέα ἀποκαλύπτηται ἐν τῷ βίῳ ἑνὸς ἔθνους, λαμβάνει κατὰ πρῶτον σάρκα καὶ ὑπόστασιν παρά τινι προνομιούχῳ ἀτόμῳ. Τολμηρὸς ἀνήρ, προφήτης τοῦ νέου κόσμου, δέχεται ἀπὸ τοῦ Σινᾶ μυστηριώδους ἀποκαλύψεως τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, τὸν λόγον τοῦ μέλλοντος, ἵνα κηρύξῃ αὐτὸν τοῖς ἀνθρώποις. Ἂν νικήσῃ, ἀμέσως τὸ ἔργον ἐτελέσθη ἄνευ ἀγῶνος, ἄνευ ὀδύνης· ἀλλ' εἶνε σπανία ἡ τοιαύτη νίκη. Τὰ μεγάλα ἔργα τελοῦνται διὰ θυσιῶν, δι' ἀγώνων, διὰ δοκιμασίας, δι' ἐγκαρτερήσεων. Πίπτει συνήθως ὁ προφήτης· θέλει ρεύσῃ τὸ αἷμά του, πολύτιμον ὁλοκαύτωμα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἐκ τοῦ αἵματος τούτου εἶνε πεπρωμένον νὰ ἐξέλθωσι μετ' ὀλίγον οἱ δράκοντες τῆς ἀπολυτρώσεως, οἱ συνεχίσοντες τὸ ἔργον του, οἱ ἀγωνισθησόμενοι ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀρχομένου βίου ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς τῆς ἀποκαλυφθείσης νέας ἰδέας.

Ὦ Ρῆγα, σὺ ἦσο κατ' ἐξοχὴν ὁ προφήτης οὗτος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Εὐγενής, γενναῖος, ἔμπλεως ἐνθουσιασμοῦ καὶ πίστεως, πρῶτος συνέλαβες πλήρες καὶ διετύπωσας τὸ πρόγραμμα τῆς νέας πατρίδος. Ὀρφεὺς ἱερός, ἐνέπνευσας ζωὴν εἰς τὸ ἔξοχον κατασκεύασμά σου, ἡ δὲ φωνή σου ἀντήχησεν ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, πανταχοῦ ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἔπαλλετο ἡ καρδία τοῦ ἔθνους, ὑπὸ τὴν μυστηριώδη πίστιν τῆς προσεγγιζούσης ἀναγεννήσεως.

Ἐξ ἀγνώστου, ταπεινοῦ τῆς Θεσσαλίας ἐξῆλθε χωρίου. Ἀπὸ παλαιτάτου χρόνου ἔφερε τοῦτο τὴν ἀνάμνησιν σκοτεινῆς τυραννίδος· ἤκουσεν ὁ παῖς τοὺς θρήνους τῶν ἐν τῇ δουλείᾳ ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως ἠκροάσθη μακρόθεν ἠχοῦσαν τὴν προσευχὴν τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τῶν κρησφυγέτων τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Ὄσσης. Διετήρει ἔτι ἐν τοῖς στέρνοις αὐτῆς ἡ Θεσσαλία, ἡ πρώτη πατρὶς τῶν ἑλληνικῶν Θεῶν, ἀρκούσας ζωτικὰς ἰκμάδας, αἵτινες κατήρχοντο πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ μυστηριώδους Ὀλύμπου, ἵνα παραγάγῃ τοσοῦτον ἔξοχον προσωπικότητα, οἵα ἦτο ἡ μεγάλη προσωπικότης τοῦ Ῥήγα. Φέρων τὴν ὀδύνην τῆς δουλείας, ἀλλὰ τρέφων ἐν ἑαυτῷ ἄσβεστον τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως, ἀπῆλθεν εἰς τὰ ξένα. Εὐλογημένη ἡ πορεία σου, νεαρὲ ἀπόστολε τῆς ἐγκυμονουμένης ἰδέας! Δὲν εἶνε γεγραμμένον νὰ ἐπανέλθῃς πλέον εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων σου. Ὡς ὁ Μωϋσῆς, θὰ ταλαιπωρηθῇς εἰς τὰ ξένα, ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος· θὰ ἴδῃς περὶ σὲ κόσμον ἀδιάφορον, μὴ δυνάμενον νὰ σὲ ἐννοήσῃ, σκώπτοντά σε ἴσως ὡς μάταιον καὶ ὀνειροπόλον. Ὅπου στρέψῃς τὸ βλέμμα, θὰ ἴδῃς λαούς, ἔχοντας συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀτομικότητος καὶ αὐτονομίας, εὐτυχεῖς διαβιοῦντας, μὴ μεριμνῶντας περὶ τῆς τύχης αὐτῶν καὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τὴν αὔριον. Οὐδεὶς ἀρνεῖται εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκδηλώσωσιν ἐλεύθερον τὸ θρησκευτικὸν φρόνημά των, ν' ἀγαπήσωσι τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν καὶ τοὺς ὁμογενεῖς, νὰ ἐργασθῶσι μετ' ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος, νὰ παράσχωσι τὸν ὀβολὸν τῆς ξενίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας εἰς τὸν ἄπατριν — εἰς σὲ τὸν ἴδιον, Ῥήγα. Ἀλλὰ σὺ ἴσως θὰ διστάσῃς νὰ εἴπῃς τὄνομά σου καὶ τὴν καταγωγήν σου, ἵνα μὴ κινήσῃς τὸν οἶκτον καὶ τὸν ἔλεον, ἔτι μᾶλλον δὲ θ' ἀποφύγῃς νὰ ἐκμυστηρευθῇς τοὺς πόθους σου καὶ τὰ ἰδεώδη σου, ἵνα μὴ κηρυχθῇς μονομανὴς καὶ παράφρων, καὶ θ' ἀποκρύψῃς τὴν ἐργασίαν σου, ἵνα μὴ καταδιωχθῇς ὡς ἐχθρὸς τῶν καθεστώτων καὶ συνωμότης. Μόνος ἐν τῷ ἐρημητηρίῳ σου μὲ τὸ χιμαιρικὸν εἴδωλον ἀμφιβόλου πατρίδος, γρηγορεῖς νύκτα καὶ ἡμέραν, ἀλχημιστὴς τῆς ἐλευθερίας, ζητῶν ν' ἀνακαλύψῃς τὴν φιλοσοφικὴν αὐτῆς λίθον. Ὢ! πόσον εἶνε οἱ πόθοι σου ἔξοχοι, γενναῖοι, μεγαλουργοί! Πόσον εἶνε φλογερὸν καὶ ἀκάθεκτον τὸ ἡφαίστειον τῆς ψυχῆς σου! Π ε ν έ σ τ η ς τῶν θετταλικῶν Φερῶν, αἰσθάνεσαι ἐν τούτοις ἐν τῇ μεγάλῃ ψυχῇ σου τὸ πῦρ τῆς ἐλευθερίας τοσοῦτον ἀκμαῖον, ὡσεὶ ἦσο πολίτης τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμερῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ῥώμης, τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὡσεὶ συνέπραττες ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου μετὰ τῶν γενναίων ἀνδρῶν τῆς μεγάλης μεταβολῆς, ἥτις κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐτελεῖτο ἐν Παρισίοις! Ὁ Μωϋσῆς διὰ τῆς πίστεως εἶδε τὸν Θεὸν καὶ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ, σὺ δὲ διὰ τῆς πίστεως εἶδες τελειότερον πάντων τὴν μαγικὴν εἰκόνα τῆς πατρίδος ἐν τῷ μυστηριώδει οὐρανῷ τῶν αἰώνων, τῆς πατρίδος, ὑπὲρ ἧς ἐμάχοντο μὲν οἱ ἁρματωλοὶ καὶ κλέφται τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Πίνδου, ὑπὲρ ἧς ἐθαλασσομάχουν οἱ

δελφῖνες τοῦ Αἰγαίου, ἀλλ' ἄνευ τελείας ἔτι αὐτῆς συνειδήσεως. Καὶ ἐν τῇ πίστει ταύτῃ προσῆλθες πρὸς τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀντιπρόσωπον τῆς ἱστορίας—τὸν Βοναπάρτην, ἵν' ἀποκαλύψῃς εἰς αὐτὸν τὸ μυστήριόν σου, ἵνα ζητήσῃς παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίαν ὑπὲρ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ κατατρύχοντός σε ἰδεώδους, τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς πατρίδος. Οὕτω τὸ ἴνδαλμά σου λαμβάνει ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ σάρκα καὶ πραγματικότητα, ὑπόστασιν, μὴ ὑποκειμένην πλέον εἰς ἀμφιβολίαν ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐργασίας πρὸς ἀνάστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπὸ τὸ τριπλοῦν σύμβολον τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ῥήγα ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Δὲν περιώριζεν ἐκεῖνος τὸ ἔθνος ἐντὸς στενῶν γεωγραφικῶν ὁρίων, ὅπως περιώρισεν αὐτὸ πλέον ἢ ἅπαξ στενὴ καὶ ἀποτετυφλωμένη ἐξωτερικὴ πολιτική· ἐζήτει αὐτὸ ἐντὸς τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ ὁρίων, πανταχοῦ ὅπου ἐπρωταγωνίστησεν ἐν τοῖς διαφόροις περιόδοις τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀποκαλύψεως, πανταχοῦ ὅπου ἐθριάμβευσεν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ συνείδησις. Μεγαλοπράγμων αὐτός, διετύπωσε τὸ ἐθνικὸν πρόγραμμά του ἀξίως πρὸς τὸ παρελθὸν τοῦ ἔθνους, πρὸς τὰς προσενεχθείσας ὑπ' αὐτοῦ τῇ ἀνθρωπότητι ὑπηρεσίας, πρὸς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀτομικότητα. Πρώτην φορὰν ὁ ἑλληνικὸς κόσμος κατενόησε τέλεον τὰ δίκαιά του, καὶ ἔλαβε νέον θάρρος ὁ κλέφτης τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων, καὶ ἔψαλε τρυφερώτερον ὁ πελαγοδρομῶν ναύτης τοῦ Αἰγαίου τὸ ἐνάλιον ᾆσμα τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὁ διδάσκαλος, ὑπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς ποιήσεως τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν συμβουλῶν τοῦ Κοραῆ, ἐδίδαξε μετὰ μείζονος πίστεως τὸν Δεκάλογον τῆς ἀρχομένης παλιγγενεσίας.

Ἡ προγραφή, ἡ καταδίωξις, τὸ μαρτύριον εἶνε ὁ κλῆρος τῶν προδρόμων. Ὦ Ῥήγα, πρόδρομε τῆς Ἐπαναστάσεως! ὅπου καὶ ἂν κῆται ἀποσυντεθειμένον τὸ σῶμά σου, ὑπὸ τὸ ὑγρὸν κῦμα τοῦ Δουνάβεως, ἢ ἐπὶ ἀξένου ξένης γῆς, ἔστω εὐλογημένον! Τὸ πνεῦμά σου εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, ἡ διαθήκη σου εἶνε παρακαταθήκη τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, τὰ τελευταῖα ἔπη σου οὐδέποτε ἐλησμονήθησαν, οὔτε θὰ λησμονηθῶσιν, ἐνόσῳ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος πιστεύει—καὶ θὰ πιστεύῃ—εἰς τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.

*
* *

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶνέ τι φαινόμενον, ὅλως ἰδιόρρυθμον καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἐν τῇ ἀκαταπαύστῳ πρὸς τὴν πρόοδον σταδιοδρομίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἐπανάστασις εἶνε ἀναγκαία ἐκδήλωσις. Ἡ ἀνθρωπότης λαμβάνει τελειοτέρας ἑκάστοτε μεταμορφώσεις, αὗται δὲ ἐπέρχονται συνήθως διὰ βιαίων κλονισμῶν καὶ συγκρούσεων. Αἱ ἐπαναστάσεις εἶνε δημιουργικοὶ παράγοντες τοῦ βίου τῶν λαῶν, ἐν τῇ μεταβολῇ ζητούντων νὰ κορέσωσι τὸν πόθον τῆς κτήσεως τοῦ τελείου καὶ τοῦ

ἰδεώδους. Ἐντεῦθεν ὁ φυσιοδίφης τῆς ἱστορίας δὲν ἀπορεῖ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις φαινομένοις, προσπαθεῖ δὲ μόνον νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸν λόγον αὐτῶν καὶ τὴν αἰτίαν· καὶ εὑρίσκει ταύτην ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, ἀνεργομένου ἑκάστοτε μίαν βαθμίδα τελειότητος ἐν τῇ κλίμακι τῶν αἰώνων.

Γινώσκομεν μέχρι τοῦδε ἐκ τῆς ἱστορίας ἐπαναστάσεις θρησκευτικάς, φιλοσοφικάς, κοινωνικάς, πολιτικάς. Ὅταν θρησκευτική τις ἰδέα δὲν ἐπαρκῇ πλέον εἰς τὴν σύγχρονον ἠθικὴν συνείδησιν ἑνὸς λαοῦ, ἀναπτύσσωνται δὲ πρὸ αὐτοῦ νέοι ὁρίζοντες, ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην θρησκευτικὴ μεταβολή, καὶ διατυποῦται κατὰ τὰς νέας τάσεις καὶ ἰδέας ὁ κῶδιξ τῆς θρησκευτικῆς αὐτοῦ πίστεως. Ὅταν φιλοσοφικόν τι σύστημα δὲν δύναται ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὴν σύγχρονον σκέψιν ἑνὸς λαοῦ, δὲν δύναται νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ νέα προβλήματα τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου, ἐπέρχεται φιλοσοφικὴ ἀνακαίνισις, ἀναπτύσσουσα νέας ἰδέας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Ὅταν ἔν τινι κοινωνίᾳ ἡ ἐπικρατοῦσα θεμελιώδης ἀρχὴ διατελῇ ἀντίθετος πρὸς τὸ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς ἀνεγνωρισμένον ἤδη νέον δίκαιον, ἐπέρχεται ἐξέγερσις, δημιουργοῦσα νέους κανόνας καὶ νόμους κοινωνικῆς τῶν ἀνθρώπων ἀμοιβαιότητος καὶ ἀλληλεγγύης. Ὅταν ἔθνος τι διατελῇ ὑπὸ πολιτικὸν καθεστώς, ὑπὸ κυβέρνησιν, ἰθαγενῆ ἢ ἀλλόφυλον, ἥτις ἤδη ἐναπελείφθη στάσιμος πρὸ τῆς ἐπελθούσης ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ ἔθνους προόδου, ἐπέρχεται πολιτικὴ μεταβολή, δημιουργοῦσα νέον καθεστὼς τάξεως καὶ ἐλευθερίας.

Τοιαύτας μέχρι τῆς σήμερον γινώσκει ἐπαναστάσεις ἡ ἱστορία, εἰδικόν τινα, μερικὸν μόνον σκοπὸν προτιθεμένας καὶ ἐπιδιωκούσας. Δύναται νὰ ταξινομηθῇ ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἰς ἕνα τῶν κλάδων τῶν ἐπαναστάσεων τούτων; Οὔτε θρησκευτικὴ ἦτο ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις μόνον, οὔτε φιλοσοφική, οὔτε κοινωνική, οὔτε πολιτική. Ἅπαντα ταῦτα τὰ εἴδη τῶν μεταβολῶν ἀντεπροσωπεύοντο ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀλλ' ἦτο καί τι πλέον, μοναδικόν, ἀνήκουστον μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Οἱ νόμοι τῶν θεωρητικῶν τῆς ἱστορίας διεψεύδοντο, ἐτελεῖτο τι ἀκατάληπτον τέως, ἡ ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν μετάστασις λαοῦ, πρὸ αἰώνων ἀκμάσαντος, θεωρηθέντος ὡς ἐκλελοιπότος, ἤδη δὲ προβάλλοντος νέας ἀξιώσεις. Ἐξέλιπον τὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀγωνισθέντα ἔθνη, ἐκλιπόντος τοῦ λόγου αὐτῶν. Ἡ Ἀσσυρία καὶ ἡ Αἴγυπτος, ἡ Καρχηδὼν καὶ ἡ Περσία, καὶ τοσαῦτα ἄλλα κράτη, ὡς φθινοπωρινὰ φύλλα διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τῆς ἱστορίας· περιπλανᾶται ἡ Ἰουδαία κατ' Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, μηδαμοῦ εὑρίσκουσα στιγμιαίαν ἀναψυχὴν ὑπὸ τὴν ἐτυμηγορίαν ἀνεκκλήτου καταδίκης. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς διαψεύδει τὸν κοινὸν νόμον, καὶ ἐξεγείρεται αὖθις ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἔνοπλος, στεφανηφόρος, ὡραία, ὁποία ἦτο ὁπότε ἠγωνίζετο εἰς τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ἢ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς Σαλαμῖνος, κηρύττουσα εἰς τὴν ὑφήλιον τὸν λόγον τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς καὶ ἱστορικῆς παλιγγενεσίας.

Μεγάλη στιγμὴ τῆς μυστηριώδους ταύτης παραστάσεως, πρὸ τῆς ὁποίας ἀνί-

κάνος σταματᾷ ὁ κάλαμος τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ ἱστοριοδίφου, καὶ τῆς ὁποίας τὴν σημασίαν δύναται μόνον νὰ αἰσθανθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ ἔμπνευσις τοῦ φιλοπάτριδος. Ἡ Ἑλλὰς ἠγέρθη· ἡ δὲ ἐλευθερία πλέκει στέφανον ἀπὸ τῶν θαλερῶν ἀνθέων τῶν Θερμοπυλῶν, τῶν βλαστησάντων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τέφρας τῶν Τριακοσίων, ἵνα στέψῃ δι' αὐτῶν τοὺς προμάχους τῆς πατρίδος, τοὺς μάρτυρας τοῦ Μεσολογγίου, τοὺς ἥρωας τῆς Κλεισούρας, τοὺς νικητὰς τῆς Γραβιᾶς καὶ τῶν Τρικόρφων.

Ἔλθετε, Σοφισταὶ τῆς διπλωματίας, στενοὶ τὴν καρδίαν, περιωρισμένοι τὸν νοῦν, οἱ διαμαρτυρηθέντες ἐν τῇ πρώτῃ στιγμῇ τῆς ἐξεγέρσεως ταύτης, ὡς ἱεροσύλου ἀρνήσεως τῶν διεθνῶν νόμων, οὓς ἐθέσατε ἐν πονηροῖς συνεδρίοις, ἀποκηρύξαντες πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἐκδήλωσιν ἐθνικοῦ φρονήματος ὡς στάσιν κατὰ τῶν καθεστώτων, ὡς σατανικὴν ὑπαγόρευσιν τοῦ πονηροῦ δαίμονος τῶν ἐπαναστάσεων. Μάτην ἀνηγορεύσατε ἐν τῇ καισαρικῇ παρὰ τὸν Δούναβιν μητροπόλει τὸ ἱερὸν δίκαιον τῆς μοναρχίας ὡς τὸ μέλλον δίκαιον τῆς ἱστορίας. Ἡ Ἑλλὰς παρασκευάζεται ν' ἀποδείξῃ διὰ θαυμασίων πραγμάτων, δι' ἐπιφανῶν παραδειγμάτων, κατὰ πόσον τὸ ἱερὸν δίκαιον τῶν λαῶν εἶνε ἀνώτερον τοῦ δικαίου τῆς μοναρχίας. Δὲν φέρει ἀνεγνωρισμένας περγαμηνὰς τοῦ συγχρόνου βίου, νίκας ἐν διπλωματικοῖς συνεδρίοις ἢ ἐν στρατιωτικοῖς ἀγῶσιν· ἀλλ' οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ αὐτῇ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἱστορικὴν περγαμηνήν, ἐφ' ἧς εἶνε ἀνεγεγραμμένον τὸ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τραγικὸν μαρτύριον τοῦ Προμηθέως, μέχρι τῶν μοναδικῶν ὑπὲρ δικαίου καὶ ἐθνικῆς αὐτονομίας ἀγώνων τῶν μεγάλων, τῶν κλασικῶν αὐτῆς ἡμερῶν ἡρώων. Μάτην θέλετε καταδικάσῃ τὸν ἀγῶνα αὐτῆς· μάτην θέλετε κλείσῃ τὰ γραφεῖά σας εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ μαχομένου ὑπὲρ πίστεως, πατρίδος καὶ ἐλευθερίας λαοῦ. Ὅ τι εἶνε γεγραμμένον νὰ εἴπῃ τὸν ἱστορικὸν αὐτοῦ λόγον οὐδεὶς δύναται νὰ παρακωλύσῃ, οἱονδήποτε καὶ ἂν φέρῃ ὄνομα ἢ τίτλον, οἱαδήποτε καὶ ἂν διαθέτῃ ἠθικὰ ἢ ὑλικὰ μέσα. Ἀπεκηρύξατε τὴν Ἑλλάδα, κατεδιώξατε τοὺς προμάχους αὐτῆς· κατελίπετε αὐτὴν ἕρμαιον τῆς θηριωδίας καὶ τῆς βαρβαρότητος. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στήθους αὐτῆς θέλει ἐξέλθῃ βαρεῖα κραυγὴ ἐλευθερίας, τυραννομάχος ἀλαλαγμὸς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, ἣν καὶ σεῖς θέλετε ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ τέλους.

Ἐν ταῖς βουλαῖς τῆς ἱστορικῆς προνοίας ἡ Ἑλλὰς ἦτο προωρισμένη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο δίστιχον τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ:

> Κ' ἢν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
> ὅσον ἐπισπεῖσαί σοι, τράγε, θυομένῳ.

Τίς διηγήσεται τὴν ἐποποιΐαν τῆς Ἐπαναστάσεως; Τίς ὁ ἐκλεκτὸς τῆς Μούσης καὶ τῆς εὐγλωττίας, ὁ δυνάμενος καταλλήλως ν' ἀποτυπώσῃ τὴν μεγάλην αὐτῆς εἰκόνα, νὰ παραστήσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς καὶ τῆς σημασίας;

Ὀλίγαι ἱστορικαὶ εἰκόνες παρέχουσι τοσαύτην ποικιλίαν, ἀλλ' ἅμα καὶ τοσοῦτον κάλλος, τοσαύτην ποίησιν, ὅσην ἡ εἰκὼν τῆς ἐπαναστάσεως. Εἶνε ἡ ἐποποιΐα τοῦ Ὁμήρου, ἀναζήσασα διὰ θαυμασίας μαγικῆς δυνάμεως μὲ τοὺς Ἀχιλ-

λεῖς αὐτῆς καὶ τοὺς Ὀδυσσεῖς, μὲ τὰ πάθη καὶ τὰ ἐλατήρια, ἅτινα ἐκίνουν τὰ ποιητικὰ δημιουργήματα τοῦ ἀσμάτου ῥαψῳδοῦ τῆς Ἰωνίας. Ἀλλ' ὄχι· ὑπάρχουσι σκηναὶ τραγικοῦ μεγαλείου, ἀφοσιώσεως, πίστεως, μαρτυρίου, αἵτινες μάτην θέλουσιν ἀναζητηθῆ ἐντὸς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, πρωτότυποι, μεγαλοπρεπεῖς, αἵτινες θὰ ἐθεωροῦντο μυθικαὶ ἤδη, ἂν δὲν ἐπέζων μέχρι τῆς χθὲς οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ μάρτυρες. Ἐδῶ ὁ πατριάρχης τοῦ γένους κλίνει τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου, καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ γένους, χωρὶς κραυγὴ δειλίας νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ στήθους αὐτῶν. Ἐκεῖ ἡ Χίος, ἡ Κασσάνδρα, αἱ Κυδωνίαι, τὰ Ψαρρὰ ἀποτίνουσι τὸν τραγικὸν τῆς παλιγγενεσίας φόρον· μακρότερον παριστᾷ ἡ σκηνὴ τὴν Σουλιώτισσαν, σύρουσαν τὸν ἐπιθάνατον χορὸν τῆς ἐλευθερίας· καὶ περαιτέρω τὸ Μεσολόγγιον, ἐκλεῖπον ὑπὸ τὰ καπνίζοντα αὐτοῦ ἐρείπια, ἀλλὰ προσφέρον ἀνάστασιν καὶ ζωὴν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς πατρίδος.

Ἡ ἀνταπόδοσις δὲν βραδύνει. Ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ θανάτου, ἀπὸ τῶν δακρύων τῆς ἀπελπισίας θὰ ἀναβλαστήσῃ ὁ δαίμων τῆς ἐκδικήσεως, ὁ ἐξοπλίσων τὸν βραχίονα τῶν ἀπεσταλμένων. Καταχθόνιος εὐχαρίστησις! αὕτη θὰ ἐμπνεύσῃ τοὺς πυρπολητὰς τῶν ναυαρχίδων, τοὺς ἁλωτὰς τῶν φρουρίων, τοὺς ἐρημωτὰς τῶν πόλεων, τοὺς καταστροφεῖς τῶν στρατοπέδων. Εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἱστορίας, ἐν τῇ πάλῃ τῶν λαῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, νὰ κατακτῶσι διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, διὰ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ μαρτυρίου τὰ δίκαια τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀκμῆς καὶ εὐημερίας. Εὐλογημένη ἡ χεὶρ τοῦ Κανάρη, δεδοξασμένον τὸ ξίφος τοῦ Μπότσαρη, ἡγιασμένον τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Διάκου! Ποτὲ νὰ μὴ ξηρανθῶσι τὰ δάκρυα τῶν μητέρων, τῶν χηρῶν, τῶν ὀρφανῶν, νὰ μὴ ἐκλίπωσι τὰ ἴχνη τοῦ χυθέντος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αἵματος! Ἀπὸ τῶν δακρύων τούτων καὶ τοῦ αἵματος ἀνεζωογονήθη καὶ ἐτράφη πάλιν τὸ δένδρον τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἵνα σκιάσῃ ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ σκιὰν τοὺς ἐργάτας τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ἐθνικῆς προόδου!

Ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ, ἧς τὴν ἀμφιετηρίδα ἑορτάζει τὸ ἑλληνικὸν γένος, συγκεντοῦται ἅπασα αὕτη ἡ μεγάλη ἐποποιΐα, εἰς τὴν ἀνέλιξιν τῆς ὁποίας ὀφείλομεν τὸ ἐνεστώς, νέον κόσμον αὐτονομίας, νέον βίον ἀνεξαρτήτου ἐθνικῆς ἐνεργείας. Ἡ 25η Μαρτίου εἶνε ἡ ἀποθέωσις τῆς ἐργασίας τῆς παλιγγενεσίας, τῆς τελεσθείσης ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς τῶν μεγάλων ἰδεῶν, αἵτινες δι' αὐτῆς ἔσχον σάρκα καὶ πραγμάτωσιν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον δὲν ἐτελέσθη ἔτι πλῆρες, ἄξιον τῆς μεγάλης σκέψεως, ἥτις ἐπρωτοστάτησεν ἐν τῇ ἀναγεννήσει τοῦ ἔθνους, εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὁποίας ὀφείλομεν τὴν ἰσχυρὰν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ τρόπαια τῶν κατ' αὐτὴν πρωταγωνιστησάντων, ἥτις ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν ἐργασίαν τοῦ παρόντος καὶ ἥτις ὑπισχνεῖται τοὺς πόθους καὶ τὰς προσδοκίας τοῦ μέλλοντος. Μέγα, τεράστιον ἔργον, οἷον ἡ ἀναγέννησις ἑνὸς λαοῦ, ἡ δημιουργία καὶ ἡ διοργάνωσις εὐκόσμου πολιτικῆς κοινωνίας, συνειδυίας τὰς ὑποχρεώσεις πρός τε ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν, δὲν τελεῖται ἐν διαστήματι ὀλιγίστου χρόνου, ὅσον

ζωτικὰ καὶ εὔχυμα καὶ ἂν ἐγκλείῃ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἔθνος στοιχεῖα ἀναπτύξεως καὶ δημιουργίας. Οὐδέποτε δικαιοῦται λαός τις νὰ ἐμπιστεύσῃ ἑαυτὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ χρόνου, πρὸς ἀποπεράτωσιν ἐν κανονικῇ καὶ ἠρέμῳ ἀναπτύξει τοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου μετὰ τοσαύτης κατήρξατο ὁρμῆς, ὅσης καὶ πίστεως, εἰς ἃς δυνάμεις ὀφείλεται ἡ ὑπερνίκησις παντὸς ἐναντίου προσκόμματος καὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν πόθων, ὧν ἡ πραγμάτωσις εἶνε τὸ πρόβλημα τοῦ παρόντος, ἀλλὰ καὶ ἡ προσδοκία τοῦ μέλλοντος.

Καθ' ὃν χρόνον τὸ ἐν σπαργάνοις ἔτι διατελοῦν ἔθνος ἀνέμενε τὸν παράκλητον τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ διοργανώσεως καὶ ἐργασίας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν προσδοκιῶν τῶν αἰσιοδόξων, ἐκηρύσσετο οὐχ ἧττον ἡ ἀναγέννησις αὐτοῦ ἄσκοπον πολιτικὸν σφάλμα τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ἐπιτρεψάσης νὰ τελεσθῇ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο θαῦμα, ἡ ἀναγέννησις λαοῦ τελέσαντος ἅπαξ τὸν ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ προορισμόν, μὴ ἔχοντος ἄρα ἐν τῷ μέλλοντι τὸν προσήκοντα λόγον νέας ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Παρὰ τὸν ἄρχοντα τέως φιλελληνισμὸν τοῦ Βύρωνος, τοῦ Σατωβριάνδου καὶ τῶν λοιπῶν ἱεραποστόλων καὶ προφητῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως, ἀνεπτύσσετο νέα Σχολὴ ἀπαισιοδοξούντων περὶ τῆς πραγματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, διαμφισβητούντων τὰς ἐθνικὰς αὐτῆς περγαμηνάς, ὑποστηριζόντων τὸν φυλετικὸν αὐτῆς ἐκμηδενισμὸν διὰ τῆς ἐπικουρίας ὑπόπτων χειρογράφων. Μέχρι τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης δὲν ἐξέλιπον οἱ ἀρνούμενοι πᾶν αὐτῆς ἐπὶ ἑλληνικῶν χωρῶν δίκαιον διὰ τῆς ἐπικλήσεως πλαστογραφημένων καὶ κακῇ τῇ πίστει συντεταγμένων στατιστικῶν δεδομένων περὶ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν χώραις ἑλληνικαῖς, ἔνθα ἄλλοτε τοσοῦτον εὐδοκίμως ἐπρωταγωνίστησε καὶ διεκρίθη καὶ ἀφ' ὧν ἐξῆλθε, διαχύσαν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἡμέρωσιν ἁπανταχοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐπιβαλὸν τὴν ἀνεξίτηλον σφραγῖδα τῆς ἐθνικῆς καὶ ἐκπολιτευτικῆς αὐτοῦ ὑπεροχῆς.

Γινώσκετε τίνι τρόπῳ ἀπεκρίθη μέχρι τοῦδε ἡ Ἑλλὰς εἰς τὰς ψευδοπροφητείας τῶν σκεπτικῶν, τῶν μοχθηρῶν, τῶν ἀπαισιοδόξων περὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ ἱστορικῆς αὐτῆς βιωσιμότητος. Ἥκιστα διανοοῦμαι νὰ ἐξάρω τὸ ἐνεστώς, παραβάλλων αὐτὸ πρὸς τὸ παρελθόν, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐξαίσιον καὶ ἀπαράμιλλον, μοναδικὸν δὲ ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ἡ μέχρι τοῦδε γενομένη ἐργασία μαρτυρεῖ ἐπαρκῶς περὶ τῶν τελεσθεισῶν προόδων ἐν τῷ χρονικῷ διαστήματι τῆς μετὰ τὴν ἀναγέννησιν ἱστορικῆς περιόδου. Ἐπλανήθη πολλάκις τὸ ἔθνος, ἐξετροχιάσθη τῆς εὐθείας ὁδοῦ, παρεγνώρισε τὸν προορισμόν του, ἐπελάθετο τῶν καθηκόντων του. Ἀλλ' ἐν συνόλῳ οὐδέποτε ἐγκατέλιπε τὴν ἀσπῖδά του, οὐδέποτε ἀπεκαρτέρησεν ἐν τῷ ἀγῶνι δυσχεροῦς βίου, ἀείποτε δ' ὑπῆρξε πρόθυμον νὰ θυσιάσῃ τὰ θετικὰ συμφέροντα τῆς σήμερον ὑπὲρ τῶν καθολικῶν ἀλλ' ἀδήλων προσδοκιῶν τῆς ὑστεραίας.

Τοιοῦτον ἦτο καὶ εἶνε τὸ πρόγραμμα τοῦ ἔθνους, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δυσχερεστάτων περιπετειῶν αὐτοῦ. Τὸ ἔθνος ὀργᾷ πρὸς ζωήν· οὐδέποτε ἐδίστασε περὶ τούτου, διότι αὐτὴ εἶνε ἡ συνείδησις αὐτοῦ, μετὰ πίστεως ἐκδηλουμένη κατὰ τῶν

δυσπίστων καὶ τῶν ἀπαισιοδόξων. Σύνοιδε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅπου καὶ ἂν διατελῇ, οἱασδήποτε καὶ ἂν ὑφίσταται περιπετείας, οἱονδήποτε ἀγῶνα καὶ ἂν διεξάγῃ κατ' ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν προσκομμάτων, ὅτι ἱεραὶ εἶνε αἱ ὑποχρεώσεις του, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸ νὰ ἀρκεσθῇ ἐπὶ τῷ ὑπάρχοντι, πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ παρελθόντος, πρὶν ἢ πραγματωθῇ τελεία ἡ ἐθνικὴ ἑνότης, οἵαν ἐξεπροσώπει κατ' ἀρχὴν ὁ πρὸ τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ πεσὼν αὐτοκράτωρ, οἵαν ἀμυδρῶς ᾐσθάνθησαν οἱ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, ἢ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῶν θαλασσῶν, κατὰ σκοτεινῆς τυραννίδος μαχόμενοι πρόδρομοι τῆς παλιγγενεσίας, οἵαν διετύπωσεν ἡ φωτεινὴ διάνοια τοῦ Ρήγα ἐν Πανελληνίῳ προγράμματι, ἐκήρυξαν δ' ἐπισήμως, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἀγῶνος, οἱ παραστάται καὶ αἱ συνελεύσεις τοῦ γένους.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο δὲν εἶνε μόνον ἁπλῆ ὑπαγόρευσις θερμῆς φιλοπατρίας, μεγαλόφρονος ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν ἐκείνων, ὧν τὴν πραγμάτωσιν ἀνέλαβεν, ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τῆς ποιήσεως μᾶλλον ἢ τῆς θετικῆς βεβαιότητος καὶ τοῦ ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ ἡ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἀγῶνος ἑλληνικὴ γενεά. Δὲν ἀρκοῦσι μόνον ἐπικλήσεις τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος θανόντων, ἀναδρομαὶ εἰς τὸ παρελθόν, ὅρκοι περὶ συνεχίσεως τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ 1821, ζητωκραυγαί, ἀπειλαὶ ἢ κατάραι. Ἡ ἡρωϊκή, ἡ ποιητικὴ περίοδος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεί, ἀντ' αὐτῆς δὲ διατρέχομεν σήμερον τὴν θετικήν, τὴν πραγματικὴν περίοδον τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἐξελίξεως. Ἤδη δὲν ἐξαρκοῦσι πλέον αἱ κλασικαὶ ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαιότητος, οὔτε ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ οἱ προσωπικοὶ ἀγῶνες τῶν ὀρεσιβίων τῆς πίστεως καὶ πατρίδος προμάχων, οὔτε αἱ φιλελληνικαὶ παρορμήσεις τῆς ποιήσεως καὶ τῆς εὐγλωττίας, οὔτε τὰ ἱστορικὰ δίκαια μόνον, οὔτε ἐθνικὰ ἰδεώδη. Ἐν περιόδῳ θετικῇ ἀπαιτεῖται κατ' ἐξοχὴν καὶ ἡ θετικὴ ἐργασία. Ἂν σήμερον ἔζῃ ὁ Ρήγας, δὲν ἤθελε διατυπώσῃ τὸ πρόγραμμά του, συνωμοτῶν καὶ περιπλανώμενος ἐν γῇ ξένῃ, ἐπικαλούμενος τῶν ἀλλοφύλων τὴν συνδρομήν· ἤθελε καταναλώσῃ τὰς δυνάμεις του, ἀγωνιζόμενος καὶ παλαίων ἐνταῦθα, ἐν τῷ κέντρῳ τούτῳ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ὑπὲρ ἐξεγέρσεως τοῦ αἰσθήματος τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ὑπὲρ ἐνισχύσεως τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος καὶ χαρακτῆρος. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐνεστῶτος. Γινώσκω ὅτι ἡ ἀποστολὴ αὕτη δύναται νὰ κριθῇ ἐπαχθὴς ὑπὸ τῶν ἀνυπομόνων, τῶν μηδέποτε δυναμένων νὰ εὐχαριστηθῶσιν, ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, ἐπὶ τῷ καθεστῶτι· ἀλλὰ τοιαύτη εἶνε ἡ ἀποστολὴ τῶν ἐθνῶν. Ἡ πολιτικὴ ἐργασία ἑνὸς λαοῦ πρέπει νὰ εἶνε θετική μᾶλλον, ὑπολογιστικὴ ἐργασία. Εἶνε δ' ἐπιβεβλημένον εἰς ἅπαντα τὰ μέλη αὐτοῦ νὰ συντελέσωσιν εἰς τοῦτο ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, παρέχοντα τὴν συνδρομὴν αὐτῶν πρὸς ἐπίτευξιν τῶν μέσων ἐκείνων, δι' ὧν καὶ μόνον δύνανται νὰ πληρωθῶσιν αἱ παραδόσεις τοῦ παρελθόντος, ἀλλ' ἅμα τὰ ἰδεώδη καὶ οἱ πόθοι τοῦ ἐνεστῶτος.

Πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην ἐργασίαν καὶ τελείωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως

καλεῖται τὸ ἑλληνικόν. Μέγας κλῆρος ἀληθῶς, βαρείας ἐπιβάλλων ὑποχρεώσεις, ἀλλ' ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς τοῦ ὁποίου πραγματώσεως ἐξαρτᾶται τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους, ἡ ἐξύψωσις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπιβολή, ἡ ἀνακαίνισις τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἀποκάθαρσις τῆς καρδίας. Τούτων ἐπιτελουμένων, τελειοῦται τὸ κράτος τῶν ἐθνῶν καὶ κατορθοῦται ἡ πραγμάτωσις τῶν μεγάλων ἐκείνων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, ἄνευ τῶν ὁποίων εἶνε νεκρὰ τὰ ἔθνη, ἐκλειπόντων τῶν χαρακτήρων, σβεννυμένης τῆς πίστεως, ἵνα βασιλεύσῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἠθικῆς ἐρημίας ἡ φιλαυτία, ἡ ἰδιοτέλεια καὶ ἡ ἀδιαφορία.

Ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν φρονήματος, ἡ κατανόησις ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες, ἔχοντες οὐχὶ μόνον δικαιώματα ἱστορικά, ἀλλὰ καὶ ἀντιστοίχους ὑποχρεώσεις, τοιαῦτα ἐπιβάλει ἡμῖν καθήκοντα ἡ ἐθνικὴ αὕτη ἑορτή.

Γρηγορῶμεν καὶ ἐργαζώμεθα. Οἱ καιροὶ οὐ μενετοί. Ἐπὶ μακρὸν παρεξετράπημεν καὶ ἀπεπλανήθημεν. Ἑκάστη στιγμή, ἑκάστη ὥρα, ἑκάστη ἡμέρα δύνανται νὰ φέρωσι τὸν παρήγορον χρησμὸν τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, νὰ τονίσωσι καὶ πάλιν τὸ ἐγερτήριον ᾆσμα αἱ σάλπιγγες τῆς ἐλευθερίας :

«Ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῴων ἕδη,
θήκας τε προγόνων, νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.»

Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΕΝΑΤΗ

Ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας

κ. Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Κύριοι! Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἔχω λάβῃ πολλὰς ἐπιστολὰς καὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Πατρίδος καὶ ἐκ τῶν ἐν διασπορᾷ ὁμογενῶν. Ἅπασαι πληροῦνται ἀγανακτήσεως καὶ ὀδύνης κατὰ τῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ τελουμένων. Ἅπασαι τὰ αὐτὰ περίπου λέγουσιν: «Ἐνῷ σεῖς οἱ ἐν τῇ αἰ»θούσῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κρούετε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, προκαλοῦντες τὴν »προσοχὴν τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν ἀλυτρώτων ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ »τελουμένων, ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα *διασκεδάζει*». Διασκεδάζουσι πάντες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι: ἡ Βουλή, ὁ Στρατός, τὸ Πανεπιστήμιον. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δὲν διασκεδάζουσι. Προπαρασκευάζονται καὶ καραδοκοῦσι. Προπαρασκευάζονται νὰ χορεύσωσι τὸν πυρρίχιον τῆς μακεδονικῆς ἐξεγέρσεως, νὰ πείσωσι τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἡ Μακεδονία ἀνήκει εἰς αὐτούς, ὅτι ἡ πατρὶς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἶνε βουλγαρική.

Μάλιστα, Κύριοι! ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ἡ ἑλληνικὴ Βαβυλὼν διασκεδάζει. Αἱ ἀνώταται κοινωνικαὶ τάξεις σκέπτονται περὶ χορῶν καὶ διασκεδάσεων, οὐδεὶς δ' ἔχει ἐστραμμένην τὴν προσοχήν του πρὸς τὰ συμβαίνοντα ἐν τῷ ἀλυτρώτῳ Ἑλληνισμῷ. Ἀλλ' ἐν Σόφιᾳ, Βουκουρεστίῳ, Βελιγραδίῳ, συζητοῦσι πάντες τί γενήσεται. Προπαρασκευάζονται πάντες εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα, τὸν προωρισμένον νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τὸ πρόβλημα τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπάρξεως. Τοιαύτη εἶνε ἡ κρίσις τῶν Ἔξω Ἑλλήνων περὶ τῶν παρ' ἡμῖν συμβαινόντων. Καὶ σᾶς ἐρωτῶ τί πρέπει ν' ἀποκριθῶ εἰς τὰς τοιαύτας ἀπευθυνομένας μοι ἐρωτήσεις; Σιωπῶ...

Ὁ ἑλληνικὸς ἐγκέφαλος ἀπό τινος χρόνου ἀδρανεῖ. Ἀλλ' οὐαὶ εἰς τὸν ἀδρανοῦντα ἐγκέφαλον! θέλει ἐπέλθῃ ἡ σῆψις καὶ μετὰ τὴν σῆψιν ὁ θάνατος!

Πρὸ τοιαύτης ἡμῶν ἀβελτηρίας καὶ ἀδιαφορίας οἱ ἐχθροὶ καθίστανται τολμηρότεροι καὶ θρασύτεροι. Γινώσκουσι τὴν ἐλαφρότητα ἡμῶν καὶ τὴν ἀδυναμίαν. Γινώσκουσιν ὅτι γελωτοποιοῦνται παρ' ἡμῖν τὰ πάντα, ὅτι εἴμεθα κατώτεροι πρὸς διε-

ξαγωγὴν σοβαρῶν ὑποθέσεων. Καὶ αὐτὸ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα γελωτοποιεῖται ὑπὸ τῶν συναθροισθέντων τυχοδιωκτῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ.

Ἐν τούτοις ἄλλως ἔχουσιν ἔξω τὰ πράγματα. Ἐκεῖ δὲν διασκεδάζουσι· σπουδάζουσι. Ὁ πρόεδρος τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου Μηχαηλόφσκης, ἐπανελθὼν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας εἰς Σόφιαν ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην ἀποδημίας του, ἐθεώρησε καθῆκον νὰ καλέσῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔν τινι τῶν αἰθουσῶν τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης τοὺς ὁμόφρονάς του καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰς ἐντυπώσεις του. Πλεῖστοι ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως παρέστησαν. Ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν βουλγαρικῶν Κομιτάτων εἶπε τὰ ἑπόμενα: «Καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Παρισίοις ἔλα-»βον τὴν συμβουλήν, ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν δωρεῖται ἀλλ' ἀποκτᾶται. Εἰς ἡμᾶς λοι-»πὸν τοὺς Βουλγάρους ἐναπόκειται νὰ ἐργασθῶμεν, ἵνα ἐπιτύχωμεν μέχρι τέλους »καὶ νικήσωμεν»! Χειροκροτήσατε, Κύριοι, διὰ τὴν συμβουλήν. Μᾶς ἔρχεται ἐκ Σόφιας, ἀλλὰ δὲν βλάπτει νὰ ὠφελώμεθα καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας, ἀφοῦ ἡμεῖς δὲν ἀντιλαμβανόμεθα τὰ στοιχειωδέστατα τῶν καθηκόντων.

Αἱ λέξεις παρ' ἡμῖν κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν μετέβαλον σημασίαν. Ἡ φιλοπατρία θεωρεῖται νευροπάθεια, νευρασθένεια. Ἀλλαχοῦ ἐν τούτοις ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος, ἡ πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσις καὶ ἀγάπη εἶνε ἰδέα ἐθνική, κεντρική.

Κατηγοροῦμεν πολλάκις τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς λοιποὺς Εὐρωπαίους, ὡς κοσμοπολίτας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἔχουσιν ἐξησφαλισμένην τὴν ἐθνικήν των ἕνωσιν καὶ ὑπόστασιν· ἐν δὲ τῷ θεωρητικῷ αὐτῶν κοσμοπολιτισμῷ δὲν λησμονοῦσι τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντά των, ὅπως λησμονοῦμεν ἡμεῖς αὐτὰ καὶ περιφρονοῦμεν.

Ἰδοὺ τί ἀναγινώσκω σήμερον ἔν τινι ἐφημερίδι περὶ ἑνὸς Γάλλου, ὅστις θεωρήσας ἀτιμίαν αὐτοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας του τὴν λιποταξίαν τοῦ υἱοῦ του, μετέβη πρὸς συνάντησίν του, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σῶμά του, ἐπυροβόλησε κατ' αὐτοῦ νὰ τὸν φονεύσῃ καὶ τὸν ἐπλήγωσε καιρίως.

Πῶς εὑρίσκετε τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς γαλλικῆς φιλοπατρίας;

Ἀλλ' ἐνθυμεῖσθε τί ἔπραττον οἱ Ἕλληνες γονεῖς κατὰ τὸν τελευταῖον ἡμῶν ἀτυχῆ πόλεμον; Κατέκλυζον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἵνα μεταβάλωσι τοὺς υἱούς των εἰς *ἀπαλλαγέντας*!

Ἐνθυμεῖσθε τί ἔλεγον οἱ Ἰταλοὶ ἐθελονταὶ εἰς τοὺς ἐπευφημοῦντας αὐτοὺς ἀπαλλαγέντας εἰς τὰς πλατείας τῶν Ἀθηνῶν:

—«Ἀντὶ νὰ μᾶς ἐπευφημῆτε, ἔπρεπε νὰ εἶσθε ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἰς τὰ σύ-»νορα».

Καὶ ἤδη εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ δεχθῶμεν τὰ ψιχία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐλεημοσύνης εἰς Κρήτην, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς Μακεδονίας, χωρὶς νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι ἡ μὲν Κρήτη δὲν κινδυνεύει, ἐνῷ ἡ Μακεδονία διατρέχει τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, καὶ ὅτι ἂν ἀπολέσωμεν τὴν Μακεδονίαν, θ' ἀπολέσωμεν τὴν ἐθνικήν μας ἕνωσιν καὶ ὑπόστασιν, τὰ πάντα!

Φεῦ! ὁ ἑλληνικὸς ἐγκέφαλος ἀδρανεῖ. Κατέστη ἀνίκανος νὰ σκεφθῇ, ὅτι πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἐλευθέρου αὐτοῦ τμήματος τῆς πατρίδος προσηνέχθησαν ἀπειράριθμοι ἑκατόμβαι., ὅτι αἱματοκυλίσθη ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός, ὅτι ἀνεφλέγησαν τὸ Μεσολόγγι καὶ τὰ Ψαρὰ καὶ τὸ Κούγγι, ὅτι κατεστράφησαν ἡ Χίος καὶ ἡ Κασσάνδρα.

Ἤδη ἡμεῖς, οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, ἀντὶ πάσης μερίμνης καὶ ἐργασίας παρεδόθημεν εἰς τὴν ῥαστώνην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ τὴν γελωτοποίησιν πάσης ἱερᾶς ὑποθέσεως.

Ἀπόδειξις τῶν λεγομένων μου τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἐκρούσθη ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ ὁ κώδων τοῦ κινδύνου, ἐγένετο κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἱκανὸς θόρυβος, ἀλλ' οὐδεὶς συνεκινήθη διὰ τὰ συμβαίνοντα ἢ διὰ λόγων μόνον. Ποῦ εἶνε αἱ προσφοραὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς πρωτευούσης; Ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν προσφορὰν τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, αἱ ἄλλαι εἶνε ἀσήμαντοι.

Ἡ ἐλευθερία, Κύριοι, ἀποκτᾶται διὰ θυσιῶν καὶ ἀγώνων. Μᾶς τὸ διδάσκει ἡ ἱστορία τῶν προγόνων, μᾶς τὸ διδάσκει ἡ Πελοπόννησος διὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, ἡ Στερεὰ διὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ἡ Ἤπειρος διὰ τοῦ Μπότσαρη. Τὸ βροντοφωνεῖ ἡ ἑπταετὴς ἐποποιΐα τοῦ 1821· τὸ κηρύττει ἡ κρητικὴ ἱστορία τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων. Ἡ ἐλευθερία ἀνήκει εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ τοὺς θυσιάζοντας.

Καὶ ἤδη καιρὸς νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ θέμα τῆς σημερινῆς διαλέξεως:

Ἀναγινώσκετε βεβαίως καθ' ἑκάστην, ὅτι τὰ βουλγαρικὰ Κομιτᾶτα τὰς μεταρρυθμιστικὰς αὐτῶν θεωρίας δὲν περιορίζουσι μόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ' ἐκτείνουσιν αὐτὰς καὶ ἐπὶ τῆς Θρᾴκης, καὶ ὅπως λέγουσι συνήθως, καὶ ἐπὶ τοῦ βιλαγετίου τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀνάγκη νὰ μελετήσωμεν καὶ κατανοήσωμεν καὶ τὴν βουλγαρικὴν ταύτην πλεκτάνην.

Τὸ βιλαγέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως, Κύριοι, ὅπερ ἀντιπροσωπεύει ἓν τμῆμα τῆς τουρκοκρατουμένης Θρᾴκης, διότι ἡ ἄλλη Θρᾴκη, ἡ βόρειος, ὡς γνωρίζετε, σπαράσσεται ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ὀνύχων, εἶνε ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μετὰ τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔχει τὴν ἰδίαν μετ' αὐτῆς ἱστορίαν, διατελεῖ εἰς στενὴν γεωγραφικὴν ἐπικοινωνίαν, τὸ ἀναμένει δὲ ἡ ἰδία τύχη, ἐπικρατοῦντος τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ Βούλγαροι, καίτοι μειονεκτοῦσι σπουδαίως ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἐργάζονται ἐν τούτοις σπουδαιότατα πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν αὐτῆς. Διὰ τὴν Μακεδονίαν τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Θρᾴκης συνδέεται στενότατα πρὸς τὸ ὀνειρευόμενον αὐτῆς μεγαλεῖον. Ὁ κρατῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως εὑρίσκεται πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀνέπτυξα εἰς ὑμᾶς ἐπαρκῶς ὁποῖα εἶνε τὰ κεφάλαια τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐνοήσατε καλῶς, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ὑπερτεροῦμεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοὺς ἀνταγωνιστὰς ἡμῶν, τοὺς διεκδικοῦντας τὴν κυριότητα αὐτῆς. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν με-

γαλειτέρα κλίμακι συμβαίνει καὶ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Θράκης. Ὁ Ἑλληνισμὸς πρωτοστατεῖ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς χώρας ταύτης, ἥτις ἐν τούτοις παρεδόθη βορὰ εἰς τὸν Μολὼχ τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἥτις διατελεῖ μέχρι τῆς σήμερον τὸ χρυσοῦν ὄνειρον τῶν Βουλγάρων, ὄνειρον πραγματωθησόμενον ἀναλώμασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ συνθήκη αὕτη καθώρισε τὴν Βουλγαρίαν, ἔχουσαν ὅρια τὸν Δούναβιν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸν Εὔξεινον, ἀρκετοὺς δὲ λιμένας τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀφ' ἑτέρου. Ἀκούσατε ὁποῖα ἦσαν τὰ προταθέντα ὅρια τῆς Μεγάλης ταύτης Βουλγαρίας. Σᾶς ἀναγινώσκω ἓν μέρος τῆς συνθήκης ταύτης:

«Ἡ Βουλγαρία θέλει σχηματίσῃ αὐτόνομον ὑποτελῆ ἡγεμονίαν μετὰ χριστιανικῆς διοικήσεως καὶ ἐθνοφρουρᾶς. Τὰ ὁριστικὰ ὅρια τῆς Βουλγαρίας διαχαραχθήσονται ὑπὸ τουρκορρωσσικῆς ἐπιτροπῆς πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ρωμυλίας.

«Τὰ ὅρια ταῦτα θέλουσι χωρῇ ἀπὸ Βράνιας εἰς Καστορίαν διὰ τοῦ Καρὰ-δάγ, τοῦ Καραδρίνα καὶ τῶν ὀρέων τοῦ Γράμμου, τῆς συμβολῆς τοῦ Μογλενίτζα καὶ Βαρδὰρ (πρὸς δυσμὰς τῆς Θεσσαλονίκης), μέχρι τῶν μέσων τοῦ Βεσὶκ-γκιόλ, θέλουσι φθάνῃ μετὰ τοῦ Καρασοῦ (*Στρυμόνος*) εἰς τὴν θάλασσαν, θέλουσιν ἀκολουθήσῃ *παραλλήλως* τὸν κόλπον τῆς Καβάλλας καὶ τὴν ἅλυσιν τοῦ Τσάλτεπε μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ροδόπης, καὶ διερχόμενα τὸν ποταμὸν Ἄρδαν, θέλουσιν ἀφήσῃ ἐκτὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, θέλουσι φθάνῃ διὰ τοῦ Λουλὲ Βουργὰς εἰς τὸν Εὔξεινον, παραταθήσονται μέχρι τοῦ Χεκὶμ ταμπιασῆ καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς Μαγκάλιας, καὶ θέλουσιν ἀκολουθήσῃ τὰ ὅρια τοῦ Σανδζακίου Τούλτσης μέχρι κάτωθεν τῆς Ράσοβας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως»...

Εὐτυχῶς διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τὴν ἀπαισίαν ταύτην συνθήκην, ἥτις ἐδημιούργει Βουλγαρίαν, ἐκτεινομένην μέχρις Αἰγαίου Πελάγους καὶ τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξέσχισεν ἡ Ἀγγλία διὰ τῶν ἡγετῶν αὐτῆς Λόρδου Βηκονσφηλδ καὶ Μαρκησίου Σώλσβαρη, περιορίσασα τὸ βουλγαρικὸν Κράτος καὶ δημιουργήσασα ἐν Βερολίνῳ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Καταγγέλλων εἰς τὰ ἀνακτοβούλια καὶ τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Εὐρώπης ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Σώλσβαρυ τὴν Συνθήκην ταύτην, ἔγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑπόμενα:

«Τὸ σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης εἶναι πράγματι ἡ διὰ τοῦ »συνόλου αὐτῆς καθοριζομένη τάξις πραγμάτων ὡς πρὸς τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολικῆς »Εὐρώπης. Δυνάμει τῶν περὶ τῆς νεοτευχοῦς Βουλγαρίας ὅρων τῆς Συνθήκης ἱδρύε»ται μέγα καὶ ἰσχυρὸν σλαυϊκὸν κράτος ὑπὸ τὴν αἰγῖδα καὶ τὴν ἐξέλεγξιν τῆς Ρωσ»σίας. Ἡ νεοτευχὴς Ἡγεμονία, συμπεριλαμβάνουσα σημαντικοὺς λιμένας ἐπὶ τῶν »ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ Αἰγαίου, χορηγεῖ τῇ ρωσσικῇ δυνάμει ὑπέροχον ἐπιρ»ροὴν ἐπί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν κατὰ τὰς θαλάσσας »ταύτας».

Καὶ προσεπιλέγει παρακατιὼν τὰ ἑξῆς ἄξια μελέτης ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν:

«Τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ μέρους τούτου τῆς συνθήκης ἔσται ἡ ἐπαύξησις τῆς ἰσχύος τοῦ ῥωσσικοῦ κράτους ἀνὰ τὰς χώρας καὶ τὰς παραλίας, καθ' ἃς ὑπάρχει ἑλληνικὴ πλειονοψηφία, ἡ δὲ ἐπέκτασις τοιαύτης ἰσχύος γενήσεται πρὸς ζημίαν οὐχὶ μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ παντὸς κράτους, ἔχοντος συμφέροντα πρὸς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Μεσογείου. Ὁ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως χωρισμὸς τῶν ἑλληνικῶν, ἀλβανικῶν καὶ σλαυϊκῶν ἐπαρχιῶν, τῶν ἀπολειφθησομένων τῇ κυβερνήσει τῆς Πύλης, δυσχερεστάτην θὰ καταστήσῃ τὴν διακυβέρνησιν αὐτῶν καὶ σχεδὸν ἀνοχλητικήν. Οὐχὶ δὲ μόνον θ' ἀποστερήσῃ τὴν Πύλην τῆς πολιτικῆς ἰσχύος, ἣν θὰ εἶχεν αὕτη τηροῦσα τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀναρχίαν θὰ ἐκθέσῃ σπουδαίως τοὺς κατοίκους αὐτῶν»...

Ταῦτα ἐσκέπτετο καὶ ἔπραττεν ἡ Ἀγγλία ἐν ἔτει 1877, καὶ ἐν τούτοις μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν, ἐν ἔτει 1885, ἡ τοιαύτη βουλγαρικὴ πολιτικὴ κατώρθωσε νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, καταλαμβάνουσα τῇ ἐμπνεύσει καὶ βοηθείᾳ αὐτῶν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Αἱ πρωτοστατήσασαι ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου Δυνάμεις ἐξηπατήθησαν, καὶ οὕτως ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία κατέστη πραγματικὴ ἐπαρχία τῆς Βουλγαρίας. Ἀλλὰ ἡ κατάληψις τῆς Φιλιππουπόλεως ἔσται ἀφετηρία τῆς καταλήψεως τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅπως πάλιν ἡ κατάληψις τῆς ἐπί τινα καιρὸν παλαιᾶς εὐρωπαϊκῆς πρωτευούσης τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους θὰ μετατρέψῃ ἡμέραν τινὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς πρωτεύουσαν μεγάλης σλαυϊκῆς Δυνάμεως.

Τοῦτο θὰ συμβῇ κατ' ἀνάγκην. Ὁ πανσλαυϊσμὸς θὰ καταστήσῃ τὸν Αἷμον μέγα αὐτοῦ ὁρμητήριον. Ἀπόδειξις τούτου τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν περιωνύμων στενῶν τῆς Σίπκας διὰ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἱδρύσεως μεγάλης ῥωσσικῆς Μονῆς, ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τῆς ὁποίας τοσοῦτοι σλαυϊκοὶ τύποι ἐξεδηλώθησαν, παρισταμένων τῶν ἐπιζώντων ἀγωνιστῶν τοῦ ἀπαισίου ἐκείνου πολέμου, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκετο ἐπευφημούμενος αὐτὸς ὁ Ἰγνατιεφ, ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Ἡ Θράκη εἶνε ἑλληνική. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα λαλεῖται ἐν αὐτῇ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τμήματά τινα αὐτῆς λαλοῦσι σλαυϊκὴν ἢ βουλγαρικὴν γλῶσσαν, ἐν τούτοις καὶ αὕτη εἶνε μᾶλλον γλῶσσα ἑλληνικὴ ἐκσλαυϊσμένη, σλαυοφανής. Οἱανδήποτε πόλιν τῆς Θράκης καὶ ἂν ἐπισκεφθῇ τις, παρατηρεῖ ἀμέσως τὸν ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Τὸ παρελθὸν θέρος διηρχόμην ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Τρεῖς ἁμαξηλάται διεξεδίκουν τὴν μεταφοράν μου εἰς τὴν πόλιν ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, καὶ οἱ τρεῖς ὁμιλοῦντες, ὅπως καὶ ἡμεῖς, τὴν ἑλληνικήν. Προετίμησα ἕνα ἐκ τῶν τριῶν.

— Καλὰ ἔκαμες, ἀφέντη, μοῦ εἶπεν οὗτος, καὶ ἐπῆρες ἐμένα. Ἐγὼ εἶμαι Ἕλλην, ἐνῷ ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο ὁ ἕνας εἶνε Ἑβραῖος καὶ ὁ ἄλλος Τοῦρκος!

Ὅπως σᾶς ἔλεγον ἤδη, οἱ πλεῖστοι τῶν βουλγαροφώνων καὶ σλαυοφόνων τῆς Θράκης προδήλως φαίνονται, ἔχοντες ἑλληνικὴν καταγωγήν. Οἱ παλαιοὶ ἔποικοι ἐκ τούτων, συναναμιγέντες πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὁμογενεῖς, ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερον φυλετικὸν χαρακτῆρα μιξελληνικὸν καὶ μιξοσλαυϊκόν. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῶν φυσιογνωμία οὐδαμῶς ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν Βουλγάρων, τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἵμου χώραις, τῶν Σιόπηδων, οἵτινες ἔχουσι τὸν μογγολικὸν χαρακτῆρα· τοὐναντίον οἱ σλαυόφωνοι κάτοικοι τῆς Θράκης διατηροῦσι τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, καὶ αὐταὶ δ' αἱ παραδόσεις αὐτῶν τυγχάνουσιν ἑλληνικαί. Γάλλος περιηγητὴς λέγει περὶ τούτων τ' ἀκόλουθα: «Οἱ Βούλγαροι καυχῶνται ὅτι εἶνε Ἕλληνες, διότι φαίνονται φρονοῦντες ἑαυτοὺς μᾶλλον ἐξέχοντας τῶν ἄλλων κατὰ τὴν εἰς τὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα μαθητείαν αὐτῶν, καὶ διότι ἀπέκτησαν ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις γνώσεις, τὰς ὁποίας δὲν δύνανται νὰ προσπορισθῶσιν ἐκ μόνης τῆς βουλγαρικῆς ἐκπαιδεύσεως.»

Ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα, ὡς εἶπον, εἶνε τοσοῦτον πενιχρά, ὥστε ἠναγκάζοντο εἰς τὰς ῥίζας τῶν ἑλληνικῶν λέξεων νὰ θέτωσιν βουλγαρικὰς καταλήξεις πρὸς ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων αὐτῶν. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ πολλῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μοὶ ἀπέστειλε κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἔγκριτος ὁμογενής, παρεπιδημῶν εἰς τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Θράκης.

Ἀρνήσα=ἔπαυσε, ἀρέσκβαμ=ἀρέσκω, ἀγγάρεια=ἀγγαρεία, ἀγκύστρα=ἄγκυστρον, ἀνακάτ=ἄνω-κάτω, ἀγορίδα=ἀγουρίδα, βλαστὰρ=βλαστὸς, γαύρασα=γαυριῶ, γερὰν=ὁ γερανὸς τῶν φρεάτων, διλὰβ=πυράγρα, δικάνα=δικράνι (ἀλωνιστικὸν ἐργαλεῖον), δέρα=ἐκδέρω, δίπλα=διπλόνω, δισάγι=δισάκκι, δροὺμ=δρόμος, ἐρὲμ=εἰρμὸς (ἁμάξης), εὔτυνο=εὐθηνόν, ζηγκὲλ=ζεύγλη, ζαλιποβὰμ=ζαλίζω, ζούνιτσα=ζώνη, ἡλιανίκι=λιακάδα, ἰσκούλην=σχισμένος ἐξ ἐντεροκήλης, κατιό=ὑπόγειον, κοντόσι=κοντὸν (γυναικεῖος ἐπενδύτης), καλημάνα=ἡ ἀνάδοχος, καλτάτο=ὁ ἀνάδοχος, κερασοβὰμ=κερνῶ, κοντογούνα=κοντογούνι, καλαμπῆς=κάλαμος, καλαμίσοβαμ=μαζεύω νῆμα ἐπὶ καλάμου, κερόσοβαμ=ἐμβάπτω, καλύμπα=καλύβα, καμέρασα=καμαρόνω, καμάρο=στίβα καμαρωτὴ, κονὸπ=κάναβος, καπανὶ=ζυγαριά, κρομὺτ=κρόμμυον, καταντήσε=κατήντησε, κερμίδα=κέραμος, κλὸν=κλόνος, κόπελε=κοπέλλι=νόθος, μονόφυλ=μονόφυλλον, μύσκα=ποντικός, μύρισε=μυρίζει, μυρισμὸ=ὀσμή, μυρωδία=εὐῶδες φυτόν, μάνδαλο=μάνδαλος, κλιοὺτ=κλειδί, καρποὺς=καρπούζι, μαγεία=γοητεία, μάντρα=μάνδρα, ματάω=βαδίζω ματαίως, μολέτσο=μολύνω, ὁμοιασὴμ=ὁμοιάζω, μέσσα=μάσσω=ζυμόνω, μεσημέρι=μεσημβρία. πρόγεμα=πρόγευμα, προέψα=προεγευμάτισα, πυροστία=πυροστιὰ, πατὼμ=πάτωμα, πατάξα=ἐπατάχθη, παναγὸν=ἐπαναγώμι, πεπὸν=πέπων, παραλία=μικρὰ ξυλίνη τράπεζα, πέδαυνο=πέταυρον, πέπελ=παιπάλη=στάκτη, πηκτία=πηκτή, πασπάλη=πασπάλη, ἀλευρόκονις, παλὰβ=παλαβός, πανάϊρ=πανήγυρις, παρακοὺτ=τὸ μικρὸν κυτίον, πεσιὸ=πεζὸς,

πέλκα=πέλεκυς, περὸν=περόνιον, περπερεία=ἐπαίρομαι, πέταλα=πέταλον, πλάκα=πλάξ, πλετὰ=πλέκω, πλὲτ=πλέχτρα=φραγή, πρὰς=πράσσον, προκόψα=ἐπρόκοψε, προφτὰς=προφθάνω, παράτεκε=μάταιον, πλαντάξα=ἐπλάνταξε, παλαμάρκα=ξύλινον ἐργαλεῖον, περιδρόμι=περίδρομος, ρημάξα=ἐρήμαξε, ρὸδ=ρόδιον, ρὰφ=ὀροφή, ραφὰν=ραφανίς, ροδὰν=ροδάνι, λεχοῦσε=λεχώ, λάχνα=λάχανα, λὴν=ληνός, λειδάδα=λειβάδιον, λὲν=λῖνον, λιόπα=ξεφλουδίζω, σκεπάρνα=σκεπάρνη, στρέχα=στέγη, σακούλια=σακκούλιον, σγονταψωδὰμ=σκοντάπτω, σπολάετη=εἰς πολλὰ ἔτη, συραπὰς=περιπατῶ ἐπιδεικτικῶς, σκάρα=ἐσχάρα, σαμὰρ=σάγμα, σκύφαλο=σκύβαλον σκολὰς=σχολάζω, τριφὺλ=τρυφύλλιον, τριαντάφυλ=τριαντάφυλλον, τράπεζα=τράπεζα, ταλιρὺρ=τάληρον, τιγὰν=τιγάνιον, =ταγκιάσοβα = ταγκιάζει, τάρταρα = τάρταρος, τσέτσα = τέττα, ταρτλὰ =τρυγία, τρία=τρύβω= τρίβω, φυτειὰ = νεοφύτευτος ἄμπελος, φασοὺλ = φασόλιον, φούτλα=φύτλη=καταγωγή, φούσκα=φυσαλίς, χαρίζοβαμ=χαρίζω, χάρισμα=χάρισμα, χορὸ=χορός, χαρόσιοβαμ=ἀξιοῦμαι νὰ χαρῶ τι, χαρότζοβαμ=(χάρος) ἀποθνήσκω, χοῦμα=χῶμα, χωριάτην=χωρικός, χωνεψοβὰμ=χωνεύω, χαιρετισμὸ=ἐπίσκεψις, χρήσιμ=χρήσιμος, καλός, χείλισα=κινῶν τὰ χείλη του, χρέμια = κατάρρους κλπ., ἐργάτη = ἐργάτης, ἔδρο = ἀδρός; =κάλαμ = κάλαμος, σύνορ=σύνορον, τζευγὰρ=ζεῦγος βοῶν, ἀργκάζοβαμ=ἐργάζομαι, ντιακονίζοβα = διακονῶ, καλέσοβαμ=καλῶ, ὀρτόζοβαμ=ὀρθῶ, τεμελίζοβαμ=θεμελιῶ. Αὗται αἱ λέξεις εἶνε αἱ προχείρως διδόμεναι ἡμῖν, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ δεκαπλάσιαι ἄλλαι ἑλληνικωτάτων ριζῶν.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων μου, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω στατιστικὰς τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔν τισι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως ;

Ἀδριανούπολις

Ἀδριανούπολις : κάτοικοι 90—100 χιλ. Τοῦρκοι 40—45 χιλ.—Ἕλληνες 32—34 χιλ.—Ἑβραῖοι 5 χιλ.—Ἀρμένιοι 3 χιλ.—Βούλγαροι 1,500—2,000 καὶ 1,000 Καθολικοί, Ἀθίγγανοι κ.τ.λ.

Ἑλληνικὰ Σχολεῖα

Γυμνάσιον τέλειον ἀνεγνωρισμένον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1894.—Παρθεναγωγεῖον (Ζάππειον) τελείως κατηρτισμένον. Ἀνὰ μίαν Δημοτικὴν Σχολὴν εἰς τὰ πέντε προάστεια *Κιγκίκ, Κιρισχανέ, Καραγάτς, Ἰλδιρὶμ* καὶ *Σιρὶκ-Μεϊδάν*. Τὸ Γυμνάσιον μετὰ τοῦ δημοτικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ. Σχολείου ἔχει μαθητὰς περὶ τοὺς 350. Τὸ Παρθεναγωγεῖον μαθητρίας μετὰ τῆς δημοτικῆς Σχολῆς 200.

Αἱ δημοτικαὶ Σχολαὶ τῶν Προαστείων, τῶν μὲν ἀρρένων ἀνὰ 100—150 μαθητάς, τῶν δὲ θηλέων ἀνὰ 80—100 μαθητρίας.

Βουλγαρικὰ Σχολεῖα

Ἐν τῷ Ἄστει ἓν Ἡμιγυμνάσιον μὲ 70—80 μαθητάς, φέροντας στολὴν ὁμοιόμορφον, ἐξ ὧν οὐδὲ εἷς μέχρι τοῦδε ὑπῆρξε *Ἀδριανουπολίτης* καὶ *Ἕλλην*. Ἡμιπαρθεναγωγεῖον ἐν ᾧ φοιτῶσι περὶ τὰς 40—50 μαθητρίας, ἐξ ὧν πάλιν οὐδεμία ἐξ *Ἀδριανουπόλεως* καὶ *Ἑλληνίς*.

Οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν στρατολογοῦνται ἐκ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πέριξ, οἱ δὲ λοιποὶ στέλλονται ἐπίτηδες ἐκ Βουλγαρίας.

Διατηροῦσι σχολεῖα καὶ ἐν τοῖς προαστείοις. Τὰ τῶν ἀρρένων περιέχουσι : Τὸ μὲν ἐν *Κιρισχανὲ* περὶ τοὺς 50 μαθητάς,τοῦ *Κιγικίου* περὶ τοὺς 30,τοῦ *Ἰλδιριμίου* περὶ τοὺς 15,καὶ 20 εἰς *Σιρὶκ—Μεϊδάν*. Τῶν θηλέων,ἀνὰ 10 μαθητρίας ἑκάστη δημοτικὴ Σχολὴ ἐν τοῖς ἄνω τέσσαρσι Προαστείοις.

Οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῶν Προαστείων εἶναι τέκνα τῶν 10—15 ἐκβουλγαρισθεισῶν οἰκογενειῶν ἐν ἑκάστῳ Προαστείῳ, αἵτινες οἰκογένειαι πρὸ 15 ἐτῶν ἦσαν ἑλληνικώταται.

Γνήσιος Βούλγαρος ἐντόπιος οὐδεὶς σχεδὸν ὑπάρχει. Οἱ ὑπάρχοντες εἶνε αἱ ἐν τοῖς προαστείοις ἐκβουλγαρισθεῖσαι οἰκογένειαι, ἐν τῷ Ἄστει ὑπάρχουσι μόνον οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ καθηγηταί των,οἵτινες μετὰ τὰς ἐξετάσεις φεύγουσι πάντες, καὶ εἷς *ξενοδόχος* μετὰ ἑνὸς *μικροβιβλιοπώλου*. Ὑπάρχει καθηγητὴς ἐν τῷ ἡμιγυμνασίῳ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐν Σόφιᾳ Βουλγαρικῆς ἐφημερίδος «Πόστας», μέλος καὶ πράκτωρ ἰδιαίτερος τοῦ κομιτάτου. Ἡ βουλγαρικὴ ἐνέργεια εἶνε κυρίως σχολικὴ καὶ οὐχὶ μεγάλης ἐντάσεως ὡς ἀλλαχοῦ.

Ἐκκλησίαι ἑλληνικαὶ 15, βουλγαρικαὶ 3.

Σαράντα Ἐκκλησίαι. Ἐν τῷ διαμερίσματι τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ὑπάρχουσιν 80,000 Ἕλληνες καὶ 38,000 Βούλγαροι. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσιν ἓν ἡμιγυμνάσιον, μίαν πλήρη ἀστικὴν σχολήν, δύο ἑλληνικὰς σχολάς, 58 δημοτικὰς καὶ γραμματοδιδασκαλεῖα, ἓν παρθεναγωγεῖον, 17 νηπιοπαρθεναγωγεῖα καὶ ἓν νηπιαγωγεῖον μετὰ 99 διδασκάλων, 4,400 μαθητῶν καὶ 1200 μαθητριῶν. Οἱ Βούλγαροι ἔχουσι 4 δημοτικὰς σχολάς, 2 παρθεναγωγεῖα καὶ 28 γραμματοδιδασκαλεῖα μετὰ 39 διδασκάλων καὶ 1200 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν.

Ἐπαρχία Ἡρακλείας

[Διαίρεσις ἐκκλησιαστική]

Ραιδεστός. Περὶ τοὺς 6,000 Ἕλληνες. Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς 30,000, ὧν οἱ πλεῖστοι Ἀρμένιοι. Οὐδεὶς Βούλγαρος.

Μία πλήρης ἀστικὴ σχολή, 4 διδάσκαλοι, 350 μαθηταί. Ἓν παρθεναγωγεῖον. 2 διδάσκαλοι, 100 μαθηταί, 2 νηπιαγωγεῖα ἀνὰ 1 διδάσκαλοι καὶ 100 μαθητάς.

Κεσσάνι. Οἱ κάτοικοι περὶ τοὺς 5,000, ὧν οἱ πλεῖστοι Ἕλληνες. Μία ἀστικὴ

σχολή· 250 μαθηταὶ καὶ 4 διδάσκαλοι. Ἓν παρθεναγωγεῖον· 110 μαθήτριαι καὶ 2 διδασκάλισσαι. Ἓν νηπιαγωγεῖον· 100 μαθηταὶ καὶ 1 διδασκάλισσα.

Μάλγαρα. Μία δημοτικὴ σχολή· 2 διδάσκαλοι, ἓν παρθενονηπιαγωγεῖον, 1 διδασκάλισσα.

Οὐζοῦν Κιοπροῦ. Περὶ τοὺς 5,000 κάτοικοι. Ἐκ τούτων 2,500 Ἕλληνες, 00 Βούλγαροι καὶ οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοί. 1 ἀστικὴ σχολή, 3 διδάσκαλοι. Παρθεναγωγεῖον 2 διδασκάλισσαι.

Ἐπαρχία Αἴνου

Αἶνος. Οἱ κάτοικοι περὶ τοὺς 2,500, ἐξ ὧν 800 Ὀθωμανοί. Οἱ λοιποὶ Ἕλληνες μετ' ἐθνικοῦ φρονήματος.

Μία ἀστικὴ σχολὴ 140 μαθηταί, 3 διδάσκαλοι. Ἓν παρθεναγωγεῖον· 90 μαθήτριαι, 2 διδασκάλισσαι. Ἓν νηπιαγωγεῖον, 200 μαθηταί, 2 διδασκάλισσαι.

Δεδεαγάτς. Οἱ κάτοικοι περὶ τοὺς 3,500, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τοῦ γειτονικοῦ βουλγαρικοῦ χωρίου, τοῦ καλουμένου Μαχαλᾶς, περὶ τοὺς 350 περίπου. Ἕλληνες περὶ τοὺς 3,000.

Μία ἀστικὴ σχολή, μαθηταὶ 150 καὶ διδάσκαλοι 6. Ἓν παρθεναγωγεῖον, μαθήτριαι 80 καὶ διδασκάλισσαι 3. Ἓν νηπιαγωγεῖον, μαθηταὶ 250 καὶ διδασκάλισσαι 2. Βουλγαρικὴ σχολὴ μία μετὰ 27 μαθητῶν καὶ 4 διδασκάλων. Ἑδρεύει καὶ ἐμπορικὸς πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας.

Φερραί. Οἱ ὅλοι κάτοικοι 1,000, ὧν οἱ πλεῖστοι Τοῦρκοι.

Ἑλληνικὴ σχολὴ μία μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ 35—40 μαθητῶν.

Ἐπαρχία Διδυμοτείχου
(Ἐκκλησιαστικῶς)

Διδυμότειχον. Περὶ τοὺς 12,000 κάτοικοι, ὧν 6.000 Ἕλληνες.

Ἑλληνικαὶ σχολαί.

Ἀστικὴ σχολὴ πλήρης 320 μαθηταὶ 6 διδάσκαλοι.

Παρθεναγωγεῖον, 150 μαθήτριαιρ 2 διδασκάλισσαι.

2 Νηπιαγωγεῖα, 250 μαθηταί, 2 διδασκάλισσαι.

Ζουφλίου. Περὶ τοὺς 10,000 κάτοικοι, ἅπαντες Ἕλληνες μετ' ἐθνικοῦ φρονήματος.

Ἀστικὴ σχολὴ ἑπτάτακτος· 2 διδάσκαλοι, 450 μ.

Παρθεναγωγεῖον, 2 διδασκάλισσαι 150 μαθηταί.

Νηπιαγωγεῖον· 1 διδασκάλισσα.

Μανδρίτσα· 1,500 Ἀλβανόφωνοι Ἕλληνες.

Ἀστικὴ σχολή· μαθηταὶ 100, διδάσκαλοι 2.

Ζαλούφι· 2,500 Ἀλβανόφωνοι Ἕλληνες.

Ἀστικὴ σχολή· 2, διδάσκαλοι, 150 μαθηταί. Ἓν παρθεναγωγεῖον· 1 διδασκάλισσα, 60 μαθηταί.

Ἐπαρχία Βιζύης
(Ἐκκλησιαστικῶς)

Βίζα. Κάτοικοι 6,000, ὧν οἱ πλεῖστοι Τοῦρκοι. Ἕλληνες περὶ τοὺς 1,800.
Ἀστικὴ σχολή, 3 διδάσκαλοι, 100 μαθήτριαι.
1 Παρθεναγωγεῖον, 2 διδασκάλισσαι, 50 μαθήτριαι.
Σαμακόβιον 3000 τὸ ὅλον κάτοικοι. Πλεῖστοι Ἕλληνες. Περὶ τοὺς 100 βουλγαρόφωνοι Ἕλληνες (Πατριαρχικοί).
Ἀστικὴ σχολή· διδάσκαλοι 3, μαθηταὶ 150. Νηπιοπαρθεναγωγεῖον, διδασκάλισσα 1, μαθηταὶ 120.
Μήδεια 5,000 οἱ ὅλοι κάτοικοι· 2,000 Ἕλληνες. Ἀστικὴ σχολή, 100 μαθηταί, 3 διδάσκαλοι. Παρθεναγωγεῖον, 80 μαθήτριαι, 2 διδασκάλισσαι.

Ἐπαρχία Αιτίτσης
(Ἐκκλησιαστικῶς)

Ὀρτάκιοϊ 8,000 Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες.
Ἀστικὴ σχολή· 3 διδάσκαλοι.
Ἓν παρθεναγωγεῖον, 2 διδασκάλισσαι.
Ἓν νηπιαγωγεῖον, 2 διδασκάλισσαι.
Λίτιτσα. Περὶ τοὺς 1000 ἅπαντες Ἕλληνες.
Ἓν ἀρρεναγωγεῖον, 1 διδάσκαλος, 40—50 μαθηταί. Ἓν παρθεναγωγεῖον, 1 διδασκάλισσα, 30—40 μαθήτριαι.

Κωμόπολις Μανδρίτσα καὶ τὰ πέριξ χωρία

Μανδρίτσα = Οἰκογένειαι 350 Ἑλληνικαί, Σχολεῖα δύο—Ἀρρεναγωγεῖον, εἰς ὃ φοιτῶσι 250 μαθηταί—Παρθεναγωγεῖον μετὰ 120 μαθητριῶν.
Γιοκτσὲ-βουνὰρ = χωρίον Βουλγαρικόν, 120 οἰκογένειαι.
Χατζηλὶ = Οἰκογένειαι 80, αἱ ἡμίσειαι βουλγαρικαὶ καὶ ἡμίσειαι τουρκικαί.
Δερβέντι = Βουλγαρικὸν—120 οἰκογένειαι
Ἄνω Δερβέντι = Βουλγαρικὸν — 100 οἰκογένειαι.
Καϊτζίκι = Βουλγαρικὸν 80 οἰκογένειαι.
Πὰς — Κλὶσ = Βουλγαρικὸν — 70 οἰκογένειαι.
Τσεκερδεκλῆ = Ἑλληνικὸν — 60 οἰκογένειαι.
Χαλασλὶ = Τουρκικὸν — 80 οἰκογένειαι.
Ἀκαλάνι = Ἑλληνικὸν — 120 οἰκογένειαι.
Παλικράβα = Οἰκογένειαι 130—80 Ἑλληνικαί, αἱ λοιπαὶ Τουρκικαί.

Ἐπαρχία Διδυμοτείχου
(Πολιτικῶς)

Διδυμότειχον = Κατ. 10.000 — Ἕλληνες, 5 800 — Τοῦρκοι 2,700 — Ἑβραῖοι 1,000 — Βούλγαροι 200.

Ἤτοι	Οἰκογένειαι	Ἑλληνικαὶ...	1000
»	»	Τουρκικαὶ ...	500
»	»	Ἑβραϊκαὶ ...	200
»	»	Ἀθιγγανικαὶ .	100
»	»	Ἀρμενικαὶ...	50
»	»	Βουλγαρικαὶ..	40

Σχολεῖα

Ἑλληνικὰ = Μία ἀστικὴ Σχολὴ ἑξάτακτος· Μαθ. 280 — ἓν Παρθεναγωγεῖον· μαθήτριαι 50 — 2· Νηπιαγωγεῖον Μαθ. 140.

Τουρκικὰ = ἀστικὴ Σχολὴ Μαθ. 180 — Νηπιαγωγεῖον Μαθ. 80 — 90.

Ἑβραϊκὰ = Μία δημοτική· Μαθηταὶ 70 ἄρρενες καὶ θήλεις.

Ἀρμενικὰ = Μία δημοτική· Μαθηταὶ 30—40.

Βουλγαρικὰ = 1 Δημοτικὴ 15—20 Μαθηταί· Νηπιαγωγεῖον Μαθ. 10—15.

Διδάσκαλοι

Ἕλληνες = Διδάσκαλοι 6, Διδασκάλισσαι 3.

Τοῦρκοι = Διδάσκαλοι 4, Διδασκάλισσαι 1.

Ἑβραῖοι = Διδάσκαλος 1 καὶ 1 ὑποδιδάσκαλος

Ἀρμένιοι = Διδάσκαλος 1.

Βούλγαροι = Διδάσκαλ. 1 Διδασκάλ. 1.

Χωρία ἐπαρχίας Διδυμοτείχου

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἕβρου Καψὶλ-Δερὲ ἀπὸ Διδυμοτείχου πρὸς τὰς πηγὰς ἀπαντῶσι τὰ ἑξῆς χωρία:

1) Βουλγάρικον = Ἕλληνες, ἑλληνικώταται οἰκογ. 180—200. — Σχολ. 1, διδάσκαλ. 1, μαθηταὶ 45—50, ἐκκλησία 1.

2) Κουρουτζῆ = Ἕλληνες, οἰκογ. 120, σχολεῖον 1, διδάσκ. 1.

3) Καδήκιοϊ = Ἕλληνες, οἰκογ. 200—250.

4) Τσιαμπάζ = Ἕλληνες, οἰκογ. 100—120, σχολεῖον 1, μαθ. 20—40.

5) Τσιοπανλῆ = ὀθωμανικόν· οἰκογένειαι 100—120.

6) Τσιοπανλῆ = ἑλληνικόν· οἰκογένειαι 200.

7) Ἐμλεδίνι = ἑλληνικόν, οἰκογένειαι 120—130, σχολεῖον 1, μαθηταί 30.

8) Καρατζὰ—Χαζῆ = τουρκικόν, οἰκογένειαι 80—100.

9) Δεληνουσλούκιοϊ = τουρκικόν, οἰκογ. 40—60.

Χωρία ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Διδυμοτείχου πρὸς Ἀδριανούπολιν.

20) Πραγγὶ=ἑλληνικόν· οἰκογ. 80—90
21) Σουλεμὶς=τουρκικόν· οἰκογ. 40—60.
22) Πετράδες=ἑλληνικόν· οἰκογ. 100.
23) Κουλελὶ-Βουργὰζ=οἰκογ. ἑλληνικαὶ 90—100, τουρκικαὶ (μέτοικοι) 30—40.
24) Καπουτζῆ=ἑλληνικόν· οἰκογ. 80—90.
25) Οὐρλὶ—τουρκικόν· οἰκογ: 110.
26) Σουφλὰρ=τουρκικόν· οἰκογ. 30—40.

Χωρία κατὰ τὸν ροῦν τοῦ Ἕβρου

27) Καρὰ-παγλὶ=ἑλληνικόν· οἰκογ. 150.
28) Ψαθάδες=ἑλληνικόν· οἰκογ. 80—90.
29) Ἀσὰρ-βεγλὶ=τουρκικόν· οἰκογ. —60—70.
30) Σαλτὶκ=ἑλληνικόν· οἰκογ. 500.
31) Μάσκλησ=βουλγαρικόν· οἰκογ. 150.
32) Καράκλησ=βουλγαρικόν· οἰκογ. 220.

Κατὰ τὰς ἀκριβεστέρας στατιστικὰς πληροφορίας ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς Θράκης μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνέρχεται εἰς δύο ἑκατομμύρια ψυχῶν. Ἐκ τούτων περὶ τὰς 600,000 κατοικοῦσιν ἐν τῷ Νομῷ Ἀδριανουπόλεως καὶ 400 χιλιάδες ἐν τῷ νομῷ Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ λοιποὶ εἶνε Τοῦρκοι διαφόρων κατηγοριῶν, ἀρμένιοι, ἑβραῖοι, καθολικοὶ καὶ μόνον περὶ τοὺς ἑκατὸν χιλιάδας εἶνε Βούλγαροι, καὶ τις ἀσήμαντος ἀριθμὸς σλαυοφώνων.

Μεθ' ὅλα ταῦτα οἱ Βούλγαροι διεκδικοῦσι σήμερον οὐχὶ μόνον ὁλόκληρον τὴν Θρᾴκην, ἀλλ' ἀναζητοῦσι καὶ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ἀνυπάρκτους Βουλγάρους. Τοιούτους Βουλγάρους ἀνεκάλυπτε πρό τινος καιροῦ ἐν συγγραφῇ αὐτοῦ ὁ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δολοφονηθεὶς Βούλγαρος ὑπουργὸς Κήντσιεφ, Βουλγάρους πάρὰ τὸν Ἑλλήσποντον. Ὅπου συνήντα ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρεπιδήμους Βουλγάρους, ἔστω ἐνίοτε καὶ βουλγαρικὴν ἐνδυμασίαν, ἐνόμιζεν ὅτι ἀνακαλύπτει μικρὰν ἢ μεγάλην Βουλγαρίαν. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην θεωριαν, ὅπου βουλγαρικὴ οἰκογένεια, ἐκεῖ καὶ βουλγαρικὴ πατρίς. Προβαίνει δὲ ὁ προπαγανδικὸς αὐτῶν ζῆλος μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε καὶ ἐν καθαρῶς ἑλληνικαῖς πόλεσι ν' ἀναλαμβάνωσι τὸ ἔργον τοῦ προπαγανδιστοῦ. Ἕλλην ἰατρὸς ἐν Δαρδανελλίοις μοὶ διηγεῖτο κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, ὅτι Βούλγαρος κτίστης, θεραπευόμενος ὑπ' αὐτοῦ, ἀπεπειράθη, εἰς ἀμοιβὴν ἴσως τῆς θεραπείας του, νὰ τὸν προσηλυτίσῃ εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν!

Ὅπως ἡ Μακεδονία, οὕτω καὶ ἡ Θράκη κατὰ τοὺς τελευταίους τέσσαρας τούτους αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, οὐ μόνον ὑπῆρξεν ἑλληνική, ἀλλὰ καὶ ἐθεράπευσε μετ᾽ ἀπαραμίλλου ζήλου τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν. Πλεῖστα τῶν τέκνων αὐτῆς, πρωτοστατούσης πάντοτε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠγωνίσθησαν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐν τῷ τελευταίῳ ἀγῶνι τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Καὶ ἐν τούτοις διαφημίζεται ἡ χώρα αὕτη ὡς βουλγαρική. Κάλλιστα γινώσκει τὴν γεωγραφικὴν καὶ πολιτικὴν σημασίαν τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ὁ Πανσλαυϊσμός. Ἀπόδειξις ὁ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου διακανονισμὸς τῶν ὁρίων τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας. Εὐνόητον. Ὁ κατέχων τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Θράκης δεσπόζει τοῦ Αἵμου, τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ Αἰγαίου· δεσπόζει αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅπως συνέβη πρὸ πέντε περίπου αἰώνων κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἡ εἰς Κωνσταντινούπουλιν μετάβασις εἶνε ἁπλοῦν ζήτημα χρόνου.

Σᾶς εἶπον ἐπανειλημμένως, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ τῆς Μακεδονίας· διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους προσθέτω, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐστερημένος τῆς Θράκης. Ἀμφότερα τὰ τμήματα ταῦτα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου εἶνε ἀλληλένδετα. Ἀποτελοῦσιν ἑνιαίαν γεωγραφικὴν καὶ πολιτικὴν ἑνότητα. Γινώσκουσι τοῦτο κάλλιστα οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν, τούτου δ᾽ ἕνεκα ἐνεργοῦσι παραλλήλως κατὰ τὸ αὐτὸ πρόγραμμα ἔν τε τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ.

Οἱ ἡμέτεροι ἐχθροὶ εἰρωνεύονται, ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἡμᾶς ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις. Καὶ ἔχουσι δίκαιον. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, οἱ πεφωτισμένοι, νομίζομεν ὅτι ὑπερτεροῦμεν τοὺς πατέρας ἡμῶν, ἀπαρνούμενοι τὰ Πάτρια, τὰ ἰδεώδη ἐκεῖνα, ἅτινα ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας συνετήρησαν καὶ ἐνίσχυσαν τὴν ἑλληνικὴν φυλήν. Ἕκαστον πάσχα, πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, ἦτο στερεότυπος ἡ εὐχή: «μὲ τὸ καλὸ καὶ τοῦ χρόνου στὴν Πόλι!» Ἦσαν ἀπαίδευτοι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐκεῖνοι, ἀλλ᾽ εἶχον στερεὸν καὶ ὑγιᾶ τὸν ἐγκέφαλον. Ἡμεῖς ἀπετελματώθημεν ἐν τῷ τέλματι τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ. Ἐκεῖνοι ἐπίστευον, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ γίνῃ πρωτεύουσα τοῦ μέλλοντος ἑλληνικοῦ κράτους. Ἡμεῖς περιφρονοῦμεν τὰ περένθυρσα ταῦτα κηρύγματα, οἱ δὲ πιστεύοντες εἰς τοιαύτας ἰδέας θεωροῦνται ἰδεολόγοι. Ἀλλ᾽ ἐθεωροῦντο τοιοῦτοι πρό τινων ἀκόμη ἐτῶν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος καὶ διεκδικοῦντες τὴν Ῥώμην, ὡς πρωτεύουσαν αὐτῆς. Ὁ καθολικισμὸς διεμαρτύρετο, ὁ Πάπας ἀνεθεμάτιζε τὴν ἰδέαν ταύτην, ἀλλὰ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια καθίστανται ἀνώτερα πάσης ἀντιδράσεως. Ἡ ἰταλικὴ ἰδέα ἐθριάμβευσεν, ἡ δὲ Ῥώμη κατέστη πράγματι ἡ πρωτεύουσα τῆς νέας Ἰταλίας. Ἂν πιστεύσωμεν καὶ ἐργασθῶμεν, ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου θὰ καταστῇ καὶ πάλιν πρωτεύουσα τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Πρὸς τοῦτο σᾶς συνιστῶ ἐνέσεις φιλοπατρίας, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐξυ-

γιαθῶμεν, θ' ἀναρρώσωμεν ἀπὸ τῆς κατατρυχούσης ἡμᾶς νόσου, θὰ ἐπικρατήσωμεν ἐπὶ τέλους ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι.

Οἱ ἄγνωστοι τῆς προτεραίας Βούλγαροι συνέταξαν ἐπ' ἐσχάτων τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ᾆσμα, ψάλλοντες αὐτὸ καθ' ὅλην τὴν βουλγαρικὴν πατρίδα.

«Ἐμπρός! Ἐμπρὸς ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε ἰδική μας».

Ἡμεῖς ἄλλοτε ἐψάλλομεν τὸν ἀθάνατον ἐκεῖνον στίχον τοῦ ραψῳδοῦ τῆς ἁλώσεως;

«Πάλε μὲ χρόνους μὲ καιρούς, πάλε δικά μας θἆνε!»

Σήμερον ..... ἐλησμονήσαμεν τὴν Κωνσταντινούπολιν! Ἐλησμονήσαμεν τὰς ἐθνικάς μας παραδόσεις!

Ἀλλ' ἡ Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους προσβλέπει ἡμᾶς ἀδυσώπητος καὶ ἀπειλητική, ἑτοίμη νὰ ἐξενέγκῃ τὴν φοβερὰν αὐτῆς ἐτυμηγορίαν. Ἐννοήσατε, κύριοι, ὅτι ἡ Ἱστορία εἶνε τὸ παγκόσμιον δικαστήριον. Εὔχομαι νὰ μὴ ρίψῃ αὕτη ψῆφον καταδίκης, ἀλλὰ, καὶ ἀναθέματος κατὰ τῶν συγχρόνων.

Πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ἐπικρεμαμένης ταύτης ἀρᾶς, σᾶς συνιστῶ καὶ πάλιν ἐνέσεις φιλοπατρίας, συναισθήματος ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπείας.

ΕΚ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΚΥΑΝΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Ὡς ἐγνώσθη ἤδη, ἐδημοσιεύθη ἡ εἰς τὰ μακεδονικὰ πράγματα ἀφορῶσα διπλωματικὴ βίβλος τῆς Ἀγγλίας, ἡ *Κυανῆ βίβλος*. Δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι αὕτη ἐνεπνεύσθη ἀπὸ πάντη ἀλλοτρίου πνεύματος ἢ ἡ παράδοξος ἐκείνη *Κιτρίνη Βίβλος* τῆς Γαλλίας, ἣν ἀναγινώσκων ὁ καλῶς γινώσκων τὰ πράγματα, πρέπει νὰ *κιτρινίσῃ*... Τοσοῦτον διεστρεβλώθη ἡ ἀλήθεια, ὑποταχθείσης δυστυχῶς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ σλαυϊκὰ συμφέροντα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτατα τῶν ἐγγράφων τῶν Ἄγγλων προξενικῶν καὶ διπλωματικῶν ὑπαλλήλων, ἐφιστῶντες ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν. Τὸ πρῶτον ἔγγραφον τῆς Κυανῆς Βίβλου ἀναφέρεται εἰς διαμαρτυρίαν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὰς Δυνάμεις. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀπευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις πρέσβυν σὶρ Ἔγερτων, ὑπὸ ἡμερ. 31 Δεκεμβρίου 1900, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ὁ Ἕλλην ἐπιτετραμμένος εἶπε πρὸς τὸν κ. Βιλλιὲρ (ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν) τὴν 21 ἱσταμένου, ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του ἐπεθύμει νὰ ἐπιστήσῃ τὴν σοβαρωτάτην προσοχὴν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ὑφισταμένην κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ Ἕλληνες ἔπασχον τὰ πάνδεινα ἐκ μέρους τῶν βουλγάρων. Συνεχεῖς βιαιοπραγίαι καὶ ἐγκλήματα συνέβαινον. Προσφάτως, ἐπὶ παραδείγματι, δολοφονικὴ ἀπόπειρα ἐγένετο καθ' Ἕλληνος ἰατροῦ. Ἦτο ὄχι μόνον τὸ καθῆκον, ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον τῆς Πύλης νὰ καταστείλῃ τὰς ἀταξίας ταύτας καὶ νὰ ἱδρύσῃ πρέπουσαν διοίκησιν.

Ἐπληροφόρησα τὸν κ. Μεταξᾶν, ὅτι θὰ καταστήσω τὴν διακοίνωσίν του γνωστὴν εἰς τὸν ἐν Κων)πόλει ἐπιτετραμμένον τῆς Α. Μεγαλειότητος.»

Ἀξιοσημείωτον εἶνε ἓν ἔγγραφον τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας σὶρ Α. Μπιλλιώτη περὶ τῶν μεθόδων τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας καὶ περὶ τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως ἐν τῷ μουτεσαριφλικίῳ Σερρῶν κατὰ Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον. Ὁ σὶρ Μπιλλιώτης γράφει:

«Ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Ρωμυλίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τῆς παραχωρήσεως βερατίων εἰς βουλγάρους ἀρχιεπισκόπους ἐν Μακεδονίᾳ, κίνησίς τις ἀνεφύη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς ἐπαρχίας ταύτης μὴ σκοπὸν νὰ προλειάνῃ τὸ ἔδαφος εἰς γενικὴν ἐξέγερσιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν (!) τῆς χώρας ἀπὸ τῆς κακοδικήσεως τῶν Τούρκων. Τὰ μακεδονικὰ κομιτάτα κατηρτίσθησαν πρὸς τοῦτο, ὅπως ἐργασθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ σχολείων ὑπὸ τὴν ἐν Κων)πόλει ἐξαρχίαν, ὅπως ἐξεγείρωσι τὸ ἐθνικὸν φρόνημα παρὰ τοῖς χωρικοῖς καὶ ἀποσπάσωσι τούτους ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως διὰ συμμοριῶν πεμφθεισῶν κατὰ τὸ ἔαρ, ἐφελκύσωσι δι' ὑποσχέσεων ἢ ἀπειλῶν, περιφρονοῦντα πᾶν κώλυμα, τοὺς χωρικοὺς ἐκείνους, παρ' οἷς ἄλλοι ἀπέτυχον.

«Προσηλυτισμὸς καὶ τρομοκρατία ἦσαν τὰ μέσα, δι' ὧν ἐζήτουν νὰ καταστρέψωσιν ἐντελῶς πᾶσαν ἡσυχίαν καὶ νὰ περιαγάγωσι τοὺς κατοίκους τοῦ διαμερίσματος εἰς τόσον τελείαν ἀθλιότητα, ὥστε νὰ ἀναγκασθῶσι νὰ ἀσπασθῶσι τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέες. Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι, ἐργαζόμενοι μετὰ τῶν ὁσημέραι αὐξουσῶν συμμοριῶν, ἐνεστάλαξαν εἰς τὰ πνεύματα τῶν χωρικῶν τὴν ἰδέαν, ὅτι δέον ν' ἀποβλέπωσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν πρὸς σωτηρίαν καὶ νὰ ἑτοιμάζωνται διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα, τὸν μέλλοντα ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰ τέκνα των. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξετόπισαν πάντας ὅσοι ἐμμένοντες πιστοὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἠρνοῦντο νὰ προσχωρήσωσιν εἰς αὐτούς, μόνον δὲ ἐν τῷ σαντσακίῳ Σερρῶν ὑπὲρ τοὺς 100 Ἕλληνες, Βλάχοι καὶ ὀρθόδοξοι Βούλγαροι ἔπεσαν θύματα τῆς ἐκδικήσεώς των.

«Τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως ἐδόθη ἐν τῷ χωρίῳ Τρόσκοβον, ἐν τῷ Καζᾷ τοῦ Τσουμᾶ Μπαλᾶ, ὅπου εἷς Τοῦρκος ἐκ Σιμιτλῆ ἐφονεύθη, προσδραμόντος δὲ στρατοῦ, συνήφθη συμπλοκή, ἐν ᾗ 13 Βούλγαροι ἐπληγώθησαν, 6 στρατιῶται ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν. Ἀμέσως κατόπιν τούτου ὁ ἀρχηγὸς Δόντσος προὐχώρησεν

εἰς τὸ στενὸν Κρέσνα, ἐφόνευσεν ἐν Χαϊλετσῇ Μαλαλεσῇ ὑπάλληλόν τινα τοῦ Δημοσίου Χρέους καὶ ἕνα χωροφύλακα καὶ διέταξε τοὺς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐργαζομένους Μουσουλμάνους τοῦ χωρίου Μπαμπιὰκ νὰ παύσωσι τὰς ἐργασίας των, ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐπυροβόλησαν κατὰ τῆς συμμορίας, 15 ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ἔσπευσαν νὰ εἰδοποιήσωσι τὴν φυλάττουσαν τὴν γέφυραν Βρεσνίτσης φρουράν. Ἐφ' ᾧ 100 στρατιῶται ἔλαβον θέσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Κιλισσὰ Μαχαλεσὶ καὶ μετὰ ὀκτάωρον μάχην ἠνάγκασαν τὴν συμμορίαν ν' ἀποσυρθῇ ἄνευ ἀπωλειῶν, ἐνῷ ἐκ τῶν στρατιωτῶν 15 ἐφονεύθησαν καὶ 25 ἐπληγώθησαν. Ὁ στρατὸς εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Μετσκούλ, ὅπου ἐφόνευσε δύο χωρικούς, ὃν ἕνα ἠκρωτηρίασεν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλοι ἐπαναστάται εἰσῆλθον εἰς Τσελεσνίτσαν, ὅπου ἐφόνευσαν ἕνα χωρικὸν καὶ εἰς Σαρβίνοβον, ὅπου ἐφόνευσαν ἑπτὰ ἐνοικιαστὰς τῆς δεκάτης καὶ ἕνα ὑπάλληλον τοῦ Δημοσίου Χρέους, πάντας Μουσουλμάνους. Ἀλλ' ἅμα τῇ ἀφίξει ἀποσπασμάτων, αἱ συμμορίαι ἔφυγον καταδιωκόμεναι, ἀφεῖσαι ὄπισθέν των ὅπλα, πολεμεφόδια, βόμβας ἐκ δυναμίτιδος καὶ πᾶν ὅ τι δὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν.

Τὴν 11ην Νοεμβρίου ἤρξατο ἡ ἐν τῷ στενῷ τῆς Κρέσνας μάχη, ἥτις, κατὰ τὸν κ. Θεοδωρίδην, διήρκεσεν ὀκτὼ ὥρας, κατὰ δὲ τοὺς Βουλγάρους, τρεῖς ἡμέρας. Ὁ κ. Θεοδωρίδης κατὰ τὰς πρώτας αὐτοῦ πληροφορίας ἀνήγγειλεν, ὅτι ἥμισυ τάγμα ἐξοντώθη ἐν τῷ στενῷ, ἀλλὰ κατόπιν εἶπον εἰς αὐτὸν, ὡς καὶ εἰς ἐμέ, ὅτι ἡ μάχη δὲν ἦτο τόσον σφοδρά, ὡς εἶχεν ὑποτεθῇ. Ἐν τούτοις ἡ ἔκθεσις τοῦ ἀγγελιαφόρου μου ἐπεκύρου τὰς πρώτας εἰδήσεις τοῦ κ. Θεοδωρίδου, ὡς καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων Τούρκων ἀνήρχετο εἰς 250».

Κατόπιν ὁ κ. Μπιλλιώτης παρέχει μακρὸν κατάλογον τῶν φονευθέντων χριστιανῶν καὶ τῶν ἀποτεφρωθέντων καὶ λεηλατηθέντων χωρίων ὑπὸ στρατιωτῶν, χωροφυλάκων καὶ ἐντοπίων μουσουλμάνων. Πρὸς τὰ ἐγκλήματα τούτων παραβαλλόμενοι οἱ ἄνω ἀναφερόμενοι φόνοι τῶν Βουλγάρων φαίνονται κατὰ τὸν κ. Μπιλλιώτην ὡς παιδιαί. Ἀνὰ 50 καὶ 60 ἀποτεφροῦνται ἐν ἑκάστῳ σχεδὸν χωρίῳ αἱ οἰκίαι ὑπὸ τῶν Τούρκων, γυναῖκες παραβιάζονται, κτήνη ἀπάγονται κτλ. Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἐγκλημάτων τούτων διαπράττονται, κατὰ τὸν σὶρ Μπιλλιώτην ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν ρεδίφιδων ἐκ Κιοπρουλοῦ (Βελεσσῶν) καὶ πολλὰ ἀκόμη θὰ διεπράττοντο, ἐὰν μὴ οἱ ἀξιωματικοί, οἵτινες φ α ί ν ε τ α ι ἔδειξαν καλὴν διαγωγήν, συνεκράτουν τοὺς ἄνδρας των ὅσον τὸ δυνατὸν καὶ ἐὰν μὴ μετηνάστευεν ὁ πληθυσμὸς εἰς Βουλγαρίαν.

Δημοσιεύεται ὡσαύτως καὶ μία ἔκθεσις Ἄγγλου τινὸς ἱερέως, τοῦ κ. Κλάρκε, ὅστις εἶχε μεταβῇ εἰς τὴν μονὴν Ρίλου καὶ ἐπεσκέφθη τοὺς μετανάστας τούτους καὶ λέγει, ὅτι ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει συμμοριῶν αἱ τουρκικαὶ ἀρχαί, ποιοῦσαι ἐρεύνας εἰς τὰ χωρία των δι' ὅπλα καὶ τηλεβόλα προέβησαν εἰς ὠμότητας κατ' αὐτῶν, γυναῖκες ἐβάρησαν κτλ. Ἀκούσας δέ, ὅτι φοβεραὶ (;) ὠμότητες διεπράχθησαν ὑπὸ Τούρκων στρα-

τιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων ἐν τῷ διαμερίσματι Ῥαζλόγης, τῶν οἱ κάτοικοι κατέφυγον ἕνεκα τούτου εἰς Βουλγαρίαν, ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς σὶρ Ὄκοννωρ δὲν ἔχασε καιρὸν καὶ διεμαρτυρήθη ἐντονώτατα παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῷ Μεγάλῳ Βεζύρῃ.

Τὸ δεύτερον ὑπ' ἀριθ. 58 καὶ ἡμερομηνίαν 13 Ἰουλίου 1901 ἀπευθύνεται πάλιν ὑπὸ τοῦ λόρδου Λανσδάουν πρὸς τὸν σὶρ Ὄκοννωρ καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ὁ Ἕλλην Ἐπιτετραμμένος, ἐπισκεφθείς με πρό τινων ἡμερῶν, εἶπεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του ἀνησυχεῖ ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως καὶ θὰ ἔχαιρεν, ἐὰν ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ἐνετέλλετο νὰ προσχωρήσῃ εἰς παραστάσεις πρὸς τὴν Πύλην, ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ληφθῶσι μέτρα πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως. Αἱ παρ' ὑμῶν ληφθεῖσαι προσφατώταται ἐκθέσεις δὲν ὑποδεικνύουσι τὴν ὕπαρξιν ἐπειγούσης τινὸς ἀφορμῆς πρὸς ἀνησυχίαν, καίτοι δὲ ταραχαὶ ἀνηγγέλθησαν ἐξ Ἀλβανίας καὶ Νόβι Παζάρ, αἱ πρῶται εἰδήσεις φαίνονται ἐξογκωθεῖσαι καὶ ἡ τάξις ἀπεκατέστη ἄνευ πολλῆς δυσκολίας. Σημειῶ ὡσαύτως ἐκ τῆς ἀπὸ 2 ἱσταμένου ἐκθέσεως τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ὅτι ὁ Σουλτάνος διώρισεν ἐπιτροπὴν πρὸς ἀνάκρισιν ἐπὶ τόπου. Ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ἐν τούτοις ἐξουσιοδοτεῖται νὰ προσχωρήσῃ εἰς παραστάσεις περὶ τῆς ἀνάγκης ἀναλόγων μέτρων πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως, ἃς τυχὸν ἤθελον διαταχθῇ νὰ ποιήσωσιν οἱ πρεσβευταὶ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων. Διατελῶ κτλ.»

Τὸ τρίτον ἔγγραφον, ὑπ' ἀριθμ. 108 καὶ ἡμερομηνίαν 1 Ἰανουαρίου 1902, ἀπευθύνεται ὑπὸ τοῦ σὶρ Ἔγερτων πρέσβεως ἐν Ἀθήναις πρὸς τὸν λόρδον Λανσδάουν καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ κ. Ζαΐμης μὲ ἠρώτησε σήμερον, ἐὰν ἠδυνάμην νὰ παράσχω αὐτῷ ἀκριβεῖς τινας εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν τῷ διαμερίσματι Μοναστηρίου καταστάσεως. Αἱ εἰδήσεις, ἃς ἔλαβεν αὐτὸς περὶ τῶν βαρβαροτήτων τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν τοῦ Πετρὼφ καὶ Μαρκὼφ εἶνε τρομερώταται. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Σειφουλλὰχ τελευταῖος διοικητὴς ἦτο οἰκτρῶς ἀδρανὴς καὶ δέδοται νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ὁ τωρινὸς θὰ ἐξοντώσῃ τοὺς πολιτικοὺς τούτους λῃστάς. Ἅπασα ἡ ἐπιρροή, ἣν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δύναται νὰ διαθέσῃ θὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὲρ τῶν προσπαθειῶν, ἃς καταβάλλουσιν αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν Μακεδονίᾳ. Διατελῶ κτλ.»

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 114 καὶ ἡμερομηνίαν 28 Φεβρουαρίου 1902 ἔγγραφον ἀπευθύνεται ὑπὸ τοῦ λόρδου Λανσδάουν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτὴν σὶρ Ὄκοννωρ, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς:

«Ὁ κ. Μεταξᾶς μοὶ λέγει, ὅτι ἔλαβε μακρὰν ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Μακεδονίας, ἀποσταλεῖσαν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς παρὰ ταῖς Μεγάλαις Δυνάμεσιν ἐμπεπιστευμένους Ἕλληνας ἀντιπροσώπους. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην, ἐν τῷ διαμερίσματι Μοναστηρίου, προσφατώτερον δ' ἔτι ἐν τῷ τῆς Θεσσαλονίκης συμβαίνουσι συχνότατα φόνοι. Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τρέφει, λέγει, τὴν ἐλπίδα, ὅτι αἱ Μεγάλαι δυνάμεις θὰ εἶχον διάθεσιν νὰ ποιήσωσι νέας παραστάσεις εἰς τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς ἀνάγκης, ὅπως λάβῃ ἐνεργὰ μέτρα

ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐξησφαλισθῇ ἡ ἡσυχία καὶ ἡ τάξις. Ὁ κ. Μεταξᾶς εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἐρωτήσῃ ἐὰν ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις θὰ ἦτο πρόθυμος νὰ ἐξουσιοδοτήσῃ ὑμᾶς, ὅπως προσχωρήσητε εἰς τοιαύτας παραστάσεις, ἐπίσης δὲ ἐὰν ἠδύνατο νὰ διατάξῃ τὸν ἐν Σοφίᾳ ἀντιπρόσωπον τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἄλλων καταδείξωσιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν τὴν ἀνάγκην τοῦ ν' ἀναχαιτίσῃ τοὺς Βουλγάρους ταραξίας. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μεγαλειότητος εἶνε διατεθειμένη νὰ προσχωρήσῃ εἰς παραστάσεις ὑπὸ τὴν ἄνω ἔννοιαν. Θὰ ἔχαιρον μανθάνων, ὅτι ὁδηγίαι τοιαῦται ἐλήφθησαν καὶ παρὰ τῶν συναδέλφων ὑμῶν. «Τὸ ὑπ' ἀριθ. 115 καὶ ἡμερομηνίαν 28 Φεβρουαρίου 1902 ἔγγραφον ἀπευθύνεται ὑπὸ τοῦ λόρδου Λανσδάουν πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴν σὶρ Μόνσων, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς: «Σχετικῶς πρὸς τὸ τὸ ὑπὸ ἡμερ. 28 Φεβρουαρίου τηλεγράφημά μου πρὸς τὸν σὶρ Ὄκοννωρ, ὅπερ ἐπανελήφθη καὶ πρὸς τὴν Ὑμ. Ἐξοχότητα, θὰ ἔχαιρον μανθάνων ἐὰν καὶ ἡ Κυβέρνησις, παρ' ᾗ εἶσθε ἐμπεπιστευμένοι, ἔλαβε παρομοίαν διακοίνωσιν παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐὰν ναί, ὁποίαν στάσιν τηρεῖ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα».

Τὰ ἑπόμενα τρία ἔγγραφα (τηλεγραφήματα) πληροφοροῦσι παραδόξως, ὅτι *οὔτε ἡ ἰταλική, οὔτε ἡ γερμανικὴ οὔτε ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἔλαβον παρομοίας διακοινώσεις παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἃς ἔλαβεν ἡ ἀγγλική.* Οὕτω τὸ ὑπ' ἀριθ. 116 καὶ ἡμερ. 1 Μαρτίου 1902 τηλεγράφημα, ἀπευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ λόρδου Κάρρυ, πρεσβευτοῦ ἐν Ρώμῃ, πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν, λέγει τὰ ἑξῆς; « Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑπὸ ἡμερομ. 28 Φεβρουαρίου τηλεγράφημα τῆς Ὑμ. Λορδωσύνης, ἀπαντῶ, ὅτι **οὐδεμία διακοίνωσις ἐγένετο εἰς τὴν Ἰταλίαν παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως**. Ὁ κ. Πρινέττης ἐν τούτοις μὲ ἐπληροφόρησεν, ὅτι αἱ εἰδήσεις τοῦ Ἕλληνος Πράκτορος ἐπικυροῦνται ὑπ' ἐκείνων, **αἵτινες ἐλήφθησαν παρὰ τῶν** Ἰταλῶν προξένων.»

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 117 τῆς αὐτῆς ἡμέρας τηλεγράφημα τοῦ σὶρ Φ. Λασέλας, Πρεσβευτοῦ ἐν Βερολίνῳ πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν λέγει: «Ὁ Ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν μὲ ἐπληροφόρησεν, ὅτι διακοίνωσις παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως δὲν ἐλήφθη ἐνταῦθα μέχρις ὥρας, ὑπεσχέθη δὲ νὰ μοὶ διακοινώσῃ τὴν ἀπάντησιν τῆς γερμανικῆς Κυβερνήσεως, ἅμα λάβῃ αὕτη ἀπόφασίν τινα. Ὁ Δερφὸν Μύλβεργ ἐφρόνει, ἐν τούτοις, ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του θὰ ἐδίσταζε νὰ προσχωρήσῃ εἰς παραστασεις πρὸς τὴν Πύλην, ἀφορώσας τὴν λῆψιν ἐνεργωτέρων μέτρων, **ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ** ἐπανάστασις.»

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 118 τῆς αὐτῆς ἡμέρας τηλεγράφημα τοῦ ἐν Παρισίοις Ἐπιτετραμμένου κ. Ἔρβερτ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 120 καὶ ἡμερομηνίαν 2 Μαρτίου 1902 τηλεγράφημα τοῦ σὶρ Ὄκοννωρ λέγουν, ὅτι δὲν ἐλήφθησαν τοιαῦται ὁδηγίαι παρὰ

συναδέλφων των. Ὁ κ. Ἕρβερτ λέγει, ὅτι «οὐδεμίαν ἔλαβεν ὁ κ. Δελκασσὲ διακοίνωσιν παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως» καὶ ἑπομένως δὲν εἶνε ὁ κ. Δελκασσὲ εἰσέτι εἰς θέσιν νὰ ἐκφράσῃ γνώμην τινά.

Τί σημαίνει ἡ βραδύτης ἢ παράλειψις αὕτη, εἶνε βεβαίως μόνη ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς θέσιν νὰ διαλευκάνῃ.

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 126 καὶ ἡμερομηνίαν 28 Φεβρουαρίου 1901 ἔγγραφον ἀπευθύνεται ὑπὸ τοῦ σὶρ Ἕγερτων πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν, λέγει δέ: «Ὁ κ. Ζαΐμης μοὶ εἶπε σήμερον, ὅτι παρέστησεν ἐν Λονδίνῳ τὴν εἰς τὸ ἔπακρον ἐπικίνδυνον κατάστασιν ἐν Μακεδονίᾳ, ὅπου ἔκρηξις ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος. Οὐ μόνον ἐν τῷ διαμερίσματι Μοναστηρίου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τῆς Θεσσαλονίκης οἱ Βούλγαροι ταραξίαι παρασκευάζουν ταραχάς. Οἱ ἐν τοῖς τελευταίοις διαμερίσμασιν Ἐπίσκοποι παρεκωλύοντο δι' ἀπειλῶν τοῦ νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰς κώμας, ἡ ἀστυνομία φαίνεται συχνὰ δ ω ρ ο δ ο κ ο υ μ έ ν η ἢ πληρωνομένη ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν Κομιτάτων, ὁ δὲ Διοικητὴς Θεσσαλονίκης στερεῖται χρημάτων, ὅπως προπαρασκευασθῇ καταλλήλως κατὰ τῆς προσδοκωμένης ἀνταρσίας, ἐνῷ ὁ Διοικητὴς Μοναστηρίου (καίτοι θεωρούμενος ἱκανὸς) νοσεῖ. Ὅπλα ἠγοράσθησαν ἐνταῦθα διὰ τοὺς Βουλγάρους ταραξίας, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐγκαίρως γνῶσιν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἥτις καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατάσχῃ αὐτά.»

Τέλος πάντων! Ὁ λόρδος Κάρρυ γράφει πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν ὑπ' ἀρ. 127 ἡμερομ. 6 Μ α ρ τ ί ο υ, 1902 τὰ ἑξῆς: «Χ θ ὲ ς ἐν τῇ ἑβδομαδιαίᾳ ὑποδοχῇ, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἔλαβε διακοίνωσιν παρὰ τοῦ Ἕλληνος Ἐπιτετραμμένου. Ἀπήντησεν, ὅτι αὐθημερὸν θὰ ἐτηλεγράφει ὁδηγίας πρὸς τὸν Ἰταλὸν Πρεσβευτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι ἅμα ὡς οἱ συνάδελφοί του λάβωσιν ὁδηγίας, ὅπως ποιήσωσι τὰς ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὑποδειχθείσας παραστάσεις πρὸς τὴν Πύλην, ὤφειλε νὰ προσχωρήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας.»

Ὁ μαρκήσιος Λανσδάουν τηλεγραφεῖ ὑπ' ἀριθμὸν 128 καὶ ἡμερομηνίαν 6 Μαρτίου 1902, πρὸς τὸν σὶρ Ἕγερτων τὰ ἑξῆς περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως: «Θὰ ἐλάβατε ἀντίγραφα τῶν τηλεγραφημάτων μου πρὸς τὸν σὶρ Ὄκοννωρ τῆς 28 Φεβρουαρίου καὶ πρὸς τοὺς παρὰ ταῖς Μεγάλαις Δυνάμεσιν ἀντιπροσώπους τῆς Α. Μεγαλειότητος τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας. Ἠκούσαμεν μέχρι τοῦδε μόνον περὶ τῆς ἐν Βιέννῃ παραλαβῆς τῆς ἑλληνικῆς διακοινώσεως. Μανθάνομεν ἐν τούτοις, ὅτι αἱ κυβερνήσεις Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας συνεφώνησαν, ὡς εἰς προηγουμένας περιπτώσεις, νὰ ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὰς Κυβερνήσεις τῶν Κρατῶν τοῦ Αἵμου ἐν ἐντόνῳ γλώσσῃ νουθεσιῶν καὶ ἀποτροπῶν, «ὡς καὶ νὰ ποιήσωσι παραστάσεις εἰς Κωνσταντινούπολιν». Ἀναγκαῖον ἔσται νὰ διεξαχθῇ μετὰ περισκέψεως τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι θὰ ἦτο εἰς ἄκρον ἀτυχές, ἐὰν ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις προσέφευγεν εἰς ὑπερβολικὰ κατασταλτικὰ μέτρα. Ἡ συνέπεια τοιούτων μέτρων θὰ ἦτο νὰ προκαλέσωσι τὰς ταραχάς, ἃς πάντες τόσον ποθοῦμεν ν' ἀποφύγωμεν».

Ὑπ' ἀριθ. 143 δημοσιεύεται τὸ ἑξῆς ἔγγραφον τοῦ σὶρ Ἔγερτων πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν ὑπὸ ἡμ. 12 Μαρτίου 1902:

«Ὁ κ. Ζαΐμης ἦτο περιχαρὴς δυνάμενος νὰ ἐπιβεβαιώσῃ, ὅτι ἅμα τῇ λήψει τοῦ ὑπὸ 6 ἱσταμένου τηλεγραφήματος τῆς Ὑμ. Ἐξοχ. εἶπον πρῶτος αὐτῷ, ὅτι δηλ. Αὐστρία καὶ Ρωσσία ἐποίουν παραστάσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῆς ἐπικινδύνου καταστάσεως μέρους τῆς Μακεδονίας. Θεωρεῖ ἰδίως τὴν ἐνέργειαν τῆς Ρωσσίας πολύτιμον, ὡς καταδεικνύουσαν εἰς τοὺς Σλαύους ταραξίας, ὅτι οὐδεμίαν ὑποστήριξιν ἔχουσι ν' ἀναμένωσι παρ' αὐτῆς. Καὶ ὄντως ἡ Α. Ἐξοχότης φαίνεται πλήρης ἐλπίδων, ὅτι διὰ τὸ ἔτος τοῦτο θ' ἀποσοβηθῇ σοβαρά τις ἔκρηξις».

Ὑπ' ἀριθ. 152 καὶ ἡμερ. 17 Μαρτίου 1902 δημοσιεύεται τὸ ἑξῆς ἔγγραφον τοῦ σὶρ Ἔγερτων πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν: «Ὁ κ. Ζαΐμης μὲ ἐπληροφόρησε σήμερον, ὅτι καθ' ἃ μανθάνει παρὰ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Ἕλληνος ἐπιτετραμμένου, ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μεγαλειότητος (τῆς Γερμανίας Σ. Ε.) ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ προτείνῃ, ὅπως οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ συνδιασκεφθῶσι περὶ παραστάσεων πρὸς τὴν Πύλην, ὅτι δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐν Σόφιᾳ Κυβέρνησιν θ' ἀπηυθύνοντο παραστάσεις ὡς πρὸς τὰς ἀπειλουμένας ταραχὰς ἐν Μακεδονίᾳ. Ἔχαιρεν ἀληθῶς ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ συμφέροντι τῆς εἰρήνης καὶ τάξεως, ἤκουσε δὲ ἤδη ἐκ Σόφιας, ὅτι οἱ ταραξίαι μέχρι τινὸς ἀπεκηρύσσοντο. Ὅτε μοὶ ὡμίλει τὴν 12 τρ. εἶχε λάβῃ τηλεγράφημα ἐκ Πετρουπόλεως, ἀναγγέλλον τὴν ἀπόφασιν τῶν Κυβερνήσεων Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας τοῦ νὰ προβῶσιν εἰς διαβήματα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Σόφιᾳ».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν γίνεται καταφανέστατον, ὅτι τὰς γνωστὰς τότε ἐντόνους παραστάσεις τῶν Δυνάμεων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Σόφιᾳ προὐκάλεσεν ἡ ἔγκαιρος ἐπέμβασις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Μαυροκορδάτος δὲν ἦτο ἀδρανὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ὑπέβαλε μακρὸν Ὑπόμνημα εἰς τοὺς πρεσβευτὰς περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὀργίων τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅ περ ὑπόμνημα δημοσιεύεται ὁλόκληρον ἐν πρωτοτύπῳ, δηλ. ἐν τῷ γαλλικῷ κειμένῳ μετὰ τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως. Σχετικῶς πρὸς τοῦτο γράφει ὁ σὶρ Ὀκόννωρ πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν ὑπὸ ἡμερ. 25 Μαρτίου 1902 καὶ ὑπ' ἀριθ. 160 τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἕλλην πρέσβυς μὲ ἐπεσκέφθη χθὲς καὶ μοὶ ἀφῆκεν ἓν Ὑπόμνημα περὶ τῆς ἀνυποφόρου καταστάσεως, εἰς ἣν ἡ ἐνέργεια τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων περιήγαγε τοὺς κατοίκους τῆς Μακεδονίας καὶ ὅ περ, ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιστολῶν, ἀπηρίθμει ἐπεισόδια, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ κομιτάτα ἐζήτουν νὰ τρομοκρατῶσι τὸν πληθυσμόν. Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ἀντίγραφον τοῦ ὑπομνήματος τούτου πρὸς γνῶσιν τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος».

Τὸ Ὑπόμνημα τοῦτο, χρονολογούμενον ἀπὸ 4)17 Μαρτίου 1902 καὶ δημοσιευόμενον ὁλόκληρον ἐν τῇ Κυανῇ Βίβλῳ, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἡ ἀληθῶς ἀνυπόφορος κατάστασις, ἣν τὰ βουλγαρικὰ κομιτᾶτα κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσωσι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Μακεδονίᾳ, ἀποβαίνει ὁσημέραι εἰδεχθεστέρα καὶ ἀπειλητικωτέρα. Πολυάριθμοι βουλγαρικαὶ συμμορίαι, διοργανούμεναι καὶ ἐφοδιαζόμεναι ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν ταύτην ἐπαρχίαν καὶ σπείρουσιν αὐτόθι τὸν τρόμον, διαπράττουσαι φρικώδη ἐγκλήματα καθ' ὅλων τῶν εἰρηνικῶν κατοίκων, οὓς θεωροῦσι κώλυμα εἰς τὰς κακούργους καὶ ἀνατρεπτικὰς αὐτῶν βλέψεις. Οἱ ἐκβιασμοὶ καὶ αἱ λεηλασίαι, αἱ ἀνθρωποκτονίαι καὶ αἱ δολοφονίαι, αἱ ἐμπνεόμεναι κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πρακτόρων τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, μείνασαι μέχρι σήμερον σχεδὸν πάντοτε ἀτιμώρητοι, αὐξάνουσιν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. Δύσκολον εἰμὴ καὶ ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ ἀναφέρωμεν διὰ μακρῶν πάντας τοὺς προύχοντας Μουσουλμάνους, τοὺς δολοφονηθέντας ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κομιτάτου. Ἡ δολοφονία τοῦ δόκτορος Κυδεινίδου ἐν Γευγελῇ, ἡ κατὰ τοῦ δόκτορος Σακελλαρίου ἀπόπειρα ἐν Γουμέντσῃ, ὁ φόνος πολλῶν Ἑλλήνων ἱερέων, ἰδίως ἐν τῷ διαμερίσματι Μοναστηρίου, εἶνε ὡσαύτως ἱκανῶς πρόσφατα γεγονότα, ὥστε νὰ μὴ χρήζωσιν ἀναπτύξεως. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀνωφελὲς νὰ δώσω ἐνταῦθα κατάλογον συνοπτικὸν ἐγκλημάτων τινῶν, διαπραχθέντων τελευταίως, ὅπως δυνηθῇ τις νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τῆς ἀταξίας καὶ τοῦ τρόμου, τῶν ἐπικρατούντων ἐν ταῖς μακεδονικαῖς ἐπαρχίαις. Ἡ κακουχία καὶ ὁ τρόμος, ὑφ' ὧν πάσχει ἡ Μακεδονία ἐπ' ἐσχάτων, ἀποβαίνουσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βαρεῖαι, ἀπειλοῦσαι νὰ δημιουργήσωσι κίνδυνον, ὃν δὲν ἠδύνατό τις νὰ προλάβῃ ἢ καταπολεμῶν τὸ κακὸν διὰ μέσων αὐστηρῶν, ταχέων καὶ ἀποτελεσματικῶν :

1. Ὁ ταγματάρχης Μουχτὰρ ἀγᾶς, ἔχων ὁδηγὸν ἐντόπιόν τινα Τραΐκον, μετέβη πρὸ τριῶν μηνῶν ἐπὶ κεφαλῆς ἀποσπάσματος εἰς Κονοβλάττι [Καζᾶ Καστορίας] σπουδαῖον κέντρον ἐνεργείας τοῦ κομιτάτου. Αὐτὴν τὴν ἑσπέραν τῆς ἀφίξεώς του αὐτόθι οἱ πράκτορες τοῦ κομιτάτου, ὅπως ἐμπνεύσωσι τὸν τρόμον εἰς τοὺς χριστιανούς, κατεκρεούργησαν τὸν πατέρα τοῦ εἰρημένου Τραΐκου ἐν Ρουλίᾳ, κειμένῃ ὥρας τινὰς μακρὰν τοῦ προειρημένου μέρους. Ὁ Μουχτὰρ ἀγᾶς μετέβη τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Ρουλίαν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ δολοφόνου, ἀλλὰ μόλις ἐγκατέλειψε τὸ χωρίον, χωρὶς ἄλλως τε νὰ ἐπιτύχῃ οἱονδήποτε ἀποτέλεσμα, οἱ δολοφόνοι κατεκρεούργησαν ἐπὶ τόπου τρεῖς γυναῖκας, ὧν μία μόνη ἔφερεν 70 τραύματα. Ὀλίγον κατόπιν οἱ αὐτοὶ πράκτορες προσέβαλον ἐν πλήρει ἡμέρᾳ καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς τῆς Καζριὲ [Καστορίας] τὸν ρηθέντα Τραΐκον, ὃν καὶ ἐφόνευσαν διὰ πολυκρότου. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν συνήθων μέσων, δι' ὧν τὸ κομιτάτον ἐπιβάλλει τὰς θελήσεις του, κανονίζει τὰς τυχὸν μεταξὺ δύο χωρίων ὑφισταμένας διαφοράς, καταλαμβάνει τὰ σχολεῖα, τιμωρεῖ τοὺς ἱερεῖς, κλέπτει, λεηλατεῖ καὶ κυβερνᾷ κατ' ἀρέσκειαν.

2. Τὴν 19 Ἰανουαρίου παρελθόντος [π.] 15 μέλη τοῦ κομιτάτου, ἔνοπλοι καὶ

ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν διάσημον ἀρχηγὸν Πετρῶφ καὶ τὸν φυγάδα καθηγητὴν Χρουπόστην Κρόνζον εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον Χολίστα, συνήθροισαν βίᾳ τοὺς κατοίκους καὶ ἀπειλοῦντες αὐτοὺς διὰ θανάτου, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὁρκισθῶσιν, ὅτι θ' ἄφινον τοὺς ὀλίγους σχισματικοὺς Βουλγάρους νὰ λειτουργήσωσιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου τὸ ἐπεισόδιον ἔμεινεν ἄγνωστον, μόλις δὲ βραδύτερον ὁ Ἕλλην ἱερεὺς τοῦ χωρίου διεκοίνωσε τὸ γεγονὸς ἐμπιστευτικῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικήν του ἀρχήν.

3. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἀποσκέπω, κειμένῳ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς Καζριὲ [Καστορίας].

4. Ἐν τῷ χωρίῳ Κορτενέτσι τὰ μέλη τοῦ κομιτάτου ἠνάγκασαν ἐνόπλως τοὺς κατοίκους νὰ τοῖς δώσωσι τὰ χρήματα τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου.

5. Τὸ βουλγαρικὸν κομιτάτον ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐκήρυξε φανερὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἱερέων καὶ καθηγητῶν τῆς ἐπαρχίας Καστορίας, ἀναγκάζον αὐτοὺς δι' ἀπειλῶν θανάτου νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς θέσεις των ἢ ν' ἀσπασθῶσι τὸ σχίσμα. Οὕτω ἐν Ζουμανίτσῃ οἱ πράκτορες τοῦ κομιτάτου ἔδωκαν προθεσμίαν 20 ἡμερῶν εἰς τὸν Ἕλληνα ἱερέα τοῦ χωρίου καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν Ἀργύρην, ὅπως ἐγκαταλείψωσι τὰς θέσεις των, τοὺς ἠπείλησαν δὲ θανάτῳ, ἐὰν ἤθελον καταγγείλῃ εἰς τὰς ἐντοπίους ἀρχὰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ ἀνωτάτου κομιτάτου. Ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου ἠναγκάσθη ὡσαύτως νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν τόπον.

6. Ἐν Σκαμβρέσσῃ πρό τινων ἡμερῶν τὰ μέλη τοῦ κομιτάτου ἀπέπεμψαν αὐθαιρέτως τὸν Ἕλληνα ὀρθόδοξον ἱερέα.

7. Ἐν Ποζζιβίτσῃ ὁ Ἕλλην διδάσκαλος Παπαηλίας, ἐξακολουθήσας ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ τὰ μαθήματά του, παρὰ τὰς ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου δοθείσας αὐτῷ διαταγάς, προσεκλήθη ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ παραιτηθῇ τῶν καθηκόντων του ἐντὸς 20 ἡμερῶν.

8. Ἐν Κονοβλάττι ὁ Ἕλλην ὀρθόδοξος ἱερεύς, ὢν συνάμα καὶ διδάσκαλος, ἠναγκάσθη ὡσαύτως νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν θέσιν του καὶ νὰ φύγῃ.

9. Ἐν Ἀποσκέπῳ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ κομιτάτου διέταξαν τοὺς Ἕλληνας κατοίκους νὰ πέμπωσιν ἐφεξῆς τὰ τέκνα των εἰς τὴν βουλγαρικὴν σχολήν, ἀπειλοῦντες αὐτοὺς θανάτῳ ἐν περιπτώσει παρακοῆς. Οὕτω τις, Ζήσης καλούμενος, ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ, μὴ θέλων νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς τυραννικὰς διαταγὰς τοῦ κομιτάτου.

10. Ἐν Ζαροριτσάνῃ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐπιθεωρητὴς καὶ ὀρθόδοξος ἱεροκῆρυξ Ἠλίας προσεβλήθη τὴν 1 Ἰανουαρίου, ἐν πλήρει ἡμέρᾳ, ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κομιτάτου. Κατορθώνει ἐν τούτοις νὰ φύγῃ καὶ νὰ σωθῇ νύκτωρ ἐν ἑτέρῳ μουσουλμανικῷ χωρίῳ, ὅπου ἔτυχε φιλοξενίας καὶ ἠδυνήθη νὰ διέλθῃ τὴν νύκτα. Κατήγγειλε τὴν ἐπαύριον τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἀρχὴν καὶ φοβούμενος τὴν ἐκδίκησιν τῶν συμμοριῶν, ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλίαν.

11. Τὸν Ἰανουάριον μῆνα τρέχοντος ἔτους ὁ Ἕλλην μητροπολίτης Καστορίας ἐπελήφθη τῆς συνήθους αὐτοῦ περιοδείας ἀνὰ τὰ χωρία τοῦ διαμερίσματος Κουρεστίας, ὅπου ἑδρεύουσι κατὰ προτίμησιν οἱ ἡγέται τῶν συμμοριῶν τοῦ κομιτάτου. Πληροφορηθεῖσαι τοῦτο αἱ συμμορίαι, ἤρξαντο νὰ διατρέχωσι τὰ χωρία καὶ νὰ ἀναγκάζωσι τοὺς κατοίκους διὰ πάντων τῶν δυνατῶν μέσων, ὅπως ἀρνηθῶσι νὰ δεχθῶσι τὸν Μητροπολίτην αὐτῶν. Ὁ ἱεράρχης ὤφειλε νὰ συνεχίσῃ τὴν περιοδείαν του, φρουρούμενος μὲν ὑπὸ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ στρατιωτῶν, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀπειλῶν τοῦ κομιτάτου. Εὗρεν ἁπανταχοῦ τοὺς κατοίκους πιστοὺς εἰς τὸ ἑλληνικὸν δόγμα καὶ τὴν ἐθνικότητα, ἀλλὰ τετρομαγμένους καὶ ἐξηντλημένους ὑπὸ τῶν λεηλασιῶν καὶ τῶν δεινῶν, ἃ ὑφίσταντο. Περιττὸν νὰ ὁμιλήσω ἐνταῦθα περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν, ἃς ὁ Μητροπολίτης εὗρε κατειλημμένας ὑπὸ τῶν σχισματικῶν, τῇ συμπράξει τῶν συμμοριῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου.

Τὸ θλιβερὸν καὶ ἄξιον νὰ ἑφελκύσῃ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις τὴν σοβαρὰν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων εἶνε, ὅτι εἰς πλεῖστα μέρη αἱ ὀθωμανικαὶ ἀρχαὶ τετρομαγμέναι αὐταὶ αὗται, ἢ μᾶλλον δ ω ρ ο δ ο κ ο ύ μ ε ν α ι ὑπὸ τοῦ κομιτάτου, προέβησαν μέχρι τοῦ νὰ ὑποστηρίξωσι τὰ ὄργανα τοῦ κομιτάτου ἐν τῇ διαπράξει τῶν ἐγκλημάτων των καὶ ν' ἀπαλλάττωσιν ἔτι τοὺς ἐνόχους τῆς δικαστικῆς καταδιώξεως. Ἡ πρὸ δύο μηνῶν ἀπόλυσις 33 κακούργων Βουλγάρων, ἀπεθράσυνε πλειότερον τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κομιτάτου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν σημαντικὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς καταστάσεως.

12. Τὴν 4)17 Φεβρουαρίου τέσσαρες πράκτορες τοῦ κομιτάτου ἔπληξαν δι' ἐγχειριδίου τὸν διδάσκαλον Τζορμπέρ, κάτοικον τοῦ χωρίου Μαντσοβίτσα (παρὰ τὴν Πρίλαπον), καθὸ τολμήσαντα νὰ ἐπικρίνῃ καὶ ἀποδοκιμάσῃ ἐν ταῖς μετὰ τῶν χωρικῶν συνομιλίαις του τὴν διαγωγὴν τοῦ κομιτάτου καὶ τῶν ὀπαδῶν του.

13. Ἐν τῷ χωρίῳ Σιστόβῳ τῆς Καστορίας, συμμορία ἐκ 14 μελῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, καταφυγοῦσα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς βουλγαρίδος διδασκαλίσσης, περιεζώσθη τὴν 11 Φεβρουαρίου τρέχοντος ἔτους ὑπὸ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος. Τῶν ἀνταρτῶν ἀποπειραθέντων ἔξοδον, ἐπῆλθε συμπλοκή, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν δύο στρατιῶται, 4 ἄνδρες τῆς συμμορίας καὶ αὐτὴ ἡ διδασκάλισσα, ἥτις ἐκράτει εἰσέτι εἰς τὴν χεῖρα τὸ πολύκροτον. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου ἐτράπησαν εἰς φυγὴν μετὰ τῶν λειψάνων τῆς συμμορίας, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἐφυλακίσθησαν.

14. Ἐν Δοϊράνῃ (τοῦ διαμερίσματος Θεσσαλονίκης) ὁ διευθυντὴς τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ ὁ διδάσκαλος Ἰωαννίδης ἐλιθοβολήθησαν τὴν 18 Φεβρουαρίου ἐν πλήρει ἡμέρᾳ, ἐν μέσῃ ἀγορᾷ, ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν τοῦ βουλγαρικοῦ σχολείου, βοηθουμένων ὑπ' ἀριθμοῦ τινος τῶν ὀπαδῶν τοῦ κομιτάτου. Οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν διωκτῶν των καὶ φρενήρεις κατέφυγον εἰς τὸ μαγαζεῖον Ἕλληνός τινος ὑπηκόου. Οὐχ ἧττον ὁ μαινόμενος

ὄχλος ἐξηκολούθει ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους τὰς διαδηλώσεις του κραυγάζων, ὅτι προσήγγιζεν ἡ ὥρα τῆς ἐκδικήσεως.

Ἀνάλογοι σκηναὶ συνέβησαν προσφάτως εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς περιφερείας Θεσσαλονίκης, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τέως ἐπικρατοῦσαν σχετικῶς ἡσυχίαν. Οἱ μουσουλμανικοὶ πληθυσμοί, ἰδίως δὲ οἱ τοῦ διαμερίσματος Καστορίας, διατελοῦσιν ὑπὸ τὸ κράτος ἐξάψεως αὐξούσης ὁσημέραι. Οἱ Τοῦρκοι, βλέποντες, ὅτι ἐκτὸς τῶν κανονικῶς διωργανωμένων συμμοριῶν, ὡς αἱ τῶν ἀρχηγῶν Μαρκὼφ καὶ Πετρώφ, καὶ οἱ χωρικοὶ Βούλγαροι καταρτίζουσι καθ' ἑκάστην παροδικὰς ἐντοπίους συμμορίας, ὅπως ἐξαναγκάζωσι τοὺς γείτονάς των ν' ἀσπάζωνται τὰς ἀνατρεπτικὰς ἰδέας των, ἄρχονται καὶ αὐτοὶ νὰ καταρτίζωσιν ἀ μ υ ν τ ι κ ὰ ς σ υ μ μ ο ρ ί α ς, ἐξ ὧν αἱ γνωστότεραι εἶνε σήμερον αἱ τῆς Ρέσνας καὶ Πριλάπου. Ἐν Μοναστηρίῳ πολλοὶ Μουσουλμάνοι, ἑνωθέντες ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἑνὸς Γιουσοὺφ ἐφένδη, καταγίνονται εἰς τὸν καταρτισμὸν ἀναλόγων ἀμυντικῶν συμμοριῶν. Τὰ προηγούμενα γεγονότα θ' ἀρκέσωσι, μοὶ φαίνεται, ὅπως δώσωσιν ἰδέαν τῆς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας τῆς ἐπικρατούσης σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ νὰ καταδείξωσιν, ὅτι ἐπίκειται ὁ κίνδυνος πολὺ σοβαρωτέρας κινήσεως, ἐὰν μὴ ληφθῶσιν ἐγκαίρως μέτρα αὐστηρὰ καὶ δραστικά».

Ὑπ' ἀριθ. 207 καὶ ἡμερ. 7 Μαΐου 1902 δημοσιεύεται σπουδαιότατον ἔγγραφον τοῦ σὶρ Ἔγερτων πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν, ἔχον ὡς ἑξῆς:

«Ὁ σὶρ Νικόλαος Ὀκόννωρ μ' ἐπληροφόρει τὸν παρελθόντα μῆνα, ὅτι καθ' ἃ διεδόθη, προτάσεις τινὲς ἐγένοντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ Ἀλβανῶν ἀρχηγῶν, ἐδραξάμην δὲ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ὅπως εἴπω τῷ κ. Ζαΐμῃ, ὅτι φῆμαι τοιούτου εἴδους ἐκυκλοφόρουν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀναμφιβόλως τοῦ νὰ ἐ κ θ έ σ ω σ ι τ ὴ ν Ἑ λ λ ά δ α καὶ ὅτι ἤλπιζα, ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του ἐδείκνυε περίσκεψιν καὶ φρόνησιν. Ἡ Α. Ἐξοχότης εἶπεν, ὅτι *συχναὶ προτάσεις ἐγένοντο εἰς Ἕλληνας πράκτορας ὑπὸ Ἀλβανῶν ἀρχηγῶν*, αἵτινες οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης ἔτυχον ἐνθαρρύσεως παρ' οἱουδήποτε, οὔτε ἐπίστευεν, ὅτι ὑπὸ ἑταιρείας τινὸς ἢ ἀτόμων ἐν Ἑλλάδι διεξήγοντο μυστικαὶ ἀνταλλαγαὶ πολιτικῶν ἰδεῶν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν. Καὶ ὁ τοῦρκος πρέσβυς μὲ διεβεβαίωσεν, ὅτι δ ὲ ν ἐ π ί σ τ ε υ ε ν, ὅτι ραδιουργίαι διεξήγοντο μεταξὺ ἑλληνικῶν ἑταιρειῶν καὶ Ἀλβανῶν. Ὁ κ. Ζαΐμης προσέθετο, ὅτι οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ὑπῆρξαν ψηλαφητότατα ἀθῷοι πάσης τελευταίας σκευωρίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνοχοποιοῦντο ὑπὸ τῶν Σλαύων. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Μακεδονίαν, ἡ Α. Ἐξοχότης θεωρεῖ ἑαυτὸν καλῶς πεπληροφορημένον καὶ ἐλπίζει, ὅτι ἡ ἔν τισι τμήμασι τῆς ἐπαρχίας τρομοκρατία ἠλαττοῦτο νῦν, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἀλβανίαν, διετέλει συγκριτικῶς ἐν ἀγνοίᾳ καὶ δεν κ α τ ε ν ό ε ι σ α φ ῶ ς τ ὰ α ἴ τ ι α τοῦ παρόντος αὐτόθι ἀναβρασμοῦ».

Ὑπ' ἀριθ. 217 καὶ ἡμερ. 25 Ἰουνίου 1902 δημοσιεύεται τὸ ἑξῆς ἔγγραφον τοῦ σὶρ Ἔγερτων πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν: «Φαίνεται, ὅτι αἱ φῆμαι περὶ βουλ-

γαρικῆς ἐνεργείας ἐν Ἑλλάδι ἔχονται ὑποστάσεώς τινος. Ὁ κ. Ζαΐμης παραδέχεται, ὅτι ὑπῆρξαν συμμορίαι ἐνόπλων Βουλγάρων ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλ᾿ ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην του, τὸ πρᾶγμα παρῆλθε νῦν. Μία τῶν συμμοριῶν ἐξ 20 ἢ 30 ἀνδρῶν, ἐπειράθη νὰ διαβῇ τὸν παρὰ τὴν Λάρισσαν ποταμὸν ἐντὸς λέμβου, ἥτις ἀνετράπη καὶ τινὲς ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπνίγησαν, ἐπὶ δὲ τῶν πτωμάτων αὐτῶν εὑρέθησαν κατόπιν ἀντίγραφα τῶν καταστατικῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου. Περὶ τοὺς ἕνδεκα εἶχον συλληφθῇ. Ὑπῆρχον καὶ μία ἢ δύο ἄλλαι συμμορίαι διασκορπισθεῖσαι. Εἶχον καταρτισθῆ πιθανῶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐνοχοποιήσωσι τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Τὸ ζήτημα τῆς ἐξαγωγῆς ὅπλων ἐξ Ἀθηνῶν διατελεῖ εἰς χεῖρας τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν. Κατὰ τὰς εἰδήσεις τῆς ἐνταῦθα τουρκικῆς πρεσβείας, πρὸ ἓξ ἤδη ἑβδομάδων ἔνοπλοι Βούλγαροι, ἐργαζόμενοι εἰς τὰ παρὰ τὰ Τρίκκαλα δάση, ἐξήγειρον τὸ πρῶτον τὰς ὑπονοίας τῶν ἀρχῶν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο κάποιος Κιρώφ, ἐλθὼν πρό τινος εἰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ δῆθεν τοῦ νὰ συλλέξῃ χρήματα ὑπὲρ ἑλληνικῆς προπαγάνδας καὶ ἀπηυθύνθη μάλιστα καὶ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, αἰτούμενος ὑποστήριξιν. Αὐτός τε καὶ τινες ἄλλοι ἐπροσωποκρατήθησαν ἐνταῦθα. Δευτέρα συμμορία ἦτο ἡ ἀνατραπεῖσα, ἐνῷ διέβαινε τὸν Σαλαμβριὰν καὶ οἱ πλεῖστοι ἐπνίγησαν. Τρίτη συμμορία, ἢ μέρος ἴσως τῆς προειρημένης, ἀνεκαλύφθη παρὰ τὸν Τύρναβον καὶ συλλήψεις ἐγένοντο. Βούλγαρός τις, δολοφονήσας Ἕλληνα ἱερέα ἐν Μακεδονίᾳ, συνελήφθη ἐν Βόλῳ, ἕτερός τις δὲ ἐν Πελοποννήσῳ».

Ὑπ᾿ ἀριθμὸν 238 καὶ ἡμερομηνίαν 28 Αὐγούστου 1902 δημοσιεύεται τὸ ἑξῆς ἔγγραφον τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἄγγλου ἐπιτετραμμένου Στρὸνζ πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν:

«Ἠρώτησα τὸν κ. Ζαΐμην χθές, ἐὰν ἔχει εἰδήσεις ἐκ Μακεδονίας. Ἀπήντησεν, ὅτι καθ᾿ ἃ νομίζει ὁ κ. Μεταξᾶς διεκοίνωσεν ἤδη εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα πᾶσαν πληροφορίαν, ληφθεῖσαν ἐπ᾿ἐσχάτων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Παρεπονέθη ἐν τούτοις ἐπὶ τῇ ἀδρανείᾳ τῆς τουρκικῆς χωροφυλακῆς ἀπέναντι τῶν βουλγαρικῶν—ἤθελε νὰ εἴπῃ ἴσως ληστρικῶν—συμμοριῶν. Αὕτη δὲν ἐπληρώνετο καὶ προὐτίμα νὰ ζῇ ἡσύχως δαπάναις τοῦ πληθυσμοῦ παρὰ νὰ ἐκτελῇ ἐπειγότερα καθήκοντα. Αἱ ἔνοπλοι συμμορίαι, εἶπεν, ἐδείκνυον ἧττονα διάθεσιν ἢ πρότερον εἰς τὸ νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Πατριαρχείου καὶ νῦν περιώριζον τὴν προσοχήν των εἰς τοὺς Τούρκους. Συνεπέρανεν ὅτι ἔβλεπε τὴν μεταβολὴν ταύτην τοῦ σχεδίου μετά τινος ἀνησυχίας, ὡς τείνουσαν νὰ ἑνώσῃ τὰς διαφόρους χριστιανικὰς φυλὰς κατὰ τρόπον δυσάρεστον πρὸς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα. Ὁ κ. Ζαΐμης ὑπηνίξατο εἶτα τὴν μελετωμένην συγκέντρωσιν 50 χιλιάδων Βουλγάρων ἐν τῷ στενῷ τῆς Σίπκας, ἐπ᾿ εὐκαιρίᾳ τῶν αὐτόθι προσεχῶν τελετῶν. Τοιαύτη στρατιωτικὴ διαδήλωσις, εἶπεν, δὲν ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τῆς ὁλικῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ καὶ εἰς οὐδὲν ἐθὰ ὠφέλει, ἐφοβεῖτο δὲ μὴ τοῦτο ἐνθαρρύνῃ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὴν ἐπαναστατικὴν προπαγάνδαν».

Ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἐγγράφῳ ὑπ' ἀριθμὸν 239 καὶ ἡμερομηνίαν 3 Σεπτεμβρίου 1902 τοῦ μαρκησίου Λανσδάουν πρὸς τὸν κ. Στρὸνζ, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις φαίνεται ἡσυχωτέρα, ὡς πρὸς τὸ μέλλον. Τὸ ἔγγραφον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ Ἕλλην πρέσβυς ἦλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον σήμερον καὶ εἶπεν, ὅτι ἐκ τηλεγραφημάτων, ἅτινα ἔλαβε τελευταίως, ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐφρόνει, ὅτι αἱ κυκλοφοροῦσαι φῆμαι περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως ἦσαν μεγάλως ἐξωγκωμέναι. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν πιστεύει, ὅτι ὑπάρχει πιθανότης σοβαρῶν ταραχῶν ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸ προσεχὲς φθινόπωρον. Κατὰ τὴν πληροφορίαν αὐτῆς ὁ ξένος τύπος ἐπηρεάζετο ὑπὸ τῶν κομιτάτων, ὅπως τηρῇ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἐνώπιον τῶν Δυνάμεων».

Ὑπ' ἀριθμὸν 243 καὶ ἡμερομηνίαν 12 Σεπτεμβρίου 1902 δημοσιεύεται τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα τοῦ μαρκησίου Λανσδάουν πρὸς τὸν σὶρ Ὀκόννωρ: «Ὁ ἐν Μοναστηρίῳ Ἕλλην πρόξενος ἀγγέλλει εἰς τὴν κυβέρνησίν του, ὅτι ἐν προσφάτῳ συνελεύσει τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἐνεργὸν κίνημα ἐν Μακεδονίᾳ τὴν 18 Σεπτεμβρίου (ἴσως παλαιᾶς χρονολογίας). Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πιστεύει, ὅτι παρασκευάζονται ταραχαὶ ἐν τῇ Χερσοννήσῳ τοῦ Αἵμου ὑπὸ τῶν λοιπῶν σλαυϊκῶν κομιτάτων».

Τὴν αὐτὴν εἴδησιν μετέδωκε καὶ ὁ ἐν Σόφιᾳ Ἕλλην πράκτωρ πρὸς τὸν ἐκεῖ ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀγγλίας κ. Μάσλιγκ, λαβὼν αὐτὴν παρ' ἰδιώτου ἀνταποκριτοῦ ἐκ Μοναστηρίου, τὴν δὲ 10 Σεπτεμβρίου ὁ κ. Στρὸνζ γράφει πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν τὰ ἑξῆς: «Λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναγγείλω, ὅτι ὁ κ. Ζαΐμης, ὃν εἶδον τὴν πρωΐαν ταύτην, ἔδειξε καὶ πάλιν ἀνησυχίαν τινὰ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασιν. Ἀφ' οὗ ὑπηνίχθη τὴν φυλάκισιν τοῦ Τσόντσεφ καὶ τῶν συντρόφων του, ἐξηκολούθησε λέγων, ὅτι καθ' ἃς ἔλαβεν εἰδήσεις, ἐπαναστατικὴ ἔκρηξις ἐσχεδιάσθη διὰ τὴν 1ην προσεχοῦς μηνός, προσέθετο δέ, ὅτι καίτοι ἡ πληροφορία του ἐβασίζετο μόνον ἐπὶ φήμης, ἐτηλεγράφησεν οὐχ ἧττον τοῦτο πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ κ. Μεταξᾶν».

Ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11 Σεπτεμβρίου καὶ ἀριθμὸν 251 ὁ κ. Στρὸνζ ἐπιστέλλει πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν: «Ἔχω τὴν τιμὴν ν' ἀναγγείλω, ὅτι συνεπείᾳ τῆς ἐξακολουθούσης ἐξαγωγῆς ὅπλων ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης (Ἑλλάδος) εἰς Μακεδονίαν, ἐξεδόθη βασιλικὸν διάταγμα, χρονολογούμενον ἐκ Κοπεγχάγης τὴν 28 Αὐγούστου (10 Σεπτεμβρίου) παρελθόντος, ἀπαγορεῦον ἐντελῶς τὴν ἐξαγωγὴν ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν 28 Νοεμβρίου 1902 ὁ κ. Μεταξᾶς διεβίβασε πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν τὸ ἑπόμενον τηλεγράφημα τοῦ κ. Ζαΐμη: «Κατὰ τὰς ἐκ Μακεδονίας πληροφορίας ἡμῶν, ἡ τάξις διεταράχθη καὶ πάλιν αὐτόθι ἐπί τινων σημείων ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν. Ἡ οἰκογένεια προύχοντός τινος Ἕλληνος τοῦ Ματσικόβου καὶ ὁ πρῶτος προύχων τοῦ χωρίου Πλεύνα, παρὰ τὴν Δράμαν, ἐδολοφονήθησαν. Ἀλλ' ὅτι εἶνε ἀκόμη σοβαρώτερον, 400 Βούλγαροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλοὶ φέροντες τὴν βουλγαρικὴν στολήν, κατώρθωσαν νὰ ὑπερβῶσι τὸ σύνορον παρὰ τὸ Ραζλὸγ τὴν 29 τοῦ μηνός. Κατόπιν καταδιώξεως ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπαναδιαβῶσι τὰ σύνορα, ὑποστάντες πολλὰς ἀπωλείας. Ἡ κυβέρνησις τῆς Α. ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος φρονεῖ, ὅτι καθῆκον ἔχει νὰ παρακαλέσῃ ὑμᾶς νὰ ἐπιστήσητε ἐπὶ τῶν γεγονότων τούτων τὴν προσοχὴν τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος, τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν».

Ὁ σὶρ Ἔγερτων ἐπιστέλλει πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Νοεμβρίου τὰ ἑξῆς : «Πρό τινων ἡμερῶν ὁ γνωστὸς Μακεδὼν ἐπαναστάτης, ὁ Βούλγαρος ταγματάρχης Γιαγκώφ, καταδιωκόμενος ἐκ τοῦ συστάδην ὑπὸ τουρκικοῦ στρατοῦ, διέβη τὰ σύνορα παρὰ τὴν Καλαμπακαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς Θεσσαλίαν μετά τινων ὀπαδῶν. Συνελήφθη ἐν Τρικκάλοις ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει συνθήκη ἐκδόσεως μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ φαίνεται, ὅτι ὁ νόμος δὲν δικαιολογεῖ τὴν διὰ φυλακίσεως ποινήν του· καὶ μετηνέχθη μόνον εἰς Ἀθήνας, ὅπως σταλῇ ὀπίσω μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς Βουλγαρίαν διὰ θαλάσσης».

Περὶ τῶν ἄνω πληροφοριῶν τοῦ κ. Ζαΐμη περὶ δολοφονιῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Βουλγάρων ἐπιφέρει τὰς ἑξῆς κρίσεις ὁ ἐν Σόφιᾳ Ἄγγλος Ἐπιτετραμμένος ἐν ἐγγράφῳ αὐτοῦ ὑπὸ ἡμ. 13 Δεκεμβρίου 1902 πρὸς τὸν μαρκήσιον Λανσδάουν :

«Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐπιβεβαιώσω τὴν παραλαβὴν τοῦ τηλεγραφήματος τῆς Ὑμ. Ἐξ. τῆς 3 ἰσταμ. μεταβιβάζοντος πρὸς γνῶσίν μου ἀντίγραφον τηλεγραφήματος τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ 14 (27) Νοεμβρίου περὶ προσφάτων ἐνεργειῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ ἐν Ματσικόβῳ ἐπεισόδιον ἀνηγγέλθη καὶ ὑπὸ τοῦ σὶρ Μπιλλιώτη πρὸς τὸν σὶρ Ὀκόννωρ. Καὶ οἱ «Καιροὶ» τοῦ Λονδίνου ἐδημοσίευσαν λεπτομερείας ὡς ἑξῆς : «Τὴν 18 ἰσταμ. ὁ ἱερεύς, εἰς οὗ τὸν οἶκον συνήρχετο καὶ συνεσκέπτοντο οἱ δολοφονήσαντες τὴν οἰκογένειαν τοῦ Κοτσάμπαση, ἐβασανίσθη μέχρι θανάτου ὑπὸ Τούρκων ὑπαλλήλων, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἀνακριτικῆς ἀρχῆς, οἵτινες ἔτιλλον τὴν κόμην του καὶ τὴν γενειάδα του καὶ τὸ σῶμά του ἐκαυτηριάσθη δι' ἀνημμένων σιδήρων». Τὸ ἐν Πλεύνᾳ ἐπεισόδιον εἶχεν ἀγγελθῇ ὑπὸ τοῦ σὶρ Μπιλλιώτη ἐν τηλεγραφήματι, συνοψισθέντι ἐν ἐγγράφῳ τοῦ σὶρ Ὀκόννωρ πρός με. Ἐν αὐτῷ μνεία ἐγίνετο καὶ περὶ τῆς ἀποκρούσεως συμμορίας ἐκ 400 ἀνδρῶν ἐν τῷ καζᾷ τοῦ Ραζλόγ. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅτι συμμορία τῆς ἄνω δυνάμεως κατώρθωσε νὰ ὑπερβῇ τὸ βουλγαρικὸν σύνορον δὲν π ι σ τ ε ύ ε τ α ι ο ὔ τ ε ὑ π' ἐ μ ο ῦ, ο ὔ τ ε ὑ π ὸ τ ο ῦ ὑ π ο π ρ ο ξ έ ν ο υ κ. Μ ὰ κ Γ ρ ε γ ό ρ, ο ὔ τ ε ὑ π ὸ τ ο ῦ Ὀ θ ω μ α ν ο ῦ ἐ π ι τ ρ ό π ο υ. Ὑποπτεύομαι, μὴ ἔδωκεν ὑπόστασιν εἰς τὸν μ ῦ θ ο ν τοῦτον ἡ ἀναχώρησις τῆς ἐξ 24 ἀνδρῶν συμμορίας, ἣν ἀνήγγειλεν ὁ ὑποπρόξενος Χέρδ. Καὶ ὁ κ. Μὰκ Γρεγόρ, ὅστις συμμερίζεται τὴν γνώμην μου ταύτην, μοὶ λέγει, ὅτι, καθ' ἃ ἤκουσεν ἰδιωτικῶς τότε παρὰ τοῦ κ. Χὲρδ, ἡ φήμη ἐκείνη ἐξώγκωσε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιδρομέων εἰς 400. Εἶνε πιθανώτατον ἐν τούτοις, πρὸ τοῦ συναντήσῃ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἡ συμμορία νὰ ηὐξήθη σημαντικῶς δι' ἐπιτοπίων σωμάτων. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν βουλγαρικὴν στολήν, ἣν λέγεται, ὅτι ἔφερον διάφορα μέλη τῆς συμμορίας, εἶνε πιθανώτατον, ὅτι κλοπαὶ γίνονται ἐκ τῶν ἱματιοαποθηκῶν τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ὅπως γίνονται τοιαῦται καὶ ἐκ τῶν ἀποθηκῶν πολεμεφοδίων. Ἀλλὰ δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ἡ περιβολή, ἣν ἀπομιμοῦνται οἱ Μακεδόνες ἐπαναστάται, δύναται εὐκόλως νὰ ἐκληφθῇ ἐξ ἀποστάσεως, ὡς ἡ στολὴ τοῦ Βουλγάρου στρατιώτου».

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΚΑΙ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ*

Συνήλθομεν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χῶρον, τελοῦντες τὸ μνημόσυνον τῶν καθηγητῶν καὶ εὐεργετῶν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Κατὰ τὴν σημερινὴν ἑορτὴν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν μεγάλων αὐτοῦ φωστήρων, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὸ μνημόσυνον τοῦτο λαμβάνει ἔκπαλαι ἐξαιρετικὸν ὅλως χαρακτῆρα. Δὲν τελεῖ μόνον κατ' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία τὰ πρὸς τοὺς ἀποδημήσαντας καθήκοντα τῶν ἐπιζώντων, δεομένων ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτῶν· ἀλλ' ἐπίσης ἑορτάζει τὸ γένος ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν ὁποίων ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα, τουτέστιν ἡ ἑλληνικὴ παίδευσις ἐτάχθη ἀπὸ αἰώνων.

Ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἶνε ἑορτὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς γνώσεως. Βασίλειος ὁ μέγας, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος δὲν ὑπῆρξαν μόνον κατὰ τὴν ἀπαράμιλλον αὐτῶν πρὸς κραταίωσιν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος δρᾶσιν πρώτιστοι τῶν θεμελιωτῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐπιφανέστατοι τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ τῆς ἑλληνικῆς γνώσεως ὑποφῆται. Κατενόησαν ὑπὲρ πάντα ἄλλον λειτουργὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ τὰ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως ἀγαθά. Ἦγον μὲν τὸ γένος ἐκ τῆς ἀπωτέρας Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ' αὕτη ἤδη ἦν ἑλληνικὴ ἀπὸ αἰώνων, πρὶν ἔτι μυηθῇ τὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας, ἥτις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προελθοῦσα κατέκτησε διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου τὸν κόσμον· ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἄρα καὶ ἡ συνείδησις ἦσαν ἑλληνικαί.

Τούτου ἕνεκα ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν ὑπῆρξεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εὐρυτάτη. Ἡ σύνθεσις τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας ἰδέας, τοῦτο ἦτο τὸ πρόγραμμα τοῦ βίου αὐτῶν, ἡ δημιουργία ἠθικῆς δυνάμεως, ἱκανῆς νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐν πνευματικῇ καὶ κοινωνικῇ ἀδρανείᾳ διατελοῦσαν ἀνθρωπότητα.

Τοιαύτη ἦτο ἡ σκέψις τῶν τριῶν τούτων μεγάλων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ παλιγγενεσία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου. Τὴν ἑνότητα ταύτην ἐπέβαλλον αὐτὰ τὰ πράγματα, ἡ κατάστασις τοῦ τότε κόσμου, διατελοῦντος ὑπὸ τὸ φαῦλον πολιτικὸν καθεστὼς τῆς Ρώμης. Παρίστατο ἀνάγκη ἰσχυρᾶς καὶ ἀκάμπτου δυνάμεως πρὸς καταπολέμησιν καὶ ἐξόντωσιν τοῦ καθεστῶτος τούτου, καὶ τοιαύτην παρεῖχε μόνον ἡ χριστι-

* Ἀπηγγέλθη τῇ 30 Ἰανουαρίου 1903 ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ.

ανικὴ Ἐκκλησία· κατὰ τοὺς χρόνους δ' ἐκείνους τοῦ αἱματηροῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς χριστιανικῆς ἰδέας καὶ τῶν πολεμίων αὐτῆς, ὧν οἱ κορυφαῖοι κατελέγοντο ἐκ γενετῆς εἰς τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐτύγχανον ἄρα ἰσχυροὶ καὶ περίοπτοι, ἡ ἐμφάνεια ἀνδρῶν, οἷοι οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι, ἐγένετο κατ' ἀνωτάτην πρόνοιαν. Ἡ χριστιανικὴ στρατιὰ ἐδεῖτο στρατηγῶν, δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ ἀγῶνος ἀλκιμώτεροι τούτων καὶ στρατηγικώτεροι, Χριστιανοὶ μὲν τὸ δόγμα, ἀλλ' Ἕλληνες τὴν ψυχήν, πιστεύοντες ἀδιστάκτως, ὅτι ἡ νέα κοινωνία ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ τὴν ἐπιρροὴν τῶν δύο τούτων δυνάμεων, διὰ νὰ ἐνισχυθῇ, ἐξακολουθοῦσα ἐπὶ τὰ κρείττω τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτῆς σταδιοδρομίαν.

Ὁ πρῶτος τῶν Ἱεραρχῶν τούτων, ὁ Μέγας Βασίλειος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς νέους, «ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λογων», ἔλεγε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου : «*Ὥσπερ οὖν οἱ δευσοποιοί, παρασκευάσαντες πρότερον θεραπείαις τισίν, ὅ τι ποτ' ἂν ᾖ, τὸ δεξόμενον τὴν βαφήν, οὕτω τὸ ἄνθος ἐπάγουσιν, ἄν τε ἁλουργόν, ἄν τε ἕτερόν τι ᾖ, τὸν αὐτὸν δὴ καὶ ἡμεῖς τρόπον, εἰ μέλλει ἀνέκπλυτος ἡμῖν ἡ τοῦ καλοῦ παραμένειν δόξα, τοῖς ἔξω δὴ τούτοις προτελεσθέντες, τηνικαῦτα τῶν ἱερῶν καὶ ἀπορρήτων ἐπακουσόμεθα παιδευμάτων, καὶ οἷον ἐν ὕδατι τὸν ἥλιον ὁρᾶν ἐθισθέντες, οὕτως αὐτῷ προσβαλοῦμεν τῷ φωτὶ τὰς ὄψεις*»... Καὶ προβαίνων ὁ ῥήτωρ ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου ἐπιφωνεῖ τὰ ἑπόμενα : «*Καθάπερ φυτοῦ οἰκεία μὲν ἀρετὴ τὸ καρπῷ βρύειν ὡραίῳ, φέρει δέ τινα κόσμον τὰ φύλλα τοῖς κλάδοις περισειόμενα, οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ, προηγουμένως μὲν καρπὸς ἡ ἀλήθεια, οὐκ ἄχαρί γε μὴν οὐδὲ τὴν θύραθεν σοφίαν περιβεβλῆσθαι, οἷόν τινα φύλλα σκέπην τε τῷ καρπῷ καὶ ὄψιν οὐκ ἄωρον παρεχόμενα ... Καὶ καθάπερ τῆς ῥοδωνιᾶς τοῦ ἄνθους δρεψάμενοι, τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων, ὅσον χρήσιμον καρπωσάμενοι, τὸ βλαβερὸν φυλαξόμεθα*»....

Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς τοῦ Χριστιανισμοῦ πολὺ πρότερον ἤδη εἶχεν ἀποκαλέσῃ τοὺς προμάχους τῆς ἑλληνικῆς ἠθικῆς, τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Σωκράτη, Χριστιανοὺς πρὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἤδη ὁ μέγας ἀρχιερεὺς τῆς Καισαρείας δὲν διστάζει νὰ ἐξάρῃ τὰς ἀρετὰς τῶν παλαιοτέρων Ἑλλήνων, ἀπὸ τοῦ Σωκράτους μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὡς μὴ ἀπᾳδούσας πρὸς τὰ παραγγέλματα τοῦ Εὐαγγελίου.

Μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔδρασαν οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι, δεινὸς διεξήγετο ἀγὼν μεταξὺ τῶν προμάχων τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς πίστεως, ὧν ἐπιφανέστατοι ἐτύγχανον οἱ περὶ Ἰουλιανὸν τὸν παραβάτην καὶ τὸν σοφιστὴν Λιβάνιον, καὶ τῶν ἀποστόλων τοῦ νέου δόγματος.

Ἀλλ' οἱ φωστῆρες οὗτοι τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ προφητικῇ αὐτῶν ἐνοράσει κατενόησαν, ὅτι οὐχὶ ἡ ἀλληλομαχία, ἀλλ' ἡ συνένωσις καὶ ἡ ἁρμονία ἔμελλον νὰ ἐγ-

καταστήσωσιν ἀσφαλεστέραν τὴν νέαν τῶν πραγμάτων τάξιν. Οὗτοι ὑπῆρξαν μεταξὺ τῶν πρωτίστων καθηγεμόνων τῆς νέας τάξεως, ἥτις ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁσημέραι καταστρεφομένου ρωμαϊκοῦ κόσμου. Ἐν τῇ ὑφισταμένῃ κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους αἰῶνας καταπτώσει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐθνικῇ καὶ πνευματικῇ, ἐν κοινωνίᾳ ἐκνενευρισμένῃ, ἐν ᾗ ἐπρωτοστάτουν μὲν οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ ἑταῖραι, εἶχε δ' ἐπέλθῃ ἡ ἔκλειψις τοῦ δικαίου, τὸ μέγα κράτος καθίστατο λεία τοῦ πρώτου βαρβάρου. Ἔκπληκτος ἐνωτίζεται ἤδη ὁ κόσμος τοῦ ἀπαραμίλλου λόγου τῶν Ἀθανασίων καὶ τῶν Βασιλείων, τῶν Γρηγορίων καὶ τῶν Χρυσοστόμων. Οἱ μεγάλοι ἱεράρχαι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναλαμβάνουσι τότε τὴν πραγματικὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὸ πνεῦμα αὐτῶν κυριαρχεῖ, ἐνῷ τὸ κράτος καταπίπτει· καὶ καθίστανται σὺν τῷ χρόνῳ θαυματουργοὶ ἀρχιτέκτονες τοῦ νέου ἱστορικοῦ οἰκοδομήματος, ἐγκαθισταμένου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου.

Χαμαὶ πέσε Δαίδαλος αὐλά... Νενικήκαμεν, θεοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐπιφώνησις, τὴν ὁποίαν οἱ κήρυκες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπευθύνουσι πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν. Ἀλλ' αὕτη δὲν ἀπέθανε μετὰ τῆς θρησκείας· μετουσιοῦτο ἤδη ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὗ καθίστατο πανσθενὴς δύναμις, διευθύνουσα αὐτὸν πρὸς τὴν νίκην καὶ τὴν ὁριστικὴν ἐπικράτησιν. Οὐδ' ἦτο δυνατὸν ν' ἀναζωπυρωθῇ αὖθις τὸ ἑλληνικὸν θρήσκευμα καὶ μετὰ τὰς ἀνενδότους τοῦ Ἰουλιανοῦ προσπαθείας, ἀξίας κρείττονος καὶ γενναιοτέρας ὑποθέσεως. Ἡ παλαιὰ θρησκεία δὲν εἶχε πλέον λόγον ἱστορικοῦ βίου, ἡ δὲ χριστιανικὴ ἰδέα ἦτο ὁ καρπὸς τῆς νέας ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐπὶ κορυφῆς τῆς ὁποίας πρωτοστατοῦσιν ἄνδρες ἐμπνευσμένοι, τοσοῦτον ἐναρμονίως καὶ λελογισμένως κατορθώσαντες νὰ λάβῃ ἑνιαίαν ὑπόστασιν ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ χριστιανικὸς κόσμος.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν οἱ σήμερον ἑορταζόμενοι τρεῖς Ἱεράρχαι, Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Διὰ τῆς ἀπαραμίλλου αὐτῶν δράσεως ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία καθίσταται ἑλληνική. Ἡ γλῶσσα, δι' ἧς ἐκδηλοῦνται τὰ ὑψηλὰ τοῦ χριστιανισμοῦ νοήματα, εἶνε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ Πλάτωνος· αἱ ἰδέαι κατ' οὐσίαν δὲν διαφέρουσιν. Αἱ ἐπίλεκτοι κοινωνικαὶ τάξεις, αἵτινες ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἤδη Κωνσταντίνου ἀπολούονται ἐν τοῖς νάμασι τῆς νέας θρησκείας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε ἑλληνικαὶ ἢ ἐξηλληνισμέναι πανταχοῦ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις προϊόντος τοῦ χρόνου θέλει ἐξελληνισθῇ, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐντελοῦς ὑπὸ τῶν Βαρβάρων καταστροφῆς τοῦ ἀποσχισθέντος τμήματος τῆς ρωμαϊκῆς Δύσεως. Ἡ Ἀνατολὴ μὲ τὰς μεγάλας αὐτῆς πνευματικὰς καὶ κοινωνικὰς πρωτευούσας, τὴν γεραρὰν καὶ προσπεφυκυῖαν ὁπωσδήποτε τοῖς ἀρχαίοις βωμοῖς πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Ἀντιόχειαν, αὐτὴν τὴν ἱερὰν πόλιν, ἥτις ἀντελήφθη τοῦ ἀλγεινοῦ δράματος τῶν Παθῶν τοῦ Σωτῆρος, ἦτο κατὰ μέγα μέρος ἑλληνική. Ἑλληνιστὶ ἐφθέγγοντο πρὸς τὸν λαὸν τῶν πόλεων τούτων οἱ οὐρανοβάμωνες χρησμῳδοί

τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος· ἑλληνιστὶ λαλοῦντες προσηλύτιζον τοὺς μυουμένους ἐθνικοὺς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ οἱ μυσταγωγοὶ τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας, δι' ἧς κατεκτᾶτο καὶ ἀνεγεννᾶτο ὁ νεοφώτιστος κόσμος. Καὶ ὁποία γλῶσσα, ὁποῖαι αἱ δι' αὐτῆς ἐξερευγόμεναι ἰδέαι καὶ σκέψεις ! Διὰ τίνος ἄλλου γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἢ τοῦ ἑλληνικοῦ ἠδύναντο νὰ ἐκφρασθῶσι νοήματα, οἷα τὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Πτολεμαΐδος !

«Ἄγε μοι λίγεια φόρμιγξ,
μετὰ Τηΐαν ἀοιδάν,
μετὰ Λεσβίαν τε μολπάν,
γεραρωτέροις ἐφ' ὕμνοις
κελάδει Δώριον ᾠδάν ...
Θεοκύμονος γὰρ ἁγνὰ
σοφίας ἄχραντος ᾠδὶς
μέλος ἐς θεῖον ἐπείγει
κιθάρας μίτους ἐρέσσειν.
Τί γὰρ ἀλκά, τί δὲ κάλλος,
τὶ δὲ χρυσός, τὶ δὲ φάμα,
βασιλήϊοί τε τιμαὶ
παρὰ τὰς Θεοῦ μερίμνας :...
Μάκαρ ὅστις βορὸν ὕλας
προσφυγὼν ὕλασμα, καὶ γᾶς
ἀναδύς, ἅλματι κούφῳ
ἴχνος ἐς θεὸν τιταίνει.
Μάκαρ ὅστις μετὰ μοίρας,
μετὰ μόχθους, μετὰ πικρὰς
χθονογηθεῖς μελεδῶνας,
ἐπιβὰς νόου κελεύθων,
βυθὸν εἶδεν θεολαμπῆ...
Ἄγε μοι, ψυχά, πιοῖσα
ἀγαθορρύτοιο πηγᾶς,
ἱκετεύσασα τοκῆα,
ἀνάβαινε, μηδὲ μέλλε,
χθονὶ τὰ χθονὸς λιποῖσα·
τάχα δ' ἂν μιγεῖσα πατρὶ
Θεὸς ἐν Θεῷ χορεύσοις...»

Διὰ τοιαύτης γοητευτικῆς ἐπιρροῆς ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἰδίᾳ τὸ ἀνέφικτον αὐτοῦ δημιούργημα, ἡ γλῶσσα, ἐνεψύχου τὰ νοήματα τοῦ νέου κηρύγματος καὶ ἐπέδρα διὰ

τῶν μεγάλων μυσταγωγῶν τῆς ἀρτιτόκου Ἐκκλησίας ἐπὶ τὰς ψυχὰς τῶν κατηχουμένων. Ὁ λόγος ἦτο τὸ κυριώτατον καὶ τὸ ἰσχυρότατον τῶν ὅπλων τῆς χριστιανικῆς κατακτήσεως, καὶ οὗτος εὗρεν ἐξόχους χειριστὰς τοὺς καθηγεμόνας τῆς Ἐκκλησίας, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐτύγχανον ἑλληνομαθεῖς καὶ ἑλληνόφρονες. Τίς ἑλληνικώτερος τοῦ μεγάλου ἐκείνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ; Γόνος τῆς ἑλληνικωτάτης Ἀντιοχείας, ἐν ᾗ κατίσχυεν ἀπὸ αἰώνων ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ παίδευσις, ἐξέφρασε δι' αὐτῆς τὰ ὕψιστα τῶν νοημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ κόσμου. Εἴτε ἐν Ἀντιοχείᾳ, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει δρῶν, ἐπ' ἀγαθῷ πάντοτε τῆς νέας ἰδέας, ὑπερμαχῶν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, μὴ πτοούμενος πρὸ τῶν ἰσχυρῶν, δὲν διαφέρει τοῦ Ἀθηναίου σοφοῦ, πρόθυμος νὰ ὑποστῇ ὑπὲρ τῆς ἰδέας, ἧς τὸ δίκαιον ἐκήρυττε λόγῳ καὶ ἔργοις, τὸ ὕστατον τῶν μαρτυρίων. Τοιούτους ἄνδρας ἔχουσα μυσταγωγοὺς ἡ νέα θρησκεία, ἐπεξετείνετο καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον ἰσχυρὰ καὶ νικηφόρος, ἐγκαθισταμένη ὁσημέραι ἐν τῇ ὑπὸ Κωνσταντίνου ἱδρυθείσῃ πόλει, ἥτις ἀπὸ πρωτευούσης τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊσμοῦ μετεβάλλετο σὺν τῷ χρόνῳ εἰς πρωτεύουσαν ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἂν οὐχὶ κατὰ μορφήν, ἀλλὰ πάντως κατ' οὐσίαν.

Ὁ ἐξελληνισμὸς ἐξακολουθεῖ διὰ τῶν αἰώνων· πρωτοστατεῖ δ' ἐν τῇ ἱστορικῇ ταύτῃ ἐξελίξει ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησία, εἴτε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἴτε ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ πρώτιστα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἧς ὁ ποιμενάρχης καθίσταται θρησκευτικὸς καθηγεμών, τῶν λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν θρόνων μὴ ἀπολεσάντων τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη, ἧς ὁ ὑπέρτατος Ποντίφηξ ψευδῶς ἀνῆγε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ Πέτρου, μετὰ δυσμενείας προσέβλεπε πρὸς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς. Κληρονομήσας τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ῥοπὰς τῆς καισαρικῆς παμβασιλείας, ἐφιλοδόξησεν ὁ τιτλοφορῶν ἑαυτὸν τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ πάσας τὰς Ἐκκλησίας Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ ὑποδουλώσῃ οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ καὶ πᾶσαν πνευματικὴν συνείδησιν καὶ ἐλευθερίαν. Πρὸ τῶν τοιούτων ῥοπῶν ἐξηγέρθη ὁ ἀνατολικὸς κόσμος, καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ἥτις ἔκτοτε ἤρξατο λαμβάνουσα καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα ἐν τῇ βυζαντινῇ μοναρχίᾳ.

Διεμαρτυρήθη ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Αὐτοκρατορίας ἱεράρχαι κατὰ τῶν δεσποτικῶν τούτων τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ῥοπῶν· οὐδ' ἦτο δυνατὸν ἄλλως γενέσθαι. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, χειραφετηθεὶς αὖθις κατόπιν μακρᾶς ἐργασίας, ἀντελαμβάνετο προσηκόντως τῆς δυνάμεως καὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ· πρώτη δὲ ἐκδήλωσις τῆς αὐτονομίας ὑπῆρξεν ἡ ἀντίστασις κατὰ τῶν αὐταρχικῶν ἀξιώσεων τοῦ Ῥωμαίου Ἱεράρχου, ὅστις μάλιστα κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους αἰῶνας τῆς ἀπαιδευσίας καὶ τῆς φαυλότητος ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος οὐδὲν ἐκέκτητο τὸ χριστιανικόν. Ὁ ἀποκαλῶν ἑαυτὸν δοῦλον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ἥκιστα ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἐπολιτεύετο συμφώνως τῇ κατ' ἐπίφασιν ταύτῃ μετριοφροσύνῃ.

Ἰσχυρίζονται πλεῖστοι, καὶ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅτι τὸ ἐκκλησιαστικὸν Σχίσμα Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἀφορμὴν εἶχε δογματικὰ αἴτια, ἀντιζηλίας Μοναχῶν καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἀμφισβήτησιν τῶν πρωτείων τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν θρόνον τῆς Ρώμης, οὗ τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἠρνοῦντο μὲν οἱ ἡμέτεροι, ἀλλ' ἅμα καὶ δὲν ἐνόουν νὰ ὑποκύψωσιν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ παμβασιλείαν, ὅπως καὶ συνέβαινεν ἔν τισιν ἐπικρατείαις τῆς Δύσεως, ὧν αἱ πλεῖσται ἐπίσης μετ' ἀλγεινὰς περιπετείας καὶ ἀγῶνας ἀπεσπάσθησαν αὐτοῦ ἢ ἐχειραφετήθησαν. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔμελλε νὰ πρωτοστατήσῃ ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ ἐξεγέρσει τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος κατὰ τῆς παπικῆς παμβασιλείας, κηρύττων τὸ ἴδιον αὐτοῦ πνευματικὸν δίκαιον καὶ ἅμα τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν. Καὶ εὗρεν ὑπέροχον ἐν τούτῳ ἀντιπρόσωπον τὸν πολὺν συγγραφέα τῆς Μυριοβίβλου. Ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξεγέρσεως καὶ αὐτονομίας· καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πέρας· διότι αὐτὰ τὰ πράγματα ἐπέβαλλον τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο Σχίσμα ἔφερε μὲν κατ' ἐπίφασιν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἦτο πολιτικόν, ἐθνικόν. Ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμός, συνεχίζων τὰς ἰδέας καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἀρχαίου, προπαρασκευάζων τὴν μεγάλην ἐθνικὴν νίκην τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀπεκάλυπτε διὰ τοῦ Φωτίου τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ δίκαιον, ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν κατὰ πρῶτον μορφήν, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ θέλει λάβῃ πολιτικὸν ἅμα καὶ ἐθνικὸν χαρακτῆρα.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, μεταλαμπαδεύουσα τὸ φῶς τῆς γνώσεως καὶ τῆς θρησκείας εἰς τοὺς βαρβάρους, καθίσταται ἑλληνική, λαμβάνει ἑλληνικὴν συνείδησιν, ἀγωνιζομένη ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ ὑπὲρ πάσης παρακαταθήκης τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Καὶ διέρχεται μὲν διὰ μεγάλων περιπετειῶν καὶ δοκιμασιῶν, ἀλλ' ἐγκαρτερεῖ, οὐδ' ἀπόλλυσι ἐν τῇ ψυχῇ τῶν καθηγεμόνων αὐτῆς τὸ ἀπαράμιλλον σθένος τῆς γενεᾶς τῶν περὶ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Κατὰ ζοφεράν τινα περίοδον τοῦ μεσαιωνικοῦ ἡμῶν βίου οἱ Σταυροφόροι τῆς Δύσεως καταλύουσι τὸ ἐν Βυζαντίῳ ἑλληνικὸν κράτος, καὶ σὺν αὐτῷ ὑποχωρεῖ πρὸς καιρὸν ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Ἀλλ' αὖθις τὸ ὑποδουλωθὲν γένος ἐξανίσταται καὶ ἐν τῷ κράτει καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱεραρχίᾳ.

Τοιαύτη ἐξακολουθεῖ οὖσα ἡ κατάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους καὶ τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἥτις ἐν τούτοις ἐρείδεται ἐπὶ τῶν παλαιῶν αὐτῆς *οἰκουμενικῶν* παραδόσεων, μέχρι τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ἡ μεγάλη αὐτοκρατορία, ἥτις ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς ἰδίᾳ δυναστείας ἐλάμβανεν ὁριστικῶς ἑλληνικὴν συνείδησιν καὶ χαρακτῆρα, καθίσταται διὰ τῶν μετὰ ταῦτα δυναστειῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς τῶν Παλαιολόγων ἐξ ὁλοκλήρου ἑλληνική. Κατὰ παράδοσιν μόνον ἐπισώζονται λείψανα ρωμαϊκῆς προελεύσεως τοῦ κράτους· κατ' οὐσίαν ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τῇ κυβερνήσει καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις. Ἀλλ' ἤδη

ἀρχομένου τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἡ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐπικρεμαμένη συμφορὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑλληνικοῦ γένους καθίσταται φοβερωτέρα. Ἡ βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνας ἀντέστη καὶ ἀπέκρουσε τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀπὸ βορρᾶ, ἀνατολῆς καὶ δύσεως Βαρβάρων, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων, τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σλαύων, αὐτῶν τῶν Σταυροφόρων, τῶν ἐξ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ τοσαῦτα ἐπενεγκόντων ἀνήκεστα δεινὰ εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, καταληφθεῖσα ἐκ κοπώσεως, ἤρξατο ἀποσυντιθεμένη καὶ ἐκπίπτουσα. Οἱ Τοῦρκοι, νέα συμφορά, σφετερισταὶ τοῦ ἀραβικοῦ κράτους, κατελάμβανον τὰς ὑπολειφθείσας ἐπαρχίας τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ Μικρασίᾳ, ἧς τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἐξεβίαζον εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, καὶ μετὰ ταῦτα διεπεραιοῦντο ἐπὶ τὴν Θράκην, ἧς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν μετὰ τὴν Βασιλεύουσαν, τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀνεκήρυττον προσωρινὴν πρωτεύουσαν. Τὰ ἄπληστα αὐτῶν βλέμματα ἐστρέφοντο ἤδη πρὸς τὸ ἄστυ τοῦ Κωνσταντίνου, τὸ τελευταῖον προπύργιον τοῦ ψυχορραγοῦντος Ἑλληνισμοῦ. Ἀκάθεκτος, ὡς τυφών, προήλαυνε καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ πάλαι μεγίστου κράτους ὁ κατακτητής, σπείρων τὸν ὄλεθρον καὶ τὸν τρόμον. Πάντες ἐλιποψύχησαν, ἀπὸ τοῦ μονάρχου μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Πάντες, καταληφθέντες ἐκ τρόμου καὶ σκοτοδίνης, ἐζήτουν παρὰ τοῦ πρώτου τυχόντος ἐπικουρίαν, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν προαιωνίων ἐχθρῶν, οἵτινες ὑπέσχοντο νὰ παράσχωσιν αὐτὴν ἐπὶ φοβεροῖς ἀνταλλάγμασιν, ἐπὶ ἀρνήσει τῶν πατρίων δογμάτων, ἐπὶ θρησκευτικῇ, ἀλλ' ἀναμφιβόλως σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐθνικῇ ἐξωμοσίᾳ.

Πάντες ἐλιποψύχησαν ἐπὶ τῶν ὁσημέραι ἐπισωρευομένων ἐρειπίων τοῦ ψυχορραγοῦντος ἑλληνικοῦ κράτους. Ἀλλ' ἰδοὺ ἐξεγείρεται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων ἄκαμπτος, ἀνένδοτος, ἀρνουμένη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, ν' ἀποδεχθῇ τὰ γεγονότα, ν' ἀποκαρτερήσῃ ἡ μεγάλη ἐκείνη δύναμις, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ἐνίσχυε καὶ περιέσωζε τὸ ταλαιπωρούμενον ἑλληνικὸν γένος, ὁδηγοῦσα αὐτὸ καὶ χειραγωγοῦσα πρὸς τὴν πλήρη ἑνότητα καὶ παλιγγενεσίαν. Διότι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχης ἦτο κατ' ἐξοχὴν ὁρατὸν σύμβολον τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἰσοτίμων αὐτῇ θρόνων διαμαρτύρεται ἢ δυσφορεῖ κατὰ τῶν προτάσεων τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὑποσχομένης νὰ παράσχῃ τὴν ἑαυτῆς συνδρομὴν καὶ τὴν τῶν ὁμοφρονούντων ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, ἐν ᾗ περιπτώσει ἀνεγνωρίζετο τὸ πρωτεῖον αὐτῆς, ἀπέπτυε δὲ ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τὰ δόγματα αὐτῆς καὶ τὴν αὐτοτέλειαν. Ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ προτελευταῖος τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων, οὗ ὁ ἀδελφὸς δι' ἡρωϊκωτάτου θανάτου ἔμελλε μετά τινα χρόνον, μαχόμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ τελευταίου προπυργίου τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, νὰ ρίψῃ θλιβερὰν ἀλλ' ἔκπαγλον αἴγλην ἐπ' αὐτῶν, νὰ φονευθῇ, ἀλλὰ διὰ τοῦ θανάτου του νὰ ἐμπνεύσῃ πίστιν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν, Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ἐπὶ τῇ ἀτόπῳ πεποιθήσει, ὅτι ἔσωζε τὸ γένος ἀπαρνούμενος τὸ πάτριον δόγμα,

ἐπορεύετο εἰς Φλωρεντίαν πρὸς διακανονισμὸν τῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως, δηλαδὴ πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὸν ποντίφικα τῆς Ρώμης. Ὡς εἶπον ἤδη, ἡ Πολιτεία ἐλιποψύχησεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἧς οἱ πρωτόθρονοι, καθηγεμόνα ἔχοντες τὸν ἀλησμόνητον ἐκεῖνον πρόμαχον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Μᾶρκον τὸν Εὐγενικόν, καὶ τὸν μετὰ ταῦτα πρῶτον πατριάρχην καὶ ἐθνάρχην τοῦ δουλωθέντος γένους τὸν Σχολάριον, διεμαρτυρήθησαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας κατὰ πάσης ὑποχωρήσεως εἰς τὰ κελεύσματα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἂν ἡ πολιτεία ὑπέκυπτε συνθηκολογοῦσα, ἐπιλανθανομένη τῆς ἀποστολῆς της, αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἡ Ἐκκλησία καθίστατο ἀληθῶς ἀντάξία τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ἐπισώζουσα αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἀλλαξοπιστίας.

Ποία ἄρα ὑπερφυὴς ὀπτασία παρήλαυνε πρὸ τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν σου, ἀξιάγαστε ἀρχιεπίσκοπε τῆς Ἐφέσου, καθ' ἣν ὥραν ἠρνεῖσο νὰ προσχωρήσῃς εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ; Ἀπλῆ ἦτο προκατάληψις, καλογηρικὴ φιλαυτία, ἀποτύφλωσις πρὸ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου τοῦ Κράτους ἡ ἄρνησις σοῦ καὶ τῶν ὁμοφύλων σου πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐν Ρώμῃ παμβασιλέως, ὡς πρώτου τῶν ἱεραρχῶν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὃν ἤδη ἤρξαντο ἀποκηρύττοντες οὐκ ὀλίγοι τῶν ἱεραρχῶν τῆς Δύσεως ; Ἄ, ὄχι, διαμαρτύρομαι κατὰ πάσης τοιαύτης ἰδέας καὶ ὑπονοίας, διαμαρτύρομαι ἐξ ὀνόματος τῆς ἱστορικῆς συνειδήσεως καὶ πίστεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἐφέσου, κατὰ τὰς ἀλγεινὰς ἐκείνας ἡμέρας τῆς ἐγγιζούσης καταστροφῆς καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀνεξηγήτων προαισθημάτων, ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτὸν ἡ ὀπτασία τοῦ ἐν ταῖς ἀοράτοις βουλαῖς τῆς θείας Προνοίας γεγραμμένου καὶ παρασκευαζομένου ἱστορικοῦ μέλλοντος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Νομίζω, ὅτι βλέπω αὐτὸν ἐν προφητικῇ ἐκστάσει διατελοῦντα. Ἀντιλαμβάνεται ὁ ἐμπνευσμένος προφήτης τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος, ὅλων τῶν ἀκανθωδῶν τρίβων, δι' ὧν θέλει διέλθῃ αἱμόφυρτος καὶ ταλαιπωρούμενος ὁ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ κόσμου προγεγραμμένος Ἑλληνισμός. Βλέπει τὸ μαρτύριον, τὴν θυσίαν, τὸν σταυρόν, τοὺς ἥλους, τὸ ὄξος τοῦ ἐσταυρωμένου τῆς ἱστορίας. «Θεέ μου, ἵνα τί ἐγκατέλιπες τὸ ἀτυχὲς ἔθνος εἰς τὴν συμφοράν, εἰς τὴν ἀτίμωσιν, εἰς τὸν ὀνειδισμὸν τῶν λαῶν ; Θεέ μου, θεέ μου, ποῖον φοβερὸν δρᾶμα μέλλει νὰ ἐξελιχθῇ ἐπὶ αἰῶνας ἐπὶ τῆς μοίρας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ἀπὸ τῆς βασιλευούσης αὐτοῦ μέχρι τῆς τελευταίας καλύβης ; Ἔλεον, οἶκτον εἰς τοὺς ἀπαγχονιζομένους, τοὺς καρατομουμένους, τοὺς ταλαιπωρουμένους ἀνὰ πᾶσαν ἑλληνικὴν γωνίαν ! Ἀ ! εἶνε τὸ μαρτύριον, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ θυσία τῆς Ἀναγεννήσεως...

Ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ, οἱ ἱεράρχαι, πάντες οἱ πρόκριτοι, αὐτὸ τὸ γένος, προσφέρουσι διὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν τὴν τραγικὴν ταύτην θυσίαν τῆς παλιγγενεσίας. Ἀπεκαρτέρησαν ἐκ τούτων ὀλίγοι, ἔκυψαν τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ πεπρωμένου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων, ὁ Νικαίας ἀρχιεπίσκοπος Βησσαρίων, ἀλλαξοπιστήσαντες, ὑποταχθέντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ἐπὶ τῇ

ἐλπίδι τῆς συνδρομῆς· ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ἄκαμπτος, ἀνένδοτος, ἀρνουμένη νὰ συνθηκολογήσῃ, ἐπιφωνεῖ διὰ τοῦ Σχολαρίου, διὰ τοῦ λαϊκοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ, ἐπιφωνεῖ εἰς τὸ ἐξηντλημένον ἑλληνικὸν γένος : —*ἐγκαρτέρει καὶ ἔλπιζε· ἐλεύσεται ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ βασιλεία τῶν νεκρῶν !... Τὸ μαρτύριόν σου θὰ σὲ ἀναγεννήσῃ....*

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ὑπερφυὴς ὀπτασία τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου. Ἔσωσεν ἡ ἐμμονὴ εἰς τὰ πάτρια τὸν Ἑλληνισμόν, μὴ ὑποκύψαντα, ἀλλὰ διαμαρτυρηθέντα διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ ἀντιπροσώπων. Ὅτε δ' ἐπῆλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου τῆς καταστροφῆς κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν τῆς 29ης Μαΐου 1453 καὶ ἐστερεῖτο τὸ ταλαίπωρον γένος καὶ τοῦ τελευταίου λειψάνου τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως διὰ τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ Κωνσταντίνου, εἷς τῶν πρωτοστατῶν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ὁ τοῦ Εὐγενικοῦ ἐμπεπιστευμένος, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, θείᾳ κελεύσει προεχειρίζετο εἰς *Ἐθνάρχην* τοῦ δουλωθέντος γένους. Τὰ πάντα ἀπωλέσθησαν ἐν τῇ καταστροφῇ ἐκείνῃ ἐκτὸς τῆς τιμῆς. Ἡ σκληροτράχηλος ἄρνησις τῶν περὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἐφέσου περιέσωσεν ἀναμφιβόλως ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ καταποντισμοῦ τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν τῇ ἀρρήκτῳ κιβωτῷ τῆς Ἐκκλησίας.

Κλίνωμεν, ἀδελφοί, τὸ γόνυ πρὸ τοῦ ὑπερφυοῦς μυστηρίου. Ἦτο πεπρωμένη, γεγραμμένη ἐν ταῖς ἱστορικαῖς δέλτοις τῆς Προνοίας ἡ ἐξουθένωσις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, μονονουχὶ ἡ ἐξ αὐτῶν διαγραφή. Ἂν ἐπολιτεύοντο διαφοροτρόπως, ὑποκύπτοντες καὶ συνθηκολογοῦντες πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Τούρκους οἱ ἐπίλεκτοι τοῦ γένους, θὰ ἦτο ἤδη τοῦτο ἱστορικὴ ἀνάμνησις μόνον· ἀλλ' ἀντιστάν, ἐμπιστευθὲν εἰς ἑαυτό, ἀνεγεννήθη· καὶ φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔμελλε ν' ἀναγεννηθῇ ἤδη διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ἁλώσεως στρέφονται πάντες οἱ ὀπτασιασταὶ τῆς νέας ζωῆς, οἱ ὀνειρευόμενοι ἢ παρασκευάζοντες τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος. Μετὰ ἕνα αἰῶνα ἀπὸ τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας ὁ Κερκυραῖος Ἀντώνιος ὁ Ἔπαρχος ἐκήρυττεν ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν τὴν ἑλληνικὴν ἀναγέννησιν· ἀγωνιζόμενος δ' ὑπὲρ αὐτῆς μετ' ἀπαραμίλλου αὐτοθυσίας, ἀνετίθη πᾶσαν ἐλπίδα πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, τὸν «κηδεμόνα καὶ ἀντιλήπτορα τοῦ ἑλληνικοῦ γένους», εἰς ὃ ἐδίδασκεν ὁ Κερκυραῖος σοφὸς τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν παρασκευαζομένην ἀναγέννησιν. Ἕνεκα τίνος λόγου ἐταλαιπωρήθη καὶ κατέπεσε τὸ ἑλληνικὸν γένος ; «Μή τι μετέβαλε τὸ περὶ τὴν Ἑλλάδα κλῖμα ; μὴ ὁ ἀὴρ ἐξήλλακται ; μὴ τὰ ὕδατα ; Μὴ γένοιτο· πάντα τὴν αὐτὴν κρᾶσιν, ἣν ἔλαχεν ἐξ ἀρχῆς, σώζει· οἶνον τὸν αὐτόν, ὃν καὶ πρότερον ἡ ἄμπελος ἔφερε, πίνουσιν· ὕδωρ τὸ αὐτὸ βλύζουσιν αἱ πηγαί· ἰχθύων τῶν αὐτῶν καὶ κρεῶν γεύονται πάντες· ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος πάντα μεμένηκεν· οὐχ ἵππος, οὐ βοῦς, οὐ κύων, οὐ λύκος, ἄνθρωπος μόνος ὁ τῆς Ἑλλάδος μετέβαλεν· ἄνθρωπος μόνον, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀμελήσας ἑαυτοῦ».

Τοιαύτη εἶνε ἡ διαμαρτύρησις κατὰ τῶν κακῶς κειμένων ἀντιπροσώπου τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ἀπευθυνομένου πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀνάστασιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν,

ἥτις μόνη ἵσταται ὀρθὴ καὶ ἀγέρωχος ἐπάνω τῶν ἐρειπίων. Δὲν ἐκφοβίζει αὐτὴν τὸ μαρτύριον· δὲν προσκλίνει πρὸ τῶν ἀσεβῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου. Διὰ τῶν νοερῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν προσατενίζει εἰς τὴν ὑπερφυᾶ ὀπτασίαν τοῦ Εὐγενικοῦ. Ἡ ἀγχόνη καὶ ὁ σταυρός, οὗτος ὁ κλῆρος τοῦ λειτουργοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τοῦ πατριάρχου μέχρι τοῦ τελευταίου λευΐτου. Ἀλλ' οὐδεὶς φόβος. Ἡ πίστις εἰσδύεται βαθύτερον ὁσημέραι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὀνειροπολούντων καὶ ἐργαζομένων πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀνάστασιν· καὶ πρωτοστατεῖ ἐν τούτῳ ἡ Ἐκκλησία. Δὲν ἀποκρούει βεβαίως ἐν τῇ σωστικῇ αὐτῆς ἀποστολῇ τοὺς μὴ ἑλληνιστὶ λαλοῦντας λαοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, κήδεται αὐτῶν, περισκέπει, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν διαμένει ἑλληνική, ἐργαζομένη διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς ὅπλων ὑπὲρ ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐξασκουμένης ἐπὶ τῶν κρατούντων ἐπιρροῆς διατελεῖ ἄγρυπνος φρουρὸς τῶν ταλαιπωρουμένων καὶ παντοίαις συμφοραῖς δοκιμαζομένων, ἐνισχύει εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν ἐγκαρτέρησιν. Ἀλλὰ πρώτιστα προσεπάθει, καθ' ὅσον ἦτο τοῦτο δυνατόν, ν' ἀναρριπίζῃ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ὁτὲ μὲν καταπολεμοῦν τὴν παπικὴν ῥᾳδιουργίαν, ὁτὲ δὲ διδάσκον τὸ μῖσος κατὰ τῶν κρατούντων. Ἐκτὸς ἐξαιρέσεων ἀσημάντων, πάντες οἱ λειτουργοὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἐν τῇ τουρκικῇ ἐπικρατείᾳ διαμένοντες, εἴτε ἐν τῇ ξένῃ ἀποδημοῦντες, ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Δὲν δύναμαι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην νὰ προβῶ εἰς λεπτομερῆ ἀφήγησιν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς θλιβεροὺς ἐκείνους τῆς δουλοσύνης αἰῶνας. Ἀλλ' εἰς τίνα τυγχάνει ἄγνωστον τὸ ἔργον αὐτῶν; Τίς ἀγνοεῖ τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν δεύτερον, μὴ διστάσαντα ἔν τινι ἐπιστολῇ αὐτοῦ νὰ ἀποκαλέσῃ ἐν ἔτει 1583 *φιλέλληνα* τὸν Δόγην τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως; Τίς ἀγνοεῖ τὸν ἀπαράμιλλον οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κύριλλον τὸν Λούκαριν, τὸ θῦμα ἐκεῖνο τοῦ Καθολικισμοῦ; ἢ τὸν μοναδικὸν Δοσίθεον τῶν Ἱεροσολύμων; Ὑπὸ τὴν αἰγίδα Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἱδρύετο ἐν ἔτει 1624 ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον. Ἕτερος Κύριλλος ἵδρυεν ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ Ἄθωνι Σχολεῖον, «οἷον δυστυχοῦσι τοῖς Γραικοῖς οὐδέποτε ἐφάνη», ἐν ᾧ ἔμελε πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ διδάξῃ καὶ ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος μύστης τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ ἱεράρχης, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις. Ἀλλὰ τίς τῶν Ἑλλήνων λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐξέφρασεν ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον τὰ ἰδεώδη τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ὅσον ὁ Κεφαλλὴν Ἠλίας ὁ Μηνιάτης, ὅστις καταληφθεὶς ἐκ προφητικῆς ἐμπνεύσεως, ἀπήγγειλεν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ναῷ τῆς Βενετίας τῇ 25ῃ Μαρτίου πανηγυρικὸν τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, δεόμενος αὐτῆς *ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους;*

Λεγεὼν ὅλη λειτουργῶν καὶ μυσταγωγῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐμφανίζεται κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους αἰῶνας, χρησμοδοτοῦσα τὴν προσεγγίζουσαν ὥραν τῆς ανα-

στάσεως. Καὶ δὲν περιορίζονται μόνον οὗτοι, ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος διδάσκοντες τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν, διὰ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ βιβλίου παρασκευάζοντες τὴν ἀνάστασιν τῆς ἑλληνικῆς βασιλείας *τοῦ σκλαβωμένου ἑλληνικοῦ γένους*, ὡς ἔλεγεν ὁ Μηνιάτης, *τὸ ὁποῖον ἐκατέλαβεν ἡ θεϊκὴ ὀργή»*.... Σὺν τῷ χρόνῳ ὑψοῦσι πραγματικώτερον τὴν πολεμικὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας. Καθ' ἁπάσας τὰς ἐθνικὰς ἐξεγέρσεις δὲν ἐλλείπουσιν οἱ λειτουργοὶ τοῦ κλήρου, εὐλογοῦντες καὶ ἁγιάζοντες τὴν ἱερὰν ταύτην σημαίαν. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν εἶνε ἱστορία δογματική, θεολογική, ἀλλ' ἱστορία πραγματική, ἀναρρωτική, εἰς ἓν μόνον ἀποβλέπουσα, εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα ἐξεγείρεται τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐρρωμενέστερον καὶ γενναιότερον. Καὶ ἀκούεται ἡ φοβερὰ ἐκείνη κραυγή, *μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος*, καὶ ἀφυπνίζονται αἱ σκιαὶ τῶν παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων προμάχων καὶ μαρτύρων τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, εὐλογοῦσαι καὶ ἁγιάζουσαι τὸν μέγαν ἀγῶνα. Ἡ Ἐκκλησία ἀναγράφει ἐν τῷ ἱερῷ αὐτῆς λαβάρῳ τὸ *ἐν τούτῳ Νίκα*, τὸν σταυρόν, σύμβολον τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς ζωῆς, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀθανασίας. Κλίνωμεν πρὸ τῆς ἀγχόνης τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, πρὸ τῆς θυσίας τῶν μετ' αὐτοῦ ἀθλησάντων λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν αἵματος ἐβλάστησε καὶ ἐκαρποφόρησε τὸ δένδρον τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας! Προσκυνήσωμεν τὴν σημαίαν τοῦ Γερμανοῦ, τὴν σημαίαν τῆς Ἁγίας Λαύρας! Ὑπὸ τὰς πτυχὰς αὐτῆς κατεσκήνωσεν ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα· ἡ αὔρα αὐτῆς ἐζωοποίησεν, ἡ πνοὴ αὐτῆς ἐθέρμανε τοὺς προμάχους καὶ τοὺς ἥρωας τῆς ἀναβιωσάσης ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀποστολὴ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν τριῶν ἐκείνων μεγάλων αὐτῆς ἱεραρχῶν καὶ φωστήρων, ὧν καὶ τὴν μνήμην σήμερον ἐπιτελοῦμεν, μέχρι Γρηγορίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ ἐν ἀγχόνῃ μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας καὶ Γερμανοῦ τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν. Ἀποστολὴ τραγική, περιπετειώδης, ἀλλ' ἀποτελεσματικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, σωστική, διαφυλάξασα ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου καὶ τῆς καταστροφῆς τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τῆς ἱστορίας. Ὅτι δὲν κατεποντίσθη αὔτανδρον τὸ σκάφος τὸ ἐθνικὸν ὑπὸ τοῦ ἀπειλήσαντος αὐτὸ κλύδωνος, τοῦτο ὀφείλεται πρωτίστως εἰς τὴν θεόπεμπτον κιβωτὸν τῆς ἱστορίας, τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἐν τοῖς κόλποις τῆς ὁποίας περιεσώθη ἐκ τῶν κινδύνων καὶ τῶν καταστροφῶν τὸ ἑλληνικὸν γένος.

Πρωτίστως ἔχετε τοῦτο ὑπ' ὄψει, ὑμεῖς οἱ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τρόφιμοι θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παιδεύσεως, οἱ μέλλοντες λευῖται καὶ μυστα-

γωγοὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ προπαρασκευαζόμενοι διὰ τὸν πολύαθλον τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἀγῶνα. Πρὸς ὑμᾶς ἀπευθύνω τὸν λόγον κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμὴν καὶ ἀπευθύνω αὐτὸν ἀδιστάκτως πεποιθώς, ὅτι ἡ δρᾶσις ὑμῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἔσται ἀξία τῶν προσδοκιῶν τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἧς θέλετε ταχθῆ λειτουργοὶ καὶ διάκονοι. Δεινὸς καὶ ἀκανθώδης ἴσως ἔσται ὁ κλῆρος, ὅστις προπαρασκευάζεται εἰς ὑμᾶς· ἄγει πρὸς τὸ μαρτύριον, πρὸς τοὺς ἀλγεινοὺς ἀγῶνας, πρὸς τὰς θυσίας, ἀλλὰ τούτου ἕνεκα ἔσται καὶ ἔνδοξος. Ἀφοσιωθῆτε μετὰ ἱεροῦ ζήλου πρὸς τὴν μεγάλην ἀποστολήν, πρὸς τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπεκλήθη ὑμῖν, ἔχοντες πάντοτε ἐν τῷ νῷ, ὅτι ὁ στέφανος διαδέχεται τὸ μαρτύριον καὶ ἡ τιμὴ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν θυσίαν.

Τοιοῦτον εἶνε τὸ παρεχόμενον ὑμῖν δίδαγμα ὑπὸ τῶν προηγηθέντων ἐν τῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ βίου, ἐν τῇ εἰς τὰ πάτρια ἀφοσιώσει, τῶν μυσταγωγῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες ἐγένοντο ἐπίσης καὶ ἐθνικοὶ μυσταγωγοὶ καὶ σωτῆρες. Ὠνομάζοντο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ Ἀθανάσιος καὶ Βασίλειος, Γρηγόριος καὶ Χρυσόστομος, Φώτιος καὶ Μάρκος, Γεννάδιος καὶ Γρηγόριος. Ἰδοὺ προσωπικότητες εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν μυσταγωγῶν, οὓς καθῆκον ἔχετε νὰ καταστήσητε διδασκάλους ὑμῶν καὶ πρότυπα μιμήσεως. Αἱ ἐντολαὶ καὶ αἱ καθοδηγήσεις ὑμῶν ὁ βίος αὐτῶν καὶ τὰ παραδείγματα. Μὴ φοβηθῆτε, μὴ ἀποστῆτε, μὴ ἀποστατήσητε ἐν τῇ ἀνάγκῃ καὶ ἐναντίον ἀπειλῆς τοῦ καθήκοντος, τοῦ ὁποίου ἐτάχθητε ἐπίλεκτοι φρουροὶ καὶ στρατιῶται.

Πολλοὶ καὶ παντοῖοι ἐχθροὶ πολιορκοῦσι καὶ σήμερον τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκροπόλεις, ὡς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐπέδειξα ὑμῖν διδασκάλους καὶ ὑποδείγματα. Κινδυνεύει ἡ Ἀντιόχεια τοῦ Χρυσοστόμου, τὰ Ἱεροσόλυμα τοῦ Δοσιθέου, ἡ Ἀλεξάνδρεια τοῦ Ἀθανασίου, ἡ Κωνσταντινούπολις τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Γρηγορίου· κινδυνεύει τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἡ ἱερὰ αὕτη ἀκρόπολις τῆς Μακεδονίας, καὶ μετ' αὐτῶν κινδυνεύει τὸ γένος.

Ποῦ θὰ εὑρεθῶσιν οἱ φρουροὶ καὶ οἱ στρατιῶται τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος;

Λάβετε τὸν σταυρὸν ἐξηγιασθέντα διὰ τοῦ αἵματος. Ἔστω οὗτος τὸ σύμβολον τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας. Περιφέρετε αὐτόν, νεαροὶ λευῖται, πανταχοῦ, ὅπου ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ πατρὶς σᾶς καλοῦσι· μὴ διστάσητε πρὸ τῶν κινδύνων, πρὸ τοῦ μαρτυρίου, πρὸ τῆς θυσίας. Ἡ ἐλπὶς καὶ δόξα θὰ τιμηθῇ, θὰ καταχωρηθῇ ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀναγεννήσει τοῦ ἑλληνικοῦ γένους διὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἠθικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ πρωτοστατούσης τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις τούτου ἕνεκα καὶ καταπολεμεῖται ὑπ' ἀμειλίκτων ἐχθρῶν. Τὸ ἔθνος ἐμπιστεύεται εἰς ὑμᾶς τὴν ἱερὰν ταύτην παρακαταθήκην, νεαροὶ λευῖται τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Λάβετε μεθ' ὑμῶν τὰ ὅπλα τῆς πίστεως, τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἱερὰν ἰδέαν.

Ἡ πίστις θέλει ἐνισχύσει ὑμᾶς, ἀλλὰ μεθ' ὑμῶν καὶ τὸ ἑλληνικὸν γένος, τὸν ἀγῶνα τοῦ ὁποίου εἶσθε κεκλημένοι νὰ ἀναλάβητε καὶ νὰ διεξαγάγητε, καθιστάμενοι ἐκ τῶν κορυφαίων αὐτοῦ μυσταγωγῶν καὶ ποιμένων.

Ο ΚΟΜΗΣ ΙΓΝΑΤΙΕΦ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Ὁ Κόμης Ἰγνάτιεφ, τέως πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πληρεξούσιος εἰς τὴν διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων πρὸς τοὺς τούρκους κατὰ τὴν σύναψιν εἰρήνης ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ, ἐκοινοποίησε τὴν 10ην Ἰανουαρίου ἐν τῇ Σλαυϊκῇ ἑταιρείᾳ τὰς πλήρεις βαθείας ἱστορικῆς σημασίας ἀναμνήσεις αὐτοῦ περὶ τοῦ Ῥωσσο-Τουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877-78.

«Ὁ πόλεμος ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Σλαύων ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ— εἶπεν ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ — ἦτο ἀληθὴς Σταυροφορία, ὡς δικαίως ἀπεκάλεσε τοῦτον ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Ῥωσσία (;) Ἡ λῆξις τοῦ πολέμου τούτου, ἡ σύναψις τῆς εἰρήνης, δωρησάσης τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Σλαύους, ἔσχον (1) πανηγυρικὸν καὶ χαρμόσυνον ἀντίκτυπον διὰ πᾶσαν τὴν Ῥωσσίαν, δι᾽ ἐμὲ ὅμως ἡ ἡμέρα τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ—11 Φεβρουαρίου 1878—εἶνε ἡμέρα πένθους.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πάντες οἱ μακροὶ καὶ ἐνδελεχεῖς κόποι μου, ἀποβλέποντες εἰς τελείαν ἀπελευθέρωσιν τῶν Σλαύων, εἰς ἵδρυσιν ἀνεξαρτήτων καὶ ἰσχυρῶν σλαυικῶν Κρατῶν, πρᾶγμα ὄχι μόνον δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἐκτελεσθὲν σχεδόν, κατεστράφησαν. (2)

Ἤδη ἐγὼ τυγχάνω ζωντανὸν ἀρχεῖον, ἀλλὰ μετ᾽ οὐ πολὺ τὸ ἀρχεῖον τοῦτο δὲν θὰ εἶνε μεταξὺ τῶν ζώντων. Ἀπεφάσισα νὰ κοινοποιήσω τὰς ἀναμνήσεις μου, τοῦτο μὲν διὰ νὰ διασκεδάζω τὰς κατ᾽ ἐμοῦ ἐπιρριπτομένας ἀδίκους μομφὰς διὰ τὰς συνεπείας τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς Βερολινείου, τοῦτο δέ, διότι θεωρῶ ἀσυγχώρητον κατὰ τὴν ἡλικίαν μου ταύτην νὰ κρύπτω ἐκεῖνο, ὅπερ γινώσκω περὶ τοῦ πολέμου τοῦ 1877 78 καὶ ὅπερ μετὰ τοῦ θανάτου μου θὰ μένῃ αἰωνίως πλέον κεκαλυμμένον, Ἐκόμισα μετ᾽ ἐμαυτοῦ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τηλεγραφήματα, ἅτινα ἐφυλάσσοντο παρ᾽ ἐμοί, ὅπως καταστῇ δυνατὸν ἀριδήλως νὰ πεισθῆτε περὶ τῆς ἀμεροληπτου τῶν γεγονότων ἐκθέσεως. (3)

1) Λέγε Βουλγάρους, διότι τοὺς ἀληθεῖς Σλαύους—Σέρβους, παρέδωκεν ἡ Ῥωσσία τοῦτο μὲν τῇ Αὐστρίᾳ, τοῦτο δὲ τῇ Βουλγαρίᾳ.

2) Ἡ συνθήκη τοῦ ἁγίου Στεφάνου πείθει ἡμᾶς περὶ τοῦ ἐναντίου, διότι ἡ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη ἀφέθησαν εἰς τὴν Τουρκίαν.

3) Ἐὰν ἡ συνθήκη τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος, Σερβίας, Ῥωμουνίας δὲν θὰ παρεπονοῦντο πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐν Βερολίνῳ κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἀλλὰ θὰ ἦσαν ὑπὲρ αὐτῆς· τότε δὲ καὶ ἡ Εὐρώπη δὲν θὰ κατέστρεφε τὸ δημιούργημα τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ.

Ἤδη κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδιάσκεψιν τοῦ 1876, κατέχων τότε τὴν θέσιν Ρώσσου πρεσβευτοῦ παρὰ τῇ Πύλῃ, οὐχὶ ἅπαξ ἔλαβον εὐκαιρίαν νὰ δηλώσω πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους διπλωμάτας, ὅτι καὶ ἡ Ρωσσία οὐδὲν ἐπιθυμεῖ δι' ἑαυτήν, οὐδεμίαν ἐδαφικὴν κτῆσιν, ἀλλ' ὅτι αὕτη θὰ φροντίσῃ μόνον περὶ τῆς εὐημερίας τῶν Σλαύων. (1) Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀπήτησα τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ὁλοκλήρου καὶ οὐχὶ τοῦ βορείου μόνον αὐτῆς τμήματος, ὡς ἡ Πύλη προέτεινεν. (2)

Εἰς τὴν τοιαύτην λύσιν ὑπεστήριζε τὴν Πύλην κατ' ἀρχὰς ὁ Λόρδος Σώλσβαρη, ὢν τότε πληρεξούσιος τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ Συνδιασκέψει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ταχέως ὅμως κατώρθωσα νὰ πείσω αὐτὸν περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἐμῶν ἀπαιτήσεων.

Ὁπότε δὲ ἤρξαντο αἱ πολεμικαὶ ἐνέργειαι, ἐγώ, γνωρίζων τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἀνατολῇ, ἤμην πεπεισμένος, ὅτι αἱ κυριώτεραι πολεμικαὶ ἡμῶν ἐγχειρήσεις ὀφείλουσι νὰ λάβωσι χώραν οὐχὶ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ Ἀσιατικῇ, ὅτι ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἐνεργήσωμεν ἀνενδότως, δραστηρίως καὶ ταχέως ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει νὰ ἀρχίσωμεν διαπραγματεύσεις οὐχὶ ἐνωρίτερον τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν ἀφίξεώς μας. Δυστυχῶς αἱ προτάσεις μου δὲν κατωρθώθη νὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ ἡμεῖς πρὸ παντὸς παρέσχομεν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ προετοιμασθῶσι διὰ τὸν πόλεμον ἐν διαρκείᾳ ἀρκούντως παρατεταμένου χρόνου.

Ὡς γνωστόν, τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1877 συνήφθη προσωρινὴ ἀνακωχὴ ἐν Ποραδήμῳ (;), ἐγὼ δὲ ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπέλθω ἐπί τινα χρόνον εἰς τὴν ἐν Κιέβῳ ἔπαυλίν μου· ἀλλὰ περὶ τὴν 10 Ἰανουαρίου προσεκλήθην εἰς Πετρούπολιν καὶ τὴν 12ην Ἰανουαρίου ἐγενόμην δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. ἐν τῷ χειμερινῷ ἀνακτόρῳ. Κατὰ τὴν ἀκρόασιν ταύτην παρέστησαν ὁ καγκελάριος πρίγκηψ Γορτσακὼφ καὶ ὁ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργὸς Μιλιούτιν.

— Λοιπόν, ὅλα γίνονται κατὰ τὰς ἰδέας σου! Ὁ Θεὸς βλέπει ὅτι ἐγὼ δὲν ἐπεθύμουν τοιοῦτον πόλεμον. Οἱ Τοῦρκοι ἐκκενοῦσι τὴν Ἀδριανούπολιν. Τί νὰ πράξωμεν τώρα;

— Νὰ βαδίσωμεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς μέχρι τῶν ὑψωμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπήντησα ἐγὼ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα.

Σὺ πρέπει νὰ μεταβῇς εἰς τὸ ἀρχηγεῖον, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ. — Ἐκπληρῶν τὴν ὑψηλὴν διαταγήν, ἀνεχώρησα ἐκ Πετρουπόλεως τὴν 14ην Ἰανουαρίου, τέλεον πεπεισμένος, ὅτι θὰ προφθάσω τὰ στρατεύματα ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει. Ὁ αὐτοκράτωρ μὲ διέταξε νὰ διέλθω διὰ τοῦ Μπρεστοβάτς, νὰ ἀνακηρύξω τὴν ἕνω-

1) Οὐχὶ τῶν Σλαύων, ἀλλ' ἐξαιρετικῶς τῶν Βουλγάρων. — 2) Ἡ Βουλγαρία μέχρι τοῦ 1878 ἦτο γνωστὴ μέχρι τοῦ Αἵμου· πέραν αὐτοῦ ἦτο ἡ Θράκη· ἡ δὲ Μακεδονία οὐδέποτε ἦτο Βουλγαρία καὶ οὐδέποτε ὠνομάσθη οὕτω.

σιν τῆς Βεσσαραβίας μετὰ τῆς Ρωσσίας μετὰ τὸν πόλεμον, πρὸς δὲ νὰ κοινοποιήσω πρὸς τὸν Διάδοχον Ἀλέξανδρον τὴν ληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπόφασιν τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν.

Ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν 25ην Ἰανουαρίου, ἔμαθον τὰς λεπτομερείας τῆς ἐν Πορραδήμῳ ἀνακωχῆς. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὰ ἡμέτερα στρατεύματα, διαβάντα τὸν Αἶμον, ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τῆς πόλεως Καζανλίκ. Τότε ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἐδήλωσέ μοι, ὅτι ἅμα τὰ στρατεύματα ἡμῶν καταλάβωσι τὴν Καλλίπολιν, ὁ ἀγγλικὸς στόλος θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ στενά. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ μὴ καταληφθῇ ἡ Καλλίπολις. Καίτοι δὲ ἐδόθη ὑπόσχεσις ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, τὴν 4ην Φεβρουαρίου ἔλαβον εἴδησιν, ὅτι ὁ ἀγγλικὸς στόλος πλησιάζει πρὸς τὰ στενά. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπῆλθεν ἀλλαγὴ ὑπουργείου, τὸ δὲ νέον ὑπουργεῖον δὲν ἐθεώρει ἑαυτὸ ὑποχρεωμένον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ παλαιοῦ ὑπουργείου.

Ἐν τούτοις, ὁ λίαν σπουδαῖος διὰ τὰς διαπραγματεύσεις χρόνος ὁλονὲν παρήρχετο· ἡ σύναψις τῆς εἰρήνης ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς αὐστριακῆς καὶ ἀγγλικῆς διπλωματίας, παρετείνετο ἐπ' ἀόριστον, ὅ περ ἐξησθένει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου, στοιχίσαντος εἰς ἡμᾶς τοσαύτας θυσίας.

Τὴν 11ην Φεβρουαρίου ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τοῦ στρατοῦ Μέγας Δοὺξ Νικόλαος Νικολάεβιτς, ἐν συνοδείᾳ οὐχὶ μεγάλου ἀποσπάσματος καὶ σωματοφυλακῆς, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ὅμηρον τὸν Μέγαν Βεζύρην Σαβφὲτ-Πασσᾶν, ἐλθόντα εἰς τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον ἕνεκα διαπραγματεύσεων, μετέβη εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, σκοπῶν νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν εἰς ταχείας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις.

Ἀργὰ τὴν ἑσπέραν διηρχόμεθα διὰ μέσου τοῦ πλήθους τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. Ἡ φαντασμαγορικὴ αὕτη πομπὴ τοῦ μικροῦ ἀποσπάσματος διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων ἔληξεν ἐντελῶς ἐπιτυχῶς, ἐπειδὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, μεθ' ὅλον τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἀνεγνώρισαν ἑαυτὰ ἡττημένα καὶ ἐξηντλημένα.

Τὴν 11ην ὥραν τῆς νυκτὸς τὸ ἡμέτερον ἀπόσπασμα ἦτο ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ. Ὁ Μέγας Δοὺξ ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ τούρκου ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, προσηγόρευσε δ' αὐτὸν ἐξ ὀνόματος τοῦ Σουλτάνου εἷς τῶν ἀρχιυπασπιστῶν. Τὴν 12ην Φεβρουαρίου ἤρξαντο αἱ διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης ἐν Ἁγ. Στεφάνῳ.

Οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι λίαν ταχέως συνεφώνησαν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ἡμῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὴν Βουλγαρίαν. Δυσχερέστερον ἀπέβη ἡμῖν νὰ συνομολογήσωμεν μετ' αὐτῶν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Σερβίαν, τὴν ὁποίαν οὗτοι εἰλικρινῶς ἐθεώρουν τὴν κυρίως ἔνοχον τοῦ ἀτυχοῦς διὰ τοὺς Τούρκους πολέμου.

Ἡ 15 Φεβρουαρίου ἦτο τὸ Ζενὶθ τῶν διαπραγμματεύσεων. Κατὰ τὴν ἡμέραν

ταύτην ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῶν πληρεξουσίων ὅλως ἀπροσδοκήτως ἐνεφανίσθη ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος Μεμὲτ-Ἀλῆς καὶ ἤρχισε νὰ ἀνθίσταται κατὰ τῶν παραγράφων ἐκείνων τῆς εἰρηνικῆς Συνθήκης, αἵτινες ὁριστικῶς πλέον ἐγένοντο παραδεκταί. Γνωρίζων, ὅτι ὁ Μεμέτ-Ἀλῆς οὐδεμίαν εἶχε πληρεξουσιότητα, ἐξωργίσθην καὶ ἀπήτησα τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ, δηλώσας, φεύγων ἐκ τῆς συνεδρίας, ὅτι ἐν περιπτώσει μὴ ἐκτελέσεως τῆς ἀπαιτήσεώς μου, τὸν Τοῦρκον ἀρχιστράτηγον θὰ ἀπαντήσῃ διὰ τῶν τηλεβόλων ὁ Ρῶσσος ἀρχιστράτηγος.

Τὴν 11ην τῆς νυκτὸς μετέβην εἰς τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ Μεγάλου Δουκὸς καὶ μαθὼν ὅτι οὗτος κοιμᾶται, ἐζήτησα νὰ τὸν ἀφυπνίσωσι καὶ ἐδήλωσα εἰς αὐτόν, ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Τούρκων πληρεξουσίων διεκόπησαν ὑπ' ἐμοῦ.

— Πῶς διεκόπησαν; ἠπόρησεν ὁ Μέγας Δούξ.

— Δότε μοι μίαν ταξιαρχίαν καὶ αὔριον εἰσέρχομαι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναρτῶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Πιστεύω, ὅτι ὁ Σκόμπελεφ δὲν θὰ μὲ ἐγκαταλίπῃ.

Τότε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ στρατοῦ, στρατηγὸς Νεποκοϊτσίτσκυ ἤρχισε νὰ ἀνθίσταται κατὰ τοῦ σχεδίου μου καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι αἱ ζωοτροφίαι δὲν θὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα κλπ. Ταὐτοχρόνως δὲ παρουσιάσθησαν εἰς τὸ ἀρχηγεῖον καὶ οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι, ἐξαιτούμενοι συγγνώμην. Ὁ Μεμὲτ-Ἀλῆς ἀπεμακρύνθη, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις ἐξηκολούθησαν.

Τὴν 17ην Φεβρουαρίου ὁριστικῶς πλέον ἐξεπονήθησαν πάντες οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης, ὅτε αἴφνης ἐλήφθη τηλεγράφημα τοῦ καγκελλαρίου Πρίγκιπος Γορτσακώφ, ὅπερ διελάμβανεν, ὅπως ἐν ἅπασι τοῖς ἄρθροις τῆς συνθήκης τεθῇ ἡ λέξις: «προκαταρτικόν». Καθ' ἅπασαν τὴν νύκτα ἐδέησε ν' ἀντιγραφῇ ἡ συνθήκη. Εἰς πανηγυρισμὸν καὶ ἑορτασμὸν τῆς συγκροτήσεως τῆς εἰρήνης παρετάχθησαν τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα ἀπὸ πρωΐας τῆς 19ης Φεβρουαρίου καὶ ἔμειναν ἐπὶ ποδὸς μέχρι τῆς 6ης ὥρας τῆς ἑσπέρας, ὁπότε ὑπεγράφη ἡ Συνθήκη.

Τὴν 24ην Φεβρουαρίου ἀπήτησα παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν ἐπικύρωσιν (ratification) τῆς Συνθήκης καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐκτάκτου τουρκικῆς Πρεσβείας εἰς Πετρούπολιν· ὁ Σουλτάνος ἀπέστειλε τὴν πρεσβείαν ταύτην, ἔχουσαν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν Ρεοὺφ-Πασσᾶν.

Ἐν ἀκροάσει εἰς Πετρούπολιν ὁ Ρεοὺφ-Πασσᾶς, κατ' ἔθος ἀνατολικόν, κατέθηκε τὴν Συνθήκην πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'. καὶ εἶπεν: ἡ Τουρκία πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος.

Ἐγὼ τότε συνεβούλευσα νὰ μὴ ἐπικυρωθῇ ἡ Συνθήκη αὕτη, ὡς μὴ συμφέρουσα εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὰς πολεμικὰς ἐνεργείας, νὰ πορευθῶμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἠρώτησαν τὴν γνώμην τοῦ Φ. Μάρτενς, ὅστις εἶπεν, ὅτι ἀφοῦ ἅπαξ τὸ ἓν μέρος ἐπεκύρωσε τὴν εἰρήνην, τὸ ἕτερον μέρος δὲν δικαιοῦται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐπικύρωσιν

αὐτῆς. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀρχηγὸς τοῦ ἐνεργοῦντος στρατοῦ διωρίσθη ὁ Τοτλέμπεν, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ διέταξέ με νὰ πορευθῶ μετ' αὐτοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν. Τότε ἐγὼ προὔτεινα ἕτερον σχέδιον ἐκμηδενίσεως τῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Συνθήκης. Ἡ Σοῦμλα καὶ ἡ Βάρνα, κατὰ τὴν Συνθήκην, ὡς μεθοριακὰ φρούρια, πρέπει νὰ ἐκκενωθῶσιν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, ἐν τούτοις τὸ ἄρθρον τοῦτο δὲν ἐξεπληρώθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ὡσαύτως δὲ δὲν ἐξεπληρώθη καὶ ἡ ἀπαίτησις περὶ καταλήψεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, τοῦ εὑρισκομένου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σκόμπελεφ. Τὸ σχέδιόν μου ἦτο τοιοῦτον: νὰ μεταβῶ παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ δηλώσω, ὅτι, ἐὰν ἐντὸς δύο ὡρῶν τὰ ὑποδεικνυόμενα ἄνω ἄρθρα δὲν ἐκτελεσθῶσιν, ἐγὼ σχίζω τὴν Συνθήκην, τότε δὲ ὁ Τοτλέμπεν ἔχει πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Ὁ Αὐτοκράτωρ ὅμως δὲν ἐπεδοκίμασε τὸ σχέδιόν μου, «C'est politique d'aventure»! εἶπεν ἐκεῖνος, δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω!

Ὡς γνωστόν, ἐν τῷ Βερολινείῳ Συνεδρίῳ σχεδὸν πάντα τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐξεμηδενίσθησαν· χαρακτηριστικόν, ὅτι κατὰ τὴν Συνθήκην τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 900 ἑκατομμύρια, ποσὸν ὑπερβαῖνον κατὰ 500 ἑκατομμύρια τὰς δαπάνας ἡμῶν μέχρι τῆς Συνθήκης τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Ἓξ μηνῶν ἀπραξία πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων ἐστοίχισεν ἡμῖν ὑπὲρ τὸ δισεκατομμύριον ρουβλίων, ἐν τούτοις, κατ' ἀπόφασιν τοῦ βερολινείου Συνεδρίου, ἐλάβομεν παρὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἀποζημίωσιν 300 μόνων ἑκατομμυρίων ρουβλίων.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1879, τὴν ἡμέραν τῆς δολοφονίας τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας, στρατηγοῦ Μεζεντσέφ, ἐγενόμην δεκτὸς παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Β' μετὰ δακρυβρέκτων ὀφθαλμῶν εἶπε: «Τί μὲ ἔκαμαν ἐν Βερολίνῳ; Ἆράγε τίποτε δὲν ὑπελείφθη ἐκ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου;»

Τότε, κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος, συνέταξα ἰδιαιτέραν ἔκθεσιν, ἐν ᾗ ὑπεδεικνύοντο πᾶσαι αἱ λυπηραὶ μεταβολαί, ἃς ὑπέστησαν τὰ ἄρθρα τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν τῷ βερολινείῳ Συνεδρίῳ, μεταβολαί, ἐκτελεσθεῖσαι ὑφ' ἡμῶν, ἀπειληθέντων ὑπὸ ἀναποφεύκτου μετὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου, συμφώνως πρὸς τὰς ἐκθέσεις τοῦ ἡμετέρου πληρεξουσίου ἐν τῷ Συνεδρίῳ, κόμητος Σουβάλωφ.»

Βαθέως συγκεκινημένος ὑπὸ τῶν ἀναμνήσεων μεγάλων ἡμερῶν, ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ ἐτελείωσε τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ περὶ τοῦ πῶς ὑπεδέξαντο αὐτὸν οἱ Βούλγαροι κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Σίπκας. Ὁ κόμης εἶνε ἀκραδάντως πεπεισμένος, ὅτι αὐτὸς ἐδημιούργησεν ἰδανικὸν διὰ τὸν Βουλγαρικὸν λαόν, τὸ δὲ ἰδανικὸν τοῦτο θᾶττον ἢ βράδιον θὰ πραγματοποιηθῇ.

Ν. Δουρνοβῶ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

1792 + 9 Ἰανουαρίου 1828 — 9 Ἰανουαρίου 1903

Πρό τινων ἑβδομάδων ἠνοίγετο ἐν Βιέννῃ, παρουσίᾳ τοῦ αὐτόθι πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος καὶ στενοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου, εἷς λησμονημένος τάφος καὶ ἀνεκομίζοντο τὰ ἐπὶ τρία τέταρτα ὅλα αἰῶνος κεκλεισμένα ὀστᾶ μιᾶς τῶν εὐγενεστέρων ἀρχοντικῶν φυσιογνωμιῶν τοῦ ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τουρκοκρατουμένου Γένους κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος αἰῶνος, ἑνὸς τῶν μεγαλειτέρων καὶ οὐσιωδεστέρων πρωτουργῶν τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, τοῦ θέντος τὰ πάντα: ἀξιώματα, πλοῦτον καὶ ζωὴν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τὰ ἱερὰ ὀστᾶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου!

Ὑπάρχουσι τάφοι καὶ ὑπάρχουσιν ὀστᾶ, ἅτινα ὁμιλοῦσι καὶ διδάσκουσι τοὺς ἐπιγιγνομένους καλλίτερον καὶ εὐγλωττότερον καὶ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Σωκράτους. Ἐκ τῶν τοιούτων τάφων καὶ τῶν τοιούτων ὀστῶν εἶνε καὶ ὁ τάφος καὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἅτινα διδάσκουσιν ἡμᾶς τὴς ἱερὰν ἐκείνην διδασκαλίαν, ἥτις ἔπρεπε νὰ εἶνε ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν διδασκαλία.

Ἡ φιλοπατρία ὑπῆρξεν ὁ μεγαλείτερος καὶ ὁ τιμιώτερος κλῆρος τῆς ὑψηλαντικῆς οἰκογενείας. Οἰκογένεια γνησίως ἑλληνική, ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν μετὰ τῆς οἰκογενείας Μουρούζη, μνημονεύεται ἀπὸ τοῦ 1204, ὅτε φεύγουσα τὴν πρώτην ὑποδούλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τοὺς Φράγκους, τὴν οὐκ ὀλίγον προπαρασκευάσασαν τὴν δευτέραν εἰς τοὺς Τούρκους ὑποδούλωσιν τοῦ 1453, κατέφυγεν εἰς Τραπεζοῦντα. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη, ἡ καὶ μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν συγγενεύσασα δι' ἐπιγαμίας, ἦτο προωρισμένη νὰ διακριθῇ κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα ὀκτὼ ὅλων αἰώνων, ν' ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα, νὰ μεγαλουργήσῃ, νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ νὰ δράσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἦτο ἀληθῶς προωρισμένη ἡ οἰκογένεια αὕτη πρὸς ταῦτα πάντα, τὸν δὲ προορισμόν της ἐδημιούργησαν παρ' αὐτῇ αἱ οἰκογενειακαὶ παραδόσεις, αἵτινες παρίστανον, ὡς ἱερὸν καθῆκον, ὡς ἀναπόδραστον ὑποχρέωσιν, μονονουχὶ ὡς θρησκείαν, τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν.

Ἐπὶ διακόσια τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Τραπεζοῦντος ἡ ὑψηλαντικὴ οἰκογένεια διέμεινεν εἰς ἰδιόκτητον χωρίον, παρὰ τὴν πόλιν ταύτην, μακρὰν μὲν τῆς πολιτικῆς τύρβης, ἴσως δὲ καὶ οὐχὶ ἄνευ κέρδους διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Τῷ 1655 ἐπιφαίνεται πρῶτος ὁ Ἀντίοχος Ὑψηλάντης, ἐπανακάμψας εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἷα ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ περιώνυμος Ξηροκρήνη τοῦ Βοσπόρου. Ἀπόγονος τούτου, ὁ πρῶτος Ὑψηλάντης, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς τὴν μεγάλην

διερμηνείαν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, εἰκοστὸς τρίτος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μεγάλων Διερμηνέων, εἶδους ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μνημονεύεται ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὁ θεμελιωτὴς τῆς νεωτέρας δόξης τῆς οἰκογενείας ταύτης, ὁ ἀναγορευθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδοβλαχίας τῷ 1774, καὶ κατὰ τὸ 1807 ἀποκεφαλισθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Υἱὸς τούτου ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης, ὁ κατὰ τὸ 1796 μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης διορισθείς, ἀνὴρ μεγαλουργὸς καὶ πεπαιδευμένος, ὅστις διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ λησμονήσῃ ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἀξιώματι τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντά του, ἐφωράθη συνεννοούμενος μετὰ τῆς Ρωσσίας πρὸς ἐξέγερσιν τῶν ἐν Τουρκίᾳ χριστιανικῶν φυλῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθη ἀ καταφύγῃ εἰς τὸ ρωσσικὸν ἔδαφος. Τούτου τέλος υἱός, καὶ δὴ πρωτότοκος, ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ τὸ ὑψηλὸν θῦμα τοῦ Μέττερνιχ, οὗ τινος ἀνεκομίζοντο τὰ ὀστᾶ μετὰ ταφὴν ἑβδομήκοντα πέντε ὅλων ἐτῶν ἐν τῷ ἐν Βιέννῃ νεκροταφείῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ὑπῆρξεν ὁ τελειότερος τύπος τοῦ φιλοπάτριδος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐνάμιλλος τῆς φιλοπατρίας του ἦτο καὶ ἡ ἀτομική του ἀνδρεία. Ἐκπαιδευθείς, δαπάναις τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου εἶχε καταφύγῃ ὁ πατήρ του μετὰ τῶν πέντε υἱῶν του καὶ τῶν λοιπῶν τῆς οἰκογενείας του μελῶν, καὶ ἀναλαβὼν παρ' αὐτῷ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν προσφερομένην αὐτῷ ρωσσικὴν ὑπηκότητα, κηρύξας ἑαυτὸν ὑπήκοον Ἕλληνα εἴκοσιν ὅλα ἔτη πρὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπώλεσε τὴν δεξιάν του χεῖρα, γενναιότατα πολεμήσας καὶ προκινδυνεύσας κατὰ τὴν ἐν Λειψίᾳ μάχην. Καίτοι ξένον ὑπηρετῶν μονάρχην, καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου προαχθεὶς ἐν τῇ νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ τῶν εἴκοσι πέντε ἐτῶν, ἕνα εἶχε σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ του: τὴν διὰ παντὸς μέσου καὶ παντὸς τρόπου ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς Πατρίδος, εἰς τὸν βωμὸν τῆς ὁποίας ἦτο ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα, καὶ ὅταν ὁ παρ' ᾧ τόσον γενναίως καὶ τόσον ἐμφρόνως ὑπηρέτει αὐτοκράτωρ τῷ προέτεινε νὰ νυμφευθῇ ρωσσίδα ἐξ ὑψηλοῦ γένους καὶ πλουσιωτάτην, ἀπήντησεν αὐτῷ:

— Μεγαλειότατε, εἶμαι μεμνηστευμένος μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐτὴν θέλω νυμφευθῇ.

Κατὰ τὰ μέσα τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος δύο ἄνδρες ἐξεῖχον ἐν τῇ ρωσσικῇ αὐλῇ: Ὁ Καποδίστριας ἐν τῇ πολιτικῇ, ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐν τῷ στρατῷ, τὰ δὲ ὀνόματα ἀμφοτέρων τούτων ἠλέκτριζον σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τοὺς πρωτουργοὺς τῆς κατὰ τὸ 1814 ἱδρυθείσης Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἥτις εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της συμπεριέλαβεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὸ ἄνθος τοῦ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον δουλεύοντος Ἑλληνισμοῦ, ὅτε δὲ εἷς τῶν πρωτουργῶν τῆς Ἑταιρείας ταύτης,

τῆς χαλκευσάσης τὴν σφύραν, ἥτις ἔμελλε νὰ συντρίψῃ τὰ δεσμὰ τμήματός τινος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Πάτμιος Ἐμμουὴλ Ξάνθος μετέβη εἰς Πετρούπολιν καὶ προσέφερε τὴν ὑπάτην ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας πρὸς τὸν Καγγελάριον τῆς Ρωσσίας Ἰωάννην Καποδίστριαν, τὸν δικαίως, ὡς νουνεχέστερον πάντων τῶν τότε Ἑλλήνων θεωρούμενον, ὁ Καποδίστριας, αἰσθανόμενος, ὅτι ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία εἶχεν ἀνάγκην περισσοτέραν ἑνὸς ἱκανοῦ στρατιωτικοῦ ἀπὸ ἕνα ἱκανὸν διπλωμάτην, ὡς μέλλουσα στρατιωτικῶς νὰ δράσῃ τὸ περισσότερον, ἀρνηθεὶς ὁ ἴδιος ν' ἀποδεχθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπαναστατικοῦ τούτου σωματείου, παρέπεμψε τὸν ἀπόστολον αὐτῆς πρὸς τὸν ἰδιαίτερον ὑπασπιστὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Ὑποστράτηγον Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Δὲν ἐχρειάσθησαν ἢ ὀλίγα τῆς ὥρας λεπτά, ὅπως αἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ξάνθου καὶ Ὑψηλάντου καταλήξωσιν εἰς αἴσιον πέρας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀνελάμβανε τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, εἰσερχομένης οὕτω εἰς νέον στάδιον δράσεως καὶ ἐνεργείας.

Ἡ ἀνάληψις τῆς ἀρχηγίας τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, γόνου ἀρχαιοτάτης ἑλληνικῆς οἰκογενείας καὶ ὑπασπιστοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, εὐηρέστησε πάντας τοὺς μεμυημένους εἰς αὐτήν, καὶ καθ' ὅλον τὸ διαρρεῦσαν διάστημα, ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ἐν Ἰασίῳ, οὗτος ἐθεωρεῖτο ὁ Παράκλητος τοῦ Γένους, ὅστις ἔμελλε νὰ θραύσῃ τὰς ἁλύσεις τοῦ δουλεύοντος Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ τύχη ἐφάνη δυσμενεστάτη εἰς αὐτὸν καὶ δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῷ οὔτε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος, οὔτε ἄλλην τινὰ ὑπηρεσίαν νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐν Δραγατσανίῳ καταστροφῆς, οὐχ ἧττον τὸ ἀτυχὲς ἑλληνικὸν κίνημα τοῦ Ἰασίου ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς ὑψώσεως τῆς ἑλληνικῆς σημαίας ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ. Ἡ ἐπίσπευσις τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἀναγκαιοτάτη, ἕνεκα τῆς κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἐκστρατείας τῆς Τουρκίας, ἧς ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις προσεδοκᾶτο ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ. Ἐὰν ἡ κήρυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφίετο ἐπὶ χρόνον τινὰ ἀργότερον, ὅτε ἡ Τουρκία θὰ ἦτο ἀπηλλαγμένη τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ, πᾶσα ἀπόπειρα ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως θὰ κατεσβένυτο εἰς τὴν γένεσίν της, ἄνευ περαιτέρω πρακτικοῦ τινος ἀποτελέσματος, καὶ ἤθελε ματαιωθῇ πᾶσα σκέψις ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς ἐξέγερσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 προπαρεσκεύασαν μὲν οἱ ἀπειράριθμοι ἁρματωλοὶ καὶ κλέφτες, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Ταϋγέτου, τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ἰδίως ἡ ἡμίθεος γενεὰ τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, ἥτις διὰ τῶν Μπουκουβαλαίων, τοῦ Ζήδρου, τοῦ Ἀνδρούτσου, τοῦ Κατσαντώνη, τοῦ Γιάννη Σταθᾶ, τοῦ Νικοτσάρα, τοῦ Μπλαχάβα, τοῦ Ζαχαριᾶ, τῶν

Κολοκοτρωναίων, τοῦ Ῥήγα, τῶν πολεμάρχων τοῦ Σουλίου καὶ τόσων ἄλλων ἡρώων ἐξεπαίδευσεν εἰς τὰ ὅπλα, ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς δουλείας καὶ ἐνίσχυσε τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ἀλλ' εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἐπεφυλάσσετο ἡ τιμὴ τῆς διοργανώσεως αὐτῆς. Ἔπρεπε νὰ συντρέξωσιν αἱ δύο αὗται δυνάμεις, ἵνα ἡ καρδία καὶ ὁ νοῦς ἑνωθῶσιν ἐν κοινῇ ἐνεργείᾳ καὶ δράσει καὶ παραχθῇ ἡ ἐπανάστασις, οὐχὶ ὁμοία πρὸς τὰ ἑκάστοτε κατασκευάσματα τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Ῥώσσων, ἀλλ' ἐπανάστασις ἐξ αὐτῶν τῶν σπλάγχνων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, οἵα ὑπῆρξεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης δὲν ἠδυνήθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐκ τῆς ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἥττης, ὀφειλομένης εἰς τὴν μὴ συμμετοχὴν τοῦ ἰθαγενοῦς αὐτόθι στοιχείου, τὴν προδοσίαν τοῦ Ῥωμούνου Βλαδιμιρέσκου καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης αὐτοῦ αἰχμαλωσίας καὶ ἐγκαθείρξεως ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Μουγκάστης, καὶ μετὰ ταῦτα τῆς Θηρεσιουπόλεως, οὐχ ἧττον δικαίως ἡ Ἱστορία δύναται, τὸν ὕπατον ἀρχηγὸν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας νὰ θεωρήσῃ ὡς πρωτεργάτην τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἀπελευθέρωσις τμήματός τινος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἧς ἐπαναστάσεως διετήρησε τὸν τίτλον τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ μέχρι τῆς 9 Ἰανουαρίου 1828, ὅτε παρέδωκε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν Βιέννῃ, ἄγων τὸ τριακοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ὁ θάνατος προῆλθεν ἐκ τῶν κακουχιῶν, ἃς ὑπέστη ὁ μέγας οὗτος φιλόπατρις καὶ ἀγωνιστὴς τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους ἐν ταῖς φυλακαῖς τῶν αὐστριακῶν φρουρίων, καὶ ὁ μαρασμὸς ἐκ τοῦ ὅτι, κεκλεισμένος, ὡς λέων ἐν τῷ σιδηρῷ κλωβῷ, δὲν ἠδύνατο νὰ μετάσχῃ αὐτοπροσώπως τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐν Ἑλλάδι, ὡς λαοπρόβλητος γενικὸς αὐτοῦ ἀρχηγός, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου, ἴσου μὲν αὐτῷ κατὰ τὴν φιλοπατρίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν θέσιν.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ὑπῆρξεν ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ὁ μεγαλείτερος καὶ εὐγενέστερος μάρτυς τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ὁ δὲ βίος του θέλει εἶσθαι ἐσαεὶ ὑπόδειγμα φιλοπατρίας καὶ αὐταπαρνήσεως, ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀνδρείας εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος. Τοῦ ἀνδρὸς τούτου τὰ ἱερὰ διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ὀστᾶ, ἅτινα ἐπὶ ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη ἐκάλυπτε βαρέως ἡ γῆ τῆς χώρας ἐκείνης, τῆς μετὰ τοσαύτης λύσσης, ὡς ἐντολοδόχου οὕτως εἰπεῖν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας τυραννησάσης αὐτὸν καὶ ἐπὶ τέλους προξενησάσης τὸν τόσῳ πρόωρον θάνατον, εἶνε καιρὸς καὶ δίκαιον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ὑπὲρ ἧς τὰ πάντα ἐθυσίασε, καὶ ν' ἀναπαυθῶσιν ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἑλληνικῆς γῆς παρὰ τὰ ὀστᾶ Μποτσαραίων καὶ Τζαβελλαίων, Κολοκοτρωναίων καὶ Μαυρομιχαλαίων, Παπᾶ Φλέσα καὶ Νικηταρᾶ, Ἀνδρούτσου καὶ Καραϊσκάκη, Γρίβα καὶ Κριεζώτου, Μακρῆ καὶ Δημητρίου Ὑψηλάντου, Μιαούλη καὶ Κανάρη καὶ λοιπῶν συνεργῶν του ἡρώων τοῦ 1821.

Χ. Χρηστοβασίλης

ΕΘΝΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

('Εκ τῆς ὑπὸ τὰ πιεστήρια Συλλογῆς ὑπὸ Χ. Χρηστοβασίλη)

ΙΗ'· ΑΙΩΝ

Ο ΛΟΥΚΑΣ ΚΑΛΙΑΚΟΥΔΑΣ

(1795)

Νά ἤμουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ πήγαινα τ' ἀψήλου,
Ν' ἀγνάντευα πρὸς τὴ Φραγκιά, τὸ ἔρημο τὸ Θιάκι,
Καὶ ν' ἄκουγα τὴ Λούκαινα, τοῦ Λούκα τὴ γυναῖκα (1)
Πῶς κλαίει, πῶς μοιρολογάει, πῶς χύνει μαῦρα δάκρυα.
Σὰν περδικούλα θλίβεται, καὶ σᾶν παππὶ μαδιέται,
Σᾶν τοῦ κοράκου τὰ φτερὰ τὴ φορεσιά της ἔχει,
Στὸ παραθύρι κάθεται, τὰ πέλαγα ἀγναντεύει,
Κι' ὅσα καράβια κι' ἂν περνοῦν μὲ πόνο τὰ ρωτάει :
— «Καράβια, καραβάκια μου, χρυσά μου περγαντίνια,
»Αὐτοῦ ποῦ πᾶτε κι' ἔρχεστε στὸν ἔρημο τὸ Βάλτο,
»Μὴν εἴδατε τὸν ἄντρα μου, τὸ Λούκα Καλιακούδα ;
— » Ἐψὲς-προψὲς τὸν εἴδαμε πέρα στὴ Γαυρολίμνη,
»Εἶχεν ἀρνιὰ στὲς ψησταριές, κριάρια σουβλισμένα,
»Εἶχε καὶ πέντε μπέηδες, ποῦ γύριζαν τὲς σοῦβλες.

Ὁ Καλιακούδας κατήγετο ἐκ Δωρίδος καὶ ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ἀνδρούτσου. Ὡς τοιοῦτος ἠκολούθησεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν Μάνην, μεταβάντα κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, μετὰ δὲ τὴν περιλάλητον κάθοδον τοῦ Ἀνδρούτσου ἐκ Πελοποννήσου καὶ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν εἰς τοὺς Τούρκους, ὁ Καλιακούδας κατέφυγε μετὰ λειψάνων τινῶν τῶν παληκαρίων ἐκείνου εἰς τὰ ὄρη τῆς Αἰτωλίας, ἔνθα καὶ ἀδιακόπως ἠγωνίζετο κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀλβανῶν.

Συλλαβὼν πέντε μπέηδες αἰχμαλώτους, ἐκέντησε τὴν φιλοτιμίαν ὅλων τῶν Τούρκων, οἵτινες ἤρχισαν σύντονον τὴν καταδίωξίν του, κατά τινα δὲ συμπλοκὴν παρὰ

(1) Οἱ τυχὸν ἔγγαμοι Κλέφτες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξησφάλιζον τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν Ἑπτάνησον.

τὴν Γαβρολίμνην μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Ἀλβανοῦ Μέτσου Μπόνου ἐφονεύθη ὁ ἀνδρεῖος οὗτος πολεμιστής, ὁ δὲ πιστὸς αὐτοῦ φίλος καὶ συναγωνιστὴς Ἀκαρνὰν Σάκκος, κατὰ παραγγελίαν τοῦ θνήσκοντος ἀρχηγοῦ του, ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν καὶ μόνος ἐναπομείνας ἐν μέσῳ τῶν πολεμίων, περιετύλιξεν αὐτὴν ἐντὸς τῆς φουστανέλλας του, καὶ ὑπεχώρει μαχόμενος διὰ τῆς δεξιᾶς μόνον χειρὸς πρὸς τοὺς καταδιώκοντας αὐτὸν Ἀλβανούς. Ἀλλ' ἡ κεφαλή, ὀλισθαίνουσα ἐκ τῆς φουστανέλλας, ἕνεκα καὶ τοῦ βάρους καὶ τοῦ σχήματος αὐτῆς, πολλάκις ἔπιπτε καὶ τότε ἐξήπτετο ἔρις πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν Ἀλβανῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ μόνου τοῦ Σάκκου. Τοιουτοτρόπως διέσωσεν αὐτὴν πολλάκις ὁ ἀνδρεῖος καὶ εἰλικρινὴς οὗτος τοῦ Καλιακούδα φίλος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους πληγωθεὶς καὶ μὴ δυνάμενος πλέον ν' ἀνακτήσῃ τὸ πολύαθλον γέρας, ἐκτραπὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν λακτισμάτων πέραν τοῦ κύκλου, ὃν διέγραφε διὰ τοῦ ξίφους του, ἐπέπεσε μανιωδῶς κατὰ τῶν πολεμίων καὶ ἐφονεύθη, καθ' ἣν στιγμὴν ἔψαυε διὰ τῶν δακτύλων του τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς τοῦ Καλιακούδα.

ΙΘ'· ΑΙΩΝ

ΟΙ ΚΑΤΣΙΚΟΓΙΑΝΝΑΙΟΙ

(1810)

Τὸ λὲν οἱ κοῦκοι στὰ βουνὰ κι' οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
Τὸ λένε κι' οἱ Πλαγιώτισες στὸ μαῦρο μοιριολόγι
— «Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ γίνεται καὶ ταραχὴ μεγάλη;
Πολλὰ ντουφέκια πέφτουνε καὶ θλιβερὰ βροντοῦνε
Μήνα σὲ γάμο πέφτουνε; μήνα σὲ πανηγύρι;
— «Μήτε σὲ γάμο πέφτουνέ, μήτε σὲ πανηγύρι,
Μὸν πέφτουν στοὺς ἀρματωλοὺς τοὺς Κατσικογιανναίους.
Στὸ Χρῆστο τὸν περίφανο, στὸν ἄξιον Ἀποστόλη.
Τοὺς σκότωσε ὁ Μπεκὴρ-ἀγᾶς, ὁποῦ τὸν εἶχαν βλάμη,
Μὲ σύντροφο τὴν ἀπιστιά, καὶ διάτα τοῦ Βεζύρη.
Ὁ Χρῆστος ἄρχισε νὰ πῇ, καὶ τέλειωσε ὁ Ἀποστόλης:
»«Δὲν ξέραμε Μπεκὴρ-ἀγᾶ πῶς ἔτσι ἐσὺ σκοτόνεις,
»Νὰ σὲ δεχτοῦμε σὰν ὀχτρὸ μὲ τ' ἄρματα στὰ χέρια,
»Κι' ὄχι σὰν βλάμη ἀγαπητὸ μὲ τὸ φιλὶ στὸ στόμα».

Ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ τῶν Κατσικογιανναίων.

1802—1803

Κατὰ τὸ ἔτος 1802 καὶ 1803 οἱ ἀδελφοὶ Χρῆστος καὶ Ἀπόστολος Κατσικογιανναῖοι κατεῖχον τὸ καπετανᾶτον τῆς Ἀκαρνανίας. Ἀμφότεροι οὗτοι, ἐξαιρέτως δὲ ὁ Χρῆστος, κηρυχθέντες κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐβασάνισαν αὐτόν, ἐπιπίπτοντες κατὰ τῶν Ἀλβανῶν Δερβεναγάδων (ὁδοφυλάκων), ἀνηλεῶς καταδιωκόντων αὐτούς.

Νοήσας ὁ Ἀλῆς τὸ ἀδύνατον νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ διὰ τοῦ πολέμου, ἀπεφάσισε νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν στυγερωτέραν τῶν προδοσιῶν. Προσεκάλεσε τὸν Μπεκὴρ Τζογαδόρον, ἀδερφοποητὸν (βλάμην) ἀμφοτέρων τῶν Κατσικογιανναίων καὶ ἐπέβαλεν αὐτῷ τὴν δολοφονίαν αὐτῶν, ἀφοῦ διεφήμησεν ὅτι, λησμονῶν τὰ παρελθόντα, ἔπεμπε τὸν διαβόητον τοῦτον Ἀλβανόν, ὅπως διαβιβάσῃ εἰς τοὺς παλαιοὺς φίλους του τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πατρικῆς του στοργῆς.

Ὁ Μπεκήρ, παραλαβὼν ἐκλεκτὴν συνοδείαν, μετέβη εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ μαθὼν ὅτι οἱ Κατσικογιανναῖοι διέμενον τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἰς τὴν Πλαγιάν, ἔδραμεν ἐκεῖ αὐθωρεί, παραγγείλας πρὸς τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτὸν νὰ πυροβολήσωσι κατ' ἐκείνων, οὓς ἤθελεν ἀσπασθῇ.

Ἀφοῦ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔμαθον τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀρχαίου φίλου των, ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ. Τὸν ὑπεδέχθησαν δὲ περιπαθῶς καὶ φιλοφρόνως ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πλατάνου παρὰ τῇ πηγῇ τῆς Πλαγιᾶς. Ἐκεῖ ὁ νέος Ἰσκαριώτης, ἐναγκαλισθεὶς καὶ φιλήσας αὐτούς, ὑπέδειξεν ὡς θύματα τῆς θηριωδίας τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πυροβολήσαντες ἐφόνευσαν ἀμφοτέρους, τὰς δὲ κεφαλάς των μετέφερεν ὁ Μπεκὴρ εἰς Ἰωάννινα, ὡς δεῖγμα τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς τοῦ σκληροῦ Τυράννου, φιλοδωρηθεὶς γενναίως παρ' αὐτοῦ.

ΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ἀνήρ, ἀκριβῶς γινώσκων τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ πράγματα, ἅτε ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῆς διαμένων, ἐπιστέλλει τῇ ἐν Βουκουρεστίῳ «Πατρίδι,» τῇ τοσοῦτον σθεναρῶς ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐν Ρωμουνίᾳ ἀγωνιζομένῃ, τὰ ἑπόμενα περὶ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἐν γένει ὀργανώσεως τῆς Βουλγαρίας. Δημοσιεύομεν μετὰ θλίψεως τὸ ἄρθρον τοῦ φιλοπάτριδος ὁμογενοῦς, οἰκτείροντες μετ' αὐτοῦ τὴν ἑλληνικὴν ἀδράνειαν καὶ ἀπραγμοσύνην. Δὲν εἶνε αἶσχος, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, νὰ καταντήσωμεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀθλιότητος, ὥστε νὰ λαμβάνωμεν μαθήματα παρὰ τῶν ἐν Σόφιᾳ ὀψιφανῶν; Ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ συνέλθωμεν καὶ νὰ συνετισθῶμεν. Ὁ καιρὸς ὁσημέραι παρέρχεται. Καὶ ἂν δὲν σπεύσωμεν νὰ συντάξωμεν τὰς στρατιωτικὰς ἡμῶν δυνάμεις ὡς τάχιστο, θὰ θρηνήσωμεν λίαν πικρῶς τὴν ἐγκληματικὴν ταύτην ἀδιαφορίαν. Καιρὸς ἔργων. Ἄς μᾶς τὸ διδάξῃ ἐν τῇ τελευταίᾳ στιγμῇ ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἐπιστολὴ ἐκ τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης:

«Ἐκ τῆς μήπω λήξάσης ὑπουργικῆς κρίσεως ἐν Σόφιᾳ ἐγένετο καταφανὴς ἡ ἀντίθεσις τῶν πολιτικῶν βλέψεων, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν λοιπῶν Ζαγκωφικῶν συναδέλφων του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν, στρατηγοῦ κ. Παπρικώφ, ὅστις καθ' ἃ καὶ προλαβόντως ἐγράψαμεν, ἐτύγχανε τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡγεμόνος, εἰς οὐδένα διατελῶν πολιτικὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς μερίδος τῶν Ζαγκωφικῶν. Ἡ δὲ ἀντίθεσις τῶν βλέψεων ἐνέκειτο εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ μὲν περὶ τὸν κ. Δάνεφ, πιστῶς ἐχόμενοι τῶν ἐκ Πετρουπόλεως φιλικῶν συμβουλῶν, ἀποφεύγουσιν ἀπό τινος πᾶσαν ἀφορμὴν ἐχθρότητος πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐνῷ εἰς τὸν στρατηγὸν Παπρικὼφ ἀποδίδεται ἡ πρόθεσις, ἵνα ἡ Βουλγαρία ἐξακολουθήσῃ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ὑποθάλπουσα τὸ ἐπαναστατικὸν ἔργον ἐν Μακεδονίᾳ διὰ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀρωγῆς τῶν ἀνταρτικῶν στιφῶν, συμπληροῦσα δὲ ἐσωτερικῶς τὰς στρατιωτικὰς αὐτῆς δυνάμεις νὰ δυνηθῇ ἐν μιᾷ προσεχεῖ ἡμέρᾳ νὰ ἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀγῶνα. Τὴν στάσιν ταύτην τοῦ ἐμπίστου αὐτῷ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν ὑπεστήριξε προδήλως μέχρι τοῦδε καὶ ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος· ἀλλὰ μετὰ τὴν αὐστηρὰν ἐκ Πετρουπόλεως προειδοποίησιν διά τε τοῦ κόμητος Λάμσδορφ καὶ βραδύτερον διὰ τῆς ἐπισήμου ρωσσικῆς ἀνακοινώσεως, ἡ Α. Β. Υ. δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἀνακρούσῃ πρύμναν, εὑρέθη δὲ μόνος ὁ στρατηγὸς

Παπρικὼφ ὑπέρμαχος τῆς πολιτικῆς τῆς ἐνεργείας, τῆς ὑποδαυλίσεως τοῦ ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν ἐπαναστατικοῦ ἔργου καὶ τῆς συντόνου προπαρασκευῆς τῆς ἡγεμονίας, ὅπως μετὰ τὴν ἐπαρκῆ ὑπονόμευσιν τοῦ μακεδονικοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τὸν κάματον τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, εἰσέλθῃ ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς εἰς τὸ τουρκικὸν καὶ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἰδεώδους τῶν Βουλγάρων. Ἡ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν κ. Παπρικὼφ εἶνε κατὰ βάθος σύμφωνος πρὸς τὰς ἐνδομύχους βλέψεις καὶ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς ὅλης Κυβερνήσεως καὶ πάντων σχεδὸν τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς Βουλγαρίας. Οἱ πάντες πιστεύουσιν, ὅτι ἡ Βουλγαρία ἄνευ πολέμου πρὸς τὴν Τουρκίαν οὔτε τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν της, οὔτε τὴν ἐλευθερίαν τῶν δούλων ἀδελφῶν θέλει δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ. Αἱ τελευταῖαι εὐρωπαϊκαὶ μεταρρυθμίσεις, αἵτινες κρίνονται ἐν Βουλγαρίᾳ ὡς ἐντελῶς γλίσχραι καὶ ἀνάξιαι λόγου, ἔρχονται ἵνα ἐπισφραγίσωσι τὴν κοινὴν ταύτην πεποίθησιν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ γνώμη τοῦ κ. Παπρικὼφ ἀναπαριστᾷ τὰς βλέψεις καὶ τοὺς πόθους ἁπάντων τῶν Βουλγάρων, διὰ τί σήμερον οἱ πάντες τὸν ἐγκαταλείπουσι καὶ ἐξαναγκάζουσιν αὐτὸν νὰ καταλίπῃ τὴν ἀρχήν; Ὁ λόγος τῆς ἀντιφάσεως ταύτης δέον νὰ ζητηθῇ ἐν τῷ συντηρητικῷ καὶ πρακτικῷ νῷ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες προμελετῶσι καλῶς τὰ ἐνδεχόμενα ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν των, μεριμνῶντες, ἵνα καὶ ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας αὐτῶν ὦσιν ἐξησφαλισμένοι. Καὶ ἐπειδὴ σήμερον ἁπάσας τὰς ἐλπίδας των ἀναθέτουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς Ρωσσίας, ἡ δὲ Ρωσσία ἀξιοῖ, τό γε νῦν ἔχον, ἵνα ἡσυχάζωσιν οἱ Βούλγαροι, διὰ τοῦτο ὁ στρατηγὸς Παπρικὼφ εὑρίσκεται ἀπομεμονωμένος καὶ ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀρχήν.

«Πράττει ἆρά γε τοῦτο, ἵνα ἀφαιρέσῃ πᾶσαν ὑπόνοιαν τῶν ἐν Πετρουπόλει ὡς πρὸς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ ὀρθοφροσύνην τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου, ἢ διότι πράγματι φρονεῖ, ὅτι ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν 10,000,000 φράγκων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀπολύτως αὐτῷ ἀναγκαίων; Ἴσως καὶ τὰ δύο. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, οὐδέποτε θέλετε ἀκούσῃ ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅτι τυγχάνει οὗτος τελείως ἐξωπλισμένος· ἐδαπανήθησαν μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τὰ 90,000,000 φράγκων (ἐκτὸς τῶν γενναίων κατ' ἔτος προϋπολογισμῶν ὑπὲρ τῶν τακτικῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ) διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν αὐτοῦ καὶ ἠγοράσθησαν 100,000 ἐπαναληπτικῶν ὅπλων Μάνλιχερ, ἠγοράσθησαν τηλεβόλα ἐκ τῶν ἐργοστασίων Κρούπ, Καννέ, Κρεζώ, μικρᾶς καὶ μεγάλης ὁλκῆς (ὀχυρωματικῶν)· μελετᾶται ἡ ἀγορὰ τηλεβόλων ἐπαναληπτικῆς βολῆς (καὶ ἴσως παρηγγέλθησαν). Ὀλίγιστοι γνωρίζουσιν ἐν Βουλγαρίᾳ τοὺς πραγματικοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ Κράτους εὑρισκομένων ὅπλων καὶ τηλεβόλων· ὁμολογοῦσιν ἐπισήμως τὴν ὕπαρξιν μόνον 432 τηλεβόλων, ἐφ' ᾧ ταῦτα κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς τινων μεμυημένων δὲν δύνανται νὰ ὦσι σήμερον ὀλιγώτερα τῶν 700 καὶ ἴσως ἀνέρχονται εἰς 800 ἢ καὶ 900 τεμάχια (πλὴν τῶν νέων παραγγελιῶν) καὶ ὅμως καὶ

σήμερον ἔτι διὰ τοὺς ἐκ φύσεως φειδωλοὺς Βουλγάρους οὐδεμία θυσία τυγχάνει προσφιλεστέρα τῶν ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ δαπανῶν. Ἐκτὸς τῶν 100,000 ἐπαναληπτικῶν ὅπλων Μάνλιχερ, κατέχει ἡ Βουλγαρία μέγαν ἀριθμὸν ὅπλων Βερδάν. Καὶ ὅμως συμπολίτευσις, ἀντιπολίτευσις, οἱ πάντες (ἐκτὸς τῆς μερίδος τῶν σοσιαλιστῶν), ὑπερθεματίζουσι φωνασκοῦντες, ὅτι ἡ Βουλγαρία εἶνε ἀνέτοιμος· ζητοῦσι δὲ νὰ αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπαναληπτικῶν ὅπλων ἀπὸ 100,000 εἰς 350,000 (τριακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας) Μάνλιχερ! Πεντήκοντα χιλιάδες θὰ χρειασθῶσι, λέγουσι, διὰ τοὺς Βουλγαρομακεδόνας καὶ Θρακοβουλγάρους καὶ 300 χιλ. διὰ τὸν βουλγαρικὸν στρατόν. Οἱ Ἕλληνες ἀναγνῶσται θὰ τρίβωσι βεβαίως τοὺς ὀφθαλμούς, ἀναγινώσκοντες τὰς γραμμὰς ταύτας καὶ ἴσως τὰς χαρακτηρίσωσιν ὡς φαντασιοπληξίας τοῦ ἐπιστέλλοντος ἐμοῦ. Διαβεβαιῶ αὐτούς, ὅτι γράφω ἐν πάσῃ ψυχραιμίᾳ, καυχῶμαι δὲ καὶ ὅτι εἶμαι ἀρκούντως πληροφορημένος περὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῶν βουλγαρικῶν ἐξοπλισμῶν καὶ περὶ τῶν ἀληθῶν προθέσεων τῶν Βουλγάρων. Ἂς εἶνε βέβαιοι οἱ παρ' ἡμῖν φατριάζοντες καὶ ἀνοσιουργοῦντες ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν τιμιωτέρων συμφερόντων τοῦ μέλλοντος τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος, ὅτι ἂν ποτε ἐπιχειρήσωσιν οἱ Βούλγαροι πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων, θὰ παρατάξωσι στρατιωτικὰς δυνάμεις τρὶς ἴσως καὶ τετράκις ἀνωτέρας τῶν ὅσας ἠδυνήθημεν ἡμεῖς νὰ παρατάξωμεν ἐν ἔτει 1897, καλῶς δὲ συντεταγμένας, ἄνδρας πειθαρχοῦντας καὶ καλῶς ὡπλισμένους καὶ ἐξησκημένους, θὰ ἐπιδιώξωσι νὰ καταπλήξωσι τὸν τουρκικὸν στρατὸν διὰ γοργῆς, ἀστραπιαίας κινητοποιήσεως, θὰ ἐκμεταλλευθῶσιν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἅπαντα τὰ τρωτὰ μέρη τοῦ ἐχθροῦ, ἐξεγείροντες τοὺς δούλους ὁμοφύλους αὐτῶν, καταστρέφοντες γεφύρας καὶ σιδηροδρόμους καὶ ἐν γένει θὰ προσπαθήσωσι νὰ κερδίσωσι τὸν ἀγῶνα, καταστρατηγοῦντες τὸν ἐχθρὸν δι' ἐπιχειρημάτων, ὧν οὔτε ἓν ἐθέσαμεν ἡμεῖς εἰς χρῆσιν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897. Δὲν γράφω τὰ ἀνωτέρω, ὅπως ἐμπνεύσω ἀπογοήτευσιν καὶ ἀπελπισίαν εἰς τοὺς ἡμετέρους, ἐξαίρων τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ προτερήματα τῶν ξένων καὶ δὴ τῶν μεγίστων ἀντιπάλων ἡμῶν καὶ ἀμειλίκτων διωκτῶν παντὸς ὅτι ἑλληνικόν, ἀλλὰ γράφω αὐτὰ διὰ νὰ παροτρύνω καὶ ἐμπνεύσω θάρρος, τόλμην καὶ ἀπόφασιν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἰθύνοντας τὰς τύχας τῶν ἐλευθέρων ἀδελφῶν. Πρέπει νὰ ἑτοιμασθῶμεν ἐγκαίρως, διότι ἡ πορεία τῶν γεγονότων οὐδόλως ἐξήρτηται ἐκ τῆς ἡμετέρας θελήσεως καὶ διότι εἶνε πλέον ἐκτὸς ἀμφιβολίας, ὅτι οἱ πολιτικοὶ καὶ φυλετικοὶ ἡμῶν ἀντίπαλοι τοῦ Αἵμου ὑπολογίζουσιν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἀδυναμίας, ὅπως θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν τὰ καταχθόνια αὐτῶν σχέδια, δι' ὧν ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ νὰ καταφέρωσι θανατηφόρον τραῦμα εἰς τὰ δίκαια τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος.

«Τόσον δὲ εἶνε ἀληθές, ὅτι ἀκολασταίνομεν εἰς τὰ ἱερώτερα συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀμελοῦντες καὶ ἐπιβραδύνοντες τὰς στρατιωτικὰς ἡμῶν παρασκευάς, ὅσον εἶνε βέβαιον, ὅτι καθ' ὅσον ἡμεῖς τοὐλάχιστον προσωπικῶς γνωρίζομεν, ἀνώτατοι

ἀντιπρόσωποι τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀπὸ 20 ἐτῶν καὶ ἐντεῦθεν δὲν ἔπαυσαν ὑποδεικνύοντες εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀνάγκην τῆς συγκροτήσεως τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα τοιούτων ἀντιπροσώπω , οἵτινες εἰσέτι δρῶσιν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἀναγράφομεν μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου Μαυροκορδάτου, ὅστις τοσάκις κατέστησε σαφῆ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ἄνακτός του τὴν ἀνάγκην τῆς συγκροτήσεως ἀξιομάχου στρατοῦ, δὲν φοβούμεθα δὲ διάψευσιν διαβεβαιοῦντες, ὅτι ἡ τελευταία στενὴ σύστασις καὶ εἰσήγησις αὐτοῦ ἐκ Κων -πόλεως πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κατακλεῖδα τοῦ μακροχρονίου αὐτόθι σταδίου του, ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ταχείας καταρτίσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος, διότι ἐπείγουσι πλέον αἱ περιστάσεις. Αἱ βαρυσήμαντοι αὗται λέξεις ἀποτελοῦσι καὶ τὸ κύκνειον ᾆσμα τοῦ ἐξόχου τούτου τῆς πατρίδος τέκνου, τιμαλφῆ δὲ παρακαταθήκην εἰς τὸ ἔθνος ἐκ μέρους τοῦ ἐσχάτου γόνου τοῦ ἐνδόξου καὶ ἀρχαίου οἴκου τῶν Μαυροκορδάτων, οἵτινες ἔζησαν καὶ ἔδρασαν εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διετέλει ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ὀσμανιδῶν, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μακραίωνος ταύτης δουλείας καὶ κατὰ τὴν αὐγὴν τῆς μερικῆς ἀπελευθερώσεώς του· διὰ τοῦτο τιμῶντες τὴν μνήμην αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐνστερνισθῶμεν τοὺς τελευταίους τιμαλφεῖς λόγους,διότι ἐν αὐτοῖς ἔγκειται ἡ σωτηρία τοῦ Γένους. Εἶνε εὐτυχὴς ἄλλως τε οἰωνός, ὅτι ἡ συναίσθησις τῆς ἀνάγκης πρὸς κατάρτισιν τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν δυνάμεων ἐγενικεύθη πλέον καὶ ἔβαλε ῥίζας βαθείας καὶ παρὰ τῷ λαῷ καὶ παρὰ τῇ Κυβερνήσει· αὐτὸς ὁ τέως πρωθυπουργὸς κ. Ζαΐμης διεκήρυξε τὴν ἀνάγκην ταύτην ὡς τὸ πρώτιστον καθῆκον τοῦ βασιλείου, ἡ δὲ Α. Β. Υ. ὁ Διάδοχος τοῦ θρόνου πάντη προσφάτως διεκήρυξεν, ὅτι ἐπὶ 5 συναπτὰ ἔτη ἀναμένει νὰ ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθέντα στρατιωτικὰ νομοσχέδια.Θὰ ἦτο ἐν τούτοις εὐχῆς ἔργον, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς καὶ τὸ ἔθνος καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἐπίεζον ἰσχυρῶς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Βουλὴν πρὸς ταχεῖαν διεξαγωγὴν τῆς ἐργασίας ταύτης, διότι, ὡς λειτουργεῖ παρ' ἡμῖν τὸ Σύνταγμα, ὁ κυβερνητικὸς μηχανισμὸς πάσχει ἀπὸ χρονίαν σκωρίαν καὶ χρήζει ἀφθόνου ἐλαίου ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν κυριαρχικῶν παραγόντων καὶ τῆς ὑγιοῦς κοινῆς γνώμης, ὅπως ὁ τῆς Πολιτείας μηχανισμὸς κινῆται ὁλοταχῶς, καθ' ἃ ἐπιβάλλουσιν αἱ ἔξωθεν περιστάσεις καὶ οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους προσωρινῶς μόνον ἀπεσόβησεν ἡ τελευταίως ἐκδηλωθεῖσα θέλησις τῆς Εὐρώπης περὶ Μακεδονίας καὶ τῶν ἀνθελληνικῶν πλεκτανῶν, ἃς αὐτόθι ἔστησαν οἱ προαιώνιοι ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἄνθος τῆς ἑλληνικῆς νεότητος ἔχει ἐπίσης ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ ἐπιτελέσῃ ἱερὰν καὶ ὑψηλὴν ἀποστολήν. Νὰ καταρτίσῃ ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος σκοπευτικὰς ἑταιρείας καὶ γυμναστικοὺς συλλόγους· ἂς μιμηθῶσιν ἐν τούτῳ τὸ παράδειγμα τῆς Γερμανίας, τῆς Ρωσσίας, τὰ ἰσχυρότερα Κράτη τῆς Εὐρώπης, ἐν οἷς μεθ' ὅλας τὰς ἀρτίως συντεταγμένας στρατιωτικάς των δυνάμεις λειτουργοῦσι κατὰ χιλιάδας ἰδιωτικοὶ

σκοπευτικοὶ σύλλογοι. Ἡ Ἑλλὰς μὴ δυναμένη νὰ κρατῇ ὑπὸ τὰς σημαίας μέγαν ἀριθμὸν νεοσυλλέκτων, μὴ δυναμένη νὰ συγκαλῇ κατ' ἔτος ἡλικίας ἐφέδρων διὰ γενικὰς ἀσκήσεις, ὀφείλει νὰ ἴδῃ μορφούμενα στρατιωτικῶς τὰ τέκνα της τῇ ἰδιωτικῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς ὀργώσης νεότητος. Μὴ περιμένωμεν τὰ πάντα ἐκ τῆς Κυβερνήσεως· ἂς εἰσαχθῇ ἡ τῶν ὅπλων ἄσκησις καὶ εἰς τὰ γυμνάσια καὶ λοιπὰ σχολεῖα δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς ἀπὸ ἡλικίας 16 ἐτῶν καὶ ἀνωτέρω· ἂς συσταθῇ ἡ φάλαγξ τοῦ Πανεπιστημίου· ἂς καταρτισθῇ ἐν Ἀθήναις εἷς κεντρικὸς σκοπευτικὸς καὶ γυμναστικὸς σύλλογος, ὅστις νὰ ἐπιμεληθῇ τὴν συγκρότησιν τοιούτων σωματείων ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος· οἱ δ' ἐν αὐτοῖς σύλλογοι νὰ ἐπιμεληθῶσι τὴν συγκρότησιν τοιούτων ἑταιρειῶν ἀνὰ τὰ κεντρικώτερα χωρία ἑκάστης ἐπαρχίας. Τὰ ὅπλα τῆς σκοποβολῆς καὶ τὰ ἐφόδια, ἐὰν δὲν δύναται νὰ χορηγήσῃ ἡ Κυβέρνησις, θὰ τὰ χορηγήσωσιν, εἴμεθα βέβαιοι, οἱ ἔξω Ἕλληνες· ἂς γείνῃ μία καλὴ ἀρχή· ἂς ἐπικρατήσῃ ὁ ἱερὸς ἐνθουσιασμὸς καὶ τότε ταχέως θὰ ἠλεκτρισθῶσι καὶ οἱ ἔξω Ἕλληνες καὶ θὰ συνδράμωσιν εἰς τὸ ἔργον· ὅταν δὲ ὁ λαὸς ἀρχίσῃ νὰ καταρτίζηται καὶ νὰ προετοιμάζηται στρατιωτικῶς, ἡ Κυβέρνησις ἀδύνατον πλέον νὰ καθυστερήσῃ, θὰ τὴν συμπαρασύρῃ τὸ ῥεῦμα τοῦ ἱεροῦ πυρός· ὅταν ἡ πατρὶς φθάσῃ εἰς τοιαύτην ἀκμήν, ἂς ὦμεν πάντες βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐμπνεύσωμεν σέβας καὶ ἐκτίμησιν πρὸς πάντας τοὺς περιοίκους λαούς· πρῶτοι πάντων οἱ ὅμαιμοι καὶ ὁμόφυλοι ἡμῖν Ἀλβανοὶ θὰ ἴδωσι μεθ' ἱκανοποιήσεως τὸν στρατιωτικὸν ὀργασμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ θὰ ἀρχίσωσιν ἐκ νέου νὰ ἀτενίζωσι πρὸς τὴν Ἑλλάδα μετ' ἀγάπης καὶ πόθου τοῦ νὰ συνδέσωσι μετ' αὐτῆς τὰς τύχας τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας καὶ ἀποκαταστάσεως· τὸ μαραμμένον ἄνθος οὐδεὶς ὀρέγεται νὰ τὸ φορέσῃ· ἂς γείνωμεν εὔρωστοι, ζωηροὶ καὶ ἀκμαῖοι καὶ θὰ ἐμπνεύσωμεν ἀγάπην πρὸς τοὺς φίλους, φόβον πρὸς τοὺς ἐχθρούς.

«Αἱ ἀνωτέρω σκέψεις ἐξέρχονται βεβαίως τοῦ στενοῦ περιθωρίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δέον νὰ κινῆται εἷς ἐπιστολογράφος· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἐλπίζω, ὅτι οἱ ἀναγνῶσται τῆς «Πατρίδος» ἔσονται ἐπιεικεῖς διὰ τὴν παρέκβασίν μου ταύτην. Ἐὰν τὰ ἐκ Βουλγαρίας γραφόμενα δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐνδιαφέρον τι διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας, δὲν ἀπατώμεθα ἴσως νομίζοντες, ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο γεννᾶται ἐν μέρει καὶ ἐκ τῆς περιεργείας τοῦ νὰ μάθωσιν ὁποῖοί τινες εἶνε οἱ ἀνὰ τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου ἀντίπαλοι τῶν Ἑλλήνων, πῶς σκέπτονται, πῶς ἐργάζονται καὶ πῶς ἐνεργοῦσι. Οἴκοθεν δὲ τότε προκύπτει ἡ σύγκρισις μεταξὺ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι συμβαινόντων· ἡ δὲ ἐπισταμένη μελέτη περὶ τοῦ χαρακτῆρος, τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἰσχύος τῶν ἀντιπάλων ὀφείλει νὰ φέρῃ ἡμᾶς εἰς ὠφέλιμα συμπεράσματα καὶ τοῦτο, διότι ἐὰν σήμερον οἱ Βούλγαροι ἀπέχωσιν ἡμῶν, διαχωριζόμενοι ὑπὸ τῆς Τουρκίας, αὔριον, μεθαύριον, πιθανὸν νὰ μεταβληθῇ ἡ σχέσις αὕτη· ἰδού, ὅτι ἡ Βουλγαρία καταβάλλει μυρίας προσπαθείας καὶ μετέρχεται μυρία τεχνάσματα, ὅπως ἐξαπλώσῃ τὴν ἐπιρροήν της μέχρι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐνῷ

ἡμεῖς ἢ οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα πράττομεν, ὅπως ἐξαπλώσωμεν τὴν ἐθνικὴν ἐπιρροήν μας ἀπὸ Νότου πρὸς τὰ σύνορα τῆς νῦν Βουλγαρίας· οἱ ἡμέτεροι ὁμοεθνεῖς ἐν Βουλγαρίᾳ ὑφίστανται διωγμούς, οὓς ὑπαγορεύει μῖσος ἄσπονδον καὶ λυσσώδης κατ' αὐτῶν φανατισμός· τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἐν μέρει σήμερον καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, παντοῦ ὅπου τὰ κομιτάτα δύνανται νὰ ἐκδηλώσωσιν ἐμπράκτως κατὰ τῶν ἡμετέρων τὰ ἄγρια ἔνστικτά των. Αὔριον, ἐὰν μὴ λάβωμεν τελεσφορώτερα μέτρα, ἡ ἐν Μακεδονίᾳ θέσις τῶν ἀδελφῶν μας ἐπιδεινοῦται ὁλονέν, εἰς μάτην δὲ ἡμεῖς θὰ ἐπικαλώμεθα τὴν ἀρωγὴν τῆς Εὐρώπης· οὐδεὶς θὰ κινηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν, ἐνόσῳ ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ καταστήσωμεν σεβαστὰ τὰ δίκαιά μας διὰ τῶν ἰδίων βραχιόνων. Ἰδοὺ διατί ἰλιγγιᾷ ὁ νοῦς μου ἀναλογιζομένου, ὅτι ἐνῷ ἡ Βουλγαρία ὁλονὲν παρασκευάζεται ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ, ἡμεῖς οὐδὲν πράττομεν· ὅσον δὲ καὶ ἂν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ Βουλγαρία παρασκευάζεται οὐχὶ ἀμέσως καθ' ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τῆς Τουρκίας, κατ' οὐσίαν αἱ παρασκευαὶ τῆς Βουλγαρίας ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν κατάληψιν ἑλληνικοῦ ἐθνογραφικοῦ ἐδάφους καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν καταδυνάστευσιν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν· ὅτι πράττει σήμερον κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, θὰ πράξῃ αὔριον μετὰ μείζονος ὁρμῆς κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, μεθαύριον κατὰ τῶν ἀνὰ τὴν Θρᾴκην Ἑλλήνων, ἐὰν αἱ περιστάσεις τῇ εὐνοήσωσι νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτόθι τὴν ἐπιρροήν της, ἔστω κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τύπον μεταρρυθμίσεων, ἢ αὐτονομίας· καὶ καταβάλλουσι μὲν οἱ ἐν Ἀθήναις ἁρμόδιοι ἱκανὰς προσπαθείας, ὅπως προλάβωσι τὸ κακόν, ἀλλὰ πρὸς τὰς προσπαθείας ταύτας δέον παραλλήλως νὰ συμβαδίζῃ καὶ ἡ σύντονος παρασκευὴ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος· ἐὰν ἐν τούτῳ ἡμαρτήσαμεν ἐπὶ πέντε συναπτὰ ἔτη (κατὰ τὴν ἀκραιφνῆ ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Διαδόχου), εἰς τὸ ἑξῆς δὲν ἐπιτρέπονται πλέον τοιαῦτα σφάλματα, διότι βαρέως θὰ τὰ πληρώσωμεν μίαν ἡμέραν. Παράδειγμα ἔστω ἡ εντελὴς πρὸς ἡμᾶς ἀδιαφορία τῆς Κιτρίνης Βίβλου τῆς Γαλλίας καὶ ἡ ἁβρὰ εἰρωνεία, μεθ' ἧς ὑπεδέχθησαν ὅ τε κόμης δ' Ὀρμεσὼν καὶ ὁ κ. Δελκασσὲ τὴν ἐπίσημον βεβαίωσιν τοῦ Ἕλληνος ὑπουργοῦ, ὅτι οἱ Ἕλληνες πλειονοψηφοῦσιν ἐν Μακεδονίᾳ τῶν Βουλγάρων. Οὐδένα ἐκ τῶν ἡμετέρων πρέπει πλέον νὰ διαφύγῃ, ὅτι ἡ Γαλλία, ἡ ἐπίσημος Γαλλία, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐξελίξει τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος ἐξυπηρέτησε σλαυϊκὰ συμφέροντα ἐν Μακεδονίᾳ, ἀγνοοῦσα τὴν ὕπαρξιν καὶ ἑλληνικῶν αὐτόθι συμφερόντων· καὶ τοῦτο διότι οὕτω τῇ ὑπηγόρευον τὰ ἀνώτερα γαλλικὰ συμφέροντα, ἀφοῦ συνέδεσε τὰς τύχας αὐτῆς μετὰ τῶν Σλαύων. Θέτοντες τέρμα εἰς τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὀφείλομεν μετὰ σπουδῆς νὰ μιμηθῶμεν τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Ρωμουνίαν καὶ αὐτὴν τὴν Σερβίαν ὡς πρὸς τὴν ταχεῖαν κατάρτισιν τῶν στρατιωτικῶν μας δυνάμεων· καὶ ἐπειδὴ ἐλλείπουσιν ἡμῖν τὰ μέσα τῆς ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ἀναπτύξεως τῶν δυνάμεων τούτων, ἡ μὲν Κυβέρνησις ἂς μεριμνήσῃ νὰ θέσῃ ταχέως εἰς ἐνέργειαν τὰ στρατιωτικὰ νομοσχέδια τοῦ κ. Λυμπρίτου, ἅτινα παρίστανται πρακτικὰ καὶ ὄχι πολυδάπανα,

ἐπιδιωκομένης πλήρους ὁμοφωνίας μετὰ τοῦ Διαδόχου, ὅστις μετὰ τὰ ἀτυχήματα τοῦ 1897, μίαν ἔχει φιλοδοξίαν, πῶς νὰ ἀναδείξῃ τὴν Ἑλλάδα στρατιωτικῶς καὶ ἀποπλύνῃ τὸν ρύπον τῆς Λαρίσσης· πᾶσα ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ἡμάρτανεν ἀφίνουσα ἀχρησιμοποίητον μίαν τοιαύτην φιλοτιμίαν. Ἀφ' ἑτέρου ὀφείλει νὰ κινηθῇ καὶ ὁ λαὸς καὶ νὰ συνδράμῃ τὴν κυβέρνησιν εἰς τὰς προσπαθείας της πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν στρατιωτικῶν τῆς χώρας δυνάμεων· ὡς δὲ προείπομεν, διὰ τῆς συγκροτήσεως λαϊκῶν σκοπευτικῶν καὶ γυμναστικῶν συλλόγων καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα θὰ προπαρασκευασθῇ τὸ ἔθνος εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ ὅπλου· τοιουτοτρόπως καὶ οἱ νεοσύλλεκτοι, εἰσερχόμενοι εἰς τὸν στρατόν, θὰ ὦσιν ἤδη κατὰ τὸ ἥμισυ ἠσκημένοι καὶ οἱ πολῖται τῶν ἐφέδρων ἡλικιῶν, καὶ ὅσοι δὲν διῆλθον διὰ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, δὲν θὰ εἶνε ἐντελῶς ἀδαεῖς τῆς στρατιωτικῆς τέχνης· καὶ οὕτω ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος θὰ καταστῇ ἔθνος στρατιωτικόν, ἱκανὸν ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐχθρόν, ὑπερασπίζων τὰ προαιώνια αὐτοῦ δίκαια.»

ΤΑ ΚΟΜΙΤΑΤΑ ΕΝ ΤΗι ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗι ΒΟΥΛΗι

Προκληθείσης ἐν τῇ Σοβράνιε πεισματώδους συζητήσεως περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ δράσεως τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ὁ πρωθυπουργὸς κ. Δάνεφ ἠγόρευσε διὰ μακρῶν, ὑπερασπίσας ἑαυτὸν κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀδιαλλάκτων. Μετ' αὐτὸν ἕτεροι βουλευταί, ἀνήκοντες εἰς διαφόρους πολιτικὰς ἀποχρώσεις, ἔλαβον τὸν λόγον, χαρακτηρίσαντες ὡς ἀκολούθως τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐξέλιξιν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ.

Ὁ δημοκράτης καὶ σοσιαλιστὴς Δημητρὼφ ἐζήτησεν, ὅπως ἡ κυβέρνησις ἄνευ περιστροφῶν ἐκθέσῃ τοὺς λόγους, δι' οὓς προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τῶν κομιτάτων. Αἱ πράξεις καὶ αἱ ἐνέργειαι, λέγει, τῶν μακεδονικῶν κομιτάτων σήμερον εἶνε αἱ αὐταί, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Σίπκας· ἀλλὰ τότε μὲν ἦσαν νόμιμοι καὶ συνταγματικαί, διότι οἱ ἔξωθεν ἐμπνέοντες τὴν διεθνῆ πολιτικὴν τῆς ἡγεμονίας ηὐνόουν τὰς τοιαύτας ἐνεργείας τῶν βουλγαρομακεδονικῶν κομιτάτων· σήμερον δὲ οἱ αὐτοὶ φίλοι καὶ προστάται κρίνουσιν ἐπιβλαβῆ τὴν δρᾶσιν τῶν κομιτάτων καὶ ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις προβαίνει ἀμέσως εἰς τὴν διάλυσίν των. Ἡ Βουλγαρία δὲν ἔχει ἀνεξάρτητον πολιτικήν· αἱ ἔξωθεν ἐπιρροαὶ καὶ εἰσηγήσεις, ὁτὲ μὲν τῆς Ρωσσίας, ὁτὲ δὲ τῆς Αὐστρίας, ἐπιδρῶσι καὶ ἰθύνουσι τὰ τῆς Βουλγαρίας ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ πράγματα. Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ ἄγει πάντοτε εἰς καταστροφάς, τὰ δὲ κομιτάτα,

ἅτινα ἔρριψαν πολλὰς μέχρι τοῦδε κυβερνήσεις, θὰ καταρρίψωσι καὶ τὴν ἐνεστῶσαν κυβέρνησιν.

«Ὁ κορυφαῖος τῶν σταμπουλωφικῶν Δ. Πετκὼφ ἐγκρίνει μὲν τὰ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ληφθέντα κατὰ τῶν κομιτάτων μέτρα, διότι ἡ Μακεδονία οὐδέποτε θὰ ἐλευθερωθῇ διὰ τῶν κομιτάτων, εὑρίσκει ὅμως παράνομον τὸν τρόπον τῆς διαλύσεως· ἡ κυβέρνησις ὤφειλε νὰ ὑποβάλῃ νόμον περὶ τούτου εἰς τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς. Φρονεῖ ἐν πάσει περιπτώσει, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἔρχεται πολὺ ἀργὰ νὰ λάβῃ τὸ μέτρον τοῦτο, ἀφοῦ διὰ τῆς μέχρι τοῦδε πολιτείας αὐτῆς κατέστη ὕποπτος καὶ ἀπέναντι τῆς Τουρκίας καὶ ἀπέναντι τῶν γειτόνων Κρατῶν καὶ ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης αὐτῆς· ἐνῷ μέχρι χθὲς ἐθεώρει τὴν ὑπόστασιν τῶν κομιτάτων νόμιμον, σήμερον ἀνακρούει πρύμναν. Ἐάν, λέγει, ὁ στρατηγὸς Τσόντσεφ καὶ οἱ λοιποὶ φίλοι του κατορθώσουν νὰ διαφύγουν τὴν κυβερνητικὴν ἐπιτήρησιν καὶ ἐξέλθουν πάλιν εἰς τὸ τουρκικόν, τίς θὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως; Μετὰ σπανίας εἰλικρινείας καὶ παρρησίας ἠγόρευσεν ὁ καραβελωφικὸς (δημοκράτης) Στρασιμίρωφ, ὅστις μετέσχεν ἄλλοτε εἰς τὴν διοργάνωσιν καὶ τὰς ἐργασίας τῶν κομιτάτων καὶ ἐγνώριζεν αὐτὰς ἐκ τοῦ πλησίον. Τὰ ἔργα τῶν κομιτάτων χαρακτηρίζει ὡς ἔκφυλα καὶ ἀποτρόπαια· οὐδὲν ἠθικὸν στοιχεῖον, οὐδεμία εὐγενὴς πρᾶξις καὶ ἐνέργεια ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῶν ἀχαλινώτων τούτων ὀργανισμῶν· αἱ πράξεις αὐτῶν ἦσαν ὄργια καὶ τρομοκρατία· ἐὰν ἐξηκολούθει τὸ πρᾶγμα, τὰ κομιτάτα οὐχὶ μόνον δὲν θὰ ἠλευθέρουν τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ θὰ ἐπέφερον μῖσος καὶ διχασμὸν μεταξὺ Βουλγαρομακεδόνων καὶ ἐλευθέρων Βουλγάρων, ἀνάλογον πρὸς τὴν μεταξὺ Σέρβων καὶ Κροατῶν διάστασιν. Ἡ ἀπόφασις τῆς κυβερνήσεως σώζει βεβαίως τὴν χώραν ἀπὸ μίαν μάστιγα. Λίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀγόρευσις τοῦ κορυφαίου σοσιαλιστοῦ βουλευτοῦ Κίρκωφ, ὅστις πάντοτε ἀκούεται ὑπὸ τῆς Σοβράνιε μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως καὶ ἐνδιαφέροντος. Οἱ βούλγαροι σοσιαλισταὶ εἶνε καὶ ὀλίγον κοσμοπολῖται· δὲν διακρίνει αὐτοὺς ὁ ἀκράτητος ἐκεῖνος σωβινισμὸς καὶ ὁ ἄσπονδος φανατισμὸς κατὰ τῶν ξένων, ἐφ' ᾧ δύνανται νὰ σεμνύνωνται ὡς προνομιοῦχοι πάντες οἱ λοιποὶ Βούλγαροι. Ὁ κ. Κίρκωφ ἔχει τὴν εἰλικρίνειαν νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς περὶ Μακεδονίας ἐνδομύχους πόθους τῶν Βουλγάρων διὰ τῆς ἀληθινῆς αὐτῶν χροιᾶς. Δὲν εἶνε ἀληθές, εἶπεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Βούλγαροι ποθοῦμεν τὰς μεταρρυθμίσεις ἐν Μακεδονίᾳ, οὔτε τὴν αὐτονομίαν· αἱ ἐκφράσεις αὗται εἶνε ἁπλοῖ τύποι καὶ προσχήματα. Ἐπιθυμοῦμεν ἡμεῖς οἱ Βούλγαροι νὰ κατακτήσωμεν, νὰ σφετερισθῶμεν τὴν Μακεδονίαν. Ἡ τῶν κομιτάτων ὑπόστασις καὶ αἱ ἐνέργειαι προσέδιδον ἐπιτηδείως μακεδονικὸν χρῶμα εἰς τοὺς καθαρῶς βουλγαρικοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἁρπακτικὰς ἐντεῦθεν ὀρέξεις. Μετ' ἰδιαζούσης γραφικότητος ἐκτίθησι τὰ προοίμια τοῦ μακεδονικοῦ φθινοπωρινοῦ κινήματος. Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Σίπκας—λέγει—ὁ μὲν μέγας δοὺξ ἀπήγγειλε λόγους εἰρηνικούς, σώφρονας καὶ μεμετρημένους, ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ ἀπ' ἐναντίας, ἐρχόμε-

νος εἰς Σόφιαν, μετῆλθεν ἄλλην ὅλως πολιτικήν· παρώτρυνε καὶ ἐνεθάρρυνε τὰ κομιτάτα ἐπὶ τὸ ἔργον· καὶ ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ὑπέθαλπε τὰς μυστικὰς ἐνεργείας. Ἠπορήσαμεν, λέγει, τότε πῶς ἡ κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίζῃ τοιούτους λῃστάς, παρορμῶσα κρυφίως καὶ ὠθοῦσα καὶ παρέχουσα τὰ μέσα εἰς τὰ κομιτάτα πρὸς ἐνέργειαν· ἀλλὰ τώρα, ὅτε ἡ Τουρκία ἤρχισε νὰ ἐπισείῃ τὸ φόβητρον τοῦ πολέμου, ἡ κυβέρνησις μετὰ σπουδῆς παρῃτήθη καὶ ἀπηρνήθη τὸ παρελθόν της καὶ οὕτω ἀνεθέσαμεν ἤδη εἰς τὸν Σουλτάνον νὰ τελειώσῃ τὸ ὑφ' ἡμῶν ἀρξάμενον ἔργον. Ἓν εἶνε μόνον βέβαιον, ἡ πλήρη· ἀποτυχία τῶν σκοπῶν, οὓς ἐπιδιώκει ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις.—Οἱ κυβερνητικοὶ βουλευταὶ ἠγόρευσαν καὶ οὗτοι διὰ μακρῶν, ἰδίως ὁ διακεκριμένος ῥήτωρ κ. Δημήτριος Χρηστὼφ (ὁ καὶ συντάκτης τῆς ἡμιεπισήμου «Βουλγαρίας»). Οὗτοι ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν τῆς Σοβράνιε ἐπὶ τῶν θλιβερῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων τοῦ ἔτους 1897, ἅτινα κατὰ μέγα μέρος ἐπέφερεν ἡ Ἐθνικὴ Ἑταιρεία. Ὀλίγον ἀκόμη ἐὰν ἐξηκολούθει ἡ παρομοία δρᾶσις τῶν παρ' ἡμῖν κομιτάτων, λέγουσι, τὸ ῥεῦμα ὁλονὲν θὰ ἐξωγκοῦτο, εἶνε δὲ ζήτημα τότε, ἐὰν ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις θὰ ἦτο πλέον εἰς θέσιν νὰ συγκρατήσῃ τὰ πράγματα. Ὁ πόλεμος θὰ ἦτο ἄφευκτος, οὐδεὶς δὲ οἶδε ἐὰν βουλγαρική τις ἧττα δὲν θὰ εἶχε δεινοτέρας συνεπείας ἢ ὅσον τὰ γεγονότα τοῦ 1897 διὰ τὴν Ἑλλάδα· ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει νίκης τῶν βουλγαρικῶν ὅπλων, θὰ ἠδύνατο ἆρά γε ἡ Βουλγαρία νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικοὺς πόθους ἀπέναντι τοσούτων μικρῶν καὶ μεγάλων ἀντιπάλων; Ἡ κυβέρνησις εἶνε συγχαρητηρίων ἀξία, διότι ἔδειξε σθεναρὰν θέλησιν καὶ βραχίονα ἰσχυρὸν ἀπέναντι τῶν κομιτάτων, ἅτινα εἶχον ἀποβῆ Κράτος ἐν Κράτει.

Ο «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ» ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Εὐχαρίστως ἀνακοινοῦμεν τοῖς ἑταίροις τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνέργειαν ἁπανταχοῦ τῆς βορείου Ἀμερικῆς παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκατεσπαρμένων πολυαρίθμων ὁμογενῶν. Ἐν τοῖς κόλποις τῆς μεγάλης ἐκείνης χώρας δὲν ἐλησμόνησαν οὗτοι τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντα, καθ' ἑκάστην δὲ περίτρανα δείγματα προσφέρουσι τῆς ἀγάπης αὐτῶν. Ἡ γῆ, ἐν ᾗ ἀναπνέουσι τὴν ζείδωρον τῆς ἐλευθερίας πνοήν, κατέστησεν αὐτοὺς μᾶλλον φρονηματίας καὶ φιλοπάτριδας. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοιούτων διδαγμάτων κατενόησαν τὸ ἐπιβαλλόμενον εἰς αὐτοὺς καθῆκον νὰ συνδράμωσι παντὶ τρόπῳ τὴν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ποικίλων αὐτῆς ἐχθρῶν ἀγωνιζομένην πατρίδα. Καὶ ἤρξατο ἀπό τινος χρόνου ἐν ταῖς πλεί-

σται; τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνέργεια πρὸς συνδρομὴν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

Ἐν τῇ ἐθνικῇ ταύτῃ ἐργασίᾳ πρωταγωνιστοῦσιν οἱ ἑταῖροι τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Τὰ κατωτέρω καταχωριζόμενα ἔγγραφα καὶ δημοσιεύματα μαρτυροῦσι περὶ τούτου :

Α΄.

Τὸ ἐν Σικάγῳ ἑλληνικὸν σωματεῖον τὸ «Πανελλήνιον» πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμός».

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Τὰ Μέλη τοῦ ἐν Σικάγῳ Σωματείου τὸ «Πανελλήνιον» ἀναγνωρίζοντα τὸ μέγα καὶ πατριωτικὸν ἔργον, ὅ περ μετὰ τῶν συνεργατῶν σας ἀνελάβετε ὑπὲρ τῶν προπυργίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐκτιμῶντα τὴν ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπάρνησιν, μεθ᾽ ἧς διευθύνετε τὰς τῆς Ἑταιρείας πράξεις, ἥτις ἐσχάτως κατέστη διὰ τῶν ἀτρύτων κόπων σας μέγιστον ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, περὶ ὃ συγκεντροῦται πᾶσα ἐλπὶς πρὸς εὐόδωσιν τῶν μεγάλων σκοπῶν τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν ἵνα ἀπαντήσωσιν εἰς τὴν φωνήν σας, τὴν ἐκπεμφθεῖσαν ἐκ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, «ὅπως πᾶς Ἕλλην ἐγρηγορήσῃ καὶ ἀνανήψῃ ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς ἀδρανείας» καὶ ἐψήφισαν, ἵνα ἡ μηνιαία εἰς τὸν Σύλλογον συνδρομὴ ἑκάστου μέλους αὐξηθῇ ἀπὸ πεντήκοντα σέντς εἰς ἑβδομήκοντα πέντε, τὰ περιπλέον δὲ εἴκοσι πέντε σέντς νὰ ἀποστέλλωνται ὑπὸ τοῦ Σωματείου τακτικῶς κατὰ μῆνα ὡς δωρεὰ εἰς τὴν ἑταιρείαν ὁ «Ἑλληνισμός». Ἐψήφισαν δὲ προσέτι καὶ ἰδιαίτερον ψήφισμα, δι᾽ οὗ ἐπικαλοῦνται καὶ τὰ λοιπὰ πολυπληθῆ ἑλληνικὰ ἐν Ἀμερικῇ Σωματεῖα, ὅπως μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα καὶ συνδράμωσι τὸ μέγα ἔργον τῆς Ἑταιρείας «ὁ Ἑλληνισμός».

Καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν Βούλγαροι καταπατοῦν τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐργαζόμενοι μὲ τὰ χρήματα τὰ προερχόμενα ἐκ ληστειῶν, αἰχμαλωσιῶν, ἀναγκαστικῶν εἰσφορῶν, φόνων καὶ ἐκ διαφόρων ἄλλων γνωστῶν πηγῶν, καὶ τὰ ἁπανταχοῦ τῆς γῆς εὐγενῆ τέκνα τῆς μητρὸς Ἑλλάδος θὰ ἐργασθοῦν καὶ τὰς δυσχερεστάτας τῶν ἐργασιῶν, ἵνα συνδράμωσι ταύτην, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἡμιαγρίων ἐκείνων κακούργων ἐχθρῶν της· εἴθε τὴν αὐταπάρνησίν σας καὶ τὸ πατριωτικὸν σθένος μιμηθῶσι πολλοὶ Ἕλληνες πατριῶται καὶ ὑποβοηθήσωσι τὸ ἔξοχον ἐθνικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμός».

Ἐν Σικάγῳ τῇ 4 Φεβρουαρίου 1903.

Ὁ Πρόεδρος
Στυλ. Β. Λαμπαρδάκης

Ὁ Γραμματεὺς
Π. Κουρτέσης

(*Τὰ μέλη τοῦ Σωματείου τὸ «Πανελλήνιον»*).

Τὸ ἐν Σικάγῳ ἑλληνικὸν σωματεῖον τὸ «Πανελλήνιον» πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ τῆς Ἀμερικῆς Ἕλληνας.

Αἱ καθ' ἡμέραν περὶ Μακεδονίας καὶ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀνησυχητικαὶ εἰδήσεις, καὶ αἱ ὁσημέραι αὐξανόμεναι κακοῦργοι ἐνέργειαι τῶν μισητῶν ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἡμιαγρίων Βουλγάρων, κατὰ παντὸς ὅτι ἑλληνικόν, εἶνε ἀρκεταὶ νὰ μᾶς πείσωσιν, ὅπως εἰσακούσωμεν εἰς τὴν φωνὴν τὴν ἐκπεμφθεῖσαν ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου παρὰ τοῦ πρυτάνεως καὶ προέδρου τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» κ. Καζάζη, ὅστις εἶπε: «φέρετε τὴν φιλοπατρίαν σας μέχρι φανατισμοῦ καὶ ψυχώσεως. Μισεῖτε τοὺς ἐχθρούς σας καὶ καταδιώκετε αὐτοὺς μέχρι θανάτου».

Κατὰ τί περισσότερόν ἡμῶν οἱ μέχρι σήμερον ἡμιάγριοι ἐκεῖνοι Βούλγαροι δικαιοῦνται ὡς ἓν σῶμα νὰ συγκεντρωθῶσι ὑπὸ τὸ φιλοπατριωτικόν των ἐκεῖνο κακοῦργον κομιτάτον καὶ νὰ ἐπιδιώκωσι διὰ τῆς μαχαίρας καὶ τῶν βδελύξεων τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς φανταστικῆς καὶ ἀπατηλῆς ἰδέας τῆς μεγάλης Βουλγαρίας;

Διατί ἡμεῖς οἱ ἔχοντες τὸ δίκαιον αὐτῶν τῶν πραγμάτων νὰ μὴ συνασπισθῶμεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς πατριωτικωτάτης ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς», ἥτις ἀνέλαβε τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἑλληνικῶν δικαιωμάτων, οὐχὶ διὰ τῆς μαχαίρας καὶ τῶν κακουργιῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὀρθόφρονος πολιτικῆς τῆς ἀποδείξεως αὐτῶν τῶν πραγματικῶν ἀληθειῶν;

Ἡμεῖς τὰ μέλη τοῦ «Πανελληνίου Σωματείου» σήμερον ψηφίζομεν, ὅπως ἡ ἐκ 50)00 ταλλήρου μηνιαία συνδρομὴ ἑκάστου μέλους αὐξηθῇ εἰς ἑβδομήκοντα πέντε, τὰ περιπλέον δὲ 20)00 ν' ἀποστέλλωνται τακτικῶς κατὰ μῆνα ὑπὲρ τῆς ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» μὲ τὴν ὁμόφωνον ὑπόσχεσιν, ἵνα ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι καὶ γενναιότερον συνδράμωμεν. Ἐγείρομεν δὲ ἐξ ἑτέρου φωνὴν καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ πολυπληθῆ ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνικὰ Σωματεῖα, ὅπως μιμηθῶσι τὸ εὔκολον καὶ πατριωτικὸν τοῦτο παράδειγμα. Συνιστῶμεν δὲ ἵνα οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς Σωματεῖα καταρτίσωσιν ἰδιαίτερα κέντρα «Ἑλληνισμοῦ» καί, ὡς εἶνε ὑποχρεωμένοι, συνδράμωσιν ὑπὲρ τῶν διακινδυνευόντων προπυργίων. Ἂς ἐνθυμηθῇ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, ὅτι καταπεσούσης τῆς Μακεδονίας εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἡμιαγρίων Βουλγάρων σβέννυται πᾶσα χρυσῆ ἐλπὶς παντὸς Ἕλληνος καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις πίπτει εἰς τὰς χεῖρας τῶν Σλαύων.

Ἐν Σικάγῳ τῇ 3η Φεβρουαρίου 1903.

Τὰ μέλη τοῦ Σωματείου τὸ «Πανελλήνιον»

Ὁ Πρόεδρος
Στ. Λαμπαρδάκης

Ὁ Γραμματεὺς
Π. Κουρτέσης

Β΄.

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ Σικάγου «Inter Ocean» τὰ ἑπόμενα :

«Ὁ ἐν **Σικάγῳ** κλάδος τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης ἑλληνικῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμός», οὗ προΐσταται ἐνταῦθα ὁ καὶ Ἕλλην πρόξενος κ. Νικόλαος Σαλόπουλος, συνῆλθε τὴν παρελθοῦσαν ἑσπέραν, ὅπως συσκεφθῇ καὶ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα κατὰ διαδόσεων, αἵτινες ἐκυκλοφόρησαν ἐν Σικάγῳ ἐν σχέσει πρὸς τὰς παρούσας ἐν Μακεδονίᾳ ταραχάς. Ὁ ἐνταῦθα κλάδος τῆς Ἑταιρείας ἀριθμεῖ 7,000 Ἕλληνας τοῦ Σικάγου, οἵτινες σφόδρα ἠγανάκτησαν ἐπὶ ταῖς διαδόσεσι ταύταις καὶ συνελθόντες εἰς συνέλευσιν τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα διώρισαν ἐπιτροπήν, συνισταμένην ἐκ τοῦ προέδρου Σαλοπούλου καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως Δημητρίου Μανούσου, ὅπως ἐξακριβώνῃ τὸ πρᾶγμα.

Αἱ εἰδήσεις ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ «Μακεδονικῷ Κήρυκι», μηνιαίῳ φύλλῳ, οὗ ἡ ἔκδοσις ἤρξατο τελευταῖον ἐν Σικάγῳ. Οἱ Ἕλληνες ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ αὐτὴ βουλγαρικὴ μερίς, ἡ αἰχμαλωτίσασα τὴν Μὶς Ἑλένην Στόουν, ὑποστηρίζει καὶ τὸ περιοδικόν.

Ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποβληθεῖσα ἔκθεσις, ἥτις καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὴ κατὰ τὴν χθὲς ἑσπέραν συγκροτηθεῖσαν συνέλευσιν, ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Ὅπως μὴ εὔπιστοι ἄνθρωποι παραπλανηθῶσιν ἐκ τῆς ἐν τῷ εἰρημένῳ περιοδικῷ καθ' ὑπόκρισιν εἰλικρινείας καὶ ἰσχυρισμῶν γνώσεως τῶν πραγμάτων, ὁ ἐν Σικάγῳ κλάδος τῆς ἐν Ἀθήναις ἑδρευούσης ἑλληνικῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμὸς» ὑποβάλλει τὴν ἀκόλουθον ἔκθεσιν ἐπὶ τῶν ἐν συζητήσει θεμάτων.

Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ὁλόκληρος γνωρίζει, ὅτι τὸ καλούμενον μακεδονικὸν Κομιτάτον (καὶ ἀκριβέστερον βουλγαρικὸν Κομιτάτον) ἀποτελεῖται ἐκ Βουλγάρων συνωμοτῶν, τὸ κέντρον τῆς ἐνεργείας αὐτῶν ἐχόντων ἐν Σόφιᾳ, καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς Μακεδονίας ἐπιζητούντων ν' ἀπορροφήσωσι τὴν χώραν ἐκείνην, ὡς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν οἰκειοποιήθησαν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν.

Τῇ ἀληθείᾳ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μόριον δικαιώματος πρὸς ἀνάμιξιν, ὑφ' οἱανδήποτε μορφήν, κέκτηται ἡ Βουλγαρία ἐν τοῖς μακεδονικοῖς πράγμασιν. Ἐν ὁλικῷ πληθυσμῷ ἐκ 2,000,000 ἐν Μακεδονίᾳ, 150,000 Βούλγαροι ὑπάρχουσιν, ὀλίγαι χιλιάδες Σέρβων, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τῶν κατοίκων ἀποτελεῖται ἐξ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, τῶν πρώτων ὑπερτερούντων τοὺς δευτέρους κατὰ 200,000.

Τὰ μέλη τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, ὑποθάλποντα τὴν ταραχὴν καὶ τὸ ἔγκλημα, δὲν εἶνε Μακεδόνες πατριῶται, ἀλλ' οἱ φαυλότεροι τῶν Βουλγάρων δολοφόνων, ποιούμενοι χρῆσιν οἱωνδήποτε καταχθονίων μέσων, ὅπως ἐπιφέρωσιν συμφο-

ρὰς ἐπὶ τῶν φιλησύχων κατοίκων καὶ βυθίσωσιν αὐτοὺς εἰς ἀτίμωσιν χείρονα τῆς δουλείας. Ὁ μόνος αὐτῶν σκοπὸς εἶνε νὰ προαγάγωσι τὰ συμφέροντα τῆς Βουλγαρίας ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτῆς πρὸς κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου δὲν σταματῶσι πρὸ οὐδενὸς ἐγκλήματος, ὁσονδήποτε στυγεροῦ.

Βασιλεία τρόμου

Ὑπὸ τὸ Κράτος τοῦ τρόμου τὸ Κομιτάτον τοῦτο προήχθη. Δολοφονίαι ἐξεχόντων μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων προσώπων καὶ μάλιστα ἱερέων καὶ διδασκάλων καθ' ἑκάστην ἐπισυμβαίνουσιν, ἐνῷ ἀδικοπραγήματα, χαρακτῆρος τὰ μάλιστα διαβολικοῦ κατ' ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παρθένων καταφαίνονται ἀποτελοῦντα μέρος ὡρισμένου προγράμματος. Ἁρπαγὴ καὶ φθορὰ περιουσίας, πυρπόλησις οἴκων καὶ χωρίων ὑπὸ τῶν τρομοκρατῶν τούτων ἄνευ διακοπῆς διενεργοῦνται δι' ὅλου τοῦ ἔτους. Ὁ ἔξω κόσμος τηρεῖται ἐν ἀγνοίᾳ περὶ τῆς φρικτῆς καταστάσεως τῶν πασχόντων Μακεδόνων, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἀπαίσιοι συνωμόται, προβάλλονται ἐνώπιον τοῦ κόσμου ὡς οἱ εὐγενεῖς καὶ ἔνθερμοι ἐλευθερωταὶ τοῦ ἀτυχοῦς καταπεπατημένου λαοῦ.

Ἀναντίρρητον εἶνε, ὅτι ἡ αἰχμαλωσία τῆς Μὶς Στόουν ἦτο ἔργον τοῦ Κομιτάτου τούτου, ὠθοῦντος τὸ μὲν νὰ διαπιστώσῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν ἔλλειψιν ἀσφαλείας, ζωῆς καὶ περιουσίας ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν, τὸ δὲ νὰ ἐπιτύχῃ λύτρα πρὸς ἀνακούφισιν τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν τῶν συνωμοτῶν. Ἀλλ' ὑπάρχει πλέον ἀμφιβολία, ὅτι μέρος τοῦ ἀμερικανικοῦ χρήματος, δι' οὗ ἀπελυτρώθη ἡ μὶς Στόουν, χρησιμοποιεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν πρακτόρων τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτήν, πρὸς δημοσίευσιν τοῦ ὀργάνου των, τοῦ «Μακεδονικοῦ Κήρυκος» ἐν Σικάγῳ;

Τὸ θράσος καὶ ἡ ἰταμότης τῶν κακούργων τούτων ὑπερβαίνει πᾶσαν κατανόησιν! Ἐὰν ἡ Βουλγαρία ἠδύνατο νὰ βεβαιώσῃ διὰ τοιούτων μέσων τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς Τουρκίας πρὸς διοίκησιν τῆς Μακεδονίας, θὰ ἀξιώσῃ τότε δικαίωμα ἠθικόν, ὅπως παρεισαγάγῃ τὴν ἑαυτῆς ἀρχὴν ἐντὸς τῆς μακεδονικῆς χώρας.

Οὐδεὶς ἰσχυριζόμενος, ὅτι κέκτηται γνῶσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας, θέλει χορηγήσῃ στιγμῆς πίστιν εἰς τὸ κατάδηλον ψευδολόγημα, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰσὶν ὑφ' οἱανδήποτε ἔποψιν ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐν Εὐρώπῃ παρουσίαν τῶν Τούρκων. Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ λαοῦ καθ' ὅλην τῶν χριστιανικῶν αἰώνων τὴν περίοδον πρόκειται μαρτύριον ἐναργές, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐσχημάτιζον ἀμυντικὸν ὀχύρωμα κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ταρταρικῶν καὶ μωαμεθανικῶν ὀρδῶν, αἵτινες ἠγωνίζοντο νὰ καταβάλλωσι τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν.

Ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς εἶνε ἐπαχθής.

Ἄνευ τῶν ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν μακρὰν ἐκείνην περίοδον ἡ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἱστορία οὐδέποτε ἤθελε συγγραφῇ, ὡς ἔχει σήμερον. Οὐδὲν ἄλλο

παρὰ σκοπὸς ἄτιμος, σχὼν τὴν γένεσιν ἐν διανοίᾳ μοχθηρᾷ, ἤθελέ ποτε διαβάλλῃ τὴν τιμὴν τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Πᾶς ὅστις ἐν εἰλικρινείᾳ καὶ μετὰ λογικῆς μελετήσῃ τὴν ὑφισταμένην νῦν τῶν πραγμάτων κατάστασιν ἐν Μακεδονίᾳ, δὲν θέλει ἀποτύχῃ ἂν παρατηρήσῃ, ὅτι ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς ἐπιποθεῖ ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἐπαχθοῦς τε καὶ ἀδίκου. Ἀλλὰ θέλει ἀφ' ἑτέρου ἐξαναγκασθῇ ν' ἀποδεχθῇ, ὅτι ἡ παροῦσα οἰκτρὰ κατάστασις εἶνε ἀποτέλεσμα βουλγαρικῆς διαταράξεως καὶ συνωμοτικῆς ἐνεργείας, ἀποσκοπούσης τὴν κατάστασιν τῆς Μακεδονίας. Θέλει ἐπίσης παρατηρήσῃ, ὅτι τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ γνησίως φιλοπάτριδες Μακεδόνες, οἱ ἀρχαῖοι τοῦ ἐδάφους κτήτορες καὶ κληρονόμοι τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ πνεύματος, ἀγαπῶσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα καὶ εἰσὶν ὑποστηρικταὶ τῶν νόμων, τῆς τάξεως καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ Μακεδονία ἀείποτε ὑπῆρξε καὶ ἔσεται ἑλληνικὴ τό τε αἴσθημα καὶ τὴν φύσιν, θέλει δὲ εἶσθαι πάντοτε πρόθυμος νὰ ἑνωθῇ ἀνοικταῖς ἀγκάλαις μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ὅπως διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, τοῦθ' ὅ περ ἀποτελεῖ τὸν ἀρχικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ προορισμόν.

* * *

Ἀναγινώσκομεν ἐν ταῖς «Θερμοπύλαις» τῆς Νέας Ὑόρκης.

«Ἡ ἐν Joplin τῆς πολιτείας Μισουρῆ κυρία Ἀγγελικὴ Δράσσα, ἡ διακρινομένη διὰ τὰ πατριωτικὰ αὐτῆς αἰσθήματα, ἔπεμψεν ἡμῖν 4 δολλάρια ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας ὁ «Ἑλληνισμὸς» καὶ 1 ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἅτινα καὶ δημοσιεύομεν ἐν τοῖς ἐν ἑτέρᾳ στήλῃ ἐράνοις, εὐχόμεθα δὲ τὸ παράδειγμα αὐτῆς νὰ εὕρῃ πολλοὺς μιμητάς. Ἡ κυρία Δράσσα ἔπεμψεν ἡμῖν καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν, ἣν καὶ δημοσιεύομεν.

«Ἀξιότιμοι Κύριοι,

«Ἀναγινώσκουσα μετ' ἐνδιαφέροντος τὰ ἄρθρα, ὅσα γράφετε ἐν τῇ ἀξιοτίμῳ ὑμῶν ἐφημερίδι «Θερμοπύλαι» δι' ὧν καταδεικνύετε τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ ἀδικουμένου Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, καὶ δι' ὧν θερμῶς ἑρμηνεύετε, ὅπως ὅλοι σπεύσωμεν, ὡς βοηθοὶ ἐν τῇ παρούσῃ δεινῇ περιστάσει, ἀφοῦ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀόκνως συνεργάζονται, καθότι οὐδὲν ἄνευ χρημάτων ἐλπίζεται, προθύμως πέμπω σήμερον εἰς τὸ γραφεῖον σᾶς ἐπιταγὴν ἐκ 5 δολλαρίων, ἣν σᾶς παρακαλῶ νὰ στείλητε εἰς τὸν Κον Νεοκλῆ Καζάζην, ἐξ ὧν ἓν δολλάριον εἶνε πρὸς βοήθειαν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ τέσσαρα δολλάρια πρὸς συνδρομὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου ὁ «Ἑλληνισμός», ὅστις περὶ πάντων φροντίζει.

Joplin Mo. 13 *Φεβρουαρίου* 1903

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως

Ἀγγελικὴ Δράσσα ἐξ Ἄργους»

*
* *

«Οἱ ἐν Joplin τῆς πολιτείας Μισουρῆ ἐγκατεστημένοι κ.κ. Π. Δράσσας, Ἰω. Β. Κουκούλης καὶ Θεόδωρος Μ. Χλέντζος γράφουσιν ἡμῖν, ὅτι μετὰ λύπης των μεγάλης ἔμαθον ἐκ τῶν στηλῶν τῶν «Θερμοπυλῶν» τὴν δεινὴν οἰκονομικὴν θέσιν, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ὅτι μεγάλως συνεκινήθησαν ἐκ τῆς πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Πατριαρχείου τούτου ἐκκλήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος. Οἱ καλοὶ οὗτοι ὁμογενεῖς περιγράφοντες ἐκτενῶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ των τὸν ἀγῶνα, ὃν ἀπὸ αἰώνων τὸ πατριαρχεῖον τοῦτο διεξάγει ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἔπεμψαν ἡμῖν τρία δολλάρια ὑπὲρ τοῦ οἰκονομικῶς πάσχοντος Πατριαρχείου ἐκφράζουσι δὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς θὰ σπεύσωσι νὰ προσφέρωσι διάφορα ποσὰ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου. Οἱ αὐτοὶ ὁμογενεῖς γράφουσιν ἡμῖν, ὅτι εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας ἀναγιγνώσκουσι τακτικῶς τοὺς διωγμούς, οὓς ὑφίσταται ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμὸς ἐκ μέρους τοῦ δολοφονικοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου καὶ ὅτι εἶνε πρόθυμοι νὰ συνεισφέρωσι μεγάλως, ἐὰν κατάλληλος ἀνοιχθῇ ἔρανος πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐν Ἀθήναις σωματείου «Ἑλληνισμός», οὗτινος πρόεδρος εἶνε ὁ κ. Καζάζης καὶ τοῦ ὁποίου σωματείου σκοπὸς εἶνε ἡ ὑπεράσπισις τῶν συμφερόντων τοῦ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ, καταλήγουσι δὲ διὰ τῶν ἐν τῷ «Περιπλανωμένῳ» στίχων τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου «*ἴσως εἰς ἡμᾶς βλαστήσῃ ἢ ἀναφανῇ τις ἥρως κτλ.*» Ἡ ἐπιστολὴ τῶν ἄνω ὁμογενῶν μεγάλως μᾶς συνεκίνησε, διότι ἐν αὐτῇ διακρίνονται ἀκραιφνὴς πατριωτισμὸς καὶ αἰσθήματα ὅλως εὐγενῆ. Ἐπανειλημμένως ὑπεδείξαμεν τὴν ἀνάγκην, ὅπως οἱ ἐν Ἀμερικῇ Ἕλληνες ἔλθωσιν εἰς ὑποστήριξιν τῶν καταπολεμουμένων συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπείκοντες δὲ εἰς τὰς προτροπὰς τῶν ἄνω ὁμογενῶν, προθύμως ἀνοίγομεν τὰς στήλας μας εἰς ἐράνους ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐλπίζομεν δέ, ὅτι ἅπαντες οἱ ὁμογενεῖς θὰ συνεισφέρωσιν ὅτι δύνανται πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνος, ἀναλαμβάνουσαι δὲ τὸ ἔργον τοῦτο αἱ «Θερμοπύλαι» προσφέρουσι πρῶται πέντε δολλάρια ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ πέντε ὑπὲρ τοῦ σωματείου «Ἑλληνισμός».

*
* *

«Εὐχαρίστως πληροφορούμεθα ἐξ ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς, ὅτι οἱ ἐν Σινσινάτῃ τῆς πολιτείας Ὀχάϊο ἐγκατεστημένοι ἀδελφοὶ κ. Κότσαρη ἐνεργοῦν μετὰ τῶν κ. κ. ἀδελφῶν Μαρούδη καὶ ἀδελφῶν Μίχα καὶ ἄλλων Ἑλλήνων τῆς πόλεως ταύτης πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου «Ἑλληνισμός», ἐλπίζομεν δέ, ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν θὰ στεφθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας

καὶ ὅτι τούτους θὰ μιμηθῶσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς καὶ θὰ προβῶσιν εἰς εἰσπράξεις ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ.»

*
* *

«Κατὰ τὴν γενομένην γενικὴν τοῦ ἐν Σικάγῳ Ἑλλ. Συλλόγου «Πανελλήνιον» συνεδρίασιν τῇ 3 Φεβρουαρίου, συμφώνως πρὸς τὴν δήλωσιν, ἣν ὁ κ. Γεωργιάδης ἐποιήσατο διὰ τῶν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἑλλ. ἐφημερίδων, καὶ ὡς ἐγγράφως συνέστησε τὴν πρότασιν, ἵνα τὰ σωματεῖα ἔλθωσιν ὡς ἀρωγοὶ τῆς ἑταιρείας «ὁ Ἑλληνισμὸς» διὰ μηνιαίας συνδρομῆς ἐκ 10-ἢ-25 σέντς, ὡμίλησε διὰ μακρῶν περὶ τοῦ σκοποῦ ἐν γένει τῆς πατριωτικῆς ἑταιρείας, περὶ τῶν κακούργων ἐνεργειῶν τῶν κυρίως ἐχθρῶν μας βουλγάρων, καὶ προέτεινε, ἵνα δι' ὁμοφώνου ἀναστάσεως τὰ παρόντα μέλη ψηφίσωσιν, ὅπως ἕκαστον μέλος ὑποχρεωθῇ νὰ πληρόνῃ κατὰ μῆνα 75 σέντς ἀντὶ 50, τὰ 25 δὲ περὶ πλέον νὰ ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἑταιρείαν «ὁ Ἑλληνισμός.» Σύμπαντα τὰ μέλη ἐξ ἀπολύτου σεβασμοῦ πρὸς τὰ δικαιώματα τῆς πατρίδος των καὶ μετὰ ἀνεκφράστου ἐνθουσιασμοῦ, ἄνευ περαιτέρω συζητήσεως ἢ ἀντιρρήσεως, ἐπηυφήμησαν τὴν πρότασιν, καὶ τῇ προτάσει τοῦ κ. προέδρου ἐξέφρασαν τὰ συγχαρητήριά των εἰς τὸν ὑποκινητὴν τῆς ἰδέας ταύτης.

«Μετὰ τοῦτο ὁ κ. Γεωργιάδης ὑπέβαλε συντεταγμένα τρία ψηφίσματα. Ἓν πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἑταιρείας «ὁ Ἑλληνισμός», ἓν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ τῆς Ἀμερικῆς Ἕλληνας, ὡς ἔκκλησιν ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας, καὶ ἕτερον ὑπὲρ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνικοῦ τύπου. Καὶ τὰ τρία ψηφίσματα ἐγένοντο ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν δεκτά. Μετὰ τοῦτο ὁ πρόεδρος κ. Λαμπαρδάκης προέτεινεν, ἵνα τὸ σωματεῖον ἔλθῃ ἀρωγὸν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ προέτεινεν, ὅπως διατεθῶσι ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ σωματείου 50 δολλάρια, ἅτινα καὶ ἀσυζήτητα τὰ μέλη ἐψήφισαν. Τῇ προτάσει δὲ τοῦ κ. Ν. Σταθάκου, Εὐστ. Καραβέλη, οἵτινες πατριωτικώτατα ὡμίλησαν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἔγεινε καὶ ἰδιαιτέρα εἰσφορὰ μεταξὺ τῶν παρόντων μελῶν καὶ εἰσεπράχθησαν 30 δολλάρια, ἤτοι θὰ ἀποσταλῶσι πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου 80 δολλάρια. Τὸ σωματεῖον σήμερον ἀριθμεῖ 250 μέλη, ὥστε εἰς τὴν Ἑταιρείαν θὰ ἀποστέλλωνται ἐκ τοῦ ταμείου 62,50 τάλληρα. Ἡ καθ' ἡμέραν συρροὴ τῶν καλῶν καὶ ἐκλεκτῶν μελῶν τῆς κοινότητος ἐντὸς ὀλίγου θὰ συμπληρώσῃ τὸ ποσὸν τῶς 100 δολλαρίων. Ἐνεγράφησαν καὶ ὡς ἰδιαίτερα μέλη τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην 16, ἅτινα θὰ πληρώνουσι ἰδιαιτέρως 2,00 δολλάρια κατ' ἔτος.»

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΔΕΚΑΤΗ

Ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας

κ. Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Κύριοι. Ἡ διάλεξίς μου αὕτη ἔσται πιθανῶς ἡ τελευταία τῶν περὶ Μακεδονίας καὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος διαλέξεών μου, καὶ ἐπεθύμουν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ ἐξαγγείλω ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου βήματος σκέψεις ἐλπίδων, πόθους εὐοιώνου μέλλοντος· καὶ ἐν τούτοις, ὡς μὴ ὤφειλεν, εἶμαι κατειλημμένος ἐκ δυσθυμίας. Αἱ ἐλπίδες καὶ τὸ εὐοίωνον μέλλον ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἐργαζομένους καὶ προκινδυνεύοντας λαούς, ἐφ᾽ ᾧ ἡμεῖς ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ οὔτε ἐργαζόμεθα, οὔτε ἐννοοῦμεν νὰ προκινδυνεύσωμεν. Ἀλλ᾽ ἡ Ἱστορία μᾶς διδάσκει δι᾽ ἀπείρων παραδειγμάτων, ὅτι πάντες οἱ μὴ ἐργασθέντες λαοί, οἱ παραμελήσαντες τὰ καθήκοντα αὐτῶν, κατεστράφησαν. Εὔχομαι νὰ μὴ πραγματωθῶσιν αἱ ζοφεραὶ σκέψεις, ὑφ᾽ ὧν κατελήφθην εὐθὺς ὡς ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ βήματος.

Τὰ καθ᾽ ἡμᾶς πράγματα δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν ζοφερὰν ἐκείνην σκηνὴν τοῦ δείπνου τοῦ Βαλτάσαρ. Εὐωχοῦμεν, διασκεδάζομεν, ἐνῷ ὕψιστα ἡμῶν συμφέροντα διατρέχουσιν ἀπό τινος καιροῦ φοβερὸν κίνδυνον. Καὶ ἔχομεν ἀνάγκην ἴσως ν᾽ ἀντιληφθῶμεν τοῦ ὁράματος «μανὴ θακὲλ φαρές». Ἴσως τότε ἐξεγερθῶμεν ἀπὸ τοῦ ληθάργου, ἴσως συνετισθῶμεν.

Νομίζω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅτι ἀκούω τοὺς θρήνους τοῦ Ἱερεμίου. Ἀκούσατε καὶ ἀνανήψατε : «Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἴδε τὸν ὀνειδισμὸν ἡμῶν». Ἡ κληρονομία ἡμῶν μετεστράφη τοῖς ἀλλοτρίοις, οἱ οἶκοι ἡμῶν ξένοις, ὀρφανοὶ ἐγεννήθημεν, οὐχ ὑπάρχει πατήρ, μητέρες ἡμῶν χῆραι.... δοῦλοι ἐκυρίευσαν ἡμῶν. Λυτρούμενος οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.»

Ἕκαστος τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀμνήμων λαὸς εἶνε καὶ εἷς Βαλτάσαρ. Χρειάζεται ὁ δυνάμενος νὰ ἐγείρῃ αὐτόν. Ἀλλ᾽ οὐαὶ εἰς τὸν ἐπιμένοντα νὰ ὑπνώττῃ, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ὁ κυκλὼν τῆς καταστροφῆς ἐπαπειλεῖ ν᾽ ἀνασπάσῃ τὰ θεμέλια τοῦ οἴκου του. Τὸ οἰκοδόμημα θὰ καταπέσῃ. Οὐαὶ εἰς τὸν ληθαργοῦντα !

Εὔχομαι ν᾽ ἀνανήψῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ τοῦ ἀπαισίου τούτου ληθάργου, νὰ ἐξυπνήσῃ, νὰ κινηθῇ καὶ νὰ ἐργασθῇ. Εὔχομαι νὰ μὴ εὑρεθῶ ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βα-

βυλῶνος, ὀδυρόμενος καὶ θρηνῶν, νὰ μὴ καταστῶ Ἱερεμίας πένθους καὶ αἰσχύνης. Εὔχομαι νὰ μὴ βλέπω πλέον ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διασκεδαστικὰς μόνον ἑταιρείας, ἀλλ' ἑταιρείας σκοπευτικάς, στρατιωτικάς, ἐθνικάς.

«Μνήσθητι Κύριε... ἡ κληρονομία ἡμῶν μετεστράφη ἀλλοτρίοις». Τοιαύτη ἡ σημερινὴ ἡμῶν εἰκών. Ἀληθῶς δοῦλοι ἐκυρίευσαν ἡμῶν, εὑρίσκονται εἰς τὰ πρόθυρα ἡμῶν, λεηλατοῦσι τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην.

Ἐρωτῶ: ποῦ εὑρίσκεται ὁ Παράκλητος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους μὲ τὴν πυρίνην αὐτοῦ ρομφαίαν; Πότε θὰ ἔλθῃ ἐ κ ε ῖ ν ο ς, ὁμοιάζων μὲ τὸν ἥρωα τῶν ἐθνικῶν θρύλων, μὲ τὸν ἀπεσταλμένον τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως; Ἐρωτῶ: πότε θὰ φανῇ ὁ **Μ α ρ μ α ρ ω μ έ ν ο ς Β α σ ι λ ι ᾶ ς**;

Ποῦ εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις θ' ἀποκριθῇ διὰ τῶν πραγμάτων εἰς τ' ὀνειροπόλημα τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἀπὸ τεσσάρων ἤδη αἰώνων; Γνωρίζετε ποῖον ἦτο τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἀνεγίνωσκε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος κατὰ τοὺς φοβεροὺς τῆς δουλοσύνης αἰῶνας; Ἦτο ἡ φυλλάδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ μέγας Μακεδών, ὅσον καὶ Ἕλλην ἥρως, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν γοητεύσας τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Μελετήσατε ἀμερολήπτως τὸ ἱστορικὸν τοῦτο φαινόμενον. Ὁ ὑπὸ τὴν δουλείαν Ἕλλην ἔβλεπε καλλίτερον ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἐλευθέρους καὶ ἐζήτει ἐν τῇ φοβερᾷ αὐτοῦ ἀγωνίᾳ τὸν λυτρωτὴν ἐκ τῆς χειρὸς τῶν βαρβάρων.

Ἡμεῖς διστάζομεν καὶ ἀδιαφοροῦμεν. Ἂς θρηνήσωμεν, Κύριοι, ἀλλ' ἂς μὴ ἀπελπισθῶμεν. Πολλοὶ τῶν φίλων μου παρετήρησαν, ὅτι κατέστην δύσθυμος καὶ μελαγχολικὸς ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου. Δὲν εἶνε παράδοξον τοῦτο. Ἐπιφαίνεται διηνεκῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἡ φοβερὰ εἰκὼν τοῦ Ἱερεμίου, τὸ ἀπαίσιον ὅραμα τοῦ Δανιήλ. Εἶνε τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν. Καὶ πῶς δύναμαι νὰ εἶμαι εὔθυμος πρὸ τῶν ἐμφανιζομένων ἀπαισίων οἰωνῶν, πρὸ τοῦ ὁράματος τῆς κινδυνευούσης πατρίδος;

Ἀντελήφθητε ἐκ τῶν προηγουμένων διαλέξεών μου ὁποῖα εἶνε τὰ δικαιώματα ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν καὶ ὑπὸ ἔποψιν πληθυσμοῦ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι καὶ ἄλλοι λαοὶ κατοικοῦσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ: Μωαμεθανοί, Σλαῦοι, Ἀλβανοὶ καὶ Ἑβραῖοι. Ἀλλὰ πάντες οὗτοι διατελοῦσιν ἐν προφανεῖ μειονότητι. Ἐν τούτοις ὑπερέχουσιν ἡμῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι τινὲς τούτων ἐργάζονται, φιλοδοξοῦσι νὰ κατακτήσωσι τὴν περιμάχητον χώραν, ἐνῷ ἡμεῖς ἀδρανοῦμεν, περὶ μηδαμινὰ τυρβάζοντες. Ἡ ἐθνικὴ ἰδέα κατέστη παρ' ἡμῖν χίμαιρα. Μόνον περὶ ἀπολαύσεων μεριμνῶμεν. Ἀλλ' οὐαὶ εἰς τοὺς λέγοντας: «φάγωμεν, πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθανούμεθα». Κατάρα! κατάρα! κατάρα!

Ἐν τῇ ἀμεριμνησίᾳ ἡμῶν ἀγνοοῦμεν τὰς πραγματικὰς δυνάμεις, ἃς κατέχομεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Ὑπερέχομεν πάντων τῶν λαῶν αὐτῆς κατὰ πληθυσμόν· ἀλλ' ὑπερέχομεν ἐπίσης κατὰ παίδευσιν καὶ κατὰ οἰκονομικὴν δύναμιν. Καὶ προσθέτως ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ἔχομεν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ δίκαιον τῆς Ἱστορίας. Ἐν συνόλῳ ἀποτελοῦμεν πληθυσμὸν ἐλευθέρων Ἑλλήνων τριῶν ἑκατομμυρίων καὶ πλέον

καὶ πέντε ἀλυτρώτων. Εἴμεθα ἄρα ὑπερδιπλάσιοι τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν πληθυσμόν, ἀλλὰ διότι ἀδρανοῦμεν, κινδυνεύομεν ν' ἀπολέσωμεν τὰ πάντα. Περιοριζόμεθα νὰ κατακρίνωμεν τοὺς Βουλγάρους ὡς ἐγκληματίας, ὡς ἀγρίους, ὡς δολοφόνους, ὡς ἐμπρηστάς. Τί πρὸς τοῦτο; Οἱ Βούλγαροι οὕτω πράττοντες ἐκδηλοῦσι τὰ ἔνστικτα τῆς φυλῆς των ἀτταβιστικῶς. Εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, ἀλλὰ δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι ἐξεπολιτίσθησαν.

Διατελοῦσι πάντοτε οἱ αὐτοί· οἱ ἀπόγονοι τῶν Τατάρων, τῶν Μογγόλων, τοῦ Κρούμμου καὶ τοῦ Συμεών, ἐλέῳ ἄλλων ἐλευθερωθέντες. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ Βούλγαροι, πρὸς τοὺς ὁποίους ὀφείλομεν νὰ πολεμήσωμεν ἐν προσεχεῖ ἢ ἀπωτέρῳ χρόνῳ. Εὑρέθη ἄλλοτε εἷς Βουλγαροκτόνος, ἡγεμονεύσας τῶν Ἑλλήνων κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ ποῦ εἶνε ὁ σημερινὸς Βουλγαροκτόνος; Τὸν περιμένομεν. Ἔσται ὁ Παράκλητος τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους. Ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσωμεν, πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν. Καὶ θὰ τὸν ἀποκτήσωμεν, ὅταν πράγματι καταληφθῶμεν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἰδέας τῆς Παλιγγενεσίας.

Ἐπιτρέψατέ μοι μίαν παρέκβασιν:

Ἐπιθυμῶ πρὶν ἢ ἀποπερατώσω τὰς διαλέξεις μου νὰ σᾶς ἀναλύσω τὸν Βούλγαρον οὐχὶ τοῦ Κρούμμου, ἀλλὰ τοῦ Στομπούλωφ. Εἶνε διδακτικὴ ὅσον καὶ ἀπαισία ἡ φυσιογνωμία αὕτη. Τὰ χρώματα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ τὸν παραστήσω, δὲν εἶνε ἰδικά μου. Τὰ λαμβάνω ἀπὸ Βούλγαρον, τ' ἀντιγράφω ἀπὸ βουλγαρικὴν ἐφημερίδα. Εἶνε αὕτη ὁ «Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος» τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιστέλλουσιν ἐκ Κιουστενδηλίου τὰ ἑπόμενα. Σᾶς παρακαλῶ νὰ τὰ μελετήσητε καὶ νὰ ἐξαγάγητε τὰ πρέποντα συμπεράσματα περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐχθρῶν, πρὸς οὓς μέλλομεν ν' ἀγωνισθῶμεν.

«Τῇ προσκλήσει τοῦ Ἐπόπτου τῶν Σχολείων τοῦ νομοῦ Κιουστενδηλίου συνῆλθεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διδασκαλικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη πρὸς συζήτησιν τὸ νέον περὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως νομοσχέδιον.

«Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ὁ λογιώτατος Θεόδωρος Χ'. Ἰβανὼφ ἐκ Μακεδονίας, διδάσκαλος ἐν τῷ χωρίῳ Σίσκοβτσι τῆς περιφερείας Κεστενδηλίου καὶ ἀπόφοιτος τῆς αὐτόθι παιδαγωγικῆς σχολῆς, ἀφοῦ ἀνέφερε παραδείγματά τινα περὶ τῆς θρησκείας τῶν ἄλλων Κοινοτήτων εἶπε: Νὰ ἐξοβελισθῇ ἐξάπαντος ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν ἐκ τῶν βουλγαρικῶν σχολείων, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέει ἡ μεγαλειτέρα ἔκλυσις τῶν ἠθῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις. Ἡ θρησκεία, ἀντὶ νὰ παρασκευάζῃ ἐλευθέρους πολίτας, δημιουργεῖ ὑποκριτὰς ἱερεῖς, δούλους, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουσι τὰς κυβερνητικὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Ὁ ὑποκριτὴς ἱερεὺς δημιουργεῖ τὸν ἐρυθροῦν ἐργάτην, ἵνα συντηρῇ καὶ τρέφῃ τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ἵνα τρέφῃ καὶ ἐνδύῃ τὸ ἱερατεῖον δι' ἀργύρου καὶ χρυσοῦ. Ρίπτων τις ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἱστορίας, θὰ ἴδῃ κάλλιστα τὸ κακὸν τὸ ἐκ τῆς θρησκείας προερχόμενον. Αὕτη προπαρασκευάζει τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸν οὐρανὸν καὶ οὐχὶ διὰ τὴν

γῆν καὶ διὰ τὸν ἐλεύθερον πολιτικὸν βίον. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν νὰ εἶνε ἀνεκτὴ εἰς τὰ σχολεῖά μας ἡ ἀνάνδρως ἐπισκοτίζουσα θρησκεία, ἵνα ἐνθαρρύνηται ἡ δουλεία, ἡ φρίκη καὶ ὁ ἠθικὸς φόνος.

«Κάποιος Μπεροπίτωφ ἐκ Παναγιούρετς, καταδιωχθεὶς ἐκεῖθεν ἕνεκα ἡρωϊκῶν πράξεων, εἶπε τάδε :

«Τὸ σύνταγμα ὁρίζει ὑποχρεωτικὴν τὴν προκαταρκτικὴν ἐκπαίδευσιν δι' ἅπαντας τοὺς Βουλγάρους πολίτας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τίνι ὤφειλον νὰ εὐαρεστήσωσιν οἱ διδάσκαλοι; Τῷ Χριστῷ ἢ τῷ Μωάμεθ; Καὶ ποῖον θρήσκευμα εἶνε ὀρθότερον ; Ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπάρχουσι θρησκεύματα μωαμεθανικόν, ἑβραϊκόν, καθολικόν, προτεσταντικόν, ἀθιγγανικὸν καὶ ὀρθόδοξον. Πῶς λοιπὸν θὰ διδάξῃ ὁ διδάσκαλος πρὸ τοιαύτης ποικιλίας θρησκευμάτων, καὶ τίνι θὰ εὐαρεστήσῃ ; Ζήτημα εἶνε ἀκόμη ποῖον θρήσκευμα εἶνε τὸ καλλίτερον καὶ ὀρθότερον, διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰ σχολεῖά μας θρησκευτική, ἀλλὰ μόνον ἠθικὴ ἐκπαίδευσις. Ὁ θέλων θρησκείαν ἂς διδάσκῃ τὰ τέκνα του κατ' οἶκον καὶ οὐχὶ ἐν τῇ σχολῇ. Ἡ τρομερὰ αὕτη λέξις *θρησκεία* δὲν πρέπει νὰ ἀκούηται εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, (χειροκροτήματα).

«Ὁ Γεώργιος Βαζάρωφ ἐκ Κιουστένετς, κάτοικος τοῦ χωρίου Προβελένιτσα τῆς ἐπαρχίας Ραδομήρ, ἔλεξε τὰ ἀκόλουθα :

«Ἡ λέξις θρησκεία πρέπει νὰ ἐξοβελισθῇ ἐκ τῶν βουλγαρικῶν σχολείων, διότι εἶνε ἀπεχθὴς εἰς τὴν πρόοδον καὶ δολοφόνος αὐτῆς. Ἐν αὐτῇ κρύπτεται ἡ μεγαλειτέρα κακία καὶ εἶνε αἶσχος πλέον νἀνέχηται ἡ ἀνθρωπότης τὴν θρησκείαν. Ἐξαχρείωσις καὶ διαφθορὰ εἶνε νὰ λέγῃ τις εἰς τὰ παιδία, ὅτι Θεός τις ἔπλασε τὴν πρώτην γυναῖκα ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου Ἀδάμ. Τοῦτο εἶνε καθαρὸν παπαδικὸν ψευδολόγημα».

«Ὁ Νικόλαος Γκιντσάρωφ ἐκ Μακεδονίας, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἄγραμ, ἐκδιωχθεὶς ἐκ δύο ἢ τριῶν σχολείων, νῦν δὲ διδάσκαλος τοῦ χωρίου Σλακοβτσὶ ἐπαρχίας Τρίν, ἐλάλησε τόσον βροντοφώνως, ὥστε ἠκούετο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Μεταξὺ ἄλλων εἶπε καὶ τάδε :

«Αἶσχος εἶνε, κύριοι, διὰ τὴν Βουλγαρίαν, νὰ παρέχηται πίστις κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα εἰς τὰς παπαδικὰς ψευδολογίας. Τὸ κακὸν τοῦτο πρέπει νὰ ἐξοστρακισθῇ ἐκ τὸν βουλγαρικῶν σχολείων. Εἶνε αἶσχος δι' ἡμᾶς καὶ ἀτιμία ν' ἀνεχώμεθα ἀκόμη τοιαύτην ἀκαθαρσίαν, τοιαύτην ἄψυχον οὐσίαν, τοιοῦτον βρωμερὸν Θεόν. Ὁ αἱμοβόρος οὗτος ἑβραϊκὸς Θεὸς πρέπει ν' ἀποδιωχθῇ ἐκ τῶν βουλγαρικῶν σχολείων. Ἐὰν ἡ θρησκεία, κύριοι, ἀφεθῇ εἰς τὰ ἰδικά μας σχολεῖα, θὰ ἴδητε καὶ παρ' ἡμῖν πανταχοῦ *παπάδες*, πανταχοῦ παπαδικὸν ἔλεγχον, πανταχοῦ βρωμεροὺς *παπάδες* τοῦ βρωμεροῦ Θεοῦ καὶ οὐδὲν πλέον. Διὰ τοῦτο, κύριοι, ἐκδιώξατε τὴν βρωμερὰν λέξιν *θρησκεία* ἐκ τῶν βουλγαρικῶν σχολείων, ἐφ' ὅσον εἶνε καιρός, διότι κατόπιν οἱ παπάδες θὰ σᾶς δεσμεύσωσι μὲ τὰς σιδηρᾶς ἁλύσεις των.

«Ἡ πλειοψηφία ὑπεδέξατο τοὺς λόγους τούτους τοῦ ῥήτορος διὰ παταγωδῶν χειροκροτημάτων.

«Ἕτερος Τραντσάρωφ, διδάσκαλος τῆς παιδαγωγικῆς σχολῆς, εἶπε τὰς λέξεις ταύτας:

«Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις, διότι τοῦτο σημαίνει ὑστάτην ἀνθρωπίνην ἀνοησίαν.

«Κάποιος Β. Σιόπωφ ἐκ Κεστενδηλίου, διδάσκαλος ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ, εἶπε πρὸ τῶν συναδέλφων του διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, ὅτι τὸ μεγαλείτερον κακὸν προήρχετο ἐκ τῆς θρησκείας. Ὁποία, ἠρώτησε, ἐλευθερία καὶ συναδέλφωσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ τῶν πολιτῶν πρὸ τοιαύτης βαρείας ἁλύσου, ἡ ὁποία εἶνε ἡ θρησκεία; Ἐὰν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξωμεν ἄνευ θρησκείας, τότε προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ δεχθῶμεν τὸ μωαμεθανικὸν θρήσκευμα, διότι παρέχει μεγαλειτέραν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν.

«Ὁ Γ. Σουγκάρεφ ἐκ Κεστενδηλίου, διδάσκων ἐπὶ δεκαετίαν εἰς πρότυπον κυβερνητικὴν σχολήν, ἐξεφράσθη καὶ οὗτος κατὰ τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ σχολῇ, διότι διὰ ταύτης ἀποβλακοῦνται οἱ διδασκόμενοι.

«Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐλάλησε καὶ ἡ διδασκάλισσα Γκούδεγα.

«Τινὲς τῶν ἀντιφρονούντων διδασκάλων ἠθέλησαν νἀποκρούσωσι τὰ λεχθέντα, ἀλλ' ἡ ἐν ἐξάψει διατελοῦσα πλειονοψηφία ὑπεδέξατο αὐτοὺς διὰ ποδοκροτημάτων καὶ δὲν τοῖς ἐπέτρεψε τὸν λόγον.

«Τὰ δύο τρίτα τῶν διδασκάλων ἐκηρύχθησαν κατὰ τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπιδεικτικῶς ἐξεδήλωσαν τὴν ἀθεΐαν των».

Πῶς εὑρίσκετε τούτους τοὺς ἐκπολιτιστὰς καὶ μέλλοντας ἐλευθερωτὰς τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου; Ἂς ἀποκριθῶσιν οἱ ἐν Εὐρώπῃ συνήγοροι αὐτῶν, οἱ μετὰ κυνισμοῦ ἀπεριγράπτου κηρύξαντες τὸ βουλγαρικὸν κράτος ὡς τὸ Πεδεμόντιον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου!....

Διὰ τοιούτων διδαγμάτων παιδευόμενοι καὶ ἀνατρεφόμενοι οἱ Βούλγαροι ἐπιζητοῦσι κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Εὐρώπῃ θεραπόντων τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς, νὰ καταλάβωσι τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Καὶ εἶνε χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ἐνδιαφέρον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐνώπιον τοιαύτης καταστάσεως καθῆκον ἔχομεν οἱ Ἕλληνες, οὐχὶ νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἁπλῶς, ἀποκαλύπτοντες τὰ βουλγαρικὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ πρωτίστως νὰ ἐργασθῶμεν. Ἔχοντες ὑπὲρ ἡμῶν τὸ δίκαιον, ἐνθουσιαζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, θέλομεν κατορθώσῃ τοῦτο, ἐμπιστευόμενοι πρωτίστως εἰς τὰς ἡμετέρας δυνάμεις. Ἀλλ' ἰδίᾳ πρέπει νὰ μελετήσωμεν τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα· οὕτω δὲ ἐν γνώσει θέλομεν δυνηθῇ νὰ ἐξεύρωμεν τὴν προσήκουσαν καὶ συμφέρουσαν λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταστήσωμεν ἑλληνικόν.

Περατῶν σήμερον τὰς μακεδονικὰς διαλέξεις μου, ἐξετάζω διὰ βραχέων τὰς προταθείσας ἢ προτεινομένας λύσεις πρὸς διακανονισμὸν τοῦ μακεδονικοῦ τούτου προβλήματος.

Πρώτη καὶ ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον μᾶλλον ἀμερόληπτος λύσις εἶνε ἡ διὰ τῆς αὐτονομίας. Τοιαύτη συμβολὴ ἀκούεται ἤδη πρὸ πολλοῦ καιροῦ. Ἀλλ᾽ ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς αὐτονομίας εἶνε ἰδέα προδοτική, καὶ μάλιστα ὅταν ὑποστηρίζηται ὑπὸ Ἑλλήνων Μακεδόνων καὶ μὴ τοιούτων. Κάτω ἡ ἐπάρατος ἰδέα : «**ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Μακεδόνας.**» Ἡ Μακεδονία, κύριοι, δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς Μακεδόνας, δυναμένους νὰ διαθέτωσιν αὐτήν, ὡς βούλονται. Ἀνήκει εἰς τὸν καθόλου Ἑλληνισμόν ! (Φωναί : Μάλιστα ! Μάλιστα ! Εὖγε !).

Ἂς ἐξετάσωμεν ἐμβριθῶς τὴν πρότασιν ταύτην. Ἀποδεχόμενοι τὴν προσφορὰν αὐτονόμου Μακεδονίας πρέπει ν᾽ ἀποδεχθῶμεν συγχρόνως ἴδιον μακεδονικὸν πληθυσμόν, χώραν ἰδιόρρυθμον γεωγραφικῶς, ἱστορικῶς ἀναπτύξασαν ἰδιαίτερον πολιτισμόν. Οὐδὲν ἐκ πάντων τούτων. Γεωγραφικῶς ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ, ὡς ἀνέπτυξα ἤδη, ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Αἱ γειτονεύουσαι πρὸς αὐτὴν ἄλλαι ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι, ἐλεύθεραι ἢ ἀλύτρωτοι, ἡ Θεσσαλία, ἡ Ἤπειρος, ἡ Θράκη, συνοδεύονται πρὸς αὐτὴν ἀμεσώτατα. Ἡ περιβρέχουσα τὰς ἀκτὰς αὐτῆς θάλασσα εἶνε ἑλληνική. Ὡσαύτως ἡ μακεδονικὴ ἱστορία ἦτο καὶ εἶνε ἑλληνικὴ ἀπὸ τῶν παλαιτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον. Πανταχοῦ, ὅπου ἐρευνήσῃ τις αὐτήν, βλέπει ἐπικρατοῦντα τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς, εἰ καὶ δὲν ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἴς τινα τῶν φυλῶν, αἵτινες τὴν διεκδικοῦσιν, οὐχ ἧττον ἐκτός τινων τμημάτων τυγχάνει ἑλληνικὸς μᾶλλον ἢ σλαυϊκός, διότι περὶ ρωμουνικοῦ πληθυσμοῦ δύναται νὰ γίνῃ λόγος μόνον χαριτολογίας ἕνεκεν.

Αὐτονομία ἐν Μακεδονίᾳ, ἂν δὲν σημαίνῃ ἐπιβουλὴν οἱανδήποτε, πράγματι εἶνε πόλεμος ὅλων ἐναντίον ὅλων. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ αὐτόνομον μακεδονικὸν κράτος, πρέπει νὰ ὑπάρξωσι πρῶτον τ᾽ ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα, δηλαδὴ κοινὴ μακεδονικὴ συνείδησις, συγγενὴς ἂν μὴ κοινὴ γλῶσσα, κοινοὶ σκοποί, ἀνέκαθεν μεμαρτυρημένοι καὶ ὑποθάλποντες τὴν ἐνέργειαν τοῦ Κράτους κατά τε τὰ ἄτομα καὶ τὸ σύνολον. Ἀλλ᾽ ὡς μὴ ὤφειλεν, οὐδὲν ἐκ πάντων τούτων συμβαίνει ἐν Μακεδονίᾳ. Κατὰ τὰ αὐστηρὰ στατιστικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα σᾶς ἀνέπτυξα ἐν προηγουμένῃ διαλέξει μου, ὁ πληθυσμὸς τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου δὲν εἶνε ἑνιαῖος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καθίσταται λίαν δυσχερὴς ἡ πραγμάτωσις αὐτονόμου μακεδονικοῦ κράτους, ἐρειδομένου ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, ἄρα καὶ τῆς συμπράξεως τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων πληθυσμῶν, μηδενὸς ὑποχωροῦντος εἰς τὸν ἕτερον.

Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἰδιαίτεραι ἱστορικαὶ παραδόσεις· δὲν ὑπάρχει μακεδονικὴ συνείδησις. Ἄρα ἡ ἰδέα μακεδονικοῦ Κράτους εἶνε καθ᾽ ὁλοκληρίαν χιμαιρική.

Οἱ καλῇ τῇ πίστει συνηγοροῦντες ὑπὲρ αὐτονόμου Μακεδονίας, εἰλικρινεῖς καὶ

δόλιοι, οἱ φρονοῦντες ὅτι δύνανται νὰ συμπράξωσι πρὸς ἄλληλα τὰ τρία κύρια φυλετικὰ αὐτῆς στοιχεῖα, ἀγνοοῦσι τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διεξαγομένου ἀνταγωνισμοῦ. Ἀλλ' οἱ τελευταῖοι οὗτοι, οἱ δοῦλοι, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰ τελεσθέντα ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, τὴν ἐξαπίνης κατάληψιν τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπιδιώκουσι τὴν τοιαύτην λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐπαναλάβωσι καὶ πάλιν τὸ κατόρθωμα τοῦτο πρὸς αἶσχος τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, ἥτις, ἀποδεχθεῖσα τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο, παρακολουθεῖ σήμερον μετ' ἀδιαφορίας, οἱονεὶ ἐθελοκάκως τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, τὸν διὰ πάσης βίας ἐξαφανισμὸν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς βορείου Θρᾴκης.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη λύσις οὔτε ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐρείδεται, οὔτε ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἤθελεν ὑπεκκαυθῇ διηνεκὴς ἀγὼν τῶν οἰκούντων φυλῶν, ἐπάνοδος εἰς τὸ φυσικὸν ἐκεῖνο καθεστὼς τῶν ἀνθρώπων, ὅ περ τοσοῦτον εὐστόχως ἐχαρακτήρισεν ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος bellum omnium contra omnes. Αὐτονομία τῆς Μακεδονίας σημαίνει ἐγκατάστασιν βίας καὶ ἀνομίας, ἐν ᾗ ἐπικρατήσει πάντως ὁ θρασύτερος καὶ ὁ ἀγριώτερος. Τοῦτο δύναται νὰ εἶνε τὸ ἰδανικὸν μόνον τῶν ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ ἢ ἀλλαχοῦ ὑπερμάχων τῆς λύσεως ταύτης. Ἀλλ' ἀμφιβάλλω, ἂν ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ θέλει περιέλθῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἠθικῆς πορώσεως, ὥστε καὶ νὰ σκεφθῇ κἂν σπουδαίως περὶ τοιαύτης λύσεως, ἵνα δημιουργήσῃ στάδιον δράσεως εἰς τὰ ἐγκληματικὰ ἔνστικτα βαρβάρων αἰώνων, ἐπαναβιούντων αὖθις μετὰ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ Κρούμμου.

Καὶ ἐν τούτοις δὲν διστάζω ν' ἀποδεχθῶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου: **«ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Μακεδόνας»** ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔννοιαν **«ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Ἕλληνας»**. Μόνον τοιαύτη λύσις δύναται νὰ εἶνε ἀποδεκτή. Ἱστορία καὶ γεωγραφία ὑποστηρίζουσι τὴν λύσιν ταύτην, ἡ δὲ σύγχρονος ἐθνογραφικὴ κατάστασις δὲν ἐναντιοῦται, διότι τὸ τρίτον καὶ πλέον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ ποσὸν εἶνε ἑλληνικόν, ὡς πρὸς τὸ ποιὸν δέ, διότι καὶ τοῦτο δὲν δύναται νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὑπερτερεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἀνομολογοῦσι τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ ἀσπονδότατοι τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἄξιον λόγου μακεδονικὸν κέντρον, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ μὴ ἐπικρατῇ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Ὡς δὲ ἐν τοῖς προηγουμένοις καιροῖς, οὐδεὶς Βούλγαρος σημαίνων ἐκπροσωπεῖ τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν ἐν Μακεδονίᾳ, ἥτις τοσοῦτον αὐταρέσκως καλεῖται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων *κοιτὶς καὶ στάδιον τῆς δράσεως τῆς μεγάλης φυλῆς*.

Ἔχουσιν ἱστορικὰ δίκαια καὶ κατ' ἐλάχιστον οἱ Βούλγαροι ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ; Τὸ ζήτημα τοῦτο δύναται νὰ λυθῇ εὐχερῶς ἐκ τῆς προκληθείσης ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως. Οἱ Βούλγαροι ἦλθον καὶ παρῆλθον ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ἐλάχιστα καταλιπόντες ἴχνη ἱστορικῆς ἐπικρατήσεως. Ἂν δ' ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ἐπεκράτησεν ἔν τισιν ἀγροτικοῖς κέντροις, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑφισταμένων συνθηκῶν. Τοῦ αὐτόχθονος πληθυσμοῦ, τοῦ ἑλληνικοῦ

ἐξαντληθέντος, ἕνεκα τῶν συνεχῶν πολέμων, προσήρχοντο, ὡς καλλιεργηταί, ἔποικοι Σλαῦοι, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ Βούλγαροι. Ἡ γλῶσσα δὲ τούτων ἔλαβε ποιάν τινα διάδοσιν μεταξὺ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ, ἐξαναγκαζομένου νὰ ἐκμανθάνῃ αὐτήν, τῶν Βουλγάρων ἀνικάνων ὄντων νὰ ἐκμάθωσι τὴν ἑλληνικήν. Ὑπὸ δυσμενεστάτας διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν συνθήκας μετὰ τὴν ἅλωσιν, ὁπότε πᾶν ἑλληνικὸν ἀπηνῶς κατεδιώκετο καὶ ὑπωπτεύετο, οὐκ ὀλίγοι τῶν ἑλληνοφώνων ἀπέφευγον νὰ λαλῶσι τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, προσλαμβάνοντες ἐν τῇ χρήσει αὐτῶν τὴν γλῶσσαν τῶν συνοίκων λαῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ἐξαφανισμὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, διότι μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἀπώλεσε τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων, δυσχερῶς δυνάμενον νὰ ἐκφρασθῇ ἐν αὐτῇ· κατ' οὐσίαν μένει ἑλληνικός. Τὰ ἤθη αὐτοῦ, τὰ ἔθιμα, ὁ ἱστορικὸς χαρακτήρ, ἡ ἐθνικὴ συνείδησις παραμένουσιν ἑλληνικά, ὁσημέραι ἐπαναβιοῦντα διά τινος φυσιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ἀτταβισμοῦ, ἀξίου πάσης μελέτης.

Ἐκ πάντων τούτων πορίζόμεθα τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ διὰ τῆς αὐτονομίας λύσις τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος εἶνε καθαρὰ χίμαιρα, διότι ἡ Μακεδονία ἦτο καὶ εἶνε ἑλληνική. Τὸ ἱστορικὸν δίκαιον λαοῦ τινος δὲν δημιουργεῖται τυχαίως, αὐθαιρέτως. Εἶνε ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἐθνικῆς ἐργασίας: πνευματικῆς, ὑλικῆς, ἠθικῆς. Λαὸς καὶ χώρα, πνεῦμα καὶ ὕλη τυγχάνουσιν ἀναπόσπαστοι ἀλλήλων δυνάμεις, συμβιοῦσαι καὶ συνεργαζόμεναι. Ξένη καὶ ἔπηλυς φυλή, μὴ συνδεομένη φυσιολογικῶς πρὸς τὸ ἔδαφος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προώρισται νὰ ἐξοντωθῇ, ἐκτὸς τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν ἡ τέως ἔνοικος φυλὴ εἶνε κατωτέρα αὐτῆς κατά τε τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα, ὁπότε ὁ ἀσθενέστερος ὀργανισμὸς ὑποκύπτει εἰς τὸν ἰσχυρότερον.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέβη, οὐδὲ συμβαίνει μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Ποῦ ἡ ἐλαχίστη ἀπόδειξις ἐξώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῶν κέντρων αὐτοῦ ἐν ἀμφοτέραις ταύταις ταῖς χώραις; Πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός, ἐπικρατέστερος δείκνυται ὁ Ἑλληνισμός. Πρὸ τῆς βιαίας καταλήψεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὁ Ἑλληνισμός, καίπερ ἐν μειονότητι διατελῶν, διότι τὴν πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετέλουν οἱ Τοῦρκοι κατὰ πρῶτον, καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Βούλγαροι, ἤρξατο ἐπικρατῶν, ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ συστάσεως, ἐν τῇ νέᾳ πολιτικῇ τάξει τῆς ἡμιαυτονόμου Ἡγεμονίας. Τί ἄλλο ἐσήμαινε τοῦτο ἢ τὴν ζωτικὴν δύναμιν τῆς φυλῆς, ἀνθισταμένης παρὰ τοὺς διωγμοὺς αὐτῆς καὶ τὰς περιπετείας;

Ἐρρίφθη πρό τινος καιροῦ καὶ ἄλλη ἰδέα πρὸς λύσιν τοῦ ἐθνολογικοῦ προβλήματος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἡ ἰδέα τῆς Ὁμοσπονδίας. Λαμπρὰ αὕτη ὡς φιλοσοφικὴ ἰδέα. Ἀλλ' ἀφοῦ δὲν ὡρίμασεν ἀκόμη πρὸς πραγμάτωσιν ἐν τῇ πεπολιτισμένῃ Εὐρώπῃ, παραμένουσα μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὡς φιλοσοφικὴ χίμαιρα, πῶς δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν, ὅτι δύναται αὕτη νὰ πραγματωθῇ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, τῆς ὁποίας τὸ πλεῖστον μέρος μόλις ἐπάτησε τὸ κατώφλιον τοῦ πολι-

τισμοῦ ; Ἡ ἰδέα τῆς ὁμοσπονδίας τῶν λαῶν δύναται ν' ἀπασχολῇ ὑψηλὰ φιλοσοφικὰ πνεύματα, ἕνα Κάντιον, ἕνα Βίκτορα Οὐγγὼ καὶ τὴν λοιπὴν λεγεῶνα τῶν μυσταγωγῶν τῆς αἰωνίας εἰρήνης, ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Τυγχάνει ἄρα καθαρὰ χίμαιρα, ἐπιζητουμένη κατὰ τὴν ἁμαρτωλὴν ταύτην ἐποχήν, ἐν ᾗ διατελεῖ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀνθρωπότης, ἐφ' ἧς τοσοῦτον ἀπαισίως βαρύνει ὁ ἐφιάλτης τῆς στρατοκρατίας, τῶν μονίμων στρατῶν, τῶν φυλετικῶν καὶ δυναστικῶν φιλοδοξιῶν καὶ συμφερόντων. Ὁμοσπονδία σημαίνει ἀμοιβαίας κλίσεις, ἀλληλεγγύην τῶν ὁμοσπόνδων λαῶν, κοινὰ συμφέροντα, τὰς αὐτὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἱστορικὰς παραδόσεις καὶ τύχας. Ἂν δ' αὕτη ἀποτυγχάνῃ ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ, ὅπου ὑπάρχουσιν ὁπωσδήποτε τοιαῦται συνθῆκαι, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ πραγματωθῇ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, τῆς ὁποίας οἱ ἔνοικοι λαοὶ ἀλληλομαχοῦσιν ἀπό τινος χρόνου μέχρι θανάτου ; Ἡ ἰδέα τῆς τοιαύτης ὁμοσπονδίας δύναται νὰ γοητεύσῃ τὸν φιλόσοφον, τὸν ποιητικὸν ὀνειροπόλον, ἀλλ' ὁ πρακτικὸς πολιτικὸς δὲν δύναται ἢ νὰ προσβλέπῃ μετὰ δισταγμοῦ τὸ τοιοῦτον ὅραμα ἀπωτέρου ἱστορικοῦ μέλλοντος. Ἡ ἰδέα αὕτη ἔσχε καὶ παρ' ἡμῖν τοὺς προσηλύτους. Εὐτυχῶς οὗτοι ἐξέλιπον, οὐχ ἧττον ὀφείλω νὰ παρατηρήσω, ὅτι καὶ ἡ ἰδέα αὕτη τῆς ἀνατολικῆς ὁμοσπονδίας, ἑλληνοσλαυϊκῆς τουτέστι συμπράξεως, ἐρρίφθη ἐπιβούλως πρὸς ἐξασθένωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων.

Δὲν νομίζω ἀναγκαῖον νὰ συζητήσω τὴν ἰδέαν ταύτην περισσότερον. Καθῆκον μόνον ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι πᾶσα συμβουλὴ διδομένη εἰς τοὺς Ἕλληνας πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος αὐτῶν κατ' ἄλλον τρόπον ἢ διὰ τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως καὶ τῆς πολεμικῆς ἐνεργείας, εἶνε συμβουλὴ ἐπίβουλος, πρὸς ἕνα σκοπὸν ἀποβλέπουσα μόνον, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ φρονήματος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐπιβάλλεται σήμερον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ περισυλλέξῃ τὰς δυνάμεις του, ἠθικάς τε καὶ ὑλικάς, καὶ νὰ καταστῇ ἱκανὸν πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Καὶ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς, ὅτι ὁ ἀγὼν θὰ διεξαχθῇ πρωτίστως ἐν Μακεδονίᾳ. Αὕτη εἶνε σήμερον τὸ σημεῖον τῆς προσβολῆς πάντων τῶν φιλοδοξούντων νὰ καταστῶσι κύριοι τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ἂν ἤθελεν ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς οὗτος, ἂν ἤθελεν ἡ Μακεδονία ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμόν, ἀναμφιβόλως θέλει διακοπῆ ἡ ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ αὐτοῦ ἑνότης. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, διὰ νὰ συνενωθῶμεν πρὸς τὴν Θράκην, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πλήρη ὑπόστασιν, πρέπει νὰ κολυμβήσωμεν, ὡς εἶπεν ὁ δημιουργὸς τῆς Συνθήκης τοῦ ἁγίου Στεφάνου Ἰγνάτιεφ.

Ἐπίκειται ἄρα κρατερὸς ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγών, καὶ πρὸς τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ κατανοήσωσι τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολὴν οἱ τρεῖς μεγάλοι παράγοντες: ἡ Ἐκκλησία, τὸ Σχολεῖον, ἡ ἑλληνικὴ Πολιτεία, ὁ κλῆρος, οἱ διδάσκαλοι,

οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἐκ τῆς γενναίας συμπράξεως τῶν τριῶν τούτων δυνάμεων ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ᾽ ὀφείλουσι καὶ αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες νὰ ἐννοήσωσι τὸν κίνδυνον τοῦ ἐκσλαυϊσμοῦ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος, νὰ ἐργασθῶσι πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτοῦ. Οἱ ἀξιοῦντες ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης δικαιώματα Βούλγαροι, Σέρβοι, Ρωμοῦνοι, μέχρι τῆς χθὲς ἐνησμενίζοντο ἀποκαλούμενοι Ἕλληνες, καὶ σήμερον, ὁποῖον αἶσχος! μετὰ φρίκης, μετ᾽ ἀπεχθείας προφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο.

Πόσοι εἶνε νομίζετε οἱ ἐν Σόφιᾳ, Βελιγραδίῳ καὶ Βουκουρεστίῳ ἐργαζόμενοι καὶ ἀναστατοῦντες τὴν Μακεδονίαν; Ἐλάχιστοι. Ἐὰν εἰργαζόμεθα καὶ ἡμεῖς, ὅπως ἐκεῖνοι, ἠθέλομεν τοὺς ἔχῃ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου κατασυντετριμμένους.

Ὑπέρτατον εἰς ἡμᾶς ἐπιβάλλεται καθῆκον νὰ διακηρύξωμεν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τὰ ἑλληνικὰ ἡμῶν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας δίκαια, νὰ προσηλυτίσωμεν τὴν δημοσίαν αὐτῆς γνώμην, τὴν τροφοδοτουμένην ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ψευδολογημάτων. Ἂς ἔχωμεν ὑπ᾽ ὄψει, ὅτι ἐν Εὐρώπῃ ὑπῆρξεν ἀείποτε ἔδαφος φιλελληνισμοῦ, δυναμένου νὰ καλλιεργηθῇ καὶ πάλιν, διότι ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπηρέτησε τὴν ἀνθρωπότητα. Ποία φιλοσλαυϊκὴ ἐξέγερσις ἢ συμπάθεια ὑπάρχει σήμερον ἐν Εὐρώπῃ; Οἱ κοπτόμενοι σήμερον ὑπὲρ τῶν Σλαύων εἶνε ἀργυρώνητοι, ἢ ὑπηρετοῦσι τὴν πολιτικὴν τοῦ μεγάλου Κράτους, τοῦ ἀπὸ αἰώνων ἐπιβουλεύοντος τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπόστασιν.

Ἀλλ᾽ ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν εἰλικρινεῖς συμμάχους καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ. Δὲν λείπουσιν οἱ τοιοῦτοι. Πολύτιμοι ἰδίᾳ τυγχάνουσιν οἱ ἰθαγενεῖς Μουσουλμάνοι, οἵτινες κατὰ τὰ 9)10 εἶνε ὁμόφυλοι ἡμῶν ἐξισλαμισθέντες, ἀλλ᾽ ἤδη διατρέχουσι τὸν αὐτὸν μεθ᾽ ἡμῶν κίνδυνον ἀπὸ μέρους τῶν Βουλγάρων. Πλεῖστοι τούτων κατάγονται ἐξ Ἑλλήνων, καὶ κατ᾽ οὐσίαν δὲν διατελοῦσι πρὸς ἡμᾶς ἐχθρικῶς διατεθειμένοι. Ἐγνώρισα πολλοὺς τοιούτους. Οἱ τυχόντες παιδεύσεώς τινος δὲν διστάζουσι παρρησίᾳ νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἀνήκομεν εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν καὶ μόνον μᾶς διαχωρίζει ἡ θρησκευτικὴ ὁμολογία. Ἐννοοῦσι τὴν ἀνάγκην τῆς συμπράξεως μωαμεθανῶν καὶ χριστιανῶν Ἑλλήνων, ἐπιτελουμένης διὰ τῆς κατὰ μέρος ἀφέσεως τῶν θρησκευτικῶν διακρίσεων, ὁπότε εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ κοινὴ συνεργασία. Ὑπάρχουσι πλεῖστοι μωαμεθανοὶ ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει, τῶν ὁποίων οἱ πάπποι ἢ οἱ πρόπαπποι ὑπῆρξαν χριστιανοί. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες κρατοῦσιν εἰς διάστασιν τοὺς ὀπαδοὺς ἀμφοτέρων τῶν θρησκευμάτων, λησμονοῦντας ὅτι κατάγονται ἐκ τῆς ἰδίας φυλῆς. Πρὸς κατάπαυσιν τῶν θλιβερῶν τούτων διχονοιῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀποτελεσμάτων, μοὶ ἔλεγε πρό τινος χρόνου εὐπαίδευτος μωαμεθανός, ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς ἀμφοτέρους τοὺς λαοὺς ἡ σύστασις συνδέσμων χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων, τῶν ὁποίων σκοπὸς νὰ εἶνε ἡ καταπολέμησις τῆς μισαλλοδοξίας καὶ ἡ συνεργασία. Δυστυχῶς ὅμως οὐδέποτε κατεβλήθη ἡ δέουσα φροντὶς

ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Ἐντεῦθεν ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐπικράτησις τῶν κοινῶν πολεμίων.

Μὴ φανῇ εἰς ὑμᾶς παράδοξον, ὅτι ἀπεκάλεσα τοὺς ἐν τῇ τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ μουσουλμάνους ὁμοφύλους, ἔχοντας κατὰ μέγα μέρος ἑλληνικὴν τὴν καταγωγήν. Πόσοι τὸν ἀριθμὸν ἦσαν οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες ἐπέδραμον τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν Μικρασίαν, τὸ Γιουνάν ; Ἐλάχιστοι. Στερούμενοι ἀνδρῶν καὶ στρατιωτῶν οἱ ἐπιδρομεῖς κατακτηταί, ἐξηνάγκασαν τοὺς ἀσθενεστέρους Ἕλληνας εἰς ἐξωμοσίαν. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφηρμόσθη καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Κατὰ πολυαρίθμους ὁμάδας ἐξηναγκάζοντο εἰς ἐξωμοσίαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους χρόνους, καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ ἀπαισίου παιδομαζώματος. Αἱ φοβεραὶ καὶ ἀήττητοι στρατιαὶ τῶν Γενιτσάρων ἀπετελοῦντο κατ' ἐξοχὴν ἐξ ἐξισλαμισθέντων Ἑλλήνων. Πλεῖστοι τοιοῦτοι ἀρνησίθρησκοι, ὡς γνωστόν, κατέλαβον τὰ ὕπατα ἀξιώματα τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ὅταν δ' ἐπῆλθεν ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἐξωμοσία ἔτι μᾶλλον ἐπεξετάθη, πλείστων Ἑλλήνων ἀναγκασθέντων ν' ἀσπασθῶσι τὸ θρησκευτικὸν δόγμα τοῦ κατακτητοῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς ζωῆς των.

Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, σᾶς ἀναφέρω, ὅτι μέχρις ἐπ' ἐσχάτων πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐν τῷ φανερῷ μὲν ἦσαν μωαμεθανοί, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ ἐξετέλουν τὰ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των. Ἀναφέρουσι τὰ χρονικὰ τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων χρόνων, ὅτι μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης ἐτέθη εἰς τοὺς προκρίτους τῆς Νήσου τὸ δίλημμα : ἢ ἐξωμοσία, ἢ θάνατος καὶ δήμευσις τῆς περιουσίας. Πρὸ τῆς φοβερᾶς ταύτης ἀπειλῆς ἀνεφέρθησαν οἱ Κρῆτες εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐρωτήσαντες αὐτό, ἂν εἶνε ἐπιτετραμμένον ν' ἀσπασθῶσι μὲν κατ' ἀνάγκην τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ νὰ μένωσι χριστιανοί. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἠρνήθη τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀνάγκης. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἀρνήσεως οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν Κρητῶν ἐξώμοσαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν, μερικοὶ ἐν τούτοις ἐξ αὐτῶν, ὁμολογήσαντες ἐν τῷ φανερῷ τὸν μωαμεθανισμόν, ἐν τῷ κρυπτῷ ἔμενον χριστιανοί, τελοῦντες ἐν μυστικαῖς κατακόμβαις τὰ χριστιανικὰ τῶν πατέρων των καθήκοντα. Περιεσώθη μέχρι τοῦ ἔτους 1821 ἡ μεγάλη οἰκογένεια Κουρμούλη, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγός, μεμυημένος ἤδη εἰς τὰ τῆς φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀπεκάλυψε τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ πίστιν ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ἐκδηλοῦται μέχρι τῆς σήμερον ποικιλοτρόπως. Πλείστων οἰκογενειῶν τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα μένουσι χριστιανικά. Δὲν διστάζουσι νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἀντίληψιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ χριστιανοῦ Ἁγίου διὰ τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἐκ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ νοσήματος παρὰ χριστιανικοῦ ἁγιάσματος. Ἀλλ' ἐπίσης καὶ αὐτὴ αὐτῶν ἡ μορφὴ προδίδει ἑλληνικὴν τὴν καταγωγήν. Οἱ μωαμεθανοὶ ἁπάντων σχεδὸν τῶν μεγάλων κέντρων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἔχουσι τὴν ἑλληνικὴν κατατομὴν καὶ τὸν

ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Ἐλαχίστη διάκρισις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτε ἐν Ἀδριανουπόλει, εἴτε ἐν Σμύρνῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὑπάρχουσιν Ἕλληνες τουρκόφωνοι, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ μωαμεθανοὶ ἑλληνόφωνοι, πάντες οὗτοι ἀριθμούμενοι εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Τί μαρτυροῦσι πάντα ταῦτα ἢ κοινὴν καταγωγήν; Ἤδη, ὅτε ὁ πολιτισμὸς ἐπέδρασεν ὁπωσδήποτε ἐπὶ τοῦ βίου τῶν μουσουλμανικῶν λαῶν, τὰ θρησκευτικὰ μίση δέον νὰ συνδιαλλάξῃ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις καὶ ἰδέα. Κοινὸς ὁ κίνδυνος καὶ κοινὸς ὁ ἐχθρὸς Ἑλλήνων καὶ Μουσουλμάνων. Ἡ βραδύτης καὶ ὁ δισταγμὸς θὰ ἐπενέγκῃ κατ' ἀνάγκην καταστροφὴν ἀμφοτέρων.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐνεργειῶν τούτων, ἔχομεν καθῆκον οἱ Ἕλληνες, ὡς καὶ ἄλλοτε ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ σᾶς ἐξηγήσω, νὰ ἐργασθῶμεν παρὰ τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ τῆς Εὐρώπης πρὸς φωτισμὸν αὐτῆς, σκοτισθείσης και παραπλανηθείσης ὑπὸ τῶν σλαυϊκῶν καὶ βουλγαρικῶν ψευδολογημάτων. Ὁποῖα ἔσονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, μαρτυρεῖται ἐπαρκῶς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν τελευταίων ἐνεργειῶν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Ἀλλ' ἡ σπουδαιοτάτη ἡμῶν κατ' ἐξοχὴν μέριμνα πρέπει νὰ ἐκδηλωθῇ ἐν τῇ διοργανώσει ἐπαρκοῦς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἐν τῇ ἐνισχύσει τοῦ στρατιωτικοῦ φρονήματος καὶ ἤθους τοῦ τε ἐλευθέρου καὶ τοῦ ἀλυτρώτου ἔθνους. Τὸ ἑλληνικὸν σῶμα καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ πρέπει νὰ καταστῶσιν ἐρρωμενέστερα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἄνευ στρατοῦ οὐδεὶς μέγας σκοπὸς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἐνίκησαν ἀείποτε οἱ Ἕλληνες τοὺς βαρβάρους, ὁπότε ἐν ἀκμαίῳ σώματι κατῴκει ἀδάμαστος ψυχή. Τὸ ἐθνικὸν πρόβλημα τῶν λαῶν δὲν λύεται μόνον διὰ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς. Βεβαίως αἱ ἰδέαι τοῦ Ἀναξαγόρου ἐνίσχυσαν τὴν ἑλληνικὴν ψυχήν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ μετάσχῃ εἰς τοὺς κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγῶνας ἡ στρατιωτικὴ ἀρετὴ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ὑπερφυοῦς πόλεως τῆς Παλλάδος, ἥτις ἦτο μὲν ἡ θεὰ τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἔφερεν ἐπὶ τῆς ὑπερηφάνου αὐτῆς κεφαλῆς καὶ τὴν πολεμικὴν περικεφαλαίαν. Ἐν τῷ συνδέσμῳ τούτῳ τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς φυσικῆς δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς κεῖται τὸ ἀπόρρητον τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν. Ἡ Ἑλλὰς ἐνίκησε τὴν Ἀσίαν, οὐχὶ διότι ὑπερεῖχεν αὐτῆς μόνον κατὰ τὴν φυσικήν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πνευματικὴν ρώμην. Ἡ στρατιωτικὴ δύναμις καὶ ἰδέα οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους μεγάλοι στρατηγοὶ διέπρεψαν καὶ ἐδόξασαν τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ 1821 οὐδέποτε ὠλιγωρήθη ἡ στρατιωτικὴ ἰδέα. Πλεῖστοι Ἕλληνες στρατηλᾶται ἀντεπροσώπευον αὐτὴν ἐν μέσῳ ξένων στρατῶν καὶ ἰσχυροὶ ἡγεμόνες ἤρχοντο μετ' αὐτῶν εἰς συνεννοήσεις πρὸς ἀποδίωξιν τοῦ κατακτητοῦ ἀπὸ τοῦ πατρίου ἐδάφους καὶ ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ἔκτακτον φαινόμενον. Καθ' ἅπαν τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει στρατιωτικὴν ἱστορίαν, καὶ σήμερον κινδυνεύει ν' ἀπολέσῃ τὴν

στρατιωτικὴν αὐτοῦ φήμην, ἐνῷ οἱ ἄγνωστοι τῆς προτεραίας λαοὶ συνέταξαν καὶ ὠργάνωσαν στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἀξίας λόγου ὁπωσδήποτε. Εἰς τίνα αἴτια ν' ἀποδώσωμεν τὴν κατάπτωσιν ταύτην; Οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Ρωμοῦνοι ἐπιδεικνύουσι σήμερον ὑπερηφάνως τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν ὑπεροχήν, ἐνῷ ὁ ἑλληνικὸς κόσμος μετεβλήθη εἰς ἀπόλεμον συρφετόν.

Ἐν μέσῳ τῆς τοιαύτης καταπτώσεως ἐπικαλούμεθα μάτην τὸ στρατιωτικὸν δαιμόνιον τῶν μεγάλων ἐκείνων πολεμάρχων τῶν αἰώνων τῆς δουλείας, ἓν μόνον ἐχόντων μέλημα: τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους, διότι αἱ γενεαὶ ἐκεῖναι ἐπίστευον εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους, οὐχὶ μόνον διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Σχολείου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρετῆς.

Ποῦ εἶνε ἡ γενεὰ ἐκείνη; Ποῦ εἶνε οἱ Σ τ ρ α τ ι ῶ τ α ι ἐκεῖνοι, οἱ περίδοξοι σταυραετοὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων, οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας; Μάτην ζητῶ ἕνα τοιοῦτον εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν Ἤπειρον, εἰς τὸ ὑπερήφανον Σοῦλι . . . οὐδαμοῦ εὑρίσκω αὐτόν. Ἐξαιρῶ τὴν Κρήτην, τὴν τελευταίαν ἀκρόπολιν τοῦ λησμονήσαντος ἑαυτὸν Ἑλληνισμοῦ. Πανταχοῦ νάρκη καὶ ἀδιαφορία. Ὅλοι κατελήφθημεν ὑπὸ μαρασμοῦ. Πρὸ τῶν ἐπαπειλούντων ἡμᾶς κινδύνων ἀφέθημεν εἰς τὴν τύχην, παρεδόθημεν εἰς τὴν ἀπραγμοσύνην. Ἡ θάλασσα ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἡ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴ δύναμις. Εἰς τὰ ξύλινα τείχη τῶν Ἀθηνῶν ἐχρησμοδότησεν ἡ Πυθία τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ξύλινα τείχη τῆς Ὕδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν ἐπρωτοστάτησαν ἐν ταῖς μεγαλαις ἡμέραις τῆς παλιγγενεσίας. Τί ἔγεινεν ἀπό τινος καιροῦ ἡ μεγάλη αὕτη δύναμις; Κατέστρεψεν αὐτὴν ἡ ἀδράνεια καὶ ἡ σῆψις!

Διὰ νὰ σωθῶμεν, διὰ νὰ ἀναγεννηθῶμεν, ἔχομεν ἀνάγκην ἀληθοῦς στρατοῦ καὶ οὐχὶ κατὰ φαντασίαν τοιούτου. Ἔχομεν ἀνάγκην στρατοῦ τοῦ στρατῶνος καὶ τῶν στρατοπέδων καὶ οὐχὶ τῆς Βουλῆς. Ἔχομεν ἀνάγκην στρατηγῶν τῶν πολεμικῶν ἀγώνων καὶ οὐχὶ στρατηγῶν νομοθετων, τραγικώτατα παραγνωριζόντων τὰ καθήκοντά των. Στρατὸς νομοθετῶν παύει νὰ εἶνε τοιοῦτος, καὶ τότε μόνον θὰ πιστεύσω, ὅτι δύναται ν' ἀναδιοργανωθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατός, νὰ συνταχθῇ εἰς μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν δύναμιν, εὐθὺς ὡς ἐξέλθωσιν οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Βουλευτηρίου.

Ἂς λάβωμεν ὑπ' ὄψει καὶ ἂς μελετήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς πραγματωσάντων ἐθνῶν τὴν ἑνότητα αὐτῶν ἐθνῶν. Ὁ Στρατός, ὁ Στρατός, ὁ Στρατός! Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρωτοστατήσας πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἐν τῇ ἀνεφίκτῳ θεωρουμένῃ ἑνότητι τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Τὸ Πεδεμόντιον καὶ ἡ Πρωσσία κατώρθωσαν τοῦτο διὰ τῆς συντάξεως τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν δυνάμεων.

Ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ κεῖται ἡ λύσις τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν προβλήματος.

Ἕκαστος πολίτης πρέπει νὰ ἐνσαρκωθῇ τὴν ἰδέαν τοῦ στρατιώτου. Ἡ ἰδέα αὕτη εἰλικρινῶς καλλιεργουμένη θὰ δημιουργήσῃ τοὺς μεγάλους πολεμάρχους τῶν ἑλληνικῶν ἀγώνων. Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης ἀνεβλάστησαν οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ τῆς παλιγγενεσίας, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Ἀνδροῦτσος καὶ ὁ Μπότσαρης. Ἄνευ αὐτῶν δὲν θὰ εἴχομεν τὰ Δερβενάκια καὶ τὴν Ἀράχωβαν, τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς καὶ τὸ Καρπενήσι. Μὲ τὸν Σταυρὸν τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸ Βιβλίον τοῦ Σχολείου πρέπει ἐπίσης νὰ συμπράξῃ καὶ ὁ Στρατός, ἀλλὰ Στρατὸς πραγματικός, ἄξιος τοῦ ὀνόματός του.

Ταῦτα εἶχον καθῆκον νὰ παρατηρήσω, περατῶν τὴν τελευταίαν ταύτην περὶ τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων διάλεξίν μου. Πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ προγράμματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ πρώτιστον ἔχει καθῆκον οὗτος νὰ ἐπιδείξῃ τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἀρετήν. Ἄνευ αὐτοῦ ἀδύνατος ἡ ἡγεμονία. Ὁ ἀπαράμιλλος ἐκεῖνος Δημοσθένης ἔλεγε πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ συμπολίτας τὰ ἑπόμενα: «Συμμαχεῖν γὰρ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν τούτοις ἐθέλουσιν ἅπαντες, οὓς ἂν ὁρῶσι παρεσκευασμένους καὶ πράττειν ἐθέλοντας ἃ χρή».

Καθ' ἣν στιγμὴν κατέρχομαι ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦτο, ποίαν ἄλλην συμβουλὴν δύναμαι ν' ἀπευθύνω πρὸς τὸ Πανελλήνιον προσφυεστέραν καὶ εὐγενεστέραν; Ἔχομεν ἀνάγκην ἀποκτήσεως στρατιωτικοῦ φρονήματος, στρατιωτικῆς συντάξεως, ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἐμπνεύσωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς, σεβασμὸν εἰς τοὺς ξένους. Θὰ μᾶς ἐκτιμήσωσι, θὰ μᾶς σεβασθῶσιν, ἂν μᾶς ἴδωσι πράγματι μετὰ σοβαρότητος ἐργαζομένους καὶ προπαρασκευαομένους.

Ἡ τελευταία ἀτυχὴς ὅσον καὶ ἀπροσδόκητος ἧττα εἶνε καιρὸς νὰ καταστῇ εἰς ἡμᾶς μάθημα διδακτικὸν καὶ σωτήριον. Ἡ Ἰένα καὶ ἡ Νοβάρα ἐδημιούργησαν τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΥΠΟ

Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Κύριοι. Ἐφρόνουν, ὅτι ἡ τελευταία Μακεδονικὴ διάλεξις ἤθελε περατώσῃ τὸν κύκλον τῶν ἐθνικῶν διαλέξεών μου περὶ τοῦ προβλήματος τῆς δυστυχοῦς ταύτης χώρας, καὶ ἐσκεπτόμην νὰ καλέσω ὑμᾶς τε καὶ πάντα μεριμνῶντα περὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων Ἕλληνα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀνακοινώσω σκέψεις μου τινάς, ἀπορρεούσας ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν πραγμάτων περὶ ἐνισχύσεως τοῦ στρατιωτικοῦ φρονήματος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ περὶ τῆς ἐπειγούσης ἀνάγκης τῆς συντάξεως καὶ ὀργανώσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ὅπως σᾶς εἶπον ἐπανειλημμένως, ὅπως διδάσκει ἡ Ἱστορία, ὅπως βοᾷ καὶ κηρύττει ἡ συνείδησις τοῦ καθόλου Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ μόνου τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δύναται νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀποτελείωσιν τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας.

Ἀλλ' ἀπροόπτως καὶ ἀπροσδοκήτως πολλαὶ προσκλήσεις μοὶ ἀπηυθύνθησαν πολλαχόθεν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐθνικῶν τούτων διαλέξεων. Κατ' ἐξοχὴν ἔλαβον τοιαύτας παρὰ τέκνων τῆς Ἠπείρου, τῆς ἐν δουλείᾳ καὶ ἐγκαταλείψει ἀδελφῆς ταύτης τῆς Μακεδονίας, ἀξίας ἐπίσης ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μερίμνης καὶ συνδρομῆς. Καὶ εἶχον δίκαιον τὰ τέκνα αὐτῆς, ἐξεγειρόμενα κατὰ τῆς ἐγκαταλείψεως. Εἷς Ἠπειρώτης, ἐγκατεστημένος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, μοὶ ἔγραφε πρό τινων ἡμερῶν ταῦτα :

«Ἤγειρας τὴν φωνήν σου ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας· ἀλλ' ἐλησμόνησας τὴν Ἤπει»ρον. Ἢ τάχα φρονεῖς καὶ σὺ μετά τινων ἄλλων, ὅτι ἡ Ἤπειρος ἔπαυσεν οὖσα »ἑλληνικὴ χώρα, ἢ ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε τοιαύτη, ἢ ὅτι εἶνε Ἀλβανία; Τάχα ἡμεῖς »οἱ Ἠπειρῶται δὲν εἴμεθα ἄξιοι τῆς ἐθνικῆς μερίμνης; Τάχα δὲν συνετελέσαμεν »καὶ ἡμεῖς ἐπὶ αἰῶνας δι' ἀγώνων καὶ θυσιῶν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Κρά»τους, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ὁποίου ἐγκατέστησαν πάντες οἱ ἀδιάφοροι καὶ οἱ πρε»σβεύοντες τὰ δόγματα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ Ἕλληνες; Ἢ μήπως ἐλησμονήσατε, »ὅτι ἅπαντα τὰ οἰκοδομήματα, εἰς τὰ ὁποῖα διδάσκεται ἡ ἑλληνικὴ νεότης, ᾠκο»δομήθησαν δι' ἠπειρωτικῶν ἱδρώτων καὶ στερήσεων; Διατελοῦμεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ »τὴν αὐτὴν διοίκησιν, ὅπως καὶ οἱ Μακεδόνες· ἀγωνιζόμεθα καὶ ἡμεῖς κατὰ τῶν »προπαγανδῶν, ὅπως ἀγωνίζονται οἱ Θρᾷκες καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀμφι»σβητεῖται καὶ ἡμῶν ἡ ἑλληνικὴ ἐθνικότης, ἐνῷ πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν ἐκηρυτ»τόμεθα δι' ἀποφάσεως τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης, ὡς ἀνήκοντες τῇ ἐπισήμῳ πατρίδι.

»Καὶ σήμερον ἡ Ἤπειρος, ἡ παραγαγοῦσα τὸ Σοῦλι, καταβάλλεται προσπάθεια νὰ »κηρυχθῇ ἀλβανικὴ ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, ἰταλικὴ ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς, ρωμουνικὴ »ἀπὸ τοὺς Ρωμούνους, λεία ἀπολυτίον ἢ πεπολιτισμένων!»

«Ἐλησμονήσατε τὴν Ἤπειρον!» Μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν διστάζω νὰ ὁμολογήσω τοῦτο! Ἐλησμόνησαν τὴν Ἤπειρον οἱ Ἕλληνες. Δυστυχῶς τὴν ἐλησμόνησαν καὶ αὐτοὶ οἱ Ἠπειρῶται! Ἡ μεγάλη γοητεία, τὴν ὁποίαν ἐξήσκει ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς φαντασίας τὸ ὄνομα «Ἤπειρος» καὶ «Ἠπειρώτης» παρῆλθε. Ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ μου ἀνεγίνωσκον τὴν λέξιν «Ἤπειρος» μὲ τὴν προσωνυμίαν «εὔανδρος». Ὁ Ἠπειρώτης ἐθεωρεῖτο αὐτοδικαίως φιλόπατρις καὶ ὑπῆρχε πράγματι ἑλληνικὴ ἠπειρωτικὴ φιλοπατρία, ὅπως ἐξακολουθεῖ βεβαίως νὰ ὑπάρχῃ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης. Δυστυχῶς ἐν τούτοις τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος, Ἕλληνες καὶ Ἠπειρῶται, κατελήφθη κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ὑπὸ μοιροληπτικῆς ἀδρανείας, ἑνὸς ἀνεξηγήτου κ ι σ μ ε τ ι ο ῦ, παρακολουθοῦν τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων μετ' ἀκατανοήτου ἀδιαφορίας· ἀπεχαυνώθη. Ἐντεῦθεν ἡ ἐγκατάλειψις καὶ τῆς Ἠπείρου, ὅπως καὶ πάσης ἑλληνικῆς χώρας.

Ἠθικὴ κρίσις παράδοξος καὶ ἀνεξήγητος ἐκδηλοῦται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐξέπεσε τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ φρόνημα, κατ' ἐλάχιστον μεριμνᾷ περὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ συμφερόντων· τὸ ἀτομικὸν συμφέρον θέτει ὑπεράνω παντὸς ἐθνικοῦ σκοποῦ. Δὲν ἐνδιαφερόμεθα περὶ τῶν τυχῶν τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ· μεριμνῶμεν περὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ μόνον. Ἐπιβουλεύουσι τὰ ἑλληνικὰ δίκαια οἱ ξένοι: Ἀβανοί, Ἰταλοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ Ρωμοῦνοι! Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀδιαφορεῖ. Δὲν ἠθέλησα νὰ φέρω ἐνταῦθα τὸ βιβλίον ἐπισήμου Γραφείου, χαρακτηρίζοντος τὴν Ἤπειρον ὡς Νότιον Ἀλβανίαν. Βεβαίως δὲν ἐγένετο κακῇ τῇ πίστει, ἀλλ' εἶνε χαρακτηριστικὸν τῶν καιρῶν τῆς λήθης καὶ τῆς ἀδιαφορίας, τοὺς ὁποίους διερχόμεθα. Ποῖος Ἠπειρώτης διεμαρτυρήθη ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ; Καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν στιγμὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἐν τῇ ὁποίᾳ θὰ γίνῃ λόγος περὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων τῆς χώρας ταύτης, ὀλίγιστοι σπουδασταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εὑρίσκονται ἐνταῦθα.

Ἐλάχιστοι δυστυχῶς! Καὶ ὅμως ἐὰν ἐγνώριζον καὶ ἐμελέτων τὴν ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου κατὰ τοὺς διαρρεύσαντας δύο τελευταίους αἰῶνας, ἐὰν ἐγνώριζον τοὺς κολοσσαίους ἀγῶνας, οὓς διεξήγαγε καὶ τοὺς ὁποίους διεξάγει διὰ τῶν ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου τέκνων αὐτῆς, θὰ ἦσαν εὐλαβέστεροι καὶ θὰ ἐπεδείκνυον μεῖζον ἐνδιαφέρον. Ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει εἰς τὴν Ἤπειρον οὐ σμικρὸν τὴν παλιγγενεσίαν αὐτῆς. Ὡς ἀπὸ δουρείου ἵππου ἐξῆλθον ἐκ τοῦ γονίμου καὶ εὐάνδρου ἐδάφους τῆς χώρας τοσοῦτοι ἀριστεῖς τῶν γραμμάτων, τῶν πολέμων, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς εἰρήνης. Ἐλάχιστοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἄλλοτε τοσοῦτον φιλέστιοι, ὅσον οἱ Ἠπειρῶται. Κατελίμπανον τὴν γενέτειραν αὐτῶν, μεταβαίνοντες εἰς ξένην χώραν, πρὸς ἐξεύρεσιν τύχης, πρὸς δημιουργίαν πλούτου καὶ εὐημερίας, ἕνα μόνον ἔχοντες σκο-

πόν— τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρικὴν ἑστίαν, τὴν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν συνδρομὴν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἰδιαιτέρας καὶ τῆς μεγάλης πατρίδος. Σήμερον τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τῆς κοσμοπολιτικῆς ἀδιαφορίας κατέλαβε καὶ τὸν Ἠπειρώτην. Πολιτογραφεῖται καὶ ἀποκαθίσταται εὐκόλως ὅπου δημιουργήσῃ πλοῦτον ἢ ἀποκατάστασιν. Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ὁ Ἠπειρώτης παῖς ἐγκαταλείπων τὸ χωρίον του ἵνα μεταβῇ εἰς τὰ ξένα ἐνυμφεύετο εἰς ἡλικίαν μόλις δέκα τεσσάρων ἐτῶν. Τί σημαίνει τοῦτο; πρὸς ἐνίσχυσιν, ἐκτὸς τῶν πατρικῶν καὶ τῶν μητρικῶν, νέων δεσμῶν, ἵνα μὴ λησμονήσῃ μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τὸ πάτριον ἔδαφος. Σήμερον βασιλεύει ἡ ἀδιαφορία. Ἐλάχιστοι ἐκ τῶν Ἠπειρωτῶν ἐπανέρχονται εἰς τὸ χωρίον, ἐξ οὗ ἀνεχώρησαν. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν, καθ᾽ ὅσον γνωρίζω, ἐν ξέναις χώραις, Ρωμουνίᾳ, Σερβίᾳ, Βουλγαρίᾳ, ἐδημιούργησαν νέας σχέσεις καὶ μονονουχὶ ἀνεγνώρισαν νέαν πατρίδα. Ἠδυνάμην ν᾽ ἀναφέρω οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τῆς τοιαύτης δυστυχοῦς ἀποστασίας.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ λέξις «Ἠπειρώτης» ἔπρεπε νὰ εἶνε τίτλος φιλοδοξίας διὰ πάντα γόνον τῆς Ἠπείρου. Ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἕκαστος Ἠπειρώτης ἓν ἰδεῶδες—τὴν ἀποκατάστασιν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

Πρὸ εἴκοσι καὶ πέντε μόλις ἐτῶν ἡ Ἤπειρος ἀνεγνωρίζετο ἐπισήμως ἑλληνικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ μεγάλου συνεδρίου τοῦ Βερολίνου καὶ κατεκυροῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ περιστάσεις θλιβεραὶ καὶ δυσάρεστοι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν προσάρτησιν αὐτῆς, ὅπως συνέβη καὶ διὰ τὴν ταυτοχρόνως κατακυρωθεῖσαν Θεσσαλίαν. Τί ἔπραξεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ τούτου ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου; Οὐδέν! Ἀναμένει τὸ ἔλεος τῶν Δυνάμεων! Σιγῶσιν οἱ Ἕλληνες, τὸ αὐτὸ πράττουσι καὶ οἱ Ἠπειρῶται. Πρὸ ἑπταετίας ἔλεγον εἰς ἔγκριτον Ἠπειρώτην, πρωτοστατοῦντα ἐν τῇ θλιβερᾷ ἐκείνῃ περιόδῳ πρὸς ἐθνικὴν ἐξέγερσιν πρὸ τῆς ὥρας, πρὸ πάσης προπαρασκευῆς, μοιραίως καταλήξασαν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐξουθένωσιν:

—«Διατί θέλετε νὰ διαταράξητε τὸ μακεδονικὸν καθεστώς, προδήλως ἄνευ πιθανῆς ἐπιτυχίας, ἕνεκα πολλῶν καὶ εὐνοήτων λόγων; Διατί δὲν στρέφετε τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν σας πατρίδα Ἤπειρον, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὰ ἑλληνικὰ δίκαια εἶνε ἀνεγνωρισμένα, καὶ μόνον ἀναβάλλεται ἡ ἐκτέλεσις;

— Ἡ Ἤπειρος, μοὶ ἀπεκρίνετο ἀφελέστατα, εἶνε ἐξησφαλισμένη καὶ οὐδένα διατρέχομεν ἐκεῖ κίνδυνον.

Καὶ ἐν τούτοις δεινοὶ ἐπικρέμανται κίνδυνοι ἐπὶ τῆς Ἠπείρου, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς Θράκης. Ἀνεγίνωσκον πρό τινων ἡμερῶν ἐπιστολὴν ἔκ τινος πόλεως τῆς Ἠπείρου, μεταξὺ δὲ πολλῶν ἄλλων πληροφοριῶν περιελαμβάνοντο καὶ τ᾽ ἀκόλουθα: «..... Ἐνταῦθα ἡ ἰταλικὴ Προπαγάνδα ἵδρυσε σχολεῖον »ἐν τῷ ὁποίῳ περισυλλέγει πάντα τὰ τέκνα τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν, μονονουχὶ »μισθοδοτεῖ τὰς οἰκογενείας, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουσι, παρέχουσα συνάμα δωρεὰν

»βιβλία, ἐνδύματα καὶ ὅτι ἄλλο χρειῶδες. Λάβετε τὰ μέτρα σας σεῖς οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ...»

Πραγματικὸν *παιδομάζωμα*, διεξαγόμενον οὐχὶ μόνον ἀπὸ τὰς σλαυϊκὰς προπαγάνδας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν ἐν Ἠπείρῳ! Καὶ τὰ τοιαῦτα θλιβερὰ καὶ παράδοξα καὶ ἀπροσδόκητα δὲν ἀνακοινοῦνται μόνον ἐκ μιᾶς πόλεως τῆς Ἠπείρου, ἀνακοινοῦνται πανταχόθεν, καὶ ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς Ἠπείρου, ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ ἰταλικὸς προσυλητισμὸς ὁσημέραι ἐπὶ μᾶλλον ἐξαπλοῦται, πρωτοστατοῦντος τοῦ Ἰταλοῦ προξένου, ὅστις ἐργάζεται μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως, ἀξίας κρείττονος ὑποθέσεως καὶ ἐργασίας.

Γινώσκουσι τοῦτο οἱ Ἠπειρῶται, οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι ἐγκατεστημένοι καὶ καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν διασποράν; Ἀντελήφθησαν τῶν κινδύνων, οὓς διατρέχει ἡ πατρὶς αὐτῶν; Ἢ μήπως θ' ἀνανήψωσι καὶ θὰ ἐξεγερθῶσιν, ὅταν ἡ γῆ τῆς γεννήσεώς των, μετονομαζομένη «Νότιος Ἀλβανία», καταστῇ τμῆμα καὶ ἕρμαιον ἄλλης πολιτικῆς δυνάμεως, νέα Ἐρυθραία ἢ Τρίπολις τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου;

Ἐξ ἐπιστολῆς ἐξ Ἰωαννίνων, ἣν ἔλαβον πρό τινος, ἀποσπῶ τὰ ἑπόμενα:

.... «Ὡς νὰ μὴ ἤρκουν τὰ τόσα δεινά, ἡ κρίσιμος κατάστασις τῆς Ἠπείρου, ἡ δημιουργηθεῖσα ἐξ ἐσχεδιασμένου προγράμματος τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως πρὸς καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς χώρας ταύτης, λόγῳ τοῦ τίτλου, ὃν ἐχορήγησεν αὐτῇ τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, τίτλου προσαρτήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Προπαγάνδας ὡς κατάλληλος πρὸς ἐνέργειαν προσηλυτισμοῦ διὰ παροχῆς μικρῶν χρηματικῶν βοηθημάτων τοῖς πενομένοις, χάριν πολιτικῶν βλέψεων. Μετὰ τοῦτο εἰς τοὺς προσερχομένους πένητας ἀπετείνετο ἡ ἐρώτησις, ἐὰν καὶ πόσα ἔχουσι τέκνα. Ἐπὶ καταφατικῇ δὲ ἀπαντήσει, ἐπεδεικνύετο αὐτοῖς κατάλογος, ὅπως ἐγγράψωσι ταῦτα ὡς μαθητευομένους εἰς τὸ βιομηχανικὸν ἐργαστήριον, ὅ περ ἡ ἰταλικὴ Προπαγάνδα συνέστησε πρὸς ἐκμάθησιν δῆθεν βιοποριστικῶν τεχνῶν, ξυλουργίας, σιδηρουργίας κλπ. Καὶ ἐν μὲν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων τοιοῦτο ἦτο τὸ δέλεαρ, εἰς δὲ τὰ χωρία, ἰδίως τοῦ διαμερίσματος τῆς Λάκκας, ἀπεστάλησαν οἱ κλητῆρες τοῦ ἰταλικοῦ Προξενείου πρὸς ἄγραν παίδων. Διὰ τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν ἐνεγράφησαν κατ' ἀρχὰς περὶ τοὺς 130 μαθητάς, ἐξ ὧν προσῆλθον μόνον περὶ τοὺς 40, καὶ οὕτω ἤρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ χειροτεχνικὸν λεγόμενον ἐργαστήριον, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων καὶ ἄνευ ἀδείας τῆς ὀθωμ. Κυβερνήσεως. Ὁ μυστικισμὸς οὗτος ἐπέσυρε, φυσικῷ τῷ λόγῳ, τὴν προσοχὴν τῆς κοινωνίας καὶ ἐγέννησεν ὑπονοίας, αἵτινες ἀπεδείχθησαν βάσιμοι, διότι ὑπὸ τὸ πρόσχημα δῆθεν διδασκαλίας, καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν παίδων οἱ λεγόμενοι maestores ἐπέταττον τοῖς μαθητευομένοις νὰ μὴ χαιρετῶσι διὰ τοῦ «καλὴ μέρα σας», ὅ περ ἐχαρακτηρίζετο βαρβαρόηχον, ἀλλὰ διὰ τοῦ buon giorno, ὅ περ παρίστατο ὡς λίαν εὐγενὲς καὶ εὔηχον, νὰ μὴ προσέχωσι δὲ

εἰς τοὺς λόγους τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν, οὓς ἀπεκάλουν ἀπαιδεύτους καὶ εὐτελεῖς, ἀλλ' εἰς τοὺς τῶν καθολικῶν, οὓς ἐτιτλοφόρουν πεπαιδευμένους καὶ ἔχοντας εἰς χεῖράς των τὰς κλεῖδας τῶν θυρῶν τοῦ Παραδείσου. Τὰ τοιαῦτα διαδοθέντα ἐξήγειραν, ὡς εἰκός, τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν τῆς κοινωνίας· ὁ Μητροπολίτης διέταξε καὶ ἀνεγνώσθη ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιος, προτρέπουσα τοὺς γονεῖς νὰ μὴ παραπλανῶνται ἀπὸ τὰς διδασκαλίας τῶν προπαγανδῶν, ἀλλὰ νὰ ἐμμένωσιν ἀκλόνητοι εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν πατέρων των, πολλοὶ δὲ τῶν πολιτῶν προέτρεπον τοὺς γονεῖς τῶν μαθητευομένων ν' ἀποσύρωσι τοὺς παῖδάς των ἀπὸ διδασκαλείων, ἐν οἷς ἐξετοξεύοντο αἱ χυδαιότεραι τῶν ὕβρεων κατὰ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ὀρθοδοξίας.—Αἱ ἐνέργειαι δὲ αὗται ἔφερον τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, καθότι οἱ γονεῖς ἀπέσυρον βαθμηδὸν τὰ τέκνα των.—Βλέπουσα ταῦτα ἡ Προπαγάνδα, δι' ἐπισήμων κατηγορητηρίων ἐγγράφων πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν ἀπήτει τὴν τιμωρίαν φιλησύχων πολιτῶν, ὡς ἐξυβρισάντων δῆθεν τὸ ἱερὸν πρόσωπον τῆς Α. Μ. τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ διὰ τῆς ξεσχίσεως εἰσιτηρίων μαθητῶν, φερόντων ἐν κεφαλίδι **In nomine del Re d' Italia !**

«Ἀλλ' ἡ Γεν. Διοίκησις, μὴ εὑρίσκουσα στοιχεῖα κατηγορίας διὰ τὸ ὅλως ἀνυπόστατον τῶν καταγγελλομένων, ἀπέρριπτε τὰς μηνύσεις ταύτας καὶ τὸ ἔργον τῆς κατὰ τῆς ἰταλικῆς Προπαγάνδας ἀμύνης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἠπείρου ἐξηκολούθησεν, οἱ δὲ ὀλίγοι ἐναπομείναντες παῖδες ἀπεκλείσθησαν πάσης μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κοινωνίας. Τότε δὲ συνέβη περίεργόν τι ἐπεισόδιον, ἀναμιμνῆσκον θλιβερὰς σκηνὰς τοῦ μεσαίωνος. Πτωχὸς χωρικὸς ἐκ τοῦ χωρίου «Πόπποβον», παραπλανηθεὶς ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Προπαγάνδας, εἶχε στείλη τὸν 14ετῆ περίπου υἱόν του εἰς τὸ βιοτεχνικὸν ἐργαστήριον, μετὰ παρέλευσιν δὲ χρονικοῦ τινος διαστήματος ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα ἠθέλησε νὰ ἴδῃ τὸν υἱόν του, μετ' ἐκπλήξεως ὅμως ἤκουσεν, ὅτι ἡ ἐπικοινωνία εἶνε ἀπηγορευμένη. Ἀφοῦ δ' ἐπὶ ἑβδομάδα ὁλόκληρον δὲν κατώρθωσε νὰ ἴδῃ τὸν υἱόν του, ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἀλλ' αὕτη μὴ τολμῶσα νὰ ἐνεργήσῃ ἀπ' εὐθείας, διότι συνέπεσε τότε καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἰταλικοῦ στόλου εἰς τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου, ἣν ἡ βυσσοδομοῦσα προπαγάνδα ἐπέσειεν ἐπιδεξίως ὡς φόβητρον, ἀνέφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν, ἥτις πάλιν ἀπηύθυνεν ἔγγραφον πρὸς τὸν Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἰταλίας, οὕτω δὲ αἱ ἡμέραι παρήρχοντο καὶ ὁ δυστυχὴς χωρικὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὸν υἱόν του ! Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ εἴδησις, φθάσασα εἰς Πόπποβον, ἠνάγκασε τὴν μητέρα νὰ σπεύσῃ αὐθημερὸν εἰς Ἰωάννινα· διευθυνθεῖσα δὲ εἰς τὸ βιοτεχνικὸν ἐργαστήριον, ἀπήτησε νὰ ἴδῃ ἀμέσως τὸ τέκνον της. Ἀπαγορευομένης τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἀποπειρωμένην νὰ εἰσέλθῃ μητέρα, συνήφθη πεισματώδης πάλη μεταξὺ τοῦ θυρωροῦ καὶ τῆς μητρός, ἥτις καὶ γοερὰς ἐξέφερε κραυγάς. Εἰς τὸν γενόμενον θόρυβον προσέτρεξε καὶ τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τῶν λεγομένων mæstri πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ θυρωροῦ, ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πλῆθος περιέργων, ἀγνοούντων τὰ συμβαίνοντα· καὶ οἱ μὲν μαέστροι ἔσπρω-

χνον αὐτὴν πρὸς τὴν ὁδόν, αὕτη δὲ ἠμύνετο ὅλαις δυνάμεσι καὶ ἐζήτει μετὰ κραυγῶν τὸ τέκνον. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ παῖς, ἀκούσας τὴν φωνὴν τῆς μητρός του καὶ διαφυγὼν ἐκ τοῦ δωματίου, ἐν ᾧ διετέλει περιωρισμένος, ἔσπευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός του, ἀλλ' ὁ θυρωρὸς ἥρπασεν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ προσεπάθει νὰ τὸν παρασύρῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐργαστηρίου, ὅτε ἡ μήτηρ παρέσυρε μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς τὸ τέκνον της, ὥστε εἰς χεῖρας τοῦ θυρωροῦ ἀπέμεινε μόνον ἡ χειρὶς τοῦ καταξεσχισθέντος ἱματίου· ὁ πείσμων θυρωρὸς ἤθελε νὰ μετέλθῃ βίαν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πτοηθεὶς ὅμως ἐκ τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ συναθροισθέντος πλήθους, ὅ περ ἤρξατο νὰ δεικνύῃ ἀπειλητικὰς διαθέσεις, ἐπέστρεψε καὶ ἔκλεισεν ἐπιδεικτικῶς τὴν θύραν, ἡ δὲ μήτηρ παρέλαβε τὰ τέκνα της καὶ οὕτως ἔληξε τὸ συγκινητικὸν αὐτὸ ἐπεισόδιον, περὶ οὗ πολὺς ἐν Ἰωαννίνοις ἐγένετο λόγος. Ἔκτοτε οἱ μαθητευόμενοι ἀπεσύρθησαν καὶ ἔμειναν μόνον τινὲς ἑβραιόπαιδες τῆς ἐσχάτης τάξεως καί τινες ἀγυιόπαιδες ἀγνώστου προελεύσεως.

«Ὁ ἀκούραστος ὅμως προστάτης τῆς ἰταλικῆς Προπαγάνδας, ὁ ἐν Ἠπείρῳ γενικὸς Πρόξενος κ. Μιλλελίρε ἐπεξέτεινε τὰς ἐνεργείας του πρὸς ἄγραν μαθητευομένων καὶ πέραν, μέχρι τῶν ἀλβανοφώνων χωρίων, καὶ προσπαθεῖ νὰ περισυλλέξῃ Ἀλβανόπαιδας, συνδέων τὴν δρᾶσίν του καὶ μετὰ τοῦ τεχνητοῦ ἀλβανικοῦ ζητήματος, εἰς τὸ ὁποῖον σκανδαλωδῶς ἀναμιγνύεται, διακηρύττων, ὅτι ἡ Ἤπειρος θὰ γείνῃ ἀλβανικὴ Ἡγεμονία μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, ἐν ᾗ ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις θέλει συστήσῃ δῆθεν une petite Légation, ἧς οὗτος διορισθήσεται προϊστάμενος ἐπιτετραμμένος, ὑποσχόμενος περιβλέπτους θέσεις εἰς τοὺς ὑποστηρικτὰς τῆς Προπαγάνδας».

Τοιαύτη περίπου τυγχάνει ἡ εἰκὼν τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἐνεργειῶν τῆς ἰταλικῆς Προπαγάνδας, ἀλλὰ τὸ πρόγραμμα αὐτῆς συνοψίζεται εἰς τὰ ἑξῆς:

1ον Ἀφύπνισις τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ἀλβανῶν, ἀποτελούντων τὸ τέταρτον μόλις τοῦ αὐτόθι ἰθαγενοῦς στοιχείου, ὅ περ ἐστὶ τὸ ἑλληνικόν.

2ον Ἀνακήρυξις τῆς Ἠπείρου, ὡς ἐπαρχίας ἀλβανικῆς.

3ον Τελεία ἄρνησις ὑπάρξεως Ἑλλήνων ἐν Ἠπείρῳ καὶ παράστασις τούτων ὡς ἐξηλληνισμένων Ἀλβανῶν.

4ον Ὑποσχέσεις καὶ παροχαὶ ὑλικαὶ πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐργασθῶσι κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἠπείρου πρός τε τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς, ἀλλὰ πρὸ πάντων τοὺς Ἀλβανούς, μεθ' ὧν συνεργάζονται.

Διὰ τῶν μέσων τούτων ἐπιδιώκουσι τὴν μεταβολὴν ἢ τὴν πλαστογράφησιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Ἠπειρωτῶν, καὶ τὴν θᾶττον ἢ βράδιον ἀναστήλωσιν τῆς ἰταλικῆς σημαίας ἐν Ἠπείρῳ, ὡς προστάτιδος δῆθεν τοῦ μέλλοντος ἀλβανικοῦ βασιλείου, ἀλλὰ πράγματι πρὸς τελείαν αὐτῆς κατάκτησιν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐργάζεται σήμερον ἡ ἰταλικὴ Προπαγάνδα πολλαχοῦ τῆς Ἠπείρου· καὶ ἐργάζεται ἐπιτυχῶς ὅσον καὶ δολίως. Τί πράττομεν ἡμεῖς; τί πράττουσιν οἱ Ἠπειρῶται; Περιμένουσι νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς των δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Καὶ ἐν τούτοις ὑπῆρξαν περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἠδύνατο ὁ Ἑλληνισμὸς ν' ἀποκαταστήσῃ τὰ δίκαιά του ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἔστω καὶ διὰ πραξικοπήματος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζητε, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἶνε συνήθως ἡ πολιτικὴ τῶν πραξικοπημάτων, ἀλλὰ πραξικοπημάτων παρεσκευασμένων. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης μου ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀφηγηθῶ τὴν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνώμην τοῦ ἐπισήμου πολιτικοῦ τῆς Ἰταλίας Φραγκίσκου Κρίσπη.

Διέτριβον κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1886 ἐν Ρώμῃ. Ἐπεσκέφθην ἐπανειλημμένως τὸν τότε Ἡγέτην τῆς ἀντιπολιτεύσεως Κρίσπην. Παρεπονέθην εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ Ἰταλία κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ὑπὸ τῶν στόλων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων δὲν ἀντετάχθη κατὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου. Ὁ Κρίσπης, καίπερ ἀνήκων εἰς τὴν ἀντίθετον πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, μοὶ ἀπεκρίθη ὡς ἑπομένως:

—«Ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν ἔπραξε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὅπως ἑλκύσῃ ὑπὲρ »αὐτῆς τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Δυνάμεων, ἰδίᾳ τῶν Λαῶν, οἵτινες »ἀείποτε διάκεινται εὐνοϊκῶς ὑπὲρ αὐτῆς διατεθειμένοι. Ἡ Διπλωματία δὲν δημιουρ»γεῖ ζητήματα, οὐδὲ ἡγεῖται αὐτῶν· ἀφοῦ ἅπαξ ἐκδηλωθῶσιν, ἀναλαμβάνει τὴν λύ»σιν, διαφερομένη κατ' ἐξοχὴν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, δυναμένης νὰ διαταραχθῇ κατὰ »τρόπον ὀλέθριον.

«Ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἡ Φιλιππούπολις, παρεβιάσθησαν δὲ οὕτω »ρηταὶ διατάξεις τῆς ἐν Βερολίνῳ Συνόδου, ἠδύνατο ἡ Ἑλλάς, ἀξιοῦσα ὅτι διεκδι»κεῖ νόμιμον τίτλον, ἀπορρέοντα ἀπό τε τῶν φυσικῶν αὐτῆς, ἱστορικῶν καὶ φυλε»τικῶν δικαίων, ὡς καὶ ἀπὸ ρητῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου ταύτης, νὰ καταλάβῃ »ἀμέσως τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἐλασσῶνα, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν νομιμοφρο»σύνην τῆς εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας. Τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο τόλμημα θὰ προσέβαλ»λεν ἧττον τοῦ βουλγαρικοῦ τὴν φιλοτιμίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Ἤθελον »δὲ αὗται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀναγνωρίσῃ τὸ τετελεσμένον γεγονὸς ἐν Ἠ»πείρῳ, ὅπως καὶ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ... Μόνον τολμηρὰ καὶ ἀνδρικὴ στάσις »τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους θέλει λύσῃ τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ πρόβλημα, ἀλλὰ πρὸ παν»τὸς στρατιωτικὴ πολιτικὴ καὶ προσήκουσα ἐκμετάλλευσις τῶν καιρῶν».

Παρεπονούμην εἰς αὐτὸν ἐπίσης διὰ τὰς ἀρξαμένας ἔκτοτε ἐνεργείας τῆς ἰταλικῆς Προπαγάνδας ἐν Ἠπείρῳ. Μοὶ ἀπεκρίθη ὡς ἑξῆς:

—«Ἀποδεχόμεθα, ὅτι αἱ τουρκικαὶ αὗται ἐπαρχίαι ἀνήκουσι καὶ λόγῳ φυλετι»κῆς συγγενείας εἰς τὴν Ἑλλάδα μᾶλλον ἢ εἰς οἱανδήποτε ἄλλην χώραν, ἀλλὰ σεῖς »δὲν ἐνεργεῖτε σοβαρῶς καὶ μετὰ περισκέψεως ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἑλληνι-

»σμοῦ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ, ἔνθα δὲν θὰ εὑρίσκετε μεγάλην ἀντίδρασιν· ἐν »τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ δὲν νομίζει ἀσύμφορον, φρονῶ μάλιστα »ἐπιβαλλόμενον εἰς αὐτὴν καθῆκον, νὰ μὴ ἀδιαφορῇ, καταλείπουσα τὴν χώραν ταύ- »την ἕρμαιον εἰς τὰς αὐστριακὰς ῥαδιουργίας.»

Ταῦτα ἤκουον πρὸ δέκα ἑπτὰ ἐτῶν, ἀλλ' ἤδη ἔτι μᾶλλον ἐπεξετάθη ὁ προση-λυτισμός, ἐπισήμως δὲ ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ βήματος ὠνομάσθη ἡ Ἤπειρος **Ἀλβα-νία.**

Συγγνώμην! Δὲν συμβαίνει πλέον τοῦτο εἰς τὰ κοινοβούλια, ἢ εἰς τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ δημοσιεύματα. Ἡ προπαγάνδα ἔσχεν ἀπήχησιν καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα. Οὐδὲ θὰ λησμονήσω τὴν θλιβερὰν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἔσχον θυελλώ-δη τινὰ νύκτα, ὅταν τυχαίως εὗρον καὶ ἤνοιξα βιβλίον, δημοσιευθὲν ἀπὸ ἐπίσημον ἑλληνικὸν γραφεῖον. Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ αὐτοῦ ἡ Ἤπειρος ὀνομάζεται **Νότιος Ἀλβανία·** ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς χαρακτηρίζεται ἀλβανικός. Φεῦ! Οὐδεὶς Ἠ-πειρώτης διεμαρτυρήθη ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει ταύτῃ, ἐκτὸς τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας. Μὴ σᾶς ἐκπλήξωσιν οἱ λόγοι μου! Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω μόνον πῶς χαρακτηρίζονται τὰ Ἰωάννινα.

«Ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἠπείρῳ δέον πρῶτον ν' ἀναφέρωμεν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ »Βιλαγετίου, τὰ Ἰωάννινα. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀποτελεῖται ἐξ ὀρθοδόξων **Ἑλλη-»νοαλβανῶν**, Βλάχων, **Μωαμεθανῶν**, Ἰουδαίων καὶ ἀριθμοῦ τινος καθολικῶν »Ἀλβανῶν. Οἱ Ἀλβανοὶ τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας ἀποτελοῦσι τὴν πλειονοψηφίαν τοῦ πληθυσμοῦ».

Ἤκουσα, ἂν καὶ δὲν ἐγγυῶμαι περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς διαδόσεως, ὅτι Ἀλβανὸς πράκτωρ ἐνταῦθα, συζητῶν πρό τινων ἡμερῶν μετὰ σπουδαστῶν ἐξ Ἠπείρου καὶ ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἅπασα ἡ Ἤπειρος μέχρι Πρεβέζης εἶνε ἀλβανική, σατανικῶς ἐπε-καλεῖτο τὴν αὐθεντίαν τοῦ δημοσιεύματος τούτου.

Ἂς κρατήσωμεν ἀκόμη ἐπί τινα καιρὸν τὴν αὐτὴν ἀδιαφορίαν, Κύριοι, καὶ ἡ λέξις **Ἤπειρος** θὰ ἔχῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἱστορικὴν μόνον ἀνάμνησιν. Σήμερον ἐν τῷ ἰταλικῷ τύπῳ ἡ πόλις τῆς Πρεβέζης χαρακτηρίζεται ὡς ἀλβανική. Πρωΐαν τινὰ ἀνεγίνωσκον ἐν Παρισίοις ἔν τινι τηλεγραφήματι ἐκ Ρώμης τὰ ἑπόμενα:

«Κατὰ τὴν «*Τριμποῦνα*» ἐν Πρεβέζῃ, μικρᾷ ἀλβανικῇ πόλει...» Καὶ ἐν τούτοις μετ' ὀλίγον ἀνεγίνωσκον ἐν ἐφημερίδι τῶν Ἀθηνῶν, μόλις ἀφικομένη, ἐπίκλησιν τοῦ παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ Ἑταιρείᾳ Ἠπειρωτικοῦ Τμήματος πρὸς τὸν ἑλληνικὸν τύ-πον, δι' ἧς τοῦτο ἐφίστα τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων εἰς τὸ ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀποκαλοῦσι τὴν Ἤπειρον ἐπίτηδες **Νότιον Ἀλβανίαν**, ἵνα ἐκλεί-ψῃ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα **Ἤπειρος,** ὅπως εὐκολώτερον κατορθώσωσι τοῦ σατανι-κοῦ των σχεδίου.»

Ἕτερον χαρακτηριστικὸν τῶν αὐθαδῶν ἀξιώσεων τῶν ξένων ἐπὶ χωρῶν ἑλληνι-κωτάτων σᾶς ἀναφέρω τὸ ἑπόμενον:

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ προπαρελθόντος ἔτους ὁ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς τῆς Ρωμουνίας εἶχε καλέση εἰς Βουκουρέστιον τὸν Γυμνασιάρχην καὶ τοὺς καθηγητὰς τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις ρωμουνικοῦ Γυμνασίου, ἵνα συσκεφθῇ μετ' αὐτῶν περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ἀναγομένων εἰς τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐνέργειαν τῆς ρωμουνικῆς Προπαγάνδας . . .

Πῶς εὑρίσκετε πάντα ταῦτα, Κύριοι, Ἕλληνες καὶ Ἠπειρῶται ; Δὲν χαρακτηρίζουσι τὸ μὲν τὴν δραστηριότητα τῶν ξένων, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀθλιότητα ἡμῶν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν ;

Ταῦτα εἶχον νὰ εἴπω προεισαγωγικῶς σήμερον, πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὸ κύριον θέμα τῶν διαλέξεών μου. ἐν σχέσει πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Ἠπείρου καὶ τοὺς κινδύνους, οὓς διατρέχει. Θεωρῶ τὴν Ἤπειρον οὐχὶ ἐν μικροτέρῳ κινδύνῳ διατελοῦσαν τῆς Μακεδονίας. Ὅπως κινδυνεύει ἡ Θεσσαλονίκη, κινδυνεύουσι καὶ τὰ Ἰωάννινα. Ὀφείλομεν νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, Ἕλληνές τε καὶ Ἠπειρῶται.

Καὶ ἐν πρώτοις καθῆκον ἔχω νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι ἡ Ἤπειρος ἀπὸ παλαιτάτων χρόνων οὐ μόνον ὑπῆρξεν ἑλληνική, ἀλλὰ καὶ ἓν τῶν πρωτίστων κέντρων τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Οἱ παλαιοὶ Πελασγοὶ εἶχον ἐξίσου ἑλληνικὴν τὴν συνείδησιν, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες. Παλαιγονος ὑπῆρξεν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐν Ἠπείρῳ. Γῆ καὶ θάλασσα ἑλληνικά. Ἑλληνικὸν ἦτο τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἔκτοτε, τὸ περιβρέχον τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου. Τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ἓν τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἱερωτάτων θρησκευτικῶν κέντρων τῶν Ἑλλήνων, εὑρίσκετο ἐν Ἠπείρῳ, ἡ δὲ ποιητικὴ φαντασία τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἐδημιούργησε πλείστους θρύλους, σχετιζομένους πρὸς τὴν αὐτόθι εὑρισκομένην Ἀχερουσίαν λίμνην. Ὁ Πανελλήνιος θεὸς Ζεὺς ἐκαλεῖτο Δωδωναῖος καὶ Πελασγικός.

Ὅτι δὲ πάντα ταῦτα βασίζονται ἐπὶ τῶν πραγμάτων σᾶς παραπέμπω εἰς τὴν ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ δωδωναίαν συλλογὴν τοῦ κ. Καραπάνου. Τί μαρτυροῦσι πάντα ταῦτα ἢ τὴν βαθυτάτην ἑλληνικὴν συνείδησιν τῶν λαῶν τῆς Ἠπείρου, ἀείποτε διατελεσάντων ἐν ἐθνικῷ συνδέσμῳ καὶ ἀλληλεγγύῃ μετὰ τῶν ἐπιλοίπων ἑλληνικῶν φύλων ;

Ἀλλ' οἱ Ἠπειρῶται, ὅπως καὶ οἱ Μακεδόνες, δὲν δύνανται νὰ ἐπιδείξωσι τὸν ὑπέροχον ἐκεῖνον πολιτισμόν, ὅστις ἐξεδηλώθη ἔν τισι τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς ἑλληνικῆς γῆς, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἀττικῇ, τῇ Πελοποννήσῳ, τῇ μικρασιατικῇ Ἰωνίᾳ, ἔν τισι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι. Τοῦτο προῆλθεν ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως ἀμφοτέρων τῶν λαῶν, τῶν τε Μακεδόνων καὶ τῶν Ἠπειρωτῶν, μετ' ἄλλων βαρβάρων, βορειότερον κατοικούντων, μεθ' ὧν διετέλουν εἰς διηνεκῆ ἀλληλομαχίαν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Πύρρου, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ Ἱστορία τῆς Ἠπείρου ἀείποτε διετέλεσεν ἑλληνική. Καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ὁπότε ἤδη εἶχεν ἐκπέσῃ ἡ πολιτικὴ

δύναμις τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν διαδεχθεισῶν αὐτὰς ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου πολιτειῶν, ἐξ ὧν διαπρέπουσιν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία, ἡ Ἤπειρος ἀντιπροσωπεύει τὴν ἑλληνικὴν δύναμιν καὶ ἰδέαν. Καὶ πρὸς πίστωσιν τούτου, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω τεμάχιον ἐγκρίτου ἱστοριογράφου, τοῦ Γερμανοῦ Δρόϋζεν :

«Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κύκλου τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν μία ἔτι δύναμις ὑπολείπεται ἡμῖν πρὸς ἐξέτασιν, τὸ βασίλειον τῆς Ἠπείρου. Δέκα καὶ τέσσαρα ἦσαν τὰ ἠπειρωτικὰ φῦλα κατὰ τὸν Θεόπομπον. Μολονότι δ' ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνομίζοντο καὶ ταῦτα ὡς βάρβαρα, ἦσαν ὅμως, ἵνα εἴπω οὕτω, ἐκ τοῦ αὐτοῦ πελασγικοῦ κορμοῦ, πλὴν μόνον ὅτι εἶχον ὑπολειφθῇ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐν τῇ ἀναπτύξει. Ἕκαστον τῶν φύλων τούτων ἦτο ἐλεύθερον, ἀλλ' ὁτὲ μὲν τοῦτο ὁτὲ δ' ἐκεῖνο κατώρθωνε νὰ ἐπικρατῇ τῶν γειτόνων καὶ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἡγεμονίαν, ὡς π. χ. οἱ Χάονες ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου· οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, δύο ἑκάστοτε καὶ κατ' ἔτος ἐκλεγόμενοι, ἀνῆκον εἰς ὡρισμένον τι γένος· οἱ δὲ Θεσπρωτοὶ ἀβασίλευτοι, ὅπως καὶ οὗτοι, διετέλουν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν. Παρ' ἄλλοις πάλιν διετηρήθη ἡ ἀρχαία βασιλεία, ὡς παρὰ τοῖς Ὀρέσταις, ἐν τῷ γένει τοῦ Περδίκκου, παρὰ τοῖς Αἴθιξι ἐν τῷ τοῦ Πολυσπέρχοντος, παρὰ τοῖς Ἀθάμασι ἐν τῷ τοῦ Ἀμυνάνδρου καὶ παρὰ τοῖς Τυμφαίοις ἴσως ἐν τῷ τοῦ Ἀλδομένους. Τῶν ἠπειρωτικῶν λαῶν ἐν γένει τὰ πράγματα εἶχον ὅπως καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, πλὴν μόνον ὅτι ἐν αὐτῇ οἱ Ἡρακλεῖδαι κατώρθωσαν πρωΐμως νὰ δημιουργήσωσι δύναμιν, δι' ἧς ἠδυνήθησαν νὰ ἐπικρατήσωσι τῶν πέριξ μικρῶν ἰθαγενῶν ἡγεμόνων· καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν δὲ φύλων τινά, ὅπως οἱ Ὀρέσται, οἱ Αἴθικες καὶ οἱ Τυμφαῖοι ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων ἐν Μακεδονίᾳ ἐξέλιξις ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν Ἠπείρῳ, ἀλλὰ μόνον βραδύτερον. Οἱ βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν ἦσαν οἱ ἐπιζητοῦντες τὴν ἕνωσιν ταύτην τῶν διαφόρων φύλων. Παρὰ τοῖς Μολοσσοῖς ὑπῆρχε βασιλεία ἔχουσα τύπον ἀρχαϊκόν· ἐν ᾧ δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς ἐξέλιπεν αὕτη, παρ' αὐτοῖς διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, διότι «*ἤγετο ἐπὶ τὸ μετριώτερον*». «Ἐν Πασσαρῶνι, χωρίῳ τῆς Μολοττίδος, εἰώθεισαν οἱ βασιλεῖς, Ἀρείῳ Διῒ θύσαντες, ὁρκωμοτεῖν τοῖς Ἠπειρώταις καὶ ὁρκίζειν αὐτοὶ μὲν ἄρξειν κατὰ τοὺς νόμους, ἐκείνους δὲ τὴν βασιλείαν διαφυλάξειν κατὰ τοὺς νόμους». Καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ Ἀρχέλαος ἐν Μακεδονίᾳ ἐπεχείρει νὰ ἐξημερώσῃ καὶ νὰ ἀγάγῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰς ἀνώτερον βαθμὸν ἀναπτύξεως, ὁ βασιλεὺς Θαρρύπας, ὅστις εἶχε παιδευθῇ ἐν Ἀθήναις, διεκόσμει τοὺς νόμους καὶ τὴν διοίκησιν τῶν Μολοσσῶν καὶ καθίδρυε βουλὴν καὶ ἐνιαυσίους ἀρχὰς παρ' αὐτοῖς. Ἀλλὰ μόνον μετὰ πάροδον σχεδὸν αἰῶνος ἡ Ἤπειρος ἠδυνήθη νὰ προσλάβῃ μείζονα σπουδαιότητα. Ἡ Μακεδονία εἶχε προηγηθῇ διὰ τῶν ἐνδόξων χρόνων τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, καθ' οὓς καὶ αὐτὸς ὁ βασιλικὸς οἶκος τῶν Μολοσσῶν εἶχε περιέλθῃ εἰς ἐξάρτησίν τινα ἐξ αὐτῆς, ἥτις ἐξηκολούθησε καὶ

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου· ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς Αἰακίδης ἐπήγαγε τοὺς Μολοσσοὺς ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου, τὸ πρᾶγμα ἐφάνη εἰς αὐτοὺς δυσανάσχετον, καὶ ἕνεκα τούτου ἐγκατέλιπον τὸ στρατόπεδον καὶ διὰ κοινῆς ἀποφάσεως καθήρεσαν τὸν βασιλέα αὐτῶν· ὁ δὲ Κάσσανδρος τότε διώρισεν ἐν Ἠπείρῳ ἐπιμελητήν.

«Ἀλλ' ὅτε ὁ Δημήτριος ἔλαβε τὰ ὅπλα ἐν Ἑλλάδι καὶ ἤρξατο τοῦ ἀγῶνος πρὸς κατάληψιν τῆς Μακεδονίας, ἐπέστρεψεν ὁ Πύρρος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπεχείρησε τοὺς ἀξιομνημονεύτους ἐκείνους ἀγῶνας, οἵτινες ἔμελλον ἐπί τινα χρόνον νὰ καταστήσωσι τὴν Ἤπειρον δύναμιν προεξάρχουσαν τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων. Ἐπεξέτεινε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς χώρας τῶν φίλων Ταυλαντίων, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ ἵδρυσε τὴν λαμπρὰν πρωτεύουσαν καὶ δι' ἐπανειλημμένων ἀγώνων, ἐὰν μὴ κατώρθωσε νὰ ἄρξῃ διαρκῶς τῆς Μακεδονίας, ἠνάγκασεν ὅμως αὐτὴν νὰ ἀποδώσῃ τὴν Τυμφαίαν καὶ Παραυαίαν, ἀρχαίας ἠπειρωτικὰς χώρας. Ὁ Πύρρος ἦτο ὁ τολμηρότατος καὶ εὐτυχέστατος στρατηγὸς τῶν χρόνων ἐκείνων, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν λαοὶ εἶχον ἀκόμη τὴν δύναμιν καὶ τὸ σφρῖγος, ἅτινα ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Φίλιππος, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοι διὰ τῶν στρατολογιῶν ἐξήντλησαν, καὶ αἱ χῶραι αὐτοῦ ἦσαν ἔτι ἐν ἀκμῇ καὶ εἶχον πυκνὸν πληθυσμόν, οἰκούμεναι κωμηδὸν ἄνευ πόλεων.

«Ἀλλὰ πόσον ταχέως μετεβλήθησαν τὰ ἤθη τῶν Ἠπειρωτῶν τούτων ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πύρρου. Ἡ φήμη, τὸ ἡρωϊκὸν αὐτοῦ μένος, ἡ ἀκατάβλητος αὐτοῦ πρὸς τὸν πόλεμον κλίσις ἐνεθουσίασε τὸν λαόν, ὅστις προθύμως ἐγκατέλιπε τὰ ποίμνια καὶ τὸ ἄροτρον χάριν τοῦ στρατιωτικοῦ μισθοῦ, τῶν λαφύρων καὶ τῆς δόξης· καὶ ἤδη ὁ πόλεμος διαδέχεται τὸν πόλεμον καὶ πανταχοῦ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν διεξάγονται τοιοῦτοι· ὥς τις ἡγεμὼν στρατοῦ μόνον ἐξορμᾷ ὁ Πύρρος εἰς τυχοδιωκτικὰ ἐπιχειρήματα. Καὶ ὁ λαὸς οὗτος, ὁ ἀποτελούμενος ἐξ ἐλευθέρων καὶ εἰρηνικῶν ἀγροτῶν, μετασχηματίζεται εἰς φιλοπόλεμα πλήθη, καὶ ὑπὸ τῆς βασιλείας, τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ στρατοῦ ἐπισκιάζεται τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἀρχαϊκὴ αὐτοῦ πάτριος πολιτεία».

Ὁ Πύρρος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἰσχυρὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἄξιος νὰ παραβληθῇ πρὸς τοὺς ἐξοχωτέρους αὐτοῦ ἄνδρας. Καὶ ἐὰν ἐπεκράτει ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Ρωμαίους πολέμοις αὐτοῦ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἑλληνικὴ δύναμις θὰ ἐτρέπετο εἰς νέαν ἱστορικὴν πορείαν ἐν τῇ Δύσει, ὅπως συνέβη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἡ Ἤπειρος κατακτηθεῖσα ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν Ρωμαίων παρέμεινεν οὐχ ἧττον ἑλληνική. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῶν Σταυροφοριῶν, ὁπότε ἐπέδραμον οἱ σιδηρόφρακτοι ἱππόται τῆς Δύσεως ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, πρὸς ἵδρυσιν φραγκικῶν κρατιδίων, ἡ Ἤπειρος, ἀποσπασθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπετέλεσεν ἴδιον αὐτοτελὲς κράτος, ἑλληνικώτατον Δεσποτᾶτον μέχρι τοῦ ΙΕ΄. αἰῶνος, καθ' ὃν χρόνον ἐπέδραμον ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου οἱ Τοῦρκοι. Ἡ γεν-

ναία Ἤπειρος δὲν ὑπέκυψεν, οὐδ' ὑπετάγη ἀμαχητεί. Μετὰ πολλοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνας ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, ἀναγνωρισθέντων εἰς αὐτὴν αὐτονομικῶν τινων προνομίων, καὶ μεταξὺ τῶν προνομιούχων ἠπειρωτικῶν πόλεων δέον νὰ μνημονεύσω ἰδιαιτέρως τὰ Ἰωάννινα, ἅτινα δὲν ὑπετάγησαν, ἀλλ' ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τοὺς Τούρκους, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν πολλῶν προνομίων.

Ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ πανωλεθρίᾳ, ἥτις ἐπέσκηψεν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, στερηθέντος παντὸς ἀτομικοῦ καὶ πολιτικοῦ δικαίου, τμήματά τινα τῆς Ἠπείρου διετήρησαν ὁπωσδήποτε αὐτονομίαν κοινοτικὴν καὶ ἐλεύθερον βίον. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ συνείδησις τοῦ ἐθνικοῦ βίου πρωϊμώτατα ἤρξατο ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐκδηλουμένη. Ἴσως συνετέλει πρὸς τοῦτο καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἑσπερίαν γειτνίασις. Οἱ Ἠπειρῶται μετέβαινον εἰς Ἰταλίαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἐπανήρχοντο δὲ εἰς τὴν πάτριον γῆν ἔχοντες ἐλευθερώτερον χαρακτῆρα. Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἐπίσης ἀτιθάσσου ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἀπετελέσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ αἱ περιφανεῖς ἐκεῖναι τοῦ ἀναγεννωμένου Ἑλληνισμοῦ ἀκροπόλεις, τὸ Σοῦλι καὶ ἡ Χειμάρρα. Ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ ποίησις, δι' ἧς ἐξεδηλώθη ἡ ἀρετὴ τῶν προμάχων τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ὀρέων διαμαρτυρίας αὐτῶν, ἔστεψε δι' ἀμαράντων ἀνθέων τοὺς μεγάλους πρωταγωνιστὰς τῆς ἐγκυμονουμένης παλιγγενεσίας, τὸν Δράκον καὶ τὸν Γρίβαν, τὸν Σουμήλαν καὶ τὸν Κατσαντώνην. Πρωτοστατεῖ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐθνικῇ ταύτῃ συνεργασίᾳ ἡ περιώνυμος ἐκείνη ἑστία, ἡ μικρὰ δημοκρατία, ἡ μηδέποτε καταδεχθεῖσα νὰ προσκυνήσῃ τὸν Δεσπότην, πλέον δὲ ἢ ἅπαξ τολμήσασα ν' ἀγωνισθῇ πρὸς ὁλοκλήρους στρατούς, καὶ τελευταῖον πρὸς τὸν Σατράπην τῶν Ἰωαννίνων, τὸν φοβερὸν Ἀλῆ-πασσᾶν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐσυνθηκολόγησε καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτᾶνος.

Διὰ παρομοίους λόγους καὶ ἡ Χειμάρρα, ἑτέρα σκοπιὰ τῆς Ἠπείρου πρὸς τὴν Ἰταλίαν, πλέον ἢ ἅπαξ προσενεγκοῦσα γενναίους πολεμιστὰς εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἰταλίας, διεξεδίκησε παρὰ τοῦ Σουλτάνου προνόμια, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων διατηρεῖ μέχρι σήμερον. Ἀλλὰ τραγικωτέρα καὶ φρικωδεστέρα εἶνε ἡ ἱστορία ἑτέρας ἠπειρωτικῆς αὐτοπόλεως, τῆς Πάργας. Ἀπὸ ἑνὸς ἤδη αἰῶνος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐθρήνησε καὶ θρηνεῖ τὴν τύχην τοῦ νέου τούτου Ἰλίου τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ἐλάχιστα παραδείγματα θυσίας παραδίδει ἡ ἱστορία τοσοῦτον εὐγενῆ, ὅσον ἦτο ἡ αὐτοθυσία τῆς Πάργας. Ἡ μικρὰ πόλις Πάργα ἀνῆκεν εἰς τὸ τμῆμα τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ὅτε δὲ ἡ Ἀγγλία κατέλαβεν αὐτὴν μετὰ τὴν λῆξιν τῶν πολέμων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ αὐτοκρατορίας, παρέδωκεν αὐτὴν διὰ συνθήκης εἰς τὸν Σατράπην τῆς Ἠπείρου.

Θλιβερὰ ὑπῆρξεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πάργιοι ἤκουσαν τὸ ἄγγελμα τῆς προσαρτήσεως τῆς πατρίδος των εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσι, καὶ προυτίμησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ πάτριον ἔδαφος, τὰς ἑστίας τῶν πατέρων των, καὶ νὰ μετοικήσωσι πανοικεί, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνέσκαψαν τοὺς τάφους καὶ παρέλαβον τὰ ὀστᾶ τῶν τεθνεώτων προγόνων,

Διὰ τοιαύτης ἀφοσιώσεως καὶ θυσίας ἐξεδηλώθη ἡ ἠπειρωτικὴ φιλοπατρία!

Καθ' ἅπαν τὸ διάστημα τῶν πρὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος χρόνων οἱ Ἠπειρῶται, φύσει φιλαπόδημοι, ἀλλὰ καὶ φιλέστιοι, ἀπήρχοντο εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς ἐξεύρεσιν τύχης καὶ ἀποκαταστάσεως, μὴ δυνάμενοι νὰ τύχωσι τὸ τοιοῦτον ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι. Ηὐδοκίμησαν ἐν ἐργασίᾳ καὶ πλούτῳ οἱ Ἠπειρῶται, ἀλλ' οὐδέποτε ἐλησμόνουν τὸ πάτριον ἔδαφος, διότι οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εὐδοκιμοῦντες καὶ τιμώμενοι ἐν ξένῃ γῇ πολλάκις, ἔστρεφον διηνεκῆ βλέμματα πρὸς τὴν δούλην πατρίδα. Καὶ πρώτιστα πάντων ἐμερίμνων περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἄριστα σκεπτόμενοι, ὅτι μὲ τὸ καρυοφύλλι ἔπρεπε νὰ συνεργασθῇ τὸ σχολεῖον καὶ τὸ βιβλίον. Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἱδρύοντο τὰ ἐν Ἠπείρῳ, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν σχολεῖα, ὑπὸ φιλοπατρίδων Ἠπειρωτῶν, τῶν ὁποίων ἡ δρᾶσις ἤρξατο ἀπὸ τοῦ τέλους ἰδίᾳ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἵνα συνεχισθῇ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Καθιδρύθησαν ἱεροσπουδαστήρια πολλαχοῦ τῆς Ἠπείρου, ὑπὸ τέκνων αὐτῆς, ἐν Βενετίᾳ ἰδίᾳ πλουτησάντων, σχολεῖα, βιβλιοθῆκαι κτλ.· ἀρχομένου δὲ τοῦ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἱδρύετο ἐν Ἰωαννίνοις ἡ περιώνυμος Ἀκαδημία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔμελλε νὰ διδάξῃ ὁ πολὺς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις. Οὕτως ἐνισχύετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήρχοντο διδάσκαλοι τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, μεταβαίνοντες πολλαχοῦ πρὸς διδασκαλίαν. Ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, ἡ ἐμπειρική, ἡ κοινῶς κομπογιαννίτικη, οὐχ ἧττον ἐκπολιτιστική, ὅπως καὶ ἡ ἄλλη διδασκαλία, προήρχετο ἐξ Ἠπείρου.

Κέντρον τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐν Ἠπείρῳ παλιγγενεσίας ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς, τὰ Ἰωάννινα. Δὲν διστάζω νὰ εἴπω, ὅτι εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων ὀφείλει ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς κατ' ἐξοχὴν τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν. Ὑπερέβαινον ταῦτα ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις καὶ τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Προσήρχοντο δὲ πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς αὐτὰ μαθηταὶ καὶ ἐξ Ἑπτανήσου. «Εἰς τὴν πόλιν »τῶν Ἰωαννίνων, ἐπιφωνεῖ ὁ ἱστοριογράφος Κούμας, χρεωστεῖ ἡ Ἑλλὰς τὴν ἀνα»γέννησιν τῆς παιδείας. Μαθηταὶ τῶν Ἰωαννίνων ὑπῆρξαν διδάσκαλοι εἰς Μέτσο»βον, Τρίκκην, Λάρισσαν, Θεσσαλονίκην, Ἀδριανούπολιν, αἱ ὁποῖαι πόλεις ἐσύ»στησαν σχολεῖα μετὰ τὸ τῶν Ἰωαννίνων. Εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὴν Κων»σταντινούπολιν μετεφέρθησαν αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις τοῦ τῶν Ἰωαννίνων σχο»λείου». Ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ταύτης τῆς Ἠπείρου, ὡς ἀπὸ δουρείου ἵππου, ἐξῆλθον πλεῖστοι πρόμαχοι τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, μεταλαμπαδεύσαντες τὸ φῶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐλαλεῖτο ἐκεῖ καθαρώτερον ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἑλληνικῇ πόλει, ἡ δὲ ἐπιρροὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατεφάνη ἰδίως ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐν Κερκύρᾳ, ἥτις ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχεν ὑποστῆ ἀποκλειστικῶς τὴν ἰταλικὴν ἐπίδρασιν, ἀλλ' ἤδη διὰ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων προσηταιρίζετο εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν. Μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν τὰ Ἰωάννινα εἶχον καταστῆ ἡ δευτέρα πόλις τῆς Αὐτοκρατορίας. Τὰ ἐξέχοντα πρόσωπα τοῦ ἰσχυ-

ροῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων ἦσαν Ἕλληνες, εἴτε ἐξ Ἠπείρου, εἴτε ἐκ τῆς χέρσου Ἑλλάδος ἐγκατασταθέντες.

Ἀφαιρέσατε, Κύριοι, τὴν Ἤπειρον μὲ τὰ σχολεῖα αὐτῆς, μὲ τοὺς μεγάλους χορηγοὺς τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως: τὸν Γκιώμαν καὶ τὸν Μαρούτσην, τὸν Καπλάνην καὶ τοὺς Ζωσιμάδας, μὲ τὸ Σοῦλι καὶ τοὺς μεγάλους αὐτοῦ πολεμάρχους, καὶ θὰ κατανοήσητε εὐκόλως ὁπόσον δυσχερὴς θὰ ἦτο ἡ ἀναβίωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Ἠπειρώτης ἐκπροσωπεῖ ἕνα τῶν γενναιοτάτων καὶ ἰσχυροτάτων ἑλληνικῶν τύπων· ἀφωσιωμένος εἰς τὰ πάτρια, ἁπλοϊκός, ἀφελής, λιτοδίαιτος μέχρις ὑπερβολῆς, εἰς ἓν κατ' ἐξοχὴν ἀποβλέπει· νὰ καταστῇ πλούσιος, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Δὲν νυμφεύεται, διὰ νὰ μὴ δημιουργήσῃ νέας ὑποχρεώσεις, ἀλλ' ὁ ἀφελὴς οὗτος ἄνθρωπος εἶνε προωρισμένος νὰ καταστῇ μίαν ἡμέραν Ζωσιμᾶς ἢ Ριζάρης, Πάγκας ἢ Ἀβέρωφ. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἀείποτε καὶ τοιοῦτος διατελεῖ μέχρι σήμερον ὁ καθαρὸς ἠπειρωτικὸς τύπος.

Πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἠπειρωτικῶν πραγμάτων κατὰ τὸν ΙΘ', αἰῶνα, πρὶν ἢ σᾶς ἀποκαλύψω τὴν εἰκόνα τοῦ 1821 καὶ τὴν σχετικὴν δρᾶσιν τῆς Ἠπείρου, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἴπω ὅτι οἱ ἡρωϊκοὶ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου, ἰδίᾳ κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Οἱ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐνίσχυσαν ἔτι μᾶλλον τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἠπείρου, καὶ ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων ἔμελλον νὰ ἐξέλθωσι κατὰ τὸ 1821 οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ καὶ οἱ μεγάλοι ἥρωες τοῦ 1821. Διεξεδίκησε τὸ Σοῦλι μέχρι τέλους τὸ πάτριον ἔδαφος μετὰ θυσίας, μετ' ἀφοσιώσεως ἀπαραμίλλου. Γνωρίζετε τὸν πολυθρύλητον χορὸν τοῦ Ζαλόγκου; Ἴσως πολλοὶ ἐξ ὑμῶν τὸν ἀγνοοῦσι, διότι δὲν τὸν ἐδιδάχθησαν οὔτε ἐν τῷ οἴκῳ, οὔτε ἐν τῷ σχολείῳ. Γυναῖκες Σουλιώτισσαι, ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Κουτσονίκα, ἕνεκα τοῦ σκότους τῆς νυκτός, περιεπλανήθησαν ἀνὰ τοὺς ἀπροσίτους βράχους τοῦ Ζαλόγκου.

Οἱ καταδιώκοντες αὐτὸ Τουρκαλβανοί, ἀπολέσαντες τὰ ἴχνη τοῦ κυρίου σώματος, κατεδίωκον τὸ γυναικεῖον τοῦτο σῶμα, ἐξ ἑξήκοντα δύο γυναικῶν συνιστάμενον. Ἐπελθούσης τῆς ἡμέρας συνήφθη μάχη τόσον φρικώδης ὅσον καὶ ἄνισος κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ πολεμικὰ μέσα. Οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο πυροβολοῦντες, αἱ δὲ αναρριχώμεναι γυναῖκες, φέρουσαι ἐπὶ τῆς ράχεώς των καὶ τὰ τέκνα των, ἠμύνοντο διὰ πετροβολισμοῦ ὑπὲρ τῆς τιμῆς αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ πολεμικὰ μέσα ἴσχυσαν κατὰ τῶν ὀλίγων καὶ ἀόπλων γυναικῶν. Καταφυγοῦσαι αὗται εἰς τὸ ὑψηλότερον ὀροπέδιον, καταδιωκόμεναι ὄπισθεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς τιμῆς, τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος των, πρῶτον μὲν ἐξεσφενδόνησαν τὰ τέκνα των εἰς τὸ βάραθρον τοῦ Ἀχέροντος, ἔπειτα δὲ σχηματίσασαι χορόν, τὸν τραγικώτερον καὶ ἐνδοξότερον χορὸν τοῦ κόσμου, ἔπεσαν ὅλαι ὁμοῦ εἰς τὸ χαῖνον ἄγριον βάραθρον, ἵνα μὴ ἐμπέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων!

Ἀνάλογος πρὸς τὴν θυσίαν τοῦ χοροῦ τοῦ Ζαλόγγου εἶνε καὶ ἡ ἀνατίναξις τοῦ Κουγγιοῦ τῆς Κιάφας. Νέος Σαμψὼν τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὁ Σαμουήλ, ἐπιφωνεῖ πρὸ τοῦ κινδύνου: «Ἀποθανήτω ἡ ψυχή μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων!» καὶ θνήσκει προσφέρων ἑαυτὸν ὁλοκαύτωμα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ἀλλὰ πῶς νὰ λησμονήσω τοὺς Σουλιώτας στρατηγοὺς τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως, τοὺς προμάχους τοῦ Μεσολογγίου; τὸν Μπότσαρην μὲ τὸ Καρπενῆσι, τὸν Τζαβέλλαν μὲ τὴν Κλείσοβαν: Παντα ταῦτα εἶνε ἀναφαίρετοι τίτλοι δόξης, οὐ μόνον ἀπὸ τοὺς ἀγωνισθέντας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν γενναίαν αὐτῶν πατρίδα, τὴν Ἤπειρον!

Ἡ εὔανδρος γῆ δὲν ἀντεπροσώπευσε μόνον τὴν ἑλληνικὴν δύναμιν καὶ ἰδέαν εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πολέμου καὶ τῶν γραμμάτων. Ἔλαβεν ἐπίσης μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς νέας ἑλληνικῆς Πολιτείας, καὶ ἵνα παραλίπω τοὺς ἀφανεστέρους ἐκ τῶν Ἠπειρωτῶν, τῶν συντελεσάντων εἰς τὴν ἐμπέδωσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς νέας πολιτικῆς τάξεως ἐν τῇ ἀπελευθερωθείσῃ Ἑλλάδι, δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς ἀφηγήσεως τῶν ἠπειρωτικῶν πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν ὑπηρεσιῶν, τὸν ἐπιφανέστερον ἴσως μετὰ τὸν Καποδίστριαν ἐκ τῶν πολιτικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, γέννημα καὶ θρέμμα τῶν Καλαρρυτῶν τῆς Ἠπείρου, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν πολιτικὸς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἥτις τοσοῦτον οἰκτρῶς ἔμελλε νὰ παραμορφωθῇ μετὰ ταῦτα. Καθ' ὅλον τὸ πολιτικὸν στάδιόν του ἕνα μόνον εἶχε σκοπὸν καὶ πρόγραμμα, τὴν διὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐπίτευξιν τοῦ ὀνείρου τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος.

Ἐξ ἀπεριγράπτου αἰσθήματος ἐθνικῆς εὐχαριστήσεως καταλαμβάνομαι, ὁσάκις ἀναγινώσκω τὸν θαυμάσιον αὐτοῦ λόγον περὶ τῆς ἑνότητος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ὃν ἐξεφώνησεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Συνελεύσει τοῦ 1843 ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν ἑτεροχθόνων· ἐκήρυξε τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ μυήσῃ τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἐφαρμόσαντα μετὰ ταῦτα τὴν ἐθνικὴν πολιτικὴν τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προχωρήσω περαιτέρω, προσθέτω μόνον, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρός, συμβὰς τῷ 1847, ἐμνημονεύθη μετ' εὐφημίας ἐν τῇ Γαλλικῇ Βουλῇ, ὑπὸ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ τῆς Γαλλίας Γκυζώτου. Ὁ Κωλέττης ἐκηρύσσετο ὡς ὁ προσφιλὴς φίλος τῆς Γαλλίας καὶ ὁ μεγαλείτερος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Ἀνατολῆς. Οὕτως ἐξέφραζεν ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις τὸ πένθος αὐτῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη. Τί ἦτο τότε ἡ Ἑλλάς; Κράτος ἑνὸς ἑκατομμυρίου, ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε φρόνημα, εἶχε χαρακτῆρα, καὶ διὰ τοῦτο ἐτιμᾶτο καὶ ὑπελογίζετο ἐν τοῖς συμβουλίοις τῶν ἰσχυρῶν, ἐξοχώτατος δὲ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἀνεδείκνυτο καὶ ἐχαρακτηρίζετο ὁ υἱὸς τῆς Ἠπείρου Ἰωάννης Κωλέττης!

Κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ νέου ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἡ Ἤπειρος, ἡ τοσοῦτον ἀγωνισθεῖσα πρὸς ἐπίτευξιν τοιαύτης λύσεως, ἔμεινεν ἐκτὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἂν ἀπεχωρίσθη, ἐν τούτοις ἡ ἠπειρωτικὴ δρᾶσις ἐξεδηλώθη ἐν τῇ ἐλευθερωθείσῃ Ἑλλάδι

ἀπαράμιλλος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Διὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξελθόντων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς νέας πολιτικῆς τάξεως· ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἐχαρακτήρισε τὴν ἠπειρωτικὴν φιλοπατρίαν, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῆς ἀναγεννήσεως, εἶνε ἡ δαπάναις πολυταλάντων Ἠπειρωτῶν ἵδρυσις τῶν μεγίστων ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, ἐφ' οἷς σεμνύνεται τὸ ἑλληνικὸν Γένος. Ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἠπείρου, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῆς, τοῖς Ἰωαννίνοις, ἡ ἠπειρωτικὴ φιλοπατρία δὲν ὑστέρησεν· ἐπίσης διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ διασπορᾷ, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ κλῆρος τοῦ μεγίστου εὐεργέτου ἔλαχεν εἰς τὸν Ἠπειρώτην Ἀβέρωφ. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπω περὶ τοῦ Τοσίτσα, τοῦ Στουρνάρη, Ριζάρη, Χατζηκώστα, Ἀρσάκη, τοῦ Ζωγράφου καὶ τοῦ Ζάππα. Ὅλος ὁ Ἑλληνισμὸς γνωρίζει καὶ σέβεται τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ἔργον. Διὰ τοιούτων μεγάλων θυσιῶν καὶ ὑπηρεσιῶν δικαίως ἀπέκτησεν ἡ Ἤπειρος τὴν ἐθνικὴν ἐπωνυμίαν τῆς εὐάνδρου.

Ὑπὸ τοιαύτας ἐθνικὰς ῥοπὰς ἡ Ἤπειρος διετέλει ἀκαταπαύστως συνηνωμένη μετὰ τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, ὁσάκις δὲ παρείχετο ἡ ἐλαχίστη εὐκαιρία, προσέφευγεν εἰς τὰ ὅπλα, διεκδικοῦσα τὰ ἐθνικὰ αὐτῆς δίκαια καὶ τὴν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν μετὰ τῆς ἐλευθέρας πατρίδος.

Ἐν ἔτει 1847, 1854, 1878 ἐξανέστη μετὰ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ ἡ Ἤπειρος, ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἐξεγέρσει ἐφάνη πρὸς στιγμήν, ὅτι τὰ δεινὰ αὐτῆς ἔμελλον νὰ λάβωσιν ὁριστικὸν πέρας καὶ ν' ἀναπνεύσωσι τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας τὰ βουνά, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοσάκις κατὰ τὸ παρελθὸν ἠκούσθη ὁ κρότος τοῦ καρυοφυλιοῦ τοῦ Κατσαντώνη καὶ τῶν ἡρώων τοῦ Σουλίου. Ἀληθῶς ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις καὶ περὶ αὐτῆς. Ἤδη ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ὑποβάλῃ ὑπόμνημα πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνεδριάζοντας ἀντιπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, κατὰ τὸ ὁποῖον «ἡ μεγένθυνσις τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου θὰ ἦτο ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἐκπο»λιτιστικοῦ ἔργου, ὅ περ ἀνέλαβεν ἡ Εὐρώπη δημιουργήσασα αὐτό. Ἀλλ' ἡ προσάρ»τησις τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν θὰ συνέφερε τῇ Τουρκίᾳ, ἅτε αἴρουσα τὰς ἀφορμὰς »τῶν ταραχῶν, αἵτινες τοσάκις ἐξήντλησαν τὰ οἰκονομικά της, διεκύβευσαν τὰ πο»λιτικά της συμφέροντα καὶ διετάραξαν τὰς σχέσεις τῆς ἀγαθῆς γείτονος, ἃς »προσεπάθει πάντοτε νὰ τηρήσῃ ἡ Ἑλλάς.» Δὲν ἔπνεεν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἐκείνῳ τοῦ Βερολίνου φιλελληνικὸν πνεῦμα. Ὡς γνωστόν, τοῦτο εἶχε συνέλθῃ μᾶλλον πρὸς προσωρινὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ διὰ τῶν παραχωρήσεων πρὸς τοὺς σλαυϊκοὺς αὐτῆς πληθυσμούς. Ἀλλ' εὐτυχῶς τῇ μεγαθύμῳ πρωτοβουλίᾳ τῆς Γαλλίας, προσχωρησάσης καὶ τῆς Ἰταλίας, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 20 Ἰουνίου 1878, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς πρώτης τῶν Δυνάμεων τούτων Βάδδιγκτων ὑπέβαλε πρότασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἡ Σύνοδος προσκαλεῖ τὴν Ὑψηλὴν »Πύλην νὰ συνεννοηθῇ πρὸς διευθέτησιν τῶν μεθορίων ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐν Θεσσα-

»λία φρονεῖ δέ, ὅτι ἡ ὁροθεσία αὕτη δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κοιλάδα τοῦ Πη-»νειοῦ πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν τοῦ Θυάμιδος ἐν Ἠπείρῳ πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλα-»γος.» Ἡ πρότασις δ' αὕτη ἐγένετο ἀμέσως ἀποδεκτὴ καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων. Συμφώνως τῇ προτάσει ταύτῃ, συνετάχθη τὸ 13ον πρωτόκολλον τῆς Συνόδου περὶ διευθετήσεως τῶν ἑλληνοτουρκικῶν ὁρίων. Προτάσει δὲ τοῦ Βάδδιγκτων, ἐτέθη ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Βερολινείου Συνθήκης τὸ 24ον ἄρθρον, ὁρίζον, ὅτι «ἐν »περιπτώσει, καθ' ἣν τὰ περὶ διευθετήσεως μεθορίων προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ 13ου »πρωτοκόλλου τῆς Συνθήκης μεταξὺ Πύλης καὶ Ἑλλάδος δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ »πραγματοποιηθῶσιν, ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρουγγαρία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ »Ρωσσία ἐπιφυλάσσονται τὸ δικαίωμα νὰ προσενέγκωσι τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν εἰς »τὰ δύο κράτη, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν διαπραγματεύσεων.»

Οὕτως ἀνεγνωρίζοντο ἤδη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίνῳ Συνόδου τὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ. Ὡς μὴ ὤφειλεν, οὐδὲν ἐκ τούτων ἐτελεῖτο. Αἱ Δυνάμεις ἤρξαντο ῥᾳδιουργοῦσαι. Αὐτὴ ἡ Τουρκία, συνεπείᾳ διακοινώσεως τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Βαδδιγκτων, διὰ τῆς ὁποίας ἐκαλοῦντο αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις πρὸς ἐνέργειαν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ἵνα ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ 24ου ἄρθρου τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ὑπεκρίνετο μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, ὅτι ἀποδέχεται τὰς προτάσεις τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ συγχρόνως διώριζε καὶ ἀντιπροσώπους, τὸν Μουκτὰρ Πασᾶν καὶ τὸν Ἀλβανὸν Ἀμπεντὶν-μπέην Ντῖνον, ἵνα μεταβῶσιν εἰς Πρέβεζαν, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων πληρεξουσίων, πράγματι δὲ πρὸς ἀντίπραξιν. Ἐκ τῆς ἐνεργείας δὲ ταύτης ἐπῆλθεν ἡ δημιουργία τοῦ ἐπικληθέντος ἀλβανικοῦ Συνδέσμου κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων ἐν Ἠπείρῳ. Οἱ ἐν Πρεβέζῃ Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι εἰς οὐδεμίαν ἦλθον μετὰ τῶν Τούρκων συνεννόησιν, καὶ οὕτως ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπέμβασιν τῶν Δυνάμεων. Τοῦτο καὶ συνέβαινε τῇ 30 Ἰουνίου 1879 ἐν Κωνσταντινουπόλει, προκαλουμένης τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, τῇ προτάσει τῆς Γαλλίας, νὰ διορίσῃ πληρεξουσίους εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων πρὸς καθορισμὸν τῶν νέων ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων.

Ἡ Τουρκία ἐφαίνετο ὑποχωροῦσα, ἀλλὰ πράγματι παρενέβαλλε προσκόμματα, πρωτοστατοῦντος τοῦ Ἀλβανικοῦ Συνδέσμου, ὅστις ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς, ἐχούσης ἐν Ἠπείρῳ ἀντιπρόσωπόν της τὸν Πρόξενον Δὲ Κουμπερνάτην, ἐνίσχυε τοὺς ἀλβανοὺς εἰς τὴν ἀντίστασιν. Ἐγένετο ὑπόμνημα πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, δι' οὗ ἀπεκρούετο πᾶσα συγγένεια μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, καὶ τοῦτο διὰ τὸν παράδοξον ὅσον καὶ ἀνυπόστατον ἐπιστημονικὸν λόγον, ὅτι οἱ μὲν Ἕλληνες εἶνε βραχυκέφαλοι, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ δολιχοκέφαλοι· θέλω εἰπῇ περὶ τούτου περισσότερα ἐν τῇ προσεχεῖ διαλέξει μου, παρατηρῶ μόνον κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅτι ἕνεκα τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἡ ὑπόθεσις παρετείνετο μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1880.

Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Γλάδστων ἀνέλαβε βιαίαν ἐκλογικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Τόρεων, τῆς ὁποίας ἐπρωτοστάτει ὁ περιώνυμος Δισραέλης, Λόρδος Βήσκονσφηλδ. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Οὐΐγων εἶχε καταστήση τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ζήτημα τοῦ κόμματός του ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐδείχθη ἄξιος τοῦ φιλανθρώπου, ὅσον καὶ φιλελληνικοῦ χαρακτῆρός του. Κατισχύσας τῶν ἀντιπάλων του ἐν ταῖς ἐκλογαῖς, ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὴν ἀνέλαβε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὸ ὑφιστάμενον ζήτημα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων. Ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀνθίστατο καὶ πάλιν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξηναγκάζετο εἰς ὑποχώρησιν.

Συνεννοηθεῖσαι πρὸς ἀλλήλας αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀπέστειλαν εἰς Λονδῖνον ἀντιπροσώπους πρὸς διευθέτησιν τοῦ ζητήματος. Ἡ Συνδιάσκεψις ἀπεφαίνετο ὡς ἑξῆς περὶ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν συνόρων:

«Τὸ ὅριον θέλει παρακολουθήσῃ τὴν μισγάγγειαν τοῦ Καλαμᾶ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν »τοῦ ποταμοῦ τούτου μέχρι τῶν πηγῶν, παρὰ τὸ Χάνι Καλυβάκι, εἶτα δὲ τὰς »δειράδας τῶν ὀρέων, αἵτινες διαχωρίζουσι τὰς λεκάνας, πρὸς βορρᾶν μὲν τῆς Βο»γιούσης, τοῦ Ἀλιάκμονος, τοῦ Μαυρονερίου καὶ τῶν παραποταμίων των, πρὸς »νότον δὲ τοῦ Καλαμᾶ, τῆς Ἄρτης, τοῦ Ἀσπροποταμου, τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῶν »παραποταμίων των, ὅπως καταλήξῃ εἰς τὸν Ὄλυμπον, οὗτινος θέλει παρακολου»θήσῃ τὴν δειράδα μέχρι τῆς ἐπὶ τὸ Αἰγαῖον ἀνατολικῆς αὐτοῦ ἄκρας, ἀφίνον πρὸς »μεσημβρίαν τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων καὶ πάντα τὰ εἰς αὐτὴν ἐκβάλλοντα ρεῖ»θρα, ὡς καὶ τὸ Μέτσοβον, ἅτινα καθίστανται κτήσεις τῆς Ἑλλάδος».

Τοιουτοτρόπως τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ἀνεγνωρίζετο ἐν Ἠπείρῳ, ὅπως καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν **Μακεδονίᾳ**.

Δυστυχῶς ἡ γαλλικὴ πολιτική, εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὁποίας ἐν ἔτει 1878 ὠφείλετο ἡ πρότασις περὶ αὐξήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, πρύμνην ἀνακρούσασα, ἀνελάμβανε τὴν ὑποστήριξιν τῶν τουρκικῶν συμφερόντων. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας Βαρθελεμὺ Σαιντιλλαίρ, ὁ γνωστὸς μεταφραστὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀπηρνεῖτο τὴν γενναίαν πολιτικὴν τοῦ Γαμβέττα καὶ Βαδδιγκτῶνος, ἕνεκα γνωστῶν πολιτικῶν συμφερόντων ἀμυνόμενος ὑπὲρ τῆς Τουρκίας. Καὶ ἦτο πεπρωμένον ν' ἀκούσῃ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅτι στηρίζει τὰς διεκδικήσεις της ἐπὶ προφανοῦς πλάνης. Φεῦ! ἀνεκηρύττετο εἰς πλάνην ὑπὸ Γάλλου ὑπουργοῦ ἡ εὐγενὴς καὶ ὑψηλὴ πολιτικὴ τοῦ Γαμβέττα, ὅπως πρὸ δεκαετηρίδων ἄλλοτε ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ μέγα γεγονὸς τοῦ Ναυαρίνου ἀπεκηρύττετο ὡς δυστύχημα. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀθλιότης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων!

Ἡ Τουρκία, ἐπωφελουμένη τὴν διαφωνίαν τῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ τὴν δεδηλωμένην ἤδη γαλλικὴν ὑποστήριξιν, ἐννοοῦσα ὅτι ἡ Εὐρώπη ἔφριττε πρὸ τῆς ἰδέας ἐνδεχομένου πολέμου, ἀνθίστατο, καὶ οὕτω συνήρχετο νέα εὐρωπαϊκὴ Συνδιάσκε-

ψις ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐντολὴν ἔχουσα νὰ περιορίσῃ τὰς ἑλληνικὰς ἀξιώσεις, ἐπιδικάζουσα εἰς τὴν Ἑλλάδα, πλὴν τῆς Ἐλασσῶνος, τὴν Ἄρταν μετά τινων ὀρεινῶν διαμερισμάτων. Τὸ μέγιστον μέρος τῆς Ἠπείρου ἀπέμεινεν ἀλύτρωτον· ἡ Εὐρώπη ἐξήσκησεν ὅλην αὐτῆς τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, συμβουλεύσασα ν᾽ ἀρκεσθῇ εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα, ἀφοῦ δὲν εἶχε σκεφθῇ νὰ συντάξῃ στρατόν, ἵνα ζητήσῃ τὸ ὅλον.

Καὶ ἠναγκάζετο νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπεδέχετο τὸ παραχωρούμενον τεμάχιον τῆς Ἠπείρου, ἀλλ᾽ ἐπίσης ἀπηύθυνεν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἀνακτοβούλια τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἀποδεχομένη τὰς διατάξεις τῆς ἐπισήμου πράξεως τοῦ »Βερολίνου, ἥτις καθώριζε τὰ νέα τοῦ βασιλείου σύνορα, ἐφρόνει ἐν πλήρει πεποι»θήσει, ὡς σήμερον ἔτι φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν μεγάλων Δυνάμεων τῆς »Εὐρώπης παρῆγε δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις διά τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρ»κίαν, διὰ τοὺς κατοίκους τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι παραχωρηθεισῶν ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ »διὰ τὴν Εὐρώπην.

«Ἐν τούτοις αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀνακοινοῦσι σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι, »μὴ κατορθωθέντος, ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ἵνα αἱ ἀποφάσεις, αἱ περιερχόμεναι ἐν »τῇ τελικῇ πράξει τῆς βερολινείου Συνδιασκέψεως, λάβωσι τὴν εἰρηνικὴν ἐκτέλεσιν «ἣν διενοοῦντο αἱ κυβερνήσεις, παρήγγειλαν αὗται τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντι»προσώποις των, ὅπως ἐπιζητήσωσι καὶ διαγράψωσι τὴν κατ᾽ αὐτοὺς εἰς τὰς ἀνάγ»κας τῆς καταστάσεως μᾶλλον ἀνταποκρινομένην ὀροθετικὴν γραμμήν.

»Αἱ ἀποφάσεις τῶν Πρεσβευτῶν, ἀποδεκταὶ γενόμεναι παρὰ τῆς Εὐρώπης καὶ »ρητῶς ὑποκατασταθεῖσαι εἰς τὰς ἐν τῇ πράξει τῆς 1ης Ἰουλίου 1880 περιεχομέ»νας, τροποποιοῦσι ριζικῶς τὴν γραμμὴν τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Βερολίνου. Τὴν »ἀντικαθιστῶσι διὰ νέας ὀροθετικῆς γραμμῆς, ἧς τὰ πλεῖστα σημεῖα οὐδεμίαν περι»έχουσιν ἀσφάλειαν καὶ στεροῦνται πάσης φυσικῆς ἀμύνης. Τὴν γραμμὴν ταύτην, »ἧς αἱ ἐλλείψεις δὲν θέλουσι βραδύνῃ νὰ γεννήσωσι δυσκολίας ἐν τῷ παρόντι καὶ »κινδύνους ἐν τῷ μέλλοντι, προσκαλεῖται ἡ Ἑλλὰς ν᾽ ἀποδεχθῇ ὅσον τάχιον.

»Ἐνώπιον τῆς προσκλήσεως ταύτης τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ μὴ »ἐρωτήσῃ ἑαυτήν, ἐὰν ἡ ἀποδοχή της ἤθελεν ἀληθῶς προαγάγῃ τὸ ζήτημα καὶ τῇ »ἐξασφαλίσῃ λύσιν πλήρη καὶ εἰρηνικήν. Ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος, ἡ τύχη τῶν »ἀποφάσεων τοῦ Βερολίνου, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συναινέσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς »ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως, πάντα ταῦτα δὲν ἐνθαρρύνουσι βεβαίως τὴν ἑλληνι»κὴν κυβέρνησιν, ἵνα ἀπαντήσῃ καταφατικῶς. Ὅθεν τῇ ἐνδιαφέρει νὰ γνωρίσῃ, »πότε αἱ νέαι ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης ἤθελον ἐκτελεσθῇ, νὰ μάθῃ, ἐὰν ἡ »εἰρηνικὴ παράδοσις τῶν παραχωρηθεισῶν τῇ Ἑλλάδι χωρῶν θὰ πραγματοποιηθῇ »ἀμέσως ἢ ἐν βραχεῖ διαστήματι, ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθησομένῳ, καὶ νὰ διαφωτι»σθῇ ἐπὶ τέλους ὡς πρὸς τὰς ἐγγυήσεις, ἃς αἱ Δυνάμεις ἤθελον ἐπὶ τούτῳ παράσχ.

»Ἡ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως μετὰ λύπης μανθάνει ὅτι, ἡ ἰδέα ἐνδεχομένης δια-»ταράξεως τῆς εἰρήνης ἤρκεσεν, ὅπως ἡ Εὐρώπη προβῇ εἰς τὴν τροποποίησιν τῆς ἐν »Βερολίνῳ ληφθείσης ἀποφάσεώς της. Οὐδέποτε ἡ Ἑλλὰς ἤθελε πιστεύσῃ, ὅτι ἡ »Τουρκία ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν Μεγάλων Δυνά-»μεων, οὐδ' ὅτι ἤθελε παραγνωρίσῃ τὰ ἴδιά της συμφέροντα μέχρις ἀντιπράξεως »εἰς τὴν σταθερὰν καὶ ἀκλόνητον θέλησιν αὐτῶν, ἐκτιθεμένη οὕτω εἰς πάσας τὰς »ἀβεβαιότητας τοῦ πολέμου, οὗ τινος οὐδ' αὐτὴ ἤθελε δυνηθῇ νὰ ὑπολογίσῃ τὰς »συνεπείας καὶ τὴν ἔκτασιν.

»Ἡ Ἑλλὰς ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην. Εὐγνωμονεῖ τῇ Εὐρώπῃ διὰ τὰς προσπα-»θείας της πρὸς εἰρηνικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων. Ἐπομένως »θέλει σπεύσῃ νὰ καταλάβῃ τὰς περιερχομένας αὐτῇ χώρας καὶ νὰ παράσχῃ πᾶ-»σαν ἐπιθυμητὴν ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν Μουσουλμάνων τῶν προσαρτηθεισῶν ἐπαρχιῶν, »ὡς πρός τε τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ θρησκεύματος αὐτῶν καὶ ἀσφάλειαν τῆς »ἰδιοκτησίας των.

»Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς, καίπερ ἀποφασίσασα ν' ἀκολουθήσῃ τὴν εἰρηνικὴν ὁδόν, τὴν »ἐνδειχθεῖσαν αὐτῇ παρὰ τῆς Εὐρώπης, ἧς ἀνέκαθεν ἐσεβάσθη τὰς συμβουλάς, »φρονεῖ ὅτι οὐδ' ἀξιοπρεπές, οὐδὲ γενναῖον ἐκ μέρους αὐτῆς ἤθελεν εἶσθαι νὰ πα-»ρίδῃ ἐκαταλειφθέντα εἰς τὴν παροῦσαν τύχην των τὰ τέκνα της, τ' ἀπομείναντα »ἐκτὸς τῶν νέων ὁρίων, καὶ τῶν ὁποίων τὰ δίκαια πανηγυρικῶς ἀνεγνώρισεν ἡ Εὐ-»ρώπη ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐπανειλημμένως καθιέρωσε.

«Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εὐελπίζεται, ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις θέλουσιν εὐα-»ρεστηθῇ νὰ λάβωσιν ὑπὸ σπουδαίαν σκέψιν τὴν εἰς τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν ἔκ-»κλησιν ταύτην καὶ νὰ ἐξετάσωσιν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εὐμενὲς πνεῦμα, ὅπερ ἀείποτε ἐπρυ-»τάνευσεν εἰς τὰς περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων διασκέψεις των.

»Ὁ ὑπογεγραμμένος δράττεται τῆς εὐκαιρίας ταύτης κλ.»

Α. Κουμουνδοῦρος

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Κύριοι, ἄρχεται ἡ μεγάλη ἠπειρωτικὴ τραγῳδία, τὰ πάθη τῆς ἀλυτρώτου γῆς. Ἡ Ἤπειρος κατέστη λεία παντὸς φιλοδόξου, ἀπολιτίστου ἢ πεπολιτισμένου, τῶν Ἀλβανῶν κατὰ πρῶτον, ὡς μὴ εἶχον ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ τὰ αὐτὰ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συμφέροντα, τῶν Ρωμούνων, ῥαδιουρ-γούντων τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν διὰ τῶν Προπαγανδῶν αὐτῶν, τῶν παπικῶν Καθολικῶν, ἀρεσκομένων πάντοτε ν' ἀλιεύωσιν ἐντὸς τῶν θολῶν νερῶν, καὶ ἐπὶ τέλους τῶν Ἰταλῶν, θεωρούντων αὐτὴν ἔκτοτε ὡς τμῆμα τῆς «Italia irredenta». Ὁ Ἑλληνισμός, καὶ ὡς ἔθνος καὶ ὡς κράτος, αὐτοὶ οἱ Ἠπειρῶται ἀμβλυωποῦσι πρὸ τοῦ κινδύνου. Διότι κατέστη ἀδρανὴς καὶ μονονουχὶ ἐξέλιπεν ἡ ἑλληνικὴ φιλοτιμία. «Πρὸς τίνα ν' ἀπευθυνθῶμεν, μοὶ ἔλεγε πρό τινος χρόνου ἔγκριτος Ἠ-»πειρώτης. Πάντες κατελήφθησαν ἐξ ἀδιαφορίας». Καὶ ἐν τούτοις ἀντὶ ἐλαχίστου

χρήματος θὰ κατωρθοῦντο πολλά. Μόλις ἐλύετο τὸ παροιμιῶδες ἐπὶ ἐλευθεριότητι ἠπειρωτικὸν βαλάντιον θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν πάντες οἱ ἐπιδρομεῖς τῆς εὐάνδρου χώρας. Σήμερον λόγος περὶ Ἠπείρου πλέον δὲν γίνεται. Γίνεται ἐν τούτοις περὶ Ἀλβανίας, ἐξικνουμένης ἀπὸ τῶν Μαύρων Ὀρέων μέχρι Πρεβέζης!

Οὐαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα! Ἀλλὰ τρὶς οὐαὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἤπειρον!

Λυποῦμαι ἀπὸ καρδίας, Κύριοι, περατῶν τὴν πρώτην ταύτην περὶ Ἠπείρου διάλεξίν μου, ὅτι ἐν τῇ ἀνθελληνικῇ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐργασίᾳ πρωτοστατεῖ ἡ ἀδελφὴ Ἰταλία, ἢ τοὐλάχιστον μία μεγάλη πολιτικὴ αὐτῆς μερίς, διότι εἶμαι βέβαιος, ὅτι τὸ γενναῖον καὶ εὐγενὲς ἰταλικὸν ἔθνος ἀποδοκιμάζει τὰς ἐνεργείας ταύτας. Ἔχομεν ἀποδείξεις τούτου τὰ πρὸ ἑπταετίας γεγονότα. Οὐδέποτε δύναμαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ἡ Ἰταλία τοῦ Καβαλόττη, τοῦ Γαριβάλδη καὶ τοῦ Μπόβιο ἐπιβουλεύει τὰ δίκαια τῆς ἀδελφῆς της Ἑλλάδος. Καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν ἡ φωνή μου ν' ἀκουσθῇ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰονίου Πελάγους, εἰς τὴν ἑλληνικωτάτην Παρθενόπην, μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ Καπιτωλίου, θὰ ἔλεγον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Ἰταλοὺς μετὰ πεποιθήσεως, μετ' ἀδελφικῆς στοργῆς καὶ ἀγάπης: «Φυλάχθητε καὶ σεῖς ἀπὸ τὴν καισαρικὴν πολιτικήν! Τὴν ἐγνωρίσατε ἄλλοτε καὶ ἐδρέψατε πικροὺς καρπούς. Σεβάσθητε τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία σᾶς ἀνεγέννησε καὶ σᾶς ἐνίσχυσεν. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, ἀναμνήσθητε, ὅτι εἴσθε οἱ συμπατριῶται τοῦ Σάντα Ρόζα, τοῦ Φράττη καὶ τοῦ Κυπριάνη!»

Μάλιστα, Κύριοι, τὸ λέγω μετὰ πεποιθήσεως. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους. Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ τελευταίου ἡμῶν ἀτυχοῦς πολέμου νεαπολίτης Ἰταλὸς ἐλθὼν ἐνταῦθα μοὶ ἔλεγεν: — Ἡ μεσημβρινὴ Ἰταλία κατέστη πάλιν Ἑλλάς!»

Καὶ κατεδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἀληθῶς συνέβη τὸ τοιοῦτον.

Εὔχομαι, καταλήγων τὸν λόγον κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἡ ἀδελφὴ Ἰταλία νὰ μὴ παύσῃ πρεσβεύουσα τὰς μεγάλας ἰδέας, διὰ τῶν ὁποίων ἐξίχθη εἰς τὴν σημερινὴν αὐτῆς περιωπήν. Εὔχομαι τοῦτο ὡς ἄνθρωπος, πρωτίστως ὡς Ἕλλην, εὐελπιστῶν μετὰ πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι σύμπραξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἰταλίας.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ἑτέρα κόμησσα Καπνίστ, κυρία Ἰνα, συμπληροῦσα τὴν ἐργασίαν τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς κυρίας Εὐγενίας, περὶ ἧς ἐγένετο λόγος ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει, δημοσιεύει τὸ κατωτέρω καταχωριζόμενον ἄρθρον ἐν ἐγκρίτῳ ῥωσσικῷ φύλλῳ τῆς Πετρουπόλεως, τῷ Grajdanin (Πολίτῃ) τοῦ Πρίγκιπος Meschterski. Τὸ ὄργανον τοῦτο, συντηρητικὸν καὶ μοναρχικόν, ἀπὸ 35 ἤδη ἐτῶν οὐδέποτε ἠστόχησεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πρίγκιπος, δημοσιολόγου περιπύστου, ἀκλονήτου δὲ εἰς τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ.

Τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὴν πίστιν εἰς τὰς ἀρχάς του σέβονται καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Μοναρχικός, νομοταγής, ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ φρονεῖ, ὅτι ἡ Ῥωσσία ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔχει ἀνάγκην φωτισμοῦ καὶ μορφώσεως εἰς πάσας γενικῶς αὐτῆς τὰς τάξεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς λαϊκάς· ἀλλ᾽ ἡ τοιαύτη πνευματικὴ ἀνάπτυξις δέον νὰ ἑδράζηται μόνον ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν τῆς χώρας παραδόσεων.

Ὁ Πρίγκιψ, ὡς Ὀρθόδοξος διάπυρος, συμπαθεῖ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν μεταλαμπαδεύσασαν εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὸ δὲ ὄργανον αὐτοῦ, ἀείποτε προμαχοῦν ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς πολιτικῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', ἔχει μεγάλην κυκλοφορίαν, ἰδίως εἰς τοὺς αὐλικοὺς κύκλους.

Μετ᾽ οὐ πολὺ ὁ Πρίγκιψ ἐκδίδει ἐφημερίδα λαϊκήν, ἔργον κατ᾽ ἐξοχὴν ἐκπολιτιστικὸν καὶ πατριωτικόν.

Ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι αἰσθανόμεθα χαρὰν ἐγκάρδιον, βλέποντες ὅτι μεθ᾽ ὅλον τὸν ἀμείλικτον καθ᾽ ἡμῶν διωγμὸν τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων δὲν λείπουσιν αἱ εὐγενεῖς καρδίαι, οἱ ἀληθεῖς ἀριστοκρατικοί, οἱ ἀγαπῶντες τὴν ἡμετέραν πατρίδα, οἱ συναισθανόμενοι τοὺς ἀπὸ αἰώνων δεσμοὺς τῶν δύο ἐθνῶν διὰ τῆς θρησκείας καὶ ἀναγνωρίζοντες τὰς ὑπηρεσίας, ἃς ἡ Ἑλλὰς προσέφερεν εἰς τὸ ὁμόδοξον Κράτος διὰ τῶν φώτων αὐτῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Πρὸς πάντας τούτους τοὺς πολυτίμους ἡμῶν φίλους ἐκφράζομεν εὐγνωμοσύνην καὶ ἐνθέρμους εὐχαριστίας, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὰς δύο ἀδελφάς, τὰς εὐγενεῖς Κομήσσας Καπνίστ, αἵτινες μετὰ τοσαύτης ἀγάπης καὶ ζήλου προμαχοῦσιν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων :

«Τὸ σχέδιον τῶν διὰ τὴν Μακεδονίαν προωρισμένων αὐστρορρωσσικῶν μεταρρυθμίσεων—γράφει ἡ κόμησσα Καπνίστ—εὐχαριστοτέραν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἢ εἰς τὰς λοιπὰς ἐθνότητας τοῦ Αἵμου. Ἑκάστη δικαία ἐπέμ-

ξασις. ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Μακεδονίαν, δὲν δύναται νὰ μὴ ἀποβῇ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Σήμερον ἀσμενίζονταί πως νὰ λέγωσιν ἐν γένει, ὅτι ἡ Μακεδονία κατοικεῖται ὑπὸ Βουλγάρων, Σέρβων, Ἀλβανῶν, περὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων σιωπῶσιν. Ἐν τούτοις διατί, παρὰ τὴν δραστικὴν ἐνέργειαν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, δὲν κατώρθωσε τοῦτο νὰ ἐξεγείρῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς γενικὴν ἐπανάστασιν, ἐνῷ κατὰ τὸ 1821, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος πόλεμον, ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία εὑρίσκετο ἐπὶ ποδός, κατὰ δὲ τὸ 1854, ὅτε ἡ Ἑλλὰς μόλις ἀπελευθερωθεῖσα ἠγέρθη ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἤπειρος ἐξωπλίζοντο, τὸ κίνημα κατεστάλη μόνον διὰ τῆς ἐκ τῆς Τουρκίας πιέσεως, τὴν δὲ Ἑλλάδα ἠνάγκασε νὰ σιωπήσῃ ἡ Εὐρώπη διὰ τοῦ ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμοῦ αὐτῆς καὶ τῆς ἀποβιβάσεως εἰς Πειραιᾶ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων; Ἀφ' οὗ χρόνου ἐδημιουργήθη ἡ βουλγαρικὴ ἡγεμονία βλέπομεν πᾶν τοὐναντίον· ἡ Μακεδονία οὐδ' ἅπαξ ἐγείρεται ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὑπομένει δὲ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἀγογγύστως καὶ ἀμεμψιμοίρως. Ἡ λύσις τυγχάνει λίαν ἁπλῆ. Οὔτε οἱ Σέρβοι τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ τοῦ βιλαετίου τῶν Σκοπίων, οὔτε οἱ Ἕλληνες τῶν βιλαετίων Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης ἔχουσιν ἐνδιαφέρον τι ἐξ ἐξεγέρσεως ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἵνα ἁπλῶς περιπέσωσιν εἰς ἄλλον ξενόφυλον ζυγόν. Ἡ Τουρκία παρέχει τοῖς ὑπηκόοις αὐτῆς ἐλευθερίαν πίστεως καὶ γλώσσης, τὸ προνόμιον δὲ τοῦτο τόσον ἐκτιμᾶται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε οὗτοι εἶνε ἕτοιμοι νὰ ὑποστῶσιν οἱασδήτινας πιέσεις τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, πάντας τοὺς φόρους, πάσας τὰς ἀδικίας καὶ πάντα τὰ τῆς αὐθαιρεσίας βάρη. Ἐὰν ἡ Μακεδονία ἦτο χώρα βουλγαρική, θὰ ἔκλινε βεβαίως πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, τὸ δὲ κομιτᾶτον θὰ εὕρισκεν ἐν αὐτῇ ἀπήχησιν πατριωτικήν, χωρὶς νὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσφεύγῃ εἰς τρομοκρατικὰ καὶ ἐκβιαστικὰ μέτρα. Πράγματι ἐν Περλεπέ, Μελενίκῳ καὶ τοῖς βορείοις μέρεσιν ἀπὸ τῆς Στρωμνίτσης μέχρι τῶν βουλγαρικῶν συνόρων, οἱ Βούλγαροι ἀριθμητικῶς ὑπερτεροῦσιν, ἐκεῖ δὲ οἱ κάτοικοι συμμετέσχον εἰς τὰς δολοπλοκίας τοῦ κομιτάτου, συνεταράχθησαν, ἔκρυπτον τὰ μέλη αὐτοῦ καὶ τὰς ὁρδὰς τῶν κακούργων, ἀκριβὰ δὲ ἠγόρασαν τὴν διαγωγὴν των παρὰ τῆς τουρκικῆς δικαιοσύνης. Ἀπώτερον ὅμως, ἐν ταῖς περιφερείαις Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης οἱ συνοικισμοὶ οὐ μόνον οὐδαμῶς μετέσχον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κομιτάτου, ἀλλὰ καὶ φοβοῦνται αὐτὸ μᾶλλον ἢ τοὺς Τούρκους καὶ δὲν ὑποχωροῦσι πρὸ τῶν ἀπειλῶν του· τοῦτο δέ, διότι ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις ἐπικρατεῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, οἱ δὲ Βούλγαροι ἀποτελοῦσι μηδαμινόν τινα ἀριθμόν. Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ ἐν τῷ βιλαετίῳ Σκοπίων.

Παρὰ τοὺς ἐκβιασμοὺς τῶν μελῶν τοῦ κομιτάτου, ἐκεῖ οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐπανάστασις, διότι ἡ χώρα κατοικεῖται ὑπὸ Σέρβων, οἵτινες οὐδὲν συμφέρον ἀναμένουσιν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Βουλγάρους προσκλίσεως. Οὕτω λοιπόν, μολονότι πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας δυνατὸν νὰ ἀπαντήσῃ τις Ἕλληνας, Βουλγάρους καὶ Σέρβους, ἕκαστοι τούτων τῶν λαῶν συνεκεντρώθησαν κατὰ τὸν ἑξῆς τρό-

πον· οἱ Σέρβοι ἐν τῇ Παλαιᾷ Σερβίᾳ καὶ τῷ βιλαετίῳ Σκοπίων, ἔνθα ζῶσιν ἐπίσης καὶ Ἀλβανοί· οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς βιλαετίοις Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης, ὅπου οὐ μόνον ἀσυγκρίτως καὶ ἐπιβλητικῶς ὑπερτεροῦσι τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦσι τὴν μᾶλλον μεμορφωμένην τῶν κατοίκων τάξιν. Ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ ἐπιστήμη, τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τὸ ναυτικόν, πάντα ταῦτα εὑρίσκονται εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ καθηγηταί, οἱ ἰατροί, οἱ θεολόγοι, οἱ συγγραφεῖς, πάντες εἶνε Ἕλληνες. Οἱ Βούλγαροι εἶνε συγκεντρωμένοι, ὡς εἴπομεν ἤδη, περὶ τὴν βορείαν γωνίαν τοῦ βιλαετίου Μοναστηρίου. Ἐμβλέψωμεν εἰς τὰ δεδομένα τῆς στατιστικῆς καὶ θὰ ἴδωμεν, ὅτι ὁ ἐν Μακεδονίᾳ συνοικισμὸς ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἑκατομμυρίων καὶ ἑκατὸν χιλιάδων κατοίκων, ἐκ τούτων **700 χιλιάδες εἶνε Ἕλληνες,** 600,000 Μωαμεθανοί, ἀνήκοντες τὸ πλεῖστον οὐχὶ εἰς τὴν τουρκικὴν φυλήν, ἀλλὰ εἰς τοὺς εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν μεταστάντας Σλαύους, Ἕλληνας καὶ Ἑβραίους, 600,000 Σλαῦοι, Βούλγαροι ἅμα καὶ Σέρβοι, ὁμοῦ λαμβανόμενοι, 100,000 Ἀλβανοὶ καὶ 100,000 Ἑβραῖοι. Κατὰ τὰς τουρκικὰς στατιστικάς, ὡς πρὸς τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων ἐν τοῖς βιλαετίοις Θεσσαλονίκης, καὶ Μοναστηρίου ἀναλογοῦσι **τρεῖς Ἕλληνες πρός ἕνα βούλγαρον.** Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἐπεξηγοῦσιν ἡμῖν, διατὶ ἐν Ἑλλάδι μένουσιν εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν μελλουσῶν νὰ ἐφαρμοσθῶσι μεταρρυθμίσεων, αἵτινες θὰ εὐκολύνωσι τὸ πλεῖστον καὶ σεβαστότερον τῶν κατοίκων νὰ ἀναπνέῃ ἐλευθέρως καὶ νὰ ἀναπτύσσηται εἰρηνικῶς. Ἐν τούτοις τὸ ἑλληνικὸν ἐν Μακεδονίᾳ στοιχεῖον δὲν ὑπερτερεῖ μόνον ἀριθμητικῶς τῶν λοιπῶν· **οἱ Ἕλληνες εἶνε οἱ φορεῖς τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως,** τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ἡμῖν οὐ μόνον ἡ στατιστικὴ τῶν σχολείων κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἔκδοσιν, τὴν ἐν χρήσει ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ στατιστικὴ τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὑπερτερεῖ σχεδὸν κατὰ τὸ διπλάσιον τοῦ τῶν βουλγαρικῶν, ἔτι δὲ μείζων διαφορὰ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν φοιτώντων εἰς ἀμφοτέρας. Ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς σχολαῖς εἶναι τρὶς τοὐλάχιστον πλείονες ἢ ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς· **ἐν τοῖς Βιλαετίοις Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης οἱ Ἕλληνες μαθηταὶ ἀριθμοῦνται εἰς 55,633, οἱ δὲ βούλγαροι εἰς 19,349·** Ἕλληνες δὲ διδάσκαλοι ὑπάρχουσιν 1,345 ἀπέναντι 917 βουλγάρων τοιούτων. Μεθ' ὅλην δὲ τὴν πενίαν τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, οἱ Ἕλληνες εἶνε ἀρκούντως πολυάριθμοι, ὥστε νὰ συντηρῶσιν εἴκοσι καὶ τρεῖς ἀρχιεπισκοπάς, ἐνῷ οἱ Βούλγαροι ἔχουσι μόνον πέντε, ἐν Μοναστηρίῳ, ἐν Σκοπίοις καὶ πλησίον τῶν βουλγαρικῶν συνόρων ἐν Μελενίκῳ, ἐν Νευροκόπῳ καὶ ἐν Στρωμνίτσῃ.

Πάντα ταῦτα ἀναγκάζουσι καὶ ἄκοντας νὰ διερωτῶμεν ἑαυτούς, διατί καὶ ποῦ βασιζόμενοι ἐκλαμβάνουσιν ἐν Βουλγαρίᾳ—καὶ ὁ ἐπ' αὐτὴν εὐπίστως βασιζόμενος ρωσσικὸς τύπος —τὴν Μακεδονίαν χώραν βουλγαρικήν; Ἰδοὺ οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ ἐθνο-

γραφικὰ διδόμενα, ἠντλημένα οὐχὶ ἀπὸ ἐχθρικῆς τοῖς Βουλγάροις πηγῆς, ἀλλ' ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἰδίας αὐτῶν Ἐξαρχίας καὶ συμπίπτοντα πρὸς τὰ τοῦ Γάλλου Βερὰρ καὶ τὰ τῶν Τούρκων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων.

Καὶ ὅμως καὶ πάλιν τὸ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὸν κῦρος δὲν βασίζεται μόνον ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς. Στερεὰς καὶ ἀκλονήτους αὐτοῦ βάσεις θὰ εὕρωμεν ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, ἱστορίᾳ καὶ θρησκείᾳ. Καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ βυζαντινολόγοι καὶ ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς Οὐσπένσκη, ἡ κορυφὴ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσσικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς—χωρὶς νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ Λαμπάκη, τοῦ προέδρου τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας—, πάντες οὗτοι θὰ εἴπωσιν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε κατάμεστος ἱστορικῶν μνημείων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐπιγραφῶν ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ, πλήθους ἑλληνικῶν ναῶν, ὧν τὰ ἐρείπια καὶ νῦν ἔτι ἀποκρύπτουσιν οὐχὶ ὀλίγα κειμήλια διὰ τοὺς ἐρασιτέχνας.

Ὀλίγαι λέξεις θὰ ἀρκέσωσιν, ὅπως ἀναφέρωμέν τι καὶ ἐκ τῆς μακεδονικῆς ἱστορίας. Πρὸς τὰ νότια τῆς Μακεδονίας, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου, εἶνε ἡ χώρα, ἡ χρησιμεύσασα ὡς τὸ πρῶτον λίκνον τῆς ἀρίας φυλῆς τῶν Δωριέων· ἐντεῦθεν ἐξαπλοῦνται καθ' ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν, μεταβαίνουσιν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' οἱ θεοί των οὐδέποτε παύουσιν ὀνομαζόμενοι ὀλύμπιοι καὶ ὁ ἀγάννιφος Ὄλυμπος παρά τε τῷ Ὁμήρῳ καὶ πᾶσι τοῖς ποιηταῖς μένει κατ' ἐξοχὴν ἕ δ ο ς τ ῶ ν θ ε ῶ ν, ἐπὶ αἰῶνας στεφόμενον διὰ τῶν ἀκτίνων τῆς ἠοῦς τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ.

Ἐν Μακεδονίᾳ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα διεδέξατο ἡ μοναρχία, ἀείποτε μαχομένη πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀρχελάου ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀναπτύσσεται εἰς τὸν ὕπατον βαθμόν, οἱ δὲ Ἕλληνες φιλόσοφοι εἶνε οἱ ἄριστοι τῶν ξένων παρὰ τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ. Ὁ Φίλιππος ὁ Μακεδών, ὁ ἀμίμητος οὗτος διπλωμάτης, συνενοῖ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ πάσας τὰς φιλελευθέρους ἑλληνικὰς δημοκρατίας, ὄχι τόσον διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων, ὅσον διὰ τῆς ἰδίας σοφίας καὶ τοῦ ἀτομικοῦ γοήτρου.

Ὁ υἱὸς ἐκείνου Ἀλέξανδρος ὑποτάσσει πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους ῥιζοβολήσαντος ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, δι' ὧν διῆλθεν ἡ δύναμις τῆς βασιλείας του, ὡς μετέωρον φωτεινόν. Χίλια μόλις ἔτη μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἐσβέσθη ἡ ὑπ' αὐτοῦ λάμψις τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Περσίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅτε τὰ πάντα κατέστρεψεν ὁ φανατισμὸς τῶν Ἀράβων μωαμεθανῶν.

Ἄλλος τις Μακεδών, καταγόμενος ἐκ Σταγείρων, ἔπραξεν ἔτι μείζονα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν· οὗτος διήλασε νικητὴς δεσπότης δι' ὅλων τῶν βαρβαρικῶν ὀρδῶν καὶ τῆς πτώσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἵνα ἐπιβάλῃ τὸ κῦρος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ μεσαίωνος καὶ συνάψῃ τὸν νῦν χριστιανικὸν πολιτισμὸν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν νοῦν. Καὶ

εἶνε οὗτος ὁ ἀθάνατος Ἕλλην φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, οὐ μόνον γεννηθεὶς ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀχώριστος ἀπ' αὐτῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ μείνας, ὡς ὁ Πλάτων ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ πολεμικὴ δόξα δὲν ἐτάφη μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς δὲν εἶνε μόνον ἀνδρεῖος στρατηγός, ἀλλὰ καὶ σπουδαῖος μηχανικός, ὡς ἐφευρέτης τῶν πολεμικῶν μηχανῶν. Ἡ Μακεδονία μετὰ πεισμονῆς ὑπερμαχεῖ τοῦ ἑλληνισμοῦ της κατὰ τῶν Ρωμαίων, ὁ τελευταῖος δ' αὐτῆς ἥρως Περσεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', ἀναδείκνυται ὑπερασπιστὴς τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης καὶ ὁλοσχερῶς καταβάλλει τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 168 ἔτος αἱ 44 αὐτοῦ χιλιάδες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντίσχωσιν ἀπέναντι τῆς ἑκατοντακισχιλίου στρατιᾶς τοῦ Παύλου Αἰμιλίου παρὰ τὴν Πύδναν. Ἰδὼν τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν ὄλεθρον προμηνύοντα οὐράνιον οἰωνόν, τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου, τὴν τόσον ἐκφοβίσασαν τὰ στρατεύματα, ὁ Περσεὺς κατενόησεν, ὅτι τὸ μοιραῖον τέλος ἐπέστη καί, ἵνα μὴ ἐπιζήσῃ αὐτοῦ, ὁρμᾷ εἰς τὸν ἀγῶνα ἄνευ θώρακος· 20 χιλιάδες ἀνδρῶν πίπτουσι μετ' αὐτοῦ μετὰ πείσμονα μάχην καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπέκυψεν εἰς τὴν Ρώμην.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν σελίδα τῆς μακεδονικῆς ἱστορίας. Καὶ αὖθις ἡ Μακεδονία ἐπιφαίνεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τοὺς δυσμενεστέρους διὰ τὸν ἑλληνισμὸν χρόνους τῆς βυζαντιακῆς ἐποχῆς. Μετὰ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας τοῦ Θ' καὶ Ι' αἰῶνος συνδέεται ὁ νικηφόρος κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων ἀγὼν καὶ ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἀνατολικοῦ Κράτους, ὅπερ ἀνέκαθεν ὠνομάζετο **οὐχὶ ρωμαϊκόν, ἀλλ' ἑλληνικόν**. Οἱ Βούλγαροι, νομαδικῶς ἐπιδραμόντες ἀπὸ τοῦ Βόλγα ὑπὸ τὸν ἡγέτην αὐτῶν Ἰσπερῖχον περὶ τὰ τέλη τοῦ Ζ' αἰῶνος καὶ κατόπιν ὑπὸ τὸν πολεμικὸν Κροῦμον ἐχθρικῶς διέκειντο πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα μετὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Συμεὼν τοῦ μεγάλου, τοῦ λαβόντος τὸν τίτλον τοῦ Βουλγάρου βασιλέως, ἐπέδραμον εἰς τὰς **ἑλληνικὰς** χώρας: τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν (929). Ὁ ἐκ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, ἀδιαλείπτως πολεμήσας πρὸς τοὺς Ἄραβας καὶ σώσας τὴν Κρήτην ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπικαλεῖται εἰς βοήθειαν τὸν Ρῶσσον μέγαν δοῦκα Σβιατοσλαῦον, ὅστις ὑποτάσσει τοὺς Βουλγάρους καὶ καθίστησιν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς κατὰ τὸ 968. Οὕτω κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ταύτην ἐπιδρομὴν οἱ Βούλγαροι ἔμειναν ἐν Μακεδονίᾳ ἐν ὅλῳ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη.

Κατὰ τὸ 980 καὶ αὖθις ὁ Βούλγαρος βασιλεὺς Σαμουὴλ ἐπέδραμεν ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰσήλασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καθ' ὃν χρόνον οἱ Βυζαντῖνοι ἦσαν ἐνησχολημένοι εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀράβων πόλεμον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸ 995 οἱ Βούλγαροι κατετροπώθησαν ὑπὸ τοῦ βυζαντίνου στρατηγοῦ Νικηφόρου τοῦ Οὐρανοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν Σπερχειόν, ἔνθα ὁ Σαμουὴλ τετραυματισμένος τρέπεται εἰς φυγὴν μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ

Ρωμανοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Β', ἐκ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, ἐκλήθη Βουλγαροκτόνος. Ἀπὸ τοῦ 999 ἐπανειλημμένως ἀγωνίζεται κατὰ τῶν Βουλγάρων, κατὰ τὸ 1014 κατετρόπωσε περὶ τὰς Κλεῖδας τὸν Σαμουήλ, ἀποθανόντα, ἕνεκα τῆς ἣν ὑπέστη ἥττης, ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας, κατὰ δὲ τὸ 1018, κατακεραυνώσας τὸν βούλγαρον Ἰωάννην παρὰ τὸ Δυρράχιον καὶ τὰ Σκόπια, τίθησι τέρμα εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Ὡς ἐκ τούτων καθίσταται δῆλον, αἱ τελευταῖαι αὗται ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῆς Ἑλλάδος διήρκεσαν περὶ τὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη. Τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν βουλγαρικὴν δεσποτείαν ἀπαράλλακτα, ὅπως δὲν δυνάμεθα ὀνομάσωμεν δ ε σ π ο τ ε ί α ν τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Οὔννων, τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν λοιπῶν λαῶν, κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον οἱ Βούλγαροι οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἔζησαν ἐν Ἑλλάδι ἄνευ λυσσώδους ἀγῶνος.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Φράγκων αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Βούλγαροι μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἀσσὲν καὶ Καλοϊάννη, εἰ καὶ ἐπολέμησαν πρὸς τὸ λατινικὸν κράτος τῶν σταυροφόρων, ἐν τούτοις ὁ Ρ ω μ α ι ο φ ά γ ο ς Καλοϊάννης ἀνησύχησε μόνον τὰ ὅρια τῆς Αὐτοκρατορίας, χωρὶς νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἤπειρον, ὁπότε οἱ Βούλγαροι ἔμειναν παρὰ τὸν Δούναβιν, ἐν Μοισίᾳ, ἀνὰ τὰς σερβικὰς χώρας καὶ ἐν γένει τὰς χώρας ἐκείνας, αἵτινες ἦσαν γνωσταὶ ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα του Ἰλλυρικοῦ καὶ ἀνῆκόν ποτε εἰς τὸ Βυζάντιον, χωρὶς ὅμως διὰ τοῦτο καὶ νὰ θεωρῶνται ἑλληνικαί, ἂν καί, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, εὑρίσκοντο ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς.

Ἡ μακεδονικὴ λοιπὸν δυναστεία ἔσωσε τὸν Ἑλληνισμὸν ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Βουλγάρων. Οὐχ ἧττον ὅμως ἐδοξάσθη καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ἠθικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, δι' οὗ διέδωκε τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν. Καὶ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι παραλαμβάνουσι τὸν χριστιανισμὸν παρὰ τοῦ Βυζαντίου, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἡ καλλιτεχνικὴ καλλονὴ καὶ τῶν ναῶν ἡ μεγαλοπρέπεια ἐκπλήττουσι τοὺς Ρώσσους πρεσβευτὰς τοῦ Μεγάλου Δουκός. Οἱ ἕλληνες αὐτοκράτορες τῆς μακεδονικῆς δυναστείας καθίστανται ἀνάδοχοι τῆς ἁγίας Ὄλγας καὶ τοῦ Βλαδιμήρου. Φιλόσοφοι, κλῆρος, καλλιτέχναι μεταλαμπαδεύουσι τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς Κίεβον καὶ ἐπιθέτουσιν ἐπὶ τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ τὴν σφραγῖδα τοῦ ἑλληνοανατολικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ τόσον διαφέροντος κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ τοιούτου ρωμαιοκαθολικοῦ. Ὁ Λέων ὁ ΣΤ', ὁ Φιλόσοφος, ἐκδίδει νόμους, τὰς διασήμους «Βασιλικάς». Κωνσταντῖνος ὁ Ζ', ὁ Πορφυρογέννητος, τυγχάνει εἷς τῶν κρατίστων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του. Πλησίον τῆς ἁγίας Σοφίας διανθεῖ Ἀκαδημία. Ἐν αὐτῇ ἀναγινώσκονται διαλέξεις. Ἡ φιλολογία πλουτίζεται διὰ συγγραμμάτων ἱστορικῶν καὶ ἄλλων διαφόρων ἐπιστημονικῶν.

Φανερὸν ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ ἡ δευτέρα περίοδος τοῦ μεγαλείου τῶν Μακεδόνων φέρει ἀκριβῶς τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, οἷον καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ περιόδῳ. Αἱ πολεμικαὶ

ἀρεταί, ὡς καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἐν Βυζαντίῳ διακρίνονται ἐπὶ παντὶ κρατίστῳ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν Ἑλληνισμόν, ἐπὶ παντί, τὸ ὁποῖον ἀνέδειξε τὴν Ἑλλάδα ἀθάνατον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπὶ παντὶ ἐπὶ τέλους, ὅ περ θὰ ἐδημιούργει ἑαυτῇ τέκνα θετὰ μέταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων διανοιῶν τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἂν ἀκόμη καὶ ὁ τελευταῖος Ἕλλην ἔπιπτεν ἐν τῇ τελευταίᾳ σπιθαμῇ τῆς ἑλληνικῆς γῆς.

Ἀλλὰ μνησθῶμεν μιᾶς ἔτι σπουδαιοτάτης ἰδιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ πολιτισμὸς οὗτος οὐδέποτε ὑπῆρξε καταθλιπτικός. Μετ' ἀγάπης ἐφέρετο πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐθνικοτήτων ἐκείνων, αἵτινες παρέλαβον παρ' αὐτοῦ τὸν χριστιανισμόν. Οἱ Ἕλληνες μετέφρασαν εἰς τὴν σλαβωνικὴν γλῶσσαν πάντα τὰ ἱερὰ βιβλία, ἵνα ἐννοῇ αὐτὰ σύμπας ὁ σλαυϊκὸς λαός, ἐνῷ οἱ λατῖνοι ἔκρινον ἀξίους αὐτῶν μόνον τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐπιστήμονας. Ἡ λειτουργία ἐν ταῖς σλαυϊκαῖς χώραις, ἐν Τσεχίᾳ, Πολωνίᾳ καὶ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τελεῖται ἐν λατινικῇ γλώσσῃ. Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι ἠξίουν, ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, οἱ διὰ τὴν Σερβίαν καὶ Βουλγαρίαν προωρισμένοι, γνωρίζωσι τὴν σλαβωνικήν. Ἀντὶ νὰ ἐξελληνίζωσι τοὺς Σλαύους, οἱ Ἕλληνες περιέσωσαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ὁπότε ἡ παιδεία εὑρίσκετο ὁλοσχερῶς εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ἐκκλησίας.

Εἴπομεν μέχρι τοῦδε περὶ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὰ ἔτη τοῦ μεγαλείου αὐτῆς καὶ τῆς δόξης· ῥίψωμεν τανῦν καὶ ἓν βλέμμα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν γῆν, ἣν τοσάκις ὑπερήσπισεν, ὅτε ἤνθουν αἱ δυνάμεις αὐτῆς, αὐτὴν τὴν γῆν περιβρέχει δι' αἵματος τῶν κλεφτῶν αὐτῆς καὶ συμπάντων αὐτῆς τῶν κατοίκων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ὁ Ἐμμανουὴλ Παππᾶς, ὁ Καψῆς, ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος, οἱ ἁγιορεῖται πατέρες κρατοῦσιν ὑψηλὰ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν.

«Σήμερον—γράφει ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας κ. Μπιλλιώτης—οἱ Ἕλληνες ὑπερτεροῦσιν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ' ἀπρακτοῦσι· περὶ τῶν Βουλγάρων δὲ γίνεται λόγος, διότι ἐργάζονται» Μάλιστα· ἀλλ' ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ ἐ ρ γ α σ ί α ς καὶ ἐ ρ γ α σ ί α ς. Οἱ Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ διακαῶς ἐπιθυμοῦσι τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ βαίνουσι πρὸς αὐτὴν δι' ἀναριθμήτων θυμάτων καὶ διὰ τῆς εἰρηνικῆς ὁδοῦ τῶν σχολῶν καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως· ἐργασία δὲ δι' ἐκβιασμῶν καὶ τρομοκρατίας οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἴδιον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ φιλελευθέρου ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις φανερῶς ὕψου τὸ ὅπλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐνικᾶτο, ἀνίστατο, ἠγωνίζετο. Ὁ Ἕλλην ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἱστορικὸν δίκαιον καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἐν ἐπιγνώσει τοιαύτῃ δύναται νὰ βαίνῃ ἐν τῇ φωτεινῇ ὁδῷ τῶν αἰωνίων του παραδόσεων, διανοιγεισῶν αὐτῷ διὰ τῶν φιλανθρώπων καὶ εἰρηνικῶν αὐστρο-ῥωσσικῶν μεταρρυθμίσεων.—

Κόμησσα **Ἴνα Καπνίστ.**

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

(Ὑπόμνημα τῶν Κυπρίων πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἀποικιῶν ὑπουργὸν τῆς Ἀγγλίας).

Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἀποικιῶν Τσάμπερλαιν, ἀγορεύων τὸν Μάϊον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ πραγμάτων, περιέπεσεν εἰς ἀνακριβείας πολλὰς καὶ κατέληξεν εἰς συμπεράσματα, προδίδοντα εἰ μή τι ἄλλο, πάντως ὅμως ἐσφαλμένην ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων ἐν τῷ ἀπομεμακρυσμένῳ τούτῳ τμήματι τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος.

Εἰς τρία κυρίως σημεῖα τοῦ λόγου αὐτοῦ ἐπλανήθη οὐσιωδῶς ὁ ὑπουργὸς τῶν ἀποικιῶν, ἰσχυρισθεὶς 1ον, ὡς πρὸς τὰς ἀρχαιότητας καὶ τὰ λοιπὰ τῆς προγονικῆς ἡμῶν εὐκλείας λείψανα, ὅτι ὁ κυπριακὸς λαὸς οὐ μόνον οὐδὲν ἔχει διαφέρον ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως, προστατεύοντα τὰ κειμήλια, ἀπέκρουσε· 2ον, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν 92000 λιρῶν, ὅτι ἡ πληρωμὴ τοῦ ποσοῦ τούτου ἀποτελεῖ ὑφισταμένην ὑποχρέωσιν τῶν Κυπρίων, ἥτις μετεβιβάσθη, ὡς φόρος ὑποτελείας, ὑπὸ τῆς προκατόχου κυβερνήσεως· καὶ 3ον, ὡς πρὸς τὰς ἐθνικὰς τῶν Κυπρίων βλέψεις, ὅτι ἡ μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἕνωσις δὲν εἶνε ἅπαντος τοῦ λαοῦ κοινὸς πόθος.

Τοιαῦτα περίπου ἰσχυρίσθη ὁ Ἄγγλος ὑπουργός, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀπόφανσις παρέσχε τὴν ἀφορμὴν νὰ παραστῶμεν καὶ ἅπαξ ἔτι πρὸ θεάματος μεγαλοπρεποῦς, ἀπαστράπτοντος ἐξ ἠθικῆς γοητείας καὶ ἐμπνέοντος ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, καθ' οὓς μετὰ τόσης ἀτονίας κινεῖται τὸ ἑλληνικόν, ἐλεύθερον καὶ ἀλύτρωτον.

Κατόπιν τῶν ἀδίκων καὶ σκληρῶν τούτων τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ λόγων, εἴδομεν τὸν μεγάθυμον κυπριακὸν λαόν, σύσσωμον ἐξεγειρόμενον, διαδηλοῦντα ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρου τῆς Μεγαλονήσου τὸ φρόνημα αὐτοῦ, ἔμπεδον καὶ ἀκλόνητον, μεθ' ὅλην τὴν ἐπήρειαν τῶν καιρῶν, ἀνακηρύσσοντα, ὡς δόγμα πίστεως τοῦ ἑλληνικοῦ, τὸ μέγα ἐθνικὸν ὄνειρον, τὴν ἀκατάσχετον σπουδὴν πρὸς ἀποτέλεσιν πατρίδος μεγάλης καὶ ἑνιαίας, πολιτικῶς αὐθυπάρκτου καὶ ἐλευθέρας, εἴδομεν αὐτὸν διαμαρτυρόμενον πρὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐν ὀνόματι τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων κατὰ τῶν δεινῶν ἐθνικῶν ὕβρεων καὶ τῶν ἀφορήτων πιέσεων ἔθνους ὑπερηφάνου καὶ φιλελευθέρου. Τὴν ὁμόφωνον ταύτην τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ διαμαρτυρίαν, συστηματικώτερον ἑρμηνεύοντες οἱ Ἕλληνες τῆς Νήσου βουλευταί, ἀπέστειλαν ἐσχάτως τὸ κάτωθι Ὑπόμνημα, ὡς ἀπάντησιν εἰς τὸν λόγον τοῦ Τσάμπερλαιν, ἐν ᾧ εὐθαρσῶς καὶ μετὰ δυνάμεως, ἀπορρεούσης ἐκ τῆς συναισθήσεως τῶν δικαίων αὐτῶν, ἀνασκευάζουσι τὰ ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Ὑπουργοῦ.

Ἐντιμότατε,

1. Ἐνταλέντες, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς Κύπρου πληθυσμοῦ, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσωμεν ὧδε τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐντιμότητι ψηφίσματα τῶν τῆς Νήσου πόλεων Λευκωσίας, Λάρνακος, Λεμησσοῦ, Βαρωσίων καὶ Κυρηνείας, δι' ὧν διαμαρτύρεται κατά τινων ἀνακριβειῶν, παρατηρηθεισῶν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῆς Ὑμετέρας Ἐντιμότητος τῆς 26ης Μαΐου λήξαντος ἔτους ἐν τῷ ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ, ἐν σχέσει πρὸς τὰ κυπριακὰ πράγματα.

2. Ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτοῖς περιλαμβάνονται ζωτικὰ τῆς Νήσου ζητήματα, παρακαλοῦμεν, ἵνα, ὡς ἀντιπροσώποις αὐτῆς, ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ ὑποβάλωμεν τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις ἐπ' αὐτῶν, πρὸς κατανόησιν τῆς τε οὐσίας καὶ σημασίας αὐτῶν, ὄντες βέβαιοι, ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐντιμότης περιέπεσεν εἰς τὰς ἀνακριβείας ταύτας καλῇ τῇ πίστει, εἴτε ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως, εἴτε ἐξ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν καὶ ὅτι, διαφωτιζομένη ἐπαρκῶς, θὰ ἐνεργήσῃ νὰ δοθῇ ἡμῖν δικαιοσύνη.

3. Ὀφείλοντες δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι γενικῶς ἀναγνωρίζεται τὸ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων δειχθὲν ἐνδιαφέρον Ὑμῶν, μείζονα αἰσθανόμεθα λύπην, διότι εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἐλέγξωμεν τὰς ἄνωθι ὑπονοουμένας ἐκφράσεις. Κολακευόμεθα ὅμως νὰ πιστεύσωμεν καὶ νὰ ἐλπίζωμεν, βασιζόμενοι ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τῆς προόδου πασῶν τῶν ὑπὸ τὸ ἀγγλικὸν σκῆπτρον χωρῶν ἐγνωσμένου Ὑμῶν ζήλου, ὅτι ἂν ἡ Ὑμ. Ἐντιμότης θελήσῃ νὰ διαθέσῃ πρὸς ἐπισταμένην ἀνάγνωσιν τῆς παρούσης μας ὀλίγας μόνον στιγμὰς ἐκ τοῦ πολυτίμου αὐτῆς χρόνου, τὰ δίκαια ἡμῶν θὰ εὕρωσιν ἐν Ὑμῖν ἰσχυρὸν προστάτην.

4. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Νήσου ἰδίᾳ παραπονοῦνται ὡς ἀδικηθέντες ἐκ τῶν ὑφ' Ὑμῶν λεχθέντων, καὶ ἐντόνως διαμαρτύρονται κατὰ τῶν τριῶν ἀκολούθων σημείων: 1) Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας, 2) τοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ 3) τοῦ τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν βλέψεων.

5. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον διϊσχυρίσθητε, ὅτι τὸ ποσὸν τῶν 92,000 λιρῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν συμφυᾶ τῇ Κύπρῳ, ὡς φόρος ὑποτελείας, ὅστις θὰ ἐπληρόνετο, εἴτε ἡ Ἀγγλία κατεῖχε τὴν Νῆσον, εἴτε ἄλλη τις Δύναμις καὶ ὅτι οὐδὲν οἱ Κύπριοι ἔχομεν δικαίωμα παραπόνου κατ' αὐτοῦ, οὐδὲ ἐνδιαφέρει ἡμᾶς τί τὸ χρῆμα αὐτὸ γίνεται. Βεβαίως, δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά, οὐδὲ ὑφ' Ὑμῶν μόνον ἐχαρακτηρίσθη οὕτω τὸ φοβερὸν αὐτὸ βάρος, ὅ περ ἐπεβλήθη ἡμῖν ἄκουσιν ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ φρονοῦμεν, ὅτι δὲν ἀποκλείεται ἡμῖν ἐκ τούτου τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ θεωρῶμεν τὸ τοιοῦτο βάρος ὡς ἀδίκως ἡμῖν ἐπιβληθὲν καὶ νὰ διαμαρτυρώμεθα κατ' αὐτοῦ, ὡς πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐπράξαμεν, καὶ ν' ἀπαιτῶμεν τὴν ἀπαλλαγὴν ἡμῶν ἀπὸ τοιαύτης βαρυτάτης ἀδικίας, ἀρκεῖ ἵνα αἱ βάσεις ἐφ' ὧν στηρί-

ζομεν τὰς ἀξιώσεις μας, νὰ ὦσι δίκαιαι, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποδειχθῇ, ἐὰν εὐμενῶς ἐπιτραπῇ ἡμῖν, ἵνα διὰ βραχέων ἀνασκοπήσωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ καὶ ἀποδείξωμεν πόθεν αἱ 92.000 λιρῶν προέκυψαν, τί ἀντιπροσωπεύουσι καὶ τίνα πράγματι βαρύνουσι.

6. Ὅτε τῷ 1878 ἡ Μεγάλη Βρεττανία διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Πύλης τὴν εἰς αὐτὴν ἐκχώρησιν τῆς Κύπρου, ὑπισχνεῖτο, ὡς φαίνεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς 30ῆς Μαΐου 1878 τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν κ. Layard. «.... that the excess of the revenue over the expenditure, whatever it may be, shall be » paid over annually qy the British Government to the Treasury of the » Sultan», ἤτοι «ὅτι τὸ πλεόνασμα τῶν προσόδων ὑπὲρ τὰς δαπάνας, οἱονδήποτε κἂν ᾖ, θὰ πληρόνηται ἐτησίως ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Σουλτάνου». Οὕτως δ' ἐν τῇ Συνθήκῃ τοῦ 1878 ἐν τῇ 3ῃ παραγράφῳ ὁρίζεται «that England will qay to the Porte the surplus», ἤτοι «ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ πληρόνῃ εἰς τὴν Πύλην τὸ πλεόνασμα» κλπ. Ἠκολούθησαν διαπραγματεύσεις εἶτα πρὸς καθορισμὸν τοῦ ποσοῦ τοῦ «πλεονάσματος», ὅ περ ἐν τέλει ὡρίσθη εἰς 87,900 λιρῶν περίπου. Προστεθέντων κατόπιν εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν φορικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἁλικῶν προσόδων, ἀπετελέσθη τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῶν 92,000 λιρῶν περίπου, αὐτὸ τοῦτο, ὅ περ θέλετε νὰ χαρακτηρίσητε ὡς «φόρον ὑποτελείας» καὶ τὸ ὁποῖον ἐλάμβανεν ἡ Πύλη ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῆς Νήσου καὶ ὅ περ ἀτομικῶς ἀνέλαβεν ἡ Ἀγγλία νὰ πληρόνῃ εἰς ἐκείνην, ἵνα τῇ ἐκχωρηθῇ ἡ διοίκησις καὶ ἡ κατοχὴ τῆς Νήσου.

7. Ἰσχυριζόμεθα, ἑπομένως, ὅτι ἡ Συνθηκη εἶνε σαφεστάτη εἰς τοῦτο, ὅτι δηλ. ἡ πληρωμὴ τοῦ πλεονάσματος, ὅπερ ὡρίσθη εἰς 92,000 λιρῶν, εἶνε ἀτομικὴ ὑποχρέωσις τῆς Ἀγγλίας, καὶ οὐχὶ τῆς Κύπρου πρὸς τὴν Πύλην, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐγράφετο ὡρισμένως ἐν τῇ Συνθήκῃ, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἰσπράττῃ ἀπὸ τὴν Νῆσον τὸ πλεόνασμα καὶ νὰ δίδῃ αὐτὸ εἰς τὴν Πύλην· οὐδ' εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἐν οὕτω σπουδαίῳ ἐγγράφῳ, ὅ περ βεβαίως συνέταξαν οἱ κράτιστοι διὰ τὴν σύνταξιν τοιούτων ἐγγράφων, ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ ἀσάφειά τις ἐν τῇ διατυπώσει τῶν πραγματικῶν νοημάτων τῶν ὑψηλῶν συμβαλλομένων, οὐδ' ὅτι παράλειψις τόσῳ οὐσιώδης ἠδύνατο νὰ διαλάθῃ τὴν προσοχήν των. Ἀλλ' ἐνῷ ἄμεσος ἐπὶ τῆς Κύπρου, κατ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς Συνθήκης, ὑποχρέωσις διὰ τὰς 92,000 λιρῶν δὲν ὑφίσταται, δύναται νὰ γεννηθῇ τὸ ἐρώτημα, μήτοι ἡ Κύπρος ἔρχεται ἐμμέσως ὑπεύθυνος δι' αὐτὰς ἐκ τῶν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ὑποχρεώσεών της. Τὸ ζήτημα τοῦτο δέον νὰ ἐξετασθῇ.

8. Δυνάμει τῆς Συνθήκης, ἡ Διοίκησις τῆς Κύπρου παραχωρεῖται εἰς τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ ὅρους περιοριστικοὺς τῆς διαρκείας αὐτῆς, τῆς Νήσου ἐξακολουθούσης πάντοτε νὰ θεωρῆται ὡς μέρος τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ἑπομένως ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶνε ἢ ἁπλοῦς ἐπίτροπος διαχειριστὴς καὶ ἡ Νῆσος ἐξα-

κολουθεῖ ὑπέχουσα πρὸς τὸν νέον διαχειριστὴν τὰς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἔφερε πρὸς τὸν πρώην κυρίαρχον. Ὁ Σουλτᾶνος εἰσέπραττε τὰς προσόδους τῆς Νήσου, ἐξ ὧν ἐδαπάνα ὅσα ἀπῄτει ἡ Διοίκησις, πᾶν δὲ περίσσευμα εἰσῆγεν εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ ταμεῖον. Τὴν αὐτὴν ὑποχρέωσιν ἀναγνωρίζομεν ὅτι φέρομεν καὶ πρὸς τὴν παροῦσαν Κυβέρνησιν, ἥτις δικαιοῦται νὰ εἰσπράττῃ τὸ ποσόν, ὅ περ καὶ ὁ Σουλτᾶνος εἰσέπραττεν.

Ἀλλ᾽ ἀναγκαίως αἱ δαπάναι τῆς διοικήσεως πρέπει νἀφαιρεθῶσιν ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου, ὡς τοῦτο ἐγίνετο καὶ ὑπὸ τὸν Σουλτᾶνον, καὶ ἂν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ταύτην μένῃ περίσσευμά τι, ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δύναται ἀναμφιβόλως νὰ διαθέτῃ τοῦτο, ὡς βούλεται, καὶ περὶ τούτου δύναται νὰ λεχθῇ δικαίως, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ τοὺς Κυπρίους πῶς ἡ Ἀγγλία διαθέτει τὸ πλεόνασμα αὐτό, ὡς δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ ἐρωτήσωσι τὸν Σουλτᾶνον πῶς οὗτος τὸ διαθέτει.

9. Τὸ ἐτήσιον δὲ ποσὸν τῶν ἐπηληθευμένων προσόδων τῆς Νήσου ἐπὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τελευταίας πενταετίας ἀπεδείχθη ὡς μὴ ὑπερβαῖνον τὸ ποσὸν τῶν 130,000 λιρῶν. (Ἴδε ἔκθεσιν Ἁρμοστοῦ, 7 Ἰουνίου 1880). Καίτοι δὲ τὸ ποσὸν τοῦτο ἠλέγχθη ὑπὸ τῶν Κυπρίων ὡς ἐξωγκωμένον πολύ, ἀποδειξάντων, ὅτι δὲν ὑπερέβαινε τὰς 117,000 λιρῶν, λαμβάνομεν ὅμως αὐτὸ ἐνταῦθα ὡς βάσιν, ἐπειδὴ εἶνε τὸ ἀναμφισβητήτως ἀνώτατον ποσόν.

10. Ὁμολογοῦμεν, ἑπομένως, ὅτι τὸ ποσὸν τῶν 130,000 λιρῶν ὑποχρεούμεθα νὰ πληρόνωμεν ἐτησίως εἰς τὸν νέον διαχειριστήν, ἤτοι τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, ἥτις εἶνε ὑπεύθυνος τὸ κατ᾽ αὐτὴν νὰ πληρόνῃ ἐκ τούτου τὰς δαπάνας τῆς διοικήσεως· ἀλλ᾽ ἰσχυριζόμεθα ταὐτοχρόνως, ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν δικαιοῦται νὰ λαμβάνῃ τι πέρα τοῦ ποσοῦ τούτου καὶ ὅτι ἂν αἱ πρόσοδοί μας ὑπερβαίνουσι τὰς 130,000 λιρῶν, τὸ ἐπὶ πλέον ποσὸν εἶνε χρῆμα ἀνῆκον εἰς τὴν Νῆσον. Ὁ δὲ ἰσχυρισμός μας οὗτος δὲν εἶνε ἁπλῆ νομικὴ θεωρία ἀλλὰ ὑποστηρίζεται εὐτυχῶς καὶ ὑπὸ γεγονότων.

11. Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Πύλης πρὸς καθορισμὸν τοῦ ποσοῦ τοῦ πλεονάσματος ἡ Πύλη ἀπῄτησεν, ἵνα καὶ τὸ αὐξάνον πλεόνασμα, ὅ περ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ παρουσίαζον αἱ πρόσοδοι τῆς Νήσου, ἀποδίδηται εἰς ταύτην παρὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ᾽ ἡ Ἀγγλία ἀπήντησε: (Τηλεγρ. Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν 30 Μαΐου 1878, πρὸς τὸν κ. Layard) «as England will probably spend the growing surplus in the improvement of the Island Her Majesty's Governmend cannot assent» ἤτοι, «ἐπειδὴ ἡ Ἀγγλία προδήλως (γρ. πιθανῶς) θὰ δαπανᾷ τὸ αὐξάνον πλεόνασμα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Νήσου, ἡ Κυβέρνησις τῆς Α. Μ. δὲν δύναται νὰ παραδεχθῇ κλπ». Ἡ Πύλη παρῃτήθη τῆς ἀξιώσεως ἀπέναντι τῆς ἀντιρρήσεως ταύτης καὶ διαβεβαιώσεως, ὅτι τὸ χρῆμα τοῦτο θὰ ἐδαπανᾶτο ὑπὲρ τῆς Νήσου, καὶ παρεδέχθη νὰ γίνῃ πάγιον τὸ ποσὸν τοῦ πλεονάσματος, ὅ περ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν τῆς τελευταίας πενταετίας τῆς τουρκικῆς διοικήσεως.

Δὲν ἀποτελεῖ τοῦτο ὑποχρέωσιν τῆς Ἀγγλίας, ἵνα πᾶν ποσὸν ὑπὲρ τὰς 130 χιλ.λ. (ἢ ἀκριβέστερον ὑπὲρ τὰς 117 χιλ.) ὅ περ θὰ παρεῖχον αἱ πρόσοδοι, διαθέτῃ ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Νήσου ; Καὶ δὲν ἀποδεικνύεται σαφέστατα, ὅτι οὐδεμίαν ὑπέχει εὐθύνην ἡ Κύπρος διὰ τὰς 92,000 λιρῶν, ὅτι δὲν ὑποχρεοῦται νὰ πληρόνῃ εἰς τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ἢ 130,000 λιρῶν, ἥτις ἐκ τούτων δικαιοῦται νὰ λαμβάνῃ πρὸς ἴδιον ὄφελος ὅτι ἂν ἐπερίσσευε μετὰ τὰς διὰ τὴν διοίκησιν δαπάνας ; Καὶ δὲν ἀνέλαβεν ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις νὰ δαπανᾷ τὸ ὑπὲρ τὰς 130,000 λιρῶν αὐξάνον πλεόνασμα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Νήσου ;

12. Ἴδωμεν ὅμως, Ἐντιμότατε, ἂν αἱ ἀρχαὶ αὗται τηροῦνται ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ἂν ἡ Ὑμ. Ἐντιμότης ἐδικαιοῦτο νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει τί κάμνει ἡ Ἀγγλία τὸ χρῆμα, ὅ περ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὰς προσόδους μας.

Εἴπομεν ὅτι τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῶν ἐπηληθευμένων προσόδων ἐπὶ τῆς προκατόχου Κυβερνήσεως ἀνήρχετο εἰς 130,000 λιρῶν. Αἱ δαπάναι τῆς παρούσης διοικήσεως ὑπερβαίνουσι τὸ ποσὸν τῶν 140,000 λιρῶν, ὅ ἐστι παρὰ τὸ ποσὸν τῶν 130,000 λιρῶν, ὅ περ εἴμεθα ὑπόχρεοι νὰ πληρόνωμεν, πρόσθετον ποσὸν ἐκ 10,000 λιρῶν ἀπορροφᾶται ἐκ τοῦ αὐξάνοντος πλεονάσματος, ὅ περ πλεόνασμα δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι προῆλθεν ἐκ τῆς αὐξήσεώς τινων φόρων, τῆς προσθήκης παρανόμως πολλῶν νέων καὶ τῆς ἐν γένει διὰ πᾶσαν χώραν, ἧς ὁ πληθυσμὸς αὐξάνεται, ἀναλόγου αὐξήσεως τῶν προσόδων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐκ τοῦ ηὐξημένου πλεονάσματος λαμβανόμενον τοῦτο ποσὸν τῶν 10,000 λιρῶν δαπανᾶται ὁπωσδήποτε ὑπὲρ τῆς χώρας, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι τοῦτο δὲν προσκρούει πολὺ εἴς τινα τῶν ἄνω ἀρχῶν.

13. Δυστυχῶς ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν σταματᾷ ἕως ἐδῶ. Αἱ πρόσοδοι τῆς Νήσου διὰ τοὺς ἄνω λόγους ηὔξησαν ἐπαισθητῶς ἀπὸ τῆς βρεττανικῆς κατοχῆς καὶ ἐντεῦθεν. Ἀντὶ δὲ τὸ περίσσευμα τοῦτο (ὑπὲρ τὰς 130,000 λιρῶν) κατὰ τὴν ρητὴν ὑπόσχεσιν καὶ ὑποχρέωσιν τῆς Ἀγγλίας νὰ δαπανᾶται «in the improvement of the Islsnd», «ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Νήσου» αὐθαιρέτως λαμβάνεται καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀτομικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν Πύλην, ἤτοι τῶν 92,000 λιρῶν.

14. Τὸ τοιοῦτο δὲν ἀποτελεῖ φανερὰν ἀθέτησιν ὑποχρεώσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ δὲν εἶνε νόσφισις παρὰ ταύτης χρήματος, ἀνήκοντος ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καταβάλλουσαν αὐτὸ Κύπρον ; Καὶ ἐν τούτοις ἰσχυρίζεσθε, Ἐντιμότατε, ὅτι δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ἐρωτήσωμεν τί τὸ χρῆμά μας τοῦτο γίνεται. Ἀλλ' ἡμεῖς τοὐναντίον ἀπαιτοῦμεν ἐν τῷ δικαίῳ μας, ἵνα μὴ μᾶς ἀφαιρῆται, διότι εἶνε ἄντικρυς ἀδικία, ἥτις διαπράττεται καθ' ἡμῶν.

15. Ἴσως ὅμως μᾶς δοθῇ ἡ ἀπάντησις, ὅτι ναὶ μὲν ταῦτα πάντα οὕτως ἔχουσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Ἀγγλία δὲν δύναται βεβαίως νὰ διοικῇ τὴν Νῆσον μὲ τὰς ὑπερβολικὰς οἰκονομίας τῆς Πύλης καὶ τὴν παράλειψιν στοιχειωδεστάτων διὰ πᾶσαν πεπολιτισμένην Κυβέρνησιν ὑποχρεώσεων δι' ἔργα κοινωφελῆ κτλ. καὶ ἐπο-

μένως, ἀφ' οὗ αἱ δαπάναι τῆς Διοικήσεως ἀπερρόφησαν καὶ τὸ πλεόνασμα, ὅ περ παρουσιάζετο ἐπὶ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀναγκάζεται ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις νὰ λαμβάνῃ ὅτι καὶ ὁθενδήποτε εὑρίσκει περίσσευμα, ἔστω καὶ ἂν εἶνε τὸ χρῆμα ἐκεῖνο, ὅ περ ἀκριβῶς ὑπεσχέθη καὶ ὑπεχρεώθη ἡ Ἀγγλία νὰ δαπανᾷ διὰ τὴν πρόοδον τῆς Νήσου.

16. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἔτι διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Πύλης ἡ Ἀγγλία διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ποσοῦ τοῦ πλεονάσματος, πρᾶγμα ὅ περ ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν κατοχὴν τῆς Νήσου, ὁπότε φυσικῶς εἶχεν ὑπ' ὄψει της αὐτὰ τὰ πράγματα, ἦτο βεβαίως ἐν πληρεστάτῃ γνώσει, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ διοικήσῃ τὴν Νῆσον μὲ δαπάνας 30—40 χιλ. λιρῶν ἐτησίως, καὶ ἦτο τότε τὸ καθῆκον τῆς Ἀγγλίας νὰ ὑποδείξῃ εἰς τὴν Πύλην, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Διοίκησις θὰ ἦτο κατ' ἀνάγκην μᾶλλον δαπανηρὰ καὶ νἀπαιτήσῃ τὴν ἀνάλογον ἐλάττωσιν τοῦ πλεονάσματος. Ἐὰν δὲ ἡ Ἀγγλία ἕνεκα ἰδίων λόγων καὶ ὑψηλοτέρων πολιτικῶν σκοπῶν, ἀφορώντων μόνον αὐτήν, ἐπειγομένη πάσῃ θυσίᾳ νὰ καταλάβῃ τὴν Κύπρον, ἔκλεισεν ἑκουσίως τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ ζήτημα τοῦ χρήματος, ὡς πολὺ ἥττονος δι' αὐτὴν σημασίας, τότε λογικὸν καὶ δίκαιον ἦτο καὶ εἶνε ἵνα αὐτή, ἥτις πολιτικῶς ὠφελήθη ἐκ τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου, ὑποστῇ καὶ τὴν θυσίαν, καὶ οὐχὶ ὁ πτωχὸς Κύπριος, ὁ ὅλως βωβὸν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόσωπον παίξας. Ὅτι δὲ τοιαύτη ἦτο τότε καὶ ἡ γνώμη τῆς Κυβερνήσεως, ἀποδεικνύεται ὑπ' αὐτῶν τῶν λέξεων τῆς Συνθήκης, ὅτι «ἡ Ἀγγλία θὰ πληρόνῃ τὸ πλεόνασμα εἰς τὴν Πύλην».

17. Δυστυχῶς ὅμως αἱ δίκαιαι ἐκεῖναι σκέψεις, παρὰ τὸν ρητὸν ὅρον τῆς Συνθήκης καὶ τὰς ὑποσχέσεις ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἐπεκράτησαν καὶ ἐν πράγμασι καὶ οὕτω λαμβάνει χώραν τὸ ἀλγεινὸν θέαμα, καθ' ὃ ὁ μικρὸς καὶ πτωχὸς λαὸς θλίβεται μέχρι τριβῆς ὑπὸ βάρους ἀλλοτρίου, ὅ περ ὅσῳ εἶνε βαρὺ διὰ τὸν πτωχὸν Κύπριον, τόσῳ εἶνε ἐλαφρότερον διὰ τὸ μέγα καὶ πλούσιον ἀγγλικὸν ἔθνος, καὶ τὸ ὅλως βάρος ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ ἐντίμου μέλους ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου ὡς μυλόλιθος, κρεμάμενος ἀπὸ τραχήλου τοῦ Κυπρίου, ἀπειλῶν νὰ πνίξῃ αὐτὸν ἐν πάσῃ στιγμῇ. Ἵνα δὲ τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον τοῦ μολολίθου τούτου (τῶν 92,000 λιρῶν) γένηται κατοπτὸν καὶ ἡ ἀναγκαία προσοχὴ δυνηθῇ νὰ ἐφελκυσθῇ ἐπὶ τοῦ καθ' ἡμῶν γινομένου ἀδικήματος, παρακαλοῦμεν ὅπως εὐμενῶς ἐπιτραπῇ ἡμῖν, ἵνα διὰ βραχέων σκιαγραφήσωμεν ἐνταῦθα τὴν ὑπὸ 24ετῆ βρεττανικὴν Διοίκησιν κατάστασιν τῆς Νήσου.

18. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει ἡμῶν τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Νήσου, παρατηροῦμεν ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ ἀπολύτως μέγιστον μέρος τῶν δαπανῶν τῆς ἄλλως πολυδαπανωτάτης Διοικήσεως ἀπορροφῶσιν αἱ μισθοδοσίαι τοῦ προσωπικοῦ, τὰ μόνα δὲ καὶ νέα κονδύλια, ἅτινα δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς σκοποῦντα τὴν πρόοδον τῆς Νήσου, εἶνε τὸ τοῦ βοηθήματος τῆς κατωτέρας παιδείας καὶ τὸ τῶν δημοσίων ἔργων. Ἀλλ' ἵνα καταδειχθῇ καὶ εἰς ταῦτα ἡ γλισχρότης τῆς Διοικήσεως, ἀρκεῖ νὰ

προσθέσωμεν, ὅτι ἐκ προσόδων 205,500 λιρῶν τὸ δαπανώμενον ποσὸν διὰ σχολεῖα, μόλις ἀνέρχεται εἰς 4,000, τὸ δὲ ποσόν, ὅπερ ὄντως δαπανᾶται διὰ δημόσια ἔργα, μόλις προσεγγίζει εἰς τὰς 9,000 λιρῶν. Εἰς οὐδένα ἑπομένως θὰ φανῇ ἄπορον μανθάνοντα, ὅτι διὰ τὴν παιδείαν τὴν κατωτέραν κατὰ μέγα μέρος, διὰ τὴν μέσην δ' ὁλόκληρον, αἱ δαπάναι ἐπιβαρύνουσιν ἰδιαιτέρως τὸν ἄλλως τόσῳ βαρέως φορολογούμενον κυπριακὸν Λαόν, καὶ ὅτι μετὰ 24ετῆ βρεττανικὴν Διοίκησιν ἐλάχιστα, ἐν σχέσει πρὸς ὅσα ὤφειλον νὰ γίνωσιν, ἐγένοντο μέχρι τοῦδε δημόσια ἔργα. Οἱ λιμένες καὶ οἱ ὅρμοι μας εὑρίσκονται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν κατάστασιν, εἰς ἐποχὴν δέ, καθ' ἣν ὁ ἠλεκτρισμὸς διαγωνίζεται πρὸς τὸν ἀτμὸν διὰ τὴν ταχύτητα τῶν συγκοινωνιῶν, παρ' ἡμῖν οὐδὲ τὸ στοιχειῶδες δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν σύμπλεγμα συνεπληρώθη ἔτι, καίτοι ἡ κατασκευὴ τῶν ἁμαξιτῶν, ὡς ἐκ τοῦ ὁμαλοῦ τοῦ ἐδάφους, τῆς ἐλλείψεως ποταμῶν μεγάλων καὶ τῆς εὐθηνίας τοῦ ἡμερομισθίου, δὲν εἶνε πολυδάπανος, ἡ δὲ κατασκευὴ χωρικῶν ὁδῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ἁμαξιτοῦ συμπλέγματος, ἐπεβλήθη δι' εἰδικοῦ νόμου καταναγκαστικὴ εἰς τοὺς ἀγρότας, οἵτινες εἶνε ὑπόχρεοι νὰ κατασκευάζωσι τούτους διὰ προσωπικῆς ἐργασίας ἢ ἰδίας δαπάνης.

19. Ἔργα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας οὐδόλως ἐγένοντο ἐκ τοῦ κυβερνητικοῦ ταμείου· καὶ δὲν ἀγνοεῖ βεβαίως ἡ Ὑμετέρα Ἐντιμότης, ὅτι καὶ τὰ ἀρδευτικὰ ἐγένοντο δι' εἰδικοῦ τοῦ κυπριακοῦ Λαοῦ δανείου ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ θησαυροφυλακίου. Τοιούτῳ τρόπῳ πρόκειται νὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ τὰ μέλλοντα ἀρδευτικά, ὡς καὶ ὁ σιδηρόδρομος Λευκωσίας—Ἀμμοχώστου καὶ ὁ λιμὴν Ἀμμοχώστου. Γνωρίζει ἐπίσης ἡ Ὑμετέρα Ἐντιμότης, ὅτι, ἵνα ἀποκτηθῇ τακτικὴ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία μετὰ τῆς Αἰγύπτου, παρέστη ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν κατὰ μέγα μέρος εἰς ἰδιαίτερον τῆς χώρας ταμεῖον, τοῦτ' αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἀκτοπλοΐας.

20. Αἱ δαπάναι τοῦ γεωργικοῦ Τμήματος, ἡ συντήρησις ἀγροτικῶν ἰατρῶν καὶ κτηνιάτρου, ἐπιβαρύνουσιν ἐπίσης τὸν κυπριακὸν Λαὸν ἰδιαιτέρως· αἱ διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀκρίδος δαπάναι λαμβάνονται ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου «ἀκριδικοῦ ταμείου», ἐξ οὗ λαμβάνονται καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἄνω μνημονευομένων. Καὶ οὕτως, ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς ὁ κυπριακὸς λαὸς φορολογεῖται βαρύτατα, ἐπιβαρύνεται δὲ προσθέτως ὑπὸ πολλῶν ἄλλων βαρῶν, ἅτινα θεωροῦμεν περιττὸν ν' ἀπαριθμήσωμεν, ὑφίσταται εἰς ἐπίμετρον τὴν ἄδικον οἰκονομικὴν ἀφαίμαξιν τῶν 92,000 λιρῶν, ἐξ ὧν ποσὸν 60 χιλιάδων λιρῶν κατὰ μέσον ὅρον ἐξέρχεται ἐτησίως τῆς Νήσου, τὸ ὅλον τουτέστι τοῦ πλεονάσματος, τὸ ὁποῖον ἡ Ἀγγλία ἀνέλαβε νὰ δαπανᾷ διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Νήσου.

21. Εἶνε ἄπορον, λοιπόν, ἐὰν ἐν τῇ Νήσῳ ὑπάρχει μεγάλη σπάνις τοῦ χρυσοῦ καὶ ἐὰν ἡ Κύπρος πένεται, ἢ θ' ἀπορήσῃ τις, διότι ἡ Κύπρος ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν Διοίκησιν οὐδεμίαν, οὔτε ἀπὸ κυβερνητικῆς ἀπόψεως, οὔτε ἀπὸ ἰδιωτι-

κῆς πρωτοβουλίας, ἐποιήσατο ἀξίαν λόγου πρόοδον, ἄνευ δ' ἐλπίδος προόδου διὰ τὸ μέλλον; Διότι ἡ μὲν Κυβέρνησις κατήντησε νὰ θεωρῇ ὡς μοναδικὴν αὐτῆς ἀποστολὴν τὴν τυραννικὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων, ἀμβλυωποῦσα διὰ πᾶν ὅ,τι θὰ συνετέλει πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἀνακούφισιν τῶν κατοίκων, ὁ δὲ ἰδιώτης, καίτοι μὴ στερούμενος πνεύματος καὶ ἐπιχειρηματικότητος, ὡς ἀποδείκνυται ὁσάκις ὁ Κύπριος ἐγκαθίσταται ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ κάμῃ βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός, ναρκωμένος ὢν ὑπὸ τὴν παραλυτικὴν ἐπίδρασιν τῆς πείνης.

22. Ἐκ πάντων τούτων τῶν κωλυμάτων, ἡ γεωργία, ἥτις εἶνε ἡ κυριωτέρα οἰκονομικὴ τῆς χώρας πηγή, εὑρίσκεται ἔτι ἐν τῇ ἀρχεγόνῳ αὐτῆς καταστάσει, ἡ δὲ βιομηχανία εἶνε ἰσχνὴ καὶ πτωχή, ναυτιλία σχεδὸν δὲν ὑπάρχει, οὐδαμόθεν δ' ἄλλοθεν πηγή τις φυσικοῦ πλούτου ἤνοιξε. Ταῦτά εἰσι τὰ αἴτια, ἐξ ὧν προκύπτει καὶ παρατηρεῖται τὸ μοναδικὸν γεγονός, ὅτι, ἐνῷ ὁ κυπριακὸς Λαὸς κέκτηται μεγάλην καὶ εὔφορον ἔκτασιν γῆς, ἀντὶ νὰ εἶνε ὁ εὐπορώτερος λαὸς τοῦ κόσμου, εἶνε ὁ πενέστερος πάντων, ἐστερημένος ὢν παντὸς μέσου καὶ ὑποστηρίξεως πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν πηγῶν τῆς πατρίδος του· ἡ κτηματικὴ περιουσία ἐξέπεσε πολὺ χαμηλότερον ἢ ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἐνῷ ὁ κτηματικὸς φόρος μένει σταθερὸς εἰς τὴν παλαιὰν ὑψωμένην ἀξίαν του, ἵνα ἔτι ταχύτερον συντελεσθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ γαιοκτήμονος, ὅστις πολλάκις δὲν ἀπολαμβάνει οὐδ' αὐτὸ τὸ ποσὸν τοῦ πληρωτέου φόρου.

23. Καὶ ὅμως τὰ πράγματα θὰ ἐθεραπεύοντο καὶ ἡ τύχη τῆς Νήσου θὰ ἐβελτιοῦτο, ἐὰν ἤρετο ἀπὸ τῶν ὤμων τῶν Κυπρίων τὸ ἄδικον βάρος τῶν 92,000 λιρῶν ὅπερ, σημειωτέον καλῶς, ὅτι, ἂν ἐξακολουθήσῃ, ὡς εἶνε, ἐπί τινα ἀκόμη ἔτη, τὸν παρόντα οἰκονομικὸν μαρασμὸν θὰ διαδεχθῇ τελεία καταστροφή, ὅπερ δὲν θ' ἀποβῇ οὔτε ὑλικῶς οὔτε ἠθικῶς ὠφέλιμον τῇ ἀγγλικῇ Κυβερνήσει.

24. Ἐάν, ἀντὶ νὰ στερῆται ἡ Νῆσος τοῦ ἐτησίου ποσοῦ τῶν 60,000 λιρῶν, ἐχρησιμοποιεῖτο τοῦτο διὰ τὴν προαγωγήν της, ἀναμφιβόλως ἐντὸς ὀλίγου χρόνου θὰ μετεβάλλοντο τὰ καθ' ἡμᾶς οὕτως, ὥστε θὰ ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ ἡ Ἀγγλία, ὅτι ἐξεπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις της, ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἔμελλεν ἡ Κύπρος ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν Διοίκησιν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα διοικήσεως εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ τοὺς ὑπ' αὐτὴν λαούς, καθισταμένη Παράδεισος τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ ἐλάχιστον, ὅπερ παρακαλοῦμεν, Ἐντιμότατε, εἶνε ὅπως μὴ κωλύηται ἡ πρόοδος ἡμῶν, δικαίωμα, ὅπερ ἀναμφιβόλως μᾶς ἀνήκει.

25. Πόσῳ δ' ἄδικον καὶ πιεστικὸν εἶνε τὸ βάρος τοῦτο διὰ τὸν κυπριακὸν Λαόν, καταδείκνυται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὄχι μόνον ὁ ἑλληνικός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπὸ ἐθνικῆς ἰδέας εὐνοϊκῶς διακείμενος πρὸς τὰς 92,000 λιρῶν (ἃς ἐκλαμβάνει ὡς σημεῖον ὑποτελείας πρὸς τὸν Σουλτᾶνον) ὀθωμανικὸς πληθυσμός, καὶ αὐτὴ ἡ τοπικὴ Κυβέρνησις πολλάκις ἤγειραν φωνήν, ἵνα ἀρθῇ τὸ φοβερὸν αὐτὸ βάρος ἀπὸ τῆς ράχεως τῆς Νήσου. Κατὰ τὸ 1892 ψήφισμα ὁμοφώνως ὑπὸ ἑλληνικῶν, ὀθωμανικῶν καὶ ἐπισή-

μων μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἐγένετο, ἵνα ἡ Κύπρος, εἰ δυνατόν, ἀπαλλαγῇ τῆς πληρωμῆς τῶν 92,000 λιρῶν, ὁ δὲ τότε Μέγας Ἁρμοστὴς ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ ἔχαιρε μεγάλως, ἐὰν αἱ εὐχαὶ τοῦ Συμβουλίου εἰσηκούοντο καὶ ἐξεπληροῦντο.

26. Ὁ Σὶρ Robert Biddulph, διατελῶν Ἁρμοστὴς τῆς Νήσου, ἀνεπιφυλάκτως ἐξεφράσθη ἐν ταῖς ἐκθέσεσί του ἐναντίον τοῦ βάρους αὐτοῦ, προειπὼν μάλιστα ἔκτοτε, ὅτι οὐδεμία ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ πρόοδος τῆς χώρας, ἐφ' ὅσον ὁ καταθλιπτικὸς οὗτος ὄγκος ἐπεβάρυνεν αὐτήν.

27. Ἐὰν ἤδη περιορισθῶμεν εἰς τὰ πρόσφατα γεγονότα πιστεύομεν, ὅτι ἀναμφιβόλως παρετηρήθη, ὅτι ἐν τῇ ἐφετεινῇ ἀντιφωνήσει μας τὸ ζήτημα τοῦτο ἐκφραστικῶς ἐτονίσθη ὑφ' ὅλων τῶν αἱρετῶν μελῶν. Πάντες δ' οἱ τῆς Νήσου κάτοικοι ἄνευ ἐξαιρέσεως ἑνοῦσι τὴν φωνήν των μεθ' ἡμῶν καὶ παρακαλοῦσιν Ὑμᾶς θερμῶς, ἵνα εὐαρεστούμενος ἐξασκήσητε τὴν ἐπιρροὴν καὶ δύναμίν Σας πρὸς τερμάτισιν τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀδικήματος, ὅπερ συντρίβει τὸν κυπριακὸν λαόν.

28. Ἐν συμπεράσματι, παρακαλοῦμεν νὰ ἐπιτραπῇ ἡμῖν, ἵνα ὑποβάλωμεν, ὅτι τὸ ἀδικεῖν δὲν εὑρίσκεται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ μεγάλου καὶ γενναιόφρονος ἀγγλικοῦ ἔθνους καὶ ἐὰν αἱ παρακλήσεις μας εἰσακουσθῶσιν, ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν Κυπρίων πρὸς τὴν Ἀγγλίαν θὰ εἶνε διαρκής.

29. Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα δύο ζητήματα, δὲν θὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπ' αὐτῶν, ἁπλουστέρων ὄντων, καὶ ἵνα ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων, θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἐκ παρεξηγήσεως ἢ ἐξ ἀνακριβῶν πληροφοριῶν καὶ ἐσφαλμένης παραστάσεως ὑπὸ τῆς τοπικῆς Κυβερνήσεως γεγονότος τινός, διεπράξατε ἀδίκημα κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Κύπρου, κακίσαντες αὐτούς, ὡς μὴ ἔχοντας ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτός, ἀβάσιμος καθ' ἑαυτόν, ἀναιρεῖται ὑπὸ πολλῶν γεγονότων, ὅτι οἱ Κύπριοι ἐπεδείξαμεν πάντοτε πολὺ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἀρχαιότητάς μας.

30. Ὑπονοοῦμεν τὸ γεγονός, ὅτι τὰ αἱρετὰ μέλη τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου πρό τινος χρόνου ἀπέρριψαν Νομοσχέδιόν τι περὶ ἀρχαιοτήτων, ἐπειδὴ τοῦτο προέβλεπε μόνον διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἀφῖνον τὴν ἐξαγωγὴν ἀρχαιοτήτων ἐκ τῆς Κύπρου ἐλευθέραν. Ἀντιλαμβανόμεθα δ' ὅτι ἐμορφώσατε κακὴν γνώμην περὶ τῶν Κυπρίων, εἴτε ἐξ ἐσφαλμένων ἐκθέσεων, εἴτε διότι τἀληθῆ αἴτια τῆς ἀπορρίψεως τοῦ ἐν λόγῳ νομοσχεδίου δὲν ἐτέθησαν ἐνώπιον Ὑμῶν. Τὰ αἱρετὰ μέλη τοῦ Νομοθ. Συμβουλίου ἐζήτησαν πάνυ δικαίως, ἵνα ληφθῇ πρόβλεψις δι' ὅλας τὰς ἀρχαιότητας τῆς Νήσου καὶ ἵνα ἀπαγορευθῇ ἡ ἐξαγωγὴ παντὸς ἀντικειμένου ἀρχαιολογικοῦ, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἐπίσημα μέλη τοῦ Νομοθ. Συμβουλίου δὲν συνεφώνησαν, τὰ αἱρετὰ ἀπέρριψαν αὐτό. Πρὸ ἓξ ἐτῶν ἐψηφίσθη ἐν τῷ Νομοθ. Συμβουλίῳ νόμος, προβλέπων περὶ ὅλων τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Νήσου καὶ κωλύων τὴν ἐκ ταύτης ἐξαγωγὴν αὐτῶν· ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐγένετο

οὗτος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Στέμματος πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν καὶ λύπην ὅλων τῶν Κυπρίων.

31. Τὰ γεγονότα ταῦτα, Ἐντιμότατε, δεικνύουσιν, ὅτι οἱ Κύπριοι εἶνε ἀδιάφοροι διὰ τὰς ἀρχαιότητάς των ἢ ἐκ τοὐναντίου ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν θέλει νὰ σεβασθῇ τὰς θερμὰς παρακλήσεις τῶν Κυπρίων ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων αὐτῶν;

32. Τὰ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τεθέντα ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου νομοσχέδια ἀπέβλεπον μόνον εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἀρχαιοτήτων ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς γῆς, χωρὶς νὰ προστατεύωσιν αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἐξαγωγῆς, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν μέγιστον κίνδυνον δι' αὐτάς.

33. Ἵνα δὲ καταδείξωμεν πόσην μεγάλην ἀπώλειαν ὑπέστη ἡ Κύπρος ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἀρχαιοτήτων της, δὲν εἶνε ἀνάγκη ἢ νὰ ἀναφέρωμεν μόνον δύο περιπτώσεις, τὴν ἐξαγωγὴν ἀρχαιοτήτων ὑπὸ τοῦ Cesnola διὰ τὸ Μουσεῖον τῆς Νέας Ὑόρκης, ὧν ἡ ἀξία ὑπελογίσθη εἰς ἓν ἑκατομμύριον φράγκων, καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Murray ἀπὸ τὴν Σαλαμῖνα, αἵτινες ἐξετιμήθησαν περὶ τὰς 100,000 λιρῶν.

Κατὰ τῶν τοιούτων συλήσεων εἶνε ἐξεγηγερμένη ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Κύπρῳ, ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις πρὸς λύπην ἡμῶν πάντων βύει τὰ ὦτα εἰς τὰς διαμαρτυρίας καὶ παραστάσεις μας, ἐνῷ παραδόξως πάνυ ψέγει ἡμᾶς, ὡς ἀδιαφόρους πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀρχαιότητας.

34. Ἐκοινοποιήθη ἡμῖν ἡμιεπισήμως, ὅτι εἶσθε τῆς γνώμης κατὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξαγωγῆς ἀρχαιοτήτων ἐκ Κύπρου, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ ἕνεκα τούτου θὰ ἔπαυον καὶ ἡ ἐπιστήμη θὰ ἐζημιοῦτο.

35. Ἐὰν αὕτη εἶναι πράγματι ἡ γνώμη Ὑμῶν, παρακαλοῦμεν νὰ ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ ὑποδείξωμεν, ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς εἶνε ἀβάσιμος, καθόσον καίτοι ἡ ἐξαγωγὴ ἀρχαιοτήτων ἐξ Ἑλλάδος καὶ Κρήτης εἶνε ἀπηγορευμένη, αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξακολουθοῦσι τακτικαί, διότι ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη δὲν θέλει τοὺς μύστας της ἀρχαιοκαπήλους. Προστασίαν τῶν ἀρχαιοτήτων δὲν ἐννοοῦμεν τὴν ἁπλῆν αὐτῶν προφύλαξιν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, ἀλλὰ τὴν διαφύλαξιν ἐν τῇ Νήσῳ καὶ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἀρχαίων ἡμῶν θησαυρῶν, οἵτινες προῆλθον ἀπ' αὐτῶν τῶν χειρῶν τῶν ἡμετέρων προγόνων καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναγινώσκεται ἡ ἱστορία τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

36. Ἐὰν ἑπομένως αἱ ἡμέτεραι ἀρχαιότητες ἔχωσι διὰ πάντα ξένον ἁπλῶς ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, δι' ἡμᾶς ἔχουσι τὴν πρόσθετον ἀξίαν τοῦ ὅτι εἶνε ἀντικείμενα λατρείας, ἣν πᾶς πεπολιτισμένος λαὸς ὀφείλει νὰ αἰσθάνηται διὰ τοὺς προγόνους του. Ἐκτὸς δὲ τούτου, αἱ ἀρχαιότητές μας εἶνε κτῆμα ἡμῶν ἀναφαίρετον, ὅπερ οὐδείς, ὑπὸ οὐδεμίαν πρόφασιν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ.

37. Τότε δὲ μόνον θὰ συμφωνήσωμεν πρὸς Ὑμᾶς, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐλ-

λείψεως ἐνδιαφέροντος διὰ τὰς ἀρχαιότητας, ἐάν, μετὰ τὴν ἐξάντλησιν παντὸς νομίμου μέσου διὰ τὴν προφύλαξιν αὐτῶν, οἱ Κύπριοι δι' αὐτοδικίας δὲν θέσωσι τέρμα εἰς τὴν ἀνάρμοστον λεηλασίαν. Κολακευόμεθα ὅμως νὰ πιστεύωμεν, ὅτι, ἀφοῦ λάβητε γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς φρονήματος τῶν Κυπρίων διὰ τὰς ἀρχαιότητάς των, θὰ λάβητε τὴν καλωσύνην νὰ δώσητε ἐντολήν, ἵνα κατάλληλος νόμος ψηφισθῇ, ἀφορῶν τὴν φύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν καταλλήλῳ κυπριακῷ Μουσείῳ καὶ ἀπαγορεύων τὴν ἐξαγωγὴν αὐτῶν.

38. Ἀλλ' ὅτι βαθύτατα συνεκίνησε τὸν ἑλληνικὸν τῆς Κύπρου λαὸν εἶνε ἡ ὑφ' Ὑμῶν ἐκφρασθεῖσα ἰδέα ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, ὅτι ἡ παραχώρησις τῆς Κύπρου εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν θὰ ἐτύγχανε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας, καὶ ἔτι περαιτέρω, ὅτι πολλοὶ ἐξ ἡμῶν θὰ προετίμων νὰ διοικῆται αὕτη ὑπὸ πλουσίας Κυβερνήσεως ἢ νὰ προσαρτηθῇ εἰς πτωχὸν Κράτος.

39. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὑπαινιγμὸς ἔθλιψε τὴν μᾶλλον εὐαίσθητον χορδὴν τῆς καρδίας τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων, οἵτινες ᾐσθάνθησαν ἑαυτοὺς προσβληθέντας καιριώτατα, ἐπειδὴ πᾶσα ἐκφραζομένη ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἀκραιφνοῦς καὶ γενικοῦ πόθου τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ τὴν μεγίστην κατ' αὐτῶν προσβολήν. Ἦτο ἑπομένως φυσικώτατον τὸ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς κυπριακὸς Λαός, ἅμα τῷ ἀκούσματι τῆς γενομένης ὑφ' Ὑμῶν ἐπισήμως δηλώσεως ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, θὰ ἠγείρετο σύσσωμος, ἵνα ἐντόνως διαμαρτυρηθῇ καὶ δηλώσῃ διὰ χιλιοστὴν φορὰν ἐνώπιον παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ὅτι ὁ διακαὴς αὐτοῦ καὶ ἄσβεστος πόθος εἶνε ἡ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσις, ὅστις εἶνε γενικὸς πόθος σύμπαντος τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Ἂς ἐπιτραπῇ δ' ἡμῖν νὰ ὑποβάλωμεν, ὅτι ἡμεῖς τε καὶ πᾶς ἀνεπτυγμένος Κύπριος ἠκούσαμεν τὸν ὑπαινιγμὸν τοῦτον μετὰ τῆς ψυχραιμίας, μεθ' ἧς πᾶς τις θὰ ἤκουεν ἀμφισβητουμένην παρ' ἄλλου τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀτομικότητα. Ἐὰν δ' ἐπεθύμουν αἱ ἀρχαὶ νὰ βάλωσιν ὑπὸ δοκιμασίαν τὸ γνήσιον τοῦ πόθου τούτου, δὲν ἔχουσιν ἢ νὰ ζητήσωσι τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ καὶ θὰ ἔχωσι τόσας καταφατικὰς ἀπαντήσεις, ὅσοι εἶνε οἱ Ἕλληνες Κύπριοι τῆς Νήσου.

40. Ἐὰν δὲ ἐμπόδια ὑπὲρ τὰς δυνάμεις ἡμῶν κωλύουσι τὴν προσέγγισιν τῆς εὐλογημένης ἡμέρας τῆς ἑνώσεως ἡμῶν, φρονοῦμεν ὅμως, ὅτι τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν αἰσθήματα καὶ αἱ βλέψεις ἦσαν ἄξια μείζονος σεβασμοῦ ὑπὸ τῶν κυβερνώντων ἡμᾶς. Εἶν' ἀληθές, ὅτι ὁ κυπριακὸς λαὸς εἶνε πτωχὸς καὶ μικρὸς τὸν ἀριθμόν, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆτε, ὅτι παρὰ τὴν σμικρότητα αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀνέδειξεν ἑαυτόν, ὡς πρὸς τὴν διάσωσιν τοῦ ἐθνισμοῦ του, ἥρωα. Εἶνε γεγονὸς γνωστόν, ὅτι ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς μετεβιβάσθη ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διὰ Κύπρου καὶ ὅτι ὁ κυπριακὸς λαὸς εἶνε ἄξιος ἐκτιμήσεως καὶ θαυμασμοῦ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, τόσον ζωηρᾶς διὰ μέσου αἰωνίου δουλείας καὶ διωγμῶν καὶ ὅτι

μόλις τὸ φίμωτρον τῆς δουλείας ἐχαλαρώθη, ἅμα τῇ ἀγγλικῇ κατοχῇ, ἡ πρώτη φράσις, ἥτις ἐξῆλθε τοῦ στήθους αὐτοῦ, ἦτο ὁ πόθος τῆς μετὰ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ Ἑλλάδος ἑνώσεως.

41. Γνωρίζετε, ἐλπίζομεν, ὅτι εὐθὺς ὡς ἡ τουρκικὴ σημαία κατεβιβάσθη καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἐν τῇ θέσει ἐκείνης ἀνεπετάσθη, ὁ μακαρίτης ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Σωφρόνιος, ὑποδεχόμενος τὸν Ἄγγλον Διοικητὴν εἶπε : «Στέργομεν τὴν κυβερνητικὴν μεταβολήν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον πιστεύομεν, ὅτι ἡ Μεγάλη Βρεττανία θὰ βοηθήσῃ τὴν Κύπρον, ὡς ἔπραξε διὰ τὰς Ἰονίους Νήσους, νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος, μεθ' ἧς ἐθνικῶς συνδέεται».

42. Αἱ λέξεις αὗται ἐλέχθησαν ἐξ ὀνόματος ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ, εὐθὺς ἅμα τῇ κατοχῇ, ἔκτοτε δὲ ὁ πληθυσμὸς οὗτος οὐδέποτε ἀφῆκε νὰ παρέλθῃ εὐκαιρία, χωρὶς νὰ δηλώσῃ παρρησίᾳ, ὅτι οὔτε τὰ πλούτη τῆς προστατρίας θαμβοῦσιν αὐτόν, οὔτε ἡ πτωχεία τῆς Ἑλλάδος φοβίζει αὐτόν, ἀλλ' ὅτι ὁ μόνος αὐτοῦ πόθος, τὸ μόνον αὐτοῦ ὄνειρον εἶνε ἡ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσις, ἣν ἀπεκδέχεται ὡς τάχιστα παρὰ τοῦ μεγάλου καὶ γενναιόφρονος ἀγγλικοῦ ἔθνους.

43. Λυπούμεθα, διότι ἐμακρηγορήσαμεν τοσούτῳ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων κ ἀπησχολήσαμεν Ὑμᾶς ἀπὸ τῶν πολυτίμων Ὑμῶν ἀσχολιῶν, ἀλλ' ἐθεωρήσαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὑποχρέους πρὸς τοῦτο, καθόσον τὰ περιεχόμενα ζητήματά εἰσι σπουδαιότατα καὶ ἐφοβούμεθα μὴ τυχὸν ἡ Κυβέρνησις τῆς Κύπρου ἠμέλησε νὰ ἐπιχύσῃ ἐπαρκὲς φῶς ἐπὶ τούτων, διότι ἄλλως δὲν θὰ εἴχετε ἐσχηματισμένην τοιαύτην ἀνακριβῆ γνώμην.

Πιστεύομεν ἐν τούτοις, ὅτι ἡ ταπεινὴ ἡμῶν αἴτησις θ' ἀναγνωσθῇ ἐπισταμένως καὶ ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα ἡμῶν θὰ τύχωσιν εὐνοϊκῆς ὑποδοχῆς παρὰ τῆς Ὑμετέρας Ἐντιμότητος, παρ' ἧς ἐλπίζομεν, ὅτι ἀπὸ τοῦδε τὰ δίκαια τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ θὰ εὕρωσιν ἰσχυρὸν προστάτην.

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ εἴμεθα τῆς Ὑμετέρας Ἐντιμότητος εὐπειθέστατοι καὶ ταπεινοὶ θεράποντες

Κύριλλος, Ἐπίσκοπος Κιτίου, **Θ. Θεοδότου, Γεωργ. Σιακαλλῆς, Ν. Ρῶσσος, Φ. Ζαννέτος, Ι. Βοντιτσιάνος**, **Σ. Φραγκούλης, Ι. Κυριακίδης, Χ. Σῶζος.**

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ.

Ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Φιλιππουπόλεως, ταῖς «Εἰδήσεσι τοῦ Αἵμου», ἀναγινώσκομεν τὰ ἑπόμενα ἐν κυρίοις ἄρθροις.

Ἀναδημοσιεύοντες αὐτὰ σήμερον, συγχαίρομεν ἐγκαρδίως τοὺς ἀγωνιζομένους ἀδελφούς, οὐ μόνον διὰ τὸ ἀκμαῖον αὐτῶν φρόνημα καὶ τὸ ἀκραιφνὲς συναίσθημα τῆς φιλοπατρίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὐτολμίαν καὶ τὸ ἀνδρικὸν σθένος, μεθ' οὗ καταγγέλλουσι τὰς ἀνηκούστους κακουργίας, ἃς ἡ Βουλγαρία, ἥ τε ἐπίσημος καὶ ἡ ἀνεπίσημος, διαπράττει κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἤδη κηρυχθέντος ἐν διωγμῷ. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν εἰς τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τοῦ ἀγῶνος εὑρισκομένους ἀδελφοὺς νὰ χωρήσωσι θαρραλέως καὶ ἔτι περαιτέρω.

Κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας ἡμέρας, ὁπότε ἀπειλεῖται νὰ ἐπισκήψῃ καταιγὶς ἀπὸ βορρᾶ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, ἡ δὲ εὐρωπαϊκὴ συνείδησις κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπλανήθη, ἢ φαίνεται διατελοῦσα ἐν συγχύσει, καὶ μετεστράφησαν αἱ ἔννοιαι τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας, οἱ δὲ ἀπαίσιοι δολοφόνοι, τὸ μέγα τοῦτο στίγμα τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ αἰῶνος, παρίστανται σήμερον ὡς ἐλευθερωταὶ καὶ ὡς στοιχεῖον, δυνάμενον ν' ἀναλάβῃ τὸ μέγα ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, σήμερον ἐν τῷ κυκεῶνι τούτῳ φωνὴ γενναία καὶ ἀνδρική, ἔντονος διαμαρτυρία, ἐξερχομένη ἐκ τῶν σπλάχνων τῶν 200 χιλιάδων βουλγαροκρατουμένων Ἑλλήνων κατὰ τῆς ἀφορήτου τυραννίας τῆς συνταγματικῆς Βουλγαρίας, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀπήχησιν τοιαύτην, ὥστε νὰ εἶνε ἱκανὴ νὰ φωτίσῃ τὴν γνώμην καὶ αὐτῶν τῶν ἐθελοτυφλούντων, ὅσοι κατῆλθον μέχρι τοσούτου σημείου ἠθικῆς φαυλότητος, ὥστε νὰ βαπτίσωσι τὴν Βουλγαρίαν τοῦ Κρούμου καὶ τῶν δολοφονικῶν κομιτάτων τοῦ Σαράφωφ εἰς Πιεδεμόντιον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου!

Καὶ τὴν διαμαρτυρίαν αὐτὴν τὴν σωστικήν, τὴν δυναμένην νὰ ἔχῃ πραγματικὰ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν ἀποτελέσματα, καὶ ἥτις θὰ προσεπόριζε δόξαν ἀληθῆ εἰς τοὺς τυραννουμένους ἀδελφοὺς καὶ θὰ περιέβαλλεν αὐτοὺς μὲ τὸν στέφανον τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, ἐννοοῦμεν ὁμόφωνον ἐξέγερσιν ἁπασῶν τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων καὶ βροντοφωνοῦσαν, οὐ μόνον εἰς τὴν ἐπίσημον βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἐθνάρχην τοῦ ἀλυτρώτου Γένους, πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις καὶ πρὸς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὰ μαρτύρια, ἅτινα ὑφίστανται ἀπὸ δεκαετηρίδων ἤδη, τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰς δημεύσεις, τὰς πυρπολήσεις καὶ τὰς ἀτιμώσεις, τοὺς βανδαλισμοὺς καὶ τὰς δολοφονίας, τὰς βασάνους καὶ τὰ ἐγκλήματα, καὶ γενικῶς εἰπεῖν τὴν τυραννίαν, τὴν ἐξασκουμένην μετὰ θηριωδίας ἀνηκούστου, ὑπομιμνησκούσης τοὺς χρόνους τῆς πρωτογόνου ἀγριότητος καὶ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας τῆς βαρβαρότητος. Ἡ βουλγαροκρατουμένη ἑλληνικὴ φυλὴ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ εἶνε ἀνάγκη πλέον νὰ ἐξακοντίσῃ ἀκτῖνας ἀληθείας καὶ νὰ διδάξῃ εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ὅτι εἰς τὸ Πεδε-

μόντιον αὐτὸ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τὸ ἀξιοῦν τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλληνικωτάτης Μακεδονίας, παρ᾽ ὅλους τοὺς συνταγματικοὺς αὐτοῦ θεσμούς, ἡ ἰσονομία παραμένει εἰσέτι ἄγνωστος, ἡ δημοσία καὶ ἡ ἰδιωτικὴ ἀσφάλεια ἐλλείπει, καταπατοῦνται ἀσυστόλως πάντα τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ οὕτω αἴρεται πᾶσα ἀλληλεγγύη τῶν συμβιούντων φύλων διὰ τῆς προγραφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ τῆς ἁρπαγῆς τῶν ἑλληνικῶν ναῶν καὶ μονῶν, διὰ τῆς δημεύσεως τῶν ἑλληνικῶν περιουσιῶν, διὰ τῆς πυρπολήσεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ διὰ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἱερωτέρων τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων. Εἶνε καιρὸς νὰ μετενεχθῇ τὸ πεδίον τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ νὰ δειχθῶσιν εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν κόσμον τὰ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τελούμενα ἐγκλήματα ἐν αὐτῇ τῇ ἐλευθέρᾳ Ἡγεμονίᾳ.

«Πράγματι ἡ μάχαιρα ἐτέθη ἀπό τινος εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Θὰ φρίξῃ δὲ ἡ Εὐρώπη, μανθάνουσα τὸ ποιὸν καὶ τὰ ἐλατήρια τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι προΐστανται τοῦ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου διωγμοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ. Τυραννούμεθα! Ἰδοὺ ἡ κραυγὴ ἡ πανταχόθεν τῆς Βουλγαρίας, ἔνθα ὑπάρχει ἑλληνικὸς πληθυσμός, ἐξερχομένη. Πρέπει αὕτη νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ὦτα τῆς Κυβερνήσεως, πρέπει αὕτη νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ ἀνωτάτου Ἄρχοντος τῆς χώρας, ὅπως πατάξωσιν ἐγκαίρως τὴν ἐξασκουμένην τυραννίαν ἐφ᾽ ἡμῶν ὑπὸ τοῦ τυχόντος κομματαρχίσκου, διὰ τοῦ φανατισμοῦ ἐπιδιώκοντος συμφέρον, χρῆμα ἢ δόξαν τυχοδιώκτου. Αἱ ἐκκλησίαι μας, τὰ σχολεῖά μας, ἡ περιουσία μας, τὸ ἐπάγγελμα ἡμῶν εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας ἀνθρώπων, ἐκ τῆς ἐσχάτης ὑποστάθμης τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ κομματισμοῦ προερχομένων. Κτίζεις σχολεῖον καὶ ἐὰν δὲν τὸ παραδώσῃς ὅπως τὸ κτίσῃ εἰς ἣν τιμὴν τὸ θέλει καὶ ὅπως τὸ θέλει ὁ παρουσιαζόμενος Βούλγαρος ἐπιχειρηματίας, εὐθὺς κινδυνεύεις νὰ τὸ χάσῃς, διότι αὐτὸς γῆν καὶ οὐρανὸν κινεῖ διὰ νὰ ἁρπαγῇ, ὡς ἐπὶ βουλγαρικῆς γῆς δῆθεν κτισθέν· ἐνοικιάζεις κοινοτικὸν οἶκον εἰς τὸν προστυχότερον τῶν Βουλγάρων· ἐὰν τολμήσῃς νὰ τῷ εἴπῃς νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν διορθώσῃς ἢ τὸν παραχωρήσῃς εἰς πάσχοντά τινα, ἱερέα ἢ Χριστιανόν, εὐθὺς ὁ προστυχότατος οὗτος μετατρέπεται εἰς μέγαν πατριώτην, διότι εὑρίσκει συμβοηθοὺς εἰς τοὺς Βουλγάρους ἱερεῖς, εἰς τὴν ἐνορίαν, διὰ ν᾽ ἁρπάσωσι τὸ κτῆμα· ζητεῖς νὰ ἐξασκήσῃς ἐπάγγελμά τι ἢ νὰ ἐπεκτείνῃς τὴν ἐργασίαν σου, εὐθὺς φοβερὰ πρόσωπα, ἀποτελοῦντα τὰς ἐπιτροπὰς ἐπὶ τῶν φόρων, σὲ καταστρέφουσι, θέτοντά σε δυσβάστακτον φόρον, διότι εἶσαι Ἕλλην· ἐν τοῖς δικαστηρίοις μάρτυρες καὶ πολλάκις καὶ δικηγόροι Βούλγαροι προσπαθοῦσι νὰ ἐπηρεάσωσι τοὺς δικαστὰς ἀναφανδὸν ὑποστηρίζοντες, ὅτι, ὑπαρχούσης διαφορᾶς μεταξὺ Ἕλληνος καὶ Βουλγάρου, πρέπει νὰ προτιμᾶται ὁ δεύτερος· πληρώνομεν φόρον σχολικὸν ὑπὲρ τὰς 100 χιλ. λεβ. καὶ ὅμως οὐδὲ λεπτὸν παρέχει ἡ Κυβέρνησις εἰς τὰ σχολεῖά μας, διότι τὸν διὰ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ προσώπου μας πληρωνόμενον τοῦτον φόρον δίδει εἰς βουλγαρικά, τουρκικά, ἑβραϊκὰ καὶ ἀρμενικὰ Σχολεῖα· ἐν Στενημάχῳ δήμαρχος, Ἕλλην τὸ γένος δὲν δύναται νὰ γίνῃ μὲ ὅλην τὴν ἑλληνικὴν πλειονοψηφίαν ἐκεῖ· ἐξετάσεις ἐν ὑ-

παίθρῳ γυμναστικῆς ἐὰν κάμωμεν, ἐλλείψει σχολικοῦ χώρου, προκαλοῦμεν διωγμὸν καὶ ἰδοὺ πλῆθος μεθοκοπούντων Βουλγάρων καθηγητῶν καὶ δημοσιογράφων ρίπτονται ἐν μέσῃ νυκτί, κακοποιοῦσι πάντα Ἕλληνα εὑρισκόμενον τότε ἐν τῇ ὁδῷ ἢ ἐν καφενείῳ· συλλαμβάνεται ἐν Ἀθήναις ὁ ἰατρὸς Ταταρτσιεφ, μέλος τῆς Ἐσωτερικῆς λεγομένης διοργανώσεως, εἰς ἣν οἱ Ἕλληνες ἀποδίδουσι τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ κακουργήματα, καὶ σταυροφορία ἐγείρεται καθ' ἡμῶν ἐνταῦθα τῶν ἀθώων καὶ ἐκδιώκονται οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ ἐκ τῶν ἰατρικῶν σωματείων καὶ παύονται πολλοὶ Ἕλληνες ἐκ τοῦ στρατοῦ καὶ καταδιώκονται πολλοὶ παντοιοτρόπως· διατί; διότι ὁ κ. Ταταρτσεφ παρανόμως συνελήφθη ἐν Ἀθήναις, διότι ὁ κ. Ταταρτσιεφ δὲν ἀποτελεῖ μέλος, ὡς ἐδήλωσεν ὁ ἴδιος ἐν Ἀθήναις, οὐδεμιᾶς ἐπαναστατικῆς μερίδος ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνῷ κατόπιν ἐνώπιον τοῦ Ρώσσου ὑπουργοῦ Λάμσδορφ ὁ κ. Ταταρτσιεφ παρουσιάσθη ὡς ἓν τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς Ἐσωτερικῆς διοργανώσεως, εἰς ἣν ἀποδίδονται οἱ φόνοι τῶν Ἑλλήνων Κυβερνίδου κτλ. Εὑρισκόμεθα λοιπὸν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ τυχόντος, δι' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει νόμος, δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη. Ἔ! λοιπὸν ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν δύναται νὰ διαρκῇ πάντοτε. Πρέπει νὰ τὴν μάθῃ ὁ Ἀνώτατος ἄρχων τοῦ Κράτους λεπτομερῶς, πρέπει νὰ τὴν μάθῃ λεπτομερῶς καὶ ἡ Κυβέρνησίς του, διὰ νὰ τὴν σταματήσωσι. Δὲν ζητοῦμεν ἀδύνατα, οὐδὲ παράνομα· δὲν ἐπιδιώκομεν ἀνοήτους ἢ σκοτίους σκοπούς. Εἴμεθα ἐκ τῶν πιστοτέρων ὑπηκόων τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τοῦ Κράτους, καὶ θὰ μείνωμεν τοιοῦτοι πάντοτε. Ζητοῦμεν λοιπὸν δικαιοσύνην, ζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα τοῦ ἀνθρώπου, ἅτινα οὔτε οἱ Τοῦρκοι, οὔτε ἄλλος τις βαρβαρότερος λαὸς ἀρνοῦνται εἰς τοὺς ὑπηκόους των, ζητοῦμεν παρὰ τῶν Βουλγάρων ὅτι ζητοῦσι καὶ οἱ Βούλγαροι ἐν τῇ ξένῃ, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἴσην ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης πρὸς ὅλους, ζητοῦμεν νὰ μὴ θεωρώμεθα ὡς παρίαι καὶ νὰ καταπατώμεθα ὑπὸ τοῦ τυχόντος τυχοδιώκτου, δολοφόνου, ἅρπαγος. Αὐτὰ ζητοῦμεν, καὶ οὐδὲν ἄνομον ἢ παράνομον.

....«Τὰ ὑφ' ἡμῶν γραφέντα ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ, ὅτι τὸ δημοτικὸν τῆς πόλεως συμβούλιον ἐξέδωκε πιστοποιητικά, δι' ὧν τὰ κτήματα τῆς ἑλληνικῆς Ἁγ. Παρασκευῆς κηρύττονται ὡς κτήματα τῆς βουλγαρικῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ὅτι τὸ δικαστήριον δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἕλληνα Μητροπολίτην ὡς τὸν φυσικὸν ἀντιπρόσωπον τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος, μεγάλην ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν εἰς τὸ ἐν Βουλγαρίᾳ κοινόν, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος. Καὶ περὶ μὲν τῶν κρίσεων τῶν ἄλλων φυλῶν περιττὸν κρίνομεν νὰ διαλάβωμεν ἐνταῦθα, ὡς πολὺ ὀλίγον βαρυνουσῶν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης λύσεως τῶν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Βουλγάρων ἀναφυομένων ζητημάτων. Θὰ ὁμιλήσωμεν λοιπὸν μόνον περὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν κρίσεων τῶν Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν πρώτων, ἐκτὸς τῶν ἀποτετυφλωμένων φανατικῶν καὶ τῶν ἐπιζητούντων νὰ καλύψωσι τὰ αἴσχη των διὰ πατριωτικοῦ μανδύου, ἐξ ὑφάσματος κλεπτομένου ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, πολλοὶ ἀναγνώ-

σαντες ταῦτα, ἀπεφάνθησαν, ὅτι οὐδὲν τὸ ἐξωγκωμένον ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς καὶ ὅτι θὰ ἦτο προτιμώτερον αἱ Κυβερνήσεις τοῦ Κράτους νὰ μὴ γίνωνται συνένοχοι ἀποπειρῶν καὶ πράξεων, ἐκθετουσῶν τὴν τιμὴν τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους ἐνώπιον τοῦ κόσμου, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων ἅπαντες σχεδὸν ἐχάρησαν, διότι ἐτολμήσαμεν νὰ καταστήσωμεν γνωστὰ ἐν γλώσσῃ, ἁρμοζούσῃ εἰς δεινὰς περιστάσεις, τὰ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Βουλγαρίᾳ καθ' ἑκάστην τεκταινόμενα καὶ τολμώμενα ὑπὸ τῶν τυχόντων τυχοδιωκτῶν, οὓς ἐσχάτη κομματικὴ διαφθορὰ ἐξάγει ἐκ τοῦ ἕλους τῆς γενικῆς περιφρονήσεως, ἐν ᾧ ὤφειλον, ὡς ἐς ἀεὶ πεπνιγμένοι, νὰ κυλίωνται, καὶ περιβάλλει διὰ σημασίας τινός. Διπλοῦν λοιπὸν τὸ ὄφελος ἐκ τῶν ἄρθρων ἡμῶν: πρῶτον διότι ἀφύπνισαν τοὺς ἐντίμους ἐκ τῶν Βουλγάρων, ἵνα ἴδωσιν εἰς τίνα ἐξευτελισμὸν ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης τείνουσι νὰ ὠθήσωσι τὴν πατρίδα των φανατικοί τινες, ἐξ ἰδιοτελοῦς συμφέροντος καὶ οὐχὶ ἐξ ἰδανικοῦ πατριωτισμοῦ ὁμόφυλοι αὐτῶν, διὰ τοῦ ἀπελπισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ τῆς ὠθήσεως αὐτοῦ οὕτως εἰς παράβολόν τι κίνημα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἱερῶν του, καὶ φιλοτιμηθῶσιν ἐπὶ τέλους, ὅπως θέσωσιν εἰς τὴν ἁρμόζουσαν αὐτοῖς θέσιν τοὺς ἅρπαγας καὶ διώκτας, καὶ δεύτερον, διότι ἀφύπνισαν τὸ θάρρος τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἔσπευσε πανταχόθεν νὰ μᾶς διακηρύξῃ, ὅτι πράγματι ἡ μάχαιρα ἐτέθη εἰς τὸν λαιμόν του ὑπό τινων φανατικῶν ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν εἶνε ἕτοιμον νὰ ὑποστηρίξῃ σύσσωμον πάσῃ θυσίᾳ ὅτι τῷ ὑπαγορευθῇ ὡς σωτήριον τῶν ἱερῶν του. Τὸ θάρρος οὐδέποτε ἐγκατέλιπε τοὺς Ἕλληνας, ἐὰν δὲ πολλάκις κατηγγέλθησαν, ὅτι στεροῦνται τούτου, τοῦτο ἀποδοτέον οὐχὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἔλλειψιν γενικῆς συνεννοήσεως μεταξὺ αὐτῶν. Ἐνεργῆσαν τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον σύσσωμον, μετὰ γενικὴν συνεννόησιν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μελετωμένης ἐφαρμογῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ νόμου τοῦ Ζίφκωφ, ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, ἐργασθὲν δὲ τμηματικῶς, ἄνευ συνεννοήσεως, πρὸς ὑπεράσπισιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κοινοτικοῦ κτήματος, ἀπέτυχε πάντοτε. Ἡ ἐκ τοιαύτης λοιπὸν μερικῆς ἐνεργείας ἀποτυχία ἂς γίνῃ μάθημα πλέον εἰς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦδε πᾶσαν ἀπόπειραν ἁρπαγῆς κοινοτικοῦ τινος ἑλληνικοῦ ἱδρύματος ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ ἑλληνικῇ Κοινότητι, πρέπει νὰ θεωρῇ ὡς προσβολὴν καὶ ἀπόπειραν κατὰ τῆς ὁλομελείας αὐτοῦ. Διότι οἱ Βούλγαροι δὲν ἁρπάζουσι τὰ μοναστήρια τοῦ Πύργου, τῆς Βάρνης, τῆς Στενημάχου καὶ τοῦ Καβακλῆ ἢ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἐν Μεσημβρίᾳ, Φιλιππουπόλει, Στενημάχῳ, Φερδινάνδοβο, Χασκόβῳ, διότι εἶνε μοναστήρια καὶ ἐκκλησίαι καὶ κτήματα, ὧν ἔχουσιν ἀνάγκην, ἀλλὰ διότι εἶνε ἑλληνικά. Ἡ ἁρπαγή των ἔχει εὐρύτερον σκοπὸν συνήθους ἁρπαγῆς· σκοπεῖ τὴν βαθμιαίαν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἐπειδὴ λοιπὸν πᾶσα ἀπόπειρα ἢ ἁρπαγὴ ἑλληνικοῦ ἱδρύματος τοιοῦτον χαρακτῆρα γενικὸν φέρει, γενικὴ καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου πρέπει νὰ εἶνε πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ. Διὰ τὸν Φιλιππουπο-

λίτην Ἕλληνα πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἡ ἁρπαγὴ ἑλληνικοῦ τινος ναοῦ ἢ σχολείου ἐν Βάρνῃ, Μεσημβρίᾳ, Στενημάχῳ, ἣν ἔχει ἡ ἁρπαγή τινος τοιούτου, εὑρισκομένου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κοινότητός του. Τὴν αὐτὴν σημασίαν πρέπει νὰ ἔχῃ, διὰ τὸν Βαρναῖον, Στενημαχίτην, Καβακλιώτην, Πύργιον, Ἀγχιαλίτην κτλ. Ἕλληνα, ἁρπαγὴ εὐαγοῦς τινος ἑλληνικοῦ ἱδρύματος ἐν τῇ περιοχῇ τῆς κοινότητος τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἀλλὰ πρὸς τοιαύτην ἑκάστοτε ἐνέργειαν ἀνάγκη σχηματισμοῦ κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, ἀνεγνωρισμένης ὑφ' ὅλων τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων καὶ ἐργαζομένης μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς γενικῆς ἐνεργείας, πρὸς ὑπεράσπισιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κινδυνεύοντος ἑλληνικοῦ ἱδρύματος. Ταύτης σχηματιζομένης ἡ ἐργασία θὰ εὐκολυνθῇ καὶ τὰ ἀποτελέσματα θὰ φανῶσι ταχέως ἱκανοποιητικά. Χρειάζεται πλέον τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον νὰ ἀφυπνισθῇ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ νὰ μὴ φοβῆται. Ἐν Τουρκίᾳ οἱ Χριστιανοὶ δὲν φοβοῦνται, ὑπερασπιζόμενοι τὰ δίκαιά των, καὶ ἡμεῖς θὰ φοβηθῶμεν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἥτις ἠλευθερώθη δυνάμει γνωστῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ; Ἐκεῖ ἐν Τουρκίᾳ ἐπιδιώκονται καὶ πολιτικοὶ σκοποί, ἀφαίρεσις γῆς ἀπὸ τοῦ κατακτητοῦ βίᾳ, ἐνῷ ἐνταῦθα ἡμεῖς δὲν ἐπιδιώκομεν τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ μόνον ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ ὅλους, κατὰ τὸ σύνταγμα τῆς χώρας, τὰς διεθνεῖς συνθήκας καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Βουλγαρίας. Μὴ δειλιῶμεν λοιπόν. Ἐργασθῶμεν, ἀγωνισθῶμεν πάσῃ θυσίᾳ καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν. Οὐδὲ σπιθαμὴ κοινοτικοῦ κτήματος εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν νὰ μᾶς ἀφαιρεθῇ. Διότι πᾶσα τοιαύτη ἀφαίρεσις γεννᾷ εἰς τοὺς διώκτας ἡμῶν τὴν ἐπιθυμίαν νέας ἀφαιρέσεως καὶ ἔτι χεῖρον, καὶ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡμεῖς κατηντήσαμεν ἀγέλη φαύλων ἐκφύλων, οὐδὲν ἰδανικὸν ἐχόντων καὶ μόνον εἰς τὸν Μαμμωνᾶ θυόντων. Μὴ λησμονῶμεν, ὅτι τὰ ὀλίγα εναπομείναντα ἡμῖν κοινοτικὰ ἱδρύματα εἶνε αἱ τελευταῖαι ἐπάλξεις τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας μας ἐν Βουλγαρίᾳ. Μὴ παραδώσωμεν λοιπὸν αὐτὰς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ. Κάλλιον ὁ θάνατος παρὰ ἀτιμωτικὴ παράδοσις.»

Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ἡ ἔγκριτος ἐφημερὶς τοῦ Βερολίνου «Reichsbote,» ἀφορμὴν λαμβάνουσα ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον χρόνον ἐνεργειῶν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, δι' ὧν οὐ σμικρὸν ἐγνώσθη ἡ ἀληθὴς κατάστασις τῶν πραγμάτων τῆς Μακεδονίας ἐν Εὐρώπῃ, ἀπεκαλύφθησαν δὲ διὰ τῶν πραγμάτων οἱ πλαστογράφοι τῆς ἱστορίας καὶ οἱ διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς καταστροφῆς ἐπιδιώκοντες τὴν κατάκτησιν τῆς περιμαχήτου ἑλληνικῆς χώρας, ἐδημοσίευσεν ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ, τῇ 18 Μαρτίου, τὸ κατωτέρω καταχωριζόμενον ἄρθρον, ἀπὸ τῆς συντάξεως αὐτῆς ἀπορρέον. Ἐπίσης μετά τινας ἡμέρας ἐφιλοξένησεν ἐν ταῖς στήλαις αὐτῆς ἕτερον ἄρθρον περὶ τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων, γραφὲν τοῦτο ὑπὸ Μακεδόνος. Ἐπὶ τῇ ἀναδημοσιεύσει ἀμφοτέρων ἐκφράζομεν τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας εἰς τὸ διαπρεπὲς δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῆς γερμανικῆς πρωτευούσης:

Α΄.

Εἶνε πάντως ἐνδιαφέρον τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Χαμὶτ μέλλει νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ἀθήνας ἔκτακτον τουρκικὴν πρεσβείαν καὶ ὅτι διέταξε τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ πρὸ τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ὑφισταμένου καθεστῶτος. Προφανῶς ἡ ἀπόφασις αὕτη συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν Μακεδονικὴν κρίσιν. Λαμβάνων δέ τις ἐντεῦθεν ἀφορμήν, ὅπως ρίψῃ ἓν βλέμμα ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, εὑρίσκει ὅτι ἡ τελευταία ὑπὸ γεωγραφικὴν ἔποψιν τυγχάνει ἥκιστα γνωστή. Τὰ τρία βιλαέτια τῆς Γενικῆς αὐτῆς Διοικήσεως, ἅτινα κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἀντικείμενον τοῦ πολιτικοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ Κοσσόβου καὶ τοῦ Μοναστηρίου, ἔχουσι πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς τὰ αὐτὰ ὅρια πρὸς τὴν ἀρχαίαν Μακεδονίαν, περιλαμβάνουσιν ὅμως πρὸς βορρᾶν συγχρόνως τὴν πεδιάδα τῶν Σκοπίων καὶ τὴν παλαιὰν Σερβίαν καὶ περιέχουσι περὶ τὰ τρία ἑκατομμύρια κατοίκων, παριστώντων ποικίλον μίγμα λαῶν: Εὐρωπαίων καὶ Ἀσιανῶν, Τούρκων, Ρωμούνων, Ἰουδαίων καὶ Ἀθιγγάνων, Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Ἑλλήνων. Ἑκάστη τῶν ἐθνικοτήτων τούτων ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξάρῃ τὴν σημασίαν καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῆς καὶ ἀξιοῖ ὁριστικὴν ἐπικράτησιν, ἰδίως ὅμως ὁ ἀγὼν ὑφίσταται μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων. Μέχρι τοῦ 1870 οἱ τελευταῖοι, (οἱ

Ἕλληνες), διεδραμάτιζον τὸ κύριον πρόσωπον μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν ἐν τῷ μεσημβρινῷ μέρει τῶν τουρκικῶν ἐπαρχιῶν, ἰδίως ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης δυνάμεως, ἣν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλλην πατριάρχης ἤσκει ἐπὶ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ Σουλτάνου. Ὅτε ὅμως ἐν ἔτει 1870 ἡ Ρωσσία ἐξώθησε τὸν Σουλτάνον εἰς ἔκδοσιν φιρμανίου, δι' οὗ ἡ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία προσέλαβεν ἀνεξάρτητον θέσιν, κατηνέχθη βαρὺ τραῦμα κατὰ τοῦ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἑλληνισμοῦ, διότι οἱ Βούλγαροι, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὑπὸ τῆς Ρωσσίας προστατευομένης Ἐξαρχίας αὐτῶν, περιέστειλαν κατὰ πολὺ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιρροήν, ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ, τὰς δὲ βουλγαρο-σλαυϊκὰς προσπαθείας, πρὸς ἐπέκτασιν τῆς βουλγαροσλαυϊκῆς ἐπικρατήσεως, διηυκόλυνεν ἡ ἐξασθένησις, ἣν τὸ ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον πρότερον ἤδη εἶχεν ὑποστῇ διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου.

Μετὰ διορατικότητος ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ εἶχε παρασκευάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως χρησιμοποιήσῃ τὴν Ἐξαρχίαν, ὡς μέσον πρὸς ἵδρυσιν μεγάλου ὑποτελοῦς βουλγαρο-ρωσσικοῦ κράτους. Διὰ τῆς συνθήκης μάλιστα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἶχε σχεδὸν ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς· φοβηθεῖσα ὅμως ἐκ τῆς πολεμικῆς στάσεως τῆς Ἀγγλίας ἠρκέσθη εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας. Τέλος αἱ περιστάσεις ἐπήνεγκον τελείαν ρῆξιν μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀπελευθερωθείσης Ἡγεμονίας. Εὐθὺς ὅμως ὡς ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος ἐπηνώρθωσε τὰ σφάλματα τοῦ προκατόχου του, τὰ σχέδια τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τῆς Ἐξαρχίας, ἀνεφάνησαν ἐκ νέου, ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία πρὸ πολλοῦ ἦτο ἡνωμένη μετὰ τῆς Ἡγεμονίας, οἱ τῆς τοιαύτης κινήσεως ὁδηγοὶ διηύθυναν τὰς προσπαθείας αὐτῶν πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν τούτοις ἡ ἀξίωσις τῶν Βουλγάρων, ὅπως ἡ Μακεδονία, ἐκτὸς ἴσως τοῦ βορείου σερβικοῦ μέρους, θεωρῆται ὡς βουλγαρικὴ ἐπαρχία, εἶνε ἀδικαιολόγητος οὐ μόνον ἱστορικῶς ἀλλὰ καὶ ἐθνογραφικῶς. Ἱστορικῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς ἡ Μακεδονία εἶνε χώρα Ἑλληνική, κατὰ δὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ περὶ τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Τουρκίας πολέμου ἤλπιζον οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς ἑλληνικὴν ἐξέγερσιν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ ἔκβασις ὅμως τοῦ πολέμου παρέλυσε πρὸς καιρὸν τὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν εὐνοϊκὴ τροπή, ἥτις ἐπῆλθεν εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα, παρέσχεν εἰς τοὺς Βουλγάρους ταραξίας ἐλευθερίαν ἐνεργείας ἐν Μακεδονίᾳ, διότι ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων ἐστρέφετο ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν μεγαλόνησον. Ἀλλ' οὔτε οἱ Ἕλληνες, οὔτε ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἔπαυσαν ἔχοντες ἐστραμμένον τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ὁ καθηγητὴς Καζάζης, πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐπεχείρησε ταξείδιον ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν, βραδύτερον δὲ ἀντεπεξῆλθεν ἐνεργῶς ἐναντίον τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων διὰ ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν ἐφημερίσιν. Ἐτόνισεν οὗτος, ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν εἶνε τοσοῦτον πολυάριθμοι ἐν Μακεδονίᾳ, ὅσον ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτῶν. Κατ' αὐτόν, ἡ κα-

τάλυσις τοῦ τουρκικοῦ κράτους θὰ ἀπετέλει διὰ τοὺς Ἕλληνας θανάσιμον πλῆγμα ἐν Μακεδονίᾳ· ὅθεν οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν ἐναντίον τῆς βουλγαροσλαυϊκῆς κινήσεως δέον ν' ἀναζητήσωσιν ἐν τῇ Τουρκίᾳ τὸν φυσικὸν αὐτῶν σύμμαχον. Μέχρι τοσούτου προβαίνει ὁ καθηγητὴς Καζάζης.

Εὐθὺς ἤδη μετὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον διεδόθη, ὅτι ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Σουλτάνον. Κατὰ πόσον τοῦτο ἦτο ἀληθὲς παρέμεινεν ἄδηλον, πάντως ὅμως ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων ἐν Κρήτῃ καθίστα ἀδύνατον τοιοῦτον ταξείδιον. Οὐχ ἧττον ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἔσχε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1901 συνέντευξιν μετὰ τοῦ βασιλέως Καρόλου, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπεζήτει νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὰς δυνάμεις ἐκείνας, αἵτινες εἶνε, ὡς ἡ Ἑλλάς, κεκηρυγμένοι πολέμιοι τῆς σλαυϊκῆς ἐπικρατήσεως ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Μετὰ μεγάλης προσοχῆς, ὡς εἶνε εὐνόητον, παρηκολούθησαν ἐν Ἑλλάδι τὸ βουλγαρομακεδονικὸν κίνημα, ὅπερ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ ἐξερράγη. τῆς δὲ Ρωσσίας ἡ βουλγαρόφιλος στάσις προεκάλεσε ἐν τῷ ἑλληνικῷ τύπῳ ζωηρὰν συζήτησιν. Ἐν τῇ παρούσῃ μακεδονικῇ κρίσει οἱ Ἕλληνες τοῦ Βασιλείου, ὡς καὶ οἱ Μακεδόνες Ἕλληνες ἐτήρησαν ἀποφασιστικὴν στάσιν ἐναντίον τοῦ βουλγαρικοῦ κινήματος, αἱ δὲ προσπάθειαι αὗται ἔτυχον τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Δελκασὲ δημοσιευθείσης Κιτρίνης Βίβλου ἐποιήσατο ἐντόνους παραστάσεις παρὰ τῇ γαλλικῇ Κυβερνήσει, διότι ἡ Κιτρίνη Βίβλος ἐπραγματεύετο τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἐν σχέσει μόνον πρὸς τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις. Συνεπείᾳ τῶν παραστάσεων τούτων παρέσχεν ὁ Δελκασὲ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἡ Γαλλία δὲν εὐνοεῖ ἰδιαιτέρως οὐδεμίαν ἐθνικότητα, ἐπὶ πλέον δὲ ὁ «Χρόνος», τὸ ὄργανον τοῦ γαλλικοῦ Ὑπουργείου, ἐποιήσατο καθησυχαστικὴν διὰ τοὺς Ἕλληνας δήλωσιν περὶ τῆς στάσεως τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ἄλλων Μεγάλων Δυνάμεων ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι. Οἱ Ἕλληνες δὲν παρέλειπον ἀπὸ τοῦ νὰ διαμαρτυρηθῶσιν καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Βασιλείου. Ἀξία δὲ μνείας εἶνε ἡ περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου γενομένη συνάθροισις τῆς ἐν Ἀθήναις μακεδονικῆς ἀποικίας, καθ' ἣν διεκηρύχθη ὅτι παρὰ τὰ πανσλαυϊστικὰ κινήματα ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία δὲν ἔχει ἐστραμμένον τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Σόφιαν, ἀλλὰ πρὸς τὰς Ἀθήνας. Τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ ἕτερα παραπλήσια βεβαίως δὲν διέφυγον τὴν προσοχὴν τοῦ Σουλτάνου καὶ ὁ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ζητεῖ ἤδη ἐπισήμως καὶ φανερῶς νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Β΄.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐξέγερσιν γράφει ἡμῖν Μακεδών, διατρίβων ἐν Γερμανίᾳ, ὅτι αἱ ἐν Μακεδονίᾳ ταραχαὶ ὑποδαυλίζονται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὸ καλούμενον μακεδονικὸν κομιτᾶτον ἀποτελεῖ-

ται ἐκ Βουλγάρων, τὰ μέλη δ' αὐτοῦ ἐχαρακτηρίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, ὡς συμμορίαι κλεπτῶν, ἐκβιαστῶν καὶ δολοφόνων. Ἐν Μακεδονίᾳ δὲν εἶνε παντάπασι τοσοῦτῳ δυσηρεστημένος κατὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ὅσῳ παρίσταται. Ἰδοὺ δὲ τί γράφει περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαπραττομένων τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνισμός».

«Ἕλληνες ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, ἔμποροι καὶ ἰατροὶ ἢ ἁπλοῖ ἀγρόται, Τοῦρκοι ὑπάλληλοι καὶ φιλήσυχοι ἀστοὶ δολοφονοῦνται ἢ ληστεύονται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ἀποτεφρώσεως ζώντων ἀνθρώπων πλέον ἢ ἅπαξ προέβησαν, ἐνῷ ἐξ ἑτέρου αἱ ἀτιμώσεις τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παρθένων δὲν εἶνε ἐκ τῶν σπανίως συμβαινόντων.

«Ἐν τῇ πρὸ μικροῦ δημοσιευθείσῃ Κυανῇ ἀγγλικῇ Βίβλῳ περιέχονται αἱ ἐκθέσεις τοῦ Ἄγγλου προξένου τῆς Θεσσαλονίκης, ἐν αἷς οὗτος περιγράφων τὰς ἐν Μακεδονίᾳ βιαιότητας, γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς:

«Οἱ αὐτουργοὶ ὅμως τούτων δὲν εἶνε οὔτε οἱ Μουσουλμᾶνοι, οὔτε οἱ Ραγιάδες, ἀλλ' αἱ βουλγαρικαὶ λῃστρικαὶ συμμορίαι καὶ πληθυσμοὶ ὑπὸ τούτων ἐπηρεαζόμενοι», κατωτέρω δὲ ἐν ἑτέρῳ μέρει ἐπάγεται:

«Ἐν μόνῳ τῷ Κυβερνείῳ (σαντζὰκ) τῶν Σερρῶν πλείονες τῶν ἑκατὸν Ἑλλήνων, Βλάχων καὶ Ὀρθοδόξων Βουλγάρων ἔπεσαν θύματα τῆς ἐκδικήσεώς των!

«Ὁ Ριτσιώτης Γαριβάλδης, ὅστις, ὡς γνωστὸν εἶνε ἀληθὴς πρόμαχος τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, εἶχε πληρέστατα δίκαιον, ὅταν ἔγραφεν ἐν τῇ «Tribuna» τῇ γνωστῇ ἰταλικῇ ἐφημερίδι τάδε:

«Ἐπὶ τῇ βάσει ἁπασῶν τῶν πληροφοριῶν, ἃς μέχρι τοῦδε ἠδυνήθην νὰ συλλέξω, πιστεύω, ὅτι ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστατικὴ κίνησις εἶνε βεβιασμένη καὶ οὐχὶ λίαν εὐπρόσδεκτος παρὰ τῇ πλειονότητι τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἄλλως οἱ Βούλγαροι εὑρηνται ἐν μεγίστῃ μειονότητι». Τὴν κίνησιν ταύτην χαρακτηρίζει προσέτι ὁ γενναῖος στρατηγός, ἁπλῶς ὡς προϊὸν τῆς ἐνεργείας ἑνὸς κράτους, ὅπερ πρὸ ὀφθαλμῶν ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν ἔχει, νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου. Πρόκειται ἑπομένως περὶ βουλγαρικῆς καὶ οὐχὶ περὶ μακεδονικῆς κινήσεως. Εἶνε δ' οὗτος τῆς γνώμης, ὅτι ἡ ἀξιοθρήνητος ἀποτυχία τῆς σλαυϊκῆς πολιτικῆς ἐν τῇ ἀπωτέρῳ Ἀνατολῇ μετὰ τὴν ἀγγλοϊαπωνικὴν συνθήκην ἐξηνάγκασε τοὺς διεξάγοντας τὴν πολιτικὴν ταύτην νὰ ἐπαναλάβωσι ταύτην ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ. Δὲν εἶνε ἀκριβὲς τὸ ἐν τῷ σημερινῷ «Ταχυδρόμῳ τοῦ Κράτους» γραφόμενον, ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἐπεξετάθη ἐπὶ μέρους τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας. Τοὐναντίον αὕτη ἔχει τὴν πηγὴν αὐτῆς ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἐξυπηρετεῖ τὰς πρὸς ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν προσπαθείας τῆς χώρας ταύτης καὶ τῶν ὄπισθεν αὐτῆς ἱσταμένων πανσλαυϊστῶν. Ἑπομένως οὐχὶ τρόπον τινά, ὡς ἐν τῷ «Ταχυδρόμῳ» γράφεται, ἀλλ' ἐξ ὁλοκλήρου ἡ Βουλγαρία εἶνε τὸ ὁρμητήριον τῶν καλουμένων μακεδονικῶν κομιτάτων. Δὲν

πρόκειται δὲ περὶ ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ περὶ ἐπιδρομῶν.

Ἀπατῶνται προφανῶς τινες ὑπὸ τῶν πονηρῶν δηλώσεων τῶν ὀπαδῶν τοῦ κομιτάτου (κομιτατζήδων), ὅτι δῆθεν ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας καὶ ἀποκρούουν τὴν προσάρτησιν αὐτῆς εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὡς ἂν πράγματι ὑπῆρχε μακεδονικὸν ἔθνος, ὡς ἂν μὴ ὑπῆρξαν ποτὲ τέκνα τῆς χώρας ταύτης ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Στοβαῖος καὶ ὁ Βασίλειος ὁ Β΄. Οἱ παρατηροῦντες τὴν ἐπίσημον στάσιν τῆς ἐλευθερωθείσης Βουλγαρίας, ἣν πρὸ μικροῦ τοσούτῳ δριμέως ἤλεγξεν ἡ γαλλικὴ πολιτική(;), λησμονοῦσιν ὅτι καὶ ὅτε ἡ Βουλγαρία, σχίζουσα τὴν βερολίνειον συνθήκην, προσήρτα εἰς ἑαυτὴν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, οἱ πάτρωνες αὐτῆς, παρὰ τὰς ἐπισήμους αὐτῶν δηλώσεις, ἐπεδοκίμαζον κατὰ βάθος αὐτὴν καὶ παρὰ τὴν ἐπίσημον διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων, οἱ ἐν Μακεδονίᾳ πρόξενοι καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ αὐτῶν ὑπεστήριζον μετὰ ζήλου τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις. Λησμονοῦσι προσέτι τίνι τρόπῳ ἐξαίρονται ὑπὸ τῆς «Σημαίας» αἱ ἐν Σίπκᾳ γενόμεναι διαδηλώσεις καὶ αἱ πρὸς τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὴν Σερβίαν δωρεαὶ ὅπλων, δὲν ἀπαιτεῖται δὲ ἰδιαιτέρα τις ἀγχίνοια, ὅπως ἐκ τῶν πρό τινος δημοσιευθεισῶν ἐκθέσεων τῶν ρώσσων προξένων ἐννοήσῃ τις ὅτι τὰ μέλη τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου διετέλουν εἰς στενωτάτας πρὸς τούτους σχέσεις. Δὲν ἀρκεῖ ἄραγε τέλος τὸ γεγονός, ὅτι αἱ περὶ μεταρρυθμίσεων ἀξιώσεις διετυπώθησαν ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὴν Πύλην μόνον ὡς πρὸς τὰ τρία βιλαέτια, ἐνῷ καὶ δικαιοσύνης ἔργον θὰ ἦτο γενικωτέρα τις μέριμνα, καὶ ἡ βερολίνειος Συνθήκη ὁμιλεῖ περὶ ὅλων τῶν ἐν Εὐρώπῃ Τουρκικῶν ἐπαρχιῶν;

Ὅτι δὲ ἡ τοῦ καλουμένου μακεδονικοῦ κομιτάτου ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι συμμετοχὴ οὐδόλως σημαίνει προστασίαν φιλανθρώπων συμφερόντων, κατεδείχθη, ὡς λίαν εὐστόχως παρατηρεῖ ἐν τῇ ἑβδομαδιαίᾳ αὐτῆς ἐπιθεωρήσει ἡ «Ἐφημερὶς τοῦ Σταυροῦ»,—διὰ τῶν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων διαπραχθέντων ἀνοσιουργημάτων. Ὁ ὑπὸ τοῦ κομιτάτου τούτου ἐπιδιωκόμενος προσηλυτισμὸς διὰ τοῦ δολοφονικοῦ ἐγχειριδίου καὶ τῶν ἐκρηκτικῶν μέσων τοῦ μηδενισμοῦ εἶνέ τι ἀνόσιον, εἶνε δὲ προφανὴς ἡ ἱκανότης τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ, ὅπως μὴ ὑποβάλλωνται εἰς οὐδένα ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν φραγμόν: Οὕτω ἐν παραδείγματι ὁ τέως Πρόεδρος τοῦ καλουμένου μακεδονικοῦ κομιτάτου Μιχαηλόβσκη κρίνει ὡς ἑξῆς τὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης: Ἡ Ρωσσία — λέγει — δέον πρὸ παντὸς νὰ λύσῃ τὰς μετὰ τῆς Γερμανίας διαφορὰς αὐτῆς, τότε δὲ ἡ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος λύσις θὰ ἐπακολουθήσῃ ὅλως ἀφ' ἑαυτῆς. . . . . Πρὸς τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε εἰσέτι παρεσκευασμένη ἡ Ρωσσία, ἐφ' ὅσον δ' αὕτη οὐδὲ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, δὲν ἐπιτρέπει καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον νὰ θέσῃ ἐπ' αὐτῆς ἀποφασιστικῶς τὴν χεῖρα . . . ὥστε γερμανορωσσικὸς πόλεμος εἶνε ἡ ἀναγκαία προϋπόθεσις τῆς λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος! . .

Ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἐπαίσχυντον, εἶνε οὐχ ἧττον ἀληθές, ὅτι ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Τούρκων ἐξαρτᾶται οὐ μόνον ἡ ἀνεκτὴ διαβίωσις, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ἡ ὕπαρξις τοῦ εἰς τὴν ἀπόλυτον διάκρισιν τοῦ ἐγχειριδίου τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν διατελοῦντος πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας.

ΤΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ἐπὶ τέλους ἐνόησαν καὶ οἱ ἐν Εὐρώπῃ, ὅτι ἡ λεγομένη μακεδονικὴ ἐπανάστασις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀναρχικὴ συνωμοσία τῶν ἐν Σόφιᾳ βουλγαρικῶν κομιτάτων κατὰ τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ τάξεως. Οἱ ἀπελευθερωταὶ καὶ σωτῆρες τῆς ἑλληνικῆς ταύτης χώρας ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἀποκαλύπτονται ὁσημέραι ἐπισήμως καὶ ἀνεπισήμως. Αὐτὴ δὲ ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις, ἀντιθέτως πρὸς τὴν γαλλικήν, δὲν ἐδίστασε νὰ ρίψῃ εἰς τὴν δημοσιότητα τὰς ἐγκληματικὰς ἐνεργείας τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγάρων.

Ὁ «Κυβερνητικὸς Ἀγγελιαφόρος» τῆς Πετρουπόλεως ἐδημοσίευσεν ἀπόσπασμα ἐκθέσεώς τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ Ῥώσσου προξένου, ἀναφερόμενον εἰς τὰ συμβάντα ἀπὸ τῆς 25 Φεβρουαρίου μέχρι τῆς 9 Μαρτίου (ν.ἡ.), ἐν ᾧ λέγεται, ὅτι τὸ προξενεῖον, κατ' ἐντολὴν τοῦ πρεσβευτοῦ Ζηνοβιέφ, εἰδοποίησεν ἐπισήμως τοὺς χριστιανούς, ὅτι ἡ ρωσσικὴ κυβέρνησις αὐστηρῶς καταδικάζει τὴν ἐνέργειαν τῶν κομιτάτων καὶ οὐδεμίαν θὰ παράσχῃ προστασίαν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον λάβει μέρος εἰς τὰς ταραχάς. Σύμφωνος πρὸς ταῦτα δήλωσις ἀπηυθύνθη πρὸς τὰ μέλη τῶν κομιτάτων μετὰ τῆς παραινέσεως, ὅπως ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς κακούργου δράσεώς των καὶ μὴ παρεμβάλλωσι προσκόμματα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μεταρρυθμίσεων, τῶν προταθεισῶν τῇ Τουρκίᾳ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως δυσηρεστήθησαν σφόδρα διὰ τὴν δήλωσιν ταύτην, διότι δὲν θεωροῦσι τὸ μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον ὡς ἱκανοποιοῦν τὰς ἀπαιτήσεις των καὶ διότι ποθοῦσι τὴν αὐτονομίαν τῶν τριῶν βιλαετίων, ἐν τῇ διοικήσει τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν ὑψηλὰς καὶ λίαν κερδοφόρους θέσεις. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τὰ κομιτᾶτα ἔπεμψαν πρὸς τὸν πρόξενον ἕνα πληρεξούσιον, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι αὐτὰ τὰ κομιτᾶτα θεωροῦσι ἀδύνατον τὴν διάλυσιν τῶν ἀνταρτικῶν στιφῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐφαρμόζονται πραγματικῶς αἱ μεταρρυθμίσεις. Ἵνα διατηρῆται ζωηρὰ ἡ δυσαρέσκεια τῶν χριστιανῶν καὶ αὐξάνηται ὁσημέραι μᾶλλον ὁ ἐρεθισμός των, τὰ ἐπαναστατικὰ στίφη αὐξάνονται καὶ ἐνισχύονται διηνεκῶς. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομιτάτων καταβάλλουσι πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν παρὰ τῷ πληθυσμῷ διάδοσιν τῆς εἰδήσεως περὶ τῆς χορηγηθείσης ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀμνηστίας καὶ περὶ τῶν ληφθέντων ὑπὸ τῆς Πύλης μέτρων πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν χριστιανῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐνέργεια τῶν ἀνταρτικῶν στιφῶν ἐξακολουθεῖ, συχναὶ δὲ συμβαίνουσιν αἱ αἱματηραὶ αὐτῶν συγκρούσεις πρὸς τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα. Ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, τοὐναντίον, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους δὲν διεπράχθησαν βιαιοπραγίαι κατὰ φιλειρήνων χριστιανῶν· ἐνῷ παρὰ τῶν Βουλγά-

ρων, συνεπείᾳ τῆς ἐπιταθείσης ἐνεργείας τῶν στιφῶν, ηὐξήθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸ πλῆθος τῶν δολοφονιῶν, ὧν θύματα πίπτουσι πρὸ πάντων διδάσκαλοι, ἱερεῖς καὶ κάτοικοι χωρίων, οἵτινες ἀπέτρεψαν τοὺς συγχωρικούς των ἀπὸ τοῦ νὰ συμπράττωσι μετὰ τῶν στιφῶν. Ἡ ἐπίτασις τῆς ἐνεργείας τῶν στιφῶν συμπίπτει πρὸς τὴν ἄφιξιν τοῦ νέου ἐμπορικοῦ πράκτορος τῆς Βουλγαρίας εἰς Μοναστήριον, καὶ προεκάλεσε τὴν φήμην, ὅτι ἡ Βουλγαρικὴ Ἡγεμονία λαμβάνει μέρος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν κομιτάτων καὶ συγχρόνως ἐπιθυμεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ κέντρον καὶ ἡ ἑστία τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως εὑρίσκεται ἐκτὸς τῶν ὁρίων της. Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων προταθεισῶν μεταρρυθμίσεων. Συγχρόνως μετὰ τῆς νεωστὶ κηρυχθείσης ἀμνηστίας ὁ οἰκονομικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης ἐνετάλη νὰ ἐκπονήσῃ προϋπολογισμὸν διὰ τὰ μακεδονικὰ Βιλαέτια. Ἡ εἰρήνευσις τῆς χώρας μεγάλως ὑποβοηθεῖται καὶ διευκολύνεται ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἐν Βιτωλίῳ, νεωστὶ διορισθέντος Γ. Διοικητοῦ Ἀλῆ Ῥιζᾶ πασσᾶ, ὅστις παντὶ σθένει ἐργάζεται πρὸς ἄρσιν τῶν ἐν τῇ διοικήσει καταχρήσεων. — Ὁ «Κυβερνητικὸς Ἀγγελιαφόρος» δημοσιεύει πρὸς τούτοις τηλεγράφημα τοῦ ἐν Σκοπίοις προξένου, φέρον ἡμερομηνίαν τῆς 27 Μαρτίου καὶ ἀγγέλλον τὰ ἑξῆς: Αἱ ταραχαὶ ἐν τῷ βιλαετίῳ Κοσσυφοπεδίου δὲν ἐλαττοῦνται, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐξάνονται. Ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις πιθανῶς θὰ συγκεντρωθῇ ἐν Ἰστίδ, Πριλὲπ καὶ ἐν τῇ περιχώρῳ τοῦ Κισσέβ. Ἐν Κοστὰν τοῦ Ἰστὶδ ὑπάρχουσι πολλὰ ἀνταρτικὰ στίφη, ὧν τινα ἀριθμοῦσιν ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα μέλη, καὶ συνίστανται οὐχὶ ἐκ χωρικῶν, ἀλλ' ἐκ κατοίκων τῶν πόλεων καὶ ἐκ διδασκάλων. Μελετᾶται τὸ σχέδιον τῆς διὰ δυναμίτιδος ἀνατινάξεως τοῦ στρατῶνος, τοῦ πυροβολοστασίου καὶ τῶν ἱπποστασίων, καθὼς καὶ τῆς διακοπῆς τῆς σιδηροδρομικῆς καὶ τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας. Περιμένονται πολὺ ἀξιωματικοὶ ἐκ Βουλγαρίας. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων ἀπειλούμενοι διὰ θανάτου ἐξαναγκάζονται νὰ ὑποστηρίζωσι τὰ ἐπαναστατικὰ στίφη, νὰ χορηγῶσιν αὐτοῖς χρήματα, νὰ ἑτοιμάζωσι ζωοτροφίας διὰ τὸ ἔαρ καὶ νὰ ἁρπάζωσι τὰ ὅπλα.— Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ Ῥωσσικοῦ προξενείου, ὅτι ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις ἀποδοκιμάζει τὴν ἐνέργειαν τῶν κομιτάτων καὶ ἐγκαταλείπει τοὺς κοινωνοὺς ἐνδεχομένης ἐπαναστάσεως εἰς τὴν τύχην των, ἐπιμελῶς ἀποκρύπτεται ὑπὸ τῶν κομιτάτων εἰς τὸν πληθυσμόν, ἅτινα μάλιστα προσπαθοῦσιν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ καταπείσωσι τὸν πληθυσμόν, ὅτι τὰ πάντα γίνονται ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῆς Ῥωσσίας. Οὕτω τῇ 24 Μαρτίου ἐνεφανίσθη ἐν τῷ Ῥωσσικῷ προξενείῳ πρεσβεία χωρικῶν ἐκ τοῦ πλησίον τῆς Κοτσάνης κειμένου χωρίου Σοκολάρζυ, ζητοῦσα νὰ πληροφορηθῇ ἂν εἶνε ἀληθὴς ἡ διαβεβαίωσις τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως, ὅτι αὕτη ἤρξατο κατὰ διαταγὴν τῆς Ῥωσσίας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐδήλωσαν οἱ χωρικοί, ὅτι μεθ' ὅλην τὴν ἀντιπάθειάν των πρὸς τὰ κομιτᾶτα, ἅτινα εἶνε ἡ κυρία αἰτία ὅλης τῆς κακοδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος τοῦ πληθυσμοῦ, εἶνε

πρόθυμοι νὰ ὁρμήσωσιν εἰς ὅ,τι δήποτε ἐπιθυμεῖ ἡ Ῥωσσία, παρεκάλεσαν δὲ μόνον νὰ τοῖς χορηγηθῇ καταφύγιον διὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποτελεῖ σαφεστάτην καὶ τρανοτάτην ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ ὅλη κίνησις προεκλήθη τεχνητῶς ὑπὸ τῶν κομιτάτων καὶ οὐδὲν ἔχει στήριγμα ἐν ταῖς διαθέσεσι τοῦ πληθυσμοῦ. Πρὸς ἐπιδείνωσιν δὲ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων τὰ κομιτᾶτα διαπράττουσι φρικώδεις βιαιοπραγίας κατὰ τούρκων. Ἐν Πριλὲπ ἡ συμμορία ἑνὸς πρὸ μικροῦ ἀμνηστευθέντος Βουλγάρου, ὀνόματι Γεώργη, ἐδολοφόνησε τὸν ἐκεῖ ἐγκατεστημένον πρόκριτον Ὀθωμανὸν Σεφφεδὶν. Βαχτιὰρ κατὰ σκληρότατον τρόπον, ἀφοῦ ἀπέσπασεν αὐτῷ προηγουμένως τοὺς ὄνυχας καὶ ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμούς. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἄλλος τις Βούλγαρος ὀνόματι Δέτσο Τράϊκο ἐθανάτωσε μεθ' ἴσης σκληρότητος τὸν πλούσιον ὀθωμανὸν Βέσσελ Ἀβδοὺλ καὶ ἀπηγχόνισε τὴν γηραιάν του μητέρα. Ἐν συντόμῳ τὰ κομιτᾶτα προσπαθοῦσι παντὶ σθένει καὶ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ προκαλέσωσι γενικὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἐκδίκησιν τῶν μουσουλμάνων καὶ ν' ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς εἰς γενικὴν ἐξόντωσιν τῶν Χριστιανῶν.

Οἱ «Καιροὶ» τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελευταίων εἰδήσεων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου γράφουσι τὰ ἑπόμενα εἰς τὸ φύλλον τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

«Αἱ εἰδήσεις, ἃς λαμβάνομεν κατὰ τὴν ἁγίαν ταύτην ἡμέραν ἐκ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἥκιστα συμβιβάζονται πρὸς τὰς ὑψηλὰς ἰδέας, πρὸς ἃς οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἑσπερίας στρέφουσι σήμερον τὰς διανοίας αὐτῶν. Αἱ προσπάθειαι τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ τῆς Ῥωσσίας, ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων, ἠμπόδισαν μέχρι τοῦδε τοὺς κακούργους συνωμότας, οἵτινες ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐσκεμμένως καὶ ψυχραίμως ἐμελέτησαν τὸ σχέδιον σφαγῶν καὶ ἀντεκδικήσεων ἐν τοῖς μακεδονικοῖς Βιλαετίοις τοῦ τουρκικοῦ Κράτους ἐπὶ τῷ σκοπῷ του ἐξεγεῖραι τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξαναγκάσαι τὴν ἐπέμβασιν τῶν Δυνάμεων, ἀπὸ τοῦ ν' ἀναπτύξωσι τὸ σύστημά των τοῦτο, ἐν ᾗ ἐκτάσει προετίθεντο καὶ ἐπεθύμουν, ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο τῶν συνωμοτῶν παρασκευάσθη καὶ ὠργανώθη μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας καὶ πανουργίας, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ὅλως ἄκαρπον καὶ νὰ ματαιωθῇ ὁλοσχερῶς. Εἰδήσεις καὶ περιγραφαὶ ἀσημάντων συμπλοκῶν ἐν διαφόροις σημείοις τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους τηλεγραφοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐν Σόφιᾳ ἡμετέρου ἀνταποκριτοῦ. Τρεῖς βουλγαρικαὶ συμμορίαι λέγεται ὅτι συνεκρούσθησαν πρὸς τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου ἐπί τινας ἡμέρας παρὰ τὸ Βέροβον, χωρίον τῆς βορείου Μακεδονίας, καὶ τέλος ἀπεσύρθησαν, ἀποβαλοῦσαι δύο νεκροὺς καὶ ἓξ τραυματίας. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οὐδέτεροι τῶν ἀντιμαχομένων εἶχον μεγάλην ὄρεξιν νὰ ἔλθωσιν εἰς στενοτάτην πρὸς ἀλλήλους συνάφειαν, ἀλλὰ προετίμησαν ν' ἀνταλλάξωσι μακρόθεν πυροβολισμούς, ὡς συνήθως συμβαίνει ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις.

Δευτέρα τις μάχη λέγεται ὅτι συνεκροτήθη ἐν τῷ σαντζακίῳ τοῦ Κρατόβου, ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαχητῶν, οὔτε περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης

πληροφορούμεθα. Ἐκ Θεσσαλονίκης δὲ πάλιν λαμβάνομεν τὸν συνήθη κατάλογον τῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων κατηγοριῶν. Πράγματι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ τῆς πόλεως ἐκείνης, οἵτινες ὑπακούουσιν εἰς τὸν Πατριάρχην εἶνε τοσοῦτον ἐξηρεθισμένοι ὑπὸ τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν δολοφονιῶν τῶν διαπραττομένων κατὰ τῶν ἀδελφῶν των ὑπὸ τῶν Βουλγάρων χριστιανῶν, τῶν ἀναγνωριζόντων τὸν Βούλγαρον Ἔξαρχον, ὥστε ἀπειλοῦσι νῦν, ὅτι θὰ φονεύσωσι δύο ἐξαρχικοὺς δι' ἕκαστον πατριαρχικόν, φονευόμενον ἐν τῇ χώρᾳ. Ὁ πατριωτισμός καὶ ὁ ζῆλός των εἶνε ἴσως ἐπαρκὴς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀπειλῆς ταύτης, ἂν μὴ ἐκωλύοντο ὑπὸ λόγων πολιτικῆς φρονήσεως. Τὰ κατορθώματα τοῦ μεγάλου ἐλευθερωτοῦ Σαράφωφ φαίνεται, ὅτι προεκάλεσαν ἰδιαζόντως τὴν ἀγανάκτησίν των. Ὁ ἥρως οὗτος, οὗ ἡ δεξιότης ἐν τῷ δραπετεύειν ἐκ τῶν φυλακῶν, ἐν αἷς ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος κρίνει καλὸν νὰ τὸν φυλακίζῃ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐνεποίησεν ἔκπληξιν ἐν τοῖς κύκλοις, ἀγανάκτησιν δὲ ἐν ἄλλοις, καὶ θυμηδίαν εἰς τρίτην τινὰ τάξιν παρατηρητῶν τῶν συμβαινόντων, διεκρίθη ὡς ἀρχηγὸς τεσσάρων συμμοριῶν ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Φωρίνης. Λέγεται, ὅτι διέπραξε τέσσαρας νέας δολοφονίας καὶ ἐφρόντισεν, ὅπως οἱ χωρικοί, οὓς ἦλθε νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῶν τουρκικῶν ἐκβιασμῶν, ἐκπληρῶσι τὰ καθήκοντά των ἐν τῷ εἰσφέρειν πατριωτικὰς εἰσφορὰς εἰς τὸ πολεμικόν του ταμεῖον. Τοσοῦτον δὲ πειστικαὶ ὑπῆρξαν αἱ μέθοδοί του, ὥστε συνέλεξε 350 λιρ. ἐξ ἐννέα χωρίων καὶ ἠγόρασε κτήνη πολλὰ ἀντὶ ὀνομαστικῶν τιμῶν, ὁπόθεν δὲν ἠδύνατο νὰ συλλέξῃ χρήματα, χρημάτων μὴ ὑπαρχόντων.

»Ὁ ἐν Μοναστηρίῳ Ρῶσσος πρόξενος ἀνέφερε νεωστί, ὅτι μεγάλη ἐπίτασις τῆς ἐνεργείας τῶν κομιτάτων ἐν τῷ διαμερίσματι ἐκείνῳ συνέπεσε πρὸς τὴν ἐκεῖσε ἄφιξιν τοῦ νέου ἐμπορικοῦ πράκτορος τῆς Βουλγαρίας. Ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια τῶν κομιτάτων ἐξεδηλώθη ἰδίᾳ διὰ πολιτικῶν φόνων, διαπραττομένων κατὰ ἱερέων καὶ διδασκάλων Σέρβων, οἵτινες ἀπέτρεψαν τοὺς συγχωρίους των τοῦ νὰ ἀκολουθήσωσι τὰς συμμορίας, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἄλλαι κατηγορίαι σοβαροῦ χαρακτῆρος ἠγέρθησαν κατ' ἄλλων Βουλγάρων, ἐμπορικῶν πρακτόρων, ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Σκοπίοις Ρώσσων προξένων, ἡ κυβέρνησις τῆς Σόφιας ἔκρινεν ἀναγκαῖον ν' ἀπευθύνῃ πλήρη ἀγανακτήσεως διαμαρτυρίαν πρὸς τὸν κόμητα Λάμσδορφ. Ἀλλ' εἶνε ἀμφίβολον ἂν αὐτὸς ὁ Λάμσδορφ οἱοσδήποτε ἄλλος γινώσκων τὰ πράγματα θ' ἀπονείμῃ τὴν ἐλαχίστην σπουδαιότητα εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο. Αἱ ἐκθέσεις τῶν Ρώσσων προξένων ἐν τῷ ὑποδεικνύειν τὴν συνενοχὴν τῶν βουλγαρικῶν Ἀρχῶν προβαίνουσι προσωτέρω ἢ ἡ ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπισταλεῖσα εἰς τὴν «Πολιτικὴν Ἀνταπόκρισιν» ἔκθεσις τῶν πραγμάτων καὶ τὰ τηλεγραφήματα τοῦ ἰδίου ἡμῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικοῦ προξένου, τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῇ τελευταίᾳ Κυανῇ Βίβλῳ.

»Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἐκθέσεις αὗται ὁμοφώνως ἀποδίδουσι τὴν ταραχώδη κίνησιν εἰς τὰς αὐτὰς γενικὰς αἰτίας. Πᾶσαι ὁμοφώνως διακηρύττουσιν, ὅτι ἡ κίνησις αὕτη δὲν εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα λαϊκῆς ἐκρήξεως, ἀλλ' εἶνε ἀπόπειρα

πρὸς δημιουργίαν λαϊκῆς ἐκρήξεως. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιούμενα μέσα εἶνε μετ' ἀσυνειδήτου καὶ ἀπανθρώπου πανουργίας ἐκλελεγμένα. Ὡς ἐπανειλημμένως ἐξηγήσαμεν, αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι διαπράττουσι παντοίας ὠμότητας κατὰ τῶν Τούρκων, ἵνα βιάσωσιν αὐτοὺς εἰς ἀντεκδικήσεις καὶ καταγγείλωσιν εἶτα τὰς «φρικαλεότητας» τῶν Τούρκων εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ Βούλγαροι πατριῶται προτίθενται καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ μετατρέψωσι τὴν ταλαίπωρον χώραν, ἣν ἐπαγγέλλονται ὅτι «ἐλευθεροῦσιν», εἰς λίμνην αἱμάτων, ἵνα δυνηθῶσιν ἔπειτα νὰ ἐμπορευθῶσι τὸ ἀθῶον αἷμα, ὅπερ προκαλοῦσι τοὺς Τούρκους νὰ χύσωσι. Μέχρι τοῦδε, εὐτυχῶς, τὰ τουρκικὰ στρατεύματα βεβαιοῦται ὅτι προσηνέχθησαν ἀμέμπτως, ἐκτὸς μεμονωμένων τινῶν ἀτομικῶν ἐξαιρέσεων, ἡ δὲ ἀπροσδόκητος εὐστάθεια τῆς τουρκικῆς πειθαρχίας καὶ καρτερίας ἐματαίωσε τὸ σχέδιον τῶν Βουλγάρων πατριωτῶν καὶ οὐδεμία ἠγέρθη παρὰ τῆς Εὐρώπης κραυγή, οἵαν ἐπεθύμουν ν' ἀκούσωσι.

»Λέγεται ὅτι, ἐὰν ἡ ὑπομονὴ τῶν τούρκων στρατιωτῶν μὴ ἐξαντληθῇ λίαν προσεχῶς οἱ Βούλγαροι πατριῶται θὰ πειραθῶσι δι' ἄλλου τρόπου νὰ ἐξεγείρωσι τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Εὐρώπης. Θ' ἀφιερώσωσι δηλαδὴ τὰς προσπαθείας των εἰς τὴν καταστροφὴν Εὐρωπαϊκῶν ἰδιοκτησιῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν σιδηροδρόμων, ἐν τῇ ἐλπίδι, ὅτι οἱ μέτοχοι, χάριν τοῦ ἰδίου αὐτῶν συμφέροντος, θὰ παρακινήσωσι τὴν Εὐρώπην νὰ ἐπέμβῃ. Ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος εἶνε κατὰ πάντα ἄξιος τῆς ἐπινοίας τῶν Βουλγάρων πατριωτῶν, ἀλλ' εἶνε παντάπασι σαθρός. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει φαίνεται παρέχων ἀρκοῦσαν ἐξήγησιν τῶν νεωτέρων βουλγαρικῶν ἀνδραγαθημάτων τῆς διὰ δυναμίτιδος ἀνατινάξεως σιδηροδρομικῶν γεφυρῶν.

»Αἱ δηλώσεις, ἃς ἐποιήσαντο τὴν τετάρτην ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις πληρέστατα κατανοεῖ τὸν σοβαρὸν χαρακτῆρα τῆς ἐν τῷ Αἷμῳ καταστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ μετὰ πάσης εἰλικρινείας καὶ εὐσταθείας ὑποστηρίζει τὴν ἐκεῖ πολιτικὴν τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ τῆς Ρωσσίας. Ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν σοβαρότητά της ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων περιέχει, ὡς ἐδηλώθη, ἓν εὐοίωνον στοιχεῖον, ὅπερ οὐσιωδῶς διακρίνει αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1878 καταστάσεως. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶνε ὡς οἴκοθεν νοεῖται, ἡ ἐγκάρδιος συνεργασία Ρωσσίας καὶ Αὐστρουγγαρίας διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν στοιχειωδῶν ἐκείνων ἀρχῶν τῆς καλῆς διοικήσεως, αἵτινες, ὡς εἶπεν ὁ Βάλφουρ, εἶνε πραγματικῶς ἀναγκαῖαι, ὅπως καταστήσωσι τὸν βίον τῶν τε Χριστιανῶν καὶ τῶν Μουσουλμάνων πασῶν τῶν ἐθνικοτήτων ἀνεκτόν. Οἱ Μωαμεθανοὶ ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου ἐν πολλοῖς μέρεσι τῶν Εὐρωπαϊκῶν του ἐπαρχιῶν πάσχουσιν ὑπὸ τὴν κακὴν διοίκησιν οὐχὶ ὀλιγώτερον ἢ οἱ Χριστιανοί. Τὸ μόνον, οὗτινος ἀμφότεροι ἔχουσι χρείαν, εἶνε εὐπρεπὴς διοίκησις μᾶλλον ἢ εὐρεῖαι μεταβολαὶ τοῦ συστήματος. Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, ὡς παρατηρεῖ ὀρθότατα ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικὸς ἡμῶν πρόξενος, κέκτηται νόμους καὶ κανονισμοὺς κατά τε τὸ

ποσὸν καὶ κατὰ τὸ ποιὸν ἐπαρκεῖς «ὥστε νὰ κυβερνῶνται ἄριστα καὶ τελειότατα καὶ αὗται καὶ οἱαιδήποτε ἄλλαι ἐπαρχίαι». Ὀλίγοι ἐκ τῶν νόμων τούτων ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμόζωνται ἵνα τὰ πάντα βαίνωσι καλῶς· πρὸς τοῦτον δ' ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν ἀπευθύνουσι τὰς προσπαθείας των ἡ Αὐστρουγγαρία καὶ ἡ Ρωσσία. Ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Βάλφουρ, ὅτι, ἐὰν αἱ δύο αὗται Δυνάμεις μὴ δυνηθῶσι νὰ κατορθώσωσί τι, τότε εἶνε ἐν γένει ἀκατόρθωτον. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος ν' ἀπελπίζωμεν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Αὐστρορρωσσικοῦ ἔργου. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, ἡ Αὐστρουγγαρία καὶ ἡ Ρωσσία, ἐάν τε ἐπιτύχωσιν ἐάν τε μή, δύνανται νὰ ἔχωσι πληρεστάτην πεποίθησιν, ὅτι ἡμεῖς πιστῶς θὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ θὰ ἐξασκήσωμεν ὅλην τὴν ἐπιρροὴν ἡμῶν καὶ ὅσην δυνάμεθα πίεσιν, ὅπως ὑποστηρίζωμεν τὴν εὐεργετικὴν ἐνέργειαν τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ τῆς Ρωσσίας».

Ὑπὲρ τὸ τέταρτον αἰῶνος παρῆλθε—γράφει ἐπίσης ἡ «Γενικὴ Ἐφημερὶς» τῆς Βιέννης—ἀφ' ἧς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας διεπράχθησαν φρικαλεότητες διεγείρασαι θύελλαν ἀγανακτήσεως ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ παρασχεῖν βοήθειαν καὶ σωτηρίαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς τυραννουμένους χριστιανοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου· καταγγέλλων τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων διαπραττομένας κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀπανθρωπίας, ὁ γηραιὸς Γλάδστων συνεκίνησεν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ὑπῆρξεν ὁ πόλεμος ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ τέλους ἐδημιούργησε τοὺς ὅρους τῆς ἐνεστώσης ἐν τῷ Αἴμῳ καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Καὶ σήμερον γίνεται λόγος περὶ «Βουλγαρικῶν ὠμοτήτων», ἀλλὰ δὲν πρόκειται πλέον περὶ κακουργημάτων καὶ παρεκτροπῶν, διαπραττομένων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων

«Δὲν παρέρχεται ἡμέρα, χωρὶς νὰ φέρῃ τὴν εἴδησιν, ὅτι εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα μέρος τῆς Μακεδονίας ἐνεφανίσθη βουλγαρικὴ συμμορία καὶ κατέλιπε τὰ φοβερώτατα ἴχνη τῆς παρουσίας της. Αἷμα σημειόνουσι πανταχοῦ τὰ ἴχνη τῶν κακούργων τούτων στιφῶν καὶ διαπράττονται ὑπ' αὐτῶν ἀπανθρωπίαι, ὧν τὴν περιγραφὴν δὲν δύναταί τις ν' ἀναγνώσῃ ἄνευ τῆς μεγίστης ἀγανακτήσεως καὶ φρίκης. Αἱ κακουργίαι αὗται τῶν Βουλγάρων ὑπερβαίνουσι κατὰ τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ὕβριν, κατὰ τὴν ἐφευρετικότητα τῶν σκληροτήτων καὶ τῶν αἰσχροτάτων τρόπων τῆς ἐκτελέσεώς των, κατὰ πολὺ τὰς τῶν ἄλλοτε τυράννων των, ὧν τὰς κακίας μόνον ἐμιμήθησαν καὶ ὑπερηκόντισαν, χωρὶς νὰ ἔχωσι καὶ τὰς ἀρετάς των. Ἀκριβῶς δ' ἐν τῷ παρόντι καιρῷ βλέπομεν τὰς ἀρετὰς τῶν Τούρκων ἐν ὅλῳ αὐτῶν τῷ μεγέθει ἀναπτυσσομένας ἀπέναντι τῶν βουλγαρικῶν κακιῶν. Ὁ Τοῦρκος εἶνε φιλόνομος μακρόθυμος καὶ καρτερικός, ἀναπτύσσει ὑπεράνθρωπον ὑπομονὴν ἀπέναντι τῶν βουλγαρικῶν προκλήσεων καὶ ἐξερεθίσεων, γινώσκει νὰ ὑπακούῃ καὶ νὰ ὑπομένῃ, ὅταν λαμβάνῃ πρὸς τοῦτο διαταγὰς σπουδαίας καὶ ἐμφαντικάς.

«Ποῖος ἄλλος λαὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ, ὅσα οἱ Τοῦρκοι χωρικοὶ ὑποφέρουσιν ἐκ μέρους τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, χωρὶς νὰ προβῇ εἰς τὰς φοβερωτάτας τῶν

ἀντεκδικήσεων; Οὐδεὶς ἀμερόληπτος καὶ φιλοδίκαιος κριτὴς θὰ ἠδύνατο νὰ μεμφθῇ τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους, οἵτινες καὶ ἄλλως διάγουσι βίον ἥκιστα ἀξιοζήλωτον, ἂν ἀπέβαλλον ἐπὶ τέλους τὴν ὑπομονὴν ἀπέναντι τῶν κακουργιῶν τῶν κομιτάτων καὶ ὥρμων εἰς ἀντεκδικήσεις κατὰ τῶν Βουλγάρων χωρικῶν. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτο ἔπραξαν, καὶ φρονιμώτατα ποιοῦσιν ἀπέχοντες ἀπὸ τοιούτου κινήματος· διότι ἀκριβῶς τὸ κίνημα τοῦτο θέλουσι νὰ προκαλέσωσι τὰ βουλγαρικὰ κομιτᾶτα καὶ αἱ συμμορίαι. Σκοπός των εἶνε νὰ προκαλέσωσι φοβερὰν αἱματοχυσίαν, σφαγὴν ἑκατοντάδων ἢ χιλιάδων χριστιανῶν, καὶ τοῦτο μόνον καὶ μόνον, ἵνα δημιουργηθῇ πρόφασις πρὸς ἐπέμβασιν τῆς Εὐρώπης. Ὡς σαλπιγκταὶ προκαλοῦντες διοδεύουσι τὴν χώραν αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι, προσπαθοῦσαι διὰ φρικωδῶν κακουργημάτων νὰ προκαλέσωσι νέας βουλγαρικὰς ἀπανθρωπίας ἐκ μέρους τῶν Τούρκων. Εὐτυχῶς μέχρι τοῦδε δὲν κατώρθωσαν τοῦτο· ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἐγγυηθῇ ὅτι ἡ ὑπομονὴ τῶν Τούρκων δὲν ἔχει ὅρια;

Ἐν πάσῃ περιπτώσει βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐν Εὐρώπῃ καθίσταται νῦν ὁσημέραι γενικωτέρα ἡ ὀρθοτάτη γνώμη καὶ πεποίθησις, ὅτι αἱ ταραχαί, αἵτινες ἀπειλοῦσιν ἐκ Μακεδονίας, οὔτε κατὰ πρῶτον οὔτε κατὰ δεύτερον λόγον προέρχονται ἐκ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως, ἀλλ' ὅτι ὅλος οὗτος ὁ Μακεδονικὸς θόρυβος εἶνε δημιούργημα μιᾶς ἐξ ὀλίγων σχετικῶς μελῶν ἀποτελουμένης συμμορίας συνωμοτῶν, οἵτινες οὐδαμῶς διστάζουσι νὰ διαπράξωσιν οἱονδήποτε κακούργημα, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν των. Τίνες εἰσὶν οἱ πνευματικοὶ ἰθύντορες καὶ ἡγέται τῆς συνωμοτικῆς συμμορίας, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, γινώσκονται δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ἐξεχόντων κοινωνῶν τῆς συνωμοσίας. Δυστυχῶς ἡ Εὐρώπη προέβη μὲν ἐπανειλημμένως εἰς παραστάσεις ἐν Σόφιᾳ, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀνέπτυξεν ἐκεῖ τοσαύτην ἐνέργειαν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας.

«Οὕτω δὲ ἐξακολουθεῖ ἡ ἀπαισία δρᾶσις τῶν Βουλγαρικῶν στιφῶν, προσλαμβάνει δὲ μάλιστα καὶ μείζονας ὁσημέραι διαστάσεις. Διότι οὐ μόνον οἱ Τοῦρκοι τῆς Μακεδονίας ὑφίστανται τὰς ληστείας καὶ δηώσεις καὶ τὰς θηριώδεις πολλάκις κακουργίας τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ οἱ χριστιανοί, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἕλληνες, ὁσάκις ἀρνοῦνται νὰ ἱκανοποιῶσι τὴν ἄπληστον φιλοχρηματίαν τῶν συμμοριῶν».

ΤΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗ[1]

Ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν ἐκ Κρήτης:

«Αἱ πανταχόθεν τῆς νήσου ἀφικνούμεναι εἰδήσεις παριστῶσιν ὡς λυπηρὰν τὴν κατάστασιν λόγῳ τῆς παρατηρουμένης κομματικῆς ἐξάψεως τῶν πνευμάτων. Ἤλπιζέ τις, ὅτι μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τῆς 16 Μαρτίου τὰ πάθη θὰ κατηυνάζοντο, ἐνίσχυσε δὲ τὴν ἐλπίδα ταύτην ἡ διάδοσις, ὅτι ὁ ἐν τῷ ἐκλογικῷ ἀγῶνι ἡττηθεὶς κ. Βενιζέλος ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀποσυρθῇ προσωρινῶς τῆς πολιτικῆς, ἀφ' οὗ πρῶτον ὑπογράψῃ ἐν τῇ πρώτῃ συνεδρίᾳ τῆς Βουλῆς τὸ ψήφισμα τῆς Ἑνώσεως. Τοιαύτη ἀπόφασις, ἐὰν ἀληθεύῃ, τιμᾷ ὄντως τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ λαβόντος, ἀπομακρυνομένου ἐπί τινα χρόνον τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς. Δυστυχῶς τὸ σωτήριον τοῦτο μέτρον, ὅ περ ἤθελεν ἐπιφέρῃ θεμελιώδη τροπὴν εἰς τὴν ἐνεστῶσαν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς νήσου, τείνουσι νὰ ματαιώσωσιν ἢ νὰ ἐξουδετερώσωσιν αἱ ἄκραι σκέψεις, ὑφ' ὧν ἄγονται ἔνιοι τῶν ἀντιπάλων. Ἡ στοιχειώδης φρόνησις καὶ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον ἐπέβαλλε τοῖς νικηταῖς νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὸν ἐκλογικὸν θρίαμβον, νὰ ἐγκαταλείψωσι δὲ πλέον ὡς ἄχρηστα τὰ ὅπλα, δι' ὧν ἐκέρδησαν τὴν μάχην. Ἀλλ' ἐν ᾧ βλέπουσι τὸν ἡττημένον ἀντίπαλον ἕτοιμον, ἐλλείψει πάσης ἄλλης λύσεως, νὰ ἐγκαταλίπῃ μάταιον καὶ ἐπιβλαβῆ ἀγῶνα, ἐκδηλοῦσι παραδόξως διαθέσεις καὶ τάσεις, ἱκανὰς νὰ ἀναρριπίσωσιν αὖθις ζωηρότερον τὴν κατασβεννυμένην πυρὰν καὶ νὰ διατηρήσωσιν ἐν ἐνεργείᾳ τὸν κρατῆρα τῶν κομματικῶν παθῶν καὶ διαιρέσεων. Παρ' αὐτοῖς ὁ Βενιζέλος ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ᾖ ὁ σκοπὸς βολῆς, αἱ αὐταὶ δὲ ὕβρεις καὶ συκοφαντίαι ἐπιρρίπτονται καὶ πάλιν ἀφειδῶς ἐναντίον του, καὶ δὴ μετὰ μείζονος ἐντάσεως. Τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐλέχθη καὶ ὑπεστηρίχθη ἐνταῦθα ὑπὸ ἀνθρώπων ἀξιούντων σοβαρότητα, ὅτι ὁ Βενιζέλος πρέπει νὰ ἀποκηρυχθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ὡς προδότης τῆς πατρίδος, νὰ παραπεμφθῇ δὲ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, ἵνα δικασθῇ ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας;

Τοῦ κ. Βενιζέλου οὐδόλως τυγχάνω θαυμαστής, τοὐναντίον δὲ πάντοτε ἀπεδοκίμασα τὴν τακτικήν, ἣν ἀπὸ τῆς ἀπολύσεώς του καὶ ἐντεῦθεν ἠκολούθησε, θηρεύων τὴν διὰ τῆς λαϊκῆς ψήφου «ἠθικὴν ἀποκατάστασιν». Ἀλλὰ δὲν τυφλοῦμαι ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἀποδίδω εἰς αὐτόν, ἄκοντα καὶ διαμαρτυρόμενον, φρονήματα καὶ ἰδέας, ἃς οὐδὲ καθ' ὕπνους ἐφαντάσθη. Διαφωνία πρὸς τὴν Α. Β. Υ. τὸν Ἡγεμόνα ἐν σχέσει πρὸς τὴν διεθνῆ θέσιν τῆς νήσου ἐπήνεγκε τὴν παῦσιν αὐτοῦ ἀπὸ

τοῦ ἀξιώματος τοῦ Συμβούλου πρὸ διετίας περίπου· τὸ γεγονὸς τοῦτο, κοινὸν καὶ συνηθέστατον ἐν πάσαις ταῖς χώραις, παρέσχε λαβὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ πρὸς ἀμείλικτον ἐπίθεσιν, ἐξιχθεῖσαν μέχρις ἀπιστεύτου βιαιότητος· ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ ἡ ἐπαίσχυντος ἰδιότης τοῦ ἀνθενωτικοῦ, ποθοῦντος δῆθεν διαρκῆ Ἡγεμονίαν ἀντὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα προσαρτήσεως, καὶ ὡς ἔπαθλον τῶν πρὸς ἵδρυσιν καὶ παγίωσιν τῆς κρητικῆς πολιτείας ἀγώνων τῷ ἀπενεμήθη, ἐλλείψει μέχρι τῆς ὥρας κρητικοῦ παρασήμου, ὁ τιμητικὸς τίτλος τοῦ... προδότου!

Κακίστην ὑπηρεσίαν προσφέρουσιν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα οἱ οὑτωσὶ ὑπερθεματίζοντες εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Συμβούλου, ὃν ἡ Α. Ὑψηλότης ἐνόμισεν ἐκ πολιτικῶν λόγων ὅτι εἶχε καθῆκον νὰ ἀποδοκιμάσῃ. Ὀφείλουσι νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι τοιαῦται ὑπερβολαὶ προκαλοῦσι κατ' ἀνάγκην τὴν ἀντίδρασιν, ἐντεῦθεν δὲ γεννᾶται ἡ κομματικὴ διαμάχη, ἥτις ἐν τοῖς παροῦσι μάλιστα καιροῖς εἶνε ὀλεθρία διὰ τὸν τόπον. Κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, ἣν συμμερίζονται βεβαίως καὶ πάντες οἱ ἀμερόληπτοι παρατηρηταί, οὐχὶ μερὶς ὁλόκληρος, ἀλλὰ οὐδὲ εἷς ἀπολύτως Κρὴς ὑπάρχει ἀποστέργων τὴν ἕνωσιν. Οἱ δὲ ἐπιμένοντες νὰ ἰσχυρίζωνται τὸ ἐναντίον οὐ μόνον διαστρέφουσιν ἐν γνώσει τὴν καταφανεστάτην ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύουσι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αὐτοὶ ἐμφορούμενοι τῆς ἀνθενωτικῆς ἰδέας. Διότι τὸ παριστᾶν ἐπιμόνως καὶ διατυμπανίζειν ὅτι ἐν Κρήτῃ ὑφίσταται πολιτικὸν κόμμα ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν ἕνωσιν, ἐν ᾧ αὐτὸ τοῦτο τὸ κόμμα διακηρύττει δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων τῆς δημοσιότητος τὸ ἐναντίον, εὐκόλως δύναται νὰ ἀγάγῃ τοὺς μὴ καλῶς γνωρίζοντας τὰ πράγματα εἰς τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ἐπίτηδες ἴσως γίνεται προσπάθεια, ὅπως πιστευθῇ ὑπάρχον τοιοῦτο κόμμα. Θὰ ἐβλασφήμουν ἐὰν καὶ πρὸς στιγμὴν ἐφανταζόμην νὰ συλλάβω τοιαύτην ἄνοιαν ὑπόνοιαν· λέγω ὅμως ὅτι ἐκεῖ φέρουσι τὰ πράγματα οἱ ἀποκληθέντες «κυβερνητικοὶ» διὰ τοῦ πολέμου, ὃν διεξάγουσι κατὰ τῶν «βενιζελικῶν».

Ὁ ἄγριος οὗτος πόλεμος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πείσμονα ἄμυναν τοῦ κ. Βενιζέλου, ἣν οὗτος, ἂν ἦτο ὡριμώτερος πολιτικός, ὤφειλεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ παραλίπῃ, ἐδημιούργησε τὴν κομματικὴν διαίρεσιν ἄνευ τινὸς ἀνάγκης καὶ ἐδίχασε τὴν νῆσον εἰς δύο στρατόπεδα, λυσσωδῶς παλαίοντα πρὸς ἄλληλα. Τίς ὁ λόγος νὰ προκληθῇ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἡ κατάστασις αὕτη καὶ διατὶ νὰ ὑποθάλπηται ἡ ἐξακολούθησις αὐτῆς, ἀντὶ νὰ καταβάλληται πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἀποτροπὴν καὶ ἐξομάλυνσιν τῶν διαιρέσεων; Οἱ ἄγαν αἰσιόδοξοι οὐδὲν βλέπουσι τὸ σκοτεινὸν ἐν τῷ ὁρίζοντι· ἀλλ' οἱ βαθύτερον ἐγκύπτοντες εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ζητημάτων μετ' ὀδύνης αἰσθάνονται προσεγγίζουσαν τὴν καταιγίδα, ἂν δὲν καταπαύσωσιν ἐγκαίρως τὰ προπαρασκευάζοντα αὐτὴν αἴτια. Ὑπὸ τὴν κρατοῦσαν φαινομενικὴν νηνεμίαν ὑποβόσκει ἡ θύελλα, ὅσοι δὲ ἐνεβάθυναν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας γινώσκουσιν ἐκ τίνων ἀφορμῶν γεννῶνται μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἐκρήγνυνται αἱ λαϊκαὶ τρικυμίαι. Διὰ τοῦτο ἡ μόνη εὐχή, ἣν πᾶς ἀληθῶς φιλόπατρις ἔχει νὰ ἀπευθύνῃ σήμερον πρὸς

τοὺς Κρῆτας, εἶνε νὰ καταθέσωσιν ἀμφότεραι αἱ μερίδες ὅσον τάχιον τὰ ὅπλα, ἅπαντες δέ, ἠδελφωμένοι καὶ ὁμονοοῦντες, νὰ ἐργασθῶσιν, ὅπως ἀποσοβήσωσιν ἐσωτερικὰς περιπλοκὰς καὶ τὴν δημιουργίαν, ὑπὸ νέαν φάσιν, κρητικοῦ ζητήματος ἐν τῇ σημερινῇ κρισιμωτάτῃ περιόδῳ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὑπὸ ἔποψιν διοικήσεως ἐν γένει ἡ Κρήτη ἁμιλλᾶται σήμερον, κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν, πρὸς τὰ μᾶλλον εὐνομούμενα κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἐν μιᾷ λέξει ἡ διοίκησις τοῦ Πρίγκιπος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀξιοθαύμαστος. Οἱ Κρῆτες ἀναγνωρίζουσι τοῦτο, τὸ δὲ σέβας καὶ ἡ ἀγάπη αὐτῶν πρὸς τὸν βλαστὸν τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου τῆς Ἑλλάδος διαδηλοῦνται ἐν ἑκάστῃ εὐκαιρίᾳ μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἐγκυμονοῦνται ὅμως κίνδυνοι καὶ ἡ ὡραία εἰκὼν ὑπάρχει φόβος νὰ παρέλθῃ ἀνεπιστρεπτεὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὡς ὄνειρον, ἂν δὲν ἐπέλθῃ μεταβολὴ εἰς τὴν ἐνεστῶσαν τακτικὴν ἀμφοτέρων τῶν μερίδων. Οἱ «κυβερνητικοὶ», ἐὰν ὄντως ἀγαπῶσι τὸν ἡγεμόνα καὶ τὴν ἕνωσιν πλειότερον τῶν ἄλλων, ὀφείλουσι νὰ μὴ ὑπονομεύωσιν ἐν ἀγνοίᾳ τὸ ἔργον τοῦ ἡγεμόνος, προκαλοῦντες καὶ ὑποδαυλίζοντες τὴν κομματικὴν ἐμπάθειαν. Οἱ «βενιζελικοί» ἐξ ἄλλου καθῆκον ἔχουσι νὰ διακόψωσιν ἄχαριν καὶ ἐλεεινὸν ἀγῶνα, ὅστις οὐδεμίαν προσπορίζει εἰς αὐτοὺς δόξαν καὶ παρὰ τοῦ ὁποίου, ὑπὸ τὰς εὐνοϊκωτάτας τῶ συνθηκῶν, οὐδὲν ὄφελος, ὡς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, δύνανται νὰ προσδοκῶσιν. Τὸ συμφέρον τῆς νήσου καὶ τοῦ ὅλου Ἔθνους ἀπαιτεῖ ἀμοιβαίαν ὑποχώρησιν. Ἡ προσωρινότης τῆς καταστάσεως καὶ τὸ ἄκρως λεπτὸν τῶν πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν σχέσεων ἐπιβάλλει τὴν ἡγεμονίαν μιᾶς διαρκοῦς θελήσεως, τὸ δὲ κῦρος αὐτῆς ἀκλόνητον, ἀπεριόριστον, πανίσχυρον. Ὁ ἐργαζόμενος, ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ, νὰ διασαλεύσῃ ὁπωσδήποτε τὸ κῦρος τοῦτο εἶνε ἐχθρὸς τῆς πατρίδος. Δυστυχῶς τοιοῦτό τι ἐνέχει ἡ μέχρι τοῦδε πολιτικὴ ἀμφοτέρων τῶν μερίδων. Ἂς συμβουλευθῇ ἑκάστη τὴν φρόνησιν καὶ τὸν πατριωτισμὸν αὐτῆς καὶ ἂς πράξῃ τὸ ἐφ' ἑαυτῇ, ὅπως δοθῇ πέρας εἰς τὴν σημερινὴν ὀδυνηρὰν μορφὴν τῶν πραγμάτων πρὶν ἢ ἐπέλθωσιν ἀνεπανόρθωτοι συμφοραί».

Ο «ΧΡΟΝΟΣ» ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΥΣΙΣ

Ὁ παρισιανὸς «Χρόνος» ἐδημοσίευσε τὸ ἑξῆς κύριον ἄρθρον:

«Ὁ Σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ-Χαμὶτ ἠθέλησε νὰ τονίσῃ τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν στάσιν, ἣν τηρεῖ ἀπό τινος, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀπένειμε δὲ τιμητικὰ παράσημα εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον, τὸν Διάδοχον καὶ τὸν πρωθυπουργόν. Ἔκτακτος πρεσβεία, ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ Ῥαχμῆ

Σημ. Συντ. «Ἑλλ.» Ἀναδημοσιεύοντες τήν τε μετάφρασιν τοῦ ἄρθρου τοῦ «Χρόνου» καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις τῆς ἐγκρίτου «Ν. Ἡμέρας» καθῆκον θεωροῦμεν νὰ εἴπωμεν δυο λέξεις εἰς ἀπάντησιν τῶν γραφέντων ὑπὸ τοῦ ἡμιεπισήμου τούτου τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ὀργάνου, οὐχὶ βεβαίως ἀφιλοκερδῶς συνηγοροῦντος ὑπὲρ τοῦ ἀνοσίου ἔργου τῶν μεγάλων δολοφόνων τοῦ Κ' αἰῶνος.

Ἡ μεγάλη Γαλλία, ἡ χώρα ἐξ ἧς ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν εὐγενεστέρων τοῦ πολιτισμοῦ ἰδεῶν, σήμερον λησμονεῖ τοσοῦτον ἀναξίως πρὸς τὸ ἐξαίσιον παρελθὸν τὰς ἐνδόξους αὐτῆς παραδόσεις.

Ἡ ἄλλοτε εὐγενὴς τῶν καταδυναστευομένων λαῶν πρόμαχος ἡ συνδέσασα τὸ ὄνομα αὐτῆς μετὰ τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας σύρεται ἤδη ὄπισθεν τοῦ πανσλαυϊστικοῦ ἅρματος καὶ προδίδει τὰς τιμιωτέρας τῆς ἱστορία της σελίδας.

Ἐντεῦθεν οὐδὲν ἄτοπον, διατὶ ἡ μὲν Κ ι τ ρ ί ν η Β ί β λ ο ς ἀνακαλύπτει τὴν πατρίδα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Βουλγαροκτόνου μονονουχὶ ὡς βουλγαροκρατουμένην, οἱ δὲ τῶν αὐτοκαλουμένων φιλελευθέρων, πρωτοστατοῦντος τοῦ Κ. Πρεσσανσέ, πρὸς εἰρωνείαν τῆς Ἐλευθερίας, εὐλογοῦσιν ἐν συλλαλητηρίοις τὸ στυγερὸν καὶ ἀνόσιον ἔργον τῶν γνησίων ἀπογόνων τοῦ Κρούμου ἀνακηρύττοντες ὡς ἥρωας τοὺς κρατοῦντας τὸν δαυλὸν τοῦ ἐμπρηστοῦ καὶ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ δολοφόνου, ὁ δὲ «Χρόνος» βαπτίζων τὴν χώραν τῶν κακούργων, εἰς ἀπελευθερώτριαν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἔρχεται νῦν νὰ παράσχῃ ἡμῖν διδάγματα ἐθνικῆς τιμῆς καὶ εὐπρεπείας!

Εἰς τοὺς κυρίους τούτους, τὰς ἰδέας τῶν ὁποίων εὐτυχῶς οὐδαμῶς συμμερίζεται ὁ εὐγενὴς καὶ φιλελεύθερος γαλλικὸς λαός, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαντήσεως, ἑρμηνευούσης τὰ αἴτια τῆς τελευταίας ἡμῶν πρὸς τὴν γείτονα ἐπικράτειαν προσεγγίσεως, προβάλλομεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν ἀνηκούστων θηριωδιῶν τῶν δολοφονικῶν κομιτάτων, τῶν βανδαλισμῶν, τῶν ἐρημώσεων καὶ τῶν ἀτιμιῶν τῶν ἀπαισιωτέρων ἐγκληματιῶν τοῦ κόσμου.

Παραπέμπομεν αὐτοὺς εἰς τὸ θέατρον τῶν τελευταίων ἐν Θεσσαλονίκῃ κακουργημάτων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων οἱ θρασύτεροι ἀναρχικοὶ τῆς ὑφηλίου παρίστανται ὡς ὑπόδειγμα γενναιοφροσύνης.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἅπασαι αἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τῷ λοιπῇ Μακεδονίᾳ φρικαλεότητες ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ φωτίσωσιν ἐπαρκῶς τοὺς ὑπὸ τοῦ χρυσίου ἐσκοτισθέντας ὀφθαλμοὺς τῶν κυρίων τούτων, τῶν κοπτομένων ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, καὶ θὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς ἱκανοὺς οὐ μόνον νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν συνετὴν καὶ νομιμόφρονα πολιτείαν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἠθικὴν δρᾶσιν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀντιληφθῶσιν ἐπὶ τέλους τὸ στίγμα τὸ προσαπτόμενον ἐπὶ τῆς Γαλλίας, ἐὰν αὕτη ἐξακολουθῇ νὰ ὑποδύηται τὸ ἀνάξιον πρόσωπον τοῦ νευροσπάστου, ν' ἀκούῃ διὰ τῶν ὤτων τῶν Πανσλαυϊστῶν καὶ νὰ βλέπῃ διὰ τῶν διόπτρων τῆς πολιτικῆς τῶν περὶ τὸν Ἰγνάτιεφ, ἀπελευθερωτῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

(Εὐμολπίδης).

ποσσᾶ καὶ τοῦ Τεφὴκ Βέη, ἀμφοτέρων αὐτοκρατορικῶν ὑπασπιστῶν, ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπέδωκε τὰ εἰρημένα παράσημα. Ὁ Τοῦρκος ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς δὲν θὰ ἤρκει ὅπως προσδώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην λαμπρότητα εἰς τὴν σχετικὴν τελετήν, ἣν ὁ Ἀρχηγὸς τῶν πιστῶν, δι᾽ εὐνοήτους λόγους, ἐπεθύμησε νὰ ἐξάρῃ καὶ νὰ καταστήσῃ ὅσον ἔνεστι μᾶλλον πολύκροτον. Εἶνε ὁμολογουμένως ἀναντίρρητον ὅτι τὸ ἄγγελμα τῆς ἐπιτευχθείσης κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἑλληνοτουρκικῆς προσεγγίσεως θὰ παραγάγῃ ζωηροτάτην ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ συγκίνησιν. Τὰ πάντα εἶνε πρωρισμένα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐντύπωσιν ταύτην. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ λησμονήσῃ τις, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος ἔδωκεν εἰς πάντα τὰ ὑπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἔθνη τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως, τῆς πάλης καὶ τῆς χειραφετήσεως; Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἐν ὀνόματι τοῦ ἐνδόξου του παρελθόντος, ὅπερ κατέστησε παρ᾽ ἅπασι τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς ἱερὸν καὶ προσφιλὲς ἡ ἀνάμνησις ἀκμῆς ἀπαραμίλλου λαμπρότητος, τὸ ἑλληνικόν, λέγομεν, Ἔθνος ἀφύπνισε τοὺς ἐν δουλείᾳ ἀδελφοὺς καὶ ὑπεβλήθη εἰς τὰ βάρη γιγαντώδους προσπαθείας. Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος διὰ τῶν ἁρματωλῶν καὶ τῶν ναυτῶν του, διὰ τῶν δημοτικῶν του ποιητῶν καὶ τῶν πολιτικῶν του ἐβίασε τὴν συμπάθειαν τῆς Εὐρώπης νὰ ἔλθῃ ἔργοις ἀρωγὸς καὶ τὸ διπλωματικὸν πνεῦμα τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας νὰ τείνῃ χεῖρα βοηθείας εἰς ἐπανάστασιν καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον. Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν εἰργάσθη ἐγωϊστικῶς ὑπὲρ τῆς ἰδίας μόνον ἑαυτοῦ ἀναγεννήσεως. Εὐθὺς ἀπ᾽ ἀρχῆς διεκρίθησαν ἐν ταῖς τάξεσι τῶν ἡρωϊκῶν μαχητῶν του πλὴν τῶν ἐγχωρίων καὶ Ἠπειρῶται καὶ Ἀλβανοὶ καὶ Μακεδόνες καὶ Βούλγαροι καὶ Μικρασιᾶται. Ἡ δοθεῖσα ὤθησις δὲν περιωρίσθη ἐντὸς τῶν στενῶν μόνον ὁρίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς φυλῆς· τὴν ὤθησιν ταύτην ᾐσθάνθη ὁλόκληρος ἡ Ἀνατολή, δὲν εἶνε δὲ μόνον τὸ Μαυροβούνιον, ἡ Σερβία, ἡ Ῥωμουνία καὶ ἡ Βουλγαρία, αἵτινες δὲν δύνανται εἰμὴ νὰ χρονολογῶσι τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπελευθερώσεώς των ἀπὸ τῆς ἀφυπνίσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πρὸς τούτοις ἐπὶ πεντήκοντα ὅλα ἔτη, αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἑστία τῆς πολυθρυλήτου Μεγάλης Ἰδέας, ὑπῆρξαν τὸ ἀληθὲς κέντρον τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος. Ἐν Ἀθήναις ἱδρύθησαν καὶ ἐλειτούργησαν, χάρις εἰς τὴν ἀξιοθαύμαστον ἰδιωτικὴν γενναιοδωρίαν, οἱ διάφοροι σύλλογοι, παράγοντες φιλανθρωπίας, πνευματικῆς μορφώσεως, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς διαπλάσεως, πολλάκις ἀναπληρώσαντες τὴν ἀξιοθρήνητον τοῦ Φαναρίου ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀμάθειαν κλήρου, ἀγνοοῦντος ἐνίοτε ν᾽ ἀναγινώσκῃ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ θρησκευτικὰ βιβλία. Ἡ Μακεδονία πρὸ τοῦ ἀκόμη γνωρίσῃ τὴν δρᾶσιν τῶν κομιτάτων συνεκινεῖτο καὶ ἀφηρπάζετο ὑπὸ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Σήμερον τὰ πάντα μετεβλήθησαν. Οἱ Ἕλληνες μὴ ἀρκούμενοι νὰ ὑπερασπίζωσιν, ὡς ἔχουσι δικαίωμα καὶ ἴσως καὶ καθῆκον, τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτοῖς ἐπιρροήν, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ περιφρουρεῖν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας, φαίνονται τασσόμενοι πρὸς τὸ σύστημα ἐκεῖνο, ὅπερ οὐδεὶς πλειότερον αὐτῶν κατηγ-

γειλε καὶ ἐστιγμάτισε, καὶ εἶνε πρόθυμοι νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὰ συμφέροντα τοῦ Σουλτάνου ἐναντίον τῆς ἀδελφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐχθρᾶς τῶν Σλαύων ἐθνικότητος. Ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν—ὡς μαρτυροῦσιν ἐν ἑκάστῃ σελίδι αἱ Κυαναῖ καὶ αἱ Κίτριναι Βίβλοι — αἱ ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις δὲν ἐπαύσαντο ἑλκύουσαι τὴν προσοχὴν τῶν Δυνάμεων ἐπὶ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ στάσιν τῶν Βουλγάρων, ζητοῦσαι νὰ γίνωσιν ἐν Σόφιᾳ αἱ δέουσαι παραστάσεις καὶ ἐξωθοῦσαι τὴν Πύλην εἰς μέτρα, ἅτινα ταχέως καὶ ἀναποφεύκτως θὰ ἀπέληγον εἰς σφαγάς. Ἐν ᾧ ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς ἀνελάμβανε τὴν βαρυτάτην ταύτην εὐθύνην, οἱ ἁπλοῖ πολῖται, ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ, παρεπλανῶντο ὡς πρὸς τὰ ἀληθῆ αὐτῶν συμφέροντα, ὡς πρὸς τὰς ἐνδόξους παραδόσεις των, ὡς πρὸς τὴν τιμὴν καὶ τὸ μέλλον τῆς χώρας των, ὑπὸ τῆς προπαγάνδας τοῦ καθηγητοῦ Καζάζη καὶ κατετάσσοντο πολυάριθμοι εἰς τὴν Ἑ τ α ι ρ ε ί α ν. Ἐν τούτοις ὅμως αἱ ἀναμνήσεις οὐ μόνον τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἀλλὰ καὶ τοῦ προσφάτου ἐν Θεσσαλίᾳ πολέμου εἶνε ἀκόμη πολὺ ἰσχυραὶ καὶ πολὺ βαθεῖαι, ὥστε νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ τείνῃ εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν χεῖρα ἄνευ βαρυθυμίας τινὸς καὶ δισταγμοῦ. Ὅσον κανονικόν, φυσικὸν καὶ νόμιμον εἶνε διὰ τοὺς κατόχους τῆς περιλάμπρου ταύτης ἠθικῆς κληρονομίας, ἣν ἐκπροσωπεῖ τὸ ὄνομα Ἑλλάς, τὸ νὰ ἐπιθυμῶσι νὰ διαδραματίσωσιν ἐνεργὸν πρόσωπον κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Ἀσθενοῦς, τόσον ἀφ' ἑτέρου εἶνε ἐνδιαφέρον, ὅπως μὴ παρὰ φύσιν συμμαχίαι ἐκθέτωσι τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ θυσιάζωσιν εἰς τοὺς ταπεινοὺς τοῦ παρόντος συνδυασμοὺς ὁλόκληρον μιᾶς χώρας τὸ μέλλον. Προτιμότερον θὰ ἦτο ἀντὶ νὰ ἐνθαρρύνηται ἡ Πύλη πρὸς ἐκβιαστικὰ μέτρα, ἅτινα δὲν δύνανται εἰμὴ νὰ ἀποβῶσι ἐπιζήμια καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, προτιμότερον, λέγομεν, θὰ ἦτο νὰ ἀναζητῶνται μέτρα πρὸς συμβιβασμὸν τῶν ἀντιθέτων συμφερόντων, πρὸς συμβιβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικοτήτων πρὸς τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς βλέψεις ἑκάστης ἐξ αὐτῶν.» Σημ. «Ν. Ἡμ.»— Ἡ θυσία τοῦ μέλλοντος εἰς τὸ παρελθόν, ἡ θυσία τῶν ἐλπίδων εἰς τὰς ἀναμνήσεις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κεντρικὴ ἰδέα ὡραίου ἄρθρου ἐφημερίδος οὐχὶ ὅμως καὶ ψυχραίμου, ὑπευθύνου πολιτικῆς. Τὴν ἀρχὴν ταύτην, πρὸς ἣν συμμορφώνει σήμερον ἡ Ἑλλὰς τὴν πολιτικήν της, ἀκολουθοῦσιν ἀπαρεγκλίτως πάντα τὰ κράτη, ἐν οἷς διαπρέπει καὶ ἡ πατρὶς τοῦ ἀρθρογράφου τοῦ παρισιανοῦ «Χρόνου». Τὴν συμβουλήν, δι' ἧς διαστρέφει ὁ «Χρόνος» τὸ ἄρθρον του, ἂν ἐγνώριζε τὴν ἱστορίαν τῶν τελευταίων ἐτῶν ἢ κάλλιον ἂν ἤθελε νὰ φανῇ δικαιότερος, ὤφειλε νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς ἄλλους καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας Ἡ δρᾶσις τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ν. Κ α ζ ά ζ η οὐδὲν ἔσχεν ἢ ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν ἐθνικὴν Ἑ τ α ι ρ ε ί α ν, ἐκτὸς ἂν διὰ τῆς ὀνομασίας ταύτης ὑπονοεῖται ἡ ἑταιρεία «Ἑλληνισμός», τῆς ὁποίας προΐσταται ὁ κ. Καζάζης. Η ἑταιρεία αὕτη, περιποιοῦσα ἀληθῶς τιμὴν εἰς τὸ ἔθνος, δὲν παραπλανᾷ ἀ λ λ' ἀ ν ο ί γ ε ι τ ὰ μ ά τ ι α τ ο ῦ κ ό σ μ ο υ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐθνικὴν τιμήν, τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ τὸ ἐθνικὸν μέλλον. Ἰδίᾳ ὁ πρόεδρος τῆς ἑταιρείας κ. Καζάζης, ἀφιερώσας πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις καὶ τὸν ἀφαρπάζοντα ἐνθουσιασμὸν εἰς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, ἔχει ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ ἀπαράγραπτα δικαιώματα εὐγνωμοσύνης ἐν τῇ συνειδήσει ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ, καθ' ὧν οὐδὲν ἰσχύουσιν ἀνόητοι καὶ ἀνακριβεῖς ἄλλως ὑπαινιγμοί.

ΝΕΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ

Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας παρέστημεν πρὸ νέου σκανδάλου τῶν ὀργάνων τοῦ Παπισμοῦ· ἡ ὅλη τῆς ὑποθέσεως ἐξέλιξις ἀπεικονίζει πιστῶς τὸν τρόπον τοῦ διδάσκειν τῶν ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας διεσπαρμένων τούτων προσηλυτιστῶν, οἵτινες δίκην ἀκρίδος φθοροποιοῦ λυμαίνονται πολλαχῶς τὸ ταλαίπωρον Ἔθνος. Οἱ μισσιονάριοι οὗτοι τοῦ Ρωμαίου Ποντίφικος, ἐπιδιώκοντες μετὰ φανατισμοῦ ἀρχάς, οὐδαμῶς συναδούσας πρὸς τὴν νέαν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, ἐχθροὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πάσης προόδου, ἐξακολουθοῦσι δυστυχῶς ἀνενόχλητοι τὸ ἔργον τῆς παραβιάσεως τῶν συνειδήσεων, ἐν αἰῶνι ἀνεξιθρησκείας καὶ ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος, καταστρέφουσι τὴν εὐτυχίαν καὶ ἁρμονίαν τῶν οἰκογενειῶν, ἐμπνέουσιν ἰδέας ἀσυμβιβάστους πρὸς τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, καὶ ἀθετοῦσι ρητὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ ἀπαγορεύει τὴν προσβολὴν κατὰ τῆς καθεστώσης θρησκείας καὶ τιμωρεῖ τὴν ἐξάσκησιν προσηλυτισμοῦ οἱουδήποτε. Τὸ ἐσχάτως ἀποκαλυφθὲν νέον σκάνδαλον ἐπιβάλλει εἴς τε τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ καταστήσωσι ἐπὶ τέλους σεβαστὸν τὸ κράτος τῶν νόμων ἀπέναντι τῶν αὐτοχειροτονήτων τούτων ἐκπολιτιστῶν καὶ νὰ καθορίσωσιν ἅπαξ διὰ παντὸς τὴν θέσιν τῶν ἐπιδρομέων, ἐὰν δὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐξέγερσιν τῆς ἐθνικῆς γνώμης, ἥτις ἐν ὀνόματι τῆς ὑπονομευομένης πίστεως καὶ τῆς πατρίδος θ' ἀπαιτήσῃ ἀναμφιβόλως ἡμέραν τινὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων ἐκείνων, ἅτινα ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν ἐσχάτως ἡ γαλλικὴ Δημοκρατία, ἐξώσασα τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους τὰ πολυώνυμα μοναχικὰ τάγματα, ἅτινα μεθ' ὅλην τὴν ἐπελθοῦσαν νέαν τάξιν πραγμάτων ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις δὲν παραιτοῦνται τῶν φωτοσβεστικῶν αὐτῶν τάσεων. Τὸ σκάνδαλον τῆς Θήρας ἂς μελετήσωσι καλῶς οἱ ἕλληνες γονεῖς, ὅσοι ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει παραδίδουσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν λύκων, τῶν ἐρχομένων πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τὸ πρόσχημα προβάτου· ἂς γνωρίσωσιν ἐπὶ τέλους, ὅτι ἀντὶ ὀλίγων ψιττακισμῶν τῆς γαλλικῆς παρασκευάζεται ὁ ἠθικὸς θάνατος τῶν τέκνων αὐτῶν, διὰ τῆς μεταδόσεως ἰδεῶν, αἵτινες δημιουργοῦσι χαρακτῆρας ἐκφύλους, ἄνευ ἱεροῦ πρὸς τὴν ἱερὰν Πατρίδα παλμοῦ, ἄνευ μορφώσεως ἐξανθρωπιστικῆς, καθιστώσης τὴν διάνοιαν εὐρεῖαν, ἐλευθέραν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, καὶ ἐξυψούσης τὰ εὐγενέστερα τῶν συναισθημάτων.

Τὸ σκάνδαλον τοῦτο, ὅπερ ἐσχάτως κατήγγειλεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θήρας πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἔχει ὡς ἑξῆς :

* *
*

Ὁ Κ. Συνοδινός, ὀρθόδοξος Θηραῖος, ὡς πολλοὶ ἀτυχῶς τῶν Ἑλλήνων, εἶχε τὴν εὐπιστίαν νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν μόρφωσιν τῆς νεαρᾶς του θυγατρὸς Σοφίας εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐν Θήρᾳ καθολικῶν καλογραιῶν.

Πρὸ δέκα ἀκριβῶς ἐτῶν ἡ Σοφία Συνοδινοῦ, διατρέχουσα τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας της, ἀπεπεράτου τὰς σπουδάς της ἐκ τοῦ καθολικοῦ σχολείου.

Ἡμέραν τινὰ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν της εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῆς ὅπως τῇ ἐπι-

τρέψωσι νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τάγμα τῶν καθολικῶν καλογραιῶν. Οἱ γονεῖς της ἔμειναν ἐμβρόντητοι ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ καὶ ἤρχισαν νὰ ἀνησυχῶσι, βλέποντες ὅτι ἡ μετὰ τῶν καλογραιῶν ἀναστροφὴ τῆς θυγατρός των ἠδύνατο νὰ παραπλανήσῃ αὐτὴν εὐκόλως.

Ἡ κόρη βλέπουσα ὅτι διὰ τῆς ἀνακοινώσεώς της ἐδημιούργησεν οἰκογενειακὴν θύελλαν ἔκρινε σκόπιμον νὰ ὑποκριθῇ ὅτι δὲν ἐπιμένει εἰς τὴν ἰδέαν της.

Πρωΐαν ὅμως τινὰ ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὰ ἀπὸ πολλοῦ κατεστρωμένα σχέδιά της καὶ χωρὶς εἰς οὐδένα νὰ εἴπῃ τι ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς πατρικῆς ἑστίας.

Τὸ πραξικόπημα τοῦτο συνετάραξε τότε τὴν Νῆσον, χωρὶς δυστυχῶς νὰ παράσχῃ καὶ διδάγματα εἰς πολλοὺς γονεῖς, οἵτινες ἐξακολουθοῦσι νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Προπαγάνδας.

Εἰδοποιήθη ἡ Ἀστυνομία τῆς Νήσου, αἱ ἀρχαὶ πᾶσαι ἔλαβον γνῶσιν, ἠρεύνησαν πανταχοῦ, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἡ Σοφία Συνοδινοῦ ἀνευρίσκετο. Ἡ οἰκογένεια τῆς ἐξαφανισθείσης, χωρὶς οὐδέποτε ν' ἀπελπισθῇ ἐξηκολούθει νὰ τὴν ἀναζητῇ ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην διὰ μυστικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀνακρίσεων, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατόν, εἰς τὰ γυναικεῖα μοναστήρια τῶν Δυτικῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐπὶ τέλους ἡμέραν τινὰ ἐγνώσθη, ὅτι ἡ Σοφία Συνοδινοῦ ἐκρύπτετο, καλ γραῖα ἤδη, εἴς τινα μονὴν τῆς Σμύρνης. Ἐκεῖ ἐκρύπτετο ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της καὶ παρηκολούθει τὰς ἀπέλπιδας ἐρεύνας τῆς οἰκογενείας της, χωρὶς κἂν νὰ συγκινηθῇ ἐκ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῶν ματαίων ἀναζητήσεων αὐτῆς.

Ἀφ' οὗ ἐγνώσθη τὸ κρησφύγετον τῆς δραπέτιδος κόρης ἡμέραν τινὰ φίλοι τοῦ Κ. Συνοδινοῦ εἰδοποιοῦσιν αὐτόν, ὅτι μοναχή τις ἦλθεν ἐκ Σμύρνης καὶ ὅτι ἐσκόπει νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν δυτικὴν μονὴν τῆς Θήρας· ἡ μοναχὴ αὕτη ἦτο ἡ κόρη του, ἡ Σοφία Συνοδινοῦ.

Ἔτρεξεν ἀμέσως ὁ γηραιὸς πατὴρ τὴν ἱκέτευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς οἰκογενείας, ἥτις ἤθελε την δεχθῇ μετὰ δακρύων χαρᾶς. Ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις ἦτο ἀρνητική. Οὔτε ἱκεσίαι οὔτε δάκρυα ἐμάλαξαν τὴν καρδίαν ἐκείνην τῆς κόρης τὴν ὁποίαν ἀπεσκλήρυνεν ἡ μακροχρόνιος διδασκαλία τῶν καθολικῶν· ἡ ἀλλαξοπιστία καὶ τὸ μοναχικὸν περίβλημα ἀπέπνιξαν τὴν υἱϊκὴν στοργήν, τὸ οἰκογενειακὸν φίλτρον καὶ τὰ εὐγενέστερα τῶν συναισθημάτων τῆς κόρης· οὐδεμίαν εὐσπλαγχνίαν ἔδειξε πρὸς τὸν ὀδυρόμενον πατέρα. Ἐπὶ μακρὸν ἐξηκολούθουν αἱ θερμαὶ παρακλήσεις τῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ἡ προσήλυτος ἦν ἄκαμπτος, ἀνένδοτος, ἄτεγκτος.

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τὴν τόσον σκανδαλώδη ἐδέησε ν' ἀναμιχθῇ ὁ ἕλλην ἀρχιεπίσκοπος τῆς Θήρας· οὗτος προέβη εἰς ἐντόνους παραστάσεις πρὸς τὸν ἐκεῖ ἀρχιερέα τῶν καθολικῶν ἀπαιτῶν, ὅπως ἐπανορθωθῇ τὸ γενόμενον ἀδίκημα καὶ λήξῃ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ συνταράξαν τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδὲν ἐπετεύχθη διότι παρὰ τοῖς καθολικοῖς εἶνε ἄγνωστος εἰσέτι ἡ ἰδέα τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους τοῦ φιλοξενοῦντος αὐτοὺς Κράτους.

Ἐξαντλήσας ὁ ἱεράρχης ἅπαντα τὰ μέσα καὶ ἀπελπισθεὶς ἐκ τῆς διαγωγῆς τῆς καθολικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἠναγκάσθη νὰ καταγγείλῃ πρό τινων ἡμερῶν εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τὰ λαβόντα χώραν, καθ' ὃν τρόπον ἐξεθέσαμεν αὐτὰ ἄνωθι, ὅπως αὕτη ἐνεργήσῃ δεόντως ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως.

* *
*

Καὶ ἤδη ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος νὰ κηρύξῃ ἀμείλικτον πλέον τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐπιδρομέων τούτων, οἵτινες τῇ ἀνοχῇ ἡμῶν ἐξακολουθοῦσι πανταχοῦ σκανδαλωδέστατον προσηλυτισμόν· ἡ ἐθνικὴ τιμὴ ἀπαιτεῖ, ὅπως καὶ ἡ Κυβέρνησις μελετήσῃ σοβαρῶς τὸ ἀντεθνικὸν καὶ ἀντιχριστιανικὸν ἔργον τῶν ἐπιβούλων τούτων στοιχείων καὶ μὴ ἐπιτρέψῃ πλέον εἰς τὸ ἑξῆς τὴν λειτουργίαν τῶν καθολικῶν σχολείων, ἐὰν ταῦτα ἐξακολουθῶσι, παρὰ τὸν νόμον, νὰ μὴ δέχωνται ὀρθόδοξον κατηχητὴν διὰ τοὺς ἑλληνόπαιδας.

Ἀφ' οὗ εἶνε ἀδύνατον νὰ κατανοήσωσιν οἱ καθολικοί, ὅτι, ζῶντες εἰς ἔθνος ἀνεξίθρησκον καὶ ἐπιτελοῦντες τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ὀφείλουσι νὰ σέβωνται τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ νὰ μὴ ἔρχωνται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰ καθεστῶτα, ἐπιβάλλεται νὰ διδάξωμεν ἡμεῖς εἰς αὐτοὺς τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς νόμους καὶ διὰ τοῦ μαστιγίου, καθόσον ὁ ἀγὼν εἶνε ὁ περὶ ὑπάρξεως ἐθνικῆς τε καὶ θρησκευτικῆς.

Δὲν εἴμεθα φανατικοί· ἀλλὰ καὶ δὲν θέλομεν ἐπιτρέψει τὴν ὑπονόμευσιν τῶν ἱερωτέρων ἡμῶν.

Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπ' ἀρχαιοτάτων διεκρίθη ἐπὶ ἀνεξιθρησκείᾳ· συμβιοῖ δὲ ἁρμονικῶς μετὰ τῶν ἑτεροδόξων· οὐδέποτε ἐπεδίωξε προσηλυτισμόν· ἀείποτε κατέχει θέσιν ἀμυντικὴν κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν ἀλλοδόξων. Μωαμεθανοὶ καὶ Ἑβραῖοι ζῶσι παρ' ἡμῖν ἐντελῶς ἀνενόχλητοι καὶ ἀγαπῶσι τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἰδίαν των πατρίδα. Ὁ ἀντισημιτισμός, ὅστις σήμερον κατασπιλοῖ τὸν πολιτισμὸν πολλῶν χριστιανικῶν Κρατῶν, εἶνε ἄγνωστος παρ' ἡμῖν, καὶ δύναται νὰ καυχηθῇ σήμερον ἡ Ἑλλάς, ὅτι αἱ ἀσχημίαι, αἱ παρατηρούμεναι ἀλλαχοῦ ἕνεκα δογματικῶν διαφορῶν ἐλλείπουσι παντάπασι παρ' ἡμῖν. Ἡ πατρὶς ἡμῶν οὐδένα ἀδικεῖ· τούτου ἕνεκα ἀξιοῖ νὰ μὴ ἀδικεῖται καὶ αὕτη. Καὶ εἶνε τὸ μέγιστον τῶν ἀδικημάτων ἡ προσβολὴ τῶν νόμων τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἡ ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς καθεστώσης θρησκείας καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἀπόπνιξις τοῦ εὐγενεστάτου συναισθήματος τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης· ὁ ἐχθρὸς τῆς ὀρθοδοξίας ἡμῶν εἶνε ταὐτοχρόνως καὶ δολοφόνος τῆς ἡμετέρας πατρίδος, διότι παρ' οὐδενὶ ἴσως ἄλλῳ ἔθνει εἶνε τοσοῦτον βαθέως ἐρριζωμένον ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ τὸ δόγμα τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, ὡς δόγμα ἐθνικῆς ζωῆς καὶ ὑπάρξεως, ὅσον παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι.

Δέον νὰ γνωρίζωσι καλῶς οἱ παρ' ἡμῖν καθολικοὶ τὴν τοιαύτην τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀντίληψιν καὶ νὰ παύσωσι καταχρώμενοι τῶν ἀγαθῶν τῆς φιλοξενίας, ἐὰν δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐγερθῶσι πρωΐαν τινά, καθ' ἣν θὰ ἴδωσιν ἐξεγειρόμενον σύσσωμον τὸ ἔθνος, ἀκράτητον ὑπὸ ἐθνικῆς ὀργῆς, ἀκατάσχετον ὑπὸ θρησκευτικῆς ἀγανακτήσεως, θέτον εἰς ἐφαρμογὴν μέτρα βιαιότερα ἴσως ἐκείνων, ἅτινα μετεχειρίσθη ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας Combes. Ἂς σταθμίσωσι καλῶς τ' ἀποτελέσματα λαϊκῆς ἐξεγέρσεως· δημιουργεῖ θυέλλας, ἐν αἷς καταποντίζονται οἱ ἀνίεροι καὶ λύει τὰ προβλήματα διὰ τῶν πραξικοπημάτων, καθ' ὃν τρόπον ἐλύθη καὶ τὸ πρόβλημα τῆς μεταφράσεως τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

Εὐμολπίδης

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας

κ. Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Κύριοι ! Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πρώτης μου Διαλέξεως ἔλαβον ἐπιστολὰς ἐνυπογράφους παρ' ἀνθρώπων ἐπαγγελλομένων τὸν Ἀλβανόν, μολονότι φέρουσιν ὀνόματα καὶ ἐπίθετα ἑλληνικά, ἀποκαλούντων τοὺς Ἕλληνας Ἀβδηρίτας, διότι ὑποστηρίζουσι τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἠπείρου καὶ διότι δὲν κηρύττουσι τοὺς Ἀλβανοὺς πεπολιτισμένους. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τῆς ἀλβανικῆς ἰδέας ζῶσιν ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἢ ἐν μέσῳ ἑλληνικῶν Κοινοτήτων· πολλοὶ ἐκ τούτων ἀνετράφησαν καὶ ἐξεπαιδεύθησαν δι' ἑλληνικῶν χρημάτων καὶ ἐν τούτοις ἀπαρνοῦνται τὸν Ἑλληνισμόν. Πάντα ταῦτα εἶνε νομίζω συμπτώματα ἐθνικῆς καταστάσεως οὐχὶ εὐαρέστου, διὰ τὸ ὁποῖον προκαλῶ τὴν ὑμετέραν προσοχήν. Ὅταν ἄνθρωποι τέως ἑλληνόφρονες ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀπαρνοῦνται τὸν ἐθνισμὸν αὐτῶν, πολλάκις ἄνευ σημαντικοῦ συμφέροντος, καὶ προσηλυτίζονται εἰς τὸν σλαυϊσμόν, εἰς τὸν βουλγαρισμόν, εἰς τὸν ἀλβανισμόν, εἰς τὸν ρωμουνισμόν, τί ἄλλο σημαίνουσι πάντα ταῦτα ἢ ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἀπώλεσε τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ γοητείαν, καὶ ἀντὶ νὰ συναθροίζῃ περὶ τὴν σημαίαν αὐτοῦ τοὺς ὁμογενεῖς, τοὐναντίον τοὺς ἀπομακρύνει ; Ὅταν ἄνθρωπος ἔχων ἑλληνικὸν ἐπίθετον ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ Ἤπειρος εἶνε ἀλβανική, τὸ Σοῦλι ἀλβανικὸν καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡμῶν εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς κατὰ τὸν μέγαν τῆς ἐθνεγερσίας ἀγῶνα, τί ἄλλο πάντα ταῦτα σημαίνουσιν ἢ ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην διέρχεται ἐπικίνδυνον κρίσιν, ὥστε νὰ ἐγκαταλείπηται καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων του, νὰ χλευάζηται παρ' αὐτῶν καὶ νὰ περιφρονῆται ; Ποία ἄλλη ἐξήγησις δύναται νὰ δοθῇ τοῦ θλιβεροῦ τούτου φαινομένου τῆς ἀπογοητεύσεως καὶ τῆς λιποψυχίας ;

Διαμαρτύρονται ἐπίσης καὶ οἱ Ἰταλοὶ ὅτι ἀδικοῦνται, ἀποδιδομένων εἰς αὐτοὺς κατακτητικῶν ἐπιθυμιῶν ἐπὶ τῆς Ἠπείρου. Ἴσως οὗτοι ἔχουσι δίκαιον ἐν μέρει, συμφέρον ἔχοντες καὶ καθῆκον πρὸς ἀντίδρασιν κατ τῆς Αὐστρίας νὰ ἐργάζωνται

προσηλυτιστικῶς ἐν Ἠπείρῳ. Ἡ Αὐστρία ἐποφθαλμιᾷ τὴν Ἀλβανίαν. Δὲν ἀγνοοῦσι τοῦτο οἱ Ἰταλοί. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ δρᾶσις αὐτῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀποβλέπει εἰς τὸ πολιτικόν των συμφέρον. Κατανοοῦσιν ὅτι ἡ Αὐστρία, καταλαμβάνουσα τὴν Ἀλβανίαν, θὰ κατέλθῃ καὶ πρὸς τὴν Ἤπειρον. Προνοοῦσι, ζητοῦσι νὰ προλάβωσι τὰ γεγονότα, διότι τὸ κυβερνᾶν σημαίνει προνοεῖν, ἡ δὲ καρδία τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς δέον νὰ εὑρίσκηται οὐχὶ πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ στήθους, ἀλλ' ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. Τοῦτο διδάσκει ἡ Ἱστορία.

— Ἀφοῦ σεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἐργάζεσθε, ἀφίνοντες τὰ δικαιώματά σας ἐκτεθειμένα, καθῆκον ἔχομεν νὰ ἐργασθῶμεν ἡμεῖς πρὸς ἀποσόβησιν ἐνδεχομένης βλάβης εἰς τὰ ἰταλικὰ συμφέροντα ἐν τῇ Ἀδριατικῇ καὶ τῷ Ἰονίῳ πελάγει.

Τοιαύτη εἶνε ἡ σύγχρονος πολιτικὴ λογικὴ τῶν ἐπισήμων κύκλων τῆς Ἰταλίας, ἥτις διὰ τῆς δικαιολογίας ταύτης δὲν διστάζει νὰ μᾶς ὑποκαταστήσῃ.

Ἀλλὰ τί πράττουσιν οἱ Ἠπειρῶται καθ' ὃν χρόνον ἐπαπειλεῖται τὸ ἑλληνικὸν μέλλον τῆς πατρίδος αὐτῶν ; Οἱ περισσότεροι κατελήφθησαν ἐκ νάρκης. Ἀδιαφοροῦσιν. Ἀλλ' ἔχομεν καθῆκον νὰ διαμαρτυρηθῶμεν κατὰ τῆς νάρκης ταύτης· νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς κινδυνεύοντας, ὅτι αἱ ἐθνικαὶ ἐξεγέρσεις δὲν κινοῦνται διὰ σπασμωδικῶν ἐξεγέρσεων, τὰ σοβαρὰ ἔργα δὲν ἐκτελοῦνται διὰ πετσωμάτων οὔτε διὰ φωνασκιῶν, ἀλλὰ διὰ μακρᾶς συντόνου καὶ σοβαρᾶς προπαρασκευῆς. Ἡμεῖς δὲν παρασκευαζόμεθα. Ἐξεγειρόμεθα ὑπείκοντες εἰς στιγμιαῖα ἔνστικτα, καὶ μετά τινα χρόνον ἡσυχάζομεν αὖθις, μέχρις οὗ ἐπέλθῃ νέα ἐξεγέρσεως φρενῖτις.

Οἱ ἐν τῇ παγκοσμίῳ διασπορᾷ Ἕλληνες οἰκτείρουσιν ἰδίᾳ τὴν ἐπὶ ῥαθυμίᾳ πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ἀνεγίνωσκον πρό τινων ἡμερῶν συγκινητικὴν ἐπιστολὴν ἐκ Σόφιας, οἰκτείρουσαν ὅτι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀντὶ νὰ ὑπεκκαίῃ καὶ νὰ ἐνισχύῃ τὴν ἑλληνικὴν φιλοπατρίαν, ἔχει ἀνάγκην νὰ λάβῃ ἐκ τῶν ἔξω ὁμογενῶν ἐνίσχυσιν καὶ παραβάλλουσαν τὴν φιλοπατρίαν τῶν Βουλγάρων πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων. Δὲν προχωρῶ· καταλαμβάνομαι ἐξ αἰσχύνης, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀγανακτήσεως, ὁσάκις ἀναγινώσκω τὰς τοιαύτας νουθεσίας. Ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν αἱ ξέναι προπαγάνδαι κατέλαβον ἔδαφος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἴσως μετά τινα καιρὸν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ.

Καὶ ἤδη ἂς παρακολουθήσωμεν τὰ συμβάντα τῆς τελευταίας εἰκοσιπενταετίας, τὰ ἐπελθόντα ἐν Ἠπείρῳ ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἐν Βερολίνῳ συνεδρίου. Ὡς γνωρίζετε, κατὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ συνειργάσθη μετὰ τῆς γαλλικῆς. Ἀλλ' ὡς γνωρίζετε ἐπίσης, ἅπασαι αἱ συμμετασχοῦσαι Δυνάμεις ἔλαβον τὴν μερίδα αὐτῶν ἐν τῷ διακανονισμῷ τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων.

Ἡ Ἀγγλία ἐγκατέστη ἐν Κύπρῳ, ἡ Γαλλία ἐν Τύνιδι, ἡ δὲ Αὐστρία, κατὰ τὰς παλαιὰς παραδόσεις της, ἔλαβε τὴν μεγαλειτέραν μερίδα. Ἡ Γερμανία, ὁ ἀκέραιος μεσίτης, ἠδικήθη κατὰ τὸ φαινόμενον, διότι ἠρύσατο ἴσως μέλλοντα πολιτικὰ ὠφέ-

λήματα, ἐξωθήσασα τὴν Αὐστρίαν πρὸς ἀνατολάς, γνωρίζουσα τί σημαίνει τοῦτο. Ἀλλ' ἡ ταλαίπωρος Ἰταλία ἀπῆλθε τοῦ Συνεδρίου, κενὰς ἔχουσα τὰς χεῖρας, διότι διηύθυνε τὴν πολιτικὴν αὐτῆς εὐγενέστατος ἀνήρ, ὁ εὐλογημένος ἀληθῶς Μπενεντέτο Καϊρόλι, ἀγωνιστὴς καὶ ἥρως τῶν μεγάλων ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῆς Ἰταλίας ἀγώνων. Οἱ πολιτικοὶ ἐχθροὶ κατηγόρησαν αὐτὸν ὡς μὴ πρακτικὸν πολιτικόν, καὶ ἠναγκάζετο οὗτος νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν κυβέρνησιν εἰς διεύθυνσιν πρακτικωτέραν. Ἔκτοτε ἤρξατο δραστηριωτέρα ἡ ἰταλικὴ ἐνέργεια ἐν Ἠπείρῳ. Διατί νὰ μὴ ἀνανεωθῶσιν αἱ παραδόσεις τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥώμης; Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1860 ὁ Ἰταλὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν ἐχαρακτήριζε τὴν Κέρκυραν ὡς τὸν μέλλοντα σταθμὸν τῆς ἰταλικῆς δράσεως ἐν Ἀνατολῇ, ὑποδεικνύων ἅμα τὴν Ἤπειρον ὡς μέλλουσαν ἐπαρχίαν ἰταλικοῦ κράτους; Ἤδη ἐν ἔτει 1878 ζωηρότερον ἔτι ἐξηγείρετο τὸ ἔνστικτον τῆς ἰταλικῆς φιλοκτημοσύνης, καὶ εὑρίσκετο ἀντιπρόσωπος αὐτῆς ἐν Ἠπείρῳ ὁ πολυθρύλητος πρόξενος Δὲ Γκουμπερνάτης, ὁ ἤδη πρόεδρος τῆς λεγομένης ἑλληνολατινικῆς ἑνώσεως ἐν Ῥώμῃ, ἧς παράρτημα ἱδρύθη καὶ ἐν Κερκύρᾳ.

Τολμηρότατος ὑπῆρξεν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἤπειρον ἐνεργείαις αὐτοῦ. Τὸ ἐν Ἰωαννίνοις ἰταλικὸν Προξενεῖον καθίστατο ἐντευκτήριον πάντων τῶν κατὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα σκευωρούντων Τουρκαλβανῶν καὶ πάντων τῶν ἀσθενῶν χαρακτήρων, παρασυρομένων ἢ διὰ χρημάτων διαφθειρομένων. Ἐν τῷ ἰταλικῷ Προξενείῳ τῶν Ἰωαννίνων συνετάσσοντο καὶ ὑπεγράφοντο ἀναφοραὶ πρὸς τὰς Δυνάμεις, δι' ὧν ἐπεζητεῖτο ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ἡ Ἤπειρος πᾶν ἄλλο εἶνε ἢ ἑλληνική. Μιᾶς ἐκ τῶν ἀναφορῶν τούτων ἀναγινώσκω τὸ ἑπόμενον ἀπόσπασμα, φέρον τὰς ὑπογραφὰς δύο προκρίτων Ἀλβανῶν, τοῦ Ἀμπτοὺλ-μπέη Φράσαρη καὶ τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ-μπέη Βρυώνη. Ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ θὰ σᾶς πείσῃ πόσον σκοτία καὶ σατανικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐν Ἰωαννίνοις ἐνέργεια τοῦ ἰταλικοῦ Προξενείου κατὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῷ προηγουμένως, ὡς γνωστόν, αὐτοὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀπεδέχοντο τὴν περὶ Ἠπείρου ἀπόφασιν τοῦ βερολινείου Συνεδρίου:

«Δὲν ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν, ὅτι εἴμεθα λόγιοι· δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τῇ σοφῇ ὑμῶν συντάξει ἐν ταῖς μυθολογικαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ἀναπτύξεσιν αὐτῆς. Τὴν ἱστορίαν ὅμως τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἐσπουδάσαμεν καὶ ἐπιστάμεθα εἴπερ τις ἄλλος. Τοὺς κατοίκους τῆς Ἠπείρου καλοῦσι Πελασγούς. Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης καὶ Στράβων, λέγουσιν, ὅτι ἡ χώρα αὕτη οὐδέποτε ἀπετέλεσε μερίδα τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἐν παναρχαίοις χρόνοις κατῴκησαν οἱ Αἰγύπτιοι. Κατὰ τὸν Στράβωνα μάλιστα ὡρίζετο ἡ Ἑλλὰς πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τοῦ ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἀφοῦ ἡ ἀρχαία γεωγραφία δὲν ἔρχεται ἐπίκουρος εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐρωτῶμεν τοὺς ἀντιφρονοῦντας, τί μέρος τῆς Ἠπείρου εἶνε ἑλληνικόν; Ὁ ἀποδεχόμενος τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἑλληνικῶν Συλλόγων θὰ ἐπι-

στευεν, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνήκει οὐ μόνον Ἀλβανία, ἀλλὰ Μακεδονία, Θράκη, Ρωμουνία, Μικρὰ Ἀσία, μεγάλη Ἑλλὰς καὶ δὴ καὶ Μασσαλία. Ἡ Ἤπειρος ἔχει 650.000 ψυχῶν. Πόσοι ἆρά γε εἶνε οἱ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες καὶ ποῦ οἰκοῦσιν; Ἐν Κορυτσᾷ, ἐν Βερατίῳ, ἐν Ἀργυροκάστρῳ, ἢ ἐν Τσαμουριᾷ; Βεβαίως ὄχι· διότι ὁ ἀπὸ κώμης εἰς κώμην ἐρχόμενος ἀπαντᾷ Ἀλβανούς, Ἠπειρώτας, οὐχὶ Ἕλληνας. Μόνον ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Ἄρτῃ καὶ ἔν τισι κώμαις τῆς Πωγωνιακῆς ἐκ 200,000 κατοίκων λαλοῦσιν Ἑλληνιστὶ 25,000, ποιοῦνται δὲ χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ περὶ τὰς 60,000. Θὰ ἐθυσιάζοντο λοιπὸν 650,000 Ἀλβανῶν γνησιωτάτων, διὰ τὸν λόγον, ὅτι 60,000 αὐτῶν λαλοῦσιν ἑλληνιστί. Τοῦτο δέ, ὅπως κορεσθῇ ἡ πλεονεξία τῶν ἑλληνικῶν Συλλόγων καὶ τεχνητὴ κίνησις, ἣν ῥᾳδίως ἡ Πύλη ἠδύνατο νὰ σταματήσῃ ἀπ' ἀρχῆς, κατὰ κακὴν δὲ μοῖραν ἡμῶν ἀφῆκε ν' αὐξηθῇ τηλικαύτη, οἵα τανῦν φαίνεται.

«Ἡ νῦν διαγωγὴ τῆς Ἑλλάδος μαρτυρεῖ, ὅτι βουλεύεται νὰ μιμηθῇ τὴν τῆς Ρωσσίας· ἀλλ' αὕτη ὑποστηρίζει τὰς ἀξιώσεις της διὰ δυνάμεων, ὧν εὐτυχῶς ἀμοιρεῖ ἡ Ἑλλάς· ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυροὶ ὅσον φαίνονται φιλοτάραχοι, ἡ Εὐρώπη οὐδέποτε θ' ἀπήλαυεν ἡσυχίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοιότητος τῆς γλώσσης θὰ ἦγε πολὺ μακράν· ἐν πρώτοις θὰ ἐχορήγει ἡμῖν τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσωμεν παρὰ τῶν Ἑλλήνων 200,000 Ἀλβανῶν, οἰκούντων ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνοικίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, τῇ Πλάκᾳ, καὶ ὁλοκλήρους τὰς νήσους Ὕδραν καὶ Σπέτσας. Ἡ Ἤπειρος ἦτο καὶ θὰ μένῃ πάντοτε ἀλβανική, οἵαν τὴν ἐδημιούργησαν φύσις καὶ ἱστορία. Μάτην ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δαπανᾷ ὑπὲρ τῶν Συλλόγων ἁδρὰ ποσά, ὧν ἠδύνατο νὰ ποιήσῃ χρῆσιν φρονιμωτέραν, προσπαθεῖ δὲ νὰ παρατείνῃ τὴν ταραχήν, ἥτις οὐδένα Εὐρωπαῖον ὤφειλε ν' ἀποπλανήσῃ. Ἐὰν ἐμμείνῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς τοὺς ἀντιβαίνοντας τῇ τε δικαιοσύνῃ καὶ τῷ δικαίῳ τῶν ἐθνῶν πόθους τῆς ἀκορέστου πλεονεξίας της, οἱ Ἀλβανοὶ ἔχουσιν ἀμετάθετον βουλὴν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα των μέχρις ἐσχάτων. Ὤμοσαν ὅρκον μηδὲ σπιθαμὴν γῆς νὰ παραχωρήσωσι καὶ νὰ ἀποθάνωσιν ὑπὲρ αὐτῆς, ἐὰν δεήσῃ. Ἐνταῦθα ἐξαγγέλλομεν τὰ ἀληθῆ φρονήματα ἁπάντων τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν. Ἡ Εὐρώπη δὲν θὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην ὀλεθρίων ἀγώνων, οὓς θὰ ἐνεκαίνιζεν ἡμῖν ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀπαίσιος προσάρτησις....»

Διὰ τοιαύτης διαμαρτυρίας ἐνεκαινίσθησαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1878 αἱ ψευδοαλβανικαὶ ἀξιώσεις ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ Ἠπείρῳ.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ σᾶς παραστήσω μετὰ πόσης ἐπιτηδειότητος εἰργάσθη ἐν Ἠπείρῳ ὁ ἰταλὸς Πρόξενος πρὸς τὸν σκοπόν του ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ Ἤπειρος πᾶν ἄλλο εἶνε ἢ ἑλληνική. Συμπραττούσης καὶ τῆς κυριάρχου Δυνάμεως κατωρθοῦτο ν' ἀποσταλῶσι πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης οἱ αὐτοχειροτόνητοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀλβανίας Ἀμπτοὺλ-μπέης Φράσαρης καὶ Μεχμὲτ Ἀλῆ-μπέης Βρυώνης, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀποδείξωσι τὸν ἀλβανικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἠπείρου, καὶ δὴ τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, ἥτις πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου ἐθεωρήθη σπουδαιοτάτη πρὸς τοὺς ὑπο-

λανθάνοντας ἀνθελληνικοὺς σκοπούς. Οἱ ἡμέτεροι βεβαίως ἐν Ἠπείρῳ δὲν ἐκοιμῶντο, ἀλλ' ἡ φωνὴ αὐτῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσακουσθῇ ἀφοῦ ἤδη οἱ ῥαδιουργοῦντες Ἀλβανοὶ ἐτίθεντο ὑπὸ τὴν σκέπην ἰσχυρᾶς ἀνθελληνικῆς ἀντιδράσεως. Μεταξὺ ἄλλων ἐνεργειῶν αὐτῶν, δι' ὧν ἐξεδήλουν τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἠπείρου ἄξιον λόγου εἶνε τὸ ἑπόμενον τεμάχιον ἀναφορᾶς, ἀπευθυνθείσης πρὸς τὸν βασιλέα Γεώργιον. Ἀντιγράφω αὐτὸ ἵνα καταδείξω τὸ ἰσχυρὸν ἐθνικὸν φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς εὐάνδρου χώρας :

«Μεγαλειότατε! ἡ ἡμετέρα πατρὶς Ἤπειρος, δυνάμει τοῦ ἀπαραδειγματίστου αὐτῆς ἡρωϊσμοῦ, μυρία ἔσχε προνόμια κατὰ τοὺς μακροτάτους τῆς δουλείας αἰῶνας· ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἐγένετο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νῦν ἡ κοιτὶς καὶ ὁ πρῶτος σταθμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ· ἡ ἡμετέρα πατρὶς κατέβαλεν ἐν ταῖς πρώταις διὰ τῶν ἀθανάτων Σουλιωτῶν τὸν ἀγριώτατον τῶν τυράννων Ἀλῆ Πασᾶν, ὃν ἠδυνάτει ἡ τότε πανίσχυρος Τουρκία νὰ δαμάσῃ· ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἀνύψωσε πρώτη τὸ λάβαρον τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον ἐκυμάτισεν ἔπειτα ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος· ἡ ἡμετέρα πατρὶς παρέσχε τοὺς ὑπάτους ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας Μάρκον τὸν Μπότσαρην, Γεώργιον τὸν Καραϊσκάκην, τὸν Τζαβέλλαν καὶ τόσους ἄλλους· ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἐδίδαξε πάντοτε πρῶτα καὶ μάλιστα Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολὴν καὶ ἐξηλλήνισε μέχρις ἀδελφικῆς ἀφομοιώσεως οὐ μόνον τὰ ἐν αὐτῇ ὁμοεθνῆ μέν, ἀλλ' ἑτερόγλωσσα ἐθνικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκτὸς αὐτῆς εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Ἐν τῇ παιδευτικῇ δὲ καταστάσει δικαιοῦται πρὸς τὰς μᾶλλον προηγμένας χώρας νὰ παραβληθῇ· ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἐχορήγησε τοὺς φιλογενεστάτους τῶν ἀνδρῶν, ὅσους ποτὲ παρήγαγε τὸ τεταπεινωμένον ἑλληνικὸν ἔθνος, οἵτινες διὰ βασιλικῶν χορηγιῶν ἐγένοντο οἱ σπουδαιότατοι παράγοντες εἰς τὸ ἐν γένει μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, ὡς καὶ νῦν ἔτι πανταχοῦ κατάδηλον τοῦτο γίνεται....»

Ταῦτα ἔλεγον οἱ Ἠπειρῶται, ἀλλ' ὁ πολυμήχανος ἐξαλβανιστὴς τῆς Ἠπείρου, συνεχίζων τὸ ἔργον αὐτοῦ, προέβη εἰς τὴν σύνταξιν ἐθνογραφικοῦ δῆθεν χάρτου τῆς Ἠπείρου, ὃν καὶ ἐδημοσίευσε μετὰ προεισαγωγικῆς ἐκθέσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποσπῶ τὰ ἑπόμενα, δι' ὧν καταδείκνυται πληρέστερον ἔτι ἡ ἐν Ἠπείρῳ ἰταλικὴ ἐνέργεια, οἵα διεξάγεται μέχρι τῆς σήμερον.

Ὁ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ ἐκ τίνων ἀποτελεῖται στοιχείων ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἠπείρου, καὶ εἰς τίνα φυλὴν ἀνήκει. Ἦσαν ἀρχαῖοι Ἀλβανοί, ἐν μέρει νῦν ἐξελληνισθέντες; Βλάχοι; Ἕλληνες; Δύσλυτον, λέγει, τὸ ζήτημα. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς δὲν μνημονεύουσι περὶ Ἀλβανῶν ἢ Βλάχων. Οἱ λαοὶ τῆς Ἠπείρου καλοῦνται βάρβαροι ἐπί τινα χρόνον. Δὲν ὑπῆρχον Ἕλληνες (;), Βλάχοι, Ἀλβανοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πύρρου, ἀλλὰ λαός, συνδεόμενος στενῶς μετὰ λαῶν ὁμόρων, τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Μακεδόνων, τῶν Ἑλλήνων... Ὑπάρχουσι σήμερον

ἐν Ἠπείρῳ Ἕλληνες, Βλάχοι καὶ Ἀλβανοί, ἢ χάριν ἀκριβολογίας Ἑλληνόφωνοι, Βλαχόφωνοι καὶ Ἀλβανόφωνοι. Ὁ κατὰ προσέγγισιν πληθυσμὸς ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Ἑλληνόφωνοι	145,000
Ἀλβανόφωνοι	165,000
Ἀλβανοελληνόφωνοι	100,000
Βλαχοελληνόφωνοι	45,000
Βλαχοαλβανόφωνοι	25,000
τὸ ὅλον	480,000

Ὀλίγον ἀπέχει, λέγει παρακατιών, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἡ Ἤπειρος, δὲν εἶνε ἀγρία καὶ ἄξενος, ποθεῖ (;) τοὺς Ἰταλούς, δὲν δύναται δὲ κρείττονα διεύθυνσιν νὰ λάβῃ ἡ ἡμετέρα μετανάστευσις, διότι αἱ γαῖαι τῆς χώρας ταύτης εἶνε εὔφοροι, προθυμότατοι δὲ οἱ γαιοκτήμονες νὰ δεχθῶσι λαὸν νέον καὶ φιλόπονον, εἰς ὃν θὰ παρεῖχον πολλὰς ἐργασίας. Δύναται νὰ καταστῇ ἄρα στάδιον διὰ τὴν ἰταλικὴν δρᾶσιν . . .

Ἂς κατακτήσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς ἐπιστήμης, τῆς γεωργίας, τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐὰν ἐγνώριζον, ὅτι διὰ τοῦ δημοσιεύματος τούτου θὰ ἐξεγείρω τὴν ἀρχαίαν ἰταλικὴν δρᾶσιν, ὠθῶν αὐτὴν πρὸς χώραν, ἣν ἐπὶ ἓξ ἔτη ἐσπούδασα, μόνην δὲ ἐπιθυμίαν ἔχω νὰ καταστήσω συμπαθῆ τὴν ἡμετέραν Ἰταλίαν εἰς λαόν, πρὸς ὃν συνδέουσιν ἡμᾶς παλαιαὶ παραδόσεις, ἐὰν παρεσκεύαζον τὸ ἔδαφος εἰς ἠθικὰς ἐπιρροάς, δὲν ἐπετέλεσα ἔργον ἀνωφελὲς καὶ ἱκανοποιοῦμαι ἐκ τῶν ἐπιτευχθέντων πλεονεκτημάτων...

Τοιαύτη εἶνε ἡ περίληψις περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἰταλικῶν βλέψεων, οἵας διετύπωσεν αὐτὰς πρὸ εἰκοσιπενταετίας ὁ συντάκτης τοῦ ἐθνογραφικοῦ χάρτου τῆς Ἠπείρου κ. de Goubernatis. Ἔκτοτε ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ ἐξακολουθεῖ ἐκδηλουμένη ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁτὲ μὲν ἀτονωτέρα, ὁτὲ δὲ δραστηριωτέρα, ὡς συμβαίνει ἀπό τινος χρόνου ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ προξένου κ. Millelire.

Ἀνακοινῶν ἐν τούτοις εἰς ὑμᾶς τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἰταλικὰς ἐνεργείας, ἰδιαιτέραν ὀφείλω νὰ κάμω μνείαν τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐπισκέψεως τοῦ Ἰταλοῦ πολιτευομένου Σὰν-Τζουλιάνου, ὅστις καὶ ἀμέσως ἐξέθηκε τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν του, δημοσιευθέντα ἔν τινι ἰταλικῇ ἐφημερίδι. Ἀποσπῶ ἐκ ταύτης τὰ ἑπόμενα τεμάχια, ἐπαρκῶς ἀποκαλύπτοντα τὰς ἐπὶ τῆς Ἠπείρου βλέψεις τῆς συγχρόνου Ἰταλίας.

«Πῶς ἀντιπροσωπεύονται ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἰωαννίνων αἱ διάφοροι ἐθνότητες καὶ θρησκεῖαι ; Ποῖα τὰ αἰσθήματα τῶν ἑτερογενῶν τούτων πληθυσμῶν ; Πῶς ἐξηγοῦνται καὶ ποῦ τείνουσιν αἱ διάφοροι ξέναι ἐπιρροαί ;

«Ἐν τῇ πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας ἀπαντήσει ἀπόκειται νὰ διευκρινισθῇ ὁποία ἡ θέσις τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ ἀλβανικῷ ζητήματι, τίς ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ συμφέροντα τῆς Ἰταλίας, καὶ κατὰ πόσον δύναται αὕτη νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος.

«Ἡ κλεὶς τοῦ ὅλου προβλήματος ἔγκειται ἐν τῇ ὅσον ἔνεστι πιστῇ ἐξακριβώσει τῆς ἐθνογραφίας τοῦ βιλαετίου. Ὡς πρὸς τοῦτο ἔχω τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπ' ὄψει τὰς πλήρεις μελέτας τοῦ ἡμετέρου de Goubernatis, νῦν γενικοῦ προξένου ἐν Κερκύρᾳ, τὰς τοῦ Gopçeviç καὶ τὰς τοῦ αὐστριακοῦ στρατηγοῦ von Waldkampf· ἀλλὰ μοὶ χρησιμεύουσιν ἐπίσης ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ τὰ συμπεράσματα, ἅπερ ἠρανίσθην ἐξ ἄλλων ἔργων καὶ αἱ συμβουλαὶ ἀνδρῶν ἐν Ἰωαννίνοις εἰδημόνων καὶ πεπειραμένων, μεθ' ὧν συνδιελέχθην, καὶ ἄλλαι σπουδαῖαι πηγαὶ ἀνέκδοτοι.

«Τὸ βιλαέτιον Ἰωαννίνων, κατέχον 22,000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων καὶ ἀριθμοῦν περὶ τὰς 600,000 κατοίκων, εἶνε εὐρύτερον μὲν τῆς κλασικῆς Ἠπείρου, ἥτις ἔληγε παρὰ τὴν Αὐλῶνα, εἰς τὸ ἀπώτερον ἀρκτικὸν ἀντέρεισμα τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων μικρότερον δὲ τῆς βυζαντινῆς Ἠπείρου, ἥτις ὑπὸ τὸν Ἰουστινιανὸν ἐξετείνετο βορειότερον τοῦ Δυρραχίου· κείμενον δὲ μεταξὺ τῆς 41^0 καὶ 39^0 παραλλήλου, ἔχει νῦν ὡς ὅρια πρὸς βορρᾶν τὸν Ἄψον, πρὸς νότον τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, πρὸς ἀνατολὰς τὸν Πίνδον καὶ τὸν Ἄραχθον καὶ πρὸς δυσμὰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

«Ἐθνογραφικῶς πρὸς ταῖς φυσικαῖς ἰδιότησιν, ὡς ἡ βραχυκεφαλία, ἥτις ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἡ δολιχοκεφαλία, ἥτις ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς, ἀνάγκη νὰ στρέψῃ τις τὴν προσοχὴν εἰς τὴν συνήθως λαλουμένην γλῶσσαν, ἥτις μετὰ τῆς θρησκείας ἀποτελεῖ τὸν κύριον παράγοντα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἐν τῇ πολιτικῇ δράσει.

«Τὸ ἀρκτικὸν ὅριον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς ἀποκλειστικῶς μητρικῆς ἢ ἐπικρατούσης, ἄρχεται κατὰ τὸν De-Goubernatis ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐν Σπλάντσᾳ, ἀναπτύσσεται πρὸς νότον παρὰ τὴν κορυφὴν τῶν ὀρέων τῆς Τσαμουριᾶς μέχρι τῆς Καμαρίνης, ἐκεῖθεν δὲ στρεφόμενον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἀνέρχεται πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Ζαγορίου, ἔνθα συμπεριλαμβάνει **τοὺς ἐξελληνισθέντας Βλάχους.** (Ὅλους τοὺς ἑλληνικωτάτους Ζαγορισίους παριστᾷ ὡς Βλάχους!!)

«Ἕλληνές τινες ἀπαιτοῦσι νὰ ὠθήσωσι τὸ γλωσσικὸν ὅριον μέχρι τῶν κορυφῶν δεξιᾷ τοῦ Καλαμᾶ, ἀλλ' οἱ μᾶλλον εἰδήμονες φέρουσιν αὐτὸ παρὰ τὴν θάλασσαν νοτίως τοῦ Καναλίου, οὕτως ὥστε ἡ Σπλάντσα, ἡ Καστροσυκιά, ἡ Ρινιάσα, ἡ Σούτσια (;), τὸ Μονόδενδρον, τὰ Δουβιενὰ καὶ ἄλλα χωρία, τὰ ὁποῖα ὁ Δε-Γκουμπερνάτης τάσσει ἐν τῇ ἑλληνοφώνῳ ζώνῃ, ἤθελον εἶσθαι τοὐναντίον καθαρῶς ἀλβανικά. Ἄλλοι ἐπιμένουσιν ἐπίσης, ὅτι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, πρὸς βορρᾶν τοῦ Σαρανταπόρου, τουτέστιν ὀλίγον τι νοτίως τοῦ ὑπὸ τοῦ Δε-Γκουμπερνάτη χαραχθέντος ὁρίου, **οὔτε ὁμιλεῖται πλέον, οὔτε ἐννοεῖται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα.** Ἡ γνώμη αὕτη, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀτομικὴν πεῖραν ἀνδρὸς ἀνακοινώσαντός μοι τὴν ἀλήθειαν, ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ Χάν, Ἀμὶ Μπουὲ καὶ Βὸν Βαλδκάμφ, οἵτινες θέτουσιν ἐν Κονίτσῃ τὴν κορυφὴν τοῦ τριγώνου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅ περ, ὡς βάσιν ἔχον

τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, χωρεῖ δίκην σφηνὸς **ἐν τῷ ὑπερόχως ἀλβανικῷ βιλαετίῳ Ἰωαννίνων.**

«Ἀλλ' ὅπως δήποτε οἱ ἀριθμοί, οὓς ὁ Δε Γκουμπερνάτης σημειοῖ ἐν τῷ πολυτίμῳ αὐτοῦ ἔργῳ, ὑπέστησαν σημαντικὴν μεταβολήν, διότι ἀπὸ τοῦ 1878 ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς ηὔξησε, τὸ *μουτεσαριφλὶκ* Λαρίσσης, ὅ περ καὶ Ἕλληνας καὶ Βλάχους πολλοὺς περιεῖχε, παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ δὲ γλωσσικὰ ὅρια ἐν γένει μετεβλήθησαν, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς καὶ **ρωμουνικῆς** προπαγάνδας, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς βαθμιαίας ἀφυπνίσεως τῆς ἀλβανικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

«Κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ 1888 καὶ κατὰ τὰς μελέτας τοῦ Γκύπτσεβιτς, καὶ ἄλλων, ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἰωαννίνων οἱ Ἀλβανόφωνοι ἀνέρχονται εἰς 345,720, ἐκ τῶν ὁποίων 264,504 Μωαμεθανοὶ καὶ 81,215 Ὀρθόδοξοι, οἱ δὲ Ἑλληνόφωνοι εἰς 247,810, ἐν οἷς 21,150 Μωαμεθανοὶ καὶ 1725 Ἑβραῖοι, ἐκτὸς τῶν 15,125 Βλαχοδιγλώσσων.

«Κατὰ τὴν ὁμολογίαν ἀνδρῶν ἀξιοπίστων, ἀμερολήπτων δὲ ἅμα καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμβριθῶς μελετησάντων τὰ τῆς Ἠπείρου, οὓς προφορικῶς συνεβουλεύθην, οἱ **Ἀλβανοὶ ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἰωαννίνων ἀνέρχονται εἰς 400 000** περίπου, ὧν τὰ μὲν δύο τρίτα Μωαμεθανοί, τὸ δὲ τρίτον Ὀρθόδοξοι. Οἱ Μωαμεθανοί, ὧν ὁσημέραι ἀφυπνίζεται ἡ ἀλβανικὴ ἐθνικὴ συνείδησις, ἀποτελοῦσι τὸ κατ' ἀριθμὸν ὑπέροχον καὶ ἀνδρεῖον καὶ μάχιμον στοιχεῖον, ὅ περ, ὁπόταν σημάνῃ ἡ κρίσιμος ὥρα, θ' ἀποφασίσῃ ὁριστικῶς περὶ τῆς τύχης τῆς χώρας. «Οἱ νοημονέ»στεροι τούτων συμπαθοῦσι πρὸς τὴν Ἰταλίαν, διότι ἐνόησαν, ὅτι αὕτη »δὲν ἔχει σκοποὺς κατακτητικοὺς καὶ ὅτι τὰ συμφέροντα αὐτῆς συμ»φωνοῦσι πρὸς τὰ τῆς ἀλβανικῆς ἐθνότητος.

«Μεταξὺ δὲ τῶν Ὀρθοδόξων δύσκολον νὰ ὁρίσῃ τις ὁπόσοι εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐξελληνισθέντες, καὶ πόσοι κλίνουσι πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

«Εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ **Ἑλληνικὴ προπαγάνδα,** ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Σχολῆς καὶ ἐργαζομένη μετὰ πλείονος ζέσεως μετὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἐπετέλεσε μεγάλας προόδους μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν Ὀρθοδόξων, ἀντικαταστήσασα βαθμηδὸν τὴν *σκηπεταρικὴν* γλῶσσαν διὰ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐνσταλάξασα ἐν αὐτοῖς ἑλληνικὰ αἰσθήματα.

«Πρὸς τῇ ἀναμφισβητήτῳ ὑπεροχῇ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς ὀργάνου ἐν πάσῃ ὑποθέσει καὶ ἐν τῇ παιδείᾳ, «ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἰωαννίνων ἑ»πτὰ ἔμμισθα προξενεῖα, πλήρη δραστηριότητος καὶ πολυαρίθμους σχο»λάς, ἐπαγρυπνουμένας ὑπὸ ἓξ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. Αἱ ἐτήσιαι δαπάναι »τῶν σχολῶν ἀνέρχονται εἰς ἐπέκεινα τῶν 55.000 φρ. προερχομένων »ἐκ κληροδοτημάτων καὶ εἰσφορῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου.

«Ἡ ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ κοινῶς *Ἑλληνικὴ — σχισματικὴ* καλου-

μένη ἐν Ἰταλίᾳ, ἔχει τὸ δόγμα ἀπότοκον τοῦ νεοπλατωνικοῦ καὶ ἀλεξανδρινοῦ, τὴν τελετήν, ἥτις πολλάκις ἀποσβεννύει τὴν ἐσωτερικὴν λατρείαν καὶ συγχέει τὰ ἠθικὰ φρονήματα, τὴν παράδοσιν, ἥτις ἀμβλύνει τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ἐνισχύει τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν δρᾶσιν.

«Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη διεργάτωσις, ἥτις **διὰ τῶν παπάδων αὐτῆς, ἁπάντων ῥυπαρῶν ἀμαθῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνηθίκων** τηρεῖ συνεχῆ σχέσιν πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν χωρίων, τανύει νῦν ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἰωαννίνων τὸ τόξον αὐτῆς κατὰ τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπειλεῖ δι' ἀφορισμοῦ πάντα τὸν εἰσερχόμενον **εἰς τὴν ἀβλαβῆ ἡμῶν ἐπαγγελματικὴν σχολήν**, ὡς εἰ ἐπεδιώκομεν τὴν κατάκτησιν τῆς Ἠπείρου καὶ τὸν εἰς τὸν καθολικισμὸν προσηλυτισμόν.

«Ἐπανάστασις Ἑλλήνων καὶ Βλάχων δὲν εἶνε δυνατὴ ὡς ἐκ τοῦ γνωστοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος. Πιθανωτέρα εἶνε ἡ ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανῶν ἐπανάστασις, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου καὶ ὁπόταν ἐπικρατήσῃ μεταξὺ αὐτῶν ἑνότης καὶ σύμπνοια. Οὐχ ἧττον μεγάλη παρατηρεῖται δυσαρέσκεια, πολὺ δὲ μείζων ἢ ἐν τῇ Ἄνω Ἀλβανίᾳ, διότι ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἰωαννίνων οἱ πληθυσμοὶ εἶνε μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι, ἡ δὲ τουρκικὴ ἐξουσία μείζονα ἰσχὺν ἔχουσα ἐνταῦθα ἐνσπείρει πλειότερον τὸν τρόμον.

«Οὐδεμία δημοσία ἀσφάλεια, οὐδεμία ἐγγύησις περιουσίας καὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας. Ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ὑπονοίᾳ πρὸς ἐκδίκησιν, πρὸς ἀφαίρεσιν χρημάτων, κάθειρξις, βασανιστήρια, ἐξορία εἰς τὸ Φεζάν. Ἐξ ἐννέα ἑκατομμυρίων ἐτησίου εἰσοδήματος δαπανῶνται ἐν τῷ βιλαετίῳ ὀλιγώτερα τῶν 2 1/2. Δωροδοκία καὶ μεροληψία ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀναρχία καὶ ἀδικίαι· 600,000 κατοίκων μόλις ἀποζῶσιν ἐν χώρᾳ, ἐν ᾗ εὐδαιμόνουν τέσσαρα ἑκατομμύρια ψυχῶν καὶ ἤκμαζον 70 πόλεις, ὅτε ἐνταῦθα ἐκυριάρχει εὐεργετικὴ καὶ γόνιμος ἡ pax romana. Πλούτη ἀνεκμετάλλευτα (ἀνθρακίτης, ἀντιμώνιον, σίδηρος, ἄσφαλτος, πετρέλαιον) μένουσι κεκρυμμένα ὑπὸ τὴν γῆν· δάση μεγαλοπρεπῆ καταστρέφονται καὶ πυρπολοῦνται καθ' ἡμέραν.

«Πάντες ἐπιθυμοῦσι διακαῶς ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ἀφορήτου ταύτης καταστάσεως· οἱ Ἀλβανοί, ἀνδρεῖοι καὶ μάχιμοι, ἀναμένουσι μετ' ἀνυπομονησίας ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγόν· οἱ Ἕλληνες, δειλοὶ καὶ ἄοπλοι, ὑποκρίνονται καὶ ἐλπίζουσι, πολλοὶ δὲ τῶν ποθούντων, εἴτε τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἕνωσιν, εἴτε τὴν ἀλβανικὴν αὐτονομίαν λέγουσιν, ὅτι θὰ παρεδέχοντο οἱανδήποτε ἄλλην λύσιν, ἥτις θὰ προσεπόριζεν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, ὧν νῦν στεροῦνται.

«Ἡ κατάστασις αὕτη τοῦ δημοσίου πνεύματος, ἐὰν περὶ δημοσίου πνεύματος δύναταί τις ν' ἀναφέρῃ, ἔχων ὑπ' ὄψει χώραν, ἐν ᾗ σπανίζει ὁ ἐλεύθερος λόγος καὶ ἐλλείπει ἡ πολιτικὴ ἀνατροφή, διευκολύνει τὸ ἔργον τῆς αὐστριακῆς προπαγάνδας, ἥτις τεχνηέντως ὑποκρύπτει τοὺς κατακτητικοὺς αὐτῆς σκοποὺς εἰς πολλὰ μέρη τοῦ βιλαετίου τῶν Ἰωαννίνων.

«Ἡ Αὐστρία ἐργάζεται δραστηρίως, κυρίως παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς Ἀλβανοῖς, διὰ τῶν Προξένων αὐτῆς, ὧν ἐξέλεξε τοὺς κρατίστους. Διατάσσει τὸν ἐν Αὐλῶνι Πρόξενον αὐτῆς νὰ διέρχηται κατ᾽ ἔτος τρεῖς μῆνας ἐν Βερατίῳ, προέβη πρὸ πέντε ἢ ἓξ ἐτῶν εἰς ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν ἀποικισμοῦ Οὔγγρων ἐν τοῖς πέριξ τῆς Αὐλῶνος, ἔχει ἀπὸ τοῦ 1885 ἐν τοῖς ταχυδρομείοις αὐτῆς τὰς ἐπιταγάς, τῶν ὁποίων τὸ κυκλοφοροῦν ποσὸν ἀνέρχεται εἰς τρία ἑκατομμύρια φράγκων κατ᾽ ἔτος, κατέχει τὸ πλεῖστον τοῦ ἐμπορίου, ἡ δὲ εἰσαγωγὴ αὐτοῦ εἰς τὸ βιλαέτιον εἶνε ὑπερδιπλασία τοῦ ἡμετέρου· τὰ ἀτμόπλοια αὐτῆς ἀγκυροβολοῦσιν οὐχὶ μόνον, ὡς τὰ ἡμέτερα, ἐν Αὐλῶνι, Ἁγίοις Σαράντα, Πρεβέζῃ καὶ Σαλαώρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Σαγιάδες καὶ Πάργῃ· ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἐπινείοις τούτοις ἔχει ταχυδρομεῖα, ἐφ᾽ ᾧ ἡμεῖς ἓν μόνον κατέχομεν ἐν Ἰωαννίνοις, ἀλλ᾽ εἶνε ἐπάναγκες νὰ ἱδρύσωμεν τοὐλάχιστον ἓν διαμετακομίσεως ἐν Ἁγ. Σαράντα.

«Οἱ ἑλληνόφωνοι ἢ ἐξελληνισθέντες Ὀρθόδοξοι οὐδόλως συμπαθοῦσιν, οὔτε πρὸς τὴν Αὐστρίαν, οὔτε πρὸς τὴν Ἰταλίαν· καὶ κλίνουσι μὲν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οὐδέποτε θὰ τολμήσωσι νὰ ἐνεργήσωσι διὰ τῶν ὅπλων, προτιμῶσιν οἱανδήποτε ἄλλην κυβέρνησιν τῆς ἐνεστώσης ἀφορήτου καταστάσεως.

«Οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοί, ὡς καὶ οἱ μὴ ἐξελληνισθέντες Ὀρθόδοξοι, δέχονται τὰς αὐστριακὰς εὐεργεσίας, συμπαθοῦσι πλειότερον πρὸς τὴν Ἰταλίαν, κλίνουσι μᾶλλον πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἢ τὴν αὐτονομίαν ὑπὸ ξένον ἡγεμόνα, ἀπὸ ἐνδόξου δυναστείας ἕλκοντα τὴν καταγωγήν, ἔστω καὶ Χριστιανόν, κέκτηνται μείζονας ὀργανικὰς καὶ κεντρομόλους ἰδιότητας τῶν Γκέκιδων, ὡς ἔτι ἀνεπαρκῶς ἀνεπτυγμένας, καὶ δύνανται κατὰ τὰς περιστάσεις ν᾽ ἀποβῶσιν ἢ μέγα πρόσκομμα ἢ μέγα βοήθημα εἴτε εἰς τὴν Τουρκίαν, εἴτε εἰς τὰς διαφόρους ξένας ἐπιρροάς, αἵτινες ἐνταῦθα ἀμφισβητοῦσι τὸ πεδίον.»

Ἤδη ἡ ἰταλικὴ ἐργασία ἐξακολουθεῖ ἐν Ἠπείρῳ, καὶ ἀναμφιβόλως δὲν θέλει περιορισθῇ, ἐκτὸς μόνον ἐν ᾗ περιπτώσει κατανοήσωσιν οἱ Ἠπειρῶται, ὅτι καθῆκον ἔχουσι νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τούτων διὰ λόγων τε καὶ ἔργων, κατ᾽ ἐξοχὴν δὲ διὰ τοῦ διαφωτισμοῦ τῆς ἐν Εὐρώπῃ δημοσίας γνώμης περὶ τῶν πραγματικῶν δυνάμεων καὶ δικαίων τῆς γενετείρας αὐτῶν χώρας. Ἐφ᾽ ὅσον ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος πλαστογραφοῦντας τὰ ἐθνογραφικὰ δεδομένα τῆς Ἠπείρου, οὗτοι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ καταστῶσι τολμηρότεροι. Ἤδη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὁσημέραι πολλαπλασιάζεται. Μετὰ τὸν εἰρημένον Σὰν Ζουλιᾶνον, ἕτερος ἐξερευνητὴς τῆς Ἠπείρου, ὁ καθηγητὴς Migliani, ἐν προσφάτῳ δημοσιεύματι προσπαθεῖ ν᾽ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς πᾶν ἄλλο ἢ ἑλληνικὸς εἶνε. Ὁ κύριος οὗτος, γραμματεὺς τυγχάνων τοῦ *Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου* τῆς Φλωρεντίας καὶ κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ σωματείου τούτου περιηγηθεὶς πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἤπειρον, ἐξέδωκεν ὀγκῶδες βιβλίον, περιέχον τὰς ἐκ τῆς περιηγήσεως παρατηρήσεις αὐτοῦ, καθ᾽ ἅς, πλὴν ἄλλων παραδοξολογημάτων, ἡ Ἀλβανία παρίστα-

ται ἐκτεινομένη ἀπὸ Δουλτσίνου μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου (;!), περιέχουσα δὲ τὰ βιλαέτια τῆς Σκόδρας καὶ Σκοπίων καὶ μέρος τοῦ τῶν Βιτωλίων καὶ *ὅλον τὸ τῶν Ἰωαννίνων (;!)*. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς χώρας ταύτης, 1,500,000 εἶνε ὅλος σχεδὸν ἀλβανικός, πλὴν ἱκανῶν Σλαύων, ἐν τῷ ΒΑ τμήματι αὐτῆς οἰκούντων καὶ ὀλίγων *ἐξελληνισθέντων Ἀλβανῶν (!!)* ἐν τῷ μεσημβρινῷ.

Ὁ κ. Γκουμπερνάτης ἔλεγεν, ὅτι ἡ Νέα Ἰταλία, χάριν τοῦ πολιτισμοῦ βεβαίως, καθῆκον εἶχε νὰ ἐκπολιτίσῃ τὴν Ἤπειρον. Ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην εἰκοσιπενταετίαν οὐδὲν ἐνήργησε κατὰ τῶν αὐτοκλήτων τούτων ἐκπολιτιστῶν· ἐκφράζει μόνον ἐνίοτε τὸ αἴσθημα αὐτοῦ διὰ περιοδικῶν ἐξεγέρσεων, οἱονεὶ ὑπὸ φρενίτιδος καταλαμβανόμενος. Ἀλλὰ δὲν ἐργάζονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ λαοί. Μελετῶσι, προπαρασκευάζονται, ἀναμένοντες τὴν κατάλληλον στιγμὴν τῆς ἐνεργείας. Ἡμεῖς τὴν τοιαύτην πολιτικὴν μέθοδον οὐδέποτε ἠθελήσαμεν, οὔτε νὰ κατανοήσωμεν, οὔτε νὰ ἐφαρμόσωμεν. Ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν κατέστησαν τολμηρότεροι οἱ ἐπιβουλεύοντες τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, εἰς οἱανδήποτε πολιτικὴν ἢ ἐθνικότητα καὶ ἂν ἀνήκωσιν οὗτοι.

Ἐπειδὴ ἀμέσως καὶ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἡ ξένη πολιτικὴ δυσχερῶς ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν Ἠπείρῳ, κατωρθώθη νὰ εὑρεθῶσι τὰ ὄργανα τῆς ἐνεργείας, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ Ἀλβανοί, ὧν ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει ἐλάχιστος ἐν Ἠπείρῳ, ἀλλ' οἵτινες γειτνιάζουσι πρὸς αὐτήν. Ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος δέ, ὅτι ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐχρημάτισε τυχαίως διοικητὴς τῆς Ἠπείρου καὶ ὅτι οὗτος ἦτο Ἀλβανός, ἐφαντάσθησαν θερμοκέφαλοί τινες Ἀλβανοί, ὅτι ἡ Ἤπειρος εἶνε τμῆμα τῆς Ἀλβανίας. Ἐγνωρίσαμεν ἤδη τὴν ἐθνικὴν μεγαλομανίαν τῶν Βουλγάρων, τῶν Ρωμούνων καὶ τῶν Σέρβων, κηρυξάντων ὁμοεθνεῖς πάντας τοὺς μεγάλους ἄνδρας τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους. Ἤδη ἀνεφύησαν τοιοῦτοι καὶ μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν, μὴ διστάζοντες ν' ἀποκαλέσωσιν ὁμοφύλους οὐκ ὀλίγους τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ τὸν Ψαριανὸν Κανάρην. Ἐπιζητεῖται ἡ πραγμάτωσις μεγάλης Ἀλβανίας, περιλαμβανούσης ἅπασαν τὴν Ἤπειρον καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Μακεδονίας. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὑποψηφίους ἡγεμόνας τῆς Ἀλβανίας οὐκ ὀλίγοι εὑρέθησαν τοιοῦτοι, ἀκόμη καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα ἐξευρέθη ὁ φαντασιωδέστατος τῶν μέχρι τοῦδε ὑπαρξάντων ὑποψηφίων τοῦ ἀλβανικοῦ θρόνου καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Γεωργίου Καστριώτου.

Ἡ ἀλβανικὴ ἰδέα ἔχει κατ' ἐξοχὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν σήμερον ἐν Ἰταλίᾳ, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας πλείστων ἐπιλέκτων Ἰταλῶν, κατανοούντων τὸ ἄτοπον καὶ τὸ ἀνυπόστατον τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν. Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην ἔμελλε νὰ προσεταιρισθῇ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, ἕνεκα πολιτικῶν μᾶλλον λόγων, καὶ αὐτὸς ὁ Κρίσπης. Ἱδρύθησαν κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν οὐκ ὀλίγα ἀλβανικὰ κομιτᾶτα ἐν Νεαπόλει, Ρώμῃ καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας, ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἐν Σόφια, ἐν Βρυξέλλαις καὶ ἐν Καΐρῳ. Πολλὰ ἐκ τούτων δημοσιεύουσι περιο-

δικῶς ἀνθελληνικώτατα ὑπομνήματα, ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐν τελευταίῳ δημοσιεύματι, τὸ ὁποῖον ταύτῃ τῇ στιγμῇ κρατῶ ἀνὰ χεῖρας, ὁ Ἡγεμὼν τῆς Κρόγιας τιτλοφορεῖται Epirotarum et Macedoniae Rex. Καὶ δύναται μὲν νὰ μειδιάσῃ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις κομπορρημοσύναις ὁ καλῶς γινώσκων τὴν Ἱστορίαν, ἀλλὰ πόσοι ἄλλοι δὲν θ' ἀποπλανηθῶσιν ; Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν μεγάλων ἱστορικῶν κρίσεων θριαμβεύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τολμηρότεροι. Οὐαὶ εἰς τοὺς ἀτόλμους ! Θὰ ὑποκύψωσι καὶ θὰ ὑποχωρήσωσιν. Εἶνε τὸ δόγμα τῆς ἱστορίας : Ἡ τύχη βοηθεῖ τοὺς τολμηρούς. Καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀπό τινος καιροῦ ἀπωλέσαμεν τὴν τόλμην ἡμῶν, τὸ σθένος, πᾶν ὅ τι καθιστᾷ τοὺς λαοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἐντίμους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἱδρύθησαν πλέον ἢ ἅπαξ καὶ ἐν Ἀθήναις ἠπειροαλβανικοὶ σύνδεσμοι, σκοπὸν ἔχοντες τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀλβανικῆς ἰδέας ἐν τῇ Ἑλλάδι, τὴν ὁποίαν κηρύττουσι κατὰ τὸ ἥμισυ ἀλβανικήν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ ἐν Ρώμῃ ἱδρυθεῖσα ἑλληνολατινικὴ Ἕνωσις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Γκουμπερνάτη κατώρθωσε νὰ ἔχῃ παράρτημα ἐν Κερκύρᾳ, νὰ εὕρῃ δὲ ἀπολογητὰς καὶ συνηγόρους ἐν μέσῃ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἰταλοαλβανικὸν κομιτᾶτον ἐν Ἰταλίᾳ συλλέγει ἐράνους πρὸς ἵδρυσιν μνημείου τοῦ ἀλβανοϊταλοῦ πατριώτου Ράδα. Θεὸς φυλάξοι νὰ μὴ ἀκούσωμεν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῶν ἐθνικῶν παθῶν, ὅτι συλλέγονται συνδρομαὶ ὑπὲρ τοῦ μνημείου τούτου καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ὁπουδήποτε τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους !

«Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν», ἔλεγον οἱ πρόγονοι ἡμῶν. Ἡμεῖς ἀδιαφοροῦμεν καὶ ἐμπιστευόμεθα. Δὲν διστάζομεν νὰ παρασυρθῶμεν ἀπὸ τὸν πρῶτον τυχοδιώκτην, νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν πρῶτον ἀπατεῶνα· ξενομανεῖς γενόμενοι καὶ ἀδιάφοροι πρὸς τὰ πάτρια, ἐπιτρέπομεν πᾶσαν ἐθνικὴν ὕβριν. Ἠδυνάμεθα ν' ἀποκριθῶμεν πρὸς τοὺς ἐπιδιώκοντας τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς Ἠπείρου : — «Περιορίσατε τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐνέργειάν σας· οἱ Ἠπειρῶται κέκτηνται τὸν αὐτὸν τοὐλάχιστον πολιτισμόν, οὐδ' ἔχουσιν ἀνάγκην τῶν ὑμετέρων ἀμφιβόλου ἀφιλοκερδείας φροντίδων». Ταῦτα πρέπει νὰ κηρύξωσιν οἱ Ἠπειρῶται εἰς τοὺς ἐκ τῆς κατ' ἀντιπέραν ἀκτῆς πρὸς αὐτοὺς προσερχομένους.

Εἰς τὴν ἔκρυθμον ταύτην κατάστασιν τῶν ἠπειρωτικῶν πραγμάτων συντελεῖ, ὡς μὴ ὤφελε, καὶ ἡ ἐγχώριος διοίκησις. Φοβουμένη ἴσως τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ φρονήματος ἐν Ἠπείρῳ, ἐκ συστήματος καταδιώκει πᾶν ὅ τι ἑλληνικόν, μὴ διστάζουσα νὰ ἐπιτρέψῃ τὸ τοιοῦτο καὶ εἰς τοὺς ξένους, ἀρκεῖ ὅτι ὁ σκοπὸς ἐκπληροῦται. Μετὰ λύπης ἀναγκάζομαι νὰ εἴπω, ὅτι ὁ ἐν Ἠπείρῳ διωγμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τῶν κρατούντων εἶνε φοβερώτερος παρὰ εἰς πᾶν ἄλλο τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας εἶνε προβληματική, ἡ φορολογία καὶ ὁ τρόπος τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων φόρων προκαλοῦσιν εἰς ἀπελπισίαν καὶ τὸν ὑπομονητικώτατον τῶν ἀνθρώπων. Οὕτως ὁ Ἠπειρώτης, περισώζων τὴν τιμὴν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἐπιζητεῖ κατ' ἀνάγκην κατα-

φύγιον εἰς τὰ ξένα, μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι δὲν θὰ ἐπανέλθῃ ἵνα μὴ ὑποστῇ χείρονα.

Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ τόπου, τῶν τε Χριστιανῶν καὶ τῶν Μωαμεθανῶν, ἐλειτούργει ἐν Ἠπείρῳ εἰς ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως. Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα περιωρίσθη ὡς ἐπίσημος γλῶσσα. Βεβαίως οὐδὲν ἐκ τούτου ἐπετεύχθη, ἀλλ' ἡ πρόθεσις ὑπῆρξε, καὶ θὰ ἐπετυγχάνοντο ἴσως περισσότερα ἀποτελέσματα, ἐὰν δὲν ἀνθίστατο ἡ παροιμιώδης ἐθνικὴ τῶν Ἠπειρωτῶν φιλοπατρία.

Ἐν παραβολῇ πρὸς τ' ἄλλα τμήματα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἡ Ἤπειρος κατέστη ἀπόκληρος πάσης κυβερνητικῆς μερίμνης καὶ φροντίδος. Διατελεῖ ἄνευ σιδηροδρόμων, ἄνευ συγκοινωνίας, ἐνῷ ἡ Θράκη, ἡ Μακεδονία, ἡ Μικρὰ Ἀσία ἐπληρώθησαν τοιούτων. Πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἔμελλε βεβαίως ὁ προσηλυτισμὸς νὰ ἐκδηλωθῇ τολμηρότερος· ἀλλ' εὐτυχῶς ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐδοκιμάσθη ἡ Ἤπειρος ὑπὸ τοῦ προσηλυτισμοῦ, κατεβλήθη ὑπὸ τῆς Διοικήσεως, ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα παραμένει ἐν αὐτῇ ἰσχυρὸν καὶ ἀμείωτον. Καὶ τοῦτο παρηγορία.

Πρὸ τῶν δεινῶν τούτων καὶ τῶν δοκιμασιῶν τῆς εὐάνδρου χώρας καθῆκον ἔχομεν πάντες, καὶ Ἕλληνες καὶ Ἠπειρῶται, ν' ἀνανήψωμεν καὶ ν' ἀγωνισθῶμεν. Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ οἱ Ἠπειρῶται, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ τοιοῦτο δὲν εἶνε ἀσύνηθες. Τὰ τέκνα ἂς συνεχίσωσι τὸ ἔργον τῶν πατέρων.

Καθ' ἑκάστην ἀναγινώσκω δημοσιεύματα ἐν ξέναις γλώσσαις, δι' ὧν πλαστογραφεῖται τὸ ἐθνικὸν δίκαιον καὶ ἡ ἐθνογραφία τῆς Ἠπείρου. Πρὸς τοῦτο οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δαπανῶσι βεβαίως· καὶ δαπανῶσιν ἀρκετά. Ποῖος σήμερον πολυτάλαντος Ἠπειρώτης ἐσκέφθη νὰ διαθέσῃ χρηματικόν τι ποσὸν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τῆς πατρίδος του σκευωριῶν; Καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδείς! Ἐγράφη κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ἑλληνικὸν δημοσίευμα, ἀμυνόμενον ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων τῆς Ἠπείρου, τυχὸν δὲ τῆς τιμῆς νὰ μεταφρασθῇ εἰς γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ καταχωρισθῇ ὁλόκληρον εἰς τὴν Κυανῆν Βίβλον τῆς Ἀγγλίας (1). Φεῦ! τὸ δημοσίευμα τοῦτο ἐγράφη καὶ ἐξετυπώθη ὑπὸ Ἠπειρώτου τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἥκιστα πολυταλάντου, καὶ ἐν τούτοις χθὲς ἀκόμη συνετὸς καὶ ἔγκριτος Ἠπειρώτης ἐστενοχωρεῖτο, ὅτι κινδυνεύει ὁ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνισμός, ἀγνοῶν ὁ τάλας, ὅτι μείζονα διατρέχει κίνδυνον ἡ γενέτειρα αὐτοῦ χώρα!

Παρὰ πάντα ταῦτα ἡ Ἤπειρος εἶνε ἑλληνική, μεθ' ὅλην τὴν ἐγκατάλειψιν ἡμῶν καὶ τὴν ὀλιγωρίαν. Τοῦτο θέλω ἀποδείξῃ ἐν τῇ προσεχεῖ Διαλέξει μου, βασιζόμενος ἐπὶ ἀριθμῶν καὶ στατιστικῶν δεδομένων.

---

(1) Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἠπείρῳ ὑπὸ Χ. Χρηστοβασίλη 1902.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

Κύριοι. Εἰς τὴν προηγουμένην Διάλεξίν μου ἐξέθηκα πρὸς ὑμᾶς τὰς προπαγανδικὰς ἐνεργείας τῶν ἀπό τινος χρόνου διεκδικούντων πολιτικὰ ἐπὶ τῆς Ἠπείρου συμφέροντα. Ἐπὶ τούτοις καθῆκον ἔχω νὰ κάμω διάκρισιν μεταξὺ ἰταλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἰταλικοῦ ἔθνους. Ἂν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐπισήμου Ἰταλίας ἐργάζωνται ἐν Ἠπείρῳ μετὰ ζήλου κρείττονος ὑποθέσεως ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἰταλικῆς ἐπιρροῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, μέγα ἐν τούτοις μέρος τοῦ ἰταλικοῦ τύπου, διερμηνεύοντος, ἐννοεῖται, τὴν γνώμην τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, διαμαρτύρεται κατὰ τῶν προσηλυτιστικῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐπισήμου Ἰταλίας. Ταῦτα περὶ τῶν Ἰταλῶν, διότι ὅσον ἀφορᾷ εἰς ἄλλας ἐνεργείας, ἐπισήμους ἢ ἀνεπισήμους, νομίζω ἀνάξιον νὰ κάμω εὐρυτέραν μνείαν.

Σᾶς εἶπον πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ τὰς διαλέξεις μου ταύτας, ὅτι καθῆκον ἔχομεν νὰ καταπολεμήσωμεν διὰ παντὸς τρόπου τὸν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ προσηλυτισμὸν κατὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ συμφερόντων· νὰ καταπείσωμεν τὸν κόσμον διὰ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀριθμῶν, ὅτι ἐπικρατοῦμεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Τίς ἤλπιζεν ἐν τούτοις, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δὲν εὑρίσκονται μόνον ἐν Σόφιᾳ ἢ ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐν Βιέννῃ ἢ ἐν Πετρουπόλει, ἢ ὁπουδήποτε τοῦ κόσμου, πλαστογραφοῦντες ἐπὶ ζημίᾳ ἡμῶν τὰ δεδομένα, ἐλαττοῦντες ἐξ ἰδιοτελείας τὴν σημασίαν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων, εὑρισκόμενοι ἐν αὐτῷ τῷ ἐθνικῷ κέντρῳ, ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους; Σᾶς ἐδείκνυον πρό τινος καιροῦ τὸ βιβλίον αὐστριακοῦ ἀξιωματικοῦ, υἱοθετηθέν, ἐξ ἀγνοίας βεβαίως, ὑπὸ ἐπισήμου Γραφείου· ἤδη ἀναγκάζομαι νὰ σᾶς ἀναγνώσω πρὸς μείζονα πίστωσιν τῶν λόγων μου, ἀπόσπασμα συγγράμματος, δημοσιευομένου ἑλληνιστὶ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐν μέσαις Ἀθήναις. Εἶνε ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν. Ἀναγινώσκω ἐν τῇ λέξει **Ἰωάννινα** τὰ ἑπόμενα :

«**Ἰωάννινα.** Πόλις ἐν Ἠπείρῳ καὶ πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου βιλαγετίου ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ, ἀριθμοῦσα νῦν κατά τινας ὑπολογισμοὺς περὶ τὰς 26 χι»λιάδας κατοίκων, ἐξ ὧν 15 χιλιάδες Ἕλληνες, 8,500 Τοῦρκοι καὶ Τουρκαλβανοὶ καὶ 2,500 Ἰουδαῖοι.

«Τὸ βιλαγέτιον Ἰωαννίνων διαιρούμενον εἰς 5 σαντζάκια ἀπὸ τοῦ 1897, ἀριθ»μεῖ κατά τινα ἀπογραφὴν 648 χιλιάδας κατοίκων, ἐξ ὧν 110 χιλιάδες Ἕλληνες, »10 χιλιάδες Τοῦρκοι, 180 χιλιάδες Τουρκαλβανοί, Ἀλβανοὶ Χριστιανοί, 110 χι»λιάδες Ὀρθόδοξοι καὶ 25 χιλιάδες καθολικοῦ δόγματος, 20 χιλιάδες Βούλγαροι, 160 χιλιάδες Βλάχοι, 7 χιλιάδες Ἀθίγγανοι, καὶ 6 χιλ. Ἰσραηλῖται . . . . .»

Ἐνῷ ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἠπείρου, ὡς καὶ ἄλλοτε σᾶς εἶπον, καὶ σήμερον ἐκτενῶς θὰ ἐκθέσω, ἀνέρχεται εἰς 341,000 ἐξ ὧν : Ἕλληνες 218,500. Βλάχοι 12,500. Ἀλβανοὶ Μωαμεθανοί τε καὶ Χριστιανοὶ 108,500 καὶ Ἰσραηλῖται 2,500. Τὸ ὅλον 341,000. Τοῦρκοι δὲ Βούλγαροι καὶ Καθολικοὶ Ἀλβανοὶ δὲν ὑπάρχουσι ποσῶς.

Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία διεμαρτυρήθη πρὸς τοὺς ἐκδότας τοῦ ἐν λόγῳ λεξικοῦ καὶ ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλουσι καταστρέψῃ τὴν περιέχουσαν τὸ ἀνθελληνικώτατον τοῦτο ἄρθρον σελίδα, ἀντικαθιστῶντες αὐτὴν δι' ἄλλης, ἐν ᾗ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἰωάννινα ἄρθρον θέλει περιέχῃ τὸν ἀκριβῆ πληθυσμὸν τῆς Ἠπείρου ἐθνολογικῶς καὶ οὐχὶ τὸν φανταστικόν. Διαμαρτυρόμεθα κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν τῶν ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ· ἔχομεν καὶ δίκαιον καὶ καθῆκον. Ἀλλ' ὅταν ἐν μέσαις Ἀθήναις συμβαίνωσιν ἀκατονόμαστα τοιαῦτα ἐγκλήματα κατὰ τῶν δικαίων τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, τί πρέπει νὰ πράξωμεν ; Τί λέγουσι περισσότερον ὁ δὲ Γκουμπερνάτης, ὁ Σαντζουλιάνο, ἀφ' ὅσα λέγουσιν οἱ ἐν Ἀθήναις δημοσιεύοντες στατιστικὰς περὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον μονονουχὶ διαγράφεται ; Τοιαῦτα εἶνε τ' ἀποτελέσματα τῶν διδαγμάτων τῆς ἐθνικῆς ἀδιαφορίας !

Καιρὸς ἤδη νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς διαλέξεώς μου, νὰ σᾶς ἀναπτύξω τὰς ποικίλας φυσικάς τε καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς. Γνωρίζετε τὸν Ἠπειρώτην ἐκ τῆς Ἱστορίας. Καιρὸς ἤδη νὰ γνωρίσητε οἷος εἶνε πράγματι σήμερον, τὴν σύγχρονον αὐτοῦ ὑπόστασιν καὶ ἐνέργειαν.

Ἡ Ἤπειρος λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς τοποθεσίας εἶνε σημαντικώτατον σημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου· εἶνε ἡ ἐγγυτέρα πρὸς τὴν Ἑσπερίαν ἑλληνικὴ χώρα δυναμένη ἐκ τούτου νὰ ἔλθῃ μετ' αὐτῆς εἰς μείζονα πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν. Μέγα μέρος αὐτῆς περιβρέχεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰονίου Πελάγους καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, δι' οὗ ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα. Ὑψηλὰ καὶ θαυμάσια ὄρη δεσπόζουσιν αὐτῆς, ἐξ ὧν διακρίνονται τὰ Ἀκροκεραύνια, τὰ βουνὰ τῆς Χειμάρρας. Δύναταί τις νὰ ἀποκαλέσῃ ταῦτα ἑλληνικὰς Ἄλπεις. Ἡ ἐγγὺς τῆς ἀπαραμίλλου λίμνης τῶν Ἰωαννίνων τοποθεσία τῆς Ζίτσης, ἐν ᾗ ἡ περίφημος Μονή, ἐξυμνηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βύρωνος, εἶνε ὡραιότατον σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Τοιαύτη οὖσα ἡ Ἤπειρος ὑπὸ ἔποψιν γεωγραφικῆς τοποθεσίας κέκτηται μεγίστην διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν στρατηγικὴν σπουδαιότητα. Ἀπὸ τῶν βορειοτέρων αὐτῆς ὀρέων δεσπόζει τῆς βορειοδυτικῆς Μακεδονίας, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπικρατεῖ τῆς ἑλληνικῆς ταύτης χώρας ἀπὸ τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἑλληνισμός, κρατῶν τῆς Ἠπείρου, κρατεῖ ἐπίσης καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἡ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀπὸ αἰώνων κατοικήσασα ἑλληνικὴ φυλὴ ὑπῆρξεν ἀνταξία αὐτῆς. Ὑπέστη ἅπασαν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ φυσικοῦ περιέχοντος. Ἰσχυρὰ καὶ ἄλκιμος φύσις δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ παραγάγῃ ἰσχυροὺς καὶ ἀλκίμους φυλετικοὺς χαρακτῆ-

ρας. Ἔκπαλαι ὁ Ἠπειρώτης ἐκπροσωπεῖ ἕνα τῶν ἰσχυροτάτων ἑλληνικῶν φυλετικῶν τύπων. Μεταξὺ τῶν πρώτων λαῶν τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος ὑπέστη τὴν θρησκευτικὴν ἐπιρροήν. Ὑπὸ τὸν μυστηριώδη ψίθυρον τῶν δρυῶν τῆς παλαιᾶς Δωδώνης ἀντελήφθη τοῦ προβλήματος τοῦ κόσμου. Κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τοῦ χρηστηρίου τούτου ἐξηπλώθη ἡ θρησκευτικὴ ἰδέα ἀνὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἠπείρου εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ὑπῆρξεν ἐλαχίστη, ἀλλ' ὅπως καὶ διὰ τὴν Μακεδονίαν, ἀποδοτέον τοῦτο εἰς ἄλλα ἱστορικὰ αἴτια. Ἀλλ' ἐὰν πνευματικῶς ἡ Ἤπειρος ἐλαττοῦται τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, στρατιωτικῶς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτάς. Ἀπόδειξις ἡ στρατιωτικὴ αὐτῆς ἱστορία ἀπὸ τοῦ βασιλέως Πύρρου μέχρι τῶν τελευταίων πολεμάρχων τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας.

Κατὰ τοὺς διαρρεύσαντας τελευταίους αἰῶνας ἑτερογενῆ στοιχεῖα, καὶ ἰδίᾳ ἀλβανικά, συνανεμίγησαν μετὰ τῶν ἑλληνικῶν, ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν αἷμα ἀπερρόφησε τὸ αἷμα τῶν φυλῶν, αἵτινες ἐπέδραμον καὶ οὕτως ὁ ἑλληνικὸς ὀργανισμὸς κατέστη ἀλκιμώτερος καὶ ρωμαλεώτερος ἐν τῇ ἑλληνικῇ σταδιοδρομίᾳ. Οἷα ἡ φύσις καὶ ἡ ἱστορικὴ καταγωγή, τοιαύτη καὶ ἡ ἠπειρωτικὴ κοινωνία· οὐχὶ μόνον ἡ ἐν Ἠπείρῳ εὑρισκομένη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν διασπορᾷ. Μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν λαῶν δραστηριώτατοι τυγχάνουσιν οἱ Ἠπειρῶται. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ Ἠπειρώτου εἶνε τὸ φιλαπόδημον, ἀλλ' ἀείποτε συμπαρομαρτεῖ καὶ τὸ φιλέστιον. Ὅπου δήποτε γῆς καὶ ἂν ἀποδημῇ ὁ Ἠπειρώτης ἐνθυμεῖται τὴν πατρίδα του. Ἐργάζεται, ἐπιζητεῖ πλοῦτον, ἔχων ὑπ' ὄψει πάντοτε τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πατρίδος του. Ζωηρότατον εἶνε τὸ πρὸς τὴν οἰκογένειαν αἴσθημά του.

Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ φυσικοῦ περιέχοντος τῆς χώρας ὁ Ἠπειρώτης ἐπλάσθη πολεμικώτατος. Ἔχει γενναίαν στρατιωτικὴν ἱστορίαν. Δὲν ἀντιπροσωπεύει αὐτὸν μόνον ὁ βασιλεὺς Πύρρος· πλεῖστοι τῶν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως πολεμάρχων ἔσχον γενέτειραν τὴν Ἤπειρον. Καὶ ὑπῆρξαν τοιοῦτοι οὐχὶ μόνον ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως.

Ὁ Ἠπειρώτης, διαβιῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, εἶνε κτηνοτρόφος, γεωργός, μικροεπιτηδευματίας, ἀλλ' ἐγκαταλείπων αὐτὴν καθίσταται μεγαλέμπορος, μεγαλοεπιχειρηματίας ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων διέπρεψαν οἱ μεγάθυμοι εὐεργέται τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν τριῶν τελευταίων αἰώνων, οἱ τοσαῦτα συνεισενεγκόντες χρηματικὰ ποσὰ πρὸς ἵδρυσιν παιδευτικῶν ἢ πνευματικῶν ἱδρυμάτων, εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, εἴτε ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἴτε καὶ ἐν ταῖς παροικίαις, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζησαν. Ὁ Ἀβέρωφ εἶνε ὁ ἱδρυτὴς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀμύθητον πρὸς τοῦτο διαθέσας πλοῦτον, ὁ Εὐαγγέλης Ζάππας ὑπῆρξεν οὐ μόνον χορηγὸς ἱδρυμάτων ὑπὲρ ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος χορηγὸς πρὸς ἔκδοσιν λεξικοῦ τῆς ρωμουνικῆς γλώσσης. Εἰς τὸ φιλόμουσον τοῦτο τῶν ἀποδήμων Ἠπειρωτῶν ὀφείλει ἡ

σύγχρονος Ἤπειρος τὴν ποικίλην αὐτῆς πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν. Ἡ ἐν Ἰωαννίνοις περιώνυμος Ζωσιμαία Σχολὴ ἀπὸ μακροῦ χρόνου διατελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτάτων τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ πνευματικῶν κέντρων. Πᾶσα κωμόπολις καὶ πᾶν χωρίον τῆς Ἠπείρου κέκτηται τὸ ἴδιον αὐτοῦ παιδευτήριον. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἠπείρῳ ἐξήσκησε καὶ ἐξασκεῖ μέχρι τῆς σήμερον μεγάλην ἐθνικὴν ἀποστολήν. Ἅπασαι αἱ Μητροπόλεις καὶ αἱ Ἐπισκοπαὶ αὐτῆς ὑπῆρξαν συγχρόνως κέντρα σπουδαιοτάτης ἐθνικῆς ἐνεργείας.

Ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἑλληνικῆς χώρας, οὕτω καὶ ἐν Ἠπείρῳ ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα οὐ σμικρὸν ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐξηγιάσθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρας ἐντίμου μνείας εἶνε ἀξία ἡ ἠπειρωτικὴ ποίησις. Ἐν Ἠπείρῳ συνετέθησαν τὰ ἄριστα ἴσως τῶν προϊόντων τῆς νεωτέρας δημοτικῆς Μούσης. Ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς χώρας ταύτης ἔλαβον τὰς ἐμπνεύσεις των οἱ ἀνώνυμοι ῥαψῳδοί, οἱ ἀπαθανατίσαντες τὰ ἀπαράμιλλα κατορθώματα τῶν πολεμάρχων τῆς ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας. Ἰσχυρὸς ἐθνικὸς βίος ἦτο ἑπόμενον νὰ ἐμπνεύσῃ ἀνάλογον ἐθνικὴν ποίησιν. Οἱ μεγάλοι πολέμαρχοι εἶχον ἀνάγκην καὶ ἀναλόγων ῥαψῳδῶν. Οὕτως ἡ ἑλληνικὴ ψυχή, ἡ τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῶν ἀπαραμίλλων ἀγώνων τοῦ Σουλίου, ἀπηθανατίσθη εἰς τὰ τραγούδια τῶν πολεμάρχων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διεξεδίκησαν τὴν ἐθνικὴν τιμήν, οἱ ὁποῖοι ἐδόξασαν τὸν νεώτερον Ἑλληνισμόν, ἀγωνισθέντες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

Ὅπως καὶ προηγουμένως ἔλεγον, τὰ ἐθνογραφικὰ δεδομένα τῆς Ἠπείρου μαρτυροῦσιν, ὅτι βάσις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς εἶνε ὁ Ἑλληνισμός. Κατῆλθον βεβαίως καὶ ἐκ τῶν βορειοτέρων μερῶν φυλαί, συγγενεῖς ἢ ἀλλότριαι, ἀλλ᾽ ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἀφωμοιώθησαν ἐν τῇ ἑλληνικῇ φυλῇ. Ὑπ᾽ αὐτὴν τὴν ἔποψιν οἱ Ἠπειρῶται προσομοιάζουσι πρὸς τοὺς βορειοτέρους ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Θρᾷκας. Εἶνε ὡς οὗτοι ἧττον εὐκίνητοι, ἀλλὰ σοβαρώτεροι, δὲν ἀμφιβάλλω δέ, ὅτι ἐν τῇ συνεργασίᾳ αὐτῶν μετὰ τῶν νοτιωτέρων καὶ τῶν ἀνατολικωτέρων ἑλληνικῶν λαῶν θὰ συντελέσωσιν ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Ἡ γλῶσσα εἶνε ἐπίσης τὸ κυριώτατον γνώρισμα τῶν πνευματικῶν καὶ ἐθνικῶν γνωρισμάτων ἑνὸς λαοῦ. Ἑνιαία γλῶσσα σημαίνει ἐθνικὴν ἑνότητα. Οὕτως ἐν Ἠπείρῳ ἡ μόνη λαλουμένη γλῶσσα εἶνε ἡ ἑλληνική, οὐδεμιᾶς δ᾽ ἄλλης γίνεται ἡ ἐλαχίστη χρῆσις. Οἱ φανατικώτατοι τῶν Μωαμεθανῶν μεταχειρίζονται εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς σχέσεις τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁ Ἰμάμης δέεται μὲν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μιναρὲ εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν, ἀλλ᾽ ἀγνοεῖ αὐτήν, ἐν δὲ τῷ τζαμίῳ διδάσκων ἢ νουθετῶν τοὺς παρεστῶτας πράττει τοῦτο εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Πάντα ταῦτα μαρτυροῦσι προφανῶς τὴν ἑνότητα τοῦ ἠπειρωτικοῦ λαοῦ εἰς οἱονδήποτε θρησκευτικὸν σύστημα καὶ ἂν ἀνήκῃ.

Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι, ἐν τῇ

ἀλυτρώτῳ, ἐν τῇ διασπορᾷ, οἱ Ἠπειρῶται οὐ μόνον δὲν εἶνε ἀφανεῖς, ἀλλὰ καὶ πρωτοστατοῦσιν. Ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τὸ ἠπειρωτικὸν στοιχεῖον ποικιλοτρόπως ἐξεπροσώπησε τὴν ἐθνικὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν. Καὶ εἶνε ἰδιαιτέρας ἄξιοι μνήμης οἱ Ἠπειρῶται Ζάππας, Ζωγράφος καὶ Ἀβέρωφ, ὑπὲρ πάντας δὲ τούτους διαλάμπει πνευματικῶς ὁ φαεινὸς ἀστὴρ τῆς Ἠπείρου, ὁ ἀλησμόνητος Ἡρακλῆς Βασιάδης. Πάντα ταῦτα τὰ εἰρημένα μαρτυροῦνται, Κύριοι, διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῶν ἀριθμῶν. Ἀκριβὴς στατιστικὴ τῆς Ἠπείρου κατὰ πληθυσμὸν καὶ κατὰ φρόνημα, διότι περὶ ἐκπαιδεύσεως δὲν πρέπει νὰ γίνηται λόγος, πιστοποιεῖ ἐπαρκῶς, ὅτι ἡ Ἤπειρος οὐ μόνον εἶνε ἑλληνική, ἀλλ' ὑπὸ πλείστας ἐπόψεις καὶ τὸ ἑλληνικώτατον τῶν τμημάτων τῆς ἀλυτρώτου πατρίδος.

Ὑπὸ μίαν Γενικὴν Διοίκησιν (Βιλαέτιον) διατελοῦσα ἡ Ἤπειρος, τὴν τῶν Ἰωαννίνων, διαιρεῖται εἰς τέσσαρας νομούς, τὸν τῶν Ἰωαννίνων, τὸν τῆς Πρεβέζης, τὸν τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τὸν τοῦ Βερατίου.

Τὴν δὲ κυρίως Ἤπειρον, τὴν ἀπὸ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ Ἀκαρνανίας μέχρι τοῦ ὄρους Βοΐου τοῦ Ἀώου ποταμοῦ καὶ τῆς Αὐλῶνος, ἀποτελοῦσιν οἱ τρεῖς πρῶτοι νομοὶ μετὰ ἐπαρχιῶν δεκαπέντε.

Κατοικοῦσι δὲ

1) Τὴν ἐπαρχίαν **Ἰωαννίνων** Ἕλληνες μὲν 92 1)2 χιλ. (ὧν Μωαμεθανοὶ 4 χιλ. Τουρκόφρονες), Ἰ σ ρ α η λ ῖ τ α ι δὲ 2 1)2 χιλ. φρονοῦντες τὰ τῶν ἀεὶ κρατούντων. (=95 χιλ.)

2) Τὴν ἐπαρχίαν **Λούρου** καὶ **Φιλιππιάδος** Ἕλληνες 14 χιλ. (ὧν Μωαμεθανοὶ Τουρκόφρονες 500).

3) Τὴν ἐπαρχίαν **Πρεβέζης** Ἕλληνες 14 χιλ. (ὧν Μωαμεθανοὶ Τουρκόφρονες 1000).

4) Τὴν ἐπαρχίαν **Μαργαριτίου** 4 1)2 χιλ. Ἕλληνες καὶ 19 1)2 χιλ. Ἀλβανοί, (ὧν οἱ 15 χιλ. Μωαμεθανοὶ τουρκόφρονες, οἱ δὲ λοιποὶ Χριστιανοὶ ἑλληνόφρονες) (=24 χιλ.)

3) Τὴν ἐπαρχίαν **Παραμυθίας** Ἕλληνες 7 1)2 χιλ. καὶ Ἀλβανοὶ 7 1)2 (ὧν 6 χιλ. Μωαμεθανοὶ τουρκόφρονες, οἱ δὲ λοιποὶ Χριστιανοὶ ἑλληνόφρονες)(= 15 χιλ.)

6) Τὴν ἐπαρχίαν **Φιλιατῶν** Ἕλληνες 15 χιλ. καὶ Ἀλβανοὶ Μωαμεθ. τουρκόφρονες 10 χιλ. (=25 χιλ.)

7) Τὴν ἐπαρχίαν **Μετσόβου** Ἕλληνες 5 1]2 χιλ.

8) Τὴν ἐπαρχίαν **Κονίτσης** Ἕλληνες 17 1]2χιλ. (ὧν Μωαμ. τουρκόφρονες 100)

9) Τὴν ἐπαρχίαν **Ἀργυροκάστρου** Ἕλληνες 18 1]2 χιλ. καὶ Ἀλβανοὶ 13

χιλ. (ὧν 6 1/2 Χριστ. ἑλληνόφρονες καὶ οἱ λοιποὶ Μωαμ. τουρκόφρονες) (=31 1]2).

10) Τὴν ἐπαρχίαν **Πωγωνίου** Ἕλληνες 21 1]2 χιλ.

11) Τὴν ἐπαρχίαν **Πρεμετῆς** (τὸ ἐντεῦθεν τοῦ Ἄψου τμῆμα) Ἀλβανοὶ 8 χιλ. (ὧν 3 χιλ. Χριστ. ἑλληνόφρονες καὶ οἱ λοιποὶ Μωαμ. τουρκόφρονες).

12) Τὴν ἐπαρχίαν **Δελβίνου** Ἕλληνες 18 χιλ. καὶ Ἀλβανοὶ Μωαμ. τουρκόφρονες 2χιλ. (=20 χιλ.)

13) Τὴν ἐπαρχίαν. **Χειμάρρας** καὶ **Λιαπουριᾶς** Ἕλληνες 4 χιλ. καὶ Ἀλβανοὶ 12 χιλ. (ὧν 4 χιλ. Χριστ. ἑλληνόφρονες καὶ οἱ λοιποὶ Μωαμ. τουρκόφρονες) (=16 χιλ.).

14) Τὴν ἐπαρχίαν **Τεπελενίου** (τὸ ἐνταῦθα τοῦ Ἄψου τμῆμα) Ἀλβανοὶ 8 χιλ. (ὧν 3 χιλ. Χριστ. ἑλληνόφρονες καὶ οἱ λοιποὶ Μωαμεθ. τουρκόφρονες).

15) Τὴν ἐπαρχίαν **Αὐλῶνος** (τοῦ Νομοῦ Βερατίου) Ἕλληνες 2 1)2 χιλ. καὶ Ἀλβανοὶ 25 χιλ. (ὧν 20 χιλ. Μωαμ. τουρκόφρονες, οἱ δὲ λοιποὶ Χριστ. ἑλληνόφρονες) (=27 1)2).

Κατὰ δὲ τὸ **πολιτικὸν φρόνημα** οἱ κάτοικοι τῆς Ἠπείρου διαιροῦνται εἰς ἑλληνόφρονας καὶ τουρκόφρονας. Καὶ Ἑλληνόφρονες μὲν εἶνε πλὴν τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων πάντες οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ Ἀλβανοί, ἤτοι **264** 1/2 χιλ. τουρκόφρονες δὲ οἱ Μωαμεθανοὶ Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνες, τὸ ὅλον **93** 1/2 χιλ. Οὐδὲν δὲ ἄλλο πολιτικὸν φρόνημα ὑπάρχει ἐν Ἠπείρῳ. Ἐλάχιστοι Τουρκαλβανοί, διαφθειρόμενοι χρήμασι καὶ κεναῖς ἐλπίσιν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ζητοῦσι μεταβολὴν τοῦ τουρκικοῦ καθεστῶτος καὶ ἐλάχιστοι Ἑλληναλβανοὶ ἐμάνησαν οὕτως, ὥστε νὰ φαντάζωνται ὅτι δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἕωλος ἰδέα μεγάλης Ἀλβανίας, ἐχούσης πρωτεύουσαν τὰ Ἰωάννινα.

Τὸ δὲ ὑπὲρ Ἄψον μέχρις Ἄψου τμῆμα τῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων κατοικοῦσιν Ἀλβανοὶ 92 1]2 χιλ. τοῦ Νομοῦ Βερατίου, (ὧν 32 1]2 χιλ. Μωαμεθανοὶ τουρκόφρονες καὶ 60 χιλ. χριστιανοὶ ἑλληνόφρονες) καὶ 64 1]2 χιλ. τῶν ὑπὲρ Ἄψον τμημάτων τῶν ἐπαρχιῶν μὲν Τεπελενίου καὶ Πρεμετῆς, τοῦ νομοῦ δὲ τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ ὅλης τῆς ἐπαρχίας Λιασκοβικίου (ὧν Ἕλληνες 1000, τῶν δὲ λοιπῶν Χριστιανῶν ἑλληνόφρονες 31 χιλ. Μωαμεθανοὶ δὲ τουρκόφρονες 33 1]2 χιλ.). Ὥστε ἐν τῷ τμήματι τούτῳ οἰκοῦσι τὸ ὅλον 157 χιλ. πάντες σχεδὸν Ἀλβανοί, ὧν 63 1]2 εἶνε Χριστιανοὶ Ἑλληνόφρονες καὶ 93 1]2 χιλ. Μωαμεθανοὶ Τουρκόφρονες.

Ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων ἀριθμῶν πάντων βλέπει πᾶς τις, ὅτι τῆς κυρίως Ἠπείρου ὁ Ἑλληνισμὸς πρὸς τὸν Τουρκισμὸν εἶνε ὡς 264 1]2:93 1]2. Ὥστε ἀστεῖοι ἀποβαίνουσιν οἱ νεωστὶ ἀγωνιζόμενοι νὰ παραστήσωσιν ἀλλοίαν ἐθνολογικῶς τὴν Ἤπειρον. Διάφορον δ' εἶνε τὸ πρᾶγμα, ἂν δυνηθῶσιν, ἐκλιπούσης Εὐρώπης καὶ Ἑλλάδος, νὰ κατακτήσωσιν αὐτὴν οἱ Ἰταλοὶ διὰ τῆς βίας.

Ἐν συντομίᾳ τοιαύτη εἶνε ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς Ἠπείρου. Ἀνέλυσα τὰ κατ' αὐτὴν μετὰ πάσης ἀμεροληψίας, ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν ἀλήθειαν, ἥτις εἶνε πάν-

τοτε ὁ μεγαλείτερος τῶν συμμάχων. Ἔχομεν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἔχομεν ἐπίσης καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τὸ δίκαιον τοῦτο νὰ τὸ ὑποστηρίξωμεν πάσῃ δυνάμει, νὰ τὸ γνωστοποιήσωμεν εἰς τὸν ἔξω κόσμον, νὰ ἐπιβάλωμεν αὐτὸ ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν. Ὅπως σᾶς ὑπέδειξα ἤδη, ἡ λύσις τοῦ ἠπειρωτικοῦ ζητήματος δὲν ἔχει μόνον σημασίαν διὰ τὴν Ἤπειρον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ὅλον Ἑλληνισμόν. Κατέχοντες τὴν Ἤπειρον, εὐκολώτερον δυνάμεθα ν' ἀμυνθῶμεν ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλ' ὅπως θετικώτερον ἐπιτευχθῇ τοῦτο, δὲν θὰ ἦτο ἄστοχος ἡ ἑλληνικὴ συνεργασία μετὰ λαοῦ γειτνιάζοντος πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Ἤπειρον, ὁμοφύλου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, συνδεσμένου δὲ διὰ μακρᾶς ἱστορικῆς ἐπικοινωνίας. Εἶνε οἱ Σκιπετάροι, οἱ ἀετοὶ τῶν ὀρέων, τὰ γενναῖα τέκνα τῆς Ἀλβανίας· μυστηριώδης φυλή, κλάδος τοῦ παλαιτάτου πελασγικοῦ δένδρου, ἀκαλλιέργητος διὰ μέσου τῶν αἰώνων διαμείνασα, κατ' ἐλάχιστον ὑποστᾶσα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ. Τοιαύτη εἶνε ἡ Ἀλβανία, δοκιμαζομένη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ὑπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων ἀπαιτητῶν καὶ τῆς ὁποίας αἱ τύχαι δὲν δύνανται νὰ ἐξασφαλισθῶσιν ἢ διὰ τῆς συμπράξεως μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μόνον μετ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἐργαζομένη δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ ἱστορικὴν ἀποστολὴν ἐν τῷ μέλλοντι. Τοῦτο θέλω ἀποδείξη ἐν τῇ προσεχεῖ Διαλέξει.

ΜΑΥΡΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ*

(ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ)

Δ)βριος 1901. Πολύτιμος στύλος τῆς ἐν Ζιρνόβῳ ἑλληνικῆς Κοινότητος συλλαμβάνεται ἐν τῷ χωρίῳ Γολισσόβῳ, κειμένῳ ἐπὶ τῶν νοτίων κλάδων τοῦ Ὀρβήλου καὶ εἰς τὴν Μητρόπολιν Μελενίκου ὑπαγομένῳ, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε μεταβῇ δι᾽ ἐμπορικάς του ὑποθέσεις, ὑπὸ τοῦ δολοφονικοῦ τῆς Σόφιας Κομιτάτου. Ἀπογυμνοῦται ὁ δυστυχής, ὁ ἡμίονος του ἀξίας πλέον τῶν 25 ὀθ. λιρῶν ἀφαιρεῖται μετὰ τῶν ἑτέρων χρημάτων του, ἀνερχομένων εἰς γρόσια ἀργυρᾶ 3,865 καὶ ὁδηγεῖται εἰς τὸν φρικτὸν τόπον τῆς καρατομήσεως. Ὁ θηριώδης βοεβόδας, ἀρχηγὸς τῶν βουλγάρων ληστῶν, ἐγείρει τὸ ξίφος κατὰ τοῦ θύματος. Ἀλλ᾽ ἡ πρόνοια τοῦ Ὑψίστου ἐπὶ τοὺς εὐσεβεῖς τῆς γῆς ἐνταῦθα ἀποδεικνύεται. «Ἄκουσον, κύριε, κράζει τὸ θῦμα πρὸς τὸν φονέα του, ἄκουσον. Ἴσως ἔχεις καὶ σὺ τέκνα ὡς τὰ ἰδικά μου, τὰ ὁποῖα μακράν σου εὑρισκόμενα κλαίουσι διὰ τὸν πατέρα των. Καὶ ἤδη σὺ μοὶ ἀφαιρεῖς τὴν ζωήν, ἣν ὁ Κύριος μοὶ ἐχαρίσατο ἄχρις ὥρας, καὶ καταστρέφεις τὴν μόνην προστασίαν τέκνων πολλῶν καὶ ἀθῴων, θανατώνεις δὲ ἄνθρωπον μὴ βλάψαντα οὐδένα, οὔτε αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς του. Ἀλλ᾽ ἄκουσον: Ὁ Θεὸς εἶνε δίκαιος τοῦ λαοῦ κριτής. Ἐὰν σὺ μὲ φονεύσῃς, μὴ λησμόνει, ὅτι καὶ τὸ ἰδικόν σου τέλος δὲν θὰ εἶνε μακράν.» Τὸ θηρίον ταραχθὲν ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ θύματος τοῦ ἀπαντᾷ: «Γραικομανῆ! τὴν ζωήν σου, ἣν βλέπεις, ὅτι κατέχω δύναμαι νά σοι χαρίσω ἢ καταστρέψω, χαρίζω σοι ταύτην, μὲ τὴν συμφωνίαν, πρῶτον νὰ προσκυνήσῃς σύ, ἡ συγγένειά σου καὶ ὅλοι οἱ φίλοι σου ἐν Ζιρνόβῳ τὴν ἁγίαν Ἐξαρχίαν καὶ νὰ μοὶ ὑπογράψῃς χρεωστικὸν διὰ 200 λίρας ὀθωμανικάς. Ὁ δυστυχὴς Βλ. Ἰωαννίδης ὑπόσχεται καὶ ὑπογράφει καὶ σώζεται ὡς ἐκ θαύματος.

Ἰανουάριος 1902. Δὲν καταδιώκονται μόνον οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ θηριώδους τῆς Σόφιας κομιτάτου, ἀλλὰ καὶ πᾶς φίλα φρονῶν τοῖς Ἕλλησιν εὑρίσκει τὸν θάνατόν του ὑπὸ τούτου, ἐν αὐτῇ τῇ κατοικίᾳ του. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἑορτάζουσι τὸ Βαϊράμι τους, καὶ ὅλοι κατὰ τὴν 2αν ὥραν τῆς νυκτὸς ἔχουν συναθροισθῇ εἰς τὸ Τζαμί των, ἵνα κάμωσι τὴν ἑσπερινὴν προσευχήν των. Μόνος ὁ Ἰσεὴν-ἀγᾶς, ἄλλοτε φοβερὸς λήσταρχος, ἀλλὰ νῦν καταδιώκτης τῶν Βουλγάρων. κάθηται μετ᾽ εὐαρίθμων συγγενῶν του καὶ φίλων ἐντὸς τοῦ καφενείου τοῦ χωρίου καὶ ἀμέριμνος ῥοφᾷ τὸν καφέν του. Οἱ Βούλγαροι ἐξέλεξαν τὴν καταλληλοτέραν τῶν ὡρῶν πρὸς ἐξαφάνισίν του, διότι ἀλλαχοῦ δὲν δύνανται νὰ τὸν ἐπιτύχωσιν ἄφροντιν οὕτως.

* Συνέχεια τοῦ τεύχους τοῦ Φεβρουαρίου 1902.

Πλησιάζουσιν εἰς τὸ καφενεῖον, προσδένουσι τὴν θύραν του διὰ σχοινίου, καὶ διὰ τῶν παραθύρων πυροβολοῦσι κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀφίνουσιν ἄπνουν, ἐν μέσῳ Ζιρνόβῳ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα εἰς τὴν Κάτω Βροντοῦν Νευροκόπου ὀκτὼ μέλη τοῦ τερατώδους κομιτάτου ὡπλισμένοι ὡς ἀστακοὶ ἀπὸ τῶν ὀνύχων μέχρι τῆς κορυφῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Βουλγάρου προεστοῦ Κυρίλλου συναθροίζουσιν ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ἐκ τῶν ἐναπολειφθέντων, διότι πολλοὺς κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη ἐφόνευσαν προκρίτους, καὶ διὰ διαφόρων ἀπειλῶν καὶ βασάνων ἀναγκάζουσι τούτους, ἵνα δώσωσι γραπτὴν ὁμολογίαν πίστεως καὶ ὑπακοῆς εἰς τὸν Βούλγαρον Ἔξαρχον, διότι ἄλλως θὰ φονεύσωσιν αὐτούς. Οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ πιεζόμενοι ὑπογράφουσι καὶ ἀποτελειοῦται ἡ εἰς τὴν Ἐξαρχίαν προσέλευσις τοῦ χωρίου τούτου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐν Ζιρνόβῳ τρεῖς οἰκίαι ὀρθοδόξων ἀπογυμνοῦνται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὰ δὲ ποίμνια τῶν ἀδελφῶν Βιολάκη διαρπάζονται ἐν μέσῃ μεσημβρίᾳ· καὶ ὁ δυστυχὴς Σωτήριος Βιολάκης θανασίμως πληγώνεται.

Φεβρουάριος 1902 Ἐν Τσερεσσόβῳ, κωμοπόλει τῆς ἐπαρχίας Νευροκόπου, ἐν τῇ ἀκροτάτῃ ἄκρᾳ πρὸς Α. παρὰ τὸν Νέστον κειμένῃ, λῃσταὶ διακόπτουσι τὴν ἱερουργίαν τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν, συμπλέκονται μετ' αὐτῶν, ὅπως τοὺς ἐκδιώξωσιν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα κατακτήσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς βίας. Καὶ ταῦτα ὅλα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας λαμβάνουσι χώραν. Ἀλλὰ κατατροποῦνται καὶ ἐπὶ τέλους κλείεται ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς πρὸς πρόληψιν σοβαρωτέρων γεγονότων, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τῆς συμπλοκῆς ὑπῆρξεν ἡ καταδίκη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς τοῦ ὀρθοδόξου προεστοῦ Ἀθανασίου Τέντσα εἰς ἑξάμηνον φυλάκισιν, διότι ἠγωνίσθη ὁ ταλαίπωρος, ἵνα προφυλάξῃ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος του, ἥν περ οἱ πρόγονοί του δι' ἰδίων ἐξόδων καὶ ἑτέρων ἑλληνικῶν χρημάτων ἀνήγειραν εἰς δόξαν Θεοῦ, ἀπὸ τὰς βεβήλους χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Ὑπάρχει μεγαλειτέρα δικαιοσύνη ταύτης: Νὰ εἰσβάλλωσι κακοῦργοι ἐν τῷ οἴκῳ σου καὶ ἐπειδὴ ἠγωνίσθης πρὸς ἀπόκρουσίν των νὰ καταδικάζησαι!

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα δύο Ὀθωμανοὶ ἐν τῷ χωρίῳ Κάτω Σιγκιρτῆ τεσσάρων ὡρῶν πρὸς Α. τῆς πόλεως Νευροκόπου, ἐνῷ μετέβαινον εἰς τὸν μύλον νὰ ἀλέσωσι τὴν βρίζαν των, κατεκρεουργήθησαν ἔξωθεν τοῦ χωρίου ὑπὸ ὀπαδῶν τοῦ κομιτάτου, διότι κατ' αὐτοῦ ὑπῆρχον ἐν τῷ χωρίῳ των γενναῖοι πρόμαχοι. Πανταχόθεν ἀγγέλλεται, ὅτι οἱ λῃσταντάρται πολλαπλασιασθέντες διὰ νέων μελῶν, ἐλθόντων ἐκ Βουλγαρίας, διατρέχουσι τὰς ἐπαρχίας Νευροκόπου καὶ Μελενίκου καὶ ἐργάζονται πρὸς ἐξόντωσιν παντὸς ἑλληνικοῦ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐν Ζιρνόβῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰωάννου Θεοδώρου, σιδηρουργοῦ καὶ φωτογράφου, ὀκτὼ μέλη τοῦ κομιτάτου τρέφονται ἐπὶ δέκα ἡμέρας, συσκέπτονται κάθε νύκτα ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Βουλγάρου ἱερέως περὶ τοῦ τρόπου τῆς καταστροφῆς τῆς ἑλληνικῆς αὐτόθι Κοινότητος, ἥτις ἀπὸ ἐννεετίας ἤδη

ἠγωνίσθη τὸν γενναιότατον τῶν ἀγώνων ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποστηρίξεως ἔξωθεν ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεώς της καὶ ζωῆς, καὶ ἀποπειρῶνται, ἵνα φονεύσωσι τὸν στύλον τῆς **Κοινότητος**, τὸν ἀτρόμητον διδάσκαλόν της Θωμᾶν Παπαγεωργίου, ἀλλ' ἀνακαλύπτεται ἡ παρουσία των ὑπὸ τοῦ Νικολάου Γερμανοῦ, πιστοῦ ἀκολούθου τοῦ διδασκάλου, καὶ ἀπέρχονται κατεσπευσμένως ἄπρακτοι.

Μ ά ρ τ ι ο ς 1 9 0 2. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὀκτὼ λησταντάρται μετέβησαν καὶ εἰς χωρίον Σκρίζοβον τῆς ἐπαρχίας Δράμας, πρὸς Ν. τοῦ **Μενοικείου** ὄρους κείμενον, καὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς Ἀληστράτης. **Ἐκεῖ** προσέρχονται οἱ ἔνδοξοι υἱοὶ τοῦ ἐκ **Καλαποδίου**, χωρίου τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἐξαρχιακοῦ ἀπὸ τεσσάρων ἤδη ἐτῶν, καπνεμπόρου Δήμκου Πάντερ, Γεώργιος, ὁ μέγας ἱεραπόστολος καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου τῆς Σόφιας ἐν ὅλῃ τῇ ἐπαρχίᾳ Δράμας, μετὰ ἑτέρου ἀδελφοῦ του, καὶ προσφέρουσιν αὐτοῖς τροφὰς καὶ χρήματα ἑλληνικά, ἐπειδὴ οὗτοι ἐν Καβάλλᾳ ἐμπορεύονται, ἔνθα πολλοὶ εὐήθεις Ἕλληνες ὑπάρχουσιν, οἵτινες δογματίζοντες, ὅτι τὸ ἐμπόριον δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, προστατεύουσι τούτους καὶ ἑλληνικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ λίαν εὐχαρίστως δίδουσιν εἰς τούτους, ὅπως κάλλιον ἀκονίζωνται διὰ τοῦ ἀσπόνδου κατὰ τῆς Ἑλλάδος μίσους των οἱ θηριώδεις οὗτοι ἄνθρωποι, οἵτινες μετὰ τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Πλεύνας τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, καὶ ἐν Δράμᾳ ἤδη διαμένοντος Π. Τζεγγέλεφ, ἐνέσπειραν τὸ σχίσμα εἰς ἐννέα μέχρι τοῦδε χωρία τῆς ἐπαρχίας Δράμας. Ἔπειτα δίδουσιν οἱ ἔνδοξοι οὗτοι υἱοὶ κατάλογον τῶν νεωστὶ ἐγγραφέντων μελῶν τοῦ κομιτάτου, καὶ ἕτερον τῶν ἀντιδρώντων εἰς τοὺς σκοποὺς των, καὶ ἀπέρχονται, οἱ λησταντάρται δὲ ἐξαφανίζουσι δύο Ἕλληνας ἐκ τῶν παρακειμένων χωρίων καὶ σπεύδουσιν εἰς ἄλλα χωρία πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου των.

Κ α τ ὰ τ ὸ ν α ὐ τ ὸ ν μ ῆ ν α ἐν Καρά-κιοϊ, χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Νευροκόπου, κάτωθεν τῶν ἀνατολικῶν κλάδων τοῦ Ὀρβήλου, Ἀλῆ-βοτοὺς ἢ Καρὰ-Δὰγ κειμένῳ, δύο κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς Ἕλλην, περιοδεύοντες τὴν ἐπαρχίαν πρὸς καταμέτρησιν τῶν προβάτων, ἔξωθεν ἑνὸς σπηλαίου, ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ χωρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον, ὅτι ὑπάρχουν πρόβατα κεκρυμμένα, ἐνῷ ἦτο πλῆρες ληστανταρτῶν, ἐφονεύθησαν οἱ δυστυχεῖς. Ὁ Καϊμακάμης Νευροκόπου ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου μετ' ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ στρατιωτῶν· ἀλλὰ τίνα νὰ συλλάβῃ ἐκ τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου, καὶ τίνα νὰ ἐγκαταλείψῃ; Πάντες εἰσὶ μεμυημένοι εἰς τὰ τοῦ κομιτάτου· ἀλλὰ διὰ τὰ μάτια, ὕστερα ἀπὸ μικρὰν ἀνάκρισιν, ὡδήγησεν εἰς τὰς φυλακὰς τρεῖς χωρικούς, οἵτινες μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἀπεφυλακίσθησαν.

Κ α τ ὰ τ ὰ ς α ὐ τ ὰ ς ἡ μ έ ρ α ς ἐν Σταρτίστῃ λαμπρὸς οἰκογενειάρχης καὶ χρησιμώτατος κοινωνικὸς ἄνθρωπος, περὶ τὴν 1ην νυκτερινὴν ὥραν, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν του, συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κομιτάτου, καὶ ὀλίγου δεῖν θὰ ἐφονεύετο, ἐὰν ὁ γαμβρός του ἐπ' ἀδελφῇ, ἀπὸ τὰ δάκρυα ταύτης συγκινούμενος ἐπει-

δὴ καὶ οὗτος ἦτο Βούλγαρος, δὲν τῷ προσῆρχετο βοηθός, καὶ τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ὁποίου ἀπηλλάγη ὁ δυστυχὴς Γ. Ζαχαριάδης, ὅστις θὰ ἔχανε τὴν ζωήν του, διότι ἦτο ἔφορος τῶν σχολῶν τῆς λαμπρᾶς καὶ ἀμιγοῦς ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ τοῦ Νευροκόπου ἑλληνικῆς Κοινότητος, πλὴν δυστυχοῦς, διότι εἶνε ὡς ῥόδον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν.

Ἀπρίλιος 1902. Ἐν Κρουσόβῳ τῆς ἐπαρχίας Μελενίκου εἷς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς ὁμογενοῦς Κοινότητος ἀροτριᾷ τὸν ἀγρόν του πρὸς σπορὰν ἀραβοσίτου καὶ ὁ δυστυχὴς ἐκεῖ ἐξ ἐνέδρας φονεύεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἀπὸ τὸ χωρίον Γέσσοβον τῆς ἐπαρχίας Νευροκόπου ἐνῷ Ὀθωμανός τις κατήρχετο μὲ δύο ζῶα, φορτωμένα ἀπὸ μάλλινα ὑφάσματα, ἀνήκοντα εἰς ἀγροτικοὺς πληθυσμοὺς δύο μικρῶν ὀθωμανικῶν χωρίων, φονεύεται ὑπὸ τοῦ Κομιτάτου, καὶ τὰ ὑφάσματα ὅλα προορίζονται διὰ τὰ μέλη τοῦ Κομιτάτου, οἱ δὲ δυστυχεῖς ἀγρόται μένουσι γυμνοὶ μετὰ τῶν τέκνων των.

Ἀπρίλιος 1902. Εἶνε παραμονὴ τοῦ Πάσχα καὶ οἱ ἐν Ζιρνόβῳ ὁμογενεῖς, οἱ γενναιότατα ἀπὸ 9)ετίας ἀμυνόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητός μας, περιμένουν μετ' ἀγωνίας τὴν εἴδησιν τῆς ὑπὲρ τῶν πόθων ἡμῶν λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς κλειστῆς Ἐκκλησίας των. Τῇ ἐντόνῳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπου τοῦ Μητροπολίτου Νευροκοπίου, κ. Κώνστα Χ. Δημητρίου, τὸ Πατριαρχεῖον ἔκαμε τὰς δεούσας παραστάσεις εἰς τὴν Πύλην, ἥτις πιεζομένη καὶ ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφασίσῃ ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῆς Ἐκκλησίας Ζιρνόβου, ἥτις δι' ἑλληνικῶν χρημάτων πρὸ τριακονταεκταετίας ἀνηγέρθη ἐν τῇ λαμπρᾷ κωμοπόλει πρὸς δόξαν τοῦ Ὑψίστου, καὶ ἀποδώσῃ ταύτην εἰς τοὺς δικαιούχους ὀρθοδόξους. Πιεζομένη λοιπὸν ἡ Πύλη ἠκολούθησε μεσαίαν ὁδὸν καὶ ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, ἵνα εἰς ἑκάστην ἱερὰν τελετὴν προηγῶνται οἱ ὀρθόδοξοι πάντοτε. Τὸ Πατριαρχεῖον ἐν τῷ δικαίῳ του δὲν ἐδέχθη τὴν τοιαύτην λύσιν, διότι εἶνε ὑπὸ ἄλλην μορφὴν αὐτὸ τὸ ἐναλλάξ, καὶ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Μητροπολίτην Νευροκοπίου νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν διαταγὴν τῆς Πύλης. Αὕτη ὅμως τηλεγραφικῶς εἰδοποίησε τὸν ὑποδιοικητὴν Νευροκοπίου, ἵνα σπεύσῃ εἰς Ζίρνοβον καὶ ἀνοίξῃ μὲ τὴν ἄνωθι διαταγὴν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ συνεπείᾳ τῆς ἐντολῆς ταύτης περὶ τὸ ἑσπέρας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἀφίκετο εἰς Ζίρνοβον εἷς ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος μὲ τρεῖς ἀστυφύλακας. Ὁ Μητροπολίτης οὐδεμίαν εἰδοποίησιν εἶχε στείλῃ εἰς τὴν κωμόπολιν ταύτην εἰσέτι, ὁ δὲ κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ἐν συνελεύσει τῶν προϊσταμένων τῆς ἡμετέρας Κοινότητος ἀνεκοίνου τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεώς του. Οἱ προϊστάμενοι, τῇ εἰσηγήσει τοῦ διδασκάλου, ἀπεφάσισαν ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ δεχθῶσι τὴν τοιαύτην λύσιν, διότι τοῦτο ἦτο καταστροφὴ διὰ τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες δὲν ἐδέχοντο τὴν ἀπόφασιν, ἐπειδὴ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας τῶν ὀρθοδόξων οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀγροτῶν θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἀκολουθίαν. Συνεφωνήθη λοιπὸν μεταξὺ κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων καὶ προκρίτων ἀμφοτέρων τῶν μερίδων, ἵνα ἀνοίξῃ ἡ Ἐκ-

κλησία, καὶ πρῶτον οἱ ὀρθόδοξοι ψάλλωσι τὴν 12 τῆς νυκτὸς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἀναστάσεως. Ἆ! ὁποία χαρὰ κατέλαβε τοὺς δυστυχεῖς ὀρθοδόξους, οἵτινες μετὰ 6 ἔτη εἶδον μετὰ παλμῶν ἀνοιγομένην εἰς αὐτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν των! Οἱ ἀπὸ τόσου χρόνου ἄφωνοι κώδωνες τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τέλους ἐν τῇ ἐνδόξῳ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως ἀπήχησαν τὴν γλυκυτέραν τῶν ἀπηχήσεών των. Οἱ κάτοικοι ἀνάστατοι. Ἡ ἐκκλησία ἠνοίχθη. Πανταχόθεν ἀκούονται νὰ ζήσῃ ὁ Σουλτάνος. Πλὴν ἡ χαρά των δὲν ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ. Τὸ βάρβαρον καὶ ἄτιμον γένος, τὸ μὴ ἔχον οὐδὲν εὐγενές, ὅσιον καὶ ἱερόν, δὲν ἐβράδυνε νὰ παραβῇ τὰς ὑποσχέσεις του. Τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ὅτε κατὰ τὴν συμφωνίαν εἰσῆλθον πάλιν οἱ ἡμέτεροι εἰς τὸν Ναὸν τὴν 9 π.μ. διὰ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν, καὶ ὁ ἱερουργῶν ἱερεὺς Παπᾶ Ἰωάννης προΐστατο τῆς ἱερᾶς καὶ πανηγυρικῆς ἀκολουθίας, οἱ δὲ χοροὶ ἔψαλλον ἁρμονικώτατα τὸ περίφημον κεκραγάριον τοῦ Ἰακώβου, ὁμὰς Βουλγάρων ἐνόπλων δι' ἐγχειριδίων, ἡγουμένου τοῦ ἱερέως των Δημητρίου Πέϊκου, εἰσέρχεται εἰς τὸν ναόν, κατευθύνεται εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ κατασχίζει τὴν ἱερὰν στολὴν τοῦ ἱερέως μας καὶ ἐκβάλλει πάντας ἐκ τοῦ Ναοῦ, καὶ ψάλλουσιν αὐτοὶ τὴν ἀκολουθίαν, οἱ δὲ ἡμέτεροι γενναῖοι μὲν ἀλλὰ καὶ φρόνιμοι ἐπεχείρησαν ν' ἀντισταθῶσι τῇ προτροπῇ τοῦ καλοῦ Βλ. Ἰωαννίδου.

Αἱ δυστυχεῖς ὅμως μητέρες αἱ περίτρομοι ἐζήτουν τὰ τέκνα των· ἀδυνατῶ νὰ περιγράψω τὴν φρίκην. Οἱ δὲ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι τί ἔκαμον, ὅτε ταῦτα ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν των διεπράττοντο; ὁ ἀστυνόμος τρὶς προσκληθεὶς ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν εἰσβολήν, ἀπέφυγε τεχνηέντως, διότι ἐφιλοδωρήθη ἁδρῶς διὰ βουλγαρικῶν χρημάτων. Ἡ ἀρχὴ δωροδοκηθεῖσα εἶπεν εἰς τὸν διαμαρτυρόμενον Μητροπολίτην μας καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ὀρθοδόξου Κοινότητος, ὅτι πρέπει νὰ κλεισθῇ ἡ Ἐκκλησία, διότι αὐτοὶ (οἱ Βούλγαροι) εἶνε ἄγριοι καὶ θὰ κάμουν χειρότερα κακὰ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους.

Μάϊος 1902. Εἶνε ἡ 3 Μαΐου καὶ ἐξέρχονται οἱ ὁμογενεῖς κάτοικοι Ζιρνόβου ἐκ τοῦ Ναοῦ, ὅτε εἴδησις φοβερὰ κατετρόμαξε πάντας. Τὰ σπαρτὰ ὅλα τοῦ στύλου τῆς Κοινότητος Βλ. Ἰωαννίδου 12 μέλη τοῦ κομιτάτου, οἱ τερατώδεις οὗτοι ἄνθρωποι, ἐθέρισαν, καὶ ἡ ἐτησία διατροφὴ τοῦ εὐσεβοῦς τούτου οἰκογενειάρχου κατεστράφη. Ἡ ζημία ὑπελογίσθη εἰς 65 λίρας ὀθωμανικάς. Κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν νύκτα ἐπειράθησαν καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς Κοινότητος κ. Παπαγεωργίου ἐκ τοῦ κοιτῶνος νὰ συλλάβωσιν καὶ ἐντὸς σάκκου νὰ κομίσωσιν εἰς τοὺς ἀγρούς, ἵνα ἐκεῖ κατακερματίσωσιν εἰς τὰ σπαρτὰ τοῦ Ἰωννίδου, ἀλλὰ προδοθέντες ἀπὸ τὰς κραυγὰς τῆς οἰκοκυρᾶς ἔφυγον ἄπρακτοι.

Τὴν 17ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὰ σπαρτὰ τοῦ προεστοῦ τῆς ὁμογενοῦς Κοινότητος Ἀγγέλου Κ. Ρουντσίου κατεστράφησαν ἐν τῇ αὐτῇ κωμοπόλει ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἔπειτα τὰ καπνοχώραφα τοῦ παπᾶ Δημητρίου Ζαχαριάδου. Ἡ ζημία ἀμφοτέρων ὑπολογίζεται εἰς 50 λίρας ὀθωμανικάς.

Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐν τῷ χωρίῳ Ράμνη τοῦ Μελενίκου δύο Ἑλλη-

νες φονεύονται ὑπὸ τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου, ὅ περ καὶ εἰς ἑτέρας βιαιοπραγίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ προβαίνει. Τὰ τῶν ἡμετέρων δὲν περιγράφονται κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον. Ἡ ἐργασία μου δὲν μοὶ ἐπιτρέπει λεπτομερῶς νὰ τὰ περιγράψω.

Ἰούνιος 1902. Ἐν τῷ χωρίῳ Γοϊτανίνα τοῦ Νευροκόπου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθον ὅλοι οἱ ἱεραπόστολοι τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ Πανσλαϊσμοῦ ἀνὰ τὴν βορειανατολικὴν Μακεδονίαν, ἐφονεύθη ὁ Δελημεμέτης, ὁ εἰσπράττων τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ ἐκ τῶν δεκάτων μερίδιον, περὶ τὴν 1ην ὥραν τῆς νυκτός, ὅτε μετέβαινεν εἰς τὸν ξενῶνά του.

Τὴν 17ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὰ πράσινα καπνὰ ἐν τῷ χωρίῳ Ζιρνόβῳ τοῦ ὁμογενοῦς προεστοῦ τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς Κοινότητος κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, θερισάντων ταῦτα ῥιζηδὸν ἐν τοῖς χωραφίοις τοῦ δυστυχοῦς Α. Ρουντσίου.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐν Πλεύνᾳ τῆς ἐπαρχίας Δράμας ἑλληνόπαις ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐπανερχόμενος ἀνηρπάγη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων λῃστῶν καὶ ἐξηφανίσθη.

Ἰούλιος 1902. Ἔξωθεν τῆς Μπαρακλῆ Δζουμαγιᾶς ὁμογενής, πατὴρ τεσσάρων τέκνων καὶ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ ἐν Σέρραις κυβερνητικοῦ ὑπαλλήλου Κώτσου, ἐφονεύθη διὰ περιστρόφου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἐν Νευροκόπῳ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐφονεύθη ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Ὀσήκοβον Χατζῆ-ἀγᾶς, ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς πόλεως ταύτης, μὲ ὅπλα τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου.

Ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἐνῷ ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ χωρίου Κάτω-Σιγγιρτῆς εἰς Μουσόμισταν Χριστιανός τις ὀρθόδοξος, ἐφονεύθη, ὀνομαζόμενος Θεόδωρος.

Ἰουλίου 7. Ἐν τῷ χωρίῳ Βώλακα τῆς Δράμας ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Βόζ-Δὰγ κειμένῳ, οἱ ὁπλαρχηγοὶ τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου, Βόντσο, Ἀποστολώφ, Μπόϊκωφ καὶ ἕτεροι τρεῖ, ἀποθηκεύουσι τὰ πολεμοφόδιά των, ἀνερχόμενα εἰς χιλιάδας τυφεκίων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, μετὰ χιλιάδων ἑτέρων φυσιγγίων διὰ τὴν μελετωμένην κατάληψιν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἐξερχόμενοι εἰς τὰ πέριξ χωρία ἐμβάλλουσι πῦρ καὶ μάχαιραν εἰς τὰ προϊόντα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν, καὶ ἐπανερχόμενοι κάμνουν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν καὶ γενναίων προσφορῶν τῶν πατριωτῶν των ὑπὲρ τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου. Ἀλλὰ τὴν ἑβδόμην τοῦ μηνὸς ἀνακαλύπτονται ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ περικυκλόνονται ὑπ' αὐτοῦ. Συγκροτεῖται μάχη δυνατή, καθ' ἣν ἐκ τῶν στρατιωτῶν πίπτουσιν ἀρκετοὶ ἕνεκα τῆς ἀπειρίας τοῦ ἀξιωματικοῦ. Ὁ στρατὸς μὴ δυνάμενος νὰ ἐξοντώσῃ αὐτοὺς θέτει πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπυροβόλουν. Πλὴν κατορθώνουν τῇ βοηθείᾳ τοῦ σκότους νὰ σωθῶσιν διὰ τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν των, ἀφίσαντες μόνον ἕνα νεκρόν· ὁ δὲ στρατὸς μὴ ἐννοήσας οὐδὲν ἐπυροβόλει κατὰ τοῦ οἴκου, ὅστις ἤδη μετεβάλλετο εἰς στάκτην. Ἀλλὰ πρὸ τῆς μάχης ἐφόνευσαν ἕνα ἐκ τῶν Ἑλλήνων προκρίτων τῆς αὐτόθι ὁμογενοῦς Κοινότητος, διότι ἀντέστη εἰς τὴν προσβολήν των κατὰ τοῦ ποιμνίου του καὶ ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους ἥρπασαν πρὸ τῆς μάχης πλέον τῶν 300 ὀθωμανικῶν λιρῶν διὰ τὸ ταμεῖον τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου.

(Ἕπεται συνέχεια)

Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΔΙΟΙΚΟΥΣΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΠΡΟ ΤΩΝ ΟΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ σὺν αὐτῇ παντὸς τοῦ ἑλληνοανατολικοῦ κόσμου ἀπό τινων δεκαετηρίδων συχνὰ καὶ ἀπειλητικὰ ἐπεγείρονται τὰ νέφη τοῦ ρωσσικοῦ Πανσλαυϊσμοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ Καθολικισμοῦ. Ἀμφότεροι οἱ ἐχθροὶ συνησπίθησαν· μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ ἀλλὰ συγχρόνως μοχθηροὶ καὶ ἄδικοι ἀμφότεροι συνεργάζονται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν· τὰ ἰοβόλα βέλη των ἐπιδιώκουσι τὴν καταστροφὴν τῶν ἑλληνοανατολικῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦθ' ὅ περ δὲν διαλανθάνει ἤδη τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, διαφιλονεικοῦσα τὰ ἐπὶ τῆς οἰκουμένης πρωτεῖα, προσπαθεῖ νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Πάπα πάντα τὰ ἔθνη καὶ τὰς φυλὰς τῆς γῆς. Ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐργάζονται οἱ Ῥῶσσοι πανσλαυϊσταί, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πανίσχυρον Τσάρον σύμβουλον καὶ κεφαλὴν τῆς πτυσσούσης πρὸ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διοικούσης ρωσσικῆς Συνόδου.—

Τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἄθροισμα τῶν πιστῶν, δέον νὰ διακρίνῃ τις ἀπὸ τῶν κυβερνητῶν αὐτῆς. Αὕτη εἶνε πολυπαθής· διωκομένη καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, πιεζομένη καὶ λυμαινομένη ὑπὸ τῶν κοσμικῶν αὐτῆς ἰθυντόρων, ἐστερημένη παντὸς δικαιώματος καὶ σημασίας, μόνον ἐκ παρανοήσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνος τῆς καταστάσεως. Ὡς οἱ δοῦλοι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις τῶν κυρίων αὐτῶν, οὕτω καὶ ὁ λαός, ὁ ἀποτελῶν τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν, δὲν δύναται νὰ ὑπέχῃ εὐθύνας διὰ τὰς πράξεις ποιμένων, μὴ ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκμισθόντων ἢ ἐκ κληρονομίας λαμβανόντων τὰς ἐνορίας καὶ τὰς ἐπισκοπικὰς καθέδρας. Ὁ δυστυχὴς ρωσσικὸς λαός, παρὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἐκκλησίας του, ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν φύλακα τῆς προπατορικῆς πίστεως καὶ εὐσεβείας, τρέφων ἄπειρον σεβασμόν, παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν ἀρχηγῶν του, πρὸς τὸν φωτοδότην αὐτοῦ θρόνον τῆς Κων/πόλεως, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς πατριαρχικοὺς τῆς Ἀνατολῆς θρόνους. Μὴ ἐκλέγων τοὺς ἀρχιποιμένας αὐτοῦ καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἐπιδοκιμάζων τὰς πράξεις αὐτῶν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ συνένοχος εἰς αὐτάς. Οὐδὲ πταίει αὐτός, ἐὰν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἐν τῷ προσώπῳ

τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἑκατοντάδων ἄλλων κοσμικῶν τῆς Ἐκκλησίας γραφειοκρατῶν, παρὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ θεσμοὺς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥρπασεν εἰς τὰς ἀκαθάρτους χεῖράς της τὴν διακυβέρνησιν τῆς ποντοπορούσης ὁλκάδος, στερήσασα αὐτὴν πάσης ἐλευθερίας. Ὁ τίτλος «ἁγιωτάτη διοικοῦσα Σύνοδος» εἶνε ἁπλῶς πομπώδης φράσις, κενὴ καὶ παντελῶς ἐστερημένη πραγματικότητος. Ὁ πραγματικὸς τῆς Ἐκκλησίας κυβερνήτης, ὁ τοὺς οἴακας αὐτῆς στιβαρᾷ καὶ τυραννικῇ καὶ φιλάρχῳ χειρὶ κρατῶν, εἶνε ὁ κατὰ καιρὸν αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος. Καὶ δέον μὲν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ προσωπικὸς χαρακτὴρ τοῦ κατὰ καιρὸν τὸ ὑπούργημα τοῦτο κατέχοντος, ὡς καὶ ἡ ἐν τῇ χορείᾳ τῆς ρωσσικῆς ἱεραρχίας ὕπαρξις διακεκριμένων ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις προσωπικοτήτων, μεγάλως συμβάλλουσιν εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον αὐτεξούσιον καὶ ἐλευθέραν ἐπιτέλεσιν τῶν λειτουργιῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε οὐ μόνον σπάνιον καὶ προσωρινόν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθερία, ἧς ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἀπολαύει ἡ Ἐκκλησία, εἶνε πάντως περιωρισμένη καὶ σχετική. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αὗται αἱ βάσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος, τοῦ ὑπὸ τοῦ Μ. Πέτρου ἱδρυθέντος καὶ ἔκτοτε μόνον ἐν μέρει τροποποιηθέντος, ἀναλόγως τῶν καιρικῶν περιστάσεων, πάντοτε ὅμως ὑπὸ τὸ αὐτὸ ἀρχικὸν πνεῦμα, ἔφερον χαρακτῆρα ἀπολυταρχικόν, ἐγκαινίζουσαι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς διοικήσεως τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας τὸ σύστημα, τὸ γνωστὸν ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Καισαρισμός». Τὸ σύστημα τοῦτο, παρέχον εἰς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τοῦ κράτους τὴν ὑψίστην ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν, ἀνταπεκρίνετο εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ φιλοδόξου Αὐτοκράτορος. Κατὰ πόσον ὅμως ἐξυπηρέτει τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας καὶ συνεφώνει πρὸς τοὺς ἁγίους καὶ ἱεροὺς κανόνας, δεικνύει ἡ ἱστορία τῆς ἱδρύσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ δημιουργήματος τούτου τοῦ Μ. Πέτρου, εἰς ἣν καὶ προβαίνομεν.

I

Αἰτία τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Μ. Πέτρου μεταρρυθμίσεων ὑπῆρξαν οἰκονομικοὶ καὶ πολιτικοὶ λόγοι. Αἱ συνεχεῖς ἐπιστρατεύσεις καὶ οἱ ἀκατάπαυστοι πόλεμοι κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχον παντελῶς ἐξαντλήση τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους, ἡ δὲ ἀνάγκη χρημάτων τοσοῦτο μᾶλλον αἰσθητὴ καθίστατο, ὅσον ὁ μεγαλοπράγμων Αὐτοκράτωρ πολὺ ἀκόμη μακρὰν εὑρίσκετο τῶν τελικῶν του σχεδίων. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δυσχερεῖ οἰκονομικῇ περιστάσει οἱ θησαυροὶ τῶν ναῶν καὶ ἡ εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσα κολοσσαία περιουσία τῶν Μοναστηρίων ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις ἐν τῷ σφετερισμῷ τῆς περιουσίας ταύτης διέβλεπε τὴν ἐπίτευξιν πόρων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Εἶνε γνωστὴ ἡ φράσις αὐτοῦ περὶ τῶν μοναχῶν: «λέγουσιν ὅτι προσεύχονται· ἀλλὰ μήπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν προσεύχονται; ποία λοιπὸν ἡ ὠφέλεια ἐξ αὐτῶν;» — Ἡ ἐπίτευξις ὅμως

τοῦ σκοποῦ τούτου καθίστατο λίαν δυσχερὴς ἕνεκα τοῦ κύρους, οὗ τινος ἀπήλαυσεν ἡ ἱεραρχία εἰς τὰ ὄμματα τοῦ φανατικωτάτου ρωσσικοῦ λαοῦ καὶ τὸ ὁποῖον παρεῖχεν εἰς τὸν κλῆρον δύναμιν σεβαστὴν καὶ ὅπλον ἀκατανίκητον ἐναντίον παντός, ἀποπειρωμένου τὴν περιστολὴν τῶν προνομιῶν του. Τὸ πατριαρχικὸν ἰδίως ἀξίωμα εἰς τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ ἵστατο ἐπίσης ὑψηλά, ὡς καὶ τὸ τοῦ Τσάρου, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ Πατριάρχου ἦτο ἐξίσου σεβαστὸν ὡς καὶ τὸ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἡ τοιαύτη δύναμις τῶν Πατριαρχῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦ ἀνεκτὴ εἰς Αὐτοκράτορα, ὡς τὸν Πέτρον, τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον ὁ κλῆρος ἐν γένει, ἀποτελῶν τὸ συντηρητικὸν τοῦ κράτους, ὡς συνήθως καὶ πανταχοῦ, στοιχεῖον, δυσπίστως προσέβλεπε πρὸς τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Πέτρου. Ἡ ἐξουσία ὅθεν τῶν Πατριαρχῶν, ἀπειλοῦσα ἀφ' ἑνὸς τὰς μεταρρυθμίσεις, ἀφ' ἑτέρου κωλύουσα τὴν κατάσχεσιν τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν, ὤφειλε νὰ ἐκλίπῃ. Οὕτως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Πατριάρχου Ἀδριανοῦ (1700) ὁ Πέτρος ἀντὶ ἐκλογῆς νέου Πατριάρχου ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας τῷ Μητροπολίτῃ Ῥαζὰν Στεφάνῳ Γιαβόρσκη μετὰ τοῦ τίτλου «Τοποτηρητοῦ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου». Εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο διὰ τοῦ νόμου ἀπὸ 30ης Δ)βρίου 1701 ἐστέρησε τὰ Μοναστήρια τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῆς περιουσίας αὐτῶν, ὁρίσας ἀντὶ ταύτης ἐπίδομα ἐν εἴδει μισθοῦ. Ἐπιτυχὼν τοιουτοτρόπως ὁ Πέτρος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ κατὰ τὸ οἰκονομικὸν μέρος δὲν ἔσπευδεν ὁριστικῶς νὰ διαρρυθμίσῃ καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας διοίκησι , ἀφ' ἑνὸς μὲν μὴ ἔχων πρὸς τοῦτο ὡρισμένον σχέδιον καὶ ἀφ' ἑτέρου φρονίμως ἀναμένων τὴν προσοικείωσιν τῶν πνευμάτων πρὸς τὴν κατάργησιν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ ἄμεσος μετάπτωσις εἰς ἕτερον σύστημα ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ταραχάς. Μόλις κατὰ τὸ 1718 ὁ Πέτρος ἐξέφρασε τὸ πρῶτον τὴν ἰδέαν περὶ κολλεγιακοῦ συστήματος διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὁπότε ὁ Τοποτηρητὴς ὑπέβαλεν αὐτῷ ἔκθεσιν περὶ τῆς πληθώρας τῶν βαρυνουσῶν αὐτῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν ἀταξιῶν τῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας λαμβανουσῶν χώραν ἕνεκα τοῦ ἀορίστου τῆς καταστάσεως. Ὀλίγον δὲ μετὰ τοῦτο ὁ Αὐτοκράτωρ ἀνέθηκε τῷ ὁμόφρονι αὐτῷ καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων Ῥώσσων κληρικῶν Θεοφάνει Προκοπόβιτς(1) τὴν σύνταξιν κανονισμοῦ, τὰ τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως ὁρίζοντος. Ὁ κανονισμὸς οὗτος ἔλαβε πέρας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1721 καὶ διὰ τοῦ διαγγέλματος τῆς 25ης Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπεκυρώθη καὶ ἀνεκοινώθη πρὸς τὸν λαὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «πνευματικὸς κανονισμός». Κατὰ τὸν κανονισμὸν τοῦτον ἀντὶ τοῦ καταργουμένου ἀξιώματος τοῦ Πατριάρχου ἱδρύεται σωματεῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα «πνευματικὸν κολλέγιον», εἰς τὸ ὁποῖον ἀνατίθε-

(1) Ὁ Θεοφάνης οὗτος, ἀρχιεπίσκοπος Νοβγορόδ, ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, μεθ' ὃ ἐδέξατο ἐν Κιέβῳ τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καίτοι λίαν ἐλευθεριάζων. Περὶ τῆς ὑπάρξεως οὐχὶ πλέον δογματικῶν, ἀλλ' ἐν γένει θρησκευτικῶν πεποιθήσεων παρ' αὐτῷ λίαν ἀμφιβάλλουσι καὶ ἀπροκαλύπτως ἐκφράζονται οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ῥώσσων ἱστορικῶν, εὑρίσκοντες ἄλλως πολλὰ ἐπιχειρήματα εἰς τὸν βίον τοῦ ἱεράρχου τούτου, ἰδίᾳ ὁπότε οὗτος διωρίσθη πρωτεῦον μέλος τῆς Διοικούσης Συνόδου.

ται ἡ ὑπάτη ἐξουσία καὶ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας, τὰ δὲ μέλη αὐτοῦ, εἷς μητροπολίτης πρόεδρος, δύο ἀρχιεπίσκοποι ἀντιπρόεδροι, τέσσαρες σύμβουλοι καὶ τέσσαρες πάρεδροι ἐξ ἀρχιμανδριτῶν, πρωθιερέων καὶ ἱερέων, ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος. Αἱ αἰτιολογίαι τῆς μεταβολῆς τοῦ συστήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, αἱ ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ φερόμεναι διαγγέλματι, τείνουσι νὰ παρουσιάσωσι τὸ νέον ἵδρυμα ὡς πρακτικῶς ἐπωφελέστερον καὶ λυσιτελέστερον διὰ τὸν προορισμόν του. Οὕτω λ. χ. λέγεται, ὅτι καὶ ἡ κρίσις καὶ ἡ εὐθυδικία καὶ ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἀμεροληψία παρ' ἑνὶ ἀτόμῳ πάντως ὑπολείπεται ἢ παρὰ σωματείῳ, ἀποτελουμένῳ ἐκ περισσοτέρων καὶ ἐκλεκτῶν μελῶν. Κατὰ πόσον ὅμως τὸ νέον ἵδρυμα ἦτο σύμφωνον πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας οὐδὲν ἀνέφερε τὸ διάγγελμα, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν ἄλλως, διότι θὰ ὡμολόγει τὸ νεωτεριστικὸν καὶ ἀντικανονικὸν τοῦ ἱδρύματος.

Καὶ πράγματι πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνεφαίνετο σύστημα ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, κατὰ τὸ ὁποῖον αὕτη ἀνήκει οὐχὶ Ἀρχιεπισκόπῳ, Μητροπολίτῃ ἢ Πατριάρχῃ, ἀλλὰ σωματείῳ, κατηρτισμένῳ ἐκ προσώπων ἐξ ὅλων τῶν βαθμῶν τῆς ἱεραρχίας. Πόθεν ἡ καταγωγὴ τοῦ συστήματος τούτου καὶ ποῖαι αἱ αἰτίαι, αἱ ὑπαγορεύσασαι τῷ Πέτρῳ τὴν προτίμησιν αὐτοῦ; Τύπος καὶ ὑπόδειγμα τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ πολιτειακοῦ ἐν Ρωσίᾳ καθεστῶτος ἐχρησίμευσαν Πέτρῳ τῷ Αῳ ὁ πολιτειακὸς βίος τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἰδιαίτατα δὲ ὁ τῆς Γερμανίας, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὁποίας ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ ἐκ προσωπικῶν συμπαθειῶν ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπέκειτο. Καὶ διὰ τὸ νέον δὲ καθεστὼς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἐκρίθη καταλληλοτέρα ἡ μεταφύτευσις τοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἐν χρήσει συστήματος, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε ἐξυπηρέτει τοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς τοῦ μεταρρυθμιστοῦ. Πολύτιμον μαρτυρίαν περὶ τούτου εὑρίσκομεν ἐν ἐπιστολῇ τοῦ συντάκτου τοῦ «πνευματικοῦ κανονισμοῦ» Θεοφάνους πρὸς φίλον του τινὰ Μαρκέβιτς, γραφεῖσαν κατὰ τὸ 1720, ἐν ᾗ οὗτος ἀγγέλλει, ὅτι ἔγραψε κανονισμὸν «διὰ τὸ κεντρικὸν κολλέγιον ἢ κονσιστόριον», τοῦτο δὲ εἶνε ἡ κατὰ λέξιν μετάφρασις τῶν γερμανικῶν ὅρων Kirchencollegium καὶ Oberconsistorium (General-Konsistorium) — Ἐκτὸς ὅμως τούτου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ «πνευματικῷ κανονισμῷ» ἀναφέρεται περὶ συμμετοχῆς ἐν τῇ Συνόδῳ καὶ «ἐκ τῶν κοσμικῶν ἐντίμων καὶ φρονίμων προσώπων», τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ μεταρρυθμίσεις εἶχον σκοπὸν νὰ διοργανώσωσιν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν κατ' ἀκριβὲς ὑπόδειγμα τῆς ἐν Γερμανίᾳ τοιαύτης, καθ' ἣν ἐν τοῖς κονσιστορίοις διαρκῶς συνεδρίαζον ἐξ ἴσου πρὸς τὰ κληρικὰ καὶ κοσμικὰ μέλη (Kirchenältesten). Τί ἠμπόδισε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχικῆς ταύτης διατάξεως τοῦ κανονισμοῦ δὲν εἶνε γνωστόν. Πάντως ὅμως τὸ ὅλως καινοφανὲς τοῦ πράγματος διὰ τὰ θέσμια τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶνε ἀρκετὴ ἐξήγησις τῆς μὴ ἐφαρμογῆς. Ἀντὶ τούτου ὅμως ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ πνευματικοῦ κολλεγίου ἱδρύθη διὰ τοῦ ἀπὸ 11ης Μαΐου 1722 οὐκα-

ζίου νέον ἀξίωμα τὸ τοῦ «Γενικοῦ Εἰσηγητοῦ ("Ομπερ — Προκουρόρ), ἀξίωμα, συνήθως γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸν τίτλον «αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος». Δέον νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἀξιώματα οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι μεταξύ των πλὴν τῆς τυχαίας συμπτώσεως καθηκόντων τινῶν κοινῶν εἰς ἀμφότερα. Αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος, ὡς γνωστόν, ὠνομάζετο ὁ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς καὶ τοπικαῖς Συνόδοις παρευρισκόμενος ἀντιπρόσωπος τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ὅστις ὡς ἐκ τούτου ἐκέκτητο ἀξίωμα προσωρινὸν καὶ διωρίζετο δι' ὡρισμένην Σύνοδον, συγκαλουμένην πρὸς λύσιν ὡρισμένου ζητήματος. Ὁ Γενικὸς ὅμως Εἰσηγητὴς ἀπετέλει ἀναπόσπαστον, σταθερὸν καὶ πρωτεῦον ἐν τῷ πνευματικῷ κολλεγίῳ μέλος, λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δρᾶσιν. Ἄλλως τε τὸ ἁπλοῦν γεγονός, ὅτι ἐν τῇ ἱδρύσει τοῦ ἀξιώματος τούτου οὐδεμία ἐγένετο μνεία τοῦ σχετικοῦ παρὰ Βυζαντινοῖς ἀξιώματος ὑπὸ τοῦ Πέτρου, ὅστις τόσον μέγα συμφέρον εἶχε νὰ φαίνηται κανονικῶς πολιτευόμενος ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν, ἀποδεικνύει, ὅτι ἀλλαχοῦ δέον νὰ ἐκζητήσωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος. Καὶ ὄντως· ὁ Πέτρος θέλων νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν ἀνωτάτων τοῦ κράτους του λειτουργῶν, οἵτινες ἀπόλυτον ἐξήσκουν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν, ἔγνω νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν προσωπικὴν ταύτην ἐξουσίαν διὰ κολλεγιακῆς, νὰ κατανείμῃ δηλ. τὴν πρότερον ἑνὶ ἀτόμῳ ἀνήκουσαν ἀρχὴν εἰς πλείονα ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγόμενα καὶ συνεπῶς νὰ περιστείλῃ τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τὰς καταχρήσεις. Οὕτω λοιπὸν ἐπὶ κεφαλῆς πάντων τῶν κλάδων τῆς διοικήσεως ἵδρυσε κολλέγια, ἐν τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ «πνευματικόν», ἔχων ὑπ' ὄψει του παντελῶς νὰ καταργήσῃ τὴν προσωπικὴν ἀρχήν. Ἡ θεωρία του ἐδίδασκεν, ὅτι σωματεῖον ὁλόκληρον ἐμπνέει πλείονα ἐμπιστοσύνην ἢ ἓν πρόσωπον. Ταχέως ὅμως ὁ Πέτρος ἐν τῇ πράξει κατεῖδεν, ὅτι καθαρῶς κολλεγιακὸν σύστημα διοικήσεως, ἰδίᾳ ἐν Ρωσίᾳ, θὰ ἐπιφέρῃ χάσμα μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς μοναρχίας. Τότε ὁ πρακτικὸς νοῦς τοῦ μεταρρυθμιστοῦ εὗρε διέξοδον ἐκ τῆς δυσκόλου ταύτης θέσεως ἐν τῇ συγχωνεύσει τῶν δύο συστημάτων εἰς ἓν ὅλον, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ συνενῶται ἡ κανονικότης καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ κολλεγιακοῦ συστήματος μετὰ τῆς ταχύτητος καὶ τῆς σταθερότητος, τῆς περικλειομένης ἐν τῇ διὰ προσώπων διοικήσει. Τοιαύτην σημασίαν ἐνέχει ἡ ἵδρυσις τῶν «Γενικῶν Εἰσηγητῶν», οἵτινες ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς πάντων τῶν κολλεγίων (κατὰ τὸ 1716 εἰς τὸ τῆς Συγκλήτου καὶ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὰ λοιπά).

Τοιουτρόπως λοιπὸν λαμβάνομεν σαφῆ παράστασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Πέτρου μεταρρυθμίσεων καὶ δυνάμεθα εὐκόλως νὰ κατανοήσωμεν τοῦ Αὐτοκράτορος τὰ σχέδια καὶ νὰ κρίνωμεν τὴν κανονικὴν ἀξίαν τοῦ ἱδρύματος αὐτοῦ.

Ὁ Πέτρος ὠρέγετο τῆς κολοσσιαίας περιουσίας τῶν Μοναστηρίων· τὸ κῦρος τοῦ Πατριάρχου ἐκώλυε τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῆς περιουσίας ταύτης· ἔπρεπε νὰ καταλυθῇ καὶ κατελύθη ἡ πατριαρχεία. Ἡ μετὰ ταῦτα ἀνασύστασις αὐτῆς παρεῖχε πολλοὺς κινδύνους εἰς τὴν μοναρχίαν ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς, ἧς θ' ἀπήλαυεν ὁ Πατριάρ-

χης. Ἀντὶ λοιπὸν Πατριάρχου, ὡς ἐπὶ πασῶν τῶν δικαιοδοσιῶν τοῦ κράτους οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς, ἐτέθη κολλέγιον ἐκ κληρικῶν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τούτου πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ὑπερβάσεως ἐπικινδύνου ὁ Γενικὸς Εἰσηγητής, ὅστις τοιουτοτρόπως κατέλαβε de facto θέσιν Πατριάρχου. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο θεωρεῖται οὐχὶ καθαρῶς θρησκευτικόν, θεοσύστατον ἵδρυμα, καὶ ἑπομένως ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοδιοίκητον, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἵδρυμα κοινωνικὸν καὶ πολιτειακόν, ἰθῦνον ὡρισμένας λειτουργίας τῆς μηχανῆς τοῦ κράτους, ἓν εἶδος συγχρόνου Ὑπουργείου, ὡς τὸ τῆς Δικαιοσύνης ἢ τῆς Παιδείας, εἰς ὑπόκεινται τὰ δικαστήρια καὶ αἱ σχολαὶ τῆς ἐπικρατείας. Οὕτω δὲ ἀνέθορε νέον καὶ ξένον πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πρακτικὴν καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ὀρθοδοξίας σύστημα ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, τὸ ὁποῖον ἀρχῆθεν συνελήφθη καὶ ἐπραγματοποιήθη ἐπὶ σκοπῷ, πᾶν ἄλλο ἢ τὰ συμφέροντα τῆς ἐπικρατείας ἐξυπηρετοῦντι καὶ ἑπομένως οὐ μόνον ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀντικανονικότητος, ἀλλὰ καὶ ἐπέπρωτο ἐν τῇ περαιτέρω αὐτοῦ ἀναπτύξει καταστρεπτικῶς ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐπιδράσῃ(1). Οὐδενὸς κανόνος τῆς ἐκκλησίας μνεία ἐγένετο, οὐδὲν παράδειγμα ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρονικῶν προσηνέχθη, δικαιολογοῦν τὴν μεταβολὴν καὶ προσδίδον βάσεις εἰς τὸν νεωτερισμόν. Ἁπλῶς μόνον ὁ μεταρρυθμιστὴς παρηλλήλισε τὸ κατασκεύασμά του πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν συνέδριον καὶ τὸ δικαστήριον τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ! ! ! Ἀλλὰ παντὶ δῆλον, ὅτι οὐδὲν κανονικὸν κῦρος τὰ ἱδρύματα ταῦτα ἔχουσιν. Ἐξ ἴσου δὲ ἀντικανονικὸν καὶ ἀκατάληπτον εἶνε τὸ ἐπίσης ὑπὸ τοῦ μεταρρυθμιστοῦ λεχθὲν καὶ ἐπισήμως ἐν τῷ «πνευματικῷ κανονισμῷ» φερόμενον, ὅτι « τὸ πνευματικὸν κολλέγιον» ἱδρύθη εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ «προσώπου τοῦ Πατριάρχου» καὶ ἑπομένως, λέγουσιν οἱ εὐαριθμότατοι ἐκ τῶν συγχρόνων Ρώσσων ἐπιστημόνων καὶ ὑπερασπισταὶ τοῦ κολλεγίου, οὐδεὶς νεωτερισμὸς ἐγένετο ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἑνὸς προσώπου τοῦ Πατριάρχου ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἀνετέθη εἰς πλείονα πρόσωπα, ἅτινα ὁμοῦ ὅλα ἐξεπροσώπουν τὸν Πατριάρχην. Πρὸς ἐπικύρωσιν δὲ τῆς θέσεώς των ταύτης φέρουσι τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ πατριαρχικὴ ἐπαρχία (ἡ τῆς Μόσχας) ἔμεινεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ κολλεγίου, μὴ ἐκλεγέντος δι' αὐτὴν ἰδίου ἐπισκόπου, ὡς ἔμεινε καὶ πατριαρχικὸν προνόμιον τοῦ σταυροπηγίου πρὸς ὄφελος τοῦ κολλεγίου. Ἀλλὰ μήπως ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶνε καὶ ὑπὸ κανονικὴν ἔποψιν καὶ ἐν γένει ὡς ἐξήγησις καταληπτή ; Τί σημαίνει ἀντικατάστασις τοῦ «προσώπου τοῦ Πατριάρχου» διὰ πλειόνων προσώπων καὶ μάλιστα ἐξ ὅλων τῶν βαθμῶν τῆς ἱεραρχίας ; Πῶς εἶνε δυνατὸν 4—5 ἀρχιερεῖς, ἔχοντες τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας, συγχρόνως νὰ ἀπαρτίζωσι τὸ κολλέγιον, τὸ σωματεῖον δηλ. τὸ ἐκπροσωποῦν τὸν

(1) Τὸ σύστημα τοῦτο μετεφυτεύθη καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὀρθόδοξα τῆς Ἀνατολῆς κράτη, εὐτυχῶς ὅμως μετ' ἀρκετῶν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους τροποποιήσεων, ὡς ἐξ ὧν μέγα μέρος τῆς ἀντικανονικότητος αὐτοῦ ἐξέλιπε.

Πατριάρχην καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ διοικῶσι καὶ ἄλλην ἐπαρχίαν, ἐνῷ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καὶ εἰς δύο μόνον ἐπισκόπους ἀπαγορεύεται ἡ διοίκησις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας; Τὸ ἄλογον τοῦ πράγματος ἀμέσως ἐγένετο καταληπτὸν καὶ τὸ μὲν πνευματικὸν κολλέγιον, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ καλλίστου τῶν Ῥώσσων κανονιστῶν Παύλωφ, «ἔχει ὑπὲρ τὸ δέον ἀντικανονικῶς», μετωνομάσθη «Ἁγιωτάτη Διοικοῦσα Σύνοδος», ἡ δὲ πατριαρχικὴ ἐπαρχία ἐπροικίσθη δι' ἰδίου Μητροπολίτου, καταστάντος ἰσοβίου τῆς Συνόδου μέλους. (1) Ἀλλ' ἡ διοικοῦσα Σύνοδος μήπως ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὰς τοπικὰς Συνόδους, τὰς γνωστὰς ἐν τῇ πρακτικῇ τῆς Ἐκκλησίας; Οὐδέν· αἱ τελευταῖαι συνήρχοντο πρὸς λύσιν ὡρισμένων ζητημάτων καὶ οὐδέποτε ἐξήσκουν διοικητικὴν ἢ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν διαρκῶς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ ἡ Διοικοῦσα Σύνοδος πᾶν τοὐναντίον. Ἀποτελουμένη ἐξ ἀορίστου ἀριθμοῦ μελῶν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὰ σχέδια τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, πρὸς δὲ οὐχὶ μόνον ἐξ ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ ἀρχιμανδριτῶν καὶ πρωθιερέων ἐγγάμων, εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς οὐ μόνον πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρωθιερεῖς τῶν ἀνακτόρων καὶ τοῦ στρατοῦ μεθ' ὅλου τοῦ πρεσβυτερίου αὐτῶν. Ἀμέσως τῇ Συνόδῳ ὑπάγονται μόνον ἐπίσκοποι, οἵτινες παρὰ τῆς Συνόδου καὶ χειροτονοῦνται, ὁ πρεσβύτερος ὅμως δέον νὰ γνωρίζῃ τὸν ἑαυτοῦ ἐπίσκοπον, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν χειροτονήσῃ· ἡ ὑπαγωγὴ ἑπομένως πρεσβυτέρου κατ' εὐθεῖαν τῇ Συνόδῳ εἶνε ὑπὸ κανονικὴν ἔποψιν ἀναρχία. Ἀλλὰ τὸ κορύφωμα τῆς ἀντικανονικότητος εἰς τὸ νέον σύστημα εἶνε τὸ ἀξίωμα τοῦ «Γενικοῦ Εἰσηγητοῦ», τὸ ὁποῖον σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησε τοιοῦτο κῦρος καὶ σημασίαν, ὥστε ὁ κατὰ καιρὸν κάτοχος τούτου νὰ καθίσταται ἀληθὴς τῆς Ἐκκλησίας κυβερνήτης. Λίαν προσφόρως παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως Δραδόβσκη, ὅτι ὁ διορισμὸς τοῦ «Γεν. Εἰσηγητοῦ» ἐν ταῖς μεταρρυθμίσεσι τοῦ Πέτρου ἐνέχει τὴν σημασίαν καταλύσεως τοῦ κολλεγιακοῦ συστήματος καὶ ἐπανάκαμψιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀπολυταρχικὸν σύστημα· διὸ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς δυνάμεως τῶν κατὰ καιροὺς «Γενικῶν Εἰσηγητῶν» τῆς Συνόδου, τὸ ἐνεργητικὸν καὶ πρωτεῦον μέρος, τὸ ὁποῖον εἰς πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἐλάμβανον, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς τῆς οὐσίας τῆς συνοδικῆς διοικήσεως. Εἰς τοῦτο ἀφελῶς παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς «τῆς ἱστορίας τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας

(1). Ἐν τοσούτῳ μέχρι τοῦ νῦν ἔτι διατηρεῖται ἐν Μόσχᾳ παραλλήλως τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Μητροπολίτου καὶ ἡ τῆς Συνόδου, ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ τοῦ ἐπονομαζομένου «συνοδικοῦ Γραφείου», εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Κρεμλίνου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ὑπηρετούντων, ὡς καί τινα Μοναστήρια. Κατὰ δὲ τὸν 19ον αἰῶνα διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πρωτοπρεσβυτερίου τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας ἐδημιουργήθη διπλῆ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, ἡ τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἀρχιερέως καὶ ἡ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ στρατοῦ, ὅστις μὴ ὑποτασσόμενος οὐδενί, πλὴν τῆς Συνόδου, ἔχει ὅλως ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν, διορίζων καὶ παύων ἱερεῖς εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν στρατώνων, δικάζων αὐτοὺς κ.τ.λ. Εἰς τὸν πρωτοπρεσβύτερον ἐν μόνῃ τῇ Πετρουπόλει ὑπάγονται 5 μητροπολιτικοὶ ναοί, 26 ἐκκλησίαι καὶ πλέον τῶν 100 χιλ. ψυχῶν!

ὑπὸ τὴν συνοδικὴν διοίκησιν» (1) ὅτι τοιαύτη ὑπόθεσις εἶνε ἀπαράδεκτος, διότι τοῦτο, ἡ κατάλυσις δηλ. τῆς συνοδικῆς διοικήσεως, θὰ ἦτο ἀντικανονικόν.

Τοιαύτη ἔνστασις εἶνε, ἐὰν μή τι ἄλλο, ἀφελής· ἐναντίον τοῦ γεγονότος ὁ συγγραφεὺς ἀντεπεξέρχεται διὰ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, ὡσὰν ἡ ἱστορία ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῆς νὰ συμβουλεύηται τὸ πηδάλιον καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀντιφάσκῃ πρὸς τοὺς κανόνας!

II

Τὸ ὑπὲρ τὸ δέον ἀντικανονικὸν τοῦ πνευματικοῦ κολλεγίου, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἠνάγκασε τὸν Πέτρον νὰ μετονομάσῃ αὐτὸ εἰς «Διοικοῦσαν Σύνοδον», οἱ δ' ἀπαρτίζοντες ταύτην ὠνομάσθησαν «Μέλη τῆς Συνόδου», ἀφοῦ ὅμως πρῶτον «μεθ' ὅρκου ὡμολόγουν ἀνώτατον κριτὴν τῆς Συνόδου τὸν Ρῶσσον μονάρχην», ὅστις τοιουτοτρόπως καθίστατο κεφαλὴ τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ σκάνδαλον ἦτο μέγα· μόνον τὸ γόητρον, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὸν Πέτρον καὶ οἱ ἐπανειλημμένοι θρίαμβοι αὐτοῦ ἔφραττον τὸ στόμα τῶν ἐννοούντων τὸ ἀντεκκλησιαστικὸν πνεῦμα τοῦ νέου καθεστῶτος. Δυστυχῶς δ' οὗτοι ἦσαν λίαν εὐάριθμοι, διότι τοὺς πρωτοστατοῦντας ὁ μεταρρυθμιστὴς ἐγκαίρως εἶχε προσεταιρισθῆ, οἱ δὲ λοιποὶ ἢ δὲν ἐνόουν ἢ δὲν εἶχον τὸ θάρρος πρὸς φανερὰν ἀντίδρασιν. Μεμμονωμένα μόνον παραδείγματα ἱεραρχῶν, σχόντων τὴν εὐτολμίαν μετὰ παρρησίας νὰ ἐκφράσωσι τὴν γνώμην αὐτῶν, φέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ· καὶ οὗτοι ὅμως τάχιον ἢ βράδιον ἐξηναγκάζοντο ἢ νὰ συμφωνήσωσι ἢ νὰ ἀποχωρήσωσιν. Εἷς τῶν τοιούτων ἱεραρχῶν ὑπῆρξεν ὁ Μητροπολίτης Ροστοβίου Ἀρσένιος Ματσιέβιτς. Προσκληθεὶς ὁ ἀξιόλογος οὗτος ἱεράρχης, ὅπως συμμετάσχῃ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου ὡς μέλος, ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας τὸν Αὐτοκράτορα, δι' ἐπιστολῆς του δ' ἀπήντησεν, «ὅτι ἡ Σύνοδος ἐγκαταλιποῦσα τὴν πραγματικὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις εἶνε εἷς ἐπὶ πᾶσιν ἄκρος καὶ ἀληθὴς δικαστής, εἰσάγει ἕτερον ἀνώτατον κριτήν, ἴσον τῷ Χριστῷ. Ἐὰν δ' ὁμολογήσωμεν, ἐξακολουθεῖ ὁ διαπρεπὴς ἱεράρχης, ἐνόρκως, παρὰ τὸ σύμβολον τῆς πίστεώς μας, καὶ ἕτερον ἐκτὸς τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον πιστεύομεν καὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ὁποίου ὁρκιζόμενοι ἀσπαζόμεθα, τίς ἐκ τούτων ἔσται ὁ πραγματικὸς ἡμῶν κριτής; Καὶ ἡ ἡμετέρα δὲ ἁγία καὶ ὀρθόδοξος Ἀ ν α τ ο λ ι κ ὴ Ἐ κ κ λ η σ ί α οὐχὶ δι' ἕτερόν τινα

(1) Ὁ συγγραφεὺς τούτου εἶνε ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Συνόδου Ρουνκέβιτς, ὅστις ὑπέβαλε τὸ σύγγραμμά του τοῦτο τῇ συγκλήτῳ τῆς Ἀκαδημίας Πετρουπόλεως, ἧς τυγχάνει προλύτης, ὡς διδακτορικόν. Μὴ τολμῶν νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἀντικανονικὸν τῆς Διοικούσης Συνόδου ὁ συγγραφεὺς περιωρίσθη εἰς γενικότητας. Ἡ Ἀκαδημία ὅμως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρυτάνεως καὶ τοῦ διακεκριμένου ὑφηγητοῦ Καρταπώφ, πάνυ σφοδρῶς ἐπιτεθέντων ἐν τῇ κρίσει αὐτῶν κατὰ τοῦ βιβλίου, σχεδὸν ἐν ὁλομελείᾳ ἀπέρριψε τὸ σύγγραμμα. Ὁ Μητροπολίτης ὅμως Πετρουπόλεως ἔφερε τὸ ζήτημα πρὸ τῆς Διοικούσης Συνόδου, ἥτις . . . . . καὶ ἀπένειμε τῷ συγγραφεῖ τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος ! ! ! (Πρακτικὰ Θεολ. Ἀκαδημίας Πετρουπόλεως 1902 σελ. 190—280).

λόγον καὶ τὸν Πάπαν ἀπεκήρυξε καὶ ἀντίχριστον αὐτὸν ἐπωνόμασεν, ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι ἐναντίον τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ ἑαυτὸν ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας κεφαλὴν καὶ ἄκρον κριτὴν ἀνεκήρυξεν. Ἀρκετὸν δὲ τῇ μοναρχίᾳ ἡ περὶ ὑποταγῆς πρὸς αὐτὴν μεθ' ὅρκου διαβεβαίωσις κατὰ τὰ ῥήματα τοῦ ἄκρου δικαιοκρίτου Χριστοῦ». Ἑτέρα μαρτυρία συγχρόνων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν Ῥωσσίᾳ μεταρρυθμίσεων περισωθεῖσα μέχρις ἡμῶν, ἀποδεικνύει πόσον ἀσυμπαθὴς διὰ τὴν ρωσσικὴν ἱεραρχίαν ὑπῆρξεν ἡ μεταπολίτευσις αὕτη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πόσον ἀντικανονικὴν καὶ ἀξιοτιμώρητον ἔκρινον ταύτην οἱ σύγχρονοι θιασῶται τῆς Ὀρθοδοξίας. Εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Συνόδου Μιχαὴλ τις Ἀβράμωφ, σύμβουλος τοῦ κράτους, προσέφερε τῇ τότε αὐτοκρατείρᾳ Ἐλισάβετ βιβλίον χρονικῶν, ἐν ᾧ σὺν ἄλλοις ἀνεφέρετο, ὅτι μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ «πνευματικοῦ κανονισμοῦ», τοῦ παρὰ τὸ πρέπον συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεοφάνους, ἐν καιρῷ τῆς λειτουργίας ἐνώπιον αὐτοῦ (τοῦ γράφοντος) ἐψάλη εὐχαριστήριος παράκλησις, ὁπότε ὁ παρευρισκόμενος Πέτρος, καίτοι πρότερον ὑγιής, ᾐσθάνθη αἰφνιδίαν μεταβολὴν ἐν τῇ ὑγείᾳ του, τὴν αἰτίαν τῆς ὁποίας ὁ γράφων διαβλέπει ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ, ὀργισθέντος διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπογραφὴν τοῦ κανονισμοῦ. Ἐν τῇ διηγήσει ταύτῃ δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἴδῃ τις τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν δυσαρέσκειαν, ἣν ἐπροξένησε τὸ ἀντικανονικὸν τοῦ Πέτρου δημιούργημα εἰς πάντας τοὺς πεπαιδευμένους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χριστιανούς. Ἡ κοσμικὴ ὅμως ἐξουσία προσεπάθησε παντοιοτρόπως νὰ καταπνίξῃ πᾶν σημεῖον δυσαρεσκείας πρὸς τὸ νέον καθεστώς, νὰ ἐξαναγκάσῃ δὲ πάντας ἑκόντας ἄκοντας νὰ ἐξοικειωθῶσι πρὸς αὐτό. Ἐν τοσούτῳ, ὅτε κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐδόθη τοῖς ἀρχιερεῦσι πρὸς ὑπογραφὴν τὸ ῥηθὲν συνταγμάτιον, μόνον 7 ἀρχιερεῖς καὶ 6 ἀρχιμανδρῖται ὑπέγραψαν αὐτὸ ἐν Πετρουπόλει. Ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρουσιάσθη ἀνάγκη νὰ ἀποσταλῶσιν ἰδιαίτεροι κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι, (1) ὅπως «πείσωσι» τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ ὑπογράψωσι τὸν νέον κανονισμόν, ὅστις τοιουτοτρόπως ὑπεγράφη μόνον ὑπὸ 12 ἀρχιερέων καὶ 13 ἀρχιμανδριτῶν. Καὶ ἐν τούτοις εὑρίσκονται οἱ διατεινόμενοι, ὅτι ἡ ὑπογραφὴ τοῦ νέου κανονισμοῦ ἐξέφραζε συμφωνίαν καὶ πραδοχὴν αὐτοῦ ἐκ μέρους τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ἄνω μνημονευθεὶς Ρουκέβιτς, ὅστις ἐπὶ λέξει λέγει τὰ ἑξῆς (σελ. 133 τοῦ προμνημονευθέντος συγγράμματος). «Οὕτως ἡ νέα μορφὴ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο παραδεκτὴ ὑφ' ὅλης τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς, μὴ προκαλέσασα οὐδεμίαν ἔνστασιν, ἡ δὲ ἱστορία ὀλίγα μόνον δύναται νὰ ὑποδείξῃ ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα, ἅτινα ἐγένοντο παραδεκτὰ ὑπὸ τοιαύτης ἀπολύτου πλειονοψηφίας καὶ σχεδὸν ὁμοφωνίας. . .» Εἶνε περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν μετὰ τὰ προεκτεθέντα εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἀσυστόλων τούτων ψευ-

(1) Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ στρατιωτικοί, ὡς ὁ ταγματάρχης Δαβίδωφ, ἀποσταλεὶς εἰς Μόσχαν.

δῶν· δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀποσιωπήσωμεν τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀνδρικὴν κρίσιν ἐπὶ τῆς περικοπῆς ταύτης τοῦ ἑτέρου τῶν ἐπικριτῶν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱστορικοῦ ἐξαμβλώματος, ἡ ὁποία καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἐξενεγκόντος καὶ ὡς ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἔχει μεγίστην βαρύτητα καὶ ἀποδεικνύει πόσον ἡ ὑγιὴς ἐπιστημονικὴ Ρωσσία, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ ἔτι τῶν ἱεραρχῶν αὐτῆς, μικρὰν ἔχει ἰδέαν περὶ τῆς κανονικῆς ἀξίας τῆς Διοικούσης Συνόδου. Ὁ ἐν λόγῳ ἐπικριτὴς εἶνε ὁ Πρύτανυς τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως, ἐπίσκοπος Γιαμπούρσκης Σέργιος, ὅστις λέγει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «ὁ συγγραφεὺς ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ περὶ «ὅλης τῆς Ἐκκλησίας» μόνον ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Ἐκκλησία δύναται ἐλευθέρως νὰ ἐκφρασθῇ περὶ τοῦ δοθέντος ζητήματος ἐν δημοσίᾳ συγκαλουμένῃ συνόδῳ ἢ διὰ ἐπιδόσεως τῆς γνώμης γραπτῶς· εἰς τὴν δοθεῖσαν ὅμως περίστασιν οὐδὲ ἠρώτησαν κἂν τὰς γνώμας· ὁ κανονισμὸς ἐστάλη οὐχὶ πρὸς ἐπιθεώρησιν, ἀλλὰ «πρὸς ὑπογραφήν,» τοῦτο δὲ ἐνεῖχε μᾶλλον σημασίαν ὑποχρεωτικῆς ὑποταγῆς εἰς τὸ νέον καθεστὼς παρὰ συμφωνίας πρὸς τὰς βάσεις αὐτοῦ. . . . . ἑπομένως δέον νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι αἱ συναχθεῖσαι ὑπογραφαὶ ἐξέφραζον πραγματικὴν συμφωνίαν καὶ ὄχι ἁπλῶς ὑποχώρησιν ἐκ φόβου» (1).

Ἡ κατὰ τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως καταφορά, ὅσον καὶ ἂν ἦτο κεκαλυμμένη, δὲν διελάνθανε τὴν προσοχὴν τοῦ Πέτρου καὶ παρίστα ἀπαραίτητον τὴν νομιμοποίησιν τοῦ νέου καθεστῶτος διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Αὕτη ἀφ' ἑνὸς θὰ ἡσύχαζε τὰς συνειδήσεις τῶν Χριστιανῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ὥριζε τὴν θέσιν τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῆς διοίκησιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Πρὸς τοῦτο Πέτρος ὁ Α' δι' ἐπιστολῆς του ἀπὸ 30 Σεπτεμβρίου 1721 πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν παρεκάλει, ὅπως ἀναγνωρίσῃ οὗτος τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν «πνευματικὴν Σύνοδον μετ' ἐξουσίας ἴσης τῇ πατριαρχικῇ πρὸς διοίκησιν τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας» ἐξ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἀξίων πνευματικῶν προσώπων καὶ κοινοβιαρχῶν συγκειμένην...» Σὺν τούτοις δὲ προλαμβάνων ὁ Αὐτοκράτωρ ἐνδεχομένην δυστροπίαν περὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ νεωτερισμοῦ, ἐκοινοποίει τῷ Πατριάρχῃ, ὅτι τὸ νέον ἵδρυμα ἦτο γεγονὸς τετελεσμένον, εἰς τὸ ὁποῖον διετάχθησαν ὅλοι οἱ ὑπήκοοι νὰ ὑποταχθῶσιν. Ὅτε δὲ ὁ Πατριάρχης, μελετήσας τὸν συναποσταλέντα κανονισμὸν τοῦ νέου ἱδρύματος, ἐπὶ πολὺ ἐβράδυνε ν' ἀπαντήσῃ, διστάζων νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ κατασκεύασμα τοῦ Πέτρου «ἁγιωτάτου ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ αὐτοῦ», τότε ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ἠπείλησε τὸν Πατριάρχην, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ ἀποταθῇ πρὸς τὸν Πάπαν, ὅστις ἀναμφιβόλως καὶ ἄνευ ἀντιρρήσεων θὰ ἐπεκύρωνε τὸ τελεσθέν. Ἡ ἀπειλὴ ἐπενήργησεν ἀποτελεσματικῶς. Ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας «ἐπεκύρωσεν, ἐπε-

(1) Πρακτικὰ Θεολ. Ἀκαδημίας Πετρουπόλεως 1902 σελ. 215.

βεβαίωσε καὶ ἀπεφήνατο» τὸ δημιούργημα τοῦ Πέτρου «ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ αὐτοῦ» καὶ ἀνεγνώρισεν αὐτῷ πατριαρχικὴν ἐξουσίαν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραξε καὶ ὁ Ἀντιοχείας Μελέτιος. Ἀμφοτέρων τὰ γράμματα ἐχρονολογοῦντο ἀπὸ 23 Σεπτεμβρίου 1773. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς οὐδεὶς ἀπήντησεν εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ ἀρτιγέννητον πνευματικὸν κολλέγιον.

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὸ προσωπικὸν τῆς Συνόδου κατ' ἀρχὰς ἀπετέλουν ὁ πρόεδρος—μητροπολίτης, δύο ὑποπρόεδροι—ἀρχιεπίσκοποι, τέσσαρες σύμβουλοι καὶ τέσσαρες πάρεδροι—ἀρχιμανδρῖται, πρωθιερεῖς καὶ ἁπλοῖ ἱερεῖς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο μόνιμον καὶ πολλὰς ἔκτοτε ὑπέστη μεταβολάς, προερχομένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν βλέψεων τῶν κατὰ καιροὺς Αὐτοκρατόρων, εἰς τοὺς ὁποίους οἴκοθεν ἐννοεῖται ἐλάχιστον ἐλάμβανε μέρος ὁ πρὸς τὸ κανονικὸν δίκαιον ὀφειλόμενος σεβασμός. Οὕτως ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Α' ἡ Σύνοδος διῃρέθη εἰς δύο τμήματα, πνευματικὸν καὶ κοσμικόν· τοῦ πρώτου μετεῖχον ἓξ μέλη, ὁ πρόεδρος δ' αὐτοῦ ἐπωνομάσθη «πρωτοκάθεδρος»· τὸ δὲ ἕτερον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνετέθησαν πᾶσαι αἱ μὴ καθαρῶς ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις, ἀπετελεῖτο ὁμοίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ μελῶν, ἀλλὰ κοσμικῶν. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Σύνοδος ἐστερήθη τοῦ τίτλου «Διοικοῦσα». Ἐπὶ Ἄννης Ἰωαννόβνας ἀνεφύη τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Συνόδου, ὅπως προσλάβῃ αὕτη κανονικωτέραν χροιάν, ἀνετέθη δὲ τῷ αὐτῷ Θεοφάνει ἡ σύνταξις τοῦ σχετικοῦ σχεδίου.

Κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος ἱεράρχου τῇ Συνόδῳ καὶ τῇ Συγκλήτῳ παρουσιασθὲν σχέδιον ἐκρίνοντο ἀναγκαῖα ἡ αὔξησις τοῦ προσωπικοῦ τῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων, ἡ διατήρησις ὅμως τῶν ἤδη ἐν τῇ Συνόδῳ παρισταμένων ἀρχιμανδριτῶν καὶ πρωθιερέων, πρὸς δὲ ὁ προσδιορισμὸς ἀπαραιτήτων μελῶν. Αἱ ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου συζητήσεις τῶν δύο τμημάτων εἰς οὐδὲν κατέληξαν, ἡ δὲ Αὐτοκράτειρα μόνη ἔλυσε τὸ ζήτημα, «διατάξασα τρεῖς ἀρχιερεῖς, δύο ἀρχιμανδρίτας καὶ δύο πρωθιερεῖς νὰ ὦσι μέλη τῆς Συνόδου». Ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β'. ἀντὶ τῶν δύο εἷς μόνον πρωθιερεὺς παρεκάθητο ἐν τῇ Συνόδῳ. Ἐπὶ δὲ Νικολάου τοῦ Α'. ἀντὶ τῶν δύο ἀρχιμανδριτῶν μέλη τῆς Συνόδου διωρίσθησαν ὁ πρωθιερεὺς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς καὶ ὁ πρωτοπρεσβύτερος τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Κατὰ τὴν σύγχρονον ὅμως ἐποχὴν ἡ Διοικοῦσα Σύνοδος ἀποτελεῖται ὑπὸ μόνων ἀρχιερέων, ἀλλ' ἀπροσδιορίστου ἀριθμοῦ τοιούτων. Μέλη αὐτῆς διαρκῆ καὶ ἀπαραίτητά εἰσιν οἱ τρεῖς ἐν Ρωσίᾳ μητροπολῖται (Πετρουπόλεως, Μόσχας, Κιέβου), ὡς καὶ ὁ ἔξαρχος τῆς Γραζίας. Οἱ δὲ λοιποὶ 2—4, ὀνομαζόμενοι ἁπλῶς «παριστάμενοι ἐν τῇ Συνόδῳ», ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἐπικυροῖ τὸν διορισμὸν αὐτῶν ὁ Αὐτοκράτωρ, ὁ δὲ χρόνος τῆς ἐν τῇ Συνόδῳ παραμονῆς αὐτῶν εἶνε ἀπροσδιόριστος.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Ν. Ν. Δουρνοβώ.

ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ

Μετὰ πάσης τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς σεμνότητος ἐτελέσθησαν ἐν Λαμίᾳ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀθανασίου Διάκου τὴν 23 Ἀπριλίου, ἐπέτειον τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ μαρτυρίου. Χιλιάδες κόσμου πάσης τάξεως, πρωτοστατούσης τῆς βασιλικῆς Οἰκογενείας, συνέρρευσαν ἵνα παραστῶσιν εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὴν ταύτην τελετήν.

Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἑορτῆς ἐξεφώνησεν ὁ Πρόεδρος τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, προσκληθεὶς ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Δημάρχου Λαμιέων διὰ τοῦ ἑπομένου τηλεγραφήματος.

«Κον Ν. Καζάζην.

Πρύτανιν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου

Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς ηὐδόκησεν ὁρίσαι ἡμέραν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ μεγάλου ἐθνομάρτυρος Διάκου τὴν 23 Ἀπριλίου, ἐπέτειον τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἥρωος καὶ ἀποδεχθῆναι εὐλαβῆ πρόσκλησιν, ὅπως τιμήσῃ τὴν ἑορτὴν διὰ τῆς ὑψηλῆς παρουσίας του. Ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ καὶ ἅπασα ἡ πόλις Λαμιέων εὐγνώμονες ἔσονται ὑμῖν, κύριε Πρύτανι, ἐὰν ὑπὸ τὴν τριττὴν ὑμῶν ἰδιότητα, πρυτάνεως τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐξόχου ῥήτορος καὶ μεγάλου πατριώτου εὐαρεστηθῆτε προσδῶσαι τῇ ἑορτῇ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ αἴγλην, ἐκφωνοῦντες τὸν πανηγυρικὸν τοῦ τιμωμένου ἥρωος. Πεποιθὼς ἐπὶ τὴν εὔνουν ἀποδοχὴν τῆς ἀπευθυνομένης δι' ἐμοῦ πανδήμου παρακλήσεως ἀπεκδέχομαι τὴν περὶ τούτου ὑμετέραν τηλεγραφικὴν ἀπάντησιν. **Ὁ Δήμαρχος Λαμιέων Κρίτσας»**

Ὁ κ. Καζάζης ἐξεφώνησε τὸν ἑπόμενον λόγον:

«Ὅταν οἱ μάρτυρες τῆς θρησκείας, ἡ ὁποία ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἀληθινὸν φῶς τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφότητος, προσεκαλοῦντο ν' ἀποκηρύξουν τὴν πίστιν αὐτῶν, νὰ προσκυνήσουν τὰ ψευδῆ εἴδωλα, ὅταν ἐτίθεντο πρὸ τοῦ φοβεροῦ διλήμματος—**τὴν πίστιν ἢ τὴν ζωήν**, δὲν ἐδίσταζον οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ λάβωσι τὴν ἀπόφασίν των. **Ὁ θάνατός μου θὰ εἶνε ἡ ζωή μου**, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία διὰ τοῦ αἵματος τούτου ἔμελλε νὰ ἐξαγνισθῇ ἀπὸ τῆς ἀ-

μαρτίας, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο προσκυνοῦσα τοὺς θεοὺς τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἰδέαν κατεχόμενοι, ἔθετον τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸν βρόχον τοῦ δημίου, ἐρρίπτοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐβυθίζοντο ἐντὸς ζέοντος ὕδατος, διὰ νὰ λάβωσι τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ὅστις ἦτο καὶ ὁ στέφανος τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας. Ἀνέκφραστος ἦτο ἡ ἡδονὴ τὴν ὁποίαν ᾐσθάνοντο. Χωρὶς στεναγμὸς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ στήθη, χωρὶς δάκρυ νὰ χυθῇ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς, ὑφίσταντο τὸ φοβερὸν μαρτύριον τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ψυχή των, ἀπαστράπτουσα ἀπὸ ἀκτῖνας χαρᾶς, ἄφινε τὸν γήϊνον τοῦτον κόσμον, πετῶσα εἰς τὰ ἐπουράνια, εὐτυχὴς διότι κατώρθωσε μὲ τὸ μαρτύριόν της νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης.

«Τοιαύτην ἀναμφιβόλως ᾐσθάνεσο χαράν, ἀνεκτίμητε ἁρματωλὲ τῆς Ρούμελης, λευΐτα τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος, πολεμιστὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ σῶμά σου ἐρρίπτετο ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ μαρτυρίου. Ἀλλ' ἡ χαρὰ αὕτη διὰ σὲ ἦτο μεμιγμένη μὲ θλῖψιν. Θνήσκων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πρὸ τῆς ὥρας, πρὶν ἢ φωτίσῃ αὐτὴν ἄπλετον τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας, πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ μόλις ἀρξαμένου μεγάλου ἀγῶνος, ἐλυπεῖσο κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ζωῆς σου στιγμὴν διὰ τοῦτο καὶ μόνον—ὅτι δὲν θὰ ἠδύνασο καὶ σὺ νὰ συντελέσῃς μέχρι τέλους εἰς τὴν ἐθνικήν της ἀποκατάστασιν. Φεῦ ! ὡραῖος ὡς ὁ Ἀπόλλων, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους τοῦ ὁποίου εἶδες τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀκατάβλητος ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ παλαιὸς βασιλεὺς τοῦ τόπου τούτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγείρεται τὸ ὁμοίωμά σου, ἐξηφανίσθης πρὸ τῆς ὥρας τῶν ἀγώνων καὶ τῶν θριάμβων. Ἡ ψυχή σου δὲν ἐδειλίασε, δὲν ἐκάμφθη ἐλυπήθη μόνον—καὶ τὴν λύπην ταύτην αἰσθανόμεθα πάντες οἱ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πρὸ τοῦ ἀνδριάντος σου συνηθροισμένοι—διότι ἀφῆκε τὸν κόσμον τοῦτον πρὸ τῆς ὥρας, πρὸ τῆς νίκης, πρὸ τῆς ἐπιτυχίας.

«Γιὰ' δὲ καιρό, ποῦ διάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ
Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριὰ καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι.

«Γιὰ δὲ καιρό, ποῦ ἀφίνω τὴν ζωήν· ἀνθίζουν καὶ πάλιν τὰ κλαδιὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ καρποὶ αὐτῶν θὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς ἥρωας καὶ προμάχους τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Ἀναγαλλιάζει καὶ πάλιν ἡ ἑλληνικὴ γῆ, ἀρχίζει νὰ χορταριάζῃ, νὰ γονιμοποιῆται τὸ ἔδαφός της. Καὶ ἐγὼ ἀφίνω τὴν ζωὴν τοιαύτην ὥραν ἐνῷ ἡ πατρὶς ἀναγεννᾶται». Τοιαύτη ἦτο ἡ μυστηριώδης σκέψις, ἀλλὰ καὶ ἡ θλῖψις καὶ ὁ στεναγμὸς τοῦ μαρτυροῦντος ἐπὶ τῆς πυρᾶς τῆς ὀδύνης, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξέβαλλε τὴν τελευταίαν κραυγήν.

«Γιὰ 'δὲ καιρό, ποῦ διάλεξεν ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ
Τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριὰ καὶ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι.

«Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας

Λαύρας ὑψώθη, εὐλογοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Παλαιῶν Πατρῶν, ἡ σημαία τῆς παλιγγενεσίας, ὀλίγαι μόνον εἶχον παρέλθῃ ἡμέραι καὶ ἐσείσθη ἀμέσως ἡ Ρούμελη εἰς τὸ ἄκουσμα, ὅτι εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως ὁ Ὑψηλάντης, εἰς τὰ βουνὰ τῶν Καλαβρύτων ὁ Γερμανὸς προσεκάλουν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός των πρὸς τὴν πατρίδα. Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἶχεν εὕρῃ προσηλύτους καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, τὰ διασημότερα τῆς ὁποίας καπετανᾶτα ἦσαν μεμυημένα εἰς τὴν προετοιμαζομένην ἐξέγερσιν. Οἱ πρώτιστοι τῶν ἁρματωλῶν τῆς Στερεᾶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπερεῖχεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, εὐγενῶς συνεχίζων τὸ ἔργον μεγάλου πατρός, ἦσαν κατηχημένοι, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ ὡραιότερος λεβέντης τῆς Ρούμελης, ἀπὸ τὰ 1816 διατελῶν πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσέως, ἁρματωλοῦ τῆς Λεβαδείας.

«Ὁ Διάκος ἦτο πεφημισμένος, καθ' ὃν χρόνον ἀπεφασίζετο νὰ ὑψωθῇ καὶ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Στερεᾶς ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας, ἥτις ἄλλοτε οὐδέποτε κατεβιβάσθη.

«Ἤδη ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ παρῃτήθη ἀπὸ τὴν ἱερὰν κλῆσιν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε προορισθῇ. Ἐχειροτονήθη κατὰ πρῶτον Διάκονος τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετ' ὀλίγον αὐτεχειροτονεῖτο διάκονος τῆς Ἐλευθερίας. Ἐτίμησεν ὅσον ὀλίγοι τὸ νέον στάδιον τῶν ὅπλων, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφωσιώθη. Τὰ βουνὰ τῆς Ρούμελης ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὰ κατορθώματά του· ἡ λεβεντιὰ ἐτραγούδησαν αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐθαύμασε καὶ τὰ ἐμιμήθη. Ἤδη κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀποχωρήσαντος τοῦ Ὀδυσσέως ἀπὸ τοῦ ἁρματωλικίου τῆς Λεβαδείας, ἀνηγορεύετο ἁρματωλὸς ἀπὸ ὅλα τὰ πρωτοπαλλήκαρα ὁ Ἀθανάσιος Διάκος. Ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ ταύτῃ εὗρεν αὐτὸν ἡ ἐπανάστασις. Ἰσχυρός, ἀνδρεῖος, καταφρονῶν τὸν θάνατον, ἀδιαφορῶν πρὸς πᾶσαν ἐφήμερον καὶ ματαίαν τοῦ κόσμου τιμήν, ἀνύψου μετὰ τῶν λοιπῶν ὁπλαρχηγῶν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων τῆς Στερεᾶς, μετὰ τοῦ Δυοβουνιώτου, τοῦ Πανουργιᾶ, τοῦ Τράκα τὴν σημαίαν τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνος. Φεῦ! Δὲν ἦτο προωρισμένον νὰ συνεχίσῃ ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τῆς ἐπαναστάσεως. Οὔτε μὴν παρῆλθε καὶ εὑρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἦτο ἡ τελευταία συνάντησις· συνάντησις τραγική, θλιβερὰ ἐν τῷ μυστηριώδει ἐκείνῳ ἐδάφει τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ ἡρωϊκὸν τῶν ὁποίων δρᾶμα ἔμελλε καὶ πάλιν, τραγικώτερον τοῦ Λεωνίδου, νὰ συνεχίσῃ ὁ ἥρως τῆς Ἀλαμάνας. Δὲν ἔπεσεν ὑπὸ τὰ φονικὰ βέλη τῶν ἐχθρῶν, ἐζωγρήθη ὑποστὰς μαρτύριον σουβλισμοῦ ἐπὶ τῆς πυρᾶς, παρόμοιον τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρει ἡ ἱστορία......

«Γιὰ δὲς καιρὸ ποῦ διάλεξεν ὁ Χάρος νὰ τὸν πάρῃ,
ἄνθιζαν μόλις τὰ κλαδιὰ κ' ἔβγαζ' ἡ γῆ χορτάρι.

«Ἦτο ὁ θάνατος τοῦ ἀνδρείου καὶ τοῦ μάρτυρος· ἀπέθνησκε παρὰ πάντων θρηνούμενος καὶ εὐλογούμενος ἐν τῷ ἔαρι τοῦ βίου, ἐν τῷ ἔαρι τῆς φύσεως, ἐν τῷ

ἔαρι τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐδίδασκον: «*ὃν φιλοῦσι θεοὶ θνήσκει νέος*». Νέος ἀπέθανεν ὁ Διάκος· ἀλλ' ὁ θάνατός του ὑπῆρξεν εὐτυχὴς διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὸν ἀγῶνα αὐτῆς, διὰ τὴν ἐθνικήν της ἀποκατάστασιν...

«Ἀθάνατε πολεμιστὰ τῆς Ἀλαμάνας, τοῦ ὁποίου τὸ τραγικὸν μαρτύριον μέλλει νὰ διαιωνίσῃ ὁ ἀνδριὰς οὗτος! Συναγωνιστὰ τοῦ Δυοβουνιώτου καὶ τοῦ Πανουργιᾶ, τοῦ Γκούρα καὶ τοῦ συγχρόνως τελευτήσαντος ἡρωϊκοῦ ἐπισκόπου Ἡσαΐου. Ἀποκάλυψον κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς πάντας τοὺς ἐνταῦθα συνηθροισμένους καὶ δι' ἡμῶν εἰς ἅπαν τὸ παρεκτραπὲν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ἑλληνικὸν γένος, ἀποκάλυψον τὸ ἀπόρρητον τῆς ἰδέας, ἡ δύναμις τῆς ὁποίας ἐνεψύχου τὴν γενεάν, μεταξὺ τῶν πρωτοστατῶν καὶ τῶν πρωτομαρτύρων τῆς ὁποίας κατετάχθης ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ζωῆς σου. Διηγήσου εἰς ἡμᾶς τὰ ὄνειρά σας, τοὺς πόθους σας, τὰ πάθη σας, τὰ μίση σας. Ἐξήγησον τὸ μυστικὸν τῆς νίκης καὶ τῆς ἐπιτυχίας. Ἐρχόμεθα νὰ σὲ τιμήσωμεν, νὰ σὲ στεφανώσωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ φωτισθῶμεν, νὰ διδαχθῶμεν ἀπὸ σέ, νὰ ἐνδυναμωθῶμεν ἐν τῇ κλονιζομένῃ ἡμῶν πίστει. Ἁρματωλὲ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Οἴτης! συγχώρησον τοὺς ἀπογόνους σου, ἂν ἐφάνησαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν κατώτεροι σοῦ καὶ τῶν συναγωνιστῶν σου. Ἐκουράσθημεν ἴσως, ἀπεδειλιάσαμεν πρὸ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔργου σας, καὶ διὰ τοῦτο ἐδείχθημεν ἀνάξιοι υἱοὶ μεγάλων πατέρων. Ἀλλ' ἔστε βέβαιοι, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν γένος ἂν ἐκουράσθη, δὲν ἀπεκοιμήθη καθ' ὁλοκληρίαν. Χασμᾶται, ἀλλὰ βλέπει ὄνειρα ἀγώνων προγονικῶν, θυσιῶν, δόξης. Ποῦ εἶνε ἡ ἑλληνικὴ νεολαία; Βλέπω περὶ ἐμὲ τοὺς ἀντιπροσώπους της. Λάβετε, νεαροὶ εὐέλπιδες καὶ ἐπίλεκτοι τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἐπιτελεῖς, λάβετε μίαν ἀκτῖνα ζωῆς καὶ πίστεως, τὴν καταυγάζουσαν τὸ μέτωπον τοῦ ἀγγελομόρφου ἥρωος Ἀθανασίου Διάκου, σκορπίσατε αὐτὴν καθ' ἅπαν τὸ ἑλληνικὸν γένος νὰ τὸ φωτίσῃ, νὰ τὸ θερμάνῃ, νὰ τὸ γοητεύσῃ. Δρέψατε ἄνθη ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ἀπὸ τὸ γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας, χύσατε ἐντὸς κάλπης τὰ δάκρυά σας, δάκρυα πίστεως καὶ ἐλπίδος, καὶ στείλατε πάντα ταῦτα πανταχοῦ ὅπου ὀνειροπολεῖ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ μεγαλεῖον ἐλευθέρας πατρίδος. Ἔσται τοῦτο ἐπιτακτικὴ πρόσκλησις πρὸς παρασκευήν, πρὸς ἐργασίαν, πρὸς ἐκτέλεσιν ἱεροῦ καθήκοντος. Παλαιοὶ καὶ νέοι ἐχθροὶ ἐπαπειλοῦσιν ἡμᾶς, κινδυνεύουσιν αἱ ἐθνικαὶ ἀκροπόλεις, ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα καταδιώκεται καὶ ἐπιβουλεύεται. Τίς ἄλλος δύναται νὰ διεκδικήσῃ αὐτήν, νὰ περισώσῃ, νὰ τιμήσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ; Τὸ βροντοφωνεῖ τὸ πρὸ ἡμῶν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀποκαλυφθὲν ὁμοίωμα τοῦ μεγάλου ἥρωος καὶ μάρτυρος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας.

«Τὰ ἔθνη δὲν δοξάζονται, οὐδὲ μεγαλουργοῦσιν ἄλλως, ἢ διὰ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἰδέαν αὐτῶν, ἥτις εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν συνθετικὴ δύναμις τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασίας. Ἡ ἀφοσίωσις αὕτη εἶνε ἡ ἐθνικὴ πίστις. Ταύτην διδάσκει εἰς ἡμᾶς ὁ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἀνυψούμενος ἥρως, ταύτην ἐπιβεβαιοῦσι τὰ παραδείγματα τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐθελοθυσίας συνε-

τέλεσαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ παρελθόντος τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος τῆς παλιγγενεσίας. Ἀνεγεννήθη ἡ Ἑλλάς, ἐπέβαλε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀναγεννήσεώς της εἰς φίλους καὶ εἰς ἐχθρούς. Πῶς ἐτελέσθη τοῦτο; Οὐχὶ διὰ τῆς ἀπραγμοσύνης, οὐχὶ διὰ τοῦ δισταγμοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐργασίας, διὰ τῶν ἀγώνων, διὰ τῶν θυσιῶν, διὰ τῆς ὑπερφυοῦς ἐκείνης πίστεως, ἐξ ἧς ἀπέρρευσαν τὰ μέγιστα τῶν κατορθωμάτων καὶ αἱ ἱερώταται τῶν θυσιῶν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἡ πίστις αὕτη ἀνεβίβασε τὸν Πατριάρχην εἰς τὴν ἀγχόνην, ἐνέπνευσε τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς καὶ τὸ Μεσολόγγι, αὕτη ἐνίσχυσε τοὺς ἥρωας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς, τοὺς μεγάλους θαλασσομάχους, πάντας τοὺς πρωτοστάτας καὶ θεμελιωτὰς τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, σὲ ἐπὶ τέλους, ἀθάνατε πολεμιστὰ τῆς Ἀλαμάνας, συνεχίζοντα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὸ μέγα, τὸ μοναδικὸν δρᾶμα τῶν Θερμοπυλῶν.

«Κλίνωμεν τὸ γόνυ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πρὸ τοῦ ὁμοιώματος τοῦ ἥρωος. Ἂς ὁρκισθῶμεν πάντες πρὸ αὐτοῦ, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι. Τὴν κληρονομίαν, ἣν κατέλιπον οἱ ἱδρυταὶ τοῦ ἐλευθέρου τούτου κράτους, θέλομεν προσπαθήση, τοῖς οἰκείοις αὐτῶν παραδείγμασιν ἀκολουθοῦντες, νὰ καταστήσωμεν μεγαλειτέραν, εὐγενεστέραν, τιμιωτέραν. Ἡ ἑλληνικὴ ψυχή, ἡ τοσοῦτον δοκιμασθεῖσα καὶ ταλαιπωρηθεῖσα κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν, δὲν ἀπηύδησε, δὲν ἀπηλπίσθη, δὲν ἐκουράσθη. Ἐγρηγορεῖ, περισυλλέγεται, καραδοκεῖ. Ἔθνος, οἷον τὸ ἑλληνικόν, ἔχον ἔνδοξον ἱστορίαν αἰώ ων, πολλάκις δοκιμασθέν, πολλάκις κακουχηθὲν καὶ ὑποκῦψαν, ἀναγεννηθὲν αὖθις ἀπὸ μακρᾶς ἱστορικῆς ἀφανείας, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ μέγα ἔργον, οὗ πρὸ αἰῶνος μόλις αὖθις κατήρξατο ὑπὸ τοσοῦτον μεγάλους καὶ γενναίους οἰωνούς.

«Ἐπικαλούμεθα παρὰ σοῦ καὶ παρὰ τῶν συναγωνιστῶν σου τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς πίστεως, μεγαλόψυχε πολεμιστὰ τῆς Ἀλαμάνας. Ἀπὸ τὸν ἡρωϊσμόν σας, ἀπὸ τὰς θυσίας σας, ἀπὸ τὸ μαρτύριόν σας ἀπεκαλύφθη ἀριπρεπὴς ἡ ἑλληνικὴ παλιγγενεσία, ἐθεμελιώθη καὶ πάλιν ἡ νέα ἑλληνικὴ πατρίς. Δὲν θὰ ἐγκαταλίπωμεν αὐτήν, δὲν θ' ἀδιαφορήσωμεν, θὰ διεκδικήσωμεν τὰ δίκαια αὐτῆς κατὰ παντὸς ἐπιβούλου. Θὰ πράξωμεν τοῦτο μὲ τὴν ἱερὰν πεποίθησιν, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ τὸ δίκαιον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τὸ δίκαιον τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας

«Πρὸ τῶν κινδύνων δὲν θέλομεν δειλιάση. Μᾶς τὸ διδάσκουν οἱ πρόγονοι. Μᾶς τὸ βροντοφωνεῖ ὁ βίος σου καὶ τὸ παράδειγμά σου, ἀξιομίμητε πρόμαχε τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγώνων.

Ζήτω τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος! Ζήτω ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων.»

Μετὰ τὸν λόγον τοῦ κ. Καζάζη ὁ ποιητὴς κ. Ἀριστομένης Προβελέγγιος ἀπήγγειλε τὸ κατωτέρω ποίημα.

«Ἀπὸ ποιὸ κόσμο ἐφάνηκες λευκὸς ὡσὰν τὸ χιόνι,
καὶ ῥῖγος καὶ συγκίνησις ἁγία μᾶς ὑψώνει;

«Ἦλθες ἀπὸ τὸ Πάνθεον τὸ μαρμαροχυμένο,
ποῦ ἥρωες κ' ἐθνομάρτυρες φωτοβολοῦν τριγύρω
καὶ πλέουνε σὲ θυμίαμα καὶ σὲ λατρείας μύρο
καὶ φτερουγίζει ἀνάλαφρα σὰν ᾆσμα μαγευμένο;
Ἀπ' τὴν καρδιὰ ἐπήδησες τοῦ Γένους τὴν αἰώνια,
ποῦ τῆς σκλαβιᾶς τὴν ἅγιασαν τὰ σκοτεινὰ τὰ χρόνια,
καὶ μέσα στῆς ἀγάπης της τὸ ἀκοίμητο χαμίνι
ποιὸ θαυμαστοὺς τοὺς ἥρωας, ποιὸ ὡραίους μεταχύνει·
καὶ σὰν μιὰ πάχνη ὁλόφωτη τριγύρω των ἁπλώνει
καὶ σ' ἡλιοστάλακτον βωμὸν ἀθανασίας στηλώνει;
Ἀπὸ 'κεῖ μέσα ἐπήδησες καὶ λάμπεις στὸν αἰῶνα!
ἐσύ, ποῦ μόλις ἄστραψες 'στὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα,
κ' ἐχάθης σὰν οὐράνιο φῶς ἀπὸ τῆς γῆς τὰ μάτια,
γιὰ νὰ στολίσῃς τ' ἄφθαρτα τῆς δόξης μας παλάτια!
Ἐσβύστηκες! ἀλλ' ἔμεινεν ἀπ' τὰ μαρτύριά σου
μιὰ θεία λάμψις. Ἔσβυσες! ἀλλὰ τὴν ὠμορφιά σου
ποῦ σοὔκαψαν, σοῦ χάλασαν ἀπίστων ἄγρια χέρια,
μ' ἀγάπη σοῦ τὴν φύλαξεν ἀνέγγιχτην, ἀκέρηα
τοῦ Γένους ἡ πιστὴ καρδιὰ καὶ τὴν χαρίζει τώρα
στὴν τέχνη τὴν ἀθάνατη, στῶν Ἠλυσίων τὴ χώρα.

*
* *

«Ἥρωα! ποῦ ἔχεις τῆς μορφῆς οὐράνια τὰ κάλλη,
μὰ τῆς ψυχῆς τὴν ὠμορφιὰ ἀκόμη ποιὸ μεγάλη.
τῆς ἀρετῆς σου τ' ἄσπιλο, κρινόλευκο στεφάνι
κανένα πάθος ταπεινὸ τῆς γῆς δὲν ἔχει χράνει!
Αὐτό 'νε τὸ περήφανο πεντάμορφο κεφάλι,
τὸ χέρι σου ποῦ σκόρπιζε γοργὸ θανάτου ζάλη,
τ' ἀντρειωμένα, ἡρωικὰ, τὰ δασωμένα στήθη,
τὸ μάτι ποῦ κεραύνωνε τὰ βάρβαρα τὰ πλήθη!
Σὲ βλέπω, κι' ὅλη μου ἡ ψυχὴ στὴν ὄψι σου κρεμνιέται,
σὲ βλέπω, κι' ἀπ' τὰ σπλάγχνα σου νομίζω πῶς πετιέται
θριαμβευτικὴ, νικήτρια, στάζοντας φλόγα κ' αἷμα,
ἡ γενεὰ τοῦ Ἀγῶνός μας ἐκείν' ἡ γιγαντένια,
ὁποῦ τὸν δράκο πνίγωντας σὲ χέρια σιδερένια,
τὴ σκλάβα μάννα ἐστόλισε μὲ ἐλευθερίας στέμμα!

*
* *

«Κ' ἤσουνα θρῆσκος, ταπεινὸς καλόγηρος μιὰ μέρα
σὲ μοναστῆρι μακρινὸ στὴν ἱερὴ ἀτμοσφαῖρα
σ' ἀνύψωνε, σ' ἀντρείωνεν ἡ πίστις τοῦ Κυρίου
κ' ἕτοιμος ἦσουν νὰ δεχθῇς τὸ ὑπέρτατο ποτῆρι.
καὶ ν' ἀντικρύσῃς ἄτρομος τὸ πῦρ τοῦ μαρτυρίου,
Ὢ μέρα κι' ὥρα μυστικὴ, ὅταν στὸ μοναστῆρι,

ποῦ μιὰν εὐχὴ ψιθύριζες ἐμπρὸς 'στὸν Σταυρωμένον,
τὸ πρῶτο φῶς τοῦ Ἀγῶνός μας ἐχύθη ματωμένο,
κ' ἡ φλόγα ἐκείνη ἀγκάλιασε τὸ ἅγιο τὸ καντῆλι.
ὡσὰν ἡ Πίστις κ' ἡ Πατρὶς νὰ σμίξανε τὰ χείλη!
Ἡ ἀδελφωμένη φλόγα των μέσ' στὴν καρδιά σου ἀνάφτει
καὶ χύνεσαι σὰν κεραυνὸς ἀπ' τῆς Μονῆς τὴ θύρα.
Κ' ἔγειν' ὁ Τίμιος Σταυρὸς στὸ χέρι σου ρομφαία,
γιὰ νὰ δοξάσῃ τὸν Σταυρό! καὶ τὰ μαλλιὰ τὰ ὡραῖα,
ποῦ ζωντανὰ κι' ἀτίθασσα κυμάτιζαν στὴ πλάτη,
ἔγειναν φωτοστέφανος στὸ ἀγέρωχο κεφάλι·
τὸ ταπεινὸ τὸ ράσο σου—μανδύας στρατηλάτη·
τὸ στῆθος—πύργος ἄσειστος στὴν ἄγρια ἀνεμοζάλη,
ποῦ μὲ τὰ πλήθη τ' ἄπιστα πλακώνει σὰν φοβέρα
κι' ἀνατραντάζ' ἡ χώρα αὐτὴ καὶ σειέται πέρα ὡς πέρα.
Τὴν ὥρα ἐκείνη ποιὸς Θεός, ποιὰ δύναμις, ποιὸ πνεῦμα
στὸ στῆθός σου θρονιάστηκε, σοῦ ἄντρειωσε τὸ χέρι;
καὶ μὲ λεβέντες λιγοστοὺς ἀψήφησες τ' ἀσκέρι
καὶ σὰν τὸ βράχο ἀνέκοψες τ' ὁρμητικό του ρεῦμα;
Παντοῦ καπνός, παντοῦ φωτιὰ καὶ φρίκη καὶ λαχτάρα,
σφαγή, κραυγὴ καὶ στεναγμὸς καὶ τοῦ θανάτου ἀντάρα!
Σὰν ἄγγελος καταστροφῆς μὲ ματωμένο στέμμα,
φονεύεις μὲ τὴ σπάθη σου καὶ σφάζεις μὲ τὸ βλέμμα!
Ἀσπροπελέκια γύρω σου σκορπίζει τὸ σπαθί σου
κι' ἀνοίγουνε κατάχλωμα τὰ πλήθη στὴν ὁρμή σου.
Βάστα κι' ἀντρειώνου, γίγαντα! τὴν ὥρ' αὐτὴ σ' ἐσένα
ἡ πρώτη θεμελιώνεται τιμὴ τοῦ Εἰκοσιένα!
Ἀκούεις; ἀπ' τὰ τρισένδοξα τῆς Ἀλαμάνας βράχη
ὑψώνεται ἡ Νικήτρια κραυγὴ τοῦ Λεωνίδα!
σὲ κάθε λόγγο ἠχολογᾷ, βροντᾷ σὲ κάθε ράχη
καὶ χερετᾷ τὴ λευθεριὰ καὶ ψάλλει τὴν πατρίδα!
Βάστα! χιλιάδες σ' ἔζωσαν—χιλιάδες δὲν τρομάζεις!
«Καρδιὰ» στὰ παλληκάρια σου, «καρδιὰ παιδιά μου», κράζεις.
Τὰ παλληκάρια κοίτουνται μέσ' στ' ἁγιασμένο χῶμα
καὶ τὸ σπαθί σου θρύμματα—μὰ πολεμᾷς ἀκόμα!
Στὸ σῶμά σου τὸ Πάναγνο βέβηλ' ἁπλώνουν χέρια,
καὶ γιὰ τὸ στῆθος τ' ἄνοπλο μύρια ἀκονοῦν μαχαίρια.
Κ' ἦλθ' ἡ στιγμὴ νὰ δοξασθῇς. Μέσ' τὴν καρδιά σου τώρα
λάμπει καὶ πάλλει φλογερή, μεγάλη, νικηφόρα
ἡ ἀθάνατη τοῦ Γένους μας καρδιὰ καὶ σὲ στηρίζει,
ὅλ' ἡ ὁρμή της κ' ἡ φωτιὰ τὸ αἷμά σου φλογίζει.
Κ' ἐνῷ φωτιὰ καὶ σίδερο τὸ σῶμά σου σπαράζουν,
ἡ Πίστις κ' ἡ Πατρὶς μαζῆ στὰ σπλάγχνα σου εὐωδιάζουν
Κανένα γῆς μαρτύριο, κανένα δὲν θὰ σώσῃ
τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς νὰ σοῦ τὸ ταπεινώσῃ!
Ἐμπρὸς 'στὸ πῦρ τ' ἀθάνατο, ποῦ τὴν ψυχὴ λαμπρύνει,
τοῦ μαρτυρίου σου τὸ πῦρ μαραίνεται καὶ σβύνει!

τὸ στῆθός σου παράπονο καὶ στεναγμὸ δὲν χύνει;
πνέει ἡ μορφή σου μάρτυρος φωτόλουστη γαλήνη.
Μ' ἀπ' τὴν ὡραία σου ψυχὴ κι' ἀπὸ τ' ἁγνά σου χείλη
ἕνα τραγοῦδι χύνεται 'στ' ἀρώματα τοῦ 'Απρίλη,
σὰν λούλουδο ποῦ τὸν στερνὸ στολίζει λογισμό σου,
θεία δροσιὰ ποῦ στάλαξε μέσ' στὸ μαρτύριό σου.
Κι' ἀφίνεις γειὰ στὴν ἄνοιξι, μ' ἀπ' τὴ φωτιά σου βγαίνει
μιὰ ὠμορφότερη ἄνοιξι στὴ γῆ τὴ σκλαβωμένη,
μὰ θριαμβεύ' ἡ πίστις σου! κι' ὁλόδροσ' ἡ ψυχή σου.
ἀπ' τὴ φλογοστεφάνωτη μαρτυρικὴ θυσία
χρυσὲς φτεροῦγες ἄνοιξε πρὸς τὴν 'Αθανασία,
'Εδῶ σ' ἐθρήνησαν βουνὰ καὶ λαγκαδιὲς καὶ κάμποι,
ἀλλ' ὁ βωμὸς τῆς δόξης σου γιὰ πάντα ἐδῶ θὰ λάμπῃ.
'Η γῆ ποῦ τὰ τρισάγια σκεπάζει κόκκαλά σου,
ἡ γῆ ποῦ μοσκοβόλησεν ἀπ' τὰ μαρτύριά σου,
παντοτεινὸ προσκύνημα μέσ' στοὺς καιροὺς θὰ μένῃ!
κι' ἀπ' τὰ ἱερὰ τὰ βάθη του θὰ κράζ' ἡ ἱστορία,
πῶς ὁ θνητὸς δοξάζεται γιὰ τὴν ἐλευθερία,
πῶς γιὰ τὴν πίστι μαρτυρεῖ, γιὰ τὸ Σταυρὸ πεθαίνει!»

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ *

Ἡ ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις δὲν ἔφερεν ἐξ ὁλοκλήρου ἐθνικὸν ἑλληνικὸν χαρα-τῆρα. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἦτο ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἱστορικῆς ἀναγεννήσεως λα-ῦ, ἀπὸ αἰώνων ὑποτιθεμένου ὅτι ἀπώλεσε τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν, παρὰ τὰς ατὰ καιρὸν μερικὰς διαμαρτυρίας, οὐχ' ἧττον, ὡς εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τὰς ρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος συνεπάθησαν πάντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ αὶ πάντα τὰ ἐπίλεκτα πνεύματα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ὡς ἰδίαν πόθεσιν.

Η πολυθρύλητος Ἱερὰ Συμμαχία ἐτέλει ἤδη ἀπὸ ἑξαετίας τὰ ὄργια αὐτῆς ατὰ πάσης ἐλευθέρας ἰδέας· ἡ δὲ διαμαρτύρησις τῶν Ἑλλήνων, εἴτε ἐν Μολδο-

* Ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ πανηγυρικῷ φύλλῳ τῆς 25 Μαρτίου τῶν «Θερμοπυλῶν» τῆς Νέας Ὑόρκης.

διαχία διὰ τῶν περὶ τὸν Ὑψηλάντην, εἴτε ἐν Πελοποννήσῳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι, Μακεδονίᾳ, Ἠπείρῳ, Κρήτῃ καὶ πανταχοῦ ἐν γένει τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, τεθέντος ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἧς καγκελάριος διετέλει ὁ καγκελάριος τῆς Αὐστρίας, ἐχθρὸς ἄσπονδος πάσης ἐν Εὐρώπῃ ἐλευθερίας, ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὡς διαμαρτύρησις παντὸς ἐλευθέρου λαοῦ. Οὕτως ἐπὶ τῇ ἑλληνικῇ ἐξεγέρσει ἐπανηγυρίσθη ἁπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου καὶ φιλελευθέρου κόσμου ἡ ἐξέγερσις κατὰ τῆς ἀρχῆς, ὑπὲρ ἧς συνεμάχουν αἱ ἀντιδρασ τικαὶ κυβερνήσεις. Ἡ ἐξέγερσις δ' αὕτη ἔτι μᾶλλον ἐπηυφημήθη, διότι δι' αὐτῆς ἐκηρύσσετο ἡ παλιγγενεσία τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς κατελήφθησαν ἐξ ἀνεκφράστου χαρᾶς ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ κηρύγματος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ ἑώρτασαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐγνώσθη ἡ νεκρανάστασις τοῦ Ἐπιμενίδου τῆς ἱστορίας, ὃν ἐγίνωσκον μόνον ἐκ τῶν βιβλίων καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων. Μετὰ πόσης συγκινήσεως μοὶ διηγεῖτο ἄλλοτε ὁ διευθυντὴς τοῦ πρακτικοῦ Λυκείου τῆς Βαϊμάρης τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς προσφώνησιν τοῦ Γυμνασιάρχου τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐν ᾗ κατῴκησεν ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς τῆς Γερμανίας, ἐνθουσιασθεὶς ἐπίσης, ὅσον ὀλίγιστοι τῶν περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους μυσταγωγῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐπὶ τῇ ἑλληνικῇ παλιγγενεσίᾳ. «Π α ι δ ι ά, ἡ Ἑ λ λ ὰ ς ἐ κ ή ρ υ ξ ε τ ὴ ν π α λ ι γ γ ε ν ε σ ί α ν α ὐ τ ῆ ς. Τ ι μ ῆ ς ἕ ν ε κ ε ν ὀ φ ε ί λ ο μ ε ν ν ὰ δ ι α κ ό ψ ω μ ε ν σ ή μ ε ρ ο ν τ ὰ μ α θ ή μ α τ α. Ἑ ο ρ τ ά σ α τ ε μ ε θ' ἡ μ ῶ ν»! . . .

Ὅπως ἐν Εὐρώπῃ, οὕτω καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἔμελλεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις νὰ τύχῃ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος: Ἦσαν νωποὶ ἔτι ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Ἀμερικανῶν οἱ ἀγῶνες αὐτῶν ὑπὲρ χειραφετήσεως ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς Μητροπόλεως. Πλεῖστοι τῶν μετασχόντων τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου ἀγῶνος ἐπέζων ἔτι διὰ νὰ σκιρτήσωσιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ κηρύγματος τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Τάχα δὲν ἐγοητεύθησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ τῆς μαγικῆς ᾠδῆς τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἀ ρ ό λ δ ο υ, τάχα δὲν ἐρρέμβασαν ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς κ α τ ά ρ α ς τ ῆ ς Ἀ θ η ν ᾶ ς, τ ο ῦ Γ κ ι α ο ύ ρ, τ ῆ ς Π ο λ ι ο ρ κ ί α ς τ ῆ ς Κ ο ρ ί ν θ ο υ, τάχα δὲν ἐμεθύσθησαν ἐπὶ τῷ μεθυστικῷ ἐκείνῳ ᾄσματι τοῦ εὐγενοῦς λόρδου, θρηνοῦντος ἐν τῷ Δὸν Ζουὰν τὴν δουλείαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξυμνοῦντος δι' ἀπαραμίλλων στροφῶν πανταχοῦ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ τὴν ἐπανάστασιν, τὸ πρώτιστον τῆς ὁποίας τέκνον ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ ἑλληνικὴ παλιγγενεσία;

Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἡ δημοσία ἐν Ἀμερικῇ γνώμη οἰστρηλατεῖτο ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, οὐδὲ περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν ἐκδήλωσιν πλατωνικῶν συμπαθειῶν.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Συνόδου τῆς βορείου Ἀμερικῆς, διηγεῖται ὁ ἱστορικὸς τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας Γερβῖνος, (τὸν Νοέμβριον τοῦ 1823), ἐξέφραζεν ὁ Πρόεδρος εὐχὰς καὶ ἐλπίδας ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Φιλελληνικὴ ἐν Νέᾳ Αὐρηλίᾳ ἐπι-

τροπὴ (τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1824) παρεκάλεσε τὴν Σύνοδον νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ληφθῶσι μέτρα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος· ἐν Νέᾳ Αὐρηλίᾳ, ἐν Φιλαδελφείᾳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι συνελέγοντο συνδρομαὶ πρὸς τὸν ἱερὸν τοῦτον σκοπόν. Ἡ δὲ ἐπικουρικὴ τῆς Νέας Ὑόρκης Ἑταιρεία ἀνήγγειλεν εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ, ὅτι θέλει ἐξοπλίσῃ ἀτμοκίνητον κορβέταν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Αἱ συμπάθειαι αὐτῶν τούτων τῶν λαῶν ἔμελλον νὰ σώσωσι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐκ τῆς ἀπελπιστικῆς μονώσεώς του. Ὁ φιλελληνισμὸς τῶν Ἀμερικανῶν διετρανοῦτο πρακτικώτατα διὰ τῆς ἀποστολῆς βοηθημάτων παντοίων εἰς τοὺς πεινῶντας, τοὺς γυμνητεύοντας Ἕλληνας, ἐνισχυομένους κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος, ὅστις μετὰ πολλὰς θυσίας καὶ μαρτύρια ἔμελλεν ἐν ἔτει 1827 νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν μεγάλην καταστροφὴν τοῦ Ναυαρίνου καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐπικύρωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐγράφη θαυμασία ᾠδὴ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Βότσαρη. Ποιητής εἶνε ὁ Halleck. Τὸ ποιητικὸν προϊόν, οὗ ἀποσπάσματα κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ ἀντιγράφω ἐνταῦθα, εἶνε ἓν τῶν ἀρίστων τῆς βορειοαμερικανικῆς Γραμματολογίας.

«Μεσονύκτιον εἶνε, ὁ Βότσαρης τάττει
ἐν σκιαῖς τοῦ δρυμοῦ τοῦ Σουλίου τὰ στίφη.
Ἦσαν ἄνδρες χαλύβδινοι οἷα τὰ ξίφη,
ἃ ἡ ἄδμητος χεὶρ τῶν ἡρώων ἐκράτει.
Μυριάδες Περσῶν ἐκεῖ ἄλλοτε ἦσαν·
τῆς Πλαταιᾶς τὸ ἔδαφος ὅμως σκιρτῆσαν,
ἐποτίσθη εἰς τὸ αἷμά των κ' ἔφυσε χλόην.
Ἐκεῖ ἵσταται ἤδη ὁ λόχος τῶν νέων,
τὸν θριάμβους ἠχήσαντα' ἀέρ' ἀναπνέων,
ἔχων χεῖρα στερράν, ἔχων στῆθος γενναῖον,
νὰ κτυπᾷ, νὰ νικᾷ ὡς οἱ ἄνδρες οἱ πρώην.
Μία ὥρα παρῆλθε καὶ τὸ ὄναρ ἐλύθη,
οὐδὲ εἶδεν ὁ Τοῦρκος ποτ' ἄλλο πλὴν τούτου·
καὶ ἠκούσθη ἡ φωνὴ τῶν φρουρῶν πρὸς τὰ πλήθη.
"Εἰς τὰ ὅπλα! Ὁ Ἕλλην! ὁ Ἕλλην Ἰδού τον».
Καὶ ἠγέρθη, ἀλλ' ὅπως πέσ' εἰς τὸ μέσον
τοῦ ἐμπύρου καπνοῦ, τῶν ἀγρίων φλογῶν,
τῶν σφαιρῶν, ἃς ὁ θάνατος πέμπει ἐμέσσων,
οἰμωγῶν ἐκπνεόντων, φυγῶν καὶ πληγῶν,
καὶ φωνὴν λαμπροτέραν ἀκούῃ σαλπίγγων,
καὶ ὁ Βόταρης κράζει τὸ ξίφος του σφίγγων,
ὅσῳ εἷς μόνος ἔνοπλος πνέει, κτυπᾶτε,
τὴν γῆν σώσατε· γῆ τῶν πατέρων σας ἦτο·
καὶ γενναῖοι τῆς πίστεως ἔστε προστᾶται·
Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ ἡ πατρὶς ἡμῶν ζήτω.

Κ' ἐπολέμησαν ὡς ἀγαθοὶ στρατιῶται,
καὶ νεκρῶν εἰς τὸ χῶμα ἐσώρευσαν πλήθη,
καὶ ἡ νίκη τὰ ὅπλα των ἔστεφεν, ὅτε
καὶ ὁ Βότσαρης πίπτει τρωθεὶς εἰς τὰ στήθη.
Τῶν συντρόφων του ὅσοι σωθέντες, ὀλίγοι,
εἰς τὸ ἄχρουν τοῦ χείλους μειδίαμα ἦδον,
ὅταν ἤγγειλε νίκην τὸ ᾆσμα ὁ ᾖδον.
ὅτ' ἐστράφη καὶ εἶδε τὸν Τοῦρκον νὰ φύγῃ.
Κ' εἶτα εἶδον καὶ ἐσβέσθη τὸ λάμπον του βλέμμα,
καὶ τὸν εἶδον εἰς σκότος θανάτου νὰ κλείσῃ
τοὺς γοργοὺς ὀφθαλμούς, ὡς εἰς ὕπνον ἠρέμα
ὡς τὸ ἄνθος, ὁπόταν ὁ ἥλιος δύσῃ.»

Ἐν συνόψει τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἀμερικανῶν εἰς τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα, κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν, ὁ φιλελληνισμὸς τῶν Ἀμερικανῶν, ἐξεδηλώθη πρακτικώτατα καὶ πάλιν.

Ὁ ἐν Κρήτῃ πρόξενος τῆς Συμπολιτείας Στῆλμαν, συνδεθεὶς βραδύτερον διὰ γάμου μετ' ἐγκρίτου ἑλληνικῆς οἰκογενείας, συνέδραμε λόγοις καὶ ἔργοις τὴν ἐπανάστασιν, ἐνῷ ταὐτοχρόνως τὰ ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ φιλελληνικὰ κομιτάτα, συνεχίζοντα τὸ ἔργον τῶν κομιτάτων τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπέστελλον εἰς Κρήτην μετὰ πολλῶν βοηθειῶν τὸν σεβάσμιον φιλέλληνα Χάου, ἐπανελθόντα αὖθις μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ φιλανθρώπου αὐτοῦ ἔργου. Ἀγήρως ἡ μνήμη τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός! Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας ἡμέρας αἰφνιδίαν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ μαθητικόν μου δωμάτιον μετὰ τοῦ ἀλησμονήτου φίλου μου Φιλοποίμενος Παρασκευαΐδου. Ὁ εὐγενὴς φιλέλλην ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ γνωρίσῃ Ἕλληνα σπουδαστήν, καὶ ἔτυχεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν. Μὲ εὐλόγησεν εὐχηθείς μοι ἐπιστημονικὴν ἀφοσίωσιν καὶ πρόοδον μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν, ἐν ᾗ ἐξέφραζε τὴν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πατρίδος τῶν συμπολιτῶν του συμπάθειαν, ἧς αὐτὸς ἦτο ἡ ζῶσα καὶ πρακτικωτάτη ἐνσάρκωσις. Τὴν νύκτα ἐκείνην ἔμελλε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην μεγαλομάρτυρα, κομίζων τροφὰς καὶ λοιπὰ χρειώδη εἰς τοὺς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγωνιζομένους.

* * *

Οἱ ἐν Ἀμερικῇ Ἕλληνες, χάριν τῶν ὁποίων ἐχάραξα ἐκ τοῦ προχείρου τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς, ἂς ἔχωσι πάντοτε ὑπ' ὄψει τὰ ἐν δεινοῖς καὶ κρισίμοις καιροῖς αἰσθήματα τῶν πολιτῶν τῆς Μεγάλης Συμπολιτείας. Ἡ εὐγνωμοσύνη εἶ ε ἡ ὑψίστη τῶν ἀρετῶν. Ἂς ἀγαπῶσιν αὐτούς, μιμούμενοι καὶ διδασκόμενοι, εὐγνωμονοῦντες, ὅτι οἱ πατέρες των συνετέλεσαν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Ἀλλὰ πρωτίστως ἂς προσφέρωνται εὐγενῶς καὶ ἐντίμως. Ὅταν καὶ πάλιν ἐν καιρῷ ἐπιστῇ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἀγώνων ἡ ἡμέρα, εἶμαι βέβαιος, ὅτι τὸ εὐγενὲς καὶ μεγάθυμον τῶν Ἀμερικανῶν ἔθνος, πρότυπον κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν θ' ἀναμνησθῇ, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου βήματος τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐπεζητήθη ἡ πραγματικωτέρα ἐνέργεια πολιτικῆς συνδρομῆς ὑπὲρ τῶν μαχομένων Ἑλλήνων, ὅτι ἡ εὐχὴ τοῦ Προέδρου τῆς ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔμελλε νὰ ἐκπληρωθῇ μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων ἐτῶν διὰ τῆς συμπράξεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ν. Καζάζης

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ[1]

Ὀλίγαι ὑπάρχουσι πόλεις ἀνὰ τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν μᾶλλον τῆς Θεσσαλονίκης περισπούδαστοι· περισπούδαστος εἴς τε τὸν μελετητὴν καὶ τὸν στρατηγικόν, εἰς τὸν πολυάσχολον ἔμπορον καὶ εἰς τὸν ρεμβὸν περιηγητήν. Τὸ ἐξαίρετον τοῦ λιμένος τὴν ἀνέδειξεν ἀείποτε ἐμπορικὸν κέντρον μεγάλης σπουδαιότητος καὶ δραστηριότητος ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐνῷ ἡ γεωγραφική θέσις της πολλάκις προὐκάλεσε συζητήσεις περὶ τοῦ ἂν ἠδύνατο νὰ γείνῃ κατάλληλον ὁρμητήριον μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰνδιῶν.

Τὰ φυσικὰ ταῦτα πλεονεκτήματα ἐξέθηκαν τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὰς ἁρπακτικὰς διαθέσεις ὅλων τῶν φυλῶν, ὅσαι κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐπόθησαν τὴν κατοχὴν τῆς Μακεδονίας. Ἱδρυθεῖσα ὑφ' ἑνὸς τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετέβη ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Βυζαντίνων· ὑπέστη ἀλλεπαλλήλους πολιορκίας παρὰ τῶν Σλαύων, κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τέλος ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἡ ἱστορία τῆς πόλεως καὶ τὰ παθήματά της δύναται ἀκόμη ν' ἀναγνωσθῇ ἐναργῶς εἰς τὰ μνημεῖα, ὅσα κατέλιπεν ἑκάστη ἀλλεπάλληλος γενεά. Πᾶς κατακτητὴς ἀφῆκεν ὄπισθέν του τὸ ἴδιον αὐτόγραφόν του μὲ μαρμαρίνους ἢ λιθίνους χαρακτῆρας. Τεράστιον κυκλοτερὲς κτίριον, νῦν μωαμεθανικὸν τζαμίον, χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν πρὸ Χριστοῦ χρόνων. Οἰκοδομηθὲν ἀρχῆθεν διὰ τὴν λατρείαν τῶν θεῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐχρησίμευσεν ἀκολούθως ὡς ναὸς καθιερωμένος εἰς τὸν Ἁγ. Γεώργιον, μετὰ δὲ τὴν ὀθωμανικὴν κατάκτησιν μετετράπη εἰς τόπον λατρείας τοῦ Ἀλλάχ. Πρό τινος χρόνου ἀκόμη λίθος μὲ ποικίλας γλυφὰς ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ ἐδεικνύετο εἰς τὸν περιηγητὴν ὡς ὁ «ἄμβων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», καὶ ἡ δημώδης παράδοσις ὑπεστήριζεν, ὅτι ἀπὸ τῶν βαθμίδων τοῦ λίθου τούτου ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν εἶχε κηρύξῃ εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ «ἄμβων» ἀπῆλθεν ἔκτοτε νὰ κοσμήσῃ τοὺς θαλάμους εὐρωπαϊκοῦ μουσείου.

Μία ἁψὶς θριάμβου, θλιβερῶς ἠκρωτηριασμένη ὅμως, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῆς κυρίας ὁδοῦ, εἶνε λείψανον τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καίτοι οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν δύνανται νὰ συμφωνήσωσι πρὸς τιμὴν τίνος αὐτοκράτορος ἠγέρθη. Τοῦτο ὅμως εἶνε καθαρῶς θεωρητικὸν ζήτημα καὶ δὲν ἐλαττόνει τὸ παράπαν τὴν χρησιμότητα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μνημείου, τὸ ὁποῖον τανῦν παρέχει στέγην εἰς ἱκανοὺς

1. Ἐκ τοῦ περὶ Μακεδονίας ἔργου τοῦ Ἄγγλου Ἄμποτ κατὰ μετάφρασιν τῆς «Νέας Ἡμέρας».

περιπλανωμένους μαγείρους καὶ σκυτοτόμους. Δρομίσκος τις πέραν τῆς κυρίας ταύτης λεωφόρου φέρει εἰς ἀναπεπταμένον χῶρον, περικυκλωμένον νῦν ἀπὸ τὰ εὐτελῆ οἰκήματα τῶν πτωχῶν, τὸ πάλαι ὅμως ἦτο λαμπρὸν θέατρον ἁρματοδρομιῶν, αἵτινες εἵλκυον πλήθη φιλάθλων ἐπαρχιωτῶν εἰς τὸ ἐπαγωγὸν θέαμα. Τὸ μέρος τοῦτο, καλούμενον εἰσέτι τὸ Ἱπποδρόμιον, ὑπῆρξέ ποτε καὶ θέατρον μιᾶς τῶν πράξεων ἐκείνων τῆς βαρβαρότητος, αἵτινες ἐφαίνοντο νὰ προσημαίνωσι τὸ μέλλον τῶν χωρῶν τούτων. Ἐδῶ πολλαὶ χιλιάδες Θεσσαλονικέων, συνηθροισμένων ἀνυπόπτως εἰς ἑορτήν, κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ χριστιανοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου ἐν ἔτει σωτηρίῳ 390.

Ἴχνη τῆς φραγκικῆς κατοχῆς εὑρίσκονται εἰς τὰ τείχη καὶ τὰ ὀχυρώματα, τὰ ὁποῖα περιβάλλουσι τὴν πόλιν ἐκ τριῶν πλευρῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Τούρκου, αὕτη δὲν χρήζει μνημείου ἀκόμη. Οὔτε εὔκολον εἶνε νὰ προσδιορίσῃ τις τίποτε τὸ ἱκανὸν νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνήμην της, ὅταν ἀποβῇ παρῳχημένον πρᾶγμα. Οἱ Τοῦρκοι, καίτοι ἐδανείσθησαν πολλά, καὶ κατέστρεψαν περισσότερα, δὲν ἔκτισαν τίποτε· οὔτε κἂν μίαν εἱρκτήν. Σχεδὸν ὅλα τὰ τεμένη, ὁποῖα ὑπάρχουσι πάμπολλα, ἦσάν ποτε χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης φέρουσι τὸ ὄνομα τῶν παλαιῶν Ἁγίων των. Τὸ ἑπταπύργιον καὶ ὁ Λευκὸς Πύργος, ἢ Πύργος τοῦ Αἵματος, αἱ δύο κυριώτεραι φυλακαὶ τῆς ἐπαρχίας, ἦσαν ὁμοίως βυζαντινὰ φρούρια. Τὰ δημόσια κτίρια, τὰ ὀφειλόμενα εἰς τουρκικὴν πρωτοβουλίαν δύνανται νὰ μετρηθῶσιν ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς μιᾶς χειρός, μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ ἀντίχειρος· ἓν Κονάκι, ἢ διοικητήριον, εἷς στρατών, ἓν στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον καὶ μία κρήνη ἐξαντλοῦσι τὸν κατάλογον τῶν ὀθωμανικῶν συμβόλων εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς πόλεως. Ὅλαι αἱ οἰκοδομαὶ αὗται εἶνε τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ δὲν ἔχουσι τίποτε τὸ χαρακτηριστικῶς τουρκικὸν εἰμὴ μίαν ὄψιν ὀλιγωρίας καὶ προώρου παρακμῆς.

Περὶ τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν τῆς Θεσσαλονίκης, τὰς ὁποίας ἐσφετερίσθησαν οἱ Τοῦρκοι, ὑπάρχουσιν ἐπιμελεῖς περιγραφαὶ εἰς τὰ ἔργα πολλῶν ἐπιστημόνων, Ἄγγλων καὶ ἄλλων, ὅσοι ἐπεσκέφθησαν κατὰ καιροὺς τὴν πόλιν. Ὁ γράφων θὰ περιορισθῇ μόνον εἰς πράγματα, ὁποῖα συνήθως δὲν μνημονεύουσιν οἱ ἐπιστήμονες. Τὸ τζαμίον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ παλαιοῦ πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης, εἶνε πρωτίστως ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἀμαθεῖς, καθότι παρέχει περίεργον παράδειγμα συμβιβασμοῦ μεταξὺ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἡμισελήνου.

Σκοτεινὸς διάδρομος φέρει ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ εἰς ὑγρόν, ὀσμηρὸν ὑπόγειον, ὅπου κεῖται τεθαμμένος ὁ Μάρτυς. Μικρὰ κανδήλα, κρεμαμένη ἀπὸ τοῦ θόλου, ρίπτει ἀσθενές, ὑποτρέμον φῶς ἐπὶ λίθου ἐπιτυμβίου, παχέως λελιπασμένου ἀπὸ τοὺς σταλαγμοὺς ἀναριθμήτων κηρίων, ἀναφθέντων ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ εὐλαβεῖς χεῖρας εἰς διάστημα πολλῶν ἑκατονταετηρίδων. Αὐτὴ ἡ κανδήλα καταλάμπει μικρὸν εἰκόνισμα τοῦ Ἁγίου, ἐρειδόμενον ἐπὶ κενῆς φιάλης. Ὁ Ἰμάμης, ὅστις ὁδηγεῖ τὸν

ξένον εἰς τὸ πένθιμον προσκυνητήριον ἐξηγεῖ, ὅτι ἡ κανδήλα καίει ἀκοίμητος καὶ ὅτι ἂν τυχὸν τὴν ἀφήσῃ νὰ σβύσῃ, τοῦτο θὰ ἔχῃ σκληρὰς συνεπείας δι᾽ αὐτόν.

«Ὁ εὐλογημένος Ἅγιος, λέγει ὁ Ἰμάμης, μὲ ἀκινησίαν παραστήματος, δεικνύουσαν ποσάκις θὰ ἔχῃ διηγηθῆ τὴν αὐτὴν ἱστορίαν, θυμόνει φοβερὰ διὰ τὴν ἀμέλειαν. Ὢ πόσαις φοραῖς ἐξέσπασε τὸν θυμόν του ἐπάνω εἰς τοὺς προκατόχους μου ἢ εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον, εἰς τὸν ὕπνον μας!»

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς κατωτέρας τάξεως πιστεύουσιν ἀκραδάντως εἰς τὴν φιλαλήθειαν τοῦ Ἰμάμη. Διότι ὁ θρῦλος αὐτὸς δὲν κολακεύει τὴν θρησκευτικὴν φιλαυτίαν των; δὲν ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν τοῦ ἠγαπημένου προστάτου των; Πρὸ παντὸς ἄλλου, ὁ ἀρχαῖος Ἅγιος Δημήτριος, μαστιγόνων τοὺς ἀπίστους, δὲν ἐκδικεῖ εἰς βαθμόν τινα τὰ παθήματα τῆς χριστιανοσύνης ἐπὶ τῶν σωμάτων τῶν Μουσουλμάνων; Ὅθεν προθύμως καὶ ἐλευθερίως συνεισφέρουσιν εἰς τὴν διατήρησιν ἀκοιμήτου τῆς κανδήλας.

Τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου, Ὀκτωβρίου 26, πολλοὶ προσκυνηταὶ προσέρχονται εἰς τὸν τύμβον, ἀνάπτουσι λαμπάδα, προσεύχονται καὶ προσφέρουσι δῶρα, ἔλαιον καὶ χρήματα. Ὁ εὐγνώμων Ἰμάμης ἐπιτρέπει ν᾽ ἀποκομίζωσιν ἐκ τοῦ τάφου δράκα χώματος, δι᾽ οὗ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου θαυματουργοῦ ἐπιδαψιλεύεται ἐπὶ τοὺς ἀσθενεῖς.

Τὴν λαμπρὰν θέαν τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος δύναται ν᾽ ἀπολαύσῃ τις ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐφ᾽ οὗ ἵσταται ἡ ἀκρόπολις, τανῦν κατεχομένη ὑπὸ ἀποικίας Γύφτων. Μία ἑλληνικὴ ἐκκλησία, κοινῶς καλουμένη «Τσαοὺς Μοναστήρ», κατέχει ἐξέχουσαν ἐπὶ τοῦ λόφου θέσιν.

Διὰ τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ τούτου διέρχονται οἱ ὀχετοὶ οἵτινες προμηθεύουσιν εἰς τὴν πόλιν ὕδωρ ἀπὸ τὸ ὄρος Χορτάτσι. Διηγοῦνται ὅτι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἐπολιόρκουν τὴν Θεσσαλονίκην, μεγάλως ἐδυσκολεύθησαν νὰ ὑποτάξωσι τὴν πόλιν, τέλος δὲ ἐπέτυχον διὰ τῆς προδοσίας τῶν ἐνοίκων τοῦ μοναστηρίου, οἵτινες ἐβοήθησαν τὸν ἐχθρὸν νὰ κόψῃ τὸ ὕδωρ. Ἀγνοῶ ἂν ἔχῃ ὑπόστασίν τινα ἡ παλαιὰ αὕτη παράδοσις. Ἴσως εἶνε μόνον ἀπήχημα τῆς ἀπεχθείας τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος. Κατά τινα συνδιάλεξιν περὶ τῶν μοναχῶν τοῦ ὄρους Ἄθω χωρικός τις μ᾽ ἐξέπληξε, περιγράψας αὐτοὺς ὡς «ἀνθρώπους τοῦ σχοινιοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ.» Ἔκτοτε ἐπείσθην, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ἦτο ὁ μόνος ἔχων τὴν γνώμην ταύτην.

Ἐντὸς τῆς ἰδίας αὐλῆς ἵσταται σαρκοφόρος ὁ ἐπιτύμβιος λίθος, ὑπὸ τὸν ὁποῖον κεῖται ὁ Τσαούσης, ἐξ οὗ ἡ μονὴ ἔχει τὸ ὄνομα. Τίς ἦτον ὁ ἥρως οὗτος, ἢ τί ἔπραξε διὰ ν᾽ ἀποκτήσῃ τὴν φήμην, εἶν᾽ ἐρωτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ μακρογένειος Ἕλλην παππᾶς, νῦν ὁ μόνος κάτοχος τοῦ μοναστηρίου, δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἀπάντησιν. Οὐδ᾽ ἐγὼ ἐπεθύμουν ἀπλήστως νὰ πληροφορηθῶ. Ἀφήσας τὸν ξενίζοντά με

νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ἑσπερινόν του, ἐξῆλθον εἰς τὴν στενὴν ἄκραν τοῦ βράχου ἔξω τῆς πόλεως, κ' ἐθεώρουν ρεμβὸς πέριξ.

Ἡ πόλις ἐξετείνετο ὑπὸ τοὺς πόδας μου. Κόκκιναι καὶ ἀμαυραὶ στέγαι, ἐπιχαλκωμένοι θόλοι καὶ χιονόλευκοι μιναρέδες ἔκειντο διεσπαρμένα ἐν ἡδονικῇ συγχύσει ἐπὶ τῆς κλιτύος, μὲ πρασίνας ὀθόνας φυλλωμάτων πεποικιλμένα. Ὁ λιμὴν ἡπλοῦτο πέραν ὡς ἀχανὴς καθρέπτης, ἀντανακλῶν τὰς ἀκτῖνας τοῦ κλίνοντος ἡλίου. Τὸ Καραμπουρνοῦ, μακρὸν βραχῶδες ἀκρωτήριον, μὲ τὰς πλευρὰς πεπηρωμένας καὶ καθηλκωμένας ἀπὸ τὰς καταιγίδας ἀμετρήτων χειμώνων, προεξεῖχε πρὸς τ' ἀριστερά, ἐνῷ ὁ Ὄλυμπος ἐξέτεινε τὰς εὐρείας καὶ μεγαλοπρεπεῖς δειράδας του δεξιόθεν. Καθὼς ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν, αἱ γραμμαὶ τοῦ σεμνοῦ ὄρους ἐγίνοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐναργεῖς εἰς τὸ στερέωμα καὶ τέλος ἐξεχώρισεν ὅλον· παμμέγιστος ἀμαυρὸς γίγας μὲ διάδημα ἡλιολαμποῦς χιόνος, σελαγίζων περὶ τὸ μέτωπόν του.

Ὀλίγα λεπτὰ ἀκόμη, καὶ ὅλη ἡ σκηνογραφία μεταβάλλεται. Τὸ πορφυροῦν σέλας τοῦ στερεώματος ἐξεβάφη εἰς ἁβρὸν ρόδινον, τὸ ὁποῖον εἶτα ὑπενέδωκεν εἰς φαιόν, καὶ πάραυτα ὄρος, θάλασσα, καὶ οὐρανὸς ἐβυθίσθησαν εἰς μίαν μᾶζαν γνόφου. Αἱ παμπάλαιοι τουρκικαὶ κανονιοφόροι εἰς τὸν λιμένα καὶ ἄλλα ἀκμαιότερα τὴν ὄψιν ἀτμόπλοια καὶ ἱστιοφόρα ἀνήρτησαν τοὺς φανούς των, καὶ τὰ μέλανα ὕδατα πέραν διαστίζονται ἀπὸ διαλαμπούσας ράβδους χρυσοῦ.

Ἡ θέα ἦτο ἱκανὴ νὰ βυθίσῃ τινὰ εἰς ὄνειρον ἀειζώου γαλήνης καὶ ἀναψυχῆς. Ἀλλὰ δὲν ἦτο καιρὸς ὀνείρων ἢ ἀναψυχῆς. Οἱ σκολιοί, κακοφωτισμένοι καὶ κακολιθοστρωμένοι δρομίσκοι, οἵτινες ἄγουσιν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη, δὲν εἶνε τερπνὸς οὐδ' ἀσφαλὴς περίπατος ἀφοῦ ἐπέλθῃ ἡ νύξ, καὶ ἡ φρόνησις ὑπαγορεύει ταχεῖαν ἀποχώρησιν, πρὶν, ἢ οἱ χρηστοί, φιλήσυχοι πολῖται ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰς κλίνας των, καὶ τὸ εἶδος τῶν νυκτοβίων ὄντων ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς τρώγλας του.

Πολλαὶ ὁδοὶ ἄγουσιν ἀπὸ τῆς προκυμαίας εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα εἶν' ἐκείνη, ἥτις διήκει διὰ τῆς ἀγορᾶς, διασχίζει τὴν κυρίαν λεωφόρον κατ' ὀρθὰς γωνίας κ' ἐξακολουθεῖ μετὰ μικρᾶς ἀνωφερείας πρὸς τὸ Κονάκι. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς ὁδοῦ εἶνε ὑπόστεγον, πλεονέκτημα τὸ ὁποῖον βεβαίως τὰ μάλιστα ἀρέσκει εἰς τοὺς Ἑβραίους πραγματευτάς, τῶν ὁποίων τὰ μαγαζεῖα καὶ παραπήγματα κατέχουσι τὰς πλευράς. Τοῦτο πλάττει τεχνητὴν ὁμίχλην, ἥτις, περικαλύπτουσα τὰς ἐλλείψεις καὶ συγχέουσα ὅλα τὰ χρώματα εἰς ἀμαυρὸν ὁμοιόμορφον, ἄγει εἰς ὀπτικὴν ἀπάτην καὶ εἶνε ἄλλως εὐεργετικὸν εἰς τὸ ἐμπόριον.

Καθὼς ἐβάδιζον μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν τῶν μαγαζείων, τὰ ὦτά μου ἐπολιορκοῦντο ἀπὸ δελεαστικὰς παρακελεύσεις νὰ σταθῶ καὶ κυττάξω τὰ ἐμπορεύματά των. Ἀλλ' ἀντέστην ἀνδρείως εἰς τὸν πειρασμόν, καὶ τέλος μετέβην εἰς τὸ εὐήλιον

τῆς κυρίας ὁδοῦ. Ἐκεῖ ἠναγκάσθην νὰ παραμερίσω ἀπὸ ἓν τεράστιον κιβώτιον, κινούμενον ὡς διὰ μαγείας ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ, καὶ μετέβην εἰς τὴν ἄλλην πλευράν. Ἐκεῖθεν ἐκύτταξα διὰ νὰ ἐξακριβώσω τοὺς μηχανικοὺς νόμους, ἂν ὑπῆρχον, οἵτινες διηύθυνον τὰς κινήσεις τοῦ μυστηριώδους κιβωτίου, καὶ ἀνεκάλυψα τούτους εἰς ζεῦγος γυμνῶν μελαψῶν κνημῶν, ἀνηκουσῶν εἰς ἰσχνόν, μικρόσωμον Ἰσραηλίτην, κατὰ τὸ ἥμισυ κρυπτόμενον ὑπὸ τὸ φορτίον. Ἡ εἰκὼν τοῦ μικροῦ Δαβίδ, προκαλοῦντος καὶ νικῶντος τὸν Φιλισταῖον γίγαντα ἐξηγέρθη εἰς τὸ πνεῦμά μου, καὶ τότε κἄτι ἐνόησα ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς ἐπιτυχίας, ἥτις παρακολουθεῖ ἀκόμη τοὺς ὑποκοριστικοὺς (;) υἱοὺς τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπάρχει μέγα πλῆθος ἐκ τούτων. Ἐπίσημος στατιστικὴ ἀναβιβάζει τὴν δύναμίν των εἰς ἑβδομήκοντα χιλιάδας. Ἀλλ' ἡ ἐπίσημος στατιστικὴ ἐν Τουρκίᾳ, ἐξαίρετος ὡς ἔργον φαντασίας, δὲν ἔχει ἀξιώσεις πραγματικῆς ἀκριβείας εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὰ γεγονότα. Εἷς κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ἀφελῶς μοὶ ἐξήγησέ ποτε ὅτι, ἐπειδὴ ἐκεῖνο τὸ περίεργον δεῖγμα τῆς ἀνατολικῆς ἀστειότητος, τὸ κοινῶς καλούμενον ἀπογραφή, γίνεται ἐπὶ σκοπῷ φορολογίας, δὲν πρέπει λογικῶς νὰ προσδοκᾷ τις, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶνε πολὺ πρόθυμοι νὰ δίδωσι τὰ ὀνόματά των.

«Μάλιστα, κύριε», εἶπε μὲ τὴν βαθύτητα ἱστορικοφιλοσόφου, ὅστις ὁμιλεῖ δισχίλια ἔτη μετὰ τὰ συμβάντα τὰ ἱστορούμενα, «συνήθεια τοῦ λαοῦ εἶνε, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μὲ τοὺς καταλόγους ἀρχίσῃ νὰ κάμῃ γῦρον, νὰ τηλεγραφοῦν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, μὲ σινιάλα, καθὼς σκουπόξυλα, σινδόνια καὶ τὰ τοιαῦτα, κ' ἔτσι οἱ ῥαγιάδες ἔχουν καιρὸν μὲ τὸ παραπάνω νὰ κρύψουν κἄπου τὰ παιδιά των, καὶ μάλιστα τ' ἀρσενικά.»

Εἶτα προέβη εἰς τὴν περιγραφὴν ἐντελοῦς παιγνιδίου κρυπτίνδα καὶ ζητίνδα, τὸ ὁποῖον ἐπισήμως παίζεται μεταξὺ τῶν εἰσπρακτόρων καὶ τοῦ λαοῦ, προσθεὶς ὅτι,ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Ἑβραίους τῆς Θεσσαλονίκης, θὰ ἦτο ἴσως ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας νὰ τοὺς ὑπολογίσῃ τις εἰς ἐνενήκοντα χιλιάδας. «Ἀλλά, ἐφέντημ», συνεπέρανε μὲ μειδίαμα τέρψεως ἐπὶ τῇ σχολαστικῇ μου ἀδυναμίᾳ πρὸς τὴν ἀριθμητικήν, «τί σημαίνει πράγματι ὀλίγαι χιλιάδες περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ; Ἓν καὶ τὸ αὐτὸ θὰ εἶνε ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν. Μόνος ὁ Ἀλλὰχ εἶνε ἀθάνατος.»

Ἡ ὑπέρμετρος ἀναλογία τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐν πόλει, τῆς ὁποίας ὅλος ὁ πληθυσμὸς δὲν ὑπερβαίνει τὰς 150 χιλιάδας, ὀφείλεται εἰς διαφόρους αἰτίας. Γνωρίζομεν ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅτι πολυάριθμος ἑβραϊκὴ ἀποικία ὑπῆρχεν ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χριστιανικῆς περιόδου, ὅπως εὗρεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς ζημίαν του. Βενιαμὶν ὁ Τουδελαῖος, περιηγητὴς τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος μνημονεύει ἐπίσης ἑβραϊκὴν κοινότητα εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Πλὴν ὀλίγοι τινὲς ὑπάρχουσιν ἐκ τῶν σημερινῶν μελῶν τῆς παροικίας,ἅτινα δύνανται νὰ καυχηθῶσιν ὅτι κατάγονται ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ἀποικιστῶν. Ἡ πλειονότης αὐτῶν εἶνε ἀπόγονοι τῶν Ἰουδαίων, τῶν ἐξωσθέντων ἐκ τῆς Ἱσπανίας ὑπὸ τοῦ Φερδινάν-

δου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας, καὶ ὁμιλοῦσιν Ἰσπανικά τινα, πολὺ παρεφθαρμένα ἀπὸ τὴν χρῆσιν καὶ κατάχρησιν καὶ ποικίλως ἐμβαλωμένα μὲ τουρκικὰς καὶ ἄλλας ξένας λέξεις. Οἱ Ἰουδαῖοι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Σεφαρδίμ.

Τὸ ρεῦμα τῶν μεταναστῶν ὠγκώθη εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους διὰ τῆς εἰσροῆς προσφύγων ἐκ Ρωσσίας, Ρωμουνίας καὶ ἀλλαχόθεν, ἐπειδὴ ἡ Τουρκία εἶνε μάνδρα καταφυγῆς, ἀνοικτὴ εἰς τοὺς φυγάδας παντὸς χρώματος καὶ κλίματος. Ἐνόσῳ ὑποφέρουσι τὰς κουρευτικὰς ψαλίδας τοῦ εἰσπράκτορος νὰ ἐνεργῶσιν ἐλευθέρως ἐπὶ τοῦ δέρματός των, δύνανται νὰ ζῶσι καὶ νὰ παχύνωνται. Πόσον τὸ σύστημα τοῦτο συμφωνεῖ μὲ τὴν ἑβραϊκὴν κρᾶσιν, ἀποδεικνύεται διὰ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης ηὐξήθησαν καὶ αὐξάνονται ὁσημέραι εἰς ἀριθμὸν καὶ πλοῦτον πρὸς μεγάλην ἀπέχθειαν καὶ δυσφορίαν τῶν προαιωνίων ἀντιζήλων των, τῶν Ἑλλήνων.

Ἐὰν οἱ Ἑβραῖοι ληφθῶσιν ὡς οἱ ἰθύντορες τοῦ ἐμπορίου τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ Ἕλληνες εὐλόγως δύνανται ν' ἀξιῶσιν, ὅτι εἶνε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς πνευματικῆς καλλιεργείας της. Κατὰ πλῆθος καὶ πλοῦτον εἶνε ἀμέτρως ὑποδεέστεροι τῶν Ἑβραίων, ἀλλ' ὅτι ὑστεροῦσιν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δαψιλῶς ἀντισταθμίζεται διὰ τῆς κλίσεώς των εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν πρὸς τὴν πρόοδον στοργήν των. Διατηροῦσι πολλὰ ἐξαίρετα ἱδρύματα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας, εἰς ἃ ἡ ἐτησία φοίτησις ἀνέρχεται εἰς δισχιλίους μαθητὰς καὶ μαθητρίας, παρεκτὸς ἀριθμοῦ τινος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οἵτινες φοιτῶσιν εἰς γαλλικὰς καὶ ἰταλικὰς σχολὰς πρὸς ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν. Ὑπάρχουσι προσέτι διάφορα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα, τὰ ὁποῖα, ὅπως τὰ σχολεῖα, ὀφείλουν τὴν ὕπαρξίν των εἰς τὴν μεγαλοδωρίαν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπέκτησαν περιουσίαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ θνήσκοντες κληροδοτοῦσι ταύτην εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἐκτὸς τῶν Ἑβραίων καὶ Ἑλλήνων, ἡ Θεσσαλονίκη περιέχει μέγαν τουρκικὸν πληθυσμὸν καὶ ἐλάχιστον ἀριθμὸν Σέρβων, Ρωμούνων καὶ Βουλγάρων, ὅπως καὶ μίαν φραγκικὴν ἀποικίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ πανταχοῦ παρὼν Τεύτων ἀπέβη προσφάτως λίαν ἐμφανής.

Οἱ Βούλγαροι περιφέρουσι σχολεῖά τινα εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ καίτοι, ἐκτὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως, παρέχουσι τὰ ἰσχυρὰ δελεάσματα τῆς δωρεὰν τροφῆς καὶ κατοικίας, δὲν δύνανται νὰ καυχηθῶσιν ἐπὶ περιφανεῖ ἐπιτυχίᾳ. Τὰ ἱδρύματά των, ὅσον καὶ ἂν διαφημίζωνται, στεροῦνται τοῦ γοήτρου τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ τῆς πρακτικότητος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔφθασαν οἱ Ἕλληνες ἀντίζηλοί των, καὶ ὁ σκοπός των φαίνεται νὰ εἶνε μᾶλλον πολιτικὸς ἢ καθαρῶς ἐκπαιδευτικός. Οἱ Ρωμοῦνοι καὶ οἱ Σέρβοι ὁμοίως προσπαθοῦσι νὰ προαγάγωσι τὰ πολιτικά των συμφέροντα διὰ παιδαγωγικῶν μέσων, ἀλλὰ τὰ ἐξαγόμενα ὑπῆρξαν μέχρι τοῦδε ὑποδεέστερα καὶ τῶν παρὰ Βουλγάροις.

Καθ' ὅλου ἡ Θεσσαλονίκη δύναται νὰ λεχθῇ ἀκόμη, ὅτι εἶνε ὅ τι ἦτο ἐπὶ εἰ-

κοσι καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδας, κέντρον ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς καὶ πολιτισμοῦ. Διότι, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ἰσοῦνται κατ' ἀριθμὸν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ οἱ Ἑβραῖοι τοὺς ὑπερβάλλουσιν, οὐδεμία τῶν δύο τούτων φυλῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐτόχθων. Ἀμφότεραι εἶνε πάροικοι, διαβατικὰ πτηνά, καίτοι ἅμα ἁρπακτικὰ ὄρνεα, οἱ μὲν ὡς χρηματισταί, οἱ δὲ ὡς «χρηματοφάγοι». Εὐθὺς ὡς ἡ Θεσσαλονίκη μεταβῇ ὑπὸ νέαν ἐξουσίαν, οἱ Τοῦρκοι θ' ἀποσκευάσωσι τὰ πράγματά των καὶ θὰ ἐκπατρισθῶσιν. Οἱ Ἑβραῖοι, ἐκτὸς ἂν ἐξωσθῶσι, θὰ μείνωσι, καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν ἐπιδιώκοντες εἰρηνικῶς τὴν εὐζωΐαν, ἥτις εἶνε τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα τῆς ἐγκοσμίου φιλοδοξίας των. Αἱ προσπάθειαι των Σλαύων καὶ τῶν Ρωμούνων, ὅπως πλάσωσι πληθυσμὸν κατὰ παραγγελίαν, εἶνε τόσον τεχνηταί, ὥστε δὲν εἶνε ἄξιαι σοβαρᾶς μελέτης.

ΝΕΑ ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Νέα Λευκὴ (συμπληρωματικὴ τῆς Κυανῆς) Βίβλος τῆς Ἀγγλίας ἐξεδόθη τῇ 1η Μαΐου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Καὶ ἄλλη ἀλληλογραφία ἀφορῶσα τὰ πράγματα τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης». Ἄρχεται ἀπὸ τηλεγραφήματος τοῦ ἐν Κων)πόλει Βρεττανοῦ πρεσβευτοῦ σὶρ Ὀκόννωρ ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους καὶ λήγει εἰς τηλεγράφημα ἀπὸ 12 Μαρτίου 1903 τοῦ Λόρδου Λανσδάουν πρὸς τὸν σὶρ Ὀκόννωρ, λαμβάνον ὑπὸ σημείωσιν τὴν πρόθεσιν τοῦ Σουλτάνου τοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ ἓξ βιλαέτια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ ἐντελλόμενον τοῖς Βρεττανοῖς προξένοις, ἵνα βοηθήσωσι τοὺς τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας πρὸς πραγματικὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων. Πραγματεύεται λοιπὸν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς μῆνας τοῦ ἔτους καὶ περὶ τῶν γενομένων διαβημάτων πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ αὐστρορρωσσικοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου, τοῦ γενομένου κατὰ Φεβρουάριον δεκτοῦ παρὰ τοῦ Σουλτάνου. Αἱ πληροφορίαι ἑπομένως, ἃς περιέχει, εἶνε ἁπλῶς ἐπίσημος πιστοποίησις τῶν γνωστῶν ὑπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου διακοινωθέντων γεγονότων. Αἱ ἐκθέσεις ἐν τούτοις τῶν προξένων περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ταραχῶν εἶνε πλήρεις λεπτομερειῶν καί, ὡς ὁμολογεῖ καὶ αὐτὴ ἡ «Σημαία», ἡ ἐξ αὐτῶν γενικὴ ἐντύπωσις εἶνε, ὅτι, καίτοι παρεκτροπαὶ διεπράχθησαν, λέγει, ὑπό τε τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ ὑπὸ

τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ, μεγάλαι ὑπερβολαὶ ἐλέχθησαν πρὸς πολιτικοὺς σκοπούς. Ἐν τηλεγραφήματί του ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικὸς πρόξενος σὶρ Μπιλλιώτης ἐκφράζει τὴν γνώμην του περὶ τῶν δῆθεν τουρκικῶν ὠμοτήτων ἐν Τσουμαμπαλᾷ, Μελενίκῳ καὶ Ραζλόγῳ. Δὲν ἐφείσθησαν, λέγει, κόπων, ὅπως ἀσήμαντα σχετικῶς ἐπεισόδια καὶ φῆμαι ἀναχθῶσιν εἰς καινοφανεῖς μύθους. Τὸ ἀξίωμα ὅτι, ὅπως πείσῃ τις τὸν κόσμον περὶ ἑνὸς πράγματος δέον νὰ λεχθῶσι πέντε, ἐφηρμόσθη κατὰ γράμμα. Οὐδεὶς δύναται, λέγει ὁ σὶρ Μπιλλιώτης, νὰ κατηγορήσῃ τοὺς Βουλγάρους ἐκμεταλλευομένους τὰς συγκινήσεις τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα διαφέρει ὅταν ἄτομα, ἐν τῷ πόθῳ των τοῦ νὰ παράσχωσιν ὑπηρεσίαν εἰς καταδυναστευομένην φυλὴν (!), διαστρέφωσι τὴν ἀλήθειαν. Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ὑπεκινήθη χάριν πάντων τῶν Χριστιανῶν, τῶν οἰκούντων τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ συμπεριλαμβάνωνται καὶ οἱ Μουσουλμάνοι, ἔχοντες νὰ ὑποστῶσι τὰς αὐτὰς θυσίας. Καὶ ἄλλοι δὲ Χριστιανοὶ ἐκτὸς τῶν Βουλγάρων, ὡς Ἕλληνες καὶ Σέρβοι, πάσχουσιν ἀπείρως πλείονα ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν μακεδονικῶν κομιτάτων ἢ ἐκ τῆς τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ πληθυσμῶν.

«Ἀφίνοντες κατὰ μέρος λοιπόν, λέγει ὁ σὶρ Μπιλλιώτης, τὰς ὠμότητας, ἃς ἰσχυρίζονται οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ φίλοι των, ὅτι διεπράχθησαν, τὸ δίκαιον συμπέρασμα εἶνε, ὅτι αἱ παρεκτροπαί, ἃς τὰ στρατεύματα, αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ Μουσουλμάνοι χωρικοὶ διέπραξαν, παρὰ τὰς σοβαρὰς προσπαθείας, ἃς οἱ ἀξιωματικοί των καὶ αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ἀναμφιβόλως κατέλαβον πρὸς παρεμπόδισιν αὐτῶν, ἦσαν πολὺ σοβαρώτεραι ἐκείνων, αἵτινες θὰ συνέβαινον ὑπὸ τοὺς τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ἀλλ' ὅτι οὐδόλως ἦσαν τόσον σοβαραὶ ὡς φαίνεται, ὅσον γενικῶς ὑπετέθησαν.

Τὰ ἔγγραφα δεικνύουσιν, ὅτι αἱ Δυνάμεις ὁμοφώνως ἀπεδέξαντο τὰς ἀρχὰς τοῦ αὐστρορρωσσικοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου, ὡς καὶ ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐπεθύμει πραγματικὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεταρρυθμίσεων. Μακρὸν ὑπόμνημα (ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου), ἐπιδοθὲν τῷ λόρδῳ Λανσδάουν ὑπὸ τοῦ Τούρκου πρεσβευτοῦ, ἀφηγεῖται τὰ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου γενόμενα διαβήματα πρὸς θεραπείαν τῆς καταστάσεως, ὑπάρχουσι δὲ συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Σουλτάνου, μαρτυροῦσαι τὸν πόθον τούτου, ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὰς θελήσεις τῶν Δυνάμεων. Ἡ τελικὴ φάσις τοῦ ζητήματος, καθ' ὅσον ἐξικνοῦνται τὰ ἔγγραφα, ἀποκαλύπτεται ἐν τηλεγραφήματι τοῦ σὶρ Ὀκόνωρ πρὸς τὸν Λόρδον Λανσδάουν ἀπὸ 4 Μαρτίου, ἐξ οὗ παραλαμβάνομεν τὸ ἑπόμενον χωρίον:

«Ἐν ἀκροάσει, ἣν ἔσχον παρὰ τῷ Σουλτάνῳ τὴν παρελθοῦσαν Παρασκευὴν οἱ πρεσβευταὶ τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας ἐξέφρασαν αὐτῷ τὴν εὐαρέσκειαν τῶν οἰκείων Κυβερνήσεων ἐπὶ τῇ ταχείᾳ ἀποδοχῇ τῶν μεταρρυθμίσεων, ἃς ὑπέδειξαν αὗται ἐν τῇ διοικήσει τῶν ρωμυλιωτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας. Ἡ Α. Α. Μ. ἀπήντησεν, ὅτι ἦτο εὐγνώμων ἐπὶ ταῖς προτάσεσι καὶ τῷ τρόπῳ, καθ' ὃν ἐγένοντο αὐτῷ. Ἡ Α. Μ. ἐθεώρει αὐτὰς ὡς συμφερούσας εἰς τὴν χώραν του καὶ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ

ἐφηρμόζοντο πιστῶς. Ἐζήτησα νὰ πληροφορηθῶ παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, ἐὰν εἶχετο ἀληθείας ἡ φήμη, ὅτι αἱ προταθεῖσαι μεταρρυθμίσεις θὰ ἐφηρμόζοντο καὶ εἰς τὰ ἓξ βιλαέτια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἡ δὲ Α. Ἐξοχότης μὲ πληροφορεῖ, ὅτι ὁ ἰραδὲς τοῦ Σουλτάνου ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς ἓξ ἐπαρχίας, οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τὰ τρία βιλαέτια Θεσσαλονίκης, Κοσσόβου καὶ Μοναστηρίου. Ἡ Α. Ἐξοχότης δηλοῖ, ὅτι αἱ κατ' ἀρχὰς προταθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου μεταρρυθμίσεις ἦσαν δι' ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καὶ ὅτι ἀφ' οὗ αἱ αὐστρορρωσσικαὶ προτάσεις ἦσαν ἁπλῶς βελτιώσεις τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου, ἦσαν ἐξ ἴσου ἐφαρμοστέαι καὶ εἰς τὰ ἓξ βιλαέτια, ἐν οἷς λαμβάνονται νῦν μέτρα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς ἀνέγνω μοι σήμερον ὁδηγίαν, ἣν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ αὐστριακοῦ πρεσβευτοῦ ἡτοιμάζοντο ν' ἀπευθύνωσιν εἰς τοὺς οἰκείους προξένους, λέγοντες αὐτοῖς νὰ ἐπιτηρῶσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων, νὰ συσκέπτωνται περὶ κοινῶν αὐτῶν παραστάσεων πρὸς τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν καὶ τοὺς βαλῆδες, ἐν δὲ διαφωνίᾳ αὐτῶν, ν' ἀναφέρωνται πρὸς τὰς οἰκείας πρεσβείας δι' ὁδηγίας. Παρετήρησα, ὅτι ἐν ταῖς ὁδηγίαις δὲν ἀνεφέρετο, ὅτι πρέπει νὰ συμβουλεύωνται καὶ τοὺς προξένους τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐπιστήσαντος δὲ ἐμοῦ τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Ζηνόβιεφ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, οὗτος εἶπεν, ὅτι ἀναμφιβόλως θὰ ἐζητεῖτο καὶ αὐτῶν ἡ γνώμη καὶ ὅτι αἱ δύο Κυβερνήσεις ὑπελόγιζον ἐπὶ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῆς καλῆς των θελήσεως.»

Ὁ λόρδος Λανσδάουν ἀπήντησε τὴν 12 Μαρτίου ὡς ἑξῆς: «Ἔλαβον καὶ ἀνέγνων μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ τηλεγράφημα τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος τῆς 4 ἱσταμένου, ἀφορῶν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου ἀποδοχὴν τοῦ ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων Ρωσσίας καὶ Αὐστροουγγαρίας προταθέντος μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου διὰ τὰ βιλαέτια Θεσσαλονίκης καὶ Κοσσόβου καὶ τὴν πρόθεσιν τῆς Α. Μ., ὅπως ἐφαρμόσῃ τὰ μέτρα ταῦτα καὶ εἰς τὰ ἓξ βιλαέτια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Παρατηρῶ μετὰ χαρᾶς, ὅτι οἱ πρεσβευταὶ Αὐστροουγγαρίας καὶ Ρωσσίας διατάσσουσι τοὺς προξένους των νὰ ἐπιτηρῶσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεταρρυθμίσεων διὰ παραστάσεων ἀπὸ κοινοῦ πρὸς τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν καὶ τοὺς βαλῆδες ἐν ἀνάγκῃ. Οἱ τῆς Α. Βρετ. Μεγαλειότητος προξενικοὶ ὑπάλληλοι διὰ τῶν συνεχῶν αὐτῶν ἐκθέσεων ἀπέδειξαν, ὅτι συναισθάνονται ἤδη ζωηρότατα τὸ καθῆκον τοῦ νὰ ἐπιτηρῶσι προσεκτικῶς τὰ συμβαίνοντα, νὰ τηρῶσιν ὑμᾶς ἐνημέρους τοῦ θέματος καὶ νὰ προτείνωσιν ὁδηγίας εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς ὁποτεδήποτε ἡ συμβουλὴ εἶνε χρήσιμος. Θὰ ἦτο ἐν τούτοις εὐκταῖον, ὅπως ἡ Υ. Ἐξοχότης πληροφορήσῃ τοὺς Βρεττανοὺς προξένους περὶ τῶν εἰς τοὺς συναδέλφους των τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας σταλεισῶν ὁδηγιῶν καὶ διατάξῃ αὐτοὺς νὰ συγκοινωνῶσι μετὰ τῶν ὑπαλλήλων ἐκείνων καὶ παρέχωσιν αὐτοῖς ὑποστήριξιν ὡς πρὸς τὴν λῆψιν πληροφοριῶν καὶ τὰς ἀπὸ κοινοῦ παραστάσεις, αἵτινες θὰ ἦσαν κατάλληλοι νὰ προαγάγωσι τὴν πραγματικὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἡ Βίβλος περιέχει, ὡς εἴπομεν, καὶ ἀφθόνους προξενικὰς ἐκθέσεις ἐπὶ τῶν κατηγοριῶν καὶ ἀντικατηγοριῶν, περὶ ὠμοτήτων διαπραχθεισῶν εἰς διάφορα μέρη ἐν Μακεδονίᾳ. Αἱ ἀποδείξεις συγκρούονται καὶ ἀντιφάσκουσι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' ἡ ἐντύπωσις εἶνε, ὅτι τὰ πράγματα πολὺ ἐξωγκώθησαν, ὅτι πιθανὸν εἶνε νὰ ἐπεκταθῶσιν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἐφέτος αἱ ταραχαὶ καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων δέον νὰ προσδοκᾶται ἰαματική τις ἐπίδρασις καὶ ἡ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀποφυγὴ ὀξυτέρας κινήσεως.

Ἡ τελευταία προξενικὴ πληροφορία, ἡ διδομένη περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως ἐν τῇ Βίβλῳ, εἶνε ἡ κατὰ τὸν Φεβρουάριον ἔκθεσις τοῦ κ. Γιὼγκ, ἥτις ἄρχεται διὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου ἀποφθέγματος: «Ἡ δημοσίευσις τοῦ αὐστρορρωσσικοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου ἀφίνει τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν ἀμετάβλητον.» Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ἀστυνομίας καὶ αἱ ἀνοικοδομήσεις τῶν φυλακῶν φαίνονται ὄντα τὰ μόνα πρακτικὰ γενόμενα. Αἱ τελευταῖαι εἶνε ἐπειγόντως ἀναγκαῖαι, διότι ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς καὶ οἱ Βαλῆδες ἔπραξαν ὅ τι ἠδύναντο, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὸ ἔδαφος διὰ μεταρρυθμίσεις, φυλακίζοντες προκαταρκτικῶς πᾶν ὕποπτον ὑποκείμενον, ὅπερ περιέπιπτεν εἰς χεῖράς των. Ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοναστηρίου, ὡς λέγεται, 4 χιλ. πρόσωπα ἐφυλακίσθησαν, ἐξ ὧν 1500, τὸ πλεῖστον χριστιανοί, εὑρίσκονται εἰσέτι εἰς τὰς φυλακάς. Ἰραδὲς διέτασσε δαπάνην 6,300 λιρῶν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς εἱρκτῆς Σκοπίων, ἧς ὁ θεμέλιος λίθος κατετέθη τὴν 31 Ἰανουαρίου. Διευθυντὴς τῶν φυλακῶν διωρίσθη ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ 1000 λιρῶν. Διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων διωρίσθη ἐν Κοσσόβῳ ἀντὶ 25 λιρ. ἐτησίως· εἷς διευθυντὴς τῆς γεωργίας ἐπὶ μισθῷ 50 λιρῶν, τὸ ἔτος δι' ὁδοιπορικὰ ἔξοδα. Διωρίσθη καὶ εἷς διευθυντὴς τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, ἐπίσης νέοι πρόεδροι καὶ δημόσιοι κατήγοροι εἰς ὀκτὼ ἐγχώρια κέντρα ἐν Κοσσόβῳ, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης ἀπήτησε παρὰ τοῦ ταμείου 1, 133, 341 λιρῶν ὅπως καλύψῃ τὰς δαπάνας τῶν δικαστικῶν μεταρρυθμίσεων. Αἱ ἄνω πληροφορίαι, εἰλημμέναι ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ κ. Φοντάνα (Ἄγγλου προξένου) καὶ ἐκ τοῦ τουρκικοῦ τύπου, δεικνύουσι περίεργον τουρκικὸν τρόπον ἐφαρμογῆς μεταρρυθμίσεων, τὴν δημιουργίαν νέων θέσεων, λέγουσι τὰ ,,Ἡμερήσια Νέα.‘‘

Σχετικῶς πρὸς τὴν κατάταξιν Χριστιανῶν διὰ τὴν ἀστυνομίαν καὶ χωροφυλακὴν ὁ κ. Γιώγκ γράφει:

«Δέκα Χριστιανοὶ κατετάχθησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν Σκοπίων. Εἰς τὴν χωροφυλακὴν Σκοπίων, ἀριθμοῦσαν περὶ τὰς 300 ἀνδρῶν, μόνον 100 ὑποψήφιοι ἐπαρουσιάσθησαν. Ὁ τουρκικὸς τύπος λέγει, ὅτι 100 διωρίσθησαν, θέλων ἴσως νὰ εἴπῃ ὅτι 60 κεναὶ θέσεις ἐξ αὐτῶν ἀφέθησαν νὰ πληρωθῶσι βραδύτερον· 7 κατετάχθησαν ἐν Ραιδεστῷ, 9 ἐν Καλλιπόλει, 10 ἐν Γκιουμουλτσίνῃ καὶ 8 ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις, ἀλλ' ὅλαι αἱ θέσεις αὗται εἶνε ἔξω τοῦ πεδίου τῶν ταραχῶν. Ὁ μόνος Χριστιανός, ὅστις ὑπῆρξεν ἀρκετὰ τολμηρός, ὅπως καταταχθῇ ἐν Μοναστηρίῳ,

εὑρέθη μετὰ δύο ἡμέρας ἐπιπλέων ἐν τῷ ποταμῷ μὲ τὸν λαιμὸν κεκομμένον καὶ μὲ ἐπεξηγηματικὸν πίνακα, δεδεμένον ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ ἀναλογία τῶν Χριστιανῶν, ἣν προέβλεπον αἱ τουρκικαὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ 1896, ἦτο 10 τοῖς 100 ἐπὶ τῆς ὅλης δυνάμεως, ἥτις κατόπιν ἀνεβιβάσθη εἰς 20 τοῖς ἑκατόν. Ἀπέναντι τούτου τὸ αὐστρορρωσσικὸν σχέδιον προτείνει ἀριθμὸν ἀναλογοῦντα πρὸς τὸν χριστιανικὸν πληθυσμόν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ καθορίζῃ εἰδικώτερον, ἐὰν ἡ ἀναλογία τῶν Χριστιανῶν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους θὰ εἶνε ἐπὶ τοῦ ἐπιτοπίου πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου, τοῦ βιλαετίου ἢ τῆς αὐτοκρατορίας. Καίτοι ἡ διαφορὰ θὰ ἦτο τεραστία, δὲν ἐνδιαφέρει ὅμως, διότι οἱ Χριστιανοί, ὡς πρότερον, δὲν θὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ προνομίου»

Ὁ κ. Φοντάνας γράφει ἐν σχέσει πρὸς τὴν Παλαιὰν Σερβίαν: «Ἡ κατάταξις Χριστιανῶν εἰς τὴν χωροφυλακὴν δέον, χάριν αὐτῶν τῶν ἰδίων, ν' ἀποτραπῇ ἐντόνως»

Λεπτομέρειαι παρέχονται περί τινων συγκρούσεων μετὰ τῶν συμμοριῶν, ὁ δὲ κ. Γιώγκ παρατηρεῖ: » Τοσοῦτοι εἶνε οἱ αἰτοῦντες νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς συμμορίας, ὥστε, ὡς λέγεται, ἀπαιτεῖται παρ' αὐτῶν «νὰ ἐκτελέσωσιν ἕνα τοὐλάχιστον φόνον ὡς ἔνδειξιν τῆς ἱκανότητος αὐτῶν πρὸς κατάταξίν των» ! ! !

Ἐν τῇ ἐκθέσει, ἣν ἀνεφέραμεν ἄνω, τοῦ σὶρ Μπιλλιώτη, χρονολογουμένῃ ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου π. ἔ. καὶ πραγματευομένῃ περὶ τῶν ὑπερβολῶν προκειμένου περὶ τουρκικῶν ὠμοτήτων, ὑπάρχει καὶ ἡ ἑξῆς σφοδρὰ ἀποδοκιμασία τῶν ξένων ἀνταποκριτῶν, οἵτινες διὰ τῶν ὑπερβολῶν αὐτῶν ὑποβοηθοῦσι τὸ ἔργον τῶν Βουλγάρων: «Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ἀναφορῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς προξένους καὶ τοῦ γράφειν εἰς εἰδικὰ ἢ «πληρονόμενα φύλλα, ὃ ἀκολουθοῦσιν αἱ συμμορίαι καὶ οἱ ὀπαδοί των καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας Βούλγαροι ἐμπορικοὶ πράκτορες, εἶνε εὐνόητον καὶ δὲν θὰ προέκυπτε μεγάλη βλάβη ἐξ αὐτοῦ, ἐὰν οἱ καλοθεληταὶ (ὑπὸ τὴν κυρίαν ἔννοιαν) ἀνταποκριταὶ τιμίων(;) φύλλων, τυφλούμενοι ὑπὸ τοῦ ζήλου των ὑπὲρ εὐγενοῦς ὑποθέσεως, ὡς φαντάζονται, δὲν υἱοθέτουν καὶ ἀνέφερον πάσας τὰς ψευδεῖς εἰδήσεις, τὰς διαδιδομένας ἔξω ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ δημοσιεύωνται, χωρὶς νὰ λαμβάνωσι τὸν κόπον νὰ ἐξελέγχωσιν αὐτάς. Οὕτω πράττοντες, μακρὰν τοῦ νὰ ὑποστηρίζωσιν εὐγενῆ ὑπόθεσιν, ὑποθάλπουσι τὴν θρησκευτικὴν καταδίωξιν καὶ γίνονται ἐν μέτρῳ τινὶ συνένοχοι συχνῶν φόνων πατριαρχικῶν, ἀρνουμένων νὰ λιποτακτήσωσι καὶ ἄλλων ἀρνουμένων νὰ ταχθῶσιν ὑπὲρ τῶν κομιτάτων. Ἡ βλάβη, ἣν προξενοῦσι, διατελεῖ εἰς ἄμεσον ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐπὶ ἀκεραιότητι ὑπόληψιν, ἧς ἀπολαύει τὸ φύλλον των «παραπλανῶντες τὴν κοινὴν γνώμην, ἐνθαρρύνοντες τὰς συμμορίας» καὶ κωλύοντες τὰς ἀρχὰς εἰς τὰς προσπαθείας των τοῦ νὰ καταστείλωσιν ἀποτελεσματικῶς τὰς στάσεις καὶ τὰ ἐγκλήματα καὶ τείνοντες εἰς τὸ νὰ «ἀφυπνίσωσι τὸν μουσουλμανικὸν φανατισμόν,» οὗ τὰς τρομερὰς συνεπείας θὰ ὑποστῶσιν ἴσως ἐπὶ τέλους οἱ Χριστιανοί.»

Ἐκ τῶν λοιπῶν διπλωματικῶν ἐγγράφων παραλαμβάνομεν ἀκόμη τὰ ἑξῆς ὡς μᾶλλον ἀξιοσημείωτα.

Τὴν 14 Ἰανουαρίου ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἔσχεν ἀκρόασιν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ἐν τέλει τῆς ὁποίας ὁ πρεσβευτὴς ἐξεφράσθη πρὸς τοῦτον ὡς ἕπεται.

«Χωρὶς νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Α. Μεγαλειότητος γενομένων προσπαθειῶν πρὸς βελτίωσιν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος, εἶπον τῇ Α. Μ. ὅτι ἐὰν μὴ αἱ μεταρρυθμίσεις εἶχον πρακτικὸν καὶ δραστικὸν χαρακτῆρα, ἐφοβούμην μὴ τὸ ἀποτέλεσμα ἔσται βραχύβιον καὶ ὅτι, καίτοι οἱ ἀπειλοῦντες τὴν Α. Μ. κίνδυνοι τὸ προσεχὲς ἔαρ ἴσως ἀποσοβηθῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος, θὰ ἀνεφαίνοντο ὅμως ἐν οὐ μακρυνῷ χρόνῳ. Τὰ ὑπὸ τῆς Α. Μ. ληφθέντα μέτρα ἦσαν ἀναμφιβόλως σωτήρια κατὰ τὸ ἐνόν, ἀλλ' ὑπῆρχε σημαντικὴ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνων, ὧν ἡ Α. Μ. ἀνήγγειλε τὴν παραδοχὴν τὴν 18 παρελθόντος· παροτρύνων τὴν Α.Μ. νὰ μὴ σταματήσῃ εἰς ἡμίμετρα, ἀλλὰ νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς εἰσαγωγῆς σοβαρῶν μεταρρυθμίσεων, ἐνεπνεόμην ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ ἴδω τὴν γενικὴν κατάστασιν τῶν ρωμυλιωτικῶν ἐπαρχιῶν οὕτω βελτιουμένην, ὥστε ν' ἀπεσοβεῖτο ὁ κίνδυνος πολιτικῆς περιπλοκῆς, διακυβευούσης τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῆς Τουρκίας ὅσον καὶ τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης».

Ἐν συνδιαλέξει μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ἄγγλου πρεσβευτοῦ τὴν 20 Φεβρουαρίου, ὁ κ. Δελκασσὲ εἶπεν, ἀναφορικῶς πρὸς τὸ αὐστρορρωσσικὸν μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον, τὰ ἑξῆς :

«Προτιμῶ νὰ ἐξετάσω τὸ ζήτημα τοῦτο ὄχι τόσον ἀπὸ πολιτικῆς ὅσον ἀπὸ τῆς φιλανθρωπικῆς ἀπόψεως. Πράγματι θὰ ἦτο ὑπάτως φρόνιμον ν' ἀποκλεισθῶσιν ἀπολύτως αἱ πολιτικαὶ ἀπόψεις τοῦ ζητήματος. Ἡ θέσις τῶν κατοίκων ἐν γένει ἦτο τοιαύτη, ὥστε θὰ ἤρκει νὰ ἐπικαλεσθῇ τις ὑπὲρ αὐτῶν τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ δικαίου, ὅ περ ἔχει πᾶς ἄνθρωπος τοῦ νὰ ἐργάζηται διὰ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ ν' ἀπολαύῃ τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας του ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἄνευ ἐνοχλήσεως. Αἱ συστάσεις, περὶ ὧν αἱ δύο ἄνω μνησθεῖσαι Δυνάμεις κατέληξαν εἰς συμφωνίαν καὶ αἵτινες ἄρτι ἀκριβῶς μοὶ διεκοινώθησαν, φαίνονται βασιζόμεναι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ ἄξιαι νὰ συστηθῶσιν εἰς τὴν κοινὴν ὑποστήριξιν πασῶν τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων. Ἐλπίζω, ὅτι τοῦτο συμβήσεται καὶ ὅτι ὁ Σουλτάνος θὰ εὑρεθῇ ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν ὁμοφωνίαν τῆς τριπλῆς γνώμης».

Ὁ κόμης Λάμσδορφ εἶχεν εἰπῇ τὴν προτεραίαν πρὸς τὸν ἐν Πετρουπόλει ἄγγλον πρεσβευτὴν σὶρ Σκώτ, σχετικῶς πρὸς τὴν ἀπέναντι τῶν μακεδονικῶν κομιτάτων στάσιν τῆς Βουλγαρίας, τὰ ἑξῆς βαρυσήμαντα :

«Τὰ μέτρα, ἅτινα ἐξηναγκάσθη νὰ λάβῃ ἐπ' ἐσχάτων ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ἦσαν τόσον αὐστηρά, ὅσον ἠδύνατό τις ν' ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῆς καὶ ἐλπίζω, ὅτι θὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀποτελεσματικῶς. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς οὐδεμίαν ἀφέθησαν οἱ Βούλγαροι ἀμφιβολίαν περὶ τῆς εὐθύνης, ἣν ἀνελάμβανον, ἐὰν ἀπεπει-

ρῶντο νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπαθείας, ἣν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἡτοιμάζοντο νὰ καταβάλωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπως βελτιώσωσι τὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν τριῶν τουρκικῶν βιλαετίων. Ἡ Ρωσσία βεβαίως οὐδένα θὰ ἐκίνει δάκτυλον, ὅπως σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν συνεπειῶν, ἃς ἀναμφιβόλως θὰ ἐπεσώρευον ἐφ' ἑαυτῶν δι' οἱασδήποτε ἀποπείρας, ἐνόσῳ ἦτο ἐκκρεμὲς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνεργείας τῶν Δυνάμεων».

Τὴν 24 Φεβρουαρίου ὁ ναύαρχος Μορίν, (προσωρινῶς ἀναπληρῶν τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Ἰταλίας), ἀνέπτυξε πρὸς τὸν Ἄγγλον ἐπιτετραμμένον τὰς ἰδέας τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις οὐδαμῶς ἐδίστασε νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς περὶ Μακεδονίας αὐστρορρωσικὰς προτάσεις καὶ προσέθηκε :

«Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν Ἀλβανίᾳ κατάστασιν, ἡ μεταξὺ Ρώμης καὶ Βιέννης ὑφισταμένη συνεννόησις περὶ διατηρήσεως τοῦ καθεστῶτος ἦτο ἱκανὴ νὰ παράσχῃ ὑγιᾶ ἐγγύησιν. Συνεπέρανε λέγων, ὅτι ἐάν, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, αἱ ἔντιμοι προσπάθειαι τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων δὲν ἤθελον ἐπιτύχῃ νὰ συγκρατήσωσι τὰ ἀπειλητικὰ στοιχεῖα, ἡ Ἰταλία δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ἁπλοῦς ἀπαθὴς θεατής. Θὰ ἐνέμενεν εὐσυνειδήτως εἰς τὰς ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑποχρεώσεις της καὶ θὰ ἐσέβετο τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δὲν θὰ παρέλειπε τὸ καθῆκον αὐτῆς τοῦ νὰ μεριμνήσῃ, ὅπως μὴ καὶ τὰ ἴδια αὐτῆς δικαιώματα καὶ συμφέροντα ὑποστῶσι ζημίαν τινά».

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ὁ ἐν Ρώμῃ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος κ. Χρ. Μητσόπουλος ἐν συνεντεύξει αὐτοῦ μετ' ἀνταποκριτοῦ τοῦ βιενναίου «Νέου Ἐλευθέρου Τύπου» ἀνεκοίνωσε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα ἀξιανάγνωστα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν :

« . . . Δὲν γίνονται ἐπαναστάσεις ἐπὶ διαταγῇ, ὡς δὲν εἶνε αὗται εἰσαγωγικὸν ἐμπόρευμα. Ὁλόκληρον κοινωνικὸν στρῶμα δέον νὰ ἐξεγερθῇ, ὅπως κρημνισθῇ μία Κυβέρνησις καὶ δοθῇ τέρμα εἰς ἓν πολίτευμα. Ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο συνείδησις τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ ἐρριζωμέναι πεποιθήσεις. Πάντες οἱ ὅροι οὗτοι ἐλλείπουσι διὰ μακεδονικήν τινα ἐπανάστασιν, ἐὰν πρόκηται νὰ ᾖ ἔργον τῶν Βουλγάρων. Οἱ Βουλγαρομακεδόνες εἶνε πλήθη ἄνευ δεδηλωμένου εἰσέτι ἐθνικοῦ χαρακτῆρος. Τὰ πλήθη ταῦτα δὲν προσέλαβον εἰσέτι τὴν σφραγῖδα τοῦ νέου αὐτοῦ ἐθνισμοῦ. Ὡς πάντες οἱ Σλαῦοι τῆς Τουρκίας, ἐθεώρουν πρὸ εἰκοσαετίας ἔτι ὡς ὑπεροχὴν καὶ τίτλον

δόξης ν' ἀποκαλῶνται Ἕλληνες. Πρὸς δέ, καὶ ἂν ἔτι ἐκ θαύματος ἀφυπνισθῶσιν αἱ φυλαὶ αὗται εἰς ἐθνικὴν συνείδησιν, δὲν θὰ ἠδύναντο διὰ τοῦτο καὶ νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν πρὸς ἐπαναστάσεις. Καὶ ἐκεῖ ἔτι, ὅπου σχετικῶς εἶνε πυκνότατοι, ἐν τῷ βορειανατολικῷ τῆς Μακεδονίας, βλέπομεν αὐτοὺς ν' ἀκολουθῶσι τὴν ἐκ Βουλγαρίας φωνήν, μόνον διότι φοβοῦνται μὴ πάθωσιν ἐκ μέρους τῶν συμμοριῶν, ἃς πέμπουσιν αὐτοῖς τὰ κομιτάτα, ἢ καὶ διότι ἐν τῇ ἀφελείᾳ των ἐξαπατῶνται διὰ τῶν γενομένων αὐτοῖς λαμπρῶν ὑποσχέσεων. Οὐδόλως παράξενον, ἂν στραφῶσιν αὔριον κατὰ τῶν ὑποκινούντων αὐτούς, ἐὰν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἀφυπνίσωσιν αὐτοὺς τραχέως ἐκ τῶν ὀνείρων των. Εἰς τὰ ἄλλα τμήματα τῆς Μακεδονίας τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον μόνον μεμονωμένους κλάδους ἐν γένει ἠδυνήθη νὰ βλαστήσῃ, ὧν ἡ ἐξάνθησις καταπνίγεται πάραυτα ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἀριθμοί τινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀπόδειξις τούτου. Ἃς λάβωμεν μόνον τὰ βιλαέτια Μοναστηρίου, Θεσσαλονίκης καὶ Ἀδριανουπόλεως, ὅπου αἱ ἀξιώσεις τῶν κομιτάτων προὐβλήθησαν θορυβωδέστατα πάντων. Θέλοντες οἱ Βούλγαροι ν' ἀποδείξωσι τὴν ὕπαρξίν των, ἐσχεδίασαν στατιστικὴν τῶν σχολείων καὶ μαθητῶν. Αὐτὴ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχία εἶνε ἡ παρατάξασα τοὺς ἀριθμοὺς τούτους τοῦ ἔτους 1901. Ἃς ἀποδώσωμεν αὐτοῖς τὴν πίστιν, ἣν ἀξίζουσι καὶ ἂς τοὺς ἐξελέγξωμεν. Ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοναστηρίου εὑρίσκομεν, ἐν τέλει τοῦ 1901, 9800 Βουλγάρους μαθητάς, ἀπέναντι 32,534 Ἑλλήνων. Τέλος ἐν τῷ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἡ Ἐξαρχία ἀναγράφει μόνον 4661 Βουλγάρους ἀπέναντι 31,100 Ἑλλήνων μαθητῶν. Προκειμένου δὲ περὶ κατοίκων καὶ οὐχὶ περὶ μαθητῶν, οἱ ἀριθμοὶ ὁμιλοῦσιν ἔτι εὐγλωττότερον. Ἐξ 840,000 κατοίκων ἐν στρογγυλῷ ἀριθμῷ εἶνε 345 χιλ. Μουσουλμάνοι, 310 χιλ. Ἕλληνες, 174 χιλ. Βούλγαροι, 6 χιλ. Σέρβοι καὶ 5 χιλ. Ἰουδαῖοι. Εἰς τὰ δύο ἄλλα βιλαέτια ἡ βουλγαρικὴ μειονότης εἶνε καταφανεστέρα. Τί δύναται, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἓν στοιχεῖον ἐξ 174 χιλ. ψυχῶν, μόνον ἐκ χωρικῶν συγκείμενον, ἀπέναντι 670 χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἀγρῶν οἰκοῦσι καὶ ἀποκλειστικῶς μάλιστα τὰς πόλεις; Πρὸς ποῖον μέρος λοιπὸν θὰ ἦτο ἡ συντηρητικὴ θέλησις καὶ πρὸς ποῖον ἡ ἐπανάστασις; Ἀλλ' ὅπως ἐπιτευχθῇ ἐπανάστασις, χρειάζεται ἡ σύμπραξις τῶν πόλεων. Τοῦτο ἀπεδείχθη ἱστορικῶς. Ἀλλ' αἱ πόλεις ἐν Μακεδονίᾳ, μικραὶ καὶ μεγάλαι, καὶ ἐκεῖ ἔτι ὅπου ἐπικρατεῖ τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον, εἶνε ἑλληνικαὶ καὶ μουσουλμανικαί, ὡς εἶνε τοιαῦται ἐν γένει ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ Μικρασίᾳ. Εἶνε μουσουλμανικαί, διότι οἱ Μουσουλμάνοι εἶνε οἱ πολιτικοὶ κύριοι καὶ ὡς τοιοῦτοι τείνουσι πρὸς τὰς πόλεις, ὁπόθεν κυβερνῶσι τοὺς ἀγρούς, εἶνε δὲ ἑλληνικαί, διότι οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἐξώσθησαν ἐξ αὐτῶν, οὔτε καὶ διὰ τῆς κατακτήσεως, οὔτε δὲ εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξωσθῶσι, διότι μετὰ τῶν Τούρκων εἶνε οἱ κοινωνικοὶ κύριοι, ἀποτελοῦντες τὸ κοινωνικὸν σῶμα τοῦ κράτους. Ἐκ τῶν πόλεων ἐξουσιάζουσι καθ' ἑαυτοὺς καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀγρούς. Εἶνε οἱ εὐγενεῖς, ἡ ἀστικὴ τάξις, μικρὰ καὶ

μεγάλη, οἱ κτηματίαι, οἱ κεφαλαιοῦχοι, οἱ καθιστῶντες προσοδοφόρον τὸ ἔδαφος καὶ δὴ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε, ἐὰν οἱ ὑπὸ τῶν συμμοριῶν παρασυρθέντες Βούλγαροι χωρικοὶ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, θ' ἀναγκασθῶσι νὰ κρούσωσι καὶ πάλιν τὰς θύρας τῶν Ἑλλήνων, ὅπως εὕρωσιν ἐργασίαν. Οἱ Ἕλληνες συγκεντροῦσι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς χεῖράς των τὸ μέγα καὶ μικρὸν ἐμπόριον, ὡς εἶνε αὐτοὶ οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ ἐργάται.

Θὰ παρετηρήσατε ἀναμφιβόλως, ὅτι αἱ αὐτοκαλούμεναι ἐπαναστατικαὶ βουλγαρικαὶ συμμορίαι ὑπενόμευον πάντοτε τὴν πρὸς βορρᾶν χώραν, ὅπου ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμός, συνεσφηνωμένος μεταξὺ Σλαύων, εἶνε ὑπεράγαν ἐκτεθειμένος. Εἰς πάντα τὰ ἄλλα τμήματα τῆς Μακεδονίας, ἐν οἷς ἐπικρατοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι, δὲν τολμῶσι νὰ ἐμφανισθῶσιν αἱ συμμορίαι αὗται, προπάντων δ' οὐδέποτε προσεγγίζουσιν εἰς τὰς πόλεις. Τὰ ἆθλα των περιορίζονται εἰς τὰ κατορθώματα λῃστῶν καὶ δολοφόνων, ἐλλοχευόντων πολίτας, μεταβαίνοντας εἰς τὰ κτήματά των ἢ πνευματικοὺς ποιμένας, οὓς καλεῖ τὸ ποίμνιον. Ἀποδεικνυομένου λοιπὸν οὕτω, ὅτι οὔτε ἡ χώρα οὔτε αἱ πόλεις μετέχουσιν ἀνταρσίας, ἐν τίνι δικαιώματι ἐξυμνοῦσιν ὡς ἐπαναστατικὰ ἆθλα τὰ ἐγκλήματα λῃστῶν ἢ μυστικῶν κακούργων; Τίς ποτε ἠδυνήθη νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἐπανάστασιν τὰ ἆθλα λῃστοσυμμοριῶν, ἐξ ὧν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔπασχον αἱ ἰταλικαὶ ἐπαρχίαι, καίτοι εἶχον διοργανωθῇ ὑπὸ πολιτικῶν ἐνδιαφερομένων πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ἡνωμένου Βασιλείου; Καὶ σήμερον ἔτι τίς ποτε φαντάζεται νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἐπανάστασιν, πολὺ δ' ἧττον ὡς ἀπειλὴν γενικῆς ἐξεγέρσεως, τὰς κακουργίας μυστικῶν ἑταιρειῶν ὡς ἡ Κομμόρα ἢ ἡ Μαφφία; Αἱ κακουργίαι τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν εἶνε κοιναὶ κακουργίαι καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἀνὰ τὴν μακεδονικὴν χώραν ἐπιδρομαί των καὶ αἱ ταραχαί, ἃς προκαλοῦσιν ἐν αὐτῇ, δὲν ἀποτελοῦσιν ὅ τι λογικῶς θὰ ἐχαρακτήριζέ τις ὡς κοινωνικοαγροτικὴν κίνησιν. Ἐνόσῳ τὸ συντηρητικὸν στοιχεῖον, τὸ ἑλληνοτουρκικόν, δὲν θέλει, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ, ἔστε περὶ τούτου βέβαιοι. Ἡ κωμῳδία αὕτη διήρκεσε παρὰ πολύ. Ὁ εὐρωπαϊκὸς φόβος μὴ ἀναφλεγῇ ἡ Μακεδονία, ἐὰν μὴ ἱκανοποιηθῶσιν αἱ βουλγαρικαὶ ἀξιώσεις καὶ δὲν εἰσαχθῶσι μεταρρυθμίσεις, ἐπὶ πολὺ ἐγένετο ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως. Ἐπὶ πολὺ ἤδη ὑπεβοήθησαν ἐμμέσως τὰς σκευωρίας τῶν κομιτάτων. Ἦλθεν ἡ στιγμὴ νὰ δοθῇ τέλος εἰς τὴν πλάνην ταύτην.

Ὁ ἀνταποκριτὴς ἠρώτησεν, ἐὰν οἱ Ἕλληνες εἶνε εὐχαριστημένοι διὰ τὰς εἰσαχθείσας μεταρρυθμίσεις.

— Ἡμεῖς; Βεβαιότατα! ἀπήντησεν ἀμέσως ὁ κ. Μητσόπουλος. Πᾶσα μεταρρύθμισις, ἡ τελειοτάτη καὶ ἡ ἀτελεστάτη, ἔσεται πάντοτε πρὸς ὄφελος τοῦ μᾶλλον πεπολιτισμένου στοιχείου, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀσφαλίζῃ αὐτῷ ἡσυχίαν. Διὸ καὶ θὰ ἐπικροτῶμεν εἰς πᾶσαν μεταρρύθμισιν, ἣν προτείνουσιν ἡμῖν, ἐξαιρέσει μιᾶς μόνης, ἥτις διὰ τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος θὰ καθίστα τὴν ἐξουσίαν προσιτὴν εἰς

ἐξωτερικὰς ἐπιρροὰς καὶ θὰ διηυκόλυνεν οὕτω πραξικόπημα πρὸς ὄφελος μιᾶς ξένης Δυνάμεως.

— Πιστεύετε, ὅτι ἡ παραδοχὴ τούτου εἶνε ἡ αἰτία τοῦ ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶνε εὐχαριστημένοι εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις;

— Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις φοβοῦμαι, ὅτι οἱ Βούλγαροι θὰ ἰσχυρισθῶσιν, ὅτι ὀλίγον προάγουσιν αὗται τὴν πολιτικὴν των. Δὲν θὰ θελήσωσι νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἀπὸ τοῦδε ἀφαιρεῖται παρ' αὐτῶν πᾶσα πρόφασις, ὅπως ἀσχολῶνται περὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἀναμιγνύωνται ἐκεῖ πλέον. Καὶ θὰ εἶνε τόσῳ μᾶλλον δυσηρεστημένοι, ὅσον τελειότεραι καθίστανται ὁσημέραι αἱ μεταρρυθμίσεις. Καὶ τοῦτο εἶνε λογικώτατον. Λάβωμεν ἐν παραδείγματι τὸ σπουδαιότατον ἄρθρον τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ προγράμματος, τὸ εἰσάγον εἰς τὰ σώματα τῆς χωροφυλακῆς ἐγχώρια στοιχεῖα κατὰ διαμερίσματα. Εἶνε φανερόν, ὅτι ἐκεῖ ὅπου οἱ Ἕλληνες ὑπερέχουσι κατὰ τὸν ἀριθμόν, θὰ ὑπάρχωσιν εἰς τὸ μέλλον περισσότερα ἑλληνικὰ ἢ βουλγαρικὰ ἀποσπάσματα, οἱ δὲ σήμερον ἀνυπεράσπιστοι Ἕλληνες θὰ δύνανται αὔριον νὰ ἀμύνωνται ἐπιτυχῶς. Ὁποία ἔσται ἡ συνέπεια τούτου διὰ τοὺς Βουλγάρους; Θ' ἀναγκασθῶσι νὰ ἄγωσιν ἡσυχίαν. Προϊούσης τῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον χάνει ἡμέρα τῇ ἡμέρα τὴν δύναμιν ἀκριβῶς εἰς τὰ διαμερίσματα ἐκεῖνα, ἅτινα εἶνε δι' αὐτὸ πολυτιμώτατα, ἐν οἷς σήμερον προσπαθεῖ νὰ διασπείρῃ τὸν τρόμον, ἵνα ἐπιβάλῃ τὴν δύναμίν του. Ὁ χρόνος λοιπὸν καὶ ἡ εἰρήνη θὰ διδάξωσιν εἰς τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον νὰ γίνῃ σωφρονέστερον καὶ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Μακεδονίας, ὅπερ ἴσως ἀνήκει αὐτῷ καὶ ἀποβῇ καλλίτερος γείτων.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ἡ ἑπομένη ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπιστολὴ πρὸς τὴν «Ἡμερησίαν» τῆς Βιέννης περιγράφει μεθ' ἱκανῆς ζωηρότητος καὶ πιστότητος τὴν ἐν Μακεδονίᾳ τρομοκρατίαν:

«Οὐδεὶς βεβαίως θὰ τολμήσῃ νὰ συνηγορήσῃ—λέγει ἡ εἰρημένη ἐπιστολὴ—ὑπὲρ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως, οὐχ ἧττον ὀλίγοι, δικαίως σκεπτόμενοι Εὐρωπαῖοι ἐν Τουρκίᾳ, εὑρίσκονται, εἶνε δὲ οὗτοι καὶ οἱ ἁρμόδιοι κριταί, οἵτινες δὲν θὰ ἐτάσσοντο ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων καὶ δὲν θὰ ἀντελαμβάνοντο ὑπὸ βουλγαρόφιλον πνεῦμα τὴν κίνησιν. Διότι ἀκριβῶς ὑπὸ Βουλγάρων διαπράττονται βάρβαροι ὠμότητες, παρὰ τὰς διαθέσεις τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, αἵτινες εἶνε σήμερον φιλικώτεραι πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Διότι σκοπὸς τῶν Βουλγάρων εἶνε ἀκριβῶς νὰ συγχύσωσι πάσῃ θυσίᾳ τὴν κατάστασιν, ὅπως πάσῃ θυσίᾳ ἐπιφέρωσι ταραχάς. Ἔσχον εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσω μετ' ἀνωτέρου Τούρκου ὑπαλλήλου πρό τινων μηνῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς τοῦ συμβάντος πλησίον τῆς Γευγελῆς, ὅπου ἡ ἑπταμελὴς οἰκογένεια Ἕλληνος ἐσφάγη ἀπανθρωπότατα ὑπὸ Βουλγάρων. Ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ σφαγὴ αὕτη προπαρεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἱ ε ρ έ ω ν, ὅτι Βούλγαροι ἱερεῖς ἔκρυπτον τοὺς ληστὰς ἐν ταῖς οἰκίαις των μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς θανατώσεως, ὅτι εἷς Βούλγαρος ἱερεὺς μετέσχεν ὁ ἴδιος τῆς σφαγῆς. Οὗτος καὶ συνελήφθη καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ ἐξ ἐντερικοῦ νοσήματος, ἐξ οὗ ἔπασχε πρότερον, κατὰ πιστοποίησιν χριστιανοῦ ἰατροῦ, νοσηλεύσαντος αὐτὸν πρὸ τῆς φυλακίσεώς του. Ἡ αὐτοψία τοῦ πτώματος ἐγένετο ὑπὸ χριστιανῶν ἰατρῶν καὶ ἐπιστοποιήθη ὁ φυσικὸς θάνατος, προελθὼν ἐκ τοῦ βαρέως τούτου ἐντερικοῦ νοσήματος. Καὶ ὅμως ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Βούλγαρος ἀντιπρόσωπος ἤγειρε φοβερὸν θόρυβον διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱερέως τούτου, χωρὶς νὰ μνησθῇ κἂν διὰ μιᾶς λέξεως τῶν ἑπτὰ σφαγιασθέντων ἀθώων θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς αἱμοδιψίας. Ὁ ἐν λόγῳ ἀνώτερος τοῦρκος ὑπάλληλος ἐφώνησε τότε ἀπελπις: „Λοιπόν, εἰπέτε μοι, ποῦ εἶνε ἡ εὐρωπαϊκὴ δικαιοσύνη; καὶ πρέπει ν' ἀπελπισθῇ τις ἐκ τῆς πορείας τῶν πραγμάτων, ὅταν βλέπῃ κατὰ ποῖον τρόπον κρίνουσι καὶ ποῖαι εἰδήσεις διαδίδονται".

Ἐν Δουράνῃ Σέρβος διδάσκαλος κατεκρεουργήθη κυριολεκτικῶς ὑπὸ Βουλγάρων, διότι ἦτο ἀντίπαλος τῆς βουλγαρικῆς κινήσεως. Ἐν Θεσσαλονίκῃ Σέρβοι διδάσκαλοι ἐπυροβολήθησαν εἰς δημοσίους κήπους. Πρὸ μικροῦ Αὐστριακὸς καθηγητὴς παρέστη εἰς δίκην, ἐν ᾗ 4 Βούλγαροι κατηγοροῦντο ὡς δολοφονήσαντες ἕνα Ἕλληνα ἐν Δουράνῃ, διότι ἦτο ἐκκλησιαστικὸς προϊστάμενος τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος. Ἐκ Πρέσβης μοὶ ἀγγέλλεται, ὅτι ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐδολοφονήθησαν 15 Τοῦρκοι ὑπὸ Βουλγάρων. Ὅταν λόγος γίνηται περὶ βουλγαρικῆς ὠμότητος, δύναταί τις νὰ εἶνε βέβαιος, ὅτι πρόκειται περὶ δολοφονίας καὶ δὲν εἶνε τότε ἄπορον, ἐὰν ἡ τουρκικὴ μεγαθυμία, ἥτις ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπέστη σκληρὰς δοκιμασίας, ἐκλείπῃ ἐπὶ τέλους καὶ ἐὰν Τοῦρκοι ἀμαθεῖς στρατιῶται προβαίνωσιν εἰς ἀντεκδικήσεις.

Αἱ διαταχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις θὰ ἀπεκαθίστων ἀναμφιλέκτως τὴν ἡσυχίαν, ἐὰν ἡ Εὐρώπη ἐτήρει ἐπιφυλακτικὴν στάσιν. Τὸ μόνον σημεῖον τῶν μεταρρυθμίσεων, ὅ περ εἶνε ἀπολύτως ἀξιοκατάκριτον, εἶνε ἡ παραχωρηθεῖσα εἰς τοὺς Βουλγάρους πολιτικοὺς καταδίκους ἀμνηστία. Σήμερον μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀμνηστίας οὐδεὶς πλέον ἀμφιβάλλει, ὅτι αὕτη ὑπῆρξε φοβερὸν σφάλμα καὶ συνετέλεσε μόνον εἰς τὸ νὰ ἐνισχυθῶσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αἱ συμμορίαι. Κατάδικοί τινες ἐκ Μοναστηρίου ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἑστίας των καὶ ἤρχισαν ἀμέσως τὰς ὠμότητάς των κατὰ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων. Ἔνιοι μάλιστα οὔτε ἐπέστρεψαν κἂν εἰς τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῆς φυλακῆς ἀπῆλθον εἰς τὰς συμμορίας των, ὅπως συμπράξωσι πάλιν μετ' αὐτῶν καὶ δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ, ὅτι αἱ συμμορίαι ἔλαβον ἐνίσχυσιν ἐκ 400 ἕως 500 ἀνδρῶν. Πάντα ταῦτα διὰ τῶν πραγμάτων, ἀναφερομένων καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν μερῶν καὶ τῶν προσώπων, ἐπιστοποιήθησαν αὐθεντικώτατα.

Ἡ ἀπέναντι τοῦ ὁμοφύλου αὐτοῖς πληθυσμοῦ ἀσκουμένη ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κομιτάτου τρομοκρατία εἶνε ἀνήκουστος, ἐκβιασμοὶ δὲ χρημάτων, ἀπειλαὶ καὶ ἐκτελέσεις θανατικαὶ εἶνε εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Ἀληθῶς μόνον ὅπου οἱ κακοῦργοι δύνανται νὰ τεθῶσιν εὐκόλως ἐν ἀσφαλείᾳ δύνανται νὰ συμβαίνωσι ταῦτα· γενικῶς δ' ἀμφιβάλλεται, ὅτι πᾶν τὸ ἐκβιαζόμενον χρῆμα εἰσρέει μόνον εἰς τὰ θυλάκια τοῦ κομιτάτου, διότι τὴν κατάστασιν ἐκμεταλλεύονται ἰδιῶται. Ἀποροῦσι πάντες, ὅτι οὐχὶ σπανίως κατορθοῦσιν αἱ συμμορίαι νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν πρὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Συνωμίλησα ἐπ' ἐσχάτων περὶ τούτου μεθ' ἑνὸς ἀνωτέρου τούρκου στρατιωτικοῦ, ὅστις μοὶ περιέγραψε φανερὰ μίαν τοιαύτην σύγκρουσιν. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ εἰδοποιοῦνται συνήθως ὑπὸ Ἑλλήνων, Σέρβων ἢ Τούρκων περὶ τῆς παρουσίας συμμορίας ἔν τινι χωρίῳ. Ἀνάλογον ἀπόσπασμα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν λοχαγοῦ στέλλεται παραυτα, ὅπερ ζητεῖ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου παρὰ τῶν δημογερόντων Βουλγάρων ἐξήγησιν ποῦ καὶ εἰς ποίαν οἰκίαν εὑρίσκονται τὰ μέλη τῆς συμμορίας. Ὁ προεστὼς διαψεύδει συνήθως τὴν παρουσίαν, διότι ἄλλως θὰ ἐκινδύνευεν ἡ ζωή του ἐκ μέρους τοῦ κομιτάτου. Τὸ ἀπόσπασμα τότε ἀναγκάζεται νὰ ἐρευνήσῃ μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς οἰκίας καὶ τέλος φθάνει εἰς τὸ ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν κατειλημμένον μέρος. Ὁ λοχαγός, ὅστις πάντοτε πρῶτος εἰσέρχεται εἰς τὰς ἐρευνητέας οἰκίας, εἶνε καὶ ὁ πρῶτος πίπτων κατὰ τὴν εἰς τὸ κατειλημμένον μέρος εἴσοδον, διότι μόλις ἐμφανίζεται εἰς τὴν θύραν πυροβολεῖται. Ἡ οἰκία περιζώννυται καὶ συνήθως ἔφοδος εἶνε ἀδύνατος, διότι ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀντάρται λαμβάνουσιν ἐνίσχυσιν παρὰ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου. Συνάπτεται κανονικὴ μάχη διὰ πυρὸς, ἑκατέρωθεν δὲ πίπτουσι νεκροὶ καὶ τραυματίαι. Οἱ ἀντάρται προσπαθοῦσι νὰ παρατείνωσι τὸ πρᾶγμα μέχρι τῆς ἑσπέρας καὶ τότε τίθενται ἐν ἀσφαλείᾳ ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου διὰ μυστικῶν ὑπογείων ὁδῶν, διερχομένων διὰ πολλῶν οἰκιῶν! Εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι τὰ τουρκικὰ μέτρα, ἅτινα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἤδη ἔτους ἦσαν δραστηριώτατα, εἶνε κατάλληλα, ὅπως δαμάσωσι τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν. Ὅτι δὲ θὰ συμβαίνωσι καὶ ὠμότητες, δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα. Ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν κατοχὴν ἐν τῇ Κριβοσκίᾳ τῆς Βοσνίας, ὅπου τὰ ἴδια ἡμῶν στρατεύματα ἦσαν ἐκτεθειμένα πολλάκις εἰς μέγιστα μαρτύρια καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ στρατοῦ εὑρέθη ἠναγκασμένη νὰ προβῇ εἰς ἀντεκδικήσεις. Εἶνε καιρὸς νὰ γίνωνται συγκρίσεις καὶ νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ποῦ, ἐπὶ παραδείγματι, εὑρίσκονται κάλλιον ἐγκατεστημένοι Εὐρωπαῖοι, ἐν Τουρκίᾳ ἢ ἐν Βουλγαρίᾳ, καὶ ἡ σύγκρισις θ' ἀποβῇ

βεβαίως εἰς μεγάλην ζημίαν τῆς Βουλγαρίας. Ἀρκοῦσιν ἐρωτήσεις τινὲς πρὸς τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Τουρκίᾳ Εὐρωπαίους βιομηχάνους καὶ ἐμπόρους, ὅπως δυνηθῇ νὰ πιστοποιηθῇ ποῦ ἐργάζεταί τις ἡσυχώτερον, πῶς προθύμως καὶ εὐγενῶς φέρονται αἱ ἀρχαὶ ἀπέναντι τοῦ Εὐρωπαίου ἐν Τουρκίᾳ καὶ εἰς ποίας δυσκολίας τἀνάπαλιν εἶνε ἐκτεθειμένος ὁ ξένος ἐν Βουλγαρίᾳ, πόσαι σοφιστεῖαι καὶ ποῖος σωβινισμὸς καθιστῶσιν ἐκεῖ εἰς πάντα ξένον ἀφόρητον τὴν διαμονήν.

Ὁ νηφαλίως λοιπὸν σκεπτόμενος Εὐρωπαῖος ἀναγκάζεται ἀπολύτως νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν γνώμην, ὅτι δέον ν' ἀφεθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν ἡσυχία, ὅπως ἐφαρμόσῃ τὰς εὐεργετικὰς διὰ τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἄτομον μεταρρυθμίσεις καὶ μὴ κατορθώσωσι πολιτικοί τινες τυχοδιῶκται νὰ ρίψωσι τὸν δαυλὸν τῆς πυρκαϊᾶς εἰς τὴν γενικὴν εἰρήνην. Ὅτι ἡ μακεδονικὴ κίνησις ὑπεστηρίχθη μέχρι τοῦδε ἐκ Βουλγαρίας εἶνε ἀναμφισβήτητον, ἡ δὲ ὑποστήριξις αὕτη δὲν πρέπει βέβαια νὰ ἔπαυσεν ἐντελῶς. Τὸ πῦρ ἀφέθη ἐπὶ πολὺ χρόνον ἄσβεστον ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν, ὥστε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κατασταλῇ τόσον εὐκόλως σήμερον, τὰ δὲ ἀφυπνισθέντα πνεύματα εἶνε εἰς ἄκρον ἀτίθασσα καὶ κτηνώδη, ὥστε νὰ δύναταί τις τόσον εὐκόλως ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῶν.

Καὶ δὲν ἀρκεῖ, ὅτι ἡ Μακεδονία διατηρεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων πολιτικῶν τυχοδιωκτῶν ἐν διαρκεῖ ἀνησυχίᾳ, ἔρχονται πάντοτε καὶ ἀπόστολοι ἔξωθεν. Ἐνταῦθα ἐν Θεσσαλονίκῃ διαδίδεται νῦν ἡ φήμη περὶ ἐπικειμένης ἀφίξεως τοῦ Αὐστριακοῦ βουλευτοῦ Κλόφακ, ἥτις βεβαίως δὲν θὰ συντείνῃ εἰς τὸ νὰ ἐπέλθῃ ἡσυχία. Αἱ ἐν Σόφιᾳ δηλώσεις τοῦ βουλευτοῦ τούτου ἦσαν λίαν ἐπιθετικαί, ὥστε νὰ προκαλέσωσι μειδίαμα οἴκτου. Τὸ παράδοξον εἶνε, ὅτι ὁ βουλευτὴς Κλόφακ, μετὰ τὰς πομπώδεις κατὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους καταγγελίας αὐτοῦ ἐν Σόφιᾳ, ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπως συνεχίσῃ καὶ ἐκεῖ τὴν δρᾶσίν του. Πᾶς ἐν Τουρκίᾳ ἐγκατεστημένος Αὐστριακὸς θὰ συνεβούλευεν αὐτὸν νὰ φέρηται μετριοπαθέστερον, διότι ἐπὶ τέλους δυνατὸν νὰ χάσωσιν οἱ Τοῦρκοι τὴν ὑπομονήν.

Ὅταν τις ἔλθῃ εἰς θέσιν νὰ παρατηρήσῃ πόθεν προέρχονται πᾶσαι αὗται αἱ ὑπερβολικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως, διὰ τίνων προσώπων διαδίδονται αἱ φῆμαι αὗται, πόση κακοβουλία ἐγκρύπτεται εἰς αὐτάς, ὅταν βλέπῃ τις διὰ τίνων σκευωριῶν ἐπηρεάζεται ἡ ἱστορία, καταλαμβάνεται ὑπὸ αἰσθήματος ἀγανακτήσεως, σκεπτόμενος, ὅτι ἀπὸ τοιούτων σκοπίμων διαδόσεων ἐξαρτᾶται ἐπὶ τέλους ἡ τύχη ἑκατομμυρίων ψυχῶν».

ΤΟ ΑΝΑΡΧΙΚΟΝ ΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

"Ηδη μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ μετὰ τὴν διευκρίνησιν τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων ἀναρχικῶν κινημάτων παρὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου τῆς Σόφιας, ἐπιχειροῦμεν τὴν ἀναγραφὴν τῶν γεγονότων κατὰ τὰς ἀληθεστέρας πληροφορίας.

Ἡ ἀπὸ πολλοῦ θρυλουμένη καταστροφὴ τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν ἀναρχικῶν τοῦ Κομιτάτου, ὅτι θὰ ἐλάμβανε χώραν κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα, ματαιωθεῖσα ἕνεκα τῆς ἀγρύπνου ἐπιτηρήσεως τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἤρξατο τῇ 15 Ἀπριλίου συμφώνως τῷ προεσχεδιασμένῳ προγράμματι αὐτῶν διὰ τῶν πυρπολήσεων. Οὕτω τὴν 15 τοῦ μηνὸς ὁ Βούλγαρος διδάσκαλος Γεώργιος Μινώφ, μέλος τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ λιμένι ὁρμοῦντος ἀτμοπλοίου τῆς γαλλικῆς Ἑταιρείας τῶν θαλασσίων διαπορθμεύσεων «Γουαλδακιβίρ», ἔρριψε βόμβαν, ἥτις ἐκραγεῖσα, καθ' ἣν ὥραν τοῦτο εἶχεν ἀπάρῃ καὶ ἐξήρχετο τοῦ λιμένος, ἐπήνεγκε τὴν τελείαν αὐτοῦ καταστροφήν. Ἐκ τῶν ἐπιβαινόντων ἐτραυματίσθησαν βαρέως εἷς ὑπαξιωματικὸς καὶ πέντε ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ σκάφους, τρεῖς θερμασταὶ καὶ δύο ναῦται. Ὁ ἐμπρηστὴς κατορθώσας νὰ ἐξέλθῃ ἐγκαίρως πρὸ τῆς ἐκρήξεως ἀπῆλθεν ἐσπευσμένως διὰ τῆς ἁμαξοστοιχίας εἰς Σκόπια. Ἤδη εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν ἀρχῶν, ὁμολογήσας κατὰ τὴν ἀνάκρισιν τὴν ἐγκληματικὴν αὐτοῦ πρᾶξιν.

Τὸ ἑσπέρας περὶ ὥραν 7 1)2 μ. μ. βόμβα ριφθεῖσα εἰς τὴν κεντρικὴν ἀποθήκην τοῦ ἀεριόφωτος κατέστρεψεν αὐτήν, καὶ οὕτω ἡ πόλις, ἀπεσβεσθέντων τῶν φανῶν, ἐπληρώθη σκότους, πανικὸς δὲ κατέλαβε τοὺς κατοίκους ἐκ τοῦ κρότου τῶν βομβῶν αἵτινες ἐρρίφθησαν εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὰ κεντρικώτερα τῆς πόλεως μέρη.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἐκρήξεων ὑπῆρξεν ἡ ἀνατίναξις τῆς ὀθωμανικῆς Τραπέζης καὶ τῆς γερμανικῆς Λέσχης, ἔνθα ἐφονεύθησαν δύο Γάλλοι καὶ δύο Γερμανοί, ἐπληγώθη δὲ ὁ ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας.

Οἱ ἀναρχικοὶ ἔρριψαν ἐπίσης βόμβας εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν «Ἅγιος Ἀθανάσιος», αἵτινες ἐκραγεῖσαι εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἐκκλησίας εὐτυχῶς οὐδεμίαν ἐπροξένησαν ζημίαν, πλὴν τῆς θραύσεως ὑελοπινάκων τινῶν, εἰς τὸ ὀθωμανικὸν Νοσοκομεῖον, εἰς τὸ γερμανικὸν Νοσοκομεῖον, εἰς τὴν ἑβραϊκὴν Σχολὴν καὶ εἰς τὸ τουρκικὸν ταχυδρομεῖον ἄνευ ἀποτελεσμάτων.

Καὶ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην ἐρρίφθησαν βόμβαι ὑπὸ τῶν κακούργων ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος.

Εἰς τὸ ἑλληνικὸν ζυθοπωλεῖον Νιόνιου, κείμενον εἰς τὴν κεντρικωτέραν τῆς πόλεως θέσιν, ἐρρίφθησαν πολλαὶ βόμβαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπῆλθον μικραί τινες ζημίαι. Εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον Ἀλάμπρα, βόμβα ριφθεῖσα μετὰ τῶν ἄλλων ζημιῶν ἐπήνεγκε καὶ τὸν θάνατον ἑνὸς τῶν ὑπαλλήλων· ταυτοχρόνως πολλαὶ βόμβαι ἐρρίφθησαν καὶ εἰς πλείστας ἑλληνικὰς οἰκίας, ὧν πολλαὶ ἔπαθον ζημίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σοβαράς.

Ἀλλ' ἡ σοβαρωτέρα ἀπόπειρα ἐγένετο εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τῆς ἐκ Κων)πόλεως γραμμῆς, ἔνθα ἐξερράγη βόμβα, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐκ Κων)πόλεως ἐρχομένη ἁμαξοστοιχία ἀπεῖχε τοῦ σταθμοῦ περὶ τὰ 200 μέτρα. Τῆς ἁμαξοστοιχίας ἐπέβαινον ὑπὲρ τοὺς 300 ἐπιβάται, πάμπολλα δὲ θὰ ἦσαν τὰ θύματα, ἐὰν ἡ ἔκρηξις ἐπήρχετο ὀλίγα δευτερόλεπτα βραδύτερον.

Ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ παρὰ τὸν σταθμόν, ἐρεύνης γενομένης, ἀνευρέθησαν ἓξ ἀκόμη βόμβαι, τῶν ὁποίων ἡ θρυαλλὶς εἶχε σβεσθῇ καὶ τοιουτοτρόπως προελήφθη ἡ ἔκρηξις. Ἐν τῷ προγράμματί των οἱ Βούλγαροι περιελάμβανον καὶ τὸ ἑλλ. Γυμνάσιον, τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον καὶ τὸ ἑλλ. προξενεῖον, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀπέτυχον εἰς τὰς ἀποπείρας αὐτῶν· ἐν γένει δὲ οἱ ἀναρχικοὶ ἀπέβλεπον κυρίως εἰς τὴν καταστροφὴν πάντων τῶν ἑλληνικῶν κέντρων.

Τοιαῦτα ἐν συνόψει τὰ τελευταῖα κακουργήματα τῶν δολοφόνων, διὰ τὰ ὁποῖα ἔφριξεν ἅπας ὁ πεπολιτισμένος κόσμος. Τὴν ἀναρχίαν κατέστειλεν ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου ἡ κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου· ἀθρόαι ἐγένοντο αἱ συλλήψεις τῶν Βουλγάρων, τῶν ἀνθισταμένων φονευομένων αὐθωρεί· οὕτω δ' ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς ἑκατόν, ἀνήκοντες εἰς τὸ δολοφονικὸν Κομιτᾶτον, καὶ ἐκαθαρίσθη ἡ πόλις ἐκ τῶν κακοποιῶν στοιχείων. Οἱ ἀναρχικοὶ ἐπεχείρησαν καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας νὰ προβῶσιν εἰς τοιαύτας ἀναρχικὰς πράξεις, ὅπως διὰ τῆς τρομοκρατίας ἐξαναγκάσωσι τὴν παρέμβασιν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπιτύχωσι λύσιν, ἐξασφαλίζουσαν τὸν βαθμιαῖον ἐκσλαυϊσμὸν τῆς χώρας. Ἀλλ' ἡ ἀξιέπαινος στάσις τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἔθηκεν ἐγκαίρως τέρμα εἰς τὸ ἀναρχικὸν τῶν δολοφόνων ἔργον.

Οὕτω δ' ἀποκατασταθείσης ἤδη τῆς τάξεως, αἱ ἡμέραι τῆς 15 καὶ 16 Ἀπριλίου θὰ ἀναμιμνήσκωσι πάντοτε, ὅτι οἱ Βούλγαροι τοῦ Κ' αἰῶνος οὐδαμῶς διαφέρουσι τῶν ἀγρίων ἐκείνων ὀρδῶν, αἵτινες ὑπὸ τὸν Ἀσπαρούχ καὶ τὸν Κροῦμον ἀνεφάνησαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσο

Εὐμολπίδης.

ΕΚ ΜΟΣΧΑΣ

Καθ' ὃν χρόνον ἡ ρωσική Κυβέρνησις λαμβάνει μέτρα πρὸς περιστολὴν τῶ
βουλγαρικῶν ταραχῶν ἐν Μακεδονίᾳ, οἱ Ῥῶσσοι παμβουλγαρισταὶ ὑπὸ τὴν ἀρχη-
γίαν τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ, προσπαθοῦσι παντὶ σθένει νὰ προκαλέσωσι τὴν ἐπέμ-
βασιν τῆς Ρωσσίας ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας. Τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»
γνωστὴ ἤδη εἶνε ἡ συνεδρίασις τῆς Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας ἐν Πετρουπόλει τῇ 10 Φε-
βρουαρίου. Μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων εἰς τὴν συνεδρίαν ταύτην παρευρέθησαν
στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς σερβικῆς Πρεσβείας Μαρινκόβιτς, ὁ γραμματεὺς το
σερβικοῦ Προξενείου Σλαυϊκόβιτς καί τινες Σέρβοι ἀξιωματικοὶ καὶ φοιτηταί. Ὁ
κόμης Ἰγνάτιεφ μετὰ σθένους ὡμίλησε περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἡμέρας, μεθ' ὃ ἔδει-
ξεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰ ὅρια τῆς μελλούσης Βουλγαρίας, ὁρίσας ὡς τοιαῦτα πρὸ
νότον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ περικλείσας εἰς τὸ νέον κράτος μέρος τῆς ἀνατολι-
κῆς Σερβίας, τὴν Δόβρουτσαν καὶ μέγα μέρος τοῦ νομοῦ τῆς Ἀνδριανουπόλεω
μετὰ τῆς πόλεως ταύτης. Πλὴν τόσον ἀγροίκως ἐπέπεσεν ὁ Κόμης κατὰ τῶ
Σέρβων, ὥστε οἱ παρευρεθέντες τοιοῦτοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποχωρήσωσι τῆς συνε-
δρίας· τὴν ἐπομένην ὁ Σέρβος πρεσβευτὴς ἔκαμε παραστάσεις αὐτῷ τῷ Αὐτοκρά-
τορι, ὅστις καὶ διέταξε τὸν κόμητα Ἰγνάτιεφ νὰ καταλίπῃ τὴν Πετρούπολιν μέ-
χρις Ὀκτωβρίου.

Μετὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Σίπκᾳ ρωσσικοῦ ναοῦ διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Μητροπο-
λίτου Πετρουπόλεως Ἀντωνίου δύο ἱερομόναχοι καὶ εἷς διάκονος Ρῶσσοι, ὅπως λει-
τουργῶσιν ἐν αὐτῷ, ὡς δὲ πληροφορεῖται ὁ «Ἐκκλησιαστικὸς Ἀγγελιοφόρος», οἱ Ρῶσ-
σοι οὗτοι κληρικοὶ τακτικῶς συλλειτουργοῦσι μετὰ τοῦ σχισματικοῦ Μεθοδίου
Ἆρά γε καὶ πάλιν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης θὰ ἀπόσχῃ νὰ προβῇ εἰς τὰ κατάλ-
ληλα διαβήματα καὶ θὰ ἀφήσῃ ἀδιαμαρτυρήτως νὰ ἐξακολουθῶσιν αἱ ἀντικανονικα
αὗται ἀσχημίαι; Χαρακτηριστικὸν τῶν διαθέσεων τῶν τὰ τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησία
ἰθυντόρων πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν εἶνε τὸ ἑξῆς: Ὡς γνωστὸν ὁ εὐσεβὴς Ρῶσσος Μο-
νάρχης Νικόλαος ὁ Β', θέλων νὰ ἐπέλθῃ ἀρωγὸς τῷ τοσαῦτα παθόντι πληθυσμ
τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἐπέτρεψε νὰ περιφέ-
ρωνται δίσκοι εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Αὐτοκρατορίας ἐ
ὁλόκληρον μῆνα. Ἐν τούτοις τὰ εἰσπραχθέντα ἦσαν μηδαμινὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑπ
τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας εἰς μίαν μόνον ἡμέραν εἰσπραττόμενα (τὴν Κυριακὴ
τῶν Βαΐων), ἅτινα ἀνέρχονται μέχρι τῶν 500.000 ρουβλίων. Ἡ αἰτία τῆς τόσο
φοβερᾶς διαφορᾶς τῶν ἐπὶ ὁλόκληρον μῆνα εἰσπράξεων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μόλ
ἐσχάτως ἤρχισε νὰ ἀποκαλύπτηται! Κατὰ πληροφορίας τοῦ περιοδικοῦ «Ἱστορικ
Ἀγγελιοφόρος» (Μάρτιος 1903 σελ. 1054) ὁ Μητροπολίτης Πετρουπόλεως Ἀ
τώνιος διέθεσεν ὑπὲρ τῆς ἐν Γιανπόνῃ βουλγαρικῆς ἐκκλησίας 300 βούβλια
τῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων συναχθέντων χρημάτων! Ἰδοὺ πῶς ἐκτελοῦνται ὑπὸ τ
ἐγκαθέτων αἱ θελήσεις τοῦ εὐσεβάστου Αὐτοκράτορος, ἰδοὺ πῶς ὑποστηρίζεται
Ὀρθοδοξία!!

Ν. Δουρνοβώ

Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝ ΕΫΝΑΡΔΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝ ΓΕΝΕΥΗι ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙ

Οἱ ἐν Γενεύῃ παρεπιδημοῦντες Ἕλληνες σπουδασταὶ πάνυ φιλοτίμως διὰ τῆς ὧδε δημοσιευομένης Ἐκκλήσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας προσκαλοῦσι τὴν συνδρομὴν αὐτῶν πρὸς ἔγερσιν χαλκῆς προτομῆς ἐπὶ βάθρου ἐξ ἑλληνικοῦ μαρμάρου ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γενεύης. Ἐπὶ τῇ ἐκκλήσει ταύτῃ ἀπευθύνομεν τὰ συγχαρητήρια ἡμῶν πρὸς τοὺς φιλοτίμους σπουδαστὰς τῶν φιλελληνικωτάτων πόλεων τῇ ὄντως ἐθνικωτάτῃ αὐτῶν ἐνεργείᾳ.

Ἡ Ἔκκλησις ἔχει ὡς ἀκολούθως :

«Ὅτε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος ἡ ἡμετέρα πατρὶς ἐπρυτάνευεν, ἢ μᾶλλον ἦτο ἡ μόνη σχεδὸν ἐν τῇ οἰκουμένῃ πνευματικὴ δύναμις, τὸ μόνον τηλαυγὲς τῆς γνώσεως φῶς καὶ ὁ μόνος τῆς ἀρετῆς, τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ὑγιοῦς ἐλευθερίας καθοδηγὸς ἀστὴρ ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς οὐδένα ἄλλον ὤφειλε τὰ θαυμάσια αὐτῆς πλεονεκτήματα καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον ἔθυεν εὐχαριστήρια ἢ εἰς τοὺς ἰδίους ἑαυτῆς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἰδίους ἥρωας ἢ ἡμιθέους.

«Εὐδαίμων τότε, καλλίνικος καὶ δαφνοστεφής, λάμπουσα κάλλος, νεότητα καὶ εὐγένειαν, ἵδρυσε τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα τρόπαια τῆς σοφίας καὶ τῆς ἄλλης μεγαλουργίας, ἐξ ὧν ἡ ἐν ἡμερότητι προκόπτουσα ἀνθρωπότης δὲν παύει δρέπουσα δαψιλεῖς καρποὺς παιδείας, τέχνης καὶ τῆς καλλίστης πασῶν τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, τῆς φιλανθρωπίας, τοῦ γλυκυτάτου καὶ εὐωδεστάτου τούτου ἄνθους τῆς ἐνδόξου πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τῆς πατρίδος ἡμῶν ἐκείνης σέμνωμα καὶ ἀναφαίρετος προνομία εἶνε, ὅτι ἅπας ὁ νῦν ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἀκμάζων πολιτισμὸς οὐ μόνον ἐβλάστησεν ἐκ τῶν θείων φρενῶν αὐτῆς καὶ σπλάγχνων, ἀλλὰ καὶ δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ ὑγιὴς καὶ ἀλώβητος ἢ μόνον διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῆς πνεύματος καὶ διὰ τῆς ἀενάως ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῆς ἀναβλυζούσης χάριτος, μούσης καὶ εὐρυθμίας. Ἐντεῦθεν ἀναμφιβόλως ἡ εὐμένεια καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ὑπερόχων τέκνων τῆς Ἑσπερίας ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἡμῶν ἐπαναστάσεως καὶ ὁ παγκόσμιος σεβασμὸς πρὸς τὸ σεπτότατον αὐτῆς ἔδαφος.

«Ἀλλ' ἡ Μοῖρα, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἐφθόνησε καὶ ἐβάσκανεν αὐτὴν ἀσπλάγχνως. Νέφη συμφορῶν μέχρι τῆς ἀποφράδος Ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ φρι-

κτὴ νυκτὸς ὁμίχλη ἐκάλυψε καὶ ἐπεσκότισε τὸ περικαλλὲς αὐτῆς πρόσωπον μέχρι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ φωτοβόλου ἔτους 1821, ὅτε ὁ μέγας Θεὸς εἶπεν εἰς τὴν νεκρὰν ταύτην καὶ παράλυτον ν' ἀναστῇ ἐκ τοῦ τάφου, νὰ ἐγερθῇ καὶ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸ σέλας τῆς νέας ζωῆς. Ἵνα ὅμως τελεσθῇ τὸ θαῦμα τῆς παλιγγενεσίας διὰ τοῦ δαιμονίου ἀγῶνος, δν ἀνέλαβεν οὐ μόνον κατὰ τῶν ἀσιατικῶν αὐτῆς τυράννων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ ὑψηλῶν αὐτῆς πολεμίων, ἡ Ἑλλὰς εἶχε χρείαν τῆς ἀρωγῆς φίλων πολλῶν, ἰσχυρῶν καὶ ἀτρύτων.

«Ἡ πατρὶς ἡμῶν ἀπέλαυσε τῷ ὄντι τῆς ἐξαιρέτου χάριτος, ὅτι ἐν τῷ κλύδωνι τῶν ἀγώνων αὐτῆς καὶ τῶν συμφορῶν ἔτυχε τῆς πολυτιμοτάτης συμπαθείας ἀνδρῶν, καθημένων ἐν θρόνοις βασιλέων, ἐν ὑψηλαῖς ἕδραις διπλωματῶν, εἰς τρίποδας θεσπεσίων ποιητῶν καὶ εἰς πλουσίους θώκους τραπεζιτῶν, πρὸς οὓς πάντας ὀφείλει αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ τὰ εὐεργετήματα θ' ἀποστίλβωσιν, ὡς ἀνέσπεροι ἀκτῖνες, εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος τῶν αἰώνων, ἐφ' ὅσον ζῇ οὐ μόνον ἡ τὸν θάνατον νικήσασα Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐποιΐα καὶ ἡ εὐχαριστία ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ἀνθρωπότητος. Πάντων τῶν εὐεργετῶν ἡμῶν ἐκείνων ἡ μνήμη εἶνε ἀξία τῆς ἐντελεχοῦς λατρείας ἡμῶν καὶ εὐσεβείας, διότι ἄνευ τῆς ἐπικουρίας αὐτῶν ὁ ἀγὼν τῶν καθ' ἑκάστην θεριζομένων πατέρων ἐκινδύνευε νὰ πνιγῇ, ἔνθεν μὲν ὑπὸ τοῦ δικεφάλου τέρατος τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἔνθεν δὲ ὑπὸ διπλωματίας ὠμῆς καὶ ἀστόργου, ἢ ἀδιαφόρου καὶ ἀνάνδρως ταλαντευομένης.

«Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν σεπτῶν ἐκείνων ψυχῶν διαλάμπει μετ' ἐξόχου αἴγλης καὶ εὐγενείας ὁ ὑπέροχος ἀστὸς καὶ τραπεζίτης τῆς Γενεύης **Ἰωάννης Γαβριὴλ Εὐνάρδος**, ὁ μέγας ἀληθῶς τὴν καρδίαν, τὸ φρόνημα καὶ τὸν χαρακτῆρα εὐεργέτης τῆς γενεᾶς τοῦ 1821.

«Ὅσα ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔπραξεν ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων ἡμῶν πατέρων καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καθόλου, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ τέρματος τοῦ βίου αὐτοῦ, ἐπισυμβάντος τριάκοντα ἔτη καὶ ἐπέκεινα μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἀπολύτρωσιν, μόνον δέκα γλῶσσαι καὶ δέκα στόματα, κατὰ τὴν ὁμηρικὴν φράσιν, θὰ ἠδύναντο νὰ διηγηθῶσιν ἱκανῶς καὶ ἐπαξίως. Ἦλθε καὶ ἔπεσε σφάγιον ὁ κορυφαῖος καὶ ὁ ἀληθῶς εὐγενέστατος τῶν ποιητῶν τοῦ αἰῶνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ τὸ εὐκλεὲς αὐτοῦ ὄνομα ἐχαράχθη εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας ὡς σύμβολον ὑψίστης καὶ ἀνυπερβλήτου ἐθελοθυσίας. Ἀμέτρητον πλῆθος φιλοτίμων καὶ φιλανθρώπων ἀνδρῶν προσήνεγκεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν βωμὸν καὶ αἷμα καὶ χρῆμα καὶ ὑψηλὴν ἀρωγὴν καὶ τὰ ἄλλα τῆς ζωῆς αὐτῶν δῶρα, ἅτινα μετ' εὐλαβείας ἱερᾶς ἀνεγράφησαν ἐν τῇ στήλῃ τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἀλλ' ἡ τελειοτάτη καὶ ἀκραιφνεστάτη ἐνσάρκωσις τοῦ φιλελληνισμοῦ εἶνε ἀναμφιβόλως ὁ **Ἰωάννης Εὐνάρδος**, ὑπερβὰς προφανῶς πάντας τοὺς ὅρους καὶ τοὺς κειμένους κανόνας τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀφειδίας, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ ζήλου καὶ τῆς εὐποιΐας. Εἶνε μεμαρτυρημένον, ὅτι ἄνευ τῆς

φλογὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ οἴστρου, ὑφ' οὗ εἵλκετο περιπαθῶς ἡ ἀκάθεκτος αὐτοῦ ψυχή, πολλαπλασιαζομένη ἑκάστοτε, ὡς ἡ μυθικὴ δύναμις, ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, οἱ πατέρες ἡμῶν θὰ ἐλίμωττον συχνότερον καὶ θὰ κατετρύχοντο ἐπὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν στερήσεων, πλεῖστοι αὐτῶν αἰχμάλωτοι, ἄρρενές τε καὶ θήλεις, θὰ ἐστεροῦντο τῶν σωτηρίων αὐτῶν λύτρων καὶ θὰ ἔφθινον ἐν ἀλγεινῇ καὶ ἀτίμῳ δουλείᾳ, τὸ μέγα ἔργον τοῦ φιλτάτου αὐτῷ Καποδιστρίου ἦτο ἀδύνατον ἴσως νὰ εὐοδωθῇ, ἡ δὲ δημιουργία τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης θὰ ἐναυάγει ἀναμφιβόλως, ἐν οἷς ναυαγοῦσι συνήθως τὰ πρωτοπαγῆ τοιαῦτα ἱδρύματα πενεστάτων πολιτειῶν καὶ κοινωνιῶν, ἄνευ τῆς χρυσῆς χειρὸς ὑψηλοῦ τινος σωτῆρος καὶ ἀρωγοῦ.

«Ἄνευ τῆς θείας μανίας τοῦ Εὐνάρδου ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως τὸ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κοχλάζον φιλελληνικὸν φρόνημα, ὅπερ αὐτὸς μάλιστα ἐνδελεχῶς ὑπέτρεφε καὶ διωργάνου, ἕνεκα μυρίων καὶ ἀναποδράστων ἀτυχημάτων πλημμελειῶν καὶ πταισμάτων ἐκινδύνευε καθ' ἑκάστην νὰ μαρανθῇ καὶ νὰ σβεσθῇ, πλεῖσται ἐπικουρίαι καὶ ἐφοδίων πομπαὶ θὰ ὑστέρουν ἢ θὰ ἐφθείροντο καὶ θ' ἀπώλλυντο, ἡ περὶ τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων ἐν τῷ ἀγῶνι ἢ περὶ τῶν σφαγῶν καὶ τῶν ἄλλων συμφορῶν ἀλήθεια διὰ τῶν ἐκθέσεων αὐτοῦ, τῶν φυλλαδίων καὶ τῶν ἐφημερίδων ἀπαύστως καὶ εὐστόχως διασαλπιζομένη θὰ ἐπεσκιάζετο ἢ θὰ διεστρέφετο ὑπὸ τῶν ἀκοιμήτων τῆς πατρίδος πολεμίων, τὰ δάνεια καὶ τὰ πλοῖα, τ' ἀποσταλέντα πρὸς βοήθειαν τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀγωνιζομένων ἀθλητῶν θὰ προσέκοπτον εἰς ἀτελεύτητα καὶ ἀργαλέα κωλύματα, αἱ εὐμενεῖς καὶ γενναῖαι προαιρέσεις βασιλέων καὶ διπλωματῶν, πρὸς οὓς αὐτοπροσώπως συνηγόρει μετὰ πατρικῆς στοργῆς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑποθέσεως θὰ ἐψυχραίνοντο ἢ θ' ἀπέβαινον ἄκαρποι καὶ ἄπρακτοι, πλεῖστοι τῶν ἑλληνοπαίδων θὰ ἐστεροῦντο τοῦ πολυτιμοτάτου τότε προνομίου νὰ ἐκπαιδευθῶσιν ἐν ταῖς σοφωτάταις ἑστίαις τῆς Ἑσπερίας, καὶ ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν συλλήβδην θὰ διεξήγετο πολὺ μᾶλλον πικρὸς καὶ πολύδακρυς, ἴσως δὲ καὶ ἧττον γόνιμος καὶ δαψιλὴς τοὺς καρποὺς καὶ τ' ἀποτέλεσματα.

«Οὐδεμία θυσία πρὸς χάριν τῶν ἀγωνιζομένων ἢ κακοπαθούντων ἡμῶν πατέρων ὑπῆρχεν ὑπερτέρα τῆς ἀφειδοῦς ψυχῆς τοῦ Εὐνάρδου, οὐδεὶς φόβος καὶ ἐνδοιασμὸς εἰσῆλθε ποτὲ εἰς τὴν ἔνθεον αὐτοῦ καρδίαν, οὐδεμία ἀποτυχία ἢ πλημμέλεια καὶ ἁμαρτία τῶν προσφιλεστάτων αὐτῷ Ἑλλήνων ἐγέννησέ ποτε εἰς τὰ εὐγενέστατα αὐτοῦ στέρνα σκιάν τινα ἢ ἴχνος ἀγανακτήσεως καὶ πικρίας ἢ ἀθυμίας καὶ ἀποδυσπετήσεως, οὐδεμία διαβολὴ ἢ ἀχαριστία ἠμαύρωσε ἢ ἐμείωσέ ποτε τὸν ἄκρατον ἔρωτα αὐτοῦ καὶ ἐνθουσιασμόν. Ὅτε ἤκουσε τὴν στυγερὰν δολοφονίαν τοῦ ἐπιστηθίου καὶ ἰσαδέλφου αὐτῷ φίλου Καποδιστρίου, ἥτις ἐσπάραξεν ἀληθῶς τὰ ἀδελφικὰ σπλάγχνα του, ἔσπευσε προθύμως καὶ ἀγωνιῶν διά τε τοῦ λόγου, τοῦ καλάμου καὶ πάσῃ μηχανῇ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν συκοφαντουμένην Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς δεινῆς μομφῆς τοῦ κακουργήματος καὶ θρηνῶν τὴν ἀπώλειαν τοῦ μεγάλου αὐτῆς Κυβερνήτου ν' ἀποδείξῃ τὴν πατρίδα ἀναίτιον, ἀθῴαν τῆς μιαρᾶς ἀνοσιουργίας καὶ

καθαρὰν τοῦ χυθέντος ἐν Ναυπλίῳ ἱεροῦ καὶ ἁγνοτάτου αἵματος. Ὁ πρὸς τὴν χώραν δὲ ἡμῶν ἔρως τοῦ ὑπερόχου τούτου καὶ χριστιανικωτάτου τέκνου τῆς Γενεύης δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν ἀγῶνα, ὡς συνέβη εὐλόγως εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς ἄλλους ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀρωγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ θερμός, ἀκμαῖος καὶ ἄτρυτος διήκει ἕως τοῦ τέρματος τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τῆς πρώτης ἡμῶν βασιλείας, ἧς ἡ βιαία καὶ ἄδοξος καταστροφὴ ἔπληξε βαθύτατα τὴν γεραρὰν αὐτοῦ καρδίαν. Τίς ἄλλος τῳόντι ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τοιοῦτο θαῦμα ἀόκνου ἀρετῆς, ἀγρύπνου φιλοστοργίας καὶ χαρακτῆρος ἀδαμαντίνου; Ποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας ἀναγράφεται παράδειγμα τοιούτου ἀνδρός, ὅστις δίδει ἑαυτὸν σφάγιον ὑπὲρ ξένων καὶ δὴ ἀφανῶν, κακοδαιμονούντων καὶ καταπεπτωκότων, ὑπὲρ ἀλλοτρίων παθημάτων καὶ συμφερόντων, διασώζει δὲ μέχρι τῶν λοισθίων πάντας τοὺς σπινθῆρας τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν ἤδη Ἑλλάδα, θαρρῶν μετὰ χριστιανικῆς εὐσεβείας εἰς τὴν εὔνοιαν τῆς Προνοίας πρὸς αὐτήν, πιστεύων ἀσαλεύτως εἰς τὴν μεγάλην ἱστορικὴν αὐτῆς ἀποστολὴν καὶ μετὰ πατρικοῦ φίλτρου σεμνυνόμενος, ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτῆς παλιγγενεσίαν;

«Ὑπῆρξαν ἀναντιρρήτως φιλέλληνες ὑψηλότεροι, ἰσχυρότεροι, ἐπιφανέστεροι τοῦ Εὐνάρδου. Οὐδεὶς ὅμως ὑπῆρξε θερμότερος αὐτοῦ, ἀφειδέστερος, καρτερικώτερος, εὐσταθέστερος καὶ μᾶλλον μεγαλόψυχος. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ τραπεζίτης ἐλάλησεν, ἔγραψε καὶ κατώρθωσεν ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ὑπὲρ δικαιωμάτων λαοῦ, παλαίοντος ὑπὲρ αὐτῶν κρατερῶς καὶ ἐρρωμένως, μετὰ τοσαύτης εὐγλωττίας, ἐπιμονῆς καὶ μεγαλοψυχίας, ὅσον ὁ κορυφαῖος οὗτος πολίτης τῆς Γενεύης, πρὸς χάριν τοῦ ἐν πελάγει αἵματος καταποντιζομένου ἑλληνικοῦ Γένους, παρέχων ἑαυτὸν ἀμίμητον παράδειγμα ἐλευθεριότητος καὶ φιλανθρωπίας. Οὐδαμοῦ οὐδέποτε ἐντρόφιμος τοῦ Εὐαγγελίου εὐγενής, βαθύπλουτος καὶ περιφανὴς ἤσκησε τὰς θείας τούτου ἐντολὰς καὶ διδασκαλίας τοσοῦτον ἐμπράκτως, ἀκραιφνῶς καὶ προφρόνως, ὅσον ὁ εὐσεβέστατος Εὐνάρδος ὑπὲρ λαοῦ, διηνεκῶς διαβαλλομένου καὶ διασυρομένου, ὑπὲρ μακρὰν αὐτοῦ ἀφισταμένων ἀγνώστων ἀνθρώπων καὶ ὑπὲρ ἀγῶνος, κινδυνεύοντος καθ' ἑκάστην νὰ ἐξαμβλωθῇ καὶ νὰ ναυαγήσῃ. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ ψυχὴ ἀποστολικὴ ἐφυτεύθη εἰς ἔδαφος τοσοῦτον γόνιμον χριστιανικῶν δυνάμεων καὶ ἀρετῶν, ὅσον ἐν τῷ τοῦ θεσπεσίου τούτου τραπεζίτου, ὃν ἡ Πρόνοια ηὐδόκησε νὰ τάξῃ βαθὺν σύμβουλον ἅμα τε καὶ κήρυκα καὶ εὐεργέτην τῆς πατρίδος ἐν τῇ κρισιμωτάτῃ ὥρᾳ τοῦ βίου αὐτῆς καὶ τῆς τύχης.

«Ἂν αἱ ἀνθρώπιναι γενναῖαι πράξεις καὶ εὐποιΐαι δὲν διέρρεον ἐν τῷ ποταμῷ τοῦ χρόνου, ὡς μελῳδίαι καὶ ὡς γλυκεραὶ μολπαὶ σύριγγος ἢ λύρας, ἀλλ' ἐπηγνύοντο καὶ διεσῴζοντο αἰσθηταί, ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, ὡς διαφανὴς κρύσταλλος ἢ ὡς τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους, τὰ ἔργα καὶ τὰ εὐεργετήματα τοῦ Εὐνάρδου θὰ ἦσαν ἀναμφιβόλως τὰ τιμαλφέστατα ἀναθήματα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, τὰ λαμπρότατα μνημεῖα ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ αἱ ἄρισται εἰκόνες βίου αλη-

θῶς ἐλευθεροπρεποῦς, γνησίως εὐαγγελικοῦ καὶ ἀξίου ἀποθεώσεως. Τίς μελετῶν ἀκριβῶς καὶ ἐπισταμένως τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος ἀμφιβάλλει, ὅτι ἡ πατρὶς ἡμῶν θὰ ἔδρεπε γενναιοτέρους καρποὺς καὶ θ' ἀπηλλάσσετο πλείστων συμφορῶν καὶ στερήσεων, ἂν ἡ τύχη ἐχορήγει εἰς αὐτὴν κατὰ τὸν τραγικὸν καὶ δαιμόνιον αὐτῆς κλύδωνα δύο Ἐϋνάρδους ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, δύο τοιούτους ἡλίους εὐποιΐας, μεγαλοπραγμοσύνης καὶ παρηγορίας;

«Πρὸς τιμὴν τῆς ἱερᾶς σκιᾶς τοῦ μεγάλου ἐκείνου εὐεργέτου τῆς Ἑλλάδος πάντες ἀπὸ κοινοῦ οἱ ἐν Ἑλβετίᾳ Σύλλογοι τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν, τῆς Γενεύης, τῆς Ζυρίχης καὶ τῆς Λωζάννης, ἐκρίναμεν καθῆκον νὰ ἐγείρωμεν χαλκῆν προτομὴν αὐτοῦ ἐπὶ βάθρου ἐξ ἑλληνικοῦ μαρμάρου ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς φιλοξενωτάτης Γενεύης, ἔνθα ἐμόχθησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἡμῶν ὡς ἀθλητὴς τῶν πόθων αὐτῆς καὶ τῶν δικαιωμάτων, ἔνθα διήνυσε χριστιανικώτατον βίον εὐεργετῶν καὶ ἔνθα ἐτάφη ὡς μέγας ἀπόστολος καὶ ἀγωνιστὴς τῆς φιλανθρωπίας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐν μεγίστῃ τιμῇ γηροτροφούμενος καὶ ἐν ὑπεροχῇ δεδοξασμένος. Ἵνα δὲ τὸ μνημεῖον τοῦτο, μικρὸν μὲν τὸν ὄγκον καὶ τὴν ἐπίφασιν, ἐρίτιμον δὲ καὶ ὑψηλὸν τὴν διάνοιαν καὶ τὴν προαίρεσιν, ἱδρυθῇ ἐπάξιον τῆς μνήμης τοῦ ἀθανάτου ἡμῶν προστάτου, ἐπικαλούμεθα θερμῶς τὸν ἔρανον πάντων μὲν τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ τῆς φιλτάτης ἑλληνίδος νεολαίας, ἥτις κατὰ τὴν συχνὴν ῥῆσιν καὶ ὑπόμνησιν τοῦ Ἐϋνάρδου καὶ τοῦ Καποδιστρίου ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ μεγίστη ἐλπίς, τὸ πολυτιμότατον ἔρεισμα καὶ ἡ ἀμβροσία πηγὴ τῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος.»

Σημ. Συμφώνως πρὸς τὰ ἐκπονηθέντα σχέδια ἡ δαπάνη τοῦ ἔργου προϋπελογίσθη εἰς δέκα περίπου χιλιάδας φράγκα.

Ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας, Μάρτιος 1903.

Ἐν ὀνόματι τῶν Συλλόγων τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν

Ὁ Πρόεδρος — Ὁ Πρόεδρος

Ι. Ρηγόπουλος — **Κ. Χριστοφίδης**

Ὁ Πρόεδρος

Κ. Α. Μητάκος

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γνωστοποιεῖ

Ὅτι κατετέθη παρ' αὐτῇ τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 26 τοκομεριδίου τοῦ ἐκ φρ. 89,875,000 Ἐθνικοῦ Δανείου (1890) 5 % (Σιδηροδρόμου Πειραιῶς Λαρίσσης) πληρωτέου πρὸς φρ. χρ. 4, 50 ἀπὸ τῆς 2|15 προσεχοῦς Ἰουνίου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13|26 Μαΐου 1903

[ἐκ τοῦ Γραφείου]

Ἡ Κρητικὴ Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς συνεδρίαν ἐξέδοτο καὶ αὖθις Ψήφισμα ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως. Ἐλλείψει χώρου θὰ δημοσιεύσωμεν τοῦτο εἰς τὸ προσεχές.

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ΕΙΣΦΟΡΩΝ

Γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι ἡ Σιωνῖτις Ἐκκλησία, μία τῶν γεραρωτάτων Ἀκροπόλεων τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ κόσμου, διατελεῖ ἀπό τινος χρόνου ἐν δεινῇ οἰκονομικῇ ἀπορίᾳ. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς, τῆς τεταγμένης ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκήρυξε τὸν λόγον τῆς Ἀληθείας καὶ προσήνεγκεν ἑαυτὸν θυσίαν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, ὑποβάλλεται κατὰ καθῆκον εἰς μεγίστας δαπάνας· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κανονικοὶ αὐτῆς πόροι δὲν ἐξαρκοῦσι πρὸς τοῦτο, ὑπεβλήθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς εἰς χρηματικὰς ὑποχρεώσεις, οὗ ἕνεκα περιῆλθεν εἰς ἀκροσφαλὲς σημεῖον, μονονουχὶ πενομένη. Καὶ ἤδη ἐξικετεύει τὴν συνδρομὴν τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων ὁμοεθνῶν πρὸς τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ἀνακούφισιν.

Ἐπὶ τούτῳ συνέστη διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἡ ὑποσημειουμένη Ἐπιτροπεία πρὸς εἴσπραξιν εἰσφορῶν ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ἡ Ἐπιτροπεία, ἀπευθυνομένη πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ, τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὁμοδόξους, εὐελπιστεῖ,ὅτι ἡ ἐπίκλησις αὐτῆς εἰς τὸ φιλορθόδοξον χριστιανικὸν αἴσθημα δὲν θέλει παρέλθῃ ἄνευ ἀποτελέσματος, προθύμως δὲ θέλει σπεύσῃ τὸ ἑλληνικὸν Γένος νὰ προσφέρῃ τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ πρὸς ἀνακούφισιν καὶ ἐνίσχυσιν ἑνὸς τῶν γεραρωτάτων καὶ σεπτοτάτων αὐτοῦ προπυργίων, ἀγωνιζομένου ἐρρωμένως μετ' αὐταπαρνήσεως τὸν ἱερὸν τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνα.

Ἡ Ἐπιτροπεία, πεποιθυῖα εἰς τὴν πρὸς τὰ πάτρια δεδοκιμασμένην πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, εὐελπιστεῖ ὅτι οἱ ἁπανταχοῦ Ἕλληνες θέλουσι σπεύσῃ προθύμως εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ Π. Τάφου, τὴν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ ὑψίστων ἠθικῶν λόγων, ἧς ἡ παράλειψις ἔσται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὀλεθριωτάτη.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπείας

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

† Ὁ ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ, Διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς

Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ, Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου

Κ. ΣΗΜΑΝΤΗΡΑΣ, Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου

Σ· ΜΕΡΚΟΥΡΗΣ, Δήμαρχος Ἀθηναίων

Σ. ΣΤΡΕΪΤ, Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης

Ι. ΜΠΟΤΑΣΗΣ, Πρόεδρος τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας

Ι. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥΣ, Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν, Ταμίας τῆς Ἐπιτροπείας.

ΚΩΝΣΤ. ΤΣΑΤΣΟΣ, Πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ, Καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπείας.

ΕΙΣΦΟΡΑΙ

τῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ ὁμογενῶν ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Οἱ ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ βιοῦντες ὁμογενεῖς,συναισθανόμενοι τὸ κρίσιμον τῶν καιρῶν,οὓς διέρχεται τὸ ἡμέτερον ἔθνος,ἤνοιξαν αὐθορμήτως καταλόγους εἰσφορῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.Ἐπρωτοστάτησαν ἐν τῇ πατριωτικῇ ταύτῃ ἁμίλλῃ αἱ διευθύνσεις ἀμφοτέρων τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, Ἀ τ λ α ν τ ί δ ο ς κ α ὶ Θ ε ρ μ ο π υ λ ῶ ν, τιμώντων τὴν ἑλληνικὴν δημοσιογραφίαν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὧν αἱ Θερμοπῦλαι ἔχουσιν ἐν τῷ γραφείῳ αὐτῶν καὶ ἰδιαίτερον ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας κατάλογον εἰσφορῶν.Εἰςπάντας τοὺς πρωτοστατήσαντας καὶ πρωτοστατοῦντας ὑπὲρ ἐνισχύσεως τοῦ σκοποῦ, ὃν ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἐπιδιώκει, ἐκφράζομεν τὴν ἄκραν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην :

Οἱ ἐν **Hamilton** τῆς πολιτείας **Ohio** προσήνεγκον τὰ ἑξῆς :

Δημ. **Κ**. Σάρρος, **Β**. **Α**. Κότσιας καὶ **Δ**. **Α**. Κότσιας ἀνὰ 5 δολ., **Ν**. **Ι**. Χαλκιᾶς καὶ Ἐμμ. Νικολόπουλος ἀνὰ 2 δολ., Ν. Π. Σάρρος, Ἰω. Δ. Μαλαβάζος, Γεωρ. Κ. Σάρρος. Νικόλ. Κ. Σάρρος, ἀνώνυμος, Στέφ. Γεωργίου, Βασίλ. Σ. Καρανοζίδης, Γ. Χ. Πουλίτσας καὶ Δ. Χ. Πουλίτσας ἀνὰ 2 δολ.

Οἱ ἐν **Seattle** τῆς Βασιγκτῶνος ὁμογενεῖς 45 δολλάρια.

Οἱ ἐν Φιλαδελφείᾳ ὁμογενεῖς 7 1/2 λίρας στερλίνας.

Οἱ ἐν Σικάγῳ ἀδελφοὶ Κουτσοβασίλη 2 λίρας στερλίνας.

Οἱ ἐν Βοστώνῃ τὰ ἑξῆς : Α.Γούναρης 25 δολ., **Β** Βηζαξῆς **10** δολ., Ν. Τραγάκης, Α.**Μ**αυρίδης, Α.Γούναρης, Ι. Καμπουράκης, Ι. Σερτόπουλος, καὶ Γ. Κοντὸς μετὰ τοῦ Ε. Βεργάδου ἀνὰ **5** δολ., **Δ**.Πιερῆς, Αἰδεσιμ.Π. Βαμπόλης, Θ.Ἀναγνώστου, Ε.Στεφανάκης, Ν.Βεργάδος, Ι. Κουτοῦζος, Π. Σουσάνης, Π. Περδίκης, Σ.Σταματέλος,**Π**. Γκοβόστης, Ν. Παπαβασιλείου, Μ. Γιαμπάνης, Κ.Κοσοφολόγος, Π.Ραχιώτης,καὶ εἷς ἀνώνυμος ἀνὰ 2 δολ Οἱ ἀδελφοὶ Κατάνη καὶ Γ.Διαμαντάκος ἀνὰ 3 δολλάρια, ἀνὰ ἓν δὲ δολλάριον πολλοὶ ἕτεροι τῆς αὐτῆς πόλεως ὁμογενεῖς.

Ἕτεραι ἐπίσης προσφοραὶ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας ἐγένοντο ἐπ' ἐσχάτων. Δημοσιεύομεν τὰς κυριωτάτας, αἵτινες ἐπιτρέπεται ἡμῖν ;

Ὁ ἐν Βραΐλᾳ ὁμογενὴς κύριος Ἀλ. Ἐμπειρῖκος προσήνεγκε δραχμὰς τριακοσίας.

Ὁ αὐτὸς εἶχε προσενέγκῃ ἑτέρας πεντήκοντα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ὁ ἐν Αμβέρσῃ κύριος Κ. Νικολαΐδης προσήνεγκε δραχμὰς διακοσίας πρὸς ἵδρυσιν μακεδονικοῦ ταμείου πρὸς τὸν σκοπὸν ἀμύνης ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπιβουλευόντων τὰ ἐθνικὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δίκαια.

Ὁ ἐν Βουδαπέστῃ κύριος Ἀλέξανδρος Σαχίνης, ὁ τοσοῦτον θερμῶς ἐργαζόμενος ἀπὸ ἐτῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας καὶ πολυειδῶς ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ἐργαζόμενος, προσενεγκών, ὡς πάντοτε, καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἔκτακτον εἰσφορὰν ἑκατὸν χρυσῶν φράγκων, προσήνεγκεν αὖθις φρ. χρ. πεντήκοντα πέντε.

Ἑτέρα εἰσφορὰ 134 δραχμῶν ἐστάλη ἔκ τινος νήσου τοῦ Αἰγαίου. Ἐξ ἑτέρων ἐπίσης τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁμογενῶν Κοινοτήτων ἱκαναὶ ἐστάλησαν εἰσφοραί, ἀλλ' εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τηρήσωμεν σιγήν.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 30 Ἀπριλίου 1903.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		30 Ἀπριλίου 1903	31 Μαρτίου 1903
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,680,294.16	1,601,435.24
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	3,135,855.—	3,009,085.—
» κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	4,355.109.—	4,354,783.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν	»	[illegible]1,804,994.57	21,153,823.21
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 0/0 τοῦ 1902	»	10,165,820.27	10,805,579.57
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	69,778,575.47	69,778,575.47
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	13,500,000.—	13,600,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν Δρ. 23,767,036.80; » τραπ. γραμ. » 30,079,383.25	»	53,846,420.05	54,291,820.80
Προεξοφλήσεις	»	23,892,066.90	20,746,382.47
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,670,118.32	2.625,600.47
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	10,075,225.62	10.697,189.82
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	334,023.85	272,018.35
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	49,968,640.48	50,025.030.72
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	44,164.975.17	44,221,422.97
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	12,806,615.80	12,428,751.95
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,137,225.15	4,168,708.79
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,060,202.25	4,020,202.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Καταστήματα Τραπέζης καὶ **κτήματα** ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,013,565.44	8,019,344.07
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,387,454.60	2,369,941.21
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,737,389.98	1,735,899.08
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	9,126.33	
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	2,007,040.—	2,007,040.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,600,000.—	1,600,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	700,000.—	700,000.—
Διάφορα	»	445,617.94	1,208,589.10
	Δραχ.	345,776,355.35	346,841,223.54

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:			
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 69,778,575,47			
II. » » Τραπέζης . . . » 56,149,915,53	»	125,928,491.—	130,399,372.41
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	320,600.04	352,838.52
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	20.599,978.82	18,535,413.97
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,033,458.71	927,775 26
Μερίσματα πληρωτέα	»	412,369.16	483,749.16
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ (λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) Εἰς χρυσόν . . . Δρ. 111,566.47 / » τραπ. γραμ. » 9,021,160.87	»	6,132,727.34	4,095.415.84
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»	9.977.55	43,132.25
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	208,492.95	236,975.90
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν	»	1,244,535.17	1,108,863.08
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	2,634,553.90	6,634,553.90
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	10,165,820,27	10,805,579.57
» » » τρ. γρ)τια » » »	»	7,457,934.06	6,899,318.28
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ‚ΒΨΕ'	»	5,351,090.20	3,761.615,10
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	60,3[illegible]0,361.23	59,825,098.10
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	48,085,950.—	48,085,950.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	1,116,194.—	1,205,640.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,241.884.46	3,244,524.43
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		192.951.16
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»	1,564,660,30	1,304.681.05
Διάφορα	»	2,663,556.25	1,444,415.71
	Δρ.	345,776,355.35	346,841,223.54

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Μαΐου 1903.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου

Π. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐξαντληθέντος τοῦ φύλλου μετοχομεριδίων τῶν ἀνωνύμων μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος προσκαλοῦνται οἱ κάτοχοι αὐτῶν ἵνα ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου ἐ.ἔ. ζητήσωσι καὶ λαβωσι νέον φύλλον περιλαμβάνον τὰ ἀπὸ τῆς Α' ἑξαμηνίας 1903 μέχρι τῆς Β' ἑξαμηνίας 1912 μετοχομερίδια ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ στελέχους τοῦ ἐξηντλημένου φύλλου μετοχομεριδίων καὶ ἐπὶ προσαγωγῇ τοῦ τίτλου τῆς μετοχῆς

Τὰ νέα φύλλα μετοχομεριδίων οἱ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται νὰ ζητήσωσι:

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι (Ταμεῖον τίτλων, ἀριθμὸν θυρίδων 36 37).

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ τῆς Ἰονικῆς.

Ἐν Λονδίνῳ παρὰ τοῖς κ. κ. N. M. Rotschild καὶ fils.

Ἐν Βιέννῃ παρὰ τῇ Wiener Bank Verein.

Ἐν Κων)πόλει παρὰ τῷ κ. Λ. Ζαρίφῃ.

Ἐν Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ κ. Ν. Χρυσοβελώνῃ.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (Αἰγύπτου) παρὰ τῇ Banque Imp. Ottomane.

Ἐν Τεργέστῃ παρὰ τῇ Succursale de la Societé F. F. R. Puv. Autrichienne de Credit pour le commerce et l' industrie.

Ἐν Κρήτῃ παρὰ τοῖς Καταστήμασι Τραπέζης «Κρήτη».

Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται ἐπίσης ν' ἀποταθῶσι πρὸς τὰ καταστήματα δι' ὧν συνήθως λαμβάνουσι τὸ μέρισμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἀπριλίου 1903.

Ὁ Διοικητὴς

Σ. Στρέϊτ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας, ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς. Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρόνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογιούχου. Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρόνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης, ἐν Κερκύρᾳ δέ, Κεφαληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ἐκεῖ ὑποκαταστημάτων τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1 1)2	τοῖς ο)ο κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	6	μηνῶν	τοὐλάχιστον.
2	τοῖς ο)ο κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	1	ἔτους	
2 1)2	τοῖς ο)ο	»	»	2	ἐτῶν	
3	» ο)ο	»	»	4	»	
4	» ο)ο	»	»	5	»	

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τῇ 21 Ἀπριλίου, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ἤνοιξε τὸ δεύτερον τὰς πύλας αὐτῆς ἡ Βουλὴ τῆς ἀρτιπαγοῦς Κρητικῆς Πολιτείας. Ἡ Α. Β. Ὑψηλότης, ὁ Ὕπατος Ἁρμοστής, κηρύττων τὴν ἔναρξιν τῆς Β΄ Βουλευτικῆς Συνόδου, ἐξεφώνησε λόγον μεστὸν ὑψηλῶν ἐννοιῶν καὶ πρακτικοῦ πνεύματος· ἐξέφρασεν ἐν πρώτοις «τὸν πρὸς τὸν κρητικὸν λαὸν ὀφειλόμενον δίκαιον ἔπαινον ἐπὶ τῇ πολιτικῇ εὐκοσμίᾳ καὶ τάξει, μεθ᾽ ὧν ἐξήσκησε καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ἐκλογὰς τὸ ὕψιστον αὐτοῦ δικαίωμα»· ἐμνήσθη εἶτα προσφυέστατα τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀκοιμήτου πόθου τῶν Κρητῶν, ἐκφράσας τὴν γνώμην ὅτι «ὁ λαός, τοιαῦτα παρέχων δείγματα ἀρετῶν ἐπιζήλων καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς, *δικαιοῦται βεβαίως νὰ ἀποβλέπῃ μετὰ πεποιθήσεως εἰς τὸ ποθητὸν τῆς ἐλευθέρας σταδιοδρομίας του γέρας*». Ὁ Ὕπατος Ἁρμοστὴς ὑπέμνησεν ἀκολούθως δι᾽ ὀλίγων τὰ νομοθετικὰ μέτρα, ἅτινα θεωρεῖ ἄξια τῆς μελέτης τῆς Βουλῆς πρὸς διαρρύθμισιν τῶν ἐσωτερικῶν ζητημάτων τῆς νήσου, καὶ κατέληξε διὰ τῆς διαβεβαιώσεως, ὅτι τὴν πλήρωσιν τῶν *νομίμων πόθων* τῆς ἀγαπητῆς Κρήτης δὲν παύει συνιστῶν εἰς τοὺς Ὑψηλοὺς αὐτῆς προστάτας».

Εὐθύ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἡγεμόνος ἡ Βουλή, πιστὴ εἰς τὰς ἀσαλεύτους παραδόσεις καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, ἡρμήνευσεν ἐμφαντικώτατα τὸ στερρὸν αὐτοῦ φρόνημα, ἐκδοῦσα ὁμοθυμαδὸν καὶ ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ τὸ ἀκόλουθον Ψήφισμα ὑπὲρ τῆς πολυποθήτου Ἑνώσεως:

Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς συνεδρίασιν, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου αὐτῆς

Ψηφίζει,

Ἐπειδὴ πάντες οἱ περὶ ἐλευθερίας τῆς Κρήτης ἀγῶνες μόνον σκοπὸν εἶχον ἀείποτε τὴν ἕνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τὸ παρὸν δὲ μεταβατικὸν καθεστὼς αὐτῆς ἀπέδειξεν ἀπὸ πολλοῦ, ὅτι ὁ κρητικὸς λαὸς εἶνε ἄξιος, ἵνα τύχῃ τῆς πληρώσεως τῶν προαιωνίων πόθων αὐτοῦ, ἡ νῆσος δὲ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ζήσῃ μόνη, ὡς ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἀπαιτουμένων οἰκονομικῶν συνθηκῶν,

Διὰ ταῦτα

Α΄) Ἱκετεύει τὰς προστάτιδας Δυνάμεις, ἵνα εὐδοκήσωσι καὶ ἀκούσωσι τὴν δικαίαν παράκλησιν τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, συμπληροῦσαι τὸ εὐγενὲς καὶ φιλάνθρωπον αὐτῶν ἔργον διὰ τῆς ἑνώσεως τῆς νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Β΄) Παρακαλεῖ τὴν Α. Β. Ὑψ. τὸν Πρίγκηπα Γεώργιον τῆς Ἑλλάδος, Ὕπατον Ἁρμοστὴν ἐν Κρήτῃ, ἵνα εὐαρεστηθῇ νὰ διαβιβάσῃ τὸ παρὸν ψήφισμα εἰς τοὺς Ὑψηλοὺς Αὐτοῦ ἐντολεῖς, συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς πληρώσεως τῶν νομίμων πόθων τῶν Κρητῶν, ὑπὲρ ἧς δὲν ἔπαυσε ζωηρῶς ἐργαζόμενος».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἁπανταχοῦ τῆς νήσου ἐτελοῦντο πάνδημα συλλαλητήρια καὶ διαδηλώσεις ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως, ἐν Ἡρακλείῳ δέ, τῇ μεγαλειτέρᾳ πόλει τῆς νήσου, ὁ λαός, ὅστις ἀπὸ τῆς 2. 30΄ μ. μ. εὑρίσκετο ἐπὶ ποδὸς κατόπιν κωδονοκρουσίας, περιῆλθε τὴν νύκτα τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως μετὰ τῆς μουσικῆς τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος καὶ βεγγαλικῶν πυρσῶν καὶ διάφοροι ῥήτορες ἡρμήνευσαν πρὸς τοὺς Ὑποπροξένους τῶν Δυνάμεων τὸν προαιώνιον τοῦ λαοῦ πόθον.

Κατὰ τὴν δευτέραν συνεδρίαν, πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὁριστικοῦ Προεδρείου, ὑπεβλήθη πρότασις, ἀφορῶσα εἰς τὴν ἀ ν ά ρ τ η σ ι ν τ ῆ ς ε ἰ κ ό ν ο ς τ ῆ ς Α. Μ. τ ο ῦ Β α σ ι λ έ ω ς Γ ε ω ρ γ ί ο υ ε ἰ ς τ ὰ δ η μ ό σ ι α γ ρ α φ ε ῖ α, ἐγένετο δὲ παμψηφεὶ δεκτή.

Τῇ 8ῃ Μαΐου τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς παρέστη ἐνώπιον τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος καὶ ἐπέδωκε ψήφισμα τῆς Ἑνώσεως, τοῦ Προέδρου προσφωνήσαντος οὕτω:

Ὑψηλότατε,

«Τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς, παριστάμενον ἐνώπιον τῆς Υ. Β. Ὑψηλότητος θεωρεῖ ἑαυτὸ εὐτυχὲς δυνάμενον νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ πρὸς Αὐτὴν αἰσθήματα τῆς ἀπαρεγκλίτου πίστεως, τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ τῆς πλήρους ἀφοσιώσεως τοῦ κρητικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ.

Οἱ Κρῆ τ ε ς ἐ μ μ έ ν ο ν τ ε ς ε ἰ ς τ ὰ ὑ π ὸ τ ῶ ν π α τ έ ρ ω ν α ὐ τ ῶ ν π α ρ α δ ε δ ο μ έ ν α κ α ὶ τ ὴ ν ἐ θ ν ι κ ὴ ν α ὐ τ ῶ ν ἀ π ο κ α τ ά σ τ α σ ι ν ἐ π ι ζ η τ ο ῦ ν τ ε ς, κ α ὶ ἐ ν π ο λ έ μ ῳ κ α ὶ ἐ ν ε ἰ ρ ή ν ῃ, δ ὲ ν ἔ π α ύ σ α ν τ ο π ρ ῶ τ ο ν κ α ὶ μ ό ν ο ν σ κ ο π ὸ ν τ ῆ ς ε ὐ δ α ι μ ο ν ί α ς τ ω ν τ ο ῦ τ ο ν τ ι θ έ μ ε ν ο ι. Διὸ καὶ ἐν τῷ νέῳ βίῳ, ὃν ἡ παρουσία Σου ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐνεκαίνισε, καθ᾿ ὃν δὶς ἤδη ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ τόπου συνῆλθε ἐπὶ τὸ αὐτό, δὶς δι᾿ ὁμοθύμων ψ η φ ι σ μ ά τ ω ν τ η ς ἱ κ ε τ ε ύ ε ι δ ι᾿ Ὑ μ ῶ ν τ ὰ ς Π ρ ο σ τ ά τ ι δ α ς Δ υ ν ά μ ε ι ς, ἵ ν α ἐ π α κ ο ύ σ ω σ ι τ ῶ ν ε ὐ χ ῶ ν τ ο ῦ τ ό π ο υ κ α ὶ ἐ κ π λ η ρ ώ σ ω σ ι τ ο ὺ ς π ρ ο α ι ω ν ί ο υ ς π ό θ ο υ ς τ ο υ.

Ὁ κρητικὸς λαὸς τὸ πρόσωπόν Σου, Ὑψηλότατε, θεωρεῖ ὡς τὸ ἀσφαλέστατον ἐχέγγυον, ὅτι ἡ εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία αὐτοῦ θέλει πληρωθῇ διὰ τῆς ἐπιτεύξεως τῶν νομίμων πόθων του.

Εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὴν Ὑψηλὴν προστασίαν Σου βαίνομεν, θέλομεν προσπαθήσῃ νὰ ἀνταποκριθῶμεν πρὸς τὰς προθέσεις τῆς Υ. Β. Ὑψηλότητος ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν ἐντολέων ἡμῶν.

Εἴθε ὁ Ὕψιστος νὰ σκέπῃ καὶ κρατύνῃ ἐν μακρότητι ἡμερῶν τὴν Υ. Β. Ὑψηλότητα, τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα ἡμῶν καὶ πᾶσαν τὴν Βασιλικὴν οἰκογένειαν.»

Ἡ δὲ Α.Β. Ὑψηλότης ἀντεφώνησε διὰ τῶν ἑξῆς:

Κύριοι,

«Θερμῶς εὐχαριστῶ διὰ τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα μοὶ ἐκφράζετε ἐκ μέρους τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Νήσου καὶ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ.

Τοὺς νομίμους πόθους αὐτοῦ καὶ τὰς διακαεῖς ὑπὲρ τῆς πληρώσεως των εὐχάς, τὰς ὁποίας ἐπανειλημμένως ἀμέσως τε καὶ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ ὑπέβαλε, διηρμήνευσα πιστῶς καὶ ἐξακολουθῶ συνιστῶν εἰς τὰς Προστάτιδας Δυνάμεις.

Μετὰ χαρᾶς ἀκούων καὶ ἐπισήμως παρ' ἡμῶν, ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ κρητικοῦ λαοῦ ἐργάζονται καὶ θὰ ἐργασθῶσιν ἐν ἑνὶ πνεύματι καὶ ἀόκνως ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν ἐντολέων αὐτῶν, εὔχομαι, ἵνα ὁ Ὕψιστος τοὺς ὁδηγῇ πάντοτε εἰς τὸ ἔργον των καὶ τηρῇ ὑπὸ τὴν θείαν αὐτοῦ σκέπην τὴν ἀγαπητὴν Νῆσον».

Τοιαῦται αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ ἐθνικὸν ζήτημα γενναῖαι δηλώσεις τῆς κρητικῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Ἡγεμόνος, ἐφάμιλλοι πρὸς ἀλλήλους. Τοιοῦτος λαὸς τοιούτου ἔχρηζεν Ἄρχοντος. Τί ὑπολείπεται νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς ἐντεῦθεν; Οὐδέν, ἐκτὸς ἐὰν ἠθέλομεν, παρορῶντες τὴν εὔγλωττιαν καὶ τὸ μεγαλόφωνον τῶν πραγμάτων, νὰ μεταχειρισθῶμεν συνήθεις καὶ τετριμμένας ἐκφράσεις, ἀνικάνους νὰ προσπελάσωσι τὸ ὕψος τοῦ φρονήματος καὶ τὸ μεγαλουργὸν τῶν πράξεων τοῦ κρητικοῦ λαοῦ. Ἀπαράμιλλος ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν ὅπλων, ἀνεδείχθη τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ εἰρηνικῇ αὐτοῦ σταδιοδρομίᾳ. Λαὸς τηλικαύτην ἔχων συνείδησιν τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων καὶ οὕτω κυβερνώμενος, δὲν ἔχει ἀνάγκην ὑποδείξεων ἐκ τοῦ κέντρου ὡς πρὸς τὸ κοινὸν τοῦ ἔθνους πρόγραμμα. Ὁμιλοῦντες ὅμως περὶ τῶν κρητικῶν πραγμάτων, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ ἐξάρωμεν μετὰ βαθείας ἀγαλλιάσεως τὸ γεγονός, ὅτι ἀπό τινων ἑβδομάδων ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς ἐσιγάσθη καθ' ὁλοκληρίαν. Ὡς ἀπὸ συνθήματος οὐδεμία λέξις οὔτε ἐν τῇ Βουλῇ, οὔτε ἐν τῷ τύπῳ ἔρριψε σκιὰν εἰς τὴν λαμπρὰν ἔκφανσιν τῆς κρητικῆς φιλοπατρίας, ἧς εἰκόνα ἐδώκαμεν ἀνωτέρω. Τοιοῦτο θαῦμα μόνον ἐν Κρήτῃ ἠδύνατο νὰ τελεσθῇ. Ἐξαίροντες δὲ ἡμεῖς καὶ διαλαλοῦντες αὐτό, ὀφείλομεν οὐ μόνον νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ λαοῦ, ἐγκαίρως καὶ σοφῶς ἀντιληφθέντος τοῦ πατριωτικοῦ αὐτοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ νὰ τιμήσωμεν ἐπαξίως τὸ νέον τοῦτο δεῖγμα τῆς συνέσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀγαθῇ μοίρᾳ διέποντος τὰς τύχας τῆς Μεγαλονήσου. Διότι εὐκόλως ἐννοεῖ τις ποῖος ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀποτόμου, ἀλλὰ καὶ εὐαρεστοτάτης ταύτης μεταβολῆς. Μόνον ἡ φωνὴ Ἐκείνου ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τοιαύτην θαυματουργὸν ἐπίδρασιν, ὁλοψύχως δὲ καὶ μετὰ συγκινήσεως χαιρετίζομεν τὸ γεγονὸς ὡς αἰσιώτατον οἰωνόν.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΞ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΤΑ ΛΕΙΨΑΝΑ ΤΟΥ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

(Κρυπτοφέρρη — Οἱ ἑλληνόφωνοι τῆς Ἰταλίας)

Α΄

Ἰταλία καὶ Ἑλληνισμός.

Εἶνε γνωστὸν πόσον μέγα καὶ σπουδαῖον μέρος κατέχει ἡ Ἰταλικὴ Χερσόνησος καὶ αἱ παρακείμεναι αὐτῇ νῆσοι, ἰδίως ἡ Σικελία, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ τοῦ παγκοσμίου κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκπροσωποῦσι τὴν Ἰταλίαν ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ ἡ Μεγάλη Ἑλλὰς καὶ ἡ παντελῶς ἐξελληνισθεῖσα Σικελία. Ἅπας ὁ φοβερὸς κολοσσὸς τῆς ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ διαδοὺς τὸν ρωμαϊκὸν βίον καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ πέρατα τῆς Δύσεως, οὐ μόνον οὐδαμῶς ἠδυνήθη νὰ ἀφομοιώσῃ πρὸς ἑαυτὸ τὴν πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κειμένην Μεγάλην Ἑλλάδα καὶ τὴν ἑλληνικὴν Σικελίαν, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ἐπιδράσῃ ἐπ' αὐτῶν οὐσιωδῶς, τοὐναντίον μάλιστα αὐτὸς οὗτος ὁ Ρωμαϊσμὸς ὑπέκυψεν ἰσχυρῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκείνου. Ἐπὶ τῶν πρώτων ἔτι χρόνων τῆς ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἤνθει λαμπρῶς ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ, ἀναδεικνύων καὶ μεγάλους ἀντιπροσώπους αὐτοῦ, οἷος εἶνε καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Ἡ τότε ἀρξαμένη καὶ διὰ 3—4 αἰώνων συμπληρωθεῖσα διάδοσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὖσα καὶ αὐτὴ κατ' οὐσίαν νέα νίκη τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐναντίον τῆς Ἑσπερίας, ἐπέρρωσεν ἐκ νέου τὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ δύναμιν. Αἱ μεγάλαι παγκόσμιοι ἱστορικαὶ μεταβολαί, αἱ ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος ἰδίᾳ ἀρξάμεναι καὶ μεταβαλοῦσαι τὴν ὄψιν τῆς ἄνω καὶ μέσης Ἰταλίας μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ὁλοκλήρου τῆς Δύσεως, δὲν κατέλυσαν τὸ ἐν Ἰταλίᾳ κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ αὐταὶ αἱ βαρβαρικαὶ εἰς τὰς ἰταλικὰς χώρας ἐπιδρομαὶ τοῦ Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνος δὲν ἠλλοίωσαν τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς κάτω Ἰταλίας, ἥκιστα δὲ τῆς Σικελίας. Καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔτι περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος μέχρι Νεαπόλεως ἐλαλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα—Ἡ ἔκτοτε δὲ στενὴ ἐπὶ πέντε περίπου αἰῶνας διαρκέσασα πρὸς τὸ μέγα ἑλληνικὸν κράτος τῆς Ἀνατολῆς σύνδεσις καὶ συνάφεια τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας διετήρησε μέχρι τέλους περίπου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος τὸν ἀκραιφνῆ ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας τούτης. Αὗται ἦσαν ἐκκλησιαστικῶς ἡνωμέναι στενῶς μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ μετεῖχον ἀπ' εὐθείας τῆς ὅλης ἐν Ἀνατολῇ ἐθνικῆ

καὶ ἐκκλησιαστικῆς κινήσεως. Πολλαὶ πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας, ἰδίως τῆς Καλαβρίας καὶ Ἀπουλίας, ἦσαν κέντρα ἑλληνισμοῦ βυζαντινοῦ καὶ ἑλληνικοῦ θρησκευτικοῦ βίου. Οἱ ἀπὸ τῶν Ἰσαύρων ἀρξάμενοι ἐκκλησιαστικοὶ διωγμοί, οἱ γνωστοὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Εἰκονομαχία, πολλοὺς ἀναγκάσαντες τῶν τότε λογίων νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, νέαν παρέσχον ὤθησιν εἰς τὴν αὐτόθι καλλιέργειαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Αἱ ἀραβικαὶ ἐπιδρομαί, οἱ ἐκ τῆς ἀπέναντι ἀφρικανικῆς παραλίας συχνῶς ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἐπὶ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν κάτω Ἰταλίαν ἐνεργούμεναι, οὖσαι παροδικαὶ κατ' οὐσίαν, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσωσι σπουδαίως ὑπὸ ἔποψιν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐπὶ τῆς ἐν ταῖς χώραις ταύταις καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπικράτησις τῶν Ἀράβων καὶ τοῦ Ἰσλὰμ οὐδαμῶς ἠδυνήθη ν' ἀλλοιώσῃ τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τέλους περίπου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος τούτου τρία σύγχρονα σπουδαῖα γεγονότα ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικά, πρὸς ἄλληλα συνδεόμενα, ἐπήνεγκον μεγάλων πραγμάτων μεταβολήν. Ἡ τῶν Νορμανδῶν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ἐγκατάστασις καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν γενομένη ἵδρυσις τοῦ κράτους τῶν δύο Σικελιῶν, ἡ μετὰ τοῦ γεγονότος τούτου συνδεομένη κατάλυσις τῆς βυζαντινῆς ἀρχῆς ἐν ταῖς χώραις ταύταις καὶ τὸ συγχρόνως περίπου ὁριστικώτερον ἐπελθὸν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως θρησκευτικὸν σχίσμα, κατέλυσαν οὐσιωδῶς τὴν δύναμιν τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δὲν ἐξέλιπεν ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν χωρῶν τούτων. Ἐπὶ αἰῶνας ἔτι Ἀπουλία καὶ Καλαβρία ἐξηκολούθουν νὰ ὦσι χῶραι ἑλληνίζουσαι καὶ ἀποτελοῦσαι οἱονεὶ τὸ μεσάζον μεταξὺ ἑλληνισμοῦ καὶ λατινισμοῦ στοιχεῖον.

Κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' ἔτι αἰῶνα οἱ Ἰταλοέλληνες τῶν χωρῶν τούτων ἦσαν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Βαρλαάμ, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Δύσει καὶ οἱ ἡγέται τῆς ἑλληνικῆς κλασικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ ἀναγεννωμένῃ τότε Ἰταλίᾳ. Ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων δ' ἀκριβῶς τούτων ἀρξαμένη σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων νέαν ἐπήνεγκε προσέγγισιν μεταξὺ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ὅλης Ἰταλίας, ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον τὸ κλεινὸν Βυζάντιον ἐκπίπτον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης ἐφέρετο πρὸς τὸ μοιραῖον αὐτοῦ τέρμα, τότε ἀκριβῶς τὰ ἐκ τῆς τελευταίας πνοῆς τοῦ Βυζαντίου ἀστράπτοντα φῶτα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ματαλαμπαδευόμενα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν φευγόντων τὴν δουλωμένην πατρίδα αὐτῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, γλώσσης καὶ φιλοσοφίας, συνετέλεσαν εἰς τὴν γένεσιν τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης περιόδου τοῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐντεῦθεν ἐν ἁπάσῃ τῇ Δύσει ἀκμαίου πνευματικοῦ βίου τῆς καλουμένης συνήθως περιόδου τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀλλὰ τὰ γράμματα καὶ ἡ Ἀναγέννησις δὲν εἶνε οἱ μόνοι ἠθικοὶ δεσμοί, οἱ συνδέοντες τὸν ἐκπνέοντα βυζαντινὸν ἑλληνισμὸν πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Πολυπληθεῖς τότε ἀποικίαι ἐκ τῶν δυτικῶν παραλίων ἑλληνικῶν χωρῶν

καὶ ἰδίως τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας ἐγένοντο εἰς τὴν κάτω Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν. Νέοι δ' οὕτω δεσμοὶ παρήχθησαν ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰταλίας. Ἐν τούτοις ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις ἐξετέλει ἰσχυρῶς τὸ ἔργον αὐτῆς. Ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἐν μέρει διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναγεννηθεῖσα Ἰταλία καὶ ἰταλικὴ ἐθνότης διὰ τῆς ὡραίας αὐτῆς γλώσσης καὶ πλουσίας φιλολογίας ἀπετέλεσε βίον ἐθνικὸν ἑνιαῖον ἀπὸ τῶν Ἄλπεων μέχρι τοῦ Λιλυβαίου, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ὁ ρωμαϊκὸς παπισμὸς ἀφωμοίου πρὸς τὸν Λατινισμὸν πᾶν στοιχεῖον καὶ πᾶσαν δύναμιν ἐκκλησιαστικὴν οἱασδήποτε καταγωγῆς. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν ἑλληνισμὸς αὐτοτελής, ἑλληνικὴ συνείδησις καὶ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ ὅμως μέχρι νῦν οἱονεὶ ἀναμνηστικὰ σημεῖα τοῦ μεγάλου παρελθόντος, ἀσφαλῶς ἐπιπλεύσαντα τὸν κατακλυσμὸν τῶν αἰώνων καὶ τῆς μεγάλης ἱστορικῆς ἐξελίξεως, διεσώθησαν μνημεῖά τινα ἱστορικά, ἐκκλησιαστικὰ καὶ γλωσσικά, ὡς τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ παγκοσμίου πνευματικοῦ βίου καὶ κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τοιοῦτον μνημεῖον ἀξιόλογον εἶνε α) ἡ μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης β) οἱ ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ (Ἀπουλίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ) Ἑλληνόφωνοι καὶ γ) οἱ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Ἀλβανοέλληνες Ὀρθόδοξοι Οὐνῖται.

Β'

Κρυπτοφέρρη.

Ἡ Μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης εἶνε τὸ μόνον μέχρι τοῦ νῦν ἐκ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ὑφισταμένων μοναστηρίων σωζόμενον. Ὡς γνωστὸν τὰ μοναστήρια ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔχουσι μεγάλην σπουδαιότητα, ὡς κέντρα θρησκευτικοῦ βίου, ἐνῷ περιελαμβάνετο κατὰ βάθος καὶ ὁ ἐθνικός. Καὶ οὐ μόνον ἐν ταῖς ἀκραιφνῶς ἑλληνικαῖς χώραις, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ, ἔνθα πνοή τις ἁπλῆ ἐφύσα τοῦ τοιούτου Ἑλληνισμοῦ ἐν χώραις μὴ ἀκραιφνῶς ἑλληνικαῖς, ὑπῆρξαν ἑστίαι καὶ οἱονεὶ ὀάσεις ἐν ἐρημίᾳ τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ, κατέχοντα θέσιν ἐν τῷ ὅλῳ Ἑλληνισμῷ, οἵαν μέχρι τινὸς τὰ ἀρχαῖα μαντεῖα, ἅτινα ἀπὸ Δωδώνης καὶ Δελφῶν μέχρι τοῦ Ἀντιταύρου καὶ τοῦ Εὐφράτου, ἐν τοῖς χρόνοις ἰδίᾳ τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπετέλουν κέντρα ἑλληνικοῦ θρησκευτικοῦ, καὶ κατὰ βάθος ἐκπολιτιστικοῦ βίου. Τοιοῦτον χαρακτῆρα εἶχε τὸ πλῆθος τῶν ἐν Θηβαΐδι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἄνω Αἰγύπτου ἑλληνικῶν μονῶν, ἔτι δὲ καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης διὰ τῆς Πετραίας Ἀραβίας μέχρι τοῦ Σινᾶ ἱδρυμένων ἑκατοντάδων μονῶν, ὧν ὁ ἦχος τῶν κωδώνων, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Ἁγίας Πόλεως ἐξικνεῖτο ἄχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Σινᾶ καὶ τῆς πέριξ ἐρημίας. Καὶ σήμερον δ' ἔτι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην μεγάλην ἐκπληροῦσιν ἐκκλησια-

στικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀποστολὴν ἰδίως τὰ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γῇ μοναστήρια, τά τε παλαιὰ καὶ τὰ νῦν ἱδρυόμενα, ἅτινα ἐν μέσῳ ἀλλοφώνων χριστιανικῶν πληθυσμῶν καὶ τῆς βαρβαρικῆς ἐρημίας διατηροῦσιν ἔτι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας τὸ ἠθικὸν κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ τί ἄλλο κατὰ βάθος εἶνε ἡ Ἱεροσολυμιτικὴ Ἐκκλησία ἢ μοναστικὴ Πολιτεία τῆς Ἁγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος; Καὶ τὰ σήμερον δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Ἰορδάνου κατὰ μῆκος τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Μωὰβ μέχρι τῆς σεμνῆς κορυφῆς τοῦ Θαβὼρ καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἀκρωρειῶν τοῦ Ἑρμὼν σωζόμενα ἢ νεωστὶ ἱδρυόμενα ἑλληνικὰ μοναστήρια. Τινὰ τούτων, ὡς τὰ τοῦ Προδρόμου, τοῦ Ἀββᾶ Γερασίμου, τοῦ Σαρανταρίου, ἱδρυθέντα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετέβαλον εἰς πολιτείαν ἀνθρώπων καὶ εἰς πόλεις οἰκουμένας τὰς παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἐρημίας, ἔνθα πρὸ ὀλίγων ἔτι δεκαετηρίδων μόλις ὑπὸ συνοδείαν στρατιωτικὴν ἐτόλμων οἱ προσκυνηταὶ νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου.

Περιττὸν δὲ νὰ εἴπωμεν διὰ μακρῶν περὶ τοῦ τοιούτου ὑψηλοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος τῆς σεπτῆς πολιτείας τῶν ἑλληνικῶν μονῶν τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους, περὶ ὧν καὶ ἰδιαιτέραν πραγματείαν, ὑφ᾿ ἡμῶν ἐκπονηθεῖσαν, ἐξέδωκεν ἡ Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»· ἢ πῶς νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὴν ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ Σινᾶ σωζομένην διὰ τοῦ μοναστικοῦ βίου ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀρχιεπισκοπήν, τὴν σώζουσαν ἐν τῇ ἀραβικῇ ἐρημίᾳ τὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικήν, γράμματα, βιβλιοθήκας, χειρόγραφα, περγαμηνὰς καὶ ὅ τι ἄλλο ὅμοιον πνευματικὸν προϊὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Τῇ ἀληθείᾳ ὅ τι δήποτε καὶ ἂν φρονῇ τις περὶ τῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ Κράτει μοναστηρίων καὶ τοῦ μοναστικοῦ βίου δὲν δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν ὁρίων τοῦ κράτους τούτου. ἐν τῷ μεγάλῳ ἠθικῷ κράτει τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔνθα ἡ Ἐκκλησία εἶνε ἡ κυριωτάτη ἠθικὴ δύναμις, ἡ συνέχουσα καὶ συγκρατοῦσα, ἡ σώζουσα καὶ παιδεύουσα καὶ ἀνυψοῦσα πνευματικῶς τὸν ἐθνικὸν βίον, τὰ μοναστήρια ἔχουσιν ἔτι νὰ ἐκπληρώσωσιν μεγάλην ἐθνικὴν ἀποστολήν. Ἀλλὰ νῦν δεν πρόκειται ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν ταύτῃ περὶ τῶν ἑλληνικῶν μοναστηρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Πρόκειται περὶ ἑνὸς σεπτοῦ λειψάνου τοῦ παρελθόντος τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἰταλίᾳ.

Καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καθὼς καὶ πανταχοῦ τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ τὰ μοναστήρια τὰ ἑλληνικὰ ἦσαν μεγάλοι σταθμοί, ἂν οὐχὶ μεγάλα κέντρα πνευματικοῦ βίου ἑλληνικοῦ, ἑλληνικῆς δηλονότι ἐκκλησίας, ἑλληνικῆς γλώσσης, παιδεύσεως, ἱεροτελεστίας, θεολογίας καὶ πάσης θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἔτι δὲ ἑλληνιστὶ τελουμένης δοξολογίας τοῦ Ὑψίστου, ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ πάσης ἄλλης θρησκευτικῆς καλλιτεχνίας καὶ καλλαισθησίας, ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ συγγραφῆς βιβλίων, ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης καὶ ἑλληνικῶν χειρογράφων. Τοιούτων μοναστηρίων ἑλληνικῶν πληθὺς μεγίστη ὑπῆρχε κατὰ τὴν περίοδον τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ οὐ μόνον ἐν ταῖς βυζαντιναῖς ἰταλικαῖς χώραις, ἤτοι ἐν Σικελίᾳ καὶ τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ

καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας, καὶ δὴ καὶ ἐντὸς καὶ αὐτῆς τῆς αἰωνίας πόλεως Ῥώμης καὶ ἐν τῇ περὶ αὐτὴν χώρᾳ μέγα ἦν τὸ πλῆθος τῶν ἑλληνικῶν μονῶν.

Καὶ τὰ μοναστήρια ταῦτα ἀπετέλουν δεσμὸν ἰσχυρὸν καὶ γόνιμον μεταξὺ τῆς λατινικῆς Δύσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ ζωηρὰ κέντρα ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς πίστεως ἡνωμένων κόσμων. Τὸ ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἰδίως εὐρυνόμενον χάσμα μεταξὺ τῶν δύο κόσμων, ἀπαλλοτριῶσαν κατὰ μικρὸν σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν Δύσιν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς καὶ αἱ ποικιλώταται συνεχῶς ἀλλήλας διαδεχόμεναι ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει περιπέτειαι τοῦ θρησκευτικοῦ, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ καὶ καθόλου εἰπεῖν τοῦ ἱστορικοῦ βίου τέλεον σχεδὸν ἠφάνισαν πάντα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως δεσμόν. Ἐξέλιπεν ἐν Ἰταλίᾳ ἡ βυζαντινὴ ἀρχὴ καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἐξέλιπον αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, σωζόμεναι ἐν τοῖς ἠκρωτηριασμένοις καὶ παραμεμορφωμένοις αὐτῶν ἑλληνικοῖς ὀνόμασιν, οἷον (Μονοπύλ, Τρινιτάτσπόλ καὶ ἄλλα εἰς πόλ (πόλις) λήγοντα ὀνόματα τῆς Ἀπουλίας), ἐξέλιπον δὲ καὶ τὰ πολλὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια, αὐτὰ δηλονότι τὰ κέντρα τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἓν μόνον μοναστήριον ἑλληνικὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπέζησε ταῖς μεγάλαις ἱστορικαῖς περιπετείαις καὶ ἐπιπλεῦσαν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἠθικοῦ κλύδωνος τῶν αἰώνων καὶ τῶν καιρῶν διετήρησε μέχρι τῆς σήμερον ἐνδόξως σῶαν κατ' οὐσίαν καὶ ἀκεραίαν τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα καὶ πνευματικὴν μορφήν. Εἶνε δὲ τοῦτο τὸ ἀκριβὲς εἰς τριῶν ὡρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς αἰωνίας Πόλεως κείμενον μοναστήριον τῆς Κρυπτοφέρρης.

Ἡ Κρυπτοφέρρη (Crypta Ferrata=σιδηρόφρακτος κρύπτη, ἔπαυλις) ἱδρύθη τῷ 1004 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ ἐκ Ρωσσάνου τῆς Καλαβρίας Ἕλληνος μοναχοῦ Νείλου τοῦ νεωτέρου ἢ Ρωσσανίου (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Νεῖλον τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπικαλούμενον Σιναΐτην), ἱδρύθη δηλονότι κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς Καλαβρία καὶ Ἀπουλία ἦσαν χῶραι ἀκραιφνῶς ἑλληνικαί· ἀλλ' ὁ τόπος ἐν ᾧ ἱδρύθη ἡ μονή, ἤτοι τὸ Τουσκουλανόν, τὸ μέρος δηλονότι, εἶχε τὴν ἔπαυλιν αὐτοῦ ὁ Κικέρων παρὰ τὸ περίφημον Τῦσκλον (παρὰ τὸ σημερινὸν Φρασκάτι κείμενον) δὲν ἦτον ἑλληνικός· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἱδρυτὴς παρέστη ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὡς ξένος ἐν ξένῃ, ὡς Ἕλλην ἐν Λατίνοις, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ θρησκευτικώτερον ἐκφέρεται τὸ γεγονὸς «ὡς ἄγγελος ἀλλοδαπὸς ἐν κοίτῃ λατινίδι»· ἱδρύσας δὲ τὴν μονὴν αὐτοῦ ὁ ὅσιος Νεῖλος ἐκάλεσε περὶ ἑαυτὸν πολλοὺς Ἕλληνας μοναχοὺς τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τοῦ μόνου μοναχικοῦ τάγματος τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπετέλεσε τὴν ἑλληνικὴν μοναστικὴν ἀδελφότητα τῶν Κρυπτοφερριτῶν Ἑλλήνων βασιλιανῶν μοναχῶν.

Ἡ μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης κατ' ἀξιοσημείωτον σύμπτωσιν ἱδρύθη ἀκριβῶς μικρὸν πρὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ μοναστήρια ἐν τῇ Δύσει καὶ Ἀνατολῇ κατεδιώκοντο ἀμοιβαίως ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως καὶ τῆς

Ἀνατολῆς. Εἶνε γνωστὸν ὅτι πρὸ τῶν μέσων τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, πρὶν ἢ μηδ' ἥμυσυς παρέλθῃ αἰὼν ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς ἑλληνικῆς μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης, παροξυνθείσης σφόδρα ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου καὶ τοῦ Πάπα Λέοντος Θ' τῆς μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης ἔριδος, τὰ μὲν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἰδίως ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τῷ βυζαντινῇ Ἰταλίᾳ λατινικὰ μοναστήρια ἐκλείοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τὰ ἐν Ρώμῃ καὶ τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ ὑπὸ τῶν Λατίνων.

Ὅτι δὲ ἡ Κρυπτοφέρρη ἀπετέλεσεν ἐξαίρεσιν τοῦ διωγμοῦ τούτου αἰτία ἦτο πρὸ πάντων, ὡς φαίνεται, ἡ μεγάλη ἐπὶ ἁγιότητι φήμη τοῦ ἱδρυτοῦ, ἡ πᾶσι σεβαστή, ἣν κατέλιπεν οὗτος, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἁγιότης καὶ τὸ μέγα ἠθικὸν ἀξίωμα, οὗ ἀπήλαυον καὶ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς οἱ πρῶτοι διάδοχοι τοῦ κτίτορος Νείλου οἱ ἡγούμενοι Βαρθολομαῖος Λεόντιος Νικόλαος, ὧν τινες καὶ ὡς Ἕλληνες πρὸς Ἕλληνας ἀποστελλόμενοι ἀπὸ Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἰργάζοντο διηνεκῶς ὑπὲρ τῆς ἐξομαλύνσεως τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διενέξεων. Ὁπόσον ἡ ἐπὶ ἁγιότητι φήμη τοῦ Νείλου ἦτο μεγάλη ἐν τῇ Ἰταλίᾳ μαρτυρεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι πρὸς προσκύνησιν αὐτοῦ ἦλθε καὶ ὁ σύγχρονος τῷ Ἁγίῳ βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν καὶ Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ διὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Αὐτοκρατείρας Θεοφανοῦς (θυγατρὸς τοῦ Ρωμανοῦ Α' καὶ ἀδελφῆς Βασιλείου τοῦ Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου) συγγενὴς τοῦ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικοῦ οἴκου Ὄθων ὁ Γ'. Διασωθεῖσα δὲ ἡ Μονὴ αὕτη κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς αἰῶνας, κατέστη κατὰ μικρὸν ὡς μόνη ὄασις Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ περὶ τὴν Ρώμην ἐντευκτήριον καὶ καταφύγιον τῶν εἰς Ἰταλίαν μεταβαινόντων ἢ καταφευγόντων Ἑλλήνων. Ἡ τοιαύτη ἰδιότης τῆς Μονῆς ἔλαβε μεγίστην ἐπίδοσιν ἰδίως κατὰ τὸν ΙΕ αἰῶνα, ὅτε πρὸ τῆς ἁλώσεως ἔτι τῆς Κωνπόλεως καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς, οἱ φεύγοντες ἐξ Ἀνατολῆς τὴν ὑπὸ τῶν βαρβάρων δεδουλωμένην αὐτῶν πατρίδα μεγάλοι σοφοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες τοῦ Γένους εὕρισκον καταφύγιον ἐν Ρώμῃ καὶ τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ. Πάντες οὗτοι οἱ ἄνδρες ὡς προσευκτήριον, ἐν ᾧ ἀσμένως ἠκροῶντο τῶν ἱερῶν δεήσεων καὶ ἀκολουθιῶν ἐν τῇ πατρίᾳ αὐτῶν ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ κατὰ τὰ πάτρια αὐτῶν ἐκκλησιαστικὰ θέσμια εἶχον τὴν μονὴν τῆς Κρυπτοφέρρης.

Ἄπορον δὲ πῶς ὁ μακαρίτης Παπαρρηγόπουλος, ἀναφέρων τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι *τότε* (κατὰ τὸν ΙΕ αἰῶνα) ἐν τῇ Μονῇ ἐκείνῃ ἡ ἀκολουθία ἐψάλλετο ἑλληνιστί, ὡς ἐὰν μὴ ἐγίνετο τοῦτο μέχρι σήμερον. Δὲν γινώσκομεν βεβαίως, ἂν οἱ τότε, χάριν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου, μεταβάντες εἰς Ἰταλίαν ἐπίσημοι Ἕλληνες ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ὁ πατριάρχης Ἰωσὴφ καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι ἐπιφανεῖς κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐπεσκέψαντο καὶ τὴν ἑλληνικὴν μονὴν τῆς Κρυπτοφέρρης. Ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ἡγούμενος τῆς Μονῆς Πέτρος Βιτάλιος, ὁ ὑπογράψας ἑλληνιστὶ τὰ τῆς συνόδου ἐκείνης πρακτικὰ («Πέτρος ἡγούμενος τῆς ἱερᾶς μονῆς Κρυπτοφέρρης ὑπέγραψα») ἦτο στενὸς

φίλος τοῦ μετὰ τοῦ Πατριάρχου ἀναβάντος εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὰ ὑπὸ τῆς εἰρημένης συνόδου ἀποφασισθέντα πιστοῦ μείναντος περιφήμου μητροπολίτου Νικαίας Βησσαρίωνος. Ὡς γνωστὸν ὁ Βησσαρίων ἐτιμήθη σφόδρα ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς Καρδιναλίου ἀξίωμα προήχθη καὶ μικροῦ δεῖν Πάπας ἐγίνετο, ἀλλὰ καὶ ὡς Καρδινάλιος καὶ ὡς σύμβουλος τοῦ Πάπα διέτριβε τὸ πλεῖστον ἐν Κρυπτοφέρρῃ ἐννοεῖται εὑρίσκων ἐντοῦθα μικράν τινα Ἑλλάδα καὶ ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἵνα δὲ στενότερον συνδεθῇ πρὸς τὴν ἱερὰν Μονὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φίλου αὐτοῦ Πέτρου τοῦ Βιταλίου ἐγένετο καὶ ἡγούμενος τῆς Μονῆς, ἐννοεῖται ἐπιτροπικὸς (commendatarius) καὶ ταύτην ἔχων ὡς μετάνοιαν κατέλιπεν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν βιβλιοθήκην του, ἥτις ἀποτελεῖ σπουδαῖον μέρος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Κρυπτοφέρρης, καὶ πολλὰ ἄλλα κατέλιπεν αὐτόθι κειμήλια, ἅτινα μετὰ πολλῶν ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς θὰ ἐκτεθῶσιν εἰς κοινὴν θέαν ἐν τῇ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος μηνὶ Σεπτεμβρίῳ (13) ἑορτασθησομένῃ ἐννεακοσιετηρίδι τῆς ἱδρύσεως τῆς ἱερᾶς Μονῆς. Σώζεται δὲ ἐν τῷ ἄνω πατώματι τῆς Μονῆς μικρόν τι παρεκκλήσιον ἑλληνικόν, ἔνθα ὁ Βησσαρίων ἐτέλει τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ ἱεροπραξίας.

Ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Βησσαρίωνος, ἂν μὴ πρότερον, ἡ Κρυπτοφέρρη κατέστη καὶ κέντρον παιδεύσεως παντοίας καὶ πρὸ πάντων ἑλληνικῆς· καὶ ἐπὶ τῷ πλεονεκτήματι τούτῳ διεκρίνετο πάσης ἄλλης ἐν τῇ Δύσει Μονῆς.

Οἱ πρῶτοι ἤδη Πατέρες τῆς Μονῆς καὶ αὐτοὶ οἱ ἡγούμενοι ἐποίησαν ὕμνους καὶ ᾠδὰς ἐκκλησιαστικὰς ἰδιαιτέρας· ἱκανὸν δὲ μέρος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης σύγκειται καὶ ἐκ τοιούτων ἐκκλησιαστικῶν φιλολογικῶν μνημείων. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ Μονὴ κατέστη ἀληθὲς φυτώριον γραμμάτων ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Βησσαρίωνος, ὅτε ἦτο ἐντευκτήριον τῶν εἰς Ἰταλίαν καταφευγόντων λογίων Ἑλλήνων. Ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ Βησσαρίωνος αὐτοῦ καὶ τοῦ προστάτου αὐτοῦ, τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν ἐκ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου Πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ' μετηνέχθησαν εἰς τὴν τότε λαλουμένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν οἱ μοναστικοὶ κανόνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Οἱ αὐτοὶ δὲ κανόνες, καὶ εἰς τὴν λατινικὴν μεταφρασθέντες γλῶσσαν, διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Σικελίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ μοναχοὺς τοῦ τάγματος τῶν Βασιλειανῶν, οὓς πανταχοῦ τοῦ λατινικοῦ κόσμου ἐπροστάτευον τότε οἱ Κρυπτοφερρῖται μοναχοὶ καὶ ὁ Βησσαρίων. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ τῆς Κρυπτοφέρρης μοναχοὶ οὐδόλως ἐπαύσαντο καλλιεργοῦντες τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ πᾶσαν θεολογικὴν καὶ φιλολογικὴν παίδευσιν, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἱδρύθη ἐν τῇ Ρώμῃ αὐτῇ Ἀκαδήμεια θεολογίας καὶ φιλολογίας ἐν τῷ κτιρίῳ, ὅπερ εἶνε νῦν μετόχιον τῆς Κρυπτοφέρρης ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Ἡ ὁδὸς αὕτη, ὡς εὐνόητον, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ τάγματος τῶν Βασιλειανῶν. Καὶ ἡ συνοικία δὲ ἡ περὶ τὴν Ἀκαδήμειαν ἐκείνην ὠνομάζετο παροικία Κρυπτοφέρρης (parechia Cryptoferrata). Καὶ ἡ μὲν Ἀκαδήμεια αὕτη διελύθη ἀτυχῶς μετά τινα χρόνον, ἀλλ' ἡ μονὴ

τῆς Κρυπτοφέρρης δὲν ἔπαυσε νὰ καλλιεργῇ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μέχρι τῆς σήμερον, διὸ καὶ ὁ Πάπας Λέων ὁ ΙΓ' ἐν τῇ πρὸ μικροῦ πρὸς τὸν νῦν πανοσιώτατον Ἡγούμενον Ἀρσένιον Β' ἐπιστολῇ ἐκάλει τὴν Μονὴν γραμμάτων καὶ εὐσεβείας φυτώριον (litterarum et pietatis domicilium). Καὶ νῦν δέ, ὡς πάντοτε, οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόνη ἐν χρήσει γλῶσσα εἶνε ἡ ἑλληνική, ἀλλὰ καὶ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Μονῆς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ξένους ἀνταποκρίσεσιν αὐτῆς. Ἐν τῷ παιδευτηρίῳ δὲ τῆς Μονῆς τὴν πρώτην θέσιν κατέχει πάντοτε ἡ σπουδὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὰς ἀρχαιοτέρας καὶ νεωτέρας. Πλουσία δὲ καὶ εἰς ἑλληνικὰ χειρόγραφα, τὸ πλεῖστον ἐκκλησιαστικά, ἡ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς ἔχουσα πλὴν τῶν θεολογικῶν καί τινα ἱστορικὰ καὶ δὴ ἐνταῦθα εὑρίσκεται πολύτιμον χειρόγραφον τοῦ μεγάλου ἡμῶν μεσαιωνικοῦ ἔπους Διγενῆ τοῦ Ἀκρίτα. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τάξις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶνε ὅλως ἑλληνική. Κατ' αὐστηροτάτην δὲ μοναστηριακὴν τάξιν γίνονται ἐνταῦθα καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ τελεταί, δεήσεις καὶ ἱεροπραξίαι.

Ἐγὼ αὐτὸς πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐν τῇ ἐπετείῳ ἑορτῇ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Μονῆς Ἁγίου Νείλου (13 Σεπτεμβρίου) παρέστην εἰς ἀγρυπνίαν ἐν τῇ Μονῇ τελεσθεῖσαν, καθ' ὃν τρόπον ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει τελοῦνται αὗται. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εὑρισκόμενος εἰς Ῥώμην κατὰ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα καὶ το Πάσχα, καὶ διελθὼν τὰς ἁγίας ταύτας ἡμέρας ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τῆς Κρυπτοφέρρης καὶ παραστὰς εἰς ἁπάσας τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας καὶ τελετὰς ἀντελήφθην ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἔτι μᾶλλον ὅλως ἀρχαίας βυζαντινῆς μοναστικῆς τάξεως τῆς ἐπικρατούσης ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, περὶ ὧν σύντομά τινα ἐκτίθεμαι ἐνταῦθα.

Τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος τῶν Παθῶν μετέβην ἀπὸ Ῥώμης περὶ τὰς 2 μ. μ. εἰς τὴν Κρυπτοφέρρην γινώσκων ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς τὰς 3 ἀκριβῶς μ. μ. ἔμελλε νὰ ἄρξηται ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ μετὰ τῆς θείας λειτουργείας τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Ἀπὸ Ῥώμης εἰς Κρυπτοφέρρην μεταβαίνει τις ἢ ἐφ' ἁμάξης, διελαύνων ἐντὸς δύο ὡρῶν την 16 χιλιομέτρων ἔχουσαν μῆκος ὁδόν, τὴν ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς περιφήμου ἱστορικῆς ὁδοῦ τῆς Ἀναγνοίας, ἢ διὰ σιδηροδρόμου, φέροντος ἐντὸς μιᾶς περίπου ὥρας εἰς τὴν ἐγγὺς τοῦ παλαιοῦ Τύσκλου θελκτικὴν μικρόπολιν Φρασκάτην καὶ ἐκεῖθεν πεζῇ ἢ ἐφ' ἁμάξης ἐν ἡμισείᾳ περίπου ὥρᾳ διὰ δενδροσκεποῦς ὁδοῦ φερούσης ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Μονήν. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τρίτη ὁδός, ἣν ἀκριβῶς διὰ λόγους ἰδιαιτέρους ἐπορεύθην κἀγὼ τὴν εἰρημένην ἡμέραν. Εἶνε δὲ αὕτη ἡ διὰ παραλιακῆς σιδηροδρομικὴ γραμμῆς φέρουσα ἐν μιᾷ ὥρᾳ εἰς τὴν πολίχνην Μαρῖνο, ἐπίνειον τῆς Ἄλβας Λόγγας καὶ ἐκεῖθεν ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἐφ' ἁμάξης εἰς τὴν Κρυπτοφέρρην. Ἀκριβῶς περὶ τὴν 3ην ὥραν εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἱερᾶς Μονῆς, τὴν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας, ἧς καὶ ἡ εἰκὼν ἀνήρτηται ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τοῦ ἱεροῦ, αὐτὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ ἱστορηθεῖσα καὶ πρὸ αἰώνων δωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πάπα Ῥώμης εἰς τὴν Μονήν.

Τὴν ὥραν καθ' ἣν εἰσῆλθον ἐνεδύοντο πάντες οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι. Σημειωτέον δ' ὅτι τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τῆς μεγάλης Πέμπτης μετέχουσιν ἁπαξάπαντες οἱ κληρικοὶ ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου μέχρι τοῦ ἐσχάτου διακόνου καὶ ὑποδιακόνου τὰς λαμπροτάτας αὐτῶν ἐνδυόμενοι ἱερατικὰς στολάς, τοιαύτας ἀπαραλλάκτως οἵας φέρουσι καὶ οἱ ἡμέτεροι κληρικοί. Ὁ δὲ ἅγιος καθηγούμενος φέρει, ὡς καὶ οἱ ἀρχιμανδρῖται ἡγούμενοι τῶν σταυροπηγιακῶν μονῶν, στολὴν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τοῦ ἀρχιερέως, πλὴν τοῦ ὠμοφορίου περιβληθεὶς καὶ μίτραν, οἵαν οἱ ἡμέτεροι ἀρχιερεῖς καὶ ῥάβδον ἀργυρᾶν (πατερίτσαν). Ὁ ἡγούμενος ἐνεδύθη τὴν στολὴν αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ψαλλομένων τῶν συνήθων δαυϊδικῶν ῥήσεων ἐν τῇ περιβολῇ ἑκάστου ἱεροῦ ἀμφίου. Ἀφ' οὗ δὲ ἐξελθὼν μεθ' ὅλης τῆς πολυπληθοῦς χορείας λαμπροφορούντων ἱερέων καὶ διακόνων ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ἱεροδιάκονος κρατῶν τὸ δίκηρον καὶ τὸ τρίκηρον παρέδωκε ταῦτα τῷ ἐν τῷ θρόνῳ εὑρισκομένῳ, προσφωνήσας τὸ «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων», ὅστις εὐλόγησε καὶ ἤρξατο ὁ ἑσπερινὸς μετὰ τῆς θείας λειτουργίας, τοῦ διακόνου ἀναφωνήσαντος τό: «εὐλόγησον Δέσποτα».

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου ἀνάγνωσιν τοῦ προοιμιακοῦ ἐψάλη ὑπὸ τοῦ χοροῦ διὰ τῆς ἰδιαζούσης τῇ Κρυπτοφέρρῃ βυζαντινῆς μουσικῆς τὸ «Κύριε ἐκέκραξα» μετὰ τῶν γνωστῶν ἰδιομέλων τῆς ἡμέρας ἐκείνης «συντρέχει λοιπὸν τὸ συνέδριον τῶν παρανόμων κτλ». Συνήθως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κρυπτοφέρρης οἱ δύο χοροὶ ὁμοῦ ψάλλουσι πάντα τὰ ᾄσματα, ἀποτελούμενοι ὑφ' ὅλων τῶν ἱερέων καὶ ἱεροδιακόνων τῆς Μονῆς, βοηθούντων ἁπλῶς τῶν δοκίμων, οἵτινες εἶνε καὶ ἱεροσπουδασταὶ τῆς Μονῆς. Ἀλλ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν λειτουργούντων, ὡς εἴπομεν, πάντων τῶν κληρικῶν ὁ χορὸς ἀπετελεῖτο μόνον ὑπὸ τῶν ἱεροσπουδαστῶν, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἐντεῦθεν ζημία τις, διότι οἱ ἱεροσπουδασταὶ οὗτοι, ὄντες κατὰ μέγα μέρος καλλίφωνοι, καταγόμενοι δὲ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν Ἀλβανοελλήνων τῆς Σικελίας, ἔψαλλον μελῳδικῶς καὶ μετὰ εὐκρινοῦς ἑλληνικῆς προφορᾶς τὰ κατανυκτικὰ ᾄσματα τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς θείας λειτουργίας.

Κατὰ δὲ τὰ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ εἰθισμένα, ψαλλομένων τῶν στίχων τῶν ἰδιομέλων καὶ τῶν τροπαρίων τοῦ ἑσπερινοῦ, μετὰ τὸ «κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου» ἐξῆλθον δύο διάκονοι, θυμιῶντες τὸν ἡγούμενον καὶ ἅπαν τὸ ἐκκλησίασμα.

Τὸ «φῶς ἱλαρὸν» ἐψάλη ὑφ' ἅπαντος τοῦ χοροῦ τῶν ἱερέων καὶ ἱεροδιακόνων μετὰ τοῦ ἡγουμένου πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ὡραίας πύλης, εἶτα δ' ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τριῶν ἱεροσπουδαστῶν ἀναγνωστῶν αἱ τρεῖς προφητεῖαι. Μετὰ δὲ τὸν τρισάγιον καὶ τὸ «Κύριε σῶσον τοὺς εὐσεβεῖς» ἀνεγνώσθη ὁ Ἀπόστολος καὶ εἶτα τὸ μέγα καὶ πολυσύνθετον τῆς ἡμέρας ἐκείνης Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἀνέγνω ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος μετὰ λαμπρᾶς ἑλληνικῆς προφορᾶς ὁ ἐκ Σικελίας πατὴρ Βασίλειος, ὁ καὶ καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ. Παρετήρησα δὲ ὅτι ἐν τῇ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου δεήσει, ἐνῷ ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐκκλησίαις λέγεται «ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου», ἐν Κρυπτοφέρρῃ λέγεται

«τῆς θείας ἀκροάσεως» καὶ ἐνῷ παρ' ἡμῖν μετὰ «τὸ πρόσχωμεν» ἄρχεται ἀμέσως ἡ ἀνάγνωσις, ἐν Κρυπτοφέρρῃ λέγεται «πρόσχωμεν λέγοντες» καὶ ὁ χορὸς ἀντιφωνεῖ ψάλλων τρὶς τὸ «κύριε ἐλέησον» καὶ εἶτα ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις. Μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν ἐκτενῆ καὶ τὴν τῶν κατηχουμένων δέησιν, ἐψάλη κατανυκτικώτατα, ὡς σύνηθες ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἀντὶ τοῦ «οἱ τὰ χερουβὶμ» τὸ «τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ»· εἶτα ἐγένετο ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων, ἐν ᾗ ὁ ἡγούμενος εὔχεται ὑπὲρ ζώντων ἔπειτα δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων κτητόρων τῆς Μονῆς γονέων, διδασκάλων καὶ πάντων τῶν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου κεκοιμημένων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀδελφῶν. Μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Ἁγίων ἐξηκολούθησε τελουμένη ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀναγνωσθέντος καὶ τοῦ πιστεύω, ἐννοεῖται μετὰ τῆς προσθήκης καὶ «ἐκ τοῦ υἱοῦ» κατὰ τὰ δεδογμένα τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου εἰς ἀκολουθοῦσιν οἱ Κρυπτοφερρῖται· τὸ «ἅγιος ἅγιος Κύριος Σαβαώθ», τὸ «Σὲ ὑμνοῦμεν» ἐψάλησαν κατανυκτικώτατα. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ψαλλόμενον ἀντὶ τοῦ συνήθους «ἄξιον ἐστιν», «ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη», τὸ καὶ «τὴν γὰρ σὴν μήτραν» δὲν ψάλλονται ἐν τῇ Κρυπτοφέρρῃ, θεωρούμενα ὡς μὴ ἀρχαῖα.

Μετὰ τὸ ἄξιον ἐστιν μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα (ἐν πρώτοις μνήσθητι κτλ) τοῦ πατρὸς καὶ προστάτου τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἐπισκόπου Ῥώμης ἐξάρχου Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς καὶ ποιμενάρχου τῆς Οἰκουμένης. Τὸ κοινωνικὸν δὲν ψάλλεται ὅπως παρ' ἡμῖν διὰ μακρῶν τερετισμῶν ἁπλοῦ τινος στίχου, ὃ ἐπακολουθεῖ συνήθως ὑπὸ τῶν ψαλτῶν ἀτοπώτατα καὶ χασμωδικώτατα τὸ ἀντεκκλησιαστικώτατον καὶ ἀλογώτατον νὰ νὲ νὰ νενά, ἀλλὰ μετὰ τὴν σύντομον καὶ κατανυκτικὴν ψαλμῳδίαν τοῦ στίχου («ποτήριον σωτηρίου λήψομαι») ἐψάλη τρὶς ἢ τετράκις μετὰ διαλειμμάτων σιωπῆς λίαν κατανυκτικῆς τὸ «τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ», ἅτε πολλοῦ χρόνου παρερχομένου ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ πρὸς μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὑπὸ τῆς πολυπληθοῦς χορείας τῶν λειτουργούντων ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἱερέων καὶ ἱεροδιακόνων. Εἶτα ἐκφωνηθέντος τοῦ «μετὰ φόβου Θεοῦ κτλ», προσήρχοντο κατὰ σειρὰν πάντες οἱ ἱερασπουδασταὶ καὶ μετελάμβανον παρὰ τοῦ ἡγουμένου ἐκ τοῦ ποτηρίου κατ' ἀμφότερα τὰ εἴδη, κατὰ τὰ δόγματα καὶ τὴν ἱεροτελεστίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ψαλλομένου ὑπὸ τοῦ χοροῦ κατανυκτικῶς τὸ «τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ κτλ».

Ἀφ' οὗ δὲ ἐπερατώθη περὶ τὴν 3 $^1/_2$ περίπου ὥραν ἡ θεία καὶ ἱερὰ μυσταγωγία ἤρξατο ἡ ἀκολουθία τοῦ ἱεροῦ νιπτῆρος ψαλλομένη ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν ἱερέων. Ὁ ἅγιος ἡγούμενος ἔνιψε τοὺς πόδας δώδεκα λευχειμόνων ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, ἀναγινωσκομένου τοῦ καταλλήλου ἱεροῦ εὐαγγελίου περὶ τῆς νίψεως τῶν ποδῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ ψαλλομένων τῶν γνωστῶν ᾀσμάτων τοῦ νιπτῆρος. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἐνταῦθα μεταξὺ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν νιπτομένων τοὺς πόδας χριστιανῶν δὲν ἀντηλλάγησαν αἱ συνήθεις ῥήσεις τοῦ Εὐαγγελίου, αἱ ἀνταλασσόμεναι μεταξὺ τοῦ

Πατριάρχου (τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὸν Χριστὸν) καὶ τῶν Ἀρχιερέων (τῶν ἐκπροσωπούντων τοὺς Ἀποστόλους), ὡς τοῦτο γίνεται ἐν Ἱεροσολύμοις, καθ' ἃ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀντελήφθην, παραστὰς εἰς τὴν τελετὴν τοῦ ἱεροῦ νιπτῆρος, κατὰ τὴν μεγάλην Πέμπτην τοῦ 1899 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ νιπτῆρος ὁ ἡγούμενος διένειμεν ἄρτον, κατὰ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ εἰθισμένα, εἰς τὸν παραστάντα λαόν, τὸν ἐλθόντα ἐκ τῆς ἐγγὺς κωμοπόλεως Γροταφερράτας. Καὶ ἦν ἤδη 7 περίπου μ. μ. ὥρα καὶ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας μετέβημεν πάντες οἱ ἐν τῇ Μονῇ διαιτώμενοι εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δείπνου, ἔνθα μετὰ νέαν ἱκανῶς μακρὰν ἀκολουθίαν τῆς τραπέζης, ἑλληνιστὶ ἐννοεῖται ψαλεῖσαν, ἐγεύθημεν τῆς λιτῆς τροφῆς τῆς ἡμέρας ἐκείνης, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἀποδείπνου μὴ ἀναγινωσκομένης ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐν τῷ κοινῷ προσευκτηρίῳ. Τῇ 3ῃ μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἀφυπνισθέντες πάντες ὑπὸ τῶν σημάντρων τῆς Μονῆς, κατήλθομεν εἰς τὸν μέγαν ναόν, ἵνα παραστῶμεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἁγίων Παθῶν. Ἡ ἀκολουθία τῶν ἁγίων Παθῶν, ἤτοι ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου τῆς μεγάλης Παρασκευῆς δὲν ψάλλεται ἐν Κρυπτοφέρρῃ, ὅπως παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς κώμαις ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς μεγάλης Πέμπτης (κατὰ τὴν καταχρηστικῶς ἐπικρατήσασαν συνήθειαν, ἵνα πᾶσαι αἱ ἀκολουθίαι τοῦ ὄρθρου κατὰ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα ψάλλωνται ἀφ' ἑσπέρας) ἀλλὰ κατὰ αὐστηρὸν μοναστικὸν ἔθιμον μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ πρὸ τοῦ Ὄρθρου.

Ἐψάλη δὲ ἡ μακρὰ ἀκολουθία αὐστηρῶς κατὰ τὸ ἀρχαῖον τυπικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν ἱερέων ἀλληλοδιαδόχως ἀναγνόντων τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοῦ χοροῦ ψάλλοντος τὸ «ὅτε οἱ ἔνδοξοι μαθηταὶ» καὶ πᾶσαν τὴν λοιπὴν τῶν κατανυκτικῶν ᾀσμάτων τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀκολουθίαν. Μετὰ τὸ ἕκτον Εὐαγγέλιον ἐγένετο ἡ ἔξοδος τοῦ Ἐσταυρωμένου, ψαλλομένου ἐν λαμπρᾷ σικελικῇ βυζαντινῇ μουσικῇ τοῦ γνωστοῦ δοξαστικοῦ «σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου». Τὸ δέκατον Εὐαγγέλιον ἀνεγνώσθη ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, κατὰ τὰ καὶ παρ' ἡμῖν συνειθισμένα. Τὸ μόνον ἰδιαίτερον ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ἁγίων Παθῶν, ὅπερ παρετήρησα ἐν τῇ Κρυπτοφέρρῃ, εἶνε ὅτι μετὰ τὸ Ζ' εὐαγγέλιον ὁ ν' ψαλμὸς δὲν ἀναγινώσκεται συνεχῶς, ὅπως παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ ψάλλεται κατὰ στίχους καὶ μεθ' ἕκαστον στίχον τοῦ ψαλμοῦ ψάλλεται τοσάκις, ὅσους στίχους ἔχει ὁ ψαλμός, τό: «σήμερον τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα εἰς ἔλεγχον ῥήγνυται τῶν παρανόμων . . . Δεσπότην ὁρῶν σταυρούμενον». Δὲν γινώσκω ἐὰν τοῦτο γίνηται ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἄθω, διότι κατὰ τὴν μεγάλην Παρασκευὴν δὲν παρευρέθην ἐν τῷ Ἄθῳ, ἀλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Κων]πόλεως καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν αἷς παρευρέθην, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν δὲν γίνεται τοῦτο.

Ἡ ἀκολουθία τῶν Παθῶν ἔληξεν, ἀνατείλαντος ἤδη τοῦ ἡλίου, καὶ ὅτε οἱ ἀδελφοὶ πάντες ἀπεχώρησαν εἰς τὰ κελλία των, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ δύο περίπου ὥρας, ὅτε ἤρξατο ἡ ἀκολουθία τῶν μεγάλων ὡρῶν. Ἐψάλησαν

δὲ αἱ τρεῖς ὧραι, (α΄, γ΄, στ΄.) Λέγω δὲ ἐψάλησαν αἱ ὧραι, διότι ἐν Κρυπτοφέρρῃ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν μεγάλων ὡρῶν δὲν ψάλλονται μόνον τὰ γνωστὰ ἰδιόμελα, ἀλλὰ καὶ οἱ ψαλμοὶ τῶν ὡρῶν κατὰ στίχους, ὅπως λ. χ. «τὸ Κύριε ἐκέκραξα» τὸ «μακάριος ἀνὴρ» τὸ «ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα» παρ' ἡμῖν. Μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἕκτης ὥρας ἐξήλθομεν πάλιν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, ἵνα ἐπανέλθωμεν περὶ τὴν 1ην μ.μ. ὅτε ἐψάλη ἡ θ΄ ὥρα, ψαλέντος καὶ τὸ «σήμερον κρεμᾶται» τρὶς κατὰ κρυπτοφερινὴν βυζαντινήν, ῥωσσικήν, καὶ σικελικὴν βυζαντινὴν μουσικήν. Ἐψάλη δὲ καὶ ὁ μέγας Ἑσπερινὸς τῆς μεγάλης Παρασκευῆς καὶ ἐγένετο καὶ ἡ ἔξοδος τοῦ Ἐπιταφίου κατὰ τὴν νῦν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ τάξιν. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ἑσπερινοῦ, μεταβάντες εἰς τὴν τράπεζαν, μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς τραπέζης, ἐγεύθημεν τῆς λιτοτάτης ἀπὸ ἁπλῶν χόρτων συγκειμένης τροφῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ ἐν τῇ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας μέχρι τῆς τραπέζης πορείᾳ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ αὐτῇ οὐδεμία ἐπιτρέπεται συνομιλία, ἀλλ' ἀπόλυτος ἐπικρατεῖ σιγή.

Περὶ δὲ τὴν 8 μ. μ. ἐξαιρετικῶς μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐψάλη ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου τοῦ μεγάλου Σαββάτου, ἐν ᾗ καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου. Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου, ἤτοι οἱ ἐπιτάφιοι ὕμνοι ἢ θρῆνοι, ψάλλονται κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσαν τάξιν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τὸ «ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ». Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ἐν Κρυπτοφέρρῃ δὲν ψάλλονται αἱ παρ' ἡμῖν συνήθεις πολλαὶ στάσεις τοῦ ἐπιταφίου θρήνου, ἀλλὰ μόνον αἱ ᾠδαί, αἱ ἀρχόμεναι ἀπὸ τὸ «ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ» εἶτα «ἄξιον ἐστὶν μακαρίζειν κτλ» ἔπειτα «αἱ γενεαὶ αἱ πᾶσαι». Λέγουσι δὲ οἱ Κρυπτοφερρῖται Πατέρες, ὅτι τοιαύτη ἦτο ἡ τάξις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸ τυπικόν, ὃ ἔχει ἡ Μονὴ ἀπὸ τοῦ 1030 μ. Χ, ἐνῷ αἱ πολλαὶ ἐκεῖναι στάσεις, αἱ ψαλλόμεναι παρ' ἡμῖν, εἶνε προσθῆκαι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὑπολειπόμεναι ὅλως καὶ κατὰ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν καὶ κατὰ τὴν λυρικὴν χάριν τῶν μνημονευθεισῶν τριῶν σειρῶν ᾀσμάτων. Εἶτα ἤρξατο ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου περὶ τὴν Μονὴν καὶ ἀνὰ τὴν μεγάλην ὁδὸν τῆς κώμης Κρυπτοφέρρης.

Ἐξ ὅλων τῶν ἱερῶν τελετῶν, εἰς ἃς παρέστην ἐν Κρυπτοφέρρῃ, ἐκείνη ἥτις μοὶ ἐνεποίησε τὴν ἰσχυροτέραν ἐντύπωσιν καὶ τὰς ζωηροτέρας κατέλιπε ἀναμνήσεις εἶνε ἡ τῆς περιφορᾶς τοῦ Ἐπιταφίου. Ἡ λιτανεία ἐχώρει διὰ τῆς αὐλῆς τῆς ἱερᾶς Μονῆς καὶ εἶτα διὰ τῆς εἰρημένης μεγάλης πρὸς τὸ Τοῦσκλον ὁδοῦ προπορευομένης τῆς μουσικῆς καὶ ἑπομένων πάντων τῶν πατέρων καὶ τῶν ἱεροσπουδαστῶν τῆς Μονῆς λαμπαδηφορούντων, τοῦ χοροῦ ψάλλοντος κατανυκτικώτατα ἐν τῇ ὡραίᾳ σικελικῇ βυζαντικῇ μουσικῇ τὸ «ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ . . . . καὶ ἀγγέλλων στρατιαὶ ἐξεπλήττοντο». Πᾶσαι αἱ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ οἰκίαι τῆς κώμης ἦσαν φωταγωγημέναι μετὰ λαμπάδων καὶ φανῶν, πλῆθος δὲ λαοῦ ἐγονυπέτει ἐπὶ τῆς πρὸ μικροῦ ὑπὸ τῆς ῥαγδαίας βροχῆς καταβεβρεγμένης ὁδοῦ ἐν μέσῳ ψύχους καὶ ὑγρασίᾳ εὐλαβῶς ἀκούων τῶν ἀκαταλήπτων μὲν εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ἑλληνικῶν ᾀσμάτων, ἀλλὰ ζωηρῶς ἐξεγειρόντων ἀκριβῶς διὰ τὸ ἀκατάληπτον· τίνα δὲ αἴσθησιν ἐν ἐμοὶ ἤγει-

ρε τὸ θέαμα ἐκεῖνο καὶ πρὸ πάντων τὸ ἄκουσμα τὸ ἑλληνικὸν ἐν μέσῳ Ῥώμης καὶ Τουσκούλου, ἐγγὺς τῆς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ Πελάγους; Καὶ ἄλλοτε ἐν τοιαύτῃ ἡμέρᾳ εὑρέθην ἐν ὁμοίαις τελεταῖς καὶ παρὰ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει καὶ ἐν Ναζαρὲτ παρέστην εἰς τὴν θείαν Ἀνάστασιν καὶ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ Θαβὼρ ἤκουσα τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ τὴν Τιβεριάδα πλέων κατανυκτικῶν ἠκροάσθην θρησκευτικῶν ᾠδῶν. Ἀλλὰ οὗτοι μὲν πάντες οἱ τόποι καίπερ μακρὰν τοῦ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ κείμενοι οὐχ ἧττον δι' ἀδιακόπου ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ συνεχείας τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων συνδέονται πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ βίου. Ἀλλ' ἡ Κρυπτοφέρρη εἶνε Ἑλλὰς ἐν ξένῳ κόσμῳ, οὐχὶ ἁπλῶν διὰ μακροῦ διαστήματος τόπου, ἀλλὰ καὶ δι' αἰώνων ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου κεχωρισμένον. Ἀκριβῶς δ' ἡ ἀντίθεσις αὕτη εἶνε τὸ βαθύτερον ἐξεγεῖρον καὶ τὸ ὑψηλότερον μετεωρίζον τὸ πνεῦμα τοῦ Ἕλληνος ἐν ταῖς τοιαύταις ἱεραῖς στιγμαῖς, ὁ δ' ἀναλογιζόμενος ὅτι κατὰ τὰς αὐτὰς ἐκείνας στιγμὰς τὰ αὐτὰ ἑλληνικὰ ᾄσματα ἠχοῦν καὶ ἀντηχοῦν ταυτοχρόνως καὶ ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῆς Τιβεριάδος καὶ κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου καὶ παρὰ τὸν γηραιὸν καὶ βαθυδίνην Βόσπορον καὶ παρ' αὐτὰς δὴ τὰς ὄχθας τοῦ καὶ τοῦ Τιβέρεως Τυρηνικοῦ πελάγους εἶνε τις θαυμαστὴ καὶ τρανὴ ἀπόδειξις τοῦ παγκοσμίου κράτους τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, δεσπόσαντος τοῦ κόσμου καὶ πανταχοῦ διὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν μονῶν διατηροῦντος ἔτι τὰ λείψανα τοῦ παγκοσμίου αὐτοῦ κράτους.

Μετὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου ἐπανήλθομεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἐξηκολούθησε καὶ ἐπερατώθη ἡ ἀκολουθία κατὰ τὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπικρατοῦσαν τάξιν. Τῇ δ' ἐπαύριον τοῦ μεγάλου Σαββάτου περὶ τὴν $9^1/_2$ π.μ. ὥραν ἤρξατο ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ μετὰ τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἑσπερινοῦ παρετήρησα τὴν ἑξῆς οὐσιώδη διαφορὰν πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσαν τάξιν, ὅτι ἐνῷ παρ' ἡμῖν μετὰ τὸ «Κύριε ἐκέκραξα» ψάλλονται πρῶτον τὰ ἀναστάσιμα τοῦ α' ἤχου, εἶτα δὲ τὰ ἰδιόμελα «σήμερον ὁ Ἅδης στένων βοᾷ» «συνεσχέθη ἀλλ' οὐ κατεσχέθη κτλ», εἶτα δὲ πάλιν τὸ ἀναστάσιμον δοξαστικὸν «τὴν παγκόσμιον δόξαν», ἐν Κρυπτοφέρρῃ οὐδὲν ψάλλεται ἀλλὰ μόνον τὰ εἰρημένα τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἰδιόμελα. Δὲν γινώσκω ποία τάξις πρὸς τοῦτο ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους· ἀλλὰ τὴν ἐν Κρυπτοφέρρῃ τάξιν οἱ Πατέρες αὐτῆς θεωροῦσιν ὡς λογικωτέραν καὶ ἀρχαιοτέραν. Ἄλλη διαφορὰ εἶνε ἡ ἑξῆς: συνήθως παρ' ἡμῖν ἐν τῷ ἑσπερινῷ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἀναγινώσκονται τρία μόνον ἀναγνώσματα ἐκ τῶν 15 τῆς ἡμέρας ἐκείνης· τοῦτο δὲ γίνεται καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κων]πόλεως καὶ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐνῷ ἐν Κρυπτοφέρρῃ ἀναγινώσκονται καὶ τὰ 15. Τοῦτο γίνεται καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις μοναῖς καὶ ἡ διαφορὰ δὲν εἶνε σπουδαία. Ἀλλὰ τὸ ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ἐν τῷ 3ῳ τῶν 15 ἀναγνωσμάτων τὸ τῆς ἐξόδου «ἵππον καὶ ἀναβάτην» . . . . . «βοηθὸς

καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν κτλ» ἐν ἑκάστῳ στίχῳ ψάλλει ὁ χορὸς ὡς ἐπῳδὸν τὸ «ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται», ὡς τοῦτο γίνεται καὶ ἐν τῇ προφητείᾳ τοῦ Δανιὴλ διὰ τοῦ ὕμνου «τὸν Κύριον ὑμνεῖτε κτλ». Ἀνεγνώσθησαν δὲ ἅπαντα τὰ 15 ἀναγνώσματα ὑπὸ 15 ἱεροσπουδαστῶν, ἐν λαμπρᾷ ἑλληνικῇ προφορᾷ ἀναγνόντων πάντα. Μεταξὺ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ἡγούμενος ἀναφωνῶν τὸ «ἀνάστα ὁ Θεὸς» ἔρρανε τὸν ναὸν δι' ἀνθέων καὶ ἀρωμάτων, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν. Καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δὲ ἡ λειτουργία ἐτελέσθη ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ψαλέντος ἀντὶ τοῦ χερουβικοῦ τοῦ «σιγησάτω πᾶσα σάρξ».

Ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ὡρίσθη τὴν 2 μετα τὸ μεσονύκτιον· ἀλλὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, ὅτε ἐγερθεὶς ἐκ τῆς κλίνης μου ἀνέμενον τὴν ὥραν ἵνα κατέλθω, ἤκουον παρὰ προσδοκίαν ψαλλόμενον τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» ἐν ταῖς στοαῖς τοῦ Μοναστηρίου, μετ' ὀλίγον δὲ οἱ ψάλλοντες ἐγένοντο πρὸ τῆς εἰσόδου καὶ τοῦ ἐμοῦ κελλίου· ἀνοίξας δὲ τὴν θύραν βλέπω τὸν ἀγαπητὸν πατέρα Νεῖλον καὶ τὸν χορὸν τῶν ἱεροσπουδαστῶν, ψάλλοντα τὸ «Χριστὸς ἀνέστη»· τότε δὲ ἔμαθον ὅτι ἦτο συνήθεια ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ νὰ μὴ ἀφυπνίζωνται οἱ Πατέρες διὰ τοῦ συνήθους σημάντρου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ᾄσματος τοῦ «Χριστὸς Ἀνέστη», ψαλλομένου ὑπὸ τῶν ἱεροσπουδαστῶν τῶν Κελλίων, οἱονεὶ προσκαλούντων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνάστασιν. Μετ' ὀλίγον κατήλθομεν τὸν ναόν, ἔνθα ἤρξατο ἡ ἀκολουθία τῆς ἱερᾶς Ἀναστάσεως.

Παρετήρησα δὲ ὅτι τὸ φῶς τοῦ Ἁγίου Πάσχα δὲν μεταδίδει ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τῆς Ἁγίας Τραπέζης διὰ τοῦ «δεῦτε λάβετε φῶς», ἀλλ' ἀνάπτεται πῦρ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, ὅ περ εὐλογεῖται δι' ἰδιαιτέρας εὐχῆς καὶ ἐκ τοῦ εὐλογηθέντος πυρὸς ὁ ἡγούμενος ἀνάπτει τὸ κηρίον αὐτοῦ καὶ μεταδίδει ἐκ τοῦ φωτὸς τοῖς ἄλλοις. Ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ἤρξατο διὰ λιτανείας περὶ τὸν νάρθηκα τοῦ ναοῦ, ψαλλομένου τοῦ ᾄσματος «τὴν ἀνάστασίν σου Χριστὲ Σωτὴρ», τὸ δὲ «Χριστὸς ἀνέστη» ἀνεφωνήθη ἐν τῷ νάρθηκι, κεκλεισμένων τῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐνῷ παρ' ἡμῖν τῆς ἀναφωνήσεως τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη» προηγεῖται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἑωθινοῦ Εὐαγγελίου, ἐν Κρυπτοφέρρῃ τὸ ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ὄρθρου, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν ταῖς λοιπαῖς Κυριακαῖς τάξιν. Ἀφ' οὗ δ' ἀνεφωνήθη τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» καὶ ἐψάλη πολλάκις ἐν τῷ νάρθηκι, εἰσῆλθεν ἡ συνοδεία εἰς τὸν ναόν, ἀφ' οὗ πρὸ τῆς κεκλεισμένης μεγάλης θύρας καὶ ὁ ἡγούμενος κρούων τὴν θύραν διὰ τῆς ῥάβδου ἀνεφώνει τὸ γνωστὸν «ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες κτλ.» Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ τὴν τρίτην κροῦσιν καὶ ἀντιφώνησιν τοῦ ἔνδον τοῦ ναοῦ ἱερέως ἠνεῴχθη ἡ πύλη, εἰσήλθομεν εἰς τὸν πρότερον ἀμυδρῶς φωτιζόμενον νῦν δὲ λαμπρότατον φῶς ἀπαστράπτοντα ναόν, ἔνθα ἐξηκολούθησεν ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Πάσχα. Ὅτε δὲ ἐν τοῖς αἴνοις ἤρξατο νὰ ψάλληται τὸ δοξαστικὸν «ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει», ἤρξατο ὁ ὑπ' ἀλλήλων ἀσπασμὸς πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἱεροσπουδαστῶν κατὰ τὴν συνήθη μοναστικὴν τάξιν. Εἶτα ἠκολούθησεν ἡ λειτουργία τοῦ Ἁγίου

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Μετὰ δὲ τὸ τέλος ταύτης διενεμήθησαν τὰ ᾠὰ τοῦ Πάσχα κατὰ ἔθιμον ἑλληνικὸν (διότι παρὰ τοῖς Λατίνοις οὐκ εἴθισται τὸ τοιοῦτον). Εἶτα μετέβημεν εἰς τὴν τράπεζαν, ἔνθα μετὰ σύντομον εὐχὴν καὶ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» ἐφάγομεν τὸ Πάσχα. Ἡ δευτέρα Ἀνάστασις ἐτελέσθη κατὰ τὴν συνήθη ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ τάξιν, τοῦ Εὐαγγελίου ἀναγνωσθέντος μόνον ἑλληνιστί. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Πάσχα τὴν νύκτα, ὅτε ὁ ἀπόστολος καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἀφ' οὗ ἀνεγνώσθησαν ἑλληνιστί, ἀνεγνώσθησαν καὶ λατινιστὶ κατά τινα ἀρχαιοτάτην συνήθειαν, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν Κων)πόλει, ὅτε ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστίνου ὁ ἐνταῦθα ἐλθὼν Πάπας ἐλειτούργησε λατινιστί. Μετὰ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν κατελίπομεν τὴν Μονήν, ἵνα ἐπιστρέψωμεν εἰς Ρώμην, ἀφ' οὗ ἀπεχαιρετίσαμεν καὶ ηὐχαριστήσαμεν ἐγκαρδίως τοὺς Πατέρας τῆς Μονῆς, τὸν ἡγούμενον Ἀρσένιον καὶ τοὺς Πατέρας Νεῖλον, Σωφρόνιον, Βασίλειον, Ἀντώνιον, Κοσμᾶν, Νικόδημον καὶ τοὺς ἱεροσπουδαστάς. Τοιαῦται αἱ ἀναμνήσεις ἡμῶν ἐκ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης ὡς καὶ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ἐν ᾗ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας εἰργάσθημεν.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἡ Κρυπτοφέρρη εἶνε λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον μνημεῖον τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, σταθμὸς ἑλληνικὸς ἐν τῷ λατινικῷ κόσμῳ, διεγείρων ἀναμνήσεις ἱστορικὰς τὰ μάλιστα διαφερούσας. Τοιαύτη ἡ μόνη ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῷ λατινικῷ κόσμῳ Μονή, ἡ μέλλουσα κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ προσεχοῦς ἔτους νὰ τελέσῃ τὴν 900 ἐπέτειον τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς.[1]

Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΔΙΟΙΚΟΥΣΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΠΡΟ ΤΩΝ ΟΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου φύλλου).

III

Δειναὶ καὶ βαρεῖαι ὑπῆρξαν αἱ συνέπειαι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης μεταστάσεως, ἥτις, συλληφθεῖσα καὶ πραγματοποιηθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει πολιτικῶν σχεδίων καὶ προσωπικῶν συμφερόντων, οὐδὲν καλὸν ὑπέσχετο τῇ ρωσσικῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀρνητικῶς ἐπιδράσασα ἐπὶ τὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐκκλησίας, τὸν θεμελιώδη τοῦτον ὅρον τῆς ὑπάρξεως ἀληθοῦς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἔσχεν ὡς θετικὸν ἀντιστάθμισμα τὴν συγκέντρωσιν ἁπάσης τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Αὐτοκράτορος, καταστάντος

1) Εἰς τὸ ἑπόμενον δημοσιεύομεν καὶ τὸ Γ' μέρος τῆς πραγματείας τοῦ κ. Καθηγητοῦ, τὸ διαλαμβάνον τὰ κατὰ τοὺς ἑλληνοφώνους τῆς Κάτω Ἰταλίας.)

οὕτως ἀπολύτου κυριάρχου, οὐ μόνον τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῶν ὑπηκόων του, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς. Τοῦτο ἐξυπηρέτει βεβαίως τὰ συμφέροντα τοῦ ρωσσικοῦ Κράτους, ὡς πρὸς τὰ τῆς ἐκκλησίας ὅμως συμφέροντα ὑπῆρξε καταστρεπτικόν. Τὸ ἀρτιγέννητον σύστημα, ἀποτελοῦν θρασὺν νεωτερισμὸν εἰς τὴν ζωὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀμέσως προσέδωκεν ἰδίαν χροιὰν εἰς τὴν ρωσσικὴν ἐκκλησίαν, διακρίνουσαν ταύτην ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν. Μέχρι τῆς μεταβολῆς ἡ ρωσσικὴ ἱεραρχία ἐθεώρει ἑαυτήν, ὡς καὶ πράγματι ἦτο, ὡς μέρος μόνον τῆς ἱεραρχίας τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας καὶ διῴκει ἐπ' ὀνόματι καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ταύτης. Ἡ ἔφεσις πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς διὰ ζητήματα, μὴ λυόμενα οἴκοι, παρίστατο φαινόμενον φυσικόν· ὁ Ρῶσσος Πατριάρχης δὲν ἦτο ὑποτεταγμένος εἰς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἦτο νεώτερος αὐτῶν. Δι' ὃ καὶ ἡ μνημόνευσις τῶν ὀνομάτων τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν ἦτο φυσικὴ ἔκφασις τῆς πραγματικῆς ἑνότητος τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας μετὰ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν ὅμως τῆς Συνόδου διεσπάσθη ὁ πραγματικὸς οὗτος σύνδεσμος μετὰ τῆς λοιπῆς Ὀρθοδοξίας, ἔμεινε δὲ μόνον ἡ δογματικὴ ἑνότης. Τὰ ὀνόματα τῶν Πατριαρχῶν δὲν ἐμνημονεύοντο, ἐκ φόβου μήπως τοῦτο σκανδαλίσῃ τὸν λαόν· πολλοὶ ἐκ τῶν δυσαρεστουμένων ἠδύναντο νὰ ὑποθέσωσιν, ὅτι ἡ Σύνοδος ὑπόκειται τοῖς Πατριάρχαις καὶ νὰ ἐκκαλέσωσι τὰς ἀποφάσεις ἐκείνης ἐνώπιον αὐτῶν. Ἡ ἔφεσις ὅμως αὕτη, οὐδὲν τὸ κακὸν ὑπὸ κανονικὴν ἔποψιν παρουσιάζουσα, οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ἅψηται οὔτε τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησίας, οὔτε τοῦ ἀξιώματος τῆς Συνόδου. Ἐπομένως ἐνταῦθα δέον νὰ ἀναζητήσωμεν ἕτερόν τι. Πράγματι τὸ περιστατικὸν τοῦτο παρέχει τὸ μέσον νὰ ἐννοήσωμεν τὴν νέαν πηγὴν τῆς ἐξουσίας τῆς Συνόδου ἐπὶ τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησίας. Αὕτη δὲν διοικεῖ πλέον τὴν ρωσσικὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἱεραρχίας τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ «ἄκρου κριτοῦ» αὐτῆς, δηλ. τοῦ Ρώσσου μονάρχου, δι' ὃ καὶ διοικεῖ «κατὰ οὐκάζιον τῆς Α. Μεγαλειότητος», ὡς συνήθως ἀρχίζουσι πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις της. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία ἐξ αὐτῆς τῆς ἐννοίας αὐτῆς δὲν ὑπόκειται εἰς ἔφεσιν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Σύνοδος, δι' ἧς ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία ἰθύνει τὰ τῆ ἐκκλησίας, δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ ἔφεσιν εἰμὴ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Μονάρχου. Τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὸν κανονικῶς οἰκτρὸν καταρτισμὸν τῆς Συνόδου ἐκ προσώπων πασῶν τῶν βαθμίδων τῆς ἱεραρχίας, ὅστις ἄλλως μένει ἀκατάληπτος. Περαιτέρω μετεβλήθη καὶ ἡ θέσις τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχιερέων πρὸς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν. Πρὸ τῆς μεταβολῆς, καίτοι σπανίως ὁ ἐπαρχιακὸς ἀρχιερεὺς μετεῖχε τῶν συνεδριῶν τῆς πατριαρχικῆς Συνόδου, ἐν τούτοις ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητον ταύτης μέλος, εἶχε ψῆφον, ἠδύνατο νὰ ἀποστέλλῃ ἀντιπρόσωπόν του ἢ τὴν γνώμην του. Ἡ κεντρικὴ ἐξουσία, δηλ. ὁ Πατριάρχης, μένουσα πάντοτε ἐξουσία, δὲν ἦτο ἐν τούτοις δι' αὐτὸν ἐξωτερικὴ ἀρχή, διότι καὶ ὁ ἴδιος ἐθεώρει ἑαυτὸν συμμέτοχον τῆς ἀρχῆς ταύτης. Ἡ νεότευκτος ὅμως Σύνοδος προσέλαβον ἀπόλυτον,

σχεδὸν ἀνεφεσίβλητον ἐξουσίαν ἐπὶ παντὸς ἀντιπροσώπου τῆς ῥωσσικῆς ἱεραρχίας. Ὁ ἐπαρχιακὸς ἀρχιερεὺς δύναται νὰ παραστῇ ἐν τῇ Συνόδῳ μόνον προσκαλούμενος. Δυνατὸν βεβαίως ἐνίοτε νὰ ζητήσωσι τὴν γνώμην του, ἀλλὰ τοῦτο φέρει χαρακτῆρα προσκλήσεως κατωτέρου ὑπὸ ἀνωτέρου πρὸς σύσκεψιν, ὡς λ. χ. ὁ Ὑπουργὸς συσκέπτεται μετ' ἐμπείρου Νομάρχου ἐπὶ περιπλόκου ὑποθέσεως. Περὶ συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν ἢ περὶ δικαιώματος πρὸς τοιαύτην συμμετοχὴν οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γίνῃ. Οὕτως ἡ κεντρικὴ ἐξουσία διεκρίθη ἀπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς εἰς ὅλως ἰδιαίτερον ὄργανον ἐνεργοῦν ἀνεκκλήτως «δι' αὐτοκρατορικοῦ οὐκαζίου».

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀναποφεύκτων τούτων συνεπειῶν της, ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ νέου συστήματος προερχομένων, τὸ τελευταῖον ἔθετο σπέρματα τοιαύτης καταστάσεως, ἥτις ἀναποφεύκτως ἔμελλε νὰ φέρῃ, ὡς καὶ ἔφερε, τὴν ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν εἰς ἐντελῆ ἐξουδένωσιν. Ἐννοοῦμεν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Γενικοῦ Εἰσηγητοῦ ἢ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου, ὡς εἴθισται νὰ ὀνομάζηται οὗτος. Κατ' ἀρχὰς ἐκπροσωπῶν οὗτος τὴν αὐτοκρατορικὴν κυριαρχίαν ἐχρησίμευεν ὡς μεσάζων μεταξὺ Συνόδου καὶ Μοναρχίας, καίτοι δ' ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος εἰς πάσας τὰς ὑποθέσεις τῆς Συνόδου, οὐχ ἧττον ὅμως τὸ κῦρος τῆς ἱεραρχίας ἦτο ἀκόμη ἀκέραιον οὕτως, ὥστε δὲν ἦτο καὶ τόσον πολὺ ἁπλοῦς κοσμικός, ἀδιάφορον εἰς ποίαν τάξιν ἀνήκων, νὰ παρακάμπτῃ ἢ νὰ ὑπαγορεύῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἄγνοια τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀπειρία τῶν πρώτων Αὐτοκρατορικῶν Ἐπιτρόπων εἰς τὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀφορῶντα, ἔτι δὲ ἡ ὕπαρξις ἐν τῇ Συνόδῳ Προέδρου—Μητροπολίτου, ὅστις ἐν πάσῃ περιπτώσει de jure ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σωματείου, συνεκράτουν πως τὴν ἔκφανσιν τῆς δεσποτείας ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ἐπιτρόπων.—Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως αἱ περιστάσεις ἤλλαξαν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ κῦρος τῆς ἱεραρχίας ἐμειοῦτο ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Μοναρχίας, βαθμηδὸν δὲ οἱ κοσμικοὶ ὑπάλληλοι τῆς Συνόδου, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἐπίτροπον, ἐλάμβανον σαφεστέραν γνῶσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἐσυνείθιζον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας· ταῦτα πάντα ἐκυοφόρουν τὴν σύγχρονον δύναμιν τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ἐπιτρόπων οὕτως, ὥστε ὅταν κατὰ τὸ 1838 ἱδρύθη ἡ λεγομένη «Γραμματεία τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου», ἐργαζομένη ἀνεξαρτήτως τῆς Συνόδου καὶ κατηργήθη ὁ τίτλος τοῦ «Προέδρου» τῆς Συνόδου, ἀντικατασταθεὶς διὰ τοῦ «π ρ ω τ ε ύ ο ν τ ο ς μ έ λ ο υ ς» ταύτης, ἡ ἐξουσία τοῦ ἐν λόγῳ βαθμούχου ἐξίκετο εἰς τὸ κορύφωμα αὐτῆς. Πᾶσαι αἱ λειτουργίαι τῆς ἐκκλησίας ἐξετελοῦντο ὑπὸ τὴν προσωπικὴν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου ἢ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ χειραγωγίαν, εἰς πάσας δὲ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἡ πρωτοβουλία τούτου, ἡ ἐπιθυμία καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ ἀπετέλουν τὸν γνώμονα τῆς Συνόδου, ἡ ὁποία οὕτω δὲν εἶχεν ἰδίαν γνώμην καὶ ἑπομένως οὐδὲ ἀπόφασιν. Ἔκτοτε οἱ ἐν τῇ Συνόδῳ παριστάμενοι ἀρχιερεῖς ἐκλέγονται ὑπὸ μόνου τούτου καὶ ἐπικυροῦνται ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, πρὸς ἐπίμετρον δὲ προσκαλοῦνται οὐχὶ δι' ὡρι-

σμένον χρόνον οὕτως, ὥστε ἅμα τῇ πρώτῃ ἐκδηλώσει ἀντιπειθαρχικῶν τάσεων εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου ἐξαποστέλλονται εἰς τὰς ἐπαρχίας των, ἐνίοτε δὲ εἰς Μοναστήριον «πρὸς ἀνάπαυσιν». Οὐχὶ δὲ μόνον ἡ ἐκλογὴ τῶν συνοδικῶν μελῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκλογὴ εἰς ἀρχιερέα πάντως ἀνήκει τῷ Αὐτοκρατορικῷ Ἐπιτρόπῳ, ὅστις προτείνει τῇ Συνόδῳ τοὺς εὐαρέστους αὐτῷ· ἡ δὲ Σύνοδος πειθηνίως ὑπογράφει, ἐνίοτε μάλιστα ἐκτὸς τῆς συνεδρίας, ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις, ὅπου ἀποστέλλονται τὰ ἔγγραφα πρὸς ὑπογραφὴν καὶ οὐχὶ πρὸς μελέτην. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν Μητροπολιτῶν (Πετρουπόλεως, Μόσχας, Κιέβου), αὕτη ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου τῷ Αὐτοκρατορικῷ Ἐπιτρόπῳ, οὐδὲ τυπικῶς προτείνοντι τῇ Συνόδῳ τὸν ὑποψήφιον, ἀλλὰ παρουσιάζοντι ἁπλῶς τῷ Αὐτοκράτορι τὸ διάταγμα πρὸς ὑπογραφήν. Τὸ αὐτὸ λαμβάνει χώραν καὶ εἰς τὰς μεταθέσεις.[1] Φυσικὴ συνέπεια τούτου εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι ὅλη σχεδόν, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, ἡ ρωσσικὴ Ἱεραρχία εἶνε ἀναξία τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῆς προορισμοῦ, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἐξαγοραστὰς τοῦ ἀξιώματος, αὐλοκόλακας, ἀρχολιπάρους, στερουμένους οὐ μόνον πίστεως καὶ εὐσεβείας, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ συνειδήσεως καὶ τιμιότητος. Καταλαμβάνοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς ἱεραρχικὰς θέσεις αὐτῶν χάριτι συμπαθειῶν ἢ σιμωνίας οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ρωσσικῆς Ἱεραρχίας, ἓν καὶ μόνον κύριον μέλημα ἔχουσι, πῶς νὰ διατηρῶσι ταύτας καὶ πῶς νὰ μὴ ἀπολέσωσι τὰς συμπαθείας ἐκείνων, οἵτινες ἀνύψωσαν αὐτούς. Ἑπομένως οὐδὲ περὶ χαρακτῆρος, οὐδὲ περὶ ἀνεξαρτησίας, οὐδὲ περὶ φρονήματος, ἀλλ' οὐδὲ περὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ θεσμῶν πρέπει νὰ γίνηται λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν ἄνωθεν κελευσμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὸν ἀνώτατον νόμον τῆς πολιτείας τῆς Ἱεραρχίας. Συνέπεια δὲ τούτου ἀπαραίτητος εἶνε ἡ τερατώδης ἐξάπλωσις τῶν σχισμάτων καὶ αἱρέσεων ἀνὰ τὴν Ρωσσίαν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων φθάνει τὴν ἑκατοντάδα. Μόνον ἡ ἰσχὺς τοῦ κέντρου καὶ ὁ φανατισμὸς τοῦ τυφλοῦ ὄχλου διατηροῦσι τὸ καθεστώς, τὸ ὁποῖον θᾶττον ἢ βράδιον ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω, ἀδιάφορον, θέλει καταστραφῆ.

Ἡ τοιαύτη δὲ κατάστασις τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησίας, ἡ δημιουργηθεῖσα ὑπο τοῦ νέου καθεστῶτος, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἐπιδράσῃ καὶ ἐπὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὰς λοιπὰς πρεσβυγενεῖς τῆς Ἀνατολῆς ἀδελφὰς αὐτῆς. Οὐδ' ἦτο δυνατὸν ἄλ-

(1). Χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον διηγεῖτο ὁ μακαρίτης ἀρχιεπίσκοπος Βλαδιμηρόφσκης Ἀρσένιος. Εἷς ἀρχαιόδοξος ἔν τινι συζητήσει μετὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἱεράρχου προέβαλεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν : Ὅταν μνημονεύητε, Πανιερώτατε, «τῆς Ἁγιωτάτης Διοικούσης Συνόδου», ποῖον ἔχετε ὑπ' ὄψει, τοὺς ἀποτελοῦντας αὐτὴν Ἀρχιερεῖς ; Ἀλλ' οὗτοι δὲν εἶνε ὡρισμένοι, οὐδὲ διαρκῶς ὑπάρχει Σύνοδος, οὐδὲ δύναται αὕτη νὰ θεωρηθῇ πρόσωπον, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου νὰ δέησθε, ἢ Ἁγιωτάτην Σύνοδον θεωρεῖτε τὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἐπίτροπον μετὰ τῆς στρατιᾶς τῶν κοσμικῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες εἶνε διαρκεῖς καὶ μόνιμοι κυβερνῆται, ἢ τέλος τὸ κτίριον τῆς Συνόδου, ὅ περ ἐπίσης εἶνε διαρκὲς καὶ μόνιμον ; Ὁ διακεκριμένος ἱεράρχης ἀφελῶς ὡμολόγησεν ὅτι «καὶ ὁ ἴδιος δὲν γνωρίζει».

λως γενέσθαι· ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία, διὰ τοῦ νέου συστήματος καταποθεῖσα ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ παντελῶς ὑποταγεῖσα εἰς αὐτήν, δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ ὄργανον εἰς τὰς χεῖρας τῆς τελευταίας, ὄργανον, ὀφεῖλον νὰ ἐνεργῇ ἐκ συμφώνου πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ κράτους ἱδρύματα, κατὰ γράμμα δὲ νὰ προσπαθῇ τὴν ἐπίτευξιν σκοπῶν, τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους ἐξυπηρετούντων. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἡγέται ᾐσθάνοντο τὸ ἔδαφος σειόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ τὸ ἀντικανονικόν των δημιούργημα οὐχὶ λίαν σταθερόν, ἐξεχύνοντο εἰς ἐξομολογήσεις αἰσθημάτων ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὰς καταδυναστευομένας μέν, πλὴν πάντοτε ἀνδρικὰς τὸ φρόνημα Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, οὐχὶ σπανίως ἐκφράζοντες ἐμπράκτως τὸ αἴσθημά των τοῦτο. Δὲν θέλομεν νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἦσαν ὅλως ξένα εἰλικρινείας. Ἀμεροληπτως ὅμως δέον νὰ προσθέσωμεν, ὅτι καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους ἀπῄτουν τότε τὴν ἐπίδειξιν τῶν αἰσθημάτων τούτων. Ἦσαν ἄλλοι χρόνοι ἔνδοξοι πλὴν παρελθόντες, ὅτε ἡ Ἁγία Ρωσσία ἐθεώρει ὡς ἱερωτέραν της ἀποστολὴν τὴν ἐλευθέρωσιν καὶ εὐημερίαν τῆς φωτοδότιδος αὐτῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτὸς τούτου ἕτερον περιστατικόν, ὀλίγον γνωστὸν ἐν Ἀνατολῇ, ἔπαιξεν οὐχὶ τὸ τελευταῖον μέρος εἰς τὰ αἰσθήματα ταῦτα. Ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος μέρος τῶν ἀρχαιοδόξων, κατόπιν ἀπηνεστάτων καταδιωγμῶν καὶ καταπιέσεων συγκατετέθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Διοικοῦσαν Σύνοδον, ὡς κανονικὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ὡς ἀντάλλαγμα νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς ὀρθοδόξους, ἡ πολιτεία εὐχαρίστως συγκατένευσε καὶ οὕτως ἐτελέσθη ἡ ἕνωσις, δοθέντος εἰς τοὺς προσελθόντας εἰς τοὺς κόλπους τῆς κυριαρχούσης ἐκκλησίας τοῦ ὀνόματος «ὁ μ ό π ι σ τ ο ς» (ἐγκινοδέρτσι). Τὸ γεγονὸς ἦχει λίαν σκανδαλωδῶς, ὑπενθυμίζον τὰς μεθόδους τοῦ Πάπα πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν ἀλλοδόξων· ὡς ἐκεῖνος ἀπῄτει, ὡς μόνον ὅρον τῆς ἑνώσεως τὴν ἀναγνώρισιν ἑαυτοῦ ὡς ἀλαθήτου ἀντιπροσώπου τοῦ Χριστοῦ, ἀδιαφορῶν πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα, οὕτω καὶ ἡ Διοικοῦσα Σύνοδος ἀπῄτησε τὴν ἀναγνώρισιν ἑαυτῆς, ὡς κανονικῆς καὶ ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Μιᾷ φωνῇ τότε πάντες οἱ ἄλλοι ἀρχαιόδοξοι μετὰ τῶν αἱρετικῶν ἐχαρακτήρισαν ἄνομον καὶ ἄκυρον τὴν ἕνωσιν καὶ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀναθέματος, διότι ἐνῷ οἱ ἀρχαιόδοξοι ἀπεκλείσθησαν καὶ ἀφωρίσθησαν ὑπὸ ὁλοκλήρου Συνόδου τοπικῆς, ἐν ᾗ παρίσταντο Πατριάρχαι καὶ ἱεράρχαι τῆς Ἀνατολῆς, ἤδη ἡ ἕνωσις ἐξαγγέλλεται ὑπὸ ὀλιγομελοῦς Συνόδου, μὴ ἐκπροσωπούσης οὐδὲ τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον τὴν οἰκουμένην. Ὁ φόβος λοιπὸν μήπως οἱ ἀρχαιόδοξοι ἀποταθῶσι πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὁπότε θὰ ἀνεκινοῦντο ὅλα τὰ πρωτὰ ὑπὸ κανονικὴν ἔποψιν ζητήματα τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, μηδὲ τοῦ τῆς Συνόδου ἐξαιρουμένου, προέτρεπε τοὺς κυβερνήτας τῆς Ἐκκλησίας νὰ περιποιῶνται τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἀνατολῆς θρόνους. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ θύελλα ἐκείνη παρῆλθε· καίτοι δὲ ὁ φόβος νέου διαβήματος τῶν ἀρχαιοδόξων δὲν ἐξέλιπεν, ἀπέβαλεν ὅμως πολὺ τῆς προτέρας αὐτοῦ ὀξύτητος, ἄλλως τε οὐδὲ οἱ τῆς Ἀνατολῆς πρωθιεράρχαι ἔσχον ποτὲ πλήρη τὴν συνείδησιν

τῆς ἰσχύος αὐτῶν εἰς τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα καὶ οὐδέποτε δυστυχῶς ἠθέλησαν συνεχῶς νὰ ἐπωφεληθῶσιν αὐτῆς.

Ταχέως ὅμως αἱ περιστάσεις μετεβλήθησαν· ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους, παρεκκλίνασα τῶν πατροπαραδότων παραδόσεων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν πανσλαυϊστικῶν ἰδεῶν μετήλλαξεν ἀντικείμενα συμπαθείας. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς πειθήνιον ὄργανον αὐτῆς, ἔπρεπε νὰ μεταβάλῃ ἐπίσης τὰς συμπαθείας της. Δὲν ἔχομεν σκοπὸν νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὰς αἰτίας τῆς μεταβολῆς τῶν βλέψεων τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς, ἡ ἐξέτασις τούτων λεπτομερῶς ἀνήκει εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν. Προσθέτομεν μόνον, ὅτι ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ ταύτης ὑπῆρξεν ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος μετὰ τῶν συνεπειῶν του, ἐσωτερικὴ δὲ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῆς ἀνεπτυγμένης μερίδος τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ, τῆς τυπικῶς ἐκφανθείσης ἐν τῷ «πανσλαυϊσμῷ» — Ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπίσημος ἀποστολὴ τοῦ γνωστοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη πρὸς ἔρευναν τῶν κατὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, τὰ δὲ πορίσματα ταύτης δὲν ἤργησαν νὰ ἐξωτερικευθῶσιν εἰς τὸν ἀμείλικτον ἐκ τοῦ ἀφανοῦς πόλεμον κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Τὸ ἀντικανονικὸν καθεστὼς τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας εἶχε πλέον ἀρκετὰ στερεωθῆ καὶ ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς πιέσεως κατέστη σεβαστόν. Μόνον οἱ ἐπιστημονικῶς ἐξετάζοντες τὸ ζήτημα καὶ οἱ ἀρχαιόδοξοι ἐξηκολούθουν νὰ κατακρίνωσιν αὐτό. Ἡ περισσοτέρα μερὶς τοῦ κλήρου εἶχε πολὺ ἰσχυροὺς λόγους νὰ σέβηται αὐτὸ μέχρι λατρείας. Ὁ Αὐτοκρατορικὸς Ἐπίτροπος εὑρίσκετο εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, κυβερνῶν αὐταρχικῶς τὴν Ἐκκλησίαν, συμφώνως πρὸς τὰς βλέψεις τοῦ κράτους καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς πολιτικῆς. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας οὐδὲν παράδοξον παρουσιάζει ἡ καλλιέργεια καὶ ἀνάπτυξις τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος καὶ ἡ ἔντασις αὐτοῦ κατὰ τὸ 1870. Μάτην ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Φιλάρετος, μοναδικὴ ἴσως ἐξαίρεσις τοῦ αἰῶνός του, διεκήρυττεν ὅτι αἱ ὑπερφίαλοι τῶν Βουλγάρων ἀξιώσεις ἀπαραιτήτως θὰ ἐπιφέρωσι σχίσμα· ἡ πολιτικὴ εἶχε πολὺ μέγα συμφέρον νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ πρόρρησις αὕτη· ἡ δὲ Ἐκκλησία, ὑποκειμένη ταύτῃ, οὐδὲν ἔπραξε πρὸς πρόληψιν τοῦ σχίσματος. Καὶ ἠναγκάσθη μὲν ἡ Διοικοῦσα Σύνοδος εἰς τὴν κατηγορηματικὴν ἐρώτησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, χάριν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὸ ἀνδροπρεπὲς φρόνημα τοῦ ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ἀξιολόγου προμνημονευθέντος Ἱεράρχου, νὰ ἐπαναλάβῃ ἐπισήμως τὴν γνώμην τούτου ἐν τῇ ἀπαντήσει αὐτῆς, ἀλλ' ὅταν κατὰ τὸ 1870 ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ μόνην λύσιν τοῦ ζητήματος εὗρε (1) τὴν ἔκδοσιν τοῦ

(1) Οὕτως ἐκφράζεται ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν βραβευθέντος βιβλίου «Ἐκκλησιαστικὸν Βουλγαρικὸν ζήτημα» Τιοπλώφ, παρακολουθήσας, ὡς λέγει, ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ζήτημα καὶ ὑπηρετῶν τότε ἐν τῇ ρωσσικῇ Πρεσβείᾳ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων. Δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ἀναίρεσιν τῶν πολυποικίλων ἀνακριβειῶν τοῦ «βραβευθέντος» τούτου πονήματος καὶ τῶν λίαν παρακεκινδυνευμένων αὐτοῦ κρίσεων καὶ συμπερασμάτων.

περιφήμου ἐκείνου φιρμανίου, δι' οὗ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Χαλίφου καθίστατο πραγματικὴ κεφαλὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, χειραφετῶν καὶ ἱδρύων ἀνεξαρτήτους Ἐκκλησίας, ὁ δὲ χριστιανικὸς κόσμος μετὰ φρίκης παρέστη μάρτυς τοῦ τερατωδεστέρου γεγονότος ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, καθ' ὃ ἀντιπρόσωπος τῆς κραταιοτάτης ὀρθοδόξου Δυνάμεως οἰκειοθελῶς παρεῖχε τὸ δικαίωμα τῆς ἀνωτάτης ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κυβερνήσεως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Προφήτου, ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Διοικούσης Συνόδου, οὐ μόνον δὲν διεμαρτυρήθη καὶ δὲν ἀπεκήρυξε τὸ τερατούργημα, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ στόματος τῶν ἐγκαθέτων αὐτῆς εὗρε τὸ πρᾶγμα λίαν φυσικὸν καὶ κανονικόν. Ὁ Φιλάρετος εἶχεν ἀποθάνῃ καὶ οὐδεὶς ἔμεινεν ἀντικαταστάτης αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἡ Ἐκκλησία, τηροῦσα αὐστηρῶς τοὺς κανόνας καὶ πατάσσουσα τὴν ξένην τοῦ φυλετισμοῦ διδασκαλίαν κατ' ἀνάγκην καὶ ἀναποφεύκτως ὑπὸ κανονικὴν ἔποψιν διαμαρτυρομένη κατὰ τῶν σφετεριζομένων τὰ δικαιώματα αὐτῆς, προέβη ἐν μεγάλῃ τοπικῇ Συνόδῳ εἰς τὴν ἀποκήρυξιν τῶν ἀνταρτῶν, ἀποκλείσασα αὐτοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, ἡ Διοικοῦσα Σύνοδος, οὐ μόνον προσκληθεῖσα δὲν συμμετέσχε δι' ἀντιπροσώπου της τῆς Συνόδου, σκοπὸν ἐχούσης νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἀπόφασιν, ἣν πρό τινων ἐτῶν ἔδωκεν αὐτὴ ἡ Διοικοῦσα Σύνοδος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνακοινωτικὴν περὶ τοῦ σχίσματος ἐπιστολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπέσχε μέχρι τοῦ νῦν ἔτι νὰ ἀπαντήσῃ. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπικοινωνίαν ἐξηκολούθησε μετὰ τῶν σχισματικῶν. Τῇ 27ῃ Ἰουλίου 1879 ἐν τῷ μητροπολιτικῷ Ναῷ τῆς Πετρουπόλεως δύο τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων ἀρχιερέων, ὁ πρῴην ἔξαρχος Ἄνθιμος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κλήμης ἐπισήμως ἔλαβον μέρος εἰς τὴν τελετὴν ἐπὶ τῇ ὀνομασίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος. Προχθὲς δ' ἔτι ὁ πρωτοπρεσβύτερος τοῦ ρωσσικοῦ στόλου καὶ στρατοῦ συνελειτούργησε μετὰ τοῦ σχισματικοῦ Μεθοδίου ἐν Σίπκᾳ, ἡ δὲ ρωσσικὴ σύνοδος, εἰς ἣν καὶ ὑπάγεται ὁ κληρικὸς οὗτος, οὐδὲ κἂν παρετήρησε τὸ πρᾶγμα, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον προσεπάθησεν ἐκ φιλαδελφικῶν αἰσθημάτων νὰ ἐξηγήσῃ καὶ κολάσῃ αὐτό. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὁπόσας προσπαθείας κατέβαλεν ἡ ρωσσικὴ διπλωματία πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ ἀντικανονικῶς ἐκλεγέντος Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μελετίου· ἡ Διοικοῦσα Σύνοδος, ταπεινὸς ἐκτελεστὴς τῶν κελευσμάτων τῆς πολιτείας, ἔσπευσεν ἐπιδεικτικῶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ἐπιβάτην τοῦτον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὀλίγον φροντίζουσα περὶ τῆς στάσεως, ἣν τηροῦσι πρὸς αὐτὴν αἱ πρεσβυγενεῖς τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαι. Διὰ κανένα ἐπίσης ἤδη δὲν εἶνε μυστήριον ὁ σκοπός, ὃν ἐπιδιώκει ἡ παντοδύναμος Παλαιστίνειος Ἑταιρεία καὶ αἱ διαθέσεις ὧν ἐμφορεῖται αὕτη πρὸς τὴν Σιωνῖτιδα Ἐκκλησίαν. Καὶ ὅμως ὁ ἀρχηγὸς τῆς ρωσσικῆς ἀποστολῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει, ὅστις συγχρόνως εἶνε καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησίας παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων, ἔχει ὁδηγίας τῆς ἀρχῆς του, τῆς Διοικούσης δηλ. Συνόδου, νὰ συμμορφῶται πρὸς τὰ κελεύσματα τοῦ τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας Διοικητοῦ, ὡς καὶ τοῦ Γενικοῦ Προξένου, εἰς πάντα ἐν γένει

τὰ ζητήματα. Ὅτε δὲ πάλιν ρέκτης πρωθιεράρχης τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας πρό τινων δεκαετηρίδων ἐποιήσατο ἔκκλησιν πρὸς τὴν Διοικοῦσαν Σύνοδον πρὸς ἐπικουρίαν τῆς πενομένης Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν ἔτυχεν εὐμενοῦς ἀπαντήσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας, ἥτις φυσικῶς προϋπέβαλεν ἀνεκπληρώτους συμφωνίας, ἤτοι ἔλεγχον ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, παραχωρήσεις προσκυνημάτων κ.τ.λ.

Ἰδοὺ αἱ θλιβεραὶ συνέπειαι τοῦ νεωτεριστικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον, ἱδρυθὲν ἐπὶ τοῦ Πέτρου ἐπὶ ἀντικανονικῶν βάσεων, ὤφειλε κατ' ἀπαράβατον ἱστορικὸν νόμον ἐν τῇ περαιτέρω ἐξελίξει αὐτοῦ νὰ φέρῃ τοιούτους καρπούς: Τὴν ἐκκοσμίκευσιν οὕτως εἰπεῖν τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὑποταγὴν ταύτης εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ συνεπῶς τὴν ἐξουδένωσιν αὐτῆς, ὡς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπέφερε τὴν ἔκλυσιν τοῦ κλήρου ὑπὸ ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποψιν, ἐξεφύλισεν αὐτόν, ἐξουδενῶσαν πᾶν φρόνημα καὶ ἀνεξαρτησίαν· εἰς ἀντάλλαγμα τούτου παρέσχεν αὐτῷ ὀγκώδη ἐπιδόματα καὶ μυθώδεις μισθούς, καθιστῶντας τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἱεραρχίας ἀληθεῖς Συβαρίτας, ἀπαρτίζοντας ἰδίαν τάξιν καὶ φροντίζοντας μόνον περὶ ἑαυτῶν, οὐδεμιᾶς δὲ προσοχῆς ἀξιοῦντας τὸ ποίμνιον αὐτῶν, παρ' οὗ οὐδὲ ἡ ἐκλογὴ οὐδὲ ἡ εὐζωΐα των ἐξαρτᾶται. Καὶ οὕτω τὰ καθ' ἑκάστην ἀναφαινόμενα καὶ ὁλονὲν ἐξαπλούμενα σχίσματα καὶ αἱ αἱρέσεις μόνον δι' ἀπηνοῦς ἐπεμβάσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀποτελοῦσιν ἔτι μειονότητα, ἐν τούτοις καὶ πολλάκις ἐν τῷ τύπῳ ἐξεφράσθη ὁ φόβος, ἐὰν παύσῃ ἡ πίεσις, αἱ αἱρέσεις θὰ προσελκύσωσι τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν ὀρθοδόξων, παντελῶς ἀπογοητευθέντων ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστώς.

Ἡ ἀξιοδάκρυτος ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις κατάστασις, ἐν ᾗ εὑρίσκεται ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, παρέχει, νομίζομεν, τὸ δικαίωμα εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, τὸν ἀνώτατον τοῦτον τῆς Ὀρθοδοξίας ἀρχηγὸν καὶ σύμβολον τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ὑποδείξῃ τὸ βάραθρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ προσεγγίζει ἡ κυριαρχοῦσα ἐν Ρωσσίᾳ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν ἀντικανονικὴν αὐτῆς Διοίκησιν. Πολὺ ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐγνωρίζομεν τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην τῶν Ἑλλήνων κανονιστῶν, νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἰς τὸ διάβημά του τοῦτο ἔχει ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα. Ἡ ἀντικανονικὴ ἵδρυσις ἀντικανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως μετὰ ἀντικανονικὴν κατάργησιν τῆς πατριαρχικῆς ἐξουσίας παρέχουσι λίαν στερεὰς βάσεις εἰς τὸν ἀνώτατον φύλακα καὶ φρουρὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ θεσμῶν, ὅπως ἐπέμβῃ πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων. Παντὶ δῆλον, ὅτι Πέτρος ὁ Α'. οὔτε τὴν πατριαρχικὴν ἐξουσίαν δικαίωμα εἶχε νὰ καταλύσῃ αὐθαιρέτως, ἀναγνωρισθεῖσαν ὑπὸ συμπάσης τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οὐδὲ νὰ ἱδρύσῃ ἄνευ τῆς γνώμης ταύτης νέον ὁποιονδήποτε καθεστὼς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον καθεστὼς καινὸν καὶ ξένον πρὸς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ τοὺς κανόνας. Ἡ ἀναγνώρισις

τοῦ νέου καθεστῶτος ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ Β΄. πολὺ ὀλίγην νομιμότητα προσδίδει εἰς τὸ νέον ἵδρυμα, ἐν πρώτοις διότι ἀπεσπάσθη σχεδὸν διὰ τῆς βίας καὶ δεύτερον ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς Συνόδου, ἐνῷ εἰς τοιαῦτα ζητήματα, οὐ μόνον ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν δέον νὰ ἀναγνωρίζωσι τοιαύτας μεταβολάς, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτεραι Σύνοδοι τοπικαὶ νὰ συγκαλῶνται πρὸς νομιμοποίησιν αὐτῶν. Ἐὰν δὲ εἰς ταῦτα ἐπιπροσθέσωμεν τὰ ἐλεεινὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀντικανονικῆς διοικήσεως, τὰς καθ' ἑκάστην παραβάσεις τῶν κανόνων ὑπὸ τῶν κοσμικῶν ἰθυντόρων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, τὴν ἀνάμιξιν τῆς πολιτικῆς εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς σχέσεις, τὰ σχίσματα, τὰς αἱρέσεις, ἔτι δὲ τὸν ἀμείλικτον πόλεμον, ὃν ἐκήρυξαν οἱ ἀντικανονικοὶ ἄρχοντες τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν πρεσβυγενῶν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησιῶν, τότε νομίζομεν, ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης οὐ μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ καθῆκον ἱερὸν καὶ ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος ἀπορρέον ἔχει ἀνδροπρεπῶς νὰ ἐπέμβῃ πρὸς καταστολὴν τῆς ὀλεθρίας καταστάσεως. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ διαβήματος εἶνε πλέον ἢ βεβαία. Ὁ ἐπιστημονικὸς θεολογικὸς κόσμος ἀναφανδὸν πλέον ἐκφράζεται κατὰ τοῦ κατατρύχοντος τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν ἀντικανονικοῦ διοικητικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζει αἰτίαν ὅλων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνωμαλιῶν, οἱ δὲ ἀρχαιόδοξοι, οἱ καθ' ἑκάστην κερδίζοντες ἔδαφος καὶ ἡ δύναμις τῶν ὁποίων εἰς πολλὰς ἐμβάλλει σκέψεις τοὺς τῆς Ἐκκλησίας κυβερνήτας, ἀφορμὴν μόνον ζητοῦσιν, ὅπως ἀποδείξωσι τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης αὐτῶν περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. Τοιαύτην δὲ θὰ εὕρωσιν ἐν τῇ αὐθεντικῇ φωνῇ τοῦ πρωθιεράρχου τῆς Ὀρθοδοξίας. Τί θὰ γείνῃ τότε οὐδεὶς δύναται ἀκριβῶς νὰ προίδῃ· ἓν ὅμως δέον νὰ θεωρηθῇ βέβαιον· ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία θὰ ἀναγνωρίσῃ ἐλευθερωτήν της τὸν σχόντα τὴν πρωτοβουλίαν πρωθιεράρχην, ὁ δὲ νεαρὸς καὶ εὐσεβέστατος Ρῶσσος Μονάρχης θὰ εὐγνωμονῇ αὐτῷ διὰ τὰς ἀληθείας, αἵτινες ἐπιμελῶς κρυπτόμεναι, δὲν φθάνουσι μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου Αὐτοῦ.

Ν. Δούρνοβώ.

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ[1]

Θ΄.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ φύλλου τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1902).

Ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι λαοί, ὅτι παρὰ τὸ λίκνον ἑκάστου νεογνοῦ συνηθροίζοντο αἱ μοῖραι, προσφέρουσαι εἰς αὐτὸ δῶρα, ἅτινα θὰ ἦσαν καθ' ἅπαντα τὸν βίον εὐχὴ καὶ εὐλογία. Τί ὡραιότερον καὶ εὐγενέστερον δῶρον θὰ προσέφερεν ἡ ἱστορικὴ μοῖρα διὰ τὸ ἀρτίτοκον βουλγαρικὸν κράτος, τὸ πολιτικὸν τοῦτο νεογνόν, ὅ περ ἐδημιουργεῖτο ἐν ἔτει 1878 ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐν Βερολίνῳ, τὸ ἀγαπητὸν παιδίον τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, ὑπὲρ οὗ τοσοῦτον εἰργάσθησαν οἱ περὶ τὸν Ἰγνάτιεφ ταραξίαι τοῦ ἀπ' αἰώνων ἐθνολογικοῦ καθεστῶτος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου; τί ἄλλο δῶρον ἢ τὴν τ ι μ ή ν, τὴν μεγάλην ταύτην ἀρετὴν καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, δι' ἧς καὶ μόνης ἐνισχύονται τὰ ἔθνη ἐν τῇ κοσμοϊστορικῇ αὐτῶν σταδιοδρομίᾳ; Λέγων τιμὴν ἐννοῶ τ ὴ ν μ ε τ ὰ ζ ή λ ο υ καὶ ἀφοσιώσεως π ρ ό ς τ ι ν α ε ὐ γ ε ν ῆ σκοπὸν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποβλέποντος εἰς τὴν κτῆσιν τῶν ὑπερτάτων αὐτοῦ ἀγαθῶν. Ταῦτα δὲ δὲν δύνανται νὰ εἶνε ἄλλα ἢ ἡ ἐλευθερία, ἡ αὐτονομία, ἡ ἠθικὴ ἀποκατάστασις. Ἀλλ' αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ νέου βουλγαρικοῦ κράτους πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ σύμφωνοι πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τιμῆς. Μετὰ παρέλευσιν τοσούτων αἰώνων ἀπεδεικνύετο αὖθις διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ γενεὰ τῶν περὶ τὸν Κροῦμμον ἀγριανθρώπων, ἡ ἐμπλήσασα ἄλλοτε φόβου καὶ τρόμου τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, ἀνεπαρίστατο αὖθις ἀ τ α β ι σ τ ι κ ώ τ α τ α ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς τοῦ δεκάτου ἐνάτου. Αἱ μεγάλαι κατακτήσεις τῶν τελευταίων αἰώνων, προϊόντα τῶν χριστιανικῶν δογμάτων καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἰδέας, ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ὅ τι ἄλλο τὰ ἀποτελεῖ θεμέλια τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, κατεφρονήθησαν ἀνοσίως ὑπὸ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ν έ α ς **Β ο υ λ γ α ρ ί α ς** πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ἀδιαφοροῦντος, εὐθυμοῦντος πολλάκις ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν τελουμένων ἐν τῇ νέᾳ ἡγεμονίᾳ ἐγκλημάτων, ἐν οἷς ἐπρωτοστάτουν οὐχὶ τυχαῖοι, ἐκ γενετῆς ἢ ἐκ συμπτώσεως ἐγκληματίαι, ἐξ ἐκείνων, οὓς ἡ ἀδικουμένη κοινωνία καθείργει ἐν ταῖς εἱρκταῖς, ἢ ἀναβιβάζει εἰς τὸ ἰκρίωμα, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ πρωταγωνισταὶ καὶ καθηγεμόνες τῆς νέας τάξεως, οἱ ἐθνικοὶ ἄνδρες τῆς νέας Βουλγαρίας, βουλευταί, ὑπουργοί, διδάσκαλοι, καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, τῇ γνώσει καὶ τῇ ἐμπνεύσει ὑψηλοτέρων προσώπων, ἀφομοιωθέντων ὑπὸ πᾶσαν ἔπο-

1) Ἕνεκα πολλῆς ὕλης, καὶ ἰδίᾳ τῆς τῶν Μακεδονικῶν Δ ι α λ έ ξ ε ω ν, ἀνεβλήθη ἐπ τινα χρόνον ἡ δημοσίευσις τῆς ἱστορικῆς ταύτης μελέτης.

εἴτε συγχωρῶν τὸ ἔγκλημα. Φαίνεται ἐνίοτε ἀγανακτῶν. Ἐκ πεποιθήσεως πάντοτε καὶ ὀργῆς ; Ἀμφιβάλλω. Σέβεται τὰ προσχήματα. Προσπαθεῖ νὰ φαίνηται οὐχὶ ὁποῖος εἶνε, ἀλλ' ὁποῖος π ρ έ π ε ι νὰ εἶνε. Ἰδοὺ ἡ ἀνθρωπίνη κωμῳδία, ἡ παιζομένη ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ παράστασιν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ βίου, ἐπευφημοῦντος τοῦ ἀνθρωπίνου ὄχλου. Ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ ὄχλος μόνον καὶ συρφετὸς ὑπάρχει !...

Ἐν τῇ κατανοήσει τῆς θεωρίας ταύτης ἔγκειται τὸ ἀπόρρητον τῆς βουλγαρικῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην εἰκοσιπενταετίαν. Μὴ νομίσῃ τις, ὅτι πρωταγωνισταὶ καὶ αὐτουργοὶ τοῦ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ταύτῃ διεξαγομένου δράματος εἶνε οἱ Βούλγαροι. Διαμαρτύρομαι κατὰ τῆς συκοφαντίας ταύτης. Ὄπισθεν αὐτῶν κρύπτεται μυστηριώδης δύναμις, ἐπιτελοῦσα διὰ παντὸς τρόπου, θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου, τὴν πραγμάτωσιν μεγάλου ἱστορικοῦ προγράμματος. Ἀνέπτυξα ἤδη αὐτὸ ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ τῆς Μελέτης ταύτης. Εἶνε ἡ πανσλαυϊστικὴ ἰδέα. Ἀκόμη ὀλίγα βήματα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀκόμη ὀλίγας ἐπιτυχίας, ὡς ἡ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, καὶ θέλει εἰς αὐτὴν ἀνήκῃ ὅλος ὁ κόσμος.

Θέλετε νὰ κατανοήσητε τὸν ἔκφυλον ἄνθρωπον ; Σᾶς παραπέμπω εἰς τὰς σχετικὰς συγγραφάς, ἀπὸ τοῦ Lombroso μέχρι τοῦ Nordau. Πλεῖστα εἴδη ταξινομήσεων ἐγένοντο. Σᾶς παραπέμπω ἰδίᾳ εἰς τὸ ψυχολογικώτατον βιβλίον τοῦ τελευταίου τούτου. Ἡ ταξινόμησις εἶνε δυσχερής. Καὶ ἔν τισι περιστάσεσι δύνανται ν' ἀδικηθῶσιν ἄνθρωποι, δικαιούμενοι νὰ καταλάβωσι περιφανῆ θέσιν ἐν τῷ θηριοτροφείῳ τῶν ἐκφύλων. Εἶνε ἔκφυλοι πολλοὶ ἄνθρωποι, μὴ ταξινομηθέντες μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, θεωρούμενοι ἴσως ἄρτιοι, ἀλλ' ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐξηχρειωμένοι καὶ διεφθαρμένοι.

Ἀνάγω εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκφύλων ὀργανισμῶν τοὺς λεγομένους θετικοὺς ἀνθρώπους, τοὺς πρωτοστατοῦντας ἰδίᾳ ἐν τῇ πολυμόρφῳ πολιτικῇ ἐμπειρίᾳ, διπλωμάτας, δημοσιογράφους, συγγραφεῖς, πολιτευομένους πάσης κατηγορίας καὶ ποιότητος. Πάντες οὗτοι ἐπιδρῶσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐπὶ τῆς λεγομένης δημοσίας γνώμης. Κρίνουσι περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων αὐθαιρέτως, ἐλαυνόμενοι ἐκ τοῦ συμφέροντος καὶ οὐχὶ ἐξ ἀπολύτων ἠθικῶν ἀρχῶν. Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς ὑπέστη τὴν ἐπιρροὴν τῆς τοιαύτης ἠθικῆς ἀντιλήψεως, αἱ αἰσθήσεις αὐτοῦ ἠμβλύνθησαν, τὸ κριτήριον ἀδρανεῖ. Δὲν κρίνει, ἀποδέχεται, αἰτιολογεῖ. Οὕτως ἔχει ὁ κόσμος. Ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ λειτουργεῖ ἡ ἠθικὴ ἰδέα. Ἀλλ' ἔχει καὶ τὸ θηρίον τὰ δικαιώματά του. Μὴ παραβλέψωμεν τοῦτο. La bête humaine δὲν θέλει ἐκλίπῃ. Λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὸν ἄνθρωπον ὑπό τε τὴν λογικὴν καὶ τὴν θηριώδη αὐτοῦ φύσιν. Ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν εἶνε ἄγγελος, καθίσταται κτῆνος, καὶ τἀνάπαλιν. Καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ κτῆνος ἔχουσι τὰ δικαιώματά των ἐν τῷ φοβερῷ τούτῳ πανδαιμονίῳ, ὅ περ καλεῖται κοινωνία.

Δὲν λέγεται τοῦτο κοινωνικὸς ἐκφυλισμός ; ἐκτροπὴ ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ἰδέας ; Θέτω ὑπὸ συζήτησιν τὸ κοινωνιολογικὸν τοῦτο πρόβλημα καὶ ἐξακολουθῶ τὰς περὶ τοῦ ὑπὸ ἔρευναν θέματος μελέτας.

Πρὸ πενταετίας ἐταξείδευον ἐπὶ ἀτμοπλοίου ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ἐκ Βουδαπέστης εἰς Βιέννην. Ἠρχόμην ἐκ Βουλγαρίας καὶ Σερβίας. Βιενναῖος δημοσιογράφος, σχετισθεὶς μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ, μὲ ἀνέκρινε περὶ τῶν ἐκ Βουλγαρίας ἐντυπώσεών μου. Διηγούμην εἰς αὐτὸν τὰ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ταύτῃ συμβάντα κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς εἰκοσαετίαν, τὴν αἱματηρὰν ἱστορίαν, ἥτις ἤρξατο δι' ἐγκλημάτων καὶ ἐξακολουθεῖ ἐξελισσομένη δι' ἐγκλημάτων. Ἱστορικὴ τραγῳδία τῆς ἐγκληματικῆς σχολῆς, ἧς οἱ ἥρωες οὐδὲν ἄλλο τυγχάνουσιν ἢ κοινοὶ κακοῦργοι, καθ' ἣν τὸ ἔγκλημα ἐξέρχεται ἐπευφημούμενον ἀπ' αὐτῶν τῶν πρωθυπουργικῶν γραφείων. Ἂν ἡ περίοδος αὕτη τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Νέας Βουλγαρίας, ἔλεγον εἰς τὸν συνταξειδιώτην μου, δὲν παρέχῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὸν ἱστοριοδίφην καὶ τὸν πολιτικὸν ἐρευνητήν, ἀλλ' εἶνε σπουδαιότατον θέμα μελέτης εἰς τὸν κοινωνικὸν ψυχολόγον, τὸν ἐπιζητοῦντα νὰ συναγάγῃ τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτοῦ συμπεράσματα ἐκ τῶν χρονικῶν λαῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πραγμάτων καὶ τῶν δεδομένων. Ἐπὶ εἴκοσιν ἤδη ἔτη, φ ο β ε ρ ὰ ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἡ λεγομένη βουλγαρικὴ ἀναγέννησις οὐδὲν ἄλλο παρουσιάζει ἢ ἐγκλήματα καὶ βιαιοπραγίας. Ὁ ἐν Σόφιᾳ ἐδρεύων ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς διατριβὰς ποιούμενος καὶ συνωμοτῶν κατὰ τῶν καθεστώτων, ὑπὸ τὴν ἐπίνευσιν καὶ τὴν αἰγίδα πανισχύρων προστατῶν, Ἔξαρχος τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' οὗ ἐξαρτῶνται κυρίως οἱ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ Ἐπίσκοποι, ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, οἱ ἐπιτελεῖς οὗτοι καὶ ἱεραπόστολοι τῆς μεγάλης βουλγαρικῆς ἰδέας, εἶνε οἱ μεγάλοι μυσταγωγοὶ τοῦ ἐγκλήματος, δι' οὗ ἐπιδιώκεται ἡ κατάκτησις τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τῶν προδρόμων τούτων τοῦ μέλλοντος αὐτῆς ἐκσλαυϊσμοῦ.

Ἀφηγήθην ἐμπεριστατωμένως, φέρων τὰς σχετικάς, τὰς ἀναμφιλέκτους ἀποδείξεις τῆς ἱστορικῆς ταύτης διηγήσεως ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ σκηνογραφίᾳ· τίνι τρόπῳ ὁ ἡγεμὼν Βάττεμβεργ, ὁ λέων τῆς Σλιβνίτσης, καὶ ἦτο εὐχερὴς ἡ κτῆσις τοῦ τίτλου τούτου, διότι ὁ λέων ἐμάχετο πρὸς ἕνα *ἐκπεφυλισμένον* πίθηκον, οἷος ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Σέρβων Μιλᾶνος, τίνι τρόπῳ λέγω ἐξεδιώκετο μετ' ὀλίγον, καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς καὶ ἀνεκηρύσσετο ὡς *ἀχάριστος* ὑπὸ τοῦ μεγάλου Τσάρου, οὗ ὁ πατὴρ εἶχεν ἀπελευρώσῃ τὴν Βουλγαρίαν. Μετ' ὀλίγον τὰ κατὰ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Φερδινάνδου, ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς ὁποίας χρόνων συνέπεσεν ἡ δικτατορία τοῦ Σταμπουλώφ, τοῦ αἱμοχαροῦς ἀνδρός, εἴδους ἀσιατικοῦ Καίσαρος Βοργία, δι' ὃν τὸ ἔγκλημα ἦτο καθῆκον, ἀφοῦ ἐξετελεῖτο, ἀφοῦ προὐτίθετο τὴν ἐξυπηρέτησιν μεγάλων πολιτικῶν συμφερόντων, τὴν δολοφονίαν τοῦ Βέλτσεφ, τὴν ἐγκληματικὴν ἀναίτιον καταδίκην εἰς θάνατον τοῦ Μακεδόνος συνενόχου Πανίτσα, τὴν φρικτὴν ὅσον καὶ μυσαρὰν τιμωρίαν τοῦ Καραβέλωφ, καὶ ἐπὶ τέλους τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ τοῦ θηριώδους δικτάτορος, εἰς ἣν ἐπρωτοστάτησαν, κατὰ μαρτυρίας μὴ διαψευσθείσας, αὐτοὶ οἱ τέως φίλοι καὶ συναγωνισταί, ἐπίσημοί

τε καὶ ἀνεπίσημοι. Κύκλος περιέργων ἦλθε πέριξ ἡμῶν. Ἠκροῶντο μετὰ προσοχῆς, ὅσον καὶ ἀνησυχίας. Τὸ ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ ἔχον τὴν ἕδραν αὐτοῦ δολοφονικὸν κομιτάτον, ὠργανωμένον ἐπιτηδειότατα κατὰ τὰ πρότυπα τῶν μηδενιστικῶν συμμοριῶν, ἢ τῶν ἀσιατικῶν ἑταιρειῶν τῶν δολοφόνων, εἶνε ἐθνικὴ *Καμόρρα*, φανατίσασα ἐπιτυχέστατα τοὺς προσηλύτους αὐτῆς. Ἰδίᾳ, προσέθηκα, ἡ συνωμοσία αὕτη διευθύνεται κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κηρυχθέντος ἐκτὸς τοῦ βουλγαρικοῦ νόμου. Οὐαὶ εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνιζομένους, εἴτε ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς, ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ! τοὺς ἀναμένει τὸ ἐγχειρίδιον ἢ τὸ περίστροφον. Δὲν εὑρίσκετε, κύριοί μου, ὑψηλὴν τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἀποστολὴν τῆς *Νέας Βουλγαρίας*, εἰς ἣν ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἤδη ἐπίστευσαν καὶ πιστεύουσιν εὐρωπαϊκαί τινες Δυνάμεις, μονονουχὶ μέγα μέρος τῆς εὐρωπαϊκῆς δημοσιογραφίας ; Ἀγνοῶ πῶς σκέπτεται ἤδη ὁ Γλάδστων (ἔζη ἀκόμη ὁ *μέγας γέρων* τῆς Ἀγγλίας) διὰ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο τέρας, εἰς τὴν κυοφορίαν καὶ τὴν γέννησιν τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὑπὲρ πάντα ἄλλον συνετέλεσεν. Ἀγνοῶ τίνα ἰδέαν τρέφουσι περὶ τῆς χρηστότητος τῆς βουλγαρικῆς ψυχῆς οἱ ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου φιλάνθρωποι, οἱ ἀγανακτοῦντες μὲν πάνυ δικαίως διὰ τὰ βίαια καὶ σπασμωδικὰ κατὰ τῶν Ἀρμενίων πραξικοπήματα τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ, ἀλλ' ἥκιστα συντρίβεται ἡ καρδία αὐτῶν διὰ τὰς προβεβουλευμένα καὶ λελογισμένα ἐγκλήματα τῆς ἐπισήμου Βουλγαρίας.

Πάντες οἱ ἀκούοντες ἐσιώπησαν. Κυρία τις ἐστράφη τῇδε κἀκεῖσε, παρατηροῦσα ἴσως μὴ μέλος τι τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου ἐτύγχανεν ἀκροώμενον ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἀτμοπλοίου. Πολλοὶ τῶν παρακαθημένων ἐμειδίασαν ἐπὶ τῇ προνοίᾳ ταύτῃ.

Εὑρισκόμην εἰς τὸ τέρμα τῆς διηγήσεώς μου. Διηγούμην εἰς τοὺς ἐξεστηκότας ἤδη ἀκροατὰς τὸ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο γενόμενον φρικαλέον ἐπεισόδιον δολοφονίας, διαμελισμοῦ τοῦ σώματος Βοημίδος ἀοιδοῦ ἐν Φιλιππουπόλει. Αὐτουργοὶ τοῦ ἐγκλήματος ἦσαν εἷς ὑπασπιστὴς τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου καὶ ὁ ἀρχιαστυνόμος τῆς πόλεως ταύτης, τῆς βίᾳ ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν στρατευμάτων καταληφθείσης ἐν ἔτει 1885, κοινῇ συγκαταθέσει καὶ συνεργείᾳ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἡ ἀτυχὴς κόρη ἀνθίστατο εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ ἡγεμόνος. Οὗτος δέ, συμπραττούσης τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, ἐξηφάνισε μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ βιασμοῦ τὸ θῦμα αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ὑδάτων τοῦ Ἕβρου. Ἀλλ' ἠγρύπνει ἡ Νέμεσις. Ὁ ποταμὸς δὲν ἐδέχθη νὰ συγκαλύψῃ ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ τὴν βδελυρὰν πρᾶξιν· τὸ πτῶμα ἐξεβράσθη ὑπὸ τῶν κυμάτων. Καὶ κατόπιν αὐστηρῶν ἀνακρίσεων, προκληθεισῶν τῇ παρεμβάσει καὶ τῇ συμμετοχῇ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει προξένου τῆς Αὐστρίας οἱ φονεῖς κατεδικάσθησαν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἐγκλήματος. Φεῦ ! ἡ ὑψηλὴ προστασία, ἧς ἐτύγχανεν ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ ἡγεμόνος, δὲν ἴσχυσε νὰ σώσῃ τὸν ἐγκληματίαν. Διότι ἡ ἀτυχὴς κόρη ἔτυχε τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Αὐστρίας ὡς αὐστριακὴ ὑπήκοος.

Πόσα ἄλλα παρόμοια ἐγκλήματα, πολιτικὸν ἢ ἰδιωτικὸν φέροντα χαρακτῆρα,

ἐτελέσθησαν κατὰ τὴν εἰκοσιετῆ ταύτην ἱστορικὴν περίοδον τῆς Νέας Βουλγαρίας!...

— Aber das ist schrecklich! ἐπεφώνησεν ὠχριάσασα παρακαθημένη Κυρία.

— Μάλιστα, Κυρία μου schrecklich. Ἀλλὰ διὰ τίνος ὀνόματος δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος, ὅστις οὐ μόνον ἀνέχεται, οὐ μόνον δικαιολογεῖ, ἀλλὰ καὶ προστατεύει καὶ ἐπευφημεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα; Ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος ἔχει ἀνοικτὰς τὰς στήλας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος εἰσέρχεται πανηγυρικώτατα εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλάς, οἱ ὑπουργοὶ τῆς ἡγεμονίας ταύτης, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἀποστάζουσιν αἵματος καὶ βορβόρου, εἶνε εὐπρόσδεκτοι εἰς ἅπαντα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἀνακτοβούλια, προτείνοντες γνώμας περὶ διακανονισμοῦ τῶν ἑκάστοτε αναφυομένων ζητημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ὁ αἰὼν οὗτος εἶνε πλέον ἢ διεφθαρμένος, πλέον ἢ ἐκπεφυλισμένος, εἶνε αἰὼν ἐγκληματίας. Ἐλπίζω εἰς τὸ μέλλον. Die weltgeschichte ist das weltgericht[1]. Ἀναμένω τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς ἱστορίας. Ἴσως ἐπιζήσω τῆς τιμωρίας...

Ὁ κύριος Alfred Fouillée, ὁ ἔγκριτος Γάλλος φιλόσοφος, ἔγραψεν ἀπ' ἐσχάτων κοινωνιολογικὸν βιβλίον, λίαν ἑλκυστικὸν καὶ ἐνδιαφέρον. Ὀνομάζεται *Ψυχολογία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν*. Ὁ δεινὸς κοινωνιολόγος, θαυμαστὴς καὶ οὗτος τῶν ἰδεωδῶν τῆς σλαυϊκῆς φυλῆς, ὡς πολλοὶ ἄλλοι τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν, καθ' ὃν ἡ ἐπιστήμη ὑπετάγη εἰς τὴν πολιτικήν, θεραπεύεται δ' ἡ πρώτη μετὰ τῶν αὐτῶν ὑπολογισμῶν, ὅπως καὶ ἡ δευτέρα, δύναται ἐν προσεχεῖ ἐκδόσει νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου ειδικὸν κεφάλαιον περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ χαρακτῆρος, ἡ ἱστορικὴ τοῦ ὁποίου ἐξέλιξις ἐγένετο διὰ τοῦ ἐγκεντρισμοῦ ἱκανοῦ ποσοῦ σλαυϊκοῦ αἵματος. Ἀναλύων ὄχι τὴν παλαιὰν βουλγαρικὴν φύσιν τῶν χρόνων τοῦ Κρούμμου καὶ τοῦ τσάρου Συμεῶνος, ἀλλὰ τὴν σύγχρονον, τὴν τοῦ Σταμπουλὼφ, τοῦ Σαράφωφ καὶ πάντων τῶν *ωφ* καὶ τῶν *εφ* τῆς νεωτέρας βουλγαρικῆς ἱστορίας, θὰ παρεῖχεν εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον βιβλίον, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιοσπούδαστον. Καὶ ἴσως ἤθελον λάβῃ ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ οἱ καθ' ἡμᾶς κοινωνιολόγοι νὰ κατανοήσωσι πληρέστερον μερικὰ σημεῖα τῆς συγχρόνου ἐξελίξεως οὐ μόνον τῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν κρατουσῶν ἰδεῶν, ἂν εἶνε πάντοτε ἀληθές, ὅτι αἱ ἰδέαι κυβερνῶσι τὸν κόσμον.

Ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ ἐκτελέσω τὴν ἐργασίαν ταύτην, τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἴσως πράξω τοῦτο βραδύτερον, ἂν ὁ *θεὸς τὸ ἐπιτρέψῃ*, ἵνα πείσω τὴν δημοσίαν γνώμην τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ λεγομένη σλαυϊκὴ ἐξέγερσις ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ἧς τὴν πρωτοπορείαν ἐκπροσωπεῖ ὁ βουλγαρικὸς ὄχλος, εἶνε ἓν τῶν χειρίστων συμπτωμάτων τῆς συγχρόνου ἠθικῆς ἐκλύσεως. Σπανίως δὲ ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία, εἴτε πεπολιτισμένη, εἴτε ἀπολίτιστος,

1). Ἡ παγκόσμιος ἱστορία εἶνε τὸ παγκόσμιον δικαστήριον. (Schiller).

ἐξεδήλωσε βδελυρώτερον χαρακτῆρα εἴος ὁ ἐκδηλούμενος ἀπό τινος χρόνου διὰ τῆς πανσλαυϊστικῆς ἰδέας, ἧς κέντρα μὲν καὶ ἀκροπόλεις ὑπάρχουσι πολλαί, ἀλλὰ τὸ ἀνοσιώτερον καταφύγιον εἶνε ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀρτιτόκου βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας.

Ὁποῖος ὁ νοῦς, ὁποία ἡ καρδία τοῦ συγχρόνου Βουλγάρου, δὲν εἶνε δυσχερὲς νὰ ἀναλυθῇ. Ἀναγνώσατε τὰ βιβλία, δι' ὧν τρέφεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, παρακολουθήσατε τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύπου, ἐν ᾧ ἀναπαρίσταται πιστοτάτη ἡ θλιβερὰ εἰκών, τὰς συνεδρίας τῆς Βουλῆς, τὴν καθ' ὅλου κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν δρᾶσιν, καὶ θέλετε κατανοήσῃ ἀσφαλῶς ὁποῖος τυγχάνει ὁ λαὸς οὗτος, εἰς ὃν ἀφέθη ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας ἡ διεκδίκησις τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀναπαραστήσω τὴν ἠθικὴν εἰκόνα τοῦ συγχρόνου Βουλγάρου, οὐχὶ ἐξ αὐθαιρέτου φιλοτεχνήματος, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγματικῶν δεδομένων διδασκαλικοῦ συνεδρίου, γενομένου ἐν τῇ βουλγαρικῇ πόλει Κιουστενδήλ, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐπόπτου τῶν Σχολείων τοῦ Νομοῦ τούτου.

Πολλὰ καὶ ἀνήκουστα ἐλέχθησαν διαρκοῦντος τοῦ συνεδρίου τούτου ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, εἰς οὓς εἶνε ἀνατεθειμένη ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἐκπαίδευσις τῶν βουλγαρικῶν βλαστῶν. Πάντα ταῦτα ἀναγράφει βουλγαρικὴ ἐφημερίς, ἐν Σόφιᾳ ἐκδιδομένη. Ὀνομάζεται «Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος», ὄργανον τῶν φιλελευθέρων βουλγαρικῶν ἰδεῶν. Ἀναγράφω τὰ κυριώτατα τῶν λεχθέντων!

Διδάσκαλός τις βουλγαρομακεδών, ἀπόφοιτος παιδαγωγικῆς Σχολῆς, πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶπε καὶ τὰ ἑπόμενα περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ ἐκήρυξε τὴν κατάργησιν αὐτῆς ἐν τοῖς σχολείοις. Ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἰσχυρίσθη, ὅτι ἀπορρέει ἡ μεγαλειτέρα ἔκλυσις ἐν τοῖς βουλγαρικοῖς σχολείοις. «Ἡ θρησκεία, ἀντὶ νὰ παρασκευάζῃ ἐλευθέρους πολίτας, δημιουργεῖ ὑποκριτὰς ἱερεῖς, δούλους, οἵτινες ἐπηρεάζουσι τὰς κυβερνητικὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Ὁ ὑποκριτὴς ἱερεὺς δημιουργεῖ τὸν ἐρυθροῦν ἐργάτην, ἵνα συντηρῇ καὶ τρέφῃ τὸ ἱερατεῖον. Ἐρευνῶν τις τὴν ἱστορίαν, κατανοεῖ τὸ κακόν, τὸ ἐκ τῆς θρησκείας προερχόμενον. Αὕτη προπαρασκευάζει τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸν οὐρανὸν καὶ οὐχὶ διὰ τὴν γῆν καὶ διὰ τὸν ἐλεύθερον πολιτικὸν βίον. Δὲν ἔπρεπεν ἄρα νὰ εἶνε ἀνεκτὴ ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις ἡ ἀνάνδρως ἐπισκοτίζουσα θρησκεία πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς δουλείας, τῆς φρίκης καὶ τοῦ ἠθικοῦ φόνου.»

Ἕτερος διδάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς ἐρωτᾷ ἐν τῷ συνεδρίῳ: «Ποῖον θρήσκευμα εἶνε ὀρθότερον; Ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπάρχουσι θρησκεύματα μωαμεθανικόν, ἑβραϊκόν, καθολικόν, προτεσταντικόν, ἀθιγγανικὸν καὶ ὀρθόδοξον. Πῶς θέλει διδάξῃ ὁ διδάσκαλος πρὸ τοιαύτης ποικιλίας θρησκευμάτων; Ζήτημα εἶνε ἀκόμη ποῖον θρήσκευμα εἶνε τὸ κρεῖττον καὶ ὀρθότερον, τούτου δ' ἕνεκα δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν θρησκευτική, ἀλλὰ μόνον ἠθικὴ (;) ἐκπαίδευσις. Ὁ θέλων θρησκείαν δύναται νὰ διδάσκῃ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα κατ' οἶκον καὶ οὐχὶ ἐν τῇ σχολῇ. Ἡ

τρομερὰ λέξις θρησκεία δὲν πρέπει ν' ἀκούηται ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις». Ὁ ριζοσπαστικὸς διδάσκαλος ἐπευφημεῖται ὑπὸ τῆς συνελεύσεως.

Ἡ κατὰ τῆς θρησκείας σταυροφορία προβαίνει περαιτέρω. Ἕτερος διδάσκαλος κηρύττει, ὅτι «εἶνε ἐξαχρείωσις καὶ διαφθορὰ νὰ λέγῃ τις εἰς τὰ παιδία, ὅτι θεός τις ἔπλασε τὴν πρώτην γυναῖκα ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου Ἀδάμ». Συνάδελφός τις δ' αὐτοῦ προστίθησιν, ὅτι «εἶνε αἶσχος διὰ τὴν Βουλγαρίαν νὰ πιστεύῃ κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα εἰς τὰς ψευδολογίας τῶν ἱερέων. Τὸ κακὸν τοῦτο πρέπει νὰ ἐξωσθῇ ἐκ τῶν βουλγαρικῶν σχολείων. Εἶνε αἶσχος δι' ἡμᾶς καὶ ἀτιμία ν' ἀνεχώμεθα ἀκόμη τοιαύτην ἀκαθαρσίαν, τοιαύτην ἄψυχον οὐσίαν, τοιοῦτον ὀδωδότα Θεόν. Ὁ αἱμοβόρος οὗτος ἑβραϊκὸς Θεὸς πρέπει νὰ ἐκδιωχθῇ ἐκ τῶν βουλγαρικῶν σχολείων. Ἐὰν ἡ θρησκεία ἀφεθῇ εἰς τὰ σχολεῖα ἡμῶν, θέλετε ἴδῃ καὶ παρ' ἡμῖν πανταχοῦ τὸν ἱερέα, τὸν ἱερατικὸν ἔλεγχον, ὀδωδότας ἱερεῖς ὀδωδότος Θεοῦ καὶ οὐδὲν πλέον.» Ἄλλος Βούλγαρος διδάσκαλος, ἐπευφημῶν τὰς ἀτιμίας ταύτας, ἠρώτησε πρὸς τοῖς ἄλλοις, «ὁποία ἐλευθερία καὶ συναδέλφωσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ τῶν πολιτῶν πρὸ τοιαύτης βαρείας ἁλύσσου, ὁποία εἶνε ἡ θρησκεία; Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ θρησκείας, τότε κρεῖττον **ν' ἀποδεχθῇ τὸ μωαμεθανικὸν θρήσκευμα**, διότι τοῦτο παρέχει μείζονα τοῦ χριστιανικοῦ ἐλευθερίαν».

Οἱ ἀντιφρονοῦντες δὲν ἐτόλμησαν νὰ διαμαρτυρηθῶσι, τῆς πλειονοψηφίας ἀποτελουμένης ἐκ τῶν δύο τρίτων τῶν παρευρισκομένων, μὴ ἐπιτρεψάσης τὴν ἐλαχίστην ἀντίρρησιν. Οὕτω τὰ δύο τρίτα τῶν διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν ἑνὸς Νομοῦ τῆς Βουλγαρίας ἐπιδεικτικῶς ἐκηρύχθησαν κατὰ πάσης θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ὑπὲρ τῆς ἀθεΐας.

Ἀνέγνων πλέον ἢ ἅπαξ ἐν τοῖς δικαστικοῖς χρονικοῖς τῶν νεωτέρων χρόνων ὁμολογίας πίστεως ἀναρχικῶν, μηδενιστῶν καὶ ὅπως ἄλλως καλοῦνται οἱ πολέμιοι τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς τάξεως, οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν καταστροφὴν αὐτῆς διὰ τοῦ πετρελαίου καὶ τῆς δυναμίτιδος. Ni Dieu, ni morale, ni loi. Ἀρνοῦνται πάντα τὰ καθεστῶτα, ἐφ' ὧν ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ αἰώνων ἐθεμελίωσε τὴν ἰδέαν αὐτῆς, δι' ἧς ἐξεπολιτίσθη, ἀνελθοῦσα ἀπὸ τὰς ταπεινὰς βαθμίδος τοῦ θηρίου εἰς τὴν τοῦ ὑπάτου λογικοῦ ὄντος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἀλλ' ὁ κυνισμός, μεθ' οὗ ὁ βουλγαροδιδάσκαλος ἀνακοινοῖ τὰς ἑαυτοῦ σκέψεις, τὰ δόγματα, εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μοναδικός, hors concours. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν πολλὰ ἠκούσθησαν φληναφήματα κατὰ τῶν ἐπικρατούντων θεσμῶν, θρησκευτικῶν, ἠθικῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν. Ἀλλ' οὐδέποτε ἡ τόλμη τῆς ἐκφράσεως ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Καὶ οἱ κήρυκες τῶν νέων τούτων ἀληθειῶν τῆς κοινωνικῆς σωτηρίας δὲν ἀνήκουσιν εἰς λαόν, ἐπιτελέσαντα ἤδη τὴν ἱστορικὴν ἑαυτοῦ ἀποστολήν, καταβεβλημένον ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς, παραληροῦντα πρὸ τοῦ κραββάτου τῆς ὑστάτης ἀγωνίας. Ἀνήκουσιν εἰς φυλήν, ἥτις δύναται μὲν νὰ ἔχῃ εὐτελεστάτην προέλευσιν, οἵα ὁμολογουμένως τυγχάνει ἡ τουραννικὴ φυλή, ἐξ ἧς κατάγονται οἱ Βούλγαροι, ἀλλ' ὅπως δήποτε συνανεμίγη ἀπὸ αἰώνων μετὰ φυλετικῶν στοιχείων εὐγενεστέρων,

ὁποῖα εἶνε τὰ σλαυϊκὰ στοιχεῖα, ὧν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν γλῶσσαν ἀπεδέξατο, τὰ ἑλληνικά, μεθ' ὧν ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν, ἥτις ἐν τούτοις ἐξεδηλώθη εἰς μῖσος καὶ ἀπέχθειαν. Ὁ Βούλγαρος, καίπερ κατοικῶν ἓν τῶν προσφυεστάτων πρὸς ἡμέρωσιν καὶ πολιτισμὸν τμημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ὡς μαρτυρεῖ μακρὰ ἱστορία, κατ' οὐσίαν διατελεῖ Βούλγαρος. Ὁ πολιτισμὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ τροποποιήσῃ τὴν ἐπιδερμίδα αὐτοῦ. Τὸ φυσικὸν περιέχον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐλαχίστην δύναμιν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ τούτου. Συγκοινωνῶν πρὸς τοὺς Σλαύους, πρὸς τοὺς Ἕλληνας, πρὸς αὐτοὺς τοὺς Μουσουλμάνους, μόνον τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν προσέλαβεν, ἀλλ' οὐδὲν πλεονέκτημα. Τὸ κρανίον αὐτοῦ εἶνε ἀνεπίδεκτον οἱασδήποτε ἠθικῆς βελτιώσεως. Ἀντιλαμβάνεται, ἀποφασίζει, ἐνεργεῖ, ὡς ἔπραττε τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐπέδραμε κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, λεηλατῶν καὶ καταστρέφων, πληρῶν πάντα ὑπ' αὐτοῦ καταλαμβανόμενον τόπον ἀνοσιουργίας καὶ φρίκης. Οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουσιν ἀλλήλους καὶ οἱ οἱ Βούλγαροι τοῦ δεκάτου ἐνάτου καὶ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἀντιγράφουσι τοὺς Βουλγάρους τοῦ ἐνάτου καὶ τοῦ δεκάτου. Ἡ αὐτὴ ἠθικὴ ἀντίληψις τῶν πραγμάτων, τὰ αὐτὰ ἔνστικτα λαοῦ καὶ ἡγεμόνος ἐπὶ μόνῃ τῇ διαφορᾷ, ὅτι ὁ σημερινὸς ἡγεμὼν δὲν ἐξῆλθε μὲν ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς, ἀλλὰ βαπτισθεὶς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ αὐτῆς ἀφωμοιώθη. Πρὸ τοιούτου φαινομένου ὁ ἠθικολόγος μένει κατάπληκτος, ἀλλ' ὁ ψυχολόγος δὲν δύναται νὰ σκεφθῇ καὶ κατ' ἐλάχιστον. Ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ φυσιολογικὰ καὶ κοινωνικὰ δεδομένα τῆς φυλῆς, παλαιά τε καὶ σύγχρονα, οὕτω δὲ ἀπαθῶς καὶ ἀσφαλῶς δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τὰ περὶ τοῦ λαοῦ τούτου συμπεράσματά του.

Ἡ οἰκογενειακὴ ἀνατροφὴ ὑπελείπετο ἐξ ὁλοκλήρου παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ, στερουμένῃ πάσης μορφώσεως. Τὸ Σχολεῖον, ἡ Ἐκκλησία οὐδὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιτελέσωσι, καὶ μάλιστα τὸ Σχολεῖον, ὅπερ διετέλει ἄγνωστον δι' ἁπάσας τὰς τῶν Βουλγάρων τάξεις. Μόνη ἡ ἀνωτάτη τάξις, ἐπικοινωνοῦσα διὰ τοῦ κλήρου πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ἐξημεροῦτο ὁπωσδήποτε, ἀντιλαμβανομένη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ὁ Βούλγαρος ἀγρότης ἦτο εἶδός τι δουλοπαροίκου, ἐν παθητικῇ καταστάσει διαβιοῦντος πρὸ τῶν δεσποτῶν αὐτοῦ. Ἐξεγειρόμενος κατὰ τῶν καθεστώτων, ἐνηγκαλίζετο τὸ ληστρικὸν στάδιον, ἐξασκῶν αὐτὸ μετ' ἀπαραδειγματίστου σκληρότητος καὶ θηριωδίας. Τοιοῦτος ἐτύγχανε μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ ρωσσικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Βουλγαρίαν, κατασκηνώσας μέχρις Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Πάσκεβιτζ. Ὁ Πανσλαυϊσμὸς τότε, ἐπιζητῶν ἡμέραν τινὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, διενοήθη ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ καταλληλότατον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ ὄργανον. Ἡ ἐνέργεια διεξήχθη συστηματικώτατα, μεθοδικώτατα. Ἐπίστευσεν ὁ Βούλγαρος, ὅτι μόνον διὰ τῆς Ρωσσίας ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν μάστιγα τοῦ Τούρκου, ἥτις, ὅσον καὶ ἂν ἦτο οὗτος παχύδερμος, ἐπέφερεν αὐτῷ ἂν οὐχὶ ἠθικήν, ὁπωσδήποτε φυσικὴν ὀδύνην. Ἀποκτήσας

τὴν ἐμπιστοσύνην ταύτην ὁ Πανσλαυϊσμός, κατώρθωσε δι᾽ ὀργάνων δεξιωτάτων νὰ προσεταιρισθῇ πάντα Βούλγαρον, ρέποντα πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς του, παρέχων τὰ μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τοιουτοτρόπως ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας, μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, τὰ πανσλαυϊστικὰ σχολεῖα, ἱεροδιδασκαλεῖα, ἀκαδήμειαι, πανταχοῦ τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου, ἐν Μόσχᾳ, καὶ ἐν Πράγᾳ, ἐν Ἄγραμ καὶ ἐν Ὀδησσῷ, ἦσαν τὰ ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς ἐμορφώθησαν, δαπάναις τῶν πανσλαυϊστικῶν ἑταιρειῶν, οἱ μέλλοντες νὰ πρωτοστατήσωσιν ἐν τῷ ἀνορθωτικῷ ἀγῶνι τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς. Ὅ τι καλεῖται ἰδεῶδες ἐλλείπει καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἐν τῷ βίῳ τοῦ λαοῦ τούτου. Ὁ δ᾽ ἐκδηλούμενος ἑκάστοτε φανατισμὸς μαρτυρεῖ τυφλὴν μόνον πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν ἐπίτευξιν σκοποῦ τινος, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ὑψηλοτέραν καὶ εὐγενεστέραν ἀντίληψιν τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πραγμάτων. Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐξεικονίζει τὸν χαρακτῆρα τοῦ Βουλγάρου ἐν ἔτει 1876 Ἄγγλος ἀπεσταλμένος πρὸς μελέτην τῶν κατὰ τὴν βουλγαρικὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἔτους ἐκείνου: «Οἱ διδάσκαλοι εἶνε ἄνθρωποι, ἐκπαιδευθέντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Ρωσσίᾳ. Ἐπανελθόντες δ᾽ εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἐκόμισαν πλὴν τῆς ἡμιμαθείας καὶ περιεργοτάτας ἰδέας περὶ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ. Τὸ σχέδιόν των ἦτο τὸ ἑξῆς: νὰ καταστρέψωσιν ὅσον ἠδύναντο περισσοτέρας σιδηροδρομικὰς γραμμάς, νὰ πυρπολήσωσι πολλαχοῦ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Φιλιππούπολιν, νὰ θέσωσι πῦρ εἰς τὴν Σόφιαν καὶ τὰ πέριξ χωρία, νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν τουρκικῶν χωρίων, νὰ φονεύσωσιν ὅλους τοὺς ἀνθισταμένους Μουσουλμάνους, νὰ ληστεύσωσι τὰς περιουσίας των... Ἡ ἐξέγερσις θὰ ἦτο ταὐτόχρονος. Οἱ Βούλγαροι, οἵτινες θὰ ἠρνοῦντο ν᾽ ἀκολουθήσωσι τοὺς ἐπαναστάτας, θὰ ἐξεβιάζοντο πρὸς τοῦτο, τὰ δὲ χωρία αὐτῶν θὰ παρεδίδοντο εἰς τὸ πῦρ»[1]...

Οὕτως ἐξεδηλώθη, πρὸ τριακονταετίας ἤδη, ἡ λεγομένη ἐθνικὴ ἐξέγερσις τῶν Βουλγάρων. Ἐν τοῖς ρωσσικοῖς σχολείοις ἐδιδάχθησαν τὴν καταστροφὴν χάριν τῆς καταστροφῆς, τοῦτο δὲ τὸ μάθημα ἐξακολουθοῦσι καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Οὐαὶ τῷ ἀντιφρονοῦντι! Τοῦρκος, Ἕλλην, Εὐρωπαῖος, ἔστω καὶ Βούλγαρος... Ἡ ζωὴ δι᾽ αὐτοὺς δὲν ἔχει ἀξίαν, προβαίνουσι πρὸς τὸν σκοπὸν μετὰ τυφλῆς ὑπακοῆς εἰς τὰς διαταγάς, ἃς ἔλαβον παρὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν. Ἡ βουλγαρικὴ σκέψις, οἵα ἐκδηλοῦται ἐν τῇ συγχρόνῳ ποιήσει τοῦ ἔθνους, οὐδὲν ἔχει τὸ γενναῖον, τὸ εὐγενές, τὸ ποιητικόν. Ἥρως διὰ τὸν Βούλγαρον δὲν εἶνε ὁ Κανάρης, ὁ Γαριβάλδης, ἀλλ᾽ ὁ Ραβασόλ, ὡς παρετήρει κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐγκλημάτων Γάλλος συντάκτης παρισινῆς ἐφημερίδος. Ἡ διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς καταστροφῆς ἐπίτευξις ἠθικοῦ τινος σκοποῦ μαρτυρεῖ θηριώδη ἔνστικτα, οὐχὶ δ᾽ *εὐγενῆ αἰσθήματα*. Οἱ ἐπαναστατικοὶ ἥρωες τολμῶσι τὰ πάντα πρὸς ἐπίτευξιν με-

1) Ἀπομνημονεύματα Ἄγγλου διπλωμάτου, τοῦ σὶρ Οὐΐλλιαμ Ὀυάϊτ, διατελέσαντος ἐν ἔτει 1885 πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσαντινουπόλει.

γάλου σκοποῦ, ἀλλ' ἔχουσιν ἄλλα ὄργανα τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, καὶ οὐχὶ τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν φρίκην. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ταὶν γενομένη ἀπαράμιλλος εἰκὼν τοῦ Ἰακωβίνου ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τρομοκρατίας ὠχριᾷ ἐξάπαντος πρὸς τῆς πραγματικῆς εἰκόνος τοῦ Βουλγάρου ἀπελευθερωτοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Ἀλλ' ὁ Ἰακωβῖνος τοὐλάχιστον δὲν ἦτο ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς δολοφόνος. Ἐδίκαζε, κατεδίκαζεν, ἐξετέλει καθ' ὅλα τὰ νόμιμα προσχήματα, ἐξ ὀνόματος τοῦ νόμου. Ὁ Βούλγαρος δὲν γινώσκει ὑπόπτους, μὴ ἀποδεχομένους τὴν ἰδέαν τῆς μεγάλης Βουλγαρίας· πάντες οἱ μὴ μετ' αὐτοῦ συνωμοτοῦντες εἶνε πολέμιοι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν ξένῳ πλοίῳ, ἐν τῷ λιμένι τῆς Θεσσαλονίκης, εὑρισκόμενοι ξένοι, οὓς ἀγνοεῖ καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ὁ Μάρκος Στογιάν, ἀπόφοιτος τεχνικῆς σχολῆς, κατασκευάζει ὑπόνομον πρὸς καταστροφήν, ἀδιαφορῶν ἂν πάντα τὰ θύματα εἶνε ἀθῶοι.[1]

1) Περὶ τοῦ εἰς θάνατον καταδικασθέντος ἤδη ὑπὸ τῶν τουρκικῶν δικαστηρίων τῆς Θεσσαλονίκης Βουλγάρου ἐμπρηστοῦ ἐπιστέλλουσιν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης τὰ ἑπόμενα εἰς τὸν «Νέον ἐλεύθερον Τύπον» τῆς Βιέννης. Εἶνε ἄξια ἀναγραφῆς:

«Ὁ Μάρκος Στογιὰν κατέστη ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπὸ τῶν φρικαλέων ἡμερῶν τῶν διὰ δυναμίτιδος ἀποπειρῶν προσωπικότης σχεδὸν μυθική. Μόλις ἐξερράγη ἡ παρὰ τὴν ὀθωμανικὴν τράπεζαν ὑπόνομος, ἐξηφανίσθη ἐκ τοῦ μέσου.

«Ἡ ὑπόνομος κατέληγεν, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Στογιάν, ὅστις ἀπὸ ὀκτὼ μηνῶν διηύθυνεν ἐν παντοπωλεῖον καὶ περὶ οὗ ἦτο γνωστόν, ὅτι ἐκτὸς ἀρεγκῶν καὶ παστῶν ἰχθύων οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατό τις ν' ἀγοράσῃ παρ' αὐτῷ, διότι τὸ ἐμπόρευμα ἐστοίχιζεν ἐκεῖ πολὺ περισσότερον, χωρὶς νὰ εἶνε καὶ καλείτερον τὴν ποιότητα.

«Ἐνεποίει τὴν ἐντύπωσιν, ὡς νὰ μὴ ἤθελεν ὁ Στογιὰν νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τοὺς ἄλλους παντοπώλας καὶ ὡς νὰ ἐπεδίωκε καλλιτέραν πελατείαν τῶν συμπατριωτῶν του, οἵτινες καὶ πράγματι ἐφαίνοντο ὑποστηρίζοντες πολὺ τὸν νεαρὸν Βούλγαρον».

«Νῦν ὅμως ἀπεκαλύφθη τὸ μέγα μυστικόν. Ἤχθη εἰς φῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν σωροῦ ἐρειπίων καθιζησάντων καὶ διαρραγέντων τοίχων καὶ πλαγιασθεισῶν ὀροφῶν, εἰς τὰ πέριξ τοῦ μυστηριώδους παντοπωλείου. Ὁ Μάρκος Στογιὰν ἀνώρυξε μετὰ συνωμοτῶν τὴν πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Τράπεζαν ὑπόνομον. Ὅτι ἡ ἐνταῦθα ἀστυνομία ἐφρόντισε νὰ συλλοβῇ εἰς χεῖράς της τὸν ἀρχηγὸν τῆς βουλγαροαναρχικῆς συνωμοσίας εἶνε εὐνόητον, καὶ σήμερον τὸ πρωὶ περὶ τὴν 7 ὥραν (23 Μαΐου) τὸ κατώρθωσε πράγματι»

«Ὡς ἀστραπὴ διεδόθη ἡ εἴδησις ἀνὰ τὴν πόλιν, καὶ πανταχοῦ, ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν Βουλγάρων, ἐγέννησεν εὐφρόσυνον ἔκπληξιν, διότι ἐν ὅσῳ ὁ Μάρκος Στογιὰν δὲν ἦτο ὄπισθεν κλείθρων καὶ μοχλῶν, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναμένῃ νέας ἀποπείρας καὶ βιαιοπραγίας. Εἶδον πρὸ μεσημβρίας τὴν οἰκίαν ἔν τινι στενῷ δρομίσκῳ τῆς ὁδοῦ Βαρδάρ. Κεῖται πλησιέστατα τῆς θριαμβευτικῆς ἁψῖδος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐξ ἧς ἀληθῶς σώζεται ἐν μόνον βάθρον μετὰ μορφῶν πολεμιστῶν ἐν ἀναγλύφοις. Πενιχρός τις μονώροφος οἶκος καὶ μετὰ μικρᾶς χαμηλῆς θύρας, εἰς ἣν ἄγουσι δύο τριβεῖσαι πέτριναι βαθμῖδες. Μία ξυλίνη κλίμαξ ἄγει εἰς τὰ ἐπάνω, ἔχουσα περὶ τὰ δέκα ἢ δώδεκα ἀσθενῆ στένοντα σανίδια».

«Φθάνει τις εἰς ἓν δωμάτιον, εἰς ὃ ἵσταται μία θερμάστρα καὶ μία ἕδρα, ἐν ᾗ τὰ προσκεφάλαια καὶ αἱ σκέπαι φθάνουσι σχεδὸν μέχρι τῆς ὀροφῆς. Τὴν νύκτα ἁπλώνονται πιθανῶς αἱ στρωμναὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ κοιμῶνται πολλὰ πρόσωπα ἐνταῦθα. Παρὰ τὴν κλίμακα ὑπάρχει ἓν βαθούλωμα, ὡς εἶδος ὑπογείου, κλειόμενον διὰ καταπακτῆς. Ἐνταῦθα φιλάσσονται ἀντικείμενα ὑποκείμενα εἰς ἀποσύνθεσιν.

«Χρῆστος τις ἐξ Ὀχρίδος κατῴκει ἐδῶ καὶ ἀπὸ πολλοῦ εἶχον τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι δια-

Τοιαύτη εἶνε ἡ ψυχολογία τοῦ Βουλγάρου ἐπαναστάτου· ὁ ἐγκεντρισμὸς τῶν μηδενιστικῶν δογμάτων ἐδηλητηρίασεν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ. Λῃστής, ἐμπρηστής, προσφέρει μεγίστας εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ὑπηρεσίας. Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει *Ἔξαρχος* δὲν εἶνε ἀνάγκη ν' ἀπολύσῃ αὐτὸν τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἄλλοτε διὰ συγχωροχαρτίων ἀπέλυεν ὁ Πάπας τοὺς ἐγκληματίας. Ὁ Βούλγαρος ἀναρχικὸς δὲν πιστεύει θρησκευτικὰς προλήψεις. Τὸ ἔγκλημα εἶνε συμφυὲς τῷ ἀνθρωπίνῳ ὀργανισμῷ· εἶνε ἐνέργεια τυφλῆς φυσικῆς βουλήσεως, ὡς εἶνε τοιαύτη καὶ πᾶσα ἄλλη ἀνθρωπίνη πρᾶξις.

Πολλοὶ τῶν κοινωνιολόγων, ἐκ τῶν μελετησάντων τὸ πρόβλημα τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξαχρειώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ ἀνατροφή, πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ παίδευσις, εἰς οὐδὲν συντελεῖ πρὸς ἀποτροπὴν ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ ἔγκλημα εἶνε φυσικὸν ἔν τινι ὀργανισμῷ, οἱαδήποτε δὲ κατ' αὐτοῦ ἐνέργεια ἔσται ἄστοχος. Ἡ θεωρία τοῦ **nato criminale** ἐφαρμόζεται καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τῷ ἐθνολογικῷ τούτῳ χαρακτῆρι, τῷ καλουμένῳ *βουλγαρικῷ*. Ἀδιστάκτως δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ τελευταῖα δεδομένα τῆς βουλγαρικῆς ἱστορίας

τελεῖ εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὰ κομιτᾶτα. Ἐπετηρεῖτο, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ νύκτιοι δὲ κατ' οἶκον ἔρευναι ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος».

«Σήμερον λοιπὸν τὸ πρωὶ ἤνοιξαν τὴν καταπακτήν, κεκαλυμμένην διὰ παντοίων ρακῶν, καὶ εὗρον δέσμην ταπήτων, σκεπασμάτων καὶ ἐντὸς αὐτῶν περιτετυλιγμένον νεαρὸν ἄνθρωπον—τὸν Μάρκον Στογιάν.—Εἰς τὴν καταπακτὴν ὑπῆρχε μία ἀρκετὰ μεγάλη ρωγμή, ἥτις ἐκαλύπτετο δι' ἀγγείων καὶ ἑνὸς προβάτου, ὅπερ ἵστατο πλησίον καὶ ἐπομένως δὲν ἐφαίνετο, ἐξ αὐτῆς δὲ ὁ κρυπτόμενος ἐλάμβανε φῶς καὶ ἀέρα».

«Ὑπὸ συνοδείαν δέκα στρατιωτῶν μὲ ἐφ' ὅπλου λόγχην καὶ δέκα ἀστυνομικῶν μετεφέρθη ὁ Στογιὰν εἰς τὸ διοικητήριον. Ἡ ἐμφάνισίς του προυκάλεσε κατάπληξιν ὀδυνηρὰν μεταξὺ τῶν φυλακισμένων Βουλγάρων, οἵτινες εὑρίσκοντο ἐν τῷ Διοικητηρίῳ καὶ ἔκαμον τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰς πλύσεις των ἐν τῇ αὐλῇ. Ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Καϊμακάμη Σερρῆ βέη ἤρχισαν αἱ ἀνακρίσεις ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀστυνομίας Μαζὰρ βέη. Κατὰ τὴν εἴσοδόν του ἐφώνησε πρὸς τοὺς δύο ὑπαλλήλους τουρκιστί: «Θὰ σᾶς διηγηθῶ τώρα πλέον ὅλην τὴν ἀλήθειαν!» Ἔλαβον κἀγὼ τὴν ἄδειαν νὰ μείνω ὀλίγα λεπτὰ ἐν τῇ αἰθούσῃ καὶ ἠδυνήθην οὕτω νὰ παρατηρήσω ἀκριβῶς τὸν δεσμώτην, τὴν μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν. Ὁ Στογιὰν ἠγέρθη ταπεινότατα, νομίζων με ἴσως ὑπάλληλον. Εἶνε λυγηρὸς νέος, μεσαίου ἀναστήματος, μὲ μικρὸν μαῦρον μύστακα. Εἰς τὸ πρόσωπον ἀφθονεῖ ὁ νεαρὸς πώγων, ἡ πυκνὴ μαύρη κόμη του εἶνε ἀκτένιστος καὶ ὁ ἄνθρωπος φαίνεται νὰ μὴ μετεχειρίσθη ἀπὸ πολλοῦ κτένα.

«Τὸ σκοτεινὸν πρόσωπον εἶνε ἄπλυτον καὶ ἀτημέλητον, ἡ ὅλη δὲ μορφὴ ἐμποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς χαμένου ἀνθρώπου. Ἡ ἀπὸ δεκατεσσάρων ἡμερῶν διαμονή του ἐν τῇ κρύπτῃ, ὁ διαρκὴς φόβος καὶ ἡ ἀνησυχία δεικνύονται φανερὰ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦτο, εἰς τὰς πεσούσας παρειὰς καὶ εἰς τὸ κατεσκληκὸς σῶμα, περὶ ὃ πενιχρὰ εὐρωπαϊκὴ ἐνδυμασία κρέμαται κυριολεκτικῶς. Μόνον οἱ σκοτεινοὶ ὀφθαλμοί, οἱ νῦν ὅμως ἐμφόβως εἰς τὸ ἔδαφος προσκολλώμενοι, ὅσον κἂν περιδεὴς ἀτενίζῃ, προδίδουσιν, ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ κρύπτεται φανατισμός, ὁποῖον μόνον παρὰ τοῖς Τούρκοις εὑρίσκει τις.

«Καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ μάθω μέχρις ὥρας, ὁ Στογιὰν ὡμολόγησεν, ὅτι αὐτὸς ἔλαβε τὰ σχέδια τῆς ὑπονομεύσεως ἐκ Σόφιας, ὅτι ἐκεῖθεν ἔλαβε τὸ χρῆμα πρὸς ἐνοικίασιν τοῦ καταστήματος ἐν τῇ νέᾳ οἰκίᾳ καὶ ὅτι εἰργάζετο νύκτωρ μετὰ πολλῶν προσώπων. Τὸ ἀφαι-

καὶ παραβάλλων αὐτὰ πρὸς τὰ παλαιότερα, ὅτι ὁ σημερινὸς Βούλγαρος, ὁ ὁμόφυλος τοῦ Στογιάν, τοῦ δυναμιτιστοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ διδασκάλου **Μινιέφ**, τοῦ ἐμπρηστοῦ τοῦ *Γουαδαλκιβίρ*, εἶνε ἐγκληματίας ἐκ κληρονομίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐξ ἀνατροφῆς. Δύο ἐπιρροαί, φυσικὴ καὶ ἠθική, τῆς φυλῆς καὶ τῆς ἀνατροφῆς, ἐμόρφωσαν καὶ διέπλασαν τὸν φοβερὸν τοῦτον ἐθνικὸν τύπον. Ὁ φανατισμὸς εἶνε ἡ καθοδηγοῦσα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δύναμις, φανατισμὸς ἐναγής, ὑπαγορεύων εἰς αὐτὸν τὸ ἔγκλημα, ἐπιτάσσων ἀμετακλήτως τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφοσιώσεως, μεθ' ἧς διαπράττει ὁ ἱεραπόστολος εὐγενῆ θυσίαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Τοιοῦτος ἐξελίσσεται ὁ Βούλγαρος φυσικῶς τε καὶ ἠθικῶς διὰ τῶν αἰώνων. Καταλαμβανόμενος ἐκ νάρκης, εἶνε μηδέν, ἀνίκανος νὰ πράξῃ τι, ὑποτασσόμενος εἰς τὰ κελεύσματα ἰσχυροτέρας δυνάμεως· ἀλλ' ἐξεγειρόμενος καθίσταται τρομερός, θηριώδης, μὴ διστάζων πρὸ τοῦ κινδύνου, πρὸ τοῦ θανάτου, ὃν καταφρονεῖ. **Ἐγ**κληματεῖ ἐκ συνηθείας, ἐξ ἀδιαφορίας πρὸς τὴν ὀδύνην, ἣν θέλει προκαλέσῃ ἡ ἐναγὴς αὐτοῦ πρᾶξις. Ἡ τιμωρία δὲν τὸν ἐκφοβίζει, ἥτις εἶνε δι' αὐτὸν ἐξίσου φυσική, ὅσον καὶ τὸ διαπραχθὲν ἔγκλημα.

Κατὰ τὴν ἐνάτην ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα Βούλγαρος ἡγεμών, ὁ **Κρούμμος**, σκυλεύσας τὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ τῆς τιμῆς πεσόντα **Ἕλ**ληνα αὐτοκράτορα **Νικηφόρον**, κατεσκεύασεν ἐκ τοῦ κρανίου αὐτοῦ, παρὰ πάντα τὰ ἀνθρώπινα νόμιμα, κύπελλον, περιχρυσωθὲν πρὸς τέρψιν, ἐξ οὗ ἔπινε τὸν οἶνον αὐτοῦ. Ἀμφιβάλλω, ἂν ὑπάρχῃ φοβερώτερον ἐν τῇ ἱστορίᾳ παράδειγμα. Οἱ ἱστορικοὶ δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ αἱμοχαροῦς βασιλέως τῶν Βουλγάρων, προβάλλοντες τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ ἐκείνου, μὴ φωτισθέντος εἰσέτι ἐκ τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἐν τούτοις μετὰ μίαν καὶ πλέον χιλιετηρίδα, ἀπὸ τῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν προσελεύσεως τοῦ λαοῦ τούτου, παρόμοια διαπράττονται ἐγκλήματα. Ἡ συνείδησις αὐτοῦ δὲν ἐφωτίσθη, ἡ ψυχὴ δὲν ἐβελτιώθη· μένει ἀπαράλλακτος, ὑπομιμνήσκων τὸ ὠμόν, τὸ *ἀκάθαρτον*, τὸ ῥυπαρὸν γένος, πρὸ τῆς θέας τοῦ ὁποίου ἔφριττεν ὁ βυζαντινὸς κόσμος, μόλις δυνηθέντος ν' ἀνακόψῃ τὴν πρὸς τὰ πρόσω καταστρεπτικὴν αὐτοῦ ὁρμὴν μεγαλοπράγμονος αὐτοκράτορος, τοῦ **Μακεδόνος Βασιλείου τοῦ Β'**.

ρούμενον χῶμα ἐτίθετο ἐντὸς χαλκῶν ἀγγείων τοῦ πετρελαίου, οὕτω δὲ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἠγόραζον πετρέλαιον ἐλάμβανον οἱ κομιτατζῆδες τὰ ἀγγεῖα, ἐξεκένουν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καὶ τὰ ἐπανέφερον τὴν ἑσπέραν.

«Εἶπε προσέτι, ὅτι αἱ προπαρασκευαὶ δὲν εἶχον τελειώσῃ εἰσέτι καὶ ὅτι αὐτόν τε καὶ τοὺς συντρόφους του, ἐξ ὧν τρεῖς ἐφονεύθησαν καὶ ὁ τέταρτος ηὐτοκτόνησε, τοὺς ὤθησε νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν ἔκρηξιν τὸ περιστατικόν, ὅτι πλησίον τοῦ ξενοδοχείου «Κολόμβου» ἐξωρύσσετο διῶρυξ, δι' ἧς εὐκόλως ἠδύνατο ν' ἀνακαλυφθῇ ἡ ὑπόνομος. Εἰς τὴν ἐρώτησιν: «Τί ἐργάζεσαι;» ἀπήντησε: «Τίποτε!» Οὐχ ἧττον λέγεται, ὅτι ἀπεφοίτησεν ἐκ τεχνικῆς σχολῆς».

Τὸ ἰδεῶδες τοῦ παλαιοῦ βασιλέως Κρούμμου εἶνε τὸ ἰδεῶδες τοῦ συγχρόνου βουλγαρικοῦ κόσμου. Πρό τινων ἐτῶν ἔν τινι συμποσίῳ Βουλγάρων διδασκάλων, δοθέντι πρὸς τιμὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ Βάζωφ, τυγχάνοντος ἅμα καὶ ἐθνικοῦ ποιητοῦ, ἐμπνευσμένος καὶ ἐνθουσιῶν διδάσκαλος προέπιεν εἰς ἐπήκοον πάντων, ἄνευ διαμαρτυρίας, ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου βασιλέως Κρούμμου, τοῦ κατασκευάσαντος τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο κύπελλον ἐκ τοῦ κρανίου τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος Νικηφόρου». Οἱ παρευρεθέντες ἐπηυφήμησαν ἐπὶ τῇ προπόσει ταύτῃ, μηδὲ τοῦ ὑπουργοῦ ἐξαιρουμένου τῆς ἡγεμονίας, περιλαμβανούσης πληθυσμὸν ἀνώτερον τῶν διακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων.

Bulgarian atrocities. Οἱ ἐπιζῶντες ἐκ τῶν παλαιῶν ἐν Εὐρώπῃ βουλγαροφίλων ἂς σταματήσωσιν ἐπὶ στιγμὴν πρὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου ἱστορικοῦ θεάματος. Δὲν εἶνε φανταστικόν· ἐλήφθη ἀπὸ τῆς φύσεως. Δὲν εἶνε ἄξιον ἀποθεώσεως; Ἡ εὐαίσθητος κυρία τοῦ ἀτμοπλοίου τοῦ Δουνάβεως θὰ ἐκβάλῃ ἴσως αὖθις τὴν θλιβερὰν ἐκείνην κραυγήν—Schrecklich!

Ἀλλ' ἡ ἱστορία δὲν γράφεται διὰ γυναῖκας. Ἐξελίσσεται πρὸς τέρψιν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἰ σ χ υ ρ ῶ ν ἐκείνων πνευμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ ἀρετὴ συγχέονται, ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ ἔγκλημα ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν...

Φεῦ! δὲν εἶχεν ἤδη πρὸ αἰώνων βροντοφωνήσῃ ὁ Μακιαβέλλης, ὅτι ὁ κ ο ι ν ὸ ς ὄ χ λ ο ς κ ρ ί ν ε ι π ε ρ ὶ τ ῶ ν π ρ α γ μ ά τ ω ν ἐ κ τ ῆ ς ἐ π ι τ υ χ ί α ς;

Καὶ ἤδη, μετὰ τὰ ἐπεξηγηματικὰ ταῦτα πρὸς ἀντίληψιν τοῦ βουλγαρικοῦ χαρακτῆρος, καθίσταται εὐχερὴς ἡ κατανόησις τῆς βουλγαρικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τῆς τελευταίας αὐτῆς ἱστορικῆς ἀποκακαστάσεως. Ὁ αἰὼν τοῦ Φερδινάνδου ἀντιγράφει τὸν αἰῶνα τοῦ Κρούμμου.

(*Ἕπεται συνέχεια*).

Ν. Καζάζης.

ΟΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗι ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ Ο «ΧΡΟΝΟΣ» ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Ὁ «**Χρόνος**» τῶν Παρισίων ἐν τῷ φύλλῳ αὐτοῦ τῆς 25 Μαΐου ἐδημοσίευσε κύριον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἀποσιωπητικὰ* (Points de Suspension), δι' οὗ ἀποτάσσεται ταῖς προτέραις αὐτοῦ γνώμαις περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ κατορθωμάτων τῶν Βουλγάρων. Τὸ ἄρθρον αὐτοῦ, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀξιανάγνωστον, εἶνε καταδίκη τῆς βουλγαρικῆς μεγαλομανίας. Οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁμογενεῖς, ἐπὶ τῇ δημοσιεύσει ταύτῃ, ἐξεδήλωσαν καὶ αὖθις τὰ γενναῖα αὐτῶν αἰσθήματα ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτῶν πατρίδι ἐθνικοῦ ἀγῶνος καὶ διὰ τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ προεδρείου τῆς ἑλληνικῆς «Νέας Λέσχης» ἀπηύθυναν πρὸς τὴν ἐν λόγῳ ἐφημερίδα τὴν μετὰ τοῦ ἄρθρου «Χρόνου» δημοσιευομένην κατωτέρω ἀπάντησιν. Συγχαίροντες τοῖς ἐν τῇ μακεδονικῇ πρωτευούσῃ ἀναλαβοῦσι τὴν ὑπεράσπισιν ταύτην τῶν παρερμηνευομένων ἐθνικῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ δικαίων, εὐελπιστοῦμεν, ὅτι οἱ ἀξιότιμοι οὗτοι κύριοι θέλουσι συνεχίσῃ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἐργασίαν διὰ τῶν πραγμάτων καὶ ὅτι θὰ εὕρωσι μιμητὰς καὶ μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν τμημάτων τῆς ἀδελφῆς χώρας. Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Βούλγαροι οὐδενὸς φείδονται μέσου πρὸς ἀποπλάνησιν τῆς δημοσίας γνώμης τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, προβαίνουσι δ' εἰς ἀκατονόμαστα ἐγκλήματα, ἵνα ἐμπνεύσωσι τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, ἵν' ἀπορροφήσωσιν αὐτοὺς διὰ τῆς βίας, καθῆκον τῶν Ἑλλήνων τῆς χώρας ταύτης εἶνε ἡ διαμαρτύρησις. Χαίρομεν ὅτι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁμογενεῖς ἀνέλαβον τὴν πρωτοβουλίαν. Ἔστωσαν δὲ βέβαιοι, ὅτι δὲν θ' ἀπολειφθῶσιν ἄνευ μιμητῶν ἐν τῇ πατριωτικῇ ταύτῃ ἐργασίᾳ.

Τὸ ἄρθον τοῦ «**Χρόνου**» ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Δὲν εἶνε εὔκολον νὰ προΐδωμεν ποῦ θὰ καταλήξωσιν ὁριστικῶς τὰ πράγματα ἐν Μακεδονίᾳ. Ἴσως δὲν μεταβληθῶσιν ἐπ' ἀγαθῷ οὐδενὸς καὶ μείνωσιν, οὕτως εἰπεῖν, μετέωρα, χωρὶς νὰ ὑποστῶσι περιπέτειάν τινα, ἐκτὸς βιαίων τινων πραξικοπημάτων, ὁποῖα τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Μοναστηρίῳ, καὶ ἄνευ τελικῆς λύσεως. Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ τοσάκις ἀγγελθεῖσα γενικὴ ἐπανάστασις δὲν ἐξερράγη. Αἱ μᾶλλον ἀξιόπιστοι τῶν εἰδήσεων ἀγγέλλουσιν, ὅτι συγκρούσεις συνέβησαν ἔν τισι σημείοις μεταξὺ ἐπαναστατικῶν συμμοριῶν καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ· αἱ συμμορίαι μάλιστα αὗται, καίπερ ἀποκρουσθεῖσαι καὶ διασκορπισθεῖσαι, ἀνεσχηματίσθησαν ἀ-

πωτέρω καὶ ἐπανέλαβον τὸ ἔργον των αὐθαδῶς καὶ ἐν ἰσχυρογνωμοσύνῃ. Προκύπτει ἐκ τούτου κατάστασις ταραχῶν καὶ ἀνησυχίας, ἥτις ἐπικρατεῖ ἔτι καὶ πέραν τῆς χώρας, ἐν ᾗ δρῶσιν οἱ ἔνοπλοι οὗτοι ἄνδρες. Ἀλλὰ καὶ ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶνε ἡ ἀναμενομένη γενικὴ ἀνάφλεξις· ὁλόκληρος ἡ χώρα δὲν ἐξηγέρθη. Τοῦτο τὸ βέβαιον. Καὶ ἂν μελετήσωμεν καλῶς τὰ πράγματα, θὰ ἴδωμεν, ὅτι θὰ ἦτο πλάνη νὰ πιστευθῇ, ὅτι ἡ Μακεδονία θὰ ἐταράσσετο ὁλόκληρος ὑπὸ ἐπαναστάσεως, ἥτις θὰ ἐξηπλοῦτο ἀκωλύτως ὡς μεγάλη φλόξ.

Ἡ Μακεδονία εἶνε γεωγραφικὴ ἔκφρασις. Ὡς τοιοῦτος δ' ὁ Μακεδὼν εἶνε πρᾶγμα ἰδεῶδες. Ἡ «Μακεδονία εἰς τοὺς Μακεδόνας» φαίνεται, ὅτι εἶνε ὄνειρον, εἶνε μουσικὴ τοῦ μέλλοντος, ἐπὶ τοῦ παρόντος δ' ἁπλοῦς τύπος, ὅστις δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε εἰς πραγματικότητα, οὔτε εἰς καθωρισμένον πρόγραμμα, οὔτε εἰς κοινὴν ἐθνικὴν βλέψιν. Ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχουσι Βούλγαροι, Ἕλληνες, Σέρβοι, Ἑλληνόβλαχοι, Ἀλβανοί, φυλαὶ τουτέστιν ἐκ παραδόσεως ἐχθραὶ πρὸς ἀλλήλας, ἃς ἀποχωρίζουσι βαθύταται δυσπιστίαι, προαιώνιοι ἀντιζηλίαι, ἀντίθετοι βλέψεις. Τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως προῆλθεν ἐκ τῶν Βουλγάρων· ἀλλὰ τοῦτο ἤρκεσε νὰ καταστήσῃ τοὺς μὲν Σέρβους ἀδιαφόρους, τοὺς δ' Ἕλληνας πολεμίους.

Θὰ ἦτο οὐτοπία νὰ ἐλπίσῃ τις ἢ νὰ φοβηθῇ, ὅτι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οἱ Χριστιανοὶ θὰ συνεμάχουν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων. Καὶ δὲν ἐβραδύναμεν νὰ ἴδωμεν τοῦτο· ἡ ἐμφάνισις βουλγαρικῶν συμμοριῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἔρριψεν, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σέρβοι ἐξ ἄλλου, ὅσον δήποτε καὶ ἂν ὑπέφερον ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, οὐδ' ἐκινήθησαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Σλαύων ἀδελφῶν των κατὰ τοῦ κληρονομικοῦ ἐχθροῦ. Ἠρκέσθησαν εἰς διατύπωσιν παραστάσεών τινων ἐν Κωνσταντινουπόλει, παραστάσεων ἐντόνων, ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπον αὐτοῖς αἱ σεμναὶ δυνάμεις των κατὰ τῶν κακώσεων, ἃς ὑφίστανται ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανῶν. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἐν διπλωματικαῖς συνδιαλέξεσι, χωρὶς ἡ Σερβία νὰ προσφέρῃ εἰς τὰς λεγομένας μακεδονικὰς συμμορίας μήτε ἕνα λοχαγόν, μήτε ἕνα στρατιώτην.

Ὑπάρχει τις, ὃν ὁ Χριστιανὸς τοῦ Αἵμου μισεῖ περισσότερον τοῦ Τούρκου, εἶνε ὁ ἀλλόφυλος Χριστιανὸς ἀδελφός του. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ γενικὴ ἐπανάστασις δὲν ἐξερράγη εἰσέτι, οὐδὲ θ' ἐκραγῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἀλλὰ μὴ δὲν εἴδομεν μειοψηφίας θρασείας, καρτερικὰς καὶ προθύμους εἰς πᾶσαν θυσίαν νὰ ἐκβιάσωσιν ἐχθρικωτάτας πλειοψηφίας καὶ ἐπιβάλωσι ταύταις τὴν θέλησίν των; Τοιαύτη ὑπῆρξε, δυνάμεθα εἰπεῖν, ἡ ἱστορία πασῶν τῶν ἐπαναστάσεων. Καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμός, ὁ λεγόμενος *μακεδονικός*, οὗ τινος ἔργα θεωροῦνται τὰ σποραδικὰ πραξικοπήματα τῶν τελευταίων ἡμερῶν, δὲν ἠδύνατο ἆρά γε νὰ κατενέγκῃ μέγα καὶ τελεσφόρον τραῦμα; Ἴσως ναί! Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὤφειλε ν' ἀφαρπάσῃ τὴν δημοσίαν γνώμην δι' ἀνδραγαθημάτων μεγάλου ἡρωϊσμοῦ. Καὶ ὅμως

ἀντὶ τούτου ἔρριψε βόμβας ἐν Θεσσαλονίκῃ, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ ἰδέαν παράλογον, ἐγκληματικὴν καὶ παραφροσύνην.

Ἐχθρὸς εἶνε ὁ Τοῦρκος, ἀλλ' ὁ Τοῦρκος εἶνε ὁ μόνος, εἰς ὃν οἱ ἐπαναστάται δὲν ἀπέβλεψαν διὰ τῶν τελευταίων των πράξεων. Ἐξέλεξαν ὡς θέατρον τῆς ἀποπείρας των οὐχὶ ἐπίσημόν τινα συνοικίαν τῆς **Κωνσταντινουπόλεως**, ἀλλὰ τὴν εὐρωπαϊκωτέραν ἴσως τῶν τουρκικῶν πόλεων. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δὲν ἔστρεψαν τὰς σφαίρας των κατὰ τοῦ Κονακίου τοῦ Γεν. Διοικητοῦ, ἢ κατὰ στρατῶνος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοῦ γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ ἔκαυσαν, κατὰ διεθνοῦς Τραπέζης, ἣν ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα, κατὰ γερμανικῆς λέσχης καὶ σχολείων καὶ κατὰ δέκα ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἱδρυμάτων. Τῇ ἀληθείᾳ τὸ πρᾶγμα καταντᾷ δυσνόητον, ἡ δὲ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις οὐδὲν ἄλλο ηὔχετο κατὰ τὰς ἐνεστώσας αὐτῆς δυσχερείας ἢ τὴν πρὸς τὴν Εὐρώπην ἔκκλησιν τῶν συμμάχων τούτων, συμμάχων πολλῷ πολυτιμοτέρων τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν της.

Ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ὀφείλει ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ περιζώσῃ τὸν τράχηλον τῶν δυναμιτιστῶν οὐχὶ διὰ σχοινίου, ἀλλὰ διὰ ταινίας τοῦ Ὀσμανιέ, διότι προσήνεγκον αὐτῇ ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν. Αἱ βόμβαι τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐφόνευσαν τὸ φάσμα τῆς *ἡρωϊκῆς Μακεδονίας*, τὸ ἐπί τινας στιγμὰς διαταράξαν τὸν κόσμον, ὡς δὲ λέγει ὁ ποιητής.

Ἡ προσωπὶς κατέπεσεν,
ὁ ἥρως ἐξέλιπε
καὶ ἔμεινεν ὁ ἄνθρωπος.

Ὄπισθεν τοῦ πατριώτου ἡ Εὐρώπη εἶδε ΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΚΟΝ, ΤΟΝ ΑΓΡΙΟΝ. Ἡ γοητεία ἐξέλιπε».

Οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπεκρίθησαν ὡς ἑξῆς:

Ἀξιότιμε κύριε Συντάκτα

Μετ' ἀληθοῦς ψυχικοῦ ἄλγους ἀνεγινώσκομεν ἀπό τινος χρόνου ἐν τῷ γαλλικῷ Τύπῳ, μηδ' αὐτοῦ τοῦ «Χρόνου» ἐξαιρουμένου, τοῦ τοσαύτης ἐκτιμήσεως ἀείποτε παρ' ἡμῖν ἀπολαύοντος, ἄρθρα ἐνθουσιώδη ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων διὰ τὰ ἐν Μακεδονίᾳ κατορθώματα αὐτῶν καὶ μετ' ἀπορίας διηρωτῶμεν ἡμᾶς αὐτούς, τί παθὸν τὸ εὐγενὲς γαλλικὸν ἔθνος παρεπλανήθη καὶ καταλιπὸν τὴν ὁδὸν τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, δηλ. τὴν τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ἀληθείας καὶ τῶν δικαίων τῆς ἀνθρωπότητος, ἐγείρει ἤδη τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑπὲρ ὁμάδος τινὸς κοινῶν κακούργων, οἵτινες, δι' ἐγχειριδίων δολοφονικῶν ὁπλισθέντες, ἐπεχείρησαν τὴν καταστροφὴν τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐθλιβόμεθα ἀληθῶς, ἀλλ' ἐσιωπῶμεν, βέβαιοι ὄντες, ὅτι ἡ πλάνη ἔμελλε νὰ διαλυθῇ καὶ ὅτι θὰ ὑπερίσχυε τὸ δίκαιον καὶ θὰ ἐθριάμβευεν ἐπὶ τέλους ἡ ἀλήθεια· καὶ ὄντως ἡ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν αὕτη δὲν διεψεύσθη. Ὅτε τὸ αἷμα τῶν γενναίων ναυτῶν τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ «Γουαδαλκιβὶρ» ἔβαψε τὰ κύματα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ὅτε ἡ δυναμῖτις ἀπέστειλεν εἰς τὸν

Ἄδην ἀρκετὰ ἀθῶα θύματα, ὄχι πλέον μόνον Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ λοιποὺς Εὐρωπαίους, διελύθη ἡ ἀχλὺς καὶ ἀπεκαλύφθησαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων οἱ μέχρι τῆς χθὲς θεωρούμενοι ἥρωες ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν μορφήν, τὴν εἰδεχθῆ καὶ τερατώδη, ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐκείνην ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες πρὸ πολλοῦ ἐγνωρίζομεν καὶ κατηγγέλλομεν αὐτούς.

Τὸ ἀπατᾶσθαι εἶνε ἀνθρώπινον· εὐγενὲς ὅμως ἐξ ἄλλου καὶ ἱπποτικὸν εἶνε νὰ ὁμολογῇ τις τὴν πλάνην του. Τοιαύτης εὐγενείας καὶ ἱπποτικότητος δεῖγμα παρέσχεν ἡ σύνταξις τοῦ «Χρόνου» διὰ τοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Μαΐου ἄρθρου αὐτῆς φέροντος τὸν τίτλον *Ἀποσιωπητικὰ* (Points de suspension), διὰ τοῦ ὁποίου ἀφ' ἑνὸς μὲν παριστᾷ τὴν ἀληθῆ ὄψιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταδεικνύει τὴν ποιότητα τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἐνεφανίσθησαν αὐτοχειροτόνητοι λυτρωταὶ καὶ σωτῆρες δῆθεν τῆς Μακεδονίας καὶ ἠξίουν νὰ δρέψωσι δάφνας ἡρωϊσμοῦ, ἐν ᾧ κατ' οὐσίαν ἦσαν κοινοὶ κακοῦργοι.

Le masque tombe, l'homme reste et le héros s'évanouit· ἰδοὺ ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς μὲν πρὸ πολλοῦ ἐγνωρίζομεν, μετ' ἀνακουφίσεως δὲ καὶ χαρᾶς ἐνδομύχου ἀνέγνωμεν τέλος αὐτὴν καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Χρόνου».

Τὴν ἀνακούφισιν καὶ χαρὰν ἡμῶν ταύτην διαβιβάζοντες ὑμῖν, ἀξιότιμε κύριε συντάκτα, παρακαλοῦμεν νὰ ἐξακολουθήσητε, ὑπερασπίζοντες τὴν ἀλήθειαν, οὐχὶ χάριν ἡμῶν, ἀλλὰ χάριν τῆς δικαιοσύνης, χάριν τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τιμῆς τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους. Οὗτος εἶνε ὁ διακαέστερος ἡμῶν πόθος, ἡ θερμοτέρα ἡμῶν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας εὐχή, διότι ἐγνωρίσαμεν καὶ ἐδιδάχθημεν νὰ ἀγαπῶμεν καὶ ἐκτιμῶμεν αὐτὴν ὡς προστάτιδα πάντοτε τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου.

Δέξασθε κτλ.»

(Ὁ πρόεδρος τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἑλληνικῆς «Νέας Λέσχης»).

ΛΑΣΣΑΝΕΙΟΣ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

Τὴν 18 Μαΐου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου ἀνεγνώσθη ἡ κρίσις τῆς ἐπὶ τοῦ Λασσανείου δραματικοῦ διαγωνισμοῦ ἐπιτροπῆς. Εἰσηγητὴς ἦτο ὁ κ. Ν. Καζάζης, Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ὅστις διὰ τῆς προσηκούσης ἀναλύσεως ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν διαγωνισμὸν 20 ἐν ὅλῳ ἔργα, ἐξ ὧν 8 κωμῳδίαι καὶ 12 δράματα. Ὡς σχετικῶς κρείττονα ἔργα ἐκρίθησαν ἐκ μὲν τῶν κωμῳδιῶν ἡ «Μητρικὴ Καρδία» καὶ τὸ «Φάϊβ-ο-Κλόκ» καὶ ἐκ τῶν δραμάτων ὁ «Λέων Χαμάρετος» τὸ «Δακτυλίδι τοῦ παπποῦ» καὶ «Μία Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν». Ἐξ αὐτῶν ἐβραβεύθη ἡ κωμῳδία «Φάϊβ-ο-Κλόκ» καὶ τὸ δρᾶμα «Λέων Χαμάρετος». Τῆς κωμῳδίας συγγραφεὺς εἶνε ὁ κ. Τ. Ἀμπελᾶς, γνωστὸς δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ πρόεδρος τῶν ἐν Ζακύνθῳ Πρωτοδικῶν, τοῦ δὲ δράματος ὁ λόγιος κ. Ι. Καλοστύπης. Ἡ κωμῳδία «Μητρικὴ Καρδία» καὶ τὰ δράματα «Μία Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν» καὶ τὸ «Δακτυλίδι τοῦ παπποῦ ἐπῃνέθησαν. Τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Καζάζη, ὡς Εἰσηγητοῦ, καταχωρίζομεν ἐνταῦθα.

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Δὲν εἶνε βεβαίως ἀναξία λόγου, οὐδὲ δύναται νὰ παρέρχηται ἐν ἀδιαφορίᾳ ἡ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τελουμένη πνευματικὴ ἑορτή, ἧς ἐκλήθητε νὰ μετάσχητε, νὰ κρίνητε μεθ' ἡμῶν τὸν διεξαγόμενον ἀγῶνα, νὰ στεφανώσητε τοὺς νικητάς, νὰ ἀνευφημήσητε αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ. Εἶνε ὡραία ἡ στιγμὴ ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος, ἀποσπώμενος ἐπί τινα χρόνον ἀπὸ τῆς τύρβης καὶ τῆς παραζάλης τῶν ἡμερησίων μεριμνῶν, ἀφίπταται πρὸς τὰς αἰθερίους σφαίρας τῆς σκέψεως, πρὸς τὸν νοητὸν ἐκεῖνον κόσμον, πρὸς ὅν, ὡς ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων, ἀρέσκεται νὰ ἐνδιατρίβῃ, ἀναμιμνῃσκόμενος ἐπὶ τοῦ γηΐνου τούτου πλανήτου, ὅτι πάλαι ποτὲ ὑπῆρξεν αὐτοῦ κάτοικος καὶ πολίτης.

Ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ταύτῃ τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς τελουμένης ἑορτῆς, παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῶν παρισταμένων ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ βραχεῖα εἰσαγωγὴ περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ποιητικοῦ καὶ εἰδικώτερον τοῦ δραματικοῦ τούτου ἀγῶνος, ὃν κατέστησεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀνὴρ ἐ-

θνικός, ὁ ἀοίδιμος Γεώργιος Λασσάνης ἐκ Μακεδονίας. Εἶχε πιστεύση καὶ οὗτος μετὰ τοσούτων ἄλλων συγχρόνων του εἰς τὴν ἱερὰν ἰδέαν τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ἥτις οὐδέποτε ἐγκατέλιπε τὸ γένος ἡμῶν καὶ κατὰ τοὺς ζοφερωτάτους καιροὺς τῆς πτώσεως. Ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ, μόλις καταλιπὼν τὰ βάθρα τῶν γερμανικῶν Σχολείων, ἐν οἷς διεπλάσθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ γενναία καὶ ἄλκιμος, ὤμνυεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος νὰ ὑπηρετήσῃ αὐτὴν μετὰ πάσης ἀφοσιώσεως, μετὰ πάσης θυσίας. Δὲν παρέβη τὸν ὅρκον αὐτοῦ ὁ γενναῖος Μακεδών, δὲν ἐδίστασεν οὐδ' ἐπὶ στιγμήν, δὲν ἐδειλίασε πρὸ τοῦ δυσχεροῦς τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Ἀπὸ τῆς Γερμανίας, ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς τῆς ὁποίας ἱδρύμασιν ἐμυήθη τὴν ἰδέαν τοῦ καθήκοντος, καὶ ἰδίᾳ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα, ὅπως ἐδίδαξαν καὶ ἐνίσχυσαν τὴν γερμανικὴν ψυχὴν οἱ μεγάλοι αὐτῆς προφῆται καὶ ἥρωες, ὁ Κάντιος καὶ ὁ Φίχτης, ὁ Schiller καὶ ὁ Körner, ἀντελαμβάνετο ὁ νεανίσκος Μακεδών, ὅτι λαὸς πίπτων, συντετριμμένος, ἀλλὰ πιστεύων καὶ ἀγωνιζόμενος, δὲν ἐκμηδενίζεται, οὐδ' ἐκλείπει ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς. Ἔρχεται ἡ ὥρα τῆς ἐπιτυχίας.

Ἡ πίστις θὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ψυχήν, ὁ ἐνθουσιασμὸς θὰ τὴν ἐνισχύσῃ, ὁ ἀγὼν θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκην. Δὲν ἐτελέσθη τὸ τοιοῦτον ἐν Γερμανίᾳ; Ἡ καταστροφὴ τῆς Ἰένης δὲν ὡδήγησε τὸ γερμανικὸν ἔθνος εἰς τὸ Βατερλώ; Οἱ λόγοι τοῦ Eichte δὲν κατέστησαν χαλύβδινα τὰ γερμανικὰ στήθη, ἡ δὲ φιλόπατρις ποίησις τοῦ Θεοδώρου Κέρνερ, ᾄδοντος τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καθ' ἣν ὥραν ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου ὑπὸ τὴν σφαῖραν τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἐξώθουν τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς νεανίσκους τῆς Γερμανίας πρὸς διεκδίκησιν τῶν πατρίων ἀγαθῶν; Διὰ τοιούτων πραγματικῶν διδαγμάτων παιδευθεὶς καὶ διαπλασθεὶς ὁ Λασσάνης, μόλις ἄγων τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐν ἔτει 1816 ἐμυεῖτο τὸ ἀπόρρητον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐν ἔτει δὲ 1818 μετέβαινεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα τῆς Ὀδησσοῦ, ἐξ ἧς προῆλθον οἱ πρῶτοι Ἑταιρισταί, καὶ ἐδίδασκε μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου καὶ τοῦ Γενναδίου, συγγράφων ἅμα διὰ τὸ ἑλληνικὸν θέατρον τῆς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μονονουχὶ ἑλληνικῆς πόλεως τραγῳδίαν, γενναίαν ἔχουσαν τὴν ὑπόθεσιν, τὰ κατὰ τὸν Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως παρηκολούθει τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, συνεργαζόμενος μετ' αὐτοῦ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, ὅτε δὲ ἡ πρώτη ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων ἐξέγερσις ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐναυάγει διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ Δραγατσανίου καὶ ἀπεσύρετο ὁ Ὑψηλάντης ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης, ὁ Γεώργιος Λασσάνης, πιστὸς ἀπομείνας εἰς τὸν ἀτυχήσαντα στρατηλάτην, συνεμερίζετο τὴν οἰκτρὰν αὐτοῦ τύχην ἐν ταῖς εἱρκταῖς τῆς Μουγκάτζης. Μόλις δ' ἀπολυθεὶς ἐξ αὐτῶν λήγοντος τοῦ ἀγῶνος, κατήρχετο εἰς Ἑλλάδα, ὑπηρετήσας αὐτὴν καὶ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Θνήσκων ὁ Λασσάνης, κατέλειπεν εὐγενὲς μνημεῖον φιλομουσίας, προώριζε τὴν

μικρὰν αὐτοῦ περιουσίαν εἰς ἵδρυσιν δραματικῶν ἀγώνων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν μέριμναν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁ τραφεὶς καὶ διαπλασθεὶς ἐν Γερμανίᾳ κατενόει εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὁποία τυγχάνει ἡ διαπλαστικὴ δύναμις τῆς ποιήσεως, καὶ ἰδίᾳ τῆς δραματικῆς, ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, εἴτε πεπολιτισμένῃ εἴτε πρὸς πολιτισμὸν σταδιοδρομούσῃ. Ηὔχετο εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ ν' ἀνατραφῶσιν ἐν τῇ νέᾳ αὐτῶν ἱστορικῇ ἀναβιώσει διὰ τῶν γενναίων διδαγμάτων, ἅτινα παρέσχον εἰς τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων, παλαιά τε καὶ νεώτερα, οἱ ὑπερφυεῖς μυσταγωγοὶ τῆς δραματικῆς τέχνης, τῆς ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίας καὶ φιλοσοφίας. ἐν προτέροις μὲν χρόνοις ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, ἐν νεωτέροις δὲ ὁ Καλδερὼν καὶ ὁ Κορνήλιος, ὁ Σεξπῆρος καὶ ὁ Μολιέρος, ὁ Λέσσιγκ καὶ ὁ Schiller, ἵνα περιορισθῶ εἰς τοὺς πάντων ὑπερτάτους. Ἐγίνωσκεν ὁ δραματικὸς ἀγωνοθέτης, ὅτι τὸ ἀπόρρητον τῆς ἀνθρωπίνης μορφώσεως ἔγκειται οὐχὶ μόνον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῷ σχολείῳ, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἥτις δέον διηνεκῶς νὰ λαμβάνῃ εὐγενῆ καὶ γενναῖα διδάγματα, κατάλληλα νὰ ἐνισχύσωσιν αὐτὴν ἐν πάσῃ δοκιμασίᾳ, διδάγματα ἀποκαλύπτοντα ἑκάστοτε τὰς ἀρχὰς τοῦ καθήκοντος καὶ πάσης ἀρετῆς. Διότι τὸ θέατρον δὲν εἶνε ἁπλοῦν ἐνδιαίτημα ἡδονῆς μόνον καὶ τέρψεως παραυτίκα. Εἶνε σχολεῖον ὑψίστης ἠθικῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδεμία κοινωνία ἀνθρώπων δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀνατεθειμένον αὐτῇ προορισμόν.

Δὲν ἐπιθυμῶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, φιλόμουσος ὁμήγυρις, ν' ἀναπτύξω ἐνώπιον ὑμῶν ἐν λεπτομερεῖ ἀναλύσει τὴν ἠθοπλαστικὴν ἀποστολὴν καὶ ἐνέργειαν τοῦ θεάτρου, διότι ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως αὐτοῦ τὰ προϊόντα τῆς δραματικῆς τέχνης, ὅσον καὶ ἂν τυγχάνωσιν εὐγενῆ καὶ ὑπέροχα, ἐλαχίστην δύνανται νὰ ἐξασκήσωσιν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Τὰ μεγάλα αἰσθήματα, τὰ ἰσχυρὰ πάθη παρελαύνουσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου οὐχὶ ἄψυχα καὶ ἀσώματα, εἴδωλα κόσμων φανταστικῶν, ἀλλ' ἐνσαρκούμενα πρὸς στιγμὴν δι' ἀνθρώπων, πραγματικῶν ὄντων, λαμβάνουσι πλήρη ὑπόστασιν. Ἡ σύγκρουσις ποικίλων αἰσθημάτων καὶ παθῶν, καὶ ἐν εἰδικωτέρᾳ ἀναλύσει τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὁ θρίαμβος τοῦ πρώτου, ἡ διὰ τῆς καθάρσεως ἐπερχομένη ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς Νεμέσεως τιμωρία τοῦ δευτέρου, πάντα ταῦτα ἐπιδρῶσι καταπληκτικῶς ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ θεατοῦ.

Ἡ ὑψηλὴ τέχνη τοῦ Αἰσχύλου, ἀληθὴς κοινωνικὴ ἀποκάλυψις μεγάλης ἠθικῆς ἰδέας, ἄνευ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ὁποίας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπέρχεται ἡ ἀτονία, ὁ ἐκνευρισμός, ὁ ἐκφυλισμὸς πάσης κοινωνίας, ἀσεβούσης πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια, ἡ καταστροφὴ ἐπὶ τέλους· τὸ καυτήριον τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Μολιέρου, τοῦ Σεξπήρου, καυτηριάζον τὰ ἕλκη καὶ τὰς ἀδυναμίας, ὧν οὐδεὶς ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς δύναται νὰ στερῆται, ἡ δραματικὴ ἐν γένει τέχνη δὲν ἔχει ἀποστολὴν νὰ τέρψῃ μόνον τὴν ψυχὴν ἢ τὰς αἰσθήσεις, ν' ἀναπαύσῃ ἐπί τινας στιγμὰς τὸ πνεῦμα τοῦ

θεατοῦ ἢ τοῦ ἀναγνώστου, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κατ' ἐξοχὴν νὰ διδάξῃ, νὰ φρονηματίσῃ, νὰ καθοδηγήσῃ, νὰ ἐνισχύσῃ, νὰ μορφώσῃ τὸν ἄνθρωπον, τὸν πολίτην, νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ καθῆκον, τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὰ ὑπέρτατα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Τοσοῦτον γενναία, τοσοῦτον ὑπερφυὴς καὶ δημιουργικὴ εἶνε ἡ ἀποστολὴ τῆς δραματικῆς τέχνης καὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ καὶ ἐν τῇ κωμῳδίᾳ.

Ἐπὶ ἀναλόγῳ εὐκαιρίᾳ ἔλεγον ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὰ ἑπόμενα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀποστολὴν ἐθνικοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου:

«Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας τὸ θέατρον ἔχει καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ, ἕνεκα τῶν χαλεπῶν καιρῶν, καθ' οὓς ζῶμεν, διάφορον ἀποστολήν, δημιουργικήν, ἐθνοποιὸν καὶ ἠθοποιόν, διδάσκον τὰ μεγάλα παραδείγματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοπατρίας. Ἡμεῖς ἀναμένομεν ν' ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ ἐθνικοῦ δραματουργοῦ οὐχὶ τὰ πάθη καὶ τὰς περιπετείας χαύνου καὶ ἀνοσίου ἔρωτος, οὐχὶ ῥαδιουργίας καὶ ἀθλιότητας διεφθαρμένου βίου, ἀλλὰ τὸ βροντόφωνον ἐ λ ε λ ε ῦ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἐνῷ τὸ θέατρον θέλει ἀποκαλύπτῃ ἡμῖν ἐν τῷ βάθει τῆς σκηνῆς τὰς κορυφὰς τοῦ θείου Ὀλύμπου, ἢ τοὺς ὁρίζοντας τῆς περιποθήτου Ῥοδόπης κινδυνευούσης, θέλει ἀντηχῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν σκηνὴν ἡ φιλόπατρις ἐπίκλησις τοῦ ψάλτου τῶν Σαλαμινομάχων:

«Ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῴων ἕδη,
θήκας τε προγόνων, νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών! . .

«Τὸ ἐθνικὸν ἄρα θέατρον εἶνε καὶ ὀφείλει νὰ εἶνε ἐθνικὸν σχολεῖον. Ὅ τι παρέστησεν ἄλλοτε ὁ Λουκιανὸς λέγοντα τὸν Ἀθηναῖον Σόλωνα εἰς τὸν Σκύθην Ἀνάχαρσιν εἶνε καὶ ἔσται αἰωνία ἀλήθεια ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, ἐθνικὴν συνείδησιν κεκτημένῳ: «Καὶ μέν τοι καὶ εἰς τὸ θέατρον συνάγοντες δημοσίᾳ παιδεύομεν ὑπὸ κωμῳδίαις καὶ τραγῳδίαις, ἀρετάς τε ἀνδρῶν παλαιῶν καὶ κακίας θεωμένους, ὡς τῶν μὲν ἀποτρέποιντο, ἐπ' ἐκεῖνα δὲ σπεύδοιεν. Τοῖς δέ γε κωμῳδοῖς καὶ ἀποσκώπτειν καὶ λοιδορεῖσθαι ἀφίεμεν εἰς τοὺς πολίτας, οὓς ἂν αἰσχρὰ καὶ ἀνάξια τῆς πόλεως ἐπιτηδεύοντας αἴσθωνται, αὐτῶν τε ἐκείνων χάριν· ἀμείνους γὰρ οὕτω γίγνονται ὀνειδιζόμενοι, καὶ τῶν πολλῶν, ὡς φεύγοιεν τὸν ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις ἔλεγχον! !.

Ἐὰν ὄντως τοιαύτη τυγχάνῃ ἡ ἀποστολὴ τοῦ θεάτρου ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, μαρτυρεῖται δὲ τοῦτο διαπρυσίως ὑπὸ τῆς ἱστορίας, καθῆκον ἔχω νὰ ἐκδηλώσω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην βαθύτατον τὸ κατέχον με ἄλγος, ἄλγος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πανελλήνιον, ἐπὶ τῇ ὀλιγωρίᾳ, ἂν μὴ περιφρονήσει τῆς ἐθνικῆς σκηνῆς, τοῦ ἐθνικοῦ δράματος, καὶ ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως, ἥτις περιφρόνησις κέντρον μὲν καὶ ἀφετηρίαν ἔχει ἀπό τινος χρόνου τὴν πρωτεύουσαν ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν ᾗ ἡ δραματικὴ τέχνη ἐγεννήθη, ἐξίκετο δ' εἰς τὸ κατακόρυφον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς καὶ μορφώσεως, ἀπαράμιλλος καὶ ἀνέφικτος μέχρι τῆς σήμερον

διατελοῦσα, παρὰ τὸν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας ἐξελιχθέντα πολιτισμόν, ἔν τισιν ἁδρότερον καὶ συνθετώτερον. Ἐκδηλῶν τὸ ἄλγος τοῦτο τῆς τεθλιμμένης ψυχῆς μου, διαμαρτύρομαι κατὰ τῆς ὕβρεως καὶ τῆς ἀδικίας, ἥτις προσγίνεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν παίδευσιν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν. Ἐν τῷ γλυκοχαράγματι ἀκόμη τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας οἱ κατηχηταὶ καὶ ἱεραπόστολοι τῆς ἀφυπνιζομένης ἐθνικῆς συνειδήσεως, κηρύττοντες εἰς τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν τὰ ὑψηλὰ τοῦ ἀνθρώπου καθήκοντα, τὴν ἀρετήν, τὴν φιλοπατρίαν, τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας, ἔπραττον τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ διὰ τοῦ ἐθνικοῦ δράματος. Αἱ πλεῖστοι τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅσον καὶ ἂν ἦσαν περιωρισμέναι κατ᾽ ἀριθμόν, ἐπροθυμοποιοῦντο φιλοτιμώτατα νὰ πήξωσιν ἐθνικὴν σκηνήν, ἀφ᾽ ἧς ἐδιδάσκοντο τὰ ἄριστα τῶν πατρίων δραμάτων, ἢ ἐκ τῶν νεωτέρων τὰ συντελεστικώτατα πρὸς μόρφωσιν καὶ ἐμπέδωσιν ἰσχυρῶν χαρακτήρων.

Ἀλλὰ τί πράττει ἐν τῇ ἀπό τινος χρόνου ἐνσκηψάσῃ καὶ ἐξακολουθούσῃ νὰ κατατρύχῃ ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἐθνικῇ κρίσει ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα πρὸς μόρφωσιν ἀληθοῦς ἐθνικῆς Σκηνῆς; Ἐλαχίστων ἀντιλαμβάνομαι ἐνεργειῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει παραστῇ τοιαύτη τις, παρακολουθεῖται ὑπὸ σκαιᾶς ἀδιαφορίας. Ἡ ξενομανία, ἡ πρὸς τὰ πάτρια ὀλιγωρία κατέκτησε τὴν ἐθνικὴν ψυχήν, πᾶσα ἐκδήλωσις ἐθνικῆς συνειδήσεως, καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν τὰ κράτιστα πάντων, ἡ γλῶσσα, ἡ ποίησις, ἡ τέχνη, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις, αὐτὴ ἡ πατρὶς ὀλιγωροῦνται καὶ μονονουχὶ καταφρονοῦνται. Καταγγέλλεται τοῦτο ὑπὸ πολλῶν ὡς σύμπτωμα ἐκφυλισμοῦ ἐθνικοῦ, ὡς χαλάρωσις καὶ ἐξασθένησις ἐπικίνδυνος τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων. Τοσαύτην εὐρεῖαν ἔννοιαν δὲν ἀποδίδω εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο. Εἶνε μὲν ἄξιον παρατηρήσεως καὶ θεραπείας τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα νοσηρᾶς καταστάσεως, εἰς ἣν διατελεῖ ὁ ἐθνικὸς ὀργανισμός, ἀλλ᾽ εὐτυχῶς τυγχάνει μερικόν, ἄρα θεραπεύσιμον. Ἐλαχίστη κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν κοινωνικὴ τάξις, ἔστω καὶ ἂν ἀξιοῖ, ἐκ τυχαίων περιστατικῶν καὶ δὴ προσφάτως κτηθέντος πλούτου, κοινωνικὴν ὑπεροχὴν καὶ ἡγεμονίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ πολιτικήν, εἴτε ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ, εἴτε ἐν εὐαρίθμοις τῶν ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι καὶ τῇ καθ᾽ ὅλου διασπορᾷ Κοινοτήτων, δὲν ἐκπροσωπεῖ τὸ Ἔθνος, οὐδ᾽ ἡ ἐκπεφαυλισμένη αὐτῆς περὶ τῶν πραγμάτων ἀντίληψις καὶ συνείδησις τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, ἥτις μέχρι τῆς σήμερον τυγχάνει πολύτιμον ἐντρύφημα τοῦ σύμπαντος ἑλληνικοῦ γένους πάσης τάξεως, τοῦ γένους τοῦ αἰσθανομένου, τοῦ ἐγρηγοροῦντος, τοῦ πάσχοντος, τοῦ ἀγωνιζομένου, τοῦ καταδιωκομένου, ἀλλὰ τοῦ ἐλπίζοντος πάντοτε, τοῦ πιστεύοντος εἰς μίαν ἁγίαν πατρίδα, εἰς τὴν ἱερὰν αὐτῆς ἐλευθερίαν, εἰς τὴν ἐθνικὴν παλιγγενεσίαν.

Τὸ ἔθνος τοῦτο, ἔντιμοι κύριοι, πιστεύσατε, ὅτι δὲν εἶνε μεταφυσικὸν πλᾶσμα φιλοπάτριδος ἀνησυχίας καὶ μερίμνης. Εὑρίσκεται πανταχοῦ, ὅπου ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἐργάζεται καὶ ἀγωνίζεται πρὸς τὰ προσκόμματα, ἅτινα παρεμβάλλονται αὐτῷ

ὑπὸ πολεμίων δυνάμεων. Ἀκήρατον τηρεῖ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ συνείδησιν, τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκευτικὴν πίστιν τῶν πατέρων, τοὺς πόθους αὐτῶν, τὰ αἰσθήματα, τὰ ὄνειρα. Ἀγαπᾷ, εἶνε ἀφωσιωμένον πρὸς πάντα ταῦτα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Οὐδεμία δύναμις, ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἰσχυρὰ καὶ κατ' ἐπίφασιν λαμπρὰ καὶ ἀκατάβλητος, δύναται ν' ἀποπλανήσῃ αὐτὸ ἢ παρασύρῃ πρὸς τὴν ἀποστασίαν. Πλειστάκις ἀντελήφθην τῆς ἱερᾶς πράγματι ὀργῆς ἀλυτρώτων ἢ ἐν διασπορᾷ ὁμοεθνῶν, καταγγελλόντων τὸ ἔκτροπον φαινόμενον, τὸ ἐκδηλούμενον ἀκόσμως παρ' εὐαρίθμων μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων κοινωνικῆς ὁμάδος, ῥεπούσης ἐκ πονηρᾶς ἀνατροφῆς πρὸς τὰ ὀθνεῖα καὶ τὰ ἀλλότρια, καὶ ἥτις θὰ ἦτο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀκίνδυνος, ἂν μὴ εὕρισκε θαυμαστὰς καὶ μιμητὰς μεταξὺ τῶν ἀγνοούντων καὶ τῶν ἐπιπολαίων.

Φρονοῦσι τινες τῶν παρ' ἡμῖν μεριμνώντων περὶ τὰ ἐθνικὰ πράγματα, ὅτι ἐπικρέμαται κίνδυνος ἐφ' ἅπαν τὸ Ἑλληνικόν, ἐν ᾗ περιπτώσει ἐπικρατήσωσιν αἱ ξενότροποι αὗται ῥοπαί, αἱ ἀνέδην ἐπευφημούμεναι καὶ διδασκόμεναι ἀπὸ μέσης τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Οὐδαμῶς παράδοξον. Δύναται νὰ ἐπέλθῃ πολλάκις ἀρρωστία τοῦ ὀργανισμοῦ, φυσικοῦ τε καὶ ἠθικοῦ, ἔκ τινος ἐμφιλοχωρήσαντος νοσηροῦ μικροβίου. Μὴ ἀδιαφορήσωμεν ἐπὶ τούτῳ, ὅσον καὶ ἂν φαίνηται κατὰ πρῶτον ἀνάξιον λόγου, παταχθήτω ἐν τῇ πρώτῃ ἐμφανείᾳ, ἐν αὐτῇ τῇ γενέσει, πρὶν ἢ προσβάλῃ τὸν ὀργανισμόν. Τοῖς τε σωματικοῖς καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἰατροῖς ἐπιβάλλεται καθῆκον ἡ πρόληψις τοῦ κακοῦ, καθ' ὅσον εἶνε δυνατόν, πρὶν ἢ ἐκδηλώσῃ ἀνεπανορθώτως κακοήθη φύσιν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα.

Ἡ *ἠθικὴ ἐπικράτησις* τῶν λαῶν ἐπιβάλλει εἰς τοὺς πρωτοστατοῦντας αὐτῶν μεγάλην μέριμναν, ἀφοσίωσιν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Πᾶσα γενναία ἀποστολὴ ἀφετηρίαν δέον νὰ ἔχῃ ἔξοχον σκέψιν καὶ ἀκατάβλητον φρόνημα, τὴν σκέψιν δὲ ταύτην καὶ τὸ φρόνημα δύναται νὰ δημιουργήσῃ μόνον ἡ προσήκουσα διδασκαλία, διδασκαλία πραγματικὴ καὶ ἰσχυρά, ἐπερειδομένη ἐπὶ τῶν μεγάλων παραδόσεων τῆς φυλῆς, τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ὁ ἐξαγνισμὸς καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐπικράτησις.

Τοιαύτη δέον νὰ εἶνε ἡ ἀποστολὴ τῆς ἑλληνικῆς διδασκαλίας διὰ πάντων τῶν συντελεστικῶν αὐτῆς ὀργάνων καὶ μέσων, καὶ δὴ καὶ τοῦ θεάτρου. Τὰ ἀπὸ σκηνῆς διδάγματα δικαίως ἐλογίσθησαν ἀείποτε μεταξὺ τῶν κρατίστων καὶ γενναιοτάτων πρὸς μόρφωσιν χαρακτῆρος καὶ ἤθους. Καλῶ πρὸς τούτοις τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ ἰδίᾳ τοὺς περιέποντας τὴν δραματικὴν Μοῦσαν.

Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, ὅπως καθώρισε τὰ ὅρια αὐτῆς ὁ ἀείμνηστος ἀγωνοθέτης, ὑπάρχουσιν ἀντικείμενα, ἄξια ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν νὰ προκαλέσωσι τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐθνικοῦ δραματουργοῦ. Ἰδοὺ ἡ μεγάλη, ὅσον καὶ τραγικὴ ἐκείνη περίοδος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, καθ' ἣν ὁ συντετριμμένος καὶ ἀγωνιῶν Ἑλληνισμὸς διεξάγει ἀκαταπόνητος ἀπεγνωσμένους ἀγῶνας πρὸς ποικίλους τυχοδιώκτας, ἐπιβουλεύοντας τὴν θρησκευτικήν, τὴν πολιτικήν, τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν. Πιστεύσατε, νέοι ποιηταί, ὅτι ἡ φοβερὰ αὕτη περίοδος, ἡ ἀρξαμένη ἀπὸ μακρῶν αἰώ-

νων, δὲν ἔληξε μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης. Βάρβαροι, ἐστερημένοι πάσης συνειδήσεως δικαίου, ἐπιβουλεύουσιν ἀκόμη ποικιλοτρόπως τὴν ταλαίπωρον ἑλληνικὴν πατρίδα. Οἱ θρησκευτικοί, οἱ κοινωνικοί, οἱ ἐθνικοὶ ἡμῶν βωμοὶ μιαίνονται καθ' ἑκάστην, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας. Καὶ παρίσταται σήμερον εἴπερ ποτὲ ἀνάγκη τῆς ἀνυψώσεως, τῆς τονώσεως ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, διὰ τῶν προσηκόντων τονωτικῶν φαρμάκων, τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς πρὸς καταπολέμησιν τῶν καταδιωκόντων αὐτὴν πειρασμῶν. Τὴν τοιαύτην ἐνίσχυσιν ἀναμένει τὸ ἑλληνικὸν παρὰ παντὸς δυναμένου, ἀλλ' ἐπίσης καὶ παρὰ τῶν μυστῶν τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου.

Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ, κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἐπίσης καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀγωνοθέτου, οὐκ ὀλίγα κοινωνικὰ θέματα δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσι τὸν ποιητὴν ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ ἔργου, τῆς ἀναλύσεως συγχρόνων τινῶν κοινωνικῶν φαινομένων, μερικῶν μὲν εὐτυχῶς εἰσέτι καὶ περιωρισμένων, δυναμένων οὐχ ἧττον νὰ ἐπιδράσωσιν ὀλεθρίως ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς ὑγιείας τοῦ ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ. Πρὸ τῶν νοσηρῶν τούτων ἐκδηλώσεων ὁ ποιητὴς ἂς πράξῃ τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον, ἐλέγχων, καυτηριάζων, ἀλλ' ἅμα καὶ νουθετῶν καὶ διδάσκων. Ἡ ξ ε ν ο μ α ν ί α, ἡ νόσος ἐκείνη, ἡ ἐλέγχουσα ἄρνησιν ἐθνικῆς ἰδέας καὶ συνειδήσεως, πώρωσιν δὲ χαρακτῆρος καὶ ἤθους, ἡ ἐπιδραμοῦσα ἀπό τινος χρόνου ἐπὶ τῆς ἀθώας καὶ ἀδιαπλάστου ἔτι ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἡ ξενομανία ἐν παντὶ κοινωνικῷ ἐθίμῳ, ἐν τῇ γλώσσῃ, ἐν τῇ θρησκευτικῇ ἀντιλήψει, ἐν αὐτῇ τῇ ἰδέᾳ τῆς πατρίδος, ἐν ᾗ πᾶσα ἀρετὴ συλλήβδην κατακορυφοῦται, ἀπειλητικὴ ἐμφανίζεται ἐπί τινων τάξεων τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, προμηνύουσα ἐκφυλισμὸν μᾶλλον ἢ ἐνίσχυσιν καὶ πρόοδον. Ἐκ τούτου ἡ παρατηρουμένη ἐνιαχοῦ ἐθνικὴ ἀποστασία, μὴ ὑπαρχόντων ἰσχυρῶν ἑνωτικῶν στοιχείων, δυναμένων ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ πάσης πονηρᾶς ἐπιβουλῆς καὶ δοκιμασίας.

Μελετήσατε ἐπίσης τὸ φαινόμενον τοῦτο, νέοι ποιηταί, οἱ ἐφιέμενοι νὰ θέσητε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν τὴν δάφνην τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Μενάνδρου, τοῦ Μολιέρου καὶ τοῦ Γολδόνη, καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν θριαμβεύοντα παρ' ἡμῖν π α ρ α σ ι τ ι σ μ ὸ ν ἑτέραν ταύτην ἐκδήλωσιν τοῦ ἐκφυλισμοῦ, παρασιτισμὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐν τῇ ἐθνικῇ ἐργασίᾳ, διδάσκοντα οὐχὶ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἐνέργειαν πρὸς κτῆσιν οἱουδήποτε κοινωνικοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ τὴν ῥαστώνην, τὴν ἀδράνειαν, τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πολλῶν ὑπὸ τῶν ὀλίγων, ἐκμυζώντων καὶ απορροφώντων πᾶσαν ζωτικὴν ἰκμάδα τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, συντελούντων εἰς τὴν ἀδράνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν καχεξίαν. Ρίψατε τὸ βλέμμα πέριξ ὑμῶν καὶ θὰ εὕρητε ἐν ἀφθονίᾳ τοὺς τοιούτους παρασίτους. Πρὸς θεραπείαν παρακολουθήσατε τοῖς ἴχνεσι τοῦ Μενάνδρου καὶ τοῦ Μολιέρου.

Τοιούτων θεμάτων, ἐθνικῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ συντελεστικῶν πρὸς κοινωνικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐνίσχυσιν, τολμῶ νὰ προβάλω εἰς τὴν σκέψιν ὑμῶν καὶ τὴν ἀνάλυσιν, νέοι δραματουργοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ἀναλογιζόμενοι τὴν εὐγενῆ ἀποστολήν, ἥτις ἐπιβάλλεται ὑμῖν, κατέλθετε εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀναγεννήσεως. Ἐν

τῇ γενναίᾳ ταύτῃ ἀποστολῇ ὁ στέφανος ἔσται μᾶλλον εὐγενής, ἄξιος Ἑλλήνων, κατανοούντων τὰ καθήκοντα αὐτῶν πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἧς ἀείποτε ὑπῆρξεν ὁ ποιητὴς μάντις καὶ μυσταγωγὸς ἐμπνευσμένος.

Ἡ ποιητικὴ τοῦ ἔτους τούτου συγκομιδὴ ἐλάχιστα παρήλλαξε τῆς τῶν παρελθουσῶν περιόδων. Ὁ αὐτὸς περίπου ἀριθμὸς δραμάτων, (κωμῳδιῶν τε καὶ τραγῳδιῶν), ἀπεστάλη καὶ αὖθις εἰς τὴν ἀγωνόδικον ἐπιτροπείαν. Ταῦτα εἶνε τὰ ἑπόμενα :

Κωμῳδίαι : 1) Ἡ μητρικὴ καρδία. 2) Ἀπὸ τὰ συνειθισμένα. 3) Τὸ ταιρειασμένο ἀνδρόγυνο. 4) Ὁ ἀφωσιωμένος σύζυγος. 5) Ἕνα μυαλό, κι' αὐτὸ ρωμαίϊκο. 6) Φάϊβ—ο—Κλόκ. 7) Καιρὸς παντὶ πράγματι. 8) Οἱ γαμβροί.

Τραγῳδίαι : 1) Ἡ ἔναρξις τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. 2) Τὸ δακτυλίδι τοῦ Παπποῦ. 3) Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός. 4) Ἱππόλυτος. 5) Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος. 6) Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος. 7) Λέων Χαμάρετος. 8) Βελισάριος. 9) Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος. 10) Ὁ Βύρων εἰς τὸ Μεσολόγγι. 11) Ἡ Θεοφανώ. 12) Μία δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν.

Κριτικὴ πάντων τούτων ἀνάλυσις δὲν παρίσταται ἀναγκαία. Πολλὰ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑστεροῦσιν ὡς πρὸς τὴν πλοκήν, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ὡς πρὸς τὴν ποιητικὴν ἐν γένει σύλληψιν καὶ ἀνέλιξιν τῆς ὑποθέσεως. Θέλω περιορισθῆ, εἰς τὰ κυριώτατα πάντων.

Ἐκ τῶν Κωμῳδιῶν ἀξία λόγου τυγχάνει ἡ λεγομένη «*Μητρικὴ καρδία*», ἀνωτέρα δὲ ταύτης ἡ «*Φάϊβ-ο-Κλόκ*.

Ἡ πρώτη τούτων, ἡ *Μητρικὴ καρδία*, εἰς πράξεις τρεῖς καὶ ἐν πεζῷ λόγῳ γενομένη εἶνε ἔργον ἀνδρὸς λογίου. Ἡ μὲν πρώτη πρᾶξις ἐξελίσσεται ἐν τοῖς λουτροῖς τοῦ Κάρλσβαντ ἐν Βοημίᾳ, ὅπου ἡ χήρα Δέσπω Κανεβοῦ, σουλιωτικὴν ἔχουσα τὴν καταγωγήν, μετὰ τῆς θυγατρός της Χριστίνης μετέβη πρὸς θεραπείαν. Ἐν τοῖς λουτροῖς ἡ οἰκογένεια συναντᾷ πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἕλληνάς τινας καὶ τὸν βουλευτὴν Περφόντην, ὅστις ἔλαβεν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς θυγατρός. Ἐπίσης εὑρίσκεται ἐνταῦθα καὶ ἡ Φρόσω, φίλη τῆς μητρὸς Δέσπως. Ἡ νέα κόρη ἔλαβεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐν Κάρλσβαντ διαμονῆς συμπάθειαν πρὸς τὸν βουλευτήν.

Ἡ μήτηρ εὑρίσκει τοῦτο *ἀνόητον*, ἀλλ' ἡ ἀντίστασις τῆς μητρὸς δὲν ἐμποδίζει αὐτὴν ν' ἁλωθῇ ἀπὸ τὸν Περφόντην, τὸν ὁποῖον εἵλκυσεν ἡ ἀφέλειά της, ἡ γλυκύτης τῆς μορφῆς, τὸ πνεῦμα, ἡ χάρις, καὶ νὰ διακηρύξῃ εἰς αὐτήν, ὅτι τὴν *ἀγαπᾷ*. Ἡ κόρη, ἀκούουσα τὴν ἐρωτικὴν ἐξομολόγησιν, τρομάζει ὀλίγον, ὄχι διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἡλικίας, ἀλλὰ διότι φοβεῖται ἀντίρρησιν ἐκ μέρους τῆς μητρός, ἥτις πρὸ ὀλίγου ἀκόμη ἐχαρακτήρισε τὸν πρὸς τὸν Περφόντην θαυμασμὸν τῆς θυγατρός της ἀνόητον. Οὗτος ὅμως, ἀδιαφορῶν ἐπὶ τῇ ἐνδεχομένῃ ἀποπομπῇ, μεταβαίνει πρὸς

τὴν μητέρα, διὰ νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτῆς τὴν χεῖρα τῆς Χριστίνης. Ἡ μήτηρ ἐνόμισε κατ' ἀρχάς, ὅτι ὁ ὑποψήφιος γαμβρὸς ἐσκόπει νὰ ζητήσῃ αὐτὴν τὴν ἰδίαν εἰς γάμον, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατελήφθη ἐκ φρίκης ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ ταύτῃ διαψεύσει τῶν πόθων της. Πρὸ τῶν ἐπιμόνων παρακλήσεων τοῦ Περφόντου ἡ μήτηρ ἐζήτησε καιρὸν διὰ νὰ σκεφθῇ, ἀφοῦ ἐπρόκειτο περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς θυγατρός της.

Μετά τινα καιρὸν ἅπαντα τὰ πρόσωπα τῆς κωμῳδίας εὑρίσκονται ἐν Ἀθήναις. Ἡ κόρη ἐξακολουθεῖ ἀγαπῶσα τὸν Περφόντην, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῆς μητρός, τῆς ὁποίας ὅλαι αἱ παρατηρήσεις δὲν ἴσχυσαν νὰ τὴν μεταπείσωσι. «Ὅταν τῆς εἶπα, λέγει ἡ πολυμήχανος μήτηρ, ἡ ὁποία πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐν τοῖς λουτροῖς ἀπέκρουσε προτάσεις γάμου τοῦ πρώην παντοπώλου Θανάση Γαζέλου, αὐτὴ ἡ ἔχουσα σουλιώτικο αἷμα εἰς τὰς φλέβας της, καὶ δὴ εἵλκυε τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Τζαβέλλα, ὅτι θὰ κινῇ τὰ εἰρωνικὰ μειδιάματα τοῦ κόσμου μὲ ἕνα σύζυγον τόσον ἡλικιωμένον, μοῦ ἀπεκρίθη, ὅτι ἀδιαφορεῖ διὰ τὸν κόσμον, ἀρκεῖ ὅτι ἡ καρδία της τὸ θέλει». Πρὸ τῆς τοιαύτης ἐπιμονῆς ἡ μήτηρ ἐνόμισε σκοπιμώτερον νὰ ὑπονομεύσῃ τὸ πρὸς τὸν Περφόντην αἴσθημα τῆς θυγατρὸς καὶ νὰ τὴν κάμῃ νὰ ψυχρανθῇ πρὸς αὐτόν· οὕτω θὰ ἠμπόδιζε τὸ μισητὸν αὐτὸ συνοικέσιον. «Δὲν μοῦ φαίνεται φυσικόν, λέγει, νὰ ἔχῃ σφοδρὸν ἔρωτα πρὸς τὸν Περφόντην, θὰ τὸν θέλῃ μᾶλλον ἀπὸ ματαιότητα, ἴσως φαντάζεται, ὅτι θὰ γείνῃ *ὑπουργίνα*!»

Ἡ μήτηρ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὴν θυγατέρα της νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸν νοῦν τὸν Περφόντην. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπληροφορήθη, ὅτι οὗτος εἰς τὸ Κάρλσβαντ δὲν εἶχεν ἀρκετὰ χρήματα, οὔτε διὰ νὰ τελειώσῃ τὴν θεραπείαν του καὶ ἐδανείζετο. Ἕτερον ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τοῦ κακοῦ χαρακτῆρος τοῦ Περφόντου ἐγνωστοποίησεν ἡ μήτηρ εἰς τὴν θυγατέρα, τὸ ἑπόμενον, ὅτι δηλ. οὗτος παρῄτησε τὴν κόρην, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρραβωνισθῇ, ἀφοῦ αὐτὴ ἔχασε τὴν προῖκά της. Πρὸ τῶν γεγονότων τούτων ἡ κυρία Δέσπω ἔκλεισε τὴν θύραν εἰς τὸν ὑποψήφιον γαμβρόν, μεταβάντα εἰς τὴν οἰκίαν της διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ πάλιν τὴν χεῖρα τῆς θυγατρός. Αὕτη ἐθλίβη τὰ μέγιστα ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης τῆς μητρός της, ἔτι δὲ μᾶλλον μετὰ τὴν λῆψιν ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸν Περφόντην, ὁμολογοῦντα, ὅτι ἐδανείσθη μὲν εἰς τὸ Κάρλσβαντ ἀπὸ τὸν Γαζέλον χρήματα, ἀλλὰ τοῦτο διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις ὑπέστη ἐμπορικὰς ζημίας καὶ ἐκινδύνευε νὰ χρεωκοπήσῃ. «Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀρραβῶνά μου, εἶνε ψευδέστατον, ὅτι τὸν διέλυσα, διότι ἐκάη ἡ οἰκία τῆς πρώην μνηστῆς μου καὶ τοιουτοτρόπως ἀπωλέσθη ἡ προὶξ αὐτῆς. Ὁ ἀρραβὼν εἶχε διαλυθῇ ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ δυστυχήματος, καὶ τοῦτο ἀφοῦ διὰ τῆς στενωτέρας σχέσεως κατεδείχθη ἡ ἀσυμφωνία τοῦ χαρακτῆρος μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς κόρης» . . .

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κόρη τήκεται ἐκ τῆς θλίψεως. Ἀλλ' ἡ μήτηρ μένει ἀνένδοτος. Ἰατρός, ἐπισκεπτόμενος τὴν νοσήσασαν κόρην, ὁμολογεῖ εἰς τὴν μητέρα, ὅτι μολονότι οὐδεμίαν ὀργανικὴν ἀλλοίωσιν δύναται νὰ εὕρῃ, ἐν τούτοις ἡ ἀδυναμία καὶ

ἡ ἐξασθένησις τῆς κόρης ἐξακολουθεῖ, δὲν διστάζει ἐπὶ τέλους νὰ προμαντεύσῃ προσεχῆ καταστροφὴν καὶ συμβουλεύει τὴν μητέρα νὰ σπεύσῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν πόθον τῆς καρδίας της, ἄλλως. . . δὲν δύναται νὰ ἐγγυηθῇ. . .

Ἐν τῇ πάλῃ τοῦ ἀποτυχόντος ἔρωτος καὶ τοῦ φίλτρου ἡ *μητρικὴ καρδία* κατισχύει. Μὴ δυναμένου τοῦ ἰατροῦ, ἡ μήτηρ καλεῖ πρὸς θεραπείαν τῆς θυγατρὸς τὸν βουλευτὴν Περφόντην, ὅστις σπεύδει καὶ φθάνει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Κανεβοῦ, λησμονῶν τὰ πάντα. Διηγεῖται τότε, ὅτι ἡ διαδόσασα τὰς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας εἶνε ἀνεψιὰ τοῦ πολιτικοῦ του ἀντιπάλου. Ἡ μήτηρ πείθεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Περφόντου καὶ συγκατανεύει εἰς τὸν μετ' αὐτοῦ γάμον τῆς θυγατρός της.

Ἡ κωμῳδία αὕτη φαίνεται μὲν γραφεῖσα παρ' ἀνδρὸς λογίου, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ στερεῖται τῆς προσηκούσης πλοκῆς, οὐδὲ διεγείρει ἱκανὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν προσώπων, ἐπίσης ἐλάχιστον εἶνε ἐν αὐτῇ τὸ κωμικὸν ἅλας. Ὁ χρωστὴρ εἶνε ἀσθενέστατος, ἀναξία δὲ λόγου ἡ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων. Ὁ διάλογος στερεῖται ἱκανῆς δυνάμεως. Ὁπωσδήποτε εἶνε γεγραμμένη μετά τινος δεξιότητος, δὲν προσβάλλει δὲ τὴν καλαισθησίαν ἢ τὴν ἠθικήν. Ἀλλ' εἶνε πλημμελὴς κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μήτηρ ἀρνεῖται νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρός της, διότι ἀγαπᾷ τὸν Περιφόντην, πρὸς ὃν δὲν διεκήρυξε τὸν ἔρωτά της, ὅστις ἄρα ἠγνόει τοῦτο. Ἡ ἄρνησις εἰς τὸν γάμον τοῦτον ἐδικαιολογεῖτο καὶ ἄνευ τοῦ ἔρωτος, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι δὲν ἐκρίνετο ὁ γαμβρὸς κατάλληλος παρ' αὐτῆς, εἴτε δι' οἱονδήποτε ἄλλον πείθοντα λόγον.

Φάϊβ-ο-Κλόκ. Κωμῳδία ἔμμετρος εἰς πράξεις δύο. Ἡ ἀρίστη πασῶν τῶν τοῦ ἔτους τούτου κωμῳδιῶν, ὄασις ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὁ ποιητὴς εἶνε φιλόπατρις μετὰ γνώσεως. Ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῆς κωμῳδίας ἀναφέρει τὴν γνωστὴν συμβουλὴν τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας, γράφοντος πρὸς τὸν υἱόν του Ὄθωνα, τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος—οἱ «Ἕλληνες πρέπει νὰ μείνουν Ἕλληνες»... Ἡ δὲ ὑπόθεσις ἔχει ὡς ἀκολούθως :

Ἀμερικανὶς χήρα ἐκ Σικάγου, μέσης ἡλικίας, ὀνομαζομένη Ἔλλεν Τζέϊμσον μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Τζών, ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἐλαυνομένη πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ τὴν γλῶσσαν, ἦλθε νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ παραδόξῳ ταύτῃ πόλει, ἐν ᾗ οἱ *ντιστεγκέδες*, ἡ *ἀϊλάφαινες* καὶ τόσα ἄλλα εἴδη τοῦ κοινωνικοῦ θηριοτροφείου τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης διδάσκουσιν εἰς τοὺς ὁμοίους των, ὧν μόνη ἀξία ὁ δι' ἀμφιβόλου ἠθικότητος τρόπων κτηθεὶς πλοῦτος, τὰ ἀπρὲ-μιντὶ, τὰ φάϊβ-ο-κλὸκ καὶ ὅτι ἄλλο ξενώνυμον καὶ ξενότροπον καὶ οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ τὴν ἑλληνικὴν σεμνότητα καὶ ἀξιοπρέπειαν, διασκεδάζει τοὺς ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν πολλαπλασιασθέντας παρασίτους, τοὺς ἐπιδιώκοντας ἄνετον καὶ ἔντιμον βίον οὐχὶ διὰ τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ παρασιτισμοῦ. Ἡ νέηλυς Ἀμερικανίς, ἡ ἐγκατασταθεῖσα ἐν Ἑλλάδι, ἐννοεῖ νὰ ζήσῃ ὡς Ἑλληνίς· καὶ ἐνῷ οἱ εὐάριθμοι νεόπλουτοι περιφρο_

νοῦσιν ἐθνισμὸν καὶ γλῶσσαν, ἀποβλέποντες μόνον εἰς ψευδῆ κοινωνικὴν ὑπεροχήν, ἣν εὐκόλως κατακτῶσι διά τινων χορῶν καὶ διασκεδάσεων, ἐν αἷς ἡ ἀκοσμία οὐ σμικρὸν πρωτοστατεῖ ἐπὶ βλάβῃ πολυτιμωτάτων συμφερόντων, αὕτη ἀπεδέξατο μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν, ἐπιδιώκουσα νὰ καταστῇ Ἑλληνὶς καὶ διὰ τῶν ἔργων.

«Σὲ δύο χρόνια μόνο ἔγινε
σωστὴ Ῥωμηὰ καὶ κἄτι περισσότερο,
τρελλὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα».

λέγει ἡ θαλαμηπόλος της.

Ἡ ἀμερικανὶς Κυρία ἀπεφάσισε καὶ αὕτη νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὸ *δειλινόν της*, (κακόζηλος ἑλληνικὴ γραφὴ τοῦ πεπολιτισμένου φάϊβ-ο-Κλὸκ) τὸ ἄνθος τῆς ἐν Ἀθήναις ἀριστοκρατικῆς τάξεως. Πευθὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐφημερίδος «Σόκιν» οὕτω περιγράφει τὰ τοῦ δειλινοῦ κατὰ τὴν ἐν χρήσει νεοαθηναϊκὴν φρασεολογίαν.

«Κοινωνικά. Ἡ ἔναρξις τῶν δειλινῶν.
Χθὲς εἰς τῆς μίσεις Τζέϊμσον τὸ **φάϊβ-ο-κλόκ**.
Ὅ τι λαμπρόν, καὶ ἔκπαγλον,
καὶ ἔξοχον κ' ἐξαίσιον
ὑπάρχ' εἰς τὴν πρωτεύουσαν,
συνεκεντρώθ' εἰς τὰς λαμπρὰς αἰθούσας της.
Πρώτη ἐμφάνισις τῆς μόδας **ἂρ νουβώ**.
Ἐφόρει **μπλὲ νουὰρ** ἡ **μίσις** Τζέϊμσον,
τὸ τσάϊ εἶχεν ἄρωμα οὐράνιον!
ὡς λέγεται, εἰς τὴν οἰκίαν Τζέϊμσον
γίνεται χρῆσις **κόκ**, χαρακτηριστικόν!.....
Χοροί· τὸ **πὰ ντ' Ἐσπάνι**,
ἡ δασκάλα της τὸ φόρεμά της ἀλλὰ γκρέκ...»

—

Τοιαύτην περιγραφὴν τῆς συναναστροφῆς προπαρασκευάζει ἐκ τῶν προτέρων πεπειραμένος πευθήν, συνεννοούμενος μετὰ τῶν τῆς μὶς Τζέϊμσον θαλαμηπόλων, μιᾶς τῶν ὁποίων αἱ ἀποκαλύψεις εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς οἰκοδιδασκαλίσσης Φωτεινὴν ἔχουσι πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον.

«Δουλεύω σὲ μεγάλα σπήτια ἀπὸ μικρή,
τί εἶδαν καὶ τί βλέπουνε τὰ μάτια μου!
τῆς παντρεμμέναις μὲ τοὺς **καβαλλιέρους** των,
τοὺς ἄντρες μὲ τὸ **μάους** καὶ τὸ **λανσκενὲ**
καὶ τὰ κορίτσια νὰ σαχλοκυττάζωνται
μὲ κάτι κορδομένους **τσαλαπετεινούς**.
Τὰ ἴδια πάνω κάτω ἄρχισαν κ' ἐδῶ».

—

Ἐκ τῆς συνδιαλέξεως ταύτης πληροφορούμεθα, ὅτι κυρία ὑψηλῆς περιωπῆς δὲν ἐδέχθη τὸ εἰς τὸ δειλινὸν προσκλητήριον τῆς μὶς Τζέϊμσον, διότι. . . . «ἦτο ἑλληνικὰ γραμμένο».

Τζών, ὁ υἱὸς τῆς μὶς Τζέϊμσον, ἐμφορεῖται τῶν αὐτῶν ἰδεῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμὸς περιωρίσθη μετὰ τὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ ἐγκατάστασίν του.

«Ἦμην, (λέγει), γοητευμένος μὲ τὸν τόπον σας,
μὲ τὰ ἁγνὰ τῶν χωρικῶν σας ἔθιμα,
μὲ τὴν ὡραίαν φύσιν, μὲ τὴν γλῶσσάν σας...
Ἦλθα ἀπὸ τὸν νέον κόσμον πέρισυ
νὰ προσκυνήσω τὴν πατρίδα τῶν Θεῶν,
τῶν ἡμιθέων, τῶν σοφῶν, τῶν ποιητῶν,
νὰ κτίσω οἶκον ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν
καὶ νὰ γνωρίσω Ἕλληνας σημερινούς,
ἀλλὰ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν πρωτεύουσαν,
πολλὴν Ἑλλάδα δὲν εὑρίσκω σήμερον.
Ζῶ ὡς εἰς πόλιν ἀγγλικὴν ἢ γαλλικήν·
Οἱ γνώριμοί μου δὲν μιλοῦν ἑλληνικά.
Φραγκίζουν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς τρόπους των,
τὰ τέκνα τρέφουν μὲ παιδαγωγούς,
Γαλλίδας ἢ Ἀγγλίδας· αἱ ἐπιγραφαὶ
τῶν μαγαζείων γαλλικαί· τὰ θέατρα
πτωχεύουν, ἂν δὲν παίζουν φάρσαις γαλλικαῖς
καὶ τὰς διασκεδάσεις λέγουσιν ἐδῶ
**γκάρτεν πάρτυ, πρὰν-λὲ-τέ, ἀπρὲ μιντί,
φάϊβ-ο-κλόκ**... ὅλα μὲ λέξεις ξενικάς!
Ἐξέρετε, ἡμεῖς εἰς τὴν Ἀμερικὴν
πολὺ τιμῶμεν τὴν Ἑλλάδα. Ἔχομεν
καὶ πόλεις ὁλοκλήρους μὲ ὀνόματα
ἑλληνικά... «Ἀθῆναι», «Σπάρτη»... ἀλλ' ἐδῶ
καὶ τὰς ἐπαύλεις βίλλας ὀνομάζουσιν...

—

Τοιαῦτα λέγει ὁ Τζὼν πρὸς Ἕλληνα γνώριμόν του, πτυχιοῦχον τῆς βιομηχανικῆς Ἀκαδημίας, ὅστις πάνυ προσφυῶς ἀποκρίνεται εἰς αὐτόν :

«Κύριε Τζών, δὲν ἀντιλέγω εἰς αὐτά,
ἀλλά, ὡς βλέπω, τὴν Ἑλλάδα κρίνετε
μόνον ἐκ τῶν ὀλίγων, οὓς σχετίζεσθε.
Ὑπάρχουν πλὴν αὐτῶν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες....
Ἐκ τούτων σεῖς δὲν ἐγνωρίσατε εἰμὴ
διακοσίους, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν
ἔχουν εἰσδύσῃ καί τινες ξενομανεῖς,
ἀλλ' οὗτοι δὲν μᾶς ἀντιπροσωπεύουσιν,
ἂν κ' ἐπιπλέουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν !...

—

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ φιλελληνικώτατος Ἀμερικανὸς ἀπορεῖ ἐπὶ τῇ ἐδῶθεν ὑφισταμένῃ παρ' ἡμῖν πολυγλωσσίᾳ :

«Ἐν πρώτοις ἕως τώρα δὲν κατώρθωσα
νὰ μάθω ποίαν γλῶσσαν ἔχομεν ἐδῶ
ἐπικρατοῦσαν· ἕως τώρα ἓξ ἑπτὰ
ἠρίθμησα τοιαύτας....
Ἡ λαλουμένη καὶ ἡ καθαρεύουσα,
ἡ κλέφτικη καὶ ἡ γαλλοελληνική,
ἡ γραφομένη καὶ ἡ ἀρχαΐζουσα,
ἡ μαλλιαρή, χυδαία καὶ δημοτική,
μὲ ὑποδιαιρέσεις ὅσας θέλετε.

—

Ὁ φίλος του ἀποκρίνεται :

«Εἴσθε εἰς πλάνην. Μίαν γλῶσσαν ὁμιλοῦν,
τὴν λαλουμένην, ἅπαντες οἱ Ἕλληνες,
καὶ μίαν μόνην γράφουν οἱ ἐγγράμματοι,
τὴν γραφομένην, ἥτις καὶ ἐπίσημος
καὶ τῶν ἐφημερίδων, ἡ ἑλληνική.
Ζήτημα γλώσσης δὲν ὑπάρχει· μερικοί,
τρεῖς Γιάννοι, τρεῖς Κωστῆδες κ' ἕνας δάσκαλος,
ἑπτὰ τὸ ὅλον, ἔπλασαν τὸ ζήτημα !.

Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα καὶ διὰ λόγου, μὴ ἐστερημένου χάριτος καὶ πικρίας, ἐξακολουθεῖ μεταξὺ ἀμφοτέρων ἡ περὶ μαλλιαρῶν διάλεξις. Ἐπιτρέψατέ μοι τὴν συμπλήρωσιν τῆς διαλέξεως :

Τζών. Οἱ μαλλιαροί.
Νάσος. Οἱ Μαλλιαράδες. Βλέπετε
κι' αὐτοὶ δὲν συμφωνοῦν εἰς τὸν πληθυντικόν !
Οὕτω τοὺς λέγει ὁ ἀρχιδιδάσκαλος
εἰς ἓν βιβλίον του...
Τζών. Ποῖον ἀπ' αὐτά ; ἐδῶ
ἔχω τὰ ἅπαντά του. Τὸ ταξεῖδί μου,
ὁ Γουανάκος...
Μοῦ τὰ στεῖλαν
δύο μαλλιαροί. Θὰ ἔλθουν κ' εἰς τὸ δειλινόν,
καὶ θὰ μᾶς ἀπαγγείλουν μέρη ἀπ' αὐτά.
...μᾶς παρέστησαν
πῶς εἶνε τῶν γραμμάτων ἄνθρωποι.
Νάσος· Αὐτοί ;
ἐκφυλισμένοι γλωσσικῶς· μικρόβια,
ποῦ δύνανται νὰ φέρουν βλάβην. Εἴδατε
τὴν Ἰλιάδα πῶς τὴν ἐπαρῴδησαν ;
Τζών. Κι' αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἔχω. Βλέπετε αὐτά :
εἶνε τὰ ἅπαντα τῶν μαλλιαρῶν. Ἰδού.
(δεικνύει μικρὰ τεύχη καὶ ἀναγινώσκει τοὺς τίτλους).
Ὁ σβέρκος τοῦ Ἕλληνος.
Νάσος. Φρίξον, ἥλιε !
Τζών. (λαμβάνων ἕτερον βιβλίον).
Τὰ χουγιαχτὰ τοῦ Παρθενοῦ.
Καὶ μία συλλογὴ τοῦ Γιάννου Καταχνιᾶ.
«Βροῦβες καὶ Μοῦντζες».
Νάσος. Βλέπετε, κύριε Τζών,
εἰς τὴν Ἑλλάδα εἴμεθα ἀνεκτικοί.
Οἱ ζωοκτόνοι τιμωροῦνται αὐστηρῶς
κ' οἱ στρεβλωταὶ τῆς γλώσσης ἀτιμώρητοι !...

—

Μετὰ τοὺς μαλλιαροὺς παραλαμβάνει ὁ ποιητὴς τοὺς ξενολάτρας, τοὺς ὀψιπλούτους, καὶ δι' ἄλλου προσώπου, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Νάσου Φωτεινῆς, διδασκαλίσσης παρὰ τῇ κυρίᾳ Τζέϊμσον, ψάλλει τὰ ἑπόμενα, λεγόμενα μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ νέου Τζέϊμσον.

Ὁ Τζὼν λέγει πρὸς τὴν Φωτεινήν :

«Ἐκδούλευσιν μεγάλην θὰ μοῦ κάμετε
νὰ μοῦ εἰπῆτε πῶς τοὺς διακρίνετε»

. . .τοὺς μαλλιαροὺς καὶ τοὺς ξενολάτρας. . .

Ἡ Φωτεινὴ ἀποκρίνεται :

«τοὺς ξενολάτρας ἀπὸ τὰ φρονήματα,
τοὺς μαλλιαροὺς ἀπὸ τὰς πρώτας λέξεις των
καὶ τοὺς ἐκφυλισθέντας ἀπὸ ὅλα των.
Ἐγὼ θὰ σᾶς τοὺς δείξω ποῦ τοὺς γνώρισα...
... θὰ δῆτε πῶς περιφρονοῦν
τὰ ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν, τὴν πατρίδα μας.
Τοὺς βλέπω δύο χρόνους καὶ ψυχολογῶ,
ὀψίπλουτοι οἱ πλεῖστοι καὶ περγαμηνὰς
ἐπιδεικνύουν ξενισμοὺς καὶ ὅλα των,
κομπάζοντες ὡς ἥρωες τῶν αἰθουσῶν.
Τζών. Ἔχουν ἀξίαν ; ποῖα τὰ προσόντα των ;
Φωτεινή Ἰδού. Ἓν φ ρ ὰ κ ἢ σ μ ό κ ι ν, τὸ μ ό-
[ν ό κ λ, ἓν κ λ ά κ,
βραχιόλι εἰς τὸ χέρι, λίγα γαλλικά,
καὶ ἀνθοδέσμ' εἰς τὴν κομβιοδόχην των.
Τζών· Καὶ τὸ ἰδανικόν των ποῖον ; τί ζητοῦν ;
Φωτεινη. Τὸ ἰδεῶδες ; (γελᾷ)
Ζοῦν εἰς κόσμον ἴδιον
τὰ ὄντα ταῦτα, ἄρρενα καὶ θήλεα.
Ὅπου πηγαίνουν, σχηματίζουν μόνοι των
ἰδιαιτέρους κύκλους καὶ ψαρεύουσι
τὰ θήλεα τοὺς ἀκολούθους πρεσβειῶν,
ἂς εἶνε καὶ τῆς Κίνας ἢ τοῦ Καναδᾶ·
τὰ ἄρρενα πλουσίας νύμφας, ἢ περνοῦν
τὰς ὥρας των μὲ τὸ χ α ν κ ὰ ν ἢ μὲ τὸ φ λ έ ρ τ·
τοὺς φαίνεται μίκρὰ ἀκόμη ἡ Ἑλλάς.
Ἡ γλῶσσά μας δὲν ἔχει λέξεις ἐπαρκεῖς
καὶ καταφεύγουν καὶ εἰς ἄλλας δύο τρεῖς.
Ἀνακατεύουν δέκα λέξεις ἀγγλικάς,
εἰκοσιπέντε γαλλικὰς καὶ μερικὰς
γερμανικάς, ἢ μᾶλλον τὰ ὀνόματα
τῶν μουσικῶν Μπετόβεν, Στράους, Βάγνερ,
[Γκλούκ.
Μ' αὐτήν των τὴν σαλάταν κάμνουν κ ω ζ ε ρ ί...

Μετ' ὀλίγον παρουσιάζεται καὶ ἰατρὸς φρενικῶν νοσημάτων. Ὁ διάλογος λαμβάνει μεῖζον ἐνδιαφέρον. ψυχιατρικόν, μεταξὺ Τζὼν καὶ φρενολόγου.

Νορδάκης. Εἰσχωροῦν ἐνίοτε
εἰς τοὺς μεγάλους κύκλους καὶ μικρόβια
ξενοφυτίας.
Τζών. Εἶνε νόσος καὶ αὐτή.
Νορδάκης. Βεβαίως καὶ ὑπάρχουν κρούσματα
[πολλά.
Μὲ ἀριθμοὺς νὰ ὁμιλήσω θέλετε ;
Πόσοι ἐδῶ συχνάζουν εἰς τὰ δειλινά ;
Τζών. Ὑπολογίζω διακόσιοι
Νορδάκης. Λοιπὸν
τὸ δέκατον ἐκ τούτων εἶναι ἔκφυλοι·
ἔχουν ἀνωμαλίαν ἐγκεφαλικήν,
ἢ πάθησιν—ἐξ ὑπερδιεγέρσεως—
τοῦ νωτιαίου μυελοῦ...
Τοὺς ἔχω διαγνώση ὡς φρενίατρος.
Τζών. Εἶνε κολλητικὴ αὐτὴ ἡ νόσος των ;
Νορδάκης. Κατὰ τὰς περιστάσεις. Προφυλάχθητε.
Προσέξατε ἰδίως εἰς τοὺς μαλλιαρούς.
Ἡ ὄψις των δεικνύει ἐσωτερικὸν
νοσῶδες· κἄτι σάπιο· ζοῦν μὲ σκέλεθρα,
μὲ βούρκους, μὲ μαγνάδια καὶ βρυκόλακας,
καὶ φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς ἐκπτώσεως,
ἡ ἔμπνευσίς των πυρετοῦ παροξυσμός...
Προσέξατε κ' εἰς μερικὰς νευροπαθεῖς
γυναῖκας, ψύχωσίς των ν' ἀποδείξωσιν,
ὅτι δὲν ἔχουν αἷμα εἰς τὰς φλέβας των
ἑλληνικόν, μὲ ἄλλους λόγους κόκκινον,
ἀλλὰ γαλάζιο. Ἔχουν φαίνετ' ἀκουστά,
ὅτι οἱ χυδαῖοι ἔχουν αἷμα κόκκινον
καὶ ὅτ' ἡ ἀναιμία εἶν' εὐγένεια...

Συνωμοσία χαλκεύται μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων, τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὸν διάλογον, νὰ προβῶσιν εἰς τὰ *ἀποκαλυπτήρια* τῶν εἰς τὸ δειλινὸν τῆς μὶς Τζέιμσον κληθέντων *ἀνισσορόπων*, ἓν ξετίναγμα εἰς τοὺς *Νιστεγγὲ* καὶ εἰς δύο τρεῖς *φάϊβ-ο κλόκαιναις*.

«(Εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν οἱ κεκλημμένοι)
«ὁ κύριος
Ἀλέκος Σαμμαρίνσκης. Εἶνε Πολωνός,
υἱὸς τεχνίτου σαμμαρᾶ, πλουτήσαντος
ἀπὸ ὑπερτιμήσεις χωραφίων του,
μεταβληθέντων εἰς οἰκόπεδα.
Ἐπαγγέλλεται
τὸν κληρονόμον τοῦ πατρός του,
περνᾷ ὡς ξένος, πρόξενος τῆς Ἀϊτῆς·
ἐπρόσθεσε τὸ ἔνσκης εἰς τὸ ὄνομα
τὸ πατρικόν, διὰ τὸ εὐφωνότερον».
Μετ' αὐτόν.
Ὁ κύριος Ἐρνέστος Βαγγελόπουλος·
ὀψίπλουτος. Προδίδει τ' ὄνομα αὐτοῦ
καταγωγὴν μεγάλην. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ,
μικρομεσίτης, εἶχεν ὡς κεφάλαια
ἀέρα, καὶ εἰς τὸ χρηματιστήριον
ἀ έ ρ α παίζων, διεκύβευσεν αὐτά.
Ἀποθανὼν ἀφῆκε τρία μέγαρα
καὶ κληρονόμον τοῦτον τὸν Ἐρνέστον του...
Μετ' ὀλίγον,
Ὁ κύριος Σαράντης Μετοχόπουλος
γνώστὸς μεσίτης, σήμερον ὁμογενὴς
μεγάτιμος !... Ὁ κύριος Μεχλιβανῆς·
τὰ χρήματά του ἔβαλεν
εἰς τράπεζαν τῆς Περουβίας...
Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν τὰ ἐμπιστεύεται·
νομίζει ὅλους κλέπτας καὶ καταχραστάς·
διότι κρίνει ἐξ ἰδίων»...

—

Μετὰ τοὺς ἄνδρας, αἱ κυρίαι· μεταξὺ αὐτῶν ἡ κυρία Δελαλῆ, ἄνευ τοῦ ἀνδρός της

ὅστις ἔφυγε χθὲς μὲ τὸ Μεσαζερῆ... Ἡ κυρία λέγει περὶ τοῦ συζύγου της εἰς τὴν κυρίαν Τζέϊμσον:

Μᾶς εἶπεν, ὅτι θὰ ὑπάγ' εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Σ π ᾶ,
ἀλλὰ ἐγὼ νομίζω ὅτι ἔχει ρ α ν τ ε β ο ῦ
μὲ μίαν παλαιάν του φίλην εἰς τὴν Ν ί ς...
Ἐκεῖνος εἰς τὴν Ν ί ς, ἐγὼ εἰς τὸ Δ ε β ά λ·
εὑρίσκω συντροφιὲς εἰς τὰ ταξείδια μου...
—

Ἕπεται ἡ κυρία Χατηράκη, ἀπευθυνομένη εἰς τὴν μὶς Τζέϊμσον διὰ τὸ προσκλητήριο, γεγραμμένον ἑλληνιστί:

Εἶνε ζωντοχήρα τρεῖς φορές.
Εἶχε πτωχεύση ὁ πατήρ της, ἔμπορος
καὶ συνεταῖρος τοῦ γαμβροῦ του σήμερον·
εἶνε πλουσία· τοὺς ἐκληρονόμησε·
καὶ βλέπετε ψαρεύει διὰ σύζυγον.
Ἀλλὰ μὲ τίτλον ξένον, σ ε κ ρ ε τ ά ρ ι ο ν.
Χατηράκη (πλησιάζουσα τὸν Τζῶν μετ' ἐρωτοτροπίας).
Εἶσθε σ α ρ μ ὲ ἀκόμη μὲ τὸν τόπον μας;
Δ ὶ κ λ ά ϊ μ α τ ἔ ν τ δ ὶ χ ο ρ ά ϊ ζ ε ν, σ ὶ ρ
[Τ ζ ῶ ν;
—

καὶ καθεξῆς, καὶ καθεξῆς...

Μετὰ τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ παρέλασιν ταύτην τῶν Ντιστεσκέδων καὶ τῶν Ἀϊλάφαινων, ἄρχεται ἡ παρέλασις τῶν *Μαλλιαρῶν*, πρὸς οὓς ὁ ποιητὴς τρέφει τὴν αὐτὴν ἀντιπάθειαν. Εἶνε καὶ οὗτοι ἀνισόρροποι. Ὁ Τζῶν ἐρωτᾷ τὰς ἐν τῇ αἰθούσῃ κυρίας, ἂν ἐπιθυμῶσιν ν' ἀπαγγελθῇ μία σκηνὴ ἀπὸ τὸ νέον ποίημα τοῦ διδασκάλου των:

...Ὀνομάζεται
ὁ Γ ο υ α ν ά κ ο ς, κωμῳδία μαλλιαρή,
εἰς τὸ Παρίσι τυπωθεῖσα. Πρόσωπα
ὁ Πέφκος, ὁ Κομπόπουλος,
ἡ Καλαθοῦνα, ἀγαπητικιὰ αὐτοῦ.
Ρυάκι. Εἶνε καὶ μαϊμοῦδες, γαϊδουράκια
κι' ἕνα γελέκο! Μὰ δὲν μιλᾷ.
Σ' ἔ συμπολίκ!!...

Διὰ τῶν ἀναγνώσεων τούτων ὁ Ἀμερικανὸς Τζέϊμσον ἐξακολουθεῖ νὰ χλευάζῃ πάντα ταῦτα τὰ γένη τῶν ἀνισορρόπων, οὓς ἐκάλεσεν εἰς τὸ δειλινὸν αὐτῆς ἡ μήτηρ του. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀρέσκουσιν, ὡς εἰκός, εἰς τοὺς προσκεκλημένους. Ἐπέρχεται ἡ πλῆξις. Ἡ κυρία Χατηράκη διαμαρτύρεται:

«Τί φαϊδ-ο-κλόκ!
συρτοὺς καὶ ποεζὶ καὶ σάχλες· μὲ αὐτὰ καὶ μὲ αὐτὰ
δὲν θὰ πατῇ κανένας πλέον ντιστεγκὲ
εἰς τὰ σαλόνια της καὶ εἰς τὰ δειλινά!!...»

Ὁ Ζακίμης ἐξαίρει τὰ πλεονεκτήματα γαλλικοῦ κωμειδυλλίου.

«Καὶ δὲν μοῦ λέτε τὸ σουζὲ τῆς Ὀπερέτ;
Δὲν εἶνε τόσον σόκιν ὅσον ἡ Ζαζᾶ.
Σᾶς φθάνει τὄνομα τῆς ὀπερὲτ—Νανά!...
—Αὐταῖς ταῖς κωμῳδίαις ἐννοῶ κ' ἐγὼ
καὶ ὄχι Ἀντιγόναις... καὶ Οἰδίποδες!
καὶ Φαύσταις... καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη!
καὶ τὴν Ἠλέκτρα... à propos ἀκούσατε.
Μία φορά, τί ὕπνο ποῦ ἐτράβηξα!
Παρίστανον τὸν Λεωνίδα. Ἄρχισα
ἀμέσως ἕνα δυνατὸ ρογχαλητό:
Στρέφω στὸ διπλανό μου· ἐρρογχάλιζε·
στῆς λόζες οὔτε μιὰ μεγάλης τάξεως.
Εἰς τὸ π α ρ τ ὲ ρ ἡ κρέμα τῶν πατριωτῶν!
κἄτι ἐπαρχιῶται χοντροκέφαλοι!
κἄτι δασκάλοι, κἄτι φοιτητάρια!
μία φεσσοῦ καὶ δυὸ φουστανελλάδες.»

Ἐκ τῶν τοιούτων διαλέξεων προκαλοῦνται σφοδραὶ συζητήσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων στρατοπέδων, ἰδίᾳ τῆς διδασκαλίσσης τῆς κυρίας Τζέϊμσον Φωτεινῆς καὶ τῆς κυρίας Χατηράκη. Ἅπαντες ἀναχωροῦσι δυσηρεστημένοι. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσέρχεται ἡ κυρία *Δώρα Σαρουχᾶ*, φέρουσα μονύελον ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἀγανάκτησις.

«Δὲν θὰ χορεύσουν μενουέ, ἀλλὰ συρτόν». Ἡ ὑβρισθεῖσα διδασκάλισσα Φωτεινὴ ἱκανοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Τζέϊμσον, προσφέροντος εἰς αὐτὴν τὴν χεῖρά του καὶ τ' ὄνομά του. Ἀμέσως γίνονται οἱ ἀρραβῶνες. Ὁ Σταῦρος Κουτούπης, πευθὴν τοῦ *Σόκιν*,

καταφθάσας κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὅπως λάβῃ πληροφορίας περὶ τοῦ φάϊβ-ο-κλὸκ τῆς Μὶς Τζέϊμσον, λαμβάνει παρὰ τοῦ Τζὼν τὴν ἐντολὴν ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸ κοινὸν μὲ ἑλληνογαλλικά

Τὸ κλοῦ τοῦ δειλινοῦ.
«Ἡ δεσποσύνη Φωτεινὴ
ἠρραβωνίσθη μὲν τὸν Ἀμερικανὸν

Τζὼν Τζέϊμσον. Θὰ γίνωσιν οἱ γάμοι των.
τὸ δειλινὸν τοῦ προσεχοῦς Σαββάτου»...
—

(Πίπτει ἡ αὐλαία ἐν μέσῳ γενικῆς καταπλήξεως τῶν προσκεκλημένων ἐπὶ τῷ ἀπροσδοκήτῳ γεγονότι).

Ἡ κωμῳδία αὕτη εἶνε ἀξία πολλοῦ λόγου διά τε τὴν ἐπιβολὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν. Ὁ ποιητής, ζῶν μεταξὺ ἡμῶν, ἐμπεφορημένος ὑγιῶν καὶ ἁγνῶν ἰδεῶν, διαφερόμενος ὑπὲρ βελτιώσεως τῶν κακῶς ἐχόντων, καὶ ἰδίᾳ ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς κατὰ τῶν ἐπιβλαβεστάτων ἐπιδρομῶν ἀλλοτρίου πολιτισμοῦ καὶ ἠθῶν, ὑπὸ τῶν εἰσαγόντων κακῶς ἐκτιμωμένων, εἶνε ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ μύθου, εἰ καὶ ἁπλουστάτη, ἄνευ ἐπεισοδίων, εἶνε ἐπιτυχής, εἰ καὶ τὸ τέλος ἠδύνατο νὰ εἶνε ζωηρότερον καὶ ἐντονώτερον. Ὁ ποιητὴς εἶνε ἀληθῶς φιλόπατρις, ἡ δὲ κρίσις αὐτοῦ περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς κοινωνικῶν πραγμάτων εἶνε εὔστοχος. Τὸ μαστίγιον φέρει ἀρκετοὺς ἀστραγάλους· ἰδίᾳ ἀποκαλύπτεται στηλιτευομένη ἡ ἐλαφρότης, ἡ ἀναισχυντία κοινωνικῆς ὁμάδος, καταφρονούσης πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον, τὴν πατρίδα, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς παλαιοτέρας γενεᾶς, ἥτις ἐμμένουσα εἰς αὐτά, τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν. Εὐχόμεθα εἰς τὸν ποιητὴν νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἔργον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εὐγενὲς καὶ ἄξιον τιμῆς. Ὅτε δὲν ἀρκεῖ ἡ νουθεσία, ἀναγκαία εἶνε ἡ μαστίγωσις. Δικαίως μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν πάντες βεβαίως οἱ ὑπὲρ τῶν κοινῶν μεριμνῶντες, ἀποδέχονται, ὅτι πρέπει πολλάκις νὰ διδαχθῇ ἡ κωμῳδία αὕτη ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅπως μάθωσιν οἱ ξενομανεῖς καὶ οἱ χυδαϊσταὶ παρὰ τῶν ἀλλοεθνῶν, ὅτι ὄχι μόνον καθίστανται γελοῖοι, ἀλλὰ καὶ ἀνόσιοι, καταφρονοῦντες τὰ ἱερώτατα τῶν ἀγαθῶν παντὸς τιμίου καὶ πεπολιτισμένου ἀνθρώπου.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ἐδημοσιεύθη ἐν Εὐρώπῃ γαλλιστὶ Ὑπόμνημα περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, ὅπερ διενεμήθη εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων εἴς τε τὸν τύπον καὶ τοὺς διαφόρους πολιτικοὺς ἄνδρας. Ἐκ τοῦ Ὑπομνήματος τούτου ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς ἐδάφια :

«Τῇ ἀληθείᾳ ὀφείλομεν νὰ θαυμάσωμεν τὴν δεξιότητα τῶν Βουλγάρων, διότι κατώρθωσαν νὰ προσελκύσωσι τὴν προσοχὴν ὅλου τοῦ κόσμου ἐπὶ τῶν ἀποπειρῶν των, καταπείσαντες αὐτόν, ὅτι ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τυραννουμένου λαοῦ ἢ τοὐλάχιστον ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης του.

«Οἱ ὑπερασπισταὶ οὗτοι τοῦ ἀσθενοῦς ὁμιλοῦσι πάντοτε περὶ τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ, ὡσεὶ ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρα ἐθνικότης, φέρουσα τ' ὄνομα τοῦτο, ὡσεὶ ἡ Μακεδονία, ἡ κατοικουμένη ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἦτο χώρα ξένη τῷ Ἑλληνισμῷ. Ἐν τούτοις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐγεννήθησαν αἱ Πιερίδες μοῦσαι, ἐκ τῆς χώρας ταύτης ἐπέμφθησαν εἰς Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν οἱ περίδοξοι διαδόται τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας, προπαρασκευάσαντες οὕτω τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἐρείδεται ὁ σύγχρονος πολιτισμός. Ἡ Μακεδονία προσέτι ἔδωκε τὸ φῶς τῷ Ἀριστοτέλει, τῷ σοφῷ ἐρανιστῇ Στοβαίῳ καὶ τῇ μακεδονικῇ δυναστείᾳ τοῦ Βυζαντίου. Μέλος τῆς δυναστείας ταύτης, ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Β', ἀποκαθάρας τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῶν δῃωσάντων αὐτὴν Βουλγάρων, ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνος, ἡ δὲ δημώδης ἑλληνικὴ Μοῦσα ἔψαλε τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ κατορθώματα, ἐξυμνήσασα αὐτὸν ὡς τὴν ἐνσάρκωσιν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

«Ἀλλ' ὅπερ ἐκπλήττει πλειότερον εἶνε, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐκίνησαν ἅπαντα τὰ ἐλατήρια, ὅπως ὁ ἀσεβὴς αὐτῶν ἀγὼν θεωρηθῇ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν δυσμενῶς διακειμένων πρὸς τὰς ἀξιώσεις των ἀγὼν αὐτῶν τῶν Μακεδόνων, ἀγών, ὃν τὰ μέτρα τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ καταστείλωσιν.

«Ὁ μετὰ προσοχῆς παρακολουθῶν τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ ἀναγνωρίζει κάλλιστα τὸν χαρακτῆρα τῶν βουλγαρικῶν τεχνασμάτων.

«Ἀλλὰ πόσον εὐγενῆ εἶνε τὰ ἐμπνέοντα αὐτοὺς αἰσθήματα, κατανοοῦμεν ἐκ τῆς δυσαρεσκείας καὶ τῶν διαμαρτυριῶν τῶν βουλγαρικῶν κύκλων ἐναντίον τῶν προθέσεων τοῦ Σουλτάνου τοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς σχεδιασθείσας μεταρρυθμίσεις καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεών του.

«Καὶ ὅμως οὐ μόνον ἡ στοιχειώδης δικαιοσύνη, ἀλλ' αὐτὸ τὸ 23ον ἄρθρον τῆς

Συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἀπαιτοῦσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν. Ἰδοὺ τὸ κείμενον τοῦ ἄρθρου τούτου.

«Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ ἐφαρμόσῃ μετ' ἀκριβείας ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ τὸν ὀργανικὸν νόμον τοῦ 1868, ἐπιφέρουσα εἰς αὐτὸν τὰς τροποποιήσεις, αἵτινες θὰ κρίνοντο ἀναγκαῖαι. Ἀνάλογοι κανονισμοί, ἐφαρμοζόμενοι εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας, ἐξαιρέσει τῆς χορηγηθείσης τῇ Κρήτῃ ἀσυδοσίας, θὰ εἰσαχθῶσιν ὡσαύτως καὶ εἰς τ' ἄλλα μέρη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, δι' ἃ ἡ παροῦσα Συνθήκη δὲν προέβλεπεν ἰδιαίτερον κανονισμόν. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ ἐπιφορτίσῃ εἰδικὰς ἐπιτροπάς, ἐν αἷς τὸ ἰθαγενὲς στοιχεῖον θὰ ἐκπροσωπηθῇ εὐρέως, ὅπως καταρτίσωσι τὰς λεπτομερείας τῶν νέων τούτων κανονισμῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ. Τὰ ἐκ τῶν ἔργων τούτων προκύψοντα σχέδια ὀργανισμῶν θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐγγράφων, τῶν προωρισμένων νὰ θέσωσιν αὐτοὺς εἰς ἐφαρμογήν, θὰ λάβῃ τὴν γνώμην τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπιτροπῆς, τῆς καταρτισθείσης διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν».

* * *

«Τὸ ἄρθρον τοῦτο — καθ' ἃ πολιτικὸς Τοῦρκος ἐδήλου τελευταίως πρὸς ἀνταποκριτὴν τοῦ «Νέου Ἐλευθέρου Τύπου» — ὑπεγράφη ἐπίτηδες, ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ἑπομένως οἱ Ἕλληνες εἶνε οἱ ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαμαρτυρηθῶσι καὶ οὐχὶ οἱ Βούλγαροι.

«Ὑπάρχουσι λοιπὸν ἄλλοι λόγοι καθιστῶντες ἀναγκαίας τὰς μεταρρυθμίσεις ἀποκλειστικῶς ἐν Μακεδονίᾳ; Ἡ χώρα αὕτη ὑποφέρει ἆρά γε περισσότερον τῆς Θράκης, τῆς Ἠπείρου ἢ τῆς Ἀλβανίας; Ἢ ὅροι εὐνοϊκοὶ διευκολύνουσιν ἐν αὐτῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων; Ἡ κατάστασις εἶνε ὅλως ἀντίθετος. Ἐν μὲν τῇ Ἠπείρῳ, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ λαὸς εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἑλληνικὸς καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Μωαμεθανοὶ ὁμιλοῦσι τὴν ἑλληνικὴν καὶ φοιτῶσιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα· ἀλλ' ἐν Μακεδονίᾳ, παρὰ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἔχοντας τὴν πλειοψηφίαν καὶ τὴν διανοητικὴν ὑπεροχήν, ὑπάρχουσι Τοῦρκοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Μωαμεθανοί, ὁμιλοῦντες τὴν ἑλληνικὴν καὶ σλαυϊκήν, χωρὶς νὰ συμπεριλάβωμεν τοὺς Ἑλληνοβλάχους, οἵτινες εἶνε Ἕλληνες τὴν καρδίαν καὶ τὸ αἴσθημα καὶ συντηροῦσι τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἑπομένως ἡ αὐτονομία θὰ προσκρούσῃ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς εἰς πολλὰς δυσχερείας καὶ θὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἀναρχίαν.

«Ἐν τούτοις οἱ Βούλγαροι δὲν παύουσι παραπονούμενοι κατὰ τῶν τουρκικῶν θηριωδιῶν.

«Ἀλλὰ μηδεὶς πιστεύσῃ εἰς αὐτούς, διότι ἐφαρμόζουσι τοιουτοτρόπως πρόγραμμα. Οἱ Βούλγαροι ἐδήλωσαν μετὰ παρρησίας καὶ εἰλικρινείας, ὅτι ὁ σκοπός των ἦτο νὰ

προκαλέσωσι σφαγάς, ὅπως ἐφελκύσωσι τὸν ἔλεον τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ὑπερέβησαν τὰ ὅρια τοῦ θεμιτοῦ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ προγράμματος τούτου. Τὰ ὑπὸ τῶν πρακτόρων τοῦ Κομιτάτου, διαπραχθέντα ἐγκλήματα εἶνε τόσῳ τερατώδη, ὥστε πᾶν κακούργημα ἐκ μέρους τῶν Τούρκων εἶνε δεδικαιολογημένον.

Ἀρχομένου τοῦ Νοεμβρίου 1900 ἤχθη ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου Βουκουρεστίου ἡ δίκη τῆς δολοφονίας τοῦ Ρωμούνου καθηγητοῦ Μιχαηλιάνου. Οἱ κατηγορούμενοι, μέλη τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, οὐ μόνον δὲν ἠρνήθησαν τὸ ἔγκλημά των, ἀλλ' ὡμολόγησαν προσέτι, ὅτι οἱ φόνοι τοῦ ὑπουργοῦ Βελτσὲφ καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διπλωματικοῦ πράκτορος τῆς Βουλγαρίας Βούλκοβιτς διεπράχθησαν τῇ διαταγῇ τοῦ Κομιτάτου. Ὁ κατηγορούμενος Τρυφάνωφ, μαθητὴς τοῦ Σαραφώφ, περιέγραψε τὸν διδάσκαλόν του ὡς δεξιὸν πλαστογράφον καὶ ἀπατεῶνα. Καὶ πράγματι ὁ Σαραφὼφ διέταξε κλοπὰς καὶ λεηλασίας, διηύθυνε ληστοπραξίας, ἐσχεδίασε μάλιστα καὶ τὰς δολοφονίας μοναρχῶν. Ὁ εἰσαγγελεὺς εὑρίσκετο λοιπὸν ἐν πλήρει δικαίῳ, χαρακτηρίσας τὸ δῆθεν μακεδονικὸν τοῦτο Κομιτάτον ὡς συμμορίαν ληστῶν, ἀπατεώνων καὶ δολοφόνων.

«Εἶνε πανθωμολογημένον, ὅτι ἡ ἀπαγωγὴ τῆς ἀμερικανίδος ἱεραποστόλου μὶς Ἔλλεν Στόουν διεπράχθη ὑπὸ τῶν π ρ ω τ ο τ ύ π ω ν τ ο ύ τ ω ν ἐ λ ε υ θ ε ρ ω τ ῶ ν τῆς δυστυχοῦς πατρίδος ἡμῶν Μακεδονίας. Καταλαμβάνεταί τις ὑπὸ φρίκης, ἀναγινώσκων τὰ περὶ τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης ἀπομνημονεύματα τῆς Ἀμερικανῆς ἱεραποστόλου. Ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἄντρῳ—ἀφηγεῖται σὺν ἄλλοις ἐν ἰδιαιτέρῳ τόμῳ ὁ βούλγαρος Π. Στοϊκὼφ—ἀνεκαλύφθησαν πεντήκοντα πτώματα.

«Αὐτὸς ὁ συνταγματάρχης Γιαγκὼφ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιτεθῇ δριμύτατα κατὰ τῶν βουλγικῶν θηριωδιῶν ἐν μακραῖς ἐπιστολαῖς, ἃς ἔγραψεν ἐκ Μακεδονίας. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις ἐκρήγνυται ἡ ἀγανάκτησις τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ κατὰ τῶν κομιτάτων.

«Ἡ βουλγαρικὴ ἐφημερὶς τοῦ Κιουστενδὴλ «*Στρούμα*» λέγει, ὅτι ἑκατὸν βούλγαροι πρόσφυγες ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ μελῶν τοῦ Κομιτάτου.

«Ὁ «*Σέρβος*», ἐφημερὶς τοῦ Βελιγραδίου, δημοσιεύει κατάλογον τῶν κατὰ τῶν Σέρβων διαπραχθέντων κακουργημάτων. Μαυροβουνιώτης δ' ἀξιωματικός, ἀγωνισθεὶς ἄλλοτε ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Βουλγαρίας, ἐδημοσίευσεν ἐν ρωσσικῇ ἐφημερίδι φλογερὰν διαμαρτυρίαν, ἀναφέρων καὶ ἄλλας θηριωδίας.

«Ἀλλὰ φρίσσει τις ἐξ ἀγανακτήσεως ἀναγινώσκων τοὺς μακρούς, ἀλλ' ἀτελεῖς πίνακας, οὓς ὁ «Ἑλληνισμὸς» περιοδικὸν τῆς ὁμωνύμου Ἑταιρείας, ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν ἐμφαντικὸν τίτλον «Μαύρη Βίβλος τῆς Μακεδονίας» (τεύχη Φεβρουαρίου, Μαΐου καὶ Ἰουλίου 1902). Ἕλληνες ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, ἰατροί, ἔμποροι ἢ ἁπλοῖ χωρικοί, Τοῦρκοι ὑπάλληλοι ἢ ἥσυχοι πολῖται ἐσφάγησαν ἢ ἐληστεύθησαν ἀνοικτιρμόνως. Ἠτίμασαν γυναῖκας οἱ αὐτόκλητοι ἐλευθερωταὶ οὗτοι· ἐσπίλωσαν παρθένους, ἐνέπρησαν ὁλόκληρα χωρία καὶ ἔκαυσαν ζῶντας τοὺς κατοίκους των. Ὁ μη-

τροπολίτης Μογγλενῶν ἔλεγε πρὸς τοὺς ἀνταποκριτὰς τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου» καὶ τοῦ «Νέου Ἐλευθ. Τύπου» τῆς Βιέννης, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του, τὸ μόνον μέσον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἦτο ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας κατὰ τῶν δῆθεν ἐλευθερωτῶν τούτων, οἵτινες προέβησαν μέχρι τοῦ νὰ σχίσωσι τὴν κοιλίαν ἐγκύων γυναικῶν καὶ ἀτιμάσωσι γυναῖκας, ἀφοῦ πρῶτον ἀπέκτειναν αὐτάς.

Ἀναγνώσατε τὰς ἐκθέσεις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένου τῆς Ἀγγλίας, τὰς δημοσιευθείσας ἐν τῇ «Κυανῇ Βίβλῳ». Μετὰ μακρὰν ἀπαρίθμησιν ἐγκλημάτων καὶ θηριωδιῶν, ὁ διπλωμάτης οὗτος λέγει :

«Οἱ αὐτουργοὶ τῶν κακουργημάτων δὲν εἶνε οὔτε οἱ τοῦρκοι οὔτε οἱ ραγιάδες· εἶνε αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι καί τινες ἰθαγενεῖς, παροτρυνθέντες ὑπὸ ξένων ὑποκινητῶν. Οὕτως ἐν μόνῳ τῷ σαντζακίῳ τῶν Σερρῶν, ἑκατὸν Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι ὀρθόδοξοι ἔπεσαν θύματα τῆς ἐκδικήσεως τῶν συμμοριῶν.

Ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν στρατηγὸς Ριτσιώτης Γαριβάλδης ἔγραφε τελευταίως ἐν τῷ «Βήματι» Ρώμης. «Καθ' ἃς μέχρι τοῦδε συνέλεξα πληροφορίας, εἰμὶ πεπεισμένος, ὅτι τὸ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐπεβλήθη μέν, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο δεκτὸν εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐν ᾧ οἱ Βούλγαροι ἔχουσιν ἐπαισθητοτάτην μειονοψηφίαν».

Ὁ ἔνδοξος οὗτος στρατηγὸς χαρακτηρίζει τὴν κίνησιν ταύτην ὡς προσπάθειαν Κράτους, ὅπως ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου. «Ἑπομένως —λέγει— εἶνε βουλγαρικὴ κίνησις καὶ οὐχὶ μακεδονική».

Κατὰ τὰς δηλώσεις τῶν κομιτάτων καὶ αὐτὴν τὴν στάσιν τῶν προστατῶν τῶν Βουλγάρων, θὰ ἐπίστευέ τις ὅτι ἡ βουλγαρικὴ κίνησις ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας καὶ οὐχὶ τὴν προσάρτησιν αὐτῆς εἰς τὴν ἡγεμονίαν. Ἐν τούτοις ὅτε οἱ Βούλγαροι, παραβιάζοντες τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου κατέλαβον τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἡ στάσις τῶν προστατῶν των ὑπῆρξε δυσμενεστέρα ἢ σήμερον. Καὶ ὅμως τοῦτο δὲν ἀπέτρεψεν αὐτοὺς τοῦ ν' ἀνευφημήσωσι τὴν πρᾶξιν τῶν προστατευομένων των, παρὰ τὴν φαινομενικὴν δὲ πρὸς αὐτοὺς δυσμένειαν ὑπεστήριξαν τὰς ἀξιώσεις των.

Ἐν αὐταῖς ἄλλως τε ταῖς προξενικαῖς ἐκθέσεσι, ταῖς δημοσιευθείσαις ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐξαναγκασθῶσιν οἱ Βούλγαροι νὰ τηρήσωσιν ἡσυχίαν, βλέπει τις εὐκόλως, ὅτι οἱ πρόξενοι οὗτοι εὑρίσκονται εἰς στενοτάτας σχέσεις πρὸς τὰ κομιτάτα, γνωρίζουσι τοὺς ἀρχηγούς των καὶ διατελοῦσιν ἐν γνώσει πάντων τῶν σχεδίων των.

Ναί, διαμαρτυρόμεθα γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ· δὲν πρόκειται περὶ σωτηρίας τῆς Μακεδονίας, διατρεχούσης τὸν ἔσχατον κίνδυνον, πρόκειται περὶ τῶν συμφερόντων τῶν Βουλγάρων, ἐπιζητούντων τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

Ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν·

«Σᾶς παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσητέ τινα ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ μηνὸς τούτου εἰ δυνατόν, ἀναιροῦντα τὰς κακοβούλους ἀνακριβείας, ὅσας ἐδημοσίευσαν μετὰ ἐθνογραφικοῦ χάρτου οἱ V. Tomasebeck, Vambery καὶ Cvijic (σέρβος) πρὸς ὄφελος τοῦ Σλαυϊσμοῦ. (Macedonien, Altserbien und Albanien. Ἐκδότης Artaria-Βιέννη. Χαρτογράφος Karl Peucker).

« Ἐλεεινολογοῦμεν ποτὲ τὴν ματαιότητα καὶ τὸν ἄκρον φανατισμὸν συγγραφέων τινῶν βουλγαρικῶν γεωγραφιῶν, οἵτινες διαστρέφοντες ὅλην τὴν ἀλήθειαν ἐξέτεινον τὰ ὅρια τῆς Βουλγαρίας πολὺ πέραν τῶν πραγματικῶν, διῄρουν δηλ. τὴν Βουλγαρίαν εἰς βόρειον καὶ νότιον καὶ κυριωτέρας τῆς τελευταίας ταύτης πόλεις ἀνέφερον τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ Μοναστήριον, τὰς Σέρρας κτλ., ἀλλὰ δὲν ἠλπίζομεν ὅτι θὰ ἠρχόμεθα ποτὲ εἰς θέσιν νὰ ταλανίσωμεν στατιστικὰς καὶ ἐθνολογικὰς πληροφορίας, περιεχομένας ἐν γερμανικῷ χάρτῃ, ἐκδοθέντι ἐν Βιέννῃ ὑπὸ ἀνδρῶν σοφῶν καὶ χαιρόντων εὐρωπαϊκῆς φήμης. Διελθόντες ἐπισταμένως τὸν ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον χάρτην τοῦτο συνηγάγομεν ἐν συνόλῳ, ὅτι ἀνὰ πᾶν βῆμα παρατηρεῖ τις τάσιν εἰς τὸ ὑποβιβάζειν μὲν πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου τὴν πληθὺν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἀναβιβάσαι δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄλλων πληθυσμῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ βουλγαρικοῦ καὶ σερβικοῦ. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἡμῶν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ ὅ περ προδίδει τὴν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων μεροληψίαν τῶν συγγραφέων, εἶνε ὅτι, ἐνῷ ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλγαρικῶν Μητροπόλεων τῆς Μακεδονίας εἶνε ἕξ, οἱ συγγραφεῖς τοῦ διαληφθέντος χάρτου ἀναβιβάζουσιν αὐτὸν εἰς δέκα!. Κατ' αὐθεντικὰς στατιστικάς, οὐδεμίαν ἐπιδεχομένας διάψευσιν, ἡ βουλγαρικὴ ἐξαρχία ἀριθμεῖ 6 μητροπόλεις ἐν Μακεδονίᾳ· αὗται δὲ εἰσὶν αἱ ἑξῆς.. Δεβρῶν καὶ Βελλεσῶν [1], Σκοπίων, Ἀχρίδος, Μοναστηρίου, Στρωμνίτσης καὶ Νευροκοπίου. Αἱ ἐν Βερροίᾳ, Καλλασίῳ καὶ Σέρραις σημειούμεναι βουλγαρικαὶ μητροπόλεις μὴ ὑπάρχουσαι, ἀποτελοῦσιν εὐλαβῆ πόθον τῶν συγγραφέων, ἀναγραψάντων ταύτας ἀπὸ σκοποῦ ἵνα ἐξογκώσωσι πλειότερον τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον.

« Ἐν τῷ ἐθνολογικῷ προσδιορισμῷ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νομῶν Θεσσαλονίκης, Μοναστηρίου καὶ Κοσσυφοπεδίου οὐχ' ἧττον καταφαίνεται ὁ ζῆλος τῶν συγγραφέων πρὸς σωσιμέλειαν τοῦ βουλγαρισμοῦ καὶ σλαυϊσμοῦ ἐν γένει. Ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς διαφόροις νομοῖς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς ἐθνικότητος τῶν σχολείων καὶ τῆς θρησκείας

τῶν κατοίκων ἀνακριβειῶν γράφουσιν ὅτι τὸ Σαντζάκιον (διοίκησις) Σερβίων εἶνε αὐτεξούσιον, ἐνῷ τοῦτο πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔχει προσκολληθῆ εἰς τὸ βιλαέτιον (νομαρχίαν) Μοναστηρίου.

Τέλος, ἐκτὸς τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων ἱστορικῶν ἀνακριβειῶν, ἡ ὑπὲρ τοῦ σλαυϊσμοῦ μεροληψία τῶν συγγραφέων καταδείκνυται καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μικρῷ ἐθνογραφικῷ χάρτῃ, ὃν βλέπει τις ἄνωθι καὶ δεξιᾷ τοῦ ἐπασχολοῦντος ἡμᾶς χάρτου. Ἐνῷ δηλ. τὸ ἑλληνικὸν καὶ τουρκικὸν στοιχεῖον σημειοῦται χαλαρῶς τῇδε κἀκεῖσε καὶ ἄνευ ὡρισμένων ὁρίων, τὸ βουλγαρικὸν χρῶμα ἀναγράφεται μετ' ἰδιαιτέρας περιπαθείας, ἀκολουθοῦν ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ὅρια τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, ἅπερ εἰσὶ τοσοῦτον προσφιλῆ τοῖς σλαυοφίλοις, περιέχονται δὲ καὶ εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ πολλοῦ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων συνηγόρου Pressencé τοῦ Temps, ὅστις ἔν τινι κυρίῳ αὐτοῦ ἄρθρῳ ἐξέφραζέ τελευταίως τὴν ἑαυτοῦ λύπην ἐπὶ τὸ ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν ἔχει σήμερον τὰ ὑπὸ τῆς μνημονευθείσης συνθήκης διαγραφέντα ὅρια, ὁπότε ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος θὰ εἶχε, λέγει, τὸ μέγα εὐτύχημα νὰ ἦ ἀπηλλαγμένος τοῦ ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων γενομένου πατάγου, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας θὰ ἦγον ἄκραν ἡσυχίαν, ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν διοικήσεως λαοῦ, πρὸς ὃν οὐκ οἶδα διὰ τίνας ἰδιαιτέρους λόγους διάκειται μὲν οὕτω τρυφερῶς τὸ μεγαλόσχημον τῶν Παρισίων φύλλον, ἀλλ' ὅστις διὰ παντὸς μέσου προσπαθῶν νὰ ποιήσηται ἐκποδὼν πᾶν ἐπιπροσθοῦν αὐτῷ στοιχεῖον καὶ ἐν γένει παντοιοτρόπως κακουργῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του, περιτράνως κατέδειξε μέχρι τοῦδε τίνι τρόπῳ ἐννοεῖ τὸ ἔργον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐξημερώσεως καὶ πόσον σέβεται τὰ δίκαια τῶν γειτόνων λαῶν.

Εὐστάθιος

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΙΔΕΑ

Ἡ διὰ τῶν *Μακεδονικῶν Διαλέξεων* ῥιφθεῖσα ἀξίωσις περὶ κατεπειγούσης στρατιωτικῆς συντάξεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κράτους ἔσχεν ἀπήχησιν ἁπανταχοῦ τῶν ὁμογενῶν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι διεξάγομεν ἀσκόπους πολιτικοὺς ἀγῶνας, μονονουχὶ κορυβαντιῶντες καὶ ἐκτρεπόμενοι, οἱ ἐν τῇ μὴ ἐλευθέρᾳ πατρίδι ἤρξαντο διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῆς ἡμετέρας ἀκηδίας καὶ ἀδιαφορίας. Διὰ ῥητορικῶν λόγων καὶ νομοσχεδίων δὲν καταρτίζονται στρατοί, οὐδὲ λύονται τὰ μεγάλα ἐθνικὰ προβλήματα. Οἱ γόρδιοι δεσμοὶ τῶν λαῶν λύονται διὰ τοῦ ξίφους, τουτέστι διὰ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Δημιουργήσατε στρατόν· ἡ πατρὶς κινδυνεύει. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀγωνιώδης κραυγὴ τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ. Τὰς τοιαύτας ἐπικλήσεις, ἁπανταχόθεν ἐπιστελλομένας ἡ-

μῖν, θέλομεν ἀπὸ τοῦ φύλλου τούτου τακτικῶς δημοσιεύη. Ἴσως κατορθωθῇ αἱ ἐπικλήσεις αὗται νὰ εἰσδύσωσιν ἐν τῷ προγράμματι τῶν διευθυνόντων πολιτικῶν κύκλων, καὶ τοῦτο οὐχὶ διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ τῶν πραγμάτων !

Πρὸς τοῦτο δημοσιεύομεν σήμερον ἀποσπάσματα δύο ἐπιστολῶν.

Ἡ πρώτη προέρχεται ἔκ τινος μεθορίου πόλεως τῆς Μακεδονίας, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως !

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Α

Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ τελευταία μακεδονικὴ διάλεξίς σας, ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ἔξοχος, ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι, μοὶ δίδουν ἀφορμὴν νὰ γράψω τὴν παροῦσαν.

Τὸ κίνημα τῶν Βουλγάρων, μεθ' ὅλας τὰς φρικαλεότητας καὶ τὰ κακουργήματά του, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἀφῆκεν ἐντυπώσεις εἰς τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας.

Ἡ σημερινὴ κατάστασις, ἰδίᾳ ἡ ἔλλειψις πάσης ἀσφαλείας, ἐπὶ τοσοῦτον ἔχει ἀπελπίση τὸν κόσμον, ὥστε φοβοῦμαι μήπως ζητήσῃ τὴν σωτηρίαν του παρ' οἱουδήποτε. Ἐὰν δὲ ἡ ἰδέα αὕτη δύναται νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους, οἵτινες ἀντιλαμβάνονται τὰ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πολλῷ μᾶλλον δύναται νὰ ἐπηρεάζῃ τοὺς ἁπλοϊκοὺς χωρικούς, τοὺς καὶ μᾶλλον βασανιζομένους καὶ μὴ ἐννοοῦντας τέλεον τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς.

Τὴν τοιαύτην κατάστασιν ὀφείλω νὰ καταστήσω ἐγκαίρως γνωστὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον. Οὔτε αἱ περιστάσεις ἐπιτρέπουσιν, οὔτε συμφέρον εἶνε νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν ὑπὲρ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας μέριμναν ἡμῶν διὰ κινημάτων, τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως θὰ θολώσωσι μᾶλλον τὰ πράγματα.

Περὶ τούτου οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γείνῃ· ἐν τούτοις κατ' οὐδὲν κωλυόμεθα νὰ ἐνθαρρύνωμεν ἄλλως τοὺς ἐν τῇ δουλείᾳ ὁμοφύλους. Πρὸς τοῦτο δὲ ἓν ὑπάρχει, τό γε νῦν, μέσον ἡ ἄμεσος καὶ πραγματικὴ πολεμικὴ παρασκευὴ τοῦ Ἔθνους.

Ὅταν οἱ ἐν δουλείᾳ ὁμόφυλοι ἀκούσωσιν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς προμηθεύεται ὑλικὸν τοῦ πολέμου, ὅταν πληροφορηθῶσιν, ὅτι ἀναδιοργανοῦται στρατιωτικῶς, ὅταν ἀναγινώσκωσιν εἰς τὰς ἐφημερίδας περιγραφὰς στρατιωτικῶν γυμνασίων, οὐχὶ ὡς τὰ ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις γενόμενα μὲ 2-3 λόχους, ἀλλ' ὁλοκλήρων μεραρχιῶν, τότε θὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ταῦτα δὲν γίνονται διὰ τὰ *μαῦρα μάτια*, ὅτι ἕνα ἔχουσι σκοπόν, τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐλευθέρας Πατρίδος πρὸς τὴν δούλην καὶ θ' ἀναθαρρήσωσιν.

Οἱ παρ' ἡμῖν ὑποστηρίζοντες, ὅτι καὶ 100 χιλιάδων ἂν παρατάξωμεν στρατόν, οὐδὲν θὰ κατορθώσωμεν ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς Εὐρώπης, φρονῶ ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἔχουσι δίκαιον, ἀλλὰ καὶ δηλητηριάζουσι τὴν κοινὴν συνείδησιν καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Οἱ νομίζοντες ὅτι διὰ τῶν καλῶν οἰκονομικῶν καὶ τῆς ἀγαθῆς διοικήσεως θὰ προκαλέσωμεν τὴν εὔνοιαν καὶ τὰς συμπαθείας τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ πεπολιτι-

σμένου κόσμου ὡσαύτως δὲν σκέπτονται ὀρθῶς, διότι ὅταν ἔλθῃ ἡ φοβερὰ ἡμέρα τῆς κρίσεως, δὲν θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν ν' ἀπαιτήσωμεν τὸ δίκαιόν μας, ἀλλὰ θὰ κρούσωμεν τὰς θύρας τῶν μεγάλων, ἐπαιτοῦντες καὶ ἐπιδεικνύοντες τὰ εὔσημα τῆς καλῆς ἡμῶν διαγωγῆς. Ἀπευθυνόμενος πρὸς ἄνδρα τῆς περιωπῆς σου, δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ προτάξω πράγματα, ἅτινα κάλλιον ἡμῶν γνωρίζεις. Ἐν τούτοις, καταλείπων τὸ Πεδεμόντιον, καὶ τὴν Πρωσσίαν, δράσασαν ἐν ἀφεστώσῃ ὁπωσδήποτε ἀφ' ἡμῶν ἐποχῇ, ἀναφέρω τὴν Ρωμουνίαν,ἥτις δὲν ἀνεδείχθη μὲ τὰ καλὰ οἰκονομικά της καὶ τὴν ἀγαθὴν διοίκησιν, δὲν ἔγεινε μὲ αὐτὰ περιζήτητος φίλος καὶ σύμμαχος,ἀλλ' ἀνήχθη εἰς περιωπὴν Κράτου, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, μόνον μὲ τὴν Πλεῦναν καὶ τὴν Γριβίτσαν. Αὐτὴ ἡ Βουλγαρία κατέστησε γνωστὴν τὴν ὕπαρξίν της διὰ τοῦ σερβοβουλγαρικοῦ πολέμου. Ὀρθότατα λοιπὸν καὶ πατριωτικώτατα ἐτόνισας ἐν τῇ τελευταίᾳ διαλέξει σου τὴν ἀνάγκην τῆς στρατιωτικῆς παρασκευῆς τοῦ Ἔθνους. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ ἅπαξ καὶ πολλάκις, νὰ βροντοφωνηθῇ, νὰ γείνῃ ἀπαίτησις τῆς κοινῆς γνώμης.

Δὲν θὰ κινηθῇ ἐπὶ τέλους τὸ ἀποτελματωθὲν ὑπὸ ἔποψιν ἰδεῶν ρ ω μ α ἱ ι κ ο ;

Τὰ πάντα δεικνύουσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνδυνος ἄμεσος διαταράξεως τοῦ καθεστῶτος.

Φρονῶ ὅμως ὅτι αὕτη εἶνε ἡ τελευταία ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας παρεχομένη ἡμῖν προθεσμία. Ἐὰν δὲν ὠφεληθῶμεν καὶ αὐτῆς,θὰ χαθῶμεν ἀληθῶς. Θὰ σημάνῃ ἡ τελευταία ὥρα καὶ ἡμεῖς, καταλαμβανόμενοι ἀνέτοιμοι καὶ ἀπαράσκευοι θὰ ριφθῶμεν νευροπαθεῖς,σιαστισμένοι εἰς τὰς ἐκ τοῦ προχείρου παρασκευὰς καὶ ἐπιστρατεύσεις, ὡς ἐπράξαμεν τοσάκις μέχρι τοῦδε,χωρὶς ὅμως νὰ ἔχωμεν στρατόν, ἀλλὰ μαζώματα ἄτακτα καὶ ἀκατάρτιστα, θὰ δαπανήσωμεν τότε ἑκατομμύρια, ὡς ἄλλοτε, εἰς τὸν ἀέρα, ἐὰν δὲν ἀλληλοφαγωθῶμεν, βλέποντες διαμελιζομένην τὴν ἱερὰν ἡμῶν κληρονομίαν ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀλλοφύλλων.

Ἡ Ἑταιρεία καὶ ἰδία ὁ Πρόεδρος αὐτῆς πολλὰς μέχρι τοῦδε προσήνεγκεν ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ἐὰν δ' ἐπ' ἐσχάτων γίνεται λόγος καὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων, ὡς παραγόντων ἐν Μακεδονίᾳ, τοῦτο πρώτιστα καὶ μάλιστα ὀφείλεται εἰς τὰς σκοπίμους, ἀποτελεσματικὰς καὶ πατριωτικὰς ἐνεργείας σου. Ἐὰν διὰ τοιούτων ἐνεργειῶν σου ἐπιτευχθῇ ἡ στρατιωτικὴ ἀναδιοργάνωσις καὶ ἡ πολεμικὴ παρασκευὴ τοῦ Ἔθνους, θὰ ἀποκτήσῃς ἀμέριστον τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ!

Β

«Εἶδον μετ' ἀγαλλιάσεως ἐν τῷ τεύχει τοῦ Ἀπριλίου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ὅτι προὐτίθεσθε τὴν ἔναρξιν ἐνεργειῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς στρατιωτικὰ πράγματα, εἰ μὴ ἀπησχόλουν ὑμᾶς αἱ Ἠπειρωτικαὶ διαλέξεις. Λαμπρὰ ἰδέα. Ἐπεκρότησαν πάντες οἱ πονοῦντες τὴν Πατρίδα. Ἀλλ' ἐπιτραπήτω μοι, τοῦ λόγου ἐμπεσόντος, νὰ ὑπενθυμήσω ὑμῖν τὴν ῥήτραν Ναπολέοντος τοῦ Α'.

C'est dans la caserne que le soldat se forme!

«Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς ἐλλείπει τὸ περιβάλλον, ἐν ᾧ ἐκκολάπτεται ὁ ἀληθὴς στρατιώτης. Ποῦ εἶνε οἱ στρατῶνες, ἐν οἷς διαβιῶν ὁ στρατιώτης, ἐν στενῇ ἀναστροφῇ μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του, ἐθισθήσεται εἰς τὰ πολεμικά; Ἐκ τῆς βραχυχρο-

νίου ἐπαφῆς αὐτοῦ μετὰ τῶν γυμναστῶν του οὐδὲν ἄλλο ἀποκομίζει, ὡς ἐγὼ τοὐλάχιστον ἀντελήφθην τὰς διατριβὰς ἐν Ἀθήναις ποιούμενος, ἢ τὴν τούτων σκαιότητα! Πῶς δὲ θέλετε ὁ ἀξιωματικὸς νὰ μὴ ᾖ ἐπιλήσμων τῶν ἑαυτοῦ ἱερωτάτων καθηκόντων, ὁπόταν, ἀντὶ νὰ διημερεύῃ ἐν τῷ στρατῶνι, ὡς ἐν ἰδίῳ οἴκῳ, ἀναλίσκει χρόνον πολύτιμον *χαρτοπαικτῶν*; Ἐπαφίεμαι εἰς τὴν ὑμετέραν εὐθυκρισίαν ὡς πρὸς τὸ σπουδαιότατον καὶ ἐπεῖγον τοῦτο ζήτημα καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν ὑμετέραν δραστηριότητα καὶ ἀντίληψιν, ἵνα πληρωθῇ τὸ μέγα τοῦτο κενόν. Στρατὸς ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ στρατῶνος, τὴν ἀλήθειαν δὲ ταύτην ἰδίοις ὄμμασιν ὄψεσθε προσεχῶς καὶ ἐν τῇ ὀθωμανικῇ πρωτευούσῃ, τῇ βριθούσῃ μεγαλοπρεπῶν καὶ ὑψηρεφῶν στρατώνων».

ΕΠΙΒΟΥΛΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΑΥΣΤΡΟ-ΙΤΑΛΙΚΑΙ ΕΡΙΔΕΣ

Πολιτικός τις Αὐστριακὸς ἐν τῷ «Νέῳ Ἐλευθέρῳ Τύπῳ» τῆς Βιέννης ζητεῖ νὰ ἐλέγξῃ ὡς γελοίας καὶ ἀτόπους τὰς πολιτικὰς τῶν Ἰταλῶν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας καὶ πειρᾶται νὰ δείξῃ, ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων τὰς ἐλπίδας αὐτῶν στηρίζουσιν εἰς τὴν Αὐστρίαν μόνον, λέγων τοιαῦτά τινα:

«Αἱ ἐπὶ ἱστορικῶν καὶ ἐθνικῶν δῆθεν τίτλων στηριζόμεναι ἀξιώσεις τῶν Ἰταλῶν ἐπὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας ἀτυχῶς ἠγνοήθησαν ἐν τῷ βερολινείῳ Συνεδρίῳ. Ἔκτοτε δὲ ἐν πάσῃ φήμῃ κατοχῆς τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἐγείρεται θύελλα πολιτικῆς νευροπαθείας τῆς κοινῆς ἐν Ἰταλίᾳ γνώμης. Νῦν δέ, κινουμένων τῶν πραγμάτων ἐν τῷ Αἵμῳ φοβοῦνται μὴ ἐν διανομῇ τινι τῆς Τουρκίας παροραθῶσιν αἱ ἐν τῇ Ἠπείρῳ καὶ τῇ Ἀλβανίᾳ φιλοδοξίαι τῆς Ἰταλίας.

«Στηρίζονται δὲ αὗται, ὡς βεβαιοῦσιν, ἐθνικῶς τε καὶ ἱστορικῶς. Διότι ἡ Ἰταλία συνάπτεται στενῶς μετὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἐν Καλαβρίᾳ καὶ Σικελίᾳ ἀλβανικῶν ἀποικιῶν, ἔπειτα διὰ τῶν βενετικῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις κτήσεων καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς ἐπικοινωνίας τῶν παπικῶν Πολιτειῶν ἐπὶ Σκενδέρμπεη καὶ διὰ τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν εὐγενῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἠπειρωτῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως. Τέλος δὲ ἡ τῶν Ἀλβανῶν γλῶσσα κατ' αὐτοὺς εἶνε μῖγμα ἀλβανικῆς καὶ ἰταλικῆς (!), ὡς εἰκάζουσιν ἐκ τῶν ἀποίκων ἐν Καλαβρίᾳ Ἀλβανῶν, ἐξαιροῦσι δὲ μόνον τοὺς μεσημβρινοὺς Ἀλβανοὺς (ἐννοοῦσι τοὺς Ἠπειρώτας), ὡς ἐξελληνισθέντας (!).

«Εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι πρὸ τῆς εἰς Ἐρυθραίαν ἀποικιακῆς ἐπιχειρήσεως οἱ Ἰταλοὶ εἶχον σχεδιάσῃ τοιαύτην εἰς παραλίας τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, ἧς μετὰ τὴν ἀτυχίαν ἐκείνης ἀπέσχον μέν, ἀλλὰ νῦν πυρετωδῶς ἐνεργοῦσι προσηλυτισμὸν ἐν ταῖς χώραις ταύταις. Ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Δυρραχίου δακτυλοδεικτοῦνται οἱ ἐκ τῶν ἐγχωρίων μηνιαίως μισθοδοτούμενοι ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς προπαγάνδας (92—128 φρ.), ἐν Σκόδρᾳ ὁ Ἰταλὸς πρόξενος διαθέτει χιλ. φράγ. κατὰ μῆνα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, πλεῖσται δὲ «βασιλικαὶ ἰταλικαὶ Σχολαὶ» συντηροῦνται ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἰταλικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὁ δὲ «Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος», σπουδαία ἐφημερίς, γράφει

ὅτι «ἡ Ἰταλία ἔχει μυρία δίκαια καὶ νὰ ἀσχολῆται περὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ νὰ καταλάβῃ ποτὲ αὐτάς(!)

Ἀλλὰ μάτην πονοῦσι καὶ δαπανῶσιν οἱ Ἰταλοί· δὲν ἀπατῶσι τοὺς εὐφυεῖς Ἀλβανοὺς καὶ Ἠπειρώτας, ὧν τὸ ἀληθὲς φρόνημα ἐδήλωσέ ποτε ἀμερόληπτος ἀγγλικὴ Ἐφημερίς, ἡ «Σημαία», γράψασα: «ἐν Βιέννῃ δὲν προσχεδιάζουσιν ἐπέκτασιν τοῦ κράτους διὰ προσλήψεως τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἠπείρου, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ κάτοικοι, ὄντες μεταξὺ τῆς μαυροβουνιωτικῆς φιλοδοξίας τῆς ἰταλικῆς πλεονεξίας, τοῦ σερβικοῦ προσηλυτισμοῦ, τῆς βουλγαρικῆς φιλοκτημοσύνης καὶ τῶν τουρκικῶν βιαιοπραγιῶν, ἀποβλέπουσι μετ' ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸ ἱστορικὸν παρὰ τὸν Δούναβιν Παλλάδιον (τὴν Βιέννην) ὑπὸ μορφὴν πολιτικήν, αὐτονομίαν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τὴν προστασίαν μεγάλης Δυνάμεως.

Τοιαῦται ἀντεγκλήσεις πολλάκις δημοσιεύονται ἐν τῷ αὐστριακῷ καὶ τῷ ἰταλικῷ τύπῳ· ἐν Ἰταλίᾳ δὲ καὶ κομιτᾶτα πολλὰ δραστηριώτατα ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ ἐργάζονται καὶ φυλλάδια καὶ χάρται δημοσιεύονται καὶ διαδηλώσεις ἔτι ὑπὸ τῶν ἀλβανικῶν ἀποικιῶν διενεργοῦνται καὶ ἐπερωτήσεις βιαιοπαθεῖς ἐν τῇ ἰταλικῇ Βουλῇ γίονται.

Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες, ἡμεῖς δὲ οἱ Ἠπειρῶται πῶς διακείμεθα πρὸς τὰς φανερὰς ταύτας καὶ κεκηρυγμένας ἐπιβουλὰς κατὰ τῆς Ἠπείρου; Καὶ τίνας μὲν ἐνεργείας καταβάλλει ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις ἀγνοοῦμεν. Τὸ δ' ἄλλο Ἑλληνικὸν καὶ οἱ Ἠπειρῶται μάλιστα εἴμεθα ἀπαθεῖς θεαταὶ τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν χαλκευομένων φραγκικῶν δεσμῶν τῆς Ἠπείρου.

Μόνον ἡ φωνὴ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», παραφωνία πρὸς τὴν γενικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ νάρκην, ἠκούσθη ἰσχυρῶς διαμαρτυρομένη καὶ προαγγέλλουσα τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἀλλ' ὑπῆρξε φωνὴ βοῶντος ἐν ἑλληνικῇ καὶ ἠπειρωτικῇ ἐρήμῳ. Ποῦ τὰ ἠπειρωτικὰ κομιτᾶτα τῆς κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν ἀμύνης, ποῦ τὰ ἠπειρωτικὰ συλλαλητήρια καὶ αἱ διαδηλώσεις, ποῦ τὰ εὐλογώτατα βιαιοπαθῆ ἄρθρα ἐν ταῖς ἐφημερίσι καὶ αἱ ἐπερωτήσεις ἐν τῇ Βουλῇ τῶν ἐξ Ἠπείρου βουλευτῶν, μάλιστα οὐχὶ ὀλίγων ὄντων;

Εἶνε δὲ θαυμαστὸν καὶ ἀκατάληπτον τῷ ὄντι πῶς οἱ μὲν ξένοι καταλαμβάνονται ὑπὸ μανίας καὶ βακχικοῦ οὕτως εἰπεῖν ἐνθουσιασμοῦ πρὸς κατάκτησιν ξένων χωρῶν, ἡμεῖς δὲ πρὸς σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας χώρας καὶ πατρίδος μένομεν ἀκίνητοι καὶ ἀδρανεῖς. Τί δὲ περιμένομεν ἵνα ἐγερθῶμεν καὶ κινηθῶμεν; Νὰ αἰσθανθῶμεν πρῶτον βαρεῖς τοὺς περὶ τὸν τράχηλον ἡμῶν φραγκικοὺς κλοιοὺς καὶ τότε νὰ ἀγωνισθῶμεν πρὸς ἀπαλλαγήν;

Προμηθεὺς *Ἀκροκεραύνιος*

ΕΚ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

Α

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Ξένων» ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ κ. Νάτσεβιτς, ὅστις τῷ εἶπεν, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς του ἦτο νὰ πληροφορήσῃ τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῶν προθέσεων τοῦ νέου βουλγαρικοῦ Ὑπουργείου καὶ νὰ ἄρῃ τὴν ἔντασιν τῶν σχέσεων, ἣν ἐπήνεγκεν ἡ πολιτικὴ τοῦ Ὑπουργείου Δάνεφ. Οὐχ ἧττον δὲν ἔλαβεν ἄλλας ὁριστικὰς ὁδηγίας. Ἐκ τῆς δηλώσεως ταύτης συμπεραίνει ἡ «Σημαία» τοῦ Λονδίνου, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχηται ἀληθείας ἡ ἐκ Βελιγραδίου εἴδησις τοῦ «Νέου Ἐλευθέρου Τύπου», καθ' ἣν ὁ Νάτσεβιτς σὺν τοῖς ἄλλοις ἀζήτησε παρὰ τοῖς Τουρκίας τὴν παραδοχὴν καὶ δύο Βουλγάρων ἀντιπροσώπων ἐν τῇ ἐπιτροπῇ, τῇ μελλούσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς μακεδονικὰς μεταρρυθμίσεις, ὡς καὶ νὰ παραχωρηθῇ αὐτονομία εἰς πάσας τὰς βουλγαρικὰς Κοινότητας. Ὁ κ. Νάτσεβιτς εἶπε πρὸς τὸν ἀνταποκριτὴν τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Ξένων», ὅτι ἔκ τε τῶν ἀντιλήψεων αὐτοῦ καὶ τῶν διαβεβαιώσεων, ἃς ἔλαβεν ἐν διπλωματικοῖς κύκλοις, εἶχε λόγους νὰ πιστεύῃ, ὅτι κατώρθωσε νὰ ἄρῃ τὴν ἔντασιν μεταξὺ τοῦ ὑποτελοῦς Κράτους καὶ τῆς κυριάρχου Δυνάμεως. Προὐτίθετο, εἶπε, νὰ τηλεγραφήσῃ αὐθημερὸν πρὸς τὸ κ. Πετρῶφ, τὸν πρωθυπουργόν, ὅτι ἐθεώρει τὴν ἀποστολήν του ὡς λήξασαν καὶ ἐσκόπει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Σόφιαν. Κατὰ τὸν ἐν Βιέννῃ ἀνταποκριτὴν τῆς «Σημαίας», ἡ περὶ ἀποτυχίας τῆς ἀποστολῆς του γνώμη τοῦ κ. Νάτσεβιτς ἴσως ἐπικυροῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὄχι μόνον ἔπαυσεν ἐντελῶς τὸ ἐρεθιστικὸν ὕφος τῶν τουρκικῶν φύλλων ἀπέναντι τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας, ἀλλ' ἄρχονται ταῦτα νὰ ὁμιλῶσι περὶ Βουλγαρίας μὲ φιλικὸν ὕφος καὶ μεταβολὴ τοιαύτη ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ μόνον δι' ὁδηγιῶν ἐξ ὑπευθύνων τουρκικῶν κύκλων.

* *
*

Τὰ ἀκόλουθα τηλεγραφοῦσιν εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Φραγφούρτης» ἐκ Σόφιας:
«Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεις τοῦ Νάτσεβιτς φαίνεται, ὅτι ἐκτὸς ἀπολύσεως ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν φυλακισμένων Βουλγάρων, εἰς οὐδὲν ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα ἤγαγον μέχρι τοῦδε. Ὁ Νάτσεβιτς οὔτε συνωμίλησε κἂν μὲ τὸν Σουλτάνον, ἀλλ' ἁπλῶς τῇ προσκλήσει αὐτοῦ ἐγευμάτισε μετὰ τοῦ μεγάλου Βεζύρου ἐν τῷ Γιλδίζ. Ἴσως ζητήσῃ ἀκρόασιν τότε μόνον, ἐὰν αἱ μετὰ τοῦ μεγάλου Βεζύρου καὶ τῶν Πρεσβευτῶν διαπραγματεύσεις ἀγάγωσιν εἰς θετικὰς συμφωνίας. Σχετικῶς πρὸς ταῦτα μανθάνω, ὅτι ἐνῷ ὁ Λάμσδορφ, ἐν τῇ τάσει αὐτοῦ τοῦ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἀνέλαβε κατὰ τὸ ἀνὰ τὸν Αἷμον ταξείδιόν του, ἔδωκεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τὴν εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Νάτσεβιτς συναίνεσίν του καὶ ἐντίμως ἐννοεῖ νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ, ὁ κ. Ζηνόβιεφ ἀφ' ἑτέρου, ὅστις δὲν δια-

κρίνεται διὰ τὰ ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας αἰσθήματά του, βαίνει ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὅλως ἰδίας ὁδούς».

* **

Σπουδαιότερα εἶνε τὰ ἑξῆς, ἅτινα τηλεγραφεῖ εἰς τοὺς «Καιροὺς» τοῦ Λονδίνου ὁ ἐν Σόφιᾳ ἀνταποκριτὴς αὐτῶν.

«Τὴν μείζονα αἰσιοδοξίαν, τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν ταῖς πρεσβείαις τῆν Κωνσταντινουπόλεως ὡς πρὸς τὴν Μακεδονίαν, συμμερίζονται καὶ οἱ ἐνταῦθα διπλωματικοὶ καὶ ὑπουργικοὶ κύκλοι. Ἡ κατάστασις δὲν θεωρεῖται πλέον ὀξεῖα, καίτοι σποραδικαὶ συγκρούσεις μετὰ συμμοριῶν ἀναμφιβόλως θὰ ἐξακολουθῶσιν. Αἱ ἐν Κων)πόλει διαπραγματεύσεις θὰ παραταθῶσι πιθανῶς ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τὸ νέον βουλγαρικὸν ὑπουργεῖον, οὗ ἡ μέλλουσα ὕπαρξις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς εἰρηνικῆς πολιτικῆς του, θὰ ἐξαντλήσῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως διατηρῇ φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ὁ ἄμεσος σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ κ. Νάτσεβιτς—τὸ νὰ ἐπιτύχῃ μετριασμόν τινα τῆς ἐν Μακεδονίᾳ τουρκικῆς αὐστηρότητος καὶ τὴν ἀπόλυσιν τῶν συλληφθέντων ἀθώων (!) προσώπων— ἐπετεύχθη ἤδη μέχρι τινός, ἐπισήμως βεβαιουμένου, ὅτι 800 πρόσωπα ἀπελύθησαν μόνον ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ ἀποφασισθεισῶν ὑπερορίων ἠλαττώθη σπουδαίως. Ὁ χρόνος πρὸς αἴτησιν καὶ ἄλλων παραχωρήσεων δὲν ἀφίκετο βεβαίως εἰσέτι, ἀλλὰ θὰ γείνῃ αἴτησις περὶ ἐφαρμογῆς ἐγχωρίων αὐτονόμων θεσμῶν, ὁποῖοι ἀπὸ πολλοῦ ὑφίστανται ἐν τῇ ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἀλλ' ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν συστηματικῶς κατηργήθησαν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐλπίζεται, ὅτι διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς παραχωρήσεως ταύτης, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων (;) ὑπὲρ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικοῦ (!) πληθυσμοῦ, ἡ Κυβέρνησις θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκτήσῃ πλειονοψηφίαν ἐν ταῖς κατὰ Σεπτέμβριον ἐκλογαῖς, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσδοκᾶται, ὅτι ὁ Σουλτᾶνος θὰ δείξῃ συμβιβαστικωτέρας διαθέσεις, ἀναγνωρίζων τὴν ὠφέλειαν τοῦ νὰ διατηρῇ ἐνταῦθα φιλικὴν Κυβέρνησιν.

Ὅτι οἱ ἡγέται τῶν ἐπαναστατῶν θὰ προκαλέσωσι γενικὴν ἐξέγερσιν, ματαιοῦντες οὕτω τὸ πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως, τοῦτο δὲν προσδοκῶσιν οἱ ὑπεύθυνοι ἐνταῦθα κύκλοι. Οἱ ἡγέται τῶν ἐνταῦθα μακεδονικῶν κομιτάτων εἶνε ὅλοι διατεθειμένοι ν' ἀναμείνωσι τὰ γεγονότα. Ἀλλὰ οἱ ἡγέται τῆς «ἐσωτερικῆς διοργανώσεως» ὧν οἱ πλεῖστοι εὑρίσκονται νῦν ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν ὀρέων, δὲν εἶνε εὐάγωγοι εἰς συμβουλὰς ἢ ἐπιχειρήματα, οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ῥιζοσπαστικοὶ ὁμιλοῦσιν εἰσέτι περὶ γενικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐὰν σοβαρῶς σκέπτωνται περὶ τοιαύτης ἀπονενοημένης πράξεως ἀμφιβάλλεται ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει θεωρεῖται πιθανόν, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτῶν θὰ ματαιωθῇ. Τὰ κατασταλτικὰ μέτρα τῶν Τούρκων ἐξώθησαν εἰς τὰ ὄρη μέγαν ἀριθμὸν ἀνεπτυγμένων (;) προσώπων, ὧν ἡ ἐπιρροὴ θ' ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς τῶν ἀπονενοημένων καὶ θὰ πείσῃ πιθανῶς τὸν βουλγαρικὸν πληθυσμὸν ν' ἀπορρίψῃ τὰς προτάσεις των. Ὁ θερισμός, ὅστις ἄρχεται ἐν Βουλγαρίᾳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ Παύλου (29 τρ.), διεξάγεται ὀλίγον ἐνωρίτερον εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Μακεδονίας. Ἐπειδὴ ἀμφότεραι αἱ χῶραι εἶνε καθαρῶς γεωργικαί, ἐπιστράτευσις ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε πρακτικῶς ἀδύνατον νὰ συμβῶσιν.

Ἐν συλλαλητηρίῳ, ἀποτελουμένῳ ἐκ πολλῶν χιλιάδων προσώπων, συγκροτηθέντι ἐνταῦθα σήμερον, ὡμίλησεν ὁ κ. Μιχαηλόφσκης, ὅστις ἀπέδειξε τὸ μάταιον

τοῦ νὰ ἀναμένηται βοήθεια ἐκ Ρωσσίας, ἐτόνισε δὲ τὴν ὑπὲρ τῆς μακεδονικῆς ὑποθέσεως συμπάθειαν, τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἀνέμνησε προσέτι τὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Αἵμου προσπαθείας τοῦ Γλάδστωνος, ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν, ὅτι φιλία μετὰ τῆς Τουρκίας εἶνε σήμερον ἡ ἀρίστη πολιτικὴ καὶ συνεβούλευσεν ὑπομονὴν ἐνόσῳ εἶνε ἐκκρεμεῖς αἱ παροῦσαι διαπραγματεύσεις. Τὸ πλῆθος διελύθη ἡσύχως»·

* * *

Ἐξ ἄλλων πηγῶν μανθάνομεν, ὅτι ὁ Μιχαηλόφσκης εἶπε τὰ ἑξῆς ἐν τῷ συλλαλητηρίῳ:

«Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας καὶ ἡ στάσις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προξένων της ὑπῆρξεν ὁριστικῶς ἐχθρικὴ πρὸς τοὺς μακεδονικοὺς (λέγε βουλγαρικοὺς) πόθους. Ἐὰν ἡ Ρωσσία ἤθελε, οὐδέποτε θὰ ἔφθανον τὰ πράγματα εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον. Καὶ ἡ παραμικροτέρα ἐπίδειξις ἐπὶ τῶν ἀσιατικῶν συνόρων της θὰ ἤρκει, ὅπως ἀναστείλῃ τὴν εἰς Μακεδονίαν κίνησιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ θέλει νὰ συντριβῶμεν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἀφορμὴν νὰ δράμῃ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν. Στερούμεθα τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων, διότι ἡ βουλγαρικὴ πολιτικὴ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δίδει ἀφορμὴν νὰ πιστεύηται, ὅτι εἴμεθα τὰ ὄργανα τῆς Ρωσσίας. Ὀφείλομεν νὰ πείσωμεν τὸν κόσμον, ὅτι ἡμεῖς ἀποβλέπομεν εἰς ἀνεξάρτητον βίον καὶ τότε θὰ ἀποκτήσωμεν συμπαθείας. Ἰδοὺ ὁ λόγος διατὶ ὀφείλομεν σύσσωμοι νὰ βοηθήσωμεν τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, τὴν τείνουσαν εἰς ἄμεσον π ρ ο σ έ γ γ ι σ ι ν πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ νὰ ἐξαντλήσωμεν πᾶν μέσον πρὸς εἰρηνικὴν λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος».

«Χωρὶς νὰ ἐκφωνηθῶσιν ἄλλοι λόγοι, ἐψηφίσθη ἡ ἑξῆς ἀπόφασις 1) Τὸ συλλαλητήριον τοῦτο ἐκφράζει τὰς συμπαθείας του πρὸς τοὺς ἥρωας (;) τοὺς μαχομένους ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. 2) Ἀποφασίζει νὰ ποιήσηται ἔκκλησιν πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν καὶ τὴν κοινὴν γνώμην, ὅπως ἐπιβάλωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν συνθηκῶν, τῶν ἀναγνωριζουσῶν τὰ δίκαια τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, οἵτινες ἐπαναστατοῦσι, διότι ἡ κατ' ἄνθρωπον ζωὴ εἶνε ἀδύνατος ὑπὸ τὸ ἐνεστὼς σύστημα 2) Ἐγκρίνει νὰ γείνῃ ἔκκλησις πρὸς τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν, ὅπως μεταχειρισθῇ πᾶν εἰρηνικὸν μέσον, ὅπως βοηθήσῃ τοὺς Μακεδόνας καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ νὰ κ α τ α φ ύ γ ῃ ε ἰ ς τ ὰ ὅ π λ α».

B

Τῇ 30 Μαΐου συνῆλεθν ἐν τῇ ἐν Σόφιᾳ λέσχῃ «Σλαβιάνσκα Μπεσέδη» γενικὴ συνέλευσις τῶν μελῶν αὐτῆς, ὅπως καταδικάσῃ τὸν Ἑλληνισμόν. Μολονότι ἐν τῇ συνελεύσει ἐκτὸς τῶν διδασκάλων ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ δικηγόροι, οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν παρετήρησεν, ὅτι εἶνε παράνομον καὶ νομικῶς ἄδικον οἱ κατήγοροι νὰ ὦσι ταυτοχρόνως καὶ δικασταί. Προκειμένου δμως περὶ Ἑλλήνων τοιαῦται λεπτότητες δὲν παρατηροῦνται· οἱ συνελθόντες ἐγένοντο καὶ εἰσαγγελεῖς καὶ δικασταὶ καὶ καταδικασταὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς Μακεδονίας.

Τὸ κατηγορητήριον εἶνε γνωστόν. Εἶνε ἓν περισσότερον φληνάφημα κατὰ τῆς

ἡμετέρας ἐθνότητος, οὗ θεωροῦμεν περιττὴν τὴν δημοσίευσιν. Θὰ δημοσιεύσωμεν μόνον τὴν ἀπόφασιν, ἥτις δὲν θὰ προξενήσῃ ὀλίγην ἱλαρότητα :

«Ἀποφασίζομεν

α] Ἐκφράζομεν τὴν ἀγανάκτησίν μας κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπέναντι τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἐργαζομένου δούλου.

β] Παρακαλοῦμεν τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ αὐστηρὰν ἐθνικὴν στάσιν ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς πρὸς τὸ ἐν Βουλγαρίᾳ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

γ] Ποιούμεθα ἔκκλησιν πρὸς τὸ βουλγαρικὸν Δημόσιον, ὅπως συναισθανθῇ τὸ καθῆκον, ὅπερ ἐπιβάλλει αὐτῷ ἡ ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια κατὰ τὰς σημερινὰς περιστάσεις καὶ συμφώνως πρὸς τὸ καθῆκον τοῦτο κανονίσῃ τὰς κοινωνικάς του σχέσεις πρὸς τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ Ἕλληνας.

Ἐντελλόμεθα εἰς τὸ προεδρεῖον τῆς συνελεύσεως νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τὴν ἀπόφασιν ταύτην διὰ τοῦ βουλγαρικοῦ τύπου.»

Ο «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ» ΕΝ ΓΑΛΛΙΑι

Ἡ ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένη «Revue des Etudes Grecques», ὄργανον τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν, γράφει ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῆς Ἐπιθεωρήσει ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. τὰ ἑπόμενα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς :

«Εἰ καὶ καθηγητὴς καὶ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ κ. Καζάζης δύναται νὰ συνδεθῇ πρὸς τὴν πολιτικήν, ἅτε διατελῶν συγχρόνως, καὶ ἀφ' ἱκανῶν ἐτῶν, πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἑρμηνευτὴς τῆς ἐθνικῆς γνώμης ἐν πᾶσι τοῖς ἐνδιαφέρουσι τὸν ἑλληνισμὸν ζητήμασιν εκτὸς τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἰδιότητα ὁ κ. Καζάζης ἐποιήσατο σειρὰν διαλέξεων περὶ Μακεδονίας ἐνώπιον πολυαρίθμου ἀκροατηρίου. Ἡ Μακεδονία ἄλλως τε εἶνε τὸ φλέγον ζήτημα τῆς ἡμέρας, αἱ εὔλογοι δὲ ἀνησυχίαι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐπέμβασις τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἀνυπομονησία τῶν Βουλγάρων δύνανται νὰ ἐπενέγκωσι περιπλοκὰς ἐν χώρᾳ, ἣν ὁ Ἑλληνισμὸς θεωρεῖ ὡς ἰδίαν, κατέστησαν τὴν σειρὰν ταύτην τῶν διαλέξεων πλείστου ἄξιον γεγονός.

«Ἐν ταῖς Διαλέξεσι ταύταις ὁ ῥήτωρ ὑπέμνησε τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου, πατρὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν· ἐξέθηκεν εἶτα τὴν ἀρχὴν καὶ τὰς διαφόρους ἱστορικὰς περιπετείας τῶν φυλῶν, αἵτινες διαμφισβητοῦσι τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ ἐπικράτησιν, καὶ τὸν ἀνταγωνισμόν, ὅστις ἠγέρθη ἀπό τινων ἐτῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων, ἀνταγωνισμόν, ὅστις ἄλλως εἶνε κοινὴ κληρονομία τῶν δύο ἐθνῶν ἀπὸ τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου. Ἐπὶ τῆς ἀντιζηλίας ταύτης, τῆς ἐχθρότητος μᾶλλον, προκαλεῖ ὁ κ. Καζάζης τὴν προσοχὴν τῶν συμπολιτῶν του. Δεικνύει αὐτοῖς

τὴν Βουλγαρίαν, ὀνειρευομένην νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας μὲν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ τελευταῖον ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοὺς Ἕλληνας ἡ Βουλγαρία εἶνε ὁ πρόσκοπος τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, ὁ δὲ Πανσλαυϊσμὸς εἶνε τὸ κῦμα, ὅπερ θὰ καταποντήσῃ ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, ἂν μὴ αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις συνασπισθῶσι πρὸς ἀλλήλας, ἵνα ὑποστηρίξωσι τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἀντιτάξωσιν αὐτὸν ὡς φραγμὸν εἰς τὰς ἀπαύστους προόδους τῆς Ρωσσίας.

«Δὲν θὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἐπιφανῆ καθηγητὴν εἰς τὰς ἀναπτύξεις τοῦ θέματος αὐτοῦ, ὧν σκοπὸς εἶνε νὰ ὑπομνήσωσιν εἰς τοὺς πολίτας τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου τὰ ἱστορικὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας καὶ νὰ ἐμπνεύσωσιν αὐτοῖς τὴν πατριωτικὴν πίστιν, ἥτις μετακινεῖ τὰ ὄρη. Ἀρκούμεθα σημειοῦντες τὴν εὔγλωττον ταύτην συνηγορίαν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, ὡς ἀξιοσημείωτον ἐπεισόδιον τοῦ συγχρόνου ἀθηναϊκοῦ βίου».

„Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ„ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

Ἀρ. 594

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Ἰουνίου 1903.

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον Κύριον

Ἀνδρέαν Παπαδιαμαντόπουλον.

Ἰδιαίτερον γραμματέα τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Πρίγκιπος Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος,
Ὑπάτου Ἁρμοστοῦ ἐν Κρήτῃ.

Εἰς Χανία.

Προτάσει τοῦ κ. Εὐαγγέλου Γ. Νικολαΐδου, ἐκθέσαντος τὴν ἐν Κρήτῃ δρᾶσιν τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος ἐνώπιον τῆς χθὲς συγκροτηθείσης Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, αὕτη ὁμοθύμως ἀπεφάσισεν, ὅπως ἐκπληροῦσα καθῆκον ἐκ τῶν ἐθνικῶν ὑποχρεώσεων ἀπορρέον, ὑποβάλῃ τῇ Α. Β. Ὑψηλότητι τῷ Ἡγεμόνι τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς διὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐκτελεῖ τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ καθήκοντα ἐν τῇ ἐνδόξῳ Μεγαλονήσῳ ἐπὶ τιμῇ καὶ ὠφελείᾳ τοῦ Ἔθνους.

Λίαν ἀσμένως διαβιβάζοντες τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως παρακαλοῦμεν ὅπως εὐαρεστούμενοι ὑποβάλητε ταύτην τῇ Α. Β. Ὑψηλότητι σὺν τῇ ἐκφράσει τοῦ ἡμετέρου βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως, ἣν τρέφομεν πρὸς τὸν Βασιλικὸν Οἶκον.

Μετ' ἰδιαζούσης ὑπολήψεως.

Ὁ Πρόεδρος.

Ν. Καζάζης.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς κ. ἀ. ἀ.

Θ. Γοῦσκος.

Ἀρ. 595.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ἰουνίου 1903.

Πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Κρητῶν.

Κύριε Πρόεδρε,

Προτάσει τοῦ κ. Εὐαγγέλου Γ. Νικολαΐδου, ἀνακοινώσαντος τὸ περὶ Ἑνώσεως Ψήφισμα τῆς Βουλῆς τῶν Κρητῶν καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς περὶ ἀναρτήσεως τῶν εἰκόνων τῶν Βασιλέων ἐν ἅπασι τοῖς δημοσίοις Γραφείοις, ἡ χθὲς συγκροτηθεῖσα Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἀπεφάσισεν ὁμοθύμως, ὅπως, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς βαθείας ἐκτιμήσεως πρὸς τὸ γενναῖον φρόνημα τοῦ μεγαλοψύχου κρητικοῦ λαοῦ, ἐκφρασθῶσι πρὸς τὴν Βουλὴν ἀδελφικὰ συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ἐθνοπρεπεῖ καὶ πατριωτικῇ αὐτῆς στάσει.

Εὐτυχεῖς λογιζόμεθα, Κύριε Πρόεδρε, διαβιβάζοντες τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, ἥτις συμπίπτει πρὸς τὸ φρόνημα ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους. Ἀπὸ πολλῶν ἤδη δεκαετηρίδων ἡ ἔνδοξος Κρήτη ἐγένετο τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας καὶ ὁ σημαιοφόρος τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας. Ἐπιδεικνύουσα δὲ καὶ σήμερον ἐν τῇ νέᾳ περιόδῳ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐλευθερίας τὰ αὐτὰ ὑψηλὰ αἰσθήματα, ἅτινα ἐπεδείξατο καὶ ἐν ταῖς χαλεπαῖς ἡμέραις τῆς κακοδαιμονίας καὶ τῆς δουλείας, παρέχει ἀκραιφνὲς δίδαγμα περὶ τῶν ἐθνικῶν καθηκόντων εἰς ἅπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ καθίσταται ἀξία τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης.

Παρακαλοῦντες, Κύριε Πρόεδρε, νὰ διαβιβάσητε τῇ ἐντίμῳ Βουλῇ, ἧς ἐπαξίως διευθύνετε τὰς ἐργασίας, τὴν ἔκφρασιν τοῦ θαυμασμοῦ ἡμῶν πρὸς τὸν ἀπαράμιλλον Κρητικὸν λαόν, καύχημα καὶ σέμνωμα τοῦ ὅλου Ἔθνους, διατελοῦμεν μετ' ἰδιαζούσης ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης.

Ὁ Πρόεδρος.

Ν. Καζάζης.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς κ. ἀ.ἀ.

Θ. Γοῦσκος.

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ.

Ἀντωνίῳ Μιχελιδάκῃ Προέδρῳ τῆς Βουλῆς τῶν Κρητῶν.

Εἰς Χανία.

ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία τῶν μελῶν τῆς 6 Ἰουνίου τοῦ 1903.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ τῆς διαχειρίσεως τοῦ παρελθόντος ἔτους τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν κ.κ. Α. Τυπάλδου, λογιστοῦ παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ, Σπ. Πέτα ἀξιωματικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ Β. Σιάτου δικηγόρου, ὑπέβαλε μετὰ ἔλεγχον ἀκριβῆ τὴν ἔκθεσίν της ἐν τῇ συνελεύσει τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας

γενομένη τῇ 6 Ἰουνίου ἐ. ἔ. Ἐκ τῆς ἐξελέγξεως ἡ ἐπιτροπὴ ἐξήγαγε πορίσματα περὶ τῆς ὁλονὲν αὐξούσης οἰκονομικῆς εὐεξίας τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, προερχομένης ἐκ τῶν γενναίων εἰσφορῶν τῶν ἁπανταχοῦ μελῶν καὶ ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ Περιοδικοῦ, ὅπερ κατὰ τὴν ἔκθεσιν «ἀπηχεῖ τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων, ὡς διὰ τυρ»ρηνικῆς σάλπιγγος, ἵνα ἐπὶ τέλους ἀναγνωρισθῶσι ταῦτα, ὁ δὲ δουλεύων Ἑλ»ληνισμὸς δυνηθῇ μίαν ἡμέραν ν' ἀπολαύσῃ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἀπολαύει ἡ μικρὰ »πλὴν ἔνδοξος γωνία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπνέομεν τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας».

Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ σὺν ἄλλοις διὰ τῆς ἐκθέσεως ἐπιδοκιμάζει τὸ οἰκονομικὸν μέρος καὶ τὴν ἐν γένει ἐπωφελεστάτην ἐθνικῶς δρᾶσιν τῆς Ἑταιρείας, ὀφειλομένην κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν πρόεδρον αὐτῆς κ. Καζάζην.

Τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἡ πλήθουσα ἐκ μελῶν συνέλευσις ἐνέκρινεν ὁμοθύμως, ἐκφράσασα τὴν ἀμέριστον ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸ Προεδρεῖον.

ΕΙΣΦΟΡΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1) Ἡ ἐν Τεργέστῃ Ἐπιτροπὴ τοῦ οἰκονομείου κληροδοτήματος προσήνεγκε τὸ δισχιλιόφραγκον βραβεῖον εἰς τὴν Ἑταιρείαν, διὰ τὰς «ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἐνεργείας της» . . . . δρ. 3160

2) Ἀνώνυμος ἐκ Ν. Ἀφρικῆς λίρ. στερλ. 50	»	1990
3) Τμῆμα «Ἑλληνισμοῦ» Σικάγου	»	0795,05
4) Εἴκοσι νέοι ἑταῖροι Κέϊπ-τόουν Ν. Ἀφρικῆς	»	286,00
5) Θεοχ. Μπούσιας (Φιλαδελφείας Ἀμερικῆς)	»	55,90
6) Ἰω. Μιχαλέτος (Λορένσο-Μαρκές)	»	53,75
7) Ἑταῖροι Σύδνεϋ Αὐστραλίας	»	94,50

Ὑπὲρ τοῦ Δηναρίου τῆς Ὀρθοδοξίας.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῶν ἑταίρων ἐν Πειραιεῖ κ. κ. Ἀν. Φαρδούλη, Ν. Περαντσάκη καὶ Ἠλ. Ἠσαΐα εἰσεπράχθησαν τὰ ἑπόμενα ποσά.

Ἐκ κιβωτίου δημοτικοῦ ταμείου	δρ.	451
» » Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς	»	160,90
» » ἐργοστασίων Σκλαβούνου καὶ Σημίτου	»	849,40

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣ. ΣΧΟΛΗΣ

Διακηρύττει, ὅτι

ἐνοικιάζονται ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου 1903 τὰ ἑξῆς κτήματα αὐτῆς:

α΄ Ἐν Ἀθήναις

1) Οἰκία ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμβλείας ὑπ' ἀριθ. 5 ἔνθα ὁ κύριος Ἀντών. Γαβαλᾶς
2) » » » » Κόδρου » » 12 » » Χρῆστ, Μακρυστάθης
3) » » » » Ἁγ. Ἀνδρ.» » 4 » » Πομπήιος Σακάνης
4) » » » » Ἀπόλλωνος » » 27 » » Ἠλίας Παλαμήδης
5) » » » » Πλούτωνος » » 10 » » Γεώργιος Ταγλάουερ
6) Ἀποθήκη ἐπὶ τῆς Ριζαρ. Στοᾶς Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. 9 ἥτις ἐνοικιάζεται ἀπὸ σήμερον
7) » » » » » » » » 4 » » ἀπὸ 1. Ἰουνίου

β΄ Ἐν Πειραιεῖ

1) Ἀποθήκη ἐπὶ τῆς Πλατείας Καραϊσκάκη ὑπ' ἀριθ. 16 ἔνθα ὁ κ. Πολυχρ. Παυλάκης
2) » » » » » » » 5 » » Παναγ. Μαρκέτης
3) Δύο ὀροφ. οἰκ.» » » » » » 5 » » Γ. Ἀναγνωστόπουλος
4) Ἀποθήκη » » Ὁδοῦ Ἀριστείδου » » 17 » » Ἰωάν. Δρίμουρας
4) » » » » Νικήτα » » 11 » » Στ. Ἐγγλεζόπουλος

Ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ἑξῆς μαγαζεῖα τῆς ἐν ὁδῷ Μιαούλη καὶ Τσαμαδοῦ Ριζαρείου Στοᾶς.

6) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 ἔνθα ὁ κύριος Ἐμμ. Μπόντζος
7) Τὸ » » 2 » » » Σπυρ. Τσετσέκος.
8) Τὸ » » 3 » » » Γεράσιμος Μοσχόπουλος
9) Τὸ » » 4 » » » Ἀλέξ. Θεοχάρης.
10) Τὸ » » 7 » » » Τζίμ Στοῦαρτ
11) Τὸ » » 8 » » » Γ. Α. Κόλλας καὶ Κ. Φ. Κόλλας
12) Τὸ » » 9 » » » Δημ. Στασινόπουλος.
13) Τὸ » » 11 » » » Κωνστ. Φεσόπουλος
14) Τὸ » » 12 » » » Παναγ. Λύτσικας.

Οἱ βουλόμενοι νὰ μισθώσωσι κτῆμά τι ἐκ τῶν ἄνω ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Σχολῆς αἴτησιν μέχρι 20 Ἰουνίου ἐ. ἔ. συμπεριλαμβανομένης, ἐν ᾗ νὰ δηλῶσι τὸ προσφερόμενον μίσθωμα, τὸν χρόνον τῆς διαρκείας τῆς μισθώσεως καὶ τὸν ἀξιόχρεον ἐγγυητήν, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδεμία αἴτησις γενήσεται δεκτή.

Ἐπίσης καὶ οἱ ἐκ τῶν νῦν ἐνοικιαστῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀνανεώσωσι τὴν ἐνοικίασιν ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλωσι τὴν ἄνω αἴτησιν.

Πληροφορίαι δίδονται εἰς τὸ ἐν τῷ καταστήματι τῆς Ριζαρείου Σχολῆς γραφεῖον τοῦ Συμβουλίου ὥρᾳ 9—12 π μ. καθ' ἑκάστην.

Τὸ Συμβούλιον εἶνε ἐλεύθερον ν' ἀποφασίζῃ περὶ τῶν ὑποβαλλομένων αἰτήσεων, θέλει δ' ἐκφέρει τὴν ἀπόφασίν του ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ἄνω προθεσμίας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Μαΐου 1903 (ἐκ τοῦ γραφείου)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 31 Μαΐου 1903.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		31 Μαΐου 1903	30 Ἀπριλίου 1903
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,577,261.70	1,680,294.16
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	3,209 370.—	3.135,855. -
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	4,296,626.—	4,355 109. –
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	21,651,330.07	21,804,994.57
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	9.574,299.43	10,165,820.27
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	69,778.575.47	69,778.575.47
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	13,500,000.—	13.500,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν . . . Δρ. 23,767,036.80; » τραπ. γραμ. » 30,079,383.25	»	53,815,521.05	53,846,420.05
Προεξοφλήσεις	»	20,863.148.55	20,892.065.90
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2.676,753.15	2.670.118.32
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	9,890,165.93	10,075,225.62
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	304,317.35	334,023.85
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	49,715.468.27	49,968,640.48
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,358,113.87	44,164.975.17
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	13,122,342.05	12,806,615.80
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,260,632.84	4.137.225.15
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,060.202.25	4,060.202.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.–	1.500,000.—
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,089,050.02	8,013,565.44
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,699,800.50	2,387,454.60
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,739,101.28	1,737,389.98
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		9,126.33
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	2,007,040.–	2,007,040.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,600,000.—	1,600,000.–
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	700,000.—	700,000.—
Διάφορα	»	540,131.17	445,617.94
	Δραχ.	343,899,422.18	345,776,355.35

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :			
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 69,778,575.47			
II. » » Τραπέζης . . . » 56,149,915,53	»	123,850,692.93	125,928,491.—
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	13,500,000.	13,500,000 —
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	297,442.11	320,600 04
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	20,414,328.60	20.599,978.82
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,004,826,51	1,033,458 71
Μερίσματα πληρωτέα	»	353,029.16	412,369 16
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων } { Εἰς χρυσόν . . Δρ. 111,566.47 / » τραπ. γραμ. » 9,021,160.87 }	»	10,384,847.69	6,132,727.34
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»	61,029.55	9,977.55
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμάτια	»	192,903.30	208,492 95
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσὸν	»	975,613.28	1,241,535 17
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	334,553.90	2,634,553.90
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	9,574,299.43	10,165,820,27
» » » » τρ. γρ)τια » » »	»	7,459,710.25	7,457,934.06
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον „ΒΨΕ'	»	5,351 090,20	5,351,090.20
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	61,777,995.71	60,320,361.23
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	48,085,950.—	48,085,950.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	867,658.—	1,116,194.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,282,960.62	3,241,884.46
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	25,787.75	
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»		1,564,660.30
Διάφορα	»	2,320,954.25	2,663,526.25
	Δρ.	343,899,422.18	345,776,355.35

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἰουνίου 1903.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου

Π. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐξαντληθέντος τοῦ φύλλου μετοχομεριδίων τῶν ἀνωνύμων μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος προσκαλοῦνται οἱ κάτοχοι αὐτῶν ἵνα ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου ἐ.ἔ. ζητήσωσι καὶ λαβωσι νέον φύλλον περιλαμβάνον τὰ ἀπὸ τῆς Α' ἑξαμηνίας 1903 μέχρι τῆς Β' ἑξαμηνίας 1912 μετοχομερίδια ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ στελέχους τοῦ ἐξηντλημένου φύλλου μετοχομεριδίων καὶ ἐπὶ προσαγωγῇ τοῦ τίτλου τῆς μετοχῆς

Τὰ νέα φύλλα μετοχομεριδίων οἱ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται νὰ ζητήσωσι:

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι (Ταμεῖον τίτλων, ἀριθμὸν θυρίδων 36 37).

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ τῆς Ἰονικῆς.

Ἐν Λονδίνῳ παρὰ τοῖς κ. κ. N. M. Rotschild καὶ fils.

Ἐν Βιέννῃ παρὰ τῇ Wiener Bank Verein.

Ἐν Κων)πόλει παρὰ τῷ κ. Λ. Ζαρίφῃ.

Ἐν Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ κ. Ν. Χρυσοβελώνῃ.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (Αἰγύπτου) παρὰ τῇ Banque Imp. Ottomane.

Ἐν Τεργέστῃ παρὰ τῇ Succursale de la Societé F. F. R. Puv. Autrichienne de Credit pour le commerce et l' industrie.

Ἐν Κρήτῃ παρὰ τοῖς Καταστήμασι Τραπέζης «Κρήτη».

Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται ἐπίσης ν' ἀποταθῶσι πρὸς τὰ καταστήματα δι' ὧν συνήθως λαμβάνουσι τὸ μέρισμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἀπριλίου 1903.

Ὁ Διοικητὴς
Σ. Στρέϊτ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας, ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς. Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρόνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογιούχου. Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρόνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης, ἐν Κερκύρᾳ δέ, Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ἐκεῖ ὑποκαταστημάτων τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1 1)2	τοῖς ο)ο	κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	6	μηνῶν τοὐλάχιστον.
2	τοῖς ο)ο	κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	1	ἔτους
2 1)2	τοῖς ο)ο	»	»	»	2	ἐτῶν
3	» ο)ο	»	»	»	4	»
4	» ο)ο	»	»	»	5	»

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμαι.

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ι΄.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους).

Ἡ πρωτοβουλίᾳ καὶ εἰσηγήσει τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς δημιουργηθεῖσα βουλγαρικὴ Ἡγεμονία προώριστο ἀναντιρρήτως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ρωσσικὸς σταθμὸς τῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καθόδου. Οὕτως ἡ πρωτεύουσα τῆς τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ἐν δεδομένῃ ἡμέρᾳ θὰ ὑφίστατο διπλῆν πολιορκίαν ἔκ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Καὶ οὕτω θὰ ἐπετυγχάνετο εὐχερέστερον ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ὀνείρου τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, ἡ ἀνάρρησις τῆς παρὰ τὸν Βόσπορον ἑλληνικῆς πρωτευούσης ὡς δευτέρας, τῆς χειμερινῆς ἴσως, πρωτευούσης πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, ἢ μᾶλλον *πάσης Σλαυΐας*. Ὁ Γερμανὸς πρίγκηψ Ἀλέξανδρος Βάττεμβεργ, ἡγεμὼν πολλῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων, ὑπὸ τὰς ἀμέσους ὁδηγίας Ρώσσων διοργανωτῶν τῆς νέας Ἡγεμονίας, ἀνέλαβε τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς ὀργανώσεως τῆς νέας τάξεως ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἐν τῇ ἀποστολῇ αὐτοῦ ταύτῃ ὁ νέος ἡγεμὼν ἀπέδειξεν ἀπαράμιλλα προσόντα· ἀφωσιώθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς νέας αὐτοῦ πατρίδος, νυχθημερὸν ἐργαζόμενος κατ' ἐξοχὴν πρὸς σύνταξιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Πολιτικὸς ἰθύντωρ, ὅσον καὶ στρατιωτικὸς διοικητής, κατώρθωσε νὰ ἐμφυσήσῃ πραγματικὸν στρατιωτικὸν φρόνημα εἰς τοὺς τέως ἀπολέμους Βουλγάρους, νὰ μορφώσῃ τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, νὰ δημιουργήσῃ ἐθνικὴν δύναμιν, ἥτις ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων λαμβάνεται σήμερον ὑπ' ὄψει ἐν τῇ πολιτικῇ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῷ διαστήματι κατέστη ἡ Βουλγαρία στρατιωτικὸν κράτος. Τοῦτο ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν φιλότιμον ἐνέργειαν τοῦ ἡγεμόνος Βάττεμβεργ, ὅπως διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τοῦ γείτονος τῇ Βουλγαρίᾳ ρωμουνικοῦ κράτους ὀφείλεται εἰς τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν τοῦ βασιλέως Καρόλου. Ὁποῖα δὲ ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς Βουλγαρίας, μαρτυρεῖ ἡ ἐν Σλιβνίτσῃ μάχη, καθ' ἣν ἐπρωτοστάτησεν ὁ Βάττεμβεργ, κατατροπώσας καὶ ἐξευτελίσας τὸν σερβικὸν στρατόν, οὗ ἡγεῖτο ἀνάξιος καὶ ἔκφυλος βασιλεύς, θύων μᾶλλον ταῖς προσωπικαῖς αὐτοῦ ἡδοναῖς ἢ τοῖς ἐθνικοῖς συμφέρουσιν. Αἱ πρὸς τὴν Βουλ-

γαρίαν ὑπηρεσίαι τοῦ Βάττεμβεργ, ὅσον ἦσαν μεγαλήτεραι, τοσοῦτον δυσηρέστησαν τῇ ρωσσικῇ πολιτικῇ. Ὁ ἡγεμὼν διέψευδεν ὁσημέραι τὰς ἐλπίδας τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ. Ἐνόει νὰ καταστῇ ἡγεμὼν Βούλγαρος, οὐχὶ δὲ πράκτωρ ἀλλοτρίων πολιτικῶν βλέψεων καὶ συμφερόντων. Οὕτω μιᾷ τῶν ἡμερῶν, κατόπιν τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως, δι' οὗ βιαίως προσηρτᾶτο ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία τῇ βουλγαρικῇ ἡγεμονίᾳ, μονονουχὶ διπλασιαζομένη, ἐξηναγκάζετο ὑπὸ στρατιωτικῆς συνωμοσίας, τεχνηέντως ἐξυφανθείσης ὑπὸ τῶν ρωσσικῶν ὀργάνων, νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος. Τοιοῦτον ἔσχε θλιβερὸν τέλος ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας.

Διάδοχος αὐτοῦ ἐγένετο τύπῳ μὲν ἐπί τινα ἔτη ὁ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ οἴκου τοῦ Κοβούργου πρίγκηψ Φερδινάνδος, πράγματι ὅμως ἐπρωτοστάτησεν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς ἡγεμονίας ὁ διαβόητος καταστὰς πρωθυπουργὸς Σταμπούλωφ, ἀνήρ, ἐκδηλώσας πάντα τὰ ἐγκληματικὰ ἔνστικτα ἑνὸς βαρβάρου. Ὡδήγησε τὴν πατρίδα αὐτοῦ πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ἐπεβλήθη ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς διὰ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ τρόμου. Ἀλλ' ἐπέτυχεν. Ἔκτοτε ἡ Βουλγαρία ἀξιοῖ νὰ καταλάβῃ ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, καὶ ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς, πολιτικῆς ἐν γένει ὑπεροχῆς, δὲν διστάζει νὰ προβῇ μέχρι τῶν ἐσχάτων κακουργημάτων. Ἡ ἱστορία τῆς συγχρόνου Βουλγαρίας εἶνε ἱστορία φρίκης καὶ βδελυγμίας ἔν τε τῇ Βορείῳ Θράκῃ (τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ) καὶ τῇ Μακεδονίᾳ. Διέγραψα προηγουμένως τὴν βουλγαρικὴν ψυχὴν καὶ τὸν βουλγαρικὸν ἐν γένει χαρακτῆρα. Ἐκ τῶν ἤδη ἐκτιθεμένων γεγονότων θέλει κατανοηθῇ πληρέστερον ἡ πολιτικὴ τοῦ ἀσιατικοῦ τούτου λαοῦ, ὅστις συνεχίζων κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον καὶ εἰκοστὸν αἰῶνα τὴν προγονικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν, ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ διὰ τῆς κακουργίας καὶ τῆς φρίκης.

Καθ' ὃν χρόνον, εἰσηγουμένης τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς, ἀνεφαίνετο ὁ βουλγαρικὸς παράγων ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ὁ Ἑλληνισμός, ἰδίᾳ ὁ ἐν τῇ ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἦτο ἡ ἰσχυροτάτη τῶν πνευματικῶν καὶ κοινωνικῶν δυνάμεων. Διετέλει βεβαίως εἰς ἥττονα πολιτικὴν θέσιν καὶ δύναμιν, ἀλλ' ἐπεβάλλετο οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς Αὐτοκρατορίας διὰ τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ ὑπεροχῆς καὶ τῶν ψυχικῶν πλεονεκτημάτων. Ὡς ἐκ τούτου ἡ προγραφὴ αὐτοῦ, ἡ ἐξόντωσις ὑπῆρξε τὸ πρόγραμμα τῆς διὰ τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας ἐγκαινισθείσης πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς ἐπί τε τοῦ Βάττεμβεργ, τοῦ Σταμπούλωφ καὶ τῶν λοιπῶν ἐκτελεστῶν τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁποία τυγχάνει ἡ ἠθικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Ἕλληνος, παραβαλλομένου πρὸς τὸν Βούλγαρον καὶ τὸν Σλαῦον ἐν γένει, ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω πρὸς ἀπόδειξιν τὸ ἑπόμενον παράδειγμα. Ἐν τῇ μετὰ τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας συγχρόνως ἱδρυθείσῃ Γενικῇ Διοικήσει τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, τοῦ τμήματος τούτου τῆς Βορείου Θράκης, ἐν ᾗ ἔκπαλαι ὁ Ἑλληνισμός

ἀπὸ τῆς περὶ τὴν Ῥοδόπην Φιλιππουπόλεως καὶ Στενημάχου μέχρι τῶν παραλίων πόλεων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐν αἷς κατ' ἐξοχὴν ἐκπρέπει ἡ Ἀγχίαλος, ὁ Πύργος, ἡ Μεσημβρία, ἔσχε περιφανῆ ἀνάπτυξιν, οὗτος, καίπερ ἀριθμητικῶς ἐλαττούμενος τῶν Βουλγάρων, οὐχ ἧττον ἐπεβλήθη ἐπὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως πραγμάτων. Τοῦτο χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐφαρμοσθεῖσαν ἰσοπολιτείαν. Ἂν δ' ἄλλως διετέλουν μέχρι τῆς σήμερον αἱ πολιτικαὶ σχέσεις ἐν τῷ θρακικῷ τούτῳ τμήματι, θὰ ἐπεκράτει βεβαίως ὁ Ἑλληνισμός, προσερχομένων πρὸς αὐτὸν καὶ συντασσομένων πολλῶν ἀμφιβόλων, μιξελληνικῶν στοιχείων, συνταχθέντων ἤδη μετὰ τῆς ἀριθμητικῶς ἐπικρατούσης φυλῆς διὰ τῆς βίας μᾶλλον καὶ τῆς φρίκης ἢ διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς βαρύτητος. Ἐκ τοῦ φόβου τῆς ὑπεροχῆς ταύτης ἐπῆλθεν, ὡς γνωστόν, τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως, οὗ ἐπιστεφθέντος διὰ τῆς ἐπιτυχίας ἕνεκα τῆς ἀνάνδρου καὶ ἀνειλικρινοῦς πολιτικῆς εὐρωπαϊκῶν τινων Δυνάμεων, ἀφωσιωμένων πάντοτε νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰ τετελεσμένα γεγονότα· ἀλλ' ἔκτοτε μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν, χρονολογεῖται καὶ ἡ ἐγκληματικὴ πολιτικὴ τῆς θριαμβευσάσης Βουλγαρίας, πεισθείσης ἤδη ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τοὺς τολμηρούς· ἀρκεῖ, ὅτι ἐπέτυχον. Ἡ ἐπιτυχία ἐξαγνίζει τὰ μέσα[1]

Πρῶτον μέλημα τῆς νέας πολιτικῆς τάξεως ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ὑπῆρξεν ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πᾶν ὅ τι ὑπέροχον ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ χώρᾳ ἦτο ἑλληνικόν. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, ὅστις καθίστατο ἤδη καὶ Βαλῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἔμελλε νὰ καταστῇ τὸ μοιραῖον ὄργανον τῆς πολιτικῆς ταύτης τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ τρόμου. Οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ κατέστησαν ἐκτὸς τοῦ νόμου. Ἡ Ἐκκλησία, τὸ Σχολεῖον, αὐτὴ ἡ γλῶσσα προεγράφησαν. Ἡ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης χορηγηθεῖσα ἰσοπολιτεία τοῖς λαοῖς τῆς Ἡγεμονίας ταύτης εἶνε κενὸν ὄνομα. Ὁ Βούλγαρος μισεῖ πάντα μὴ ὁμόφυλον, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν μισεῖ τὸν Ἕλληνα, ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου, ὅστις ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην στερεῖται παντὸς ἀνθρωπίνου δικαίου. Ὁ Α-

1) Τὸ παρατιθέμενον τηλεγράφημα χαρακτηρίζει τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν ἐν παντὶ ζητήματι, σχετιζομένῳ πρὸς τὴν ἁρπαγὴν εὐαγοῦς τινος ἱδρύματος παρὰ τῶν Ἑλλήνων.

«Τῷ Ἐπάρχῳ Καβακλῆ»

«Τὴν Μονὴν Ἁγίας Τριάδος δὲν θὰ ἀποδώσητε τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλὰ θὰ τὴν παραδώσητε εἰς τὸν ἀπεσταλμένον, ὅστις σταλήσεται ἐκ τῆς Μητροπόλεως Σηλύμνου διὰ καταγραφῆς καὶ πρακτικοῦ. Εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἂν παρεμβάλωσι προσκόμματα εἴς τι, θὰ εἴπητε σοβαρῷ τῷ τρόπῳ νὰ ἡσυχάζωσι καὶ νὰ μὴ ἀνησυχῶσι (!) τὴν ἐκλεγεῖσαν ἐπιτροπὴν καὶ τὴν διορισθεῖσαν παρ' ἡμῶν πνευματικὴν Ἀρχήν, διότι αἱ συνέπειαι εἶνε βαρεῖαι.

Ὁ Νομάρχης
Σλάβκωφ.

θίγγανος, ὁ Ἑβραῖος, ὁ Μωαμεθανὸς εὑρίσκουσι τὸ δίκαιον αὐτῶν πρὸ τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως, πρὸ τῆς βουλγαρικῆς δικαιοσύνης, ὁ Ἕλλην οὐχί. Ἡ τυραννία ἐξασκεῖται καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν φρίκην ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ὅπως ἐξαναγκασθῶσιν οὗτοι ἢ νὰ ὑποκύψωσιν ἢ νὰ μεταναστεύσωσι. Καὶ ἐκτελεῖται τοῦτο ἐν πλήρει συνεννοήσει καὶ συμπράξει τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τῆς ἡγεμονίας καὶ τοῦ ἐκβεβακχευμένου ὑπὸ τῆς ἀτιμωρίας βουλγαρικοῦ ὄχλου.

Τὰ παρατιθέμενα γεγονότα θέλουσιν ἀποκαλύψῃ τὴν ἠθικὴν ποιότητα τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν, προθύμων πάντοτε νὰ ἐνισχύσωσι καὶ ὑποβοηθήσωσι πᾶσαν ἐγκληματικὴν ἐνέργειαν τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων. Ὀλίγα ἐκ πλείστων.

Κατὰ τὸ βουλγαρικὸν Σύνταγμα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ὀργανισμοῦ τῆς Ἐξαρχίας, κατὰ τὸν διοικητικὸν Ὀργανισμὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, αἱ Μοναί, οἱ Ναοί, οἱ ἔκπαλαι ἀνήκοντες τοῖς Ἕλλησι, κατ' οὐδένα τρόπον δύνανται ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπ' αὐτῶν. Τίς σέβεται ἐν Βουλγαρίᾳ τοιαύτας διατάξεις; Πᾶσα ἁρπαγὴ κηρύσσεται τετελεσμένον γεγονὸς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, δι' ὑπεκφυγῶν καὶ στρεψοδικιῶν ἐπικυρωσάσης καὶ ἐπικυρούσης ἑκάστοτε πᾶσαν παραβίασιν τοῦ κοινοῦ δικαίου, διαφέροντος διὰ τοὺς ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ Ἕλληνας καὶ Βουλγάρους. Κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον κατέλαβον οὗτοι κατὰ τὸ παρελθὸν 1897 ἐν Καβακλῇ τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐνέκρινε δὲ τὸ διάβημα αὐτῶν τοῦτο ἡ κυβέρνησις, διατάξασα νὰ παραδοθῇ αὕτη εἰς τὸν Βούλγαρον Μητροπολίτην Σκλύμνου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Βούλγαροι κατέλαβον πλείστας Μονὰς καὶ Ναούς, ἀνήκοντας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἀναφέρω τὰ κυριώτατα τῶν θρησκευτικῶν τούτων προσκυνημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ.

1ον Ὁ Ναὸς τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς ἐν Φερδινανδόβῳ.

2ον Ἡ ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἑλληνικὴ Σχολή.

3ον Ὁ Ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Χασκόβῳ.

4ον Ἡ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τούτου Σχολή.

5ον. Τὰ ἐν Φιλιππουπόλει πλούσια κτήματα τοῦ ῥηθέντος ναοῦ τοῦ Χασκόβου.

6ον Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Στενημάχῳ.

7ον Ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐν τῇ αὐτῇ πόλει

8ον Ἡ πατριαρχικὴ Μονὴ τοῦ Μπατσκόβου

9ον Τὰ πλουσιώτατα, εὐρύτατα καὶ προσοδοφόρα κτήματα ἐν Στενημάχῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Μπατσκόβου.

10ον Ὁ ἐν Φιλιππουπόλει ναὸς τῆς Ἁγίας Κυριακῆς.

11ον Τὸ ἐν Στενημάχῳ μετόχιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

12 Ἡ ἐν Καβακλῇ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

13 Ἡ ἐν Βάρνῃ Μονὴ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου.

Τὰ σκῦλα ταῦτα τῆς βουλγαρικῆς βουλιμίας, τὰ ἁρπαγέντα παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, δὲν εἶνε τὰ μόνα, ἀλλ' οὐδ' ἔσονται τὰ τελευταῖα,

ἐφ' ὅσον ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη θέλει ἐξακολουθήσῃ προσφερομένη μετὰ τοσαύτης ἀστοργίας πρὸς τοὺς ὑπομένοντας τὰ πάνδεινα ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, μονονουχὶ ἐνθαρρύνουσα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τοὺς τολμῶντας. Ἀλλ' ἀπευθύνομαι πρὸς τὴν κοινὴν συνείδησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐρωτῶ : Ἐν τίνι ἄλλῃ χώρᾳ τῆς συγχρόνου Εὐρώπης διαπράττονται τοιαῦτα πραξικοπήματα κατὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστάσεως λαοῦ τινος ; Ὑπάρχουσι μέχρι τῆς σήμερον πολλαχοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν πληθυσμοὶ ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόγλωσσοι, κατακτηθέντες διὰ τοῦ ξίφους, πλεῖστοι καὶ ἐστερημένοι ἰσονομίας. Πάντες οὗτοι τηροῦσιν ὡς ἐθνικὸν κειμήλιον τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων αὐτῶν, φείδεται δὲ ταύτης ἡ κυβέρνησις, οἱαδήποτε καὶ ἂν τυγχάνῃ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ γλῶσσα τῆς μειοψηφίας εἶνε ὑποδεεστέρα ἐκείνης, ἣν λαλεῖ καὶ χρῆται ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἡ μεγάλη πλειονότης· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε λόγος διαγραφῆς τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς μειονότητος . . . Ἐκτὸς τῆς ρωσσικῆς καὶ εἴ τινος ἄλλης κυβερνήσεως, οὐδεμία κυβέρνησις τολμᾷ σήμερον διὰ τοιούτων μέσων, παρὰ τὰς συνθήκας καὶ τὰς λοιπὰς ἠθικὰς ὑποχρεώσεις, νὰ ἐργάζηται δημοσίᾳ εἰς τὴν ἠθικὴν ἐξόντωσιν πληθυσμῶν ἀνωτέρων ἐκείνων, οὓς αὕτη ἀντιπροσωπεύει. Ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, τὸ δημιούργημα μεγάλης πεπολιτισμένης εὐρωπαϊκῆς Συνόδου, δὲν διστάζει νὰ μεταχειρισθῇ μέθοδον, ἀξίαν βαρβάρων αἰώνων, πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μόνον καὶ μόνον, διότι γινώσκει, ὅτι ἐπισκιάζεται ὑπ' αὐτοῦ, οὐδ' εἶνε δυνατὸν ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς αὐτὸν ἠθικῶς καὶ νομίμως.[1]

Ἐν Βουλγαρίᾳ σήμερον καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἡ χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης μονονουχὶ ἀπαγορεύεται ἐπισήμως. Ὁ Ἕλλην ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελε θέσῃ ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῷ καταστήματι αὐτοῦ, ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ εἰς τὸ βουλγαρικὸν δημόσιον τέλος ἑκατὸν λεβίων (φράγκων), πέντε δὲ μόνον τοιούτων καταβάλλει ὁ θέτων ἐπιγραφὴν βουλγαρικήν. Πῶς εἶνε δυνατὸν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ν' ἀνταγωνισθῇ κοινωνικῶς ὁ Ἑλληνισμὸς πρὸς τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον; Ἂν οὐχὶ ἡ κυβέρνησις, πάντως ἡ βουλγαρικὴ κοινωνία δὲν διστάζει νὰ ἐπέμβῃ δι' ὧν διαθέτει πολιτικῶν μέσων εἰς τὴν τέλεσιν γάμων μεταξὺ Ἑλλήνων, προσπαθοῦσα παντοιοτρόπως νὰ διαλύσῃ τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν διὰ τῆς ἐν αὐτῇ εἰσπηδήσεως παρεισάκτου Βουλγάρου. Ἄπειρα τοιαῦτα παραδείγματα ἠδυνάμην ν' ἀναφέρω. Περιορίζομαι εἰς ἓν καὶ μόνον, συμβὰν πρό τινος καιροῦ ἐν Φιλιππουπόλει, ἐξ οὗ καταδεικνύεται ἡ αὐθάδης περιφρόνησις τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου πρὸς πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον, εἴτε οἰκογενειακόν, εἴτε ἀνθρώπινον. Ἔγκριτος Ἕλλην τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀνήκων εἰς τοὺς εὐπορωτάτους τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης ταύτης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἀποθνήσκων, ὥριζε ῥητῶς ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ὅτι εἰς οὐδεμίαν τῶν θυγατέρων του ἐπέτρεπε νὰ συζευχθῇ μετὰ Βουλγάρου, ἐν ἐναντίᾳ

1) Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ὑπὸ Ν. Καζάζη.

περιπτώσει αὕτη ὤφειλε νὰ ἀποκληρωθῇ. Ἀλλ᾽ ὡς μὴ ὤφειλε, παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἑλληνικωτάτου ἀνδρός, ἅπασαι αἱ θυγατέρες αὐτοῦ ἔλαβον ἑκοῦσαι ἄκουσαι Βουλγάρους συζύγους. Οἱ συγγενεῖς δὲν ἐτόλμησαν ν᾽ ἀντιταχθῶσιν, ὡς ἦσαν ὑποχρεωμένοι, κατὰ τῶν τοιούτων γάμων. Ἐφοβήθησαν. Οἱ Βούλγαροι γαμβροί, ἰσχυρότατοι ὄντες πολιτικῶς καὶ διαθέτοντες πάντα τὰ μέσα τῆς διοικήσεως, ἤθελον κατισχύσῃ πάντως εἰς τὴν μὴ ἀκύρωσιν τῆς διαθήκης ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν δικαστηρίων. Οὕτως ἐξηφανίσθη μία ἐκ τῶν ἑλληνικωτάτων οἰκογενειῶν τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἐν γένει τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο γεγονὸς δὲν ἦτο μεμονωμένον. Ἄπειρα τοιαῦτα συνέβησαν κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν. Οὐχὶ τῇ ἑλληνικῇ ἐκείνῃ οἰκογενείᾳ, ἥτις ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὴν τέλεσιν συνοικεσίου τῆς θυγατρὸς αὐτῆς μετὰ Βουλγάρου ἰσχυροῦ, ποθήσαντος νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σύζυγον. Ἡ ἐξόντωσις ἔσται ἄφευκτος πρὸς παραδειγματισμόν.

Τὸ μῖσος τῶν Βουλγάρων πρὸς τοὺς Ἕλληνας προβαίνει μέχρι τοῦ ἀκαταλογίστου. Ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ πόλει τοῦ Πύργου ὑπάρχει καφενεῖον, λεγόμενον **Ἀνθελληνισμός**· πᾶς δ᾽ ἀληθὴς Βούλγαρος δέον νὰ συχνάζῃ ἐν αὐτῷ. Εἰς ἐπήκοον τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν καθ᾽ ἑκάστην ὁ βουλγαρικὸς ὄχλος ᾄδει τὰ ὑβριστικώτατα καὶ προκλητικώτατα τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ ᾀσμάτων, ὧν τὸ προσφιλέστατον εἶνε, ὡς ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ τῆς μελέτης ταύτης ἔγραψα, ἡ σφαγὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ σπαραγμὸς τῆς τυραννίας αὐτῶν.

Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ Ἕλλην διατρέχει κίνδυνον ὑπάρξεως. Ἐν Φιλιππουπόλει οἱ Ἕλληνες εἶνε ὑποχρεωμένοι νὰ μὴ ἐξέρχωνται ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀπὸ τὰς κατοικίας των, ἐὰν δὲ ἤθελον μείνῃ ἔξω τῶν οἰκιῶν αὐτῶν βραδύτερον τοῦ δέοντος, ὀφείλουσι νὰ λάβωσι προφυλακτικὰ μέτρα. Δύναται νὰ διακινδυνεύσῃ ἡ ζωή των.

Ἐπληροφορήθην τὸ παρελθὸν θέρος, κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον ἐν Φιλιππουπόλει διαμονήν μου, τὸ ἑπόμενον ἐπεισόδιον, χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ καταστάσεως τῶν δικαίων, ὧν ἀπολαύουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἑλληνικοῦ σχολείου εἶχον δώσῃ ἐξετάσεις εἰς τὴν γυμναστικήν. Αὗται ἐτελέσθησαν μετὰ πάσης ἐπισημότητος, κληθέντων τῶν Ἑλλήνων προκρίτων, τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, μὴ παραληφθεισῶν νὰ κληθῶσιν εἰς συμμετοχὴν τῆς ἑορτῆς καὶ αὐτῶν τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν.

Αἱ ἐξετάσεις ἐπέτυχον θαυμασίως, οἱ δὲ μαθηταὶ προεκάλεσαν τὴν προσοχὴν πάντων διὰ τὸ ἀνδρικὸν αὐτῶν παράστημα καὶ τὴν εἰς τὴν γυμναστικὴν ἐπίδοσιν. Ἀλλὰ τοῦτο ἔμελλε νὰ ἐξεγείρῃ τὰ βουλγαρικὰ ἔνστικτα τοῦ φθόνου. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν μία τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἐκδιδομένων ἐφημερίδων, ἀναγράφουσα τὰ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐξετάσεων τούτων καὶ ἐξαίρουσα τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν, προὐκάλεσε τὴν μῆνιν τῶν Βουλγάρων. Ὁ γράψας καθηγητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου ὑπέστη δολοφονικὴν ἐπίθεσιν ἐν κεντρικῷ καφενείῳ. Ἐπὶ τούτῳ οἱ προϊστάμενοι τῆς ἑλλη-

νικῆς Κοινότητος διεμαρτυρήθησαν εἰς τὸν διοικητήν, ὅστις ἐν τούτοις ἀφελέστατα ἀπεκρίθη:

— Δὲν ἐφοβήθητε νὰ κάμητε τόσον πομπωδῶς τὰς ἐξετάσεις σας; Ἂν ἦσθε ἐν Τουρκίᾳ, θὰ σᾶς ἦτο τοῦτο ἐπιτετραμμένον;

Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἐρεθισθέντες οἱ πρόκριτοι τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀπεκρίθησαν πάνυ εὐστόχως πρὸς τὸν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀντιπρόσωπον τοῦ νόμου, τοσοῦτον τερατωδῶς ἑρμηνεύοντα αὐτόν:

— Ἀπατᾶσθε, ἐὰν μᾶς νομίζητε ραγιάδες. Κατὰ τὸν καταστατικὸν Νόμον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὅλοι οἱ κάτοικοι, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, ἔχομεν τὰ αὐτὰ δικαιώματα, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ στερήσῃ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῶν φυσικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων.

Ὁ διοικητὴς ἐφάνη ὑποχωρῶν, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν παρεκτραπέντων Βουλγάρων ἐτιμωρήθη. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τοῦ θλιβεροῦ τούτου ἐπεισοδίου ὑπῆρξεν, ὅτι ὁ προσεληλυθὼς καθηγητὴς ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγον νὰ καταλίπῃ τὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος, ἵνα μὴ δοκιμάσῃ καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ σώματός του ἐν ἄλλῃ περιστάσει ἐκδήλωσίν τινα τοῦ βουλγαρικοῦ φανατισμοῦ, ἀφοῦ ἡ δικαιοσύνη ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἄλλως ἐφαρμόζεται διὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἄλλως διὰ τοὺς Ἕλληνας.

Πρὸς κατανόησιν τοῦ μίσους τούτου, ἐπικρατοῦντος τοῦ ὁποίου θέλει ὑποστῇ ἐξαφάνισιν ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας ταύτης, ἂν δὲν ληφθῶσιν ἐγκαίρως τὰ προσήκοντα μέτρα, ἀναφερομένων τῶν δεινοπαθούντων Ἑλλήνων, συμπραττόντων καὶ τῶν Μουσουλμάνων, τῶν ὑφισταμένων ἐπίσης τὰ πάνδεινα ἐκ τῆς ἐκρύθμου ταύτης καταστάσεως, εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, ψήφῳ τῶν ὁποίων ἱδρύθη τὸ πολιτικὸν καθεστὼς τῆς Βουλγαρίας, καὶ εἰς τοὺς νομίμους αὐτῶν ἀντιπροσώπους, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὴν ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν, ἀποσπῶ τὰ ἑπόμενα ἔκ τινος βουλγαρικῆς ἐφημερίδος, ἐκδιδομένης ἐν Σόφιᾳ, τῆς Zapadna Bolgaria: «Αἱ χειμεριναὶ ἑσπερίδες ἤρξαντο ἐν τῇ στρατιωτικῇ Λέσχῃ τῆς Φιλιππουπόλεως. Μεταξὺ τῶν κεκλημένων συνήθως τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν οἱ Ἕλληνες καὶ Ἑβραῖοι, ἡ δὲ λαλουμένη ἐν τῇ λέσχῃ γλῶσσα εἶνε ἡ ἑλληνική. Δὲν πιστεύομεν, ὅτι ἐν ἄλλῃ λέσχῃ παρέχεται τοιαύτη προτίμησις εἰς τὰ δύο ταῦτα σιχαμερὰ στοιχεῖα. Παρήγορον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶνε, ἐὰν αἱ πληροφορίαι ἡμῶν ἀληθεύωσιν, ὅτι ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ ἐκ συμφώνου ὑπέγραψαν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς λέσχης ἐναντίον τῶν προσκλήσεων Ἑβραίων καὶ Ἑλλήνων, μόνον δὲ οἱ κ.κ. Δόλωφ καὶ Μπότσεφ, διότι αὐτοὶ προσκαλοῦσιν, ἠρνήθησαν νὰ συμφωνήσωσι μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς ὁλοκλήρου τῆς φρουρᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ μὲν Δόλωφ ἀγαπᾷ τὴν Παλαιστίνην καὶ ὁ Κάρολος Μπότσεφ τὰς Ἀθήνας. Εὐτυχεῖς οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες ὡς πράκτορας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Βουλγάρους συνταγματάρχας». Ἡ τοιαύτη κατὰ τῶν Ἑλλήνων βαναυσότης λαμβάνει ὁσημέραι εὐρυτέρας διαστάσεις. Κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα διεγράφη ἐκ τῆς Λέσχης ταύτης ἔγκριτος Ἕλλην, σθεναρῶς μαχό-

μενος ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁμοφύλων πληθυσμῶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ὑπ᾽ αὐτοῦ διευθυνομένῃ ἐφημερίδι «Φιλιππουπόλει» ἄρθρα, ψέγοντα τὰ ληστρικὰ ἐν Μακεδονίᾳ κατορθώματα τῶν Βουλγάρων.

Τυραννούμεθα. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀλγεινὴ κραυγή, ἣν πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν ἐξήνεγκεν ἕτερος Ἕλλην δημοσιογράφος, ὁ διευθυντὴς τῶν «Εἰδήσεων τοῦ Αἵμου». Τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις τούτοις ἀναφερόμενα γεγονότα προκαλοῦσι τὸν σπαραγμόν. Κατὰ καθῆκον ὀφείλω νὰ ἀναδημοσιεύσω μέρη τινὰ αὐτῶν πρὸς κατανόησιν τῆς σατανικῆς διοικήσεως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ.

«Ἡ μάχαιρα ἐτέθη ἀπό τινος εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Θὰ φρίξῃ δὲ ἡ Εὐρώπη, [1] μανθάνουσα τὸ ποιὸν καὶ τὰ ἐλατήρια τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες προΐστανται τοῦ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου διωγμοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ. Τυραννούμεθα! Ἰδοὺ ἡ κραυγή, ἡ ἁπανταχόθεν τῆς Βουλγαρίας, ἔνθα ὑπάρχει ἑλληνικὸς πληθυσμός, ἐξερχομένη. Αἱ ἐκκλησίαι μας, τὰ σχολεῖά μας, ἡ περιουσία μας, τὸ ἐπάγγελμά μας εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας ἀνθρώπων, ἐκ τῆς ἐσχάτης ὑποστάθμης τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ κομματισμοῦ προερχομένων. Κτίζεις σχολεῖον, καὶ ἐὰν δὲν τὸ παραδώσῃς ὅπως τὸ κτίσῃ εἰς ἣν τὸ θέλει τιμὴν καὶ ὅπως τὸ θέλει ὁ παρουσιαζόμενος Βούλγαρος ἐπιχειρηματίας, εὐθὺς κινδυνεύεις νὰ τὸ χάσῃς, διότι αὐτὸς γῆν καὶ οὐρανὸν κινεῖ διὰ νὰ ἁρπαγῇ, ὡς ἐπὶ βουλγαρικῆς γῆς δῆθεν κτισθέν· ἐνοικιάζεις κοινοτικὸν οἶκον εἰς τὸν προστυχώτερον τῶν Βουλγάρων· ἐὰν τολμήσῃς νὰ τῷ εἴπῃς νὰ ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν διορθώσῃς ἢ νὰ τὸν παραχωρήσῃς εἰς πάσχοντά τινα ἱερέα ἢ χριστιανόν, εὐθὺς ὁ προστυχότατος οὗτος μεσατρέπεται εἰς μέγαν πατριώτην, διότι εὑρίσκει συμβοηθοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους ἱερεῖς καὶ τὴν ἐνορίαν, διὰ ν᾽ ἁρπάσωσι τὸ κτῆμα· ζητεῖς νὰ ἐξασκήσῃς ἐπάγγελμά τι, ἢ νὰ ἐπεκτείνῃς τὴν ἐργασίαν σου, εὐθὺς φοβερὰ πρόσωπα, ἀποτελοῦντα τὰς ἐπιτροπὰς ἐπὶ τῶν φόρων σὲ καταστρέφουσι, θέτοντα δυσβάστακον φόρον, διότι εἶσαι Ἕλλην· ἐν τοῖς δικαστηστηρίοις μάρτυρες καὶ πολλάκις καὶ δικηγόροι Βούλγαροι προσπαθοῦσι νὰ ἐπηρεάσωσι τοὺς δικαστάς, ἀναφανδὸν ὑποστηρίζοντες, ὅτι ὑπαρχούσης διαφορᾶς μεταξὺ Ἕλληνος καὶ Βουλγάρου, πρέπει νὰ προτιμᾶται ὁ δεύτερος· πληρόνομεν (οἱ Ἕλληνες) φόρον σχολικὸν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας λεβίων, καὶ ὅμως οὐδὲ λεπτὸν παρέχει ἡ κυβέρνησις εἰς τὰ σχολεῖά μας, διότι τὸν διὰ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ προσώπου μας πληρονόμενον τοῦτον φόρον δίδει εἰς βουλγαρικά, τουρκικά, ἑβραϊκὰ καὶ ἀρμενικὰ σχολεῖα. Ἐν Στενημάχῳ δήμαρχος, Ἕλλην τὸ γένος, δὲν δύναται νὰ γείνῃ μὲ ὅλην τὴν ἑλληνικὴν πλειονοψηφίαν ἐκεῖ· ἐξετάσεις ἐν ὑπαίθρῳ γυμναστικῆς ἐὰν κάμωμεν, ἐλλείψει σχολικοῦ χώρου, προκαλοῦμεν διωγμόν, καὶ ἰδοὺ πλῆθος μεθύσων Βουλγάρων, καθηγητῶν καὶ δημοσιογράφων, ρίπτονται ἐν μέσῃ νυκτί, κακοποιοῦσι πάντα Ἕλληνα, εὑρισκόμενον ἐν τῇ ὁδῷ ἢ ἐν τῷ καφενείῳ. Συλλαμβάνεται ἐν Ἀθήναις

1) Ἀλλ᾽ εἶνε πρὸ καιροῦ ὁ Beust: Δὲν ὑπάρχει πλέον Εὐρώπη!

ὁ ἰατρὸς Ταταρτσιεφ, μέλος τῆς λεγομένης Ἐσωτερικῆς Ὀργανώσεως, εἰς ἣν οἱ Ἕλληνες ἀποδίδουσι τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ κακουργήματα καὶ σταυροφορία ἐγείρεται καθ' ἡμῶν ἐνταῦθα τῶν ἀθώων, καὶ ἐκδιώκονται οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ ἐκ τῶν ἰατρικῶν σωματείων, καὶ παύονται πολλοὶ Ἕλληνες ἐκ τοῦ στρατοῦ, καὶ καταδιώκονται πολλοὶ παντοιοτρόπως. Διατί; διότι ὁ κ. Ταταρτσιεφ παρανόμως συνελήφθη ἐν Ἀθήναις, διότι ὁ κ. Ταρτάτσιεφ δὲν ἀποτελεῖ μέλος, ὡς ἐδήλωσεν ὁ ἴδιος ἐν Ἀθήναις, οὐδεμιᾶς ἐπαναστατικῆς μερίδος ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνῷ κατόπιν ἐνώπιον τοῦ Ῥώσσου ὑπουργοῦ Λάμσδορφ(!!!) ὁ κ. Ταρτάτσιεφ παρουσιάσθη ὡς ἓν τῶν κυριωτάτων μελῶν τῆς Ἐσωτερικῆς Ὀργανώσεως, εἰς ἣν ἀποδίδονται οἱ φόνοι τῶν Ἑλλήνων Κυβερνίδου κτλ. Ζητοῦμεν δικαιοσύνην, ζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα τοῦ ἀνθρώπου, ἅτινα οὔτε οἱ Τοῦρκοι, οὔτε ἄλλος τις βαρβαρώτερο. λαὸς ἀρνοῦνται εἰς τοὺς ὑπηκόους των, ζητοῦμεν παρὰ τῶν Βουλγάρων ὅ τι οἱ Βούλγαροι ἐν τῇ ξένῃ, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἴσην ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης πρὸς ὅλους, ζητοῦμεν νὰ μὴ θεωρώμεθα ὡς Παρίαι καὶ νὰ καταπατώμεθα ὑπὸ τοῦ τυχόντος τυχοδιώκτου, δολοφόνου, ἅρπαγος.... Οἱ Βούλγαροι δὲν ἁρπάζουσι τὰ Μοναστήρια τοῦ Πύργου, τῆς Βάρνης, τῆς Στενημάχου καὶ τοῦ Καδακλῆ, καὶ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἐν Μεσημβρίᾳ, Φιλιππουπόλει, Στενημάχῳ, Φερδινανδόβῳ, Χασκόβῳ, διότι εἶνε Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίαι καὶ κτήματα, ὧν ἔχουσιν ἀνάγκην, ἀλλὰ διότι εἶνε ἑλληνικά. Ἡ ἁρπαγή των ἔχει εὐρύτερον σκοπὸν συνήθους ἁρπαγῆς, σκοπεῖ τὴν βαθμιαίαν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Βουλγαρίᾳ».....

Ἡ ἀλγεινὴ αὕτη κραυγὴ τοῦ διωκομένου Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ, ἡ ἐξερχομένη ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος τῆς Φιλιππουπόλεως, δύναται νὰ συγκινήσῃ οἱονδήποτε ἄνθρωπον, σπλάγχνα ἔχοντα καὶ συνείδησιν, ἐκτὸς τῶν Βουλγάρων, ἐπισήμων ἢ ἀνεπισήμων. Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου εἶνε εὐρύτατον, τὰ δὲ ἐν τῇ βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ τελούμενα κακουργήματα δικαιολογοῦνται καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ῥώσσου ὑπουργοῦ, ὑποδεχομένου τὸν κ. Ταταρτσιεφ, τὸ πολυθρύλητον τοῦτο μέλος καὶ τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἀντιπρόσωπον τῆς Ἐσωτερικῆς διοργανώσεως τοῦ δολοφονικοῦ τῆς Σόφιας κομιτάτου, τοῦ ἐμπλήσαντος καταστροφῆς καὶ φρίκης τὴν χώραν ταύτην. Τί δύνανται νὰ πράξωσιν οἱ Ἕλληνες πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐπονειδίστου ταύτης καταστάσεως, τυγχανούσης τοσοῦτον ὑψηλῆς προστασίας καὶ ἐπιδοκιμασίας; Νὰ ὑποκύψωσιν; Οὐχί. Ἐνεκαρτέρησαν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας καὶ δὲν θὰ διστάσωσι νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐμμένοντες ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτῶν πίστει. Νὰ μεταναστεύσωσιν; ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶνε ἀνάξιον αὐτῶν. Καθῆκον ἔχουσι ν' ἀγωνισθῶσι, νὰ διαμαρτυρηθῶσι καὶ θὰ ἐπικρατήσωσιν ἡμέραν τινὰ ἐν τῷ ἀγῶνι, ὁπότε ἴσως τὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς πράγματα θὰ διώκῃ καὶ θὰ κανονίζῃ οὐχὶ ἡ βία καὶ τὸ συμφέρον, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη.

Ἂν οἱ ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ Ἕλληνες ἀνθίστανται καὶ ἀγωνίζονται κατὰ τῆς βουλγαρικῆς τυραννίας, ἐλπίζοντες εἰς αἰσιώτερον μέλλον, οἱ ἐν αὐτῇ Μωαμεθανοί, ἀποδυσπετήσαντες ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, παρὰ τὴν καταστροφήν, εὗρον σκοπιμώτερον νὰ καταλίπωσι τὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος. Ἀθρόα διεξάγεται ἡ ἐξ αὐτοῦ μετανάστευσις τῶν μωαμεθανικῶν πληθυσμῶν, εἰ καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Τουρκικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Φιλιππουπόλει, ἡ Χαϊρέτ, αἰτιολογεῖ τὴν μετανάστευσιν ταύτην ὡς ἀκολούθως: «Ἀρκετὸν μέρος τῶν αἰτίων τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν Μουσουλμάνων εὑρίσκεται εἰς τὰ διαπραχθέντα κατὰ τῶν Τούρκων ἐντὸς τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν ἐνταῦθα, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν τῷ κέντρῳ τούτῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τὴν ἑσπέραν τῶν Χριστουγέννων θραύεται ἡ θύρα τοῦ τουρκικοῦ τεμένους, εἰσέρχονται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ κατακερματίζουσι τοὺς λαμπτῆρας τὰ κηροπήγια καὶ τὰς κανδήλας, ρίπτουσι ταῦτα κατὰ γῆς καὶ κατόπιν συλλαμβάνονται οἱ αὐτουργοί, οἵτινες ἀποδεικνύονται στρατιῶται. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι δικασταὶ τοὺς ἐκλαμβάνουσιν ὡς ἀνήλικα παιδία καὶ ἡ Δικαιοσύνη δὲν τιμωρεῖ αὐτοὺς πρὸς παραδειγματισμόν. Μουεζίμης, ψάλλων ἀπὸ τοῦ Μινορέ, χλευάζεται, τοῦτο δὲ ἰδὼν ὁ χρηστὸς Βούλγαρος κ. Δρένσκης παραδίδει τὸν αὐτουργὸν εἰς χωροφύλακα ὅστις, ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ προεχώρησεν μετ' αὐτοῦ βήματά τινα, τὸν ἀποχαιρετᾷ καὶ ἀποχωρίζεται αὐτοῦ. Διὰ λίθων θραύονται αἱ ὕελοι τῶν παραθύρων τῶν τεμενῶν, οἱ αὐτουργοὶ καταγγέλλονται εἰς τὸ Δικαστήριον, ἀλλ' οὐδὲν διάβημα γίνεται κατ' αὐτῶν. Τοιαῦτα τὰ αἴτια τῆς μεταναστεύσεως τῶν Τούρκων· ἐκ τοιούτων προέρχονται ἀδικημάτων. Μεταναστεύει ὁ Τοῦρκος, διότι βλέπει καταπατούμενα τὰ δικαιώματά του»...

Βιβλίον ὁλόκληρον δύναται νὰ γραφῇ περὶ τοῦ ἠθικοῦ ποιοῦ καὶ χαρακτῆρος τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ὁ διωγμὸς παντὸς ἀλλοφύλου χριστιανοῦ ἢ ὀρθοδόξου, μὴ καταγομένου ἐκ τῆς κρατούσης φυλῆς, ἀνεγράφη εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς βουλγαρικῆς δικαιοσύνης *«Κάτω οἱ Ἕλληνες! ὄλεθρος εἰς τοὺς Ἕλληνας!»*. Τοιαύτη εἶνε ἡ καθημερινὴ κραυγὴ ποῦ βουλγαρικοῦ ὄχλου ἐν πάσῃ περιστάσει. Δὲν διστάζουσι, δὲν φοβοῦνται· γινώσκουσιν ὅτι ἔχουσιν ἰσχυροὺς προστάτας, οἵτινες θὰ δικαιολογήσωσιν αὐτούς, θὰ ἐξεύρωσιν ἐλαφρυντικὰς περιπτώσεις διὰ τὰ ἐγκλήματά των, θ' ἀπαλλάξωσιν αὐτοὺς πάσης τιμωρίας. Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα ἡ βουλγαρικὴ θρασύτης ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ προβαίνει ἀναπτυσσομένη εἰς βαθμὸν ἀνεξήγητον. Δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρός, καὶ θὰ διαταχθῇ ἢ θὰ ἐκβιασθῇ ἀθρόα ἡ μετανάστευσις ἐκ τῆς Ἡγεμονίας τῶν μὴ βουλγαρικῶν πληθυσμῶν, Ἑλλήνων ἢ Μουσουλμάνων. Ἡ ἱστορία θ' ἀναγράψῃ τὸ ἔγκλημα τοῦτο τοῦ βίου ἐκπατρισμοῦ εἰς τὸ παθητικὸν τῆς περιφήμου συνόδου τοῦ Βερολίνου καὶ εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπικυρωθὲν τῇ ὑψηλῇ εὐμενείᾳ τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης. Ἡ παλαιὰ ἔξωσις τῶν Μαύ-

ρων καὶ τῶν Ἰουδαίων ἐξ Ἱσπανίας θέλει ὠχριάσῃ ἀναντιρρήτως πρὸ τοῦ βουλγαρικοῦ τούτου κατορθώματος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος....

Πρὶν ἢ ἀποπερατώσω τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἐπιτραπήτω μοι πρὸς ἀκριβέστερον χαρακτηρισμὸν καὶ ἐξεικόνισιν τῆς ἐν αὐτῇ καταστάσεως, ν' ἀφηγηθῶ ἐνταῦθα γεγονός, ἀρυσθεὶς αὐτὸ ἐξ ἀκριβεστάτων πληροφοριῶν ἐκ τῆς χώρας ταύτης. Τὰ κατ' αὐτὸ ἐγνωστοποιήθησαν πρό τινων ἐτῶν εἰς εὐρυτέρους κύκλους. Δὲν εἶνε ἀνάξιον λόγου νὰ ἐπαναληφθῶσι καὶ πάλιν.

Ἐν Μεσημβρίᾳ, ἑλληνικωτάτῃ παρὰ τὸν Πόντον πόλει τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὑφίστανται ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀπὸ αἰώνων, ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον. Βούλγαρος δὲν ὑπάρχει ἐν Μεσημβρίᾳ, καὶ ὅμως λειτουργεῖ πλῆρες βουλγαρικὸν ἀρρεναγωγεῖον, πρὸς δὲ καὶ νηπιαγωγεῖον, θραῦσιν ποιούμενον κατὰ τῶν μικρῶν ἑλληνοπαίδων. Οἱ Μεσημβρινοί, πτωχοὶ ὄντες, δὲν δύνανται νὰ συντηρήσωσι νηπιαγωγεῖον, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας συντηροῦσι τὸ ἀρρεναγωγεῖον.

Εὐνόητον τυγχάνει τίνος λόγου ἕνεκα πιέζονται παντοιοτρόπως οἱ Ἕλληνες καὶ τίς ὁ σκοπὸς τοῦ βιαίου ἐκβουλγαρισμοῦ αὐτῶν. Οὐδεμίαν ὁδὸν ἔστρωσαν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ ἐτῶν, καὶ τοῦτο ἵνα οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ μένωσι μεμονωμένοι καὶ πτωχοί, ἐνῷ οἱ δυστυχεῖς συχνότατα ὑποβάλλονται εἰς ἀγγαρείας καὶ τακτικώτατα πληρόνουσι τοὺς φόρους διὰ τὰς ὁδούς. Ἐάν τις τολμήσῃ νὰ διαμαρτυρηθῇ, ξυλοκοπεῖται βανδαλικῶς καὶ παντοιοτρόπως καταδιώκεται. Ταῦτα γράφει ἔντιμος Ἕλλην ἐκ τῆς πόλεως ταύτης· ἀλλ' ἡ εἰκὼν δὲν θὰ ἦτο πλήρης ἄνευ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ ἑπομένου ἐπεισοδίου, πληρέστατα χαρακτηρίζοντος τίνι τρόπῳ μεταδίδονται εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς αἱ βουλγαρικαὶ ἰδέαι, πρωτοστατούσης ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως.

Τῇ 11 Μαΐου τοῦ 1898, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς μνήμης τῶν Σλαύων ἀποστόλων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἐγένετο τελετὴ καὶ ἐν τῇ βουλγαρικῇ Σχολῇ τῆς Μεσημβρίας. Τὴν ἱεροτελεστίαν ἠκολούθησε λόγος τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς, ἐξάραντος τὴν διὰ τοὺς Βουλγάρους σημασίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Κατόπιν οἱ μικροὶ Ἑλληνόπαιδες ἔψαλαν ᾄσματα καὶ ἀπήγγειλαν διάφορα ποιήματα, πάντα βουλγαριστί, ἐννοεῖται, ἐξαίροντα τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν προαιωνίων καὶ μόνων ἐχθρῶν τοῦ βουλγαρισμοῦ, τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὰς διηγήσεις ταύτας, αἱ ὀρδαὶ τοῦ Κρούμμου καὶ Συμεῶνος τοῦ Μεγάλου, τοῦ φοβήτρου τοῦ Βυζαντίου, παρήλασαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐξελθὼν ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἔπεσε κλίνων τὸ γόνυ πρὸ τοῦ ἡγέτου τῶν Βουλγάρων, ὃν παρεκάλει νὰ λάβῃ τὸν χρυσόν του, ἀλλὰ νὰ φεισθῇ τοῦ θρόνου του κτλ. κτλ.

Μετὰ ταῦτα διδασκάλισσά τις τοῦ παρθεναγωγείου, ἔχουσα οὐχὶ ἄμεμπτα τὰ ἤθη, ἐγερθεῖσα ἐπέθηκε τὴν σφραγῖδα τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὑβρεολογίου, ἐκφωνήσασα λόγον μεστὸν ὕβρεων καὶ συκοφαντιῶν, δι' ὧν ἀπεκαλοῦντο οἱ Ἕλληνες αὐτολεξεὶ ἀπαταιῶνες καὶ διεφθαρμένοι, καὶ οἱ μαθηταὶ οὗτοι, φεῦ! προσεπιλέγει

ὁ ἐπιστέλλων, εἶνε Ἑλληνόπαιδες, ἐξαιρουμένων τῶν παίδων δύο ἢ τριῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, καὶ τούτων ἐχόντων μητέρας Ἑλληνίδας.

Φιλότιμος Ἕλλην, παραστὰς τυχαίως εἰς τὴν τελετήν, ἀγανακτήσας ἐπὶ τῷ γεγονότι, ἐμέμφθη καθ᾿ ὁδὸν τῆς διδασκαλίσσης, ἀλλὰ παρατυχὼν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ νεαρὸς ἀξιωματικὸς ἠπείλησε πάντα, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν κατὰ τῆς προστατευομένης διδασκαλίσσης δυσαρέσκειαν. Οὐαὶ δὲ εἰς τὸν πίπτοντα εἰς χεῖράς του! Ξυλοκοπεῖται μέχρις ἀναισθησίας, χωρὶς νὰ δύναται οὐδαμοῦ νὰ εὕρῃ ἱκανοποίησιν καὶ δικαιοσύνην!

Δὲν γνωρίζω τίς ἀγαθὸς δαίμων σκέπει καὶ περιφρουρεῖ τὴν Βουλγαρίαν. Ὀφείλω οὐχ ἧττον νὰ ὁμολογήσω, ἔχων ὑπ᾿ ὄψει τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη πολιτικὴν δρᾶσιν τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι εἴτε ἐξ ὑποβολῆς, εἴτε ἐξ αὐτενεργείας, πολιτεύεται μακιαβελικώτατα. Γινώσκει τίνι τρόπῳ ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ, γινώσκει τὸ ἠθικὸν ποιὸν τῆς συγχρόνου εὐρωπαϊκῆς ψυχῆς. Ἄδηλον, ἂν οἱ πρωτοστατοῦντες ἐν τῇ ἱστορικῇ δράσει τῆς συγχρόνου Βουλγαρίας, θεωρητικοὶ ἢ πρακτικοὶ πολιτικοί, ἀνέγνωσάν ποτε ἢ ἐμελέτησαν τὰς πολιτικὰς ὑποθήκας τοῦ Νικολάου Μακιαβέλλη, ἢ τοῦ Fra Paolo Sarpi. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐν τῇ πράξει ὑπερεξηκόντισαν αὐτάς. Ἡ πολιτικὴ αὐτῶν εἶνε πολιτικὴ καιροσκοπίας καὶ κερδοσκοπίας. Ἐνεργοῦσιν ἄρα καθ᾿ ὑποβολὴν ἀνωτέρων, ἢ ἁπλῶς ἐκδηλοῦσι τὰ ἔνστικτα τῆς πολιτικῆς αὐτῶν τέχνης; Τὸ μέλλον θέλει ἀποκαλύψῃ καὶ ἐπεξηγήσῃ τὴν ἀπορίαν ταύτην. Τό γε νῦν ἔχον περιορίζομαι, ἐν τῇ ἀναλύσει τῆς συγχρόνου βουλγαρικῆς πολιτικῆς καὶ τῇ ἐπεξηγήσει αὐτῆς διὰ τοῦ βουλγαρικοῦ χαρακτῆρος, ν᾿ ἀντιγράψω ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα τοῦ Βουλγάρου ὡς πολιτευομένου, ἀφοῦ πρότερον ὑπετύπωσα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν εἰκόνα ὡς ἀνθρώπου. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐγράφη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσικῶν προτύπων παρ᾿ ἀνδρός, ἐν αὐτῇ τῇ Βουλγαρίᾳ παρακολουθήσαντος καὶ σπουδάσαντος τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. M e m e n t o καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ διὰ τοὺς Εὐρωπαίους.

«Καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ἐπαληθεύσῃ ἡ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως νεωτέρα εἴδησις, ὅτι ὁ Σουλτάνος καὶ ἡ Ρωσσία πρὸ τῶν ἐντόνων διαμαρτυρήσεων ὑπεχώρησαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς χειροτονίας τοῦ Φιρμιλιανοῦ, ἀναβαλόντες τὴν λύσιν αὐτοῦ δι᾿ ἄλλοτε, πάλιν δὲν δύναταί τις ν᾿ ἀρνηθῇ, ὅτι οἱ Βούλγαροι γνωρίζουσι νὰ πολιτεύωνται εἰς κρισίμους περιστάσεις καὶ νὰ ἐκμεταλλεύωνται ἐπιτυχῶς αὐτάς. Μὴ τὴν εὐπιστίαν τοῦ Σουλτάνου Ἀζὶζ καὶ τὸ φιλοχρήματον τοῦ Φουὰτ καὶ Ἀλῆ πασάδων δὲν ἐξεμεταλλεύθησαν ἐπιτυχῶς, ἀποσπάσαντες τὸ φιρμάνιον τῆς Ἐξαρχίας; Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὸν Σουλτάνον ἐκεῖνον νὰ φανῇ τόσῳ εὔνους πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἐκτὸς τῆς κατηχήσεώς του ὑπ᾿ αὐτῶν, ὅτι, ἀναδεικνύων τὴν βουλγαρικὴν ἐθνότητα καὶ ἐξασθενῶν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐξασφαλίζει τὴν ὕπαρξιν τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῆς μεγάλης ἰδέας τῶν Ἑλλήνων;

«Μὴ τὸν Ἰγνάτιεφ κατόπιν δὲν μετέβαλον εἰς νευρόσπαστον εἰς τὰς χεῖράς των,

πείσαντες αὐτὸν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν δημιουργίαν Μεγάλης Βουλγαρίας διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι ἡ τοιαύτη Βουλγαρία, ὡς σλαυϊκή, θὰ καταστῇ ἡ πρωτοφυλακὴ τῆς Ρωσσίας ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ ἐρείσματος αὐτῆς ἐν τῇ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν τελειωτικῇ πορείᾳ της ;

«Μὴ ἔπειτα ἐπὶ Σταμπούλωφ δὲν ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν εὐπιστίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας καὶ ἥνωσαν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν μετὰ τῆς Βουλγαρίας διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι ἡ τοιαύτη Βουλγαρία, ὡς σλαυϊκή, θὰ καταστῇ ἡ πρωτοφυλακὴ τῆς Ρωσσίας ; Καὶ διὰ τίνος ἄλλου ἐπιχειρήματος ἢ διὰ τοῦ ἑξῆς, ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ εἶνε εἰς τὸ μέλλον ὁ φρουρὸς τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς ὑπὸ τῆς Ρωσσίας κατακτήσεως τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου μετὰ τῆς πρωτευούσης ἐν αὐτῇ πόλεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ;»

«Μὴ ὁ ἴδιος Σταμπούλωφ, ἐκθέτων τὸν Τρικούπην εἰς τὴν Τουρκίαν, δὲν ἐπέτυχε τὸν διορισμὸν Βουλγάρων Ἐπισκόπων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ μὴ καὶ αὐτὸς ὁ Στόϊλωφ, ἐρχόμενος εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους πρὸς κοινὴν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Τουρκίας κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ τελευταίου ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, δὲν ἐπέτυχε παρὰ τῆς Τουρκίας τὸν διορισμὸν νέων Βουλγάρων ἐπισκόπων :

«Καὶ μὴ τὸ αὐτὸ παίγνιον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς εὐπιστίας τῆς Ρωσσίας δὲν ἐτέθη ἐπιτυχῶς εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Σταμπούλωφ ; Εἶνε ἀληθὲς ὅτι διὰ τῶν παιγνιδίων των τούτων ἐξήγειραν ἐν τέλει τὴν ὀργὴν τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας καὶ ἠνάγκασαν αὐτὰς νὰ συνεννοηθῶσι διὰ νὰ μὴ πίπτωσι τόσον εὐκόλως θύματα τῆς πανουργίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδεμίαν βλάβην ἔπαθον. Διότι δύο ἕτερα μέσα ἔγνωσαν νὰ βάλωσιν εἰς ἐνέργειαν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν των, τὴν ὕπαρξιν καλοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τὸ χρῆμα.

«Καὶ διὰ μὲν τοῦ στρατοῦ πρῶτον ἀναγκάζουσι τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Εὐρώπην νὰ λαμβάνωσιν αὐτοὺς ὑπ' ὄψει, καὶ δεύτερον νὰ ἔχωσιν αὐτοὶ θάρρος εἰς ἐπιμόνους διαμαρτυρίας καὶ κινήματα, ἐμπνέοντα φόβον πολεμίου, διὰ δὲ τοῦ χρήματος τὴν ἐξαγορὰν εὐρωπαϊκῶν φίλων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παριστῶσι τὴν Μακεδονίαν ὡς καθαρῶς βουλγαρικὴν Ἐπαρχίαν, καὶ τὸν σχηματισμὸν ἐπαναστατικῶν ὁμάδων, διηνεκῶς ἀναρριπτουσῶν τὸ μακεδονικὸν ζήτημα.»

«Καὶ οὕτως ἐπέτυχον οἱ Βούλγαροι, ἐκμεταλλευόμενοι πότε τὴν Ρωσσίαν καὶ πότε τὰς ἄλλας Δυνάμεις, ν' ἀποτελέσωσιν αὐτοί, οἱ ἔσχατοι κατελθόντες εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀγῶνα καὶ οἱ μὴ θυσιάσαντες οὐδὲ τὸ ἑκατοστημόριον τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων, κράτος ἐκ τεσσάρων ἑκατομμυρίων κατοίκων μὲ 90 χιλ. τετραγ. χιλιάμετρα ἔδαφος, δηλ. διπλάσιον τοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ τῆς Σερβίας. Σήμερον ἔτι διὰ τῆς συστηματικῆς ἐργασίας καὶ ἐπιμονῆς κατώρθωσαν νὰ πείσωσιν, ἐὰν μὴ ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ τουλάχιστον τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτοῦ, ὅτι οὐδὲν ἕτερον στοιχεῖον ἐν Τουρκίᾳ εἶνε πολυαριθμότερον καὶ πολυπαθέστερον αὐτῶν, ἐνῷ, ὡς γνωστόν, οὐδὲ τὸ τέταρτον τοῦ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελοῦσιν, οὐδὲ τὸ

ἥμυσι πάσχουσι τοῦ ὅ τι πάσχει τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

«Δίκαιον λοιπὸν εἶνε νὰ μὴ παραγνωρίζωμεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι κατέχουσι τὸ μυστήριον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν περιστάσεων καὶ ὅτι δὲν ἐπέτυχον ὅλα ἐκ τύχης. Αὐταὶ αἱ θυσίαι των καὶ αἱ προσπάθειαί των ὑπὲρ διατηρήσεως τοῦ στρατοῦ των πάντοτε εἰς καλὴν κατάστασιν μαρτυροῦσιν, ὅτι γνωρίζουσι ποῦ ἔγκειται ἡ ἐπιτυχία ἑνὸς ἔθνους, ἔχοντος ὑποδούλους ἔτι ἀδελφοὺς ἐν Τουρκίᾳ.

»Οὔτε τὰ ἐθνογραφικά, οὔτε τὰ ἱστορικὰ δίκαια δύνανται νὰ βοηθήσωσιν εἰς τὴν ἀπόσπασιν μέρους τινός, ὑποδούλου ἀπὸ τῆς Τουρκίας, ἢ καὶ ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ κατήχησιν, ὅσον αἱ ὑπὲρ ὑπάρξεως καλοῦ στρατοῦ προσπάθειαι ἐν τῷ ἐποφθαλμιῶντι τὰς ὑποδούλους χώρας κράτει καὶ αἱ ὑπὲρ σχολείων καὶ ἄλλων ἐνεργειῶν πρὸς βοήθειαν τῶν ὑποδούλων θυσίαι.

»Διὰ τῶν σχολείων, ὀρφανοτροφείων, οἰκοτροφείων, συλλόγων, κομιτάτων, τραπεζῶν, ἀσφαλειῶν οἱ Βούγαροι πολλοὺς ὀπαδοὺς ἐκέρδησαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, διότι δι' αὐτῶν καὶ μόνων ἠδύναντο νὰ πείσωσιν αὐτούς, ὅτι ἡ προσέλευσίς των εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἐθνικότητα θὰ εἶνε δι' αὐτοὺς μεγάλη ὑλικὴ ἐξασφάλισις ἐν τῷ βίῳ καὶ ἄρα καὶ κοσμικὴ εὐτυχία»...

Οὕτως ἐπολιτεύθησαν οἱ Βούλγαροι ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐπέτυχον θαυμασίως. Κατώρθωσαν ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῷ διαστήματι καὶ ἄνευ μεγάλων δαπανῶν νὰ καταστῶσι τὸ ἀντικείμενον τῶν συζητήσεων καὶ τῶν σχολίων τοῦ παγκοσμίου τύπου. Ἐπ' ἀγαθῷ ἢ ἐπὶ κακῷ ἀδιάφορον. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι οἱ κηδεμόνες αὐτῶν καὶ ἰθύντορες, πολύπειροι ὄντες, γινώσκοντες κάλλιστα τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια τοῦ συγχρόνου κοινωνικοῦ βίου, ἐνέπνευσαν αὐτοῖς τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ τόλμη δὲν εἶνε ἄνευ σημασίας ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου πραγμάτων, ἀρκεῖ νὰ ἐπέλθῃ δι' αὐτῆς φαινομενική τις ἐπιτυχία. Οὕτω πολιτευόμενοι δὲν διστάζουσι πρὸ τοῦ ἐγκλήματος. Γινώσκουσιν ὅτι τοῦτο διαφημιζόμενον, προκαλεῖ μὲν ἐπί τινας στιγμὰς τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν εὐαισθήτων, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον θέλει λησμονηθῇ, ἂν μὴ διαψευσθῇ. Ὑπάρχουσι τοσαῦτα ὄργανα τῆς λεγομένης δημοσίας γνώμης ἐν Εὐρώπῃ, ἅτινα ἀντὶ ἐλαχίστης ἀμοιβῆς δὲν θέλουσι διστάσῃ νὰ περικαλύψωσιν οἱονδήποτε στυγερὸν ἔγκλημα, διαπραττόμενον κατ' ἐνοχὴν ἢ κατ' ἐπιταγὴν ὑψηλῆς πολιτικῆς βουλήσεως, πολλάκις δὲ μάλιστα καὶ νὰ ἐπευφημήσωσιν αὐτό. Δὲν διστάζω νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὁ νεώτερος πεπολιτισμένος κόσμος, ὁ ἀνατραφεὶς διὰ τῶν ἰδεῶν εὐρυτέρας κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἠθικότητος, δὲν παρήλλαξε πάρα πολὺ τοῦ τῶν προηγουμένων αἰώνων. Ἡ ἱστορία καταδικάζει σήμερον μετ' αὐστηρότητος τοὺς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα διωγμοὺς τῶν Ἰουδαίων. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ φαινόμενον δὲν ἐπαναλαμβάνεται καθ' ἑκάστην μετ' ἐλαχίστων παραλλαγῶν ἐν τοῖς μᾶλλον πεπολιτισμένοις τμήμασι τῆς συγχρόνου Εὐρώπης; Οἱ ὄπισθεν τοῦ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου Βουλγαρισμοῦ συνωμο-

τοῦντες κατενόησαν ἐγκαιρότατα, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος, ὁ ἀσιατικὸς μᾶλλον ἢ εὐρωπαϊκός, θὰ ἠδύνατο νὰ καταστῇ τὸ καταλληλότατον ὄργανον πρὸς πραγμάτωσιν τῆς μεγάλης πανσλαυϊστικῆς ἰδέας, ἥτις τοσάκις ἀπέτυχεν ἐν ταῖς ἀποπείραις τῆς Ρωσσίας ἀπὸ αἰώνων πρὸς κατάκτησιν τοῦ θρᾳκικοῦ Βοσπόρου καὶ ἐγκατάστασιν αὐτῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει πραξικοπήματος, δι' οὗ προσηρτήθη τῇ βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σημαντικωτέρα τῆς κυρίως Βουλγαρίας, ἡ ἄμεσος ἀναγνώρισις τοῦ πραξικοπήματος τούτου ὑπὸ τῆς ἐξ αὐτοῦ καταπλαγείσης Εὐρώπης, αἱ δάφναι τῆς Σλιβνίτσης, εὐχερέστατα συλλεγεῖσαι ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος Βάττεμβεργ, ἔχοντος ἀντιμέτωπον τὸν ἀνάξιον Σέρβον βασιλέα, πάντα ταῦτα ἐνέπλησαν θάρρους τοὺς πρωτοστατοῦντας ἐν Βουλγαρίᾳ τῆς πανσλαυϊστικῆς κινήσεως, ἥτις τῷ χρόνῳ προϊόντι ἤρξατο μετατρεπομένη εἰς τὴν παμβουλγαρικὴν χίμαιραν. Μετὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν ἡ Μακεδονία. Οὕτω θὰ ἐπραγματοῦτο βραδύτερον μέν, ἀλλ' ἀσφαλέστερον, τὸ πρόγραμμα τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἤρξατο ἀμέσως ἡ ἐνέργεια. Πάντα τὰ ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ κόμματα, καίπερ διαφωνοῦντα πρὸς ἄλληλα ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ ζητήματι, καίπερ μέχρι θανάτου μαχόμενα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀνταγωνισμῷ, συνεφώνουν ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ μεγάλη βουλγαρικὴ ἰδέα δὲν δύναται νὰ τύχῃ πραγματώσεως ἄνευ τῆς Μακεδονίας.

Ἀκριβῶς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ συνέβαινε τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἐκερδαίνετο ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἡ πρώτη βουλγαρικὴ ἐπιτυχία τῆς Σλιβνίτσης, ἐξεδίδετο βουλγαριστί, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ γαλλιστί, βιβλίον τι, φέρον τὸν τίτλον «Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν χιλιετηρίδα τοῦ Ἁγίου Μεθοδίου». Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε ἀξιοσημείωτον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Φέρεται μὲν ὡς συγγραφεὺς ψευδώνυμός τις Ὀ φ έ ϊ κ ω φ, ἀλλ' ὁ πραγματικὸς ἐργάτης ὑπῆρξεν ὁ Ἀθανάσιος Σόπωφ, γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας. Τὸ δημοσίευμα τοῦτο διενεμήθη κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς χιλιετηρίδος τοῦ Ἀποστόλου τῶν Σλαύων, δύναται δὲ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τὸ πρόγραμμα τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας ἐν Μακεδονίᾳ. Τεμάχιά τινα ἐξ αὐτοῦ, ἀναγραφόμενα ἐνταῦθα, ἀποκαλύπτουσι πληρέστατα τὴν βουλγαρικὴν σκέψιν, ἀλλ' ἅμα καὶ τὴν βουλγαρικὴν ἐνέργειαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Τὸ βιβλίον τοῦ γραμματέως τῆς Ἐξαρχίας ἐξεικονίζει τὸ μὲν τὴν βουλγαρικὴν μεγαλομανίαν, τὸ δὲ ὑποδεικνύει τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ Μακεδονία δύναται νὰ καταστῇ λεία τῶν Βουλγάρων, πρὸς εὐχερεστέραν πραγμάτωσιν τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἐθνικοῦ προγράμματος.

«Ὁ παντοδύναμος Σλαυϊσμός, λέγει ὁ συγγραφεύς, ἀρχόμενος τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων, ἑορτάζει τὴν χιλιετηρίδα τοῦ Ἀποστόλου του, ἑνὸς τῶν πρώτων διδασκάλων αὐτοῦ. Δέκα αἰῶνες παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ἐτελεύτησεν εἷς ἐκ τῶν φωτοδοτῶν, τῶν λαμψάντων δι' ὅλον τὸν σλαυϊκὸν κόσμον, τῶν δημιουρ-

γησάντων αὐτόν, διότι τῷ παρέσχεν ἀλφάβητον, θεὸν καὶ γλῶσσαν. Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη ἑορτή, ἡ ἑορταζομένη παρ' ὅλων τῶν Σλαύων, τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν, τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν καθολικῶν, μετὰ χίλια ἔτη! . . . Οἴμοι σπανίως ἑορτάζουσιν οἱ Σλαῦοι.

«Ἡ κοιτὶς τῶν πρώτων Σλαύων διδασκάλων εἶνε γνωστή· αὕτη εἶνε ἡ Θεσσαλονίκη. Ἐν τούτοις, ὁ τάφος αὐτῶν μένει ἄγνωστος, ἄνευ σταυροῦ, ἄνευ οἱουδήποτε μνημείου. Ἀλλὰ *θαυμαστότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον μνημεῖον τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ σλαυϊσμοῦ* δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἐὰν ὁ τάφος αὐτῶν μένῃ ἄνευ ξυλίνου σταυροῦ, ὑπὲρ τὴν κοιτίδα ὅμως τῶν πρώτων Σλαύων διδασκάλων ἐγείρεται αἰώνιον μνημεῖον. Τὸ μνημεῖον αὐτὸ εἶνε ἡ Μακεδονία, εἶνε ὁ βουλγαρισμός, εἶνε τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο καὶ ἡ ἐθνότης ἐκείνη, ἥτις ἦτο πνιγμένη, χωνευμένη σχεδὸν ἐντὸς ξένου στομάχου, χαμένη μέχρι τοῦδε. Σήμερον ἡ Μακεδονία ἐσχηματίσθη, ἐκπαιδεύεται ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ, ἀφυπνίζεται καὶ ἀνυψοῦται. Αὕτη θὰ εἶνε τὸ βουλγαρικὸν μνημεῖον· δὲν εἶνε εἰσέτι ἕτοιμον, ἀλλ' ἐτέθησαν ἤδη τὰ θεμέλια αὐτοῦ, ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ»...

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ συγγραφεύς, μετὰ τοῦ αὐτοῦ τόνου ἀποκαλύπτων εἰς τὸν σλαυϊκὸν κόσμον τὴν σημασίαν τῆς Μακεδονίας!

«Ἡ πηγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τὰς σλαυϊκὰς φυλὰς εἶνε ἡ Μακεδονία. Ἀλλ' οἴμοι! τὸ μέρος αὐτὸ εἶνε τὸ μᾶλλον δυστυχὲς σήμερον, δουλεύει, δὲν τολμᾷ νὰ ὀνομασθῇ σλαυϊκόν, δὲν τολμᾷ νὰ λαλήσῃ, νὰ δεηθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ.

«Τὸ μέλλον ἡμῶν ἔγκειται ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν τῇ ἐξεγέρσει καὶ ἀνυψώσει τῶν Μακεδόνων Βουλγάρων. Ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα ἐκεῖ, διότι τὸ ἡμέτερον μεγαλεῖον, ἡ μέλλουσα ἡμῶν ἑνότης καὶ ἐθνικὴ ἀκεραιότης, ἡ ἡμετέρα ὕπαρξις ὡς κράτους τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου εἶνε ἄνευ σημασίας, ἄνευ ἰδέας. *Ἡ Θεσσαλονίκη πρέπει νὰ εἶνε ἡ κυριωτέρα πύλη τοῦ κράτους ἡμῶν.* Ἡ Θεσσαλονίκη πρέπει νὰ εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν φωτιστικὸν παράθυρον τοῦ οἰκοδομήματος τούτου. Ἐργασθῶμεν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡμεῖς πρέπει νὰ τὴν γνωρίζωμεν, πρέπει προηγουμένως νὰ τὴν σπουδάσωμεν, νὰ ἴδωμεν τί πρέπει ἀκόμη νὰ πράξωμεν. Πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν, ἀλλὰ μετὰ προηγουμένην ἐπίγνωσιν τῶν πραγμάτων, νὰ ἐργασθῶμεν λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὴν κατάστασιν, τὰς περιστάσεις, τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου».

Κατὰ τὸν ἐπίσημον συγγραφέα, ὁ μόνος πολέμιος τοῦ βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ὁ Ἑλληνισμός. Καὶ κατεπολεμεῖτο μὲν οὗτος πρὸ τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, μέγα δὲ μέρος τῆς Μακεδονίας εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ αἰσθάνηται ἑαυτὸ βουλγαρικόν, νὰ ρέπῃ πρὸς πᾶν σλαυϊκόν, ἀλλ' ὁ πόλεμος, ἀντὶ νὰ ὠθήσῃ τοὺς Μακεδόνας Βουλγάρους, παρέχων αὐτοῖς μείζονα δύναμιν καὶ ζωήν, τοὐναντίον συνετέλεσε νὰ χειροτερεύσῃ ἡ θέσις αὐτῶν, νὰ ἐκλίπῃ ἡ ζωτικὴ ἐκείνη δύναμις, ἥτις ἦτο ὁ πρώτιστος ὅρος τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Οὕ-

τως οἱ Μακεδόνες τιμωροῦνται σήμερον χάριν τῶν ἀπελευθερωθέντων ἀδελφῶν. Μετὰ τὴν Συνθήκην τοῦ Βερολίνου τὰ πάντα συνεβλήθησαν ὅπως καταπέσωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Μακεδόνων, ὅπως ἀποπνίξωσιν αὐτούς, ὡσεὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἔνοχοι τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τῶν Τούρκων κατοίκων ἤρξαντο νὰ προσφέρωνται ἐχθρικώτερον πρὸς τοὺς Μακεδόνας Βουλγάρους, νὰ τοὺς καταδιώκωσι, νὰ τοὺς φυλακίζωσι, νὰ τοὺς ἐξορίζωσι καὶ νὰ τοὺς φονεύωσιν».

Καὶ ἀφηγούμενος ὁ γραμματεὺς τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας τὰ ἐν Μακεδονίᾳ δεινὰ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, ἀποδίδει αὐτὰ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὧν προΐσταται ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Διὰ τοῦ πατριαρχικοῦ ταμείου, λέγει, διέρχονται ὅλα τα χρηματικὰ ποσά, τὰ προωρισμένα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν Μακεδόνων, ἢ μᾶλλον πρὸς *ἐξελληνισμὸν* αὐτῶν, πρὸς ἐξόντωσιν ἄρα τῶν Βουλγάρων.

Καὶ εἶνε ἀξιοσημείωτον, ἐπιφωνεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ πατάγου αὐτῶν καὶ καὶ τῶν φωνῶν, διὰ τῶν πολυαρίθμων γαλλικῶν καὶ ἄλλων ὀργάνων αὐτῶν καὶ σήμερον ἔτι κατορθοῦσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ ἐξαπατῶσι τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινὴν γνώμην, νὰ πείθωσι τὸν κόσμον, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε ἑλληνικὴ σήμερον, ὁπότε οἱ Μακεδόνες εἶνε εἰσέτι μία φρὰξ καὶ αὕτη οὐχὶ πράγματι ἐξ Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐκ Βλάχων καὶ Βουλγάρων ἐξελληνισθέντων συγκειμένη... Σήμερον οἱ Ἕλληνες ἀποβλέπουσι μόνον εἰς τὴν Μακεδονίαν (!...) Καὶ ἀληθῶς ἡ Ἑλλὰς εἶνε εἷς τῶν ἐπικινδύνων ἀνταγωνιστῶν διὰ τὴν καταπάτησιν τῆς Μακεδονίας, καὶ δὲν θὰ εἶνε ἄπορον, ἐὰν ἡμέραν τινὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοπουμένου. Δὲν κατωρθώθη νὰ πεισθῇ ἡ Εὐρώπη, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε πράγματι μία φρὰξ Βλάχων; Ἡμεῖς ἐλάχιστα ἐπράξαμεν, ὅπως ἀποδείξωμεν, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε βουλγαρική. Τὸ ἡμέτερον ὀργανωτικὸν στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ δὲν εἶνε εἰσέτι ἀρκούντως ἰσχυρόν, ὅπως δυνηθῇ νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑψηλότερον τῆς εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου ἀντηχούσης φωνῆς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἵστανται ὑψηλότερον ἡμῶν κατὰ τὸν πολιτισμόν, εἰσὶν ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι ἡμῶν οἰκονομικῶς καὶ ἐμπορικῶς καὶ κέκτηνται μέγα ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Μέχρι τινὸς αἱ γεωγραφίαι ὅλων σχεδὸν τῶν ἐθνῶν ἐδίδασκον καὶ σήμερον ἔτι διδάσκουσιν, ὅτι ἡ Μακεδονία κατοικεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἔχομεν παραδείγματα, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχουσι θυσιάσῃ σπουδαῖα ποσά, ὅπως δυνηθῶσι νὰ ἐξαγοράσωσι Γεωγράφους τινάς, περιηγηθέντας τὴν Μακεδονίαν πρὸς συλλογὴν ὕλης καὶ σχηματισμὸν ἀκριβοῦς γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.»

Ἀλλ' ἐνῷ οἰκτείρει ὁ συγγραφεὺς τὸ ὑποδεὲς τῶν Βουλγάρων, παραβαλλομένων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐνῷ ἰσχυρίζεται, ὅτι ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον ὑπεχώρησεν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸ τοῦ ἑλληνικοῦ, τῶν ἰσχυροτέρων αὐτοῦ καὶ νοημονεστέρων στοιχείων μεταναστευσάντων εἰς Βουλγαρίαν καὶ Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἀφ' ἑτέρου κηρύττει, ὅτι ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Ἐξαρχία

ἤρξατο τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἔθετο εἰς κίνησιν τὸν ἐκπαιδευτικὸν αὐτῆς προσηλυτισμόν, ὡσεὶ διὰ μαγικῆς ῥάβδου ἐξετελέσθη μέγα θαῦμα, οἱ μαθηταὶ ἐγκαταλείπουσιν ὁλονὲν τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὰ βουλγαρικά· οὕτως οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι πολλῶν χωρίων εὑρέθησαν ἠναγκασμένοι νὰ κλείσωσι τὰ ἑαυτῶν σχολεῖα καὶ νὰ ἀπέλθωσι. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μετὰ ἓν ἢ δύο ἔτη, ἐὰν μὴ περισσότερα, σημαντικὸν μέρος τοὐλάχιστον ἐκ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων θέλουσι κλεισθῆ ἀφ᾿ ἑαυτῶν, διότι οἱ μαθηταὶ θέλουσι προσέλθῃ εἰς τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα.

Τὴν ὁσημέραι προϊοῦσαν ὑπεροχὴν τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀφ᾿ ἧς καὶ μόνη ἐξαρτᾷ τὴν βαθμιαίαν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἰδίᾳ πολλὰ ἐλπίζει ἐκ τοῦ κλήρου. Ὁ κλῆρος, λέγει, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀδριανουπόλει παίζει σπουδαῖον πρόσωπον. Ἐκεῖνο ὅπερ δύναται νὰ πράξῃ ἐν Μακεδονίᾳ καλὸς ἱερεύς, πολλάκις δὲν δύνανται νὰ τὸ πράξωσι πέντε λαϊκοὶ διδάσκαλοι. Ἐν μακεδονικῷ χωρίῳ εἶνε δύσκολον καὶ σχεδὸν ἀδύνατον ν᾿ ἀνοιχθῇ σχολεῖον, ἐὰν ἐν τῷ χωρίῳ δὲν ὑπάρχῃ ἱερεύς. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον συνεστήθησαν καὶ δύο ἱερατικαὶ σχολαί, αἵτινες θέλουσι κλεισθῇ εὐθὺς ὡς παραγάγωσι τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν ἱερέων. Ὁ καλῶς μεμορφωμένος ἱερεὺ εἶνε τὸ κάλλιστον ὄργανον πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου....

Διὰ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἱερέων θέλει μορφωθῇ ἐν Μακεδονίᾳ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις· οὐδὲ διστάζει ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐξαρχίας νὰ ἀνακηρύξῃ, ὅτι ἡ Μακεδονία ἀπόλλυται ἐς ἀεὶ διὰ τοὺς Βουλγάρους, ἐὰν οὗτοι δὲν μεριμνήσωσι, μοχθοῦντες καὶ θυσιάζοντες ἐπί τινα ἔτη, νὰ τὴν ἀναστήσωσι, νὰ τῇ μεταδώσωσι νέας δυνάμεις, νεολαίαν ἀνεπτυγμένην, μὴ φοβουμένην νὰ ὁμολογῇ τὴν ἑαυτῆς ἐθνικότητα, καὶ περιπλέον ἑτοίμην ἐν δεδομένῃ στιγμῇ ν᾿ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς ἑαυτῆς ἐθνικότητος. Ἡ μέλλουσα τύχη τόπου τινὸς ἐξαρτᾶται ἐντελῶς ἐκ τῆς ἐθνικότητος, δι᾿ ἧς ὁ τόπος οὗτος θέλει ἐκδηλώσῃ ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ κόσμου. . . Οἱ Μακεδόνες Βούλγαροι πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας διατελοῦσιν ἀκόμη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐθνικῆς συναισθήσεως. Εἶνε παιδία, μὴ διακρίνοντα τὸ ἑαυτῶν ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου, τὰ αἰσθήματα τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ἀκόμη ἐν τῇ συλλήψει αὐτῶν. Εἰς τὰ παιδία αὐτὰ πρέπει νὰ δίδωμεν ὁδηγοὺς ἐμπείρους, καλοὺς παιδαγωγούς, ἂν θέλωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν.

Ὅπως ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, πάντα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶσιν ἄλλως ἢ διὰ τῆς Ἐ ξ α ρ χ ί α ς. Ταύτης ἐγκαθισταμένης ἐν Μακεδονίᾳ, παρέπεται ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ ἐγκατάστασις καὶ Βουλγάρων ἀρχιερέων, ἥτις ἔσται μέγας κτύπος εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, θέλει ἐνθαρρύνῃ, θέλει ἐμψυχώσῃ, θέλει δώσῃ ἐλπίδα καὶ εἰς ἐκείνας τὰς μακεδονικὰς ἐπαρχίας, αἵτινες δὲν ἐπέτυχον εἰσέτι νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου. Ὅπου Βούλγαροι ἀρχιερεῖς, ἐκεῖ διὰ τοὺς Ἕλληνας δὲν ὑπάρχει πλέον ἔδαφος πρὸς ἐργασίαν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐξαρχία πρέπει νὰ κατα-

βάλῃ πᾶσαν ἐνέργειαν πρὸς ἐγκατάστασιν Βουλγάρων ἀρχιερέων ἐν ἁπάσαις ταῖς μακεδονικαῖς ἐπαρχίαις. Τούτου κατορθουμένου, ἐπιτευχθήσεται ταχίστη ἡ λύσις τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων.

Ἡ Μακεδονία θέλει καταστῇ βουλγαρικὴ μόνον διὰ τοῦ Σχολείου. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ σπεύδωμεν, ἐπιφωνεῖ ἡ Ἐξαρχία. Ἡ σπουδὴ δύναται νὰ καταστῇ ἐπικίνδυνος. Πρότερον πρέπει νὰ παρασκευάσωμεν, νὰ ἐξεγείρωμεν καὶ στερεώσωμεν ἐθνικὴν συνείδησιν ἐν τοῖς τμήμασιν ἐκείνοις τῆς Μακεδονίας, ἅτινα ὑπνώττουσι καὶ ἀναισθητοῦσι πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐθνικότητα. Ἡ Μακεδονία θέλει καταστῇ βουλγαρική, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ καταβληθῇ ἀνένδοτος ἐργασία καὶ θυσίαι· ὅταν ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ὅταν διὰ τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας δημιουργηθῇ ἐθνικὴ συνείδησις, τότε πρέπει νὰ ἐγερθῇ τὸ ζήτημα περὶ ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, «ἵνα ἐπιτυχῶς ἐργασθῶμεν ἐν Μακεδονίᾳ, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ παλαίσωμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, πρὸς διατήρησιν τῆς βουλγαρικῆς ἐθνικότητος τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, δέον, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ στιγμὴ τῆς ἐνεργείας διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, νὰ εἴμεθα φίλοι τῶν Τούρκων. Διὰ νὰ νικήσωμεν τοὺς Ἕλληνας ἐν Μακεδονίᾳ, *πρέπει νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν συμμαχίαν τῶν Τούρκων*. Ἄλλως δὲν θὰ ἐπιτύχωμεν. Ἐὰν εὑρισκώμεθα εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Τούρκους, βάσις εἰρηνικῆς ἐνεργείας ἐν Μακεδονίᾳ δι' ἡμᾶς δὲν θὰ ὑπάρχῃ, ὁ δὲ ἀτυχὴς οὗτος τόπος θέλει πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες προβαίνουσι νοημονέστερον ἡμῶν, ἐπιδεικνύοντες (;) φιλίαν τοῖς Τούρκοις, ὅπως δύνανται νὰ ἐργάζωνται ἐπιτυχέστερον». Καὶ ἀποπερατῶν τὴν πανηγυρικὴν αὐτοῦ προσφώνησιν πρὸς τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος ὁ Γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας, καταλήγει εἰς τὸ ἀκόλουθον ἀκροτελεύτιον συμπέρασμα: «Πρὸς τὸ ἀγαθὸν τοῦ τόπου, πρὸς ἐπίτευξιν ἀγαθοῦ ἀποτελέσματος, πρέπει νὰ ἐνεργῶμεν. . . . . συμφώνως τῇ Τουρκίᾳ, πρέπει νὰ διατελῶμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς φιλικὰς μετ' αὐτῆς σχέσεις».

Τοιουτοτρόπως διετυποῦτο ἐν ἔτει 1885 τὸ ἐθνικὸν πρόγραμμα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας. Ἐπήρχοντο μετὰ βραχύτατον χρόνον ἀθρόα τὰ γεγονότα, οὐ σμικρὸν τροποποιήσαντα τὸ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ καθεστὼς διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καταλήψεως τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ τετελεσμένου τούτου γεγονότος ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ βουλγαρικὴ ἰδέα ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ ταύτῃ καθίστατο τολμηροτέρα, μὴ διστάζουσα πρὸ οὐδενὸς ἐγκλήματος, ἀρκεῖ μόνον τοῦτο νὰ ἦτο ἀποτελεσματικόν. Πάντα τὰ ἔνστικτα τῆς φυλῆς ἐξεδηλώθησαν. Ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, συμφώνως πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς Ἐξαρχίας, ἀνέλαβε τὸ ἔργον τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἁπλῆ διὰ τοῦ σχολείου μόρφωσις ἐθνικοῦ φρονήματος παρὰ λαῷ, ἔχοντι ἀπὸ αἰώνων ἑλληνικὴν συνείδησιν καὶ χαρακτῆρα, ὁ διὰ τοῦ κλήρου προσηλυτισμὸς δὲν ἔφερον εἰς ἀποτέλεσμα, ἀπεφασίσθη ἵνα ἡ ἐθνικὴ πολιτική, ἡ κέντρον ἔχουσα ἐπίσημον καὶ ἀνεπίσημον τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν, λαμβάνουσα δὲ τὸ πρόσταγμα παρὰ τῆς

ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ ρωσσικῇ Αὐτοκρατορίᾳ σλαυϊκῶν ἑταιρειῶν, ἐργασθῇ θετικώτερον ἐν Μακεδονίᾳ. Τὴν θετικὴν ταύτην ἐνέργειαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπροσωπήσῃ βεβαίως ἀμέσως ὁ ὑπὸ τὴν προσωπίδα ἐμπορικοῦ πράκτορος τῆς Βουλγαρίας πολιτικὸς αὐτῆς ἀντιπρόσωπος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, οὔτε ὁ διδάσκαλος, οὔτε ὁ ἐπίσκοπος, οὔτε ὁ ἱερεύς. Ἔπρεπε νὰ εὑρεθῶσιν ἐπικουρικὰ ὄργανα καὶ ἐκτελεσταὶ τῆς μεγάλης σλαυϊκῆς ἰδέας. Συνεπείᾳ τῆς ἀνάγκης ταύτης ἱδρύθησαν πολλαχοῦ τῆς Ἡγεμονίας κομιτᾶτα, ἐμφορούμενα τῶν ἀσπονδοτέρων κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰδεῶν, ἀποστολὴν δ' ἔχοντα νὰ ἐκτελέσωσι τὸ βουλγαρικὸν πρόγραμμα ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις τμήμασι τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς φρίκης. Οἱ ἀπροστάτευτοι πληθυσμοὶ αὐτῶν θὰ ἐξηναγκάζοντο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν ἀνωτέραν ταύτην βίαν, νὰ προσηλυτισθῶσι, νὰ ἐκβουλγαρισθῶσι. Παρὰ τὸν Βούλγαρον διδάσκαλον, τὸν ἱερέα ἀνεγνωρίσθη ἐθνικὸς ἀπόστολος καὶ ὁ λῃστής, καὶ ὁ δολοφόνος, οὐ σμικρὸν κατορθώσαντες, ἵνα τμήματά τινα τῆς Μακεδονίας ν' ἀναγνωρίσωσι κατ' ἀνάγκην τὴν βουλγαρικὴν ἐπιρροήν, νὰ κλείσωσι τὰ ἑλληνικὰ αὐτῶν σχολεῖα, ν' ἀποδιώξωσι τοὺς ἱερεῖς καὶ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν.

Ἡ ἱστορία τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, αἱ εἰς χιλιάδας ἀριθμούμεναι ἐγκληματικαὶ αὐτῶν πράξεις εἶνε ἓν τῶν θλιβερωτάτων συμπτωμάτων τῆς συγχρόνου ἠθικῆς καταστάσεως ἐν Εὐρώπῃ. Οὐ μόνον διαπράττονται τὰ ἐγκλήματα ταῦτα ἐλευθέρως, οὐ μόνον ἀφίενται ἀτιμώρητα, ἀλλὰ καὶ εὑρίσκουσι συνηγόρους καὶ προστάτας. Αἱ ὑπὲρ τῶν δολοφόνων μεσολαβήσεις προέρχονται πολλάκις καὶ ἐκ πρεσβειῶν καὶ ἐκ προξενείων, οἱ πρωταγωνισταὶ τῶν ἐλεεινῶν τούτων ἀνοσιουργημάτων γίνονται εὐπρόσδεκτοι πανταχοῦ, ἄνευ αἰδοῦς τῶν ὑποδεχομένων αὐτοὺς ἐνθαρρυνόντων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ φοβεροῦ προγράμματος: ***Θάνατος εἰς πάντα ἐχθρὸν τῆς Βουλγαρίας!***

Θὰ ἀντιγράψω ἐνταῦθα ἐπισήμους ἐκθέσεις προξένων, θὰ ἀναφέρω γεγονότα, ἵν' ἀποδείξω διὰ τῶν πραγμάτων, τίνι τρόπῳ ἐργάζονται ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ τὰ βουλγαρικὰ κομιτάτα, μέλη τῶν ὁποίων καθίστανται καὶ Ἕλληνες τὴν καταγωγήν. Μεταξὺ τούτων τυγχάνει καὶ ὁ πρώην ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργὸς ἐν Βουλγαρίᾳ Ἀλέξανδρος Ράδεφ, υἱὸς Ἑλληνίδος μητρὸς ἐκ Μοναστηρίου, ἀνεψιὸς ἐξ ἀδελφῆς τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Διευθυντοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, διδάκτωρ τῆς ἐν Ἀθήναις Νομικῆς Σχολῆς ἐν ἔτει 1883 κατ' ἐπιεικεστάτην μεσολάβησιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας. Κράτος, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ὑπουργοὶ περισυλλέγονται ἐκ τοιούτων βδελυρῶν ἀποβρασμάτων, εἶνε ἀνάξιον βεβαίως νὰ καταλέγηται μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν. Δέον καὶ δι' αὐτὸ ν' ἐνεργήσῃ εὐρωπαϊκή τις κυβέρνησις ὅ τι ἐν ἔτει 1830 ἔπραξεν ἡ Γαλλία διὰ τὸ πειρατικὸν κράτος τῶν Ἀλγερίνων.

Ὅτι οὐδὲν ἀνακριβές, ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἄγγλου προξένου περὶ τοῦ

χαρακτῆρος, τῶν ἐλατηρίων καὶ τῶν προστατῶν τῆς διὰ τῶν κομιτάτων τούτων βουλγαρικῆς κινήσεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Ἂς κρίνῃ ὁ πεπολιτισμένος ἀναγνώστης.

«Ἐκ τῶν δύο βουλγαρομακεδονικῶν ἐπαναστατικῶν κομιτάτων, τῶν φερόντων τὴν εὐθύνην διὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἀναρχίας ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ ἕν, τὸ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σαράφωφ, ἐργάζεται ἐπὶ προδιαγεγραμμένου σχεδίου ὑπὲρ τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας κυριαρχία ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῆς Βουλγαρίας. Εἶνε δύσκολον νὰ προείπῃ τις κατὰ πόσον δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σχέδιον τοῦτο.

«Ἡ Ρωσσία δὲν ἐδημιούργησε μόνον τὴν βουλγαρικὴν Ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη εἰργάσθη καὶ ἀποκατέστησεν εἰς πᾶσαν παρουσιαζομένην εὐκαιρίαν σλαϊκὰς κοινότητας καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν. Ὁπουδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρχε τοπική τις διαφορά, εἴτε διὰ τὴν κατάληψιν ἐκκλησίας ἢ σχολείου, εἴτε διὰ τὴν χειροτονίαν ἱερέως, ἡ Ρωσσία διὰ τῶν προξένων ἐξήσκει τὴν ἐπιρροὴν της πάντοτε ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν Σλαύων καὶ τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, ὅπως οὕτως ἀπομακρύνῃ ἐκ τῶν Ἑλλήνων τοὺς Βουλγάρους μᾶλλον ἢ ὅπως τοὺς ὠφελήσῃ.»

Ἀναγινώσκων τις εἰς τὰς ἐφημερίδας περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ταραχῶν συνάγει φυσικῶς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ λαὸς ἐξηγέρθη καὶ θυσιάζει τὴν ζωήν του, ὅπως ἀπελευθερωθῇ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. **Τοῦτο εἶνε ἐντελῶς ψευδές.** Κανὲν μακεδονικὸν διαμέρισμα ἢ χωρίον δὲν ἔλαβε τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν νομίμων ἀρχῶν τοῦ τόπου, ἐὰν δὲ ἐνίοτε χωρικοὶ ἑνοῦνται μὲ τοὺς ἐπαναστάτας, τοὺς εἰσβάλλοντας ἐκ Βουλγαρίας, τοῦτο ἀποκλειστικῶς ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκφόβισιν καὶ εἰς τὴν δωροδοκίαν μέρους τῶν συμμοριτῶν, οἵτινες πάντοτε ἔχουσιν ἀνάγκην ὀπαδῶν καὶ χρημάτων, ἢ εἰς ὀλίγα ἄτομα μὲ ἐστιγματισμένον παρελθόν, τὰ ὁποῖα ἑκουσίως ἑνοῦνται μὲ τὰς λῃσταντάρτικὰς ὁμάδας, προτιμῶντα νὰ ζῶσιν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ νόμου καὶ ν' ἀναπνέωσι τὸν ἀέρα τῶν ὀρέων παρὰ εἰς τὰς τουρκικὰς φυλακάς.

«Διὰ τούτου δὲν θέλω νὰ δηλώσω, ὅτι ἡ τουρκικὴ διοίκησις εἶνε ἀκριβοδικαία καὶ ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ ζητῶσι ν' ἀποσείσωσι τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἀλλὰ λέγω ὅτι ὁ «κομιτατζῆς» εἶνε σκληρότερος δεσπότης ἀπὸ τὸν Τοῦρκον καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν καταπιέζεται ὁ πτωχὸς χωρικός.

«Οἱ ἀποτελοῦντες τὰς συμμορίας καὶ παριστάμενοι ὡς ἐλευθερωταὶ τῆς Μακεδονίας δὲν τυγχάνουσι τῶν συμπαθειῶν τῶν κατοίκων καὶ δι' αὐτὸ ὅταν ἔχωσιν ἀνάγκην τροφῶν καὶ χρημάτων ἐμπνέουσι τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον εἰς τοὺς χωρικοὺς ἵνα προμηθεύωσιν εἰς αὐτοὺς ταῦτα.

«Εἰς ἕκαστον χωρίον δύο-τρεῖς ἢ καὶ περισσότεροι ἐκ τῶν χειροτέρων κατοίκων ὁρκίζονται μυστικῶς, ὡς μέλη ἑνὸς ἐκ τῶν ἐπαναστατικῶν κομιτάτων. Οὗτοι χρησιμεύουσιν ὡς οἱ καταδόται, ἐνίοτε δὲ καὶ οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν διαταγῶν τοῦ Κεντρικοῦ

Κομιτάτου. Ὁ ὅρκος γίνεται ἐπὶ κρανίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται σταυροειδῶς τοποθετημένα δύο ἐγχειρίδια, ἀλλοίμονον δὲ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ παρέβαινε τὸν δοθέντα ὅρκον. Ἡ ἀπιστία τιμωρεῖται διὰ ταχείας καὶ αὐστηρᾶς ἐκδικήσεως. Ἁπλῆ δὲ ὑπόνοια ἢ ἀνώνυμος κατηγορία δύναται νὰ στοιχίσῃ εἰς ἕνα ἀθῷον καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του.

«Ἀλλὰ τὸ μελανώτερον σημεῖον τῆς ἱστορίας τῶν «κομητατζήδων» εἶνε ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον δωροδοκοῦσι καὶ φορολογοῦσι τοὺς Μακεδόνας—ὄχι τοὺς Βουλγάρους. Οἱ δείλαιοι πληρώνουσι ἐνίοτε καταπληκτικὰ ποσά, τὰ ὁποῖα δὲν φθάνουν μέχρι τοῦ ταμείου τοῦ Κομιτάτου. Οἱ ἀρνούμενοι νὰ πληρώσωσιν εὑρίσκουσι μυστηριώδη θάνατον.

«Ἡ δολοφονία εἶνε τὸ κυριώτερον ὅπλον τῶν κομιτάτων. Δὲν ὑποχωροῦσι πρὸ οὐδενός. **Οἱ Ἕλληνες κυρίως εἶνε τὰ συνήθη θύματά των. Κατὰ χιλιάδας ἐφονεύθησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὰ τελευταῖα πέντε ἢ ἓξ ἔτη.** Ἡ κατάστασις αὐτὴ τῶν πραγμάτων προεκάλεσεν ἐσχάτως ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοναστηρίου τὴν ἵδρυσιν ἀνταγωνιστικοῦ ἐπαναστατικοῦ σωματείου. Οἱ Ἕλληνες κατήρτισαν κατάλογον ἐκ τῶν γνωστοτέρων Βουλγάρων καὶ εἰδοποίησαν αὐτοὺς ὅτι δι' ἕκαστον φονευόμενον Ἕλληνα θὰ φονεύωνται δύο Βούλγαροι.

«Αἱ βόμβαι αἱ ριφθεῖσαι εἰς τὴν Θεσσαλονίκην δὲν διηυθύνοντο κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ κατὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν περιουσιῶν. Οἱ κυρίως παθόντες ἦσαν ἐντελῶς ἀθῷοι καὶ δὲν εἶχον νὰ κάμουν τίποτε οὔτε μὲ τοὺς Βουλγάρους, οὔτε μὲ τὸ ζήτημά των. Οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, οἱ ἀξιοῦντες δικαιοσύνην διὰ τὸν λαόν των καὶ δι' ἑαυτούς, διαπράττουσι τὰ χείριστα τῶν κακουργημάτων καὶ θυσιάζουσιν ἀθώους ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία.

Ἡ μόνη δυνατὴ ἐξήγησις τῶν ἐπονειδίστων πράξεών των εἶνε, ὅτι δι' αὐτῶν ζητοῦσι νὰ προκαλέσωσι ἀντεκδικήσεις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, δηλαδὴ σφαγὰς τῶν συγγενῶν καὶ ὁμοφύλων των, αἵτινες ἐλπίζουσιν ὅτι θὰ προκαλέσωσι τὴν ἐπέμβασιν τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Μακεδονίαν.

«Αἱ τελευταῖαι αὗται πράξεις των φρονῶ ὅτι χαρακτηρίζουσι τὴν βουλγαρικὴν ὑπόθεσιν καλλίτερον παντὸς ἄλλου».

Ἐν τῇ πρό τινων ἑβδομάδων δημοσιευθείσῃ *Κυανῇ Βίβλῳ* τῆς Ἀγγλίας ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐνέργεια τοῦ Κομιτάτου συνοψίζεται εἰς τὰ ἑπόμενα ταῦτα: *Ἀθώων καὶ ἀόπλων ἐκβιάσεις, λῃστεῖαι, δολοφονίαι, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀνελεήμονα βασανιστήρια, ἱερέων, ἰατρῶν, διδασκάλων κατακρεουργήσεις, ναῶν ἐμπρησμοί, ἀναρχικὴ δυναμῖτις κατὰ παντὸς φίλου τῆς τάξεως καὶ τοῦ νόμου, ἐξόντωσις χριστιανῶν ὀρθοδόξων καὶ Μουσουλμάνων, γενικὴ τρομοκρατία, πλήμμυρα αἵματος δι' ἐπαγωγῆς σφαγῶν.*(1) Οὐδέποτε ἡ ἀναρχικὴ θεωρία ἐφηρμόσθη ἐντελέστερον ὅσον ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ κομιτᾶτα κατὰ τὴν τελευταίαν χρονικὴν περίοδον, τὴν διαρρεύσασαν

(1) Κυανῆ Βίβλος 1903.

ἀπὸ τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως. Τὸ κομιτᾶτον. οἱοσδήποτε καὶ ἂν τυγχάνῃ ὁ πρόεδρος αὐτοῦ, εἴτε ἀπόστρατος συνταγματάρχης, εἴτε *ἰδεολόγος (!)* καθηγητής, κατ' οὐσίαν ἕνα ἐπιδιώκει σκοπόν, τὴν διὰ τοῦ τρόμου ἐπιβολὴν ἐθνικοῦ βουλγαρικοῦ φρονήματος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Ἐν στιγμῇ ἐκστάσεως φρενῶν δύναται ἡ Εὐρώπη νὰ ὑποκύψῃ πρὸ τετελεσμένων γεγονότων, καὶ οὕτως ἡ πρώτη τῶν χωρῶν τούτων ὑπό τινα πολιτειακὴν μορφήν, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν τῆς *αὐτονομίας*, νὰ καταστῇ πολιτικὸν ἐξάρτημα τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας. Ὁποία λαμπρὰ ἐκδίκησις διὰ τὴν ματαιωθεῖσαν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου!

Ἕλλην ἰατρός, ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διατρίψας, ἀντιπρόσωπος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἰδέας ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, πληγωθεὶς ἐν ἐνέδρᾳ, στηθείσῃ κατ' αὐτοῦ ὑπὸ δολοφόνων τοῦ κομιτάτου καὶ μόλις διασωθείς, οὑτωσὶ ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ κομιτάτου τούτου ἐν Μακεδονίᾳ. Εἶνε ἄξια ἀναδημοσιεύσεως. Ἄλλως τε κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου Ἐκθέσεων τῶν Ἄγγλων καὶ αὐτῶν τῶν Γάλλων καὶ Ρώσσων προξένων, ὡς ἀποδειχθήσεται περαιτέρω.

Οἱ ἐν Μακεδονίᾳ ἀντιπρόσωποι τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων (ἐπιτροπαὶ καὶ διοικητικὰ συμβούλια) ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς προκρίτους τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων διὰ τοῦ τρόμου—Ἢ θὰ μᾶς δεχθῆτε εἰς τὸ χωρίον σας, ἢ φονεύεσθε! Πρόσφατον τούτου παράδειγμα εἶνε γεγονός τι εἰς τὸ χωρίον Τσερναρέτα ἔξωθεν τῆς Γκουμέντζας. Ὁ Γεώργιος Μποζῆς, πρόκριτος τοῦ χωρίου τούτου, συλληφθεὶς ἐξυλοκοπήθη ἄνευ λόγου καὶ μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ κλινήρης ἐπὶ 22 καὶ πλέον ἡμέρας. Ἀναρρώσας ἤκουσε τὰ ἑπόμενα παρὰ τῶν κακοποιῶν:

— Μάθε ἄλλοτε νὰ καταδίδῃς τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1902 οἱ λησταντάρται εἶχον ζητήσῃ ἄρτον ἀπὸ τὸ χωρίον, οὗ προΐστατο ὁ Γεώργιος Μποζῆς· οἱ κάτοικοι ἔδωκαν μὲν αὐτόν, ἀλλὰ συγχρόνως κατέστησαν τοῦτο γνωστὸν εἰς τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα. Οἱ δὲ λησταντάρται, ἀντεκδικούμενοι, ἔσφαξαν ἀνηλεῶς τὸν Γεώργιον Κιόσαν καὶ τὸν Ἰ. Γεωργίου, συναντήσαντες αὐτοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἔνθα εἰργάζοντο.

Ἰδίᾳ τὸ βουλγαρικὸν κομιτᾶτον ἐν Μακεδονίᾳ καταδιώκει τοὺς Ἕλληνας διδασκάλους, θεωροῦν αὐτοὺς ὡς τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἀντιδρῶντας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματός των. Πολλοὶ τούτων, φειδόμενοι τῆς ζωῆς των, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν θέσιν των. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκαθίστανται διὰ τοῦ τρόμου Βούλγαροι διδάσκαλοι. Οὗτοι, στερούμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάσης μορφώσεως, στρατολογοῦνται ἐκ τῶν φανατικωτάτων μελῶν τοῦ κομιτάτου, χρησιμεύοντες ὡς γραμματεῖς τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνταρτῶν αὐξάνεται τῇ ἐνεργείᾳ τῶν κομιτάτων διὰ τῶν ἀτιμωτάτων μέσων. Εἰς τοὺς ζωηροτέρους δ' ἐξ αὐτῶν ἀνατίθεται ἡ δολοφονία ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ τῶν μᾶλλον ἐξεχόντων Ἑλλήνων. Οὐαὶ εἰς τὸν ἀρνηθησόμενον! Διὰ τοῦ

τρόπου τούτου οἱ Βούλγαροι ἀπαλλάσσονται μὲν παντὸς Ἕλληνος, θεωρουμένου ἐπικινδύνου, ἀποκτῶσι δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν τάξεις ἑταῖρον, μὴ δυνάμενον νὰ ἐπανέλθη εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς δολοφονίας.

Κατὰ τὸν κανονισμὸν τοῦ κομιτάτου, ἀντίγραφον ἐκ τῶν κανονισμῶν τῶν ἀναρχικῶν καὶ μηδενιστικῶν συνεταιρισμῶν τῆς συγχρόνου Εὐρώπης, τὰ μόνα νόμιμα μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου αὐτῶν σκοποῦ εἶνε τὸ ἐγχειρίδιον καὶ ἡ δυναμῖτις. Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ὑπαρχηγοὶ εἶνε οἱ δικασταὶ καὶ οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν ἀποφάσεων, αἵτινες ἐκδίδονται κατ' ἀντιμωλίαν ἢ ἐρήμην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἕνεκα ἀβασίμων καταγγελιῶν ἐδικάσθησαν καὶ κατεδικάσθησαν πολυάριθμοι Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ, κατεβλήθη δ' οὕτω τὸ ἐθνικὸν φρόνημα ἑκατοντάδων χιλιάδων Ἑλλήνων.

Τὸ ἀναφέρω μετ' ἐπιφυλάξεως, ἀλλὰ δὲν δύναμαι καὶ νὰ διαψεύσω τὴν βεβαίωσιν τοῦ μνημονευθέντος ἰατροῦ Σακελλαρίου, ἐγκρίτου ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ ἀξιοπίστου ἀνδρός, ἰσχυριζομένου, ὅτι τὰ ὄργανα τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου ἐν Μακεδονίᾳ διακηρύττουσιν, ὅτι ἐκτελοῦσι τὸ ἀνατεθὲν αὐτοῖς ἔργον *ἐν ὀνόματι τῆς μεγάλης ὀρθοδόξου Ρωσσίας*! Τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ, λέγει, ρωσσικὸν προξενεῖον εἶνε τὸ ἄσυλον τῶν Βουλγάρων.

Ὁ πρόξενος τῆς Ρωσσίας Γίρς, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς παραμένων ἐν τῷ γραφείῳ αὐτοῦ, δέχεται διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας τοῦ προξενείου τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κομιτάτου. Πολλάκις ἐν καιρῷ νυκτὸς οἱ Βούλγαροι συνωμόται προσέρχονται εἰς τὸ ρωσσικὸν προξενεῖον, ἔνθα ἀσφαλῶς λαμβάνουσι συμβουλὰς χρησίμους, ἐνθάρρυνσιν, καὶ ἴσως καὶ χρηματικὰ μέσα. Οὐδ' ἤθελεν ἀναμφιβόλως καταστῇ τελεσφόρος ἡ ἐνέργεια τῶν περὶ τὸ κομιτάτον ἄνευ ἀνωτέρας ὑποστηρίξεως, ἥτις φαίνεται ἐνθέρμως παρεχομένη ὑπὸ πάντων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ρωσσικῶν προξενείων. Ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ὑποστήριξιν πάντων οὐδαμοῦ οἱ Βούλγαροι ἀντάρται ἐπέδειξαν ἀληθῶς γενναῖόν τι καὶ ἡρωικὸν κατόρθωμα, εἰς ἓν μόνον ἀποβλέποντες, τίνι τρόπῳ νὰ δολοφονήσωσιν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς πάντα ἐπικίνδυνον εἰς τὰ σχέδια αὐτῶν Ἕλληνα, ἢ δύο τρεῖς χωροφύλακας.

Ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τῶν κομιτάτων διατελεῖ ἄγνωστος εἰς τὰ πλεῖστα αὐτῶν μέλη, ἅτινα ὀφείλουσιν ἀπόλυτον ὑπακοήν. Ἀπὸ τῶν ἐν Σόφιᾳ προϊσταμένων ἐξαρτῶνται οἱ κατὰ τμήματα ἐπόπται, ἐκ τῶν ἐποπτῶν οἱ ὁπλαρχηγοί, ἐκ τούτων οἱ ἀντάρται. Τὰ συνθήματα καὶ αἱ λοιπαὶ συμβολικαὶ λέξεις εἶνε γνωσταὶ μόνον ὑπὸ τῶν ὁπλαρχηγῶν. Ἕκαστος τῶν ὁπλαρχηγῶν ἔχει γνωστοὺς καὶ προστάτας εἰς 10—15 χωρία, ἅτινα ἐπισκέπτεται ἐκ περιτροπῆς μετὰ τῆς συμμορίας αὐτοῦ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς καταδιώξεως, ἣν ὑφίσταται ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων. Πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἰς τὸ χωρίον ζητεῖ ὁδηγοὺς παρὰ τῶν ἐμπίστων χωρικῶν, οἵτινες προπορεύονται, ὁδηγοῦντες αὐτοὺς εἰς τὰ καταλύματα, ἅτινα προωρίσθησαν πρὸς διαμονὴν αὐτῶν. Τοσοῦτον δὲ τυγχάνουσιν πεφοβισμένοι οἱ χωρικοὶ ἐκ

τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, ὥστε ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει καὶ ἑνὸς μόνον Τούρκου στρατιώτου καταλείπουσι τὴν ἐργασίαν των, γνωστοποιοῦντες εἰς τοὺς ἀντάρτας τὴν προσέγγισιν τουρκικοῦ ἀποσπάσματος.

Εἶνε πλέον ἤ βέβαιον, ὅτι τὰ ληστανταρτικὰ ταῦτα σώματα οὐδὲν θὰ ἠδύναντο τελεσφόρως νὰ πράξωσιν ἐν Μακεδονίᾳ, ἂν δὲν συνετέλει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν τὸ μὲν ἡ ὑποστήριξις τῆς ἐπισήμου Βουλγαρίας καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας, τὸ δὲ ἡ πρόθυμος συνδρομὴ προξενείων τινῶν, διατελούντων ἐν συναφείᾳ πρὸς τοὺς ἀντάρτας. Ταῦτα πάντα πλέον ἤ ἅπαξ κατεδείχθησαν ἐκ τῶν πραγμάτων. Αὐτὸς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔξαρχος δὲν ἐδίστασε νὰ εἴπῃ, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων ἐπαναστατῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἂν ἐχορηγοῦντο νέαι προνομίαι τοῖς βουλγαρικοῖς πληθυσμοῖς, τουτέστι βεράτια ἐκκλησιαστικά, δι᾽ ὧν θὰ ἐνισχύετο ἔτι μᾶλλον ἡ Ἐξαρχία ἐν Μακεδονίᾳ, θὰ ἐγκαθίσταντο δ᾽ οὕτω νέαι ἀκροπόλεις τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Ἀλλ᾽ ὀφείλει ἐπίσης καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ νὰ πολιτευθῇ σοβαρῶς, πρὸ παντὸς ἐγκαθιστᾶσα κατάλληλα καὶ ἀνώτερα χρημάτων διοικητικὰ αὐτῆς ὄργανα. Ἂν τὸ βουλγαρικὸν κίνημα ἐν Μακεδονίᾳ ἀπό τινων ἐτῶν ἐμεγαλοποιήθη καὶ ἐπιστεύθη ἐν Εὐρώπῃ, ὑπαίτιος κατὰ μέγα μέρος τυγχάνει αὐτὴ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἀστοχώτατα ἐργασθεῖσα. Διεφημίσθη ἐπιτηδειότατα διὰ τῶν σλαυϊκῶν ὀργάνων, ὅτι οὕτως ἡ Μακεδονία βουλγαροκρατεῖται ἕνεκα τῆς μὴ καταλλήλου καταδιώξεως τῶν ἐκ Βουλγαρίας προερχομένων ἐλαχίστων ληστανταρτικῶν σωμάτων. Καὶ τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ λόγου τῆς ὀθωμανικῆς μοιροκρατίας, εἴτε ἐν τῇ κυβερνήσει, εἴτε παρὰ τοῖς πληθυσμοῖς ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι ἐν δεδομένῃ στιγμῇ τοιαύτη εἶνε ἡ δύναμις τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὥστε δύναται νὰ διεξαγάγῃ ἀποτελεσματικὸν ἀγῶνα οὐ μόνον κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάσης ἄλλης εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως. Οὕτως ἐγκατελείποντο τὰ πράγματα εἰς τὴν τύχην αὐτῶν. Πολλὰ ἐπίσης συμβαίνοντα σκοπίμως ἀπεκρύπτοντο ὑπό τε τῶν ἐπισήμων καὶ τῶν ἀνεπισήμων Ὀθωμανῶν, ἵνα μὴ πιστευθῇ δῆθεν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὅτι ὑφίσταται ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὸν ζήτημα. Ἀλλὰ τὸ οἰκτρότερον, προδήλως μαρτυροῦν τὴν ἔκρυθμον κατάστασιν τῆς τουρκικῆς διοικήσεως πολλαχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, καὶ ἐν γένει τῆς Αὐτοκρατορίας, εἶνε ὅτι οὐχὶ εὐάριθμοι ὑπάλληλοι, οὐδεμίαν ἔχοντες συνείδησιν πατρίδος, καθήκοντος, ἀντὶ ἐλαχίστης ἀμοιβῆς (μπαξίς) προδίδουσι τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους εἰς τὰς ληστανταρτικὰς ὁμάδας. Διὰ τοῦ μέσου τούτου εἰσήχθησαν χιλιάδες ὅπλων καὶ διενεμήθησαν εἰς τοὺς χωρικούς, τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων, πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποκρινομένων ἄγνοιαν καὶ ἀδιαφορούντων. Ἂν ἐνίσχυεν τουλάχιστον τὸν ἰθαγενῆ πληθυσμόν, καὶ πρωτίστως τὸν ἑλληνικόν, τὸν ὑπὸ τῶν ληστανταρτῶν ὑποφέροντα τὰ πάνδεινα! Δυστυχῶς διὰ τὸν Τοῦρκον ὑπάλληλον πᾶς

μὴ Μουσουλμάνος, πᾶς Χριστιανός, εἶνε πολέμιος τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος, ὅ περ αὐτὸς τοσοῦτον *ἀφιλοκερδῶς* ὑπηρετεῖ, ἄρα ἀνάξιος ἐμπιστοσύνης.

Ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἀστοχωτάτης πολιτείας τῆς διοικήσεως τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἐδημιουργήθη κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην χρονικὴν περίοδον βουλγαρικὸν ζήτημα ἐν Μακεδονίᾳ. Αἱ ληστανταρτικαὶ συμμορίαι ἀπεθρασύνθησαν, περιερχόμεναι ἀνενοχλήτως σχεδὸν τὴν χώραν, γινώσκουσαι, ὅτι οὐδεὶς τολμᾷ νὰ καταγγείλῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἐξουσίαν, τὸ μὲν ἐκ φόβου τῶν ληστῶν, τὸ δὲ ἐκ φόβου τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων, ἅτινα δυσπιστοῦντα πάντοτε δὲν διστάζουσι νὰ καταδιώξωσι μᾶλλον τοὺς καταγγέλλοντας ἢ τοὺς καταγγελλομένους. Καὶ ἐν τούτοις, ἂν ἀφίετο ἐλεύθερος ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμὸς ν' ἀμυνθῇ κατὰ τῶν κακοποιῶν στοιχείων, τῶν ἐκ Βουλγαρίας προερχομένων, διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων, οἱ ἐκεῖθεν τοῦ Ρίλου ἐλευθερωταὶ θὰ περιωρίζοντο κατ' ἀνάγκην ἐντὸς τῆς ἰδίας χώρας, ἐξασκοῦντες τὸ ληστρικὸν αὐτῶν ἔργον κατ' αὐτῶν τῶν Βουλγάρων.

Ἡ Εὐρώπη, παρασυρομένη ὑπὸ τῶν σλαυϊκῶν ὀργάνων τοῦ τύπου, τῶν ἐν πάσῃ γλώσσῃ δημοσιευομένων καὶ διαφημιζόντων ποικιλοτρόπως τὴν βουλγαρικὴν ἐπικράτησιν ἐν Μακεδονίᾳ φρονεῖ, ὅτι ἀληθῆ εἶνε τὰ ἐκ Σόφιας προερχόμενα θρυλήματα. Ἀλλ' ἂν μετέβαινεν εἰς τὴν χώραν ταύτην εἰλικρινὴς καὶ ἔντιμος δημοσιογράφος, μελετῶν ἐξ αὐτοψίας καὶ προσωπικῆς ἀντιλήψεως τὰ συμβαίνοντα, εὐχερῶς θὰ ἐπείθετο, ὅτι ἡ λεγομένη ἐξέγερσις ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε *ὄνειρον θερινῆς νυκτός*, συλληφθὲν καὶ μελοποιηθὲν ὑπὸ τῶν φαντασιοπλήκτων τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, οὗ τὸ ἐπίσημον κέντρον εὑρίσκεται μὲν ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ πρωτευούσῃ πόλει τῆς ρωσσικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ τὰ φωνητικὰ ὄργανα εἶνε διεσκορπισμένα καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον.

Κατὰ πόσον ὁ δϊισχυρισμός μου οὗτος εἶνε ἀκριβής, ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν ἐγκρίτου Ρώσσου συγγραφέως, τοῦ Ν. Δουρνοβῶ. Ἐν τελευταίῳ αὐτοῦ δημοσιεύματι ρητῶς καταγγέλλει, ὅτι αἱ ἐν Ρωσσίᾳ σλαυϊκαὶ ἑταιρεῖαι ἐτέθησαν ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς Βουλγαρίας.[1] Ἄνευ τῆς σχετικῆς ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως ἤνοιξαν καταλόγους συνδρομῶν, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πληγωθέντων Βουλγάρων, πράγματι ἐν τούτοις πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ταμείου τῶν ἐν Σόφιᾳ κομιτάτων. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν συντρέχουσι μόνον χρηματικῶς τὸν βουλγαρικὸν ἀγῶνα αἱ ἰδιωτικαὶ ἑταιρεῖαι· αὐτὴ ἡ ἐπίσημος Ρωσσία ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς φιλανθρωπίας ἐνισχύει αὐτόν, εἶνε δὲ πασίγνωστος ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ κατέχων ὑπὲρ τῶν ληστανταρτῶν τὴν ἀμερικανίδα σύζυγον τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ἀνθυπάτου τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως Μπαχμέτιεφ. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς καταγγέλλει ἐν τῷ ἰδίῳ ἄρθρῳ αὐτὴν τὴν ἐπίσημον Ρωσσίαν ὡς ἐνεχομένην ἐπισήμως καὶ ἀνεπισήμως εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ συμβαίνοντα. Ἀντιγράφω ἓν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου.

(1) Ἴδε «Ἑλληνισμὸν» παρελθόντος Δεκεμβρίου σελ. 746

Σχολιάζων τὴν ληστανταρτικὴν ταύτην ἐξέγερσιν, δὲν διστάζει νὰ καταγγείλῃ ἐπὶ τούτῳ αὐτὴν τὴν ἐπίσημον Ρωσσίαν. «Ἀλλ' εἶνε δίκαιον, ἐπιφωνεῖ, διὰ πάντα ταῦτα νὰ ἐνοχοποιῆται ἡ Τουρκία, ἐνῷ τυγχάνουσι καρποὶ οὐχὶ τῆς βερολινείου Συνθήκης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὡς καὶ τῆς προδοτικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Σέρβους; Ὁποία δὲ τάξις καὶ εἰρήνη δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν Μακεδονίᾳ, ὁπόταν, χάρις τῇ Ρωσσίᾳ, ἐγκαθιδρύθησαν ἐν αὐτῇ οἱ ἡγέται τῆς μεγαλοβουλγαρικῆς ἰδέας καὶ οἱ πρόεδροι τῶν τμημάτων τῶν βουλγαρικῶν ληστρικῶν κομιτάτων, οἱ σχισματικοὶ Μητροπολῖται καὶ οἱ ἐμπορικοὶ πολιτικοὶ πράκτορες;

«Καὶ εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ εἰσέτι ἀμφιβολία, ὅτι ἡ εἰσβολὴ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν εἰς Μακεδονίαν δὲν ἐγένετο τῇ ἐμπνεύσει καὶ ἐπιδοκιμασίᾳ τοῦ Ἰγνάτιεφ; Ὁπόταν τῷ 1897 οἱ Τοῦρκοι κατέσφαζον τοὺς Ἕλληνας ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ, ἡ Ρωσσία ἐσίγα, οἱ Πανσλαυϊσταὶ ηὐχαριστοῦντο καὶ ἔχαιρον, ὁ δὲ διευθυντὴς τοῦ Τύπου, ὁ πανσλαυϊστὴς Σολόβιεφ, ἐτιμώρησε τὰς ἐφημερίδας ἐκείνας, αἵτινες ἐξεδήλωσαν συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐλευθερίας· ἤδη ὅμως ὁ ρωσσικὸς τύπος ἔλαβε διαταγὴν νὰ ὑπερασπίζῃ τοὺς Βουλγάρους καὶ ν' ἀποδεικνύῃ, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε κατῳκημένη ὑπ' αὐτῶν. Ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ εἶνε βέβαιος, ὅτι ἡ σχισματικὴ Ἐξαρχία ἐπὶ τοσοῦτον κατώρθωσε νὰ ἐκβουλγαρίσῃ τὴν Μακεδονίαν, ὥστε ἡ εἰς αὐτὴν εἰσβολὴ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν θὰ ἐξεγείρῃ ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλ' ὅμως τοὐναντίον συνέβη . . . Οὕτω λοιπὸν ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ ἐπήνεγκεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν ἀποτελέσματα θλιβερά, τὸ δὲ ἰδεῶδες τοῦ Ἰγνάτιεφ, τὸ συνδεδεμένον μετὰ τῶν Βουλγάρων, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπέτυχεν, ὥστε ἀποβαίνει δυσχερὲς νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν τῷ μέλλοντι· διότι ἐὰν νῦν οἱ Μακεδόνες δὲν συνενώθησαν μετὰ τῶν ἐξωπλισμένων βουλγαρικῶν συμμοριῶν, δικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι τοῦτο γενήσεται καὶ ἐν τῷ μέλλοντι . . . . Ἰδοὺ τίνες εἶνε οἱ καρποὶ τῆς μωρᾶς, δολοφονικῆς καὶ ἐκβιαστικῆς προπαγάνδας, τὴν ὁποίαν διεξάγει ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία ἀπὸ τριάκοντα ἤδη ἐτῶν» . . .

Ὁ ἀγαθὸς Δουρνοβὼ φρονεῖ αἰσιοδοξῶν, ὅτι ἐπῆλθε τὸ τέλος τοῦ πανσλαυϊσμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ ψεύδους, ὁ πρωτουργὸς τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν μετὰ τοῦ κατασκευάσματος αὐτοῦ. Οὐχ ἧττον ἂς ἐγρηγορῶσιν οἱ φύλακες. Καθ' ἣν στιγμὴν ἀντέγραφον τὸ τεμάχιον τοῦτο ἐκ τῆς μελέτης τοῦ πολυτίμου φίλου μου, ἐλάμβανον κατὰ παράδοξον συγκυρίαν ἐκ τοῦ ταχυδρομείου τὴν ὁμώνυμον ἐφημερίδα τῆς Φιλιππουπόλεως τῆς 31 Μαΐου. Ἀποσχίσας τὴν περικλείουσαν αὐτὴν ταινίαν, ἔρριπτον τὸ βλέμμα μου ἐπί τινος στήλης αὐτῆς καὶ ἀνεγίνωσκον τὰ ἑπόμενα. Τὰ δημοσιεύω ἄνευ σχολίων:

» Ἀπαντῶν εἰς τὸν λόγον, ὃν ἀπηύθυνεν ἡ πανσλαυϊστικὴ ἑταιρεία πρὸς τὸν πρόεδρον αὐτῆς στρατηγὸν Ἰγνάτιεφ, προέβη οὗτος εἰς τὰς ἑξῆς σοβαρὰς δηλώσεις·

«Εἶπεν ὅτι ἀντιθέτως πρὸς ὅσα κοινῶς πιστεύονται ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἡ ἑταιρεία αὕτη δὲν ἔχει πολιτικὸν! (ἴσως ἐθνικὸν) χαρακτῆρα. Ὑπαινιχθεὶς δὲ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ὁ ὑπέρτατος οὗτος ἀρχηγὸς πασῶν τῶν βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν, ἐδήλωσεν ὅτι κατὰ τὴν πεποίθησίν του λαμπρὸν μέλλον ἐπιφυλάσσεται εἰς τὸν πανσλαυϊσμὸν καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἀγομένην ὑπὸ τοῦ μοναρχοῦντος Τσάρου πρὸς τὰς ἱστορικὰς τύχας της.

«Εἶμαι πεπεισμένος, εἶπεν ὁ Ἰγνάτιεφ, ὅτι ἡ ἰσχὺς τῶν 134 ἑκατομμυρίων Ρώσσων θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν νὰ καταβάλῃ τοὺς πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐχθρούς της καὶ νὰ διαφωτίσῃ τὸν οὐρανόν, ὅστις ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν φαίνεται λίαν εὐμενής. Δὲν παραιτῶ τὴν ἐλπίδα τοῦ θριάμβου τῶν Σλαύων ἀδελφῶν. Τοῦτο εἶπον πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἐν Σόφιᾳ, παροτρύνας αὐτοὺς νὰ μὴ ἐκλέξωσι τὴν ἀκατάλληλον εὐκαιρίαν πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Δὲν θὰ θυσιάσωμεν τότε ἀνωφελῶς ἐκείνους, οἵτινες θὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ἰδέας ἡμῶν, οὔτε θὰ δαπανήσωμεν ἀσκόπως τὰς ἡμετέρας δυνάμεις.»

Ὅτι ἡ λεγομένη μακεδονικὴ ἐξέγερσις, ἡ ἐν Βουλγαρίᾳ ὑποδαυλιζομένη, εἶνε ἔργον τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, ὑποθάλποντος αὐτὴν δι' ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς συνδρομῆς, ὁμολογοῦσιν, ἐκτὸς τοῦ Δουρνοβώ, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Ρῶσσοι συγγραφεῖς καὶ δημοσιογράφοι, ἐπισκεφθέντες ἐπ' ἐσχάτων τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις Ρῶσσος δημοσιογράφος, συντάκτης τοῦ «Νέου Χρόνου» τῆς Πετρουπόλεως, μεταβὰς εἰς Μακεδονίαν, γράφει τὰ ἑπόμενα:

« Ἡ βουλγαρικὴ Προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς λίαν μεμακρυσμένον παρελθόν, ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη. Ἡ δρᾶσις αὐτῆς εἶνε εὐρεῖα, δραστηρία, ἐξελίσσεται ἐπὶ ἐδάφους ἐπιστημονικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ. Ἐδαπάνησεν ἄφθονα χρήματα καὶ ἀτρύτους κόπους κατέβαλε.» Ταῦτα εἶπεν ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Βούλγαρος πράκτωρ, ὁ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔξαρχος Ἰωσήφ, διατελῶν, καθ' ἃ ὡμολόγησεν εἰς στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ κομιτάτου, ἐξεφράσθη, ὅτι «σκοπὸς τοῦ κομιτάτου τυγχάνει ἡ ἐπίτευξις μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, ὁ διορισμὸς Χριστιανοῦ διοικητοῦ καὶ ἀστυνομίας ἐκ Χριστιανῶν, ἑνὶ λόγῳ ἡ διαρρύθμισις τῆς Μακεδονίας παρεμφερῶς πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Μετὰ τοιαύτην δὲ μεταρρύθμισιν εὐνόητον ἀποβαίνει, ὅτι καθίσταται λίαν εὐχερὴς ἡ κατάληψις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀναιμωτεί, ὡς συνέβη καὶ ἡ κατάληψις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Ὁ αὐτὸς Ρῶσσος συγγραφεύς, μὴ δυνάμενος ν' ἀποσιωπήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἐδημοσίευσε τὰ κυριώτατα ἄρθρα τοῦ κανονισμοῦ τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου τῆς Σόφιας. Δὲν εἶνε ἄσκοπος, μετὰ τὰ ἤδη περὶ αὐτοῦ εἰρημένα, ἡ ἀναδημοσίευσις αὐτῶν. Προέρχονται ἐκ Ρώσσου.

«Τὰ ἐξοπλιζόμενα στίφη διοργανοῦνται καὶ ἐξοπλίζονται ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐπαρχιακῶν ἐπαναστατικῶν κομιτάτων, (ἐξ οὗ ἐξάγεται, ὅτι τὰ κομιτᾶτα ταῦτα, τὰ

ὑφιστάμενα ἐν ταῖς μακεδονικαῖς πόλεσιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν Βουλγάρων ἐπισκόπων, δὲν ἀπρακτοῦσιν). Ὅπλα ἀποστέλλονται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ κομιτάτου, ἀλλὰ τὰ στίφη ταῦτα ἐκτὸς τούτου ὑποχρεοῦνται νὰ καταβάλλωσι πᾶσαν προσπάθειαν, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ προμηθεύωνται ὅπλα καὶ πυρίτιδα, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν εὑρίσκονται τοιαῦτα ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς δράσεως αὐτῶν. Τὰ μέλη τῶν στιφῶν τούτων ὑποχρεοῦνται νὰ θανατώνωσι τὰ πρόσωπα, ἅτινα θὰ ὑποδειχθῶσιν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ κομιτάτου.

Μετὰ τὴν διαταγὴν τοῦ κομιτάτου τὰ στίφη ὀφείλουσι νὰ ἐγείρωσιν ἐπανάστασιν, πρὸ τούτου δὲ ὑποχρεοῦνται ὅπως προετοιμάζωσι καὶ διοργανῶσιν αὐτήν. Τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα ἐπιτρέπονται εἰς τὰ στίφη, ἅτινα ἔχουσι τὸ δικαίωμα ν' ἀποκτείνωσι πρόσωπα, ἀνθιστάμενα ἢ κωλύοντα τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν· αἱ τοιαῦται ὅμως περιπτώσεις ἐγκαίρως δέον νὰ κοινοποιῶνται εἰς Σόφιαν καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν πρέπει νὰ ἐκζητῆται ἡ ἀπόφασις ἑκάστης δολοφονίας. Αἱ ἀποφάσεις καὶ διατάξεις τοῦ κομιτάτου διαβιβάζονται εἰς τὰ στίφη δι' ἰδιαιτέρων διαγγελέων. Αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δέον νὰ μὴ γινώσκωσι τὰς ὁριζομένας προγραφάς, ἐπειδὴ οὗτοι συνήθως δὲν δύνανται νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς ἀνακρίσεις καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸν εἰς μαρτυρίαν ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν. Τὰ μέλη τῶν στιφῶν στεροῦνται τοῦ δικαιώματος νὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς οἰκείους αὐτῶν, ἄνευ ἀδείας τῶν ἐπαρχιακῶν κομιτάτων. Ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὰς συμμορίας νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ ὅρια τῆς ὡρισμένης αὐτοῖς περιφερείας. Ἐξαίρεσις γίνεται μόνον ἐν ἀνάγκῃ μεγίστῃ, ὅπως διασωθῶσιν ἐκ τῆς καταδιώξεως τῶν ἀρχῶν. Ἀπαγορεύεται εἰς τὰ μέλη τῶν συμμοριῶν νὰ ἀλληλογραφῶσιν. Αἱ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ κομιτάτον συνεννοήσεις δέον νὰ γίνωνται πάντοτε προφορικῶς. Αἱ περὶ δολοφονίας διαταγαὶ διαβιβάζονται καθ' ὑποχρέωσιν ἐγγράφως. Αἱ συμμορίαι ἀπαρτίζονται ἐκ 5—6 μελῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ γραμματέως, διοριζομένων ἐκ Σόφιας».

Τοιαύτη εἶνε, κατὰ τὸν Ρῶσσον δημοσιογράφον, ἡ σημερινὴ διοργάνωσις τοῦ κομιτάτου. Πρόγραμμα αὐτοῦ εἶνε οὐχὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀλλ' ὁ ἐκβουλγαρισμὸς αὐτῆς. Ἄλλοτε ἐπιστεύετο, ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἐπισκόπων. Ἀλλὰ τὰ πράγματα κατέδειξαν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον διὰ τοῦ μέσου τούτου νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ μὲν ἐκ τῆς ποικίλης αὐτοῦ ὑπεροχῆς, τὸ δὲ ἐκ τῆς σκοπιμωτέρας ὀργανώσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδεύσεως. Ἐντεῦθεν ἡ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν μεταβολὴ τοῦ συστήματος. Ἤδη πρὸ πενταετίας ὁ ἐμπορικὸς πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας ἐν Σκοπίοις ἔγραφεν εἰς τὸν ἡγεμόνα Φερδινάνδον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα: «ἡ βουλγαρικὴ δρᾶσις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξακολουθήσῃ περαιτέρω βαίνουσα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ (τῆς ἐκπαιδευτικῆς). Οὐδὲν πλέον κερδαίνομεν διὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου. Ἀπήλθομεν πάντες, ὅσοι ἠδυνάμεθα, εἰς Τουρκίαν, ἀλλ' ἀπωλέσαμεν ἔδαφος ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κυριώτατος σκο-

πὸς ἔστω ἡμῖν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Μακεδονίας». Ὁ ρηθεὶς Ρίζος ἔσπειρεν ἐπὶ γῆν ἀγαθήν, τὸ τολμηρὸν αὐτοῦ πρόγραμμα, διαφέρον τοῦ τῆς Ἐξαρχίας κατὰ τὸ φαινόμενον, διότι δὲν εἶνε πράγματι νέον, ἀλλ' ἐρείδεται ἐπὶ τῶν παραδόσεων τῆς φυλῆς καὶ ἐπὶ τῶν δεδομένων τῆς συγχρόνου ἐξεγέρσεως, ἠσπάσθησαν κατ' ἀνάγκην ἅπασαι αἱ βουλγαρικαὶ κυβερνήσεις. Εἶνε τὸ πρόγραμμα τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, τοῦ ἐγχειριδίου καὶ τῆς δυναμίτιδος. «Ἡ Μακεδονία, ἐκήρυττεν ὁ Σαράφωφ ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ἀπήχει καθ' ἅπασαν τὴν Βουλγαρίαν, ἡ Μακεδονία δὲν ἔχει ἀνάγκην Βουλγάρων καὶ Σέρβων διδασκάλων ἢ ἱερέων, ἀλλ' ὅπλων καὶ συντεταγμένων ἀνδρῶν». Οὕτως αἱ γνῶμαι τοῦ Ρίζου, λέγει ἔγγραφον τῆς *Καινῆς βίβλου* (227) φαίνονται γενικῶς κρατήσασαι, ἔκτοτε δὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τοῦ κομιτάτου μετετράπη ἀπερικαλύπτως εἰς ἐπαναστατικὸν ὀργανισμόν· τὰ σχολεῖα ἐγένοντο πολεμικαὶ ἀποθῆκαι ἢ προμαχῶνες, διδάσκαλοι δὲ καὶ διδασκάλισσαι ἐτράπησαν εἰς τὰ ὕπαιθρα μετὰ τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Πετρώφ».

Ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τούτων βασίζεται ἀπό τινος χρόνου ἐμφαντικώτερον τὸ πρόγραμμα τῆς *Μεγάλης Βουλγαρίας*. Ὡς παρατηρεῖ ὁ μνημονευθεὶς Ρῶσσος δημοσιογράφος (Βόζιν), ἀφετηρία τῆς χιμαίρας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τὸ σχέδιον τοῦ στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ. Ἀρχικῶς ἡ προπαγάνδα ἔφερε χαρακτῆρα νόμιμον. Κύριον ὅπλον ἐχρησίμευεν ὁ θρησκευτικὸς προσηλυτισμός, ὅστις πάντας τοὺς Μακεδόνας Σλαύους ὑπήγαγεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σχισματικοῦ Βουλγάρου. Πᾶς ἐξαρχικὸς καθίσταται καὶ Βούλγαρος. Ἤδη ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα, ἐλλείψει ἀντιπάλων, ἐποιήσατο μεγάλας προόδους. Οἱ μὲν Σέρβοι ἀπρακτοῦσιν, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐξαγοράζονται ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων μέχρι τοῦ τελευταίου Ζαπτιέ». Ὡς εἶπον ἤδη πρότερον, ὁ Τοῦρκος ὑπάλληλος, ἐκτὸς τοῦ μισθοῦ, οὐδένα ἄλλον κύριον γινώσκει. Πατρίς, δι' αὐτόν, εἶνε λέξις ἄγνωστος· καὶ οἰστρηλατεῖ μὲν ἐνίοτε αὐτὸν καὶ φανατίζει ἡ θρησκεία, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποκύπτει. Τὸ *μπαξὶς* εἶνε ἡ μεγάλη νόσος τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ἐπισήμου καὶ ἀνεπισήμου. Οὕτως οἱ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ἐξαγοραζόμενοι διὰ τοῦ χρήματος, ἐνίσχυσαν τοὺς Βουλγάρους ἐν Μακεδονίᾳ. Εἶνε δὲ πλέον ἢ γνωστόν, ὅτι ὁ διαβόητος πράκτωρ τοῦ ρωμουνισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης, ἀπεπειράθη ἐκ τοῦ μηδενὸς νὰ δημιουργήσῃ ρωμουνικὸν ζήτημα, ὑποστηριχθεὶς διὰ τοῦ δαπανηθέντος χρήματος ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων τῆς Τουρκίας. Διὰ τοῦ μέσου τούτου κατώρθωσαν καὶ οἱ Βούλγαροι, προκαλοῦντες διηνεκῶς ἐν Μακεδονίᾳ ταραχάς, συγκρούσεις, δολοφονίας, νὰ κηρύξωσιν ἀνίκανον τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν, ἢ μᾶλλον συντελοῦσαν εἰς τὴν ἀταξίαν, οὕτω δὲ νὰ δημιουργήσωσι βουλγαρικὸν ἐν Μακεδονίᾳ ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον δυστυχῶς ὀλίγον ἔλειψε νὰ πιστεύσῃ καὶ ἡ Εὐρώπη.

Ἀλλ' ἐρωτᾶται, πόθεν πορίζονται τὸ ἀναγκαιοῦν χρῆμα οἱ αὐτόκλητοι οὗτοι ἐλευ-

θερωταὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Δὲν εἶνε δύσκολον νὰ τὸ εὕρῃ τις, ἀρκεῖ νὰ γινώσκῃ τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν γινόμενα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, τὸ μέρος τῆς ἐπισήμου καὶ ἀνεπισήμου Ρωσσίας εἰς ὑποστήριξιν τῶν πανσλαυϊστικῶν κομιτάτων, τῶν ἐργαζομένων ὑπὸ τὴν ψευδῆ σημαίαν τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας. Βεβαιοῦται, ὅτι χιλιάδες ρουβλίων, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ, εἰσρέουσιν εἰς τὰ θυλάκια τῶν φιλοπατρίδων τῆς Σόφιας, προερχόμενα ἐκ τῶν πολυαρίθμων σλαυϊκῶν ἑταιρειῶν τῆς Ρωσσίας.

Ἀλλ' ἀκατανόμαστος ἐξαναγκασμὸς διεξάγεται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βουλγαρικῇ ἡγεμονίᾳ ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων. Τοῦτο τοὐλάχιστον ἐβεβαίωσε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γνωστοτάτη βουλγαρικὴ ἐφημερὶς ἡ Στρούμα (Στρυμὼν) ἐν Κιουστιντιλίῳ ἐκδιδομένη, γραφομένη δὲ ὑπ' ἀνδρὸς χρηματίσαντος Ἐπιθεωρητοῦ τοῦ Τύπου ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἀντιγράφω τὰ περιεργότατα τεμάχια ἐξ ἄρθρου, ἀποδεικνύοντος πόθεν τὸ βουλγαρικὸν χρῆμα τῶν ἐλευθερωτῶν τῆς Μακεδονίας:

«Ἀπὸ 2-3 ἐτῶν οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Βούλγαροι ληστεύονται καὶ τρομοκρατοῦνται μὲ τὸν ἀνηλεέστερον τρόπον, πάντοτε ἐν ὀνόματι τοῦ σκοποῦ. Ὑπάρχουσι δολοφονημένοι περὶ τοὺς 100 ἀνεπτυγμένοι Βούλγαροι ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι εἶνε καταδόται καὶ προδόται. Ἀπὸ 2-3 ἐτῶν ὁ Βουλγαρομακεδὼν περιωρίσθη ἐντὸς τοιούτου σιδηροῦ κρίκου ὑπὸ τῶν δῆθεν ἐλευθερωτῶν του, ὥστε τρέμει καὶ γογγύζει, χωρὶς νὰ γινώσκῃ πόθεν νὰ ζητήσῃ βοήθειαν.

«Οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν ἐλευθερωτῶν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὸν κρατοῦσιν ἐν δειλίᾳ καὶ τρόμῳ, ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ μικρὰ κωμόπολις Κοτσάνη ἐν διαστήματι μηνῶν τινῶν ἠναγκάσθη νὰ συνάξῃ καὶ μετρήσῃ ἄνω τῶν τριακοσίων λιρῶν τουρκικῶν καὶ νὰ τὰς δώσῃ εἰς τοὺς πράκτορας τῶν πατριωτῶν, δι' ὅπλα δῆθεν! Ὑπάρχουσι κωμοπόλεις, αἵτινες μέχρι τῆς σήμερον προσήνεγκον εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὑπὲρ τὰς χιλίας καὶ δισχιλίας λίρας. Οὐαὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀρνηθῇ νὰ καταβάλῃ τὸ ζητούμενον! φονεύεται ὡς καταδότης, χωρὶς νὰ τολμήσῃ τις νὰ παραπονεθῇ. Καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπιχαίρουσι, βλέποντες τὴν ἀλληλοκαταστροφὴν ταύτην τῶν ἀπίστων, οἱ μουδῖραι, οἱ καϊκάμαι, οἱ πασάδες λαμβάνουσι τὸ δῶρον αὐτῶν καὶ οὐδένα καταδιώκουσιν.

«Εἶνε ἀληθὲς, ὅτι οἱ πατριῶται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔστειλαν ἐντεῦθεν εἰς Μακεδονίαν καί τινα ὅπλα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄχρηστα, ἀλλὰ δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἔλαβον καὶ λαμβάνουσιν ἀνὰ πέντε λίρας. Κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἀπό τινος παραμεθορίου πόλεως τῆς Βουλγαρίας οἱ πατριῶται ἔκλεψαν δὶς ἔκ τινος ἀποθήκης ὅπλα, εἰσαγαγόντες αὐτὰ ὡς λαθρεμπόριον εἰς Μακεδονίαν.

«Τοιαύτη εἶνε ἡ περιβόητος ἐσωτερικὴ διοργάνωσις, ὄπισθεν τῆς ὁποίας κρύπτονται οἱ πατριῶται καὶ ἡ ὁποία πράγματι οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ σχέδιον τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ τοῦ δούλου... Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶνε ἀνάξιοι περαιτέρω ἐμπι-

στοσύνης ἀφοῦ, ἐκτὸς τόσων ἐγκλημάτων ἅτινα διέπραξαν, κατέχουσι καὶ μηχανὰς ἀκόμη πρὸς κατασκευὴν ψευδῶν χαρτονομισμάτων.

Ἀλλ' ἔτι γενναιότερον καὶ εἰλικρινέστερον ἀποκαλύπτει τὸ ἐθνικὸν ποιὸν τῶν μεγαλοϊδεατῶν τούτων τῆς Νέας Βουλγαρίας, ἡ ἐπομένη δικαστικὴ ὁμολογία τοῦ περιβοήτου Μάρκου Στογιάν, τοῦ ἐμπρηστοῦ τῆς Θεσσαλονίκης. Προσαχθεὶς πρό τινων ἡμερῶν πρὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας καὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀνακριθεὶς ὑπ' αὐτῶν, κατέθηκε τὰ πάντα. Ὁ «Νέος ἐλεύθερος Τύπος» τῆς Βιέννης ἀναγράφει ὡς ἑξῆς τὰ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Στογιάν, προερχόμενα ἐκ Θεσσαλονίκης:

«Ἀχθεὶς πρὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀνακριθεὶς ὑπὸ τούτων, ἔσπευσεν ὁ Μάρκος Στογιὰν νὰ δηλώσῃ, ὅτι θὰ ὁμολογήσῃ τὰ πάντα.

«Οὐχὶ ἐκ φόβου οὔτε ἐξ ἀνανδρίας (;) ἀπεφάσισα νὰ ὁμιλήσω. Γνωρίζω κάλλιστα, ὅτι κἂν ἔτι ὁμολογήσω τὰ πάντα, κατ' οὐδὲν θὰ μοὶ γίνητε ἐπιεικέστεροι, διότι διέπραξα μέγα κακούργημα. Οἱ λόγοι, οἱ ὠθοῦντές με νὰ ὁμιλήσω εἶνε οἱ ἑξῆς: Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς μακεδονικῆς κινήσεως εἶνε ἄθλιοι, εἶνε *ἀπατεῶνες*. Ἔπεισαν ἡμᾶς, ὅτι μετὰ τὰς ἀποπείρας ἡ Εὐρώπη θὰ πέμψῃ πολεμικὰ καὶ θ' ἀποβιβάσωσι ταῦτα ἀγήματα, ὅπως καταλάβωσι τὴν πόλιν. Αἱ ἀπόπειραι ἐξετελέσθησαν, τὰ πολεμικὰ ἐπέμφθησαν, ἀλλ' ἔκαμαν ἁπλῶς μίαν ἐκδρομὴν ἀναψυκτικήν. Οὐ μόνον δὲν ἐπενέβη ἡ Εὐρώπη, ἀλλ' ἀπεσύρθη ὁλότελα, ἀπεδοκίμασε τὰς πράξεις ἡμῶν καὶ παρέδωκεν ἡμᾶς εἰς τὴν κοινὴν περιφρόνησιν. Οἱ ἀρχηγοὶ λοιπὸν κατὰ ταῦτα ἠπάτησαν ἡμᾶς. Θὰ ἠδυνάμην νὰ δραπετεύσω ἐκ τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ μὲ συνέλαβον κατὰ διαταγὴν ὑμῶν, θὰ ἠδυνάμην ν' αὐτοκτονήσω καὶ νὰ συμπαραλάβω μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν τάφον τὸ μυστικόν μου. Προὐτίμησα νὰ παραδοθῶ εἰς ὑμᾶς, ὅπως δυνηθῶ νὰ διασαλπίσω εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀρχηγοὶ εἶνε ἄθλιοι καὶ ἀπατεῶνες. Ναί, ἀπατεῶνες, διότι μόνον διὰ τοῦ ψεύδους κατώρθωσαν νὰ ἐξαπατήσωσι τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν. Ἤδη ἐννοῶ τοῦτο σαφέστατα. Ἀπῄτουν χρήματα παρὰ τῶν χωρικῶν, ὅτε δὲ οὗτοι ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν εἶχον, τοῖς ἔδιδον τὴν συμβουλὴν νὰ ἐπιβαρύνωσι δι' ὑποθήκης τοὺς ἀγρούς, τὰ δάση καὶ τὰς νομάς των. «Καὶ ἔπειτ;» ἠρώτων οἱ ἀτυχεῖς. «Ἔπειτα θὰ τὰ λάβητε ὅλα ὀπίσω. Μίαν ἡμέραν, ἀφοῦ κατακτήσωμεν τὴν Μακεδονίαν, θὰ γίνητε ὑμεῖς οἱ κύριοι καὶ θὰ ἔχητε δεκάκις πλειοτέραν γῆν, χωρὶς νὰ λάβητε ἀνάγκην νὰ πληρώσητε ὀπίσω τὸ δανεισθὲν ὑμῖν χρῆμα». Οἱ χωρικοὶ συνωμολόγησαν δάνεια καὶ ἔδωκαν τὸ χρῆμα, ὅπερ ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν Σόφιαν διὰ τὸ κεντρικὸν κομιτάτον ἄγουσαν. Ἡ κατάκτησις τῆς Μακεδονίας ἐναυάγησε πρὸ τῆς ὑποσχέσεως μεταρρυθμίσεων. Τοῦτο δὲν ἐσύμφερεν εἰς τοὺς πράκτορας τῶν κομιτάτων, οἵτινες θὰ ἔβλεπον ἀσμενέστερον καταχρεουργουμένους τοὺς χωρικούς. Τότε ἀπεφάσισε τὸ κεντρικὸν κομιτάτον τὸ πραξικόπημα τῆς Θεσσαλονίκης. Τοῦτο ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ κερδίσῃ τὴν Μα-

κεδονίαν, καίτοι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους εἶχε πέμψῃ τοὺς ἀποστόλους του, ὅπως προπαρασκευάσωσι τὸ ἔδαφος διὰ τὰς ἀποπείρας. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι *ἐξηπατήθημεν*, ὅτι θὰ ἐξαπατηθῶσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Οἱ ἀρχηγοὶ ἡμῶν εἶνε *ἐλεεινοὶ ἀνθρωπίσκοι*, ἀληθεῖς Κρώφορδ (Χουβέρτοι ἤθελε νὰ εἴπῃ), οἵτινες ἐξαπατῶσιν ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐκμεταλλεύονται τὴν εὐπιστίαν καὶ βλακείαν τῶν πτωχῶν χωρικῶν. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα νὰ μαρτυρήσω.»

«Ἐξακολουθῶν τὰς καταθέσεις του ὁ Μάρκος Στογιὰν προέβη εἰς πλήρεις ὁμολογίας, αἵτινες ἐπεβεβαίουν ἐν μέρει τὰς τοῦ Βογδάν. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Στογιὰν ἡ δυναμῖτις κατεσκευάσθη ἐπὶ τόπου, αἱ δὲ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖαι ὗλαι εἰσήχθησαν ἐξ Ἑλλάδος (!), Βουλγαρίας καὶ ἀλλαχόθεν. Οἱ τελωνοφύλακες ἐδωροδοκήθησαν, ὅπως μὴ ἐρευνῶσι τὰς σχετικὰς ἀποσκευὰς καὶ ἀφίνωσιν αὐτὰς νὰ διέρχωνται ἥσυχα. Ἀχθοφόροι ἐκ τῆς πόλεως ἐπληρώνοντο, ὅπως μετακομίζωσι τοὺς σάκκους, τοὺς περιέχοντας τὸ χῶμα ἐκ τῆς ὑπογείου διόδου. Ὁ Γιώργιος Μηνὼφ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ὑπονομευτικὴν ἐργασίαν. Ὁ δ.ῆθεν Σέρβος Γιορδὰν κατεσκεύαζε τὰς βόμβας. Ὁ Στογιὰν αὐτὸς ἤναψε τὴν θρυαλλίδα ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν Τράπεζαν, ἀλλ᾽ἐν τῇ βίᾳ του δὲν μετέδωκεν ὅπως ἔπρεπε τὸ πῦρ εἰς τὴν φιαλοειδῆ βόμβαν.

Αὗται εἶνε κατ᾽ οὐσίαν αἱ ὁμολογίαι τοῦ Μάρκου Στογιαν, ἐμφανισθέντος χθὲς ἤδη πρὸ τοῦ στρατοδικείου. Ἡ ἀπόφασις θὰ ἐξενεχθῇ ταχέως. Ἡ περὶ τῶν λοιπῶν διαδικασία θὰ διεξαχθῇ ἀθρόως καὶ ἡ δίκη των δὲν θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ.»

Ὑπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν διοίκησιν καὶ ἐνέργειαν τοιούτων ἀνθρώπων μέλλει νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Μακεδονία. Κοινοὶ ἐγκληματίαι, ἀνήκοντες εἰς τὴν κατωτάτην κοινωνικὴν ὑποστάθμην, ἀνέλαβον, ὑπ᾽ ἀλλοτρίων εἰσηγήσεων ἐλαυνόμενοι, τὸ ἔργον τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Θλιβερὸν σύμπτωμα τῆς συγχρόνου καταστάσεως! Ἐδημιουργεῖτο καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τεχνητὴ ἐξέγερσις, πιστευθεῖσα ἀπὸ τοὺς θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας ἐν Εὐρώπῃ. Συντηρητικοὶ καὶ φιλελεύθεροι ἐνόμισαν ἀληθῶς, ὅτι ἡ λεγομένη ἐξέγερσις τῶν Βουλγάρων, αἱ καθ᾽ ἑκάστην διαφημιζόμεναι ἐν τοῖς ὀργάνοις τοῦ παγκοσμίου τύπου ἐγκληματικαὶ βιαιοπραγίαι ἐν Μακεδονίᾳ προήρχοντο ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἐνῶ διὰ τοὺς ἀκριβῶς γινώσκοντας τὰ πράγματα πρωταγωνισταὶ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πράκτορες τοῦ βουλγαρικοῦ τούτου κομιτάτου. Οἱ περὶ τὸν υἱὸν τοῦ Γλάδστωνος ἐν Ἀγγλίᾳ, φρονοῦντος ὅτι συνεχίζει τὰς παραδόσεις μεγάλου, ἀλλ᾽ ἀτυχῶς ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἀποπλανηθέντος πατρός, οὐκ᾽ ὀλίγοι φιλελεύθεροι ἐν Παρισίοις, παραπλανηθέντες ἐπίσης ὑπὸ τῶν δολερῶν ραδιουργιῶν τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, μικροῦ δεῖν ἐδημιούργουν, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος ἔτους, βουλγαρικὸν ζήτημα ἐν Μακεδονίᾳ. Διεβοήθη μεγάλη ἐξέγερσις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἡ βουλγαρικὴ ἰδέα ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν αὐτῆς, ὑφ᾽ ἣν προσῆλθον πάντες οἱ ἐπίλεκτοι τῆς φυλῆς, μαχόμενοι κατὰ τῶν ἐξ Ἀσίας ἐπιδρομέων, αὐτοὶ οἱ ἰθαγενεῖς, ὑπὲρ βωμῶν καὶ

εστιῶν. Ὡς εἰκός, ἐπιτυχίαι καὶ νῖκαι ἔστεφον τοὺς μαχητάς, ἀλλ' ἡ θηριωδία τῶν Τούρκων ἐξερρήγνυτο ἀνηλεὴς ἐπὶ τῶν γερόντων, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων, κατασφαζομένων ἐξ ἐκδικήσεως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Τοιαῦτα τερατολογήματα διεφημίζοντο, ἐκ τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης προερχόμενα, καὶ ἐδημοσιεύοντο ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει ἐν ταῖς στήλαις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ δημοσία γνώμη ἐν Εὐρώπῃ δὲν ἐξηγέρθη, οὐχὶ διότι δὲν ἦτο διατεθειμένη ἔν τισι χώραις, καὶ ἰδίᾳ ταῖς ἐπηρεαζομέναις ὑπὸ τοῦ σλαυϊκοῦ χρυσίου καὶ τῶν ρωσσικῶν ραδιουργιῶν, ἀλλὰ διότι τὰ τεχνάσματα τῶν Βουλγάρων ἦσαν ἤδη γνωστά, τὰ δὲ ὅπλα αὐτῶν ἐσκωριασμένα, ἅτε πολλῆς αὐτῶν γενομένης χρήσεως. Αὐτὸς ὁ Ριτσιώτης Γαριβάλδης, ὁ ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις συνεχίζων τὴν μεγάλην δρᾶσιν ἐνδόξου πατρός, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ κομιτάτου τῆς Σόφιας ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βουλγαρικοῦ ἀγῶνος, ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ καταγγείλῃ αὐτὸ εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Εὐρώπης. Ὁ εὐγενὴς στρατηγὸς τοῦ Δομοκοῦ ἐκαυτηρίαζεν ἀπαραμίλλως ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ, δημοσιευθείσῃ διὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ «Βήματος», τὴν ραδιοῦργον ἐκείνην πολιτικήν, ἥτις διεσάλπιζεν ἐν Εὐρώπῃ ἐθνικὴν ἐξέγερσιν τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ἐχαρακτήριζε τὸ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐπαναστατικὸν κίνημα ὡς «*ἐπιβεβλημένον* καὶ οὐχὶ πολὺ εὐπρόσδεκτον εἰς τὴν πλειονότητα τοῦ ἐντοπίου πληθυσμοῦ, μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἄλλως οἱ Βούλγαροι ἀποτελοῦσι μεγάλην μειονότητα, καὶ τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐξ ἐπικρατείας, ἥτις εἰς ἕνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπει, τίνι τρόπῳ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου».

Ἡ τελευταία τῶν Βουλγάρων ἐξέγερσις ἐν Μακεδονίᾳ, ἥτις ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ πασῶν σπουδαιοτάτη, προπαρεσκευάζετο ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὡς τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς πρώτης Εἰκοσιπενταετηρίδος, τῆς διαρρευσάσης ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Βουλγαρίας. Ἐντὸς τῶν περιβοήτων στενῶν τῆς Σίπκας, ἔνθα ἐδοξάσθη ὁ Σκόβελεφ, σήμερον δὲ ἐγείρεται μεγαλοπρεπὲς καὶ τεράστιον ρωσσικὸν μοναστήριον, ἐγερθὲν εἰς μνήμην τῶν πεσόντων ὑπὲρ τῆς σλαυϊκῆς ἰδέας καὶ δόξης, ἐτέλεσεν ἡ νέα Βουλγαρία μέγα πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν μνημόσυνον. Πάντες οἱ κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον μετασχόντες καὶ δοξασθέντες Ρῶσσοι στρατηγοί, καὶ μεταξὺ αὐτῶν πρωτοστατοῦντες ὁ ἀρχιστράτηγος μέγας δοὺξ Νικόλαος καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ ὁ αὐτουργὸς τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐκλήθησαν πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰς ἑορτάς. Αὐτὴ ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐδίστασε, παραδόξως ἑρμηνεύουσα τὸ βουλγαρικὸν Σχίσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπει τὴν θρησκευτικὴν συλλειτουργίαν Ρώσσων καὶ Βουλγάρων ἱερέων, περιφρονοῦσα δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καθεστῶτα, ν' ἀποστείλῃ Ρῶσσον ἀρχιμανδρίτην, ἵνα συλλειτουργήσῃ μετὰ σχισματικοῦ Βουλγάρου ἐπισκόπου. Καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης οὗτος δὲν ἦτο κοινός τις κληρικός, ἦτο ὁ πρωτοπρεσβύτερος τοῦ ἐν Πετρουπόλει μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως, ὅστις εἶνε ἅμα πρωτοπρεσβύτερος τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἕτεροι ἐπίσης ἀνώτεροι Ρῶσσοι κληρικοὶ εἶχον προσέλθῃ εἰς Σίπκαν ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τούτοις. Ὁ

στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἥρως τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἑορτῆς, ὡς ἐκηρύχθη αὕτη ὑπὸ τοῦ τύπου τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Βουλγαρίας. Τὸ ἡμιεπίσημον ὄργανον τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως δι' ἄρθρου πλήρους ἐξάρσεως, ἐξετάζον τὰ κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας, τὰ προσεχῆ αὐτῶν ἀποτελέσματα, ἔγραφεν ἐν ἐπιλόγῳ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα: «Εἰς μάτην κατεβλήθησαν προσπάθειαι, ὅπως καταστῶσιν ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους Ρῶσσοι καὶ Βούλγαροι. Ἤδη διὰ τῶν ἑορτῶν τούτων σφιγκτότερος κατέστη ὁ δεσμὸς τῆς συναδελφώσεως, ἐν τῷ μέλλοντι δὲ θ' ἀγωνίζωνται παραπλεύρως τὸν σλαυϊκὸν ἀγῶνα».

Ὡς εἶπον ἤδη, σύμπας ὁ σλαυϊκὸς κόσμος, ἀπὸ Πετρουπόλεως μέχρι Σόφιας, μετέσχε τῆς ἑορτῆς ταύτης. *Ἐθνικὸν Ἰωβιλαῖον!* ὑπεμιμνῆσκον τοῖς ἁπανταχοῦ Σλαύοις, καὶ ἰδίᾳ τοῖς παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ τὸν Αἷμον, τὸ μέγα αὐτῶν πρόγραμμα, τὴν κοσμοϊστορικὴν ἀποστολήν, μεταξὺ τῶν ἄρθρων τοῦ ὁποίου περιλαμβάνεται καὶ ἡ κατάληψις τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Πλεῖστα ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἐν Σίπκᾳ τούτων ἑορτῶν. Ἐλπίδες, πόθοι, προσδοκίαι τῆς πραγματώσεως τοῦ μεγάλου βουλγαρικοῦ μέλλοντος. Ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος ἀφηγήθη χρονογραφικῶς τὰ κατὰ τὰς τελετάς, ἄνευ συμπερασμάτων καὶ κρίσεων, ἀλλ' ἐτήρησε σιγὴν ἰχθύος πρὸ τῆς πραγματικῆς σημασίας τῆς ἐπὶ τῶν περιλαλήτων στενῶν σλαυϊκῆς ταύτης ἑορτῆς καὶ ἐπιδείξεως.

Ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ ἔτυχεν ἐκτάκτου ὑποδοχῆς. Εἶπε πολλά, οὐδ' ἀπέκρυψε τὰ πραγματικὰ αὐτοῦ φρονήματα. Πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἀποκρινόμενος εἴς τινα αὐτοκαλουμένην μακεδονικὴν ἐπιτροπήν, εἶπε καὶ τὰ ἑπόμενα:

«Ἐγὼ ἀγαπῶ τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τοῦ 1862. Ἀγαπῶ ὅλους τοὺς Βουλγάρους. Οὐδεμίαν ποιοῦμαι διάκρισιν μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ μὴ ἐλευθέρων. Μίαν μόνον ποιοῦμαι διάκρισιν. Ἀγαπῶ πάρα πολὺ τὸν δοῦλον Μακεδόνα!

«Πρὸς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐγὼ ἀνεκάλυψα ἕνα τύπον—τὴν Βουλγαρίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἀλλὰ δι' αἰτίας ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μου ὁ τύπος οὗτος, ἡ συνθήκη αὕτη δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ.

«Ἐγώ, ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ, ζῶν ἢ τεθνεώς, συμβουλεύω καὶ κληροδοτῶ εἰς τοὺς Βουλγάρους, ὅπως παραδίδωσιν ἀπὸ πατέρα εἰς υἱόν, ὅτι ἡ Βουλγαρία τοῦ Ἁγίου Στεφάνου πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ.

«Κληροδοτῶ εἰς τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος νὰ ἐργάζηται, ν' ἀγωνίζηται, νὰ μάχηται, νὰ παλαίῃ, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ν' ἀποσπασθῇ, μήτε ἓν μέρος, μήτε χωρίον, μήτε εἷς ἄνθρωπος ἀκόμη ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου» . . .

Οὕτως ἐξεδηλοῦντο τὰ προανακρούσματα τῆς τελευταίας βουλγαρικῆς ἐξεγέρσεως ἐν Μακεδονίᾳ. *Ἀγαπῶ ὅλους τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ περισσότερον τὸν δοῦλον Μακεδόνα.* Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης ταύτης, φοβερὸν εἰπεῖν, αἱ ληστρικαὶ συμ-

μερίαι τοῦ Γιαγκώφ, τὰ δολοφόνα στίφη, τὰ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν διατελοῦντα τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου, Εὐρωπαίου τὸ γένος, Χριστιανοῦ τὸ θρήσκευμα, ἤρξαντο λυμαινόμενα τὴν Μακεδονίαν, πυρπολοῦντα τὰ χωρία αὐτῆς, δολοφονοῦντα πάντα ἀνθιστάμενον εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ μεγάλου σχεδίου, καὶ τοῦτο χάριν τῆς πρὸς τὸν δοῦλον Μακεδόνα ἀγάπης τοῦ Ρώσσου στρατηγοῦ. Ὁ αὐτὸς Δουριοβώ, διαμαρτυρόμενος ἐπὶ τοῖς τεκταινομένοις, ἔγραφε τὰ ἑπόμενα, χαρακτηρίζων τὰς εἰρημένας ἑορτὰς καὶ τὴν κατ' αὐτὰς δρᾶσιν τοῦ Ἰγνάτιεφ, καθ' ἣν στιγμὴν ληστανταρτικὰ στίφη ἐλυμαίνοντο τὴν Μακεδονίαν.

«Ἀρά γε αἱ πανηγύρεις τῆς Σίπκας καὶ ἡ θριαμβευτικὴ παρέλασις καθ' ὅλην τὴν Βουλγαρίαν τοῦ δημιουργοῦ τῆς Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, μέλους τοῦ αὐτοκρατορικοῦ συμβουλίου, ὑπασπιστοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ προέδρου τῆς Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας, κόμητος Ἰγνάτιεφ, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐν Σίπκᾳ, Σόφιᾳ καὶ λοιπαῖς πόλεσι, δὲν ὑπεδαύλισαν τὸν βουλγαρικὸν σωβινισμόν ; . . . Ὁ ρωσσικὸς πανσλαυϊστικὸς τύπος ψεύδεται λέγων, ὅτι αἱ ἑορταὶ τῆς Σίπκας ἔφερον χαρακτῆρα εἰρηνικόν. Εἰς τὸν τοιοῦτον χαρακτηρισμὸν οὐδεμίαν πίστιν παρέχει ἡ Εὐρώπη, διότι τὰ γεγονότα μαρτυροῦσιν ὅλως τοὐναντίον. Ἡ πανήγυρις τῆς Σίπκας διηυθύνετο οὐ μόνον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Ρωμούνων, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ἑλληνοανατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις προσεβλήθη καὶ προεπηλακίσθη ἐν Σίπκᾳ.

«Ἐν Σίπκᾳ, μετὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ ἀπήγγειλε λόγον, δι' οὗ ἐξεφράζετο, ὅτι ἡ βερολίνειος Συνθήκη περιώρισε τὴν ὀνειροποληθεῖσαν καὶ ἐπιτευχθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ συνηνωμένην Βουλγαρίαν. Τὴν 13ην Σεπτεμβρίου ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας ἐκ νέου ἐξέφρασεν, ὅτι διακαὴς αὐτοῦ πόθος εἶνε ὁ σχηματισμὸς τῆς Βουλγαρίας μετὰ τῶν ὁρίων ἐκείνων, ἅτινα οὗτος ὑπηγόρευσεν ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ· οἱ λόγοι οὗτοι δὲν εἶνε ὑποδαύλισις ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας τῶν βουλγαρικῶν ὀνειροπολημάτων πρὸς κατάληψιν τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπιδοκιμασία τῶν ἐνεργειῶν τῶν βουλγαρικῶν ἀναρχικῶν κομιτάτων ; Ἀλλὰ λησμονοῦμεν βεβαίως, ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν εἶνε οὔτε Ἕλληνες, οὔτε Σέρβοι. Ὁλόκληρος ὁ ρωσσικὸς τύπος εἶνε ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἐὰν ὁ Ποπεδονότσεφ θελήσῃ, ἡ Μακεδονία γίνεται βουλγαρική, ὡς ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία κατὰ τὸ 1885. Ἡ ἀπερίφραστος δήλωσις τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὑπασπιστοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος περὶ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου πείθει ἡμᾶς, ὅτι ἡ ρωσσικὴ διπλωματία δὲν ἀπεχωρίσθη ἀπ' αὐτῆς καὶ ὅτι νῦν λαθραίως ὑποκινεῖ τοὺς Βουλγάρους νὰ προκαλέσωσι σφαγὰς ἐν Μακεδονίᾳ».[1]

Τοιαῦτα ἔγραφε ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁ ἔντιμος Ρῶσσος συγγραφεύς. Ἡ δημοσία

1 Ἑλληνισμός, Νοέμβριος τοῦ 1902.

ἐπίσης γνώμη ἐν Εὐρώπῃ, μεθ' ὅσην καὶ ἂν ἀπέδειξεν ἀδιαφορίαν, δὲν ἠπατᾶτο ὡς πρὸς τὰ ἐνδεχόμενα ἀποτελέσματα. Οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ τοῦτο. Ἤδη τὰ ἐπαναστατικὰ κομιτᾶτα τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης κατελαμβάνοντο ὑπὸ φανατισμοῦ μετὰ τὴν πάροδον τῶν ἑορτῶν τῆς Σίπκας. Προκηρύξεις ἐπὶ προκηρύξεων, δημοσιεύματα ἐπὶ δημοσιευμάτων ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον ἐξ ὀνόματος τῶν καταπιεζομένων Μακεδόνων. Τολμηρά, παράδοξα, φανταστικά, προδήλως μαρτυροῦσι τὸ ψυχικὸν μένος, ὑφ' οὗ κατελήφθησαν οἱ αὐτόκλητοι ἐλευθερωταὶ τῆς Μακεδονίας, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐρωτηθῶσιν οἱ πληθυσμοὶ τῆς χώρας κατὰ πόσον ἐπιθυμοῦσι τὴν ἑαυτῶν ἀπελευθέρωσιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων λησταντάρτων. Καθ' ἅπαντα σχεδὸν τὸν διαρρεύσαντα χειμῶνα αἱ εὐάριθμοι βουλγαρικαὶ συμμορίαι περιέτρεχον ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τοὺς δρυμοὺς τῆς Μακεδονίας, δολοφονοῦσαι, λεηλατοῦσαι, ὡς θέλω παρακατιὼν ἀποδείξῃ ἐπὶ ἐπισήμων ἐγγράφων στηριζόμενος. Οἱ μακεδονικοὶ πληθυσμοὶ οὐδὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐξέγερσιν ταύτην ἐκτὸς εὐαρίθμων βουλγαροφώνων, ἐξαναγκαζομένων εἰς τοῦτο ἐκ φόβου ἐκδικήσεων. Οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκραγῇ πραγματικὴ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν, ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀριθμητικῶς ὑπερτερούντων. Τὰ ληστρικὰ ἐκεῖνα κακουργήματα, ἐφ' οἷς ὑπεύθυνος τυγχάνει ἡ πανσλαυϊστικὴ πολιτική, οὐ μόνον προκαλοῦσα αὐτά, ἀλλὰ καὶ δικαιολογοῦσα καὶ ἐξαίρουσα διὰ τῶν ὑπομίσθων αὐτῆς ἐν Εὐρώπῃ ὀργάνων, ἐχαρακτηρίζοντο ὡς ἡρωϊκὰ κατορθώματα, ἄξια νὰ κοσμήσωσι τὸ πάνθεον τῆς συγχρόνου ἱστορίας ὡς εὐγενεῖς πράξεις πρώτης ποιότητος. Καὶ ἐσαγηνεύετο καὶ προσηλυτίζετο ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν φανταστικῶν τούτων θρύλων μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν διετρανοῦτο ἡ ἠθικὴ πραγματικότης τῶν ἐξυμνουμένων ἡρώων ὑπὸ τὴν τρομερὰν ἀναλαμπὴν τῆς βουλγαρικῆς δυναμίτιδος, ἥτις ἐξερρήγνυτο ἐν τοῖς ἐγκάτοις τοῦ γαλλικοῦ πλοίου Γουαδαλκιβίρ, μόλις ἀπαίροντος ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης, ἥτις ἐκρήμνιζε τὰ τείχη τῆς ὀθωμανικῆς τραπέζης ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἔμελλε δὲ νὰ ἐπενέγκῃ ἀποτρόπαιον καταστροφὴν οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονικῇ πρωτευούσῃ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, ἂν μὴ ἐγκαίρως προελαμβάνετο.

Ἔκτοτε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ φανταστικὴ εἰκὼν τῆς μακεδονικῆς Ἐπαναστάσεως διελύθη, ὑπὸ τὸν ἐλευθερωτὴν ἀπεκαλύφθη ὁ κοινὸς ἐγκληματίας, ἀνάξιος παντὸς ἐλέους καὶ πάσης συμπαθείας. Καὶ ἐν τούτοις δὲν στερεῖται διαφέροντος σύντομός τις ἀφήγησις καὶ ἀνάλυσις τῶν γενομένων κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ὀρδῶν διατάραξιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἐννόμου καθεστῶτος. Θὰ πεισθῶσι καὶ οἱ ἄπιστοι, θὰ συνετισθῶσιν οἱ τολμήσαντες νὰ κηρύξωσιν εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον, ὅτι πράγματι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐξερράγη βουλγαρικὴ ἐπανάστασις ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὅτι ἀνάγκη ἦτο νὰ συνέλθῃ εὐρωπαϊκὴ Συνδιάσκεψις πρὸς διακανονισμὸν τοῦ ἀλύτου προβλήματος, πρὸς παραχώρησιν τῶν

πολυθρυλήτων Μεταρρυθμίσεων τοῦ 23ου ἄρθρου τῆς ἐν Βερολίνῳ Συνόδου, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ὑπὲρ τῆς τάξεως, ὅτι τὸ περιβόητον ἐκεῖνο ἄρθρον δὲν συνετάχθη μόνον ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, χωρὶς ν' ἀναμνησθῶσι, οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος φιλάνθρωποι, ὅτι ἓν τῶν τμημάτων τούτων, ἡ Ἤπειρος κατεκυρώθη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὑπὸ τῆς αὐτῆς Συνόδου ὡς ἀναπόσπαστος ἐπαρχία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλ' ἀπέμεινεν ἔξω τῶν ὁρίων αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ἕνεκα τῶν ἀντενεργειῶν αὐτῆς ταύτης τῆς διπλωματίας, ἥτις καὶ προηγουμένως εἶχεν ἀποφασίση τὴν προσάρτησιν ταύτην.

Αἱ ἐκ τῶν πλατειῶν τῆς Σόφιας καὶ τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Ρίλου ἀπευθυνόμεναι προκηρύξεις ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ βιλαγετίου τῆς Ἀδριανουπόλεως συνετάραττον τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον, ἐν ἀγνοίᾳ διατελοῦν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον συνετάραττον αὐτὸ τὰ περὶ τῶν ταραχῶν τούτων δημοσιευόμενα ἄρθρα. Ὡς μὴ ὤφελεν, ὁ γαλλικὸς τύπος ἔμελλεν ἐν πολλοῖς νὰ πρωτοστατήσῃ ἐν τῇ θλιβερᾷ ταύτῃ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων εὐρωπαϊκῇ σταυροφορίᾳ. Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὁ Anatole Leroy Beaulien ἐδημοσίευεν ἐν ἐγκρίτῳ περιοδικῷ φύλλῳ τῶν Παρισίων περίεργον ἄρθρον, ὅ περ φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔμελλε νὰ προκαλέσῃ κατάπληξιν. Τοσοῦτον ἀνακριβῆ καὶ αὐθαίρετα ἦσαν τὰ ἐν αὐτῷ ἀναγραφόμενα. Δὲν ἐδίσταζε νὰ παραλληλίσῃ τὴν λησταναρσίαν τοῦ 1902 πρὸς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν τοῦ 1876-1878. Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις, ἔγραφε πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἶνε πολλαχῶς ὁμοία πρὸς τὴν κατὰ τὸ 1876 κατάστασιν τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης. Ὅθεν ἂν μὴ ἡ διπλωματία ἐργασθῇ δραστηρίως κατὰ τὸν χειμῶνα, δυνατὸν νὰ εὑρεθῶμεν κατὰ τὸ ἔαρ ἐνώπιον γενικῆς ἐξεγέρσεως. Παρὰ τὰς συστάσεις τῶν μεγάλων Δυνάμεων, θ' ἀποβῇ δυσχερέστατον εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν νὰ ὑποστῇ ἐπὶ μακρὸν τὸ βάρος τῆς κατ' οἶκον κοινῆς γνώμης, ζητούσης νὰ βοηθηθῶσιν ἀμέσως οἱ ἐν Μακεδονίᾳ ὁμογενεῖς.. Τὸ μέλλον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Εὐρώπης δὲν φαίνεταί μοι ρόδινον. Ἴσως ἐπὶ τέλους θεωρήσῃ ἡ Αὐστροουγγαρία, ὅτι τῇ ἐπιβάλλεται νὰ πράξῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ὅ τι καὶ ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἑρζεγοβίνῃ... Ἡ ἀποσόβησις τῶν κινδύνων τούτων εἶνε καθῆκον τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας καὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος νομίζω, ὅτι ἓν μόνον τελεσφόρον ὑφίσταται μέσον : ἡ σύγκλησις διεθνοῦς Συνδιασκέψεως πρὸς διακανονισμὸν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Καθῆκον δὲ ταύτης εἶνε νὰ ἐπιληφθῇ τῶν ἐκκρεμῶν ἀνατολικῶν ζητημάτων καὶ νὰ διευθετήσῃ ταῦτα συμφώνως πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς βερολινείου Συνθήκης, ἐξασφαλιζομένων συγχρόνως εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας χριστιανικὰς ἐπαρχίας τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ ἐγγυήσεων ἐκείνων, ὧν ἡ πραγματοποίησις μόνον μερίμνη τῆς Εὐρώπης δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ. Ἡ ἐν λόγῳ Συνδιάσκεψις, πλὴν τοῦ ἀρμενικοῦ καὶ μακεδονικοῦ, θὰ ἠδύνατο κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον νὰ κανονίσῃ καὶ τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, ὡς καὶ τὰ τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ Ἰου-

δαίων, οἵτινες ἐπίσης, ὡς οἱ χριστιανοὶ τῆς Μακεδονίας, δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου δοθεισῶν αὐτοῖς ὑποσχέσεων». Καὶ ἐπεράτου ὁ φιλάνθρωπος συγγραφεὺς τὸ δυσεξήγητον αὐτοῦ ἄρθρον, ἐπικαλούμενος τὴν διὰ τῆς *Αὐτονομίας* λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος· λίαν προσφυῶς, γινώσκων ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ἡ προτεινομένη αὕτη λύσις ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων καὶ τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς οὐδὲν ἕτερον πράγματι τυγχάνει ἢ προσωρινὴ ἀνακωχὴ μέχρι τῆς ὁριστικῆς καταλήψεως τῆς περιμαχήτου χώρας ὑπὸ τῶν τακτικῶν καὶ ἀτάκτων ὀρδῶν τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου, φυσικῷ τῷ λόγῳ καθισταμένου βασιλέως τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Μακεδονίας, μὲ δευτέραν πρωτεύουσαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν Θεσσαλονίκην... «Δὲν ἔχει ἡ Εὐρώπη, ἀνεφώνει ἐν ἱερᾷ ἀγανακτήσει, τὸ θάρρος νὰ προκηρύξῃ σήμερον τὴν Αὐτονομίαν; *Ἂς διευκολύνῃ τοὐλάχιστον τὴν ἐπιτυχίαν της*, ζητοῦσα ἐπιμόνως τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων, ἃς ὁρίζει ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου».

«Ἂν ὅμως παραταθῶσιν ἀκόμη οἱ δισταγμοὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἂν ἐκραγῇ αἴφνης γενικὴ ἐπανάστασις, τὸ φάρμακον τῶν μεταρρυθμίσεων θὰ εἶνε πλέον ἀνίσχυρον. Ἐπαναλαμβάνω μετ' ἀγωνιώσης καρδίας: Τὸ ζήτημα δὲν ἐπιδέχεται πλέον ἀναβολάς. Εἶνε καιρὸς νὰ μεσολαβήσῃ ἡ Εὐρώπη οὐχὶ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς παγκοσμίου εἰρήνης».

Παρόμοια ἄρθρα καὶ ἐπικλήσεις ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούντων ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικῶν πληθυσμῶν ἐδημοσιεύοντο διὰ τῶν πλείστων ὀργάνων τῆς δημοσίας γνώμης ἐν Εὐρώπῃ, ἐκφράζοντα τοὺς φόβους γενικῆς ἐξεγέρσεως καὶ συμβουλεύοντα προσωρινὴν ἔστω λύσιν πρὸς ἀποτροπὴν φοβερωτέρων κινδύνων, οἵοι ἠδύναντο νὰ ἐπέλθωσιν ἔκ τινος συρράξεως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐξ ἧς συρράξεως ἠδύνατο νὰ προέλθῃ γενικωτέρα τις εὐρωπαϊκὴ σύγκρουσις. Καὶ ἐμερίμνων μὲν εὐρωπαϊκαί τινες Δυνάμεις, κατ' ἐξοχὴν αἱ μᾶλλον ἐνδιαφερόμεναι εἰς τὰ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, ὅπως ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία, περὶ ἀποτροπῆς τῆς ἐπαπειλουμένης συγκρούσεως, δίδεται ὅμως νὰ πιστευθῇ, ὅτι δυνατὸν νὰ μὴ ἦσαν καὶ ἐξ ὁλοκλήρου εἰλικρινεῖς αἱ ἐνέργειαι αὗται. Διατάραξις τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καθεστῶτος, προερχομένη ἐκ τῶν βουλγαρικῶν σκευωριῶν, δύναται μὲν νὰ ἐμβάλῃ εἰς μερίμνας καὶ δυσχερείας τὴν διπλωματίαν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν δὲν εἶνε ἀποκρουστέα. Πόσαι ἐλπίδες κέρδους δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς τοιαύτης διαταράξεως! Ἀμφότεραι ἐκεῖναι αἱ Δυνάμεις, αἵτινες θὰ ἐπορίζοντο τὰ μείζονα ὠφελήματα, ἀπὸ καιροῦ μὲν συνεφώνησαν ἀλλήλαις, ὅπως παρακωλύσωσιν ἀνατροπήν τινα, ἀλλ' ἡ διατάραξις δὲν προσέβαλλε τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα. Ἂν πράγματι ἐβδελύσσοντο αὐτήν, ἠδύναντο δι' ἑνὸς λόγου νὰ ἐπιτάξωσιν ἡσυχίαν εἰς τοὺς θορυβοποιοὺς τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης, εἰς αὐτὴν τὴν κυβέρνησιν, ἧς πολλὰ μέλη ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διετέλουν εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἡγήτορας τῶν κομιτάτων.

Ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἔγραφεν εἰς τὴν κυβέρνησίν του, ἤδη

ἀπὸ 1 Μαρτίου, ὅτι «αἱ κυβερνήσεις Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας συνεφώνησαν ὅπως, ἐν πρώτῃ περιστάσει, πρὸς μὲν τὰς κυβερνήσεις τῶν παρὰ τὸν Αἶμον κρατῶν ἀποτείνωσιν ἐντόνους λόγους νουθεσίας καὶ παραινέσεων, εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν συμβουλὰς φρονήσεως». Πράγματι ἡ ἐνέργεια αὕτη θὰ ἦτο ἀποτελεσματική, ἂν ἦτο εἰλικρινὴς καὶ δὲν περιωρίζετο εἰς πλατωνικὰς μόνον νουθεσίας. Καθῆκον εἶχεν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις νὰ τροποποιήσῃ ἐπὶ τὸ ἀνθρωπινώτερον τὸ διοικητικὸν αὐτῆς σύστημα, ἰδίᾳ ἐν Μακεδονίᾳ, ἔνθα διέτρεχε σοβαροὺς κινδύνους, ἀλλὰ καὶ οἱ θορυβοποιοὶ καὶ ταραξίαι τῶν εἰρημένων κρατῶν, ὄργανα ἐπιβούλου πολιτικῆς διατελοῦντες, ὤφειλον ν' ἀποστῶσιν ἐνεργειῶν, ἐξ ὧν οὐδὲν μὲν κέρδος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμελλον νὰ προσπορισθῶσιν οἱ μακεδονικοὶ πληθυσμοί, θὰ περιεπλέκετο δ' ἔτι μᾶλλον ἡ ἀρκούντως περίπλοκος κατάστασις ἐπὶ ἀνυπολογίστῳ ζημίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν συμφερόντων μεγάλου τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Ἐπὶ τέλους ἡ διαβοηθεῖσα μακεδονικὴ Ἐπανάστασις ἐξερρήγνυτο ἐν ταῖς στήλαις ὀργάνων τινῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Εἶχον ἤδη ψαλῇ ὑπὸ τῶν σειρήνων τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ καὶ τὰ τελευταῖα ἐπινίκια τῶν ἑορτῶν τῆς Σίπκας· ὁ δὲ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ ἀνεπαύετο ἐπὶ τῶν δαφνῶν αὐτοῦ ἐν τοῖς γραφείοις τῶν πανσλαυϊστικῶν ἑταιρειῶν, ἐκεῖθεν ἐκπέμπων ἤδη τὸ κήρυγμα. Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀτμόσφαιρα ἐπληροῦτο καπνοῦ πυρίτιδος, ἤχων τηλεβόλων, μακρόθεν ἐρχομένων, ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Μακεδονίας· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντα ταῦτα ἦσαν κολοσσαῖαι ὀπτασίαι νευρικῶν ὀργανισμῶν, ἐπιτηδείως μεταδιδόμεναι ἀνὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον καὶ μεγαλοποιούμεναι, καθ' ὅσον ἀντεγράφοντο ἀπὸ ἐφημερίδος εἰς ἐφημερίδα, καθ' ὅσον ἐτηλεγραφοῦντο ἀπὸ πρακτορείου εἰς πρακτορεῖον. Ἐπλάττοντο ἐπὶ τὸ μυθιστορικώτερον μάχαι μυριόνεκροι μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Τούρκων, καὶ αἱ ἀναπόφευκτοι αὐτῶν νῖκαι, στέφουσαι τοὺς μαχητὰς τῆς μακεδονικῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἀντεκδικήσεις ἐγκληματικαὶ τῶν μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν, ἐνῷ, ἀκριβῶς εἰπεῖν, οἱ πρωταγωνισταὶ τῶν ἐγκλημάτων τούτων ἦσαν αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι. Οὐδὲν κωμικώτερον καὶ οὐδὲν ψευδέστερον τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, ἥτις ὑφίστατο μόνον ἐν ταῖς κεφαλαῖς τῶν διαβιβαζόντων τὰς εἰδήσεις ταύτας εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον, διότι οἱ Βούλγαροι λησταντάρται ἐξεδήλουν μὲν τὸ φιλόπατρι αὐτῶν μένος κατὰ τῶν ἀθώων ἀλλοφύλων πληθυσμῶν, ἀλλ' ἐπιμελῶς προὐνόουν νὰ ἔλθωσιν εἰς χεῖρας πρὸς τὰ τουρκικὰ στρατεύματα. Αὕτη ἦτο ἡ ἀλήθεια, ὡς ἀπεδείκνυτο ἐκ τῶν ὑστέρων, μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ χειμῶνος καὶ τὴν ἐκ τούτου ἐπελθοῦσαν διάλυσιν τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐδίσταζον νὰ προσέλθωσι καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν ἐπὶ τῇ ἀφελεῖ ἐλπίδι, ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐξαπατήσωσι καὶ νὰ προσηλυτίσωσι. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔγκριτον ὄργανον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Κολωνίας», περιέγραφε κατὰ τὸν ἑπόμενον ἀμίμητον τρόπον τὴν μακεδονικὴν ἐπανάστασιν, τοὺς πρωταγωνιστὰς αὐτῆς καὶ τοὺς ἥρωας, τὰς νίκας καὶ τὰς ἐπι-

τυχίας. Εἶνε ἀπὸ τῆς *φύσεως* εἰλημμένη ἡ περιγραφὴ αὕτη καὶ εἶνε ἀξία ἀπομνημονεύσεως. «Ἐὰν ἐκ Σόφιας ἀγγέλλωνται ἡμέραν παρ' ἡμέραν μάχαι καὶ συγκρούσεις, συμβαίνουσαι δῆθεν μεταξὺ τῶν ληστανταρτῶν καὶ τῆς ἐνόπλου ὀθωμανικῆς δυνάμεως καὶ προξενοῦσαι βαρείας ἀπωλείας εἰς τοὺς Τούρκους, πρέπει ἐν τούτοις σπουδαῖον ποσοστὸν τούτων ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐπίνοιαν τῶν ἰθυντόρων τῆς μυστικῆς Ἑταιρείας. Οἱ ταῦτα διαδίδοντες ἐπιδιώκουσι νὰ σχηματισθῇ ἐν Εὐρώπῃ ἡ γνώμη, ὅτι πρόκειται περὶ ἀγῶνος ὑπὲρ ἐλευθερίας, διεξαγομένου παρ' ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, παραλλήλως δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον βαίνει καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ νὰ παριστῶσιν ἔν τε τῇ Ἡγεμονίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ τοὺς ἀποστόλους τῆς Ἑταιρείας ὡς νικηφόρους, ὡς ἥρωας, ἵνα ἐξάπτωσι τὰ πνεύματα ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως καὶ νὰ κερδαίνωσι νέον ἔδαφος εἰς τὴν προπαγάνδαν. Καὶ *ἐπὶ τῶν ἐκθέσεων δὲ τῶν Εὐρωπαίων προξένων ἀσκοῦσι ταῦτα ἐπιρροήν*. Οὐδέποτε σχεδὸν εἷς τῶν ξένων ἀντιπροσώπων δύναται νὰ ὁμιλῇ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως περὶ τῶν γεγονότων, ὑποθετικῶν ἢ πραγματικῶν, ἀλλ' αἱ διακοινώσεις των εἶνε ἐκ τρίτης χειρός, ἡ δὲ ἐν Ἀνατολῇ συνήθης μεγαλοποίησις καὶ ἐξόγκωσις προσδίδει εἰς μηδαμινὰ πράγματα τεραστίαν μορφήν. Ἐνίοτε εἶνε δυνατὸν καὶ νὰ ἐξελεγχθῇ ἡ ἀλήθεια τοιούτων εἰδήσεων. Εὐρωπαῖός τις εἶδε παρὰ τὴν Στρούντσαν ἐν τῷ σταθμῷ στρατιώτας, ὧν ἕκαστος ἔφερεν ἀνὰ δύο πυροβόλα καὶ συνεπέρανεν ἐντεῦθεν, ὅτι ἐπέστρεφον ἐκ μάχης, ἐν ᾗ ἐφονεύθη ἢ ἐπληγώθη ἀνάλογος ἀριθμὸς ἀνδρῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀναλάβωσι τὰ μάουζερ αὐτῶν!. Ἐν περαιτέρω ἐξελίξει λόγος ἐγίνετο περὶ τριάκοντα νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ἡ σύγκρουσις προσελάμβανε μείζονας διαστάσεις, ἐνῷ πράγματι οὐδὲν εἶχε συμβῇ»...

Πράγματι οὐδὲν σπουδαῖον εἶχε συμβῇ ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον. Καὶ περιέτρεχον μὲν τὸν τόπον ληστανταρτικαὶ συμμορίαι, ἀλλ' ἐπανάστασις, ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ ἑνὸς ἢ πλειόνων διαμερισμάτων, δὲν ὑφίστατο· οὐδ' ἦτο δυνατὸν τὸ τοιοῦτο. Πρῶτον μέν, ἐκ τῶν τριῶν κυριωτάτων φυλετικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ μακεδονικὸς πληθυσμός, οἱ μὲν Μουσουλμᾶνοι, ὡς γνωστόν, εἶνε ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ πολιτικὸν καθεστώς, οἱ δὲ Ἕλληνες μετὰ τὴν τελευταίαν ἐθνικὴν ἐξέγερσιν, ἥτις τοσοῦτον ἐζημίωσεν αὐτούς, κακῶς μελετηθεῖσα καὶ διεξαχθεῖσα διὰ τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, κατανοοῦσιν ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς αὐτοὺς ἡ περισυλλογὴ καὶ ἡ σκοπιμωτέρα ἐν τῷ μέλλοντι διαχείρισις τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν δυνάμεων. Μεμονωμένη ἑλληνικὴ ἐξέγερσις ἐν Μακεδονίᾳ ἄνευ συμμετοχῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν τμημάτων τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἄνευ συμπράξεως καὶ τοῦ ἐλευθέρου κράτους, θὰ ἦτό τι ἀπονενοημένον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας, ἀποτελῶν τὸ πέμπτον μόλις τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, διεσπαρμένος καθ' ἅπασαν τὴν ὕπαιθρον χώραν, συγκρουόμενος πρὸς τοὺς λοιποὺς κατοίκους, πρὸς αὐτοὺς τοὺς Σέρβους καὶ σλαυοφώνους Μακεδόνας, οὐδὲν θετικὸν καὶ γενναῖον δύναται νὰ πράξῃ. Οὐκ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν τῶν λησταν-

ταρτῶν δὲν εἶνε Βούλγαροι, ἀλλ' ἀλλόφυλοι, εἴτε μισθωθέντες ὑπὸ τῶν ἐν Σόφιᾳ κομιτάτων, εἴτε διατελοῦντες εἰς ἔχθραν πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν ἀρχήν, ἅτε καταδιωκόμενοι ὑπ' αὐτῆς ἕνεκα ἐγκληματικῶν πράξεων. Οὕτως ἡ ἐπανάστασις προδήλως ἦτο ὑποβολιμαία. Παρὰ πάντα ταῦτα, εἶνε ἐπίσης γνωστόν, ὅτι ἐθνικὴ βουλγαρικὴ συνείδησις ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ὑπάρχει. Πλεῖστοι τῶν βουλγαροφώνων ἢ μᾶλλον σλαυοφώνων Μακεδόνων, τῶν οἰκειοποιουμένων ὑπὸ τῶν κομιτάτων, κέκτηνται ἑλληνικὴν μᾶλλον συνείδησιν, οἱ δ' ὑπολειπόμενοι δὲν ἐξίχθησαν ἀκόμη εἰς τηλικοῦτον βαθμὸν ἀναπτύξεως, ὥστε ν' ἀξιώσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐλευθερίαν. Τούτων τῶν λόγων ἕνεκα τὸ ἐν Μακεδονίᾳ λῃστανταρτικὸν κίνημα δέον νὰ χαρακτηρισθῇ, ὡς εἶπον ἤδη, ὡς παρείσακτον καὶ ὑποβολιμαῖον ἐκ τῆς Βουλγαρίας. Τοιαύτην γνώμην καὶ ἀντίληψιν ἔχουσιν ἐπίσης καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων Δυνάμεων, τῶν ἐκ πολιτικῆς καιροσκοπίας συμπαθῶς διακειμένων πρὸς τὴν ἔκρυθμον ταύτην κατάστασιν, ἣν προσεπάθησαν νὰ μεγαλοποιήσωσιν. Ὁ ἐν Μοναστηρίῳ ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας, περιβόητος γενόμενος διὰ τὰ φιλοβουλγαρικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα, δὲν διστάζει ἐν ἐκθέσει, ἀπευθυνθείσῃ πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, δημοσιευθείσῃ δὲ ἐν τῇ *Κιτρίνῃ Βίβλῳ*, νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι «οἱ λῃσταντάρται τοῦ κομιτάτου ἐνέπλησαν τρόμου τοὺς κατοίκους τῆς μακεδονικῆς ταύτης μεγαλοπόλεως, ἀποσυρομένους ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἕκτης ἑσπερινῆς ὥρας καὶ ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐσκόπουν ν' ἁρπάσωσιν ἢ φονεύσωσιν ἕνα τῶν ἐν Μοναστηρίῳ προξένων, ὅπως προκαλέσωσι λόγον ἐν Εὐρώπῃ περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος». Τοιαῦται ἐγκληματικαὶ ἀποφάσεις καὶ πράξεις δὲν ἀποτελοῦσι βεβαίως τὸν χαρακτῆρα ἐπαναστατικῆς ἐξεγέρσεως, ὅπως καὶ ἂν θέλωσι νὰ παριστῶσιν αὐτὰς οἱ ἐν ἀρχομένῳ εἰκοστῷ αἰῶνι ἀντιπρόσωποι εὐγενεστάτου καὶ φιλελευθέρου ἔθνους. Ἕτερος, γενικὸς οὗτος, πρόξενος τῆς Γαλλίας, ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐκθέτων εἰς τὴν κυβέρνησίν του τὰ συμβαίνοντα ἐν Μακεδονίᾳ, ἀποδίδει τὰς ἐκδικήσεις, τοὺς φόνους καὶ τὰ πρὸς διασπορὰν τρόμου διαπραττόμενα κακουργήματα, τὰ πλεῖστα ἀνὰ τὴν ὕπαιθρον χώραν, ἐν ᾗ ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία περισπᾶται, εἰς τοὺς πολυαρίθμους καὶ καλῶς ὠργανωμένους ὀπαδοὺς τῶν κομιτάτων. «Πάνθ' ὅσα, ἐπιλέγει, γινώσκομεν περὶ τούτων πείθουσιν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀναπτύξεως τοῦ κινήματος εἰς ἐπανάστασιν, οὐδεμιᾶς βίας θέλουσι φεισθῇ, ὅπως ἀναγκάσωσιν ἀπαξάπαντας τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ Χριστιανοὺς (Ἕλληνας, πατριαρχικοὺς Βουλγάρους καὶ Σλαυοφώνους, Ἑλληνοβλάχους) νὰ παρακολουθήσωσιν αὐτούς». Ἀλλ' ἐρωτᾶται. Δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι πάντα ταῦτα ἐπαναστατικὰ φαινόμενα; Ἐξέγερσις, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ τρόμου, ὑπὸ τοῦ ἐγκλήματος, τεχνητὴ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, μὴ ἐρειδομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν παραδόσεων τῆς φυλῆς, δὲν δύναται ἢ ν' ἀποκαλυφθῇ, ἅμα τῇ παρελεύσει τῆς καταιγίδος, νὰ γελωτοποιηθῇ, παρὰ τὰς αἰσιοδόξους διαβεβαιώσεις τῶν ἐπισήμων ἢ ἀνεπισήμων κύκλων. Χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῆς μακεδονικῆς ταύτης ἐπαναστάσεως εἶνε πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι διε-

ψεύδετο αὕτη καὶ παρ' ἀδιαλλάκτων Βουλγάρων, οἷος ὁ περιβόητος Βόρις Σαραφώφ, ἀρνούμενος τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κομιτάτου Τσοντσέφ. Τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ πρώτου, ἡ ἐφημερὶς *Πράβο*, ἐδημοσίευε κατὰ πληροφορίας ἐκ Θεσσαλονίκης μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τὰ ἑπόμενα:

«Αἱ περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως εἰδήσεις οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Τὸ ἐν Σόφιᾳ μακεδονικὸν κομιτάτον ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἐν Μακεδονίᾳ οὔτε ἐπανάστασις ὑπάρχει, οὔτε ἐπαναστάται». Τηλικαύτη ἐπικρατεῖ σύγχυσις γνωμῶν καὶ σκεπῶν ἐν τοῖς κύκλοις αὐτῶν τῶν κορυφαίων τῆς ἐπαναστατικῆς ἐνεργείας. Τὸ βέβαιον μόνον εἶνε τὰ διαπραττόμενα ὑπό τινων λησταντάρτων ἐγκλήματα, εἰς ἃ ἔμελλε ν' ἀποδοθῇ ἐπαναστατικὴ αἴγλη ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας.

Ὅτι ἡ ἐν Μακεδονίᾳ διαλαλουμένη ἐπαναστατικὴ ἐξέγερσις οὐδὲν ἦτο ἢ ἐγκληματικὴ ἀλληλουχία, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἐπικαλεσθῶ αὐτὰς τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀντιπροσώπων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. *Scripta manent*. Ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας γράφει τὰ ἑπόμενα πρὸς τὴν κυβέρνησίν του: «Ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, ἥτις νῦν ἐν ἐκτάσει τινὶ ὑπάρχει, αἰτίους ἔχει αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες σφόδρα κραυγάζουσι δι' αὐτήν. Ἔργῳ δέ, μὴ λογιζομένων τῶν διαρκῶν καὶ συμφυῶς τῇ τουρκικῇ διοικήσει ἐλαττωμάτων, ταύτην τὴν ὥραν οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δικαιολογοῦν τὴν ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ ἐκδηλουμένην ἀνησυχίαν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Τούρκους, τῶν Ραγιάδων γενικῶς ἀφιεμένων ὑπ' αὐτῶν ἀνενοχλήτων. Ἀλλ' αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι, αἵτινες ἐπί τινα χρόνον εἶχον διακεκομμένους τοὺς φόνους, ἤρξαντο πάλιν δολοφονοῦντες Χριστιανοὺς ἑτεροφύλους, καθὼς καὶ Μουσουλμάνους. Μέχρι τοῦδε οὐδέτεροι τούτων ἀντέταξαν ἀντίποινα εἰς βαθμὸν ἄξιον μνείας, ἀλλ' ἡ θέσις αὐτῶν κατέστη ἐπισφαλεστάτη, καὶ Ἕλληνες, Σέρβοι, Βλάχοι καθὼς καὶ Μουσουλμάνοι ἐκφέρουσιν ἐμφαντικὰς αἰτιάσεις τῶν πράξεων τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ τῆς παρακολούθου διαγωγῆς τοῦ βουλγαρικοῦ πλήθους... Ἐν Δοϊράνῃ Χριστιανοὶ (πλὴν τῶν Βουλγάρων) καὶ Μουσουλμάνοι κλείονται ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου. Αἱ τοιαῦται μέθοδοι τῶν μακεδονικῶν κομιτάτων ἀνεπτύχθησαν εἰς τ ρ ο μ ο κ ρ α τ ί α ν, συνέχουσαν ἁπάσας τὰς φυλὰς τῆς περιφερείας ταύτης, περιλαμβανομένου καὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ Βουλγάρων... Τοιαῦται—καὶ οὐχὶ ἄλλαι—εἶνε αἱ αἰτίαι τῶν ταραχῶν ἐν τῷ βιλαετίῳ τούτῳ, ἃς ὁ τύπος παριστᾷ, ὅτι περιάγουσιν εἰς κίνδυνον τὴν ἀσφάλειαν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἣν ἀναμφισβητήτως παρασύρουσιν. Αἴτιοι ὅμως τῶν ἀταξιῶν τούτων οὔτε οἱ Μουσουλμάνοι οὔτε οἱ Ραγιάδες εἶνε, ἀλλ' αἱ βουλγαρικαὶ λῃστρικαὶ συμμορίαι καὶ οἱ ἐγκάτοικοι, ἐφ' ὧν ἐπιβάλλονται». Ἐν ἄλλῃ ἐκθέσει αὐτοῦ ὁ εἰρημένος πρόξενος γράφει τὰ ἑπόμενα: «Τὸ κήρυγμα τῶν κομιτάτων προκαλεῖ θύματα. Ἐν Σαβιὰκ τοῦ καζᾶ Δεμίρ-Ἰσσαρ ἑ λ λ η ν ί ζ ω ν ἔμπορος, Γεώργιος, ἐδολοφονήθη τῇ 30 Ἀπριλίου. Ὁ ἐπὶ ὑποβολῇ τοῦ ἐγκλήματος κατηγορούμενος

δόκτωρ Ἀριστοτέλης ("Ελλην ἀποστάτης βεβαίως, καταστὰς ὄργανον τοῦ κομιτάτου) συλληφθεὶς ἀπελύθη ἐκ Δράμας, ὅπως ἑορτάση τὸ Πάσχα. Ἐν τῷ καζᾷ Σερρῶν λιτανεία, περιάγουσα τὸν θαυματουργὸν σταυρὸν τοῦ ὀρθοδόξου Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἀνὰ τοὺς θεριζομένους ἀγροὺς τοῦ χωρίου Βροντοῦ, ἐκακοποιήθη καὶ διεσκορπίσθη ὑπὸ Βουλγάρων, ὁ δὲ Σταυρός, ἀπολεσθεὶς ἐν τῇ πόλει, ἀνευρέθη ἔπειτα ὑπὸ Τούρκου στρατιώτου καὶ μετακομισθεὶς εἰς Σέρρας ἀνεστηλώθη πάλιν.» 1)

Ἐπὶ τοῖς ἐγκληματικοῖς τούτοις ὀργίοις τῶν λησταναρτικῶν συμμοριῶν αὐτὴ ἡ ρωσσικὴ κυβήρνησις ἐφάνη ὅτι κατεξανέστη. Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς παρώρμησεν ἀπ' εὐθείας τὸν Σουλτάνον, «ὅπως ἐργασθῇ εἰς κατάλυσιν τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, τῶν αἰτίων πλήθους κακουργημάτων καὶ παρεκτροπῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ.» Δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τοῦ ἀγαθοῦ σκοποῦ τῆς προτάσεως ταύτης. Ἀλλ' ἦτο καὶ εἶνε πλέον ἢ γνωστὸν μέχρι τῆς σήμερον, ὅτι τὰ κομιτάτα ταῦτα, τὰ ἀπὸ ἐτῶν ὑποθάλποντα καὶ συντηροῦντα τὴν ἐν Μακεδονίᾳ κίνησιν, κέντρον εἶχον αὐτὴν τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν, αὐτοὺς τοὺς κυβερνητικοὺς κύκλους, εἰς οὓς ἠδύναντο σκοπιμώτερον ἐνεργοῦντες ν' ἀπευθυνθῶσιν οἱ ἐν Πετρουπόλει. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἐνέργεια θὰ ἦτο φυσικωτέρα καὶ λυσιτελεστέρα.

Τὸ κήρυγμα τῶν ἐν Σόφιᾳ ἐπαναστατικῶν κύκλων ἦτο ἡ διὰ τοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐξέγερσις τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν. Πάντα τὰ μέσα ἦσαν θεμιτά. Ὁ ἐπιβόητος ἐγκληματίας Βόρις Σαραφώφ, μεταβὰς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰς Βελιγράδιον, ἐκήρυττε πρὸς τοὺς ἐν τῇ σερβικῇ πρωτευούσῃ ὁμόφρονάς του, ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν ἔχει ἀνάγκην, ἵνα ἀπελευθερωθῇ, Βουλγάρων ἢ Σέρβων ἱερέων καὶ διδασκάλων, ἀλλ' ὅπλων καὶ συντεταγμένων ἀνδρῶν. Καὶ οὕτως ἀνετέθη τὸ ἔργον τῆς μακεδονικῆς ἀπελευθερώσεως εἰς τοὺς ἀποβλήτους καὶ τοὺς λυμεῶνας τῆς κοινωνικῆς τάξεως. Ὅπλα καὶ πολεμεφόδια ἀπεστέλλοντο ἐκ Βουλγαρίας εἰς Μακεδονίαν καὶ μετ' αὐτῶν αἱ ἀναπόφευκτοι συμμορίαι. «Ἦσαν δ' αὗται, ἐπιβεβαιοῖ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἄγγλος πρόξενος, ὡπλισμέναι διὰ καλῶν ὅπλων, κατεσκευασμένων ἐν Αὐστρίᾳ, ὁμοίων πρὸς τὰ ἐν χρήσει παρὰ τῷ βουλγαρικῷ στρατῷ. Ἕκαστος ἀνὴρ φέρει 180 γομώσεις καὶ μικρὸν περίστροφον. Ἔχουσι δὲ καὶ προμήθειαν βομβῶν δυναμίτιδος ὄγκου μεγίστου πορτοκαλλίου. Ὁ πληροφορῶν με κατώρθωσε νὰ λάβῃ μίαν τούτων, καθὼς καὶ ἓν φυσίγγιον, ὅπερ ἐκκενωθὲν ἔδειξε γόμωσιν ἀκάπνου πυρίτιδος... Ὅπλα εἰσάγονται εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ τῶν ἑπομένων ὁδῶν· ἐκ Κιουστεντὴλ διὰ Ἄνω Τζουμαγιᾶς καὶ Μελενίκου εἰς Νευροκόπιον καὶ Σέρρας· διὰ δὲ Σάς, χωρίου παραμεθορίου, οὗτινος ὁ ἱερεὺς λέγεται ἀνήκων εἰς τὸ κομιτάτον, εἰς Στρούμνιτσαν, Δοϊράνην καὶ Κουκούσιον πέραν τοῦ ὄρους Μάλες, ἢ εἰς Κιουπρελί, Περλεπὲν καὶ Μοναστήριον· διὰ Δεβὲ Βαρδὲν ἐπὶ τῶν συνόρων εἰς Ἐγρὶ

1) Γνασίου Μακεδνοῦ Μακεδονικὴ Κρίσις καὶ Κυανῆ Βίβλος.

Παλάγκαν, Κράτοβον, Κουμάνοβον, Σκόπια, ἢ διὰ Βρεζίτζης εἰς Σελενίκοβον καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἀξιοῦ εἰς Ὀνδρίσοβαν. Διὰ τῶν ὁδῶν τούτων τὸ κομιτάτον ἰσχυρίζεται, ὅτι εἰσήγαγε 40,000 ὅπλων...» 1)

Ἅπασα ἡ εὐθύνη βεβαίως ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τούτοις πίπτει ἐπὶ τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν. Κέντρον τῆς πολεμικῆς ἐνεργείας ἦτο ἡ Ἡγεμονία· ἐξ αὐτῆς ἐξήρχοντο αἱ ληστρικαὶ ὀρδαί, ἐπανήρχοντο δ' αὖθις, μόλις στενοχωρούμεναι, ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ εὕρισκον τελείαν ἀτιμωρησίαν. Τὸ κομιτάτον ἄρα διετέλει εἰς στενοτάτην σχέσιν πρὸς τοὺς κυβερνητικοὺς κύκλους, τῆς πολιτικῆς τῶν ὁποίων ἦτο ἑκάστοτε ὄργανον. Καὶ διεμαρτύρετο μὲν ἐνίοτε κατὰ τὸ φαινόμενον, ὁσάκις ἀπηυθύνοντο αὐτῇ παραστάσεις παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου ταύτης ἢ ἐκείνης τῶν Δυνάμεων, ἀλλ' ἰδιαιτέρως ἐξώθει πρός τι πραξικόπημα τοὺς ἡγήτορας τῶν ληστανταρτικῶν στιφῶν. Ἔν τινι τῶν ἀνακοινώσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικὸς πρόξενος ἔγραφε τὰ ἑπόμενα: «Ταύτῃ τῇ στιγμῇ πληροφοροῦμαι ἐκ πηγῆς, ἣν κρίνω ἀξίαν πίστεως, ὅτι τὸ μακεδονικὸν κομιτάτον σκοπεῖ ἐντὸς τῶν δύο προσεχῶν μηνῶν νὰ ἐνεργήσῃ σφαγάς τινας Μουσουλμάνων σποράδων ἐν τῇ χώρᾳ, ἐπὶ τῷ τέλει προκλήσεως ἀντεκδικήσεων μουσουλμανικῶν καὶ ἵνα ἀναγκάσῃ οὕτω τὴν Εὐρώπην εἰς ἐπέμβασιν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ. Πληροφοροῦμαι πρὸς τούτοις ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ὅτι ὁ Σαράφωφ διατρίβει ἐν Μακεδονίᾳ, ὀργανῶν τὸ ἄνω μνημονευόμενον σχέδιον ἐν τῇ περιοχῇ Στρουμνίτσης καὶ δυσὶν ἄλλοις κέντροις τῆς περιφερείας Θεσσαλονίκης, καθὼς καὶ ἐν τῇ περιοχῇ Περλεπὲ τοῦ βιλαετίου Μοναστηρίου... Κατὰ τηλεγράφημα, ταύτην τὴν ὥραν ληφθὲν ἐκ Μοναστηρίου, οἱ Μουσουλμάνοι διατελοῦσιν ὄντες ἐν μεγάλῃ ἀγανακτήσει, ἂν δ' εἰς αὐτῶν σφαγῇ, ἀντίποινα εἰς βαθμὸν μέχρι τοῦδε ἀνήκουστον βεβαίως θέλουσι δοθῇ. Μὴ οὔσης δυνατῆς διακρίσεως μεταξὺ Χριστιανῶν διαφόρων φυλῶν, τὰ ἀντίποινα δὲν θέλουσιν ἐπιπέσῃ ἐπὶ μόνων τῶν Βουλγάρων. Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις πάντες οἱ Χριστιανοὶ διάγουσιν ἐν τρόμῳ».

Ἀνάλογα πρὸς τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ἀντιπροσώπους τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐν οἷς ἐξέχουσιν οἱ τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἰδίᾳ ὁ τῆς Θεσσαλονίκης κ. Βιλιώτης ἐπὶ τῇ ἀκριβεῖ γνώσει καὶ ἀντιλήψει τῶν πραγμάτων, ἔγραφεν ἐν ὑπομνήματι αὐτοῦ ἀπὸ 4)17 Μαρτίου 1902, δημοσιευομένῳ ὁλοκλήρῳ ἐν τῇ Κυανῇ Βίβλῳ, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλλην πρεσβευτὴς Μαυροκορδάτος. «Ἡ ἀληθῶς ἀνυπόφορος κατάστασις, ἣν τὰ βουλγαρικὰ κομιτάτα κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσωσι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Μακεδονίᾳ ἀποβαίνει ὁσημέραι εἰδεχθεστέρα καὶ ἀπειλητικωτέρα.

«Πολυάριθμοι βουλγαρικαὶ συμμορίαι, διοργανούμεναι καὶ ἐφοδιαζόμεναι ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν ταύτην ἐπαρχίαν

(1) Κυανῆ Βίβλος.

καὶ σπείρουσιν αὐτόθι τὸν τρόμον, διαπράττουσαι φρικώδη κακουργήματα καθ' ὅλων τῶν εἰρηνικῶν κατοίκων, οὓς θεωροῦσι κώλυμα εἰς τὰς ἐγκληματικὰς καὶ ἀνατρεπτικὰς αὐτῶν βλέψεις. Οἱ ἐκβιασμοὶ καὶ αἱ λεηλασίαι, αἱ ἀνθρωποκτονίαι καὶ αἱ δολοφονίαι, αἱ ἐμπνεόμεναι κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πρακτόρων τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, μείνασαι μέχρι σήμερον ἀτιμώρητοι, αὐξάνουσιν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. Δύσκολον εἰμὴ καὶ ἀδύνατον θὰ ἦτο ν' ἀναφέρωμεν διὰ μακρῶν πάντας τοὺς πεσόντας Μουσουλμάνους, τοὺς δολοφονηθέντας ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κομιτάτου. Ἡ δολοφονία τοῦ δόκτορος Κυβερνίδου ἐν Γευγελῇ, ἡ κατὰ τοῦ δόκτορος Σακελλαρίου ἀπόπειρα ἐν Γουμέντσῃ, ὁ φόνος πολλῶν Ἑλλήνων ἱερέων, ἰδίως ἐν τῷ διαμερίσματι Μοναστηρίου, εἶνε ὡσαύτως ἱκανῶς πρόσφατα γεγονότα, ὥστε νὰ μὴ χρήζωσιν ἀναπτύξεως... Ἡ κακουχία καὶ ὁ τρόμος, ὑφ' ὧν πάσχει ἡ Μακεδονία ἐπ' ἐσχάτων, ἀποβαίνουσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βαρεῖαι, ἀπειλοῦσαι νὰ δημιουργήσωσι κίνδυνον, ὃν δὲν ἠδύνατό τις νὰ προλάβῃ ἢ καταπολεμῶν τὸ κακὸν διὰ μέσων αὐστηρῶν, ταχέων καὶ ἀποτελεσματικῶν».

Τοιαύτη εἶνε ἡ θλιβερὰ εἰκὼν τῆς μακεδονικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀτιμωρησία, εἴτε ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχῶν, εἴτε ἀπὸ μέρους τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ, κωλυομένου νὰ προβῇ εἰς ἀντεκδικήσεις, εἴτε ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων, μὴ ἐπιτρεπομένης αὐτοῖς ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῆς ὁπλοφορίας ἐξ ἀνοήτου φόβου, καθιστᾶσι τὰς συμμορίας θρασυτέρας καὶ τολμηροτέρας. Εὑρίσκουσιν ἄλλως τε αὗται πρόχειρα κρησφύγετα ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους, ἐνῷ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἀνακηρύττονται ἥρωες τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Ἕτερον ἐπίσης ἀξιοσημείωτον γεγονός, συμπεσὸν κατὰ τὸ τέλος τοῦ λήξαντος ἔτους, μῆνας πολλοὺς ἀπὸ τῶν ἑορτῶν τῆς Σίπκας, εἶνε καὶ ἡ ἐκ Πετρουπόλεως κάθοδος τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας κόμητος Λάμσδορφ. Πλεῖστα κατὰ τὰ ἡμέρας ἐκείνας ἐρρήθησαν καὶ ἐγράφησαν ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ τύπῳ περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς ταύτης. Καὶ ἐβεβαιοῦτο μέν, ὅτι κύριος σκοπὸς τοῦ ταξειδίου ἦτο ἐπίσκεψις εἰς τὸν αὐστριακὸν αὐτοκράτορα, ἐν τούτοις τίνος λόγου ἕνεκα ἡ πανηγυρικὴ ἐπίσκεψις τῶν αὐλῶν Σόφιας καὶ Βελιγραδίου;. Ὡς παρετήρησεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος, σχολιάζων τὴν παράδοξον ταύτην ἐπίσκεψιν ἐν μέσῳ χειμῶνος, ὁ ἐπισκεπτόμενος ἐκ φιλοφροσύνης καὶ σεβασμοῦ ὑψηλόν τι πρόσωπον, ἀποφεύγει συνήθως τὴν καθ' ὁδὸν ἐπίσκεψιν ἄλλων, ἧττον σημαινόντων προσώπων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὡς ἐβεβαίουν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔγκριτα εὐρωπαϊκὰ φύλλα, ὅτι ὁ Ρῶσσος ὑπουργὸς ὑπῆρξεν ἐπιφυλακτικώτατος, καὶ δὴ ψυχρός, πρὸς τοὺς ἐν Σόφιᾳ καὶ Βελιγραδίῳ, συστήσας αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡσυχίαν καὶ αὐστηρὰν ἀποχὴν ἀπὸ παντὸς ῥιψοκινδύνου κινήματος, ἀλλὰ τοῦτο ἔπραξεν ἀναμφιρρήστως ἐκ λεπτότητος πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης, εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ὁποίας ἀφώρα τὸ περιλάλητον ταξείδιον. Τὸ βέ-

βαιον εἶνε ὅτι ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης καὶ ἂν δὲν παρωτρύνθησαν πρὸς ἐνέργειαν τὰ δύο σλαυϊκὰ κράτη, τὰ διεκδικοῦντα κτήσεις τινὰς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἀλλ' ἔλαβον μεῖζον θάρρος ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῶν δράσει, ἐπὶ βεβαιότητι, ὅτι ἡ παρὰ τὸν Νεύαν μεγάλη ἀδελφὴ δύναμις ἐγρηγορεῖ ἐπὶ τῶν τυχῶν τῶν ἀδελφῶν Σλαύων. Ἀληθῶς, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον περίπου, τῇ 14 Δεκεμβρίου λήξαντος ἔτους, ἡ ἐν Πετρουπόλει ἐκδιδομένη ἐφημερὶς τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως, ὁ «Ἐπίσημος Ἀγγελιαφόρος» ἐδημοσίευεν *Ἀνακοίνωσιν*, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον, ὅτι ὁ *ὀρθόδοξος λαὸς* ἐν Τουρκίᾳ, διατελῶν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐπαναστατικῶν κομιτάτων, εἶνε ἕτοιμος εἰς γενικὴν ἐξέγερσιν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ, τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναται ἢ νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως, μεριμνώσης κατὰ παράδοσιν περὶ τῆς τύχης τῶν ὁμογενῶν αὐτῇ λαῶν. Τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἀνακοινωθὲν ἐβεβαίου ἐπίσης, ὅτι «ἡ αὐτὴ κυβέρνησις ἠξίωσε παρὰ τοῦ Σουλτάνου νὰ παράσχῃ τὰς προσηκούσας μεταρρυθμίσεις, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἐνουθετοῦντο αἱ σλαυϊκαὶ κυβερνήσεις Βουλγαρίας καὶ Σερβίας νὰ καθησυχάσωσι, χωρὶς νὰ ἐπιζητῆται ἡ διὰ βιαίων τρόπων μεταβολὴ τοῦ καθεστῶτος καὶ ἐξηγγέλετο ἡ συνεργασία Ρωσσίας καὶ Αὐστροουγγαρίας πρὸς εἰσαγωγὴν μεταρρυθμίσεων ἐν ταῖς κλυδωνιζομέναις ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἡφαιστείου ἐπαρχίαις τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐν τέλει δὲ ἐγνωστοποιεῖτο, ὅτι οἱ ἀγῶνες τῶν δύο γειτόνων Αὐτοκρατοριῶν, τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερομένων (;) εἰς συντήρησιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ ὀθωμανικῇ Ἀνατολῇ, εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν ἔτει 1897 μεταξὺ αὐτῶν καταρτισθείσης συμφωνίας, ἧς ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ὕπαρξις εἶνε δυνατὴ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον ἀκριβεστάτης τηρήσεως τῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται, ἀρχῶν ἀπαραδέκτου μὲν *αὐθαιρέτων μεταβολῶν* εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Συνθηκῶν ἱδρυθεῖσαν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου κατάστασιν πραγμάτων, διατηρήσεως δὲ τῆς τοσοῦτον ἀναγκαίας εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν χριστιανικῶν λαῶν ἡσυχίας καὶ παραφυλάξεως τῆς γενικῆς εἰρήνης». Καὶ ἀποτέλεσμα τῶν πιέσεων τούτων ἐπὶ τῆς σουλτανικῆς κυβερνήσεως ἦτο ὁ πολυθρύλητος Ἰραδὲς τῶν μεταρρυθμίσεων ἐν τοῖς βιλαετίοις Θεσσαλονίκης, Κοσσυφοπεδίου καὶ Μοναστηρίου, «ἱκανῶν ὅπως *βελτιώσωσι τὴν τύχην* τῶν ἐν τοῖς βιλαετίοις τούτοις οἰκούντων λαῶν». Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐγκατάστασιν *Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ* τῆς Μακεδονίας, διατηρουμένου ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον καὶ μὴ ἀνακαλουμένου πρὸ τῆς ὡρισμένης προθεσμίας ἄνευ προτέρας γνωμοδοτήσεως τῶν Δυνάμεων. Ὁ γενικὸς οὗτος Ἐπιθεωρητὴς ἐδικαιοῦτο νὰ διαθέτῃ τὸν ὀθωμανικὸν στρατόν, ἐὰν ἀπῄτει τοῦτο ἡ τήρησις τῆς δημοσίας τάξεως, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ὑποχρέωσιν ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει ν' ἀνατρέχῃ εἰς τὴν κεντρικὴν Διοίκησιν. Οἱ δὲ κατὰ τόπους βαλῆδες ὑποχρεοῦντο νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. Ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἐπίσης ὑπεχρεοῦτο νὰ μετακαλέσῃ πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς χωροφυλακῆς ξένους ἐμπείρους ἄνδρας ὡς βοηθούς, ἡ δὲ χωροφυλακὴ ἔμελλε

νὰ συγκροτηθῇ ἐκ Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων, ὑπεχρεοῦτο δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις πρὸς ταχεῖαν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ν' ἀπονείμῃ ἀμνηστίαν εἰς πάντας τοὺς ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασι καταγγελθέντας ἢ καταδικασθέντας, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἐκπατρισθέντας. Πολλαὶ ἄλλαι ἐπίσης καθορίζοντο μεταρρυθμίσεις, οἰκονομικὸν ἰδίᾳ φέρουσαι χαρακτῆρα, ὧν πραγματουμένων, ἔμελλεν ἡ περιμάχητος αὕτη Μακεδονία νὰ καταστῇ ἂν μὴ πραγματικὸν Eldorado, ἀλλὰ πάντως εὐρωπαϊκὴ Ἐπαρχία...

Δὲν συζητῶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν ἔννοιαν τῶν Μεταρρυθμίσεων, οὐδ' ἀποπειρῶμαι ν' ἀποκαλύψω τὸ ἀπόρρητον αὐτῶν. Πάντες γινώσκουσι τὴν σημασίαν τῶν λεγομένων μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ὄνειρα θερινῆς Νυκτός. Σκιᾶς ὄνειρα, δυνάμενα ν' ἀποπλανήσωσι μόνον τοὺς κατοίκους τοῦ ἄλλου ἡμισφαιρίου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς γινώσκοντας καὶ κατ' ἐλάχιστον τὰ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ συμβαίνοντα, ἐρωτῶ. Ἐν τούτοις: τίνος λόγου ἕνεκα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ὑπαγορευσασῶν τὰς τοιαύτας μεταρρυθμίσεις εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν Μακεδονίαν, περὶ τῶν σλαυϊκῶν τῆς ὁποίας πληθυσμῶν ἐλαμβάνετο, κατὰ τὰς δηλώσεις τοῦ «Ἐπισήμου Ἀγγελιαφόρου» τῆς Πετρουπόλεως, ἡ ὑψηλὴ μέριμνα τῆς βελτιώσεως τοῦ καθεστῶτος καὶ δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει καὶ ἡ ἐπίσης ἑλληνικωτάτη Ἤπειρος, ἡ ἐξ ἴσου ὑπὸ τῆς αὐτῆς διοικήσεως ταλαιπωρουμένη, ἥτις δυνάμει ῥητῆς ἀποφάσεως τοῦ βερολινείου Συνεδρίου ἀνήκει εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος, πλήρης δὲ σιωπὴ ἐπεκράτει περὶ τῆς τύχης τῶν λοιπῶν, καὶ δὴ τῶν ἑλληνικῶν διαμερισμάτων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας; Τὸ σχέδιον ἄρα τῶν μακεδονικῶν Μεταρρυθμίσεων ἦτο ἀπώτερον σχέδιον ἐκμηδενισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, περὶ οὗ ἐλάχιστος ἐγένετο λόγος κατὰ τὰς τραγικὰς ταύτας διαπραγματεύσεις περὶ τῆς σκοπουμένης βελτιώσεως τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ καθεστῶτος. Ἀλλ' ὅτι ἔφερε καταχθονιώτερον σκοπὸν καὶ χαρακτῆρα ἦτο ἡ ἀμνηστεία, ἡ χορηγηθεῖσα εἰς τοὺς καθείρκτους Βουλγάρους, εἰς τοὺς κακοποιοὺς ἐκείνους, τοὺς κατὰ τὴν Κυανῆν Βίβλον ἥρωας «ἐκβιάσεων ἀθώων καὶ ἀόπλων, λῃστειῶν, δολοφονιῶν, εἰς τοὺς βασανιστὰς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, κατακρεουργήσεων ἱερέων, ἰατρῶν καὶ διδασκάλων, εἰς τοὺς ἐμπρηστὰς τῶν ναῶν, εἰς τοὺς δυναμιτιστάς», εἰς ἅπαντα ἐν γένει τὰ ἀναρχικὰ καὶ τρομοκρατικὰ στοιχεῖα τῆς Βουλγαρίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρᾴκης. Διὰ τοιούτων κακοποιῶν ἔμελλε νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ διασαλευθεῖσα τάξις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, καὶ δὴ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ βορείῳ Θρᾴκῃ. *Solitudinem faciunt, pacem appellant,* θὰ ἐπεφώνει, ἂν ἔζη ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ παλαιὸς Τάκιτος. Ἀληθῶς, μόλις ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου ἐνεστῶτος ἔτους, ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ὀθωμανικῶν εἱρκτῶν τῆς Μακεδονίας οἱ ἀπελευθερωθέντες οὗτοι φιλοπάτριδες, τῇ ἐπιμόνῳ σπουδῇ τῶν ῥωσσικῶν προξενικῶν ἀρχῶν, καὶ ἐπανήρχετο ἡ πρὸς στιγμὴν διακοπεῖσα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀναρχικὴ κατάστασις, ἡ ἐκδηλωθεῖσα τοσοῦτον τραγικῶς καὶ ἀπαισίως

ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τῆς μελετηθείσης καὶ μικροῦ δεῖν ὁλοσχερῶς πραγματωθείσης καταστροφῆς τῆς Θεσσαλονίκης.

Βαθὺς κοινωνιολόγος, ὁ Μὰξ Νορδάου, ἐξετάζων ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους τὰ κατὰ τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, παραβάλλων τὰς ἑλληνικὰς καὶ τὰς σλαυϊκάς, ἰδίᾳ τὰς βουλγαρικὰς δυνάμεις, τὰς συγκρουομένας ἐν Μακεδονίᾳ, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑπόμενα ἀξιοσημείωτα: «Ἑκάστη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ φυλῶν ἐγείρει ἐπὶ τοῦ ὅλου μίγματος τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων ἀξιώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἄνευ βίας. Μεταξὺ τούτων θρασύτεροι, ἵνα μὴ εἴπω ἀναιδέστεροι, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ παρουσιάζονται οἱ Βούλγαροι. Εἶνε τὰ *χαϊδεμένα* παιδιὰ τῆς τύχης. Κατόπιν βίου σκοτεινοῦ μακρῶν αἰώνων εἶδον αἴφνης ἑαυτούς, μετὰ δύο-τριῶν ἐτῶν βασάνους, διὰ μιᾶς γενναιόφρονος πράξεως τῆς Ρωσσίας ὑψωθέντας εἰς περιωπὴν ἀνεξαρτήτου ἔθνους... Ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας· ἐν περιπτώσει δ' ἐπαναστάσεως, ἣν οἱ Βούλγαροι ἤθελον, εἴτε φανερὰ εἴτε καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ, ὑποστηρίξῃ, ἡ Τουρκία δὲν θὰ δεχθῇ νὰ τὴν ἀπολέσῃ ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς κτήσεις της, ἤθελε δ' ἀφήσῃ νὰ φθάσωσι τὰ πράγματα μέχρι τοῦ πολέμου, οὗτινος ἡ ἔκβασις δὲν ἤθελεν εἶναι ἀμφίβολος, ἐνόσῳ θὰ ἵσταντο ἀντιμέτωποι Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι . . . Ἐὰν ἡ Μακεδονία διαιρεθῇ ἢ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων, ἢ αὐτονομηθῇ, καθισταμένη διὰ τοῦ τρόπου τούτου νέα Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καὶ μὲ τὴν αὐτὴν τύχην ἐκείνης ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, τότε οἱ νέοι αὐτῆς κύριοι ἐν τῇ ὑποταχθείσῃ εἰς αὐτοὺς χώρᾳ θὰ καταπιέσωσιν ὅλας τὰς ἐθνικότητας μὲ σιδηρᾶν πυγμήν, διότι, ὡς γνωστόν, αἱ ἐθνικότητες τοῦ Αἵμου δὲν εἶνε καὶ πάρα πολὺ εὐαίσθητοι . . . Ἡ ἀπώλεια τῆς Μακεδονίας δὲν ἤθελεν εἶναι πλῆγμα θανατηφόρον μόνον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει εἰσέτι ἐξελιχθῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀναποσπάστως ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτώμενον ἑλληνικὸν ἔδαφος ἐν Εὐρώπῃ»...

Τοιαύτη βεβαίως τυγχάνει ἡ κρατοῦσα σκέψις ἐν ἅπασι τοῖς σλαυϊκοῖς καὶ σλαυοφίλοις κύκλοις τῆς Εὐρώπης. Ἐπικράτησις τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ, διὰ τεχνητῶν μέσων ἐπιτυγχανομένη, οἵα θὰ ἦτο ἡ πρόσκαιρος λύσις τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος διὰ τῶν λεγομένων μεταρρυθμίσεων, ἐξ ὧν θὰ ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ κακουργῶσιν ἀτιμωρητί, τυγχάνοντες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ τῆς προστασίας ὁτὲ μὲν τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ὁτὲ δὲ ἰσχυροτέρων πολιτικῶν κύκλων, ἐνδιαφερομένων καὶ κερδοσκοπούντων μάλιστα ἐπὶ τῆς ἐκρύθμου ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικῆς καταστάσεως, ἐκβιαζόντων τὴν Πύλην εἰς παραχωρήσεις πρὸς ἀποτροπὴν ἐνδεχομένου πολέμου, ἐξ οὗ ἠδύνατο νὰ διαταραχθῇ τὸ εὐρωπαϊκὸν καθεστώς, συμμετεχουσῶν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἄλλων Δυνάμεων, τοιαύτη λέγω ἐπικράτησις θὰ ἦτο ἡ συμφέρουσα πρὸς τὸ παρὸν διαρρύθμισις τῶν πραγμάτων. Ἀφοῦ ἡ Εὐρώπη δὲν δύναται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἢ δὲν θέ-

λει νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο, ἐφεῦρεν *ἀναβολὴν τῆς λύσεως* διὰ τῶν λεγομένων μεταρρυθμίσεων. Ἀλαλαγμοὶ χαρᾶς ἐξερράγησαν ἐν τοῖς διπλωματικοῖς κύκλοις καὶ ἐν τῇ ἀπηχούσῃ τὴν σκέψιν αὐτῶν δημοσιογραφίᾳ. Ἡ λύσις δ' αὕτη, ὅσον καὶ ἂν δὲν ἐφαίνετο ἀσπαστὴ εἰς τοὺς εὐρυτέρους πόθους τῶν παμβουλγαρικῶν κομιτάτων, δὲν κατεδικάζετο ἐν τούτοις καὶ ἀπολύτως. Θὰ ἠδύναντο ἤδη εὐχερέστερον καὶ ἀνετώτερον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον τῶν δηώσεων καὶ τῶν καταστροφῶν μέχρι τῆς παρακλήτου ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ μουσουλμανικὸς φανατισμός, ἀποκαμὼν ἐκ τῶν ἐγκληματικῶν ἐπιθέσεων τῶν ὀργάνων τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, θὰ προέβαινεν εἰς τὰς ἐπιζητουμένας ἀντεκδικήσεις. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει θὰ ἐλαμβάνοντο ἴσως, εἰσηγουμένης ἐνδιαφερομένης τινὸς Δυνάμεως, ὁριστικὰ μέτρα τοῦ ζητήματος διά τινος **αὐτονόμου** Μακεδονίας . . .

Τὰ ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ ἔχοντα τὴν ἕδραν αὐτῶν βουλγαρικὰ κομιτάτα δὲν ἀπεθαρρύνθησαν ἐκ τῆς προσωρινῶς δοθείσης λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος. Τοὐναντίον ἔτι μᾶλλον ἐνισχύθησαν ἐν ταῖς ληστανταρτικαῖς αὐτῶν ἐνεργείαις. Τὸ ἔαρ μόλις προσήγγιζε, καὶ ἀπὸ τῶν κρυσφηγέτων τοῦ Ρίλου ἤρξαντο ἐπερχόμενα ἐπὶ τὴν μακεδονικὴν χώραν τὰ ληστανταρτικὰ στίφη τοῦ Σαράφωφ καὶ τοῦ Τσόντσεφ. Αἱ αὐταὶ κακουργίαι, μετὰ μείζονος τόλμης ἐκτελούμεναι, ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, χωρὶς οἱ αὐτὰς διενεργοῦντες ἐν Σόφιᾳ νὰ διστάσωσι τὸ παράπαν πρὸ τῆς ἐναντίας γνώμης τῶν Μεγάλων Δυνάμεων· ἡ δὲ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, πρὸ τοῦ ἐπισκήψαντος ἐπὶ τῆς χώρας ἐπαναστατικοῦ ὀργασμοῦ, δὲν ἠδύνατο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ περιστείλῃ τὸν ὀργασμὸν τοῦτον καὶ ὑπέστη τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν, μονονουχὶ παραδοῦσα τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ τοὺς δολοφόνους.

Πρὸ τοιαύτης ἐκρύθμου καταστάσεως ὁ «Κυβερνητικὸς Ἀγγελιαφόρος» τῆς Πετρουπόλεως ἐδημοσίευσεν ἀπόσπασμα ἐκθέσεως τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ Ρώσσου προξένου, ἐν ᾧ λέγεται, ὅτι τὸ προξενεῖον, κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ Ζηνόβιεφ, ἐγνωστοποίησεν ἐπισήμως τοῖς Χριστινοῖς, ὅτι ἡ ρωσσικὴ κυβέρνησις αὐστηρῶς καταδικάζει τὴν ἐνέργειαν τῶν κομιτάτων *καὶ οὐδεμίαν θὰ παράσχῃ προστασίαν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον λάβῃ μέρος εἰς τὰς ταραχὰς ταύτας.* Σύμφωνος πρὸς ταῦτα δήλωσις ἀπηυθύνθη εἰς τὰ μέλη τῶν κομιτάτων μετὰ τῆς παραινέσεως, ὅπως ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς κακούργου αὐτῶν δράσεως καὶ μὴ παρεμβάλλωσι προσκόμματα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μεταρρυθμίσεων, τῶν προταθεισῶν τῇ Τουρκίᾳ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων.[1]) Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως δυσηρεστήθησαν σφόδρα διὰ τὴν δήλωσιν ταύτην, διότι δὲν θεωροῦσι τὸ μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον ὡς ἱκανοποιοῦν τὰς ἀπαιτήσεις των καὶ διότι ποθοῦσι τὴν αὐτονομίαν τῶν τριῶν βιλαε-

1) Ἐξ οὗ εἰκάζεται, ὅτι ὁ πρόξενος διετέλει εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κομιτάτου.

τίων, ἐν τῇ διοικήσει τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν ὑψηλὰς καὶ λίαν κερδοφόρους θέσεις. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ Ρώσσου προξένου, ἡ ἐνέργεια τῶν ἀνταρτικῶν στιφῶν ἐξακολουθεῖ, συχναὶ δὲ συμβαίνουσιν αἱ αἱματηραὶ αὐτῶν συγκρούσεις πρὸς τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα. Ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, τοὐναντίον, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους δὲν διεπράχθησαν βιαιοπραγίαι κατὰ τῶν φιλειρήνων χριστιανῶν· ἐνῷ παρὰ τῶν Βουλγάρων ηὐξήθη τὸ πλῆθος τῶν δολοφονιῶν, ὧν θύματα πίπτουσι πρὸ πάντων διδάσκαλοι, ἱερεῖς καὶ κάτοικοι χωρίων, οἵτινες ἀπέτρεψαν τοὺς συγχωρικούς των ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν στιφῶν συμπράξεως. Ἡ ἐπίτασις τῆς ἐνεργείας τῶν στιφῶν συμπίπτει πρὸς τὴν ἄφιξιν τοῦ νέου ἐμπορικοῦ πράκτορος τῆς *Βουλγαρίας εἰς Μοναστήριον* καὶ προεκάλεσε τὴν φήμην, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις λαμβάνει μέρος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν κομιτάτων καὶ συγχρόνως ἐπιθυμεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ κέντρον καὶ ἡ ἑστία τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως εὑρίσκεται ἐκτὸς τῶν ὁρίων της.

Πρὸς τῷ δημοσιεύματι τούτῳ ἡ αὐτὴ ἐφημερὶς ἐδημοσίευε τηλεγράφημα τοῦ ἐν Σκοπίοις προξένου, ἀγγέλλον, ὅτι αἱ ἐν τῷ βιλαετίῳ Κοσσυφοπεδίου ταραχαὶ δὲν ἐλαττοῦνται, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐξάνονται, ὅτι ἐμελετᾶτο τὸ σχέδιον τῆς διὰ δυναμίτιδος ἀνατινάξεως τοῦ στρατῶνος, τοῦ πυροβολοστασίου καὶ τῶν ἱπποστασίων, καθὼς καὶ τῆς διακοπῆς τῆς σιδηροδρομικῆς καὶ τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας, ἀνεμένοντο δὲ πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐκ Βουλγαρίας. Οἱ κάτοικοι δὲ τῶν χωρίων, ἀπειλούμενοι διὰ θανάτου, ἐξηναγκάζοντο νὰ ὑποστηρίζωσι τὰ ἐπαναστατικὰ στίφη, νὰ χορηγῶσιν αὐτοῖς χρήματα, νὰ ἑτοιμάζωσι ζωοτροφίας διὰ τὸ ἔαρ καὶ νὰ ἁρπάζωσι τὰ ὅπλα. Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ ρωσσικοῦ προξενείου, ὅτι ἡ ρωσσικὴ κυβέρνησις ἀποδοκιμάζει τὴν ἐνέργειαν τῶν κομιτάτων καὶ ἐγκαταλείπει τοὺς κοινωνοὺς ἐνδεχομένης ἐπαναστάσεως εἰς τὴν τύχην των, ἐπιμελῶς ἀποκρύπτεται ὑπὸ τῶν κομιτάτων, ἅτινα μάλιστα προσπαθοῦσιν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ καταπείσωσι τὸν πληθυσμόν, ὅτι τὰ πάντα γίνονται ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσσίας. Οὕτω τῇ 24 Μαρτίου ἐνεφανίσθη ἐν τῷ ρωσσικῷ προξενείῳ πρεσβεία χωρικῶν ἔκ τινος χωρίου, ζητοῦσα νὰ πληροφορηθῇ, ἂν εἶνε ἀληθὴς ἡ διαβεβαίωσις τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως, ὅτι αὕτη ἤρξατο κατὰ διαταγὴν τῆς Ρωσσίας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐδήλωσαν οἱ χωρικοί, ὅτι μεθ' ὅλην τὴν ἀντιπάθειάν των πρὸς τὰ κομιτάτα, ἅτινα εἶνε ἡ κυρία αἰτία ὅλης τῆς κακοδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος τοῦ πληθυσμοῦ, εἶνε πρόθυμοι νὰ ὁρμήσωσιν εἰς ὅ τι δήποτε ἐπιθυμεῖ ἡ Ρωσσία, παρεκάλεσαν δὲ μόνον νὰ τοῖς χορηγηθῇ καταφύγιον διὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία. Τὸ δὲ γεγονὸς τοῦτο ἀποτελεῖ σαφεστάτην καὶ τρανοτάτην ἀπόδειξιν, ὅτι ὅλη ἡ κίνησις προεκλήθη τεχνητῶς ὑπὸ τῶν κομιτάτων καὶ οὐδὲν ἔχει στήριγμα ἐν ταῖς διαθέσεσι τοῦ πληθυσμοῦ. Πρὸς ἐπιδείνωσιν δὲ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων τὰ κομιτάτα διαπράττουσι φρικώδεις βιαιοπραγίας κατὰ τῶν Τούρκων, παντὶ σθένει καὶ ἐκ παντὸς τρόπου προσπαθοῦντα νὰ προκαλέσωσι γενικὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἐκδίκησιν

τῶν Μουσουλμάνων καὶ ν' ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς εἰς γενικὴν καταστροφὴν τῶν Χρι-στιανῶν.

Τοιαῦτα συνέβαινον, ἀρχομένου μόλις τοῦ ἔαρος, ἐν τοῖς μακεδονοβουλγαρικοῖ[ς] συνόροις, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἤρξατο ἐκτελοῦσα τὸ πολυθρύλη[τον] σχέδιον τῶν μακεδονικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἀλλ' οἱ ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευού[σ]ῃ συνωμόται ἄλλα διενοοῦντο.

Ἡ καταδικαστικὴ ἐτυμηγορία, δι' ἧς ἡ ἐν Εὐρώπῃ δημοσία γνώμη περιέβαλλ[ε] τὰ σκότια ἔργα τῶν ἐμπρηστῶν καὶ τῶν δολοφόνων τῶν ἐν Σόφιᾳ κομιτάτων, ἥκι-στα ἀπέτρεψεν αὐτοὺς τοῦ συνεχῖσαι τὸ ἔργον. Ἤδη ἐν τῇ βορείῳ Μακεδονίᾳ αἱ λη-σταντα[ρ]τικαὶ συμμορίαι ἀνεφαίνοντο αὖθις τολμηρότεραι, ἐπαναλαμβάνουσαι τ[ὰ] κακουργήματα τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ εὐρωπαϊκὸς τύ-πος διεμαρτύρετο, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ, κατὰ τῶν ἐγκληματιῶν, ἐπισήμων καὶ ἀνε-πισήμων, τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. «Αἱ προσπάθειαι τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐ-στροουγγαρίας, ἔγραφον, ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου, οἱ «Καιροὶ» τοῦ Λονδίνου, ὑπο-στηριζόμεναι ὑπὸ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων, ἠμπόδισαν μέχρι τοῦδε τοὺς κακούργο[υς] συνωμότας, οἵτινες ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐσκεμμένως καὶ ψυχραίμως ἐμελέτησαν τ[ὸ] σχέδιον σφαγῶν καὶ ἀντεκδικήσεων ἐν τοῖς μακεδονικοῖς βιλαετίοις τοῦ μακεδονικ[οῦ] κράτους ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐξεγεῖραι τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξα-ναγκάσαι τὴν ἐπέμβασιν τῶν Δυνάμεων, ἀπὸ τοῦ ν' ἀναπτύξωσι τὸ σύστημά το[ῦ]-τουτο, ἐν ᾗ ἐκτάσει προὐτίθεντο καὶ ἐπεθύμουν, ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο τῶν συνω-μοτῶν παρεσκευάσθη καὶ ὠργανώθη μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας καὶ πανουργία[ς] ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ὅλως ἄκαρπον καὶ νὰ ματαιωθῇ ὁλοσχερῶς»... ' μακεδονικὴ αὕτη κίνησις, συνεπέραινε τὸ παγκόσμιον φύλλον, *δὲν εἶνε τὸ ἀποτέλ[ε]-σμα λαϊκῆς ἐκρήξεως, ἀλλ' εἶνε ἀπόπειρα πρὸς δημιουργίαν λαϊκῆς ἐκρήξεως!*. Ἀνάλογα καταγγέλλει καὶ ἡ «Γενικὴ Ἐφημερὶς» τῆς Βιέννης. «Αἱ μακεδονικα[ὶ] λέγει, ταραχαὶ δὲν προέρχονται ἐκ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως, ἀλλ' εἶνε δημιού[ρ]-γημα εὐαρίθμου συμμορίας συνωμοτῶν, μὴ διστάζόντων νὰ διαπράξωσιν οἱονδήπο[τε] κακούργημα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν των. Τίνες εἰσὶν οἱ πνευματικοὶ ἡγέται κ[αὶ] ἰθύντορες τῆς συνωμοτικῆς συμμορίας, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, γινώσκονται δὲ κ[αὶ] πολλοὶ τῶν ἐξεχόντων κοινωνῶν τῆς συνωμοσίας. Δυστυχῶς ἡ Εὐρώπη προέ[βη] μὲν ἐπανειλημμένως εἰς παραστάσεις ἐν Σόφιᾳ, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀνέπτυξεν ἐκεῖ τ[ο]-σαύτην ἐνέργειαν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας. Οὕτως ἐξακολουθεῖ ἡ ἀπαισία δρᾶσις τ[ῶν] βουλγαρικῶν στιφῶν, προσλαμβάνει δὲ μάλιστα καὶ μείζονας ὁσημέραι διαστάσε[ις]. Διότι οὐ μόνον οἱ Τοῦρκοι τῆς Μακεδονίας ὑφίστανται τὰς ληστείας καὶ τὰς θη-[ρι]ώδεις πολλάκις κακουργίας τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοί, οἱ Σέρβοι οἱ Ἕλληνες, ὁσάκις ἀρνοῦνται νὰ ἱκανοποιῶσι τὴν ἄπληστον φιλοχρηματίαν τ[ῶν] συμμοριῶν.» 1)

1) Ὁ ἐν Μοναστηρίῳ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Νέου Ἐλευθέρου Τύπου» ἔλαβε συνέντευξιν μ[ετὰ]

Ἡ πένθιμος καταδίκη ἐθράσυνε μᾶλλον ἢ συνέσχε τοὺς ἐγκληματίας. Τὸ ἀνόσιον σχέδιον τῆς διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου ἐπιβολῆς τῆς λεγομένης μακεδονικῆς αὐτονομίας ἤρχετο ἤδη ἐφαρμοζόμενον πανταχοῦ τῆς χώρας.

Οἱ ἐμπρησμοί, αἱ δολοφονίαι ἐπολλαπλασιάζοντο ὁσημέραι· ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν προοίμια τῶν μεγάλων καταστροφῶν, αἵτινες ἀπὸ μηνῶν παρεσκευάζοντο ἐν τοῖς μεγάλοις κοινωνικοῖς κέντροις τῆς Μακεδονίας, ἐν Θεσσαλονίκῃ, Μοναστηρίῳ, ἐν Σκοπίοις καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπὶ τέλους μεσοῦντος Ἀπριλίου μία πρᾶξις τῆς διεξαγομένης αἱματηρᾶς τραγῳδίας ἐξετελεῖτο ἐν τῷ λιμένι καὶ τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑπὸ Βουλγάρων συνωμοτῶν, ἀπὸ μακροῦ χρόνου διαμενόντων καὶ ἐργαζομένων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐξετελοῦντο τὰ ἀκόλουθα πρωτάκουστα ἐγκλήματα. Βούλγαρος διδάσκαλος, Γεώργιος Μινώφ, ἀνήρχετο λάθρα ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ λιμένι ὁρμοῦντος ἀτμοπλοίου τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν *Διαπορθμεύσεων*, ρίπτει βόμβαν, ἥτις καὶ κατέστρεψεν αὐτὸ τέλεον. Τοῦτο ἦτο τὸ προοίμιον τοῦ τραγικοῦ δράματος. Ὁ ἐμπρηστής, μὴ συλληφθεὶς ἐπ' αὐτοφώρῳ, κατώρθωσε ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς πόλεως διὰ τῆς εἰς Σκόπια μεταβαινούσης ἁμαξοστοιχίας, ἀλλὰ συνελήφθη ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν ἀρχῶν καὶ ὡμολόγησε τὴν πρᾶξίν του.

Τὴν ἑσπέραν τῆς μεθεπομένης ἡμέρας βόμβα ἐρρίφθη ἐντὸς τῆς κεντρικῆς ἀποθήκης τοῦ φωταερίου. Καταστραφείσης δ' αὐτῆς ἅπασα ἡ πόλις ἐπληρώθη σκότους. Φρίκη τῶν κατοίκων ἐκ τούτου, ἐπαυξηθεῖσα ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ κρότου τῶν βομ-

τοῦ μητροπολίτου Φλωρίνης Ἰωαννικίου, ὅστις ἐν πρώτοις παρεπονέθη ἐπὶ τῇ φρικώδει κρίσει, ἥτις εἶνε συνέπεια τῶν σκευωριῶν τῶν Βουλγάρων. «Οὗτοι, εἶπε, δὲν εἶνε ἄνθρωποι, ἀλλ' ἄγρια θηρία. Κατηγοροῦσι τοὺς Τούρκους, ὅτι διαπράττουσιν ὠμότητας, ἀλλ' οἱ ἴδιοι πράττουσι φρικωδέστερα ἔτι. Οἱ συμμορῖται εἶνε ἄγρια θηρία, χιλιάκις εἶνε ὁ θάνατος προτιμότερος ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν τυραννίαν. Ἡ ὅλη ὀργὴ τῶν Βουλγάρων στρέφεται κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως κατὰ τῶν διδασκάλων καὶ κληρικῶν αὐτῶν. Ἐνεδρεύουσι τὸν πτωχὸν διδάσκαλον, σύρουσιν αὐτὸν εἰς παγίδα καὶ πειρῶνται νὰ τὸν κερδήσωσιν ὑπέρ τῆς ὑποθέσεώς των. Ἐὰν ὁ ἀτυχὴς ἀρνηθῇ, ἀποκεφαλίζουσι καὶ καταμελίζουσιν αὐτὸν ἀνοικτιρμόνως. Καὶ δὲν ἐπιτίθενται μόνον κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ γυναικῶν καὶ κορασίων. Οὐδενὸς φείδονται οἱ ἐκ χριστιανικοῦ αἵματος μεθυσκόμενοι οὗτοι λύκοι. Κατηγοροῦσι τῶν Τούρκων, ὅτι διαπράττουσιν ὠμότητας, ἀλλ' αἱ μομφαὶ αὗται εἶνε γελοῖαι ἀπέναντι τῶν βαρβάρων πράξεων τῶν συμμοριτῶν. Τὰ ἄγρια ταῦτα θηρία ἐφόνευσαν 46 πρόσωπα, ἐπὶ δὲ τοῦ πτώματος ἑνὸς διδασκάλου ἠρίθμησα ὑπὲρ τὰ 40 τραύματα διὰ μαχαίρας, τὰ δὲ τέρατα ταῦτα εὐαγγελίζονται τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ! Πῦρ νὰ πέσῃ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐξοντώσῃ τοὺς ἀνθρώπους τούτους, οἵτινες εἶνε ἀληθῶς ἀθεόφοβοι, ἐχθροὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ θρησκείας! Ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις πρέπει νὰ συγκαλέσῃ προκρίτους ἐξ ὅλων τῶν χωρίων καὶ νὰ τοῖς διανείμῃ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια. Τὰ ὅπλα ταῦτα θὰ ἐχρησίμευον εἰς τὸ νὰ ἀποκρούσωσι τὰς ἀνταρτικὰς συμμορίας. Δι' ἕκαστον φονευόμενον ἢ αἰχμαλωτιζόμενον ληστὴν ἔπρεπε νὰ ὁρίσῃ ἀνάλογον ἀμοιβήν, διὰ δὲ τοὺς ἐπιζῶντας οἰκείους παντὸς πίπτοντος ἐν μάχῃ κατὰ τῶν ἀνταρτῶν ἀπὸ μίαν σύνταξιν. Οὕτω ἡ χώρα θὰ ἡσύχαζεν ἐντὸς δύο μηνῶν καὶ δὲν θὰ ἔμενεν οὔτε ἴχνος ἐκ τῶν μακεδονικῶν κομιτάτων καὶ τῶν ἀνταρτικῶν πρακτόρων».

δῶν, αἵτινες συγχρόνως ἐρρίφθησαν ἀνὰ τὰ κεντρικώτερα τῆς πόλεως μέρη. Ἐκ τῆς ἐκρήξεως ταύτης κατεστράφησαν τὰ μέγιστα τῶν καταστημάτων τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ὀθωμανικὴ τράπεζα καὶ ἡ γερμανικὴ λέσχη, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν δύο Γάλλοι καὶ δύο Γερμανοί, ἐπληγώθη δὲ καὶ ὁ ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας. Οἱ συνωμόται εἶχον ρίψη βόμβας ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ μητροπολιτικῷ ναῷ, ἐν τῷ ὀθωμανικῷ νοσοκομείῳ, ἐν τῷ γερμανικῷ, ἐν τῇ ἑβραϊκῇ σχολῇ καὶ ἐν τῷ τουρκικῷ ταχυδρομείῳ, ἐν τῇ πυριτιδαποθήκῃ, ἐν τῷ ἑλληνικῷ θεάτρῳ, ἐν κεντρικῷ ἑλληνικῷ ζυθοπωλείῳ καὶ ἐν πολλαῖς ἑλληνικαῖς οἰκίαις. Ἀλλ᾽ αἱ ζημίαι ὑπῆρξαν ἐλάχισται, ἄνευ ἀποτελεσμάτων.

Φρικωδέστερα θὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα ἐκ βόμβας, ριφθείσης ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως προερχομένης ἁμαξοστοιχίας. Καθ᾽ ἣν ὥραν ἐξερρήγνυτο ἡ βόμβα, ἡ ἁμαξοστοιχία ἀπεῖχε τοῦ σταθμοῦ περὶ τὰ 20(μέτρα, ἐπέβαινον δ᾽ αὐτῆς τριακόσιοι ἐπιβάται, ὧν οἱ πλεῖστοι θὰ ἐφονεύοντο, ἐὰν ἐπήρχετο ὀλίγα λεπτὰ βραδύτερον ἡ ἔκρηξις.

Τοιαῦτα ἐν περιλήψει τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἀλλὰ καὶ ἐν Μοναστηρίῳ, τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ πόλει τῆς Μακεδονίας, ἐν ᾗ ὁ φυλετικὸς ἀνταγωνισμὸς Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων διεξάγεται ζωηρότατος, ἐπικρατεῖ δ᾽ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὁ Ἑλληνισμὸς παρόμοια ἀπεπειρῶντο οἱ συνωμόται. Εὐτυχῶς ἡ ἐπαπειλουμένη καταστροφὴ προεلήφθη, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν ἀρχῶν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ δὴ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ νομοῦ Κοσσυφοπεδίου, τοῖς Σκοπίοις. Πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου κραυγὴ ἀγανακτήσεως ἐξερράγη κατὰ τῶν ἀναρχικῶν τούτων τοῦ πανσλαυϊστικοῦ μηδενισμοῦ, πρὸ τῶν ἐγκλημάτων τῶν ὁποίων ὠχριῶσι τὰ ἐγκλήματα τοῦ Δήμου τῶν Παρισίων καὶ τῆς Καρθαγένης. Πολλάκις κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀναρχικοὶ ἀπεπειράθησαν διὰ τοιούτων μέσων τὴν ἀνατροπὴν τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ἀλλ᾽ ὅπως δήποτε ἀπέβλεπον εἴς τινα ὡρισμένον σκοπόν· ἀλλ᾽ οἱ Βούλγαροι ἀναρχικοὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ κατέστρεφον τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἀνθρώπων, οὐδὲν κοινὸν ἐχόντων πρὸς τὴν μακεδονικὴν ὑπόθεσιν. Ὡς παρετήρει ἡ ἡμιεπίσημος «Ἐφημερὶς τῶν Ξένων» τῆς Βιέννης, τῇ ἐπαύριον τῆς καταστροφῆς,«ἡ διαγωγὴ αὕτη των Βουλγάρων ὑπερακοντίζει ἴσως πᾶν ὅ τι βδελυρὸν διεπράχθη μέχρι τοῦδε ἐν ὀνόματι εὐρωπαϊκοῦ λαοῦ. Τὰ κακουργήματα ταῦτα ὑπὸ τὸ πλῆρες φῶς τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς διαπραττόμενα καὶ συνοδευόμενα ὑπὸ τῆς ἀπαύστου ἐκκλήσεως εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῆς σημερινῆς Εὐρώπης, ἣν τὰ βουλγαρικὰ κομιτάτα ἱκετεύουσιν ὅπως προστατεύσῃ οἰκτιρμόνως τοὺς ὁμογενεῖς των, ἐμποιοῦσι διπλασίως ἀποτρόπαιαν ἐντύπωσιν· ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψει, ὅτι ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ὁ φόνος εἶνε διὰ τὰ κομιτάτα ἐκεῖνα θεμιτὸν μέσον, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ἀποκρουσθῇ πανταχόθεν ὁμοφώνως ἡ ἀξίωσίς των τοῦ νὰ ἐμφανίζωνται ὡ πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου. Ἡ ἠθικὴ ἀξία μερίδος τινὸς δὲν πρέπει νὰ κρίνηται μόνον κατὰ τὰ ὑποτιθέμενα ἢ πραγματικὰ ἰδεώδη της· ἐν τῇ ὀρθῇ αἰ

τῆς ἐκτιμήσει πολὺ μείζονα ροπὴν ἔχει ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐπιδιώκονται τὰ ἰδεώδη ἐκεῖνα, ὁ δὲ τρόπος, καθ' ὃν διεξάγουσι τὸν ἀγῶνα των οἱ πρόμαχοι τῶν Βουλγάρων τῆς Μακεδονίας, ἀρκεῖ ὅπως ἀποξενώσῃ διὰ παντὸς ἀπ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἐπιεικεστάτους τῶν φίλων των. Τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπαναστατῶν διαπραχθέντα ἀνοσιουργήματα εἶνε τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, ὥστε ὑπὸ τὸ βάρος των ὤφειλε κατ' ἀνάγκην νὰ ταφῇ καὶ ἱερώτερος ἀγὼν ἢ ὁ τῶν προσπαθούντων νὰ καταστήσωσι τὴν ὑπὸ τοσούτων ἐθνικοτήτων κατοικουμένην Μακεδονίαν βουλγαρικὴν ἐπαρχίαν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς Τουρκίας. Εἶνε θλιβερώτατον βεβαίως, ὅτι ἐν τῷ τοιούτῳ ἀγῶνι, ὡς ὑπάρχει φόβος, θὰ ὑποφέρωσιν ἴσως καὶ ἀθῶοι· ἀλλὰ τὴν εὐθύνην τούτου θὰ ὑπέχωσι τὰ κομιτάτα, ἅτινα δι' ἀπανθρώπων βιαιοπραγιῶν προσπαθοῦσι νὰ ματαιώσωσι τὴν ἤρεμον μεταρρυθμιστικὴν ἐνέργειαν. Διὰ τῶν τοιούτων προσπαθειῶν τὰ κομιτάτα συσσωρεύουσι δυστυχίας καὶ συμφορὰς εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔθνος, ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῶσιν οὐδὲ διὰ τῶν ἀναρχικῶν ἀποπειρῶν ν' ἀποτρέψωσι τὰς Δυνάμεις ἀπὸ τῆς σταθερᾶς αὐτῶν ἀποφάσεως τοῦ διατηρῆσαι τὴν εἰρήνην».

Ὅσον καὶ ἂν διατελῇ ἡ ἐν Εὐρώπῃ δημοσία γνώμη πεπωρωμένη, ὅσον καὶ ἂν ἀδιαφορῇ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπὶ τοῖς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ διααπραττομένοις ἀνοσιουργήμασι, νομίζουσα αὐτὰ ἀνάξια πολλῆς προσοχῆς, ἴσως μάλιστα ἐπιτετραμμένα, ἀφοῦ ἀνώτερος αὐτῶν σκοπὸς τυγχάνει ἡ πραγμάτωσις τῆς μεγάλης σλαυϊκῆς ἰδέας, τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ μέλλοντος, ἥτις κατὰ τοὺς θαυμαστὰς αὐτῆς καὶ τοὺς πανηγυριστὰς εἶνε προωρισμένη ὑπὸ τῆς προνοίας νὰ ἐξαγνίσῃ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ καὶ ν' ἀνορθώσῃ τὸν σύγχρονον πολιτισμόν, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ ἐκβάλῃ κραυγὴν ἀγανακτήσεως καὶ ὀργῆς ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι τῆς Θεσσαλονίκης· Εἶνε ἀληθές, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην στιγμὴν εὑρέθησαν καὶ οἱ *ἐπιεικεῖς*, πρωταγωνιστοῦντος ὡς συνήθως τοῦ κ. Πρεσσανσέ, ἱκετεύσαντος μάλιστα ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου» τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, ὅπως μὴ ἐπιτρέψωσι νὰ κατασυντριβῇ ἡ «ἀξία ἐνδιαφέροντος αὕτη φυλή,» τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆς ὁποίας ἀνοσιούργημα δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς *ἀσύνετος* μᾶλλον ἢ ὡς προδίδον ἐγκληματικὰς ροπάς. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους πρὸ τῶν πραγμάτων μετά τινας ἡμέρας ἐξηναγκάζετο ν' ἀνακρούσῃ πρύμναν καὶ ἡ ἐφημερὶς αὕτη, ἡ τοσάκις ἐπ' ἐσχάτων δηλητηριάσασα τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον διὰ τῶν ψευδολογιῶν αὐτῆς καὶ ἐρεσχελιῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐρευνῶσα τὰ ἐν Μακεδονίᾳ συμβαίνοντα δὲν διστάζει νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὁλόκληρος ἡ χώρα δὲν ἐξηγέρθη, ὅτι δὲ θὰ ἦτο πλάνη νὰ πιστευθῇ, ὅτι ἡ Μακεδονία θὰ ἐταράσσετο ὁλόκληρος ὑπὸ ἐπαναστάσεως, ἥτις θὰ ἐξηπλοῦτο ἀκωλύτως ὡς μεγάλη φλόξ. Καὶ περαίνουσα τὸ ἄρθρον αὐτῆς ἡ παρισινὴ ἐφημερίς, ἐπιφωνεῖ μετὰ σατανικῆς οὕτως εἰπεῖν χαιρεκακίας : «Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ περιζώνῃ τὸν τράχηλον τῶν δυναμιτιστων οὐχὶ διὰ σχοινίου, ἀλλὰ διὰ ταινίας τοῦ ὀσμανιέ, διότι προσήνεγκον αὐτῇ ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν. Αἱ βόμβαι τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐφόνευσαν τὸ φάσμα τῆ *ἡρωϊκῆς Μακεδονίας*, τὸ ἐπί τινας στιγμὰς δια-

ταράξαν τὸν κόσμον. Ὄπισθεν τοῦ φιλοπάτριδος ἡ Εὐρώπη εἶδε τὸν *ἀναρχικόν*, τὸν *ἄγριον*. Ἡ γοητεία ἐξέλιπεν..» Τοιαῦτα ἔγραψε βραδύτερον ὁ «Χρόνος». Meglio tardi che mai....

Μόνον ἡ βουλγαρικὴ δημοσιογραφία ἔπρεπε νὰ δείξῃ τὴν συνήθη αὐτῇ ἀγριότητα καὶ βδελυρίαν ἐν τῇ συναυλίᾳ ταύτῃ. Τὸ ἀνοσιούργημα τῆς Θεσσαλονίκης ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν κορυφαίων δυναμιτιστῶν τῆς Σόφιας ὡς ἡρωϊκὸν ἔργον ἀπαράμιλλον, ὑπὲρ οὗ ἐτόνισαν αἴνους καὶ ἐπινίκια. Ἐφημερίς, διερμηνεύουσα τὰς ἰδέας τῶν ἐθνικῶν κύκλων τῆς Βουλγαρίας, ἔγραφε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἑπόμενα: «Μία ἔκρηξις δυναμίτιδος ἀξίζει περισσότερον ἢ ἑκατὸν προξενικαὶ ἐκθέσεις,» ἑτέρα δ' ἐφημερὶς τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης ἐχαρακτήριζε τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ κακουργήματα ὡς δικαίαν διαμαρτυρίαν κατὰ τοῦ κυνισμοῦ καὶ τῆς ἀναλγησίας τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων!

Ἀλλὰ τὰ ἀντίποινα τῶν ἀποτυχιῶν τούτων τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ θὰ καταβάλωσιν αὖθις οἱ Ἕλληνες, καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ διαβιοῦντες Ρωμυλίᾳ, τὸ κάρφος τοῦτο τῶν Βουλγάρων. Ἐν τῇ χριστιανικῇ ταύτῃ Ἡγεμονίᾳ, τῇ ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης ἠγγυημένῃ, πολυάριθμοι ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ διατελοῦσιν ἐκτὸς τοῦ νόμου. Πᾶσα βουλγαρικὴ ἀποτυχία καταλογίζεται εἰς τὸ παθητικὸν τῶν Ἑλλήνων. Εὔχομαι νὰ μὴ ἀναγνώσωμεν λίαν προσεχῶς τὴν ἀφήγησιν σκηνῶν, ἐξελιχθεισῶν ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ βορειοθρακικῇ πόλει, κατὰ τῶν Ἑλλήνων, παραπλησίων πρὸς τὰς γενομένας πρό τινος χρόνου ἐν Κισνοβίῳ κατὰ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ βουλγαρικὴ θηριωδία αὐξάνεται, καθ' ὅσον τὰ φυλετικὰ ἔνστικτα παρακωλύονται ἐν τῇ ἐκδηλώσει αὐτῶν. Ὁ ἀναρχικὸς προβαίνει πανταχόθεν. Οὐαὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, οὐαὶ εἰς τὴν φυλήν, ἡ ἱστορικὴ τῆς ὁποίας δύναμις παρακωλύει τὴν ἄμεσον ἐπικράτησιν τῆς πανσλαυϊστικῆς ἰδέας!

Ἡ ἑπομένη ἐκ Σόφιας εἰς τὴν γερμανικὴν ἐφημερίδα τοῦ Φὸς ἐπιστολὴ μαρτυρεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τῶν Βουλγάρων ὅσον καὶ τὰ βυσσοδομούμενα ἐγκλήματα κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἡγεμονίας:

«Οἱ ἐν τῇ γειτονικῇ ἡγεμονίᾳ προσποιοῦνται πάντοτε, ὅτι οὐδὲν γνωρίζουσι περὶ εἰσβολῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ περὶ εἰσαγωγῆς ὅπλων εἰς Μακεδονίαν. Ἴσως εἶνε ἐπίκαιρον νὰ ἀποκαλύψωμεν ἅπαξ διὰ παντὸς τὴν ὁδόν, ἣν λαμβάνουσι τοιαῦται ἐπιχειρήσεις, περὶ ὧν ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα ἀκριβεῖς πληροφορίαι. Ἰδοὺ λοιπὸν τί ἀπεκαλύφθη. Ἡ κυρία ἀποθήκη ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων εὑρίσκεται ἐν τῷ νοτιοδυτικῷ τῆς Βουλγαρίας, πλησιαίτατα τῆς ἐπὶ τῶν συνόρων πόλεως Κιουστενδήλ. Διαχειριστὴς τῆς ἀποθήκης εἶνε ὁ ἐκεῖ διδάσκαλος Τοδὸρ Στάγκωφ. Εἶνε συνάμα ἀρχηγὸς τοῦ μυστικοῦ ταχυδρομείου, ὅπερ μεταβιβάζει τὰς μυστικὰς ἐπιστολὰς καὶ τὰ ἔγγραφα ἐκ Τουρκίας καὶ τἀνάπαλιν. Πλησίον τοῦ γνωστοῦ μοναστηρίου Ρίλου κατασκευάζονται βόμβαι, ὧν ἡ κατασκευὴ εἶνε ἀνατεθειμένη εἰς πρόσωπόν τι ὀνόματι Τακίτσεφ. Ἐκ Κιουστενδηλίου μεταφέρονται ὅπλα καὶ πολε-

μεφόδια διὰ τῆς Τσουμαγιᾶ—Βαλᾶς (βιλαετίου Θεσσαλονίκης) διὰ τὰ περὶ τὸ Νευροκόπιον, Μελένικον, Σέρρας κτλ. μέρη. Δευτέρα ὁδὸς μεταφορᾶς ὅπλων ἀπὸ Κιουστενδηλίου ἄγει διὰ τοῦ χωρίου Σάς, ὅπερ κεῖται ἐπὶ τῶν συνόρων τοῦ τουρκικοῦ διαμερίσματος Κοζάνης ἐν ὑψηλῷ ὄρει καὶ τὸ μὲν ἥμισυ αὐτῆς ἐπὶ βουλγαρικοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους. Παρὰ τῷ ἐκεῖ Βουλγάρῳ ἱερεῖ εὑρίσκεται ὑποκατάστημα τῆς ἐν Κιουστενδηλίῳ ἀποθήκης. Ἐκ Σὰς αἱ μεταφοραὶ βαίνουσι κατὰ μῆκος τοῦ ὄρους Μάλες εἰς Στρούμντσαν. Ἐκεῖ ἡ ὁδὸς διχάζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν Δοϊράνην καὶ τὸ Κουκούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς Κιοπρουλῆ, Περλεπὲ καὶ Μοναστήριον (Βιτώλια). Τρίτη ὁδὸς ἄγει ἐκ Κιουστενδηλίου διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν συνόρων χωρίου Δερβέ—Βαρδὰν εἰς Κρίβαν—Παλάγκαν, Κράτοβον, Κουμάνοβον, Σκόπια κτλ. Κατὰ τὰς αὐτὰς διευθύνσεις κινοῦνται καὶ αἱ συμμορίαι.

«Αἱ χρηματικαὶ εἰσπράξεις παρὰ τοῖς Βουλγάροις τῆς Μακεδονίας γίνονται καθ' ὡρισμένον ὅλως σύστημα. Τοῦ μὴ διδοντος ἀμέσως ἐπὶ τῇ πρώτῃ προσταγῇ χρήματα πυρπολοῦνται οἱ ἀχυρῶνες καὶ αἱ σιταποθῆκαι. Ἐὰν ἡ προσταγὴ καὶ τὴν δευτέραν φορὰν μείνῃ ματαία, ἀναφλέγεται ὁ οἶκός του, ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν τρίτην διαταγὴν δὲν δοθῇ τὸ χρῆμα, ὁ ἀμελῶν θ α ν α τ ο ῦ τ α ι. Καὶ ὅλοι ὅσοι τολμῶσι νὰ παραπονεθῶσι παρὰ ταῖς ἀρχαῖς κατὰ τῶν ἐκβιαστικῶν τούτων μέτρων, δύνανται νὰ εἶνε βέβαιοι, ὅτι ἤγγισεν ὡσαύτως ἡ τελευταία των ὥρα. Συνεπείᾳ τούτου ἐπικρατεῖ μέγας τρόμος παρὰ τῷ πληθυσμῷ, εἰς ὃν οὐδὲν ἄλλο μένει ἢ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς τῶν δημίων του. Περὶ ἐθελουσίας προσχωρήσεως εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν ἐν τῷ βιλαετίῳ Κοσσόβου οὔτε λόγος δύναται νὰ γείνῃ. Μόνον εἴς τινα ὑψηλὰ κείμενα χωρία τοῦ διαμερίσματος Ρ ά δ ο β ι τ ς φαίνεται, ὅτι οἱ κάτοικοι αὐθορμήτως ἐξυπηρετοῦσι τὰς συμμορίας. Ἐν τῷ ὄρει Μάλες (ὡσαύτως ἐν τῷ βιλαετίῳ Κοσσόβου) ὁπόθεν, ὡς εἴπομεν, διέρχεται μία τῶν σπουδαιοτάτων μυστικῶν μεταφορικῶν ὁδῶν, ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς δελεάζεται ὑπὸ τῶν συμμοριῶν, ἀμειβουσῶν αὐτὸν γενναίως διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ὅπλων, διὰ τὴν απόκρυψιν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ διὰ τὴν ὁδηγίαν διὰ μέσου τοῦ ὄρους. Γενικῶς ὅμως εἰς τὰς μυστικὰς ταύτας ὑποδιευθύνσεις ἐπιρρίπτεται ἡ μομφή, ὅτι ὑπεξαιροῦσι χρήματα συλλεγόμενα διὰ σκοποὺς τοῦ κομιτάτου.

Ἐπειδὴ αἱ περιπτώσεις τοιούτων ὑπεξαιρέσεων ηὔξησαν ἐπαισθητῶς, διετάχθησαν ἐκ Σόφιας προσωπικαὶ μεταβολαὶ ἐν ταῖς ὑποδιευθύνσεσιν, ἀλλὰ συμβαίνει καὶ μέλη τῶν ὑποδιευθύνσεων τούτων νὰ ἀρνῶνται νὰ καταθέσωσι τὰ ἀξιώματά των. Οὕτω π.χ. οἱ ἡγέται τοῦ ἐν Ἰστὶπ κομιτάτου ἀπήντησαν εἰς Σόφιαν, ὅτι δὲν σκέπτονται ποσῶς ν' ἀποσυρθῶσιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ βιλαετίῳ τούτῳ ἡ ὑπόθεσις τοῦ κεντρικοῦ κομιτάτου ἀπέτυχεν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν σχεδιαζομένην ἐπαναστατικὴν ἀπόπειραν οὐχὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐν τῷ *βιλαετίῳ Μοναστηρίου*. Τοῦτο συνέβη συνάμα καὶ διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὸ βιλαέτιον Μοναστηρίου ἀπέχει πλειότερον τοῦ βουλγαρικοῦ συνόρου καὶ δύνανται ἑπομένως νὰ δικαιολογηθῶσι λέγοντες, ὅτι οἱ Βούλγαροι

τῆς Ἡγεμονίας οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ὁ κύριος ἡγέτης τῆς ὅλης κινήσεως, ὁ ἄλλοτε διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἰστὶπ βουλγαρικοῦ γυμνασίου, *Δέλτσεφ*, ἔμπιστος φίλος τοῦ Βόριδος Σαραφώφ, διατρίβει ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοναστηρίου, περιφερόμενος ἰδίως ἐν τῇ μεταξὺ Τικβὲς καὶ τῆς πόλεως Μοναστηρίων χώρᾳ. Εἶνε ἄλλως τε εἷς τῶν ὀλίγων ἀνδρῶν μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἦτο ἄλλοτε τρόφιμος τῆς ἐν Σόφιᾳ στρατιωτικῆς σχολῆς. Ἰδίᾳ χειρὶ ἐτουφέκισεν ἐπανειλημμένως μέλη τοῦ κομιτάτου, καταχρασθέντα χρήματα αὐτοῦ. Ὁ Δέλτσεφ διανέμει αὐτοπροσώπως ὅπλα καὶ πολεμοφόδια».[1]

(1) Εἰς συμπλήρωσιν τῶν ἀναφερομένων δημοσιεύεται ὧδε, ἀποσταλεὶς ἡμῖν ἔκ τινος πόλεως τῆς Μακεδονίας, ὁ ὀργανισμὸς τῶν συμμοριῶν τοῦ κομιτάτου, εὑρεθεὶς ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ ἐν συμπλοκῇ πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατὸν φονευθέντος βοϊβόδα (λῃστάρχου) Σβέτενικ.

1.—«Ἑκάστου χωρίου καὶ χωρικοῦ συμμορίτου (ἐνεργοῦ μέλους) καθῆκον εἶνε νὰ προσέχῃ ποῦ γίνεται ἡ καταδίωξις, πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ διευθύνεται· ὁ ἀγγελιαφόρος (ταχυδρόμος) ὀφείλει τοὐλάχιστον 5—10 λεπτὰ ταχύτερον νὰ προλάβῃ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ χωρίον, πρὸς ὃ διευθύνεται.

2.—«Οἱ κάτοικοι ἑκάστου χωρίου διὰ τῆς βίας νὰ πειθαναγκάζωνται ὅπως ὁμοφώνως (γυναῖκες, ἄνδρες καὶ παιδία) διαμαρτύρωνται εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς νομαρχίας, πρῶτον εἰς τὰ προξενεῖα καὶ εἶτα εἰς τὸν νομάρχην, διὰ τὰς καταχρήσεις τῶν καταδιωκτῶν, ἃς διέπραξαν ἐν τῷ χωρίῳ.

3.—«Καὶ τὰ ἐλάχιστα ἔξοδα, ἅτινα θὰ ἐξοδεύσωσιν οἱ χωρικοὶ διὰ τοὺς καταδιώκτας καὶ ἀξιωματικοὺς τῆς Κυβερνήσεως, οἱ χωρικοὶ νὰ κάμωσι τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα παρὰ τῇ νομαρχιακῇ ἀρχῇ, ὅπως τὰ ποσὰ συμψηφίζωνται εἰς τοὺς φόρους των· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει νὰ προσκλαίωνται εἰς τὰ προξενεῖα.

4.—«Ὅταν ὁρισθῇ ἡ ἐξόντωσις χριστιανοῦ τινος, ἐπιβλαβοῦς καὶ ἀχρήστου εἰς οἱονδήποτε χωρίον, ἵνα ᾖ δυνατὸν ἐνώπιον τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν νὰ ἐπιρριφθῇ ἡ εὐθύνη εἰς τὸν ἀγροφύλακα ἢ κεχαγιᾶν (ἐπιστάτην) ἢ ἰμάμην ἢ δερὲ-μπεην, πρέπει κατὰ νόμιμον τρόπον νὰ παρουσιάζωνται δύο μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι διὰ πλήρους πειστικότητος νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι ὁ φόνος ἐγένετο ὑπὸ ὁμοίων τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀνθρώπων.

5.—«Ἡ συμμορία ἅμ' εἰσέλθῃ εἰς τὸ χωρίον, πρῶτον ἔργον ἔχει νὰ διορίσῃ σκοποὺς ἐκ τῶν συμμοριτῶν καὶ 2—3 ἐκ τῶν χωρικῶν, οἵτινες θὰ προσέχωσι νὰ ἴδωσι πόθεν ἔρχονται οἱ διαβάται, πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνου. Εἷς δὲ ἐκ τῶν ἐμπειροτέρων συμμοριτῶν θὰ ἐπιθεωρῇ τοὺς σκοποὺς μήπως κοιμῶνται ἢ ζαλίζωνται.

6.—«Ἀφοῦ ἡ συμμορία ἡσυχάσῃ, νὰ ἐξετάσῃ τοὺς διευθύνοντας τὰ τοῦ χωρίου περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν ἐν γένει, κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ κατ' ἰδίαν. Νὰ ὑποχρεώσῃ ἕκαστον ἰδιαιτέρως νὰ ἐξοπλισθῇ καὶ νὰ ζητῇ μεγαλείτερον ποσὸν ἀπὸ τοὺς δυνατωτέρους διὰ τοὺς ἀδυνάτους. Ἡ συμμορία νὰ τοῖς ὑποδείξῃ πηγάς, ὁπόθεν νὰ προμηθευθῶσι καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταφορᾶς τῶν ὅπλων. Κυρίως νὰ ἐξετάζῃ τοὺς λογααιασμοὺς τῶν εἰσπραχθέντων ποσῶν, ἵνα ὦσιν ἕτοιμα πρὸς ταχεῖαν ἐξόπλισιν. Ἐὰν περιφέρειά τις δὲν ἔχῃ πηγὰς πρὸς ἐξοπλισμόν, τότε αὐτὴ νὰ συνεννοῆται μετά τινος ἐκ τῶν πλησίον

Ἡ βουλγαρικὴ ἐγκληματολογία ἀξίζει ν' ἀποτελέσῃ εἰδικὸν κεφάλαιον τῆς ἀνθρωπίνης ἐγκληματολογίας. Τὰ κοινωνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ἐπιτρέπουσι τὸ ἔγκλημα ἁπλούστατα, καὶ ἂν ἐνίοτε τιμωρῆται ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, προέρχεται τοῦτο οὐχὶ ἐκ καθαρῶς ἠθικῶν σκοπῶν. Ἰδίᾳ ἡ πολιτικὴ συγχέεται καθ' ἑκάστην πρὸς τὸν ποινικὸν νόμον . . . Ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς Λουδσκάνωφ, γαμβρὸς τοῦ

συμμοριῶν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα, ὅπως ἐξευρεθῇ δι' ἕκαστον χωρίον τρόπος ἐξοπλισμοῦ. Ὁμοίως νὰ ὑποχρεῶνται καὶ ν' ἀποστέλλωνται οἱ χωρικοὶ συμμορῖται, ἐν ἀνάγκῃ καὶ χρηματικῶς νὰ ὑποστηριχθῶσιν ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ χωρίου, πρὸς ἐξεύρεσιν ὅπλων (ἁπλῶς ὡς λαθρέμποροι) διὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὸν πλήρη ἐξοπλισμὸν τῶν χωρικῶν. Ὁλόκληροι μάλιστα ἑταιρεῖαι νὰ συνιστῶνται ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ, ἔστω δὲ καὶ μερίς τις ἐκ τῶν κερδῶν ἂν μένῃ δι' αὐτούς, πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας των. Ἄλλως τε καὶ τὸ κέρδος τοῦ ἐμπορίου τούτου δὲν εἶνε μικρόν. Νὰ παροτρύνωνται οἱ λαθρέμποροι νὰ μεταβαίνωσι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἀλβανοῖς· καὶ οὗτοι προσφέρουσιν ὅπλα, διότι δελεάζονται ὑπὸ τοῦ κέρδους. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, πρέπει νὰ λαμβάνηται πᾶν δυνατὸν μέτρον πρὸς ταχύτερον ἐξοπλισμὸν τῆς περιφερείας καί, εἰ δυνατόν, καὶ τῶν γειτνιαζόντων χωρίων. Τὰ πρὸς ὁπλισμὸν εἰσπραχθέντα χρήματα ἐν ἑκάστῳ χωρίῳ νὰ ὦσιν ἕτοιμα, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ συμμορία ἢ χωρικός τις, ἐνεργὸν μέλος, ἐξ οἱουδήποτε χωρίου, ἐξεύρῃ ἕτοιμα ὅπλα ν' ἀγορασθῶσιν αὐτοστιγμεί. Συνιστᾶται αὐτοῖς νὰ γεμίζωσι μόνοι τὰ φυσίγγιά των, διότι τὰ ἕτοιμα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶνε παραπεποιημένα (ἢ βεβλαμμένα), τὸ καλλίτερον δ' εἶνε ν' ἀγοράζωνται κενά.

7.— «Ἡ συμμορία νὰ εὑρίσκῃ ἐν ἑκάστῳ χωρίῳ δραστήρια ἐνεργὰ μέλη, τὰ ὁποῖα ἐκ συμφώνου νὰ ἐξοντώνουν τοὺς δυνάστας οὕτως ὥστε μέλος τι νὰ θυσιάζηται δι' ἕνα δερέ-μπεην (=τύραννον, φεουδάρχην), ἢ δι' ἕνα προδότην τοῦ χωρίου ἤ, ἐν ἀνάγκῃ, καὶ τῶν πλησίον χωρίων. Ἡ εὐθύνη τοῦ χωρίου ἐκλείπει οὕτω διὰ τῆς φυγοδικίας τοῦ φονεύσαντος μέλους καὶ ἀπαλλάσσονται οἱ χωρικοὶ τοῦ νὰ σύρωνται ἀγεληδὸν εἰς τὰ δικαστήρια. Οὕτως ἐπιτυγχάνονται οἱ ἑξῆς σκοποί: 1ον δημιουργοῦνται γενναῖοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι νὰ θυσιάζωνται ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ· 2ον ἀφ' ἑτέρου ὑπάρχει μεγάλη ἐλπίς, ὅτι ὁ προσφυγὼν εἰς τὴν συμμορίαν φονεύς, καὶ ἐν κρισιμωτάτῃ στιγμῇ θὰ διασώσῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην. Εἰς σπανίας δ' ἐξαιρέσεις νὰ προσλαμβάνηται εἰς τὴν συμμορίαν ὁ μὴ διαπράξας φόνον εἰς τὸ χωρίον του ἢ εἰς τὰ πέριξ.

8.— «Καὶ γραπτῶς δυνατὸν νὰ διοργανωθῶσι τὰ τῶν χωρίων, ὅταν ἡ συμμορία προβλέπῃ, ὅτι δὲν δύναται ταχέως νὰ πλησιάσῃ εἰς τὰ προωρισμένα χωρία.

9.— «Ἡ συμμορία δέον νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς κατοίκους ἑκάστου χωρίου, ὅπως διὰ 15 γροσίων τοὐλάχιστον κατὰ μῆνα βοηθῶσι πάντα ὑπηρετοῦντα ἢ ἄπορον φυλακισμένον.

10.— «Ὁ ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας πάντοτε πρέπει νὰ ᾖ περιεστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς συμμορίτας του, καθὼς τὸ κράτος περιφρουρεῖ τὴν πρωτεύουσαν. Ὅταν μάλιστα παραστῇ ἀνάγκη νὰ διασχισθῇ γραμμή, ὁ συμμορίτης τῆς ὑπηρεσίας (ὁ ἡμερήσιος σκοπὸς) θὰ διασχίσῃ τὴν γραμμήν, ἢ ὁ θέλων ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτόν. Πάντα ταῦτα ἐκτελοῦνται ἐν ἐλλείψει ὁδηγῶν τῶν συμμοριῶν κατὰ τὸ ἀρχαῖον σύστημα τῶν κλεπτῶν, καθ' ὃ ὁ καπετάνος

πανισχύρου Ζαγκώφ, κατηγορήθη βασίμως ὡς ἠθικὸς αὐτουργὸς τῶν φόνων τοῦ ὑπουργοῦ Βελτσέφφ, τοῦ διπλωματικοῦ πράκτορος Βούλκοβιτζ καὶ τοῦ Σταμπούλωφ. Ἐκ τούτου ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις παρῃτήθη. Ἀλλὰ παραδόξως ἀνασχηματισθεῖσα ὑπὸ τὸν Δάνεφ, συμπεριέλαβε μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τὸν Λουδσκάνωφ, «περιβάλλεται δὲ ὑπὸ τῆς ἀμερίστου τοῦ ἡγεμόνος ἐμπιστοσύνη». Πρὸς πολλοῖς ἄλλοις χαρακτηριστικοῖς τῆς πολιτικῆς χρηστότητος ἐν Βουλγαρίᾳ ἄξιον

ἐφορμᾷ νὰ διασχίσῃ τὴν γραμμὴν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, διὸ καὶ ἐλάμβανον ἰδιαιτέραν μερίδα τῆς λείας.

11.— «Ἡ συμμορία οὐδέποτε ν' ἀπασχολῆται μὲ τοὺς φόνους, ἀλλὰ τυχαίως μόνον, ὅταν περιπολῇ, νὰ στρέφῃ δὲ κυρίως τὴν προσοχὴν εἰς τοὺς χωρικοὺς φονεῖς (τρομοκράτας), οἵτινες διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν τῶν συμμοριῶν. Οὗτοι θὰ ἐκτελῶσι τοὺς φόνους τῶν προδοτῶν, διαφόρων Ὀθωμανῶν καὶ τυράννων τῶν Χριστιανῶν. Ἅμα γνωσθῇ ὁ φονεύς τινος, ἀμέσως πρέπει νὰ τὸν κρύψωσι καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ἂν δυνηθῇ, δέον νὰ φονεύσῃ καὶ ἄλλον ὅμοιον, ὅπως καθαρισθῇ ἡ περιφέρεια ἀπὸ τοὺς τοιούτους.

12.— «Τώρα, ὅτε ὅλοι οἱ φυγόδικοι Τοῦρκοι παρεδόθησαν εἰς τὰς Ἀρχάς, πρέπει οἱ χωρικοὶ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ ἐγένοντο διαρπαγαὶ ἢ φόνος χριστιανοῦ τινος, νὰ παροτρυνθῶσιν ὅπως ἐγείρωσιν ἀγωγήν· προηγουμένως δὲ πρέπει νὰ προετοιμάσωσι μάρτυρας διὰ τὸ συμβάν, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ Κυβέρνησις εἶνε πρόθυμος νὰ τοὺς ἀθωώσῃ.

13.— «Ἑκάστη συμμορία πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς ἑκάστην περιφέρειαν 3—4 χωρίων ἀνὰ 200—300 λίρας ἑτοίμους, οὕτως ὥστε ἅμα παρουσιασθῇ που μεγαλειτέρα ποσότης ὅπλων, ν' ἀγοράσῃ αὐτὰ καὶ νὰ ἐφεύρῃ τρόπον πρὸς μεταφοράν. Ἅμα δ' ἀποτελειώσῃ τὴν ἀγοράν, νὰ εἰσπραχθῇ ταχέως τὸ ἄνω ποσὸν καὶ εἰς ἄλλα χωρία.

14.— «Ὁ ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας περιφερείας τινός, τοὐλάχιστον ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, πρέπει νὰ συναντηθῇ μετὰ μέλους τινὸς τοῦ ἐν τῇ πόλει διευθύνοντος σωματείου, πρὸς ἀνταλλαγὴν γνωμῶν καὶ σκέψεων. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας θεωρεῖται ὡς μέλος τοῦ διευθύνοντος σωματείου. Καθῆκόν του εἶνε νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κοινοῦ ταμείου καὶ περὶ τῆς τάξεως τῶν λογαριασμῶν. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐμβασθῶσιν εἰς τὸ ταμεῖον χρήματα τῶν χωρίων, εἰμὴ μόνον ἐμμέσως, ὅσα εἶνε προωρισμένα ὡς βοήθημα διὰ τοὺς φυλακισμένους.

15.— «Εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἔστω καὶ κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἐν χωρίῳ τινί, ἡ συμμορία δὲν πρέπει ν' ἀπομακρύνηται· ἐν ᾗ περιπτώσει εἶνε ἀπομεμακρυσμένη, καθῆκόν της εἶνε νὰ πλησιάσῃ μετὰ προφυλάξεως, ἢ καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ χωρίον διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ πνεῦμα τῶν χωρικῶν, ὡς ἡ μήτηρ καὶ ἐν τῇ κρισιμωτάτῃ στιγμῇ προφυλάσσει τὰ τέκνα της.

16.— «Ἐν ᾗ περιπτώσει συμμορία τις πολιορκηθῇ, ἕκαστος πρέπει νὰ προσπαθήσῃ νὰ διαφύγῃ, ἔστω καὶ ἂν θυσιασθῇ τις, κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς πρώτης νυκτὸς ἀπὸ 12 1(2—2—3ης ὥρας (τουρκιστί, φαίνεται). Ἑκάστη ἀργοπορία εἶνε ἐπιβλαβής, διότι αἱ τῶν ἀντιπάλων τοποθεσίαι θὰ ἐνισχυθῶσι καὶ ἀδύνατος θὰ καταστῇ ἡ φυγή. Ταχέως δὲ ἡ συμμορία πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἴδιον χωρίον διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς προδότας, ἂν ἡ συμμορία δὲν κατεδιώχθη (ἐπολιορκήθη) ταχέως.

17.— «Ν' ἀμείβωνται καλῶς οἱ Βλάχοι τῶν καλυβίων (οἱ διαχειμάζοντες συνήθως

ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνει τὸ γεγονὸς τῆς τελευταίας εἰς εἱρκτὴν καταδίκης τριῶν πρώην ὑπουργῶν, κατηγορηθέντων ἐπὶ νοσφισμῷ χρημάτων.

Τοιαύτη εἶνε ἡ εἰκοσιπενταετὴς ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ ἱστορία τῆς νέας Βουλγαρίας. Ὅ τι ὑπῆρχε σκοτεινὸν καὶ ἀσαφὲς ἐν τῇ θλιβερᾷ ταύτῃ εἰκόνι ἔμελλε νὰ φωτισθῇ διὰ τῆς αἱματηρᾶς ἀναλαμπῆς, τῆς ἐξελθούσης ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ περιλάλητον ἱστορικὸν κατασκεύασμα τῶν περὶ τὸν Ἰγνάτιεφ καὶ τὸν Γλάδστωνα, τῶν πρώτων ἐν γνώσει τοῦ ποιοῦ, τῶν δευτέρων ἐν συγγνωστῇ ἀγνοίᾳ, ἀποκαλύπτεται ὁσημέραι ἐν τῇ τραγικῇ αὐτοῦ πραγματικότητι βδελυρὸν καὶ ἀπάνθρωπον, οἷον ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ **Κρούμμου**, τὴν πρώτην ἱστορικὴν ἐμφάνειαν τοῦ λαοῦ τούτου. Ὁ Χριστιανισμὸς εἰς οὐδὲν συνεβάλετο, ἀπὸ δέκα ἤδη αἰώνων, νὰ ἀποκαθάρῃ τὴν φύσιν τῶν ἀγριανθρώπων τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. Μένουσιν οἱ αὐτοί. Ἡ ἐπιστήμη, ὁ πολιτισμὸς κατέστησαν αὐτοὺς τεχνικωτέρους καὶ δεξιωτέρους ἐν τῇ συλλήψει καὶ τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἐγκλήματος. Ὁ Βούλγαρος ἡγεμὼν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος δὲν ἔχει ἴσως τὸ σθένος νὰ κατασκευάσῃ περίχρυσον κύπελλον ἐκ τοῦ κρανίου πολεμίου ἡγεμόνος, ῥοφῶν ἀπλήστως ἐξ αὐτοῦ τὸ εὐφραῖνον τὴν καρδίαν ποτόν. Ἀλλ᾽ ὁ Βούλγαρος πατριώτης, ἔχων ἐπίκουρον τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην, δὲν διστάζει νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς δυναμίτιδος, νὰ κατασκευάσῃ δι᾽ αὐτῆς καταστρεπτικὴν βόμβαν, νὰ ῥίψῃ τὸ ὄργανον τοῦτο τοῦ ὀλέθρου κατὰ τῶν ἐν τοῖς ἀτμοπλοίοις, ταῖς τραπέζαις, τοῖς ναοῖς, τοῖς σχολείοις, ταῖς ἁμαξοστοιχίαις συνωστιζομένων ἀθώων. Ὁ σκοπὸς ἐπέτυχεν ἴσως· ἀλλὰ καὶ ὁ ἥρως ἀπεκαλύφθη.

Δὲν εἶνε ὄντως *ἐνδιαφέρουσα* ἡ φυλὴ αὕτη, κύριε Πρεσσανσέ, δὲν εἶνε τοὐλάχιστον ἀξία καὶ πάλιν ἑνὸς φιλανθρωπικοῦ συλλαλητηρίου, παγκοσμίου κηρύγματος ἀπὸ τῆς παγκοσμίου πρωτευούσης, ὅτι καιρὸς εἶνε ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη ν᾽ ἀναλάβῃ νέαν σταυροφορίαν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν (καὶ τῶν Ἑλλήνων!), παραβιαζόντων τὴν ἱερὰν κληρονομίαν τοῦ Ἀσπαρούχ, τοῦ Κρούμμου, τοῦ τσάρου Συμεῶνος;

(Ἕπεται συνέχεια)

Ν. Καζάζης.

ἐν Θεσσαλίᾳ!) ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν ὅπλων, διότι οὗτοι εἶνε ἐκ φύσεως λαθρέμποροι.

18.— «Νὰ συνιστᾶται τοῖς πολίταις καὶ τοῖς χωρικοῖς νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸ κυνήγιον.

19.— «Ἐκκλησιαστικὰς προσόδους, μέχρι τοῦδε παρημελημένας καὶ ἕτερα χρήματα, ἃ ἐσφετερίσθησαν διάφοροι χωρικοί, καθῆκον τῆς συμμορίας εἶνε, ὅσον ἔνεστι τάχιον, νὰ τὰ εἰσπράξῃ. Ἀφοῦ μάθῃ τὰ πρόσωπα τὰ κατακρατοῦντα τὰ χρήματα, νὰ εἰσπράξῃ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἀξιόχρεα πρόσωπα. Κατὰ τὸ δυνατὸν μὲ τὰ ἄνω χρήματα νὰ συντηρῶνται τὰ σχολεῖα καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦτα (βουλγαρικὰ ἐννοεῖται), νὰ ἱδρύσωσι· τὸ τοιοῦτον σημαίνει ἱκανότητα καὶ ἐντιμότητα.

20.— «Οἱ φόροι καὶ τὰ ἄλλα κοινὰ πράγματα πρέπει νὰ ὦσιν ἐν τάξει καὶ οὐχὶ ὅπως μέχρι τοῦδε νὰ τὰ καταχρῶνται ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ χωρικός· οὐδεμία μεροληψία νὰ μὴ ἐπιτρέπηται εἰς τὸ διευθύνον σωματεῖον.

21.— «Ὅσον τὸ δυνατὸν οὐδὲν ἐνεργὸν μέλος δὲν πρέπει ν᾽ ἀποκαλύπτῃ εἰς ἕτερον, ὅτι ἔχει ὅπλα καὶ ποῦ τὰ κρύπτει· ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς οἰκείους νὰ προφυλάσσηται».

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ[1]

(ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ «ΒΗΜΑ» ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ)

Κύριε Διευθυντά,

Ἀπό τινος χρόνου ἰδίως, προκειμένου περὶ Ἀνατολῆς καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, δημοσιεύονται εἰς ἔγκριτα εὐρωπαϊκὰ φύλλα τοιαῦται ἀνακρίβειαι καὶ συστηματικαὶ διαστροφαὶ τῆς ἀληθείας, ὥστε θὰ ἐκίνουν τὸν γέλωτα ἡμῶν τῶν Ἀνατολιτῶν, ἂν μὴ συνετέλουν εἰς ἀποπλάνησιν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ μὴ ἐπέδρων κακῶς ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἐν Τουρκίᾳ λαῶν. Ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο μεγάλας ἔλαβεν ἰδίως διαστάσεις μετὰ τὰ πρόσφατα ἀναρχικὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐγχειρήματα τῶν Βουλγάρων τοῦ ἀπαισίου Κομιτάτου, τῶν ὁποίων κακουργημάτων θέατρον οὐχὶ ἄνευ σκοποῦ ἐξελέγη ἡ πόλις αὕτη.

Ἀφοῦ ἡ μοῖρα ἐπέκλωσεν οὕτως ὥστε ἡ τύχη τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανικῶν λαῶν νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, πολλὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν ἐνδεικνύουσιν, ὅτι ἡ σημερινὴ ὅλως ἔκρυθμος ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις θέλει ἀναγκάσῃ αὐτὰς νὰ λάβωσιν ἀπόφασίν τινα περὶ αὐτῆς, εὐελπιστῶ ὅτι θέλετε εὕρῃ φυσικὸν καὶ δεδικαιολογημένον νὰ ζητήσω ν' ἀνασκευάσω ἀναληθείας τινάς, σχετικὰς πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ δημοσιευθείσας εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 146 καὶ 147 φύλλα τοῦ «Βήματος».

Ὁ ὑμέτερος ἐκ Θεσσαλονίκης εἰδικὸς ἀνταποκριτὴς διερμηνεύει μίαν ἀλήθειαν, γράφων ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μεταρρυθμίσῃ ἡ Τουρκία τὸ τόσων κακῶν πρόξενον διοικητικὸν αὐτῆς σύστημα. Περὶ τούτου δευτέρα γνώμη δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν τόπον, ἀφοῦ καὶ ἐκ τῶν Τούρκων οὐκ ὀλίγοι ἀνομολογοῦσι τοῦτο. Δὲν εἶνε μόνον τὸ θρήσκευμα τῆς κρατούσης φυλῆς, τὸ μὴ ἀνεχόμενον νὰ γείνωσι δεκτοὶ ἐν ἰσονομίᾳ καὶ ἰσοτιμίᾳ οἱ μὴ Μουσουλμάνοι, ἀλλ' εἶνε καὶ τὸ ἐξ ἀνατροφῆς καὶ παραδόσεων ἀπορρέον ὑπερήφανον φρόνημα, ὅτι ἡ φυλὴ ἐκράτησεν ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τὴν πτέρναν αὐτῆς δορυαλώτους καὶ κύπτοντας τοὺς Χριστιανούς. Τρίτον κώλυμα, οἰκονομικῆς φύσεως, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται, εἶνε ὅτι οἱ Τοῦρκοι, ἀφιλότεχνοι, ὡς πάντοτε, ἀφιλέμποροι, ἀφιλεπιστήμονες καὶ ἐν γένει ἀδρανεῖς βιοπαλαισταί, πορίζονται τὰ τοῦ βίου ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατευτικῆς ὑπηρεσίας τῆς χώρας καὶ πλουτοῦσιν ἐκ παντοίων καταχρήσεων. Τί θέλουσι λοιπὸν ἀπογίνῃ τὰ σμήνη ταῦτα τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων, στειρευούσης τῆς πηγῆς τοῦ τοιούτου βιοπορισμοῦ των διὰ τῆς ἐφαρμογῆς σήμερον μὲν ὀλίγων μεταρρυθμίσεων αὔριον δὲ περισσοτέρων;

1) Σημ. «Ἑλληνισμοῦ». Εὐχαρίστως καταχωρίζομεν ἐνταῦθα τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐντόνως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πραγμάτων διαψεύδουσαν τὰς ἑκάστοτε ἀναγραφομένας πληροφορίας περὶ τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ἰταλικῶν ἐφημερίδων.

Διερμηνεύω τὸ κοινὸν φρόνημα, λέγων ὅτι πρόκειται καὶ πάλιν περὶ ἐμπειρικοῦ τινος ἐμπλάστρου ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου μέχρι σήμερον νὰ κατασκευάζῃ, μὴ θέλουσα νὰ ἀτενίσῃ κατὰ πρόσωπον καὶ παραδεχθῇ ριζικωτέραν τινὰ θεραπείαν, σύμφωνον πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ πρὸς τὰ ἱστορικὰ δίκαια τῶν λαῶν τῆς Τουρκίας. Διασαλπίζουσα διὰ στόματος τῶν Ἄγγλων διπλωματῶν, ὅτι ἀνεύρισκεν εἰς τοὺς Τούρκους κυβερνητικὰς ἀρετὰς ἀνταξίας πρὸς τὰς τῶν πάλαι Ρωμαίων ἢ συγχαίρουσα διὰ τοῦ Σὶρ Ἔλλιοτ τὸν Σουλτάνον διὰ τὸν δῆθεν ζῆλον αὐτοῦ πρὸς τὰς μεταρρυθμίσεις, ἐψεύδετο καταφώρως φρονοῦσα, ὅτι διὰ τούτων ἀπωθεῖτο ὁ ἐκ τῆς Ρωσσίας κίνδυνος. Οἱ καρποὶ τῆς σκολιᾶς ταύτης πολιτικῆς δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπέλθωσι. Διὰ τῆς χειραφετήσεως τῆς Βουλγαρίας καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὴν κατόπιν προσαρτήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἡ Ρωσσία ἀπέκτησεν ἕνα ἔτι σταθμὸν ἐγγύτερον εἰς τὸ ποθητὸν Βυζάντιον καὶ προπαρασκευάζεται διὰ τῆς ἀνακινήσεως τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος ὑπὸ βουλγαρικὴν ἔννοιαν νὰ ρίψῃ τὰς προφυλακὰς αὐτῆς εἰς τὸ Αἰγαῖον. Αὐτὸ εἶνε τὸ κατόρθωμα τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας· ἂν ἐπαίρηται διὰ τοῦτο ἀγνοῶ, ἓν μόνον ἠξεύρω, ὅτι διὰ τὴν χύσιν τόσου μέχρι σήμερον αἵματος διὰ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπέχει αὕτη τὴν μεγαλητέραν εὐθύνην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἀκριβὴς ἐπίσης εἶνε ὁ ὑπὸ τοῦ ὑμετέρου εἰδικοῦ ἀνταποκριτοῦ χαρακτηρισμὸς τοῦ κινήματος τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ. Ὑπὸ οἱανδήποτε ὄψιν καὶ ἂν στρέψῃ τις αὐτό, δὲν θὰ ἀνεύρῃ τα ἐλατήρια καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἐπαναστάσεων τῶν Ἰταλῶν, Οὔγγρων, Πολωνῶν καὶ Ἑλλήνων, αἵτινες διὰ σειρᾶς ἡρωϊσμῶν καὶ θυσιῶν κατὰ τῆς ξενικῆς κυριαρχίας ἀπέβλεψαν καὶ κατέτειναν εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας. Κηρύττουσιν ἀνὰ τὸν κόσμον, ὅτι ἡ Μακεδονία ἔχει ἐθνολογικὴν σύστασιν κυρίως βουλγαρικήν, ὅτι θὰ σαρώσωσι τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ὅταν σημάνῃ ἡ ὥρα, καὶ ἐπιβάλλουσι βαρυτάτας θυσίας βίᾳ καὶ τρόμῳ εἰς τοὺς χωρικούς, φονεύοντες ἀνηλεῶς διδασκάλους, ἱερεῖς, ἄνδρας, γυναῖκας, παιδία, εἴτε Χριστιανούς, εἴτε Μουσουλμάνους, ὅσους ὑπολαμβάνουσιν ὡς προσκόμματα. Ὅταν δὲ ἐσήμανεν ἡ ὥρα, ἡ βουλγαρικὴ ἀνδρεία ἀντὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ξένην κυριαρχίαν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰ ὄρη, ὅπως ἔπραξαν ἄλλοι λαοὶ συνυπόδουλοι, ἐξεδηλώθη εἰς τὴν χρῆσιν τῆς δυναμίτιδος, πρὸς καταστροφὴν ἱδρυμάτων κοινωφελείας καὶ ἀθλαβῶν ἀστῶν καὶ εἰς περιχαράκωσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τῶν χωρικῶν, ἔνθα ἀφέθησαν νὰ καῶσι δίκην ποντικῶν. Τὸ βουλγαρικὸν λοιπὸν κίνημα δὲν ὑπῆρξεν αὐθόρμητον τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαροφώνου πληθυσμοῦ, ἀλλ' ἐπεβλήθη ἔξωθεν ὑπὸ τοῦ Κομιτάτου διὰ τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντων μέσων.

Ὁ ἀφορισμὸς ὅμως τοῦ ὑμετέρου ἀνταποκριτοῦ γράφοντος, ὅτι ἡ ἐξέγερσις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ κυριωτέρων χριστιανικῶν φύλων δὲν ἀπορρέει ἔκ τινος ἱστορικῆς παραδόσεως (non fa capo a qualche tradizione storica), ἐλέγχει προφανῆ ἄγνοιαν τῆς ἱστορίας αὐτῶν, ἐννοῶ τῆς νεωτέρας, ἐὰν ὅλαι ἔχωσι καὶ παλαιάν. Ἐφαρμόζεται ὁ ἀφορισμός του οὗτος ἐπὶ τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν εἶνε πενιχρὸν καὶ ἥκιστα ζηλευτόν, διότι δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ συμβολὴν εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἔκυπτεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν μάστιγα καὶ ἄνευ γογγυσμοῦ προσέφερε τὰ τέκνα του εἰς τὸν θρησκευτικὸν μουσουλμανικὸν Μινώταυρον, χωρὶς ποτὲ νὰ σκεφθῇ οἴκοθεν νὰ ἐξαναστῇ καὶ διὰ τῶν ὅπλων νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἀνθρώπινά του δικαιώματα. Εἶνε δὲ λίαν πρόσφατος ἡ ἱστορία τῆς ἀπελευθερώσεώς του, ὑπὸ τίνος καὶ διὰ τίνων θυσιῶν αἵματος καὶ χρήματος ἐγένετο, ὥστε νὰ μὴ μνημονεύσω αὐτῆς,

οὐδὲ τοῦ ποίαν χρῆσιν ἐποιήσατο τῆς ἐλευθερίας ταύτης ἀπέναντι τῶν συνοίκων λαῶν, τουτέστιν Ἑλλήνων, Τούρκων καὶ Ἰουδαίων, ὅσους ἡ διπλωματία ὑπήγαγεν ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν διοίκησιν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ. Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ παράδοσις εἰς τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔπαυσε θερμαίνουσα αὐτοὺς καὶ συγκρατοῦσα τὰς περὶ κρείττονος μέλλοντος ἐλπίδας αὐτῶν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν περίοδον τῆς δουλείας, ὑπὸ ταύτης δὲ ὡρμῶντο καὶ οὐχὶ ἔξωθεν ὑποκινούμενοι, ὡς ἐπλανήθη πιστεύουσα ἡ Διπλωματία τοῦ 1821, πολλῶν κακῶν εἰς αὐτοὺς πρόξενος γενομένη, ὅταν ἐδράττετο τῶν ὅπλων καὶ ἐρρίπτετο εἰς ἄνισον ἀγῶνα κατὰ ἰσχυρᾶς Αὐτοκρατορίας οὐ μόνον ἡ σημερινὴ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ ὁ Ὄλυμπος καὶ ἡ Νιάουσα καὶ τὰ περὶ Βοδενὰ καὶ ὅλη ἡ Χαλκιδικὴ καὶ ὁ Ἄθως καὶ ἐζυμοῦτο μὲ ἄφθονον αἷμα ἡ μακεδονικὴ γῆ καὶ ἐπήρχοντο, ὡς ἀποτελέσματα ἀναπόφευκτα τῆς ἀνίσου πάλης, ἀθρόα τὰ ἀνήκεστα ἐκεῖνα δεινὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ἐρήμωσις δηλονότι καὶ ἡ καταστροφή, οἱ ἀποκεφαλισμοὶ καὶ ἀνασκολοπισμοὶ καὶ ἡ εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπαγωγὴ πλήθους γυναικῶν καὶ παιδίων. Ἡ φοβερὰ ἀνάμνησις τῶν δεινῶν θ' ἀνεχαίτιζε τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνας νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν κατὰ τῆς Δεσποτείας ἄνισον ἀγῶνα τῷ 1855 καὶ τῷ 1878, ὅτε νέας ὑπέστησαν θυσίας, ἂν μὴ ἡ φωνὴ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως ἦτο ἰσχυροτέρα παντὸς ἄλλου.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν ὑμέτερον ἀνταποκριτὴν ἡμεῖς οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνες γινώσκομεν τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τῆς ξένης κυριαρχίας ἐξεγέρσεων τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ καὶ τὰς ἀπαραμίλλους αὐτοῦ θυσίας πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας του καὶ ὅταν πλανόδιοι Ἰταλοὶ ἀοιδοὶ ἔψαλλον εἰς τὰς ἀγυιὰς καὶ ρύμας τῆς Θεσσαλονίκης τὰ κλέη τοῦ Γαριβάλδη καὶ τῶν ἄλλων ἡρώων τῆς νέας Ἰταλίας, συνέψαλλον μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Ἕλληνες Θεσσαλονικεῖς σκιρτώσῃ τῇ καρδίᾳ, ἀγόμενοι εἰς τοῦτο οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς ἐμφύτου εἰς αὐτοὺς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ συγγενικῶν ἕλξεων (affinités de race) πρὸς λαόν, μεθ' οὗ ἀπὸ μακρῶν αἰώνων πλεῖστοι ὅσοι συνδέουσι τὸ ἑλληνικὸν γένος δεσμοί. Καὶ ὅμως ἡ ἑλληνικὴ δόξα τοῦ Μεσολογγίου καὶ Ἀρκαδίου δὲν εἶνε μικροτέρα τῆς ἰταλικῆς δόξης, καὶ ὁ ὑμέτερος ἀνταποκριτής, θὰ ἀνταπεκρίνετο κάλλιον εἰς τὴν γεωγραφίαν καὶ ἐθνολογίαν, θέτων ἐνώπιον τῶν Βουλγάρων, ὡς ὑπόδειγμα ἀγῶνος πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ ἀγῶνες ὑμῶν ἀπέληξαν εἰς χειραφέτησιν ὅλης τῆς ἰταλικῆς σχεδὸν ὁλομελείας καὶ ἤδη ἀπολαμβάνετε τοὺς καρποὺς τοῦ ἀγαθοῦ τούτου, ἐφ' ᾧ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες χαίρομεν πλέον παντὸς ἄλλου, ἐνῷ ἡ μεγαλητέρα μοῖρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους δουλεύει ἔτι· ἀλλὰ τοῦτο ἀποδοτέον ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι διατελεῖ ἐξ ἱστορικῶν λόγων ὑπὸ γεωγραφικάς, ἐθνολογικὰς καὶ πολιτικὰς συνθήκας δυσχερεστέρας καὶ δυσμενεστέρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι δὲν ηὐμοίρησε κατὰ τὴν πάλην αὐτοῦ κραταιῶν βοηθειῶν, οἷαι ἐκεῖναι, αἵτινες εἰς τὰ πεδία τῆς Μαγέντας καὶ εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σικελίας συνέτριψαν τὰς ἁλύσεις τῆς ξένης κυριαρχίας καὶ ἔθηκαν ἀρραγεῖς τὰς βάσεις μιᾶς, ἑνιαίας καὶ μεγάλης Ἰταλίας.

Πεπλανημένη εἶνε ἐπίσης καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ὑμετέρου ἀνταποκριτοῦ, ὅτι οὐδεμία τῶν ἐν Μακεδονίᾳ κυριωτέρων φυλῶν κατέχει ὡρισμένην ἐν αὐτῇ χώραν καὶ χωριστὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς καὶ ἐνεργείας. Οἱ ἀμερολήπτως τὸν τόπον ἐρευνήσαντες ἀνομολογοῦσιν, ὅτι ἡ μὲν βόρειος Μακεδονία, ἐκτὸς τῶν Μουσουλμάνων, οἰκεῖται ὑπὸ σλαυοφώνων Χριστιανῶν, ἡ νότιος ὑπὸ Ἑλληνοφώνων, ἡ δὲ μέση, καθὸ ὑπάρξασα ἐπὶ αἰῶνας τὸ Carrefour, εἰς δ συνηντήθησαν διάφορα ρεύματα φυλῶν, οἰκεῖται ἀναμὶξ ὑπό τε Ἑλληνοφώνων, ὡς καὶ ὑπὸ μὴ τοιούτων, οὓς διεκδικοῦσι μετὰ

πείσματος ὡς ἰδικούς των ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Σλαυϊσμός. Αἱ ἀξιώσεις τοῦ Σλαυϊσμοῦ περιορίζονται εἰς ἓν καὶ μόνον ἐπιχείρημα· εἶνε δὲ τοῦτο, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ πληθυσμοί, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἰδίως οἱ ἀγροτικοί, λαλοῦσιν ἐν patois σλαυϊκὸν μετὰ πλείστων λέξεων ἑλληνικῶν, ἀνήκουσιν ἄρα εἰς τὴν σλαυϊκὴν ὁμογένειαν, τοῦθ' ὅπερ ἐπανέλαβον ἐν χορῷ καί τινες τῶν ἀνταποκριτῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων, ἐπὶ ὥρας τινὰς μόνον ἰδόντες τὸν τόπον. Ἀλλ' ἐὰν τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο εἶχε τὴν βαρύτητα, ἣν ἀρέσκεται ἀποδίδων εἰς αὐτὸ ὁ Σλαυϊσμός, τότε οἱ Ἰρλανδοί, οἵτινες λαλοῦσι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀγγλιστί, δὲν θὰ διεξῆγον πεισμόνως μακροὺς κατὰ τῶν Ἄγγλων ἀγῶνας, οἱ κάτοικοι τῆς Γαλλικῆς Brettagne δὲν θὰ ἦσαν οἱ θερμότεροι τῶν Γάλλων πατριωτῶν, οὔτε οἱ ὑμέτεροι δίγλωσσοι Πεδεμόντιοι θ' ἀπέβαινον ὁ πυρὴν καὶ ἡ δόξα τῆς νέας Ἰταλίας, καὶ ἵνα ἔλθωμεν εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Χριστιανοὶ τῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Καππαδοκίας καὶ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ διαμερίσματος τῆς Ζίχνης θὰ ἀνῆκον εἰς τὴν τουρκικὴν φυλήν, ἀφοῦ λαλοῦσι μόνον τουρκιστί.

Ἀπέναντι τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου τούτου ἐπιχειρήματος τοῦ Σλαυϊσμοῦ, ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα, εἶνε δὲ ταῦτα αἱ παραδόσεις, τὰ αἰσθήματα καὶ φρονήματα τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς μέσης Μακεδονίας, ἡ Ἐκπαίδευσις, ἡ Ἐκκλησία κλπ. τὰ ὁποῖα συνδέουσιν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ὁλομέλειαν καὶ ὄχι πρὸς τὸν Σλαυϊσμόν. Ἐκ περισσοῦ δὲ ἡ χώρα οὔτε ἐν μνημεῖον σλαυϊκὸν παρουσιάζει, ἐνῷ τοὐναντίον βρίθει τοιούτων τοῦ τε ἀρχαίου καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἶνε τόσον ἰσχυρὰ ἡ ἑλληνικὴ συνείδησις τῶν ἐν λόγῳ χριστιανικῶν πληθυσμῶν, ὥστε πᾶσαι αἱ ποικίλαι ἐνέργειαι τῆς σλαυϊκῆς προπαγάνδας ἀπὸ 30ετίας ἐπ' αὐτῶν ἐναυάγησαν, ἐδέησε δὲ ὡς ἐκ τούτου νὰ καταφύγῃ ὁ πανσλαυϊσμὸς εἰς τὸ ἐγχειρίδιον καὶ τὸ πυροβόλον, ὑποβοηθούμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ὀργάνων, τῶν ὁποίων ἡ διὰ χρημάτων διαφθορὰ εἶνε παροιμιώδης, καὶ νὰ πέσωσι τόσα καὶ τόσα ἀθῶα θύματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας, τὰ ὁποῖα ὁ ἀπιστῶν δύναται νὰ ἴδῃ εἰς τοὺς εἰς τὸν ἀγγλικὸν τύπον δημοσιευθέντας καταλόγους. Καὶ μ θ' ὅλα ταῦτα μόλις σχετική τις ἀσφάλεια ἀπεκατέστη, οἱ εἰρημένοι πληθυσμοὶ ἤρξαντο ἀναπετανύοντες ἐκ νέου τὴν σημαίαν τῆς ἑλληνικῆς των συνειδήσεως, ἀποδεικνύοντες, ὅτι ἡ σφαῖρα τῆς ἐνεργείας καὶ ἐπιρροῆς τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς δὲν περιορίζεται μόνον ἐν τῇ νοτίᾳ Μακεδονίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μέσῃ. Ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Σέρραι, τὸ Δεμιρχισάρ, τὸ Μελένικον, ὅλη ἡ Χαλκιδική, ἡ Καβάλλα, τὸ Πράβιον, ἡ Δράμα, ἡ Ἀληστράτη, ἡ Νιγρῆτα, τὸ Ροδολεῖβον, ἡ Κατερίνα, τὰ Σέρβια, τὸ Καταφύγιον, τὸ Κολυνδρόν, ἡ Βέρροια, ἡ Νιάουσα, ἡ Σιάτιστα, ἡ Κοζάνη, ἡ Ἀ ασελίτσα, ἡ Καστορία, τὸ Μοναστήριον, ἡ Κλεισοῦρα, τὸ Μεγάροβον κλπ : εἶνε πόλεις καὶ χῶραι ἑλληνόφωνοι, τὰ δὲ Βοδενά, τὸ Γευγελῆ, τὰ Γιάνιτσα, ἡ Γουμένιτσα, τὸ Βαλάντοβον, ἡ Δοϊράνη, ἡ Στρούμνιτσα, τὸ Πετρίτσι, ἡ Νεβέσκα, τὸ Κρούστοβον κλπ, εἶνε πόλεις ἑλληνίζουσαι στερρῶς, ὡς ἀνωτέρω εἶπον Ποῦ λοιπὸν ἐρειδόμενος ὁ ὑμέτερος ἀνταποκριτὴς ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐχρεοκόπησεν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὅτι φροῦδαι αἱ ἐλπίδες, ἃς ἐστήριξαν ἐπ' αὐτοῦ οἱ αἰσθηματικοὶ πολιτικοὶ ἐκ τῶν Εὐρωπαίων ; (il completo fallimento dell'ellenismo, la vanità delle speranze, che su esso avevano fondato i sentimentalisti della politica). Ἐνταῦθα δύναταί τις νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ γνωστόν : «c'est ainsi que l'on écrit l'histoire».

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοῦ πῶς γράφεται σήμερον ἡ ἱστορία ἐπιτρέψατέ μοι

νὰ παραθέσω ἐνταῦθα χωρίον ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ Φὸν-δὲ-Γκόλτς πασᾶ, σχετικῶς πρὸς τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἄλλης ὑποδούλου ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, τουτέστι τῆς Ἠπείρου.

«Ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἐν ἀνάγκῃ δύναται ἐπίσης νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν εἰς »τὰ μεσημβρινὰ τῆς Πίνδου ἀρκούντως πολυαρίθμων Κουτσοβλάχων, οἵτινες εἶνε »μὲν καθολικοὶ (!) ἀλλ' εὑρίσκονται εἰς πολὺ ταχυτέραν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἕλ- »ληνας ἢ τοὺς Μωαμεθανούς ! ! Ἀποκλειστικῶς οὗτοι κατέχουσι τὴν σημαίνου- »σαν ὀρεινὴν χώραν τῶν Ζαγορίων πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων—εἶδος »Μαυροβουνίου ἐν μικρογραφίᾳ—τὴν ὁποίαν ἐγώ, ὡς ὁ πρῶτος ἐκ τῆς Ἑσπερίας ὁδοι- »πόρος, διῆλθον ἐν ἔτει 1894 ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς. Οἱ Κουτσόβλαχοι προσ- »έφερον να θέσωσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κυριάρχου των 10,000 ἄνδρας, ἀλλ' ἡ »προσφορά των ἀπεκρούσθη».

Πρὸς Θεοῦ ποῦ εὑρέθησαν Κουτσόβλαχοι, καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα, ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀπὸ πότε οἱ ἑλληνόφωνοι Ζαγορίσιοι μετεβαπτίσθησαν εἰς Κουτσοβλάχους, προσφέροντας μάλιστα, ἐκ φυλετικοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας μίσους, τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας, δυναστείας ἀλλοθρήσκου καὶ ἀλλοφύλλου ; Ἡ ὁ ζῆλος πρὸς τὴν ἀδρῶς μισθοδοτοῦσαν αὐτὸν Τουρκίαν ὑπηγόρευσεν εἰς τὸν Φὸν-ντὲ-Γκόλτς πασᾶ τὰ μυθεύματα ταῦτα, ἢ ἐγένετο παίγνιον ἀπαταιῶνός τινος φραγκολεβαντίνου, ἢ ἰουδαίου, τὸν διερμηνέα ἐπαγγελλομένου, οὗς διαπνέει ἄκρατος φιλοτουρκισμὸς καὶ ἄσβεστον ἀφ' ἑτέρου μῖσος πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φυλήν.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διέρχεται περίοδον δοκιμασιῶν καὶ πικριῶν ὁμοίας πρὸς ἐκείνας, ἃς διήρχετο τὸ ἰταλικόν, ἀκοῦον ἄλλοτε ν' ἀρνῶνται τὴν ἐθνικήν του ὑπόστασιν, ἀποφαινόμενοι οἱ εὐτυχεῖς τῆς ἡμέρας καὶ μωροὶ συγγραφεῖς ὅτι ἡ Ἰταλία εἶνε γεωγραφικὴ ἔκφρασις». Ἔχομεν βεβαίως ὑπ' ὄψει τὸ «ἐν δυσμοιρίαις σπάνις φίλων» καὶ καταπνίγομεν τὴν ἀγανάκτησιν ἡμῶν, ὅταν ἀκούωμεν ἀδικίας, οἵα ἡ ὑπὸ τοῦ Φὸν-ντὲ-Γκόλτς, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὸ μέγεθος τῆς ὀδύνης, ὅταν βλέπωμεν νὰ διαστρεβλοῦται ἡ ἀλήθεια εἰς φύλλα ἰταλικά, σοβαρότητος καὶ σημασίας, οἵας ἡ ὑμετέρα ἐφημερίς, πρὸς συγκάλυψιν πλεονεκτικῶν σχεδίων ἐπὶ χωρῶν, αἵτινες ἐν ἐκκαθαρίσει τῆς Τουρκίας δὲν δύνανται ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, οὔτε εἰς ἄλλον τινά, λόγῳ φυλετικῆς ὁμογενείας καὶ ἱστορίας καὶ παραδόσεων οὔτε λόγῳ γεωγραφικῆς συνεχείας. Μεταβαπτίζεται εἰς τὰς στήλας τῆς ὑμετέρας ἐφημερίδος τὸ βιλαέτιον τῆς Ἠπείρου εἰς ἀλβανικὸν βιλαέτιον καὶ παρίσταται τοῦτο ὡς συμπαγῶς οἰκούμενον ὑπὸ ἀλβανικῶν στοιχείων (compattamente abitato da eleventi alba nesi). Καὶ ὅμως, κύριε Διευθυντά, αὐτὰ τὰ πράγματα βοῶσιν ἀντιθέτως καὶ οὐδὲν θὰ ἰσχύσῃ νὰ δελεάσῃ τοὺς Ἠπειρώτας καὶ τοὺς ἀλβανοφώνους νὰ στέρξωσι τὴν ἰταλικὴν προστασίαν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον τὴν ἰταλικὴν κυριαρχίαν. Δυνατὸν ἡ ὑλικὴ βία νὰ κατισχύσῃ ἐπί τινα χρόνον, ἀλλ' αὕτη θὰ σφυρηλατήσῃ στερεωτέραν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν—μάρτυς ἡ ἱστορία τῆς ἐνδόξου πατρίδος σας—καὶ ἐπὶ τέλους ἡ ὁριστικὴ νίκη θ' ἀνήκῃ εἰς τὸ δίκαιον. Ἡ γραμμὴ τοῦ ποταμοῦ Σκουμπῆ ἐν Ἀλβανίᾳ χωρίζει ἀντιπάλους φυλὰς καὶ ἀντιπάλους Ἐκκλησίας. Ἐὰν λοιπὸν ἡ Ἰταλία θεωρῇ ἀναγκαίαν τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἐπέκτασίν της καὶ θέλῃ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν της ταύτην, χωρὶς ν' ἀδικήσῃ ἀδελφὸν ἔθνος, ἂς ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκουμπῆ φυλῶν, ἀλλ' ἂς ἀφήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν προστασίαν τῶν πρὸς νότον αὐτοῦ τοιούτων.

Πρὶν περατώσω ταύτην τὴν ἐπιστολήν μου ὀφείλω νὰ μὴ ἀφήσω ἀσχολίαστα

ὅσα ὁ ὑμέτερος ἀνταποκριτὴς γράφει περὶ τῆς δῆθεν καταπιεστικῆς πρὸς τοὺς Βουλγάρους διαγωγῆς τοῦ ἀνωτέρω ἑλληνικοῦ κλήρου. Εἶμαι ἐκ τῶν πικροτέρων αὐτοῦ ἐπιτιμητῶν διὰ τὴν ἐπίμονον προσκόλλησίν του εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου, τὸ κτεῖνον καὶ οὐχὶ εἰς τὸ πνεῦμα, τὸ ζωοποιοῦν, ἐξ οὗ ἀπέρρευσε καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς μαχιμότητος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ διηυκολύνθη ἡ ὀθωμανικὴ κατάκτησις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐπιτιμῶ αὐτὸν ἐπίσης διότι δὲν συνεβάδισε, κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, εἰς τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν ἄλλην πρόοδον τοῦ ὑποδούλου γένους, ἀλλ' ἀποτίων φόρον εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀνομολογῶν, ὅτι πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ ἐμπνέηται ὑπὸ μισαλλαδοξίας καὶ φανατισμοῦ. Τὸ κακὸν τοῦτο προσιδιάζει εἰς τὸν κλῆρον τοῦ Καθολικισμοῦ, ὡς μαρτυροῦσι σὺν ἄλλοις καὶ τὰ διδασκόμενα εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ διατηρούμενα ἐν Ἀνατολῇ σχολεῖα. Αἱ προσαπτόμεναι εἰς τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον μομφαὶ ἐπὶ μεγάλῃ φιλοχρηματίᾳ στεροῦνται ἀληθείας, ἀπόδειξις δὲ ἡ σχετικὴ αὐτοῦ πενία. Μὴ μισθοδοτούμενος ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ὡς εἰς τὰς εὐνομουμένας ἐπικρατείας, καὶ ἠναγκασμένος νὰ ἐξαγοράζῃ διὰ χρημάτων παρ' ἀπλήστων δυναστῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν, τὴν ὕπαρξιν τοῦ ποιμνίου του καὶ νὰ θεραπεύῃ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, οὐδὲν τὸ ἀπίθανον νὰ ἐζήτει ἐνίοτε παρ' αὐτοῦ καὶ πλείονα τοῦ μετρίου, ἅτινα οἱ Βούλγαροι, τῶν ὁποίων τὴν ἔμφυτον φιλαργυρίαν ἐδοκίμασαν καὶ οἱ ἐλευθερωταί των Ρῶσσοι, διεσάλπισαν ὡς απογύμνωσιν. Ἀλλ' ἀπὸ τούτου μέχρι καταθλίψεως μεγάλη ἡ ἀπόστασις. Χαρακτηρίζω ὡς στυγερὰν συκοφαντίαν τὸ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος κατέστησε βαρύτερα τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. Κλῆρος, ὅστις συνέδεσε τὴν τύχην του πρὸς τὴν τοῦ ποιμνίου του, συνέκλαυσε, συνεδούλευσε, συνεμαρτύρησε μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς τυραννίας ἀγῶνά του ἐκθύμως συνηγωνίσθη, δὲν ἦτο ποτε δυνατὸν ν' ἀποβῇ ὁ δήμιος τοῦ ποιμνίου του, χάριν τῆς απανθρωποτάτης τῶν τυραννιῶν, ἐκτὸς ἂν οἱ Πανσλαυϊσταί, οἱ ἐκ μακροῦ χαλκευάσαντες καὶ διευθύνοντες τὴν μαύρην κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐπιβουλὴν καὶ οἱ τυφλῶς εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν διαδιδόμενα πιστεύοντες ἐκ τῶν Εὐρωπαίων, ἐννοοῦσιν ὅτι ὤφειλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τυφλὸν εἰς τοῦτο ὄργανον, καταπνίγων τὴν φωνὴν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως.

Εἰς τὸν ἀπὸ σκοποῦ συκοφαντούμενον καὶ διασυρόμενον τοῦτον κλῆρον ὀφείλουσιν οἱ Βούλγαροι ὄχι μόνον τὰ σχολεῖα τῶν βουλγαρικῶν γραμμάτων, ὅσα οἱ τότε πονηροὶ καιροὶ καὶ ἡ βουλγαρικὴ ἀφιλομουσία ἐπέτρεπον νὰ ἱδρυθῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν συγκράτησίν των, διότι συλευομένας ἔχοντες ἀείποτε τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ὡς ἐκ τῶν πονηρῶν καὶ ἀγρίων ἐνστίκτων αὐτῶν, συγκρουομένων πρὸς τὴν εὐθύτητα καὶ πρᾳότητα, ἣν διδάσκει ὁ χριστιανισμός, θὰ εἶχον ἤδη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκμουσουλμανισθῆ κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἐκείνους χρόνους τῆς στυγερᾶς δουλείας. Ἐὰν ἀπῃτεῖτο μία τούτου ἀπόδειξις, ἔστωσαν οἱ νεομάρτυρες τοῦ χριστιανισμοῦ, οὓς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ τῶν ὁποίων τὸ μαρτύριον πρόσφατον ἔτι. Ποῖον τοιοῦτον νεομάρτυρα ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσιν οἱ Βούλγαροι;

Μετὰ μακροὺς αἰῶνας συκοφαντιῶν καὶ ἐκφαυλισμῶν ἡ ἱστορία ἐπὶ τέλους ἀπέδωκε δικαιοσύνην εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν ἀναγνωρίσασα, ὅτι τὸ κράτος ἐκεῖνο, ἀποκροῦσαν ἐπανειλημμένως τὸν ἀκατάσχετον θεοληπτικὸν ἀραβικὸν Μουσουλμανισμόν, διέσωσε τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς ἐκμουσουλμανίσεως, καὶ τάξασα ἐπαξίως τὸν γενναῖον Πατριάρχην Σέργιον παρὰ τὸν Ἀραβοκτόνον Κάρολον Μάρτελλον.

Στερρὰν διατρέφω τὴν πεποίθησιν, ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ ν' ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν θ' ἀποδοθῇ δικαιοσύνη καὶ εἰς τὸν διασυρόμενον ἑλληνικὸν κλῆρον, ἀναγνωριζομένου ὅτι ὄχι μόνον οὐδέποτε ἐπεζήτησε νὰ θέσῃ φίμωτρα καὶ πέδας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν καὶ μόδιον ἐπὶ τὴν λαμπάδα τῶν φώτων, ὄχι μόνον διὰ τοῦ αἵματός του ἐστήριξε τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καθόλου ἀνθρωπίνην ἡμέρωσιν ἀλήστους προσήνεγκεν ὑπηρεσίας.

Φίλιππος Κλεωνᾶς

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

(ΥΠΟ ΜΑΞ ΝΟΡΔΑΟΥ)

Καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν Εὐρωπαϊκῶν φύλλων, τὰ συνήθως προτιμῶντα τῶν προφητειῶν τὰς πληροφορίας καταγίνονται νῦν νὰ προλέγωσι τὸ μέλλον, ἐκφέροντα χρησμοὺς ἀπαισίους. Πάντα δ' ἀναγγέλλουσι γενικὸν καὶ μάλιστα καταντῶσι νὰ δημοσιεύωσι λεπτομερείας περὶ τῆς ἐνάρξεως καὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῶν τρομερῶν συμβάντων, τῶν ὁποίων μέλλομεν νὰ γείνωμεν μάρτυρες, καθόσον ταῦτα μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας θὰ διαδραματισθῶσι μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ θὰ ἀποβῶσι αἱματηρά. Οἱ Βούλγαροι τῆς Μακεδονίας ἐξανίστανται κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας. Ὁ Σουλτάνος ἐξαποστέλλει κατ' αὐτῶν στρατὸν ἀπειράριθμον ὅστις θὰ τοὺς κατασυντρίψῃ διὰ τῶν συνήθων ὠμοτήτων.

Οἱ ὅμαιμοι, ὁμόγλωσσοι καὶ ὁμόθρησκοι ἀδελφοὶ αὐτοῦ, οἱ κατοικοῦντες τὴν αὐτόνομον Ἡγεμονίαν, θὰ δράμωσι πρὸς βοήθειάν των. Τοῦ λοιποῦ δ' ὁ πόλεμος δὲν θὰ εἶνε πάλη συμμοριῶν χωρικῶν, κακῶς ὡπλισμένων, πρὸς στρατιὰν ἑκατονταπλασίαν καὶ κάλλιον ὠργανωμένην, ἀλλὰ πόλεμος μεθοδικὸς δύο κρατῶν, ἀμφοτέρων παρεσκευασμένων εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μάχης. Μονομαχία ἄνισος, ἐν ᾗ βεβαίως ἡ Βουλγαρία θὰ ὑποστῇ τὰς μεγαλητέρας ζημίας. Ἐὰν ὁ Σουλτάνος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δείξῃ μετριοφροσύνην καὶ ἀρκεσθῇ εἰς τὸν ἠθικὸν θρίαμβον, τὸ πᾶν θὰ λήξῃ ἐντὸς ὀλίγου. Ἀλλ' ἐάν, ὡς εἶνε πιθανώτερον, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσλάμ, ἐκβεβακχευμένος ἐκ τῆς νίκης, εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀπειλήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, καταλάβῃ τὸ ἔδαφός της, ἀποσπάσῃ ἐξ αὐτῆς ὑπέρογκον πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, ἢ ἄρδην ἐξοντώσῃ τὸν στρατόν της, διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην οἱ ἀπαίσιοι προφῆται προβλέπουσιν ἀπὸ τοῦδε ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας, πιθανὸν δὲ καὶ τῆς Γαλλίας ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, προσχώρησιν τῆς Ἰταλίας εἰς τὰς δύο συμμάχους, ὅτε πλέον οὐδὲν θὰ ὑπάρχῃ τὸ ἐμπόδιον εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Τριπόλεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς συγχύσεως. Ἑτέρωθεν ὅμως ἡ Γερμανία καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ Αὐστρία, φυσικῶς δὲ καὶ ἡ

Ἀγγλία θ' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁλόκληρος ἡ ὑφήλιος θὰ μετάσχῃ τῆς πάλης.

Ἐν γένει αἱ προφητεῖαι σταματῶσιν ἐν τῇ φάσει ταύτῃ τοῦ δράματος καὶ ἕκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὰς συμπληρώνῃ κατὰ τὰς συμπαθείας ἢ τὰς ἀντιπαθείας τῆς φαντασίας του.

Ἡ πεῖρα ἔχει ἤδη ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ ἐπαναστάσεις καὶ οἱ πόλεμοι, προσδιοριζόμενοι εἰς τακτὴν προθεσμίαν, οὐδέποτε ἐπισυμβαίνουσιν ἀκριβῶς εἰς τὸν ὁρισθέντα χρόνον. Ὅθεν δύναταί τις νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι οὐδεμία τῶν ἠγγελμένων καταστροφῶν θὰ πραγματοποιηθῇ. Ἀλλ' ἐὰν ἦναι ἐπιτετραμμένον νὰ χλευάζῃ τις πάσας τὰς προρρήσεις ταύτας, ἐν τούτοις δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἀληθές, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου εἶνε τὰ μάλιστα σοβαρά. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει ἀπόψεις, αἵτινες δέον νὰ ἐφελκύσωσι τὴν προσοχὴν παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ πρὸς τοῦτο ζητῶ τὴν ἄδειαν νὰ τὸ ἐκθέσω. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ τουρκικὸν καθεστὼς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς μωαμεθανικαῖς ἐπαρχίαις, προκαλεῖ τὴν βδελυγμίαν τῆς ἐρημώσεως, ἀναμφιβόλως δὲ εἶνε αἶσχος τῆς Εὐρώπης ἡ ἀνοχὴ παροιμίας βαρβαρότητος ἐν μέσῳ τοῦ πολιτισμοῦ της, ἀλλὰ τὸ αἶσχος τοῦτο ἀριθμεῖ ἤδη ἡλικίαν τεσσάρων αἰώνων. Καὶ νῦν δὲν θὰ ὑπῆρχε πιθανότης, ὅτι θὰ κατώρθωνε νὰ καταπαύσῃ αὐτὸ πάραυτα, χωρὶς νὰ διαπράξῃ ἀδικήματα, ἢ προκαλέσῃ κακὰ χειρότερα τῶν ὅσων ἰσχυρίζεται ὅτι καταργεῖ.

Πράγματι ἡ Μακεδονία εἶνε ἀληθὲς πρόβλημα ἐθνολογικόν. Ἡ Χερσόνησος τοῦ Αἵμου εἶνε γέφυρα ἑνόνουσα τὴν Ἀσίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν δὲ χρόνων πάντες σχεδὸν οἱ λαοί, οἱ ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντες καὶ ἐπιδραμόντες τὴν νέαν ἤπειρον, διήρχοντο δι' αὐτοῦ τοῦ δρόμου, ἐγκαταλείποντες τοὺς ἐπιβραδύνοντας ἢ καὶ ἐγκαθιστάμενοι ὁμαδὸν κατὰ περιόδους μᾶλλον ἢ ἧττον μακράς. Ἐκ τούτου προέρχεται ἡ ἀπερίγραπτος σύγχυσις φυλῶν καὶ διαλέκτων, ἀμειλίκτως πολεμίων πρὸς ἀλλήλας. Ἐλλείψει πολιτισμοῦ κοινοῦ, ὅστις ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἀφομοιώσῃ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, τηροῦσιν ἰδίαν φυσιογνωμίαν καὶ συγκρούονται ἀδιαλείπτως ἐπὶ χώρου ἑκατὸν χιλιάδων τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἐν ᾧ ζῶσιν πλησίον ἀλλήλων. Ὅπως παράσχω ἰδέαν τινὰ τῆς συμβολῆς ταύτης τῶν λαῶν καὶ τῶν γλωσσῶν θὰ καταλέξω μόνον τοὺς κυριωτέρους. Ὑπάρχουσιν ἐν Μακεδονίᾳ Βούλγαροι, Ἕλληνες, Ἀλβανοί, Τοῦρκοι, Σέρβοι, Βλάχοι (Κουτσόβλαχοι), Ἑβραῖοι καὶ Ἀρμένιοι. Ἀλλὰ προκειμένου να προσδιορίσωμεν τὴν ἀναλογίαν, ἣν ἕκαστος τῶν διαφόρων τούτων λαῶν ἔχει ἐν τῷ κυκεῶνι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς παραδόξου ταύτης ἐπαρχίας, εὑρισκόμεθα πρὸ διαβεβαιώσεων ἔτι μᾶλλον συγκεχυμένων.

Καὶ ἐν τοῖς καθέκαστον καὶ ἐν τῷ συνόλῳ ἡ στατιστικὴ διατελεῖ ἐν ἀντιφάσει. Πᾶσα ἐθνικότης τῆς Μακεδονίας παρουσιάζει ἀριθμούς, προωρισμένους νὰ συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῶν ἰσχυρισμῶν της. Ἐὰν δὲ ἠθέλομεν πιστεύσῃ πάσας, ἑκάστη ἐθνικότης θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κατέχῃ τὴν ἐπαρχίαν, ἀποκλείουσα τὰς λοιπάς, θεωρουμένας ὡς ἀσημάντους μειοψηφίας.

Οἱ ἱκανότεροι εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς παραποιήσεως τῶν ἀριθμῶν εἶνε ἀναντιρρήτως οἱ Βούλγαροι. Κατ' αὐτοὺς ἡ Μακεδονία εἶνε χώρα, ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ Βουλγαρία, βουλγαρικὴ καὶ διὰ τοῦτο ἀντιποιοῦνται αὐτῆς ὁλοκλήρου.

Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια φαίνεται πόρρω ἀπέχουσα. Τὸ καλλίτερον δὲ τῶν δημοσιευθέντων περὶ Μακεδονίας ὑπὸ ἔποψιν γλωσσολογικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν ἔργων εἶνε τὸ σύγγραμμα τοῦ Κλεάνθους Νικολαΐδου, *ἡ Μακεδονία*, ἐδημοσιεύθη δὲ ἐν

Βερολίνῳ τῷ 1899. Κατ' αὐτὸ τὸ βιλαέτιον τῆς Μακεδονίας ἀριθμεῖ 1,880,000 κατοίκων, ὧν 656000 εἶνε Ἕλληνες, 514700 Βούλγαροι καὶ Σέρβοι, 576000 Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοί, 132900 Ἰουδαῖοι, Κουτσόβλαχοι κτλ.

Ὁ ἐπιθυμῶν δὲ νὰ καθορίσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν διάκρισιν εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀκριβείᾳ κατονομάζων 11000 Σέρβους, οἵτινες δέον ν' ἀφαιρεθῶσιν ἐκ τῶν 514700 Βουλγάρων καὶ ἐξάγων οὕτω 405000 Βουλγάρων κατ' ἀνώτατον ὅρον. Ὅθεν οἱ Βούλγαροι οὔτε ἀπόλυτον οὔτε σχετικὴν πλειοψηφίαν κατέχουν ἐν Μακεδονίᾳ, οὔτε κἂν ἀποτελοῦσι τὸ τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Σχετικῶς δὲ εἶνε ὀλιγαριθμότεροι τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν Τούρκων, ἐὰν καταλογίσωμεν εἰς τὴν ὀνοματοθεσίαν ταύτην πάντας τοὺς Μωαμεθανούς, τοὺς φοροῦντας τὴν ἐνδυμασίαν ταύτην.

Μετὰ λύπης δὲ λέγω, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀντιποιοῦνται τοῦ Βιλαετίου, ὡς ἰδικοῦ των, διότι εἶνε οἱ αὐθαδέστεροι καὶ γνωρίζουσιν ὅτι προστατεύονται περισσότερον.

Οὗτοι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἦσαν οἱ δυστυχέστεροι πάντων τῶν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν Χριστιανῶν. Αἴφνης δὲ ἡ πνοὴ τοῦ ἀνέμου ἔφερεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν εὐμένειαν τῆς τύχης καὶ ἔκτοτε ἡ ἰσχυρὰ Ρωσσία ἀνέλαβε ὑπὸ προστασίαν τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν ἠλευθέρωσε κατὰ τὸν φονικὸν πόλεμον τοῦ 1877. Ἡ δὲ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἀπέσπασεν ἀπὸ τῶν ἡττημένων Τούρκων ὁλόκληρον τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἑνώσασα τὰς τρεῖς ταύτας ἐπαρχίας ὑπὸ μόνην τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν, ἡ Ἀγγλία ὅμως ἠμπόδισε ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ῥιζικοῦ τούτου σχεδίου καὶ ἡ Ρωσσία, ὅπως ἀποφύγῃ καὶ τὴν φορὰν ταύτην νέον πόλεμον μετὰ τριῶν τοὐλάχιστον Δυνάμεων, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Οὕτως ἡ Βουλγαρία ἀπέμεινε κεκολοβωμένη εἰς τὴν μοναδικὴν ἐπαρχίαν, ἥτις εἶχεν ἤδη τὸ ὄνομα τοῦτο πρὸ τοῦ πολέμου. Ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἀπέκτησεν αὐτονομίας ὑπὸ τὴν διοίκησιν κυβερνήτου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ ἡ Μακεδονία ἐξηκολούθησεν οὖσα βιλαέτιον τουρκικόν. Γνωστῶν δὲ ὄντων τῶν βλέψεων τῆς τεχνητῆς συναυλίας τῆς διπλωματίας, ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἤγειρεν ἐπανάστασιν κωμικὴν μετά τινα ἔτη, ἀπεδίωξε ἄνευ πολλῶν ἐθιμοτυπιῶν τὸν Τοῦρκον Διοικητὴν καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἕνωσίν της μετὰ τῆς Βουλγαρίας.

Αἱ ὑπογράψασαι τὴν Συνθήκην τοῦ Βερολίνου Δυνάμεις συνωφρυώθησαν καὶ διεμαρτυρήθησαν, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι, αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς ἰσχυρούς, ἕνεκα τῆς σιωπηλῆς ὑποστηρίξεως τῆς Ρωσσίας, ἐνέπαιζον ἀσεβάστως τὰς Δυνάμεις καὶ ἐγκαθιδρύθησαν ἀκλόνητοι ἐν τοῖς νέοις συνόροις των, ἀλλὰ δὲν ἐθεώρησαν τὴν φιλοδοξίαν των ἱκανοποιημένην, διότι δὲν ἐλησμόνησαν ἔτι τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τὴν ὁποίαν νομίζουσιν ὡς τὸν χάρτην τῶν ἐθνικῶν πόθων των. Ὅπως δοθῇ δὲ αὐτοῖς ἡ Μακεδονία κρίνουσιν ἑαυτούς, ὡς ἔχοντας δικαιώματα ἐπὶ τοῦ βιλαετίου τούτου, καὶ προπαρασκευάζονται ἡσύχως, ὅπως ἐξαρπάσωσιν αὐτήν. Ἡ προσάρτησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἐπήνεγκε τοσοῦτο καλὸν ἀποτέλεσμα, ἅτε γενομένη τοσοῦτον εὐκόλως καὶ δύναταί τις εἰπεῖν τοσοῦτον φαιδρῶς, ὥστε τοῖς φαίνεται δυνατὸν νὰ καταλάβωσι τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῆς αὐτῆς εὐχερείας· ἀλλ' ἡ κατάστασις τῆς Μακεδονίας δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, καθόσον αὕτη ἦτο ἐπαρχία καθαρῶς βουλγαρικὴ καὶ ἀπετέλει ὑλικῶς καὶ ἱστορικῶς μέρος τῆς Βουλγαρίας, ἀλλ' ἡ διπλωματία εἶχε κόψῃ εἰς δύο τὸ ζωντανὸν ἐκεῖνο σῶμα.

Ἡ Μακεδονία ὅμως δὲν εἶνε ποσῶς βουλγαρική, ἐὰν δέ τις θελήσῃ νὰ τὴν ἀποδώσῃ εἰς μίαν μόνην ἐθνικότητα, αὕτη μόνον δύναται νὰ εἶνε ἡ ἑλληνική, διότι ἀπὸ τοῦ ὄρθρου τῆς ἱστορίας ἡ Μακεδονία κατῳκεῖτο ἀείποτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἢ ὑπὸ φυλῶν, ὁμιλουσῶν τὴν ἑλληνικήν, ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ πατρὶς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Οἱ δὲ Βούλγαροι, ὄντες φυλὴ Τουρκο-Οὐραλιανή, ἐκσλαυϊσμένη μόνον ἐσχάτως, εἰσέδυσαν εἰς τὴν χώραν. Καὶ ὅμως σήμερον ὁλόκληρον τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ βιλαετίου εἶνε ἀποκλειστικῶς ἑλληνικόν, κυρίως δὲ ὁ πολιτισμὸς τοῦ διαμερίσματος εἶνε ἔργον καθαρῶς ἑλληνικόν. Ἑλληνικὴ εἶνε ἡ γλῶσσα τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, τοῦ τύπου, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς μεμορφωμένης κοινωνίας. Δὲν θὰ καταστῇ δὲ δυνατὸν νὰ παραδοθῇ ὁ μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς εἰς τοὺς Βουλγάρους, χωρὶς νὰ διαπραχθῇ δολοφονία πολιτική, διότι οἱ Βούλγαροι δὲν εἶνε αἰσθηματίαι, ἐὰν δὲ γείνωσιν οἱ κύριοι τῆς χώρας, θὰ προβῶσι μετὰ κτηνωδεστέρων βιαιοπραγιῶν εἰς τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ ἐθνισμοῦ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ νὰ ἐπιβάλῃ δέ τις αὐτοῖς τὴν βουλγαρικὴν διάλεκτον, καταφέρων οὕτω θανατηφόρον πλῆγμα εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, τὸ κτύπημα τοῦτο θὰ εἶνε τὸ τρομερώτερον τῶν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Οὕτω δὲ θὰ ἦτο ἡ καταπίεσις καὶ ἡ καταδίωξις τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἧττον ἀπεχθὴς τῆς τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τῶν Τούρκων; Καὶ τί θὰ ὠφελεῖτο ὁ πολιτισμὸς διὰ τῆς ὑποκαταστάσεως τοῦ Σατανᾶ διὰ τοῦ Βεελζεβούλ;

Ἀναγνωρίζω ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν εἶνε ἐχθροὶ ἀμείλικτοι τῆς προόδου, ὅσον οἱ Τοῦρκοι. Μάχονται γενναίως διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεώς των εἰς αὐτόνομον Ἡγεμονίαν κατέβαλον ἀξιεπαίνους ἀγῶνας, ὅπως ἀνακτήσωσι τοὺς ἀπολεσθέντας αἰῶνας καὶ καταταχθῶσι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἐν τῇ χορείᾳ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Προσπαθοῦσιν ἀναμφιβόλως, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, νὰ καταλάβωσι ἀνωτέραν περιωπὴν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Ἀλλὰ θὰ ἦτο πολὺ σκληρὸν καὶ ἄδικον ν' ἀπαιτηθῇ, ὅπως οἱ Ἕλληνες μεταμορφωθῶσιν εἰς Βουλγάρους μετὰ τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ μείνωσιν οὕτω πεπολιτισμένοι.

Καὶ τοιαύτη βεβαίως εἶνε ἡ τύχη, ἣν τῇ ἐπιφυλάσσει ἡ Βουλγαρία διὰ τῆς προσπαθείας, ὅπως καταστῇ ἡ κυρία τῆς Μακεδονίας. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα καὶ ὀφείλουσι νὰ διατηρήσωσι τὸν ἐθνισμόν των, διότι εἶνε οἱ κληρονόμοι τῶν ἐνδοξοτέρων παραδόσεων τῆς Δύσεως. Εἰς τοὺς προγόνους δ' αὐτῶν ὀφείλομεν πᾶσαν τὴν ἡμετέραν ἐπιστήμην, πᾶσαν τὴν ἡμετέραν καλλιτεχνίαν καὶ πᾶσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν νοημοσύνην, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν λευκὴν φυλήν.

Θὰ ἦτο ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ἐπιτραπῇ, ἵνα ἱερόσυλοι χεῖρες καταστρέψωσι τὴν κοιτίδα τοῦ παλαιοῦ καὶ σεβαστοῦ πολιτισμοῦ τοῦ πνεύματος, ὃν οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ παλαιᾷ ἱστορικῇ πατρίδι του καὶ κατὰ τοὺς αἰῶνας τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος τῶν Τούρκων.

Οἱ Βούλγαροι προστατεύονται καὶ ὑποστηρίζονται κρυφίως ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν ἔχουσιν ἰσχυρὸν προστάτην καὶ ὁ γαλλικὸς τύπος ἐξ ἐκτιμήσεως πρὸς τὸν μοσχοβιτικὸν σύμμαχον ὑπερασπίζεται τὸν προστατευόμενόν του. Τὸ δὲ δημόσιον φρόνημα τῶν δύο κόσμων, συνειθισμένον ν' ἀκολουθῇ τὴν κίνησιν τῶν παρισινῶν ἐφημερίδων, ἰδίως εἰς τὰ ζητήματα, ἐν οἷς δὲν ἔχει ἴδιον ἐνδιαφέρον, ἑτοιμάζεται νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ πᾶσαν τὴν συμπάθειάν του εἰς τοὺς διεκδικοῦντας τὴν χώραν Βουλγάρους, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο

ἐνόμισα ἐπάναγκες ν' ἀναπτύξω τὸ ζήτημα. Ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε χώρα βουλγαρική, σύγκειται δ' ἐκ πληθυσμοῦ λίαν μικροῦ, οὗ τὴν πλειοψηφίαν κατέχουσιν οἱ Ἕλληνες. Ἡ μόνη δικαία λύσις θὰ ἦτο ὁ διαμελισμὸς τοῦ βιλαετίου μεταξὺ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες κατοικοῦσι τὸ βόρειον μέρος, τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες κατέχουσι τὸ δυτικὸν διαμέρισμα καὶ τῶν Σέρβων, οἵτινες νέμονται τὴν βορειανατολικὴν ζώνην. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἀντιτίθενται κατὰ τῆς μόνης ῥιζικῆς θεραπείας τῶν κακῶν τῆς ἀτυχοῦς χώρας, ἀπομένει μία μόνη πρόσφορος ἐπιδιόρθωσις, τὸ ν' ἀφεθῇ ἡ Μακεδονία ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ὑπὸ τὸν ὅρον σημαντικῶν μεταρρυθμίσεων, ἐποπτευομένων καὶ ἠγγυημένων ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν Δυνάμεων. Τοῦτο δὲ θὰ ἐπέτρεπεν, ὅπως οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βούλγαροι ἐξακολουθήσωσιν ὀχυρούμενοι καὶ ὀργανούμενοι εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ βιλαετίου, ἐν οἷς μέλλουσι ν' ἀνταγωνισθῶσιν ἰσοπάλως κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελικῆς ἐκκαθαρίσεως.

Μὰξ Νορδάου

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛΟΦΣΚΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΜΕΤΕΡΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ

«Ὁ Πρόεδρος τοῦ ἐν Σόφιᾳ δολοφονικοῦ κομιτάτου Σ. Μιχαηλόφσκης ἀπέστειλεν ἐσχάτως πρὸς τὸν ἡμέτερον πρόεδρον ἔντυπον ἀνοικτὴν ἐπιστολήν, γεγραμμένην γαλλιστί, εἰς ἣν ὁ κ. Καζάζης ἀπήντησεν ἐπίσης δι' ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς. Παραθέτομεν ἐνταῦθα ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστολὰς ὅπως καὶ ἅπαξ ἔτι δειχθῇ ἡ περὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἠθικῆς, τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας διαφορὰ τῶν δύο ἀνταγωνιζομένων ἐθνῶν:

Πρὸς τὸν κύριον Καζάζην,
πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Κύριε

Διὰ σειρᾶς δημοσίων διαλέξεων, ἐν Ἀθήναις, ἐπεδιώξατε ν' ἀναζωπυρήσητε τὸν φυλετικὸν ἐκεῖνον ἀνταγωνισμόν, ὅστις εἶνε μία τῶν πληγῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ὅστις ἐστιγματίσθη ὑπὸ τῶν φιλοσόφων πάντων των αἰώνων, πασῶν τῶν χωρῶν.

Σὺν ἄλλοις διεκηρύξατε, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ οὐδαμῶς συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν νοτίων Σλαύων καὶ ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι νὰ βδελύσσωνται τὸν Βουλγαρισμόν.

«Ἡ ἀρχὴ τῆς φρονήσεως, εἴχετε εἰπῇ, εἶνε τὸ μῖσος πρὸς πᾶν ὅ τι ἀπορρέει ἐκ τῶν Βουλγάρων».

«Ἠθέλησάν τινες νὰ δικαιολογήσωσι τοὺς λόγους ὑμῶν, ἀποδίδοντες αὐτοὺς εἰς ὑπερβάλλουσαν φιλοπατρίαν. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν δικαιολογίαν ταύτην. Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη ἄγει εἰς τὴν χρηστότητα, ἡ δὲ χρηστότης αὕτη εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν διεθνῆ ἀδελφότητα. Ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπη εἶνε ἐπέκτασις τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, ἡ δὲ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπέκτασις τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Πατρίδα.

Τὰ τρία ταῦτα συναισθήματα ἀπορρέουσιν ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως, εἶνε δ' ἀλληλέγγυα καθ' ἑαυτά.

Ἐὰν ἦτο ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος ἔδει ν' ἀποπνίξῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, τότε ὁ πολιτισμὸς θὰ ἦτο λέξις κενή, ἡ δὲ δικαιοσύνη εὐτελὲς ράκος.

Ὄχι, κύριε, οὐδὲν ἰσχύει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν τόσον λυπηρὰν ἀφροσύνην ὑμῶν.

Ἡ φιλοπατρία, διὰ νὰ ᾖ δύναμις ἠθική, ἔχει ἀνάγκην νὰ ρυθμίζηται ὑπὸ τοῦ συναισθήματος τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης.

Ἀγνοῶ, κύριε, ποῖον τὸ ἀντικείμενον τῆς διδασκαλίας ὑμῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ μικροῦ μὲ ἐπληροφόρησαν, ὅτι διδάσκετε τὴν ἱστορίαν.

Ἐὰν ἔχῃ οὕτω, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἐκφράσω τὴν ἔκπληξίν μου, διότι οἱ λόγοι ὑμῶν ἀπολύτως στεροῦνται πνεύματος φιλοσοφικοῦ. Ὠφείλετε νὰ γνωρίζητε ὅτι, καίτοι ἡ φυλὴ εἶνε ἓν τῶν στοιχείων, τῶν ἀποτελούντων τὴν Πατρίδα, οὐχ ἧττον δὲν εἶνε τὸ μᾶλλον οὐσιῶδες.

Πόσοι λαοὶ διαφόρου καταγωγῆς συνανεμίγησαν διὰ νὰ δημιουργηθῇ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Πολὺ δὲ δικαίως ἀπεφάνθη ὁ Φαλλμεράϋερ «ὅτι ἐὰν τὸ ἑνιαῖον τῆς φυλῆς ἦτο ὁ ὅρος τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἑλληνικὴ πατρὶς δὲν θὰ ὑφίστατο....»

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας ἔδει νὰ διδάξῃ ὅτι τὸ μῖσος εἶνε τὸ μᾶλλον ἄγονον τῶν ἐνόχων αἰσθημάτων. Ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ ματαιοδοξία καὶ αὐτὴ ἡ πλεονεξία δύνανται ἐνίοτε νὰ παρορμήσωσιν εἰς μεγάλα ἔργα. Τὸ μῖσος ὅμως οὐδέποτε ἐδημιούργησέ τι.

Λέγουσιν ὅτι αἱ διαλέξεις ὑμῶν ἦσαν ἐπιτυχεῖς. Τοῦτο εἶνε κακὸν διὰ τὴν διανοητικὴν κατάστασιν τῶν ὑμετέρων συμπολιτῶν, διότι ὅταν τις ἐξαπατῶν καὶ ἐκμεταλλευόμενος τοὺς ὁμοίους αὐτῷ γνωρίζει ὅτι οὗτοι εἶνε πεφωτισμένοι δὲν τολμᾷ νὰ ἀναπτύξῃ τὰ ἑαυτοῦ σοφίσματα, ἅτε κατανοῶν ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἀνίσχυρον αὐτῶν.

Χειρίστην ἐκδούλευσιν παρέσχετε, Κύριε, εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ἔδει δὲ νὰ ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὁ σπείρων ἄνεμον θερίζει τρικυμίαν.

Κηρύττετε τὴν βουλγαροφοβίαν μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐνισχύσητε τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' αἱ ὁρμαί, αἱ ταπειναί, ἡ χαμερπὴς ἀγριότης, ἣν πειρᾶσθε ν' ἀναζωπυρήσητε ἐν τῇ ἑλληνικῇ ψυχῇ, θέλουσιν ἐπισκήψῃ πάραυτα κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον νομίζετε ὅτι ἐξυπηρετεῖτε.

Λαός, παρ' ᾧ αἱ καρδίαι δὲν εἶνε εὐγενεῖς, γενναῖαι, εὐθεῖς, μόλις δύναται μόνον κατ' ἐπίφασιν νὰ διαφυλάττῃ τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα ἑνὸς λαοῦ. Πράγματι ὅμως ἔπαυσεν οὗτος νὰ ὑφίσταται, ἐν δ' ἀπρόοπτον συμβεβηκὸς θᾶττον ἢ βραδύτερον θέλει ρίψῃ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουσι πλέον.

Μάλιστα, κύριε, οὔτε ἡ ἀρχαιότης, οὔτε τὸ μεγαλεῖον εἶνε ἱκανὰ νὰ σώσωσι λαὸν διεφθαρμένον. Ὁ μᾶλλον δὲ διεφθαρμένος τῶν λαῶν εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις διεκδικεῖ δι' ἑαυτὸν καὶ ἀρνεῖται διὰ τοὺς ἄλλους τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν ἐλευθέρως, τὸ δικαίωμα νὰ δημιουργήσῃ θέσιν τινὰ ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ νὰ διαφυλάξῃ αὐτήν.

Σόφια 1 Ἰουλίου 1903.

Σ. Μιχαηλόφσκης

πρώην καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας, πρώην βουλευτὴς ἐν τῇ Σοβράνιε, πρόεδρος τοῦ Μακεδονοαδριανουπολιτικοῦ Κομιτάτου.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ Κ. ΚΑΖΑΖΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΙΧΑΗΛΟΦΣΚΗΝ

Πρὸς τὸν κ. Στ. Μιχαηλόφσκην,

πρώην καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας, πρώην μέλος τῆς βουλγαρικῆς Σομπράνιας, ἤδη πρόεδρον τοῦ λεγομένου Μακεδονο-αδριανουπολιτικοῦ κομιτάτου.

Εἰς Σόφιαν·

Κύριε

Ἡ ὑμετέρα ἀπὸ 1ης Ἰουλίου ἐ. ἔ., ἔντυπος ἐπιστολή, ἥτις δὲν ἐγράφη βεβαίως ἵνα λάβω ἐγὼ μόνος γνῶσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐδημοσιεύθη εἰς πλείονα τοῦ ἑνὸς ἀντίτυπα, καθ' ἃ δ' ἐπληροφορήθην καὶ ἐν τῷ «**Ἑσπερινῷ Ταχυδρόμῳ**» τῆς Σόφιας, ἐπιβάλλει μοι τὸ καθῆκον ν' ἀποκριθῶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀνακοινῶν ἐπίσης τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς μου εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρυτέρους κύκλους,

Μετ' ἀγανακτήσεως φιλοσοφικῆς, ὡσεὶ ἀπετελεῖτε μέλος Ἑταιρείας τῆς Παγκοσμίου Εἰρήνης, παρατηρεῖτε ὅτι ἐν ταῖς πρό τινος χρόνου γενομέναις ἐνταῦθα **Διαλέξεσί** μου περὶ Μακεδονίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἑλληνικῶν δικαίων κατὰ τῶν διεκδικούντων αὐτὴν ὡς ἰδίαν Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Ρωμούνων, ἐτόνισα τὴν ἰδέαν τοῦ ἐθνικοῦ μίσους, ὡς ἰδέαν δημιουργικὴν τῆς ἱστορικῆς τῶν λαῶν ἰσχύος. Ἰδοὺ τί εἶπον:

»Δὲν διστάζω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ κηρύξω ἀπὸ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκομαι, **τὸ ἐθνικὸν τοῦτο μῖσος,** ὡς τὴν μόνην δύναμιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ παλιγγενεσίας. Ἐκ τοῦ μίσους τούτου θ' ἀνατείλῃ ἡ ἀρετὴ τῶν νέων Ἑλλήνων, ὅπως ἐξεδηλώθη ἡ ἀρετὴ τῶν ἡρώων τοῦ 1821. Ἴσως τοῦτο ἀντιφάσκει πρὸς τὰ δόγματα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, καὶ δύνανται οἱ ἄκροι ζηλωταὶ αὐτῆς νὰ μὲ καταδικάσωσιν. Ἀλλ' ὀφείλω νὰ σᾶς παρατηρήσω, ὅτι τοιοῦτον μῖσος εἶνε ἐκδήλωσις ἀμύνης εἰς τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ εὑρισκόμεθα, ἐπιβουλευόμενοι καὶ καταδιωκόμενοι ἀπὸ ἐχθρούς, πρὸς οὓς ὑπήρξαμεν ἀπὸ αἰώνων εὐεργετικοὶ καὶ σωτῆρες. Οὐδὲν θρήσκευμα, οὐδεὶς ἠθικὸς νόμος ἀπαγορεύει εἰς οἱονδήποτε ἄνθρωπον ν' ἀμυνθῇ καθ' ἣν στιγμὴν ἐπίβουλος δύναμις προσβάλλει αὐτόν, ἀπειλοῦσα νὰ τὸν ἐξολοθρεύσῃ. Οὕτω πρέπει νὰ ἐξηγήσητε τὸ μῖσος, ὅπερ σᾶς κηρύττω ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐνστερνισθῆτε, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι θέλετε καταστῇ πραγματικῶς ἄξιοι τῶν προσδοκιῶν τῆς πατρίδος.»

Ἰσχυρίζεσθε, ὅτι ὁ φυλετικὸς ἀνταγωνισμός, ὃν συνέστησα εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς μου καταδικάζεται παρ' ὅλων τῶν φιλοσόφων καὶ μὲ καταγγέλλετε ὡς σκεπτόμενον καὶ διδάσκοντα παρὰ τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἠθικῆς.

Φεῦ ! ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν λαῶν εἶνε νόμος τῆς ἱστορίας, ὅπως ὁ ἀγὼν ἐν γένει εἶνε νόμος τῆς φύσεως, ἐκδηλούμενος ἔν τε τῷ ὀργανικῷ καὶ τῷ ἀνοργάνῳ κόσμῳ. Ἤδη αὐτὸς ὁ σκοτεινὸς τῆς Ἐφέσου φιλόσοφος εἶχεν ἀποφανθῇ: π ό λ ε μ ο ς π α τ ὴ ρ π ά ν τ ω ν. Ἡ δὲ νεωτέρα κοινωνιολογικὴ ἐπιστήμη, ἡ πρὸς τοσούτοις ἄλλοις

ἐγκρίτοις ἀντιπροσώποις καταλέγουσα καὶ τὸν Spenser, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τοῦ ἀνταγωνισμοῦ βασίζει τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Κηρύττων τὴν ἀρχὴν ταύτην, οὐδὲν ἔπραξα τὸ ἀσύμφωνον πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς, τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλ' ὁ ἀνταγωνισμὸς οὕτος φρονῶ, ὅτι ἐπιβάλλει εἰς τοὺς λαοὺς ὑποχρεώσεις. Καὶ μία τῶν ὑποχρεώσεων, ἡ ὑπερτάτη, εἶνε ὁ σεβασμὸς τοῦ δικαίου τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, περιουσίας, τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, τῆς ἀνθρωπίνης ἐν γένει ἐλευθερίας. Ἐν ταῖς **Διαλέξεσί** μου ἐκήρυξα τὸν σεβασμὸν πάντων τούτων τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν. Ἐπράξατε ἀρά γε ὑμεῖς τοῦτο ὡς καθηγητής, ὡς βουλευτής, ὡς πρόεδρος τοῦ **Μ α κ ε δ ο ν ο α δ ρ ι α ν ο υ π ο λ ι τ ι κ ο ῦ** Κομιτάτου;

Οὐδέποτε εἶπον ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν χειραφέτησιν τῶν Νοτιοσλαύων, καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὸν Βουλγαρισμόν. Καὶ ἐγώ, καὶ οἱ ὁμοεθνεῖς μου εἴμεθα περισσότερον ὑπερήφανοι παρ' ὅσον φαντάζεσθε, ὥστε νὰ κηρύξω τοιαῦτα δόγματα. Ὡς Ἕλλην, ἐρειδόμενος εἰς τὰ ἰδεώδη καὶ τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις τοῦ Ἔθνους μου, οὐδέποτε ἠδυνάμην νὰ ἐξενέγκω τὴν βλασφημίαν ταύτην, ἥτις ἄλλως τε δύναται ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὰ δημοσιεύματα τῆς βουλγαρικῆς φιλοπατρίας κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχομεν ἀκόμη ᾆσμα καταλῆγον, ὡς τὸ βουλγαρικόν. «**Σεῖς τὸν Ἕλληνα σφάξατε, τὸν τύραννον σπαράξατε**»...

Σεῖς ἀρνεῖσθε ὅτι ἡ φυλὴ εἶνε οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἡ ἱστορία διδάσκει τἀναντία. Ἡ φυλὴ εἶνε τὸ θεμέλιον, αἱ δ' ἐπιμιξίαι συντελοῦσιν ἐνίοτε εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ φυλετικοῦ ὀργανισμοῦ. Μὴ κρίνετε ἐκ τῆς ὑμετέρας ἱστορίας. Κατάγεσθε ἐκ τῆς τουραννικῆς φυλῆς. Ἔχετε αὐτῆς τὴν φύσιν καὶ τὰς ῥοπάς, ἀλλ' ἐλθόντες εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ Σλαύων συνανεμίγητε μετ' αὐτῶν, χωρὶς μέχρι τοῦδε ν' ἀποτελέσητε ἴδιον φυλετικὸν χαρακτῆρα. Εἴσθε σήμερον κρᾶμα ἀσαφὲς Σλαύων καὶ Βουλγάρων, ὑφιστάμενοι διπλῆν ἐπιρροήν. Ἐρωτήσατε τοὺς πλείστους τῶν ὑμετέρων ἐθνολόγων.

Καὶ ἐὰν δὲν εἶνε ἡ φυλή, τὸ Ἔθνος, συμπαγὴς κοινωνικὴ ὁμάς, ἔχουσα τὰ αὐτὰ ἰδεώδη, πρωτίστως τὴν **ἑνότητα**, ποῖα εἶνε τὰ στοιχεῖα τῆς πατρίδος;

Ἐν τῷ δυστυχεῖ ἀνταγωνισμῷ, ὅστις κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐπῆλθε μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Πανσλαυϊσμοῦ, κατὰ τύχην ἀντιπρόσωποι ἐξελέγησαν οἱ Βούλγαροι, **ὑποβληθέντων** αὐτοῖς τῶν εἰδώλων τῆς **Μεγάλης Βουλγαρίας**, περιλαμβανούσης πρὸς τοῖς ἄλλοις διαμερίσμασι τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἑλληνικωτάτας χώρας, οἷα εἶνε ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία, κατὰ τὸ περιλάλητον σχέδιον τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Δὲν εἴμεθα οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἠρξάμεθα χειρῶν ἀδίκων. Ἔνιοι τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ ἀγῶνος ἐπιζῶσιν εἰσέτι. Ἐρωτήσατε αὐτοὺς καὶ θέλετε ἴσως πληροφορηθῇ πόθεν ἤρξατο ὁ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγὼν καὶ τίνα τ' ἀπόρρητα αὐτοῦ ἐλατήρια.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν ἀπεδόθη ὑμῖν πιστῶς τὸ κείμενον τῶν **Διαλέξεών** μου. Ἂν τοῦτο συνέβαινε, θὰ κατενοεῖτε, ὅτι ἥκιστα ἐσκέφθην νὰ καταστήσω ἀντικείμενον τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους τὴν βουλγαροφοβίαν. Τόσην μεγάλην σημασίαν καὶ δύναμιν ἐγὼ δὲν ἀποδίδω εἰς τοὺς μιγάδας πληθυσμοὺς τῆς μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Αἵμου ἡγεμονίας. Οὔτε κατὰ πληθυσμόν, οὔτε κατὰ ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνέργειαν ὑπερέχει ὁ Βουλγαρισμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἂν ὄπισθεν ὑμῶν δὲν ἵσταντο καιροφυλακτοῦντες, ἐνεδρεύοντες καὶ

διευθύνοντες ἰσχυροὶ πολέμιοι, ὁ Ἑλληνισμὸς οὐδεμίαν θ' ἀπέδιδε σημασίαν εἰς τὸ ὀψιγενὲς τοῦτο στοιχεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐκυριάρχησαν οἱ Ἕλληνες τῶν Βουλγάρων, ἐλάχιστον μόνον χρόνον ὑποχωρήσαντες διὰ νὰ ἐπαναλάβωσι μετὰ μείζονος σθένους τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν. Καὶ ἂν ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῶν αἰώνων ἐπέζησεν ὁ βουλγαρικὸς κόσμος, τοῦτο ὀφείλεται — τίς θὰ τὸ ἀρνηθῇ; — εἰς τὴν ἑλληνικὴν διὰ τῆς Ἐκκλησίας κηδεμονίαν. Ἄνευ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἡ βουλγαρικὴ φυλὴ θὰ ἦτο ἱστορικὴ ἀνάμνησις.

Γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν τῆς παλιγγενεσίας τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου; Οἱ πρωταγωνισταὶ αὐτῆς ἦσαν οἱ Ἕλληνες, καὶ μόνον οἱ Ἕλληνες. Ἀπὸ τὴν ἐπαύριον τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας τῆς ἁλώσεως τῆς πρωτευούσης τῆς ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ὁ Ἑλληνισμὸς διαμαρτύρεται διὰ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων. Οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου κοιμῶνται τὸν αἰώνιον ὕπνον τῆς ἠθικῆς ἀποκαρτερήσεως. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὀρέων καὶ τῶν θαλασσῶν τῆς στεναζούσης Ἑλλάδος ἐκρήγνυται διηνεκὴς ἡ διαμαρτύρησις τῆς Ἐλευθερίας, διὰ νὰ ἠχήσῃ βροντωδέστερον κατὰ τὸ μέγα ἔτος 1821.

Ποῦ ἦσαν οἱ Βούλγαροι, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐσφαγιάζοντο ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος, διὰ τῶν μεγίστων αὐτῶν Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιερέων ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ Ἀδριανουπόλει, τὰς ὁποίας σήμερον διεκδικεῖτε ὡς βουλγαρικὰς χώρας, δυνάμει οὐχὶ τοῦ δικαίου τῆς φυλῆς, καὶ τῆς ἐθνικότητος, ὡς ὁμολογεῖτε, ἀλλὰ τῆς βίας καὶ τοῦ πανσλαυϊστικοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου, ἐν τῇ μακεδονικῇ Κασάνδρα, καὶ Νιαούσῃ, ἐν Δραγατσανίῳ, ἐν Κυδωνίαις, ἐν Χίῳ, ἐν Κάσῳ, ἐν Κύπρῳ, ἐν Ψαρροῖς καὶ ἐν Μεσολογγίῳ, ἵνα περιορισθῶ εἰς τὰ κυριώτερα τῶν ὁλοκαυτωμάτων;

Ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τούτων τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν ἡρώων ἀνεβλάστησε τὸ δένδρον τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος 1897 — δύνασθε νὰ τὸ πληροφορηθῆτε ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν διπλωματικῶν παρασκηνίων — δὲν ἐνικήθη τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, οὔτε ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Βελεστίνου, οὔτε ἐν τοῖς ὑψώμασι τοῦ Δομοκοῦ.

Ἀλλ' ἐν Κρήτῃ; Γνωρίζετε τὰ κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς μεγαλης ἡρωΐδος ὑπὸ τῶν στρατῶν τῆς Εὐρώπης; Χριστιανικὰ τηλεβόλα αὐτῆς προσέβαλον τοὺς ἐπαναστάτας ἐν Ἀκρωτηρίῳ, ἀλλ' οἱ ἄνδρες τῶν μεγάλων ἀγώνων δὲν ἐκάμφθησαν πρὸ τῆς φρικαλέας ἀδικίας. Ἐκράτησαν τὰς θέσεις διὰ νὰ ἀναγνωρισθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ Ἐλευθερία, ἣν ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, καὶ δὴ οἱ Βούλγαροι, ἐπέτυχον ἀναιμάκτως, δι' ἐπιεικείας καὶ θυσιῶν ἀλλοτρίων.

Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀναγνώσητε μίαν καὶ μόνην τοιαύτην σελίδα ἐκ τῆς βουλγαρικῆς ἱστορίας καὶ εἶμαι ἕτοιμος νὰ ῥίψω κατὰ γῆς τὰ ἐθνικὰ ὅπλα μου, ἀναγνωρίζων ἄνευ ὅρων τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ δίκαιον τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας.

Ἀμφισβητεῖτε τὴν ἐθνικὴν δύναμιν καὶ τὸ σφρῖγος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀναμφιβόλως χαριεντίζεσθε. Μᾶς ἀποκαλεῖτε ἔθνος πεπτωκὸς καὶ διεφθαρμένον. Σᾶς παρακαλῶ νὰ ζητήσητε ἀλλαχοῦ τὰ πρωτότυπα· εἶνε ἐγγύτερα ὑμῖν καὶ πρὸς τοῦτο σᾶς παραπέμπω ν' ἀναγνώσητε τὰ πρακτικὰ τοῦ περιφήμου διδασκαλικοῦ Συνεδρίου τοῦ Κιουστεντηλίου ἐν τῷ «**Ἑσπερινῷ Ταχυδρόμῳ.**»

Συμβουλεύετε εἰς ἐμὲ τὴν ἀγάπην, τὴν φιλανθρωπίαν. Διατί δὲν ἀπευθύνετε τὰς συμβουλὰς ταύτας εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἡγέτας τῶν Κομιτάτων τῆς Σόφιας; Σεῖς ὁ **ἰδεολόγος;** διατί ἀποδίδετε εἰς ἐμὲ σκέψεις ἀνυποστάτους καὶ δὲν διαμαρτύρεσθε κατὰ τῶν ἀνοσίων ἠθικῶν αὐτουργῶν τῶν ἀνηκούστων ἐγκλημάτων,

εῖα τὰ ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς Μακεδονίας ἀπό τινος χρόνου συμβαίνοντα, ὧν προέχουσι πάντων τὰ τελευταῖα τῆς Θεσσαλονίκης, τ' ἀπευθυνόμενα ἀποκλειστικῶς κατ' ἀθῴων γερόντων, γυναικῶν, παιδίων; Ἰδοὺ στάδιον διὰ τὴν εὐγενῆ ὑμῶν μέριμναν, ἰδοὺ κήρυγμα ἄξιον μεταρρυθμιστοῦ κήρυκος καὶ ἰδεολόγου.

Ἀποκαλεῖτε τοὺς Ἕλληνας **λαὸν διεφθαρμένον.** Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θέλετε ἐπευφημηθῆ ἀπὸ τὸ σύνηθες ἀκροατήριόν σας διὰ τοῦτο. Ἐπαναλάβετε τὴν βδελυρὰν φράσιν· θὰ ἐπευφημηθῆτε ἐκ νέου.

Ἀλλὰ ἐὰν ἐφιλοσοφήσατέ ποτε περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἂν ἐδιδάχθητέ τι διὰ τῆς ἱστορίας, θὰ μάθητε ὅτι δὲν εἶνε διεφθαρμένος καὶ πεπτωκὼς ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὁ ἀγωνιζόμενος ἐντίμως ὑπὲρ τῶν πατρίων ἀγαθῶν, διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ὁ ἐπιδιώκων τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ πρόοδον διὰ τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ὁ μὴ ἀποκηρύττων τὴν ἠθικήν. Λαὸς πεπτωκὼς καὶ διεφθαρμένος εἶνε ὁ διδάσκων τὴν ἀθεΐαν, ὁ ἐξυβρίζων τὴν θρησκείαν καὶ τὴν οἰκογένειαν, ὁ ἐπιδιώκων τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ διὰ τῶν δολοφονιῶν καὶ τῶν δηώσεων. Παραβάλετε ἐν τούτοις τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Βουλγάρους καὶ θέλετε κατανοήσει τίνες εἶνε οἱ πεπτωκότες καὶ οἱ διεφθαρμένοι καὶ τίνες οἱ βαίνοντες πρὸς ἀνώτερον ἐθνικοῦ βίου προορισμόν.

Ὁ Ἑλληνισμός, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ὑποφαινόμενος, δὲν ἀρνοῦνται εἰς τοὺς Βουλγάρους τὸ δίκαιον τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως καὶ ἐλευθερίας. Ὑπὲρ αὐτοῦ ἠγωνίσθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ πρότερον μὲν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον κατὰ τὸν ΙΘ'. αἰῶνα. Ἐὰν τελευτῶντος αὐτοῦ ἐλησμονήσατε τὴν ἑλληνικὴν ἐργασίαν, προδίδετε φύσιν οὐχὶ δικαίαν . . . καὶ εὐγενῆ. Καὶ σήμερον ὁ Ἑλληνισμός, καίπερ τοσοῦτον ὑφ' ὑμῶν ἀδικηθεὶς καὶ παραγνωρισθείς, δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ δώσῃ εἰς ὑμᾶς τὴν χεῖρα, ἂν ἐζητεῖτε αὐτήν. Ἀλλ' εἰλικρινῶς καὶ ἐντίμως. Ὁμολογήσατε τὰ ἐγκλήματα τῶν ὁμοεθνῶν σας, ἐξ ὧν φρικιᾷ ἡ πεπολιτισμένη ἀνθρωπότης. Καταδικάσατε αὐτά. Ζητήσατε συγγνώμην. Ζητήσατε ἄφεσιν ἁμαρτιῶν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκηρύττοντες τοὺς δολοφόνους καὶ τοὺς ἐγκληματίας.

Οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἀπὸ τριάκοντα αἰώνων εἶνε οἱ φορεῖς τῶν ἰδεῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀρφέως μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ Μεθοδίου καὶ τοῦ Κυρίλλου, τῶν μὲν πρώτων ἐκπολιτιστῶν τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν δὲ δευτέρων ἐκπολιτιστῶν τῶν Σλαύων, δὲν θὰ ἀρνηθῶσι τὴν συνδρομήν των.

Ἡ βουλγαρικὴ φυλὴ δύναται καὶ πάλιν νὰ φωτισθῇ, νὰ παιδαγωγηθῇ, νὰ ὁδηγηθῇ ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ εὐνομίᾳ ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας. Οὐαὶ εἰς τοὺς ἀρνουμένους αὐτὴν καὶ ἀποκηρύττοντας!

Νεοκλῆς Καζάζης.

Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν,
Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουλίου 1903.

Ἀριθ. Πρωτ. 70.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25)8 Ἰουλίου 1903.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ»

Πρὸς τὸν ἔντιμον Κύριον **Δαμιάνην**
Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου

Εἰς Νεάπολιν

Ἔντιμε Κύριε

Ἂν τὸ ἐργάζεσθαι καὶ μοχθεῖν ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰδίας πατρίδος τυγχάνῃ ἓν τῶν εὐγενεστέρων καὶ ἱερωτέρων καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐργάζεσθαι ὅμως καὶ μοχθεῖν ὑπὲρ δικαιωμάτων ξένης πατρίδος εἶνε καὶ εὐγενέστερον καὶ ἱερώτερον. Καὶ ὅσον εἶνε ἀληθὲς ὅτι αἱ προσπάθειαι ἐνίων τέκνων τῆς ἀδελφῆς τῆς Ἑλλάδος Ἰταλίας, ἐξ ἀγνοίας βεβαίως καὶ πονηρῶν εἰσηγήσεων, προσπαθούντων νὰ δημιουργήσωσιν ἀλβανικὸν ζήτημα ἐν τῇ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἑλληνικωτάτῃ Ἠπείρῳ, ἐναντίον τῶν αὐτόθι ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ τυγχάνουσι *γιγαντώδης οὐτοπία*, ὡς ὀρθότατα ἐχαρακτηρίσατε αὐτάς, τοσοῦτον ἐπίσης εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ τίτλος τοῦ φιλέλληνος, ὃν τόσον ὑπερηφάνως φέρετε, εἶνε τιμὴ διὰ τὸν λάτριν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας.

Ἡ ὑμετέρα στάσις, ἐρίτιμε Κύριε, ἐν τῷ ἐσχάτως ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ πρὸς ζημίαν τῆς ἀλυτρώτου Ἰταλίας κατασκευασθέντι ἰταλο-αλβανικῷ λεγομένῳ ζητήματι, ἣν στάσιν σύμπας ὁ Ἑλληνισμὸς ἐλεύθερός τε καὶ ἀλύτρωτος παρακολουθεῖ μετὰ παλλούσης καρδίας, εἶνε εὐγενὴς συνέχεια τῶν πράξεων τῶν μεγάλων τῆς εὐάνδρου Ἰταλίας τέκνων, ἀπὸ τοῦ Σάντα Ρόζα μέχρι τοῦ Μπόβιο, τοῦ Ριτσιώτη Γαριβάλδη, τοῦ Φράττη, οὓς ἡ Ἑλλὰς θεωρεῖ ἱερὸν αὐτῆς καθῆκον νὰ σέβηται καὶ εὐγνωμονῇ, ἡ δὲ ἡμετέρα Ἑταιρεία, διερμηνεύουσα τὸ φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰς στοιχειῶδες προβαίνει σήμερον καθῆκον, νὰ ἐκφράσῃ ὑμῖν τὴν μεγάλην καὶ ἐθνικὴν αὐτῆς εὐγνωμοσύνην, διὰ τὴν σθεναρὰν φωνήν, ἣν ἠγείρατε ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ τῶν ἀπαραγράπτων καὶ δεινῶς ἐπαπειλουμένων ἐν Ἠπείρῳ ἑλληνικῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ὁμὰς ἰταλῶν—τίς οἶδε τίνι τρόπῳ παραπλανηθέντων—ἐπιβουλεύει ἐναντίον παντὸς δικαίου καὶ τῶν εὐγενῶν παραδόσεων τῶν μεγάλων καὶ φιλελευθέρων τῆς Ἰταλίας τέκνων, τῶν συντελεσάντων εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος καὶ λαμπρυνάντων διὰ τῶν ὀνομάτων των τὸ στερέωμα τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ ὑμέτερον ὄνομα, ἐρίτιμε κύριε, ἐπολιτογραφήθη ἤδη ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς Ἕλληνος, ἐλευθέρου ἢ ἀλυτρώτου, καὶ κατετάχθη ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ εὐγενεῖ χορείᾳ τῶν παντὸς ἔθνους φιλελλήνων, εἰς ἀΐδιον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην, ὁ δὲ ἐπιδότης τῆς παρούσης διακεκριμένος καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Ν. Δημαρᾶς, ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν ἐντολήν, γνωρίζων ὑμᾶς καὶ προσωπικῶς, νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ διὰ ζώσης.

Θεωροῦμεν πρὸς τούτοις καθῆκον ἡμῶν νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐντόνως, μέσον ὑμῶν, κατὰ τῆς ἀποδιδομένης τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἰδίᾳ ἡμῖν προσωπικῶς, ἀναξιωτάτης μομφῆς, ὅτι ἐνεργοῦμεν ἐναντίον τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἀλβανίας. Τὸ τοιοῦτον τυγχάνει προφανὲς ἀδίκημα ἐναντίον ἡμῶν τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν παραδόσεων, καθόσον ἡμεῖς, ὡς ὁμαίμονες τοῖς Ἀλβανοῖς, δὲν παύομεν εὐχόμενοι ὁλοψύχως ὑπὲρ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν πόθων ἐν τῇ ἀλβανικῇ αὐτῶν πατρίδι.

Δέξασθε, ἐρίτιμε κύριε, τὴν ἔκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξόχου ἡμῶν ὑπολήψεως.

Ὁ πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»
Ν. Καζάζης
Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου

Ὁ πρόεδρος τῆς ἠπειρωτικῆς ἐπιτροπῆς
Μιλτ. Πανταζῆς
Ὑφηγητὴς τῆς Φιλολογίας

Εἰσφοραὶ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας.

1) Ἡ ἐν Βοστόνῃ τῆς Ἀμερικῆς φιλανθρωπικὴ Ἑταιρεία «Ἀλληλοβοήθεια». προσήνεγκε διὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. Γ. Ἀναστασοπούλου τριάκοντα (30) δολλάρια δρ. 237.—

2) Ἄγνωστος ἐκ τῆς πόλεως τῆς Αὐστραλίας Κουκτέου ἔπεμψεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας λίρας ἀγγλικὰς τρεῖς (3). Κατετέθησαν εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐξαντληθέντος τοῦ φύλλου μετοχομεριδίων τῶν ἀνωνύμων μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος προσκαλοῦνται οἱ κάτοχοι αὐτῶν ἵνα ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου ἐ.ἔ. ζητήσωσι καὶ λάβωσι νέον φύλλον περιλαμβάνον τὰ ἀπὸ τῆς Α΄ ἑξαμηνίας 1903 μέχρι τῆς Β΄ ἑξαμηνίας 1912 μετοχομερίδια ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ στελέχους τοῦ ἐξηντλημένου φύλλου μετοχομεριδίων καὶ ἐπὶ προσαγωγῇ τοῦ τίτλου τῆς μετοχῆς

Τὰ νέα φύλλα μετοχομεριδίων οἱ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται νὰ ζητήσωσι :

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι (Ταμεῖον τίτλων, ἀριθμὸν θυρίδων 36 37).

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ τῆς Ἰονικῆς.

Ἐν Λονδίνῳ παρὰ τοῖς κ. κ. N. M. Rotschild καὶ fils.

Ἐν Βιέννῃ παρὰ τῇ Wiener Bank Verein.

Ἐν Κων)πόλει παρὰ τῷ κ. Λ. Ζαρίφῃ.

Ἐν Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ κ. Ν. Χρυσοβελώνῃ.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (Αἰγύπτου) παρὰ τῇ Banque Imp. Ottomane.

Ἐν Τεργέστῃ παρὰ τῇ Succursale de la Societé F. F. R. Puv. Autrichienne de Credit pour le commerce et l' industrie.

Ἐν Κρήτῃ παρὰ τοῖς Καταστήμασι Τραπέζης «Κρήτη».

Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται ἐπίσης ν' ἀποταθῇ πρὸς τὰ καταστήματα δι' ὧν συνήθως λαμβάνουσι τὸ μέρισμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἀπριλίου 1903.

Ὁ Διοικητὴς

Σ. Στρέϊτ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας, ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς. Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρόνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογιούχου. Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρόνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης, ἐν Κερκύρᾳ δέ, Κεφαληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ἐκεῖ ὑποκαταστημάτων τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1 1)2	τοῖς ο)ο	κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	6	μηνῶν τοὐλάχιστον.
2	τοῖς ο)ο	κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	1	ἔτους
2 1)2	τοῖς ο)ο	»	»	»	2	ἐτῶν
3	» ο)ο	»	»	»	4	»
4	» ο)ο	»	»	»	5	»

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους).

ΙΑ΄.

Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν οἱ μελετήσαντες τὰ σύγχρονα μακεδονικὰ πράγματα, τὸ μὲν ἐξ ἐλλείψεως ἐπαρκῶν πληροφοριῶν, στατιστικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν, τὸ δὲ ἐκ συμπαθείας πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν φυλὴν, ἀλλ' ἐπίσης ἐκ συμφέροντος πρὸς διαστροφὴν τῆς ἀληθείας, τοσοῦτον συνεσκότισαν τὴν δημοσίαν γνώμην, ὥστε ἡ λέξις *Μακεδονία* μονονουχὶ παρίσταται ὡς γεωγραφικὴ ἔκφρασις, οὐδένα ἔχουσα καθαρὸν ἐθνικὸν ἢ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Ὡς ἀνέπτυξα ἤδη ἐκτενῶς ἐν προτέροις κεφαλαίοις τῆς Μελέτης ταύτης, ἐκ τῶν ἐπισκεφθέντων τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἐρευνητῶν τινὲς μὲν ἐχαρακτήρισαν αὐτὸ ὡς βουλγαρικόν, ἄλλοι σερβικόν, ἄλλοι ῥωμουνικόν, χωρὶς ν' ἀποδείξωσι τοῦτο καὶ διὰ τῶν στατιστικῶν δεδομένων, αλλὰ διὰ τῶν μᾶλλον αὐθαιρέτων καὶ ἀνυποστάτων συλλογισμῶν. Ὁ Βέλιγης Λαβελαίης, εὑρίσκων πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας Βουλγάρους, περιορίζων τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων μόλις εἰς *ἑξήκοντα πέντε χιλιάδας*, ὁ Σλαῦος Γκόπτσεβιτζ, ὑπολογίζων τὸν σερβικὸν πληθυσμὸν εἰς δύο ἑκατομμύρια κατοίκων, ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Weigand, συναντῶν ἁπανταχοῦ *Ἀρομούνους*, ὡς ἀποκαλεῖ τοὺς Κουτσοβλάχους ἢ Ἑλληνοβλάχους, εἶνε καταπληκτικὰ παραδείγματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἀσυνειδησίας τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν. Ἀπέδειξα ἤδη διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, κατὰ πόσον αἱ πληροφορίαι τῶν συγγραφέων τούτων καὶ τῶν αὐτοὺς παρακολουθησάντων ἐν τῇ διαστρεβλώσει τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἀληθείας βασίζονται ἐπὶ τῆς ἀκριβείας. Ἀλλ' ἔχω καθῆκον ἐν τῇ διαφωτίσει τοῦ περιπλόκου καταστάντος μακεδονικοῦ προβλήματος, νὰ ἐξακριβώσω τὰ πράγματα διὰ τῶν ἀριθμῶν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δι' αὐτῶν τῶν πληροφοριῶν, διὰ τῆς ἐπικουρίας ἄρα συγγραφέων, δυσμενῶς μᾶλλον ἢ εὐμενῶς διατεθειμένων πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπόθεσιν. Ἀποδειχθήσεται πάντως, ὅτι ἡ Μακεδονία ἦτο καὶ εἶνε ἑλληνικὴ χώρα ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ἐθνολογίας. Ὅ τι εἶπε πάλαι ποτὲ ὁ Στράβων διατελεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀληθὲς μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, ἡ Μακεδονία ἦτο καὶ μένει ἑλληνική.

Πράγματι· αὐτὴ ἡ γεωγραφικὴ ἔρευνα τῆς χώρας μαρτυρεῖ ἐναργῶς, ὅτι ἡ λεγομένη Μακεδονία εἶνε τμῆμα ἀναπόσπαστον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου· μονονουχὶ κρατεῖ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, εἰς τοῦτο δὲ τὸ αἴτιον ἀποδοτέον τὸ ἔκπαλαι ζηλωτὸν αὐτῆς καὶ περιμάχητον. Ἐκ τῶν πλείστων αὐτῆς ὁρίων περιβάλλεται ὑπὸ ἑλληνικῶν χωρῶν. Συνορεύει πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὴν Θράκην, πρὸς δυσμὰς μὲ

τὴν Ἤπειρον, πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν αὐτῆς σημεῖον ἔχει τὴν Θεσσαλίαν, πρὸς νότον τὸ ἑλληνικώτατον Αἰγαῖον μὲ τὰς νήσους αὐτοῦ καὶ τὴν οὐχ ἧττον ἑλληνικωτάτην Μικρὰν Ἀσίαν. Τοιαύτην κεκτημένη τοποθεσίαν ἡ μακεδονικὴ χώρα, ἐτέθη ὑπὸ τῆς φύσεως ὡς φραγμὸς κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομέων, τῶν ἐπιβουλευσάντων τὴν Ἑλλάδα, παλαιάν τε καὶ νεωτέραν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς πλέον ἢ ἅπαξ ὑπέστη ὁπωσδήποτε τὴν ἐθνικὴν καὶ φυλετικὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐπιδραμόντων λαῶν, ἀλλ' ἐπίσης προφανέστατον τυγχάνει, ὅτι ὁ φυλετικὸς αὐτῶν ὀργανισμὸς διὰ τῆς ἐπελθούσης ἐπιμιξίας καὶ ἐπικοινωνίας ἀφωμοιώθη πρὸς τὸν ἰθαγενῆ ἑλληνικὸν ὀργανισμόν, ἵν' ἀποτελεσθῇ ἰσχυροτέρα φυλετικὴ κρᾶσις ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ταύτης.

Ἡ ἐθνικὴ μακεδονικὴ συνείδησις ὑπῆρξεν ἀείποτε ἑλληνική. Καὶ κατ' αὐτὴν τὴν χαραυγὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας οἱ ἁπανταχοῦ τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου κατεσπαρμένοι Ἕλληνες προσέβλεπον μετὰ πόθου πρὸς τὸν ἐν μέσῳ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ὑψούμενον ἱερὸν Ὄλυμπον, ἐν τῇ μακεδονικῇ Πιερίᾳ ἐφαντάζοντο τὸ λίκνον τῶν Μουσῶν, μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης ἐφήμισαν τὸν Ὀρφέα. Δύναταί τις ἄρα εἰπεῖν, ὅτι ἡ Μακεδονία ὑπῆρξεν ἓν τῶν παναρχαιοτάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ λίκνων. Εἶνε ἀληθές, ὅτι κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους, καθ' οὓς ἐξίκοντο εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἔν τισι κέντροις τῆς ἐστερημένης τελείας γεωγραφικῆς καὶ πολιτικῆς ἑνότητος Ἑλλάδος τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα δὲν ἐκαλλιεργήθη ὅσον ἔδει ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς δὲν ἔσχε τὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διεξήχθησαν σφοδροὶ καὶ τεράστιοι ἀγῶνες μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν ἑλληνικῶν φύλων καὶ τῶν ἐκ βορρᾶ βαρβάρων, ἐπὶ αἰῶνας παραταθέντες. Ἐντεῦθεν ἡ στασιμότης τῶν μακεδονικῶν φύλων ἐν τῇ συμμετοχῇ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὸν πέμπτον καὶ τέταρτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ἀλλ' ὅστις πολιτισμὸς μετά τινα χρόνον ἐκβάλλει θαυμασίους καρποὺς ἐν τῇ κλεινῇ ξυνωρίδι τῶν δύο μεγίστων Ἑλλήνων, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ τῆς φύσεως τῆς μακεδονικῆς χώρας, ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐπιμιξίας τῶν κατοίκων πρὸς ξένους καὶ ἐπήλυδας πληθυσμοὺς προῆλθε φυλετικὴ σύστασις, ἀξία πολλοῦ λόγου ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Τὸ φυσικὸν περιέχον ἐδημιούργησεν ἰσχυρότατον φυλετικὸν ὀργανισμόν. Ὅπως ἐν τοῖς πλείστοις τμήμασι τῆς ἑλληνικῆς χώρας, οὕτω καὶ ἐν Μακεδονίᾳ συναντῶνται πάντα τὰ κλίματα. Ὑψηλὰ ὄρη, πεδιάδες, ποταμοί, λίμναι, μακρὰ παραλία προσδίδουσι τῇ χώρᾳ ἔκτατον σημασίαν, ἥτις δὲν δύναται νὰ παραμεληθῇ. Ἡ χώρα τυγχάνει πλουσιωτάτη· τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶνε γόνιμον καὶ καρποφόρον. Ἅπαντα τὰ εἴδη τῆς παραγωγῆς εἶνε ἀφθονώτατα· ἡ πτηνοτροφία παρακολουθεῖ τῇ γονιμότητι τοῦ ἐδάφους. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως δ' αὐτῆς καὶ τῆς τοποθεσίας ἡ τεχνουργία καὶ ἡ ἐμπορία δύνανται νὰ εὕρωσι σπουδαιότατον στάδιον ἐνεργείας. Τὰ μεταλλεῖα ἐπίσης τῆς χώρας εἶνε ἀφθονώτατα καὶ πλουσιώτατα. Ἡ ρωμαϊκὴ κυριαρχία ἐξετίμησε τὴν Μακεδονίαν, καθορίσασα αὐτὴν διὰ τῆς περιωνύμου *Ἐγνατίας ὁδοῦ*, ἧς μέχρι τῆς σήμερον ἀπισώζονται τὰ ἴχνη, εἰς τὸν διάμεσον μεταξὺ Ἑσπερίας καὶ Ἀνατολῆς σταθμόν. Ἐκ τοῦ περιέχοντος τούτου προῆλθεν ἰσχυρότατος φυλετικὸς ὀργανισμός, οἷος ἀπεδείχθη ὁ Μακεδὼν μέχρι τῆς σήμερον. Αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ περιπέτειαι καὶ καταστροφαί, αἱ ἀπὸ χιλιετηρίδων διεταράξασαι τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας, αἱ διασταυρώσεις ποικίλων φυλῶν καὶ πολιτισμῶν, ὡς εἶπον ἤδη, ἀντὶ νὰ ἀλλοιώσωσιν, ἐνίσχυσαν ἔτι μᾶλλον τὸν μακεδονικὸν ὀργανισμόν. Ἡ ἑλληνικὴ σύστασις, τὸ ἑλληνικὸν αἷμα ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς πλη-

θυσμοὺς τῆς χώρας ταύτης, καθαρὸν μὲν καὶ ἀκήρατον ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῶν πραγματικῶν Ἑλλήνων, ἀνάμικτον δὲ παρὰ τοῖς μήπω ἐξελληνισθεῖσι τέλεον, παρὰ τοῖς ἐκ σλαυϊκῶν ἐπιδρομῶν προελθοῦσι μιξέλλησιν.

Ὁ Μακεδὼν ὑπὸ τὴν τοιαύτην φυσικὴν καὶ ἱστορικὴν σύνθεσιν ὑπῆρξεν ἔκπαλαι σοβαρώτερος, ἀλλὰ καὶ ὑπολογιστικώτερος τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, τῶν μεσημβρινωτέρων καὶ ἀνατολικωτέρων, τῶν Ἰώνων, τῶν Αἰολέων. Προσομοιάζει μᾶλλον τοῖς Δωριεῦσιν. Συνθετικός, δημιουργικός, ἀρχικός, δὲν καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος, ὑπὸ τῆς φαντασίας, ὑπὸ τῶν νεωτερισμῶν. Ὅ τι ὁ Πεδεμόντιος διὰ τὴν Ἰταλίαν, ὁ Πρῶσσος διὰ τὴν Γερμανίαν, λαοὶ μιξογενεῖς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, τοῦτο ὁ Μακεδὼν διὰ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Ἀναλύσατε τὸν βίον καὶ τὴν μεγάλην πολιτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ δρᾶσιν τοῦ βασιλέως Φιλίππου, τὴν στρατηγικὴν περίνοιαν Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, καὶ θέλετε κατανοήσῃ τὸν ὑπέρτερον ἑλληνικὸν τύπον, οἷος ἐξεδηλώθη ἐν ταῖς γενναιοτέραις ἡμέραις τῆς ἑλληνικῆς δημιουργίας. Ἡ Μακεδονία δὲν ὑπῆρξεν ἁπλῆ ἑλληνικὴ ἐπαρχία. Ὡς αἱ πόλεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, αἱ δύο αὗται πρωτεύουσαι τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Δωριέων, ἡ Μακεδονία ἐκπροσωπεῖ ὡσαύτως σημαντικώτατον κέντρον ἐθνικῆς ζωῆς καὶ δημιουργίας. Αἱ τύχαι αὐτῆς ἔκπαλαι συνεδέθησαν καὶ συνεταυτίσθησαν πρὸς τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ τὰς τύχας καὶ τὴν ἱστορίαν.

Ὡς κατὰ τὸ παρελθόν, οὕτω καὶ κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἡ Μακεδονία, ὡς τμῆμα τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, συμμετέχει κατ' ἀνάγκην τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ περιπετειῶν, οὐδὲ δύναται οὗτος ν' ἀδιαφορήσῃ τὸ παράπαν ἐν τῷ διακανονισμῷ τῶν κατ' αὐτὴν πραγμάτων. Ἐν τῇ ἀλληλεγγύῃ ταύτῃ κεῖται οὐ μόνον τῆς Μακεδονίας τὸ συμφέρον ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλου ἔθνους ἡ σωτηρία.

Συνεζητήθη ἐπανειλημμένως κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς τὸ ζήτημα τῶν γεωγραφικῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τέλους οὐκ ὀλίγοι ἀπεφήναντο, ὅτι δυσχερέστατος εἶνε ὁ καθορισμὸς τῶν πραγματικῶν ὁρίων, ἐν οἷς περιελαμβάνετο ἡ παλαιά, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν βασιλευσάντων, Μακεδονία. Τὸ τοιοῦτο ἔχεται ἀληθείας τινός. Οὐχ ἧττον δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσι παραλάσσοντα καθ' ὑπερβολὴν τὰ σύνορα τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς συγχρόνου Μακεδονίας. Ἀνάγκη μόνον νὰ ἐξαιρεθῇ ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἐπικρατείας τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τὸ συνορεῦον πρὸς τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, γνωστότατον δ' ὡς περιλαμβάνον τὴν λεγομένην Παλαιὰν Σερβίαν, ἤτοι τὸν τουρκικὸν νομὸν τοῦ Κοσσυφοπεδίου, οὗ πρωτεύουσα ἡ παλαιὰ μητρόπολις τῶν Σέρβων βασιλέων, τὰ Σκόπια. Τὸ ὑπολειπόμενον μέγα τμῆμα ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴν Μακεδονίαν, τοὺς δύο τουτέστι νομοὺς αὐτῆς, τὸν τοῦ Μοναστηρίου καὶ τὸν τῆς Θεσσαλονίκης, ὧν ὁ πληθυσμὸς ὑπῆρξεν ἔκπαλαι ἑλληνικὸς καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατελεῖ κατὰ τὴν πλειονότητα τοιοῦτος. Πᾶσα ἀντίθετος γνώμη περὶ ἀσαφείας τῶν μακεδονικῶν ὁρίων μαρτυρεῖ προδήλως ἢ ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων, ἢ πρόθεσιν διαστροφῆς τῆς ἀληθείας πρὸς ἐπιδίωξιν ἰδίων συμφερόντων.

Ὡς ἱστορικῶς ἤδη ὑπέδειξα, ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ τῶν Μακεδόνων ὑπῆρξεν ἀείποτε ἑλληνικός, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῶν ἑλληνικῶν χρόνων, καθ' οὓς ἤκμασαν ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας, ὁπότε καὶ κατέστη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, ἀλλὰ πράγματι διετέλει ἑλληνική, ὅπως καὶ τὰ ἐπίλοιπα τμήματα τῆς ἐπίσης ὑποδουλωθείσης Ἑλλάδος. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἑλληνικῶν χωρῶν ἐγνώρισε τὴν ἀλήθειαν τοῦ χριστια-

νικοῦ κηρύγματος διὰ τοῦ Παύλου. Διετέλεσε δὲ καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἀναπόσπαστον τμῆμα τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ κράτους, παρὰ τὰς προσκαίρους ἐν αὐτῇ πολιτικὰς ἐγκαταστάσεις ἀλλοτρίων λαῶν, ὧν τὸ κράτος ἐπὶ ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα διετηρήθη.

Ἰδίως κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ἠξίωσαν ἱστορικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας οἱ Βούλγαροι, ὧν τὸ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου κράτος ὑπῆρξε βραχυχρόνιον. Ὡς πρὸς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν δὲν σκοπεύω νὰ ἐπικαλεσθῶ συγγραφεῖς, ὧν τὸ κῦρος δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ ὡς μὴ εἰλικρινῶν καὶ μεροληπτικῶν. Οὐδεὶς ὁ ἀρνούμενος τὴν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἐγκατάστασιν βουλγαρικοῦ κράτους· ἀλλὰ τὸ κράτος τοῦτο παρῆλθε τάχιστα, ἐλαχίστων μόνον ἀπομεινάντων ἐν ἀμφοτέραις ταύταις ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ δὴ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ.

Ἐκ τῶν ἀμφισβητούντων ἰδίᾳ τὰ ἱστορικὰ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας δικαιώματα τῶν Βουλγάρων ἰδίας μνείας καὶ ἐπικλήσεως ἄξιος τυγχάνει ὁ γνωστὸς ἱστοριοδίφης τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ ἐν Μόσχᾳ Νικόλαος Δουρνοβῶ. Οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπικαλούμενος τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, γράφει τὰ ἑπόμενα :)

«Αἱ κτήσεις τῶν Βουλγάρων καὶ ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ εἶχον χαρακτῆρα παροδικῶν ἁρπαγῶν. Τὰς χώρας ταύτας κατεῖχον οἱ Βούλγαροι ἐπὶ βραχύτατον χρόνον, δηλονότι ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας τῷ 870, μέχρι τῆς πρώτης μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως, τῷ 930, τὸ ὅλον 60 ἔτη. Ἆρά γε εἶνε δυνατὸν νὰ στηρίζῃ τις εἰς τοῦτο οἱαδήποτε ἱστορικὰ δικαιώματα ; Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Βουλγαρίας δῆλον καθίσταται, ὅτι τὸ βασίλειον τῶν Βουλγάρων, πεσὸν τῷ 1394, οὐδέποτε ἐξήρχετο ἐπὶ μακρὸν χρόνον τῶν ὁρίων τοῦ Δουνάβεως τῆς Βουλγαρίας, ἥτις ὡρίζετο ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου τῶν ὁρίων τοῦ Αἵμου, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τοῦ ποταμοῦ Τημονίου».[1])

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναπτύσσων πληρέστερον ἀλλαχοῦ τὸ θέμα τοῦτο, ἀμφισβητεῖ διὰ πλειόνων ἱστορικῶν ἀποδείξεων τὰς ἐπὶ τῆς *Μακεδονίας βουλγαρικὰς* ἀξιώσεις διὰ τῶν ἑπομένων ἐπιχειρημάτων :

« Ὁ γνωστὸς Σλαυολόγος Γίλφερδιγγ, πραγματευόμενος περὶ τῶν καταστρεπτικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σλαύων εἰς τὴν Θράκην κατὰ τὸ 548, περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν διαβάσεως τοῦ Ἕβρου καὶ τῆς προσεγγίσεως μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τῆς νέας εἰσβολῆς κατὰ τὸ 557—559 εἰ τὴν Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Χαλκιδικήν, ἃς οὗτοι κυριολεκτικῶς κατέστρεψαν, οὐδὲν ἀναφέρει περὶ Βουλγάρων. . . » Καὶ παρακατιών : « Ἀλλὰ πότε τέλος πάντων ἀνεφάνησαν οὗτοι ; Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (663—685) ὁ Ἀσπαρούχ ἐγκατέστη ἐπὶ τοῦ Δνείστρου καὶ τοῦ Δουνάβεως, συχνὰς ἐπιδρομὰς ποιούμενος ἐπὶ τὴν Δόβρουτσαν καὶ τὴν Μυσίαν. Κατὰ τὸ 679 παρεχωρήθη τοῖς Βουλγάροις χώρα μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Αἵμου, ἔνθα οὗτοι ὑπέταξαν ἑπτὰ σλαυϊκὰς φυλάς, κατοικούσας αὐτόθι (Νικηφόρος σελ. 40. Θεοφάνης σελ. 549). Ἀπὸ τοῦ 718 ἐπὶ τριάκοντα ἑπτὰ ἔτη οἱ Βυζαντῖνοι χρονογράφοι οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ Βουλγάρων. Ἐν ἔτει 755 οὗτοι εἰσέβαλον εἰς Θράκην, ἀλλὰ μετὰ τὴν κατ' αὐτῶν νίκην τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ἐγκατέλιπον αὐτήν, ζητοῦντες εἰρήνην. Μετὰ τέσσαρα ἔτη ἐνίκησαν τὸν Κωνσταντῖνον, μεθ' ὃ ἐπῆλθεν ἀναστάτωσις ἐν Βουλγαρίᾳ. Μετὰ τὴν κατὰ τῶν Βυζαν-

1) Ἔχουσιν ἆρά γε οἱ Βούλγαροι ἱστορικὰ δικαιώματα ἐν Μακεδονίᾳ, Θράκῃ καὶ Παλαιᾷ Σερβίᾳ; (Ἑλληνιστὶ καὶ Ρωσσιστὶ ἐν Μόσχᾳ 1896).

τίνων νίκην αὐτῶν, ἐν ἔτει 917, οἱ Βούλγαροι προέβησαν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὸ 976 οἱ Σλαῦοι τῆς Μακεδονίας ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ζυγοῦ, ἐξελέξαντο ἴδιον βασιλέα, τὸν Σαμουήλ, ὅστις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του πολλάκις εἰσέβαλεν εἰς τὰς βυζαντινὰς κτήσεις. Αἱ βουλγαρικαὶ πόλεις Τύρναβος καὶ Πρεσλαῦα δὲν ἀνῆκον εἰς τὸ κράτος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦτο σλαυϊκὸν καὶ ὄχι βουλγαρικόν. Πόθεν λοιπὸν τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας δικαιώματα τῶν Βουλγάρων;» 1)

Ἡ παροδικὴ αὕτη ἐγκατάστασις τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβάλῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν φυλετικὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι οὐκ ὀλίγαι ἐγκαταστάσεις σλαυϊκῶν πληθυσμῶν ἐγένοντο καὶ ἐνταῦθα, ἀλλὰ συν τῷ χρόνῳ ἡ ἑλληνικὴ δύναμις ἐπεκράτησεν αὖθις, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐγένετο τοῦτο μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου καταστροφὴν καὶ τὴν τῶν Τούρκων κατάκτησιν. Ἐπελθούσης ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, ὡς καὶ ἐπὶ τὴν λοιπὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, τῆς τελευταίας ταύτης συμφορᾶς, παράδοξόν τι συνέβη γεγονός, διαταράξαν τὰς φυλετικὰς σχέσεις τῶν κατοίκων, καὶ ἰδίᾳ ἐπιδράσαν ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν. Ὡς ἦτο ἑπόμενον ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν τοῦ τόπου, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον λόγῳ φυλετικῆς ὑπεροχῆς κατῴκει, ὡς εἰκός, ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς μεγάλοις ἐν γένει κοινωνικοῖς κέντροις, ἐν δὲ ταῖς ἐξοχαῖς καὶ τοῖς ἀγροτικοῖς διαμερίσμασιν ἐγκατέστησαν οἱ ἐπιδραμόντες σλαυϊκοὶ πληθυσμοί, καὶ δὴ καὶ οἱ Βούλγαροι. Ἐκσπασάσης φοβερᾶς τῆς τουρκοκρατίας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καταδιωκομένης τῆς γλώσσης αὐτῶν ἐν τῇ καθολικῇ ἐκείνῃ προγραφῇ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξηναγκάζοντο οὗτοι νὰ μεταχειρίζωνται ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐπήλυδας Σλαύους τὴν γλῶσσαν τούτων, ἔτι δὲ μᾶλλον καὶ εὐχερέστερον συνέβαινε τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ μὲν Σλαῦοι καὶ Βούλγαροι, νωθρότεροι καὶ ἀμβλυνούστεροι τυγχάνοντες τῶν συνοίκων Ἑλλήνων, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκμάθωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἐξαναγκάζοντες οὕτω τοὺς κυρίους νὰ προσοικειωθῶσι τὴν διάλεκτον τῶν ἀγροτῶν. Τοῦτο δὲν συνέβη μόνον ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ἐν γένει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Συρίᾳ, ὧν οἱ κάτοικοι, πρότερον ἑλληνόφωνοι ὄντες, ἠναγκάσθησαν ν' ἀλλαξογλωσσήσωσιν ἐκ φόβου καταστροφῆς. Βέβαιον μάλιστα εἶνε, ὅτι κατακτηθείσης ὑπὸ τῶν Ὀσμάνων τῆς ἑλληνικωτάτης Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ κατακτηταὶ ἔκοπτον τὰς γλώσσας τῶν κατακτηθέντων, ἵνα μὴ διαλέγωνται οὗτοι μετὰ τῶν τέκνων των ἑλληνιστί, οὕτω δὲ ταῦτα λησμονήσωσι τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων. Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα μέχρι τῆς σήμερον πλεῖστοι ἑλληνοφρονέστατοι κατὰ τἄλλα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διατελοῦσι τουρκόφωνοι, ὁσημέραι ἀνακτώμενοι τὴν πάτριον γλῶσσαν, ἣν ἐλησμόνησαν μὲν ἐπὶ αἰῶνας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Τοιοῦτό τι συνέβη καὶ ἐν Συρίᾳ. Διὰ τὰ αὐτὰ αἴτια ὑπάρχουσι καὶ μεταξὺ τῶν ἀλβανικῶν πληθυσμῶν σλαυόφωνοι καὶ βουλγαρόφωνοι, ὡς καταφαίνεται τοῦτο προδήλως ἐκ τῆς ὅλης φυσικῆς καὶ ἠθικῆς συστάσεως τῶν πληθυσμῶν ἐκείνων.

Ἀλλ' ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνέβη τι ἄλλο ἐπίσης ἀξιοσημείωτον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες ἐκ φόβου ἢ ἐκ κοινωνικῆς ἀνάγκης ἀπεδέξαντο τὴν γλῶσσαν τῶν ἐπηλύδων, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἐξηναγκάσθησαν καὶ οὐκ' ὀλίγοι ἐκ τῶν

1) Ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα («Ἑλληνισμὸς» τοῦ Ἀπριλίου 1899).

σλαυϊκῶν πληθυσμῶν νὰ προσλάβωσι πρὸς χρῆσιν αὐτῶν ἑλληνικὰς λέξεις, ἐκσλαυΐσαντες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον αὐτάς, τουτέστι προσθέσαντες σλαυϊκὰς καταλήξεις εἰς ἑλληνικὰς λέξεις. Ὡς παρατηροῦσιν οἱ μελετήσαντες τὸ μιξογενὲς τοῦτο σλαυοελληνικὸν ἰδίωμα, ἡ γλῶσσα τῶν ὑπὸ τῶν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου οἰκούντων οὐ μόνον εὐφωνοτέρα εἶνε καὶ λεπτοτέρα τῆς λαλουμένης παρὰ τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἴμου Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἔχει τὰς ἑλληνικὰς λέξεις, ἀκαταλήπτους ὅλως παρὰ τοῖς κυρίως Βουλγάροις.[1]) Καὶ αὐταὶ δ' αἱ παραδόσεις τῶν βουλγαροφώνων Ἑλλήνων εἶνε ἑλληνικαί, ὡς καὶ ἡ παρ' αὐτοῖς συνείδησις τῆς ἐθνότητος, διότι αὐτοὶ ἑαυτοὺς Θρᾶκας καὶ Μακεδόνας ὀνομάζουσιν — ὡς καὶ ἡ πρὸς νότον τοῦ Αἴμου χώρα ἔκπαλαι Θράκη καὶ Μακεδονία καλεῖται — οὐδέποτε δὲ χρῶνται τῇ λέξει Βούλγαρος, ἥτις περιφρονητικὴν ἔχει παρ' αὐτοῖς τὴν πρὸς ὃν ἀπευθύνεται σημασίαν. Τὰ ἐπαναστατικὰ ἐν Βουλγαρίᾳ κομιτάτα καλοῦνται συνήθως μακεδονικά, ἀδριανουπολιτικά, οὐχὶ δὲ βουλγαρικά, διότι ἡ λέξις Βούλγαρος, καὶ μετὰ τὰς τελευταίας ἐπιτυχίας, οὐδὲν ἔχει τὸ δελεαστικὸν ἐν τοῖς τμήμασιν ἐκείνοις τῆς Ἑλληνικοῖς Χερσονήσου, ἀφοῦ ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν σλαυοφώνων καὶ βουλγαροφώνων καὶ Ἕλληνες καὶ Μωαμεθανοὶ μεταχειρίζονται τὴν λέξιν Μπουλγκάρ, ὅταν ὑβρίζωσιν. Οἱ τυχοδιῶκται ἐκεῖνοι, οἱ παρεπιδημοῦντες ἀπό τινων ἐτῶν ἐν Σόφιᾳ καὶ ὑπονομεύοντες τὴν τάξιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ ἐκ συμφέροντος καὶ οὐχὶ ἐξ ἐθνικῆς συνειδήσεως ἢ φιλοπατρίας, οἱ καλούμενοι Μακεδόνες, δυνάμενοι νὰ καταστῶσι μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας Ἕλληνες, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ρωμοῦνοι, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἐγεννήθησαν ἐκ γονέων ἑλληνοφρόνων, καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι ἑλληνικὴν ἔλαβον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνατροφήν. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν τούτων αἰτίων ἀνεπτύχθησαν οἱ μιξογενεῖς ἐκεῖνοι πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὧν μέγα μὲν μέρος πρόσκειται ταῖς πατρογονικαῖς παραδόσεσιν, ἐλάχιστοι δ' οἱ ἐκ συμφέροντος αὐτομολήσαντες εἰς τὰ ἐχθρικὰ στρατόπεδα πρὸς πορισμὸν τῶν χρειωδῶν, ἢ ἐκ ταπεινῆς φιλοδοξίας. Αὐτοὶ οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ περιφρονητικῶς μᾶλλον ἢ εὐμενῶς προσφέρονται πρὸς τοὺς τοιούτους, τοὺς ἐκ περιτροπῆς μεταβάλλοντας ἐθνικὴν συνείδησιν, ἕνεκα συμφερόντων.

Μετὰ τὰ εἰρημένα ἀσφαλῶς καταδείκνυται, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας διατηρεῖ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τὸν ἑλληνικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα. Τοῦτο θέλω ἀποδείξῃ, ἐρειδόμενος οὐχὶ ἁπλῶς ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν περγαμηνῶν τοῦ παρελθόντος, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς περιμαχήτου χώρας. Οἱ ἀριθμοί, τὰ ἐθνογραφικὰ δεδομένα θέλουσι πιστοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰσχυρισμῶν μου.

Καὶ κατὰ πρῶτον θέλω ἐπικαλεσθῇ αὐτοὺς τοὺς Σλαύους, ὁμολογοῦντας καθ' ὅλου ἢ κατὰ προσέγγισιν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ. Εἶτα δὲ θέλω ἐπιβεβαιώσῃ ταῦτα διὰ στατιστικῶν δεδομένων, προερχομένων ἐκ τῆς ἐκπαιδευτικῆς δράσεως τῶν ἐπιδιωκόντων νὰ καταστήσωσιν ἰδίαν τὴν χώραν ταύτην.

Μεταξὺ τῶν Σλαύων συγγραφέων, τῶν περὶ Μακεδονίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πληθυσμῶν πραγματευθέντων διακρίνεται ὁ Βασίλειος Κῆντσεφ, ὁ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δολοφονηθεὶς ἐν Σόφιᾳ ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, γενόμενος δὲ ἐπὶ μακρὸν χρόνον Ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικῶν σχολείων καὶ διευθυντὴς Λυκείου ἐν Θεσσαλονίκῃ. Οἱ τίτλοι αὐτοῦ πᾶν ἄλλο τυγχάνουσιν

1) Ἴδε πλείονα ἐν Μακεδονικαῖς διαλέξεσι.

ἢ μὴ βουλγαρικοί, ἐπὶ τοσοῦτον δ' ὁ ἀνὴρ ἀνεπτέρωσε τὴν βουλγαρικὴν αὐτοῦ φαντασίαν, ὥστε πρό τινων ἐτῶν ν' ἀναζητήσῃ Βουλγάρους καὶ βουλγαρικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Μικρᾷ 'Ασίᾳ. Ἡ περὶ Μακεδονίας ἐργασία τοῦ Κῆνστεφ εἶνε, δύναταί τις εἰπεῖν, καὶ ἐπίσημος βουλγαρικὴ στατιστικὴ περὶ τῆς χώρας ταύτης, τῶν κατοίκων, τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτῆς σχέσεων, περὶ παντὸς ἐν γένει ἀφορῶντος εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις καὶ ἐλπίδας. Βραχεῖα ἀνάλυσις τῶν ἐθνογραφικῶν μελετῶν τοῦ πρώην Βουλγάρου ὑπουργοῦ, παρὰ τὰς ποικίλας αὐτῶν ἀνακριβείας, ἐπιβάλλεταί μοι πρὸς πλήρη κατανόησιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος καὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι τῶν Βουλγάρων, ἀξιούντων νὰ καταλάβωσι τὴν Μακεδονίαν δι' ὅλων τῶν μέσων, καὶ δὴ διὰ τῆς πλαστότητος τῶν ἀριθμῶν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀναγνωριζόντων τὸν ἑλληνικὸν παράγοντα, σημαίνοντα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

«Ἡ ἡγεμονία τῆς Βουλγαρίας, λέγει ὁ συγγραφεύς, ἐν τῇ σημερινῇ αὐτῆς καταστάσει καὶ θέσει δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ διατελοῦσα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεξάρτητος καὶ ἀπολαύουσα οἰκονομικῆς εὐημερίας. Μᾶλλον ἀφόρητος θὰ καθίστατο ἡ κατάστασις αὐτῆς καὶ φανταστικὴ ἡ ἐλευθερία, ἐάν τις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων προσεγγίσῃ πρὸς αὐτήν. Οὐδὲ πάλιν οἱ Βούλγαροι τῆς Μακεδονίας θὰ ἠδύναντο ν' ἀναζητήσωσιν ἀλλαχοῦ ὑποστήριξιν πρὸς βελτίωσιν τῆς ἑαυτῶν καταστάσεως ἢ παρὰ τῶν ἐλευθέρων ἀδελφῶν... Διὰ τῆς κατατμήσεως (;) τῶν Βουλγάρων μετὰ τὸν ῥωσσοτουρκικὸν πόλεμον τῆς ἀπελευθερώσεως, ἤρξαντο τὰ παθήματα αὐτῶν, ἅτινα εἰσέτι δὲν ἔληξαν, διότι ὑφίσταται εἰσέτι ὁ μέγας περὶ ὑπάρξεως, ὡς ἔθνους σημαίνοντος, κίνδυνος. Τὸ ἓν ἥμισυ τῆς βουλγαρικῆς χώρας ἀπετέλεσεν ἐθνικὸν κράτος, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ὑπέμεινεν εἰς χείρονα τῆς προτέρας κατάστασιν, μέρος συμπεριελήφθη ἐντὸς τῶν σερβικῶν ὁρίων, μέρος ἐντὸς τῶν ῥωμουνικῶν καὶ τὸ σημαντικώτατον, κινδυνεύει ν' ἀπολεσθῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθέρα ἡγεμονία εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς μεγάλας δοκιμασίας, δὲν δύναται ν' ἀναπτυχθῇ καλῶς καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστῇ ἰσχυρὸν βουλγαρικὸν κέντρον. Οἱ ἐλεύθεροι Βούλγαροι, περισπώμενοι ὑπὸ ἐσωτερικῶν διαμαχῶν, λησμονοῦσι τὴν ἀληθῆ ἀποστολὴν τῆς ἡγεμονίας, ἢ θέτουσιν αὐτὴν ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ. Ἡ ἀνεπτυγμένη βουλγαρικὴ τάξις κατῆλθεν εἰς μικρολόγους διαμάχας, ὥρμησε λαιμάργως πρὸς ἀτομικὸν πλουτισμὸν καὶ ἐλησμόνησε τὰ ἰδεώδη τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους. Πρὸς τούτοις ἡ ἐλευθέρα Βουλγαρία ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην τάξιν τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς πατρίδος ἡμῶν. Τὰ ζωηρότατα καὶ ἱκανώτατα στοιχεῖα ἐγκατέλιπον τὴν γενέτειραν, ἦλθον ἐνταῦθα, παρεσύρθησαν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ῥεύματος καὶ ἐλησμόνησαν τὰ δυστυχήματα τῶν οἰκείων αὐτῶν. Τὸ δὲ ἔθνος, ἀπολειφθὲν ἄνευ ὁδηγῶν, ἐξετέθη εἰς μείζονας ἔτι κινδύνους... 'Αλλ' ἀπό τινος χρόνου παρατηρεῖται ἐνδιαφέρον τι περὶ τῆς τύχης τῶν ἀδελφῶν, τῶν ζώντων ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας»... Τοῦτο εἶνε πλέον ἢ ἀληθές, καὶ ἂν δὲν ὡμολόγει αὐτὸ ὁ πρώην ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐπιθεωρητὴς τῶν βουλγαρικῶν σχολείων. 'Αλλ' ἀφοῦ ἡ προσηλυτιστικὴ ἐνέργεια διὰ τῶν σχολείων καὶ τῆς 'Εκκλησίας εἰς οὐδὲν κατέληξεν, πρὸς τῇ πολιτικῇ τοῦ Ρίζωφ καὶ τοῦ Σαράφωφ ἐκρίθη ἀναγκαία καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς πλαστογραφίας καὶ παραποιήσεως τῶν ἀριθμῶν, γνωστὴ ἄλλως τε ἀρετὴ τῶν θιασωτῶν τῆς μεγάλης βουλγαρικῆς ἰδέας.

Κατὰ τὸν Κῆντσεφ, ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας, ὡς ἐννοοῦσιν αὐτὴν οἱ Βούλγαροι, λαμβάνουσαι καὶ τὴν λεγομένην Παλαιὰν Σερβίαν, ὑπολογίζεται εἰς 2,280,

000. Ὀφείλω νὰ εἴπω, βασιζόμενος ἐπὶ ἄλλων εἰλικρινεστέρων στατιστικῶν δεδομένων, ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲ ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἐθνογράφος τὸ 1 ἑκατομμύριον τοῦ πληθυσμοῦ τούτου θεωρεῖ βουλγαρικόν. «Ἀλλὰ πλὴν τῶν Βουλγάρων, λέγει, σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ χώρᾳ κατέχουσιν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες. Οἱ Ἀλβανοί, Βλάχοι καὶ Ἑβραῖοι κατέχουσι τρίτην θέσεως σημασίαν καὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ σπουδαιότητα. Οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες δὲν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἓν ἔθνος μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' εἶνε ἐχθροὶ αὐτῶν, ὑπολογίζονται εἰς 520,000 κατοίκους. οἱ κυρίως Ἕλληνες ἀποτελοῦσι πληθυσμὸν 200,000, εἰ καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ σημασία αὐτῶν εἶνε ἀντίστροφος πρὸς τὴν τῶν Ὀθωμανῶν. Τὸ ἐμπόριον, τὰ σχολεῖα, ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ θερμὴ φιλοπατρία εἶνε παράγοντες, ἀνυψώσαντες τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ παρασχόντες αὐτῷ ἐπιβλητικὴν δύναμιν. Κρατεῖ οὗτος εἰσέτι κυριαρχικὴν θέσιν ἐν ταῖς μεσημβριναῖς ἐπαρχίαις, εἶνε δ' ἀρκούντως ἰσχυρὸς ἐν ταῖς πόλεσι Δράμας, Σερρῶν, Θεσσαλονίκης, Βοδενῶν, Μοναστηρίου καὶ Καστορίας. Εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς προοδεύει μᾶλλον ἐν Μοναστηρίῳ, ὅπου ἀξιόλογα σχολεῖα, ἢ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα τὰ σχολεῖα αὐτοῦ τυγχάνουσι παραλελυμένα (;). Ἐνῷ δὲ καθαραὶ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι ἐν Μοναστηρίῳ ὑπάρχουσιν ἑ π τ ὰ ἢ ὀ κ τ ὼ (!) μόνον, ἐν Θεσσαλονίκῃ ζῶσι περὶ τοὺς εἰκοσακισχιλίους Ἕλληνας.»

Ἀλλ' ἐξαναγκάζεται ὁ Βούλγαρος φιλόπατρις, παρὰ τὴν διαστροφὴν τῶν πραγμάτων, ἀναλύων ἐν τῇ ἐθνολογικῇ αὐτοῦ μελέτῃ τὸν μακεδονικὸν πληθυσμόν, νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι «ἐν Μακεδονίᾳ πλὴν τῶν 200 χιλιάδων Ἑλλήνων ὀρθοδόξων καὶ τῶν πατριαρχικῶν Βουλγάρων, ὀνομαζομένων γ ρ α ι κ ο μ α ν ῶ ν, ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὸ κυριώτερον καὶ πραγματικὸν μέρος τῶν Κ ο υ τ σ ο β λ ά χ ω ν. Αἱ πλουσιώτεραι βλαχικαὶ οἰκογένειαι ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς κώμαις εἶνε φανατικῶς παραδεδομέναι εἰς τὸν Ἑ λ λ η ν ι σ μ ό ν. Σχολεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ἐν Μακεδονίᾳ συντηροῦνται ἐκ κεφαλαίων κουτσοβλαχικῶν. Ἡ πατριαρχικὴ Ἐκκλησία, ἐν ᾗ ἐκπροσωπεῖται ὁ Ἑλληνισμός, διαθέτει ἀκόμη περὶ τὰς 450 χιλιάδας Χριστιανῶν, ἔχει ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχιερεῖς ἰσχυροὺς διὰ τῆς πονηρίας αὐτῶν, διὰ τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν.

«Πολλὰ γεγονότα συνετέλεσαν ἐπ' ἐσχάτων πρὸς χαλάρωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Ἑλλήνων προξένων, ἡ πτώχευσις καὶ ἡ παραλυσία τῶν Πατριαρχείων, ἡ ἀπορία τῶν κυριωτάτων ἑλληνικῶν Κοινοτήτων Σερρῶν, καὶ Θεσσαλονίκης, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ ἀτυχὴς τελευταῖος πόλεμος τῶν Ἑλλήνων. Οὐχ ἧττον ὁ Ἑλληνισμὸς διατελεῖ εἰσέτι σπουδαῖος παράγων ἐν Μακεδονίᾳ, οὐδὲ πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται ὑφ' ἡμῶν. Θέλει παραστήσῃ ἀκόμη ἰσχυρὸν πρόσωπον ἐν τῇ μεσημβρινῇ Μακεδονίᾳ, ἀνάγκη δὲ προσπαθειῶν πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου, ἵνα τεθῇ εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ τ ρ ι τ ο β ά θ μ ι ο ν (!) θέσιν, μετὰ τοὺς Βουλγάρους δηλαδὴ καὶ τοὺς Τούρκους».

Ὁ βουλγαρομανής, διότι παραληρῶν τις μόνον δύναται νὰ ὑπολογίζῃ εἰς ἓν ἑκατομμύριον τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαροφώνους, ὁ περιλαμβάνων ἐν αὐτῇ καὶ τὴν Παλαιὰν Σερβίαν, ἐν ᾗ πλεονάζει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὸ σερβικὸν στοιχεῖον, ἀμφισβητεῖ πᾶσαν ὑπόστασιν Σέρβων ἐν αὐτῇ. Ὅ,τι ἔπραξε, προκειμένου περὶ τῶν Βουλγάρων, ὁ Γκόπτσεβιτζ, τοῦτο ἤδη πράττει διὰ τοὺς Σέρβους ὁ Κῆντσεφ, ἀνταποδίδων τὰ ἴσα. «Ὁ σερβισμὸς λέγει, εἶνε ξένον φυτόν, μεταφυτευθὲν ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ ἐδάφους, οὐδ' ἀνεπτύχθη μέχρι τοῦδε, παρὰ τὰς φροντίδας καὶ τὰς

θυσίας, τὰς ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλομένας. Οἱ Σέρβοι δύνανται νὰ ἔχωσι καλῶς ὠργανωμένην προπαγάνδαν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ' ὄχι καὶ ἔθνος, ἡ δὲ σημασία αὐτῶν θέλει ἐξακολουθῇ, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καὶ ἡ σημερινὴ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀθλιότης... Ἐν Σκοπίοις οἱ Σέρβοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κερδήσωσιν ἔδαφος· ἡ παλαιὰ γραικομανὴς Κοινότης παρέμεινε τοιαύτη, τὸ δὲ βουλγαρικὸν ἔργον δὲν ἐνέδωκεν, οὐδ' ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ ἐνδώσῃ... Ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Μακεδονίᾳ ὁ σερβισμὸς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν, οὐδεμίαν ἐκέρδησε κοινότητα, οὐδὲ πρόσωπα, οἰκειοθελῶς εἰς αὐτὰ προσκοληθέντα. Ἡ δύναμις αὐτοῦ βασίζεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τῆς συνδεούσης τὴν μέσην Μακεδονίαν μετὰ τῆς Σερβίας καὶ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν θυσιῶν, τῶν καταβαλλομένων ὑπὸ τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως, ἀδυναμία δ' αὐτοῦ εἶνε, ὅτι στερεῖται τῶν συμπαθειῶν τῶν κατοίκων, παραδόσεων καὶ ἀναπτύξεως ἰσχυροτέρας τῆς βουλγαρικῆς. Οὐδ' αὐτὴ δὲ ἡ Σερβία παρουσιάζει τι ἑλκυστικὸν διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Μακεδονίας»... Ἀναμφίβολον εἶνε βεβαίως ὅτι ἡ σερβικὴ φυλὴ ὑστερεῖ ἐξ ὁλοκλήρου ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Μακεδονίᾳ· πᾶσαι ἄρα αἱ προσπάθειαι αὐτῆς πρὸς δημιουργίαν σερβικοῦ ζητήματος διὰ τεχνητῶν μέσων τυγχάνουσι μάταιαι· οὐχ ἧττον ἡ δύναμις αὐτῆς ἐν τῇ Παλαιᾷ Σερβίᾳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Κοσσυφοπεδίου, εἶνε ἀναντίρρητος. Μόνον δὲ παραποίησις τῶν δεδομένων, δι' ἧς κατ' ἐξοχὴν ἐργάζεται ὁ παμβουλγαρισμός, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἄρνησις πάσης σερβικῆς δυνάμεως εν τῷ τμήματι ἐκείνῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου τῷ κοινῶς καλουμένῳ *Παλαιὰ Σερβία*. Οἱ Βούλγαροι, ἐν τῷ ζήλῳ αὐτῶν πρὸς δημιουργίαν μεγάλης ἐθνικῆς ἀποστολῆς, δὲν διστάζουσι νὰ ἐμφανισθῶσιν οὐχὶ μόνον ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ ταύτῃ νοτιοσλαυικῶν φύλων, ἀλλὰ καὶ ὡς κεκτημένοι σήμερον ἀποκλειστικὴν ἐπιρροήν. Καὶ ἔχουσι δίκαιον. Ἡ διαφήμισις ἔσχεν ἀποτελέσματα. Ἀπό τινος ἤδη χρόνου τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἐν Εὐρώπῃ περιεβλήθη τὴν σημασίαν βουλγαρικοῦ ζητήματος. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀδράνειαν τῶν ἄλλων φυλῶν, ἐξ ἧς ἐπορίσθη ὁ παμβουλγαρισμὸς οὐ σμικρᾶς ὠφελείας.

Περὶ τῶν ρωμουνικῶν ἀξιώσεων καὶ ἐνεργειῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Κῆντσεφ λέγει τὰ ἑπόμενα :

«Ἡ ρωμουνικὴ ἐθνικὴ κίνησις ἀνεφάνη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς βουλγαρικῆς ἐθνικῆς κινήσεως. Οἱ Βούλγαροι ἐβοήθησαν αὐτὴν κατὰ τὸ ἐνόν, ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη διότι ὁ κουτσοβλαχικὸς πληθυσμὸς εἶνε μικρὸς καὶ διεσκορπισμένος, τούτου δ' ἕνεκα ὁ Ἑλληνισμὸς κατέκτησεν ἐντελῶς τὰς καλητέρας δυνάμεις τῶν Κουτσοβλάχων. Ἐν τῇ πόλει τοῦ Μοναστηρίου, ἔνθα ὑφίσταται τὸ ἰσχυρότερον κουτσοβλαχικὸν στοιχεῖον, ἔνθα λειτουργεῖ ρωμουνικὸν γυμνάσιον τῶν ἀρρένων, προγυμνάσιον τῶν ἀρρένων, προγυμνάσιον τῶν θηλέων, ὑπάρχει δὲ πρόξενος τῆς Ρωμουνίας, ἡ ρωμουνικὴ κίνησις εἶνε ἀσθενής. Οἰκογένειαί τινες μόνον, οἰκονομικῶς καταπεσοῦσαι, προσκολλῶνται εἰς αὐτὸν χάριν ὑλικῶν ὠφελειῶν· ἀλλ' ὁ λοιπὸς πληθυσμός, προεξαρχόντων τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν συντεχνιῶν, εἶνε φανατικῶς προσκεκολλημένος εἰς τὴν ἑλληνικὴν Μητρόπολιν καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Μείζονα ἐπιτυχίαν ἔσχε τὸ ρωμουνικὸν ἔργον ἔν τισιν ὀρεινοῖς κουτσοβλαχικοῖς χωρίοις, ἅτινα ὀλιγώτερον ἐπηρεάσθησαν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας».

Κατὰ τὸν πρώην ἐπιθεωρητὴν τῶν βουλγαρικῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας, «ὁ μὲν ρωμουνισμὸς καὶ σερβισμὸς οὐδεμίαν ἔχουσι δύναμιν ἐν τῷ τόπῳ, ἀδύνατον δ' ἐπίσης ἀνάπτυξιν παρουσιάζει τὸ μωαμεθανικὸν στοιχεῖον, εἰ καὶ κυριαρχεῖ τῆς καταστάσεως,

ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς κέκτηται εἰσέτι σημαντικὴν προεδευτικὴν δύναμιν, κρατεῖ κυριαρχικὴν θέσιν ἐνιαχοῦ τῆς μεσημβρινῆς Μακεδονίας καὶ ἐξακολουθεῖ σημαίνων ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς πράγμασι τοῦ τόπου. Οἱ δὲ Βούλγαροι, λέγει, εἶνε τὸ ἰσχυρότατον στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ, κατέχοντες πρωτεύουσαν θέσιν, κυριαρχοῦντες δ' ἐν τῷ βορείῳ, μέσῳ καὶ ἀνατολικῷ τμήματι αὐτοῦ. Εἶνε ὁ σπουδαιότατος τῶν παραγόντων, ἀλλ' ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀποφασιστικὸς παράγων, ἐπειδὴ ἀπέναντι αὐτῶν ἵστανται, καί περ κεχωρισμένοι ἐπ' ἀλλήλων, οἱ Μωαμεθανοί, ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Σερβισμός.»

Ἐκ πάντων τούτων ἐναργῶς δηλοῦται, ὅτι οἱ ὅπως δήποτε εὐσυνείδητοι τῶν Βουλγάρων δὲν ἀρνοῦνται τὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐὰν ἀνήρ, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ παμβουλγαρισμοῦ, οἷος ἦτο ὁ Κῆντσεφ, ἀναβιβάζει τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας εἰς 450 χιλιάδας, αὐτὸς ὁ ἀρνούμενος πᾶσαν ὑπόστασιν εἰς τὸν σερβισμὸν καὶ τὸν ρωμανισμόν, τί ἄρά γε πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀφαιρεῖ ἐκ τοῦ πραγματικοῦ ἀριθμοῦ; Ὁ Βούλγαρος ἐθνογράφος ὁρίζει εἰς ἓν ἑκατομμύριον τὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας καὶ παλαιᾶς Σερβίας. Καὶ τοῦτο, διότι πάντα σλαυόφωνον οἰκειοποιεῖται. Ἀλλ' ὅσοι ἐμελέτησαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ πράγματα, κάλλιστα γινώσκουσιν, ὅτι οἱ σλαυϊκῇ διελέκτῳ χρώμενοι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δὲν ἀνήκουσι πάντες εἰς τὴν βουλγαρικὴν φωνήν. Εἶνε σλαυόφωνοι Μακεδόνες, ἰθαγενεῖς, ἀπὸ αἰώνων λαλοῦντες σλαυϊκὴν γλῶσσαν, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχοντες σχέσιν πρὸς τὸν βουλγαρικὸν πληθυσμόν, εἶνε Σέρβοι, λείψανα τῶν παλαιῶν σερβικῶν ἐποικήσεων, σλαυόφωνοι Ἕλληνες, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἀνέπτυξα, καὶ ἓν μέρος Βούλγαροι. Τοιαύτη τυγχάνει ἡ φυλετικὴ ταξινόμησις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ σλαυοφώνων. Ὅτι δὲ ταῦτα δὲν εἶνε αὐθαίρετοι ἰδέαι, θέλω προσπαθήση ν' ἀποδείξω, ἐπικαλούμενος εἰδικὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐρεύνας καὶ ἐργασίας Σλαύων, καὶ δὴ Ρώσσων συγγραφέων.

Ἀκόμη πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐν τῇ γεωγραφικῇ καὶ ἐθνογραφικῇ ἑταιρείᾳ τοῦ Βερολίνου ἀνήρ, εἰδικὸς περὶ τὰ τοιαῦτα, ὁ Γουσταῦος Γνίφκη, ἐποιήσατο λίαν ἐνδιαφερούσης ἀποκαλύψεις καὶ ἀνακοινώσεις περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας. Ὡς ὁμολογεῖ, ἐβασίσθη ἐπὶ τῶν μελετῶν τοῦ Ρώσσου οἰκονομολόγου Πετρώφ, ἐπὶ τριετίαν παραμείναντος ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

«Ποία εἶνε ἡ κατ' ἐθνικότητα διανομὴ τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας; Εἶνε ἀδύνατον, εἶπε περίπου ὁ κ. Γνίφκη, νὰ ἔχωμεν πληροφορίας ἐξ ἀμέσου αὐθεντικῆς καὶ ἀκριβοῦς ἀπογραφῆς, διότι εἰς τὴν Τουρκίαν δὲν ἐνεργοῦνται ἀπογραφαί, καὶ αἱ γενόμεναι εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς δὲν παρουσίασαν καμμίαν προσέγγισιν ἀκριβείας, ὡς ἐκ τῶν εὐλόγων ὑποψιῶν, τὰς ὁποίας τοιαῦτα μέτρα προκαλοῦσιν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Τουρκίας. Ὁ μόνος ὑπολογισμός, ὁ ὁποῖος βασίζεται ἐπὶ λογικῶν παρατηρήσεων περὶ τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας, μὴ περιλαμβανομένης τῆς Παλαιᾶς Σερβίας, εἶνε ὁ γενόμενος ὑπὸ τοῦ Ρώσσου οἰκονομολόγου Πετρώφ, ὁ ὁποῖος διελθὼν τὴν χώραν, διατρίψας ἐπὶ τριετίαν καὶ συλλέξας ὅλα τὰ ἄλλα διδόμενα τὰ μαρτυροῦντα ἐμμέσως τὸν πληθυσμὸν μιᾶς χώρας, λαβὼν δ' ἐπίσης ὑπ' ὄψει παλαιοτέρας ἀπογραφὰς καὶ ἐξελέγξας τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν ἀνεβίβασε τοὺς κατοίκους—πλὴν τῆς παλαιᾶς Σερβίας, ὡς εἴπομεν— εἰς 1.900.000. Αἱ ἐργασίαι πρὸ ὑπολογισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου πείθουσιν, ὅτι ἐπετεύχθη προσέγγισις τοιαύτη ὥστε νὰ δύναται νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψει ὡς δεδομένον ὁ ἀριθμὸς οὗτος.

«Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρέχει μεγάλας δυσχερείας, ὅπως ἐξευρεθῇ ὁ ἀληθὴς αριθ-

μός—παρατηρεῖ ὁ Γνίφκη—εἶνε ἡ κατ' ἐθνικότητα διαίρεσις τῶν κατοίκων τούτων. Μία ὅμως παρατήρησις ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων καὶ τῶν μαθητῶν δύναται νὰ δώσῃ προσέγγισιν βασίμου τινὸς ἀναλογίας διὰ κατανεμήν.

«Εἰς ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Μακεδονίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς κωμοπόλεις, ὑπάρχουσι σχολεῖα τουρκικά, ἑλληνικὰ καὶ βουλγαρικά. Εἰς βουλγαρόφωνά τινα χωρία πρὸς βορρᾶν ὑπάρχουσι μόνον βουλγαρικά, ὅπως εἰς ἑλληνόφωνα χωρία μεσημβρινὰ μόνον ἑλληνικὰ σχολεῖα. Εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Μακεδονίας, ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς εἶνε πυκνότερος συμπίπτει τὰ ἑλληνόφωνα χωρία, τὰ ἔχοντα σχολεῖα, νὰ εἶνε κατ' ἀναλογίαν περισσότερα τῶν πρὸς βορρᾶν βουλγαροφώνων χωρίων, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐπίσης πεπροικισμένα μὲ σχολεῖα βουλγαρικά. Ἐπίσης εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολείων εἶνε διάφορος κατ' ἐθνικότητα. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι σχολεῖα ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὰ χωρία, τὰ ἀριθμοῦντα 1000 κατοίκους καὶ ἄνω καὶ ἀναλόγως τῆς ἐθνικότητος τῶν κατοίκων εἶνε καὶ τὸ σχολεῖον ἢ τὰ σχολεῖα ἐὰν εἶνε περισσότερα τοῦ ἑνός. Ὑπάρχει διὰ τοῦτο κατανομὴ τῶν σχολείων ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐθνικότητα τῶν κατοίκων εἰς τοὺς διαφόρους πληθυσμούς.

«Κατὰ τὰς ἐπισήμους πληροφορίας τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἐκ συγκρίσεων τῶν ἐκ διαφόρων πηγῶν στατιστικῶν περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ σχολείων, προκύπτουσιν οἱ ἀκόλουθοι ἀριθμοί, παρουσιάζοντες δυνατὴν ἀκρίβειαν.

«Καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν—πλὴν ἐννοεῖται τῆς Παλαιᾶς Σερβίας—ὑπάρχουσιν ἑλληνικὰ σχολεῖα μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως 1,375. Οἱ διδάσκαλοι ἀνέρχονται εἰς 2,100 καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς 78,000.

«Λαμβάνομεν ὑπ' ὄψει τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας εἰς τὰ Κράτη τοῦ Αἵμου, μὴ παρουσιάζουσαν ἀξίας λόγου διαφοράς, καὶ περιορίζοντες εἰς μέσον ὅρον, προκειμένου περὶ χώρας τουρκικῆς, εὑρίσκομεν ὅτι οἱ 78,500 Ἕλληνες μαθηταὶ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς 546 χιλιάδας κατοίκων. Βουλγαρικὰ σχολεῖα ὑπάρχουσιν 985. Οἱ διδάσκαλοι ἀνέρχονται εἰς 1,580 καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς 49,000, ἀντιστοιχοῦντες εἰς 343,000 βουλγάρους κατοίκους.

«Τουρκικὰ σχολεῖα ὑπάρχουσιν 1220, ἔχοντα 1500 διδασκάλους καὶ 63,000 μαθητάς, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς 441,000 Ὀθωμανοὺς κατοίκους. Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον ἐκ τῶν 1,900,000 κατοίκων τῆς Μακεδονίας ἀναλογοῦσι 546,000 Ἕλληνες, 441,000 Ὀθωμανοὶ καὶ 343,000 Βούλγαροι.

«Οἱ ὑπολειπόμενοι 570,000 εἶνε Σέρβοι—ἐξῃρέθη εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς ἡ Παλαιὰ Σερβία—Ἀρμένιοι καὶ κάτοικοι διαφόρων ἄλλων ἐθνοτήτων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

«Ἡ ἐδαφικὴ κατατομὴ δὲν εἶνε ἀναλόγως πρὸς τὴν κατατομὴν τοῦ πληθυσμοῦ, διότι ἡ μεσημβρινὴ Μακεδονία, ὅπου ἐπικρατεῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, εἶνε πυκνότερον κατῳκημένη τῆς βορείου, ὅπου ἐπικρατεῖ τὸ βουλγαρικόν.

«Καὶ ἡ διαφορὰ εἶνε τοιαύτη, ὥστε οἱ βουλγαρόφωνοι πληθυσμοὶ κατέρχονται πολλάκις μοίρας περισσότερον παρ' ὅσον ἀνέρχονται οἱ ἑλληνόφωνοι ἐκ μεσημβρίας».

Ὅτε Κῆντσεφ καὶ οἱ ὁμόφρονες Βούλγαροι, μεγαλεϊδεάται καὶ λογικοί, δὲν διστάζουσι νὰ ἐξάρωσι τὸν βουλγαρικὸν παράγοντα ἐν Μακεδονίᾳ, ἀρνούμενοι ὑπόστασιν εἰς τὰ ἄλλα σλαυϊκὰ φῦλα, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀμφισβητοῦντες τὴν σημασίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πλεῖστοι ἐν τούτοις τῶν Σλαύων ἐθνογράφων ἀποκρούουσι τὸν παμβουλγαρισμόν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ καθηγητὴς Δραγάνωφ, διατελέσας ἄλλοτε καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ βουλγαρικοῦ Γυμνασίου, παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Σλαῦοι Μακεδόνες οὐδὲν ἔχουσι τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ὁ δὲ πολλάκις μνημο-

νευθεὶς Δουρνοβῶ, ἐπικαλούμενος τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, προστίθησι τὰ ἑπόμενα : «Ἡ σλαυομακεδονικὴ διάλεκτος εἶνε διάλεκτος τῆς πάλαι ποτὲ διασήμου κυριλλο-μεθοδιακῆς γλώσσης. Δύναταί τις νὰ προσαγάγῃ μακρὰν σειρὰν μαρτυριῶν σοφῶν ἀνδρῶν, ὕψιστον ἐχόντων κῦρος, γνησίων κατ' ἐξοχὴν Μακεδόνων ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς, ὡς ἐπίσημα τεκμήρια τοῦ ὅτι ἡ μακεδονοσλαυϊκὴ διάλεκτος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, εἶνε αὐθύπαρκτος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς καὶ σερβικῆς γλώσσης. Περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν Μακεδονίᾳ ἰδίας ἐθνότητος *Σλαύων*, ἀνεξαρτήτως τῶν εὐαρίθμων Σέρβων, οἰκούντων μόνον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Σκοπίων καὶ Πρεσρένης, καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν Βουλγάρων, οἰκούντων ἔν τινι μόνον τμήματι τῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου, μαρτυροῦσιν αἱ ἐκθέσεις τῶν Ρώσσων προξένων... Τὴν σλαυομακεδονικὴν διάλεκτον ἐλογίζοντο ὡς αὐτούσιον καὶ αὐθύπαρκτον οἱ γνωστοὶ ἐπιστήμονες Σαφάριν, Σαπκαρέβ, Πουλέβσκης, Δραγάνωφ, Γρόν, Νοβάκοβιτζ, Μπεζσόνωφ καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Τὴν δ' ἀλήθειαν ταύτην ἐν μέρει ἀπεφήναντο καὶ ὁ Γρηγορόβσκης, ὁ Σρεσνέσκης καὶ οἱ ἐπιζῶντες Λαμάνσκης, Κοτσανόβσκης, Ἰάγιτς καὶ ἄλλοι». Ἀλλὰ καὶ φανατικοὶ βουλγαρόφρονες, οἷος ὁ Ρῶσσος δημοσιογράφος Ἀμφιθεάτρωφ, ἐρευνῶν τὰ κατὰ τὸν βίον τῶν Μακεδόνων χωρικῶν, πείθεται, λέγει, «ὅτι οὗτοι δὲν εἶνε οὔτε Βούλγαροι, οὔτε Σέρβοι, ἀλλὰ μέσος τις λαός, ὅστις μετ' ἴσης εὐκολίας δύναται νὰ μετατραπῇ καὶ εἰς Σέρβους καὶ εἰς Βουλγάρους». Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἐξαίρων τὸ ἔργον τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, προσεπιλέγει βουλγαρικώτατα : «ἡ βουλγαρικὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Σχολῆς προπαγάνδα ἐργάζεται νουνεχέστερον, δραστηριώτερον, ὀφθαλμοφανῶς λυσιτελέστερον ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἢ ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ σερβικὴ τοιαύτη. Ἐὰν δὲ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν *ἔχασκον*, οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐκβουλγαρίωσι τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Ἕλληνας, τουναντίον δὲ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σέρβοι θὰ ἐξελλήνιζον καὶ θὰ ἐξεσέρβιζαν τοὺς Βουλγάρους. «Τούτου δὲ τοῦ λόγου ἕνεκα καὶ οὗτος, ὅπως καὶ οἱ περὶ τὸν Ρίζωφ καὶ Σαράφωφ, φρονεῖ, ὅτι ἡ Ἐξαρχία οὐδὲν πλέον δύναται νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων. Ἡ ἐθνικὴ αὐτῆς ἀποστολὴ ἔληξεν. Ἤδη παρίσταται ἀνάγκη ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν, ἀνάγκη τρομοκρατίας· ὅθεν τοῦ λοιποῦ, ὄχι ἡ Ἐξαρχία ἀλλὰ τὰ κομιτάτα δέον νὰ διατάσσωσι τὴν Ἐξαρχίαν. Καὶ ἰδοὺ παριστάμεθα μάρτυρες αὐτόπται τοῦ ὅτι ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων αὐτῆς κατέστη ὅπλον τοῦ μακεδονικοῦ ἀναρχικοῦ κομιτάτου».

Δὲν σημαίνουσι πάντα ταῦτα πλήρη ὁμολογίαν, ἐκ σλαυϊκῶν πηγῶν προερχομένην, οὐ μόνον τῆς μειονότητος τοῦ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, ἀναγκαζομένου οὕτω νὰ σφετερίζηται ὡς ἴδιον πληθυσμὸν τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Σλαυομακεδόνας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὴν οὐχὶ ὑπέροχον ἐκπολιστικὴν αὐτοῦ δύναμιν, οὗ ἕνεκα καὶ ἐξηναγκάσθη νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν μέθοδον τῆς δολοφονίας καὶ τῶν διὰ δυναμίτιδος καταστροφῶν ἐμψύχων ὄντων καὶ ἀψύχων πραγμάτων ; Ἐπὶ τίνος λοιπὸν θεμελίου ἐρείδονται αἱ ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας; Θέλω προσπαθήση ν' ἀποδείξω διὰ τῶν ἑπομένων ἐπιχειρημάτων, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ δύναμις ἐν τῇ συγχρόνῳ Μακεδονίᾳ εἶνε ἀσήμαντος, ἐκτὸς ἂν φρονῇ τις ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ τρόμου εἶνε πραγματικὴ βασιλεία. Θέλω ἀποδείξῃ διὰ τοῦ ἐπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ πρωτοστατεῖ οὐ μόνον κατὰ πληθυσμόν, παραβαλλόμενον πρὸς τὰ σύνοικα φῦλα, ἀλλ' ὅτι καὶ ὑπερτερεῖ πάντων τούτων κατὰ πολιτισμόν, τοῦθ' ὅπερ οὐδ' αὐτοὶ οἱ πολέμιοι ἀμφισβητοῦσι. Αἱ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικαὶ δυνάμεις, ἡ ἐκκλησία, ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ γεωργία, ἡ ἐμπορία, ἡ βιομηχανία, ἡ

οἰκονομικὴ ἐν γένει δύναμις ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Πάντα ταῦτα τί ἄλλο μαρτυροῦσιν ἢ τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος; Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τουρκικὴ στατιστικὴ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων, οὐδένα λόγον ἔχουσα νὰ διατελῇ συμπαθῶς καὶ εὐμενῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διὰ τῶν ἑκάστοτε ὑπ' αὐτῶν δημοσιευομένων ἐν ἴσῃ τίθησι μοίρᾳ, ὡς πρὸς τὸν πληθυσμόν, τοὺς Μουσουλμάνους καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας.

Ὡς εἶπον ἤδη κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς ὁ πραγματικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας, ἐξαιρουμένης τῆς Παλαιᾶς Σερβίας, ἀνέρχεται εἰς 1,700,000 κατοίκων. Ἐκ τούτων αἱ 700 χιλιάδες ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, συμπεριλαμβανομένων μετ' αὐτῶν καὶ τῶν 60 ἢ 70 χιλιάδων Κουτσοβλάχων, μιξελλήνων, ὧν αἱ παραδόσεις, τὰ ἤθη, καὶ τὰ ἔθιμα, οἱ πόθοι καὶ αἱ ἰδέαι εἶνε ἑλληνικώταται. Ἡ φυλὴ αὕτη, διεσπαρμένη πολλαχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ὡς ὑπέδειξα ἐν προγενεστέρῳ κεφαλαίῳ τῆς μελέτης ταύτης, ἐκπροσωπεῖ μίαν τῶν ἰσχυροτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἑλληνικῶν δυνάμεων, εἴτε ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ εἴτε ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι. Αὐτὸς ὁ Κῆντσεφ δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τοῦτο ἀνομολογῶν τὸν ἑλληνικώτατον χαρακτῆρα τῶν κατοίκων τοῦ Μοναστηρίου, μέγα μέρος τῶν ὁποίων διεκδικοῦσιν οἱ Ρωμοῦνοι ὡς Κουτσοβλάχους, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι τὸ παράπαν νὰ προσηλυτίσωσι, παρὰ τῆς καταβληθείσης θυσίας καὶ προσπαθείας. Αἱ ἑξακόσιαι χιλιάδες τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Μουσουλμάνων εἶνε ἡ δευτέρα ἐπικρατοῦσα δύναμις· καὶ μετὰ τούτους ἔρχονται οἱ Σλαῦοι, Σέρβοι, Βούλγαροι καὶ σλαυόφωνοι Μακεδόνες, οἱ Ἰουδαῖοι, Ἀλβανοί, οἵτινες ἐν τούτοις ἀθρόοι εἰσήλασαν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας εἰς τὴν Παλαιὰν Σερβίαν, ἀγωνιζόμενοι τὸν περὶ ἐγκαταστάσεως ἀγῶνα πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς Σέρβους καὶ τοὺς ἔν τινι διαμερίσματι τοῦ νομοῦ τούτου ἐγκατεστημένους Βουλγάρους.

Τοιαύτη κατὰ πληθυσμὸν τυγχάνει ἡ σύγχρονος Μακεδονία. Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον διατηρεῖ ἀείποτε ἐν αὐτῷ τὰς παλαιὰς ἀκροπόλεις, ἀγωνίζεται σθεναρῶς ὑπὲρ τηρήσεως αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ οἱ ἐπίλοιποι πληθυσμοί, ἰδίᾳ οἱ ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τῶν ξένων προπαγανδῶν, ἀφειδῶς καταναλισκουσῶν τὸ ἑαυτῶν χρῆμα, ζωηρότατα συγκινοῦνται ἀπό τινος χρόνου πρὸς ὑποσκέλισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκ τούτων ἐπικινδυνώτατοι εἶνε ἰδίᾳ οἱ Βούλγαροι, ὧν ἡ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου βιαίως ἀφυπνισθεῖσα ἐθνικὴ συνείδησις τοσοῦτον ἀκόσμως καὶ ἐγκληματικῶς ἐξεδηλώθη. Ἡ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀρειανὴ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ τουραννικὴ αὕτη φυλὴ στερεῖται τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' εἶνε πειθαρχική, ὑποτάσσεται, βαίνει ἄνευ ἀντιστάσεως πρὸς τὸν δεικνυόμενον αὐτῇ σκοπόν. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν ὑπερτερεῖ τῶν λοιπῶν μακεδονικῶν λαῶν, πρὸς οὓς ἀγωνίζεται καρτερικῶς, εἰ καὶ διατελεῖ ἐν πλήρει μειονότητι Ἐὰν οἱ Ἕλληνες, οἱ Μωαμεθανοὶ τὴν ἐλαχίστην ἀντέτασσον πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἀντίστασιν κατὰ τῶν τελευταῖον τοῦτον καιρόν, ἐὰν τοὐλάχιστον ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις κατέλειπεν ἐλευθερίαν τοῖς πρώτοις τούτοις ν' ἀμυνθῶσιν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, ἡ λεγομένη μακεδονικὴ ἐξέγερσις, ἡ ἐκ τῆς ἐλευθέρας Βουλγαρίας ὑποθαλπομένη καὶ τροφοδοτουμένη, οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Ὡς μὴ ὤφελε, τὸ καχύποπτον τῶν κρατούντων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, μὴ δυναμένους ν' ἀμυνθῶσι κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, θρασύνει αὐτοὺς καὶ οὕτω παριστάμεθα μάρτυρες περιέργου καταστάσεως, θρυλουμένης ἐπαναστάσεως, ἐλαχίστην ἐχούσης συνάφειαν πρὸς τοὺς πληθυσμούς, ὧν οἱ ἐκ Βουλγαρίας

ἐλευθερωταὶ αὐθαιρέτως πάντοτε ἀναφαίνονται ἐκδικοῦντες τὰ δεινὰ καὶ τὰς κακοπαθείας.

Ἐξεταζόμενος ὁ πληθυσμὸς οὗτος καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐνεργείας, τῶν ἐπιτηδευμάτων, πιστοποιεῖ ἔτι μᾶλλον τὴν ἑλληνικὴν ὑπεροχήν. Πρὸς τῷ ποσῷ ἄρα, τῷ πληθυσμῷ, ὁ Ἑλληνισμὸς διεκδικεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ τὸ ποιόν, τὴν κοινωνικὴν ἡγεμονίαν ἐν Μακεδονίᾳ.

Εὐχερεστάτη τυγχάνει ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου. Οἱανδήποτε πρωτεύουσαν πόλιν καὶ ἂν ἐπισκεφθῇ τις τῆς Μακεδονίας, τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ Μοναστήριον, τὰς Σέρρας καὶ καθ' ἑξῆς, πανταχοῦ κατανοεῖ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ἑλληνικὸς εἶνε ὁ πολιτισμὸς ἐξ ὁλοκλήρου, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης, ὑπολογιζόμενοι περὶ τοὺς ὀγδοηκοντακισχιλίους, λαλοῦντες ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν συναναστροφαῖς μιξοϊσπανικήν τινα παρεφθαρμένην διάλεκτον, πάντες γινώσκουσι τὴν ἑλληνικήν, διότι αὕτη εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν γλῶσσα τῶν συναλλαγῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ τῆς Μακεδονίας. Πόθεν προέρχεται τοῦτο; οὐχὶ βεβαίως ἐκ τοῦ ποσοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ποιοῦ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐπιβάλλοντος τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν εἰς τὰ ἀλλόγλωσσα στοιχεῖα.

Οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνες ἐπικρατοῦσιν ἄρα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ἔν τισι πρωτευούσαις πόλεσιν ἐκ τῶν Ἑλλήνων προέρχονται οἱ ἐπιστήμονες. Οἱ μεγάλοι κτηματίαι, οἱ ἔμποροι, οἱ τραπεζῖται, οἱ βιομήχανοι, οἱ τεχνῖται ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Ὀφείλω ἐπίσης νὰ παρατηρήσω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅτι ἡ ἔγγειος κτῆσις οὐ σμικρὸν τυγχάνει ἑλληνική. Εἰς πλείστους ἀριθμοῦνται οἱ μεγάλοι Ἕλληνες γεωκτήμονες τῆς Μακεδονίας. Οἱ Μωαμεθανοὶ ἐπίσης κέκτηνται οὐχὶ εὐκαταφρονήτους ἐν αὐτῇ κτήσεις· οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι προσέρχονται εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὴν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν. Πολλοῦ λόγου ἄξιοι, ὡς ἔμποροι καὶ ὡς χρηματισταί, τυγχάνουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, μεγίστην ὡς ἐκ τούτου κεκτημένοι ἐπιρροὴν ἐν ταῖς πρωτευούσαις μακεδονικαῖς πόλεσιν· οἱ δὲ βορειότερον ἐγκατεστημένοι Ἀλβανοί, ἀνίκανοι ὄντες εἰσέτι νὰ θεραπεύσωσι τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης, ἀποζῶσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ὡς μικροϋπάλληλοι, ἢ ὡς φύλακες καὶ μικροεργάται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν μεγάλων γεωκτημόνων. Τὸ ἐπίλοιπον τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ Σλαῦοι, Σέρβοι καὶ Βούλγαροι, ἐπεδείξαντο μὲν κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν πνευματικήν τινα καὶ κοινωνικὴν ἐνέργειαν καὶ ἱκανότητα ὡς ἐπιστήμονες, ἔμποροι, βιομήχανοι, ἀλλὰ τὸ πολὺ τοῦ λαοῦ διατελεῖ ἐν ταπεινοτάτῃ κοινωνικῇ βαθμίδι. Ὁ Σλαῦος τῆς Μακεδονίας εἶνε φιλόπονος, ἐργατικός, ἀλλὰ στερεῖται τοῦ ἀνησύχου ἐκείνου χαρακτῆρος, ὅστις εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ Ἕλλην ἐπιδιώκει ἀείποτε κατάστασιν, ἀνωτέραν ἐκείνης, εἰς ἣν ἐγεννήθη. Μὴ δυνάμενος ν' ἀποκτήσῃ αὐτὴν ἐν τῇ γενετείρᾳ, μεταναστεύει, ἰδίᾳ ἀσπαζόμενος τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Οὕτως οἱ Μακεδόνες Ἕλληνες μεγίστην κέκτηνται σημασίαν ἐν Βιέννῃ, Βουδαπέστῃ καὶ πολλαῖς πόλεσι τῶν τε παραδουναβίων χωρῶν καὶ τῶν τοῦ Αἵμου, εἰς ἃς ἀθρόοι μεταναστεύουσι ἀπὸ αἰώνων.

Ἐπαναλαμβάνω νὰ εἴπω, ὅτι ἀκριβῶς στατιστικὰ δεδομένα περὶ τῆς Μακεδονίας δὲν δύνανται ν' ἀναγραφῶσιν. Ἡ ἐπίσημος στατιστικὴ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους δὲν εἶνε ἀκριβής, οὐδ' αἱ λοιπαὶ δὲ στατιστικαί, αἱ ἰδιωτικὸν μᾶλλον φέρουσαι χαρακτῆρα, δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσι πλήρη ἐμπιστοσύνην. Οὐχ' ἧττον ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς

ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γενικαῖς Διοικήσεσι Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου καὶ τῇ διοικήσει Σερβίων ὑπολογίζεται ἀκολούθως.

Ἐν μὲν τῇ Γενικῇ Διοικήσει Θεσσαλονίκης κατοικοῦσιν ὡς ἔγγιστα 250 χιλιάδες Ἑλλήνων, ἐπίσης 200 χιλιάδες ἐν τῇ Γενικῇ Διοικήσει Μοναστηρίου· τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖται ἐκ Μουσουλμάνων καὶ Σλαύων, ὡς καὶ ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα χιλιάδων Ἰουδαίων τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀλλ' ἐν τῇ Διοικήσει Σερβίων ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τυγχάνει ἀμιγέστερος. Ἐν αὐτῇ κατοικοῦσι κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς περὶ τὰς 250 χιλιάδας Ἑλλήνων, 10 δὲ μόνον χιλιάδες Μωαμεθανῶν, καὶ οὗτοι ἐν ταῖς πόλεσι τῶν Σερβίων καὶ Γρεβενῶν.

Ἡ δύναμις αὕτη εἶνε πραγματική. Ὁ Ἑλληνισμὸς πρωτοστατεῖ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ. Καὶ αὐτοὶ οἱ κρατοῦντες, παρὰ τὴν μισαλλοδοξίαν αὐτῶν εἶνε ἐξηναγκασμένοι νὰ φέρωνται πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς ὁμότιμον. Ἂν ὁ Ἕλλην δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς διοικήσεως ἐπιβάλλεται διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ ὑπεροχῆς.

Πρὸς μείζονα ἔτι κατανόησιν τῆς κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν ὑπεροχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ ἀναγκαία παρίσταται ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτοῦ σχέσεων. Δαπάναις τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, πολυτρόπως προσφερόντων τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐγκατεστημένων Μακεδόνων, ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις παρήγαγεν ἀγλαωτάτους καρπούς. Πολλαχοῦ ᾠκοδομήθησαν μέγαρα, σκοπὸν προτιθέμενα τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν διάπλασιν τῶν νέων βλαστῶν τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ἔχω καθῆκον κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ ἐξάρω τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ μέγαρον, τὸ οἰκοδομηθὲν δαπάναις τέκνου τῆς πόλεως ταύτης ἐν περιόπτῳ αὐτῆς τοποθεσίᾳ, ὅπερ ἀπό τινος χρόνου ἤρξατο λειτουργοῦν ὡς βιοτεχνικὸν σχολεῖον. Μεθ' ὅλον τὸν ζῆλον καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν προπαγανδῶν, δαπανουσῶν ἀμύθητα ποσὰ πρὸς ἐθνικὸν προσηλυτισμὸν ἐλάχιστα κατώρθωσαν. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις ἀνθίσταται· ἴσως στερεῖται τοῦ φανατισμοῦ, μεθ' οὗ διεξάγουσι τὴν προπαγανδικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι, οἱ Ρωμοῦνοι, καὶ αὐτοὶ οἱ καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι, οἱ ἀκόσμως ἐκμεταλλευόμενοι πρὸς θρησκευτικὸν προσηλυτισμὸν καὶ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις, καθ' ἃς διατελεῖ ἡ Μακεδονία. Ἀλλ' εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον ὑπερτέρα ἡ ἑλληνικὴ παίδευσις, ὥστε οὐδαμοῦ ὑπεχώρησε. Τοῦτο ὡμολόγησαν ἤδη ἐπ' ἐσχάτων οἱ περὶ τὸν Κῆντσεφ, Ρίζωφ καὶ Σαράφωφ ἐπιτελεῖς τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας διακηρύξαντες, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ἐξάρχου, ὅτι οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ἐπετεύχθησαν διὰ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐνεργείας καὶ ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀλλάξῃ ἡ προσηλυτιστικὴ μέθοδος ἐν Μακεδονίᾳ. Τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ τρόμου, τῆς δολοφονίας καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ.

Πρὸς πίστωσιν τῶν ἰσχυρισμῶν μου περὶ τῶν μηδαμινῶν ἀποτελεσμάτων τῆς προσηλυτιστικῆς ἐνεργείας τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προπαγανδῶν παραθέτω ἐνταῦθα ἀπόσπασμα ἐκ μακροῦ λόγου, δν ἀπήγγειλεν ἐν τῇ βουλῇ τῶν ἀντιπροσώπων ὁ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς κ. Χάρετ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Μοναστηρίου.

«Ἔχω στατιστικὰς σημειώσεις διὰ τὴν περιφέρειαν Μοναστηρίου. Εὑρίσκω λοιπόν, ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ὑπάρχουσιν 24 ρωμουνικὰ σχολεῖα, 369 ἑλληνικά, 45 σερβικὰ καὶ 245 βουλγαρικά. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ διδασκάλων ἑκάστου σχολείου ἔχει ὡς ἑξῆς : Ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις ἀναλογοῦσι κατὰ ὅρον 1 καὶ 1]4 διδάσκαλοι ἐπὶ ἑκάστου σχολείου, ἐν τοῖς σερβικοῖς 1 καὶ 3]4, ἐν τοῖς

βουλγαρικοῖς σχολείοις 3 διδάσκαλοι ἐπὶ ἑκάστου σχολείου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖ σχολείοις εἶνε κατὰ μέσον ὅρον 37 δι' ἕκαστον σχολεῖον, ὁ τῶν Σέρβων 25, ὁ τῶν Βουλγάρων 38· ἐν τοῖς ρωμουνικοῖς σχολείοις οἱ μαθηταὶ μόλις ἐξικνοῦνται εἰς τοὺς 17, δηλαδὴ μόλις τὸ ἥμισυ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων.

«Ἐν τῷ ρωμουνικῷ λυκείῳ τοῦ Μοναστηρίου ὑπάρχουσιν 20 καθηγηταί, ἐν τῷ ἑλληνικῷ 10, ἐν τῷ σερβικῷ γυμνασίῳ 7, ἐν τῷ βουλγαρικῷ λυκείῳ 8. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν τῷ ἑλληνικῷ λυκείῳ ἕκαστος καθηγητὴς ἐργάζεται κατὰ μέσον ὅρον 19 1|2 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, ἐν τῷ σερβικῷ 16, ἐν τῷ βουλγαρικῷ 22, ἐν δὲ τῷ ρωμουνικῷ μόλις 10».

Δὲν δύναμαι τὰ ἰσχυρισθῶ ἀπολύτως, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκπαιδευομένων ἔν τινι χώρᾳ διατελεῖ εἰς ἀπόλυτον ἀναλογίαν πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς. Ἡ φιλομάθεια δὲν εἶνε ἡ αὐτὴ παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς. Προκειμένου ἐν τούτοις περὶ Μακεδονίας εἶνε γνωστὸν εἰς πάντας τοὺς παρακολουθήσαντας τὰ κατ' αὐτὴν ἐπ' ἐσχάτων, ὅτι ὁ διὰ τοῦ σχολείου προσηλυτισμὸς ἐθεωρήθη ὡς τὸ κυριώτατον τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας μέσον. Πολλαχοῦ ἱδρύονται σχολεῖα, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ δύναμις τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰσάγονται ὑπὸ τῶν προπαγανδιστῶν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἱδρυομένοις σχολείοις μαθηταί, ἀνήκοντες εἰς διαφόρους ἐθνικότητας, πρὸς δικαιολογίαν δαπανῶν καὶ νὰ πεισθῶσιν οἱ ἀγνοοῦντες, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὴν κίνησιν τῶν σχολείων, ὅτι ὑπερτερεῖ οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ πληθυσμός. Ὁ ἤδη μνημονευθεὶς ὑπουργὸς Χάρετ, θρηνῶν ἐπὶ τῷ δαπανηθέντι ὑπὸ τῶν ρωμουνικῶν ἑταιρειῶν χρήματι ἐν Μακεδονίᾳ λέγει μετὰ πικρίας τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς ἀριθμητικῆς σχέσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν διδασκάλων, ὀλίγα ἐκ πολλῶν, ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Ρωμούνων διεκδικουμέναις μακεδονικαῖς κωμοπόλεσι Βερροίας καὶ Κρουσόβου:

«Ἐν τοῖς σχολείοις Βερροίας καὶ Κρουσόβου διωρίσθησαν ἀνὰ τρεῖς, τέσσαρες καὶ πέντε καθηγηταὶ ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἔθηκέ ποτε τὸν πόδα εἰς τὴν οἰκείαν ἐμπορικὴν σχολήν. Ἔνιοι αὐτῶν ἦσαν νεαροὶ πρoλύται φιλοσοφίας ἢ ἐπιστημῶν, ἄλλοι εἶχον μόλις ἀποφοιτήση τοῦ γυμνασίου. Ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἐκέκτητο τὴν ἐλαχίστην γνῶσιν ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν. Ὁποῖα ὑπῆρξαν πράγματι τὰ ἐμπορικὰ ταῦτα σχολεῖα, δύνασθε νὰ φαντασθῆτε· αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες δὲν ἔλαβον αὐτὰ ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν καὶ ἀπόδειξις τούτου, ὅτι μετὰ παρέλευσιν δύο ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῶν σχολείων ἐτῶν, οἱ ἐν αὐτοῖς μαθηταὶ μόλις κατώρθωσαν ν' ἀνέλθωσιν εἰς 4 δι' ἕκαστον τῶν σχολείων!! Ἐν ἄλλοις λόγοις, πλείονες διδάσκαλοι ἢ μαθηταί».

Ἀνάλογα, καὶ χείρονα πολλάκις, συμβαίνουσι καὶ ἐν ταῖς ἐνεργείαις τῶν Βουλγάρων καὶ Σέρβων. Ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἱδρυομένοις σχολείοις δὲν ἐκπροσωπεῖται ὁ ἐθνικὸς πληθυσμός, ἀλλὰ προσλαμβάνονται ἐν αὐτοῖς, διὰ τῆς ἀποπλανήσεως ἢ διὰ τῆς βίας, παιδία, ἀνήκοντα εἰς ἄλλας φυλάς. Δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ διεξάγεται ἀληθινὸν *παιδομάζωμα*. Κατ' ἐκλογὴν τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἑλληνοπαίδων. Πτωχοὶ γονεῖς, διὰ τοῦ τρόμου ἢ διὰ τῆς ἐξαγορᾶς, προσφέρουσι τὰ τέκνα αὐτῶν, πρὸς ἐκπαίδευσιν, δῆθεν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν κομιτάτων, χωρὶς νὰ γινώσκωσιν οἱ ταλαίπωροι, ὅτι οὕτω παρασκευάζουσι τὴν ἐθνικὴν τοῦ γένους αὐτῶν ἀλλαξοπιστίαν. Ἐκ τῶν αἰτίων τούτων ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον πολλοῦ ἀριθμοῦ ἐν βουλγαρικοῖς καὶ σερβικοῖς οἰκοτροφείοις, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ἡ φυλετικὴ καταγωγὴ τῶν μαθητευομένων.

Καὶ ἐν τούτοις, παρὰ τοὺς ἐκβιασμοὺς τούτους τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Ἑλληνομακεδόνων, στατιστικὴ τῆς κινήσεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν τῶν βουλγαρικῶν, παρίστησιν εὐνοϊκώτατα ἀποτελέσματα ὑπὲρ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων. Καὶ ὡς ἀπέδειξα ἤδη, τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ φιλομαθὲς τοῦ Ἕλληνος, ἀλλ' ἁπλούστατα εἰς τὸν μείζονα πληθυσμόν.

Κατὰ τὴν ἐπ' ἐσχάτων δημοσιευθεῖσαν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Μακεδονίας,

ἐν μὲν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης ὑπάρχουσιν ἑλληνικὰ

Γυμνάσια 2 ἐν οἷς διδάσκουσι 23 καθηγηταὶ καὶ φοιτῶσι 285 μαθηταί. Δημοτικὰ καὶ ἀστικὰ σχολεῖα, Γραμματοδιδασκαλεῖα, Παρθεναγωγεῖα καὶ Νηπιαγωγεῖα 526, διδάσκαλοι 725 καὶ μαθηταὶ 32,177. Ἐν τῷ νομῷ τούτῳ οἱ Βούλγαροι ἔχουσι σχολεῖα 319, διδασκάλους 433 καὶ μαθητὰς 9545,

ἐν δὲ τῷ νομῷ Μοναστηρίου ὑπάρχουσιν ἑλληνικὰ

Γυμνάσια 4, ἐν οἷς διδάσκουσι 20 καθηγηταί, καὶ φοιτῶσι 314 μαθηταί. Τῶν λοιπῶν σχολείων τὸ σύνολον συμποσοῦται εἰς 384, ἐν οἷς διδάσκουσι διδάσκαλοι 517 καὶ προσέρχονται μαθηταὶ 23,456. Οἱ Βούλγαροι ἔχουσιν ἐν τῷ νομῷ τούτῳ 273 σχολεῖα, διδασκάλους 424 καὶ μαθητὰς 9804.

Ἐκ τούτου ποριζόμεθα τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ κίνησις ἐν τοῖς δύο τούτοις νομοῖς τῆς Μακεδονίας ἔχει ὡς ἀκολούθως: 973 ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀντὶ 592 βουλγαρικῶν. 1345 Ἕλληνες διδάσκαλοι ἀντὶ 917 βουλγαροδιδασκάλων, καὶ 55,633 Ἕλληνες μαθηταὶ ἀντὶ 19,343 βουλγαροπαίδων. Σημειωτέον ὅτι ἐν τοῖς βουλγαρικοῖς τούτοις σχολείοις δὲν φοιτῶσι μόνον τέκνα πραγματικῶν Βουλγάρων ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν σλαυοφώνων πληθυσμῶν τῆς Μακεδονίας. Ἡ δὲ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν δαπάνη δὲν γίνεται ὑπὸ τῶν Κοινοτήτων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας καὶ τῶν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ κομιτάτων, χορηγούντων ἱκανὰ ποσὰ πρὸς συντήρησιν σχολείων ἢ ἐκκλησιῶν, γνωστοῦ ἤδη ὄντος ὅτι ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ ἱερεὺς ἀπό τινος χρόνου δὲν εἶνε μόνον ὄργανα ἐκπαιδευτικοῦ προσηλυτισμοῦ ἀλλὰ καὶ κατακτήσεως διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς φρίκης.

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ Σχολείου καὶ ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἧς προΐσταται ἀπὸ αἰώνων τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, πρωτοστατεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐν Μακεδονίᾳ. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ 26 Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπαί, αἱ ἑπόμεναι :

1] Θεσσαλονίκης, 2] Ἀρδαμῶνος, 3] Κασσανδρείας, 4] Ἱερισσοῦ, 5] Πολυανῆς, 6] Σερρῶν, 7] Δράμας, 8] Ξάνθης, 9] Κορυτσᾶς, 10] Βερροίας, 11] Σισανίου, 12] Πελαγωνίας. 13] Γρεβενῶν, 14] Καστορίας, 15] Σερβίων καὶ Κοζάνης, 16] Πελαγωνίας, 17] Στρουμνίτσης, 18] Μελενίκου, 19] Βοδενῶν, 20] Μογλενῶν, 21] Καμπανίας, 22] Κίτρους 23] Ἐλευθερουπόλεως, 24] Δίβρης καὶ Βελισσοῦ, 25] Ἀχρίδος καὶ Πρεσπῶν καὶ 26] Νευροκοπίου.

Ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία ἀριθμεῖ ἐν συνόλῳ 7 μόνον ἐπισκοπάς : 1] Μοναστηρίου, 2] Σκοπίων, 3] Νευροκοπίου, 4] Στρουμνίτσης. 5] Ἀχρίδος, 6] Δίβρης καὶ 7] Βελεσοῦ.

Προσθετέον εἰς ταύτας καὶ δύο σερβικῶν ἐπισκοπῶν, Σκοπίων καὶ Ρασκοπρισρένης, ἐξαρτωμένων ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Πάντα ταῦτα, πραγματικὰ δεδομένα, τρανῶς μαρτυροῦσι τὴν κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, πόθεν ἀπορρέει ἡ διαθρυλουμένη ὑπεροχὴ τῶν Σλαύων καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν Βουλγάρων; Ὁ νομὸς τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ πλειονότητα κατοίκων εἶνε ἑλληνικός, ἡ διοίκησις Σερβίων 10 μόνον χιλιάδας ἀριθμεῖ Μωαμεθανῶν ἐκ 250 χιλιάδων Ἑλλήνων, ἡ περιώνυμος διὰ τὸ ἑλληνικὸν αὐτῆς φρόνημα Χαλκιδική, ἀριθμοῦσα ἄνω τῶν 100 χιλιάδων Ἑλλήνων, οὐδένα ἔχει κάτοικον Σλαῦον, ἐκτὸς 160 ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν. Ἐν ταῖς περιφερείαις τῶν πόλεων Νιαούσσης, Σιατίστης, Κορυτσᾶς, Γρεβενῶν καὶ Ἐλασσῶνος ὑπάρχουσιν Ὀθωμανοί, λαλοῦντες τὴν ἑλληνικήν, ὅπως καὶ οἱ γνησιώτατοι Ἕλληνες. Δύναμαι δὲ νὰ ἰσχυρισθῶ ἐξ ὅσων ἔχω πληροφοριῶν, ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν Μωαμεθανῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, ἐξ Ἑλλήνων καταγομένων καὶ διὰ τῆς βίας ἐν σκοτεινοῖς καιροῖς ἐξισλαμισθέντων, εἶνε ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν.

Ὑπερέχει καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πασῶν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας ἡ Θεσσαλονίκη. Ἡ παλαιὰ *αὐτόπολις*, ἡ τοσοῦτον φημισθεῖσα ἐπὶ αἰῶνας, παρὰ τὸ σμῆνος τῶν εἰς αὐτὴν ἐπιδραμόντων Ἰουδαίων, οὐδαμῶς ἀπώλεσε τὸν πανάρχαιον αὐτῆς ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. «Ἐάν, λέγει συγγραφεὺς νεωτάτου περὶ Μακεδονίας βιβλίου, ὁ κ. Ἄββοττ, ληφθῶσιν ὡς ἰθύντορες τοῦ ἐμπορίου τῆς Θεσσαλονίκης οἱ Ἑβραῖοι, εὐλόγως δύνανται ν' ἀξιῶσιν οἱ Ἕλληνες, ὅτι εἶνε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς πνευματικῆς αὐτῆς καλλιεργίας. Κατὰ πλῆθος καὶ πλοῦτον εἶνε ἀμέτρως ὑποδεέστεροι, ἀλλ' ὅ τι ὑστεροῦσιν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δαψιλῶς ἀντισταθμίζεται διὰ τῆς εἰς τὰ γράμματα κλίσεώς των καὶ τὴν πρὸς τὴν πρόοδον στοργήν των. Διατηροῦσι πολλὰ ἐξαίρετα ἱδρύματα πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς νεότητος, εἰς ἃ ἡ ἐτησία φοίτησις ἀνέρχεται εἰς δισχιλίους μαθητὰς καὶ μαθητρίας, ὑπάρχουσι προσέτι διάφορα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα, ἅτινα, ὅπως τὰ σχολεῖα, ὀφείλουσι τὴν ἑαυτῶν ὕπαρξιν εἰς τὴν μεγαλοδωρίαν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπέκτησαν περιουσίαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ θνήσκοντες κληροδοτοῦσι ταύτην εἰς τὴν πατρίδα των... Οἱ Βούλγαροι, προσεπιλέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, περιφέρουσι σχολεῖα τινὰ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καίτοι, ἐκτὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως, παρέχουσι τὰ ἰσχυρὰ δελεάσματα τῆς δωρεὰν τροφῆς καὶ κατοικίας, δὲν δύνανται νὰ καυχηθῶσιν ἐπὶ περιφανεῖ ἐπιτυχίᾳ... Καθ' ὅλου ἡ Θεσσαλονίκη δύναται νὰ λεχθῇ ἀκόμη ὅτι ἦτο ἐπὶ εἴκοσι καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδας κέντρον ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς καὶ πολιτισμοῦ... Αἱ προσπάθειαι τῶν Σλαύων καὶ Ρωμούνων, ὅπως πλάσωσι πληθυσμὸν κατὰ παραγγελίαν, εἶνε τόσον τεχνηταί, ὥστε δὲν εἶνε ἄξιαι σοβαρᾶς μελέτης».

Ἕτερον πολλοῦ λόγου ἄξιον ἑλληνικὸν κέντρον εἶνε τὸ Μοναστήριον (Βιτώλια) ἡ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου Γενικῆς Διοικήσεως. Ὡς ἐκ τῆς ἐπικαίρου αὐτῆς στρατηγικῆς θέσεως θεωρεῖται καὶ παρ' αὐτῆς τῆς Τουρκίας ἡ κυρίως πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Ἀπό τινος καιροῦ ἅπασαι αἱ προσηλυστικαὶ προπαγάνδαι, αἱ λυμαινόμεναι τὴν χώραν ταύτην, ἐξελέξαντο τὸ Μοναστήριον ὡς κέντρον ἐνεργείας· ἐλπίζουσιν, ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς πόλεως ταύτης θέλει διευκολύνῃ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι τὴν κατάκτησιν οὐ μόνον τῆς ὅλης Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀλβανίας. Σλαῦοι

καὶ Ἀλβανοὶ ὑποβλέπουσι πρὸς τὸ Μοναστήριον, αὐτὸς δ' ὁ καθολικισμὸς οὐ σμικρὸν εἰργάσθη, ὁτὲ μὲν συμμαχῶν πρὸς τοὺς Γρωμούνους, ὁτὲ δὲ πρὸς τοὺς Βουλγάρους, νὰ περιορίσῃ τὴν ἑλληνικὴν δύναμιν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Μακεδονίας. Καὶ ἐν τούτοις, ὁ Ἑλληνισμὸς ὁσημέραι προοδεύει καὶ δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι ὑπό τινας ἐπόψεις κυριαρχεῖ ἐν Μοναστηρίῳ διὰ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ὑπεροχῆς. Τὰ σχολεῖα αὐτοῦ καταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀρίστων τῆς Μακεδονίας. Ἐν τῇ τοιαύτῃ περιωπῇ ἡ πρωτεύουσα τῆς βορειοδυτικῆς Μακεδονίας χρησιμεύει ὡς δυσπόρθητος ἀκρόπολις κατὰ πασῶν τῶν ἐκ δύσεως καὶ βορρᾶ ἐπιδρομῶν, ἀντεπεξερχομένη διὰ τῆς ἐκκλησίας, τοῦ σχολείου, καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ ὑπερόχου φρονήματος καὶ ζήλου τῶν κατοίκων της, ἐργαζομένων ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δικαίων.

Τρίτη πρωτεύουσα τῆς λεγομένης Μακεδονίας ὀρθότερον ὅμως δέον νὰ κληθῇ πρωτεύουσα τῆς Παλαιᾶς Σερβίας, τοῦ νομοῦ Κοσσυφοπεδίου, ἐν' ᾧ ἀναμὶξ συμβιοῖ τὸ σερβικὸν μετὰ τοῦ ἀλβανικοῦ στοιχείου, εἶνε ἡ πόλις τῶν Σκοπίων, ἡ παλαιὰ αὕτη μητρόπολις τῶν Σέρβων βασιλέων, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς ἀγούσης ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Βιέννην. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἐλάχιστον εἶνε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἐν δὲ τῇ πόλει τῶν Σκοπίων ἐκπροσωπεῖται μόλις διὰ διακοσίων οἰκογενειῶν ἑλληνικῶν τε καὶ κουτσοβλαχικῶν. Καὶ ἐν τούτοις ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ δύναμις εἶνε οὐχὶ ἀναξία λόγου. Ἀπόδειξις τῆς δυνάμεως ταύτης εἶνε ἡ ἀντίστασις αὐτοῦ παρὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ νόμιμα, πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν τῇ μητροπόλει τῶν Σκοπίων Σέρβου ἐπισκόπου, τοῦ πρό τινων ἐτῶν τοιούτου ἐκλεγέντος Φιρμιλιανοῦ. Ὡς εἶνε γνωστὸν περὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν τοῦτον θρόνον ἠγέρθησαν ἀξιώσεις ἀπὸ μέρους τῶν Σέρβων. Ἤδη οἱ Βούλγαροι ἐκέκτηντο τὸ δικαίωμα, δυνάμει τοῦ περὶ Ἐξαρχίας κανονισμοῦ, ἰδίας ἐκκλησιαστικῆς ἐπισκοπῆς. Τούτου δὲ τοῦ λόγου ἕνεκα ἀνθίσταντο εἰς τὴν ἐν Σκοπίοις ἐκλογὴν Σέρβου ἐπισκόπου. Ἀλλ' αἱ ἀντιρρήσεις αὐτῶν ἥκιστα ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. Ἡ ῥωσσικὴ πολιτικὴ γινώσκουσα κάλλιστα νὰ ἐπωφελῆται τοῦ *διαίρει καὶ βασίλευε* ἐνίσχυσε τοὺς Σέρβους εἰς τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἕλληνος μητροπολίτου Σκοπίων, ὅπως ἀξιώσωσι παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὴν ἐκλογὴν ὁμοφύλου. Τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐπὶ τέλους κατόπιν μακροχρονίων ἀντιστάσεων ἐπιμενούσης τῆς εἰρημένης πολιτικῆς, ὑποχωρήσαντος δὲ καὶ τοῦ Σουλτάνου. Οἱ πρὸς τοὺς Βουλγάρους εὐνοϊκῶς διακείμενοι διεμαρτύροντο κατὰ πάντων ἐκείνων, ὅσοι ὑπεβοήθουν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν Σέρβου μητροπολίτου ἐν καθαρῶς (;) βουλγαρικῇ ἐπαρχίᾳ καὶ οὕτως ἐτάραττον τὴν συνείδησιν τῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας, καταφέροντες κατ' αὐτῆς βαρὺ πλῆγμα. Πρὸς οὐδὲν ἡ ἀντίστασις αὕτη τῶν Βουλγάρων, διότι οὐδ' ἐπὶ ἱστορικῶν, οὐδ' ἐπὶ ἐθνικῶν δεδομένων βασίζεται. Ἀπὸ τοῦ 13ου ἤδη αἰῶνος τὰ Σκόπια, ἅτινα κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ἐγένοντο ἡ περίδοξος πρωτεύουσα τοῦ Σέρβου βασιλέως Δυσὰν τοῦ ἰσχυροῦ, κατέστη ἐκκλησιαστικὴ πρωτεύουσα τοῦ ἐφημέρου ἐκείνου κράτους, ἐν ᾗ συνεκλήθησαν πολυάριθμοι Σύνοδοι, ἐν μιᾷ τῶν ὁποίων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ βασιλεὺς ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν *τσάρον*, τὸν δὲ Σέρβον μητροπολίτην *πατριάρχην*. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν ἐφήμερα.

Μετὰ βραχὺν χρόνον ἡ σερβικὴ δύναμις κατεστρέφετο ἐν τῇ πολυθρυλήτῳ ἐκείνῳ μάχῃ τοῦ Κοσσυφοπεδίου, ἥτις ἦτο ὁ τάφος τῆς σερβικῆς αὐτονομίας, ὑπὸ τῶν Ὀσμάνων, ἐν ἔτει δὲ 1766, δι' οὓς λόγους ἀφηγήθην ἀλλαχοῦ, ἕνεκα ἀναξιότητος τῶν Σέρβων πατριαρχῶν, καταλιπόντων τὸ ποίμνιον ἕρμαιον εἰς τὰς ἐπι-

ὁρμὰς τοῦ μωαμεθανισμοῦ, κατηργεῖτο καὶ τὸ σερβικὸν πατριαρχεῖον τοῦ Ἰπεκίου, αὐτῶν τῶν Σέρβων ἐπινευόντων, χειροτονουμένου Ἕλληνος μητροπολίτου. Πολλοῦ λόγου ἄξια ὑπῆρξαν διὰ τὸν Χριστιανισμὸν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταβολῆς ταύτης. Ἡ ἀλλαξοπιστία ἐξέλιπε· νέα δὲ τάξις πραγμάτων, ἠθικωτέρα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἐγκατέστη. Τοῦτο ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ εὐάριθμος τῆς πόλεως ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἐκπροσωπεῖ κατὰ ποιὸν τὴν ἠθικὴν δύναμιν αὐτῆς, παρὰ τὰς κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν γενομένας ἀποπείρας πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν περὶ τὴν Ἐξαρχίαν διὰ τῆς βίας καὶ τῆς φρίκης.

Ἡ ἠθικὴ αὕτη ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκδηλοῦται καθ' ἅπαντα τὰ τμήματα τῆς Μακεδονίας. Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν μεγάλων αὐτῆς κοινωνικῶν κέντρων πρωτοστατεῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, οἱ δὲ σλαυϊκοὶ πληθυσμοὶ περιορίζονται ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς διαμερίσμασιν. Αἱ Σέρραι, ἡ Δράμα, ἡ Καβάλλα, τὸ Μελένικον, ἡ Καστορία, ἅπασα ἡ Χερσόνησος τῆς Χαλκιδικῆς, εἶνε ἐναργῆ φαινόμενα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων τῆς συγχρόνου Μακεδονίας. Οἱ ἐκ τῶν Εὐρωπαίων ἐπισκεπτόμενοι τὴν χώραν ταύτην δυσχερῶς δύνανται ν' ἀντιληφθῶσι τούτου. Παραμένοντος ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ χρόνον ἐλάχιστον, ἵνα δικαιολογήσωσι μόνον τὴν συγγραφὴν αὐτῶν, ἀγνοοῦντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱανδήποτε ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ λαλουμένων γλωσσῶν ἀτελεστάτην ἀντίληψιν λαμβάνουσι τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσέρχονται προκατειλημμένοι, ἔχουσιν οἱονεὶ εἰδικὴν ἀποστολὴν νὰ πιστοποιήσωσιν ἐκ τῶν προτέρων τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ θέμα. Καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἰδιότητα λαμβάνουσιν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν προσώπων ἐκείνων, παρ' ὧν θέλουσιν ἀκούσῃ οὐχὶ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὰ συμφέροντα. Ἐπὶ παραδείγματι. Πόσοι τῶν *καθολικῶν* προξένων ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς Δυνάμεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ κατ' ἐλάχιστον ἤθελον ἐκφρασθῇ εὐμενῶς περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ στοιχείου, περὶ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν δυνάμεων, ἃς διαθέτει, περὶ τῆς ὑπεροχῆς; Πόσοι τῶν Σλαύων καὶ σλαυοφίλων ἠδύναντο νὰ ὁμολογήσωσι τὴν σημασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος; Πόσοι τῶν ἀποστόλων τοῦ ποικίλου προσηλυτισμοῦ, τοῦ διεξαγομένου μετὰ πλείστας ὅσας κακοβουλίας καὶ ἀναισχυντίας, ἠδύναντο νὰ καθοδηγήσωσι πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς ἀληθείας τοὺς ἀναλαμβάνοντας ἔστω καὶ ἀφιλοκερδῶς, νὰ φωτίσωσι τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος; Διὰ τῶν φακῶν τοῦ πάθους καὶ τοῦ μίσους δὲν ἐξευρίσκεται ἡ ἀλήθεια· τὸ δὲ συμφέρον εἶνε ἀείποτε ὁ κάκιστος τῶν ὁδηγῶν καὶ τῶν συμβούλων. Τοιοῦτοι ἐξερευνηταὶ τῆς Μακεδονίας, ζητήσαντες νὰ σπουδάσωσι τὰ κατ' αὐτὴν οὐχὶ διὰ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀμεροληψίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ πάθους, κατώρθωσαν νὰ διαστρέψωσιν οὕτω τὰ κατ' αὐτήν, ὥστε πράγματι τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον νὰ γινώσκῃ κρεῖττον τὰς κατὰ τὰς ἀπωτάτας χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, τὰς ἀρτίως ἀποκαλυφθείσας εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἀείποτε ὑπῆρξε γέφυρα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τυγχάνουσα μία τῶν κεντρικωτάτων ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει ταύτῃ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἀναγκαία καθίσταται βραχεῖά τις ἐπισκόπησις τῆς μικρᾶς ἐκείνης μακεδονικῆς Χερσονήσου, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἄθως* καὶ νεωτεριστικώτερον *Ἅγιον Ὄρος*, μιᾶς τῶν ἑλληνικωτάτων καὶ ἰσχυροτάτων ἐθνικῶν ἀκροπόλεων τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Πανσλαυϊσμὸς ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἔρριψε τοὺς γαμψοὺς αὐτοῦ ὄνυχας ἐπὶ τῶν εἰρηνικῶν φωλεῶν τοῦ ἁγιωνύμου ἐνδιαιτήματος ἀνθρώπων, ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐν τῇ μονώσει καὶ τῇ ἐρημίᾳ ἐπιζητούντων ψυχικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπαυσιν. Ἡ τέως εἰρηνικὴ πολιτεία, ἡ σπανιώτατα διαταραχθεῖσα ἀπὸ μακρῶν αἰώνων ὑπὸ τῶν ἐγκοσμίων περιπετειῶν, συγκυκᾶται ἤδη κατὰ θλιβερὸν τρόπον. Οἱ ἐν Χριστῷ καὶ δὴ ἐν ὀρθοδοξίᾳ ἀδελφοὶ ἀνταγωνίζονται πρὸς ἀλλήλους ἥκιστα χριστιανικῶς. Ξένοι ἐπήλυδες, ἄλλοτε δίκην ἀδελφῶν φιλοξενούμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ὄρει, διεκδικοῦσι τὴν κατάκτησιν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀδικίας. Καὶ μέχρι τινὸς ἤρξατο συντελούμενον τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Εὐτυχῶς ἀπό τινος χρόνου οἱ Ἕλληνες μοναχοί, κατανοήσαντες τὸν ἐθνικὸν κίνδυνον, ἤρξαντο ἀντιδρῶντες κατὰ τῶν φιλοκτημόνων ῥοπῶν τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς, ἐπιδιωκούσης νὰ καταστήσῃ τὴν ἑλληνικὴν ταύτην ἀκρόπολιν *Ρωσσικὸν Γιβραλτὰρ* πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀφετηρίαν ἐπὶ τέλους καθόδου ἐν τῷ προσήκοντι χρόνῳ πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Διὰ τὸν πανσλαυϊσμὸν τοιαύτη εἶνε οὐχὶ ἡ θρησκευτικὴ — ἀδιαφορεῖ ὡς πρὸς τοῦτο — ἀλλ' ἡ πολιτικὴ σημασία καὶ δύναμις τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Γάλλος συγγραφεύς, ἐν βιβλίῳ αὐτοῦ περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, γράφει τὰ ἑπόμενα παράδοξα περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὡσεὶ ἔζη οὐχὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλ' ἐν τῷ μᾶλλον ἀφ' ἡμῶν ἀπομεμακρυσμένῳ τμήματι τῆς ὑδρογείου σφαίρας:

«Ἡ στενὴ αὕτη Χερσόνησος εἶνε τὸ ἁγιστήριον τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας. Καλύπτεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Μονῶν, λίαν σεπτῶν καὶ πλουσίων ἐκ δωρεῶν. Δεκακισχίλιοι μοναχοὶ ζῶσιν αὐτόθι ἐν ὀκνηρίᾳ καὶ εὐμαρείᾳ. Πάντες οὗτοι εἶνε Ρῶσσοι, οἵτινες ὡς λέγεται, μόλις ἀποκρύπτουσιν ὑπὸ τὸ ράσον τοῦ μοναχοῦ τὴν στολὴν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Τσάρου.

«Τούτου ἕνεκα τὸ ὄρος Ἄθως κατέστη πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἰγαίου οἱονεὶ τὸ ρωσσικὸν Γιβραλτάρ»1).

Ἡ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ γεωγραφικὴ τοποθεσία τοῦ Ἄθω τυγχάνει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πολύτιμος, καὶ ὡς στρατηγικὸν σημεῖον πρὸς τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος, πρὸς τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην καὶ τὸ Αἰγαῖον, καὶ ὡς κέντρον ἠθικῆς δυνάμεως ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν ταύτην διὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἱερῶν σκηνωμάτων, ἀπὸ παμπαλαίου χρόνου προκαλούντων τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν λατρείαν τῶν ζηλωτῶν τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας. Τοιαύτην κεκτημένου σημασίαν τοῦ ὄρους τούτου, ὑπὸ πολλὰς δ' ἀπόψεις δεσπόζοντος τῆς Μακεδονίας, ὁ Πανσλαυϊσμός, ἐν ταῖς ἀπορρήτοις αὐτοῦ βουλαῖς, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ρίψῃ ἄπληστον ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα. Ἡ κατάκτησις τοῦ Ἄθω, ὅπως καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἡ τῶν Ἱεροσολύμων, ἤθελε διευκολύνῃ τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸν Βόσπορον, πρὸς τὴν ὁριστικὴν ἐπικράτησιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Τοῦτο κατενόησεν ἐγκαίρως ὁ Πανσλαυϊσμός, καὶ ἐντεῦθεν αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἐγκατάστασιν Ρώσσων ἀναχωρητῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους, κατορθουμένου σὺν τῷ χρόνῳ νὰ καταστῇ τοῦτο ρωσσικὴ κτῆσις.

Ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ὁ Ἄθως, ὅπως καὶ ἅπασα ἡ Χαλκιδική, ἧς τυγχάνει τὸ κυριώτατον προπύργιον, ὑπῆρξε μία τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἀκροπόλεων, πράγματι ἱερὸν ὄρος διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, καὶ ἰδίᾳ τοὺς διαρρεύσαντας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κων-

1) Ed Driault Histoire de la question d'Orient.

σταντινουπόλεως, δὲν εἶνε μόνον θρησκευτική, ἀλλὰ καὶ ἐθνική. Παρὰ τὰς περιπετείας τῶν ζοφερῶν καιρῶν, οἵτινες παρηκολούθησαν τὴν κατάκτησιν τῆ βασιλευούσης, ὁ Ἄθως ἐτήρησε τὸν ἑλληνικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα. Πάντα τὰ ναυάγια τοῦ ἐγκοσμίου βίου προσέφευγον πρὸς αὐτὸν, ζητοῦντα ἀνάπαυσιν καὶ παραμυθίαν. Ἐπιφανὴς ἰδίᾳ ἐγένετο ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ δρᾶσις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος. Ὁ Ἕλλην ἱεράρχης καὶ λόγιος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ἵδρυσεν ἐπ' αὐτοῦ, τῇ προστασίᾳ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ε΄. τὴν περιώνυμον ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως Ἀθωνιάδα Σχολήν, ἥτις καὶ καθίστατο ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι εἷς τῶν τηλαυγεστάτων πνευματικῶν φάρων τοῦ ἀπὸ τοῦ ληθάργου τῆς δουλείας ἐξεγειρομένου ἑλληνικοῦ Γένους.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ὁ Ἄθως διετέλεσεν ὄντως ἱερὸν σκήνωμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1821 συμμετέσχεν ἐπίσης καὶ ἐκινδύνευσεν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ἀλλ' οὐχ ἧττον παρέμεινεν ἀείποτε θρησκευτικὴ πολιτεία, ἀναγνωρισθέντων αὐτῇ οὐκ ὀλίγων δικαιωμάτων ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα, ἔμελλεν ἡ ἀκρόπολις αὕτη τῆς Μακεδονίας νὰ προκαλέσῃ τὴν πανσλαυϊστικὴν βουλιμίαν. Ἡ ἐπίβουλος πολιτική, ἡ ἐπιζητοῦσα τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, κατενόησεν ὅτι ἡ κατάληψις αὕτη οὐ σμικρὸν διευκολύνεται διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους ἤδη 1842 ὁ Ρῶσσος Πορφύριος Οὐσπένσκης, ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην χώρας, ἐν αἷς εὑρίσκοντο τὰ προπύργια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἀντιόχεια καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐκήρυξεν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἀπώλεσε διὰ τῶν αἰώνων τὸν ἀρχέτυπον αὐτῆς χαρακτῆρα, διεφθάρη καὶ ἐξηχρειώθη, καὶ ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ἀνακαινισμοῦ, τοῦτο δὲ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς ἐγχύσεως νέου αἵματος ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτῆς, διὰ σλαυϊκοῦ αἵματος ἁγνοτέρου καὶ ζειδωροτέρου.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Οὐσπένσκη, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο τολμηρὸν καὶ παράδοξον εἰς τὸν ὀρθόδοξον κόσμον, ἐθισθέντα μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων νὰ θεωρῇ τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὡς τὴν ἱερὰν κιβωτόν, τὴν ἐπιπλεύσασαν κατὰ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, περισώσασαν καὶ ἔθνος καὶ θρησκευτικὰς δοξασίας, ἠκούσθη εὐαρέστως ἀνὰ μέσον τῶν σλαυϊκῶν φύλων, ἅτινα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἤρξαντο στρεφόμενα πρὸς τὸν θρακικὸν Βόσπορον, πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὀνειροπολοῦντα αὐτὴν ὡς τὴν μέλλουσαν πρωτεύουσαν τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ. Ἐν μιᾷ γενεᾷ ὁ ριφθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη σπόρος ἐκαρποφόρησεν. Ἡ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κέντρον ἔχουσα τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀπεκηρύχθη, κατηγγέλθη ὡς ἀναξία νὰ διατελῇ πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ ὀρθοδόξου σλαυϊκοῦ κόσμου, τολμηρὰ δ' ἤρξατο ἡ ἐνέργεια τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, ἐπιζητοῦντος διὰ θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μέσων νὰ καταλάβῃ αὐτὴν ἐγκαθιστάμενος ἐν πᾶσι τοῖς προπυργίοις τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς, ἣν ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ καὶ μὴ κόσμου, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ διαλάθῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀποστόλων τοῦ πανσλαυϊσμοῦ. Ἐγένετο σκέψις τίνι τρόπῳ ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ, νὰ ἐκρωσσισθῇ, απο-

βαλλομένων σὺν τῷ χρόνῳ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν. Ὑπῆρξε καὶ τοῦτο μία τῶν τολμηροτέρων ἀποφάσεων τῆς πολιτικῆς, ἥτις μετὰ τοιαύτης τέχνης καὶ δολιότητος ἐπεβούλευσε κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν τὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ ἐθεμελιώθησαν ταῦτα διὰ τῆς ἐργασίας αἰώνων. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Οὐσπένσκη καὶ τῶν ὁμοφρονούντων αὐτῷ ἡ ἐπικράτησις τῆς ρωσσικῆς δυνάμεως θὰ συνετελεῖτο εὐχερέστερον καὶ ἀκοπώτερον διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἢ διὰ τῆς πολεμικῆς ἐπιτυχίας. Ὁ ἐκσλαυϊσμὸς τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας, ἀναγορευομένου ἐπὶ τέλους Σλαύου πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅστις οὐδὲν ἄλλο θὰ ἦτο ἢ πράκτωρ ρωσσικῶν συμφερόντων ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἤθελε διευκολύνῃ τὴν λύσιν τοῦ πολυθρυλήτου προβλήματος τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου.

Ὡς εἶπον ἤδη, μεταξὺ τῶν ἀκροπόλεων τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ σπουδαιοτάτην κέκτηται σημασίαν ἡ πρὸς τὰ νότια τῆς Μακεδονίας κειμένη μικρὰ χερσόνησος τοῦ Ἄθω. Ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἀπεπειρᾶτο νὰ εἰσδύσῃ ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως Ρώσσων μοναχῶν· ἀνθίσταντο ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν ἀθρόων ἐγκαταστάσεων, προβλέποντες δεινὰ ἐνδεχόμενα. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1872, ὁπότε ἐκηρύσσετο τὸ ἐκκλησιαστικὸν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων σχίσμα, ἐσκέφθησαν οἱ Ρῶσσοι, ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ καταλάβωσι δι᾽ οἱουδήποτε τρόπου Μονήν τινα ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὁριστικῶς ἐγκαθιστάμενοι. Δὲν ἦτο τοῦτο καὶ λίαν δύσκολον. Ἀνθίσταντο μὲν οἱ μοναχοί, ἀλλ᾽ οἱ Ρῶσσοι εἶχον μετ᾽ αὐτῶν τὴν δύναμιν, τὸ χρῆμα, τὴν βίαν.

Δι᾽ αὐτῶν τῶν δύο μέσων κατώρθωσαν νὰ ἰδιοποιηθῶσι μίαν τῶν εἴκοσι Μονῶν, τὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.[1] Ἡ ἐξαγορὰ ἐλαφρῶν τινων συνειδήσεων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ἐξασκηθεῖσα βία ἐπὶ τῶν πατριαρχείων καὶ τοῦ Σουλτάνου, αἱ ἀπειλαὶ κατὰ τῶν ἀνθισταμένων μοναχῶν, ἐπήνεγκον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐκρωσσισμοῦ τῆς Μονῆς ταύτης, ἥτις κατέστη τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν τὸ μεγαλοπρεπέστερον τῶν οἰκοδομημάτων τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Παράδοξα πράγματα θρυλοῦνται μεταξὺ τῶν Ἁγιορειτῶν περὶ τῆς Μονῆς, ἥτις, κειμένη ἐν ἐλαχίστῃ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ ὅρμου, εἰς ὃν προσορμίζονται τὰ εἰς Ἄθω προσεγγίζοντα ἀτμόπλοια, εἰς εὐχερεστάτην διατελεῖ ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κατὰ χιλιάδας προσέρχονται οἱ προσκυνηταί, οἱ δ᾽ ἐνοικοῦντες μοναχοὶ ὑπολογίζονται περὶ τοὺς δισχιλίους. Λέγεται, ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, τῶν διαρκῶς καὶ προσωρινῶς ἐγκατεστημένων, εἶνε στρατιωτικοὶ μετημφιεσμένοι. Καὶ ἂν δὲν εἶνε ἀληθὲς τοῦτο, βέβαιον πάντως τυγχάνει, ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅπως καὶ αἱ πανταχοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κείμεναι μεγαλοπρεπεῖς σκῆται, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδίας μνείας τυγχάνουσιν ἄξιαι ἡ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πρωτευούσης τῆς θρησκευτικῆς ταύτης πολιτείας κειμένη περίβλεπτος σκήτη (σεράϊ) τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ἑτέρα Σκήτη, ἡ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, εἶνε πολεμικὰ μᾶλλον ὁρμητήρια κατὰ τῆς ἐν Ἄθῳ ὑφισταμένης ἐννόμου τάξεως ἢ θρησκευτικὰ κέντρα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ δεικνύει μέγιστον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Πράκτορες αὐτῆς, ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι, προσέρχονται καθ᾽ ἑκάστην πρὸς διακανονισμὸν τῶν ἑκάστοτε ἀναφαινομένων ὑποθέσεων, τῶν διαιρουσῶν τοὺς Ἕλληνας καὶ Ρώσσους μοναχούς. Φοβερὰ ψυχολογικὴ βία ἐξασκεῖται ἐπὶ τῶν

1) Μακεδονικαὶ διαλέξεις Διάλεξις ἑβδόμη.

ἡμετέρων, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀντιγράφω ἐνταῦθα τὸ κείμενον ἐπιστολῆς, ἣν ἔλαβον πρό τινων ἡμερῶν ἐξ Ἄθω παρὰ προσώπου, δυναμένου καλῶς να γινώσκη τὰ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου τελούμενα.

«Κατὰ τὴν 16 τρέχοντος μηνὸς Μαΐου, ἐπεσκέφθη τὸν ἱερὸν ἡμῶν τόπον ὁ γραμματεὺς τῆς ρωσσικῆς πρεσβείας Μανσούρωφ, εἰ καὶ πρὸ μηνὸς εἶχεν ἔλθη ἕτερος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσσικοῦ προξενείου, ὁ Πετρώφ. Ὁ ἐν λόγῳ κύριος ἐπεσκέφθη τὰ ρωσσικὰ κέντρα καὶ συνέστησεν εἰς τοὺς πατέρας τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ συμβιβασμὸν μετὰ τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος.

«Ἡ ἀπὸ ἐτῶν ἀναφυεῖσα διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐπικυριάρχου Μονῆς καὶ τῆς ρωσσικῆς Σκήτης, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ κάθοδος τῶν Ρώσσων διπλωματῶν, τυγχάνει γνωστὴ ὑμῖν ἐκ προηγουμένων μου ἐκθέσεων. Ἤδη, καθ' ἃς ἔχω πληροφορίας, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱερὰ Σύνοδος, πρὸς ἣν ἀνηνέχθησαν οἱ Ρῶσσοι πατέρες τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐπιτοπίου πρωτοδίκου ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κηρυχθείσης, ὡς γνωστόν, ὑπὲρ τῶν ἱερῶν δικαιωμάτων τῆς ἐπικυριάρχου ἑλληνικῆς Μονῆς, προτίθεται νὰ ἐκδώση καταδικαστικὴν κατὰ τῆς Σκήτης ἀπόφασιν, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐνταῦθα ἀποσταλέντων πραγματογνωμόνων. Ταῦτα πάντα προβλέπουσα ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ προσπαθεῖ νὰ φέρη ἡμῖν παντοίους ἀντιπερισπασμοὺς καὶ δημιουργήση ἐσωτερικὰ ζητήματα, ὅπως οὕτως ἐκβιάση τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν πρὸς ἔκδοσιν ἀποφάσεως, μὴ παρακωλυούσης τὰς προόδους τῶν ρωσσικῶν ἐνταῦθα κέντρων.

«Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Μανσούρωφ ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων, εἰς τὴν χορείαν τῶν προϊσταμένων τῆς ὁποίας ὑπέβαλε καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῶν Γεωργιανῶν, τῆς μετατροπῆς τοῦ Κελλίου των εἰς Σκήτην καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως, δι' ἐγγράφου πρὸς τὴν ρωσσικὴν πρεσβείαν, ἀντὶ τριῶν, ἑξήκοντα ἐν αὐτῷ Μουζίκων.

«Ἀλλ' εὐτυχῶς πάντες μιᾷ φωνῇ καὶ ἑνὶ στόματι ἀπήντησαν ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων νὰ παραβῇ τὰ καθεστῶτα τοῦ τόπου καὶ νὰ ἔχῃ ὕστερον τὰς ἀρὰς σύμπαντος Ἁγίου Ὄρους. Προσεπάθησε διὰ κολακειῶν καὶ ὑποσχέσεων περὶ τῆς παροχῆς τῶν καθυστερουμένων βεσσαραβιακῶν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν. Ἐπὶ τέλους ἐξέφρασε τὴν λύπην του διὰ τὴν ἐμμονὴν ταύτην τῆς Μονῆς προσειπών, ὅτι θέλει καθυποβάλῃ εἰς τὴν πρεσβείαν ὅσα παράπονα ἤκουσε παρὰ τῶν Γεωργιανῶν καὶ ὅσας πιέσεις καὶ στενοχωρίας ὑφίστανται δῆθεν οὗτοι παρὰ τῆς Μονῆς, τὰ ὁποῖα θέλει πληροφορηθῇ μετὰ λύπης καὶ ἡ διοικοῦσα τῆς Ρωσσίας Σύνοδος. Καὶ διὰ τούτων ἠθέλησε βεβαίως ν' ἀπειλήσῃ τὴν Μονήν, ἀναμένουσαν παρὰ τῆς ρωσσικῆς Συνόδου τὴν ἄδειαν ἵν' ἀποστείλῃ εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ κτῆμα αὐτῆς τὸν ἐκλεγέντα ἀρχιμανδρίτην Σωφρόνιον, τοῦ ὁποίου τὰ συστατήρια γράμματα, ὡς πληροφοροῦμαι, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν ρωσσικὴν Σύνοδον διὰ τῆς ρωσσικῆς πρεσβείας. Ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπαινιχθεῖσαν ταύτην ἀπειλὴν ἡ Μονὴ δὲν ἐφοβήθη, καθόσον καὶ ἄλλοτε τοιαύτας ἀπειλὰς εἴχομεν μὴ ἐκτελεσθείσας. Μόνον βραδύτης πιθανὸν νὰ ἐπέλθῃ».

Ὁ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης πολιτείας, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἑλληνικωτάτης, ἀρχέγονος ὀργανισμὸς τηρεῖται ὁ αὐτὸς μέχρι τῆς σήμερον. Εἴκοσι Μοναὶ ἀποτελοῦσι τὴν πολιτείαν. Ἐκ τούτων αἱ μὲν δέκα ἑπτὰ τυγχάνουσιν ἑλληνικαί, κατοικοῦνται ἐκ μοναχῶν Ἑλλήνων, μία βουλγαρικὴ ἀπὸ παλαιοῦ χρόνου, ἡ τοῦ Ζωγράφου,

μία σερβική, ἡ τοῦ Χιλιανδαρίου, καὶ ἡ πολυθρύλητος ρωσσικὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.

Ἅπασαι αἱ εἰρημέναι Μοναὶ κέκτηνται ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς περιοχῆς αὐτῶν ἐξαρτήματα: *σκήτας, κελλία, καθίσματα,* ἢ *μετόχια.* Ἔνιαι τῶν σκητῶν τούτων, ἐστερημέναι διοικητικῆς αὐτοτελείας, ὑπαγόμεναι εἰς τὴν διοίκησιν τῆς κυριάρχου Μονῆς, κατέχονται ἐξ ἀλλοφύλων. καὶ ἀναφέρω μεταξὺ αὐτῶν τὰς ἤδη εἰρημένας τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, ὡς καὶ τὴν ρωμουνικὴν τοῦ Προδρόμου. Κατὰ τὰ κρατοῦντα ἔκπαλαι, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις σκήταις μοναχῶν δέον νὰ εἶνε περιωρισμένος· ἀλλὰ τοῦτο παραβιάζεται ὑπὸ τῶν Ρώσσων παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἡμετέρων.

Ἡ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει διοίκησις ἔχει καθαρῶς ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Ἐν Καρυαῖς, τῇ πρωτευούσῃ τῆς μικροσκοπικῆς ταύτης πολιτείας, συνέρχονται πρὸς ἐνέργειαν τῶν ἐπιτοπίων ὑποθέσεων οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν εἴκοσι Μονῶν, ὧν ἑκάστη διεκδικεῖ διοικητικὴν αὐτοτέλειαν ἐν ταῖς ἰδίαις σχέσεσιν. Ἡ Σύναξις αὕτη (βουλὴ) τῶν εἴκοσι ἀντιπροσώπων σκέπτεται περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἐν ταύτῃ αἱ μὲν δέκα ἑπτὰ ἑλληνικαὶ Μοναὶ κέκτηνται δέκα ἑπτὰ ψήφους, καὶ ἀνὰ μίαν ἡ βουλγαρική, ἡ σερβικὴ καὶ ἡ ρωσσική. Αἱ συγκρούσεις δὲν εἶνέ τι ἀσύνηθες ἐν τῷ θρησκευτικῷ τούτῳ Κοινοβουλίῳ, παρουσιαζομένων ἑκάστοτε ἀντικειμένων, ἐχόντων οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὸν ἢ τοπικόν, ἀλλὰ καὶ φυλετικὸν χαρακτῆρα, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐγκαταστάσεως τῶν Ρώσσων μοναχῶν καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν καταλήψεως τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ τῶν λοιπῶν σκητῶν. Ἐκ τῶν εἴκοσι τούτων ἀντιπροσώπων ἐκλέγονται τέσσαρες Ἐπιστάται, ἐκτελεστικὴ *Ἐπιτροπεία,* ἧς προΐσταται ὁ ἀρχιεπιστάτης, οἱονεὶ ὁ ἀνώτατος ἐκκλησιαστικὸς προϊστάμενος. Εὐδαίμων, ἀληθῶς θρησκευτικὸς καὶ πλήρης εἰρήνης ἦτο πρότερον ὁ βίος ἐν τῷ ὀρεινῷ τούτῳ ἀναχωρητηρίῳ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας. Ἀλλὰ βάσκανος δαίμων ἐφθόνησε τὴν εὐτυχίαν ταύτην. Ἡ *λευκὴ Ἄρκτος* κατελήφθη ἐκ περισσῆς βουλιμίας, ἐξικομένης μέχρι τοῦ νοτιωτάτου τούτου ἄκρου τῆς Μακεδονίας. Δὲν ἤρκουν τάχα εἰς αὐτὴν τὰ τόσα θρησκευτικὰ ἀναχωρητήρια, τὰ ἐπὶ τοῦ Καυκάσου καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας κείμενα; Καὶ εἶνε δυνατὸν ἡ θρησκευτικὴ ἰδέα νὰ προκαλῇ τοιαύτας ἀντιθρησκευτικὰς κατακτήσεις, διότι εἶνε ὄντως ἀντιθρησκευτικὴ πᾶσα κατάκτησις, φυσικὴ ἢ ψυχική, μὴ ἀποβλέπουσα εἰς ὑψηλοτέρους καὶ εὐγενεστέρους σκοπούς, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν φιλοδοξίας, προτιθεμένης τὴν ὑποδούλωσιν μικροῦ ἢ μεγάλου μέρους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοιοῦτό τι ἐπιδιώκει ὁ πανσλαυϊσμὸς διὰ τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἄθω, τὴν εὐχερῆ κατάληψιν τῆς Μακεδονίας καὶ σὺν αὐτῇ τὴν τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Εὔχομαι ἵνα ἡ μέχρι τοῦδε διατρανωθεῖσα ἀντίστασις τῶν Ἁγιορειτῶν ἐξακολουθήσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Φρουροῦσιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βράχου, ἐφ' οὗ ἀφωσιώθησαν, οὐχὶ μόνον τὰ ἱερὰ λείψανα, τὰ ἐγκατεσπαρμένα ἐν ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν Μοναῖς, ἀλλὰ καί τι ἄλλο ἱερώτατον καὶ πολυτιμότατον κειμήλιον, περισωθὲν ἐν μέσῳ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν αἰώνων — τὴν ἑλληνικὴν ὀρθοδοξίαν καὶ σὺν αὐτῇ τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναχῶν συμποσοῦται κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς εἰς ὀκτακισχιλίους. Ἐκ τούτων τὸ ἥμισυ περίπου ἀποτελεῖται ἐξ Ἑλλήνων, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἐκ Σλαύων, Ρώσσων,

Σέρβων καὶ Βουλγάρων, καὶ ἐκ τριακοσίων περίπου Ρωμούνων.1) Ἅπασαι αἱ Μοναὶ κέκτηνται ἰδιοκτησίας, εἴτε ἐπὶ τοῦ Ἄθω, εἴτε ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐν τῇ καθόλου ἐνεργείᾳ τῶν μοναχῶν ἐπῆλθεν ἀπό τινος χρόνου πολλὴ ἅμιλλα. Εὔχομαι ὥστε νὰ ἐπενέγκῃ πρέποντα ἀποτελέσματα. Ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους δύναται πολλὰ νὰ κατορθώσῃ ἐν Μακεδονίᾳ· οὐχὶ μόνον τὴν ἠθικὴν αὐτῆς μόρφωσιν, ἀλλὰ πρωτίστως τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιβλαβῶν ἐκείνων στοιχείων, ἅτινα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν καὶ διεύθυνσιν ἀνιέρων προπαγανδῶν λυμαίνονται ἀπό τινος χρόνου τὴν χώραν, ἥτις διὰ τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως εἶνε προωρισμένη νὰ καταστῇ κέντρον καὶ σέμνωμα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Καθὰ πλέον ἢ ἅπαξ ἔλαβον ἀφορμὴν ν' ἀναφέρω ἐν τῇ μακεδονικῇ ταύτῃ μελέτῃ, τὰ ἐν Σόφιᾳ καὶ ἀλλαχοῦ βουλγαρικὰ κομιτάτα τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν ἀξιώσεις δὲν περιορίζουσι μόνον ἐπὶ τῆς ἰδίας Μακεδονίας, ἀλλὰ ἐπεκτείνουσιν αὐτὰς καὶ ἐπὶ τῆς γεωγραφικῶς συνδεομένης Θράκης, ἢ ὅπως λέγεται ἐν τῷ κηρύγματι, τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα δὲν δύναμαι ν' ἀποπερατώσω τὴν περὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς Μακεδονίας ἔρευνάν μου, ἐὰν δὲν ῥίψω παροδικὸν βλέμμα καὶ ἐπὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς Θράκης, οὗ πρωτεύουσα τυγχάνει ἡ Ἀδριανούπολις. Ἤδη ἀπό τινος χρόνου αἱ ἐνέργειαι τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων διεξάγονται μετὰ τῆς αὐτῆς ὁρμῆς καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων, ὅπως καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Διὰ τὴν μεγάλην βουλγαρικὴν ἰδέαν ἡ Ἀδριανούπολις εἶνε ἐξίσου ἀναγκαία, ὅπως καὶ ἡ Θεσσαλονίκη. Τὸ *Τσάριγκραδ* δὲν δύναται νὰ καταστῇ πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου βουλγαρικοῦ κράτους, ἂν δὲν προηγηθῇ ἡ κατάκτησις τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Θράκης ὑπῆρξεν ἔκπαλαι ἐξίσου ἑλληνικόν, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐπρωτοστάτησεν ἀείποτε ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Ἡ συνθήκη ἐν τούτοις τοῦ Ἁγίου Στεφάνου μέγα μέρος αὐτοῦ περιέλαβεν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, μόλις φεισθεῖσα τῆς Ἀδριανουπόλεως. Πράγματι ἐν τούτοις καὶ ἡ πόλις αὕτη μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων θρακικῶν καὶ μακεδονικῶν διαμερισμάτων ἔμελλε νὰ καταστῇ ὑποχείριος τῇ Βουλγαρίᾳ. Καὶ ὅπως τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καταγγέλλων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις τὴν συνθήκην ταύτην, ἔλεγεν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας λόρδος Σώλσβαρυ, «ὁ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως χωρισμὸς τῶν ἑλληνικῶν, ἀλβανικῶν καὶ σλαυϊκῶν ἐπαρχιῶν, τῶν ἀπολειφθησομένων τῇ κυβερνήσει τῆς Πύλης, δυσχερεστάτην θὰ καθίστα τὴν διακυβέρνησιν αὐτῶν καὶ σχεδὸν ἐνοχλητικήν. Οὐχὶ δὲ μόνον θ' ἀπεστέρει τὴν Πύλην τῆς πολιτικῆς ἰσχύος, ἣν θὰ εἶχεν αὕτη, τηροῦσα τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀναρχίαν θὰ ἐξέθετε σπουδαίως τοὺς κατοίκους αὐτῶν». . . .

Ἡ Θράκη μετὰ τῶν πρωτευουσῶν αὐτῆς πόλεων, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀδριανουπόλεως, Καλλιπόλεως, οὐ μόνον κατεδείχθη ἑλληνικώτατον ἔχουσα χαρακτῆρα κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, ἀλλὰ καὶ εἰργάσθη ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας ἔργοις καὶ λόγοις. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης

1) Κατά τινα νεωτέραν στατιστικὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», Ἄθως καὶ Χαλκιδική (1902), τὸ σύνολον τῶν Μοναχῶν ἀποτελεῖται ἐκ 7,522 μοναχῶν. Ἐκ τούτων 3207 εἶνε Ἕλληνες, 3615 Ρῶσσοι, 340 Βούλγαροι, 288 Ρωμοῦνοι, 53 Γεωργιανοὶ καὶ 18 Σέρβοι.

ἡ Ἀδριανούπολις, καίπερ ἀμαυρουμένη ὑπὸ τοῦ ἀπλέτου ἑλληνικοῦ φωτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶ.ε εἷς τῶν τηλαυγεστάτων φάρων τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ. Ἕδρα μητροπολιτικοῦ θρόνου, κεκτημένη γυμνάσιον καὶ πλεῖστα ἑλληνικὰ σχολεῖα, συνετέλεσε καὶ συντελεῖ τὰ μάλιστα ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Πάντες οἱ Ἕλληνες τῆς Θρᾴκης λαλοῦσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐλάχιστοι δὲ *μιξογενεῖς* Ἕλληνες καὶ Σλαῦοι, ἕνεκεν ἱστορικῶν περιπετειῶν, περὶ ὧν εἶπον τὰ δέοντα πρότερον, χρῶνται γλωσσικῷ ἰδιώματι, οὗ αἱ μὲν ῥίζαι εἶνε ἑλληνικαί, αἱ δὲ καταλήξεις σλαυϊκαί[1]. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἔχουσιν ἑλληνικωτάτην τὴν συνείδησιν, καυχώμενοι ἐπὶ τῇ ἐξ Ἑλλήνων καταγωγῇ των. Ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα εἰργάσθη μὲν καὶ ἐνταῦθα, ἰδίᾳ ἐν Ἀδριανουπόλει, μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς ἵδρυσιν Κοινοτήτων, ἀλλ' ἐλάχιστα κατώρθωσε πρὸ τῆς ἐπιμόνου ἀντιστάσεως τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἀφωσιωμένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν καὶ τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἐκ τριῶν τμημάτων ἀποτελεῖται ἡ Θρᾴκη, τοῦ ἀνατολικοῦ ὀρεινοῦ, τοῦ μέσου πεδινοῦ, διαρρεομένου ὑπὸ τοῦ Ἕβρου, καὶ τοῦ δυτικοῦ ὀρεινοῦ, τοῦ περὶ τὴν Ῥοδόπην. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον κατοικεῖται ἐξ Ἑλλήνων, πλὴν ἐλαχίστων Κιρκασίων. Βούλγαροι δ' οἰκοῦσιν ἐν τῷ βορείῳ μόνον διαμερίσματι. Ἐν τῇ πεδινῇ Θρᾴκῃ ὑπερέχουσι πρὸς τὰ βορειότερα μὲν μέρη οἱ Τοῦρκοι, εἰς τὰ νοτιώτερα δὲ οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἰδίᾳ κρατοῦσιν ἐν Ἡρακλείᾳ, καὶ δὴ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Σηλυβρίας, Γάνου καὶ Χώρας, Αἴνου καὶ Διδυμοτείχου. Ἑλληνικωτάτη τυγχάνει καὶ ἑλληνικώτατον ἐπεδείξατο φρόνημα κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ἡ Ἀδριανούπολις, ἐρρωμένως ἀποκρούσασα τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, ἀείποτε ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῆς ἐπισήμου πολιτικῆς τοῦ βορρᾶ, ἐξαναγκασθέντων, ἐκ φόβου ἢ ἐξ ἀπεμπολήσεως, πρὸς ὑποχώρησιν καὶ αὐτῶν τῶν ὀργάνων τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, καθὰ συμβαίνει καὶ ἐν Μακεδονίᾳ.

Ὅτι ἐπικρατεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Θρᾴκῃ, κατάδηλον καθίσταται ἐκ τῶν ἑπομένων στατιστικῶν πληροφοριῶν, ἃς ἐν περιλήψει μόνον δημοσιεύω ἐνταῦθα κατὰ τὰ διάφορα αὐτῆς τμήματα.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἐκπαιδευτικὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ πληθυσμὸς τῆς Θρᾴκης ἀποτελεῖται ἐκ *δύο* ἑκατομμυρίων· ἐκ τούτων τὸ ἥμισυ μέν, ἓν ἑκατομμύριον, ἀποτελοῦσιν οἱ Ἕλληνες, *600* χιλιάδες ἐν τῷ βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως καὶ *400* χιλιάδες ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, *700* χιλιάδες εἶνε οἱ Μωαμεθανοί, 200 χιλιάδες οἱ Ἀρμένιοι, Ἰουδαῖοι καὶ Ἀθίγγανοι, καὶ *100* μόνον χιλιάδες οἱ Βούλγαροι. Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη μειονότης ἀξιοῖ διὰ τῶν πανσλαυϊστικῶν δημοσιευμάτων νὰ καταλάβῃ πολιτικῶς καὶ ἐθνικῶς τὴν Θρᾴκην. Τίνι τρόπῳ θὰ ἐπετύγχανε τὴν δεσποτείαν ταύτην; Ἡ μέθοδος εἶνε ἁπλουστάτη.

Ὀλίγη τρομοκρατία. Περισσότεραι δολοφονίαι. Καὶ ἡ εἰρήνη ἢ ἡ τάξις θὰ ἀποκαθίστατο ἐπὶ τῶν ἐρειπίων.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν ἐπίσης τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐν μὲν τῷ Βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως λειτουργοῦσι 416 ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ 162 βουλγαρικά. Διδάσκουσιν 644 διδάσκαλοι Ἕλληνες καὶ

1) Πλείονα ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς Διαλέξεσι (Διάλεξις Ἐνάτη).

226 Βούλγαροι. Φοιτῶσι δ' ἐν αὐτοῖς Ἕλληνες μαθηταὶ 31.210 καὶ Βούλγαροι 4,661. Ἐν δὲ τῷ Βιλαετίῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἀνάξιος πάσης μνείας τυγχάνει ὁ σλαυϊκός, καὶ ἐν γένει ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμός, λειτουργοῦσι πέντε γυμνάσια ἀρρένων καὶ μία ἀνωτάτη θεολογικὴ Σχολή, ἡ τῆς Χάλκης, πολλὰ δὲ παρθεναγωγεῖα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνέρχεται εἰς 18,132, ὁ δὲ τῶν διδασκόντων εἰς 612· 185 δὲ εἶνε τὰ σχολεῖα. Ἡ δύναμις ὡσαύτως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐκπροσωπεῖται ἐκ 12 Μητροπόλεων καὶ 2 ἐπισκοπῶν. Πλὴν δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας οὐδεμία ἄλλη βουλγαρικὴ ἐπισκοπὴ ὑφίσταται ἐν Θράκῃ. Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τμήματι τῆς χώρας ὑφίσταται συμπαγὴς βουλγαρικὸς πληθυσμός, δυνάμενος, κατὰ τὸν καταστατικὸν ὀργανισμὸν τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, ν' ἀποτελέσῃ ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν.1)

Ἀλλ' ὅ τι παρατηρητέον ἐνταῦθα εἶνε, ὅτι ὁ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμὸς ὑπερέχει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας οὐ μόνον κατὰ ποσόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ποιόν. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἰδία εἶνε ἡ πραγματικὴ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, μονονουχὶ ἀμφισβητοῦσα τὸ ἐθνικὸν πρωτεῖον καὶ πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα λαλεῖται ἐν τῇ πολυθρυλήτῳ βασιλευούσῃ καὶ γράφεται κρεῖττον ἢ ἐν Ἀθήναις· ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τυγχάνει ἀκμαιοτάτη. Ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν δύναμιν καὶ ἰδέαν κύπτουσι πᾶσαι αἱ ἄλλαι φυλαί, αἱ ἐγκατεστημέναι ἐν Κωνσταντινουπόλει, μηδ' αὐτῶν τῶν Εὐρωπαίων ἐξαιρουμένων. Καὶ δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ὁ πραγματικός, ἠθικὸς ἅμα καὶ ἐθνικὸς ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων εἶνε ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὡς πρὸς κέντρον τῆς ἐθνικῆς βαρύτητος, στρέφεται ἀπὸ αἰώνων ἡ προσοχὴ τοῦ Γένους. Ἐκείνη εἶνε τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ ἱστορικὸν ἴνδαλμα. Ἄνευ αὐτῆς ἡ ἐθνικὴ ἰδέα εἶνε ἀκατανόητος.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἐπαναλάβω ὅσα εἶπον ἐν παρομοίᾳ περιστάσει:

«Οἱ ἡμέτεροι ἐχθροὶ εἰρωνεύονται, ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἡμᾶς ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις. Καὶ ἔχουσι δίκαιον. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, οἱ πεφωτισμένοι, νομίζομεν ὅτι ὑπερτεροῦμεν τοὺς πατέρας ἡμῶν, ἀπαρνούμενοι τὰ πάτρια, τὰ ἰδεώδη ἐκεῖνα, ἅτινα ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας συνετήρησαν καὶ ἐνίσχυσαν τὴν ἑλληνικὴν φυλήν. Ἕκαστον πασχα, πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν, ἦτο στερεότυπος ἡ εὐχή: «μὲ τὸ καλὸ καὶ τοῦ χρόνου στὴν Πόλι!» Ἦσαν ἀπαίδευτοι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐκεῖνοι, ἀλλ' εἶχον στερεὸν καὶ ὑγιᾶ τὸν ἐγκέφαλον. Ἡμεῖς ἀπετελματώθημεν ἐν τῷ τέλματι τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ. Ἐκεῖνοι ἐπίστευον, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ γίνῃ πρωτεύουσα τοῦ μέλλοντος ἑλληνικοῦ κράτους. Ἡμεῖς περιφρονοῦμεν τὰ *παρένθυρσα* ταῦτα κηρύγματα, οἱ δὲ πιστεύοντες εἰς τοιαύτας ἰδέας θεωροῦνται ἰδεολόγοι. Ἀλλ' ἐθεωροῦντο τοιοῦτοι πρό τινων ἀκόμη ἐτῶν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος καὶ διεκδικοῦντες τὴν Ῥώμην ὡς πρωτεύουσαν αὐτῆς. Ὁ καθολικισμὸς διεμαρτύρετο, ὁ Πάπας ἀνεθεμάτιζε τὴν ἰδέαν ταύτην· ἀλλὰ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια καθίστανται ἀνώτερα πάσης ἀντιδράσεως. Ἡ ἰταλικὴ ἰδέα ἐθριάμβευσεν, ἡ δὲ Ῥώμη κατέστη πράγματι ἡ πρωτεύουσα τῆς νέας Ἰταλίας. Ἂν πιστεύσωμεν καὶ ἐργασθῶμεν, ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου θὰ καταστῇ καὶ πάλιν πρωτεύουσα τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ· πρὸς τοῦτο σᾶς συνιστῶ ἐνέσεις φιλοπατρίας, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι θὰ

1) Μακεδονικαὶ Διαλέξεις.—Διάλεξις ἐνάτη.

ἐξυγιανθῶμεν, θ' ἀναῤῥώσωμεν ἀπὸ τῆς κατατρυχούσης ἡμᾶς νόσου, θὰ ἐπικρατήσωμεν ἐπὶ τέλους ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι.»

(*Ἀκολουθεῖ*). **Ν. Καζάζης.**

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΞ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΤΑ ΛΕΙΨΑΝΑ ΤΟΥ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Γ'.

Οἱ Ἑλληνόφωνοι τῆς κάτω Ἰταλίας.

Ἀμυδραὶ φῆμαι περὶ διατηρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἔν τισι τόποις τῆς κάτω Ἰταλίας πρὸ πολλοῦ ἦσαν διαδεδομέναι ἐν τοῖς κύκλοις τῶν λογίων Ἑλλήνων. Ἀλλ' αἱ φῆμαι αὗται δὲν ἠξιοῦντο πολλῆς προσοχῆς παρὰ τῶν σοβαρωτέρων λογίων. Ἐθεωροῦντο δὲ ὡς προερχόμεναι ἐκ τοῦ ἄλλου βεβαίου θεωρουμένου γεγονότος τῆς ἔν τισι τόποις τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας ἔτι διατηρήσεως τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης. Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἠκροώμην μαθημάτων ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ εἷς τῶν σοφωτέρων καθηγητῶν μου, ὁ ἀείμνηστος Στέφανος Κουμανούδης, ποιούμενος μνείαν τῆς περὶ Ἑλληνοφώνων τῆς Ἰταλίας φήμης, ἐθεώρει τα λεγόμενα ὡς μύθους, προστιθεὶς ὅτι οἱ λεγόμενοι οὗτοι Ἑλληνόφωνοι εἰσὶν Ἀλβανοὶ καὶ λαλοῦσι τὴν ἀλβανικὴν καὶ ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Ἰταλίας λαλεῖται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Καὶ ὅμως ἡ ἀλήθεια τῆς εἰρημένης φήμης ἀπεδείχθη οὐ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ Ἰταλῶν φιλολόγων καὶ μάλιστα τοῦ ἐντριβεστάτου περὶ τὴν ἐπιστήμην τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων καθηγητοῦ Μορόζη, ἐγένοντο δὲ ἔρευναι καὶ ὑπὸ ἄλλων εὐρωπαίων φιλολόγων καὶ πραγματεῖαι ἐδημοσιεύθησαν περὶ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου τῆς Σαλεντίνης, τέλος δὲ ἄνδρες λόγιοι, ἐξ αὐτῶν τῶν Ἑλληνοφώνων καταγόμενοι καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς μητρικὴν γλῶσσαν λαλοῦντες, οἱ καθηγηταὶ Παλοῦμπος καὶ Λεφὼν ἀνεκάλυψαν τελειότερον εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον τὰ περὶ τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων τῆς κάτω Ἰταλίας. Ἐγὼ δὲ πολλάκις ἐν ταῖς εἰς Ἰταλίαν ἐπιδημίαις μου ἐπιθυμῶν νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς Ἑλληνοφώνους δὲν εἶχον δυνηθῆ μέχρι τῆς τελευταίας μου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ εἰς Ἰταλίαν μεταβάσεώς μου, ἕνεκα τοῦ ἀποκέντρου τῆς χώρας αὐτῶν. Τέλος ἐξεπλήρωσα ἐν μέρει τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον.

Ἐλάχιστα μέχρι νῦν σώζονται λείψανα ἑλληνοφώνων ἐν δυσὶ χώραις τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐν Σαλεντίνῃ τῆς πάλαι Μεσσαπίας ἢ Καλαβρίας καὶ ἐν τῇ νῦν

Καλαβρίᾳ, τῷ πάλαι Βρεττίῳ· θεωρῶ ἀναγκαίαν τὴν διευκρίνησιν τῶν γεωγραφικῶν τούτων ὀνομάτων πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως, διότι ὅτε πρό τινος αἱ ἐφημερίδες ἐποιοῦντο λόγον περὶ τῆς ἐμῆς εἰς τὰς ἑλληνοφώνους κώμας τῆς Ἰταλίας ἐπισκέψεως ἔθετον τὰς κώμας ταύτας ἐν Καλαβρίᾳ, Καλαβρίαν ἐννοοῦσαι πάντως τὴν νῦν οὕτω καλουμένην νοτιοδυτικωτάτην χερσόνησον τῆς Ἰταλίας, τὸ πάλαι Βρέττιον, (ἀπὸ τοῦ Ζ΄ αἰῶνος μ. Χ. καλούμενον Καλαβρία), ἔνθα ὡσαύτως ὑπάρχουσι κῶμαι τινὲς ἑλληνόφωνοι. Ἀλλ᾽ ἐγὼ δὲν ἐπεσκεψάμην τὴν νῦν Καλαβρίαν, μέλλων νὰ πράξω τοῦτο νῦν, μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλὰ τὴν πάλαι Καλαβρίαν ἢ Μεσσαπίαν, ἤτοι τὴν νοτιοανατολικωτάτην ἄκραν τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίως τὴν χώραν τὴν μεταξὺ τῶν πόλεων Λουπιῶν (νῦν Λέτσε) καὶ Ὑδροῦντος (Ὄτραντον). Καὶ περὶ ταύτης τῆς ἑλληνοφώνου χώρας ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

Ἀναχωρήσας τῇ 8ῃ καθ᾽ ἡμᾶς Ἀπριλίου ὥρᾳ 8 π. μ. ἀπὸ Λουπιῶν, (ἔνθα εἶχον διανυκτερεύση ἐλθὼν ἀπὸ τῆς προτεραίας ἀπὸ Βρεντησίου διὰ τοῦ νοτίου σιδηροδρόμου, δύο περίπου ὡρῶν σιδηροδρομικὸν διανύσας ὁδὸν) διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἀφικόμην μετὰ τρία τέταρτα τῆς ὥρας εἰς τὴν ἑλληνόφωνον κώμην Στερνατίαν. Προχωρήσας ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὴν κώμην ἢ κωμόπολιν κατειχόμην ὑπὸ μεγάλης περιεργείας τίνα γλῶσσαν ἤθελον εὕρῃ τοὺς κατοίκους λαλοῦντας καὶ τίνα ἐντύπωσιν ἤθελε μοὶ ἐμποιήσῃ ἡ πρώτη ἑλληνικὴ φωνή· διότι ἐφαίνετό μοι ἔτι οἱονεὶ ἀπίστευτον ὅτι εὑρισκόμην ἐν ἑλληνοφώνῳ πληθυσμῷ ἐν μέσῳ τοῦ περὶ ἐμὲ μεγάλου ἰταλοφώνου κόσμου. Ἀπὸ τοῦ Βρεντησίου εἶχον λάβῃ συστατικὴν ἐπιστολὴν πρός τινα τῶν κατοίκων τῆς Στερνατίας, ἵνα δὲ εὕρω τοῦτον ἔδει νὰ ἐρωτήσω τοὺς πρώτους ἐντυγχάνοντας ἐμοὶ κατοίκους τῆς κώμης, ἀλλ᾽ εὑρισκόμην ἐν στενοχωρίᾳ τινί, διότι ἡ ἐθνικὴ φιλαυτία μοι ἐπέτασσεν ἄνευ ὑπομονῆς νὰ ἀποτείνω τὸν λόγον ἑλληνιστί· ἐξ ἄλλου δὲ ἠγνόουν ἂν θὰ ἐγινόμην εὐθὺς καταληπτός· ἀλλ᾽ οἱ ἀφελεῖς χαιρετισμοὶ τῶν προσβλεπόντων ἐμὲ κατοίκων διὰ τοῦ ἰταλικοῦ buon giorno ἐφαίνοντο ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι διέλυον τὰ ὄνειρά μου. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο τοπικῶς ἑορτάσιμος, οἱ δὲ κατὰ τὴν πλατεῖαν τῆς Ἐκκλησίας καθ᾽ ὁμίλους διαλεγόμενοι πολῖται, ὧν ἡ ὄψις μοὶ ἐφαίνετο προσηνεστάτη καὶ τὸ ἦθος ἀξιάγαστον, ἐλάλουν γλῶσσαν, ἧς δὲν ἠδυνάμην νὰ νοήσω τὸν χαρακτῆρα, διότι οὔτε ἑλληνιστὶ μοὶ ἐφαίνοντο ὅτι ἐλάλουν οὔτε ἰταλιστί. Τέλος παρεκάλεσά τινας ἰταλιστὶ νὰ μοὶ δείξωσι τὴν κατοικίαν τοῦ κ. Γιαννακότση, πρὸς ὃν εἶχον σύστασιν. Δύο ἢ τρεῖς Στερνατιῶται ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ μοὶ ὁδηγήσωσι μέχρι τῆς οἰκίας του λαλοῦντές μοι, ὡς εἰκός, ἰταλιστὶ καθ᾽ ὁδόν. Εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν ἐχαιρέτησα τὴν οἰκοδέσποιναν ἑλληνιστί, εἰπὼν καλὴ 'μέρα, ὢν βέβαιος ὅτι εὑρισκόμην ἐν ἑλληνοφώνῳ οἰκίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα παρὰ προσδοκίαν ἡ οἰκοδέσποινα μὴ ἐννοήσασα τὸ καλὴ 'μέρα, ἐννοήσασα ὅμως ὅτι ἐχαιρέτισα αὐτὴν μοὶ ἀνταπέδωκε τὸν χαιρετισμὸν ἰταλιστί· ἀλλ᾽ ἐγὼ μὴ ἀποβαλὼν τὸ θάρρος ἐξηκολούθησα ἐρωτῶν ἑλληνιστὶ ἐὰν ὁ κ. Γιαννακότσης εὑρίσκεται ἐν τῇ οἰκίᾳ, συγχρόνως δὲ προσῆλθον ἥ τε μήτηρ τῆς οἰκοδεσποίνης, ἡ θυγάτηρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς καὶ μετὰ πολλῆς φαιδρότητος ἀτενίζοντες πρός με λαλοῦντα ἐν γλώσσῃ ἑλληνικῇ, μὴ ἐντελῶς καταληπτῇ εἰς αὐτούς, μοὶ ἀπήντησαν ἐν τῇ ἑλληνικῇ αὐτῶν γλώσσῃ, ὅτι ὁ οἰκοδεσπότης ἔρχεται μετ᾽ ὀλίγον, παρακαλοῦντές με συγχρόνως μετὰ πολλῆς ἀβροφροσύνης νὰ καθήσω καὶ νὰ δηλώσω τί ἐπεθύμουν νὰ λάβω ὡς ἄριστον πρωϊνόν. Ἐγὼ δὲ μαθὼν ὅτι ὁ παῖς ἦτο μαθητὴς σχολείου ἀπορρίψας φιλοφρόνως πᾶσαν περὶ ἀριστήσεως πρότασιν ἠρξάμην εὐθὺς προχείρου τινος ἐρεύνης τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου

τῆς κώμης δηλώσας τὰ περὶ ἐμὲ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀφίξεώς μου. Μετὰ πολλῆς προθυμίας ὁ νεαρὸς μαθητὴς ἤρξατο ν' ἀπαντᾷ εἰς πάσας τὰς ἐρωτήσεις μου. Μετ' ὀλίγην δὲ ὥραν ἀγνοῶ πῶς διαλαληθείσης ἐν τῇ κώμῃ τῆς ἰδιότητός μου ὡς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀφίξεώς μου ἦλθεν εἰς τὴν ρηθεῖσαν οἰκίαν πλῆθος νέων παρακαλούντων με νὰ μεταβῶ μετ' αὐτῶν εἰς τὸ μέγαρον τῆς Δημαρχίας. Ἦσαν δὲ οἱ νέοι οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Δημάρχου Γ. Ὀρλάνδι ὧν ὁ πρεσβύτερος Νόελ Ὀρλάνδι, εἶνε νέος ἄριστα μεμορφωμένος, πολλὰς πλὴν τῆς μητρικῆς αὐτοῦ ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἰταλικῆς γινώσκων εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὁ γραμματεὺς τῆς Δημαρχίας καὶ ἄλλοι ὑπάλληλοι αὐτῆς καὶ ἄλλοι νέοι ἐξ Στερνατίας, σπουδασταὶ διαφόρων ἀνωτέρων σχολῶν τῆς Ἰταλίας καί τις ἱεροσπουδαστής. Μετὰ τούτων πάντων μετέβημεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Δημάρχου, ἐν ᾧ καὶ τὸ γραφεῖον τῆς Δημαρχίας.

Ὁ Δήμαρχος Ὀρλάνδι ὑπεδέξατό με φιλοφρονέστατα καὶ μετά τινας ἐξιδιασμένας περιποιήσεις ἔθηκε πάνυ εὐγενῶς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ εἰς τὴν διάθεσίν μου, ἵνα γράφω ἐνταῦθα ὅσα ἤθελον κρίνει ἀναγκαῖον ἐκ τῶν περὶ τῆς γλώσσης τῆς Στερνατίας ἐρευνῶν μου. Αὐτὸς ὁ Δήμαρχος Ὀρλάνδι, ὑπερπετηκοντούτης περίπου ἀνήρ, εἶνε οὐχὶ ἐκ τῶν συνήθων Δημάρχων τῶν εὐρωπαϊκῶν μικροπόλεων ζῶν ἐν ὁρίζοντι πνευματικῷ τοῦ δήμου καὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀνὴρ ἔχων εὐρεῖαν μόρφωσιν, ἔχων συνείδησιν σαφεστάτην τῆς ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καταγωγῆς αὐτοῦ, ἐμφορούμενος δὲ καὶ θερμῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἑλλάδα αἰσθημάτων ὡς καὶ πάντες οἱ πεπαιδευμένοι ἑλληνόφωνοι τῆς Ἰταλίας. Πολλὰ διελέχθημεν μετὰ τοῦ Δημάρχου περὶ τῆς Ἑλλάδος, περὶ τοῦ μακεδονικοῦ καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἀλβανικοῦ κινήματος, ὅπερ ἔκρινεν, ὅπως ἐγώ, ἐξ ἐπόψεως καθαρῶς ἑλληνικῆς. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι ὁ Ὀρλάνδι λόγον ποιούμενος καὶ περὶ τοῦ πρὸ ἑξαετίας γενομένου ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ἰσχυρίζετο, στηριζόμενος, ὡς ἔλεγεν, ἐπὶ μαρτυριῶν Ἰταλῶν ἐθελοντῶν, ὅτι ὁ πόλεμος ἦτο ψευδοπόλεμος καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρουν νικῶντες πολλάκις.

Ὁ Δήμαρχος Ὀρλάνδι, μοὶ ἔδειξε καὶ τὸ λεύκωμα αὐτοῦ ἐν ᾧ εἶχον γράψῃ πολλοὶ Εὐρωπαῖοι καὶ λόγιοι, ἐπισκεψάμενοι τὴν Στερνατίαν πρὸς ἔρευναν τῆς λαλουμένης ἐνταῦθα ἑλληνικῆς γλώσσης· μοὶ παρεκάλεσε δὲ νὰ γράψω καὶ ἐγὼ ἑλληνιστί, σφόδρα δὲ ηὐχαριστήθη ἐκ τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντων, ὅτι εὑρισκόμην ἐν μέσῳ τῶν ζώντων πολυτίμων λειψάνων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ τὸ κύριον ἡμῶν ἔργον ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ ἀξιοτίμου Δημάρχου ἦτο ἡ σπουδὴ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου τῆς Στερνατίας, πρὸς ἣν μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐβοήθουν ἐμοὶ πάντες οἱ παριστάμενοι, ἰδίως οἱ τοῦ Δημάρχου παῖδες, εἰς σύνταξιν μικροῦ λεξιλογίου καὶ προχείρου γραμματικῆς τῆς γλώσσης, ὑπαγορεύοντές μοι καὶ διάφορα ᾄσματα, μύθους κ.τ.λ.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων μοὶ ἡρμήνευσαν καὶ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος Στερνατία ἐκ τοῦ στέρνον πληθ. στέρνα ὡς ἔλεγον, καὶ dia=δία=δόσις=πλῆγμα (ἐκ τοῦ δίω=δίδωμι ὅπερ σημαίνει καὶ τύπτω). Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τοιαύτη ἐτυμολογία οὐδεμίαν ἄλλην κέκτηται σημασίαν καὶ ἀξίαν ἢ μόνον ὅτι μαρτυρεῖ τὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τῶν Στερνατιατῶν.

Παρῆν δὲ καὶ ὁ ἐφημέριος τῆς Ἐκκλησίας, ὃν μετεπέμψατο ὁ κύριος Ὀρλάνδι, ἵνα μὲ βοηθήσῃ εἰς τὸν σκοπόν μου, ἀλλ' οὗτος ἐκπροσωπῶν μᾶλλον τὴν λατινικὴν παίδευσιν καὶ τὸν παρόντα ἰταλικὸν βίον εἰς οὐδέν μοι ὑπῆρξεν ὠφέλιμος. Ἀφ' οὗ

ἐπί τινα χρόνον εἰργάσθην οὕτως ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Δημάρχου. παρεσκευάσθην νὰ ἀπέλθω εἰς ἄλλην κώμην, ἐγγὺς κειμένην.

Πολὺ μὲ παρεκάλεσαν νὰ διανυκτερεύσω ἐν Στερνατίᾳ καὶ νὰ παραστῶ εἰς ἑορτήν τινα ἐντοπίαν, τελεσθησομένην τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν οἱ κάτοικοι πάντες θὰ ἐδείπνουν ἐκτὸς τῆς κώμης ἐν ἐξοχῇ ἢ τουλάχιστον πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς οἰκίας αὐτῶν ἐν ὑπαίθρῳ. Μοὶ ἔλεγον δὲ ὅτι ἠδυνάμην νὰ μεταβῶ εἰς τὰς ἐγγὺς κειμένας ἑλληνοφώνους κώμας καὶ νὰ ἐπιστρέψω τὴν ἑσπέραν ἢ νὰ διέλθω τὴν νύκτα φιλοξενούμενος ἐν Στερνατίᾳ, ἀλλ' ἐγὼ ἐπειγόμενος νὰ περατώσω ὡς τάχιστα τὴν περιοδείαν μου δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν. Ἀνεχώρησα δὲ ἀπὸ τῆς Στερνατίας ἐφ' ἁμάξης τοῦ Δημαρχείου, προσενεχθείσης μοι πάνυ εὐγενῶς, ἔχων συνοδὸν ἐπίτηδες ἀκολουθήσαντά με ἕνα ἐκ τῶν καλῶν νέων τῆς Στερνατίας, τὸν μαθητὴν τοῦ Πολυτεχνείου, συνώνυμον ἐμοί, Παῦλον, οὗτινος δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας. Ἐγκαρδίως μὲ προέπεμψαν ἐξερχόμενον τῆς κώμης οἵ τε μνημονευθέντες νέοι τοῦ Δημαρχείου καὶ πολλοὶ ἄλλοι πολῖται, ἐνθουσιωδῶς εὐχόμενοί με τὸ κατευόδιον, παρακαλοῦντες νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν κώμην αὐτῶν προσφέροντές μοι ἄνθη· τινὲς δὲ καὶ παρακαλοῦντες νὰ πέμψω αὐτοῖς εἰκονογραφημένα ταχυδρομικὰ δελτάρια ἐξ Ἑλλάδος.

Ἀπελθὼν ἀπὸ Στερνατίας ἀφικόμην μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὴν μικρὰν ἑλληνόφωνον κώμην Μαρτινιάνο, διαλεγόμενος καὶ συνεννοούμενος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ Παύλου ἑλληνιστὶ κατὰ τὴν διάλεκτον τῆς Στερνατίας καὶ πολλὰ διδασκόμενος περὶ τῆς διαλέκτου ταύτης. Τὸ Μαρτινιάνο εἶνε κώμη πολὺ μικρά, ἡ ἐλαχίστη πασῶν τῶν ἑλληνοφώνων κωμοπόλεων καὶ κωμῶν, 1081 μόνον ἔχουσα κατοίκους. Ἡ ὑπὸ τῶν κατοίκων λαλουμένη ἑλληνικὴ διάλεκτος εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν τῆς Στερνατίας. Εἶνε δὲ ἡ κώμη αὕτη πολλῷ ἧσσον πλουσία καὶ ἧσσον πεπολιτισμένη τῆς Στερνατίας. Μικρὰ δέ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Στερνατίαν, ὑπῆρχε ζωὴ καὶ κίνησις ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς πόλεως ταύτης, οὐχ' ἧττον ἱκανοποιήθη σφόδρα ἡ περιέργειά μου καὶ ἐνταῦθα, ἀφ' οὗ διερχόμενος διὰ τῶν ὁδῶν ἤκουον πανταχοῦ λαλουμένην τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ παίδων, ὑπὸ γερόντων καὶ γραιῶν.

Ἀπὸ Μαρτινιάνο μετέβημεν ἐντὸς $^1/_4$ τῆς ὥρας εἰς τὴν ἑλληνόφωνον κώμην Καλημέρα.

Ἡ Καλημέρα εἶνε ἡ μόνη ἑλληνόφωνος κώμη ἡ φέρουσα ἀκραιφνῶς ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο ὄνομα ἀκριβῶς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς χαρίεν γλωσσικὸν ἐπεισόδιον τῆς ὁδοιπορίας μου. Πλησιάζων πρὸς τὴν κώμην ταύτην συνήντησα χωρικοὺς λαλοῦντας ἑλληνιστί, οἵτινες κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἐπικρατοῦν ἔθος νὰ χαιρετῶσι πάντας καθ' ὁδόν, μὲ ἐχαιρέτησαν προσφωνοῦντες ἰταλιστί.

Ἐγὼ ὑποθέτων ὅτι μὲ ἐξέλαβον οἱ ἀγαθοὶ ἰταλιῶται Ἕλληνες ὡς Ἰταλὸν καὶ λησμονήσας ὅτι καὶ ἐν Στερνατίᾳ τὸ καλημέρα, ὡς χαιρετισμός, δὲν ἦτο ἐν χρήσει ἀνταπέδωκα μεγαλοφώνως τὸ buon-giorno διὰ τοῦ καλημέρα σας. Τότε εἷς τῶν ἀνθρώπων τούτων νομίσας πάντως ὅτι ἠρώτων ἂν ἡ ἐγγὺς κώμη εἶνε ἡ Καλημέρα ἀνεφώνησε στρεφόμενος πρὸς τὴν κώμην: *Σὶ σινιόρε*. Ἐνεθυμήθην τότε ὅτι καὶ ἐν Στερνατίᾳ ἦτο ἄγνωστος ὁ χαιρετισμὸς καλημέρα καὶ εὐχαριστήσας ἁπλῶς τὸν χωρικὸν προυχώρησα πρὸς τὴν κώμην.

— Ἡ κώμη *Καλημέρα* εἶνε, ὅπως ἡ Στερνατία ἀρκούντως μεγάλη καὶ κίνησιν ὁπωσοῦν εὐρεῖαν ἔχουσα καὶ ὁδοὺς καλάς, εἶνε δὲ πατρὶς τῶν λογίων καθηγητῶν Παλούμπου καὶ Λεφών. Τούτων ὁ μὲν Λεφὸν εἶνε καθηγητὴς ἐν Φλωρεντίᾳ ὁ δὲ

Παλοῦμπος ἐν Βάρῃ. Κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν ὁ Παλοῦμπος, χάριν τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα, μεταβὰς εἰς τὴν κώμην αὐτοῦ, ἵνα ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εὑρίσκετο μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐν Καλημέρᾳ μέλλων νὰ ἀπέλθῃ μετ' ὀλίγας ὥρας.

Ὅτε ἐγὼ ἀπὸ τοῦ ξενοδοχείου, ἔνθα ἔμενον, ἐμήνυσα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Παλούμπου ἐὰν εὑρίσκετο αὐτόθι, ὁ κ. Παλοῦμπος ἦλθε νὰ μὲ εὕρῃ καὶ μετέβημεν ὁμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Παλοῦμπος, ὡς εἶπον, ἔχων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μητρικὴν παιδευθεὶς δὲ καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν κατέστη τέλειος Ἕλλην τὴν γλῶσσαν, λαλῶν καὶ προφέρων αὐτὴν ὅπως καὶ πᾶς Ἕλλην καὶ δὴ Ἕλλην λόγιος. Ἐν τῇ ἐν Καλημέρᾳ πατρικῇ αὐτοῦ οἰκίᾳ κατοικεῖ μετὰ τῆς χήρας μητρὸς αὐτοῦ, πρεσβύτιδος ἀγαθωτάτης, ἀληθοῦς τύπου Ἑλληνίδος. Μετὰ πολλῆς αὕτη χάριτος καὶ ἀφελείας μὲ ἐχαιρέτισεν εἰσερχόμενον εἰς τὴν οἰκίαν, προσφωνοῦσά «σὲ χαιρετῶ παιδί μου, καλῶς ἦλθες, στάσου καλό. (Στάσου καλὸ εἶνε ἰταλισμὸς = sta bene = ἔχε καλῶς· εἶνε δὲ ἡ συνήθης φιλοφρονητικὴ φράσις τῶν Ἑλληνοφώνων τῆς Ἰταλίας). Ἡ μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ κ. Παλούμπου συναναστροφή μου ἐγένετο ἐν τῇ ἑλληνικῇ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ μετὰ τοῦ κ. Παλούμπου διελεγόμεθα λαλοῦντες τὴν συνήθη τῶν λογίων ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ οἱ τρόποι δὲ καὶ ἡ ἐνδυμασία αὐτὴ τῆς μητρὸς τοῦ κ. Παλούμπου καὶ τῶν ἄλλων γυναικῶν τῆς τε Καλημέρας καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνοφώνων κωμῶν ἔχει τι τὸ ἀρχαϊκῶς φιλόκαλλον καὶ ἑλληνικόν.

Ἴσως ὑποθέσῃ τις ὅτι κρίνω ἐκ προκαταλήψεως, ἀλλὰ μοὶ ἐφάνη ὁπωσδήποτε οὕτω, ὅτι οἱ Ἑλληνόφωνοι τῆς Σαλεντίνης εἶνε πολλῷ φιλοκαλλώτεροι τῶν λοιπῶν τῆς κάτω Ἰταλίας κατοίκων· καὶ αἱ ὁδοὶ τῶν κωμῶν ἢ κωμοπόλεων καὶ τὰ κτίρια καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις ἔχει πολὺ τὸ ἐν ταῖς ἄλλαις κώμαις καὶ κωμοπόλεσιν ἀσύνηθες καθάριον καὶ φιλόκαλλον καὶ ἀρχαϊκῶς χαρίεν. Μείναντες ἐπὶ μικρὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Παλούμπου ἀνεχωρήσαμεν μετ' ὀλίγον μετ' αὐτοῦ ἐφ' ἁμάξης εἰς τὴν ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἰταλόφωνον κώμην Κολλινιάνο ὁπόθεν ἀποχαιρετήσας τὸν συνοδόν μου Παῦλον, ἐπιστρέφοντα μετὰ τῆς δημαρχιακῆς ἁμάξης εἰς τὴν Στερνατίαν, ἀνεχώρησα ἐγὼ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὴν ἑλληνόφωνον κώμην Ζολλῖνο, ἐνῷ ταυτοχρόνως ὁ φίλος Παλοῦμπος ἀνεχώρει διὰ τοῦ σιδηροδρόμου κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν εἰς τὰς Λουπίας καὶ ἐκεῖθεν διὰ Βρεντησίου εἰς Βάρην.

Ἐν Καλημέρᾳ καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπὸ Καλημέρας εἰς Κολλινιάνο πορείας ἡμῶν πολλὰ εἴπομεν καὶ συνεζητήσαμεν μετὰ τοῦ κ. Παλούμπου περὶ τῆς ἐν Καλημέρᾳ καὶ τῇ λοιπῇ Σαλεντίνῃ λαλουμένης ἑλληνικῆς διαλέκτου καὶ τῶν ἰδιωτισμῶν αὐτῆς, τῶν τε φθογγολογικῶν καὶ τῶν τυπικῶν ἢ μορφολογικῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ κ. Παλοῦμπος, ὅστις, ὅπως πάντες οἱ ἑλληνόφωνοι Ἰταλιῶται λόγιοι, εἶνε οὐ μόνον Ἕλλην τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ ὡς Ἰταλὸς τὴν ἐθνότητα εἶνε φιλέλλην, ἐδημοσίευσεν ἱκανὰ περὶ τῆς ἐν Σαλεντίνῃ ἑλληνικῆς διαλέκτου, ἐπεσκέψατο δὲ καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἣν μέλλει νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ αὖθις. Ὁ κ. Παλοῦμπος ἔχει συλλέξῃ μέγα ὑλικὸν φιλολογικὸν τῆς Σαλεντίνης διαλέκτου, ἀλλὰ δυστυχῶς ταῦτα δὲν εἶδον ἔτι τὸ φῶς, διότι οὔτε ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολογικὸς Σύλλογος ἦλθεν εἰς ἀρωγήν, οὔτε ἡ Μαράσλειος βιβλιοθήκη, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ κ. Παλοῦμπος θέλει νὰ ἐκδώσῃ τὴν συλλογὴν αὐτοῦ, γε-

γραμμένην διὰ λατινικῶν στοιχείων. Ὅπως δήποτε εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ γίνῃ τι ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐκδόσεως αὐτῆς.

Πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶ ἀπὸ τοῦ κ. Παλούμπου ἐν Κολλινιάνῳ εἶχε τὴν καλωσύνην οὗτος νὰ μοὶ δώσῃ ὁδηγίας τινὰς περὶ τῆς περαιτέρω ἐν τῇ ἑλληνοφώνῳ Σαλεντίνῃ περιοδείας μου, περί τε προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἀπὸ Κολλινιάνο λοιπὸν ἀναχωρήσας σιδηροδρομικῶς ἀφικόμην περὶ δείλην εἰς τὴν μικρὰν καὶ ὡραίαν κώμην Ζολλῖνο. Ὅτε διερχόμενος τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἠρώτησα ἑλληνιστὶ πρεσβῦτιν τινὰ γυναῖκα ποῦ ἦν ἡ κατοικία τοῦ Δημάρχου, παρετήρησα ὅτι ἡ ἀγαθὴ πρεσβῦτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί ἐστι Δήμαρχος. Καὶ ὅτε ἐννοήσας τὸ σφάλμα, εἰς ὃ περιέπεσον μεταχειρισθεὶς τὸ ὄνομα Δήμαρχος, μετεχειρίσθην τὸ ἀντίστοιχον ἰταλικὸν ὄνομα, τότε ἡ πρεσβῦτις εἶπεν ἑλληνιστὶ εἰς τὸν παῖδα αὐτῆς νὰ μὲ ὁδηγήσωσιν εἰς τοῦ *Σινδάκου*. Ἐννοεῖται ὅτι πάντα τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν καὶ ἀξιωμάτων παρὰ τοῖς ἑλληνοφώνοις τούτοις, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν γενικωτάτων, (οἷον βασιλεύς, βασίλισσα κτλ.) εἶνε ἰταλικά, ὡς συνέβαινε τοῦτο παρ' ἡμῖν συνήθως ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας. Ἑπομένως τὰ ἄλλα ὀνόματα δήμαρχος, νομάρχης, ἔπαρχος, βουλή, βουλευτής, εἶνε ἄγνωστα εἰς αὐτούς, εἰσὶ δὲ πάντα εἰλημμένα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ. Ὁ ἀγαθὸς Δήμαρχος τῆς μικρᾶς ἑλληνοφώνου κώμης ᾐσθάνετο οἱονεὶ συστολήν τινα, διότι, ὡς μοὶ ἔλεγε, δὲν ἐδύνατο νὰ λαλῇ τὴν ἑλληνικὴν τοσοῦτον καθαρῶς ὡς ἐγὼ καὶ ὅτι ἡ διάλεκτος, ἣν ἐλάλει ἦτο διεφθαρμένη ἔχουσα πολλὰς ἰταλικὰς λέξεις.

Τὴν ἐπαύριον μετέβην ἀπὸ Ζολλίνου εἰς Μάρτανον, τὴν μεγίστην τῶν ἐν Σαλεντίνῃ κωμοπόλεων, οἰκουμένην ὑπὸ 4850 ψυχῶν. Ἀπὸ Ζολλίνου εἰς Μάρτανον δὲν ὑπάρχει σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀλλ' ὑπάρχει ὁδὸς ἁμαξιτὴ λίαν ὡραία καὶ λίαν συχναζομένη καὶ σύντομος. Μὴ εὑρὼν δὲ ἐν Ζολλίνῳ πρόχειρον ἅμαξαν, μεθ' ὅλην τὴν εὐγενῆ προθυμίαν τοῦ Δημάρχου, ἐποιησάμην ἀποστολικὴν τὴν πορείαν, ἔχων συνοδὸν κλητῆρα τοῦ Δημαρχείου, δοθέντα μοι ὑπὸ τοῦ Δημάρχου. Πρὸς πολλοὺς καθ' ὁδὸν συνήντησα ἑλληνοφώνους ἐργατικῆς τάξεως ἀνθρώπους, μεθ' ὧν ἀσμένως διαλεγόμενος ἑλληνιστὶ ἐμάνθανον τὰ κατὰ τὴν καθόλου κατάστασιν αὐτῶν. Εἷς ἐργατικὸς ἀνὴρ μοὶ ἠρώτα ἂν δύναται νὰ εὕρῃ πόλεμον ἐν Ἑλλάδι. Ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ λόγου ἐνόησα ὅτι πόλεμον ἐννοεῖ ἐργασίαν. Ἔλαβον δὲ ἀφορμὴν ἀκολούθως νὰ μάθω ὅτι αἱ λέξεις ἐργάζεσθαι καὶ ἐργασία δὲν εἶνε συνήθεις ἐν ταῖς σαλεντίναις διαλέκτοις. Καὶ αὐτὴ ἡ γεωργικὴ ἐργασία λέγεται πόλεμος, οὐχὶ ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ, ὅπως παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς. Καλοῦσι δὲ λαβόρα τὴν ἐργασίαν ἰταλίζοντες. Πλὴν τῶν καθ' ὁδὸν λαλούντων ἑλληνιστὶ διαβατῶν ἤκουον καὶ ἐν τοῖς παρακειμένοις ἀγροῖς γυναῖκας, ἐργαζομένας τὴν γῆν, ψαλλούσας ᾄσματα ἑλληνικὰ μετὰ μελαγχολικῆς μελῳδίας, ὧν μόνον λέξεις τινὰς ἠδυνάμην νὰ νοήσω. Εἶνε δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι αἱ γυναῖκες τῶν Ἑλληνοφώνων τούτων ᾄδουσι μόνον ἑλληνιστί, μόνον δὲ αἱ τυγχάνουσαι παιδεύσεως γινώσκουσιν ᾄσματα ἰταλικά. Καθόλου δὲ τῶν γυναικῶν ἡ μόνη γλῶσσα εἶνε ἡ ἑλληνική. Ἐξ ἀνάγκης δὲ ἐνίοτε λαλοῦσιν ἰταλιστὶ πρὸς ἰταλοφώνους, ἐνῷ οἱ ἄνδρες ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν ποιοῦνται χρῆσιν. Μετὰ τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας πορείαν ἀφικόμην εἰς Μάρτανον· κατὰ τὴν εἰς τὴν κωμόπολιν εἴσοδόν γυνή τις ἐξερχομένη τῆς κωμοπόλεως μὲ ἐχαιρέτισε κατὰ τὸ σύνηθες. Ἐνόμισα ὅτι ἤκουσα τὰς λέξεις καλὴν ἡμέραν· ὅτε δὲ ἐγὼ ἀπήντησα ἑλληνιστὶ διὰ τοῦ καλὴ ἡμέρα καὶ ἠρώτησα ἂν γνωρίζῃ περὶ τῆς κατοικίας τοῦ προσώπου, ὅπερ ἐζήτουν, μὴ ἐννοήσασα τὰ ἐμὰ ἑλληνικὰ μοὶ ἀπήντησε μετά τινος ἐμφάσεως ἰταλιστὶ «Io sono Grica» (εἶμαι Ἑλληνίς).

Ἐνόησα λοιπὸν ὅτι ὑπέθεσεν ὅτι ἐλάλουν εἰς γλῶσσαν ξένην πρὸς αὐτήν, οὔτε ἑλληνικὴν οὔτε ἰταλικήν, ἅτε μὴ ἐννοήσασα τὰ ἐμὰ ἑλληνικά. Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ ἑλληνόφωνοι καλοῦσιν ἑαυτοὺς πάντοτε Ἕλληνας καὶ οὐχὶ Ἰταλούς· καὶ τὰς κώμας αὐτῶν καλοῦσι πaέζια graῖκα (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ paece).

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐθεώρησα ὡς μίαν ἀποτυχίαν διότι δὲν ἠδυνήθην νὰ συνεννοηθῶ ἑλληνιστὶ μετὰ τοῦ πρώτου ἐν Μαρτάνῳ προσώπου, ἐνῷ μέχρι τοῦδε ἀρκούντως καλῶς συνεννοούμην μετὰ τῶν ἑλληνοφώνων ἑλληνιστὶ λαλῶν. Ἀλλ' οὐδόλως ἐντεῦθεν ἀπέβαλον τὸ θάρρος ὥστε νὰ προσφύγω εἰς τὴν ἰταλικήν. Μικρὸν προχωρήσας βλέπω ρακένδυτον νήπιον ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ, γοερῶς κλαῖον. Τί κλαίεις; λέγω πρὸς αὐτό.

«Κλαίει κλαίει πάντα κλαίει τὸ ἀνόητο», λέγει τις πρεσβῦτις γυνὴ παρὰ τὴν ἐγγὺς θύραν οἰκίας τινος ἱσταμένη μετὰ καθαρωτάτης ἑλληνικῆς προφορᾶς. Ἔρριψα δύο σόλδια διὰ νὰ καταπαύσω τὸν κλαυθμὸν τοῦ παιδός, ἤκουσα δὲ τότε ἄλλην τινὰ γυναῖκα, λέγουσαν. «*Δὲ λέεις* ἀνόητε ἕνα gράτσια διὰ τὸ ριγάλο ποῦ σοῦδωκε»; Οὕτω λοιπὸν εὑρέθην πάλιν ἐνώπιον ἑλληνοφώνου πληθυσμοῦ· καὶ ἠδυνάμην τοῦ λοιποῦ νὰ διαλέγωμαι πρὸς πάντα ἑλληνιστὶ ἄνευ φόβου οὐδενὸς μὴ καταστῶ ἀκατάληπτος μετὰ τῶν ἐμῶν ἑλληνικῶν, ὅπως κατὰ τὴν εἰς τὴν κώμην εἴσοδον.

Ἡ ἐν Μαρτάνῳ ἐπὶ πολλὰς ὥρας διαμονή μου μοὶ ὑπῆρξεν ἱκανῶς διδακτικὴ καὶ ὡς πρὸς τὰ τῆς γλώσσης τῶν ἑλληνοφώνων καὶ ὡς πρὸς τὰ τοῦ βίου αὐτῶν. Ἐν Μαρτάνῳ εὗρον ὁδοὺς Κωνσταντίνου καὶ Ἁγίας Σοφίας, ἴχνη πάντως τῶν βυζαντινῶν ἀναμνήσεων. Ὑπὸ ἔποψιν ἰδίως γλωσσικὴν ἱκανὰ ἐδιδάχθην διημερεύσας ἐν τῇ ἱκανῶς ὡραίᾳ καὶ σχετικῶς βιομηχανικωτάτῃ ταύτῃ πολίχνῃ. Ὁ σίνdακος, ἤτοι ὁ Δήμαρχος τῆς πολίχνης, πρὸς ὃν εἶχα συστατήριον ἐπιστολὴν ἔλειπε κατὰ σύμπτωσιν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἐν τῷ μικρῷ ξενοδοχείῳ, ἐνῷ κατέλυσα, μοὶ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιήσω καλῶς τὴν ἐν Μαρτάνῳ παρουσίαν μου. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ξενοδοχείου Σαλβατῶρος Καρακούδας ἦτο ἀνὴρ ἀγαθώτατος τὴν ψυχήν, λίαν προσηνὴς καὶ φιλόξενος, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἥτις διηύθυνε τὸ ξενοδοχεῖον. Πᾶσαι αἱ ὧραι τῆς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ διαμονῆς κατηναλώθησαν εἰς συναναστροφὴν μετὰ τῶν ξενοδόχων καὶ μετ' ἄλλων ἐνταῦθα εὑρισκομένων προσώπων, οἵτινες, ἰδίως κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος καὶ μετὰ ταῦτα, περιχαρεῖς περιεκύκλωσαν τὴν τράπεζάν μου προθύμως πάνυ ἀπαντῶντες εἰς πᾶσαν ἐρώτησίν μου καὶ μετὰ πολλοῦ διαφέροντος πυνθανόμενοι τὰ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐμοῦ ἡ κυρία φροντὶς περιεστρέφετο εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον τοῦ Μαρτάνου. Κατὰ τὴν εἴσοδόν μου εἰς τὸ ξενοδοχεῖον μὲ ἐξέπληξεν ἡ ξενοδόχος δίδουσά τι ἐδώδιμον καὶ λέγουσα «τρῶγε διὰ νὰ λιπαριάζῃς» (νὰ γίνῃς λιπαρά, παχεῖα). Τοῦτο μοὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἀποταθῶ πρὸς τὸν ξενοδόχον ἑλληνιστὶ καὶ συνεννοήθημεν ἄνευ δυσκολίας. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ἡ ξενοδόχος μετά τινος αὐταρεσκείας μοὶ ἔλεγε «τώρα ὅλα ποῦ λέγεις ἐννοῶ, ἐμπρὸς *(πρότερον)* δὲν ἤξερα τί γλῶσσα ἔλεγες» Κατὰ μικρὸν δὲ καὶ ἐγὼ περισσότερον προσέχων εἰς τὰ διαλεκτικὰ ἰδιώματα, ὅσων εἶχον ἤδη λάβῃ ὁπωσοῦν ἀκριβῆ γνῶσιν, καθιστάμην καταληπτότερος εἰς τοὺς παρισταμένους. Οὕτω δὲ ἡ διάλεξις ζωηρὰ διήρκεσε ἐπὶ πολλὰς ὥρας, καθ' ἃς πολλὰς ἐσημείωσα λέξεις νέας, τινὰ ᾄσματα, ἐνεβάθυνα δ' ὁπωσοῦν καὶ εἰς τὰ τῆς διαλέκτου τοῦ Μαρτάνου, διότι, ὡς παρετήρησα, ἡ μαρτανικὴ διάλεκτος ἔχει ἱκανοὺς ἰδιωτισμούς, καθ' οὓς διαφέρει τῆς διαλέκτου τῆς Στερνατίας καὶ Καλημέρας. Ἀλλὰ παρετήρησα καί τινας ἐν τῷ κύκλῳ ἡμῶν μετὰ πολλοῦ συμπαθητικοῦ διαφέροντος

ἀποβλέποντας εἰς τὴν ἡμετέραν συναναστροφήν, ἀλλὰ μηδὲν λέγοντας. Ἔμαθον δ' εἶτα παρὰ τῶν ἰδίων, ἰταλιστὶ τοῦτο εἰπόντων μοι, ἐκεῖνο, ὅ περ καὶ ἄλλος τις Ἰταλόφωνος ἐν Καλημέρᾳ μοὶ εἶχεν εἰπῆ. Οἱ Ἰταλόφωνοι δηλ. οὗτοι μοὶ ἔλεγον, ὅτι ἦσαν καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες (Grìkoi) καὶ ὅτι πρὸ πεντήκοντα καὶ τεσσαράκοντα ἔτι ἐτῶν ἐλαλεῖτο ἐν ταῖς κώμαις αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ καὶ αἱ ἑλληνόφωνοι κοινότητες τῆς Σαλεντίνης ἦσαν τριάκοντα πέντε, ἐξ ὧν κατὰ τὴν παροῦσαν γενεὰν διατηροῦνται μόνον ἐννέα. Ἀφ' οὗ διημέρευσα οὕτω ἐν Μαρτάνῳ μαθὼν ὅτι ἐγγὺς κεῖται ἡ περίφημος ἱστορικὴ πόλις Ὑδροῦς (Ὄτραντο) ἠθέλησα νὰ μεταβῶ καὶ νὰ διέλθω τὴν νύκτα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, τῇ νοτιοανατολικωτάτῃ ποτὲ ἑλληνικῇ πόλει τῆς Ἰταλίας. Διὸ μικρὸν πρὸ τῶν δυσμῶν τοῦ ἡλίου ἀπῆλθον ἐφ' ἁμάξης τοῦ Μαρτάνου. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐξηρχόμην τῆς πόλεως νέος τις προσελθὼν ἐζήτει βοήθειαν «*χάριν* τῆς μητρός σου» ὡς μοὶ ἔλεγεν (ἤτοι διὰ τὴν ψυχὴν τῆς μητρός σου, ὡς λέγουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἐπαῖται). Μετὰ μικρὸν εἶδον πολλοὺς ἀπὸ Μαρτάνου, περιπατοῦντας ἐν τῇ πρὸς Ὑδροῦντα ἀγούσῃ ὁδῷ ἢ μεταβαίνοντας εἰς τὰς πέριξ κώμας. Οἱ μετὰ χαμηλῆς ἀλλὰ καταληπτῆς ἐμοὶ φωνῆς γενόμενοι πρὸς ἀλλήλους διάλογοι τῶν περιπατητῶν καὶ τῶν ὁδοιπόρων διήγειρον ἐν ἐμοὶ διαφέρον ἀόριστον μὲν ἀλλὰ τοσοῦτον ἰσχυρόν, ὥστε κατελθὼν τῆς ἁμάξης ἐπορευόμην ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα τῆς ὁδοῦ πεζὸς παρακολουθῶν μετὰ πολλῆς, ἐννοεῖται, διακρίσεως τὰ λεγόμενα καὶ σημειῶν ἐν τῇ διανοίᾳ τὰς περὶ τούτων γλωσσικὰς ἀντιλήψεις καὶ παρατηρήσεις μου. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ εἰς Ὑδροῦντα ἄφιξίς μου ὀλίγον ἐβραδύνθη καὶ ἦν ἤδη σκότος βαθύ, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

Ἡ Ὑδροῦς εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἡ νοτιοανατολικωτάτη πόλις τῆς Ἰταλίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ, τοῦ μεταξὺ τοῦ Ἀδριατικοῦ καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς Β. Ἠπείρου.

Ἡ πόλις αὕτη, ἡ μόνη τῆς Ἰταλίας καταληφθεῖσα παροδικῶς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῷ 1380 καὶ πολλὰ παθοῦσα κατέστη ἔκτοτε ἄσημος καὶ σήμερον οὐδὲν ἔχει τὸ ἀξιοθέατον, πλὴν τῶν κατηρρειπωμένων τειχῶν καὶ ὀχυρωμάτων καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐκτισμένης μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἥτις μικρὸν μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς μετέστη εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Λατίνων, ἀφ' οὗ ἡ πόλις τῷ 1080 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, ἀφαιρεσάντων αὐτὴν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. Διανυκτερεύσας ἐν Ὑδροῦντι, ἧς αἱ ὁδοὶ ἔτι ἀμυδρῶς φωτίζονται διὰ πετρελαίου, τὴν ἐπαύριον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μετέβην εἰς τὴν μίαν περίπου ὥραν σιδηροδρομικῶς ἐντεῦθεν ἀπέχουσαν ἑλληνόφωνον κωμόπολιν Κορελιάνο. Τὸ Κορελιάνο εἶνε ἡ τρίτη μετὰ τὸ Μάρτανον καὶ τὴν Καλημέραν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων ἑλληνόφωνος κοινότης τῆς Μεσσαπίας, ἔχουσα 2536 κατοίκους. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐνταῦθα ὁδὸς Κωνσταντίνου καὶ Ἁγίας Σοφίας, ὁ δὲ κεντρικὸς ναὸς διατηρεῖ ἔτι τὸν ἑλληνικὸν βυζαντινὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, οὐχὶ ἁπλῶς ἐν τῷ ἀρχιτεκτονικῷ ῥυθμῷ τοῦ ναοῦ ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς εἰκονογραφίαις, ἰδίως τοῦ Παντοκράτορος καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἀλλ' ἐννοεῖται ἡ γλῶσσα ἡ ἐκκλησιαστικὴ εἶνε καὶ ἐνταῦθα ὅπως ἐν πάσῃ τῇ ἑλληνοφώνῳ Σαλεντίνῃ λατινική, λατινικαὶ δὲ αἱ ἱεροτελεστίαι. Ἐν Κορελιάνῳ ὑπεδέξατό μοι ὁ διευθυντὴς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Φιορεντίνης, λαλῶν μὲν ἑλληνιστὶ ἀλλὰ μὴ γινώσκων τὴν ἑλληνικὴν γραμματικῶς. Μετέβην δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν σχολὴν τῆς κωμοπόλεως, ἐν ᾗ διδάσκονται μόνον τὴν ἰταλικήν, ἐν ταύτῃ δὲ γίνεται καὶ ἡ διδασκαλία, μόνον δὲ ὁσάκις ἀναγκάζεται ὁ διδάσκαλος ἵνα καταστῇ καταληπτώτερος εἰς τοὺς μαθητὰς ποιεῖ-

ται χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς. Αὐτὸς δὲ ὁ κ. Φιορεντίνης εὐηρεστήθη νὰ μὴ ὑπαγορεύσῃ ᾄσματά τινα ἐν τῇ ἑλληνικῇ διαλέκτῳ τοῦ Κορελιάνου. Μοὶ ἀφηγήθη δὲ ὁ ἴδιος συγκεχυμένην τινὰ ἱστορίαν περὶ τῆς ὑπὸ συνωμοτῶν δῆθεν ἐκ Βυζαντίου φυγόντων ἱδρύσεως τοῦ Κορελιάνου. Ἀλλ' ἡ παράδοσις αὕτη τοῦ κ. Φιορεντίνη οὐδὲν ἄλλο ἐμαρτύρει ἢ τὴν ὕπαρξιν παραδόσεως ἐπιτοπίας, ὅτι ἡ πολίχνη ἦτο κτῆμα βυζαντινόν, ἐνῷ παρὰ τοῖς λογιωτέροις ἐπικρατεῖ ἡ παράδοσις, ἥτις εἶνε καὶ ἡ ἀληθεστέρα, ὅτι οἱ Ἑλληνόφωνοι (Grikoi) τῆς κάτω Ἰταλίας εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.

Ἀπὸ Κορελιάνο, μικρὸν μετὰ μεσημβρίαν, μετέβην εἰς τὴν ἐγγυτάτω κειμένην ἑλληνόφωνον κώμην Καστρινιάνο. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μεταξὺ Κορελιάνου καὶ Καστρινιάνου ὁδῷ συνήντησα ἱκανοῖς διαβάταις, μηδὲν ἐννοοῦσιν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς. Τοῦτο μὲ καθίστα ὀλίγον ἐνδοιαστικόν, κατὰ τὴν εἰς Καστρινιάνο εἴσοδον· ἀλλὰ πᾶς δισταγμός μου ἐξέλιπεν, ὅτε εἰσερχόμενος εἰς τὴν κώμην ἤκουσα παιδίον, κρᾶζον πρὸς ἕτερον «Μοῦ πῆρες τὰ ἰδικά μου» καὶ ἀπάντησιν τοῦ ἑτέρου «σοῦ τὰ φέρνω τώρα». Ἡ κώμη λοιπὸν ἦτο ἑλληνόφωνος καὶ ἠδυνάμην νὰ λαλῶ ἐλευθέρως μετὰ τῆς ἐντοπίου προφορᾶς πρὸς οἱονδήποτε τῶν κατοίκων. Τὸ Καστρινιάνο εἶνε κώμη μικρά, ἀλλὰ πλήρης κινήσεως καὶ ζωῆς ὡς καὶ τὸ Κορελιάνο, ἕνεκα τῆς μικρεμπορικῆς ἐνταῦθα κινήσεως· διακρίνεται δὲ καὶ ἐπὶ καθαριότητι τῶν ὁδῶν, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ἑλληνόφωνοι κῶμαι καὶ κωμοπόλεις, σφόδρα κατὰ τοῦτο διαφέρουσαι τῶν συνήθων ἰταλικῶν κωμῶν καὶ πολιχνῶν. Ἀπὸ Καστρινιάνο μετέβην εἰς τὴν ὀλίγα λεπτὰ ἀπέχουσαν ὡσαύτως ἑλληνόφωνον κώμην Μερπινιάνο. Ἐντεῦθεν μετέβην εἰς τὴν ὡραίαν ἐπὶ καθαριότητι τῶν λιθοστρώτων ὁδῶν καὶ τῇ εὐρυθμίᾳ τῶν οἰκοδομῶν διακρινομένην Σολέτο, τὸ τέρμα τῆς ἐν τῇ ἑλληνοφώνῳ Σαλεντίνῃ περιοδείας μου. Τῇ ἐπαύριον ἀπὸ Σολέτου ἐπανῆλθον εἰς Λουπίας καὶ ἐντεῦθεν εἰς Βρεντήσιον.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐν συντόμῳ ὑπῆρξεν ἡ περιοδεία μου. Ἤδη δὲ ἂς εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ ἀπὸ γλωσσικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως περὶ τῶν ἑλληνοφώνων τούτων.

Οἱ ἑλληνόφωνοι τῆς Μεσαππίας καὶ τῆς Καλαβρίας εἰσὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς πάλαι ποτὲ κλεινῆς μεγάλης Ἑλλάδος τῆς Ἰταλίας.

Πᾶσα ὑπόθεσις περὶ τῆς ἀπὸ Βυζαντινῶν μόνον καταγωγῆς αὐτῶν οὔτε ἀναγκαία εἶνε, οὔτε εὔλογος. Βεβαίως καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς κάτω Ἰταλίας, ὅπως καὶ οἱ ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου, εἰσὶν ἀπόγονοι ἄμεσοι τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὑπέκυψαν καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλ' ὑπῆρχον ὡς Ἕλληνες καὶ πρὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀνατρέχει μέχρι τῶν ἀρχαίων κλασικῶν χρόνων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ τῆς Ἰταλίας. Τούτου ἡ ἀπόδειξις εἶνε ἁπλουστάτη. Γινώσκομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης, οὔτε ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας, οὔτε ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ἐξέλιπε, τοὐναντίον δ' ἐξηκολούθει ὑφιστάμενος ἀκμαῖος ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν. Ἔτι δὲ καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ στ' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε ὁ στρατηγὸς Βελισσάριος ἦλθε πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας, ἀφ' οὗ χρόνου ἄρχεται ὁ βυζαντινισμὸς τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐλαλεῖτο ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μέχρι τῆς Νεαπόλεως σχεδὸν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν μέχρι μὲν τοῦ στ' αἰῶνος ἐλαλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου, μέχρι τῆς περὶ τὰ τέλη ΙΑ' αἰῶνος νορμανδικῆς κατακτήσεως ἦτο χώρα βυζαντινή, ἐξαρτωμένη πολιτικῶς καὶ ἐκκλη-

σιαστικῶς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ἐννοοῦμεν ὅτι ὁ βυζαντινὸς Ἑλληνισμὸς τῆς κάτω Ἰταλίας ἦτο ἁπλῆ συνέχεια τοῦ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, οὗτος δὲ πάλιν τοῦ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ Μεσσαπία ὡς καὶ τὸ Βρέττιον εἶνε αἱ ἀρχαιότατα ἐξελληνισθεῖσαι χῶραι τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ πλὴν τούτων καὶ οἱ διαλεκτικοὶ ἰδιωτισμοὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἑλληνοφώνων τῆς Ἰταλίας λαλουμένης ἑλληνικῆς μαρτυροῦσι τὴν συγγένειαν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.

Ἡ διάλεκτος αὕτη εἰς πολλὰς ὑπέκυψεν ἐπιδράσεις τῆς ἰταλικῆς, ὑπό τε τὴν φθογγολογικὴν καὶ τὴν μορφολογικήν, πολλῷ δὲ πλέον, ἐννοεῖται, ὑπὸ λεξικολογικὴν ἔποψιν, ὡς δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἐκ τῶν ἑξῆς ὀλίγων παραδειγμάτων, ἐν οἷς ἐν τούτοις καταφαίνεται ἡ διατήρησις τοῦ ἀκραιφνοῦς ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς γλώσσης.

Λεξιλόγιον

Ἀγέρα=οὐρανός, ἀρία (ἰταλ.)=ἀήρ, ἄνεμο=ἄνεμος, νερὸ=βροχή, σπίτι=σπίτι, κιαρdίνο (ἰταλ.)=κῆπος, τσίπο=κῆπος, ἄρκουλο (ἰταλ.)=δένδρον, αὐλὴ=κηπάριον, ἥλιο=ἥλιος, φέγγι=σελήνη, ἀστέρα—ἀστήρ, αὐλέτα=προαύλιον, χωράφι=χωράφι, σέρρα (ἰταλ.)=λόφος, γειτονιὰ=γειτονιά, πλατέα=λεωφόρος, μέση=πλατεῖα, [π]λάστρο=λιθόστρωτον, χῶμα=χῶμα, σχύλο=ξύλον, φόρσε (ἰταλ.)=δύναμις, ὕπνο=ὕπνος, σοννὸ (ἰταλ).=ὕπνος, λουμερία (ἰταλ.)=πῦρ (φωτιά), πύρα=θερμότης, φωτία=πῦρ τῆς καρδίας, προθυμία, ζῆλος· θάλασσα=θάλασσα, γλῶσσα=γλῶσσα, κρέα=κρέας, ἄgo=ὠόν, ἄντρωπο=ἄνθρωπος, μπουνdία=πουλία καρdία=καρδία, ὀζεφάλι=κεφαλή, ἀμμάτια=ὄμματα, ἀβίσο (ἰταλ.) =ὄψις, choῦντο=σκύλλος, κοράσ=κορασίς, κίτσα=μικρὸν κοράσιον, θυγατέρα=θυγάτηρ, γαμπρὸ=γαμβρός, γαμπρὴ=νύμφη (οὕτως ἐλέγετο ἡ νύμφη καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος), μαχαῖρι=μάχαιρα, ἐλάα=ἐλαία (τὸ δένδρον τῆς ἐλαίας=ποράδι ἢ ποδάρι ἐλαίας), σουτζέα=συκῆ.

Αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος.

Δζουριαδζὶ=κυριακὴ καὶ πᾶσα ἑορτή. Καματερινὴ=ἐργάσιμος ἡμέρα, Τεττέρα=δευτέρα, Τρίτη=τρίτη, Τετράδη=τετάρτη, Πέφτη=πέμπτη, Παρασεγῆ=παρασκευῆ, Σαμπὰ=σάββατον. Ἀλλεγρετσέρα=ἡμέρα ἑορτάσιμος, ἐκ τοῦ ἀλλέγρο—καιρὸς (τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην μὲ ἐδίδαξαν αὐτοὶ οἱ Στερνατιᾶται).

Ἀριθμητικὰ ὀνόματα.

Ἕνα, dίο, τρὶ καὶ τρία, τέσσαρα, πέντε, ἔτσε=ἕξ, εττὰ=ἑπτά, ὀττὼ=ὀκτώ, ἐννέα dέκα, ἕνdεκα, dώdεκα, dεκατρί, dέκα τέσσαρα, dέκα πέντε, dεκάτσε=δέκα ἕξ, dεκαττά, dεκοττώ, dεκαννέα, εἴκοσι, εἴκοσι ἕνα, τριάντα, σαράντα, πεττῆντα, ἀτσῆντα, ἀτοβίντε=ἑβδομήκοντα, κουβατρενβίντε = ὀγδοήκοντα, ἀνναβίντε=ἐνενήκοντα. (Τὸ βίντε ὅπερ εἰς τὸ ὀγδοήκοντα σημαίνει εἴκοσι (ἰταλ. venti) ἤτοι τετράκις εἴκοσι, ἐν τῷ ἑβδομήκοντα (ἀτταβίντε) καὶ ἐνενήκοντα (ἀνναβίντε) κατέστη ἁπλῆ κατάληξις, σημαίνουσα δεκάδα).

Ἀκατὸν=ἑκατόν, διακόσια, τριακόσια, τετρακόσια, πεντακόσια, ἑξακόσια, ἑπτακόσια, ὀττακόσια, ἐνακόσια, χίλια.

Χίλια ἐνακόσια τρία=1903.

Τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ εἶνε ἰταλικά· πρῖμο σεκόντο κτλ.

Ἀντωνυμίαι

Ἰδὼ=ἐγώ, Ἡμεῖ=ἡμεῖς, Ἰσοὺ=σύ, Ἐσεῖ=ὑμεῖς, σεῖς, Τοῦο=τοῦτος=οὗτος Τούη=τούτη=αὕτη, Τσῖνο=ἐκεῖνος, ἰδικό μου, ἰδικό σου κτλ· τὸ στέσο [ἰταλ.]= τὸ αὐτό.

Ῥήματα

Κάνω, κάνει [ς], ἰκάνει, κάνομε, κάνετε, κάνουν.

Παρατατικὸς ἢ ἀόριστος. Ἔκαμα, ἔκαμε [ς], ἔκαμε πληθ. ἡμεῖ [ς] ἐκάμαμο, σεῖ [ς] κάμετε, τσῖνοι κάμενα.

Φέρνω, πληθ. φέρναμο. *παρακείμενος* ἔχω φερμένο.

Ἀλετρῶ=ἀρῶ· *παρακείμενος* ἔχω ἀλετρᾶτο.

Ἡ διαφορὰ τῆς καταλήξεως ἐν τοῖς δυσὶ παρακειμένοις προέρχεται ἐκ τούτου ὅτι ἐκεῖ ἔνθα τὸ ῥῆμα ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἰταλικῇ, ὑπερισχύει ἡ κατάληξις ἡ ἰταλική, ὡς ἐν τῷ ἀλετρᾶτο, ὅπου δὲ δὲν ὑπάρχει ὑπερισχύει ἡ κατάληξις ἡ ἑλληνική, ὅπως ἐν τῷ *φερμένο*.

Ἄλλα ῥήματα

Ἀποτάνω=ἀποθνήσκω· *παρατατικὸς* ἀποτήνεσκα. Λιπαριάζω=γίνομαι παχύς. Ντίω=δίδω καὶ τύπτω.

Ἐπιρρήματα

Μπρὲ=ἐμπρός, Τουμπρὸ=ἔξω, Ποῖ=ὕστερον, ἀβάντι (ἰταλ.)=πρότερον, σήμερον=σήμερον, χτὲ=χθές.

Τῶν φθογγολογικῶν ἰδιωτισμῶν τῆς Στερνατίας ἰδίως τινὲς εἶνε περιεργότατοι, ὡς λ. χ. ἡ τροπὴ τοῦ λ εἰς σύμφωνόν τι παρεμφερὲς πρὸς ντ ὡς τό: μπουντὶ= πουλὶ τὸ: chοῦντο=σκύλος.

Ὡσαύτως δὲ εἶνε ἀξιοσημείωτος ἡ ἐτυμολογία τοῦ πορά**d**i = ἐλαιόδενδρον, πῶς ἐνῷ ὁ καρπὸς λέγεται ἐλάα τὸ δένδρον ὀνομάζεται πορά**d**i. Ἐν γένει τὰ δένδρα ὠνομάσθησαν γενικῶς πο**d**άρια· ἀντονομαστικῶς δὲ ὠνομάσθη οὕτω τὸ δένδρον τῆς ἐλαίας, καὶ κατὰ μετάθεσιν τὸ πο**d**άρι ἐγένετο πορά**d**i = ἐλαιόδενδρον.

Ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν λέξεων ἐσώθησαν ἐλάχιστοι ὡς λ. χ. λιτανεία. Πάντα τὰ ἄλλα εἶνε λατινικά. Αὐτὴ ἡ Θεοτόκος λέγεται Μα**d**όνα· λέγεται δὲ καὶ Ἄγια Μάννα ἀλλ' οὐχὶ Παναγία.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ μεθ' ὅλους τοὺς ἰταλισμούς, εἰς οὓς ὑπέκυψε καὶ ὑποκύπτει καθ' ἑκάστην ἡ γλῶσσα αὕτη εἶνε θαῦμα ὅτι διατηρεῖται μέχρι νῦν, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι παλαίει διηνεκῶς πρὸς τρία κραταιότατα πολέμια στοιχεῖα, τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Πολιτείαν, τὸ Σχολεῖον, εἰς ἃ προσθετέον καὶ τὴν γραφήν, ὡς τέταρτον πολέμιον. Καθ' ἃ μοὶ εἶπεν ὁ Δήμαρχος Στερνατίας αἱ ἑλληνόφωνοι Κοινότητες τῆς Σαλεντίνης μέχρι τοῦ 1621 εἶχον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, σώζεται δέ τις παρὰ τὴν Στερνατίαν μέχρι νῦν Ἐκκλησία μικρὰ μετὰ ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς (μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου Πασχαλίρου καί τινων ἄλλων). Τῷ δὲ 1621 ἐπὶ Πάπα Γρηγορίου ΙΕ' εἰσήχθη ἡ λατινικὴ γλῶσσα. Ἡ Ἐκκλησία βεβαίως ἀπ' εὐθείας δὲν πολεμεῖ τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ ἐμμέσως ἐκδιώκουσα ἐξ αὐτῆς πάσας τὰς εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ δὴ τὸν θρησκευτικὸν βίον ἀναφερομένας ἑλληνικὰς λέξεις συντελεῖ ἰσχυρῶς πρὸς ἐκβαρβάρωσιν αὐτῆς.

Τὸ ἑξῆς ᾆσμα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς δείκνυσι τὸ μέτρον τῆς τοιαύτης ἐπιδράσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν γλῶσσαν.

«Καλημέρα νὰ σᾶς πῶ, νὰ σᾶς *κουντεύσω* (διηγηθῶ) τὴν πασσιοῦνα (τὸ πάθος) γιὰ πόσο ἀπάτευσε (ὑπέμεινεν) ὁ Χριστὸς (ἀ)κοῦσετέ τα» κτλ.

Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὁπόσον ἡ Πολιτεία καὶ τὸ Σχολεῖον τὸ ἰταλικὸν συντελεῖ εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τῆς γλώσσης· μόνη ἡ οἰκογένεια, ἰδίως αἱ μητέρες καὶ τὰ μικρὰ παιδία λαλοῦσιν ἐπιμόνως τὴν ἑλληνικήν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ διὰ λατινικῶν γραμμάτων γραφὴ ἐπιδρᾷ οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἀλλοίωσιν τῆς προφορᾶς. Πρόσθες εἰς ταῦτα καὶ τὴν καθημερινὴν συγκοινωνίαν πρὸς τοὺς Ἰταλοφώνους Ἰταλούς, ἵνα ἐννοήσῃ τις ὅτι εἶνε μεμετρημέναι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς τῶν ἑλληνοφώνων ἐν Ἰταλίᾳ Κοινοτήτων, αἵτινες ἐν μὲν τῇ Σαλεντίνῃ ἀπὸ 35 περιωρίσθησαν εἰς 9 ἐν δὲ Καλαβρίᾳ ἀνέρχονται εἰς 7.

Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν τῷ μέλλοντι διατηρήσεως ἢ μὴ διατηρήσεως αὐτῶν οἱ Ἑλληνόφωνοι τῆς Ἰταλίας οὐδεμίαν ἐν τῷ μέλλοντι ἔχουσι σημασίαν ἐθνικὴν ἢ πολιτικήν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἔχουσι σαφεστάτην συνείδησιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς καὶ ὑπερηφανεύονται λέγοντες ὅτι Grῖκοι, ἀλλὰ τί σημαίνουσι **20—25** χιλιάδων Gρίκων, Λατίνων τὴν θρησκείαν, ἐν μέσῳ 30 καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμυρίων Ἰταλῶν πεπολιτισμένων; Ἂν ἦσαν πολλοί, ἑκατοντάδες τινὲς χιλιάδων τοὐλάχιστον ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσωσιν ἰσχυρότατον πυρῆνα φιλελληνισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ φιλελληνικῆς πολιτικῆς. Ἀλλὰ νῦν οὐδὲ τοῦτο δύνανται.

Ἀλλ' ἐὰν οἱ Ἑλληνόφωνοι οὗτοι οὐδεμίαν ὡς πρὸς τὸ παρὸν ἔχουσι σημασίαν καὶ σπουδαιότητα ὡς πρὸς τὸν ἑλληνισμόν, ἄπειρον ἔχουσι σημασίαν ἱστορικὴν ὡς πρὸς τὸ παρελθόν, ὡς λείψανα ζῶντα, δι' ὀνόματος καὶ γλώσσης ἐκδηλοῦντα τὴν ζωὴν αὐτῶν, λείψανα τοῦ ποτὲ παγκοσμίου κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, λείψανα, δυνάμενα νὰ ἐξεγείρωσιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ καὶ νὰ ἐξάρωσι τὰ μέγιστα ἠθικῶς ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ συναίσθησιν καὶ νὰ ἐμπνεύσωσιν αὐτῷ τὴν σωστικὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, ἵνα περισώζῃ τοὐλάχιστον τὰ ἀλλαχοῦ, ἐν Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ, Αἰγύπτῳ ὑφιστάμενα ἔτι τμήματα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐθνικῆς κληρονομίας καὶ τοῦ ἐνδόξου πανελληνίου κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Π. Καρολίδης

ΛΑΣΣΑΝΕΙΟΣ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους τοῦ Ἰουνίου)

Ἐκ τῶν ὑποβληθεισῶν τραγῳδιῶν τρεῖς ἐκρίθησαν ἄξιαι λόγου, «*Τὸ δακτυλίδι τοῦ Παποῦ,*» «*Μία Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν*» καὶ «*Λέων Χαμάρετος.*»

Τὸ *Δακτυλίδι τοῦ Παποῦ* διαιρεῖται εἰς πράξεις τρεῖς· εἶνε ἔμμετρον. Ὁ καπετὰν Λευθέρης, προύχων χωρίου τῆς Φωκίδος, μετέβη κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς Πελοπόννησον. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθη τὴν ἔκρηξιν αὐτῆς καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ χωρίον, ἐκάλεσε τὰ παλληκάρια, ἀφηγούμενος τὰ κατ' αὐτήν.

«Λοιπόν, παιδιά, σᾶς ἔφερα
ἀπ' τὸ Μωριὰ μαντάτα.
Χρόνια πολλὰ ἐζήσαμε
ζωὴ τυραννισμένη.
Φαίνεται, ἦλθε καὶ γιὰ μᾶς
ἐλευθεριᾶς ἡμέρα...
Φθάνουν πλέον τὰ βάσανα,
ραγιάδων καρδιοχτύπια·
φθάνει ἡ κλέφτικη ζωὴ
εἰς τὰ βουνὰ ἐπάνω...
Ἐμπρός· ἑτοιμασθῆτε
μὴ μείνῃ Τοῦρκος στὸ ντουνιά,
μηδὲ 'στὸν κόσμον δλο...
«Πατρίδα, χαῖρε! Ἔφθασε
ἡμέρα ν' ἀνασάνῃς
καὶ νὰ χαρῇς τῆς λευθεριᾶς
τὸ μυρωμένο ἀέρι...
Σύρτε, ἑτοιμασθῆτε
'στὴν ἐκκλησιὰ νὰ σμίξετε.
Κάμετε τὸ σταυρό σας
κι' ὅλοι νὰ 'πῆτε μὲ καρδιὰ
εὐλογημέν' ἡ ὥρα» !...

Μετὰ παρέλευσιν δεκαετίας, ἀφοῦ ἤδη ἀνέτειλεν ἡ ἐλευθερία καὶ ὅλος ὁ κόσμος διατελεῖ ἐν χαρᾷ, μένει ἡ οἰκογένεια τοῦ καπετὰν Λευθέρη ἀπαρηγόρητος. Εἶχεν υἱὸν Πάνον, ἀπολεσθέντα κατὰ τὴν εἰς τὸ χωρίον εἰσβολὴν τῶν Τούρκων, ὡς καὶ πολὺ νεώτερον ἀδελφόν, τὸν Γιῶργον. Θλῖψις καὶ κατήφεια κατέχει τὴν οἰκογένειαν, ἐνῷ ὁ Τάσσος καὶ ἡ Μύρτω ηὐξήθησαν ἤδη κατὰ τὴν ἡλικίαν. Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ Πάνος, εὔπορος ἤδη γενόμενος, *τσέλιγγας*, κατῆλθεν εἰς τὴν Φωκίδα, ἔνθα μετά τινας περιπετείας ἀνεγνώρισε τοὺς γονεῖς, οἵτινες ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει ὑπεδέχησαν αὐτόν. Ἡ θυγάτηρ τοῦ καπετὰν Λευθέρη Μύρτω διατελεῖ ἤδη εἰς ὥραν γάμου· εἶνε ὡραιοτάτη.

«Αὐγερινὸς κ' ἡ πούλια
στὸ μέτωπό της λάμπουνε.
Σὰν κυπαρίσσ' ἔχει κορμί,
κ' ὅλοι τὸ καμαρόνουν.
Τὰ χείλη της ροδόσταμα
στάζουν, ὅταν μιλάῃ,
τὸ χέρι της τὸ παχουλὸ
λὲς κ' εἶνε κοντυλένιο.
Νὰ 'δῇς μαλλιὰ τετράξανθα
σταῖς πλάταις της ριγμένα,
ποῦ φθάνουν ὡς τὰ πόδια της...»

—

Οἱ γονεῖς της σκέπτονται νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὴν σύζυγον τὸν νέον τσέλιγγαν Γιῶργον.

Εἶνε λεβέντης, ἔχει βιός,
ἔχει καρδιὰ χρυσάφι,»

λέγει ἡ μητέρα τῆς νεαρᾶς κόρης, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ὁ Γιῶργος εἶνε ὁ πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἀπολεσθεὶς υἱός της. Ἐν τούτοις ἔχει προαίσθησίν τινα.

«Θαρρῶ πῶς βλέπω, Μύρτω μου,
τὸ Γιώργο μας· καὶ θέλω
'στὸ σπῆτι μας μέσα νὰ 'μπῇ,
παιδί μου νὰ τὸν κάνω».

Ἀλλ' ἡ Μύρτω ἀγαπᾷ τὸν μπιστικὸν Λάμπην, ὅστις ἐν τούτοις, ὢν εὐεργετημένος ἀπὸ τὸν Γιῶργον, ἀνεχώρησεν, ὁρκίσας τὴν Μύρτω νὰ τὸν ἀπαρνηθῇ.

Ὅταν ἀπεχωρίζοντο, ἡ Μύρτω εἶπεν εἰς τὸν Λάμπην:

«Ποιὸς ξέρει καὶ πῶς ἔρχονται
τὰ πράγματα, ποῦ ξέρεις;...»

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρχεται ὁ πατὴρ Λευθέρης καὶ ζητεῖ νὰ ἴδῃ τὸ δακτυλίδι, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὴν κόρην του ὁ Γιῶργος.

«Αὐτὸ τὸ δακτυλῖδι
χαρὰ μεγάλη ἠμπορεῖ
στὸ σπῆτι μου νὰ φέρῃ·
εἶνε τὸ δακτυλῖδι ποῦδωκε
τοῦ Λάμπρου τ' ἀδερφοῦ μου,
πρὶν ἀποθάνῃ, τέσσαρες
ἡμέρες ὁ πατέρας μ'...
ἴσως μὲ περιμένει
κι' ἄλλο κανένα ξάφνιασμα».

Ὁ Γιῶργος, προσκληθεὶς ἀπὸ τὸν πενθερόν του, διηγεῖται ὅτι εἷς μπάρμπας του, ὁ Λάμπρος, ἀποθνήσκων ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν τὸ δακτυλῖδι, τὸ ὁποῖον προήρχετο ἀπὸ τὸν παπούλην τοῦ Γιώργου. Καταπλήσσεται ἡ οἰκογένεια ἐπὶ τῷ ἀκούσματι. Ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅταν ἡ σύζυγος τοῦ Λευθέρη Ζαχάρω ἀναγνωρίζει τὸν ἀπολεσθέντα υἱόν της, ἔχοντα «ἐληὰ στὸ στῆθός του
καὶ μία στὴ μασχάλη.»

Ἅπασα ἡ οἰκογένεια κατέχεται ἐκ συγκινήσεως, ὁπότε καταφθάνει ὁ μπιστικὸς Λάμπης. Ὁ Γιῶργος τότε, ὁ τέως μνηστήρ, ἀλλ' ἤδη ἀδελφὸς τῆς Μύρτως, προτείνει αὐτὴν σύζυγον εἰς τὸν Λάμπην.

«Κι' ἂν ζήσαμε χρόνια οἱ δυὸ
ὡς τώρ' ἀγαπημένοι,
ἦταν γραφτὸ ἀπ' τὸν Θεὸ
νὰ γίνωμε κι' ἀδέρφια·
κι' ὅλοι νὰ ζήσωμε μαζῆ
ζωὴ εὐτυχισμένη.»

Τὸ δραμάτιον τοῦτο εἶνε μετὰ πολλῆς εἰδυλλιακῆς χάριτος καὶ ἀφελείας γεγραμμένον, πιστὴ καὶ ἀκριβὴς παράστασις τῶν ποιμενικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν βουνῶν, ἔνθα ἐξελίσσεται. Ποικίλλεται δι' ὡραίων καὶ γνησίως ἑλληνικῶν ἐπεισοδίων. Ὁ ποιητὴς ἤντλησεν ἀπὸ τῆς φύσεως τὰς παραστάσεις αὐτοῦ καὶ τὰς εἰκόνας. Ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε μὲν ἡ καθαρεύουσα, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταχειρισθῇ ἄλλην ἀντ' αὐτῆς, σύμφωνον πρὸς τὸν βίον, τὸν ὁποῖον περιγράφει. Ἡ στιχουργία, εἶνε ὁμαλὴ μὲν καὶ ῥέουσα, ἀλλὰ καὶ μονότονος, καὶ ἀπό τινος ἐπόψεως καταπονοῦσα τὸν ἀναγνώστην ἢ τὸν ἀκροατήν. Τὸ μέτρον, οὗ ποιεῖται χρῆσιν ὁ ποιητὴς εἶνε πάντως ἀκατάλληλον πρὸς διάλογον, ἔστω καὶ μεταξὺ ποιμένων, ἁπλοϊκῶν ἀνθρώπων. Ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου εἶνε ὁμαλωτάτη, ἐπίσης αἱ περιπέτειαι βαίνουσιν ἀπροσκόπτως, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην πρᾶξιν τοῦ δράματος. Ἡ πρώτη πρᾶξις καταναλίσκεται, καὶ τοῦτο ἄνευ σκοποῦ, εἰς ἀφήγησιν τῶν προπαρασκευῶν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, χωρὶς νὰ συντελῇ τὸ παράπαν εἰς τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου, μᾶλλον δὲ οὗτος παραδίδεται εἰς λήθην. Ἐν τῇ πρώτῃ πράξει ἀντὶ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης, ἥτις οὐδὲν προσθέτει εἰς τὸ δρᾶμα, ἠδύναντο νὰ προηγηθῶσι τὰ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Γιώργου καὶ ἄλλα σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἐπεισόδια. Οὕτω τὸ δρᾶμα τοῦτο, δεόντως ἐπεξεργαζόμενον καὶ ἔν τισι μεταρρυθμιζόμενον, δύναται νὰ καταστῇ πολλῷ κρεῖττον.

Μία Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν. Τραγῳδία εἰς μέρη τέσσαρα. Ἡ τραγῳδία αὕτη ὑπεβλήθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1900 καὶ ἔτυχεν εὐμενοῦς μνείας. Ἡ Ἐπιτροπεία ἀπεφάνθη περὶ τῆς τραγῳδίας ταύτης, ὡς «ἐχούσης καλὴν τὴν πλοκὴν καὶ γοργὴν τὴν δρᾶσιν, γλῶσσαν δὲ καθαρωτέραν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα δράματα καὶ ὡς τὸ μόνον ὁπωσοῦν ἐπεξειργασμένον δρᾶμα, ἀλλ' ἐθεώρησε τὴν ἡρωΐδα μὴ διαπλασθεῖσαν οὕτως, ὥστε νὰ ἐπέρχηται πλήρης ἡ κάθαρσις, τὰ δὲ νοήματα μὴ ἐξαιρέμενα».

Ἤδη ὁ ποιητής, διασκευάσας τὸ δρᾶμα, ὡς αὐτὸς λέγει, χωρὶς νὰ παραβιάσῃ ἀποτόμως τὴν ὅλην ἱστορικὴν βάσιν, ὑπέβαλεν αὐτὸ αὖθις εἰς τὴν κρίσιν τῆς κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος Ἐπιτροπείας. Ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1456. Κιάρα Ἀκκαγιώλη, ἡ χήρα τοῦ τελευταίου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Νερίου Ἀκκαγιώλη, συνέλαβεν ἔρωτα πρός τινα τυχοδιώκτην Βενετόν, Ἀλμέριον, δολοφονήσαντα τὴν ἑαυτοῦ σύζυγον διὰ πειρατῶν, διατελούντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ἵνα κατορθώσῃ οὕτω, καθιστάμενος ἐλεύθερος πάσης ὑποχρεώσεως, νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀγαπῶσαν αὐτὸν Δούκισσαν. Ἀλλ' οἱ πρόκριτοι τῶν Ἀθηνῶν δυσμενῶς ἔχουσι πρὸς τὸ μελετώμενον συνοικέσιον, καὶ αὐτοὶ οἱ φίλα πρὸς τὴν Δούκισσαν φρονοῦντες.

Μεταξὺ πάντων ὑπερέχει ὁ εὐπατρίδης Νικόδημος Παλαιολόγος, θερμὸν ἄλλοτε αἰσθανθεὶς ἔρωτα πρὸς τὴν Δούκισσαν, ἀνήρ, ἀρχαϊκὸν ἔχων τὸ ἦθος καὶ τὸ φρόνημα, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξακολουθῶν νὰ ἐνδιαφέρηται ὑπὲρ αὐτῆς. Ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ εὐπατρίδης Ταρωνίτης:

«Ἐν μέσῳ τόσων ἀνηκούστων συμφορῶν
τῶν Ἀθηνῶν τὸ νέον ἀρχοντόπουλον,
τὸ τοῦ Παλαιολόγου φέρον τ' ὄνομα,
οὔτε στιγμὴν τὸ θάρρος του ἀπώλεσε
καὶ τὰς ἐλπίδας. Εὐχερὲς ἐνόμιζεν
αὐτὸς νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀκρόπολιν
μετ' εὐαρίθμων φίλων ὁμηλίκων του,
συνάρχων τῆς Δουκίσσης, συνεπίτροπος
τοῦ ἀνηλίκου τέκνου της γινόμενος...
Ἀλλὰ τὴν αἰσιοδοξίαν του αὐτήν,
τὰ ὄνειρά του, τάχιστα διέλυσεν
ἡ ἄφιξις τοῦ ἀπαισίου Βενετοῦ»...

Συνέρχονται οἱ εὐπατρίδαι τῶν Ἀθηνῶν νὰ συσκεφθῶσι τίνι τρόπῳ θὰ ματαιώσωσι τὸν μελετώμενον γάμον τῆς Δουκίσσης μετὰ τυχοδιώκτου,

«ὅστις ζῇ ὡς πειρατὴς
ἀπὸ Ναυπλίου πλέων μέχρι Πειραιῶς».

Ἡ Δούκισσα, βλέπουσα τὴν κατὰ τοῦ γάμου ἐξέγερσιν, προσκαλεῖ τὸν Νικόδημον Παλαιολόγον, ἵνα ἐρωτήσῃ αὐτόν, ἂν ἐπιμένῃ ἀκόμη εἰς τὰς περὶ τοῦ Βενετοῦ πληροφορίας του. Μεταβαίνει πρὸς αὐτὴν ὁ εὐγενὴς Ἀθηναῖος, ἔχων ὑπ' ὄψει τῆς κινδυνευούσης πατρίδος τὸ συμφέρον. Πρὶν ἢ συναντηθῇ μετ' αὐτῆς, στέκεται πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀ π τ έ ρ ο υ Ν ί κ η ς ἀναγινώσκει τὴν ἰταλικὴν ἐπιγραφὴν Cancellaria καὶ περίλυπος ἐπιφωνεῖ. . . .

«Οἴμοι, ἡ σεπτὴ θεά,
ὅταν τὴν πτῶσιν εἶδε τῆς πατρίδος μας,
ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὰ πτερὰ αὐτῆς
καὶ ᾤχετο, ἀπέπτ' ἡ νίκη ἔφυγεν
ἀπὸ τὸ βάθρον, ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν,
ὅπου ἡ δόξα ἔστησεν αἰώνιον
τὸ θρόνον της, τὸν θρίαμβον τοῦ Ἕλληνος».

—

καὶ ἐξακολουθεῖ μονολογῶν:

Ἰδοὺ ἐκεῖ τῆς ὑψηλίου ὁ ναός,
ὁ μέγιστος! ὁ τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς,
ὁ Παρθενών; τῶν Καπουκίνων σήμερον,
τῶν Καταλάνων χθὲς τὸ ἐνδιαίτημα!
τὸ ἄγαλμά της τὸ χρυσελεφάντινον
δὲν βλέπω. Ράσα ξενοφώνων κληρικῶν
ἀντὶ τοῦ πέπλου τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς.....
ὡς δρῦν πεσοῦσαν ἐκ θυέλλης ἔσπευσαν
νὰ σὲ γυμνώσουν ἅρπαγες ἀνίεροι,
ὦ βράχε ἱερὲ τῆς Ἀκροπόλεως,
σ' ἐσύλησαν οἱ ξένοι, οἱ προσμένοντες
αἴγλην καὶ δόξαν ἐκ μνημείων ξενικῶν,
κ' ἐκόσμησαν τῆς πόλεώς των τὰ ἀνάκτορα
μὲ σκῦλα τῆς πεσούσης τῶν ἐθνῶν μητρός»!

Καὶ περατοῖ τὴν ἐθνικὴν ταύτην προσευχὴν πρὸς τὴν Ἄπτερον Νίκην ὁ φιλόπατρις Ἀθηναῖος ἐπιφωνῶν τὰ ἑπόμενα :

«Τηρῶν τὸν ὅρκον τῶν προγόνων μαχητῶν,
τὰ ὅπλα δὲν θὰ καταισχύνω πώποτε !
καὶ μόνος ἐὰν μείνω θὰ ἀγωνισθῶ !
θὰ πέσω πρὸ τῆς δούλης Ἀκροπόλεως
ὡς τελευταῖος τῆς πατρίδος πρόμαχος !»

Ὁ Νικόδημος Παλαιολόγος, παρουσιασθεὶς εἰς τὴν Δούκισσαν, ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ὁ Ἀλμιέριος εἶνε πειρατής, ὅτι ἔπνιξε τὴν σύζυγόν του διὰ τῶν ναυτῶν αὐτοῦ. Ἡ Δούκισσα ἀποκρίνεται εἰς αὐτόν, ὅτι ἔγεινεν ὄργανον τῆς δολοπλοκίας τῶν ἐχθρῶν της.

Ὁ Παλαιολόγος ἐπιμένει ν' ἀρνηθῇ τὸν Κιάρα Βενετόν. Ἀλλ' αὐτὴ ἀνθίσταται. Ἐκ τούτου ὁ Ἀθηναῖος εὐπατρίδης λέγει εἰς τὴν παρισταμένην μητέρα του νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἄρχοντας, ὅτι δὲν θ' ἀπέλθῃ ἄπρακτος. Ἐπὶ τέλους ἡ Κιάρα πείθεται ν' ἀποκηρύξῃ τὸν Ἀλμέριον.

«πειρατοῦ καὶ δολοφόνου δὲν θὰ γείνω σύζυγος».

ἐπιφωνεῖ εἰς τὸν Παλαιολόγον, ὅστις καὶ ἀνακοινοῖ τοῦτο εἰς τοὺς ἀναμένοντας Ἀθηναίους

«Ἡ Δούκισσ' ἀποπέμπει τὸν Ἀλμέριον
καὶ ἀναθέτει εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας
τὴν ἀποδίωξιν τοῦ ληστοπειρατοῦ».

Ὁ Παλαιολόγος προτείνει ἀμέσως εἰς τοὺς Ἀθηναίους εὐπατρίδας νὰ μεταβῶσιν τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν μονὴν τοῦ Δαφνίου, ἀποκρούσωσι δὲ ἐξ αὐτοῦ τόν τε ἀνεψιὸν τῆς Δουκίσσης Ἀκκαγιώλην, ἐποφθαλμιῶντα τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν, τῇ συνεννοήσει μετὰ τῶν Τούρκων, καὶ τὸν Βενετὸν μνηστῆρα. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ κόμης Σπιτταβάντης, ὑπασπιστὴς τῆς Δουκίσσης, παρασκευάζει τὰ πράγματα ὑπὲρ τοῦ Ἀκκαγιώλη, ὡς νομίμου διαδόχου τοῦ ἀποθανόντος Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Δούκισσα μεταβαίνει εἰς Δαφνίον, ἔνθα ἔκπληκτος πληροφορεῖται, ὅτι ἡ θεσις τῶν πραγμάτων εἶνε μᾶλλον ἐναντία. Ἐπὶ τούτοις καταφθάνει εἰς τὴν Μονὴν ὁ Ἀλμέριος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Παλαιολόγος, ὅστις ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ καὶ μετά τινας ξιφισμοὺς τὸν τραυματίζει. Ἀλλ' αἴφνης μανθάνει, ὅτι ἐν ᾧ προσηύχετο ἐν τῇ κρύπτῃ, πλησίον τοῦ ἀποθανόντος Δουκός, ἐπληγώθη θανασίμως ὑπό τινος τῶν ἀκολούθων τοῦ Ἀκκαγιώλη, μεταμφιεσθέντος εἰς μοναχόν. Ἡ Κιάρα ἐκπνέει μετ' ὀλίγον εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Παλαιολόγου, ἀφοῦ ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ ἀνεψιός της Ἀκκαγιώλης «ἀπεκηρύχθη καὶ καταδιώκεται ὑπὸ τῶν Τούρκων».

Περὶ τῆς τραγῳδίας ταύτης ἱκανὸς ἐγένετο λόγος δὶς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἤδη ὑποβάλλεται καὶ ἐκ τρίτου, μεταλλαχθέντος τοῦ τίτλου Μία Δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐπήνεγκε μὲν μεταβολάς τινας ὁ ποιητής, ἀλλ' οὐχὶ οὐσιώδεις. Οὐχ ἧττον καὶ αὖθις ἡ τραγῳδία δὲν στερεῖται πλεονεκτημάτων, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἐξασφαλίζουσιν αὐτῇ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν. Ἡ πλοκὴ αὐτῆς εἶνε ἐπιτυχής, γοργὴ δὲ ἡ δρᾶσις, χαρακτῆρές τινες ἄξιαι λόγου, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἡρωΐς, παρὰ τὴν ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς τραγῳδίας μετάνοιαν, δὲν ἐγείρει τὸν ἔλεον· ἡ κάθαρσις δὲν εἶνε πλήρης. Ἂν ἐν τῇ πρώτῃ συνθέσει ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ συγγνώμην ὡς ἐρῶσα, ἤδη ἡ συγγνώμη ἐκλείπει, παρισταμένης αὐτῆς ὡς ἁπλῆς καιροσκόπου. Ἀλλὰ δὲν στερεῖται ἄλλων πλεονεκτημάτων ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ δράματα, τὰ ὑποβληθέντα εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους.

Λέων Χαμάρετος. Τραγῳδία εἰς πράξεις τέσσαρας. Ὁ ποιητὴς ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῆς τραγῳδίας γράφει ἐν ἐπικεφαλίδι :

«Πατρίς, ἀνάστα· θὰ σβεσθῇ ὁ ἥλιος,
ἂν ἀποθάνῃς, ὦ ἀθάνατος Ἑλλάς!»

Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν τῇ ἀρκαδικῇ Φιγαλείᾳ. Ἕλληνες συνωμόται, ὁ Βουτσαρᾶς, ἡ Δοξαπατρῆς, ὁ Σγουρός, ὁ Μελισσηνὸς συνέρχονται ἐγγὺς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἵνα συσκεφθῶσι περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος ἀπὸ τοῦ φραγκικοῦ ζυγοῦ. Πάντες

κατέχονται ἐξ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἀναμένοντες τὸν ἀρχηγὸν Λέοντα Χαμάρετον, ἄρχοντα τοῦ Μιστρᾶ, τὸν γενναιότερον Ἕλληνα πολέμαρχον τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης ἑλληνικῆς περιόδου.

Πρὶν συναντηθῶσι μετὰ τοῦ Χαμαρέτου, ἐνῷ οὗτος ἀναμένει αὐτοὺς ἀνυπομονῶν κατὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν ὥραν, ἐκρήγνυται εἰς θλιβερὸν μονολόγιον, θρηνῶν ἐπὶ τῇ συγχρόνῳ καταπτώσει τῆς γενετείρας αὐτοῦ Σπάρτης !

«Πλανῶμαι ὡς βρυκόλαξ ὑπὸ τὴν σκιὰν
τοῦ σκότους, δοῦλος, τρέμων μὴ κατάσκοπος
τῶν Φράγκων μ' ἴδῃ, μὴ προδότης μυσαρὸς
ἀποκαλύψῃ τὸ βαθὺ μυστήριον τοῦ Χαμαρέτου
. . . Τὰ τέκνα σου, ὦ Σπάρτη, ὑπὸ τὸν ζυγὸν
στενάζουσι τῶν Φράγκων, οἱ ἀδούλωτοι,
ὦ Ἀρκαδία, μαχηταί σου ἐν πικρᾷ
σιγῇ τὸν ἄρτον τῆς δουλείας τρώγουσιν.
Ἡπλώθη πένθος εἰς τὴν ἑλληνίδα γῆν...
... Ὦ γλυκεῖά μου πατρίς,
Ἂν ζῶ καὶ ἀναπνέω ὑπὸ τὄνειδος
τῆς δουλωσύνης· ἂν τὸν ἥλιον, τὸ φῶς
ἔχω τὸ θάρρος ν' ἀτενίζω, ἄστεγος,
ἀλήτης ἂν πλανῶμαι... ὄχι τῆς ζωῆς
ὁ ἔρως, ὄχι φόβος τοῦ σαρκίου μου
μὲ καθηλόνει ἐν τῇ μαύρῃ συμφορᾷ
τοῦ αἴσχους. Ὄχι· διὰ τὴν ἀνάστασιν
τοῦ ἔθνους ζῇ ὁ Λέων καὶ εἰς τὸν βωμὸν
τῆς δόξης τῆς πατρίδος καθιέρωσε
τὴν ὕπαρξίν του...»

Πρὶν ἢ οἱ ῥηθέντες συνωμόται συναντηθῶσι μὲ τὸν Χαμάρετον, ἐμφανίζεται παράφρων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἡ σύζυγος τοῦ Φράγκου κόμητος τοῦ Ἀρακλόβου Ἑλένη, ἣν οὗτος ἄλλοτε εἶχεν ἁρπάσῃ παρὰ τοῦ πρώτου συζύγου αὐτῆς, τοῦ Λέοντος Χαμαρέτου. Καταφθάσαντος τούτου ἐν καιρῷ, οἱ συνωμόται «ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος» συνεννοοῦνται πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κατὰ τῶν Φράγκων ἐξεγέρσεως. Ὁ Βουτσαρᾶς ὑπόσχεται τὴν ἐξέγερσιν τῆς Ἀρκαδίας, ὁ Μελισσηνὸς τὴν τῆς Ἑπτανήσου, ὁ Σγουρὸς τὴν τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων εἶνε κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ χρῆμα ἥττων τοῦ τῶν Φράγκων, λέγει ὁ Χαμάρετος. Ἀλλ' οὐδεὶς δειλιᾷ, καὶ πρώτιστος πάντων ὁ Βουτσαρᾶς :

«Δόξα πατρί. Ὡραίας μάχας τὸ λοιπὸν
θὰ ἔχωμεν· ὁ Χάρος ἑτοιμάζεται
εἰς εὐωχίαν αἵματος. Αἱρετικοί !
κακὸν χορὸν θανάτου θὰ χορεύσητε»...

Ἀποχωρισθέντων τῶν συνωμοτῶν, προσέρχεται πρὸς τὸν Χαμάρετον ὁ Βερνάρδος, ἀρνησίθρησκος Ἕλλην, ὃν ἤθελε φονεύσῃ, ἂν οὗτος δὲν ἔλεγεν, ὅτι εἶνε φίλος ἕτοιμος νὰ φέρῃ ἀποδείξεις, ἀνακοινῶν εἰς τὸν Λέοντα μέγα μυστικόν. Ὁ ἄτιμος οὗτος ἄνθρωπος ἐπεδίωκε νὰ καταστῇ ῥαρῶνος τοῦθ' ὅπερ ὑπεσχέθη ὁ Βιλλαρδουίνος εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε παραδώσῃ νεκρὸν ἢ ζῶντα τὸν Χαμάρετον.

Πρὸς τοιαύτην πρᾶξιν παρασκευάζεται ὁ ἀρνησίθρησκος Ἕλλην, προσελθὼν εἰς τὸν Χαμάρετον καὶ ἀνακοινώσας εἰς αὐτὸν τὸ μυστικὸν τῆς ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ παρουσίας τῆς Ἑλένης.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε τύπος φαύλου ἀποστάτου.

Ἡ καρδία, λέγει, εἶνε πύλη, ἣν οἱ συνετοὶ

«Οὐδέποτε ἀνοίγουν εἰς τὸ αἴσθημα...
Οἱ φρόνιμοι πατρίδα τὸ ἀργύριον
γνωρίζουν· τὸ συμφέρον ἄστρον ὁδηγοῦν».

Ἐπιδιώκει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Βιλλαρδουῖνον καὶ ἅμα τὸν Χαμάρετον.

«Νὰ πείσῃ ὅτι εἶνε φίλος ἀληθής,
κερδίζων οὕτω τὴν ἐμπιστοσύνην του !»

Μετ' ὀλίγον καταφθάνει ἡ Ἑλένη καταδιωκομένη ὑπὸ τοῦ Φράγκου Γάστωνος, ζητοῦντος ν' ἀπαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὸ φρούριον Ἀράκλαβον· ἀνθίσταται αὐτή· ὁ Γάστων ἀπειλεῖ· ὁ Βερνάρδος, δοκιμάζων τὸ ξίφος του, λέγει πρὸς τὸν Γάστωνα :

«Ὁ ἀπειλῶν γυναῖκα εἶνε ἄνανδρος».

Ὁ Γάστων ὑβρίζει αὐτόν, ἀποκαλῶν ἀρνησίθρησκον. Ἀλλ' ὁ Βερνάρδος ξιφουλκῶν πλήττει τὸν Γάστωνα. Μετ' ὀλίγον προσέρχεται ὁ Χαμάρετος, εἰς ὃν ἀνακοινοῖ ὁ Βερ-

νάρδος τὰ γενόμενα, τὸν θάνατον τοῦ Βερνάρδου καὶ τὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλένης, ἣν παραδίδει εἰς τὸν Χαμάρετον. Συγκινητικωτάτη εἶνε ἡ ἀναγνώρισις ἀμφοτέρων τῶν συζύγων. Παράφρων ἡ Ἑλένη συγχέει τὰς περιπτώσεις καὶ τὰς χρονολογίας, μὴ δυναμένη νὰ διηγηθῇ τὰ κατὰ τὴν ἁρπαγὴν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Φράγκου Γουΐδωνος, καταστήσαντος αὐτὴν διὰ τῆς βίας σύζυγον.

«Τίς θὰ φωτίσῃ τὸ φρικτὸν μυστήριον»;

ἐπιφωνεῖ ὁ Χαμάρετος ἐν ἀπελπισίᾳ· ἀποκρίνεται ὁ Βερνάρδος:

«Τὸ πᾶν θὰ ἐξηγήσω εἰς τὸν ἀρχηγόν.
Ὁ τρομερὸς Γουΐδων, τρέφων ἔρωτα
πρὸς τὴν Ἑλένην, τὴν ἀπήγαγε κ' ἐντὸς
τοῦ Ἀρακλόβου, νύκτωρ τὴν ἐνέκλεισεν.»

Ἐν τούτοις ὁ Γουΐδων ἑτοιμάζει μεγάλην ἑορτὴν ἐν Ἀρακλόβῳ, προτιθέμενος νὰ τελέσῃ τὴν μνηστείαν τῆς Ματθίλδης, ἣν ἐνόμιζε θυγατέρα του μετὰ Γωλτιέρου, τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν. Προσέρχεται ἐξαναγκασθεῖσα ἡ Ἑλένη, ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ Ἀράκλοβον. Συνάπτεται μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Γουΐδωνος ὁ ἀκόλουθος ἐπεξηγηματικὸς διάλογος:

Γ. «Ὁ ὀρθὸς λόγος, κόμησσα, ἐνίκησεν.
Ἑ. Ὁ λόγος ὄχι τῆς ἀνάγκης ἡ ἰσχύς.
Γ. Καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν φρονίμων πρόσχημα
Ἑ. Ὑποκρισίας προσωπεῖον τὶς φορεῖ;...
Ἡ Ἑλένη λαλεῖ πρὸς αὐτὸν τραχέως
Γ. Ἀρκεῖ, Ἑλένη, σέβας πρὸς τὸν σύζυγον
Ἑ. Ὁ τύραννος κι' ὁ ἅρπαξ σέβας προκαλεῖ;
Γ. Τῆς ἁρπαγῆς σου αἴτιος ὁ ἔρως μου.
Ἑ. Ὁ Ἅδης τῶν παθῶν σου, ὅστις τὴν ψυχὴν
ἐντὸς τῆς ἁμαρτίας κατερρύπανε
Γ. Ἐκ Ῥώμης ἔχω ἄφεσιν ἁμαρτιῶν
Ἑ. Δὲν θὰ σὲ σώσοῦν τὰ συγχωροχάρτια,
Γ. Πρὸς τί; ὁ γάμος ἔγεινε πρὸ τοῦ βωμοῦ.
Ἑ. Σῶμα νεκρόν, Γουΐδων, ἐκ τῆς θλίψεως
γυναῖκα ἔσχες, σῶμα, καί, ἄνευ ψυχῆς».

—

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ Ἑλένη ἀνακοινοῖ εἰς τὸν Γουΐδωνα, ὅτι ἡ Ματθίλδη δὲν εἶνε κόρη του. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν μαίνεται ἐξ ὀργῆς, ἀλλ' εἶτα δυσπιστῶν τὴν συγχωρεῖ.

Ἐπὶ τούτοις, τελουμένης τῆς ἑορτῆς, προσέρχεται εἰς τὴν αἴθουσαν, φέρων μέλαν προσωπεῖον ὁ Χαμάρετος, ὅστις προκαλούμενος ὑπὸ τῶν Φράγκων ἱπποτῶν, ἀρνεῖται ν' ἀποκαλυφθῇ.

«Τοὐλάχιστον, εἰπέ μας τὸ σὸν ὄνομα

λέγει ὁ Γοδοφρεῖδος, υἱὸς τοῦ Βιλλαρδουΐνου· ὁ Χαμάρετος ἀποκρίνεται:

«Τὸ ὄνομά μου ὄνομα ἐκδικητοῦ.
Ἡ τρικυμία μήπως ἔχει ὄνομα;
Ὁ ρύαξ τοῦ λειμῶνος, τ' ἄνθος τοῦ ἀγροῦ,
ὁ ψίθυρος τῆς λόχμης, ἡ πλουτόνιος
τῶν ἡφαιστείων λάβα μὴ περγαμηνὰς
προβάλλουν εὐγενείας, ὅταν φλέγωσι
καὶ εἰς τὰ πέριξ σπείρωσι καταστροφήν»;
«Τὸ προσωπεῖον κρύπτει γελωτοποιόν»·

ἀποκρίνεται ὁ Γωλτιέρος· ὁ Χαμάρετος ἀποκαλύπτεται ἐπὶ τέλους. Ὁ Γουΐδων ἐπιφωνεῖ ἔκπληκτος

«Ὁ Χαμάρετος»

Εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Χαμαρέτου εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν οἱ Ἕλληνες συνωμόται ὁ Δοξαπατρῆς, ὁ Σγουρός, ὁ Μελισσηνὸς μετ' ἀκολουθίας, ἐπίσης καὶ ὁ Βερνάρδος μετὰ ὁπλιτῶν, βλέπει ἑκατέρωθεν

«Τίς ἐκ τῶν δύο εἶν' ὁ ἰσχυρότερος».

πρὸς τὸν Χαμάρετον:

«φίλος σου πιστὸς»

πρὸς τὸν Γουΐδωνα:

«μέχρι θανάτου φίλος».

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἑλένη μετὰ τῆς κόρης της Ματθίλδης ἀπάγεται ὑπὸ τοῦ Χαμαρέτου καὶ τῶν λοιπῶν συνωμοτῶν. Ὁ Χαμάρετος ἐκφωνεῖ:

«Καὶ ἤδη Φράγκοι καὶ Γουίδων, βροντερὰν
κραυγὴν πολέμου βαρυκέλαδον
θ' ἀντιλαλήσουν αἱ χαράδραι κ' οἱ βαθεῖς
αὐλῶνες τῶν ὀρέων τῆς Λακωνικῆς
καὶ Ἀρκαδίας... Σᾶς ἀναμένει Λέων ὁ Χαμάρετος...»
—

Ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη. Ὁ Γουίδων τρέμει πρὸ τῶν ἐπακολούθων. Αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀπομεμονωμένον, ἄρα ἀνίσχυρον· ἀλλ' ἀπειλεῖ, ὅτι θ' ἀντιτάξῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ

«τὸν δόλον, τὴν ἐνέδραν καὶ τὸ ἔγκλημα.
Ὅπλα φοβερώτερα
δηλητηρίου καὶ σιδήρου καὶ πυρός».
—

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ Βερνάρδος, διηγούμενος εἰς τὸν Γουίδωνα τὴν ἐν μονομαχίᾳ ἧτταν τοῦ Γωλτιέρου ὑπὸ τοῦ Χαμαρέτου, συμφωνεῖ μετ' αὐτοῦ, ἐπὶ ἀδρᾷ ἀμοιβῇ, ὅπως παρακολουθῇ, σκιᾶς δίκην, τὸν Χαμάρετον καὶ προσποιούμενος φιλίαν προδίδῃ τὰ σχέδια τῶν συνωμοτῶν. Ὁ Γουίδων ὑποχωρεῖ κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις τοῦ Βερνάρδου, ὅστις καὶ ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Χαμαρέτου. Πρὸς τοῦτο ἀποστέλλει αὐτῷ διά τινος ἐρημίτου χρήματα, ὑποσχόμενος ὅτι

«ὅπλα καὶ χρυσὸν
ἐξ Ἀρακλόβου θὰ κομίσῃ ἄφθονα
ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ ἑλληνικοῦ».
—

Ἤδη ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων ἐξερράγη. Ὁ Λέων Χαμάρετος, ὁ δυστυχὴς Ἕλλην, ὁ στερηθεὶς τῆς γυναικός του, τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ὁποίου πᾶν φίλτρον ἐνεκρώθη, ὑψοῖ τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἐρημίτης, προσελθὼν εἰς τὸν Χαμάρετον, ἐγχειρίζει αὐτῷ τὸ δοθὲν χρυσίον ὑπὸ τοῦ Βερνάρδου, ὅστις παρακολουθεῖ ποικιλοτρόπως πάντα τὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων.

«Ἐγείρου, Ἀρκαδία, δεῖξον ὅτι ζῇς
καὶ τὴν ἀρχαίαν δόξαν περιβλήθητι.
Ἐν Πελοποννήσῳ τῆς ἑλληνικῆς
φυλῆς πυργοῦται ἄσειστος ἀκρόπολις
καὶ τῆς Πελοποννήσου πύργος ὑψηλός,
ὦ Ἀρκαδία, ἵστασαι ἀείφρουρος».

Τοιαῦτα ἐπιφωνεῖ πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ἐν ὡραίῳ μονολόγῳ ὁ Λέων Χαμάρετος. Ὁ ἄθλιος Βερνάρδος, παρακουθῶν καὶ κατοπτεύων τὰς κινήσεις τῶν Ἑλλήνων, προδίδει τὰ πάντα εἰς τοὺς Φράγκους. Φοβερὰ μάχη συνήφθη μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν πολεμίων.

Οἱ Ἕλληνες, προδοθέντες ὑπὸ τοῦ Βερνάρδου, ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφήν. Ἀλλ' οἱ περὶ τῶν Χαμάρετον δὲν ἀπελπίζονται. Ὁ Χαμάρετος ἐμπιστεύεται τὴν σύζυγόν του καὶ τὴν κόρην του εἰς τὸν ἐρημίτην, καὶ ὁρμᾷ κατὰ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν, ὧν ἡγοῦνται ὁ Γουίδων καὶ ὁ Βερνάρδος, εἰς ὃν ὁ πρῶτος ὑπόσχεται βαρωνίαν, τίμημα τῆς προδοσίας. Ὁ Χαμάρετος πλήττει τὸν Βερνάρδον, ὅστις ἐν τῇ τελευταίᾳ στιγμῇ προσπαθεῖ ν' ἀποκαλύψῃ φοβερὸν μυστικόν... Εἶν' ἀδελφός...

Τίς;...

ἐρωτᾷ ὁ Χεμάρετος. Μετ' ὀλίγον συναντῶνται ὁ Γουίδων καὶ ὁ Χαμάρετος καὶ ἔκ τινων ἐρωτήσεων κατανοεῖ ὁ πρῶτος, ὅτι ὁ Χαμάρετος εἶνε ἀδελφός του. Ἀγνοῶν οὗτος τοῦτο καὶ ὑποθέτων τὸν Γουίδωνα τύραννον τοῦ ἀδελφοῦ του, πλήττει αὐτὸν διὰ τοῦ ξίφους, ἀλλ' ἀπροσδοκήτως μανθάνει, ὅτι οὗτος εἶνε ἀδελφός του. Ἔξαλλος ἐκ θλίψεως αὐτοκτονεῖ, ἐναγκαλιζόμενος τὸν νεκρὸν ἀδελφόν του...

Ἡ τραγῳδία αὕτη ἐκρίθη ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπείας ὑπερτέρα τῶν λοιπῶν, εἰ καὶ δὲν στερεῖται ἐλλείψεων. Ἡ γλῶσσα εἶνε ὁμαλὴ καὶ ῥέουσα, εὔρυθμος ἡ στιχουργία, εὐγενεῖς δὲ αἱ πολλαχοῦ κατεσπαρμέναι ἰδέαι, ἐξαίρουσαι τὸ φρόνημα καὶ συγκινοῦσαι τὸν ἀναγνώστην. Ἑλληνικώτατος περιγράφεται ὁ χαρακτὴρ τῶν περὶ τὸν Χαμάρετον.

Ἡ αἴγλη ὅμως αὐτοῦ θὰ ἦτο μείζων, ἂν ἐκοσμεῖτο διὰ πιθανωτέρων ἄθλων. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Χαμάρετος μετὰ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀρακλόβου, ἐν ᾧ πλεῖστοι Φράγκοι ἱππόται εἶχον συρρεύσῃ ἁπανταχόθεν ἕνεκα τῶν γάμων τοῦ Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Χαμάρετος δὲν διστάζει νὰ ἐξυβρίσῃ τὸν μνηστῆρα τῆς ὑποτιθεμένης θυγατρὸς τοῦ Γουΐδωνος, ἀντὶ δὲ νὰ τιμωρηθῇ αὐθωρεὶ ὑπὸ τῶν παρευρισκομένων ἱπποτῶν, συλλαμβανόμενος, προκαλεῖ εἰς μονομαχίαν τὸν μέλλοντα γαμβρόν.

Ἄλλαι παρόμοιαι ἐλλείψεις ἀναφαίνονται πολλαχοῦ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ. Ἡ πλοκὴ εἶνε χαλαρά. Πολλαὶ ἀπιθανότητες, καὶ δὴ ἡ ἔλλειψις πλήρους ἑνότητος, ἀλλ' ὑπερβάλλουσιν αἱ ἀρεταί. Ἐκτὸς τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἰδεῶν, τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, ὑφ' οὗ διαπνέονται τὰ ἑλληνικὰ πρόσωπα τῆς τραγῳδίας, ἡ ἐν τῷ τέλει αὐτῆς ἀναγνώρισις, ἥτις ἠδύνατο νὰ εἶνε μετὰ μείζονος τέχνης ἐπεξειργασμένη, προκαλεῖ οὐ σμικρὸν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸν τραγικὸν ἔλεον. Ἐπίσης ἡ ἠθοποιΐα προσώπων τινῶν δὲν εἶνε πλήρης, οὐδ' ἀνεπίληπτος. Ἀλλ' ἡ κάθαρσις εἶνε τεχνική· τιμωρεῖται ὁ ἀρνησίθρησκος καὶ προδότης Βερνάρδος, ὡς καὶ ὁ ἅρπαξ τῆς Ἑλένης Γουΐδων.

Ἡ αὐτοκτονία τοῦ Χαμαρέτου δύναται νὰ αἰτιολογηθῇ ὅπως δήποτε ὡς ἐκ τῆς θέσεως, εἰς ἣν περιῆλθε κατόπιν τόσων δοκιμασιῶν, καὶ τῆς φοβερωτέρας πασῶν, ὅτι ἐγένετο ἀδελφοκτόνος. Οὕτως ὁ θεατής, ἀπερχόμενος τοῦ θεάτρου, δὲν γινώσκει ὑπὲρ τίνος νὰ συμπαθήσῃ ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ δράματος. Αἱ ἐλλείψεις αὗται δύνανται νὰ ἀρθῶσιν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, οὗ τὸ ἔργον δὲν στερεῖται ἄλλων πλεονεκτημάτων.

Ἡ Ἐπιτροπεία, ἔχουσα ὑπ' ὄψει πάντα ταῦτα, φρονεῖ, ὅτι ἐπιβάλλεται αὐτῇ νὰ παράσχῃ τὸ βραβεῖον εἰς τὸ σχετικῶς κρεῖττον τῶν ὑποβληθέντων ἔργων. Καὶ ὡς πρὸς τὴν κωμῳδίαν *Φάϊβ-ο-κλόκ*, παρέχει εἰς αὐτὴν ἀπολύτως τὴν δάφνην καὶ τὸ χιλιόδραχμον γέρας, ὡς πρὸς δὲ τὸν *Λέοντα Χαμάρετον* βραβεύει αὐτὸν ὡς τὴν σχετικῶς κρείττονα τῶν τραγῳδιῶν, ἐπαινεῖ δὲ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τὴν ἐπιγραφομένην *Μητρικὴν Καρδίαν*, ἐκ δὲ τῶν τραγῳδιῶν «Τὸ δακτυλίδι τοῦ Παπποῦ» καὶ τὴν «Δούκισσαν τῶν Ἀθηνῶν».

Ἐνισχύουσα ἡ Ἐπιτροπεία τὴν φιλοτιμίαν τῶν διαγωνιζομένων ποιητῶν, εὐελπιστεῖ, ὅτι ἡ νέα ἑλληνικὴ σκηνή, βαίνουσα ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν μεγάλων τραγικῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, θέλει συνεχίσῃ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐν τῇ συνειδήσει, ὅτι ἡ ποίησις ὑπῆρξεν ἀείποτε ἡ εὐγενεστάτη μυσταγωγὸς τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, ἡ ἱέρεια τῆς ἰδέας.

Ἡ ἀγωνόδικος ἐπιτροπεία

Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ (*πρύτανις*) Εἰσηγητής
Γ. ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ
ΓΡ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ

ΣΙΡ ΟΥΙΛΛΙΑΜ ΟΥΑΙΤ

[Μεγίστου ἐνδιαφέροντος εἶνε τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1885 ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλου πρεσβευτοῦ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ. Τὸ βιβλίον ἐκδοθὲν πρό τινων μηνῶν ἐν Λονδίνῳ ἐγένετο ἀνάρπαστον. Διὰ τῶν σελίδων αὐτοῦ παρελαύνει ὁλόκληρος ἡ πραγματικὴ ἱστορία τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεων καὶ τῶν βουλγαρικῶν ἐξεγέρσεων, ὅσαι κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν συνεκλόνησαν τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν. Εἰς αὐτὸ ἐκτίθενται τὰ σχέδια τῶν Βουλγάρων πατριωτῶν καὶ αἱ ἐνέργειαί των, αἱ τείνουσαι πρὸς ἕνα σκοπόν, πρὸς τέλειον ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας. Τὰ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ τελούμενα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ ἡ συνέχεια τῆς πραγματοποιήσεως τῶν βουλγαρικῶν σχεδίων καὶ ἐμπνεύσεων, τὰ ὁποῖα τόσον πιστῶς καὶ ἀκριβῶς διατυπώνει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ.]

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀφίξεως τοῦ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ εἰς τὴν Σερβίαν γράφει, τὸ ἀρτιφανὲς βιβλίον, τὰ εὐρωπαϊκὰ ἀνακτοβούλια ἦσαν ἀπησχολημένα, συζητοῦντα πολλὰ καὶ διάφορα σχέδια τῆς λύσεως τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Τότε καθὼς καὶ τώρα ἡ Χερσόνησος τοῦ Αἵμου συνεταράσσετο ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων ἐξεγέρσεων τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως. Εἰς τὰς ἐξεγέρσεις ταύτας δύο ἐδίδοντο ἐξηγήσεις· κατὰ τὴν μίαν τὴν κυρίαν ἀφορμὴν τῶν διαρκῶν ἐπαναστάσεων τὴν παρεῖχεν ἡ καταθλιπτικὴ διοίκησις τῶν Τούρκων, κατὰ τὴν ἄλλην δὲ αἱ ἐπαναστάσεις ἀπεδίδοντο εἰς ὑποκινήσεις τῆς Ρωσσίας καὶ ἰδίᾳ τῶν σλαυϊκῶν εταιρειῶν τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς Μόσχας πρὸς τὰ ἐπαναστατικὰ κομιτᾶτα.

Εἶνε βεβαιωμένον, ὅτι ὅταν ἡ Ρωσσία ὥπλισε μὲ ὅπλον νέου συστήματος τὸ πλεῖστον τοῦ πεζικοῦ της ὅλα τὰ παλαιὰ ὅπλα ἀπεστάλησαν ὡς δῶρον πρὸς τοὺς Σέρβους. Ὁ στρατηγὸς Τσερνάγιεφ μοῦ εἶχεν ὁμιλήσῃ προσωπικῶς περὶ τῆς φιλικῆς ταύτης προσφορᾶς ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας πρὸς τοὺς ἐξηρτημένους Σλαύους συγγενεῖς της, ὡς περὶ φυσικωτάτου πράγματος.

Ὅτι τὰ ρωσσικὰ ὅπλα εἶχον ἀποσταλῇ εἰς τὴν Σερβίαν διὰ νὰ χρησιμεύσουν ἡμέραν τινὰ κατὰ τῶν Τούρκων δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία. Ἀλλ' ἡ προσφορὰ αὕτη τῶν ὅπλων δὲν ἔσχε τὸ ἐπιθυμητὸν ἀποτέλεσμα, ὅπως ἐνισχύσῃ τοὺς παραλήπτας των εἰς ἄμεσον ἐνέργειαν.

Ρωσσικὰ ὅπλα εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Εἶχον σημειωθῇ ἤδη προανακρούσματα ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοῦ 1866, ἀλλ' οἱ Σέρβοι μόλις μετὰ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς των ἔκαμον χρῆσιν τῶν ρωσσικῶν τούτων ὅπλων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εἶχον σχεδὸν καταστῇ ἄχρηστα καὶ

μᾶλλον συνετέλεσαν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν φερόντων αὐτά, παρὰ εἰς τὴν κατατρόπωσιν τῶν ἐχθρῶν των. Ὁ στρατηγὸς Τσερνάγιεφ, τίμιος καὶ ἀφελὴς ἀνήρ, δὲν ἀπέκρυψε τὸ γεγονός, ὅτι ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σερβίαν, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ποσότητα ὅπλων, ὅπως τὰ διανείμῃ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν παρὰ τὰ σερβικὰ σύνορα βουλγαρικῶν χωρίων. Οἱ κατεπτοημένοι ὅμως κάτοικοι τὰ ὅπλα ταῦτα ἐπέστρεψαν σχεδὸν ἀμέσως πρὸς τοὺς δωρητάς των, ἐπειδὴ διετέλουν ἐν ἀληθεῖ πανικῷ ἕνεκα τῶν τελουμένων σφαγῶν, περὶ τῶν ὁποίων κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον δὲν εἶχεν εἴδησιν ὁ Τσερνάγιεφ. Ἐφοβήθησαν νὰ κρατήσουν τὰ ὅπλα ταῦτα μήπως ἡ παρουσία των ἐξεγείρῃ ἐναντίον των τοὺς Μουσουλμάνους καὶ ἐκθέσουν ἑαυτοὺς καὶ τὰς οἰκογενείας των εἰς ἀγρίαν σφαγήν.

Ἡ ἄφιξις τοῦ στρατηγοῦ Τσερνάγιεφ εἰς τὸ Βελιγράδιον προὐξένησε μεγάλην ἀνησυχίαν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Πᾶς ὅστις ἐνδιεφέρετο διὰ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπέθεσεν ὅτι ὁ Ρῶσσος στρατηγὸς καὶ οἱ ἐθελονταί του ἀπετέλουν τὴν πρωτοπορείαν τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, μεταβαίνοντος πρὸς βοήθειαν τῶν Σέρβων. Κατ' οὐσίαν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀπετέλει τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ἄνδρες ἦσαν γνήσιοι ἐθελονταί, ὁ δὲ Τσερνάγιεφ λαβὼν τὴν ἀρχηγίαν ἐνήργει ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην.

Ὁ σὶρ Οὐίλλιαμ Οὐάϊτ διαταχθεὶς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως του νὰ μάθῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας λεπτομερείας περὶ τῶν Ρώσσων τοῦ Τσερνάγιεφ ἀνέφερεν, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἀνδρῶν του μόλις εἶχον ἐγκαταλίπῃ τὰς τάξεις τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, ἄλλοι ἦσαν στρατιῶται τῆς ἐφεδρείας καὶ ἄλλοι πάλιν ἐνθουσιώδεις πολῖται. Οἱ ἀξιωματικοὶ ὅμως ὅλοι σχεδὸν ἦσαν τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας καὶ εἶχον ἀποσυρθῆ τῶν τάξεων τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὴν Σερβίαν μετὰ τὸν πόλεμον δὲ ἐπανέλθωσι εἰς τὰς τάξεις των. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν λόρδον Αὔγουστον Λόφτους ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν, εἶπεν ὅτι τοῖς εἶχεν ἐπιτρέψῃ νὰ ἐγκαταλίπουν τὰς στρατιωτικὰς τάξεις καὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Σερβίαν «διὰ νὰ κάμουν μίαν τρῦπαν 'στὸ νερό», ἂν καὶ ἐκφραστικώτερον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ «διὰ ν' ἀνοίξουν μίαν ἀσφαλῆ βαλβίδα».

Μία ἐκ τῶν περιεργοτέρων καὶ ἀγνώστων λεπτομερειῶν τῶν ὑπὸ τοῦ σὶρ Οὐίλλιαμ Οὐάϊτ ἀναφερομένων εἶνε ὅτι ἐκ τῶν τριακοσίων ἀξιωματικῶν τοῦ Τσερνάγιεφ οἱ ἑκατὸν ἦσαν Γερμανοί, ἄνδρες ἀποσυρθέντες ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον.

Ὅταν κατέστη πλέον γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Σερβία ἀνελάμβανε τὸν πόλεμον ὁ Τσερνάγιεφ δὲν ἔμεινεν οὔτε στιγμήν, ἀλλ' ἔσπευσεν ἀμέσως ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Πῶς ἐστρατολογοῦντο οἱ Βούλγαροι τῆς Ρωμουνίας.

Εἰς τὸ Βουκουρέστιον, εἰς τὸ Γιούργεβον καὶ εἰς τὸ Γαλάζιον εὗρεν ὁ Ρῶσσος στρατηγὸς πλεῖστα μέλη τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, τὰ ὁποῖα ἀπήρχοντο ἐκ Βουλγαρίας καὶ εἰσέδυον εἰς τὴν Ρωμουνίαν. Ἐνήργουν ἄλλα πρὸς γενικὴν ἐπανάστασιν τῆς Βουλγαρίας. Τὰ μέλη ταῦτα τῶν κομιτάτων διεβεβαίωσαν τὸν στρατηγὸν Τσερνάγιεφ, ὅτι εἶχον ἀγοράσῃ ὅσα ὅπλα ἠδυνήθησαν εἰς τὴν Ρωμουνίαν. Βούλγαροι, ὑπηρετοῦντες ὡς ἀξιωματικοὶ εἰς τὸν ρωσσικὸν στρατόν, εἶχον ἐγκαταλείπῃ τὰς τάξεις των διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν σχεδιαζομένην ἐπανάστασιν. Δύο περίπου χιλιάδες Βούλγαροι, χωρικοὶ οἱ πλεῖστοι, διαμένοντες ἐν Ρωμουνίᾳ ἐστρατολογήθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῶν κομιτάτων, ὑπὸ τὴν διοίκησιν Βουλγάρων ἀξιω-

ματικῶν, ἐπίτηδες ἐλθόντων ἐκ Ρωσσίας, καὶ ἀρχηγῶν, οἵτινες εἶχον λάβη μέρος εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1867.

Τὸ ἔαρ τοῦ 1876 οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν νὰ συνταράσσωνται καὶ νὰ δεικνύουν καταφανῆ σημεῖα γενικῆς ἐξεγέρσεως, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν διὰ πάσης θυσίας νὰ καταπνίξουν τὸ κίνημα, χωρὶς νὰ ἐπιτρέψουν νὰ γνωσθοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὰ μέσα, τῶν ὁποίων ἔκαμον χρῆσιν. Κ' ἐνῷ τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινὸν διετέλει ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου διαδραματιζομένων, ὁ σὶρ Ἑρρῖκος Ἔλλιοτ, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτής, ἀπέστειλε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Βελιγραδίῳ Γενικὸν Πρόξενον τῆς Ἀγγλίας σὶρ Οὐίλλιαμ Οὐάϊτ.

«Ἀγαπητὲ κ. Οὐάϊτ.

«Αἱ προβλέψεις σας φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε καλῶς ὑπολογισμέναι. Ἡ κατάστασις τῶν ἐν Τουρκίᾳ πραγμάτων εἶνε τοιαύτη, ὥστε πάντες ἐρωτῶσι τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. Ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τοὺς τουρκικοὺς καὶ ἄλλους ἡμιεπισήμους κύκλους ἰδέα εἶνε, ὅτι τίποτε δὲν θὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ βουλγαρικοῦ κινήματος. Ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς διακηρύσσει, ὅτι κανεὶς πολιτικὸς σκοπὸς δὲν ὑποκρύπτεται εἰς τὸ κίνημα. Τὸ βέβαιον ἐν τούτοις εἶνε, ὅτι τὸ κίνημα διωργανώθη ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

«Τὰ ρωσσικὰ ρούβλια κυκλοφοροῦν κατ' ἀσυνήθεις ποσότητας, ἂν καὶ ὑπάρχει διαφωνία ὡς πρὸς τὴν πηγήν, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχονται ταῦτα. Κοινὴ πεποίθησις ἐπικρατεῖ, ὅτι ἀπεστάλησαν ταῦτα παρὰ τῶν ἐν Ρωσσίᾳ κομιτάτων. Ἄλλοι ὅμως ὑποθέττουν ὅτι τὰ χρήματα προέρχονται ἐκ πλουσίων Βουλγάρων, ἀποκατεστημένων εἰς τὴν Ὀδησσὸν καὶ εἰς ἄλλας ρωσσικὰς πόλεις. Ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει πρόξενος καὶ ὁ ἐν Φιλιππουπόλει ὑποπρόξενος τῆς Ρωσσίας ἔφθασαν ἐνταῦθα· τόσον δὲ ἐκδηλοῦται ἡ κατὰ τῆς Ρωσσίας λαϊκὴ ἀγανάκτησις ὥστε ἀναμφιβόλως δὲν θὰ θεωροῦν ἑαυτοὺς ἀσφαλεῖς μένοντες ἐνταῦθα. Ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει ὑποπρόξενος τῆς Ρωσσίας εἶνε Βούλγαρος καὶ γνωστὸς πρὸ πολλοῦ ὡς πράκτωρ τῶν κομιτάτων. Εἷς ἐκ τῶν ἀδελφῶν του εὑρίσκεται σήμερον μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν.

«Βεβαίως δὲν δύναταί τις νὰ συγχωρήσῃ τὰ μέτρα τὰ λαμβανόμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων νὰ ἐξοπλίζουν Βασιβουζούκους, Κιρκασίους καὶ Ἀθιγγάνους, τῶν ὁποίων τὰ κακουργήματα ὠθοῦν τοὺς εἰρηνοφίλους χωρικοὺς εἰς ἀπελπισίαν καὶ ἐπανάστασιν. Ἐγὼ πράττω πᾶν ὅ τι δύναμαι, ὅπως σταματήσω τὸ κακὸν τοῦτο.

«Θὰ ἐμάθετε βεβαίως περὶ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους διατρέχουν οἱ ἐνταῦθα Χριστιανοί. Καίτοι τέλειος πανικὸς διεδόθη μεταξὺ τῶν κατοίκων ἐκ τῆς διαλαληθείσης βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ κόσμος καθησύχασεν, ὅταν ἔμαθεν ὅτι τὸ κίνημα δὲν ἦτο ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' ὅτι ἦτο πολιτικὸν καὶ διηυθύνετο κατὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἁρμονία ἡ ἐπικρατοῦσα τὴν στιγμὴν ταύτην μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων ἀμφοτέρων τῶν θρησκευμάτων εἶνε ἐκπληκτική. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ὅμως δὲν συμβαίνει τοῦτο· ἡ παραμικρὰ ἀφορμὴ θὰ ἤρκει νὰ καταστήσῃ τούτους ἐχθροὺς θανασίμους.

«Ἐλπίζω ὅτι ἡ Σερβία θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν πεποίθησιν της, καθὼς λέγει, ὅτι εἶνε πολὺ ἀργὰ δι' αὐτὴν νὰ ἐπιχειρήσῃ οἱονδήποτε κίνημα. Ἐὰν ὅμως προβῇ εἰς ἐξέγερσίν τινα θ' ἀντιμετωπίσῃ ἰσχυροτέραν ἀντίδρασιν, ἀπὸ ἐκείνην ποῦ νομίζεις, ἕνεκα τῆς παρούσης ἀμηχάνου θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ Τουρκία.»

ΕΛΛΙΟΤ

Αἱ σφαγαὶ τοῦ Βατὰκ

Ὁ σὶρ Ἐρρῖκος Ἔλλιοτ τὴν 19 Ἰουλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἔστειλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὸν κ. Μπέαριγκ, μέλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῆς πρεσβείας, διὰ νὰ πληροφορηθῇ ἰδίοις ὄμμασι τὰ περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ κινήματος καὶ τῶν διαδιδομένων τουρκικῶν φρικαλεστήτων. Ὁ ἀπεσταλμένος τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν, Φιλιππούπολιν καὶ Βατάκ, ὅπου ἐλέγετο ὅτι εἶχον διαταχθῇ αἱ φρικαλεώτεραι σφαγαί. Ὁ κ. Μπέαριγκ ἐπεβεβαίωσε τὰς φήμας μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι αἱ σφαγαὶ εἶχον προκληθῇ ὑπὸ τῶν πρωτεργατῶν Βουλγάρων τῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ σὶρ Ἐρρῖκος Ἔλλιοτ εἰς τὴν ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ἔστειλε πρὸς τὴν κυβέρνησίν του ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσωπικῶν πληροφοριῶν τοῦ κ. Μπέαριγκ ἔλεγεν, ὅτι πραγματικῶς εἶχον διαδραματισθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων αἱ σκληρότητες, τὰς ὁποίας περιέγραφον οἱ ἀνταποκριταὶ τῶν ἐφημερίδων, προσέθετεν ὅμως ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπελογίζοντο εἰς 60,000 εἶχε μεγάλως ἐξογκωθῇ. Ὁ κ. Μπέαριγκ εἶχε κατορθώσῃ νὰ ἐξακριβώσῃ, ὅτι τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς θηριωδίας ἀνήρχοντο εἰς 30,000 περίπου. Εἰς τὴν Φιλιππούπολιν μόνον εἶχον σφαγιασθῇ δώδεκα χιλιάδες.

Πῶς ἑτοιμάζονται αἱ ἐπαναστάσεις.

Ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη εἶχε σχεδιασθῇ ὑπὸ Βουλγάρων διδασκάλων καὶ ἱερέων, οἱ ὁποῖοι εἶχον διαβεβαιώσῃ τοὺς συμπατριώτας των, ὅπως τοὺς ἐνθαρρύνουν περισσότερον, ὅτι τὸ κίνημα θὰ ὑπεστηρίζετο καὶ ὑπὸ σώματος τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ταχέως ἔμελλε νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου.

Οἱ διδάσκαλοι, ἀνέφερεν ὁ κ. Μπέαριγκ εἰς τὴν ἔκθεσίν του, εἶνε ἄνθρωποι ἐκπαιδευθέντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Ρωσσίᾳ. Ἐπανελθόντες δὲ εἰς τὴν πατρίδα των ἐκόμισαν πλὴν τῆς ἡμιμαθείας των καὶ περιεργοτάτας ἰδέας περὶ τοῦ πανσλαυϊσμοῦ. Τὸ σχέδιόν των ἦτο τὸ ἑξῆς: νὰ καταστρέψωσιν ὅσον ἠδύναντο περισσοτέρας σιδηροδρομικὰς γραμμάς, νὰ πυρπολήσωσιν εἰς πολλὰ μέρη τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Φιλιππούπολιν, νὰ καύσουν τὴν Σόφιαν καὶ τὰ πέριξ χωρία, νὰ ἐπιπέσουν κατὰ τῶν τουρκικῶν χωρίων, νὰ φονεύσουν ὅλους τοὺς ἀνθισταμένους Μουσουλμάνους, νὰ ληστεύσουν τὰς περιουσίας των . . . Ἡ ἐξέγερσις θὰ ἦτο ταὐτόχρονος. Οἱ Βούλγαροι, οἵτινες θὰ ἠρνοῦντο ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς ἐπαναστάτας θὰ ἐξηναγκάζοντο πρὸς τοῦτο, τὰ δὲ χωρία των θὰ παρεδίδοντο εἰς τὸ πῦρ.

Ἡ βουλγαρικὴ ἐπανάστασις, ἡ τόσῳ τρομερὰ καὶ φοβερὰ ἐν σχεδίῳ, δὲν εἶχε καμμίαν στρατιωτικὴν σπουδαιότητα, εἰς τὴν πρώτην δὲ ἐμφάνισιν τοῦ τακτικοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐξέπνευσεν.

Ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ δὲν ἐγνώριζε τίποτε περισσότερον περὶ τῶν βουλγαρικῶν σφαγῶν, παρ' ὅσα εἶχε μάθῃ διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ σὶρ Ἐρρίκου Ἔλλιοτ καὶ διὰ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων κατόπιν.

Ἡ λέξις «σφαγαὶ» ἐπλήρουν τὸν ἀέρα καὶ αἱ «φρικαλεότητες» — ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει σήμερον — εὑρίσκοντο εἰς τὰ χείλη ὅλων τῶν Εὐρωπαίων, ὁ δὲ κ. Οὐάϊτ, καθὼς ὅλοι οἱ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου Ἄγγλοι διπλωματικοὶ πράκτορες, εἶχε διαταχθῇ νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὴν κυβέρνησίν του πᾶσαν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τῶν κακουργημάτων τῶν διαπραχθέντων ὑπὸ τῶν

Τούρκων κατὰ τῶν Σλαύων καὶ ὑπὸ τῶν Σλαύων κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐξ ὅσων πληροφοριῶν ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ ὁ κ. Οὐάϊτ, εἰς τοὺς Τούρκους ἀπεδίδοντο ὅλαι αἱ στυγεραὶ καὶ βάρβαροι πράξεις, αἵτινες ἐκράτουν εἰς διαρκῆ συγκίνησιν τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινόν.

Ἓν σχέδιον τοῦ Τσάρου

Τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὸ τοῦ πέρατος τοῦ τουρκοσερβικοῦ πολέμου ὁ κόμης Σουβάλωφ εἶχε πληροφορήσῃ τὸν λόρδον Δέρβυ, ὅτι ὁ Τσάρος ἐνδιεφέρετο μεγάλως νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ πραγματοποιηθῇ τοῦτο ὄχι ὑπὸ μόνης τῆς Ρωσσίας, ἀλλ᾿ ὑπὸ τῆς συνδυασμένης ἐνεργείας Ρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἡ Ρωσσία θὰ κατελάμβανε τὴν Σερβίαν καὶ ἡ Αὐστρία τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, ἐνῷ ὁ ἀγγλικὸς στόλος θὰ ἔκαμνεν ἐπίδειξιν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Βοσπόρου. Ἐὰν ἡ ναυτικὴ ἐπίδειξις τῆς Ἀγγλίας ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἀρκετή, ὁ Τσάρος παρητεῖτο πάσης ἰδέας καταλήψεως τουρκικοῦ ἐδάφους. Ἡ Ἀγγλία ὅμως εἰς τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Τσάρου ἀντεπρότεινε τὴν σύγκλησιν συνεδρίου ἐν Κων)πόλει, ὅπως σκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως τῶν ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἐξηρτημένων χωρῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου.

Ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ ἀποφασισθὲν Συνέδριον ὡρίσθη ὁ λόρδος Σώλσβαρυ, ὅστις ἀναχωρήσας ἐκ Λονδίνου τὴν 20ὴν Νοεμβρίου καὶ διελθὼν ἐκ Βερολίνου, Βιέννης καὶ Ρώμης, ἔφθασεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου ἔλαβεν ἀμέσως συνέντευξιν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ.

Ἡ ἐπιτευχθεῖσα συνεννόησις μεταξὺ τοῦ λόρδου Σώλσβαρυ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα ἔσχε τὴν συμφωνίαν καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Συνεδρίου. Ἡ ἁρμονία μεταξὺ τῶν συνελθόντων ἦτο πλήρης.

Αἱ πληροφορίαι τοῦ λόρδου Σώλσβαρυ

Τὸ ἐξαιρετικὸν καθῆκον τοῦ κ. Οὐάϊτ εἰς τὸ Συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο νὰ παρέχῃ εἰς τὸν λόρδον Σώλσβαρυ πᾶσαν πληροφορίαν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν χριστιανικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Πύλης ἐξηρτημένων ἡγεμονιῶν, περὶ τῶν ἰδεωδῶν τῶν κατοίκων καὶ τῆς νομικῆς θέσεώς των, περὶ τοῦ συστήματος τῆς διοικήσεως, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἔζων.

Μόλις ἓν ἔτος εἶχε διαμείνῃ εἰς τὴν Σερβίαν ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ, ἀλλὰ τόσον καλῶς ἐγνώριζε τὰ ἀνατολικὰ πράγματα ὡσὰν νὰ τὰ εἶχεν ἐπὶ μακρὸν σπουδάσῃ πρὶν μεταβῇ εἰς τὸ Βελιγράδιον.

Μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Κων)πόλει Συνεδρίου, αἱ ἀποφάσεις τοῦ ὁποίου εἶνε γνωσταὶ εἰς πάντας, ὁ σὶρ Ἐρρῖκος Ἔλλιοτ μετετέθη ἐκ τῆς Κων)πόλεως εἰς τὴν Βιέννην, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ σὶρ Ἐρρίκου Λάϋαρδ. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον δὲν ὑπῆρχε πολιτικός, ὅστις, ὅσον καλῶς καὶ ἂν ἦτο διατεθειμένος πρὸς τοὺς Τούρκους, δὲν ἐνόμιζεν ὡς ἀπαραιτήτους τὰς ἐν Τουρκίᾳ μεταρρυθμίσεις. Πολλοὶ ἐθεώρουν ὅτι ἦτο πλέον καιρὸς νὰ λάβῃ ὁ Τοῦρκος τὰ μπαγάκια του, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Γλάδστωνος, καὶ ν᾿ ἀδειάσῃ τὴν γωνίαν ἐκ τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἐν Κων)πόλει Συνεδρίου, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία εὑρίσκετο εἰς πλήρη ἀναρχίαν.

Ἡ ἔννοια τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ

Ἡ ὑποτελὴς Σερβία καὶ αἱ ἄλλαι σλαυϊκαὶ ἐπαρχίαι εἶχον λάβῃ ἤδη τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ σχετικῶς ἰσχυροτέρα Ρωμουνία ἐνεστερνίσθη ὀλίγον κατόπιν τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα. Κράτος, τοῦ ὁποίου ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἡγεμονίαι διετέλουν ἐν πολέμῳ μὲ τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐπικυρίαρχον, εὑρίσκετο ἀναμφιβόλως εἰς κρισιμωτάτην θέσιν.

Ὅταν νέος ἀκόμη ὁ σὶρ Ἑρρῖκος Λάϋαρδ εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὴν Τουρκίαν, ὅλοι οἱ ὑπήκοοι πληθυσμοὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου εὑρίσκοντο πραγματικῶς ἐν ληθάργῳ. Οἱ Ρῶσσοι μετὰ τὸν τελευταῖον ἐναντίον τῆς Τουρκίας πόλεμόν των (1828-29) δὲν συνετέλεσαν καθόλου εἰς τὴν ἀφύπνισιν τῶν ληθαργούντων κατοίκων.

Εἶχον γείνῃ μερικὰ πειράματα ἀλλ' εἶχον καταλήξῃ εἰς ἀποτυχίαν. Οἱ Ρωμοῦνοι, οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Μαυροβούνιοι, οἵτινες συλλήβδην ἐχαρακτηρίζοντο τότε ὡς «Ἕλληνες Χριστιανοὶ» ὕπνωττον, ἡ μόνη δὲ διηνεκὴς ἀφύπνισις τῆς χριστιανικῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ τῆς μωαμεθανικῆς τυραννίας ἦσαν οἱ Ἕλληνες. Δὲν εἶχεν ἀκόμη τότε εὕρῃ πρόσφορον τὸ ἔδαφος ὁ πανσλαυϊσμός, καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη κατανοηθῇ.

Καὶ ἐὰν εἶχεν, ὑποτεθείσθω πρὸς στιγμήν, κατανοηθῇ—κυρίως ἡ φιλολογικὴ ἰδέα ὑπὸ τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν συγγραφέων τῆς Βοημίας—δὲν εἶχεν ἐν τούτοις καλλιεργηθῇ εἰς τὴν Σερβίαν, πολὺ δ' ὀλιγώτερον εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὡς πολιτικὴ ἀρχή.

Ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Προφητεῖαι περὶ Βουλγαρίας.

Αἱ ἀκόλουθοι ἐπιστολαί, διαφωτιστικαὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς Τουρκίας, ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ σὶρ Ἑρρίκου Λάϋαρδ πρὸς τὸν σὶρ Οὐΐλιαμ Οὐάϊτ εὐθὺς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς «προκαταρκτικῆς συνθήκης» τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Ἀγγλικὴ πρεσβεία—Κων)πολις
4 Φεβρουαρίου 1878

«*Ἀγαπητὲ κ. Οὐάϊτ*

«Ἔλαβον τὴν ἀπὸ 14ης λήξαντος μηνὸς ἐπιστολήν σας. Δὲν ἐξεπλάγην διὰ τὸν μελαγχολικόν της τόνον. Ἐντελῶς δικαιολογεῖται ὑπὸ τῆς πορείας τῶν γεγονότων. Σᾶς ἐτηλεγράφησα χθές, ὅτι αἱ βάσεις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀνακωχῆς ἐπρόκειτο ἤδη νὰ ὑπογραφῶσι. Δὲν μᾶς ἀνεκοινώθησαν ἐπισήμως οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης, καθόσον ἡ Πύλη θερμῶς παρεκλήθη νὰ μὴ τοὺς ἀποκαλύψῃ ἀκόμη, ἀλλὰ νὰ τοὺς κρατήσῃ μυστικούς. Γνωρίζομεν ἐν τούτοις πολλοὺς ἐκ τῶν ὅρων ἂν ὄχι ὅλους, ἐκ τῶν ὁποίων καθίσταται φανερόν, ὅτι ἐὰν ἐκπληρωθῶσιν οὗτοι, λήγει ἡ ἐν Εὐρώπῃ κυριαρχία τῶν Τούρκων καὶ ἡ ἰδική μας ἐπιρροὴ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Δὲν εἶνε δὲ ὀλιγώτερον καταστρεπτικοὶ οἱ ὅροι οὗτοι καὶ εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀφ' ὅσον εἶνε εἰς τὴν Τουρκίαν, διότι εἶνε δύσκολον νὰ ἴδῃ τις πῶς τὸ αὐστροουγγρικὸν κράτος θὰ διατηρήσῃ τὴν συνοχήν του καὶ θὰ συγκρατηθῇ, ὅταν τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας μεταβάλλεται εἰς μεγάλην σλαυϊκὴν Πολιτείαν, ἥτις ἀποκλειστικῶς θὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς Ρωσσίας, ἐὰν δὲν προσαρτηθῇ ταχέως εἰς αὐτήν.

«Θὰ ἐλογιζόμην εὐτυχὴς ἐὰν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶχον καὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην. Ὁποιονδήποτε καὶ ἂν εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου καὶ οἱ ὅροι τῆς ὁριστικῆς εἰρήνης διαβλέπω εἰς τὰ προτεινόμενα μέτρα μελλούσας περιπλοκὰς ακὶ πολέμους. Τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα δυνατὸν νὰ μετεπήδησεν εἰς ἄλλην φάσιν, ἀλλ' ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς διευθετήσεώς του».

Οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης θὰ ἐξαρτηθῶσι βεβαίως καὶ ἐκ τῆς στάσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν μεγάλαι καὶ θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν τουρκικὴν διοίκησιν δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία. Τὸ σεσηπὸς τοῦ παρόντος διοικητικοῦ συστήματος ἀπεδείχθη καταφανῶς κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον. Τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος ἐθυσιάσθη εἰς τὰς μηχανορραφίας, τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν ἀνικανότητα τῶν αὐλικῶν. Ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀποδοθοῦν ὅλαι αἱ συμφοραί, αἵτινες ἐπέπεσον ἐπὶ τῆς Τουρκίας—ὁ Σουλεϊμὰν πασσᾶς—ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν αὐλικῶν. Ἡ διετέλει ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῶν πραγμάτων ὥστε δὲν ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀνατεθῇ τοιαύτη διοίκησις ἢ εἶνε προδότης. Ὑπάρχουν λόγοι βάσιμοι ὅτι εἶνε τὸ τελευταῖον. Πρὸ μηνῶν εἶχε καταστῆ γνωστὸν εἰς τὸν Σουλτᾶνον καὶ εἰς τοὺς ὑπουργούς του, ὅτι ὁ Σουλεϊμὰν ἐθυσίαζε τὴν χώραν, καὶ ὅμως παρ' ὅλας ταύτας τὰς βασίμους κατηγορίας ἐπέτυχε τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν τοῦ στρατοῦ. Ἐὰν δὲν ἦτο ἡ αἰτία ὁ Σουλεϊμὰν πασσᾶς, οἱ Ρῶσσοι θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ὑποχωρήσουν ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως καὶ νὰ διοργανώσουν δευτέραν ἐκστρατείαν. Ἡ μόνη μου ἐλπὶς ἤδη κεῖται εἰς τὸ τουρκικὸν ὑπουργεῖον, τὸ ὁποῖον δύναται ἀκόμη νὰ πράξῃ κάτι ὑπὲρ τῶν μεταρρυθμίσεων ἐκείνων, αἵτινες εἶνε ἐντελῶς ἀναγκαῖοι διὰ νὰ συγκρατήσουν τὰ διάφορα τεμάχια, τὰ ὁποῖα θ' ἀφεθοῦν εἰς τὸ τουρκικὸν Κράτος».

Ἰδικός σας

Λάϋαρδ

Ἡ διατήρησις τοῦ καθεστῶτος

Τὴν ἀκόλουθον λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐπιστολὴν ἀπέστειλεν ὁ Λάϋαρδ πρὸς τὸν κ. Οὐάϊτ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὴν 1 Μαρτίου 1878.

«*Ἀγαπητὲ κ. Οὐάϊτ,*

«Ἐπειδὴ δὲν ἔχω τὰ μέσα ὅπως σᾶς ἀποστέλλω ἀσφαλῶς τὰς ἐπιστολάς μου, ἔχω ἀποθαρρυνθῇ νὰ γράφω. Δὲν ἔλαβον ἀκόμη ἐπίσημον γνῶσιν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, πιστεύω ὅμως, ὅτι οἱ δημοσιευθέντες ὑπὸ τοῦ τύπου εἶνε ἀκριβεῖς. Ἀποβλέποντες εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐν Εὐρώπῃ τουρκικῆς διοικήσεως, φοβοῦμαι, ὅτι ἡ νέα Βουλγαρία, ἁπλῆ ὑποτακτικὴ τῆς Ρωσσίας, καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ ἄλλαι μικραὶ σλαυϊκαὶ πολιτεῖαι, ἕτοιμοι ν' ἁρπάσωσιν ἀλλήλας ἐκ τοῦ λαιμοῦ, δὲν θὰ προοδεύσωσιν.

«Ἐγὼ εἶχον πάντοτε τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ ἀληθὴς πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Τουρκίαν θὰ ἦτο ὅπως παραμείνουν τὰ πράγματα, ὅπως ἦσαν, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον χρόνον, ἀφιεροῦσαι συγχρόνως κοινὰς προσπαθείας πρὸς τελείωσιν τῆς διοικήσεως τῆς χώρας καὶ ἐξασφάλισιν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους δικαιοσύνης καὶ ἴσων δικαιωμάτων. Οὕτω θὰ προπαρεσκευάζοντο Χριστιανοὶ καὶ Μουσουλμᾶνοι διὰ τὰς μεταβολάς, οἵτινες θᾶττον ἢ βράδιον θὰ ἦσαν ἀναπόφευκτοι, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι θὰ συνετελοῦντο ἄνευ τῆς τρομερᾶς αἱματοχυσίας καὶ ἀθλιότητος, τῆς δημιουργηθείσης ὑπὸ τῆς ρωσσικῆς εἰσβολῆς, καὶ ἄνευ τοῦ κινδύνου νὰ βυθισθῇ ἡ Εὐρώπη εἰς πόλεμον.

«Λυποῦμαι διὰ τὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν ἀπό τινος ἤρχισε ν' ἀκολουθῇ τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ καταφέρῃ δυστυχῶς, καθὼς φαίνεται, πολλὰ πλήγματα κατὰ τῆς χώρας μας.

«Ἀκούω ὅτι ἡ Σερβία εἶνε πολὺ ὀλίγον ἱκανοποιημένη μὲ τὴν ἀποζημίωσιν, ἥτις

τῇ ἐδόθη. Πρὸ ἡμῶν ἔχομεν ἀναμφιβόλως μέλλον εὐρύ, μὲ τὴν δυσηρεστημένην Ρωμουνίαν, μὲ τὴν ἀναρχικὴν Βουλγαρίαν καὶ μὲ τοὺς φιλοδόξους Ἕλληνας.»

Ἰδικός σας

Λάϋαρδ.

Τὰ σχέδια τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ 1881 ἡ μεταξὺ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ γενικοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας κ. Οὐάϊτ καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ σὶρ Ἐρρίκου Λάϋαρδ ἀλληλογραφία ὑπῆρξε μεγίστου ἐνδιαφέροντος, καθόσον ἐν αὐτῇ δὲν ἐκτυλίσσονται τὰ διαδραματιζόμενα μόνον εἰς τὴν Χερσόννησον τοῦ Αἵμου ἀλλὰ διατυποῦνται καὶ γενικώτεραι ἰδέαι περὶ τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς.

Ἡ ἀκόλουθος περικοπὴ ἐπιστολῆς, ἀποσταλείσης ἐκ μέρους τοῦ σὶρ Ἐρρίκου Λάϋαρδ πρὸς τὸν κ. Οὐάϊτ, τὴν 5ην Σεπτεμβρίου 1878, δίδει σύντομον μὲν ἀλλὰ γενικὴν ἰδέαν τῶν ἐπικρατουσῶν τότε γνωμῶν περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος.

«Ἡ Ρουμανία θὰ καταλάβῃ σήμερον σημαντικωτάτην ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐπικίνδυνον θέσιν ἐν μέσῳ τῶν Σλαύων καὶ σλαυοφώνων φυλῶν, τῆς ὁποίας τὰ φιλόδοξα σχέδια καὶ αἱ ἐμπνεύσεις μεγάλως ἐνισχύθησαν ὑπὸ τῶν τελευταίων γεγονότων. Ἡ Ρωμουνία καὶ ἡ Οὑγγαρία εἶνε πρoωρισμέναι νὰ διεξαγάγουν τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ λαοῦ πολεμικοῦ καὶ γενναίου. Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὴν ἐχθρότητα τοῦ κόμματος τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ φιλελευθέρων πρὸς τὴν Οὑγγαρίαν. Χώρα, ἥτις ἔχυσε τὸ αἷμά της χάριν τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν καὶ συνεκράτησε τὴν ἐλευθερίαν ἐπὶ τόσον χρόνον ἐν μέσῳ τῶν δεσποτικῶν Δυνάμεων τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἔπρεπε νὰ εἵλκυε τὰς συμπαθείας καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ φιλελευθέρων.

«Ἐλπίζω ὅτι ἡ Ρωμουνία θὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἀπόφασίν της, ὅπως καλλιεργήσῃ ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῆς Πύλης. Δὲν πρέπει ν' ἀποθαρρυνθῇ ἐὰν ἐν ἀρχῇ τὰ διαβήματά της τύχουν ψυχρᾶς ὑποδοχῆς. Ἐφόσον παρέρχεται ὁ χρόνος, τὰ αἰσθήματα τῶν ἐξωργισμένων Τούρκων θὰ καταστῶσι συμπαθέστερα, ἡ δὲ Πύλη θὰ κατανοήσῃ τότε, ὅτι εἶνε συμφέρον της νὰ διατελῇ εἰς φιλικὰς μετὰ τῆς Ρωμουνίας σχέσεις. Τὸ ἐνδιαφέρον σας καὶ αἱ συμβουλαί σας θὰ συνετέλουν μεγάλως πρὸς τὴν καλλιέργειαν τοιούτων σχέσεων. Μοὶ γράφετε περὶ τοῦ σχεδίου τῆς Ρωμουνίας, τοῦ σκοποῦντος τὸν περιορισμὸν τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου. Τοιοῦτο σχέδιον ἀποτελεῖ πράγματι μέρος τῶν ρωμουνικῶν ὑπολογισμῶν.

«Θὰ ἦτο βεβαίως ἀξιόλογον πρᾶγμα νὰ ἐτίθετο τέρμα εἰς τὴν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ρωσσικὴν ἐπιρροὴν καὶ πρόοδον. Εἶνε ὅμως τοῦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἄνευ μεγάλου ἀτυχοῦς διὰ τὴν Ρωσσίαν πολέμου;»

Ὀλίγας ἑβδομάδας κατόπιν ἔγραφεν ὁ σὶρ Ἐρρῖκος Λάϋαρδ ἐκ Θεραπείων πρὸς τὸν κ. Οὐάϊτ:

«Ἀγαπητὲ κ. Οὐάϊτ,

«Τὰ ἐν Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ πράγματα εἶνε πολὺ ἄσχημα, ἀπειλοῦν δὲ σοβαρὰν ἐν Μακεδονίᾳ ἐξέργεσιν. Ἐκ τῶν τηλεγραφημάτων εἶδον ὅτι τὸ νέον αὐστριακὸν ὑπουργεῖον εἶνε διατεθειμένον νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν πολιτικήν, τὴν ἀγαγοῦσαν εἰς τὴν παροῦσαν ἀτυχῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Πύλης. Εὔχομαι διακαῶς τὴν σύναψιν στενῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν, ὅπως οὕτω τεθῇ κώλυμα κατὰ τῆς ἀποφασι-

στικῆς προθέσεως τῆς Ρωσσίας νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά της πρὸς καταστροφὴν καὶ διαμελισμὸν τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. Ποτὲ δὲν ἐγκαταλείπω πᾶσαν παρουσιαζομένην εὐκαιρίαν, ὅπως προτρέπω τοὺς Τούρκους εἰς τὴν διατήρησιν τῶν μετὰ τῆς Ρωμουνίας φιλικῶν σχέσεων.

«Μανθάνω, ὅτι ὁ Σουλεϊμὰν πασσᾶς εἶνε δραστήριος καὶ εὐφυής, ἀλλὰ τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι εἶνε πολὺ νέος καὶ ἄνευ πείρας διὰ τὴν θέσιν τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Τούρκου ἀπεσταλμένου. Πρέπει νὰ τὸν χειραγωγῆτε καὶ νὰ τὸν συμβουλεύετε».

'Ιδικός σας

Λάϋαρδ

Ἑτέρα ἐπιστολὴ τοῦ σὶρ Ἑρρίκου Λάϋαρδ, χρονολογουμένη ἐκ Κων]πόλεως,τὴν 15 Ἀπριλίου 1879, εἶνε ἐνδιαφερωτάτη εἰς τοὺς ἀσχολουμένους εἰς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα.

«Ὁ μέγας κίνδυνος ὁ ἀπειλῶν τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην εἶνε ὅτι ἡ Ρωμουνία καὶ ἡ Οὐγγαρία θὰ καταβληθῶσιν ὑπὸ τῶν Σλαύων, οἱ ὁποῖοι, ἐὰν ἐπιτραπῇ εἰς τὴν Ρωσσίαν νὰ συγκροτήσῃ τοὺς Σλαύους τῆς Μακεδονίας εἰς σλαυϊκὴν ἐθνότητα, θὰ ἐξαφανίσουν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ».

Εἰς τὰς ἀκολούθους ἐπιστολὰς ὁ σὶρ Ἑρρῖκος Λάϋαρδ ὁμιλεῖ περὶ τῆς νέας συνεννοήσεως, τῆς τότε μόλις γνωσθείσης μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσσίας.

«Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου ὁ λόρδος Βήκονσφηλδ καὶ ὁ λόρδος Σώλσβαρυ ἐπέτυχον τὴν ἀλληλεγγύην Γαλλίας καὶ Γερμανίας—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οἱ Ρῶσσοι ἐθεώρουν ἀδύνατον. Ἡ Ρωσσία ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον ν' ἀνασπάσῃ τὴν Γαλλίαν, ἀφοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ χωρίσῃ τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς συμφωνίας.

Ἡ γαλλορρωσσικὴ συνεννόησις ἐσχηματίσθη πρὸς ἀντίδρασιν τῆς μεταξὺ Γερμανίας καὶ Αὐστρίας συνεννοήσεως.

Ἡ ἰδέα τῆς συνεργασίας Ρωσσίας καὶ Γαλλίας εἶχε προκαλέσῃ τὰς σκέψεις τοῦ σὶρ Ἑρρίκου Λάϋαρδ, ὅστις μεταξὺ ἄλλων ἔγραφε πρὸς τὸν κ. Οὐάϊτ.

«Ἡ πολιτικὴ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ διπλωματικῶν πρακτόρων τῆς Γαλλίας εἶνε κάπως μυστηριώδης. Φαίνονται οἱ κύριοι πανταχοῦ ὑποστηρίζοντες τοὺς Ρώσσους καὶ τὴν ρωσσικὴν πολιτικὴν ἐνταῦθα, εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Ρωμουνίαν».

Εἰς ἑτέραν ἐπιστολήν, χρονολογουμένην ἀπὸ 9 Μαΐου 1879 ὁ σὶρ Ἑρρῖκος Λάϋαρδ ὁμιλεῖ περὶ μηχανορραφιῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Κων]πόλεως, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ρῶσσοι καὶ ὁ Γάλλος συνάδελφός του δὲν εἶνε ἴσως ἐντελῶς ξένοι.

Αἱ θηριωδίαι τῶν Βουλγάρων.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν γαλλορρωσσικὴν συνεννόησιν ὁ σὶρ Ἑρρῖκος Λάϋαρδ ἔγραφε τὰ ἑξῆς ἀποκαλυπτικώτατα πρὸς τὸν κ. Οὐάϊτ.

«Ἡ Γαλλία ἐνεργεῖ ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ ἐναντίον ἡμῶν εἰς τὰ ζητήματα, τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἐν Τουρκίᾳ πολιτικήν. Ἐὰν τοῦτο ἀποτελῇ τὴν προσωπικὴν πολιτικὴν τοῦ συναδέλφου μου κ. Φουρνιὲ ἢ τὴν τῆς κυβερνήσεώς του δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ. Τοῦτο μόνον δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι ἀκούω ἐξ ὅλων τῶν προξένων μας, ὅτι οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ρῶσσοι ἐργάζονται ὁμοῦ ἐν πλήρει συμφωνίᾳ. Ἡ διαγωγὴ καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου εἶνε τοιαύτη ὥστε ὁδηγεῖ τὸ Κράτος εἰς τὴν καταστροφήν.

«Ἀναρχία καὶ κακοδιοίκησις παρατηρεῖται πανταχοῦ. Ἡ καταστροφὴ προεικάζεται ταχυτέρα ἀφ' ὅσον θὰ τὴν ἐπεθύμει ὁ χειρότερος ἐχθρὸς τῆς Τουρκίας» «Ἔπραξα πᾶν ὅ τι ἠδυνήθην, ὅπως ἀποσοβήσω τὴν ἐπερχομένην καταστροφὴν καὶ δὲν δύναμαι νὰ πράξω τίποτε περισσότερον. Ἐλπίζω μόνον, ὅτι ὁ Σουλτάνος θὰ ἀνοίξῃ ἐγκαίρως τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ θ' ἀπολακτήσῃ τοὺς κακοὺς συμβούλους, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν καταστρεπτικὴν κλίκαν τῶν ἀνακτόρων του τὴν κυβερνῶσαν σήμερον τὴν χώραν..» **Λάϋαρδ.**

Αἱ ἀρμενικαὶ σφαγαί.

Ἦτο ἤδη Ἰανουάριος τοῦ 1881 καὶ ἡ πολιτικὴ μεταβολή, ἡ ἀπελθοῦσα εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπέφερε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ σὶρ Ἑρρίκου Λάϋαρδ ἐκ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῆς πρεσβείας.

Ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ νέου ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας, λόρδου Γράμβιλ, τῶν στρατιωτικῶν ὑποπροξένων, τοὺς ὁποίους εἶχε διορίσῃ ὁ λόρδος Βήκονσφηλδ καὶ τὸ σφάλμα τῶν Τούρκων νὰ μὴ σχηματίσουν καὶ ἀποστείλουν εἰς τὴν Ἀρμενίαν χωροφυλακὴν ὑπὸ Ἄγγλους ἀξιωματικοὺς συνετέλεσαν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σφαγῶν τοῦ ἀόπλου καὶ ἀνυπερασπίστου ἐκείνου λαοῦ.

Ὅταν ἀφίκετο εἰς Κων]πολιν, κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1881, ὁ κ. Γκῶσεν ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τῆς Ἀνάσσης ὄχι μόνον δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθοῦν μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἀλλ' οἱ Κοῦρδοι καὶ ἄλλαι ἄγριαι φυλαὶ ἐνέμοντο τὴν χώραν. Ἑκατοντάδες χωρίων εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐκείνων, οἱ δὲ κάτοικοι ἐξηναγκάζοντο νὰ ζητῶσι καταφύγιον εἰς τὴν Ρωσσίαν. Πᾶσα σοβαρὰ προσπάθεια πρὸς ἐξαναγκασμὸν τῶν Τούρκων νὰ διοργανώσουν κατάλληλον χωροφυλακὴν διὰ τὴν Ἀρμενίαν ἐφαίνετο ὡς ἐγκαταλειφθεῖσα ἐκ τῆς θηριωδίας τῶν Βουλγάρων.

Νέαι θηριωδίαι τῶν Βουλγαρων.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν ἐπανελαμβάνοντο ἤδη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Τούρκων αἱ ἐπονείδιστοι ἐκεῖναι πράξεις τῶν φόνων καὶ τῶν προσβολῶν, αἵτινες εἶχον ἐγείρῃ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν φρίκην τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὅταν διεπράττοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἐξέγερσις τῶν Μωαμεθανῶν εἶχε γείνῃ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, εἰς τὰ πέριξ τῆς ὁποίας οἱ Βούλγαροι, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν Ρώσσων ἀξιωματικῶν, εἶχον ἐπιδράμῃ καὶ εἶχον καταστρέψῃ περὶ τὰ εἴκοσι τουρκικὰ χωρία. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἶχον φονευθῆ.

Αἱ πλέον ἐπονείδιστοι πράξεις εἶχον διαπραχθῆ ὑπὸ τῶν παραδόξως καλουμένων «γυμναστῶν». Αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις των εἶχον ἐφαρμοσθῆ κατὰ τῶν ἀτυχῶν Μωαμεθανῶν. Πολυάριθμα τουρκικὰ σχολεῖα καὶ τζαμία εἶχον πυρποληθῆ.

Ὁ κ. Οὐάϊτ ἦτο ἤδη μεγάλως ἀπησχολημένος μὲ τὰ ζητήματα τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ τῆς Σερβίας. Εἶχεν ἤδη ἀφιερωμένην τὴν προσοχήν του εἰς τὰς τεταμένας σχέσεις τὰς μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Ρωμουνίας.

Δὲν εἶχε παρέλθῃ πολὺς χρόνος ὅταν ἤρχισαν νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν Βουλγαρίαν σώματα ἐνόπλων Τούρκων. Ἐλέγετο, ὅτι ταῦτα εἶχον σχηματισθῆ εἰς Δόβρουτσαν μὲ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν Ρωμούνων. Τοῦτο παρήγαγε τοιαύτην κατακραυγὴν ἐναντίον τῆς Ρωμουνίας καὶ εἰς τὴν βουλγαρικὴν βουλὴν καὶ εἰς τὸν βουλγαρικὸν τύπον, ὥστε ἐφαίνετο ἐπικειμένη ἡ διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν.

(ἕπεται συνέχεια.)

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ Η ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Ἔν τινι τῶν τελευταίων συνεδριῶν τῆς κυπριακῆς βουλῆς, ὁ Μουσουλμᾶνος βουλευτὴς Δερβὶς Πασᾶς ὑπέβαλε ψήφισμα, δι' οὗ ἐξεφράζετο ἡ εὐχή, ὅπως προκειμένου νὰ ἐγκαταλείψῃ ἡ Ἀγγλία τὴν Κύπρον ἀποδοθῇ αὕτη εἰς τὴν Τουρκίαν!

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ψηφίσματος τούτου διεξήχθησαν μακραὶ συζητήσεις, ἠκούσθησαν δ' ἀγορεύοντες οἱ διαπρεπέστεροι τῶν Ἑλλήνων βουλευτῶν, οἵτινες δι' ἐπιχειρημάτων ἀκαταγωνίστων ἐπεζήτησαν νὰ καταδείξωσιν ὅτι ἐὰν τοιοῦτόν τι ἐγχείρημα ἐπραγματοῦτο ὑπὸ τῆς Βρεττανικῆς Κυβερνήσεως τοῦτο θ' ἀπετέλει στίγμα ἀνεξάλειπτον κατὰ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Δυστυχῶς μεθ' ὅλην τὴν διαφωτιστικὴν τῶν ἡμετέρων ἐργασίαν, πάντες οἱ Ἄγγλοι βουλευταὶ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 23ης Ἰουνίου ἐ. ἔ. ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς εὐχῆς τοῦ Μουσουλμάνου Δερβίς! Οὕτω δὲ ἐλησμονήθησαν αἱ μεγάλαι παραδόσεις τοῦ φιλελευθέρου ἀγγλικοῦ ἔθνους, προμαχήσαντος πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν καταδυναστευομένων λαῶν, ἐλησμονήθησαν αἱ δηλώσεις Βρεττανοῦ Πρωθυπουργοῦ, κηρύξαντος, οὐ πρὸ πολλοῦ, ὡς δόγμα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ὅτι «οὐδὲ σπιθαμὴ χριστιανικῆς χώρας, ἅπαξ λυτρωθείσης τῆς τουρκικῆς δεσποτείας ἐπανέρχεται πλέον εἰς αὐτήν». Οἱ ἐν Κύπρῳ Ἄγγλοι βουλευταὶ θεωροῦσι φυσικὸν καὶ δίκαιον νὰ παραδώσωσιν 180 χιλ. ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἀκμαῖον τὸ φρόνημα, ἔμπεδον τὴν ἐθνικὴν πίστιν καὶ ἔχοντα ὑψηλὰ τὸ συναίσθημα τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπείας, εἰς τὸν πρώην κυρίαρχον, οὗτινος τοσοῦτον σφοδρῶς οὐχὶ ἅπαξ ἐστιγμάτισαν τὴν κακοδιοίκησιν. Τὸ πρωτάκουστον τοῦτο γεγονός, καταπλῆξαν τοὺς ἐν Κύπρῳ, ἔσχεν ἀπήχησιν ὀδυνηρὰν καὶ εἰς σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, θέλει δ' ἀναμφιβόλως ἐξεγείρῃ θύελλαν καὶ εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ φιλευθέρων, τῶν κηδομένων τοῦ γοήτρου καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἑαυτῶν Πατρίδος.

Ἵνα παράσχωμεν εἰκόνα τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἐποίησεν εἰς τοὺς ἐν Κύπρῳ τὸ βδελυρὸν κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ πραξικόπημα παραθέτομεν τὰ ἑξῆς ψηφίσματα τοῦ μεγαθύμου κυπριακοῦ λαοῦ:

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

«Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως Λεμεσοῦ μαθὼν κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ προσωπικῶς ὁ Μέγας Ἁρμοστὴς ἐψήφισε μετὰ τῶν Μωαμεθανῶν ὑπὲρ τοῦ ψηφίσματος, καθ' ὃ ἂν ἡ Μεγάλη Βρεττανία καταλίπῃ τὴν Κύπρον, νὰ δοθῇ αὕτη εἰς τὸν Σουλτάνον, καὶ συνελθὼν κατὰ χιλιάδας ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Ἁγίας Νάπας περὶ ὥραν 11 μ. μ. ψηφίζει:

Α΄) Ἀποκαλεῖ μιᾷ φωνῇ τὴν διαγωγὴν τῆς διηνεκῶς ἐπιβούλου ταύτης Κυβερνήσεως ἀναξίαν ἀνθρώπων χριστιανῶν καὶ πεπολιτισμένων.

Β΄) Διαμαρτύρεται σφοδρῶς καὶ πάλιν κατὰ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἄνθρωποι ὅλως ξένοι τῆς ἑλληνικωτάτης αὐτοῦ πατρίδος δικαιοῦνται ν' ἀποφασίζωσι περὶ τῆς τύχης αὐτῆς παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ της.

Γ΄) Διακηρύττει ἅπαξ ἔτι τὸν αἰώνιον αὐτοῦ πόθον ὑπὲρ τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἑνώσεως, δηλῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι προτίθεται ν' ἀντισταθῇ διὰ τῆς βίας εἰς πᾶσαν ἄλλην λύσιν τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος.

Δ΄) Ἀποφασίζει νὰ καταγγείλῃ τὸ συμβὰν εἰς πάντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ποιούμενος ἔκκλησιν εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ Χριστιανοὺς καὶ φίλους τῆς Ἐλευθερίας.

Ε΄) Ἀναθέτει εἰς εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἐπίδοσιν τοῦ παρόντος ψηφίσματος εἰς τὸν κ. Διοικητήν, ὅπως διαβιβάσῃ αὐτὸ εἰς τὸν Μ. Ἁρμοστὴν τῆς Κύπρου.»

Ἡ Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ

Α. Δ. Θεμιστοκλέους, Λάμπρος Ρωσσίδης, Γ. Μ. Ι. Εὐθύβουλος. Σ. Π. Ἀραοῦζος. Δημ. Χατζηπαύλου. Μ. Δ. Φραγκούδης. Ν. Κ. Λανίτης, Σῖμος Μενάρδος, Εὐγεν. Ζήνων. Ἰωάν. Κολακίδης.

Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης τῆς ἐν Κύπρῳ καταστάσεως, τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ προαιωνίου αὐτοῦ πόθου εἶνε καὶ τὸ ἑξῆς ψήφισμα τῆς περιοχῆς τῆς Ὁρμιδείας.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ ΟΡΜΙΔΕΙΑΣ

«Ὁ λαὸς Ὁρμιδείας καὶ τῶν πέριξ χωρίων Πύλας, Ὀροκλίνης, Ξυλοτύμβου, Ἄχνας, Αὐγούρου, Λύσης, Κοντέας, Ἄσσιας, Ξυλοφάγου, Λιοπέτρι, Σωτίερας, Παραλιμνίου, Δερινείας, Καλοψίδας παρευρισκόμενος εἰς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ τοὺς πρώτους ἀγροτικοὺς ἀγῶνας τῆς Κύπρου καὶ ἀκούσας, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐψήφισε μετὰ τῶν Τούρκων βουλευτῶν, ὅπως ἐὰν καμμίαν φορὰν ἀφήσῃ ἡ Ἀγγλία τὴν Κύπρον νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὴν εἰς τὴν Τουρκίαν, συνῆλθε σήμερον 1|14 Ἰουλίου 1903, εἰς πολυπληθέστατον συλλαλητήριον καὶ ἐξέδωκε τὸ ἀκόλουθον ψήφισμα:

α΄.) Δὲν ἤλπιζεν ἀπὸ Ἄγγλους κυβερνήτας, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουσιν εἰς χριστιανικὸν ἔθνος καὶ ὡς λέγουσι φιλελεύθερον, νὰ προβοῦν εἰς τοιαύτην πρᾶξιν, ἡ ὁποία προσβάλλει καὶ τὸ ἔθνος των καὶ ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον καὶ ἡ ὁποία μᾶς κάμνει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι εὑρίσκονται ἀκόμη πολὺ πίσω καὶ ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν καὶ ἀπὸ κάθε καλὴν ἰδέαν.

β΄.) Νομίζει καθῆκον νὰ κατηγορήσῃ τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν πρᾶξίν της αὐτήν, τὴν ἀντιχριστιανικήν, εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς ὅσους πιστεύουσιν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἔχουσι πολιτισμόν.

γ΄.) Πιστεύει, ὅτι οἱ εὐγενεῖς ἄνθρωποι τῆς Ἀγγλίας, ὅσοι δηλαδὴ ἔχουσι φιλελεύθερα αἰσθήματα, θὰ ἀγανακτήσουν δι' αὐτὸ ποῦ ἔγινε καὶ θὰ τὸ ἀποδοκιμάσουν φανερά.

δ'). Πολλὰς φορὰς τὸ εἴπαμεν καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου καὶ τώρα καὶ εἰς τὸ μέλλον, τίποτε ἄλλο δὲν θέλομεν παρὰ νὰ ἑνωθοῦμεν μὲ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὡραίαν καὶ γλυκεῖαν πατρίδα μας, διὰ τὴν ὁποίαν ζοῦμεν καὶ ἐργαζόμεθα, μὲ τὴν Ἑλλάδα μας ποῦ ἐγέννησε κάθε καλὸν πρᾶγμα, ποῦ ἐφώτισε τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τοὺς περασμένους χρόνους καὶ ποῦ δίδει κάθε καλὸν καὶ μεγάλο παράδειγμα εἰς τὸν κόσμον.

ε'.) Αὐτὰ τὰ λέγομεν, διότι εἶνε δικαίωμά μας. Πρῶτοι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐκατοικίσαμεν τὴν Κύπρον, ἡμεῖς εἴμεθα οἱ περισσότεροι, 186,000 Ἕλληνες μὲ 45,000 ξένους καὶ πάντοτε ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμεθα ἐκεῖνοι ποῦ γίνεται αἰτία νὰ ἀκούεται ἡ Κύπρος εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς θυσίας διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπως τὸ ἀπεδείξαμεν εἰς τοὺς περασμένους χρόνους καὶ εἰς τὸ 1821 καὶ εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, τοῦ 1897, ὅπου ἐπήγαμεν τόσες χιλιάδες νὰ χύσωμεν τὸ αἷμά μας.

στ'.) Ἐκλέγομεν ἐπιτροπὴν ἀπὸ τοὺς Παπᾶ Ἀντώνη Γεωργίου, Κυριάκον Τζουβάνη, Χ' Προκόπιον Λοϊζίδην, Α. Γ. Κεφαλᾶ, Χ' Γεώργιον Μαυροσκούφην καὶ Παναγῆ Χ' Γιακουμῆ, τὴν ὁποίαν παρακαλοῦμεν νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ψήφισμά μας, πράξῃ καὶ ὅ τι ἄλλο γνωρίζει».

Οὐ μόνον δὲ ἐν Λεμεσῷ καὶ ἐν Νορμιδείᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Λευκωσίᾳ καὶ ἐν Λάρνακι καὶ πανταχοῦ τῆς Νήσου σύσσωμος ὁ λαὸς ἐν συλλατηρίοις ἐξεδήλωσε τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ἀγανάκτησιν διὰ τὴν ἀνήκουστον τῆς Κυβερνήσεως πρᾶξιν, τὴν ἐνθυμίζουσαν τοσοῦτον ὀδυνηρῶς τὴν εἰς προγενεστέρους χρόνους τραγικὴν ἀπεμπόλησιν τῆς μαρτυρικῆς Πάργας. (Ε)

Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Τὰ τελευταῖα αἱματηρὰ γεγονότα ἐν Μακεδονίᾳ, ἅτινα προκαλοῦσι τὴν φρίκην καὶ τὴν βδελυγμίαν διὰ τῆς σφαγῆς οὐ μόνων τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἀρνουμένων ν' ἀναγνωρίσωσιν ἑαυτοὺς Βουλγάρους, περιάγουσιν οὐ μόνον τὸν ὀθωμανικόν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸν ὀρθόδοξον πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας εἰς ἀληθῆ ἀδιέξοδον.

Ἐν Μακεδονίᾳ οὐδεμία ἐπανάστασις ὑπάρχει, ἀλλὰ οὐδὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἐπειδὴ οἱ κατοικοῦντες τὸ τμῆμα τοῦτο Χριστιανοὶ καὶ Ὀθωμανοὶ ἥκιστα ἐπιθυμοῦσι νὰ γείνωσι Βούλγαροι οὐδὲ ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν· ἀλλ' ἡ Ρωσσία μηχανᾶται νὰ παραδώσῃ καὶ τὴν χώραν ταύτην εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὡς παρέδωκε τῷ 1878 τμῆμα τῆς Παλαιᾶς Σερβίας (Σαμακόβιεν, Κιουστενδήλιον, κλπ, τῷ δὲ 1885 τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Ὅτι τὰ πράγματα τὴν ὁδὸν ταύτην βαίνουσιν, ἐλάχιστα δικαιούμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν.

Ὁ δημιουργὸς τῆς Βουλγαρίας τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ὁ σχεδιάσας τὸν χάρτην τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας καὶ ὀνειροπολήσας νὰ χρισθῇ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων μετὰ δὲ ταῦτα καὶ Τσάρος τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων, κόμης Ἰγνάτιεφ, ἐπισκε-

φθεὶς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1902 τὴν Βουλγαρίαν καὶ Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν, ἐν πάσαις ταῖς κυριωτέροις πόλεσιν ἐξεφώνησε λόγους καυστικούς, ὑποκινῶν τοὺς Βουλγάρους κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐδήλου ὅτι αἱ ἰδέαι αὐτοῦ καὶ αἱ σκέψεις συμπίπτουσι μὲ τὰς τοῦ Τσάρου, ὅστις, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὴν Βουλγαρίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἱδρυομένην. Καὶ ἰδοὺ καὶ ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ὑπακούσασα εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ, ἐξαπέστειλεν εἰς Μακεδονίαν ἑκατοντάδας Βουλγάρων ἀξιωματικῶν καὶ δεκάδας χιλιάδων ὡπλισμένων Βουλγάρων στρατιωτῶν, ἐφοδιάσασα αὐτοὺς ἐπὶ πλέον καὶ διὰ δυναμίτιδος. Τὰ ἀποτελέσματα ἤδη τὰ βλέπομεν. Ὁ Ρῶσσος Μονάρχης δημοσίᾳ ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ χυθῇ καὶ σταγὼν αἵματος ρωσσικοῦ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων—Μπρατσοῦσσεκ, ὁ δὲ κόμης Λάμσδωρφ διέταξε τὸν Ρῶσσον ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν Ζηνόβιεφ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Πύλην νὰ προβῇ εἰς βίαια μέτρα κατὰ τῶν ἡγετῶν τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ, τῶν Βουλγάρων ἐμπορικῶν πρακτόρων καὶ Μητροπολιτῶν. Ἐνῷ δὲ βλέπομεν ὀφθαλμοφανῶς πᾶν ὅ τι ἐκτυλίσσεται ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, ἐξάγομεν ὡς συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ρωσσία οὐδόλως ἔχει ἀνάγκην νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀφ' οὗ καὶ ἄνευ πολέμου δύναται ἐν προσεχεῖ μέλλοντι νὰ προσφέρῃ ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Οὔτε ἡ Βουλγαρία, οὔτε ἡ Ρωσσία ἀναγνωρίζουσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἄλλην τινὰ ἐθνότητα πλὴν τῆς βουλγαρικῆς. Τὰ ὄργανα δὲ τοῦ Ποπεδονότσεφ καὶ τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ περισσοτέραν λύπην ἐκφράζουσιν ὑπὲρ τῶν 60 Ἑβραίων, τῶν φονευθέντων ἐν Κισσνοβίῳ ὑπὸ τῶν ἐργατῶν Ρώσσων ἢ περὶ τῶν δολοφονιῶν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ, αἵτινες προκαλοῦσι τὴν θυμηδίαν καὶ τὴν εὐαρέσκειαν τῶν Πανσλαυϊστῶν. Σκοπὸς ὅλων τῶν τελευταίων αἱματηρῶν γεγονότων εἶνε νὰ καταδειχθῇ δῆθεν τῇ Εὐρώπῃ, ὅτι ἡ κυριαρχοῦσα ἐθνότης ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ἡ βουλγαρική. Νὰ ἀποδειχθῇ δὲ τὸ τοιοῦτον δὲν εἶνε δύσκολον χάρις εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς συγκαταβάσεις, τὰς ὁποίας ἀπολαμβάνουσιν ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Εὐρώπης οἱ ἡγέται τῶν Βουλγάρων προπαγανδιστῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῷ βιλαετίῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Οἱ Βούλγαροι δολοφονοῦσι τοὺς Ἕλληνας κληρικούς, διδασκάλους καὶ τὰ ἐπιρροὴν κεκτημένα πρόσωπα, ἐδολοφονήθησαν δ' ἄχρι τοῦδε ἄνω τῶν 3 χιλιάδων ἀνδρῶν, ὡς δημοσιεύουσι τὰ ρωσσικὰ φύλλα, καὶ ἡ ὀρθόδοξος Ρωσσία ἀποβλέπει πρὸς τὸ τοιοῦτον ἔργον ὡς πρὸς ἔργον ἐπωφελὲς καὶ ἐπιθυμητόν.

Τί δύναται νὰ πράξῃ λοιπὸν ὁ ἑλληνικὸς κόσμος καὶ ὁλόκληρος ὁ ὀρθόδοξος χριστιανισμός ; Ὁ χείμαρρος τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἀπειλεῖ ὄλεθρον ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ θρησκείας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἔχυσεν ἀναριθμήτους ποταμοὺς τοῦ ἑαυτοῦ αἵματος.

Ἡ ρωσσικὴ ὀρθοδοξία καὶ ἡ ἑλληνο-ανατολικὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Πέτρου τοῦ Α'. διίστανται ἀπ' ἀλλήλων, ὅπερ ἀναγνωρίζουσι βαθυνούστατοι Ρῶσσοι θεολόγοι, ἀχθόμενοι ἐπὶ τῇ ἀπομακρύνσει τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς, οὕτως ὥστε ἡ ρωσσικὴ ἐκκλησία καὶ ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ τείνουσιν εἰς σφαγίασιν καὶ καταστρατήγησιν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων.

Κατ' εἰδήσεις τῶν ρωσσικῶν ἐφημερίδων, ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος κατὰ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ταξείδιον ἐν Παρισίοις, ἔλαβε τὴν διαβεβαίωσιν παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας Λουμπέ, ὅτι οὗτος προσεπάθησε νὰ

πείσῃ τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐγκαταλείπῃ τὰς ἀπηρχαιωμένας ἰδέας, ὅτι δῆλα δὴ πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δικαιώματα ὑπεροχῆς καὶ πρωτείων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου καὶ συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ συμπράξῃ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῷ βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως, οὕτω δὲ ὁριστικῶς πλέον νὰ λυθῇ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα, τοὐλάχιστον ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις τῆς Τουρκίας. Πρὸς λύσιν δὲ τοῦ ζητήματος τούτου πρέπει νὰ ἐργασθῶσιν αἱ ναυτικαὶ Δυνάμεις, αἵτινες θὰ ἀποκτήσωσι τὴν αἰωνίαν συμπάθειαν τῆς ἰσχυρᾶς Βουλγαρίας, ἱκανῆς νὰ διαφυλάξῃ τὴν εἰρήνην (!!) τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ νὰ δημιουργήσῃ στερράν, εἰρηνικὴν καὶ προοδευτικὴν κατάστασιν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου(!!!). Εἰς τὴν τοιαύτην λύσιν τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία δὲν θὰ δυνηθῶσι (!) νὰ ἀντενεργήσωσιν. Ἀριδήλως λοιπὸν καὶ πασιφανῶς, καὶ ἡ Γαλλία, ἐὰν δώσωμεν πίστιν εἰς τὰ δημοσιεύματα ταῦτα, ἐγένετο ὁ θερμουργὸς ὑπερασπιστὴς τῶν Βουλγάρων, ἐκτίουσα τοὺς φόρους συμμαχίας πρὸς τὴν Ρωσσίαν.

Ὁ δὲ ρωσσικὸς τύπος καθ' ἑκάστην παιᾶνας καὶ ὕμνους τονίζει ὑπὲρ τῶν ἡρώων τῆς ἐλευθερίας (!!) Βουλγάρων, γέμει δὲ ὕβρεων καὶ συκοφαντιῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀποκαλῶν αὐτοὺς κατηραμένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καταχρηστικῶς αὐτοκαλουμένους χριστιανούς, γενομένους εἵλωτας τῶν Τούρκων καὶ τυφλὰ αὐτῶν ὄργανα, συκοφάντας, τὸ ἐλεεινότερον ἔθνος, προδότας κλπ. κλπ.

Οὕτως ὁ «Νέος Χρόνος» δημοσιεύει, ὅτι οὐ πρὸ πολλοῦ ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος ἐνεχείρησε τῷ προέδρῳ τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου, στρατηγῷ Τσόντσεφ 35 χιλ. φράγκων, ὅπερ καταδεικνύει ὅτι τόσον αὐτός, ὅσον καὶ ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ὑποστηρίζουσι τὸ ἀναρχικὸν μακεδονικὸν Κομιτᾶτον καὶ διευθύνουσι τὰς ἐπιτελουμένας ἐν Μακεδονίᾳ δολοφονίας. Αἱ «Εἰδήσεις δὲ τῆς Πετρουπόλεως» δημοσιεύουσι τὸ κείμενον τῆς ἐπικλήσεως, ἥτις διενεμήθη ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ Κομιτάτου εἰς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἐν ᾗ σὺν τοῖς ἄλλοις, λέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «ταχέως θὰ ἐπιστῇ ἡ ὥρα, καθ' ἣν ὁ ἰσχυρὸς στρατὸς τῆς Βουλγαρίας θὰ κατασυντρίψῃ τοὺς προαιωνίους αὐτοῦ ἐχθροὺς καὶ θὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς . . . Κωνσταντινουπόλεως!!

«Διὰ τοῦ αἵματός μας θὰ ἀναγκάσωμεν τὴν Εὐρώπην νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν της πρὸς ἡμᾶς».

Διὰ ταῦτα πάντα ἡμεῖς τοὐλάχιστον νομίζομεν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς ὀφείλει ν' ἀποταθῇ πρὸς τὸν Τσάρον, παρακαλῶν, ὅπως παύσῃ ἡ πανσλαυϊστικὴ πολιτικὴ ἀνὰ τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ προστατεύσῃ καταλλήλως τὸν ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης.

Οἱ Ρῶσσοι Πρόξενοι ἐν ταῖς μνημονευθείσαις ἐπαρχίαις ὑποχρεοῦνται νὰ προστατεύωσι τόσον τοὺς Ἕλληνας, ὅσον καὶ τοὺς καὶ Σέρβους κατὰ τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας καὶ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ εἰς τὰ μυστικὰ μακεδονο-βουλγαρικὰ Κομιτᾶτα νὰ διενεργῶσι χρηματικὰς ἐκβιάσεις εἰς διοργάνωσιν ἐπαναστάσεων ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου καὶ νὰ μὴ φονεύωνται οἱ ἱερεῖς, διδάσκαλοι, ἔμποροι καὶ λοιπὰ ἐπίσημα πρόσωπα Ἑλλήνων, ἀποστέργοντα νὰ ἐκβουλγαρισθῶσι.

Νὰ παρακληθῇ ὁ Ρῶσσος Μονάρχης νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ τὴν κατάτμησιν τῆς ἑλληνο-ανατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Πύλης τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βουλγάρου Ἐξάρχου καὶ τῶν Βουλγάρων σχισματικῶν Μητροπολιτῶν ἐκ Μακεδονίας. Ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος δια-

μαρτύρεται κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῶν Βουλγάρων, μηδὲν ἐχόντων δικαίωμα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς γινώσκει, ὅτι ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία, ἐκπροσωπουμένη ὑπὸ τῆς Διοικούσης Συνόδου, ἐνέχεται ἐν τῷ βουλγαρικῷ σχίσματι, ὑποστηρίξασα διὰ τῶν πανσλαυϊστικῶν αὐτῆς ὀργάνων, ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τὰς παραλόγους ἀξιώσεις τῶν Βουλγάρων.

Δι' ὃ διαμαρτύρεται καὶ ἀποδοκιμάζει τὰς ἀντικανονικὰς καὶ ἀντορθοδόξους ἐνεργείας τῆς ἀντικανονικῆς ταύτης Διοικούσης Συνόδου, θεωρῶν δὲ ταύτην ὡς ὅπλον τῶν ἀνιέρων πράξεων τῶν Ρώσσων Πανσλαυϊστῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἐπιρρίπτει ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν Ρώσσων Πανσλαυϊστῶν τὴν εὐθύνην τῶν ἐξελισσομένων νῦν τραγικῶν γεγονότων ἐν Μακεδονίᾳ.

Αἱ διαρκεῖς ἐπιθέσεις τοῦ ρωσσικοῦ τύπου κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν, αἱ συκοφαντίαι καὶ ὕβρεις, ἡ ὑπεράσπισις δὲ καὶ ὑποστήριξις τῶν Βουλγάρων σχισματικῶν, μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταὶ ἐνεργοῦσι παραλλήλως πρὸς τοὺς Ρώσσους ἀναρχικοὺς καὶ μηδενιστὰς καὶ σκοποῦσιν ἕνα μόνον σκοπόν, ν' ἀνατρέψωσι τὴν ὑφισταμένην νῦν τάξιν ἐν Ρωσσίᾳ, νὰ καταστήσωσι τὸν Τσάρον ἀνίσχυρον καὶ νὰ ὑπονομεύσωσι τοὺς θρόνους τῶν ἡγεμόνων, Ἑλλάδος Σερβίας, Ρωμουνίας. Ἐὰν αἱ ἐθνικαὶ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων, Σέρβων, Ρωμούνων δὲν πραγματοποιηθῶσιν, ἐὰν οὗτοι σφαγιασθῶσι χάριν τῆς Βουλγαρίας, τότε οὐ μόνον οἱ θρόνοι τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν θὰ διασεισθῶσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ θρησκεία τῶν κατοίκων. Ἰδοὺ εἰς τί ἀποβλέπουσιν οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταί, οἱ φίλοι τῶν Βουλγάρων ἀναρχικῶν καὶ δυναμιτιστῶν.

Ν. Ν. Δουρνοβῶ

Ο ΜΑΞ ΝΟΡΔΑΟΥ Ο ΠΡΕΣΣΑΝΣΕ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Συντάκτης τοῦ «Ν. Ἄστεως» ἔσχε τελευταίως ἐν Παρισίοις συνέντευξιν περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος μετὰ τοῦ μεγάλου φιλέλληνος Μὰξ Νορδάου, τοῦ τοσοῦτον γενναίως προμαχοῦντος ὑπὲρ τῶν παραβιαζομένων ἑλληνικῶν δικαίων, καὶ μετὰ τοῦ Πρεσσανσὲ τοῦ γνωστοῦ ἀρχισυντάκτου τοῦ «Χρόνου».

Ὁ ἑξῆς περίπου διάλογος ἀντηλλάγη μεταξὺ τοῦ μεγάλου συγγραφέως τοῦ Ἐκφυλισμοῦ καὶ τοῦ συντάκτου τοῦ Ν. Ἄστεως.

«Δὲν εἶνε δύσκολον καὶ πρὸ πάντων δὲν εἶνε προτέρημα νὰ εἶνέ τις φιλέλλην», ἀπήντησεν ὁ Μὰξ Νορδάου, εἰς τὰς πρώτας μου λέξεις. «Ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος, ὅλοι οἱ πολῖται τοῦ πνεύματος εἶνε φιλέλληνες. Ἐγὼ εἶμαι φιλέλλην τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, διότι νομίζω, ὅτι τὸ 21 ἦτο μία ἀρχαία σελὶς καὶ διότι βλέπω εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα ὄχι βέβαια τὴν ἀκμὴν τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' ὅλα της τὰ στοιχεῖα καὶ ὅλας τὰς ὑποσχέσεις.

— Οἱ καιροὶ εἶνε δύσκολοι.

— Ὢ! παραπολὺ δύσκολοι, ἀλλ' ἐλπίζω μολαταῦτα, ὅτι ἔχετε τὸ μέλλον ἰδικόν σας.

— Πῶς σᾶς φαίνεται τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα; Εἶσθε τόσον μεγάλη εἰδικότης εἰς τὸ ζήτημα αὐτό...

— Ὢ! ναί· θὰ σᾶς εἴπω ἀπεριφράστως τὴν γνώμην μου. Πρῶτον ἐπικροτῶ καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν συνεννόησίν σας μὲ τὴν Τουρκίαν. Ἦτο ἀναγκαία, ἦτο ἀπαραίτητος...

— Νὰ σᾶς εἴπω, μὲ εὐχαριστεῖ πολὺ αὐτό. Ἐδῶ εἰς τὴν Γαλλίαν ὅλοι μᾶς μέμφονται δι' αὐτό...

— Ναί, διότι εἶνε ὅλως διόλου ἐπιπόλαιοι καὶ διότι ὁδηγοῦνται ἀπὸ μίαν εὔκολον αἰσθηματικότητα. Σᾶς μέμφονται διότι συνεννοεῖσθε μὲ τὴν Τουρκίαν, διότι ἀκολουθεῖτε ὅ τι σᾶς ὑπαγορεύει τὸ συμφέρον. Μολαταῦτα σᾶς ἐγκαταλείπουν εἰς τὴν τύχην σας, καὶ ἂν αὔριον καταστραφῆτε, κανεὶς δὲν θὰ σᾶς δώσῃ χεῖρα βοηθείας. Ἡ Εὐρώπη σᾶς θέλει αἰσθηματικούς, διότι σᾶς θέλει μικρούς. Οἱ Γάλλοι ξεύρουν μόνον τὰ μεγάλα λόγια. Ὄχι, ἐπιδοκιμάζω ἐγὼ τὴν συνεννόησίν σας μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν εὑρίσκω ἄλλως τε μοιραίαν. Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τέλους, ὑποστηριζόμενοι μανιωδῶς ἀπὸ τοὺς Ρώσσους, εἶνε οἱ φυσικοί σας ἐχθροὶ καὶ πρέπει νὰ ἀνταγωνισθῆτε διὰ παντὸς τρόπου κατ' αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔχετε κοινὰ συμφέροντα μὲ τὴν Τουρκίαν...

— Πιστεύετε εἰς λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος;

— Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ τίποτε... Ὁπωσδήποτε πιστεύω ὅτι εἶνε μοιραῖον καὶ συνεπῶς ἀναπόφευκτον νὰ ἐπέλθῃ μία λύσις. Δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ ἐπέλθῃ μία καταστροφή, ὅπως εἰς κάθε ἀρχαῖον δρᾶμα. Τώρα βεβαίως θεωρῶ ἀδύνατον νὰ γείνῃ ἑλληνικὴ ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον ἀδύνατον, τερατῶδες καὶ ὅλως διόλου ἀκατόρθωτον καὶ χιμαιρικόν, νὰ φαντασθῇ τις μίαν Μακεδονίαν βουλγαρικήν. Ὑποθέτω ὅτι ἕνας διαμελισμὸς εἶνε ἀναγκαῖος, ἀλλ' εἰς τὸν διαμελισμὸν αὐτὸν ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔχῃ τὰ περισσότερα δικαιώματα, ἀφοῦ ἡ Ἑλλὰς κατέχει τοὺς περισσοτέρους πληθυσμοὺς εἰς τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος. Προπάντων πιστεύω εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Δὲν τὴν φαντάζονται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἴσως καὶ σεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν τὴν φαντάζεσθε τὴν δύναμίν σας. Ὅλοι ὑπολογίζουν μὲ τὰ στενὰ ὅρια του χάρτου, καὶ δὲν ἐνθυμοῦνται ὅτι Ἑλλὰς εἶνε ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός, ἕνας πολύπους, ὁ ὁποῖος ἐναγκαλίζεται τὸν κόσμον ὁλόκληρον, μία φυλὴ ἀγκυροβολημένη πανταχοῦ, ἓν στοιχεῖον διεσπαρμένον εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ πλανήτου καὶ τὸ ὁποῖον εἶνε πλούσιον, εἶνε εὐφυές, εἶνε γενναῖον καὶ τὸ ὁποῖον συνασπιζόμενον δύναται νὰ κάμῃ θαύματα. Ἂς τύχουν μόνον εὐνοϊκαὶ περιστάσεις καὶ σᾶς ὑπόσχομαι ἐγὼ μέγα καὶ ἀπρόσοπτον τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Ὁ δὲ Πραισσανσέ, ὅστις τελευταίως ἠθέλησε νὰ παραπλανηθῇ τοσοῦτον ὥστε ν' ἀποκαλέσῃ τὴν Βουλγαρίαν Πεδεμόντιον τῆς Ἑλλ. Χερσονήσου ἀπεφάνθη ὡς ἑξῆς:

«Γνωρίζετε πόσον ἀγαπῶ τὴν Ἑλλάδα. Φοβοῦμαι ὅμως ὅτι δὲν συμφωνῶ μαζί της εἰς τὸ ζήτημα τῆς προσεγγίσεως μὲ τὴν Τουρκίαν.

— Εἶνε μολαταῦτα ἀνάγκη καὶ ἁπλῶς ζήτημα συμφερόντων....

— Δὲν ἠξεύρω. Ὁπωσδήποτε ὁ πεπολιτισμένος κόσμος δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἴδῃ μὲ καλὸ μάτι τὴν Ἑλλάδα προσεγγίζουσαν τὴν προαιωνίαν ἐχθρὰν καὶ δίδουσαν εἰς αὐτὴν τὴν χεῖρα.

Δὲν πιστεύω νὰ ἀγνοῆτε ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ζητεῖ παρὰ αἰτίαν διὰ νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς Ἕλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μὲ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη τοὺς Ἀρμενίους. Ἐν γένει μοὶ φαίνεται ὅτι εἶνε κάπως σφαλερὰ ἡ ἐνεστῶσα πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι εἴμεθα ὑποκείμενοι εἰς σφάλματα καὶ τὸ δυσάρεστον μόνον εἶνε ὅτι τὸ σφάλμα τῆς φιλικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Τουρκίαν, τὴν πιέζουσαν καὶ βασανίζουσαν καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀκόμη Χριστιανούς, εἶνε ὄχι μόνον ἀνωφελές, ἀλλὰ καὶ δυσάρεστον διὰ τὸ ἠθικὸν γόητρον τῆς πατρίδος σας.

— Δὲν νομίζετε ὅτι ἐκπνέει ὀλίγον καὶ ὅτι ἴσως θ' ἀποθάνῃ ἀπὸ μαρασμὸν καὶ αὐτὸ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα;

— Ὄχι, καθόλου. Γνωρίζομεν θετικῶς ὅτι πρόκειται περὶ ἀνακωχῆς. Ὁ θερισμός, ἡ συγκομιδὴ τῶν προϊόντων κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἡσυχάζουν. Ἅμα ὁ θερισμὸς τελειώσῃ, ἅμα ἐξασφαλίσουν τὸν ἄρτον καὶ τὴν τύχην τοῦ ἔτους των, θὰ ἐπαναρχίσουν. Εἶμαι βέβαιος, πλέον ἢ βέβαιος, ὅτι ἔχομεν ν' ἀκούσωμεν πολλὰ ἀκόμη μακεδονικὰ ἐφέτος.

— Πῶς τὸ κρίνετε τὸ κίνημα;

— Εἶνε δύσκολον νὰ κρίνῃ τις δυσμενῶς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν κάτι τι τὸ ἡρωϊκόν. Εἶνε βέβαιον ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἠξεύρουν νὰ ἀποθνήσκουν ἐπὶ τέλους διὰ τὴν ἰδέαν των καὶ ἔχομεν σήμερον εἰς τὸ μακεδονικὸν κίνημα κάτι, τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει τὰς ἀθανάτους σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ εἰκοσιένα (!!!). Ἐλπίζω ὅτι ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν δὲν θὰ ὑπάγῃ χαμένος ὅπως τῶν Ἀρμενίων.

— Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα;

— Ἆ! ποῖος τὸ ἠξεύρει τὸ ἀποτέλεσμα; Βλέπετε δυστυχῶς, ὅτι ἡ Εὐρώπη, ἡ ὁποία ἐπολιτεύθη τόσον κακὰ μὲ τόσην μαλακότητα καὶ τόσην ἀποφασιστικότητα κατὰ τὸ τελευταῖον ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα, δὲν εἶνε σύμφωνος. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία εἶνε βέβαια αἱ δύο Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐξώθησαν τοὺς ἐπαναστάτας, ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἐνθαρρύνουν τὸ κίνημα καὶ αἱ ὁποῖαι τώρα ὀπισθοχωροῦν, ἀποσύρονται καὶ ἀποδοκιμάζουν τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἔρριψαν εἰς τὸ πῦρ. Ἡ Ρωσσία, ἡ ὁποία σήμερον ἀποσύρεται, εἶνε ἐκείνη ἡ ὁποία ἠθέλησε νὰ εἰσαχθῇ ἐλευθερία τις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Δυστυχῶς εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὑπάρχουν πολλὰ συμφέροντα ἀντικρουόμενα.

— Θὰ ὑπῆρχε καμμία λύσις κάπως ὑποφερτή; Νομίζετε, ὅτι διαμελισμὸς τῆς Μακεδονίας θὰ ἦτο δυνατός;

— Νομίζω, ὅτι δὲν εἶνε ἀκόμη ὥριμον τὸ πρᾶγμα πρὸς ὁριστικὴν λύσιν. Νομίζω ὅτι ἡ Εὐρώπη θὰ ἔπρεπεν ἁπλῶς ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 24ου ἄρ-

θρου τῆς Βερολινείου συνθήκης καὶ θὰ ἔπρεπεν ἐπὶ τέλους νὰ δοθῇ καλλιτέρα τύχη καὶ περισσότεραι ἐλευθερίαι εἰς τοὺς λαοὺς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύω ἐπὶ πολὺ ἀκόμη νὰ ταλαιπωρηθοῦν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν.

— Καὶ ἡ Γαλλία;

— Δυστυχῶς ἡ Γαλλία σύρεται πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν. Εἴμεθα ὑπὸ τὰ νεύματα τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ εἴμεθα ἴσοι, κατήντησεν ἁπλῶς ν' ἀκολουθοῦμεν. Ἡ Γαλλία κάμνει σήμερον ὅ τι κάμνει καὶ ἡ Ρωσσία· καθὼς βλέπετε, δὲν θέλει νὰ δώσῃ καμμίαν ὤθησιν καὶ καμμίαν ἐνθάρρυνσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν δρόμον, ὑποδειχθέντα παρ' αὐτῆς.

— Καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ αὐτό;

— Προσπαθοῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν κυβέρνησιν πρακτικωτέραν καὶ νὰ τὴν κάμωμεν νὰ ἔχῃ περισσοτέραν αὐτοβουλίαν εἰς τὸ ζήτημα αὐτό. Σκοπεύω πρὶν τελειώσῃ ἡ σύνοδος αὕτη νὰ ἐπερωτήσω τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπισήμως ποίαν στάσιν ἐτήρησε καὶ ποίαν σκοπεύει νὰ τηρήσῃ εἰς τὸ μέλλον καὶ ἐν γένει θὰ κάμω ὅ τι δυνηθῶ διὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἡ Γαλλία ἄλλως τε ἔχει πάρα πολλὰς παραδόσεις, ὥστε νὰ μὴ κρατήσῃ στάσιν ἀδιαφορίας καὶ μείνῃ μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας.

— Ὁπωσδήποτε περιμένετε γεγονότα νέα μετ' ὀλίγον;

— Σᾶς ἐπαναλαμβάνω ὅτι γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ὅτι μετὰ τὴν ἐσοδείαν τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ζωηρότερον ἐὰν εἶνε δυνατόν. Ὑποθέτω ἄλλως τε ὅτι γενικῶς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς ἔχουν πολὺ ὀξυνθῆ, ὥστε νὰ μὴ εἶνε δυνατὸν νὰ διερχώμεθα ἐν ἡσυχίᾳ πολλοὺς μῆνας τὸ ἔτος ἄνευ νεφῶν καὶ ἄνευ ἀνησυχιῶν».

ΑΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΠΑΛΦΟΥΡ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Εὐρυτάτη συζήτησις περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων προεκλήθη πρό τινος ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Μπράϊς, κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ ... 1,223,998 λιρῶν κονδυλίου διὰ τὴν διπλωματικὴν καὶ προξενικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἀφοῦ διὰ ζοφερῶν χρωμάτων ὁ Μπράϊς περιέγραψε τὴν κατάστασιν τῶν Μακεδόνων χωρικῶν καὶ κατέκρινε τῆς Εὐρώπης τὴν ἀδιαφορίαν, ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῶν σκέψεων τῆς κυβερνήσεως ὡς καὶ τῆς πολιτικῆς, ἣν προτίθεται νὰ

ἀκολουθήσῃ· ἐπίσης δὲ καὶ διὰ τὰς ἐνεργείας τῶν Τούρκων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας ἐξ ἄλλου.

Ὁ πρωθυπουργὸς κ. Μπάλφουρ ἀπαντῶν ἐξέφρασε τὴν λύπην του διότι δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ εἰς τὴν Βουλὴν πολλὰ τὰ ἐνθαρρυντικὰ περὶ τῆς Μακεδονίας, ἥτις ἀπὸ πολλοῦ κατέστη πηγὴ δυσχερειῶν καὶ ἀνησυχιῶν εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν πολιτικήν.

«Ὅπως γνωρίζει ἡ Βουλή, εἶπε, δὲν εἶνε μόνον τὸ ζήτημα τῆς κακοδιοικήσεως τῆς κυριάρχου Δυνάμεως, τὸ ὁποῖον περιπλέκει εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν· εἶνε ἐπίσης καὶ τὸ ζήτημα, τὸ ἔτι μᾶλλον λεπτὸν τῶν ἐντοπίων καὶ ἐθνικῶν ἀντιζηλιῶν, ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Χριστιανῶν τῶν μερῶν ἐκείνων. Δι' αὐτοὺς δὲ ἀκριβῶς τοὺς λόγους ἡ μέχρι τοῦδε ἀποτυχία τῆς Εὐρώπης πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος μόνον ὡς λυπηρὰ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπροσδόκητος.

«Ὁμολογῶ ὅτι ἤλπισα καὶ ἐλπίζω ἐπὶ τὸ ἁπλοῦν καὶ μετριοπαθὲς μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐσχάτως μετὰ τόσης προθυμίας ὑπεστηρίξαμεν, τὸ σχέδιον ἐννοῶ τῆς Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας, τὰς ὁποίας ὡς ἀμεσώτερον ἐνδιαφερομένας ἡ λοιπὴ Εὐρώπη ἐθεώρησε καθῆκόν της νὰ ὑποστηρίξῃ εἰς τὰ διαβήματα καὶ τὰς προσπαθείας των πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τοῦ Μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ, *ἐφ' ὅσον εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι τὰ διαβήματα καὶ τοὺς σκοπούς των δὲν ἐμπνέουν φιλόδοξοι βλέψεις.*

«Ἀτυχῶς ὅμως εἶνε ἀληθὲς καὶ πρέπει ν' ἀνομολογηθῇ, ὅτι αἱ ταραχαὶ αἱ κρατοῦσαι ἐν ἐξεγέρσει τὴν Μακεδονίαν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία ἀνέλαβον τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου των, κατέστησαν σχεδὸν ἀδύνατον μὲ οσηνδήποτε δόσιν καλῆς θελήσεως τὴν πραγματοποίησιν τῶν μεταρρυθμιστικῶν ἐκείνων μέτρων, ἅτινα, σημειωτέον, πᾶν ἄλλο ἢ ἐπαρκῆ εἶνε πρὸς τελικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

«Φοβοῦμαι δὲ ὅτι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἔστω καὶ μετὰ λύπης νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἓν ἐκ τῶν κυριωτάτων κωλυμάτων τῆς ἐπιτυχίας τοῦ μικτοῦ σχεδίου Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας, τὸ ὁποῖον ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις καὶ ὅλαι αἱ λοιπαί, νομίζω, εὐρωπαϊκαὶ Κυβερνήσεις ἠθέλησαν καὶ θέλουν μὲ πᾶσαν προσπάθειαν νὰ ὑποστηρίξουν, ὑπῆρξαν αὐταὶ αὗται αἱ ἀνταρτικαὶ καὶ ἐπαναστατικαὶ συμμορίαι.

«Παραδέχομαι ὅτι ἡ εἰκών, τὴν ὁποίαν ἔδωκε περὶ Μακεδονίας ὁ ἔντιμος βουλευτής, ἡ ζοφερά, ὅπως εἶπεν, ὑστερεῖ ἴσως τῆς ἀληθείας. Ἡ τύχη τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων πληθυσμῶν — πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶνε Βούλγαροι τινὲς Σέρβοι καὶ ἄλλοι τινὲς Ἕλληνες καὶ Ρωμοῦνοι, ἀνήκοντες εἰς διάφορα δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκεία[ς] καὶ ἐκ καταγωγῆς εἰς διαφόρους ἐθνικότητας — ὑπῆρξεν, ἐν μέσῳ ἀφ' ἑνὸς τῶν βιαιοπραγιῶν καὶ τῶν ἄλλων κακώσεων τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων καὶ τῆς ἀκολασίας τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἀφ' ἑτέρου, ἀληθῶς ἀθλιεστάτη. Μέχρι τοῦδε ἐ

τοιαύτη ἱστορικὴ ἀλήθεια ἐπιβάλλει νὰ εἴπωμεν **ὅτι τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς ἐνοχῆς βαρύνει τὰς ἐπαναστατικὰς συμμορίας καὶ ὄχι τὸν τουρκικὸν στρατόν.**

«Πᾶν ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ὅπως ἐπιβάλῃ εἰς τὴν Πύλην τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τοῦ στρατοῦ της, τὸ ἔπραξε, καὶ πᾶσαν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ παράσχῃ ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν Τουρκίαν εἰς τοῦτο θὰ τὴν παράσχῃ. Πιστεύω δὲ ὅτι ἡ Πύλη εἶνε ἀρκούντως ὀξυδερκὴς ὅπως κατανοήσῃ τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην, τὴν ἐπιβαλλομένην ἂν ὄχι ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἰδίου πολιτικοῦ συμφέροντος πρὸς περιορισμὸν οἱωνδήποτε βιαιοτήτων ἐκ μέρους τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ—πρᾶγμα ἐν τούτοις ὄχι καὶ πολὺ εὔκολον, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν συστηματικῶν ἀποπειρῶν, ἐκ μέρους τῶν ἐπαναστατῶν πρὸς δημιουργίαν καταχρήσεων καὶ βιαιοτήτων, μόνον καὶ μόνον, ὅπως ἐξεγείρουν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ ὑποχρεώσουν τὴν Εὐρώπην νὰ ἐπέμβῃ.

«*Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ Πύλη ἐπιθυμεῖ εἰλικρινῶς ταύτην τὴν πολιτικὴν ν' ἀκολουθήσῃ, τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ὄχι μόνον ἡ φιλανθρωπία ἀλλὰ καὶ ἡ στοιχειώδης φρόνησις.*

«Τὸ ἀτύχημα εἶνε ὅτι δὲν ἐξασκοῦμεν ὁμοίαν ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαναστατικῶν συμμοριῶν, τῶν ὁποίων προφανὴς σκοπὸς εἶνε νὰ περιαγάγουν τὴν Μακεδονίαν εἰς τοιοῦτον ἀνυπόφορον σημεῖον, ὥστε νὰ θεωρηθῇ τρόπον τινὰ ἐπιβαλλομένη, ἀντὶ οἱασδήποτε θυσίας τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου, ἐπέμβασις ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας ἢ καὶ ἀμφοτέρων.

«Ἀλλ' αὐτὴ δὲν εἶνε ἡ πολιτικὴ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς θέλομεν νὰ ἐγκολποθῶμεν· ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν ἁπλῶς νὰ βοηθήσωμεν τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν στοιχειωδῶν ἐκείνων ἀρχῶν καλῆς διοικήσεως, αἵτινες ὅσον καὶ ἂν ἀπέχουν τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐπεθύμει νὰ εὑρίσκωνται καὶ τὸ ὁποῖον λίαν πιθανῶς θὰ ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν ὑστέρων, εἶνε ἐν τούτοις τὸ καλλίτερον προσωρινὸν σχέδιον, τὸ δυνάμενον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν τῇ παρούσῃ στιγμῇ κατὰ τῶν τόσῳ βαθέως ἐρριζωμένων δυστυχιῶν τῆς ἀτυχεστέρας μερίδος τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν».

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΩ ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ἰουλίου—15 Αὐγούστου 1903.

Μετὰ τὰ ἀναρχικὰ τῆς Θεσσαλονίκης πραξικοπήματα, ἅτινα ἡ ἱστορία θέλει ἀναγράψῃ ὡς κηλῖδας ἀνεξιτήλους τῆς νεωτέρας πολιτικῆς, ἤλπισαν οἱ αἰσιοδοξοῦντες, οἱ μὴ ἐπιζητήσαντες νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τοὺς κρυφίους τῶν ἀοράτων εἰσηγητῶν σκοπούς, ὅτι μετὰ τὴν οἰκτρὰν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος καὶ τὴν διέγερσιν τοῦ συναισθήματος τοῦ ἀποτροπαιασμοῦ καὶ τῆς βδελυγμίας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου οἱ Βούλγαροι ἤθελον σιγήσῃ κατ' ἀνάγκην καὶ μᾶλλον ἤθελον μετέλθῃ πολιτείαν ἐπικαιροτέραν, τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας προσέγγισιν, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον κατὰ τὸ παρελθὸν ἐπέτυχον νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν. Ὡς πρόδρομος τῆς τροπῆς τῶν πραγμάτων ἐπιστεύθη καὶ ἡ μετάβασις τοῦ Νάτσεβιτς ἐν Κωνσταντινουπόλει

Τὸ παράδοξον εἶνε ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Τουρκία ὑπέλαβε πρὸς στιγμὴν ὅτι δὲν ὑφίστατο πλέον κίνδυνος διαταράξεως τῆς τάξεως, τυφλώττουσα δὲ πρὸ τῶν γεγονότων ἐνέδωκεν, ὅπως δοθῇ χάρις εἰς πλείστους ἐνόχους καὶ ἀποφυλακισθῶσιν οἱ κατὰ ἑκατοντάδας ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν μακεδονικῶν βιλαετίων κρατούμενοι ὀπαδοὶ τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου, οἱ αὐτουργοὶ ἐγκλημάτων καὶ θηριωδιῶν ἀνηκούστων.

Παρὰ τὴν ἀφελῆ τῶν αἰσιοδόξων πίστιν, παρὰ τὴν προσδοκίαν τῆς Πύλης, ἡ ραγδαία τῶν ἀναρχικῶν κινημάτων ἐπανάληψις κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἑβδομάδας, αἱ καταστροφαὶ ἀνὰ τὴν Β. Μακεδονίαν καὶ αἱ πυρπολήσεις πόλεων καὶ χωρίων φιλησύχων, αἱ σφαγαὶ καὶ οἱ ἐκβιασμοὶ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν συνυποδούλων πληθυσμῶν, αἱ διὰ τῆς δυναμίτιδος ἀνατινάξεις γεφυρῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀτιμίαι τῶν ληστρικῶν πράξεων τοῦ ἀπαισίου δολοφονικοῦ Κομιτάτου πείθουσιν ὅτι οἱ ὁρατοὶ καὶ ἀόρατοι τῆς ληστρικῆς ταύτης ἐπιδρομῆς εἰσηγηταὶ δὲν θέλουσιν ἐγκαταλείπῃ τοσοῦτον εὐκόλως τὸ προδιαγεγραμμένον αὐτῶν πρόγραμμα. Τὰ γεγονότα διαρκῶς ἐκτυλίσσονται ὁμοιοτρόπως μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἐντάσεως, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τοῦ πολιτικοῦ ὁρίζοντος, ἀναμφιβόλως δὲ θέλομεν παραστῇ πρὸ γεγονότων ἴσως φρικωδεστέρων ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, τὰ ὁποῖα πιθανώτατα θὰ ἔχωσιν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καθεστῶτος, πρὸς ζημίαν μὲν τοῦ λυσσωδῶς πολεμουμένου Ἑλληνισμοῦ, πρὸς προγραφὴν δὲ σχεδὸν τῆς Τουρκίας ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἐνόσῳ αὕτη διὰ τῆς ἐφεκτικῆς αὐτῆς στάσεως δὲν ἐπιζητεῖ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ γορδίου δεσμοῦ διὰ τοῦ ξίφους, διὰ τολμηρᾶς καὶ ἀποφασιστικῆς καὶ γενναίας ἐνεργείας, ἣν ἐπιβάλλει ὁ ὑπὲρ τῶν καταλυομένων βωμῶν καὶ ἑστιῶν ὕστατος ἀγών.

Τί δὲ καρποῦνται ἐκ τῆς ἀνωμάλου καὶ ἐκκρεμοῦς ταύτης τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος καταστάσεως οἱ παμβουλγαρισταὶ δὲν εἶνε δυσχερὲς νὰ εἰδῇ τις.

Ἐν πρώτοις *ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπιζητουμένη οἰκονομικὴ ἐξάντλησις τῆς Τουρκίας*· διότι τὸ ἐξαναγκάζειν τὴν Πύλην ὅπως κρατῇ ἐπὶ τόσον μακρὸν χρόνον ἐπὶ ποδὸς πλέον τῶν 300 χιλιάδων στρατοῦ, ἐπὶ ματαίῳ μόνον πρὸς καταδίωξιν εὐαρίθμων ληστῶν, λυμαινομένων διαρκῶς τὴν χώραν, εἶνε ὀλέθριον δι' αὐτήν, καθόσον καὶ ἡ ἄλλη δυσπραγία καὶ ἡ πολύμηνος καθυστέρησις τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς ἐνδείκνυσι τὴν οἰκονομικὴν δυσχέρειαν καὶ ἀμηχανίαν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔπειτα οἱ Βούλγαροι πλὴν τῆς ἐξαντλήσεως τῆς Τουρκίας ἐπιδιώκουσι καὶ ἄλλα ὠφελήματα. *Τὴν διὰ τῆς δημιουργίας τεχνητῆς ἐπαναστάσεως ἀποπλάνησιν τῆς δημοσίας γνώμης, τὴν διὰ τῶν πυρπολήσεων καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπίτασιν τῆς τρομακρατίας, τὴν καταχθόνιον πρόκλησιν ἀντεκδικήσεων καὶ σφαγῶν παρὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος συμφώνως πρὸς τὰς σλαυϊκὰς βλέψεις.*

Ἡ τελευταία κατάληψις καὶ τραγικὴ καταστροφὴ τοῦ ἑλληνικοῦ Κρουσόβου, τοῦ ὑπερηφάνου προπυργίου τῆς κεντρικῆς Μακεδονίας, τοῦ Κρουσόβου, ἐξ οὗ ἐξῆλθον τοσοῦτοι ἀριστεῖς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, καὶ πάντα τὰ ἄλλα μεμονωμένα κινήματα τῶν ἀνάνδρων ληστῶν παρέσχον καὶ αὖθις ἀφορμὴν ὅπως χαλκευθῶσιν ὑπὸ γνωστῶν σλαυοφίλων κέντρων, ἰδίως ὑπὸ τῶν ἐν Βιέννῃ πρακτορείων, ὅτι ἡ μακεδονικὴ γῆ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον διατελεῖ ἐν ἐξεγέρσει, ὅτι ἡ ἐπανάστασις ὑποβόσκει εἰς πάντα αὐτῆς τὰ στρώματα, καὶ ὅτι πολλαχοῦ καταλυθέντων τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν κυματίζει ἡ σημαία τῆς βουλγαρικῆς ἐλευθερίας τοῦ αἵματος καὶ τῆς ἐρημώσεως!

Τὸ ὀδυνηρὸν δὲ ὅτι καὶ μερὶς τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, ἀποβλέπουσα εἰς τὸν θόρυβον καὶ τὴν καινοθηρίαν, μὴ ἐπιζητοῦσα μετ' εὐθυκρισίας τὴν ἐπισκόπησιν τῶν τελουμένων ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὄψιν καὶ μὴ ἀνακρίνουσα τὰς ὑποβολιμαίας εἰδήσεις, τείνει νὰ παραπλανήσῃ καὶ τὴν δημοσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ γνώμην, νὰ διαφθείρῃ τὴν ἐθνικὴν ἀντίληψιν μέχρι τοσούτου, ὥστε νὰ ὑποβληθῇ καὶ ἡμῖν, ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἐπέδραμον πυρπολοῦντες καὶ καταστρέφοντες μέχρι τῶν προθύρων τῆς Θεσσαλονίκης!

Οἱ λῃσταί, οἱ δολοφόνοι καὶ οἱ πυρποληταὶ ἀνήχθησαν εἰς περιωπὴν ἡρώων καὶ μεγαθύμων ἐλευθερωτῶν καὶ ὑμνήθησαν αἱ ἐγκληματικαὶ αὐτῶν πράξεις, ὡς ἀπορρέουσαι ἐκ τοῦ εὐγενεστάτου ἐκείνου συναισθήματος τῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ὁρμῆς. μηδενιστικὰ δὲ τῶν ἀναρχικῶν διαβήματα ἐν τῷ ἑλληνικωτάτῳ βιλαετίῳ Ἀδριανουπόλεως, περιλαμβάνοντι ἐν συνόλῳ περὶ τὰς 600 χιλιάδων Ἑλλήνων παρέσχον αἰτίαν, ὅπως ἀκρίτως καὶ ἐπιπολαίως παρασταθῇ καὶ τὸ Βιλαέτιον τοῦτο ὡς ἕρμαιον τῶν Βουλγάρων, ἀφ' οὗ διὰ τὴν ἐγκληματικὴν ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων ἀνεγράφη ὅτι καὶ ἡ Ἀδριανούπολις τυγχάνει πόλις βουλγαρική! Ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ περιλαμβάνουσα 32 χιλιάδας ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀκμαιοτάτων Ἑλλήνων, ἀπέναντι 45 μόνον βουλγαρικῶν οἰκογενειῶν ἐπηλύδων, πόλις βουλγαρική!

Ἡ ἀχαλίνωτος αὕτη ἐλευθερία περὶ τὴν ἀναγραφὴν γεγονότων ἀναγομένων εἰς τὴν μυθολογίαν, ἡ φρικώδης ἀκρισία, ἡ ἔλλειψις ἐλέγχου σωτηρίου τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ τύπου, ὅταν ὁ λόγος περὶ ὑψίστων ἐθνικῶν ζητημάτων, ἡ παντελὴς

ἔλλειψις ὁμογνώμονος πορείας τῶν ἑλλήνων δημοσιογράφων, ἐν οὕτω κρισίμοις στιγμαῖς, καθ' ἃς διακυβεύεται αὐτὸ τὸ μέλλον, αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἔχουσιν ἀναπόδραστον καὶ φυσικὴν ἀκολουθίαν τὴν ζημίαν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἥτις εἰς τὰς παρούσας δυσχερεῖς συνθήκας ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀρνητικὴν προδοσίαν. Καὶ εἶνε ἡ χειρίστη τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς προσφέρουσιν οἱ διευθύνοντες τὴν κοινὴν γνώμην, ὅταν ἀσυγκισθήτως προσχωροῦσιν εἰς τὴν ἄλλην τοῦ ἐξωνημένου καὶ ἐπιβούλου εὐρωπαϊκοῦ τύπου συναυλίαν, ποιούμενοι λόγον περὶ ἐπαναστατῶν καὶ ἐπαναστάσεως ἐν Μακεδονίᾳ.

Καὶ λοιπὸν δὲν ὑφίσταται ἐπανάστασις βουλγαρικὴ ἐν Μακεδονίᾳ;

Ἡ ἐκ τῆς ἀληθοῦς σταθμίσεως αὐτῶν τῶν ἀντικειμενικῶν γεγονότων ἀπορρέουσα ἀποφατικὴ ἀπάντησις ἴσως φαίνεται εἰσέτι παρ' ἡμῖν ξενίζουσα, καθόσον ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, εὑρισκόμεθα καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑποβολῆς ἐκείνων, οἵτινες σκοπίμως, διὰ τῶν θορύβων καὶ τῶν μυθοπλαστιῶν, ἐπιζητοῦσι τὴν νοθείαν τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως, ὅπως ἐπιτυχέστερον ἁλιεύωσι εἰς τὰ θολερὰ ὕδατα.

Ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν τῇ ἀληθεῖ αὐτῆς ἐννοίᾳ οὔτε ὑφίσταται, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ, ἐνόσῳ τὸ πλειοψηφοῦν ἑλληνικὸν στοιχεῖον διατελεῖ ἐν οὐδετερότητι, ἀποστροφὴν καὶ φρίκην ἐπιδεικνῦον πρὸς τοὺς λῃστὰς καὶ δολοφόνους, τοὺς ἀπειράκις χείρονας τῶν νῦν κρατούντων.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ δέον νὰ δημιουργηθῇ πρότερον συνείδησις ἐθνικὴ παρὰ τῇ πλειονότητι τοῦ λαοῦ ὅστις νὰ ἐνστερνισθῇ τὴν ἰδέαν καὶ οὕτω ἡ ἐξέγερσις νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν κάτω, ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ λαοῦ, νὰ ᾖ ἀπόρροια τῆς ἐξεγέρσεως τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως τῆς Μακεδονίας. Διότι τοιοῦτόν ἐστι τὸ γνώρισμα, τοιαύτη ἡ ἔννοια τῆς ἀληθοῦς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁμόθυμος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς βουλήσεως πρὸς δημιουργίαν κρείττονος τύχης, διὰ τῆς ἀποσείσεως τοῦ ἐπαχθοῦς ζυγοῦ, ἡ ἀπὸ βαθείας συνειδήσεως σύσσωμος ἐξέγερσις τῆς χώρας ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, ὑπὲρ ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ παρασκευῆς ἐθνικοῦ μεγαλείου.

Ἀλλὰ τοιοῦτον χαρακτῆρα δὲν εὑρίσκομεν παντάπασιν ἐν τῇ μακεδονικῇ χώρᾳ, διότι ἀκριβῶς αὕτη δὲν ἀπώλεσε τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ἑλληνικὴν συνείδησιν.

Αἱ λῃστεῖαι καὶ αἱ πυρπολήσεις ἀτίμων καὶ ἀνάνδρων δολοφόνων, ἐλλοχευόντων ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς κατὰ συνυποδούλων, ἅπασαι ἐκεῖναι αἱ θηριωδίαι τῶν ἐπιδραμόντων λύκων, ὡς λίαν προσφυῶς ἐπεκάλεσεν ἐσχάτως τὰς λῃστρικὰς ὀρδὰς ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργός, τῶν ὀρυομένων κατὰ παντὸς ὅτι ἑλληνικόν, φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς λῃστείας καὶ κακουργίας καὶ εἶνε ἀνίερον νὰ ταυτίζωνται πρὸς τὴν εὐγενεστάτην ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως ὡς χαρακτηρίζουσι τοὺς πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὑποστήριξιν δολοφόνων εἰσδρομέων ἐκβιάσεις καὶ ἐρημώσεις.

Δὲν ἔδει ν' ἀναμένωμεν τὸν ἀληθῆ καθορισμὸν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεστώσης καταστάσεως ἐκ τῆς φωτεινῆς ἀντιλήψεως ἐνίων ξένων εὐσυνειδήτων, ἐπισκοπούντων τὰ γεγονότα ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἀντικειμενικότητι, δὲν ἔδει ν' ἀκούσωμεν τὴν εἰλικρινῆ φωνὴν τοῦ Μπάουτσερ, γνώστου βαθέως τῶν ἀνατολικῶν ζητημάτων «ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ὑφίσταται ἐπανάστασις ἀλλ' ἐπιζητεῖται σκοπίμως τεχνητὴ ἐξέγερσις πρὸς ἀποπλάνησιν τῆς Εὐρώπης καὶ καταστρατήγησιν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων,» ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἡμεῖς πρῶτοι ἔδει νὰ μὴ ἀφήσωμεν ἀπαρατήρητον γεγο-

νός, δι' οὗ ἐπιχέεται φῶς ἐπὶ τῆς σκοτισθείσης μακεδονικῆς ἀτμοσφαίρας. Τὸ γεγονὸς τὸ ἀναμφισβήτητον, τὸ ἐπικυρούμενον ὑπὸ τῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων τῶν ἐλλήνων μητροπολιτῶν πρὸς τὸν ἐν Μητροπόλει τοῦ ἀλυτρώτου Γένους Ἐθνάρχην, ὅτι διαρκούσης τῆς τελευταίας λεγομένης βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως περὶ τὰς τριακοσίας κωμοπόλεις καὶ χωρία προσῆλθον ἀλληλοδιαδόχως ἐξ οἰκείας βουλήσεως εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀποσκιρτήσαντα τῆς Ἐξαρχίας, τὸ γεγονὸς τοῦτο, τὸ ἀποτελοῦν ἕνα τῶν περιφανεστέρων θριάμβων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μίαν ἀθόρυβον νίκην τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, παρέχει τὴν ἀδαμαντίνην βάσιν, ἐφ' ἧς δέον νὰ ἑδράζηται ἡ ὑγιὴς ἀντίληψις περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἀληθοῦς καταστάσεως. Καὶ δὲν παρετηρήθησαν μόνον εἰς τὰ νοτιώτερα αἱ τοιαῦται ἀποσκιρτήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐν Σέρραις καὶ ἐν Δράμᾳ, καὶ ἐν Μελενίκῳ, καὶ ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Στρωμνίτσης καὶ Νευροκόπου καὶ Μοναστηρίου καὶ γενικῶς ἐφ' ὅλης ἐκείνης τῆς ζώνης, ἔνθα ἀφελῶς πιστεύεται ὅτι ὑφίσταται ἐξέγερσις βουλγαρικὴ καὶ κατάγονται θρίαμβοι τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

Ὄχι λοιπὸν ἐπανάστασις βουλγαρική, ὄχι προσχώρησις τῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν ἰδέαν τῶν δολοφονικῶν Κομιτάτων, ὄχι ἀποδοχὴ τοῦ προγράμματος δολοφόνων ἀπαισίων, ὄχι ἐπικρότησις καὶ ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελλομένων τὴν ἐλευθερίαν λῃστῶν, ἀλλ' ἀποδοκιμασία, ἀλλὰ φρίκη, ἀποτροπαιασμὸς καὶ βδελυγμία καὶ ἀποστροφὴ πρὸς τὸ στυγερὸν ἔργον κακούργων, ἔμφυτον ἐχόντων τὴν ὁρμήν, δι' αταβισμοῦ κληροδοτηθεῖσαν αὐτοῖς παρὰ τοῦ Κρούμμου καὶ τοῦ Ἀσπαρούχ, πρὸς τὸ κακουργεῖν καὶ δολοφονεῖν καὶ πυρπολεῖν καὶ δῃοῦν καὶ μεταβάλλειν τὰ πάντα εἰς γῆν Σοδόμων καὶ Γομόρρων διὰ τῆς δυναμίτιδος, διὰ τοῦ ἐγχειριδίου καὶ τῶν λοιπῶν ἀνάνδρων μέσων τῆς ἀναρχίας καὶ τοῦ μηδενισμοῦ.

Ἡ ἀθόρυβος αὕτη τοῦ ἑλληνισμοῦ νίκη τί ἄλλο μυριοστόμως μαρτυρεῖ ἢ ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ὑπάρχει ἔδαφος βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως; Ἐὰν δὲ σωφρονοῦντες ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν ἐθνικῶν ὑποθέσεων, θελήσωμεν νὰ ἐπιδράσωμεν ἐπὶ τοὺς παραπλανηθέντας ὑπὸ τῆς προπαγάνδας πληθυσμοὺς καὶ διὰ συστηματικῆς θετικῆς ἐργασίας, ἀναμφιβόλως δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ἐν τῷ μέλλοντι ἀθρόας ἀποσκιρτήσεις· οὕτω δὲ ἐν μιᾷ στιγμῇ δύναται νὰ κατεδαφισθῇ ἐκ θεμελίων τὸ ἐπὶ σεσαθρωμένων βάσεων δημιουργηθὲν βουλγαρικὸν ἵδρυμα καὶ νὰ ἀπολεσθῇ διὰ τὴν Ἐξαρχίαν ὅ τι ἐπεζήτησεν αὕτη ν' ἀποκτήσῃ διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς πλάνης, δι' ἱδρώτων καὶ θυσιῶν καὶ χρημάτων πολλῶν καὶ μόχθων καὶ ὅλων τῶν ἄλλων προσηλυτιστικῶν μέσων τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, πρὸς νόθευσιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν σλαυοφώνων Ἑλλήνων.

Ἀλλ' εἰ καὶ κατ' οὐσίαν δὲν ὑφίσταται ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὴ ἐπανάστασις, ἐλλειπόντων τελέως τῶν πρὸς τοιαύτην ὁμόθυμον ἐξέγερσιν στοιχείων, οὐχ ἧττον τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα κινδυνεύει νὰ ἐπιτευχθῇ. Ὁ κόσμος ὁ εὐρωπαϊκός, ὁ κρίνων συνήθως τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα ἐκ τῆς πορείας τῆς δημοσιογραφίας, διευθυνούσης τὴν κοινὴν γνώμην, πιστεύει σχεδόν, ὅτι ἡ πατρὶς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Βουλγαροκτόνου φέρει βουλγαρικὸν τανῦν χαρακτῆρα.

Καὶ δὲν ξενίζει μὲν ἡμᾶς ἡ στάσις τοῦ τύπου, τοῦ οὐχὶ ἀφιλοκερδῶς κεκηρυγμένου ἤδη καθ' ἡμῶν, δὲν ἐκπληττόμεθα διὰ τὴν στάσιν τῆς Γαλλίας, ἥτις πρὸς εἰρωνείαν τῆς ἐλευθερίας «σύρεται δουλικῶς ὄπισθεν τῆς ὑπερβορείου αὐτῆς συμμάχου ἄνευ ἰδίας γνώμης», ὡς μετὰ τόσης εἰλικρινείας διετύπωσεν ὁ Πραισσανσὲ ἐν

συνεντεύξει του, δημοσιευομένη ἀνωτέρω, δὲν θεωροῦμεν παράδοξον τὴν στάσιν τῆς μεγάλης ὁμοδόξου Δυνάμεως, καταγγελλούσης μὲν καὶ κατεδικαζούσης κατ' ἐπίφασιν τὰ ἀνήκουστα τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου ἐγκλήματα, πράγματι δὲ ἐνισχυούσης πολλαχῶς τὸ ἀναρχικὸν ἔργον καὶ τιθεμένης, διὰ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς πρακτόρων, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν αὐτῆς τὰ δολοφονικὰ Κομιτᾶτα, ὡς εἶχε τὸ θάρρος νὰ γράψῃ ἐν τῷ «Grajdanin» (Πολίτῃ), ὁ εἰλικρινὴς τῆς ἀληθείας φίλος Ρῶσσος πρίγκηψ Μεστέρσκη(1) ταῦτα πάντα οὐδαμῶς ξενίζουσιν ἡμᾶς, ἀφ' οὗ καὶ πᾶσα ἡ ἄλλη αὐτῶν πολιτεία μαρτυρεῖ τὰς περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀπορρήτους διαθέσεις αὐτῶν. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν συγκινεῖ κατὰ τὰς θλιβερὰς ταύτας ἡμέρας τῆς ἐθνικῆς κρίσεως εἶνε ἡ ἀπροσδόκητος τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Μεγάλη Βρεττανίας ἀγόρευσις ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, καθ' ἣν ἀπεφάνθη, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ πλειοψηφοῦσιν οἱ Βούλγαροι, ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τιθέμενος τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο, συνδυαζόμενον μετὰ τῆς μακεδονικῆς στατιστικῆς, ἣν ἀνέγραψεν ἐσχάτως τὸ μέγα ἀγγλικὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν τό, ὡς γνωστόν, διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν καὶ ἐποπτείαν τῶν «Τάϊμς», καθ' ἣν τὴν Μακεδονίαν οἰκοῦσι 200 χιλ. Ἑλλήνων ἀπέναντι 2 ἑκατομμυρίων Βουλγάρων (! ! !) εὐλόγως ἐμβάλλει τὸ Ἔθνος εἰς ἀνησυχίας, ἀφοῦ πᾶσα ἡ ἐλπὶς ἡμῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν περιορωμένων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπαραγράπτων ἱστορικῶν, ἠθικῶν, πνευματικῶν καὶ ἐθνολογικῶν δικαιωμάτων ἤρτητο ἐκ τῆς εὐνοίας τῆς κραταιᾶς Ἀλβιόνος. Καὶ ἐπεζήτησαν μὲν μὲν πολλοὶ νὰ ἑρμηνεύσωσι τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης ἀδίκου καθ' ἡμῶν στάσεως τῆς ἐπισήμου Ἀγγλίας καὶ τοῦ ἀγγλικο τύπου, ὑπολαβόντες τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας προσέγγισιν ἡμῶν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐλατήριον τῆς καθ' ἡμᾶς καταφορᾶς, ἄλλοι δ' ὅτι τὰ κεραυνοβόλα τῶν «Τάϊμς» καὶ τῆς «Σημαίας» καθ' ἡμῶν ἄρθρα, ἐγράφησαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀνωτέρων κληρικῶν, ἐξ αἰσθηματικῶν λόγων ὁρμωμένων καὶ μὴ δυναμένων νὰ ἐννοήσωσι πῶς εἶνε δυνατὸν ἡ Ἑλλὰς νὰ προσχωρήσῃ εἰς τοὺς κρατοῦντας, συνωνύμους προς τυράννους, ἐναντίον χριστιανῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ ἐλευθερίας (!) οὐχ' ἧττον οὐδεμία παρέχεται διαφώτισις ἐπὶ τῆς στάσεως τῆς ἐπισήμου Κυβερνήσεως, καθόσον αὕτη δὲν ἔχει χρείαν νὰ δημιουργῇ τὴν ἑαυτῆς γνώμην ἀπὸ τῆς πορείας τοῦ τύπου καὶ ἀπὸ τῶν φρονημάτων τῶν σταθμιζόντων τὰ γεγονότα ἀπὸ ἀπόψεως θρησκευτικῆς, αἰσθηματικῆς.

Πολλάκις εἶνε τόσον σκολιὰ ἡ πορεία τῆς διπλωματίας, τόσον δ' ἀδόκητοι αἱ παλιντροπίαι αὐτῆς, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν στάσιν τῆς Ἀλβιόνος. Ἀνακρίνων δέ τις τὴν ἀγόρευσιν τοῦ Βάλφουρ ἐπισταμένως θέλει πιθανώτατα πλησιάσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δηλ. οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτῶν ὁρμῶνται ἀπὸ ἐσφαλμένης τῶν πραγμάτων ἀντιλήψεως, μὴ θέτοντες ὡς κριτήριον ἐθνολογικὸν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ φύλων τὴν συνείδησιν τὴν ἐθνικὴν ἑκάστου, τὰ αἰσθήματα, τοὺς πόθους, τὰς θρησκευτικὰς δόξας καὶ τἆλλα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸν ἔσω, τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ ἐκφάνσει, ἀλλὰ μόνον τὰ γλωσσικὸν ἰδίωμα. Ἐντεῦθεν ὁ Βάλφουρ ἀπὸ τοιαύτης ὁρμώμενος ἀρχῆς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν φράσεων αὐτοῦ: «οἱ Βούλγαροι ἀνήκουσιν εἰς διάφορα

(1) Ὁ ἐν Πετρουπόλει εὐγενὴς πρίγκηψ, τυγχάνων ἐκ τῶν θερμῶν τῆς Ἑλλάδος φίλων, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῆς δολοφονίας τοῦ Ρώσσου Προξένου Ροσλόβσκη, ἔγραψεν ἐν τῷ ἐγκρίτῳ αὐτοῦ ὀργάνῳ τὴν ἀποκαλυπτικὴν ὁμολογίαν ὅτι «τότε θὰ θέλει εἰρηνεύσῃ ἡ Μακεδονία ὅταν καταργηθῶσι τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ρωσσικὰ προξενεῖα.

δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας» κατεκερμάτισε τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὴν πλειονότητα, ἀποκόψας πάντας τοὺς σλαυοφώνους Ἕλληνας, τοὺς ἐμμένοντας πιστοὺς εἰς τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν δόγμα, καὶ ὑπαγαγὼν αὐτούς, ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν ἐθνότητα. Ἀλλὰ τότε τί ρητέον περὶ τῶν μυριάδων Τουρκοφώνων ἡμῶν ἀδελφῶν, τῶν ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ, τί ρητέον περὶ τῶν Ἀραβοφώνων τῆς Συρίας, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου, περὶ τῶν Ἀρμενοφώνων κα. Βλαχοφώνων Ἑλλήνων, ἀκμαίων τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐθνικὴν πίστιν, τί δὲ περὶ τῶν πολυπληθῶν Ἀλβανοφώνων τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν ὡς βάσις τῆς ἐθνολογικῆς ἀνακρίσεως τεθῇ μόνον ἡ γλῶσσα; Τὰ ἄτοπα σαμπεράσματα τῆς τοιαύτης ἐσφαλμένης τῶν γεγονότων ἐκτιμήσεως εἶνε προφανῆ. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ μεγίστην ὑπέχομεν εὐθύνην πάντες μέν, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐπίσημος ἀντιπροσωπεία τῆς Πατρίδος, ὅτι ὠλιγωρήσαμεν ἔργου σπουδαιοτάτου, νὰ διαφωτίσωμεν τὴν συνείδησιν τῶν ξένων Κυβερνήσεων περὶ τῆς πραγματικῆς ἐθνολογικῆς καταστάσεως τῆς κινδυνευούσης χώρας, καθὼς ἐφρόντισαν πρωΐμως οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν, δείξαντες οὕτω διὰ θετικῆς ἐργασίας ὅτι χωροῦσιν ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ σφετερισμοῦ συστηματικώτερον ἡμῶν, πρακτικώτερον καὶ ἀσφαλέστερον.

Ἐνῷ δὲ οἱ Βούλγαροι, διαθέτοντες ἐξωπλισμένα πρακτορεῖα καὶ ἄλλα φιλόσλαυα κέντρα ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διευθυνόμενα πολιτικῆς, εἴτε ἀπὸ Σόφιας, εἴτε ἀπὸ Μόσχας καὶ Πετρουπόλεως δημιουργοῦσιν επανάστασιν τεχνητὴν καὶ κατορθοῦσι διὰ τοῦ θορύβου, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὁποίου πίπτει οἰκτρὸν θῦμα καὶ ὁ ἀνερματιστος ἑλληνικὸς τύπος, νὰ ἀποπλανῶσι τὴν δημοσίαν γνώμην καὶ νὰ νοθεύωσι τὴν ἀντίληψιν καὶ αὐτῶν τῶν ἐπισήμων, *ἐπιδιώκουσιν ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν ἐπίτασιν* **τῆς τρομοκρατίας** ἐν τῇ πολυπαθεῖ χώρᾳ.

Ἀληθῶς αἱ δολοφονίαι αἱ κατακρεουργήσεις καὶ αἱ θηριωδίαι κατὰ Ἑλλήνων ἱερέων, διδασκάλων, ἐπιστημόνων, προκρίτων, πάντων ἐν γένει τῶν πρωτοστατούντων εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, αἱ πυρπολήσεις ὁλοκλήρων χωρίων καὶ αἱ πανδημεὶ σφαγαὶ πολισμάτων ἐπὶ μόνῃ τῇ αἰτίᾳ ὅτι ἀρνοῦνται νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν ἐνέσπειρον τον τρόμον εἰς τοὺς ἀόπλους καὶ ἀπροστατεύτους ἐκείνους πληθυσμοὺς τῆς κεντρικῆς Μακεδονίας. Καὶ κινδυνεύουσιν οὕτω οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν, οἱ πάσχοντες, οἱ κηρυχθέντες ἐν διωγμῷ, οἱ προγεγραμμένοι διὰ τῆς βουλγαρικῆς βόμβας, νὰ ἀπολέσωσι τὸ ἠθικὸν αὐτῶν, κινδυνεύομεν ν' ἀπολέσωμεν καὶ τὴν φωνὴν τῆς κατὰ τῶν βδελυρῶν πράξεων τῶν δολοφόνων διαμαρτυρίας ἡμῶν, ἐνόσῳ ἐξακολουθεῖ ἡ ἀφόρητος αὕτη κατάστασις τῶν μὲν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐξοντουμένων καὶ πυρπολουμένων καὶ δολοφονουμένων, ἡμῶν δὲ διατελούντων ὑπὸ νάρκην, καθευδόντων μακαρίως, ἀδιαφορούντων πρὸ τῶν παθημάτων τῆς Πατρίδος. Καὶ διὰ τούτων δὲν ἐννοοῦμεν ποσῶς τὴν ἔνοπλον διατάραξιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καθεστῶτος, διότι τότε ἀκριβῶς ἠθέλομεν καταστῆ θαυμασίῳ ὑπηρετικοὶ τῶν σλαυϊκῶν βλέψεων, ἀλλὰ τὴν ἐγρήγορσιν σύμπαντος τοῦ Ἔθνους διὰ τὰ ἐκεῖ τελούμενα θλιβερὰ γεγονότα, τὸ διαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούντων, τεκμηριούμενον διὰ πάσης ὑλικῆς, ἠθικῆς, πνευματικῆς συνδρομῆς καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν καταλυομένων ἱερῶν τῆς Μακεδονίας. Ἰδίως δ' ὑπολαμβάνομεν τὴν ταχίστην παρασκευὴν καὶ ἀνασύνταξιν τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν δυνάμεων, ἄνευ τῶν ὁποίων δυσχερεστάτη ἀποβαίνει ἡ διεκδίκησις τῶν ἐθνικῶν δικαίων.

Ἀλλ' ὁ τ ε λ ι κ ὸ ς σ κ ο π ὸ ς τῶν Βουλγάρων, δημιουργούντων τεχνητὴν ἐπανάστασιν, ἀποπλανούντων τὴν δημοσίαν γνώμην, καὶ ἐπιτεινόντων τὴν τρομο-

κρατίαν διὰ τῶν σφαγῶν καὶ τῶν δηώσεων καὶ τῆς ἐρημώσεως, ἁμιλλωμένων ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ πρὸς τὸν διαβόητον ἐκεῖνον ἀρχηγὸν τῶν Οὔννων Ἀττίλαν, τ ε ί- ν ε ι ε ἰ ς τ ὴ ν π ρ ό κ λ η σ ι ν ἀ ν τ ε κ δ ι κ ή σ ε ω ν κ α ὶ σ φ α γ ῶ ν π α ρ ὰ τ ῶ ν Τ ο ύ ρ κ ω ν ἐ π ὶ τ ῇ ἐ λ π ί δ ι ἐ π ε μ β ά σ ε ω ς τ ῶ ν π α τ ρ ώ ν ω ν α ὐ τ ῶ ν π ρ ὸ ς ἀ ν α κ ή ρ υ ξ ι ν τ ῆ ς α ὐ τ ο ν ο μ ί α ς ἢ π ρ ὸ ς ο ἱ α ν- δ ή π ο τ ε ἄ λ λ η ν ἐ π ί λ υ σ ι ν τ ο ῦ Μ α κ ε δ ο ν ι κ ο ῦ ζ η τ ή μ α- τ ο ς, σ υ ν ῳ δ ὰ π ρ ὸ ς σ λ α υ ϊ κ ὰ ς β λ έ ψ ε ι ς.

Δὲν ἀγνοοῦσι τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τὰ ἀκολουθήσαντα μετὰ τὰς σφαγὰς τοῦ Βατάκ, τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τοῦ Ἡρακλείου, δι᾽ ὧν μετεβλήθη οὐσιωδῶς ὁ χάρτης τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας. Ἐντεῦθεν ὀνειρεύονται τὴν ἐπανάληψιν τοῦ δράματος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἐνστίκτων τῶν κρατούντων πρὸς ἀντεκδικήσεις. Εἰς τοῦτο ἀπέβλεπον τὰ πραξικοπήματα τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τοῦτο τὰ ἐν Κρουσόβῳ καὶ Φλωρίνῃ καὶ τὰ ἐν τῷ διαμερίσματι τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἀναρχικὰ κινήματα.

Ἐνόσῳ δ᾽ ἡμεῖς διατελοῦμεν ὑπὸ δυσμενεῖς πολιτικὰς συνθήκας, ὡς νῦν, ἐπιβάλλεται σύνεσις καὶ μετριοπάθεια καὶ παρακολούθησις τῶν γεγονότων μετ᾽ ἐγρηγόρσεως, ἰδίᾳ δὲ παρακολούθησις καὶ ἐνίσχυσις τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἰδίᾳ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν κρίσεων ἐπιβάλλεται μία γνώμη, μία βούλησις εἰς τοὺς ἐθνικοὺς παράγοντας, ὅπως μὴ διὰ διαβημάτων ἀσυνέτων, ἀπορρεόντων ὑπὸ φιλοπατρίας ἀλογίστου, παραστήσωμεν εἰκόνα καταγελάστων καὶ παρασκευάσωμεν συμφορὰς ἀδοκήτους εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπόθεσιν. Συντετριμμένοι στρατιωτικῶς, ἐργασθῶμεν οἱ πάντες πρὸς ἐπαξίαν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἀποστολῆς ἀνασύνταξιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἀφ᾽ οὗ εἶνε πρωρισμένον νὰ λύηται ὁ γόρδιος δεσμὸς διὰ τοῦ ξίφους. Πρὸ παντὸς δὲ σπεύσωμεν πρὸς ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τῶν γυμνητευόντων, τῶν πεινώντων, τῶν σφαζομένων.

Τὸ Κρούσοβον τὸ ὑπερήφανον κεῖται τὴν στιγμὴν ταύτην εν σωρῷ καπνιζόντων ἐρειπίων. Αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα καὶ ἅπασαι αἱ ἑλληνικαὶ οἰκίαι παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν λεηλασίαν· αἱ παρθένοι ἡμῶν καὶ αἱ σύζυγοι ἠτιμάσθησαν, γέροντες καὶ παῖδες ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν ἀγρίων ἐπιδρομέων· ἀκούονται γοεραὶ αἱ κραυγαὶ τῶν θυμάτων τῆς ξένης θηριωδίας. Ἰδοὺ ἡ ἀνάγκη ἡ ἐπιτακτικὴ πρὸς διάσωσιν τῶν βωμῶν καὶ ἑστιῶν. Καὶ καλοῦνται ἅπασαι αἱ τάξεις τοῦ Πανελληνίου ὅπως καταθέσωσι τὸν ὀβολόν των, ὅσαι ἐξακολουθοῦσι νὰ ἔχωσι πίστιν, φιλοτιμίαν, ἀγάπην, φιλοπατρίαν, τιμήν.

«Γρηγορεῖτε, ἐργάζεσθε, ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται γὰρ νὺξ ὅτε οὐ δύνασθε ἐργάζεσθαι». (Ἱερὸν Εὐαγγέλιον).

Εὐμολπίδης.

ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΑ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,,

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ Γαριβάλδη καὶ Σώλσβαρυ

Τὸν θάνατον δύο θερμῶν φίλων της ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ ἐπένθησεν ἡ Ἑλλὰς ἐσχάτως.

Ἀφ' ἑνὸς τοῦ στρατηγοῦ *Μενόττη Γαριβάλδη*, υἱοῦ τοῦ μεγάλου τῆς Ἰταλίας τέκνου Ἰωσὴφ Γαριβάλδη καὶ ἀδελφοῦ τοῦ μετὰ τῶν ἡμετέρων συμπολεμήσαντος γενναιότατα ἐν Δομοκῷ στρατηγοῦ Ριτσιώτη Γαριβάλδη καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ μαρκησίου *Σώλσβαρυ*, πρώην πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας, τοῦ μεγάλως ἐργασθέντος ἄλλοτε μετὰ τοῦ Λόρδου Βήκονσφιλδ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Πρὸς τὰς οἰκογενείας ἀμφοτέρων τῶν μεγάλων νεκρῶν, ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἀπέστειλε τὰ κάτωθι συλλυπητήρια τελεγραφήματα:

Στρατηγὸν Ριτσιώτην Γαριβάλδην
Ρώμην

Ἐπὶ θανάτῳ ὑμετέρου ἡρωϊκοῦ ἀδελφοῦ, υἱοῦ ἥρωος δύο Κόσμων διερμηνεύοντες αἰσθήματα Πανελληνίου συλλυπούμεθα ἐγκαρδίως.

Ἑταιρεία «Ἑλληνισμός»

Εὐγενεστάτην οἰκογένειαν Σώλσβαρυ
Λονδῖνον

Διερμηνεύοντες πανελλήνιον εὐγνωμοσύνην ἐκφράζομεν ὑμῖν ἐγκάρδια συλλυπητήρια ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μεγάλου τῆς Ἀγγλίας τέκνου, προμαχήσαντος ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἑταιρεία «Ἑλληνισμός»

Εἰς τὰ ἀνωτέρω τηλεγραφήματα ἀπήντησεν ὁ μὲν ἀδελφὸς τοῦ Γαριβάλδη διὰ τοῦ ἑξῆς φιλελληνικωτάτου καὶ ἐκφραστικωτάτου τηλεγραφήματος:

Rio Fredo 14)27 Αὐγούστου 1903.

Ἑταιρείαν «Ἑλληνισμόν»
Ἀθήνας

Τὰ εἰλικρινῆ συλλυπητήρια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς «Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ» συνεκίνησαν ἡμᾶς βαθέως. Ὁ ἀδελφός μου Μενόττης ἐζήλευεν ἡμᾶς, ὅτι ἐπολεμήσαμεν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ γενναίου ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εὐχαριστοῦντες τὴν σκιάν του ἐθέσαμεν ἐπὶ τοῦ φερέτρου αὐτοῦ τὸν ἐρυθρὸν τοῦ Δομοκοῦ χιτῶνα.

Εὐχαριστοῦμεν ἐγκαρδίως
Ριτσιώτης Γαριβάλδης

Ὁ δὲ μαρκήσιος Κράμβορν, υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος Σώλσβαρυ ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

Hatfiel 14)27 Αὐγούστου 1903

Ἀθήνας
Ἑταιρείαν «Ἑλληνισμόν»

Εὐχαριστῶ εὐγνωμόνως

Μαρκήσιος Κράμπορν

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 31 Ἰουλίου 1903.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		31 Ἰουλίου 1903	30 Ἰουνίου 1903
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,483,203.45	1,432,159.72
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	3,470,750.—	3,366,480.—
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	5,236,584.—	5,168,880.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν	»	20,925,781.99	21,013,910.83
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	8,571,725.53	9,187,534.60
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν . . Δρ. 23,767,036.80 / » τραπ. γραμ. » 30,098,200.—	»	53,865,236.80	53,865,236.80
Προεξοφλήσεις	»	21,232,281.69	20,849,457.69
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,775,284.30	2,608,667.55
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	9,574,571.13	10,101,225.22
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	214,939.95	350,030.35
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	50,571,887.34	50,074,800.38
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,455,375.66	43,215,903.26
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	13,280,708.05	13,354,008.65
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,279,307.74	4,164,213.49
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,060,202.25	4,060,202.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»	1,019,071.87	1,105,439.37
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,083,797.57	8,085,913.08
Καταστήματα Τραπέζης καὶ **κτήματα** ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	2,402,187.17	2,542,988.30
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	1,683,227.84	1,681,011.19
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,409,356.36	1,219,999.65
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	2,267,334.13	
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,935,360.—	1,935,360.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,520,000.—	1,520,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	650,000.—	650,000 —
Διάφορα	»	153,081.20	799,986.85
	Δραχ.	346,899,831.44	346,125,031.65

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,00.0	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :			
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 68,778,575.42			
II. » » Τραπέζης . . . » 57,126,282,75	»	125,904,938.17	124,614,540.58
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	13,500.000.	1,3500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	473,606 30	429,221.81
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	23 026,748.89	20,044,307.60
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1.089,043.21	767,208.81
Μερίσματα πληρωτέα	»	893,534.16	2.017,599.16
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ (λ, ομὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) Εἰς χρυσὸν . . . Δρ. 82,644.82 / » τραπ. γραμ. » 4,116.937.97	»	4,199,582.29	9,114.157.49
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»	43,248.20	157,997.29
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμάτια	»	1,278,922.50	2,253,547.20
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσὸν	»	606,934.74	933,901.00
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	3,500,000 —	55,329.80
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	8,571,725.53	9,187,534,60
» » « » τρ. γρ)τια » « » »	»	6,750,652.66	7,125,269.91
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ‚ΒΨΕ'	»	5,406.499.30	5,406,499.30
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	63,444,472.50	63,081,117.03
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	47,621,970.—	47,621,970.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	1,856,678.—	2,073.750 —
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,384,712.69	3,272.037.62
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»		440,963.98
Διάφορα	»	1,607,892.36	144,328,53
	Δρ.	346,899,831.44	346,125,031.65

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Αὐγούστου 1903.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου

Δ. Α. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐξαντληθέντος τοῦ φύλλου μετοχομεριδίων τῶν ἀνωνύμων μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος προσκαλοῦνται οἱ κάτοχοι αὐτῶν ἵνα ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου ἐ. ἔ. ζητήσωσι καὶ λάβωσι νέον φύλλον περιλαμβάνον τὰ ἀπὸ τῆς Α' ἑξαμηνίας 1903 μέχρι τῆς Β' ἑξαμηνίας 1912 μετοχομερίδια ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ στελέχους του ἐξηντλημένου φύλλου μετοχομεριδίων καὶ ἐπὶ προσαγωγῇ τοῦ τίτλου τῆς μετοχῆς.

Τὰ νέα φύλλα μετοχομεριδίων οἱ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται νὰ ζητήσωσι:

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι (Ταμεῖον τίτλων, ἀριθμὸν θυρίδων 36 37).

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ τῆς Ἰονικῆς.

Ἐν Λονδίνῳ παρὰ τοῖς κ. κ. N. M. Rotsebild fils.

Ἐν Βιέννῃ παρὰ τῇ Wiener Bank Aerein.

Ἐν Κων)πόλει παρὰ τῷ κ. Λ. Ζαρίφη.

Ἐν Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ κ. Ν. Χρυσοβελώνη.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (Αἰγύπτου) παρὰ τῇ Banque Imp. Ottomane.

Ἐν Τεργέστῃ παρὰ τῇ Succursale de la Societé F. F. R. Pov. Autrichienne de Credit pour le commerce ét l' industrie.

Ἐν Κρήτῃ παρὰ τοῖς Καταστήμασι Τραπέζης «Κρήτη».

Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται ἐπίσης ν' ἀποταθῶσι πρὸς τὰ καταστήματα δι' ὧν συνήθως λαμβάνουσι τὸ μέρισμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἀπριλίου 1903.

Ὁ Διοικητὴς
Σ. Στρέϊτ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας, ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς. Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρόνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ καάθεσις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογιούχου. Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρόνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης, ἐν Κερκύρᾳ δέ, Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ἐκεῖ ὑποκαταστημάτων τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1 1)2	τοῖς ο)ο	κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	6	μηνῶν τοὐλάχιστον.
2	τοῖς ο)ο	κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	1	ἔτους
2 1)2	τοῖς ο)ο	»	»	»	2	ἐτῶν
3	» ο)ο	»	»	»	4	»
4	» ο)ο	»	»	5	5	»

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι.

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

ΙΒ΄.

Ὁποία ἔσται ἡ λύσις τοῦ μακεδονικοῦ τούτου προβλήματος, ὅπερ ἀπό τινος χρόνου ἀπασχολεῖ τὴν σκέψιν τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων κύκλων τῆς Εὐρώπης, τὴν διπλωματίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, ὑποτίθεται δ᾿ ὅτι δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐπὶ τέλους σύρραξιν, παρατεινόμενον ἐπὶ μακρὸν χρόνον, διαιωνιζομένης καταστάσεως ἐκρύθμου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. οὐχὶ ἀσχέτου πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς εὐρωπαικῆς εἰρήνης; Τοιοῦτο εἶνε τὸ τιθέμενον ἐρώτημα παρὰ πλείστων, γινωσκόντων καὶ μὴ γινωσκόντων, προβαλλόντων δὲ ποικίλας λύσεις ἀβασανίστως, χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν ὑπ᾿ ὄψει τὰ πράγματα, τουτέστι τὰ κατὰ τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν γένει τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Νομίζω ὅτι δὲν ὑφίσταται αὐτοτελὲς μακεδονικὸν πρόβλημα, ἢ ἂν ὑφίσταται τοιοῦτο, συνδέεται ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὸ ἀνατολικὸν πρόβλημα, τουτέστι τίς ἔσται θᾶττον ἢ βράδιον ὁ κύριος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ποῖος ὁ ἐπικρατήσων κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς λαὸς ἐν τοῖς διαμερίσμασιν αὐτῆς, καὶ εἰδικώτερον τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠπείρου. Τὸ ζήτημα εἶνε ἑνιαῖον, ἐρείδεται ἐπὶ τῶν διδομένων καὶ τῶν πραγμάτων, οὐδὲ δύναται νὰ λυθῇ κατὰ τὴν αὐθαίρετον γνώμην καὶ τὰ συμφέροντα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λαοῦ, ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πολιτικῆς Δυνάμεως. τῆς ἐποφθαλμιώσης τὴν κατάληψιν τῆς μακεδονικῆς χώρας ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ εὐρυτέρας ἐπικρατήσεως, τουτέστιν ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως παρὰ τὸν θρακικὸν Βόσπορον.

Τὸ λεγόμενον ἀνατολικὸν ζήτημα δὲν εἶνε σύγχρονον, οὐδ᾿ ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς μόνον κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα. Κυρίως εἰπεῖν, ἄρχεται μάλιστα μονονουχὶ ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κατασυντριβέντος ἑλληνικοῦ κράτους ἐνιδρύσεως τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτική, ἡ τὸ πρῶτον μὲν καταπλαγεῖσα, εἶτα δὲ καταληφθεῖσα ἐξ ἀνησυχίας ἐπὶ τῇ ὁσημέραι προϊούσῃ ἰσχύϊ τῆς τουρκικῆς δυνάμεως, ἀπειλούσης νὰ ἐπι-

κρατήσῃ διὰ τῆς στρατιωτικῆς αὐτῆς ὑπεροχῆς ἐφ' ἁπάσης τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου, ἤρξατο σκεπτομένη καὶ συνεννοουμένη τίνι τρόπῳ θὰ ἠδύνατο οὐ μόνον νὰ περιορίσῃ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀνατρέψῃ τὸ παρὰ τὸν Βόσπορον μέγα ὀσμανικὸν κράτος, οὗ ἡ δύναμις ἐπεξετείνετο φοβερὰ καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἠπείρων τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι μέγα μέρος τῆς τε πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐνεργείας τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας κατηναλώθη πρὸς ἐξεύρεσιν λύσεώς τινος τοῦ ἀνατολικοῦ τούτου ζητήματος, ἐκ περιτροπῆς πρωτοστατησασῶν τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἀπὸ τοῦ Πάπα τῆς Ῥώμης μέχρι τοῦ Δόγη τῆς βενετικῆς δημοκρατίας. Κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα ὁ εὐγενὴς ἐκεῖνος ἱππότης, ὁ πρίγκηψ Εὐγένιος, κατέφερεν ὁριστικὸν κτύπον κατὰ τῆς τουρκικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐλάμβανε βαρύτερα ἀκόμη τραύματα καὶ ὑφίστατο μείζονας ἐδαφικὰς ἀπωλείας διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἐγκαινισθείσης πολιτικῆς, ἀποβλεπούσης πρωτίστως εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰσλὰμ ἀπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου. Ἀπὸ τοῦ μεγαλοπράγμονος τούτου μονάρχου, γράψαντός ποτε ὑπὸ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τὴν παράδοξον ταύτην ἐπιγραφήν : «Πέτρος ὁ Α', αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωσσο-Ἑλλήνων», ὄνειρον τῶν τσάρων τῆς Μοσχοβίας κατέστη ἡ κατάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἰδίᾳ δὲ μείζονα ἐπεδείξατο προθυμίαν πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ῥωσσικοῦ τούτου προγράμματος ἡ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος πρωταγωνιστήσασα ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ πολιτικῇ τσαρίνα Αἰκατερίνα. Προκαλέσασα διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν περὶ τὸν Ὀρλὼφ τὴν ἐν ἔτει 1770 ἐπανάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ἥτις ἔμελλε να καταλήξῃ εἰς φοβερὰν τραγῳδίαν καταστροφῆς καὶ δῃώσεως ἑλληνικῶν τινῶν χωρῶν, ἀνελάμβανεν αὖθις τὸν κατὰ τῆς Ἡμισελήνου ἀγῶνα μετά τινα ἔτη, ἐλπίζουσα εἰς τὴν εὐπιστίαν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἐφ' ὧν τοσοῦτον τραχὺ καὶ ἐπώδυνον ἐβάρυνε τὸ τουρκικὸν κράτος. Ἡ μεγαλοπράγμων Σεμίραμις τοῦ Βορρᾶ, ὡς ἀπεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Γαλλίᾳ θαυμαστῶν της, ἔγραφε τῇ 10 Σεπτεμβρίου τοῦ 1782 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ τὸν δεύτερον τὰ ἑπόμενα χαρακτηριστικά : «Πέποιθα, ὡς ἐκ τῆς ἀποριορίστου ἐμπιστοσύνης, ἣν ἔχω πρὸς ὑμᾶς, ὅτι ἐὰν αἱ ἐπιτυχίαι ἡμῶν ἐν τῷ τουρκικῷ πολέμῳ ἐπιτρέψωσιν ἡμῖν ν' ἀπαλλάξωμεν τὴν Εὐρώπην ἐκ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος καὶ νὰ ἐκδιώξωμεν αὐτὸν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Υ. Μ. δὲν θέλει μοὶ ἀρνηθῇ τὴν συνδρομὴν Αὐτῆς πρὸς ἀνίδρυσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μοναρχίας ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς βαρβάρου ὀσμανικῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ τὸν ῥητὸν ἐκ μέρους μου ὅρον νὰ διατηρήσω τὴν μοναρχίαν ταύτην ὅλως ἀνεξάρτητον τῆς ἐμῆς, ἀναβιβάζουσα ἐπὶ τοῦ ἀνεγερθησομένου θρόνου τὸν νεώτερον τῶν ἐγγόνων μου, τὸν μέγαν δοῦκα Κωνσταντῖνον. Ὁ νέος μονάρχης θέλει παραιτηθῇ ταυτοχρόνως πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς ῥωσσικῆς μοναρχίας, διότι τὰ δύο στέμματα δὲν δύνανται καὶ δὲν πρέπει νὰ ἑνωθῶσι ποτὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς. Τὴν αὐτὴν ὑπο-

χρέωσιν θέλει ἀναλάβη ἐν καιρῷ εὐθέτῳ ὁ υἱός μου μέγας δοὺξ διάδοχος καὶ ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ υἱός. Τὸ κατ' ἐμὲ εἶμαι ἑτοίμη νὰ παράσχω δι' ἐμὲ καὶ τοὺς διαδόχους μου πᾶσαν διαβεβαίωσιν, ὅτι δὲν θέλομεν ἐπιζητήση ποτὲ τὴν συνένωσιν τῶν δύο μοναρχιῶν ὑπὸ ἕνα ἡγεμόνα. Σύνορα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἔσονται πρὸς τὴν Ρωσσίαν ὁ Εὔξεινος, πρὸς τὴν Αὐστρίαν αἱ κτήσεις, ἃς θέλει προσλάβη ἡ Υ. Μ. διὰ τῆς πτώσεως τῆς βαρβάρου κυβερνήσεως, καὶ πρὸς τὴν Δακίαν ὁ Δούναβις. Αἱ νῆσοι τοῦ Ἀρχιπελάγους θέλουσι τεθῆ ἐπίσης ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνεγερθησομένου κράτους».

Τοιαῦτα ἐσκέπτετο καὶ ἐνήργει κατὰ τὴν ἐνάτην δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἡ πολυμήχανος αὐτοκράτειρα. Ἵνα προσελκύση πρὸς ἑαυτὴν τοὺς Ἕλληνας, ὀφείλοντας νὰ δυσπιστῶσι πρὸς αὐτὴν ἕνεκα τῶν θλιβερῶν γεγονότων τοῦ 1770, δὲν ἐδίσταζε ν' ἀπονείμη εἰς τὸν δευτερότοκον αὐτῆς ἔγγονον τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ παρακλήτου αὐτοκράτορος τῶν ἑλληνικῶν θρύλων, νὰ διδάξη δ' εἰς αὐτὸν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ ἀπόπειρα ἀπετύγχανεν, ὡς εἰκός, ἀλλ' ἡ μεγάλη σλαυϊκὴ ἰδέα τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῆς ἀναρρήσεως αὐτῆς εἰς μοσχοβιτικὴν πρωτεύουσαν οὐδέποτε ἐγκατελιμπάνετο. Ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, κατὰ τοὺς θυελλώδεις καὶ ἀνατρεπτικοὺς ἐκείνους καιροὺς τῶν πολέμων τῆς αὐτοκρατορίας, τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα πλέον ἢ ἅπαξ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος. Εἶνε γνωστὴ ἡ πολυθρύλητος συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατόρων, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ Ρωσσία ἐλάμβανεν ἐν τῇ διανομῇ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους τὴν Μολδαυΐαν, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἡ δὲ Γαλλία τὴν Βοσνίαν, τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀπεζημιοῦτο ἐπίσης ἡ μηδέποτε λησμονήσασα, ὅτι τυγχάνει καὶ ἀ ν α τ ο λ ι κ ὸ ν κράτος Αὐστρία, λαμβάνουσα τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἐξικνουμένη μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἀλλ' εἰς τίνα ἔμελλε νὰ πέση τὸ μῆλον τῆς ἔριδος Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἡ πραγματικὴ βασιλεύουσα Κωνσταντινούπολις; Ὁ τσάρος δὲν ἠδύνατο νὰ νοήση τὴν διανομὴν τοῦ ὀσμανικοῦ κράτους ἄνευ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ καὶ ἠξίου αὐτήν. Αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν, τοῦ μὲν τσάρου ἀξιοῦντος τὴν κατοχὴν τῶν στενῶν τοῦ Βοσπόρου, ἅτινα εἶνε ἡ πύλη τῆς ἐξόδου τῆς ρωσσικῆς δυνάμεως πρὸς τὴν Μεσόγειον, τοῦ δὲ Ναπολέοντος ἀρνουμένου, ἅτε κατανοοῦντος τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς πρωτευούσης τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ κατέχων αὐτὴν δεσπόζει καὶ τῶν τριῶν ἠπείρων τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἡ συνεννόησις ἀπετύγχανεν, ἀλλ' αἱ βλέψεις τῆς Ρωσσίας ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς ἐξεδηλοῦντο ὁσημέραι ἐμφαντικώτερον. Σκοπὸς τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἦτο ἡ ἐξάντλησις τῆς τουρκικῆς δυνάμεως καὶ ἡ ἡ βαθμιαία ὑποκατάστασις αὐτῆς διὰ τῆς δημιουργίας ἀσθενῶν κρατιδίων, μὴ δυναμένων νὰ ἀποτελέσωσιν ἑνιαίαν πολιτικὴν δύναμιν, ἰσχυρὰν καὶ βιώσιμον. Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ ἀντίστασις πρὸς δημιουργίαν μεγάλου ἑλληνικοῦ κράτους, δυναμένου νὰ συνεχίση καὶ ν' ἀνορθώση τὴν παλαιὰν αὐτοκρατορίαν τοῦ Βυζαντίου. Συνῳδὰ τῇ

ἀρχῇ ταύτῃ ἔγραφεν ὁ Νέσσελρωδ καθ' ὃν χρόνον ἔμελλον νὰ διακανονισθῶσι τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς τὰ ἑπόμενα ἀποκαλυπτικά: «Ἡ Ρωσσία δύναται νὰ κατενέγκῃ τὸ τελευταῖον τραῦμα κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλ' ἡ διατήρησις τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης, εἰς ὃ σημεῖον ἔφθασε τοῦ νὰ μὴ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς προστασίας τῆς Ρωσσίας, συνέφερε κάλλιον εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἐμπορικὰ αὐτῆς συμφέροντα ἢ πᾶσα ἄλλη λύσις, ἥτις θὰ ἐξηνάγκαζεν αὐτὴν εἴτε νὰ ἐπεκταθῇ μεγάλως διὰ κατακτήσεων εἴτε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος διὰ κρατῶν ἄλλων, ἅτινα δὲν θὰ ἐβράδυναν ν' ἀνταγωνισθῶσι πρὸς τὴν Ρωσσίαν ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, τὸν πολιτισμόν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸν πλοῦτον.» Τοιαύτη ἐξεδηλώθη ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ καθ' ἅπαντα τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα, οὐδὲ διαφέρει ἡ ὁμολογία αὕτη τοῦ Νέσσελρωδ ἀπὸ τὴν ἄλλην παροιμίαν ὁμολογίαν, ὡς ἐν ἔτει 1853 ἐξωμολογεῖτο ὁ τσάρος Νικόλαος πρὸς τὸν ἐν Πετρουπόλει ἀπεσταλμένον τῆς Ἀγγλίας Σέϋμουρ.

Ἡ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἀπέβλεπεν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν, τὴν μείζονα ἀποσύνθεσιν τῆς Τουρκίας καὶ τὴν ἐπί τινος τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου δημιουργίαν Μεγάλης Βουλγαρίας, περιλαμβανούσης πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἑλληνικώτατα τμήματα, οἷα εἶνε ἡ βόρειος Θράκη. Καὶ τὸ μὲν παράβολον σχέδιον ἀπέτυχεν ὡς ἐκ τῆς παρεμβάσεως τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ἡ ἰδέα τοῦ βαθμιαίου ἐκσλαυϊσμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἔλαβε μείζονα ἔντασιν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἐμφανείας τοῦ βουλγαρικοῦ παράγοντος. Ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία ἐκπροσωπουμένη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἡγεμονίας, διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχίας, διὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐμπορικῶν πρακτόρων, τῶν ἐπισκόπων, τῶν διδασκάλων, ἡ ἀνεπίσημος Βουλγαρία, ἐκπροσωπουμένη ὑπὸ τῶν ποικίλων κομιτάτων, τῶν δολοφόνων αὐτῶν καὶ τῶν λησταντάρτων, ἀμφότεραι αὗται αἱ δυνάμεις ἀνέλαβον τὸ ἔργον τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ μεγάλου, τοῦ προαιωνίου ρωσσικοῦ προγράμματος, τῆς δημιουργίας σλαυϊκοῦ κράτους, μία τῶν πρωτευουσῶν τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἐπιτυγχανομένης τοιαύτης λύσεως, ἔστω καὶ βραδείας τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ὁ Ἑλληνισμὸς κατ' ἀνάγκην θέλει ἐκλίπῃ, ἀπορροφώμενος ἐν τῇ μεγάλῃ σλαυϊκῇ λίμνῃ.

Ὁ πανσλαυϊσμὸς γινώσκει κάλλιστα τοῦτο. Ἐντεῦθεν αἱ ἀπὸ δεκαετηρίδων προσπάθειαι αὐτοῦ τὸ μὲν νὰ παραστήσῃ τὴν Μακεδονίαν ὡς σλαυϊκὴν χώραν, τὸ δὲ νὰ ἐκσλαυΐσῃ αὐτήν. Ἀποτυχὼν τούτου διὰ τοῦ εἰρηνικοῦ προσηλυτισμοῦ, κατέφυγε διὰ τῶν ὀργάνων τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων εἰς τὸν ἐκβιασμὸν καὶ τὴν τρομοκρατίαν. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐκρίθη σκοπιμωτάτη. Τὰ τελούμενα ἀπό τινων ἐτῶν φρικαλέα ἐγκλήματα ἐν Μακεδονίᾳ, ὧν ἐλαχίστη ἀφήγησις ἐγένετο ἔν τινι προηγουμένῳ κεφαλαίῳ τῆς μελέτης ταύτης, οὐδὲν ἄλλο προτίθενται ἢ τὴν βιαίαν ὑποταγὴν τῶν πληθυσμῶν τῆς Μακεδονίας, καὶ δὴ τῶν ἑλληνικῶν, εἰς τὴν βουλγαρικὴν δύναμιν. Ἐκλιπόντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς χώρας ταύτης, διακοπτομέ-

νης τῆς ἑνότητος αὐτοῦ μεταξὺ Θράκης καὶ ἑλληνικοῦ κράτους, ἡ μεγάλη σλαυϊκὴ ἰδέα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ θέλει ἐπικρατήσῃ ἐλλείψει ἀνταγωνιστῶν, ἐπεκτεινομένη ἀνέτως καὶ ἀταράχως μέχρι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης.

Τοιοῦτον ἔχει ἐγγύτερον καὶ ἀπώτερον σκοπὸν τὸ σλαυοβουλγαρικὸν πρόγραμμα τῶν Μεταρρυθμίσεων ἢ μᾶλλον τῆς αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ἀδριανουπόλεως. Κατὰ τὸ Ἰωβιλαῖον τῆς Σίπκας ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ δὲν ἐδίστασε ν' ἀναπετάσῃ αὖθις τὴν σημαίαν ταύτην, ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς ὁποίας νὰ ὀνειροπολήσῃ ἡ Βουλγαρία τοῦ Δάνεφ καὶ τοῦ Σαράφωφ τὸ μεγαλεῖον τοῦ μέλλοντος. Ὁ πρῶτος τούτων τέως πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας διακριθεὶς ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐπὶ πολιτικῇ ἐπιτηδειότητι, μετέβη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν ρωσσικὴν πρωτεύουσαν πρὸς ἀμεσωτέραν συνεννόησιν μετὰ τῶν ἰθυνόντων πολιτικῶν καὶ πανσλαυϊστικῶν κύκλων. Ἡ ἐπίσκεψις αὐτοῦ ἀπέβλεπε πρωτίστως εἰς τὸν διακανονισμὸν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος. Ὁ ἡμέτερος Ν. Δουρνωβὼ ἔγραφεν ἡμῖν τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης τοῦ Βουλγάρου πρωθυπουργοῦ:

«Αἱ διαπραγματεύσεις, ἃς διήμειψεν ὁ Βούλγαρος ὑπουργὸς Δάνεφ ἐν Πετρουπόλει κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος μετὰ τῶν ἡγετῶν Ρώσσων πανσλαυϊστῶν ἄρχονται διευκρινιζόμεναι.

«Ἡ σλαυϊκὴ Ἑταιρεία τῆς Πετρουπόλεως, ἧς προεδρεύει ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ, ἐπεφόρτησεν ἓν τῶν μελῶν αὐτῆς, ἄλλοτε ὑπάλληλον τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, νὰ ἐκπονήσῃ σχέδιον Μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ. Αἱ μεγάλαι Δυνάμεις θέλουσι προσκληθῆ ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας, νὰ καταλάβωσι τὰς στρατηγικὰς αὐτῆς θέσεις καὶ ν' ἀφοπλίσωσι τοὺς μωαμεθανικοὺς πληθυσμούς, εἶτα δὲ νὰ καταρτίσωσι ἐθνοφρουρὰν καὶ χωροφυλακὴν πρὸς περιφρούρησιν τῶν πληθυσμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ νοτίῳ Μακεδονίᾳ κυριαρχεῖ ὁ Ἑλληνισμός, τὴν δὲ βόρειον διαφιλονεικεῖ ἡ Σερβία, πρωτεύουσα αὐτῆς ἀναγνωρίζεται ἡ πόλις τῶν Σκοπίων, ἔνθα θέλει συγκεντρωθῆ ἡ διοικητικὴ ἐξουσία.

«Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς δέον νὰ ἐκλέγηται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ ἐπικυρῶται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ δεκαετίαν. Ἐπίσημος γλῶσσα ἔσται ἡ βουλγαρικὴ καὶ ἡ τουρκική, ἐν δὲ τῇ παλαιᾷ Σερβίᾳ ἡ σερβική. Ὁ Ἕλληνες δέ, οἱ Κουτσόβλαχοι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ τὰ ἐπίσημα αὐτῶν ἔγγραφα θέλουσι γράφη ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ μετὰ μεταφράσεως βουλγαρικῆς. Ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Μακεδονίας θέλουσι διωρισθῆ ἀρχιερεῖς Βούλγαροι... Εἰς τὰ ρωσσικὰ ὄμματα ἡ Μακεδονία εἶνε βουλγαρική, ὁ ἑλληνικὸς δὲ πληθυσμὸς τοῦ νοτίου αὐτῆς τμήματος ὑπολογίζεται μόνον εἰς 10)00, κατὰ τὰς δηλώσεις τοῦ «Νέου Χρόνου» τῆς Πετρουπόλεως». (1)

Τὸ σλαυοβουλγαρικὸν πρόγραμμα περὶ Μακεδονίας ἀποβλέπει τό γε νῦν ἔχον,

1) «Ἑλληνισμός.» Σεπτέμβριος τοῦ 1902.

ἐπειδὴ δὲ εἶνε δυνατὸν ἡ χώρα αὕτη νὰ καταστῇ βουλγαρικὴ ἐπαρχία, εἰς δημιουργίαν αὐτονόμου Μακεδονίας κατὰ τὸ πάλαι πρότυπον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τοῦ τοιούτου κατορθουμένου, δὲν εἶνε δυσχερὲς νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως, μεταβαλλομένης οὕτω τῆς Μακεδονίας εἰς βουλγαρικὴν ἐπαρχίαν, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν κυριαρχίαν τῆς ὑψηλῆς Πύλης.

Ἀλλ' εἶνε δυνατὴ ἡ τοιαύτη λύσις τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος διὰ τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας, βασίζεται ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος καὶ τῶν συγχρόνων ἐθνικῶν συνθηκῶν; Προβαίνω εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἀνάλυσιν τοῦ θέματος τούτου διὰ βραχέων. Ἐλπίζω ν' ἀποδείξω διὰ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας ἐνέχει ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς περιμαχήτου χώρας.

Ὑπάρχει ἰδιαιτέρα μακεδονικὴ φυλή, ὡς ἠξίωσαν ἐπ' ἐσχάτων τινὲς τῶν ἐθνογράφων; Ὄχι ἀποκρίνεται ἡ ἱστορία κατὰ τὴν μακρὰν αὐτῆς περίοδον. Οἱ Μακεδόνες ὑπῆρξαν ἀείποτε κλάδος τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ δένδρου, ὅπως καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Ἠπειρῶται. Κατ' οὐσίαν οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες, ἔχοντες ἑλληνικὴν τὴν συνείδησιν, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα. Εἶνε ἀληθές, ὅτι διέφερον κατὰ τὸν πολιτισμὸν ἐν μέρει τῶν μᾶλλον προηγμένων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, τῶν Ἀθηναίων, τῶν Πελοποννησίων, ἀλλὰ τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς μακροχρονίου αὐτῶν ἐπικοινωνίας μετὰ βορειοτέρων βαρβάρων λαῶν. Ἐκ τούτου ὁ χαρακτὴρ τῶν Μακεδόνων κατέστη τραχύτερος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ξένος πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἤθη. Ἐν τούτοις καθ' ὃν χρόνον συνετελεῖτο, ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἡ ἐθνικὴ ἑνότης τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ἑνιαία πολιτεία, οἱ Μακεδόνες ἔφερον πλήρη ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἔκτοτε μὴ μεταβληθέντα τὸ παράπαν. Τὸ τοιοῦτο δὲ ἱστορικὸν φαινόμενον δὲν ἐξεδηλώθη μόνον ἐν τῷ ἑλληνικῷ βίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ βίῳ πλείστων ἄλλων λαῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων. Τὸ γαλλικὸν ἔθνος, τὸ ἱσπανικόν, τὸ ἰταλικόν, τὸ γερμανικόν, ἵνα περιορισθῶ εἰς ὀλίγα ἀναπαρέστησαν ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν διὰ τῶν αἰώνων ἐξελίξει τὸ φαινόμενον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Πρὶν ἢ ὑπάρξωσι Γάλλοι μὲ πλήρη ἐθνικὴν συνείδησιν, ὑπῆρχον Βρεττανοί, Βουργουνδοί, Προβηγκιανοί, λαοὶ ὁμοιογενεῖς κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ παραλλάσσοντες κατά τι, διαφερόμενοι πολλάκις καὶ συγκρουόμενοι· τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ὡς καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Μεταξὺ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀπορρεούσης ἐθνικῆς συνειδήσεως, αἱματηραὶ διεξήχθησαν συγκρούσεις, ὡς συνέβαινε μέχρις ἐσχάτων ἐν Γερμανίᾳ. Κατ' οὐσίαν ἡ ἐθνικὴ ὑπόστασις ἦτο ἑνιαία, ἀλλ' ἡ ποικιλία τοῦ ἐδάφους ἐδημιούργησε παραλλαγάς, ἐξ ὧν πολλάκις ἐνομίσθη ὑφισταμένη διαφορὰ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ βίου.

Οὔσης τῆς Μακεδονίας ἑλληνικῆς χώρας, ἀποδεικνυομένης τοιαύτης γεωγραφικῶς, ἱστορικῶς καὶ ἐθνογραφικῶς, ἡ ἰδέα τῆς αὐτονομίας οὐδένα ἔχει λόγον, ἀφοῦ μάλι-

στα παρὰ τὸν κύριον αὐτῆς πληθυσμόν, τὸν ἑλληνικόν, ἐπέδραμον ἐπ' αὐτὴν καὶ συνῳκίσθησαν καί τινες ἄλλαι φυλαί, διασπαρεῖσαι καθ' ἅπασαν τὴν ὕπαιθρον χώραν. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον αὐτοτελής, ἄρα αὐτόνομος Μακεδονία, ἀποτελοῦσα ἰδίαν πολιτείαν, αὐθυπόστατον, κεκτημένη ἰδιαίτερον πολιτισμόν. Καὶ δὲν διαμαρτύρεται μόνον κατὰ τῆς τοιαύτης ἰδέας τῆς αὐτονομίας ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἐθνογραφία, διαμαρτύρεται αὐτὴ ἡ γεωγραφία. Ὅπως συμπεραίνεται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων, ὅπως ἀνέπτυξα ἐπαρκῶς ἀλλαχοῦ, γεωγραφικῶς ἀποτελεῖ ἡ Μακεδονία ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Αὐτονομία ἐν Μακεδονίᾳ, ἂν δὲν σημαίνῃ ἐπιβουλὴν οἱανδήποτε, πράγματι εἶνε πόλεμος ὅλων ἐναντίον ὅλων. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ αὐτόνομον μακεδονικὸν κράτος, πρέπει νὰ ὑπάρξωσι πρῶτον τ' ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα, δηλαδὴ κοινὴ μακεδονικὴ συνείδησις, συγγενὴς ἂν μὴ κοινὴ γλῶσσα, κοινοὶ σκοποί, ἀνέκαθεν μεμαρτυρημένοι καὶ ὑποθάλποντες τὴν ἐνέργειαν τοῦ Κράτους κατά τε τὰ ἄτομα καὶ τὸ σύνολον. Ἀλλ' ὡς μὴ ὤφελεν, οὐδὲν ἐκ πάντων τούτων συμβαίνει ἐν Μακεδονίᾳ. Κατὰ τὰ αὐστηρὰ δεδομένα, ὁ πληθυσμὸς τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου δὲν εἶνε ἑνιαῖος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καθίσταται λίαν δυσχερὴς ἡ πραγμάτωσις αὐτονόμου μακεδονικοῦ κράτους, ἐρειδομένου ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, ἄρα καὶ τῆς συμπράξεως τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων πληθυσμῶν, μηδενὸς ὑποχωροῦντος εἰς τὸν ἕτερον.

Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἰδιαίτεραι ἱστορικαὶ παραδόσεις· δὲν ὑπάρχει μακεδονικὴ συνείδησις. Ἄρα ἡ ἰδέα τοῦ μακεδονικοῦ Κράτους εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν χιμαιρική, εἶνε καθαρῶς ἓν τέχνασμα.

Οἱ καλῇ τῇ πίστει συνηγοροῦντες ὑπὲρ αὐτονόμου Μακεδονίας εἰλικρινεῖς καὶ δόλιοι, οἱ φρονοῦντες ὅτι δύνανται νὰ συμπράξωσι πρὸς ἄλληλα τὰ τρία κύρια φυλετικὰ αὐτῆς στοιχεῖα, ἀγνοοῦσι τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διεξαγομένου ἀνταγωνισμοῦ. Ἀλλ' οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰ τελεσθέντα ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, τὴν ἐξαπίνης κατάληψιν τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπιδιώκουσι τὴν τοιαύτην λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐπαναλάβωσι καὶ πάλιν τὸ κατόρθωμα τοῦτο πρὸς αἶσχος τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, ἥτις ἀποδεχθεῖσα τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο, παρακολουθεῖ σήμερον μετ' ἀδιαφορίας, οἱονεὶ ἐθελοκάκως τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, τὸν διὰ πάσης βίας ἐξαφανισμὸν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς βορείου Θρᾴκης.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη λύσις οὔτε ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐρείδεται, οὔτε ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἤθελεν ὑπεκκαυθῇ διηνεκὴς ἀγὼν τῶν οἰκουσῶν φυλῶν, ἐπάνοδος εἰς τὸ φυσικὸν ἐκεῖνο καθεστὼς τῶν ἀνθρώπων, ὅ περ τοσοῦτον εὐστόχως ἐχαρακτήρισεν ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος bellum omnium contra omnes. Αὐτονομία τῆς Μακεδονίας σημαίνει ἐγκατάστασιν βίας

καὶ ἀνομίας, ἐν ᾗ ἐπικρατήσει πάντως ὁ θρασύτερος καὶ ὁ ἀγριώτερος. Τοῦτο δύναται νὰ εἶνε τὸ ἰδανικὸν μόνον τῶν ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ ἢ ἀλλαχοῦ ὑπερμάχων τῆς λύσεως ταύτης. Ἀλλ' ἀμφιβάλλω, ἂν ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ θέλει περιέλθῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἠθικῆς πωρώσεως, ὥστε καὶ νὰ σκεφθῇ κἂν σπουδαίως περὶ τοιαύτης λύσεως, ἵνα δημιουργήσῃ στάδιον δράσεως εἰς τὰ ἐγκληματικὰ ἔνστικτα βαρβάρων αἰώνων, ἐπαναβιούντων αὖθις μετὰ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ Κρούμμου.

Καὶ ἐν τούτοις δὲν διστάζω ν' ἀποδεχθῶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου: «**ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Μακεδόνας**», ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔννοιαν «**ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Ἕλληνας**». Μόνον τοιαύτη λύσις δύναται νὰ εἶνε ἀποδεκτή. Ἱστορία καὶ Γεωγραφία ὑποστηρίζουσι τὴν λύσιν ταύτην, ἡ δὲ σύγχρονος ἐθνογραφικὴ κατάστασις δὲν ἐναντιοῦται, διότι τὸ τρίτον καὶ πλέον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ ποσὸν εἶνε ἑλληνικόν, ὡς πρὸς τὸ ποιὸν δέ, διότι καὶ τοῦτο δὲν δύναται νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὑπερτερεῖ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἀνομολογοῦσι τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ ἀσπονδότατοι τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἄξιον λόγου μακεδονικὸν κέντρον, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ μὴ ἐπικρατῇ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Ὡς δὲ ἐν τοῖς προηγουμένοις καιροῖς, οὐδεὶς Βούλγαρος σημαίνων ἐκπροσωπεῖ τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν ἐν Μακεδονίᾳ, ἥτις τοσοῦτον αὐταρέσκως καλεῖται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κοιτὶς καὶ στάδιον τῆς δράσεως τῆς μεγάλης φυλῆς.

Ἐκ πάντων τούτων συμπεραίνεται, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς αὐτονόμου Μακεδονίας οὐ μόνον δὲν εἶνε πραγματώσιμος, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιδέχεται σοβαρὰν συζήτησιν. Ἡ αὐτονομία, ἡ τοσοῦτον δολίως προτεινομένη πρὸς ἄρσιν δῆθεν τῆς συγχρόνου ἐκρύθμου καταστάσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων, ἥτις πλέον ἢ ἅπαξ εὗρεν ὑπερμάχους οὐ μόνον μεταξὺ τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ἀποπλανηθέντων ἐκ τῶν φαινομένων, φρονούντων, ὅτι καθισταμένης αὐτονόμου τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Ἕλληνα ἡγεμόνα, λύεται τὸ πρόβλημα, οὔτ' ἐμελετήθη προσηκόντως, οὔτε κατενοήθη. Μετὰ τὰ εἰρημένα, κρίνω περιττὸν νὰ ἐξακολουθήσω καταπολεμῶν τὴν χίμαιραν ταύτην, ἥτις ἥκιστα σχετίζεται πρὸς τὰ ἠθικὰ συμφέροντα τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐν γένει πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὴν εὐνομίαν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Πρὸς λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ταῖς ὁμόροις αὐτῆς ἐπαρχίαις ἐρρίφθη πρό τινος καιροῦ ἡ ἰδέα τῆς διευθετήσεως τῶν κακῶν κειμένων διά τινος Ὁμοσπονδίας. Δὲν δύναται βεβαίως νὰ πολεμηθῇ ἡ ἰδέα αὕτη, ἐξεταζομένη ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως· ἀλλ' ἐκφράζει πόθον μᾶλλον, οὐδὲ συμφωνεῖ πρὸς τὰ πραγματικὰ δεδομένα τῆς συγχρόνου ἱστορίας τῶν λαῶν τούτων. Ὅ τι δὲν κατωρθώθη μέχρι τοῦδε μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς συγχρόνου Εὐρώπης, τῶν γερμανικῶν, τῶν λατινικῶν, προβάντων εἰς τοιαύτην καὶ τηλικαύτην ἀκμὴν πολιτισμοῦ καὶ ἠθικῆς συνειδήσεως, εἶνε σχολαῖον καὶ ἄσκοπον νὰ συζητῆται ὡς δυνάμενον νὰ τύχῃ πραγματώσεως μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἑλλη-

νικῆς Χερσονήσου, τοσοῦτον συγκρουομένων κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν, ἐστερημένων ἀρτίας ἐθνικότητος, ὡς μαρτυροῦσιν ἰδίᾳ ἐπ' ἐσχάτων τὰ ἀκατονόμαστα ἐγκλήματα, δι' ὧν ἐπιδιώκει ἡ βουλγαρικὴ φυλὴ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Μεταξὺ τοιούτων ἐθνικῶν ὁμάδων εἶνε ἀδύνατον ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις καὶ συνδιαλλαγὴ πρὸς ἐπίτευξιν κοινοῦ τινος σκοποῦ. Οἱ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ Σλαῦοι, καὶ ἰδίᾳ οἱ Βούλγαροι ἐργάζονται, ὡς ἐπανειλημμένως κατεδείχθη ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ, ὑπὲρ ἀλλοτρίας πολιτικῆς, πρόγραμμα ἐχούσης τὴν ἐξάπλωσιν τῆς σλαυϊκῆς δυνάμεως ἐπὶ τῆς Χερσονήσου ταύτης, ἐπωφελουμένης τὴν διηνεκῆ διατάραξιν τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος μέχρις ἐντελοῦς αὐτοῦ ἐξαντλήσεως. Ἀσθενὴς Τουρκία, ἀσθενὴς Ἑλλάς, ἀσθενὴς Ρωμουνία, ἀσθενῆ σλαυϊκὰ κράτη καὶ ἔναντι αὐτῶν ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ Βορρᾶ, ὁτὲ μὲν ὡς προστάτις ἐμφανιζομένη, ὁτὲ δὲ ὡς ἀφιλοκερδὴς διαιτητής, ἀλλ' ἐν ὑστάτῃ ἀναλύσει ὡς κληρονόμος· τοιοῦτο εἶνε ἀπὸ αἰώνων τὸ πρόγραμμα τοῦ πανσλαυϊσμοῦ οἷον ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων κύκλων τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας.

Πρὸ τῶν δεδομένων τούτων τὸ μακεδονικὸν πρόβλημα, ὡς μέρος τοῦ προβλήματος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τῆς καταλήψεως τουτέστι τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου ὑπὸ τῶν Ρώσσων, ὑφίσταται κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον ἐπιδιώκονται δι' αὐτοῦ ἐγωϊστικὰ πολιτικὰ συμφέροντα ὡρισμένης Δυνάμεως, ἐπιτηδειότατα ἐργαζομένης διὰ τῶν προσκόπων τῆς ὑπ' αὐτῆς τεχνητῶς δημιουργηθείσης Βουλγαρίας. Βαθυτέραν ἄλλην ἔννοιαν δὲν ἔχει ἐπὶ τοῦ παρόντος. Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ δυσχέρεια πρὸς διακανονισμὸν τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων. Ἀρκεῖ μόνον ν' ἀφεθῶσιν οἱ λαοὶ τῆς περιμαχήτου χώρας συμφώνως ταῖς ῥοπαῖς αὐτῶν καὶ ταῖς δυνάμεσι νὰ προβῶσιν ἐν τῷ πολιτισμῷ διὰ τῆς ἀτομικῆς ἐργασίας, ἄνευ ἀναμίξεως ἀλλοτρίας πολιτικῆς, ἰδίας μᾶλλον ἐπιδιωκούσης βλέψεις καὶ συμφέροντα. Ἡ ἀνάμιξις ξένης Δυνάμεως, ἔστω καὶ τῆς Αὐστρίας, ἀφιλοκερδῶς προσφερούσης τὰς ἑαυτῆς ὑπηρεσίας πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν Μακεδονίᾳ, οὐδὲν ἀγαθὸν θὰ προσεπόριζε τοῖς λαοῖς αὐτοῖς, θὰ συνετέλει δὲ ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν σύγκρουσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀλληλομαχίαν, ἐξαναγκαζομένη ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν συμφερόντων αὐτῆς νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν μίαν μόνον τῶν συγκρουομένων φυλῶν, καὶ δὴ τὴν ἐν μειονότητι σλαυϊκήν, οὐχὶ ἐκ λόγων δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐκ πολιτικοῦ συμφέροντος, ὁσημέραι καθισταμένης τῆς αὐστριακῆς Μοναρχίας σλαυϊκῆς δυνάμεως, ἐξαναγκαζομένης ὑπὸ τῶν πραγμάτων νὰ ἐνισχύσῃ τὸν σλαυϊσμὸν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἄλλων φυλετικῶν τῆς Μακεδονίας δυνάμεων, καὶ δὴ τῶν ἑλληνικῶν, ὑπερτερουσῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, δι' ὧν καὶ μόνων, ὡς τρανῶς ἀπεδείχθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δύναται ν' ἀποκατασταθῇ εὔκοσμος ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ τάξις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ.

Ἀρχομένου τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος μέγα ἀπεκαλύφθη ἱστορικὸν θαῦμα, ἡ ἀπὸ

τῶν ἐρειπίων ἀναβλάστησις νέου κλάδου τοῦ ἑλληνικοῦ δένδρου. Τὸ ὄνειρον τῶν παρελθόντων αἰώνων, οἱ μυστικοὶ πόθοι τῶν γενεῶν, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ θρῦλοι τῆς μελλούσης παλιγγενεσίας ἐλάμβανον σάρκα καὶ ὑπόστασιν, καὶ ἤδη ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός, συνειδὼς ἑαυτόν, ἐκήρυττε τὰ δίκαια αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν πρὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἀνέλαβε τὴν διεξαγωγὴν τεραστίου ἀγῶνος κατὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως, πρὸ τῆς ὁποίας αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ᾐσθάνθησαν πλέον ἢ ἅπαξ τρόμον καὶ εἰς τὰ θελήματα τῆς ὁποίας ὑπέκυψαν. Ἡ Ἑλλὰς ἔμελλε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, καθ' ὃν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχεν ἀντιπάλους οὐ μόνον τὴν Τουρκίαν, ἀφ' ἧς ἐζήτει νὰ ἀποσπασθῇ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπίσημον Εὐρώπην, καταληφθεῖσαν ἐξ ἀκατασχέτου ἀποστροφῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, συγχέουσαν αὐτὴν πρὸς τὰς λαϊκὰς ἐπαναστάσεις, ἃς ἀνέλαβε νὰ καταβάλῃ ἡ ἐν ἔτει 1815 ἱδρυθεῖσα Ἱ ε ρ ὰ Σ υ μ μ α χ ί α ἐν Βιέννῃ. Παρὰ τὴν κατ' αὐτῆς ἀντίδρασιν ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἐκπροσωποῦσα τὸ ἱστορικὸν δίκαιον ἀναξιοπαθοῦντος λαοῦ, ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τέλους καὶ σὺν τῇ ἀναγνωρίσει ταύτῃ ἐδημιουργήθη μετὰ τὴν ἐν Ναυαρίνῳ καταστροφήν, τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μωρέως καὶ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει Συνθήκην, τὸ νέον ἑλληνικὸν κράτος, ἐκπροσωποῦν τμῆμα μόνον τοῦ ὅλου Ἔθνους, ὡς προσωρινὸς σταθμὸς μελλούσης ἐθνικῆς δημιουργίας.

Τὸ νέον ἑλληνικὸν κράτος, ἠκρωτηριασμένον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, στερούμενον ἱκανῆς εὐρυχωρίας, ὅπως δυνηθῇ ἐν ἀνέσει νὰ ἐργασθῇ, ἐκπληροῦν τὸν προορισμόν του, πιθανῶς νὰ ἠστόχησε, διαψεῦσαν ἐν τῇ ἀνεπαρκεῖ αὐτοτελείᾳ αὐτοῦ τὰς ἐπ' αὐτοῦ βασισθείσας εὐρυτέρας ἐλπίδας· ἰδίᾳ παρημέλησε τὸ κυριώτατον καὶ σπουδαιότατον τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν, δι' ἧς καὶ μόνης ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ πρωτοστατήσῃ. Ἀλλ' ἐν συνόλῳ, δὲν δύναται νὰ ὑποτιμηθῇ ἡ δι' αὐτοῦ ἐπιτευχθεῖσα ἐκπολιτιστικὴ ἐργασία, δι' ἧς ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς ὑπερτερεῖ τὰ λοιπὰ κράτη, τὰ πρὸς αὐτὴν συναγωνιζόμενα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ.

Ἀλλ' ἐὰν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῷ ἐλευθέρῳ κράτει ὑστέρησεν ὡς πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ δύναμις, κατέστη ἀνεπίδεκτος παντὸς συναγωνισμοῦ ὡς ἐκπολιτιστικὸς παράγων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἵνα μὴ παρακολουθήσω τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἑλληνικῆς χώρας, ἐν ἀπωτέραις κοινωνίαις ἀνὰ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικήν, τὴν Ἀμερικήν, ἔνθα τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, παρὰ τὰ παρεμβαλλόμενα προσκόμματα, εὐδοκιμεῖ καὶ διαπρέπει. Ἡ Θράκη, ἡ Μακεδονία, ἡ Ἤπειρος, ἡ Μικρὰ Ἀσία, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου εἶνε ζωντανὰ μαρτύρια τῆς ἰσχύος τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τῆς ἀκαταπονήτου αὐτοῦ ἐνεργείας. Παραβληθήτω ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος πρὸς τὸν σύγχρονον τοῦ εἰκοστοῦ, καὶ θέλει ἐκδηλωθῇ περιτράνως ἡ δημιουργικὴ αὐτοῦ δύναμις. Ὅ τι γενναῖον, ὑπέροχον, συνθετικὸν ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἀπορρέει ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶνε ἡ ἐπι-

κρατοῦσα, τὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα δεσπόζουσιν ἐν ταῖς κοινωνικαῖς σχέσεσι καὶ αὐτῶν τῶν ἀλλοφύλων, πολλάκις ἀνηκόντων εἰς ἀνώτερον πολιτισμόν. Ἡ ἐκπολιτιστικὴ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἐλαττοῦται, παραβαλλομένη πρὸς τὴν τῶν λαῶν τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης. Ἡ πρωτεύουσα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μονονουχὶ φέρει ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Ἐκ τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου, εἰς ὁ ὑπολογίζεται ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, πλέον τοῦ ἑνὸς τρίτου, τριακόσιαι πεντήκοντα χιλιάδες εἶνε Ἕλληνες. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους, τῇ μικρασιατικῇ, τῇ Σμύρνῃ, ἧς ὁ ἑλληνικώτατος πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων, διακοσίας χιλιάδας. Ἅπαντα τὰ μεγάλα κοινωνικὰ κέντρα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου οἰκοῦνται καὶ διευθύνονται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, δι' ὧν κατ' ἐξοχὴν μετοχετεύεται ὁ ἑσπέριος πολιτισμός. Πάντες οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀνταγωνιζόμενοι ὑστεροῦσιν, οὐδένα γενναῖον δυνάμενοι νὰ προβάλωσι τίτλον ἐν τῇ ἐκπολιτιστικῇ σταδιοδρομίᾳ τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, πιστουμένων διὰ τῶν πραγμάτων, τὸ μακεδονικὸν πρόβλημα δὲν δύναται νὰ λυθῇ ἐπιτυχῶς καὶ δικαίως ἢ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος, Ἡ ἑλληνικὴ δύναμις, ὑπολογιζομένη κατὰ ποσόν, ὑπερβαίνει τὰ ὀκτὼ ἑκατομμύρια ἔν τε τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι, ὑπερτερεῖ ἄρα κατὰ πληθυσμὸν τὰ λοιπὰ φῦλα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἀλλὰ κατὰ ποιὸν εἶνε ἀνυπέρβλητος, τῶν λοιπῶν λαῶν, τῶν Σλαύων, τῶν Ρωμούνων, τῶν Βουλγάρων, φωτιζομένων μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐ σμικρὸν ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἑλληνικῆς λυχνίας,

Πρὸ τοιούτου ἐναργοῦς φαινομένου ἡ λογικωτέρα καὶ δικαιοτέρα λύσις τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος οὐδεμία ἄλλη ἠδύνατο νὰ εἶνε ἢ ἡ κατὰ τὰ γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ δεδομένα προσάρτησις τῆς Μακεδονίας εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος, ἢ τούτου δυσχεροῦς ὄντος ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἕνεκα τῶν συμφερόντων τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ἡ βελτίωσις τοῦ καθεστῶτος, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὁποίου καὶ τὴν διωργανωμένην ἔννομον τάξιν, ὡς μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης συμβαίνει, θέλει ἀποδειχθῇ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ παράγοντος. Ἐκ τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ ἑπτακοσίων χιλιάδων πληθυσμοῦ τῆς ἰδίως Μακεδονίας, αἱ ἑπτακόσιαι χιλιάδες ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῖς Κουτσοβλάχους, ἐμπεφορημένους ἐξ ὁλοκλήρου ἑλληνικῆς συνειδήσεως. Τὸ ὑπόλοιπον ἑκατομμύριον ἀποτελεῖται ἐξ Ὀθωμανῶν, Σλαύων, Βουλγάρων, Ἰουδαίων, διεσπαρμένων ἁπανταχοῦ τῆς χώρας, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ἐξαιρουμένων τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐγκατεστημένων ὀγδοηκοντακισχιλίων Ἰουδαίων. Εἰς τίνα ἐκ τῶν λαῶν τούτων ἀνήκει τὸ δίκαιον;

Ὁ Μὰξ Νορδάου ἐπισκοπῶν τὰ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ πράγματα, ἀρχομένου τοῦ ἔτους τούτου, ἔγραψε τὰ ἑπόμενα, ἀληθῆ ὅσον καὶ ἀποκαλυπτικά, ἅτινα

καὶ νομίζω καθῆκον ν' ἀναδημοσιεύσω πρὸς γνῶσιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν φίλων τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Εἶνε τὸ ἄριστον συμπέρασμα τῆς δικαίας καὶ λογικῆς λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος:

«Ἡ Μακεδονία ἔχει Βουλγάρους βεβαίως· ἀλλ' οὗτοι αὐτόθι οὔτε τὴν πλειονότητα ἀποτελοῦσιν, οὔτε λόγῳ μορφώσεως τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Πλησίον αὐτῶν ζῶσι Σέρβοι, Βλάχοι, Ἀλβανοὶ καὶ Τοῦρκοι, ἐν τῇ πρώτῃ ὅμως γραμμῇ οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι μέχρι τοῦδε εἶνε οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Βούλγαροι, Ρωμοῦνοι καὶ Σέρβοι δύνανται νὰ ὑπάρχωσι, χωρὶς νὰ κατέχωσι τὴν Μακεδονίαν ἢ καὶ μέρος αὐτῆς. Οἱ Ἀλβανοὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Μακεδονίαν, δὲν ἔχουσι εἰσέτι ὡρισμένον πρόγραμμα. Διὰ τὴν Τουρκίαν ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε ἐθνική, ἀλλὰ πολιτικὴ ὑπόθεσις. Μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας εἶνε ζήτημα ὑπάρξεως, ἐὰν ἡ Μακεδονία θέλει ἀνήκῃ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ἢ μή. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου οὐδεὶς πλανᾶται. Ἐὰν ἡ Μακεδονία διαιρεθῇ ἢ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων, ἢ αὐτονομηθῇ, καθισταμένη διὰ τοῦ τρόπου τούτου νέα Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καὶ μὲ τὴν αὐτὴν τύχην ἐκείνης ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, τότε οἱ νέοι αὐτῆς κύριοι ἐν τῇ ὑποταχθείσῃ εἰς αὐτοὺς χώρᾳ θὰ καταπιέσωσιν ὅλας τὰς ἄλλας ἐθνικότητας μὲ σιδηρᾶν πυγμήν, διότι, ὡς γνωστόν, αἱ ἐθνικότητες τοῦ Αἵμου δὲν εἶνε καὶ παρὰ πολὺ εὐαίσθητοι. Διὰ τοὺς Ἕλληνας πᾶσα μεταβολὴ ἐν Μακεδονίᾳ, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἐφείδετο τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, θὰ ἐσήμαινε τὴν βιαίαν αὐτῶν ἐξαφάνισιν ἐν χώρᾳ, ἐν ᾗ μέχρι πρὸ ἑνὸς τετάρτου αἰῶνος οὐδεμία ἄλλη γλῶσσα, Ἐκκλησία, Σχολεῖον καὶ μόρφωσις, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἦτο γνωστή. Ἡ ἀπώλεια τῆς Μακεδονίας δὲν ἤθελεν εἶναι πλῆγμα θανατηφόρον μόνον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει εἰσέτι ἐξελιχθῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀναποσπάστως ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτώμενον ἑλληνικὸν ἔδαφος ἐν Εὐρώπῃ».

Ν. Καζάζης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ ΠΡΕΣΒΕΩΣ

ΣΙΡ ΟΥΙΛΛΙΑΜ ΟΥΑΙΤ

Τὸ ἔτος 1885 ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Α. Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ.

Πόσαι μεταβολαὶ εἶχον συντελεσθῆ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν ἀπὸ τοῦ 1875 ὅτε διὰ πρώτην φορὰν ὁ κ. Οὐάϊτ εἶχεν ἀφιχθῆ εἰς τὸ Βελιγράδιον!

Ἡ Σερβία ἦτο τότε ἀκόμη ὑποτελὴς χώρα, χωρὶς νὰ δεικνύῃ ἐν τούτοις ἐπιθυμίαν ὅπως σύρῃ τὴν σπάθην κατὰ τοῦ ἐπικυριάρχου της, ἐνῷ ἡ Βουλγαρία δὲν ἀπετέλει ἀκόμη «γεωγραφικὸν σημεῖον», ἀλλ᾽ ἁπλῶς τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶχε δοθῆ εἰς μίαν ἀπροσδιόριστον ἔκτασιν, κατοικουμένην ὑπὸ Βουλγάρων, Ἑλλήνων καὶ διαφόρων ἄλλων φυλῶν.

Ἡ Ρωσσία εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου δὲν εἶχε κερδίσῃ τίποτε ἐκ τῆς Τουρκίας πλὴν τῆς Δοβρουτσᾶς, τὴν ὁποίαν προσέφερεν ὡς ἱκανοποιητικὸν δῶρον πρὸς τὴν Ρωμουνίαν, ἐνῷ ἀφ᾽ ἑτέρου ἀπεστέρει τὴν σύμμαχόν της τῆς Βεσσαραβίας.

Ἡ Σερβία κατ᾽ οὐσίαν εἶχεν ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της προτοῦ ὁ κ. Οὐάϊτ ἀναχωρήσῃ ἐκ Βελιγραδίου, ἡ δὲ Ρωμουνία εἶχεν ἀποκτήσῃ τὴν ἰδικήν της προτοῦ οὗτος φθάσῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

Πολιτικαὶ μεταβολαί.

Ἐνῷ οὕτως ἡ Ρωμουνία καὶ ἡ Σερβία ἔγειναν ἀνεξάρτητοι, ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἐρζεγοβίνη περιῆλθον ὑπὸ τὴν «προστασίαν» τῆς Αὐστρίας. Οὕτω δύο καθαρῶς σλαυϊκαὶ χῶραι ἀπωλέσθησαν διὰ τοὺς Σλαύους καὶ περιῆλθον εἰς τοὺς Αὐστριακούς.

Ἐὰν αἱ πολιτεῖαι τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἐσχημάτιζόν ποτε γενικὴν ὁμοσπονδίαν, ἡ Βοσνία θὰ ἀπεκλείετο ταύτης, ἐνῷ ἀφ᾽ ἑτέρου ἐὰν ἡ ὁμοσπονδία ἦτο σλαυϊκὴ ἄνευ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρωμουνίας ἡ Βοσνία ὁμοίως πάλιν θ᾽ ἀπεκλείετο ταύτης.

Κατὰ τὰς πρὸ τοῦ πανσλαυϊσμοῦ ἡμέρας, Ρωμοῦνοι, Σλαῦοι καὶ Ἕλληνες ἦσαν ὅλοι «Ἕλληνες Χριστιανοὶ» ὑπὸ τὴν πολιτικὴν προστασίαν τῆς Ρωσσίας. Ἤδη μεταξὺ τῶν τριῶν μεγάλων ἐθνικοτήτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἀνεφύησαν ἀτελείωτοι ζηλοτυπίαι καὶ διχόνοιαι.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι κατὰ τὰς σκοτεινὰς ἡμέρας αἱ καταπιεζόμεναι αὗται ἐθνικότητες ἐζήτουν βοήθειαν καὶ συνδρομὴν ἐκ τῆς Ρωσσίας.

Οἱ Ρῶσσοι μονάρχαι ἐπανειλημμένως παρέσχον τὴν συνδρομήν των εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους των τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ρῶσσοι δὲν ἐζήτουν τίποτε εἰς ἀνταπόδοσιν. Κατόπιν ὅμως ἐσκέφθησαν ὅτι διὰ νὰ βοηθοῦν τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὤφειλον ἐκεῖνοι νὰ συμμαχήσουν μετ' αὐτῶν, ὡς κυρία δὲ σύμμαχος νὰ θεωρῆται ἡ Ρωσσία.

Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ ἰσχυροτέρα σύμμαχος ἤρχισε νὰ ἐξασκῇ πίεσιν, μέχρις ὅτου περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἡ Αἰκατερίνη ἡ Β'. ἤρχισε νὰ θεωρῇ τοὺς «Ἕλληνας χριστιανοὺς» ὡς νευρόσπαστα τοῦ παιγνιδίου, τὸ ὁποῖον ἔπαιζε. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ὁ Ἀλέξανδρος Α'. ἐκήρυξε τὴν προσάρτησιν τῆς Μολδοβλαχίας εἰς τὸ ρωσσικὸν κράτος, καίτοι δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν συγχωνεύσῃ εἰς τὰς κτήσεις του.

Ἡ Ρωσσία ἔπαιζεν ἤδη περιεργότατον πολιτικὸν παιγνίδι εἰς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἴδιον ὄφελός της. Οἱ Χριστιανοὶ ὅμως τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν ἀπέβλεπον ἀκόμη πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν μόνην βοηθόν· δὲν θὰ ὑπῆρχε δέ, ἐὰν δὲν ἦτο εἰς τὸ μέσον ἡ Ρωσσία, Ἀνατολικὸν ζήτημα.

Ἡ ἐπίσκεψις τῶν Βουλγάρων ἀπεσταλμένων εἰς τὸ Λονδῖνον τῷ 1876 ἐφάνη ὡς κάτι τι τὸ καινοφανές. Ἀλλὰ καθὼς πᾶν φαινομενικῶς καινοφανὲς οὕτω καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ ἐπανάληψις παλαιᾶς ἱστορίας. Ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Τουρκίας ἐπανειλημμένως εἶχον ἐπισκεφθῇ τὴν Δύσιν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, κομίζοντες σχέδια τῆς ἀπελάσεως τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Εὐρώπης.

Καθόσον παρήρχοντο τὰ ἔτη καὶ ἡ Τουρκία καθίστατο ἀσθενεστέρα, ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς Εὐρώπην ἀπεσταλμένων ηὔξανε καταπληκτικῶς.

Πλὴν τῶν ἀσθενῶν ἐνεργειῶν ἐν τῇ δυσμικῇ Εὐρώπῃ Ἑλλήνων καὶ Σέρβων διπλωματῶν, εἶχον ἐγκαινιασθῇ διαρκεῖς και ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεις μετὰ τῶν κληρικῶν τῆς Μόσχας καὶ τῶν Πατριαρχείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ὁ Μέγας Πέτρος ἔστειλε μόνιμον πρεσβευτὴν εἰς τὴν τουρκικὴν πρωτεύουσαν, οἱ Τοῦρκοι ἀνεγνώρισαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Τολστόη—οὕτως ὠνομάζετο ὁ πρεσβευτὴς—τὴν ἐνσάρκωσιν μεγάλου κινδύνου ἐν τῷ μέλλοντι.

«Ἡ παρουσία μου μεταξὺ αὐτῶν δὲν εἶν' εὐχάριστος (ἔγραφεν ὁ πρόγονος τοῦ ὁμωνύμου μεγάλου συγγραφέως), διότι οἱ ἐσωτερικοὶ ἐχθροί των, οἱ Ἕλληνες εἶνε ὁμόθρησκοί μας. Οἱ Τοῦρκοι ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐν μέσῳ αὐτῶν διαμονή μου θὰ ἐνθουσιάσῃ καὶ θὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Μουσουλμάνων, δι' αὐτὸ δὲ ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔχωσιν οἱανδήποτε συνάφειαν μαζῆ μου. Οἱ Χριστιανοὶ τόσον ἔχουν κατατρομάξῃ, ὥστε κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν τολμᾷ νὰ διέλθῃ οὔτε ἐκ τῆς οἰκίας εἰς τὴν ὁποίαν κατοικῶ».

Οἱ Ἕλληνες, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι, οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὴν δυσμικὴν Εὐρώπην μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ σπουδάσουν καὶ νὰ συνηγορήσουν συγχρόνως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν χριστιανῶν, τῶν ὑφισταμένων τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν ἀπίστων, ἐκόμιζον μεθ' ἑαυτῶν σχέδια διανομῆς τῆς Τουρκίας.

Τὸ σχέδιον τοῦ Σεραφείμ.

Ὁ Σεραφείμ, ὁ σπουδάσας εἰς τὴν Ὀξφόρδην καὶ τυχὼν ἀμερίστου τῆς προστασίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κανταβριγίας, ὁ δημοσιεύσας εἰς τὸ Λονδῖνον ἐπιδιωρθωμένην ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶχεν ὑποβάλη σχέδιον διαμελισμοῦ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου θὰ ἐπωφελοῦντο ἀποκλειστικῶς ἡ Γαλλία, ἡ Ἱσπανία, ἡ Ἀβυσσινία καὶ ἡ Ἑλλάς.

Κατὰ τὸ σχέδιον αὐτὸ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπεδικάζετο εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ Συρία καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἡ Αἴγυπτος εἰς τὴν Ἀβυσσινίαν, ἡ δὲ Μακεδονία καὶ αἱ νῆσοι εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἕλληνες χριστιανοὶ συνήθως ὑπέβαλλον τὰ διάφορα σχέδιά των πρὸς τὴν Ρωσσίαν μᾶλλον, τῆς Ἀγγλίας μὴ ἐχούσης τὸν κατάλληλον καιρόν, ἕνεκα τῶν ἀπασχολούντων αὐτὴν ἰδιαιτέρων της ὑποθέσεων, ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὰ τοιαῦτα σχέδια.

Ὅταν κατὰ τὸ ἔτος 1885 ἐξελέγη ἁρμοστὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἢ «Νοτίου Βουλγαρίας» ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος, ἐφαίνετο ὅτι ἔμελλε ν' ἀναφυῇ πάλιν τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα.

Ἡ εἴδησις τῆς ἑνώσεως τῶν δύο Βουλγαριῶν καὶ ἡ ἀπάθεια μετὰ τῆς ὁποίας ἐδέχθη τὴν εἴδησιν ταύτην ἡ Πύλη, ἐξέπληξε πραγματικῶς τὸν λόρδον Σώλσβαρυ. Ἀλλὰ κατόπιν εἶδεν οὗτος, ὅτι ἡ καλλιτέρα πολιτικὴ ἦτο νὰ βοηθήσῃ τὴν ἕνωσιν ταύτην, ὅπως οὕτως οἱ κάτοικοι τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Βουλγαρίας ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Αἱ σχέσεις τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων.

Ὁ ἐν Πετρουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἐπίστευε, καθὼς καὶ οἱ Ρῶσσοι, ὅτι ἡ ἕνωσις τῶν δύο Βουλγαριῶν, ὠφείλετο εἰς ἐνεργείας ἢ ὑποδείξεις τῆς Ἀγγλίας. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ σὶρ Ἐρρῖκος Λάϋαρδ εἶχε πολὺ ἐνωρὶς προΐδῃ τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Βουλγαριῶν, ἀλλ' ὄχι βεβαίως διὰ τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη αὕτη.

Τὸ ἔτος 1885 ἦτο κρίσιμον ὄχι μόνον διὰ τὰς δύο Βουλγαρίας καὶ διὰ τὴν Σερβίαν ἀλλ' ἐπίσης καὶ διὰ τὸ Ἀφγανιστὰν καὶ διὰ τὰς σχέσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀσίαν. Τὸ ἓν ζήτημα φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐπηρεάσῃ τὸ

ἄλλο. Ὁ σὶρ Οὐίλλιαμ Οὐάϊτ δὲν εἶχε νὰ κάμη βεβαίως τίποτε μὲ τὰς ὑποθέσεις τῆς Κεντρῴας Ἀσίας ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τῆς Κεντρῴας Ἀσίας καὶ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα εἶνε στενῶς συνδεδεμένα.

Ἀξιόπιστοι Ἄγγλοι πολιτικοὶ ἐφαίνοντο πιστεύοντες, ὅτι ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία ἐνδιεφέροντο μεγάλως νὰ παρακωλύσωσι τὴν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρόοδον τῆς Ῥωσσίας. Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμήν, ἥτις ἤθελε παρουσιασθῆ ἐθεωρεῖτο βέβαιον, ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ ἐβοήθει τὰς δύο Δυνάμεις κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἥτις εἶχεν ἀρχίση ἤδη νὰ προβαίνη εἰς ἀπελπιστικὰ διαβήματα εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀσίαν.

Πρὸ ἑξήκοντα περίπου ἐτῶν, ἐν ἔτει 1844 ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος κατὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἐπίσκεψίν του εἶχε προτείνη, ὅπως ἡ Ῥωσσία μὴ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐλευθέρως ἐν Τουρκίᾳ ἄνευ τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας κοινῆς συνεννοήσεως. Ὁ Τσάρος δὲν εἶχε θέση τότε ὡς ὅρον τῆς τοιαύτης συνεννοήσεως ὅπως ἡ Ῥωσσία καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' εἶχεν ὑποδηλώσει, καθὼς ἄλλως ἦτο φυσικόν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν συγκοινωνίαν τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ὅτι ἡ Ῥωσσία δὲν θὰ ἐπέτρεπεν εἰς ἄλλην Δύναμιν νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὴν Τουρκίαν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα.

Κατὰ τὸ περίφημον ἔργον τοῦ βαρώνου Ζομινῆ «Διπλωματικὴ μελέτη ἐπὶ τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου» τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ῥωσσικοῦ ὑπουργείου, ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος εἶχε προκαλέση σοβαρὰν συνεννόησιν μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Ἀγγλίας διὰ τὸ ζήτημα τῆς Τουρκίας.

Ἡ θέσις τῆς Βουλγαρίας.

Τριάκοντα ἔτη μετὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον ὁ σὶρ Ροβέρτος Μόριερ, ὁ ἐν Πετρουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἀπέθανεν, ὅτε ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία, ἀμφότεραι ἐνδιαφερόμεναι ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν συμφερόντων, θὰ συνειργάζοντο πρὸς προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν τῆς Βουλγαρίας. Ἡ εὐημερία ὅμως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τοὺς Ῥώσσους θὰ προήγετο διὰ τῆς ῥωσσικῆς ὑποστηρίξεως, κατὰ τοὺς Ἄγγλους δὲ διὰ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας της.

Ὁ τριήμερος μεταξὺ Σερβίας καὶ Βουλγαρίας πόλεμος ἦτο εἶδος φιλονεικίας μεταξὺ δύο ἀγυιοπαίδων, τὰ ὁποῖα μετὰ περιεργείας ἐθεῶντο οἱ ἐνδιαφερόμενοι θεαταί, οἱ ὁποῖοι τότε μόνον ἐσκέπτοντο νὰ ἐπέμβουν, ὅταν ἡ πάλη θὰ καθίστατο ἐπικίνδυνος.

Ἡ στρατιωτικὴ ἐπιτυχία τοῦ πρίγκηπος Ἀλεξάνδρου θὰ ἐνίσχυεν ἀναμφιβόλως τὴν θέσιν του· ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἀνεκαλύφθησαν ἀλλεπάλληλοι συνωμοσίαι κατὰ τῆς ζωῆς του. Ἐννέα μῆνας μετὰ τὴν ἐν Σλιβνίτσῃ νίκην του ἀφυπνίσθη εἰς τὰ ἀνάκτορά του ὑπὸ ὁμάδος συνωμοτῶν, ἐξαναγκασάντων αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ τὴν παραίτησίν του καὶ νὰ ἀπέλθῃ τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε κληθῆ νὰ βασιλεύσῃ.

Προεβλέπετο τὸ γεγονός.

Οἱ Ῥῶσσοι ἐφάνησαν, ὅτι ἦσαν προητοιμασμένοι διὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ καὶ ἀμέσως

ἔστειλαν τὸν πρίγκηπα Δολγορούκην εἰς τὴν Βουλγαρίαν ν' ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν, ὅτε παραδόξως εἶδεν ὅτι ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐπιστρέψῃ.

Ὁ ἐν Σόφιᾳ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας λοχαγὸς Τζόουνς, ἀνὴρ μεγάλης δραστηριότητος ἔπραξε πᾶν ὅ τι ἠδυνήθη ὅπως ἐνθαρρύνῃ τὸν πρίγκηπα καὶ ἀποθαρρύνῃ τοὺς ἀντιπάλους του. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Ρωσσία δὲν ἤθελε νὰ παραμένῃ ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους οὗτος νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ φύγῃ.

Εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς Βουλγαρίαν ἐπάνοδον τοῦ πρίγκηπος Ἀλεξάνδρου ὁ Ἄγγλος γενικὸς πρόξενος ἐτηλεγράφησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ ἐρωτῶν αὐτὸν ἐὰν ὑπῆρχε πιθανότης, ὡς εἶχε διαδοθῇ, τουρκικῆς κατοχῆς. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπεστάλη ἀμέσως ἀρνητικὴ ἀπάντησις. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φοβοῦντο περισσότερον παντὸς ἄλλου οἱ Βούλγαροι ἦτον ἡ ρωσσικὴ κατάληψις, καθ' ὅσον κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁ ἀληθὴς ἐπικυρίαρχος δὲν ἦτο ὁ Σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας ἀλλ' ὁ Τσάρος τῆς Ρωσσίας. Δὲν εἶχεν εἰπῇ ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος ὅτι «ὤφειλε τὸ στέμμα του εἰς τὴν Ρωσσίαν;»

Ἀλλὰ ποῖος θὰ ἐβοήθει τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον, ἐὰν παρέμενεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν; Οὔτε αὐτὸς ὁ στρατός του ἀκόμη, οὔτε οἱ κάτοικοι τῆς Βουλγαρίας, οὔτε καμμία ἐκ τῶν Δυνάμεων. Μόνον ὁ λοχαγὸς Τζόουνς ἦτο καὶ θὰ ἔμενεν ὁ ὑποστηρικτής του.

Ἡ πολιτική, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἡ Ἀγγλία ἦτο ἐντὸς τῶν αὐστηροτάτων ὁρίων τῆς νομιμότητος. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Ἰδδεσλάϊ εἶχε διατάξῃ τὸν σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Σουλτάνου, ὅτι ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος ἐγκατελίμπανε τὴν χώραν καὶ ὅτι ἡ χώρα, τῆς ὁποίας ὁ ἡγεμὼν εἶχεν ἀναγνωρίσῃ τὸν Σουλτάνον ὡς κυριάρχην του ἔμενεν ἄνευ κυβερνήτου.

Ἡ μείζων Βουλγαρία.

Ὅταν ὁ λόρδος Σώλσβαρυ ἦλθε πάλιν εἰς τὰ πράγματα τὸ ἔτος 1886 ἔδωκεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν συμβουλήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν δώσῃ εἰς τοὺς ἐν Λονδίνῳ Βουλγάρους ἀντιπροσώπους· νὰ μὴ ψυχράνουν τὴν Ρωσσίαν ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ παραχωρήσουν κατ' οὐδένα τρόπον τίποτε ἐκ τῆς ἀνεξαρτησίας των.

Ὁ Σουλτάνος ἐφαίνετο ὅτι συνείθιζεν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς μεγαλειτέρας Βουλγαρίας καὶ ἐθεώρει ταύτην ὡς τὸ καλλίτερον κατὰ τῆς Ρωσσίας προπύργιον.

Τὸ ἔτος 1887 ὑπῆρξεν ἀξιομνημόνευτον διὰ τὴν Βουλγαρίαν, διότι κατ' αὐτὸ ὁ πρίγκηψ Φερδινάνδος τοῦ Κοβούργου ἐξελέγη ἡγεμών της. Ἡ Ρωσσία, ἡ Τουρκία καὶ ὅλαι αἱ Δυνάμεις ἀντέδρασαν κατὰ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς. Ἀλλ' ὁ πρίγκηψ, παρ' ὅλας τὰς διαταγάς, ὅπως ἐγκαταλίπῃ τὴν Βουλγαρίαν καὶ παρ' ὅλας τὰς

ἀπειλὰς ὅτι θὰ δολοφονηθῇ, παρέμεινεν εἰς τὴν χώραν καὶ παραμένει ἀκόμη μετὰ δεκαεξαετῆ περίπου ἡγεμονίαν.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1888 ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ ἔλαβε μίαν ἐνδιαφερωτάτην ἐπιστολὴν περὶ τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἐκφωνήσῃ ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ. Ὁ λόγος ἐκεῖνος εἶχε προξενήσῃ ἰδιαιτέραν αἴσθησιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τοὺς Τούρκους, ὁ σιδηροῦς ἀρχικαγγελάριος δὲν ἐσήμαινε τίποτε ἄλλο διὰ τοῦ λόγου του ἐκείνου παρὰ πρόκλησιν πρὸς καταστροφὴν τῆς Τουρκίας ἄνευ τῆς διαταράξεως τῆς γενικῆς εἰρήνης καὶ τοῦτο, ὑπεστήριζεν, ἠδύνατο νὰ γείνῃ διὰ στρατιωτικῆς παρελάσεως κατὰ τῆς Ἐρζερούμ.

Κατὰ τὸ 1888 ἐφαίνετο δι' ἑκατομμυριοστὴν φορὰν ἐπαληθεύουσα ἡ πρόρρησις τοῦ σὶρ Ἐρρίκου Λάϋαρδ, ὅτι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντικατασταθῇ τὸ τουρκικὸν κράτος ὑπὸ ἄλλων διαφόρων μικροτέρων πολιτειῶν. Εἶχεν ἤδη λάβῃ χώραν πόλεμος μεταξὺ Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἡ δὲ Ἑλλάς, κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς ὁποίας διεμαρτύροντο Σερβία, Βουλγαρία καὶ Ρωμουνία, προέβαλλε παλαιὰς ἀπαιτήσεις, τὰς ὁποίας αἱ νεώτεραι πρόοδοι καὶ μεταβολαὶ εἶχον καταστήσῃ ἀπαραδέκτους.

Κατὰ τοὺς παλαιοὺς καιρούς, πρὶν σχηματισθῶσι καὶ διαρρυθμισθῶσι τὰ ἐθνικὰ ζητήματα οἱ Χριστιανοὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἐχαρακτηρίζοντο γενικῶς «Ἕλληνες». Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἦσαν οἱ σκαπανεῖς τῆς χειραφετήσεως ὄχι μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ρωμουνίας.

Ἡ γλῶσσα τῆς ἐκκλησίας, τῶν σχολείων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν πεπαιδευμένων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας ἦτο ἑλληνική.

Ἡ ἐξέγερσις τῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, Ρωμούνων καὶ Σλαύων, διέλυσε τὰ ὄνειρα τῆς μείζονος Ἑλλάδος. Ἤδη ἡ μόνη ἐλπὶς ἡ ἀπομείνασα εἰς τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἐπέκτασιν τῶν συνόρων των εἶνε ἡ διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἴς τινας ἐκτὸς τοῦ βασιλείου ἐπαρχίας. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ρωμοῦνοι καὶ οἱ Ἀλβανοί, οἱ εὑρισκόμενοι ἐπὶ τῶν συνόρων τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου ἤρχισαν νὰ καλλιεργοῦν καὶ ν' ἀναπτύσσουν κεχωρισμένως τὰς ἐθνικότητάς των, τῶν Ρωμούνων ἐνθαρρυνομένων ὑπὸ χρηματικῶν παροχῶν παρὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βουκουρεστίου.

Ὁ διηνεκὴς ἐξερεθισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Ρωμούνων καὶ Σλαύων ἀνταγωνιστῶν των πρὸς ἀπόκτησιν τῆς τουρκικῆς κληρονομίας εἶχε προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας.

Τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ μεγάλως ἀπησχολεῖτο μὲ τὰ ἐν Ἀρμενί[α] συμβαίνοντα. Φῆμαι ἐπίμονοι ἐκυκλοφόρουν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ὅτι εἰς τὴ[ν]

Ἀρμενίαν εἶχον γείνῃ ἀπόπειραι πρὸς ἐπανίδρυσιν τοῦ ἀρχαίου ἀρμενικοῦ βασιλείου —ἀπόπειραι ὅμως ἀσθενεῖς αἵτινες, καθὼς κατόπιν ἐβεβαιώθη, εἶχον καταπνιγῆ διὰ θηριωδῶν σκληροτήτων.

Ὁ κ. Οὐάϊτ εἶχεν ἐρωτήσῃ τὸν Μέγαν Βεζύρην περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐβεβαιώθη δὲ ὅτι ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις κατεῖχε τεκμήρια ὅτι εἶχε διοργανωθῆ ἐπικίνδυνος συνωμοσία, ἥτις ἔπρεπε τελείως νὰ ἐκριζωθῇ. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἀρμένιοι ἔκαμαν ἔκκλησιν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, ἥτις ὅμως εἰς ἀπάντησιν ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς κανὲν διάβημα κατὰ τὴν Βερολίνειον Συνθήκην, καίτοι εἶχε τὴν προθυμίαν νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, ἐὰν καὶ αἱ ἄλλαι Δυνάμεις ἤθελον συμβοηθήσῃ.

Δι' εἰδικοῦ ἄρθρου τῆς Βερολινείου Συνθήκης ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἦτο δεσμευμένη νὰ παραχωρήσῃ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀρμενίας τὴν ἰδίαν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ προσωπικὴν ἐγγύησιν, τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανον οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, ἐκτελοῦσα ἤδη ἐπιβεβλημένον αὐτῇ καθῆκον, συνεβούλευσε τὴν Ὑψηλὴν Πύλην νὰ παράσχῃ δικαιοσύνην εἰς τοὺς Ἀρμενίους, καίτοι ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου δὲν παρεῖχεν εἰς καμμίαν Δύναμιν τὸ δικαίωμα ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν συνυπογραψασῶν νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Τουρκίας.

Γνωστός τις ὁπλαρχηγός, ὁ Μουσσᾶ βέης, ὅστις ἦτο ὁ κυριώτερος διοργανωτὴς τῶν συνωμοτικῶν ἐπιθέσεων κατὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς Βάν, Βιτλὶς καὶ Μούς, κατηγορήθη καὶ ἤχθη ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἀλλὰ δὲν ἐτιμωρήθη. Ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ, ἔχων ὑπ' ὄψιν αὐτὸ καὶ τόσα ἄλλα ὅμοια παραδείγματα ἔγραψε πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του, ὅτι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπῆρχε πανίσχυρον κόμμα ἕτοιμον, ὅπως παρακωλύσῃ νὰ καταδιωχθῇ ὁ ἐγκληματίας Μουσσᾶ βέης.

Ἡ διάβασις τῶν στενῶν

Τὸ σπουδαιότερον ζήτημα, τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ διεξαγάγῃ ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ ἦτο ἡ διὰ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων διάβασις ρωσσικῶν πλοίων, φερόντων στρατόν.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, τὸ 1876, ὁ πρίγκηψ Γορτσακὼφ εἶχε κάμῃ γνωστὸν δι' ἐπιστολῆς του, δημοσιευθείσης εἰς τὴν ἐπίσημον «Ἐφημερίδα τῆς Πετρουπόλεως», ὅτι πᾶν ὅ τι ἐπεθύμει ἡ Ρωσσία ἐκ τῆς Τουρκίας ἦτο ὅπως χορηγηθῇ πλήρης ἐλευθερία εἰς τὰ ἐμπορικά της πλοῖα νὰ ἐξέρχωνται καὶ νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν.

Ὅτι ἡ Ρωσσία σχετικῶς μὲ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων ἠδύνατο νὰ πολιτεύηται ὅπως ἤθελε τὴν Τουρκίαν ἀπεδείχθη καθαρὰ τὸ ἔτος 1891, ὅταν πλεῖστα πλοῖα τοῦ ρωσσικοῦ ἐθελοντικοῦ στόλου, φέροντα ὅπλα καὶ στρατὸν ἔπλευσαν ἐκ τῆς Μαύ-

ρης Θαλάσσης εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ἐκ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ, μέσῳ Μεσογείου, εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν.

Ἓν ἐκ τῶν πλοίων τούτων διετάχθη νὰ σταματήσῃ ὑπὸ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ τῶν Δαρδανελλίων, διότι ἂν καὶ τὸ πλοῖον ἔπλεεν ὑπὸ ἐμπορικὴν σημαίαν ἔφερε στρατὸν καὶ πολεμεφόδια καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπορικὸν πλοῖον. Ἐδόθησαν τότε ἐξηγήσεις καὶ διαβεβαιώσεις, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῶν φιλικῶν διαπραγματεύσεων ἦτο ὅπως ἡ Ρωσσία προειδοποιῇ πάντοτε τὴν Πύλην ὁσάκις ἤθελε νὰ στείλῃ στρατεύματα ὑπὸ ἐμπορικὴν σημαίαν ἀπὸ τὴν Μαύρην Θάλασσαν καὶ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὰ πλοῖα τοῦ ἐθελοντικοῦ στόλου, τὰ ἐπιστρέφοντα ἐκ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ὀλιγώτερον ἀπαιτητικοί. Τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐζητεῖτο ἀπὸ τὸν Ρῶσσον πλοίαρχον ἦτο ν' ἀναφέρῃ ὅτι τὸ πλοῖόν του ἀνήκει εἰς τὸν ἐθελοντικὸν στόλον καὶ ὅτι ἔφερεν ἀόπλους στρατιώτας, τῶν ὁποίων εἶχε λήξῃ ἡ θητεία...

Ἡ εἴδησις τῆς συνεννοήσεως ταύτης μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Πύλης προὐξένησε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Γερμανίαν, Αὐστρίαν καὶ Ἰταλίαν. Ἡ Ρωσσία εἶχεν ἐπὶ τέλους τύχῃ τοῦ δικαιώματος νὰ στέλλῃ πολεμικὰ πλοῖα διὰ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων. Καὶ εἶχεν ἤδη περισσότερον τούτου ἐπιτύχῃ. Ἡ δίοδος διὰ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων ρωσσικῶν πολεμικῶν πλοίων θὰ ἐκινδύνευε νὰ προκαλέσῃ τὸν πόλεμον μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ἐνῷ ἡ διὰ τῶν στενῶν ἀποστολὴ στρατοῦ ἐπὶ πλοίων ὑποτιθεμένων «ἐμπορικῶν» καὶ προστατευομένων ὑπὸ ἐμπορικῆς σημαίας δὲν διέτρεχε κανένα κίνδυνον.

Ἐναντίον τοῦ προνομίου τούτου, τοῦ χορηγηθέντος ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Ρωσσίαν διεμαρτυρήθη ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις διπλωματικῶς διὰ τοῦ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ πρακτικῶς δὲ διὰ ναυτικῆς ἐπιδείξεως.

Ἡ Πύλη εἶχε προηγουμένως δημοσιεύσῃ ἐγκύκλιον, διὰ τῆς ὁποίας ἀπηγόρευεν εἰς τὰ ξένα πολεμικὰ πλοῖα νὰ ἐκτελῶσι γυμνάσια εἰς ἀπόστασιν δεκαπέντε ναυτικῶν μιλλίων ἀπὸ τῶν τουρκικῶν ἀκτῶν. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην ὁ Ἄγγλος ναύαρχος εἶχεν ἀποβιβάσῃ δύναμιν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον Σίγρην. Εἶχε βυθίσῃ τορπίλλας εἰς τὸν λιμένα καὶ ἐξετέλεσε σειρὰν γυμνασίων, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκλήθη νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις ὁ σὶρ Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ.

Μετὰ ἐννέα ἔτη, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1900 ἡ Ρωσσία ἐπωφεληθεῖσα τῆς νέας μετὰ τῆς Πύλης συνεννοήσεώς της ἔστειλε στρατὸν εἰς τὴν Κίναν διὰ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων.

Ρωσσικὰ πλοῖα διὰ τῶν στενῶν.

Τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν εἶνε σπουδαιότερα τῶν

τῆς Τουρκίας καὶ ἕνεκα τούτου ἡ Ῥωσσία διηνεκῶς ἐπεκτείνει τὴν ἰσχύν της ἐπὶ τῶν τουρκικῶν ἀκτῶν ὥστε νὰ θεωρῇ τὴν Μαύρην Θάλασσαν ὡς ἰδικήν της καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιῇ ὅπως θέλει ἐλευθέρως.

Ὑπάρχουν ὅμως σπουδαῖοι ἱστορικοὶ λόγοι ἐναντίον τοῦ σφετερισμοῦ τῆς Μαύρης Θαλάσσης ὑπὸ τῶν Ῥώσσων. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς βασιλείας Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ὅταν ἡ Ῥωσσία δὲν εἶχεν ἀκόμη οὔτε ἓν ἁλιευτικὸν πλοιάριον εἰς τὸν Εὔξεινον, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ρωσσικοῦ ναυτικοῦ ἀνυπομόνει νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐντὸς αὐτοῦ ἓν ἢ δύο πλοῖα «δι' ἐμπορικοὺς καθαρῶς σκοπούς.» Ἡ ἀπάντησις, ἡ δοθεῖσα πρὸς τὴν ἀπαίτησιν του ταύτην ἦτο ὅτι «εὐθὺς ὡς ἐπετρέπετο ἡ εἴσοδος ξένου πλοίου εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν θὰ ἐπλημμύριζεν ἀπὸ ξένους καὶ τὸ χαρέμι τοῦ Σουλτάνου» πρᾶγμα εἰς τὸ ὁποῖον κατ' οὐδένα τρόπον δὲν συγκατένευεν ὁ Πατισάχ.

Εἷς ἐκ τῶν συμβούλων τοῦ Μεγάλου Πέτρου εἰς τὰ σχέδια τῆς Μαύρης Θαλάσσης ἦτο καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶχε διπλωματικὸν ἀληθῶς τάλαντον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐχαρακτήριζε τοὺς μεγάλους πολιτικοὺς ἱεράρχας τῆς Γαλλίας. Ὁ Πατριάρχης συνεβούλευσε τὸν Πέτρον νὰ μὴ μεταχειρισθῇ πίεσιν, ὅπως ἐκβιάσῃ τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιτραπῇ ἡ εἴσοδος ρωσσικῶν πλοίων εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, ἀλλὰ νὰ ναυπηγήσῃ εἰς τὴν Ἀζοφικὴν Θάλασσαν ὅσον ἠδύνατο περισσότερα πλοῖα ὑποστηρίζων, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν, χωρὶς νὰ περιμένῃ δι' ἄδειαν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκβιάσῃ τὴν δίοδον τοῦ Εὐξείνου.

Τὸ σχέδιον τοῦ Μεγάλου Πέτρου.

Συμμορφούμενος πρὸς τὴν συμβουλὴν ταύτην Πέτρος ὁ Μέγας ἐναυπήγησεν ὀγδοήκοντα ἓξ πλοῖα μικρὰ καὶ μεγάλα εἰς τὴν Ἀζοφικὴν Θάλασσαν, τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ὁποίων ἔθεσεν ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν Ἄγγλων καὶ Ὀλλανδῶν πλοιάρχων. Τότε ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἕνα ἱκανὸν διπλωμάτην τὸν Οὐκρέϊντσεφ.

Παρ' ὅλας δὲ τὰς ἀπαγορεύσεις τοῦ Πασσᾶ, τοῦ διοικοῦντος τὸ Κὲρτς ὁ Ῥῶσσος διπλωμάτης μετέβη διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὅταν ὁ Οὐκρέϊντσεφ ἀφίχθη ἐκεῖ, ἐπροξένησε μεγάλην ἀληθῶς κατάπληξιν, περίεργοι δὲ διαδόσεις ἐκυκλοφόρουν, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ῥωσσία προετίθετο νὰ φέρῃ πλοῖα ἐκ τοῦ Ἀρχαγγέλου εἰς τὴν Μεσόγειον, ὅπως ἐκβιάσῃ τὴν δίοδον διὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν.

Τοιοῦτον ὅμως ἐγχείρημα δὲν κατωρθώθη νὰ ἐπιτευχθῇ. Ὁ Ἄγγλος ἀξιωματικός, ὁ διοικῶν τὸν ρωσσικὸν στόλον, ὁ ναύαρχος Ἔλφιστον μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τσεσμὲ ἐξεβίασε τὴν δίοδον τῶν Δαρδανελλίων καὶ ἔπλευσεν εἰς τὴν Κων|πολιν ἐλπίζων ματαίως, ὅτι θὰ τὸν ἠκολούθουν καὶ τὰ λοιπὰ πλοῖα. Ἰδὼν ὅμως ὅτι ἀπέτυχον ταῦτα νὰ πράξωσι τοῦτο, διέταξεν ἕνα κύπελλον τεΐου, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ ἔπιεν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μεσόγειον.

Μέχρι σήμερον ἡ Ῥωσσία δὲν ἀπέκτησε τὸ δικαίωμα νὰ στέλλῃ ὡπλισμένα πλοῖα ἐκ τῆς Μαύρης Θαλάσσης εἰς τὴν Μεσόγειον, συνείθισεν ὅμως βαθμηδὸν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν δίοδον διὰ τῶν στενῶν πλοίων ὑπὸ ἐμπορικὴν σημαίαν, φερόντων στρατιώτας ἐκ τῶν ἀπωτάτων ρωσσικῶν κτήσεων, τῶν ὁποίων ἔληξεν ἡ θητεία.

Η ΟΛΕΘΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΣΛΑΥΪΣΜΟΥ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσσίᾳ, (862) παρῆλθον ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη, ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος συνέδεσε τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ συγγένειαν μετὰ τῆς Ρωσσίας.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος οὐ μόνον διὰ τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφώτισε τὸ ρωσσικὸν ἔθνος διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καὶ τῆς θρησκείας, ἀλλὰ παρέσχεν αὐτῷ τοὺς πρώτους Μητροπολίτας, Ἐπισκόπους. διδασκάλους. Οἱ ἅγιοι Μητροπολῖται: Μιχαήλ, Θεόγνωστος, Κυπριανός, Φώτιος, ὑμνούμενοι ὑπὸ τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι: Εὐγένιος Βούλγαρις, καὶ Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, ἀκμάσαντες ἐπὶ Αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β΄. οὐ μικρὰς παρέσχον τῇ Ρωσσίᾳ ὑπηρεσίας· ἄλλοι μὲν ἐφώτισαν τὸν ρωσσικὸν λαὸν διὰ τῶν θεολογικῶν αὐτῶν συγγραμμάτων, ἄλλοι δὲ ἐνδόξως διεφύλαξαν τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ταταρικῆς δεσποτείας καὶ ἄλλοι ἐδοξάσθησαν διὰ τὴν ἁγιότητα τοῦ βίου αὐτῶν. Πλεῖστοι ἀνεπτυγμένοι Ἕλληνες, ὡς Μάξιμος ὁ Γραικός, οἱ ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι, ὁ Κανδεμίρης, Ὑψηλάντης, Καποδίστριας καὶ ἄλλοι διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐδόξασαν οὐ μόνον τὸ ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ρωσσικὸν ὄνομα.

Πόσα ἑλληνικὰ ἔνδοξα ὀνόματα δὲν ἀναφέρει ἡ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ρωσσίας; Ὁλόκληροι ἑλληνικαὶ λεγεῶνες δὲν κατεστράφησαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν 1854—55 διὰ τὴν δόξαν τῆς Ρωσσίας;

Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἔζησε, ἄχρι τῆς σήμερον εὐγνωμονεῖ πρὸς τὴν Ρωσσίαν διὰ τὰς προτέρας φιλικὰς καὶ ἀγαθὰς πρὸς αὐτὸν διαθέσεις καὶ διὰ τὴν προστασίαν, ἣν ἡ Ρωσσία παρέσχεν αὐτῷ μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Β΄. Ἐπίσης εὐσεβάστως τιμᾷ τὰ ὀνόματα τῆς Αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β΄. τῶν αὐτοκρατόρων Νικολάου Α΄. καὶ Ἀλεξάνδρου Γ΄. οἵτινες δὲν ἐθυσίασαν τὰ συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους χάριν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ρωσσικὴ ἱστορία γινώσκει τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὡς λαὸν εὐγνώμονα καὶ δὴ εὐγενῆ καὶ ἔνδοξον. Ἀλλ' οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταὶ—αὐτοὶ οἱ φίλοι τῶν ἀναρχικῶν καὶ μηδενιστῶν—ἀπὸ 40 ἤδη ἐτῶν διεξάγουσιν ὀλεθρίαν καὶ φονικὴν πολιτικὴν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς πολυπαθοῦς αὐτοῦ ἐκκλησίας.

Αὐτοὶ ἐδημιούργησαν τὸ βουλγαρικὸν σχῖσμα καὶ τὸ ἀντιοχικόν, αὐτοὶ κρύφα

χειραγωγοῦσι καὶ διευθύνουσι τὴν βουλγαρικὴν Πολιτικὴν καὶ ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς ἱδρύσεως Μεγάλης **Βουλγαρίας** ἐπὶ χωρῶν, οἰκουμένων ὑπὸ Ἑλλήνων.

Εἰς πάντα τὸν ἀνεπτυγμένον κόσμον εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη εἶνε ἀρχαῖαι, ἑλληνικαί, ἱστορικαὶ ἐπαρχίαι, ὅτι αὗται κατοικοῦνται ὑπὸ Ἑλλήνων, ὅτι τὰ ἐν αὐταῖς ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀσυγκρίτως ὑπερτεροῦσι τῶν βουλγαρικῶν τοιούτων καὶ ὅτι ὁ ἐγχώριος πληθυσμὸς διαλέγεται ἑλληνιστί.

Οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες δὲν δύνανται νὰ μὴ συμπαθῶσι τοῖς ἐν Τουρκίᾳ ὁμοφύλοις αὐτῶν, παραδοθεῖσιν ὡς θυσία τῶν Βουλγάρων ἀναρχικῶν, μηδενιστῶν καὶ δυναμιτιστῶν.

Καὶ εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ συμπαθήσωσι τοῖς παθήμασιν αὐτῶν καὶ ἡ ἐλευθέρα ἑλληνικὴ δημοσιογραφία νὰ μὴ ῥήξῃ φωνὴν κατὰ τῶν δολοφονιῶν καὶ μαρτυρίων τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἅτινα ἐφαρμόζουσιν ἐν **Μακεδονίᾳ** καὶ Θράκῃ οἱ προπαγανδισταὶ τῆς Μεγαλοβουλγαρικῆς ἰδέας ἐπὶ 35 ἤδη ἔτη, καθ' ἃ πλέον τῶν 5. χιλ. ἱερέων, διδασκάλων καὶ ἄλλων, ἐπιρροὴν κεκτημένων προσώπων, ἔπεσον θύματα τῶν Βουλγάρων ληστῶν ἐν ταῖς μνημονευθείσαις ἐπαρχίαις;

Τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος ἐδαδούχησε καὶ ἀνέπτυξε καὶ πνευματικῶς διέθρεψεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως.

Αὕτη δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξελληνίσῃ αὐτό, δὲν ἐστέρησεν αὐτὸ τῆς γλώσσης του, ἀλλὰ τοὐναντίον ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ἐκκλησιαστικο—λειτουργικὰ βιβλία ἐν γλώσσῃ σλαυϊκῇ καὶ διεφύλαξεν αὐτῷ τὴν ἐκλογὴν τοῦ κλήρου, ὅστις, χειραγωγούμενος ὑπὸ Βουλγάρων ἡγετῶν, ἀναπτυχθέντων ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ρωσσίᾳ, ὑπεκίνησε τὸν βουλγαρικὸν λαὸν κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οὕτω δὲ οἱ Βούλγαροι ἀρχιερεῖς ἐδημιούργησαν τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα, ἐγκαθιδρύσαντες τὸν σχισματικὸν αὐτῶν Ἔξαρχον ἐν τῇ πρωτοθρόνῳ πόλει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παραβάντες οὕτω τοὺς ἱεροὺς κανόνας σχετικῶς πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν ἐξουσίαν. Ἡ Ρωσσία, ἡ ποτὲ προστάτις καὶ φύλαξ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἀνατολῇ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870 ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἀντικανονικῆς αὐτῆς Συνόδου, χειραγωγουμένης ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας Φιλαρέτου ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν (ὡς ὁ Ποπεδονόστεφ καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Δ. Α. Τολστόϊ), κατέστη ἔνοχος ἐν τῷ βουλγαρικῷ σχίσματι, ἀντὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ἑνότητος ἐνέσπειρε νέαν διδασκαλίαν περὶ φυλετικῆς διαιρέσεως, ἀντιβαινούσης οὐ μόνον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου, ἀλλὰ καὶ τῆς Ρωμαιο—καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Μετὰ τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα, ἡ Ρωσσία, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἀντιχριστιανικῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας, συλλεγούσης ἑκατοντάδας χιλιάδων ρουβλίων παρὰ τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ μηδὲν ὑπὲρ τῶν ἀληθῶν ἀναγκῶν αὐτῆς πραττούσης, ἐδημιούργησε νέον σχίσμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας, κηρύξασα αὐτὴν Ἐκκλησίαν ἀραβικὴν καὶ ἀναγνωρίσασα τὸν ἀντικανονικῶς ἐκλεγέντα Πατριάρχην Μελέτιον.

Τὸ φιλελεύθερον ἑλληνικὸν ἔθνος ὡς καὶ ὁλόκληρος ὁ ὀρθόδοξος κόσμος ἐναργῶς καθορῶσιν, ὅτι τὴν ἐν Ἀνατολῇ ρωσσικὴν πολιτικὴν διευθύνουσιν οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταί, οἵτινες δὲν παρητήθησαν ἔτι τῶν ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ συλληφθέντων φιλοβουλγαρικῶν αὐτῶν σχεδίων.

Τίς ἐδημιούργησε τὸ βουλγαρικὸν σχῖσμα κατὰ τὸ ἔτος 1872; Οἱ Βούλγαροι ἀναρχικοὶ καὶ μηδενισταί, οὓς ὑπεστήριξεν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρῶσσος Πρεσβευτὴς Ἰγνάτιεφ καὶ τὰ ρωσσικὰ σλαυϊκὰ Κομιτᾶτα, ἅτινα, ἐκπροσωπούμενα ὑπὸ τοῦ Κόμητος Ἰγνάτιεφ καὶ τοῦ Πρίγκηπος Τσερκάσσκυ, ἐσχεδιαγράφησαν τὴν Βουλγαρίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, σκοποῦντες νὰ ὑπαγάγωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βουλγάρων 600 χιλ. Ἑλλήνων. Τίς ἠνάγκασε τὴν Εὐρώπην τῷ 1878 νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς Ἕλληνας, Ρωμούνους καὶ Σέρβους καὶ νὰ συντρίψῃ τὴν ἀδικωτάτην αὐτοῖς Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου; Τὰ πάντα διέπραττεν αὐτὸς ὁ κόμης Ἰγνάτιεφ, δι' ὃν οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταὶ προώριζον τὸ βουλγαρικὸν στέμμα.

Τίς ἄλλος ἐδημιούργησεν ἐν τῇ ἀντιοχικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ σχῖσμα, μεταβαλὼν τὴν ἀρχαίαν ταύτην ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἀραβικὴν ἢ αὐτοὶ οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταί, χειραγωγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ποπεδονότσεφ, Ἰγνάτιεφ καὶ Χιτροβώ, τοῦ δημιουργοῦ καὶ χειραγωγοῦ τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶνε νὰ διασπάσῃ τὸν ἑλληνο — συρικὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ νὰ στερήσῃ αὐτὸν ὁλοσχερῶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ νὰ ἀποσπάσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλληνο — Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ μήπως ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, διδάσκων τὸν ἀντιοχικὸν λαόν, ἦτο Ἄραψ, ὡς καὶ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ Ἀντιοχεὺς καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ ἱεράρχαι τῆς ἀντιοχικῆς Ἐκκλησίας; Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐγνώρισεν ὀρθοδόξους Ἄραβας, ἀλλ' ἀείποτε ἐγνώρισε καὶ ἀνεγνώρισε τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς Συρίας καὶ Παλαιστίνης ὡς Ἕλληνας.

Οἱ Ἄραβες, καταλαβόντες τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, ἀνασκάψαντες καὶ καταστρέψαντες τοὺς ὀρθοδόξους ναοὺς μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὸν χριστιανικὸν πληθυσμόν, ἀποκόψαντες τὰς γλώσσας αὐτοῦ καὶ ἐξαναγκάσαντες αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὡς κατακτητῶν, οὐδέποτε ὑπῆρξαν χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι, ἀλλ' ἦσαν Μωαμεθανοί, τοιοῦτοι δὲ καὶ μέχρι σήμερον.

Ἐὰν οἱ Ἕλληνες Πατριάρχαι καὶ ἱεράρχαι ἐχορήγησαν εἰς τὸν λησμονήσαντα τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἑλληνικὸν λαὸν τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καί τινων ἐπαρχιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκκλησιαστικο—λειτουργικὰ βιβλία εἰς ἀραβικὴν καὶ τουρκικὴν γλῶσσαν, ἐκ τούτου δὲν ἕπεται, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τῶν μερῶν τούτων ἔγεινεν ἀραβικὸς ἢ τουρκικός, ἐπειδὴ ὀρθόδοξοι Ἄραβες καὶ Τοῦρκοι καὶ νῦν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ.

Ἐν χρόνοις προγενεστέροις ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία περιεφρούρει τὸν θρόνον τῶν Μοναρχῶν καὶ αὐτὸ τὸ Κράτος. Τῇ συμπράξει πολυαρίθμων ποιμένων καὶ ἀρχιποι-

μένων ἐχειραγώγει αὐτὴ τὸν λαόν, ἐνέπνεεν αὐτῷ πίστιν καὶ πατριωτισμόν, ἀφοσίωσιν τοῖς ἡγεμόσιν αὐτοῦ, ὑπακούων ταῖς νομίμως ὑφισταμέναις Ἀρχαῖς. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν Γεωργίᾳ, Σερβίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Μολδαυΐᾳ, Βλαχίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ρωσσίᾳ.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Πέτρος Α΄. ἐγκαθιδρύσας κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ διαμαρτυρομένου σοφοῦ Λεϊβνιτίου τὴν ἀντικανονικὴν Διοικοῦσαν Σύνοδον, μετέβαλε τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν εἰς κυβερνητικὸν καθίδρυμα, οὕτω δὲ ἐστέρησεν αὐτὴν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιρροῆς. Ἤδη τὸ ἀντικανονικὸν τοῦτο Κολλέγιον, ἀποτελούμενον ὑπὸ τριῶν Μητροπολιτῶν καὶ τοῦ ἀντικανονικοῦ Ἐξάρχου τῆς Γεωργίας, χειροτονηθέντων Μητροπολιτῶν καὶ διορισθέντων μελῶν τῆς Συνόδου τῇ βουλῇ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Ἐπιτρόπου Ποπεδονότσεφ, ἀναμιγνύεται ἐν ταῖς ὑποθέσεσι καὶ ζητήμασι τῶν ἑλληνο — ἀνατολικῶν Πατριαρχείων καὶ καλλιεργεῖ σχέσεις πρὸς τὸν ἀντικανονικὸν Πατριάρχην τῆς Ἀντιοχείας, πρὸς τὸν σχισματικὸν Ἔξαρχον τῆς Βουλγαρίας, ἀποστέλλει χιλιάδας Μοναχῶν εἰς Ἄθωνα πρὸς διαφθορὰν τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ ἱδρύει σχολὰς πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀντιοχικῆς καὶ ἱεροσολυμιτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν ταῖς σχολαῖς δὲ ταύταις ἐπιτελεῖται ἡ διαφθορὰ τῆς νεολαίας· τὸ προσωπικὸν τῶν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, μὴ εὑρόντων θέσιν ἐν Ρωσσίᾳ, ἀποτελεῖται ἐκ προσώπων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσεβῶν καὶ ἀσπαζομένων τὴν διδασκαλίαν τῶν σοσιαλιστῶν καὶ ἀναρχικῶν. Τὰ ἱερὰ μαθήματα διδάσκουσιν ὀπαδοὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου, ἡ ἑλληνικὴ δὲ γλῶσσα ἐξωβελίσθη, ἐμφυσᾶται δὲ εἰς τοὺς παῖδας ἀποστροφὴ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τὴν ἑλληνικὴν Ἱεραρχίαν.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀντιοχικῆς καὶ ἱεροσολυμιτικῆς Ἐκκλησίας, εὐθύνην ὑπέχοντες πρὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ ἑαυτῶν ποίμνιον, στεροῦνται τοῦ δικαιώματος νὰ χειραγωγῶσι τὰ τέκνα τοῦ ἑαυτῶν ποιμνίου. Δι' ὃ καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, βλέπον πάντα ταῦτα, δικαίως καταλαμβάνεται ὑπὸ ὀδύνης καὶ ἀγανακτήσεως κατὰ τῶν πρωτουργῶν τῆς τοιαύτης θλιβερᾶς ὄντως καταστάσεως. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὁλοκλήρους ποταμοὺς αἱμάτων ἔχυσεν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ γοήτρου τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, ἤδη ὅμως τὴν πολυπαθῆ αὐτοῦ Ἐκκλησίαν κατατέμνουσιν εἰς τεμάχια, πειρώμενοι νὰ μεταβάλωσιν αὐτὴν οὐχὶ εἰς ὀρθόδοξον, ἀλλ' εἰς πανσλαυϊστικήν. Ὅθεν καὶ τίθενται εἰς χρῆσιν τοιαῦτα μέσα, ἅτινα εἶνε ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὴν θείαν διδασκαλίαν περὶ ἁγίας Ἐκκλησίας. Ἐν Ρωσσίᾳ, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ὀρθόδοξος λαὸς τῆς ἄλλοτέ ποτε ἐνδόξου, σταυροφόρου, νῦν δὲ πολυπαθοῦς ἰβηριτικῆς Ἐκκλησίας ὡς καὶ περὶ τὸ $1\frac{1}{2}$ ἑκατομμύριον μολδαυϊκοῦ λαοῦ ἐν Βεσσαραβίᾳ, στεροῦνται τοῦ δικαιώματος νὰ ἔχωσι τοὺς ἑαυτῶν ἱεράρχας καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰς ἱεροτελεστίας ἐν τῇ μητρικῇ αὐτῶν γλώσσῃ· καὶ ὅμως οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταὶ διὰ τῶν δημοσιογραφικῶν αὐτῶν ὀργάνων καταγγέλλουσι τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι αὐτὴ ἐξαναγκάζει τοὺς Σλαύους νὰ τελῶσι τὰς

ἱεροτελεστίας των ἐν γλώσσῃ ἑλληνικῇ, τὴν ὁποίαν οἱ Σλαῦοι ἱερεῖς ἀγνοοῦσιν.

Ἐν τούτοις οἱ τῆς Μακεδονίας Σλαῦοι ἔκπαλαι ἐτέλουν τὰς ἱεροτελεστίας αὐτῶν ἐν γλώσσῃ σλαυϊκῇ, ἔχοντες ἱερεῖς, ἐκλεγομένους ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἐκ τοῦ στοιχείου αὐτῶν. Οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου διοριζόμενοι ἱεράρχαι ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν ᾗ περιπτώσει ἦτο ἐπικρατέστερον τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἔν τινι ἐπαρχίᾳ, ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐκμάθωσι τὴν γλῶσσαν τοῦ ποιμνείου αὐτῶν καὶ ἐν ταύτῃ τὰ τελῶσι τὰς ἱεροτελεστίας. Εἶνε δὲ γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, ὁποίων κόπων καὶ φροντίδων ἐστοίχισεν εἰς τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὁ διορισμὸς ἐν τῇ πρωτοκαθέδρῳ ἐπαρχίᾳ τοῦ σερβικοῦ Πατριαρχείου τοῦ Ἰπεκίου τοῦ Σέρβου Φιρμιλιανοῦ χάρις εἰς τὰς ἀντιδράσεις τοῦ Βουλγάρου Ἐξάρχου.

Ὁ Βούλγαρος σχισματικὸς Ἔξαρχος, διευθυνόμενος ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσσικῆς Πρεσβείας, παρίσταται σήμερον εἷς τῶν κυριωτέρων χειραγωγῶν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἀναρχικῆς κινήσεως. Ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις, καίτοι κατεδίκασε τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἀναρχικὴν κίνησιν τῶν Βουλγάρων καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι οὐδὲ ρανίδα αἵματος θὰ χύσῃ ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν πόθων, ἀπήτησε ταυτοχρόνως παρὰ τῆς Τουρκίας μεταρρυθμίσεις ὑπὲρ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν αἱ μεταρρυθμίσεις, ὁπόταν ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις καὶ τὰ ληστρικὰ Βουλγαρικὰ Κομιτᾶτα ὡς μόνην ἀποστολὴν ἔθεντο νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας τὴν τρομοκρατίαν καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ εἰσαγάγῃ τὰς μεταρρυθμίσεις;

Τῷ κ. Ζηνοβιέφ, ὡς καὶ τοῖς Ρώσσοις Προξένοις ἐν Θεσσαλονίκῃ, Μοναστηρίῳ, Σκοπίοις, Ἀνδριανουπόλει καὶ τῷ διπλωματικῷ τῆς Ρωσσίας Πράκτορι ἐν Σόφιᾳ εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ὑποθάλπει τὴν ἀνταρτικὴν ἐν Μακεδονίᾳ κίνησιν, ὅτι αἱ ἔνοπλοι βουλγαρικαὶ συμμορίαι ἀκωλύτως διαβαίνουσιν εἰς Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἐφοδιάζει ἐκ τῶν ἀποθηκῶν αὐτῆς τὰς συμμορίας ταύτας μὲ ὅπλα καὶ δυναμίτιδα καὶ ὅμως παρουσιάζουσι διαφόρους δυσκολίας εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν ἡσυχίαν μεταξὺ τοῦ τρομοκρατουμένου πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας.

Ἡ ρωσσικὴ διπλωματία ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ οὐ μόνον τοὺς Προέδρους τῶν τμημάτων τοῦ ἐν Σόφιᾳ ἀναρχικοῦ Κομιτάτου: τοὺς σχισματικοὺς δῆλα δὴ Βουλγάρους Μητροπολίτας καὶ ἐμπορικοὺς πράκτορας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους διδασκάλους τῶν σχολείων, ἐν οἷς εὑρέθησαν ὅπλα.

Ἢ ἡ Πύλη ὀφείλει νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῶν Βουλγάρων, παρέχουσα αὐτονομίαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἢ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἄλλη διέξοδος δὲν ὑπάρχει. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει θὰ ἐπέμβῃ ἡ Ρωσσία ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, ὅπερ οὗτοι ἐλπίζουσιν, ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν Ρώσσων Πανσλαυϊστῶν.

Ἐὰν ἡ Ρωσσία πραγματικῶς ἐπιθυμῇ τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν ἐν τῷ Αἵμῳ καὶ τὴν εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ὀφείλει νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὴν νῦν εἰς ἄκρον ἄτιμον καὶ ἀνήθικον αὐτῆς πολιτικήν, ἣν ἐφαρμόζει ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σόφιᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Εἷς λόγος τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ὅτι θὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Πύλης τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Βουλγάρου Ἐξάρχου, ἐκ δὲ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης τῶν Βουλγάρων Μητροπολιτῶν καὶ ἐμπορικῶν Πρακτόρων, ὡς κυρίων συμμετόχων τῆς ἀνταρτικῆς κινήσεως, εἷς τοιοῦτος λόγος δύναται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν ἐν τῷ Αἵμῳ.

Ἀλλ' ὅ τι ἐπιθυμεῖ ὁ Ρῶσσος Τσάρος, ὁ εἰρηνοποιός, ἀποδοκιμάζουσιν οἱ κορυφαῖοι τῶν ρώσσων Πανσλαυϊστῶν: ὁ παντοδύναμος Ποπεδονόστσεφ, Ἰγνάτιεφ, καὶ Σάμπλερ. Ἀδαὴς τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνοτήτων τοῦ Αἵμου, ἀγνοῶν τὴν ἐθνογραφίαν αὐτῶν καὶ σχεδὸν ἐστερημένος νοὸς ὁ Ρῶσσος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργός, κόμης Λάμσδωρφ, ἐφαρμόζει ἐν τῷ Αἵμῳ οὐχὶ τὴν πολιτικὴν τοῦ ἑαυτοῦ Τσάρου τοῦ εἰρηνοποιοῦ, ἀλλὰ τὴν πολιτικὴν τῶν Ρώσσων Πανσλαυϊστῶν, πολιτικὴν ἐπαπειλοῦσαν δι' ὀλέθρου τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικὴν ἐθνότητα.

Οἱ ἐξωπλισμένοι Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοὶ κέκτηνται τὰ μέσα νὰ ἀντιστῶσι κατὰ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, τί δύναται ὅμως νὰ πράξῃ ὁ ἀτυχὴς ἄοπλος ἑλληνικὸς πληθυσμός, ὃν καθ' ἑκάστην σφαγιάζουσιν οἱ Βούλγαροι, ἵνα ἀποδείξωσιν, ὅτι ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας ἀποτελεῖται ἐκ Βουλγάρων;

Καὶ δὲν ἀρκοῦνται οἱ Πανσλαυϊσταὶ εἰς μόνον τὸν κυκεῶνα καὶ τὴν ἀναστάτωσιν καὶ διατάραξιν τῆς ἡσυχίας ἐν Ἀνατολῇ, ἀλλ' ἐξακολουθοῦσι διὰ τῶν ἀπαισίων αὐτῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων νὰ ἐξυβρίζωσιν ἀναιδῶς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν, προσπαθοῦντες οὕτω νὰ δηλητηριάσωσιν ὑπούλως τὴν κοινὴν ρωσσικὴν γνώμην καὶ νὰ προδιαθέσωσιν αὐτὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ὀφείλει νὰ παρακολουθῇ τὰ γραφόμενα τῶν πανσλαυϊστικῶν ὀργάνων καὶ νὰ καθιστᾷ ἐνήμερον τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον πάντων τῶν ὑπὸ τῶν πανσλαυϊστῶν γραφομένων. Ὁποία ἤθελεν εἶσθαι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ θέσις τῆς ἑλληνικῆς βασιλικῆς Δυναστείας, τῆς τόσον ἄλλως προσφιλοῦς τοῖς Ἕλλησι καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ὅλος ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἀναθέτει τὴν πλήρωσιν τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ;

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀγαπᾷ τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ Δυναστείαν, τὸν συνετώτατον αὐτοῦ Βασιλέα, τὴν ἀγαθωτάτην αὐτοῦ Βασίλισσαν, τὸν ἀφωσιωμένον εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα Διάδοχον Κωνσταντῖνον, ἐφ' οὗ στηρίζει καὶ τὴν πλήρωσιν τῶν αἰωνίων αὐτοῦ πόθων.

Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταὶ δὲν ἐπιτρέπουσι τῇ Ρωσσίᾳ νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς πόθους τούτους, ἐν ᾧ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη κινδυνεύουσι νὰ γείνωσι κτῆμα τῶν Βουλγάρων, εἰς τί χρησιμεύει ἡ συγγένεια τῆς ἑλληνικῆς βασιλικῆς Δυναστείας μετὰ τῆς Δυναστείας τῶν Ρωμανώφ, ἥτις ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα τὴν ἐγγονὴν τοῦ μεγάλου καὶ ἀλήστου μνήμης Τσάρου Νικολάου τοῦ Α', Βασίλισσαν Ὄλγαν; Τί ἔπραξε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος κατὰ τῆς Ρωσσίας; ὁποίαν ἀγνωμοσύνην ἔδειξε πρὸς αὐτήν; Πρὸς τί αὕτη ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Πανσλαυϊστῶν καὶ τῆς διπλωματίας της ἐξεμάνη κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας;

Τὸ κατὰ τὰ 35 τελευταῖα ἔτη χυνόμενον ἑλληνικὸν αἷμα δὲν ἐπιβαρύνει μόνον τὸν Ἰγνάτιεφ, ἀλλὰ καὶ τὸν Ποπεδονόστσεφ, τὴν Σλαυϊκὴν Ἑταιρείαν καὶ τὰ μέλη τῆς ἑλληνοφοβίαν πασχούσης Διοικούσης Συνόδου.

Ἡ ὀρθόδοξος Ρωσσία, φωτισθεῖσα ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἱεραρχίας, ἤδη ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἑταιρειῶν: Σλαυϊκῆς καὶ Παλαιστινείου ἐλέγχεται οὐ μόνον ὁ κάκιστος ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνοανατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὰς παραμονὰς σχίσματος μετὰ τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, μεθ' ἧς εὑρίσκεται εἰς ἐπικοινωνίαν ἡ σχισματικὴ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία καὶ ὁ ἀντικανονικὸς Πατριάρχης Ἀντιοχείας, ὁ ὑπὸ τῆς ἀντικανονικῆς Διοικούσης Συνόδου τῆς Ρωσσίας ἀναγνωρισθείς.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος μετὰ τόσης ἀγάπης, προσοχῆς καὶ εἰλικρινείας παρακολουθῆσαν τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, νῦν βαθέως λυπεῖται καὶ θλίβεται βλέπον, ὅτι αὕτη στερεῖται ἐλευθερίας, συνταράσσεται καὶ ἀπειλεῖται ὑπὸ θρησκευτικῶν κλυδώνων καὶ τρικυμιῶν.

Καταφανὲς ἀποβαίνει, ὅτι οἱ Ρῶσσοι Πανσλαυϊσταί, ἐργαζόμενοι ὡς ἐργάζονται, ὑποβοηθοῦσι τὸ ἔργον τῶν Ρώσσων μηδενιστῶν καὶ ἀναρχικῶν.

Ἡ κατάστασις αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν δημιουργηθεῖσα, κινεῖ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ προξενεῖ ὀδύνην εἰς τοὺς σώφρονας καὶ συνετοὺς τῆς Ρωσσίας ἄνδρας, διότι οὗτοι καθορῶσι καὶ προαισθάνονται οὐχὶ ἀγαθὸν τὸ μέλλον τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, ἔχοντες ἐν νῷ, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας δὲν θὰ ἐγκαταλείπῃ τὸ ἔνδοξον ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ὅτι οὐδέποτε Οὗτος θὰ βοηθήσῃ τὴν Δύναμιν ἐκείνην, ἥτις πληρώνει μὲ ἀτυχήματα καὶ συμφορὰς ἐθνικὰς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, ὅπερ διεφώτισε, διέθρεψε καὶ ἐδαδούχησεν αὐτήν.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχεται στερρῶς τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ καὶ θᾶττον ἢ βράδιον, Θεοῦ θέλοντος, θέλει θέσῃ τὸ ἐπιστέγασμα τῶν προαιωνίων ἐθνικῶν αὐτοῦ πόθων.

Ν. Ν. Δουρνοβώ.

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἵνα κατορθώσῃ ἔθνος τι, ἐν οἱαδήποτε περιόδῳ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ βίου, νὰ ἐπιτύχῃ τὸν προορισμόν, οὗ εἶνε ἄξιον, πρέπει νὰ πιστεύσῃ. Δὲν ὑπάρχει ἱστορικὴ δύναμις, ἰσχυροτέρα τῆς πίστεως. Ἐξ αὐτῆς προῆλθον τὰ εὐγενέστατα τῶν ἔργων. Δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος, λαμβάνων πληρεστάτην ἑαυτοῦ συνείδησιν, ἐξουδετεροῖ τὰ παρεντιθέμενα προσκόμματα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει.

Ἡ πίστις αὕτη πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν εἶνε ἡ πίστις πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἱστορικὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἔθνους.

Ἰδίᾳ τοῦτο ἐπιβάλλεται εἰς τὸν Ἕλληνα, ὅπου γῆς καὶ ἂν εὑρίσκεται διότι ἀνήκει ἐκ καταγωγῆς εἰς τὸ εὐγενέστατον τῶν ἐθνῶν, ὅσα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐπρωτοστάτησαν καὶ ἐθριάμβευσαν ἐν τῷ παγκοσμίῳ δράματι τῆς ἱστορίας.

Εἰς τὸν Ἕλληνα ἐπιβάλλονται ὡς ἐκ τούτου οὐχὶ μόνον ἱστορικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ καθήκοντα—νὰ συνεχίσῃ τὸ ἀπαράμιλλον ἔργον μεγάλων προγόνων.

Ἐκ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν καθηκόντων τούτων ἐξαρτᾶται ἡ πλήρης ἀναγέννησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς ἱστορικῆς καὶ ἐθνικῆς δυνάμεως.

* * *

Ρῶσσος δημοσιογράφος ἐν ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων ἑορτῇ, τελεσθείσῃ πρό τινος χρόνου ἐν εὐρωπαϊκῇ μεγαλοπόλει, προπίνων ὑπὲρ τῆς ἀθανασίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑπόμενα.

«Ὁ φιλελληνισμὸς ἐν τῇ ὑψίστῃ καὶ βαθυτάτῃ ἐννοίᾳ εἶνε ταυτόσημος μὲ τὸν ἰδανισμόν. Σημαίνει τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθέραν ἐναρμόνιον ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ὑπόθαλψιν ἰδεωδῶν σκέψεων καὶ πόθων.

«Τὰ ἔθνη τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ κλασικῆς μορφώσεως ἔχουσι πάντα τρυφερὰν ἀγάπην πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν—ἔστω καὶ μὴ συμφωνοῦντα συνήθως περὶ τῶν ἀρίστων μέσων, δι' ὧν θὰ καταστήσωσιν αὐτὴν εὐτυχῆ, διότι οἱ Ἕλληνες ἀείποτε ἀπέβλεψαν πρὸς τὸ ἰδεῶδες, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξίχθησαν μέχρις αὐτοῦ. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἄδικος σμίκρυνσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐὰν περιωρίζοντο ταῦτα, ὡς πράττεται ὑπὸ πλείστων, εἰς τὴν παραγωγὴν τελείων ἔργων ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ φιλολογίᾳ. Ταῦτα ἦσαν ἡ ἑλληνικὴ δρᾶσις ἐν τῇ κλασικῇ ἐποχῇ, ἀλλὰ δὲν ἀπετέλουν τὴν ὅλην ἔννοιαν τῶν δημιουργημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

«Ἡ ἵδρυσις τῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ ἀλεξανδρινῇ ἐποχῇ ἦτο ὡσαύτως ἓν ἐξ αὐτῶν. Καὶ Ἕλληνες, ἀσπασθέντες τὸν Ἰσλαμισμόν, μετέδωκαν τὴν ἐπιστήμην εἰς τοὺς Ἄραβας, διδάξαντες αὐτοὺς τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ὀγδόου καὶ ἐνάτου αἰῶνος, ἀκριβῶς ὅπως Ἕλληνες, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρόσφυγες, παρήγαγον τὴν δυτικὴν Ἀναγέννησιν τοῦ δεκάτου πέμπτου καὶ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος.

«Ἀτυχίαι καὶ καταστροφαὶ δὲν ἀπεσβέσθησαν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἀνεῦρεν ἐν αὐτῷ τῷ πολιτικῷ αὐτῆς ὀλέθρῳ νέαν τρισχιλιετῆ ἀκατάπαυστον ἐργασίαν ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ ἰδεώδους· βλέπομεν τὴν φυλὴν ταύτην τόσον νεκράν, σφριγῶσαν καὶ εὐέλπιδα, ὅσον ἦτο καὶ κατὰ τὴν χαραυγὴν τῆς ἱστορίας της. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προτείνω ἀληθῆ φιλελληνικὴν πρόποσιν: Ὑπὲρ τῆς ἀθανασίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ ἰδεῶδες πίστεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς!»

Οὔτε πρῶτος, οὔτε τελευταῖος ἐκφράζει τὴν ἐνθουσιώδη ταύτην γνώμην καὶ εὐχὴν ὁ φιλελληνικώτατος Ρῶσσος. Ἀπὸ αἰώνων ἤδη ἡ ἱστορικὴ ἐμφάνεια τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου κατέπληξε καὶ καταπλήττει φίλους καὶ ἐχθρούς, ἀναγκαζομένους νὰ ὁμολογήσωσι τὸ ὑπερφυὲς κράτος τῆς ὑπερόχου φυλῆς, ἥτις ζωντανὴ ἢ λιποψυχοῦσα κέκτηται ἀρκοῦσαν δόσιν ἐνεργείας νὰ ἐγκαινίσῃ νέαν ἱστορικὴν περίοδον, καθοδηγοῦσα τοὺς θεραπεύοντας αὐτὴν λαοὺς ἀνὰ τὰς ἀτραποὺς τοῦ παγκοσμίου βίου.

Ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν εἶνε μόνον φυλὴ ἢ ἐθνικότης· παρουσιάζει ὡς πρὸς τοῦτο μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ φαινόμενον. Εἶνε ἰδέα, θρησκεία τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ θρησκεία οὐχὶ πρόσκαιρος· φέρει τὰ στοιχεῖα καὶ τὴν φύσιν τῆς ἱστορικῆς ἀθανασίας καὶ αἰωνιότητος. Τούτου ἕνεκα ἡ πτῶσις αὐτοῦ δὲν ἦτο διηνεκής. Καὶ ἂν ἀμέσως ὑπεχώρει ὡς δρῶν ἱστορικὸς παράγων, ἐμμέσως καὶ λανθανόντως ἐκράτει καὶ διεύθυνε τὰ νήματα τῆς ἱστορίας. Παρακολουθήσατε τὸν τρισχιλιετῆ αὐτοῦ βίον ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανείας, ἣν ὁ Γλάδστων ἀπεκάλεσε Juventus mundi, μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, καὶ θὰ ἀντιληφθῆτε τοῦ ἀπορρήτου τούτου τῆς αἰωνίου νεότητος, τουτέστι τῆς αἰωνίας ζωῆς καὶ ἐνεργείας.

Τὸ ἑλληνικὸν γένος σήμερον ἐν τοῖς χαλεποῖς καιροῖς, οὓς διέρχεται, δὲν δικαιοῦται ν' ἀπελπίζηται καὶ νὰ ὑποχωρῇ πρὸ τῆς πρώτης δυσχερείας, ἢ τοῦ πρώτου προσκόμματος. Καθῆκον αὐτοῦ εἶνε ἡ τόλμη, ἧς δέον νὰ ἐμφορῆται, ἔχον ὑπ' ὄψει τὰ προαιώνια κείμενα τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἱστορίας. Ὅσοι διδάσκουσιν εἰς αὐτὸ τὴν ἀπελπισίαν εἶνε οἱ μέγιστοι τῶν ἐχθρῶν. Οἱ ἐκ τῶν ὁμοεθνῶν δυσπιστοῦντες καὶ δειλιῶντες πρὸς τὸ ἐθνικὸν μέλλον εἶνε πλέον τι ἢ ῥιψάσπιδες καὶ προδόται. Μόνον μῖσος καὶ περιφρόνησις προσήκει πρὸς τοιούτους λιποτάκτας τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν καὶ ἀγώνων.

Ὁ ἀμφισβητῶν, ἢ μὴ πιστεύων εἰς τοὺς λόγους μου, καλεῖται νὰ μελετήσῃ τὸν βίον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα. Ἐλάχιστοι ἐκ τῶν

Ἑλλήνων ἐκέκτηντο, ἀρχομένου αὐτοῦ, πλήρη τὴν συνείδησιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν ὑποστάσεως. Ἀμυδρὰ καὶ συγκεχυμένη ἦτο ἡ πίστις αὐτῶν. Μόλις συνεκρότει αὐτοὺς εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ὀρθόδοξος αὐτοῦ Ἐκκλησία. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ γλῶσσα περιέσωζε μὲν τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, δὲν ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὸν πλήρη τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἐνέργειαν πρὸς διεκδίκησιν τῶν δικαίων αὐτοῦ, ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς πολίτου.

Ἀλλὰ μόλις ἠκούσθη ἡ ἐμπνευσμένη ᾠδὴ τοῦ Ρήγα, μόλις κατενοήθη ἡ σκέψις τοῦ Κοραῆ, καὶ τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐξηγέρθη πάνοπλον ἀπὸ τῶν κευθμώνων, κηρῦττον τὸν ἱστορικὸν αὐτοῦ λόγον. Πάντες οἱ λαοὶ συνεταράχθησαν· ἦτο αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ γένος, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὸ φῶς, τὴν ἐλευθερίαν, τοὺς νόμους τῆς σκέψεως. Ἑκόντες ἄκοντες ἠναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ γεγονός, νὰ ἐπευφημήσωσιν αὐτό. Καὶ αὐτοὶ οἱ πολέμιοι ἔκλιναν τὸ γόνυ πρὸ τῶν ἀνερευνήτων βουλῶν τῆς θείας προνοίας.

Διότι κατὰ πρόνοιαν ζῇ καὶ ἐξελίσσεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ἑλληνικὸν γένος. Ἀναληφθῶμεν τῆς ἀληθείας ταύτης πάντες, νέοι καὶ γέροντες· πρώτιστα πάντων πιστεύσωμεν εἰς αὐτήν, ἔχοντες ἀείποτε κατὰ νοῦν, ὅτι ἡ πίστις ἄνευ τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν...

Τότε μόνον θέλομεν ζήσῃ ὡς ἀληθεῖς Ἕλληνες, ὅταν ἐπαναζήσωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων. Τοῦτο εἶνε τὸ μέγα ἡμῶν ἐθνικὸν πρόβλημα, ὅπερ καλούμεθα νὰ λύσωμεν. Ἂν τοῦτο δὲν κατορθώσωμεν, δὲν ἐξετελέσαμεν τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν προορισμόν, ἄρα δὲν εἴμεθα Ἕλληνες. Ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα δὲν δύναται νὰ τύχῃ σήμερον ἢ ἐν τῷ μέλλοντι πλήρους ὑποστάσεως καὶ πραγματώσεως, ἂν δὲν τύχῃ τῆς προσηκούσης διὰ τῶν ἔργων ἐφαρμογῆς.

* *

Πρὸς τοῦτο καθῆκον ἔχομεν πρωτίστως ν' ἀναφυλλίσωμεν τὰς δέλτους τῆς πατρίου ἱστορίας—ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας, νὰ πορισθῶμεν ἐξ αὐτῆς τὰ προσήκοντα διδάγματα νὰ ἐμπνευσθῶμεν, νὰ κραταιωθῶμεν ἐν σκέψει καὶ ἐργασίᾳ. Οὕτω παρεσκευασμένοι, δυνάμεθα ν' ἀναλάβωμεν διὰ τῶν πραγμάτων τὸν ἀγῶνα τῆς ἀθανασίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἀφοσιώσει εἰς τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, ὡς ὑπηνίχθην ἤδη, πρωτίστην ἐνέργειαν πρέπει νὰ ἐξασκήσῃ ἡ διὰ τῶν διδαγμάτων τῆς προγονικῆς ἱστορίας μόρφωσις ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ χαρακτῆρος. Ὅ τι παρημελήθη μέχρις ἐγκληματικότητος εἶνε καιρὸς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν. Μέλημα τῶν ἀρχόντων ἐπιβάλλεται κατ' ἐξοχὴν ἡ διὰ τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας διδασκαλία καὶ ἐποικοδόμησις τῆς νέας Γενεᾶς. Τούτου γενομένου, ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ θέλει ἐνισχυθῇ τὰ μέγιστα ἐν τῷ ἀγῶνι, τῷ διεξαγομένῳ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς παλιγγενεσίας.

Ὁ Ἕλλην ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος Πολύβιος ἀπεφαίνετο πρὸ αἰώνων τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς μορφωτικῆς σημασίας καὶ δυνάμεως τῆς ἱστορίας :

« Ἡ ἐκ τῆς ἱστορίας μάθησις εἶνε ἡ ἀληθινωτάτη παιδεία καὶ γυμνασία πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις· ἐναργεστάτη δὲ καὶ μόνη διδάσκαλος τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν ἡ τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησις· καλλίστην δὲ παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ τῆς π ρ α γ μ α τ ι κ ῆ ς ἱστορίας παραγιγνομένην ἐμπειρίαν»... Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἀνεγνωρίσθη ἐπίσης καὶ ἐκηρύχθη ἀπὸ ἕνα τῶν σοφωτάτων ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας, τὸν Γκυζῶτον. Συμβουλεύων οὗτος τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας λέγει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα : « Ὁ λαός, ὁ μελετῶν καὶ γινώσκων τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, κρίνει σχεδὸν πάντοτε ἀσφαλέστερον καὶ ὀρθότερον περί τε τῶν παρόντων αὐτοῦ πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ὅρων τῆς προόδου, καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ τύχης.»

Τὰς νουθεσίας ταύτας συνιστῶ θερμῶς εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν νέαν Γενεάν. Εἶνε ἀντιστόρητος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἀγνοεῖ οὐ μόνον τὴν καθ' ὅλου ἱστορίαν ὅλων τῶν λαῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν πάτριον. Οἱ πλεῖστοι τῶν νέων Ἑλλήνων ἀτελέστατα γινώσκουσι, διότι δὲν ἀναγινώσκουσι τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, τοὺς ἀγῶνας, τὰ μαρτύρια, τὰς θυσίας, δι' ὧν ἐπετεύχθη ἡ κατὰ τὸ ἐνὸν ἀπελευθέρωσις καὶ ἀποκατάστασις τμήματος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Μετὰ τοιαύτην ἄγνοιαν, τί δύναταί τις γενναῖον ν' ἀναμένῃ ἀπὸ τοὺς νέους, εἰς οὓς πρωτίστως εἶνε ἀνατεθειμένη ἡ διεκδίκησις τῶν δικαίων τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ ἡ σὺν τῷ χρόνῳ πλήρης αὐτῆς ἐθνικὴ ἀποκατάστασις;

Οἱ περὶ ἡμᾶς λαοί, οἱ ἀμφισβητοῦντες ἀπό τινος χρόνου τμήματα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ἀνήκοντα ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων καὶ ἑλληνικὰ τυγχάνοντα μέχρι τῆς σήμερον, ἐδημιούργησαν ἐκ τοῦ μηδενός, διὰ τῆς φαντασίας, τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἱστορίαν, ἐπὶ τοῦ χάρτου μόνον. Καὶ τοῦτο, διὰ νὰ ἐνισχύσωσι τὸ φρόνημα τοῦ ἔθνους, νὰ φιλοτιμήσωσιν αὐτὸ ἐκ τῶν διδαγμάτων τοῦ παρελθόντος, νὰ ἐξωθήσωσι πρὸς γενναῖα ἔργα. Οὕτως ἐδημιουργήθησαν ἐθνικοὶ ἥρωες πρόσωπα, περὶ ὧν οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα γινώσκει ἡ ἱστορία καὶ μόνον δύνανται νὰ καταλάβωσι θέσιν ἐν μυθοπλαστίᾳ. Πολλάκις μάλιστα, ἐν τῷ ζήλῳ αὐτῶν πρὸς ἐξεύρεσιν ἐθνικῶν ἡρώων, δὲν ἐδίστασαν νὰ προσλάβωσι τοιούτους καὶ ἐκ τοῦ πανθέου τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, πολιτογραφοῦντες αὐτοὺς Ρωμούνους ἢ Βουλγάρους. Ἂν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης οὐδὲν κερδαίνῃ ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη, ἀλλὰ δὲν ζημιοῦται ἡ ἐθνικὴ ἐργασία τῶν λαῶν τούτων. Παρέχεται τὸ δίδαγμα, ἀδιάφορον ἂν δὲν προέρχεται ἐκ τῶν πραγματικῶν ἐθνικῶν χρονικῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἐπιτευχθῇ.

Ἀλλ' ἡμεῖς, οἵτινες ἔχομεν εὐγενεστάτην καὶ διδακτικωτάτην ἱστορίαν ἀπὸ ὑπερτρισχιλίων ἐτῶν, παλαιάν τε καὶ νεωτέραν, ἀδιαφοροῦμεν πρὸ ς αὐτὴν καὶ πρὸς

τὰ διδάγματά της ἐγκληματικώτατα. Ἡ διδασκαλία αὐτῆς θεωρεῖται παρά τε τῶν διδασκόντων καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν πάρεργόν τι, ἐπουσιῶδες, ἥκιστα συντελοῦν πρὸς τὴν μόρφωσιν γενναίων καὶ ἰσχυρῶν χαρακτήρων. Ὁ ἡρωϊσμὸς ἑνὸς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῶν νεωτέρων αἰώνων, τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, μονονουχὶ διατελεῖ ἄγνωστος. Ὁσημέραι δὲ λησμονοῦνται, ἂν μὴ καταφρονοῦνται τὰ ἀπαράμιλλα κατορθώματα τῆς ἑλληνικῆς γενεᾶς τοῦ 1821, ἡ ἀνδρεία τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἡ θυσία τοῦ Μεσολογγίου, ὁ φόνος τοῦ Ῥήγα καὶ ἡ ἀγχόνη τοῦ Πατριάρχου, ἡ αὐτοθυσία τοῦ Βότσαρη καὶ ὁ σουβλισμὸς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου. Αἶσχος εἰς τοιαύτην γενεάν!

Πρὸ τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἐτῶν οἱ πολῖται τῶν Ἀθηνῶν ἔσπευδον εἰς τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον, διὰ ν' ἀκροασθῶσι τὰ ἱστορικὰ μαθήματα τοῦ Θεοδώρου Μανούση, ἐξικνουμένου εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὁπότε διηγεῖτο τὸ τραγικόν, ἀλλ' ἔνδοξον τέλος τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων. Τότε ᾐσθάνετο ὁ λαός, ἐνεθουσία. Σήμερον ;..... πανελλήνιος ἀδιαφορία! Οἱ Ἕλληνες ἐλησμόνησαν τὴν ἱστορίαν των, καὶ τούτου ἕνεκα ἐλησμόνησαν καὶ τὴν ἀποστολήν των καὶ τὰ καθήκοντά των πρὸς τὴν πατρίδα.

Ἂν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐννοῇ νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ καταστῇ ἄξιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς, ἣν ἐπιβάλλουσιν εἰς αὐτὸ τὰ ἔργα τῶν προγόνων, δὲν δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἢ διαπαιδαγωγούμενον ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἱστορίας, ἐθνικοῦ ὄντως κτήματος καθισταμένης.

* *
*

Πρὸς τελείαν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτοῦ ὡς ἱστορικῆς δυνάμεως, πρωτοστατούσης αὖθις ἐν τῷ συγχρόνῳ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν βίῳ, πρώτιστον πάντων καθῆκον ἐπιβάλλεται εἰς τὸν Ἕλληνα ἡ κατανόησις τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ἡ ἐθνικὴ συνείδησις.

Δὲν ὑπάρχει τιμὴ μεγαλητέρα δι' ἕνα ἄνθρωπον ἢ νὰ λέγηται Ἕλλην. Ἡ Ἑλλὰς ἀπ' αἰώνων ἐθεωρήθη πατρὶς πάντων τῶν εὐγενῶν πνευμάτων. Εἰσερχόμενοι εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, εἶπε Γερμανὸς φιλόσοφος, βαίνομεν ἐπὶ πετρίου ἐδάφους. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἀποδεχόμεθα τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἰδέαν, ἥτις εἶνε ἰδέα παγκόσμιος.

Ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ κατηύγασε τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης, ὅπερ εἶνε τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Ἐγράφη δέ, ὅτι ἡ ἀλήθεια φωτίσει τὸν «κόσμον»·

Ὁ κατανοῶν τοῦτο, ὁ προσπαθῶν νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἰδέαν ταύτην, δύναται καὶ δικαιοῦται νὰ κληθῇ Ἕλλην.

Κατανοῶν τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, τῆς τε ἐλευθέρας καὶ τῆς ἀλυτρώτου, καθίσταται πράγματι Ἕλλην, εὐγενὴς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.

Ὁ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, τῆς μεγάλης πατρίδος, ἥτις ὅσον εἶνε ὡραία, τοσοῦτον καὶ δυστυχής, ἐπιβουλευομένη παρὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ἐχθρῶν, καθίσταται κληρονόμος τῆς ἱστορικῆς εὐκλείας, τῶν περγαμηνῶν τοῦ παρελθόντος. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη εὔκλεια εἶνε πολυτιμωτάτη διὰ πάντα ἄνθρωπον, ἐπίφθονος καὶ ἀξιοζήλευτος. Ἀλλὰ τούτου ἕνεκα καὶ κληρονομεῖ ἀντιστοίχους ὑποχρεώσεις: Καθήκοντα. Ταῦτα δὲ συνίστανται πρωτίστως εἰς τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν αὐτῆς, τουτέστιν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς ἀνταγωνισμὸν μέχρι θυσίας ζωῆς καὶ περιουσίας. Ὁ πράττων ταῦτα εἶνε πράγματι Ἕλλην. Καθῆκον ἔχει νὰ συνεχίσῃ τὴν πάτριον ἱστορίαν, καθιστάμενος ἄξιος μιμητὴς καὶ ἐκτελεστὴς τῆς σκέψεως τῶν προγόνων. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ μεριμνήσῃ ἐπίσης πρὸς συντήρησιν, ἐνίσχυσιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς φυλῆς, εἰς ἣν ἀνήκει. Οὕτω τυγχάνων ὁ Ἕλλην τῆς προσηκούσης φυσικῆς, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνατροφῆς, οἵαν παρέχει κατ' ἐξοχὴν ἡ σύγχρονος ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πράττων τὸ καθῆκον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καθίσταται ἄξιος τῶν προγόνων, πράγματι ἀναγεννωμένων ἐν τῷ ἀπογόνῳ.

Ὁ ἀγών, ὃν καλεῖται σήμερον νὰ διεξαγάγῃ ὁ Ἕλλην ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος εἶνε φοβερώτερος παρ' ὅσον φαντάζεται. Πρὸς πλήρη αὐτῆς ἱστορικὴν ἀποκατάστασιν καὶ εὔκλειαν πρέπει ν' ἀνανεώσῃ τὰ τρόπαια τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τοῦ Μεσολογγίου. Ἀνάγκη ἄρα πρωτίστως πατριωτικῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως, ἥτις πάντοτε ὑπῆρξε φυσικὴ καὶ ἠθικὴ παίδευσις παντὸς ἀνθρώπου, καὶ δὴ τοῦ Ἕλληνος. Δὲν καθίσταται ἡ πατρὶς ἰσχυρὰ διὰ τῆς οἰκονομικῆς μόνον ἰσχύος, διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς. Ὁ γνήσιος Ἕλλην καθῆκον ἔχει νὰ προπαρασκευασθῇ διὰ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ὅστις μέλλει νὰ διεξαχθῇ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἔνθα ἰδίᾳ θέλει τεθῇ καὶ λυθῇ τὸ ἱστορικὸν πρόβλημα τῆς πατρίδος.

Σύνθημα αὐτοῦ ἔστω Νίκη ἢ Θάνατος. Εἶνε παλαιότατον τοῦτο ἑλληνικὸν σύνθημα. Ἂς προπαρασκευάσῃ ὁ Ἕλλην καὶ ἂς ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκην. Ἀρκεῖ νὰ τὸ σκεφθῇ μόνον, νὰ τὸ ἐπιδιώξῃ διὰ τῶν πραγμάτων, καὶ θέλει κατορθωθῇ. Ἡ νίκη εὐνοεῖ τοὺς παρασκευαζομένους μόνον λαούς, διότι ὁ πόλεμος δὲν εἶνε ἀγὼν σωμάτων μόνον, ἀλλὰ ψυχῶν. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀπό τινος χρόνου παρέσχον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν παίδευσιν καὶ σύνταξιν. Ἂς ἔχωμεν τοῦτο ὑπ' ὄψει. Πνευματικῶς, ἠθικῶς, ἱστορικῶς ὑπερτεροῦμεν αὐτῶν. Ἂς προσπαθήσωμεν νὰ μὴ ὑστερήσωμεν ἐν προσεχεῖ πολέμῳ, ἐπελευσομένῳ ἀφεύκτως.

Μία νίκη δύναται νὰ ἐξαγάγῃ λαόν τινα ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀφανείας, ἀλλὰ τούτου ἕνεκα μία ἧττα δύναται νὰ περιαγάγῃ ἄλλον λαόν, παρὰ τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ περγαμηνάς, εἰς καταστροφήν, εἰς ἱστορικὴν ἀφάνειαν.

Πρὸς κατανόησιν τούτου ἂς μελετήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἰδίᾳ τὴν πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν. Ἐν τῇ κατανοήσει καὶ πραγματώσει τῶν διδαγμάτων αὐτῆς πραγματωθήσεται ὄντως ἡ πλήρης ἱστορικὴ ἀποκατάστασις, ἡ ἀναγέννησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Νεοκλῆς Καζάζης.

ΤΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑι ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΩΣ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΣ

Οἱ Βούλγαροι τῆς σήμερον καὶ ἡ κατακτητικὴ αὐτῶν ἰδέα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης.

Ἀπὸ τῆς διὰ τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877 — 1878 δημιουργίας τοῦ νέου πολιτικοῦ καθεστῶτος τῆς Βουλγαρίας εἰς αὐτόνομον Ἡγεμονίαν, καθορισθείσης ὑπὸ τῆς Βερολινείου Συνθήκης τοῦ 1878, οἱ ἀπελεύθεροι Βούλγαροι, ἀμόχθως καὶ διὰ ξένου αἵματος καὶ χρήματος ἀποκτήσαντες τὴν ἐλευθερίαν, ἤρξαντο σχεδιάζοντες καὶ ἐνεργοῦντες πρὸς σχηματισμὸν μεγάλης Βουλγαρίας, μεγαλειτέρας καὶ τῆς ὑπὸ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὁρισθείσης, μὴ διστάσαντες χάριν τούτου, οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἱδρύσασαν τὴν βουλγαρικὴν Ἡγεμονίαν διὰ θυσίας τόσων αἱμάτων καὶ τόσων δαπανῶν Ρωσσίαν νὰ λακτήσωσι. Διὰ τῆς τακτικῆς των ταύτης, ὑπὸ εὐνοϊκὰς κατὰ τύχην δυστυχῶς περιστάσεις, κατέλαβον ἀναιμάκτως τὸν Αὔγουστον τοῦ 1885 τὴν Βόρειον Θρᾴκην, τὴν ἄλλως Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν κοινῶς λεγομένην, κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ πλέον αὐξήσαντες τὴν νέαν Βουλγαρίαν, τεθέντων ὑπὸ βουλγαρικὸν ζυγὸν ἐκτὸς πολλῶν Τούρκων, καὶ **200** περίπου χιλιάδων γνησιωτάτων καὶ γηγενῶν Ἑλλήνων.

Ἡ εὔκολος αὐτὴ βουλγαρικὴ λεία, ἥτις ὠνομάσθη εἰς τὴν διπλωματικὴν γλῶσσαν «*πραξικόπημα τῆς Φιλιππουπόλεως*», ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν εἰς τὸ θάρρος τῆς βουλγαρικῆς βουλιμίας, μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην τῆς Βορείου Θράκης κατάκτησιν ἑπόμενον ἦτο νὰ ἔλθῃ ἡ ὄρεξις καὶ διὰ τὴν λοιπὴν Θράκην καὶ ἰδιαίτατα τὴν Μακεδονίαν.

Δημοσιογράφοι καὶ συγγρ φεῖς ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς βουλγαρικῆς Ἰδέας, καὶ ἡ ἑωνημένη βουλγαρικὴ ψευδολογία.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον σπουδαῖαι καὶ παντοδαπαὶ εἶχον καταβληθῇ ἐνέργειαι καὶ πρὸ ἀκόμη τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως, ἰδίως ὅμως μετ' αὐτό, ὅπως ἀποπλανηθῇ ἡ κοινὴ τῆς Εὐρώπης γνώμη,—ἥτις ἀτυχῶς μετά τινος ἐπιπολαιότητος ἔκρινε πάντοτε τὰ τῆς Ἀνατολῆς, ὁσάκις δὲν εἶχεν ἄμεσον συμφέρον, — πιστεύσασα, ὅτι αἱ χῶραι αὗται κατοικοῦνται ὑπὸ Βουλγάρων μόνον, καὶ ὅτι αἱ λοιπαὶ ἐν αὐταῖς εὑρισκόμεναι ἐθνότητες δὲν ἀποτελοῦσιν ἢ οἰκτρὰν μειοψηφίαν· ὡς ὄργανα

δὲ τοῦ ὑπούλου εἰρηνικοῦ τούτου ἀγῶνος ἐχρησίμευσαν διάφορα ἐν Εὐρώπῃ πρόσωπα, ὑψηλῆς ἢ ταπεινῆς περιωπῆς, τεθέντα εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ παμβουλγαρικῶν, ἢ κυριολεκτικώτερον πανσλαυϊστικῶν βλέψεων διὰ τῆς δημοσιογραφίας καὶ ἰδίως διὰ διαφόρων μισθωτῶν πολιτικῶν συγγραφέων. Ἰδίᾳ ἐτέθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην πολλὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῶν κυριωτέρων τῆς Εὐρώπης κέντρων, ἅτινα ἀντὶ ὑλικῆς ἀμοιβῆς, ὑπερασπιζόμενα τὸν ἄδικον ἐν Μακεδονίᾳ τῶν Βουλγάρων κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ ἀγῶνα, δὲν διστάζουσι νὰ παριστῶσιν ἑκάστοτε, ὁσάκις εἶνε ἀνάγκη νὰ πράξωσι τοῦτο, τὸν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐπήλυδα βουλγαρικὸν πληθυσμὸν διπλάσιον (!!) καὶ πλέον τοῦ γηγενοῦς ἑλληνικοῦ, τὰ δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τελούμενα ἐκεῖ ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ κυρίως στοιχείου ἀνήκουστα ὄργια τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, οἷον φόνοι, δολοφονίαι, δηώσεις, λῃστεῖαι, βιασμοὶ γυναικῶν καὶ παρθένων, ἐμπρησμοί, ἀνατινάξεις διὰ δυναμίτιδος κτιρίων, ἀτμοπλοίων, καὶ σιδηροδρομικῶν συρμῶν, καταστροφαὶ γεφυρῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν κλπ.—ὄργια ἀμαυροῦντα τὴν ἀνατολὴν τοῦ Κ'. αἰῶνος,—ὡς δικαίας καὶ ἱεροῦ ἀγῶνος πράξεις!

Δυστυχῶς, ἀφεθέντος ἐλευθέρου τοῦ πεδίου εἰς τὰς βουλγαρικὰς ψευδολογίας, προσπαθοῦσι νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν σφαλερὰν γνώμην, ὅτι ἡ περιμάχητος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἑλλήνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων Ἀριστοτέλους πατρὶς εἶνε πατρὶς τῶν ἀπογόνων τῶν ἐστεμμένων ἐκείνων *λῃστῶν*, Κρούμου, Σκυλοϊωάννου κλ. οἵτινες, μεθύοντες ἐν τῷ αἵματι τῶν φόνων ἐσβέννυον τὴν δίψαν των, πίνοντες ἐκ τῶν κρανίων τῶν ὑπ' αὐτῶν φονευομένων ἐχθρῶν, ἅτινα κατὰ θηριῶδες ἐθνικὸν ἔθος, μετέβαλον εἰς κύπελα! Πρὸ τοιαύτης δημιουργηθείσης καταστάσεως ἐκρίθη ἀναγκαῖον παρ' ἡμῶν ἡ σύνταξις τῆς παρούσης ἱστορικοπολιτικῆς μελέτης, ὅπως δι' ἱστορικῶν δεδομένων καὶ ἐπισήμων στατιστικῶν πινάκων ἀποκρουσθῇ ἡ ἀτέρμων αὕτη βουλγαρικὴ ψευδολογία, ἥτις ἀγωνίζεται νὰ δημιουργήσῃ μεγάλην Βουλγαρίαν, χύνουσα ἑλληνικὸν αἷμα καὶ καταπατοῦσα ἐδάφη ἀνέκαθεν ἑλληνικά.

Οἱ Βούλγαροι πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Σειραὶ ἀπανθρώπων δηώσεων Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν.

Οἱ Βούλγαροι, λαός, ὡς γνωστόν, *ἀμαξόβιος, πλάνης καὶ λῃστρικός*, καταγωγῆς δὲ ταταρικῆς, ἐκδιωχθεὶς ἐκ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ κοιτίδος, τῆς παρὰ τὸν ποταμὸν Ρὰ (Βόλγαν) χώρας, ἔζων κατὰ τὸν Ε'. μ. Χ. αἰῶνα, λῃζόμενοι τὰς μεταξὺ Ἴστρου καὶ Βορυσθένους χώρας. Πρώτην φοράν, τῷ 499 μ. Χ., διαβαίνουσι τὸν Ἴστρον πρὸς ἐπιδρομὴν χωρῶν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἑλληνικῆς κατ' ἐξοχήν, ὡς

γνωστόν, οὔσης καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ὄνομα, καὶ πρώτην φορὰν ὡσαύτως τῷ 517 μ.Χ. εἰσβάλλουσιν εἰς τὰς ἀνέκαθεν ἑλληνικὰς χώρας Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ λεηλατοῦσιν αὐτας, ἐκτείνοντες τὰς δηώσεις των μέχρι σχεδὸν τῆς Θεσσαλίας, ὅποθεν πλήρεις λαφύρων ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἴστρου κοιτίδα αὐτῶν. Κατὰ τὸ 540 δὲ μ.Χ. ἔτος, ἑνωθέντες καὶ μετ' ἄλλων βαρβάρων φυλῶν, παρ' αἷς προεξῆρχον οἱ Οὖννοι, εἰσέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν Θράκην, καὶ προχωρήσαντες μέχρι τοῦ Ἀναστασιείου τείχους, κατέστρεψαν πυρὶ καὶ σιδήρῳ πλείστας ἑλληνικὰς πόλεις, ὅπόθεν ἐπέστρεψαν καὶ πάλιν, συνατοκομίζοντες πλούσια καὶ ἄφθονα λάφυρα.

Μετὰ τὰ μέσα τοῦ Ϛ'. αἰῶνος τοὺς Βουλγάρους τούτους ἐπιδρομεις διεδέχθησαν οἱ λεγόμενοι Ψευδάβαροι, μεθ' ὧν συνέπραττον καὶ οἱ Βούλγαροι ὡς καὶ ἄλλαι ὑποτελεῖς ἐκείνοις βαρβαρικαὶ φυλαί, οἷον Γήπαιδες, Οὖννοι, Σκλαβῆνοι κλ. ἐπεκτείνοντες τὰς λεηλασίας αὐτῶν μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁπόθεν ἐπέστρεψαν τῷ 617 μ. Χ. ἔτος, ἀπάγοντες αἰχμαλώτους καὶ λάφυρα κατὰ τὴν συνήθειάν των.

Οἱ Βούλγαροι, γνωστοὶ τοτε ὑπὸ τ' ὄνομα τῶν Οὐνογουνδούρων, συγγενέστατοι δὲ τῶν Τούρκων, ἐστρατολογοῦντο ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Ὀρχὰν (Ὀργανᾶ), ὑποτελοῦς τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Κόβρατος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἡρακλείου ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ κοινῇ μετ' αὐτῶν κατεχομένου ἐδάφους τοὺς Ἀβάρους κατὰ τὸ 635 μ. Χ. ἔτος, καὶ κηρυχθεὶς ἀνεξάρτητος, συνέστησε τὸ παρὰ τὴν Μαιώτιδα λίμνην βασίλειον τῶν Οὐνογουνδούρων καὶ Κροτάγων τῆς λεγομένης Παλαιᾶς Βουλγαρίας.

Ἐγκατάστασις τῶν Βουλγάρων ἐν Μυσίᾳ (Βουλγαρίᾳ.)
Πῦρ καὶ σίδηρος.

Ὁ Ἀσπαρούχ, τρίτος υἱὸς τοῦ Κοβράτου, ἡγούμενος μεγάλου ἀριθμοῦ ἐπιδρομέων Βουλγάρων, ἐγκαθιδρύεται ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Τύρα καὶ τῶν στομίων τοῦ Ἴστρου χώρᾳ, τῇ σήμερον λεγομένῃ «Δοβρουτσᾷ» ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, μετὰ πολλὰς δὲ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς τοὺς στρατοὺς τοῦ Βυζαντίου, ἐγκαθίσταται ἐν Μυσίᾳ, χώρᾳ νοτιόθεν μὲν περιφρασσομένῃ ὑπὸ τοῦ Αἵμου, βορειόθεν δὲ ὑπὸ τοῦ Ἴστρου, ἀνατολικῶς ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ δυτικῶς ὑπὸ τοῦ Μοράβα, ὑποτάξας τὰς ἐν αὐτῇ προϋπαρχούσας ἑπτὰ σλαβηνικὰς φυλάς, καὶ ἤρξατο περιτρέχων, δυτικῶς μὲν τὴν Ἰλλυρίαν, ἀνατολικῶς δὲ τὴν Θράκην (679), μέχρις οὗ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μυσίας, Βουλγαρίας ἔκτοτε κληθείσης.

Οἱ Βούλγαροι, πυρὶ καὶ σιδήρῳ ἐγκαταστάντες ἅπαξ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, καὶ πρὸς στιγμὴν μόνον εἰρηνεύσαντες, δὲν ἤργησαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς προσφιλεῖς

των λεηλασίας καὶ τοὺς ἐξανδραποδισμούς, πρῶτα δὲ θύματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας καὶ αἱμοχαρείας ὑπῆρξαν αἱ ὅμοροι αὐτοῖς ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι Μακεδονία καὶ Θράκη, ἀπαραλλάκτως ὅπως συμβαίνει ἀπὸ τῆς διὰ τοῦ τελευταίου ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἐκ νέου συστάσεως τῆς Νέας Βουλγαρίας μέχρι σήμερον.

Τὸν Ἀσπαροὺχ διεδέχθη σειρὰ Βουλγάρων βασιλέων, καθ' ὅλον δὲ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ βουλγαρικοῦ Βασιλείου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 679 μ. Χ. μέχρι τοῦ 1390, ὅτε Σουλτὰν Μουρὰτ ὁ Α΄. ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ τελευταίου Βουλγάρου βασιλέως Σισμάν, καὶ κατατροπώσας αὐτὸν κατέλαβεν ἅπασαν τὴν Βουλγαρίαν καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἐπαρχίαν τουρκικήν, οὐδὲν ἄλλο βλέπομεν διὰ τῆς Ἱστορίας ἢ ἀδιαλείπτους πολέμους μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Βουλγάρων Ἡγεμόνων, προκαλουμένους ἐκ τῶν συνεχῶν ἐπιδρομῶν τῶν τελευταίων τούτων εἰς τὰς πλουσίας ἑλληνικὰς χώρας Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἡγουμένων ἀγρίων καὶ αἱμοδιψῶν βουλγαρικῶν ὀρδῶν, ἀλλ' οὐδέποτε βλέπομεν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων μόνιμον ἐγκατάστασιν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους, δίκην παλιρροίας ἐρχομένου καὶ παρερχομένου, ὁ δὲ κυριώτατος σκοπὸς τῶν ἀνὰ τὰς χώρας ταύτας εἰσβολῶν τῶν βουλγαρικῶν ὀρδῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν ἑκάστοτε Βουλγάρων ἡγεμόνων, εἴδους ἐστεμμένων ληστάρχων, δὲν ἦτο ἄλλος, ἢ ἡ μέχρις ἐρημώσεως λεηλασία τῆς χώρας καὶ ὁ ἐξανδραποδισμὸς τῶν κατοίκων, οὕς, κατὰ μυριάδας ζωγροῦντες, ἐγκαθίδρυον ὡς δουλοπαροίκους ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐξ ὧν πλεῖστοι κατὰ καιροὺς δραπετεύοντες, ἢ ἀπελευθερούμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου Αὐτοκρατόρων, ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ παλαιάς των ἑστίας.

Οἱ Βούλγαροι βασιλεῖς εἰσβάλλοντες εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ τὰ αἱμοχαρῆ αὐτῶν ἆθλα.

Παρακολουθήσωμεν ἤδη τοὺς θηριωδεστέρους καὶ αἱμοχαρεστέρους μεταξὺ τῶν Βουλγάρων βασιλέων, οἵτινες καὶ τῶν Βανδάλων βανδαλικώτεροι ἐπέδραμον κατὰ διαφόρους καιροὺς τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἰδίως τὰς ὁμόρους αὐτοῖς Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἐξ οὗ θέλει ἀποδειχθῆ, ὅτι οἱ Βούλγαροι, ἐπιδραμόντες τὰς χώρας ταύτας, καί ποτε προσωρινῶς ἐπὶ ἐλάχιστα χρονικὰ διαστήματα ἐγκαθιδρυθέντες ἐν αὐταῖς, μεθ' ὅλας τὰς λεηλασίας, τοὺς ἐμπρησμούς, τοὺς φόνους καὶ τοὺς ἐξανδραποδισμούς, δὲν κατώρθωσαν νὰ μεταβάλωσι τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων, εἰς ὃ καὶ μόνον ὀφείλεται καὶ ἡ ἀδυναμία αὐτῶν τοῦ νὰ καθέξωσι μονίμως τὰς χώρας ταύτας, ἀναγκαζόμενοι ἐπὶ τέλους νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

α) *Κροῦμος.*

Πρῶτος κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἔρχεται ὁ Κροῦμος, διάσημος καταστὰς ἐν τῇ

Ἱστορίᾳ τῶν ἐθνῶν διὰ τὴν ἀπάνθρωπον ὠμότητά του, ὅστις τὸ 813 μ. Χ. ἔτος κατέκτησε θρᾳκικάς τινας καὶ μακεδονικὰς πόλεις, ἃς ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Λέων ἀνέκτησε πάλιν μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη.

β) Συμεών.

Δεύτερος ὁ Συμεών. Οὗτος, καίπερ χριστιανὸς καὶ ἑλληνομαθής, ὡς ἀνατραφεὶς ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ Αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποβάλῃ οὐδὲν ἐκ τοῦ βουλγαρικοῦ χαρακτῆρος· ὡς πρῶτόν του δὲ ἔργον, εὐθὺς ὡς ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ θρόνου, ἦτο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὰς ὁμόρους ἑλληνικὰς χώρας καὶ νὰ λεηλατήσῃ αὐτάς, κατὰ τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ ἔνστικτα· μετ' ἀλλεπαλλήλους δὲ πολέμους καὶ λεηλασίας κατώρθωσε τῷ 924 μ. Χ. ἔτος νὰ κυριεύσῃ καὶ κατάσχῃ τὴν βόρειον Θράκην, τὴν ὑπὸ τ' ὄνομα τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας γνωστὴν σήμερον χώραν, ἐλευθερωθεῖσαν ὅμως εὐθὺς μετ' ὀλίγον, ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος τῷ 927.

γ) Σαμουήλ.

Τρίτος ὁ Σαμουήλ. Οὗτος, κατ' οὐδὲν ὑστερῶν τῶν προκατόχων του, ὡς πρὸς τὴν ὠμότητα καὶ τὴν αἱμοδιψίαν, ὑπῆρξεν ὁ μακρότερον ἐπεκτείνας τὰς λεηλασίας αὐτοῦ, ἀνὰ τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, ὁ περισσότερον ἐρημώσας αὐτάς, προχωρήσας μέχρι Πελοποννήσου, καίων καὶ λαφυραγωγῶν, σφάζων καὶ αἰχμαλωτίζων. Ὑπῆρξεν οὗτος ὁ μόνος, ὅστις ἐδέσποσε τῆς Μακεδονίας ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 976 μέχρι τοῦ 996 μ. Χ. ἔτους, νικηθεὶς δὲ κατὰ κράτος ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Οὐρανοῦ, διεσώθη εἰς Βουλγαρίαν, αἱ δὲ χῶραι ἐπανῆλθον εἰς τὸ κράτος τοῦ Βυζαντίου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου, ἕνεκα τῶν μεγάλων λεηλασιῶν του, καθιερώθη ἡ παροιμιακὴ ἔκφρασις «Μυσῶν λεία».

δ) Ἰωννης Α' ἢ Σκυλοϊωάννης.

Τέταρτος Ἰωάννης ὁ Α'. ὅστις διὰ τὴν ἀπανθρωποτάτην ὠμότητά του ἐπωνομάσθη δικαίως Σκυλοϊωάννης. Οὗτος τυγχάνει γνωστὸς καὶ εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον διὰ τὴν αἰχμαλώτισιν τοῦ ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουΐνου καὶ τὴν ἀπανθρωποτάτην τούτου θανάτωσιν. Κατὰ τὸ 1206 κατέκτησεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Θράκην παρὰ τοῦ Λατίνου Αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν βόρειον Μακεδονίαν παρὰ τοῦ Λατίνου ἐπίσης βασιλέως Θεσσαλονίκης, ἀλλ' ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα παρῆλθεν καὶ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῶν, ἑνωθέντες μετὰ τῶν Σταυροφόρων, ἀπέκρουσαν τὰς βουλγαρικὰς ὀρδάς, ἐντὸς τῶν καθαρῶς βουλγαρικῶν ὁρίων.

ε) Ἀσὰν ὁ Β'.

Πέμπτος Ἀσὰν ὁ Β'. Οὗτος ἀνελθὼν εἰς τὸν βουλγαρικὸν θρόνον τῷ 1229 κα-

τέλαβε τὴν βορειοανατολικὴν Μακεδονίαν, ἣν ἀνέκτησε πάλιν τὸ 1246 ὁ ἐν Νικαίᾳ ἔχων τὴν ἕδραν του Ἕλλην Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Βατάτσης.

ς) *Μιχαὴλ Ἀσάν.*

Ἕκτος καὶ τελευταῖος ὁ Μιχαὴλ Ἀσάν, ὅστις κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ μέρος τῆς Βορείου Θράκης, ἀλλ' ὁ Ἕλλην Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, νικήσας αὐτὸν τῷ 1257, ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς προσκαίρους ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατοχὰς τῶν χωρῶν τούτων.

Αὕτη ἐστὶν ἡ αἱματηρὰ δρᾶσις τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς των ἐντεῦθεν τοῦ Ἴστρου, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, μέχρι τοῦ 1257. Ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Σκλαβήνων, τῶν Δακῶν, τῶν Σέρβων, τῶν Οὔγγρων καὶ τῶν ἀντιπροσωπευόντων τὴν γαλλικήν, τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν ἐθνότητα Σταυροφόρων δὲν ὀφείλει ἄλλο εἰς τὴν βουλγαρικὴν φυλήν, ἀφ' ἧς δυστυχῶς αὕτη εἰσέβαλεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἢ δῃώσεις, ἐμπρησμούς, φόνους, ἐξανδραποδισμοὺς καὶ παντὸς εἴδους ἀτιμώσεις. Ὅπου δήποτε γῆς καὶ ἂν ἔθεσαν τὸν πόδα οἱ Βούλγαροι, τὰ ἴχνη του ἀπετυπώθησαν δι' αἵματος. Ἡ φρίκη ἠκολούθει αὐτούς, ἢ μᾶλλον προεπορεύετο αὐτῶν, τὰ δὲ Γράμματα, αἱ Ἐπιστῆμαι καὶ ἐν γένει ὁ Πολιτισμὸς ὑπέστησαν μεγίστην ὑπ' αὐτῶν ζημίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ Σκυλοϊωάννου, ὡς ἀρχηγοῦ τῶν «Σκυλλοκεφάλων», ὡς ἐκαλοῦντο ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Βούλγαροι, παραμένει εἰσέτι εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Ἠπειρωτῶν, τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Θρᾳκῶν, ὡς φρικώδης ἀνάμνησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ πίνειν διὰ τοῦ κρανίου τοῦ ἐχθροῦ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατόρθωμα ἔνδοξον καὶ ἡρωϊκόν.

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀφηγήσεως, ἐρειδομένης εἰς τὰς ἀμερολήπτους μαρτυρίας τῶν κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους χρονογράφων καταφαίνεται ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐπέδραμον ὄντως ληστρικῶς καὶ ἐχθρικῶς πολλάκις τήν τε Θρᾴκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, ὡς καὶ ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας, καὶ κατέσχον προσκαίρως τμήματα τῶν ὁμόρων αὐτοῖς ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλ' οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ μεταβάλωσι τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν ἐν αὐταῖς γηγενῶν Ἑλλήνων κατοίκων, οὐδέποτε ἐγκατέστησαν κράτος ἐν κοινωνίᾳ ἀνθρωπίνῃ.

Πολιτικαὶ τύχαι τῆς Μακεδονίας.

Ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει ἑλληνικὴ χώρα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων της περιῆλθεν εἰς τοὺς Ρωμαίους αὐτοκράτορας, ἐκ τῶν Ρωμαίων εἰς τοὺς Ἕλληνας αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου, ἐκ τούτων εἰς τοὺς Σταυροφόρους, ἐκ τῶν Σταυροφόρων εἰς τοὺς Ἕλληνας πάλιν αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου, καὶ τέλος ἐκ τούτων τῷ 1390 εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων. Ἡ λογικὴ δὲν

ἐπιτρέπει ἡμῖν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ βουλγαρικὸς λαός, λαὸς ποδουλωθεὶς τελείως 63 ὅλα ἔτη πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παραδοθέντος αἰσχρῶς τοῦ τελευταίου αὐτῶν βασιλέως Σισμὰν πρὸς τὸν νικητὴν Σουλτάνον μετὰ σαβάνου περὶ τὸν τράχηλον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἡρωϊκώτατον θάνατον τοῦ τελευταίου Ἕλληνος Αὐτοκράτορος, λαὸς καθ' ὅλα κατώτερος τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς καὶ πνευματικῶς, ἠδύνατο κατὰ τοὺς μαύρους ἐκείνους χρόνους τῆς μεγάλης δουλείας, δοῦλος αὐτὸς καὶ πάσης ἄλλης ὑποδούλου φυλῆς δουλικώτερος, νὰ ποιήσῃ πνευματικὰς καὶ ἐθνικὰς κατακτήσεις ἐν Μακεδονίᾳ.

Πρόσκαιρος ἐγκατάστασις βουλγαρικῶν πληθυσμῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Σλαυϊκὸν μακεδονικὸν ἰδίωμα.

Εἶνε μὲν ἱστορικῶς βεβαιωμένον, ὅτι ἐπὶ βυζαντινοκρατίας βουλγαρικοὶ πληθυσμοί, κατὰ τὰς διαφόρους τῶν Βουλγάρων εἰσβολάς, εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ τῆς βορείου **Μακεδονίας** ἀπὸ Μελενίκου μέχρι Μοναστηρίου καὶ Ἀχρίδος, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης βεβαιωμένον, ὅτι οἱ ἐπήλυδες οὗτοι πληθυσμοὶ ἐξεδιώχθησαν ἔκ τε τοῦ μακεδονικοῦ καὶ τοῦ ἰλλυρικοῦ ἐδάφους, πέραν τοῦ Αἵμου, ἐντὸς τῆς Βουλγαρίας τῷ 1019 ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Β΄, τοῦ ἐπικληθέντος **Βουλγαροκτόνου**.

Ἡ πρόσκαιρος αὕτη ἐγκατάστασις βουλγαρικῶν τινων πληθυσμῶν ἀνὰ τὴν βόρειον Μακεδονίαν εἶνε μία ἔτι αἰτία τῆς μέχρι σήμερον ὑπάρξεως τοῦ σλαυϊκοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Μακεδονίας καί τισι σημείοις τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῆς Θράκης.

Κατὰ τὸ αὐστηρὸν δίκαιον δὲν ὑπάρχουσι Βούλγαροι ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ μόνον σλαυόφωνοι, οἵτινες δὲν εἶνε ἄλλο ἢ γηγενεῖς καὶ γνήσιοι Ἕλληνες, ἀπωλέσαντες μὲν ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ διατηρήσαντες πάντοτε ζωηρὰν τὴν συνείδησιν τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς των καὶ ἔμφυτον τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς ὁμογλώσσους Βουλγάρους, ὑφ' ὧν διὰ τοῦτο καὶ καταδιώκονται σήμερον ἴσον μὲ τοὺς Ἕλληνας μέχρις ἐξοντώσεως.

Ἂν δὲ σήμερον ἐν βορείοις τισὶ τῆς Μακεδονίας τμήμασι τινὲς τῶν σλαυοφώνων προσεχώρησαν εἰς τὴν βουλγαρικὴν φυλήν, ἀντικαταστήσαντες τὴν μέχρι πρὸ ὀλίγων μόλις δεκαετηρίδων ἑλληνικὴν συνείδησιν διὰ τῆς βουλγαρικῆς, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς πανσλαυϊστικὰς ἔκτοτε ῥαδιουργίας καὶ τὴν ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας δημιουργίαν τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, ἥτις θεωρεῖται ὡς πρόσκοπος τῆς μεγάλης σλαυϊκῆς καὶ κραταιᾶς ἐκείνης Δυνάμεως. Ἔκτοτε οὗτοι πρὸ παντὸς ἐξωθούμενοι ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως καὶ ἀπώτερον εὑρισκόμενοι τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων, ἐν τῇ πρὸς μεταβολὴν πολιτικῆς καταστάσεως δίψει των, οὐδὲν παράδοξον ἂν ἀπαυδήσαντες

ἐπὶ τέλους, ἑκόντες ἄκοντες προσέκλιναν πρὸς τὴν ἐγγύτερον οὖσαν Βουλγαρίαν.

Ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε πάντοτε ἔνδειξις τῆς καταγωγῆς.

Τὸ ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε πάντοτε ἔνδειξις τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς, μαρτυροῦσι τοῦτο καὶ ἄλλοι εὐρωπαϊκοὶ λαοί, ὡς οἱ Γαλάται, οἱ Κελτοί, οἱ Ἴβηρες, οἱ Λατῖνοι οἱ Ἰσραηλῖται κλπ. οἵτινες ἐνῷ ὁμιλοῦσι σήμερον λατινικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὀνομάζονται καὶ εἶνε Γάλλοι, Ἱσπανοί, Πορτογάλλοι, Ἰταλοί, Ἰσραηλῖται κλπ. ἀποτελοῦντες ἔθνη ἰδιαίτερα, οὐχὶ ἅπαξ συγκρουσθέντα πρὸς ἄλληλα διὰ πολέμων. Μήπως ἔχουσί τι κοινὸν σήμερον μετὰ τῶν Γάλλων τὰ γαλλόγλωσσα τμήματα τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἑλβετίας ; Ἢ οἱ Σουηδοί, οἱ Νορβηγοὶ καὶ οἱ Δανοὶ μετὰ τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ;

Ἀλλ' ἡ βουλγαρικὴ πολιτική, ὄπισθεν τῆς ὁποίας κρύπτεται ἐν καταφανεῖ ὑποκρίσει ἡ πανσλαυϊστικὴ πολιτική, κερδοσκοποῦσα ὑπολογίζει ἐπὶ τῶν σλαυοφώνων μακεδονικῶν πληθυσμῶν τῆς Μακεδονίας, μέγα μέρος τῶν ὁποίων, παρ' ὅλας τὰς ἀναπτυχθείσας ραδιουργίας ἀπὸ ἡμίσεως ἤδη καὶ πλέον αἰῶνος, ἔχον συνείδησιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς καὶ ἑλληνοφρονοῦν, ἀποστέργει ἀπέναντι οἱασδήποτε ὑπισχνουμένης παροχῆς ἐκ μέρους τῶν Πανσλαυϊστῶν καὶ ἀπέναντι οἱασδήποτε ἀπειλῆς ἐκ μέρους τῶν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ληϊζομένων σήμερον τὴν Μακεδονίαν βουλγαρικῶν ὀρδῶν, ν' ἀποβάλῃ τὴν ἑλληνικήν του συνείδησιν, τὴν πρὸς τὸν Ἕλληνα Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὑποταγήν του, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῆς Ἐκκλησίας του καὶ τοῦ Σχολείου του διὰ τῆς βουλγαρικῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ συνείδησις τυγχάνει βαθέως ἐρριζωμένη παρὰ τοῖς σλαυοφώνοις τούτοις Ἕλλησι τῆς Μακεδονίας, μὴ ἀπολεσθεῖσα σὺν τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἕνεκα τῶν γνωστῶν σκληρῶν περιστάσεων. Τὸ σλαυϊκὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα ἤρξατο ἐπεκτεινόμενον προσέτι ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Τούρκων, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀπαισίου φόρου τοῦ αἵματος, «**παιδομαζώματος**» ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον λεγομένου, ὃν ἐτέλει κατ' ἐξοχὴν ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ οὗτινος οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἀπηλλαγμένοι ! .

Αἱ παραμεθόριοι τῇ Βουλγαρίᾳ μακεδονικαὶ ἐπαρχίαι, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὁ βαρὺς τουρκικὸς ζυγὸς ἠδέλφονε ὅλα τὰ χριστιανικὰ γένη τῆς τότε Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, καὶ ἐξήλειφε τὰ πρότερον φυλετικὰ μίση, βλέπουσαι ὅτι ὁ Σουλτᾶνος δὲν ἐστρατολόγει βουλγαρόπαιδας, ἀλλὰ κατὰ προτίμησιν μόνον ἑλληνόπαιδας, προσῳκειώθησαν προθύμως τὸ σλαυϊκὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα, ἵνα, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ὅτι δὲν ἦσαν Ἕλληνες, σώζωσιν ἑκάστοτε τὰ τέκνα των ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ Τυράννου, ὅστις, συναθροίζων αὐτὰ ἐν τρυφερωτάτῃ ἡλικίᾳ καὶ μεταβάλλων τὴν θρησκείαν αὐτῶν

ἀπὸ χριστιανικῆς εἰς μωαμεθανικήν, κατέτασσεν εἰς τὰ γενιτσαρικὰ σώματα καὶ καθίστα αὐτὰ προμάχους τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἔθνους τυράννους καὶ δυνάστας.

Οἱ Ὀρθόδοξοι Μακεδόνες Ἕλληνες, οἱ Σχισματικοὶ Βούλγαροι. Ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ διπλασία τῆς τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

Ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ βουλγαρικοῦ Σχίσματος (1870) καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, ἐν Μακεδονίᾳ τὴν μὲν τῆς Ὀρθοδοξίας σημαίαν κρατεῖ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τὴν δὲ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βούλγαρος Ἔξαρχος, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πανισχύρου ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσσικῆς Πρεσβείας. Ἀσθενέστατος ὡς πολιτικὴ δύναμις ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, στερούμενος χρυσῶν τε καὶ σιδηρῶν λογχῶν, ἰσχυρότατος ὁ Βούλγαρος Ἔξαρχος, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου κρύπτεται ἡ πανίσχυρος Πανσλαυϊστικὴ Ἑταιρεία μεθ' ὅλων τῶν θησαυρῶν αὐτῆς καὶ ὅλων τῶν ρωσσικῶν στρατιῶν. — Ποία λοιπὸν ἄλλη δύναμις, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως, συγκρατεῖ ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἕλληνος Πατριάρχου καὶ τὴν σκιὰν τῆς ἑλληνικῆς Ἰδέας τοσούτους σλαυοφώνους Μακεδόνας; Ὁ Πατριάρχης, μὴ κεκτημένος ὑλικήν τινα δύναμιν, ὡς ὁ ἀντίπαλός του Βούλγαρος Ἔξαρχος, ὅπως ἐκβιάζῃ τοὺς σλαυοφώνους Μακεδόνας εἰς τὸ νὰ ὁμολογῶσιν ἑαυτοὺς Ἕλληνας καὶ οὐχὶ Βουλγάρους, ποίαν ἄλλην δύναμιν μεταχειρίζεται ὥστε νὰ διατηρῶσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ των, καὶ τὰ ἑλληνικὰ μόνον γράμματα εἰς τὰ σχολεῖά των πρὸς ἐκπαίδευσίν των; Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς ξενογλωσσίας δὲν ὑπάρχει μόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος, ὡς π. χ. ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπου ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ πλέον τοῦ ἑκατομμυρίου τυγχάνουσι τουρκόγλωσσοι, διατρέφοντες τὰ ἑλληνικώτερα τῶν αἰσθημάτων.

Οἱ ἑπόμενοι ἐπίσημοι στατιστικοὶ πίνακες, ὧν ἡ προέλευσις δηλοῦται ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, καταδεικνύουσι τὴν δύναμιν μιᾶς ἑκάστης τῶν διαμαχομένων ἐν Μακεδονίᾳ φυλῶν ἑλληνικῆς καὶ βουλγαρικῆς καὶ προκαλοῦμεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν προσοχὴν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τῆς Εὐρώπης, μεταξὺ τοῦ ὁποίου τοσαύτην εὗρε μέχρι τοῦδε ἠχὼ ἡ βουλγαρικὴ ψευδολογία, χάρις εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ὄπισθεν αὐτῶν δρώντων Πανσλαυϊστῶν διατιθέμενα ἄφθονα ὑλικὰ μέσα.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν ἀρχιερατικῶν ἑδρῶν.

Αὐξ. Ἀριθ.	Μητροπόλεις, Ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ Ἐπισκοπαὶ	Ἑλληνικαὶ	Βουλγαρικαὶ
1	Θεσσαλονίκης	1	
2	Ἀρδαμῶνος	1	
3	Κασσανδρείας	1	
4	Ἱερισσοῦ	1	
5	Πολυανῆς	1	
6	Σερρῶν	1	
7	Δράμας	1	
8	Ξάνθης	1	
9	Κορυτσᾶς	1	
10	Βερροίας	1	
11	Σισανίου	1	
12	Ἐλασσῶνος	1	
13	Γρεβενῶν	1	
14	Καστορίας	1	
15	Σερβίων καὶ Κοζάνης	1	
16	Πελαγωνείας	1	1
17	Στρουμνίτσης	1	1
18	Μελενίκου	1	
19	Βοδενῶν	1	
20	Μογλενῶν	1	
21	Καμπανίας	1	
22	Κίτρους	1	
23	Ἐλευθερουπόλεως	1	
24	Νευροκοπίου	1	1
25	Δίβρης καὶ Βελεσσοῦ	1	2
26	Ἀχρίδος καὶ Πρεσπῶν	1	1
		26	6

Σημ. Αἱ ἀρχιερατικαὶ ἕδραι Ρασκοπρισρένης καὶ Σκοπείων ὑπάγονται εἰς τὴν Παλαιὰν Σερβίαν καὶ κέκτηνται ἀρχιερεῖς Σέρβους, ὑποκειμένους τῷ Ἕλληνι Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν σχολείων καὶ μαθητῶν.

Γεν Διοικήσεις (Βιλαγέτια)		Ἐπαρχίαι (Καζάδες)	Σχολεῖα Ἑλληνικὰ	Σχολεῖα Βουλγαρικὰ	Μαθηταὶ Ἕλληνες	Μαθηταὶ Βούλγαροι
	1	Μοναστηρίου	70	48	4610	2656
	2	Περλεπὲ	8	28	182	1979
	3	Φλωρίνης	47	27	2001	1776
	4	Ἀχρίδος	9	31	343	2215
	5	Καστορίας	74	42	3620	1786
	6	Καϊλαρίου	8	10	253	604
	7	Ῥέσνας	....	21	....	881
	8	Δίβρης	....	31	....	1683
Α' Μοναστηρίου	9	Κριτσιέβου	....	20	....	687
	10	Κορυτσᾶς	41	......	3452	......
	11	Σταρόβου	7	......	205	......
	12	Ἐλβασανίου	5	......	180	......
	13	Ἐλασσῶνος	51	......	3065	......
	14	Κοζάνης	34	......	2497	......
	15	Ἀνασελίτσης	49	......	4096	......
	16	Γρεβενῶν	67	......	2760	......
	17	Κολωνίας	11	......	590	......
		Σύνολον	481	258	27654	14267
	1	Θεσσαλονίκης	60	16	5993	976
	2	Δοϊράνης	8	11	330	487
	3	Στρουμνίτσης	14	21	817	683
	4	Γευγελῆ	34	24	1431	1367
	5	Βοδενῶν	27	19	1149	1065
	6	Γενιτσῶν	32	16	1444	749
	7	Σερρῶν	73	21	4461	997
	8	Ζίχνης	36		1773	
	9	Νευροκοπίου	5	35	280	1527
	10	Μελενίκου	35	23	1641	692
Β' Θεσσαλονίκης	11	Δράμας	43	5	2768	279
	12	Τίκφις	....	17	....	872
	13	Κουκουσίου	....	24	....	996
	14	Δεμὶρ-Χισὰρ	....	19	....	843
	15	Πετριτσίου	....	7	....	273
	16	Τζουμαγιᾶς	....	17	....	507
	17	Ῥαζλόγκου	....	12	....	1470
	18	Κασσανδρείας	51	....	3476	....
	19	Λαγκαδᾶ	25	....	1598	....
	20	Ἀβρὲτ-Χισὰρ	3	....	40	....
	21	Βερροίας	43	....	2475	....
	22	Κατερίνης	19	....	1713	....
		Σύνολον	508	287	31389	13783
		Σύν. 2 Γεν. Διοικ.	989	545	59043	28050

ΠΙΝΑΞ
τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας Συγκριτικὸς καὶ Ἐθνολογικός.

Γενικαὶ Διοικήσεις (Βιλαγέτια)	Διοικήσεις (Σαντζάκια)	Ἕλληνες (Πατριαρχικοί)	Βούλγαροι (Σχισματικοί)	Τοῦρκοι (Μωαμεθανοί)	Σερβίζοντες (Πατριαρχικοί)	Ρουμανίζοντες (Πατριαρχικοί)	Οὐνῖται (Καθολικοί)	Ἄλλαι ἐθνότητες ἰδίως Ἰσραηλῖται	Ὁλικὸν πληθυσμοῦ
	1 Θεσσαλονίκης								
Α΄. Θεσσαλονίκης	2 Σερρῶν	348050	205886	425514	5403	1375	2286	60770	1051595
	3 Δράμας								
	1 Μοναστηρίου								
	2 Κορυτσᾶς								
Β΄. Μοναστηρίου	3 Σερβίων	309782	174011	344766	13600	12080		4950	865989
	4 Δεβρῶν								
	5 Ἐλβασανίου								
	Τὸ ὅλον κάτοικοι	657832	379897	770280	19003	13455	2286	65720	1917584

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀψευδὴς τῶν ἀριθμῶν γλῶσσα. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀριθμῶν ἐν Μακεδονίᾳ 26 ἀρχιερατικὰς ἕδρας, ἀπέναντι 6 μόνον τοιούτων βουλγαρικῶν, 989 ἑλληνικὰ σχολεῖα μετὰ 59043 Ἑλλήνων μαθητῶν ἀπέναντι βουλγαρικῶν 545 μετὰ 28050 Βουλγάρων μαθητῶν, καὶ 657832 κατοίκους, πατριαρχικούς, ὀρθοδόξους, ἤτοι διατηροῦντας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν των καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ μόνον ταῦτα, εἰς τὰ σχολεῖά των, ἀπέναντι 379897 κατοίκων Βουλγάρων, ἐξαρχικῶν, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω πίναξι φαίνεται, ὑπερτερεῖ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἐκπαιδευτικῶς καὶ κατὰ τὸν πληθυσμόν, ὢν διπλάσιος τούτου. Ὑπερτερεῖ δὲ αὐτοῦ πρὸς τούτοις καὶ πνευματικῶς καὶ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς. Οἱ δοθέντες συγκριτικοὶ ἀριθμοὶ τῶν ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ Ἑλλήνων μαθητῶν ἐξήχθησαν ἐκ τῶν φέτος ἐκδοθέντων ἐκπαιδευτικῶν πινάκων ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, τῶν δὲ βουλγαρικῶν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας.

Ἡ ἐκ τῶν ἀνωτέρω πινάκων προκύπτουσα διαφορά, ὡς ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τοῦ Βουλγαρισμοῦ δὲν ἀποβλέπει τὴν κυρίως Μακεδονίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μὴ μακεδονικὰς ὁμόρους τῇ Μακεδονίᾳ ἐπαρχίας, μικτοῦ πληθυσμοῦ, κειμένας μεταξὺ Μακεδονίας ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀλβανίας, Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἀφ' ἑτέρου, καὶ ἀποτελούσας τὰς δύο διοικητικὰς διαιρέσεις τῶν Βιλαγετίων Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται, αἵτινες μετὰ τῆς κυρίως Μακεδονίας κακῶς ἤδη ὀνομάζονται Μακεδονία εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι: 1) Ἐλβασανίου, 2) Δίβρης, 3) Κριτσόβου, 4) Ἄνω Τζουμαγιᾶς, 5) Ρασλόγγου, 6) τὸ ἥμισυ περίπου τῆς ἐπαρχίας Περλεπέ, καὶ 7) τὸ ἥμισυ ἐπίσης περίπου τῆς ἐπαρχίας Τίκφις, ὧν τινων, ἀφαιρουμένων ἐκ τῆς κυρίως Μακεδονίας, θέλει ὑποδιβασθῇ φυσικῶς ὁ συγκριτικὸς βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ἔτι περισσότερον καὶ θέλομεν ἔχει περίπου τὰ ἑξῆς συγκριτικὰ ἀποτελέσματα: Ἕλληνας 639 χιλιάδας ἀπέναντι Βουλγάρων 237 χιλιάδων καὶ ἑλληνικὰ σχολεῖα 984 μετὰ ἑλλήνων μαθητῶν 58863 ἀπέναντι βουλγαρικῶν σχολείων 442 μετὰ 32367 βουλγάρων.

Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ φρικτὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Κομιτάτου κακουργήματα, ἀπόδειξις τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἑτέρα ἀπόδειξις τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε τὰ τελούμενα σήμερον αὐτόθι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὄργια, κυρίως καὶ πρωτίστως, ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν σλαυοφώνων τε καὶ μὴ πληθυσμῶν. Ἐὰν οἱ σλαυόφωνοι πληθυσμοὶ οὗτοι ἦσαν βουλγαρικοί, τὰ εἰσβαλόντα εἰς Μακεδονίαν βουλγαρικὰ ἀνταρτικὰ σώματα θὰ ἐγίνοντο ἁπανταχοῦ τῆς χώρας ταύτης δεκτὰ καὶ δὲν θὰ ἠναγκάζοντο νὰ φονεύωσι, καὶ ληστεύωσι αὐτοὺς ἀνθισταμένους καὶ νὰ καίωσι τὰς οἰκίας καὶ τὰ σπαρτά των, τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖά

των. Τὰ παντοειδῆ ταῦτα βουλγαρικὰ κακουργήματα ἐν Μακεδονίᾳ ἐβεβαιώθησαν καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐπισήμου ὑπηρεσίας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Τὸ ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν χυθὲν καὶ χυνόμενον ἑλληνικὸν αἷμα ἐν Μακεδονίᾳ μαρτυρεῖ τὴν μέχρι θανάτου ἐμμονὴν τῶν Ἑλλήνων σλαυοφώνων Μακεδόνων εἰς τὰ ἑλληνικὰ πάτρια, καὶ τὴν ἀπαραγνώριστον πραγματικὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν βουλγαριζόντων, καὶ χρησιμεύει ὡς αἱματηρὰ διαμαρτυρία ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαραγράπτων ἑλληνικῶν δικαίων, ἅτινα οἱ Βούλγαροι ἐπιχειροῦσι νὰ καταπνίξωσιν, ἐν Εὐρώπῃ μὲν διὰ τῆς ψευδολογίας, ἐν Μακεδονίᾳ δὲ διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου τῆς καταστροφῆς.

Ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλη σοβαρὰ ἀπόδειξις τῆς ἐπὶ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ 1878 Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας ἀρτίως ἀποβιώσαντος τέως Πρωθυπουργοῦ Μαρκησίου Σαλισβουρῆ καταγγελία τῆς ὑπὸ τοῦ διασήμου Πανσλαυϊστοῦ καὶ ὑποκινητοῦ τοῦ τελευταίου ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, Πρέσβεως τῆς Ρωσσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, Κόμητος Ἰγνάτιεφ συνταχθείσης ρωσσοτουρκικῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι **ἡ ἐξάπλωσις τῆς Βουλγαρίας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴ»κῃ ἀντιβαίνει πρὸς τὰ ἐθνικὰ δίκαια τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύ»ταις συνοικούντων ἄλλων ἐθνικοτήτων καὶ ἰδιαίτατα τοῦ Ἑλληνισμοῦ**. Ἡ καταγγελία τοῦ Ἄγγλου τούτου πολιτικοῦ τοσοῦτο μᾶλλον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὁμολογουμένης ἐν Μακεδονίᾳ ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅσον αὕτη ἐξηνέχθη παρ' ἀνδρὸς ἧττον πρὸς τὴν Ἑλλάδα εὐνοϊκοῦ, καὶ σφοδροῦ πολεμίου τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου παραχωρήσεως τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας.

Τί ἔπραξεν ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων. Ἀντὶ τοῦ μάννα χολή.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει πλείστους λόγους ν' ἀξιοῖ παρὰ τοῦ Βουλγαρισμοῦ σεβασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην, ἀντὶ τῆς παιζομένης σήμερον παρὰ τούτου ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαισίου τραγῳδίας, στιγματιζούσης τὸν Πολιτισμὸν ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ ἐδάφει, καὶ ἰδοὺ οἱ λόγοι οὗτοι:

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄστεγον καὶ πλάνητα Βουλγαρισμὸν γῆν πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτοῦ, διὰ τοῦ Ἕλληνος Αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Βουλγαρισμὸν πρὸς ἐξημέρωσιν αὐτοῦ τὰ φῶτα τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῶν Θεσσαλονικέων Ἑλλήνων αὐταδέλφων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔσωσε τὸν Βουλγαρισμὸν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων ὑποδουλώσεως καὶ καταστροφῆς αὐτοῦ κατὰ τὸ 970 μ. Χ. ἔτος διὰ τοῦ Ἕλληνος Αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ, ἐγείραντος πόλεμον κατὰ τῶν Ῥώσσων, νικήσαντος καὶ ἐκδιώξαντος αὐτοὺς πέραν τοῦ Ἴστρου, καὶ ἐλευθερώσαντος καὶ ἐγκαθιδρύσαντος τὸν παρ' αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντα Βούλγαρον Βασιλέα Βορίσην τὸν Β'. (972).

Τέλος ὁ Ἑλληνισμὸς ἔσωσε τὸν Βουλγαρισμὸν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπὸ τῆς ἐξωμόσεως καὶ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ καὶ ἐκτουρκισμοῦ αὐτοῦ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἕλληνος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, προσλαβόντος αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἱερὰν πνευματικὴν αὐτοῦ προστασίαν ἐπὶ 480 ὅλα ἔτη (1390-1870), ἤτοι ἀπὸ τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Βουλγαρίας εἰς τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ βουλγαρικοῦ Σχίσματος.

Καὶ ὅμως ἀπέναντι ὅλων τούτων τῶν ἐθνικῶν εὐεργεσιῶν, ἃς ἐπεδαψίλευσεν εἰς τοὺς Βουλγάρους ὁ Ἑλληνισμός, καὶ δι' ἃς οὗτοι ὤφειλον νὰ διατηρῶσι διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν ἐθνικήν των εὐγνωμοσύνην, τοὐναντίον ἀναιτίως ὅλως ἐπαναστατήσαντες κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῆς σωτείρας των, ἐκηρύχθησαν σχισματικοί, ἤδη δὲ συνεχίζουσιν ἐν τῇ δυσμοίρῳ Μακεδονίᾳ, χώρᾳ ὡς εἴρηται ἑλληνικῇ ἐκ παλαιτάτης ἐποχῆς, τὸ ἀπαίσιον ἔργον τῶν πατέρων των Κρούμου, Συμεών, Σαμουήλ, Σκυλοϊωάννου κλ. Οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουσιν ἀλλήλους. Οἱ νέοι Βούλγαροι φιλοδοξοῦσιν, ὡς οἱ παλαιοί, ν' ἀποκτήσωσιν ἐφάμιλλον τοῦ Κρούμου βασιλέα, πίνοντα τὸν οἶνον τῆς θηριωδίας ἐξ ἑλληνικοῦ κρανίου, καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σαράφωφ πλημμυροῦσι τὴν **Μακεδονίαν** δι' αἱμάτων καὶ μεταβάλλουσιν αὐτὴν εἰς σωρὸν ἐρειπίων καὶ τέφρας. Ἡ μαύρη βίβλος τῆς Μακεδονίας τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν καὶ ἡμερῶν χρησιμεύει ὡς φρικῶδες κόσμημα τοῦ νέου βουλγαρικοῦ στέμματος. Τὰ φῶτα τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἡμέρωσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εἰσδύσωσιν εἰσέτι εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν! Εἶνε ἀντάξιοι υἱοὶ τῶν πατέρων των!

Οἱ Βούλγαροι αἴτιοι τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς Εὐρώπην καὶ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν λαῶν.

Καυχῶνται οἱ Βούλγαροι ἐν τῇ ἱστορίᾳ των ὅτι αὐτοὶ μόνοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου, τὴν πτῶσιν αὐτῆς καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἐὰν ἡ καύχησίς των αὕτη ἔχηται ἱστορικῆς ἀληθείας, δέον νὰ θεωρῶνται αὐτοὶ ὡς πρόδρομοι τῶν Τούρκων ἐν Εὐρώπῃ καὶ δημιουργοὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ὑποδουλώσεως πρῶτον αὐτῶν τῶν ἰδίων, καὶ εἶτα τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἀλβανῶν, τῶν Δακῶν, τῶν διαφόρων σερβικῶν φύλων καὶ προσκαίρως τῶν Οὔγγρων!

Ὡραῖος τῇ ἀληθείᾳ τίτλος! Οἱ Βούλγαροι λοιπὸν ὑπῆρξαν σκότος ἐν τῷ φωτί, τὸ ὁποῖον σκότος, διαλυθὲν πρὸ πολλοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἐν Ρωμουνίᾳ, ἐν μικρῷ τμήματι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σερβίας, διὰ ποταμῶν αἱμάτων καὶ ὑπερανθρώπων θυσιῶν τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν τῶν χωρῶν τούτων, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βουλγαρίᾳ, διὰ τοῦ αἵματος τῶν ρωσσικῶν στρατιῶν, παραμένει ὅμως ἀκόμη ἐν τῇ ὑποδούλῳ Ἑλλάδι, ἀπεκδεχομένη τὸ φῶς τοῦτο διὰ τοῦ τελείου ἐξανδραποδισμοῦ αὐτῆς εἰς τὸν βουλγαρισμόν!

Ὁποίας ἀπαισίας ἐκδουλεύσεις προσέφερε τῇ ἀληθείᾳ ὁ Βουλγαρισμὸς εἰς τὸν πολιτικὸν βίον τοσούτων λαῶν καὶ εἰς τὸν καθόλου εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν!

Ἂς τεθῇ τέλος τέρμα εἰς τὴν βουλγαρικὴν ψευδολογίαν, καὶ ἂς γνωσθῇ παρὰ τῷ πεπολιτισμένῳ τῆς Εὐρώπης Κοινῷ, χάριν στοιχειώδους δικαιοσύνης, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ἀληθὴς θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῷ μακεδονικῷ προβλήματι!

Χ. Χρηστοβασίλης.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΣΑΡΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΤΟΝ Β'.*

Ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικόλαος ὁ Β' ἐγίνετο ὁ κῆρυξ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, ὁ τότε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντῖνος ὁ Ε' ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ὑπόμνημα μετὰ πολλῆς τέχνης συντεταγμένον, δι' οὗ μετὰ θαυμαστῆς εὐτολμίας καὶ μετὰ δυνάμεως σπανίας καταγγέλλει πρὸς τὸν εἰσηγητὴν τῆς καθολικῆς εἰρήνης τὰ ἀπὸ ἐτῶν ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν βυσσοδομούμενα πρὸς διάσπασιν καὶ καταστροφὴν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς.

Μετὰ ὀδύνης ἐπεξερχόμενος τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς πανσλαυϊστικῆς κινήσεως, τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ τῆς Ὀρθοδόξου καθόλου Ἐκκλησίας, ἀπεικονίζει ζωηρῶς τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς τῶν περὶ τὸν Ποπεδονότσεφ καὶ Ἰγνάτιεφ, τῶν αὐτουργῶν τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος καὶ τοῦ ἀντισχισμοῦ, καὶ πάντων τῶν ἄλλων σκανδάλων ἐν τῷ Ἄθωνι, ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ. Δὲν διστάζει νὰ καταγγείλῃ καὶ τὴν ἀπροκάλυπτον πολλάκις ἐχθρικὴν ἐπέμβασιν πολλῶν προξένων τῆς Ρωσσίας πρὸς ἐξουθένωσιν τῶν Πατριαρχείων· ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ καὶ τὸν ἄδικον σφετερισμὸν τῶν ἐν Βασσαραβίᾳ κτημάτων τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπιφέρωσιν αὐταῖς οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ ἀμηχανίαν.

* Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐγκρίτῳ «Ν. Ἡμέρᾳ» τῆς Τεργέστης.

Τὸ εὐθαρσὲς τοῦτο ὑπόμνημα εἶνε ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐπέφερε μὲν πρακτικόν τι ἀποτέλεσμα, οὐχ ἧττον θέλει παραμείνῃ ἐς ἀεὶ ὡς ἓν τῶν ἑλληνοπρεπεστέρων καὶ ἀνδρικωτέρων ἐγγράφων ἐξ ὅσων ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρι τῆς σήμερον καὶ θέλει μείνῃ ὡς διαμαρτυρία αἰώνιος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἐπαπειλεῖται ἡ ὑπόστασις διὰ τῆς ἐκπορθήσεως τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ Ἀκροπόλεων — διαμαρτυρία διὰ τὰ ὑπὸ τῆς ὁμοδόξου κραταιᾶς Δυνάμεως ἐπιβουλευόμενα καὶ καταλυόμενα αὐτοῦ ἱερά, ἅτινα ἐσεβάσθησαν αἰῶνες ὁλόκληροι τῆς μαύρης δουλοσύνης.

*
* *

«Θεῖον ἀληθῶς φῶς ἐπέλαμψεν ἐν τῇ ὑψηλῇ διανοίᾳ τῆς Αὐτοῦ Θεοστέπτου Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικολάου Β΄, ὅτε, εὐχὴν πληρῶν πάγκοινον, πρὸς εἰρήνην συνεκάλει πρωτοβούλως τὰ κράτη τῆς γῆς, σοφὴν συναγείρων βουληφόρων ἀνδρῶν ὁμήγυριν καὶ τὴν πρὸς ταύτην ὁδὸν πεπνυμένῃ γνώμῃ προλεαίνων. Κλῆσις δὲ τοιαύτη ὄντως χριστιανικὴ καὶ φιλάνθρωπος, ἀπὸ καρδίας εὐσεβοῦς καὶ ἀπὸ βαθείας διανοίας Μονάρχου κραταιοῦ ἀπορρέουσα, οὐκ ἠδύνατο πάντως ἄλλης τυχεῖν δεξιώσεως, ἀλλ' ἢ ἧς ἔτυχεν ἐκθύμου ἐπιδοκιμασίας καὶ τιμῆς ἁπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Ἡ γὰρ ἀπὸ χρονίων διεθνῶν ἐρίδων καὶ πολέμων κεκμηκυῖα ἀνθρωπότης ἄσμενος εὗρεν ἀνακούφισιν ἐν τῇ ἐλπίδι καινῆς σὺν τῷ νέῳ αἰῶνι ἐποχῆς βίου εἰρηνικοῦ καὶ παγκοσμίου δεσποτείας τοῦ δικαίου.

«Τῶν ἐλπίδων τούτων οὐκ ἀμέτοχος καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἱεραρχία οὖσα ἐκθύμως τὰς ἀπαρχὰς ἐπηυλόγει ἔργου, συναρμοζομένου πρὸς τὰς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου εὐχάς, τὰς διαρκῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐν ταῖς κοιναῖς πρὸς Θεὸν ἱκεσίαις καὶ δεήσεσιν αὐτῆς ἀναπεμπομένας, καὶ χαίρει πεποιθυῖα ὅτι χάριτι τῆς Αὐτοκρατορικῆς πρωτοβουλίας, ἀφ' ἧς νέον κλέος μέλλει λαμπρυνεῖν τὸν θρόνον αὐτῆς, φαιδρὰ ὑποφώσκει ἕως εὐκταίας ἡμέρας, ἐν ᾗ μέλλουσι διέπειν τὸν κόσμον ἀρχαί, ἃς ἐδίδαξε φωτίσας τὸν κόσμον αὐτὸς ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, ὁ θεάνθρωπος ἡμῶν Σωτήρ. Ἡμεῖς δ' ἔτι μᾶλλον τοιούτων χρηστῶν ἐνεφορήθημεν ἐλπίδων, διότι τὰς καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ συνέχουσι τὰ νῦν θλίψεις καὶ στενοχωρίαι, κρίσιν πασῶν τῶν τέως δεινοτέραν ἀποτελοῦσαι. Φθόνῳ γὰρ τοῦ μισοκάλου ἔνδον μὲν αὐτῆς πνεῦμα καινοτομιῶν, ἀντιπῖπτον τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς παραδόσεσιν, ἀπαισίαν ἀνῆψε δᾷδα ἔριδος καὶ διχοστασιῶν καὶ θρασεῖαν ὕψωσεν ἐκκλησιαστικῆς ἀποστασίας σημαίαν, ἔξωθεν δὲ παντοῖαι ἐπιβουλαί, ἐμμόνως τὰς πρεσβυγενεῖς πολιορκοῦσαι ἀκροπόλεις, ποικίλα ἐντείνουσι μηχανήματα καὶ ἀπαύστους ποιοῦνται ἐφόδους, αἱ μὲν ἵνα ἐπὶ τῶν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐρειπίων τὴν ἑτερόδοξον ἀνεγείρωσι πλάνην, αἱ δὲ ὅπως τὴν ἑνότητα τῶν ἐκκλησιῶν διασπάσωσι πρὸς ἐπίτευξιν ἀδήλων καὶ ἥκιστα θρησκευτικῶν τελῶν καὶ σκοπῶν. Ἐντεῦθεν τοί-

νυν ἐν βαθείᾳ βλέπομεν ψυχικῇ ὀδύνῃ τὴν μὲν ἐν ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην διασπωμένην, τὰ δ' ἀπαράγραπτα τῶν ἐκκλησιῶν δίκαια ὁσημέραι καταπατούμενα, ταύτας δ' ἀδυνατούσας μὴ ὅπως τὰ ἱερὰ θέσμια καὶ νόμιμα προασπίσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἔτι, δεινὸν εἰπεῖν, τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον ἡμῶν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀπὸ τῶν ἐπαπειλούντων αὐτῇ σοβαρῶν καὶ σπουδαίων κινδύνων προφυλάξαι.

«Τοιαῦτα περὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὁρίζοντα ὀδυνηρὰ καὶ δυσοίωνα ἐπισκοποῦντας οὐκ ἔστιν ἡμᾶς ὑπολαβεῖν ὅτι ὁ τὴν πολιτικὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου ἐπὶ τῷ δικαίῳ κύριον μέλημα ἐπ' αἰσίαις ὥραις θέμενος ὑψηλόφρων Μονάρχης, παρ' ᾧ συμβασιλεύει ἐκ διαδοχῆς αἰώνων τὸν Αὐτοκρατορικὸν καθαγιάζουσα θρόνον ἡ ὀρθόδοξουσα εὐσέβεια, οὐ περὶ πολλοῦ ποιεῖται καὶ τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰρήνην, ἐν ᾗ καὶ μόνῃ ἡ θεοπαγὴς τῶν πιστῶν κοινωνία δύναται καλοὺς φέρειν καρποὺς κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἡ δ' Ὀρθοδοξία αὖθις εἰς τὴν προσήκουσαν ἀνελθεῖν περιωπήν, ἵνα ἐπαρκῶς τὴν ἱερὰν αὐτῆς πληροῖ ἀποστολήν.

«Τοιαύτην ἐν ἡμῖν διατρέφοντες τὴν πεποίθησιν, καὶ ἐλπίδα ἀρυόμενοι ἀπ' αὐτῶν τῶν ἁγίων καὶ φιλανθρώπων ἀρχῶν, ἃς ἐν τῷ ὑψηλῷ Αὐτοῦ εἰρηνοφίλῳ κηρύγματι διετύπωσεν ὁ Μεγαλειότατος Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, θαρροῦμεν, πρὸς τὸ ὕψος τοῦ θρόνου Αὐτοῦ ἀτενίζοντες, καθικετεῦσαι τὴν Αὐτοῦ Θεοφρούρητον Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα ἡμεῖς τε καὶ ἡ περὶ ἡμᾶς ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ ἁγιωτάτου τούτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως εὐδοκήσῃ, τὴν ἀκτῖνα τῆς προσοχῆς Αὐτῆς καὶ μέχρι τοῦ ἱεροῦ περιβόλου τῶν ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπεκτείνουσα, κοινωνοὺς καὶ ταύτας ποιήσασθαι τῶν εὐμενῶν φροντίδων, ὧν ἠξιώται τὸ ὑπ' Αὐτῆς ἐπιχειρηθὲν μέγα ὄντως ἔργον τῆς τοῦ σύμπαντος κόσμου εἰρηνεύσεως. Ἡ δὲ παρρησία ἡμῶν ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ἔχει, ὅτι ἀπὸ μακρᾶς χρόνων περιόδου αἱ Ἐκκλησίαι αὗται, καὶ δὴ ἐν κρισίμοις καιροῖς, προσδοκῶσαι οὐ παύονται τὴν παρὰ τοῦ ὁμοδόξου Κράτους τῶν Θεοσέπτων Τσάρων ὡς τοῦ μόνου ἰσχυροῦ αὐτῶν προστάτου ἐπικουρίαν καὶ ἀρωγήν, ὧν οὐχ ἅπαξ ἔτυχον ἀληθῶς παρ' εὐκλεῶν καὶ ἀειμνήστων Αὐτῆς προκατόχων, εὐγνωμόνως ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἱστορικαῖς δέλτοις ἀναγεγραμμένων, ὡς φιλοχρίστων καὶ ζηλωτῶν ὑπερμάχων τῆς ἁγίας καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως.

«Αἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἁγιώταται Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, τὴν μὲν σύστασιν αὐτῶν παρὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων ἔχουσαι, τὴν δ' ἑδραίωσιν παρὰ τῶν τῆς Νέας Ρώμης εὐσεβῶν Βασιλέων καὶ Αὐτοκρατόρων καὶ τὴν θεσμοθεσίαν παρὰ τῶν πανσέπτων Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, πιστῶς θείᾳ συνάρσει τοῦ Οὐρανίου αὐτῶν Δομήτορος τὴν ἐντολὴν ἐξεπλήρωσαν, ἀνόθευτον τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ ἀναλλοιώτους τὰς ἀποστολικὰς καὶ συνοδικὰς διατάξεις τηρήσασαι, τοιαύτας δὲ καὶ τοῖς ἔθνεσι μεταδοῦσαι. ἐν τῇ παρόδῳ δὲ τῶν αἰώνων παγχαλέπους

διῆλθον καιροὺς καὶ πρὸς παντοίους ἠγωνίσαντο πολεμίους, εὐθαρσῶς προκινδυνεύουσαι, ἵνα ἀλώβητον τοῖς ἐπιγόνοις τὴν πολύτιμον παρακαταθήκην τηρήσωσι.

«Παρὰ Θεοῦ οἱ ἀγῶνες αὐτῶν εὐλογηθέντες, αἰσίαν θείᾳ χάριτι ἔσχον τὴν ἔκβασιν, ἡ δὲ κατὰ τῆς ἀπιστίας, τῶν διωγμῶν καὶ τῶν αἱρέσεων νίκη ἐστήριξε τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας μετάδοσιν τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις διηυκόλυνεν. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς μακρὰν ἐκείνης ἀφεστώσης ἐποχῆς, ἐν ᾗ καὶ τοῖς γενναίοις Σλαυικοῖς φύλοις ἐκ Βυζαντίου τὸ τῆς γνώσεως φῶς μετελαμπαδεύετο, τὴν πρώην ἀκμὴν καὶ λαμπρότητα διεδέξατο, τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μεταβληθέντων, ἐποχὴ κινδύνου καὶ αὐτῇ δὴ τῇ ὑπάρξει τῶν ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν Ἐκκλησιῶν ἀπειλήσαντος, ἀφ' οὗ θαυμασίως διεφύλαξε ταύτας ἡ πολυεύσπλαγχνος τοῦ Θεοῦ πρόνοια.

«Διεσώθησαν ἀληθῶς αἱ Ἐκκλησίαι αὗται ἐν τῇ πίστει διὰ τῆς πίστεως καὶ ἐν τῇ ζωῇ διὰ τῆς ἑνότητος. Διεσώθησαν ἐκ θείας Προνοίας, διότι ἡ κραταιὰ τοῦ Ὑψίστου χείρ, ἡ μακρόθεν τιθεῖσα τὰς ἀφορμὰς τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν, θαυμασίως καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξοικονομοῦσα, ἐνέπνευσεν ἀγαθὰ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν πρώτων ἐφ' ἡμᾶς ταχθέντων εὐκλεῶν Ὀσμανιδῶν Αὐτοκρατόρων, ὥστε, τῆς μεταβολῆς ἐπελθούσης, τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξιν ἀσινῆ καὶ ἀπαραβίαστον μεῖναι διὰ τῶν χορηγηθέντων ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῖς χριστιανικοῖς Ὀρθοδόξοις λαοῖς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πολυτίμων προνομίων, δι' ὧν ἐξησφαλίσθη ἀληθῶς ὁ ὀργανισμὸς καὶ ἡ λειτουργία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν διοικήσεως ἐν πνεύματι θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας. Διεσώθησαν δὲ ἔτι καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα ζοφώδεσι καιροῖς, στιβαρῶς καὶ δεξιῶς χειρισάμεναι τὸ πηδάλιον τοῦ ὑπὸ δεινῶν καταιγίδων καὶ λαιλάπων χειμαζομένου ἐκκλησιαστικοῦ σκάφους, καὶ συνέσωσαν ἀπὸ τοῦ καταποντισμοῦ τὸ ἐκ παντοίων ἐθνῶν συγκείμενον χριστεπώνυμον πλήρωμα. Τὰ ἔθνη δὲ ταῦτα, ὡς νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας φιλοστόργου μητρὸς περισυλλεγέντα καὶ ὑπὸ τὸ θάλπος αὐτῆς ζωογονηθέντα, περιέσωσαν σὺν τῇ ἁγίᾳ πίστει καὶ πάντα τὰ ἑκάστῳ προσιδιάζοντα πατρῷα ἀγαθά. Καίπερ δὲ διάφορα τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φυλήν, ὅμως μίαν κοινὴν ἐγίνωσκον τροφὸν καὶ μητέρα, τὴν ταῦτα γαλουχήσασαν ἐν Χριστῷ, καὶ μίαν ἀπήρτιζον ποίμνην, κοινὸν ἔχουσαν γνώρισμα τὴν ταυτότητα τῆς ἁγνῆς καὶ ὀρθοδόξου πατροπαραδότου διδασκαλίας κατὰ τὰ θεῖα ἐν Εὐαγγελίοις λόγια «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» Ἀλλὰ τὴν εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας φθονήσας ὁ μισόκαλος, νέαν τὴν πασῶν φοβερωτέραν ἤγειρε κατ' αὐτῆς ἔφοδον. Οὐ δυνηθεὶς ἀποκτεῖναι τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἐνέτεινε τὰς μηχανὰς κατὰ τοῦ ἐμπνέοντος αὐτὴν πνεύματος. Καὶ ὅτε μὲν τὸ σῶμα ἐτιτρώσκετο, ἀφόβως ἡ Ἐκκλησία τῇ ἀμύνῃ ἐνέκειτο καὶ γενναίως τὰς πληγὰς ὑπέμενε, νῦν δὲ εὐλόγῳ φόβῳ συνέχεται, τὸ ζωογονοῦν αὐτὴν πνεῦμα ὁρῶσα ἐκπολεμούμενον. «Μὴ φοβηθῆτε», εἶπεν ὁ Κύριος, «ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα,

τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι, φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι.»

«Καὶ ὄντως εὔλογος ὁ τῆς σήμερον φόβος, ὁ ἡμᾶς εἰς τὴν παροῦσαν ὥσας ἐπίκλησιν πρὸς τὴν εὐμενῆ προσοχὴν τῆς Αὐτοῦ εὐσεβεστάτης Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος. Διττῶς γὰρ ἐκπολεμεῖται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ τὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἅμα καὶ ὑπὸ ἐσωτερικῶν πολεμίων. Καὶ ἔξωθεν μὲν ἐπιδρομεῖς, τοὺς καταπέλτας αὐτῶν κατὰ τῶν ἱερῶν ἐπάλξεων τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος διευθύνοντες, ἀπὸ μυριάνδρων τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ στρατοπέδων ἐναμίλλως ἐπείγονται στῆσαι ἐπ' αὐτῶν τὴν σημαίαν τῆς πλάνης καὶ σαλπίσαι τὰ ἐπινίκια, ἵνα τὰ πλήθη ὄπισθεν τοῦ ἅρματος αὐτῶν σύρωσι καὶ σὺν τῷ δόγματι τὴν ὄψιν τῶν ὅλων τῆς Ἀνατολῆς πραγμάτων ἀνατρέψωσιν. Ἰσχύος, πλούτου καὶ παντοίων ἄλλων δελεασμάτων ἀφθονοῦντες οὗτοι, θαυμαστὸν ὅτι οὐ τῶν ἀμυνομένων εἰς δεῦρο κατίσχυσαν, ἐν παντελεῖ ὄντων στερήσει μέσων ἀμυντικῶν καὶ πάσης ἐπικουρίας. Ἀλλ' ἀπαίσια τοῦ τείχους ῥήγματα θορυβοῦσιν ἡμᾶς καὶ τοὺς φόβους ἡμῶν ἐπιτείνουσιν, ἡ δὲ σεπτὴ καὶ πεφωτισμένη Κυβέρνησις τῆς μεγάλης Ὀρθοδόξου Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ἁγιωτάτη Διοικοῦσα Σύνοδος τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας πασῶν τῶν Ρωσσιῶν οὐ παρ' ἡμῶν ἀναμένουσι πάντως μαθεῖν τὸ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπιδιωκόμενον ἔργον, οὐδὲ τὰ πολλαπλᾶ μέσα, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται, οὐδὲ τὰς σχετικὰς αὐτῶν ἐπιτυχίας. Οἱ κατὰ τὴν Ἐλάσσονα Ἀσίαν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Θράκην, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Συρίαν καὶ κατ' αὐτὰς ἔτι τὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους νήσους προξενικοὶ τῆς Ρωσσίας Πράκτορες οὐ διαλείπουσι βεβαίως τηροῦντες τὴν προϊσταμένην ἑαυτῶν ἀρχὴν ἐνήμερον τῆς ἐπιτελουμένης προόδου τῶν πολεμίων καὶ γνωρίζοντες αὐτῇ τὰ ἔργα τῶν παντοδαπῶν ἱεραποστόλων, τὴν ἐν κεντρικοῖς τε καὶ ἀποκέντροις μέρεσιν ἵδρυσιν μεγάλων καὶ μικρῶν σχολῶν, ἐκκλησιῶν καὶ παντοίων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, τὸν διὰ βιβλίων καὶ προφορικῆς διδαχῆς καὶ πομπωδῶν τελετῶν προσηλυτισμόν, τὴν χρήμασί τε καὶ πολιτικῇ προστασίᾳ καὶ ὑποσχέσεσι σαγήνευσιν τῶν ἁπλουστέρων καὶ ἐνδεεστέρων. Οὐ παραλείπουσι δὲ βεβαίως ἐκθεῖναι τὴν ἐν μέσῃ Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς ἀποκέντροις αὐτῆς συνοικίαις, ἐν αἷς οὐδεὶς σχεδὸν ἐνοικεῖ ἀλλοδαπὸς ἢ ἑτερόδοξος, ἵδρυσιν θρησκευτικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν κέντρων, πρὸς ἃ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀνηλίκων καὶ ἐνηλίκων ἕλκεται ἐπὶ προσηλυτισμῷ δι' ὧν ἔφθημεν εἰπόντες ἰσχυρῶν δελεαστικῶν μηχανημάτων. Μικρὸν δὲ πρὸς ταῦτα ἰσχύει ἡ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν πενιχρὰ κατ' ἀνάγκην πρόνοια καὶ ἀσθενὴς ἀντενέργεια, μικρὸν ἡ κατ' ἰδίαν παραίνεσις καὶ ἡ δι' ὀλίγων κηρύκων τοῦ θείου λόγου διδαχὴ καὶ τὰ νῦν ὀργανούμενα κυριακὰ ἱερὰ μαθήματα. Ὄγκος γὰρ πλούτου τῶν ὑπεναντίων καὶ ἰσχυρῶν Δυνάμεων προστασία ματαιοῦσι τὴν ἄτονον αὐτῶν ἐλλείψει ἐφοδίων ἀντίστασιν καὶ προάγουσιν ὁσημέραι τὸ ἔργον τῶν ὑπονομευόντων τὴν πρεσβυγενῆ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀκρόπολιν.

« Ἀλλὰ τοῦ κινδύνου τούτου πολλῷ δεινότερος λυπεῖ καὶ ἐκφοβίζει ἡμᾶς, ὁ ἀπὸ τῶν ἔνδον πολεμίων. Δακρύων ἀληθῶς ἄξιον ὅτι οὗτοι, ἐν τοῖς λογικοῖς προβάτοις τῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ποίμνης καταλεγόμενοι, ἐμφύλιον ὡς εἰπεῖν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐγείρουσι πόλεμον ἐν ὥραις ὑπερτάτου ἔξωθεν κινδύνου καὶ συμπαγοῦς ἐφόδου ἑτεροδόξων. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ τοιοῦτος ἔξωθεν πόλεμος πλήρη ἐν τοῖς Ὀρθοδόξοις ἀπῄτει εἰρήνην καὶ ἀδιάσειστον ἑνότητα, ἀδελφοὶ μάχονται πρὸς ἀδελφοὺς καὶ ὁμόδοξοι πρὸς ὁμοδόξους, τοὺς τῶν ὑπεναντίων σκοποὺς λεληθότως διευκολύνοντες καὶ προάγοντες. Ἀπὸ δεκαετηρίδων γὰρ ἤδη ἡ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ταύταις θεόσδοτος εἰρήνη ἤρξατο διασπᾶσθαι καὶ ἡ εἰρήνη διασαλεύεσθαι. Καὶ πρῴην μὲν ἡ τῶν βουλγαρικῶν γεγονότων δικδραμάτισις ἀνάστατον τὴν ἐκκλησιαστικὴν γαλήνην ἐποιήσαντο καὶ σάλον ἤγειρε μέγιστον, οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν κατευνασθέντα. Ὁ πρότερον εὐσεβὴς καὶ φιλόθρησκος καὶ νομοταγὴς βουλγαρικὸς λαὸς διὰ παραλόγων εἰσηγήσεων ἐνεπνεύσθη τὴν στρεβλὴν ἰδέαν, ὅτι ἀπῃτεῖτο ἀποστασία καὶ πόλεμος κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ διευθέτησις τῶν κατ' αὐτὸν πραγμάτων, ὡσεὶ οὐκ ἦν δυνατὸν ὅπως ταῦτα ἐξοικονομηθῶσι κατὰ τρόπον καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπευλογούμενον. Οὕτω δὲ εἰς κατάντη ὁ λαὸς οὗτος παρασυρεὶς ὁδὸν ὑπὸ πνευματικῶν καὶ λαϊκῶν ἀρχηγῶν, ἐπιδιωξάντων τὴν βελτίωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ μᾶλλον τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ πραγμάτων διὰ προγραμμάτων καὶ ἀρχῶν φυλετικῶν καὶ ἐθνολογικῶν, ἀγνώστων καὶ ἀνεφαρμόστων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, δι' ὃ καὶ ἀπαραδέκτων κανονικῶς, τὰς βαρυτέρας δὲ τῶν ἱερῶν κανόνων διαπραξάντων παραβάσεις ἐν πλήρει ἐκκλησιαστικῇ ἀποστασίᾳ, τηρεῖ εἰσέτι ἑαυτὸν ἀπεσχισμένον τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ὀλιγωρῶν μὲν τῆς κανονικῆς νομιμότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ θέσεως καὶ δι' ἐχθρικωτέρας ὁσημέραι στάσεως εὐρύτερον διανοίγων τὸ σχίσμα, εἰς λήθην δὲ παραδιδοὺς τὰς πολλαπλᾶς ἐν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ εὐεργεσίας τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, τὴν οὕτω δὲ χαραχθεῖσαν αὐτῷ σκολιὰν ὁδὸν πορευόμενος, ταχέως πρὸς τὴν κατωφέρειαν ὀλισθαίνει τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας αἱ δὲ καθ' ἑκάστην ἐν μακεδονικαῖς καὶ θρακικαῖς ἐπαρχίαις ἐπισυμβαίνουσαι σκηναὶ ἀμφισβητήσεων καὶ ἁρπαγῶν καὶ ἐπιθέσεων καθ' ἱερῶν ναῶν καὶ ἄλλων ἱδρυμάτων, καὶ κατ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἱερῶν Μητροπόλεων, αἱ οὐχ ἅπαξ εἰς αἱματηρὰς καὶ φονικὰς καταλήγουσαι ῥήξεις, ἐν κεφαλαίῳ δὲ ἡ ἐπεμβάσει ἑτεροθρήσκου πολιτικῆς ἀρχῆς ἐφαρμογὴ τῆς καινοφανοῦς δοξασίας τοῦ φυλετισμοῦ ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι τί ἄλλο μαρτυρεῖ ἢ ὅτι τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου εἰς θέατρον παλαιστῶν μετέβαλον καὶ τὸν ἱερὸν τῆς Ἐκκλησίας περίβολον εἰς στάδιον πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς διαπάλης ; Ἡ πρὸ μιᾶς ἔτι γενεᾶς τὸν φιλόχριστον τοῦτον λαὸν διαθερμαίνουσα πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβεια καὶ ἡ ἀκράδαντος πίστις, ὁ πρὸς τὸν κλῆρον σεβασμὸς καὶ ἡ πειθαρχία, ἡ πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τοὺς θεσμοὺς τῶν θεοσυλλέκτων Συνόδων νομοταγὴς εὐπείθεια καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ ἑνότης τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ κοινὸς πρὸς ἀλλήλους τῶν Ὀρθοδό-

ζων δεσμός, πάντα ταῦτα τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια ἄσημον κατέχουσι μοῖραν ἐν τοῖς βουλεύμασι τῶν ἰθυνόντων τὴν ἔκθεσμον κίνησιν, ἥτις, καὶ πολλοὺς τῶν εὐσεβῶν ἀλλ' ἀστηρίκτων παρασύρουσα, πρὸς γενίκευσιν τείνει τῆς πάλης καὶ πρὸς ἐντελῆ τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἀπόσβεσιν ἐν πολλαῖς ἐπαρχίαις τοῦ καθ' ἡμᾶς κλίματος. Τεκμήριον δὲ τῆς τοῦ κακοῦ παραδείγματος ἐπιδράσεως πρόκειται ἡ ἐξέγερσις καὶ ἄλλων οὐχὶ θρησκευτικῶν ἀλλὰ φυλετικῶν καὶ ἐθνολογικῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀξιώσεων, σερβικῶν καὶ ῥωμουνικῶν καὶ συριακῶν, βασιζομένων μὲν ἐπίσης εἰς τὴν οὐ καλῶς τεθεῖσαν στρεβλήν, ὡς εἴρηται, ἀρχὴν τοῦ ἐπιζητεῖν τὴν διευθέτησιν ἐθνικῶν πραγμάτων διὰ τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν πολέμου, ὁμοίως δὲ πρὸς τὰ ἱερὰ τῆς Ἐκκλησίας θέσμια καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῆς ἀντιστρατευομένων καὶ ἐξίσου διὰ τοῦτο ἀπαραδέκτων.

«Οὕτως ἐν παραδείγματι χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ ὑμὰς ἀρχιερέων ἐν Δαμασκῷ, τὴν αὐτὴν ἐθνικοῦ προγράμματος σημαίαν ἀναπετάσασα, τὴν τοῦ καθεστῶτος καθαιρεῖ τάξιν καὶ παράτυπον Τοποτηρητοῦ καὶ Πατριάρχου ἐνεργεῖ ἐκλογήν, τὴν τέως σύμπνοιαν διασπῶσα καὶ πρὸς ἀδελφικὰς ἐμμόνως κωφεύουσα προτροπὰς καὶ νέαν οἱονεὶ παρασκευάζουσα διάστασιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐθίζεται δ' οὕτω κἀκεῖ πρὸς ἀσέβειαν ὁ μέχρι τοῦδε εὐσεβὴς λαὸς καὶ νέα ἴσως παράνομα σκευωροῦνται τολμήματα, τῆς μὲν καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀμαυροῦντα τὸ γόητρον καὶ καταρρίπτοντα τὴν ἰσχύν, εὐφραίνοντα δὲ καὶ ἐπιρρωνύντα τὰς τῶν ὑπεναντίων φάλαγγας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἄχραντος καὶ πανάγιος Τάφος τοῦ Κυρίου, οὗ ἐνώπιον κλίνουσι γόνυ ἐν κατανύξει ψυχῆς πάντα τὰ εἰς Χριστὸν πιστεύοντα γένη τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ Ὀρθόδοξοι σύμπαντες ψάλλουσιν ἐν χαρᾷ «σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ μηδὲν γήϊνον ἐν ἑαυτῷ λογιζέσθω», μονονοὺκ ἐπαύσατο ὢν ὁ ἅγιος τόπος τῆς σιγῆς, τῆς κατανύξεως καὶ τῶν οὐρανίων λογισμῶν. Ὁ κοσμικὸς τάραχος καὶ αἱ γεηραὶ βλέψεις καὶ ὑπολογισμοὶ παρεισέδυσαν μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς τὸν φρικτὸν τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου περίβολον καὶ νέαι ἔξωθεν, ἀλλὰ παρ' ὁμοδόξων παρεισάγονται ἀπό τινος ἰδέαι καὶ συστήματα πρὸς διαίρεσιν ἐπίσης τῶν πιστῶν καὶ πρὸς βλάβην τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ ἑνότητος. Μέγιστον δὲ εἰς ταῦτα συνεβάλετο καὶ συντελεῖ ἡ τῆς ἁγίας γῆς τῆς Παλαιστίνης ἐπώνυμος μεγάλη ῥωσσικὴ Ἑταιρεία, ἥτις, εὐσεβές, φιλάνθρωπον καὶ χριστιανικὸν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπισήμως προκηρύξασα πρόγραμμα, οὐκ οἴδαμεν ὅπως εἰς ἑτέραν ἐπλανήθη ὁδόν, πόρρω τῆς ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ χαραχθείσης εὐσεβόφρονος πορείας ἀπέχουσαν, οὕτω δὲ ἀντὶ τοῦ παρασχεῖν ἑαυτὴν πρὸς στήριξιν καὶ ἐπικουρίαν τῆς ἁγιωτάτης Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας πολλὰ αὐτῇ παρέχει πράγματα καὶ εἰς ἀμηχανίαν αὐτὴν ἐμβάλλει, διασείουσα τὴν πρὸς τὰς καθεστηκυίας ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ἐμπιστοσύνην τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν.

«Λυπηρὰ ἐπίσης ἀπηχοῦσιν ἀπὸ τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ ἁγιωνύμου Ἄθωνος, ἔνθα ὁ μοναστικὸς βίος καὶ ἡ πνευματικὴ πολιτεία μόνην ἔχουσι βάσιν καὶ σκοπὸν τὴν διὰ

τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς στερήσεως τῶν τοῦ κόσμου κατανίκησιν τῶν γηΐνων παθῶν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν· λυπηρὰ ἀληθῶς καὶ τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα, διότι ὁμάδες ἀνεξελέγκτου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων, ἐκ Ρωσσίας κυρίως προερχομένων, μετὰ πάσης σπουδῆς ἐκεῖσε εἰσρέουσιν, ἐν δὲ τῇ καθόδῳ καὶ ἀνόδῳ αὐτῶν, διὰ τῆς Βασιλευούσης κατ' ἀνάγκην διερχομένων, ἥκιστα λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους πανάρχαια κυριαρχικὰ κανονικὰ δικαιώματα τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ κανόνες τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας καὶ τάξεως. Ἀλλ' ὅπερ χεῖρον, ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία πολλῶν τούτων πᾶν ἄλλο ἢ ἁγνὴν ἐπιδίωξιν τοῦ ὁσίου αὐτῶν προορισμοῦ μαρτυροῦσι καὶ ὑπονοίας μᾶλλον ἐγείρουσι περὶ σκοπῶν ἄλλων ὑπὸ τὸ ἀσκητικὸν ἔνδυμα καλυπτομένων. Οἱ ἐν Ἄθῳ ἀληθῶς σεμνοὶ καὶ ὅσιοι πατέρες, ὅσοι θείου ἐμπεφορημένοι ἔρωτος, τὴν ἁγνὴν ἀσκοῦσι τοῦ μοναστοῦ ἀρετὴν καὶ τοῖς μοναστικοῖς αὐστηρῶς στοιχοῦσι κανόσιν, ἰδίᾳ δὲ οἱ ἐγγηράσαντες ἐν τῷ μοναστικῷ πολιτεύματι, θλίβονται τὴν ψυχὴν ὁσημέραι φυγαδευομένην βλέποντες τὴν τοῦ μοναχοῦ ταπείνωσιν καὶ ἁπλότητα, τὰ ἱερὰ σεμνώματα ὑπεραρίθμων πληρούμενα ἐπηλύδων, ἀγῶνας δὲ πρὸς ἀγορὰν γαιῶν καὶ ἐξώνησιν συνειδήσεων ἐκθύμως καταβαλλομένους. Οὕτω καὶ ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ τόπῳ διασείεται ἡ πρὸς τὴν κανονικὴν κεντρικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ὀφειλομένη ὑπὸ τῶν εὐαγῶν Μονῶν καὶ τῶν μοναστῶν ὑπακοὴ καὶ εὐπείθεια, παρεισέδυσαν δὲ δυσπιστίαι καὶ ἀντεγκλήσεις καὶ διαφοραὶ καὶ τῆς πειθαρχίας ἔκλυσις καὶ τρόποι, τῷ μοναστικῷ πολιτεύματι ἀπᾴδοντες, καὶ σκάνδαλα ἐν τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι, εὐλόγως ἐπερωτῶντι τί ἄρα ἐπιζητοῦντες οἱ πολλοὶ οὗτοι τὴν γενέθλιον καταλείπουσι γῆν καὶ πῶς οὐ στέργουσιν ἐπιτελεῖν τὴν ἀσκητικὴν μόνωσιν καὶ τὰ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας ἔργα ἐν τῇ ἰδίᾳ ἑαυτῶν εὐσεβεστάτῃ καὶ πλουσίᾳ χώρᾳ, τῇ εὐρυτάτων Μονῶν, ὑπερμεγίστων Ἐκκλησιῶν καὶ παντοίων ἄλλων εὐαγῶν ἱδρυμάτων θείᾳ χάριτι εὐμοιρούσῃ;

«Ἀπτόμεθα ἐν γενικαῖς μόνον γραμμαῖς τῆς ὅλης τῶν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησιῶν καταστάσεως, ἀδυνατοῦντες ἐν βραχεῖ ὑπομνήματι τὰ ἐπὶ μέρους ἀνιστορῆσαι ἀπὸ ἐγγράφων, ὧν βρίθουσι τὰ ἀρχεῖα αὐτῶν, πάντοθεν γὰρ ὁ τῆς Ἐκκλησίας ὁρίζων ἐπισκοτίζεται καὶ πάντοθεν βίαιαι ἀνέμων πνοαὶ τὸν ὑφιστάμενον ἐκδηλοῦσι σάλον, ἀφ' οὗ πᾶς φρόνιμος κυβερνήτης ὀφείλει τό τε σκάφος αὐτοῦ καὶ τὸ πλήρωμα σῶσαι.

«Ὑπὸ τοιούτων σπαρασσομένη περισπασμῶν ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, ἀνεθάρρησεν ὄντως ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ προκηρύγματος τῆς Αὐτοῦ θεοφρουρήτου Μεγαλειότητος, ἀφ' οὗ εἰκότως ἐλπίζεται προσεχῶς τῆς παγκοσμίου εἰρήνης ἡ παγίωσις καὶ ἡ τοῦ δικαίου ἀπονομή. Καὶ δικαιοῦται αὕτη ἐξίσου ἀπεκδέχεσθαι παρὰ τῶν κραταιῶν τῆς γῆς τὴν πρὸς αὐτὴν ἀπόδοσιν δικαιοσύνης καὶ τὴν κατάπαυσιν πάσης κατ' αὐτῆς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου καταφορᾶς ἢ ἐχθρικῆς πράξεως τῶν ἀδίκως πολεμούντων αὐτῇ, πολλὰ γὰρ εἰργάσατο πάντας τοὺς λαοὺς ἀγα-

θά, πρὸς οὐδένα δ' αὐτῶν οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν ἐξήμαρτε. Τὴν εἰρήνην οὖν νῦν ποθοῦσα καὶ ἐπειγόντως ταύτης χρήζουσα, τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν πρὸς αὐτὴν πολλῶν καὶ μεγάλων ἀδικημάτων διακαῶς ἐπιζητεῖ. Καὶ γὰρ οὐκ ἄγνωστον ὅτι, μεσοῦντος μὲν τοῦ αἰῶνος τούτου, ἡ Ἐκκλησία αὕτη καὶ σὺν αὐτῇ αἱ ἄλλαι τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαι βαρὺ ὑπέστησαν ὑλικὸν ἀδίκημα ὑπὸ κοσμικῶν ἡγεμόνων διαπραχθέν, τῶν μεγίστων ἀπογυμνωθεῖσαι ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ τῶν προσόδων αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ λήξει νῦν τοῦ αἰῶνος ὑπερπληρούμενον βλέπουσαι τὸ ἀδίκημα, πολεμουμένων τῶν προαιωνίων αὐτῶν πνευματικῶν δικαιωμάτων.

«Καὶ περὶ μὲν τῆς νομιμότητος τῶν κτηματικῶν αὐτῶν δικαίων ἡ ἐν εὐρωπαϊκοῖς Συνεδρίοις ἐξενεχθεῖσα ἄλλοτε εὔνους διάθεσις καὶ ἡ ὑπὲρ διαιτητικῆς ἐκδικάσεως ἐν ἰδιαιτέροις πρωτοκόλλοις διατετυπωμένη ὁμόφωνος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων γνώμη, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεκτέλεστοι διαμείνασαι σοβαρωτέρων βεβαίως ἕνεκα πολιτικῶν φροντίδων τῶν Δυνάμεων, ἀναμένουσι τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως αἱ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων κυρίαρχοι Ἐκκλησίαι οὐ λείψουσιν ἅμα τῇ συμπληρώσει τῶν δύο τὰ νῦν χηρευόντων Πατριαρχικῶν θρόνων Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας ἐνεργῆσαι ὑπὲρ τῶν δικαίων αὐτῶν τὰ δέοντα καὶ ἐκλιπαρῆσαι διὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὴν εὐμενῆ ὑπὲρ τούτων προστασίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐξόχως δὲ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ῥωσσικῆς Κυβερνήσεως. Εἰς ποίαν δέ τινα περιῆλθεν ὁ ἀποστολικὸς οὗτος πατριαρχικὸς θρόνος οἰκονομικὴν ἀδυναμίαν καὶ στέρησιν ἕνεκα τῆς στειρεύσεως τῶν προσόδων τῶν ἐν Ῥωμουνίᾳ ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν γαιῶν καὶ τῆς κατακρατήσεως μεγάλου μέρους τῶν προσόδων τῶν ἐν Βασσαραβίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κτημάτων κατάδηλον γίνεται ἐκ τούτου καὶ μόνου, ὅτι μέρος τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ θρόνου ἀναγκῶν θεραπεύεται ὑπὸ τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων χρηματικῶν δωρεῶν τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου, τοῦ εὐμενεστάτου ἡμῶν Ἄνακτος.

«Ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν τοίνυν καὶ ὑλικῶν δικαίων τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἐπικαλούμεθα καὶ ἀπεκδεχόμεθα μετὰ παρρησίας καὶ θάρρους ἡμεῖς τε καὶ ἡ περὶ ἡμᾶς ἱερὰ Σύνοδος τὴν ὑψηλὴν τοῦ εὐσεβεστάτου Αὐτοκράτορος βουλὴν καὶ ἀπόφασιν. Πασίδηλον γὰρ ἤδη ἐγένετο ὅτι οἱ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ παναρχαίου ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος ἐπιδιώκοντες καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην ταράττοντες διοχετεύουσι τοῖς Ὀρθοδόξοις ρωσσικοῖς κύκλοις τοιαύτας ἀνυποστάτους ὑποβολὰς καὶ εἰσηγήσεις, ὥστε πολλοὺς τούτων, εὐπίστως ἔχοντας καὶ ἐρεθιζομένους τεχνηέντως, δυσμενῶς διατίθεσθαι πρὸς τὰς καθεστηκυίας ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ ἐνισχύειν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ τὰ οὐχὶ ἀγαθὰ τῶν τοιαύτην ἀνατροπὴν ἐπιζητούντων βουλεύματα. Ἔστι δ' ὄντως ἄδικος καὶ ἀστήρικτος ἡ τοιαύτη ἀπό τινων κυρίως ἐνιαυτῶν ἐκδηλουμένη καταφορά. Πάντη γὰρ ἀνυπόστατοί εἰσιν αἱ κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων διατυπούμεναι μομφαὶ καὶ αἰτιάσεις, ὧν ἡ πασῶν σοβαρωτάτη ἡ ἀποδιδοῦσα ταύταις μεροληπτικὴν καὶ ἀποκλειστικὴν ὑπὲρ μιᾶς φυλῆς πρόνοιαν

διαψεύδεται ἱστορικῶς καὶ θετικῶς ὑπὸ τῶν πραγμάτων, συνηγορούντων ὑπὲρ τῆς ἀνέκαθεν πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς ἀποδειχθείσης ἴσης καὶ ἀδιακρίτου ἐκκλησιαστικῆς μερίμνης καὶ μητρικῆς ἀγάπης καὶ περιθάλψεως. Οὐδ' ἔστι δυσχερὲς ἀποδεῖξαι τὴν σπουδαιότητα τῶν ἑκάστοτε γινομένων ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς σλαυικοῖς πληθυσμοῖς παραχωρήσεων καὶ εὐκολιῶν ἐν τοῖς διοικητικοῖς καὶ γλωσσικοῖς ζητήμασιν, ὑπερτέρων ὡς νομίζομεν, ἐκείνων, ὧν ἀπολαύουσιν ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐκκλησίᾳ οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι ἐπαρχιῶν τινων Ὀρθοδόξων Κρατῶν. Ἀνακτώμεναι δὲ αἱ ἐκκλησίαι αὗται ἣν ἀφῃρέθησαν ὑλικὴν αὐτῶν νόμιμον περιουσίαν καὶ εἰς εὐημερίαν τινὰ οὕτω προαγόμεναι δυνήσονται αἰσίως θείᾳ συνάρσει διεξάγειν τὸν κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος πόλεμον, ὃν ἐπάγουσιν ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῶν αἱ τῶν ἑτεροδόξων ἐπιδρομαί.

« Ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐξ οἰκείων βέλη, ὧν τὴν ὀξύτητα μετ' ὀδύνης καὶ καρτερίας ὑπομένομεν, μόνην ἔχομεν ἀσπίδα τὴν ἀλήθειαν καὶ θώρακα τὴν δικαιοσύνην, ἑστηκότες ἐπὶ τῆς φυλακῆς, ἐφ' ἧς ἔταξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος. «Προσέχοντες δ' ἡμῖν αὐτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ», γρηγοροῦμεν ἀνόθευτον τηρεῖν τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ το ἀπ' αἰώνων τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πολίτευμα. Ἀκριβῶς δὲ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ ἱεροῦ τούτου καθήκοντος ἡμῶν, τοῦ τηρῆσαι ἀμετάτρεπτον τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο πολίτευμα καὶ μὴ μετακινῆσαι ὅρια, ἃ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔθεντο, ἀπροσδοκήτως εὕρομεν ἀντιφρονοῦντας καὶ ἀντιπράττοντας ἐπισήμους τινὰς ἀντιπροσώπους καὶ πράκτορας τῆς ὁμοδόξου καὶ εὐσεβεστάτης ῥωσσικῆς Ἐπικρατείας, οἵτινες πολλάκις, παρεξηγοῦντες τὰ πράγματα ἢ καὶ ἐκ πολλοῦ ζήλου ἐλαυνόμενοι, δοκοῦσι μὲν ὑπηρεσίας προσφέρειν τῇ ἑαυτῶν Κυβερνήσει, λανθάνουσι μέντοι ἐργαζόμενοι ἐπὶ μεγίστῃ αὐτῶν τῶν θρησκευτικῶν τῆς ὀρθοδοξίας συμφερόντων βλάβῃ, ἣν βεβαίως ἀπαναίνεται ἥ τε Αὐτοῦ εὐσεβεστάτη Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης καὶ ἡ πεφωτισμένη Αὐτῆς Κυβέρνησις. Ἡ τοιαύτη δὲ στάσις τῶν ἐπισήμων ῥωσσικῶν ὀργάνων ἐστὶ τὸ πλήρωμα τῆς ψυχικῆς ἡμῶν ὀδύνης καὶ θλίψεως, ταύτην γάρ, ἅτε τοὺς παντοίους τῆς ἐκκλησίας πολεμίους παραθαρρύνουσαν, πολλάκις δὲ καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγαθὰς τῆς ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένης κραταιᾶς Βασιλείας διαθέσεις μεταστρέφουσαν, καίριον ἡγούμεθα τραῦμα οὐκ ἀπεικότως κατὰ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰρήνης καὶ τῶν δικαίων αὐτῆς. Ὡς δ' αὔτως θλιβόμεθα καὶ ἐπὶ ταῖς συνεχέσιν ἐπιθέσεσι σπουδαίας τοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ τύπου μερίδος, ἥτις, ἰδίαν ἐκκενοῦσα φαρέτραν βελῶν κατὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Ἱεραρχίας αὐτῶν, πᾶσαν περισυλλέγει καὶ ἐκτοξεύει κατ' αὐτῶν ἀνεξέλεγκον μομφήν, τὰ προφανῆ τούτων δίκαια ἐξ ἀδίκου καὶ ἀνεπιστήμονος γνώμης ἀμφισβητοῦσα καὶ προσβάλλουσα. « Ἀληθῶς χαλεπὸς ὁ καιρός», ἐπαναλαμβάνομεν μετὰ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, «τὸ τῆς ἀγάπης γνήσιον ἀπόλωλεν, ἀντεισῆκται δὲ ὁ τῆς βασκανίας ὄλεθρος· ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνομεν καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων περιπατοῦμεν· οἱ

μὲν ἕτοιμοι τοῖς ἡμετέροις ἐφησθῆναι κακοῖς, εἴποτέ τι συμβαίνει, πολλοὶ καὶ πολλαχόθεν ἐφεστήκασιν, ὁ δὲ συναλγήσων οὐδεὶς ἢ καὶ εὐαρίθμητοι λίαν».

«Ὑποδεικνύομεν εὐθαρσῶς μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἱερᾶς Συνόδου τὸ σοβαρὸν τῶν περιστάσεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπικαλούμεθα ἐπ' αὐτῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν περινουστάτην καὶ εὐμενῆ προσοχὴν τῆς Αὐτοῦ εὐσεβεστάτης Μεγαλειότητος. Ὑποδεικνύομεν τὸν κίνδυνον τῆς ἁγίας καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, τὸν κίνδυνον τῆς ἑνότητος τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἔχομεν δ' ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιμαρτυροῦσαν τὴν συνείδησιν ὅτι τοῦτο πράττοντες ἐκπληροῦμεν καθῆκον ἱερόν, ἐπιβαλλόμενον ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἐντολῆς, ἣν ἐλέῳ Θεοῦ ἔχομεν, καὶ ἀπὸ τῆς εὐθύνης, ἣν ὑπέχομεν κατ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ χριστωνύμου πληρώματος. Τὸν κίνδυνον δύναται ἀποσοβῆσαι μόνη ἡ εἰρήνη τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ὑποστήριξις τῶν δικαίων αὐτῶν, τὴν δὲ εἰρήνην καὶ τὴν δικαιοσύνην ἄριστα δύναται ἐπιβραβεῦσαι ὑψηλὸν κέλευσμα τῆς Αὐτοῦ θεοφρουρήτου Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικολάου Β'. Οὕτω δὲ ἐπιστέφων τὸ ἔνδοξον εἰρηνοποιὸν ἔργον τῆς βασιλείας Αὐτοῦ ὁ εὐσεβέστατος καὶ κραταιότατος Μονάρχης εὐλογίαν ἕξει παρὰ Θεοῦ καὶ κλέος ἄφθιτον ἐν ταῖς δέλτοις τῆς ἱστορίας, «μακάριοι γὰρ οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται». Εὐγνωμονοῦσαι δὲ ἐπὶ τούτῳ τῇ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῇ Μεγαλειότητι αἱ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἁγιώταται τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι δοξάζουσι μετὰ πάντων τῶν ἁπανταχοῦ Ὀρθοδόξων ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ τὸν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς ἡμετέρας πίστεως, τὸν μέγαν τῆς εἰρήνης Ἄγγελον καὶ Θεόν, τὸν ἐλθόντα καταλλάξαι πάντας καὶ εἰρήνην εὐαγγελίσασθαι τοῖς ἐγγύς τε καὶ τοῖς μακράν.

«Δῴη Κύριος τῇ Αὐτοῦ Μεγαλειότητι τῷ Αὐτοκράτορι πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικολάῳ Β' καὶ παντὶ τῷ ἐνδόξῳ αὐτοκρατορικῷ Οἴκῳ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, χαριζόμενος Αὐτῷ μακρότητα ἡμερῶν καὶ τὴν ἄνωθεν πανσθενῆ ἀντίληψιν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς μιᾶς, ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Ἀμήν».

† *Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως*

Κωνσταντῖνος.

ΤΟ ΑΚΑΤΑΓΩΝΙΣΤΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΘΕΝΟΣ

(Συνέντευξις μετὰ τοῦ κ. Ν. Καζάζη).

Ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀπό τινων ἡμερῶν τὰς διατριβὰς ποιούμενος πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Νεοκλῆς Καζάζης εἶνε γνωστότατος τοῖς ἁπανταχοῦ Ἕλλησιν, ὥστε οὐδὲν νέον θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἐξαίροντες ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων τὸν διαπρεπῆ πολίτην, καθηγητὴν καὶ ἐθνικὸν ἄνδρα. Ἐθνικιστὴς μέχρις ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλὰ βασίζων τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ ἰδεώδη, οὐχὶ ἐπὶ φαντασιοπληξιῶν ὡς ἄλλοι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δικαίων τοῦ ἔθνους καὶ δὴ τοῦ ἠθικοῦ καὶ ὑλικοῦ σθένους τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ, ὁ κ. Καζάζης διδάσκει ἀπὸ ἐτῶν τοὺς Ἕλληνας τὸ ἐμμένειν τοῖς πατρίοις καὶ βαίνειν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν πρὸ τοῦ 1821 πατέρων ἡμῶν, οἵτινες καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ζόφου τῆς τουρκοκρατίας κατώρθωσαν νὰ τηρήσωσιν ἄσβεστον τὴν ἱερὰν δᾷδα τοῦ ἐθνισμοῦ, ἥτις ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀνάστασιν. Ὁτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὁτὲ δὲ ἐν ἐθνικαῖς πανηγύρεσιν ἐν Ἀττικῇ, Πελοποννήσῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, ὁτὲ δὲ ἐν διαλέξεσιν εἰς ἐπήκοον Ἑλλήνων ἐν Θράκῃ, ἐν τῷ Αἵμῳ, ἐν Βιέννῃ, ἐν Παρισίοις ὁ κ. Καζάζης συνεχίζει τὸ ἔργον τῶν ἀθανάτων ἐκείνων κηρύκων καὶ προδρόμων τῆς ἐλευθερίας, οἵτινες πρὸ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως, μεταβαίνοντες ἀπὸ Πετρουπόλεως εἰς Ὀδησσὸν καὶ ἀπὸ Ὀδησσοῦ εἰς Βιέννην καὶ Τεργέστην, εἴτε εἰς Ἰάσιον καὶ Βουκουρέστιον καὶ ἐκ Βουκουρεστίου εἰς Βυζάντιον καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τ' ἀνάπαλιν ἔσπειρον τὰ σπέρματα, ἐξ ὧν ἔμελλε νὰ βλαστήσῃ ὀψιαίτερον τὸ ἀγλαὸν δένδρον τῆς παλιγγενεσίας.

* *
*

Ἐπωφελούμενοι τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ διατριβῆς τοῦ σεβαστοῦ πρυτάνεως, ἐθεωρήσαμεν καθῆκον ἡμῶν νὰ ἐρωτήσωμεν αὐτὸν περὶ τῶν ἐντυπώσεων, ἃς ἀπεκόμισε κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐκδρομὰς ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, πρὸς οὓς ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν, ὡς καὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεστώσης ἀνωμάλου καταστάσεως, ἐν ᾗ διακυβεύεται προδήλως ἡ τύχη μεγάλου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Ὁ κ. Καζάζης αἰσιοδοξεῖ ὡς πρὸς τὸ μέλλον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ τὴν αἰσιοδοξίαν του ταύτην ἀρύεται ἐκ τοῦ σθεναροῦ φρονήματος, τοῦ δεσπόζοντος ἁπανταχοῦ τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ. Εἴπερ τις ἄλλος ὁμολογεῖ μετ' ἄλγους, ὅτι ἡ κα-

τάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου θὰ ἦτο πολλῷ τῆς σήμερον ὑπερτέρα, ἂν οἱ τὰς τύχας αὐτοῦ διέποντες μὴ διέπραττον κατὰ καιροὺς τὰ γνωστὰ τοῖς πᾶσι πολιτικὰ σφάλματα, τὰ ἐπιτρέψαντα σήμερον τοῖς πολεμίοις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους νὰ ἐγείρωσι γαῦρον κεφαλὴν καὶ διαμφισβητῶσιν αὐθαιρέτως ἡμῖν μέγα μέρος τῆς πατρῴας οὐσίας. Εἴπερ τις ἄλλος κηρύττει μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ἡ ἐν Ἀνατολῇ κατάστασις θὰ ἦτο σήμερον ἀλλοία καὶ οἱ πολέμιοι ἡμῶν θὰ ἦσαν ἧττον θρασεῖς καὶ τολμηταί, ἂν ἡ Ἑλλὰς ἦτο στρατιωτικῶς συντεταγμένη. Ἀλλὰ καὶ οὕτω ὁ κ. Καζάζης εὑρίσκει τὴν θέσιν τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ ἀνθηρὰν, ἀνθηροτάτην, τὸ δὲ φρόνημα ἀκμαῖον καὶ ἑλληνικώτατον ὡς πάντοτε.

Δὲν ὁμιλῶ περὶ τῆς ἡμιελευθέρας Κρήτης—εἶπεν ἡμῖν ὁ λιγύφθογγος πρύτανις καὶ ἀπόστολος τῆς ἐθνικῆς ἰδέας.— Οἱ ἀγῶνες τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Κρητῶν εἶνε ζωντανοὶ ἔτι ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν. Πιστεύσατέ μοι, ὅτι οὐδὲν μετεβλήθη ἐν τῇ ἀκράτῳ αὐτῶν φιλοπατρίᾳ. Οἱ Κρῆτες, μὴ μαχόμενοι πλέον ὅπως σώσωσι τὸ σαρκίον καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς σπάθης τοῦ Τούρκου καὶ τοῦ Βεγγαζίου, ἀγωνίζονται νῦν ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνυψώσεως αὐτῶν, ἀτενίζοντες ὡς πάντοτε πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, μεθ' ἧς εἶνε συνδεδεμένοι πλέον διὰ δεσμῶν ἀρρήκτων, οὓς καθιεροῖ ἡ ἐν τῇ νήσῳ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Ἀναμένοντες νῦν ἠρέμα τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ ἕνωσις αὕτη γενήσεται καὶ κατὰ τύπους, ἤρξαντο ἀποβλέποντες ἀπώτερον· πῶς νὰ κρατύνωσι τὴν μητέρα πατρίδα καὶ βοηθήσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μεγάλου ὀνείρου. Ἐν μέλλοντι ἀγῶνι, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔχῃ τὴν πολύτιμον ἐπικουρίαν τῶν κρητικῶν βραχιόνων, ὧν τὴν σιδηρᾶν ῥώμην αὐτὴ ἡ Εὐρώπη ἐθαύμασε κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐξεγέρσεις τῆς μεγαλονήσου. Περὶ Κρήτης οὐδεὶς ὑπάρχει πλέον λόγος ν' ἀνησυχῶμεν, στρέψωμεν τὰ ὄμματα ἡμῶν, ἐντείνωμεν τὴν δρᾶσιν ἡμῶν σύμπασαν ἐκεῖσε ὅπου μεγάλα ἐθνικὰ δίκαια ἐπιβουλεύονται καὶ κινδυνεύουσι.

* *
*

Τί εἴπωμεν δὲ περὶ Κυπρίων; Καὶ τὸ φρόνημα τῶν ἀδελφῶν τούτων εἶνε ἀκράδαντον. Εἴδετε τί τελευταίως συνέβη ἐν τῇ Βουλῇ αὐτῶν, ἐξ ἀφορμῆς προπετοῦς καὶ βδελυροῦ ψηφίσματος τῶν Τούρκων βουλευτῶν τῆς νήσου, δι' οὗ οὗτοι ἐζήτησαν τὴν εἰς τὴν Τουρκίαν ἀπόδοσιν τῆς νήσου, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Μεγάλη Βρετανία ἀπεφάσιζε νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτήν. Ἡ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς νήσου βροντήσασα ἑλληνικὴ διαμαρτυρία ὑπεχρέωσε τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν νὰ διαβεβαιώσῃ ἀπὸ τοῦ Κοινοβουλίου, ὅτι ἡ Κύπρος οὐδέποτε θ' ἀποδοθῇ τῇ Τουρκίᾳ.

Δὲν ὁμιλῶ περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, ἀνὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐν Συρίᾳ, τῇ ὡραίᾳ Ἰωνίᾳ, τῇ ἡμιανεξαρτήτῳ Σάμῳ καὶ ταῖς δουλευούσαις ἔτι νήσοις τοῦ Αἰγαίου. Πανταχοῦ θὰ εὕρητε ἁγνοτάτους Ἕλληνας, ἓν μόνον ὀνειρευομένους, τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσίν των, εἰ καὶ ἡ ἕνωσις αὕτη βραδύνει ἔτι καὶ

θὰ ἐπήρχετο κατ' ἀκολουθίαν μεγάλων ἀναστατώσεων ἐν Ἀνατολῇ, κατ' ἀκολουθίαν προρρίζου ἀνατροπῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χάρτου. Σμυρναῖοι, Λέσβιοι, Χῖοι, Κύπριοι, Ρόδιοι, Καλύμνιοι, Σάμιοι, Καισαρεῖς, Τραπεζούντιοι κτλ. κτλ. εἶνε γνήσιοι Ἕλληνες, κατ' οὐδὲν διαφέροντες τῶν ἐν Ἑλλάδι τό τε φρόνημα, τὰ ὄνειρα καὶ τὰς βλέψεις· περὶ τούτου ἔστε βέβαιος.

* * *

— Περὶ δὲ Κωνσταντινουπόλεως, ποίαν ἰδέαν ἔχετε;

— Ὅτι ὑπῆρξε καὶ εἶνε πάντοτε τὸ ἀληθὲς κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἱεράρχου, τοῦ νῦν εὐκλεῶς πατριαρχεύοντος, μέχρι τοῦ τελευταίου εὐταξίου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εὗρον γνησίους καὶ ἐνθουσιώδεις Ἕλληνας. Κατὰ τὴν τελευταίαν διὰ Βυζαντίου διάβασίν μου, καίπερ προσπαθῶν ν' ἀποφύγω δι' εὐνοήτους λόγους ὅσον τὸ δυνατὸν τὸν περὶ ἐμὲ θόρυβον, δὲν κατώρθωσα ὅμως ν' ἀποφύγω τὴν παρ' ἐμοὶ συρροὴν παντοίων Ἑλλήνων, τραπεζιτῶν καθηγητῶν, δημοσιογράφων, ἰατρῶν, ἐμπόρων καὶ αὐτῶν τῶν χειρωνάκτων. Ὑπείκων δ' εἰς ἀκατάσχετον πόθον, διαβιβασθέντα μοι ἁρμοδίως, ἠναγκάσθην νὰ περιέλθω περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἑλληνικὰ καταστήματα, μεγάλα καὶ μικρά, ἵνα . . . μὲ ἴδωσι. Πάντες οὗτοι ἐθεώρησαν καθῆκόν των νὰ χαιρετίσωσι τὸν πρύτανιν τοῦ ἀνωτάτου ἡμῶν Ἐθνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου καὶ πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ ἐρωτήσωσι περὶ Ἑλλάδος· πάντες ἔσπευσαν νὰ μὲ διαβεβαιώσωσιν, ὅτι εἰς τὰς φλέβας αὐτῶν τὸ ἑλληνικὸν αἷμα ῥέει ἁγνότατον καὶ θερμότερον παρά ποτε· πάντες ἠρώτησαν ἐμὲ ἀνησύχως περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως καὶ μετὰ ψυχικῆς ἀγωνίας ἀνέμενον ν' ἀκούσωσιν ἀπὸ τοῦ στόματός μου παρήγορον λέξιν περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Ἤκουσα ἱεράρχου ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων—καὶ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔχει ἐν τῷ στρατῷ αὐτῆς ἀληθεῖς, πιστεύσατέ μοι, ἥρωας στρατηγοὺς—ἐπιτιμῶντός με, διότι ἐν ταῖς περὶ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ διαλέξεσί μου δὲν ἀπέδωκα τὸν ἀληθῆ ἀριθμὸν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων. «**Εἶνε πολὺ περισσότεροι, πολὺ περισσότεροι.**— προσέθηκεν ὁ ἔνθους ἱεράρχης—**μεταβῆτε εἰς Μακεδονίαν καὶ θὰ πεισθῆτε περὶ τούτου**». Ἐλάχιστον τεκμήριον τοῦ ἐν Βυζαντίῳ ἐπικρατοῦντος ἀκμαίου φρονήματος εἶνε, ὅτι καὶ ἡ Ἑταιρεία, ἧς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ προΐσταμαι, ἀριθμεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει πολλὰ μέλη καὶ ὅτι τὰ ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐκδιδόμενα ἐθνικὰ συγγράμματα γίνονται ἀνάρπαστα ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων. Ὢ πιστεύσατέ μοι, ὅτι **ἡ Κων)πολις εἶνε πάντοτε αἱ Ἀθῆναι τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ, εἶνε ἡ μεγάλη Ἑλλὰς τοῦ παρελθόντος, εἶνε ἡ πρωτεύουσα τῆς μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ μέλλοντος.** Ἀλλαχοῦ, ἀλλαχοῦ ὁ κίνδυνος...

* *
*

— Ἐννοεῖτε βεβαίως τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ διαδραματιζόμενα γεγονότα; Πῶς βλέπετε τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασιν;

— Ἐπανάστασιν; Ἀλλὰ ποῦ βλέπετε τοιαύτην; Ἐπανάστασις τότε μόνον λέγεται, ὅταν ὁ λαὸς ἐξεγείρηται ἐνόπλως κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἐπιδιώκων εἴτε τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ καθεστῶτός του, εἴτε τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ὃν ὑφίσταται ζυγοῦ. Ἐπανάστασις ἦτο ἡ ἡμετέρα, αἱ κατὰ καιροὺς ἐξεγέρσεις τῆς Κρήτης καὶ αὐτὸ τὸ ἐν ἔτει 1878 ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ τὰ νῦν ἐν Μακεδονίᾳ ἐκτυλισσόμενα τερατουργήματα ὡς πᾶν ἄλλο δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ἢ ὡς ἐπανάστασις, ἀφοῦ οὐδεὶς ἀπολύτως οὐδεὶς ἰθαγενὴς Μακεδὼν ἐξηγέρθη. Ὡς δὲν ἀγνοεῖτε, οἱ μὲν βουλγαρικὴν ἔχοντες τὴν καταγωγὴν Μακεδόνες, οἱ εἰς Βουλγαρίαν πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ταλαιπωριῶν καὶ πρὸς εὕρεσιν πόρου ζωῆς καταφυγόντες, ζῶσιν ἐν Σόφιᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι, πᾶν ἄλλο σκεπτόμενοι ἢ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ κατατασσόμενοι ἐν ταῖς συμμορίαις, δράξωνται τῶν ὅπλων κατὰ τοῦ Τούρκου· οἱ δὲ σήμερον κατ' εὐφημισμὸν ἀγωνιζόμενοι ἢ κυρίως εἰπεῖν κακουργοῦντες ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων εἶναι τυχοδιῶκται ἐκ Βουλγαρίας, πεμπόμενοι ὑπὸ τῶν μεγαλοϊδεατῶν τῆς Σόφιας καὶ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας ἐφέδρων Βουλγάρων ἀξιωματικῶν, ὧν ἔνιοι μακεδονικὴν ἔχουσι τὴν καταγωγήν. Εὑρισκόμεθα, λοιπόν, ὡς προεῖπον, οὐχὶ πρὸ ἀληθοῦς ἐπαναστάσεως, δηλαδὴ ἐνώπιον λαοῦ ἐξεγειρομένου κατὰ τῆς κυριάρχου Δυνάμεως, ὅπως καταλύσῃ αὐτήν, ἀλλ' ἐνώπιον ξένων ἐπιδρομέων, ἐπιδιωκόντων διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ τρόμου τὴν ἀναστάτωσιν καὶ ἐρήμωσιν τῆς χώρας πρὸς οὐχὶ ἀγνώστους βλέψεις καὶ εὐκαιρίας ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Οἱ ἐπιδρομεῖς οὗτοι, εἰσελαύνοντες εἰς ξένην ὅλως χώραν, εὑρίσκουσι φυσικῶς ἐνώπιον αὐτῶν δύο ἐχθρούς, τὴν κυρίαρχον δύναμιν καὶ τὸν λαόν, χριστιανικὸν καὶ μωαμεθανικόν. Ἐντεῦθεν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Μακεδονίας μετὰ βδελυγμίας ἀπέβλεψαν καὶ ἀποβλέπουσι πρὸς τοὺς ἐπιδρομεῖς, τοὺς ἐπιτηδεύοντας τὸν σωτῆρα, διότι γινώσκουσιν, ὅτι δὲν ἐπιδιώκουσι τὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀνακούφισιν τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἑλληνικῆς γῆς· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ καταστροφή, ἣν ἐκ μίσους οἱ ἐπιδρομεῖς προξενοῦσιν εἴς τε τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ Μουσουλμάνους, οὓς ἐξ ἴσου ἐχθαίρουσιν. Ὡς βλέπετε λοιπόν, δὲν ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν ἐπανάστασιν, ἀλλ' εἰσβολὴν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν ἐκείνων τῶν Οὔννων, τῶν Βανδάλων καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων, οὓς μετὰ τρόμου ἀναφέρει ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς σελίδας αἵματος καὶ πυρός, καταστροφῆς σκότους καὶ οὐδὲν πλέον...

— Ἀλλὰ διατί ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας, ὁ ὑπερτερῶν ἀριθμητικῶς τοῦ βουλγαρικοῦ καὶ τῶν ἄλλων συλλήβδην χριστιανικῶν πληθυσμῶν, δὲν

δράττεται τῶν ὅπλων, ὅπως ἀποδιώξῃ τοὺς διὰ δυναμίτιδος καὶ ἐγχειριδίου ἐπιδιώκοντας τὴν καταστροφὴν του καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς πατρίδος του;

— Ἡ ἀπάντησις εὐχερής, διότι ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις δὲν θέλει τοῦτο, πεποιθυῖα, ὅτι εἶνε εἰς θέσιν νὰ κατατροπώσῃ τὰς λησταντάρτικὰς συμμορίας διὰ τῶν στρατιῶν της. Ἀλλ' ἡ ἄρνησις τῆς Τουρκίας φαίνεται ἔχουσα καὶ ἄλλον λόγον· φρονεῖ ὅτι, ἐπιτρέπουσα τοῖς Χριστιανοῖς ὑπηκόοις αὐτῆς νὰ δράζωνται τῶν ὅπλων κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τῶν Βουλγάρων, θ' ἀνῆπτε παρ' αὐτοῖς τὸ πολεμικὸν φρόνημα καὶ θὰ καθίστα αὐτοὺς ἱκανούς, ἵνα στρέψωσιν ἐν ἄλλῃ περιπτώσει τὰς δυνάμεις των, διεκδικοῦντες τὴν ἀνάκτησιν τῆς Πατρίδος των....

— Ἀλλὰ τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Κρουσόβου ἀγρίαν συμπεριφορὰν τῶν Τούρκων δὲν εὑρίσκετε, κύριε καθηγητά, ἀναιτιολόγητον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ἵνα μὴ εἴπωμεν τερατώδη;

— Ὅτι ὁ Τοῦρκος ἔσται πάντοτε ὁ Τοῦρκος τῆς παραδόσεως, ὁ Τοῦρκος, δηλαδὴ ὁ κατακτητὴς καὶ τύραννος, ὁ Τοῦρκος, οὗ ἡ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γῆς ἔξοδος θ' ἀποτελῇ ἐσαεὶ τὸ γλυκὺ ὄνειρον τοῦ Ἕλληνος, τοῦτο οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀντίρρησιν. Οἱ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ τουρκικοῦ Κράτους λογαριασμοὶ τότε μόνον θὰ ἐξοφληθῶσιν ὁριστικῶς, ὅταν ἴδωμεν αὐτὸ ὑποχωροῦν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἑστίαν του ὁπόθεν εἰσώρμησε πρὸ αἰώνων ὡς χείμαρρος εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Ἀλλ' αἱ ἐνεστῶσαι περιστάσεις ἐπέβαλλον ποιάν τινα προσέγγισιν μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτοῦ, πρὸς καταπολέμησιν κοινοῦ ἐχθροῦ ἀμφοτέρων, ἰδίως τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπιδιώκοντος.

Ἑπομένως ἡ κατὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Κρουσόβου ἐπίθεσις τῶν Τούρκων καὶ ἡ θηριώδης συμπεριφορὰ τῶν Βασιβουζούκων θὰ ἦσαν παρασπονδία, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ μέρους τῆς Πύλης, ἂν ὁ τὸν στρατὸν διοικῶν Μπαχτιὰρ πασᾶς, οὗ τὴν τιμωρίαν ἄλλως ἔσπευσε ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Πύλης ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος κ. Ράλλης, μὴ ἐνήργει δι' ἴδιον λογαριασμὸν δωροδοκηθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἐγὼ ὅμως πιστεύω, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐνήργησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Κρουσόβου, μᾶλλον κατὰ λάθος, ἐκλαβόντες αὐτοὺς ὡς Βουλγάρους, διότι οἱ τὴν πόλιν ταύτην καταλαβόντες λησταντάρται ἐφρόντισαν νὰ ὑψώσωσιν ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν συνοικιῶν τὰς σημαίας των, ὅπως συγκεντρώσωσιν ἐπὶ τούτων τὴν τουρκικὴν μῆνιν καὶ τὸν φανατισμόν. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη θὰ διευκρινισθῇ κατ' ἀκολουθίαν τῶν παραστάσεων τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος. Ὁπωσδήποτε ἡ ἄμεσος ἐπέμβασις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ γενναία ἐπικουρία, ἥτις θὰ εἰσρεύσῃ ἔκ τε τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἁπανταχοῦ γῆς Ἑλλήνων εἰς τὸ Κρούσοβον, πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἱδρυμάτων καὶ ἀνακούφισιν τῶν παθόντων ἡμῶν ἀδελφῶν, θὰ ἔχῃ μέγα ἀποτέλεσμα. Τεκμηριοῖ μὲν ἅπαξ ἔτι τὴν ἑλληνικὴν ἐθνικότητα τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐμψύχωσιν καὶ ἐκείνων τῶν Ἑλληνομακεδόνων, οἵτινες ἀπογοητευθέντες πως ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἀδιαφορίας τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος, πρὸς δὲ καὶ ὑπείκοντες εἰς δελεασμοὺς ἢ καὶ ἐκβιάσεις ἐκ μέ-

ρους ἀλλοφύλων, ἐσκέφθησαν πρὸς στιγμὴν νὰ στραφῶσιν πρὸς τὰς ἀνοιγομένας αὐτοῖς ξένας ἀγκάλας, ἀποχωριζόμενοι ἐκ τῆς εὐγενοῦς ἐκείνης φυλῆς, ἥτις ἐπ' αἰῶνας ἐτροφοδότησε τοὺς ἐν τῷ Αἵμῳ λαοὺς διὰ τοῦ φωτὸς τῆς παιδείας καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ τῆς καταστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ τοιοῦτοι εὐτυχῶς ἀριθμοῦνται ἐπὶ τῶν δακτύλων, διότι τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα ἐν Μακεδονίᾳ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσεν ὂν ἀκμαῖον· ἀπόδειξις τὰ εὐαγῆ ἐθνικὰ ἱδρύματα καὶ ἡ καθόλου δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας. Καὶ αὐτοὺς εὑρίσκω ὅσον ἀφορᾷ τὸ φρόνημα μὴ ὑπολειπομένους τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν, προθύμους δὲ καὶ αὐτοὺς ἐν ὥρᾳ εὐθέτῳ νὰ ὑψώσωσι τὴν ἐθνικὴν σημαίαν καὶ ἀγωνισθῶσιν ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῆς ὑπὲρ συνενώσεως ἁπάσης τῆς ἑλληνικῆς γῆς.

* *
*

— Καὶ πόσους ὑπολογίζετε τοὺς Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας;

— Μακεδονίαν ἑλληνικὴν λέγοντες, ὀφείλομεν νὰ ἐννοῶμεν σὺν τῇ ἑλληνικωτάτῃ Χαλκιδικῇ τοὺς δύο μακεδονικοὺς νομούς, τὸν τῶν Βιτωλίων καὶ τὸν τῆς Θεσσαλονίκης, διότι ἡ πρὸς βορρᾶν χώρα, ἡ κοινῶς γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Παλαιὰ Σερβία, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ Μακεδονία, μὴ οὖσα πράγματι τοιαύτη. Κατ' ἐπισήμους καὶ οὐδεμίαν ἀντίρρησιν ἐπιδεχομένας στατιστικάς, ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις νομοῖς ὑπάρχουσιν 600—650 περίπου χιλιάδες Ἑλλήνων καὶ 800 χιλιάδες Μωαμεθανῶν, ὧν μέγα μέρος εἶνε ἰθαγενεῖς, ἐλάχιστοι δὲ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ λοιπὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας ἀποτελεῖται ἐκ Σλαύων Μακεδόνων, τουτέστι τῶν πλείστων ἐξ Ἑλλήνων, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ὑπὸ τὸ κράτος χαλεπῶν ἡμερῶν ἀπώλεσαν τὴν γλῶσσάν των, ἐκ καθαρῶν Βουλγάρων, Βλάχων, Σέρβων καὶ ἄλλων. Ὑπάρχουσι προσέτι ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑβραῖοι περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας καὶ Ἀθίγγανοι. Ἴσως φανῇ ἡμῖν παράδοξος ἡ διάκρισις, ἣν ποιῶ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Σλαύων Μακεδόνων. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι σλαυόφωνοι, ἑλληνικὴν ἔχοντες τὴν καταγωγήν, οἵτινες εἴτε ἐκ φόβου πρὸς τοὺς κρατοῦντας, εἴτε ἐξ ἀνάγκης συνεννοήσεως πρὸς τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν Βουλγάρους χωρικούς, τοὺς ἐν τῇ παχυλῇ αὐτῶν ἀμαθείᾳ μὴ δυναμένους νὰ μάθωσι τὴν ἑλληνικήν, ἠναγκάσθησαν νὰ δημιουργήσωσι σλαυϊκόν τι ἰδίωμα, ἐν ᾧ πλεῖσται λέξεις ἔχουσι μὲν ἑλληνικὰς τὰς ρίζας, ἀλλὰ σλαυικὴν τὴν κατάληξιν καὶ λησμονήσωσι προϊόντος τοῦ χρόνου τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν. Κατὰ τὰς ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν ἐκδρομάς μου συνέλεξα ὑπὲρ τὰς ἑκατόν τοιαύτας λέξεις, ἀλλὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετάβασίν μου, λόγιος ἱερεύς, περὶ τὰ μακεδονικὰ πράγματα ἐντριβέστατος, μοὶ ἔδωκε ἑτέραν συλλογὴν ἐκ τριακοσίων λέξεων. Ὥστε, ὡς βλέπετε, ὑπό τε ἀριθμητικὴν καὶ ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μακεδονίας τυγχάνει ἀκαταγώνιστος, καὶ ἂν ὅλη ἡ δυναμῖτις τοῦ κόσμου ἐκσφενδονισθῇ κατ' αὐτοῦ διὰ χειρὸς τῶν Βουλγάρων λησταντάρτων.

— Ἀλλ' ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία, ὑποστηριζομένη τυχὸν ὑπὸ Δυνάμεώς τινος, εἰσήλαυνεν εἰς τὴν Μακεδονίαν;

— Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πιστεύω, ὅτι ἡ Μακεδονία θὰ μετεβάλλετο εἰς δευτέραν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, αὐστροουγγρικὸς δὲ στρατὸς θὰ ἔφθανεν εἰς Μοναστήριον καὶ Θεσσαλονίκην, πρὶν ἢ οἱ Βούλγαροι διέλθωσι τὰ σύνορα τῆς ἡγεμονίας των. Ὑπὸ προσωρινὴν αὐστριακὴν κατοχὴν οἱ Ἕλληνες θὰ ἠδύναντο, νομίζω, ν' ἀναπτύξωσιν ἐν ἀνέσει τὰς ἀναμφηρίστους ἀρετὰς καὶ τὰ προσόντα των, διότι

ἡ Αὐστρία διεδραμάτισε πάντοτε τὸ πρόσωπον ἐκπολιτιστικοῦ παράγοντος, χωρὶς ν' ἀφομοιώσῃ τοὺς ὑποδούλους αὐτῇ λαούς.

Θὰ συνέφερεν ἄλλως τε τῇ Αὐστρίᾳ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, διότι θὰ εἶχεν ἀνάγκην αὐτῶν διὰ τοὺς γνωστοὺς ὑμῖν λόγους. Ἀλλὰ ταῦτα εἶνε ὑποθέσεις... Τὸ θετικώτερον εἶνε, ὅτι ἡ Τουρκία, ἀφιεμένη εἰς ἑαυτήν, θὰ δυνηθῇ ἐντὸς ὀλίγου νὰ καταστείλῃ τὰς βιαιοπραγίας τῶν ἐπιδρομέων, μεθ' ὃ κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπιληφθῇ πάσῃ δυνάμει τῆς βελτιώσεως τῆς διοικήσεώς της, καθ' ἃ ἄλλως τε ποθοῦσι καὶ ἀπαιτοῦσιν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ ἰδίως αἱ μᾶλλον ἐνδιαφερόμεναι γείτονες Ρωσσία καὶ Αὐστροουγγαρία, διότι πᾶσα ἄλλη λύσις θὰ ἐπέφερε τὴν διαταραξιν τῆς εἰρήνης, ἣν ἡ Εὐρώπη ἀποφεύγει παντὶ σθένει.

* * *

Ὑπὲρ τῆς λύσεως ἄλλως τε ταύτης ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ εὐχώμεθα, τό γε νῦν ἀπὸ καρδίας—ἐπεῖπεν ὁ κ. Καζάζης—διότι καὶ ἡ ἐνεστῶσα ἡμῶν θέσις συνηγορεῖ, ὡς προεῖπον, ὑπὲρ αὐτῆς. Ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἀνασυνταχθῇ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἐνισχυθῇ δ' εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δύναται νὰ τείνῃ σθεναρὰ στέρνα πρὸς τοὺς πολεμίους, τότε θὰ σκεφθῶμεν τὰ περαιτέρω... **Ἡ Μακεδονία διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶνε ζωή· ἄνευ Μακεδονίας ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.** Ἐκλιπούσης τῆς Μακεδονίας, θὰ ἐπέλθῃ διάσπασις μεταξὺ Ἠπείρου καὶ Θράκης θὰ μείνῃ δὲ ἡ Ἑλλὰς μικρὰ διότι **ἡ Κωνσταντινούπολις ὡς ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἡ κεφαλὴ τῆς Ἑλλάδος δέον ν' ἀποτελέσῃ τὴν πρωτεύουσαν τῆς μελλούσης Μεγάλης Ἑλλάδος.** Ἐπὶ τούτῳ θὰ ἐργασθῶμεν καὶ θ' ἀγωνισθῶμεν. Ὁ Θεὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ μὴ ἐγκαταλιπὼν ἡμᾶς καὶ ἐν αἷς ἡμέραις ὁ κόσμος ἐνόμιζε τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἐκλιπὸν τέλεον ἐκ τοῦ προσώπου της γῆς, δὲν θὰ ἐγκαταλίπῃ ἡμᾶς, ἤδη μάλιστα, ὅτε ἔχομεν ἐλεύθερον βασίλειον, ἔχομεν ἡμιελευθέρας δύο ἡγεμονίας καὶ πανταχοῦ τῆς γῆς ἐγκατεσπαρμένον ἑλληνισμόν, ἐμμένοντα ἀκραδάντως τοῖς πατρίοις, ἑλληνισμὸν ἀνθηρότατον, ἐργατικώτατον καὶ—ὅπερ τὸ σπουδαιότερον—πλήρη ἐλπίδων καὶ καρτερικώτατον. Ἐλπίσωμεν.

Καὶ λέγων ταῦτα ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς ἀπεχαιρέτιζεν ἡμᾶς φιλοφρονέστατα, ἐπιφυλασσόμενος, ἵνα ἀναπτύξῃ τῇ ἐπαύριον τὸ ἐθνικὸν τοῦτο θέμα ἐκτενέστερον ἐν δημοσίᾳ διαλέξει ἐνώπιον της ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Βουκουρεστίου.

Ἐκ τῆς «Πατρίδος» τοῦ Βουκουρεστίου τῆς 26]8 Σεπτεμβρίου 1903.

Θύρσις

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ„ ΕΝ ΡΩΜΟΥΝΙΑ

ΥΔΡΥΣΙΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Ὁ ἡμέτερος Πρόεδρος διερχόμενος τελευταίως ἐκ Βουκουρεστίου προέβη εἰς τὴν ἵδρυσιν Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἀποτελεσθέντος ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιλέκτων ὁμοεθνῶν τῆς ρωμουνικῆς πρωτευούσης, δι' οὗ μεγάλως δύναται νὰ ἐνισχυθῇ τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος.

Ἡ ἐπὶ τούτῳ γενομένη διάλεξις τοῦ ἡμετέρου Προέδρου ὑπῆρξε πανηγυρική· ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πάντα τὰ ρωμουνικὰ φύλλα, ἀναλύοντα τὴν διάλεξιν ἔγραψαν εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς ἐκπολιτιστικῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ δυνάμεως. Μὴ δυνάμενοι ἐλλείψει χώρου ν' ἀναγράψωμεν τὰς κρίσεις πασῶν τῶν ἐφημερίδων περιοριζόμεθα νὰ μεταφέρωμεν τὰ γραφέντα ὑπὸ τῆς ἐγκρίτου «Πατρίδος» καὶ τῆς γαλλογλώσσου «Rommanie» τοῦ Βουκουρεστίου.

Κρίσεις τῆς «Πατρίδος».

«Δὲν ὑπερβάλλομεν λέγοντες, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ παροικία Βουκουρεστίου ἐτέλει χθὲς μετὰ μεσημβρίαν ἀληθῆ ἐθνικὴν πανήγυριν, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἐν μέσῳ αὐτῆς παρουσίαν τοῦ σοφοῦ πρυτάνεως τοῦ ἐθνικοῦ, ἡμῶν Πανεπιστημίου καὶ διαπρυσίου κήρυκος τῆς Μεγάλης Ἰδέας κ. Νεοκλέους Καζάζη, ἀγορεύσαντος περὶ Ἑλληνισμοῦ, περὶ Μακεδονίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ Αἵμῳ λαῶν. Αἱ αἴθουσαι τῆς διεθνοῦς λέσχης ἦσαν κατάμεστοι ἑλληνικοῦ, ρωμουνικοῦ καὶ ἀλβανικοῦ κόσμου, ἐν ᾧ συγκατελέγοντο πολλοὶ ἀριστεῖς ἐν τῷ κόσμῳ τῶν γραμμάτων, ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῇ δημοσιογραφίᾳ. Ἐν τοῖς παρισταμένοις Ρωμούνοις ἐξεῖχεν ὡς σεπτὴ κορυφή, ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βουκουρεστίου, διευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα ἀρχαιολογικοῦ μουσείου καὶ κλεινὸς ἀκαδημαϊκὸς κ. Γρηγόριος Τοτσιλέσκος, ἔνθερμος ἀπόστολος τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐν Ρωμουνίᾳ, προσφιλὴς δ' εἰς πᾶσαν καρδίαν ἑλληνικήν.

«Κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν, ὁ κ. Καζάζης, ἐγερθεὶς ἐν μέσῳ τοῦ ἀνυπομονοῦντος ν' ἀκούσῃ αὐτοῦ ἀκροατηρίου ἤρξατο τῆς ἐμβριθοῦς αὐτοῦ ἀγορεύσεως, ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν καταμαγεύσας τοὺς σχόντας τὴν τιμὴν ν' ἀκούσωσιν αὐτοῦ, διὰ τῆς στωμυλίας του, τοῦ δαψιλεστάτου πλούτου τῶν ἱστορικῶν του γνώσεων καὶ δὴ τοῦ ὑπερπληροῦντος τὴν μεγάλην αὐτοῦ ψυχὴν ἁγίου ἐνθουσιασμοῦ, κατορθώσας νὰ μεταγγίσῃ τὸν περὶ Ἑλληνισμοῦ ἐνθουσιασμόν του τοῦτον καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς καρδίας τῶν ξένων.

«Ὁ εὐφραδὴς καὶ σοφὸς ρήτωρ κατῆρξε τῆς διαλέξεώς του διὰ τοῦ *πατριωτισμοῦ*, ὃν ἀπεκάλεσεν ἀρετὴν ἀποκλειστικῶς ἑλληνικήν, ἅτε ἐν Ἑλλάδι καὶ παρ' Ἕλλησι τὸ πρῶτον γεννηθέντα. Ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου, ἀπεικονίσαντος τὸ Ὀδυσσέα ἐφιέμενον νὰ ἴδῃ καὶ πόρρωθεν τὸν καπνὸν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἰθάκης ἀναθρώσκοντα, μετὰ εἰκοσαετεῖς περιπλανήσεις καὶ περιπετείας πόρρω τῆς γενετείρας

αὐτοῦ, ἐμνημόνευσε τοῦ Πλάτωνος, τοῦ μεγίστου τούτου μετὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν διδάσκαλόν του Σωκράτην διδασκάλου τῆς ἀληθείας, καὶ θεοπνεύστου προφήτου τοῦ κηρύξαντος, ὅτι «πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον κτλ.» Ἀλλὰ τί ἄλλο, προσέθηκεν ὁ γλυκὺς ἀγορητής, εἶνε ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἢ ἀλληλουχία κρατερῶν ἀγώνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, τουτέστι ἀγώνων αὐταπαρνήσεως πρὸς σωτηρίαν ἢ ἀνάδειξιν τοῦ ἔθνους, ἀγώνων φιλοπατρίας;

«Ὁ κ. Καζάζης ἤγαγεν ἡμᾶς ἐν σπουδῇ καὶ κατὰ διάνοιαν ἀνὰ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῶν Σποράδων, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Τουρκίας, τοῦ Αἵμου, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

«Ἐθαύμασε τοὺς Κρῆτας, ἀγωνιζομένους κατ' ἐπανάληψιν κατὰ τῶν τυράννων καὶ ἐξαναγκάζοντας ἐπὶ τέλους τὴν ἀδήριτον εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῶν ὑπὸ βρεττανικὴν κυριαρχίαν διατελούντων ἀπὸ τοῦ 1878 Κυπρίων, ἐπιδιωκόντων καὶ αὐτῶν παντὶ σθένει, ἐν μέσῳ τῆς κραταιᾶς προστασίας, ἧς ἀπολαύουσι, τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος μητρὸς ἕνωσιν. Συνεκίνησεν ἡμᾶς διὰ τῆς εἰκόνος τῆς Σμύρνης, πρωτευούσης τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κορωνίδος τοῦ ἀσιατικοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐπῄνεσε τοὺς φιλοτίμους Ἕλληνας τῶν παραδεισείων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἁγνοτάτους Ἕλληνας τὸ φρόνημα, τὰ ὄνειρα καὶ τὰ ἔργα. Ἐπὶ τέλους ὁ κ. Καζάζης, διαπλεύσας τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα, ὡδήγησεν ἡμᾶς ἐκ τῆς χειρὸς εἰς τὸ κλεινὸν Βυζάντιον, τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων Κωνσταντινούπολιν. Αὐτόθι ἔστη ἐπί τινας στιγμὰς καὶ σὺν τῷ κ. Καζάζῃ ἔστημεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα προσκυνήσωμεν τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν ἱερὰν ταύτην κιβωτόν, τὴν σώσασαν μὲν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας τὴν γλῶσσαν, τὴν φιλολογίαν, τὸν ἐθνισμὸν καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ γαλουχήσασαν καὶ ἐκθρέψασαν καὶ σώσασαν ἅμα ἐκ τοῦ ἀσιατικοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τὰ λοιπὰ χριστιανικὰ ἔθνη τοῦ Αἵμου. (Φωνὴ ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου· «Ζήτω τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον!») Εἴδομεν ἔτι καὶ νῦν τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην μετὰ τῶν περὶ τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν λαϊκῶν συμβούλων, ἐργαζομένους νυχθημερὸν καὶ ἀνενδότως πρὸς διατήρησιν τοῦ προγονικοῦ ἡμῶν θησαυροῦ, τῆς ἐθνικῆς γῆς καὶ τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, ἀγωνιζομένους γενναίως κατὰ τῶν πολεμίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ τῆς θρησκείας. Ὁ κ. Καζάζης ἐνεθάρρυνεν ἡμᾶς, καταπείσας δι' ἀπτῶν τεκμηρίων, ὅτι, τοιούτους ἔχοντες καὶ νῦν ἡγήτορας, τοιοῦτον ἀποτελοῦντες ἔθνος, θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀντιστῶμεν καὶ πρὸς τοὺς συγχρόνους ἐχθροὺς καὶ νικήσωμεν, διότι ὁ θεὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶνε μέγας, διότι τὸ ἡμέτερον ἔθνος παρῆλθε διὰ τῶν αἰώνων καὶ ἄλλας συμφορὰς καὶ δὴ πολλῷ τῆς παρούσης μείζονας καὶ ὅμως ἀνέθορε πάντοτε ἐξ αὐτῶν, ὡς ὁ Φοῖνιξ ἐκ τῆς

τέφρας του. Μὴ καὶ ὁ μῦθος τοῦ Φοίνικος δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίνοιαν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους, μὴ ὁ Φοῖνιξ δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους;

«Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τὰ βήματα βαίνοντες τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, διεπεραιώθημεν κατὰ διάνοιαν εἰς τὴν περιμάχητον Μακεδονίαν. Εἴδομεν αὐτόθι λῃστρικὰς ἐπιδρομὰς Βουλγάρων ἐκ τῆς κυρίως Βουλγαρίας, ἀλλὰ τὸν λαὸν τῆς Μακεδονίας ἀπαθῆ, ἀπτόητον πρὸ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων, διότι ὁ λαὸς τῆς Μακεδονίας ἐννοεῖ, ὅτι οἱ δῆθεν ἀπόστολοι οὗτοι τῆς Θεᾶς Ἐλευθερίας οὐδὲν ἄλλο ἐκπροσωποῦσιν ἢ τὸν διὰ δόλου σφετερισμὸν καὶ τὴν διὰ δυναμίτιδος καὶ ἐγχειριδίου ἁρπαγὴν τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Ἐπανάστασιν οὐδαμοῦ εἴδομεν, διότι ὁ λαὸς ὁ δυνάμενος νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ἐπανάστασιν ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε ὁ ἑλληνικός· ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν κρίνει κατάλληλον τὴν ὥραν, ἵνα ἐγκαταλίπῃ τὸ ἄροτρον, τὴν ἀξίνην ἢ τὴν βιομηχανικὴν μηχανὴν καὶ δράξηται τῶν ὅπλων, ὑποβοηθῶν εἰ γνώσει τοὺς ἁρπακτικοὺς σκοποὺς τῶν οὐδὲν δικαίωμα ἐχόντων ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ὁ κ. Καζάζης ἐξίσταται πρὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ, ἀριθμητικῶς, ὑλικῶς καὶ διανοητικῶς ὑπερτέρου πασῶν τῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων. Σπένδει δάκρυ ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τοῦ μεγάλου Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τέκνων τῆς ἑλληνικωτάτης Μακεδονίας, καὶ ἀγνοεῖ πότερον νὰ θαυμάσῃ πλειότερον τὸν διδάσκαλον Ἀριστοτέλη, τὸν παραγαγόντα μαθητὰς ὡς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, ἢ Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, τὸν διαδόντα τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα τοῦ Ἀριστοτέλους ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὰς Ἰνδίας, τὸν φωτίσαντα διὰ τῶν ἑλληνικῶν φώτων ἀπεράντους χώρας, καλυπτομένας τέως ὑπὸ τοῦ ζόφου τῆς ἀμαθείας καὶ ἀνοίξαντα τὴν ὁδὸν εἰς τὸν μετὰ τρεῖς αἰῶνας ἐπελθόντα Χριστὸν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον;

«Ἀλλ' ἐγέλασεν ὁ κ. Καζάζης καὶ σὺν αὐτῷ ἐγελάσαμεν καὶ ἡμεῖς, ἀκούσαντες, ὅτι ὑπῆρξαν καὶ Εὐρωπαῖοι συγγραφεῖς καὶ δημοσιολόγοι, οἵτινες ἐξαγορασθέντες ἀντὶ πινακίου βουλγαρικῆς φακῆς, ἐτόλμησαν οἱ ἀσεβεῖς νὰ παραστήσωσι τὴν Μακεδονίαν βουλγαρικήν, ὡς ὑπῆρξαν καὶ Βούλγαροι ἱστορικοὶ καὶ σοφοί, οἵτινες ἐνόμισαν ὅτι θὰ κατώρθουν νὰ ἐκβουλγαρίσωσι τὴν Μακεδονίαν, παραστήσαντες τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Ἀλέξανδρον Βουλγάρους, ὡς ἐξεβουλγάρισαν τὸν Ὀρφέα καὶ τὴν Εὐρυδίκην, διαστρέψαντες τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς **Ὀρφὲν** καὶ **Ὀρφίτσαν**!

«Ἀλλ' ὁ κ. Καζάζης εὑρίσκει πανταχοῦ, μηδ' αὐτῆς τῆς Μακεδονίας ἐξαιρουμένης, προσφιλῆ ἀδελφόν, πολύτιμον καὶ γενναῖον συναθλητὴν καὶ συνεργάτην, φυσικὸν σύμμαχον ἀπὸ τεσσάρων περίπου αἰώνων μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι **τὸν Ἀλβανόν.** Ὁ Ἀλβανὸς ἀπὸ τοῦ 15 αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ Καστριώτου, πάρεστι πάντοτε παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἕλληνος ἀχώριστος καὶ ὁμοιοπαθὴς ἑταῖρος συναγωνιζόμενος **ὡς Ἕλλην**. Ἡ ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας οἱ ἀγῶνες τοῦ 1821 εἶνε ἱστορία καὶ ἀγῶνες **ἑλληνοαλβανικοί.** Ἕλλην καὶ Ἀλβανὸς εἶνε οἱ δίδυμοι τοῦ Σιάμ· ὁ ἐγγίζων τὴν μίαν ἀδελφὴν ἤγγιζε καὶ τὴν

ἑτέραν· ἔζησεν ἡ ξυνωρὶς αὕτη τῶν ἀδελφῶν ὁμοῦ· ἀποθανούσης δὲ τῆς μιᾶς ἀπέθανε καὶ ἡ ἄλλη. Οὕτω καὶ ἡ **Ἑλλὰς ζῇ καὶ θὰ ζήσῃ μετὰ τῆς Ἀλβανίας, ὡς ἡ Ἀλβανία ἔζησε καὶ θὰ ζήσῃ μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἑλλὰς ἄνευ Ἀλβανίας δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὡς Ἀλβανία ἄνευ Ἑλλάδος δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως.** Εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμὸν ἐνσαρκοῖ ὁ Ἕλλην τὸν Ἀλβανὸν καὶ ὁ Ἀλβανὸς τὸν Ἕλληνα, ὥστε **ὁ βλέπων Ἕλληνα βλέπει Ἀλβανὸν καὶ ὁ βλέπων Ἀλβανὸν βλέπει Ἕλληνα**. —(*Φωνὴ ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου*).— «Τὸ ἀλβανικὸν λεξικὸν τοῦ Χριστοφορίδου». — *Καζάζης*. «Τὸ λεξικὸν ἐκτυποῦται, Κύριοι, καὶ μάλιστα *δαπάναις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας* !»

«Ὁ κ. Καζάζης ἐπεκαλέσθη ἐν τέλει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἑλληνοαλβανικὴν σύμπραξιν, διότι μόνον ἐκ τῆς συμπράξεως ταύτης θὰ προκύψῃ **ἡ Μεγάλη Ἑλλάς τουτέστιν ἡ Μεγάλη Ἀλβανία** ὡς θὰ προκύψῃ **ἡ Μεγάλη Ἀλβανία, τουτέστιν ἡ Μεγάλη Ἑλλάς.**

Περαίνων τὸν λόγον του ὁ λιγὺς ἀγορητὴς ἐξέφρασεν ἐν ὀνόματι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εὐχαριστίας πρὸς τὴν φιλόξενον ταύτην χώραν, ἥτις ἐν χαλεποῖς χρόνοις ἐστέγασε πολλοὺς Ἕλληνας, φεύγοντας τὴν σπάθην τοῦ δυνάστου, οἵτινες, πήξαντες ἐνταῦθα τὴν φωλεάν των, ἤγειραν περίβλεπτα σχολεῖα, ἐν οἷς Ρωμοῦνοι καὶ Ἕλληνες ἐποτίσθησαν τὰ νάματα τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, παρασκευάσαντες τὴν ἐλευθερίαν των. Ὁ κ. Καζάζης ηὐχήθη τῷ ρωμουνικῷ λαῷ μείζονα προαγωγήν, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ κυβερνᾶται ὑπὸ ἄνακτος σοφοῦ, ἐχέφρονος, ἥρωος στρατιώτου, οὐκ ὀλίγον συντελέσαντος εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἔξοχον περιωπὴν τῆς φιλτάτης ἀδελφῆς καὶ ὁμοδόξου Ρωμουνίας ἐζητωκραύγασε δ' ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως Καρόλου καὶ τοῦ ρωμουνικοῦ ἔθνους.

* *
*

«Βροχὴ δικαίων ἀνευφημιῶν καὶ παταγωδῶν χειροκροτημάτων διεδέξατο τὸ μέγα μάθημα τοῦ σοφοῦ καὶ φιλοπάτριδος πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου. Ἡ αἴθουσα τῆς λέσχης ἐσείσθη αὐτόχρημα ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἀκροατηρίου, τοῦθ' ὅπερ ἀπέδειξε διὰ πολλοστὴν φοράν, ὅτι ὁ Ἕλλην εἶνε πανταχοῦ Ἕλλην ἐνθουσιώδης, μεγαλοπράγμων, μεγαλοϊδεάτης, δυνάμενος νὰ δώσῃ σάρκας εἰς τὰς μεγάλας σκέψεις του, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ὁ πρὸς τοῦτο παροτρύνων δάκτυλος. Ὀφείλομεν μυρίας χάριτας τῷ κ. Καζάζῃ, κατορθώσαντι ν' ἀποδώσῃ ἡμῖν ἐντὸς μιᾶς ὥρας, ὅ τι ἀδράνεια δεκάδων ἐτῶν μικροῦ δεῖν ἀπεμάραινεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν.

«Ἀλλὰ κατακλεὶς τῆς ἀληθοῦς ἱεροτελεστίας τῆς χθὲς ὑπῆρξεν ἡ ἀγόρευσις τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου κ. Τοτσιλέσκου, τοῦ ἀμέσως διαδεξαμένου ἐν τῷ βήματι τὸν Ἕλληνα αὐτοῦ συνάδελφον. Ὁ κ. Τοτσιλέσκος, συγκινηθεὶς καὶ αὖθις μέχρι δακρύων ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς εἰς Ἀθήνας ἀνεπιλήστου

ἐκδρομῆς αὐτοῦ τε καὶ τῶν φιλτάτων μαθητῶν του, ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του ἐπὶ τῇ ἀδελφικῇ δεξιώσει, ἣν εὗρε τότε παρὰ τῷ ἀδελφῷ λαῷ τῆς Ἑλλάδος, οὗ ἔπλεξεν ἁβρότατα τὸ ἐγκώμιον: «Ἐπιτρέψατέ μοι—εἶπε περίπου ὁ κ. Τσοτσιλέσκος—ἵνα ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ πανεπιστημίου τῆς ἀθανάτου κοιτίδος πάσης σοφίας παντὸς φωτός, παντὸς ὑψηλοῦ καὶ ὡραίου, ἐγὼ ὁ μικρὸς διδάσκαλος (φωναὶ ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου *μέγας, μέγας!*) ἀναμνησθῶ τῶν ἀνεπιλήστων ἐκείνων στιγμῶν, καθ' ἃς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ἐξυμνήσας εἰς ἐπήκοον τῶν μαθητῶν μου τὰ μεγαλουργήματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, συνεβούλευσα αὐτοῖς, ἵνα ἐμπνευσθῶσιν ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ μεγαλουργήσωσι καὶ αὐτοὶ ὡς ἐκεῖνοι.» Ὁ κ. Τοτσιλέσκος διὰ λυρικωτάτης ἐξάρσεως, βοηθουμένης ὑπὸ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ εὐφραδείας, ἐξῆρε καὶ αὖθις μέχρις ἑβδόμου οὐρανοῦ τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ἀναμνησθεὶς τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος, ὁπότε Ἕλληνες καὶ Ρωμοῦνοι εὐπατρίδαι συνηγωνίσθησαν ἐν τῷ ἱερῷ πεδίῳ τοῦ Δραγατσανίου, ἐξαγιάσαντες αὐτὸ διὰ τοῦ τιμίου αἵματός των, ὅπερ ἔχυσαν ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας, τῆς ἐλευθερίας, καὶ καθ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τυράννου, ηὐχήθη, ἵνα τὰ δύο ἔθνη, τὸ ρωμουνικὸν καὶ τὸ ἑλληνικόν, συνεργασθῶσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ τοῦ ἐπίσης ἱεροῦ πεδίου τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν ᾧ τόσον δοκίμως ἀμφότερα ἀγωνίζωνται.

«Ὁ κ. Τοτσιλέσκος ὑπῆρξε θαυμάσιος ἐν τῇ ἐξάρσει καὶ τῷ ἐνθουσιασμῷ αὐτοῦ· ἦτο αὐτόχρημα ἔνθεος κατὰ τὰς ἀνεπιλήστους τῆς χθὲς στιγμάς, καθ' ἃς, πλέκων τὸ ἐγκώμιον τῆς Ἑλλάδος, ηὔχετο ἀπὸ καρδίας ὑπὲρ τῆς ἑλληνορωμουνικῆς συναδελφώσεως. Περάνας δὲ τὴν ἐνθουσιώδη προσφώνησίν του ἐπεσφράγισε τὴν ἑλληνορωμουνικὴν σύμπνοιαν καὶ ἀγάπην τείνας τὴν χεῖρα τῷ κ. Καζάζη καὶ ἀσπασθεὶς αὐτὸν ἐπανειλημμένως καὶ ἀδελφικώτατα. Τὸ θέαμα τῶν καθηγητῶν τῶν δύο ὑπάτων ἐκπαιδευτηρίων, Ἀθηνῶν καὶ Βουκουρεστίου, ἀλληλασπαζομένων καὶ ἐπισφραγιζόντων δι' ἀδελφικοῦ ἀσπασμοῦ τὴν φιλίαν τῶν δύο ἐθνῶν, ἀνύψωσεν εἰς τὸ κατακόρυφον τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ ἑλληνορρωμουνικοῦ ἀκροατηρίου, ὅπερ ἐξερράγη εἰς βροντώδεις καὶ παρατεταμένας ζητωκραυγάς.

Traiésca Casasis.—Ζήτω ὁ Τοτσιλέσκος.—Traiésca Regele George.—Ζήτω ὁ Βασιλεὺς Κάρολος.—Traiésca Grecia.—Ζήτω ἡ Ρωμουνία.

Ἐπὶ τέλους ἐγερθεὶς ὁ κ. Γ. Χρισοχοΐδης ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῆς Ἀλβανίας, ἐν ᾗ διῆλθε τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του, ἐξάρας τὰ ἁγνὰ αὐτῆς ἤθη καὶ ἔθιμα.

«Καὶ ἡ μεγάλη πανήγυρις τῆς χθὲς ἔληξε ταχέως πρὸς μεγάλην λύπην τῶν παρισταμένων, δι' οὓς αἱ δύο ὧραι παρῆλθον ὡς δύο δευτερόλεπτα, χάρις εἰς τὸν κ. Καζάζην καὶ τὸν κ. Τοτσιλέσκον. Ἡ ἡμέρα τῆς χθὲς θὰ μένῃ ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἐγκεχαραγμένη ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βουκουρεστίου, ὡς ἡμέρα ἐθνικῆς ἑορτῆς καὶ ἐθνικῶν ἐλπίδων».

Κρίσεις τῆς «Roumanie».

«Καθ' ἃ ἀνηγγείλαμεν ἤδη, ὁ κ. Ν. Καζάζης πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» χθὲς τὴν μεταμεσημβρίαν ἐποιήσατο διάλεξιν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς λέσχης Κολλάρου.

Περὶ τὴν 4ην μ. μ. ὥραν ἡ μεγάλη αἴθουσα τῆς λέσχης ἦτο κατάμεστος ὑπὸ κόσμου τῶν γραμμάτων.

«Ἕνεκα τῆς φήμης καὶ τῆς ἐκτιμήσεως, τὴν ὁποίαν χαίρει ὁ διαπρεπὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν καθηγητὴς παρὰ τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ, συνέρρευσε πλῆθος ἄπειρον, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέκρινέ τις τοὺς ἐπιλέκτους τῆς ἑλληνικῆς παροικίας, σπεύσαντας ν' ἀκούσωσι τὴν φιλοπάτριδα φωνὴν τοῦ κ. Καζάζη.

«Τὴν 4ην ἀκριβῶς μ. μ. ὥραν ὁ διακεκριμένος ἀγορητὴς ἐμφανίζεται εἰς τὸ βῆμα ἐν τῷ μέσῳ χειροκροτημάτων. Διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ στάσεως καὶ διὰ τοῦ ἐπιβάλλοντος παραστήματος ὁ κ. Καζάζης αἰχμαλωτίζει τὸ ἀκροατήριόν του.

«Ἐν πρώτοις εὐχαριστεῖ τὴν ὁμήγυριν διά τε τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἔσπευσε νὰ τιμήσῃ αὐτὸν καὶ διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἧς ἔτυχε παρὰ τῇ ἑλληνικῇ παροικίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου, δι' ἣν οὐδαμῶς ἀμφέβαλλε, καθόσον ἡ φιλοξενία, ὡς καὶ ἡ διάπυρος φιλοπατρία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἀποτελοῦσι τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὑφ' οἵας δήποτε καὶ ἂν διάγῃ ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν αἰώνων συνθήκας. Ὁ ῥήτωρ ἐξαίρει τὴν φιλοπατρίαν, τὴν ἀρετὴν ταύτην, ἣν ὁ θεῖος Πλάτων ἔθετε ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἐξορκίζει δὲ τὸ ἀκροατήριόν του νὰ ἔχηται αὐτῆς στερρῶς, διότι διὰ ταύτης θὰ δυνηθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ διεκδικήσῃ τὰ ὑπὸ πολλῶν ἐπιβουλευόμενα ἀπαράγραπτα αὐτοῦ δίκαια.

«Ἀλλ' οὐχ ἧττον—προσθέτει—ὀφείλω νὰ ἐκδηλώσω καὶ τὰς ἐνθέρμους εὐχαριστίας μου εἰς τὸ εὐγενὲς ρωμουνικὸν ἔθνος, τὸ χάρις εἰς τὴν φρόνησιν τοῦ ἑαυτοῦ βασιλέως δημιουργῆσαν θέσιν ἐπίζηλον, διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἣν ἐπὶ μακρὸν ἐπεδαψίλευσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἐνταῦθα εὕρομεν καταφύγιον ἀσφαλὲς κατὰ τοὺς θλιβεροὺς χρόνους τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ὅτι ἐνταῦθα συνελήφθη ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως, ὅτι ἐντεῦθεν ἤρξατο ἡ κίνησις ἐκείνη, ἥτις ἔμελλε ν' ἀπολήξῃ, μετὰ ἀγῶνας ἡρωϊκούς, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡμῶν ὡς Κράτους. Πολλῷ μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ Ρωμοῦνοι ἔχυσαν τὸ αἷμα αὐτῶν ἐν Δραγατσανίῳ, ἀγωνιζόμενοι παρὰ τὸ πλευρὸν ἡμῶν, καὶ ὅτι χάρις εἰς τὴν φιλοξενίαν τῆς χώρας ταύτης αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Ρωμουνίας, ἀείποτε εὐπραγοῦσαι, ἠδυνήθησαν νὰ ἔχωνται ἑκάστοτε ἐπίκουροι εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος αὐτῶν.

«Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην, ραγδαίως χειροκροτηθεῖσαν, ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς εἰσέρχεται εἰς τὸ θέμα αὐτοῦ, περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος.

«Ὁ κ. Καζάζης ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τοῦ μακεδονικοῦ ἑλλη-

νισμοῦ διὰ τῶν δύο ἐνδοξοτάτων αὐτοῦ ἀντιπροσώπων, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἀριστοτέλους, οἵτινες τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐπέδρασαν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Παραλληλίζων τοὺς δύο ἄνδρας εὑρίσκει ὅτι ὁ μαθητὴς ἀνεδείχθη ὑπέρτερος τοῦ διδασκάλου, καθόσον κατακτῶν καθίστα ἐν ταὐτῷ πραγματικότητα τὰς θεωρίας τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

«Βραδύτερον, λέγει, ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν ὁ ἑλληνισμὸς εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διετήρει ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἀκμαῖον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ ἐνέπνεε τὸν ἔρωτα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς δεδουλωμένης πατρίδος.

«Ἀκολούθως ὁ διακεκριμένος ἀγορητὴς ἐπεξέρχεται τὴν ἱστορίαν τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ἐθνικῆς τῶν Βουλγάρων συνειδήσεως. Ἀναλύει τὰς φάσεις τῆς ἐν Μακεδονίᾳ προσηλυτιστικῆς αὐτῶν ἐνεργείας καὶ ὑποστηρίζει τὴν γνώμην ὅτι τὰ διάφορα σλαυϊκὰ φῦλα, τὰ κατοικοῦντα ἐν Μακεδονίᾳ πᾶν ἄλλο εἶνε ἢ βουλγαρικά. Ἰδόντες οἱ Βούλγαροι ὅτι αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἀσθενῆ ἐξήσκουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν λαῶν διὰ τοῦ σχολικοῦ καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ προσηλυτισμοῦ, ἐφαντάσθησαν προσηλυτισμὸν ἄλλον, ἀποτελεσματικώτερον, ὅστις παρέχει σήμερον θέαμα ἐκπληκτικὸν θηριωδιῶν καὶ ἀνηκούστων ἐγκλημάτων, διαπραχθέντων ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου πρωτίστως κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀκριβῶς δὲ τὰ φρικώδη ταῦτα κακουργήματα ὤφειλον—προσθέτει ὁ κ. Καζάζης—ν' ἀνοίξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων τῶν λαῶν, τῶν οἰκούντων ἀπὸ τῶν Καρπαθίων μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ νὰ συσφίγξωσι τοὺς φιλικοὺς αὐτῶν δεσμούς, ὅπως δυνηθῶσιν οὕτω ἀποτελεσματικώτερον νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τοῦ βουλγαρικοῦ βανδαλισμοῦ.

«Ἀκολούθως ὁ διαπρεπὴς ἀγορητὴς ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι πολλοὶ Βούλγαροι τῆς Μακεδονίας εἶνε τοιοῦτοι μόνον τὴν γλῶσσαν, Κύριος οἶδε ὑπὸ ποίας συνθήκας παρεισαχθεῖσαν, ἀλλ' ὅμως εἶνε Ἕλληνες τὸ φρόνημα καὶ τὴν καταγωγήν.

Πρὸς πίστωσιν τῶν λεγομένων του ἀναφέρει παραδείγματά τινα, δεικνύοντα πῶς οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξηναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν.

Ἐπεξέρχεται εἶτα τὰς σχέσεις, αἵτινες ἀείποτε συνέδεσαν Ἕλληνας καὶ Ἀλβανοὺς καὶ ὑποστηρίζει, ὅτι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ ἐν ἔχουσι κοινὸν ἰδεῶδες, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἀποτελοῦσι δύο κλάδους ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, ὧν ἕκαστος ἀδύνατον νὰ ζήσῃ ἄνευ τοῦ ἑτέρου.

«Ὁ κ. Καζάζης ἔπαυσε τὸν λόγον αὐτοῦ ἀναφωνῶν «ζήτω ἡ Ρουμανία». Παταγώδη χειροκροτήματα ἐπανειλημμένως ἐκάλυψαν τὴν διάλεξιν τοῦ κ. Καζάζη.

Ἐγείρεται εἶτα ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου κ. Τοτσιλέσκος*, καὶ ἀπαγγέλλει λόγον λαμπρὸν καὶ νευρώδη ἠλεκτρίσαντα κυριολεκτικῶς τοὺς παρισταμένους.

---

* Τὸν ἐνθουσιώδη λόγον τοῦ ἐμπνευσμένου Ρωμούνου καθηγητοῦ ἐλλείψει χώρου θέλομεν δημοσιεύσει ὁλόκληρον εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος.

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΗι ΕΛΛΗΝΙΚΗι ΧΕΡΣΟΝΗΣΩι ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῃ Σεπτεμβρίου 1903.

Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα κατ' οὐσίαν Θρακικόν.

Τὸ Μακεδονικὸν πρόβλημα, ἀποτελοῦν ἐκ τῆς τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε λύσεως αὐτοῦ ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶνε οὐσιωδῶς ζήτημα θρακικόν. Τὸ πανσλαυϊστικὸν πρόγραμμα, ὅπερ ἀπὸ δεκαετηρίδων ἤδη ἐκτυλίσσεται ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἀποβλέπει εἰς τὴν διάσπασιν τῆς ἑνότητος τῶν ἠπειρωτικῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅπως οὕτω τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑποστῇ μοιραίως τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον, περιοριζόμενον ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς μικρᾶς ἐκείνης κλασικῆς γωνίας, τῆς ἀποτελούσης νῦν τὸν πολιτικῶς αὐθύπαρκτον ἐθνικὸν ἡμῶν πυρῆνα. Τὴν διάσπασιν ταύτην, ἣν εἰσηγήσαντο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1842 οἱ περὶ τὸν ἐπίσκοπον Πορφύριον Οὐσπένσκην τολμηροὶ ἀπόστολοι τῆς ἰδέας τοῦ πανσλαυϊσμοῦ ἐκινδυνεύσμεν νὰ ἴδωμεν πραγματουμένην κατὰ τῆς ὀδυνηρᾶς τοῦ 1878 ἡμέρας, ὁπότε ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου διέγραφε διὰ τοῦ ξίφους τὰ ὅρια τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας καὶ κατεβίβαζε τὴν φιννοταταρικὴν φυλὴν τοῦ Κρούμου καὶ τοῦ Ἀσπαροὺχ μέχρι τοῦ Αἰγαίου, παρὰ τὴν γαλανὴν θάλασσαν ὑπερηφάνου ἑλληνίδος πόλεως, τῆς μυροβόλου Καβάλλας. Καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ μεγαλομανοῦς στρατηγοῦ ἦν καταφανής: «ἤθελεν, ὡς ἔλεγε, νὰ ἐξαναγκασθῶσιν οἱ Ἕλληνες νὰ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν κολυμβῶντες!» Ἤθελε δηλονότι νὰ καταστήσῃ τὴν Μεγάλην τῶν Ἑλλήνων Ἰδέαν, δι' ἧς ἐγαλουχήθησαν αἱ γενεαὶ ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς θλιβερᾶς Ἁλώσεως, διαρκὲς ὄνειρον θερινῆς νυκτός. Ἐκληροδότει τὴν Μακεδονίαν μέχρι τοῦ Αἰγαίου εἰς τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν ὅπως ἀπονώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἡ Θράκη μετὰ τῆς περιλαλήτου αὐτῆς πρωτευούσης καταστῇ θᾶττον ἢ βραδύτερον λεία τῆς πανσλαυϊστικῆς βουλιμίας. Τὴν κατάληψιν τῆς Μακεδονίας ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν χάριν τῆς Θράκης, χάριν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ τότε μὲν ἀπεσοβήθη ὁ φοβερὸς κίνδυνος τοῦ διὰ τῆς διασπάσεως τῆς γεωγραφικῆς ζώνης τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἐνταφιασμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ μέλλοντος καὶ τῆς ἐσαεὶ ματαιώσεως τῆς μεγάλης κοσμοϊστορικῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξαναγκαζομένου ν' ἀποπνιγῇ ἐν τῇ μεγάλῃ σλαυϊκῇ λίμνῃ, ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1878 καὶ ἐντεῦθεν ἀκολουθήσαντα ἀλλεπάλληλα γεγονότα εἰς τὸν αὐτὸν τείνουσι σκοπόν, εἰς τὴν διὰ τῆς Μακεδονίας ἐκπολιόρκησιν τῆς Θράκης καὶ δὴ τῆς πάλαι εὐκλεοῦς βασιλίδος τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων, ἣν ἤδη ἀπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ὠνειρεύθησαν νὰ καταστήσωσιν ἐαρινὸν Τσάριγραδ οἱ μοσχοβῖται Μονάρχαι. Ἐντεῦθεν δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἔσχομεν καὶ αὖθις ἐπὶ τῆς Θράκης τολμήματα, ἱκανῶς ὑποδηλοῦντα τοὺς ἀπορρήτους σκοποὺς τῆς σχολῆς τοῦ Ἰγνάτιεφ: τὴν διὰ πάσης

θυσίας ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν πολιτικῶν γεγονότων ἀνένδοτον ἐπιδίωξιν τοῦ ἀρχικῶ διαγεγραμμένου προγράμματος: «Οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ φθάσωσι κολυμβῶντες εἰ Κωνσταντινούπολιν».

Τὰ ἐν Θράκῃ κακουργήματα τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου.

Καὶ διὰ τοῦτο εἴδομεν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως ἐπαναλαμβανόμενα καὶ ἐ Θράκῃ τὰ στυγερὰ ἐγκλήματα τῶν δολοφονικῶν Κομιτάτων, τῶν εἴτε ἀπὸ Σόφια εἴτε ἀπὸ Μόσχας ἐμπνεομένων. Αἱ μέθοδοι τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν ἐρημώσεώ των ἴσως θὰ προεκάλουν τὴν φρίκην καὶ τὴν βδελυγμίαν τῶν ἀπαισιωτέρων ἀναρχι κῶν καὶ καταστροφέων ὅσοι ἀνεφάνησαν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ.

«Τὸ πρόγραμμα ἡμῶν, εἶπεν ὀπαδὸς τοῦ Κομιτάτου πρὸς τὸν ἐν Σόφιᾳ ἀνταπο κριτὴν τῆς ἐφημερίδος τῆς «Κολωνίας», εἶνε ν' ἀνατινάξωμεν διὰ δυναμίτιδος τὰ πόλεις τῆς Μακεδονίας· θὰ δηλητηριάσωμεν τὰς δεξαμενάς, θὰ πυρπολήσωμεν τ χωρία, θὰ καταστρέψωμεν τὰς ἐσοδείας, θὰ καταστήσωμεν ἀχρήστους τὰς τηλεγρα φικὰς καὶ σιδηροδρομικὰς γραμμάς, θὰ μεταβάλωμεν εἰς ἔρημον τὴν Μακεδονίαν Ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν μεγάλας ποσότητας δυναμίτιδος, ἄλλων ἐκρηκτι κῶν ὑλῶν, ὅπλα, τρόφιμα, πυρομαχικὰ καὶ εἴκοσι φιαλίδια, περιέχοντα βακτηρίδι πανώλους» !!! Τὸ βδελυρὸν καὶ κακοῦργον τοῦτο πρόγραμμα, ἄξιον τῆς φιννοτα ταρικῆς ταύτης φυλῆς, ἧς ἡ ἀπὸ τοῦ Ϛ' μ.Χ. αἰῶνος ἱστορία εἶνε σειρὰ ἐγκλημάτω καὶ ὠμοτήτων καὶ ἀγρίων πράξεων, ἀφ' οὗ ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ἐν τῇ δυστήνῳ Μα κεδονίᾳ, ἤρξατο ἤδη ἐφαρμοζόμενον καὶ ἐπὶ τῆς Θράκης μετὰ μαθηματικῆς ἀκρι βείας.

Μετὰ τὴν ἀνατίναξιν τοῦ γαλλικοῦ Ρουαδαλκηβὶρ καὶ τὴν τρομοκρατίαν τῆ Θεσσαλονίκης παρέστημεν πρὸ τῆς τρομερᾶς ἀναλαμπῆς τοῦ πυρπολουμένου αὐστρια κοῦ «Vescapu»,καὶ πρὸ τῆς ἀνατινάξεως τῆς παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ἁμαξοστοι χίας· μετὰ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν τοῦ Κρουσσόβου, πρὸ τῶν ἀπαισίων φλογῶ τοῦ Βασιλικοῦ καὶ τοῦ Εὐχαρίου,πρὸ καταστροφῶν καὶ δηώσεων καὶ πυρπολήσεων γενομένων ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων ἀναρχικῶν τοῦ Κομιτάτου, καθ' ὃν χρόνον Ρωσσικὸς στόλος προσωρμίζετο εἰς τὴν ἀντικρὺ παραλίαν! Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆ ληστρικῆς ταύτης ἐπιδρομῆς,κατὰ τὰς ἀσφαλεστέρας πληροφορίας, ὑπῆρξεν ἡ κατα στροφὴ 17 χωρίων ἐκ τῶν πέριξ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, σφαγαὶ δὲ καὶ λεηλα σίαι καὶ ἀτιμώσεις ἐπλήρωσαν τὸ ἀτυχὲς τοῦτο διαμέρισμα τοῦ Βιλαετίου Ἀδρια νουπόλεως. Τὰ διαπραχθέντα ἀνοσιουργήματα εἶνε ἀκατονόμαστα. Αἱ ἐπιδρομαὶ αὐτα ἐν Θράκῃ,ὡς ἐγνώσθη βραδύτερον,ἐσκόπουν τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως τῶν Σαράντ Ἐκκλησιῶν. Ἐζήτουν δεύτερον Κρούσοβον ἐν Θράκῃ, ὅπως καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτ ἐνσπείρωσι τὴν φρίκην καὶ τὴν καταστροφήν. Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶνε οἱονεὶ ἀπαρχαὶ μελλόντων ἀναρχικῶν πραξικοπημάτων ἐπὶ τῆς δυστήνου ἑλληνικῆς χώρα Ὁ ὅρος Μακεδονο-α δ ρ ι α ν ο υ π ο λ ι τ ι κ ὸ ν κομιτᾶτον ὑπεμφαίνει,ὅτι καὶ ἡ Θρ κη μετὰ τὴν Μακεδονίαν πρέπει νὰ καταστῇ θέατρον ἐρημώσεων καὶ καταστροφῶ Ἀναμφιβόλως δὲν ἀπέχει ὁ χρόνος, καθ' ὃν θέλομεν παραστῇ μάρτυρες ἀπαισίο θεάματος νέων πυρπολήσεων, σφαγῶν, λεηλασιῶν καὶ ἀτιμώσεων,ἐνόσῳ δὲν θέλομ νὰ καταστῶμεν σεβαστοὶ ἀπέναντι τῶν θρασυδείλων ὀρδῶν τῆς Βουλγαρίας· ὁ σεβ σμὸς δὲ εἰς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν δίκαια ἐμπνέεται κυρίως καὶ πρωτίστως διὰ τῆς λάμ ψεως τῶν λογχῶν, διὰ τῆς μέχρις ὀδόντων ἐξοπλίσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμε τῆς χώρας.

Ἡ κατάστασις ἐν Μακεδονίᾳ.

Καὶ ἐνῷ τοιαῦτα ἀπαίσια διεδραματίζοντο ἐν Θρᾴκῃ ἐξηκολούθει καὶ ἐν Μακεδο-ᾳ παραλλήλως ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ ἐρήμωσις· ἱερεῖς ἀνεσκολοπίσθησαν ἢ ἐτάφη-ν ζῶντες, παρθένοι ἠτιμάσθησαν, γυναικόπαιδα κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς, ἐπυρπο-ήθησαν κῶμαι καὶ χωρία καὶ ἐν γένει ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν πᾶν μέσον πρὸς ἐξόν-ωσιν τὴν φυλῆς ἐκείνης, τῆς ὑπερτερούσης ἐν Μακεδονίᾳ ὑπό τε ἀριθμητικήν, ὸ πνευματικήν, ἠθικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἔποψιν.

Κατὰ τὰς ἐπισήμους πληροφορίας τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως περὶ τὰ 180 ἑλλη-κὰ χωρία κατεστράφησαν ὁλοτελῶς ὑπὸ τῆς ἀγέλης τῶν ἐπιδραμόντων λύκων. Ἡ ενομένη καταστροφὴ εἶνε τοιαύτη ὥστε, καὶ αὐτὴ ἡ φιλοβούλγαρος παρισινὴ Ηρωΐα» ἐκτραγῳδοῦσα τὴν καταστροφὴν 150 χωρίων, φρικιῶσα δὲ πρὸ τῶν ἀνη-ύστων θηριωδιῶν τῶν Βουλγάρων ἐγείρει φωνὴν οἴκτου καὶ φιλανθρωπίας ὑπὲρ 7 χιλιάδων ἀστέγων, διατελούντων ἐν πενίᾳ καὶ ἐν γυμνότητι «καταστραφέντων ὶ ληστευθέντων τόσον ἐκ τῶν τυράννων των ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐλευθερωτῶν των». Οἱ Βούλγαροι —προσθέτει— διὰ τῶν κακουργιῶν των σκοποῦντες νὰ ἐξαναγκά-ωσι τὴν διπλωματίαν εἰς παρέμβασιν κατέστησαν ἀναγκαίαν μόνον τὴν κάθοδον ῦ ἐρυθροῦ Σταυροῦ τῆς Ἑλβετίας». Ἀληθῶς διὰ τοῦ Ἐρυθροῦ τούτου Σταυροῦ, ὰ τῆς ἐπικουρίας τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὧν τὴν φιλαν-ωπίαν ἐπικαλεῖται τὸ παρισινὸν φύλλον, θὰ εἶνε δυνατὴ ἡ ἀπὸ τῆς λιμοκτονίας άσωσις χιλιάδων πληθυσμῶν.

Ἡ καταστροφὴ τῆς χώρας συνετελέσθη ἤδη· ἡ εἰκὼν τῆς ἐρημώσεως εἶνε ἀπαισία· πεῖνα προβάλλει ἀπειλητική· ἄλλοτε εἰς εὐτυχεῖς ἡμέρας τὸ Βιλαέτιον Μοναστη-ου, ὁ μέγας οὗτος σιτοβολὼν τῆς Μακεδονίας, παρεῖχε 5000 βαγονίων σιτηρῶν· έτος παρέσχε μόνον 500. Τὸ ἐμπόριον ἀνεστάλη· ἡ συγκοινωνία κατεστράφη, ἡ ερχομένη δὲ χιὼν θέλει καταστήσῃ ὀδυνηροτέραν τὴν ἀπελπιστικὴν θέσιν τῶν ελφῶν ἡμῶν, οἵτινες μετὰ τοσαύτης καρτερίας καὶ ἡρωϊσμοῦ ἀξιοθαυμάστου ὑπο-ένουσι τὰ πάνδεινα χάριν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας. Ἀκατάβλητοι ἐν τῷ φοβερῷ ἀντα-ωνισμῷ, ἀνένδοτοι πρὸ τῶν ἀπειλῶν, πρὸ τῶν πυρπολήσεων καὶ δῃώσεων καὶ σφα-ῶν, ἐγείρουσιν ἐν τῷ μέσῳ ἐρειπίων καπνιζόντων φωνὴν διαμαρτυρίας πρὸ τῆς πολιτισμένης Εὐρώπης, πρὸ τῶν κραταιῶν τῆς γῆς, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θέλουσι οσχωρήσει εἰς τὸ ἔργον δολοφόνων ἀπαισίων, ὅτι μέχρις ὑστάτης πνοῆς θέλουσι γωνίζεσθαι ὑπὲρ ἐμμονῆς εἰς τὴν πάτριον ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν πίστιν.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας Μοναστηρίου διαμαρτυρόμενοι ἐντόνως πρὸς τὸν Δελ-σὲ διὰ τὰς τερατώδεις ἰδέας τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου» περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνο-αφίας βροντοφωνοῦσι : «λαλοῦμεν ἑλληνιστί, βλαχιστί, ἀλβανιστί, βουλγαριστί, λ' οὐδὲν ἧττον ἐσμὲν ἅπαντες Ἕλληνες καὶ οὐδενὶ ἐπιτρέπομεν ν' ἀμφισβητῇ ὸς ἡμᾶς τοῦτο. Ναὶ εἴμεθα Ἕλληνες, εἰς πεῖσμα τοῦ Πραισσανσέ καὶ Σας καὶ άντοτε Ἕλληνες θὰ εἴμεθα διότι αὕτη εἶνε ἡ θέλησις ἡμῶν. Διατάξατε, ἐὰν ιθυμεῖτε, νὰ γίνῃ ἀνάκρισις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ θὰ ἔχητε πανταχόθεν τὰς αὐτὰς αβεβαιώσεις καὶ τὰς αὐτὰς διαμαρτυρίας. Θὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι ἡ Μακεδονικὴ ἐπα-ίστασις οὐδὲν ἄλλο εἶνε κατ' οὐσίαν, ἡ ἰδιοτελὴς ἐπιχείρησις ὀλίγων παρεισά-των . . .»

Διὰ παρρησίας εὐτόλμου καὶ γενναίας φωνῆς διεμαρτυρήθησαν καὶ πολλαὶ ἄλλαι οινότητες, ἐν αἷς ἡ τῆς Καστορίας, Χρυσοπόστης, Σταριτσάνης κτλ. βροντοφω-

νοῦσαι, ὅτι ἐν τοῖς δυσὶ βιλαετίοις Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ χώρα ἑλληνικὴν ἔχει τὴν συνείδησιν, ἑλληνικὸν τὸ φρόνημα, ἑλληνικοὺς τοὺς πόθους καὶ τὰ χρυσᾶ ὄνειρα περὶ μελλούσης ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως.

Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ κοινὴ γνώμη.

Ἐνῷ δὲ ἀπὸ μέσου τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν σφαγῶν τῆς πολυπαθοῦς Μακεδονίας διατόρως ἀντηχεῖ ἡ γενναία φωνὴ τῶν δολοφονουμένων καὶ πυρπολουμένων Ἑλλήνων, ἑλληνοφρόνων καὶ μή, ἐνῷ ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς καταιγίδος ἐξακολουθεῖ ραγδαίως ἡ μετάστασις τῶν ἀποπλανηθέντων ξενοφώνων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς Ἐξαρχίας εἰς τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον, ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας παράδοξος ἀληθῶς σκηνὴ ἐκτυλίσσεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν.

Οἱ φιλελεύθεροι τῆς ὑπερηφάνου Ἀλβιόνος, μὴ θέλοντες νὰ ἔχωσι σαφῆ ἀντίληψιν τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ διαδραματιζομένων ἐκηρύχθησαν ἐν συναυλίᾳ ὑπὲρ τῶν Δολοφόνων τοῦ Κομιτάτου, ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ (1) ἔργου στυγερῶν ἐγκληματιῶν, οἵτινες καίοντες, δῃοῦντες καὶ σφάζοντες κατέστησαν μέχρι τοῦ νῦν ἀστέγους περὶ τὰς 40 χιλ. γυναικοπαίδων, πεινώντων καὶ γυμνητευόντων.

Αἱ μεγάλαι φιλελληνικαὶ παραδόσεις τοῦ Μπάϊρον καὶ τοῦ Ἄστυγγος, τοῦ Κάνιγγος, τοῦ Κόχραν καὶ τοῦ Χάμιλτον φαίνονται ὁλοτελῶς λησμονηθεῖσαι. Οἱ ἀνώτεροι Ἄγγλοι κληρικοὶ μετὰ τῶν φιλελευθέρων πολιτικῶν, ἡγουμένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βόρτεστερ καμμύοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν ἀνοσιουργημάτων τῶν μεγαλειτέρων ἐγκληματιῶν τοῦ Κ' αἰῶνος συνέρχονται ἐν συλλαλητηρίοις καὶ διαμαρτύρονται οὐ μόνον διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐφεκτικὴν στάσιν τῆς Κυβερνήσεως Βάλφουρ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν πολιτείαν τῆς Ἀγγλίας, τῆς ἀντιταχθείσης εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δι' ἧς ἐδημιουργεῖτο ἡ Μεγάλη Βουλγαρία καὶ ἐσφαγιάζοντο τὰ ἑλληνικὰ δίκαια! Πραγματικώτερον δὲ ἐπιδεικνύοντες τὴν πρὸς τὴν Ἡγεμονίαν τῶν δολοφόνων συμπάθειαν αὐτῶν προβαίνουσι διὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ ἱδρυθέντος Βαλκανικοῦ Κομιτάτου καὶ εἰς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῶν δῆθεν σφαζομένων Βουλγάρων τῆς Μακεδονίας! Καὶ δὲν δύναται μέν τις νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ἀπ' ἀγαθοῦ τοῦ συνειδότος ἐξεγείρονται οἱ Ἄγγλοι κληρικοί, οἱ ἀείποτε ὑψώσαντες κραυγὴν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῶν αλλοπίστων, κατά τε τὰς σφαγὰς τοῦ Βατάκ, τῆς Φιλιππουπόλεως, τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Κρήτης, οὐχ ἧττον ὅμως ἀδικοῦσι μεγάλως τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ παραγνωρίζουσι τὸ ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔργον, μὴ θέλοντος νὰ μετεωρισθῶσιν ὑπεράνω τῆς ἐπισκοτισθείσης ἀτμοσφαίρας αὐτῶν καὶ νὰ εἰδῶσιν εὐκρινῶς, ὅτι ὁ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἐλευθερωτοῦ ἐμφανιζόμενος καὶ ἐποδυρόμενος μὲ δάκρυα κροκοδείλου τὰ παθήματα τῆς Μακεδονίας εἶνε κατ' οὐσίαν σφαγεὺς καὶ τύραννος τοῦ αἰσχίστου εἴδους, καὶ ὅτι τὸ χρῆμα, ὅπερ παρέχει ἡ ἐξεγερθεῖσα ὑπ' αὐτῶν ἀκμαία θρησκευτικὴ συνείδησις τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ μέλλει νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἀγορὰν ὀβίδων καὶ κατασκευὴν δυναμίτιδος πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑπερέχοντος συνυποδούλου ἑλληνικοῦ στοιχείου, πρὸς ἀνατίναξιν πόλεων, πρὸς καταστροφὴν σιδηροδρόμων γεφυρῶν, ἀτμοπλοίων καὶ πάντων τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, πρὸς συντέλεσιν, τοῦ ἔργου τῆς ἐρημώσεως, διὰ μεταβολῆς τῆς τέως εὐτυχοῦς μακεδονικῆς χώρας εἰς γῆν Σοδόμων καὶ Γομόρρων. Παραλλήλως πρὸς τοὺς διὰ θρησκευτικοῦ μόνον φακοῦ διαβλέποντας τὴν ἐκτύλιξιν τῶν ἐν τῇ ἀτυχεῖ Ἀνατολῇ τραγικῶν γεγονότων ἐμφανίζεται αὖθις ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς σκηνῆς ὁ Βάλφουρ, διατεινόμενος μὲν ἐν τῇ

πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Καντέρμπερυ ἀπαντήσει, ὅτι οἱ Βούλγαροι εἰσὶν οἱ λυσσωδῶς καταπολεμήσαντες τὸ ἔργον τῶν μεταρρυθμίσεων, καὶ οἱ διαπράττοντες κατὰ τῶν πατριαρχικῶν Ἑλλήνων θηριωδίας ὠμοτάτας, οὐχ ἧττον μὴ διστάζων νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ αὖθις τὸν ἀνεξήγητον ἰσχυρισμόν του, ὅτι μειονεκτοῦμεν ἐν Μακεδονίᾳ. Παρὰ τὰς ἀμερολήπτους στατιστικὰς τῆς Πύλης καὶ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ἐν τοῖς δυσὶ βιλαετίοις Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης ὅτι ἀποτελοῦμεν, δύναμιν 639 χιλ. ἀπέναντι 237 χιλ. Βουλγάρων, καὶ λειτουργοῦσι 984 σχολεῖα ἑλληνικὰ μετὰ 58 χιλ. μαθητῶν ἀπέναντι 442 βουλγαρικῶν μετὰ μαθητῶν 32 χιλ. ἐνεφανίσθη χθὲς καὶ ὁ εὐτυχὴς τοῦ προϊστορικοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ ἐξερευνητής, ὁ Ἔβανς, ἵνα ἀποδυθῇ τὴν δοξάσασαν αὐτὸν τήβεννον τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ παίξῃ γελοῖον πρόσωπον πολιτικοῦ καὶ ἐθνολόγου. Ἡ ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῶν «Τάϊμς» τρίστηλος αὐτοῦ ἐπιστολή, δι᾽ ἧς ἀγωνίζεται νὰ πείσῃ τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν ὅτι οὐ μόνον ἀνύπαρκτον σχεδὸν τυγχάνει ἐν Μακεδονίᾳ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀλλὰ καὶ ἐν Ἠπείρῳ καὶ δὴ καὶ ἐν Ἰωαννίνοις ἐπικρατοῦσιν οἱ Ρωμοῦνοι, ὧν ἐποδύρεται τὸν βαθμιαῖον ἐξελληνισμόν, τὸν συντελούμενον ὑπὸ ἑλληνικῆς προπαγάνδας(!) δείκνυσι προφανῶς, ὅτι ὁ παράδοξος οὗτος ἀρθρογράφος πάσχει ἀναμφιβόλως ὑπὸ ἐγκεφαλικῆς διαταράξεως, ἂν μὴ ἐλαύνηται ὑπὸ ἄλλων ἐλατηρίων χαμερπεστέρων. Διότι ἄλλως δεν θὰ ἐβεβήλουτο τοσοῦτον ἀνιέρως ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ἁλώσεως τοῦ 1453 ἡ ὑπερήφανος πρωτεύουσα τῆς ἡρωϊκῆς Ἠπείρου διὰ τῶν ἀκμαίων αὐτῆς ἐκπαιδευτηρίων ἐχρησίμευεν οἱονεὶ ὡς δούρειος ἵππος, ἐξ οὗ ἐξῆλθον τοσοῦτοι διδάσκαλοι τοῦ Ἔθνους, οἱ ἀνάψαντες τὸν πυρσὸν τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως καὶ παρασκευάσαντες τὴν πολιτικὴν ἀναβίωσιν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

Πότε λοιπὸν καὶ πῶς ἐξελληνίσθη ἡ ρωμουνικὴ πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου, ἡ ἐξελληνίσασα, ἡ ἐξεγείρασα τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῆς Ἀνατολῆς ἁπάσης;

Εὐμενὴς τροπὴ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ τύπου ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων.

Οὕτω οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ, εἴτε παραγνωρίζοντες οἰκτρῶς τὴν πρὸς ἄμυναν τῶν σφαζομένων ἀδελφῶν φιλικὴν ἡμῶν μετὰ τῆς ὁμόρου ἐπικρατείας προσέγγισιν, εἴτε ἐλαυνόμενοι ὑπὸ ἰδιοτελῶν ἐλατηρίων νὰ σφαγιάσωσι τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴν χάριν τῆς Ἀπωτάτης, καταφέρουσι πλῆγμα ἐπώδυνον εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπόθεσιν. Οἱ κοπτόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὑπὲρ τῆς χριστιανωσύνης ἂς μὴ λησμονῶσιν ὅτι ἡ ἀείποτε φιλοτουρκικὴ πολιτικὴ τῶν Τόρεων παρεκώλυσεν ἰσχυρῶς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν στεναζόντων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς Ἀλβιόνος ἀπεμπολήθη ἡ μαρτυρικὴ Πάργα, ὅτι ὁ ἐν Ἑπτανήσῳ Βρεττανὸς ἁρμοστὴς Μαῖτλανδ κατέλιπεν ἀπαισίους ἀναμνήσεις τῶν ἀπανθρωποτέρων ὠμοτήτων, ὅτι ἡ ὑπὲρ θείων καὶ ἀνθρωπίνων δικαίων ἱερωτάτη ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου ἐθεωρήθη ἐν Ἀγγλίᾳ «ὡς συμβὰν ἀπαίσιον».

Εὐτυχῶς ὁ λοιπὸς εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἤρχισε νὰ διαφωτίζηται καὶ νὰ κρίνῃ δικαιότερον περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ διαδραματιζομένων.

Οὕτω ἐν μὲν ταῖς Ἀμερικανικαῖς Συμπολιτείαις ἠκούσθη ἰσχυρὰ ἡ φωνὴ τοῦ δικαίου διὰ θερμοτάτης ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος συνηγορίας ἐν τῷ «Βήματι» τῆς

Νέας Ὑόρκης, ἐν τῷ «Ταχυδρόμῳ», ἐν τῷ «Ἐμπορικῷ Ἀγγελιοφόρῳ», ἐν τῷ «Κήρυκι» τῆς Βοστώνης κ. ἄ. Καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως ὁ εὐγενὴς τῶν Συμπολιτειῶν λαός, ὁ παρασχὼν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πρότυπον πολιτείας ἰδεώδους καὶ διδάξας δι' ἔργων τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλεγγύην. Αἱ μεγάλαι ὁμόσπονδοι χῶραι δὲν ἐδύναντο νὰ λησμονήσωσι τὰς εὐγενεῖς παραδόσεις τῶν Φραγκλίνων, καὶ τῶν Βασιγκτώνων, τῶν Χάλλεκ, τῶν Χάου, τῶν Στῆλμαν καὶ τοσούτων ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν καὶ φιλελλήνων.

Ἐν δὲ τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ τὸ ἀξιοσημείωτον εἶνε, ὅτι παρὰ τὰς ἐρεσχελίας μισθάρνων τινῶν ὀργάνων ἡ γερμανικὴ «Ἐφημερὶς τῆς Κολωνίας» ἡμιεπίσημον ὄργανον τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου ἔγραψεν ἐπανειλημμένως θερμῶς ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος, υἱοθετήσασα τὰς περὶ ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπογραφὰς τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως· ἀλλὰ καὶ ἡ «Γενικὴ ἐφημερὶς τοῦ Μονάχου» καὶ ὁ «Νέος Ἐλεύθερος Τύπος» τῆς Βιέννης καὶ ἡ «Ἐφημερὶς τῶν Ξένων», ὄργανον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστροουγγαρίας τὴν αὐτὴν ἠκολούθησαν τακτικήν, καὶ παρέσχον οὕτω ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας ἡμέρας τῆς συγχύσεως καὶ τῆς μεταλλαγῆς τῶν ὅρων τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου.

Ἡ ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον δ' αὕτη τροπὴ τῆς ἐν Εὐρώπῃ δημοσίας γνώμης δύναται μὲν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς κατὰ τῶν κακουργιῶν τῶν Βουλγάρων καταγγελίας τῶν Κυβερνήσεων ἰδίως τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ῥωσσίας, ἐξαναγκασθείσης εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἀδηρίτου πορείας τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν, οὐχ ἧττον κυρίως καὶ πρωτίστως τὸ γεγονὸς ὀφείλεται εἰς τὴν σύντονον δραστηρίαν ἐνέργειαν τῶν δύο ἡγητόρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ Πρακτορεῖον Χαβᾶς ἐξακριβοῦν τὰ ἐλατήρια τῆς τοιαύτης τροπῆς ἐτηλεγράφει παγκοσμίως τὰ ἀκόλουθα: «ἡ δραστηρία διπλωματικὴ ἐνέργεια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ διαμαρτυρίαι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐρειδόμεναι ἐπὶ ἀναμφισβητήτων κειμένων περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικοῦ στοιχείου, συνετέλεσαν μεγάλως ὥστε καὶ αἱ Δυνάμεις καὶ ἡ κοινὴ τῆς Εὐρώπης γνώμη νὰ κρίνωσι νῦν διαφόρως καὶ ὀρθότερον περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀξιώσεων τῶν Βουλγάρων».

Τὸ πολύκροτον ὑπόμνημα του Οἰκουμ. Πατριαρχείου.

Ἐνῷ δὲ αἱ ἀθόρυβοι τῶν ἐπισήμων Κυβερνήσεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐλευθέρου καὶ ἀλυτρώτου, ἐνέργειαι ἔσχον τοιαῦτα ἐπακολουθήματα σωστικά, ἀτυχῶς ὁ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ὑπομνήματος ἄσκοπος θόρυβος, ὃν ἤγειρον οἱ ἐν Ἀθήναις δημοσιογράφοι, οἱ τὸ πλεῖστον ἄμοιροι τῶν ἐθνικῶν προβλημάτων, τῶν ἀπασχολούντων τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ, τείνει νὰ δημιουργῇ ζητήματα, ὧν τ' ἀποτελέσματα ἀδυνατοῦσι νὰ προΐδωσι· ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ ἐγράφησαν παντοῖαι κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις διαφόρων ἀποχρώσεων, πᾶς δ' ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ἐξενέγκῃ ἐλευθέρως αὐθεντικὴν γνώμην, ἵνα καὶ ἅπαξ ἔτι καταδειχθῇ ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἡ δεινὴ ἐνίοτε ἄγνοια περὶ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, ἡ τοσοῦτον μέχρι τοῦδε κακῶνπρόξενος γενομένη ἐν τῇ διεκδικήσει τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων. Δημοσιογραφία μὴ πεφωτισμένη, καθίσταται εὐχερῶς ὄργανον εἰσηγήσεων ἀλλοτρίων καὶ ἀρνητικῶς δύναται νὰ προδώσῃ αὐτόχρημα καὶ νὰ καταστῇ πρόξενος μεγάλων ἐθνικῶν συμφορῶν.

Τὸ ὑπόμνημα, ὅπερ τοσοῦτον ἀνευλαβῶς ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀντεθνικὸν καὶ προ-

δοτικὸν δὲν δύναται μέν τις ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὑπῆρξεν ἀτυχὲς περὶ τὴν λέξιν ἔν τισι χωρίοις, ἐπιδεχομένοις παρερμηνείαν, οὐχ ἧττον ἐν συνόλῳ προδήλως ἀποτελεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν διαμαρτυρίαν ἐντονωτάτην διὰ τὰ κακουργήματα τῶν Βουλγάρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διακήρυξιν στεντορείαν, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε χώρα ἑλληνική, ὅτι οἱ Ἕλληνες, μετὰ τῶν Τούρκων ἀποτελοῦσι πλέον τῶν τριῶν τετάρτων τῆς χώρας.

Ἡ φράσις δ' ἐκείνη, ἡ ὑποληφθεῖσα ὡς διακρίνουσα ἐθνότητας καὶ δι' ἣν ἐξηγέρθησαν οἱ ἐν Ἀθήναις ἑρμηνεύεται εὐθὺς ἀμέσως ἐν κατωτέρω προτάσει ἐν ᾗ οἱ «Βλάχοι», τὴν γλῶσσαν ἢ Βλαχόφωνοι, οἱ «ὀρθόδοξοι Βούλγαροι» (τὴν γλῶσσαν) ἢ Βουλγαρόφωνοι ἀποκαλοῦνται *Ἕλληνες* καθὼς καὶ πράγματι τυγχάνουσι τοιοῦτοι. Ὥστε μᾶλλον διὰ τῆς ἡμετέρας ἀλογίστου φωνασκίας κινδυνεύομεν νὰ προκαλέσωμεν σκάνδαλα φυλετικά, ἀφ' οὗ ἤδη ὁ ξένος τύπος ἔκρινε τὸ ὑπόμνημα ἀπὸ καθαρῶς ἑλληνικῆς ἀπόψεως. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ὁ «Ν. Ε. Τύπος» τῆς Βιέννης ἀποκαλεῖ αὐτὸ «φλογεραν διαμαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε σλαυική» καὶ θεωρεῖ αὐτὸ ὡς «κήρυξιν πολέμου τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοῦ Σλαυϊσμοῦ». Καὶ ἠδύνατο μὲν ὁμολογουμένως τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ νὰ ᾖ οὐσιαστικώτερον, ἰδίως δὲ νὰ ἔλειπε τὸ χωρίον, τὸ σκληρῶς καὶ ἀσκόπως καθαπτόμενον τῶν προσερχομένων εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐξαρχικῶν, οὐχ ἧττον δὲν δέδοται ἡμῖν νὰ ἀνακρίνωμεν τὴν πολιτικὴν τῶν ἐν Φαναρίῳ, οἵτινες εἰσὶν αὐτάρκεις πρὸς διακυβέρνησιν τῶν ἑαυτῶν καὶ ἐξακολούθησιν τοῦ μεγάλου καὶ πολυμόχθου μαρτυρικοῦ ἀγῶνος καὶ ἄνευ τῆς ἐκ τοῦ ἐλευθέρου ἐπικουρίας. Τοῦτο μόνον προσθέτομεν διὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις, ὅτι ἀφ' οὗ κατὰ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῶν ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Πατριάρχης τυγχάνει primus inter pares, ἑπομένως δὲ πᾶσα ἀπόφασις τοῦ Πατριαρχείου ἀπορρέει ἐκ τῆς πλειονότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς βουλῆς, ἦτο ἄδικος ἡ κατὰ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς τοῦ ἐθνάρχου ἀνευλαβὴς ἐπίθεσις, ἥτις λογιστέα ὡς αὐτόχρημα ἀντεθνική, κατὰ τὰς θλιβερὰς ταύτας ἡμέρας τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν κρίσεως. Διότι ἀφ' οὗ ἡμεῖς τοσοῦτον σκαιῶς ἐπικρίνομεν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διατί ἀπορροῦμεν διὰ τὰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν Πανσλαυϊστῶν; Εἶνε ὀδυνηρὰ ἡ τοιαύτη στάσις, εἰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐπεβάλλετο σύμπνοια καὶ ὁμογνώμων πορεία. Καὶ ἐὰν δὲν ἐπιζητήσωμεν νὰ διαπαιδαγωγηθῶμεν ἐθνικῶς καὶ νὰ ἐθισθῶμεν εἰς τὴν πολιτικὴν εὐκοσμίαν καὶ νὰ σταθμίζωμεν τὰ γεγονότα, ἐπακριβοῦντες αὐτὰ λελογισμένως, θέλομεν ἐξακολουθῇ μοιραίως ἐπαναλαμβάνοντες τὰ πολιτικὰ ἐκεῖνα σφάλματα, ἅτινα μέχρι τοῦδε συνετέλεσαν ὥστε νὰ καταδικασθῇ τὸ ἔθνος εἰς τὸν ἀσφυκτικὸν χῶρον τῆς μικρᾶς κλασικῆς γωνίας.

ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,,

Ὁ Gaulois ἔν τινι τῶν τελευταίων αὐτοῦ φύλλων ἔγραψε τὰ ἑξῆς:

«Ὁ κ. Καζάζης πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος τῆς πατριωτικῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων ῥητόρων τῆς Ἑλλάδος ἐπιχείρησε περιοδείαν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ποιήσηται σειρὰν διαλέξεων ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος ἀπὸ πολιτικῆς, ἐθνογραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Ἀφοῦ ἐπισκέφθη τὸ Βουκουρέστιον, ἔνθα ἰσχυρῶς ἐχειροκροτήθη, τὴν Πέστην καὶ τὴν Βιέννην ὁ κ. Καζάζης ἔφθασεν ἤδη ἐν Παρισίοις, ἔνθα προτίθεται νὰ μείνῃ ἐπὶ δίμηνον».

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 31 Αὐγούστου 1903

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		31 Αὐγούστου 1903	30 Ἰουλίου 1903
Ταμεῖον { εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,544,732.99	1,483,203.45
Ταμεῖον { » τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	3,599 810.—	3.470,750.—
Ταμεῖον { » κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	5,284,720.75	5,236.584.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ { Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν	»	19,966,395.23	20,925,781.99
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ { Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	7,915,532.08	8,571,725.53
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778.575.42	68,778.575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	13,500.000.—	13.500,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων { Εἰς χρυσὸν . . . Δρ. 23,767,036.80 / » τραπ. γραμ. » 30,097,177.50	»	53,864,214.30	53,865,236.80
Προεξοφλήσεις	»	22,546.076.84	21,232.281.69
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2.923.349.40	2.77..284.30
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	10.604.683.58	9,574.571.13
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	740,933.05	214,939.95
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	51,107.598.52	50,571,887.34
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,209.710.80	42.455 375.66
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	12.837,381.55	13,280,708.05
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,429,356.04	4 279 307.74
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,060.202.25	4,060 202.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1.500.000.
Τοκομερίδια ἐν γένει	»	151,564.87	1,019 071.87
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,048,157.34	8,083,797 57
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,402,138.57	2,402.187.17
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,684,433.19	1,683,227.84
Διάφοροι λογαριασμοί	»	1,605.791.63	1,409.356.36
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	257,482.72	2.26.,334.13
Ὑπηρεσία Ἐθν. κῶν δανείων εἰς χρυσόν	»	6,722 05	
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,935,360.—	1.935,360.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,520,000.—	1,520.000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	650,000.—	650,000.—
Διάφορα	»	240,744.63	153,081.20
	Δραχ.	345,915,847.80	346 899,831.44

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,00.0	13 500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:			
Ι. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 68,778,575.42			
ΙΙ. » » Τραπέζης . . . » 67,569,010,38	»	136,347,585 80	125,904,858 17
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	13,500 000.—	13,500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	478,247.30	473,606.30
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	17,200,538.75	23 026,748.89
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,001,165.51	1,039,043.21
Μερίσματα πληρωτέα	»	615,389.16	893,534.16
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λογαριασμὸς καταθέσεων ἐκ δημοσ. ὑπεγ. προσόδων } { Εἰς χρυσὸν . . . Δρ. 90,362.35 » τραπ. γραμ. » 1,534,775.38 }	»	1,625,138.33	4,199,582.29
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»		43,248.20
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	341,348 —	1,278 922.50
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν	»	481,827.74	606,934 74
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	3,895,243.49	3,500,000.—
Ἔντοκος κατάθεσ. Δημοσίου εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	7,915,532.98	8,571,725.53
» » » » τρ. γραμμάτια » » » »	»	5,867,835.98	6,705,652.66
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'	»	5,406,499.30	5,406,499.30
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	63,462,535.86	63,444,472 50
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	47,621,970.—	47,621,970.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	1,856,678.—	2,073,750 —
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,372,703 07	3,384,712.69
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»		
Διάφορα	»	1,807,725.49	1,607,892.36
	Δρ	345,915,847.80	346,899,831.44

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1903.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α, ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐξαντληθέντος τοῦ φύλλου μετοχομεριδίων τῶν ἀνωνύμων μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος προσκαλοῦνται οἱ κάτοχοι αὐτῶν ἵνα ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου ε. ἔ. ζητήσωσι καὶ λάβωσι νέον φύλλον περιλαμβάνον τὰ ἀπὸ τῆς Α' ἑξαμηνίας 1903 μέχρι τῆς Β' ἑξαμηνίας 1912 μετοχομερίδια ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ στελέχους τοῦ ἐξηντλημένου φύλλου μετοχομεριδίων καὶ ἐπὶ προσαγωγῇ τοῦ τίτλου τῆς μετοχῆς.

Τὰ νέα φύλλα μετοχομεριδίων οἱ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται νὰ ζητήσωσι:

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι (Ταμεῖον τίτλων, ἀριθμὸν θυρίδων 36 37).

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι παρὰ τοῖς Ὑποκαταστ. τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ τῆς Ἰονικῆς.

Ἐν Λονδίνῳ παρὰ τοῖς κ. κ. N. M. Rotshild fils.

Ἐν Βιέννῃ παρὰ τῇ Wiener Bank Werein.

Ἐν Κων)πόλει παρὰ τῷ κ. Λ. Ζαρίφῃ.

Ἐν Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ κ. Ν. Χρυσοβελώνῃ.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (Αἰγύπτου) παρὰ τῇ Banque Imp. Ottomane.

Ἐν Τεργέστῃ παρὰ τῇ Succursale de la Societé F. F. R. Pov. Autrichienne de Credit pour le commerce et l' industrie.

Ἐν Κρήτῃ παρὰ τοῖς Καταστήμασι Τραπέζης «Κρήτη».

Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κάτοχοι ἀνωνύμων μετοχῶν δύνανται ἐπίσης ν' ἀποταθῶσι πρὸς τὰ καταστήματα δι' ὧν συνήθως λαμβάνουσι τὸ μέρισμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ἀπριλίου 1903.

Ὁ Διοικητὴς
Σ. Στρέϊτ

Ἔντοκοι καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας, ἀποδοτέας εἰς ὡρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρκεῖς. Αἱ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρόνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογιούχου. Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρόνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης, ἐν Κερκύρᾳ δέ, Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ἐκεῖ ὑποκαταστημάτων τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1 1)2	τοῖς ο)ο	κατ' ἔτος	διὰ	καταθέσεις	6	μηνῶν τοὐλάχιστον.
2	τοῖς ο)ο	»	»	»	1	ἔτους.
2 1)2	τοῖς ο)ο	»	»	»	2	ἐτῶν
3	τοῖς ο)ο	»	»	»	4	»
4	τοῖς ο)ο	»	»	»	5	»

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι.

Γνωστοποιεῖ ὅτι

κατατέθη παρ' αὐτῇ τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ τοκομεριδίου λήξεως 18)1 Ὀκτωβρίου 1903 τῶν ἑξῆς ἐθνικῶν Δανείων.

α',) Δαν. 1889 4 ο)ο (Παγίου) φρ. χρ. 3.20.

β'.) » 1893 5 ο)ο (Κεφαλαιώσεις) » 2.60.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Αὐγούστου 1903. *(Ἐκ τοῦ Γραφείου)*

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΑΝΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Ἀναγέννησις.

Ἡ ἐν τῇ Δύσει ἀπὸ τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀρξαμένη πνευματικὴ ἀναγέννησις, ἣν σπουδαίως ὑπεβοήθησε καὶ ἡ ὀλίγον βραδύτερον ἐπελθοῦσα θρησκευτικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1517, ἡ μεγάλη καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπίνη ἐπανάστασις τοῦ 1789, καθιερώσασαι τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, συντρίψασαι τὰς ἁλύσεις τῆς αὐταρχικῆς παντοκρατορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας καὶ ἐπιθέσασαι ἀσφαλῶς τὰς βάσεις τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, ἐξέπεμψαν τοσοῦτον ἐκπάγλους θεϊκὰς ἀκτῖνας ὥστε νὰ φωτίζωσι τὴν ἀνθρωπότητα ἐσαεὶ ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου πρὸς τὴν τελειότητα.

Μετὰ τὰ μεγάλα ταῦτα ἱστορικὰ γεγονότα παρῆλθον πλέον ἀνεπιστρεπτεὶ οἱ σκοτεινοὶ χρόνοι τῆς βαρβαρότητος· κατελύθη τὸ κράτος τῆς πνευματικῆς δουλείας καὶ συνετρίβησαν τὰ εἴδωλα τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ψεύδους. Ἡ ἀλήθεια, ἄχραντος θεά, ἵσταται ἔκτοτε εἰς προσκύνημα τοῦ ἀπελευθερωθέντος ἀνθρώπου, εἶνε τὸ ἰδεῶδες, εἶνε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ νέου πνεύματος.

Ἡ ἀναγέννησις ἐπῆλθε καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐξελιχθεῖσα ἐλευθέρως ἐποιήσατο γιγαντιαίας προόδους σκορπίσασα ἀνέσπερον φῶς καὶ ἐμπνεύσασα τὴν ζωήν.

Ἡ φιλοσοφία, ἡ διὰ τῆς λογικῆς ἐρεύνης ἐκζητοῦσα τὸν τελευταῖον λόγον τῶν ὄντων, χειραφετηθεῖσα ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ ἀφορήτου ζυγοῦ τῆς σχολαστικῆς θεολογίας τοῦ μεσαίωνος, ἐξήστραψεν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ αἴγλῃ καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ἐγέννησε τοὺς μεγάλους ἱεροφάντας τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, τοὺς Βάκωνας καὶ τοὺς Σπένσερ, τοὺς Καρτεσίους καὶ Σπινόζα, τοὺς Λεϊβνιτίους, τοὺς Καντίους, τοὺς Φίχτε, τοὺς Σχέλλιγ, τοὺς Ἕγελ, τοὺς Ἕρβαρτ καὶ πάντας τοὺς ἄλλους πολυφώτους ἀστέρας τοῦ πνευματικοῦ στερεώματος.

Ἡ ποίησις ὑπὸ τοιοῦτον θεσπέσιον περιβάλλον εὗρε τοὺς μεγάλους αὐτῆς ὑποφήτας διὰ τοῦ δαιμονίου τραγικοῦ τῆς Βρεττανίας, διὰ τῶν ὑπερφυῶν πνευμάτων τοῦ Γκαῖτε, τοῦ Σίλλερ, τοῦ Λέσιγγ.

Ἀξιοθαύμαστος δὲ καὶ ἡ συντελεσθεῖσα πρόοδος ἐν ἁπάσαις ταῖς λοιπαῖς ἐπιστή-

μαις, ἐν αἷς ἀνεδείχθησαν ὄντως ἡμίθεοι ἐρευνηταὶ ἐν τῇ προόδῳ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς μεγάλης ταύτης πνευματικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν καὶ ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη, ὑφισταμένη τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς θύραθεν σοφίας εἰσῆλθεν εἰς νέαν περίοδον ἀκμῆς καὶ προόδου τεραστίας· ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Ὠριγένους καὶ τῶν λοιπῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἀποσβεσθείς, διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν βραδύτερον πνευματικὴν δουλείαν, ἀνέλαμψε καὶ αὖθις ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐκπάγλῳ λαμπρότητι.

Φυσικὴ δὲ ἀκολουθία τῆς ἐπελθούσης θεολογικῆς ἀναγεννήσεως εἶνε καὶ ἡ ἐν τῇ Δύσει ἐξευγένισις τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἔκτοτε παρατηρουμένη τάσις αὐτῶν καὶ δὴ τῆς Ἀγγλικανῆς, ὅπως κοινωνήσωσιν ἀλλήλαις καὶ παρασκευάσωσι τὸ ἔδαφος πρὸς τὴν ποθητὴν ἕνωσιν. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ ἐκζητήσει τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς εἰς τοὺς κόλπους τῆς γηραιᾶς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ἥτις ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν αἰώνων ἀνόθευτον καὶ ἀναλλοίωτον διετήρησε τὴν γνησίαν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, μεθ' ὅλην τὴν ἐπήρειαν τῶν χαλεπῶν πολιτικῶν συνθηκῶν.

Ἤδη τὰ ἀρχαῖα μίση τῶν κεχωρισμένων ἀλλήλαις Ἐκκλησιῶν τείνουσι νὰ κατασιγασθῶσιν ὁλοτελῶς, ἁπάσας δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον διαπνέει τὸ εὐαγγελικὸν πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συνδιαλλαγῆς.

Τὸ νεώτερον πνεῦμα τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας συνδιαλλακτικαὶ αὐτῆς τάσεις.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀναγεννήσεως, δημιουργῆσαν νέον κοινωνικόν, ἠθικόν, καὶ πνευματικὸν κόσμον, δὲν ἐδύνατο εἰ μὴ νὰ ἐπιδράσῃ καὶ ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην, ἥτις εἰς προγενεστέρους χρόνους ἀπετέλει τὴν ἑστίαν πάσης φωτοσβεστικῆς ἰδέας καὶ ἡγεῖτο ὀπισθοδρομικῶν τάσεων.

Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι μετὰ τὸν βίαιον ἐκεῖνον συγκλονισμόν, ὃν ὑπέστη ἐκ θεμελίων ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία, διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἡ ἐπελθοῦσα συναίσθησις πρὸς ἀνακαίνισιν τῶν κακῶς ἐχόντων δὲν ἐπέφερεν ἀμέσως τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, ἀποκρυσταλλωθεισῶν ἁπασῶν τῶν πεπαλαιωμένων πλανῶν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου (1545-1563), οὐδὲ ἠδυνήθησαν νὰ ῥιζοβολήσωσιν αἱ πρὸς ῥιζικὴν ἀνακαίνισιν ἀποβλέπουσαι γαλλικαναὶ λεγόμεναι ἐλευθερίαι (1682), οὐχ ἧττον ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης, αἱ τολμηραὶ πολλάκις τάσεις φιλελευθέρων καθολικῶν θεολόγων, αἱ δοκιμασίαι, ἃς ὑπέστη καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑφίσταται ὑπὸ εὐρωπαϊκῶν Κυβερνήσεων, τελευταίως δὲ τὸ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ παπικοῦ ἀλαθήτου ἐν τῇ Βατικανῇ Συνόδῳ (1870) δημιουργηθὲν παλαιοκαθολικὸν κίνημα, ἀποβλέπον τολμηρῶς ἐξ ὀνόματος τῆς ὑγιεστέρας καθολικῆς μερίδος εἰς τὴν κατάλυσιν

τοῦ σεσαθρωμένου παπικοῦ οἰκοδομήματος καὶ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα τῆς πρὸ τοῦ σχίσματος τοῦ Θ' αἰῶνος μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ταῦτα πάντα συνετέλεσαν ὥστε ν' ἀναγκάσωσι τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν ν' ἀποβάλῃ ἐπαισθητῶς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς τραχύτητα καὶ ἀλαζονείαν. Ὁ ἄλλοτε ἀδιάλλακτος Παπισμὸς ὑπεχώρησε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους πρὸ τῆς ἀδηρίτου φορᾶς τῶν πραγμάτων.

Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Λέων ΙΓ' δὲν ἠδυνήθη νὰ χειραφετηθῇ ὁλοτελῶς ἐκ τοῦ παπικοῦ περιβάλλοντος, ἀποκηρύξας πάντα τὰ νεώτερα φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ συστήσας διὰ τὰς παπικὰς σχολὰς μόνον τὴν ἐστρεβλωθεῖσαν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν Θωμᾶ τοῦ Ἀκυινάτου, οὐχ ἧττον ἐδείχθη περινούστερος καὶ φιλελευθερώτερος τῶν προκατόχων του, σπεύσας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον νὰ συνδιαλλαγῇ οὐ μόνον πρὸς τὰς ἐχθρικὰς κυβερνήσεις τοῦ Παπισμοῦ, δεινὰς δὲ ὑφιστάμενος δοκιμασίας ν' ἀποφύγῃ νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα εἰς τὴν φαρέτραν ὅπως ἐξακοντίζῃ τοὺς ἐσβεσμένους πλέον τῆς Παπωσύνης κεραυνούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐδείχθη διαλλακτικὸς καὶ φίλος ὅσον οὐδεὶς τῶν προκατόχων αὐτοῦ.

Ὁ Λέων ΙΓ' κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ διακυβέρνησιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πολλάκις ἐπεζήτησε τὴν καλλιέργειαν φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ δι' ἐγκυκλίων του οὐχὶ ἅπαξ ἐξεδήλωσεν ὅτι ἡ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν τυγχάνει ὁ μόνος πόθος ὁ κατακυριεύων τὴν ψυχήν του. Καὶ εἶνε μὲν ἀναντίρρητον ὅτι ὁ Πάπας λαλῶν περὶ ἑνώσεως δίδει εἰς τὴν λέξιν τὴν ἐκδοχὴν τῆς ὑποταγῆς τῶν κεχωρισμένων ὑπὸ τὸ παπικὸν σκῆπτρον, οὐχ ἧττον τὸ γεγονὸς δείκνυσιν ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀλληλεγγύης ἤρξατο νὰ εἰσχωρῇ βαθύτερον ἐν τῇ συνειδήσει καὶ τῶν τέως ἐμπαθῶν, τῶν φανατικῶν, τῶν ἀδιαλλάκτων.

Σχέσεις φιλικαὶ τῶν Διαμαρτυρομένων πρὸς τὰ ἑλληνικὰ Πατριαρχεῖα. Φιλορθόδοξοι τάσεις ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Τὸ ἑνωτικὸν ρεῦμα τῶν Ἐπισκοπιανῶν.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καλλιέργεια ἀγαθῶν σχέσεων τῆς Ρωμαϊκῆς ἤρξατο νὰ ἐκδηλοῦται μόλις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ λήξαντος αἰῶνος ὁ προτεσταντισμὸς σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ καὶ δὴ ἡ ὑπὸ τὴν τρίτην τῆς διαμαρτυρήσεως φάσιν δημιουργηθεῖσα Ἀγγλικανὴ Ἐκκλησία δὲν ἔπαυσε, παρὰ τὰς σκανδαλώδεις προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας ἐνίων τυχοδιωκτῶν, νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης, ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῶν κεχωρισμένων Ἐκκλησιῶν.

Διότι ὁ προτεσταντισμὸς καὶ μὲν ἀπεμακρύνθη οὐσιωδῶς ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τηρουμένης δογματικῆς ἀληθείας καὶ αὐθαιρέτως ὅλως ἐκήρυξε διαζύγιον πρὸς τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν καὶ παρεγνώρισεν, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ συνείδησις τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἐπισώζεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, οὐχ

ἧττον, ὡς θέτων κριτήριον τῆς ἀληθείας τὴν Γραφήν, ἑρμηνευομένην αὐτοβούλως ἀναλόγως τῆς ἀντιλήψεως ἑνὸς ἑκάστου τῶν πιστῶν καὶ ὡς ἀναπετάσας τὴν σημαίαν καὶ τῆς μᾶλλον ἀχαλίνου ἐλευθερίας ἐν τῇ ἐρεύνῃ καὶ ἐκζητήσει τῆς ἀληθείας, καὶ ὡς ἀκολουθῶν μόνος αὐτὸς τὰς φιλελευθερωτέρας τῶν τάσεων καὶ συναρμοζόμενος ἑκάστοτε πρὸς τὴν ἐξελισσομένην θρησκευτικὴν συνείδησιν καὶ πρὸς τὸ καθόλου πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμφορῆται τοῦ στενοῦ καὶ ἀποκλειστικοῦ πνεύματος τοῦ Παπισμοῦ καὶ νὰ μὴ διαπνέηται ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας, τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1564 ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Β ἀπεπειράθησαν διὰ τοῦ Μελάγχθονος, τοῦ ἐκ τῶν συνετωτέρων παραγόντων τῆς μεταρρυθμίσεως νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Βραδύτερον δὲ τῷ 1574 ἐπεδίωξαν ἰσχυρῶς τὴν μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων προσέγγισιν οἱ Τυβιγγιανοὶ θεολόγοι ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Β'. Ἀλλὰ καὶ τῷ 1599 διὰ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ καὶ τῷ 1616 ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀλληλογραφίας τοῦ Καντέρπερυ Ἄββοτ καὶ τῶν φιλικῶν σχέσεων τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Α' καὶ βραδύτερον τῷ 1734 διὰ τοῦ εἰς Ἀγγλίαν μεταβάντος ἐπισκόπου Θηβαΐδος Ἀθανασίου καὶ διὰ τῶν μετὰ ἓν ἔτος πρὸς τὴν Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν ἐνεργειῶν, ὅπως αὕτη μεσιτεύσῃ παρὰ τοῖς Πατριάρχαις, οὐδὲν ἧττον κυρίως καὶ πρωτίστως ἐπεζητεῖτο ἡ στενὴ ἐπικοινωνία καὶ προσέγγισις τῶν ἐπὶ διαφόρων βάσεων ἱσταμένων Ἐκκλησιῶν.

Ἀλλ' αἱ τάσεις αὗται τῶν Διαμαρτυρομένων ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως ἔμελλον νὰ ἐκδηλωθῶσι ἐκφαντικώτερον καὶ μετὰ μείζονος ἐντάσεως πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ποθουμένων, ὅτε ἡ Ἀγγλικὴ Ἐκκλησία, ἡ ἧττον πασῶν τῶν λοιπῶν προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἡμᾶς διϊσταμένη, διὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς, συνελθόντων ἐν τοῖς περιφήμοις ἐκείνοις συνόδοις τοῦ 1866, 1867 καὶ 1868 ἐπεζήτησε τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῆς διὰ μέσον τῶν αἰώνων τηρούσης ἄχραντον καὶ αναλλοίωτον τὴν ἀλήθειαν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων.

Μετὰ ἓν δὲ ἔτος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντέρμπερυ Κάμβελ ἔγραφεν ἐπισήμως πρὸς τὸν Γρηγόριον τὸν ΣΤ' ἀποστείλας τὰς ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἀποφάσεις τῶν ἀγγλικῶν συνόδων μετὰ τῶν 39 ἄρθρων τῆς ἀγγλικανῆς πίστεως. Βραδύτερον ὅτε τῷ 1874 καὶ τῷ 1875 συνεκροτήθησαν ἐν Βόννῃ τὰ παλαιοκαθολικὰ συνέδρια οἱ ἐν αὐτοῖς παραστάντες Ἄγγλοι θεολόγοι ἐν ταῖς μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων συζητήσεσιν αὐτῶν δὲν ἐδίστασαν ν' ἀποκηρύξωσι πολλὰς αὐτῶν δογματικὰς δόξας καὶ ν' ἀποδεχθῶσι τὰς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς τὰς μόνας ἀληθεῖς, ν' ἀποδεχθῶσι τὴν ἐκ τοῦ συμβόλου ἀπάλειψιν τοῦ Filioque, *τὴν παράδοσιν ὡς πηγὴν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, τὴν ἐξομολόγησιν, τὰς ἀφέσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν, τὴν θεωρίαν τῆς εὐχαριστίας ὡς θυσίας* καὶ αὐτὰς ἔτι *τὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων εὐχάς.*

Οἱ δὲ περὶ τὸν θεολόγον Ὄφερβεκ Ἄγγλοι ἐπὶ τοσοῦτον ἐχώρησαν ἐν τῇ ἀγάπῃ πρὸς τὴν ἕνωσιν καὶ ἐν τῇ εἰλικρινεῖ αὐτῶν προθέσει πρὸς ἀποδοχὴν τῆς ἀληθείας, ὥστε προσῆλθον *τελείως εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν* ἐπικοινωνίσαντες διὰ τῆς ρωσσικῆς συνόδου.

Ταυτοχρόνως δὲ τῷ 1872 οἱ ἐν Ἀμερικῇ ἐπισκοπιανοί, συνηθροισμένοι ἐν συνόδῳ ἀπέτεινον πρὸς τοὺς πατριάρχας καὶ τῶν Ἀθηνῶν Θεόφιλον ἐγκύκλιον ἐκφράζοντες ζωηρῶς τὴν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως εὐχὴν αὐτῶν.

Τὸ φιλορθόδοξον δὲ τοῦτο πνεῦμα τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἐπισκοπιανῶν καὶ ἡ ζωηρὰ τάσις πρὸς τὴν ἕνωσιν ὑφίσταται μέχρι τῆς σήμερον, διότι καὶ ἐπὶ τῶν τελευταίων Πατριαρχῶν ἐξηκολούθησαν νὰ καλλιεργῶσι σχέσεις φιλικὰς οἱ Ἄγγλοι ποθοῦντες ἰσχυρῶς τὴν ἐκπλήρωσιν χρυσοῦ ὀνείρου, τὴν ταχυτέραν ἕνωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοιούτων ἰσχυρῶν τάσεων τῶν Ἄγγλων ἐπισκοπιανῶν, ἐνθουσιώντων ὑπὲρ τῆς εὐγενοῦς ἰδέας τῆς φιλικῆς προσεγγίσεως καὶ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ δὴ ἡ Ἑλληνικὴ ἢ οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ἐπετέλεσε, ὑποβοηθοῦν τὸ ποθητὸν ἔργον. Μέχρι τοῦδε περιωρίσθη ν' ἀπαντᾷ τυπικῶς εἰς τὰ ἀποστελλόμενα ἀδελφικὰ γράμματα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας καὶ νὰ διερμηνεύῃ τὴν εὐχὴν τῆς ἑνώσεως ὡς ἔργου θεαρέστου, ἐπιτασσομένου ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Εὐαγγελίου.

Καὶ ἠδύνατο μέν τις ἀνακρίνων τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης παθητικῆς στάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀπίδῃ εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς πτωχείαν καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν θεολογικῆς ζωῆς, ἐφαμίλλου πρὸς τὴν ἀκμαίαν τῶν θεολογικῶν σπουδῶν ἐπίδοσιν ἐν ταῖς δυσμικαῖς χώραις· ἠδύνατό τις ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὰς πολιτικὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἀπὸ αἰώνων διατελεῖ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, οἵτινες οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσιν αὐτῇ νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τόσῳ σπουδαίαν ὑπόθεσιν, ἀναμφιβόλως μέλλουσαν νὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα τοιαῦτα ὥστε νὰ ἐπιδράσωσι καὶ ἐπὶ τὴν πολιτειακὴν ἐξέλιξιν τοῦ κλονιζομένου καθεστῶτος τῶν κρατούντων, οὐχ ἧττον τὸ ἔδαφος ἠδύνατο νὰ καλλιεργηθῇ βαθμιαίως καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων, καθόσον οὐ μόνον δὲν στερεῖται ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἱεραρχῶν, εὐρέως μεμορφωμένων, ξένων ὅλως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀποκλειστικότητος καὶ πρὸς τὴν στενὴν ἀντίληψιν τοῦ παρελθόντος, ἐλευθέρων δὲ τὴν διάνοιαν, οὐ μόνον εὐμοιρεῖ καὶ θεολόγων, φίλων τῆς ἐλευθέρας ἐρεύνης καὶ τῆς λελογισμένης προόδου, ἀπηλλαγμένων προλήψεων καὶ φανατισμοῦ, ἀλλὰ δὲν στερεῖται καὶ πολιτικοῦ ἐδάφους, δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κέντρον, ἀπηλλαγμένον τῶν ἐπιδράσεων τῆς ἀλλοθρήσκου πολιτικῆς δυνάμεως, τῆς ἀπαγορευούσης πᾶσαν ἐνέργειαν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν καθόλου θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀναγέννησιν τοῦ δεδουλωμένου Ἔθνους.

Εὐτυχῶς σήμερον οὐ μόνον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ φιλελευθέρου αὐτῆς πολιτεύματος εἶνε δυνατὴ ἡ ἀνεπηρέαστος πρὸς τὸ ἔργον ἐνέργεια,

ἀλλὰ καὶ τὸ τέταρτον τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Πατριαρχείων, διατελοῦν κατ' οὐσίαν ὑπὸ τὴν πολιτικὴν δύναμιν τῆς Βρεττανίας δύναται νὰ ἡγηθῇ ἀκωλύτως τοιαύτης τολμηρᾶς κινήσεως, ἧς τὰ ἀποτελέσματα ἔσονται ἀναμφιβόλως μεγάλα πρὸς θρίαμβον τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπλάσεως διὰ μεταγγίσεως ἀληθοῦς εὐαγγελικοῦ πνεύματος.

Τὰ ἐκ τῆς ἑνώσεως ἀγαθά.

Τὸ γεγονὸς τῆς ἑνώσεως καὶ ἂν δὲν ἀπίδῃ τις εἰς τὸν κοσμοϊστορικὸν αὐτοῦ καὶ ἐκπολιτιστικὸν ἐν τοῖς καθόλου χαρακτῆρα, σκοπουμένων τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ ἀπὸ τῆς στενοτέρας αὐτοῦ ἐπόψεως, τῆς σχέσεως δηλονότι αὐτοῦ μόνον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν δύναται νὰ προσπορίσῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν στοιχεῖα πνευματικῆς, θρησκευτικῆς, ἠθικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀναγεννήσεως καὶ νὰ ἐπιταχύνῃ τὸ τεταγμένον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐκπολιτιστικὸν ἔργον ἐν τῇ γηραιᾷ Ἀνατολῇ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολή, ἡ δημιουργήσασα ἄλλοτε ἀληθῆ πολιτισμόν, ἡ παραγαγοῦσα τὰ ἐξοχώτερα προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἡ ἐξυψώσασα τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ μέχρι τοῦ θείου καὶ ἐπιθέσασα τὴν σφραγίδα τῆς ἀθανασίας ἐπὶ πᾶσαν τὴν πνευματικὴν ἐπίδοσιν τοῦ Ἔθνους σήμερον καλύπτεται ὑπὸ πνευματικῆς ὁμίχλης, ἣν ἐπεσώρευσαν αἱ ἐπάλληλοι ἱστορικαὶ δοκιμασίαι τοῦ παρελθόντος.

Ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας τοῦ 1453, ἀποσβεσθέντων καὶ τῶν τελευταίων ἀκτίνων τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ πλάστιγξ ἔκλινεν ὑπὲρ τῆς Δύσεως, ἥτις ἀπὸ αἰώνων ἤδη κατέχει τὰ σκῆπτρα τοῦ πνευματικοῦ βασιλείου.

Ἐκ τῆς Δύσεως πλέον τὸ φῶς.

Οὕτω δὲ πᾶσα πνευματικὴ ἐπίδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀφείλει μὲν νὰ ἑδράζηται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας προγονικῆς κληρονομίας καὶ ἐκεῖθεν νὰ λαμβάνῃ τὴν ζωτικὴν αὐτῆς ἰκμάδα, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον θὰ εἶναι ἀναμφιλέκτως ἀτελὴς ἐὰν δὲν φωτίζηται καὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ νεωτέρου πνεύματος.

Τεθέντος δ' ὡς ἀναντιρρήτου ὅτι ἡ Ἐκκλησία καθόλου, συνδεδεμένη ἀρρήκτως μεθ' ὅλου τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου θέλει χρησιμεύῃ ἀείποτε ὡς ὁ οὐσιωδέστατος τῶν παραγόντων ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐθνικῆς ἀναπλάσεως, ἕπεται ὅτι ἡ ἀναζωογόνησις καὶ ἡ ἀκμὴ τῶν θεολογικῶν σπουδῶν, ἐπιδρῶσα ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ δι' αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀνακαίνισιν τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐπὶ τὴν ἐμψύχωσιν τοῦ ἐν ἐπαισθητῇ ὑφέσει διατελοῦντος θρησκευτικοῦ συναισθήματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶνε ἔργον ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης καὶ δεῖται γενναίας καλλιεργείας καὶ πάσης συνδρομῆς ὑπὸ πάντων τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου.

Ἡ ἀναζωογόνησις δὲ αὕτη τῶν παρ' ἡμῖν θεολογικῶν σπουδῶν διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἄγγλους ἐπικοινωνίας θέλει ἐπιτευχθῇ εὐχερέστερον, καθόσον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀνεπτύχθη σπουδαία θεολογικὴ ζωή, ἐν ᾗ

πρωτοστατοῦσιν αἱ ἐν ἐπιζήλῳ ἀνταγωνισμῷ διατελοῦσαι θεολογικαὶ σχολαὶ τοῦ Ὄξφορδ καὶ τῆς Καντέρμπερυ.

Τὸ Ὄξφορδ ἀποτελεῖ τὴν ἑστίαν τῶν συντηρητικῶν τὸ δὲ Πανεπιστήμιον τῆς Καντέρμπερυ τῶν φιλελευθέρων. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εὐτυχοῦς ἀνταγωνισμοῦ ἀνεδείχθησαν σπουδαῖοι Ἄγγλοι θεολόγοι, ὡς ὁ Fairbairn, ὁ Martineau, ὁ Stanley, ἐπίσκοπος Κολένσω, οἱ φιλελεύθεροι συγγραφεῖς τῶν πολυκρότων Essays and Réwiews κ. ἄ. καλλιεργήσαντες εὐδοκιμώτατα ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἀναδειχθέντες δ' ἐν πολλοῖς ἐφάμιλλοι τῶν κορυφαίων ἐν Γερμανίᾳ θεολόγων.

Ἅπασα αὕτη ἡ ἀκμαία θεολογικὴ ζωὴ διὰ τῆς συχνῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικοινωνίας Ἀνατολῆς καὶ Βρεττανίας θέλει μεταγγισθῇ καὶ ἡμῖν βαθμιαίως καὶ θέλομεν ἴδῃ τότε ἀναθάλλουσαν τὴν ἐλλείψει πνευματικῆς ἀρδεύσεως ἀποξηρανθεῖσαν κατὰ τὸ πλεῖστον θεολογικὴν ἐπιστήμην τῆς Ἀνατολῆς.

Ὡς δὲ εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη ἀναζωογόνησις θὰ ἔχῃ ὡς ἄμεσον καὶ ἀναγκαῖον ἀκολούθημα τὴν ἀνάστασιν τοῦ μοιραίως ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἐγκαταλειφθέντος ἑλληνικοῦ κλήρου. Βεβαίως διὰ τούτων δὲν θέλομεν νὰ στηρίξωμεν τὴν ἰδέαν ὅτι ἔξωθεν μόνον, οἱονεὶ διὰ μαγικῆς ῥάβδου θὰ συντελεσθῇ τὸ τῆς ἀναστάσεως θαῦμα ἂν μὴ πρῶτοι ἡμεῖς μεριμνήσωμεν σπουδαίως δι' ἰδίων δυνάμεων διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν κακῶς κειμένων, οὐχ ἧττον ἡ ἐφ' ἡμᾶς ἐπίδρασις Ἐκκλησίας, περικλειούσης μεγάλα πνευματικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ κεφάλαια θὰ ἔχῃ ἀναντιρρήτως ἀποτελέσματα τοιαῦτα ὥστε νὰ ἐπιταχυνθῇ τὸ ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ ἀξίου κρείττονος τύχης ἑλληνικοῦ κλήρου.

Κλῆρος δὲ μεμορφωμένος, ἔχων συναίσθησιν τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐν τῷ ἔθνει ἀναπλαστικῆς ἀποστολῆς, σαφῆ δὲ ἀντίληψιν τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων αὐτοῦ, κλῆρος ἀξιοπρεπὴς καὶ διδακτικὸς θὰ καταστῇ ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεὸς τῆς ἀνορθώσεως, τὸ μαγικὸν φύραμα, δι' οὗ θαυμασίως θέλει ἐπιτελεσθῇ ἡ κοινωνικὴ ἀναζύμωσις.

Ἐὰν ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἐπίφοβος ἐπίτασις τῆς ἐγκληματικότητος ἐμφαίνει τὴν Πατρίδα ἡμῶν ὡς χώραν ἡμιβαρβάρων, ἐὰν ἡ Δικαιοσύνη παρίσταται ὡς χωλαίνουσα, ἡ δὲ πολιτικὴ ἀκολασία ἐνδέχεται νὰ ἐξωθήσῃ μέχρι τοῦ σημείου βιαίας ἐσωτερικῆς ἀνατροπῆς, ἐὰν τὰ πάντα φαίνωνται ἐξηρθρωμένα τὸ αἴτιον ζητητέον κυρίως καὶ πρωτίστως εἰς τὴν ἀπονέκρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, τοῦ ἐξευγενίζοντος τὴν καρδίαν καὶ ἐμπνέοντος σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἐφεστίους Θεοὺς τῆς Πατρίδος.

Ἐὰν δὲ ἡ ἱστορία δεικνυσι περιτράνως ὅτι πάντα μὲν τὰ προτεσταντικὰ ἔθνη, τὰ ἔχοντα ἀκμαῖον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα πρωταγωνιστοῦσι νῦν ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ κέκτηνται τὸν ζωτικώτερον κοινωνικὸν ὀργανισμόν, τὰ δὲ καθολικά, ἢ ἐστερημένα παντελῶς θρησκευτικότητος ἢ ἀποκρυσταλλώσαντα ἅπαν τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τοὺς ξηροὺς καὶ ἀψύχους τύπους τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, κακοδαιμονοῦσι καὶ ὁλονὲν φθίνουσι, τότε ἡ ἀναμφισβήτητος αὕτη ἀλήθεια ἔδει νὰ

καταστῇ κεντρικὴ ἰδέα, κατευθύνουσα πᾶσαν πρὸς κοινωνικὴν ἀνάπλασιν ἐργασίαν, ἰδέα κεντρικὴ ὅτι διὰ τῆς ἀκμῆς τῆς θεολογίας, διὰ τῆς ἐξυψώσεω. τοῦ καταπεπτωκότος ἑλληνικοῦ κλήρου, διὰ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς θρησκευτικῆς τοῦ Ἔθνους συνειδήσεως θέλει διαπαιδαγωγηθῇ τὸ Ἑλληνικὸν καὶ διὰ τοιαύτης ἀληθοῦς διαπαιδαγωγήσεως θέλουσι τεθῇ ἀσφαλέστατα αἱ βάσεις τῆς μελλούσης αὐτοῦ ἱστορικῆς ἐξελίξεως καὶ δὲν θέλει ἀποτύχῃ ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς *Μεγάλης Ἰδέας* φιλοδοξία.

Ἡ μετὰ τῆς ἰσχυρῶς δὲ φιλορθοδοξούσης Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας ἐπικοινωνία τῆς Ἑλληνικῆς δὲν θέλει μόνον βαθμιαίως μεταγγίσῃ εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἡμῶν τὸ ὁμολογουμένως ἀκμαιότατον παρ' αὐτῇ θρησκευτικὸν διαφέρον ἀλλὰ καὶ *ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς* ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀλληλεγγύη θέλει προσπορίσῃ πολυτιμώτατα ἀγαθά.

Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος εἰς οἵαν θέσιν παρίσταται νῦν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ παντοίων ἐχθρῶν, ἐστερημένον δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον συμπαθειῶν, αἵτινες ἄλλοτε σπουδαίως ἐνίσχυον αὐτὸ ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι, ἔχει ἀνάγκην ἰσχυρᾶς ἠθικῆς συνδρομῆς ὅπως χωρήσῃ εὔελπι ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ φοβεροῦ φυλετικοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Καὶ ἐὰν ἀπὸ μὲν τοῦ ὁμοδόξου Βορρᾶ οὐδὲν ἄλλο βλέπει ἢ κινδύνους, ἐπαπειλοῦντας νὰ ἐξοντώσωσιν αὐτὸ τελείως ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἰδιοτέλειαν καὶ τάσεις κατακτητικὰς ἐπὶ χωρῶν, ἃς ἔδαψε διὰ μαρτυρικῶν αἱμάτων, τότε δὲν ὑπολείπεται εἰ μὴ ν' ἀτενίζῃ πάντοτε πρὸς τὴν μεγάλην ἐκείνην θαλασσοκράτειραν, τῆς ὁποίας τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον εἶνε καταφανὲς καὶ ἐπὶ τῶν πέντε Ἠπείρων.

Ἡ ὑπερήφανος Ἀλβιὼν δὲν κατακτᾷ πρὸς ἀπορρόφησιν. Δὲν μετέρχεται μέσα, παρακωλύοντα τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς τῶν ὑποτεταγμένων. Τὸ ἔργον αὐτῆς εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἐκπολιτιστικόν. Ἡ Ἑπτάνησος ὑπὸ τὴν βρεττανικὴν κατοχήν, ὑπὸ τὸ κράτος πολιτικῆς εὐκοσμίας εἰσῆλθεν εἰς περίοδον ἀναγεννήσεως ἀκμαία δὲ καὶ σφριγῶσα παρεδόθη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἡ δὲ Κύπρος βαίνει ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πανελληνίων πόθων.

Ἐὰν δέ που ἡ Ἀγγλία ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τῆς ἰδιοτελείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐφάνη οἱονεὶ παραγνωρίζουσα τὴν ἐν αὐτῇ ἀποστολὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦτο οὐδαμῶς δύναται νὰ μεταστρέψῃ τὴν ἐθνικὴν πίστιν, τοὐναντίον δὲ νὰ διαφωτισθῇ ἐπὶ μᾶλλον ἡ κοινὴ συνείδησις ὅτι ὁ μὲν Ἑλληνισμὸς εἶνε ὁ μόνος παράγων, ὁ δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἰσχυρὸν περίφραγμα κατὰ τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὸν πολιτισμὸν ἀκατασχέτου βαρβαρικοῦ χειμάρρου, ἡ δὲ Ἀλβιὼν ἡ μόνη δυναμένη ἀποτελεσματικῶς νὰ ἐνισχύσῃ τὸν παράγοντα τοῦτον, πρὸς ματαίωσιν τῆς ἀπὸ αἰῶνος καὶ πλέον μελετωμένης καθόδου, δι' ἧς ἐπαπειλεῖται νὰ μεταβληθῇ ἡ ἱστορικὴ ὄψις τοῦ κόσμου.

Εἰς τὴν τοιάδε δὲ ἢ τοιάδε στάσιν τοῦ Βρεττανικοῦ Ἔθνους εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι σπουδαίως ἐπιδρᾷ ὁ πανίσχυρος ἀγγλικὸς κλῆρος, ὅστις ἀνήκων συνήθως εἰς τὴν ἀνωτάτην κοινωνικὴν τάξιν, εἰς τὴν τάξιν τῶν Λόρδων ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταστρέφῃ ἑκάστοτε τὸ κοινὸν ρεῦμα καὶ νὰ δημιουργῇ κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν κοινὴν γνώμην, ἰσχυρῶς ἐπιδρῶσαν καὶ ἐπὶ τὰ βουλεύματα τῶν Κυβερνώντων. . .

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑΝΗΣ

Ὁ ἐν Χάλκῃ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας κ. Ἀνδροῦτσος ἔγραψε σπουδαίαν μελέτην ἐξετάζων τὸ κῦρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου· τῆς μελέτης ταύτης καταχωροῦμεν ἐνταῦθα τὸ τέλος, δίδον κεφαλαιώδη εἰκόνα τῆς περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος ἐντιλήψεως ἑνὸς τῶν ἐμβριθεστέρων παρ' ἡμῖν θεολόγων καὶ ἐνισχύον τὴν ἰδέαν τῆς δυνατῆς μετὰ της Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας ἐπικοινωνίας τῆς Ἑλληνικῆς.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐκ τῆς μακρᾶς ἀνακρίσεως εἰς ἣν ὑπεβάλομεν τὴν Ἀγγλικὴν Ἱερωσύνην, εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι, καθ' ὅσον ἡ ἄνω Ἐκκλησία ἀποδέχεται μὲν χάριν μεταδιδομένην ἐν τῇ ἱερωσύνῃ, περὶ δὲ τῆς εὐχαριστίας δὲν φρονεῖ τὴν Καλβινικὴν διδασκαλίαν, οὐδαμῶς δὲ ἄλλως σκοπεῖ νὰ παραβλάψῃ τὸν ἱερατικὸν χαρακτῆρα, ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου αἱ δογματικαὶ δυσχέρειαι τῆς ἀγγλικῆς χειροτονίας, ἐν πραότητι καὶ χριστιανικῇ ἀγάπῃ μελετώμεναι εἶνε δυνατὸν νὰ τύχωσιν εὐμενεστέρας κρίσεως ἢ ὡς ἔτυχεν παρὰ τῷ Παπισμῷ καὶ τοῖς παλαιοκαθολικοῖς τῆς Ὀλλανδίας. Ἀλλὰ τὰς τοιαύτας δυσχερείας θὰ ἄρῃ ἀποτελεσματικῶς, καὶ πᾶσαν παρ' Ὀρθοδόξοις ἀμφιβολίαν θὰ διασκεδάσῃ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας, ὑποτιθεμένη ἐν γενικῇ τῶν ἱεραρχῶν συνόδῳ ὡς βάσιν καὶ ἀνέλεγκτον ἀρχὴν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς τὰ 39 ἄρθρα περιάγουσα εἰς ψηφίσματα τοπικῆς συνόδου. Ἰδίᾳ δὲ τοῦ τῆς ἱερωσύνης ζητήματος θὰ εὐκολύνῃ τὴν λύσιν ἡ ἄνω Ἐκκλησία, ὁριζομένη ἣν πρεσβεύει πίστιν σαφῶς καὶ αὐθεντικῶς, καὶ δὴ τὴν περὶ τῶν δογμάτων διδασκαλίαν αὐτῆς, τῶν συνδεομένων πρὸς τὴν ἱερωσύνην καὶ ἐμφαινόντων τὸν θεοσύστατον χαρακτῆρα καὶ τὴν διαφέρουσαν αὐτῆς δύναμιν.

Τὰ δόγματα ταῦτα ὀρθῶς καθοριζομένη, καὶ δι' αὐθεντικῆς συνόδου θεσπίζουσα ὅ,τι ἄλλως διδάσκει ὀρθοδόξως ἡ ἄνω Ἐκκλησία, ἅμα μὲν αἴρει πᾶσαν εἰς ἀποδοχὴν τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν ἀμφιβολίαν, ἅμα δὲ συγκαταβάλλεται τὴν ἀδαμαντίνην κρηπῖδα εἰς τὴν προσέγγισιν καὶ τὴν ἀληθῆ ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἔργον θεάρεστον καὶ ἐκ πάσης ἐπόψεως ὠφέλιμον.

Ἐρρήθη πολλάκις ὅτι ἡ παροῦσα ἐποχὴ εἶνε ἥκιστα εὐμενὴς πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ δὲ μόνος δυνατὸς τρόπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς προσεγγίσεως σήμερον εἶνε ἡ ἐκδοχὴ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ὥς τινος ἰδεώδους, εἰς ὃ τείνουσιν αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι, ὧν οὐδεμία μὲν ἔχει τὸ πλήρωμα τῆς ἀληθείας, πᾶσαι δὲ αὐτὴν μεμιγμένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μετὰ τοῦ ψεύδους. Οὕτω δὲ αἱ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίαι, κλάσματα μόνον τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας οὖσαι, δύνανται εὐχερῶς νὰ συναντηθῶσιν ἐπὶ ἐδάφους, ἐν ᾧ ἰσχύει οὐχὶ ἡ ταὐτότης τῶν δογμάτων, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ἀγάπη, ἧς τὸ ζωοποιὸν πνεῦμα ἀντὶ διαφωνιῶν καὶ ἀντιτυπουμένων γνωμῶν ἀνευρίσκει τὴν ἐν τοῖς διαφόροις συμβόλοις λανθάνουσαν ἁρμονίαν. Ἀμφότεραι αἱ ἀξιώσεις αὗται εἶνε ἡμαρτημέναι. Ἡ μὲν τοιαύτη ἕνωσις, ὅσῳ καὶ ἂν φαίνηται δελεαστικὴ καὶ πρακτική, ἀνατρέπει ἄρδην σύνολον τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, αἴρουσα τὸν ὑπερφυᾶ αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἀποφαίνουσα δὲ τὴν χριστιανικὴν Ἀποκάλυψιν κενὴν βεβαίου καὶ ἀλαθήτου περιεχομένου, ὡς βλέπομεν παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις, θρησκευτικὴ δὲ ἀδιαφορία καὶ ἀθεΐα θὰ εἶνε τὸ φυσικὸν αὐτῆς κατάντημα. Ἡ ἐξωτερικὴ ἕνωσις ἔχει σημασίαν οὐχὶ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ κυρίως ὡς προπαρασκευὴ εἰς τὴν δογματικὴν ἕνωσιν. Μόνη δὲ ἡ κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ὡς πληρώματος τῆς ἀληθείας καὶ τῶν θείων χαρισμάτων, ἣν συνεχίζουσα ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκπροσωπεῖ τὸ τῆς ἀληθοῦς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας ἰδεῶδες, αἴρει βαθμηδὸν τὰ μεσότοιχα τοῦ φραγμοῦ τὰ ὑπὸ τῶν διαφόρων ὁμολογιῶν παρεμβαλλόμενα, προεξομαλίζουσα τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν πραγματικὴν ἕνωσιν.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν τάσιν τοῦ αἰῶνος, ἀληθὲς βεβαίως εἶνε ὅτι οὗτος, ἀδιάφορος περὶ τὰ θρησκευτικὰ ὢν καὶ ἐξ ἄλλων ἔτι λόγων, εἶνε ἥκιστα εὐμενὴς πρὸς τὴν ἀληθῆ ἕνωσιν. Πλὴν τῶν δογματικῶν διαφορῶν, αἵτινες καθ' ἑαυτὰς ἥκιστα ἀποτελοῦσιν ἐμπόδια ἀνυπέρβλητα πρὸς τὴν ἕνωσιν, οὐ μόνον ἡ τὰ πάντα διευθύνουσα πολιτικὴ ἀποφράττει τὴν πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην ὁδόν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία καὶ ἡ λυμαινομένη τὰ πλήθη δεισιδαιμονία, τὸ δὲ ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀποστροφὴ πρὸς πᾶσαν θετικὴν θρησκείαν καὶ δὴ καὶ τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, νέους ἀνεγείρουσι φραγμοὺς πρὸς τὴν ποθητὴν σύμπνοιαν καὶ τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ὁμοφροσύνην.

Τὰ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως καθήκοντα θεολόγων καὶ κληρικῶν.

Ἀλλ' ὁσῳδήποτε δυσχερὲς καὶ ἀκατόρθωτον καὶ ἂν φαίνηται ἐντεῦθεν τὸ τῆς ἑνώσεως ἔργον, καθῆκον τῶν δυναμένων εἶνε νὰ μὴ ἀπαριθμῶσι προβαλλόμενοι τὰς τῆς ἑνώσεως δυσχερείας, ἀλλὰ νὰ ἐργάζωνται τὸ καθ' ἑαυτούς, ὅπως προεξομαλισθῇ ἡ ὁδὸς τῆς συναδελφώσεως καὶ εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἀποτελῶσιν **ἡνωμέναι** τὸ μυστικὸν σῶμα, τὸ ἔχον κεφαλὴν τὸν Χριστόν. Ἰδίᾳ

δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν μέλημα καὶ φροντὶς ἀνάγκη νὰ ᾖ οὐ μόνον τὸ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ προεξάρχειν ἐν τῷ τῆς ἑνώσεως ἀγῶνι. Ἐργάζεται δέ τις τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα οὐ μόνον θετικῶς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν προβιβάζων καὶ τὸν ὑπὲρ ἑνώσεως ζῆλον ἀναζωπυρῶν, ἀλλὰ καὶ συντασσόμενος καὶ ἀναμορφούμενος θρησκευτικῶς. καὶ παρασκευάζων τὰ πράγματα ἄνευ βίας· διοικητικὴ συγκέντρωσις, προσοχὴ περὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ κλήρου, καὶ δι᾽ αὐτοῦ ἀναθέρμανσις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ ἀναζωογόνησις τῆς πρὸς τὰ θεῖα εὐλαβείας, ἣν πολλοὶ ἀσκοῦσι τυπικῶς καὶ καθ᾽ ἕξιν ὡς «**πάτριον παραδοχήν**», ἐνδείκνυνται ὡς ἀναγκαῖαι παρασκευαὶ τοῦ ἡμετέρου οἴκου εἰς ὑποδοχὴν προσηλύτων. Τῶν δὲ ἡμετέρων θεολόγων ἰδίᾳ σύνθημα καθ᾽ ἡμᾶς σήμερον πρέπει νὰ ᾖ ἐν γένει μὲν ἡ ἀνάδειξις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς νέαν φωτοβόλον ἑστίαν τῆς ἐπιστημονικῆς Ὀρθοδοξίας, ἰδίᾳ δὲ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους σχέσεσιν ὄχι ἡ πολεμική, ἀλλ᾽ ἡ εἰρηνική, ὄχι ὁ ἄγριος ἔλεγχος καὶ ἡ ἀδυσώπητος τῶν ἀντιφρονούντων ἀνασκευή, ἀλλ᾽ ἡ ἐν πνεύματι πρᾳότητος καὶ ἀγάπης ἐνδελεχὴς σπουδὴ τῶν ἑτεροδοξιῶν καὶ ἡ ἐν ἁγίῳ ζήλῳ καὶ ἰσχυραῖς ἀποδείξεσι κατάδειξις τῆς πλάνης κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ηὔχετο πρὸς τὸν Πατέρα, ἵνα πάντες οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἓν ὦσι. καθῆκον δὲ καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν φρονούντων ὅτι ἀποτελοῦσι τὴν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν εἶνε, ὅπως ἐργάζωνται πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀποπλανηθέντων, καὶ μετάδοσιν αὐτοῖς τῆς ἀληθοῦς παρακαταθήκης τῆς πίστεως· εὐχόμενοι δὲ οἱ Ὀρθόδοξοι ἐν Ἐκκλησίαις ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν πλανηθέντων καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐκδηλοῦμεν καὶ ἔργῳ τὴν τοιαύτην ἡμῶν ἐν εὐχαῖς διάθεσιν, ἐργαζόμενοι κατὰ δύναμιν ὑπὲρ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν καταλλαγῆς. Ὅσῳ δὲ καὶ ἂν φαίνωνται δυσυπέρβλητα τὰ ἐπιπροσθοῦντα ἐμπόδια, ἡ φωνὴ τῶν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἐνθουσιώντων θεολόγων θὰ χρησιμεύσῃ ὡς διηνεκὴς διαμαρτύρησις κατὰ τῶν οἱωνδήποτε πολεμίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως, ἐμφαίνουσα ὅτι οὐδέποτε ἐσβέσθη τελείως ὁ πόθος πρὸς ἀμοιβαίαν συνεννόησιν καὶ τὴν διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συμπνοίας καταπολέμησιν τοῦ φοβεροῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐχθροῦ, τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀπιστίας. Γνώμην περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεολογίας ἡμῶν δυσμενεστάτην ἀποφαίνονται καθ᾽ ἑκάστην τῶν ἀλλογενῶν θεολόγων οἱ κράτιστοι. Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀξιοῦσιν, ἡ μὲν πίστις εἶνε τήρησις τὸ πολὺ τῶν πατροπαραδότων τύπων, ἐν οἷς ἀποξηρανθὲν ἐναρκώθη τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ θεολογία τελμάτωσις τῶν ἰδεῶν, στέρησις πάσης ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐρεύνης, ἄνευ ζωηρᾶς καὶ πολυμεροῦς παρατηρήσεως τῶν βαθέων λόγων τῆς πίστεως. αὐτὴ δὲ ἡ Ἐκκλησία, συναισθανομένη τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν, οὐδένα μὲν προτίθεται νὰ ποιήσῃ προσήλυτον, ἀντὶ δὲ μερίμνης ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων περιορίζεται νὰ μέμφηται τοὺς ἑτέρως περὶ πίστεως φρονοῦντας ὡς κακοδόξους. Ἐὰν ἀλήθειά τις

ἐνυπάρχῃ ἐν ταῖς κατηγορίαις ταύταις, ἔργον ἀναντιρρήτως τῶν ἡμετέρων θεολόγων εἶνε, ὅπως ἀποτρίψωσι ἔργῳ τὸν καθ' ἡμῶν μῶμον, μοχθοῦντες ὑπὲρ τῆς ἐμψυχώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἀνακαινίσεως, ὑπὲρ τῆς ζωογονήσεως τῆς θεολογικῆς ἐρεύνης, ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων καὶ τῶν περὶ τὴν πίστιν νοσούντων. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ Ἐκκλησία, ἥτις δύναται ἴσως νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν Ἀνατολικήν, καὶ ἑνουμένη νὰ περιάψῃ ἡμῖν ἠθικὴν δύναμιν καὶ ἀκμήν, αὕτη, ἐπ' ἐμοὶ δικαστῇ, οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ εἶνε ἢ ἡ τῆς Ἀγγλίας Ἐκκλησία, οἱ δὲ λόγοι προφανεῖς.

Δυσχερεστάτη ἡ μετὰ τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων ἕνωσις.

Ἡ μὲν Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, εἰ καὶ ἐκ δογματικῆς ἐπόψεως ἀφίσταται τῆς Ἀνατολικῆς ὀλιγώτερον τῶν προτεσταντικῶν, τὴν ὑπερτάτην τῆς Ἐκκλησίας ἀρχὴν ἐν τῷ Πάπᾳ ἐμβλέπουσα καὶ τὸ ἀναμάρτητον αὐτοῦ ἐσχάτως νομοθετήσασα, ἤγειρε σινικὸν τεῖχος πρὸς πᾶσαν ἐν πνεύματι ἀγάπης προσέγγισιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἑτέρωθεν οἱ Διαμαρτυρόμενοι καίπερ ἐνθουσιῶντες ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελικοῦ πνεύματος, ἠθικῶς δὲ καὶ κατὰ πάντα λόγον προτιμότεροι τῶν παπικῶν, οὐδὲν ἧττον πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν αὐθεντίαν ἀποταξάμενοι, ἐν ἀχαλίνῳ δὲ θρησκευτικῇ ἐλευθερίᾳ ἐθισθέντες καὶ οὐδένα ἔχοντες συνεκτικὸν δεσμόν, ἀπίθανον παντάπασιν εἶνε, ὅτι θὰ ὑποκύψωσί ποτε ὑπὸ τὸν σωτήριον χαλινὸν τῆς παραδόσεως καὶ τοῦ κύρους τῆς ἱεραρχίας.

Τὸ παλαιοκαθολικὸν κίνημα. Δυσχέρειαι πρὸς τὴν ἕνωσιν.

Οἱ δὲ ἐκ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας προελθόντες παλαιοκαθολικοί, ὑπελήφθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δικαίως ὡς φερόμενοι πλησίστιοι πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τὴν ὁμοίως ἀποκηρύξασαν τὴν παπικὴν ἀπολυταρχίαν. Ὑποθέντες τῷ ὄντι ὡς βάσιν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς παραδόσεως, τῆς ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις καὶ τῇ ὁμοφώνῳ γνώμῃ τῶν πατέρων ἐκφαινομένης, καὶ κατὰ τὴν βάσιν ταύτην ἀπορρίψαντες ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καὶ τῶν Κατηχήσεων τὸ Filioque, τὰ ὑπέρτακτα ἔργα, τὸ καθαρτήριον, τὰς παπικὰς ἀφέσεις, κηρύξαντες δ' ἐλευθέραν τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἔχῃ κατὰ τόπους ἰδίαν γλῶσσαν λατρείας, νὰ μεταχειρίζηται ἔνζυμον ἢ μὴ ἄρτον, τὸ ῥάντισμα ἢ τὴν κατάδυσιν, τὴν κοινωνίαν ὑπὸ ἓν ἢ δύο εἴδη κτλ. ἐνεδείκνυντο ὡς θᾶττον ἢ βραδύτερον μέλλοντες νὰ συναντηθῶσιν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πλὴν ἡ θεμελιώδης βάσις τοῦ παλαιοκαθολικοῦ κινήματος, ἡ καὶ ἐν τῇ εἰς τὸν πάπαν ἀπαντήσει τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Ζ' ἀναγνωρι-

σθεῖσα, παρέχεται μὲν ἀρνητικῶς τὰ μέσα τῆς ἐπιθέσεως κατὰ πολλῶν καινοτομιῶν, θετικῶς ὅμως ὡς ἐκ τῆς ἀοριστίας αὐτῆς οὐδαμῶς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καθ' ἑαυτὴν ὡς βάσις, ἐφ' ἧς θ' ἀνοικοδομηθῇ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ κοινότης. Καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι Κρούσιος καὶ Ἀνδρέας Ἰακώβου γράφοντες τῷ πατριάρχῃ Ἱερεμίᾳ καὶ τὴν ἕνωσιν ποθοῦντες ὁμολογοῦσι κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὅτι ἀποδέχονται τὰ δόγματα, ὡς διεκηρύχθησαν ὑπὸ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἀλλ' ἡ δογματικὴ διδασκαλία καὶ τούτων καὶ πάντων τῶν ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπικαλεσθέντων μὴ ὁρισθεῖσα διὰ τῆς κανονικῆς τῆς αὐθεντίας ὁδοῦ διίσταται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον διδασκαλίαν. Τί ἀνήκει ἢ μὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ὀκτὼ πρώτων αἰώνων, πειρῶνται οἱ παλαιοκαθολικοὶ νὰ ἀνεύρωσι δι' ἱστορικῆς ἐρεύνης. Ἀλλ' ἐξ ἱστορικῆς ἐρεύνης δὲν δύνανται νὰ προέλθωσι πάντα τὰ διδάγματα τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας καὶ δὴ οὕτως, ὥστε **ὁμοφώνως** νὰ ἀναγνωρίζωνται καὶ νὰ πιστεύωνται ὑπὸ πάντων. Γραφὴ δὲ καὶ παράδοσις ἐρευνῶνται καὶ ἑρμηνεύωνται ἀσφαλῶς **διά τινος κύρους**· ὅπου δὲ τοῦτο ἐλλείπει, ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἀνοίγουσα τὴν ὁδὸν εἰς θεολογικὰς μελέτας καὶ ποικίλας θεολογικὰς διευθύνσεις καὶ ἀποχρώσεις, ἀναλόγους πρὸς τὰς προσωπικὰς ἑκάστου τάσεις καὶ προϋποθέσεις, προάγει μὲν ἴσως τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην, οὐδαμῶς ὅμως πορίζει τροφὴν θρησκευτικὴν τοῖς πιστοῖς, τοῖς ἀποδεχομένοις τὴν ἱεραρχίαν ὡς θεῖον θεσμὸν καὶ φορέα τῆς ἀναμαρτησίας, δεομένοις δὲ διδασκαλίας σταθερᾶς ὑπὸ ἀνωτέρου ἢ κατ' ἄνθρωπον κύρους ἠγγυημένης. Ὅτι δ' ἐντεῦθεν αἱ παλαιοκαθολικαὶ κοινότητες, μὴ δυνάμεναι νὰ καταβάλωσι τὰ θεμέλια μονίμου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἢ μᾶλλον θὰ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τοῦ προτεσταντικοῦ ρεύματος, φαίνεται ἡμῖν ἀνεπίδεκτον συζητήσεως. Ἡ μόνη σωτήριος ἄγκυρα τοῦ παλαιοκαθολικισμοῦ εἶνε ἡ μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἕνωσις. Καὶ δυνατὸν μέν, ἂν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐμερίμνα ἐγκαίρως ἅμα τῇ πρώτῃ ἐμφανίσει τοῦ παλαιοκαθολικοῦ κινήματος, οἱ παλαιοκαθολικοὶ νὰ ἦσαν ἤδη Ὀρθόδοξοι, ὡς ἐφρόνησαν καὶ οἱ σύγχρονοι*. Τανῦν ὅμως ἀποφαίνουσι τὴν ἕνωσιν ἀδύνατον οὐχὶ τόσον αἱ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ τῆς εὐχαριστίας θεολογικαὶ γνῶμαι, ὅσον αἱ περὶ Ἐκκλησίας θεωρίαι, ἃς ἐμόρφωσαν οἱ παλαιοκαθολικοὶ καὶ ἄλλως, καὶ ὅπως διασώσωσι τὴν αὐτοτελῆ αὐτῶν καὶ ἰσόκυρον μερίδα ἐν τῇ ἀληθεῖ Ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν οὐδεμία ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν εἶνε ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία, ἀλλ' αὕτη εἶνε ἀόρατος ἐντὸς τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως Ἐκκλησιῶν εὑρισκομένη, εἰς τὴν ἀόρατον δὲ ταύτην Ἐκκλησίαν δύναταί τις νὰ ἀνήκῃ, χωρὶς νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν ὁρατήν, ὡς διδάσκει σήμερον ὁ παλαιοκαθολικισμός, εἶνε προφανὲς ὅτι οἱ παλαιοκαθολικοὶ ἀπορρίπτουσιν οὕτω πᾶσαν εἰς ἕνωσιν μετὰ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας ἀπόπειραν, ἥτις τῇ ἀληθείᾳ εἶνε ὅλως περιττή, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν

* Ὅρα Λιβαδᾶ ἐν Κλειοῖ ἀρ. 64 ἔτ. 1873.

ὁρισμὸν τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας, ὑπερπηδῶντες οἱ παλαιοκαθολικοὶ τὸ ἀπὸ τοῦ σχίσματος μέχρι τοῦ 1870 χάσμα ἀποτελοῦσι καὶ οὗτοι eo ibso μέρος τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας. Τὸ ἔργον λοιπὸν τῆς ποθουμένης μετὰ τῶν παλαιοκαθολικῶν ἑνώσεως προσκόπτει ἤδη εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἀποτελοῦντες ibso jure μέρος οἱ παλαιοκαθολικοί, καλοῦσι τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ἑνουμένη μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ἀποτελέσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ σχίσματος διεσπασμένην ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Πρὶν δὲ πεισθῶσιν οὗτοι, ὧν τὴν εἰλικρίνειαν καὶ εὐσυνειδησίαν οὐδαμῶς ἀρνούμεθα, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία συνεχίζουσα μόνη τὴν ἀρχαίαν ἀδιαίρετον Ἐκκλησίαν διασώζει μὲν ἀλώβητον τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως, πᾶν δέ, ὅ,τι μετὰ τὸ σχίσμα διδάσκει, εἶνε κατ' οὐσίαν τὸ αὐτὸ καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ἡ τῶν παλαιοκαθολικῶν βαθμιαία εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν προσέγγισις **πρέπει νὰ ὑποτεθῇ σταματήσασα,** ὁ δὲ δίκαιος ἄλλως ἀγὼν αὐτῶν θὰ ἀποπλανηθῇ ἀπὸ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνώσεως, τοῦ ἀληθοῦς τέρματος, εἰς ὃ ἀνέβλεψαν ἀπ' ἀρχῆς οἱ κατὰ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα ἀντεπελθόντες σοφοὶ τῆς Δύσεως θεολόγοι.

Ἡ Ἀγγλικανὴ Ἐκκλησία ἡ μόνη πρὸς ἣν δύναται νὰ προσεγγίσῃ ἡ Ἑλληνική.

Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας, μέσην μεταξὺ τοῦ παπισμοῦ καὶ προτεσταντισμοῦ ἐπέχουσα θέσιν, ἐνδείκνυται ἐν τῷ παρόντι πολλαχῶς ὡς ἡ μόνη δυναμένη νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. «Νομίζω, εἶπεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σύρου Λυκοῦργος, ὅτι τὸ εὐκταιότατον εἰς πάντα τὸν ἀληθοῦς ἀγάπης ἐμφορούμενον χριστιανὸν κατόρθωμα τοῦτο (ἡ ἕνωσις) δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ πρὸ παντὸς ἄλλου μεταξὺ τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος δύο Ἐκκλησιῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας». Ἄριστος τούτου οἰωνὸς εἶνε πρώτιστα ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι αὗται παρὰ τὴν δογματικὴν ἀντίθεσιν, οὐ μόνον οὐδαμῶς ἀντιπαθοῦσιν, ἀλλὰ μᾶλλον θερμὴν πρὸς ἀλλήλους συναισθάνονται συμπάθειαν, ἀνομολογοῦσαι τὴν ἀνάγκην τῆς ἑνώσεως. Καὶ δὲν ἐλλείπουσι μὲν παρ' ἡμῖν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ φύσει καὶ ἕξει μισόκαλοι, οἵτινες τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἄγνοιαν τῶν πολλῶν ἐκμεταλλευόμενοι ἢ καὶ πλανώμενοι δηλητηριάζουσι τὸ καλὸν καὶ θεάρεστον ἔργον τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν προσεγγίσεως, μὴ δυνάμενοι νὰ χωρίσωσι τὰ πράγματα, ἀείποτε δ' ἐμβλέποντες δολίους σκοποὺς ἐν πάσῃ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἡμᾶς συμπαθείᾳ. Ἀλλ' ἡ ὑγιεστέρα μερὶς φρονοῦσα ὅτι **ἄνευ παραχωρήσεώς τινος ἐν τῷ δόγματι** εἶνε δυνατὴ ἡ προσέγγισις τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἡμᾶς, ἀναλογιζομένη δὲ οἵων ἀγαθῶν πρόξενος θὰ ᾖ ἡμῖν αὕτη, ἐνισχύεται ὁσημέραι, ζωηρότερον δ' ἀπό τινος ἐκδηλοῦται τὸ ὑπὲρ τῆς συναδελφώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων συναίσθημα.

Συνηγορία τῶν Ἄγγλων ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως.

Οἱ δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας «οὐδαμοῦ δέ, ὡς παρατηρεῖ που ὁ Doellinger, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ ἔγραψαν, εἶπον καὶ ἔπραξαν οἱ χριστιανοὶ τοσαῦτα ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως, ὅσα οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ». Ἀφ' ὅτου ὁ Covel καὶ ὁ Brown, Ἄγγλοι ἱερεῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὁ ἐν Σμύρνῃ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Ricant κατέστησαν γνωστὴν ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ζωηρὸς πρὸς προσέγγισιν ἀνεφλέγη ὁ πόθος, καὶ πολυειδεῖς ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο. Περὶ τὸ 1720 ἀντηλλάγη περισπούδαστος ἀλληλογραφία μεταξὺ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν καλουμένων ἀνωμότων (non conjurors) ἐπισκόπων, διάφορα δὲ πρόσωπα κατὰ καιροὺς εἰς Ἀνατολὴν στελλόμενα συνετέλεσαν εἰς ἀναρρίπισιν τοῦ σπινθῆρος τῆς ἀμοιβαίας συμπαθείας. Τῷ 1862 ἱδρύθη ἐπιτροπεία ἐκ Ῥώσσων καὶ Ἄγγλων περὶ τὴν διαφώτισιν τοῦ μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ὀρθοδόξων σχίσματος διατρίψασα καὶ σπουδαῖα περὶ τούτου φυλλάδια ἐκδοῦσα. Τὸ ἔργον τοῦτο συνείχισεν ἡ Eastern Church Association, τῷ 1874 ἱδρυθεῖσα καὶ μετὰ διακοπὴν ἀνανεωθεῖσα, ἐντεταλμένη νὰ παρέχῃ ἀξιοπίστους πληροφορίας τοῖς Ἀνατολικοῖς περὶ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῖς Ἄγγλοις περὶ τῆς Ἀνατολικῆς. Ἀπὸ δὲ τοῦ Γρηγορίου τοῦ ΣΤ', τοῦ τὴν ἀρίστην κρηπῖδα τῆς ἐπικοινωνίας καταβαλόντος διὰ τῆς γνωστῆς ἐγκυκλίου, τῆς κελευούσης, ὅπως οἱ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀποθνήσκοντες Ἄγγλοι, ἐλλείψει ἰδίου ἱερέως, κηδεύωνται ὑπ' Ὀρθοδόξων, ἀνεθερμάνθησαν αἱ σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ πλήρη χριστιανικῆς ἀγάπης ἀνταλλάσσονται γράμματα μεταξὺ τῶν πατριαρχῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ἀγγλίας, περιφανεῖς δὲ θεολόγοι τῆς ἑνώσεως ἐρασταὶ διέτριψαν περὶ τὴν μελέτην τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, οἷοι ὁ Neale, ὁ willians κ.ἄ.*

* «Ἐκ τῶν πολλῶν ζητημάτων τῶν ἀναφυέντων ἐν τῇ Ἀγγλικῇ Ἐκκλησίᾳ πρώτιστον εἶνε ἡ ἕνωσις μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ὅσῳ μᾶλλον σπουδάζομεν καὶ κατανοοῦμεν τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, τοσούτῳ μᾶλλον συναισθανόμεθα ὅπερ αὕτη χαίρει ἀξίωμα καὶ τοσούτῳ διακαέστερον ἐπιθυμοῦμεν νὰ προσεγγίσωμεν εἰς αὐτήν . . . Μεθ' ὅλην τὴν φοβερὰν δίνην τὴν χωρίσασαν τὰς δύο Ἐκκλησίας, ἡ Ἐκκλησία ἡ Ἀνατολικὴ διατελεῖ μέχρι σήμερον πιστότατος φύλαξ τῶν πρώτων παραδόσεων. Αὕτη προσδοκᾷ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ Χριστιανισμὸς θὰ τραπῇ νέαν ὁδὸν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἑνώσεως καὶ τῆς καθολικῆς εἰρήνης. Μετ' ἀγαλλιάσεως ἀφάτου ἐμάθομεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἀπεφάσισε νὰ ἀποπειραθῇ, ὅπως προσεγγίσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀρκεῖ μόνον αὕτη νὰ συνειδῇ ὅσας περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἀρχὰς ζωτικότητος καὶ τὰς τύχας, αἵτινες ἐπιφυλάττονται αὐτῇ, καὶ ἀμέσως θὰ συναισθανθῇ τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβῃ ἐν τῇ Χριστιανωσύνῃ τὴν θέσιν, ἐφ' ἧς ἔχει δικαίας καὶ πληρεστάτας ἀξιώσεις». (Ὑπόμνημα Ἀγγλικανοῦ Ἱερέως ἐν Κλειοῖ 1864 ἀριθμ. 151).

Ἕτερος λόγος εὐνοῶν τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων προσέγγισιν εἶνε ὁ διακαὴς πόθος, ὁ ἐσχάτως ἐν Ἀγγλίᾳ ὑποκαιόμενος, ὅπως ἡ Ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία, συνδέουσα τὸ διακοπὲν νῆμα πρὸς τὴν ἀρχέγονον Ἐκκλησίαν, ἅμα μὲν καταβάλληται ἰσχυρὸν τὸ θεμέλιον τοῦ αὐτοτελοῦς αὐτῆς ἐκκλησιαστικοῦ βίου, ἅμα δὲ ὁ ἐν αὐτῇ κηρυσσόμενος θεῖος λόγος ᾖ οὐχὶ προσωπικαὶ τοῦ λέγοντος πεποιθήσεις καὶ γνῶμαι, ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὁ διὰ μέσου τῶν αἰώνων διιὼν καὶ ἐν τῇ ἀνεπισφαλεῖ Ἐκκλησίᾳ ἀλύμαντος καὶ ἀνόθευτος διατηρούμενος. Βεβαίως ὁ δεύτερος οὗτος τῆς προσεγγίσεως παράγων ἐμφαίνει συγχρόνως καὶ τὴν ἀσθενῆ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας ὄψιν. Πράγματι ἡ Ἐκκλησία αὕτη παρ᾽ ὅλον τὸν ἱεραρχικὸν αὐτῆς τύπον, ὡς συνένωσις ἀδιαλλάκτων καὶ ἀντιθέτων στοιχείων, ἐν συνόλῳ οὐδέποτε θὰ παραστῇ ἑνιαία καὶ ἀκόλουθος, τὰ αὐτὰ πρεσβεύουσα δόγματα καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν ὑποτιθεῖσα εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὰς τελετὰς αὐτῆς· τοὐναντίον θὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν ὄψιν πεδίου ποικίλων καὶ ἀλληλοτυπουμένων δοξῶν, καὶ θὰ παρέχῃ ἔδαφος εἰς πάσας τῶν ὁμολογιῶν τὰς ἀποχρώσεις. Ἀλλ᾽ ἀκριβῶς τὴν ἔλλειψιν ταύτην συναισθανθέντες οἱ Ἄγγλοι προσβλέπουσι πρὸς τὴν σεμνὴν μορφὴν τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, πειρώμενοι νὰ ἀναιρέσωσι τὰς ἐσωτερικὰς ἀντιθέσεις εἰς τὴν ἁρμονικὴν τῆς Ὀρθοδοξίας ἑνότητα.

Οἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι τὸ μόνον ἔδαφος πρὸς τὴν ἕνωσιν.

Βεβαίως ἡ ὁδός, δι᾽ ἧς οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως μοχθοῦντες ζητοῦσι νὰ παρασκευάσωσι τὸ ποθητὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἔργον, δὲν εἶνε πάντοτε ἡ δογματικῶς καὶ κανονικῶς ἐπιτρεπομένη. Ὅπως πάλαι οἱ τῆς Ὀξωνίας καὶ Ἐδιμβούργης ἐπίσκοποι ὡς μέσον ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως ὑπέλαβον τὴν ἀμοιβαίαν μετάληψιν τῆς εὐχαριστίας παρὰ τῶν χειρῶν Ἄγγλου ἢ Ὀρθοδόξου ἱερέως ἄνευ δογματικῆς ἑνώσεως, οὕτω καὶ οἱ ἐν Ἀνατολῇ Ἄγγλοι ἱεράρχαι αἰτοῦνται τανῦν, ὅπως ἐλλείψει Ὀρθοδόξου ἱερέως μεταδίδωνται τὰ μυστήρια τοῖς Ὀρθοδόξοις ὑπ᾽ Ἄγγλων ἱερέων...

Ἀλλὰ τὸ μόνον τῆς ἑνώσεως ἔδαφος, ἐφ᾽ οὗ ἀνάγκη νὰ συναντηθῶσιν αἱ Ἐκκλησίαι, εἶνε τὸ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων. Τὴν εἰς τοῦτο δὲ ὁδὸν θὰ ἐξομαλίσωσι καὶ ἄλλα, ὡς εἴπομεν, καὶ ἰδίᾳ οἱ θεολόγοι, συζητοῦντες καὶ ἐρευνῶντες τὰς διαφορὰς καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἑκατέρων βίον, καὶ ὁ σχηματισμὸς δὲ εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἐπιτροπείας, ὡς συνέστησεν ἡ ρωσσικὴ σύνοδος διὰ τοὺς παλαιοκαθολικούς, εἶνε πολυειδῶς ἀξιοσύστατος. Ὅτι δὲ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων ἐπανατρέχοντες οἱ ἐν τῇ ἄνω Ἐκκλησίᾳ θὰ εὕρωσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τῇ ἐκπροσωπούσῃ τὸ τῆς ἀληθοῦς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας ἰδεῶδες, τὴν ζῶσαν πρὸς ἐκείνην γέφυραν, καὶ ἑνούμενοι θὰ περιάψωσι τῇ μὲν ἑαυτῶν Ἐκκλησίᾳ βεβαιότητα εἰς τὴν πίστιν καὶ κῦρος κατὰ τῶν πολλῶν αὐτῆς πολεμίων ἀπροσμάχητον, ἡμῖν δὲ ἀνυπολογίστους ὠφελείας, τοῦτο καὶ οἴκοθεν συμφανὲς ὄν, θὰ πληρώσῃ ποτέ, ὡς πάντες εὐχόμεθα, ὁ θεάνθρωπος τῆς Ἐκκλησίας ἱδρυτής, ἀποδεικνύων τοὺς ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἐν Ἀγγλίᾳ εἰλικρινῶς μοχθοῦντας γνήσια τέκνα τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Χ. Ἀνδροῦτσος
Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολ. Σχολῆς.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΤΣΙΛΕΣΚΟΥ

Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βουκουρεστίου

Ὡς προηγγείλαμεν ἤδη ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει δημοσιεύομεν νῦν ὁλόκληρον τὸν λόγον τοῦ κ. Τοτσιλέσκου, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν ἀπαντῶν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας κατὰ τὴν ἀληθῶς ἐθνικὴν ἐκείνην πανήγυριν, καθ' ἣν ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἱδρύετο Τμῆμα τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐν τῇ ρωμουνικῇ πρωτευούσῃ.

Ἡ εὐγενὴς φυσιογνωμία τοῦ ἐμπνευσμένου Ρωμούνου καθηγητοῦ εἶνε ἤδη προσφιλεστάτη εἰς τὸ Πανελλήνιον. Λάτρις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, θαυμαστὴς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὠνειρεύθη τὸ εὐγενὲς ὄνειρον τῆς συσφίγξεως τῶν δεσμῶν τῶν δύο ἐθνῶν, τῶν πρωτοπορούντων ἤδη ἐν τῷ ἐκπολιτιστικῷ τῆς Ἀνατολῆς ἔργῳ. Καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ταύτας περὶ ἐπιτεύξεως τῆς ἀνὰ μέσων τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμούνων ἀλληλεγγύης, χάριν τῆς κοινωνικῆς εὐπραγίας, ἀγωνίζεται νυκτὸς καὶ ἡμέρας νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ, εἰς τὴν νέαν ρωμουνικὴν γενεάν, εἰς τὴν Ρωμουνίαν τοῦ μέλλοντος, ἐλπίζων ὅτι τὸ ἐξανθρωπιστικὸν αὐτοῦ κήρυγμα θέλει ἐπιχύσῃ φῶς ἄπλετον καὶ θέλει διαλύσῃ τὰς προλήψεις τοῦ παρελθόντος πρὸς δημιουργίαν εὐκλεοῦς μέλλοντος, ἀνταξίου τῆς ἐν τῷ πολιτισμῷ ἀποστολῆς τῶν δύο ἀδελφῶν ἐθνῶν.

Ὁ κ. Τοτσιλέσκος, ὁ Ἕλλην τὴν διάνοιαν καὶ τὰ συναισθήματα, ὁ ἑλληνοποιὸς Ρωμοῦνος, ὁ ἀρυόμενος τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐμπνεόμενος ἐκ τῆς ἀθανάτου ἑλληνικῆς ἰδέας ἔλαβε καὶ αὖθις ἀφορμήν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς διαλέξεως τοῦ Πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου, ὅπως ἑρμηνεύσῃ τὸ κατέχον αὐτὸν φιλελληνικὸν δαιμόνιον, ὅπως κηρύξῃ μεγαλοφωνότατα τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀναποσπάστως συνδεδεμένου μετὰ τῆς εὐημερίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ θαυμασία αὐτοῦ προσλαλιά, πλήρης νοημάτων ἁδροτάτων, πρωτοτυπίας καὶ ποιητικῶν ἐξάρσεων, γοητεύσασα τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ ἀκροατήριόν του, θέλει δονήσῃ

καὶ ἅπαξ ἔτι τὰς καρδίας πάντων, ὅσοι ποθοῦσι τὸν θρίαμβον τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, τὴν ἀδελφότητα τῶν ἐθνῶν, τὴν κατίσχυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας.

* *
*

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Εὐχαριστῶ ὑμῖν ἐκ μέσης ψυχῆς διὰ τὰς πρός με ἀνευφημίας ὑμῶν. Ἐγὼ δὲν εἶχον πρόθεσιν νὰ ὁμιλήσω. Ἦλθον μόνον, ὅπως ἀκούσω, ἐγὼ μικρὸς διδάσκαλος νεαροῦ πανεπιστημίου, (*φωναὶ μέγας, μέγας διδάσκαλος*) ἦλθον, λέγω, ἵνα ἀκούσω τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ διασημοτάτου πανεπιστημίου τοῦ κόσμου, τῆς μεγίστης σχολῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐν ᾗ διὰ πρώτην φορὰν ἀντήχησε τὸ τιμαλφὲς ὄνομα τῆς *ἐλευθερίας* τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ, ἠθικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐδάφους, ἔνθα διὰ πρώτην φορὰν ἡ ἐλευθέρα ἔρευνα ἐνεθρονίσθη ἀντὶ τῆς ἐπιτεταγμένης πίστεως, τὸ δίκαιον τῆς λογικῆς ἀντὶ τοῦ ἱστορικοῦ λεγομένου δικαίου καὶ ἡ ἰσότης τῶν δικαίων πάντων τῶν πολιτῶν, ἀντὶ τῶν λόγῳ γεννήσεως καὶ περιουσίας προνομιούχων. Τὸν διδάσκαλον σχολῆς τόσῳ ὑψηλῆς τοῦ μεμορφωμένου κόσμου, τοῦ δημιουργήσαντος τὸ ὡραῖον καὶ τὴν σοφίαν, ὅστις θὰ μείνῃ ἐσαεὶ νέος καὶ ἀνυψοῦται ὑπὲρ τὰ συμφέροντα τοῦ παρόντος καὶ ὑπεράνω πάσης διαφορᾶς λαῶν, ἦλθον, λέγω, ἐγώ, ἵνα ἀκούσω. Ἀλλ' ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ αἱ χεῖρές μου δύνανται νὰ σφίγξωσι πολλὰς ἀδελφικὰς καὶ φιλικὰς χεῖρας καὶ τὰ βλέμματά μου συναντῶσιν ἐνταῦθα τόσα συμπαθῆ πρόσωπα, ἐκλεκτὸν κύκλον, τὸ ἄνθος τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τῆς πρωτευούσης· ὥστε δότε μοι τὴν ἄδειαν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, νὰ εἴπω καὶ ἐγὼ λέξεις τινὰς μετὰ τὴν διδακτικὴν ἀγόρευσιν τοῦ διδασκάλου ἐν Ἀθηναίοις διδασκάλοις, τοῦ κ. Καζάζη.

Καὶ ἡ πρώτη μου λέξις ἔσται ἔκφρασις θαυμασμοῦ καὶ ἐνθουσιασμοῦ, οὓς ἐξήγειραν ἐν ἐμοὶ ὡς καὶ ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ ὑμῶν ἡ τόσῳ ἔνθερμος, γλαφυρά, λαμπρά, ἔμπλεως διδαγμάτων καὶ μετὰ μεγίστης ἀκριβείας μεμετρημένη καὶ σώφρων ἀγόρευσις, ἣν ἠκούσαμεν. Ὁ ἀνὴρ ὁ ἀπαγγείλας αὐτὴν ἐδιδάχθη πολλὰ ἐν τῇ σχολῇ τῆς εὐγραδείας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ, ἐν τῇ σχολῇ τῆς πείρας τοῦ βίου καὶ τῆς διπλωματίας· οὕτω δὲ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔγνω νὰ κρατηθῇ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ὀρθότητος καὶ δώσῃ ἡμῖν ζωηρὸν παράδειγμα σωφροσύνης, τῆς σωφροσύνης ἐκείνης, ἥτις χαρακτηρίζει τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἐκδηλώσεσιν ἐν τῷ φιλολογικῷ, καλλιτεχνικῷ καὶ πολιτικῷ ἐδάφει. Ὁ λαμπρὸς ῥήτωρ συνεκίνησεν ἡμᾶς μέχρι δακρύων, ἰδίως ὅτε, ὁμιλῶν περὶ πατριωτισμοῦ, ἀπεκάλεσε τοῦτον *ἑλληνικὴν ἀρετήν*. Καὶ πράγματι, οὐδαμοῦ ἄλλοθι παρὰ τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη ὑπῆρξε ζωηροτέρα καὶ στενότερον συνδεδεμένη πρὸς αὐτὴν τὴν ζωὴν τοῦ πολίτου ἢ παρὰ τῷ κλασικῷ λαῷ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τὸν Ἕλληνα τὸ πᾶν ἦτο ἡ πατρὶς καὶ ἐν τῇ πατρίδι περιελαμβάνετο ὅλη αὐτοῦ ἡ ὕπαρξις. Ὁ βίος τοῦ ἀρχαίου

Ἕλληνος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ πατρίδος· στερούμενος δ' αὐτῆς ἐστερεῖτο τῆς οἰκογενείας, τῆς περιουσίας, παντὸς ὅ τι ἐκέκτητο τιμαλφὲς καὶ ἱερὸν καὶ αὐτῆς τῆς προστασίας τῶν νόμων καὶ τῶν θεῶν. Ἐντεῦθεν, ὁπουδήποτε καὶ ἂν περιεπλανῶντο, εἰς οἱασδήποτε ἀκτὰς καὶ τόπους ἔστω καὶ ἀφεστῶτας κἂν εὑρίσκοντο οἱ Ἕλληνες ἔφερον ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐκόμιζον μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς πατρίδος, τὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς θεσμούς της, τὰ ἤθη, τοὺς βωμοὺς καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν.

Τοιουτοτρόπως ὁ Ἑλληνισμὸς κατέστη τὸ ἰσχυρότατον ἐν τῇ ἠθικῇ κατακτήσει στοιχεῖον μεταξὺ πάντων τῶν ἄλλων λαῶν, ἄϋλος καὶ ἀθάνατος δύναμις ἐκπολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Δυνάμει τοῦ αὐτοῦ πατριωτισμοῦ ἡ εὐγενὴς ἑλληνικὴ φυλὴ ζῇ μέχρι τῆς σήμερον ἐλευθέρα καὶ ἐνεργός, ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ πάντα τὰ στοιχεῖα πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ αὐτῆς ἔργου ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἀλλ' ὁ κ. Καζάζης, ἀποθεῶν τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν σύγχρονον πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, ἀπεθέου ἅμα καὶ τὴν μεγίστην καὶ λαμπροτάτην τῶν ἀρετῶν οἱασδήποτε φυλῆς, ἀρετήν, ἧς ἄνευ οὔτε ὁ ρωμουνικὸς λαὸς δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὑπὲρ ἧς δὲ καὶ οὗτος ἀριθμεῖ ἐν τοῖς χρονικοῖς τόσους μάρτυρας, τόσους ἥρωας, τόσα ὁλοκαυτώματα. Ἀγαπᾷ τις τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, οὐχὶ διότι εἶνε μεγάλη, ἀλλὰ διότι εἶνε πατρίς του, διότι ὑπῆρξε πατρὶς τῶν πατέρων του, διότι θὰ ᾖ πατρὶς τῶν ἐπιγόνων του! Μεγάλην εἴτε μικρὰν τὴν πατρίδα δέον πάντες νὰ γεραίρωμεν· πᾶσα πατρὶς ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τοῦ φίλτρου ἡμῶν· ὀφείλομεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν ζωήν της, τὴν τιμήν της, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Ἐκ τῆς ἀμύνης τοῦ δικαίου καὶ τῆς τιμῆς ἑνὸς λαοῦ κρίνεται ὁ βαθμὸς τῆς δράσεως, τοῦ σθένους του. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον κἀγώ, ὡς ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ λατρείαν πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα τῆς Ἑλλάδος πρὸ τὴν ἑλληνικὴν μεγαλοφυΐαν, ὡς ἔνθερμος θαυμαστὴς τῶν ἀθανάτων προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς διανοίας ἐν τῇ ποιήσει καὶ τῇ φιλολογίᾳ, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ, ὡς ἔνθερμος λάτρις τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ἐπιθυμῶ Ἑλλάδα ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα, ἀλλ' ἐν τῇ ἐθνικῇ μου ὑπερηφανείᾳ θέλω καὶ Ρωμουνίαν ὡσαύτως ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα. Ἡ μία συμβιβάζεται πληρέστατα πρὸς τὴν ἑτέραν, ἐφ' ὅσον δὲ ἀναλογίζομαι τὸ παρελθὸν τῶν δύο τούτων χωρῶν καὶ τὸ ἐν Ἀνατολῇ πολιτικὸν αὐτῶν πρόσωπον, ἐπὶ τοσοῦτον βλέπω, ὅτι προαιώνιοι δεσμοὶ συνδέουσι στενῶς ἀμφοτέρας, ὅτι ἀλληλεγγύη συμφερόντων κρατοῦσιν αὐτὰς στερρῶς συνδεδεμένας, ὡς διδύμους ἀδελφάς, ἐν μέσῳ τῶν κακῶν ἢ ἰσχυρῶν αὐτῶν πολεμίων. Ἀμφότεραι ὑπέστησαν ἐν τῷ παρελθόντι τὰ αὐτὰ δεινά, τὰς αὐτὰς συμφοράς, τὸν αὐτὸν ζυγόν· ἀμφότεραι ἐτράφησαν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. Καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ δὲν ἀπώλεσαν τὴν πίστιν των, τὴν ὀρθοδοξίαν! Ἐκ ταύτης ἐδημιούργησαν τὸν ἀκράδαντον βράχον, τὴν κώπην, τὴν διασχίσασαν τὰ κύματα, τὸν πολικὸν ἀστέρα ἐν τῇ τρικυμιώδει νυκτί. Διὰ μέσου τῶν νεφελῶν τῆς δυστυχίας καὶ τῶν καταδιωγμῶν τῆς ἀλλοπροσάλλου τύχης οἱ Ρωμοῦνοι, ὡς καὶ οἱ Ἕλληνες, ἔβλεπον

τὸν φωτοστέφανον τῆς δόξης τῆς ἑλληνολατινικῆς φυλῆς ἀνυψούμενον ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν ἤχησε τὸ σήμαντρον τῆς διαρρήξεως τῶν δεσμῶν τῆς δουλείας, ὁ πρῶτος σπινθὴρ τῆς ἐλευθερίας ἀνήφθη ἐν ταῖς ρωμουνικαῖς χώραις τῷ 1821 καὶ ὅτι αἱ πεδιάδες τοῦ Δραγατσανίου ἠρδεύθησαν οὐ μόνον δι' ἑλληνικοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ διὰ ρωμουνικοῦ, διότι οἱ μὲν ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ Ἑλλάδος ἐλευθέρας, οἱ δὲ ὑπὲρ Ρωμουνίας ἀνεξαρτήτου.

Διὰ ταῦτα, ἀγαπητὲ καὶ σεβαστέ μοι συνάδελφε, ἔνδοξε ῥῆτορ τῶν Ἀθηνῶν, δέξαι ἐνώπιον τῶν ὁμοεθνῶν σου τὰ τεκμήρια τοῦ θαυμασμοῦ μου πρὸς σὲ τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν πατριώτην καὶ πρὸς τὸ ἔθνος, ᾧ ἀνήκεις. Ἐπανακάμπτων εἰς τὴν πατρίδα σου, εἰπέ, παρακαλῶ, πρὸς ἅπαντας τοὺς συμπατριώτας σου, ὅτι ὁ ἡγήτωρ ἐκεῖνος τῶν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν Ἱερὰν Ἄλτιν τῆς Ὀλυμπίας ἐκδραμόντων Ρωμούνων προσκυνητῶν οὐδόλως ἐλησμόνησε τὴν ἐνθουσιώδη καὶ πλέον ἢ ἀδελφικὴν ὑποδοχήν, ἣν εὗρε πρὸ δύο ἐτῶν ἐκεῖ· οὔτε ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅ τι προσφιλὲς ταύτῃ ἀγάπη του ἐξησθένησε τὸ παράπαν. Ἀπ' ἐναντίας ἡ ἀγάπη του αὕτη ηὐξήθη καὶ αὔξει, ἐφ' ὅσον διαρρέει ὁ χρόνος· ἡ ἀγάπη αὕτη συνεδέθη νῦν μετὰ τῆς συμπαθείας καὶ τῆς θλίψεως, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἴδομεν καὶ βλέπομεν τὰ φρικαλέα μαρτύρια, τοὺς ἐμπρησμοὺς καὶ τὰς παθήσεις, ἃς ὑφίστανται νῦν οἱ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας ἐκ μέρους τῶν τυραννικῶν ἐκείνων συμμοριῶν, αἵτινες μεταχειρίζονται τὴν δολοφονίαν ὡς μέσον ἀγῶνος, τὸ πῦρ καὶ τὴν καταστροφὴν ὡς μέσον προπαγάνδας ὑπὲρ σκοποῦ, ὅστις δὲν εὑρίσκει ὑποστήριξιν, οὔτε ἐν τῷ ἱστορικῷ δικαίῳ, οὔτε ἐν τῷ ὀρθολογισμῷ, οὔτε ἐν τῷ δικαίῳ, τῷ διακανονίζοντι τὰς ἀνὰ μέσον ἀνθρώπου καὶ ἀνθρώπου, ἀνὰ μέσον λαοῦ καὶ λαοῦ σχέσεις.

Διερμήνευσον, σὲ παρακαλῶ, σὺν ταῖς συμπαθείαις ἡμῶν ταύταις πρὸς τὰ θύματα τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς Μαφφίας καὶ τὰς διαμαρτυρίας ἡμῶν. Διασάλπισον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς φωνῆς σου ἅπαξ ἔτι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δηλαδὴ **οἱ Ρωμοῦνοι ἐν τῷ Ἴστρῳ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἐκπροσωποῦσι μίαν ἰδέαν καὶ ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε ἀθάνατος·** τὴν ἰδέαν ταύτην οὐδέποτε ἡ βία κατέβαλεν· ἡ βία αὕτη ἐδείχθη πάντοτε ἀνίσχυρος ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτῆς, οἱουσδήποτε ἐκβιασμοὺς ἀδικίας καὶ τερατωδίας καὶ ἂν ἐσχεδίασεν ἢ θὰ σχεδιάσῃ καὶ θὰ διαπράξῃ ἐν τῷ μέλλοντι.

Κατὰ δὲ τὴν ἔναρξιν τῶν πανεπιστημιακῶν μαθημάτων, ἐνθύμισον, φίλτατε συνάδελφε, τοῖς μαθηταῖς σου τοὺς λόγους, οὓς ἀπήγγειλα ἐν Ἐλευσῖνι ἀπέναντι τῆς Σαλαμῖνος

Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ—εἶπον τότε—ἔνθα ἐξετυλίχθη μία τῶν ὡραιοτέρων σελίδων τοῦ ἀρχαίου ἡρωϊσμοῦ, ἐπιτραπήτω ἡμῖν τοῖς Ρωμούνοις, ἵνα διερμηνεύσωμεν ἐλευθέρως τὰς ἡμετέρας συγκινήσεις, καθ' ὃν τρόπον παρὰ τὴν Ράχοβαν, ἐν Ρεσμποένι καὶ ἐν Καλουγκερένι γεραίρομεν τοὺς ἥρωας Στέφανον τὸν Μέγαν καὶ Μιχαὴλ τὸν Γενναῖον, διότι ἐπὶ τῶν πεδίων τούτων τῆς μάχης φαίνεταί μοι, ὅτι βλέπω

ἀληθῶς αὐτοὺς τοὺς ἀθλητάς, οἵτινες ἔχυσαν τὸ ἑαυτῶν αἷμα καὶ ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ μεγάλων ἔργων, ὑπὲρ τοῦ ἱερωτάτου καὶ ἁγιωτάτου πάντων τῶν ἔργων, ὑπὲρ τῆς μικρᾶς γῆς, ὑπὲρ τοῦ πατρῴου ἐδάφους, ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Θεοῦ! Ἐνθύμισον προσέτι, παρακαλῶ, τοῖς μαθηταῖς σου τοὺς λόγους, δι' ὧν ἀκριβῶς πρὸ δύο ἐτῶν ἐπεσφράγιζον τὴν διαλεξίν μου ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως.

«Νεαροὶ Ἕλληνες καὶ νεαροὶ Ρωμοῦνοι, ὑμεῖς, οἵτινες κατὰ τὰς παρούσας στιγμὰς μὲ ἀκούετε, ὑμεῖς, οἵτινες ὡς καλοὶ ἀδελφοὶ ἐμπνέεσθε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἰδεώδους, προαλείφεσθε διὰ τὸν αὐτὸν ἐν τῷ μέλλοντι ἀγῶνα, διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς αὐτῆς εὐγενοῦς καὶ τιμαλφοῦς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὑποθέσεως, χαράξατε ἐν τῇ μνήμῃ ὅτι λέγω ὑμῖν. Ἐνταῦθα, ἐπὶ τοῦ σεπτοῦ τούτου βράχου, ἐν ᾧ τὸ ὡραῖον ἀναρπάζει ὑμᾶς διὰ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ χρώματος αὐτοῦ, διδάχθητε πῶς πραγματοποιεῖται τὸ ἰδεῶδες μιᾶς φυλῆς, πῶς θεμελιοῦται ἡ ἐθνικὴ ἑνότης λαοῦ, πῶς ἀπαθανατίζει αὐτὸς ἑαυτὸν δι' ἔργων διαρκεστέρων καὶ αὐτῶν τῶν αἰώνων.

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Περικλέους εἶνε ὁ καρπὸς τοῦ θριάμβου τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῶν Περσῶν, τῆς νίκης τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος· εἶνε ἡ παντοειδὴς ἔκφρασις τῆς ἐλευθερίας, διὰ τῆς φιλολογίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς θρησκείας καὶ τῆς τέχνης. Εἶνε οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, οἱ πρόδρομοι τοῦ Σωκράτους, ὁ Φειδίας, ὁ Ἰκτῖνος, ὁ Ἀλκαμένης καὶ ὁ Παιώνιος, οἱ συνεισενεγκόντες τὰ ἑαυτῶν προσόντα καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς πατρίδος. Εἶνε ὁ Μιλτιάδης, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Κίμων καὶ αὐτὸς ὁ Κανάρης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ τόσοι ἄλλοι ἥρωες, οἱ ἀπελευθερώσαντες τὸ ἑαυτῶν Γένος διὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ μαρτυρίου των. Ἐνταῦθα συγκεντροῦται ἡ ψυχὴ τῆς πατρίδος, ἐνταῦθα εὑρίσκεται ἡ ἑστία, ἔνθα κεῖται τὸ ἱερὸν πῦρ τὸ ἐσαεὶ ἀκοίμητον. Καὶ ὑμεῖς οἱ ἐν ταῖς ἀκταῖς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ γηραιοῦ Ἴστρου, μὴ λησμονήσητε, ὅτι ἔχετε ἀδελφοὺς καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς ὑμετέρας χώρας, ὅτι ἔχετε καὶ ἐκεῖ κλάδους ἀπεσπασμένους ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ψυχῆς, οἵτινες δ' ἀπαιτοῦσι καὶ πρέπει μάλιστα νὰ συγκολληθῶσι καὶ πάλιν ὁμοῦ. Ὡς δ' ἄλλοτε ὁ Ἑλληνισμὸς ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ Ρωμαϊσμὸς ἀφ' ἑτέρου ὑπῆρξαν οἱ δύο φωτοδόται ἀδελφοὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐδέσποζον ἠθικῶς καὶ μορφωτικῶς τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου, οὕτω καὶ ὑμεῖς, Ἕλληνες καὶ Ρωμοῦνοι, ὀφείλετε νὰ καταστῆτε τὰ δύο ἐσαεὶ φωταυγῆ προπύλαια τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου».

Ο ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΕΙΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Οὐδεὶς τῶν ὁπωσοῦν παρακολουθούντων τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα ἀγνοεῖ, ὅτι δυστυχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ῥωσσικὴ πολιτικὴ στέργει τὰς μεγαλειτέρας ἀδικίας ἐναντίον τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς ὄφελος τῶν βαλκανικῶν σλαυϊκῶν λαῶν καὶ ἑαυτῆς. Συστηματικῶς ἐφαρμόζουσα πρόγραμμα ἐπικρατήσεως τοῦ σλαυϊσμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ παντοίων μέσων ἐπιζητεῖ τὸ ὄλεθρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, εἰς οὐδένα δὲ εἶνε μυστικόν, ὅτι ἡ λεγομένη Παλαιστίνειος Ἑταιρεία εἶνε κατ' ἐξοχὴν πολιτικὸς Σύλλογος, κρατῶν σήμερον τὰ νήματα τῆς ὅλης ῥωσσικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Διότι ὅπως ἡ Ἀγαθοεργὸς Σλαυϊκὴ Ἑταιρεία τοῦ Ἰγνάτιεφ κατήντησε πολιτικὸς πανσλαυϊστικὸς Σύλλογος, εἰς πολλὰ μὲν ἄτοπα παρασύρας τὴν ῥωσσικὴν πολιτικήν, δημιουργήσας ὅμως τὴν Βουλγαρίαν, οὕτως ἡ Παλαιστίνειος Ἑταιρεία, ὑπὸ τὴν ἐπίφασιν τῆς θρησκείας, ἐξυπηρετεῖ πολιτικοὺς σκοπούς, καταρρίψασα μέχρι τοῦδε τὸν πατριαρχικὸν τῆς Ἀντιοχείας θρόνον καὶ ὑπονομεύουσα τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ θρόνου. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἑταιρείας ταύτης, θανόντος τοῦ Χιτροβώ, ἵσταται σήμερον ὁ ἀντικαταστήσας αὐτὸν Βελιάεφ, ὁ πρωτεργάτης τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ δράματος, ἐγκαταλιπὼν τὴν θέσιν Προξένου, χάριν τῆς πολὺ σπουδαιοτέρας θέσεως γενικοῦ γραμματέως τῆς διαβοήτου Παλαιστινείου Ἑταιρείας. Τίνα μέχρι τοῦδε αὕτη μετῆλθε πρὸς ἐπικράτησιν μέσα πάντες γινώσκουσι· ἀλλ' εἶνε ἄγνωστον παρ' ἡμῖν, ὅτι πολλάκις ἐν Ῥωσσίᾳ ἠκούσθησαν παράπονα κατὰ τῆς Ἑταιρείας ταύτης, πολλάκις ἀνεκαλύφθησαν καταχρήσεις φοβεραί, πολλάκις ἀπεδείχθη, ὅτι αὐτὰ ἔτι τὰ Σχολεῖα τῆς Ἑταιρείας ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ εἶνε ἑστία διαφθορᾶς καὶ ὅτι οἱ τὴν Ἑταιρείαν συγκροτοῦντες ἐξαπατῶσι τὸ ῥωσσικὸν δημόσιον. Ἀλλ' οἱ γογγυσμοὶ οὗτοι, δι' ὧν οἶδεν ἡ Ἑταιρεία μέσων, κατεπνίγησαν, κατωρθώθη δὲ ἵνα διὰ συστηματικῆς ἐκστρατείας τοῦ ῥωσσικοῦ τύπου, προκληθῇ ἡ προσοχὴ τοῦ δημοσίου ἐπὶ ἄλλα σημεῖα καὶ δημιουργηθῇ δυσμενὲς φρόνημα ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἀφ' ὧν ἡ «εὐσεβὴς» Παλαιστίνειος Ἑταιρεία ζητεῖ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Ἀνατολήν! Οὐδ' ἠρκέσθη εἰς τοῦτο ἡ Ἑταιρεία. Διωργάνωσε καθ' ὅλα τὰ κέντρα τοῦ ῥωσσικοῦ κράτους δημοσίας διαλέξεις, πρὸς διακήρυξιν τῶν μεγάλων σταυροφορικῶν αὐτῆς σχεδίων, πρὸς ἐξόντωσιν μὲν τῶν Ἑλλήνων κατάληψιν δὲ τῶν Προσκυνημάτων ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις καὶ τῶν Πατριαρχικῶν θρόνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἂν Ἕλλην τις, εἰδὼς τὴν ῥωσσικὴν γλῶσσαν, ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ μεταφράσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεξίν τινα, γενομένην τελευταίως ἐν Κιέβῳ, θὰ ἐμάνθανε τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον πῶς σκέπτεται καὶ πῶς ἐρ-

Ἑταιρεία. Ἡ διάλεξις ἐγένετο ὑπὸ Καθηγητοῦ τῆς Ἀ-
γάζεται ἡ Παλαιστίνειος
καδημίας τοῦ Α. Δημητριέφσκη καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Ἀκαδημίας.
ὁ κύριος Καθηγητὴς πολλάκις καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον φιλοξενηθεὶς καὶ ἐν Ἱερου-
σαλὴμ καὶ ἐν Σινᾷ καὶ ἐν Ἄθῳ καὶ ἐν Κ)πόλει, ὁ ὀφείλων τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ
εἰς τὰς ἑλληνικὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἀνατολῆς ἐφιλοτιμήθη νὰ ὑβρίσῃ, νὰ ὑβρίσῃ
πᾶν ὅ,τι δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶνε ἱερὸν καὶ σεβαστὸν καὶ ἰδίως τὸν Ἱεροσολυ-
μιτικὸν κλῆρον, ἐπαναλαβὼν ὅλας τὰς φλυαρίας τῶν κακολόγων Ῥώσσων ἀπὸ τοῦ
Οὐσπένσκη μέχρι τοῦ Σολοβιώφ. Καὶ ὁ μὲν Οὐσπένσκης οἰκτρῶς μετενόησε δι'
ὅσα ἔγραψε· οἱ τελευταῖοι τοὐλάχιστον τόμοι τοῦ Ἡμερολογίου του παραδόξως
πως παρουσιάζουσιν αὐτὸν ὡς φιλέλληνα,—ἂν δύναται νὰ λεχθῇ τοιοῦτό τι περὶ τοῦ
ἀνθρώπου ἐκείνου,—ἀποπειρώμενον ν' ἀπαλείψῃ τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἄδικον μῖ-
σος ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ῥωσσικοῦ λαοῦ· ὁ δὲ κ. Δημητριέφσκης ἔρχεται νὰ ἐπα-
ναλάβῃ ὅ,τι διεψεύσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ γράψαντος. Καὶ οὐδείς, τῇ ἀληθείᾳ, θὰ
ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ κλῆρος ἡμῶν ἔχει ἐλλείψεις, ἀλλὰ νὰ προσποιῆται ὁ κ. Δημη-
τριέφσκης ἀγνοῶν τὴν ἀθλιεστάτην κατάστασιν ἰδίως τῶν Ῥώσσων μοναχῶν, εἶνε
πλέον ἢ σκανδαλῶδες. Καὶ εἶνε τοῦτο ἴδιον σοβαροῦ καθηγητοῦ ν' ἀσχολῆται περὶ
τὰς καλογηρικὰς ἀκαταστασίας καὶ νὰ μεταφέρῃ ὅσα βορβορώδης φαντασία ἐφεῦρέ
ποτε καὶ ἀνέγραψε; καὶ εἶνε ἴδιον ἀνεπτυγμένης κοινωνίας ν' ἀκροᾶται τοιούτων ἐξηυ-
ρημένων βδελυγμιῶν καὶ νὰ χειροκροτεῖ τοὺς ὑβρίζοντας; Φοβερὸν δὲ ὅτι ὁ ὑβριζό-
μενος εἶνε κλῆρος ὀρθόδοξος καὶ ὅπως παρετήρησαν φρόνιμοί τινες Ῥῶσσοι, αἱ κατὰ τοῦ
ὀρθοδόξου κλήρου τῆς Ἀνατολῆς ὕβρεις ὑπονομεύουσι τὸν σεβασμὸν τοῦ ῥωσσικοῦ λαοῦ
πρὸς τὸν ῥωσσικὸν κλῆρον, ἄλλως τε οὐδαμῶς οὗτος ἀγνοεῖ τὴν ἐν τῷ ῥωσσικῷ
κλήρῳ ἐπιπολάζουσιν ἠθικὴν ἀκαταστασίαν, ἐὰν δ' ἐπέτρεπεν ἡ λογοκρισία νὰ δημο-
σιευθῇ τι κατὰ τοῦ ῥωσσικοῦ κλήρου θ' ἀπεδεικνύοντο φρικώδη καὶ ἀκατονόμαστα
πράγματα, ἐπιτελούμενα ἰδίως ἐν τοῖς ῥωσσικοῖς Μοναστηρίοις. Ἀλλ' εἴθε ποτὲ νὰ
μὴ εὑρεθῇ Ἕλλην, ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ περιέλθῃ τὰ ῥωσσικὰ Μοναστήρια καὶ περι-
γράψῃ τὴν κατάστασιν αὐτῶν! ἂς ἀφεθῇ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ἄλλους. Τί ὅμως θὰ
προέλθῃ ἐξ τοῦ ἀκηρύκτου πολέμου τῶν Ῥώσσων καθ' ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων; Δὲν ἐξε-
τάζομεν ἂν συμμερίζεται ἢ οὐ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ ὀρθοφρονοῦσα μερὶς τοῦ ῥωσ-
σικοῦ δημοσίου· εἰς τὴν προσοχὴν ἡμῶν τῶν πασχόντων προσπίπτουσι τὰ γεγο-
νότα, τὰ δὲ γεγονότα ταῦτα καταμαρτυροῦσιν, ὅτι διεξάγεται καθ' ἡμῶν πόλε-
μος ἐξοντώσεως, εἰς τὴν προσοχὴν ἡμῶν προσπίπτει γεγονός, ἄξιον πολλῆς μερίμνης,
πολλοῦ φόβου περὶ τοῦ μέλλοντος ἡμῶν. Αὐτοὶ οἱ Ῥῶσσοι ὁμολογοῦσιν, ὅτι κατὰ
τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ πρόοδοι αὐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰσι κολοσσιαῖαι, ὅτι κατέ-
χουσιν ἤδη ἐν τῇ Ἀνατολῇ εὐρυτάτην ζώνην ἐπιρροῆς, ὅτι ἤρχισαν νὰ θεωρῶνται
ἀληθεῖς κύριοι τῶν τυχῶν τῆς ἐγγυτέρας Ἀνατολῆς. Τούτου ἕνεκα περιβάλλουσι
διὰ μεγάλης συμπαθείας τὴν Παλαιστίνειον Ἑταιρείαν, ἥτις διηπλώθη καθ' ὅλην
τὴν Ῥωσσίαν καὶ ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς καὶ χρήματα καὶ μέσα διαψιλέστατα.

Ἡ δύναμις τῆς Ἑταιρείας ταύτης εἶνε καταπληκτικὴ σήμερον, πόσην δὲ προσοχὴν εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῆς στρέφει καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίσημος ρωσσικὴ πολιτικὴ καταφαίνεται ἐκ προσφάτου γεγονότος, καθ' ὃ ἓν τῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν αἰτημάτων τῆς Ρωσσίας, ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Ροστόβσκη, ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῶν καθιδρυμάτων τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ. Ἀδιάφορον ἂν ὁ ρωσσικὸς λαὸς διατελεῖ ἐν ἐσχάτῃ ἀμαθείᾳ, ἀδιάφορον ἂν ἄπειροι ρωσσικοὶ πληθυσμοὶ στεροῦνται ναῶν καὶ σχολείων, καθ' ὃν χρόνον ἐν Συρίᾳ μόνον ὑπάρχουσιν 80 σχολεῖα ρωσσικά· ἀρκεῖ ὅτι τὰ σχολεῖα ταῦτα χαλκεύουσι διὰ πάσης μηχανῆς τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ρωσσίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ Παλαιστίνειος Ἑταιρεία νικᾷ καθ' ὅλην τὴν γραμμήν, εἶνε ὁ κακὸς δαίμων καὶ ὁ ἀσφαλὴς πρόδρομος τοῦ ὁσημέραι ἐξογκουμένου σλαυϊκοῦ κατακλυσμοῦ. Οὐδαμόθεν δὲ οὐδεμία ἀναφαίνεται ἀντίδρασις· τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπτοημένον στέργει τὰς μεγαλειτέρας παρανομίας τῶν Ρώσσων καὶ τὰς μεγαλειτέρας ἀπὸ μέρους αὐτῶν ταπεινώσεις, τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας εὕρηται ἤδη εἰς χεῖρας τῶν Ρώσσων, πρό τινων δὲ ἡμερῶν ἀπεστάλησαν καὶ Ρῶσσοι κληρικοὶ εἰς Δαμασκόν, τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων διατρέχει κρισιμωτάτας περιστάσεις καὶ ὑφίσταται τὰς σφοδροτέρας ἐπιθέσεις τῶν Ρώσσων· τὸ δὲ Πατριαρχεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν ὑπάρχει, δὲν ζῇ, δὲν φαίνεται, ἡ Ἑλλάς . . . ἔχει ἐκλογάς! ἀσχολεῖται περὶ τὰς διαδηλώσεις, καθ' ὃν χρόνον ἡ Μακεδονία σπαράσσεται καὶ ὅλος ὁ ἑλληνισμὸς διατρέχει τοὺς ὑψίστους τῶν κινδύνων. Ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ εἰκόνι τὰ πάντα ἰσοπεδοῦνται ὑπὸ τὴν βαρεῖαν μοιρολατρικὴν νάρκην, ἥτις ἀπεκοίμησε καὶ πολιτείαν ἑλληνικήν, καὶ ἐκκλησίαν ἀνατολικήν, καὶ κοινωνίαν ἑλληνικὴν καὶ τὸν ἑλληνισμὸν σύμπαντα, φαίνεται δὲ ὅτι μοιραίως τείνει νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐφ' ἡμῶν ὁ ἱστορικὸς νόμος, καθ' ὃν θὰ ἐπέλθῃ ἐξέγερσις μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν αὔξησιν τῶν δεινῶν, θὰ ἐξεγερθῇ τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κινδύνου, τοῦ ὀλέθρου, τοῦ ἀφανισμοῦ. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος οὗτος ἤδη ἐπεφάνη, μετά τινα δὲ χρόνον οὐδεμία ἐπαφίεται ἡμῖν ἐλπὶς σωτηρίας· ὁ ρωσσικὸς πολύπους ἐφαπλοῦται ἤδη ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς λεγομένης Παλαιστινείου Ἑταιρείας. Τίς λοιπὸν θὰ σαλπίσῃ τὸ ἐγερτήριον;

Ἐν Ἱεροσολύμοις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1903

Ἱερεμίας

ΤΑ ΕΝ ΘΡΑΚΗ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΟΥ ΚΟΜΙΤΑΤΟΥ

Ὁ πρώην ὑποπρόξενος ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις κ. Κωνσταντῖνος Χατζόπουλος ἐργασθεὶς ἄλλοτε σθεναρῶς κατὰ τὰς θλιβερὰς τοῦ 1878 ἡμέρας, παρακολουθῶν δ' ἐπισταμένως τὰ ἔκτοτε ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι διεκτραγῳδούμενα, ἀπέστειλεν ἡμῖν τὴν κατωτέρω ἔκθεσιν περὶ τῶν κακουργημάτων τῶν Βουλγάρων ἐν Θράκῃ. Τὰ ἐκτιθέμενα, στηριζόμενα ἐπὶ ἀσφαλεστάτων πληροφοριῶν, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τρανὴ ἀπόδειξις τοῦ ποιοῦ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἔργου τῶν Βουλγάρων, παρ' ἐκείνοις, οἵτινες ἐξακολουθοῦσι νὰ περιβάλλωσι διὰ συμπαθειῶν τοὺς ἀπαισιωτέρους δολοφόνους τῆς ὑφηλίου. Ἀλλὰ τὰ φρικώδη ἆθλα τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου πρέπει νὰ ἀνοίξωσι καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἡμετέρων πρὸς ἀνασύστασιν τῆς ἀπὸ ἑπταετίας καταλυθείσης ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ πρὸς παρασκευὴν καὶ ἀνασύνταξιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ περιέλθωμεν εἰς τὴν θλιβερὰν θέσιν νὰ βλέπωμεν σφαγιαζόμενα τὰ δίκαια ἡμῶν οὐ μόνον ἐν Μακεδονίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Θράκῃ.

Τὰ ἐν τῇ κατωτέρω ἐκθέσει εἶνε τὸ προμήνυμα μελλουσῶν μεγάλων καταστροφῶν καὶ ἐρημώσεων.

* *
*

Αἱ ἀτιμίαι τῶν Βουλγάρων λῃσταντάρτων ἐπέπρωτο, μετὰ τὴν διάπραξιν αἰσχίστων ὠμοτήτων ἐν Μακεδονίᾳ, τὰς αὐτὰς ἐγκληματικὰς φρικαλεότητας νὰ ἐφαρμόσωσι καὶ ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ κατὰ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων ἀδελφῶν ἡμῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως εἰς τὸ τμῆμα τῆς Ἐπαρχίας Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ὅπερ, ὡς συμπεριλαμβανόμενον δυστυχῶς εἰς τὴν συνθήκην τοῦ ἁγίου Στεφάνου, θεωροῦσιν ὡς κτῆμα των καὶ ἀνέκαθεν ἔκτοτε ἐδυσσοδόμουν διαφοροτρόπως καὶ ἀπὸ ἔτους μὲν μυστικῶς, ἐσχάτως δὲ ἀναφανδὸν σχεδὸν ὥπλιζον τοὺς ὁμογενεῖς των, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐξεγέρσεως καὶ τοι ἀποτελοῦσι ὀλιγάριθμον πληθυσμὸν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ, ἀριθμούμενοι πρὸ εἰκοσιπενταετίας εἰς τριάκοντα πέντε χιλιάδας ψυχὰς ἐπὶ εἴκοσι ὀκτὼ χωρίων, ἐνῷ σήμερον ὡς ἐκ τῆς βαθμιαίας ἔκτοτε μεταναστεύσεώς των δὲν ὑπερβαίνουσι τὰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας.

Οἱ εἰρημένοι λῃσταντάρται, ἀνερχόμενοι εἰς 1500 ὡς ἔγγιστα, ὁρμηθέντες ἐκ Πύργου τῆς κατ' εὐφημισμὸν Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἀφοῦ κατέσφαξαν πάντας τοὺς ὀλιγαρίθμους φύλακας τῶν παραμεθορίων τελωνειακῶν καὶ στρατιωτικῶν σταθμῶν, οὓς κατέκαυσαν, διῃρέθησαν εἰς δύο ὁμάδας· καὶ ἡ μὲν μία εἰσελάσασα διὰ τῶν πυκνῶν καὶ ἐκτεταμένων κατὰ μῆκος τῶν παραλίων ἀκτῶν τῆς Μαύρης Θαλάσσης δασῶν εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, κατὰ τὴν 5 τοῦ μηνὸς Αὐγούστου, ἐπετέθη νύκτωρ κατὰ τῆς κωμοπόλεως «Νέον Βασιλικὸν» ἔνθα ἡ ἕδρα Καϊμακάμου, καὶ ἀνατινάξασα τὸ διοικητήριον, τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀρκετὰς οἰκίας διὰ δυναμίτιδος, κατασφάξασα τοὺς μὴ κατορθώσαντας νὰ φύγωσιν ὀλίγους Ὀθωμανοὺς ὡς καὶ τινας ὁμογενεῖς, κακοποιήσασα δὲ καὶ φορολογήσασα τοὺς λοι-

ποὺς ἐπετέθη καὶ κατὰ τοῦ χωριζομένου ὑπὸ μικροῦ κολπίσκου Παλαιοῦ Βασιλικοῦ καὶ τῆς Ἀγαθουπόλεως καὶ τῶν κατὰ σειρὰν εὑρισκομένων χωρίων Μπλάτσα, Ματζουρᾶ καὶ Μπροδίλον, ὅπου ἐπίσης διέπραξε τὰς αὐτὰς ἐγκληματικὰς ἀτιμίας καὶ ἐκβιασμοὺς μετὰ σποραδικῶν φόνων.

* *
*

Ἐκεῖθεν ἐπιτεθεῖσα κατὰ τοῦ μεγάλου χωρίου Κωστῆ, ἐπίσης ἑλληνικοῦ, ἐπέφερε σχεδὸν τὴν τελείαν καταστροφήν του, κατερειπώσασα αὐτὸ καὶ σφάξασα περὶ τοὺς 20 καὶ ἀτιμάσασα γυναῖκας καὶ νεάνιδας, διότι οἱ εὑρεθέντες ὀλίγοι δυστυχῶς νέοι, τῶν πλείστων ἀπουσιαζόντων, ἐτόλμησαν ν' ἀντιστῶσιν. Ἐκεῖθεν μετὰ τὴν λεηλάτησιν τῶν χωρίων Ἀμπελίτου, Μουρζόβου, Τσακνοχωρίου, Ἁγ. Στεφάνου, Ἁγ. Γεωργίου, Ποτοὺρ καὶ Πυργοπούλου παρακάμψασα τὸ τουρκικὸν χωρίον Κορφοκαλύβαι καὶ τὴν ἑλληνικὴν κωμόπολιν Σαμακόβιον, κειμένην ἀκριβῶς ἔναντι τῆς Θυνιάδος, ἔνθα ἦτο προσωρμισμένος ὁ ρωσσικὸς στόλος, κατῆλθεν εἰς τὰ χωρία Βελίκα, Τρουλιᾶ, Πινακᾶ, Ὀργάς, Κρυόνερον, Σαρακίνα καὶ Σκεπαστόν, ἐπενεγκοῦσα ὁμοίας καταστροφὰς μετὰ φόνων καὶ ἀτιμώσεων, ὁπόθεν ὀλίγον ἀπωτέρω συνηντήθη μὲ τὴν ἀποβιβασθεῖσαν διὰ θαλάσσης ἑτέραν μικροτέραν συμμορίαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μηδείας, ὅπου καὶ ἐκεῖ καὶ εἴς τινα ἄλλα παρακείμενα μικρὰ χωρία διέπραξεν ὁμοίας καταστροφάς, ἀτιμίας καὶ βιασμοὺς μετὰ φόνων. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγένοντο ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ ἐν Θυνιάδι ὁρμοῦντος καὶ θεωμένου ρωσσικοῦ στόλου καὶ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Ἐπειδὴ δὲ ληστεντάρται τινὲς εἶχον ἐμφανισθῆ καὶ εἰς Θυνιάδα, ἔνθα ἐδῄωσαν τὰς ἐκεῖ ὑπαρχούσας ὀλίγας οἰκίας καὶ τέσσαρα παντοπωλεῖα, διεδόθη, ὅτι ὁ ρωσσικὸς στόλος ἀπεβίβασεν ἐκεῖ τοὺς λησταντάρτας ἐκ Πύργου, ὅπερ δὲν ἦτο μὲν ἀληθές, ἀλλ' ἴσως ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἐνεθάρρυνε καὶ ὑπεστήριζεν αὐτούς.

* *
*

Ἡ δὲ ἑτέρα ἰσάριθμος ὁμὰς ὑποδιῃρημένη, ἐπίσης λαβοῦσα διεύθυνσιν ἀπὸ τὰ ἐπίσης δασώδη μέρη τῶν ἐντεῦθεν ὑπωρειῶν τοῦ μικροῦ Αἵμου, καὶ διερχομένη τὴν γραμμὴν τῶν βουλγαρικῶν χωρίων μὲ στρατολογικὸν ἀνὰ χεῖρας κατάλογον, ἐστρατολόγει τοὺς νέους Βουλγάρους, ἄλλους μὲν ἑκουσίως προσερχομένους, ἄλλους δὲ καὶ διὰ τῆς βίας, τοὺς δὲ ἀποπειρωμένους νὰ φύγωσιν ἢ ἀνθισταμένους ἐτουφέκιζεν, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς κατοίκους, τοὺς δυναμένους ἐφορολόγει καὶ ἐν ἀρνήσει τοὺς ἐκακοποίει καὶ ἔκαιε τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἁλώνιά των. Οὕτω διελθοῦσα τὰ χωρία Γκιὸκ-Τεπέ, Στόκλοβον, Κονάκ, Κάλοβον, Καρὰ Ἀμπαλάρ, Γραμματίκοβον, καὶ παρακάμψασα τὸν μικρὸν Τύρνοβον ἕδραν Κοϊμακάμου καὶ ὀλιγαρίθμου τουρκικοῦ στρατοῦ, διῆλθε τὰ χωρία Κούλα Βουργαζτσόν, Καραδερό, Μόκρουσον, Πασπαλᾶ, Δούπνιτσα, Μακλαβίον, Καρακλὶκ-Δερέ, Κοφοτσάξ, Τάς-Τεπέ, Δερέκιοϊ, Κόγιοβον, Κουρούκιοϊ, Καστίκιοϊ καὶ τὰ τουρκικὰ χωρία, Ἐρεπλέρ, Κεσηρλὶκ πρὸς ἐκφοβισμὸν καὶ τὰ παραλλήλως τῶν ἄνω κείμενα χωρία Μαλκοτσλάρ, Πέγτσο-Μαχαλεσῆ, Δύο Καναράδες, Δεβλετλῆ-Ἀγάτσ, Ἀχλατλῆ, Τοπτσηλάρ, Τερζήδερε καὶ τὰ ἑλληνικὰ

χωρία Εὐκάριον, Ἑρμενῆ-Μαχαλεσῆ, Κοτζᾶ-Ταρλᾶ καὶ παρακάμψασα τὰ δύο ἐπὶ γενναιότητι φημιζόμενα μεγάλα ἑλληνικὰ χωρία Σκόπελον καὶ Πέτραν, κατῆλθε διὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ποταμοῦ Τεκεδερέ, εἰς τὰ πλησίον τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν πεδινὰ χωρία Κογιοῦν, Κιαβσὸρ (Βραχῶρι) Γενετζέ, Ντοκοῦζ Γιοῦκ, καὶ Καρὰ-Χαλὴλ, ἤτοι τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, ἧς διέκοψαν πάντα τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα.

* *
*

Οὕτω δὲ ἐξογκωθεῖσα διὰ τῆς στρατολογίας βουλγαρικοῦ συρφετοῦ, καὶ μὲ τὸν ὑπολογισμόν, ὅτι ὁ πλεῖστος στρατός, ὁ ὑπάρχων εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνερχόμενος δυστυχῶς μόνον εἰς 3000, θὰ ἐστέλλετο πρὸς καταδίωξιν τῆς κατὰ τὰ παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης ἐμφανισθείσης ἑτέρας συμμορίας, καὶ ὅτι οὕτω θὰ εὕρισκε τὴν πόλιν, καίτοι ὀχυρωμένην, μὲ ὀλιγάριθμον στρατόν, θὰ κατώρθου νὰ καταλάβῃ αὐτὴν ἐξ ἐφόδου καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ της. Εὐτυχῶς ἡ καταφθάσασα εἴδησις, ὅτι ἑτέρα συμμορία πολυπληθὴς εὑρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως, ἠνάγκασεν ἅπαντα τὸν ἐν αὐτῇ στρατὸν νὰ ἀντεπεξέλθῃ, καὶ μετὰ μικρὰν ἀψιμαχίαν, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ὀλίγοι ἑκατέρωθεν, διεσκόρπισεν αὐτὴν καταφυγοῦσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οὕτω ἐματαίωσε τὰ περὶ καταλήψεως τῆς πόλεως παράτολμα σχέδιά των, ἅπερ ἂν ἐπραγματοποιοῦντο θὰ ἀντέγραφαν τὸ τραγικὸν δρᾶμα τοῦ Κρουσόβου.

Ἀτυχῶς ὅμως αἱ γενόμεναι καταστροφαὶ εἶνε μέγισται, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν βορείων ἑλληνικῶν χωρίων εὗρον τὴν σωτηρίαν των ἄλλοι μὲν εἰς τὰ ὄρη, γυμνοί, στερούμενοι τῶν πάντων καὶ ζῶντες μὲ χόρτα καὶ μὲ βρασμένον σῖτον, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἔνθα εὑρόντες ἄσυλον εἰς ἑλληνικὰ ἱστιοφόρα καρβούνων διεπεραιώθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

* *
*

Τὴν εὐθύνην τῶν καταστροφῶν τούτων ὑπέχουσι αἱ ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαί, κατὰ μείζονα δὲ λόγον, αἱ ἐν Ἀδριανουπόλει ἀνώτεραι, αἵτινες ἀπὸ τῆς πρὸ ἔτους περίπου ἐνάρξεως σποραδικῶν ἀνταρτικῶν κινημάτων τῶν αὐτοκαλουμένων ἐλευθερωτῶν Βουλγάρων, ἂν καὶ εἶχον ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ τὰ παθόντα ταῦτα μέρη, ὡς συμπεριλαμβανόμενα εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, θὰ ὑφίσταντο τὴν αὐτὴν τύχην μὲ τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἀντὶ νὰ κρατῶσι τὸν ἐκ 50,000 περίπου στρατὸν κεκλεισμένον καὶ ἀδρανοῦντα ἐν Ἀνδριανουπόλει, εἴτε λόγῳ εὐκόλου σιτισμοῦ καὶ ἀναπαύσεως, εἴτε ἐλλείψει προνοητικότητος, ἀπέστελλον ἐγκαίρως 10—15,000 καὶ ἐτοποθέτουν αὐτὸν εἰς τὰ ἐπίκαιρα μεθόρια σημεῖα, ἦτο πλέον ἢ βέβαιον, ὅτι θὰ προελαμβάνοντο αἱ σπαραξικάρδιοι αὗται καταστροφαὶ καὶ φρικαλεότητες.

Τούτων, ὡς ἐκ τῆς γενομένης ἀπροβλεψίας τῶν ἀρχῶν, μὴ γενομένων, ἠδύναντο πάλιν ἀσφαλῶς νὰ προληφθῶσιν αἱ φρικαλεότητες αὗται, ἂν μετὰ τὴν πρὸ 7ετίας

κατάργησιν τοῦ ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις προξενικοῦ πρακτορείου, ἐνεκρίνετο ἡ σύστασις ἐμμίσθου ὑποπροξενείου, ἥν, λόγῳ ἐθνικῆς καὶ πνευματικῆς τῶν Ἑλλήνων ἀνάγκης καὶ ὡς κέντρον τῶν πανσλαυϊστῶν ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον ὁ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Πανᾶς καὶ συμπεριέλαβεν αὐτὴν εἰς τὸ τότε καταρτισθὲν νομοσχέδιον, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει, ὅτι ἡ ἑλλην. Κυβέρνησις θὰ ὑπεβάλλετο εἰς ἀσκόπους δαπάνας, ἐματαιώθη ἡ σύστασίς του· ἐνῷ ἂν ὑπῆρχεν ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος, διὰ τῶν ἐγκαίρων ἐνεργειῶν του παρὰ τοῖς ὀθωμανικαῖς Ἀρχαῖς καὶ τῶν ἐκ παραλλήλου ὁμοίων, τῇ ὑποκινήσει του, τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν, θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἔγκαιρος ἀποστολὴ ἐπαρκοῦς στρατοῦ εἰς τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα, ὡς καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν διοίκησιν Τούρκων ἀξιωματικῶν πρὸς ἰδίαν ὑπεράσπισίν των, ὡς ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρὸ 25ετίας Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ τότε ὑπάρχοντος ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως, καίτοι οἱ τότε περιστάσεις ἦσαν ἐξ ἴσου δυσμενεῖς καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας, καὶ οὕτω προελήφθησαν αἱ τότε ἀναπόφευκτοι καταστροφαὶ ὑπὸ τῶν φευγόντων τοὺς Ρώσσους ἀπηλπισμένων Ὀθωμανῶν, ἐξαιρέσει ὀλίγων χωρίων, ὧν οἱ κάτοικοι δὲν προέλαβον νὰ ἐξοπλισθῶσι ἢ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσι κατὰ τῶν ἐπερχομένων ἀγρίων ὀρδῶν ἐκ Κιρκασίων καὶ ἰδίως τῶν ἐξισλαμισθέντων Πομάκων.

Τὰ θύματα τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν ὑπερβαίνουν τὰ 100 τῶν δὲ Τούρκων καὶ Βουλγάρων ἐν ταῖς συμπλοκαῖς καὶ ἐπιδρομαῖς τὰ 400, αἱ καταφανεῖς ζημίαι τὰς 100,000 λίρας κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμούς. Ἀνυπολόγιστοι δὲ αἱ ἐκ τῆς νεκρώσεως τοῦ ἐμπορίου, ἕνεκα τῶν ὁποίων πάντες οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες ὑποφέρουν καὶ ἀπειλοῦνται εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τὸ φάσμα τῆς πενίας, ἥτις ἵδρυσεν ἀπὸ τοῦδε τὸν ἀπαίσιον θρόνον της καὶ ὑπὸ τῶν ὀδυνηρῶν στερήσεων.

Αὕτη εἶνε ἡ ἀλγεινοτάτη κατάστασις τοῦ ἐν τῷ τμήματι τῆς Θρᾴκης, Σαράντα Ἐκκλησίαις, Ἑλληνισμοῦ καὶ αὕτη ἦτο ἡ τραγικὴ περιγραφὴ τῶν κατορθωμάτων τῶν Βουλγάρων. Ἐν τούτοις ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει νῦν προξενικὸν ἀντιπρόσωπον, οὔτε ἐκεῖ, οὔτε ἐν Ἀγαθουπόλει! Ἐν ὅσῳ εἶνε καιρὸς ἀκόμη, ἂς σπεύσῃ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἔμμισθον θέσιν ὑποπροξένου αὐτόσε καὶ μέχρις οὗ γίνῃ τοῦτο, ἂς ἀποσπάσῃ ἕνα τῶν ἐν τῷ Γενικῷ προξενείῳ ὑπαλλήλων.

Κωνστ. Χατζόπουλος
πρώην πρόξενος ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις

Η ΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

(ἄρθρον Οὔγγρου ἱστορικοῦ)

Οὔγγρος ἱστορικός, ἀμερόληπτος κριτὴς τῶν ἐξελισσομένων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ ἱστορικῶν γεγονότων, φίλος τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου, ἀνήκων προφανῶς εἰς τὴν εὐάριθμον χορείαν τῶν ποθούντων, τὴν διὰ τοῦ θριάμβου τῆς ἀληθείας ἐπίτευξιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς εὐημερίας τῆς ἀνθρωπότητος ἔγραψεν ἐσχάτως ἐν ἐγκρίτῳ τῆς Βουδαπέστης φύλλῳ ἄρθρον, ὅπερ, ἀποπνέον ἅπασαν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀποτελεῖ ἐν ταὐτῷ δι' ἡμᾶς φωνὴν παρήγορον κατὰ τὰς θλιβερὰς ταύτας ἡμέρας τῆς Μακεδονικῆς κρίσεως. Ὁ εὐγενὴς ἱστορικός, ὅστις δὲν ἔστερξε ν' ἀποκαλύψῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θὰ ἐφρικίασε βεβαίως πρὸ τῶν ἀποτροπαίων καὶ βδελυρῶν μέσων, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται σύγχρονος φιννοταταρικὸς λαὸς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου πρὸς ἀπελευθέρωσιν δῆθεν τῶν ὑπὸ ζυγὸν διατελούντων λαῶν. Καὶ ἀντὶ πάσης ἄλλης συνηγορίας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τοσοῦτον ἀνιέρως ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν σφαγιζομένης, ἠρκέσθη ν' ἀναγράψῃ μίαν σελίδα χρυσῆν ἐκ τῆς ὑπὲρ ἐλευθερίας μεγάλης ἡμῶν Ἐθνεγερσίας, ὅπως καταδείξῃ τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο κόσμων, τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐν τῇ διεκδικήσει τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν δικαίων καὶ τῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ὑποδούλων. Οἱ μὲν Ἕλληνες, ἀποβλέψαντες πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἑαυτῶν ὑπάρξεως, ἠγωνίσθησαν ἡρωϊκῶς ἐπὶ ἑπταετίαν καὶ ἔθυσαν μαρτυρικὴν ἑκατόμβην πρὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευθερίας βωμοῦ καὶ ἐπέτυχον τὴν ἄνωθεν τεταγμένων ἐπαγγελιῶν, δι' ἡρωϊκῶν ὁλοκαυτωμάτων· οἱ δὲ Βούλγαροι, ἀείποτε ὡς λησταὶ καὶ ἐπιδρομεῖς ἀπαίσιοι ἐμφανισθέντες ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, παρέχουσι σήμερον τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέαμα λαοῦ, ἐπιδιώκοντος τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ, διὰ τῆς δολοφονίας καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ, διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἐξοντώσεως τῶν συνυποδούλων! Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην θέλει ν' ἀπεικονίσῃ ζωηρῶς ὁ εὐγενὴς ἱστορικὸς πρὸ τῆς συγχρόνου πεπολιτισμένης Εὐρώπης, ἥτις οὐχὶ ἅπαξ ἐδείχθη ἄτεγκτος καὶ σκληρὰ πρὸ τῶν παθημάτων τοῦ ταλαιπώρου ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐντεῦθεν δὲ μετὰ παρρησίας μεγαλόφρονος ῥίπτει τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος καὶ κατὰ τῆς ἐλευθεροκτόνου πολιτικῆς τῆς πατρίδος του, τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀπαισίου μνήμης Μέττερνιχ, ἥτις ἐγκαθεῖρξε τὸν μεγαλεπίβουλον ἐκεῖνον Ἕλληνα εὐπατρίδην, ὅστις, πρῶτος γενόμενος ἡ ἐνσάρκωσις τῆς Μεγάλης Ἰδέας, κατεδικάσθη νὰ κατατήκηται ἐν ταῖς ἀνηλίοις εἱρκταῖς τοῦ Muukacs καὶ τῆς Iosefstadt, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μαρτυρικοῦ τῶν ὁμοφύλων του ἀγῶνος.

Μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ σθεναρὸν ἄρθρον τοῦ ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης Οὔγγρου ἱστορικοῦ, ὅπως καὶ ἡμεῖς αὐτοί, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν παθημάτων τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐγκαρτερῶμεν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ τοῖς διωγμοῖς καὶ ἔχωμεν ἀείποτε ὡς κεντρικὴν ἰδέαν, ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς παλιγγενεσίας ἡμῶν καὶ πρὸς παρασκευὴν ἐθνικοῦ μεγαλείου, ἀπαιτεῖται ἡ αὐταπάρνησις ἐκείνη καὶ ἡ αὐτοθυσία, ἀπαιτοῦνται τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι τῶν λεοντοθύμων ἀγωνιστῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, δι' ὧν ἐδημιουργήθη ὁ ἐν τῇ κλασικῇ γωνίᾳ ἐλεύθερος ἡμῶν ἐθνικὸς πυρήν.

Τὸ ἐν τῷ οὐγγρικῷ φύλλῳ ἄρθρον ἔχει ὡς ἑξῆς :

Οὔγγρος ἱστορικὸς ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸ ἑπόμενον ἄρθρον, τὸ ὁποῖον τυγχάνει λίαν ἐπίκαιρον, ἕνεκα ἀναλογίας τινὸς μεταξὺ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ταραχῶν καὶ ἰδίᾳ ἕνεκα τῶν φρικαλεοτήτων, ἃς ὑπέστησαν πρὸ ὀλίγου ἐν Κρουσόβῳ οἱ Ἕλληνες.

«**Στρατιῶται***— ἀλλ' οὐχὶ ! Δὲν μολύνω πλέον τὸ ἅγιον καὶ τιμητικὸν τοῦτο ὄνομα ἀποδίδων αὐτὸ εἰς ὑμᾶς — ἄνανδρα στίφη λαῶν ! Αἱ προδοσίαι καὶ αἱ ἄτιμοι παγίδες ὑμῶν μὲ ἀναγκάζουσι νὰ σᾶς ἀποχαιρετήσω. Ἐκόπη ἐν τῷ μέλλοντι πᾶς μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ δεσμός. Βαθέως ἐν τῇ ψυχῇ μου θέλω φέρῃ τὸ αἶσχος, ὅτι ὑπῆρξα ἀρχηγὸς ὑμῶν. Ἐφάνητε ἐπίορκοι, ἐπροδώσατε τὸν Θεὸν, τὴν πατρίδα καὶ ἐμὲ καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ἤλπιζον ἢ νὰ νικήσω ἢ ν' ἀποθάνω ἐνδόξως μεθ' ὑμῶν. Σᾶς ἀπολύω λοιπόν. Σπεύσατε πρὸς τοὺς Τούρκους, τοὺς μόνους ἀξίους τῶν αἰσθημάτων ὑμῶν φίλους. Ἐξέλθετε ἐκ τῶν δασῶν, κατέλθετε ἀπὸ τῶν ὀρέων, τῶν καταφυγίων τούτων τῆς δειλίας ὑμῶν καὶ σπεύσατε πρὸς τοὺς Τούρκους, φιλήσατε τὰς χεῖράς των, ἀπὸ τὰς ὁποίας σταλάζει ἀκόμη τὸ ἅγιον αἷμα τῶν ἀπανθρώπως δολοφονηθέντων ἀρχηγῶν τῆς θρησκείας ἡμῶν, τοῦ Πατριάρχου, τῶν Ἐπισκόπων καὶ ἀναριθμήτων ἄλλων ἀθώων ἀδελφῶν ἡμῶν. Ναὶ σπεύσατε, πωλήσατε εἰς τοὺς Τούρκους τὴν ζωὴν καὶ ἐλευθερίαν ὑμῶν μετὰ τῆς τιμῆς τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων ὑμῶν. !»

Διὰ τῶν μεστῶν περιφρονήσεως λόγων τούτων ἀπεχαιρέτησεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης τὴν 8 Ἰουνίου (π. ἡ) τοῦ 1821 τὸν συρφετὸν, οὗτινος ἡ ἀνανδρεία καὶ καὶ ἀπιστία, προυξένησαν τὴν ἐν Δραγατσανίῳ ἧτταν, ἥτις ἐπέφερε ταχὺ τέλος προώρου ἐπιχειρήματος. Ἐκ τῶν λογάδων φιλικῶν, οἵτινες ἀπετόλμησαν μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου τὴν εἰς Βλαχίαν εἰσβολὴν, τὸ ἀτυχές, ἀλλ' ἀξιομνημόνευτον ἐκεῖνο τόλμημα, ὅπερ ἐσήμαινε τὴν ἠῶ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν χιλίων ἐκείνων ἀνδρείων νέων τοῦ Ἱεροῦ λόχου, μόλις δέκα εἶχον μείνῃ ἐν τῇ ζωῇ. Ὁ ἀρχηγὸς ἐθεώρει ἑαυτὸν εὐτυχῆ κατορθώσας μετὰ τῶν τελευταίων πιστῶν ὀπαδῶν, νὰ φθάσῃ εἰς τὰ τρανσυλβανικὰ ὅρια καὶ νὰ ζητήσῃ ἄσυλον ἐν Οὐγγαρίᾳ. Καὶ τὸ ἄσυλον ἐδόθη αὐτῷ. Ἀλλ' ἡ φιλοδοξία, μεθ' ἧς ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ

* Σ. Ε. Ὁ Ὑψηλάντης ἐνταῦθα ἀποτείνεται πρὸς τοὺς προδώσαντας αὐτὸν Μολδοβλάχους τοῦ σώματος τοῦ Βλαδιμηρέσκου.

ὁ Ὑψηλάντης ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔχομεν νὰ ὑπερηφανευώμεθα δι' αὐτήν. Ὁ τότε τὰς τύχας τῆς Εὐρώπης ἰθύνων, πρίγκηψ Μέττερνιχ, ἐνόμισεν, ὅτι ἤθελε προστατεύσῃ κάλλιστα τὸν ἀπόγονον τῶν Κομνηνῶν, ἐγκλείων αὐτὸν ἐν φρουρίῳ. Κατὰ διαταγὴν ἐκ Βιέννης ὡδηγήθη ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐκ τῆς πόλεως Κάρλσβουργ τῆς Τρανσυλβανίας, ἔνθα προσωρινῶς διέμενεν, εἰς τὸ φρούριον τῆς Μουγκάτσης (Muukacs). Ἐκεῖ ἐτήκετο ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη, μέχρις οὗ μετέφερον αὐτὸν εἰς τὴν οὐχὶ μᾶλλον φιλόξενον Iosefstadt, ὁπόθεν μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1827 τῇ μεσολαβήσει τοῦ Τσάρου, ἀπηλευθερώθη. Τὸ φρούριον Βερόνα ὑπεδείχθη αὐτῷ ὡς τόπος διαρκοῦς διαμονῆς, ἀλλὰ δὲν ὤφειλε νὰ φθάσῃ ἐκεῖ. Ἀπέθανε μεταβαίνων εἰς τὴν Βιέννην, ἐκείνην τὴν Βιέννην, τῆς ὁποίας ἡ χριστιανικὴ αὐλὴ τόσῳ ὀλίγην συμπάθειαν ἔδειξε πρὸς αὐτόν.

Πολὺ θερμοτέρα ὑπῆρξεν ἡ συμπάθεια, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ἡ ἐν Οὐγγαρίᾳ δημοσία γνώμη πρὸς τὴν τραγικὴν τύχην τοῦ ἥρωος Ὑψηλάντου, ἂν καὶ αἱ συνθῆκαι αἱ διέπουσαι τότε τὴν πολιτικὴν καὶ τὸν τύπον ἰδίᾳ, δὲν ἐπέτρεπον ὑπερβολικὴν συμπαθείας ἔνδειξιν. Ἐνῷ σήμερον δημοσιεύονται δελτία τῆς ὑγείας κοινῶν κακούργων, προερχόμενα ἐκ τῶν φυλακῶν, ἔνθα ἀναμένουσιν οὗτοι τὴν ὥραν τοῦ ἀπαγχονισμοῦ, εἰς τὴν τότε δημοσιογραφίαν ἐπεβλήθη ἀπόλυτος σιγή, ὅσον ἀφορᾷ τὸν δέσμιον τῆς Μουγκάτσης. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐψιθυρίζοντο λόγοι συμπαθείας περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐφημερίσι ἡ λογοκρισία δὲν ἐπέτρεπεν οὐδεμίαν περὶ Ὑψηλάντου φιλικὴν λέξιν. Μόνον μεταξὺ τῶν γραμμῶν ἐπιτηδείως ἐρρίπτετο τοιαύτη τις λέξις ἔν τινι ἄρθρῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεδίδετο εἰς αὐτὸν ἡ μομφή, ὅτι ἐγένετο παραίτιος διὰ τοῦ μὴ προσηκόντως παρασκευασθέντος τολμήματός του τῆς ἀθλιότητος καὶ δυστυχίας τῶν χωρῶν τοῦ κάτω Δουνάβεως.

Ἂν δικαίως ἀπεδόθη τῷ Ὑψηλάντῃ ἡ μομφή, ὅτι προέβη ἀπερισκέπτως εἰς τολμηρὸν κίνημα, φαίνεται λίαν ἀμφίβολον. Μᾶλλον βέβαιον φαίνεται, ὅτι ὁ Ὑψηλάντης, παρὰ τὴν ἰδίαν ὀρθοφροσύνην, ἀκουσίως ὅλως ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὸ βαρείας συνεπείας σχὸν τόλμημα, ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτσου ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν Βλαχίᾳ. Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία, ἀδελφότης τις, ἧς σκοπὸς κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχεν ἡ ἠθικὴ ἀνύψωσις τῶν ἕνεκα τοῦ τουρκικοῦ καταθλιπτικοῦ συστήματος ἠθικῶς καταπεσόντων Ἑλλήνων, εἶχεν ὁρίσῃ τὴν κατὰ τῶν δυναστῶν γενικὴν ἐξέγερσιν διὰ τὸ ἔτος 1825. Ἀλλ' ὅτε ὁ πρῴην Ρῶσσος ἀξιωματικὸς Θεόδωρος Βλαδιμηρέσκος κατὰ τὴν μεσοβασιλείαν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ νέου ἡγεμόνος, συναθροίσας στίφη Ἀλβανῶν καὶ Πανδούρων ἐπεχείρησεν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Βογιάρων, τότε οἱ ἐν Ὀδησσῷ Φιλικοὶ ἐνόμισαν, ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἐνεργείας. Ὁ Ἀλέξανδος Ὑψηλάντης, προαχθεὶς ἐν τῷ ρωσσικῷ στρατῷ μέχρι τοῦ ἀξιώματος τοῦ στρατηγοῦ, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων περίπου ἐνθουσιωδῶν νέων, καταγομένων ἐκ τῶν ἀρίστων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ εἰσέβαλε τῇ 6 Μαρτίου 1821 εἰς Μολδαυΐαν. Αὕτη ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, ὅστις ἀπήλλαξε

τοὺς Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ.

Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις αὕτη ὑπῆρξε διὰ τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὺς πηγὴ ἀνεκδιηγήτων βασάνων. Ἐνῷ οἱ Ἕλληνες ἐν Πελοποννήσῳ, τῇ βοηθείᾳ τῆς Εὐρώπης—ἐννοεῖται τῆς μὴ ἐπισήμου, ἀπετίνασσον τὸν βαρὺν ζυγόν, οἱ Ρωμοῦνοι ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα ὑπὸ φίλων καὶ ἐχθρῶν· ἐφορολογήθησαν καὶ ἐλαφυραγωγήθησαν κατὰ σειρὰν ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, Πανδούρων, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἡ χώρα εἶχεν ἐρημωθῆ, τῶν δυστυχῶν χωρικῶν μόλις κατορθούντων νὰ σώσωσι τὴν ζωήν των. Ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Ἑρμανστάτης ἔγραφε τότε ταξειδιώτης τὰ ἑξῆς: «Ἀπὸ Βουκουρεστίου μέχρι τῶν στενῶν τοῦ Τέμες (Τρανσυλβανικὰ ὅρια) οὐδ' ἴχνος οἰκίας φαίνεται».

Ἀλλ' ἀσυγκρίτως δεινότερα ἦσαν τὰ αἱματηρὰ ἀντίποινα, ἐν οἷς ὠργίαζεν ἡ λύσσα τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, ἐκδικουμένου τὰς ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ἥττας τῶν τουρκικῶν στρατῶν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν. **Ἀπέναντι τῶν σφαγῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν τότε αἱ πρό τινων ἐτῶν γενόμεναι δολοφονίαι Ἀρμενίων φαίνονται ὡς ἀθῶαι διασκεδάσεις. Οἱ Ἕλληνες ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχον καταντήσῃ ἕρμαιον τῆς κτηνώδους καὶ αἱμοδιψοῦς λύσσης τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, ἀποκτεινόμενοι ὡς ἄγρια θηρία. Οἱ πλούσιοι Φαναριῶται ἐφονεύοντο καὶ ἐλῃστεύοντο, μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ τῶν κατεχόντων θέσεις καὶ ἀξιώματα. Τὰ ἀξιώματα τοῦτο μόνον το προτέρημα παρεῖχον, ὅτι οἱ φέροντες τοιαῦτα ἐφονεύοντο κατόπιν ἀναγκαίων τινῶν, οὐχὶ καὶ πολυπλόκων διατυπώσεων. Οὕτω τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐξεκίνησαν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἐναντίον τοῦ Ὑψηλάντου ὁ Μπέη ζαδὲς Κωνσταντῖνος Μουρούζης, μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν περιβληθεὶς τὸ τιμητικὸν καφτάνιον διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀπεκεφαλίσθη μετὰ πλείστων ἄλλων ἐπιφανῶν Ἑλλήνων. Πολλοὶ πλούσιοι ἔμποροι, τῶν ὁποίων αἱ οἰκίαι ἔκειντο κατὰ μῆκος τοῦ Βοσπόρου ἀπηγχονίσθησαν προσδεθέντες ἐπὶ τῶν πυλῶν τῶν οἰκιῶν των καὶ ἐπὶ τῶν παραθύρων ὡς καλλιτεχνικώτατος καὶ καταλληλότατος τῶν ὁδῶν διάκοσμος διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ νεωστὶ διορισθέντος Μ. βεζύρου Μπενδερλῆ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις ἐποιήσατο τὴν πολλὰ ὑπισχνουμένην ἔναρξιν τῆς ἐξασκήσεως τῶν καθηκόντων του τῇ 22 Ἀπριλίου 1821 διὰ τῆς θανατώσεως τοῦ Πατριάρχου.**

Καὶ ὅμως ὁ γέρων Πρωθιεράρχης εἶχεν ὑπακούσῃ προθύμως εἰς πᾶν ὅ τι εἶχεν ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτοῦ ἡ Πύλη. Ἐξηναγκάσθη νὰ ἀφορίσῃ τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας

Μιχαὴλ Σοῦτσον ὡς καὶ πάντας τοὺς ἐπαναστάτας. Τὸ ἀνάθεμα ἀνεγνώσθη ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἀλλὰ παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν εὐλάβειαν οἱ ἐπαναστατήσαντες Ἕλληνες ἠρνήθησαν ὑποταγήν. Τότε ὁ μέγας βεζύρης διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Πατριάρχου κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ τὴν φυλάκισιν αὐτοῦ ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Μποσταντζῆ-μπασῆ. Μετ' ὀλίγας δὲ ὥρας ἠδύναντο οἱ Ἕλλη' νες νὰ ἴδωσι τὸν Πρωθιεράρχην αὐτῶν κρεμάμενον ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ Πατριαρχείου, ὁμοῦ μετὰ ἓξ ἄλλων ἀνωτέρων κληρικῶν. Προσεδέθη δὲ ἐπὶ τοῦ λειψάνου τοῦ ἀξιοθρηνήτου Πρωθιεράρχου πίναξ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν γεγραμμέναι αἱ ἀποδείξεις τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ. Διὰ τὰς σημερινὰς ἡμῶν περὶ τοῦ δικαίου ἰδέας αἱ ἀποδείξεις αὗται, ἐννοεῖται, πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ ἱκαναί, «Ὁ ἄπιστος Πατριάρχης», ἐλέγετο ἐν τῷ πίνακι «ὅστις τόσα δείγματα ὑποταγῆς εἶχε δείξῃ πρίν, δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἀγνοῇ καὶ τὴν φορὰν ταύτην τὴν ἐξέγερσιν τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμοπίστων αὐτοῦ καὶ ὤφειλε νὰ καταστήσῃ ταύτην γνωστὴν εἰς Ἐκείνους, οἵτινες ἠγνόουν αὐτήν». Ὡς μέγιστον δὲ καὶ τὸ μόνον θετικὸν κακούργημα ἀπεῖδετο αὐτῷ τὸ «ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ».

Τὸ γεγονὸς δέ, ὅτι μετά τινας ἑβδομάδας ἐκόσμει τὸ προαύλιον τοῦ Σεραΐου ἡ κεφαλὴ τοῦ μετὰ δεκαήμερον ὑπουργίαν παυθέντος καὶ ὡς προδότου τοῦ κράτους θανατωθέντος Μπενδερλῆ Ἀλῆ πασᾶ ὀλίγην παρηγορίαν παρέσχε τοῖς οἰκείοις τῶν σφαγέντων, καθ' ὅσον αἱ αἱματηραὶ σφαγαὶ ἐξηκολούθουν καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ θανατωθέντος μεγάλου βεζύρου.

Ἐξ Ἑλλάδος ἀπαίσιαι ἔφθανον διὰ τοὺς Τούρκους εἰδήσεις, οἱ δὲ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὤφειλον νὰ πληρώσωσι τὴν χαράν, ἣν ᾐσθάνοντο δι' ἑκάστην τῶν συμπατριωτῶν των νίκην, διὰ νέων μαρτυρίων. Ἔν τινι ἰδιωτικῇ ἐπιστολῇ, δημοσιευθείσῃ τότε ἐν τῇ «*Γενικῇ ἐφημερίδι τῆς Αὐγούστης*» τῆς Βαυαρίας ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς: «Ἔκτοτε ἡ Κωνσταντινούπολις ὁμοιάζει πρὸς πόλιν, κυριευθεῖσαν »ἐξ ἐφόδου. Πτώματα πληροῦσι τὰς ὁδούς, οἱ πνιγμοὶ ἤρξαντο ἐκ νέου, πεντήκοντα »καὶ εἰς ἱερεῖς, οἵτινες ἐν ταῖς τελευταίαις τῆς ἀπελπισίας ἡμέραις μετ' ἐκτάκτου »ψυχικοῦ σθένους ἐτέλουν τὰς ἱερουργίας ἐν ὑπαίθρῳ, ἐδολοφονήθησαν καὶ τὰ πτώ»ματα αὐτῶν σκληρότατα ἠκρωτηριάσθησαν. Ὁ Θεὸς μόνος γνωρίζει ὁποῖον τέλος »θὰ λάβῃ ἡ κατάστασις αὕτη».

Φυγὴ ἐκ τοῦ τόπου τοῦ κλαυθμῶνος ἦτο ἀδύνατος. Ὀλίγιστοι μόνον πλούσιοι κατώρθωσαν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς, ἐνῷ πλεῖστοι ἐν βωβῇ ἐγκαρτερήσει ἀνέμενον τὴν οἰκτρὰν αὐτῶν τύχην. **Ἀλλὰ τὸ εἰδεχθέστατον τῶν κακουργημάτων συνέβη μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς ἀπαισίου ἐκ Μιτυλήνης εἰδήσεως, ὅτι ὁ τουρκικὸς στόλος κατεστράφη ἐντελῶς πλησίον τῆς νήσου ταύτης. Λυσσώδης ὁ τουρκικὸς ὄχλος ἐπέδραμε διὰ μυριοστὴν φορὰν τὰς ἑλληνικὰς συνοικίας καὶ ἔσυρεν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν πεντήκοντα ἑλληνίδας παρθένους ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων**

οἰκογενειῶν, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ δύο πριγκηπίσσας Μουρού-ζη, εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπου ἀνθ' ἑνὸς γροσίου παρεδίδοντο πρὸ ἀτιμασμόν. Αἱ πλεῖσται τῶν μαρτύρων τούτων ἀπέθανον ἀμέσως.

Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐξηρεθίζετο ἡ δημοσία γνώμη τῆς Εὐρώπης ἐκ τῶν ἀνη-κούστων τούτων φρικαλεοτήτων, ἡ ἐπίσημος Εὐρώπη διατέλει ψυχρά. Ἡ ἐπίσημο Εὐρώπη ἐφοβεῖτο πρὸ τῆς ἔριδος, ἣν θὰ συνεπέφερεν ἡ διανομὴ τῆς κληρονομία τοῦ «ἀσθενοῦς». Ἡ δὲ βιενναία αὐλὴ ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν Τούρκων μεροληψίᾳ τη προέβη ἔτι περαιτέρω ἐγκαθείρξασα ἐν φρουρίῳ τὸν εἰς Οὐγγαρίαν καταφυγόντα ἥρω ἐπὶ ἓξ ὁλόκληρα ἔτη, μέχρις οὗ ἡ νόσος συνέτριψεν αὐτόν. Καὶ ὅμως ὁ Ἀλέξαν-δρος Ὑψηλάντης, εἷς ἡρωϊκὸς ἀπόγονος τῶν Κομνηνῶν, οὗτινος ἡ οἰκογένεια το σαῦτα εἶχεν ὑποστῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων δεινὰ καὶ οὗτινος ὁ πάππος εἶχεν ἀποθάν σκληρὸν μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 1805, εἶχε πληρέστατον δίκαιον ἀποτολμῶν τ ἔνδοξον τόλμημά του, τὸ ὁποῖον παρ' ὅλην τὴν ἀτυχῆ ἔκβασίν του, ἐν τῷ τελικ ἀποτελέσματι ἐσήμαινε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ
ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΣΧΙΣΜΑ

Ἡ ὀξεῖα φάσις, εἰς ἣν ἐπ' ἐσχάτων εἰσῆλθε τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, ἔδωκε ἀφορμὴν νὰ γίνῃ λόγος καὶ περὶ τοῦ στενῶς συνημμένου πρὸς αὐτὸ ζητήματο τοῦ βουλγαρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος καὶ τῶν γινομένων νῦν δῆθεν πρὸ ἄρσιν αὐτοῦ ἐνεργειῶν. Κατ' οὐσίαν τὸ ζήτημα τοῦ σχίσματος τοσοῦτον στε-νῶς συνδέεται μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ, ὥστε σήμερον τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε αὐτ τοῦτο τὸ μακεδονικὸν ὑπὸ ἔποψιν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ταύτην ἐν στενῇ συναφεί πρὸς τὴν πολιτικὴν διατελοῦσαν.

Τὸ ζήτημα τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε τὸ μακεδονικὸν μέρος τῆς ὅλη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κατ' οὐσίαν φυλετικῆς καὶ πολιτικῆς, ἀλλ' ἕνεκ λόγων ἰδιαιτέρων ἐν τῷ χώρῳ κυρίως τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἀναπτυχθείσης καὶ ἐπ μακρὸν χρόνον ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ διεξαχθείσης καὶ νῦν διεξαγομένης ἔριδος.

Ὡς γνωστὸν οἱ πρωτουργοὶ τῆς βουλγαρικῆς πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐξεγέρσεω ἤρξαντο τοῦ ἔργου αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας διότι καθ' ὃν χρόνον ἤρξαντο τ κινήματος τούτου (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν περίπου τῆς ἕκτης δεκαετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνο

τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς ἁπάσης διατελούσης ὑπὸ τὸ ἄμεσον κράτος τῆς Τουρκίας, δὲν ὑπῆρχε χῶρος ἐνεργείας πολιτικῆς· εἰς ἐπαναστατικὴν δὲ κίνησιν οἱανδήποτε ἦν ἥκιστα παρεσκευασμένος ὁ μὴ ἔχων ἔτι συνείδησιν καθαρὰν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως βουλγαρικὸς λαός, ὁ καλῶν ἑαυτὸν *Γραικόν*. Κατὰ τὰς σκέψεις τῶν πανσλαυϊστῶν, πρωτουργῶν τῆς δημιουργίας βουλγαρικοῦ κράτους, ἔδει νὰ ὑπάρχῃ πρότερον ἔθνος βουλγαρικὸν ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τοῦ κράτους τοῦ τουρκικοῦ. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο κατὰ τὸ ἐν Τουρκίᾳ σύστημα τῶν ἐθνοτήτων ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ Ἐκκλησία βουλγαρική. Τὸ πρώτιστον λοιπὸν ἔργον τῶν βουλγαροφίλων πανσλαυϊστῶν ἦτο ἵδρυσις βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Εἶνε δὲ γνωστὸν πῶς εἰσηγήσαντο τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τῶν βουλγαριζόντων Ἑλλήνων ἢ τῶν ἑλληνικῶς ἀνατεθραμμένων καὶ πεπαιδευμένων Βουλγάρων τῆς Βορείου Θρᾴκης.

Οἱ πανσλαυϊσταί, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τούτων ἐμπνεομένη πανσλαυϊστικὴ ρωσικὴ πολιτική, ἀποβλέποντες κυρίως ἐξ ἀρχῆς εἰς ἵδρυσιν μεγάλης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ σλαυϊκῆς πολιτικῆς δυνάμεως, μελλούσης νὰ ἐξουδετερώσῃ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς τὴν μόνην σχεδὸν ἕως τότε ἐν τῇ Χερσονήσῳ ταύτῃ ἐκπολιτιστικὴν χριστιανικὴν δύναμιν, τὸν Ἑλληνισμὸν δηλονότι, ἤθελον τὴν βάσιν αὐτὴν τῆς ἐγκυμονουμένης πολιτικῆς Βουλγαρίας νὰ καταστήσωσιν εὐρυτάτην, νὰ δημιουργήσωσι δηλαδὴ Ἐκκλησίαν βουλγαρικὴν οὐχὶ ἁπλῶς ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Δουναβίου καὶ τοῦ Αἵμου Βουλγαρίᾳ καλουμένῃ χώρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ταῖς χώραις, εἰς ἃς ἀπέβλεπον πολιτικῶς, ἤτοι ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἐπωφελούμενοι δὲ τὸ γεγονός, ὅτι ἔν τισι τόποις τῶν χωρῶν τούτων ὑπῆρχον καὶ βουλγαρόφωνοι Ἕλληνες, ἔθεσαν τὴν ἀρχήν, ὅτι ὅπου Βούλγαρος (ἤτοι Βουλγαρόφωνος) ἐκεῖ καὶ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία. Τῆς ἀρχῆς ταύτης νῦν ἐφαρμοζομένης ἐν Μακεδονίᾳ ζητοῦσιν οἱ Βούλγαροι διὰ βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐν Μακεδονίᾳ νὰ καταστήσωσι ταύτην τὴν χώραν βουλγαρικήν. Κυρίως ὁ ἀγὼν στρέφεται περὶ τοὺς βουλγαροφώνους Ἕλληνας.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀξιοῦμεν, ὅτι πάντες οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ὀρθόδοξοι, καὶ αὐτοὶ οἱ βουλγαρόφωνοι, εἰσὶν Ἕλληνες, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ Βούλγαροι διατείνονται, ὅτι οἱ βουλγαρόφωνοι εἰσὶ Βούλγαροι, τοιοῦτοι ἀποδεικνύμενοι δῆθεν ἐκ τῆς λαλουμένης ὑπ᾽ αὐτῶν γλώσσης. Εἶνε περιττὸν ὅλως καὶ ἀνωφελὲς ν᾽ ἀναζητήσωμεν νῦν ἡμεῖς νὰ ἀποκρούσωμεν τοὺς διϊσχυρισμοὺς τῶν Βουλγάρων δι᾽ ἐπιχειρημάτων ἱστορικῶν. Οἱ Βούλγαροι, οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἡ Μακεδονία ἦτο ἡ κοιτὶς τῆς βουλγαρικῆς ἐθνότητος διαθέτουσι πολλοὺς τρόπους, ἵνα διαστρέψωσι τὰ ἱστορικῶς μεμαρτυρημένα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς προκατειλημμένης καὶ ἐπιπολαίως πάντα τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρινούσης εὐρωπαϊκῆς δημοσίας γνώμης. Ἀληθὲς καὶ ἀναμφισβήτητον εἶνε μόνον ὅτι τὸ πεφωτισμένον μέρος τῶν βουλγαροφώνων εἰσὶν Ἕλληνες τὴν καρδίαν, ἑλληνικώτεροι τῶν Ἑλλήνων, ἐνῷ τὸ πολὺ πλῆθος συνδέεται πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν διὰ τῆς ὀρθοδοξίας.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι αἱ ἀπὸ ἡμίσεως περίπου αἰῶνος γινόμεναι ἐν Μακεδονίᾳ παν-

σλαυϊστικαὶ παντοῖαι ἐνέργειαι καὶ ἰδίως ἡ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως βουλγαρικῆς ἡγεμονίας διὰ παντὸς τρόπου ἀσκουμένη ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, συνδρομῇ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς ἀδυναμίας, ἐπὶ τοὺς βουλγαροφώνους τρομοκρατία ἐδημιούργησαν ἐν τῇ βουλγαροφώνῳ ἑλληνικῇ Μακεδονίᾳ ἔκρυθμόν τινα κατάστασιν, διδοῦσαν ἀφορμὴν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὑπὸ ἀκραιφνῶς ἐθνικὴν ἔποψιν τὸ βουλγαρόφωνον στοιχεῖον δὲν εἶνε ἔτι οὕτως εἰπεῖν στερεὸν καὶ ἀποκρυσταλλωμένον καὶ διὰ τοῦτο ὑπόκειται μέχρι τινὸς εἰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μέλλουσαν ὁριστικὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν. Καὶ ἐνταῦθα ζητητέα ἡ ἀφορμὴ καὶ τὸ στάδιον τῆς μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Βουλγαρισμοῦ πάλης. Στοιχεῖον μέγα τῆς πάλης ταύτης εἶνε ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὸ ζήτημα τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐγένετο ἡ ἀφετηρία αὐτῆς.

Οἱ Βούλγαροι ζητοῦσι διὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς βουλγαρικῆς νὰ προσαγάγωσι τοὺς Βουλγαροφώνους εἰς τοὺς κόλπους τῆς βουλγαρικῆς ἐθνότητος, ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες τὰς τοιαύτας ἐνεργείας θεωροῦμεν δικαίως ὡς ἐπιβουλάς, διενεργουμένας ἐναντίον τῶν δικαιωμάτων οὐ μόνον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀλλὰ κατὰ βάθος καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος. Καὶ πᾶσα ἐπιτυχία βουλγαρικὴ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι θεωρεῖται μεγάλη νίκη τοῦ Βουλγαρισμοῦ καὶ συμφορὰ κατ' οὐσίαν ἐθνικὴ διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἀλλὰ καίτοι ἀληθῶς τὰ συμφέροντα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας συνάπτονται ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι στενώτατα πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὐχ ἧττον αὐτὸ τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων ἀπαιτεῖ ἵνα ἐν τῷ καθόλου ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι, τῷ καλουμένῳ βουλγαρικῷ καθορισθῶσιν ἀκριβῶς τὰ ὅρια τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων τῆς νομίμου ἐνεργείας ἐξ ἑνὸς μὲν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐξ ἄλλου δὲ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου.

* *
*

Τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα διαφωτίζουσιν ἱστορικῶς τὸν χαρακτῆρα τῶν νῦν ἐν Μακεδονίᾳ ἐν τῷ χώρῳ τῆς Ἐκκλησίας γινομένων.

Πῶς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ; Συνήθως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ταρασσόμεθα καὶ ἀγανακτοῦμεν ὁσάκις ἀκούομεν, ὅτι ἡ Πύλη ἔδωκεν ἢ προτίθεται νὰ δώσῃ βεράτια εἰς ἐπισκόπους Βουλγάρους διὰ νέας ἐπαρχίας ἐν Μακεδονίᾳ, νομίζοντες, ὅτι τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀλλ' ἀντιβαίνει πράγματι ἡ τοιαύτη διαγωγὴ τῆς Πύλης εἰς τὰ ἀνέκαθεν κεκτημένα δικαιώματα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας; Ἐνταῦθα, ἵν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐν τῇ νῦν αὐτοῦ φάσει κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐπόψεις, τὴν Βουλγαρικήν, τὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

Οἱ Βούλγαροι τίνα δικαιώματα ἢ τίνας ἀξιώσεις προβάλλοντες ζητοῦσι καὶ λαμ-

δώσουσι βεράτια; Οἱ Βούλγαροι στηρίζονται ἁπλῶς ἐπὶ τοῦ φιρμανίου τοῦ 1870. Τὸ φιρμάνιον τοῦτο εἰς τὴν δι' αὐτοῦ ἱδρυομένην βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν, πλὴν τῶν ἐν τῇ κυρίως Βουλγαρίᾳ τῇ νῦν βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ δηλονότι καὶ τῇ Δοβρούτσῃ παραχωρηθεισῶν ἐπαρχιῶν, ἔδιδε καὶ ὀλίγας ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς κυρίως Βουλγαρίας καὶ ἐν πάσαις ταύταις τοῦ φιρμανίου ταῖς ἐπαρχίαις ὑπάρχουσι νῦν Βούλγαροι ἐπίσκοποι.

Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ζητοῦσι καὶ νέας ἐπαρχίας στηριζόμενοι πάλιν ἐπὶ τοῦ φιρμανίου, διότι, ὡς ἐρρήθη, τὸ φιρμάνιον δὲν καθορίζει ἅπαξ διὰ παντὸς τὰ ὅρια τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, ἀλλὰ διατάσσει ἵνα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πᾶσα ἐπαρχία, ἐν ᾗ τὰ 2)3 τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ ἤθελον ζητήσει τὴν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν προσάρτησιν αὐτῶν, τελεσθῇ ἡ τοιαύτη προσάρτησις. Οἱ Βούλγαροι λοιπὸν οἱ μὴ ἀναγνωρίζοντες τὸ σχίσμα, ἀλλὰ τὸ φιρμάνιον, δικαιοῦνται ἐξ ἧς ἐπόψεως κρίνουσι τὰ πράγματα νὰ ζητήσωσι καὶ νέας ἐπαρχίας. Τὸ πλημμελὲς κατὰ τὴν ἔποψιν ταύτην εἶνε, ὅτι δὲν ἐκτελεῖται ἀκριβῶς ὁ ὅρος τοῦ φιρμανίου, ὁ ἀφορῶν εἰς τὴν προσάρτησιν νέων ἐπαρχιῶν, διότι δὲν γίνεται ἡ ἐπίδοσις νέων βερατίων διὰ τῆς αἰτήσεως τῶν 2)3 τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ ἐναντίον τῆς τοιαύτης παραλείψεως οὐδεμίαν δύναται ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία νὰ ἐγείρῃ διαμαρτύρησιν, διότι οὕτω ποιοῦσα ἀναγνωρίζει τὸ φιρμάνιον. Καὶ οὕτω οἱ Βούλγαροι ἐπωφελοῦνται ἐκ τοῦ φιρμανίου καὶ ὑπὲρ τὰ ἐκ τοῦ φιρμανίου παρεχόμενα. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ θέσις τῶν Βουλγάρων ἐν τῷ ζητήματι ἐξ ἧς ἐπόψεως αὐτοὶ κρίνουσιν αὐτό. Ὁποία δὲ νῦν ἡ θέσις αὕτη, ἐξ ἧς ἐπόψεως κρίνει ἡ Ἐκκλησία τὰ πράγματα; Ἡ Ἐκκλησία, κηρύξασα σχισματικὴν τὴν βουλγαρικὴν λεγομένην Ἐκκλησίαν, δὲν δύναται νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς ὁπουδήποτε τοῦ κόσμου, καὶ ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία ὡς Ἐκκλησία σχισματικὴ καὶ ἀλλόθρησκος δικαιοῦται νὰ ἱδρύῃ ἐκκλησίας ἐν οἱαδήποτε χώρᾳ καὶ κράτει καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτρέπῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κράτους. Ὥστε ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν δὲν δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ διαμαρτυρηθῇ ὅταν ἡ Τουρκία δίδῃ βεράτια εἰς Βουλγάρους ἐπισκόπους ἐν Μακεδονίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ ἰσχυρῶς ἡ Ἐκκλησία, εἶνε νὰ ὑπάρχῃ πραγματικὸν τὸ Σχίσμα, νὰ μὴ θεωρῶνται δὲ καὶ ὀνομάζωνται ὀρθόδοξοι οἱ τῆς Ἐξαρχίας ἐπίσκοποι, ἀλλὰ σχισματικοὶ ἀλλόθρησκοι· τοῦτο δὲ εἶνε ἀκριβῶς τὸ ἀκανθωδέστατον μέρος τοῦ ζητήματος, τὸ ἀποτελοῦν, ἐξ ἐπόψεως πραγματικῆς καὶ πρακτικῆς, τὸ τουρκικὸν μέρος τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἀλλ' ἐκ τίνος λοιπὸν ἐπόψεως κρίνει τὰ πράγματα ἡ Πύλη καὶ πῶς ρυθμίζει τὴν διαγωγὴν αὐτῆς; Τῆς Πύλης ἡ πολιτικὴ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ εἶνε συγκεχυμένη καὶ ἀντιφατικὴ τὸ μὲν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, τὸ δὲ ἕνεκα τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος, ὅπερ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ἔριδος ἀρύεται ἡ Πύλη ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ διαιρεῖν καὶ βασιλεύειν. Ἡ Πύλη δίδει βεράτια ἢ ἀρνεῖται εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἀποβλέπουσα ὄχι εἰς τὸ φιρμάνιον ἢ εἰς τὸ Σχίσμα, ἀλλὰ εἰς

τὰς ἑκάστοτε πολιτικὰς βλέψεις, ἀνάγκας καὶ συμφέροντα αὐτῆς. Δίδει εἰς τοὺς Βουλγάρους βεράτια δικαιολογούμενα ἐκ βουλγαρικῆς ἐπόψεως διὰ τοῦ φιρμανίου, ἀδιαφορεῖ δὲ περὶ τῆς ἐν τῷ φιρμανίῳ διατάξεως τῶν 2)3, διότι γινώσκει, ὅτι ὁ Πατριάρχης δὲν δύναται νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς παραλείψεως ταύτης. Ὅταν δὲ ὁ Πατριάρχης ἐγείρῃ διαμαρτυρίαν, στηριζομένην ἐφ' οὗ δύναται νὰ στηριχθῇ λόγου, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς πραγματικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Σχίσματος διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ σχήματος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἐξαρχίας ὡς σχισματικῶν, ἀπαντᾷ ἁπλούστατα, ὅτι τοῦ μὲν σχήματος τὴν ἀλλαγὴν συνέστησε πολλάκις καὶ συνιστᾷ ἔτι, ἀλλ' ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτὴν διὰ τῆς βίας, ὡς πρὸς δὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἐξαρχίας ὡς σχισματικῶν, ἀπαντᾷ ἐπίσης ἁπλούστατα ὅτι αὕτη δὲν δύναται νὰ κρίνῃ τί ἐστι Ὀ ρ θ ό δ ο ξ ο ς καὶ τί Σ χ ι σ μ α τ ι κ ό ς, ἀλλὰ τί ἐστὶ Ρ ο ὺ μ καὶ μὴ Ρ ο ύ μ, καὶ ὅτι ἐν τοῖς βερατίοις τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἐξαρχίας δὲν ὀνομάζει αὐτοὺς Ρ ο ύ μ, ἀλλὰ Βουλγάρους.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐννοεῖ τις ὁποία σύγχυσις ὑπάρχει ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι, τῷ λεγομένῳ βουλγαρικῷ, οὐχὶ ἐξ ἐπόψεως θεωρητικῆς, οὐχὶ ἐν ταῖς ἀντιθέτοις ἀξιώσεσιν αὐταῖς, ἀλλ' ἐν τῇ πρακτικῇ διατυπώσει καὶ ἐκτελέσει αὐτῶν. Οἱ Βούλγαροι λαμβάνουσιν ἐπισκοπὰς διὰ τοῦ φιρμανίου χωρὶς νὰ ἐκτελῶσι τὰς περὶ τούτου διατάξεις τοῦ φιρμανίου, οὐδετέρου τῶν ἄλλων διαφερομένων, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, διαμαρτυρομένου. Ἡ Ἐκκλησία θορυβεῖται καὶ ταράσσεται ἐπὶ τῇ ἐκδόσει βερατίων οὐχὶ διότι οἱ Βούλγαροι ἀφαιροῦσιν Ἐπαρχίας ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ φιρμάνιον, ἀλλὰ διότι ἀλλόθρησκοι ἐπίσκοποι παρίστανται ὡς ὀρθόδοξοι πρὸ ὀρθοδόξων πληθυσμῶν. Ἡ δὲ Τουρκία, ἥτις ἐξ ἧς μὲν ἐπόψεως κρίνει τὰ πράγματα ἡ Μ. Ἐκκλησία ἠδύνατο νὰ δίδῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους ὡς σχισματικοὺς βεράτια πανταχοῦ τοῦ κράτους αὐτῆς, ἐξ ἐπόψεως δὲ βουλγαρικῆς μόνον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ φιρμανίου, οὐδέτερον τούτων ποιεῖ, ἀλλὰ τὸ ζήτημα κρίνουσα καθ' ὁλοκληρίαν κατὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς, τὴν ἑκάστοτε απονομὴν τοῦ βερατίου συνδέει πρὸς τὰ ἑκάστοτε πολιτικὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς. Ἀπέναντι τῶν τοιούτων πραγματικῶν δυσχερειῶν τοῦ ζητήματος, τὸ κύριον ζήτημα τὸ προτιθέμενον νῦν ἡμῖν εἶνε α] ἂν καὶ κατὰ πόσον δύναται ν' ἀρθῇ τὸ Σχίσμα καὶ β] κατὰ πόσον ἡ τήρησις ἢ ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος δύναται νὰ εἶνε πάροχος ὠφελείας ἢ βλάβης ἐξ ἐπόψεως ἐθνικῆς ἑλληνικῆς, ἰδίως ἐν τῷ Μακεδονικῷ ζητήματι.

* *
*

Ὑπὸ ἔποψιν καθαρῶς ἐκκλησιαστικὴν τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα εἶνε πρὸ πολλοῦ λελυμένον ὁριστικῶς κατὰ θεωρίαν. Οἱ Βούλγαροι, ὡς εἴπομεν, διὰ τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἢ μᾶλλον διὰ τῆς ἀρχῆς, ἣν διετύπωσαν «ἔνθα Βούλγαρος ἐκεῖ καὶ Βουλ-

γαρία καὶ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία» ἀπέβλεπον εἰς τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τοῦ πλείστου τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Ἀλλὰ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὁρμώμενον ἀπὸ λόγων *καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν* ἀπέκρουσε κατ' ἀρχὴν τὰς ἀξιώσεις τῶν Βουλγάρων, διότι ἐθεώρει ἀπάδουσαν πρὸς τὰ θέσμια τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν ἵδρυσιν Ἐκκλησίας ἐθνικῆς, ὡς παρεισαγούσης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην δόγμα καινοφανές, τὸ τοῦ *ἐθνοφυλετισμοῦ*. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιτρέπει αὐτονομίαν εἰς Ἐκκλησίας τοπικὰς καὶ εὐρυτάτων ἔτι περιφερειῶν, ὁσάκις αἱ περιφέρειαι αὗται ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον κράτος (Ἐκκλησία τοῦ ἑλληνικοῦ ἢ τοῦ ρωσσικοῦ κράτους· ὁ ὅρος ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ρωσσικὴ Ἐκκλησία εἶνε πλημμελής), διότι αἱ τοιαῦται Ἐκκλησίαι θεωροῦνται ἁπλῶς ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐπιβαλλόμεναι μεγάλαι διοικητικαὶ διαιρέσεις. Ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπει Ἐκκλησίας ἐθνικὰς οὕτω συγκεκροτημένας, ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ νὰ ὑπάρχῃ ἰδιαιτέρα Ἐκκλησία βουλγαρική, ἑλληνική, ἀλβανική, βλαχική. Διὰ ταῦτα ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία διαρκῶς καὶ ἐπιμόνως ἀπέκρουσε τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις.

Ἀλλ' ἐπειδὴ αὗται ὑπεστηρίζοντο διπλωματικῶς ὑπὸ τῆς Ρωσσίας παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ οἱ Βούλγαροι ἢ μᾶλλον οἱ Βουλγαρισταὶ (οἱ δημιουργοῦντες δηλονότι διὰ πολιτικοὺς λόγους τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος) μείζονας διηνεκῶς προέβαλλον ἀπαιτήσεις, τὸ Πατριαρχεῖον ἐσκέφθη, ὅτι τὸ ζήτημα ἔδει νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς ὑπερτάτης ἐν ἁπάσῃ τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἀρχῆς, Οἰκουμενικῆς δηλονότι Συνόδου, συγκειμένης ἐξ ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ κατὰ τὰ εἰωθότα ἤρξατο πρὸς τοῦτο διαπραγματεύσεων πρὸς τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας. Ἡ πρότασις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ρωσσίας, φοβουμένης δῆθεν μὴ ἐν τῇ Συνόδῳ τῶν μὲν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῶν Σλαύων ἐπισκόπων, τῶν δὲ ἑλληνικῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐπέλθῃ ἐντεῦθεν μέγα σχίσμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Πύλη δὲν ἔδωκε τὴν ἀπαιτουμένην ἄδειαν εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐνδίδουσα εἰς εἰσηγήσεις ρωσσικάς, ἔλυσε δὲ τὸ ζήτημα διὰ φιρμανίου σουλτανικοῦ, ἐκδοθέντος κατὰ σχέδιον συνταχθὲν ὑπὸ μικτῆς ἐπιτροπῆς, ἐξ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων συγκειμένης. Τὸ Πατριαρχεῖον ἀπέρριψε τὴν διὰ τοιαύτης ἀναμίξεως πολιτικῆς ἀρχῆς, μάλλιστα ἀλλοθρήσκου, λύσιν ζητήματος, συνεκάλεσε δὲ μεγάλην σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἡ σύνοδος κατεδίκασε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκήρυξε τῷ 1872 σχισματικοὺς τὸν διὰ τοῦ φιρμανίου Ἔξαρχον γενόμενον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ πάντας τοὺς συντασσομένους αὐτοῖς (οὐχὶ τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος). Τὸν Ὅρον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἀπεδέξαντο καὶ ἀνεγνώρισαν ἥ τε τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ὀρθόδοξοι αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι πλὴν τῆς τοῦ ρωσσικοῦ Κράτους, ἧς ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τηρεῖ μέχρι σήμερον σιγὴν ἀπέναντι τῆς γενομένης αὐτῇ ἀνακοι-

νώσεως τοῦ Ὅρου, χωρὶς ἐν τούτοις ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν. Οὕτω τῆς Ἐκκλησίας προβάσης εἰς τὸ ἔσχατον τῶν ὑπολειπομένων αὐτῇ δυνατῶν μέτρων, τὸ ζήτημα ἐλύθη ἐκκλησιαστικῶς διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῆς περὶ τὸν Ἔξαρχον σχισματικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἄλλης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ἡ διὰ τῆς κηρύξεως τοῦ σχίσματος ἐπελθοῦσα λύσις εἶχε σημασίαν ἁπλῶς θεωρητικήν. Ἵνα ἡ λύσις αὕτη λάβῃ πραγματικὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα, ἔδει ἡ σχισματικὴ Ἐκκλησία νὰ θεωρηθῇ ὡς τοιαύτη καὶ ὑπὸ τῆς Πύλης· ἔδει ν' ἀλλαγῇ τὸ σχῆμα τοῦ κλήρου τοῦ σχισματικοῦ, καὶ ἐν τοῖς βερατίοις, τοῖς διδομένοις εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς σχισματικῆς Ἐκκλησίας ἔπρεπε νὰ καλῶνται οὗτοι «*ἐπίσκοποι τῆς σχισματικῆς τῶν Βουλγάρων Ἐκκλησίας*». Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἔδει ν' ἀναγνωρισθῇ ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς τὸ Σχίσμα ὑπὸ τῆς Ρωσσίας. Τούτων δὲ μὴ γενομένων ἡ λύσις ἦν ἡμιτελής.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία δὲν ἐτόλμησε νὰ βιάσῃ τὴν Ρωσσίαν νὰ κηρυχθῇ ρητῶς κατὰ ἢ ὑπὲρ τοῦ Σχίσματος, φοβουμένη μὴ ἐπέλθῃ σκάνδαλον μέγα. Οἱ δὲ Βούλγαροι ἠρκέσθησαν εἰς τὴν διὰ τοῦ φιρμανίου παρεχομένην αὐτονομίαν καὶ εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, προσποιούμενοι ἄγνοιαν τοῦ Σχίσματος. Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ φιρμανίῳ ἦτο ἰδίως ἀπαράδεκτον ἐξ ἐπόψεως ἐκκλησιαστικῆς ἦτο ὅτι οὐ μόνον τὰ ὅρια τῆς νέας Ἐκκλησίας ἐξετείνοντο πέραν τῶν ὁρίων τῆς κυρίως Βουλγαρίας (ἡ Ἐκκλησία εἶχε φανῇ ἐπὶ τέλους πρόθυμος νὰ συναινέσῃ εἰς ἵδρυσιν Ἐξαρχίας Αἵμου, ἤτοι Ἐκκλησίας αὐτονόμου ἐν τῇ κυρίως Βουλγαρίᾳ), ἀλλ' ἐπετρέπετο ἵνα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐν πάσῃ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ ἤθελον ζητήσῃ τὴν εἰς τὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν προσάρτησιν, πραγματοποιηθῇ ἀμέσως ἡ τοιαύτη προσάρτησις. Τὸ Σχίσμα ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν τοῦτο ἐπήνεγκε τὸ ὄφελος τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ὅτι αὕτη ἠδύνατο νῦν νὰ πέμπῃ εἰς πάσας τὰς βουλγαρικὰς χώρας ἐπισκόπους ὀρθοδόξους, μὴ ἀναγνωρίζουσα ὡς τοιούτους τοὺς Βουλγάρους ἐπισκόπους, ἐφ' ᾧ κατὰ τὸ φιρμάνιον αἱ διὰ τὴν νέαν Ἐκκλησίαν καθορισθεῖσαι ἐπισκοπαὶ ἔδει νὰ ἐξαρτῶνται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς Ἐξαρχίας.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία μάλιστα ἐπὶ στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ πέμψῃ ἐπισκόπους ὀρθοδόξους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βουλγαρίαν. Ὁ τότε (1872) ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Χαλὶλ Σερὶφ πασᾶς ἀνεγνώρισε τὸ τοιοῦτον δικαίωμα τοῦ Πατριαρχείου, παρατηρήσας εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν ὅρων τοῦ φιρμανίου διαμαρτυρόμενον Ἔξαρχον ὅτι καὶ ἡ Ἐξαρχία, ὡς χωριστὴ Ἐκκλησία ἠδύνατο νῦν νὰ πέμπῃ ἐπισκόπους καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ αὐτὸς ὑπουργὸς καὶ ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ μέγας βεζύρης Μιτχὰτ πασᾶς ἐφαίνοντο πρόθυμοι νὰ ἐκπληρώσωσι καὶ τὰς περὶ ἀλλαγῆς τοῦ σχήματος τοῦ βουλγαρικοῦ κλήρου ἀξιώσεις τοῦ Πατριαρχείου. Ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἐπραγματοποιήθη, ἕνεκα τῶν ὑπὲρ τῆς Ἐξαρχίας ξένων εἰσηγήσεων. Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐν

τῷ βερατίῳ χαρακτηρισμὸν τῶν Βουλγάρων ὡς σχισματικῶν ἡ Πύλη, ἥτις καὶ ἐν τοῖς βερατίοις τῶν Ὀρθοδόξων ἐπισκόπων δὲν καλεῖ αὐτοὺς Ὀρθοδόξους (ὁ ὅρος οὗτος εἶνε ξένος καὶ ἄγνωστος ἐν τῇ τουρκικῇ πολιτικῇ γλώσσῃ προκειμένου περὶ τῆς Ἐκκλησίας) ἀλλὰ *Ρωμαίους* (Ροὺμ), ἠρκέσθη ν' ἀντικαταστήσῃ ἐν τοῖς βερετίοις τὸ *Ροὺμ διὰ τοῦ Βούλγαρος*. Καὶ αὐτὴ ἡ Ἐξαρχία δὲν ἔπαυσε διαμαρτυρομένη, ὅτι ἡ νέα Ἐκκλησία ἦτο ὀρθόδοξος, ἱδρυθεῖσα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὅρων τοῦ φιρμανίου. Ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ μέτρον τῆς ἀποστολῆς ὀρθοδόξων ἐπισκόπων εἰς Βουλγαρίαν, τοῦτο ἐγκατελείφθη ὑπ' αὐτῆς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀρκεσθείσης νὰ διατηρήσῃ ἐπισκόπους ὀρθοδόξους μόνον ἐκεῖ ἔνθα (ὡς ἐν Βάρνῃ) ὑπῆρχεν ἑλληνικὸν ὀρθόδοξον στοιχεῖον.

* *
*

Καὶ ἤδη ἐρωτῶμεν : δύναται σήμερον νὰ ἀρθῇ τὸ Σχίσμα;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν τοιαύτην ἐρώτησιν εἶνε ἁπλουστάτη. Τοῦ Σχίσματος ἡ ἄρσις ἐκ πρώτης ὄψεως εἶνε ζήτημα καθαρῶς ἐκκλησιαστικόν. Τὸ Σχίσμα προῆλθε, διότι ἡ Ἐκκλησία κατεδίκασε δόγμα τι, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, τὸ δόγμα τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, τὸ δόγμα δηλονότι τῆς κατὰ φυλὰς καὶ ἔθνη διαιρέσεως καὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ ἐμμείναντες ἐν τῷ δόγματι τούτῳ, μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καταδίκην αὐτοῦ, εἰσὶ καὶ θεωροῦνται σχισματικοί, σχισματικὴ δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τούτων ἱδρυμένη καὶ διοικουμένη Ἐκκλησία. Ὁ μόνος λοιπὸν καὶ ἀπαραίτητος ὅρος, ἐξ ἐπόψεως ἐκκλησιαστικῆς, τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος εἶνε ἡ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ἐγκατάλειψις τοῦ τοιούτου δόγματος, ἤτοι ἡ ἐγκατάλειψις τῆς λεγομένης ἐθνικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀξιούσης νὰ ὑπάρχῃ ὅπου ὑπάρχει Βούλγαρος ἢ βουλγαρικὴ γλῶσσα. Ἀλλ' εἶνε δυνατὸν οἱ Βούλγαροι ν' ἀπαρνηθῶσι τὸ δόγμα τοῦτο, ἐφ' οὗ στηρίζουσιν ἔτι ἐν ταῖς ἐκτὸς τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας βουλγαρικαῖς θεωρουμέναις ὑπ' αὐτῶν χώραις τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ὕπαρξιν καὶ τὴν μέλλουσαν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν;

Καὶ τοῦτο, φαίνεται, εἶνε ἀδύνατον. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα εἶνε διὰ τοὺς Βουλγάρους, ὡς ἐρρήθη, ζήτημα καθαρῶς ἐθνικὸν καὶ πολιτικόν. Δι' αὐτοῦ ἐζήτησαν νὰ δημιουργήσωσιν ἔθνος βουλγαρικὸν καὶ νὰ παρασκευάσωσι κράτος βουλγαρικόν. Ἡ ἀόριστος δὲ ἔκτασις, ἣν διὰ τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ἔδοσαν καὶ δίδουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν, εἶνε αὐτὴ ἡ ἔκτασις, ἡ πολιτική, ἣν ἀξιοῦσιν ὑπὲρ τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. Οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, ὁ μόνος ὅρος τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος, ἐξ ἐπόψεως βουλγαρικῆς, ἐθνοφυλετικῆς καὶ κατὰ βάθος πολιτικῆς, εἶνε ἡ πλήρωσις τῶν πολιτικῶν ἀξιώσεων τῶν Βουλγάρων, ἤτοι ἡ δημιουργία βουλγαρικοῦ κράτους, περιλαμβάνοντος πάσας τὰς χώρας ἐκείνας, ἐν αἷς, καθὰ ἀξιοῦσιν οἱ Βούλγαροι, ὑπάρχουσι Βούλγαροι ἢ λαλεῖται ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα.

Τούτου γενομένου, καὶ τῶν ἐθνογραφικῶν ὁρίων τοῦ Βουλγαρισμοῦ ταὐτιζομένων

πρὸς τὰ ἀνατολικὰ ὅρια αὐτοῦ, ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος ἐπέρχεται οἴκοθεν, διότι ἐν τοιαύτῃ πολιτικῶς ἡνωμένῃ Βουλγαρίᾳ δὲν ἔχει λόγον οὐδὲ σκοπὸν Ἐκκλησία ἐθνοφυλετική ἀφοῦ, ὁ μὲν διὰ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἐπιδιωκόμενος πολιτικὸς σκοπὸς πραγματοποιεῖται, ἡ δὲ *Ἐκκλησία τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους* ἐκπροσωπεῖ ἐκκλησιαστικῶς τὸν ὅλον βουλγαρισμόν. Ὡς δὲ εἴπομεν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἡ ὕπαρξις *αὐτονόμου Ἐκκλησίας Βουλγαρικοῦ κράτους*, κατὰ τὸ παράδειγμα *αὐτονόμου Ἐκκλησίας τοῦ ρωσσικοῦ κράτους καὶ αὐτονόμου Ἐκκλησίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, αὐτονόμου Ἐκκλησίας τοῦ ρωμουνικοῦ κράτους*, κλπ. δὲν ἀπᾴδει πρὸς τὰ θέσμια τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Πρέπει λοιπὸν πρὸ πάντων ἐξ ἐπόψεως βουλγαρικῆς, ἡ νῦν ἐθνικὴ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, ἡ ἀποτελοῦσα ἐκτὸς τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους δύναμιν ἠθικὴν ζωτικὴν τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν ταῖς ἐκτὸς τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους χώραις, νὰ μεταβληθῇ εἰς Ἐκκλησίαν βουλγαρικοῦ κράτους διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ὀνείρου τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, τῆς Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἢ καὶ μείζονος ἔτι, κατὰ τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις.

Ὅτε κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1878 ὁ Ρωσσικὸς στρατὸς ἐστρατοπέδευε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ Ρῶσσοι διπλωμάται ὑπηγόρευον τῷ Σαφφὲτ πασᾷ τὴν περιβόητον συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τὰ ὅρια τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, ὁ πατὴρ τῆς συνθήκης στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ ἔλεγεν εἰς πρόκριτον Ἕλληνα: «Οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τὸ Σχίσμα ἔπαυσαν πλέον ὑφιστάμενοι». Καὶ ἀληθῶς οὕτω θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα, ἂν μὴ τὰ ὅρια τῆς Βουλγαρίας τῆς συνθήκης ἐκείνης περιεκόπτοντο ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου.

Ἀλλ' ἀφοῦ διὰ τῆς νέας συνθήκης ἡ Μακεδονία πᾶσα ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας, ἡ δὲ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καθίστατο ἰδιαιτέρα αὐτόνομος ἐπαρχία, οἱ λόγοι οἱ ὑπαγορεύοντες τοῖς Βουλγάροις τὴν ἀνάγκην τῆς ἱδρύσεως *ἐθνοφυλετικῆς Ἐκκλησίας*, καὶ ἐπὶ τῷ κινδύνῳ τοῦ νὰ ὦσι σχισματικοί, ἀνέλαβον ἅπαν τὸ κῦρος αὐτῶν. Ἡ ἐλευθέρα Βουλγαρία, ἥκιστα μιμηθεῖσα τὸ ἄφρον παράδειγμα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, δὲν ἵδρυσεν Ἐκκλησίαν βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἐξάρχου, ἀλλ' ἵνα διατηρηθῇ ἡ ἑνότης τῆς ἐθνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτῆς τῆς Ἡγεμονίας αἱ ἐκκλησίαι ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ ἐν Κων)πόλει θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ, ἵνα οὕτω οἱ ἐλεύθεροι Βούλγαροι, ἐξαρτώμενοι κατὰ τύπον ἀπὸ τοῦ ἐν Κων)πόλει ἐκκλησιαστικοῦ κέντρου, ἐξαρτήσωσιν αὐτὸ κατ' οὐσίαν ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως καὶ χρησιμοποιήσωσιν αὐτὸ εἰς σκοποὺς ἐθνικοὺς καὶ πολιτικούς, ἀντιτάττοντες νοῦν πρακτικῶς ὥριμον εἰς κενὰς καὶ μικρολόγους θεωρίας, δι' ὧν τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν κράτος ἐδικαιολόγησε τὴν ἐσπευσμένην ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διοικητικὴν χειραφέτησιν.

Ἰδοὺ τίς ὁ σπουδαιότατος λόγος, ἐκ βουλγαρικῆς ἐπόψεως, τοῦ ἀδυνάτου, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος. Κατὰ τὰ εἰρημένα, ἵνα ἀρθῇ τὸ Σχίσμα

ἢ πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀποκηρύξῃ τὴν καταδίκην τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, ὅπερ ἐξ ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως εἶνε ἀδύνατον, ἢ οἱ Βούλγαροι νὰ ἀποκηρύξωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ καὶ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὰ θέσμια τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ὑποταγὴ εἰς τὰ θέσμια τῆς Ἐκκλησίας οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ἡ ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἄμεσος ἐξάρτησις πασῶν τῶν ἐκτὸς τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἐκκλησιῶν, ὑπαγομένων πασῶν ἄνευ διακρίσεως Ἕλληνος καὶ Βουλγάρου, εἰς τὸν αὐτὸν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διοριζόμενον ἐπίσκοπον. Λέγομεν περὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἡγεμονίας, διότι ἡ Ἐκκλησία τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, ὡς Ἐκκλησία τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους, δύναται νὰ ὑπάρχῃ καθ' ἑαυτὴν ὡς αὐτόνομος Ἐκκλησία ἄνευ προσκρούσεως, κατὰ τὰ ἄνωθι εἰρημένα, πρὸς τὰ θέσμια τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐστηρῶς ἐξεταζομένου τοῦ ζητήματος τῆς αὐτονομίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν διαφόρων Ὀρθοδόξων κρατῶν, οὐδ' ἡ βουλγαρικὴ Ἡγεμονία δικαιοῦται νὰ ἔχῃ ἰδίαν Ἐκκλησίαν, αὐτόνομον· διότι ἡ Ἐκκλησία μόνον εἰς τὰ ἀνεξάρτητα κράτη ἐπέτρεψε τὸ τοιοῦτον, εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία κατέστη αὐτόνομος, ἀφ' οὗ ἡ χώρα αὕτη κατέστη ἐντελῶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Τουρκίας· τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ ὡς πρὸς τὸ Μαυροβούνιον. Καὶ τῆς ρωμουνικῆς Ἐκκλησίας τὴν αὐτονομίαν ἀνεγνώρισεν ἡ Ἐκκλησία μόνον ἀφοῦ τὸ κράτος τοῦτο προήχθη εἰς βασίλειον.

Τοὐναντίον αἱ χῶραι αὗται, ἐνόσῳ ἦσαν ἡμιανεξάρτητοι ὡς καὶ νῦν ἔτι αἱ ἡγεμονίαι τῆς Σάμου καὶ τῆς Κρήτης καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν ὑπὸ αὐστριακὴν κατοχὴν διατελουσῶν χωρῶν Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, διατελοῦσιν ἔτι ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ ποτὲ ὑπὸ ἀγγλικὴν προστασίαν αὐτονόμου Ἰονίου Κράτους, μέχρι τῆς μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἑνώσεως τῶν Ἰονίων νήσων, ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὥστε κατὰ ταῦτα, οὐδ' ἡ βουλγαρικὴ Ἡγεμονία, αἰρομένου τοῦ Σχίσματος, δικαιοῦται, αὐστηρῶς ἐφαρμοζομένων τῶν θεσμίων τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἔχῃ αὐτόνομον Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ὡς πρὸς τοῦτο δύναται νὰ γείνῃ τις ἴσως ἐξαίρεσις, ἀφοῦ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, μικρὸν πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Σχίσματος, ἔστερξε, κατὰ οἰκονομίαν ἐκκλησιαστικήν, νὰ ἱδρύσῃ, ὡς ἔσχατον προληπτικὸν μέτρον τοῦ ἐπικειμένου Σχίσματος, Ἐξαρχίαν Αἵμου αὐτόνομον, καθὰ ἀνωτέρω εἴπομεν.

Ὥστε ἄρσις Σχίσματος, ἐξ ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως, εἶνε διὰ τοὺς Βουλγάρους ἡ κατάλυσις πάσης ἐθνοφυλετικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, τοὐλάχιστον ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἡγεμονίας. Τῆς δὲ Ἐκκλησίας ταύτης ἀποτελούσης βάσιν, κατ' αὐτούς, τῆς μελλούσης πολιτικῆς δυνάμεως αὐτῶν, ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος εἶνε δι' αὐτοὺς ἐγκατάλειψις τοῦ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος πολιτικοῦ προγράμματος αὐτῶν. Τοῦτο ἐξηγεῖ διατί οἱ Βούλγαροι, ὁσάκις γίνεται λόγος περὶ τοῦ Σχίσματος, διαμαρτύρονται σφοδρῶς, οὐδὲ θέλουσι νὰ ἀκούωσι λόγον οὐδένα περὶ τούτου. Ἤ, ἵνα εἴπωμεν

ἀκριβέστερον, ἐπειδὴ οἱ Βούλγαροι δὲν ἀναγνωρίζουσι Σχίσμα, ἤτοι ἐμμένουσιν ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καταδικασθέντι ἐθνοφυλετικῷ περὶ Ἐκκλησίας δόγματι καὶ θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὀρθοδόξους, τὴν δὲ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας σχισματικὴν θεωρουμένην Ἐκκλησίαν ἢ Ἐξαρχίαν αὐτῶν θεωροῦσιν Ἐκκλησίαν νομισταγῆ, ἱδρυμένην καὶ ὑπάρχουσαν διὰ τοῦ φιρμανίου τοῦ 1870, δὲν ἔχουσι λόγον, καὶ ἐξ ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως, νὰ ἐπιθυμῶσι τὴν ἄρσιν τοῦ Σχίσματος. Περίπτωσις τοιαύτη θὰ ἦτο ἐπιθυμητὴ εἰς αὐτοὺς ἂν τὸ Σχίσμα ἤρετο διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναγνωρίσεως τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν, ἂν δηλονότι ἡ Ἐκκλησία ἐπέτρεπεν ἵδρυσιν νομίμου Ἐξαρχίας, περιλαμβανούσης πάσας τὰς κατὰ τοὺς Βουλγάρους βουλγαρικὰς χώρας.

Ἀλλὰ τούτου ὄντος ἀδυνάτου, ἀδύνατος εἶνε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀποκήρυξις τῆς διὰ τοῦ φιρμανίου, κατ' αὐτούς, πράγματι δὲ διὰ τοῦ Σχίσματος, ὑφισταμένης ἐθνικῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἀφοῦ καὶ διὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τοὺς Βουλγάρους, ὡς ἔχουσιν νῦν τὰ πράγματα, εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος, τίνες οἱ ζητοῦντες τὴν ἄρσιν καὶ πρὸς τί γίνεται λόγος περὶ τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον καὶ σοβαρώτερον μέρος τοῦ ζητήματος, ὅπερ πραγματευόμεθα, τὸ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν νῦν, ὀξεῖαν φάσιν τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος καὶ μετὰ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν τῷ μέλλοντι συνδεόμενον. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα, ἀνάγκη νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν δευτέραν τῶν ἄνω προτεθεισῶν ἐρωτήσεων: Κατὰ πόσον ὑπὸ καθόλου ἔποψιν ἡ τήρησις ἢ ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος δύναται νὰ εἶνε ὠφέλιμος ἢ ἀπιβλαβής, ἐξ ἐπόψεως ἐθνικῆς ἑλληνικῆς, ἰδίως ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι.

* *
*

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὰς ἐκ τῆς διατηρήσεως ἢ ἄρσεως τοῦ Σχίσματος ἐνδεχομένας ὑπὸ ἐθνικὴν ἑλληνικὴν ἔποψιν ὠφελείας ἢ ζημίας, ἀνάγκη νὰ καθορίσωμεν γενικῶς τὴν θέσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπέναντι τοῦ Σχίσματος καὶ τοῦ ὅλου βουλγαρικοῦ λεγομένου ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος.

Ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει διαφέρον ἔμμεσον ἐν τῷ βουλγαρικῷ ζητήματι, ἐνόσῳ τὸ ζήτημα τοῦτο τίθεται ὑπὸ ἔποψιν καθαρῶς ἐκκλησιαστικήν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἐπειδὴ αἱ βουλγαρικαὶ ἀξιώσεις μειοῦσι τὰ νόμιμα δικαιώματα τοῦ Πατριαρχείου καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κράτος καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ζημιοῦσι τὸ Ἑλληνικὸν ἕνεκα τοῦ κατὰ βάθος ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ διότι ὑπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ κηδεμονίαν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας προάγεται καὶ κατευοδοῦται ἡ ἐθνικὴ παίδευσις ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις. Ἀλλὰ τὸ ἔμμεσον τοῦτο διαφέρον μεταβάλλεται εἰς ἄμεσον διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀφαιροῦντες ἐπαρχίας ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ζητοῦσι νὰ καταστήσωσι ταύτας, διὰ τῆς Ἐκκλησίας

αὐτῶν, ὡς ὀργάνου ἠθικοῦ παιδεύσεως βουλγαρικῆς, χώρας βουλγαρικὰς καὶ οὕτω ἐπιβουλεύουσι καὶ ἐπιτίθενται ἀμέσως κατὰ τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἐκ τοῦ γενικοῦ δὲ τούτου καθορισμοῦ τῆς θέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπέναντι τοῦ ὅλου βουλγαρικοῦ λεγομένου ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος κατανοεῖται καὶ ἡ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ θέσις ἀπέναντι τοῦ Σχίσματος. Τὸ Σχίσμα δηλονότι, ἐξ ἐμμέσου μὲν διαφέροντος ἀσπάζεται καὶ ὑποστηρίζει τὸ Ἑλληνικόν, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία ἔκρινε καὶ ἐκήρυξεν αὐτὸ ὡς σωστικὸν μέτρον τῆς ἀμύνης τῶν ἱερῶν αὐτῆς θεσμίων καὶ τῆς ἑαυτῆς ὑπάρξεως. Ἐξ ἀμέσου δὲ διαφέροντος ἀσπάζεται τὸ Σχίσμα, διότι ἐν τούτῳ βλέπει φραγμὸν ἀμυντικόν, ἐναντίον τῶν δι' ἐθνοφυλετικῆς Ἐκκλησίας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ τεκταινομένων ἐπιβουλῶν.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην λίαν ὑπερβολικαί τινες ἐκ τοῦ Σχίσματος ἐθνικαὶ προσδοκίαι δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει αὐτῶν. Ἡ ἐλπὶς τινῶν παρ' ἡμῖν, ὅτι κηρυσσομένου τοῦ Σχίσματος ἢ μᾶλλον τοῦ Ἀναθέματος ὑπὸ τῆς Μεγάλης Συνόδου ἐναντίον τῶν ὀπαδῶν τῆς σχισματικῆς Ἐξαρχίας, τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Βουλγάρων, ἐν αὐτῇ τῇ κυρίως Βουλγαρίᾳ, ἤθελεν ἀποκηρύξῃ τὴν Ἐξαρχίαν καὶ ἤθελεν ἐμμείνῃ ἐν τῇ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν πίστει καὶ ἀφοσιώσει, τοιαύτη λέγομεν ἐλπὶς οὔτε ἐκ τῶν προτέρων ἦτο εὔλογος, οὔτε ἐν τοῖς πράγμασιν ἐδικαιώθη. Οὐχ ἧττον τὸ Σχίσμα, ἐν Μακεδονίᾳ ἰδίως, ἐγένετο καὶ εἶνε ἔτι σπουδαῖον ὅπλον ἀμυντικὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐναντίον τῶν βουλγαρικῶν ἐπιβουλῶν. Βεβαίως ἱδρύθησαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ σχισματικαὶ ἐκκλησίαι βουλγαρικαὶ καὶ προσέλαβόν τινας βουλγαροφώνους Μακεδόνας εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕνεκα τοῦ Σχίσματος διετήρησαν ἀκέραια τὰ δικαιώματα αὐτῶν καὶ αἱ ἐκκλησίαι, αἱ ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξαρτώμεναι καὶ ἑλληνικὸν κατὰ βάθος ἔχουσαι χαρακτῆρα καὶ δύναμιν ἠθικὴν ἑλληνικήν. Οὕτως ἡ Μακεδονία καὶ ἐκκλησιαστικῶς, διὰ τοῦ Σχίσματος, μετεβλήθη εἰς πεδίον κραταρᾶς ἀμύνης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐναντίον τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

Ἀλλ' ἐνταῦθα εἶνε καλὸν νὰ διευκρινηθῇ ὁ χαρακτήρ, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ Σχίσμα, τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐκκλησιαστικοῦ ἀγῶνος. Ὁ ἀγὼν οὗτος φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι περιστρέφεται περὶ τὴν ἔκδοσιν ἢ μὴ ἔκδοσιν βερατίων εἰς ἐπισκόπους τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας καὶ διὰ τῶν βερατίων τούτων ἵδρυσιν σχισματικῶν ἐκκλησιῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἡμεῖς δὲ οἱ ἐν Ἑλλάδι, ἐξ ἐθνικῆς ἐπόψεως κρίνοντες, πᾶν νέον βεράτιον εἰς τὴν σχισματικὴν Ἐξαρχίαν ἐν Θράκῃ ἢ Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῆς Πύλης διδόμενον θεωροῦμεν ἀδίκημα κατὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κατὰ βάθος δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπὸ τῆς Πύλης διαπραττόμενον.

Ἀληθῶς ὅμως ἐν τῷ ζητήματι τῶν βερατίων ἡ ἐθνικὴ ἔποψις τοῦ ζητήματος δὲν εἶνε ἐν πᾶσιν ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἐκκλησιαστικήν. Ἐξ ἐθνικῆς ἐπόψεως

πᾶσα οἱαδήποτε ἀπονομὴ βερατίου εἰς σχισματικοὺς ἐπισκόπους ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ εἶνε ἐπιβουλή, τεκταινομένη κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διὰ τῆς σχισματικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀλλ' ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἐν τῷ ζητήματι τῶν βερατίων, δὲν δύναται διηνεκῶς νὰ ἀγωνίζηται ἵνα ματαιοῖ τὴν ἀπονομὴν βερατίων, διότι, καθὰ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ σχισματικὴ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, ὡς σχισματική, εἶνε ἐλευθέρα ὅλως ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ δύναται νὰ ἱδρύῃ πανταχοῦ ἐκκλησίας ἔνθα ἐπιτρέπει τοῦτο ἡ κυβέρνησις τοῦ τόπου. Ἡ Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ μόνον οἱ σχισματικοὶ νὰ φαίνωνται καὶ ἀληθῶς σχισματικοί, δηλαδὴ νὰ μεταβάλωσιν οἱ σχισματικοὶ ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς τὸ σχῆμα τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου. Εἴπομεν ἤδη ποῖαι δυσχέρειαι παρεμβάλλονται εἰς τὴν ἀλλαγὴν ταύτην. Ὑποτιθεμένου δὲ ὅτι πραγματοποιεῖται ἡ μεταβολὴ αὕτη, οὐδὲν πλέον ἔχει δικαίωμα ἡ Ἐκκλησία νὰ διαμαρτύρηται κατὰ ἀπονομῆς βερατίων πρὸς σχισματικοὺς ἐπισκόπους, ἀλλὰ μόνον αὐτῆς ἔργον εἶνε νὰ προφυλάττῃ τὸ ὀρθόδοξον ποίμνιον αὐτῆς ἀπὸ παντὸς προσηλυτισμοῦ πρὸς τὴν σχισματικὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως ποιεῖ τοῦτο πρὸς ἄλλας ἀλλοδόξους χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, τοὺς δυτικούς, τοὺς προτεστάντας, κτλ.

Δὲν ἐξετάζομεν ἐνταῦθα τὸ ζήτημα τίνας πραγματικὰς ὠφελείας δύναται νὰ πορισθῇ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ σχήματος τῶν σχισματικῶν. Διότι τὸ ζήτημα τοῦτο οὐδεμίαν πρακτικὴν ἔχει σπουδαιότητα, ἀφοῦ, ὡς εἴπομεν, εἶνε σχεδὸν ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ. Ὡς δὲ εἴπομεν, ἡ πολιτικὴ τῆς Πύλης ἐν τῇ ἀπονομῇ τῶν βερατίων δὲν στηρίζεται οὔτε ἐπὶ τοῦ φιρμανίου τοῦ 1870, ὡς ἀξιοῦσιν οἱ Βούλγαροι, οὔτε ἐπὶ τοῦ Σχίσματος, ὡς ἀξιοῦμεν ἡμεῖς, ἀλλ' εἶνε πολιτικὴ καιροσκόπος, ἐμπνεομένη ἐκ τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ὅλης ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Πύλης. Καὶ ἕνεκα τῆς τοιαύτης πολιτικῆς τῆς Πύλης πᾶσα ἡ σπουδαιότης τοῦ ζητήματος περιορίζεται εἰς τὴν εἰς σχισματικοὺς ἀπονομὴν βερατίων, ἀπονομήν, δι' οὓς λόγους εἴπομεν, προκαλοῦσαν ἑκάστοτε καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν διαμαρτύρησιν καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τὴν ἀντίπραξιν. Τίς λοιπὸν νῦν ἡ ὠφέλεια ἢ ἡ ζημία ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ Σχίσματος; Ἡ μὲν ὠφέλεια εἶνε ὅτι αἱ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι προφυλάσσονται διὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐναντίον τοῦ διὰ τῆς ἐθνοφυλετικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργουμένου ἐκβουλγαρισμοῦ τῶν Μακεδόνων. Ἡ δὲ ζημία ἡ ἐθνικὴ ἡ προερχομένη ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ Σχίσματος εἶνε ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, πλὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπάρχουσι καὶ σχισματικαὶ βουλγαρικαὶ ἐκκλησίαι, ἀγωνιζόμεναι ἐν συμμαχίᾳ μετ' ἄλλων ἀθεμίτων βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν νὰ ἐκβουλγαρίσωσι τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὠφελείας ἢ ζημίας τῆς ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ Σχίσματος.

Ἐκ τοῦ καθορισμοῦ δὲ τούτου τῆς ὠφελείας καὶ ζημίας τοῦ Σχίσματος ἐννο-

εῖται καὶ ἡ ὠφέλεια ἢ ἡ ζημία ἡ δυναμένη νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος.

Ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος θὰ ἦτο ὠφέλιμον ἐθνικῶς ἐὰν διὰ τῆς ἄρσεως ταύτης ἐπανήρχετο τὸ παλαιὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐθνικὸν καθεστώς, ἀποκαθισταμένης τῆς ἑνότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, τῆς ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ μόνης ἐξαρτωμένης ἐφ' ἁπάσας τὰς νῦν ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας ἐπιβουλευομένας ὀρθοδόξους χώρας καὶ καταλυομένης τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας ἢ περιοριζομένης αὐτῆς εἰς τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας.

Θὰ ἦτο δὲ ἐπιζήμιος ἐθνικῶς ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος ἐὰν ἐγίνετο αὕτη δι' οἱασδήποτε συναινέσεως ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς ἵδρυσιν βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ἀνεγνωρισμένης ὑπ' αὐτῆς ἐντὸς καθαρῶς διαγεγραμμένων ὁρίων, ὡς ἐψιθυρίσθη πρό τινος. Ἀλλ' εἶνε δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ μία ἢ ἡ ἑτέρα τῶν δύο τούτων περιπτώσεων ἵνα ἀρθῇ τὸ Σχίσμα;

Ἡ μὲν πρώτη περίπτωσις τῆς ἐπανόδου τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος διὰ τῆς καταλύσεως τῆς Ἐξαρχίας εἶνε, καθὼς εἴπομεν, ἀδύνατος ἐκ βουλγαρικῆς ἐπόψεως. Ἡ δὲ δευτέρα περίπτωσις εἶνε ἀδύνατος, κατὰ τὰ ἄνω πάλιν εἰρημένα ἐξ ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως. Οὕτω δὲ ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος καθίσταται ἀδύνατος. Ἀλλὰ νῦν ἀκριβῶς πρέπει νὰ πραγματευθῶμεν τὸ ζήτημα καὶ ἔκ τινος ἄλλης ἐπόψεως, ἀφανοῦς μὲν ἔτι ὅλως καὶ ἀσαφοῦς, ἀλλ' ὅμως πράγματι κυοφορουμένης ὡς ἐκ πολλῶν ἐνδείξεων μαρτυρεῖται, καὶ μελλούσης εἰς νέαν ὅλως νὰ ἀναγάγῃ φάσιν τὸ ζήτημα τὸ ἐκκλησιαστικόν, ἰδίως τὸ ζήτημα τὸ μακεδονικὸν ὡς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῦ μέρος.

* *
*

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι οὐδέτερον τῶν μερῶν τῶν ἐχόντων κυρίως διαφέρον ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Σχίσματος, οὔτε δηλονότι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία καὶ τὸ ὄπισθεν αὐτῆς τεταγμένον ἑλληνικὸν ἔθνος, οὔτε ἡ σχισματικὴ Ἐξαρχία καὶ τὸ ὄπισθεν αὐτῆς τεταγμένον βουλγαρικὸν κράτος δύνονται νὰ ζητῶσιν ὁμοφώνως τὴν ἄρσιν τοῦ Σχίσματος. Ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγένετο τὸ Σχίσμα μέχρι σήμερον συχνῶς ἐκ διαλειμμάτων γίνεται λόγος περὶ ἐνεργειῶν πρὸς ἄρσιν τοῦ Σχίσματος, πρό τινος δὲ μάλιστα ἐλέχθη ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ γεραρὸς νῦν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ'. ἔμελλε νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος. Βεβαίως οἱ μὴ ἰδόντες καὶ γνόντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν μεγάλην περίνοιαν τοῦ εὐκλεοῦς Πατριάρχου πολλὰ δύνανται νὰ λέγωσι περὶ τῶν ἀποδιδομένων τῷ Πατριάρχῃ βουλευμάτων, ἀλλὰ ἡ ἁπλουστάτη γνῶσις τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀρκεῖ ἵνα νοήσῃ τις, ὅτι οὐχὶ ὁ περινούστατος Ἰωακεὶμ Γ', ἀλλ' οὐδὲ τὸν κοινὸν νοῦν ἔχων ἀνὴρ δύναται νὰ φρονῇ ὅτι τὸ Σχίσμα δύναται ν' ἀρθῇ, ἐφ' οἷς

διελαλήθη ὅροις, διὰ τοῦ ἐφ' ἅπαξ δηλονότι γινομένου καθορισμοῦ τῶν ὁρίων τῆς Ἐξαρχίας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ.

Νομίζομεν περιττὸν, ἐπαναλαβάνοντες τὰ ὅσα ἐξετέθησαν ἤδη, νὰ εἴπωμεν αὖθις, ὅτι τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἀναίρεσις πάντων ὅσα μέχρι νῦν ἐν τῷ ζητήματι, τῷ λεγομένῳ βουλγαρικῷ, εἶπε καὶ ἐκήρυξεν αὕτη, ἡ δεινοτάτη καταδίκη ἑαυτῆς καὶ προσχώρησις εἰς καινοτομίας οὕτω πανηγυρικῶς ἀναθεματισθείσας ἐν τῷ ἀφορισμῷ τῶν περὶ τὴν Ἐξαρχίαν ἐπισκόπων καὶ ἐν τῷ Ὅρῳ τῆς Μεγάλης Συνόδου. Ἀλλὰ τότε πόθεν αἱ τοσοῦτον συχνῶς διαλαλούμεναι περὶ τῆς ἄρσεως τοῦ σχίσματος ἐνέργειαι; Ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὑπάρχει καὶ τρίτος τις παράγων, καὶ ὅτι ὁ παράγων οὗτος εἶνε ἡ Ρωσσία; Πᾶσαι λοιπὸν αἱ ἐνέργειαι πρὸς ἄρσιν τοῦ Σχίσματος, ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐγένετο τοῦτο, μέχρι σήμερον εἶνε ἐνέργειαι τῆς Ρωσσίας, καὶ δὴ τῆς ἐπισήμου Ρωσσίας. Καὶ πρὸ τοῦ Σχίσματος ἡ ἐπίσημος Ρωσσία εἰργάσθη ἐκ παντὸς τρόπου νὰ κωλύσῃ αὐτό, καὶ μὴ δυνηθεῖσα δέ, δὲν ἐπαύσατο ἔκτοτε ἐνεργοῦσα ὑπὲρ τῆς ἄρσεως αὐτοῦ. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἴσως τοῖς πολλοῖς ἄπορον τὸ πρᾶγμα, ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἡ Ρωσσία, ἡ δημιουργήσασα τὸ βουλγαρικὸν λεγόμενον ζήτημα καὶ τοσοῦτον συντελέσασα εἰς τὴν δείνωσιν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ὠθήσασα τὰ πράγματα εἰς τὸ Σχίσμα, εἰργάζετο συγχρόνως νὰ προλάβῃ τὸ Σχίσμα καὶ ὅτι ἀφοῦ ἐπῆλθε τοῦτο, ἐργάζεται πρὸς ἄρσιν αὐτοῦ. Καὶ ὅμως τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τῆς Ρωσσίας· ἤθελε καὶ τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας νὰ διατηρήσῃ ὑπὸ καθόλου ἐκκλησιαστικὴν ὀρθόδοξον ἔποψιν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, νὰ διασπάσῃ, καὶ τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς νὰ ἐξασθενώσῃ, οὕτω δὲ καὶ τοῦ Σλαυϊσμοῦ τὴν δύναμιν ἐν τῷ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου πρὸς βλάβην τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ προαγάγῃ. Ἀλλ' ὁ διπλοῦς οὗτος ἀγὼν τῶν Ρώσσων, ὁ διεξαγόμενος κατ' οὐσίαν μὲν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς, κατ' ἐπιφάνειαν δὲ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐντεῦθεν ὢν ἐξ ἀνάγκης ἐσωτερικῶς *ἀντιφατικὸς* ἦτο παγχάλεπον ν' ἀποβῇ νικηφόρος ἐν τῷ ὅλῳ αὐτοῦ.

Ἡ δὲ μεγάλη δυσχέρεια πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιτυχίαν, προήρχετο οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἀμυνομένης ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων ἑαυτῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Βουλγάρων, ὧν δῆθεν χάριν ἠγωνίζετο ἡ Ρωσσία. Διότι αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι, παιδευθέντες καὶ ἀσκηθέντες ἐν τῇ σχολῇ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, ἀπὸ ὀργάνων παθητικῶν τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, ὡς ἤθελεν ἡ Ρωσσία, κατεστάθησαν ἰθύντορες ἐνεργητικοὶ τοῦ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας, χάριν ἑαυτῆς, δημιουργηθέντος ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, βοηθούμενοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀνεπισήμου Ρωσσίας, τοῦ πανσλαυϊσμοῦ κατώρθωσαν νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν τὴν ἐπίσημον Ρωσσίαν, ἑκοῦσαν ἄκουσαν, ὄργανον βουλγαρικῶν συμφερόντων ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι. Καὶ τὸ ὅλον ζήτημα, ὅπερ ὑπὸ ρωσσικὴν ἔποψιν ἀπέβλεπεν εἰς πολὺ εὐρυτέ-

ρους σλαυορωσσικοὺς σκοποὺς, ἐξεμεταλλεύθησαν πρὸς δημιουργίαν ἐθνικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ὡς βάσεως τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως.

Ἀλλ᾽ ἡ Ρωσσία ἡ ἐπίσημος καὶ οὕτω δὲν ἐπαύσατο καὶ δὲν παύεται ἔτι νῦν ἐργαζομένη ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι καὶ ὑπεράνω ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν ἀντιθέσεων καὶ τῶν ἑκατέρωθεν ὁμοφώνων καὶ ὁμοθύμων ἐναντίον τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος διαμαρτυριῶν, ἐνεργοῦσα ὑπὲρ τῆς ἄρσεως ταύτης.

Αἱ ἐνέργειαι τῆς ἐπισήμου Ρωσσίας πρὸς ἄρσιν τοῦ Σχίσματος, ἔχουσι διπλοῦν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν σκοπόν, ἀποβλέπουσι τὸ μὲν γενικῶς εἰς τὴν καθόλου ἀνατολικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας, τὸ δὲ μερικώτατα εἰς τὸ μέλλον τῆς Μακεδονίας. Ἀνάγκη δέ, χάριν σαφηνείας, νὰ πραγματευθῶμεν τὰ κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἐπισήμου Ρωσσίας ἀπέναντι τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, τοῦ παραγαγόντος τὸ Σχίσμα ὑπ᾽ ἀμφοτέρας τὰς εἰρημένας ἐπόψεις, πρὸ τούτου δὲ νὰ εἴπωμέν τινα γενικώτερον περὶ τῆς καθόλου ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας, ἤτοι περὶ τῆς θέσεως τῆς Ρωσσίας ἀπέναντι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς πολιτικήν.

Π. Καρολίδης

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΥΡΩΣΤΙΑΣ

Θὰ ἤθελον διὰ μυρίων στομάτων νὰ ἐγείρω φωνὴν προτροπῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν νεόλληνικὴν νεότητα, ἐπεθύμουν νὰ σαλπίσω ἐγερτήριον, νὰ ἐμπνεύσω ἔνθουσιασμὸν ὑπὲρ τοῦ παραμελουμένου ἐκείνου καθήκοντος, τοῦ ἀπεργαζομένου οὐ μόνον τὴν εὐρωστίαν τοῦ σώματος ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τὴν εὐεξίαν, τοῦ θεσμοῦ τῆς γυμναστικῆς, τῆς ὁποίας τὴν ἀναπλαστικὴν δύναμιν ἀτυχῶς παρέβλεψεν ἡ νέα τῶν Ἑλλήνων γενεά.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀσθενοῦς μου φωνῆς, θὰ τολμήσω ν᾽ ἀπευθύνω πρὸς τὴν ἑλληνικὴν νεότητα τὴν προτροπὴν αὐτὴν ὑπὲρ ἐπιμελείας καὶ ἐπιρρώσεως καὶ διαπλάσεως τῶν σωμάτων παραλλήλως πρὸς τὴν ἄλλην πνευματικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν.

Τὰ νομοθετικὰ μέτρα ὑπὲρ τῆς γυμναστικῆς καὶ τῶν ἀσκήσεων, ἅτινα κραταιὰ ἔθνη, πρωτοποροῦντα ἤδη ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐθεσμοθέτησαν καὶ ἐπέβαλον, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἐπέφερον καρποὺς ἀγλαωτάτους. Ἐξεδηλώθησαν ἐν ταῖς νίκαις καὶ τοῖς θριάμβοις, οὓς κατήγαγον οἱ γενναῖοι καὶ ἄλκιμοι στρατοὶ τῶν ἐθνῶν τούτων.

Τὴν πρὸς τὴν γυμναστικὴν εὐεργετικὴν ῥοπὴν βλέπομεν οἱονεὶ ἔμφυτον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φυλήν, τὴν ἀκμαίαν καὶ εὔρωστον ἑλληνικὴν φυλήν, ἥτις τοσοῦτον ἐναρμονίως διεπλάσθη ὑπὸ τὸν κυανόλευκον τῆς Ἑλλάδος οὐρανόν, ἐντὸς τῶν γυμναστηρίων, διὰ τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν ἀγώνων. Ἡ ῥοπὴ αὕτη πρὸς τὴν γυμναστικὴν ἐγεννᾶτο εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἕλληνος ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔβλεπεν οὗτος τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· αἱ ἀσκήσεις δὲν ἐπεβάλλοντο ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἀπετέλουν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς καθόλου μαθήσεως καὶ τῆς ἐλευθερίου ἀγωγῆς. Εἰς τὴν διὰ τῆς γυμναστικῆς δὲ διάπλασιν τῶν σωμάτων ὀφείλεται καὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ἡ ὑπέροχος ἐκείνη ἀκμή, ἡ δημιουργήσασα τὰ ἀνεφίκτου τελειότητος ἀθάνατα ἐκεῖνα ἀριστουργήματα τῶν ἡμετέρων προγόνων ἔν τε τῷ αἰσθητῷ, τῷ ἠθικῷ καὶ τῷ πνευματικῷ κόσμῳ. Ἐνῷ δὲ τοιαύτην περὶ γυμναστικῆς εἶχον ἀντίληψιν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, σήμερον καὶ αὐτὰ τὰ νομοθετήματα πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν ἀγώνων, πρὸς ἐπιβολὴν δηλ. τῆς ὑγείας καὶ τῆς ῥώμης ναυαγοῦσιν, ἕνεκα τῆς λυπηρᾶς ἀποστροφῆς τοῦ νέου Ἕλληνος πρὸς τὸν ζωογόνον ἀέρα, πρὸς τὸ φῶς, πρὸς τὴν παιδιάν, πρὸς τὴν ζωήν. Προτιμᾶται ἡ ἀσφυκτικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ καφφενείου ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ κυανολεύκου οὐρανοῦ τῆς Πατρίδος μας! Εἶνε ἀλγεινὴ ἡ ὀλεθρία αὕτη πρὸς τὴν γυμναστικὴν ἀπάθεια τῆς ἑλληνικῆς νεότητος. Διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ ἐλλείψει γυμναστικῆς ἐκνευρισμὸς τοῦ σώματος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ἱερῶν καθηκόντων ἔχει ἀποτελέσματα, παρακωλύοντα τὴν θεραπείαν τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἔθνους. Οὐδέποτε δύναται νὰ ἐννοηθῇ στρατὸς ἐθνικός, ἔχων συναίσθησιν τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀποστολῆς, ἂν δὲν συγκροτῆται ὑπὸ ἀνδρῶν, τὴν ψυχὴν γενναίων. Ἀλλ' εἰς φθισιῶντα καὶ ἀναιμικά, εἰς ἰσχνὰ καὶ κατεσκληκότα σώματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατοικοῦσι ψυχαὶ ἀσθενεῖς, ἄτολμοι, ἀνίκανοι πρὸς μεγάλα καὶ γενναῖα ἔργα.

Δὲν εἶνε ἄδικον διὰ τὴν ἑλληνικὴν νεότητα, τὴν περιβαλλομένην ἀπὸ τὴν ὡραιοτέραν φύσιν, τὴν πεπροικισμένην μὲ τὸ λεπτότερον καὶ εὐφυέστερον πνεῦμα, ν' ἀποστρέφηται τὰ μέσα, τὰ παρέχοντα τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ῥώμην, τὰ ἐπιρρωννύντα τὸ πνεῦμα καὶ ἐνδυναμοῦντα τὴν ψυχήν; Καὶ ἡ πατρὶς ποίας ἐλπίδας δύναται νὰ στηρίξῃ ἐπὶ σωμάτων ἐκνευρισμένων, ἀσθενῶν, καχεκτικῶν;

Ἀναμιμνήσκομαι μετ' ἄλγους γεγονότος ἐκ τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου, ὅπερ ἐσημείωσα καὶ εἰς τὰς πικρὰς σελίδας, τὰς ὁποίας ἐχάραξα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, γεγονότος τὸ ὁποῖον δεικνύει ὅτι καὶ ἡ θερμοτέρα φιλοπατρία ἄνευ τῆς ἀντοχῆς τοῦ σώματος πολλάκις καθίσταται ἀτελεσφόρητος.

Ὁ κακὸς δαίμων τῶν ὑποχωρήσεων ἔτυχε νὰ μᾶς ἐξαναγκάσῃ εἰς πορείαν πράγματι ἐπίπονον. Κατόπιν μάχης πενταώρου, ἐβαδίζομεν διαρκῶς ἐν μέσῳ βαθείας νυκτὸς ἐπὶ ἐδάφων ἀποτόμων, ἐπὶ δωδεκάωρον καὶ πλέον. Μόλις ὅμως ἀνεπαύθημεν ὀλίγον καὶ πρὶν ἀναλάβωμεν ἤδη ἐκ τοῦ καμάτου, διατασσόμεθα νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ εἰς δέκα λεπτῶν ἀπόστασιν μαχόμενον πρὸ ἡμῶν σύνταγμα. Τί δὲ συνέβη τότε; Νέοι ἐκ τῆς

ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, ἐμφορούμενοι ὑπὸ ἀληθοῦς φιλοπατρίας, ἐθελουσίως καταταχθέντες εἰς τὸ στράτευμα πρὸς ὑπεράσπησιν τῆς κινδυνευούσης Πατρίδος *λόγῳ τοῦ καμάτου κατέστησαν ἀνίκανοι νὰ βαδίσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ*. Τὸ ἀγύμναστον σῶμα, μὴ ἀντέχον εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς κακουχίας δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἱερὰν φωνὴν τῆς πατρίδος, εἰς τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας...

*
* *

Τοιαῦτα τὰ ἀποτελέσματα τῆς πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ σώματος ἀποφυγῆς τοῦ νεωτέρου Ἕλληνος.

— Μετεβλήθη λοιπὸν τόσον πολὺ τὸ κλίμα, ὁ ἥλιος, ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐγκατελείψαμεν τὰ ἴχνη τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ παρημελήσαμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρεσκεύαζε τοὺς λεοντοθύμους τοῦ Λεωνίδου, τοὺς τυραννομάχους τοῦ Μαραθῶνος; Ἑλληνικὴ νεότης, χρυσῆ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος τῆς Πατρίδος! Ὁ βίος τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν ἀγώνων εἶνε ἀπείρως γλυκύτερος καὶ ἀπολαυστικώτερος πάσης ἄλλης ἐνασχολήσεως. Ἀφοῦ, κακῇ μοίρᾳ, οὔτε οἱ ἡμίσεις τῶν νέων δὲν λαμβάνουσι πεῖραν τοῦ πολλαχῶς παιδαγωγοῦντος στρατιωτικοῦ βίου θελήσωμεν τοὐλάχιστον ν' ἀναπληρώσωμεν τὴν αἰσθητὴν ταύτην ἔλλειψιν διὰ τοῦ γυμναστηρίου, διὰ τοῦ σκοπευτηρίου. Ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος, τῆς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τιμιωτέρας καὶ ἁγιωτέρας ἂς σὲ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἄσκησιν, ἂς σὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸ πεδίον τῶν σωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀγώνων, εἰς τὸ πεδίον τῶν ἀνδρικῶν ἀσκήσεων.

Ἐκεῖ καλεῖ ἡ τιμὴ καὶ ἡ Πατρὶς τοὺς ἔχοντας ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ Πατρίδα, εἰς τὸ Γυμναστήριον! εἰς τὸ Σκοπευτήριον! Ἐκεῖ διδάσκεται τὸ καρτερικῶς ἀγωνίζεσθαι καὶ τὸ γενναίως θνήσκειν, ὅταν ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδος καλεῖ εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα! Ἐκ τῶν σκοπευτηρίων καὶ γυμναστηρίων ἐξῆλθεν ἄλλοτε ἡ εὐγενὴς γερμανικὴ νεότης, ἡ περισώσασα τὴν τιμὴν τῆς Πατρίδος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ἰένης (1813) ἡ παρασκευάσασα τὸ ἀπροσπέλαστον μεγαλεῖον τῆς γερμανικῆς Πατρίδος. Εἰς τὸ σκοπευτήριον ἑλληνικὴ νεότης. Ἐκεῖθεν ἀναμένομεν τὸν ἐθνικὸν Παράκλητον!

Διρκαῖος

Ο ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙᾼ ΑΓΩΝ

Ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν ἔκ τινος πόλεως τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος :

Κύριε Πρόεδρε.

Εἰ καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ φίλη Πατρὶς μεθ' ὅλων τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν δεινῶν αὐτῆς εἶνε τὸ ἀντικείμενον διηνεκοῦς μερίμνης τῆς ὑφ' ἡμᾶς πατριωτικῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», οὐχ ἧττον δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ σᾶς εἴπω σκέψεις μου τινάς, ἀφορώσας εἰς τὴν καθόλου τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων κατάστασιν καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα, τὴν κινδυνεύουσαν Μακεδονίαν, ἣν ἔχω ἐπισκεφθῇ τελευταίως.

Ὁμολογῶ ὅτι ᾐσθάνθην βαθεῖαν ὀδύνην, ἀντιληφθεὶς πληγῶν, τὰς ὁποίας ἐὰν δὲν σπεύσωμεν νὰ θεραπεύσωμεν ἐγκαίρως, θὰ περιέλθωμεν εἰς θέσιν ἀξιοθρήνητον· θὰ ἴδωμεν συντριβόμενα τὰ ἐπὶ τῆς ἑλληνικωτάτης ταύτης χώρας ἀπαραχάρακτα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους δίκαια.

Τὰ ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαπραττόμενα ἐκλήματα, προκαλέσαντα τὴν βδελυγμίαν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἐξεγείρουσι πολλαχοῦ καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις, ἀνεπτυγμένοις καὶ μή, τὸ συναίσθημα τῆς ἐκδικήσεως κατὰ τῶν ἀγρίων ὀρδῶν, ἃς ἐξαποστέλλει ἐκ Σόφιας τὸ δολοφονικὸν Κομιτάτον. Ὁ σπινθὴρ δὲν ἔπαυσε νὰ καίῃ ὑπὸ τὴν τέφραν, ἀλλὰ πρὸς ἀνάφλεξιν ἀπαιτεῖται κατήχησις ὑπὸ ἱεραποστόλων τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, κατεύθυνσις ὅλων τῶν λανθανουσῶν πολυτίμων δυνάμεων πρὸς σκοπὸν καθωρισμένον.

Πάντες ἔχομεν τὰ βλέμματα ἐστραμμένα πρὸς τὴν ἐλευθέραν γωνίαν, ἀναμένοντες μετὰ χρυσῶν ἐλπίδων ἐκεῖθεν τὸ ἐθνικὸν παράκλητον.

Ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἀναμένομεν ἐνίσχυσιν ἠθικὴν καὶ ἔμπνευσιν πρὸς ἀποτελεσματικὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Πλὴν φεῦ! οἱ πρωτοστατοῦντες τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων λησμονοῦσιν ὅτι πέραν τῶν στενῶν ὁρίων, ἐν οἷς διαβιοῦσιν, ὑπάρχουσιν ἑκατομμύρια ἀδελφῶν ἀλυτρώτων, οἵτινες ἐπιμένουσι εἰς τὴν ἐθνικὴν πίστιν, ἀγωνίζονται, ἐγκαρτεροῦσιν, ἐλπίζουσι.

Ἡ ἄστοργος αὕτη ἀδιαφορία, ἡ λήθη τῶν ὑψίστων πρὸς τὸ ἔθνος καθηκόντων, ἐμφυσᾷ ἐνταῦθα τὴν ἀπογοήτευσιν. Ἐπὶ πλέον δὲ καὶ αἱ συγκρούσεις τῶν Προξένων μας πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ πρὸς τὰ δημογεροντίας, διασπωμέ-

νων οὕτω τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἄνευ τῆς ἑνότητος τῶν ὁποίων ἀδύνατον νὰ ἐπιτελεσθῇ τι γενναῖον, εἶνε ἄλλη πληγή, ἐξ ἧς πάσχει ὁ ἐθνικὸς ὀργανισμός. Ἐντεῦθεν οὐδὲν ἄπορον διατί, ἐν τοιαύτῃ διασπάσει τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἐλλείπει παντάπασι παρ' ἡμῖν ἡ πρὸς συστηματικὴν ἐργασίαν ὀργάνωσις καὶ ἀδυνατοῦμεν ἐφαμίλλως πρὸς τοὺς φοβεροὺς ἡμῶν ἐχθροὺς νὰ χωρήσωμεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, οὔτε ὡς Ἐκκλησία, οὔτε ὡς Σχολεῖον, οὔτε ὡς ἑλληνικὴ Ἀντιπροσωπεία.

Ἐνῷ οἱ τεταγμένοι τὴν περιφρούρησιν τῶν ἐθνικῶν ἀκροπόλεων ὤφειλον νὰ ἐμπνέωσι τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἀδέλφωσιν, τὴν παραμυθίαν ἐπὶ τῇ δυσπραγίᾳ καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν εἰς τὴν ἰδέαν, ἀτυχῶς πρὸς μεγάλην τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν εὐχαρίστησιν, διαρκῶς ἀλληλοσπαράσσονται. Πρόξενοι καὶ Μητροπολῖται, συγκρουόμενοι, συμπαρασύρουσιν εἰς τὸν ἀντεθνικὸν καὶ ὀλέθριον αὐτὸν χορὸν συνήθως καὶ τοὺς προὔχοντας τῶν Κοινοτήτων καὶ οὕτω καθίστανται ἀρνητικῶς ἴσως οἱ σπουδαιότεροι παράγοντες τῶν σλαυϊκῶν προόδων ἐν τῇ περιμαχήτῳ ἑλληνικῇ χώρᾳ.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἡμεῖς τοσοῦτον ἀναλγήτως κορυβαντιῶμεν, ὁ μὲν Βούλγαρος διδάσκαλος φανατίζει, διδάσκων ἱστορίαν ἐστρεβλωμένην καὶ ἐμπνέων μῖσος ἄσπονδον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ ἱερεὺς περιτρέχων πᾶσαν κώμην καὶ χώραν κατηχεῖ τοὺς ἀξέστους πληθυσμοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ Βούλγαροι πολιτικοὶ πράκτορες, οὐδόλως μιμούμενοι τὴν μακαριότητα τῶν ἡμετέρων νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἓν καὶ μόνον ἔχουσι μέλημα, πῶς νὰ διευθύνωσι σκοπιμώτερον τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν δυνάμεις, συντεταγμένας καὶ ἀδιασπάστους.

Ἐὰν προσέτι ἔλεγον ὅτι καὶ ὄργανά τινα τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου ἀποτελοῦσιν ἑτέραν πληγήν, οὐχὶ ἥσσονα τῶν ἀνωτέρω, δὲν θὰ ἐξελαμβανόμην ὡς ὑπερβολικός. Ἐνῷ ὁ τύπος ἔδει νὰ διευθύνῃ τὴν κοινὴν γνώμην, φωτίζων τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ παρορμῶν τοὺς πάντας εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν δεόντων, ἀτυχῶς, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, καθίσταται πλειστάκις ἐπιβλαβής, ἀσυνειδήτως βεβαίως, εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἰδίως ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι, δι' ἄρθρων ἐπιπολαιοτάτων, προδιδόντων ἀμάθειαν καὶ στοιχειώδη ἄγνοιαν τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως, διὰ τηλεγραφημάτων ἐπιβούλων, χαλκευομένων ὑπὸ κέντρων ἐξωνημένων πρὸς παραπλάνησιν τῆς κοινῆς γνώμης! Ὅταν ἐνταῦθα ἀναγινώσκωμεν τὰ διὰ παχέων γραμμάτων τηλεγραφήματα ἑλληνικῶν τινων ἐφημερίδων, δι' ὧν παρίσταται ἡ ἀτυχὴς ἑλληνικὴ χώρα μονονουχὶ ὡς βουλγαροκρατουμένη καὶ ἀναγράφονται μάχαι καὶ θρίαμβοι τῶν ληστοσυμμοριῶν καὶ ἐξαίρονται πολλάκις, ὡς ἥρωες, δολοφόνοι ἄνανδροι, ἐγκληματίαι ἀπαίσιοι, ὅταν βλέπωμεν πολλάκις καὶ τὰς εἰκόνας τῶν πιπτόντων, οὓς μία ἑλληνικὴ ἐφημερὶς παρέστησεν ὡς «μάρτυρας» (!!!) τῇ ἀληθείᾳ διερωτῶμεν πολλάκις ἑαυτοὺς ἐὰν μέρος τοῦ ἐν Ἑλλάδι τύπου δὲν μισθοδοτῆται ὑπὸ τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου. Βεβαίως εἶνε τερατώδης τοιαύτη τις ὑπόνοια, οὐχ ἧττον εἶκ

τῶν γραφομένων μου θέλω νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι πολλοὶ τῶν ἐν Ἀθήναις δημοσιογραφούντων τὴν χειρίστην προσφέρουσιν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν.

Δὲν εἶμαι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ὑπερτιμῶσι τὰ ἀλλότρια, διαβλέπουσι δ' εἰς τὰ ἴδια μόνον κηλῖδας. Διὰ τῶν γραμμῶν μου τούτων οὐδαμῶς σκοπῶ νὰ ἐμπνεύσω τὸν ἀπελπισμόν· θέλω νὰ τονίσω ἁπλῶς τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι ἂν καὶ ἔχομεν μεγάλας δυνάμεις ἐν τῇ διεκδικουμένῃ χώρᾳ, ἂν καὶ ὑπερτεροῦμεν ἀριθμητικῶς τῶν ἐναντίων, οὐχ ἧττον ὑποχωροῦμεν σήμερα: καὶ συντριβόμεθα, ἐλλείψει συστηματικῆς ἐργασίας, κατευθυνούσης σκοπίμως τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις, ἡνωμένας, ἐλλείψει ὀργανώσεως καὶ συντάξεως, ἐλλείψει ὁμονοίας καὶ προγράμματος ἐθνικοῦ καθωρισμένου. Ἰδίως θέλω νὰ τονίσω ὅτι ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς Προξένων καὶ Μητροπολιτῶν, μεταδιδόμενος καὶ εἰς τοὺς προὔχοντας τῶν Κοινοτήτων, καταφέρει τὸ θανασιμότερον κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πλῆγμα.

Ἐξ ἐναντίας οἱ Βούλγαροι κατακτῶσιν ἔδαφος καὶ σπεύδουσι γοργῷ τῷ βήματι πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ἐθνικοῦ των προγράμματος, διότι χωροῦσι συντεταγμένοι καὶ ἰδίως διότι πατοῦσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἐρειπίων.

Προμηθεὺς Δεσμώτης

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΑΝΤΕΡΒΟΥΡΙΑΣ

Σεβασμιώτατε,

Παρηκολούθησα μετὰ πολλοῦ διαφέροντος τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς Υ. Σεβασμιότητος καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς περιμαχήτου χώρας τῆς Μακεδονίας, ἣν ἀπό τινος χρόνου, ὡς μὴ ὤφελε, λυμαίνονται οἱ λησταὶ τῆς νεοπαγοῦς Βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας. Ἀπὸ χριστιανικῆς φιλανθρωπίας ἐζητήσατε τὴν ἐνεργὸν δρᾶσιν τοῦ μεγάλου καὶ φιλελευθέρου Ἀγγλικοῦ Κράτους ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν τῆς Μακεδονίας. Καὶ εἶνε ἀληθῶς εὐγενὴς καὶ χριστιανικὴ ἡ δρᾶσις τῆς Υ. Σεβασμιότητος καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν καὶ σύμφωνος πρὸς τὰς ἐθνικὰς καὶ φιλελευθέρους παραδόσεις τῆς μεγαλόφρονος ἀγγλικῆς φυλῆς. Ἀλλ' ἡ φιλανθρωπία ἄνευ τῆς δικαιοσύνης εἶνε ἥκιστα χριστιανική. Ἡ Μακεδονία ὑποφέρει τὰ πάνδεινα οὐχὶ ἐκ τῆς κακοδιοικήσεως τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἐκ τῆς εἰσβολῆς ληστῶν καὶ ἀνταρτῶν αἱμοβόρων Βουλγάρων, οἵτινες προβαίνουσιν εἰς πράξεις ἀπᾳδούσας οὐ μόνον εἰς τὰς σωτηρίους ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν στοιχειώδη φιλανθρωπίαν καὶ δικαιοσύνην.

Ἡ Μακεδονία πάσχει νῦν καὶ ὑποφέρει, διότι οἱ Βούλγαροι, διὰ τῶν ἀτίμων καὶ ἀντιχριστιανικῶν μέσων, διὰ τῆς βόμβας καὶ τῆς δυναμίτιδος, ἐπιτίθενται οὐ μόνον κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, Ἑλλήνων τε καὶ μή. Εὐτυχῶς, Σεβασμιώτατε, ὡμολόγησε τοῦτο καὶ ὁ εὐγενὴς πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας κ. Βάλφουρ καὶ ἐν τῇ Ἀγγλικῇ Βουλῇ καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ἣν ἀπέστειλε πρὸς τὴν Υ. Σεβασμιότητα. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἡ τουρκικὴ διοίκησις δὲν εἶνε λαμπρά. Καὶ ἴσως προέβη εἰς κρταστροφὰς καὶ εἰς ἐρήμωσιν χωρίων χριστιανικῶν. Ἀλλ' ὦμεν δίκαιοι. Ἡ Τουρκία ἠμύνετο κατὰ τῶν ληστῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας συντηρήσεως. Καί, ὡς ἡ Τουρκία, οὕτω καὶ πᾶσα χριστιανικὴ Δύναμις θὰ ἔπραττεν, ὅταν αἱμοβόροι λησταὶ διαπράττωσιν τοιαῦτα ὄργια, οἷα διαπράττουσιν οἱ Βούλγαροι ἐν τῇ περιμαχήτῳ τῆς Μακεδονίας χώρᾳ.

Ἡ λεγομένη ἐπανάστασις τῆς Μακεδοείας δὲν εἶνε, ὄχι· δὲν εἶνε ἐπανάστασις **ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ψευδὴς ἐπανάστασις. Δὲν εἶνε ἐξέγερσις αὐθόρμητος τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, κατὰ τῆς κυριάρχου δυνάμεως. Εἶνε ψευδὴς ἐπανάστασις, εἶνε εἰσβολὴ ἀνταρτῶν, εἶνε εἰσβολὴ Βουλγάρων ληστῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ληστῶν κατὰ φιλησύχων καὶ εἰρηνικῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Εὐρωπαίων.** Καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ ὑποστήριξις τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τῶν κληρικῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶνε φιλάνθρωπος καὶ δὴ καὶ μάλιστα χριστιανική, διότι ἐνισχύονται εἰς τὸ ἀπαίσιον αὐτῶν ἔργον καὶ εἰς τὴν τελείαν ἐρήμωσιν τῆς Μακεδονίας. Διὰ τοῦτο αὐτὴ ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ἐπιβάλλουσιν εἰς τὴν Υ. Σ. καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς οὐχὶ ὅπως δημιουργῶσι συλλαλητήρια κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ **κατὰ τῆς Βουλγαρίας**, ὑπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν προστασίαν τῆς ὁποίας οἱ λησταὶ φέρουσι τὴν ἐρήμωσιν ἐν Μακεδονίᾳ. **Ἄλλως τε καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶνε δημιουργήματα τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ; Καὶ δὲν εἶνε ἐναντίον τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῆς Ἁγίας Γραφῆς νὰ σφάζωσι καὶ ν' ἀτιμάζωσιν ἄνευ λόγου τοὺς Τούρκους οἱ λεγόμενοι χριστιανοὶ Βούλγαροι;** Ἀλλ' ἡ μοχθηρία τῶν ἀπογόνων τοῦ Κρούμμου καὶ ἡ κακουργία αὐτῶν δὲν περιορίζονται μόνον κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν.

Ὁ Χριστιανισμός, Σεβασμιώτατε, εἶνε φῶς καὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη. Αὐτὸς διαπλάττει τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸς ἐμπνέει τὰ αἰσθήματα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης εἰς τοὺς λαούς. Αὐτὸς ἐμπνέει τὸ ἱερὸν αἴσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως. Αὐτὸς φέρει τὸν ἀληθῆ ἀνθρωπισμὸν καὶ τὸν πολιτισμόν. Αὐτὸς σέβεται τὴν τιμήν, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν

τῶν ἄλλων καὶ ἂν οὗτοι ἔχωσιν ἀντιθέτους θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. **Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι εἶνε χείρονες τῶν ἀπίστων εἰ καὶ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς». Δὲν εἶνε ἀληθὴς χριστιανὸς ὁ βουλγαρικὸς λαὸς ὅστις διὰ τῆς δυναμίτιδος ἐπιτίθεται κατὰ ἀθῴων ἀνθρώπων εἴτε Τούρκων εἴτε Χριστιανῶν.**

Ὅτε, Σεβασμιώτατε, τὸ μέγα καὶ φιλελεύθερον Ἀγγλικὸν Ἔθνος ἐπολέμει γενναίως κατὰ γενναίων χριστιανῶν Βούρων, μόνον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος συνεπάθει καὶ διαφόρως ἐξεδήλωσε τὸν εὐγνωμοσύνην του καὶ ηὔχετο ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν Ἀγγλικῶν ὅπλων, διότι ἀκραδάντως καὶ θυμοσόφως παραδέχεται ὅτι ἡ ἐπικράτησις τῆς Ἀγγλίας εἶνε **ἐπικράτησις τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπικράτησις τῆς Βουλγαρίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶνε ὀπισθοδρόμησις. εἶνε βαρβαρότης.** Τοῦτο ὁμολογεῖ μεγαλοφώνως ἡ μεγαλόφωνος Ἱστορία.

Ἡ νίκη τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε φῶς καὶ δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερία. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος μετέδωκε διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τὸν πολιτισμὸν εἰς τὰ βάρβαρα ἔθνη καὶ ἐξεχριστιάνισε καὶ αὐτὰ τὰ σλαυϊκὰ ἔθνη καὶ διετήρησεν αὐτὰ ὑπὸ τὴν σωτήριον αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξηγέρθη, κατὰ τὴν γιγαντώδη ἐποχὴν τοῦ 21, ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπολέμησε γενναίως καὶ ἐντίμως ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη καὶ ἀπηλευθερώθη. Ἀλλ' ὁ ἐλευθερωθεὶς διὰ τοῦ ρωσσικοῦ αἵματος καὶ οὐχὶ δι' ἰδίας ἱκανότητος βουλγαρικὸς λαὸς πολεμεῖ ἀγρίως, ἀτίμως, ἀντιχριστιανικῶς τοὺς εὐεργέτας του καὶ δὴ καὶ μάλιστα τὸν Ἑλληνισμόν. **Πράττει λοιπὸν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνήθικόν τι ἢ ἀντιχριστιανικόν, ὅταν ἐντίμως πολεμῇ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὑποστηρίζῃ ἠθικῶς τὴν Τουρκίαν, ὅπως ἡσυχάσωσι καὶ ζήσωσιν ἐν εἰρήνῃ οἱ ἄνθρωποι ἐν Μακεδονίᾳ;** Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες θέλομεν μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Ἀριστοτέλους ἀλλὰ μεταρρυθμίσεις δικαίας καὶ χριστιανικάς, οὐχὶ ἐπὶ βλάβῃ τῶν ὀλίγων Βουλγάρων ἢ ἄλλης ἐθνικότητος.

Γράφω τὴν ταπεινήν μου ταύτην ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Υ. Ἔξοχον Σεβασμιότητα ἀπὸ **τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου, ἐν ᾗ ἀπέθανεν ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Βύρων πολεμήσας ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Ἡ ὡραία μορφή του εὑρίσκεται ἐν τῷ Ἡρώῳ καὶ ἀναμιμνήσκει πάντοτε εἰς ἡμᾶς τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣν ὀφείλομεν πρὸς τὸ εὐγενὲς καὶ φιλελεύθερον Ἀγγλικὸν Ἔθνος. Τί ἆρά γε λέγει ἡ ψυχὴ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ὅτε οἱ συμπολῖ-**

τοί του δὲν ὑποστηρίζουσι τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις εἶνε φῶς καὶ δικαιοσύνη καὶ πολιτισμός, ἀλλὰ τὸν Βουλγαρισμόν, ὅστις εἶνε ὀρδὴ ἀγρίων καὶ λῃστῶν;

Ἐτόλμησα ταπεινὸς κληρικὸς νὰ γράψω πρὸς τὴν Υ. Σ. τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, διότι ἀγαπῶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἥτις τοσοῦτον συμπαθεῖ πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἣν συνεκράτησε ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ὁ Ἑλληνισμός. **Ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη, κατὰ τοὺς αἰωνίους ἠθικοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, ἀείποτε θριαμβεύουσιν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ. Καὶ τὸ παραγνωριζόμενον δίκαιον τῆς Ἑλλάδος θὰ θριαμβεύσῃ καὶ ἡ Υ. Σ. καὶ οἱ λοιποὶ ἔξοχοι κληρικοὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας θὰ γνωρίσωσι τοῦτο, ὅταν διαλυθῇ ὁ καπνὸς τοῦ ψεύδους, ὅστις ἐσκότισε πολλοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Ὁ Ἑλληνισμὸς πολεμεῖται, ἀδικεῖται ἀλλὰ θὰ θριαμβεύσῃ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας.**

Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1903.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ

Πολύκαρπος Ι. Συνοδινός

ἀρχιμανδρίτης καὶ ἱεροκήρυξ.

ΑΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑι ΕΘΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗι

Α΄.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»

ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

Ἡ ἐνταῦθα διάλεξις τοῦ κ. Καζάζη ἔλαβε χώραν τὴν ἑσπέραν τῆς 17]30ης Ὀκτωβρίου ἐν τῷ μεγάλῳ ἀμφιθεάτρῳ τοῦ Hôtel des Sociétes Savantes, παρισταμένου κόσμου ἐκλεκτοῦ, ἐν οἷς διεκρίνετο καὶ ὁ ἡμέτερος ἐνταῦθα πρεσβευτὴς κ. Δηλιγιάννης. Κατα τὴν 9ην μ. μ. ἀναφαίνεται ἐν μέσῳ παρατεταμένων χειροκροτημάτων ὁ κ. Πρύτανις, λίαν συγκεκινημένος.

Ἐκθέτει ἐν πρώτοις τὸν σκοπόν, δι᾽ ὃν συνεκλήθησαν οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες καὶ ἐπικαλεῖται ἐξ ὀνόματος τῆς πατρίδος τὴν συνδρομὴν αὐτῶν πρὸς ἐθνικὴν ἄμυναν, ὑπενθυμίζων τὰ ἔξοχα πατριωτικὰ αἰσθήματα, ἅτινα παρεκίνησαν πάντοτε εἰς πάσας τὰς ἐθνικὰς περιστάσεις τοὺς Ἕλληνας τῆς μεγάλης γαλλικῆς πρωτευούσης, ὅπως δώσωσι τὸ παράδειγμα ἐξόχου φιλοπατρίας ἀντεπεξερχόμενοι πρῶτοι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν ἀκροπόλεων κατὰ τῶν ἑκάστοτε προσβαλόντων αὐτὰς βαρβάρων. *(χειροκροτήματα)*. Καταδεικνύει τὸν ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει ἐπαπειλοῦντα τὴν πατρίδα κίνδυνον καὶ συνιστᾷ ἐξ ἑνὸς μὲν θάρρος καὶ πίστιν, ἐξ ἄλλου δὲ σύντονα καὶ ἔκτακτα μέτρα. «Ἡ νίκη, λέγει ὁ ῥήτωρ, ἀκολουθεῖ τοὺς θαρροῦντας καὶ τοὺς πιστεύοντας· ἐὰν ἔχωμεν πίστιν ἐστὲ βέβαιοι ὅτι θὰ νικήσωμεν.» Παρατηρεῖ, ὅτι ἡ φιλοπατρία ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἑλληνικὴ ἀρετή, καὶ ὅτι ὁ Ἕλλην διετήρησε ταύτην ἀναλλοίωτον καὶ μετέδωκεν αὐτὴν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καὶ ὅτι ἑπομένως καθῆκον μέγα καὶ ἱερὸν ἔχομεν, οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ὅπως μεταβιβάσωμεν ταύτην εἰς τοὺς μεγαλειτέρους καὶ ἀναζωπυρήσωμεν διηνεκῶς τὰ πρὸς τὴν πατρίδα αἰσθήματα τῶν ὑποδούλων ἔτι ἀδελφῶν. Ἵνα δείξῃ ὁποίαν δύναμιν ἡ λέξις **π α τ ρ ὶ ς** ἔσχεν ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ καρδίᾳ, παρατηρεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ ῥήτωρ ὅτι ἐπολιτογραφήθη ἡ λέξις αὕτη παρὰ τῆς νεω-

τέροις λαοῖς εἰς πάσας τὰς γλώσσας. Διὰ ταῦτα, λέγει, καθῆκον ἔχει ὁ ἐλεύθερος Ἑλληνισμὸς νὰ ὑποστηρίξῃ σήμερον πλεῖστα σημεῖα τῆς δούλης πατρίδος κινδυνεύοντα τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἀποδεικνύει δὲ δι' ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων ὅτι παρὰ τοῖς δούλοις ἡμῶν ἀδελφοῖς διατηρεῖται πάντοτε ἀναλλοίωτος καὶ κραταιὰ ἡ ἐθνικὴ ἰδέα, καὶ ὅτι καθῆκον ἔχομεν νὰ προσέλθωμεν αὐτοῖς ἐπίκουροι, ἀποσοβοῦντες πάντα ἐνδοιασμὸν ἀπὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν καὶ ἀποσείοντες τὴν ῥᾳθυμίαν καὶ τὴν ῥᾳστώνην, δι' ἃ σήμερον κατηγορεῖται ἡ Ἑλλάς.

Ὡς ἐνθαρρυντικὸν παράδειγμα ἀναφέρει τὰ διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος ἐπιτευχθέντα λαμπρὰ ἀποτελέσματα, εἰς τὰς δύο ἑλληνικὰς μεγαλοννήσους, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον, ὧν ἡ μὲν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ φιλοπάτριδος ἡγεμόνος αὐτῆς ἐπανέρχεται ὁσημέραι εὐημεροῦσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς πατρίδος, ἡ δὲ διατελεῖ ἔτι ἀγωνιζομένη ἀλλὰ νικῶσα μᾶλλον ἢ νικωμένη.

Παριστῶν εἶτα διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τὰ ἀναφυέντα ζοφερὰ σημεῖα ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἑλληνικῆς εἰκόνος, τοὺς πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐχθροὺς, τοὺς ἐπιδραμόντας εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ διεκδικοῦντας πλεῖστα αὐτῆς μέρη, ἀνευρίσκει τὴν αἰτίαν ταύτην εἰς τὴν ἀδράνειαν τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνισμοῦ, δι' ἣν καὶ παρεξηγεῖται ὑπὸ τῆς Εὐρώπης. Ἀναγινώσκομεν, λέγει μετ' ὀργῆς ὁ ῥήτωρ, καθ' ἑκάστην τὴν λέξιν *Μακεδονίαν* καὶ νομίζομεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη, ἡ πατρὶς τῶν Μουσῶν εἶνε βουλγαρική! Καὶ πιστεύομεν ὅτι τὰ δίκαια τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης εἶνε ἐλάχιστα καὶ ὅτι θὰ ἦτο πρέπον νὰ ἐνδώσωμεν. Ὑπάρχουσι μάλιστα οἱ ἐπικρίνοντες τοὺς ἐξανιστημένους κατὰ τῆς ἀσυγγνώστου ταύτης ἀντιλήψεως καὶ ἀδιαφορίας, βεβαιοῦντες ὅτι εἶνε ὅλως περιττὴ πᾶσα ἀντίδρασις. Ἔχομεν, Κύριοι, καθῆκον νὰ διαμαρτυρηθῶμεν, καὶ νὰ διακινδυνεύσωμεν, ἀποδεικνύοντες τὰ δικαιώματα ἡμῶν, οὐ μόνον διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων. Ὁ διὰ τῶν ἔργων ἀγὼν ὑπῆρξε πάντοτε ἀγὼν ἑλληνικός.

Ἐνταῦθα ποιεῖται σύντομον εἰσήγησιν περὶ τοῦ ἀνέκαθεν ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς Μακεδονίας, ἀποδεικνύων ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσεν αὕτη οὖσα ἑλληνικωτάτη χώρα. Καὶ πῶς, ἐπιλέγει, νὰ μὴ εἶναι ἑλληνικὴ χώρα ἡ πατρὶς τῶν Πιερίδων Μουσῶν; Καὶ πῶς νὰ μὴν εἶναι ἑλληνικὴ χώρα, ἐκείνη, ἐν ᾗ ὁ Ἑλληνισμὸς ἔστησε τὰ ἱερὰ αὐτοῦ καὶ τὴν κατοικίαν τῶν Ὀλυμπίων αὐτοῦ θεῶν; ἡ Μακεδονία εἶνε ἐπίσης Ἑλληνική, ὅσον καὶ ἡ Πελοπόννησος.

Παρατηρῶν ἐν τούτοις ὅτι ὑπάρχουσιν οἱ ἀποροῦντες, πῶς ἆρά γε ἀφ' οὗ ἡ Μακεδονία ἦτο ἑλληνικὴ δὲν προέβη καὶ αὕτη μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος εἰς σχετικὸν καὶ σύγχρονον σημεῖον προόδου καὶ πολιτισμοῦ, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν ἐμβριθείας ἀνατρέχει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἀνευρίσκει τὰ αἴτια τούτου ἐν τῇ γεωγραφικῇ τοποθεσίᾳ τῆς χώρας, ἧς ἕνεκα ἠναγκάζετο πάντοτε νὰ διεξαγάγῃ φοβεροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐπιδραμόντας λαούς. Ἀποδεικνύει δὲ δι' ἀναμφισβη-

τήτων ἐπιχειρημάτων, ὅτι, παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις, ἡ Μα κεδονία διετήρησε πάντοτε τὸν ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.

Παρατηρεῖ ἐπίσης ὅτι ὑπάρχουσιν οἱ πιστεύοντες ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν ἦτο ἑλ ληνική, τεκμαιρόμενοι τοὺς κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀγῶνας τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορο Οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πλανῶνται, ἀγνοοῦντες ὅτι ὁ Δημοσθένης ἦτο μόνον φιλαθήναι οὐχὶ δὲ καὶ φιλόπατρις καὶ ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ὀφείλονται μᾶλλον εἰς τὰς μετ ἄλλων ῥητόρων συγκρούσεις του, καὶ ὅτι θ' ἀντετάσσετο ὁμοίως κατὰ πάσης ἄλ λης ἑλλ. πόλεως ὑπερασπίζων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πόλιν, τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅτι παρ τοῖς ἀρχαίοις ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ ἑνότης ἦτο ἰδέα ἀσύλληπτος. Ἐπὶ παραδείγμα ὑπενθυμίζει ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο παρετηρήθη καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις παρ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς.

Τὴν ἰδέαν, λέγει, τῆς πανελληνίου ἑνότητος συνέλαβε πρῶτος ὁ μέγας τῶν Στα γείρων φιλόσοφος προειπὼν ὅτι τὸ «ἔθνος θὰ ἠδύνατο μεγάλα νὰ διαπράξῃ ἂν μία καὶ μόνην εἶχεν ἀρχήν»· εἶδε δὲ ταύτην πραγματοποιουμένην ἐν τῷ προσώπῳ το μεγάλου καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ μαθητοῦ, ἀνακηρυχθέντος δικαίως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνω «ἀρχιστρατήγου πάντων τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων». Τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἐλύθη δι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, λύσαντος διὰ τοῦ ξίφους τὸν γόρδιον δεσμόν. Μὴ λησμο νῶμεν, ἐπιλέγει, ὅτι διὰ τοῦ σιδήρου ἐλύθησαν πάντοτε τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα

Ἀφ' οὗ διὰ τρανωτάτων ἀποδείξεων κατέδειξε τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆ Μακεδονίας, αναλαμβάνει νὰ ἐξιστορήσῃ διὰ πόσων ποικίλων καὶ παρανόμων μέ τρων προσεπάθησαν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τῆς ἕκτης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶ νος νὰ μεταβάλωσι ταύτην εἰς Βουλγαρικὴν χώραν καὶ νὰ μεταβαπτίσωσι τὸ Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον διὰ τῶν διαφόρων Φαλμεράϋερς. Ἀναφέρει τὰ κατὰ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου δολοπλοκίας τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς, τὴν προσέ λευσιν τῶν Βουλγάρων εἰς τὸν παπισμὸν καὶ τὴν ἀποκήρυξιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὀρθο δόξου Ἐκκλησίας ἐν ἔτει 1872. Διηγεῖται δὲ ὡς ἐν παρόδῳ καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξ ἐξευτελιστικὰ διαβήματα τῶν Βουλγάρων παρὰ τῷ Σουλτάνῳ καὶ τὰς ἀπανθρώ πους καὶ στυγερὰς αὐτῶν πράξεις. Εἰσέρχεται εἰς τὰ τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέ μου καὶ τὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δι' ἧς ἱδρύετο ἡ Μεγάλη Βουλγα- ρία καὶ ἧς τὴν ἐκπλήρωσιν ἂν δὲν ἐκώλυε τὸ ἐν Βερολίνῳ συνέδριον, οἱ Ἕλληνε δὲν θὰ ἠδύναντο πλέον κολυμβῶντες νὰ μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀνα φέρει τὴν ἐν ἔτει 1889 κατάληψιν τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τ προσγενηθὲν εἰς αὐτοὺς ἔκτοτε θράσος μεθ' οὗ ἐσφετερίσθησαν ἑλληνικὰς ἐκκλησία σχολεῖα καὶ μοναστήρια. Διηγεῖται τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων διωγμὸν αὐτῶν κα τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὸ μῖσος τὸ ἐμπνεόμενον εἰς τοὺς παῖ δας αὐτῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐξιστορεῖ τέλος τὰ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀνα τολικῆς Ρωμυλίας, τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης τῶν Βουλγάρων καὶ τὰ ὄνειρα αὐτῶν ὅπως ἐπαναλάβωσι τὸ αὐτὸ πραξικόπημα καὶ διὰ τὴν Μακε

νίαν. Ἐντεῦθεν λαμβάνει ἀφορμὴν ὁ ῥήτωρ ὅπως ὑπομνήσῃ τὰς βδελυρὰς καὶ ἀκατομάστους πράξεις τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου καὶ τὰ ἄνομα μέσα, δι' ὧν ἐξοικονομοῦσι τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ἀναγκαῖα χρήματα.

Ἰδού, ἐπιλέγει πικρῶς ὁ ῥήτωρ, ἡ τελευταία ἐκδήλωσις τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας, ις ἐφείλκυσε τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν!

Μετὰ ταῦτα δεικνύει διὰ βραχέων ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν διατελεῖ ἐν ἐπαναστά-ι, ὡς νομίζει ἐξαπατωμένη ἡ Εὐρώπη, οὐδενὸς Μακεδόνος ἐξεγερθέντος οἴκοθεν, αιρέσει τῶν διὰ τοῦ τρόμου καὶ τοῦ πυρὸς ἐξαναγκασθέντων εἰς τοῦτο παρὰ τῶν ϊταρτικῶν σωμάτων τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, ὧν ἐπιστρεψάντων εἰς Σόφιαν τανῆλθεν ἡ ἡσυχία ἐν τῇ φιλησύχῳ χώρᾳ τῆς Μακεδονίας.

Τελευτῶν παραπονεῖται ὁ ῥήτωρ κατὰ τῆς τυφλῆς εὐπιστίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύου καὶ συνιστᾷ ὅπως ταχέως διαφωτισθῇ οὗτος περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως. ιαμαρτύρεται κατὰ τῶν εἰπόντων ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐξεφυλίσθη καὶ τοζει ὅτι ἔχομεν καθῆκον νὰ ἐξαγάγωμεν τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς τοιαύτης πλάνης ποβάλλοντες τὴν νάρκην καὶ τὴν ἀδιαφορίαν, ἕνεκα τῶν ὁποίων παρεξηγούμεθα ρὸς ὄφελος τῶν γρηγορούντων καὶ καιροφυλακτούντων ἐχθρῶν ἡμῶν.

Εἴμεθα τὰ τέκνα τῶν ἀνδρῶν τοῦ 1821 οἵτινες ἠγωνίζοντο οὐχὶ δολοφονοῦνες ἀλλὰ θυσιαζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ὀφείλομεν νὰ συνεχίσωμεν τὸ παράειγμα αὐτῶν. Ἅπαντες οἱ ὁμογενεῖς ἀναμένουσι τὸ σύνθημα ἀπὸ τὴν εὐγενῆ αροικίαν τῶν Παρισίων, ἀπὸ ὑμᾶς, Κύριοι. Ἀναζωπυρήσατε τὴν ἰδέαν τῆς πατρίος, διότι τὸ νέον της κράτος δὲν ἐδημιουργήθη παρὰ ὡς ἀφετηρία τοῦ μέλλοντος εγάλου ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐὰν δὲν ἐννοήσαμεν καλῶς τοῦτο καὶ παραμελήσωεν εὔχομαι νὰ μὴ ζήσω καὶ ἀκούσω τὸ ἀπαίσιον κήρυγμα «τετέλεσται ὁ Ἑλληνιμός» (συγκίνησις τοῦ ἀκροατηρίου μέχρι δακρύων· παρατεταμένα χειροκροτήματα). ήμερον ὁπότε ὁ Ἑλληνισμὸς κέκτηται ἔτι ὅλα αὐτοῦ τὰ νεῦρα, εἶνε ἔτι καιρὸς πως δράμωμεν ἐπίκουροι τῆς Πατρίδος. Τὸ σύνθημα ἀναμένεται παρ' ὑμῶν. Δείξατε τι διατηρεῖτε τὴν ἱστορικὴν ὑμῶν φιλοπατρίαν, κηρύττοντες τὸν ἀγῶνα καὶ ἡγούενοι αὐτοῦ καὶ ἐστὲ βέβαιοι ὅτι θέλετε προκαλέσῃ τὸν θαυμασμὸν τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τὸ περιεχόμενον τῆς ἐμβριθοῦς τοῦ κ. Προέδρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ» διαλέξεως, ἥτις τοσοῦτον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν πνευμάτων τοῦ ἀροατηρίου του ὥστε δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἡ ἐνταῦθα ἑλληνικὴ παροικία θέει ἀναλάβῃ γενναιότερον τὸν ἀγῶνα τῆς Πατρίδος.

Ἐν Παρισίοις τῇ 20/3 Νοεμβρίου 1903.

Σηκουάνας.

Β΄.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩι

Ἀπὸ ἡμερῶν ἤρχισεν ἐνταῦθα προπαρασκευαστική τις ἐργασία, ὅπως διαφωτισθῇ τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν περὶ τῶν προθέσεων τῆς Ἑλλάδος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐπρόκειτο μάλιστα νὰ κληθῇ ἐκ Παρισίων ὁ κ. Καζάζης ὅπως ἐκθέσῃ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων καὶ ἴσως τὸ τοιοῦτο συμβῇ, ἐὰν οὗτος δὲν ἐπισπεύσῃ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐπιστροφήν του. Ἐν τούτοις καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Καζάζη ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ κάτι μεταξὺ τῶν ἐδῶ φιλελλήνων καὶ Ἑλλήνων, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως οἱ πρῶτοι ἐνεργητικώτερον ἀναλάβωσι τὴν προστασίαν τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων καὶ παύσωσι δίδοντες πίστιν εἰς κακοβούλους διαδόσεις περὶ δῆθεν ὑποστηρίξεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Σουλτάνον πρὸς παράτασιν τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν.

Ἐδημοσιεύθη λοιπὸν ὅτι τὴν ἑσπέραν τῆς χθὲς θὰ συνήρχοντο φιλέλληνες καὶ Ἕλληνες ὅπως ἀκούσωσι καθηγητήν τινα ὅστις ἐπρόκειτο ν' ἀγορεύσῃ ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος.

Τὸ τοιοῦτο ἐγένετο. Πρῶτος ἔλαβε τὸν λόγον ὁ κ. Mac Coll ὅστις εἶπεν ὅτι τόσον ἐν Γαλλίᾳ, ὅσον καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ δηλώσεις τοῦ Ἕλληνος Πρωθυπουργοῦ, αἵτινες ἐδημοσίευσαν εἰς γερμανικήν τινα ἐφημερίδα, καθ' ἃς ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἑτοίμη νὰ συμπράξῃ μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ ὅτι μόνον ἐκ τῆς Γερμανίας ἐλπίζει αὕτη τὴν ὑποστήριξιν τῶν δικαίων της, αἱ δηλώσεις, λέγω, αὗται ἐπροξένησαν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν. Ἐκ τούτων συνεπέρανεν ὁ ῥήτωρ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐζημιώθη σημαντικῶς καὶ κινδυνεύει ν' ἀποξενωθῇ πολλῶν ἐκ τῶν καλλιτέρων φίλων της, οἵτινες πάντοτε ὕψωσαν τὴν φωνήν των ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ· ἐπρότεινε δὲ ὅτι ὑφίστατο ἀνάγκη νὰ ὑποδειχθῇ εἰς τὸν κ. Ράλλην, ὅπως ἀναιρέσῃ τὰς δηλώσεις ταύτας, ὧν τὰς λυπηρὰς συνεπείας ἠδύνατο νὰ αἰσθανθῇ ἡ Ἑλλὰς καὶ οὐχὶ βραδέως.

Τὸ ζήτημα ἤρξατο οὕτω κατὰ τρόπον πολὺ δυσάρεστον καὶ ἡ θέσις τῶν παρευρισκομένων Ἑλλήνων δὲν ἦτο καὶ πολὺ εὐχάριστος, διότι οὐδεμία, ὡς ὤφειλε, διάψευσις εἶχε γίνῃ τῶν δηλώσεων τούτων. Εὐτυχῶς ὅμως εἰς τὴν ἐν λόγῳ συνέλευσιν παρίστατο ὁ ἀκάματος ὑποστηρικτὴς τῶν ἐθνικῶν μας ὑποθέσεων καὶ διαπρεπὴς ὁμογενὴς ἔμπορος κ. Θεοδ. Βουρλούμης. Τὸν κ. Βουρλούμην γνωρίζει βεβαίως τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ὡς αὐθεντίαν εἰς τὰ σταφιδικὰ καὶ στιβαρὸν χειριστὴν τοῦ καλάμου

Εἰς τὴν περίστασιν ὅμως αὐτὴν ἔδειξεν ὅτι εἰς τὰ ἀναμφισβήτητα αὐτὰ χαρίσματά του συνενώνει εὐγλωττίαν ἀπαράμιλλον καὶ γνῶσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος μέχρι τῶν ἐλαχίστων αὐτοῦ λεπτομερειῶν.

Κάτοχος τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης ὡς, δύναμαι νὰ εἴπω, ὀλίγοι Ἄγγλοι ἀνέτρεψεν ἓν πρὸς ἓν ὅλα τὰ κακόβουλα δημοσιεύματα κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ δεκαπέντε ἤδη ἑκατονταετηρίδων μαχόμενον κατὰ τῆς Ἀσιατικῆς βαρβαρότητος οὔτε ἐπὶ μίαν στιγμήν, οὔτε ἐπὶ ἓν ἔστω σημεῖον συνέπραξε μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ πάντοτε, εἴτε ἐπιτυχῶς εἴτε μή, ἐμάχετο κατ' αὐτῆς καὶ θὰ μάχηται μέχρι τελείας ἐξοντώσεως. Ἐξώρκισε τοὺς φιλέλληνας ὅπως μὴ δίδωσι πίστιν εἰς δημοσιεύματα τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὅπως μὴ παύσωσι ὑψώνοντες τὴν φωνὴν αὐτῶν ὑπὲρ ἑνὸς Ἔθνους ὅπερ ἓν μόνον ἰδανικὸν ἔχει νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ ἐκπολιτίσῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, οὓς ἄλλαι φυλαὶ καὶ πρὸ πάντων ἡ σλαυϊκὴ ζητοῦσι νὰ καταπνίξωσιν. Ἀπέδειξεν ὅτι εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, ἥτις ἐνῷ θὰ κατέλυε τὸ Κράτος τοῦ Σουλτάνου, θὰ ἔθετε φραγμὸν καὶ εἰς τὰς ἁρπακτικὰς διαθέσεις τῶν δύο γειτονευόντων Μοναρχιῶν, καὶ ἣν ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ μεγάλου τέκνου της, τοῦ ἀειμνήστου Τρικούπη, ἐπρότεινεν, οἱ Βούλγαροι ἀντέπραξαν καὶ κατεπρόδωσαν τὰς εὐγενεῖς ταύτας προτάσεις εἰς τὸν Σουλτάνον, λαβόντες ὡς ἀντάλλαγμα βερατιά τινα διὰ σχισματικοὺς ἐπισκόπους.

Παρέπεμψε τοὺς φιλέλληνας εἰς τὰς ἐπισήμους δηλώσεις τῆς ἐδῶ ἑλληνικῆς Πρεσβείας, καὶ δι' ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων κατέδειξεν ὅτι εἰς τὰς εὐγενεῖς ἐνεργείας τῆς φιλελευθέρου ταύτης χώρας, ἥτις ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀπείρους λαούς, οὐδέποτε οὔτε ἡ ἐπίσημος οὔτε ἡ ἰδιωτικὴ Ἑλλὰς ἀντέπραξεν, ἔστω καὶ κατά τι· οὔτε ἠδύνατό ποτε ὁ νῦν τῆς Ἑλλάδος Πρωθυπουργός, ὅστις ἦτο τοιοῦτος καὶ μετὰ τὸν ἀτυχῆ μας πόλεμον, νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν μας ἰδανικῶν ἀπὸ τῆς Γερμανίας, ἧς τὴν ἰδιοτελῆ καὶ ἀπάνθρωπον πολιτικὴν εἶνε εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ κάλλιον παντὸς ἄλλου, ὡς ἐκ τῆς ἐχθρικῆς στάσεως ἣν ἐτήρησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ κρητικοῦ ζητήματος. Εἶνε ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσω τὸν κ. Βουρλούμην εἰς ὅλα του τὰ ἐπιχειρήματα κατὰ τὴν μακράν του ἀγόρευσιν, τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἐκάλυψαν ζωηρότατα χειροκροτήματα ἁπάσης τῆς συνελεύσεως.

Τὸν κ. Βουρλούμην διεδέχθη ὁ Ἰρλανδὸς βουλευτὴς κ. Ὄκονορ, οὗ τὸ ὄνομα ἐνθυμίζει καὶ ἄλλους διαπρεπεῖς φιλέλληνας. Ὁ κ. Ὄκονορ ἐξέφρασε τὴν λύπην του, διότι ἀλλεπάλληλα δημοσιεύματα ἐψύχραναν τοὺς εἰλικρινεῖς τῆς Ἑλλάδος φίλους καὶ παρέστησαν αὐτὴν ὡς συμπράττουσαν μεθ' ἑνὸς σκληροῦ τυράννου, οὗ τὸ Κράτος πρέπει πάσῃ θυσίᾳ νὰ καταλυθῇ ἄνευ, ἐννοεῖται, τῆς ἐλαχίστης ζημίας τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, ἅτινα αὐτὸς καὶ ὡς ἄτομον καὶ ὡς Ἰρλανδὸς ὑπεστήριξε καὶ θὰ ὑποστηρίξῃ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του.

Ἀκολούθως ἔλαβε τὸν λόγον ὁ ὁμογενὴς κ. Τσικαλιώτης, ὅστις ἦτο καὶ ὁ κατ'

ἐξοχὴν διοργανωτὴς τῆς ἐν λόγῳ συνελεύσεως. Ὁ κ. Τσικαλιώτης γοητεύων ἀγορητής, εἰς μίαν ῥέουσαν καὶ θαυμαστὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν εἶνε οὔτε περισσότερον οὔτε ὀλιγώτερον μία ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος κατὰ τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς μέχρι τοῦδε ζωῆς του, ἥτις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, δὲν εἶνε καθόλου μικρά. Ἀνέτρεξεν εἰς τὰ γεγονότα τοῦ 1876—78 καὶ ἐμνήσθη δηλώσεών τινων τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας, καθ' ἃς ἡ Ἑλλὰς εἰς τὰς κατὰ τῶν Σλαύων ἐνεργείας καὶ ἀξιώσεις της θὰ ἔχῃ πάντοτε ἀμέριστον τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας. Ἀντικρύων τὸν κ. Ὄκονορ, εἰπόντα ὅτι ἡ πολιτικὴ τῶν συντηρητικῶν ἐστέρησε τῆς ἐλευθερίας μέγα τμῆμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, εἶπεν ὅτι ὁ ἀείμνηστος Σώλσβαρυ, ὅστις ἀνέτρεψε τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, σκοποῦσαν τὸν ἐκσλαυϊσμὸν τῆς Μακεδονίας, ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος παράγων τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης, διότι τοῦτο ἐπεθύμει ἡ πεφωτισμένη γνώμη τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοῦ, ὅπερ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν πιεζομένων καὶ ἀσθενῶν ἀναγκάζει πᾶσαν Κυβέρνησιν νὰ ἐπέμβῃ οἱασδήποτε ἀποχρώσεως καὶ ἂν εἶνε αὕτη.

Πρὶν ἢ λάβῃ τὸν λόγον ὁ πρόεδρος κ. Mac Coll εἶπε τινὰ ὁ Μακεδὼν ἰατρὸς κ. Πσύπτης, αἰσθηματίας νέος, ὡς ὀλίγοι, ὅστις ἐβεβαίωσε τοὺς φιλέλληνας ὅτι οἱ πόθοι τῶν Μακεδόνων εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν σύμφωνοι πρὸς τὰς δηλώσεις τῶν δύο ῥηθέντων Ἑλλήνων ἀγορευσάντων καὶ ὅτι οἱ ὁμόφυλοί του κατ' οὐδένα τρόπον ἐπιθυμοῦσι ν' ἀνταλλάξωσι τὸν τουρκικὸν ζυγὸν διὰ τοῦ σλαυϊκοῦ. Ἕτερός τις Ἕλλην λαβὼν τὸν λόγον ἐδικαίωσε τοὺς Μακεδόνας, διότι δὲν συνέπραξαν μετὰ τῶν Βουλγάρων ἕνεκα τοῦ πικροῦ παραδείγματος ὅπερ ἔλαβον οἱ ὁμοεθνεῖς των Ἕλληνες τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὧν αἱ ἐκκλησίαι ἡρπάγησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἡ γλῶσσα ἐπολεμήθη εἰς τὰ σχολεῖά των, καὶ οἵτινες ὑπέστησαν καὶ ὑφίστανται τοιοῦτον διωγμόν, ὥστε οἱ ἀδελφοί των νὰ προτιμῶσι τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ὃν θεωροῦσι προσωρινόν, ἀπὸ τὸν ἀπηνέστερον καὶ διαρκῆ βουλγαρικόν.

Ὑπέμνησεν ὅτι Βούλγαροι ἀξιωματικοὶ συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Τούρκων εἰς τὸν τελευταῖον ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον καὶ κατέληξεν εἰς τὸ νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ Ἄγγλοι φιλέλληνες δὲν πρέπει ὡς ἐκ τῆς δεδικαιολογημένης κατὰ τῶν Τούρκων ἀπεχθείας των νὰ ζητήσωσι μεταβολὴν καταστάσεως ἐν Μακεδονίᾳ, τοιαύτην ὥστε, ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ, νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὰ τιμαλφέστερα τῶν κατοικούντων αὐτὴν λαῶν δίκαια.

Ἀκολούθως ἐγένετο δεκτὸν οὐχὶ ἄνευ συζητήσεως καὶ τροποποιήσεων προτάσει τῶν κ.κ. Βουρλούμη καὶ Τσικαλιώτου, ψήφισμα ὅπως αἱ Δυνάμεις Γαλλία, Ἰταλία καὶ Ἀγγλία μὴ δεχθῶσι σχέδιον μεταρρυθμίσεων, οὗ ἡ ἐφαρμογὴ νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως τῶν δύο Δυνάμεων Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιμείνωσιν εἰς τὸν διορισμὸν ἑνὸς χριστιανοῦ Διοικητοῦ τῆς Μακεδονίας (Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστη-

ρίου), ὅστις νὰ διατελῇ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἁπασῶν τῶν ὑπογραψασῶν τὴν Συνθήκην τοῦ Βερολίνου Δυνάμεων.

Εἰς τὴν συνέλευσιν κληθεὶς δὲν ἠδυνήθη νὰ παραστῇ, ἕνεκεν ἀπουσίας ἐκ Λονδίνου, ὁ κορυφαῖος τῶν φιλελλήνων σὶρ Κάρολος Δίλκε, ὅστις ἐδικαιολογήθη διὰ τὴν μὴ παράστασίν του.*

Ἐν Λονδίνῳ τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1903.

Γʹ.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ὁ ἔγκριτος διευθυντὴς τῆς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ συναδέλφου, ἀγωνιζομένης γενναίως πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῆς Μακεδονίας, ἔσχε συνέντευξιν μετὰ συντάκτου τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδος «Ἐμπορικοῦ Ἀγγελιαφόρου» δημοσιευθεῖσαν ἔν τινι τῶν τελευταίων αὐτοῦ φύλλων.

Παραλαμβάνοντες ἐκ τοῦ ἀμερικανικοῦ ὀργάνου τὴν ἐπιτυχῆ ταύτην συνηγορίαν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, συγχαίρομεν τὸν πεφωτισμένον διευθυντὴν τῶν «Θερμοπυλῶν»:

Αἱ ἐφημερίδες τῆς Νέας Ὑόρκης φαίνεται ὅτι δὲν ἔχουσι καλὴν ἀντίληψιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως, εἶπε σήμερον ὁ Κωνσταντῖνος Δ. Φασσουλαρίδης, ἐκδότης τῆς ἑλληνικῆς ἐφημερίδος «Θερμοπύλαι» πρὸς συντάκτην τοῦ «Ἐμπορικοῦ Ἀγγελιαφόρου».

Αἱ ἐν Μακεδονίᾳ ταραχαὶ ἤρξαντο πρὸ δύο περίπου ἐτῶν, ὁπότε διωργανώθη καὶ τὸ βουλγαρικὸν ἐπαναστατικὸν Κομιτάτον τῆς Σόφιας, ὅπερ σκοπὸν εἶχε τὸν διωγμὸν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων. Πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τούτου εἰσέπραξε χρηματικὰ ποσὰ παρὰ πλουσίων Ἑλλήνων διὰ τῆς βίας καὶ ἐπιβολῆς ληστρικῆς φορολογίας. Ἐν τεύχει ἐκδοθέντι τὸν παρελθόντα Μάϊον ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἀναγράφονται καὶ τὰ ἑξῆς. «Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1901 μέχρι τέλους 1902 τὸ βουλγαρικὸν Κομιτάτον ἐδολοφόνησε 600 περίπου Ἕλληνας ἐμπόρους τῆς Μακεδονίας, παρ' ἄλλων δὲ πάλιν εἰσέπραξε δι' ἀπειλῶν καὶ ληστρικῆς φορολογίας 50 μέχρι 1,000 λιρῶν ἐξ ἑκάστου» (Δηλαδὴ Δολλάρια 250 μέχρι 5,000).

Κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικήν, τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὑπο-

* Ἐκ τοῦ «Ἄστεος» τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1903.

βληθεῖσαν εἰς τὰς Δυνάμεις περὶ τοῦ κατὰ φυλὰς πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας, ὁ ὅλος πληθυσμὸς ἐν τῷ Βιλαετίῳ τοῦ Μοναστηρίου ἀνέρχεται εἰς 859,109, ἐξ ὧν Ἕλληνες 309,782, Βούλγαροι 174011, Σέρβοι 14600, Ρουμάνοι 12000, Μουσουλμάνοι 444766 καὶ Ἑβραῖοι 4950.

Τὸ Βιλαέτιον τῆς Θεσσαλονίκης ἔχει πληθυσμὸν 1,040,220, ἐξ ὧν Ἕλληνες 348,050, Βούλγαροι 205,886 Μουσουλμάνοι 425,514 καὶ 60,770 ἄλλων ἐθνοτήτων ἐξ ὧν 51,000 Ἑβραῖοι. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ὅτι οἱ Βούλγαροι ἀποτελοῦσιν ὡρισμένω τὴν μειονότητα, καὶ ἐν τούτοις στηρίζουσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Μακεδονίας.

Κατὰ τὴν στατιστικὴν αὐτῆς ταύτης τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, 55,633 Ἕλληνες μαθηταὶ φοιτῶσιν εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ Σχολεῖα, Βούλγαροι δὲ 19,344. Συμφώνως πρὸς τὴν στατιστικὴν τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἀναλογία τῶν φορολογουμένων εἶνε 3 Ἕλληνες πρὸ 1 Βουλγάρου.

Ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς δὲν εἶνε μόνον ὁ μεγαλείτερος κατ' ἀριθμόν, ἀλλὰ καὶ ὁ προοδευτικώτερος. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Βρεττανὸς Πρέξενος γράφων πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του λέγει. «Ἐν γένει ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας ὑπερέχει τοῦ βουλγαρικοῦ κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν. Οἱ Ἕλληνες ἐπίσης ὑπερέχουσι τῶν Βουλγάρων ἔν τε τῷ ἐμπορίῳ καὶ ταῖς τέχναις. Διατελοῦσιν ἐν τούτοις ἥσυχοι καὶ ἀποφεύγουσι τὰς ταραχάς, ἐλπίζοντες ὅτι θὰ προσκομίσωσιν ἑαυτοῖς ὠφελήματα διὰ τῆς εἰρήνης, ἐνῷ οἱ Βούλγαροι εἰσὶ πάντοτε πρόθυμοι πρὸς διάπραξιν οἱουδήποτε ἐγκλήματος ἵνα ἐξ αὐτοῦ ὠφεληθῶσι».

Ἐκ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγωνιζομένων σήμερον Βουλγάρων οὐδὲ εἷς ἔχει γεννηθῇ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἅπαντες εἰσβαλλουσι ἐν αὐτῇ διὰ τῶν συνόρων. Οἱ κάτοικοι ἐν γένει διάκεινται εἰρηνικῶς, προτιμῶσι δὲ νὰ διατελῶσιν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν προστασίαν παρὰ ὑπὸ τὴν ἐγκληματικὴν τῶν Βουλγάρων διοίκησιν.

«Ὄπισθεν τῆς Βουλγαρίας εὕρηται βεβαίως ἡ Ρωσσία, ἥτις ἐφ' ὅλων ποθεῖ νὰ ἐπιθέτῃ χεῖρα», γράφει ἔν τινι ἄρθρῳ του ὁ πρίγκηψ Μεστέρσκη εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Πετρουπόλεως «Τὰ Νέα». «Ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ἐν Μακεδονίᾳ Ρῶσσοι πρόξενοι οὐδέποτε θὰ ἐπήρχετο ἡ οἰκτρὰ αὕτη κατάστασις. Εἶμὶ ὑπερβέβαιος ὅτι ἐν ἀπουσίᾳ Ρώσσων προξένων, τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα οὐδέποτε θὰ ἠγείρετο τοσοῦτον ἰσχυρόν. Δέον νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ Μακεδονία, Ἀλβανία καὶ Βουλγαρία διὰ παντὸς μέσου προσπαθοῦσι νὰ ἐκβιάσωσι τὴν Ρωσσίαν ὅπως ἔλθῃ εἰς ῥῆξιν πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ἐρωτῶ τὴν κυβέρνησίν μου, ἀφοῦ τοιαύτη εἶνε τῶν πραγμάτων ἡ κατάστασις, τίς ἡ ἀνάγκη ὅπως ἔχωμεν προξένους ἐν Μακεδονίᾳ ; Ἐὰν ἤμην ἐν τῇ Ἀρχῇ θὰ ἀνεκάλουν ἐκεῖθεν ὅλους τοὺς προξένους μας».

Ὁπόταν πρὸ μηνὸς ἡ πραγματικὴ ἐπανάστασις ἤρξατο ἐν Κρουσόβῳ, κατὰ τὴν «Ἀκρόπολιν» των Ἀθηνῶν καὶ ἄλλας ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, 400 Ἕλληνες ἐσφάγησαν καὶ ἡ πόλις κατηρειπώθη. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα, τριάκοντα περίπου ἑλλη-

νικὰ χωρία κατεστράφησαν εἰς τὸ Βιλαέτιον τοῦ Μοναστηρίου. Διαρκούσης τῆς πάλης τινὰ τῶν χωρίων τούτων κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἔκρινον ἀναγκαῖον νὰ βομβαρδίσωσιν αὐτά, ὅπως ἐκδιώξωσι τοὺς ἐν αὐτῇ ἀμυνομένους Βουλγάρους ἐπαναστάτας.

Κατὰ τὰς ἐν Φιλιππουπόλει ἐκδιδομένας ἐφημερίδας, οὐδεὶς τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἐμπόρων δύναται εὐχερῶς νὰ διαφύγῃ τὴν λῃστρικὴν τῶν Βουλγάρων φορολογίαν, ἐφαρμοζόντων τὸ γνωστὸν «χρῆμα ἢ τὴν ζωήν σου».

Συνάγομεν λοιπὸν ἐκ τούτων ὅτι οἱ Βούλγαροι οὐδὲν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας κέκτηνται δικαίωμα, εἴτε λόγῳ ἀριθμοῦ εἴτε ἐμπορικῆς κινήσεως. Ὁ πραγματικὸς τῆς χώρας πλοῦτος εὕρηται παρὰ τοῖς Ἕλλησι.

Δ΄.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ „ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ„

Ἡ «Σημαία» τοῦ Λονδίνου, ἓν τῶν σοβαρωτέρων βρεττανικῶν φύλλων, ἐδημοσίευσε τελευταίως τὴν ἑξῆς μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» συνέντευξιν, ἣν ἀπέστειλε τηλεγραφικῶς ὁ ἐν Παρισίοις συντάκτης αὐτῆς.

Ἐδέχθημεν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Νεοκλέους Καζάζη, ἀντιπρυτάνεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, καὶ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ὅστις ποθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὰ δυτικὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης διατί οἱ Ἕλληνες ὑποστηρίζουσι τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ οὐχὶ τοὺς Βουλγάρους πρὸς διατήρησιν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ Βούλγαροι, λέγει, κατὰ τὰ τελευταῖα τεσσαράκοντα ἔτη, ἀνθίστανται κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Κατὰ τὸν κ. Καζάζην, ἀληθὴς ἐπανάστασις δὲν ὑπάρχει εἰς ἐκείνην τὴν χώραν, ἀλλὰ μόνον ἐρεθισμός, δημιουργηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Σόφιᾳ βουλγαρικῶν κομιτάτων, τὰ ὁποῖα εἶνε ὑπεύθυνα διὰ πλείστας τῶν βιαιοπραγιῶν ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ τὰ ἑλληνικὰ Σχολεῖα χαίρουσι περισσοτέραν ἐλευθερίαν ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ ἢ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ. Ὁ κ. Καζάζης ἀναφέρει ὅτι αἱ ἐπιθέσεις τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐνεργοῦνται ἐκ φιλοδοξίας των ὅπως κυριαρχήσωσι τῶν μερῶν, ὅπου τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἶνε πολυαριθμότερον τῶν Σλαύων κατὰ μεγάλας ἀναλογίας. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, νομίζει, ἀληθῶς θὰ ηὐτοκτόνει ἐὰν ἐπετρέπετο εἰς τὴν Βουλγαρίαν νὰ πραγματώσῃ

τὴν φιλοδοξίαν της ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὁ κ. καθηγητὴς θεωρεῖ ὡς ἀλήθειαν ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐν τῷ βιλαγετίῳ τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης οἱ Ἕλληνες ὑπερέχουσι μεγάλως.

Ὁ κ. Καζάζης εὐνοϊκώτατα ἐκφράζεται περὶ τοῦ Ἀγγλο-Ρωσσικοῦ σχεδίου τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ περὶ τῆς προτάσεως τοῦ Λόρδου Λανσδάουν διὰ τὸν διορισμὸν Χριστιανοῦ Κυβερνήτου. Θεωρεῖ ὅμως ἀκατάλληλον τὸν διορισμὸν διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, ὅπως βοηθῶσι τὸν Ὀθωμανὸν Διοικητὴν ἐν Μακεδονίᾳ, πρὸ πάντων ἐὰν οἱ σύμβουλοι εἶνε Ρῶσσοι καὶ Αὐστριακοί. Τελευταῖον ὑπέδειξεν ὅτι ἡ οὕτως ὀνομαζομένη ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ φανερῶς κατευνάζεται διὰ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Βουλγάρων ἀρχηγῶν, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν των. Ἐπιβεβαιοῖ λοιπὸν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀληθὴς ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ μόνον ἐρεθισμὸς ἐξαφθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τοῦ πολιτικοῦ σχεδίου τῆς ἀπελευθερώσεως.

Τὸ φιλοβούλγαρον βρεττανικὸν ὄργανον, διαστρέψαν ἐν πολλοῖς τὸ πνεῦμα τῆς συνεντεύξεως ἠνάγκασε τὸν ἡμέτερον πρόεδρον νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις, ἃς ὅμως δὲν ἔστερξε νὰ καταχωρήσῃ ἡ «Σημαία» ἀρκεσθεῖσα εἰς τὰ ἑξῆς ὀλίγα :

Ὁ κ. Νεοκλῆς Καζάζης ἀντιπρύτανις τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἐν Παρισίους ἀνταποκριτὴς τῆς «*Σημαίας*» ἔσχε συνέντευξιν, περὶ τῆς ὁποίας ἄρθρον ἐδημοσιεύθη ἐν αὐτῇ τῇ 22ᾳ τρέχοντος (9η ἰστ. π. ἡ.), γράφει λέγων ὅτι δὲν παρέστησε τοὺς Ἕλληνας ὡς λαμβάνοντας τὸ μέρος τῶν Τούρκων μᾶλλον ἢ τῶν Βουλγάρων ἐν σχέσει πρὸς τὰς μακεδονικὰς ταραχάς, ἀλλ' ἁπλῶς ἀνέφερεν ὅτι οὗτοι ἔχουσι μείνη οὐδέτεροι.

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5ῃ Νοεμβρίου 1903.

Η ΝΕΑ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Τὰ δολοφονικὰ κομιτάτα παραίτια τῆς ματαιώσεως τῶν μεταρρυθμίσεων.

Ὅτε κατὰ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον αἱ δύο Δυνάμεις, αἱ ἀπὸ τοῦ 1897 ἀναλαβοῦσαι τὴν διευθέτησιν τῶν ἑκάστοτε ἀναφυομένων ζητημάτων ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ ἐξεπόνουν σχέδιον μεταρρυθμίσεων, εἰσακτέων ἐν Μακεδονίᾳ, δι' ὧν ἐσκοπεῖτο ἡ ἐν τῇ ἀτυχεῖ ἐκείνῃ χώρᾳ ἀποκατάστασις τῆς εἰρήνης κατ' ἀρχὴν ἡ Πύλη δὲν ἠρνήθη ν' ἀποδεχθῇ τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἐκεῖνο σχέδιον τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας. Δι' αὐτοῦ παρεχωροῦντο ὡρισμένα δικαιώματα εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Πύλης διορισθέντα Γενικὸν Ἐπιθεωρητήν, ἐζητεῖτο ἡ πρόσκλησις εἰδικῶν Εὐρωπαίων πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς ἀστυνομίας, ἐζητεῖτο νὰ περιφρουρηθῇ ὁ πληθυσμὸς ἀπὸ τῶν πολυειδῶν ὑπερβασιῶν καὶ νὰ γίνωσι δεκταὶ ὡρισμέναι τινὲς ἀρχαὶ ὡς βάσις τῆς διοικητικῆς ἀναμορφώσεως.

Ἀλλὰ τὸ εἰρηνοποιὸν τοῦτο σχέδιον μόλις ἤρξατο ἐφαρμοζόμενον καὶ ἀνεκόπη εὐθὺς ἀμέσως, καθόσον ἐν τῇ πολυπαθεῖ χώρᾳ, ἐδημιουργεῖτο τρομακτικὴ κατάστασις καὶ ἐπαναλαμβάνοντο ὑπὸ τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου αἱ ἀτιμίαι, αἱ καταστροφαὶ καὶ αἱ δῃώσεις ἐκεῖναι, δι' ἃς ἔφριξεν ὁ πεπολιτισμένος κόσμος.

Οἱ δολοφόνοι τοῦ κομιτάτου εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ σχεδίου τοῦ Γουλοχόφσκη καὶ τοῦ Λάμσδορφ ἀντέταξαν τὴν δυναμῖτιδα τοῦ ἀναρχικοῦ καὶ τὸ φάσγανον τοῦ σφαγέως καὶ ἐπλήρωσαν τὴν Μακεδονίαν καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως.

Κατάδηλοι δὲ οἱ λόγοι, οἱ ὠθήσαντες τὸ ἀναρχικὸν κομιτάτον εἰς τὴν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ματαίωσιν μεταρρυθμίσεων, αἵτινες ἐφαίνοντο ἀσφαλίζουσαι τὴν εἰρήνην ἐν τῇ περιμαχήτῳ χώρᾳ. Ἡ τοιαύτη λύσις δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτῶν, ἐπιζητούντων κυρίως, ὅπως διὰ πραξικοπήματος διευκολυνθῇ ὁ βαθμιαῖος ἐκβουλγαρισμὸς τῆς χώρας καὶ ἡ παράδοσις αὐτῆς εἰς τὸν βουλγαρικὸν Μινώταυρον.

Καὶ δὲν δύναταί μέν τις ν' ἀρνηθῇ ὅτι εἰς τὴν ματαίωσιν τοῦ ἔργου συνετέλεσε καὶ ἡ φυσικὴ πρὸς πᾶσαν πολιτειακὴν ἀνακαίνισιν νωχέλεια τῆς κρατούσης ἀρχῆς, οὐχ ἧττον ὅμως τὴν εὐθύνην ἅπασαν ὑπέχουσιν οἱ δημιουργοὶ τῶν ληστρικῶν ὀρδῶν καὶ οἱ ἀοράτως ἐνισχύοντες αὐτάς, ἵνα, διαρκούσης τῆς ἐκρύθμου καταστάσεως, δύνανται νὰ ἁλιεύωσιν εἰς τὰ θολερὰ ὕδατα μετὰ μείζονος ἐλπίδος ἐπιτυχίας τῶν σκοπουμένων. Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἐδύναντο νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἀβεβαιότητος περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ταρασσομένης χώρας. Ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἐν τέλος εἰς τὴν ἔκρυθμον κατάστασιν. Τὴν πρωτοβουλίαν δὲ ταύτην ἀνέλαβον καὶ αὖθις αἱ δύο εἰρημέναι Δυνάμεις, ἐκπονήσασαι τὸ πολυθρύλητον νέον σχέδιον εὐρυτέρων μακεδονικῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἀκριβῶς δὲ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου εἰσέρχεται εἰς νέαν ὅλως φάσιν· σκοπεῖται νὰ δημιουργηθῇ ἐν τῇ χώρᾳ τοιοῦτον πολιτειακὸν καθεστὼς ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἡ βαθμιαία ἀπὸ τοῦ Κυριάρχου ἀπόσπασις καὶ ὁ κατακερματισμὸς αὐτῆς κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα ἴσως μόνον τὰς ἀπωτέρας βλέψεις τῶν δύο ἐνεργουσῶν Δυνάμεων.

Διὰ τοῦ νέου αὐστρορρωσσικοῦ σχεδίου, ὅπερ οἱ ἀρχικαγγελάριοι τῶν δύο Δυνάμεων συνέταξαν κατὰ τὴν ἐν Μυρτσέγῃ συνάντησιν τοῦ Τσάρου καὶ τοῦ Καισαροβασιλέως, ἐγκαθιδρύονται κατ' οὐσίαν ὡς κυρίαρχοι τῆς χώρας αἱ δύο Δυνάμεις, ἀπομένει δ' ὡς σκιὰ ἡ παρουσία τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Πύλης.

Τὰ ἄρθρα δὲ τοῦ σχεδίου εἶνε τοσοῦτον γενικὰ ὥστε νὰ περιέχωσιν ἅπασαν τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἐξέλιξιν ἣν δέον νὰ ὑποστῇ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἀναλόγως τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς πορείας τοῦ ὅλου Ἀνατολικοῦ ζητήματος ὅπως πληρώσῃ κατακτητικοὺς τῶν ἰσχυρῶν σκοπούς.

Ἡ «*Σημαία*» τοῦ Λονδίνου ὄργανον ἡμιεπίσημον, διακριθὲν τελευταίως ἐπὶ ἀλογίστῳ φιλοβουλγαρισμῷ, ἀναγράφουσα μετ' εὐφροσύνης τὸ νέον μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον, ὡς κατ' οὐσίαν ἀπορρέον ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Λόρδου Λανσδάουν ἐπέρανε τὸ ἄρθρον της διὰ τῶν ἑξῆς : «Τὸ σχέδιον καλεῖται σχέδιον ἐλέγχου καὶ ἐπιβλέψεως, ἠδύνατο ὅμως ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς *συγκυριαρχία* ἢ *κοινὴ προστασία* τῶν δύο Δυνάμεων. Ἐπὶ δύο ἔτη τοὐλάχιστον αἱ μακεδονικαὶ ἐπαρχίαι θὰ *εἶναι πραγματικῶς ἀπεσπασμέναι ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σουλτάνου. Ἡ ἀπόσπασις αὕτη δὲν θὰ ἦτο τελειοτέρα, ἂν ὁ Σουλτᾶνος συνῄνει εἰς πραγματικὴν προσάρτησιν.* Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Σουλτᾶνος θὰ παραμένῃ *ὀνόματι κυρίαρχος* τῆς χώρας, *τίτλῳ* δὲ ἀρχηγὸς τοῦ ἐκτελεστικοῦ θὰ εἶνε ὁ Τοῦρκος ἀντιβασιλεύς. Ἀλλ' ὁ Χιλμῆ Πασᾶς, ἢ οἱοσδήποτε ἄλλος ὑπάλληλος, δεχόμενος τὴν ὀχληρὰν ταύτην θέσιν, θὰ εἶνε *ὀνόματι μόνον Διοικητής, ἐστερημένος δυνάμεως καὶ κύρους. Οἱ πραγματικοὶ Κυβερνῆται καὶ ἐξουσιασταὶ* θὰ εἶναι οἱ πολιτικοὶ *πράκτορες Αὐστροουγγαρίας καὶ Ρωσσίας,* οἵτινες θὰ ἔχωσι τὸν Γενικὸν Διοικητὴν διηνεκῶς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψίν των καὶ θὰ ἐπιτηρῶσιν ἀγρύπνως πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις.

«Αὐτοὶ βεβαίως θὰ εἶναι ὅλως ἀνυπεύθυνοι πρὸς τὸν Σουλτᾶνον καὶ *θὰ λαμβάνωσι τὰς διαταγάς* τῶν *παρὰ μόνων τῶν ἰδίων αὐτῶν κυβερνήσεων. . .* Ὁ *ἐπὶ τῆς ἀστυνομίας στρατηγὸς* μετὰ τοῦ *ἐπιτελείου του θὰ εἶνε ἐξ ἴσου ἀντεξάρτητος*».

Τοιοῦτον τὸ πνεῦμα τῆς αὐστρορρωσσικῆς συμφωνίας ὅπως διερμηνεύει τὸ παγκόσμιον ἀγγλικὸν ὄργανον.

Καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου σχολίου, ἑρμηνεύοντος τὰ ἀπόρρητα τῆς σκολιᾶς διπλωματίας παραθέτομεν αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ σχεδίου, κεφαλαιούμενον εἰς τὰς ἑξῆς ἀπαιτήσεις.

Τὸ νέον αὐστρορρωσσικὸν σχέδιον τῶν μακεδονικῶν μεταρρυθμίσεων.

1. Ὅπως ἐγκατασταθῇ ἔλεγχος τῆς ἐνεργείας τῶν Ὀθωμανικῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων *δέον νὰ διορισθῶσι παρὰ τῷ Γενικῷ Ἐπιθεωρητῇ Χιλμῇ πασᾷ ἰδιαίτεροι πολιτικοὶ πράκτορες τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῆς Ρωσσίας*, οἵτινες θὰ συνοδεύωσι πανταχοῦ τὸν Γενικὸν Ἐπιθεωρητήν, θὰ ἐφιστῶσι τὴν προσοχήν του ἐπὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, θὰ καταμηνύωσιν αὐτῷ τὰς καταχρήσεις τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν θὰ διαβιβάζωσιν αὐτῷ τὰς σχετικὰς συμβουλὰς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεων καὶ θὰ πληροφορῶσι τὰς κυβερνήσεις των περὶ πάντων τῶν ἐν τῇ χώρᾳ συμβαινόντων. Ὡς *βοηθητικὰ ὄργανα* τῶν πρακτόρων τούτων θὰ διορισθῶσι *γραμματεῖς καὶ διερμηνεῖς*, οἵτινες ἔργον θὰ ἔχωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῶν πρακτόρων καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξουσιοδοτοῦνται νὰ ἐκτελῶσι περιοδείας ἐν τοῖς διαμερίσμασιν, ὅπως διερωτῶσι τοὺς κατοίκους τῶν χριστιανικῶν χωρίων, ἐπιτηρῶσι τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς κτλ. Ἐπειδὴ τὸ ἔργον τῶν πολιτικῶν πρακτόρων συνίσταται ἐν τῷ φροντίζειν ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ τῆς καθησυχάσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἡ ἐντολή των λήγει δύο ἔτη μετὰ τὸν διορισμόν των. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ διατάξῃ τὰς ἐντοπίους ἀρχὰς νὰ παρέχωσιν εἰς τοὺς πράκτορας τούτους πάσας τὰς εὐκολίας, ὅπως δύνανται νὰ ἐκπληρῶσι τὴν ἀποστολήν των.

2. Ἐπειδὴ *ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς τουρκικῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀστυνομίας* ἀποτελεῖ ἓν τῶν οὐσιωδεστάτων μέτρων πρὸς εἰρήνευσιν τῆς χώρας εἶνε ἐπειγόντως ἀναγκαῖον ν' ἀπαιτηθῇ παρὰ τῆς Πύλης ἡ ἐκτέλεσις τῶν μεταρρυθμίσεων.

Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν τοῦ περιστατικοῦ ὅτι οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι Σουηδοὶ καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί, οἵτινες μέχρι τοῦδε διωρίσθησαν, οὔτε τὴν γλῶσσαν γινώσκοντες, οὔτε τὰ τοῦ τόπου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταστῶσι χρήσιμοι, θὰ ἦτο εὐκταῖον νὰ ἐπιχειρηθῶσιν αἱ ἀκόλουθοι συμπληρώσεις τοῦ ἀρχικοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου.

α) Τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς χωροφυλακῆς ἀνατίθεται εἰς ἕνα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως διατελοῦντα στρατηγὸν ξέ-

νης ἐθνικότητος, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου τίθενται ἀξιωματικοὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, οἵτινες θὰ διανεμηθῶσι μεταξύ των τὰ διαμερίσματα, ἐν οἷς δύνανται ν' ἀναπτύξωσι τὴν ἐνέργειάν των καὶ ὄργανα τοῦ ἐλέγχου, ὡς ἐκπαιδευταὶ καὶ ὡς διοργανηταί. Τίθενται οὕτω εἰς θέσιν ὥστε νὰ ἐπιβλέπωσι καὶ τὴν πρὸς τὸν πληθυσμὸν συμπεριφορὰν τῶν στρατευμάτων.

β) Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι, ἐὰν κρίνωσιν ἀναγκαῖον, δύνανται ν' ἀπαιτήσωσι τὴν πρόσληψιν ὡρισμένου τινὸς ἀριθμοῦ ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν ξένης ἐθνικότητος.

γ) Ἅμα ὡς βεβαιωθῇ καθησύχασίς τις τῆς χώρας θ' ἀπαιτηθῇ παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως *μεταβολή τις ἐν τῇ ἐδαφικῇ καθορίσει τῶν διοικητικῶν διαμερισμάτων ἀποσκοποῦσα εἰς κανονικωτέραν κατανομὴν τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων*.

4 Συγχρόνως δέον ν' ἀπαιτηθῇ ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ὀργανισμῶν, εἰς οὓς εὐκταῖον φαίνεται νὰ διανοιχθῇ ἡ εἴσοδος τοῖς ἰθαγενέσι Χριστιανοῖς καὶ νὰ εὐνοηθῇ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιτοπίων αὐτονομιῶν.

5 Ἐν τοῖς κυριωτέροις τόποις τῶν βιλαετίων δέον ἀνυπερθέτως νὰ συσταθῶσι πρὸς ἀνάκρισιν τῶν κατὰ τὰς ταραχὰς διαπραχθέντων πολιτικῶν καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων μικταὶ ἐπιτροπαί, αἵτινες θ' ἀποτελῶνται ἐξ ἰσαρίθμων Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν ἀντιπροσώπων. Εἰς τὰς ἐπιτροπὰς ταύτας θὰ λάβωσι μέρος οἱ προξενικοὶ ἀντιπρόσωποι Αὐστροουγγαρίας καὶ Ρωσσίας.

6 Παρὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως θ' ἀπαιτηθῇ ἡ χορήγησις ἰδιαιτέρων χρηματικῶν ποσῶν διὰ τοὺς ἑξῆς σκοπούς.

α) Διὰ τὴν εἰς τὰς πατρίδας των ἀποκατάστασιν τῶν εἰς Βουλγαρίαν καὶ ἀλλαχόσε φυγόντων Χριστιανῶν κατοίκων.

β) Διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἀπώλεσαν τὰς περιουσίας καὶ τὰς ἑστίας των.

γ) Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστραφεισῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν οἰκιῶν, ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων. Ἐπιτροπαὶ εἰς ἃς θὰ ἀνήκωσι χριστιανοὶ πρόκριτοι θ' ἀποφασίζωσι περὶ τῆς διανομῆς τῶν ποσῶν τούτων. Οἱ πρόξενοι τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῆς Ρωσσίας θὰ ἐπιτηρῶσι τὴν διανομὴν αὐτῆς.

7. Οἱ εἰς τὰς πατρίδας των ἀποκατασταθησόμενοι Χριστιανοὶ κάτοικοι τῶν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ Βασιβουζούκων διὰ πυρὸς καταστραφέντων χριστιανικῶν χωρίων θὰ εἶνε ἀπηλλαγμένοι ἐπὶ ἓν ἔτος τῆς πληρωμῆς παντὸς φόρου.

8. Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις θὰ ὑποχρεωθῇ ἐκ νέου νὰ *ἐκτελέσῃ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς* τάς τε ἐν τῷ κατὰ Φεβρουάριον ἐκπονηθέντι σχεδίῳ δηλωθείσας μεταρρυθμίσεις *καὶ πάσας ἐκείνας αἵτινες ἐν τῷ μέλλοντι δύνανται ν' ἀποδειχθῶσιν ἀναγκαῖαι*.

9. Ἐπειδὴ αἱ πλεῖσται τῶν παρεκτροπῶν καὶ ὠμοτήτων διεπράχθησαν ὑπὸ τῶν

Βασιβουζούκων εἶ:ε ἐπειγόντως ἀναγκαῖον οἱ μὲν πρῶτοι μνημονευθέντες ν' ἀπολυθῶσιν ὁ δὲ σχηματισμὸς στιφῶν Βασιβουζούκων νὰ ἐμποδισθῇ ἀπολύτως.

Τοιοῦτον τὸ νέον μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον ὅπερ, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς ἐπιτάσσεται ἡ Πύλη νὰ ἐφαρμόσῃ.

Ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἀποκρούει εἰλικρινεῖς μεταρριθμίσεις· εὔλογοι αὐτοῦ δυσπιστίαι.

Ἐὰν ἠδύνατο νὰ συζητηθῇ ἡ κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴ ἢ μὴ μεταρρυθμίσεων ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, γινώσκοντες ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς κατέχει ἐν Μακεδονίᾳ κραταιὰς δυνάμεις, ἅπαντα τὰ ἠθικά, πνευματικὰ καὶ ὑλικὰ ἐφόδια πρὸς τὸ ἐκπολιτιστικὸν τῆς Ἀνατολῆς ἔργον, ἔχομεν ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν ὅτι πᾶσα μεταρρύθμισις, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ἀσφαλείας, εἰς τὴν ἀπονεμὴν τῆς δικαιοσύνης, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ζωῆς, τιμῆς, περιουσίας, ἑστιῶν, βωμῶν, ἱερῶν, τοσοῦτον ἀνιέρως νῦν ὑπὸ τῶν ληστῶν παραβιαζομένων, πᾶσα τοιαύτη μεταρρύθμισις θέλει παράσχῃ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν πολύτιμον ἐνίσχυσιν ἐν τῷ διεξαγομένῳ μεγάλῳ φυλετικῷ ἀγῶνι. Κατέχων νῦν τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ χώρᾳ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ σχολείου, διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀντιπροσωπευόμενος διὰ 26 ἐπισκοπῶν καὶ μητροπόλεων ἀπέναντι 6 σχισματικῶν, διὰ 984 σχολείων μετὰ 58 χιλ. μαθητῶν ἀπέναντι 442 βουλγαρικῶν μετὰ 32 χιλ. μαθητῶν, ἐπικρατῶν ἁπανταχοῦ τῆς χώρας διὰ πολυαρίθμων ἐπιστημόνων καὶ γενικῶς δι' ὅλων τῶν ἐκπολιτιστικῶν στοιχείων δι' ὧν θὰ καταστῇ ἐφικτὴ ἡ ἀναγέννησις τῆς πολυπαθοῦς Μακεδονίας, μετὰ χαρᾶς ἀποδέχεται μεταρρυθμιστικὰ σχέδια, ὑποβοηθοῦντα τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν. Συκοφαντεῖται ὁ Ἑλληνισμός, ὅταν παρίσταται ὑπὸ τῶν κακοβούλων ἐχθρῶν του ὡς σφυρηλατῶν ἁλύσεις διαιωνίσεως τῆς τυραννίας, ὡς ἀντιστρατευόμενος πρὸς μέτρα ἀποσοβοῦντα σφαγάς, ἐρημώσεις καὶ κληροδοτοῦντα τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ὁ Ἑλληνισμός, ὅστις ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐξελίξει κατέστη ἡ ἐνσάρκωσις τῆς πολιτικῆς, ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπὲρ τῆς εὐγενεστάτης ταύτης ἰδέας οὐχὶ ἅπαξ ἀνῆλθε τὸν Γολγοθᾶν δὲν θέλει ποτὲ λησμονήσῃ τὸ ἄνωθεν τεταγμένον μέγα ἐξανθρωπιστικὸν ἔργον αὐτοῦ, ἐν τῇ παρούσῃ δὲ κρισίμῳ περιόδῳ, καθ' ἣν παίζεται τοσοῦτον ἀνοσίως ἡ τύχη αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπιβουλῆς κατ' αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς του, εἰς ἓν καὶ μόνον ἀντιτάσσεται· εἰς τὴν ἐπιδιωκομένην ἐκείνην πολιτειακὴν μεταβολήν, δι' ἧς ἐπιζητεῖται οὐχὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ ἀπελευθέρωσις τῆς χώρας, οὐχὶ ἡ βελτίωσις τῆς καταστάσεως, ἀλλ' ἡ ἐπανάληψις τοῦ πραξικοπήματος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἡ ὑποκατάστασις τῶν νῦν κρατούντων διὰ ζυγοῦ ἀπαισιωτέρου, διὰ τυράννων αἱμοχαρῶν, ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀποβαρβαρώσεως τῆς χώρας διὰ τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ αὐτῆς, διὰ τῆς καταπατήσεως παντὸς θείου καὶ ἀνθρωπίνου νόμου.

Ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν τυραννίαν ἣν ὑφίστανται οἱ ἐν διωγμῷ κηρυχθέντες Ἕλληνες τῆς Ἀν. Ῥωμυλίας ὑπὸ τῆς συνταγματικῆς Βουλγαρίας, διὰ τῆς παραβιάσεως τῶν ἱερωτέρων, διὰ τῆς προγραφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ τῆρ ἁρπαγῆς τῶν μονῶν, διὰ τοῦ σφετερισμοῦ τῶν περιουσιῶν καὶ δι' ὅλων τῶν ἄλλων μέσων τῆς βουλγαρικῆς μεθόδου, δὲν δυνάμεθα εἰ μὴ ν' ἀντιτασσώμεθα κατὰ πάσης μεταρρυθμίσεως ἀνηθίκου, ὀπισθοβούλου, ἐλευθεροκτόνου.

Ὁ Ἑλληνισμὸς πολλὰς ὑποστὰς δοκιμασίας ἐν τῷ παρελθόντι ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, παρακωλυθείσης ἰσχυρῶς τῆς πρὸς πλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ἀκατασχέτου αὐτοῦ φορᾶς, δὲν δύναται ἄνευ δυσπιστίας νὰ παρακολουθῇ τὰ διαβήματα τῶν δύο Δυνάμεων καὶ νὰ μὴ διαβλέπῃ κινδύνους ἐθνικούς, ἐὰν εἰς αὐτὰς καὶ μόνον ἀφεθῇ ἡ τύχη τῶν χωρῶν τῆς Ἑλληνινῆς Χερσονήσου.

Γινώσκοντες ὅτι τὰ κατ' ἐπίφασιν σήμερον ὑπὸ τῆς ἐπισήμου ρωσσικῆς πολιτικῆς ἀποδοκιμαζόμενα Κομιτάτα εἶνε γνήσια τέκνα καὶ δημιουργήματα τοῦ ἀπὸ τῆς τελευταίας τριακονταετίας διευθύνοντος τὴν Ρωσσίαν πανσλαυϊσμοῦ, ἐνισχυόμενα καὶ τροφοδοτούμενα ἐκ Μόσχας καὶ Πετρουπόλεως, πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δημιουργὸν τῆς Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἡ σκοπὸν ἀνόσιον προτιθεμένη ἀπὸ τοῦ 1842 ἤδη νὰ ὑφαρπάσῃ ἐμμέσως τὰ Ἑλληνικὰ Πατριαρχεῖα, ἡ πολιορκήσασα οἰκονομικῶς πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν Ἀκροπόλεις διὰ τῆς κατασχέσεως τῶν ἐν Βασσαραβίᾳ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἡ ζητοῦσα τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Γιβραλτὰρ τοῦ Αἰγαίου, διὰ σμήνους μελανειμονούντων στρατιωτικῶν, ἡ συνωμόσασα ν' ἀποπνίξῃ τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν τῇ τελματώδει σλαυϊκῇ λίμνῃ, οὐδέποτε οὐδαμοῦ θέλει ἐπιδιώξῃ πολιτικήν, ἐπικουφίζουσαν τὰ παθήματα τοῦ παλαίοντος κατὰ τῆς κτηνώδους βίας ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἐντεῦθεν δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν εἰς δόγμα ἐθνικῆς πίστεως, ὅτι καὶ πᾶν μέτρον τῆς σλαυϊκῆς πολιτικῆς ἐν τῷ Μακεδονικῷ ζητήματι θὰ εἶνε κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν καταχθόνιον· θ' ἀποβλέπῃ δὲ διὰ παντοίων ἑλιγμῶν εἰς τὴν πραγματικὴν ἐκδήλωσιν τῶν πανσλαυϊστικῶν ἀπορρήτων, τὴν παράδοσιν τῆς Μακεδονίας εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ βουλγαρικοῦ Μολώχ.

Ὑποδοχὴ τοῦ αὐστρορρωσικοῦ σχεδίου. Ὁμοφωνία τῶν Δυνάμεων. Κρίσεις τοῦ γερμανικοῦ τύπου.

Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν φρονημάτων τοῦ σφαγιαζομένου, τοῦ πυρπολουμένου καὶ προγραφομένου Ἑλληνισμοῦ, ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν τῶν δολοφονικῶν Κομιτάτων καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν ἐν Σόφιᾳ, ἀνεξαρτήτως τῆς βουλήσεως τοῦ Κυριάρχου αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις ἀπεδέχθησαν σχεδὸν ὁμοφώνως τὸ καταρτισθὲν αὐστρορρωσσικὸν σχέδιον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ εἰσακτέων μεταρρυθμίσεων. Διότι ἡ μὲν Ἀγγλία φωρᾶται ὑπερθεματίζουσα ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὰ ἀποφάσεις τῶν δύο Δυ-

νάμεων, καὶ ὁ ἀγγλικὸς τύπος ἐξαίρει τὸ γεγονὸς ὡς ἐπιτυχίαν τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Λόρδου Λανδσάουν, ἡ δὲ Γαλλία δὲν ἔχει φωνὴν πρὸ τῆς ὑπερβορείου αὐτῆς συμμάχου, ἡ δὲ Ἰταλία, ἡ κατ' ἀρχὰς δυστροπήσασα, ἕνεκα τῶν ἐπὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας κατακτητικῶν αὐτῆς βλέψεων, ὕστερον προσεχώρησεν εἰς τὰ ἐν Μυρτσέγῃ ἀποφασισθέντα καὶ ἡ Γερμανία δέ, ἥτις ἤλπιζέ τις ὅτι θὰ ἀντετάσσετο ἰσχυρῶς κατὰ ἀποφάσεως, καθιστώσης προβληματικὴν μὲν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας, πιθανὴν δὲ τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας εἰς λιμένας τοῦ Αἰγαίου, ἔσπευσε νὰ συμβουλεύσῃ τὸν μέγαν ἀσθενῆ ὅτι ἀναπόδραστος ἀνάγκη νὰ ὑποστῇ τὴν ὀδυνηρὰν ἐγχείρησιν πρὸς πρόληψιν ἀπευκταίων, δυναμένων νὰ στοιχίσωσι καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του.

Οὕτως ἡ ἡμιεπίσημος «*Ἐφημερὶς τῆς Κολωνίας*» ἐν ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ «*αἱ ἐν Μακεδονίᾳ ταραχαὶ*» ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Ἐν ταῖς ταραχαῖς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἡ Γερμανία ἐτήρησεν ἀνέκαθεν τὴν ἑξῆς στάσιν· ὡς πάντοτε οὕτω καὶ νῦν συνέστησε θερμῶς καὶ ἐπειγόντως εἰς τὸν Σουλτάνον νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὰς Δυνάμεις, ἐπειδὴ ἡ ἄρνησις ἠδύνατο νὰ ἔχῃ δεινὰ ἐπακολουθήματα καὶ φαίνεται συμφορώτερον νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὰς δύο ἐκείνας Δυνάμεις ἢ πρὸς τὴν τυχὸν ἐπικλητέαν «*εὐρωπαϊκὴν συναυλίαν*» ἧς ἡ ἐμφάνισις οὐδέποτε ἐπήνεγκε τῇ Τουρκίᾳ καρποὺς ἀγαθούς».

Καὶ ἡ «*Βορειογερμανικὴ Γενικὴ Ἐφημερίς*», ὄργανον ἡμιεπίσημον τὴν αὐτὴν περίπου ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Πύλην παραίνεσιν: «Ἐν τῷ συμφέροντι αὐτῆς τῆς Τουρκίας εὐκταῖον εἶνε νὰ μὴ ἐπιμείνῃ αὕτη ἐν τῇ στάσει ἣν ἤδη προσέλαβεν. Ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα, εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι αἱ προτάσεις τῶν δύο Δυνάμεων περιέχουσι τ' ἐλάχιστον μέτρον τῶν ἀπαιτηθησομένων πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀνέκαθεν κρατούσης ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως τῶν πραγμάτων.

Ἡ Αὐστροουγγαρία καὶ ἡ Ρωσσία ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν ἄγονται προφανῶς ὑπὸ εὐμενῶν προθέσεων καὶ προσπαθοῦσι ν' ἀσφαλίσωσι πραγματικὴν βελτίωσιν τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων, χωρὶς νὰ θίξωσι τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Εἶνε συμφέρον αὐτῆς τῆς Πύλης νὰ συνεννοηθῇ καὶ συμφωνήσῃ πρὸς τὰς δύο ταύτας Δυνάμεις· διότι ἂν αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἐναυάγουν, συνεπείᾳ τῆς ἀντιστάσεως τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, εὐκόλως ἠδύνατο νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν ἡ εὐρωπαϊκὴ συμφωνία, τότε δὲ ἠδύναντο νὰ ὑπερισχύσωσι πιθανῶς τάσεις ἧττον εὐμενεῖς καὶ ὀλιγώτερον φειδόμεναι τῆς κυριαρχικῆς τοῦ Σουλτάνου θέσεως ἢ ὅσον εἶνε νῦν αἱ τάσεις τῶν ἀνακτοβουλίων Βιέννης καὶ Πετρουπόλεως».

Ἐξαναγκαστικὴ αὐτοκτονία ἐν Μακεδονίᾳ.

Οὕτω ζητουμένης καὶ παρὰ δυσμενῶν καὶ παρὰ φίλων ἐπὶ πίνακι τῆς κεφαλῆς τῆς Τουρκίας, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Χαμὴτ ἑκοῦσα ἄκουσα θὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ ὑπογράψῃ

τὴν εἰς θάνατον καταδίκην αὐτῆς. Καὶ πιθανῶς μὲν διὰ τῶν αἰτιάσεων καὶ ἀναβολῶν, τῶν ἀναποσπάστων ὑπὸ τῆς ὀσμανικῆς διπλωματίας νὰ παραταθῇ ἐπί τι ἡ ἀγωνία τοῦ ψυχορραγοῦντος, ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως διὰ θαύματος, ὅπερ δύναται ἀρνητικῶς νὰ ἐπιτελεσθῇ ὑπὸ τυχὸν ἀναφυησομένης διαφορᾶς ἀνὰ μέσον τῶν πτερυγιζόντων περὶ τὸ πτῶμα ὀρνέων, ἐριζόντων περὶ διανομῆς, πάντως ὅμως ἡ προσεχὴς ἄνοιξις ἐπιφυλάσσει ἡμῖν τοιαῦτα γεγονότα ὥστε ν' ἀπαιτηθῇ ὁ διὰ πελέκεως ἀκαριαῖος θάνατος τοῦ ἀσθενοῦς.

Αἱ ἄγριαι ὀρδαὶ τῶν δολοφόνων, ἐγκαταλείψασαι, διὰ τὴν χιόνα καὶ τὴν βροχήν, τὴν αἱματοβαφῆ Ἑλληνίδα γῆν, ἀκονοῦσιν ἤδη τὰ ἑαυτῶν φάσγανα καὶ προαγγέλλουσιν ἐκ τῶν ἐν Σόφιᾳ φωλεῶν των. διὰ γρυλλισμῶν ἀπαισίων, γρυλλισμῶν Κανιβάλλων ἀνθρωποφάγων, ὅτι, ἅμα τῷ ἔαρι, λίθον ἐπὶ λίθου δὲν θέλουσιν ἀφήσῃ ἐν τῇ προγραφείσῃ ταλαίνῃ χώρᾳ.

Τότε δὴ τότε κινδυνεύει νὰ συντελεσθῇ ἓν ἐπὶ πλέον βῆμα ὅπως πληρωθῇ τὸ ὑπὸ Μεγάλου Μοσχοβίτου Μονάρχου ρηθὲν περὶ ἀνάγκης ἐπιτακτικῆς, ὅπως ὁ μοσχοβιτισμὸς δύναται νὰ λούηται εἰς τας ἀκτὰς τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης...

Δὲν παρίσταται ποσῶς ἀνάγκη νὰ μυηθῇ τις τὰ μυστήρια διπλωματίας λαβυρινθώδους, νὰ λάβῃ τὸ χρῖσμα τῆς προφητικῆς χάριτος παρὰ τῶν ὑπερβορείων Σιβυλλῶν, ὅπως διίδῃ εὐκρινῶς ὅτι ἅπασαι αὗται αἱ περὶ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα περιπλοκαὶ ἐξυφαίνουσιν ἠρέμα τὸν ἀπαίσιον βρόχον, ὅπως ἀπαγχονίσωσιν οὐχὶ τόν, ὅθεν ἐπέδραμε πρὸ αἰώνων ἀπερχόμενον ἤδη, ξένον κατακτητήν, ἀλλὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἱστορικήν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν, ἥτις παρ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἀριθμητικὴν σμικρότητα διεκδικεῖ τολμηρῶς ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὴν ζωήν, τὴν δημιουργίαν πολιτισμοῦ, ἑδραζομένου ἐπὶ τῆς εὐκλείας τοῦ παρελθόντος, ἀρυομένου τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἀλκὴν ἐκ τοῦ σπαργῶντος πρὸς πρόοδον ἐνεστῶτος καὶ ὑπολογίζοντος εἰς τὸν μέγαν ἐκπολιτιστικὸν θρίαμβον τοῦ μέλλοντος.

«Ὁ Σουλτᾶνος γνωρίζει καλῶς—γράφει ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῶν «Τάϊμς» ὁ ἄλλοτε πρεσβευτὴς Δρουμόνδ-Οὐώλφ- ὅτι ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία δὲν κινοῦνται ἐκ πραγματικῆς συμπαθείας ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας· γνωρίζει καλῶς ὅτι κινοῦνται ὑπὸ ἄλλων ἐλατηρίων ... Διαβεβαιοῦται ὅτι ἔχει ὑπογραφῇ συνθήκη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας πρὸς διαμελισμὸν τῆς Μακεδονίας. Σκοπὸς δὲ τοῦ σχεδίου εἶνε ὅπως ἡ *μὲν Αὐστρία καταλάβῃ τὴν Θεσσαλονίκην ἡ δὲ Ρωσσία τὸ Δεδὲ-Ἀγάτς καὶ τὴν Καβάλλαν»*...

Φιλοβουλγαρικὰ συλλαλητήρια ἐν Εὐρώπῃ.

Καὶ ἐνῷ τοιαῦτα βουλεύεται ἀνόσια ἡ δικέφαλος πολιτικὴ Μέγαιρα, ἡ ὑποδυομένη ἀναξίως τὴν ἄχραντον τῆς θεᾶς ἐλευθερίας χλαμύδα καὶ βεβηλοῦσα τὸν ἱερώτατον αὐτῆς βωμόν, δύο λαοὶ τῆς Δυσμικῆς Εὐρώπης προφανῶς σύγχυσιν ὑπο-

στάντες ἀκαταλόγιστον, εἰ μὴ ὁ νεώτερος πολιτισμὸς κατήντησεν εἰς ἠθικὴν κραιπάλην, λαοί, οὓς ἐγαλούχησεν ἡ μελίρρυττος τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ Ἀμάλθεια, ἐξακολουθοῦσι νὰ κραυγάζωσι, «σταύρωσον σταύρωσον» χωρὶς κἂν Πιλᾶτος εἰς νὰ ἐμφανίζηται καὶ ν' ἀποπλύνῃ τὰς χεῖρας ἀπὸ τοῦ μελετωμένου μαρτυρίου.

Ἐν τῷ συλλαλητηρίῳ, τῷ συγκροτηθέντι ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, ἱεροφαντῶν τῆς Ἐλευθερίας «ἐν σημείοις καὶ τέρασι» διὰ τοῦ φονικοῦ ὅπλου Ἀττίλλα καὶ τῶν τρομερῶν ἐφοδίων τοῦ μηδενισμοῦ καὶ τῆς ἀναρχίας, ἐνεφανίσθησαν καὶ αὖθις οἱ πάτρωνες τῶν ἀνατροπέων πάσης κοινωνικῆς τάξεως. Καὶ παρήλασαν οἱ Ζωρὲς καὶ οἱ Ἔβανς, οἱ Πραισσανσὲ καὶ οἱ Λορὰν οἱ Ἄτκιν καὶ οἱ Δεστουρὲλ δὲ Κωστὰν καὶ πλῆθος ἄλλο τῶν λεγομένων φιλελευθέρων. Ἐκεῖ ἠκούσθη ἅπαξ ἔτι ὁ ἀνάδοχος τῶν Πελεμοντίων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου νὰ παραβάλλῃ τὰ μεγάθυμα ἔργα, τὰ ἡρωϊκὰ μεγαλουργήματα τῶν «ἰσοθέων» — ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ θεῖος Ὅμηρος — γιγαντομάχων τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος πρὸς φρικώδη κακουργήματα δολοφόνων ἀνάνδρων, ἐπιτιθεμένων ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς κατὰ ἀθώων γυναικοπαίδων! Καὶ ὁ Βίκτωρ Μπερὰρ ζηλεύσας τὴν ἀθανασίαν ἐν τῷ βουλγαρικῷ πανθέῳ, κεκοσμημένῳ διὰ κρανίων, θυμάτων ἐνστίκτων θηριωδῶν, ἀπετόλμησε νὰ παραβάλῃ τὴν μεγαλοφυῆ σύλληψιν τοῦ ἐνδόξου τῆς Ἐθνεγερσίας πυρπολητοῦ τοῦ νὰ κατακαύσῃ τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀλεξανδρείας πρὸς τὰ ἀναρχικὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κρούμμου κακουργήματα!.. Ποία εἰρωνεία! Ἡ μεγαλοφροσύνη τοῦ προσβάλλοντος τὴν τυραννίαν καὶ μόνον ταύτην, παραβάλλεται πρὸς ἄνανδρα κατὰ ἀθώων ἐπιχειρήματα πυρπολήσεων εὐρωπαϊκῶν ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων, καταστημάτων.

Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ ἡγουμένῳ τῶν πανισχύρων κληρικῶν ἐξακολουθεῖ πυρετωδῶς ἡ ὑπὲρ τῶν δολοφόνων συνηγορία, καθ' ἃ δὲ ἐδήλωσεν ὁ Ἔβανς περὶ τὰ 200 συλλαλητήρια συνεκροτήθησαν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν τελευταίαν ἑξαμηνίαν!

Ἐάν τις ἀνακρίνων τὸ φαινόμενον ἤθελεν ἐπιζητήσῃ τὰ ἐλατήρια τοῦ ἀκράτου ἔν τε τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ φιλοβουλγαρισμοῦ, θὰ εὕρισκεν ὅτι τὸ γεγονὸς ὀφείλεται μὲν εἰς τὴν διὰ προγενεστέρας συστηματικῆς ἐργασίας εὐνοϊκὴν διάθεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, εἰς τὴν φυσικὴν συμπάθειαν πρὸς τὸν ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ καταλύσεως τυραννίας — ὅπως παρίστανται νῦν οἱ ἐμπρησταὶ τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου — καὶ δὴ καὶ μάλιστα ὅταν ὁ ἀγὼν διεξάγηται παρὰ Χριστιανῶν κατὰ ἀλλοθρήσκων, ἀλλὰ τὸ ἐλατήριον τῆς καθ' ἡμῶν μὲν καταφορᾶς, τῆς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων δὲ σταυροφορίας ἀποδοτέον οὐχὶ τόσον εἰς τὰς διαστραφείσας τοῦ Ἕλληνος Πρωθυπουργοῦ δηλώσεις ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως πρὸς τὴν μισητὴν εἰς τὰ δύο ἔθνη γερμανικὴν πολιτικήν, ὅσον εἰς τὴν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν, ἣν ἐδημιούργησαν περὶ τῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος, ὑπολαμβάνοντες αὐτὴν ὡς σφυρηλατοῦσαν τὰς ἁλύσεις τῆς τυραννίας!

Ἐπομένως ἐπιβάλλεται ἡμῖν ὕψιστον καὶ ἱερώτατον καθῆκον νὰ διαλύσωμεν τὸν καπνόν, τὸν σκοτίσαντα τοὺς πολλοὺς ἐν Εὐρώπῃ, διὰ συστηματικῆς πνευματικῆς

ἐργασίας, φωτίζοντες διὰ συγγραμμάτων ἐν εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις, καὶ ξένων ὀργάνων τὴν ἀποπλανηθεῖσαν εὐρωπαϊκὴν συνείδησιν.

Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι κατὰ τὴν 11 ὥραν τῆς ἐθνικῆς κρίσεως κατὰ τὴν ὥραν τοῦ «βρυγμοῦ καὶ τοῦ τριγμοῦ τῶν ὀδόντων» ἤρξατο τοιαύτη ἐργασία μετὰ ἐνθαρρυντικῶν ἀποτελεσμάτων διὰ διαλέξεων καὶ συλλαλητηρίων εἰς εὐρωπαϊκὰς μεγαλουπόλεις, δι' ἄρθρων καὶ συγγραμμάτων, συνηγορούντων ὑπὲρ τοῦ ἀδικουμένου Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ τὸ ἔργον δεῖται ἐνισχύσεως. Ὀλίγοι μῆνες ἀπολείπονται ἡμῖν μέχρι τῆς ἀνοίξεως, ἀποτελοῦντες τὴν τελευταίαν προθεσμίαν ἣν ἐχάρισεν ἡμῖν ἡ Θεία Πρόνοια ὅπως φροντίσωμεν καὶ περισωθῶμεν ἀπὸ τοῦ ἀπειλοῦντος μεγάλου κατακλυσμοῦ. Πᾶσα παραμέλησις πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν δεόντων κατὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐθνικὴν προδοσίαν. Γρηγορεῖτε οἱ τεταγμένοι τὴν περιφρούρησιν τῶν ἐθνικῶν ἐπάλξεων. Γρηγορεῖτε· «νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών».*Τῆς Μακεδονίας ἡ ἀπώλεια θὰ ἐπισημάνῃ πενθίμως τὸν ἐπιθανάτιον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς·* καὶ τότε δὲν ἀπολείπεται ἡμῖν εἰ μὴ νὰ λάβωμεν ἀνὰ χεῖρας τὴν λύραν τοῦ αἰχμαλώτου καὶ ἀνακρούοντες τὴν θλιβερὰν ᾠδὴν τῆς πικρᾶς δουλοσύνης θὰ ψάλλωμεν «ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος» τὰ παθήματα τῆς δεδουλωμένης Πατρίδος. . .

ΕΙΣΦΟΡΑΙ ΥΠΕΡ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ„

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν δρ. 1,000. Ὁ ἐν Σικάγῳ Σύλλογος «Πανελλήνιο » δολλ. 150=δρ. 1158. Ὁ ἐν Σόφιᾳ κ. Κυπριανὸς Τζιζᾶς φρ. χρυσᾶ 20=δρ. 31,25. Οἱ ἐν Βασιγκτῶνι τῆς Ἀμερικῆς ὁμογενεῖς συνεισέφερον δολλάρια 77, ἐξ ὧν 40 διὰ τὴν ἡμετέραν Ἑταιρείαν (φρ. χρ. 200) καὶ 37 διὰ τὴν ἐπίκουρον τῶν Μακεδόνων Ἐπιτροπήν. Οἱ συνεισενεγκόντες εἰσὶν οἱ ἑπόμενοι: Παναγ Πλακοκέφαλος δολλ. 1, Κώστας Μαντζουράνης 1, Παναγ. Θ. Τσάκωνας 5, Κωνστ. Λιναρδάκης 5, Πέτρος Δημητρίου 1, Διον. Β. Μούντανος 2, Γεώργ. Κούμαρης 1. Ἰω. Ν. Κωνσταντόπουλος 2, Νικόλ. Π. Ἀναγνωστόπουλος 1, Σωτ. Δούλφας 2, Παναγ. Ἰω. Κοῦτρος 5. Ἠλ. Τσακαλάκος 1, Παναγ. Παπαδάκης 1, Γεώρ. Κωλαμοῦτσος 1, Γεώρ. Ν. Κοκκινᾶς 1, Π. Ι. Νικολόπουλος 1, Χρ. Ἠλ. Καλαβρυτινὸς 1, Νιχ. Σ. Μαντᾶς 1, Μιχ. Χιώτης 1, Δημ. Κοκκινιᾶς 1, Νικ. Εὐστ. Τσάκωνας 2, Παναγ. Νικολόπουλος 1, Κων. Ζερβὸς 1, Δημ. Καραγιάννης 1. Ἰω. Μαντᾶς 1, Νικολ. Καλαβρυτινὸς 1, Δημ. Μαντέλος 2. Κωνστ. Βλάχος 1, ἀνώνυμος 2, Χρ. καὶ Πέτρ. Τσαροφᾶς 5, Δημ. Ι. Καλαβρυτινὸς 1, Σταύρος Τσάκωκας 1, Γεώρ. Χῖος 2, Νικολ. Βλάχος 1, Γεώρ. Κοκοκιὸς 1.50, Γεώρ. Σιδέρης 2, Παναγ. Στρατήγης 1, Πέτρος Λιναρδάκις 1, ὁμογενὴς Δημήτριος 5, Ἠλ. Μαντᾶς 2, Παν. Ἰω. Τσάκωνας 2, Παν. Α. Σκιαδᾶς 2, ἄγνωστος 2. Δ. Ι. Ξ. σέντς 50. Παν. Ἰω. Τσακάλης 50, Δημ. Καλαντσῆς 25.

Ἐπανόρθωσις ἀνακριβείας

Ἐν προηγουμένῳ τεύχει ἀνακριβῶς ἀνεγράφη ὅτι προσέφερεν εἰς τὴν ἡμετέραν Ἑταιρείαν δρ. 795 (ἤτοι δολλ. 100) τὸ ἐν Σικάγῳ τμῆμα τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐνῷ τὸ ποσὸν τοῦτο εἶχον συνεισφέρῃ τὰ μέλη τοῦ ἐθνικώτατα δρῶντος καὶ τιμῶντος τὸν Ἑλληνισμὸν Συλλόγου «τὸ Πανελλήνιον» προεδρευόμενον ὑπὸ ἀνδρὸς σθεναροῦ καὶ φιλοπάτριδος τοῦ κ. Στ. Λαμπαρδάκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΠΟΝΗΜΑΤΑ ΠΕΜΦΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ»

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ὑπὸ *Νεκταρίου Κεφαλᾶ*, μητροπολίτου Πενταπόλεως, διευθυντοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Ἐν Ἀθήναις τυπ. Π. Λεώνη σελ. α—κθ.' 1—534..—Ἐν τῷ νέῳ τούτῳ ἔργῳ τοῦ φιλοπόνου κληρικοῦ ἐκτίθεται ἅπας ὁ βίος τοῦ Σωτῆρος δι' ἁρμονίας τῶν κειμένων τῶν ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν. Ἐφόδιον λίαν ὠφέλιμον διὰ πάντα βουλόμενον νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἱστορικὴν ἀλληλουχίαν τῶν γεγονότων τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ ἔργον γραφὲν διὰ τοὺς πολλοὺς πλουτίζεται καὶ ὑπὸ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων, στηριζομένων κυρίως ἐπὶ τῶν ὑπομνημάτων τῶν Πατέρων καὶ δὴ Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαβηνοῦ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟΝ ὑπὸ *Κωνσταντίνου Κ. Παπαμιχαλοπούλου*. Ἐν Ἀθήναις τυπ. τοῦ «Κράτους» σελ. 1—352. — Ἐντυπώσεις μετὰ πολλῆς περιγραφικῆς δυνάμεως γεγραμμέναι. Ὁ συγγραφεὺς ἀποκαλύπτει ἡμῖν κόσμον ἄγνωστον. Περιγράφων θαυμασίως τὴν φύσιν, τὰς ἀρχαίας Μονὰς Σουμελᾶ, Περιστερεῶτα,καὶ τὰς πόλεις τοῦ Εὐξείνου, ἀκολουθῶν τὴν ἀπὸ Τραπεζοῦντος καὶ ἐντεῦθεν κατάβασιν τῶν μυρίων, παρέχει ἡμῖν εἰκόνα ζωηρὰν τοῦ ἱστορικοῦ, θρησκευτικοῦ, ἠθικοῦ, πνευματικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ βίου τοῦ ἤδη ἀνὰ τὸν Πόντον ἅπαντα ἐγκατεσπαρμένου Ἑλληνισμοῦ. Το ἔργον πλουτίζεται καὶ ὑπὸ πολλῶν καλλιτεχνικῶν εἰκόνων.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ὑπὸ *Λεωνίδα Σπανίδη* ὑπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Τεῦχ. Α. σελ. α-ιδ-1-52. Ἐν Ἀθήναις 1903.—Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἐξετάζεται, διὰ μεθόδου καταληπτῆς καὶ εἰς τοὺς μὴ στρατιωτικούς, ἡ δυνατὴ τροποποίησις θεμελιωδῶν τινων παρ' ἡμῖν στρατιωτικῶν διατάξεων, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται, ὡς φρονεῖ ὁ συγγραφεύς, ἡ τελειοτέρα στρατιωτικὴ παρασκευὴ καὶ σύνταξις τοῦ Κράτους, διὰ δαπανῶν οὐχὶ ὑπερτέρων τῶν νῦν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰς ξένα Κράτη ἰσχυόντων.

ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ὑπὸ *Χρήστου Ἀνδρούτσου*, καθηγητοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1903 τυπ. Πατριαρχείων σελ. 1-96.—Μελέτη ἐμβριθής. Τὸ πρῶτον ἤδη ἐξετάζεται συστηματικῶς τὸ ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως κῦρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν. Ὁ συγγραφεὺς δείκνυται φίλος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προόδου ἐν τῇ θεολογικῇ ἐπιστήμῃ, ἀλλ' ἐλευθερίας λελογισμένης· πειρᾶται νὰ καταδείξῃ ὅτι εἶνε δυνατὴ καὶ πάροχος ἀνυπολογίστων ἀγαθῶν ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας προσέγγισις,αἰρομένων τῶν διαφορῶν διὰ τρόπου μὴ θυσιάζοντος τὴν δογματικὴν ἀλήθειαν τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας.

TRENTE DEUX ANS DE PROPAGANDE ROUMAINE EN MACEDOINE *par Jeanne Z. Stéphanopoli*.—Athènes impr. Constantinidis p. 1—29.—Ἐν τῷ νέῳ τούτῳ φυλλαδίῳ τῆς φιλέλληνος δεσποινίδος δεικνύεται ἡ ἄσκοπος πολιτικὴ τῆς Ρωμουνίας εἰς μάτην ἀποπειραθείσης ὅπως δημιουργήσῃ ἐν Μακεδονίᾳ ρωμουνικὴν συνείδησιν παρὰ τοῖς Κουτσοβλάχοις, οἵτινες ἀείποτε ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας.

Δ. Π. Κ.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΣΧΙΣΜΑ

Μεγίστην σημασίαν ὑπὸ καθόλου ἔποψιν κέκτηται ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία καὶ σύμπασα ἡ ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας. Ἀφ' οὗ χρόνου ἡ πολιτικὴ αὕτη ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Τσάρου Πέτρου Α' ἐξεδηλώθη μετὰ κινήσεως καὶ ἐνεργείας ἰσχυρᾶς καὶ ἔλαβεν ὡρισμένην τάσιν καὶ διεύθυνσιν, τὸ ὄνομα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπῆρξε σχεδὸν πάντοτε σύνθημα τῶν κατὰ τῆς Τουρκίας ρωσσικῶν πολέμων καὶ ὅρος ἀπαραίτητος τῶν μετὰ τὸν πόλεμον συνθηκῶν. Αὐτὸς ὁ Πέτρος ὁ Α' ἢ Μέγας εἰς τὸν πρῶτον αὐτοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον ἔδωκε χαρακτῆρα ἀκραιφνῶς θρησκευτικὸν στήσας ἐν τῇ Μόσχᾳ τὸν Σταυρὸν ὡς σημαίαν τοῦ πολέμου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Ἐν Τούτῳ Νίκα» καὶ παραστήσας τὸν ὅλον πόλεμον ὡς γενόμενον χάριν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Διττὴν δ' ἐκέκτητο σημασίαν ὁ τοιοῦτος χαρακτὴρ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ρωσσικῇ πολιτικῇ. Τὴν μὲν ἐξωτερικήν, ἐν σχέσει καὶ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας ἐξέγερσιν τῶν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει Ὀρθοδόξων, τὴν δὲ ἐσωτερικήν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἠθικὴν ἔξαρσιν αὐτοῦ τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ θρησκευτικὴν καθαγίασιν τῶν ὑπὸ τῶν Τσάρων ἐπιχειρουμένων κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμων.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἓν τῶν σπουδαιοτάτων ἄρθρων τῆς περιφήμου συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ, εἰς ἣν ἀπέληξεν ὁ πρῶτος μέγας κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμος τῆς μεγαλεπηβόλου αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης Β' διαλαμβάνει τὴν ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου ἀναληφθεῖσαν ὑποχρέωσιν νὰ προστατεύῃ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ. Ὑπὸ καθόλου ἱστορικὴν πραγματικὴν ἔποψιν τὸ γεγονὸς τοῦτο βεβαίως δὲν ἔχει σημασίαν μεγάλην ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διότι τὸ ὀθωμανικὸν κράτος ἀνέκαθεν, καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ νόμου τοῦ Ἰσλάμ, καὶ ἕνεκα τοῦ ἰδίου αὐτοῦ συμφέροντος ἐσεβάσθη τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας, καὶ καθόλου τῶν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν σχέσεων τῆς Ρωσσίας, ἐκτήσατο μεγίστην σπουδαιότητα, διότι διὰ τοῦ εἰρημένου ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ ἐκτήσατο κῦρος διεθνοῦς πολιτικοῦ δικαίου ἡ εἰς τὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκ-

κλησίας ἀνάμιξις τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Διότι διὰ τῆς προστασίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἣν ἡ Ρωσσία ἐπέβαλε διὰ τῆς συνθήκης τῇ Τουρκίᾳ, καθίστατο αὐτὴ αὕτη προστάτις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ δὲ τοιαύτη ρωσσικὴ προστασία δὲν περιωρίζετο ἁπλῶς ἀπέναντι τῶν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ἐνδεχομένων ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβουλῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς οἱανδήποτε ἔσωθεν ἢ ἔξωθεν ἀπὸ ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ κυβερνήσεων ἐναντίον τῶν δικαιωμάτων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπιβουλήν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ δύναμις καὶ ἑνότης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατέστη προσφιλὲς μέλημα τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς, διότι ὅλη ἡ Ἐκκλησία, δι' οὓς εἴπομεν λόγους, ἦτο σπουδαῖον ἠθικὸν κεφάλαιον καὶ δύναμις ἐν ταῖς χερσὶ τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Τὴν τοιαύτην τῆς Ἐκκλησίας προστασίαν καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς διαφέρον ἐξῆρε καὶ ἐτόνισεν ἰσχυρότατα ὁ τῆς Αἰκατερίνης Β' ἔγγονος Ἀλέξανδρος Α'. Ἐν τῷ περιφήμῳ τελεσιγράφῳ, ὅπερ τῷ 1821 μετὰ τὴν ἀπαγχόνησιν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν γενομένας ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως προσβολάς, ὁ Ρῶσσος Αὐτοκράτωρ ὡς ὅρον τῆς τοῦ λοιποῦ συνυπάρξεως τῆς Τουρκίας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς μεταξὺ Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης εἰρήνης ἔθετε τὴν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀπόδοσιν τῶν παραβιασθέντων δικαιωμάτων αὐτῆς. Μετὰ δύο ἔτη προέβη πολλῷ περαιτέρω ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας Κων)πόλεως ζήλῳ αὐτοῦ. Ἐν τῷ περιφήμῳ ὑπομνήματι τοῦ 1823, δι' οὗ προετείνετο εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τεσσάρων αὐτονόμων Ἡγεμονιῶν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐν τῷ ὑπομνήματι, λέγω, τούτῳ προετείνετο συγχρόνως ἵνα ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως διατελῇ τοῦ λοιποῦ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡγεμονιῶν τούτων παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ οἱονεὶ πρόσωπον πολιτικὸν μεσάζον μεταξὺ τῶν αὐτονόμων τούτων χωρῶν καὶ τῆς Πύλης· ἠξίου δὲ τὸ ὑπόμνημα ἵνα ὁ Πατριάρχης ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ λάβῃ δικαιώματα διεθνῆ καὶ θέσιν μέχρι τινὸς ἀνεξάρτητον ἀπέναντι τῆς Πύλης. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ Ρωσσία ἠξίου, ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἀποτελῇ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πατριάρχου κράτος αὐτόνομον ἐξαρτώμενον ἠθικῶς ἀπὸ τῆς Ρωσσίας. Τὴν τοιαύτην ἀξίωσιν πολλῷ ἐντονώτερον ἐπανέλαβεν ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' ἰσχυρὸς καὶ ρέκτης διάδοχος Νικόλαος Α' διὰ τῆς πολυθρυλήτου εἰς Κων)πολιν ἀποστολῆς τοῦ πρίγκιπος Μεντσικώφ. Ἡ Ρωσσία ἀπήτησε τότε, ὡς γνωστόν, ἵνα ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς κατασταθῶσιν ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Πύλης· καὶ ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἐγένετο ἡ κυριωτάτη καὶ ἄμεσος ἀφορμὴ τοῦ μεγάλου κριμαϊκοῦ πολέμου.

Μάτην ἡ Πύλη διαμαρτυρήθη τότε πρὸς τὸν πρίγκιπα Μεντσικὼφ, ὅτι οὐδέποτε διενοήθη νὰ παραβλάψῃ τὰ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὅτι ἦτο ἑτοίμη διὰ νέου αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ ἀνακηρύξῃ πανδήμως καὶ πανηγυρικῶς τὰ δικαιώματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Οἰ-

κουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ πρίγκιψ Μεντσικὼφ ἐπέμενεν εἰς τὴν περὶ ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριάρχου ἀπαίτησιν τοῦ Τσάρου. Ὅτε δὲ ἡ Πύλη ἀπέρριψε τὸ περὶ τούτου ρωσσικὸν τελεσίγραφον, ὁ Νικόλαος διατάξας τὴν πρὸ τῆς κηρύξεως ἔτι τοῦ πολέμου κατάληψιν τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἐν περιφήμῳ αὐτοῦ προκηρύξει τῆς 14 Ἰουνίου, τῇ ἀπευθυνομένῃ πρὸς τὸν στρατόν, τὸν μέλλοντα νὰ διαβῇ τὸν Προῦθον ἐκήρυσσε πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ὅτι *μεγάλη ἀποστολὴ τῆς Ρωσσίας ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ἡ ὑπεράσπισις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*. Καὶ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἔλεγεν ἡ ἡ αὐτοκρατορικὴ προκήρυξις, ὁ Αὐτοκράτωρ ἐφρόντισε πάντοτε νὰ ἐπιτελέσῃ πιστῶς στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐνδόξου συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ. Ἀλλ' ἡ Πύλη, ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἐναντίον ὅλων τῶν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καταβαλλομένων ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀγώνων, παρεβίασεν αὐθαιρέτως τὰ δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας ταύτης καὶ ἐζήτησε ν' ἀνατρέψῃ τὸ ἀρχαῖον ἐν αὐτῇ καθεστώς. Ἡ προκήρυξις ἔληγε διὰ τῶν ἑξῆς λόγων: «Ἐὰν ἡ Πύλη ἐμμείνῃ ἐν τῷ τυφλῷ πείσματι αὐτῆς, θὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἀρωγὴν τοῦ Ὑψίστου καὶ θέλομεν ἀναθέσῃ εἰς Αὐτὸν τὴν κρίσιν τοῦ ἡμετέρου ζητήματος καὶ πλήρεις θάρρους καὶ πεποιθήσεως ἐπὶ τὸν ἰσχυρὸν Αὐτοῦ βραχίονα **θ' ἀναλάβωμεν τὸν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πόλεμον**». Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν ρωσσικὸν λαὸν προκηρύξει αὐτοῦ, τῇ γενομένῃ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι «πᾶσαι αἱ προσπάθειαι, ἃς κατέβαλεν **ἵνα ἀσφαλίσῃ τὰ ἱερὰ δικαιώματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκλησίας** ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ ὅτι ἐδράττετο τῶν ὅπλων ἵνα ἐξαναγκάσῃ τὴν Πύλην νὰ παράσχῃ ἱκανοποίησιν διὰ τὸν ὑβριστικὸν τρόπον (διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Τουρκίας γενομένην κήρυξιν τοῦ πολέμου), καθ' ὃν ἀπήντησεν αὕτη πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δειχθεῖσαν μέριμναν **ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ὁ ρωσσικὸς λαός**».

Εἶνε γνωστὰ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ οὕτως ἀρξαμένου μεγάλου πολέμου. Διαρκοῦντος αὐτοῦ ἐτελεύτησεν ὁ Νικόλαος φέρων μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν τάφον καὶ τὰ σχέδια τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριάρχου. Διότι ὡς γνωστόν, ἤδη ἐπὶ τοῦ Νικολάου ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἤρξατο νὰ κλίνῃ ἰσχυρῶς ἐναντίον τῆς Ρωσσίας, ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Β' ἀπέληξεν ὁ πόλεμος εἰς ἔντιμον ἧτταν τῆς Ρωσσίας.

Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἀφῄρεσαν τότε ἀπὸ τῆς Ρωσσίας τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς προστασίας τῆς ἐν Τουρκίᾳ χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ Σουλτάνου. Ἐξ ἄλλου ἡ Πύλη καὶ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου διὰ διακοινώσεως πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου διὰ τοῦ περιφήμου Χάτι-Χουμαγιοὺν ἀνεγνώρισεν αὖθις πανηγυρικῶς τὰ δικαιώματα τῆς

Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Πατριαρχῶν. ἐπέτρεψε δὲ διὰ τοῦ Χάτι-Χουμαγιοὺν ἵνα αὐτὸ τὸ Γραικικὸν Ἔθνος διὰ Συνελεύσεως Ἐθνικῆς Συντακτικῆς συντάξῃ κανονισμὸν τῆς αὐτονόμου διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου. Καὶ ἡ Συνέλευσις αὕτη, ὡς γνωστόν, συνῆλθε τῷ 1859. Ἡ αὐτὴ δὲ Συνέλευσις ἐγένετο ἀφετηρία τοῦ μεγάλου ἑλληνορρωσσικοῦ ἢ ἑλληνοσλαυϊκοῦ κατὰ βάθος ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, ὅπερ εἰδικεύθη ἐν τῷ βουλγαρικῷ καλουμένῳ ζητήματι.

Μεγίστη νῦν ἐπῆλθε τροπὴ ἐν τῇ σχέσει τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τροπὴ ἀνάλογος πρὸς τὴν ὅλην μεταβολήν, τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν τῇ ἀνατολικῇ πολιτικῇ τῆς Ρωσσίας, οὐχὶ τοσοῦτον ἐν τῷ πνεύματι τῆς πολιτικῆς ταύτης, ὅσον ἐν ταῖς μεθόδοις αὐτῆς. Ἡ ῥοπή, ἣν ἔκτοτε τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἐκτήσατο ἐπὶ τὴν πολιτικὴν ταύτην, παραγκωνίσαν ὅλως τὸ στοιχεῖον τὸ Ἑλληνικόν, ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τὴν θέσιν τῆς Ρωσσίας ἀπέναντι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀναγκαῖον καθίσταται, ἵνα πρὶν ἢ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων διευκρινήσωμεν ἐκ τῶν ἐνόντων τὴν θέσιν, ἣν εἶχε μέχρι τότε ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Σλαυϊσμὸς ἐν τῇ ὅλῃ ἀνατολικῇ πολιτικῇ τῆς Ρωσσίας καὶ ἰδίως ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῆς τῇ ἐκκλησιαστικῇ.

Κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς τὸ πρῶτον ἤρξατο ὡς δύναμις θετικὴ νὰ ἐνεργῇ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ ρωσσικὴ πολιτική, ἀπὸ τῶν χρόνων δηλαδὴ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἦν ὅλως ξένον πρὸς τὴν πολιτικὴν ταύτην καὶ ἐν Ρωσσίᾳ καὶ ἐν Ἀνατολῇ. Ὁ Πέτρος ὁ Μέγας καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου Α'. εἶχον τοσαύτην συνείδησιν τῆς σλαυϊκῆς ἰδιότητος τοῦ ρωσσικοῦ κράτους, ὅσην συνείδησιν τῆς γερμανικῆς καταγωγῆς αὐτῶν καὶ τῆς γερμανικῆς ὑπὸ καθολικωτέραν ἔποψιν ἰδιότητος αὐτῶν εἶχον οἱ Φράγκοι βασιλεῖς Χλωδόβικος, Πιπῖνος, Κάρολος, καὶ ἄλλοι ἄλλων ἰδιαιτέρων γερμανικῶν φυλῶν ἡγεμόνες, ἰδίως ἐν ταῖς ρωμανικαῖς χώραις. Ὁ Πέτρος ὁ Μέγας καὶ οἱ πρῶτοι αὐτοῦ διάδοχοι οὐδεμίαν ἀλληλεγγύην τῆς Ρωσσίας ᾐσθάνοντο πρὸς τὸν Σλαυϊσμόν· καὶ ἐπὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β' τὰ περὶ τῶν ἀπὸ Σλαύων ἢ Μογγόλων ἢ Σκανδιναυῶν καταγωγῆς τῶν Ρώσσων ἦσαν ζητήματα ἐπιστημονικὰ ἀκαδημεικά, οὐδεμίαν ἔχοντα ροπὴν ἐπὶ τὴν θετικὴν πολιτικὴν τοῦ ρωσσικοῦ κράτους. Ἥ τε καθόλου πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας καὶ ἰδίως ἡ ἀνατολικὴ αὐτῆς πολιτικὴ εἶχε χαρακτῆρα ἀκραιφνῶς πολιτικὸν καὶ δυναστικόν, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ρωσσικοῦ κράτους καὶ τῆς δυναστείας αὐτοῦ. Καὶ ἡ τοιαύτη πολιτικὴ ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἐν Ἀνατολῇ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἣν ἐκάλουν οἱ Ρῶσσοι ἑλληνικὴν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἐγνώριζον εἰμὴ τὸ ἑλληνικόν, ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ὡς πελάτην καὶ προστατευόμενον καὶ σύμμαχον τῆς Ρωσσίας. Πῶς δὲ ἐρρύθμιζον πρὸς τὸ ἔθνος τοῦτο τὴν πολιτικὴν

αὐτῶν οἱ Ῥῶσσοι μονάρχαι; Ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ὑπαγορεύσεων τῆς ἑκάστοτε πολιτικῆς καταστάσεως.

Ὁ Πέτρος ὁ Μέγας, οὗ ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ εἶχε χαρακτῆρα μᾶλλον κατακτητικόν, ἐν πολέμῳ, ὃν ἐπεχείρησε κατὰ τῆς Τουρκίας, ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἁπλῶς πρὸς ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τοῦ πολέμου καὶ ἐν ταῖς προκηρύξεσιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας οὐδὲν ἄλλο ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἢ τὴν εὐμένειαν καὶ τὸν ἔλεον αὐτοῦ. Τοιαύτην πολιτικὴν ἠκολούθησε καὶ ἡ αὐτοκράτειρα Ἄννα ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὴ ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β′ ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῆς κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμῳ. Ἀλλὰ τῆς αὐτοκρατείρας ταύτης, μετὰ τὸν πρῶτον κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον αὐτῆς, σπουδαιοτάτην ἐξέλιξιν ἔλαβεν ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ καταστασθεῖσα πολιτικὴ καθαρῶς δυναστική. Ἡ Αἰκατερίνη Β′, ἐννοοῦσα τὰς μεγίστας δυσχερείας τῆς προσαρτήσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἢ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ὡς πρόγραμμα τῆς ῥωσσικῆς πολιτικῆς, μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ, ἔλαβε τὸ πολυθρύλητον αὐτῆς ἑλληνικὸν σχέδιον (Projet Grec) καὶ ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου ἐστηρίζετο ἡ περίφημος περὶ διανομῆς τῆς Τουρκίας συνθήκη αὐτῆς πρὸς τὸν Ἰωσὴφ Β′ τῆς Αὐστρίας. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην ἡ Αὐστρία ἐλάμβανε τὴν Βοσνίαν, τὴν Ἐρζεγοβίνην, τὴν τουρκικὴν Κροατίαν, τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Μικρὰν Βλαχίαν, πᾶσαι δ᾽ αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου περιλαμβανομένης καὶ τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τοῦ Δανουβίου μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης μετὰ πασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἔμελλον ν᾽ ἀποτελέσωσι κράτος ἑλληνικὸν μετὰ πρωτευούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοῦ κράτους τούτου ἔμελλε νὰ ἄρξῃ ἡγεμὼν ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Ῥωσσίας, εἷς τῶν ἐγγόνων τῆς αὐτοκρατείρας· ἄρθρον δὲ ῥητὸν τῆς συνθήκης ἀπηγόρευε πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα ἕνωσιν τῶν δύο κρατῶν. Πρὸς ἐγγύησιν μάλιστα τῆς τοιαύτης διατάξεως τῆς συνθήκης συνεφωνεῖτο ἡ δημιουργία νέου κράτους, τρίτου, μεταξὺ τοῦ ῥωσσικοῦ Κράτους καὶ τοῦ ἀνασταθησομένου Ῥωσσο-ἑλληνικοῦ, κράτους *Δακικοῦ*, περιλαμβάνοντος τὴν Βλαχίαν, πλὴν τῆς μικρᾶς Βλαχίας, τὴν Μολδαυίαν καὶ τὴν Βεσσαραβίαν, διατελοῦντος ὑπὸ τὴν προστασίαν Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας καὶ προωρισμένου νὰ χωρίζῃ τὸ νέον βυζαντινὸν κράτος ἀπὸ τοῦ ῥωσσικοῦ. Ἡ μόνη λοιπὸν ὠφέλεια, ἣν ἐπορίζετο ἐκ τῆς συνθήκης ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη, ἦτο ἡ ἐν Βυζαντίῳ δημιουργία νέας ῥωσσικῆς δυναστείας ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς, ὠφέλεια κατὰ τὰς σημερινὰς πολιτικὰς ἰδέας καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν ἐλαχίστη, ἀλλὰ μεγίστη κατὰ τὰς πολιτικὰς ἰδέας καὶ σκέψεις, τὰς ἐπικρατούσας κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ἰδίως ἐν τοῖς μοναρχικοῖς κράτεσιν, ἐν οἷς κράτος καὶ δυναστεία ἦσαν σχεδὸν ἓν καὶ τὸ αὐτό.

Ἀκριβῶς δὲ ἡ Αἰκατερίνη, συνῳδὰ πρὸς τὴν συνθήκην, προώρισεν εἰς τὸ βυζαντινὸν θρόνον οὐχὶ τὸν πρωτότοκον ἔγγονον αὐτῆς, τὸν προωρισμένον εἰς τὸν ῥωσσικὸ

θρόνον, ἀλλὰ τὸν δευτερότοκον, ὅστις ὠνομάσθη καὶ Κωνσταντῖνος ὡς μέλλων βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἑλληνικῶς ἐξεπαιδεύθη, καὶ ἑλληνιστὶ ἐλάλησε πρὸς τὴν ὡς βασιλέα προσαγορεύσασαν αὐτὸν πρεσβείαν τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων. Τὸ ὅλον σχέδιον ὑπὸ φυλετικὴν ἔποψιν ἦτο καθαρῶς ἑλληνικόν· περὶ Σλαύων δὲ οὐδεὶς ἐγένετο λόγος, οὔτε ἐν τῷ σχεδίῳ, οὔτε ἐν τῇ συνθήκῃ· περὶ Βουλγαρίας δέ, οὐδὲ ὡς περὶ γεωγραφικοῦ ὅρου γίνεται λόγος ἐν τῇ συνθήκῃ. Πολλοῦ γε καὶ δὴ ὡς περὶ ἔθνους ἢ φυλῆς Βουλγάρων. Ἁπλῶς ἐλέγετο ἐν τῇ συνθήκῃ ὅτι τὰ ὅρια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους θὰ ἐξετείνοντο μέχρι τοῦ Δουναβίου, τῆς Βουλγαρίας ἀποτελούσης γεωγραφικῶς, χωρὶς νὰ μνημονευθῇ τὸ ὄνομα τῆς χώρας, ἐπαρχίαν τινὰ τοῦ μελετωμένου ἑλληνικοῦ κράτους. Ἀλλὰ τὸ πολυθρύλητον τοῦτο σχέδιον ἀπέτυχε, διότι ὁ πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ὅλης συνθήκης ἐπιχειρηθεὶς ἐναντίον τῆς Τουρκίας πόλεμος Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας ἐν τῷ ὅλῳ αὐτοῦ ἀπέτυχεν. Ὁ τῆς Αἰκατερίνης Β′ διάδοχος Ἀλέξανδρος Α′ εἶχε μὲν ἰδιάζουσαν συμπάθειαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας (εἶνε γνωστὸν τὸ πολυθρύλητον αὐτοῦ «οἱ Ἕλληνές μου» (mes Grecs), ἀλλὰ ὡς ἐκ τοῦ ταραχώδους ἐκείνου χαρακτῆρος τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐβασίλευεν, οὐδὲν εἶχε σαφὲς πολιτικὸν σύστημα ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ παρεσύρθη μέχρι τινὸς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Α′ εἰς παράβολα σχέδια περὶ κατακτήσεως καὶ διανομῆς τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων. Ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν ἐπήνεγκον ἀποτέλεσμα πραγματικόν· ἡ δὲ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἀνατολικὴ πολιτικὴ αὐτοῦ ἦν εἰρηνικὴ καὶ ἰδεωδῶς μόνον φιλελληνική, ἀποβλέπουσα πρὸ πάντων εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀξιοσημείωτον γεγονὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου Α′ εἶνε ὅτι νῦν πρῶτον τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἔλαβέ τινα θέσιν ἐν τῇ ἀνατολικῇ πολιτικῇ τῆς Ῥωσσίας.

Καὶ ἐν τῷ πολέμῳ ἀκριβῶς τῷ ῥωσσοτουρκικῷ, τῷ γενομένῳ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρώτου (1806 — 1812), ὅστις εἰς οὐδένα ἀπέβλεπεν ὡρισμένον σκοπὸν ἀλλ' ἐπεβλήθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν τοῦ Ναπολέοντος Α′ οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ Σλαύων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη πολιτικὴ τῆς Ῥωσσίας ἀποτέλεσμα οὖσα ἐν μέρει τῆς τότε ἐξεγέρσεως τῶν Σέρβων εἶχε χαρακτῆρα πολιτικὸν πρακτικόν. Ἐν ταῖς ὁδηγίαις δηλονότι ταῖς πολιτικαῖς ταῖς διδομέναις εἰς τοὺς Ῥώσσους πράκτορας, τοὺς ἐργαζομένους ἐν ταῖς χώραις τοῦ Αἵμου πρὸς ἐπανάστασιν τῶν χριστιανικῶν λαῶν ἐλέγετο νὰ ἐπιδρῶσι πρὸ πάντων ἐπὶ τοὺς χριστιανοὺς τοὺς *λαλοῦντας σλαυϊκὴν γλῶσσαν*. Οὐχ ἧττον ὁ Σλαυϊσμὸς ἐγένετο ἔκτοτε δύναμις ἐσωτερικὴ ἐν Ῥωσσίᾳ παραχθεῖσα καὶ ἀναπτυχθεῖσα ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ 1813 ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἐπικρατήσεως τῶν ἰδεῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἑνότητος. Τότε δὲ ἱδρύθησαν ἐν Ῥωσσίᾳ σλαυϊκοὶ σύλλογοι· ἀλλ' οὗτοι ἔχοντες χαρακτῆρα μυστικῶν ἑταιρειῶν, ἃς σφόδρα ἀπεστρέφετο ὁ Ἀλέξανδρος Α′ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν πολιτικὴν τὴν Ῥωσσίας τὴν ἐξωτερικήν. Πολικὸς ἀστὴρ τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τοῦ Ἡγεμόνος τούτου ἔμεινεν ἡ Ἐκ-

κλησία, ἥν, καθὰ εἴπομεν, ἐζήτει ὁ Ἀλέξανδρος Α΄ μέχρι τινὸς νὰ καταστήσῃ καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς Πύλης, καὶ τὸ ἔθνος τὸ ἑλληνικόν, ἐν δευτερεύοντι δὲ μέτρῳ καὶ τὸ σερβικὸν καὶ τὸ μολδοβλαχικόν. Ἀλλὰ περὶ Σερβίας ἡ Ρωσσία ἐφρόντιζε τότε οὐχὶ ὡς περὶ σλαυϊκοῦ ἔθνους, ἀλλὰ ὡς περὶ ἔθνους χριστιανικοῦ, παρασχόντος σημεῖα ζωῆς καὶ ἐξεγερθέντος ἐπὶ τοῦ Ρωσσο-τουρκικοῦ πολέμου. Ἀλλὰ τὸ χριστιανικὸν ἔθνος, ὅπερ ἠγάπα καὶ ἐτίμα καὶ ἐθεώρει ὡς κύριον μοχλὸν τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς ἦτο τὸ ἑλληνικόν. Ἀλλὰ αἱ ἰδέαι τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους τούτου διέφερον σφόδρα τῶν τῆς Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης. Τὸ περίφημον «ἑλληνικὸν σχέδιον» εἶχε ταφῆ διὰ παντός· τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου Α΄ ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ ἤθελε, καθὰ εἴπομεν, τὸν ἐκ Μακεδονίας, Νοτίου Ἀλβανίας, Ἠπείρου, Θεσσαλίας, Στερεᾶς Ἑλλάδος, Πελοποννήσου, Κρήτης καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου σχηματισμὸν τεσσάρων Ἡγεμονιῶν κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς τότε Σερβίας καὶ τῶν Παραδανουβείων Ἡγεμονιῶν.

Ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχος Νικόλαος Α΄ δὲν ἀπεμακρύνθη τῆς πολιτικῆς ταύτης. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὗτος εἰργάσθη, ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἡγεμόνα καὶ Κυβέρνησιν εὐρωπαϊκήν, ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ διετοῦς πολέμου, ὃν διεξήγαγε κατὰ τῆς Τουρκίας κατὰ τὰ 1828 καὶ 1829, ἐπέβαλε τῇ Τουρκίᾳ διὰ τοῦ στρατηγοῦ Δίβιτς τοῦ Ὑπεραιμίου (Ζαμπαλκάνσκη) ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Ἀδριανουπόλεως τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἐντὸς ὁρίων πολλῷ εὐρυτέρων τῶν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τότε προτεινομένων. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Γλάδστων ἐν τῷ περιφήμῳ αὐτοῦ περὶ Ἑλλάδος καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἄρθρῳ ὅπερ ἐδημοσίευσε τῷ 1876 ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τοῦ Ἐδιμβούργου» ὁμολογεῖ ῥητῶς ὅτι τὸ πραγματικὸν διεθνὲς συμβόλαιον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ Ρωσσοτουρκικὴ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἐν τούτοις τὴν ἰδέαν τῆς ἐντελοῦς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς μὴ ἀποκαταστάσεως δηλονότι αὐτῆς ὡς Ἡγεμονίας ὑποτελοῦς, δὲν εἰσηγήσατο ὁ Νικόλαος Α΄, ἀλλ᾽ ἔστερξεν αὐτὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις βλέπουσα ὅτι ἡ Τουρκία τοῦ Μαχμοὺτ Β΄ μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως περιήρχετο οὕτως εἰπεῖν εἰς ἐντελῆ ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς Ρωσσίας δὲν ἤθελε καὶ τὸ νέον Κράτος ἐξαρτώμενον δι᾽ ὑποτελείας ὑπὸ τῆς Τουρκίας νὰ ἐξαρτηθῇ ἐμμέσως ἀπὸ τῆς Ρωσσίας. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως γινώσκομεν, ὅτι ὁ Νικόλαος Α΄ δὲν ἀπεμακρύνετο τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄ ἐν τῇ ἀνατολικῇ πολιτικῇ τῆς Ρωσσίας ὡς πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐν ταῖς περιφήμοις αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν Σέϋμουρ περὶ Ἀνατολῆς δηλώσεων εἶπε ῥητῶς ὅτι δὲν ἤθελε τὰ ἀνάστασιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, οὐδὲ τὴν μεγάλην αὔξησιν τοῦ νῦν ἑλληνικοῦ Κράτους, οὐδὲ τὴν διοργάνωσιν τῶν χωρῶν τοῦ Αἵμου εἰς σύστημα δημοκρατιῶν ἵνα κατασταθῶσιν ἕρμαια Ματσίνη τινὸς ἢ Κοσσούθ. Καὶ δὲν εἶχε μέν τι θετικὸν περὶ τῶν σχεδίων αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐξ ὧν εἶπε περὶ διοργανώσεως τῆς Βουλγαρίας εἰς Ἡγεμονίαν κατὰ

τὸ παράδειγμα τῆς Σερβίας καὶ τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν ἐξάγεται ὅτι ὁ Νικόλαος, στέργων μικράν τινα μόνον αὔξησιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (προσαρτωμένων εἰς αὐτὸ ἴσως τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου) τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Αἰγύπτου παραχωρουμένων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἤθελε τὴν διοργάνωσιν νέων Ἡγεμονιῶν ἐκ τῶν λοιπῶν χωρῶν, ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσσίας, ὡς τοῦτο ἐδήλωσε ρητῶς προκειμένου περὶ Βουλγαρίας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς τοῦ Νικολάου.

Ὁ Σλαυϊσμὸς ἐπὶ τοῦ Νικολάου Α' μεγάλας ἐποιήσατο προόδους ἐν Ρωσσίᾳ ἐπειράθη δὲ νὰ ἐπιδράσῃ ἰσχυρῶς καὶ ἐπὶ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ δὴ τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν καὶ μάλιστα ἐπὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας. Καὶ τότε πρῶτον διενοήθησαν οἱ Σλαυϊσταὶ ἢ Πανσλαυϊσταὶ τῆς Ρωσσίας νὰ ἐκσλαυΐσωσι διὰ τῆς δυνάμεως τῆς Ρωσσίας μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν πατριαρχείων τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ πανσλαυϊστὴς Ρῶσσος ἐπίσκοπος Πορφύριος Οὐσπένσκης περιηγηθεὶς τὰς Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας κατὰ τὰ ἔτη 1840—41 ἐν ἐκθέσει ἣν ἀπεύθυνε πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Νικολάου Α' ἔλεγεν ὅτι ἠδύνατο ἡ Ρωσσία νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ νὰ ἐπιρρώσῃ τὴν ἐν Ἀνατολῇ δύναμιν αὐτῆς διὰ τῆς ἐκσλαυΐσεως τῶν πατριαρχείων τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας· ὑπεδείκνυε δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκσλαυΐσεως διὰ τῆς κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξεγέρσεως τοῦ ἀραβικοῦ λεγομένου ἐγχωρίου ὀρθοδόξου στοιχείου. Περὶ Κων|πόλεως οὐδὲν ἔλεγεν ὁ πανσλαυϊστὴς ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἐκσλαυϊσμὸς τῶν λοιπῶν ἀποκέντρων πατριαρχείων ἀπέβλεπε κατὰ βάθος εἰς τὴν ἐκσλαύϊσιν τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου κέντρου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἐν τῷ Αἵμῳ νοτιοσλαυϊκῶν στοιχείων.

Ἀλλ' ὁ Νικόλαος δὲν ἠνείχετο τὴν αὐτὴν σλαυϊκὴν ἀνάμιξιν εἰς τὴν ρωσσικὴν πολιτικήν. Εἶχε λίαν ἰσχυρὰν καὶ ὑπερήφανον συνείδησιν τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν καὶ τῆς προσωπικῆς δυνάμεως τοῦ Τσαρισμοῦ καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἦτο καθαρῶς προσωπική, πολιτικὴ καὶ ἐθνικὴ ὑπὸ ἔποψιν καθαρῶς ρωσσικήν, ὄχι σλαυϊκήν. Τούτου δὲ ἕνεκα μεθ' ὅλην τὴν μικρὰν συμπάθειαν αὐτοῦ ὄχι πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν καθ' οὗ (ὡς δυνάμεως ἐθνικῆς) οὐδέποτε εἶπέ τι δυσμενὲς ἀλλὰ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, ὅπερ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἑλκύῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ Νικολάου Α' ἕνεκα τῆς κατὰ τὸν χρόνον ἤδη τῆς ἐπαναστάσεως ἐκδηλωθείσης ὑπὸ τούτου ἰσχυρᾶς πολιτικῆς ροπῆς πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην καὶ πρὸς τοὺς φιλελευθέρους θεσμούς, μεθ' ὅλην, λέγομεν, τὴν μικρὰν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν Κράτος συμπάθειαν, κηδόμενος, εἴπερ τις ἄλλος Ρῶσσος μονάρχης, τῆς ἑνότητος καὶ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέρριψε τὰς περὶ ἐκσλαυϊσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης προτάσεις. Εἴπομεν δὲ ὅτι ὁ μέγας Τουρκορρωσσικὸς πόλεμος, ὁ γενόμενος εἶτα εὐρωπαϊκός, ὁ πέμψας προώρως τὸν Νικόλαον

Α΄. εἰς τὸν τάφον ἔλαβεν ἀφορμὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης πολιτικῆς τοῦ ἡγεμόνος τούτου.

Ἡ ἰσχυρὰ ἐπίδρασις τοῦ Σλαυϊσμοῦ ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου τοῦ Νικολάου Α΄ Ἀλεξάνδρου Β΄.

Ὁ Ἀλέξανδρος Β΄ προσωπικῶς ἐξεταζόμενος οὔτε μισέλλην ἡγεμὼν ἦτο οὔτε πανσλαυϊστὴς ἐξ ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων, πολλῷ δὲ ἧττον φιλοβούλγαρος. Τὴν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν συμπάθειαν αὐτοῦ ἐδήλωσεν οὐ μόνον διὰ τῆς περιφήμου διακοινώσεως τοῦ πρίγκιπος Γορτσακὼφ τῆς πραγματευομένης περὶ τῆς περισυλλογῆς τῆς Ρωσσίας (La Russie se recueille) ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κρητικῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1886. Ἐὰν δὲ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνομολογήσεως τῆς περιλαλήτου συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἶπεν ἐμφαντικῶς πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἰγνάτιεφ τὸν πατέρα τῆς συνθήκης «μηδὲ σπιθαμὴν γῆς ὑπὲρ Ἑλλάδος!», τούτου ἡ αἰτία ἐνέκειτο ἐν τῇ δυσμενείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὴν διαρκοῦντος τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου διαγωγὴν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ὑπὸ καθόλου ἔποψιν τὸ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος αἴσθημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄. ἦτο μᾶλλον εὐμενές. Καὶ ὅμως ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐπῆλθε τὸ μέγιστον χάσμα μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ρωσσίας. Αἰτία τούτου ἦτο ἡ ἐπὶ τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας ἀρξαμένη μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἰσχυρὰ ῥοπὴ τοῦ Σλαυϊσμοῦ. Ὁ Σλαυϊσμός, ὅστις ἐπὶ Νικολάου Α΄ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου, εὗρε λίαν πρόσφορον ἔδαφος ἐνεργείας ἐν τῇ νέᾳ φάσει τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας, τῇ ἀρξαμένῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου Β΄. Ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος εἶχεν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας τὴν προστασίαν τῶν Παραδουναβείων ἡγεμονιῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς, μετ᾽ αὐτῆς δὲ καὶ τὸν Ὀρθόδοξον Χριστιανισμόν. Τοὐναντίον μάλιστα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ρωσσίας, ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις, εἶχεν ἐγκατασταθῇ ἰσχυρὰ λατινογαλλικὴ πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ ἐπιρροή. Τὸ ἑλληνικὸν Κράτος, μεθ᾽ ὅλην τὴν κατὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον ἐκδηλωθεῖσαν πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἔν τε τῷ ἑλληνικῷ βασιλείῳ καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συμπάθειαν, ὑπέκειτο ἐπὶ μᾶλλον διηνεκῶς εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν δυτικῶν Δυνάμεων καὶ ἰδίως τῆς Ἀγγλίας. Ἐξ ἄλλου ἡ διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων εἴσοδος τῆς Τουρκίας εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς τῆς Ρωσσίας ἐγγύησις τῆς ἀκεραιότητος καὶ ἀνεξαρτησίας αὐτῆς ἐπέβαλον μεταβολήν τινα εἰς τὰς μεθόδους τῆς ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ρωσσικῆς πολιτικῆς. Τὴν μηχανικὴν μέθοδον τοῦ ἐξωτερικοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας ἔδει νῦν νὰ ἀντικαταστήσῃ ἡ χημικὴ μέθοδος τῆς ἐσωτερικῆς διαλύσεως· ἡ ἀρίστη δὲ ἀφετηρία τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς μεθόδου ἦτο ἡ δημιουργία ἢ ἡ εἰς τὴν Ἀνατολὴν μεταφορὰ τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Γ΄ κηρυχθείσης περιβοήτου ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων. Πᾶσαν ταύτην τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐπωφελήθη νῦν ὁ σλαυϊσμός, ἵνα

ἐνισχύσῃ τὰς ἐν Ἀνατολῇ σλαυϊκὰς ἐθνότητας, δημιουργήσῃ δὲ εἰ δυνατὸν νέας. Ἐθνότης σλαυϊκὴ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τότε ἦτο μόνον ἡ σερβικὴ φυλή, ἐκπροσωπουμένη πολιτικῶς ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου. Ἀλλ᾽ αὗται αἱ χῶραι, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ τῆς πρὸς τὴν Αὐστρίαν γειτονείας, δὲν παρεῖχον ἔδαφος τοσοῦτον πρόσφορον εἰς ἰσχυρὰν σλαυϊκὴν ἐνέργειαν. Τοιοῦτον ἔδαφος παρεῖχεν ἡ Βουλγαρία. Ὡς εἴπομεν, μέχρι τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου περίπου, περὶ Βουλγάρων, ὡς ἔθνους αὐτοτελοῦς, ἔχοντος ἐθνικὴν ὕπαρξιν καὶ συνείδησιν, οὐδὲ λόγος ἐγίνετο ἐν Ρωσσίᾳ. Ὡς δὲ εἴδομεν ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α΄, ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πρὸς τὸν Σέϋμουρ δηλώσει αὐτοῦ, περὶ Βουλγαρίας ἐλάλει ὡς περὶ γεωγραφικοῦ ὅρου. Καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ λαλήσῃ ἄλλως ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ νοήσῃ τὴν τελείαν ἐθνικὴν ἀσυνειδησίαν καὶ ἀναισθησίαν τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους; Ἐν Ἑλλάδι, μακρὰν τῶν ρωσσοτουρκικῶν ὁρίων, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ὁσάκις ἐγίνετο ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ἡ ὑπόδουλος Ἑλλὰς ἐξηγείρετο ὡς σύμμαχος τῆς Ρωσσίας. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄. τουρκορρωσσικὸς πόλεμος ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ κινηθῇ ὀλίγον καὶ ἡ σερβικὴ ἐθνότης. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν περὶ Βουλγαρίας καὶ περὶ Βουλγάρων ὡς ἔθνους ἀφοῦ τέσσαρες μεγάλοι πόλεμοι ρωσσοτουρκικοί, δύο ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β΄, εἷς ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄, καὶ εἷς ἄλλος ἐπὶ τοῦ Νικολάου τοῦ Α΄, ὡς κύριον θέατρον καὶ στάδιον ἔχοντες τὴν Βουλγαρίαν, οὐδ᾽ ἐλάχιστον σημεῖον συνειδήσεως ἐθνικῆς, οὐδεμίαν φωνὴν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐθνικῆς ἠδυνήθησαν νὰ προκαλέσωσιν ἐκ μέρους τοῦ ἀδρανοῦς βουλγαρικοῦ ὄγκου, ἀναισθήτως καὶ ἀπαθῶς ἀποβλέποντος πρὸς τὰς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρᾳ ἀστραπτούσας ἑκατοντάδας χιλιάδων ρωσσικῶν λογχῶν; Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ 1828 — 1829, ὃν διακούσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐκήρυξεν ὁ Νικόλαος Α΄. ἐναντίον τῆς Τουρκίας καὶ δι᾽ οὗ ἠλευθερώθη κατὰ μέγα μέρος ἡ Ἑλλάς, αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ μετέβη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὡς ἀρχιστράτηγος· καὶ ὅμως οὐδ᾽ ἡ ἐπὶ βουλγαρικοῦ ἐδάφους παρουσία φοβεροῦ καὶ παντοδυνάμου Τσάρου τοῦ μεγάλου σλαυϊκοῦ ρωσσικοῦ Κράτους δὲν ἐξήγειρε παρὰ τοῖς Βουλγάροις μίαν φωνὴν ὑπὲρ σλαυϊκῆς ἀλληλεγγύης ἢ σλαυϊκῆς ἐλευθερίας. Οὐδεὶς Βούλγαρος προσέδραμεν εἰς τὰ ὅπλα. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος εἶχε δώσῃ αὐστηρὰν διαταγὴν ἵνα μηδεὶς στρατολογηθῇ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν ὑπὸ τῆς Τουρκίας ἀφαιρουμένων χωρῶν. Ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἔπραξεν οὐχὶ ἁπλῶς ἐξ ἄγαν νομιμόφρονος συντηρητικῆς μοναρχικῆς πολιτικῆς, αὐτὸς ὁ ὑπὲρ ἐπαναστατικῆς Ἑλλάδος στρατευόμενος τότε αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι δὲν ἔβλεπε λαόν, δυνάμενον νὰ ἄρῃ ὅπλον ὑπὲρ τοῦ διὰ Βουλγαρίας διελαύνοντος ρωσσικοῦ στρατοῦ. Καὶ ὅμως ὁ ἀκατέργαστος οὗτος καὶ ἀδρανὴς βουλγαρικὸς ὄγκος ἐχρησίμευσε μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ὡς βάσις τῆς νέας σλαυϊκῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας.

Ἡ νέα αὕτη σλαυϊκὴ ἀνατολικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας δὲν ἀπέβλεπεν, ὡς ἤθελέ τις ὑποθέσῃ ἐκ τῶν ὑστέρων, ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, εἰς ἵδρυσιν ἰσχυροῦ σλαυϊκοῦ κράτους ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον κράτους βουλγαρικοῦ, οἷον ἐπιζητοῦσι νῦν οἱ Βούλγαροι. Ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν διαμόρφωσιν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β´ δὲν ἀπεμακρύνετο τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Α´ καὶ Νικολάου Α´, ἦτο μάλιστα εὐρυτέρα καὶ σαφεστέρα ἐξήγησις καὶ διατύπωσις τούτου. Ἀπέβλεπε δηλαδὴ εἰς τὴν κατάτμησιν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη ἢ ἐπαρχίας αὐτονόμους, ὡς διετύπου ὁ πρίγκηψ Γορτσακώφ, ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Β´. Τὴν πολιτικὴν ταύτην μετὰ μεγάλου ζήλου ἐπεδίωξεν ὁ πρίγκηψ Γορτσακὼφ καὶ συνέστησε πολλάκις εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς καὶ ἐνῷ κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τῶν ἐτῶν 1866—1869 θερμότατα συνηγόρει ὑπὲρ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα προσαρτήσεως τῆς Κρήτης, ἐπιδιώκων οὕτω ἐμμέσως καὶ τὴν κατάργησιν τῆς περὶ ἀκεραιότητος τοῦ τουρκικοῦ κράτους διατάξεως τῆς παρισινῆς συνθήκης, δὲν ἔστεργε τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου κατ' ἤπειρον. Ὅτε ἡ κυβέρνησις τοῦ Ναπολέοντος Γ´ ἐν ἔτει 1867, εἰλικρινῶς ἢ μετ' ὀπισθοβουλίας, προέτεινε τῇ Ρωσσίᾳ τὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον προσάρτησιν πλὴν τῆς Κρήτης, καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἀντίπραξιν μᾶλλον εὗρε παρὰ τῷ τότε θερμοτάτῳ συνηγόρῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Μετὰ δὲ τὴν καταστολὴν τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Γορτσακὼφ συνέταξε καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς τὸ περίφημον ἐκεῖνο ὑπόμνημα, δι' οὗ ὡς μόνην λύσιν εἰρηνικὴν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος παρίστα τὴν εἰς αὐτονόμους ἐπαρχίας διοργάνωσιν τῶν χωρῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως τῆς Ἀγγλίας, κηρυξάσης τοῦτο ὡς ἀρχὴν τῆς διαλύσεως τοῦ τουρκικοῦ κράτους, κατεδικάσθη εἰς ἀποτυχίαν τὸ ρωσσικὸν σχέδιον. Ἡ δὲ ἀποτυχία αὕτη καὶ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τοῦ βουλγαρικοῦ λεγομένου ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος κυοφορηθὲν πολιτικὸν βουλγαρικὸν ζήτημα, διὰ τῆς καθ' ἑκάστην κρατυνομένης ἐπιδράσεως τοῦ πανσλαυϊσμοῦ ἐπὶ τὴν ρωσσικὴν πολιτικὴν καὶ τῆς ἐναντίον τοῦ πανσλαυϊσμοῦ καὶ κατὰ τῆς Ρωσσίας αὐτῆς σφοδρᾶς ἐξεγέρσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, παρεπλάνησε τὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας εἰς τὰς τρίβους ἐκείνας, αἵτινες κατήντησαν εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Ἡ ῥηθεῖσα ἀνατολικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας, ἡ ζητοῦσα τὴν κατάτμησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη ἐπεζήτει συγχρόνως καὶ τὴν ἐν τῇ τοιαύτῃ νέᾳ διαμορφώσει τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἐνίσχυσιν καὶ ἐπικράτησιν τοῦ σλαυϊκοῦ στοιχείου. Σλαυϊκὸν στοιχεῖον ἄξιον λόγου μέχρι τότε ἦτο τὸ σερβικὸν οὐ μόνον τὸ ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ τῆς Σερβίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν Μαυροβουνίῳ καὶ τὸ ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἑρζεγοβίνῃ. Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πανσλαυϊσμὸς ἔρριψε τὸ βλέμμα ἐπὶ τὴν Βουλγαρίαν ὡς ἐν εὐθετωτέρᾳ γεωγραφικῶς καὶ πολιτικῶς θέσει κειμένην, ὡς

δυναμένην ν' ἀναπληρώσῃ πρὸς νότον τοῦ Δανουβίου τὴν πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ, ἐν ταῖς δακικαῖς δηλονότι Ἡγεμονίαις, ἀπολεσθεῖσαν πολιτικὴν δύναμιν τῆς Ρωσσίας. Τότε δὲ πανσλαυϊσμὸς καὶ ρωσσικὴ πολιτικὴ εἰργάσθησαν ὁμοῦ, ἵνα δημιουργήσωσι τὴν βουλγαρικὴν ἐθνότητα καὶ νὰ δημιουργήσωσι αὐτὴν οὐ μόνον πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἵμου, ἀλλὰ καὶ πρὸς νότον. Τότε διὰ τῶν συνηνωμένων τούτων ἐνεργειῶν τῆς ρωσσικῆς πρεσβείας καὶ τοῦ πανσλαυϊσμοῦ ἐζητήθη ἡ ὑλικὴ ἐνίσχυσις τοῦ βουλγαρισμοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ δι' ἀποικήσεων ἐκ Βουλγαρίας, ἀλλὰ πρὸ πάντων, δι' οὓς λόγους ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν, ὡς στάδιον ἐνεργείας πανσλαυϊστικῆς ἐξελέγη ἡ Ἐκκλησία. Ἡ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Χάτι-Χουμαγιοὺ συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐθνικὴ συντακτικὴ συνέλευσις παρεῖχεν ἀφορμὴν καὶ πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὰς τοιαύτας ἐνεργείας, ἐκεῖ δὲ πρῶτον ἐγεννήθη τὸ ἤδη ἐν πανσλαυϊστικοῖς κόλποις κυοφορηθὲν βουλγαρικὸν ζήτημα, ὡς μαιευτήρων χρησιμευόντων οὐχὶ Ρώσσων, μὴ δυναμένων νὰ παρακαθήσωσιν ἐν τῇ συνελεύσει, οὐδὲ Βουλγάρων τῆς κυρίως Βουλγαρίας, ἥτις δὲν εἶχε καὶ ἄνδρας ἱκανοὺς πρὸς τοιαῦτα ἔργα, ἀλλὰ τῶν Ἑλληνο Βουλγάρων τῆς Β. Θράκης, τῶν τροφίμων τούτων τῶν ἑλληνικῶν παιδευτηρίων, οἵτινες ἔχοντές τινα μόρφωσιν πνευματικὴν ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐζήτουν νὰ χρησιμοποιήσωσιν αὐτὴν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ Βουλγαρισταὶ οὗτοι, οἱ πρότερον σεμνυνόμενοι μᾶλλον ἐπὶ τῷ ὀνόματι *Γραικὸς* καὶ περιφρονοῦντες τὸ *Βούλγαρος*, ἀφετηρίαν ἀκριβῶς τῆς κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους στρατείας αὐτῶν ἔλαβον αὐτὸ τὸ ὄνομα Γραικὸς μὴ ἀνεχόμενοι ἵνα, ὡς ἐγένετο μέχρι νῦν, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβάνηται ἅπαν τὸ ἐκ τοῦ Πατριαρχείου ἐξαρτώμενον ὀρθόδοξον ἔθνος τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς πορείας καὶ ἐξελίξεως τοῦ οὕτω παραχθέντος βουλγαρικοῦ ζητήματος ἐξεθέσαμεν ἤδη, ὅσον ἦν ἀναγκαῖον, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· νῦν πρόκειται ἁπλῶς νὰ πραγματευθῶμεν τὴν θέσιν τῆς ἐπισήμου ρωσσικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι τοῦ ζητήματος. Ἡ θέσις ἡ δημιουργουμένη ἐκ τῆς γενέσεως τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος ἦτο ἐξ ἀρχῆς λίαν δυσχερής. Ἡ Ρωσσία, ἕνεκα τῆς νέας αὐτῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς ὑποχρεουμένη νὰ ὑποστηρίζῃ τὸ σλαυϊκὸν στοιχεῖον, καὶ δὴ διὰ τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ κινδύνου τῆς διασπάσεως τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, οὐδ' ἤθελεν οὐδ' ἠδύνατο νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ἱερᾶς καὶ θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς ρωσσικῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς, τῆς σεβομένης καὶ ὑπερασπιζούσης τὴν ἑνότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἑνότητα καὶ δύναμιν, ἣν εἰς τοιοῦτον ὕψος ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς περιωπῆς ἀνήγαγεν ὁ Νικόλαος Α'. Οὐδ' ἠδύνατο ὁ Ἀλέξανδρος Β' νὰ ἀπομακρυνθῇ τῶν ἱερῶν παραδόσεων τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προκατόχων αὐτοῦ. Ἡ δυσχερὴς θέσις, εἰς ἣν παρίστατο τότε ἡ ρωσσικὴ πολιτική, καὶ δὴ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ, ἀναγκαζόμενος νὰ ὑποστηρίζῃ τοὺς Βουλγάρους ἐπὶ κινδύνῳ τῆς καταλύσεως τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ὑπερασπίζῃ ἐν ταυτῷ τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας, καταφαίνεται ἐν τοῖς λόγοις, οὓς ὁ Ἀλέξανδρος Β' ἔλεγεν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1859 εἰς τὸν εἰς Κων(πολιν ἀπερχό-

μενον Ρῶσσον ἀρχιμανδρίτην: «Πρόσεχε, πάτερ μου, εἶνε ἀνάγκη μεγίστη τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τὰ ἐν Τουρκίᾳ νὰ διεξαχθῶσι μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ φρονήσεως, ἵνα μὴ ἐπέλθωσιν ἀνωμαλίαι καὶ διχοστασίαι ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ· νῦν οἱ Βούλγαροι ἐξεγείρονται κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ Ἕλληνες μέμφονται τοὺς Βουλγάρους. Ἡμῶν καθῆκον εἶνε νὰ ἐργαζώμεθα πάσῃ δυνάμει ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας. *Τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας τὴν θέλω τὴν ἀπαιτῶ*».

Ἡ Ρωσσία λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ λεγομένου βουλγαρικοῦ ζητήματος δὲν
ἐπαύετο κηδομένη πρώτιστα καὶ μάλιστα τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δὲ
ἱστορία τῶν διαφόρων περιπετειῶν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος μαρτυρεῖ ὅτι
οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἡ Ρωσσία διενοήθη σοβαρῶς νὰ θυσιάσῃ τὴν ἑνότητα ταύτην χά-
ριν τῶν Βουλγάρων. Αἱ πρῶται μάλιστα ἐνέργειαι τῆς Ρωσσίας ἐν τῷ βουλγαρι-
κῷ ζητήματι δὲν ἀπέβλεπον εἰς ἵδρυσιν βουλγαρικῆς ἐθνοφυλετικῆς Ἐκκλησίας ἀλ-
λὰ εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ σλαυϊκοῦ στοιχείου ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριαρχείου ἐξαρτωμένῃ Ἐκκλησίᾳ. Τοῦ σκοποῦ δὲ τούτου ἠγωνίζετο νὰ ἐπιτύχῃ
ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ οὐχὶ δι' ἱδρύσεως βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ διὰ τῆς εἰ-
σαγωγῆς τῆς σλαυϊκῆς γλώσσης, ὡς γλώσσης ἐκκλησιαστικῆς, εἰς πάντας τοὺς
σλαυοφώνους πληθυσμοὺς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἵνα οὕτω διατηρουμένης τῆς
ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐξαρ-
τήσεως πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων ἐπισκοπῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ὑπὸ τὴν
σκέπην τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, πραχθῇ κατὰ μικρὸν ὁ ἐκκλησιαστικὸς σλαυϊ-
σμός, αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν Σλαύων ἐπισκόπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου,
κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἔτι δὲ πραγ-
ματοποιηθῇ καὶ ἡ ἐπὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ καὶ ἡ ὑπὸ
Σλαύων κατάληψις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐλπὶς αὐτῶν. Ὡς γνωστὸν οὔτε ἐν τῇ
βουλγαρικῇ, οὔτε ἐν οἱαδήποτε ἀνατολικῇ σλαυϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ γλῶσσα εἶνε ἡ
σλαυϊκή, ἡ λαλουμένη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἡ ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ σλαυϊκὴ ἡ
συνήθως λεγομένη σλαυωνική, ἡ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα τῆς Ρωσσίας. Αὐτὴ δὲ
καὶ οὐχὶ ἡ ἐθνοφυλετικὴ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἐθεωρεῖτο κυ-
ρίως ὡς δεσμὸς ἑνωτικὸς μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν σλαυϊκῶν πληθυσμῶν τῆς
Τουρκίας. Εἰς τὰς τοιαύτας δὲ εὐλογοφανεῖς ὁπωσοῦν ἀξιώσεις τῶν πανσλαυϊστῶν,
τὰς ἀφορώσας ἁπλῶς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς σλαυωνικῆς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῶν
σλαυϊκῶν πληθυσμῶν καὶ τὸν ἐν αὐταῖς διορισμὸν ἐπισκόπων, γινωσκόντων τὴν
σλαυϊκήν, δὲν ἠδύνατο ἡ Ἐκκλησία ν' ἀντιτάξῃ ἄρνησιν ἀπόλυτον, ὡς δὲν ἀντέ-
ταξεν. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἢ μᾶλλον οἱ Βουλγαρισταί, ἀποβλέποντες εὐθὺς ἐξ ἀρ-
χῆς εἰς σκοποὺς πολιτικοὺς καὶ ἐθνοφυλετικούς, διὰ τῆς Ἐκκλησίας μετέθεσαν τὸ
ζήτημα εἰς ἕτερον ἔδαφος, αἰτιώμενοι τὰς πιέσεις, ἃς δῆθεν ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν Γραι-
κῶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει καὶ θέλοντες δῆθεν ἐγγύησιν ἐναντίον τῆς κα-
ταπιέσεως ταύτης ἐν τῇ ἱδρύσει αὐτονόμου Ἐκκλησίας. ἐνῷ, ὡς εἴρηται, διὰ τῆς

αὐτονόμου ταύτης Ἐκκλησίας ἀπέβλεπον εἰς σκοποὺς πολιτικοὺς καὶ κατὰ βάθος εἰς τὴν καταπίεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἐν τῇ τοιαύτῃ αὐτῶν πολιτικῇ οἱ Βουλγαρισταὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος ἐπωφελήθησαν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ πανσλαυϊσμοῦ παραστήσαντες αὐτῷ τὰς ἐθνοφυλετικὰς αὐτῶν ἀξιώσεις περὶ βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀγῶνα σλαυϊσμοῦ καὶ διὰ τοῦ πανισχύρου γενομένου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους πανσλαυϊσμοῦ παρέσυραν καὶ τὴν ρωσσικὴν πολιτικήν, ἧς ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος ἐν Κων)πόλει ἦτο εἷς τῶν σφοδροτάτων πανσλαυϊστῶν, ἦτο ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Ἰγνάτιεφ. Καὶ ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ρωσσικὴ πολιτική, παραπλανωμένη ὑπὸ τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, δὲν ἤθελε συνδράμῃ εἰς τὴν ἵδρυσιν βουλγαρικῆς ἐθνοφυλετικῆς Ἐκκλησίας, ἂν μὴ οἱ Βούλγαροι εὕρισκον ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν καὶ ἄλλον σύμμαχον μᾶλλον ἀντιρρωσσικόν. Οὗτος δὲ ἦτο ὁ τότε διευθύνων τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Τουρκίας μέγας Βεζύρης καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἀλῆ πασσᾶς, ἐχθρὸς τῶν τε Ρώσσων καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔχων ἀξίωμα τὸ «διαίρει καὶ βασίλευε». Οὗτος, οὐχὶ ἵνα εὐαρεστήσῃ τὴν Ρωσσίαν ἀλλ' ἵνα ταπεινώσῃ τὸ Ἑλληνικόν, ἐγένετο κύριος ἱδρυτὴς τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως τοῦ περιβοήτου φιρμανίου τοῦ 1870. Καὶ κατὰ τοῦτο οἱ Βούλγαροι ἔπαιξαν καλῶς τὸ παιγνίδιον αὐτῶν καὶ μετὰ τῶν Ρώσσων καὶ μετὰ τοῦ Πατριαρχείου.

Τὸ φιρμάνιον τοῦτο, καθ' οὗ σφοδρότατα διεμαρτυρήθη ἡ Ἐκκλησία, περιήγαγε καὶ τὴν ρωσσικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν εἰς θέσιν δυσχερῆ. Ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν διὰ φιρμανίου ἵδρυσιν Ἐκκλησίας, ἀλλὰ φερομένη καὶ αὐτὴ διὰ τοῦ πανσλαυϊστικοῦ ρεύματος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγκαταλίπῃ τοὺς Βουλγάρους· ἀπεδοκίμαζε δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου γενομένην πρότασιν περὶ συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου φοβουμένη μὴ προέλθῃ ἐντεῦθεν Σχίσμα. Τὸ Σχίσμα, ἡ καταστροφὴ δηλονότι τῆς ἑνότητος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐνέπνεε μέγαν φόβον τοῖς Ρώσσοις. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἐν Κων)πόλει ὑπὸ τοῦ Ἰγνάτιεφ ἐκπροσωπουμένη πανσλαυϊστικὴ ρωσσικὴ πολιτικὴ ἠγωνίσθη μέχρι τελευταίας στιγμῆς, εἰ καὶ ματαίως, νὰ προλάβῃ τὸ Σχίσμα.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ Σχίσματος ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ δὲν ἐπαύσατο ἐργαζομένη ὑπὲρ τῆς ἄρσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἔνθεν μὲν ὁ φανατισμὸς τῶν Βουλγάρων, ἔνθεν δὲ ἡ σφόδρα ἐναντίον οὐ μόνον τοῦ σλαυϊσμοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς Ρωσσίας αὐτῆς ἐξέγερσις τῆς κοινῆς γνώμης παρὰ τοῖς ἑλληνικοῖς πληθυσμοῖς ἔν τε τῇ Τουρκίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι παρέλυον τὰς ἐνεργείας τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Ἡ θέσις τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας κατέστη λίαν δυσχερὴς ἀπέναντι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων ἀνεξαρτήτων Ἐκκλησιῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ρωσσίας μόνον φάρμακον ἐν τῇ δυσχερεῖ θέσει, εἰς ἣν περιῆλθεν εὗρε τὴν σιωπήν, μὴ ἀπαντήσασα εἰς τὸν περὶ Σχίσματος ἀνακοινωθέντα αὐτῇ Ὅρον τῆς Συ-

νόμου. Ἀλλὰ ὁ πανσλαυϊσμός, ὁ συνταυτίσας τὴν τύχην αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ μετὰ τοῦ βουλγαρισμοῦ ἠθέλησε νὰ ὠθήσῃ τὴν Ρωσσίαν εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τοῦ 1877. Ἡ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, καθὰ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἐφάνη ἐπὶ μίαν στιγμὴν λύσασα τὸ ζήτημα. Ἀλλ' ἡ κατάργησις τῆς συνθήκης ἐκείνης ἀπέδωκεν αὖθις εἰς τὸ Σχίσμα, καθὰ εἴρηται, τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ἡ διάστασις, ἡ ἐπελθοῦσα ἀπὸ τοῦ 1885 μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Βουλγαρίας, μικρὸν ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν καθόλου ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας ἀπέναντι τῆς Βουλγαρίας. Αὕτη εἶνε ἠναγκασμένη, ἔνθεν μὲν νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος, ἔνθεν δὲ ἵνα μὴ φαίνηται ὅτι ἀπὸ ἔχθρας πρὸς τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν, μεθ' ἧς διέκοψε πᾶσαν σχέσιν, καταπολεμεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ ὅλου βουλγαρικοῦ ἔθνους, νὰ ὑποστηρίζῃ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργείας τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας καὶ τὰ ζητούμενα παρὰ ταύτης βεράτια Βουλγάρων ἐν μακεδονικαῖς πόλεσι. Καὶ δὲν ἐπαύοντο μὲν αἱ περὶ ἄρσεως τοῦ Σχίσματος ἐνέργειαι τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' οὐχὶ λίαν ἰσχυρῶς καὶ ἐνεργῶς, ἕνεκα τοῦ ὑπὸ καθόλου ἔποψιν ἐπιφυλακτικοῦ χαρακτῆρος τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ἀφ' οὗ χρόνου ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Νικόλαος Β', ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας κατέστη αὖθις ἐντονωτέρα. Ἐκ τῶν πρώτων δὲ ἔργων τοῦ Νικολάου ὑπῆρξεν ἡ διαλλαγὴ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἡ ἐκ νέου ἐμπέδωσις τῆς πολιτικῆς ροπῆς τῆς Ρωσσίας ἔν τε τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ ἐν τῇ Σερβίᾳ. Ἀλλ' ὁ Νικόλαος Β' ἤθελε νὰ ἐπιληφθῇ ἰσχυρῶς καὶ τῆς λύσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος. Τὸ Σχίσμα ποικιλοτρόπως ἐπηρέαζε τὴν θέσιν καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ρωσσίας ἀπέναντι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οὐδένα, ἐννοοῦντα ὁπωσοῦν τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Σχίσματος, λανθάνει ὅτι ἡ θέσις τῆς Ρωσσίας καὶ ἰδίως τῆς ρωσσικῆς Ἐκκλησίας κατέστη λίαν ἐπισφαλὴς ἀπέναντι τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία διατελεῖ διαρκῶς ἐν διλημματικῇ θέσει, κινδυνεύουσα ἢ νὰ κηρύξῃ τοὺς Βουλγάρους σχισματικοὺς ἤ, μὴ ποιοῦσα τοῦτο, νὰ κηρυχθῇ αὐτὴ σχισματική. Ἡ δὲ λογικὴ τῶν πραγμάτων ἀπῄτει πρὸ πολλοῦ, ἵνα ἡ μία ἢ ἡ ἑτέρα τῶν δύο περιπτώσεων πραγματοποιηθῇ· ἡ μετριοπαθὴς ἐπιφυλακτικότης, ἡ χαρακτηρισθεῖσα ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ὡς ἀτολμία τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, μὴ ἀπαιτησάσης μέχρι νῦν σαφῆ καὶ ὁριστικὴν ἀπάντησιν παρὰ τῆς ρωσσικῆς Συνόδου σώζει τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν κινδύνων τῆς θέσεως αὐτῆς. Καὶ ὑπῆρχον μέν τινες παρ' ἡμῖν ζητοῦντες τὴν τοιαύτην λύσιν τοῦ ζητήματος ἔστω καὶ διὰ τελείου θρησκευτικοῦ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας χωρισμοῦ, ἀλλ' ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐμμένει πάντοτε ἐν τῇ ἐπιφυλακτικῇ αὐτῆς διαγωγῇ.

Ἀλλ' ἡ ἐπιφυλακτικότης αὕτη τῆς Ἐκκλησίας δὲν σώζει διαρκῶς τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ρωσσίαν ἀπὸ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν καὶ κινδύνων. Καὶ ἀλ-

λως δὲ καὶ ἐκ τῆς πρακτικῆς ἐπόψεως εἰς πολλὰς δυσχερείας ἡ Ρωσσικὴ Ἐκκλησία περιέρχεται ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Βουλγάρους σχέσεσιν αὐτῆς. Εἶνε γνωστὸν εἰς ποίαν δυσχερῆ θέσιν περιῆλθεν ἡ ρωσσικὴ Σύνοδος κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν στέψεων τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ'. καὶ τοῦ Νικολάου Β'. ὅτε ἠξίωσεν ὁ βουλγαρικὸς κλῆρος νὰ μετάσχῃ τῶν ἑορτῶν τούτων. Πολλὴ δὲ τόλμη ἐχρειάσθη ἵνα ὁ Τσάρος Νικόλαος Β' ἐν τῷ ζητήματι τοῦ βαπτίσματος τοῦ πρίγκιπος Βογόριδος, ἀπαιτῶν τὴν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐπιστροφὴν τοῦ πρίγκιπος καὶ περιερχόμενος ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὀνομάσῃ τὴν σχισματικὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν Ὀρθόδοξον, εὕρῃ διέξοδον ἐν τῇ ὀνομασίᾳ «Βουλγαρικὴ Ἐθνικὴ Ἐκκλησία». Γνωστὸν δὲ εἰς ποίας δυσχερείας προσέκρουσε πέρυσιν ἡ ἑορτὴ τῶν ἐγκαινίων τῆς ἐν Σίπκᾳ ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ἕνεκα τῆς ἀξιώσεως, ἣν εἶχον (καὶ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας εὐλόγως) οἱ Βούλγαροι νὰ μετέχωσι τῆς ἑορτῆς ταύτης ἢ μᾶλλον νὰ διευθύνωσι ταύτην, ὡς τελουμένην ἐν τῇ περιοχῇ τῆς κατ' αὐτοὺς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αὐτῶν. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ μερικαὶ αὗται δυσχέρειαι, μεθ' ὅλην τὴν σοβαρότητα αὐτῶν, εἰσὶ μηδὲν ἀπέναντι τῆς σπουδαιότητος τοῦ ὅλου ζητήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητος. Ἡ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε αὕτη θὰ ἐξακολουθῇ ἔχουσα χαρακτῆρα ἑλληνικόν, ὡς μέχρι νῦν, εἴτε ἐκ ρωσσικῆς ἐπόψεως προώρισται νὰ καταστῇ σλαυϊκή, πρέπει νὰ ἀνορθωθῇ καὶ ἐπιρρωσθῇ κατὰ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, τὰς πολιτικὰς καὶ ἐθνικὰς καὶ οἰκογενειακὰς παραδόσεις τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτοκράτορος Νικολάου Β'. Ἡ θέσις τῆς Ρωσσίας οὐ μόνον θρησκευτικῶς ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλὴς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐνόσῳ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, τὸ ἀσφαλέστατον ἔρεισμα τῆς ρωσσικῆς ἐν Ἀνατολῇ ἠθικῆς, θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ροπῆς στερεῖται ἑνότητος καὶ ἰσχύος ἐσωτερικῆς. Πλὴν τούτου δέ, διὰ τοῦ Σχίσματος ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἀποβάλλουσα ὅλως τὸ σλαυϊκὸν καὶ καθισταμένη ἀκραιφνῶς ἑλληνικὴ καὶ δὴ καὶ ἀντιρρωσσικὴ περιάγει τὴν Ρωσσίαν εἰς τὴν δυσχερῆ θέσιν ἢ νὰ ἐκσλαυΐσῃ βίᾳ τὴν Ἐκκλησίαν Κων)πόλεως, ὅπερ ἀδύνατον τοὐλάχιστον ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον, ἢ νὰ ἀποκλεισθῇ ἐντελῶς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης.

Διὰ πάντα ταῦτα ἡ Ρωσσία, ἰδίως ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ Νικολάου Β', ἐπελάβετο ἰσχυρῶς τῆς λύσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος κατὰ τρόπον αἴροντα τὸ Σχίσμα. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἡ Ρωσσία προέβη πρὸς τοῦτο εἰς σπουδαιοτάτας δηλώσεις ἡμιεπισήμους, ἰδίως ἐν τῷ αὐστριακῷ καὶ τῷ γερμανικῷ τύπῳ, ἑρμηνευούσας τὴν θέσιν τῆς Ρωσσίας ἀπέναντι τοῦ ζητήματος. Ἡ ἔννοια τῶν δηλώσεων τούτων εἶνε ὅτι δὲν ὑφίσταται λόγος νὰ ὑπάρχῃ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία μετ' ἀορίστων ὁρίων, ὅτι ὑπάρχοντος βουλγαρικοῦ κράτους πρέπει ἡ βουλγαρικὴ αὐτόνομος Ἐκκλησία ἤτοι ἡ Ἐξαρχία νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους τούτου, πᾶσα δὲ ἡ ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας Ὀρθόδοξος ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-

χείου, αἱρομένου οὕτω τοῦ μόνου αἰτίου τοῦ Σχίσματος ἤτοι τῆς ἄνευ καθωρισμένων ὁρίων ἐθνοφυλετικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τίνα μὲν ἔχει ἔννοιαν ὑπὸ ἔποψιν ἑλληνικὴν ἡ τοιαύτη λύσις τοῦ ζητήματος θέλομεν εἴπῃ περαιτέρω. Ἀλλὰ ὑπὸ βουλγαρικὴν ἔποψιν ἡ τοιαύτη λύσις διήγειρε σφοδροτάτην θύελλαν διαμαρτυριῶν. «Πρὸς τί ἡ ἄρσις τοῦ Σχίσματος, ἐβόων οἱ ἐν Σοφίᾳ. Τί πρὸς ἡμᾶς ἐὰν οἱ Γραικοὶ καλοῦσιν ἡμᾶς αἱρετικοὺς καὶ σχισματικούς; Ἡμεῖς ὡς αἱρετικοὶ τὴν ἐλαχίστην δὲν ὑπέστημεν ζημίαν· τοὐναντίον μάλιστα σφόδρα ὠφελήθημεν ἀπὸ τοῦ νὰ εἴμεθα αἱρετικοί. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Βουλγάρων ἐπληθύνθη διὰ τοῦ Σχίσματος ἀνελθὼν εἰς 4—1|2 ἑκατομ., ἐμειώθη δὲ ἀναλόγως ἡ ἐξουσία τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Τὸ Σχίσμα ἐπέρρωσε τὴν μάχιμον ζέσιν καὶ τὴν ἐθελοθυσίαν τῶν Βουλγάρων. Τὸ Σχίσμα ἐξώθησεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν Βουλγάρων μυριάδας Νοτίων Σλαύων, ἀπεχθῶς διακειμένων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον. Τὸ Σχίσμα ἐγένετο ἡμῖν χρησιμώτατον ὅπλον ἐθνικοῦ πολέμου. Ἡ ἄρσις αὐτοῦ θὰ βλάψῃ τὰ μέγιστα τὰ βουλγαρικὰ συμφέροντα, μὴ ἐπιτρέπουσα πλέον τὴν ἐν Κων)πόλει διατριβὴν τοῦ Ἐξάρχου καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν». Εἰς τοιαύτας καὶ παρομοίας κατακραυγὰς τῶν Βουλγάρων, τὰς εὑρισκούσας ἠχώ τινα ἐν τῇ πανσλαυϊκῇ δημοσιογραφίᾳ, τῇ ρωσσικῇ, ἀπήντων τὰ ὑπὸ τῆς Ρωσσικῆς Κυβερνήσεως ἐμπνεόμενα φύλλα μετ' ὀργῆς καὶ περιφρονήσεως πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Διὰ τί ἔλεγον τὰ φύλλα ταῦτα οἱ Βούλγαροι ἀξιοῦσι νὰ ἀπολαύωσιν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἡγεμονίας αὐτῶν προνομίων πλειόνων ἢ οἱ Ἕλληνες, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ρωμοῦνοι;» κατέκρινον δὲ τὴν ἀξίωσιν τῶν Βουλγάρων ἵνα διὰ Ἐκκλησίας βουλγαρικῆς ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἡγεμονίας διεκδικήσωσιν ἐπέκτασιν τῶν πολιτικῶν ὁρίων τῆς Βουλγαρίας. Τινὰ μάλιστα τῶν φύλλων τούτων δὲν ἐδίσταζον νὰ ἐπιτεθῶσι σφοδρότατα κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς σχισματικῶν, ὡς μὴ ἐχόντων τὸ δικαίωμα νὰ λαλήσωσι περὶ Ἐκκλησίας ἐντὸς τῆς Ἡγεμονίας αὐτῶν, καὶ ἠπόρουν πῶς ἡ ρωσσικὴ Ἐκκλησία δὲν κηρύττει αὐτοὺς ἐπισήμως σχισματικοὺς ἀφοῦ ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐκηρύχθησαν τοιοῦτοι, ἀφοῦ ἡ ἱερωσύνη αὐτῶν εἶνε ψευδὴς καὶ ἀσεβὴς διότι οἱ ἱδρυταὶ τῆς σχισματικῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας εἶνε καθῃρημένοι καὶ ἀφωρισμένοι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἂν εἰς οὐδεμίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἐπιτρέπεται νὰ διατελῇ ἐν ἐπικοινωνίᾳ πρὸς οἱονδήποτε κληρικὸν καθῃρημένον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, πῶς ἀξιοῦσιν οἱ σχισματικοὶ Βούλγαροι, οἱ ὑφ' ὁλοκλήρου Ἐκκλησίας ἀφορισθέντες, νὰ διατελῶσιν ἐν ἐπικοινωνίᾳ πρὸς τὴν ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν; Ὑπεμίμνησκον δὲ τὰ εἰρημένα φύλλα εἰς τοὺς Βουλγάρους ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε βουλγαρικὴ καὶ ὅτι καλῶς θὰ ἐποίουν οἱ Βούλγαροι νὰ μὴ πολυπραγμονῶσι περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βουλγαρικοῦ αὐτῶν κράτους.

Ἐκ τῆς τοιαύτης γλώσσης τῶν ὑπὸ τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως ἐμπνεομένων ρωσσικῶν φύλλων ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ Ρωσσία τοῦ Νικολάου Β'.

ἀπεκήρυξε πᾶσαν συνάφειαν καὶ ἀλληλεγγύην πρὸς τὸν πανσλαυϊσμὸν καὶ ἀναλαμβάνουσα κρατερῶς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἑνότητος αὐτῆς μετέρχεται νῦν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι πολιτικὴν φιλελληνικήν. Ἐν τούτοις ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία τῆς τελευταίας ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι φάσεως τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς δὲν εἶνε ὑπὸ καθόλου ἔποψιν ἀκριβής. Ἐθισθέντες ἡμεῖς πρὸ πάντων ἐξ ἐπιπολαίας τῶν πραγμάτων γνώσεως καὶ νοήσεως νὰ θεωρῶμεν τὰ τῆς Ἐκκλησίας συμφέροντα ὡς ἀπολύτως ταὐτιζόμενα πρὸς τὰ ἑλληνικά, νομίζομεν ὅτι πᾶσα ἐνέργεια τῆς Ρωσσίας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἁπλῶς διότι εἶνε ἀντιβουλγαρική, εἶνε διὰ τοῦτο καὶ φιλελληνική. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές. Οὔτε τὰ τῆς Ρωσσίας συμφέροντα εἶνε πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ βουλγαρικά, οὔτε τῆς Ἐκκλησίας εἶνε πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἀλληλέγγυα πρὸς τὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑφ᾽ οἵαν ἔννοιαν ἐννοοῦμεν ἡμεῖς ἐθνολογικῶς καὶ πολιτικῶς τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐν τῷ λεγομένῳ βουλγαρικῷ ζητήματι, ὅπως ἐν οἱῳδήποτε ἀνατολικῷ ζητήματι, ἡ Ρωσσία ἀποβλέπει πρώτιστα καὶ μάλιστα εἰς τὰ συμφέροντα τὰ ρωσσικά. Ἐὰν δὲ τὰ συμφέροντα ταῦτα, ἕνεκα τῶν ἑκάστοτε ἐπὶ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τοῦ ρωσσικοῦ λαοῦ καὶ τὰς σκέψεις τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως ἰσχυρῶν ροπῶν στοιχείων τινῶν, συνημμένων μετὰ τοῦ ρωσσικοῦ βίου, καὶ ἰδίως τῆς σλαυϊκῆς ἰδέας, ἔκφρασιν πολιτικὴν λαμβανούσης, νῦν μὲν ἐν τῇ σλαυϊκῇ ἑνότητι, νῦν δὲ ἐν τῇ προστασίᾳ σλαυϊκοῦ τινος λαοῦ σερβικοῦ ἢ βουλγαρικοῦ, ἐάν, λέγω, παρίστανται πολλάκις ὑπὸ τύπους καὶ μορφὰς μὴ καθαρῶς ρωσσικάς, κατ᾽ οὐσίαν ὅμως ἐπικρατεῖ πάντοτε ἐπὶ τέλους τὸ ρωσσικόν. Αἱ πανσλαυϊκαὶ ροπαὶ τοσοῦτον παρέσυραν τὴν Ρωσσίαν ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸ τοῦ Σχίσματος φάσει τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, ὥστε ὁ πανβουλγαρισμὸς κατέστη ἐπὶ μίαν στιγμὴν κύριον ἐλατήριον τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς εὑρὼν τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ἔκφρασιν ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἀλλ᾽ ἐκ τῆς τοιαύτης δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν παρεκτροπῆς καὶ νόσου ἐθεράπευε τὴν ρωσσικὴν πολιτικὴν ἥ τε ἰαματικὴ χεὶρ τῆς Εὐρώπης ἐν τῷ βερολινείῳ συνεδρίῳ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα διαγωγὴ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων. Νῦν ἡ Ρωσσία καὶ καθόλου μὲν μετέρχεται πολιτικὴν ὑγιεστέραν ὑπὸ ἔποψιν ρωσσικήν, ἰδίως δὲ ἐν τῷ ζητήματι τῷ ἐκκλησιαστικῷ. Ἂν ὁ Ἰγνάτιεφ, ὁ πατὴρ τῆς πανβουλγαριστικῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐθεώρει τὴν συνθήκην ἐκείνην τάφον τοῦ Σχίσματος ἐξ ἐπόψεως βουλγαρικῆς, νομίζων εὐλόγως ὅτι διὰ τῆς δημιουργίας τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους τῆς συνθήκης ἐκείνης δὲν ὑπῆρχε πλέον λόγος ὄχι μόνον διὰ τὸ Σχίσμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καθόλου ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, ἅτε πραγματοποιουμένων πάντων τῶν βουλγαρικῶν ὀνείρων, ὧν χάριν ἐδημιουργήθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα καὶ τὸ Σχίσμα εἰς ὃ ἐπέληξε, διὰ τὴν ὑγιεστέραν ρωσσικὴν πολιτικὴν ἡ συνθήκη ἐκείνη ὑπῆρξε κατ᾽ οὐσίαν ὁ τάφος τῆς παμβουλγαρικῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Ἀκριβῶς δὲ ἡ κατάλυσις τῆς συνθήκης ἐκείνης, ἐνῷ ὑπὸ ἔποψιν βουλγαρικὴν ἀπέδιδεν εἰς τὸ Σχίσμα πᾶσαν τὴν ἠθικὴν δύναμιν καὶ τὸν λόγον τῆς

ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὑπὸ ρωσσικὴν ἔποψιν κατεδίκαζεν αὐτὸ ὡς στοιχεῖον ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν ὑγιεστέραν ἐκκλησιαστικὴν ἀνατολικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη πολιτικὴ ἐβάδισεν ἔκτοτε καὶ βαδίζει ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ὅλην ἀνατολικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας. Ἡ Ρωσσία δὲν θέλει μεγάλην Βουλγαρίαν τοῦ Ἁγ. Στεφάνου· δὲν θεωρεῖ τὴν Μακεδονίαν βουλγαρικήν· δὲν θέλει χάριν δημιουργίας βουλγαρικοῦ κράτους, μέχρι τοῦ Αἰγαίου ἐκτεινομένου, νὰ δημιουργήσῃ ζήτημα, δυνάμενον νὰ φέρῃ αὐτὴν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Δὲν ἐννοεῖ χάριν τῶν Βουλγάρων νὰ ἀδικήσῃ Ἕλληνας καὶ Σέρβους καὶ Ρωμούνους ἤ, ἵνα λαλήσωμεν διὰ γλώσσης πολιτικῆς, δὲν θέλει νὰ ἐξεγείρῃ σφοδροτάτην ἀντιπάθειαν καὶ ἐθνικὸν μῖσος παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις ἐναντίον τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Θέλει νὰ εἶνε προστάτης πάντων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, πρὸ πάντων δὲ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἑνότητος αὐτῆς. Δὲν θέλει Ἑλλάδα ἐκτεινομένην μέχρι τοῦ Αἵμου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἀλλὰ πρὸς παρακώλυσιν τούτου θεωρεῖ ἀρκοῦσαν τὴν ἐπέκτασιν τοῦ σερβικοῦ κράτους μέχρι τοῦ Θερμαϊκοῦ ἤ, ἐπειδὴ τοῦτο δυσχερέστερον, ἕνεκα τῆς Αὐστρίας, τοῦ βουλγαρικοῦ μέχρι τοῦ Στρυμωνικοῦ ἢ ἴσως μέχρι τῆς Προποντίδος, ἀλλὰ δὲν θέλει Βουλγαρίαν, περιλαμβάνουσαν πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Θρᾴκης, ἵνα ἔχῃ οὕτω πελάτην προστατευόμενον ἐν τῷ μέλλοντι δὲ μηδεμίαν ἔχοντα ἀνάγκην αὐτῆς, ἔχοντα δὲ πάντα λόγον καὶ συμφέρον νὰ διάκηται ἐπιβούλως καὶ ὑπόπτως πρὸς αὐτὴν καθιστάμενος διάδοχος τῆς Τουρκίας καὶ ἐν τῇ ἀντιρωσσικῇ πολιτικῇ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐργαζομένη δ' οὕτω οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῆς ἐργάζεται, ἀλλὰ περιβάλλεται καὶ τὴν αἴγλην μεγάλης, φιλοδικαίας, εἰρηνικῆς, ἀπονεμούσης ἑκάστῳ τὸ προσῆκον αὐτῷ, κηδομένης δὲ τῶν γενικῶν συμφερόντων τῆς τε Ἀνατολῆς διὰ τῆς προστασίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Εὐρώπης διὰ πολιτικῆς εἰρηνικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς. Ὑπὸ ταύτην δὲ τὴν ἔποψιν, περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ἰδίως ζητήματος προκειμένου, ἔχεται μεγάλης ἀληθείας ἐκεῖνο, ὅπερ ξένος τις πρεσβευτὴς παρὰ τῇ ρωσσικῇ Κυβερνήσει ἔγραφε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αὐτοῦ περὶ τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877. «Ἡ Ρωσσία, ἔλεγεν ὁ πρεσβευτὴς οὗτος, ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων, ὑπὲρ τῶν Σλαύων κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Σλαύων, ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐναντίον παντὸς τοῦ κόσμου». Τὴν ἀπόφανσιν ταύτην δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ ἐπαναλάβωμεν προσθέτοντες εἰς αὐτὴν τὴν ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι νῦν ἐπελθοῦσαν ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων νέαν φάσιν τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς. Ἡ Ρωσσία ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων, ὑπὲρ τῶν Σλαύων κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Σλαύων, ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων ἤ, κάλλιον εἰπεῖν, ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας (ἀδιακρίτως φυλῆς) ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ ὑπὲρ τῶν γενικῶν συμφερόντων τῆς Ρωσσίας ἐναντίον οἱουδήποτε μερικοῦ τοπικοῦ ζητήματος, μὴ ἐξυπηρε-

τοῦντες ἀκραιφνῆ ρωσσικὰ συμφέροντα. Τῆς Ρωσσίας τὸ συμφέρον εἶνε ὁ πολικὸς ἀστὴρ τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς καὶ ἐν τῷ κύκλῳ τῶν συμφερόντων τούτων κατὰ τὴν μέχρι τοῦ Νικολάου Β' γενομένην ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων ἡ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας ἔχει θέσιν ὑπερτέραν τῆς διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτεύξεως τῶν παμβουλγαρικῶν ὀνείρων. Ἡ Ρωσσία θέλει τὴν ἄρσιν τοῦ Σχίσματος καὶ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων χάριν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐννοεῖ αὐτήν, καὶ χάριν τῆς Ρωσσίας. Ἀκριβῶς δ' ἐν Μακεδονίᾳ, χάριν τῆς ὁποίας ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, τὸ παραγαγὸν τὸ Σχίσμα, πρόκειται νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο συνεπαγόμενον τὴν ἄρσιν τοῦ ζητήματος. Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἢ ἀκριβέστερον Ἐκκλησία βουλγαρικοῦ κράτους ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτοῦ, μόνον μετὰ τῆς αὐξήσεως τούτου δυναμένη νὰ αὐξηθῇ καὶ νὰ ἐκταθῇ, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ σερβικοῦ καὶ τοῦ ρωμουνικοῦ κράτους· ἐπάνοδος τῶν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὴν νόμιμον αὐτῶν ἀρχήν, δηλ, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, καὶ ἡ οὕτως ἐπιτυγχανομένη ἐκκλησιαστικὴ εἰρήνη ἐν Μακεδονίᾳ ἐπισφραγίζουσα τὴν ἐπιζητουμένην νῦν πολιτικὴν καὶ φυλετικὴν εἰρήνην· παῦσις πάσης ἀναμίξεως πολιτικῆς, εἴτε Βουλγαρίας, εἴτε Ἑλλάδος, εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ἐκκλησίας· μία καὶ ἡνωμένη Ἐκκλησία ὀρθόδοξος Ἑλλήνων τε καὶ Σλαύων, ἰδοὺ τὸ πρόγραμμα τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας. Τὴν τοιαύτην τάσιν τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἑρμηνεύει κάλλιστα τὸ ἐξ ἐπισήμων πάντως ρωσσικῶν πηγῶν ἐμπνευσθὲν ἄρθρον, ὅπερ πρό τινος χρόνου ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἔγκριτον Ἐθνικὴν ἐφημερίδα τοῦ Βερολίνου. Ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγονται τάδε: «Ἐν ᾧ ἐν Μακεδονίᾳ πληθύνονται τὰ σημεῖα σφοδροῦ ἀναβρασμοῦ, ἐν δὲ τῇ βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ γίνονται στρατιωτικαί τινες προπαρασκευαί, ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις κύκλοις τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ προσπάθειαι καταβάλλονται ὅπως ἡ ἐκεῖ Σλαύους καὶ Ἕλληνας ἐξ ἴσου ἐμπερικλείουσα ἐκκλησιαστικὴ κοινότης χρησιμοποιηθῇ ὡς στοιχεῖον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐθνικῆς διαλλαγῆς. Ὡς λέγεται, γίνονται νῦν προσπάθειαι, τείνουσαι πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως ἡ τῷ 1870 ἱδρυθεῖσα καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἑδραζομένη ἐθνικὴ τῶν Βουλγάρων Ἐκκλησία ἑνωθῇ πάλιν μετὰ τῆς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἐγκαταλειφθείσης μητρός, τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας».

Ἀλλὰ πῶς θὰ ἔλθῃ αὐτὴ ἡ λύσις; Ἁπλούστατα! Τὸ ἐκ βουλγαρικῆς καὶ ἑλληνικῆς ἀπόψεως ἀδύνατον τῆς ἄρσεως τοῦ Σχίσματος ὑπό τε ρωσσικὴν καὶ ὑπὸ βουλγαρικὴν ἔποψιν καθίσταται ἁπλούστατον, ἀπελαυνομένου ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τοῦ βουλγαρικοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, τοῦ ἀποβλέποντος εἰς πολιτικοὺς σκοπούς, καταλυομένης τῆς ἐθναρχικῆς ἰδιότητος τοῦ Ἐξάρχου καὶ καθισταμένου τούτου προέδρου τῆς ἐν Σοφίᾳ συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους. Ἀλλὰ τοιαύτης ἐπερχομένης λύσεως ποία ἔσται ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξ ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως; Ρῶσσοι πολιτικοὶ θεολόγοι δὲν παύονται κατηγοροῦντες τοὺς

Βουλγάρους ὡς προτείναντας δικαιώματα ἐκκλησιαστικὰ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ κηρύσσοντες ὅτι ἡ Μακεδονία δικαιοῦται νὰ ἔχῃ αὐτοτελῆ ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, προερχομένην ἐκ τῶν παραδόσεων τῆς αὐτονόμου Ἐκκλησίας τῆς Ἀχρίδος. Ἀλλὰ διοργάνωσις αὐτονόμου Ἐκκλησίας ἐν Μακεδονίᾳ, εἴτε σλαυϊκῆς, εἴτε ἑλληνικῆς, ἀντιβαίνει πρὸς τὰ θέσμια τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μόνη λύσις εἶνε ἐκείνη, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐπεδίωκεν ἡ Ρωσσία, ἡ ὑπὸ τὴν αἰγίδα δηλ. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐνίσχυσις τοῦ σλαυϊκοῦ στοιχείου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰσαγομένης τῆς σλαυωνικῆς εἰς τὰς σλαυοφώνους ὀρθοδόξους κοινότητας, ὅπερ δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὰ θέσμια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διοριζομένων ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ ἐκκλησιαστικώτερον μὲν γινωσκόντων τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ὑπονοουμένως δὲ καὶ πολιτικῶς ἀνηκόντων εἰς σλαυϊκὰς ἐθνότητας καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων σλαυϊκῶν κυβερνήσεων ὑποδεικνυομένων. Τοιαύτην πολιτικὴν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ζητήματι μετήρχετο ἡ Ρωσσία πρὶν ἢ παρασυρθῇ εἰς τὸν βουλγαρικὸν ἐθνοφυλετισμόν, τοιαύτην δὲ πολιτικὴν ἤρξατο νὰ ἐφαρμόζῃ νῦν ἐν Μακεδονίᾳ, γενομένης ἀρχῆς ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Σκοπίων. Τὰ γενόμενα ἐν Σκοπίοις μαρτυροῦσι τὴν ὅλην εἰκόνα τῆς μελλούσης νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς τοιαύτης πορείας τῶν πραγμάτων καταστάσεως. Τὸ ζήτημα εἶνε σπουδαῖον καὶ ἄξιον ἰδιαιτέρας μελέτης καὶ πρὸς τὸ μέλλον τῆς Μακεδονίας. Δύο δὲ εἶνε τὰ κυρίως ἐν αὐτῷ ἐξέχοντα σημεῖα. Πρῶτον ὅτι λείπει ἡ νῦν ὑφισταμένη ἀλληλεγγύη τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄρχεται ἡ προστασία τοῦ σλαυϊκοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ. Δεύτερον ὑπὸ αὐστηρὰν νῦν τίθεται δοκιμασίαν ὁ ἑλληνισμὸς τῶν σλαυοφώνων ἐν Μακεδονίᾳ ὀρθοδόξων. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἐνέργειαι τῆς ρωμουνικῆς διπλωματίας ὑπὲρ τῆς ὑπὸ τῶν πατριαρχείων προαγωγῆς τῶν σλαυοφώνων κοινοτήτων ἀποτελοῦσι μέρος τῆς τοιαύτης πολιτικῆς. Τὸ ζήτημα εἶνε πολυμερὲς ἐν τῷ μέλλοντι καὶ πολυμεροῦς χρήζει μελέτης.

Π. Καρολίδης

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1881

Α΄.

Ἐθνικὴ καὶ Πολιτικὴ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις.

Ἡ Ἤπειρος, τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀῴου, ὑπῆρξεν ἡ παλαιτάτη κοιτὶς τῶν Πελασγῶν, ἐξ ὧν προήχθησαν οἱ Δωριεῖς, οἱ μετὰ ταῦτα πρὸς τοὺς Ἴωνας διαφιλονεικήσαντες τὸ κράτος ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ὑπολειφθέντες μὲν ἐκείνων κατὰ τὸν πολιτισμόν, ὑπερτερήσαντες ὅμως αὐτοὺς κατὰ τὴν πολεμικὴν δύναμιν, καὶ μεγάλως οὕτω συντελέσαντες εἰς τὴν στρατιωτικὴν δόξαν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Κατῳκεῖτο ἀνέκαθεν ὑπὸ λαοῦ, τοῦ μετὰ ταῦτα ὀνομασθέντος **ἑλληνικοῦ**, τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁμιλοῦντος καὶ τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ἔχοντος. Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία, ἡ μεγαλειτέρα καὶ ἰσχυρωτέρα ἑνωτικὴ ἐθνικὴ δύναμις, ὑπῆρξαν κοινὰ μεταξὺ τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, καίτοι δὲ δὲν ὑπῆρχε στενὴ πολιτικὴ ἑνότης μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν λαῶν, οὐχ ἧττον οἱ Ἠπειρῶται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς οὐδέποτε ἔπαυσαν ἔχοντες τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν αὐτὴν θρησκείαν καὶ τοὺς αὐτοὺς ἐθνικοὺς πόθους μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία, κέντρον τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Διὸς ὡς πατρὸς «**ἀνδρῶν τε θεῶν τε**» κοιτίδα ἔσχε τὴν Ἤπειρον, ὁ δὲ **Πελασγικὸς Ζεύς**, μετὰ ταῦτα, κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ πόλει Δωδώνῃ, ὁμωνύμου Μαντείου, μετωνομάσθη **Δωδωναῖος** καὶ μετὰ ταῦτα **Ὀλύμπιος.**

Τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ τῶν Δελφῶν ὑπῆρξε τὸ πανελλήνιον προσκύνημα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ ὁ πανελλήνιος ἐθνικὸς δεσμὸς τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φύλων, μεχρισότου, ἀναπτυχθέντων τῶν νοτιωτέρων ἑλληνικῶν τμημάτων, μετετοπίσθη τὸ ἐθνικὸν θρησκευτικὸν κέντρον ἐν Δελφοῖς, ὅπου συνέστη καὶ τὸ πανελλήνιον ἀμφικτυονικὸν Συνέδριον.

Ἡ Ἀχερουσία Λίμνη, καὶ οἱ ποταμοὶ Ἀχέρων, Κωκυτὸς καὶ Πυριφλεγέθων μεθ' ὧν στενῶς καὶ ἀρρήκτως συνδέεται ἡ θέσιν θεολογίας ἐπέχουσα ἑλληνικὴ Μυθολογία ὡς καὶ τὸ ὄρος Πίνδος, ἡ τῶν ἑλληνίδων Μουσῶν πατρὶς κεῖνται ἐν Ἠπείρῳ, ἠπειρωτικὴ δὲ εἶναι ἡ περιβρέχουσα τὰς ἑλληνικωτάτας νήσους Λευκάδα, Ἰθάκην, Κεφαλληνίαν, καὶ Κέρκυραν θάλασσα, τανῦν Ἰόνιον Πέλαγος ὀνομαζομένη, καὶ οὐδὲν μὴ ἑλληνικὸν μνημεῖον εἴτε ἐν λίθοις, εἴτε ἐν μετάλλοις, εἴτε ἐν συγγραφαῖς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς χώρας ταύτης ὑπῆρξεν ἢ ὑπάρχει μέχρι σήμερον. Ἀπὸ

τοῦ ὀνόματος τῆς χώρας καὶ τῶν κατὰ τόπους ἐπαρχιῶν αὐτῆς, τῶν ποταμῶν, καὶ τῶν ὀρέων, τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν, καὶ μέχρι τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἅπαντά εἰσιν ἑλληνικά: Ἤπειρος, Θεσπρωτία, Ἑλλοπία, Χαονία, Μολοσσία, Παρόρεια, Τυμφαία, κλ. Πίνδος, Τόμαρος, Πύρρος, Ἀλέξανδρος, Ὀλυμπιάς, Βερενίκη, Ἄγγελος, Ἀνδροκλῆς, Ἱππίας, Νέανδρος, κλ. Ἀμβρακία, Πασσαρών, Κασσιώπη, Δωδώνη, κλ. Ἀχέρων, Κωκυτός, Πυριφλεγέθων, Θύαμις, Ἄραχθος, Ἀῷος, Ἴναχος, κλ. Παμβῶτις, Ἀχερουσία κλ. Ἀκροκεραύνιον, Πάνορμος, Ὀγχησμός, Ἀμβρακικός, κλ. Ποσείδιον, Χειμέριον κλ.

Ἡ Ἤπειρος ἀντιπροσωπεύει ἐξίσου τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, πανελλήνιος δὲ ἀντιπρόσωπος αὐτῆς μετὰ τὸν Μιλτιάδην καὶ τὸν Θεμιστοκλέα, τὸν Ἀγησίλαον καὶ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ὑπῆρξεν ὁ Ἠπειρώτης βασιλεὺς Πύρρος ὁ Μέγας, νικήσας τοὺς Ρωμαίους καὶ διεκδικήσας πρὸς αὐτοὺς τὸ κράτος τῶν πρὸς τὴν Μεσόγειον ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν χωρῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου ἡ Ἤπειρος, εἴτε ὡς ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, εἴτε ὡς βυζαντιανή, εἴτε ὡς ἀνεξάρτητον ἑλληνικὸν Δεσποτᾶτον, εἴτε ὡς τμῆμα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὑπῆρξεν ἀείποτε μέτοχος τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας τοῦ 1821, ἡ Ἤπειρος πρωτοστατεῖ ἐξίσου εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα μετὰ τῶν περισσότερον δρασασῶν εἰς τοῦτο λοιπῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν Μάνης, καὶ Ἀκαρνανίας. Οἱ ὀνομαστότεροι ἐπαναστάται τοῦ ΙΕ', ΙϚ', ΙΖ', ΙΗ καὶ ΙΘ' αἰῶνος: Κλαδᾶς, Μαλάμος, Πούλιος Δράκος, Θεόδωρος Μπούας Γρίβας, Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος, (Ἀρχιεπίσκοπος Τρίκκης), Σουμήλας, Μηλιώνης, Πάλλας, Τζουβάρας, Μποτσαραῖοι Τζαβελλαῖοι, Καραϊσκάκης κλ. ἦσαν Ἠπειρῶται. Ἠπειρῶται δ' ἐπίσης ἦσαν καὶ οἱ πρῶτοι συλλαβόντες τὴν ἰδέαν τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ Ἑταιρισταὶ Σκουφᾶς καὶ Τσακάλωφ καὶ τὰ ἐνδοξότερα ἑλληνικὰ τρόπαια τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος, ὡς οἱ πόλεμοι τοῦ Σουλίου, ἡ ἀνατίναξις τοῦ Κουγγίου ὑπὸ τοῦ Σουλιώτου Ἱερομονάχου Σαμουήλ, ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου, ἡ πώλησις τῆς Πάργας κλ. ἦσαν ἠπειρωτικά. Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ Ἤπειρος διὰ τῶν μεγάλων τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἠπειρωτῶν διδασκάλων Βαρθαλάχου, Μπαλάνου, Φωτιάδου, Ψαλίδα, κλ. ὑπῆρξεν ἡ ἑστία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ διὰ τῶν μεγάλων Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν της τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς Ἰδέας, ὁ δὲ Σατράπης αὐτῆς Ἀλῆ-πασσᾶς ὁ Τεπελενιώτης, ἄκων κατέστησε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἰωάννινα πρωτεύουσαν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς σημερινῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ ὁλοκλήρου τῆς νοτιοδυτικῆς Μακεδονίας.

Οἱ ὑπερηρωϊκοὶ ἀγῶνες τοῦ ἠπειρωτικοῦ πολίσματος Σουλίου, κατὰ τῶν τὴν τουρκικὴν δύναμιν ἀντιπροσωπευουσῶν ἀλβανικῶν στρατιῶν τοῦ Ἀλῆ — Πασιᾶ τοῦ Τε-

πελενιώτου, συμβολίζοντες τὴν μετ' ὀλίγα ἔτη πάλην ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος καθ' ὁλοκλήρου τῆς Τουρκίας, καὶ τὰ ἡρωϊκὰ ἆθλα τῶν ἐπὶ τοῦ πρωτεύοντος Ἠπειρωτικοῦ ὄρους Πίνδου ἀνυποτάκτων Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν, ἠπειρωτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπῆρξαν τὸ σχολεῖον ἐν ᾧ ἠκονίσθη ἡ κόψασα τὰ δεσμὰ τῆς νῦν ἐλευθέρας Ἑλλάδος μάχαιρα, οὐχὶ δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, οἱ Σουλιῶται συνεμάχησαν μετὰ τοῦ ἐπαναστατήσαντος κατὰ τοῦ Σουλτάνου περιβοήτου Σατράπου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ—πασσᾶ τοῦ Τεπελενιώτου, τὸ μὲν ἵνα κατορθωθῇ ἐκεῖ ἡ ἔκρηξις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸ δὲ ἵνα αὕτη, ἐκραγεῖσα, ἐξαπλωθῇ ἀπροσκόπτως διὰ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν τουρκικῶν στρατιῶν ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τοῦ εἰρημένου ἀντάρτου Πασσᾶ. Ἡ περινουστάτη αὕτη πρᾶξις τῶν Ἠπειρωτῶν εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος, ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη ὁλόκληρον τὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 οἰκοδόμημα, καὶ εἰς ὃ ὀφείλεται κυρίως ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Νικηθέντος καὶ φονευθέντος τοῦ ἐπαναστάτου Ἀλῆ πασσᾶ, οὗτινος ἡ τριετὴς κατὰ τῆς Τουρκίας ἀντίστασις ἀπεζημίωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπέναντι τῶν κατ' αὐτῆς φοβερῶν του κακουργημάτων, ὡς ὑπεξουσίου καὶ ἀντιπροσώπου τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ 30 καὶ πλέον ἔτη, οἱ Σουλιῶται καὶ λοιποὶ Ἠπειρῶται ἐπαναστάται, μὴ δυνάμενοι νὰ δράσωσι τοῦ λοιποῦ ἐν Ἠπείρῳ, κέντρον τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν τῆς Τουρκίας δυνάμεων καταστάσῃ, οὐδ' ἐννοοῦντες νὰ ὑποταχθῶσι τῷ Σουλτάνῳ, ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ χειραγωγήσαντες αὐτόθι τὴν ἐθνικὴν ἐπανάστασιν, ἐσχημάτισαν καὶ δεύτερον ἐπαναστατικὸν δράσεως κέντρον ἐν Μεσολογγίῳ, μέχρι τότε ἑνὸς μόνου ὑπάρχοντος, τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἑπταετοῦς καὶ αἱματηροτάτου ἐκείνου ἀγῶνος ἡ Ἤπειρος ἀντεπροσωπεύετο ἐν αὐτῷ διὰ τῶν ἡρωϊκωτέρων αὐτοῦ μορφῶν. Οἱ Μποτσαραῖοι, οἱ Τζαβελλαῖοι, οἱ Δρακαῖοι, οἱ Σεχαῖοι, οἱ Μαλαμαῖοι, οἱ Δαγκλαῖοι, οἱ Γιωταῖοι, οἱ Μηλιαῖοι καὶ τόσοι ἄλλοι Ἠπειρῶται, εὑρίσκοντο ἐν τῇ πρώτῃ τῆς πολεμικῆς δράσεως γραμμῇ, ὁ Ἰωάννης Κωλέτης, ὁ ἐξοχώτερος τῶν πολιτικῶν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος ὁ Γεννάδιος, ἀμφότεροι καὶ αὐτοὶ Ἠπειρῶται, παρακολουθοῦντες τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ ὡς Ἠπειρωτικὸν συχνάκις ἀντήλασσον ὁ μὲν τὸν κάλαμον τοῦ διπλωμάτου, ὁ δὲ τὴν γραμματικὴν τοῦ διδασκάλου μὲ τὴν πολεμικὴν πανοπλίαν.

Ἀποκλεισθείσης τῆς Ἠπείρου λίαν ἀδίκως ὑπὸ σκληρᾶς διπλωματίας ἐκ τῶν ὁρίων τῆς τότε ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος, οἱ Ἠπειρῶται οὐδέποτε ἔπαυσαν ἐνεργοῦντες καὶ ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς νεαρᾶς Ἑλλάδος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος Ἠπείρου ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος Ἀθῆναι ὑπῆρξαν κατά τινα τρόπον καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ ἐντεῦθεν. Πλειὰς Ἠπειρωτῶν εὐεργετῶν ἐπλούτισαν, καὶ ἐξωράϊσαν τὴν ἑλλη-

νικὴν πρωτεύουσαν διὰ παντὸς εἴδους ἀγαθοεργῶν καὶ ἐξωραϊστικῶν οἰκοδομῶν: Οἱ Ἀδελφοὶ Ριζάραι ᾠκοδόμησαν καὶ ἐπροίκισαν τὴν φερώνυμον Ριζάρειον Σχολήν. Οἱ σύζυγοι Γεώργιος καὶ Ἑλένη Χατζηκώστα τὸ φερώνυμον Ὀρφανοτροφεῖον. Ὁ Ἀρσάκης τὸ φερώνυμον ἀνώτατον ἐκπαιδευτήριον Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον. Ὁ Τοσίτσας μετὰ τοῦ Στουρνάρα καὶ τοῦ Ἀβέρωφ τὸ Μετσόβειον Πολυτεχνεῖον. Οἱ Ζάππαι τὸ κτίριον τῆς Ἐκθέσεως καὶ τὸν πέριξ εὐρύτατον κῆπον. Ὁ Ἀβέρωφ τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, τὰς φυλακὰς τῶν Ἐφήβων, καὶ τὸ Στάδιον. Ὁ ἐπιζῶν Κωνστ. Καραπᾶνος ἐδωρήσατο τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τὴν Δωδωναίαν Συλλογήν του, ἀξίας πλέον τῶν δέκα ἑκατομμυρίων φράγκων.

Αἱ ἀνώταται στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ θέσεις ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου μέχρι σήμερον γέμουσιν Ἠπειρωτῶν διαπρεψάντων ἀείποτε καὶ διαπρεπόντων ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν, καὶ οὐχὶ ἅπαξ Ἠπειρῶται ὑπῆρξαν καὶ πρωθυπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ὧν ὁ Κωλέττης ὑπῆρξε συγχρόνως καὶ ὁ ἐξοχώτερος πολιτικὸς τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Οἱ μεγαλείτεροι διδάσκαλοι τοῦ Γένους: Γεννάδιος, Ἀσώπιος κλ. καὶ οἱ σπουδαιότεροι Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἦσαν Ἠπειρῶται. Ἠπειρῶται ὡσαύτως ὑπῆρξαν καὶ οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἐθνικῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος Βηλαρᾶς, Ζαλακώστας καὶ Βαλαωρίτης. Ἠπειρώτης δὲ τυγχάνει καὶ ὁ νῦν ἐπαξίως κατέχων τὰ σκῆπτρα τῆς αὐτοκεφάλου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος. Ἐνὶ λόγῳ ὁ Ἠπειρώτης οἱας δήποτε κοινωνικῆς τάξεως, πλούσιος, ἢ πτωχός, πεπαιδευμένος ἢ ἀγράμματος, οὐδέποτε ἔπαυσε θεωρῶν τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον πατρίδα του καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὴν Ἤπειρον ἐπαρχίαν τοῦ σημερινοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς προσκαίρως εὑρισκομένην ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου.

Δὶς οἱ Ἠπειρῶται ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἐξεδήλωσαν καὶ ἐνόπλως τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἑνώσεως τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος· πρώτην μὲν φορὰν τῷ 1854, ὅτε πλείονα τῶν ἑκατὸν χωρίων τῶν ὑποεπαρχιῶν τῶν Ἰωαννίνων Τσαρκοβίτσας καὶ Κουρέντων ἐπυρπολήθησαν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, ὧν ἡγεῖτο ὁ περιώνυμος Κιρκάσιος Αὐδὴ-πασᾶς, δευτέραν δὲ τῷ 1878, ὅτε εἴκοσι περίπου ἐπαναστατήσαντα περὶ τὸ Λυκούρσιον τῆς ἐπαρχίας Δελβίνου χωρία ἠρημώθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῶν κατοίκων αὐτῶν ἄλλων μὲν φονευθέντων ἄλλων δὲ μεταναστευσάντων εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν, ὅπου εὑρίσκονται μέχρι σήμερον. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῷ 1878 θὰ ἐξηπλοῦτο καθ' ἅπασαν τὴν Ἤπειρον, ἐὰν δὲν ἐπελαμβάνετο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ καταπαύσῃ τὴν ἐπανάστασιν διὰ τῆς διαβεβαιώσεως ὅτι τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἠπείρῳ, ὡς καὶ τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ, ἤθελον ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῆς Εὐρώπης.

Ἡ κατὰ τὸ 1878 συνελθοῦσα ἐν Βερολίνῳ Σύνοδος τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, πρὸς διακανονισμὸν τῶν ἐκ τοῦ προσφάτου ρωσσοτουρκικοῦ πο-

λέμου προκυψάντων ζητημάτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐδέχθη ὑπόμνημα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξετίθεντο καὶ τὰ ἑπόμενα :

«Ἡ μεγέθυνσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου θὰ ἦτο ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἐκπολι»τιστικοῦ ἔργου, ὅπερ ἀνέλαβεν ἡ Εὐρώπη, δημιουργήσασα αὐτό· ἀλλ' ἡ προσάρ»τησις τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν (Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας) θὰ συνέφερε καὶ τῇ Τουρ»κίᾳ, καθὸ αἴρουσα τὰς ἀφορμὰς τῶν ταραχῶν, αἵτινες τοσάκις ἐξήντλησαν τὰ οἰκο»νομικά της, διεκύβευσαν τὰ πολιτικά της συμφέροντα καὶ διετάραξαν τὰς σχέσεις »τῆς ἀγαθῆς γειτονείας, ἃς προσεπάθει πάντοτε νὰ τηρήσῃ ἡ Ἑλλάς.»

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς ${}^{11}/_{23}$ Ἰουνίου (1878) ὁ Γάλλος ἀντιπρόσωπος Βάδδιγκτων ὑπέβαλεν εἰς τὴν Σύνοδον τὴν ἑξῆς πρότασιν :

«Ἡ Σύνοδος προσκαλεῖ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην νὰ συνεννοηθῇ πρὸς διευθέτησιν »τῶν μεθορίων ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, φρονεῖ δὲ ὅτι ἡ ὁροθεσία αὕτη δύναται »ν' ἀκολουθήσῃ τὴν κοιλάδα τοῦ Πεινειοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ πρὸ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν τοῦ »Θυάμιδος ἐν Ἠπείρῳ πρὸς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος.»

Τῆς προτάσεως ταύτης γενομένης ἀμέσως ἀποδεκτῆς ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν λοιπῶν Δυνάμεων, συνετάχθη τὸ ΙΓ' Πρωτόκολλον τῆς Συνθήκης περὶ διευθετήσεως τῶν ἑλληνοτουρκικῶν ὁρίων, καὶ προτάσει πάλιν τοῦ ἰδίου ἀντιπροσώπου τῆς Γαλλίας Βάδδιγκτων ἐτέθη ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Βερολινείου Συνθήκης τὸ 24ον ἄρθρον, ὁρίζον τὰ ἑξῆς :

«Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν τὰ περὶ διευθετήσεως τῶν μεθορίων προβλεπόμενα ὑπὸ »τοῦ ΙΓ' Πρωτοκόλλου τῆς Συνθήκης μεταξὺ Πύλης καὶ Ἑλλάδος δὲν θὰ ἠδύνα»το νὰ πραγματοποιηθῶσιν, ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστροουγγαρία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία »καὶ ἡ Ρωσσία ἐπιφυλλάσσονται τὸ δικαίωμα νὰ προσενέγκωσι τὴν μεσολάβησιν »αὐτῶν εἰς τὰ δύο Κράτη, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν διαπραγματεύσεων.»

Τὸν τίτλον τοῦτον ὡς ἡ Θεσσαλία ἔλαβε καὶ ἡ Ἤπειρος, ὡς ἑλληνικὴ χώρα παρὰ τῆς ὑπογραψάσης τὴν διεθνῆ εὐρωπαϊκὸν χαρακτῆρα ἔχουσαν Βερολίνειον Συνθήκην (1878) Συνόδου τοῦ Βερολίνου.

Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ΙΓ' Πρωτοκόλλου τῆς Βερολινείου Συνθήκης, προσεκάλεσε τὴν Ὀθωμανικὴν πρὸς συνεννόησιν, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου καὶ συνῆλθεν ἐν Πρεβέζῃ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1879 ἡ πρώτη ἑλληνοτουρκικὴ συνδιάσκεψις, ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν Σκαρλάτου Σούτσου ὑποστρατήγου, Πάνου Κολοκοτρώνη Ταγματάρχου τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Β. Ζηνοπούλου, ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ Γαζῆ Μουχτὰρ-Πασιᾶ Στρατάρχου καὶ Κωνσταντ Πασιᾶ ἀνωτάτου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ Σουλτάνου καὶ ἤρξατο τῶν διαπραγματεύσεων. Ἡ ἐν Πρεβέζῃ συνάντησις τῆς ἑλληνοτουρκικῆς ταύτης Ἐπιτροπῆς κατηνάλωσε πέντε συνεδρίας 1) τὴν 27 Ἰανουαρίου (8 Φεβρουαρίου), 2) τὴν 29ην Ἰανουαρίου (10 Φεβρουαρίου), 3) τὴν 30 Ἰανουαρίου (11 Φεβρουαρίου) 4) τὴν ${}^{1}/_{13}$ Φεβρουαρίου καὶ 5) τὴν ${}^{6}/_{1}$ 8 Μαρτίου 1879, καθ' ἃς οἱ μὲν ἀντιπρόσωποι τοῦ Βασι-

λέως τῶν Ἑλλήνων ᾐτήσαντο τὸν καθορισμὸν τῶν νέων ἑλληνοτουρκικῶν ὁρίων, συμφώνως πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ΙΓ' Πρωτοκόλλου τῆς Βερολινείου Συνθήκης, ἐν ταῖς κοιλάσι τῶν ποταμῶν Θυάμιδος (Καλαμᾶ) ἐν Ἠπείρῳ, καὶ Πηνειοῦ (Σαλαμβριᾶς) ἐν Θεσσαλίᾳ, οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τοῦ Σουλτάνου ἀπέκρουσαν τὰς αἰτήσεις τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων, προβαλόντες ὡς δικαιολογίαν ὅτι τὸ ΙΓ' Πρωτόκολλον τῆς Βερολινείου Συνθήκης δὲν ἀπετέλει ἐπιταγὴν τῶν ὑπογραψασῶν τὴν Συνθήκην ταύτην Μεγάλων Δυνάμεων καὶ ὑποχρέωσιν τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἁπλῆν αὐτῶν εὐχήν, ἣν ἡ Τουρκία δὲν εἶχε καμμίαν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκπληρώσῃ, ἰδίᾳ ἕνεκα τῆς ἀλβανικῆς φυλῆς, ἥτις ἐναντιοῦται πρὸς πᾶσαν ἐδαφικὴν παραχώρησιν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἧς φυλῆς ἡ στάσις ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ ἀνώμαλον κατάστασιν πραγμάτων διά τε τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ κατέληξεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν παραχωρήσεως λωρίδος τινὸς τῆς Θεσσαλίας, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Παγασιτικοῦ Κόλπου, καὶ ληγούσης εἰς τὸν Ἀσπροπόταμον, χωρὶς νὰ παραχωρηθῇ τῇ Ἑλλάδι οὐδὲ σπιθαμὴ ἠπειρωτικοῦ ἐδάφους, μεθ' ὃ διέκοψαν τὰς διαπραγματεύσεις οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι καὶ διελύθη ἡ ἑλληνοτουρκικὴ αὕτη ἐπιτροπή.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, φιλοστόργως μεριμνῶσα περὶ τῆς τύχης τῶν ὑπὸ τῆς Βερολινείου Συνόδου παραχωρηθεισῶν τῇ Ἑλλάδι Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, διώρισε καὶ πάλιν Ἐπιτροπήν, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου καὶ πληρεξουσίου Ὑπουργοῦ αὐτῆς ἐν Πετρουπόλει Π. Βράϊλα Ἀρμένη, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεως αὐτῆς Ἀνδρέου Γ. Κουντουριώτη πρὸς νέαν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγμάτευσιν τοῦ ζητήματος τοῦ καθορισμοῦ τῶν νέων ἑλληνοτουρκικῶν ὁρίων ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, συμφώνως πρὸς τὸ ΙΓ' Πρωτόκολλον τῆς Βερολινείου Συνθήκης, ἡ δὲ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, μὴ δυναμένη ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐπανάληψιν τῶν περὶ παραχωρήσεως τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα διαπραγματεύσεων, ἔχουσα δὲ πάντοτε ἐν νῷ τὴν παρέλκυσιν τοῦ ζητήματος διὰ τῆς μεθόδου τῶν χρονοτριβῶν καὶ τῶν ἀναβολῶν, διώρισεν ἐπιτροπήν, συγκειμένην ἐκ τῶν Σαβφὲτ Πασσᾶ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, Ἀλῆ-Σαΐπ-Πασσᾶ ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, καὶ Σάββα Πασσᾶ, Ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἡ πρώτη συνεδρία τῆς νέας ταύτης ἑλληνοτουρκικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἐν Πρεβέζῃ διακοπεισῶν διαπραγματεύσεων ἔλαβε χώραν τὴν 10/22 Αὐγούστου 1879, ἣν ἠκολούθησαν ὀκτὼ ἔτι συνεδρίαι, ἤτοι ἡ 2α τὴν 19/31 Αὐγούστου, ἡ 3η τὴν 25 Αὐγούστου (6 Σεπτεμβρίου) ἡ 4η τὴν 29 Αὐγούστου (10 Σεπτεμβρίου) ἡ 5η τὴν 23 Σεπτεμβρίου (5 Ὀκτωβρίου) ἡ 6η τὴν 6/18 Ὀκτωβρίου, ἡ 7η τὴν 12/24 Ὀκτωβρίου, ἡ 8η τὴν 17/29 Ὀκτωβρίου καὶ ἡ 9η τὴν 5/17 Νοεμβρίου 1879. Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ νέα ὁροθετικὴ γραμμὴ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ἔδει ν' ἀκολουθήσῃ οὐχὶ τὴν μισγάγγειαν τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ Θυάμιδος ἐν

Ἠπείρῳ, ἀλλὰ τὰς πέραν τῶν ποταμῶν τούτων κορυφὰς τῶν ὀρέων, συνεπῶς ἡ ἐν Ἠπείρῳ, ἑλληνοτουρκικὴ γραμμὴ ἔδει νὰ τεθῇ ὀλίγον τι ὑπεράνω τῆς βορείας ἄκρας τῆς νήσου **Κερκύρας** (un peu plus haut que l' extremité Nord de l' Ile de Corfou) ἤτοι μεταξὺ τῶν χωρίων Πεκερνίου καὶ Σωποτίου, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σωποτίου, ἐκεῖθεν νὰ διέλθῃ μεταξὺ τῶν χωρίων Δαβίκου καὶ Λαζαρατῶν, καὶ διὰ τοῦ χειμάρρου Λούμι-Σούχου νὰ φθάσῃ, διερχομένη τὴν κορυφὴν τοῦ Μπουτσακόπουλου εἰς τὸ χωρίον Πολίτσιανην, ἐκεῖθεν, ἐνουμένη πρὸς τὸ ῥεῦμα τῆς Βουβούσης, νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ χωρίον Κρανιὰν βορείως τοῦ Μετσόβου.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Τουρκίας ἀντέκρουσαν πάλιν τὰς ἀξιώσεις τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων, προβαλόντες μεταξὺ τῶν ἄλλων ὅτι ἡ ἐν Ἠπείρῳ προταθεῖσα γραμμὴ ἤθελε περιλάβει σημαντικὸν τμῆμα τῆς Τσαμαρίας, ἧς οἱ κάτοικοι διαφέρουσι τῶν Ἑλλήνων κατά τε τὸν ἐθνισμόν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς διαθέσεις, καὶ οἵτινες ἤθελον ἀντιστῆ ἐνόπλως κατὰ πάσης παραχωρήσεως τῆς χώρας των εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προκαλέσει μεγάλας ταραχάς, ἃς οὐδόλως ἐπιθυμεῖ ἡ Εὐρώπη. Οὕτω δὲ διεκόπησαν καὶ πάλιν αἱ ἄμεσοι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας διαπραγματεύσεις.

Μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνοτουρκικῶν διαπραγματεύσεων ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπετάθη πρὸς τὰς συνυπογραψάσας τὴν Βερολίνειον Συνθήκην Μεγάλας Δυνάμεις Ἀγγλίαν, Αὐστρίαν, Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Ρωσσίαν καὶ ἐζήτησε τὴν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Τουρκίας ἐπέμβασιν αὐτῶν πρὸς διακανονισμὸν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ, συμφώνως τῷ πνεύματι καὶ τῷ γράμματι τῶν διατάξεων τῆς ἐν Βερολίνῳ Συνόδου.

Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, πεισθεῖσαι περὶ τοῦ ἀνωφελοῦς καὶ ἀδυνάτου τῆς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀνέλαβον νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἐπέμβασιν, τὴν δὲ 4|16 Ἰουνίου 1880 συνῆλθον ἐν Βερολίνῳ εἰς πρώτην συνεδρίαν οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν, ἀποτελέσαντες τὴν λεγομένην **Βερολίνειον Συνδιάσκεψιν** ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Γερμανοῦ ἀντιπροσώπου Πρίγκηπος Χοενλόε Σιλιγγσφούρστ· ἤτοι:

Ὁ Πρίγκηψ Χοενλόε Σιλιγγσφούρστ, (De Hohen'oe Schillingsfürst) Πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας ἐν Παρισίοις, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος.

Καὶ οἱ ἐν Βερολίνῳ Πρεσβευταὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἤτοι:

Ὁ Κόμης Ζεχενγῆ (Széchenyi) ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρουγγαρίας.

Ὁ Κόμης Σαὶν-Βαλλιὲ (Saint Vallier), ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας.

Ὁ Λόρδος Ὄδο-Ροῦσσελ (Lord Odo Russell.) ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ Κόμης Λωναίϋ (Launay) ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας.

Καὶ ὁ Σαβούρωφ (Savourow) ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσσίας.

Ἡ Βερολίνειος Συνδιάσκεψις αὕτη εἶχε καὶ ὡς ἐξάρτημα ἑαυτῆς Τεχνικὴν Ἐπιτρο-

τὴν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Γερμανοῦ Συνταγματάρχου Μπλεῦμε ἀπαρτιζομένην ἐκ τῶν :

Συνταγματάρχου Μπλοῦμε (Blume) ὡς ἀντιπροσώπου τῆς Γερμανίας.

Σβάϊντινεκ-Σουδενχόρστ (Zwiedinek-Südenhorst) καὶ Συνταγματάρχου Βαρώνου Ρίππ (Baron de Ripp) ὡς ἀντιπροσώπων τῆς Αὐστρουγγαρίας.

Συνταγματάρχου Περριὲρ (Perrier) καὶ Λοχαγοῦ Φερροναίϋς (Ferronaiys) ὡς ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας.

Στρατηγοῦ Σὶρ Λίντορν-Σίμμονς (Sir Lintorn Simmons) καὶ Ταγματάρχου Ἀρδάγ (Ardagh) ὡς ἀντιπροσώπων τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Στρατηγοῦ Σιρόνη (Sironi) καὶ Ταγματαρχου Ὄζιο (Osio) ὡς ἀντιπροσώπων τῆς Ἰταλίας.

Στρατηγοῦ Μπομπρικὼφ (Bobrikoff) ὡς ἀντιπροσώπου τῆς Ρωσσίας.

Ἐγένοντο 7 τὸ ὅλον συνεδρίαι τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως, ἀπὸ τῆς 4|16 Ἰουνίου μέχρι 19|1 Ἰουλίου 1880 καὶ 6 τῆς Τεχνικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπὸ τῆς 6|19 μέχρι 16|28 Ἰουνίου 1889, καὶ ἡ μὲν Βερολίνειος Συνδιάσκεψις, ἀνεγνώρισε τὰ ἐπὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας ἑλληνικὰ δίκαια, ἡ δὲ Τεχνικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπεξεργασθεῖσα τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνδιασκέψεως καθώρισεν ὡς ἑξῆς τὰ ἐν Ἠπείρῳ σημεῖα τῶν νεωστὶ ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων.

«1ον) Τὸ στόμιον τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) περὶ οὗ ἀφέθη ν' ἀποφασισθῇ παρὰ τῆς μελλούσης ἐπιτοπίως νὰ καθορίσῃ τὰ σύνορα Συνοριακῆς Ἐπιτροπῆς, ποῖος βραχίων τοῦ ποταμοῦ τούτου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μισγάγγεια.

Καὶ 2ον) Τὸ ἑνωτικὸν σημεῖον τῶν πηγῶν τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) μετὰ τῆς γραμμῆς τῆς κυριωτερας ὀρεοκορυφῆς.

(Παραλείπονται χάριν συντομίας τὰ λοιπὰ ὑποδειχθέντα ὑπὸ τῆς Τεχνικῆς Ἐπιτροπῆς σημεῖα. ὡς ἐνδιαφέροντα τὰ τουρκοθεσσαλικὰ σύνορα).

Ἡ ἐπίσημος αὕτη πρᾶξις τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως περιβληθεῖσα τὸ κῦρος τῆς ἀποφάσεως τῶν ἓξ Μεγάλων Δυνάμεων ἐκοινοποιήθη ὑπὸ τύπον ταυτοσήμου καὶ ἀπὸ κοινοῦ κοινοποιήσεως (nôte collective) πρός τε τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις Πρέσβεων αὐτῶν, καὶ οὕτως ἀπηλευθεροῦντο δι' αὐτῆς αἱ ἑξῆς ὁλόκληροι ἠπειρωτικαὶ ἐπαρχίαι :

1) Ἄρτης, 2) Τζουμέρκων, 3) Ἰωαννίνων, 4) Λούρου, 5) Πρεβέζης, 6) Μαργαριτίου, 7) Παραμυθίας, καὶ 8) Κονίτσης, καὶ ἐν μέρει ἡ ἐπαρχία Φιλιατῶν καὶ Παλαιοπωγωνίου, μετὰ πληθυσμοῦ 250 περίπου χιλιάδων ψυχῶν, ἐξ ὧν 200 περίπου χιλιάδες Ἕλληνες καὶ 50 χιλιάδες Μουσουλμᾶνοι καὶ Ἰσραηλῖται.

Ἀλλ' ἡ Τουρκία, γνωρίζουσα νὰ ἐπωφελῆται πάντοτε διὰ τῶν ἀναβολῶν, ἀντὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰ κελεύσματα τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως, ἐνόμισε συμφέρον αὐτῆς, μὴ συμμορφωμένη πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως ἑρμηνείαν τοῦ ΙΓ' Πρωτοκόλλου τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου ν' ἀπειθήσῃ, μὲ τὴν καιροσκοπικὴν ἐλπίδα

ὅτι τὸ διὰ τῶν χρονοτριβῶν καὶ τῆς διαιωνίσεως τοῦ ζητήματος ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἐν μέλλοντι χρόνῳ ἀσυμφωνίαν τινὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἵνα ἀπαλλαγῇ τελείως τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐπιβληθεισῶν αὐτῇ ἐδαφικῶν παραχωρήσεων, ἢ τοὐλάχιστον νὰ περιορίσῃ αὐτὰς εἰς τὸ ἔσχατον καὶ οὕτω νὰ θυσιάσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερα τῶν ὑπὸ τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως ἐπιδικασθέντων τῇ Ἑλλάδι.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις γνωρίζουσα ἐκ πικρᾶς πείρας τὴν τουρκικὴν πολιτικὴν καὶ τὰ τεχνάσματα τῆς τουρκικῆς διπλωματίας ἀνηνέχθη πάλιν πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις διὰ τὴν πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως ἀπείθειαν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπεκαλέσατο πάλιν τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν αὐτῶν.

Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, παρὰ τὰς φιλοτουρκικὰς διαθέσεις τοῦ τότε ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας Βαρθελεμὺ - Σαὶντ - Ἰλαίρ, εἰσήκουσαν τῶν παρακλήσεων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ τῶν φιλελληνικῶν διαθέσεων τοῦ ἀναλαβόντος τὴν πρωθυπουργίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας Γλάδστωνος, καὶ ὥρισαν νέαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνδιάσκεψιν τῶν αὐτόθι Πρεσβευτῶν αὐτῶν μετὰ τῆς Τουρκίας, πρὸς ὁριστικὴν καὶ ἀνέκκλητον τοῦ ζητήματος λύσιν, ἐπὶ τῇ ἑξῆς βάσει :

«Τὸ ὅριον θέλει παρακολουθήσει τὴν μισγάγγειαν τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) ἀπὸ «τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου μέχρι τῶν παρὰ τὸ «Χάνι Καλυμπάκι» πηγῶν «αὐτοῦ, εἶτα δὲ τὰς σειράδας τῶν ὀρέων, αἵτινες διαχωρίζουσι τὰς λεκάνας πρὸς «βορρᾶν μὲν τῆς Βωβούσης, τοῦ Ἀλιάκμονος, τοῦ Μαυρονερίου, καὶ τῶν παραποταμίων των, πρὸς νότον δὲ τοῦ Θυάμιδος, τοῦ Ἀράχθου, τοῦ Ἀσπροποτάμου, «τοῦ Πηνειοῦ, καὶ τῶν παραποταμίων των, ὅπως καταλήξῃ εἰς τὸν Ὄλυμπον, οὗ «τινος θέλει παρακολουθήσει τὴν σειράδα μέχρι τῆς ἐπὶ τὸ Αἰγαῖον ἀνατολικῆς αὐτοῦ «ἄκρας, ἀφίνον πρὸς μεσημβρίαν τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων, καὶ πάντα τὰ εἰς αὐ-«τὴν ἐκβάλλοντα ῥεῖθρα, ὡς καὶ τὸ Μέτσοβον, ἅτινα καθίστανται κτήσεις τῆς «Ἑλλάδος....» κτλ.

Τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνδιάσκεψιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων συνεκρότησαν οἱ αὐτόθι Πρέσβεις αὐτῶν, ἤτοι :

Τῆς Γερμανίας ὁ Κόμης Χάτσφελδ Βίλδεμπουργ (Hatzfeld Vildenburg).

Τῆς Αὐστρίας ὁ Ἐρρῖκος Βαρῶνος Κάλιτς (Calice).

Τῆς Γαλλίας ὁ Κάρολος Τισσὼ (Tissot).

Τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὁ Γεώργιος Γκῶσσεν (Sir George Gaussen).

Τῆς Ἰταλίας ὁ Λουδοβῖκος Κόμης Κόρτης (Corti).

Τῆς Ρωσσίας ὁ Εὐγένιος Νοβικὼφ (Novicow).

Καὶ τῆς Τουρκίας 1) Ὁ Μαχμοὺτ Σερβὲρ Πασσᾶς, πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

2) Ὁ Στρατάρχης Γαζῆ - Ἀχμὲτ Μουχτὰρ Πασσᾶς.

3) ὁ Στρατάρχης Ἀλῆ Νιζαμῆ πασσᾶς.

Καὶ 4) Ὁ Ἀρτὶν-ἐφένδης Δαδιὰν ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἡ συγκροτηθεῖσα αὕτη Συνδιάσκεψις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τὴν 28 Ἀπριλίου | 10 Μαΐου 1881 καὶ ἐπεραίωσεν αὐτὰς τὴν 12|24 ἰδίου μηνὸς, διὰ τῆς συντάξεως Συμβάσεως, καθ' ἣν παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Θεσσαλία, σχεδὸν ὁλόκληρος, ἐκτὸς τοῦ διαμερίσματος τῆς Ἐλασσῶνος, καὶ δύο μόνον ἠπειρωτικαὶ ἐπαρχίαι, μετὰ τοῦ Ἀκτίου, ἡ τῆς Ἄρτης καὶ ἡ τῶν Τζουμέρκων μετὰ πληθυσμοῦ τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδων ψυχῶν Ἑλλήνων χωριζόμεναι διὰ τῆς μισγαγγείας τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου.

Χ. Χρηστοβασίλης.

ΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Ὁ ἐκ Λευκάδος ἀποστείλας τὸ κατωτέρω ἄρθρον τυγχάνει γνώστης τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων, ἅτε περιηγηθεὶς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ παρακολουθῶν ἔκτοτε τὰ ἐν αὐτῇ ἐξελισσόμενα μετὰ διαφέροντος.

Καὶ ἄλλοτε τῷ 1886 ὁ ἀρθρογράφος τὰς αὐτὰς ἐξήνεγκε γνώμας, ὅπερ δείκνυσιν ὅτι τὰ μὲν γεγονότα ἀντιγράφουσιν ἄλληλα πιστῶς ὁ δὲ ἐπιστέλλων ἠδυνήθη ἔκτοτε νὰ διατυπώσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον δέας ἀσφαλεῖς, προκειμένου περὶ τῆς καθόλου ἡμῶν ἐν τῷ ἀνατολικῷ ζητήματι τηρητέας στάσεως.

Ἐν τῷ σημείῳ εἰς ὃ τὴν σήμερον τὰ πράγματα ἔφθασαν ὀφείλομεν ἀνενδοιάστως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς οὐδὲν ἄλλο κυρίως πρέπει νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ τῆς τε Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν γένει ἢ εἰς τὴν διάσωσιν τῆς Μακεδονίας. Ἡ Ἐπαρχα αὕτη ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς κλίμακος, ἣν τὸ Ἔθνος ἐπιχειρεῖ νῦν ν' ἀνέλθῃ, ὅπως ἀναστηλώσῃ καὶ αὖθις τὸν ἑλληνικὸν σταυρὸν ἐκεῖ ὅπου ἡ ἱστορία ἀδιαλείπτως τῷ ὑπομιμνήσκει, εἰς τὸν γνωστὸν ἐκεῖνον μητροπολιτικὸν ναόν, ὅστις καλεῖται ἵνα δεχθῇ καὶ τὴν ἱερὰν Κολυμβήθραν ἔνθεν ἐξῆλθε τέλειος ὁ ἐπίδοξος ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων ὁ νέος Κωνσταντῖνος.

Ἡ ὁδὸς ἡ ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἄγουσα εἰς τὸ Βυζάντιον δὲν εἶνε οὔτε ἡ διὰ τῆς Ἀλβανίας, οὔτε ἡ διὰ τοῦ Αἰγαίου, ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ διὰ τῆς Μακεδονίας, ἥτις ὡς κρίκος συνεχίζει τὴν πρώτην μετὰ τοῦ δευτέρου· ὥσπερ δὲ ἡμεῖς, τὴν ὁδὸν ταύτην καὶ οἱ πανσλαυϊσταὶ γινώσκοντες, ἐργάζονται παντὶ σθένει ἵνα στεῤῥῶς ἀποφράξωσιν αὐτήν, ὅπως ὁ μὲν Ἑλληνισμὸς ἀποπνιγῇ εἰς τὰ στενὰ ὅρια ἅτινα ἐδημιούργησεν ἡ ἀμβλυω-

πία τῆς διπλωματίας αὐτῆς τῆς Δύσεως, ἡ δὲ βασιλὶς τῶν πόλεων περιέλθῃ κατ' ἀνάγκην εἰς τὸν πιστότερον δορυφόρον τῆς Ρωσσίας τουτέστι τὴν Βουλγαρίαν.

Ἡ Ῥωσσία ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως δὲν δύναται βεβαίως νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, διότι ἀπ' αὐτῆς χωρίζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τῆς Ρουμανίας, καὶ τῶν ἡγεμονιῶν τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, συμφέρον ὅμως ἔχει νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν αὐτῇ Σλαῦον ἡγεμόνα, τοὐθ' ὅπερ ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἐν ὅσῳ ἡ Μακεδονία δὲν ἀπαρτίζει μέρος τῆς Βουλγαρίας. Ἐκ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων ὑπολογίζουσα καὶ σταθμίζουσα τὰς περιπετείας τοῦ μέλλοντος ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ἡ Ρωσσία ἔχει ὑπ' ὄψιν δύο τινά, πρῶτον ὅτι ἀπειλεῖται αὐστριακὴ κάθοδος εἰς τὴν Ἀνατολήν, δυναμένη νὰ καταστήσῃ προβληματικὴν τὴν ἐν αὐτῇ ἐπικράτησιν τῆς Ρωσσικῆς ἐπιρροῆς, δεύτερον ὅτι ἡ κατίσχυσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ θὰ ἐπενέγκῃ θᾶττον ἢ βράδιον τὴν προσάρτησιν αὐτῆς τῇ Ἑλλάδι καὶ τὴν προσέγγισιν ἑπομένως ταύτης εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ θεωρεῖ ὡς τὴν κλεῖδα τοῦ πεδίου, δι' ὃ ἀπ' αἰώνων ἀγωνίζεται. Πάντα λίθον ἑπομένως κινεῖ καὶ οὐδενὸς μέσου φείδεται ὅπως ἐκβουλγαρίσῃ τὴν εἰρημένην Ἐπαρχίαν, ἀποσπάσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, καταστήσῃ αὐτὴν τρίτον αὐτοδιοίκητον βουλγαρικὸν τμῆμα, ἐξασφαλίσῃ ἐκ τούτου δι' ἑαυτὴν τὴν ἔμμεσον κτῆσιν αὐτοῦ τοῦ Βυζαντίου καὶ τάξῃ οὕτω διὰ μιᾶς λαθροχειρίας ὑπὸ τὸν σλαϊσμὸν ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἰλλυρικὴν Χερσόνησον.

Ἐκ τῆς δημοσιογραφίας δὲν ἔχομεν μόνον ὅτι πλεῖσται ρωσσικαὶ καὶ βουλγαρικαὶ ραδιουργίαι καὶ ἐπιθέσεις καταπολεμοῦσι τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν Μακεδονίᾳ μέχρις ἐξοντώσεως, δὲν ἔχομεν μόνον ὅτι οἱ πανσλαυϊσταὶ εἰς τὸν προῤῥηθέντα σκοπὸν ἀποβλέποντες παριστῶσιν ἐν Εὐρώπῃ ὡς ἄπελπιν, διὰ τὴν κακοδιοίκησιν, τὴν θέσιν τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἐπαρχίᾳ καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ὡς τοῦ ἐπικρατεστέρου ἐν αὐτῇ στοιχείου ἐφαρμογὴν τοῦ 23 ἄρθρου τῆς βερολινείου συνθήκης, ἀλλ' ἔχομεν ἐπίσης ὅτι καὶ ἄνδρες τῆς Δύσεως αὐτῆς ἐπαγγελλόμενοι τὸν δόκιμον ἐθνολόγον ὡς ὁ Βέλγος Α. Λαβαλέης καὶ ἄλλοι διαστρέφοντες ἐκ πλάνης ἴσως τὴν ἀλήθειαν πειρῶνται νὰ πείσωσι τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινὸν ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Βουλγαρισμὸς ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὅτι ἑπομένως αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄλλως ἢ τμῆμα βουλγα-

ρικόν. Ὁ βιενναῖος τύπος ἀφ' ἑτέρου διασαλπίζει ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπώλεσεν ἤδη ἣν εἶχε πρότερον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις σπουδαιότητα καὶ σημασίαν καὶ ὅτι ἡ Αὐστρία εἰς τὴν κτῆσιν τῆς Θεσσαλονίκης εὑρήσει τὰ συμφέροντα ἐκεῖνα, ἅτινα μάτην θὰ ἐζήτει εἰς τὴν τῆς πρώτης.

Ἡ ἐσχάτη κατάπτωσις, εἰς ἣν περιέστη ἤδη ἡ Τουρκία ἐπιτρέπει εἰς τοὺς εἰρημένους πολεμίους αὐτῆς τε καὶ ἡμῶν τὴν χρῆσιν παντὸς ὅπλου, δυναμένου ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐξαφανίσῃ πᾶν ἴχνος τουρκικῆς διοικήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐκριζώσῃ πᾶσαν ῥίζαν ἑλληνικῆς ἐθνότητος εἰς τὴν Ἐπαρχίαν αὐτήν, αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ ὅπλα, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ τόσα ἐναύσματα τῆς πυρκαϊᾶς τῆς ἀναρχίας, θέλουσι προκαλέσει θᾶττον ἢ βράδιον τὴν παρέμβασιν καὶ ἐπεμβατισμὸν τῆς Εὐρώπης.

Ποία δὲ τύχη ἀναμένει τὸν Ἑλληνισμὸν ἐὰν αὕτη σαγηνευομένη ἐκ τῆς δεξιότητος τῶν ἀντιπάλων ἱδρύσῃ εἰς τὴν ἑλληνικωτάτην αὐτὴν χώραν τρίτον βουλγαρικὸν τμῆμα; Ποία ἐλπὶς μεγαλείου ἀπομένει εἰς ἡμᾶς ἐὰν μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Θρᾴκης ἐγερθῇ τοιοῦτο φοβερὸν μεσότοιχον;

Τὸ κέλευσμα τῶν ἰσχυρῶν λοιπὸν ἔσεται κέλευσμα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις μεθ' ὅσην καὶ ἂν ἀναπτύσσῃ πυρετώδη ἐνέργειαν, ὅπως ἀναδείξῃ ἑαυτὸν ἄξιον τῆς κληρονομίας τῶν πατέρων του πάνυ δύσκολον, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀδύνατον, εἶναι νὰ τὴν καταλάβῃ ἄνευ τῆς θελήσεως ἐκείνων. Τὸ κέλευσμα δὲ αὐτὸ πάλιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξενεχθῇ, ὥσπερ τὸ ἀπεκδεχόμεθα, ἐὰν μὴ φανῶμεν δι' ἔργων καὶ οὐχὶ διὰ λόγων κενῶν καὶ μεγαλαυχιῶν ἄξιοι αὐτοῦ.

*
* *

Ἐὰν ἔστω καὶ ἁπλῶς ἐμβλέψωμεν εἰς τὰ πράγματα, θέλομεν ἀδιστάκτως πεισθῇ ὅτι ἐκ τῆς μέσης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης οὐδὲν εὔνουν, οὐδὲν αἴσιον δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν διότι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, φιλοκτημοσύνης συμφέροντα ἀντιστρατεύονται εἰς τὴν ἡμετέραν προαγωγήν Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτου ἄλλο πνεῦμα καὶ τάσεις διέπουσι τὰς Κυβερνήσεις καὶ τοὺς λαοὺς τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐκείνων μερῶν, καὶ ἄλλαι τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπηρείας πολλῶν ἄλλων λόγων ἐπιδιώκει εὐρυτάτην ἐλευθερίαν αὐτενεργείας, δὲν ἀνέχεται τὸ παράπαν νὰ δεσμεύηται εἰς τὴν δρᾶσίν του ἐκ κυβερνητικοῦ συστήματος, ὃ φέρει κατὰ τύπον μὲν τὴν εὔφημον ῥῆσιν τοῦ συντηρητικοῦ, πλὴν ἐν αὐτῷ οὐσιωδῶς ὑπολανθάνει ἡ αὐστηροτέρα λογοκρισία, ἡ ἄμεσος ἐπέμβασις

καὶ ἀνάμιξις τῆς ἐξουσίας εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐργασίαν, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ὁ ἄμεσος κυβερνητικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν βίου, ἅτινα πάντα εἰς οὐδὲν ἄλλο τείνουσιν ἢ νὰ περιστέλλωσι τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν τούτων καὶ περιορίζωσι τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν.

Ἵνα δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνδρωθῇ καὶ καταλάβῃ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς στοιχεῖον ἀπαραίτητον ἰσοῤῥοπίας ἐν αὐτῇ καὶ τῇ Εὐρώπῃ, καὶ μὴ περιορισθῇ ἀσυνειδήτως καὶ ἐλέῳ τῶν ἰσχυρῶν διὰ βίου εἰς τὴν σημερινὴν ἐσχάτην γωνίαν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ποία ὀφείλει νὰ ᾖ ἡ τοῦ πανελληνίου ἐνέργεια, ποία ἡ στάσις του, ποία τὰ ὅπλα, ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον; Ἁπλαῖ διαμαρτυρίαι; ἀλλ' αὗται θὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν ἀξίαν, ἣν ἔσχον αἱ διαμαρτυρίαι, ἃς οἱ διαμελισθέντες ἀτυχεῖς Πολωνοὶ ἐξεύροντο, ἀφοῦ ἀφῆκαν τοὺς ἐχθρούς των νὰ καταλάβωσιν ἀμαχητὶ τὰ φρούριά των ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ διαιτητοῦ, ἢ ἐκεῖναι τῶν πρὸ ἐτῶν τινων ἐκθρονισθέντων ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας. Διατριβαὶ αἰσθηματικαὶ καὶ ἱκετήριοι, ἀφηγούμεναι τὰς ὑπηρεσίας, ἃς ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολυτρόπως παρέσχεν εἰς τὴν Εὐρώπην; Ἀλλ' ἡ διπλωματία συνήθως κωφεύει, διότι ἄγεται κυρίως ὑπὸ τοῦ νοὸς εἰς τὸ συμφέρον καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς καρδίας εἰς αἰσθηματικὰς διαχύσεις, διὸ καὶ αἱ διαμαρτυρίαι αὗται θέλουσι λάβῃ τὴν τύχην ἄλλων παραπλησίων, δι' ὧν καὶ οἱ Πολωνοὶ ἐπειράθησαν πολλάκις νὰ ἐκβιάσωσι τὴν εὐρωπαϊκὴν συμπάθειαν ὑπὲρ ἑαυτῶν, ὑπομιμνήσκοντες τὴν πρὸ αἰώνων ὑπὸ τοῦ Σοβιέσκη διάσωσιν τῆς Βιέννης καὶ αὐτῆς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς ἡμισελήνου.

Ποῖα λοιπὸν τὰ μέσα, δι' ὧν ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει νὰ ἐκτυπώσῃ αὐτὴ ἡ ἰδία τὸν ἀληθῆ, τὸν γνήσιον γεωγραφικόν της χάρτην, ν' ἀποδείξῃ τὸ πλαστὸν καὶ ὑποβολιμαῖον παντὸς ἄλλου, ἐξηγοῦντος ὅτι, ὡς ἔχουσι δῆθεν τὰ πράγματα, ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ γεωγραφικὸν ὄνομα, ὥσπερ καὶ περὶ Πολωνίας τὸ αὐτὸ ἐλέχθη μετὰ τὸν διαμελισμὸν αὐτῆς;

Εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς οὔτε κατόπιν ἑορτῆς ἐρχόμεθα, τουτέστι μετὰ τετελεσμένα γεγονότα, οὔτε κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα διατελοῦμεν καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις καὶ συνδυασμούς, ὑφ' οὓς ἐτελέσθησαν ἢ μᾶλλον διεδραματίσθησαν ἕτερα πολιτικὰ κακουργήματα, ὅμοια πρὸς τὰ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς σημερινῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς κακοηθείας εἰσέτι ὑπὸ χάλκευσιν ὑπάρχοντα. Ὅσῳ ὅμως καὶ ἂν ᾖ βέβαιον ὅτι κυοφοροῦνται

τοιαῦτα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐγχειρήματα, ὅσῳ καὶ ἂν ᾖ κεκορυφωμένη εἰς ἡμᾶς ἡ ἀγανάκτησις κατὰ παντὸς ἐξωτερικοῦ πολεμίου, λόγῳ ἢ ἔργῳ ἐπιβουλευομένου προφανῶς καὶ ὁπωσδήποτε τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὕπαρξιν, τοσαύτη καὶ ἀπαιτεῖται ἄκρα περίσκεψις, ἵνα ἀσφαλῶς βαδίσωμεν καὶ τῶν παθῶν ἡμῶν ἀκούσωμεν ἐπὶ τοσοῦτον μόνον, ἐφ' ὅσον πρόκειται πυρετωδῶς καὶ συμπαγῶς νὰ ἐργασθῶμεν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοπουμένου, ἀπελαύνοντες συγχρόνως πᾶσαν ἰδέαν προκλήσεως ἰδίως πρὸς τὰς ἐποφθαλμιώσας τὴν Ἀνατολὴν δύο γείτονας αὐτῇ Μεγάλας Δυνάμεις.

Ἀποσκορακίζοντες λοιπὸν πόῤῥω ἡμῶν τὰς ἀγόνους καὶ βιαίας παραφοράς, εἰς ἃς δύναται νὰ ὠθήσῃ ἡμᾶς ἡ αἴσθησις τῆς βαθείας ὀδύνης, ἣν εὐλόγως ἐμποιεῖ ἡ ἐξυφαινομένη ἐπιβουλή, ἀπολακτίζοντες πᾶσαν ἰδέαν ἐπιβλαβοῦς μικροπραγμοσύνης, ἣν χαρακτηρίζουσιν ἐπίσημοι διπλωματικαὶ ἢ δημοσιογραφικαὶ πολεμικαὶ κατὰ τῶν ἰσχυρῶν, δέον ν' ἀσπασθῶμεν τὴν σύνεσιν μόνον καὶ τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὴν πρὸς τούτους ἡμετέραν συμπεριφορὰν καὶ πολιτείαν, ἐντὸς τῶν ὅρων ἐκείνων ὅμως, οἵτινες δὲν ἐλέγχουσιν ἀδυναμίαν ἢ ποταπότητα καὶ ἐξ ἐλέους ἐκλιπάρησιν τῆς εὐνοίας αὐτῶν.

Ἡ ἐξετερικὴ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας καὶ ἐν γένει ἡ ἀγωγὴ ἡμῶν πρέπει νὰ ὦσι τοιαῦται, ὥστε ν' ἀφέλωσιν ἀπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡμεῖς θεωροῦμεν αὐτὰς ἢ τὴν ἑτέραν ἐξ αὐτῶν συνενόχους καὶ συνεργάτας εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τεκταινόμενα. Διὰ τούτου δὲ θέλομεν ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου τὴν προκατάληψιν καὶ δυσπιστίαν ἐκείνην, αἵτινες οὐδέποτε ὠφελοῦσι τοὺς ἀδυνάτους καὶ ἃς δύο ἰσχυροί, καίτοι μὴ ἔχοντες τὰ αὐτὰ ἀπέναντι τοῦ τρίτου ἀσθενοῦς συμφέροντα, καίτοι ἔχοντες διεστῶσαν ἀλλήλοις ἀπέναντι τούτου πολιτικήν, πολλάκις ἐκμεταλλεύονται, ὅπως τὰς χρησιμοποιηθῶσιν ἕκαστος πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἀδυνάτου αὐτοῦ.

* * *

Ἐκ τούτων μεταβαίνοντες εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ σπουδαιοτέρου ἁπάντων, τουτέστιν ὁποῖα πρέπει νὰ ᾖ ἡ πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Δύσιν πολιτεία ἡμῶν καὶ ὁποῖα τὰ μέτρα τὰ ληπτέα πρὸς περιποίησιν καὶ ἐξέγερσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ἐκ τῶν πρώτων ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἱστάμεθα ἐνώπιον διεθνῶν ὑποχρεώσεων πρὸς φίλην δύναμιν, οἵα ἡ Τουρκία, ὧν ἡ

παράβασις συνεπάγεται τὰ σοβαρώτερα ἀποτελέσματα ἐπὶ βλάβῃ ἡμῶν.

Ὁ Βούλγαρος ἀκριβῶς διὰ λόγους φυλετικῆς ζηλοτυπίας οὐδέποτε πρὸς τὸν Ἕλληνα συμπαθήσας, καιροφυλακτῶν δὲ πάντοτε τὴν εὐκαιρίαν ἵνα ἐξωτερικεύσῃ διὰ πραγμάτων τοιαύτην πρὸς τοῦτον ἀντιπάθειαν, πρῶτον ἐν ἔτει 1821 ἀπέσχε καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀναμίξεως εἰς τὴν γενικὴν κατὰ τοῦ κοινοῦ πολέμου ἐξέγερσιν*, ἀκολούθως καὶ πάλιν ἐξεδήλωσεν αὐτὴν ἐπιχειρήσας ὃν καὶ ἐπέτυχε χωρισμόν του ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ νῦν ὅτε ἐπέτυχε τὴν Ἐξαρχίαν καὶ τὴν πολιτικήν του αὐτονομίαν, διατρανοῖ καί τι πλέον, τουτέστι τὴν ἰδέαν τοῦ Πανβουλγαρισμοῦ.

Οὐδὲν ἄλλο λοιπὸν αὐτὸς ἀνακυκῶν ἀδιαλείπτως ἐν τῷ νῷ, ἢ πῶς νὰ ὑποσκελίσῃ καὶ ἐξοντώσῃ, εἰ δυνατόν, τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἐν ταῖς ἐντεῦθεν τοῦ Αἵμου χώραις, συμπληρώσῃ δὲ τὸ ἔργον του διὰ τῆς ἀποῤῥοφήσεως πασῶν τῶν χωρῶν μετὰ τοῦ Βυζαντίου ὡς πρωτευούσης μιᾶς μεγάλης Βουλγαρίας, ἐκμεταλλεύεται εἰς τοῦτο τὴν ἐσχάτην κατάπτωσιν τῆς Τουρκίας, ἥτις ἐν τῇ ἄκρᾳ ἀδυναμίᾳ της σκέπτεται βεβαίως ὅτι εἰς οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ στηρίξῃ τὴν παράτασιν τοῦ βίου της εἰμὴ εἰς τὴν ἔναυσιν τῶν παθῶν τῆς ζηλοτυπίας καὶ ἀντιπαθείας, ἃς διατρέφουσιν ἀλλήλαις αἱ ὑπ' αὐτὴν ἑτερογενεῖς φυλαί, καὶ εἰς τὸ πῶς νὰ καταστῶσιν ἀμοιβαίως αὗται ἀδιάλλακτοι καὶ ἑπομένως ἀσύμφωνοι εἰς τὴν διανομὴν τῆς ἐδαφικῆς λείας.

Τὰ τρωτὰ μέρη τοῦ πολεμίου ἡμῶν προδίδονται ὑπ' αὐτῆς τῆς τακτικῆς, ἧς ποιεῖται χρῆσιν πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἀμφισβητουμένου πεδίου. Καὶ ὄντως ἐλέγχεται ἤδη οὗτος κατάφορος ὅτι ἐξακολουθεῖ ἕρπων δουλοπρεπέστατα, ὡς ὁ ὅμοιος αὐτῷ Μουζῖκος παρὰ τῷ κυριάρχῳ του, καὶ ἐξωτερικεύει εἰς τοῦτον πιστότητα καὶ ἀφοσίωσιν ἀπεριόριστον. Διὰ τῆς Ἐξαρχίας του, τοῦ τύπου, τῶν συλλόγων, τῶν πρακτόρων, πολλῶν ἐξωνημένων ὑπαλλήλων καὶ ἄλλων πολλαπλῶν μέσων χαλκεύει ἀδιαλείπτους παρὰ τῇ Πύλῃ σκευωρίας καὶ ῥαδιουργίας κατὰ τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, πειρόμενος νὰ πείσῃ αὐτὴν ὅτι ἐξ ἡμῶν καὶ οὐχὶ ἐξ ἐκείνου ὁ κίνδυνος εἰς αὐτὴν ἔρχεται. Κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲ ἀπ' εὐθείας ἀντεπεξέρχεται λάβρως καὶ ἐπιδεικτικώτατα διὰ φανατικοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ ἀγρίων λη-

* ΣΗΜ. ΕΛΛ.. Δὲν φρονοῦμεν ὅτι τῷ 1821 ἐπολιτεύθη οὕτως ὁ βουλγαρισμὸς ἐξ ἀντιπαθείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἀναισθησίας τελείας. Καὶ ἐπὶ πολὺ ἀκόμη βραδύτερον μέχρι τοῦ 1860 οὔτε ἴχνη ἀναφαίνονται ἐθνικῆς βουλγαρικῆς συνειδήσεως.

στρικῶν ἐπιθέσεων, ὅπως διὰ τοῦ τρόμου ἀφοπλίσῃ αὐτόν, ταπεινώσῃ τὸ φρόνημά του, παραλύσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ πάσης εἰς τὸ ἔργον του ἐπιφόβου ἀντιδράσεως.

* *
*

Ἐὰν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον, ὅτε ὁσημέραι ἐπιτείνονται καὶ εὐρυτέρας διαστάσεις λαμβάνουσιν αἱ καθ' ἡμῶν δολοπλοκίαι καὶ ἐπιθέσεις ἐτυγχάνομεν εἰς διάφορον παρ' ἣν εὑρισκόμεθα θέσιν· ἐὰν ἐφέρομεν δηλονότι στρατιωτικήν, ναυτικήν, πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν πανοπλίαν, ἐγγυωμένας τὴν αἰσίαν ἔκβασιν πολεμικῆς τινος ἐπιχειρήσεως· ἐὰν μὴ ἐβλέπομεν διὰ τοῦ πρίσματος τῶν αὐτοκρατορικῶν συνεντεύξεων ἐπιτελουμένην οἱονεὶ ἱερὰν συμμαχίαν, σκοποῦσαν κατὰ τὰ εὔλογα εἰκάσματα, ἵνα μὴ εἴπωμεν τὰς διαβεβαιώσεις, τοῦ ἐν γένει εὐρωπαϊκοῦ τύπου εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδαφικοῦ καθεστῶτος· ἐὰν εἴχομεν πρὸ ἡμῶν ἀνερριπισμένην καὶ αὖθις ἐν τῇ Ἀνατολῇ νέαν πυρκαϊάν, προκαλοῦσαν τὸ τέλος τοῦ δράματος καὶ δικαιολογοῦσαν τὴν ἐνεργὸν ἡμῶν ἐπέμβασιν· ἐὰν εἴχομεν δεόντως ἐκτετυλιγμένα τὰ πράγματα. ὅπως καθ' ὑπολογισμοὺς τοὐλάχιστον γινώσκωμεν πρὸς τίνας θὰ παλαίσωμεν. καὶ ἐπιτεθῶμεν ἔστω καὶ εἰς ἄνισον οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπονενοημένον ἀγῶνα· ἐὰν εἴχομεν λόγους νὰ πεισθῶμεν ὅτι ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι θὰ διεῖπε τὴν Δύσιν εὔνουν πρὸς τὴν Ἑλλάδα πνεῦμα· ἐὰν ἐπελανθανόμεθα τοῦ Βαδδιγκτῶνος, ἀνακρούσαντος πρύμναν ἐν τῇ κρισιμωτέρᾳ δι' ἡμᾶς ὥρᾳ. ἐὰν ἐπὶ τέλους ἐβαυκαλώμεθα ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι οὐχὶ πραγματικὰ καὶ ἥκιστα δι' ἡμᾶς παρήγορα περιστατικὰ καὶ στοιχεῖα εἰσὶ τ' ἀνωτέρω, ἀλλὰ ἀποκυήματα φαντασίας τεταραγμένης καὶ πεπονημένης ὑπὸ τοῦ δέους καὶ τοῦ ἐφιάλτου ἁπλῆς σκιοφοβίας, θὰ συνετασσόμεθα τῇ ἰδέᾳ ὅτι μόνον ῥίπτοντες τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον θὰ ἐλυτρούμεθα ἀπὸ τοῦ ἀπειλοῦντος κινδύνου.

Πλὴν οὔτε αἰσιοδοξοῦμεν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ φρονῶμεν ὅτι μόνον ἀμυντικὴ θέσις δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡμᾶς, οὔτε πάλιν ἁλισκόμεθα ὑπὸ τοσαύτης ἀπαισιοδοξίας ὥστε νὰ ὑπολαμβάνωμεν ἐξ ἅπαντος ἄπελπιν τὸν ἡμέτερον ἀγῶνα, καὶ χρήσιμα ἐπομένως τὰ δραστικώτερα φάρμακα, ἤτοι τὰ ἄκρα μέτρα καὶ τὴν ἐσχάτην βίαν.

Καίτοι ἀνομολογοῦντες ὅτι εἰς δεδομένας τινὰς περιστάσεις ἀπαιτεῖται καὶ ὑπερβάλλουσα ἐνέργεια, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν μεγαλουργὸν διάνοιαν,

τὴν σιδηρᾶν θέλησιν, τὴν τεραστίαν δύναμιν πρὸς δρᾶσιν, ἐπισπωμένας ἀπὸ μὲν τῶν οὐδετέρων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν, ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν πολεμίων τὸ σέβας, ὥσπερ ἐδιδάχθημεν ἐκ τῶν τοῦ 1821 ἐθνικῶν ἄθλων, οὐχ ἧττον ἐξετάζοντες τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς κυρίας αὐτοῦ ἀπόψεως, τοὐτέστιν

ἐξ ἐκείνης, ἥτις ἐκφαίνει τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, τὴν σύνταξιν τοῦ ἔθνους, τὰς κτηθείσας ἤδη ἠθικὰς εὐρωπαϊκὰς ἐγγυήσεις περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀναπτύξεώς του, πεποιθότως φρονοῦμεν ὅτι μηδεμίαν ἀναλογίαν αἱ περιστάσεις ἐκεῖναι πρὸς τὰς σημερινὰς ἔχουσι.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους λοιπὸν συμπεραίνομεν ὅτι ἡ πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικὴ ἡμῶν οὔτε προκλητικὴ πρέπει νὰ ᾖ, οὔτε ταπεινόφρων καὶ ἰδιάζουσα εἰς ἐθνάριον ὑποτελές, ἀσθενὲς καὶ προωρισμένον νὰ μαρανθῇ, ὥσπερ ξηραίνεται δενδρύλλιον ὑπὸ τῆς παχείας καὶ παγερᾶς σκιᾶς παλαιᾶς δρυός, ἀλλὰ πολιτικὴ ἀξιοπρεπής, θαρραλέα συγχρόνως δὲ καὶ συνετή, ἔχουσα μόνον ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ Ἔθνος ἐννοεῖ νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν τύχην του ἐκ τῶν ἄλλων, ἀπαραλλάκτως ὡς συμβαίνει εἰς τὸν κισσόν, τὸν κολλώμενον εἰς τὴν δρῦν, ὅπως τραφῇ ἐκ τῶν χυμῶν της καὶ τὴν ἀποξηράνῃ.

Ἐκ τῶν πρωτίστων ὅθεν ἀποβαίνει ἐπάναγκες νὰ καταστήσωμεν διὰ παντὸς μέσου καὶ τρόπου καταληπτὸν τῇ Τουρκίᾳ ὅτι οὐχὶ ἑλληνικὴ ἀλλὰ βουλγαρικὴ ζώνη συσφίγγει αὐτήν, καὶ ὅτι συμφέρον ἔχει ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς θετικῆς προόδου τούτων μᾶλλον ἢ κατὰ τῆς ἡμετέρας, ἥτις ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλέγχεται καθαρῶς ἀρνητική. Ἡ ἐν Κωνςαντινουπόλει ἑλληνικὴ πρεσβεία, οἱ ἐκεῖσε σύλλογοι, ὁ κλῆρος, καὶ πάντες οἱ ὁμόφυλοι ὑπήκοοι τῆς Πύλης, οἱ ἔχοντες μὲν κατ' ἀνάγκην δημόσια ὑπουργήματα, πλὴν οὐδέποτε ἐπιλανθανόμενοι καὶ τοῦ πρὸς τὸν ἐθνισμόν των ὑψίστου καθήκοντος, δέον νὰ ὦσιν ἑκάστοτε ἄγρυπνοι καὶ ἐνήμεροι εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ μηχανήματα τῶν ἀντιπάλων, καὶ ἀποκαλύπτωσι πᾶσαν μεμονωμένην ἢ ἐκ συστάσεως ἀπόπειραν ἢ ἐπίθεσιν ἑνὸς ἢ πλειόνων ὀργάνων τῶν ὑπεναντίων. Πάντα δὲ ταῦτα ἡ ἑλληνικὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινότης ὀφείλει νὰ συζητῇ καὶ διὰ τοῦ τύπου οὐχὶ ἑλληνιστὶ μόνον, ὥσπερ δυστυχῶς ἄχρι τοῦδε συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ γαλλιστὶ ἰδίως, διὰ δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, μεστῶν ὕλης ἐκλεκτῆς καὶ κρινομένων ἀξίων τῆς προσοχῆς καὶ μελέτης οὐ μόνον τῶν ὑψηλοτέρων ἐκεῖσε κύκλων τῶν ξένων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες εἰσὶ συνήθως ἐγκρατεῖς

τῆς γλώσσης αὐτῆς καὶ ἀδαεῖς ἴσως τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑσπερίας, εἰς ἣν καθ' ὁρμαθὸν καὶ τακτικῶς δέον τοιαῦτα φύλλα νὰ μεταβιβάζωνται.

Ὁ προσεταιρισμὸς λοιπὸν τῆς Τουρκίας εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμοῦ κτᾶται τότε μόνον, ὁπόταν οὗτος διατρανώσῃ εἰς αὐτὴν ὅτι ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ ἐν γένει τοῦ Κράτους σεμφέροντα, καὶ ὅτι ἔχει μὲν τὸν ἐγωϊσμόν του, ἀλλ' ἔχει συγχρόνως καὶ ἱκανὴν δόσιν εἰλικρινείας ὑποστηρίζων ὅτι ἀπέναντι τῶν Βουλγάρων τὰ τοῦ Ἕλληνος καὶ τοῦ Ὀθωμανοῦ συμφέροντα ταυτίζονται καὶ πρέπει ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἐξυπηρετηθῶσι, ὅτι τοῦτο εἶναι αὐτόχρημα ἀλήθεια καὶ ὅτι αἱ ἑκάστοτε εἰσηγήσεις του πρέπει νὰ ἔχωσι κῦρος παρὰ τῇ Ἀρχῇ. Τοῦτο δὲ ἐπὶ τοσούτῳ μᾶλλον δικαιολογεῖται, καὶ ὑπὸ τῆς φρονήσεως ὑπαγορεύεταί, ἐφ' ὅσον ὁ Ἑλληνισμὸς κατέχει πλεῖστα ἀνώτατα ἐν Τουρκίᾳ ὑπουργήματα, ἅτινα ἔχει συμφέρον νὰ διατηρήσῃ, καὶ ἀποκλείσῃ ἐξ αὐτῶν τοὺς ὑπεναντίους.

Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτων ὅτι ὀφείλομεν νὰ συμμαχήσωμεν τῇ Τουρκίᾳ, ἢ ποιήσωμεν πολιτικὴν ὁμολογίαν, ἐξαίρουσαν τὸ ἐν αὐτῇ καθεστὸς, εὐγνωμονοῦσαν ἐπὶ τῇ πατρικῇ στοργῇ τοῦ Ἄρχοντος καὶ ἐκδηλοῦσαν τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βιῶσαι ὑπ' αὐτήν. Τοιαύτη ἰδέα οὔτε ἐπῆλθε οὔτε θέλει χωρήσῃ ποτὲ ἐν τῷ νῷ ἡμῶν, διότι δὲν θέλομεν νὰ κληθῶμεν ἀπάτριδες ἢ ἀρνησιπάτριδες. Ἀλλ' ἀφοῦ, ὥσπερ εἴπομεν ἄνωθι, ἡ Τουρκία γοργῷ τῷ ποδὶ βαίνει ἀποσυντιθεμένη, ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ ὑπ' αὐτὴν ὁμόφυλοι δὲν εἴμεθα παρεσκευασμένοι, ὡς δεῖ, ὅπως τελεσφόρως διεκδικήσωμεν τὸ ἀνῆκον ἡμῖν ἐξ αὐτῆς, ὑποχρεούμεθα νὰ ἐπιθυμήσωμεν τὴν ἠρέμα καὶ κατὰ λόγον τῆς προόδου τῆς ἡμετέρας παρασκευῆς ὁλοσχερῆ ἀποσύνθεσίν της, ὅπως ἔχωμεν ἅπασαν τὴν χρήζουσαν ὕλην πρόχειρον πρὸς τὴν ἄμεσον ἀνόρθωσιν τοῦ ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κλόνου καταπεσοῦντος οἰκοδομήματος. Ἐννοήσαμεν ἐπὶ τέλους καὶ ἐννοοῦμεν καὶ ἐννοούμεθα ὅτι οὐδέποτε θὰ συνεβουλεύωμεν αὐτὴν ν' ἀποκόψῃ τὸ ἐκ τοῦ σώματος γαγγραινῶδες, ἀλλὰ νὰ ἐπιθέσῃ ἁπλῶς βαλσαμικὰ οὐδόλως μεταβάλλοντα τὴν τύχην τοῦ ὅλου σώματος, ἀλλὰ μόνον ἀναβάλλοντα προσκαίρως καὶ κατὰ βούλησιν τοῦ θεράποντος, τὴν καταστροφήν.

Τοὺς λόγους τούτους ἔχοντες ὡς ὑπογραμμὸν καὶ κανόνα καὶ εἰς τὰ ληπτέα ὑφ' ἡμῶν μέτρα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ συναρπάζοντες εἰς τὴν δρᾶσιν ἅπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν τόν τε ἔσω δηλονότι τῆς Τουρκίας, καὶ τὸν ἔξω αὐτῆς ὑπάρχοντα, ἀναλογιζώμεθα καὶ ἀναμετρῶμεν τοὺς κινδύνους καὶ

τὰς δυσχερείας, ἃς ὀφείλομεν νὰ ὑπερνικήσωμεν ἐπιχειροῦντες τὴν καλλιέργειαν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἰδέας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐκείνου ὅπερ ὁ μὲν Τοῦρκος ὡς δεσπότης θέλει νὰ τηρήσῃ χέρσον καὶ ἄγονον, ὁ δὲ Βούλγαρος θέλει νὰ σφετερισθῇ αὐτό.

* *
*

Πλὴν ἐὰν ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀλληλενδέτων φιλίων πρὸς τὴν Τουρκίαν σχέσεων δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ προκαλέσωμεν αὐτῇ πράγματα διὰ βιαίων ἐγχειρημάτων, ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι δὲν ἔχομεν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ χορηγῆσαι εἰς τοὺς ἐκεῖσε ὁμοφύλους πᾶσαν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν ὅπως ἀναπτυχθῶσιν ὑλικῶς τε καὶ νοητικῶς καὶ εὐημερήσωσι συμφώνως καὶ πρὸς τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ἃς ὡς διαιτητὴς ἡ Βερολίνειος συνθήκη διέγραψεν, ἡ δὲ Τουρκία ὀφείλει νὰ σεβασθῇ, ἵνα μὴ ἐκ τῆς ἀθετήσεως κηρύξῃ αὐτὴ ἑαυτὴν ἔκπτωτον τῶν κυριαρχικῶν της δικαιωμάτων.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν εἰς ἡμᾶς πᾶσι καὶ οἵα δήποτε πρὸς τοὺς Μακεδόνας συνδρομὴ εἰς θεραπείαν τοῦ ἐν γένει πρακτικοῦ των βίου, καὶ τοιαύτην ἑπομένως ἐννοοῦμεν ἐκείνην, ἥτις ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπον μεταρσιοῦσα τὴν διάνοιάν του, ἑδραιοῦσα εἰς αὐτὸν τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν θρησκείαν, τὴν πατρίδα καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ὑπεκκαίουσα αὐτῷ τὸν πόθον τοῦ ἀποδεῖξαι ὅτι ἔχει ἀξίαν, διότι ἐργάζεται καὶ μοχθεῖ, ἵνα ἀφ᾽ ἑαυτοῦ συμπληρώσῃ ὃν ἔχει, ὡς ἄνθρωπος κοινωνικόν, καὶ ὡς Ἕλλην, ἐθνικὸν προορισμόν.

Ἀφ᾽ οὗ δύναται νὰ ὑπάρχῃ σημεῖόν τι συναντήσεως ἡμῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ ὅτι ἑπομένως ἐλέγχεται ἀναγκαία πᾶσα ἐκ τῶν ἔξω συνδρομὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας Μακεδόνας, ὅπως μὴ ὑστερῶσι τῶν λοιπῶν εἰς τὰ μέσα τῆς ἰδίας συντηρήσεως, χορηγοῦσιν εὔλογον ἀφορμὴν οὐ μόνον εἰς τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κυβέρνησιν νὰ κατέλθῃ ἐπίκουρος εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκείνων, διότι αὕτη κυρίως καλεῖται ἵνα ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ἐπισημοποιήσῃ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε χώρα καθαρῶς ἑλληνική, οὐδὲν ἄλλο ποθοῦσα ἢ τὴν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα προσάρτησίν της ἅμα ὡς ἐπιστῇ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.

Ἐντεῦθεν ἐξετάζοντες οὐχὶ ἀκροθιγῶς καὶ ἐπιπολαίως, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς ἰδιαζούσης καὶ ἀνταξίας πρὸς τὴν σπουδαιότητα τοῦ προκειμένου ζητήματος τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῆς Μακεδονίας, θέλομεν

πεισθῇ ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ὥσπερ καὶ οἱ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Τουρκίας Ἐπαρχίας οἰκοῦντες, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ διὰ πλείστους λόγους, οὓς περιττὸν κρίνομεν ν' ἀπαριθμήσωμεν, οὔτε ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς νοητικῆς ἀναπτύξεως εἰς θέσιν εὐάρεστον διατελοῦσι, οὔτε ὑπὸ ὑλικὴν ἔποψιν εὐμοιροῦσι τῶν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ἐπιτηδείων.

* *
*

Ἐὰν δὲ τοιαύτη παρίσταται ἡ ἀληθὴς εἰκὼν τῶν πραγμάτων ἐκεῖσε, ποία πρέπει νὰ ᾖ καὶ εἰς τί κυρίως δέον νὰ περιστραφῇ ἡ ἐκ τῶν ἔξωθεν περιποίησις τῶν ἐκεῖσε ὁμοφύλων; Ἀρκεῖ ἄρά γε ἡ ἐξωτερίκευσις αἰσθηματικῶν ἐκδηλώσεων ἢ ἡ χορήγησις τῶν συνήθων καὶ ἐφημέρου βίου προξενικῶν μικρορραδιουργιῶν, ὑποσχέσεων, προτροπῶν καὶ παντοίων ἄλλων ἀγόνων εἰσηγήσεων, ὅπως παρασκευάσωσι τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν εἰς ῥωμαλέαν ἀντίστασιν κατὰ πολεμίων, ὑπὲρ ὧν ἀφθόνως χαλκεύεται ὁ σίδηρος καὶ χέεται ὁ χρυσὸς τοῦ Βορρᾶ; Ἀρκοῦσι ἰδεολόγοι τινὲς ἵνα ἐξεγείρωσιν ἐκ τοῦ ληθάργου, ἀναστήσωσιν ἐκ τῆς νάρκης ὑπερτετρακοσίων ἐτῶν σκληροτάτης δουλείας τὸ κοινὸν φρόνημα, ὥσπερ δύναται τοῦτο νὰ ἐπιτελεσθῇ εἰς ἄλλας κοινωνίας ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ξένου διατελούσας, ἀλλὰ μεμορφωμένας καὶ ἀνεπτυγμένας, ἔνθα ὁ ἄνθρωπος ἔχει κατὰ κόρον πάσας τὰς ἀνέσεις τοῦ βίου, προέκοψεν εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ, ἔχει πλήρη τὴν συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας, γινώσκει ὅτι στερεῖται μόνον τοῦ δώρου τῆς ἐλευθερίας, ὑπάρχει εἰς θέσιν ὅπως ἐκτιμήσῃ τὸ βαρύτιμον αὐτῆς, αἰσθάνεται ἑπομένως εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τὴν ἐκ τῆς στερήσεώς της ὀδύνην καὶ ἀρκεῖ εἷς μόνος σπινθήρ, ἵνα τὸν ἠλεκτρίσῃ καὶ καταστήσῃ ἔνθουν καὶ ἀκατάσχετον πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῆς; Πάντως οὐχί.

Ἡ σημερινὴ Μακεδονία δὲν εἶνε οὔτε ἡ ἐπὶ τοῦ Κοσσοὺθ Οὐγγαρία, οὔτε ἡ ἐπὶ τοῦ Καρόλου Ἀλβέρτου καὶ τοῦ Καβοὺρ Λομβαρδία, Ἐνετία, καὶ λοιπά. Εἶνε ἔδαφος, ἔνθα διαιτῶνται πολλαὶ καὶ ποικίλαι κοινωνικαὶ ἀσθένειαι, ὥσπερ καὶ προείπομεν, δι' ὃν λόγον καὶ ἀπαιτεῖται ἡ χορήγησις φαρμάκων ὅλως διαφόρου φύσεως. Ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων ἡ ἐπιδαψίλευσις παντὸς μέσου θεραπεύοντος κυρίως τὰ τοῦ πρακτικοῦ τῶν ἐκεῖσε ὁμοφύλων βίου, ὅπως κατανοήσωσι διὰ ψηλαφητῆς βοηθείας τὸ μέτρον τοῦ ἡμετέρου αἰσθήματος καὶ ἐρριζωθῇ αὐτοῖς ἡ ἰδέα τῆς ἀδελφότητος καὶ ὁ πόθος ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐξ ὑπαμοιβῆς συνεργασθῶσιν ὅπως ἐξοικονομήσωσιν ἡμῖν τὸ ἥμισυ τοῦ πρὸς τὸ κοινὸν ὅριον σταδίου.

Εἰς ταῦτα ἑπόμενοι θεωροῦμεν λίαν ἐπάναγκες ἵνα ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις διαθέτῃ πρακτικὸν χρηματικὸν ἐπίδομα, κατὰ λόγον τῶν περιστάσεων, ὑπὲρ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων, ὅσοι φοιτῶσιν εἰς τὰς διάφορους σχολὰς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ὅπως ἐφελκύσῃ ὅ,τι πλεονα ἀριθμὸν μαθητευσόντων, παρέχῃ δὲ καὶ πάσας τὰς δυνατὰς εὐκολίας καὶ μετὰ πραγματικῶν θυσιῶν, ἐὰν δεήσῃ, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν συναλλαγῶν, οἵας δήποτε φύσεως καὶ ἂν ὦσιν αὗται, μεταξὺ τῶν ἐκεῖσε ὁμοφύλων καὶ ἡμῶν τῶν ἐλευθέρων.

Ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἐπίσης ὑπολαμβάνομεν τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως σύστασιν ταμείου εἰδικοῦ, προοριστέου εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἐπαρχίᾳ ὁμογενῶν, τὴν ὑποχρεωτικὴν καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων καταβολὴν δημοσίων καὶ δημοτικῶν χρημάτων εἰς αὐτό, δεχόμενον ὡσαύτως καὶ πᾶσαν ἑκουσίαν ἰδιωτικὴν καταβολήν, ὅθεν δήποτε ἂν προσενεχθῇ τοιαύτη· τὴν διαχείρισίν του ὑπὸ ἁρμοδίων καὶ τὴν διάθεσιν τῶν χρημάτων αὐτοῦ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποβῶσι χρήσιμα πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ὑλικὴν προαγωγὴν αὐτῶν οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφόδια, ἐνοούμεθα καλῶς... εἰς αὐτοὺς κατὰ πάσης καὶ οἵασδήποτε ἐνδεχομένης συμβῆναι ἐπιθέσεως.

Γνωστότατον τοῖς πᾶσιν εἶνε ὅτι πλεῖσται Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις, διὰ πολλοὺς καὶ οὐχὶ τοὺς τυχόντας λόγους, τὴν μεγίστην σημασίαν δίδουσαί εἰς οἰκεῖον προξενικὸν κλάδον ἐν Τουρκίᾳ διατηροῦσιν ἐκεῖσε προξενικὰ ὄργανα ἀναμφησβητήτου ἱκανότητος καὶ ἀντάξια τῆς ἀποστολῆς των, κατορθοῦντα σὺν τοῖς ἄλλοις νὰ ἐπιδρῶσιν ἑκάστοτε καὶ ἐπιβάλλωνται καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν διήκησιν τοῦ Κράτους, ὁσάκις ἀπῄτησε τοῦτο τὸ συμφέρον τῆς δυνάμεως, ἣν ἕκαστος αὐτῶν ἐκπροσωπεῖ, οὐχὶ τοσοῦτον διὰ τὸν φόβον, ὃν ἐμπνέει ἡ ἰσχὺς τῆς δυνάμεως αὐτῆς, ὅσον διὰ τὸ ταπεινόν, ἐξηχρειωμένον καὶ φύσει ψωφοδεές τῶν διοικητῶν αὐτῶν. Ποία δὲ ἀναλογία ὑπάρχει, ποῖον τὸ μέτρον μεταξὺ τῶν συμφερόντων τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν τῆς Ἑλλάδος ἐν Τουρκίᾳ, ὅπως ἐλέγξῃ συγγνωστὴν τὴν ἡμετέραν Κυβέρνησιν, ὑστεροῦσαν τῶν ἄλλων εἰς τὴν δέουσαν ἐκπροσώπησίν της ἐν αὐτῇ; Τίς ὁ ἀποτολμήσων νὰ λάβῃ ἀνὰ χεῖρας τὸν κάλαμον ἵνα συνηγορήσῃ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἀναιρέσῃ καὶ αὐτὴν τὴν μομφὴν τῆς προδοσίας, ἐὰν ἡ σφαγίασις τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος ἀποδοθῇ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τήν ῥαθυμίαν, τὴν ἀδεξιότητα, τὴν ἀτολμίαν τῶν ἡμετέρων ὀργάνων, ἅτινα, καί τοι ὡς γνωστὸν, ἐν πολλοῖς εἰς τὴν Τουρκίαν δύναν-

ται νὰ παίξωσι τὸ πρόσωπον τοῦ Κράτους ἐν Κράτει, οὐχ ἧττον εἴτε ἐκ παντελοῦς ἀγνοίας τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς των, εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων οὓς κατωνομάσαμεν, περιορίζονται εἰς τὸν στενότατον κύκλον τῆς τυπικῆς ὑπηρεσίας, τὴν ἁπλῆν ἀνταλλαγὴν τῆς διοικητικῆς ἀλληλογραφίας; Ποία ἡ ὑπόληψις τοῦ Ἔθνους καὶ ἡ σύστασις αὐτῶν παρὰ τῇ Κυβερνήσει καὶ τοῖς λαοῖς ἐκείνοις, παρ' οἷς προέδραμεν ἡ φήμη ὅτι οὐκ ὀλίγοι ὑπάλληλοι τοιοῦτοι ἀπέζων ἐκ τῶν ψιχίων τῆς τραπέζης τῶν ἰσχυρῶν, ἢ ἐκ τῶν ἀποθεμάτων τοῦ δημοσίου ταμείου ἄχρι τῆς στιγμῆς τοῦ διορισμοῦ των;

Ἐρρέτωσαν λοιπὸν οἱ εὐνοούμενοι, καὶ οἱ φύλακες τῶν ἀντιθαλάμων τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν ἀπὸ τῆς εἰρημένης ὑπηρεσίας καὶ εἰς ἀντικατάστασιν ἀποσταλήτωσαν πρόσωπα κεκτημένα οὐ μόνον τὴν ἱκανότητα ἀλλὰ καὶ τὴν τόλμην τοῦ ἀναμιχθῆναι ἐκεῖσε καὶ εἰς πράγματά τινα ἐσωτερικά, ὧν ἡ φύσις ἐπιβάλλει τὴν ἐπέμβασίν των, προαχθήτωσαν δ' ἐκεῖνοι ὧν εἶνε γνωστὴ ἡ πολυχρόνιος εἰς τοῦτο ὑπηρεσία καὶ οἵτινες διετράνωσαν πολλάκις καὶ εἰς κρισίμους περιστάσεις τὴν ζωηροτέραν φιλοπατρίαν. Δίψαν ἄσβεστον ἔχομεν ὀργάνων τολμηρῶν πρὸ πάντων καὶ γινωσκόντων ὅτι θὰ ὦσι τόσα κέντρα ἐνεργείας, κεφαλαὶ καὶ χεῖρες συγχρόνως, βουλευόμενοι καὶ ῥέκται, δι' ὧν ὀργανοῦνται διδασκαλεῖα καὶ ἑταιρεῖαι, ἐκζητοῦνται ἢ καὶ ἐκβιάζονται ἔρανοι, κατηχεῖται ὁ κλῆρος, διασκορπίζονται ἐθνικαὶ ἐφημερίδες καὶ λοιπὰ γράμματα, ἔξωθεν ἐρχόμενα, καταρτίζονται ὅμοια ἐπιτόπια, διανέμονται εἰκόνες ἐθνικῶν ἄθλων, ἐντυποῦνται τοῖς Ἕλλησιν ὅ,τι ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐνετύπωσε τοῖς Βουλγάροις ἡ εἰκὼν τοῦ Κρούμου, διανέμονται χρήματα, ἐφόδια παντοῖα κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ πρὸ αὐτῆς, ὀργανίζεται, ἐν ἑνὶ λόγῳ, συστηματοποιεῖται καὶ λειτουργεῖ ὁ ἐθνικὸς προσηλυτισμός, ἐξωπλισμένος πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ νυμφίου δι' ὅλων ἐκείνων τῶν μέσων, οἷς, κατὰ λόγον τῆς εὐρύνσεως τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας, τῶν προκομμάτων, ἃ εἰς τὸ στάδιόν του ἀπαντᾷ καὶ τῆς βαθμιαίας ἐξεγέρσεως τοῦ φρονήματος, χρῆται καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς βίας διὰ τῆς βίας ἐν ἀνάγκῃ.

Τοιαύτη τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν ἐνέργεια καὶ πολιτεία συνδυαζομένη πρὸς ἐκείνας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν συλλόγων οἵου δήποτε ἑλληνικοῦ κέντρου ἢ γωνίας θ' ἀναπτερώσῃ βεβαίως εἰς ἕκαστον τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐπὶ τέλους θέλει θριαμβεύσῃ ἀγών, ὅστις ἐνῷ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δικαίου, ἐναύεται ἅμα δι' ὅλων τῶν ἀσφαλιστικῶν ὑλῶν, ὅσας παρὰ τῶν ἡμετέρων

πατέρων τοῦ 1821 ὡς κληρονομίαν ἔχομεν, καὶ δὲν καταλιμπάνεται εἰς τὴν διάκρισιν τῆς εἱμαρμένης καὶ εἰς τὸ ἔλεος τῆς ἱστορίας.

* *
*

Ἐὰν δὲ ἄχρις ὅ,του ἐπέλθῃ ἡ πλήρωσις τοῦ τελικοῦ ἡμῶν σκοποῦ ὑποχρεούμεθα νὰ τηρήσωμεν ἀσβέστους τὰς παραδοθείσας ἡμῖν ἀνημμένας δᾶδας, ὀφείλομεν συγχρόνως ν᾽ ἀναμνησθῶμεν ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν ἐδημιούργησαν καὶ ἄλλο τι, ὃ καὶ ἡμεῖς εἰς ἣν ἐτυγχάνομεν ἐξακολούθησιν τοῦ σταδίου ἐκείνων δὲν πρέπει νὰ καταλίπωμεν εἰς τὴν λήθην, παραγνωρίζοντες ὅτι αὐτὸ ὑπῆρξεν ὁ κύριος αἴτιος τῆς ἀναγεννήσεως πλείστων ἐθνῶν ἐν οἷς καὶ τοῦ ἡμετέρου, ἡ συμπαγὴς καὶ ἀδιάρρηκτος πανοπλία των.

Τὰ λεγόμενα κομιτάτα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία παρ᾽ ἡμῖν ὑπῆρξαν οἱ πραγματικοὶ μοχλοὶ εἰς οὓς ὀφείλονται αἱ ἐθνικαὶ ἐξεγέρσεις. Ἡ πεῖρα λοιπὸν τοῦ παρελθόντος, ὁ θρησκευτικὸς σεβασμὸς πρὸς τὰς πατρικὰς παραδόσεις ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως καὶ αὖθις ὁμοίων ἑταιρειῶν, ὁμοίων συλλόγων, ἐχόντων διακλαδώσεις οὐ μόνον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι καὶ τῇ Τουρκίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ὅπως ἐκ συνδυασμοῦ πρὸς τὴν κίνησιν καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ λοιποῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν συντρέχωσι τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ὁμοφύλους, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἀντλῶσιν ἀπὸ τούτων πᾶσαν γνῶσιν καὶ πληροφορίαν, σχετιζομένας πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῆς εἰρημένης Ἐπαρχίας καὶ ἀποκαλύπτωσι τὴν ἀλήθειαν ἐν Λονδίνῳ, Παρισίοις καὶ Ῥώμῃ διὰ δημοσιογραφικῶν ὀργάνων καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ οἰκείου ἐκεῖσε τόπου· καταπολεμῶσι τὰ ψεύδη τῶν πανσλαυϊστῶν καὶ φροντίζωσιν ἰδίως νὰ προσεταιρίζωνται εἰς τὸ ἔργον των ὡς κοινοὺς ἐργάτας τοὺς ἐγκρίτους φιλέλληνας τῆς Δύσεως, ὅπως τὸ Εὐρωπαϊκὸν φρόνημα γνωρίσῃ ὅτι ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἀγορεύει μόνον ὁ Ἕλλην ὅστις ἔχει καὶ συμφέρον ἀλλὰ καὶ ἕτερος ξένος αὐτῷ, ἀμερόληπτος καὶ βαρύτητος εὐρωπαϊκῆς. Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους συνεταιρισμὸν δὲν ἐννοοῦμεν ἐκεῖνον, ὅστις πομπωδῶς καὶ μετὰ θεατρικῆς ἐπιδείξεως συνίσταται, ὑπάρχει κατ᾽ εὐφημισμόν, ζῇ μόνον ἐν τῷ καταστατικῷ αὐτοῦ καὶ οὐκ ὀλίγοι προθυμοῦνται καὶ σπεύδουσι νὰ μετάσχωσιν αὐτοῦ, διότι μηδεμίαν ἄλλην θυσίαν ἔχουσι νὰ ἐπιτελέσωσιν ἢ τὴν τῆς ἐγγραφῆς τοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν εἰς τὸ μητρῷον τῶν ἐπιτίμων μελῶν του, ἀλλὰ ἐκεῖνον, ὅστις καταρτίζεται ἄνευ βοῆς καὶ θορύβου, μένει ἀφανὴς ἀλλὰ λει-

τουργεῖ πάντοτε, ἔχει τὸν δάκτυλόν του παντοῦ καὶ ἐπισκοπεῖ τὰ πάντα ἀθέατος καὶ ἀκατάληπτος, ὡς ἡ πατριωτικὴ Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ.»

* *
*

Ἐκθέντες ὡς οἷόν τε σαφῶς τὴν ἡμετέραν γνώμην περὶ παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ πόθου κρίνομεν ἐπὶ τέλους σκόπιμον νὰ προσθέσωμεν καὶ ἕτερόν τι, ὅπερ καθ' ἡμᾶς παρίσταται οὐσιῶδες, διότι αἴρει ἐκ τοῦ μέσου αἰτίαν τινά, παράγουσαν οὐχὶ σμικρὰς δυσχερείας εἰς τὴν εὔστοχον ἐπινόησιν, τὴν ἀκριβῆ ἐπεξεργασίαν, τὴν ταχίστην ἐκτέλεσιν προσφυῶν κυβερνητικῶν μέτρων, καὶ τὴν ἐν γένει ἕτοιμον διεξαγωγὴν τῆς τακτικῆς καὶ ἐκτάκτου κυβερνητικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῷ προκειμένῳ.

Τὸ ἡμέτερον ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον, ἐξ ὧν ἔχει καθηκόντων, ἀπορροφώμενον ἐκ τῶν ἐν γένει ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων καὶ εἰς πολλὰ περισπώμενον, ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσήκουσαν εἰδικὴν προσοχήν του εἰς ἀντικείμενον, ὁποῖον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος, ὅπερ διὰ τὴν φύσιν του καὶ τὸ σημεῖον, εἰς ὃ περιέστη ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερον θεράποντα καὶ ἀποκλειστικὴν ἐπ' αὐτοῦ ἀσχολίαν.

Πρὸς τὴν λοιπὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν ἀλληλογραφία ἐπίσημος, ἡμιεπίσημος καὶ ἐμπιστευτικὴ κατὰ τὰς περιστάσεις μετὰ τῶν πρεσβευτῶν, τῶν προξενικῶν ὀργάνων καὶ ἄλλων Ἀρχῶν· ὁδηγίαι ἀδιάλειπτοι καὶ προβεβουλευμέναι εἰς αὐτούς· ἐπινόησις, μελέτη καὶ ἑτοίμη ἐκτέλεσις πολλῶν ὠφελίμων, ὡς ἐῤῥέθη, μέτρων, ἀποβλεπόντων ἁπάντων ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν μακεδονικὸν κλάδον, ταῦτα πάντα ἐλέγχουσιν ἐνεπαρκεῖς τὰς δυνάμεις ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου εἰς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν καὶ ἀπαιτοῦσι τὴν ἐξεύρεσιν μέσου, δυναμένου ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τακτικῆς καὶ ἐκτάκτου, ὡς εἴρηται, ἐνεργείας. Χωρὶς δὲ ν' ἀλλοιωθῇ τὸ παράπαν ἡ ἐκ τῶν κειμένων νόμων ἁρμοδιότης τοῦ Ὑπουργείου, φρονοῦμεν ὅτι δύναται τοῦτο νὰ συστήσῃ ἰδιαίτερον τμῆμα ἐκ καταλλήλων προσώπων, περιβαλλομένων κατ' ἔννοιαν τῶν ἀνωτέρω διάφορον, παρ' ἣν ἔχει ἡ Γραμματεία καὶ οἱ ὑπάλληλοί της ἁρμοδιότητα εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν πάσης ὕλης, ἀναγομένης ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν κατονομασθέντα κλάδον διὰ τὴν ταχίστην διεκπεραίωσιν αὐτῆς ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου, τηροῦντος μὲν πάντοτε τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν καὶ ἐπο-

πτείαν ἐπὶ ἐκείνου, ἀφιεμένου ὅμως εἰς αὐτὸ τὴν εὐρυτάτην ἐλευθερίαν ἐνεργείας.

Εἰς ταῦτα περιοριζόμενοι καὶ καταλήγοντες εὐχόμεθα διαπύρως ἵνα ἕτεροι σθεναροὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν γραφίδα συμπληρώσωσιν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τὰ χάσματα, ἅτινα ἀφῆκεν ἡ ἡμετέρα ἀδυναμία, καὶ διὰ τούτου εὐοδωθῇ καὶ κατορθωθῇ ἡ συμπλήρωσις τοῦ κενοῦ, ὃ χωρίζει τὸ Ἔθνος ἀπὸ τοῦ πέρατος, εἰς ὃ ἀνέκαθεν καὶ εναγωνίως ἀτενίζει.

Ἐν Λευκάδι.

Σ. Α. Ψ.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ὁ κ. Γ. Ἀντωνόπουλος, καταναλώσας ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον ὑπὲρ ἰδέας, ἐξ ἧς ἐξήρτηται αὐτὴ ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ δεκάδων ἤδη ἐτῶν γράφων, ἀγορεύων, κατηχῶν ὑπὲρ τῆς ἀνασυντάξεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς ἀγωγῆς τῆς μαθητιώσης ἑλληνικῆς νεότητος, τῇ 15 Νοεμβρίου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς νομικῆς Σχολῆς ἔλαβε καὶ πάλιν τὸν λόγον περὶ στρατοῦ, ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου ἐξ ὑπουργῶν, πολιτευομένων, στρατιωτικῶν, καὶ φοιτητῶν.

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τοῦ τεύχους τούτου τῆς δημοσιεύσεως τῶν στρατιωτικῶν μελετημάτων τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρὸς διότι φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἰδέα τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἔθνους δέον νὰ καταστῇ ἰδέα κεντρικὴ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, ὅτι δέον νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ Πανελλήνιον ὡς δόγμα ἐθνικῆς πίστεως ὅτι «ἂν μὴ καταστήσωμεν τὴν Πατρίδα ἀξιόμαχον, συντεταγμένην μέχρις ὀδόντων, ἐπιβάλλουσαν τὸν σεβασμὸν εἰς φίλους καὶ ἐχθρούς, ὁ Ἑλληνισμὸς μοιραίως θέλει ἀποπνιγῇ ἐν τῷ ἀσφυκτικῷ χώρῳ τῆς μικρᾶς ἠλευθερωμένης γωνίας».

Α΄.

Ἐν τῷ Σκοπευτηρίῳ τῆς Καλλιθέας, τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσίν μου, συνέστη ἐκ φοιτητῶν ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος ἔτους **Φιλοστρατιω-**

ικὴ Ἑταιρεία, σκοπὸν ἔχουσα τὴν στρατιωτικὴν μόρφωσιν τῶν μελῶν αὐτῆς ιὰ χρησιμοποιήσεως μέρους μόνον τοῦ πολλοῦ χρόνου, ὃν οἱ νέοι διαθέτουσιν ἔξω ῆς ἐπιστημονικῆς των ἀκροάσεως καὶ μελέτης. Καὶ εἰς τὰς τάξεις τῆς Ἑταιρείας γένονται δεκτοὶ καὶ ἐνήλικοι μαθηταὶ τῆς τελευταίας τάξεως τῶν ἄλλων ἐν Ἀθήαις ἀνωτέρων Ἐκπαιδευτηρίων.

Διὰ νὰ φωτισθῇ δὲ περισσότερον ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ ἐξεγερθῇ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ ε τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἑκουσίως ὑπεβλήθησαν, καὶ τῆς καθόλου στρατιωτικῆς ἰδέας, μα δὲ καὶ διὰ νὰ καταστῇ ταχυτέρα καὶ κανονικωτέρα ἡ τοιαύτη μόρφωσίς των, σκόιμον ἐθεώρησα νὰ διδαχθῶσι καὶ θεωρητικῶς, ὅσα μοὶ ἐφάνησαν συντελεστικὰ πρὸς ὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἡ θεωρητικὴ δὲ αὕτη ἑρμηνεία, ἥτις ἐγένετο ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἴς τινα αἴθουσαν τοῦ Πανεπιστημίου, προθύμως ὑπὸ τῆς Πρυτανείας χορηγηθεῖσαν, καὶ ἥτις ὡς ἐκ τῶν πολεμικῶν εἰκόνων, ἃς ἀπροκαλύπτως αρέχει καὶ ἄλλας λίαν ὠφελίμους ἐντυπώσεις, κατεδείχθη τοσοῦτον ὑπὲρ τὰς προσοκίας μου ἐποικοδομητική, ὥστε ἀνεγνώρισα ὅτι μοὶ ἐπεβάλλετο τὸ ἐπιτακτικὸν καήκον νὰ δώσω εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὅσῳ μοι δυνατόν, εὐρυτέρας διαστάεις καὶ τύπον συστηματικώτερον. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι εἰς ἐπὶ πλέον λόγος τοῦ νὰ ροβῶ εἰς τοῦτο, ἦτο καὶ ἡ συναίσθησις ὅτι ἴσως ἐκ τῆς ἀτελοῦς καὶ ἀνεπισήμου ὐτῆς ἀρχῆς, καταστῇ δυνατὸν νὰ πληρωθῇ ἡ θέλησις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ σοφοῦ νοοθέτου, ὅστις τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ στρατιωτικὴν διδασκαλίαν ἀνεγνώρισεν ὡς ναγκαιοτάτην εἰς τὸν ἐθνικὸν προορισμόν του, καὶ διὰ τοῦτο ῥητῶς διετύπωσεν ἐν ῷ θεμελιώδει αὐτοῦ νόμῳ.

Ἐθεώρησα χρέος μου νὰ προτάξω τὰς συντόμους αὐτὰς ἐξηγήσεις, ὅπως οἱ εὐαεστηθέντες νὰ μᾶς τιμήσητε σήμερον διὰ τῆς παρουσίας ὑμῶν ἐννοήσητε ὅτι παρίστασθε εἰς ἔναρξιν στρατιωτικοῦ μαθήματος, τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τοιούτων λόγων ὑπαγοευθὲν καὶ εἰς τοιοῦτον σκοπὸν ἀποβλέπον, ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς φοιτητάς, ὅσοι ήμερον ὑπακούοντες εἰς τὴν ἔντονον φωνὴν τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Τιμῆς ἀπεφάισαν νὰ παρασκευασθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν.

Καὶ τὸ μὲν θέμα τῆς ἐναρκτηρίου αὐτῆς ὁμιλίας μου εἶνε ὁ στρατός, σκοπὸς δὲ ὰ καταδειχθῇ κατὰ πρῶτον μὲν λόγον ὅτι ἐκτὸς ἐκείνων, διὰ τὰ ὁποῖα χρειάζεται δαπάνη πολλῶν ἢ ὀλίγων ἑκατομμυρίων, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν γίνονται εἰς τὸν στρατόν, ῶν ἑκατομμυρίων μὴ ὑπαρχόντων, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα πολὺ συντελεστικώτερα τούτων εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐνδυνάμωσιν ἡμῶν, ἀπαιτοῦσι μόνον ὀλίγην αλὴν θέλησιν ἀπὸ μέρους τῶν ἁρμοδίων καὶ ἢ οὐδεμίαν ἢ ἀσήμαντον χρηματικὴν δαπάνην. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ὅτι τὸ πρώτιστον ἴσως τούτων τῶν ἀδαπάνων συντελεστικωτάτων μέτρων εἶνε καὶ ἡ ἐν τῷ Σκοπευτηρίῳ κατατεθεῖσα διὰ τῆς ἰρημένης Ἑταιρείας ἀτελὴς ἤδη καὶ ἀνεπίσημος ἀρχή, ἂν διὰ τῆς ἠθικῆς τοὐλάχιστον συνδρομῆς τῆς Κυβερνήσεως ἢ φιλοτίμων ἰδιωτῶν λάβῃ τὰς ἀναγκαίας αὐτῇ

διαστάσεις. Ἂν δὲ πάντα ταῦτα εἶνε ἢ δὲν εἶνε ἀληθῆ καὶ πραγματικά, ἐξ ὧν θ' ἀκούσετε ἤδη, κρίνατε.

* *
*

Πῶς ὁ στρατὸς ἡμῶν ἐνδυναμούμενος **ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ὑλικῆς δαπάνης, ἣν τὸ Κράτος ἤδη παρέχει πρὸς αὐτόν**, θὰ καταστῇ ἄξιος τῶν εὐλόγων προσδοκιῶν τοῦ Ἔθνους, τολμῶ νὰ εἴπω ἀνεπιφυλάκτως ὅτι περὶ τούτου ἐκ βάσεως διαφωνῶ πρὸς πάντα σχεδόν, ὅσα μέχρι τοῦδε εἴτε ἀπὸ τοῦ βήματος ἐλέχθησαν τῆς Βουλῆς εἴτε εἰς τὰς στήλας ἐγράφησαν τῶν ἐφημερίδων, ὡς φρονῶν ὅτι καὶ ἡ φύσις τῆς κατατρυχούσης τὸν στρατὸν χρονίας νόσου δὲν εἶνε, οἵα σχεδὸν γενικῶς νομίζεται, καὶ ἡ ἑστία τῆς νόσου ταύτης ὅτι δὲν κεῖται, ὅπου κυρίως καταζητεῖται.

Ἡ ἔλλειψις τοῦ καταλλήλου ὀργανισμοῦ, ἡ ἐνασχόλησις τοῦ στρατοῦ εἰς ὑπηρεσίας ἀλλοτρίας τῆς ἀποστολῆς του, ἡ μὴ ἐκτέλεσις γενικῶν γυμνασίων, ὁ πεπαλαιωμένος ὁπλισμὸς καὶ ὅσα ἄλλα, ὅμοια τούτοις, καταγγέλλονται καθ' ἡμέραν ὡς τὰ κυρίως καθιστῶντα τὸν στρατὸν κατώτερόν του, πάντα ταῦτα εἶνε ὁμολογουμένως ἐλλείψεις φανεραί, σοβαραὶ καὶ ἀναμφισβήτητοι. Ἀλλά, καὶ ἂν ὑποτεθῇ πρὸς στιγμὴν ὅτι διὰ τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀπαιτουμένων οὐκ ὀλίγων ἑκατομμυρίων θεραπεύονται σήμερον αἱ ἐλλείψεις αὗται, ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἡ ὁριστικὴ κατάστασις τοῦ στρατοῦ καὶ μὲ τοῦτο ἢ κατ' οὐδὲν ἢ κατ' ἐλάχιστον καὶ προσωρινῶς μόνον θὰ βελτιωθῇ.

Καὶ ἂν δὲ μ' ἐρωτήσητε διατί, διότι ὁ στρατός, θὰ σᾶς ἀπαντήσω, δὲν εἶνε τι αὐτογέννητον καὶ αὐτοτελές, ὅπως ὑποτεθῇ ὅτι δύναται νὰ νοσήσῃ ἐξ ἑαυτοῦ διὰ μέτρων, ἐκτελουμένων ἀποκλειστικῶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σώματός του, ἀλλ' εἶνε γνήσιον τέκνον τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Κοινωνίας, φέρον πάντα τὰ σπέρματα τῆς νοσηρᾶς της καταστάσεως, ὡς τὸ φυσικὸν τέκνον φέρει πάντα τὰ σπέρματα τῆς χρονίας νόσου, ἣν εἶχον οἱ γονεῖς κατὰ τὴν σύλληψίν του. Διότι, ἄλλως εἰπεῖν, ὁ στρατὸς εἶνε δένδρον, τὸ ὁποῖον, ἔχον τὰς ῥίζας ἐντὸς τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐδάφους ἀντλεῖ δι' αὐτῶν ἐκεῖθεν πᾶσαν τὴν συνιστῶσαν αὐτὸν ὑλικήν τε καὶ ἠθικὴν δύναμιν, ὡς τὸ φυσικὸν δένδρον ἀντλεῖ διὰ τῶν ῥιζῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους πάντας τοὺς ζωογονοῦντας αὐτὸ χυμούς.

Καὶ ἐπειδὴ οὕτως ἐννοῶ ὅτι ὁ στρατὸς εἶνε ἄμεσον προϊὸν καὶ πιστὸν ἐν ταὐτῷ κάτοπτρον τῆς Πολιτείας καὶ Κοινωνίας, διὰ τοῦτο πρεσβεύω ἐν συνειδήσει καὶ ἀνεπιφυλάκτως λέγω, ὅτι αἱ φροντίδες καὶ αἱ δαπάναι, αἱ ἐξαντλούμεναι οὐχὶ ὅπου ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ Κοινωνίᾳ ὑπολανθάνει ἡ ἑστία τῆς χρονίας νόσου, ἥτις λυμαίνεται τὸν στρατόν, ἀλλ' ὅπου ἐν αὐτῷ τῷ στρατῷ ἐκδηλοῦνται μόνον τὰ ἐξωτερικὰ συμπτώματά της, θὰ ἔχωσιν, οἷον περίπου ἀποτέλεσμα ἔχουσι καὶ αἱ φροντίδες τοῦ ἰατροῦ, ὅστις ἀντὶ προλαμβάνων νὰ θεραπεύσῃ τῶν γονέων τὴν κακοχυμίαν ἐπιφυλάσσεται νὰ ἐπιθέσῃ ἀλοιφὰς εἰς τῶν τέκνων τὰς εἰδεχθεῖς χοιράδας, τὰς ἀμέσως ἐκ τῆς κακοχυμίας ταύτης προερχομένας. Ποῖα δύναται νὰ περιμένῃ ἀποτελέ-

σματα ὁ δενδροκόμος, ὅστις, ἀντὶ διὰ τῆς καλλιεργείας καὶ τῆς ἀρδεύσεως τοῦ ὑποκειμένου ξηροῦ ἐδάφους νὰ παραγάγῃ τοὺς ἀναγκαιοῦντας πολλοὺς καὶ καλλοὺς χυμούς, περιορίζεται μόνον ν' ἀποξέῃ τὴν εἰς τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου ὑπάρχουσαν σαπρίαν, τὴν ἀμέσως ἐκ τοιούτου ἐδάφους προερχομένην.

Εἶνε φανεραί, σοβαραὶ καὶ ἀναμφισβήτητοι αἱ ῥωγμαὶ καὶ αἱ καθιζήσεις, αἱ ὑπάρχουσαι εἰς τὸν τοῖχον. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ πρὸς στιγμὴν ὅτι, τῆς δαπάνας ἐξευρισκομένης, ἐπισκευάζονται αὗται σήμερον, ἡ ὁριστικὴ κατάστασις τοῦ ἑτοιμορρόπου οἰκοδομήματος καὶ μὲ τοῦτο ἢ κατ' οὐδὲν ἢ κατ' ἐλάχιστον καὶ μόνον προσωρινῶς θὰ βελτιωθῇ, ἐν ὅσῳ θὰ μείνωσιν, ὡς ἔχουσι, τὰ σαθρὰ θεμέλιά του, ἀφ' ὧν προέρχονται αἱ ῥωγμαὶ καὶ καθιζήσεις αὗται. Ὅπου δὲ τὰ αἴτια μένουσιν εἰς τὴν θέσιν των ἀκέραια καὶ ἐνεργά, οὐδεμία ἐκεῖ δύναμις ἀνθρωπίνη θὰ παρακωλύσῃ ὁριστικῶς τ' ἀποτελέσματά των. Τοῦτο εἶνε ἀναλλοίωτος νόμος τῆς φύσεως, ὃν οὐδεὶς ποτὲ οὔτ' ἠδυνήθη οὔτε θὰ δυνηθῇ ἀκινδύνως νὰ παραγνωρίσῃ.

Ὁ βάσιμος ἄρα λόγος, δι' ὃν ἐγὼ ἔχω τόσῳ διάφορον περὶ τούτου γνώμην, ἔγκειται ἀκριβῶς ἐν τούτῳ. Ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ στρατοῦ, ὅπερ οἱ ἄλλοι θεωροῦσιν ἀποκλειστικῶς στρατιωτικόν, ἐγὼ τὸ θεωρῶ πρώτιστα καὶ μάλιστα ζήτημα πολιτικὸν καὶ κοινωνικόν. Καὶ ἰσχυρίζομαι διὰ τοῦτο ὅτι ὁριστικὴ καὶ πραγματικὴ βελτίωσις εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ στρατοῦ θὰ ἐπέλθῃ μόνον ἐν τῇ ὁριστικῇ καὶ πραγματικῇ βελτιώσει τῆς Πολιτείας καὶ Κοινωνίας, ἀφ' ὧν ἀμέσως ἀπορρέει καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τρέφεται ὁ στρατός, λαμβάνων ἐκ μὲν τῆς Πολιτείας ὅλον τὸ ἄλλο ὑλικόν, ἐκ δὲ τῆς Κοινωνίας τὸ ἀνθρώπινον ὑλικόν. Ἐν ὅσῳ δὲ ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἡμῶν κατάστασις θὰ εἶνε, ὁποία εἶνε, ὅ,τι καὶ ἂν εἴπωμεν ἄλλο, ὅσα καὶ ἂν δαπανήσωμεν ἄλλως, ὁ στρατός, ὃν θὰ δημιουργήσωμεν διὰ τὸ μέλλον, ἐνθυμηθῆτε το, φίλοι μου, δὲν θὰ εἶνε πολὺ διάφορος ἐκείνου, ὃν ἐδημιουργήσαμεν εἰς τὸ παρελθόν.

Καὶ ὁποία μὲν εἶνε ἡ ἡμετέρα Πολιτεία, διατί ἐγένετο ὁποία εἶνε, καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ εἰς αὐτὴν βελτίωσις πραγματική, εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ μὴ θίξω τὸ θέμα τοῦτο κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, πρόθυμος ὢν νὰ ἐκθέσω ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ, ἣν ἔχω ἐσχηματισμένην γνώμην, ἂν θέλετε νὰ τὴν ἀκούσητε. Παρατηρῶ δὲ μόνον ὅτι, καὶ τῆς Πολιτείας διορθουμένης, ἀδύνατον ὁ στρατὸς νὰ συγκεφαλαιώσῃ ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ὑλικήν τε καὶ ἠθικὴν δύναμιν, ἣν ἀπολύτως πρέπει νὰ ἔχῃ σήμερον διὰ νὰ καταστῇ ἀξιόμαχος τακτικὸς στρατός, ἂν μὴ συγχρόνως, καὶ πολὺ περισσότερον μάλιστα, δὲν παρασκευασθῇ δεόντως τὸ ἕτερον στρατιωτικὸν ἔδαφος, ἡ κοινωνία, ἐξ ἧς ὁ στρατὸς λαμβάνει, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, τὸ σπουδαιότατον αὐτοῦ στοιχεῖον, τὸ ἀνθρώπινον ὑλικόν. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσητε, φίλοι μου, διατί τὴν τοιαύτην τῆς κοινωνίας παρασκευὴν θεωρῶ ὡς τὸν ἕτερον, καὶ πολὺ σπουδαιότερον, ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ στρατιωτικοῦ οἰκοδομήματος παρακαλῶ νὰ προσέξητε εἰς τὰ ἑξῆς·

*
* *

Κατὰ τὸ στρατολογικὸν σύστημα, τὸ πρὸ τῆς γενικῆς στρατολογίας, ἐκ πάντων τῶν ἀγόντων τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν νέων ὀλίγιστοι μόνον ἐξελέγοντο διὰ κλήρου ἐν ἑκάστῳ Δήμῳ, καὶ αὐτοὶ μόνον εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρασκευασθῶσιν ἐν τῷ στρατῷ καὶ ν' ἀγωνισθῶσιν, ἀμυνόμενοι ἢ ἐπιτιθέμενοι εἰς τὰ σύνορα, ἐν καιρῷ πολέμου. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες, ἐπειδὴ οὐδέποτε ὑπηρέτουν ἐν τῷ στρατῷ, οὔτ' ἐν εἰρήνῃ, οὔτ' ἐν πολέμῳ, δὲν εἶχον κανένα λόγον ν' ἀσχοληθῶσι κατ' ἰδίαν εἰς τὰ τῶν ὅπλων, διαθέτοντες τὸν χρόνον των καὶ τὰ χρήματά τω , εἰς ὅσα ἔμελλον νὰ τοῖς χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς ζωῆς, ὅπερ ἐσκόπουν ν' ἀκολουθήσουν. Ὅθεν χάσμα διὰ τοῦ συστήματος ἐκείνου ἐχώριζε τὸν πολίτην ἀπὸ τοῦ στρατιώτου.

Διότι δ' ἐπὶ πλέον ἡ μὲν στρατιωτικὴ μόρφωσις τῶν ὀλίγων αὐτῶν κληρωτῶν ἦτο τότε πολὺ περιωρισμένη, ὡς ἐκ τῶν ἀτελεστέρων ἐμπροσθογεμῶν ὅπλων, τῶν ἐν χρήσει τότε, ὁ δὲ χρόνος τῆς ἐν τῷ στρατῷ συνεχοῦς διαμονῆς των ἀνήρχετο εἰς 4 κατ' ἐλάχιστον ὅρον ἔτη, ὁ στρατὸς οὗτος, ἔχων τὸν ἀναγκαιοῦντα χρόνον νὰ παρασκευάσῃ ἐξ ἑαυτοῦ τοὺς ὀλίγους του κληρωτοὺς κατὰ τὰς ὀλίγας ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁπωσδήποτε ὑπὸ τοῦ κοινωνικοῦ των βίου διαπεπλασμένους, οὐδεμίαν εἶχε στενὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν πρὸς τὴν Κοινωνίαν, διότι οὐδεμίαν παρ' αὐτῆς ἀπεξεδέχετο συνδρομήν. Οἱ δ' ἐπιτετραμμένοι τὰ τοῦ στρατοῦ πολὺ ὀρθῶς περιώριζον τὰς σκέψεις καὶ τὰς φροντίδας των ἐν τῷ στρατῷ ἀποκλειστικῶς, μὴ ἐξετάζοντες ὁποία τις εἶνε καὶ ποῦ κατατείνει ἡ κοινωνία.

Ἀφ' ὅτου ὅμως διὰ τῆς γεν. στρατολογίας κατέστησαν πάντες οἱ πολῖται ὑπόχρεοι νὰ ὑπηρετήσωσιν αὐτοπροσώπως ἐν τῷ στρατῷ ἐν καιρῷ πολέμου, ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἰδίως μελέτη τοῦ φονικοῦ ὀργάνου, δι' οὗ γίνεται ὁ πόλεμος, ἐξελθοῦσα τῶν περιωρισμένων τοῦ στρατοῦ ὁρίων, κατέστη ἔκτοτε πρώτης τάξεως κοινωνικὸν καὶ ἀτομικὸν καθῆκον, ἐπιβαλλόμενον εἰς πάντα ἐλεύθερον πολίτην καὶ νέον μάλιστα, εἰλικρινῶς ποθοῦντα τὴν πατρίδα του, τὴν τιμήν του καὶ τὴν ζωήν του. Διότι ἐν τῷ πολέμῳ σήμερον ἡ προχειροτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα σκέπη τοῦ στρατιώτου εἶνε τὸ ἴδιόν του ὅπλον, καὶ ὡς γινώσκει νὰ τὸ μεταχειρίζεται, οὕτως ἐλπίζει, καταστρέφων τὸν ἀντίπαλόν του, νὰ σώσῃ ἑαυτόν. Τὴν δὲ ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου τούτου κατεκύρωσεν ἡ ἀψευδὴς τῶν σημερινῶν πολέμων στατιστική, πιστοποιήσασα ὅτι οἱ γινώσκοντες νὰ μεταχειρίζωνται τελεσφορώτερον τὸ μηχάνημα αὐτό, δὲν ἐβεβαίωσαν μόνον εἰς ἑαυτοὺς τὴν πρώτην συνθήκην ἐπὶ τῇ νίκῃ, ἀλλὰ καὶ ἔσχον πάντοτε τὰς ὀλιγωτέρας ἀπωλείας.

Διότι δ' ἐπὶ πλέον ἡ μὲν στρατιωτικὴ μόρφωσις τοῦ ὁπλίτου κατέστη πολὺ τῆς πρότερον τελειοτέρα, ὡς ἐκ τῆς ριζικῆς μεταβολῆς, ἣν εἰς τὴν τακτικὴν ἐπήνεγκον τὰ τελειότερα ὀπισθογεμῆ ὅπλα, αἱ δὲ διὰ τὸν γενικὸν ἐξοπλισμὸν ὑπερβαρυνθεῖσαι οἰκονομικαὶ τῶν ἐθνῶν δυνάμεις, ἀντὶ αὐξήσεως ἀναλόγου, ἐπέβαλον

τοὐναντίον τὴν μείωσιν τοῦ χρόνου τῆς ἐν τῷ στρατῷ διαμονῆς, διότι, δηλαδὴ ἐν χρόνῳ πολὺ τοῦ προτέρου ὀλιγωτέρῳ ἔχει ὁ στρατὸς νὰ παρασκευάσῃ σήμερον καὶ πολὺ περισσοτέρους κατὰ ποσὸν καὶ πολὺ τελειοτέρους κατὰ ποιὸν στρατιώτας, ἡ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ στοιχειώδης στρατιωτικὴ προπαρασκευὴ τῆς ὑποχρέου νὰ υπηρετήσῃ ἐν τῷ στρατῷ νεότητος ἀπέβη ὅρος ἀναγκαιότατος εἰς δημιουργίαν ἀξιομάχου τακτικοῦ στρατοῦ. Διότι, δι' ὃν λόγον ἡ προκατασκευὴ εὐπεπτοτέρας τροφῆς εἶνε τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ διευκολύνεται ὁ ἐξησθενημένος στόμαχος εἰς τὴν πλήρη αὐτῆς κατεργασίαν, διὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἡ τοιαύτη προπαρασκευὴ τῆς νεότητος εἶνε τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ ὁ στρατὸς δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ πλῆρες τὸ ἑαυτοῦ, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ σημερινοῦ πολέμου, περιοριζόμενος νὰ συμπληρώσῃ μόνον τὸ ἔργον τῆς Κοινωνίας, ὃ δύναται νὰ πράξῃ ἐν τῷ ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ διὰ τῶν ὀλιγωτέρων εἰς τὴν διάθεσίν του μέσων.

Ὅθεν ἡ Κοινωνία, ἥτις προσέρχεται σχεδὸν ὁλόκληρος εἰς τὸν στρατὸν διὰ τῆς γενικῆς στρατολογίας, συσσωματωθεῖσα πρὸς αὐτόν, οὕτως εἰπεῖν, κατέστη ὁ μόνος φυσικὸς καὶ ἄμεσος τοῦ στρατοῦ πρόδρομος καὶ ὁ μέγιστος τοῦ ἔθνους στρατιωτικὸς παράγων.

Ἀφοῦ δὲ ἡ Κοινωνία διὰ τοὺς λόγους τούτους κατέστη στοιχεῖον δυσαναπλήρωτον σήμερον εἰς παρασκευὴν ἀξιομάχου τακτικοῦ στρατοῦ, διότι ἀπ' αὐτῆς, ὡς ἀπ' ἀνεξαντλήτου τινὸς πηγῆς, ὅσῳ περισσότερον θελήσωμεν νὰ ἐργασθῶμεν, τόσῳ περισσότερον θὰ δυνηθῶμεν μὲ ἀσήμαντον δαπάνην ν' ἀρυσθῶμεν δύναμιν στρατιωτικήν, ἣν δὲν δυνάμεθα ν' ἀρυσθῶμεν ἄλλοθεν μὲ οἱανδήποτε δαπάνην, ὁ τρόπος καθ' ὃν πρέπει νὰ διαπλάσσηται ἡ Κοινωνία ὑπάγεται εἰς τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν καὶ εἶνε πρώτιστον καθῆκον πάντων τῶν προσώπων καὶ τῶν Ἀρχῶν, ὅσαι ἔχουσιν ἐκ τοῦ ἔθνους την ἐντολὴν ν' ἀσχοληθῶσι πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεών του. Καὶ ἂν θέλωσι νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐπαρκῶς τὴν ἀποστολήν των ταύτην, ὀφείλουσι, νομίζω, πρὶν ἢ ἐξετάσωσιν ὁποῖος εἶνε, τί ἔχει ἢ τίνων στερεῖται ὁ στρατός, νὰ ἐξετάσωσι πῶς διαπλάσσεται, ὁποία εἶνε, καὶ ποῦ κατατείνει ἡ Κοινωνία. Καὶ πρὶν ἢ φροντίσωσι πῶς νὰ πληρωθῶσιν αἱ τυχὸν ὑπάρχουσαι ἐν τῷ στρατῷ ἐλλείψεις νὰ φροντίσωσιν ἢ ν' ἀξιώσωσιν ὅπως, ῥυθμιζόμενοι καταλλήλως, στραφῶσι πρὸς τὸν στρατιωτικὸν σκοπὸν οἱ θεμελιώδεις παράγοντες τῆς ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τελουμένης δημοσίας ἀγωγῆς.

* *
*

Διὰ τῆς γενικῆς λοιπὸν στρατολογίας καὶ τῶν τελειοτέρων ὅπλων ἐπανήλθομεν εἰς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ πολίτης καὶ ὁ στρατιώτης ἦτο ἓν καὶ τὸ αὐτό. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ φροντὶς πρὸς ἀπόκτησιν τακτικοῦ στρατοῦ, ἀξίου τῶν ἀπαιτήσεων τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, τότε μόνον δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπόν της τοῦτον, ὅταν

ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Κοινωνίας συνεχίζεται μόνον συμπληρουμένη ἐν τῷ στρατῷ. Ὁ δὲ χωρισμὸς τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τῆς Κοινωνίας καὶ ἡ ἀπομόνωσις αὐτοῦ εἶνε ἀκατανόητος ἀναχρονισμός, ἀποστερῶν τὸν στρατὸν συνδρομῆς ἀνυπολογίστου, ἧς τὴν ἔλλειψιν, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἀναπληρουμένην, θὰ πληρώνωμεν ἀφεύκτως μίαν ἡμέραν, καὶ πάντες ὁμοῦ καὶ ἕκαστος χωριστά, μὲ ὅ,τι μᾶς ἐδίδαξεν ἡ ἱστορία καὶ μάλιστα ἡ πρόσφατος πικρὰ ἱστορία, ὅτι πληρόνονται αἱ τοιαῦται στρατιωτικαὶ ἐλλείψεις μὲ τὸ αἷμα χιλιάδων Ἑλλήνων πολιτῶν, μὲ τὴν τιμήν, τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐδαφικὴν τῆς Ἑλλάδος ἀκεραιότητα, ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ μὲ αὐτὸ τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Θὰ τὴν πληρώσωμεν δηλονότι μὲ πάντα τὰ ὑλικὰ ἀγαθά, τὰ συνιστῶντα τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, καὶ μὲ πάντα τὰ ἱερὰ καὶ τὰ τίμια, τὰ διακρίνοντα τοὺς εὐγε εἰς Λαοὺ ἀπὸ τῶν ἀνδραπόδων.

Ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχῃ Κράτος ἄλλο, ἔχον τόσην ἀνάγκην νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν Κοινωνίαν του στρατιωτικῶς, ὅσην τὸ Ἑλληνικόν, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλο Κράτος, τὸ ὁποῖον νὰ εἶνε τόσον μικρὸν καὶ πτωχὸν καὶ νὰ ἔχῃ τόσα πολλὰ καὶ μεγάλα νὰ ἐκπληρώσῃ διὰ πολλοῦ, ὅσῳ τὸ δυνατόν, καὶ καλοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ παρεγνωρίσθη τόσῳ χονδροειδῶς τὸ στοιχειῶδες τοῦτο ἀξίωμα, τὸ ἀπορρεῦσαν ἐκ τῆς γενικῆς στρατολογίας, διότι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ὁ στρατὸς ἐξελήφθη τοσοῦτον ἄσχετος καὶ ἀποκείμενος τῆς Κοινωνίας, ὅσον ἀπόκειται ὁ ἀρκτικὸς πόλος τοῦ ἀνταρκτικοῦ.

Πιστεύομεν ἆρά γε ὅτι ὁ στρατὸς ἡμῶν εἶνε εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τέλειος, ὥστε δύναται νὰ παρασκευάσῃ ἐξ ἑαυτοῦ τὸ ἐκ τῆς Κοινωνίας παρεχόμενον ἀνθρώπινον στοιχεῖον, ὁπωσδήποτε ἐπ' αὐτῆς παρεσκευασμένον; Ἢ ὅτι τὸ στοιχεῖον τοῦτο λαμβάνει ἤδη ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τὴν ἀναγκαίαν προκατεργασίαν, ὥστε δὲν ἔχομεν νὰ σκοτισθῶμεν διὰ τὴν ἀνάγκην ταύτην;

Βραδύτερον θὰ ἐκθέσω, τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς ἡμῶν καταστάσεως ὡς ἐκ τῶν ἕξεων καὶ τῶν ῥοπῶν, ἃς ἀπὸ καιροῦ ἔλαβεν ὁ κοινωνικὸς ἡμῶν βίος. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων, ἃς θὰ παράσχω, θὰ μοὶ ὁμολογήσητε ὅτι, ἂν μὴ ληφθῇ σύντονος φροντὶς πρὸς ἀναχαίτισιν καὶ ἐκμηδένισιν τοῦ ὑφέρποντος κακοῦ, ἡ στρατιωτικὴ ἰδέα καὶ ἐλπὶς ἐντὸς ὀλίγου ἀπόλλυται διὰ τὸν τόπον τοῦτον ὁριστικῶς καὶ ἀνεπανορθώτως. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μείνῃ οὐδ' ἡ παραμικρὰ ἐν ὑμῖν ἀμφιβολία ὅτι ἡ στρατιωτικὴ δύναμις,ἥτις ποτὲ θὰ παρουσιάσῃ εὐπρόσωπον τὸ Ἔθνος, αὐτὴ θὰ δημιουργηθῇ κατὰ πρῶτον λόγον ἐν τῇ Κοινωνίᾳ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐν τῷ στρατῷ, διὰ νὰ ἐκλίπῃ τουτέστι ἀφ' ὑμῶν, καὶ ὁ ἐλάχιστος δισταγμὸς ὅτι αἱ κυριώτεραι στρατιωτικαὶ ἀρεταὶ καὶ ἰδιότητες, αἱ συνιστῶσαι τὸν ἀληθῆ στρατιώτην καὶ τὸν ἀληθῆ τακτικὸν στρατόν, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι καὶ καρποφορήσωσιν ἐν τῷ στρατῷ, ἂν μὴ βλαστήσωσι προηγουμένως ἐν τῇ Κοινωνίᾳ, ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ ἐξετάσω μίαν τῶν ἀρετῶν αὐτῶν, τὴν πολυτιμοτέραν. Καὶ ἐπειδὴ νομίζω ὅτι τὸ ζήτημα αὐτῆς, ἂν δὲν εἶνε

τὸ πάντων σπουδαιότατον καὶ τὸ ἄξιον νὰ διδάσκεται κατὰ προτίμησιν πρὸς τοὺς φοιτητὰς ἀπὸ τῆς ἕδρας τοῦ Πανεπιστημίου, εἶνε βεβαίως ἓν τῶν σπουδαιοτάτων, περὶ ὧν ἀνάγκη νὰ φωτισθῇ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις καὶ μορφωθῇ ταχέως ἡ δημοσία γνώμη, διὰ τοῦτο θὰ πειραθῶ νὰ ἐκταθῶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

(ἕπεται τὸ δεύτερον μέρος)

Γεώργιος Ἀντωνόπουλος.
διευθυντὴς τοῦ σκοπευτηρίου

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΑΥΤΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

[Τῇ 8ῃ Νοεμβρίου σεμνὸν καὶ ἐπιβλητικὸν ἐτελεῖτο μνημόσυνον ἐν τῷ δαφνοστεφεῖ περιβόλῳ τῆς Μονῆς τῶν Ἀσωμάτων.

Ἐχοροστάτει ὁ ἐπίσκοπος Λάμπης καὶ Σφακίων κ. Ἀγαθάγγελος ἐν τῷ μέσῳ πολυαρίθμων κληρικῶν, παρίστατο δὲ ὁ Γυμνασιάρχης Ῥεθύμνης καὶ ἡ ἐκλεκτοτέρα κοινωνία Ἀμαρίου.

Προσῆλθον ἐκεῖ οἱ γενναῖοι Κρῆτες ἵνα τιμήσωσι τὴν 37ην ἐπέτειον τοῦ μεγάλου ὁλοκαυτώματος τοῦ ἡρωϊκοῦ Ἀρκαδίου, ἵνα προσκυνήσωσι τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν μεγαλομαρτύρων τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, οἵτινες διὰ τῆς τραγικῆς αὐτῶν θυσίας ἔδωκαν τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν αἱματοβαφῆ Μεγαλόνησον.

Καὶ ἡ πένθιμος αὕτη πανήγυρις εὗρεν ὑμνητὴν ἀντάξιον, τὸν ἐνθουσιώδη τρόφιμον τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Μακρῆν, ὅστις δὲν ἀπέσπασε μόνον δάκρυα ἱερὰ τοῦ ἀκροατηρίου του ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα, ἀναγινώσκοντας, συγκινεῖ καὶ μεταρσιοῖ διὰ τοῦ πλήρους ποιητικῶν ἐξάρσεων ἐμπνευσμένου λόγου του εἰς ὑπερφυᾶ κόσμον γιγαντομάχων, διδασκόντων διηνεκῶς ὅτι τῆς δεδουλωμένης Πατρίδος ἡ ἐλευθερία τελεσιουργεῖται μόνον δι' ἡρωϊκῆς αὐταπαρνησίας, δι' ἑκατόμβης θυσίας, διὰ τῶν μαρτυρίων, διὰ τῶν ὁλοκαυμάτων. Τὸ Ἀρκάδι ἂς καταστῇ ἐθνικὸν διδασκαλεῖον πάσης ἀρετῆς, ἐμπνέον τὰ εὐγενέστερα τῶν συναισθημάτων καὶ τὰ γενναιότερα τῶν ἔργων.]

Θεοφιλέστατε Ἱεράρχα,

σεμνὸν ἀκροατήριον.

Μάχου ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος, ὑπῆρξε πάντοτε τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἕλληνος ἀγωνιζομένου καὶ ἑορτάζοντος. Ἑορτάζομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον, ὡς ἀνὰ πᾶσαν 8ην Νοεμβρίου εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων προσκύνημα. Ἐν ἀδιασπάστῳ ἑνότητι πανηγυρίζομεν τὴν σήμερον ἑορτήν, εἰς τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο καὶ

πατριωτικὸν κέντρον, μὲ τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς παλμούς, ὡς καὶ κατὰ τοὺς μαύρους τῆς δουλείας χρόνους. Ἀλλὰ διατί σήμερον τὸ βλέμμα ἐπὶ μᾶλλον συγκεκινημένον ἔχομεν ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ἑορτάς, διατί ἐκεῖθεν ἀντανακλᾶται οὐρανομήκης φλόξ, ὡς ἀπὸ παμμεγέθους Ἡφαιστείου, ποῖος εἶνε ἆρά γε ὁ ὑμνούμενος σήμερον Ἡγούμενος ἐκεῖνος μὲ τὸ καρυοφύλλι εἰς τὰς χεῖρας, μὲ τὸ ἀρρενωπὸν πρόσωπον, τὸν ὁποῖον ὑποδέχεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν φλογῶν ; ποῖοι εἶνε οἱ ἀκόλουθοι τοῦ σεβασμίου Ἡγουμένου, οἱ ἀνὰ μέσον τῆς στρατιᾶς τῶν ἀγγέλων ; Τοὺς γνωρίζομεν πάντες· εἶνε ὁ Γαβριὴλ ὁ Ἡγούμενος τοῦ Ἀρκαδίου. Εἶνε ἡ ἀναλαμπὴ τῶν 200 ἐκραγέντων ἡφαιστείων, εἶνε αἱ 900 πυρπολοῦσαι καρδίαι τῶν ἁγίων τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος μαρτύρων, οἱ ἀνερχόμενοι πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου Εἶνε τὸ Ἀρκάδι μεταμορφούμενον εἰς μέγα θυσιαστήριον καὶ ἀναλυόμενον εἰς καπνὸν καὶ ἐρείπια. Στρέψατε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὕψη καὶ ἀναγνωρίσατε παρὰ τὰς πτέρυγας τῶν ἀγγέλων τὰ ράσα τοῦ ἥρωος Ἡγουμένου μετὰ τῶν λοιπῶν συμβόλων τοῦ ὁλοκαυτώματος. Ἴδετε τὸ θυμίαμα· κατευθύνεται πρὸς τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος τοὺς μεγαλομάρτυρας. Προσήλθομεν νὰ ἑορτάσωμεν τὴν ἐπέτειον τῆς ὁλοκαυτώσεως τῶν μεγαθύμων τοῦ Ἀρκαδίου μαρτύρων, τοὺς ὁποίους ἡ Πατρὶς ἔδωκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν γαλουχήσασαν αὐτοὺς διὰ τὴν Πατρίδα . . .

*
* *

Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τραγικὴν ἱεροτελεστίαν θέλω ἐκτυλίξῃ πρὸ τῶν συγκεκινημένων καρδιῶν σας χρυσᾶς σελίδας ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ δουλεύοντος Γένους μας, ἐκ τῆς ἁγίας ἱστορίας τῆς σκλαβωμένης ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἰδιαιτέρας Πατρίδος μας, τῆς μεγαλομάρτυρος Κρήτης. Δὲν θὰ ἀναφέρω οὔτε τὸν Σγουρὸν καὶ τὸν Χαμάρετον τῆς Πελοποννήσου, οὔτε τοὺς Λασκάρεις καὶ Παλαιολόγους τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, οὔτε θὰ σᾶς ἀπασχολήσω μὲ τοὺς Ἁγιοστεφανιώτας καὶ Καλέργας καὶ Κανταναλέους καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγωνιστὰς ὑπὲρ τῆς βενετοκρατουμένης Κρήτης, πολλῷ δ' ὀλιγώτερον μὲ τοὺς Λασθένεις καὶ Παναρέτους αὐτῆς. Δὲν θὰ φυλλομετρήσω τὰς αἱμοσταγεῖς σελίδας τῆς ἱστορίας τῆς μετέπειτα σκληρᾶς δουλοσύνης τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν θ' ἀπασχολήσω ὑμᾶς ἐπὶ πολὺ σήμερον, ὁπότε μυστικῶς καὶ ἀοράτως ἐπανέρχεται εἰς τὴν μνήμην σας κατὰ τὴν τριακοστὴν ἑβδόμην ἐπέτειον αὐτῆς ἡ ἱερὰ τελεσιουργία ἑνὸς τῶν ὑψηλοτέρων δραμάτων τῆς κρητικῆς ἱστορίας, ἡ τραγικὴ ἑκατόμβη τοῦ Ἀρκαδίου. Παρίστασθε δ' ἴσως ἐνταῦθα πολλοί, ζῆτε ἀκόμη ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἴσως τινὲς αὐτόπται μάρτυρες τῆς ἁγίας ἐκείνης θυσίας, τὴν ὁποίαν εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας προσήνεγκον οἱ γιγαντομάχοι ἐκεῖνοι ἀγωνισταὶ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος καὶ ἠκούσαμεν πάντες τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῶν ὁλοκαυτωθέντων ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἀλλὰ τίνες ἦσαν ἆρά γε οἱ ἡμίθεοι ἐκεῖνοι ἄνδρες;

Ἦσαν συγγενεῖς ἡμῶν, στενοὶ ἢ μεμακρυσμένοι, φίλοι καὶ συναγωνισταὶ τῆς χθὲς καὶ συνάδελφοι ἱερεῖς, ἤτο ἡ γενναία γενεὰ τῶν τιτάνων τοῦ 1866, οἵτινες συνεκέντρωσαν περὶ ἑαυτοὺς ὅλον τὸν θρίαμβον καὶ τὴν ἀγήρω τιμὴν διὰ τῆς ἀπαστραπτούσης ἐξ ἡρωϊκοῦ μεγαλείου ἀναβάσεως αὐτῶν εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἀνῆλθον ναί! εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ συνήντησαν ἐκεῖ τοὺς μετόχους τῆς αὐτῆς δόξης, τοὺς συγκληρονόμους τῶν αὐτῶν ἐπαγγελιῶν. Ἐκεῖ τῷ ὄντι συνήντησας, ἔνδοξε Γαβριήλ, καὶ ηὐλόγησας τὴν χεῖρα τοῦ ἱεροῦ Νεκροθάπτου τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ Χρήστου Καψάλη, ὅταν μὲ τὴν πυρφόρον κάννην σου ὡς ψάλλει ὁ ποιητής:

ἡ Γῆ ἐσείσθη καὶ 'λαμψαν τὰ ὄρη καὶ οἱ λόγγοι
κ' εὗρε τ' Ἀρκάδι ἄνωθεν νεφῶν τὸ Μεσολόγγι.

Ἐκεῖ ἐπάνω ἐκοινώνησας μὲ τὸν Σαμουὴλ τῆς θείας κοινωνίας, ἣν ἐκεῖνος παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ τὸ Ἠπειρωτικὸν Ἀρκάδι, τὸ ξακουσμένο Σοῦλι. Καὶ ἀντηχεῖ τὸ ὄνομά σου, Γαβριήλ, εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ Πανελληνίου ἐπιβλητικὸν ὅσον καὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἱεροφάντου τῆς *Τελευταίας Κρίσεως*. Μεγαλόψυχε Ἡγούμενε! δὲν ἐλυπήθης ποσῶς τὰ ἑξακόσια γυναικόπαιδα τῆς Πατρίδος σου. Σοὶ τὸ ἐδίδαξεν ὁ Χριστός σου, ὅστις ἀνῆλθε τὸν Γολγοθᾶν διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον. Ποσάκις ἆρά γε ἡ ἱερὰ μορφή σας, Γαβριήλ, Νεόφυτε καὶ Ζαχαρία, δὲν παρεστάθη ζωντανὴ καὶ ἐπιβλητικὴ εἰς τοὺς συναδέλφους σας Ἡγουμένους καὶ τοὺς λοιποὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας, προτρέπουσα αὐτοὺς πρὸς μίμησιν καὶ ποσάκις δὲν ἐνέβαλε τὸ ἅγιον ἔργον σας τὴν πατριωτικὴν φρενίτιδα εἰς τοὺς ἱερωμένους ὁπλαρχηγοὺς τῶν τελευταίων ἀγώνων μας. Θὰ ἐχρειάζετο ὄντως ἐμπνευσμένου ποιητοῦ λύρα διὰ νὰ ψάλλῃ:

Μὴν λησμονῆτε τὴν φωτιὰ παιδιὰ τοῦ Ἡγουμένου.

* *
*

Ὦ σεῖς, ὁλοκαυτωθεῖσαι γυναῖκες, πόσον ὑπερέχετε ἀπὸ τὰς Σπαρτιάτιδας ἐκείνας, τὰς παραγγελλούσας τὸ «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς» ὅταν ὁμοθύμως ἠκούετο ἡ γενναία φωνὴ πρὸς τὸν Ἡγούμενον, τὸν ἀρχηγόν σας, «μὴ μᾶς λυπηθῇς· μόνο φωτιὰ στὸ μπαροῦτι», ὢ πόσον εἴσθε συνδεδεμέναι εἰς τὰς καρδίας τοῦ Πανελληνίου μὲ τὰς ἡρωΐδας ἐκείνας τοῦ Ζαλόγγου, διότι προετιμήσατε ν' ἀνατιναχθῆτε εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τῶν τέκνων σας, παρὰ νὰ σᾶς κατακτήσωσιν οἱ τύραννοι, ὡς εὗρον καὶ ἐκεῖναι τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἀποκρήμνους βράχους ὁμοίως φρονοῦσαι! ὢ πόσον εἴσθε μεγάλα καὶ ἀΐδια πρότυπα διὰ τὰς Κρήσσας μητέρας, διότι ἠσπάσθητε τὰ τέκνα σας καὶ μετεβλήθητε μετ' αὐτῶν εἰς φλόγας διὰ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος καὶ τῆς τιμῆς. Εἶσαι σὺ Χαρίκλεια Δασκαλάκαινα ἡ Μόσχω Τζαβέλλα τοῦ Ἀρκαδίου, διότι

σὲ συνέδεε μετ' αὐτῆς ὁ αὐτὸς τῆς πατρίδος ἔρως, σὲ διέφλεγε ἡ αὐτὴ διὰ τὸν ἔνδοξόν σου υἱόν, μαχόμενο, χαρὰ καὶ ἐνθάρρυνσις εἰς τὸν προμαχῶνα. Καὶ σὺ μεγάθυμον τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος τέκνον, Δημακόπουλε, μετὰ τῶν ἐθελοντῶν σου ἐξεπλήρωσας τὴν εὐχὴν νὰ δοξασθῇς εἰς τὸ Ἀρκάδι, ἀφ' οὗ ἡ μήτηρ Ἑλλὰς ἐλευθέρα πλέον, δὲν σοὶ ἐπιφύλαξε τὸν ἔνδοξον ἐν πολέμῳ θάνατον. Δὲν σὲ ἐκάλυψεν, ἀείμνηστε ἀγωνιστά, τρυπηθέντα ὑπὸ τῶν σφαιρῶν μετὰ τὴν νίκην σου, τὸ ἐλαφρὸν τοῦ Ἰλισσοῦ φύλλωμα, οὔτε σοὶ ἔψαλλε τὸν νικητήριον παιᾶνα ἡ ἀηδὼν τῆς πατρίδος σου, οὔτε σὲ ἐσαβάνωσε φιλτάτης μητρὸς χείρ, διότι καὶ ὁ κόσσυφος τοῦ Βρύσινα καὶ ἡ δάφνη τοῦ Ψιλορρείτη ἀνεπλήρωσαν ἐκεῖνα.

Πῶς δὲ νὰ ἀναφέρω τὰ ὀνόματά σας ὅλων, λεοντόκαρδε Δράκε, Δασκαλάκι, Τζερβάκι καὶ τῶν λοιπῶν 800 ἐνδόξων νεκρῶν μετὰ τοῦ ἀτρομήτου ἡμεροδρόμου σας Κούβου, τοῦ νέου αὐτοῦ Φειδιππίδου τῆς Κρήτης; Πῶς νὰ ἐξυμνήσω πρεπόντως τῆς καρδίας σας τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν καὶ τῆς ψυχῆς σας τὴν πίστιν εἰς τὸ μέγα ἔργον, ὅταν παρεκαλεῖτε νὰ γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ οὐχὶ τὸ τὸ ἰδικόν σας καὶ ἐγράφετε πρὸς τὸν θεώμενον μετὰ συγκινήσεως τὸ δρᾶμα ἔξω κόσμον: «ἔχομεν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ἐγκαρτερήσωμεν μέχρι θανάτου!» καὶ ἐνεκαρτερήσατε οὕτως ἡρωϊκώτατα. Δέν σας ἐτρόμαξεν ὁ κανονιοβολισμός, δέν σας ἐδελέασεν ἡ φιλοζωΐα διὰ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Πολιορκητοῦ, δὲν ἐχύσατε δάκρυ ἀπογνώσεως διὰ τὸ ῥῆγμα τοῦ τείχους τοῦ Ἀρκαδίου. «Πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην! καὶ νενικήκαμεν» ἦτο ἡ λύσις τοῦ φρικαλέου εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης δράματος, τοῦ ὁποίου σεῖς ὑπήρξατε οἱ μεγαλόκαρδοι πρωταγωνισταί. Ναί! ἐνικήσατε διὰ τοῦ θανάτου σας τὸν θάνατον τῆς Πατρίδο. Οὔτε ἔσχον οἱ πολύτιμοι νεκροί σας ἀνάγκην σμύρνης καὶ ἀλόης οὔτε ἔλαβον καιρὸν νὰ προσέλθωσι μυροφόροι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων διὰ νά σας μυρίσωσι μὲ ἀρώματα καὶ νὰ καύσωσι λιβανωτὸν ἐπὶ τῆς σωροῦ σας, οὔτε νὰ ψάλλῃ τότε ἡ Ἐκκλησία ἠδύνατο τὴν ἐπιμνημόσυνον εὐχὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν γνησίων τέκνων της, τῶν ἐνδόξων στρατιωτῶν τῆς Πατρίδος. Δὲν κατασκευάζουσιν εἰς τοὺς ἀθανάτους, οἷοι οἱ ἱεροὶ τοῦ Ἀρκαδίου ἥρωες, κενοτάφια τῶν ἀφανῶν, διότι ζῶσιν αἰωνίως καὶ σελαγίζουσι πλησιφαεῖς εἰς τὸ στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος.

*
* *

Ἰδοὺ ἡ αἴγλη καὶ ἡ λαμπρότης σας, ὦ στεφανηφόροι Μάρτυρες! Ἐπὶ τριάκοντα καὶ πλέον ἔτη ἐδείξατε εἰς τοὺς δουλωθέντας καὶ πάλιν συναγωνιστάς σας τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι ὑπὲρ Πατρίδος καὶ Πίστεως. Τὸ περιφανὲς τῆς θέσεως ὑμῶν, ὦ 800 τοῦ Ἀρκαδίου, καὶ τὸ ἡρῷον τῶν γιγάντων καὶ μαρτύρων διεθέρμαναν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν Ἱερῶν Μονῶν καὶ τῶν ναῶν τὰ ῥιγῶντα καὶ γυμνητεύοντα τῆς Πατρίδος τέκνα. Ἡ ἔνδοξος πτῶσίς σας, ὦ τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων συλλειτουργοί, ἐνεδυνάμωσε τὸν τράχηλον τῆς σύγχρονου σας

καὶ τῆς ἐπομένης γενεᾶς νὰ ἀποτείσωσι τὸν στυγερὸν τῆς δουλοσύνης ζυγὸν καὶ τὸν ἀπετίναξαν... ἔχοντες ὑμᾶς, ὡς μαρτυρικὸν πάνθεον λατρείας. Ἠλευθερώθημεν καὶ ἀποτελοῦμεν μετ' ὀλίγον τμῆμα τοῦ ἐλευθέρου τῆς Ἑλλάδος Βασιλείου, ὅπερ ἦτο τέρμα καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἀγώνων σας, ἦτο ἡ διακαὴς εὐχή σας. Ἐλεύθεροι δὲ καὶ σήμερον τὴν 37ην ἐπέτειον τῆς ὁλοκαυτώσεώς σας τελοῦντες, ὦ τρισένδοξοι Πρόμαχοι τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον οἱ Κρῆτες εὐλογοῦσι τὸ ὄνομά σας. Ἐλεύθεροι καὶ ἡμεῖς συνερχόμεθα ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ χώρῳ ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ἀσωμάτων, — ἥτις ποσάκις δὲν ἐζήλευσε τὴν τύχην τοῦ Ἀρκαδίου σας; — ἵνα τελέσωμεν τὰ ὅσια καὶ τὰ νόμιμα.

Εὐγνωμονοῦντες διακρίνομεν εἴπερ ποτὲ σήμερον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θαυμάζομεν τὴν μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα σας, φοινισσομένην ἐκ τοῦ αἵματος, πλαισιουμένην ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τοῦ Ἀρκαδίου σας, ἔχουσαν δ' ἄνωθεν ἐπιγεγραμμένον διὰ τοῦ πτεροῦ τῶν ἀγγέλων τὸ σύμβολον τοῦ Ἕλληνος. «Μάχου ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος». Εὐσεβῶς προσερχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν τὴν μνήμην Σας. Εὐλογημένα ἔστωσαν τὰ ὀνόματα ὑμῶν, Ἅγιε τοῦ Ἀρκαδίου Ἡγούμενε Γαβριὴλ μετὰ τῆς Συνοδίας Σου. Εὐλογημένον ἔστω τὸ ὄνομά σας, μεγαλόψυχα τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος τέκνα. Εὐλογημένη καὶ ἁγία ἡ μνήμη σας, γνήσιαι Ἑλληνίδες μητέρες. Εὐλογημένον τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον ἐκάλυψε τὰ εὔοσμα λείψανα καὶ τὰ ὀστᾶ ὑμῶν, ἱεροὶ τοῦ Ἀρκαδίου ἀγωνισταὶ καὶ Πατέρες.

Ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι Κρήτης τῇ 8 Νοεμβρίου 1903

Χρῖστος Μακρῆς.
καθηγητής.

ΤΟ ΜΕΓΑ ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟΝ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

Ὁ ἡμέτερος πρόεδρος διατρίψας ἐπὶ δίμηνον καὶ πλέον ἐν Παρισίοις πρὸς διαφώτισιν τῆς παραπλανηθείσης εὐρωπαϊκῆς γνώμης ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος, ἀφ' οὗ ἔκαμεν τὴν πρώτην αὐτοῦ διάλεξιν ἐν τῷ Μεγάρῳ τῶν Ἐπιστημονικῶν Ἑταιρειῶν ἧς περίληψις κατεχωρήθη ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει, ἠγωνίσθη ἀγῶνα μέγαν καὶ ἐπέτυχε τὴν συγκρότησιν συλλαλητηρίου τῶν ἐξοχωτέρων τέκνων τῆς Γαλλίας πρὸς συνηγορίαν ὑπὲρ τοῦ ἀδικουμένου Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ συλλαλητήριον συνεκροτήθη τῇ 13/26 Νοεμβρίου τὴν 9 μ. μ. ὥραν ἐν τῷ αὐτῷ Μεγάρῳ, ἐν ᾧ ἐγένετο καὶ ἡ πρώτη διάλεξις τοῦ κ. Καζάζη. Μακρὸν τηλεγράφημα τὴν ἐπαύριον τοῦ συλλαλητηρίου ἀνήγγειλε τὰ κατ' αὐτὸ ὡς ἑξῆς.

Παρίσιοι 14)27 Νοεμβρίου 1093.

Ἑταιρείαν «Ἑλληνισμοῦ»

Ἀθήνας.

«Χθὲς συνεκροτήθη ἐνταῦθα ἐν τῷ Ἀμφιθεάτρῳ τοῦ Μεγάρου τῶν Ἐπιστημονικῶν Ἑταιρειῶν (Societès Savantes) μέγα φιλελληνικὸν συλλαλητήριον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἐρρίκου Οὐσσαὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικῶν δικαίων, στεφθὲν ὑπὸ μεγίστης ἐπιτυχίας.

«Ἡ αἴθουσα τῆς ὁμηγύρεως ἦτο κατάμεστος ἐκλεκτοῦ πλήθους μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν παραστάντων διεκρίνοντο ὁ κ. Μεζιέρ, βουλευτὴς καὶ πρόεδρος τῶν ἑκάστοτε στρατιωτικῶν ἐπιτροπῶν τοῦ Κοινοβουλίου, λόγῳ τῶν πολλῶν στρατιωτικῶν του γνώσεων, ὁ κόμης Δὲ-Μουΐ πρώην πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις, ὁ κ. Δ' Ὁρμεσον νῦν τοιοῦτος αὐτόθι, ὁ κ. Ὡμόλλ, διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ὁ κ. Γώρμς, πρώην ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς κωμῳδίας, μεγάλη προσωπικότης, ὁ κ. Τρουφφιὲ νῦν τοιοῦτος, ὁ κ. Γαστὼν Δεστάν, καθηγητὴς τῆς Σορβώνης καὶ ἑταῖρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, οἱ ἀδελφοὶ Ρεϊνάχ, ὁ κ. Εϊσθάλ, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἠθικοπολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ὁ νομάρχης Κριμάλλης, ὁ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Δεληγιάννης μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας καὶ διάφοροι ἄλλαι γαλλικαὶ καὶ ἑλληνικαὶ προσωπικότητες, ἅπαντες οἱ Ἕλληνες καὶ πλεῖστοι Γάλλοι φοιτηταί.

Οἱ κκ. Μὰξ Νορδάου, Μπρεάλ, ὁ γνωστὸς φιλέλλην διὰ τὸ προσενεχθὲν ὑπ' αὐτοῦ δῶρον κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῷ νικητῇ τοῦ Μαραθωνείου δρόμου, κ..

Περρὼ διευθυντὴς τῆς προτύπου Σχολῆς (Ecole Normale), ὁ κ. Φραισινέ, γερουσιαστής, πρώην ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν, ὁ κ. Λοκρουά, βουλευτής, πρώην ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ναυτικῶν, ὁ κ. Δενὺς Κοστέν, βασιλόφρων βουλευτής, διακεκριμένος ῥήτωρ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων καὶ ἄλλοι βουλευταὶ καὶ γερουσιασταὶ ἐκ τῶν διοργανωτῶν τοῦ συλλαλητηρίου, μὴ δυνηθέντες νὰ παραστῶσιν, ὡς ὄντες προσκεκλημένοι εἰς τὸ συμπεσὸν κοινοβουλευτικὸν συμπόσιον, ὅπερ ἡ γαλλικὴ Βουλὴ παρέθηκεν εἰς τὴν ἐξ Ἄγγλων βουλευτῶν ἐπισκεφθεῖσαν τοὺς Παρισίους ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, παρεκάλεσαν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παρόντες.

Τὸ συνταχθὲν ψήφισμα, ὅπερ ἀναγνωσθὲν ἐγένετο ὁμοθύμως δεκτὸν ὑπὸ τῆς ὁμηγύρεως, παρακαλεῖ τὴν Εὐρώπην, ἵνα ἐν περιπτώσει ἐνεργείας πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἐν Παλαιᾷ Σερβίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ σεβασθῇ αὕτη τὰ αὐτόθι ἀπαράγραπτα δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ἅπασαν αὐτῶν τὴν ἀκεραιότητα.»

* * *

Ἐκ τοῦ ἐκδιδομένου ἐπισήμου γαλλικοῦ τεύχους, τοῦ ἀναγράφοντος πιστῶς τὰ κατὰ τὸ συλλαλητήριον μεταφράζομεν ἐνταῦθα ἀκέραια τὰ κείμενα τῶν ἐκφωνηθέντων λόγων.

Α

Λόγος τοῦ Προέδρου Henry Houssaye.

Ἡ συνεδρίασις ἤνοιξε τὴν 9ην ἑσπερινὴν ὥραν. Ὁ Κος Ἐρρῖκος Οὐσσαί, ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὴν συγγνώμην τῶν κωλυθεισῶν νὰ παραστῶσι προσωπικοτήτων, ἐκφωνεῖ τὸν ἀκόλουθον λόγον:

Κυρίαι καὶ Κύριοι.

Ἐὰν ὁ κ. Καζάζης δὲν εὑρίσκεται σήμερον ἐν Ἀθήναις, ἀσχολούμενος εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ἢ νὰ γράφῃ κανὲν ὡραῖον βιβλίον, ὡς τὴν **Φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου** καὶ τοὺς **Δέκα Λόγους πρὸς Ἑλληνικὴν Νεότητα,** τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι ὁ ὑπέροχος Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τυγχάνει ὡσαύτως Πρόεδρος τῆς μεγάλης Ἑταιρείας τοῦ «*Ἑλληνισμοῦ*» ἧς ἡ ἑστία εὑρίσκεται ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἥτις ἀκτινοβολεῖ σχεδὸν ἁπανταχοῦ. Ἡ ὑπὸ διαφόρων Πέτρων ἐρημιτῶν τοῦ παρισινοῦ τύπου ἐξεγερθεῖσα σταυροφορία ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, προὐκάλεσε συγκίνησίν τινα ἐν Ἀθήναις, ἔνθα τόσον ζωηραί εἰσιν πάντοτε αἱ πρὸς τὴν Γαλλίαν συμπάθειαι. Ὁ Κος Καζάζης ἐγένετο ἡ ἠχὼ τῆς συγκινήσεως ταύτης. Συγκι-

νηθείς, ανέλαβε νὰ πολεμήσῃ τὰς πεπλανημένας, ἢ ἀμφιβόλους ἰδέας, ἃς τινὲς τῶν δημοσιογράφων ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὴν μεγάλην τῆς Ἑλλάδος Φίλην. **«Ναί, τὴν μεγάλην τῆς Ἑλλάδος Φίλην.»** Διότι ἐὰν ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα φιλία τῆς Γαλλίας ὑπῆρξεν, ὁμολογῶ, διαλείπουσα παρὰ τοῖς κυβερνήταις τοῦ Κράτους, παρὰ τοῖς ἀντιπροσωπεύουσιν ὅμως τὴν κοινὴν γνώμην ὑπῆρξε διαρκής.

Ὁ Κος Καζάζης δὲν ἦλθεν ἐνταῦθα ὅπως ἐκστομίσῃ ἰσχυροὺς λόγους. Ἦλθεν ὅπως ἐκθέσῃ γεγονότα. Γνωρίζει τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων καὶ ἐξ αὐτοψίας, ἐμελέτησεν ὅλα τὰ διπλωματικὰ καὶ ἱστορικὰ ἔγγραφα, ὅλους τοὺς ἐθνολογικοὺς χάρτας, ὅλας τὰς Βίβλους, κυανάς, κιτρίνας καὶ ἄλλων χρωμάτων, ἐταξείδευσε δὲ καὶ διέμεινεν ἐν Μακεδονίᾳ. Θὰ σταθμίσῃ τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα μετὰ τῆς τριπλῆς αὐθεντίας: τῶν γνώσεών του, τοῦ λόγου του, καὶ τῆς ἐξόχου προσωπικότητός του.

Τὸ κατ' ἐμέ, θὰ ἐρωτήσω μόνον τοὺς καταβοοῦντας ἐναντίον τῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος: Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βούλγαροι ἦσαν ἀδελφοὶ τὴν φυλήν;

Ἀδελφοὶ τὴν φυλήν! Ἐρωτήσατε τὰς σκιὰς τοῦ Βελισαρίου, Νικηφόρου τοῦ Α'., Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἐνθυμηθῆτε τοὺς Βουλγάρους ἐκείνους ἐθελοντὰς κατὰ τὸ 1867, οἵτινες προσέφερον ἑαυτοὺς τῷ Σουλτάνῳ, ὅπως μεταβῶσι καὶ πολεμήσωσι, πέραν ὀρέων καὶ θαλασσῶν, τοὺς Ἕλληνας ἐν Κρήτῃ. Ἀναμφιβόλως οἱ Βούλγαροί εἰσιν χριστιανοὶ ὅπως οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες σκέπτονται κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ἐνετῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος: **«Πρῶτον Ἐνετοὶ καὶ ἀκολούθως Χριστιανοί».**

Πρὸ τριακονταετίας καὶ πλέον ὑφίσταται λυσσαλέα πάλη μεταξὺ Βουλγαρισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἀγανακτοῦσιν ἐπὶ τῷ ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος δὲν δράττονται σήμερον τῶν ὅπλων ὑπὲρ τοῦ Βουλγαρισμοῦ! Ἀφοῦ ματαίως ἐπεχείρησαν οἱ Βούλγαροι τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς προπαγάνδας, τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἤδη ἀπεφάσισαν νὰ τὴν ἀποκτήσωσι διὰ τοῦ σιδήρου, τοῦ πυρὸς καὶ τῆς δυναμίτιδος, καὶ ἀποροῦσι διατὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας δὲν συγκατανεύουσι μετὰ χαρᾶς εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην. Αἱ ἰδέαι ὁμοίως εἰσὶν ἐλεύθεροι. Ἀπέχουσα νὰ συνεργῇ τοῖς Βουλγάροις ἡ Ἑλλὰς ὑπερασπίζεται τὰ ἑλληνικὰ δίκαια. Παλαίει εἰρηνικῶς διὰ τὸ μέλλον ἐν ὀνόματι τοῦ παρελθόντος. Τοῦτο ἐστὶ τὸ συμφέρον της, καὶ τὸ συμφέρον συμφωνεῖ ἐνταῦθα μετὰ τοῦ καθήκοντος.

Γνωρίζω καλῶς ὅτι Γάλλος τις δημοσιογράφος διεκήρυξεν ὅτι **«δὲν ὑπάρχει οὔτε εἷς Ἕλλην καθ' ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν».** Παραδέχομαι πρὸς στιγμὴν τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην ὡς ἀκριβῆ. Νομίζω ὅμως κατ' ἀκολουθίαν ὅτι τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος καθισταμένου οὕτω ξένου πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δὲν δύναταί τις νὰ μεμφθῇ αὐτοὺς ἐπὶ μὴ συμμετοχῇ εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἐπανάστασιν. Ἓν δίλημμα τίθεται καὶ ἐπιβάλλεται: Ἐὰν μὲν ὑπάρχωσιν Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ φυσικὸν τῶν Ἑλλήνων συμφέρον εἶνε ν' ἀντιτίθενται πρὸς τὰς βουλγα-

ρικῆς φιλοδοξίας. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχωσιν Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ, διατί νὰ ταχθῇ ἡ Ἑλλὰς μὲ τὴν μερίδα τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ μὴ ταχθῇ ἡ Δανία ἢ ἡ Πορτογαλλία;

Ἀναμφιβόλως οἱ φίλεργοι βουλγαρικοὶ πληθυσμοὶ—δὲν ὁμιλῶ περὶ ἐκείνων τῶν Βουλγάρων, οἵτινες δὲν ἐργάζονται ἢ διὰ τῆς σπάθης καὶ τοῦ δαυλοῦ—εἶνε πολὺ ἄξιοι ἐνδιαφέροντος. Ἀλλὰ πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν ὁ φιλοβουλγαρισμὸς ἐν Εὐρώπῃ εἶνε τόσον βαθέως ἐρριζωμένος τόσον παγκόσμιος, τόσον διαρκής, ὅσον ὁ φιλελληνισμός. Ὅταν κατὰ τὰς περιφήμους ἡμέρας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ πεπολιτισμένος κόσμος συνεκινεῖτο διὰ τοὺς Ἕλληνας, αἰτία τούτου ἦτο ὅτι αἱ καρδίαι ἐφλέγοντο ἐκ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἀνδρείας των. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὑπῆρχε καὶ ἄλλη τις αἰτία: Ἡ ἀνάμνησις τῶν προπατόρων των. Ὁμιλῶν τις περὶ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ὁ Σιατωβριάνδος καὶ ὁ Βενιαμὶν Κωνστάν, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ὁ Λόρδος Βύρων, φαίνεται ὅτι ἀποτίει πρὸς τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα ὀλίγον τι ἐξ ὅλων ὅσα ὀφείλονται εἰς τὴν ἐκλιποῦσαν Ἑλλάδα, διὰ τὰ ἔκλαμπρα μνημεῖα τῆς σκέψεως, καὶ τῆς τέχνης διὰ τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος, τῆς ἐλευθερίας. Ὅθεν ματαίως προσεπάθησα μὴ συνηθεὶς ν' ἀνεύρω τί ὁ κόσμος ὀφείλει εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Σταματῶ. Εἶπον ἤδη πολλά, ἵνα διατηρήσω τὸν ἄχρουν τίτλον τοῦ Προέδρου. Ὤφειλον νὰ περιορισθῶ εἰς τὸ νὰ εἴπω μόνον: *Θὰ ὁμιλήσω, ὁμιλῶ, ὡμίλησα,* καὶ νὰ δώσω τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Καζάζην (Χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Β

Λόγος τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Κύριε Πρόεδρε,

Κυρίαι καὶ Κύριοι.

Ὁ κ. Καζάζης. — Ἐπιτρέψατέ μοι ἐν πρώτοις, Κύριε Πρόεδρε, νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς διὰ τὴν μεγάλην τιμήν, ἣν παρέσχετε ἡμῖν, συναινέσαντες νὰ προστατεύσητε τὴν ὁμήγυριν ταύτην διὰ τοῦ κύρους τοῦ ὑμετέρου ὀνόματος, τοῦ τόσον ἐνδόξου ἐν τοῖς γαλλικοῖς γράμμασι τοῦ τόσον προσφιλοῦς τοῖς Ἕλλησι. Οἱ λόγοι, οὓς πρὸ ὀλίγου ἐξηνέγκατε, θὰ ἔχωσιν ἐξάπαντος, κρίνων ἐξ ἐμαυτοῦ, βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς ἁπάσας τὰς ἑλληνικὰς καρδίας, αἵτινες θὰ ἴδωσιν ἐν αὐταῖς πολύτιμον μαρτύριον τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἐπιλέκτου γαλλικοῦ πνεύματος, οὗ τινος τοσούτους ἐνδόξους ἀντιπροσώπους διακρίνω περὶ ὑμᾶς.

Ὀφείλω ὡσαύτως ὑμῖν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ζωηροτάτας εὐχαριστίας, διότι διὰ τῆς παρουσίας ὑμῶν εὐηρεστήθητε νὰ διατρανώσητε τὴν συμμετοχήν σας εἰς ζήτημα δικαιοσύνης, εἰρήνης καὶ φιλανθρωπίας, εἰς ζήτημα, ἐξ ἐκείνων τῶν μεγάλων ζητημάτων,

ἐν οἷς πάντοτε ἀφωσιώθησαν οἱ ἀπόγονοι τῶν Γαλατῶν, ὧν ἡ πρώτη ἀρετὴ ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τοὺς ἀδικουμένους ἀρωγή.

Πρό τινος χρόνου, Κυρίαι καὶ Κύριοι, κυκλοφοροῦσιν ἐν τῇ Δύσει καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ παράδοξοι διαδόσεις περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἀνατολῆς. Εὑρέθησαν ἄνθρωποι ν' ἀξιώσωσιν ὅτι, ἡ Ἑλλάς, ἐπιλήσμων τοῦ παρελθόντος αὐτῆς, καὶ τῶν νομίμων ἐθνικῶν αὐτῆς πόθων, ἀδιαφοροῦσα περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ἱστορίας ἐπιβεβλημένων αὐτῇ ὑποχρεώσεων, ἐματαίωσε τὰς ἐλπίδας, ἃς ὁ κόσμος εἶχε θεμελιώσῃ ἐπ' αὐτῆς, καὶ ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἐκτεθῇ συμπράττουσα ἀναρμόστως μετὰ Κράτους ἀδίκου καὶ τυραννικοῦ.

Λοιπόν, Κύριοι, καθόσον εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω, τὸ τοιοῦτον εἶνε ἀνακριβές. Εἶναι ψευδὲς ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπεδίωξε νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Τουρκίας. Δύναμαι νὰ διαψεύσω αὐτὸ κατηγορηματικῶς. Ἐν τούτοις μεγάλη μερὶς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, γενομένη ἠχὼ τῶν κατηγοριῶν τούτων κατήγγειλε τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀναξίαν, ὡς δουλοπρεπῆ. Ἦτο λοιπὸν ἐπόμενον ὅτι, μετὰ τὰς κατακρίσεις, ὧν οἱ Ἕλληνες ἐγένοντο ἀντικείμενον κατὰ τὸν τελευταῖον καιρόν, εὐγενεῖς προσωπικότητες αἵτινες, ὡς ὑμεῖς, Κύριοι, μεριμνῶσαι περὶ τῆς καλῆς φήμης καὶ τῆς τιμῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐλυπήθησαν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ αἵματος, ὅπερ οἱ γενναῖοι φιλέλληνες, οἱ πατέρες ὑμῶν ἔχυσαν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ οἰκτείρωσι διότι τὸ πνεῦμα τοῦ Σικτωβριάνδου, τοῦ Βίκτωρος Οὐγγώ, τοῦ Βύρωνος, καὶ ἡ ἀνδρεία τοσούτων εὐγενῶν πρωταγωνιστῶν τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας συνετέλεσαν ὑπερβαλλόντως εἰς τὴν ἀνύψωσιν λαοῦ, ὅστις μετὰ πάροδον χρονικοῦ διαστήματος μικροτέρου αἰῶνος ἔμελλε νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Δεσποτισμοῦ ἐναντίον τῆς Ἐλευθερίας! Ἰδοὺ τί εἶπον, Κύριοι.

Διατελῶ βαθέως περίλυπος, ὢν ἠναγκασμένος νὰ διαμαρτυρηθῶ ἐναντίον παρομοίων συκοφαντιῶν, ἐπιτηδείως ἐκτοξευθεισῶν ὑπὸ ἀσυνειδήτων ἀνταγωνιστῶν, καὶ διότι ἐσφάλλομεν ἀφήσαντες ἴσως νὰ πιστευθῶσι, μὴ ἀντιτάξαντες κατ' αὐτῶν ἢ περιφρονητικὴν σιωπήν. Ἡ σιωπὴ αὕτη, νομίζω, ὅτι δέον νὰ λυθῇ. Νομίζω ὅτι ὀφείλω νὰ ὑπερασπισθῶ τοὺς ἠδελφοὺς ἡμῶν τούς τε τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ τοὺς τῆς δουλευούσης εἰσέτι. Ἡ φωνή μου εἶνε μὲν ἀσθενὴς ἀλλ' ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας, καί, ποιῶν ἔκκλησιν εἰς τὰ φιλοδίκαια ὑμῶν αἰσθήματα, εἶμαι βεβαία ὅτι θέλει ἀκουσθῇ.

* * *

Ἐν πρώτοις ἐπιτρέψατέ μοι ν' ἀναφέρω ὑμῖν συνοπτικῶς ἐκ τῆς τελευταίας τριακονταετίας, μερικὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ καλήτερα ἐπιχειρήματα τῆς ὑποθέσεως, περὶ ἧς θέλω συνηγορήσῃ ἐνταῦθα.

Γνωρίζετε τίνι τρόπῳ τὴν ἐπαύριον τῆς νίκης τῶν ρωσσικῶν ὅπλων τῷ 1877

ἡ Πύλη ὑπέγραψε τὴν περίφημον ἐκείνην συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τὴν ἀφαιροῦσαν ἀπ' αὐτῆς σχεδὸν πᾶσαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν πρὸς ἵδρυσιν Μεγάλης Βουλγαρίας αὐτονόμου, ἐκτεινομένης ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Αἰγαίου. Ἡ συνθήκη αὕτη δὲν ἔπληττε μόνον τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, συγχρόνως ἀπηλλοτρίου, ἀπέσπα, ὅπως δώσῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐδάφη, ἅτινα ἀποτελοῦσι ἓν τῶν σημαντικωτέρων τμημάτων τῆς ἑλληνικῆς κληρονομίας—ὀλιγώτερον ἴσως διὰ τῶν ὑπὸ τῆς Ἱστορίας χορηγουμένων τίτλων ἀνηκόντων τοῖς Ἕλλησι παρ' ὅσον ἀνήκουσι διὰ τῶν δικαίων, ἅτινα οἱ γεωγραφικοὶ καὶ ἐθνολογικοὶ ὅροι δίδουσιν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Οὕτως ἡ Συνθήκη αὕτη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου διωργάνου ἀληθῆ ληστείαν ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις εἶδεν ἐπὶ στιγμὴν νὰ σκιασθῶσιν αἱ προσφιλέστεραι τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ. Τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος ἐτέμνετο εἰς δύο, διὰ τῆς ἀπεράντου ταύτης βουλγαρικῆς παρεμβολῆς, καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰγνατιέφ, ὁ κυριώτερος δημιουργὸς τοῦ πανσλαυϊστικοῦ τούτου ἔργου ἠδύνατο τότε νὰ κράζῃ: «Καὶ ἤδη οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ φθάσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὀφείλουσι νὰ κολυμβήσωσι».

Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, ἡ ἀγγλικὴ πολιτική, ἀνήσυχος ἐν τῇ σλαυϊκῆς ἐξαπλώσεως ἦλθεν εἰς ἐπικουρίαν τῆς Τουρκίας. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ἡ διαμαρτύρησις αὐτῆς ὑπεστηρίχθη δι' ἀποστολῆς στόλου ἐνώπιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅτι ἡ Ρωσσία ἠναγκάσθη νὰ σχίσῃ τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν λόγων, οὓς τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἐπεκαλέσθη ἐναντίον τοῦ ἐρημέρου τούτου ἔργου, ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἣν ἀπέστειλε τότε περιελαμβάνετο ἡ ἀκόλουθος περικοπή:

«Ἡ ἵδρυσις τῆς νέας καταστάσεως πραγμάτων ἐν τῇ νεαρᾷ Ἡγεμονίᾳ σκοπεῖ νὰ «καταπνίξῃ ἐν τῷ σλαυϊκῷ ὄγκῳ μέγαν ἀριθμὸν Ἑλλήνων, οἵτινες βλέπουσι μετὰ «φόβου ἐπικειμένην καταστροφὴν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος, ἐν τῇ ἐξαναγκαστικῇ ἀναμίξει αὐτῶν μετὰ πληθυσμῶν, παρ' ὧν διαφέρουσι οὐχὶ μόνον φυλετι«κῶς ἀλλ' ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς πολιτικὰς ἰδέας καὶ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις.»

Αἱ ἐνέργειαι τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας, δὲν ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου, καίτοι πλήξασα μεγάλως τὸ δόγμα τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, διότι ἀφῄρει πολλὰς χώρας πρὸς ὄφελος τῶν Κρατῶν τοῦ Αἵμου, ἐσμίκρινε σημαντικῶς τὸ ἔργον τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἐὰν δὲ ἵδρυε αὐτόνομον Βουλγαρίαν, ἀπέδιδε τῇ Τουρκίᾳ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Πρὸς τούτοις ἐγκαθίδρυε πρὸς βορρᾶν τῶν χωρῶν τούτων προνομιοῦχον ἐπαρχίαν, τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἥτις ἔγινεν ὑπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου, ὑπὸ ὅρους διοικητικῆς αὐτονομίας.

Ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου δὲν ἐφαίνετο γενναία πρὸς ὅ,τι ἐνδιέφερε τὴν Ἑλλάδα. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τῇ ἰσχυρᾷ ἐπεμβάσει τοῦ Πληρεξουσίου τῆς Γαλλίας, ὑποστηριζομένου καὶ ὑπὸ τοῦ τῆς Ἰταλίας ἀπεφασίζετο νὰ τῇ χορηγήσωσι τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Ἀλλὰ γνωρίζετε ὅτι ἡ παραχώρησις αὕτη ἀργότερον ση-

μαντικῶς περιωρίσθη· ὅσον ἀφορᾷ ὅμως εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, τὰς ὑπολειφθείσας εἰς τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῆς Πύλης, τὸ 23ον ἄρθρον τῆς Βερολινείου Συνθήκης καθώριζε τὴν τύχην των. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω τὸ περίφημον αὐτὸ ἄρθρον:

«Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπακριβῶς εἰς τὴν νῆσον Κρήτην τὸν «ὀργανικὸν Κανονισμὸν τοῦ 1868, ἐπιφέρουσα ἐν αὐτῷ τροποποιήσεις, αἵτινες ἤθελον κριθῇ δίκαιαι. Ἀνάλογοι κανονισμοί, προσαρμοζόμενοι εἰς τὰς τοπικὰς ἀνάγκας, ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τὴν κατάργησιν φόρων, καὶ αἵτινες ἐχορηγήθησαν εἰς τὴν Κρήτην θέλουσιν εἰσαχθῇ παρομοίως εἰς ἄλλα τμήματα τῆς «Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, διὰ τὰς ὁποίας ἰδιαίτερος κανονισμὸς δὲν προωράσθη ὑπὸ «τῆς παρούσης Συνθήκης. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θέλει συστήσῃ εἰδικὰς ἐπιτροπάς, ἐν «ταῖς ὁποίαις τὸ ἰθαγενὲς στοιχεῖον θέλει εὐρέως ἀντιπροσωπευθῇ, πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν λεπτομερειῶν τῶν νέων τούτων κανονισμῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ. Τὰ ἐκ «τῶν ἐργασιῶν τούτων προκύψοντα σχέδια ὀργανισμοῦ, θέλουσιν ὑποβληθῇ ὑπὸ τὸν «ἔλεγχον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις πρὶν ἢ δημοσιεύσῃ τὰς προωρισμένας νὰ ἐφαρμοσθῶσι πράξεις, θέλει λάβῃ τὴν συναίνεσιν τῆς διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν συστημένης ἐπιτροπῆς».

Τοιοῦτον εἶνε τὸ 23ον ἄρθρον τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου.

Καθορίζει, ὡς βλέπετε, μεταρρυθμίσεις διὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας, μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ἄλλως τε δὲν ἐφηρμόσθησαν, οὐδ' ἐκεῖναι, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τὰς ἀρμενικὰς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καίτοι ἀναφερομένας ἐν τῷ 51ῳ ἄρθρῳ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου.

Αἱ εὐρωπαϊκαὶ αὗται χῶραι τῆς Τουρκίας εἰσὶν ἡ Ἤπειρος, ἥτις πραγματικῶς δὲν παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Ἀλβανία, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη.

Ἡ Ἤπειρος εἶνε, ὡς γνωρίζετε τοῦτο, χώρα σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἑλληνική. Ἡ Ἀλβανία, καθ' ἑαυτήν, κατοικεῖται ὑπὸ φυλῆς, ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατάγεται ἐκ τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν. Ὅσον δὲ διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, θὰ περιορισθῶ, Κύριοι, εἰς τὸ νὰ ἐπαναλάβω τοὺς λόγους, οὓς ὁ Λόρδος Σαλισβουρῆς ἀπήγγειλεν ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 7|19ης Μαΐου τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου: «Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη εἰσὶν ὡς ἡ Κρήτη ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι.»

Διὰ νὰ σχηματισθῇ ἡ προνομιοῦχος ἐπαρχία τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἀπέσπασαν τμήματα τῶν χωρῶν τούτων. Ταύτην ἔτη τινὰ βραδύτερον, τῷ 1885, ἡ Βουλγαρία ἐπί τινας ὥρας, ἐπὶ μίαν μόνην νύκτα (τὴν τῆς 5|17 — 6|18 Σεπτεμβρίου 1885) προσήρτησε βιαίως, ἀφοῦ ἐπέδραμεν ἐπ' αὐτῆς στρατιωτικῶς. Ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἐξαπατηθεῖσα νὰ ἐξελέγξῃ τὴν παραβίασιν ταύτην τῆς συνθήκης, ἐν ᾗ αἱ Δυνάμεις εἶχον πανηγυρικῶς συνυπογράψῃ τὴν θέλησίν των, διεμαρτυρήθη μέν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους παρεδέχθη τὸ τετελεσμένον γεγονός. Ἡ Τουρκία, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν διστάζουσα καὶ φοβουμένη, ὑπετάσσετο εἰς τὸν νέον τοῦτον ἀκρωτηριασμόν.

Ἐπεσκέφθην, Κύριοι, ἐπανειλημμένως τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἡ πρώην κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο πολὺ καλλιτέρα τῆς ἐνεστώσης. Τότε ὑπῆρχεν ἰσότης μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Μουσουλμάνων. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάκτησιν τῆς χώρας, Ἕλληνες καὶ Μουσουλμάνοι δὲν παύουσι νὰ παραπονῶνται διὰ τὴν πολιτικὴν τῆς ὁποίας εἶνε θύματα, τὴν πολιτικὴν τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον εἶνε προγεγραμμένα. Εἶνε ἀνήκουστα τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων προσπαθοῦσι νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς Ἕλληνας ἢ νὰ ἐκβουλγαρισθῶσιν ἢ νὰ ἐκπατρισθῶσι.

Θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι ζῶμεν εἰσέτι ὑπὸ τὴν Κυριαρχίαν τοῦ περιφήμου ἄρχοντος Σταμπούλωφ, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ὑπῆρξεν ἔργον αἵματος, καὶ ὅστις θνήσκων, σφαγιασθεὶς ὑπὸ τῶν παλαιῶν συνενόχων του, φαίνεται κληροδοτήσας εἰς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ διαδόχους του τὰ ἴχνη τῆς διατηρήσεως τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μίσους του.

*
* *

Μεγεθυνθεῖσα καὶ ἐνισχυθεῖσα διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Ρωμυλίας ἡ Βουλγαρία δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ τῶν δαφνῶν της· ἡ πρώτη αὕτη ἐπιτυχία εἶχεν ὑποδαυλίσῃ τὸν ζῆλον καὶ τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν της. Οὕτω δὲ ἔστρεψεν ἀμέσως τὰς ἑαυτῆς βλέψεις πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ πρὸς τὴν Θράκην, πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ Μοναστήριον καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν. Βιβλιάρια, περιοδικά, ἐγεννῶντο ἀπ' ἀριθμοῦ εἰς ἀριθμὸν περισσότερα, ἅτινα ὤφειλον νὰ φωτίσωσι τὸν κόσμον ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σαμουὴλ καὶ τοῦ Κρούμου ἐπίστευσαν, ὅτι δύνανται νὰ ἐξασκήσωσιν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας . . . Ἀναφέρω ὑμῖν χωρίον τι ἑνὸς τῶν πονηματίων τούτων, τιτλοφορουμένου: «*Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν χιλιετηρίδα τοῦ Ἁγίου Μεθοδίου*», τοῦ ὁποίου συγγραφεὺς ὑπῆρξεν ὁ γραμματεὺς τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας Ὀφεΐκωφ.

«Διὰ νὰ ἐνεργήσωμεν δραστηρίως ἐν Μακεδονίᾳ, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ παλαίσωμεν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὀφείλομεν ν' ἐμμείνωμεν φίλοι τῶν Τούρκων, ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν τὴν συμμαχίαν τῶν Τούρκων . . . Πρὸς τὸ καλὸν τῆς χώρας ἡμῶν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἡμῶν, ἂς ἐνεργήσωμεν ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Τούρκων».

Αἱ προσκλήσεις αὗται δὲν ἔμειναν ἄνευ ἀπηχήσεως· οἱ Βούλγαροι ἔδρασαν μετὰ τῶν Τούρκων, ἐδημιούργησαν σχολὰς ἐν Μακεδονίᾳ, ἔκτισαν ἐκκλησίας, ἀπέσπασαν ἐκκλησιαστικὰς ἐπισκοπὰς τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου.

Ἀλλ' ἡ προπαγάνδα αὕτη ἀμέσως ἐφάνη ἀνεπαρκής· ὁ Ἑλληνισμός, τὸν ὁποῖον κυρίως ἐπρόκειτο νὰ προσβάλωσιν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἀντέταξε εἰς τὰ διαβήματα ταῦτα τὴν δύναμιν τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ εἰς τὰς ῥηθείσας χώρας, ὅπως μὴ δυνηθῶσι νὰ ἐκτοπίσωσιν αὐτὸν ἐκεῖθεν οὐδέποτε.

Καὶ δή, τότε, ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τρόπον θετικώτερον, μᾶλλον βέβαιον καὶ λίαν πρακτικόν. «Ἡ βουλγαρικὴ πολιτική, ἔγραφεν εἰς τὴν κυβέρνησίν του ὁ κ. Ρίζωφ, ἐμπορικὸς πράκτωρ τῆς ἡγεμονίας εἰς Σκόπια, δὲν δύναται πλέον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν αὐτὴν πορείαν, (τὴν σχολικὴν προπαγάνδαν) δὲν δύναται πλέον, οὔτε διὰ τῶν σχολῶν, οὔτε διὰ τῶν ἐκκλησιῶν, νὰ κερδήσῃ

τίποτε· καιρὸν μόνον χάνομεν ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἔστω, λοιπόν, ἐφεξῆς ὁ κύριος ἡμῶν σκοπὸς ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Μακεδονίας»...

Ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Μακεδονίας . . . εἰξεύρετε τί σημαίνει τοῦτο. Ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Μακεδονίας ἐνεπιστεύθη εἰς τὰ κομιτάτα, ἅπερ ἐδημιουργήθησαν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ τῶν ὁποίων γνωρίζετε τὰ ὑψηλὰ κατορθώματα ! Ἀνάγκη ἆρά γε νὰ ὑπενθυμίσω ὑμῖν τὴν σύλληψιν τῆς Ἀμερικανίδος ἱεραποστόλου, τὰς βόμβας τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ γαλλικοῦ «Γουδαλκιβίρ» καὶ τὴν κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ σιδηροδρομικοῦ συρμοῦ γενομένην ἀπόπειραν ἐν Τσατάλτζα ; Ταῦτα εἰσὶ κατορθώματα λίαν πρόσφατα καὶ οὐδεμιᾶς χρήζουσι μνείας. Ἀλλά, τοῦθ' ὅπερ δὲν γνωρίζετε ἀναμφιβόλως, εἰσὶν αἱ σφαγαί, τῶν ὁποίων ἐγένοντο θύματα ἑκατοντάδες Τούρκων, Βλάχων, Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, Ἑλλήνων πρὸ παντός.

Εἶμὶ κάτοχος, Κύριοι, μακροῦ καταλόγου,ὅστις προσεχῶς δημοσιευθήσεται, τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι ἔπεσον θύματα τῆς θηριωδίας τῶν ἐπαναστατικῶν κομιτάτων· ὁ κατάλογος οὗτος εἶνε ἐκτενὴς καὶ στυγερὸν μαρτυρολόγιον. Κατὰ προτίμησιν,ἐξελέγησαν τὰ θύματα μεταξὺ τῶν ἰατρῶν, καθηγητῶν, ἱερέων καὶ δικηγόρων, τουτέστι μεταξὺ ὅλων ἐκείνων, οἵτινες ἐκπροσωποῦσι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ φαίνονται μᾶλλον ἐπίφοβοι εἰς τὴν βουλγαρικὴν ὑπόθεσιν. Πάντες οἱ ἀνθιστάμενοι εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν κομιτάτων, ὡς καὶ ὅσοι ἠρνοῦντο νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτῶν,ἦσαν προγεγραμμένοι.

Ἐπιτρέψατε, ν' ἀναφέρω ὑμῖν, ἐπὶ τούτοις, ἀξιοπίστους μαρτυρίας, ἀντληθείσας ἐκ τῆς κυανῆς βίβλου, ἣν ἐξέδωκεν ἐσχάτως τὸ Foreign office.

Ἰδού, λόγου χάριν, τηλεγράφημα τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ Σὶρ Ἀλφρέδου Βιλιόττη, φέρον χρονολογίαν μηνὸς Ἀπριλίου 1902.

«Ἡ ἐπικρατοῦσα σήμερον ἀνασφάλεια ὀφείλεται εἰς τοὺς παραπονουμένους μᾶλλον ἢ εἰς ἄλλους· πράγματι ἐκτὸς καταχρήσεών τινων, ἀχωρίστων τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, οὐδὲν δικαιολογεῖ τὴν προσφάτως ἐνδεικνυομένην ἀγωνίαν τοῦ τύπου· μόνον αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι, αἵτινες εἶχον πρὸς στιγμὴν καταπαύσῃ τὰς κακοπραγίας αὐτῶν, ἐπανήρχισαν φονεύουσαι Χριστιανοὺς ἑτεροφύλους, ὡς καὶ Μουσουλμάνους. Μέχρις ὥρας οὐδεὶς ἐσκέφθη, νὰ ζητήσῃ ἐκδίκησιν τῶν κακουργημάτων, ἀλλ' ἡ θέσις των κατέστη τόσον κρίσιμος, ὥστε Ἕλληνες, Βλάχοι, Σέρβοι, ὡς ἐπίσης καὶ Μωαμεθανοί, παραπονοῦνται, διὰ τρόπων λίαν ἐνεργῶν, κατὰ τῆς διαγωγῆς τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δοϊράνης, ἐκτὸς τῶν Βουλγάρων, ὡς καὶ οἱ Μουσουλμάνοι, ἐγκλείονται εἰς τὰς οἰκίας των ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

«Αἱ πράξεις αὗται τῶν κομιτάτων ἐμποιοῦσι ἀληθῆ φρίκην, ἐνυπάρχουσαν μεταξὺ ὅλων τῶν κατοίκων τῆς ἐπικρατείας ταύτης, συμπεριλαμβανομένων καὶ εὐαρίθμων Βουλγάρων»

Ὑπὸ χρονολογίαν 11. ὀκτωβρίου ὁ αὐτὸς γενικὸς Πρόξενος γράφει εἰς τὸν πρεσ-

δευτήν του : «Μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ὅσοι ἔχουσιν ἐπιῤῥοήν τινα ἐπὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτῶν, εἰς τὸ παραμικρὸν δεῖγμα ἀντιστάσεως πρὸς τὰς ἐνεργείας τῶν κομιτάτων, φονεύονται ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἐκζητοῦσι νὰ ἐλευθερωθῶσι τῶν ἰσχυόντων, καὶ νὰ ἐνσπείρωσι, ταυτοχρόνως, τὴν φρίκην εἰς ἅπαντα τὸν λοιπὸν πληθυσμόν. Κατάλογοι προγραφῶν εὑρέθησαν εἴς τινας Βουλγάρους, φονευθέντας εἰς τὰς συμπλοκάς. Τὸ μακεδονικὸν κομιτάτον κατέστρωσε βιβλία φόρων, ταξιθετοῦν ἐκεῖ ἕκαστον Χριστιανὸν ἀναλόγως τῶν πόρων του· ὅσοι ἀνθίστανται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ μέρους των, θανατοῦνται· ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας οἱ Χριστιανοί, ἀφοῦ ἐξοφλήσωσι τοὺς φόρους εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ὑποβάλλονται νὰ πληρώνωσι καὶ ἄλλον φόρον εἰς τὰ κομιτάτα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουσι νὰ διατρέφωσι τὰς συμμορίας ἐκείνας, αἵτινες ἐγκαθίστανται εἰς τὰ χωρία των, εὐθὺς ὡς ἀκολουθηθῶσιν ὑπὸ τῶν φυλάκων, ἐντεταλμένων τὴν καταδίωξιν αὐτῶν. Μανθάνω, ὅτι τὰ κρούσματα τῆς ἀπωλείας δὲν εἶνε σπάνια». Ἕτερον τηλεγράφημα τοῦ γενικοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὑπὸ χρονολογίαν 6 Νοεμβρίου 1902, ἔχει ὡς ἑξῆς. «Τὰ μακεδονικὰ κομιτάτα μετεχειρίσθησαν διπλοῦν μέσον ἐνεργείας· ἐζήτησαν κατ' ἀρχὰς νὰ διεγείρωσι τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα διὰ τῆς σχολικῆς προπαγάνδας μεταξὺ τῶν χωρικῶν, καὶ νὰ τοὺς ἀποσπάσωσι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν συμμοριῶν διατρέχοντα κατὰ τὸ θέρος τὴν χώραν, ἐδοκίμαζον νὰ ἑλκύσωσιν αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων, ἢ νὰ τοὺς ἀναγκάσωσι διὰ ἀπειλῶν, νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτῶν. Ὁ *προσηλυτισμὸς* καὶ ἡ *φρίκη* ὑπῆρξαν τὰ δύο κυριώτερα μέσα, ἅπερ μετεχειρίσθησαν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς τάξεως, ὅπως φέρωσι τοὺς κατοίκους εἰς τοσαύτην ἀθλιότητα, ὥστε νὰ ἀναγκάζωνται οὗτοι νὰ συμφωνῶσι μετὰ τῆς ἐπαναστατικῆς γνώμης. Ὀλίγον καθ' ὀλίγον ἠφανίσθησαν πάντες ὅσοι ἔμενον πιστοὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον. Μόνον δὲ εἰς τὸ σαντζάκιον τῶν Σεῤῥῶν πλείονες τῶν ἑκατὸν Ἑλλήνων, Βλάχων καὶ ὀρθοδόξων Βουλγάρων, ἔπεσον θύματα τῆς ἐκδικήσεως καὶ ὠμότητος αὐτῶν.

«Χάρις εἰς τὴν προπαγάνδαν τῶν πρακτόρων των, εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἱερεῖς των, χάρις εἰς τὰς κακοπραγίας, τὰς ὁποίας αἱ συμμορίαι διέπραττον καὶ εἰς τὸν τρόμον, ὃν διέσπειρον τὰ κομιτάτα, κατώρθωσαν νὰ ἀποσπάσωσι τοῦ Πατριαρχείου ὅλα τὰ χωρία τῆς Ἄνω Τζουμαγιᾶς καὶ Ρασλογίου, ὡς καὶ τὰ περισσότερα τῶν χωρίων Μελενίκου, Πετριτσίου καὶ Νευροκόπης».

Εἰς ἄλλο τηλεγράφημα ὁ Σὶρ Ἀλφρέδος Βιλιόττη λέγει. «Ἐν γένει, μικρὸς ἀριθμὸς χωρικῶν ἔλαβεν μέρος εἰς τὰς συμπλοκάς· ἡ μεγαλειτέρα μερίς, μεταξὺ αὐτῶν, κατέφευγεν εἰς τὰ ὄρη, ὅπως προστατεύσῃ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία, ἅτινα εὕρισκον ἐκεῖ καταφύγιον. Οὐδὲν χωρίον, οἰκειοθελῶς, ἔλαβε μέρος εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα καὶ εἰς τὴν μετανάστευσιν, ἥτις ἐπηκολούθησεν αὐτό· ἠναγκάσθησαν πρὸς ταῦτα δι' ὑποσχέσεων δι' ἀπειλῶν καὶ διὰ θανάτου. Οἱ πρόεδροι τῶν ταραχῶν κατέπειθον αὐτούς, ὅτι ἐνήργουν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς βουλγαρικῆς κυ-

βερνήσεως, ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας.

Ἀποτυχουσῶν τῶν ὑποσχέσεων τούτων, αἱ συμμορίαι ἠπείλουν τότε τοὺς χωρικούς, ὅτι θὰ καταστρέψωσι τὰς οἰκίας των, καὶ θὰ ἁρπάσωσι τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των· ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν χωρικῶν κατέφευγον οἱ ἀντάρται εἰς τὴν σφαγήν».

Οὐδέποτε ἀνατρεπτικὰ διδάγματα τόσον ὁλοσχερῶς, τόσον βιαστικῶς, τόσον κυνικῶς, ἐφηρμόσθησαν. Τὰ κομιτάτα, τῶν ὁποίων προήδρευεν εἷς στρατιώτης ἢ εἷς θεωρητικός, ἢ εἷς ἰδεολόγος ἢ εἷς ἐνεργητικός, ἕνα καὶ μόνον ἐπεδίωκον σκοπόν : νὰ βιάζωσι τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ, νὰ ἐμπνεύσωσι φρίκην εἰς τοὺς κατοίκους καὶ νὰ τοῖς ἐπιβάλλωσι τὸν βουλγαρικὸν ζυγόν. Ἡ Εὐρώπη ἐν στιγμῇ ἀποπλανήσεως ἢ νωχελείας, δὲν θὰ κατέληγεν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ βουλγαρικοῦ ὀνείρου, εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτονόμου Μακεδονίας, καὶ εἰς τὴν προετοιμασίαν, οὕτω, τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ Ρωμυλιωτικοῦ σφετερισμοῦ; Ὦ! οἵα ὡραία ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἤθελεν αὕτη ἀνοικοδομήσῃ τὸ ἔργον τοῦ *Ἁγίου Στεφάνου*, καὶ ἐκδικηθῇ τὴν ἔνοχον συνθήκην τοῦ Βερολίνου!...

Τὸ βλέπετε· ἡ λεηλασία τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν, εἶχεν ὡς σκοπὸν καὶ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιβολὴν τῆς *ἀληθοῦς φρίκης*· οὕτως, ὥστε ὁ κ. Μπάλφουρ εἶχεν ἀναμφιβόλως δίκαιον, ὅταν ἔγραφεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρύ, «Ἤκουσα, πλέον ἢ ἅπαξ, νὰ λέγηται, ὅτι οἱ ἐπικρίνοντες τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας τῶν κομιτάτων λησμονοῦσι τὰς προκλήσεις, ὧν ἐγένοντο οὗτοι ἀντικείμενον· ἡ γνώμη μου δὲν εἶνε τοιαύτη· ἔχομεν νὰ κρίνωμεν ἀνθρώπους καὶ οὐχὶ ἀγγέλους καὶ ὅταν βλέπομεν ἔγκλημα κατ' ἐγκλήματος, σκληρότητα ἐναντίον σκληρότητος, δυνάμεθα βεβαίως νὰ θλιβῶμεν διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ὀφείλομεν, οὔτε νὰ θαυμάσωμεν οὔτε νὰ ἐκπλαγῶμεν, καὶ ἐπὶ πλέον δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ μεμφθῶμεν· τὰ ἐπαναστατικὰ κομιτάτα διέπραξαν ὠμότητας, οὐχί, ὅπως ἀποκρούσωσι τὰς ὠμότητας τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ὅπως προκαλέσωσιν αὐτάς· ἐσκέφθησαν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, δυστυχῶς, ὅτι ἐὰν ἡ Τουρκία ἠναγκάζετο νὰ ἀποστείλῃ πολυάριθμον στρατὸν εἰς τὴν τεταραγμένην ἐκείνην χώραν, ὅπως ὑπερασπίσῃ ἑαυτήν, θὰ ἐδημιουργοῦντο *πράγματα*, ἅπερ θὰ ὑπεκίνουν τὴν παγκόσμιον ἀγανάκτησιν. Ἄλλως τε δὲν ἐδίστασαν νὰ διαπράξωσι ἐγκλήματα καὶ εἰς πολλοὺς ἀθώους.»

Παρακατιὼν ὁ κ. Μπάλφουρ προσθέτει : «Οἱ ἐξαρχικοὶ πληθυσμοὶ (οἱ Βούλγαροι) καταδιώκουσι τοὺς Πατριαρχικοὺς (τοὺς Ἕλληνας) μετὰ περισσοτέρας ἔτι ὠμότητος».

Ἔχω ἀκόμη νὰ παραθέσω, ἢ μᾶλλον νὰ ἀναμνήσω ὑμῖν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ἓν γεγονός, ὅπερ ἐνισχύει τοὺς λόγους τοῦ κ. Μπάλφουρ.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ τρέχοντος ἔτους ληστανταρτικὴ βουλγαρικὴ συμμορία ἐγκαθιδρύθη βίᾳ ἔν τινι πόλει, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἑλληνικῇ, τῷ Κρουσόβῳ, ὅπου συνέστησαν εἶδός τι προσωρινῆς κυβερνήσεως, ἧς ἡ πρώτη μέριμνα ὑπῆρξεν ἡ λαφυραγώγησις τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως ταύτης. Συνέστησαν ἀκολούθως ἐν χωρο-

δεσποτικὸν δικαστήριον, ταξινομήσαν τοὺς κατοίκους ἀναλόγως τῆς περιουσίας των. Ἡμέρας τινὰς βραδύτερον τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ἢ μᾶλλον τὰ ἀλβανικὰ τάγματα ἐπῆλθον πολυπληθῆ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Μπαχτιὰρ πασσᾶ· οἱ ὑπερασπισταὶ καὶ οἱ τύραννοι τοῦ μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ, ἀντὶ νὰ συμπλακῶσι μετ' αὐτῶν, συνδιηλλάγησαν φιλικῶς. Διαπραγματευθέντες δὲ τὴν ἐγκατάλειψιν ἀντὶ χρηματικοῦ τινος ποσοῦ (1400 λιρῶν τουρκικῶν) οἱ Βούλγαροι ἐξεκένωσαν τὸ Κρούσοβον, ἀφοῦ ἀνύψωσαν βουλγαρικὰς σημαίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν συνοικίαν, ἵνα προσελκύσωσιν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τὴν λύσσαν τῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων. Ὄντως τὰ στρατεύματα, ἐκμανέντα ἐκτρέπονται εἰς λαφυραγωγίαν, ἥτις δὲν ἐξετελέσθη φυσικῶς ἄνευ τῶν ἀναποφεύκτων ἀκολουθιῶν των, τῆς βίας καὶ τοῦ φόνου.

Δύναταί τις νὰ κρίνῃ ἐκ μόνου τούτου τοῦ γεγονότος περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ διαγωγῆς τῶν κομιτατζήδων καὶ τῶν συμπαθειῶν ἃς δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς αὐτόθι πληθυσμοὺς οἱ παράδοξοι οὗτοι ἐλευθερωταί. Ὁ κ. ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς ἐπιστοποιεῖ τοῦτο τὴν ἐπαύριον ἀπαγγέλλων ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ἕδρας τῆς Βουλῆς τοὺς ἑξῆς λόγους, οὓς φέρω εἰς τὴν ὑμετέραν ἀνάμνησιν :

«Θέλουσι τὴν ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν· θέλουσι τὸ πᾶν καὶ ἀμέσως, καὶ διὰ νὰ ἐξαναγκάσωσι τὴν Εὐρώπην νὰ τοῖς τὴν χορηγήσῃ ἐπιδίδονται εἰς ἀχαρακτηρίστους »ἐγκληματικὰς πράξεις· ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ βολαί των διευθύνονται κατὰ «προτίμησιν ἐναντίον τῶν ὑπηκόων τῶν Δυνάμεων παρ' αἷς ἡ δυστυχία τῶν συμ«πατριωτῶν των εὗρε τὴν περισσοτέραν συμπάθειαν (Ἀληθῶς! Ἀληθῶς!).

«Ἡ Ὀθωμανικὴ Τράπεζα ἀνατινάσσεται, ὁ «**Γκουαδαλκιβίρ**» ἐκρήγνυται, »ἀργότερον μία σιδηροδρομικὴ ἁμαξοστοιχία ἐκτροχιάζεται, ἀφαιροῦσα τὴν ζωὴν »ὑπὸ τὰ συντρίμματα αὐτῆς πολλῶν ταξειδιωτῶν, ὅλως ἀθώων τῆς ἀξιοθρηνήτου »καταστάσεως τῆς Μακεδονίας.

»Καί, διὰ νὰ ἐπιταθῇ ἡ δριμύτης τῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων τῆς χώρας »ταύτης, ἰδοὺ εἰς τοὺς ἐπαχθεῖς φόρους, τοὺς εἰσπραττομένους ὑπὸ Τούρκων »εἰσπρακτόρων, προστιθεμένας τὰς φορολογίας τῶν λησταναρτῶν! Οὐαὶ εἰς ἐκεῖ»νον ὅστις ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ κενώσῃ τὸ βαλάντιόν του, ἢ νὰ ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιόν »του! Ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἀρνούμενον νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν λησταναρτικῶν συμ»μοριῶν! Ὁ Κώδηξ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Κομιτάτου δὲν προβλέπει »ἢ μίαν μόνην ποινὴν διὰ πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων, οὓς δημοσιεύει, καὶ αὕτη »ἐστὶν ὁ θάνατος!

»Δύνασθε νὰ κρίνητε, Κύριοι, περὶ τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων. Ἐκεῖνοι, οὓς »δὲν συγκρατεῖ εἰς τὴν γενέτειραν γῆν ἀκατανίκητος στοργὴ κατακλύζουσι τὰ »μεταναστευτικὰ γραφεῖα. «*Φεύγουσι*, μοὶ γράφει, εἷς τῶν ἡμετέρων προξένων, »*φεύγουσιν* **ὅπως διασωθῶσι ταὐτοχρόνως ἔκ τε τῶν Τούρκων καὶ »ἐκ τῶν κομιτατζήδων.»**

«Ἀλλὰ ποῦ ἔγκειται ἡ θεραπεία; Εἰς τὴν ἐπίτασιν τοῦ προγράμματος τῶν

»μεταρρυθμίσεων ; Ἐπιστεύθη ὅτι ἡ Πύλη θὰ ἐξεπλήρου *ἐπὶ πλέον* τούτου αἰτήσεις.
»Δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ὅσον εἶνε εὐρὺ τὸ πρόγραμμα, τόσον θὰ τῇ εἶναι εὔκολον νὰ προ-
»φασίζηται ἀδυναμίαν ἐκτελέσεως. Δὲν ἀγνοεῖ δὲ προσέτι ὅτι χριστιανικοὶ πληθυ-
»σμοί, χάριν τῶν ὁποίων ζητοῦνται παρ' αὐτῆς αἱ μεταρρυθμίσεις θὰ τῇ ἐλθωσι
»διαφερόντως πολύτιμοι ἐπίκουροι.

»Θέλετε ἐν παράδειγμα τούτου; Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος μηνὸς Αὐγού-
»στου διεδόθη φήμη ὅτι αἱ Δυνάμεις ἐσκόπουν νὰ ζητήσωσι διὰ τὰ βιλαγέτια τῆς
»Μακεδονίας ἕνα γενικὸν Χριστιανὸν διοικητήν. Τὴν 15ην αἱ Δυνάμεις λαμβάνουσι
»διαμαρτυρίαν τυπικὴν ἐναντίον τοῦ σχεδίου. Δὲν ἀποκλείεται νὰ σκεφθῇ τις ὅτι
»μία τῶν χριστιανικῶν φυλῶν, ἐξ ὧν ἡ Μακεδονία συνίσταται, φοβουμένη μὴ ὁ
»γενικὸς διοικητὴς οὗτος παρελαμβάνετο παρ' ἄλλης ἐνδιαφερομένης ἐθνότητος ἐ-
»πωφελήθη τῆς ἀντιπαθείας της κατ' αὐτοῦ καὶ ὤθηθη νὰ διαμαρτυρηθῇ πρὸς τὴν
»κυβέρνησιν ἑνὸς Κράτους, ἐξ οὗ ἐκ καταγωγῆς ἐξαρτᾶται, προτιμῶσα ἀκόμη τὴν
»ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν ἀντὶ χριστιανικῆς Κυβερνήσεως, περὶ ἧς δὲν ἦτο βεβαία ὅτι
»ἤθελε αὐτὴ μόνη χορηγήσῃ αὐτὰ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς διοικήσεως».

Νομίζω καθῆκόν μου νὰ παραθέσω ὑμῖν ἓν ἔτι ἔγγραφον ὄχι ὀλιγώτερον πειστι-
κόν. Εἶνε περικοπὴ τοῦ ἀνακοινωθέντος, ὅπερ ἡ κυβέρνησις τῆς Πετρουπόλεως ἐδη-
μοσίευσε τελευταίως ἐν τῷ «**Κυβερνητικῷ Μηνύτορι**» λέγουσα ὅτι «μὴ εὑ-
»ρίσκοντες ὑποστήριγμα τῶν πολιτικῶν των σχεδίων εἰς τὰ μὴ βουλγαρικὰ στοι-
»χεῖα τῆς Μακεδονίας, οἱ Ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ἠναγκάσθησαν νὰ προκαλέσωσιν
»ἐν τῷ τόπῳ γενικὴν ἐξέγερσιν, διαπράττοντες πράξεις βιαιότητος καὶ σκληρότητος,
»καὶ ἐξαπλοῦντες τὴν φρίκην, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐσχεδιασμένων
»μεταρρυθμίσεων. Παρὰ τὰ μέτρα δὲ τῆς προφυλάξεως, ἅτινα εἶχε λάβῃ ἡ Κυβέρ-
»νησις τῆς Σόφιας, δυστυχῶς τὸ μακεδονικὸν κίνημα ἔλαβε μεγαλητέραν ἔντασιν,
»καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ, διότι ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν στοιχείων,
»ἅτινα ἐπίστευσαν ἀδίκως ὅτι ἐὰν ἡ ἐπανάστασις ἀφίετο ἐλευθέρα θὰ ἐξηνάγκαζε
»τὴν Ρωσσίαν νὰ τροποποιήσῃ τὸ πρόγραμμα αὐτῆς, καὶ νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς ὑπο-
»στήριξιν τῶν ἀπραγματοποιήτων σχεδίων τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινή-
»ματος. Ἡ ὀλεθρία αὕτη πλάνη, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις
»δὲν ἔπαυσε ἐπιβλέπουσα, προὐξένησεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῶν μακεδονικῶν βι-
»λαγετίων μεγάλα δυστυχήματα, εἰς ἃ εἶνε δυνατὸν νὰ τεθῇ τέρμα σοβαρῶς διὰ
»τῆς παρεμποδίσεως νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν Τουρκίαν νέαι συμ-
»μορίαι, καὶ τῆς καταπαύσεως οὕτω τῆς ἐπαναστατικῆς ἐνεργείας τῶν Κομιτάτων.
»Τοιουτοτρόπως μόνον θέλει καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀμέσου ἐφαρμογῆς
»τῶν μεταρρυθμίσεων, αἵτινες ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πληθυσμῶν,
»καὶ αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ προστατεύσωσιν αὐτὰς ἐναντίον τῶν ὠμοτήτων τῶν
»Τούρκων.

»Προσπάθειαι ἐνεργητικώταται κατεβλήθησαν πρὸς χαλίνωσιν τοῦ φανατισμοῦ

»τῶν Μουσουλμάνων, ἀλλ' εἶνε εἰς ἄκρον δύσκολον νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ τοιοῦτον, »ἕνεκα τῆς ἐντάσεως, ἣν ἔλαβον αἱ ταραχαί. Ἡ Ρωσσικὴ Κυβέρνησις, ὡς καὶ ἡ »Αὐστροουγγρικὴ προέβησαν ἐν νέου εἰς κατηγορηματικὰς παραστάσεις ἐν Σόφιᾳ »καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπὶ πλέον δὲ αἱ συνυπογράψασαι τὴν Βερολίνειον »Συνθήκην Δυνάμεις, ἐνεργοῦσαι ἐπὶ τῆς προτάσεως τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐσ»τρίας, καὶ ἐπιθυμοῦσαι νὰ προλάβωσι πᾶσαν ἀπερίσκεπτον καὶ κινδυνώδη πρᾶξιν, »ἐπεφόρτισαν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν νὰ κοινοποιήσωσι τῇ Πύλῃ καὶ τῇ Βουλ»γαρίᾳ, ὅτι εἰσὶ καθ' ὁλοκληρίαν σύμφωνοι μετὰ τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν πρὸς »πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν εἰρηνοποίησιν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, καὶ νὰ δια»κηρύξωσι πρός τε τὴν τουρκικὴν καὶ τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν, τοὺς ἑξῆς »ὅρους : « Ἡ ἐν τοῖς τουρκικοῖς βιλαγετίοις δημιουργηθεῖσα κατάστασις πραγμάτων »ὑπὸ τῶν ἐγκληματικῶν σκοπῶν τῶν Κομιτάτων καὶ τῶν ληστανταρτικῶν συμμο»ριῶν, οὐδόλως μεταβάλλει τὰς βλέψεις τῶν Δυνάμεων ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἐπε»ξεργασθὲν πρόγραμμα ἐνεργείας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου ὑπὸ τῶν δύο »μᾶλλον ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων, ἑπομένως οὔτε ἡ Τουρκία, οὔτε ἡ Βουλγαρία »δύνανται νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὴν ὑποστήριξιν οἱασδήποτε Δυνάμεως ἐν περιπτώσει »φανερᾶς ἢ μυστικῆς ἀντενεργείας πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ προγράμματος »τούτου.»

* *
*

Δὲν εἴμεθα, Κύριοι, ἐνώπιον ἐπαναστάσεως. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης σημαίνεται ἡ ἐξέγερσις λαοῦ τινος ἐναντίον τῶν δυναστῶν του. Λοιπὸν ἡ Μακεδονία δὲν ἐξηγέρθη. Αἱ ταραχαὶ τῆς Μακεδονίας σκοποῦσιν ἁπλῶς εἰς τὴν ἐκδήλωσιν καταναγκαστικοῦ ἐπαναστατικοῦ ὀργανισμοῦ, οὗ τινος ἡ ἑστία τυγχάνει ἐν Σόφιᾳ, καὶ οὐχὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ὅστις στρατολογεῖ τοὺς ὀπαδούς του κυρίως μεταξὺ τῶν Βουλγάρων, αὐτῶν δὲ τῶν βουλγαρομακεδόνων ἑταίρων των διὰ τῆς βίας ἐξαναγκαζομένων νὰ μετέχωσι τοῦ κινήματος. Τὰ κείμενα τῆς Κυανῆς Βίβλου, ἅτινα ἀνέγνωσα ὑμῖν μαρτυροῦσι τοῦτο, καὶ μόνον ἡ προσέγγισις τοῦ χειμῶνος ἐξηνάγκασε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κινήματας νὰ ἐπαναστρατήσωσι τὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος, καὶ ν' ἀποκατασταθῇ ἡ ἡσυχία. Δὲν ὑπῆρξε λοιπὸν ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ, δι' οὓς λόγους ἐξέθεσα ὑμῖν, ἀλλ' ἰδίως διότι ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε βουλγαρική. Ἡ Μακεδονία εἶνε κατῳκημένη ἐκ διαφόρων φυλῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καὶ οἱ Βούλγαροι, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἡ Μακεδονία εἶνε Ἑλληνική.

Νὰ ἐννοούμεθα Κύριοι. Ὅταν λέγω ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε ἑλληνική, σημαίνει ὅτι δὲν ἐκτείνω αὐτὴν πέραν τῶν φυσικῶν αὐτῆς ὁρίων. Ἡ χώρα αὕτη σύγκειται ἐκ τῶν δύο μόνον βιλαγετίων, τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Σήμερον ἀξιοῦσιν οἱ Βούλγαροι νὰ συμπεριλάβωσιν ἐν αὐτῇ χώραν τινά, μολονότι ὀνομαζομένην Παλαιὰν Σερβίαν, ἧς οἱ κάτοικοί εἰσι Σλαῦοι, καὶ ἥτις ἀποτελεῖ τὸ βιλαγέτιον

τοῦ Κοσόβου, ἔχουσα ὡς πρωτεύουσαν αὐτῆς τὰ Σκόπια. Ἔχομεν σπουδαιοτάτους λόγους νὰ μὴ παραδεχώμεθα τὴν αὐθαίρετον ταύτην μεγένθυνσιν τῆς Μακεδονίας, ἥτις, τὸ ἐπαναλαμβάνω, περιλαμβάνει μόνας τὰς ἐπαρχίας τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, χώρας ἑλληνικάς, διότι ἀνεξαρτήτως τῶν ἱστορικῶν τίτλων, οὓς ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων αὐτῆς εἶνε ἑλληνική. (Χειροκροτήματα)

Δὲν δύναταί τις νὰ βασισθῇ κατὰ τρόπον ἀπόλυτον ἐπὶ τῶν διαφόρων περὶ Μακεδονίας στατιστικῶν ἀλλὰ ἰδοὺ κατὰ τὰς μᾶλλον ἀκριβεῖς ἐρεύνας, τίνι τρόπῳ κατανέμονται οἱ 1.700.000. κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης: 700.000 Ἕλληνες, συμπεριλαμβανομένων ἐν αὐταῖς εἰς 60—70.000 Κουτσοβλάχων, οἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστόν εἰσιν ἐξελληνισμένοι, 600.000 Μουσουλμᾶνοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ πληθυσμοῦ συνίσταται ἐκ Βουλγάρων ἐκ Σλαυομακεδόνων, ἐξ Ἰσραηλιτῶν καὶ ἐξ Ἀλβανῶν.

Οἱ Ἕλληνες διατηροῦσιν 989 σχολεῖα, ἐν οἷς μαθητεύουσι 59,045 μαθηταί, οἱ δὲ Βούλγαροι 545 σχολικὰ καταστήματα μετὰ 28,050 μαθητῶν.

Ἀλλὰ τί σημαίνουσιν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι; Καὶ θὰ εἶχον ἀνάγκην νὰ ἀναφέρω ὑμῖν ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶνε μόνον ἀριθμητική, ἀλλ' εἶνε ἀκόμη καὶ ἠθική, πνευματική, κανωνική, καὶ ἐπὶ τέλους οἰκονομική: ὅτι εἰς ἅπασαν τὴν χώραν ταύτην τὰ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα, τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία εὑρίσκονται εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι ἀνεξαρτήτως τῶν πόλεων, ἐν αἷς κατοικοῦσιν, ὑπερτεροῦσιν ἀκόμη τοὺς Σλαύους ὄντες μετὰ τῶν Τούρκων οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ ἐδάφους, ὅπερ καλλιεργοῦσι;

Ἐν τούτοις οἱ Βούλγαροι διεκδικοῦσι σήμερον τὴν Μακεδονίαν. Ἐπιδεικνύουσι τίτλους ἱστορικούς, γεωγραφικούς, ἐθνολογικούς, ἀκόμη καὶ μυθολογικούς, μὴ φοβούμενοι ν' ἀνέλθωσι μέχρι τοῦ Ὀρφέως, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου βλέπουσιν ἕνα πρόγονον. Ἀλλ' ἐπιδεικνύουσι πρὸ πάντων, Κύριοι, ἐπιχειρήματα ἔτι πειστικώτερα: τὴν δυναμίτιδα, τὴν βόμβαν, τὸ βακτηρίδιον τῆς πανώλους, — τοὐλάχιστον ἠπείλησαν ἡμᾶς καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου — καὶ διὰ τούτων πρὸ πάντων ἀνθίστανται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ διὰ τῆς χρήσεως τῶν βιαίων τούτων μέσων, ἐμπνεομένων αὐτοῖς ὑπὸ ἀναρχικῶν προθέσεων, διακρίνονται ἡμῶν. (Χειροκροτήματα)

Δι' ὅλων, ὅσων εἶχον τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω ὑμῖν, νομίζω ὅτι κατέδειξα, Κύριοι, ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ συνθηκολογήσωμεν μετ' ἀνθρώπων, οἵτινες δηνεκῶς ἐπιβουλεύονται τήν τε ὕπαρξιν καὶ τιμὴν ἡμῶν: μετ' ἀνθρώπων, οἵτινες, ὡς ἔλεγεν ὁ πρώην Ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς Βουλγαρίας Κῆντσεφ «ἔχουσι λογαριασμοὺς »ἐν Μακεδονίᾳ τόσον μετὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ὅσον καὶ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ» μετ' ἀνθρώπων, οἵτινες κηρύττουσιν ὅτι «ὁ μεγαλείτερος ἐχθρὸς τοῦ Βουλγάρου εἶνε ὁ Ἕλλην». Καὶ δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οὓς δικαιοῦνται αὐτοὶ νὰ κατηγορῶσιν ἐπὶ δουλοφροσύνῃ ἀπέναντι τοῦ Δεσποτισμοῦ, αὐτοὶ οἵτινες τῷ 1867 προσεφέροντο νὰ μεταβῶσι καὶ ἀγωνισθῶσι κατὰ τῶν Κρητῶν, ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν, προτείνοντες τῷ

Σουλτάνῳ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων. Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς, οὓς δικαιοῦνται ν' ἀποκαλῶσι προδότας, ὅταν ὁ Σταμπουλὼφ αὐτῶν ἐπωφελούμενος τῆς διαβάσ ως τοῦ ἡμετέρου Τρικούπη ἐκ Σόφιας, ἐτηλεγράφει εἰς τὸν Σουλτᾶνον, ὅτι μετέβη ἐκεῖ ἵνα προτείνῃ τὴν διανομὴν τῆς Μακεδονίας, ἀποσπάσας οὕτω ἀπὸ τῆς Πύλης ἐκκλησιαστικὰ βεράτια.

Ὄχι, Κύριοι, δὲν δυνάμεθα νὰ συμπράξωμεν. Ὠφείλομεν ἰδίως νὰ ὑπερασπίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπ' ἐκείνων. (Χειροκροτήματα ἐπευφημίαι)

Εἶνε λοιπὸν συμμαχία τοῦτο μετὰ τῆς Τυραννίας, περὶ ἧς κατηγοροῦσιν ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν ; Εἶνε δυνατὸν νὰ παραγνωρισθῇ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν πρόγραμμα, τὸ μὴ ἐμπνεόμενον ὑπὸ ἀρχῆς θηριώδους ἀλλ' ὑπὸ τοῦ *ἰδεώδους τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου* ; (Χειροκροτήματα παρατεταμένα)

* *
*

Τῷ 1821 — τίς τὸ γνωρίζει καλίτερον ὑμῶν, Κύριοι ; — οἱ πατέρες ἡμῶν ἠγωνίσθησαν οὐχὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὅλων τῶν καταδυναστευομένων τῆς Ἀνατολῆς. Θέλομεν νὰ μένωμεν πιστοὶ εἰς τὴν ἀποστολήν, ἣν ἐκληροδότησαν ἡμῖν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἀξιώσωμεν ὅπως ἑκάστου τὰ δίκαια ὦσι σεβαστά. Δὲν παραδεχόμεθα νὰ διαρπάζωσι τὰς κτήσεις ἡμῶν· θέλομεν δ' εἶσθαι πάντοτε εἰς τὸ πλευρὸν ἐκείνων, ὧν αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ προσπάθειαι καλοῦσι καὶ προπαρασκευάζουσι ἐποχὴν εἰρήνης καὶ προόδου, καὶ δὲν ποιούμεθα διάκρισιν φυλῆς ἢ θρησκείας. Θέλομεν δι' ὅλους τοὺς λαούς, οἵτινες εὑρίσκονται μεθ' ἡμῶν εἰς ἐπαφήν, τὰ μέσα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως. Καίτοι δὲ πρόκειται ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην περὶ τῆς Μακεδονίας, ἐπιτραπήπω μοι νὰ εἴπω ὅτι δὲν εἶνε μόνη ἡ δυστυχὴς αὕτη ἐπαρχία ἥτις ὑποφέρει. Ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι χῶραι, αἵτινες δὲν διοικοῦνται καλλίτερον. Καὶ δι' ὅλας αὐτὰς ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου διέγραψε σαφῶς βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτῶν, ὡς ὁρίζει τὸ περίφημον ἐκεῖνο 23ον ἄρθρον, ὅπερ ἀνέγνωσα ὑμῖν ἤδη, καὶ ὅπερ ἐπικαλοῦνται σήμερον, πολὺ ἀδίκως, καὶ ὑπὸ εὐνόητον πνεῦμα, διὰ μόνην τὴν Μακεδονίαν. Λέγω « ἀδίκως » διότι τὸ 23ον ἄρθρον, οὐδὲ κἂν ἀναφέρει τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ἀποβλέπει συλλήβδην εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρωπ̈ικὴν Τουρκίαν. Ὑπάρχει ἐπίσης — μὴ τὸ λησμονῶμεν, — ἡ ἀξιοθρήνητος Ἀρμενία, ἥτις ἐξακολουθεῖ ἐπικαλουμένη ματαίως τὸν οἶκτον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. (Χειροκροτήματα) Ὑπάρχουσι προσέτι πάντες οἱ δυναστευόμενοι τῆς Ἀνατολῆς Χριστιανοί, Μωαμεθανοὶ καὶ ἄλλοι.

Ἡ πρόνοια ἡμῶν δέον νὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλων αὐτῶν.

Βραδύτερον, ὅταν τὰ ἀγαθὰ συμφώνου πρὸς τὰς νεωτέρας ἀρχὰς πολιτεύματος ἐπιτρέψωσιν εἰς τὰς διαφόρους ἐθνικότητας ν' ἀνακουφισθῶσι καὶ ν' ἀποκτήσωσι συνείδησιν ἑαυτῶν θ' ἀκολουθήσωσι τὸν φυσικὸν αὐτῶν δρόμον καὶ θὰ ὁρίσωσι μόναι τὴν τύχην αὐτῶν.

Ἀλλὰ ζητοῦμεν ἕως τότε, ἡμεῖς, οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἀντετάξαμεν πάντοτε εἰς τὴν δύναμιν τῆς βίας τὴν δύναμιν τῆς ἰδέας, ὅπως μὴ παραβιασθῇ οὐδενὸς ἡ θέλησις. Σύμπας ὁ Ἑλληνισμός, ὅτε ἐλεύθερος καὶ ὁ δουλεύων, δὲν ἔχει ἢ ἓν ἄρθρον πίστεως: τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν προσώπων, τὴν ἀδελφότητα μεταξὺ τῶν λαῶν· ἢ μίαν μόνην φιλοδοξίαν: νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν ἐνθρονισμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ. (Χειροκροτήματα)

Παραμένει οὕτω πιστὸς εἰς τὸ παρελθόν του, εἰς τὸ ἀθάνατον τῶν προπατόρων αὐτοῦ ἔργον, εἰς τὸ τῆς ἀναγεννήσεως ἔργον τῶν πατέρων του, εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τὸ τριπλοῦν τοῦτο θαῦμα, ὅπερ δέον νὰ καθιστᾷ αὐτὸν ἄξιον τῶν συμπαθειῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Καὶ οὐδέν, Κύριοι, θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ τῆς ὁδοῦ ταύτης, διότι δὲν εἶναι μόνος — ὑπάρχει ἡ πεποίθησις, ὅτι ἐν τῇ προσπαθείᾳ ταύτῃ θὰ ὑποστηριχθῇ πρὸ παντὸς ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ γενναιοψύχου γαλλικοῦ ἔθνους, ὅπερ τόσον ἐνδόξως ἀντιπροσωπεύει τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν, διὰ τῆς γενναιόφρονος ταύτης Γαλλίας, διὰ τῶν Παρισίων τούτων, οἵτινες εἶνε ἡ κραδαινομένη καρδία της, τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις τοσάκις διεξεδίκησε τὰ δίκαια τῆς ἀνθρωπότητος, ἣν εἶδεν ὁ κόσμος ἀείποτε νὰ συγκινῆται ἐξ ὅλων τῶν συμφορῶν τῶν λαῶν, καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀντηχοῦσιν ὅλαι αἱ ἐπικλήσεις πρὸς τὴν εἰρήνην, πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα)

Γ

Λόγος τοῦ Βαρώνου De Goubertin.

Ὁ κ. Κουμπερτέν. — Κυρίαι καὶ Κύριοι, λυποῦμαι καθόσον ἡ συνεδρία δὲν ἔληξεν ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας μου καὶ οἱ προσφιλεῖς μου ὀργανωταὶ τῆς ὁμηγύρεως ταύτης εἶχον ἐγγράψει τ' ὄνομά μου μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἐλάμβανον τὸν λόγον τὴν ἑσπέραν ταύτην. Συγκατελέγην ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος, εἶμαι ὁ ἀκούσιος ῥήτωρ. Τοῖς τὸ εἶχον εἴπῃ προηγουμένως καὶ τὸ πρᾶγμα εἶνε τόσον σαφές, ὥστε δὲν εἶχον τίποτε νὰ προσθέσω εἰς ὅσα θὰ ἔλεγεν ὁ κ. Καζάζης.

Ἐπειδὴ ὀφείλω ἤδη νὰ ὁμιλήσω καὶ δὲν δύναμαι νὰ θέσω εἰς πρᾶξιν τὸ βαθὺ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου ἐκείνου σιωπηλοῦ, ὅστις ἔλεγεν ὅτι ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἵνα σιωπᾷ, ἐπωφελοῦμαι τῆς περιστάσεως ταύτης, ὅπως ἐπιδείξω τὴν συναίνεσίν μου, ὁλοσχερῆ, ἀπόλυτον, πρὸς πᾶν ὅ,τι πρὸ ὀλίγου εἶπεν ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἐὰν εὐχαριστοῦμαι ὅτι μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην διακοπήν, προξενηθεῖσαν, νομίζω, ὑπὸ τοῦ πρὸ ὀλίγου λαβόντος χώραν ἐπεισοδίου*, ἡ συνεδρία ἐπανελήφθη, εὐχαριστοῦμαι διότι θέλω χρησιμεύσει ὡς ἑνωτικὴ γραμμή, ἵνα εἰσαγάγω ἕνα ῥήτορα ὅστις ἔχει πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα νὰ εἴπῃ, ὡς προερχόμενος ἐξ Ἀθηνῶν, ὅστις

Σημ.* Ὅτε ὁ κ. Καζάζης ἐβροντοφώνει: «ἡ Μακεδονία εἶνε ἑλληνική» Βούλγαρος φοιτητὴς ἀναστὰς ἐφώνησεν: «ἡ Μακεδονία εἶνε βουλγαρική». Ὁ θορυβοποιὸς ἐξεβλήθη τῆς ὁμηγύρεως.

εἶδε ὅτε ἔπρεπε νὰ ἴδῃ τὰ πράγματα, ἅτινά εἰσι τὸ θέμα τῆς ἑσπέρας ταύτης, καὶ εἶνε βέβαιον ὅτι θὰ σᾶς κινήσῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον. Ὁ ῥήτωρ οὗτος εἶνε ὁ κ. Ἰωσὴφ Ραϊνάκ.

Ἀλλ᾿ ἐπειδὴ εὑρίσκομαι ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ φέρω ἁπλῆν τινα παρατήρησιν: Εἶχον εἴπῃ ὅτι δὲν ἤθελον νὰ καταλεχθῶ μεταξὺ τῶν ῥητόρων καὶ διὰ δευτέραν αἰτίαν, καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἔλλειψις τοῦ πρὸς τοῦτο τίτλου. Πρὸ ὀλίγου ἠκούσατε ἓν μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἀσημάντων, ἠκούσατε τὸν Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, προφανῶς δὲ ἐγὼ δὲν προσεκλήθην, ὡς πρόεδρος τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, νὰ πραγματευθῶ ἐνταῦθα ζήτημα, οὐδὲν ἔχον τὸ ὀλυμπιακόν. Θὰ μοὶ εἴπῃτε ἀναμφιβόλως ὅτι προσεκλήθην διότι εἶμαι γνωστὸς διὰ τὸν θερμόν μου φιλελληνισμόν. Ἔ λοιπόν! δὲν εἶνε καὶ τοῦτο. Δὲν εἶμαι φιλέλλην· εἶνε δὲ ἀληθῶς ὕβρις δι᾿ ἐμὲ νὰ μὲ ἐκλαμβάνετε ὡς φιλέλληνα, καὶ νομίζω ὅτι πολλοὶ θὰ μὲ δικαιώσωσιν, ὅταν ἀποδείξω τί ἐννοεῖ ἡ κοινὴ γνώμη διὰ τῆς λέξεως «φιλέλλην».

Φιλέλλην εἶνε Ἑσπέριός τις ἀνεπτυγμένος, ὅστις αἰσθάνεται πᾶν ὅ,τι αὐτός τε καὶ οἱ ὅμοιοί του ὀφείλουσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, καὶ ὅστις κατ᾿ ἀκολουθίαν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς προσήνεγκεν εἰς τὸν πολιτισμόν, συγκατανεύει νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην εὐμένειαν πρὸς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, ὀλίγον τι παρόμοιον μεγάλου τινὸς κυρίου, ὅστις προσκαλεῖ εἰς τὴν τράπεζάν του ἕνα πτωχὸν ἐξάδελφόν του, διότι ἐνθυμεῖται τὰς τῆς ἰσότητος σχέσεις, ἃς εἶχον ἄλλοτε οἱ κοινοί των πατέρες. Ἔ, λοιπόν! ἐπειδὴ οὕτω ἀντιλαμβάνεται ἡ κοινὴ γνώμη τὴν λέξιν «φιλέλλην», δὲν ἔχω ἀνάγκην τοῦ ἐπιθέτου τούτου, διότι ὁ σεβασμός μου δὲν ἀποτείνεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα... (Χειροκροτήματα).

Βεβαίως γνωρίζομεν πάντες τί ἔχει πράξῃ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ἐν τούτοις, ὅτι ἐν τραγικαῖς περιστάσεσιν αἵτινες ἔθεσαν τέρμα εἰς τὴν ἐθνικήν της ζωήν, εὑρέθη ἀνίσχυρος νὰ πράξῃ τὸ ἥμισυ τῶν ὅσων ἔχει πράξῃ ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς ἵνα ἐξέλθῃ τοῦ τάφου, ἐν ᾧ εἶχον κλείσει αὐτήν. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ὑπῆρξε διὰ μέσου τοῦ κόσμου ἓν μόνον ἔθνος, ὅπερ ἔπραξε τοσαῦτα, οὐχὶ ὅπως ὑμεῖς κύριε Πρύτανι, ἐλέγετε, μόνον διὰ τοὺς ὁμοεθνεῖς του, καὶ διὰ τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ διὰ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα (Χειροκροτήματα).

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶχον γράψῃ που, καὶ σπεύδω νὰ τὸ ἐπαναλάβω, διότι τοῦτο θὰ μείνῃ ἡ θεμελιώδης πίστις μου πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος γεγονὸς σημαντικώτερον τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀφ᾿ ὅτου δὲ ἀπεκύλισε τὸν λίθον τοῦ τάφου της, ἐμάθομεν ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ φονεύσῃ ἕνα λαόν, ὅστις δὲν θέλει ν᾿ ἀποθάνῃ, ἐνῷ μέχρι τότε τὸ ἠγνοοῦμεν.

Τέλος πάντων, καθ᾿ ἅπασαν τὴν μακεδονικὴν ὑπόθεσιν, ἐὰν ὑπάρχωσι — ἔχομεν ἤδη

περὶ τούτου τὴν ἀπόδειξιν—φυλετικαὶ ἔριδες, μέρη, εἰς ἅ, ἐπιτρέψατέ μοι, ὡς ξένῳ, νὰ μὴ εἰσέλθω, ὑπάρχει ὅμως τι, ὅπερ κυριαρχεῖ ἐφ' ὅλου τοῦ ζητήματος. Φαντάζομαι ὀλίγον τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς πλάστιγγα μετὰ πολλῶν δίσκων. Τί ζητοῦμεν; Ν' ἀποδείξωμεν, ἔλεγον πρὸ ὀλίγου τὸν δίσκον τοῦ πολιτισμοῦ. Ἔ λοιπόν! τίς δύναται νὰ ἐκπολιτίσῃ τὸν δυστυχῆ αὐτὸν λαὸν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ὁπόθεν μᾶς ἔρχονται πρὸ τόσου μακροῦ χρόνου τοσαῦται ἀγωνίας κραυγαί; Μὴ δύναται τοῦτο ὁ Βουλγαρισμός; Νομίζω ὅτι λέγω τὸ αὐτὸ μετὰ τοῦ κ. Ἐρρίκου Οὐσαί, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἔχω προσηλωμένον τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος, διὰ νὰ μάθω τί ἐστι Βουλγαρισμός, καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ τὸν καταβιβάζω, διότι ἐὰν ὁ Βουλγαρισμὸς εἶναι ὅ,τι βλέπομεν, προτιμότερον νὰ μὴ ὁμιλῶμεν ποσῶς περὶ αὐτοῦ, (χειροκροτήματα), ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχει Βουλγαρισμὸς ἱκανὸς νὰ ἐκπολιτίσῃ τὸν Αἷμον, τίς θὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ; Θὰ πράξῃ τοῦτο ὁ ἑσπέριος ἡμῶν πολιτισμός; Θὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ νὰ φυτεύσωμεν τὸν Γερμανισμόν, ἢ τὸν Ἀμερικανισμόν; Διὰ νὰ ἔχῃ τις τοιαύτας χιμαίρας πρέπει νὰ ἔρχηται ἀπὸ πολὺ μακράν. Ὄχι! πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, πάντοτε μὲν ἀναγκαίαν, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δὲ ἀναπόφευκτον, δὲν ὑπάρχει ἄλλο στοιχεῖον ἢ ὁ Ἑλληνισμός, καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας δὲν βλέπω οὔτε Σλαύους, οὔτε Βουλγάρους, οὔτε ἄλλην ἐθνότητα, καὶ λέγω ὅτι εἶνε ἔγκλημα ὁ κατὰ τῆς ἐξελληνίσεως τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἀγών! (Χειροκροτήματα παρατεταμμένα.)

△

Λόγος τοῦ Joseph Reinach.

Ὁ κ. Ἰωσὴφ Ῥάϊναχ.—Κύριοι, δὲν θὰ προσθέσω ἢ μίαν μόνην λέξιν εἰς ὅ,τι ἐλέχθη ἤδη καὶ τόσον καλῶς ἐλέχθη.

Ζητῶ παρ' ὑμῶν τὴν ἄδειαν ν' ἀνακαλέσω ἀνάμνησίν τινα, ἐξ οὗ δυνατὸν νὰ προκύψῃ πληροφορία τις.

Πρὸ εἴκοσι πέντε καὶ πλέον ἐτῶν, ὅταν ὁ Γαμβέττας μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς «*Γαλλικῆς Δημοκρατίας*» ἐπραγματεύθην ἐν αὐτῇ διὰ πρώτην φορὰν ζητήματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἦτο τότε ἡ ἐποχὴ τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ ἐκείνου πολέμου, ὃν ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες παρηκολούθουν μετὰ μεγάλης προσοχῆς, ὃν παρηκολούθει ὁ Γαμβέττας πολὺ ἐκ τοῦ πλησίον, διότι σπουδαῖαι πολιτικαὶ περιπλοκαὶ ἠδύναντο νὰ προκύψωσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ διότι τὰ μεγαλείτερα συμφέροντα ἦσαν συνδεδεμένα μετ' αὐτοῦ. Ὅταν αἱ ρωσσικαὶ στρατιαὶ ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τοῦ Βίσμαρκ εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο, τὸν Ἅγιον Στέφανον, ὁπόθεν ἐθεῶντο ἤδη τοὺς τρούλους τῆς Ἁγίας Σοφίας μέγα ζήτημα ἐτέθη ἐνώπιον τῆς γαλλικῆς συνειδήσεως. Ὅταν ὁ Βίσμαρκ προσεκάλεσε τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ κανονίσῃ τὸ Ἀνατολικὸν Ζή-

τημα εἰς τὸ Βερολίνειον Συνέδριον, εἶχον παρέλθει ἑπτὰ μόνον ἔτη ἀπὸ τῶν καταστροφῶν τοῦ **τρομεροῦ ἔτους**, καὶ ὁ Γαμβέττας καὶ ὁ Σαλλεμὲλ Λακοὺρ, καὶ ὁ Ἰούλιος Φάβρ ἤρξαντο σκεπτόμενοι ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ὤφειλε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Βερολίνειον Συνέδριον. Ἡ Γαλλία, ἥτις περισσότερον παντὸς ἄλλου ἀντεπροσώπευε καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ κόσμῳ τὸ ἡττημένον δίκαιον· ἡ Γαλλία, ἥτις καθ' ἣν στιγμὴν ἐνικήθη δὲν εἶχεν οὐδένα ἰδεῖ, ἐκτὸς ὀλίγων αἰσθηματιῶν ἀνθρώπων, νὰ ἔλθῃ πρὸς βοήθειάν της, ὅτε ἐσχίσθησαν αἱ παλαιαὶ συνθῆκαι, αἵτινες ἐκράτουν τὸ εὐρωπαϊκὸν ἰσοζύγιον, ὅτε ἀπεσπῶντο παρ' αὐτῆς ἐπαρχίαι, αἵτινες ἤθελον νὰ μείνωσι γαλλικαί, ὅταν τοιαύτη προσβολὴ ἐναντίον τοῦ δικαίου ἐγένετο, ἡ Γαλλία, ἀντιπροσωπεύουσα τὸ ἡττημένον δίκαιον δὲν εἶχε τίποτε νὰ κάμῃ ἐν τοῖς Συνεδρίοις τῆς Εὐρώπης.... ἐὰν ὑπῆρχεν ἔτι Εὐρώπη, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Δὲ-Μπέστ, καὶ ὁ Γαμβέττας καὶ Σαλλεμὲλ-Λακοὺρ καὶ ὁ Ἰούλιος Φάβρ ἔλεγον: «Ὄχι! ἡ Γαλλία δὲν θὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Βερολίνειον Συνέδριον. ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ κλονίσωσιν, ἢ νὰ διαμελίσωσι τὴν Τουρκίαν, ἡ Γαλλία οὐδόλως ἐνδιαφέρεται ἐκ τούτου».

Καὶ ὅμως, Κύριοι, μετὰ τὴν σκέψιν ταύτην ἐφάνη εἰς τὸν Γαμβέτταν, ἐφάνη εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Βερολίνειον Συνέδριον ἀκριβῶς διότι ἡ Γαλλία ἀντεπροσώπευε τὸ ἡττημένον δίκαιον, καὶ διότι ἐνδιέφερεν ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἡττημένου δικαίου ἀκουσθῇ ἐν τῇ ὁμηγύρει ταύτῃ. Ἡ Γαλλία δὲν θὰ μετέβαινεν εἰς τὸ Βερολῖνον διὰ νὰ διεκδικήσῃ ἓν μέρος οἱονδήποτε ἐκ τῶν λαφύρων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (ἡ Ἀγγλία ἐλάμβανε τὴν Κύπρον, ἡ Αὐστρία τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἐρζεγοβίνην) ἡ Γαλλία μετέβαινεν εἰς Βερολῖνον ἵνα ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ δίκαιον ὅλων τῶν δυναστευομένων ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ (Χειροκροτήματα).

Ἡ Γαλλία δὲν μετέβαινε μόνον εἰς Βερολῖνον, ἵνα ὑποστηρίξῃ ἐκεῖ τὸ δίκαιον τῶν ἐπαναστατῶν ἐκείνων Βουλγάρων, χάριν τῶν ὁποίων ἡ μεγάλη φωνὴ τοῦ Γλάδστωνος εἶχεν ἐγερθῇ ἐν Εὐρώπῃ, δι' οὓς ἡ Ρωσσία εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν φοβεράν της σταυροφορίαν. Ἐν τῇ ὁμηγύρει τῆς ἑσπέρας ταύτης, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες κυριαρχοῦσι, — τὸ λέγω ἐλευθέρως — πιστὸς εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Γαμβέττα διδαχθέντα μοι, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπη του ἠνόει ὅπως ἡ Γαλλία μὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα μόνον ὑψώσῃ τὴν φωνήν της. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἑλλάδος εἶχε συνηγόρους τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Γαλλίας, ἡ Γαλλία ὅμως δὲν μετέβαινεν εἰς τὸ Βερολίνειον Συνέδριον μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ μετέβαινεν ἐκεῖ δι' ὅλους τοὺς καταδυναστευομένους τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, δι' ὅλους ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ θρησκείας. Ὑπερήσπισεν αὐτόθι τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων, τὴν ὑπόθεσιν τῶν Σέρβων καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῶν Μακεδόνων. Συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς ἰσότητος τῶν Ἰσραηλιτῶν, τῶν κατοικούντων τὴν Ρωμουνίαν. . . . (χειροκροτήματα) Δὲν ἔκαμε διά-

κρισιν μεταξὺ οὐδενὸς ἔθνους, μεταξὺ οὐδεμιᾶς φυλῆς, μεταξὺ οὐδεμιᾶς θρησκείας, καὶ ὕψωσεν ἐπίσης τὴν φωνήν της καὶ ὑπὲρ ἄλλων, ἣν ὀφείλομεν νὰ μνησθῶμεν ἐνταῦθα, διότι δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ συγχέωμεν ἕνα ὅλον λαὸν μετὰ μιᾶς Κυβερνήσεως. Δὲν ὑπάρχει λαὸς διὰ μέσου τῆς Ἱστορίας ὅστις δὲν ἐκυβερνήθη ὑπὸ τυράννων, ὑπὸ κακῶν βασιλέων, ὑπὸ κακῶν ἡγεμόνων. Ὅθεν ὑπάρχει ἀδικία τις, ἥτις διαπράττεται πολὺ συχνά, καὶ ἣν ἐνταῦθα, ἐν ἑλληνικῇ ὁμηγύρει, ἐπιθυμῶ νὰ καταγγείλω; Ὑπάρχει ὁ τουρκικὸς λαός . . . . (χειροκροτήματα), ὅστις δὲν πρέπει να συγχέηται μετὰ τοῦ ἀποτροπαίου χαμιτικοῦ πολιτεύματος. Ὑπάρχει ἓν πολίτευμα, ὑπάρχει ἓν κυβερνητικὸν καὶ διοικητικὸν σύστημα, ὑπάρχει προσωπική τις πολιτική, ἥτις πρέπει νὰ καταδικασθῇ. ἀλλ' ὑπάρχει ὡσαύτως λαὸς τουρκικός, ὅστις ἐπεδείξατο διὰ μέσου τῆς Ἱστορίας, μεγάλας καὶ σταθερὰς ἀρετάς, καὶ περὶ οὗ ὁ Λαμαρτῖνος, ὅστις ὑπῆρξεν ὡσαύτως φιλέλλην — πρὸ ὀλίγου ἐγένετο μνεία — ὅστις ἐγνώριζε τὴν Ἀνατολήν, ὅστις ἐταξείδευσεν αὐτόθι, ὅστις ἐμελέτησεν αὐτήν, περὶ οὗ ὁ Λαμαρτῖνος ἔλεγεν ὅτι ὑπῆρχον ὀλίγοι λαοὶ τιμιώτεροι καὶ εὐγενέστεροί του.

Ἐ! λοιπόν, τὸ πρόσωπον τῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἀνατολικῇ πολιτικῇ, εἶχε προορισμὸν νὰ λάβῃ ἐν χερσὶ τὴν ὑπεράσπισιν ὅλων τῶν καταδυναστευομένων, Σλαύων καὶ Ἀρμενίων, Ἑλλήνων καὶ Τύ[illegible]ων

Σήμερον ποία πολιτικὴ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν τοσαῦτα σφάλματα διαπράξασαν, ἥτις ἐπέτρεψε τὴν τέλεσιν τῆς ἀποτροπαίου σφαγῆς τῶν Ἀρμενίων, ὧν τὸ αἷμα δὲν κατεμίανε μόνον τοὺς φονεῖς ἀλλὰ καὶ ἐκείνους, οἵτινες παρέστησαν ἀσυγκίνητοι πρὸ τοιούτου θεάματος;

Σήμερον δὲν πρόκειται νὰ ἐπεμβῶμεν εἰς τὰς διαμάχας τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, ἀλλὰ ν' ἀντιπροσωπεύσωμεν ἐκ νέου ἐν Ἀνατολῇ τὴν ὑπόστασιν τοῦ νόμου, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας διὰ πάντα . . . (χειροκροτήματα.)

Ἰδοὺ τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδοὺ τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Διπλωματίαν τὴν Εὐρωπαϊκήν.

Εἷς ἐξ ἐκείνων ὅστις ἐμελέτησε κάλλιον τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, ὁ Γκιζώ, συνείθιζε νὰ λέγῃ ὅτι, ὅταν μία ἐπαρχία ἀποσπᾶται φυσικῶς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ καθῆκον τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης εἶνε νὰ βοηθῇ αὐτὴν εἰς τὸ νὰ μετασχηματισθῇ εἰς ἀνεξάρτητον Χώραν. Τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθη ἡ Ἑλλάς, τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθησαν αἱ Παραδουνάβειοι Ἡγεμονίαι. Ἀλλ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, αἵτινες δὲν εἶνε ἀκόμη καρπὸς ὥριμος, αἵτινες δὲν ἀπεσπάσθησαν ἀκόμη τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, αἵτινες ὡς ἡ Μακεδονία, περιλαμβάνουσι πληθυσμοὺς φυλῶν καὶ θρησκειῶν διαφόρων: Ἕλληνας ἐν πλειονοψηφίᾳ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, Βουλγάρους πλειονοψηφοῦντας ἐν τοῖς βορείοις διαμερίσμασι, Σέρβους ἀλλαχοῦ, Τούρκους ἀλλαχοῦ, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις

ταύταις ἡ Εὐρώπη δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ ἄλλην διοίκησιν, δικαιοῦται ν' ἀπαιτήσῃ περισσοτέραν δικαιοσύνην καὶ περισσοτέραν ἐλευθερίαν (χειροκροτήματα.)

Ὑπάρχει ἀρχή, ἥτις κυριαρχεῖ ἐπὶ τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναμίξεως καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶνε αὐθαίρετος πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, ἐκτὸς τῶν ἀφορόντων εἰς τὴν Τουρκίαν. Αἱ κακαὶ κυβερνήσεις τῆς Τουρκίας ἔδωκαν τὴν ἀφορμὴν ταύτην, ὥστε ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη ν' ἀναλάβῃ δικαίως καὶ νομίμως τὸ δικαίωμα τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ πράγματα τῆς Τουρκίας. Ἐ λοιπόν! διὰ τὰς ἐπαρχίας ταύτας, αἵτινες ὀνομάζονται Μακεδονία καὶ Ἀρμενία, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἀκόμη μέρος τοῦ ὅλου τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὀφείλει νὰ ἀπαιτήσῃ τὸν διορισμὸν Διοικητῶν ἀπευθείας ὑπολόγων, ἔλεγχον πραγματικόν.

Κύριοι, δὲν ἔχω ἢ μίαν μόνην λέξιν νὰ εἴπω ἀκόμη:

Ὑπάρχει μέγας κίνδυνος καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως εἰς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος εἶνε ἡ σύστασις εἴδους συγκυριαρχίας, ἡ σύστασις τῆς αὐστρορωσσικῆς συγκυριαρχίας, περὶ ἧς ἐρρήθη ἤδη. Πρόκειται περὶ δύο μεγάλων Κρατῶν, δύο μεγάλων Κυβερνήσεων τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλ' ἔχομεν ἴδη πολλὰς ἄλλας τοιαύτας Κυβερνήσεις ἐν συνδυασμῷ καὶ γνωρίζομεν ὅ,τι προέκυψε συχνάκις: ἐκρήξεις αἱματηρῶν καὶ φοβερῶν πολέμων. Ὄχι! ἡ λύσις δὲν κεῖται ἐν ταύτῳ. Ἡ λύσις, ἐπαναλαμβάνω, διά τε τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν κεῖται ἐν τῷ διορισμῷ διοικητοῦ ἀπευθείας ὑπολόγου, καὶ ὑπὸ τὸν πραγματικὸν ἔλεγχον τῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐρώπη θὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ πράξῃ ἔργον ὠφέλιμον, οὐχὶ ζητοῦσα, ἀλλ' ἀπαιτοῦσα τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας, καὶ ἐν ἀνάγκῃ, διά τινων τῶν πειστικωτέρων ἐκείνων μέσων, ἅτινα δὲν ἔχουσι χρησιμοποιηθῇ μέχρι σήμερον, ἢ διὰ τὴν ἀπότισιν μερικῶν χρεῶν . . . Ἐπανέρχομαι ἐξ Ἀνατολῆς, ἤκουσα αὐτόθι τοὺς Βουλγάρους, ἤκουσα τοὺς Ἕλληνας, ἤκουσα τοὺς Τούρκους, εἶνε ἀνάγκη νά σας διαβεβαιώσω περὶ τῶν φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀρχαίων συμπαθειῶν μου διὰ τοὺς Ἕλληνας; Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλου ἐπίσης ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες πάσχουσι καὶ εἰς τοὺς θυμοὺς τούτους, καὶ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅπου οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς πολεμοῦνται, δημοσιεύουσιν οἱ μὲν κατὰ τῶν δὲ φλογερὰ ὑπομνήματα, τὸ δίκαιον ἴσως δύναται νὰ εἶναι ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο μέρη ἔχουσιν ἄδικον, διότι αὐτὴ αὕτη ἡ πίεσις εἶνε αἰτία τῶν διενέξεων τούτων, ἃς μεταχειρίζονται ἐναντίων ἀλλήλων.

Καὶ αὐτὴ ἡ Ἑλλὰς ἔχει καθῆκον νὰ εἶναι γενναιοφρονεστέρα, καὶ φρονιμωτέρα τῶν ἄλλων, διότι ἔχει τὸ παρελθὸν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐφέρομεν εἰς τὴν ἀνάμνησιν ὑμῶν πρὸ ὀλίγου. Δὲν εἶνε σφάλμα τῶν ἄλλων λαῶν, ἐὰν ἡ σκιὰ τοῦ ἱεροῦ λόφου, ἐφ' οὗ ὑψοῦται ἡ Ἀκρόπολις, καὶ ὁπόθεν ὑψώθη ἡ μεγάλη καὶ εὐγενὴς προσευχή, ἣν γνωρίζετε, δὲν ἐκτείνεται καὶ ἐπ' αὐτῶν. Ἀλλ' εἶνε καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι πάσχοντες, ἄνθρωποι, οἵτινες μὴ ἔχοντες μὲν τόσον ἐνδόξους προγόνους, ὡς τοὺς ὑμετέρους, εἶνε ὅμως ἄξιοι καὶ αὐτοὶ δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας.

Ὁ Κος Πρόεδρος.—Θέτω ὑπὸ τὴν κρίσιν ὑμῶν τὴν ἑπομένην πρότασιν ;
« Ἡ γαλλοελληνικὴ ὁμήγυρις τῆς 13/26 Νοεμβρίου (1903) ἐκφράζει τὴν εὐ-
» χὴν ὅπως ἡ πρὸς ἀποκατάστασιν καλλιτέρας καταστάσεως πραγμάτων ἐν παλαιᾷ
» Σερβίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐνέργεια τῆς Εὐρώπης σεβασθῇ ἐν τῇ ἀκαιραιότητι αὐτῶν
» τ' ἀπαράγραπτα δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῆς κυρίως λεγομένης Μακεδονίας».

Ἡ συνεδρία ἔληξε τὴν 12 ½ μ.μ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τῆς συγκροτήσεως τοῦ Συλλαλητηρίου ὁ ἐγκριτότερος γαλλικὸς τύπος ἔγραψε εὐφήμως ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, ὁ δὲ ἑλληνικὸς δὲν ὑπελείφθη νὰ ἐξάρῃ τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλλήνισμοῦ», πλεῖστα δὲ τηλεγραφήματα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἀλυτρώτου καὶ τοῦ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ, εὐγνωμονοῦντος τῇ Ἑταιρείᾳ ἐπὶ τοῖς γενομένοις.

Ὁ ἡμέτερος Πρόεδρος εὑρίσκεται ἤδη ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα πανταχοῦ ἔτυχεν ἐγκαρδίου δεξιώσεως. Ἐλλείψει χώρου δὲν δημοσιεύεται ἡ μηνιαία ἐθνικὴ ἀνασκοπὴ τῆς Διευθύνσεως ὡς καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ φιλελληνικῆς κινήσεως, ἀναβαλλομένης τῆς ἀναγραφῆς εἰς τὸ προσεχές.

ΟΙ ΡΩΣΣΟΙ ΕΝ ΑΓΙΩι ΟΡΕΙ

ΑΙ ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΑΝΩΝ

Ἐλάβομεν ἐξ Ἁγίου Ὄρους δύο ἐκτενεῖς διατριβάς, ἀφορώσας εἰς τὰς ἀκανθώδεις σχέσεις τῆς Κυριάρχου Μονῆς τῶν Ἰβήρων ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τῶν Γεωργιανῶν κατεχομένου Κελλίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Δημοσιεύοντες ἐν τῷ παρόντι τεύχει τὴν πρώτην ἐπιφυλασσόμεθα νὰ καταχωρήσωμεν καὶ τὴν δευτέραν εἰς τὸ προσεχὲς ἐφιστῶντες τὴν προσοχὴν τῶν ἁπανταχοῦ γῆς Ἑλλήνων ἐπὶ τοῖς τεκταινομένοις ὑπὸ τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς, σκοπούσης καὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, νὰ ἐκτοπίσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς ἱερᾶς γῆς τῶν Πατέρων ἡμῶν, τὴν ὁποίαν ἐβάψαμεν διὰ μαρτυρικῶν αἱμάτων.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος κινδυνεύει καὶ μετ' αὐτοῦ μία τῶν Ἀκροπόλεων τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας.

Τὸ κατωτέρω ἄρθρον. ὀφειλόμενον εἰς φιλοπάτριδα Ἁγιορείτην, γνώστην ἀκριβῆ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων δείκνυσι περιτράνως ὅτι οἱ διέποντες τὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰγνάτιεφ καὶ τοῦ Ποπεδονότσεφ, δὲν ἐπιδιώκουσι τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μόνον διὰ τῶν καννιβαλικῶν ὀρδῶν τῶν δολοφονικῶν Κομιτάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μεθόδου τῆς πείνης, ἣν ἤδη ἀπειλοῦσι νὰ ἐπιβάλωσι καὶ εἰς τὴν σκληρῶς δοκιμαζομένην ἱερὰν Μονὴν τῶν Ἰβήρων. «Ἐθνικὴ ἀλλαξοπιστία ἢ λιμοκτονία» ἰδοὺ τὸ ἀπαίσιον ἐρώτημα τῆς ἐν Κων)πόλει ῥωσσικῆς Πρεσβείας. Πρὸ τοιούτου δὲ φρικτοῦ διλήμματος, ἀκούσωμεν καὶ τὴν σθενερὰν ἀπάντησιν τῶν ἡμετέρων συνεργατῶν, διερμηνεύουσαν τὸ ἀδούλωτον φρόνημα τῶν Ἁγιορειτῶν Πατέρων, διατρεχόντων θλιβερὰν π ε ρ ί ο δ ο ν τ ο ῦ φ ο β ε ρ ω τ έ ρ ο υ τ ῶ ν Ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ῶ ν δ ι ω γ μ ῶ ν.

* * *

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 252 φύλλῳ τῆς «ἐφημερίδος τῆς Πετρουπόλεως» τῆς 12/25 Σεπτεμβρίου παρελθόντος ἔτους ἐγράφη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Χαχάνωφ ἄρθρον τι, ἐπιγραφόμενον «πῶς πρέπει νὰ λυθῇ ἡ Ἑλληνο-Γεωργιανὴ διαφορὰ εἰς τὸν παλαιὸν Ἄθωνα,» πρὸς διάκρισιν τοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ ὀνομασθέντος νέου Ἄθωνος. Καίτοι πολὺ βραδέως ἔλαβον γνῶσιν τῆς τοιαύτης διατριβῆς, ἧς οὐδεμίαν ἐποιήσατο ἐπίσημον ἀναίρεσιν ἡ διαφερομένη μονή, χαρακτηρίσασα φαίνεται, καὶ ταύτην ὥς τινα τῶν

συνήθων ἐν τοῖς ρωσσικοῖς φύλλοις δημοσιευομένων φληναφημάτων, οὐχ ἧττον φρονῶ ὅτι, ἐπειδὴ ἐγράφη ὑπὸ προσώπου, ἐπίσημον κατέχοντος θέσιν καὶ ἀποσταλέντος μάλιστα πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἄθωνος καὶ ἐργασθέντος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων ἐφ ἱκανὸν χρόνον, πρέπει νὰ γραφῶσιν ὀλίγα τινὰ χάριν τῆς ἀληθείας, διότι ἐκτραχυνθέντες οἱ Μουζῖκοι ἕνεκα τῆς ἡμετέρας ἀνοχῆς καὶ εὐαγγελικῆς ἀγάπης πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς χριστιανούς, εἰς οὓς μάλιστα πλὴν τῆς θρησκείας καὶ ἑστίας καὶ βωμοὺς ἐχορηγήσαμεν καὶ ἔτι χορηγοῦμεν, ὑπερέβησαν τὰ ἐσκαμμένα ζητοῦντες οἱ ἀλῆται οὗτοι τοῦ Βορρᾶ δικαιώματα ἐκ τῆς πατρῴας οὐσίας καὶ ἀπαιτοῦντες κληρονομίαν ἐκ τῶν προγονικῶν ἡμῶν ἑστιῶν, τῶν κειμένων οὐχὶ βεβαίως ἐν Γεωργίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ ξένῃ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἐν ᾗ τοὺς τούτων προγόνους, ἐξ εὐαγγελικῆς ἀγάπης ὁρμώμενοι, ἐφιλοξένησαν ἄλλοτέ ποτε οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι. Ἵνα κατανοήσωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται περὶ τίνος πρόκειται ἐκτίθημι ἐν ὀλίγοις ὧδε τὰ κατὰ τὸ ζήτημα τοῦτο.

* * *

Ἐν τῇ ἐν Ἄθῳ Ἱερᾷ Μονῇ τῶν Ἰβήρων εἶχον φιλοξενηθῆ, καθ' ὃν χρόνον ἤκμαζεν ἐνταῦθα ὁ μοναχικὸς βίος, μοναχοί τινες Γεωργιανοὶ ἔχοντες ἐν αὐτῷ τὰ αὐτὰ τοῖς Ἕλλησι μοναχοῖς δικαιώματα, καθ' ὅσον οὐδεμία ὑπῆρχεν. οὐδὲ γίνεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ διάκρισις φυλῆς καὶ γένους. Οἱ Γεωργιανοὶ οὗτοι δὲν ἀπετέλουν ἀριθμὸν ὡρισμένον ἐν τῇ Μονῇ, ἀλλ' ἀναλόγως τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου, ὃν εἶχον, κατήρχοντο ἐνταῦθα καὶ ἀσπαζόμενοι τὸν μονήρη βίον ἐγένοντο δεκτοὶ ἐν διαφόροις μέρεσι λαμβάνοντες οἱ ἱκανώτεροι τούτων καὶ τὴν διαχείρισιν τῆς Μονῆς, εἰς ἣν ἀνῆκον, ἢ τοῦ Κελλίου.

Τοιοῦτοι λοιπὸν μοναχοὶ ἐμόνασαν καὶ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῶν Ἰβήρων καταλαβόντες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ τὴν διακυβέρνησιν αὐτῆς καὶ μάλιστα ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ὅτε ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ δοκιμασιῶν, ἃς τὸ ἡμέτερον Ἔθνος διῆλθεν, ἐσπάνιζον παρ' ἡμῖν οἱ λόγιοι καὶ ἱκανοὶ κληρικοί, καὶ διότι ὡς εἶπον, δὲν ἐγίνετο διάκρισις φυλῆς ἢ γλώσσης.

Ὅτε δὲ πάλιν οἱ ἡμέτεροι ἀνεφαίνοντο κρείττονες ἐκείνων ἀνελάμβανον οὗτοι τὴν διακυβέρνησιν καὶ διαχείρησιν τῆς Μονῆς μέχρις οὗ οἱ Γεωργιανοὶ τελείως ἐξέλιπον ἐκ τῆς Μονῆς, πλὴν τινων ἀχρήστων λειψάνων, τὰ ὁποῖα ἵνα ζήσωσι βίον ῥαστώνης καὶ ἄνευ ἀσχολιῶν ἐκζητήσαντα ἔλαβον πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὸ ἄνωθεν τῆς Μονῆς καὶ ἐπὶ ὑψηλοῦ λοφίσκου κάθισμα τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, ἔνθα καὶ μέχρι τοῦ νῦν, χάρις εἰς τὴν εὐαγγελικωτάτην ἀληθῶς ἀγάπην τῆς Μονῆς, μένει διαδοχικῶς εἷς μοναχὸς μεθ' ἑνὸς ὑποτακτικοῦ ὡς διαδόχου λαμβάνοντες παρ' αὐτῆς τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων τὴν διατροφὴν ἄνευ οὐδενὸς ὀβολοῦ ἢ προσωπικῆς ἐργασίας. Κατὰ δὲ τὸ 1874 ἀλήτης τις Γεωργαινὸς Βενέδικτος ὀνομαζόμενος προσελθὼν εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰ-

βήρων καὶ καθικετεύσας ἔλαβε, κατὰ τὰ ἐνταῦθα εἰωθότα, τὸ μόλις εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπέχον τῆς Μονῆς Κελλίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς ὃ ἐγκατέστησέ τινας Γεωργιανούς, χωρὶς ἡ Μονὴ νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ἦτό ποτε δυνατὸν οἱ ἀλῆται οὗτοι νὰ παράσχωσιν αὐτῇ ἡμέραν τινὰ πράγματα.

Ὁ ἐν λόγῳ Βενέδικτος περιελθὼν ὕστερον τὴν Γεωργίαν καὶ ἐξαπατῶν τοὺς ἁπλοῦς αὐτῆς κατοίκους ὅτι διευθύνει Κοινοβιακὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει συνήθροισεν ἱκανὰς χιλιάδας ρουβλίων, ἅτινα κατεσπάθισεν ἀσωτεύων ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Ρωσσίας καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς περιήρχετο ἵνα δῆθεν πείσῃ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Ρωσσίας καὶ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν Γεωργιανῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει! Κατώρθωσε μάλιστα, ὡς λέγει ὁ διατριβογράφος, ἵνα λάβῃ καὶ παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ' 15,000 ρουβλίων διατάξαντος συνάμα ἵνα τοῦ λοιποῦ δίδωται κατ' ἔτος εἰς τὴν Μονὴν (;) τοῦ Θεολόγου 3,000 ρουβλίων μέχρι τέλους τῆς λύσεως τῆς διαφορᾶς τῶν Γεωργιανῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων!!!

Κελλία ἐν Ἁγίῳ Ὄρει λέγοντες ἐννοοῦμεν οἰκίας, δυναμένας νὰ περιλάβωσι καί, τῆς κτηματικῆς αὐτῶν περιοχῆς καλλιεργουμένης, νὰ διαθρέψωσι 3—5 πρόσωπα, κατασκευάζοντα καὶ ἐργόχειρόν τι, ἐξ οὗ τὰ ἀναγκαιότερα τῆς διατροφῆς νὰ προσπορίζωνται. Ἐκχωροῦνται δὲ εἰς τρία πρόσωπα μετὰ διαδοχῆς διὰ συμβολαίων, ἐν οἷς διαγράφονται καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐκχωρήσεως, ἀλλὰ δὲν ἀπαλλοτριοῦνται τῶν Μονῶν, εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν ὁποίων ὑπάγονται. Χαίρουσι δὲ αἱ Μοναὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκ τοῦ Κελλίου ἀποβολῆς οἱουδήποτε ταραξίου, ἀπειθοῦς ταῖς διατάξεσιν αὐτῶν καὶ παραβάτου τῶν καθεστώτων καὶ τῶν κανόνων τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος. Ὑπὸ τοιούτους λοιπὸν ὅρους προσελήφθη καὶ ὁ ἐν λόγῳ Βενέδικτος καὶ ἐχορηγήθη αὐτῷ τὸ περὶ οὗ πρόκειται Κελλίον, ὅστις κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἐφεσίμως δικασθεῖσαν ἐν τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι, ἐξεβλήθη τελέως τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἕνεκα τῆς ἀναρμόστου ὅλως πρὸς τὸν μονήρη βίον διαγωγῆς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ οἱ διάδοχοι τούτου μὴ θέλοντες νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰ καθεστῶτα τοῦ τόπου καὶ τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὰς Μονὰς καὶ τὰ ὑπ' αὐτὰς Κελλία καὶ νὰ ζήσωσι βίον εἰρηνικὸν καὶ συνᾴδοντα πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐγκαταλιπόντες τὴν Ἰβηρίαν παρεγένοντο ἐν τῇ ἱερᾷ ἡμῶν πατρίδι, ἐν ᾧ καὶ φιλοξενοῦμεν τούτους ἀλλὰ ζηλώσαντες ἄδοξον δόξαν, γῆν καὶ θάλασσαν διερευνῶσιν ὅπως κατορθώσωσι διὰ τῶν προστατῶν αὐτῶν τὴν καταστρατήγησιν τῶν ἀπαραγράπτων καθεστώτων καὶ νόμων τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τόπου, ἀλλὰ μάτην ταράσσονται μάτην κοπιῶσι.

Τοὺς δολίους τούτους ρασοφόρους ἔρχεται διὰ τῆς διατριβῆς αὐτοῦ ὁ καθηγητὴς τῆς ἐν Πετρουπόλει, ὡς λέγεται, Ἀκαδημίας κ. Ἀλέξανδρος Χαχάνωφ ἵνα προασπίσῃ, ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ διατελῶν τοῦ τε ποιοῦ αὐτῶν καὶ τῶν νόμων, οἵτινες ἀπ' αἰώνων διέπουσι τὸν ἱερὸν τοῦτον τόπον, ὅστις ἠλλοιώθη καὶ σχεδὸν ἀπέβαλε τὸν ἱεροπρεπῆ αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ ἐπήλυδες τοῦ Βορρᾶ μαυροφόροι

κατῆλθον ἐνταῦθα, συναποκομίσαντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ πᾶσαν τὴν ἣν εἶχον πρὶν ἢ φορέσωσι τὸ ἱερὸν τοῦ μοναχοῦ τριβώνιον *διαφθορὰν καὶ ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν*. Ὁ αὐτόκλητος δὲ οὗτος μεσίτης οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἔλασσον ζητεῖ, εἰμὴ τρία τινὰ τὰ ἑξῆς. «Ἢ πρέπει, λέγει, νὰ γίνωσι δεκτοὶ οἱ ἐν τῷ κελλίῳ νῦν διαβιοῦντες τεσσαράκοντα καὶ δύο Γεωργιανοὶ μοναχοὶ ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἀπολαμβάνοντες τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν Ἑλλήνων δικαιώματα ὡς νόμιμοι ἀπόγονοι τῶν κτητόρων τῆς Μονῆς (!) ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων τὴν μετατροπὴν τοῦ κελλίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς Σκήτην καὶ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτης ὑπὸ τῆς Μονῆς μεθ' ὅλων τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα κέκτηνται καὶ αἱ λοιπαὶ Σκῆται, ἢ πρέπει ν' ἀναγνωρισθῶσιν ὑπὸ τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων ὡς ἀδελφοὶ οἱ ἐν τῷ Κελλίῳ μένοντες».

* * *

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὰς ἔριδας καὶ τὰς διαμάχας, περὶ ὧν ποιεῖται λόγον κατὰ τὸν διατριβογράφον καὶ ὁ Κολιλόβσκης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ φυλλαδίου «ποῦ τὸ δίκαιον», κατηγορηματικῶς λέγομεν ὅτι δὲν προκαλεῖ ταύτας ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων, ἥτις οὐ μόνον δὲν καταστρέφει τὰ καλλιεργούμενα κτήματα, ὡς ὁ ἐν λόγῳ Καλιλόβσκης ψευδολογεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλει πᾶσι τοῖς Κελλιώταις, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ Μοναί, ἐπὶ ποινῇ ἀποβολῆς ἐκ τῶν Κελλίων, τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γεωργιανοί εἰσιν οἱ δημιουργοὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν καταστάσεως, οἵτινες δὲν θέλουσι ποσῶς νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς διατάξεις, τὰς διεπούσας ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τὰς Σκήτας καὶ τὰ Κελλία καὶ ζήσωσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀδελφικῇ ἀγάπῃ μετὰ τῆς Μονῆς. Περὶ τούτου ἐν ἐκτάσει ὡμίλησα πρό τινος χρόνου ὅτε εὑρισκόμην ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους μετὰ τοῦ τέως γραμματέως τῆς ῥωσσικῆς πρεσβείας κ. Π. Μανσούρωφ συναντηθεὶς ἔν τινι φιλικῇ οἰκίᾳ καὶ ἐφάνη τοὐλάχιστον ὅτι ἐπείσθη ἐκ τῶν λόγων μου ἐκείνων, προσθεὶς ὅτι θὰ ἀναγγείλῃ αὐτοῖς, ἵνα τοῦ λοιποῦ συμμορφῶνται πρὸς τὰς διατάξεις τῆς Μονῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τοὺς προτεινομένους ὅρους εὑρίσκω αὐτοὺς ὅλως παραλόγους, καθ' ὅσον ἐφαρμοζομένων τούτων δυσκολεύεται ἡ εἰρήνη τῆς Μονῆς καὶ ἡ ἀδελφικὴ σύμπνοια καὶ ἄρδην ἀνατρέπονται τὰ καθεστῶτα τοῦ τόπου, αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ τὰ συγκιλιώδη γράμματα καὶ αἱ ἄλλαι ἐπίσημοι πράξεις τῶν Σεβαστῶν Πατριαρχείων, ἀφ' ὧν αἱ Μοναὶ τοῦ Ἄθωνος ἐξαρτῶνται.

Δὲν εἶνε δὲ δυνατὸν νὰ προσληφθῶσιν εἰς τὴν Μονὴν οἱ Γεωαγιανοὶ μοναχοὶ διὰ τὸν ἑξῆς λόγον. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες θεωροῦντες πάντας τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς ἀδελφοὺς ἐν Κυρίῳ ἐδεχόμεθα ἐν τοῖς κόλποις ἡμῶν καὶ Ῥώσσους καὶ Γεωργιανοὺς καὶ Σέρβους καὶ Βλάχους καὶ Βουλγάρους ἀκόμη, εἰ καὶ ἦσαν γνωστὰ τὰ θηριώδη αὐτῶν ἔνστικτα, καὶ οἱοσδήποτε ὀρθοδόξους, ὡς δείκνυσι τὸ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μωσα-

ϊκόν, καὶ ἤδη δεχόμεθα ἐκείνους, οἵτινες δὲν θεραπεύουσι φυλετικὰ πάθη καὶ σκοποὺς καὶ δὲν ἔχουσιν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα αὐτῶν εἰς τὴν κατάκτησιν ξένης περιουσίας, ἀλλ' ἔρχονται ἐνταῦθα χάριν ἀνωτέρου σκοποῦ ὡς οἱ ἡμέτεροι, ὡς λ.χ. Βλάχοι, εἰς οὓς ἡ Μονὴ μάλιστα τῶν Ἰβήρων ἔχει ἐμπιστευθῆ τὰ τιμαλφέστατα κειμήλια καὶ τοὺς πολυτιμοτάτους θησαυροὺς αὐτῆς μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ζῇ ἐν ἀδελφικωτάτῃ ὄντως ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ. Ἂν οἱ Γεωργιανοὶ κατήρχοντο καὶ οὗτοι ἐνταῦθα, ὅπως οἱ πρόγονοι αὐτῶν, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ καθαρῶς θρησκευτικοῦ πνεύματος καὶ ζήλου, καὶ αὐτοὶ θὰ ἦσαν ἀποδεκτοὶ καὶ ἐντὸς τῆς Μονῆς· ἤδη ὅμως ἐκδηλώσαντες τὸν σκοπὸν αὐτῶν δὲν εἶνέ ποτε δυνατὸν νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς αὐτὴν οὐχὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον, εἰ μὴ διότι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ ἐνσπείρωσι τὰς ἔριδας τὰς φυλετικὰς καὶ τὰς διαμάχας, αἵνες δὲν θὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς ἐν εἰρήνῃ νῦν διαβιοῦνας Ἕλληνας μοναχοὺς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν καθηκόντων, ὧν ἕνεκα ἀπεμακρύνθησαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, ἀλλ' ἔχοντες ἰσχυρὸν προστάτην ἀδιαλείπτως θὰ διαμάχωνται ὅπως κατισχύσωσιν ἐν αὐτῇ, ὡς τοῦτο συνέβη ἐν οὐχὶ απομεμακρυσμένῃ ἐποχῇ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν δυστυχῶς χάρις εἰς τὸν *ἑκατοντάκις κατηραμένον Ἰωακεὶμ τὸν Β'*, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀφ' ἧς βίᾳ ἐξεβλήθησαν οἱ νόμιμοι κληρονόμοι καὶ δικαιοῦχοι καὶ κατέλαβον αὐτὴν οἱ ἀλῆται τοῦ Βορρᾶ!

Τὸ πρόσφατον τοῦτο παράδειγμα ἔκλεισε πλέον τὰς θύρας τῶν Μονῶν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ὑπὸ κοσμικῶν φρονημάτων ἐμφορούμενοι κατέρχονται ἐνταῦθα ἵνα κορέσωσι ταῦτα.

Πλὴν δὲ τούτου ἔχομεν καὶ τὸν ἑξῆς ἐπίσης σπουδαῖον λόγον. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες οὐδεμίαν ποιοῦντες διάκρισιν φυλῆς, δεχόμεθα ἐν τοῖς κόλποις ἡμῶν καὶ ἀλλοφύλους ἀλλ' ὀρθοδόξους, εἰς οὓς μάλιστα παραχωροῦμεν καὶ αὐτὰς ἡμῶν τὰς ἑστίας. ἐν ᾧ τοῦτο δυστυχῶς δὲν παρατηρεῖται παρὰ τοῖς Σλαύοις, τοῖς κατερχομένοις εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς κατάκτησιν ἐδάφους καὶ μόνον, καθ' ὅσον ἐν οὐδενὶ Κελλίῳ ἢ Σκήτῃ, κατειλημμένῃ ὑπ' αὐτῶν δέχονται Ἕλληνας, οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Μονῇ, ἐν ᾗ κατὰ τὰ τεθεσπισμένα δέον νὰ ἀναγινώσκωνται ἑλληνιστὶ ὑφ' Ἑλλήνων μοναχῶν καὶ αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι καὶ ἡ ἐν τῇ τραπέζῃ ἀνάγνωσις, περὶ ὧν ζητημάτων ἀνηνέχθη δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Ἰωακεὶμ τὸν Γ' καὶ Ἕλλην κληρικός, ἐπίσημον κατέχων ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ θέσιν ἀπὸ τῆς πρὸ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν Ρώσσων ἐποχῆς, ἀλλ' οὐδεμία ἐλήφθη πρόνοια, καὶ μάλιστα περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, ἃς οἱ ἀλῆται ἀσεβοῦντες πρὸς τὰ θεῖα κατεδαφίζουσιν, ὅπως εἰς τὸ ὅλον τῆς Μονῆς προσδώσωσι χροιὰν ρωσσικήν.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν οὗτοι, παρὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, οὐ μόνον δὲν δέχονται, ἀλλὰ καὶ ἀποστρέφονται τοὺς ἀφελεστάτους καὶ ἀγαθωτάτους καὶ εὐαγγελικωτάτους Ἕλληνας μοναχοὺς ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν τούτων χορηγηθεῖσιν αὐτοῖς μέρεσι, πῶς ἔχουσιν οὗτοι τὴν ἀξίω-

σιν ἵνα ἡμεῖς προσλαμβάνωμεν τοὺς ἀποδεδειγμένους *ταραξίας καὶ δολίους καὶ ἀγύρτας καὶ ἠθικῶς χρεωκοπημένους ρασοφόρους τοῦ Βορρᾶ;* Ὅσον δὲ διὰ τὴν δευτέραν πρότασιν, τὴν ἀφορῶσαν δηλαδὴ εἰς τὴν μετατροπὴν τοῦ Κελλίου εἰς Σκήτην, ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰς ἀποφάνσεις τῆς Ἰ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῶν Σεβαστῶν Πατριαρχείων, τὰς ὁποίας ἕκαστος χριστιανὸς ἤδη ὀρθόδοξος ὀφείλει, ὡς ἔχει καθῆκον, νὰ σέβηται καὶ τιμᾷ καὶ κατὰ γράμμα τηρῇ, οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνηται, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ὀρθόδοξος Γεωργιανὸς προτείνει τὴν καταστρατήγησιν αὐτῶν. Τοιαῦται δὲ πράξεις, ἀπαγορεύουσαι ρητῶς τὰς καινοτομίας καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν καθεστώτων ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐδημοσιεύθησαν ἄλλοτε ἐν τῷ ἀξιοσπουδάστῳ περιοδικῷ τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ θεωροῦμεν περιττὴν τὴν αναδημοσίευσιν αὐτῶν ἢ καὶ ἄλλων.

Ἐρωτῶμεν δὲ ἡμεῖς τὸν ἐν λόγῳ διατριβογράφον: αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γεωργιανοὶ δύνανται ἐν αὐτῇ αὐτῶν τῇ πατρίδι νὰ παραβῶσιν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην διάταξιν τῆς Ρωσσικῆς Συνόδου; Οὐχί, πάντως ἀπεκριθήσεται ἡμῖν. Ἀφ' οὗ λοιπὸν τῆς Ρωσσικῆς Συνόδου τὰς ἐλαχίστας διατάξεις ἄνευ τῆς εἰς Σιβηρίαν ἐξορίας δὲν δύνανται νὰ παραβῶσι, πῶς ὁ ἐν λόγῳ κύριος προτρέπεται τοὺς Ἰβηρίτας, ὅπως παραβῶσι τὰς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς ἃς καὶ αὐτὴ ἡ Ρωσσικὴ Σύνοδος δέον νὰ ὑπείκῃ, ἂν μὴ θέλῃ ν' ἀποκλίνῃ τῆς ὀρθοδοξίας; Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν τρίτην πρότασιν, δηλαδὴ τὴν ἀναγνώρισιν ὡς ἀδελφῶν τῶν ἐν τῷ Κελλίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου νομίμως μενόντως μοναχῶν Γεωργιανῶν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ διαμονὴν δὲν ὑπάρχει ὁ ἀμφισβητῶν, οὔτε ἐν τῇ Μονῇ, οὔτε ἀλλαχοῦ, καθ' ὅσον πᾶσαι αἱ Μοναὶ τοὺς Κελλιώτας ἐκείνους, οἵτινες ζῶσι βίον, σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῶν καὶ συμμορφοῦνται πρὸς τὸ ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ὑπάρχον ἐκχωρητήριον τοῦ Κελλίου ἔγγραφον θεωροῦσιν ὡς ἀδελφοὺς καὶ τιμῶσι καὶ βοηθοῦσιν.

Ὅταν λοιπὸν καὶ οἱ ἐν λόγῳ Γεωργιανοὶ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰ Ἱερὰ ταῦτα θέσμια τοῦ τόπου καὶ τοὺς νόμους, ὑπείκοντες, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Κελλιῶται, εἰς τὰς διατάξεις τῆς Μονῆς, ἀπορρεούσας ἐκ τῶν παναρχαίων τοῦ τόπου καθεστώτων καὶ ἀποτίνοντες ἅμα καὶ τοὺς ἀπὸ ἐτῶν καθυστερουμένους νομίμους φόρους, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι οὐ μόνον θὰ θεωρῶνται ὡς ἀδελφοὶ καὶ δὲν θὰ παρενοχλῶνται ὅταν βαίνωσι τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀπολαμβάνωσι τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ ὑπεράσπισιν, ὥστε ἀδίκως κατηγοροῦσι τοὺς μοναχοὺς τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων, ὡς καταθλίβοντας δῆθεν αὐτούς, ἐνῷ αὐτοὶ οὗτοι προκαλοῦσι διὰ τῆς ἀσυγγνώστου αὐτῶν συμπεριφορᾶς τὰς ἔριδας καὶ τὰς διαμάχας, μὴ θέλοντες νὰ διατελῶσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μονῆς, εἰς ἣν ὑπάγονται, ἀλλ' ἐπιδιώκοντες παραλόγως καὶ παρανόμως ἀνεξαρτησίαν, ἥτις εἶνε ἀδύνατον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει νὰ δοθῇ, διότι τὰ Κελλία εἰσὶ περιουσία τῶν Μονῶν ἀναπαλλοτρίωτος, καὶ ἀδικώτατα πράττουσιν αἱ ἀρχαὶ τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, κατακρατοῦσαι ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ πλέον τὴν ἐπικαρπίαν τῶν ἐν Βεσσαραβίᾳ κτημάτων τῆς Μο-

νῆς τῶν Ἰβήρων, ἀνερχομένων εἰς 3000 ρουβλίων κατ' ἔτος κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Α. Χαχάνωφ· πλὴν δὲ τούτου δὲν ἐπιτρέπουσι σιωπηρῶς καὶ τὴν εἰς Μόσχαν μετάβασιν τοῦ ὑπὸ τῆς Μονῆς ἐκλεγέντος Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου, ὡς διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ μετοχίου αὐτῆς καὶ ταῦτα πάντα πράττουσιν ὅπως ἐξαναγκασθῇ ἡ Μονὴ καὶ ἐνδώσῃ εἰς τὰς παραλόγους καὶ παρανόμως ἀξιώσεις τῶν Γεωργιανῶν μοναχῶν, ἀλλὰ μάτην καὶ εἰς τὰ διαβήματα ταῦτα προέβησαν οἱ προστάται τῆς Ὀρθοδοξίας! *Οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων ἀνενδότως ἐμμένουσιν εἰς τὰ πατροπαράδοτα, σεβόμενοι ἑαυτούς, τὰ δίκαια τῆς Μονῆς καὶ τὰς ἀποφάνσεις τοῦ ἀνωτάτου τῆς ὀρθοδοξίας Κέντρου*, μεθ' ὅλας τὰς ἀπειλάς, ἃς ἔγραψε κατὰ τὸ 1884 ὁ κ. Νελίδωφ πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἀσίας κ. Ζηνόφιεφ καὶ διεμήνυσεν εἰς τὴν Μονὴν περὶ ἀπελάσεως ἐκ Μόσχας τοῦ ἐν τῷ ἐκεῖ μετοχίῳ αὐτῆς Ἀρχιμανδρίτου καὶ τῶν λοιπῶν Ἱερομονάχων, ἐν περιπτώσει ἐκδιώξεως τῶν Γεωργιανῶν ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Μονῆς, ἥτις οὐδὲ κἂν διενοήθη ποτὲ τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ ψευδῶς συκοφαντεῖται ὑπὸ τῶν ἀγυρτῶν τούτων. Ὁ ἐν λόγῳ διατριβογράφος ἐρωτᾷ ἀδύνατα! τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὀρθόδοξος Ἕλλην δὲν θὰ παραδεχθῇ ὡς ἀδελφὸν τὸν ὀρθόδοξον Γεωργιανόν; δύνανται οἱ 42 Γεωργιανοὶ μοναχοὶ προσλαμβανόμενοι εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων νὰ ἀπειλήσωσι τοὺς Ἕλληνας μοναχοὺς τῶν Ἰβήρων ἀνερχομένους εἰς 200 *μαυροφόρους* ὅτι θὰ καταλάβωσι τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν;»

* *
*

Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα ἀπαντῶμεν τὰ ἑξῆς: Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς χιλιάδας τῶν αἱρέσεων, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν Ρωσσίᾳ, *ἀδυνατοῦμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ ἐκεῖθεν κατερχόμενοι εἶνε ὀρθόδοξοι*. Εἰς τὸ ἀσφαλὲς τοῦτο συμπέρασμα ἄγει ἡμᾶς ὁ *ἀτάσθαλος καὶ πλήρης χλιδῆς βίος*, ὃν διάγουσιν ἐνταῦθα, κατερχόμενοι, ἔνθα οὐδεμία ἐπίβλεψις ὑπάρχει καὶ ἡ *ἀσέβεια*, ἥτις παρατηρεῖται παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀλητῶν τούτων καὶ δὴ τῶν Κελλιωτῶν, οἵτινες ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν περιτρέχουσι *πρὸς κορεσμὸν τῶν παθῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὀρέξεων*. Λόγου χάριν ἐξ εὐσεβείας ὡρμήθη ὁ παπᾶ Πέτρος Βαρυζέρης καὶ ὁ παπᾶ Παντελεήμων, *ὅστις διηύθυνεν ἐν Ρωσσίᾳ δυσώνυμον οἶκον*, καὶ ἐνταῦθα κατελθὼν ἔλαβε τὸ ὕψιστον τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα; Ὁ παπᾶ Νήφων ὁ Κρασνώφ, ὁ παπᾶ Μωϋσῆς, ὁ παπᾶ Κύριλλος, ὁ παπᾶ Κουτσοπαρθένιος, ὁ παπᾶ Ἰννοκέντιος, ὁ παπᾶ Γεώργιος, ὁ Κερασιώτης, ὁ τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι, οἵτινες τὴν εὐσέβειαν πορισμὸν ποιησάμενοι *κατεπλούτησαν τὰς οἰκογενείας αὐτῶν ἐν Ρωσσίᾳ καὶ τὰς παλλακίδας των ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Θεσσαλονίκῃ* ἐκ τῶν ἐλεημοσυνῶν τῶν εὐπίστων χριστιανῶν καὶ τῶν χρημάτων τῆς Πανλαυϊστικῆς Ἑταιρείας, *κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ πρώην ἀντιπροσώπου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ρωσσικοῦ κ. Ἀγαθοδώρου Ἱερομονάχου καὶ*

τοῦ Δωροθέου Σεραγιώτου, ἐνόρκως ὁμολογησάντων τοῦτο ἐνώπιον πολλῶν προσκεκλημένων καὶ αὐτοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κ. Ἰωακεὶμ τοῦ Γ', κατὰ τὴν πανήγυριν του Ἁγίου Παντελεήμονος τῷ 1899;

Τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει διαβιούντων Ρώσσων οὐ μόνον ἡ Ὀρθοδοξία διαμφισβητεῖται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πίστις ἡ χριστιανική. Διότι ἂν ἦσαν χριστιανοὶ καὶ δὴ ὀρθόδοξοι οἱ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τρεῖς τὸ πρῶτον προσληφθέντες ἀλῆται καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς δὲν θὰ ἐδείκνυον ἀντιχριστιανικὴν πολιτείαν, δὲν θὰ ἔπραττον ἔργα ἀντιχριστιανικά. Διότι φρονοῦμεν ὅτι ἡ εἰς τοὺς δρόμους, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀπόρριψις καὶ ἡ ἐκ τῶν ἑστιῶν αὐτῶν ἀπομάκρυνσις, μετὰ τὴν αὐθαίρετον καὶ ἄδικον κατάληψιν ὑπ' αὐτῶν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἑκατοντάδος ἀνθρώπων δὲν εἶνε ἔργον χριστιανικόν, ἀλλὰ κακοῦργος πρᾶξις, ἕνεκα τῆς ὁποίας καὶ μετὰ θάνατον τιμωροῦνται πάντες οἱ ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Μονῆς ἐκείνης ἀναμιγνύντες, ἄλυτοι μένοντες, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν αὐτῶν τῶν ἑκάστοτε προσκαλουμένων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δεομένων ἀρχιερέων καὶ αὐτοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἰωακεὶμ τοῦ Γ', ὅστις κατὰ τὴν ἐκεῖ διατριβήν του διέταξε καὶ ἔθαψαν τὸν Μακάριον, τὸν Ἱερώνυμον ὡς καὶ τὸν Παῦλον εἰς τρεῖς ἀνὰ τρία ἔτη τάφους καὶ ὅμως καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκταφὴν εὑρέθησαν οἷοι τὸ πρῶτον ἐτέθησαν, πλὴν τοῦ Παύλου, ὅστις δὲν ἐξετάφη τὴν τρίτην φοράν.

Ἀφ' οὗ τρεῖς ἀλῆται κατώρθωσαν εἰς ὀλίγα ἔτη διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν, τῶν διενέξεων, τῶν στάσεων καὶ πάντων τῶν ἀθεμίτων μέσων, πρὸς δὲ καὶ διὰ τῆς προστάτιδος (;) τῆς Ὀρθοδοξίας νὰ ἐκτοπίσωσι τοὺς ἡμετέρους ἐκ τῶν πατρικῶν οἰκιῶν, πῶς νὰ ἐμπιστευθῶσι νῦν τοὺς 42 καὶ δεχθῶσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν οἱ Ἰβηρῖται, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν διεκδικοῦσι δικαιώματα καὶ ἔχουσιν ἀπαιτήσεις κληρονομίας; Οἱ ἔχοντες κληρονομικὰ δικαιώματα, ἐὰν ἔχωσιν αἰσθήματα φιλοπατρίας, μένουσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι καὶ ἐργαζόμενοι ἐκεῖ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς καὶ διατήρησιν τῆς γλώσσης αὐτῶν διεκδικοῦσιν αὐτά.

Ὁ περὶ οὗ πρόκειται διατριβογράφος, ἀναλαβὼν τὸ ἔργον τοῦ μεσίτου *, ἅτε κηδόμενος δῆθεν τῶν ὑλικῶν συμφερόντων τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ ἀπευθύνων εἰς αὐτὴν συμβουλὰς πρὸς διακανόνισιν τοῦ «παροξυνθέντος» καὶ καθ' ἡμᾶς μηδόλως ὑπάρχοντος ζητήματος τῶν Γεωργιανῶν, θὰ ἔπραττεν ἄριστα ἂν συνεβούλευεν

* Σ. Ε. Οἱ Ρῶσσοι μετέρχονται ἀπέναντι τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν τὴν πολιτικήν, ἣν καὶ οἱ Γάλλοι ἀπέναντι τῶν μοναχικῶν ταγμάτων, ἅτινα ἀπὸ τῆς Γαλλίας μὲν ἐκδιώκουσιν, ὑποστηρίζουσι δὲ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Ἐπὶ τῶν Γεωργιανῶν, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν Πολωνῶν, τῶν Ἀρμενίων καὶ λοιπῶν ὑποδουλωθέντων λαῶν, ὁ ρωσσικὸς ζυγὸς ἔχει κατασταῆ ἀφόρητος, δημεύσεις δὲ ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν, περιορισμοὶ τῆς ἐλευθερίας, πόλεμος κατὰ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης καὶ πᾶν τυραννικὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον τίθενται εἰς ἐνέργειαν πρὸς ἐκμηδένισιν τῆς αὐθυπαρξίας τῶν ἀτυχῶν τούτων λαῶν καὶ ἐκσλαυϊσμὸν αὐτῶν. Καὶ ὅμως ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οὕτω φερομένη Ρωσσία παρίσταται ὡς συνήγορος ἀνυπάρκτων δικαιωμάτων τῶν λαῶν τούτων, ἁπλῶς καὶ μόνον διότι πρόκειται νὰ προσβληθῶσι καὶ βλαβῶσι τὰ δικαιώματα καὶ συμφέροντα τῶν Ἑλλήνων!

αὐτοῦ, ἵνα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ δι᾽ ὃν ἀφίκοντο ἐνταῦθα σκοποῦ, πείθωνται τοῖς νόμοις καὶ τοῖς καθεστῶσι τοῦ τόπου, ἀπέχοντες παραλόγων ἀξιώσεων καὶ δικαιωμάτων δῆθεν καὶ ἀπαιτήσεων καὶ ἐγκαταλείποντες πᾶσαν ἐγκόσμιον σκέψιν καὶ κατάκτησιν ἐν ξένῃ μάλιστα πατρίδι, ἀφ᾽ οὗ ἐν τῇ ἰδίᾳ εἰσὶν ὅλως ἀνίκανοι ἵνα προασπίσωνται τὰ ἀναμφήριστα δίκαια αὐτῶν, ἐντὸς ὀλίγου ἐκρωσσιζόμενοι καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀποβάλλοντες, καὶ ἂν δι᾽ ἐκθέσεως αὐτοῦ εἰλικρινοῦς καὶ ἀμερολήπτου παρίστα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀλήθειαν καταφανῆ παραινῶν αὐτοὺς ἵνα μὴ ὑπακούωσιν εἰς τὰς ψευδεῖς τῶν Γεωργιανῶν ἀγυρτῶν διαδόσεις, οἵτινες δημιουργοῦσι ζητήματα πρὸς συμφεροντολογικοὺς σκοπούς. Ἐὰν οὕτως ἔπραττεν ὁ ἐν λόγῳ διατριβογράφος θὰ ἔβλεπεν ἐκπληρούμενον τὸν πόθον καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ καὶ οἱ πελάται του θὰ εἰρήνευον καὶ θὰ διῆγον βίον συνᾴδοντα πρὸς τὸν προορισμὸν καὶ τὸν σκοπόν, δι᾽ ὃν ἀφίκοντο ἐνταῦθα, διότι δὲν θὰ εἶχον τοὺς πρὸς ἰδιοτέλειαν ὑποκινοῦντας τὰς ταραχὰς καὶ ἐνσπείροντας τὰ σκάνδαλα Πράκτορας τῆς προστάτιδος ὁμοδόξου Δυνάμεως.

*
* *

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος ὀφείλομεν ἵνα ἐκ καρδίας συγχαρῶμεν πᾶσιν ἀνεξαιρέτως τοῖς ἀδελφοῖς τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις, ἀνδρικὴν στάσιν ἐπιδεικνυμένοις καὶ εὐθαρσῶς τὰ δίκαια οὐ μόνον τῆς Μονῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ τόπου ἐν γένει προασπιζομένοις, παρὰ τὰς πολλὰς καὶ πολλαχόθεν ἀπευθυνομένας αὐτοῖς, ὡς μὴ ὤφελε, προτροπὰς καὶ ἀπειλάς. Ἀλλ᾽ εὐτυχῶς αὗται προσκόπουσιν εἰς ἀδαμαντίνους χαρακτῆρας καὶ θελήσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἐθνικὰ ζητήματα καὶ ἂν τὴν στάσιν αὐτῶν καὶ τῶν Κουτλουμουσιανῶν ἐτήρει καὶ ἡ Μονὴ τῆς Λαύρας οὐδένα φόβον θὰ εἴχομεν ἐκ μέρους τῶν ἐπηλύδων τοῦ Βορρᾶ ρασοφόρων.

Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ συνετίσῃ πάντας καὶ ἰδίᾳ τοὺς Λαυριώτας, ὅπως τοῦ λοιποῦ τοὐλάχιστον ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἐνταῦθα. Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐγράφησαν χάριν τῆς ἀληθείας, ἣν πρὸς ἴδιον ὄφελος οἱ ἀλῆται διαστρεβλοῦσι καὶ ὑπὲρ ἧς ὅλως πᾶς γνήσιος Ἕλλην καὶ ἀληθὴς χριστιανὸς ὀφείλει νὰ μάχηται.

Ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1903

Μοναχὸς Ἁγιορείτης.

Ο ΠΑΝΣΛΑΥΪΣΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Εἰς ἀπάντησιν ὁλοκλήρου σειρᾶς ἄρθρων, μεστῶν, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐμπαθείας καὶ ὕβρεων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, δημοσιευθέντων δὲ ἐν τοῖς πανσλαυϊστικοῖς ὀργάνοις τοῦ ρωσσικοῦ τύπου, ὁ διαπρεπὴς ἡμῶν φίλος Ν. Ν. Δουρνοβὼ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὴν ἄνω ἐπιγραφὴν τὸ κατωτέρω ἄρθρον εἰς δύο συνεχῆ φύλλα τοῦ ἐγκρίτου «Πολίτου», ὀργάνου τοῦ φιλέλληνος πρίγκηπος Μεστέρσκη, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλάβομεν καὶ ἄλλοτε ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ νὰ ἐξάρωμεν τὸ ἀδούλωτον αὐτοῦ φρόνημα, τὴν εἰλικρίνειαν, καὶ τὴν εὐστάθειαν τοῦ χαρακτῆρος.

Οἱ Βούλγαροι ἀναρχικοὶ ἐξακολουθοῦσιν, ὡς πρότερον, νὰ εὑρίσκωσιν ὑπεράσπισιν τῶν ἐγκληματικῶν αὐτῶν πράξεων ἐν τῷ πανσλαυϊστικῷ τύπῳ. Ἰδιαιτέρως δ' ἐπιτίθεται κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων, οἵτινες δὲν συνενοῦνται μετὰ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ οὕτως ἐμποδίζουσι τὴν Ρωσσίαν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Τοῦτο εὐκόλως θὰ ἐγίνετο, δηλαδὴ ἡ Ρωσσία θὰ ἐξηναγκάζετο πρὸς πόλεμον ἐὰν Ἑλλάς, Σερβία καὶ Βουλγαρία ἐκ συμφώνου ἐξανίσταντο. Κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ ἡμετέρου τύπου ἐν ὅλῳ τῷ μακεδονικῷ ζητήματι οἱ μόνοι ἔνοχοι εἶνε οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες καὶ προεκάλεσαν τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ διατί εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας οἱ Χριστιανοὶ διαβιοῦσι εἰρηνικῶς μετὰ τῶν Μωαμεθανῶν ὡς ἐν τῇ Ἠπείρῳ, Χαλκιδικῇ, Ν. Θράκῃ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ; Ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶνε ἀρνία, ὅτι πληρώνουσιν εἰς τοὺς Βουλγάρους διὰ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος τοῦτο εἶνε πολὺ φυσικόν. Εἰς τὰ βουλγαρικὰ χωρία οἱ ἐπαναστάται εὑρίσκουσι καταφύγιον· μήπως εἰς τοὺς Τούρκους εἶνε εὔκολον καὶ ἄλλως τε ἔχουσι τὸν καιρὸν νὰ διακρίνουσι λεπτομερῶς τοὺς ἐνόχους ἀπὸ τῶν ἀθώων; Θέσατε εἰς τὴν θέσιν τῶν Τούρκων τοὺς Ρώσσους· τί θὰ ἔπραττον οὗτοι ἐὰν ἐν καιρῷ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Πολωνῶν οἱ τελευταῖοι ἤρχιζον νὰ ρίπτωσι κατὰ τῶν στρατιωτῶν μας δυναμίτιδα, νὰ καταστρέφωσι γεφύρας, σιδηροδρόμους καὶ ἐκκλησίας, ὡς τοῦτο πράττουσι καὶ οἱ Βούλγαροι, καὶ νὰ δηλητηριάζωσι παιδία διὰ κουφέτων; Ἐν τούτοις οἱ Τοῦρκοι δὲν προέβησαν ἀκόμη εἰς τὸ νὰ καίωσι ζῶντας τοὺς Βουλγάρους ἱερεῖς καὶ παιδία, ὡς τοῦτο πολλάκις ἐπανέλαβον οἱ Βούλγαροι κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἱερέων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Οὐδὲν τοιοῦτον εἶχε συμβῇ κατὰ τὴν σερβικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1876 διότι οἱ μαχόμενοι τότε ἦσαν ἥρωες, ἀμυνόμε-

νοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, οἱ δὲ τῶν λησταντάρτων εἶνε μηδενισταί, ἐμπαίζοντες θεῖα καὶ ἀνθρώπινα. Δύναται μήπως ἡ ὀρθόδοξος Ῥωσσία νὰ συμπαθῇ τοὺς Βουλγάρους ἀθεϊστάς; Αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες βρύθουσιν εἰδήσεων περὶ τῶν φρικωδῶν κακουργημάτων, τῶν προξενουμένων ὑπὸ τῶν λησταντάρτων κατὰ ἡσύχων Ἑλλήνων, ἀλλ' ὁ «Νέος Χρόνος», τὸ «Φῶς», καὶ αἱ ὁμόφρονες αὐτοῖς ἐφημερίδες ἀποσιωπῶσι ταῦτα, ἀφ' ἑτέρου δὲ δημοσιεύουσιν ἀνυπάρκτους εἰδήσεις περὶ δῆθεν ἐνοχοποιητικῶν πράξεων τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὸ χωρίον λ.χ. Γραδομπόρ(;) τῆς Μακεδονίας κατέφυγε βουλγαρικὴ συμμορία ἐξ 80 ἀτόμων, ἅτινα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐδὲν εἶχον φάγη. Ὁ Ἕλλην ἱερεὺς παρέσχε εἰς αὐτοὺς τροφὴν μέχρι κόρου, ἀλλὰ μετά τινας ὥρας ἀνεφάνησαν συμπτώματα δηλητηριάσεως. Ἐσώθη μόνον εἷς, ἴσως διὰ νὰ πληροφορήσῃ τὸν «Ν. Χρόνον» περὶ τοῦ γεγονότος; Καὶ σκέπτεται ὁ ἀναγνώστης, ὁποῖον θηρίον ἦτο αὐτὸς ὁ Ἕλλην ἱερεύς, πόσην προμήθειαν τροφῶν καὶ δηλητηρίου εἶχε διὰ νὰ δηλητηριάσῃ τόσους ἀνθρώπους! Ἀλλ' ἀνέκαθεν γνωστὴ εἶνε ἡ πολιτικὴ τοῦ φύλλου τούτου, τοῦ ὁποίου οἱ ἐν Μακεδονίᾳ ἀνταποκριταὶ συνοδεύουσι τοὺς βουλγάρους ληστάς, καὶ συμβουλεύουσιν αὐτοὺς καὶ ἐμβάλλουσι εἰς αὐτοὺς τὰς ἐλπίδας ῥωσσικῆς βοηθείας.

Μεγάλη ἁμαρτία πιέζει τὴν Ῥωσσίαν τοῦ 1872, τὴν ὑποστηρίζουσαν τὸ βουλγαρικὸν Σχίσμα καὶ ἡ ἁμαρτία αὕτη οὐδὲν καλὸν ἐπαγγέλλεται αὐτῇ. Ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ πανσλαυϊσμοῦ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς διὰ τῶν ῥωσσικῶν σχολῶν μετὰ τοῦ ἀθέου αὐτῶν προσωπικοῦ, μετὰ τῶν μοναχῶν τῶν συμβιούντων ἐν Κων]πόλει μετὰ τῶν προσκυνητριῶν καὶ καθ' ἑκάστην διασπειρόντων ἐκκλήσεις πρὸς ἔρανον ὑπὲρ ἀνυπάρκτων μονῶν μετὰ δικτυμήσεως τοῦ μνημονεύματος, οὐδόλως συντελεῖ εἰς ἀνύψωσιν τοῦ ῥωσσικοῦ ὀνόματος ἐν Ἀνατολῇ. Ὅπου πατήσῃ τὸν πόδα του ὁ Πανσλαυϊσμὸς πανταχοῦ ἀναφύονται ἔριδες καὶ ταραχαί. Ἡ μακεδονικὴ κίνησις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ οἱ καρποὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰγνάτιεφ καὶ τῆς βουλγαρομανίας, ἥτις ἠνάγκασε τὴν Ῥωσίαν νὰ αναλάβῃ τὸν πόλεμον τοῦ 1877 ὑπὲρ μόνον τῶν Βουλγάρων. Ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη οἱ Ῥῶσσοι πρόξενοι ἐν Μακεδονίᾳ εἰργάζοντο ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων μετὰ τῶν σχισματικῶν Μητροπολιτῶν καὶ πρακτόρων. Δὲν εἶνε περίεργον δὲ ὅτι δὲν προσείλκυσαν τὴν ἀγάπην τῶν λοιπῶν ἐθνοτήτων. Διὰ τῶν δωροδοκιῶν ἀφ' ἑτέρου οἱ Βούλγαροι προσεπόρισαν καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν τὴν συνδρομήν. Ἡ Ἐξαρχία ἀφῄρει ἐκκλησίας παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων καὶ πανταχοῦ ἠδύνατο νὰ ἀνοίγῃ σχολάς. Φανερῶς δὲ ἐνήργει καὶ βουλγαρικὴ προπαγάνδα εἰς τοὺς μὴ Βουλγάρους. Χιλιάδας δὲ Μακεδόνας μὴ ὁμιλοῦντας κἂν τὴν βουλγαρικὴν διεκήρυττον ὡς Βουλγάρους. Οἱ Βούλγαροι ἐθριάμβευον ἐν Μακεδονίᾳ· ἀτιμωρητεὶ ἐφόνευον ἔκαιον καὶ κατέστρεφον τοὺς ἀντιπάλους των· πανταχοῦ ἐπροστατεύοντο ὑπὸ τῶν Ῥώσσων προξένων. Ἐὰν δὲ πρόκειται νὰ κατηγορήσωμεν διά τι τὴν Τουρκίαν τοῦτο εἶνε μόνον ἡ ἀπραξία καὶ ἡ μυωπία, μεθ' ἧς ἠνείχετο τὴν προπαγάνδαν. Τί λοιπὸν ἐπιθυμοῦσιν ἀκόμη ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων οἱ Πανσλαυϊσταί; Νέον πόλεμον ὑπὲρ τῶν σχισματικῶν καὶ προδοσίαν τῶν Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Ῥωμούνων; Ἀλλ' ἐὰν ὁ πόλεμος οὗτος

θὰ εἶνε θλιβερώτερος τοῦ τοῦ 1877; τότε τί; Διατί κατὰ τὸ 1878 ἡ Ρωσσία δὲν κατέκτησε τὴν Κωνσταντινούπολιν; Μήπως πραγματικῶς ἐφοβήθη τὴν Ἀγγλίαν; Πρέπει νὰ ἐνθυμώμεθα πάντοτε ὅτι τὰς τύχας τῶν κρατῶν διέπει ἡ ἀνωτάτη Πρόνοια καὶ ὄχι ὁ Ἰγνάτιεφ, Σευβόριν, Καμαρὸφ καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῶν.

Ἐὰν ἐγνωρίζαμεν νὰ διδασκώμεθα ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ἐὰν ἐνεθυμούμεθα τίνι χρεωστῶμεν τὸ μεγαλεῖον τῆς Ρωσσίας, τότε οὐδόλως θὰ ὑπηρετοῦμεν εἰς τὸν καταστρεπτικὸν πανσλαυϊσμὸν καὶ οὐδόλως θὰ ἐπροξενοῦμεν τὰ σχίσματα καὶ τὰς ἔριδας τῶν λαῶν ἐν τοῖς κόλποις τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ θὰ ἐζητοῦμεν ἰσχὺν καὶ στήριγμα ἐν αὐτῇ τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Μήπως οἱ σλαβικόφιλοι οὕτως πρώην ἐπολιτεύοντο; Ἀλλοίμονον! οἱ διάδοχοι αὐτῶν μετετράπησαν εἰς χυδαίους πανσλαυϊστάς, ἑτοίμους νὰ ἐξουδενώσωσι πᾶσαν μὴ σλαυϊκὴν ἐθνότητα! Ἂς προσέξωσι, πολὺ ἐπικίνδυνα παιγνίδια παίζουσι.

Ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ πλῆθος ἀληθῶς χριστιανῶν, ἀνεπτυγμένων καὶ προοδευτικῶν, θλιβόμενοι ἐπὶ τῇ πανσλαυϊστικῇ πολιτικῇ, τῆς ὁποίας ἀπὸ τοῦ 1872 ἔχεται ἡ Ρωσσία, μετ' ἀπορίας διερωτᾷ «μήπως ἡ Ρωσσία ὑποστηρίζει τὴν Βουλγαρίαν ὅπως ἀμείψῃ τοὺς Ἕλληνας δι' εὐγνωμοσύνης διὰ τὰ φῶτα, τὰ ὁποῖα παρέσχον αὐτῇ;» Ἐν ὅσῳ ἡ Ρωσσία ἐθεώρει πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Χερσονήσου ἐξ ἴσου πλησίους αὐτῇ, οἱ δὲ Ρῶσσοι πρόξενοι ὑπεστήριζον πάντας τοὺς χριστιανούς, ὅλως διαφόρως οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς θὰ προσέβλεπον πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1870 ὅμως ἤλλαξαν τὰ πράγματα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ὀρθόδοξος Ρωσσία ἤρχισε νὰ ὑποστηρίζῃ τὸ Σχίσμα, προδίδουσα οὕτω τὴν πατροπαράδοτον κλῆσιν αὐτῆς, ὡς ὑπερασπιστρίας τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ πανσλαυϊσμὸς κατέστη σύμβολον αὐτῆς. Τί ἐκ τούτου θὰ προκύψῃ; Ἄγνωστον· κρίνοντες ὅμως ἐκ τῆς ἱστορίας δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι «ἐὰν δὲν ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν εὐθεῖαν, ἐὰν ἐπιλανθανώμεθα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας οὐχὶ φαεινὸν μέλλον μᾶς ἀναμένει». Αἱ κρίσιμοι περιστάσεις, ἃς ἤδη διερχόμεθα εἶνε καρποὶ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν τοῦ 1878. Ὁ Παμμογγολισμὸς εἶνε ἰσχυρότερος τοῦ πανσλαυϊσμοῦ καὶ ἐὰν θὰ ἐκσπάσῃ κατά τινος οὗτος θὰ εἶνε ἡ Ρωσσία, εἰς τοῦτο δὲ θὰ συμβάλλωσιν οὐχὶ οἱ ἀνησυχηθέντες ὑφ' ἡμῶν Κινέζοι ὅσον οἱ Ἰάπωνες καὶ οἱ ἡμέτεροι φίλοι τῆς Δύσεως. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ βουλγαρικὸν Σχίσμα δὲν θὰ ἐγίνετο καὶ ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος τῷ 1878 οὐδὲ μακεδονικὸν ζήτημα θὰ ὑπῆρχε. Ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνη δὲν θὰ περιήρχοντο εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Αὐστρίας, οὐδὲ θὰ μετεβάλλοντο εἰς χώρας πρὸς ἀποικισμὸν Γερμανῶν καὶ Μαγιάρων. Ἐὰν δὲ καὶ θὰ συνέβαινε πόλεμος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας οὗτος θὰ ἦτο ὑπὲρ ἐλευθερώσεως ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, οἵτινες θὰ ἐμάχοντο ἡνωμένοι ὑπὸ κοινὴν τοῦ Σταυροῦ σημαίαν. Ἡ δὲ Ρωσσία διὰ τοιούτου πολέμου θὰ ἐνέβαλλε μεταξὺ τῶν βαλκανικῶν λαῶν εἰρήνην καὶ ἀγάπην οὐχὶ δὲ ἔχθραν καὶ μῖσος. Τοιοῦτος πόλεμος θὰ εἶχε ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ἡ δὲ Εὐρώπη δὲν θὰ ἀπεφάσιζε νὰ ἐπαναγάγῃ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν τοὺς ἐλευθερωθέντας λαοὺς καὶ

ἡ Ρωσσία δὲν θὰ παρίστατο πρὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Εὐρώπης ὡς ὑπόδικος καὶ δὲν θὰ ἤκουε παράπονα Ἑλλήνων, Ρωμούνων καὶ Σέρβων.

Διατί μέχρι τοῦδε ἀνέχεται ἡ Ρωσσία τὸ Σχίσμα; ἐρωτῶσι τοὺς Ρώσσους οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδοὺ ἡ Βουλγαρία οὐ μόνον ἠλευθερώθη ἀλλὰ καὶ κατέλαβε χώραν ἑλληνικὴν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Διατὶ ὁ Βούλγαρος Ἔξαρχος διαμένει ἐν Κωνσταντινουπόλει; Τὸ Πατριαρχεῖον πάντοτε εἶνε πρόθυμον νὰ κηρύξῃ αὐτοκέφαλον τὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἡγεμονίας, ὁ Ἔξαρχος δὲν συγκατένευει εἰς τοῦτο. Ἀπαιτεῖ ὅλην τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην μετ' αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τούτοις τῇ Ρωσσίᾳ ἀπόκειται νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολὴν καὶ νὰ προτείνῃ τῇ Πύλῃ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ἐξάρχου καὶ τῶν βουλγάρων Ἀρχιερέων ἐκ Μακεδονίας.

Τὸ Πατριαρχεῖον εὐχαρίστως θὰ διώριζε Σλαύους ἐπισκόπους εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἰς τὰς ὁποίας τὰ $^2/_3$ τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε Σλαῦοι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπιθυμεῖ οὔτε ὁ Ἔξαρχος, οὔτε ἡ ρωσσικὴ Πρεσβεία γνωρίζοντες ὅτι ὅλοι οἱ σχισματικοὶ θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Ἤδη δὲ εἶνε ἡ καταλληλοτέρα περίστασις πρὸς τοῦτο, ἡ δὲ Ρωσσία ἀπατοῦσα τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἐξάρχου καὶ τῶν Βουλγάρων Μητροπολιτῶν ἐκ Μακεδονίας θὰ ἐκπληρώσῃ καθῆκον ἱερὸν καὶ ἔργον φιλανθρωπίας διότι εἶνε πλέον ἐκτὸς πάσης ἄλλης ἀμφιβολίας οἱ κυριώτεροι ἔνοχοι τῆς ἀπελπιστικῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως εἶνε αὐτοὶ οὗτοι.

Ἐν Μόσχᾳ

Νικόλαος Ν. Δουρνοβώ.

Τοιοῦτον ἐν ταῖς κυρίαις του γραμμαῖς τὸ ἄρθρον τοῦ γνωστοῦ φιλέλληνος τὴν συνέχειαν τοῦ ὁποίου ὑπόσχεται ὁ συγγραφεὺς εἰς νεώτερον φύλλον. Ἡ διεύθυνσις δὲ τοῦ ἐγκρίτου τούτου ὀργάνου τοῦ ρωσσικοῦ τύπου ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει αὐτῆς ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ λάβρως ἐπιπίπτει κατὰ τῶν πανσλαυϊστῶν καὶ τῶν προστατευομένων αὐτῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐρειδόμενοι ἐπὶ τῶν πρώτων ἐξέπληξαν τὸν κόσμον διὰ τῶν φρικωδῶν των κακουργημάτων, ἐλπίζοντες πάντοτε νὰ ἐπιτύχωσι ἐνεργὸν ρωσσικὴν ἐπέμβασιν. «Τὸ νὰ χύσῃ ὅμως ἡ Ρωσσία, καταλήγει ὁ πρίγκηψ Μεστέρσκη, ποταμοὺς ἁγίου στρατιωτικοῦ αἵματος διά τινας ληστρικὰς συμμορίας καὶ μάλιστα βουλγαρικάς... τοῦτο εἶνε σκέψις μισητὴ παντὶ ἀληθεῖ Ρώσσῳ».

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

B

Ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις αὐτῆς.

Οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῶν προομηρικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 1881, ὅτε στενή τις λωρὶς αὐτῆς, ἐκτεινομένη ἀπὸ μεσημβρίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου μετὰ πληθυσμοῦ 35—40 χιλιάδων ψυχῶν, παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφεθείσης ὅλης τῆς ὑπολοίπου χώρας, ἀριθμούσης περὶ τὰς 270 χιλιάδων Ἑλλήνων, ἀπέναντι 80 μόνον χιλιάδων Τουρκαλβανῶν ὑπὸ τὸν δυσβάστακτον τουρκικὸν ζυγόν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ κατάστασις τῆς Ἠπείρου ἐχειροτέρευσεν. Ἡ ἐριννὺς τῆς καταστροφῆς ὁσημέραι προβαίνει, διεξάγουσα τὸ ἀνόσιον καὶ ἀπαίσιον αὐτῆς ἔργον. Ἡ Ἤπειρος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κατέστη κοιλὰς κλαυθμῶνος. Πᾶσα ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας ἐξέλιπεν, ἡ δὲ Διοίκησις πρόγραμμα ἔχει τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ μόνον καὶ μόνον διότι οὗτος τυγχάνει ἑλληνικός, μόνον καὶ μόνον διότι ἡ ὑπ' αὐτοῦ κατοικουμένη χώρα ἀνήκει οὐχὶ μόνον ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς καὶ κατ' ἐθνικὴν συνείδησιν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ δυνάμει ἐπισήμου ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἠπείρου εἶναι προγεγραμμένος ὑπὸ τῆς τυραννούσης αὐτὸν τουρκικῆς ἀρχῆς, καθ' ὁλοκληρίαν ἐξασκουμένης ὑπὸ τοῦ τουρκαλβανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν μειονοψηφίαν, ἔχοντες δ' ὑπ' ὄψιν τὴν ἀλλαχοῦ τουρκικὴν διοίκησιν, δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀγγελικήν, ἐὰν παραβάλλωμεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν Ἠπείρῳ Διοίκησιν! Τὸ τοιοῦτον δίδει ἡμῖν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὑπάρχει προδιαγεγραμμένον σατανικὸν σχέδιον πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἐν Ἠπείρῳ Ἑλληνισμοῦ!

Ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας, ἄλλοτε ὁπωσδήποτε σεβαστῶν, δὲν ὑφίσταται πλέον ἀπὸ τοῦ 1881 ἐν Ἠπείρῳ! Οὕτως ὁ ἐκπατρισμὸς κατέστη τὸ μόνον μέλημα τοῦ φιλεστιωτάτου Ἠπειρώτου σήμερον, ὅστις μετέβαινε μὲν ἄλλοτε εἰς

τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἀλλ' ἐπέστρεφεν· ὁ ἐκπατρισμὸς κατέστη ἀνακούφισις τῆς τεθλιμμένης ψυχῆς του. Σώζων τὴν τιμὴν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ὁ Ἠπειρώτης ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὰ ξένα. Ὅ,τι πρὸ αἰώνων δὲν ἐτελέσθη ὑπὸ ἀγριωτέρας κοινωνικὰς συνθήκας, τελεῖται σήμερον! Καταστρεφομένης τῆς Ἠπείρου καὶ περιοριζομένου εἰς τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἀποτελοῦντος τὰ $^2/_3$ καὶ πλέον τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, δὲν θὰ δύναται πλέον νὰ γίνηται λόγος, περὶ τοῦ τίτλου τῆς Βερολινείου Συνθήκης, ὃν ἔχει ἀποκτήσῃ ἡ τάλαινα αὕτη χώρα ἐν τῷ Βερολινείῳ Συνεδρίῳ, καὶ τῆς καθορισθείσης ὑπὸ τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως ἀτελοῦς ὁροθετικῆς ἐν αὐτῇ γραμμῆς, περικλειούσης ὡς ἀμέσους κτήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἐκ τῶν 14 ἐννέα μόνον ἐπαρχίας, ἤτοι τῆς τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Πρεβέζης, τοῦ Λούρου, τοῦ Μαργαριτίου, τῆς Παραμυθίας, τοῦ Σουλίου, τοῦ Μετσόβου, τοῦ Ζαγορίου, τῆς Κονίτσης, τοῦ Πωγωνίου, τῶν Κουρέντων καὶ τοῦ Τσάμικου (Φιλιατῶν) μετὰ πληθυσμοῦ 230 χιλιάδων περίπου, πληθυσμοῦ οὗτινος τὰ $^5/_6$ ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Ὁ ἐξολοθρευμὸς τῆς Ἠπείρου κατ' ἀνωτέραν βεβαίως κυβερνητικὴν πρόνοιαν διεξάγεται κατὰ τὸν ἑξῆς προδιαγεγραμμένον καταχθόνιον τρόπον:

α) Διὰ τῆς ληστείας.

Ἡ ληστεία εἶναι τὸ προχειρότερον μέσον, μὲ χωροφυλακὴν καὶ ἀστυνομίαν, ἀποτελουμένην ἐκ Τουρκαλβανῶν. Πληθὺς Τουρκαλβανῶν, περιτρέχουσιν ἔνοπλοι ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς χώρας καὶ λεηλατοῦσιν αὐτήν. Ἁρπάζουσιν ὅ,τι τύχῃ ἔμπροσθέν των, αἰγοπρόβατα, βόας, ἵππους, ἡμιόνους... καὶ ὅ,τι δύνανται. Ἀπογυμνόνουσι τοὺς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον κινουμένους, καὶ εἰς εὐρυτέραν κλίμακα ληστεύουσιν οἰκίας. «πατοῦν σπίτια», κατὰ τὴν ἐγχώριον ἔκφρασιν, καὶ ἀπάγουσιν αἰχμαλώτους. Οἱ αἰχμαλωτιζόμενοι ἀνήκουσιν εἰς τὰς εὐπορωτέρας τοῦ τόπου οἰκογενείας καὶ κατὰ προτίμησιν ἐκλέγονται μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἐπανακάμπτουσιν ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Οἱ αἰχμάλωτοι ἀπολύονται δι' ἁδρῶν λύτρων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναγκαζομένων τῶν οἰκείων αὐτῶν, μὴ ἐξαρκούσης τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου αὐτῶν περιουσίας, νὰ καταφεύγωμεν εἰς ὑπέρογκα μετὰ μεγάλου τόκου δάνεια... Ἀλλὰ δὲν τελειόνει ἕως ἐδῶ. Ἑκάστη ληστρικὴ πρᾶξις ἔχει καὶ συνεπείας χρηματολογικὰς διὰ τὴν Διοίκησιν τῆς Χωροφυλακῆς, τῆς Ἀστυνομίας καὶ τὸν ἐν γένει διοικητικὸν καὶ δικαστικὸν κλάδον καὶ ἐνῷ οἱ λησταὶ μένουσιν ἀκαταδίωκτοι, ὡς ὁμόφυλοι ἢ συνεπαρχιῶται ἢ καὶ συγγενεῖς ἀκόμη τῶν ἀποτελούντων τὴν Ἀστυνομίαν καὶ τὴν Χωροφυλακὴν ὁπλιτῶν τε καὶ ἀξιωματικῶν, οἱ πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν ἐντεταλμένοι, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐνεργείας, προβαίνουσιν εἰς τὴν σύλληψιν τῶν καλλιτέρων πολιτῶν τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ ληστεία, ἢ ἡ αἰχμαλωσία, ὡς ληστοτρόφων (γιατακίων), οὓς ἀπάγουσι δεσμίους εἰς τὴν τοπικὴν πρωτεύουσαν ἢ τὴν κεντρικὴν πρωτεύουσαν, τὰ Ἰωάννινα, καὶ συγχρόνως λαμβάνουσι χώραν δύο διαπραγματεύσεις: Διαπραγματεύσεις ἀφ' ἑνὸς μεταξὺ τῶν ληστῶν καὶ τῶν οἰκείων τοῦ αἰχμαλώτου περὶ

ἐξαγορᾶς αὐτοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ διαπραγματεύσεις ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ τῶν ὀργάνων τῆς Διοικήσεως καὶ τῶν ὡς ληστοτρόφων ἀδίκως κατηγορουμένων. Χρήματα ἀπαιτοῦσιν οἱ λησταὶ πρὸς ἀπόλυσιν τοῦ αἰχμαλώτου, χρήματα ἀπαιτοῦσι καὶ τὰ ὄργανα τῆς Διοικήσεως πρὸς ἀπόλυσιν τῶν ἀθώων καὶ ἀδίκως κατηγορουμένων! Τὰ χρήματα τέλος δίδονται καὶ ὁ μὲν αἰχμάλωτος ἀπολύεται ὑπὸ τῶν ληστῶν, οἱ δὲ συκοφαντούμενοι τυραννοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, οὐδόλως διαφερουσῶν τῶν ληστῶν κατὰ τὰ ἀπάνθρωπα ἔνστικτα, μάλιστα καὶ χειροτέρων οὐσῶν ἐκείνων, διότι οἱ μὲν λησταὶ ληστεύουσι διότι μετέρχονται τὸ ληστρικὸν ἐπάγγελμα, τὰ δὲ ὄργανα τῆς Διοικήσεως ληστεύουσι, ἐνῷ ἐντέλλονται νὰ περιφρουρῶσι τὴν τάξιν καὶ τὸ δίκαιον!

Οὐχὶ δὲ ἅπαξ ἐφωράθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ χωροφύλακες μὲ τοὺς ἀξιωματικούς των, καὶ αὐτοὶ οἱ τακτικοὶ στρατιῶται ἀκόμη νὰ διαπράττωσι ληστείας καὶ διαρπαγάς! Λύκοι ἐντεταλμένοι τὴν φύλαξιν ποιμνίων!

Ὑπάρχουσι καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς αἱ ἀρχαί, ἕνεκα ἀνωτέρας ἐπιβολῆς, ἐνδιαφέρονται εἰλικρινῶς πρὸς σύλληψιν ὡρισμένων κακοποιῶν, καὶ ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχωσιν αὐτὴν ἐκλέγονται τυχέως ἢ ἐσκεμμένως πρόσωπά τινα, πάντοτε Ἕλληνες, οἵτινες οὐδέποτε μετέσχον κακοποιοῦ τινος ἐνεργείας. Συλλαμβάνονται, φυλακίζονται καὶ τυραννοῦνται διὰ τῶν ἀπανθρωποτέρων μέσων, ὅπως μαρτυρήσωσιν ἑαυτοὺς ἐνόχους τοῦ ἀποδιδομένου εἰς αὐτοὺς ἐγκλήματος, διότι ἡ καταδίκη ἔσεται πάντοτε ἠπιωτέρα τῆς ὑποδίκου καταστάσεως! Παρόμοιον συνέβη πέρυσιν ἐν Ἰωαννίνοις, ὅπερ ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ αὐτῶν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας, οἵτινες ὡς γνωστόν, ἀνήκοντες εἰς κατ' ἐξοχὴν διπλωματικὰ κράτη, ἥκιστα συγκινοῦνται, καὶ ἀνέφερον περὶ τούτου εἰς τὰς οἰκείας ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας.

Ἐκτὸς τοῦ ἐπισήμου τούτου τρόπου τῆς ληστείας ὑπάρχει ἄλλο εἶδος ληστείας, ὅπερ τελεῖται διὰ τῆς φανερᾶς ἁρπαγῆς (ζορμπαλικίου), ὡς πράξεως νομίμου καὶ ἄνευ καταφυγῆς εἰς τὰ ὄρη:

Χριστιανός τις π. χ. κέκτηται ἓν κτῆμα κινητὸν ἢ ἀκίνητον, ὅπερ σκανδαλίζει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Μωαμεθανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος δὲν συγκατανεύει νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοῦτον ἀντὶ εὐτελεστάτου τιμήματος, τοῦ δεκάτου κατ' ἀνώτερον ὅρον τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Ὁ Μωαμεθανὸς τὸ ἁρπάζει καὶ ἀφίνει ἐλεύθερον τὸ στάδιον τῶν δικαστηρίων εἰς τὸν τέως κάτοχον Χριστιανόν, παρὰ τῶν ὁποίων δικαστηρίων οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ, διότι δὲν τὸν καταδικάζουσι ποτέ!

Ἰδοὺ ἓν τοιούτου εἴδους νωπὸν παράδειγμα, οὗ τινος γνῶσιν ἔλαβεν ἐγκαίρως καὶ αὐτὸ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τοῦ ὁποίου αἱ ἐνέργειαι προσέκρουσαν εἰς τὸν ὕφαλον τῆς τουρκικῆς ἀναλγησίας:

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀργυροκάστρου καὶ ἐπὶ εὐρυτάτου καὶ μαγευτικοῦ ὀροπεδίου, περιεζωσμένου ὑπὸ λειψάνων πελασγικοῦ τείχους, ἐσώζοντο μέχρι πρό τινων ἐτῶν τρεῖς περικαλλέστατοι καὶ ἀρχαιότατοι βυζαντινοὶ ναοί, τιμώμενοι ἐπ' ὀνόματι ὁ

εἷς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ἕτερος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ὁ τρίτος τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ. Εἰς τοὺς ἱεροὺς τούτους ναοὺς ἐτέλουν τὰς ἱεροτελεστίας τῶν οὐ μόνον οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων Βλαχογοραντζῆ, Γλύνας καὶ Γράψη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πλησιεστέρων χωρίων ἀθρόοι συνήρχοντο ἐκεῖ οἱ κάτοικοι κατὰ τὰς πανηγύρεις, αἵτινες ἐτελοῦντο μετὰ πάσης μεγαλοπρεπείας καὶ ἐπισημότητος. Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ὁλόκληροι ἐκεῖναι αἱ ἐκτάσεις ἦσαν ἰδιόκτητοι τῶν χριστιανῶν τῶν πέριξ κοινοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἐνέμοντο αὐτὰς ἀνενοχλήτως. Ἀλλ' ὁ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης Ἀλῆ-Μπαμπᾶς, ἐποφθαλμιῶν, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, νὰ σφετερισθῇ τὰς γαίας ἐκείνας, παρουσιάζεται ὡς δῆθεν ἀπὸ τοῦ 1870 ἀγοραστὴς ἀγροῦ 1 ½ στρέμματος, τῆς μόνης ἐκεῖ ἰδιοκτησίας Ὀθωμανοῦ, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔκτισε μικράν τινα καλύβην, βαθμηδὸν ὅμως μετέβαλεν αὐτὴν εἰς εὐρύχωρον κατοικίαν, εἰς τὴν ὁποίαν, χάριν τῶν σκοπῶν του, ἐφρόντισε νὰ περισυλλέξῃ καὶ στεγάσῃ τοὺς φοβερωτέρους κακούργους καὶ φυγοδίκους, καὶ ἤρξατο τοῦ ἀπαισίου ἔργου του: Πρῶτον ἔθεσε χεῖρα βέβηλον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸν ὁποῖον κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων διὰ νὰ ἱδρύσῃ καὶ ἵδρυσεν ἐπὶ τῆς θέσεώς του Τεκὲν (μωαμεθανικὸν μοναστήριον). Οἱ κάτοικοι, καταληφθέντες ὑπὸ εὐλόγου καὶ ἱερᾶς ὀργῆς, εὐθὺς τότε κατέφυγον εἰς τὰς ἐν Ἀργυροκάστρῳ ἀρχάς, αἵτινες οὔτε ἠξίωσαν προσοχῆς τὰς διαμαρτυρίας τῶν χωρικῶν. Ἡ στάσις αὕτη τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀργυροκάστρου κατέστησεν αὐτὸν αὐθαδέστερον ἀπέναντι τῶν χωρικῶν, ἐξ ὧν πλεῖστοι τότε ἐκ τοῦ φόβου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθῶσι. Τῆς εὐκαιρίας τότε αὐτῆς ἐπωφελούμενος ὁ Ἀλῆ-Μπαμπᾶς κατέστρεψε καὶ τὸν ἕτερον ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, κατέλαβεν αὐθαιρέτως καὶ ἄλλας γαίας τῶν χωρικῶν καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἀργυρόκαστρον ἐγκατέστησεν ἀντιπρόσωπόν του, τὸν Μπαμπᾶ τὸν ὅμοιον αὐτῷ συνάδελφόν του Σέλφον, ὅστις διαρπάζων τὰ ζῶα τῶν χωρικῶν καὶ ποικιλοτρόπως ἐκβιάζων καὶ κακοποιῶν αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγρίων ὁπλοφόρων του, κατέστη ἀληθὲς φόβητρον. Ἀφοῦ κατεπτόησε τοὺς ἀτυχεῖς χωρικούς, συνεπλήρωσε τὸ ἔργον του, κατεδαφίσας ἤδη καὶ τὸν εναπομείναντα ναὸν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, ἕνα ἐκ τῶν στερεωτέρων καὶ περικαλλεστέρων τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, εἰς ὃν ἐκκλησιάζοντο οἱ χωρικοὶ μέχρι τοῦ 1895. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ κατεδαφιζομένου ναοῦ ἐξηγέρθησαν καὶ πάλιν οἱ κάτοικοι, ἀλλὰ διὰ τῶν μισθίων ὁπλοφόρων τ υ ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς δολοφονίας τῶν ζωηροτέρων ἐξ αὐτῶν καὶ τῶν παντοίων ἀπειλῶν καὶ κακώσεων τῶν ἄλλων. Οὕτως ἐφόνευσε τοὺς ἐκ τοῦ χωρίου Βλαχογοραντζῆ Τσάβον Μουράτην καὶ Νότην Μουράτην, τὸν ἐκ Γράψη Γεώργιον Μπάγκαν, ἐκακοποίησε δὲ πλείστους ἄλλους, ἐν οἷς ἐπικινδύνως τὸν βοσκὸν τοῦ χωρίου τούτου καὶ τὸν Κώσταν Τάσιον, καὶ οὕτω ἡσυχώτερος πλέον διαρπάζει τὰ ζῶα καὶ τὰ πρόβατα τῶν χωρικῶν, ἀποστερεῖ αὐτοὺς καὶ τοῦ ποσίμου ὕδατος. καὶ ἀδιαλείπτως προχωρῶν, ἐπεκτείνει σήμερον τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ ἀπεράντων γαιῶν, ἀνηκουσῶν εἰς δέκα ὁλόκληρα χριστιανικὰ χωρία! Ἀπεγνωσμένοι πλέον οἱ κάτοικοι ἐκ τῆς φρικώδους αὐτῆς τυραννίας ἠναγκάσθησαν τὸν παρ-

ελθόντα Ἀπρίλιον ν' ἀπευθυνθῶσι πρός τε τὸν Σουλτᾶνον καὶ τὸν Πατριάρχην. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναφορᾶς των ταύτης ὑπῆρξε μηδέν! Ὁ Σουλτᾶνος, ἔχων ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ ὄργανά του, οὐδεμίαν δίδει ἀκρόασιν εἰς τὰ παράπονα τῶν Χριστιανῶν Ἠπειρωτῶν ὑπηκόων του, ἐγκαταλείπων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀχαλίνωτον θηριωδίαν τῶν Μωαμεθανῶν, εἰς οὓς ἐπιτρέπεται ἡ ὁπλοφορία, ὅπως ἀνετώτερον καὶ ἀσφαλέστερον διαπράττωσι τὰς κατὰ τῶν ἀόπλων Χριστιανῶν παρανομίας των, ἐνῷ ἀπαγορεύεται αὕτη εἰς τοὺς Χριστιανούς, θεωρουμένη ὡς ἔγκλημα καθοσιώσεως καὶ ὡς ἐπιβουλὴ κατὰ τῶν καθεστώτων, τῆς ὁποίας ὁπλοφορίας συνέπεια διὰ πάντα Χριστιανὸν εἶνε ἐξορία καὶ πολυετὴς φυλάκισις. Καὶ τὴν μὲν ἀπαγόρευσιν τῆς ὁπλοφορίας εἰς τοὺς Χριστιανοὺς δικαιολογεῖ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ὡς ἐπιβεβλημμένην εἰς ἑαυτήν, ἐκ τοῦ φόβου δῆθεν τοῦ νὰ μὴ ἐπαναστήσωσιν οὗτοι κατὰ τῶν καθεστώτων, ἐνῷ αὕτη δὲν ἔχει ἀφορμὴν τὸν φόβον τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τυραννῶνται εὐκολώτερον οἱ Χριστιανοὶ ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, καὶ νὰ καθίσταται ὁ βίος των ἀβιωτότερος καὶ τέλος νὰ ἐκπατρίζωνται ἀνεπιστρεπτεί, «νὰ παίρουν τὰ μάτια τους» κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, «νὰ ρίξουν λιθάρι καὶ νὰ μὴ ξαναγυρίζουν πίσω».

6) Διὰ τῆς φορολογίας.

Ἕτερον εἶδος καταστροφῆς ἐν τῇ ταλαίνῃ ταύτῃ χώρᾳ εἶνε ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων. Διὰ τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν ὁ Χριστιανός, ὁ ραγιᾶς, εἶνε χρυσωρυχεῖον. Πρέπει ὡς τοιοῦτος νὰ πληρόνῃ φόρους, νὰ πληρόνῃ, νὰ πληρόνῃ καὶ διηνεκῶς νὰ πληρόνῃ. Ὑπάρχουσι τακτικοὶ φόροι, ὑπάρχουσι καὶ ἔκτακτοι τοιοῦτοι. Οἱ τακτικοὶ εἶνε οἱ ἑξῆς: 1) Ὁ Νιζαμὲς (=στρατιωτικὸς φόρος). 2) ἡ δεκάτη (ἀσιὰρ) ἤτοι ἡ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν παροχὴ τοῦ δεκάτου πάσης παραγωγῆς, 3) τὸ Βεργιοὺ (=φόρος ἐπιτηδεύματος), 4) τὸ Τεμετοῦ (=φόρος κατοικίας), 5) τὸ τζελὲπ (=φόρος αἰγοπροβάτων), 6) ὁ ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων φόρος, ἤτοι ἵππων, ἡμιόνων καὶ ὄνων, 7) ὁ ἐπὶ τῆς ὁδοποιίας φόρος χωρίς ποτε νὰ γείνωνται ἐν τῇ χώρᾳ ἔργα συγκοινωνίας, εὑρισκομένῃ ἐν πρωτογενεῖ καταστάσει ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, 8) ὁ ἐπὶ τοῦ οἴνου φόρος, ἐκτὸς τοῦ τῆς δεκάτης, 9) ὁ κτηματικὸς φόρος· ἔκτακτοι δὲ (=ἰανὲ) ὅσους δύναται νὰ ἐπινοήσῃ τυραννικὴ καὶ ἀπάνθρωπος Κυβέρνησις: π. χ. ἐὰν ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔχῃ ἀνάγκην ἐνδυμάτων, τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον τῆς Τουρκίας ἀμέσως ἐπιβάλλει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἕνα φόρον βοηθείας. Ἐὰν ἡ Τουρκία πιέζεται νὰ καταβάλῃ τὴν πρὸς τὴν Ρωσσίαν δόσιν τῆς πολεμικῆς ἀποζημιώσεως τοῦ τελευταίου πολέμου, ἀμέσως καὶ εἷς φόρος βοηθείας εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν! Ἐὰν εὐρωπαϊκή τις Δύναμις βιάζῃ τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν νὰ πληρώσῃ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ὀφειλὴν ἢ τὴν ἀποζημίωσιν πρὸς οἷον δήποτε Λοράνδον, ἀμέσως καὶ εἷς πρόσθετος φόρος εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν! Ὑποβάλλεται ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις εἰς ἐκτάκτους δαπάνας, εἴτε διά τινα πόλεμον, εἴτε δι' ἐπανάστασίν τινα ἐν Ἀραβίᾳ, ἢ ἐν Ἀρμενίᾳ, ἢ ἐν Μακεδονίᾳ; Νέος πρόσθετος φόρος εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν! καὶ τοιουτοτρόπως

τὸ σεσηπὸς καὶ κατηρειπωμένον κράτος κατωρθοῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους αὐτοῦ δαπάνας διὰ τοῦ ἱδρῶτος τῶν Χριστιανῶν.

Ἀλλ' οἱ μᾶλλον φορολογούμενοι ὅλων τῶν χριστιανῶν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας εἶνε οἱ Ἠπειρῶται Χριστιανοί. Ἐκτὸς τῶν ἐκτάκτων φόρων καὶ αὐτοὶ οἱ τακτικοὶ κατ' ἔτος αὐξάνουσι. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἡ Ἤπειρος καταστρέφεται οἰκονομικῶς, ἕνεκα τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ἀμπελώνων μενόντων ἀκαλλιεργήτων, καὶ τῆς κτηνοτροφίας παραμεληθείσης, ἕνεκα τῆς ζωοκλοπῆς καὶ τῆς λῃστείας ἀφ' ἑτέρου, ἐν τούτοις ηὐξήθη ὁ ἐπὶ τῆς δεκάτης φόρος, ἀναβιβασθεὶς ἀπὸ 10 ο/ο εἰς 12 ½ ο/ο, ὁ ἐπὶ τῶν αἰγοπροβάτων φόρος (τζελὲπ) ἀπὸ τριῶν εἰς ἓξ γρόσια. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἀναλογίαν ηὐξήθησαν καὶ οἱ λοιποὶ τακτικοὶ φόροι, καὶ εἰς ἐπίμετρον νέοι τακτικοὶ τοιοῦτοι ἐδημιουργήθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων νεώτερος τυγχάνει ὁ ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων φόρος. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ καθιστᾷ ἐπαχθεστέρους τοὺς πολυπληθεῖς τούτους φόρους δὲν εἶνε μόνον τὸ ὑπέρογκον αὐτῶν καὶ τὸ δυσανάλογον ὡς πρὸς τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν καχεκτικὴν τοῦ τόπου κατάστασιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκόλουθον σατανικὸν μέσον: Τῶν φόρων κατανεμομένων ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργείου κατὰ Γενικὰς Διοικήσεις (Βιλαγὲτ) αἵτινες κατανέμουσιν αὐτοὺς κατὰ Νομοὺς (σαντζὰκ) οἵτινες πάλιν κατανέμουσιν αὐτοὺς κατ' ἐπαρχίας (καζὰ) καὶ αὗται τέλος κατὰ χωρία, ὑποχρεοῦται διὰ τοῦ σκληροτέρου τρόπου ἕκαστον χωρίον νὰ καταβάλῃ τὸ ὁρισθὲν ποσὸν τῆς φορολογίας, διὰ δὲ τοὺς ἀνεπιστρεπτεὶ ἐκπατρισθέντας καὶ τοὺς ἀπόρους, πληρόνουσιν οἱ μὴ ἐκπατρισθέντες καὶ παραμένοντες ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ὁπωσδήποτε εὐποροῦντες, μὴ πληρόνοντες δὲ ὑποβάλλονται εἰς καταναγκαστικὴν πώλησιν τῶν ποιμνίων καὶ λοιπῶν ζώων των, ἢ ἐλλείψει τούτων εἰς τὴν τῶν μαγειρικῶν σκευῶν καὶ τῶν ἐπίπλων! καὶ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν δὲν ἤθελον ἐπαρκέσῃ ταῦτα, φυλακίζονται οἱ καθυστεροῦντες καὶ κατηγοροῦνται ὡς διακείμενοι κατὰ τῶν καθεστώτων, διότι ἡ μὴ τακτικὴ καὶ πρόθυμος ἀπότισις τῶν δημοσίων φόρων θεωρεῖται ὡς ἀπείθεια πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνωτάτου Ἄρχοντος! Ἔχει δὲν ἔχει ὁ Χριστιανὸς Ἠπειρώτης ὀφείλει νὰ πληρώσῃ! Ἐὰν δὲν ἔχῃ χρήματα, πρέπει νὰ δώσῃ ὅτι ἔχῃ, καὶ αὐτὰ τὰ φορέματά του νὰ ἐκθέσῃ πρὸς πώλησιν, καὶ τέλος νὰ παραδώσῃ καὶ ἑαυτὸν πρὸς φυλάκισιν! Ἐὰν ἡ δραματουργία εὗρεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἕνα μόνον Σάϋλωκ νὰ στιγματίσῃ ἐπὶ σκληρότητι, ἐὰν μετέβαινεν εἰς τὴν Ἤπειρον, θὰ εὕρισκε χιλιάδας Σάϋλωκ, ἐν τῷ προσώπῳ τῶν εἰσπρακτόρων τῶν δημοσίων φόρων, ἀνταξίους ἀντιπροσώπους τῶν Ἀρχισάϋλωκ προϊσταμένων των Ἀρχῶν!

Τελικὸς δὲ σκοπὸς ὅλης αὐτῆς τῆς θηριώδους διαγωγῆς τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ μερικώτερον τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων δὲν εἶνε ἄλλος ἢ ὁ ἐξαναγκασμὸς τῶν κατοίκων πρὸς ἐκπατρισμόν, καὶ ὁ Χριστιανὸς Ἠπειρώτης, φεύγων καὶ τοὺς λῃστὰς τούτους τῆς τουρκικῆς φορολογίας, ἀπέρχεται εἰς τὴν Ξένην ἀνεπιστρεπτεί!

γ) Διὰ τῆς κατὰ τῶν καθεστώτων κατηγορίας.

Τρίτον εἶδος καταπιέσεως τῶν Χριστιανῶν Ἠπειρωτῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταστῇ ὁ βίος αὐτῶν ἀφόρητος εἶνε ἡ ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῶν καθεστώτων κατηγορία, ἐξ ἧς πολλὰ τὰ ὑλικὰ ὀφέλη προσπορίζονται τὰ διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ ὄργανα τῆς τουρκικῆς Ἐξουσίας. Ἰδίως ἡ κατηγορία αὕτη περιστρέφεται εἰς τρία εἴδη Χριστιανῶν:

1ον) τοὺς διακρινομένους ἐπὶ παιδείᾳ καὶ δὴ τοὺς ἀποφοίτους Γυμνασίου καὶ τοὺς ἐπιστήμονας, ἰδίως δὲ τοὺς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα μετερχομένους.

2ον) Τοὺς ὁπωσδήποτε σημαίνοντας ἐν τῷ τόπῳ·

Καὶ 3ον) τοὺς ὁπωσδήποτε εὐποροῦντας.

Ἡ παραμικρὰ λέξις τοῦ τοιούτου εἴδους ἀνθρώπων παρεξηγεῖται καὶ ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι πάντοτε τὰς κολακευτικωτέρας λέξεις εἰς τὸ στόμα των διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, τὸ πρόσωπον τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν ἀνὰ τὴν Ἤπειρον ἀνωτάτων αὐτοῦ ὑπαλλήλων. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα δὲν ἐξαρκοῦσι πολλάκις πρὸς σωτηρίαν των. Ἁπλῆ ὑπόνοια, ἢ καὶ οὐδόλως πολλάκις τοιαύτη, ἐξερεθίζει κατ' αὐτῶν τὰ πειναλέα στίφη τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπαλλήλων τῆς χώρας, καὶ ἀμέσως σύλληψις καὶ κατηγορία. Ἡ κατηγορία φυσικῶς ἔχει ὡς θέμα τὴν συμμετοχὴν τοῦ συλληφθέντος ἀτόμου εἰς ἀνώνυμον καὶ ἀνύπαρκτόν τι ἑλληνικὸν Κομιτᾶτον καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη εἰς τὴν ἀπαισίου μνήμης Ἐθνικὴν λεγομένην ἀντεθνικὴν Ἑταιρείαν. Εἷς ἐχθρὸς πάντοτε εὑρίσκεται νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀνύπαρκτον κατηγορίαν μυστικῶς, χάριν τῆς προφυλάξεως τῶν τύπων (pour sauver les apparences) ἡ δὲ προφυλάκισις καὶ ἡ ὑποδικία καταλήγει εἰς δύο τινά: ἢ εἰς τὴν παράνομον καταδίκην τοῦ ἀθώου, ἢ εἰς τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ, κατόπιν ἁδρῶν λύτρων, ἅτινα καταβάλλει ὁ κατηγορούμενος εἰς τὰ τῆς Ἐξουσίας ὄργανα!

Πράκτορες τοῦ ἀπαισίου τούτου ἐκβιασμοῦ χρησιμεύουσι οἱ ποταπώτεροι τῶν χαρακτήρων μεταξὺ τῶν συνοίκων Μωαμεθανῶν, καὶ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὄργανα τῆς ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν ρωμουνικῆς Προπαγάνδας, ἅτινα, μὴ ἔχοντα ἔδαφος πρὸς καλλιέργειαν Ρωμουνισμοῦ, καὶ πολλάκις μὴ μισθοδοτούμενα ὑπὸ τῆς ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως, ἐκμεταλλεύονται τὸν ἁπλοῦν τίτλον τοῦ Ρωμούνου προπαγανδιστοῦ, καταγγέλλοντες εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, ὧν τυγχάνουσιν ἄμισθα ἢ ἔμμισθα μυστικὰ ὄργανα, πάντα Χριστιανὸν παρ' οὗ ἐλπίζουν νὰ *βγάλουν* χρηματικήν τινα ποσότητα, ἐξ ἧς λαμβάνουσι τὰ συμπεφωνημένα ποσοστά των.

Καὶ οἱ εὐπαίδευτοι, οἱ σημαίνοντες καὶ οἱ εὔποροι Χριστιανοὶ ἀναγκάζονται ἢ νὰ ἀποβάλωσι τελείως τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου, νὰ λησμονήσωσι τὰ πάντα καὶ νὰ ἀφεθῶσι μοιρολατρικῶς εἰς τὴν θηριωδίαν τῶν ληστῶν, τῶν ἐπιδρομέων (ζορμπάδων) τῶν εἰσπρακτόρων, τῶν καταδοτῶν, μὴ δυνάμενοι νὰ κινηθῶσιν οὔτε πρὸς τὰ ἐμπρός, οὔτε πρὸς τὰ ὀπίσω, ἢ νὰ φύγουν, νὰ φύγουν, νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς

λατρείας των, ἀπὸ τὰς ἑστίας των, ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν πατέρων των, ἀπὸ τοὺς ἐφεστίους θεούς των, καὶ νὰ ὑπάγουν μακράν, μακράν, μακράν, ἄνευ περιουσίας, διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωήν των καὶ τὴν τιμήν των! Καὶ φεύγουν, φεύγουν, φεύγουν! μέχρις ὅτου—καὶ δὲν ἀπέχει πολὺ ἡ ἀπαισία αὕτη ἡμέρα, ἐὰν προνοίᾳ τῆς Εὐρώπης, ἢ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος δὲν ἐπέλθῃ μεταβολή τις καθεστῶτος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ,— ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς ἀπὸ τῶν παλαιτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἑλληνικωτάτης Ἠπείρου θὰ εὑρίσκεται μόνον ἐν τοῖς νεκροταφείοις! Τὸ τοιοῦτον λέγεται φεῦ διοίκησις!

«Solitudinem faciunt, pacem appellant» κατὰ τὴν χαρακτηριστικωτάτην τοῦ Τακίτου ἔκφρασιν! Καὶ ταῦτα πάντα πάσχει ἡ Ἤπειρος ἕνεκα τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτῆς καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς Βερολινείου Συνθήκης χορηγηθέντος αὐτῇ τίτλου ἐλευθερίας! Ὅ,τι ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη ἔδωκεν εἰς τὴν Ἤπειρον πρὸς σωτηρίαν χρησιμεύει αὐτῇ πρὸς καταστροφήν της! Ἀπαραλλάκτως ὡς ἐκεῖνος, ὅστις εὑρίσκει τὸν θάνατόν του ἐν τῷ ἰατρικῷ του!

Δυστυχῶς ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐστερεῖτο πάντοτε καὶ στερεῖται καὶ ἤδη προγράμματος καὶ συστήματος ἐθνικῆς ἀμύνης. Ἀληθῶς ἐργάζεται καὶ ἐξοδεύει, καὶ κοπιάζει, ἀλλ' οὔτε τὸν τρόπον τοῦ ἐργάζεσθαι γνωρίζει, οὔτε τὴν χρησιμότητα τῶν δαπανῶν κατανοεῖ. Ἐπιτραπήτω μοι δὲ ὡς Ἠπειρώτῃ νὰ εἴπω καὶ μίαν πικρὰν ἀλήθειαν: Ἡ Ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἡ τόσον μετὰ τῆς Ἠπείρου ἀπὸ καταβολῆς αἰώνων στενῶς συνδεδεμένη, καὶ τοσαῦτα αὐτῇ ὀφείλουσα ἐκ θυσιῶν αἵματος καὶ χρήματος, δυνάμεως καὶ πνεύματος, πολὺ ὀλίγον ἐνδιαφέρον ἔχει δείξῃ μέχρι σήμερον περὶ τῆς χώρας ταύτης, ἥτις ὑπῆρξεν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων της καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός της. Ἡ Ἤπειρος κινδυνεύει διὰ τὴν Ἑλλάδα περισσότερον πάσης ἄλλης ὑποδούλου ἑλληνικῆς χώρας, πολὺ περισσότερον καὶ αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃ τὸν ὑπὸ τῆς Εὐρώπης χορηγηθέντα τῇ Ἠπείρῳ τίτλον ἐλευθερίας, διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἡ Ἤπειρος εἶνε διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τόσον ἑλληνική, ὅσον καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ ἡ Πελοπόννησος, δὲν πρέπει τέλος νὰ λησμονήσῃ ὅτι, ὅτε ἀναγκασθεῖσα ἀπεδέχθη τῷ 1881 τὴν ὑπὸ τῆς Εὐρώπης προταθεῖσαν νέαν ὁροθετικὴν γραμμήν, δι' ἧς ἀπηλευθεροῦτο ἡ μείζων Θεσσαλία καὶ μία στενὴ ἠπειρωτικὴ λωρίς: αἱ ἐπαρχίαι Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων, μετὰ πληθυσμοῦ 30 χιλιάδων ψυχῶν, δὲν παρῃτήθη τῶν ἐπὶ τῆς μεγάλης Ἠπείρου δικαίων αὐτῆς ἀξιώσεων, ἀλλὰ στέργουσα ἐξ ἀνάγκης τὰ παρόντα, ἐζήτει τὰ βελτίω διὰ τῆς πρὸς τὰς μεγάλας Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ἀμέσως ἀπευθυνθείσης ἐγκυκλίου αὐτῆς, ὡς ἑξῆς ἐχούσης:

»Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἀποδεχομένη τὰς διατάξεις τῆς ἐπισήμου πράξεως
»τοῦ Βερολίνου, ἥτις καθώριζε τὰ νέα τοῦ βασιλείου σύνορα, ἐφρόνει ἐν πλήρει
»πεποιθήσει, ὡς σήμερον ἔτι φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων
»τῆς Εὐρώπης παρῆγε δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις διά τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν

»Τουρκίαν, διὰ τοὺς κατοίκους τῶν τῇ Ἑλλάδι παραχωρηθεισῶν ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ »διὰ τὴν Εὐρώπην.

»Ἐν τούτοις αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀνακοινοῦσι σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι, »μὴ κατορθωθέντος, ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ἵνα αἱ ἀποφάσεις, αἱ περιεχόμεναι ἐν »τῇ τελικῇ πράξει τῆς Βερολινείου Συνδιασκέψεως, λάβωσι τὴν εἰρηνικὴν ἐκτέλεσιν, »ἣν διενοοῦντο αἱ κυβερνήσεις, παρήγγειλαν αὗται τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντι»προσώποις των, ὅπως ἐπιζητήσωσι καὶ διαγράψωσι τὴν κατ' αὐτοὺς εἰς τὰς ἀνάγ»κας τῆς καταστάσεως μᾶλλον ἀνταποκρινομένην ὁροθετικὴν γραμμήν.

»Αἱ ἀποφάσεις τῶν Πρεσβευτῶν, ἀποδεκταὶ γενόμεναι παρὰ τῆς Εὐρώπης καὶ »ῥητῶς ὑποκατασταθεῖσαι εἰς τὰς ἐν τῇ πράξει τῆς 1ης Ἰουλίου 1880 περιεχομέ»νας, τροποποιοῦσι ῥιζικῶς τὴν γραμμὴν τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Βερολίνου. Τὴν »ἀντικαθιστῶσι διὰ νέας ὁροθετικῆς γραμμῆς, ἧς τὰ πλεῖστα σημεῖα οὐδεμίαν περιέ»χουσιν ἀσφάλειαν καὶ στεροῦνται πάσης φυσικῆς ἀμύνης. Τὴν γραμμὴν ταύτην, »ἧς αἱ ἐλλείψεις δὲν θέλουσι βραδύνῃ νὰ γεννήσωσι δυσκολίας ἐν τῷ παρόντι καὶ »κινδύνους ἐν τῷ μέλλοντι, προσκαλεῖται ἡ Ἑλλὰς ν' ἀποδεχθῇ ὅ,τι τάχιον.

»Ἐνώπιον τῆς προσκλήσεως ταύτης τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ μὴ »ἐρωτήσῃ ἑαυτήν, ἐὰν ἡ ἀποδοχή της ἤθελεν ἀληθῶς προαγάγῃ τὸ ζήτημα καὶ »τῇ ἐξασφαλίσῃ λύσιν πλήρη, ταχεῖαν καὶ εἰρηνικήν. Ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος, »ἡ τύχη τῶν ἀποφάσεων τοῦ Βερολίνου, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συναινέσεως τῆς Ἑλ»λάδος εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως, πάντα ταῦτα δὲν ἐνθαρρύνουσι βε»βαίως τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἵνα ἀπαντήσῃ καταφατικῶς. Ὅθεν τῇ ἐνδιαφέ»ρει νὰ γνωρίσῃ, πότε αἱ νέαι ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης ἤθελον ἐκτελεσθῇ, νὰ μάθῃ, »ἐὰν ἡ εἰρηνικὴ παράδοσις τῶν παραχωρηθεισῶν τῇ Ἑλλάδι χωρῶν θὰ πραγματο»ποιηθῇ ἀμέσως ἢ ἐν βραχεῖ διαστήματι, ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθησομένῳ, καὶ νὰ »διαφωτισθῇ ἐπὶ τέλους, ὡς πρὸς τὰς ἐγγυήσεις, ἃς αἱ Δυνάμεις ἤθελον ἐπὶ τούτῳ »παράσχῃ.

»Ἡ κυβέρνησις τοῦ Βασιλέως μετὰ λύπης μανθάνει, ὅτι ἡ ἰδέα ἐνδεχομένης »διαταράξεως τῆς εἰρήνης ἤρκεσεν, ὅπως ἡ Εὐρώπη προβῇ εἰς τὴν τροποποίησιν τῆς »ἐν Βερολίνῳ ληφθείσης ἀποφάσεώς της. Οὐδέποτε ἡ Ἑλλὰς ἤθελε πιστεύσῃ ὅτι »ἡ Τουρκία ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν Μεγάλων Δυνά»μεων, οὐδ' ὅτι ἤθελε παραγνωρίσῃ τὰ ἴδιά της συμφέροντα, μέχρις ἀντιπράξεως »εἰς τὴν σταθερὰν καὶ ἀκλόνητον θέλησιν αὐτῶν, ἐκτιθεμένη οὕτω εἰς πάσας τὰς »ἀβεβαιότητας τοῦ πολέμου, οὗ τινος οὐδ' αὐτὴ ἤθελε δυνηθῇ νὰ ὑπολογίσῃ τὰς »συνεπείας καὶ τὴν ἔκτασιν.

»Ἡ Ἑλλὰς ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην. Εὐγνωμονεῖ τῇ Εὐρώπῃ διὰ τὰς προσπαθείας »της πρὸς εἰρηνικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων. Ἑπομένως θέλει »σπεύσῃ νὰ καταλάβῃ τὰς περιερχομένας αὐτῇ χώρας καὶ νὰ παράσχῃ πᾶσαν ἐπι»θυμητὴν ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν Μουσουλμάνων τῶν προσαρτηθεισῶν ἐπαρχιῶν, ὡς

»πρός τε τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ θρησκεύματος αὐτῶν καὶ τὴν ἀσφάλειαν »τῆς ἰδιοκτησίας των.

»Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς, καίπερ ἀποφασίσασα ν' ἀκολουθήσῃ τὴν εἰρηνικὴν ὁδόν, τὴν »ἐνδειχθεῖσαν αὐτῇ παρὰ τῆς Εὐρώπης, ἧς ἀνέκαθεν ἐσεβάσθη τὰς συμβουλάς, »*φρονεῖ ὅτι οὐδ' ἀξιοπρεπές, οὐδὲ γενναῖον ἐκ μέρους αὐτῆς ἤθελεν εἶσθαι νὰ παρίδῃ »ἐγκαταλειφθέντα εἰς τὴν παροῦσαν τύχην των τὰ τέκνα της, τ' ἀπομείναντα ἐκτὸς »τῶν ὁρίων, καὶ τῶν ὁποίων τὰ δίκαια πανηγυρικῶς ἀνεγνώρισεν ἡ Εὐρώπη ἐν Βε-»ρολίνῳ καὶ ἐπανειλημμένως καθιέρωσε.*

»Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εὐελπιστεῖ, ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις θέλουσιν »εὐχαρεστηθῇ νὰ λάβωσιν ὑπὸ σπουδαίαν σκέψιν τὴν εἰς τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν ἔκ-»κλησιν ταύτην καὶ νὰ τὴν ἐξετάσωσιν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εὐμενὲς πνεῦμα, ὅπερ ἀεί-»ποτε ἐπρυτάνευσεν εἰς τὰς περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων διασκέψεις των.»

Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἡ μήτηρ Ἑλλάς, ὡς ἀποκαλοῦμεν αὐτὴν οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες πρέπει ν' ἀναπτύξῃ ἰδίαν περὶ Ἠπείρου μέριμναν, μέριμναν ἐνδελεχῆ καὶ συστηματικήν, μὴ ἀναμένουσά τι οὔτε παρὰ τῶν ἐν διασπορᾷ Ἠπειρωτῶν, οὐδεμίαν δυναμένων νὰ ἔχωσιν ἠπειρωτικὴν ἑνότητα, ἕνεκα τῆς ἀνὰ τὰς πέντε Ἠπείρους τοῦ κόσμου διασπορᾶς των καὶ συνεπῶς ἀνισχυρωτάτων οὐσῶν τῶν ἠθικῶν τε καὶ ὑλικῶν δυνάμεων αὐτῶν, καὶ οὓς ὁ σκληρὸς ἐκπατρισμὸς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀφ' ἑτέρου ἀκηδεία ἀπεγοήτευσε καὶ κατεμάρανε, οὔτε παρὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ οἰκούντων, παρ' ὧν ἡ τυραννία ἔχει ἀφαιρέσῃ τὰ πάντα, μὴ ἐξαιρουμένης οὔτε αὐτῆς τῆς πρὸς διαμαρτυρίαν φωνῆς!

Πρέπει ἡ Ἑλλὰς νὰ μεριμνήσῃ τὸ ταχύτερον περὶ τῆς Ἠπείρου, τῆς δυστυχεστάτης Ἠπείρου, ἄλλως ἡ Ἤπειρος θέλει κοιμηθῇ ἐν βραχεῖ μέλλοντι τὸν ὕπνον τοῦ νεκροταφείου ὡς ἑλληνικὴ χώρα!

Ἱερεμίας.

ΠΩΣ ΕΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗ Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ *

Πρὸ τοῦ 1872, πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως δηλ. τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος, βουλγαρικὴ ἐν Θεσσαλονίκῃ κοινότης δὲν ὑπῆρχεν· οὐδὲ σκιὰ Βουλγάρου.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἀπετέλει ἓν τῶν ἀκμαιοτέρων κέντρων τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἐτάραττον Βουλγάρων ὀρυγμαδοί, ἀπετέλει δὲ καὶ ἀποτελεῖ γεραραν ἑλληνικὴν ὀρθόδοξον κοινότητα μὲ τοὺς 14 (σήμερον 18) περικαλλεῖς ναούς της, πλὴν τῶν παρεκκλήσεων καὶ τῶν βυζαντινῶν ναῶν της, μὲ ἀκμαίας ἑλληνικὰς σχολάς, σχολὰς τοῦ Γένους, σεμνυνομένη διὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς εὔκλειαν καὶ καταγωγήν, διατηροῦσα ὅλην τὴν αἴγλην καὶ τὴν ἀρχοντίαν τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων ἀπὸ τῆς βυζαντιακῆς ἀκόμη ἐποχῆς. Ἠρίθμει οἴκους ἀρχοντικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς εὐρωπαϊκῆς φήμης, διακριθέντας καὶ διὰ τὰς μεγάλας ὑπὲρ τοῦ Γένους ὑπηρεσίας.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χριστιανικῶν χρόνων, ἀξιωθεῖσα τῆς ἐπισκέψεως τοῦ ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν Παύλου, ὅστις ἔγραψε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς δύο τῶν λαμπροτέρων ἐπιστολῶν του, κατέχει περιφανῆ θέσιν ἐν τῷ Πανελληνίῳ στερεώματι. Κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους ἀνέδειξεν ἁγίους καὶ ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς διαπρεπεστάτους, τοὺς ἱεράρχας Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, Εὐστάθιον τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλους ὑπερμάχους τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας.

Αἱ παρὰ τὸν θεότευκτον Ὄλυμπον, τὸν ἐπισκοποῦντα τὴν Θεσσαλονίκην, Πιερίδες Μοῦσαι, εὑρίσκουσι γενναιόφρονα προστασίαν καὶ περίθαλψιν. Ἀφειδῶς δαπανῶντες καὶ μετὰ θάνατον ὁλοκλήρους περιουσίας καταλείπουσιν οἱ Θεσσαλονικεῖς ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς πατρίδος. Δὲν ὑστεροῦσι καὶ ἐν τῇ φιλογενεῖ εὐποιΐᾳ. Ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν Χαρίση, τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου καὶ Γηροκομείου τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ μεγαθύμου καὶ μετριοφρονεστάτου Παπαφῆ, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ περικαλλεστάτου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου, ὡς ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς Ὀρφανοτροφείου, μεγαλοφώνως κηρύσσεται ἡ θερμὴ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Θεσσαλονίκης φιλοπατρία, ἥτις διαθερμαίνει τὴν εὐγενεστάτην ψυχὴν αὐτῶν.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ σχίσματος καὶ τὴν ἵδρυσιν ἐν Κων/πόλει τῆς Βουλ-

* Ἐκ τῆς «Ἀληθείας» τῆς Θεσσαλονίκης.

γαρικῆς Ἐξαρχίας, ἡ Θεσσαλονίκη ὡρίσθη τὸ ἐπικαιρότερον κέντρον πρὸς ἐνέργειαν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ὡς τῆς σπουδαιοτέρας ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Καὶ πρὸς τοῦτο, ὡς πρῶτον ἄρθρον αὐτοῦ ὡρίσθη ἡ καταπολέμησις τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἡ ὑπονόμευσις τῶν ἱστορικῶν γεωγραφικῶν καὶ φυσικῶν αὐτῶν ἐπὶ τῆς χώρας δικαίων καὶ εἰ δυνατὸν ἡ τελεία αὐτῶν ἐξόντωσις.

Κατ' ἀρχὰς συμπηγνύουσι μικρὰν καὶ ἀσήμαντον βουλγαρικὴν κοινότητα ἐκ τῶν κατοίκων τῆς παρὰ τὰ ἀλβανομακεδονικὰ σύνορα Δίβρης, οἵτινες τὸ σερβικὸν σλαυϊκὸν ἰδίωμα ὁμιλοῦντες κατέρχονται καὶ σήμερον ἔτι ἐνταῦθα καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς χώρας μας καὶ μετέρχονται οἱ πλεῖστοι τὸν κτίστην καὶ ξυλουργόν, τινὲς δὲ καὶ τὸν γαλακτοπώλην. Καὶ ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι ἔχοντες ἑλληνικὴν τὴν συνείδησιν παρέμειναν ἐγκατασταθέντες ἐνταῦθα ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὀρθοδοξίαν καὶ σήμερον ἀποτελοῦσι χρηστὰς τῆς κοινότητος ἡμῶν οἰκογενείας, ἐχούσας τελείαν ἑλληνικὴν μόρφωσιν.

Προϊόντος τοῦ χρόνου προσηλυτίζουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ χρημάτων καὶ ὑποσχέσεων καὶ ἄλλους τινὰς ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς χώρας ταύτης, ὧν οἱ περισσότεροι ἰδίως ἐκ Κιλκισίου, Περλεπὲ καὶ Βελισσῶν, ἐν οἷς ὁμιλεῖται τὸ γνωστὸν σλαυόηχον γλωσσικὸν ἰδίωμα. Οὕτως ἀπετελέσθη ἱκανὸς ἀριθμὸς κατοίκων (μέχρις 100 οἰκογενειῶν) δυναμένων ν' ἀποτελέσωσιν ἐπισήμως ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἀνεγνωρισμένην κοινότητα, ἀπολαύουσαν τῶν χορηγηθέντων τῇ βουλγαρικῇ Ἐξαρχίᾳ προνομίων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας ὑπήχθη, καὶ οὕτως ἐνεσφηνώθη μεταξὺ τῆς ἡμετέρας ἡ ὀνομασθεῖσα σχισματικὴ βουλγαρικὴ κοινότης καὶ ἤρξατο τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ καταχθονίου σχεδίου τῶν Πανσλαυϊστῶν, τῆς καταπολεμήσεως τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων.

Οὕτως ἐσχηματίσθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς χώρας ταύτης βουλγαρικαὶ κοινότητες ἐκ προσηλύτων καὶ ἀρνησιθρήσκων, ὧν τὴν παρεφθαρμένην σλαυϊκὴν γλῶσσαν, τὴν μετὰ ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν λέξεων ἀναμεμιγμένην εὗρον οἱ πονηροὶ τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἑταῖροι ὡς ἔδαφος πρὸς κατάκτησιν καὶ προσεταιρισμόν.

Μετέβαλον παλαιάν τινα οἰκίαν εἰς ἐκκλησίαν, ἀνεγκαινίαστον βεβαίως, ἐλλείψει ἀρχιερέως, κειμένην ἔν τινι συνοικίᾳ, ἥτις ἐκ τῆς συγκεντρώσεως πολλῶν σχισματικῶν ἐντὸς πενιχρῶν οἰκίσκων αὐτῆς ἐκλήθη, *τὰ βουλγάρικα*, ὀνομασία σημαίνουσα ἀσήμους κατοίκους καὶ οὐτιδανούς. Ἀλλ' οὐδεὶς τότε κατεδέχετο νὰ καλῆται κἂν Βούλγαρος· ἡ προσωνυμία Βούλγαρος ἐθεωρεῖτο ὕβρις, συμπληρουμένη διὰ τῶν λέξεων *ἀνάλατος καὶ κρομμυδοκέφαλος* καί τινων ἄλλων ἀκόμη λέξεων, σημαινουσῶν πολλὰς κακίας καὶ ἐλαττώματα.

Αὐξανομένου σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχισματικῶν διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ ἄλλων, εἴτε ἐκ τῆς χώρας ταύτης, εἴτε καὶ ἐκ τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας, σκοπίμως ἐνταῦθα ἐγκαθισταμένων, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κοινότητος καὶ ἐξυπηρέτησιν τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας προέβησαν εἰς τὴν ἵδρυσιν καὶ δευτέρας ἐκκλησίας μετὰ δέκα καὶ

πλέον ἔτη. Πρὸς τοῦτο ἠγόρασαν εἰς τὸ ἄλλον ἄκρον τῆς πόλεως, εἰς ἀπόκεντρον συνοικίαν τοῦ Βαρδάρη ἓν ἐργοστάσιον ἢ μᾶλλον ἀποθήκην βομβυκίων μεταξοσκώληκος, μετὰ εὐρυχώρου περιβόλου, ἣν μετέβαλον εἰς ἐκκλησίαν, ἄνευ ἐγκαινίων.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἔχοντες ἀκόμη τότε ἐν τῷ προγράμματί των, τὴν διὰ τῶν σχολείων καὶ διδασκάλων ἐξυπηρέτησιν τῶν αἰσχρῶν σχεδίων των συνέστησαν τὸ πρῶτον μικρὰν δημοτικὴν σχολήν, ἓν εἶδος γραμματείου, πρὸς διδασκαλίαν τῆς βουλγαρικῆς ἀλφαβήτου, ἐν ᾧ περισυνέλεγον δωρεὰν τὰ τέκνα τῶν εὐαρίθμων τότε σχισματικῶν. Μετέπειτα ἐντείνοντες τὰς ἐνεργείας των εἰς τὸν κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνισμοῦ πόλεμον συνέστησαν ἀστικὴν σχολὴν ἑξάτακτον καὶ πρὸ 20 περίπου ἐτῶν συνέστησαν τὸ περιβόητον βουλγαρικὸν τῆς Θεσσαλονίκης γυμνάσιον ἢ μᾶλλον διδασκαλεῖον μετὰ οἰκοτροφείου.

Συγχρόνως ἱδρύθη καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον ἐπίσης μετὰ οἰκοτροφείου. Εἰς ἀμφότερα τὰ προπαγανδιστικὰ ταῦτα σχολεῖα ἤγρευον μαθητὰς καὶ μαθητρίας ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς χώρας μας, τέκνα τὸ πλεῖστον ἄπορα ἀπόρων γονέων, τὰ ὁποῖα ἐξέτρεφον δωρεὰν καὶ ἐξεπαίδευον ἢ μᾶλλον ἐμύουν καὶ κατήχουν μέχρι φανατισμοῦ εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Ἐκ τῶν σχολείων ἐξηρτήθη τότε πρωτίστως ἡ πραγμάτωσις τῶν κυριωτέρων ἄρθρων τοῦ βουλγαρικοῦ προγράμματος. Ἠγόρασαν μεγάλας καὶ εὐρυχώρους οἰκίας, παρ' ὁμογενῶν δυστυχῶς,ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς σχολεῖα καὶ οἰκοτροφεῖα, ἀντὶ ἀδρᾶς τιμῆς· ἀνήρτησαν μεγάλοις γράμμασιν ἐπιγραφὰς γαλλιστὶ καὶ τουρκιστὶ καὶ ἐτοποθέτησαν Ἀλβανοὺς καβάσηδες φουστανελλοφόρους εἰς τὰς εἰσόδους αὐτῶν. Ἄρθρο πίστεως παρ' αὐτοῖς, ὡς ἐπικεφαλὶς τοῦ προγράμματος αὐτῶν καὶ ὡς κατακλεὶς ἡ ἐπίδειξις, ὁ θόρυβος, ἡ ρεκλάμα, ἡ ἀγυρτεία μέχρι ταρτουφισμοῦ. Τὰ προγράμματα τῶν σχολῶν των πομπώδη καὶ μακροσκελῆ. Ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα πρωτίστως, μετ' αὐτὴν ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ τουρκική. Τὰ φυσικομαθηματικὰ ἐντεταμένα καὶ εἰς ἐπίμετρον τεχνικὰ μαθήματα, ᾠδικὴ καὶ καλλιγραφία, ἰχνογραφία καὶ ζωγραφική. Κατήρτισαν πλουσίαν συλλογὴν ὀργάνων φυσικῆς καὶ χημείας, ἵδρυσαν μετεωρολογικὸν σταθμὸν καὶ ἐδημοσίευον μέχρις ἐσχάτων δελτίον μετεωρολογικὸν εἰς ἐγχώριον γαλλικὸν φύλλον καταβάλλοντες καὶ ἀμοιβὴν τῆς δημοσιεύσεως χάριν τῆς ρεκλάμας. Πρὸς τούτοις καὶ συλλογὴν ζῴων κατήρτισαν, καὶ πρὸς τοῦτο προσέλαβον Οὑγγρόν τινα ζωολόγον καὶ ταριχευτήν, ὅστις ἐπὶ δύο ἔτη περιελθὼν πολλὰ μέρη τῆς χώρας ταύτης συνέλεξε ζῷα καὶ κατέταξεν αὐτὰ ἐπιστημονικῶς, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ μικρὸν ζωολογικὸν μουσεῖον, ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας ταύτης λαβὼν περὶ τὰς 14,000 φράγκων. Τὰς συλλογὰς ταύτας καὶ τὸ μουσεῖον κομπάζοντες ἐπεδείκνυον εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸ σχολεῖόν των ξένους καὶ μάλιστα εἰς ἀνταποκριτὰς γαλλικῶν ἐφημερίδων.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἐπίδειξιν, ἥτις ἐγνώριζον καλῶς ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἀποφέρει τοὺς καρπούς της. Ὁ κύριος ὅμως σκοπὸς τῶν σχολείων των ἦτο ἡ βλάστησις παρὰ τοῖς κατοίκοις ἀντὶ τῆς ἑλληνικῆς τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας, ἡ ἀφύ-

πεισις παρ' αὐτοῖς χιμαιρικῶν ὀνείρων καὶ ἰδεωδῶν, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἀδιάλλακτον μῖσος κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁλοσχερὴς αὐτῶν ἐξαφάνισις καὶ ἡ ὑποκατάστασις αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ διὰ τῶν Βουλγάρων. Πρὸς τοῦτο συνέταξαν βουλγαρικὰ διδακτικὰ βιβλία, ἐν οἷς τερατωδῶς διεστρεβλοῦτο ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἱστορία τῆς χώρας μας. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος π. χ. καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὁ Ὅμηρος ἦσαν τέκνα τῆς ἀρχαίας ἐνδόξου (!) Βουλγαρίας.

Εἰς τὴν προσευχήν των ἦσαν ᾄσματα, δι' ὧν ἐπεκαλοῦντο τὴν θείαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων δίκην καὶ ἐκδίκησιν. Κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς μετέβαινον ἐν σώματι, μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι μὲ τὰς ὁμοιομόρφους στολάς των μετὰ τῶν διδασκάλων των εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ συμμετεῖχον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ψάλλοντες ἐν χορῷ, ὥστε ν' ἀκούωνται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν. Μετὰ μεσημβρίαν τακτικώτατα ἐξήρχοντο εἰς περίπατον, προηγουμένων τῶν καβάσηδων διερχόμενοι ἐπιδεικτικῶς τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως. Καὶ κατὰ τὰς κηδείας ἀκόμη, δὲν θὰ φανῇ παράξενον, οὐ μόνον σημαίνοντος νεκροῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ τελευταίου σχισματικοῦ, ἔψαλλον οἱ μαθηταὶ καθ' ὁδὸν ἐν χορῷ ἐπικήδειον ᾆσμα μέχρι τοῦ νεκροταφείου των, προπορευόμενοι τοῦ φερέτρου (πάλιν πρὸς ἐπίδειξιν οὐκ ὀλίγον κωμικήν). Τὸ νεκροταφεῖον τῆς βουλγαρικῆς κοινότητος ἀπεχωρίσθη, ἅμα τῇ ἀναγνωρίσει αὐτῆς ὡς κοινότητος κυβερνητικῇ ἀδείᾳ καὶ ἀποφάσει, ἐκ τοῦ μεγάλου τῆς ἡμετέρας κοινότητος νεκροταφείου καὶ ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, παράρτημα αὐτοῦ παρακείμενον, μικρὸν καὶ πενιχρὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἡμέτερον.

Τὸ ἐνταῦθα βουλγαρικὸν γυμνάσιον διηύθυνον ἀποστελλόμενοι ἐκ Βουλγαρίας διακεκριμένοι Βούλγαροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ εἷς πρώην ὑπουργός, ὁ Σαράφωφ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀποστολή αὐτῶν δὲν ἦτο ἁπλῶς παιδαγωγική, ἀλλὰ πολιτικὴ καὶ προπαγανδιστική. Ἀπεστέλλοντο ὡς πράκτορες τοῦ Βουλγαρισμοῦ πρὶν ἢ μάλιστα ἀναγνωρισθῇ τὸ ἐνταῦθα βουλγαρικὸν ἐμπορικὸν Πρακτορεῖον.

Τὰ σχολεῖα τῆς βουλγαρικῆς κοινότητος δὲν ἦσαν ἱδρύματα τῶν Μουσῶν, ἀλλὰ καταχθόνια τοῦ Ἡφαίστου χαλκεῖα, ἐν οἷς ἐχαλκεύθησαν πᾶσαι αἱ περὶ τῆς χώρας ταύτης καὶ αἱ κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ σκευωρίαι, τὰ ὅπλα καὶ αἱ βόμβαι πολλῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου μελῶν καὶ ἀρχηγῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Μπόρις Σαράφωφ. Ὁ διαβόητος οὗτος Δὸν Κιχώτης λήσταρχος εἶνε θρέμμα καὶ ἀνάστημα τοῦ ἐνταῦθα βουλγαρικοῦ γυμνασίου. Οἱ ἀποφοιτήσαντες τοῦ ἐνταῦθα βουλγαρικοῦ γυμνασίου ἐξεπέμφθησαν ὡς διδάσκαλοι τῶν κηρυχθεισῶν σχισματικῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ κοινοτήτων καὶ ἀνεδείχθησαν φανατικώτατοι τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας καλλιεργηταὶ καὶ ἀμείλικτοι τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ διῶκται καὶ πλεῖστοι τούτων ὑπῆρξαν ἀρχηγοὶ καὶ ὑπαρχηγοὶ τῶν συμμοριῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου κατὰ τὰς τελευταίας ληστανταρτικὰς αὐτῶν ἐνεργείας.

Τὸ γυμνάσιον τοῦτο πρὸ 5 ἐτῶν μετεβλήθη εἰς πρακτικὸν Λύκειον μετὰ τμήματος ἐμπορικοῦ, τοῦ ὁποίου διευθυντὴς πρὸς διοργάνωσιν ἀπεστάλη ὁ νεωστὶ διορισθεὶς

ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Παγιάκωφ, πρώην τραπεζίτης, χρεωκοπήσας, ὡς λέγουσι, καὶ ἀναμιχθεὶς εἰς οὐχὶ ἁγνὰς ἐπικερδεῖς κυβερνητικὰς ἐπιχειρήσεις.

Πρὸ 5 ἐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο ἐφοίτων 168 μαθηταί, ἐξ ὧν 120 ἐσωτερικοὶ οἰκότροφοι, ἐδίδασκον δὲ 13 καθηγηταί. Ἔκτοτε ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν σημαντικῶς ἠλαττώθη, ἀφοῦ μάλιστα κατήργησαν καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον δι᾽ οἰκονομικὰς δυσχερείας, οἱ δὲ μισθοὶ τῶν καθηγητῶν των ἐπληρώνοντο κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν λίαν ἐκπροθέσμως, καθυστερούμενοι καὶ ἐπὶ 6 καὶ πλέον μῆνας.

Ἡ μανία τῶν ἀνθρώπων τούτων πρὸς ἐπίδειξιν καὶ διαφήμισιν ἐξικνεῖτο εἰς τὸ κατακόρυφον κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς ἑορτῆς τῶν Ἑλλήνων Θεσσαλονικέων ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, οἵτινες, ὡς γνωστόν, μετέδωκαν εἰς αὐτοὺς τὸν χριστιανισμόν. Τὴν πρωΐαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ των ἐγίνετο θορυβώδης ἱεροτελεστία, καθ᾽ ἣν πάντες παρευρίσκοντο ὥστε νὰ μὴ μείνῃ κανεὶς μήτε ἐν ταῖς οἰκίαις μήτε ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔκ τε τῶν κατοίκων καὶ τῶν παρεπιδήμων. Μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἐκκλησιαστικὴ πομπὴ μετὰ τῶν ἱερέων, ψαλτῶν καὶ τῶν μαθητῶν, ψαλλόντων ἐν χορῷ βροντόφωνόν τι ᾆσμα, μετέβαινεν εἰς τὸ σχολεῖον, ἀκολουθοῦντος ὅλου τοῦ ἐκκλησ ἄσματος. Μετὰ μεσημβρίαν συνήρχοντο εἰς τὸν ἔξωθι τῆς πόλεως δημαρχιακὸν κῆπον, ἔνθα ἐν ἀληθεῖ φρενίτιδι ἐπεδίδοντο εἰς ἑστιάσεις μετ᾽ ᾀσμάτων καὶ χορῶν καὶ σπονδῶν εἰς τὸν Βάκχον μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, εὐχόμενοι ἵνα καὶ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἑορτάσωσι τὴν ἑορτὴν ταύτην . . . ἀλλ᾽ ἄνευ Ἑλλήνων. Ἡ ἑορτὴ αὕτη, τελουμένη τῇ 11ῃ Μαΐου δὲν ἑωρτάσθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, διότι προηγήθησαν αἱ γνωσταὶ τῆς 16 Ἀπριλίου ἐκρήξεις τῆς βουλγαρικῆς δυναμίτιδος,

Μετὰ τὴν Σόφιαν, τὸ κέντρον τῆς ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ἐνεργείας τῶν βουλγάρων μεγαλοϊδεατῶν, τὴν Θεσσαλονίκην κατέστησαν τὸ σπουδαιότερον ὁρμητήριον τῶν ἁρπακτικῶν καὶ ἐκβουλγαριστικῶν αὐτῶν ἐπιδρομῶν.

Ὅλοι οἱ πρὸς τοῦτο παράγοντες καὶ τὰ κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὄργανα ἐξευρέθησαν μετὰ θαυμαστῆς ὄντως ἐπιτυχίας.

Πέντε ἱερεῖς τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ὧν ὁ εἷς ἀρχιμανδρίτης προϊστάμενος, ἀρχιερατικὸς ἀντιπρόσωπος, πρώην Ἕλλην ὀρθόδοξος ἱερεύς, κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἕτερος ἐξ αὐτῶν ἐπίσης πρώην ὀρθόδοξος, ἔχων ἀδελφὸν ἱερέα ὀρθόδοξον, ἐνεργὸν ἐφημέριον ἐν ἡμετέρῳ ναῷ, πάντες θερμουργοὶ τῶν δογμάτων της βουλγαρικῆς προπαγάνδας, κατηχηταὶ καὶ ἱεροκήρυκες. Ἱερώτερον ἔργον αὐτῶν θεωροῦσι τὸ κατηχεῖν καὶ διδάσκειν τὰ δόγματα τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου μᾶλλον ἢ τῷ ἱερουργεῖν ἐν τῷ ναῷ καὶ πρὸς τοῦτο δὲν ὀκνοῦσι τρέχοντες ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ἀπὸ ξενοδοχείου εἰς ξενοδοχεῖον, ἀσκοῦντες ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ἱερωσύνης των πρὸς ἀποπλάνησιν καὶ προσηλυτισμόν, καὶ ἐκμεταλλευόμενοι καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὴν ἐπιβολήν. Κατήντησαν νὰ λέγωσι τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸν εἰς τοὺς εὐπιστοτέρους χωρικοὺς καὶ ἀγρότας, τὸ ὁποῖον οἱ ἴδιοι πιστεύ-

σαντες ἀφελῶς διηγοῦντο: *Ἐὰν ἀποθάνῃ τις ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ κομιτάτου, μετὰ 40 ἡμέρας θ' ἀνασυηθῇ θείᾳ βουλήσει!»*

Περὶ τῶν καθηγητῶν, διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω ὁποίαν μετήρχοντο ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίαν καὶ ὁποῖοι οἱ καρποὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Οἱ ἰατροί, εἷς ἢ δύο, ἐφρόνουν ὅτι τὸ καθῆκον αὐτῶν δὲν ἦτο κυρίως ἡ θεραπεία τοῦ σώματος τῶν σχισματικῶν, ἀλλ' ἡ θεραπεία τοῦ βουλγαρικοῦ φρονήματος καὶ ἡ ἐπίρρωσις αὐτοῦ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ κομιτάτου. Μεγάλην ὄντως μυστηριώδη γοητείαν καὶ ἐπιβολὴν ἐξήσκησε τὸ περίφημον τοῦτο κομιτάτον καὶ βεβαίως ἀφοῦ ἔλαβε τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλογίαν τῆς μεγάλης καὶ θαυματουργοῦ τοῦ βορρᾶ ἑταιρείας καὶ τῶν πρώτων αἱρεσιαρχῶν αὐτῆς. Περὶ τῆς δράσεως τῶν ἰατρῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει τοῦ κομιτάτου ἔχομεν διδακτικὸν παράδειγμα τὸν γνωστὸν καὶ περιβόητον διὰ τοῦτο καταστάντα ἰατρὸν Τατάρτσιεφ.

Ἕκαστον τῶν λοιπῶν τῶν δρώντων μελῶν τῆς ἐν λόγῳ κοινότητος, ἤτοι 3-4 ἔμποροι, 1 μικρὸς τραπεζίτης, εὐάριθμοί τινες ἐμπορομεσῖται καὶ παραγγελιοδόχοι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων Ἕλληνες πρότερον κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης, προσήλυτοι τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας, ἔχει τὸ μέρος του ἐν τῷ ὡς ἀνωτέρῳ καταχθονίῳ τῶν βουλγάρων προγράμματι. Τοῦτο ἐθεώρουν τὸ κυριώτερον ἔργον των, πολὺ σπουδαιότερον καὶ ἱερώτερον τοῦ ἐπαγγέλματός των, εἴτε διότι ἡ ἐπιχείρησίς των αὕτη παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς δαψιλῆ καὶ ἀσφαλῆ τὰ κέρδη ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς προπαγάνδας, εἴτε διότι, ὡς συνήθως συμβαίνει, καὶ ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα, οἱ ἐξωμόται, ὡς προσήλυτοι, ἀποβαίνουσιν οἱ ἐνθερμότεροι ὀπαδοὶ τοῦ νέου, ὃ ἠσπάσθησαν δόγματος καὶ οἱ φανατικώτεροι διῶκται τοῦ εἰς ὃ πρότερον ἀνῆκον.

Πάντες οὗτοι ὑποστηρίζοντες τοὺς χωρικοὺς τῆς χώρας ταύτης διὰ χρημάτων δανείων ἢ δωροδοκιῶν, ἐνθαρρύνοντες αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων καὶ ἐν γένει διὰ τῶν ἐμπορικῶν των συναλλαγῶν καὶ ἀνταποκρίσεων ἐπεδίωκον ἀδιαλείπτως τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας. Εἰργάσθησαν ὁμολογουμένως μετὰ σπανίου ζήλου καὶ σατανικῆς ἐπινοητικότητος, ἵνα προσηλύτους ποιήσωσι καὶ προσαυξήσωσι τὰ στελέχη τῶν πιστῶν εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ κομιτάτου. Εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἐν ταῖς κώμαις καὶ πολίχναις τῆς χώρας ταύτης, σχισματικῶν κοινοτήτων, ἐξ ὧν προὔκυψεν ὁ λεγόμενος βουλγαρικὸς τῆς ἐπαρχίας ταύτης πληθυσμός, οὐχὶ σμικρὸν συνετέλεσεν ἡ τῆς Θεσσαλονίκης βουλγαρικὴ κοινότης, ἥτις καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς ἐκείνους ὡς βάσις καὶ ὑπογραμμός.

Οὕτω λοιπὸν ἐπετεύχθη ἡ παραποίησις τῆς γεωγραφίας, ἱστορίας καὶ ἐθνολογίας τῆς περιπύστου χώρας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας συνετάχθησαν αἱ στατιστικαὶ τοῦ ἐνταῦθα βουλγαρικοῦ πρακτορείου ὡς καὶ τινων Εὐρωπαίων δημοσιολόγων, ἡγεμονικῶς ἐπὶ τούτῳ ἀμειφθέντων, καὶ ἐξεβλάστησε τὸ πολύκροτον βουλγαρικὸν ζήτημα.

Μεθ' ὅλα ταῦτα, μεθ' ὅλον τὸν κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ πόλεμον τῶν ἀπὸ τοῦ Βόλγα ἐπιδρομέων, τοῦ ὁποίου Ἑλληνισμοῦ τὴν πρόρριζον ἀφάνισιν ἐβουλεύθησαν, ὁ ὀρθόδοξος Ἑλληνισμὸς ἀμυνόμενος ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν παραμένει καὶ θὰ παραμένῃ ἀδιάσειστος καὶ ἀκατάβλητος, ἀρυόμενος τὴν δυναμίν του ἐκ τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἀποστολῆς του, ἣν ἐκλήθη νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ.

Ἡττηθεὶς οὕτως ὁ βουλγαρισμὸς ἐν τῷ ἀδικωτάτῳ τούτῳ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνι κατέφυγε τελευταίως ἄπελπις εἰς τὴν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἀνατροπὴν καὶ ἐρήμωσιν παντὸς ἑλληνικοῦ. Σφάζει ἀνηλεῶς, ὡς θηρίον ἀνήμερον, οὐ μόνον ἀόπλους ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, παιδία καὶ γέροντας· ἂς ἴδωμεν ἐπὶ τέλους ὁποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἀποτροπαίου καὶ ἐπονειδίστου τακτικῆς του. Ὑπάρχουσιν Ἐριννύες τοῦ Ἅδου, ἀπηνεῖς τῶν κακούργων καὶ ἀνοσίων τιμωροί.

Γ. Χ''Κ.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΕΝ ΤΗ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΕΙΑ, ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ,

Β΄.

Ἡ πειθαρχία, ὡς γνωστὸν ὑμῖν, εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ στρατοῦ, ἡ κυρίως ἀποτελοῦσα τὴν δύναμίν του, διότι ἄνευ πειθαρχίας στρατὸς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ νοηθῇ. Καὶ διὰ τοῦτο ὅσοι ὡμίλησαν περὶ στρατοῦ κατὰ προτίμησιν ἐτόνισαν τὴν ἀνάγκην τῆς πειθαρχίας.

Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ λέξις αὕτη ; Ποῖον εἶνε δηλονότι τὸ πρᾶγμα τὸ σημαινόμενον δι' αὐτῆς ; Πόθεν τοῦτο προέρχεται καὶ τίς εἶνε ὁ πραγματικὸς σκοπός του ; Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἂν διὰ τούτων ἢ δι' ἐκείνων ἐκ τῶν προτεινομένων μέτρων θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποκτήσωμεν ἢ νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατόν, πρέπει προηγουμένως νὰ μάθωμεν ποῦ αὕτη εὑρίσκεται καὶ τί πρᾶγμα εἶνε.

Ἐὰν ἡ πειθαρχία δὲν εἶνε ἁπλὴ τυπικὴ ἀνάγκη, χρήσιμος μόνον διὰ τὴν ἐν εἰρήνῃ ὑπηρεσίαν τοῦ στρατιώτου (διότι τότε δὲν βλέπω τὴν μεγάλην σπουδαιότητά της), ἀλλ' εἶνε ἠθική τις, ἢ φυσικὴ κατάστασις, ἀπαραίτητος διὰ τὸ ἔργον του ἐν πολέμῳ, τότε ἢ προέρχεται ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ τοῦ βαθέος σεβασμοῦ τοῦ στρατιώτου πρὸς τὸν βαθμοφόρον ἀνώτερόν του ἤ, τὸ σπουδαιότερον, προέρχεται ἐκ τῆς προσωπικῆς ἐπιβολῆς τοῦ βαθμοφόρου πρὸς τὸν στρατιώτην. Λέγω δὲ τοῦτο πολὺ σπουδαιότερον καὶ ἀναγκαιότερον, διότι ἐννοῶ ὅτι κατὰ τὰς κρισίμους στιγμὰς τοῦ κινδύνου, καθ' ἃς ὅπως τὰ εὐγενῆ οὕτω καὶ τὰ ἀγενῆ πάθη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εὑρίσκονται εἰς τὴν ὑψίστην των ἔντασιν, τὴν ἀλογίστως παραφερομένην ἀνθρωπίνην μηχανὴν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην θὰ συγκρατήσῃ μόνον ἡ ἐκ τῆς προτέρας πείρας βεβαιωμένη συναίσθησις ἐν τῷ στρατιώτῃ, ὅτι ὁ βαθμοφόρος του εἶνε ἀνώτερον αὐτοῦ ὄν, καὶ ὅτι βλέπων εὐρύτερον τὰ πράγματα ἔχει ἐν πάσῃ στιγμῇ ὀρθὴν γνώμην περὶ τοῦ πρακτέου. Οὕτω δὲ μένων πλησίον του καὶ ἐκτελῶν πιστῶς τὰς διαταγάς του θὰ εὕρῃ μᾶλλον τὴν νίκην καὶ τὴν σωτηρίαν.

Ἐκ τῶν μυρίων Ἑλλήνων, τῶν ἀναβάντων μετὰ τοῦ Κύρου εἰς Βαβυλῶνα, ἀντιπαθητικώτερος πάντων, λέγει ὁ Ξενοφῶν, ἦτο ὁ ἰσχνός, ἄσχημος καὶ ἰσχυρῶς τιμωρῶν

στρατηγός των Κλέαρχος, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέφευγον αὐτὸν πάντες κατὰ τὸν ἄλλον χρόνον. Ἀλλ' ἐν κινδύνου ὥρᾳ πάντες ἤθελον νὰ εἶνε μετ' αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν μόνον προσεῖχον καὶ αὐτοῦ μόνου ἤκουον «εἰδότες ὅτι μόνος αὐτὸς ἐφρόνει οἷα ἔδει τὸν ἀρχηγόν». Μέγα εἰς πειθαρχίαν εἶνε τὸ ἀξίωμα τῆς Ἀρχῆς, χειριζόμενον μετ' ἐμπειρίας καὶ ἀρετῆς. «Οὐ γὰρ ὑπακούειν ἐθέλουσιν οἱ ἄνθρωποι τοῖς διατάσσειν οὐ δυναμένοις» λέγει ὁ θεῖος Πλούταρχος.«Ἡγεμόνος ἄρά ἐστι μάθημα ἡ πειθαρχία, καὶ καθάπερ τέχνης ἱππικῆς ἀποτέλεσμα πρᾶον καὶ πειθήνιον παρασχεῖν τὸν ἵππον, οὕτω καὶ ἡγεμονικῆς ἐπιστήμης ἔργον εὐπείθειαν ἐνεργάσασθαι τοῖς ἀνθρώποις. Ὁ γὰρ καλῶς ἄγων ἐμποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι». Ἀλλ' ἡ πειθαρχία προδήλως τότε, κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας, δὲν εἶνε ἀντικείμενον τῆς μορφώσεως τῶν στρατιωτῶν. ἀλλὰ τῶν βαθμοφόρων, οἵτινες ὀφείλουσιν ἐν εἰρήνῃ τε καὶ ἐν πολέμῳ, οὐ μόνον νὰ συμπεριφέρωνται κατὰ τοιοῦτον τρόπον πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὥστε νὰ ἐξεγείρωσιν ἐν αὐτοῖς τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς πάσας των τὰς σχέσεις νὰ διατρανώσωσιν ἀνεπίληπτον ἠθικὸν καὶ ἀληθῆ περὶ τὸ διοικεῖν ἱκανότατα, ἐμπνέουσαν τὴν συναίσθησιν τῆς πραγματικῆς ὑπεροχῆς. Διότι δὲν ἐννοῶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀγαπήσῃ εἰλικρινῶς καὶ σεβασθῇ ὁ στρατιώτης τὸν ἀξιωματικὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἔργῳ καὶ λόγῳ τὸν μεταχειρίζεται χειρότερον τοῦ σκύλλου του, καὶ πολὺ περισσότερον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τῷ ἐμποιήσῃ τὴν δέουσαν ἐμπιστοσύνην, νὰ τῷ ἐπιβληθῇ καὶ τὸν συγκρατήσῃ ἐν τῷ κινδύνῳ, ὅταν ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς τρέμῃ χειρότερον ἐκείνου, καὶ δεικνύει τὴν αὐτὴν ἄγνοιαν περὶ τοῦ πρακτέου.

Ὥστε, τῶν δύο αὐτῶν περιπτώσεων ἐξαιρουμένων, μένει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ πειθαρχία ὡς πρὸς τοὺς στρατιώτας εἶνε δύο τινα. Ἡ ἔλλειψις αὐτογνωμοσύνης καὶ αὐτοβουλίας, καθιστῶσα τὸν στρατιώτην ἁπλοῦν μηχάνημα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βαθμοφόρου, ἢ βαθέως ἐρριζωμένος φόβος, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς ἐκ τῶν γραπτῶν καὶ ἀγράφων ἠθικῶν νόμων ἀδυσωπήτου τιμωρίας, θάνατον ἢ ἐσχάτην καταισχύνην συνεπαγομένης. Διότι, ἐκτὸς τῶν δύω αὐτῶν περιπτώσεων, ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν βλέπω ἄλλην, καθ' ἣν ὁ στρατιώτης θὰ πειθαρχήσῃ ἐξ ἑαυτοῦ καὶ οὐχὶ διὰ τὸν ἀνώτερόν του.

Ἀλλ' ἂν, φίλοι μου, ἐξετάσετε καὶ ὑμεῖς τὸ θέμα τοῦτο ἐπισταμένως, θὰ μοὶ ὁμολογήσετε βεβαίως ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς αὐτογνωμοσύνης καὶ αὐτοβουλίας, τὸ νὰ καταστῇ δηλ. τοιοῦτος ὁ στρατιώτης, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἰδίαν γνώμην καὶ ἰδίαν θέλησιν, ἔτι καὶ ὅταν πρόκειται περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς του, τοῦτο σημαῖνον ἐκμηδένισιν φυσικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἰδιοτήτων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν τῷ στρατῷ ἐπὶ ἕν, δύο καὶ τρία ἔτη, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ἐσχηματισμένης ἡλικίας τοῦ 21ου ἔτους. Οἱ δὲ πρεσβεύοντες τοῦτο ὡς δυνατόν, βεβαίως δὲν ἔχουσιν σαφῆ γνῶσιν τοῦ πράγματος, ὑπὲρ οὗ συνηγοροῦσιν.

Ὅτε μίαν πρωΐαν προσέβαλον αἰφνιδίως ἐν Πλαταιαῖς οἱ Πέρσαι τοὺς μεταστρατοπεδεύοντας Λακεδαιμονίους, ὁ Παυσανίας διὰ νὰ τελέσῃ τὴν νενομισμένην πρὸς

τοὺς θεοὺς θυσίαν διέταξεν αὐτοὺς νὰ θέσωσι τὰ ὅπλα πρὸ τῶν ποδῶν, ὅπου καὶ ὡς εὑρίσκοντο, καὶ νὰ μὴ κινηθῶσι. Καθ' ὃν δὲ χρόνον αὐτὸς μετὰ τῶν μάντεων ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἔσφαζεν ἱερεῖα παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς φάλαγγος, τῶν Περσῶν ἐπικειμένων καὶ φονευόντων, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι εἰς πολλὰς συμποσούμενοι χιλιάδας ὑπέμενον νὰ κτυπῶνται καὶ πίπτοντες νὰ κυλίωνται εἰς τὸ αἷμα των, καὶ οὐδὲ εἷς αὐτῶν, ὄχι δὲν μετεκινήθη ἀπὸ τῆς θέσεώς του, ὄχι δὲν ἀπεπειράθη τοὐλάχιστον νὰ ἀμυνθῇ, ἀλλ' οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἐξεδήλωσεν ἀγανάκτησιν ἢ δυσθυμίαν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ των, ὅστις τοὺς κατέστησεν εἰς τοιαύτην θέσιν. Μόνον εἷς, μόνον ὁ Καλλικράτης ὁ μεγαλοσωμότερος καὶ ὡραιότερος πάντων τῶν Ἑλλήνων, τῶν μετασχόντων τῆς ἐνδόξου ἐκείνης μάχης, μόνον αὐτὸς τοξευθεὶς καὶ ἀποθνήσκων εἶπε τοσοῦτο μόνον, ὅτι δὲν ἐλυπήθη διὰ τὸν θάνατον, διότι δι' αὐτὸν ἦλθεν οἴκοθεν, ἀλλὰ διότι δὲν τῷ ἐπετράπη πρὶν ἢ ἀποθάνῃ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν χεῖρά του. Καὶ ἔμειναν τοιουτοτρόπως ἐν τῇ νεκρικῇ ταύτῃ σιγῇ καὶ ἀκινησίᾳ, ἕως οὗ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ αὐτοῦ στρατηγοῦ ἅπας ὁ νεκρωμένος ἐκεῖνος ὄγκος, ἀναζήσας καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον διασεισθείς, ἐκινήθη ὡς ἀκράτητος θύελλα ἐμπρός. «Καὶ ἦν, λέγει ὁ Πλούταρχος, τὸ μὲν πάθος δεινὸν θαυμαστὴ δὲ ἡ πειθαρχία τῶν ἀνδρῶν. Οἱ γὰρ ἠμύνοντο τοὺς πολεμίους ἐπιβαίνοντας, ἀλλὰ τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ καιρὸν ἀναμένοντες, ἠνείχοντο βαλλόμενοι καὶ πίπτοντες ἐν ταῖς τάξεσιν. Ὅτε δέ, τῶν ἱερῶν αἰσίων ἐπιφανέντων, νίκην ὁ μάντυς ἔφραζε καὶ παρηγγέλθη αὐτοῖς καθίστασθαι τοῖς πολεμίοις, ἡ μὲν φάλαγξ ἔσχεν αἰφνιδίως τότε ὄψιν ζῴου θυμοειδοῦς, πρὸς ἀλκὴν τρεπομένου καὶ φρίξαντος, τοῖς δὲ βαρβάροις παρέστη λογισμὸς ὅτι ὁ ἀγὼν ἔστιν αὐτοῖς πρὸς ἄνδρας μαχουμένους ἄχρι θανάτου».

Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐννοηθῇ παρ' ἡμῶν καλῶς ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτό, καθ' ὃ οἱ τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι λέοντες εἰς μίαν λέξιν ἐγένοντο ἀμνοὶ καὶ ἀπὸ ἀμνῶν πάλιν λέοντες, καθ' ὃ οἱ τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ἄνδρες διετράνωσαν τοιουτοτρόπως, ὅτι εἰς τὴν συνείδησίν των κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ φωνὴ τοῦ στρατηγοῦ ἐβάρυνε περισσότερον καὶ αὐτῆς τῆς φρικτῆς πνοῆς τοῦ θανάτου, ὁλόκληρον τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὴν παροιμιώδη αὐτῶν ἀγωγήν, ἥτις μὴ περιμείνασα τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος, ὅτε θὰ ἔκαμνε μίαν μεγάλην μεγάλην τρύπαν εἰς τὸ νερόν, ἠσχολήθη ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῆς ἑπταετοῦς των ἡλικίας, καὶ κατώρθωσεν οὕτω, καταστέλλουσα ἐν τῇ γενέσει του, καταπνίγουσα ἅμα φυόμενον ἐν αὐτοῖς τὸ φυτικὸν αἴσθημα τῆς αὐτογνωμοσύνης καὶ αὐτοβουλίας, νὰ καταστήσῃ τὴν φωνὴν καὶ τὴν θέλησιν τοῦ στρατηγοῦ βαρυτέραν πάσης ἄλλης, καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου.

Προετίμησα νὰ θέσω ἐνώπιον ὑμῶν τὸ ἔνδοξον τοῦτο γεγονὸς τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἱστορίας, οὐχὶ διότι φρονῶ ὅτι πρέπει ἢ θέλω νὰ τὸ μιμηθῶμεν, (τόσον μωρὸς βέβαια δὲν εἶμαι), ἀλλὰ διότι εὑρίσκω ὅτι ἐν αὐτῷ ἰδίως καταφαίνεται τί ἐστὶ πειθαρχία ἐξ ἐλλείψεως αὐτογνωμοσύνης καὶ αὐτοβουλίας, καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἀποκτᾶται αὕτη. Οὕτω δὲ θὰ ἔχω καὶ ὑμᾶς ὁμολογοῦντας ὅτι οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ

τοιαύτη πειθαρχία δύναται νὰ ἀποκτηθῇ ἐν τῷ στρατῷ, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἑλληνικῷ, βεβαίως δὲν ἔχουσι σαφῆ γνῶσιν τοῦ πράγματος, ὑπὲρ οὗ συνηγοροῦσι.

Φύσει ἀδύνατον ὡσαύτως εἶνε νὰ ἐπιτευχθῇ ἐπὶ δύο καὶ τρία ἔτη ἐν τῷ στρατῷ ἡ τοιαύτη νομοταγὴς διάπλασις τοῦ στρατιώτου, ὥστε ὁ ἐκ τῶν γραπτῶν καὶ τῶν ἀγράφων νόμων φόβος, ὑπέρτερος παντὸς ἄλλου φόβου εἰς τὴν συνείδησίν του, νὰ συγκρατῇ αὐτόν, ὡς ὁ χαλινὸς τὸν ἵππον, ἔτι καὶ ὅταν εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος τῶν βαθυτέρων συγκινήσεων καὶ τῶν βιαιοτέρων παραφορῶν.

Ἡ φιλοτιμία, ἡ φιλονομία καὶ ἡ φιλοπατρία εἶνε ὁμολογουμένως τὰ κυριώτερα ἠθικὰ ἐλατήρια, δυνάμει τῶν ὁποίων οἱ ἄνδρες οἱ ἀληθινοὶ δὲν ἀτιμάζουσι ποτὲ τὴν ἀνδρικήν των φύσιν, ἱστάμενοι ὑπεράνω τοῦ ταπεινοῦ ἐδάφους, ἔνθα φυτοζωοῦσι σύροντες τὴν ταλαίπωρον ὕπαρξίν των οἱ ἔκφυλοι, οἱ ἐκθεδιητημένοι, οἱ κατὰ λάθος γεννηθέντες ἄνδρες. Ἀλλὰ τὰ ἐλατήρια αὐτὰ εἶνε τόσον μεγάλα καὶ δυσαπόκτητα, ὥστε, μόλις χωροῦντα καὶ μόλις ἀποκτώμενα ἐν τῷ εὐρυτάτῳ τῆς κοινωνίας, οὐδ᾽ ὁπωσοῦν χωροῦσι καὶ ἐπ᾽ ἐλάχιστον ἀποκτῶνται ἴσως ἐν τῷ περιωρισμένῳ τοῦ στρατοῦ σταδίῳ. Καὶ μήτε ὁ πλασθεὶς ἀφιλότιμος ἐν τῇ κοινωνίᾳ δύναται νὰ μεταπλασθῇ τόσον φιλότιμος ἐν τῷ στρατῷ, ὥστε διὰ τὸν φόβον τῆς καταισχύνης νὰ θέσῃ τὴν τιμὴν ἴσα πρὸς τὴν ζωήν, μήτε ὁ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἐθισθεὶς νὰ νομίζῃ τὸν μὲν νόμον καὶ τὸν ἱστὸν τῆς ἀράχνης ἰσοδύναμα πράγματα, τὴν δὲ πατρίδα ὡς λέξιν κενὴν θὰ μεταπλασθῇ τόσον φιλότιμος καὶ φιλόπατρις ἐν τῷ στρατῷ, ὥστε νὰ νομίζῃ ὡς ἱερὸν καθῆκον, καὶ οὐχὶ ὡς τερατώδη ἠλιθιότητα, τὸ νὰ κινδυνεύσῃ αὐτὸς διὰ νὰ σωθῶσι τὰ δύο αὐτὰ σκύβαλα, οἷα εἶνε κατ᾽ αὐτὸν ὁ νόμος καὶ ἡ πατρίς.

Ὅλος ὁ κόσμος τὴν ἐν Θερμοπύλαις θυσίαν τῶν τριακοσίων ὑπὸ τὸν Λεωνίδαν ἀνεγνώρισεν ὡς τὸ κορύφωμα τοῦ ἀνθρωπίνου ἡρωϊσμοῦ, διότι ὁμολογουμένως οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε περιεφρονήθη ὁ θάνατος ὑπὸ πάντων τῶν ὁπλιτῶν, οὓς ἐξέπεμψε μία πόλις, μεθ᾽ ὅσης ψυχραιμίας καὶ λελογισμένης προαιρέσεως περιεφρονήθη ὑπὸ τῶν τριακοσίων τούτων. Ἀλλ᾽ ἂν οἱ ἄνδρες αὐτοὶ δὲν ὠπισθοδρόμησαν πρὸ τοῦ θανάτου οὐδὲ καθ᾽ ἓν βῆμα ἀπὸ τῆς θέσεως, εἰς ἣν τοὺς ἔταξεν ἡ πατρίς των, ἔπραξαν τοῦτο δι᾽ ἕνα μόνον λόγον, διότι ὅσα εἶδον, ἤκουσαν, ἐνόησαν καὶ ἔκριναν ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας, πάντα ταῦτα μίαν ἐνεποίησαν εἰς αὐτοὺς βαθεῖαν καὶ γενικὴν ἐντύπωσιν, πληρώσασαν τὴν συνείδησίν των καὶ ἀποτελέσασαν τὸν ἠθικὸν σχηματισμόν των. Ὅτι, δηλαδή, ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τοὺς νόμους τοὺς κειμένους διὰ τὴν τιμήν, τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὕπαρξιν τῆς πατρίδος, εἶνε ἡ πασῶν ὑπερτάτη ἀρετή, χάριν τῆς ὁποίας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζῇ καὶ τὸ καθῆκον νὰ ἀποθνήσκῃ πᾶς ἀληθὴς ἀνὴρ καὶ ἐλεύθερος πολίτης. Ὅστις δὲ ἐν πολέμῳ ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν, εἰς ἣν ἐτάχθη ὑπὸ τῶν νόμων, θέλων οὕτω νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον, μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ἐρχόμενον ἐκ τῶν πολεμίων, αὐτὸς ἢ εὑρίσκει τὸν

θάνατον μυριάκις φρικτότερον ἐν τῇ ἰδίᾳ του πατρίδι, ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν νόμων διὰ τῆς χειρὸς τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἰδίων του συμπολιτῶν, ἢ διάγει τοῦ λοιποῦ κατὰ τρόπον, καθιστῶντα τὸν θάνατον μυριάκις προτιμώτερον τῆς ζωῆς.

Ἡ αὐτοπεποίθησις ἡ προσγιγνομένη ἐκ τῆς μακρᾶς ἀσκήσεως εἰς τὰ ὅπλα, ἡ παιδιόθεν συχνὴ πρὸς τὰ φοβερὰ ἐξοικείωσις, ὡς καὶ οἱ ἔπαινοι οἱ παρακολουθοῦντες πᾶσαν εὐγενῆ καὶ γενναίαν πρᾶξιν, ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ὡς ἐλατήρια λίαν συντελεστικὰ εἰς τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ἐνδυνάμωσιν τῆς ψυχῆς καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἦσαν εἰς τόσῳ πολλὴν ὑπόληψιν καὶ μεγάλην χρῆσιν, ὅσῳ παρ' αὐτοῖς. Ἀλλ' ἐδόξαζον ἐπὶ πλέον ὅτι, ὅταν πρόκειται περὶ τῇ ζωῆς, μόνον ὁ νόμος δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀνυπέρβλητον φραγμὸν εἰς τὴν βαθέως κλονιζομένην ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν, ὅσῳ δὲ περισσότερον ὀρθοῦται ὁ ἐκ τῶν νόμων φόβος ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀνθρώπων, τόσῳ περισσότερον μειοῦται ὁ ἐκ τῶν πολεμίων. «Οἱ γὰρ δειλότατοι πρὸς τοὺς νόμους θαρραλεώτατοι πρὸς τοὺς πολεμίους εἰσί». Εὐλόγως ἄρα δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι, ὡς ὁ πάσσαλος διὰ τοῦ πασσάλου, οὕτε καὶ ὁ φόβος ἐξεβλήθη τῆς ψυχῆς τῶν Λακεδαιμονίων διὰ τοῦ φόβου.

Ἐν τούτοις ἱστορῶν τὰ ἐν Θερμοπύλαις περίεργον ἐκφέρει γνώμην ὁ Παπαρρηγόπουλος, ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ θυσία τῶν τριακοσίων δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν νόμων καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀφοσιώσεως τῶν θυσιασθέντων, διότι τοῦτο τὸ ἔπλασαν καὶ τὸ διέδοσαν ἐπίτηδες μετὰ ταῦτα οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ νὰ ὑπερυψώσωσι τὴν ἀξίαν τοῦ πολιτεύματός των εἰς βάρος, ἐννοεῖται, τοῦ Λεωνίδου. Νομίζων δὲ ὅτι ἀποδίδει καὶ τὸ προσῆκον κλέος εἰς τὴν ἄφθιτον θυσίαν καὶ τὴν προσήκουσαν δικαιοσύνην καὶ δόξαν πρὸς τὸν Λεωνίδαν, δογματίζει ὅτι τὸ ἀληθὲς ἐλατήριον τῆς θυσίας ταύτης δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν εἰς τὴν πειθαρχίαν, διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' εἰς τὸν Λεωνίδαν, ὅστις κατενόησεν ὅτι δι' αὐτῆς κατὰ πρῶτον μὲν λόγον θὰ περιποιήσῃ αἰώνιον κλέος εἰς τὸ ὄνομά του!!!, καὶ κατὰ δεύτερον ὅτι θὰ συντελέσῃ περισσότερον πάσης νίκης εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐκ τῆς εὐγενοῦς ἁμίλλης, ἣν θὰ ἐξήγειρεν ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς Ἕλληνος. Ἀλλὰ λέγων ταῦτα ὁ διαπρεπὴς ἱστορικός, ὁ τιμήσας ὁμολογουμένως τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἐπιστήμην, δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὅτι δι' ἕνα Σπαρτιάτην καὶ βασιλέα μάλιστα, οἷος ὁ Λεωνίδας, ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἐσκέφθη τι ἢ ἔπραξε κατὰ τὰς ἑαυτοῦ ἐμπνεύσεις, καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς πειθαρχίας, τοῦτο δὲν εἶνε δι' αὐτὸν μήτε ὁ ἀρεστότερος ἔπαινος μήτε ἡ ἀληθεστέρα δόξα.

Τὸ δ' ἔτι περιεργότερον, ὅτι ἐκφέρει τὴν γνώμην ταύτην ὁ Παπαρρηγόπουλος, ἐνῷ πᾶσαι αἱ αὐθεντικαὶ ἱστορικαὶ πηγαί, ἃς εἶχε καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν, βεβαιοῦσιν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον.

Ὅταν ἐγένετο εἰς αὐτοὺς γνωστὸν ἐν τῷ στενῷ, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ὅτι ἔμελλον νὰ κυκλωθῶσι καὶ ἐδιχάσθησαν αἱ γνῶμαι των περὶ τοῦ πρακτέου, τότε ὁ Λεωνίδας ἀπαλλάξας πάσης ὑποχρεώσεως τοὺς θέλοντας ἐκ τῶν ἄλλων νὰ φύγωσιν, ὅπως χρη-

σιμεύσωσι εἰς ἄλλας ἀνάγκας τῆς Πατρίδος, εἶπεν ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες ἀπὸ Σπάρτης θὰ ἔμενον ἐκεῖ, μὴ δυνάμενοι νὰ φύγωσι. Καὶ διατί; — Διότι ὑπῆρχε νόμος παρ' αὐτοῖς «οὐκ ἐῶν φεύγειν ἐκ μάχης οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἀλλ' ἢ μένοντας ἐν τῇ τάξει ἐπικρατέειν ἢ ἀπόλλυσθαι» — Ἰδοὺ διατί. — Σαφέστερον δ' ἀποφαινόμενος Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐπάγεται αὐτολεξεί. «Μόνοι γὰρ αὐτοί, τῶν ἐξ αἰῶνος μνημονευομένων εἵλοντο μᾶλλον τηρεῖν τοὺς νόμους τῆς πόλεως ἢ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς.» Ἀλλὰ τὸ πάντων ἐπισημότατον μαρτύριον, ὃ ἀπεδέχθη καὶ τῶν Ἑλλήνων τότε καὶ τῶν ἀνθρώπων ἔκτοτε ἡ κοινὴ συνείδησις, κατέλιπον ἡμῖν αὐτοὶ οἱ τριακόσιοι, ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, ὁ ἐξ ὀνόματος αὐτῶν λαλήσας δαιμόνιος ἐπιγραμματοποιός, ὅστις συνειδὼς ὅτι τὸν ὑψηλὸν χαρακτῆρα τοῦ δράματος δὲν ἀποτελεῖ κυρίως ἡ θυσία, ἀλλ' ἡ αἰτία τῆς θυσίας, ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ τάφου των ὅτι ἔπεσον ἐκεῖ πάντες οὗτοι μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος των.

«Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα, *τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι*».

Καὶ διὰ νὰ καταστῇ ἔτι ἐμφανέστερον ὅτι τὸ δρᾶμα τῶν Θερμοπυλῶν ἦτο ἀποκλειστικὸν ἔργον τῆς πειθαρχίας, καὶ ὅτι ὁ Σιμωνίδης ἂν ἔγραφεν ὁτιδήποτε ἄλλο ἐπὶ τοῦ τάφου των, καὶ τὴν ἀλήθειαν δὲν θὰ ἔλεγε καὶ τὸν ὑψηλὸν χαρακτῆρα τοῦ δράματος αὐτοῦ θὰ κατεβίβαζε πολύ, ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ προσθέσω τὰς ἀκολούθους ἐξηγήσεις.

Εἰς τὰς σκέψεις, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κατὰ τὸν πόλεμον ὡς πρυτανεύουσα ἰδέα διαφαίνεται, φρονῶ, ἡ ἰδέα τοῦ Ἔθνους, τῆς πόλεως, τῆς πατρίδος, τῶν συμμάχων, ἡ πολιτικὴ τέλος πάντων ἰδέα, δι' ἣν ἀνελαμβάνετο πόλεμος. Διότι καὶ ἐκστρατεύοντες πάντες οὗτοι δὲν ἀπέβαλλον μήτε τὴν πολιτικήν των ἰδιότητα, μήτε τὰ πολιτικὰ δικαιώματά των. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸ τῆς μάχης οἱ στρατηγοὶ των ἀνέπτυσσον συνήθως τὴν ἰδέαν ταύτην, μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ πειστικότητος διασαφηνίζοντες καὶ τὰ ἀγαθὰ ὅσα θὰ προέκυπτον, ἐὰν ἄνδρες φαινόμενοι κατέβαλλον τοὺς πολεμίους, καὶ τὰς συμφοράς, ἐὰν τοὐναντίον. Συναισθανόμενοι ὅτι εἶχον ἐνώπιόν των αὐτοὺς τούτους τοὺς πολίτας, τοὺς ψηφίσαντας τὸν πόλεμον κατ' οἶκον ἐπ' ἐκκλησίας, εὐλόγως ἐπίστευον ὅτι ἐκεῖνα τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ πείσαντα ἐκεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ πολέμου, αὐτὰ ἦσαν καὶ τὰ ἁρμοδιώτερα νὰ πείσωσιν αὐτοὺς καὶ ἐδῶ ὅπως ἀναλάβωσι προθύμως καὶ τὰς ἐκ τῆς ἀποφάσεώς των ταύτης ἀπορρεούσας ἐπιτακτικὰς θυσίας.

Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ἀπετέλουν οἱ Λακεδαιμόνιοι, εἰς ὧν τὰς σκέψεις τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις καταφαίνεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον ἡ εννοια τοῦ νόμου. Τὴν πολιτικὴν ἰδέαν ἐξήταζον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν Σπάρτῃ ἐπ' ἐκκλησίας. Τοῦ πολέμου δὲ ἅπαξ ἀποφασισθέντος, ἡ μὲν περαιτέρω διεξαγωγὴ τῆς

ἰδέας ταύτης ἀπέμενεν ὡς κύριον δικαίωμα καὶ καθῆκον τῆς ἐν Σπάρτῃ ἀνωτάτης πολιτικῆς Ἀρχῆς, ἕκαστος δ' αὐτῶν, ἅμα ὡς ἀνελάμβανε τὸν ὁπλισμόν του καί, πρὶν ὑπερβῇ τὸ κατώφλιον τῆς οἰκίας του, ἀποτιθέμενος ἐντὸς αὐτῆς τήν τε πολιτικὴν ἰδιότητα καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματά του πάντα, ἐξήρχετο στρατιώτης καὶ μόνον στρατιώτης. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον, ὅστις διέρρεεν ἔκτοτε μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐπανερχόμενος ἀπέθετεν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τὸν ὁπλισμόν του, ὁ νόμος ἀπετέλει τὸν στενώτατον ὁρίζοντα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὤφειλε νὰ περιορίσῃ τὰς σκέψεις τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις του. Διότι τὰ ἐκτὸς τοῦ ὁρίζοντος αὐτοῦ διεφύλαξεν εἰς ἑαυτὴν ἡ Σπάρτη καὶ ἦτο πολὺ ζηλότυπος δι' αὐτά, δοξάζουσα ὅτι διὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς νίκης πρὸ παντὸς ἄλλου ἔπρεπε νὰ τεθῇ πολὺ μακρὰν ὁ στρατιώτης ἀπὸ τοῦ πολίτου, τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸ τῆς μάχης ἡρμήνευον ἀναμεταξύ των τοὺς νόμους τοῦ πολέμου, ἠσχολοῦντο δηλονότι εἰς ὅσα κατ' αὐτὴν ἀπέβλεπον μόνον τοὺς στρατιώτας.

Οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες, δηλονότι, ἠσχολοῦντο πρὸ τῆς μάχης νὰ καταστήσωσι γνωστὰ ὅσα θὰ προέκυπτον εἰς αὐτούς, ἀφοῦ νικήσουν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὅσα ἐχρειάζοντο κατὰ τὴν μάχην, διὰ νὰ νικήσουν. Πνεῦμα πατριωτικῶν ἐκδηλώσεων ἐκεῖ στρατιωτικοῦ ἐδῶ μεγαλείου βάθους.

Τὴν βεβαίωσιν δὲ τῆς διαφορᾶς αὐτῆς, τῆς μεταξὺ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπαρχούσης, παρέχει ἡμῖν ἁπάντων ἁρμοδιώτερος ὁ Θουκυδίδης ἰδίως ἐν τῇ περιεκτικωτάτῃ ἀλλὰ θαυμαστῇ περιγραφῇ τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης, τῆς συγκροτηθείσης περὶ τὰ μέσα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἔνθεν μὲν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Τεγεατῶν ἔνθεν δὲ ὑπὸ τῶν συμμαχούντων τότε Ἀργείων, Μαντινέων, Ἠλείων καὶ Ἀθηναίων. Καὶ ἂν εἰς πίστωσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου τούτου εἴπω τινὰ περὶ τῆς εἰρημένης μάχης, ὡς τὴν περιγράφει ὁ Θουκυδίδης, ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ δυσαρεστηθῆτε καὶ ὅσοι ἐδιδάχθητε τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Θουκυδίδου, ἀναμιμνησκόμενοι, καὶ ὅσοι δὲν ἐδιδάχθητε ἤδη μανθάνοντες αὐτήν.

Ἡ πόλις τοῦ Ἄργους ἦτο ἡγεμονεύουσα τῆς ἀνατολικῆς τοὐλάχιστον Πελοποννήσου κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους. Διότι δὲ ἡ Σπάρτη, ἐπιρρωσθεῖσα διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου, ἀπεστέρησε τὸ Ἄργος καὶ τὴν ἡγεμονείαν ταύτην καὶ τὴν δυτικὴν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου παραλίαν, ἰσχυρῶς διὰ τοῦτο μνησικακοῦντες οἱ Ἀργεῖοι διετέλεσαν ἀείποτε ἀδιάλλακτοι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὅτε δὲ μετὰ δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐγένετο μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἡ κληθεῖσα μὲν *Εἰρήνη τοῦ Νικίου* κριθεῖσα δὲ ἀλαζονικὴ ὑπὸ τῶν ἄλλων πόλεων, οἱ Ἀργεῖοι τότε, ἀποτελέσαντες τὸν πυρῆνα νέας συμμαχίας, προσεκάλεσαν τὰς λοιπὰς Ἑλληνίδας πόλεις κατὰ τῶν δύο μὲν συμμαχησασῶν πόλεων εἰς τὸ φαινόμενον, πράγματι δὲ μόνον κατὰ τῆς Σπάρτης. Πρῶτοι προσῆλθον οἱ Μαντινεῖς, διότι, ἀποστάντες τῆς συμμαχίας τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ συστήσαντες ἰδίαν ἡγεμονείαν μετὰ τῶν περιοίκων

αὐτοῖς πόλεων, ἐφοβήθησαν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπερίσπαστοι ἤδη ἐκ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἀθηναίων, θὰ στρέψωσιν ὁλόκληρον τὴν δύναμίν των κατ' αὐτῶν. Οὕτω δὲ πρὸς ἀποσόβησιν τῆς τιμωρίας, ἣν ὑπελάμβανον πολὺ σκληράν, καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀρτιπαγοῦς των ἡγεμονείας, ἐνόμιζον ὅτι θὰ εὕρωσι τὸ ἀναγκαῖον ἔρεισμα εἰς τὴν σχηματιζομένην περὶ τοὺς Ἀργείους νέαν συμμαχίαν. Δεύτεροι μετ' αὐτοὺς προσῆλθον οἱ Ἠλεῖοι, ἄλλας ἔχοντες κατὰ τῆς Σπάρτης ἀφορμάς, καὶ τελευταῖον οἱ Ἀθηναῖοι, παραπεισθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Πρὶν ἢ δ' ἔλθωσιν εἰς χεῖρας ἐν Μαντινείᾳ οἱ παρατεταγμένοι ἀντιμέτωποι στρατοί, οἱ στρατηγοὶ ἑκάστης τῶν πόλεων αὐτῶν ἀποταθέντες πρὸς τοὺς ἰδίους στρατιώτας εἶπον τὰ ἑξῆς, κατὰ τὴν στενωτάτην ἀφήγησιν τοῦ Θουκυδίδου. Οἱ μὲν τῶν Μαντινέων ὅτι ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος ἦτο ὑπὲρ πατρίδος ἅμα δὲ ὑπὲρ ἀρχῆς τε καὶ δουλείας καὶ ἔπρεπεν ἄνδρες φαινόμενοι κατ' αὐτὸν τὴν μὲν ἀρχὴν νὰ μὴ στερηθῶσιν, ἀφοῦ τὴν ἐδοκίμασαν, τὴν δὲ δουλείαν νὰ μὴ δοκιμάσωσιν. Οἱ δὲ τῶν Ἀργείων ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου ἐξηρτᾶτο νὰ ἀναλάβωσι τὴν παλαιὰν ἡγεμονείαν καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἰσομοιρίαν, τῆς ὁποίας τὴν στέρησιν διὰ παντὸς δὲν πρέπει νὰ ἀνεχθῶσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἄλλων ἀδικημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον, ἀνδρείως ἀγωνιζόμενοι νὰ καταβάλωσι ἄνδρας καὶ γείτονας ἐχθρούς. Οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων ὅτι, ἀγωνιζόμενοι μετὰ τοσούτων καὶ τοιούτων συμμάχων, εἰς οὐδὲν νὰ φανῶσιν ἐλλιπεῖς, καὶ ὅτι νικῶντες τοὺς Λακεδαιμονίους ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τὴν ἀρχήν των θὰ καταστήσωσιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος εὐρυτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν, καὶ οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ θὰ πατήσῃ τὴν χώραν των ἐχθρός.

Τοιαῦτα εἶπον πρὸς τοὺς στρατιώτας των οἱ συμμαχοῦντες στρατηγοί. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, οὐχὶ ἐν κοινῷ, ἀλλὰ κατ' ἐνωμοτίας ἴσως ἀνεμιμνήσκοντο μεταξύ των κατὰ τοὺς νόμους τοῦ πολέμου, ὅσα πρακτικὰ διδάγματα ἐγίνωσκον ἐκ τῆς μακρᾶς πολεμικῆς των πείρας, συναισθανόμενοι ὅτι τὸ κυρίως σωτήριον κατὰ τὰς μάχας εἶνε ἡ μακρὰ τῶν ἔργων μελέτη μᾶλλον, ἢ τῶν λόγων ἡ στιγμιαία καὶ καλῶς κατεσκευασμένη παρακέλευσις.

Καί τοι ἀναγνωρίζω ὅτι τοῦτο μᾶς ἀπομακρύνει τοῦ κυρίου θέματος, φιλολογικὸν χαρακτῆρα ἔχον μᾶλλον, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ σημειώσω ὅτι ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ τοῦ Θουκυδίδου ὑπάρχουσι σημεῖά τινα, εἰς τὰ ὁποῖα νομίζω ὅτι δὲν ἐδόθη ἐξήγησις πλήρης καὶ ὀρθή. Καὶ ἐπειδὴ ἡ περιγραφομένη οὕτω μάχη εἶνε ὑπό τινας ἐπόψεις ἡ πολυτιμοτέρα πασῶν, ὅσας γινώσκομεν ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, νομίζω χρέος μου, τοῦ λόγου εἰς τοῦτο περιελθόντος, νὰ θέσω τὰ σημεῖα ταῦτα ὑπὸ τὴν κρίσιν πάντων ἐν Ἑλλάδι, ὅσοι δύνανται νὰ χύσωσι φῶς ἐπ' αὐτῶν.

Οὐδεὶς γινώσκει μετ' ἀκριβείας, λέγει ὁ Θουκυδίδης, τὸν ἀριθμὸν τῶν Λακεδαιμονίων ὁπλιτῶν, ὅσοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς μάχας, διὰ τὴν μυστικότητα τῆς πολιτείας των. Κατὰ τὴν μάχην ὅμως ἐκείνην δύναταί τις νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν ἀλη-

θειαν, ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰ δεδομένα ταῦτα, ὅτι λόχοι κατ' αὐτὴν ἐν ὅλῳ ἤγω ἰσθησαν ἑπτά, πλὴν τῶν Σκιριτῶν ὄντων ἑξακοσίων, καὶ ὅτι ἕκαστος λόχος ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων πεντηκοστύων, ἑκάστη δὲ πεντηκοστὺς ἐκ τεσσάρων ἐνωμοτιῶν. Ἐὰν ἡ λέξις πεντηκοστὺς σημαίνει τὸν ἀριθμὸν πεντήκοντα, τότε ὁ λόχος ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων πεντηκοστύων εἶχε δύναμιν διακοσίων ὁπλιτῶν οἱ δὲ ἑπτὰ λόχοι χιλίων τετρακοσίων. Ὥστε, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἑξακοσίων Σκιριτῶν, ἡ ὅλη δύναμις τῶν Λακεδαιμονίων ἀνήρχετο εἰς δισχιλίους ἄνδρας. Ἀλλ' ὁ Θουκυδίδης, ὁρίζων ἀμέσως μετὰ τοῦτο τὴν διάταξιν αὐτῶν πρὸς μάχην, λέγει ὅτι ἐξ ἑκάστης ἐνωμοτίας ἦσαν εἰς πρώτην γραμμὴν ἄνδρες τέσσαρες, καὶ ἡ ὅλη διάταξις αὐτῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε κατὰ μὲν τὸ βάθος ἐτάχθησαν εἰς ὀκτώ, ἡ δὲ πρώτη κατὰ μέτωπον γραμμὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τετρακοσίων τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἀνδρῶν. Ὥστε ἡ δύναμις τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν αὐτὸν ἀνήρχετο εἰς τρεῖς χιλιάδας πεντακοσίους ὀγδοήκοντα τέσσαρας ὁπλίτας καὶ μετὰ τῶν Σκιριτῶν εἰς τέσσαρας χιλιάδας ἑκατὸν ὀγδοήκοντα τέσσαρας.

Πῶς συμβιβάζονται οἱ ἀριθμοὶ αὐτοί;

Περὶ τῆς φαινομένης ταύτης ἀντιφάσεως τοῦ Θουκυδίδου, ἥτις ρίπτει εἰς πέλαγος ἀποριῶν τὸν θέλοντα νὰ τὴν ἐξακριβώσῃ, ἀντιπίπτουσα καὶ εἰς ἄλλους ἀναμφισβητήτου κύρους συγγραφεῖς, οἷος ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πολύβιος, ἐπιφυλαττόμενος νὰ ἐκθέσω πρὸς ὑμᾶς μεθ' ὅλης τῆς ἐπιφυλάξεως τὴν γνώμην μου, ὅταν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μαθημάτων ὁμιλήσω περὶ τῆς τακτικῆς, ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ ἐφελκύσω τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἤδη μόνον ἐπὶ τῆς κατωτέρω ἀσαφείας. Τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου ἔχει ὡς ἑξῆς: «Λακεδαιμόνιοι δὲ καθ' ἑκάστους καὶ μετὰ τῶν πολεμικῶν νόμων ἐν σφίσιν αὐτοῖς, ὧν ἠπίσταντο τὴν παρακέλευσιν τῆς μνήμης ἀγαθοῖς οὖσιν ἐποιοῦντο, εἰδότες ἔργων ἐκ πολλοῦ μελέτην πλείω σώζουσαν ἢ λόγων ἐξ ὀλίγου καλῶς ρηθεῖσαν παραίνεσιν». — Τί σημαίνουσιν αἱ λέξεις «καὶ μετὰ τῶν πολεμικῶν νόμων;» Τί δηλονότι εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του ὅταν τὰς ἔγραφεν ὁ Θουκυδίδης;

Ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς λέγει ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι ἦσαν ᾄσματα εἰς ἀνδρείαν προτρεπτικά, ᾀδόμενα πρὸ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἀβασανίστως, φρονῶ, παρεδέχθησαν πάντες, καθ' ὅσον ἐγὼ γινώσκω, οἱ ὁμοεθνεῖς καὶ ξένοι μεταφρασταὶ καὶ ἑρμηνευταὶ τοῦ Θουκυδίδου. Δὲν ἀγνοῶ οἵα μοὶ ἐπιβάλλεται ἐπιφύλαξις, προκειμένου περὶ ζητήματος φιλολογικοῦ, περὶ οὗ ἀπεφάνθησαν ἐν ὁμοφωνίᾳ ἔξοχοι φιλόλογοι. Τολμῶ ἐν τούτοις νὰ εἴπω δημοσίᾳ ὅτι ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ πάντες ἐπλανήθησαν, συγχίσαντες πράγματα διάφορα καὶ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα.

Νόμους γραπτούς, ὡς γνωστόν, οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν εἶχον, οὓς δ' ἐκάλουν νόμους ἦσαν ἁπλᾶ μόνον ἔθιμα, διὰ στόματος μεταδιδόμενα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Καθ' ἕνα δὲ τοιοῦτον νόμον, λέγει ὁ Ξενοφῶν, ὅταν ἐνώπιον τῶν πολεμίων ἐτέλει πρὸ τῆς φάλαγγος τὴν νενομισμένην πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίαν ὁ Βασιλεύς, ηὔλουν οἱ

παρόντες αὐληταὶ καὶ ἐστεφανοῦντο οἱ ὁπλῖται πάντες. «Ὅταν δέ, ὁρώντων τῶν πολεμίων, χίμαιρα σφαγιάζεται, αὐλεῖν τε νόμος πάντας τοὺς παρόντας αὐλητὰς καὶ ἀστεφάνωτον μηδένα Λακεδαιμονίων εἶναι». Συμπληρῶν δ' ὁ Πλούταρχος τὴν μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα προσθέτει ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ Καστόρειον ηὐλεῖτο μέλος, καὶ ὅτι μετὰ τὴν θυσίαν, τοῦ Βασιλέως ἐξάρχοντος παιᾶνος ἐμβατηρίου, ἐκινεῖτο ἐμπρὸς ὑπὸ τὸν αὐλὸν ἡ φάλαγξ. Ἀλλ' οὔτε ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τούτῳ, οὔτε ἄλλος ἀξιόπιστος ἀρχαῖος συγγραφεὺς ἀναφέρει πού, καθ' ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ὅτι συγχρόνως μὲ τὸν αὐλὸν ᾖδον ᾆσμα οἱονδήποτε πρὸ τῆς μάχης οἱ Λακεδαιμόνιοι ὁπλῖται.

Τί λοιπὸν ἦσαν οἱ πολεμικοὶ οὗτοι νόμοι, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Θουκυδίδης; Διὰ νὰ ἐννοηθῇ τί πρᾶγμα ἐγὼ νομίζω ὅτι ἦτο τὸ σημαινόμενον ὑπ' αὐτῶν, πρέπει νὰ τὸ μεταφέρωμεν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς.

Ἐὰν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, λόγου χάριν, ἦσαν, ἀντὶ ἡμῶν, οἱ ἀγωνισθέντες οὗτοι ἐν Μαντινείᾳ, οἱ μὲν ἀντίπαλοι τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγοὶ θὰ ἔλεγον πρὸ τῆς μάχης πρὸς τοὺς στρατιώτας, «ὅτι ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦτο ὁ δικαιότερος τῶν πολέμων, ὃν δὲν ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς ν' ἀποφύγῃ, ἐκτὸς ἐὰν ἤθελε ν' ἀτιμασθῇ καὶ αὐτοκτονήσῃ. Ὁ Τοῦρκος ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς ἀτιμωρήτου ἐξοντώσεως τῶν Ἀρμενίων, εἴτε διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτεύματος, ὅπερ αἱ Δυνάμεις ἐξεπόνησαν διὰ τὴν Κρήτην, εἴτε διὰ νὰ λάβῃ πεῖραν, ἂν μετὰ τοὺς Ἀρμενίους, ἐν πάσῃ περιστάσει, δύναται ἐξ ἴσου ἀτιμωρήτως νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὸ Κράτος του ὁμογενῶν ἡμῶν πληθυσμῶν, ὑπηγόρευσε τὰς ἐν Χανίοις κατὰ τῶν χριστιανῶν σφαγάς. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει καὶ ὁ ἐλεύθερος Λαός, μὴ δυνάμενος νὰ μείνῃ ἀπαθής, ἐξώθησε τὸ Κράτος εἰς τὰ προκαλέσαντα τὸν πόλεμον ἐπίσημα διαβήματα, ἐμποιήσας οὕτω καὶ πρὸς τὸν Τοῦρκον τὴν συναίσθησιν ὅτι θὰ μετρηθῇ μετ' αὐτοῦ ἀφεύκτως πάντοτε, ὁσάκις θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ Ἑλλήνων, καὶ τὴν πεποίθησιν εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ τοῦ τουρκικοῦ κράτους ζῶντας ἀδελφοὺς ὅτι δὲν ὑπάρχει θυσία οἱαδήποτε, τὴν ὁποίαν προθύμως δὲν θ' ἀναδεχθῇ διὰ τὴν τιμήν των καὶ τὴ ζωήν των.

Ἀλλ' ὁ πόλεμος αὐτός, θὰ προσέθετον τελευταῖον, πρέπει νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν οὐχὶ τόσον διὰ τοὺς λόγους, ἐξ ὧν ὑπηγορεύθη, ὅσον διὰ τὰς συνεπείας, ἃς θὰ ἔχῃ κατ' ἀνάγκην.

Πολλαί, ὡς γνωστόν, φυλετικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ προπαγάνδαι διατρέχουσιν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, τὰ πάντα μετερχόμεναι πρὸς ἀπόκτησιν προσηλύτων. Τὸ δ' ἔργον τοῦ τοιούτου προσηλυτισμοῦ ὑπερηκόντισε τὸ ἔθνος τῶν Βουλγάρων, διότι μὴ ἔχον ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος οὐδὲ μίαν σελίδα ἔντιμον, δὲν ἔχει καὶ τὴν ἐκ καταγωγῆς τουλάχιστον ὑποχρέωσιν νὰ σταματήσῃ πρὸ ἐκείνων τῶν ἀνοσιουργημάτων, τὰ ὁποῖα, ὅταν μάλιστα ἐκτελοῦνται κατ' ἀόπλων καὶ ἀδυνάτων, καταδικάζει ἀνεκκλήτως ἡ στοιχειώδης ἠθικὴ

καὶ βδελύσσεται ἡ συνείδησις τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Εἶνε δὲ φαινόμενον, διαθρύπτον τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπερηφάνειαν, ὅτι εἰς τοὺς παντοειδεῖς διωγμοὺς καὶ πειρασμούς, οὓς θέτουσιν εἰς ἐνέργειαν αἱ προπαγάνδαι αὗται, ἀπρόσιτον ἅμα καὶ ἀπτόητον ἔμεινε πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὸ καθαρὸν Ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Ἀλλ' ἂν οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν αὐτοὶ ἐνέμειναν οὕτως ἡρωϊκῶς εἰς τὴν πίστιν των καὶ τὴν ἐθνικότητά των ἐγκαρτεροῦντες, ἐνέμειναν δι' ἕνα μόνον λόγον. Διότι εἰς τὸ βαθος τῆς συνειδήσεώς των εἶνε βαθέως ἐρριζωμένη ἡ συναίσθησις καὶ ἡ ἐλπίς, ὅτι ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ βαθος τοῦ σκοτεινοῦ ὁρίζοντος ὑπάρχει ἓν Κράτος ἐλευθέρων ἀδελφῶν, οἵτινες ἀδιακόπως ἑτοιμαζόμενοι θὰ ἔλθωσι μίαν ἡμέραν πάνοπλοι διὰ νὰ τοὺς ἀποδώσωσιν ὅτι εἶχον καὶ ἔχασαν καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπιθυμοῦσι, τὴν μετ' αὐτῶν καὶ πάλιν εἰς ἓν ἐλεύθερον καὶ δυνατὸν Κράτος ἀποκατάστασίν των. Κλονίσατε τὴν συναίσθησιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐλπίδα ταύτην, δώσατε πρὸς αὐτοὺς νὰ πιστεύσωσι διὰ τῶν πραγμάτων ὅτι τὸ Κράτος τοῦτο τῶν ἐλευθέρων ἀδελφῶν ἐνόσησε καὶ ἐξελύθη εἰς τοιοῦτον τρόπον καὶ βαθμόν, ὥστε οὐδεμίαν τοῦ λοιποῦ δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐξ αὐτοῦ ἐλπίδα, καὶ τότε θὰ ἴδητε ἂν θὰ εὑρεθῶσι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν μωροί, ὥστε διὰ τὸ τίποτε νὰ ὑφίστανται τοιούτους καὶ τοσούτους διωγμούς, καὶ ἂν αἱ τάσεις τῶν περικειμένων φυλετικῶν καὶ θρησκευτικῶν τούτων λύκων θὰ μείνωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀτελεσφόρητοι, ὡς εἰς τὸ παρελθόν.

Νομίζομεν ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη πολλῶν λόγων, ὅπως κατανοηθῇ ὅτι ἐκ τοῦ πολέμου τούτου θὰ κριθῇ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Διότι οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ δικαιούμενος νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ελαχίστην ἀμφιβολίαν ὅτι, ἂν ἄνδρες φαινόμενοι κατ' αὐτὸν καταβάλωμεν τὸν ἐχθρόν, δὲν θὰ στερεώσωμεν μόνον τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν περὶ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐλευθέρων καὶ μὴ ἐλευθέρων ἀδελφῶν, δεν θὰ ἐπανορθώσωμεν μόνον τὴν διὰ τὰ ἴδια σφάλματα μειωθεῖσαν ἐφ' ἡμᾶς ὑπόληψιν τοῦ ἄλλου κόσμου, συμπαθοῦντος καὶ συντρέχοντος μόνον τοὺς σωφρονοῦντας καὶ δεικνύοντας ἔργῳ ὅτι θέλουσι νὰ ζήσωσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐδαφικῆς ἐπεκτασεως, ἣν θὰ λάβωμεν ὡς ἔπαθλον τῆς νίκης, θὰ τεθῶμεν ἐντὸς τῆς τρισενδόξου κοιτίδος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπου θ' ἀνοιχθῇ πρὸ ἡμῶν εὐρεῖα ἡ λεωφόρος τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἀποστολῆς. Καὶ διότι εἶνε ὑπὲρ τοιούτων καὶ τοσούτων ἀγαθῶν ὁ προκείμενος ἀγών, διὰ τοῦτο ἕκαστος ὑμῶν, συναισθανόμενος ὅτι εἶνε ἀνὴρ καὶ Ἕλλην ἔχων ἔνδοξον παρελθόν, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ ἀτιμάσῃ, καὶ ἐθνικὸν μέλλον, ὅπερ δὲν ὀφείλει νὰ προδώσῃ, χρέος ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ μετὰ θάρρους τὰς ἐπιβαλλομένας ὑπὸ τῆς πατρίδος καὶ τῆς τιμῆς θυσίας».

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοὶ οὐχὶ ἐν κοινῷ, ἀλλὰ κατὰ μέρος ἀναμεταξύ των οἱ ἐνωμοτάρχαι καὶ οἱ ἐμπειρότεροι τῶν ὁπλιτῶν, θὰ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἄλλους ὅτι, «ὅταν θὰ πλησιάσωσιν οἱ ἐχθροὶ καὶ δοθῇ ἄνωθεν ἐντολή, νὰ σκοπεύωσι καλῶς καὶ πυροβολῶσι μετ' ἀταραξίας, μὴ λησμονοῦντες ὅτι, τῆς ἀναπληρώσεως τῶν φυσε-

κίων οὔσης πολὺ δυσκόλου κατὰ τὴν μάχην, ἐνδέχεται διὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς νὰ διεξέλθωσι τὰς φάσεις ὅλου τοῦ ἀγῶνος, ἀπὸ πρωΐας ἕως ἑσπέρας ἴσως. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ πυρὸς νὰ μὴ παραδίδωνται εἰς τὰς ἰδίας των ἐμπνεύσεις, ἀλλὰ νὰ ὑπακούωσιν ἀμέσως καὶ ἐκτελῶσι πιστῶς τὰς περὶ τούτου ἀνωτέρας διαταγάς. Διότι πῦρ διεσκορπισμένον καθ' ὅλης τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς, οἷον τὸ κατὰ θέλησιν, εἶνε ἀνίσχυρον ἠθικῶς τε καὶ πραγματικῶς, δραστήριον δὲ τὸ ἐν πειθαρχίᾳ κανονικὸν καὶ συγκεντρωμένον. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀνώτεροι γινώσκουσι ποῖον σημεῖον τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς πρέπει διὰ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ πυρὸς νὰ συντριβῇ, διὰ τοῦτο ἕκαστος ὁπλίτης ὀφείλει νὰ πυροβολῇ, ὅπου καὶ ὅπως διατάσσεται καὶ οὐχὶ ὅπου καὶ ὅπως θέλει.

Ἐὰν διαταχθῇ πού ποτε σύστασις, θέτων ἀμέσως τὴν λόγχην εἰς τὸ τουφέκι, νὰ σπεύσῃ ἕκαστος πρὸς τὸν πλησιέστερον βαθμοφόρον, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶνε ἰδικός του, διότι πρόκειται διὰ τῆς ταχύτητος ν' ἀποκρουσθῇ κίνδυνος ἐπικείμενος. Ἐὰν δὲ ὁ ἐχθρὸς ἀποπειραθῇ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν πλευρῶν, οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῆς μάχης νὰ μὴ ταραχθῶσι καὶ κινηθῶσιν ἀπὸ τῆς θέσεώς των, προσέχοντες νὰ καταβάλωσι τὴν ἀπέναντι ἐχθρόν, διότι μένουσιν ὀπίσω τῆς γραμμῆς πολλὰ ἔφεδρα σώματα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν διευθυνόντων, προωρισμένα ν' ἀποκρούσωσι τὰς τοιαύτας πλευρικὰς τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθέσεις. Ἐπὶ πᾶσι δέ, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ, νὰ ζητήσῃ ἕκαστος τὴν σωτηρίαν οὐχὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπομονούμενος, ἀλλ' ἐν τῇ συμπράξει καὶ ἀλληλοβοηθείᾳ μετὰ τῶν ἄλλων.»

Αὐτὰ περίπου ἔλεγον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ στρατηγοί, καὶ αὐτὰ οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸ τῆς μάχης ἀναμεταξύ των, καὶ αὐτὰ δέ, οὐχὶ ὅπως ἠδύνατο καὶ ἤθελεν ἕκαστος ἐνωμοτάρχης ἢ στρατιώτης, ἀλλὰ κατά τινα ἐκ τῶν προτέρων κοινῶς διατετυπωμένον σαφῆ καὶ ἁπλοῦν τρόπον.

Ἡ μακρὰ τῶν πολέμων πεῖρα, συλλέξασα τὰ συνήθως γιγνόμενα κατ' αὐτούς, διετύπωσεν εἰς μεθοδικοὺς κανόνας, καθ' οὓς ἀσκούμενος ἐν εἰρήνῃ ὁ στρατιώτης καὶ ὁ στρατὸς καθίσταται ἱκανὸς νὰ τὰ ἐκτελέσῃ ἐν πολέμῳ. Καὶ οἱ κανόνες οὗτοι, οἵτινες σήμερον ἀναγραφόμενοι ἐν τοῖς Κανονισμοῖς τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων ὀνομάζονται διατάξεις καὶ ὁδηγίαι, ὠνομάζοντο εἰς τὴν ἀρχαιότητα νόμοι ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν εὔκολον κατανόησιν καὶ ἐκτέλεσιν αὐτῶν οἱ κανόνες οὗτοι ἐγένοντο πολὺ σαφεῖς καὶ ἁπλοῖ, διὰ τοῦτο, ὡς εἶνε σήμερον ῥητῶς ἐπιβεβλημένον εἰς τοὺς βαθμοφόρους νὰ μεταχειρίζωνται αὐτολεξεὶ κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τὰς διατάξεις καὶ ὁδηγίας τῶν Κανονισμῶν, οὕτως ἦτο καθιερωμένον καὶ παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις νὰ ποιοῦνται χρῆσιν τῶν πολεμικῶν τούτων νόμων, ὡς ἐν τῇ λέξει καὶ τῇ φράσει κατεσκεύασεν αὐτοὺς ἡ μακρὰ πρακτικὴ τριβή.

Τί κοινόν, λοιπόν, ὑπάρχει μεταξὺ τῶν νόμων τούτων καὶ τοῦ νόμου, καθ' ὃν ηὔλουν οἱ παρόντες αὐληταὶ εἴτε τὸ Καστόρειον μέλος, ὅταν ἐσφαγιάζετο ἡ χίμαιρα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, εἴτε τὸ ἐμβατήριον, ὅταν ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἐκινεῖτο ἡ φάλαγξ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς; Ἐν τούτῳ δὲν ἐπλανήθησαν πάντες ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου

Σχολιαστοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου καὶ τελειοτέρου νομιζομένου ἑρμηνευτοῦ τοῦ Θουκυδίδου Κλάσσεν; Ὅτι δὲ οἱ νόμοι οὗτοι δὲν ἦσαν ἄσματα εἰς ἀνδρείαν προτρεπτικὰ τοῦτο πιστοῦται οὐδὲν ἧττον, ὑποθέτω, καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς συλλογισμοῦ, τοῦ απορέοντος ἐξ ὧν περὶ Λακεδαιμονίων λέγει ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης. Διότι οἱ ἐν τοῖς πολεμικοῖς πρακτικώτατοι Λακεδαιμόνιοι, οἱ ἀποστέργοντες ὡς ἀνωφελῆ τὴν ἐκ τῶν λόγων στιγμιαίαν συναρπαγήν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ στέρξωσι τὴν τοσούτῳ ἀνωφελεστέραν ἐκ τῶν ᾀσμάτων, ὅσῳ πρὸς διαφώτισιν τοῦ νοῦ καὶ στερέωσιν τῆς γνώμης ὁ λόγος εἶνε σπουδαιότερος τῆς ᾠδῆς.

Καίτοι εἶχον τὴν συναίσθησιν ὅτι ἡ φιλολογικὴ αὕτη παρέκβασις ἔμελλε νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ τοῦ κυρίου θέματος, δὲν ἐδίστασα ἐν τούτοις, τοῦ λόγου εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης περιελθόντος, νὰ θέσω ἐνώπιον ὑμῶν αὐτὰ τὰ ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτῆς ἄξια διαφωτισμοῦ σημεῖα, πεποιθὼς ὅτι καὶ ὑμεῖς οἱ φοιτηταί, ἀνατρέχοντες εἰς τὰς πηγάς, καὶ πολὺ περισσότερον οἱ κ. Καθηγηταί, ἂν δὲν εὑρίσκωσιν ὀρθὴν τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀνωτέρω γνώμην μου, θὰ εὐαρεστηθῶσι νὰ μοὶ ἀνακοινώσωσι τὴν ὀρθοτέραν.

Ἀναλαμβάνων δὲ ἤδη τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας, ὅθεν αὐτῆς παρεξέβην, συμπεραίνω ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν ἐκστρατείᾳ ἦσαν δύναμις ἐκτελεστική, καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἓν μόνον ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν, νὰ ἐκτελέσωσι πιστῶς ἣν ἔδιδεν αὐτοῖς ἐντολὴν ἡ Σπάρτη. Ἐὰν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετάσωσιν αὐτοὶ ἐν Θερμοπύλαις ποῖον ἦτο τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, ἀφοῦ διὰ τῆς κυκλώσεως τὸ στενὸν παρεβιάσθη καὶ κατέστη ὅλως ἄσκοπος καὶ ἀδύνατος ἡ φύλαξίς του, ὤφειλον ν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν ἄνευ ἀναβολῆς, διότι οὕτω μόνον ἠδύναντο νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὸ συμφέρον τοῦτο, ὅταν πολλάκις εἰς ἐκεῖνον τὸν ἀπεγνωσμένον της ἀγῶνα ἔμελλεν ἡ Ἑλλὰς νὰ λάβῃ ἀνάγκην τοῦ βραχίονός των. Διότι ἡ θυσία των ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, μηδένα ἔχουσα ὑψηλὸν σκοπόν, ἀντὶ ὑψηλοῦ ἡρωϊσμοῦ, θὰ ἔφερε μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα αὐτοκτονίας. Ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο, εἴπομεν, ἐφύλαξεν εἰς ἑαυτὴν ἡ Σπάρτη καὶ ἐπέβαλε θάνατον ἢ ἐσχάτην ἀτίμωσιν, εἰς ὅσα τῶν τέκνων της θὰ εἶχον τὴν θρασύτητα νὰ τὸ σφετερισθῶσι. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Σπάρτη, ἥτις ἔδωκε τὴν ἐντολὴν αὐτοῖς νὰ φυλάξωσι τὸ στενὸν διὰ θυσίας πάσης, δὲν μετέβαλε τὴν ἐντολήν της ταύτην καὶ δὲν διέταξεν αὐτοὺς ν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν, αὐτοὶ ὤφειλον νὰ θυσιασθῶσιν, ὅπως ἐθυσιάσθησαν, καθ' ὃ εἶχον πρὸς τοὺς νόμους χρέος. Ἡ θυσία των δὲ αὕτη εἶνε πρᾶξις ἀκατανοήτου ὕψους, ὡς πρᾶξις καθαρῶς στρατιωτική, οὐδεμιᾶς ἀμνεύσεως ἢ προαιρέσεως οὔτ' ἄλλου τινὸς οὔτε τοῦ Λεωνίδου, ὡς ὁ Παπαρρηγόπουλος φρονεῖ, ἀλλὰ μόνον τῆς χαλυβδίνης πειθαρχίας ἀποκλειστικὸν οὖσα ἔργον. Καὶ διὰ τοῦτο δικαίως ηὐδοκίμησεν ὁ Σιμωνίδης, ὅστις ὁλόκληρον τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὴν πειθαρχίαν.

Ἰδού, φίλοι μου, τί ἐστι καὶ πειθαρχία προερχομένη ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς νόμους ***φόβου, καὶ ἰδοὺ κατὰ τίνα τρόπον*** ἀποκτᾶται αὕτη.

Προετίμησα δὲ νὰ θέσω ἐνώπιον ὑμῶν ὡσαύτως τὸ μέγα τοῦτο γεγονὸς τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ὡς φρονῶν ὅτι δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων θέλετε πεισθῆ ὅτι οἱ φρονοῦντες τὴν τοιαύτην πειθαρχίαν δυνατὴν ἐν τῷ στρατῷ ἐπὶ δύο καὶ τρία ἔτη, ἂν μή τι περισσότερον, βεβαίως παραδοξολογοῦσιν. Καὶ ἂν σᾶς ἀπησχόλησα μὲ τὴν ἀνωτέρω γνώμην τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ἔπραξα τοῦτο, οὐχὶ διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν συναίσθησιν ὅτι καὶ ὁ ὕψιστος τῶν τριακοσίων ἡρωϊσμὸς καταπίπτει πολὺ τῆς περιωπῆς του, καὶ τὸ ὑψηλὸν δίδαγμα, ὅπερ ἐγκλείει, ἐκμηδενίζεται, ὅταν τὸ ἐλατήριον τῆς θυσίας μετατεθῇ ἀπὸ τῆς πειθαρχίας εἰς τὸν Λεωνίδαν. Διότι ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπεν ὑμεῖς οἱ φοιτηταί, οἵτινες μετ' ὀλίγον θὰ ἐφηρμόσετε τοὺς νόμους καὶ θὰ δώσετε τὸ παράδειγμα τῶν πρὸς αὐτοὺς σεβασμὸν εἰς τὴν κοινωνίαν, ν' ἀπέλθητε ἐντεῦθεν ἀποκομίζοντες τὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς ἀναπαραστάσεως τοῦ ἡρωϊσμοῦ αὐτοῦ, ὅτι μεγαλουργοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐχὶ ὅταν ὁ θεὸς τοῖς ἀποστέλλῃ μεγάλους ἄνδρας, εἰς τὸ ὕψος τοῦ Λεωνίδου, ἀλλ' ὅταν ἕκαστος αὐτῶν θέλῃ νὰ πείθεται καὶ νὰ ὑπηρετῇ προθύμως καὶ εἰλικρινῶς τοὺς ἀπὸ κοινοῦ τεθειμένους νόμους, διότι ἐκ τούτου δημιουργεῖται στερεὰ καὶ γόνιμος εἰς ἔργα πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις, ἧς προϊὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶνε καὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες.

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἀποδοκιμάζοντες τὴν τοιαύτην πειθαρχίαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἣν καὶ χαρακτηρίζουσιν ὡς ἀπάνθρωπον ὑποδούλωσιν τοῦ πολίτου εἰς τὴν πολιτείαν. Ἀλλ' ἂν δὲν νομίζω οὔτ' ἐμαυτὸν οὔτε τὴν παροῦσαν ὥραν ἁρμοδίαν εἰς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, θέλω νὰ παρατηρήσω μόνον ὅτι, ἂν οἱ εὐάριθμοι τυχοδιῶκται, οἱ κατασκηνώσαντες μετὰ τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον τῆς δεξιᾶς τοῦ Εὐρώτα ὄχθης, ἠδυνήθησαν ν' ἀνυψωθῶσιν εἰς τοιαύτην ἀκμὴν καὶ δύναμιν, ὥστε νὰ καταλίπωσιν ὄπισθεν των, ὅσον στρατιωτικῆς τοσοῦτον καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς ἀπαράμιλλα μνημεῖα, πρὸ τῶν ὁποίων ἔμεινε, μένει καὶ θὰ μένῃ ἔκπληκτος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος, ἂν ὑπῆρξε τοιαύτη ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις, ὥστε τὰ μεγαλείτερα πνεύματα καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν νὰ εἶνε δι' αὐτὴν μᾶλλον φιλολάκωνες ἢ φιλαθήναιοι, ὥστε ὁ Πλάτων νὰ ὀνομάζῃ τὴν Σπάρτην εὐρύτατον ἀσκητήριον ἀρετῆς καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῆς νὰ λάβῃ ὡς βάσιν τῆς ἰδανικῆς του πολιτείας, ὥστε ὁ Πολύβιος νὰ θεωρῇ τὴν πολιτείαν αὐτὴν ὡς ἔργον θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου, ὥστε ὁ Ἀριστοτέλης, καίτοι ἐγίνωσκεν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐθεοποίησαν τὸν Λυκοῦργον καὶ ἱδρύσαντες ἱερὸν ἐν Σπάρτῃ ἔθυον εἰς αὐτὸν κατ' ἔτος, ὡς εἰς θεόν, νὰ φρονῇ ἐν τούτοις ὅτι ὁ Λυκοῦργος δὲν ἔτυχεν ἐν Λακεδαιμόνι τῶν τιμῶν, ὧν ἐδικαιοῦται νὰ τύχῃ ἄλλως, πάντα ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὴν τοιαύτην ὑποδούλωσιν τοῦ πολίτου εἰς τὴν πολιτείαν, ὀφείλονται εἰς τὴν πρόνοιαν, ἣν ἔλαβεν ὁ σοφός των νομοθέτης, ὁ μέγιστος τῶν νομοθετῶν τοῦ κόσμου

τοῦ νὰ καταστήσῃ τὴν τοιαύτην πειθαρχίαν ὡς τὸν κυριώτερον ἀκρογωνιαῖον λίθον ὁλοκλήρου τοῦ στρατιωτικοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ τῆς Σπάρτης μεγαλουργήματος. Ἀφαιρέσατε τὴν πειθαρχίαν ταύτην καὶ θὰ ἴδητε τὸ μεγαλούργημα αὐτὸ καταρρέον ἕως ἐδάφους.

Αὐτὰ ἐπιτελοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ Λαοὶ διὰ τῆς πειθαρχίας. Οἱ δὲ μὴ καταδεχόμενοι νὰ καταστῶσι δοῦλοι αὐτοὶ εἰς ἑαυτούς, εἴτε ὡς πολῖται εἴτε ὡς στρατιῶται, πρὸς ἐκτέλεσιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ οὗτοι ἀνεγνώρισαν καὶ διετύπωσαν εἰς νόμους διὰ τὴν τιμήν των, τὴν περιουσίαν των καὶ τὴν ἐλευθερίαν των, ταχέως γίνονται εἰς ἄλλους δοῦλοι, εἰς ὧν τὴν ἀπόλυτον διάκρισιν παραδίδουσι τιμήν, ζωὴν καὶ περιουσίαν, καὶ ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν εἰς τῶν κτηνῶν τὴν τάξιν μεταπίπτοντες, δοκιμάζουσι ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας τὸν βούρδουλαν αὐτῶν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς σπονδυλικῆς των στήλης. Τοῦτο εἶνε ἀναλλοίωτος ἱστορικὸς νόμος, οὗ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δύναμιν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην μαρτυρεῖ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἱστορία.

Περιωρίσθην, φίλοι μου, νὰ ἐξετάσω τὴν δύναμιν τῆς πειθαρχίας μόνον κατὰ τὰς ἐν πολέμῳ κρισίμους στιγμὰς τοῦ κινδύνου, ὡς φρονῶν ὅτι ὁ στρατιώτης, ὁ παρασκευασθεὶς ἱκανὸς νὰ πειθαρχῇ καθ' ὅλον τὸν ἄλλον χρόνον, ἐκτὸς τῶν στιγμῶν αὐτῶν, εἰμπορεῖ νὰ εἶνε ἄξιος δι' ὅλα τὰ ἄλλα, μόνον διὰ τὸν πόλεμον δὲν εἶνε. Δὲν γινώσκω ἂν ἠδυνήθην νὰ ἐξηγηθῶ καλῶς. Καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον θεωρῶ τελευταῖον νὰ συγκεφαλαιώσω εἰς ὀλίγας λέξεις τὸ διδακτικὸν συμπέρασμα τῶν εἰρημένων.

Ἡ πειθαρχία, σημαίνουσα τὴν πρὸς τοὺς νόμους ἀνυπόκριτον καὶ ἀνεπιφύλακτον ὑποταγήν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς νομίμους ἄρχοντας ὑπακοήν, ἐξεταζομένη ἀπὸ τῆς καθαρῶς στρατιωτικῆς ὄψεως, εἶνε τὸ στρατιώτου ἡ πρώτη ἀρετὴ καὶ τοῦ στρατοῦ ἡ κυρία δύναμις, οὐχὶ μόνον διότι δι' αὐτῆς πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὸν στρατὸν κινοῦνται κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἀλλὰ καὶ διότι ἕκαστος αὐτῶν ἐγκαρτερῶν δυνάμει αὐτῆς ἰδίως ἐν τοῖς δεινοῖς γίνεται ἀνδρεῖος. Ἂν δὲ ἡ πειθαρχία εἶνε ὄντως ἡ κυριωτέρα πηγή, ἐξ ἧς ἀπορρέει, καὶ τὸ κυριώτερον βάθρον, ἐφ' οὗ στηρίζεται ἡ ἀνδρεία, τότε τὸν στρατὸν καθιστᾷ ἢ ἀνδρεῖον ἢ ἄνανδρον ἡ πολιτεία κυρίως, καὶ οὐχὶ ἡ φύσις, διὰ δὲ τὴν ἄνανδρον αὐτοῦ διαγωγὴν ἡ μομφὴ δέον δικαιότερον νὰ πίπτῃ καὶ ἡ εὐθύνη νὰ βαρύνῃ τὴν ἁρμοδίαν πολιτικὴν Ἀρχήν, ἐὰν ἐν καιρῷ δὲν ἐφρόντισε νὰ βεβαιώσῃ ἐν αὐτῷ τοῦτο τὸ κυριώτερον τῆς ἀνδρείας ἐφόδιον.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπῆρξαν παντες πανταχοῦ καὶ πάντοτε εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἀνδρεῖοι, κυρίως διότι ἡ πολιτεία των ἐφρόντισε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς εἰς ὕψιστον βαθμὸν πειθαρχικούς. Ἠδυνήθη δὲ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς τοιούτους, οὐχὶ τόσῳ διότι ἐξεῦρε τὰ κατάλληλα πρὸς τοῦτο μέσα, ὅσῳ διότι κατενόησεν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μέσων τούτων ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ, οὐχὶ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγγράφονται εἰς τοὺς κα-

ταλόγους τοῦ στρατοῦ οἱ νέοι, ἀλλ' ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀρχίζει, μαλακὸς ὢν καὶ εὔπλαστος ὡς ὁ θερμὸς σίδηρος, νὰ τελῆτε ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ἐντυπώσεων ὁ ἠθικὸς των σχηματισμός.

Ἂν δὲ πάντα ταῦτα δὲν εἶνε ἱκανὰ ν' ἄρωσιν ἀφ' ὑμῶν πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν, ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸ παρελθόν, καὶ θέλετε ἄλλα σύγχρονα καὶ ἀποδεικτικώτερα μαρτύρια, τότε ἀποβλέψατε ὁπουδήποτε θέλετε τοῦ πεπολιτισμένου καὶ ἀπολιτίστου κόσμου καὶ δείξατέ μοι ἓν σημεῖον μόνον, ὅπου ὑπάρχει πειθαρχία στρατιωτική, χωρὶς νὰ προυπῆρξε κοινωνικὴ πειθαρχία. Διακρίνατε, ἂν εἰμπορεῖτε, ὅσον εἰς τὴν πειθαρχίαν παντὸς πειθαρχοῦντος εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ συνεισφέρει ὁ ὑπολανθάνων κοινωνικὸς παράγων, καὶ εἶμαι βεβαιότατος ὅτι τότε, ἀφοῦ ἐννοήσετε τί ἀπομένει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ, οὐδ' ἡ παραμικρὰ θὰ μείνῃ ἐν ὑμῖν ἀμφιβολία ὅτι, ὅπως ἡ γίδα κάμνει τὸ γάλα καὶ ὄχι ὁ μαστός, κατὰ τὴν πρακτικὴν τοῦ λαοῦ φιλοσοφίαν, οὕτε καὶ ἡ κοινωνία δημιουργεῖ τὴν πειθαρχίαν, καὶ ὄχι ὁ στρατός. Τότε θὰ μοὶ ὁμολογήσετε ὅτι ὁ στρατός, ὅστις ἢ θὰ νικήσῃ ποτὲ εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἐντίμως ἡττώμενος θὰ σώσῃ τουλάχιστον τὴν τιμὴν τοῦ Ἔθνους καὶ θὰ ἐφελκύσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰς συμπαθείας, καὶ οὐχὶ τὴν περιφρόνησιν εἰς τοὺς ἐμπτυσμοὺς τοῦ ἄλλου κόσμου, αὐτὸς θὰ παρασκευασθῇ κατὰ πρῶτον λόγον ἐν τῇ Κοινωνίᾳ καὶ κατὰ δεύτερον ἐν τῷ στρατῷ, διότι θὰ ἀναγνωρίσετε ὅτι αἱ κυριώτεραι στρατιωτικαὶ ἀρεταὶ καὶ ἰδιότητες, αἱ συνιστῶσαι τὸν ἀληθῆ στρατιώτην καὶ τὸν ἀληθῆ τακτικὸν στρατόν, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι καὶ καρποφορήσωσιν ἐν τῷ στρατῷ, ἂν προηγουμένως δὲν βλαστήσωσιν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ. Οὕτω δὲ θὰ καταλήξετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν ὅσῳ θὰ εἶνε, ὁποῖα εἶνε, τὰ δύο ὑποκείμενα στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἀμέσως ἀπορρέει καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τρέφεται ὁ στρατός, καὶ ἡ Πολιτεία, ἐξ ἧς λαμβάνει ὅλο τὸ ἄλλο ὑλικόν, καὶ πρὸ πάντων ἡ Κοινωνία, ἐξ ἧς λαμβάνει τὸ ἀνθρώπινον ὑλικόν, ἀντὶ στρατοῦ, θὰ ἔχωμεν καὶ εἰς τὸ μέλλον ἁπλοῦν ὁμοίωμα στρατοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ αὐτὸ ἀσυνείδητον ἐξακολουθοῦσα ἔργον ἡ Πολιτεία θὰ γυμνόνῃ τὴν Κοινωνίαν.

Δὲν ὁμιλῶ περὶ τῶν ἐκτάκτων μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουσι οἱ ἐπικείμενοι πολλοὶ καὶ βαρεῖς κίνδυνοι, οὐδὲ ὑποτιμῶ ποτὲ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ πληρωθῶσιν αἱ ὑπάρχουσαι τοῦ στρατοῦ ἐλλείψεις, ἣν μάλιστα συνιστῶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου. Ἀλλ' ἂν ὁ ἀγαθὸς τῆς Ἑλλάδος δαίμων, ὅστις ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἡμῖν ἐν τῷ ζητήματι τῆς Μακεδονίας τὴν τελευταίαν προθεσμίαν, ἂν θέλωμεν νὰ διασώσωμεν, ὅ τι ἕως τώρα δὲν ἀπωλέσθη, ἐπεκτείνῃ τὴν προθεσμίαν ταύτην καὶ πέραν τοῦ χειμῶνος τούτου ἐπὶ 5 ἢ 10 ἔτη, καὶ ἂν θέλωμεν νὰ ἐργασθῶμεν εἰλικρινῶς εἰς τὴν δυνατὴν ἀνάπτυξιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἡμῶν, δημιουργοῦντες ἄξιον τοῦ ὀνόματος τακτικὸν στρατόν, ἐννοῶ ὅτι τότε ὁμοῦ μὲ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ λάβωμεν πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων αὐτῶν, πρέπει συγχρόνως, καὶ πολὺ περισσότερον μάλιστα, ν' ἀσχοληθῶμεν ἀνενδότως διὰ τῶν καταλλήλων μέτρων ἵνα στερεώσωμεν τὸν στρατόν, ὅπου ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ Κοινωνίᾳ ὑπάρχουσι τὰ σαθρὰ

ἤδη θεμέλιά του, ἀφοῦ μάλιστα πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται μόνον ὀλίγη καλὴ θέλησις ἐκ μέρους ἁρμοδίων καὶ οὐδεμία ἢ ἀσήμαντος χρηματικὴ δαπάνη. Διότι πρεσβεύω ὅτι, ἐν ὅσῳ θὰ μένωσιν ὁποῖα εἶνε τὰ θεμέλια τοῦ ἑτοιμορρόπου οἰκοδομήματος, ἡ ἐπισκευὴ τῶν ὑπαρχουσῶν εἰς τοὺς τοίχους του πολλῶν ρωγμῶν καὶ καθιζήσεων, ἀπώλειαν πολυτίμου χρήματος καὶ πολυτιμοτέρου χρόνου συνεπαγομένη, κατ' οὐδὲν ἢ κατ' ἐλάχιστον θὰ βελτιώσῃ τὴν ἐπισφαλῆ κατάστασίν του.

* *
*

Τώρα θὰ μοὶ ἀπαντήσετε βεβαίως. Παραδεχόμεθα, κ. Ἀντωνόπουλε, ὅτι ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος ἐθνικὸς στρατὸς θὰ δημιουργηθῇ κυρίως ἐν τῇ Κοινωνίᾳ, καὶ ὄχι ἐν τῷ στρατῷ, διότι ἀναγνωρίζομεν ἤδη ὅτι αἱ κυριώτεραι ἀρεταὶ καὶ ἰδιότητες, αἱ συνιστῶσαι τὸν ἀληθῆ στρατιώτην καὶ τακτικὸν στρατόν, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι καὶ καρποφορήσωσιν ἐν τῷ στρατῷ, ἂν προηγουμένως δὲν βλαστήσωσιν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ. Καὶ ὅτι ἂν θέλωμεν, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν ὑλικῶν τῆς Ἑλλάδος πόρων, ν' ἀποκτήσωμεν στρατὸν ἄξιον τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν προσδοκιῶν τοῦ ἔθνους, ὀφείλομεν νὰ ἐμφυτεύσωμεν εἰς τὴν Κοινωνίαν τὸν σπόρον τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἰδιοτήτων τούτων, διὰ νὰ τὰς ἀρυσθῇ ἀπ' αὐτῆς ὁ στρατὸς, ὅπως ἀρύεται τὸ δένδρον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους πάντας τοὺς ζωογονοῦντας αὐτὸ χυμούς. Ἀλλὰ πῶς, σὲ ἐρωτῶμεν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ πράξωμεν τοῦτο ἐν τῷ ἐφικτῷ ἡμῖν μέτρῳ καὶ βαθμῷ;

Αὐτὸ εἶνε τὸ θέμα τῆς ἐπομένης, τελευταίας καὶ σπουδαιοτέρας περὶ τοῦ στρατοῦ ὁμιλίας μου, θὰ σᾶς ἀπαντήσω.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Γ. Ἀντωνόπουλος

Ο „ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ" ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ[1]

«ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ».

Τὸ ἐν Βοστώνῃ ἱδρυθὲν πατριωτικὸν σωματεῖον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐθνικὴ Ἕνωσις», ὅπερ ὡς καὶ ἐν προηγουμένοις ἐγράψαμεν φύλλοις θὰ συστήσῃ κλάδους, ἐν ὅλαις ταῖς πόλεσι τῆς Συμπολιτείας, ἐν αἷς διαμένουσιν Ἕλληνες, δέον νὰ τύχῃ τῆς ἀμερίστου καὶ γενναίας ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους ἁπάντων τῶν Ἑλληνικῶν Συλλόγων καὶ ἁπάντων ἐν γένει τῶν ὁμογενῶν. Αἱ δυσχερεῖς διὰ τὸ ἔθνος ἡμῶν περιστάσεις, συνήνωσαν πάντοτε τὸν Ἑλληνισμὸν ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἱστορίας ἡμῶν καὶ ὁσάκις οὗτος εὑρέθη ἐν κινδύνῳ ἀνέπτυξεν ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν. Οὐδεὶς σήμερον δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπειλεῖται πανταχόθεν, ὡς δὲ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν τελευταίως λαβόντων χώραν ἐν Μακεδονίᾳ, εὕρομεν δυστυχῶς εἰς τοὺς δικαίους ἐθνικοὺς ἡμῶν πόθους ἀντίπραξιν ἐκ μέρους ἐκείνων, οἵτινες ἠλπίζομεν ὅτι μετὰ πολλῆς προθυμίας θὰ ἤρχοντο εἰς ὑποστήριξιν ἡμῶν. Ὁ Βάλφουρ, ὅστις βεβαίως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀνὴρ τῆς ἱκανότητος τοῦ Γλάδστωνος, τοῦ Δισραέλη καὶ τοῦ Σαλισβουρῆ, ἐκηρύττετο ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἀγγλικῆς βουλῆς τῶν κοινοτήτων ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, οἱ δὲ Ἄγγλοι ἐπίσκοποι διὰ συλλαλητηρίων ἐξεδήλουν τὴν ἀγανάκτησίν των κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἔβαλλον κραυγὴν ὀδύνης, ἐπὶ τοῖς δῆθεν παθήμασι τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ δημαγωγοὶ τῶν Παρισίων συνεκρότουν συλλαλητήρια ὑπὲρ τῶν ἀξιώσεων τῶν Βουλγάρων καὶ τὰ γαλλικὰ φύλλα ἀπῄτουν τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, διότι ἐτροφοδοτοῦντο διὰ βουλγαρικῶν χρημάτων. Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν μίαν ἀλήθειαν ἥτις δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ, αὕτη δὲ εἶνε ὅτι ὁ μόνος τύπος ὅστις ἐξέθηκε τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὄψιν καὶ ἐστηλίτευσε ἐν Εὐρώπῃ τὰς πράξεις τῶν Βουλγάρων ἦν ὁ γερμανικός, ὅστις δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπιτεθῇ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ Ἄγγλων ἀνταποκριτῶν ὡς μεροληπτούντων.

Δὲν ἀπαιτεῖται ἔκτακτός τις εὐφυΐα ἵνα κατανοήσῃ τις τὸν λόγον, οὗτινος ἕνεκα ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος διετέθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐμενῶς ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων. Οἱ Βούλγαροι εἰργάσθησαν ἀδιακόπως ἐπὶ διετίαν, ὅπως διαθέσωσιν εὐμενῶς ὑπὲρ

ἑαυτῶν τὴν ἐν Εὐρώπῃ κοινὴν γνώμην, τὸν τύπον καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς εἰς Μακεδονίαν καὶ Βουλγαρίαν μεταβάντας ἀνταποκριτὰς τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν φύλλων, εὗρον δέ, ἄγνωστον διὰ τίνων μέσων, λίαν προθύμους καὶ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Γάλλους προξένους, ὅπως ἐξυπηρετήσωσι τοὺς σκοπούς των. Καθ' ἣν ἐποχὴν λοιπὸν οἱ Βούλγαροι εἰργάζοντο, δημοσιεύοντες ψευδεῖς καὶ ὅλως ἀβασίμους στατιστικάς, ἐνσπείροντες φυλλάδια, παριστῶντες τὴν ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασιν ἀφόρητον διὰ τὸν ἐν αὐτῇ βουλγαρικὸν πληθυσμόν, ἡμεῖς ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ ἀναπαυώμεθα καὶ νὰ ἀφίνωμεν αὐτοὺς δρέποντας δάφνας, ἐξηγέρθημεν δὲ μόνον ὅταν κατενοήσαμεν τὸν κίνδυνον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου εὑρέθημεν. Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἑταιρεία «Ἑλληνισμὸς» εἰργάσθη δι' ὅλων αὐτῆς τῶν δυνάμεων ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαιωμάτων, ὁ δὲ πρόεδρος αὐτῆς, ὁ ἔξοχος καὶ ἀκάματος πατριώτης κ. Νεοκλῆς Καζάζης, καὶ διὰ τῆς φωνῆς καὶ διὰ τοῦ καλάμου του ἔπραξε πᾶν ὅτι ἠδύνατο πρὸς προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν γένει, ὀφείλομεν ὅμως νὰ προσθέσωμεν, ὅτι διὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν ἡμῶν ἀποκατάστασιν δέον ὁ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸς νὰ ἑνώσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ ἐργασθῇ ὡς ἓν σῶμα. Τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἐπροστατεύθησαν δυστυχῶς δεόντως παρὰ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, διότι οὗτοι ὡς ἐκ τῆς ἀνικανότητός των οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν ἐξυπηρέτησιν εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Οὐδέποτε ἀπὸ τῆς συστάσεώς του τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον ἀντεπροσωπεύθη τόσον οἰκτρῶς ὅσον σήμερον, δὲν δυνάμεθα δὲ ἢ νὰ ὁμολογήσωμεν μετὰ βαθυτάτης μας λύπης, ὅτι παρ' ὅλοις τοῖς διπλωματικοῖς ἀντιπροσώποις τῆς Ἑλλάδος δὲν βλέπομεν ἢ ἀνικανότητας καὶ μετριότητας, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται δυστυχῶς ὅτι, ὡς ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία, οὕτω νοσεῖ καὶ ἡ ἑλληνικὴ διπλωματία. Ἡ ἀνικανότης τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δέον νὰ ἀποθαρρύνῃ ἡμᾶς, οἵτινες διὰ τῆς ἐργασίας μας δέον νὰ ἐπιδιώξωμεν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασίν μας καὶ τὴν διόρθωσιν τῶν τῆς πολιτείας, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐπικροτοῦμεν τὴν ἵδρυσιν τῆς «Ἐθνικῆς Ἑνώσεως», ἥτις ἀναλαμβάνει νὰ ἑνώσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ καὶ συνεργαζομένη μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πατριωτικωτάτου σωματείου «Ἑλληνισμός», μεγάλως θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν παντὸς ἐθνικοῦ σκοποῦ. Ἂς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἐν Μακεδονίᾳ ταραχὰς ὁ Ἑλληνισμὸς ἔμεινε σχεδὸν ἀνυπεράσπιστος καὶ ὅτι διὰ τῶν ψευδῶν στατιστικῶν τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων καὶ διὰ τῶν ἄλλων προσπαθειῶν αὐτῶν ἡ ἑλληνικωτάτη Μακεδονία παρεστάθη ὡς βουλγαρική. Ἐὰν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνταῦθα κατεβάλλοντο γενναῖαι προσπάθειαι, ἐὰν ἐγίνετο ἔγκαιρος τοῦ τύπου διαφώτισις περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος διὰ δημοσιεύσεων, ἐκθέσεων καὶ στατιστικῶν, τὰ δολοφόνα τῶν Βουλγάρων κινήματα θὰ κατεδικάζοντο ἀμέσως καὶ αἱ ἐν γένει προσπάθειαι τῶν κακούργων τούτων θὰ ἐματαιοῦντο. Ἀλλ' ἡ ἀβράνεια ἡμῶν παρέσχεν εἰς αὐτοὺς μεγάλην εὐκαιρίαν καὶ οὕτω

διέθηκαν ἀπειραρίθμους ἐν Εὐρώπῃ συνηγόρους ὑπὲρ τῶν ἀδίκων ἀξιώσεων αὐτῶν. Κατὰ πόσον ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκ δραστηρίων ἐνεργειῶν, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς τελευταίας ἐπισκέψεως τοῦ κ. Καζάζη εἰς Παρισίους, δι' ἧς ἐπῆλθε μετατροπὴ σπουδαία τῶν πνευμάτων ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ «Ἐθνικὴ Ἕνωσις» ἀναλαμβάνει σπουδαῖον καὶ ὑψηλὸν καθῆκον, τὴν διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου διάσωσιν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν ἁρπάγων τοῦ Βορρᾶ καὶ ἐν γένει τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Θὰ δημοσιεύῃ φυλλάδια ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, θὰ συνδράμῃ ὑλικῶς πάντα ἐθνικὸν σκοπόν, θὰ συνηγορῇ διὰ τοῦ τύπου ὑπὲρ παντὸς ἐθνικοῦ πόθου καὶ ἐν πληρεστάτῃ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν κ. Καζάζην πατριωτικωτάτου σωματείου, θὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατὸν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ Ἔθνους. Οὐδείς, οὐδεὶς ὡς πιστεύομεν θὰ ἀρνηθῇ πρὸς αὐτὴν τὴν συνδρομήν του. Ἂς ἀφεθῇ κατὰ μέρος πᾶσα μικροφιλοδοξία καὶ ἂς καταβληθῇ πᾶσα ἐνέργεια πρὸς συνένωσιν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ «Ἐθνικὴ Ἕνωσις», δι' ἐξόδων τῶν διακεκριμένων καὶ φιλοπατρίδων ἱδρυτῶν αὐτῆς, θὰ συγκαλέσῃ συνεδριάσεις εἰς εὐρείας αἰθούσας ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, Φιλαδελφείᾳ, Πιτσβούργῃ, Λόουελλ, Ἀτλάντᾳ, Βιρμιγχάμῃ, Σικάγῳ καὶ Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ, κατὰ τὰς ὁποίας συνεδριάσεις θὰ διοργανωθῶσι καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς, εἰς αὐτὰς δὲ ὡς ἐλπίζομεν μετὰ προθυμίας θὰ προσέλθῃ πᾶς Ἕλλην. Οἱ ἐν Ἀμερικῇ Ἕλληνες πάντοτε διεκρίθησαν ἐπὶ πατριωτισμῷ, πάντοτε προσήνεγκον μετὰ προθυμίας μεγάλης τὸν ὀβολόν των εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ἀνάγκην καὶ πάντοτε ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς φιλτάτης πατρίδος, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν θὰ ὑστερήσωσιν. Ὑπὲρ τοῦ ἀδιασπάστου μέλλοντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως, δέον ἅπαντες νὰ ἐργασθῶμεν πάσῃ δυνάμει.

(Ἐκ τῶν «Θερμοπυλῶν» τῆς Νέας Ὑόρκης)

Ο ‚ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ' ΕΝ ΑΓΓΛΙΑι

Α

ΑΡΘΡΟΝ ΤΩΝ «ΚΑΙΡΩΝ» ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Τὸ ὑπὸ τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας» πρὸς τιμὴν τοῦ ἡμετέρου Προέδρου δοθὲν φιλελληνικὸν γεῦμα, περὶ οὗ πλείονα ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει, οἱ «Καιροὶ τοῦ Λονδίνου ἔγραψαν ὡς ἑξῆς:

Ὁ κ. Καζάζης, πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, παρέστη χθὲς τὸ ἑσπέρας εἰς γεῦμα, δοθὲν πρὸς τιμήν του ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ὁ «Βύρων» εἰς τὸ Criterion Restaurant. Ὁ κ. Στήβενσον, μέλος τοῦ κοινοβουλίου, προήδρευε καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔλαβον τὸν λόγον ὁ Δρ Monro, ἀντιπρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξωνίας καὶ ὁ καθηγητὴς Waldstein, ὁ δὲ κ. Καζάζης ἐξεφώνησε μακρὰν καὶ ἐνδιαφέρουσαν ἀγόρευσιν.

Μεταξὺ τῶν παρόντων ἦτον ὁ κ. Μεταξᾶς (Ἕλλην πρεσβευτής), ὁ Δρ Monro (ἀντιπρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξωνίας), ὁ καθηγητὴς Waldstein, τοῦ πανεπιστημίου Κανταβριγίας, ὁ αἰδεσιμώτατος Mac'coll, οἱ ἀρχιμανδρῖται Παράσχος καὶ Μοσχοβάκης, ὁ κ. Θ. Βουρλούμης, ἀντιπρόεδρος τοῦ συλλόγου τῶν ξένων δημοσιογράφων, οἱ κ. κ. Λαμπρινούδης, Σπυρόπουλος, Μαυρογορδάτος, ὁ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Σταυρίδης, ὁ κ. Μαρινάκης, ὁ sir James Linton, ὁ κ. Yoxall βουλευτής, ὁ κ. Σκληρὸς (μέλος τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου), οἱ κ. κ. Ὀσκὰρ Browning, E. Atkins, W. S. Mangham, ὁ ταγματάρχης Atkins, Μεσσηνέζης, Βαρδόπουλος, καὶ ὁ Δρ. Karl Blind. Ἐξέφρασαν δι' ἐπιστολῶν τὴν λύπην των, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ παραστῶσιν, ὁ κ. Herbert Gladstone, ὅστις ηὐχαρίστησε τὸν κ. Καζάζην διὰ τὴν φιλίαν, ἣν ἔδειξε πρὸς τὸν πατέρα του, πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον τὸν ηὐγνωμόνουν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, ὁ Sir Charles Dilke, ὁ διευθυντὴς τοῦ Peterhouse Cambridge, ὁ διευθυντὴς τοῦ Pembroke, ὁ sir W. Anson βουλευτής, ὁ Δρ. Holland, ὁ κ. Παντελῆς Ράλλης, ὁ λόρδος Percy, ὁ λόρδος Lansdowne καὶ ὁ λόρδος Coleridge. Ὁ πρόεδρος προέπιεν εἰς τὴν ὑγείαν τῶν βασιλέων Ἐδουάρδου καὶ Γεωργίου.

Ὁ Δρ. Monro, ἀντιπρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξωνίας, προέπιεν ὑπὲρ τῆς γλώσσης καὶ τῆς φιλολογίας τῆς Ἑλλάδος. Ὡμίλησε περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων φιλολογιῶν, καὶ τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν περὶ τούτου μαρτυριῶν, ἥτις ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, τῆς ἀληθείας ταύτης τονισθείσης μετὰ μεγάλης ἐμφάσεως ὑπὸ τῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου. Τὸ φῶς μετελαμπαδεύθη ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ Ἑλλήνων, καταφυγόντων εἰς τὰς δυτικὰς χώρας. Εἰς τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς φιλολογίας ἡ Ἑλλὰς ἔφθασεν εἰς σημεῖον τελειότητος, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς εἶχεν ἐπιτύχῃ ἔκτοτε καὶ ὅπερ, κατὰ τὴν γνώμην του, οὐδεὶς θὰ φθάσῃ ποτέ. Ὁ ῥήτωρ ὑπέδειξεν, ὅτι ἡ ἡγεμονία αὕτη ἦτο λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς ὡς βάσεως τῆς ἀνωτάτης ἀγωγῆς, καὶ ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει εἰς τὰς νεωτέρας σπουδὰς ὅ περ δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὰς κλασικάς. Ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἡ χώρα, ἐν ᾗ ἀνεφύη ἡ πηγὴ πάσης τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης καὶ φιλολογίας. (Χειροκροτήματα).

Ὁ **Πρόεδρος** ἐξαίρων τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα εἶπεν, ὅτι ἅπτεται ζητήματος, ὅ περ ζωηρότατον προὐκάλεσε τὸ διαφέρον. Περὶ δὲ τὸ ζήτημα τοῦτο πολλοὶ διακεκριμένοι Ἄγγλοι ἠσχολήθησαν. Στενοτάτη φιλία καὶ εὐμενέστατα αἰσθήματα ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν δύο λαῶν καὶ ἐλπίζει ὅτι θέλουσι διατηρηθῇ. Ὁ ξένος αὐτῶν εἶνε ὑπέρμαχος καὶ σκαπανεὺς τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Ὑπέμνησε δ' ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα πρέπει νὰ διαδοθῇ πανταχοῦ, ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦσι μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἂν οὐχὶ καὶ τὸ κυδερνῶν στοιχεῖον. Περὶ τῆς **Μακεδονίας** τὸν λόγον ποιούμενος εἶπεν, ὅτι αἱ σκέψεις αὐτοῦ εἶνε αἱ αὐταὶ καὶ αἱ τοῦ μακαρίτου Γλάδστωνος. Ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε διαστροφὴ τῆς ἀληθείας τὸ ὑπολαμβάνειν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐν ταῖς ταραχαῖς ταύταις τηρεῖ ὅλως ἀρνητικὴν στάσιν. Αὕτη θὰ ηὔχετο, ὅπως ὁ νόμος καὶ ἡ τάξις ἀποκατασθῶσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἀπεφάνθη δ' ὅτι πρίγκηψ τις ἐκ τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας δέον νὰ διορισθῇ, ὅπως ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον τοῦτο, ὃ λίαν ἐπιτυχῶς διεξήγαγεν ἐν Κρήτῃ (ἐπευφημίαι)—τοὐλάχιστον ἐν τῷ νοτίῳ τῆς Μακεδονίας μέρει.

Ὁ Δωρ Waldstein ἤγειρε πρόποσιν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐπαινέσας τὸ Πανεπιστήμιον ὡς κέντρον παιδεύσεως ἅμα καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν· ἐξήνεγκεν ὅμως τὴν γνώμην, ὅτι οἱ φοιτηταὶ πρέπει ν' ἀποφεύγωσι τὴν εἰς τὰ πολιτικὰ ἀνάμιξιν, ἄχρις οὗ καταλίπωσι τὸ Πανεπιστήμιον.

Ὁ κ. Καζάζης ἐν τῇ ἀπαντήσει του εἶπεν, ὅτι ἐκφράζει τὰς εἰλικρινεῖς εὐχαριστίας τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων, καὶ ὅλων ἐκείνων οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσι ἐν τῇ πατρίδι του τὴν διανοητικὴν κίνησιν διὰ τὰς προηγηθείσας προπόσεις. Οἱ δεσμοί, οἵτινες συνδέουσι τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸ βρεττανικὸν Ἔθνος εἶνε πολλοὶ καὶ ποικίλοι, ἀλλ' ὁ ἰσχυρότερος πάντων ἦτο ἡ κοινὴ στοργὴ πρὸς τὰς κλασσικὰς ἐκείνας σπουδάς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῶν ὁποίων τοσοῦτον συνέτειναν τὰ Πανεπιστήμια τῆς Ὀξωνίας καὶ τῆς **Κανταβριγίας**(Χειροκροτήματα).

Οὐδεὶς ἐθρήνει περισσότερον αὐτοῦ τὴν ἀδυναμίαν, τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου. Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας κακόβουλοι φῆμαι εἶχον διαδοθῆ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν στάσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι. Εὑρέθησαν ἄνθρωποι, ἀρκετὰ εὔπιστοι διὰ νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἐπιλήσμων τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν νομίμων αὐτῆς ἐλπίδων, μὴ συναισθανομένη τὰ καθήκοντα, ἅτινα τῇ εἶχεν ἐπιβάλη τὸ ἱστορικόν της παρελθόν, εἶχε προδόση τὰς ἐλπίδας, ἃς ὁ πεπολιτισμένος κόσμος εἶχε βασίση ἐπὶ τοῦ μέλλοντός της καὶ συνάψῃ παρὰ φύσιν συμμαχίαν μετὰ Κυβερνήσεως ἀδικίας καὶ καταθλίψεως. Ὑπῆρχε σπουδαία μερὶς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, ἥτις ἔδωκεν ἀκρόασιν εἰς τοιαύτας κατηγορίας καὶ κατήγγειλε τὴν κατάπτωσιν καὶ τὴν δουλοπρέπειαν τῆς Ἑλλάδος. Διεμαρτύρετο ἐναντίον τοσούτων κακοήθων συκοφαντιῶν, ἀναισχύντως ἐπιρριφθεισῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἀσυνειδήτων ἀντιπάλων. Ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ ἠδύνατο ὡρισμένως νὰ δηλώσῃ, ὅτι ὑπὸ τὸν βουλγαρικὸν ζυγὸν τὰ πράγματα ἀντὶ νὰ καλλιτερεύσωσιν εἶχον χειροτερεύσῃ, δὲν ὑπάρχει ἰσότης, εἴτε κοινωνικῶς, εἴτε πνευματικῶς, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα τῶν Ἑλλήνων εἶχον δημευθῆ παρὰ τοὺς ὀργανικοὺς νόμους, ἰδίως ὑπὸ τὴν δικτατορίαν τοῦ Σταμπούλωφ, οὗτινος ἡ ἀνθελληνικὴ ἐργασία ὑπῆρξε συνάμα παράνομος καὶ αἱματηρά. Διαβεβαίονε δ' ἐπίσης, ἐν σχέσει μὲ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι δὲν εὑρίσκεταί τις ἀπέναντι ἀληθοῦς ἐπαναστάσεως. Δὲν ὑπῆρχεν ἐπανάστασις, ὑπῆρξε μόνον εἰσβολή, καὶ οἱ εἰσβολεῖς εἶχον διοργανωθῆ καὶ ὁπλισθῆ ἐν Βουλγαρίᾳ.

Οἱ Μακεδόνες, οἵτινες τυχὸν εἶχον συνενωθῆ μετ' αὐτῶν ἔπραξαν τοῦτο ἐξαναγκασθέντες. Οἱ Βούλγαροι τῆς Μακεδονίας πραγματικῶς δὲν ἀποτελοῦσι τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, διότι πράγματι δὲν ἰσοῦνται κἂν πρὸς τὸ ἓν ἕκτον τοῦ ὅλου. Προσπάθεια κατεβλήθη πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας, ἔτεινε δὲ εἰς τὴν περίληψιν τοῦ σλαυϊκοῦ πληθυσμοῦ τοῦ βιλαετίου τοῦ Κοσσόβου. Ἀλλὰ πᾶς τις γνώστης τῆς γεωγραφίας τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου γνωρίζει, ὅτι ἡ Μακεδονία συνίσταται ἐκ δύο βιλαετίων, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου. Ἐν δὲ τοῖς βιλαετίοις τούτοις ὁ πληθυσμὸς δὲν ὑπερβαίνει τὸ 1,700,000 κατοίκων, ἐξ ὧν σχεδὸν 700,000 εἶνε Ἕλληνες καὶ 600,000 Μωαμεθανοί, οἱ λοιποὶ 400,000 ἐν οἷς 60,000 Ἑβραίων ὑπάγονται εἰς ἄλλας ἐθνικότητας. Ἐν τοῖς δύο μακεδονικοῖς βιλαετίοις οἱ Ἕλληνες διατηροῦσιν 989 σχολάς μετὰ 59,043 μαθητῶν, ἐν ᾧ οἱ Βούλγαροι διατηροῦσι μόνον 545 μετὰ 28,050 μαθητῶν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ὑπερέχουσι μόνον ἀριθμητικῶς, πρωτεύουσιν ἐπίσης εἰς ὅλα τὰ φιλελεύθερα ἐπαγγέλματα, εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς ἕκαστον κλάδον τοῦ κοινωνικοῦ καὶ διανοητικοῦ βίου (Χειροκροτήματα). Ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε ἡ μόνη ἀτυχὴς ἐπαρχία, ἡ ὑποφέρουσα ἐκ τουρκικῶν καταπιέσεων. Ὑπάρχουν ἄλλαι

ἐπαρχίαι ἐπίσης κακῶς διοικούμεναι, δι' ὅλας τὰς ὁποίας ἀνεξαιρέτως ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου εἶχε ῥητῶς ὁρίση μεταρρυθμίσεις διὰ τοῦ 23 ἄρθρου αὐτῆς· τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὅ περ εἶχεν ἐσχάτως παρεξηγηθῆ δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν. Ἡ Ἑλλὰς ἠναντιοῦτο εἰς τὴν βίαν, ὁπόθεν καὶ ἂν ἤρχετο αὕτη, καὶ ἀπήτει ὅπως ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία, καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἰδιοκτησίας ὑποστηριχθῶσι πάσῃ θυσίᾳ (χειροκροτήματα).

Ἄλλαι προπόσεις ἠγέρθησαν ὑπὲρ τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας» ὑπὸ τοῦ Sir James Linton, ἀπαντῶντος τοῦ αἰδεσιμωτάτου Mac'col, καὶ ὑπὲρ τοῦ Προέδρου ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Παράσχη.

Β

ΑΡΘΡΑ ΟΜΟΓΕΝΟΥΣ

Ὁ ἐν Λονδίνῳ ὁμογενὴς κ. Α. Τσικαλιώτης, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Λονδίνῳ γενομένης φιλελληνικῆς κινήσεως διὰ τῆς μεταβάσεως τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἔγραψε τὰ κατωτέρω ἄρθρα :

1

Πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ «Ἡμερησίου Ταχυδρόμου» εἰς Λιβερπούλ.

Κύριε,

Σπεύδω νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἐκτενῆ καταχώρισιν τοῦ λόγου τοῦ Κου Καζάζη, προσθέτων ὅτι οὐδεμία ἐφημερὶς εἰς τὸ κράτος τοῦτο ὡρμήθη, ὡς ὑμεῖς, εἰς ὑποστήριξιν καὶ ὑπεράσπισιν ζητήματος, ὃ τόσον ὁ Κος Καζάζης, ὅσον οἱ Ἕλληνες ἅπαντες, ἔχουσι νὰ διεκδικήσωσιν ἀπέναντι ἰσχυρῶν καὶ πολυαρίθμων ἀντιπάλων.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία, πλέον ἀκόμη τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας, διὰ τῆς ἐπιδοκιμασίας των ἐνεθάρρυναν τὴν φαινομένην πολιτικὴν τοῦ Σταμπούλωφ, ὅστις ἀείποτε ἐκηρύττετο ἀντίρρωσσος, ἀλλὰ μετὰ τὴν δολοφονίαν του ἡ κωμικὴ ἀναβάπτισις τοῦ Πρίγκηπος Βόριδος ἐπέδειξεν εἰς τὸν κόσμον ὅλον, ὅτι ἡ Βουλγαρία καὶ ὁ Πρίγκηψ Φερδινάνδος εἶνε τυφλὰ ὄργανα τῆς Ρωσσίας. Τί φυσικώτερον ὅθεν τώρα, παρὸ αἱ ἐπιδρομαὶ τοῦ Σαράφωφ καὶ Τσοντσὲφ νὰ ἀξιῶνται τὸ εὔφημον πρόσχημα μακεδονικῆς Ἐπαναστάσεως ; Πρὸς τούτοις νὰ καταδιώκωνται οἱ Ἕλληνες δι' ἀπαιτήσεως λύτρων καὶ πρὸς ἔμπνευσιν φόβου δι' ἐπανειλημμένων φόνων ; Δὲν εἶνε παράδοξον, ὅτι ἡ βιαία ἁρπαγὴ τῆς Μὶς Στόουν καὶ τὰ πληρωθέντα δι' αὐτὴν λύτρα εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς λῃστὰς ἀπεσιωπήθησαν ἐντελῶς ; Πρέπει λοιπὸν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες νὰ κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμούς των, διότι ὁ πλεονάζων ζῆλος τῶν διαμαρτυρομένων ἱεραποστόλων ὑποθέτει, ὅτι διαβλέπει περίστασιν νὰ κερδίσῃ Βουλ-

γάρους προσηλύτους, ριψοκινδυνεύων διὰ τοῦτο καὶ ὑπερμαχῶν διὰ τὰ τεκταινόμενα παρὰ τῶν ἀποστόλων τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ;

Ἐκτιμῶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐπιρροήν σας, ἰδίως ὑπὲρ ἡμῶν σήμερον, ὅτε ὁ φιλελληνισμὸς τῆς Ἀγγλίας ἐψυχράνθη καὶ εἰς πολλὰς ἀκόμη περιστάσεις ἐξέλιπεν ἕνεκα συγχύσεως τῶν σοβαρῶν πολιτικῶν βλέψεων. Αἱ ὑστερικαὶ κατακραυγαὶ τῶν μελῶν τοῦ βαλκανικοῦ Κομιτάτου καὶ αἱ συνηγορίαι αὐτῶν ὑπὲρ Μακεδόνων, ἢ Χριστιανῶν τῆς Μακεδονίας, καταντῶσι σήμερον αὐτοκτονίαι, πρὸ πάντων διότι οἱ Κύριοι οὗτοι δὲν μανθάνουσιν οὐδὲν ἐκ τοῦ παρελθόντος. Ἡ προσάρτησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἔπρεπε νὰ εἶχε δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ μάθημα.

Συνεπέστατα μὲ τὴν ἀφοσίωσίν μου εἰς τὴν βρεττανικὴν Αὐτοκρατορίαν διαβλέπω εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἰδίως μεσημβρινῶς, τὴν μόνην ἀληθῆ πορείαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑπερτάτης αὐτῆς ἐμπορικῆς, ναυτικῆς καὶ πολιτικῆς ὑπεροχῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Ὁ Εὔξεινος Πόντος εἶνε ἤδη λίμνη ρωσσική. Ὁ Ἑλλήσποντος καὶ ὁ Βόσπορος ἐν τούτοις μένουσι σήμερον ἑλληνικοὶ ὅσον ποτέ, καὶ αἱ κλεῖδες αὗται τῆς Μεσογείου δὲν δύνανται νὰ τεθῶσι ποτὲ εἰς καλλιτέρας χεῖρας ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔδρασαν καὶ δρῶσιν ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὲρ τῶν βρεττανικῶν συμφερόντων, ὡς καὶ τῶν ἰδίων, ὡς μεσῖται καὶ ἔμποροι, οὐ μόνον ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν ὅλῳ τῷ Αἰγαίῳ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἀκόμη τῷ Εὐξείνῳ καὶ τῷ Δουνάβει.

Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα εἶνε ἀχωρίστως ἀναμεμιγμένον μὲ τὸ βυζαντινόν, διότι ἡ Ἀδριανούπολις εἶνε Θράκη. Ἡ ἐπανάστασις ἐξετάθη εἰς αὐτὴν καὶ ὁ κόσμος λησμονεῖ ποσάκις ἡ Ἀδριανούπολις ἐπεκράτησε καὶ ἐδέσποζεν αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ Ἕλληνες διορῶσι πέραν τῶν βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν, καὶ κατ' αὐτοὺς τὸ παιγνίδιον Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας ἀποβλέπει τὴν Θεσσαλονίκην διὰ τὴν μίαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν ἄλλην, κατὰ συνέπειαν παραλύουσιν ὁλονὲν τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου δι' ἀναρχικῶν λῃστάρχων, λαμβάνοντες οὕτω καιρὸν νὰ προχωρῶσιν ὑποσκάπτοντες καὶ πλησιάζοντες τὸ τέρμα των.

Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων δὲν προσδοκῶσι τόσον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ὅσον πόλεμον μεταξὺ Τουρκίας ἀφ' ἑνὸς καὶ Βουλγαρίας καὶ Σερβίας ἀφ' ἑτέρου, διότι οὕτω θὰ δοθῇ λόγος ἐπεμβάσεως καὶ θὰ κάμωσι κατοχὴν τῶν δύο σλαυϊκῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν διαφιλονεικουμένων ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας.

Ὀλίγον ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ λόρδος Λάνσδοουν εἶνε ἐν γνώσει. Δυνάμεθα νὰ τὸν ἐμπιστευθῶμεν μετὰ τὸ λυπηρὸν λάθος ἐν Βενεζουέλᾳ, ὅτε τυφλῶς ὑπεστήριξε τὸ ἔργον τῆς Γερμανίας; Ἐὰν δὲν ἐνισχυόμην ὑπὸ πεποιθήσεως, ὅτι ὄπισθεν αὐτοῦ μεγαλείτεροι νόες ὁδηγοῦσι καὶ ἐμπνέουσι τὴν βρεττανικὴν πολιτικήν, θὰ ἤμην ὄντως λίαν περίφοβος, ἀλλ' ὅπως εἶνε, ἔχω τὴν βεβαιότητα, ὅτι τὰ ὕψιστα συμφέροντα τοῦ κράτους τούτου ἐξυπηρετοῦνται διὰ τῆς

ἐξακριβώσεως καὶ κοινοποιήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἀπαιτήσεων, βέβαιος ὅτι ὁ ἑλληνικὸς παράγων κεῖται εἰς τὰς χεῖρας τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ ἡ νέα Συνεννόησις κατέχει τὴν ὑπερέχουσαν δύναμιν ἐν σφαίρᾳ νήσων καὶ παραλίων ἐπαρχιῶν. Ἀκόμη τὸ τελευταῖον ballon d'essai, ὅτι ρωσσικὴ ἑταιρεία μὲ 4 ἑκατομμύρια λιρῶν ζητεῖ νὰ ἀγοράσῃ τὴν Χαλκιδικὴν Χερσόνησον (ὅλην κατοικουμένην ὑπὸ Ἑλλήνων), προδίδει σχέδια ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐκμεταλλεύσεων, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτῆρα περισσοτέρας σημασίας τῶν μετοχῶν τῆς διώρυγος Σουὲζ, καὶ τὸ κενὸν ταμεῖον τοῦ Σουλτάνου πρέπει οὕτως ἢ ἄλλως νὰ πληρωθῇ.

Εἰς ὑμᾶς, Κύριε, ἀπευθύνω τὰς σκέψεις μου. Ἡ σπουδαιότης τῆς θέσεως ἀπαιτεῖ ἔμπειρον ὡς ὑμᾶς νὰ διευθύνῃ τὸ σκάφος, ὅπου ἀσφαλὲς καὶ φρόνιμον. Τὰ συμφέροντα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ὡς κολοσσαῖα, προηγοῦνται ἀκόμη τῶν τῆς φιλτάτης μου πατρίδος· ἀλλ' ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων εἶνε φανερά· μένει μόνον τὸ ζήτημα τῆς ὀξυδερκοῦς καὶ προσεκτικῆς ὁδηγίας τοῦ παιγνιδίου.

Διατελῶ κτλ.

Α. Τσικαλιώτης

2

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Διευθυντὴν τῶν «Καιρῶν»

Ὁ τέως πρύτανις τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου Δρ. Νεοκλῆς Καζάζης, μοὶ ἀνέθηκε, πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀναχωρήσεώς του, νὰ ἀνακοινώσω εἰς ὑμᾶς τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ παραχωρήσει τῶν στηλῶν σας πρὸς καταχώρισιν πλήρους ἐκθέσεως τῆς ὁμιλίας, τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὴν 18 λήξαντος εἰς τὸ Ἑστιατόριον «Κριτήριον». Ὁ κ. Καζάζης ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, λαβὼν πολλὰς ἐκδηλώσεις φιλικῶν σχέσεων, αἵτινες τόσον αἰσίως ὑφίστανται μεταξὺ τοῦ Μεγάλου τούτου Βρεττανικοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀνεχώρησε πεπεισμένος, ὅτι οἱ ἱκανώτατοι πολιτικοὶ ἄνδρες, μεγαλόφρονες διάδοχοι τοῦ ἐξοχωτάτου ἀειμνήστου Μαρκησίου Σώλσμπαρυ, ἐνεργοῦσι συμφώνως τῇ δηλώσει, ἣν ἔκαμε κατὰ τὸ Βερολίνειον Συνέδριον τὴν 23 Αὐγούστου 1878, ὅτι «Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θρᾴκη εἶνε τόσον ἑλληνικαὶ ὅσον καὶ ἡ Κρήτη».

Ὁ κ. Καζάζης ὅθεν ἐλπίζει εὐφροσύνως διὰ τὴν μοῖραν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῶν νήσων αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπερέχουσαν ἐπιρροὴν τῆς μεγίστης ναυτικῆς δυνάμεως, ἣν ἀφορᾷ περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας Μεσογείους Δυνάμεις, εἰς ὧν τὴν συνδρομὴν ἐλπίζει ἡ Ἑλλάς. Ὁ Δρ. Καζάζης πιστεύει σταθερῶς εἰς τὴν κοινότητα τῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ συνδέωσιν αὐτὰς κατ' ἀδίκων ἐπιθέσεων, ὁθενδήποτε δυναμένων νὰ προέλθωσιν.

Ζητεῖ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἑλληνικῶν ἀξιώσεων, στηριζομένων ἐπὶ εἰλικρινῶν ἐθνογραφικῶν χαρτῶν, ἐπὶ ἀρίστων στατιστικῶν καὶ ἐπὶ συμφερόντων ὅρων διὰ τοὺς μὴ ἑλληνικοὺς πληθυσμούς.

Ἐν τέλει ὁ κ. Καζάζης, εἰς τὸ ζήτημα τοῦ διορισμοῦ Χριστιανοῦ Διοικητοῦ ὑπὸ τῶν ἓξ Μεγάλων Δυνάμεων, προβλέπει τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως, ὡς καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὴν Α. Β. Υ. τὸν πρίγκιπα Γεώργιον τῆς Ἑλλάδος.

Μεθ' ὑπολήψεως

Α. Τσικαλιώτης

Ο «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ» ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ.

Α΄.

Ἡ «Ἰταλία» τῆς Ρώμης κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας ἔσχε μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν συνοψιζομένην ὡς ἀκολούθως :

— Ἀπό τινος χρόνου, εἶπεν ὁ κ. Καζάζης παράδοξος ἀκούεται φήμη ἐν Εὐρώπῃ περὶ τῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι. Εὑρέθησαν ἄνθρωποι, οἵτινες διϊσχυρίσθησαν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπιλήσμων τοῦ παρελθόντος αὐτῆς συνεμάχησε μετὰ τῆς Τουρκίας. Συναισθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ διαψεύσω τὴν διάδοσιν περὶ τῆς συμμαχίας ταύτης, ἥτις οὐδέποτε ὑπῆρξεν.

Ἀλλ' ἐὰν εἶνε ψευδὲς ὅτι ὑπήρξαμέν ποτε σύμμαχοι τῶν Τούρκων, εἶνε οὐδὲν ἧττον ἀληθὲς, ὅτι ἐξεγειρόμεθα κατὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν Βουλγάρων, ὅτι εἶνε βουλγαρικὴ ἡ Μακεδονία, τῆς ὁποίας τὰ δύο βιλαέτια εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἑλληνικὰ διά τε τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ τῆς καταπληκτικῆς πλειοψηφίας. Τὰ βιλαέτια ταῦτα εἶνε τὰ τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

Πόσον εἶνε ἑλληνικὰ τὰ βιλαέτια ταῦτα δεικνύει ἡ ἱστορία, τοῦτο δὲ ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ σύγχρονοι διπλωμάται. Ἐνθυμηθῆτε τοὺς λόγους τοῦ λόρδου Σαλισβουρῆ ἐν τῷ Βερολινείῳ Συνεδρίῳ. «Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θρᾴκη εἶνε χῶραι ἑλληνικαὶ καὶ ὅσον καὶ ἡ Κρήτη».

Ἀλλὰ πρέπει νὰ σᾶς εἴπω τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Βούλγαροι προσπαθοῦσι νὰ μᾶς ἐκτοπίσωσιν, ἵνα ἐγκατασταθῶσιν οἱ ἴδιοι.

Ἐπεζήτησαν νὰ καταστήσωσι πιστευτὸν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἐπεδίωκον τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Ἀμερικανίδος Ἱεραποστόλου, τὰς βόμβας τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ἀνατίναξιν τοῦ γαλλικοῦ πλοίου «Γουαλδακιβίρ» καὶ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ σιδηροδρόμου ἐν Τσατάλτζᾳ;

Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζετε ὀλιγώτερον ἴσως εἶνε τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαπραχθέντα ἐγκλήματα κατὰ τῶν Τούρκων, τῶν Βλάχων, τῶν Σέρβων καὶ πρὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Εἶμαι κάτοχος μακροῦ καταλόγου Ἑλλήνων, οἵτινες ἔπεσον θύματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας. Ἀποτελεῖ θλιβερὸν μαρτυρολόγιον.

Κατὰ προτίμησιν ἐξελέγησαν τὰ θύματα μεταξὺ τῶν ἰατρῶν, τῶν καθηγητῶν, ἱερέων καὶ δικηγόρων, τουτέστι μεταξὺ ὅλων ἐκείνων, οἵτινες ἐκπροσωποῦσι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ φαίνονται μᾶλλον ἐπίφοβοι εἰς τὴν βουλγαρικὴν ὑπόθεσιν. Πάν-

τες ὅσοι ἀνθίσταντο εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν Κομιτάτων, ὡς καὶ ὅσοι ἠρνοῦντο νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτῶν, ἦσαν προγεγραμμένοι.

Ἠδυνάμην κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ σᾶς παραθέσω μαρτυρίας ἀδιαφιλονεικήτους. Ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Κυανῇ Βίβλῳ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐν τῷ «Κυβερνητικῷ Ἀγγελιαφόρῳ» τῆς Πετρουπόλεως, ἀλλὰ τοῦτο χρήζει πολλοῦ χρόνου.

Θέλω μόνον νὰ σᾶς δείξω, ὅτι ἡ Μακεδονία ἐντὸς τῶν φυσικῶν αὐτῆς ὁρίων, περιλαμβανόντων τὰ βιλαέτια Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, εἶνε ἑλληνική· ἀριθμεῖ 1,700.000 κατοίκους. Τούτων 700,000 εἶνε Ἕλληνες, περιλαμβανομένων καὶ τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξελληνισθέντων 60—70 χιλ. Κουτσοβλάχων, 600,000 Μουσουλμάνοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ πληθυσμοῦ σύγκειται ἐκ Βουλγάρων, Σλαυομακεδόνων, Ἰσραηλιτῶν καὶ Ἀλβανῶν.

Οἱ Ἕλληνες διατηροῦσιν 989 σχολεῖα, ἐν οἷς σπουδάζουσι 59,045 μαθηταὶ οἱ δὲ Βούλγαροι 545 σχολεῖα μετὰ 28,050 μαθητῶν. Οὗτοι εἶνε οἱ ἀκριβεῖς ἀριθμοί. Καὶ ἐν τούτοις οἱ Βούλγαροι διεκδικοῦσι σήμερον τὴν Μακεδονίαν.

Ἐπιδεικνύουσι τίτλους ἱστορικούς, γεωγραφικούς, ἐθνογραφικούς, ἐθνολογικούς. Ἀλλ' ἐπιδεικνύουσι πρὸ πάντων ἐπιχειρήματα ἔτι πειστικώτερα τὴν δυναμῖτιδα, τὴν βόμβαν, τὸ βακτηρίδιον τῆς πανώλους—τοὐλάχιστον μᾶς ἠπείλησαν καὶ διὰ τούτου—καὶ διὰ τούτων πρὸ πάντων ἐπιτίθενται κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ διὰ τῶν βιαίων τούτων μέσων, ἐμπνεομένων αὐτοῖς ὑπὸ ἀναρχικῶν προθέσεων, διακρίνονται ἡμῶν. Ἰδοὺ διατὶ ἠρνήθημεν νὰ συμπράξωμεν μετ' αὐτῶν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ συμμαχήσωμεν μετὰ τῶν Τούρκων, ὡς οἱ συκοφάνται ἡμῶν ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσιν».

Οὕτως—ἐπάγεται ἡ ἰταλικὴ ἐφημερὶς—ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ ὁ κ. Καζάζης.

Β'.

Εἰς τὸ Pungolo τῆς Νεαπόλεως ὁ φιλέλλην καθηγητὴς τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου κ. Δαμιάνι δημοσιεύει ὑπὸ τύπον συνεντεύξεως μετὰ τοῦ κ. Καζάζη ἔνθερμον ἄρθρον ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ἐν Μακεδονίᾳ δικαίων. Ὁ κ. Δαμιάνι, ἀφοῦ ἐπαινεῖ ἐνθουσιωδῶς τὴν δρᾶσιν τοῦ κ. Καζάζη κατὰ τὴν τελευταίαν περιοδείαν του, ἐκθέτει κατ' ἐρωταπόκρισιν τὴν μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» συνδιάλεξίν του, ἔχουσαν ἐν περιλήψει οὕτως:

«Ἐν Ἰταλίᾳ ἐλπίζετε νὰ ἐπιτύχητέ τι;

— Οἱ ἀδελφοὶ Ἰταλοί, ἀπήντησεν ὁ κ. Καζάζης, δὲν πιστεύω νὰ μὴ γνωρίζωσι τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν.

— Ὄχι, ὑπέλαβεν ὁ κ. Δαμιάνι, δυστυχῶς ἡ μεγαλειτέρα μερὶς τοῦ ἰταλι-

κοῦ τύπου φαίνεται κηρυχθεῖσα ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, διότι ὑπολαμβάνει αὐτοὺς ὡς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ ἐλευθερίας.

Ὁ κ. Καζάζης περίλυπος διὰ τὴν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν τῆς μερίδος ταύτης τοῦ ἰταλικοῦ τύπου μᾶς ἐπέδειξε τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ὁ στρατηγὸς Ριτσιώτης Γαριβάλδης ἔπεμψε πρὸς τὴν Ἑταιρείαν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἐν ᾗ χαρακτηρίζει μετὰ πολιτικῆς ὀξυδερκείας τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὡς τὴν μόνην ἐκπολιτιστικὴν δύναμιν.

«Ἡμεῖς οἱ ἐθελονταὶ τοῦ Ἐρυθροῦ Χιτῶνος—γράφει ὁ στρατηγὸς Γαριβάλδης—διατηροῦμεν πάντοτε θερμὴν καὶ εἰλικρινῆ φιλίαν πρὸς τὴν μεγάλην ὑμῶν Πατρίδα, ἔχοντες πίστιν ἀκλόνητον ἐπὶ τὴν πραγμάτωσιν τῶν πόθων αὐτῆς. Τὸ μικρὸν ἡμῶν ἔργον ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ θ' ἀποπερατωθῇ μόνον, ὅταν θὰ σᾶς βοηθήσωμεν ν' ἀναστηλώσητε τὴν κυανόλευκον σημαίαν ἐπὶ τοῦ τρούλλου τῆς Ἁγίας Σοφίας, οὐχὶ ὡς ἐπίδειξιν καταπιέσεως, ἀλλ' ὡς σημεῖον ἐλευθερίας καὶ δικαιοσύνης διὰ πάντα τὰ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως Κράτη τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου.

«Τὸ ὄνειρον τοῦτο θὰ εἶχεν ἀρνητικὸν καὶ ἀνεπανόρθωτον τέλος, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ Μακεδονία ἤθελε καταληφθῇ ὑπὸ ἄλλων Δυνάμεων, ὑπὸ οἱανδήποτε πρόφασιν, ἄνευ ἐπισήμου συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος».

Καὶ ἀναφερόμενος ὁ στρατηγὸς εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, ἐπιδιώκοντος νὰ ἀποπνίξῃ τὴν ἑλληνικὴν φυλήν, ἐπάγεται ἐν τέλει;

«Διαβεβαιώσατε τὴν ἑλληνικὴν νεότητα, ὅτι ἡμεῖς διατηροῦμεν πάντοτε μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας τοὺς ἐρυθροὺς χιτῶνας, οὓς ἐνεπιστεύθησαν ἡμῖν αἱ μητέρες καὶ αἱ ἀδελφαί σας καὶ ὅτι ἐνδεδυμένοι αὐτοὺς ἐπὶ **οἱουδήποτε πεδίου**, ἔνθα τελεῖται ἀγὼν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, θὰ εὑρίσκωνται πάντοτε οἱ ἐθελονταὶ τοῦ Δομοκοῦ».

«Εἰς ἐρώτησίν μας, δὲ ἐὰν ἔχῃ ἀποδείξεις περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐγκλημάτων τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὁ κ. Καζάζης μᾶς ἐπέδειξε μακροὺς καταλόγους δολοφονηθέντων Ἑλλήνων μετὰ τοῦ ὀνοματεπωνύμου ἑκάστου, τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐγκλημάτων, ὅλα ἐπίσημα, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ μᾶλλον δύσπιστος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀμφισβητήσῃ.

«Ὁ κ. Καζάζης ἀπέρχεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀφοῦ ἵδρυσεν ἤδη τμῆμα ἑλληνοϊταλικόν, ὑποσχόμενον δρᾶσιν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τῶν σφαζομένων καὶ πυρπολουμένων».

Τοιοῦτον ἐν τοῖς κυριωτέροις σημείοις τὸ ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως, τὸ ὁποῖον ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἀποπνέει εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς τὴν ἀδικουμένην πατρίδα μας καὶ τὸ ὁποῖον τηλεγραφικῶς διεβιβάσθη εἰς Ρώμην καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων «Ταχυδρόμος τῆς Ἑσπέρας», «Ἐφημερὶς τῆς Ἰταλίας», καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ «Αἰῶνος τοῦ Μιλάνου».

Γ'.

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐνέργειαν τοῦ Προέδρου ἐπιστέλλουσιν εἰς τὰς «Ἀθήνας» τὰ ἑπόμενα:

ΝΕΑΠΟΛΙΣ, 24 Δ)βρίου.— Εἶχον μόλις τρεῖς ἡμέραι παρέλθῃ, ἀφ' ἧς ὁ ἐνταῦθα πατριωτικὸς Σύλλογος τῆς «Ἑνώσεως τῶν Ἑλλήνων Φοιτητῶν ἐν Νεαπόλει» συνήρχετο εἰς τὴν τακτικὴν συνεδρίαν τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, ὅτε ἠγγέλθη ἡ ἡ ἔλευσις τοῦ κ. Ν. Καζάζη ἐνταῦθα, γεγονὸς χαιρετισθὲν γηθοσύνως παρὰ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας....

Ὁ κ. Ν. Καζάζης ἐν Νεαπόλει! Ἰδοὺ ἓν γεγονός, τὸ ὁποῖον μολονότι ἐσημειώθη, ὅπως ἡ διέλευσις μετεώρων τινῶν, ἐν τούτοις ἔσχεν ἐπιρροὴν καὶ ἀποτέλεσμα, ἀπαιτοῦν πολυχρόνιον δρᾶσιν καὶ μόχθους. Ὁ κ. Καζάζης ἐν τῇ περιδόξῳ σταδιοδρομίᾳ του πρὸς τόσον εὐγενῆ καὶ ὑψηλὸν σκοπόν, οἷον ἡ προάσπισις τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ συμφερόντων, καταλήξας ἐν Νεαπόλει, εὗρε τὸ ἔδαφος παρεσκευασμένον καὶ εἰς τὸν γίγαντα αὐτὸν ὑπέρμαχον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἤρκεσε μία ὀλιγόωρος ἄμεσος συνάφεια μετὰ τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς παροικίας καὶ ὀλίγοι εὔγλωττοι λόγοι, ὅπως ἐπιτύχῃ ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον αὕτη ἐμόχθησε διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ καὶ ἐμπεδώσῃ μόλις τὰς βάσεις τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἀνέλαβε.

Ὁ κ. Καζάζης εὗρε τὸ ἔδαφος παρεσκευασμένον καὶ ὑποδοχὴν ἔνθερμον παρὰ τοῦ ἐνταῦθα σωματείου τῆς «Ἑνώσεως τῶν Ἑλλήνων Φοιτητῶν» καὶ πολὺ δικαίως ἐξέφρασεν εἰλικρινῆ θαυμασμὸν διὰ τὸ ἤδη ἐπιτελεσθὲν ἔργον, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ τοιοῦτόν τι δὲν συνήντησεν εἰς παροικίας πολυπληθεστέρας καὶ ἀκμαιοτέρας. Εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Συλλόγου αὐτοῦ, προθυμότατα παραχωρηθείσας, συνεκάλεσεν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς παροικίας καὶ ἀνέπτυξεν ὅσα ἤδη γνωρίζουσιν οἱ ἀναγνῶσται τῶν «Ἀθηνῶν».

Ὁ κ. Καζάζης διὰ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Μιχαὴλ Παλαιολόγου συνέστησεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν παρευρισκομένων πρὸς καταρτισμὸν φιλλεληνικοῦ τμήματος ἐν Ἰταλίᾳ. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἔλαβον μέρος ὁ ἐνταῦθα γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Γερ. Τυπάλδος καὶ ὁ πρόξενος Καστελαμάρε κ. Σοφ. Φωκᾶς.

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,,

Εἰς τὸν Πρόεδρον, ἐπανακάμψαντα ἀπὸ τῆς ἐπὶ ἑξάμηνον ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν ἀποστολῆς, ἐγένετο πάνδημος ὑποδοχή, ἧς τὰς λεπτομερείας παραλαμβάνομεν ἐκ τῆς ἀναγραφῆς εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον.

Δήλωσις τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν φοιτητῶν, προσελθοῦσα εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν προσέλαβε μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Μακεδόνων φοιτητῶν, μεθ' ἧς συνελθοῦσα εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν, ἐκανόνισεν ἀπὸ κοινοῦ τὰ τῆς ὑποδοχῆς. Κατόπιν μετέβησαν παρὰ τῷ κ. Δημάρχῳ, παρ' οὗ ἐζήτησαν ὅπως τοῖς παραχωρηθῇ ἡ Μουσικὴ Χατζηκώστα. Ὁ κ. Δήμαρχος, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς συνεχάρη διὰ τὴν λαμπρὰν ἰδέαν, ὑπὲρ ἧς ἐργάζονται, πάνυ προθύμως τοῖς παρεχώρησεν αὐτήν, προσθέσας προσέτι ὅτι χάριν τῆς λαμπροτέρας ὑποδοχῆς τοῦ κ. Καζαζη θέλει διατηρήσῃ σημαιοστόλιστον ἅπασαν τὴν πόλιν, ἵνα καὶ ὁ Δῆμος ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ εὐκαιρίᾳ λάβῃ μέρος εἰς τὴν τοιαύτην πανελλήνιον ὑποδοχήν.

Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιτροπὴ μετέβη πρὸς συνάντησιν τῶν κ. κ. προέδρων τῶν Συντεχνιῶν, πρὸς οὓς ἀφοῦ ἀνεκοίνωσε τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς της, παρεκάλεσε καὶ ὑπέδειξεν, ὅτι καθῆκον ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς εἶνε ἡ συμμετοχή των εἰς τὴν πάνδημον ταύτην δεξίωσιν. Οὗτοι μετ' ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐδήλωσαν, ὅτι πάντες ὁμοθύμως θέλουσι λάβῃ μέρος καὶ θέλουσι συντελέσῃ εἰς τὴν ὅσον οἷόν τε λαμπροτέραν καὶ μεγαλοπρεστέραν ὑποδοχὴν τοῦ κ. Καζάζη, διότι θεωροῦσι τὸ τοιοῦτον καθῆκον παντὸς Ἕλληνος.

Ἐπειδὴ ὅμως ἕνεκεν τῆς ἐπικρατούσης κακοκαιρίας, κατέστη ἀδύνατον ὅπως προσκαλέσῃ καί τινας τῶν προέδρων, διαμένοντας εἰς ἀπωτέρας συνοικίας, ἀναγκάζεται ἵνα διὰ τῶν ἐφημερίδων προσκαλέσῃ καὶ τούτους, ὅπως συμμεθέξωσιν εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ μὴ ὑστερήσωσι τῶν λοιπῶν συναδέλφων των.

Ἔκκλησις πρὸς τὸν λαὸν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς

Λαὲ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, δὲν ἀγνοεῖς ὅτι ἡ σφαζομένη ἑλληνικωτάτη Μακεδονία εἶνε οἱ πνεύμονες καὶ ἡ καρδία τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἄνευ τῆς Μακεδονίας

τὸ ἑλλ. Ἔθνος δὲν θὰ δύναται ν' ἀναπνέῃ ἐλευθέρως. Καὶ ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης ταύτης ἑλληνικωτάτης χώρας ἀνὴρ ὑπέροχος ἀνέλαβε τὸν γιγάντιον ἀγῶνα νὰ διαφωτίσῃ σήμερον τὴν πεπολιτισμένην Εὐρώπην περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ ν' ἀνατρέψῃ τὰς ψευδολογίας τῶν Βουλγάρων. Ἐὰν λοιπὸν εἰς τὰς φλέβας σου ρέῃ αἷμα ἑλληνικόν, ἐὰν αἰσθάνεσαι ἴχνος πατριωτισμοῦ, ἐὰν διαπνέεσαι ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, μὴ λησμονήσῃς ἵνα τὴν ἐρχομένην Τετάρτην, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, προσέλθῃς καὶ ὑποδεχθῇς τὸν ἐκ τῆς Ἑσπερίας ἐπανακάμπτοντα ὑπέρμαχον τῶν ἐπὶ τῆς ταλαίνης Μακεδονίας ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων σου κ. Καζάζην, ἐκδηλῶν εἰς αὐτὸν τὴν εὐγνωμοσύνην σου διὰ τὰς ὑπηρεσίας, ἃς παρέσχεν εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα.

Μὴ λησμονήσῃς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελέσῃς καθῆκον ἐπιβαλλόμενον πρὸς ἄνδρα, ὅστις εἶνε ἄξιος πανελληνίου εὐγνωμοσύνης, διότι κατώρθωσεν ἐν μέσῳ ἠλεκτρισμένης κοινῆς γνώμης καὶ ἐναντίον δημοσίου φρονήματος, διαστρεβλωθέντος καὶ παραπλανηθέντος ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος, νὰ διαλύσῃ τὰ σκότη καὶ κατεδαφίσῃ τὰ τείχη, ἅτινα ἡ βουλγαρικὴ ψευδολογία ἀνύψωσε, νὰ εἰσπηδήσῃ ἐντὸς τῶν κλονιζομένων βουλγαρικῶν ἐπάλξεων καὶ ὑψώσῃ ἐν αὐταῖς τὴν κυανόλευκον.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἀναμένει ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τηλεγράφημα, ἀγγέλλον τὴν ἄφιξιν τοῦ κ. Καζάζη, διὰ τοῦτο ἐπιφυλάσσεται, μόλις ληφθῇ τοῦτο, ὅπως δηλώσῃ διὰ τῶν ἐφημερίδων τὴν ὥραν τῆς ἀφίξεως καὶ τὸν τόπον τῆς συγκεντρώσεως τῶν φοιτητῶν, τοῦ λαοῦ καὶ τῶν Συντεχνιῶν, ἵνα ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους, παιανιζούσης τῆς μουσικῆς, μεταβῶσι πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ κ. Καζάζη.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

Ἀναρ. Πέππας, Νικόλαος Περακάκης, Ἰ. Παπανδρέου, Ε. Μιχαήλ, Γ. Χρυσανθακόπουλος, Γεώρ. Μοῦλος, Α. Κυπαρίσης, Ἐμμανουὴλ Πολιουδάκης, Ἀνδρέας Κνιθάκης, Γεώργιος Βλυσίδης. Καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Μακεδόνων.

Ἡ Ἄφιξις.

Ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς χθεσινῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Καζάζη οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου χθὲς τὸ ἀπόγευμα περὶ τὴν 2 1)2 συνεκεντρώθησαν εἰς τὰ προπύλαια, ὁπόθεν, μὲ τὴν μουσικὴν τοῦ ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα ἐπὶ κεφαλῆς, διηυθύνθησαν διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, πλατείας Ὁμονοίας καὶ ὁδοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Πελοποννήσου.

Καθ' ὁδὸν εἰς τοὺς φοιτητὰς προσετέθη ἄπειρον πλῆθος κόσμου καὶ τοιουτοτρόπως ἀπετελέσθη μακρὰ γραμμὴ φθάνουσα ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ.

Ἐκεῖ ἄλλος πάλιν κόσμος εἶχε κατέλθῃ ἐνωρίς, ἀναμένων τὸν κ. Καζάζην.

Παρίσταντο τὰ σωματεῖα τῶν Μαγειροϋπαλλήλων, τῶν Γαλακτοπωλῶν μὲ τὰς σημαίας των καὶ στεφάνους καὶ φοίνικας, τοὺς ὁποίους θὰ προσέφερον εἰς τὸν κ. Καζάζην.

Ἐπίσης παρευρίσκετο ὁλόκληρον τὸ προεδρεῖον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου, τοῦ ὁποίου προεδρεύει ὁ κ. Ρουσόπουλος, τοῦ Γυμναστικοῦ Συλλόγου ἡ «Πρόοδος» καὶ τοῦ Συλλόγου τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Μιστριώτης καὶ κ. Καρολίδης, πλεῖστοι δὲ καθηγηταὶ καὶ γυμνασιάρχαι.

Ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν εἶχον κατασκευασθῆ δύο ὡραῖαι ἀνθοδέσμαι ἐκ ρόδων μετὰ κλάδου φοίνικος, αἵτινες προσεφέρθησαν εἰς τὸν κ. Καζάζην κατόπιν.

Τὸ τραῖνον τῶν Πατρῶν ἕνεκα τῶν τελευταίων βροχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπέφερον διαφόρους βλάβας εἰς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, καθυστερῆσαν ἀφίκετο εἰς τὸν σταθμὸν εἰς τὰς 6 περίπου τῆς ἑσπέρας.

Τὴν ἄφιξιν τοῦ κ. Καζάζη ἐχαιρέτησαν οὐρανομήκεις ζητωκραυγαὶ καὶ παταγώδη χειροκροτήματα, ἐνῷ ἡ μουσικὴ ἐπαιάνιζεν ἐνθουσιῶδες ἐμβατήριον.

Προσφώνησις τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ.»

Πρῶτος ἔσπευσε νὰ προσφωνήσῃ τὸν ἐπανακάμψαντα ἐθνικὸν ἀπόστολον ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Γ. Μελισσουργὸς ὡς ἑξῆς:

Καλῶς ἦλθες, ἀγαπητὲ συνάδελφε!

Ἀπῆλθες εἰς ἱερὰν ἀποδημίαν· ἐπλανᾶσο μακρὰν ἡμῶν ἐπὶ ἑξάμηνον ὅλον· ἀλλ' ὄχι! ἦσο διαρκῶς πλησίον ἡμῶν εἰς τὰς σκέψεις μας, εἰς τὰς ἀποφάσεις μας, εἰς τὰς ἐνεργείας μας· ἦσο πάντοτε παρών· ἠτενίζομεν πρὸς Σὲ καὶ ἡ γνώμη Σου ἐβάρυνε πάντοτε εἰς τὰς σκέψεις μας. Σὲ παρηκολουθοῦμεν κατὰ βῆμα εἰς τὰς ἐκδρομάς Σου συμμεριζόμενοι τὰς ἀγωνίας Σου, τοὺς μόχθους Σου, τὰς ἀμηχανίας Σου, τὰς ψυχικὰς συντριβάς Σου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐλπίδας Σου, καὶ τὰς ἐπιτυχίας Σου καὶ τὰς ἀγαλλιάσεις Σου.

Ἀπῆλθες εἰς ἀποστολὴν ἱεράν, ἵνα συνηγορήσῃς, ἵνα ἀμυνθῇς ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Μακεδονίας μας· μόνος Σύ· μόνα μὲν ἐφόδια φέρων τὴν ἀκράτητον εἰς τὰ δίκαια Αὐτῆς πίστιν Σου, τὴν φλογερὰν φιλοπατρίαν Σου, τὸν ἐμπνευσμένον ἐνθουσιασμόν Σου, τὰς παντοειδεῖς γνώσεις Σου, ἐπὶ τέλους τὴν ἐπιβάλλουσαν στωμυλίαν Σου, μόνον δ' ὁδηγὸν καὶ ὅπλον ἔχων τὴν τρισχιλιετῆ ἱστορίαν Της, τὰς μακρὰς καὶ λεπτομερεῖς ἐπὶ τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων Της ἐφ' ἑνός, — ἐπὶ τῶν ἐπιβουλῶν καὶ τῶν πανουργιῶν τῶν ἐπιδρομέων Της ἀφ' ἑτέρου μελέτας Σου, — μὲ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων εἰς τὰς χεῖρας Σου καὶ μὲ τὸν ἔλεγχον τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων εἰς τὴν γλῶσσαν Σου.

Εἶσαι ἤδη μεταξὺ ἡμῶν· καλῶς ἦλθες, καλῶς ἦλθες. Δὲν μᾶς φέρεις βεβαίως τὴν

Μακεδονίαν μας ἐλευθέραν ἀπὸ τοῦ στυγεροῦ τῆς δουλείας ζυγοῦ Της, ἀπὸ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν ἐχθρῶν Της, ἀπὸ τοῦ φόβου τῶν κινδύνων Της. Μᾶς φέρεις ὅμως τὴν παρήγορον βεβαίωσιν καὶ πεποίθησιν, ὅτι ἡ Μακεδονία μας εἶνε πάντοτε ἡ Μακεδονία, ἡ ἀπὸ τρισχιλίων ἐτῶν ἐποφθαλμιουμένη μέν, ἐπιβουλευομένη, ἐπιτρεχομένη καὶ ἐρημουμένη ὑπὸ ὀρδῶν βαρβάρων, ὑπὸ στιφῶν ἀγρίων, ἀλλὰ καὶ πάντοτε ἀναθάλλουσα μὲ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, μὲ τὸ ἄρωμα τοῦ ἀδιαφθόρου Ἑλληνισμοῦ Της, πλημμυρουμένη μὲν ἐνίοτε ἀπὸ τὰ ρεύματα τοῦ ἐπιδρομέων Της, ἀλλὰ μὴ καταποντιζομένη, μηδὲ ρυπαινομένη εἰς τὸν βόρβορον αὐτῶν.

Ἡ Μακεδονία μας ζῇ καὶ ἀκμάζει· δὲν ἀπέθανεν ὡς μέλος προσφιλὲς τοῦ σύμπαντος Ἑλληνισμοῦ ἀδιάσπαστον, ὅπως συκοφαντοῦσιν οἱ δολοφόνοι Της, ὡς διακηρύττουσιν οἱ ἐχθροί μας, ἐπανέλαβον δὲ εἴτε ἐξ ἀγαθοπιστίας ἐνίοτε θύματά τινα τῶν κακούργων ἐκείνων ψευδολογιῶν των, εἴτε ὤνια πολλάκις ὄργανα τῶν καταχθονίων σκοπῶν των.

Ὄχι· ἡ Μακεδονία μας δὲν ἠλλαξοπίστησε, δὲν ἔγεινε Βουλγαρία ἡ κορωνὶς καὶ ἡγέτειρα τῆς μεγαλοπράγμονος κοσμοπολιτικῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δὲν ἐξέπεσέ ποτε, αὐτὴ ἡ μέχρι τῆς χθὲς δανείζουσα εἰς τοὺς νῦν δολοφόνους καὶ ὑβριστάς Της τὸ ἔνδοξον ὄνομα τῆς καταγωγῆς Της, δὲν ἐξέπεσεν ὥστε νὰ γείνῃ σήμερον θεραπαινὶς τῶν ἀγρίων ὀρέξεων θανασίμων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ Της, ὑβριστῶν τῆς ἐνδόξου καταγωγῆς Της.

Ζῇ Ἑλληνίς, γνησία θυγάτηρ τῆς κοινῆς μητρός, καὶ θὰ ζήσῃ, ἑτοίμη πάντοτε αὐτὴ πρώτη νὰ πατάξῃ τοὺς συκοφάντας Της, τοὺς δολοφόνους Της, ἵνα συνεχίσῃ τὴν ἔνδοξον ἑλληνικὴν πάντοτε ἱστορίαν Της.—

Τολμῶσιν οἱ ἐχθροί μας διότι ἡμεῖς ἀπρακτοῦμεν, τολμῶσι, διότι ἡμεῖς ὑπνώττομεν! ἂς ἐγερθῶμεν! οἱ καιροὶ δὲν εἶνε μενετοί· ὁ κίνδυνος εἶνε ἐγγύς· ἂς ἐγρηγορῶμεν! ὁ ἐχθρὸς εἶνε εἰς θύρας· ὁ ἐχθρὸς ἐλλοχεύει τὴν στιγμήν.

Ἔστω σύνθημα ἐθνικὸν καὶ πρόγραμμα πανελλήνιον «τὰ πάντα διὰ τὴν Μακεδονίαν, οὐδὲν ἄνευ τῆς Μακεδονίας». Πᾶσα ἐν λόγοις ἐπαγγελία, πᾶσα βραδύτης, πᾶσα δι' οἷον δήποτε πρόσχημα ἀναβολή, πᾶσα προσποίητος σπασμωδικὴ κίνησις εἶνε ψεῦδος καὶ ὑποκρισία.

Εἶνε ὕβρις τοῦ παρελθόντος, εἶνε προδοσία τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ζήτω ἡ Μακεδονία.

Καλῶς ἦλθες, ἀγαπητὲ συνάδελφε.

Προσφώνησις τοῦ φοιτητοῦ κ. Γ. Μούλου.

Ἀκολούθως ὁ τελειόφοιτος τῆς Νομικῆς κ. Γ. Μοῦλος προσεφώνησεν ὡς ἑξῆς τὸν κ. Καζάζην:

«*Σεβαστὲ καθηγητά,*

Ἐκ μέρους τοῦ ἐθνικοῦ Ἱδρύματος, ὅ περ συνέχει τὰς πτυχὰς ἁπαξάπαντος τοῦ

Ἑλληνισμοῦ, ὑπὸ τὸν δαυλὸν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς προόδου, ἐνετάλην νὰ σοὶ εἴπω: Ὡς εὖ παρέστης ἐκ τοῦ ἱεροῦ ταξειδίου, τὸ ὁποῖον μέγας καὶ εὐγενὴς πόθος, ἀντάξιος τῆς μεγάλης σου ἑλληνικῆς ψυχῆς, σοὶ ἐπέβαλεν, ὅπως τὰ παραγνωριζόμενα δίκαια τῆς Πατρίδος παραστήσῃς, ἀποκαλύπτων τὸ πρόγραμμα τῶν ἱεροφαντῶν τοῦ ἐγκλήματος, τῶν πλαστογράφων τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀνταρτῶν τῆς Ἐκκλησίας. Το Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, εὐγνῶμον, ἀναγνωρίζον τοὺς κόπους σου, ὑψίστην αὐτοῦ τιμὴν θεωρεῖ νὰ σοὶ προσφέρῃ τὴν δάφνην ταύτην, ἐξηγνισμένην ἀπὸ τὸ δάκρυ πανελληνίων πόθων. Εἶνε ὁ στέφανος, τὸν ὁποῖον δι᾽ἐμοῦ σοὶ δίδει ἡ Πατρὶς του μέλλοντος προτρέπουσα». Μετὰ του στεφάνου δὲ εἰς τὸν κ. Καζάζην ἐδόθη καὶ τὸ ἑξῆς τιμητικὸν δίπλωμα ὑπὸ τῶν φοιτητῶν.

«Οἱ φοιτηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῷ σεβαστῷ καθηγητῇ καὶ ἀντιπρυτάνει κ. Νεοκλεῖ Καζάζῃ, προέδρῳ τῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμός», πανελλήνιον διερμηνεύοντες φρόνημα, τον δὲ τὸν ἐκ δάφνης στέφανον τῆς ὑπὲρ τῶν παραγνωριζομένων ἀπαραγράπτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ δικαίων τελεσφόρου αὐτοῦ ἐθνικῆς δράσεως εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν προσφέρουσι.

Ἡ ἐπιτροπὴ

Μιχ. Η. Κατσαρός, Γ. Μοῦλος, Α. Κυθάκης, Ἐμμ. Πελιουδάκης, Α. Κώνστας, Ν. Πεσ κακης, Α. Κυπαρίσσης, Γ. Βλυσίδης, Ε. Μιχαήλ, Ν. Πέπας, Ι. Παπανδρέου, Ε. Κατεβαίνης.

Μετὰ τὰς προσφωνήσεις ὁ κ. Καζάζης ἐξέρχεται τοῦ σταθμοῦ καὶ ἐπιβαίνει ἁμάξης, ἡ ὁποία ἀργὰ ἀναβαίνει πρὸς τὴν ὁδὸν Ἁγ. Κωνσταντίνου.

Ἡ φρενῖτις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πλήθους εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ. Ὅλη ἐκείνη ἡ ἀνθρωποπλημμύρα, ὑπὸ το φῶς τῶν βεγγαλικῶν φώτων, περιεκύκλωσε τὴν ἅμαξαν τοῦ κ. Καζάζη καὶ ἤρχισε ζητωκραυγάζουσα.

— **Ζήτω ἡ Μακεδονία!**

— Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

— Ζήτω ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμός!

— Ζήτωωω!

— Ζήτω ἡ Μεγάλη Ἰδέα!

— Ζήτω ὁ Ἐθνικὸς Ἀπόστολος!

Συγχρόνως δὲ ἤρχισαν νὰ ψάλλωσι τὸν ἐθνικὸν ὕμνον, ὁπότε ἄπειρος ἐνθουσιασμὸς κατέλαβεν ὅλον ἐκεῖνον τὸν κόσμον, ὅστις ἐν φρενίτιδι ἀπεριγράπτῳ ἀπέζευξε τὴν ἅμαξαν τοῦ κ. Καζάζη καὶ ἤρχισε νὰ τὴν σύρῃ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς καὶ τὰς ζητωκραυγάς.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτὸς ἦτο ἀληθὴς διὰ τὸν κ. Καζάζην ἀποθέωσις, ὅστις δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τὰ πλήθη.

Μὲ τὰς αὐτὰς ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς ἐξηκολούθησαν συνοδεύοντες τὸν κ. Καζάζην διὰ τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, πλατείας Ὁμονοίας καὶ ὁδοῦ Σταδίου, ὅπου κόσμος ἄπειρος εἶχε συγκεντρωθῇ, χαιρετίζων καὶ ζητωκραυγάζων.

Ἡ πομπὴ διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου φθάνει εἰς τὸ Σύνταγμα, ἔνθα πρωτοφανὴς καὶ ἐνθουσιωδεστάτη ὑποδοχὴ τὸν ἀνέμενεν.

Ὅλος ὁ κόσμος, ὁ ἐν τοῖς καφενείοις, οἱ περιπατηταὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου. πολῖται πάσης τάξεως εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κ. Καζάζη ἤρχισαν νὰ χειροκροτοῦν καὶ νὰ σείουν τοὺς πίλους των χαιρετῶντες.

Κυρίαι, δεσποινίδες, κόσμος ἄλλος ἐργατικός, διερχόμενος ἐκεῖθεν προσετίθετο εἰς τὴν διαδήλωσιν καὶ ἐζητωκραύγαζε μετ' αὐτῆς.

Ἡ ἅμαξα τοῦ κ. Καζάζη, συρομένη πάντοτε ὑπὸ τοῦ λαοῦ, εἰσέρχεται εἰς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ καὶ διὰ τῆς Καπνικαρέας κάμπτει πρὸς τὴν ὁδὸν Αἰόλου ἐπευφημουμένη διαρκῶς.

Ἐκεῖθεν ἐν πρωτοφανεῖ συνωτισμῷ ἀφίκετο ἡ διαδήλωσις εἰς τὴν ὁδὸν Σοφοκλέους πρὸ τῶν Καταστημάτων τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Προσφώνησις τοῦ φοιτητοῦ κ. Πολιουδάκη.

Τότε ὁ φοιτητὴς κ. Πολιουδάκης προσεφώνησε τὰ ἑξῆς :

«Καθῆκον μου θεωρῶ καὶ ὡς Ἕλλην καὶ ὡς φοιτητὴς νὰ λάβω ὀλίγα φύλλα δάφνης καὶ φοίνικος ἐκ τοῦ γελόεντος Κηφισσοῦ, ἵνα δι' αὐτῶν πλέξω στέφανον εὐγνωμοσύνης, τιμῆς καὶ δόξης καὶ στέψω δι' αὐτῶν τὸ ὑπερήφανον καὶ λευκὸν τοῦ εὐγενοῦς τούτου πατριώτου καὶ ἀποστόλου τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας μέτωπον.

Νὰ ράνω τὸ μέτωπον, λέγω, τοῦ μεγάλου μας πατριώτου, ὅστις ἐγένετο ἀπόστολος τῆς ἰδέας πρὸς ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἤθελον νὰ ἠδυνάμην ὥστε, λαμβάνων ὀλίγην αἴγλην ἐκ τοῦ Παρθενῶνος, νὰ περιβάλω διὰ φωτοστεφάνου ἐν εἴδει πλαισίου τὴν μεγάλην καρδίαν τοῦ ἀποστόλου τούτου.

Μεγάλε Πατριῶτα, μὴ κρύπτεσαι, μὴ δειλιᾷς, ἀλλ' ἐλθέ, ἵνα περίοπτος γίνῃς, ἐλθέ, ἵνα δείξωμεν πρὸς τὴν πεπολιτισμένην Εὐρώπην, ὅτι ἡ ἐθελοθυσία καὶ ἡ αὐταπάρνησις δὲν ἀπέπτη ἐκ τῆς ἑλληνίδος γῆς, ἀλλ' ὑπάρχουσι τέκνα, θυσιαζόμενα ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων της.

Ἐλθέ, μὴ κρύπτεσαι, διότι ἡ μετριοφροσύνη δὲν ἔχει ἐδῶ τόπον· αἱ μεγάλαι πράξεις πρέπει νὰ γίνωνται κατάδηλοι, νὰ λάμπωσιν ὡς ὁ ἥλιος, νὰ σκορπῶσι φῶς καὶ αἴγλην. Ἐλθέ, ἵνα ἅπαν τὸ Πανελλήνιον σὲ γνωρίσῃ καὶ κεντήσῃς τὴν φιλοτιμίαν καὶ τῶν ἄλλων, ἵνα σὲ μιμηθῶσιν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ δέχθητι δι' ἐμοῦ τόνδε τὸν κλάδον ἐκ δάφνης ἐκ μέρους τοῦ Πανελληνίου, εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ δόξης.»

Προσφώνησις τοῦ κ. Μιχαήλου.

Εἶτα ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου τῶν Λακεδαιμονίων φροσφωνεῖ τὸν κ. Καζάζην ὡς ἑξῆς ὁ κ. Μιχαῆλος.

«Ἐξ ἁγνοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος ὁ Σύνδεσμος τῶν Λακεδαιμονίων ὑποδεχόμενος ὑμᾶς προσφωνεῖ τὸ ὡς εὖ παρέστητε. Οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ πατρίδος ἐβράβευον. Αὐτῶν τὸ παράδειγμα ἀκολουθῶν ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἔκρινε σέ, τὸν ἀκαταπόνητον ἐργάτην καὶ ἱεραπόστολον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἄξιον κλάδου δάφνης, ὃν σοὶ προσφέρει διὰ τοῦ προέδρου αὐτῶν κ. Βλασοπούλου.

Προσφώνησις τοῦ φοιτητοῦ κ. Λεων. Ματλῆ.

Ἀκολούθως ὁ κ. Ματλῆς, μέλος τῆς πρὸς ὑποδοχὴν ἐπιτροπῆς τῶν Μακεδόνων, προσεφώνησε τὰ ἑξῆς :

Ὡς εὖ παρέστης τῆς Πατρίδος παμφίλτατον τέκνον. Ἂν τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνι-

κὸν θερμὴν τὴν ἀγκάλην ἀνοίγῃ εἰς τὸν αἰσίως ἐπανελθόντα κυριώτερον πρωτεργάτην τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ εὐνοϊκωτέρας τροπῆς τῆς κοινῆς γνώμης, ἂν ἡ Κυβέρνησις τῆς χώρας, ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία, ἡ ἀκαδημαϊκὴ νεότης, οἱ διάφοροι Σύλλογοι καὶ Ἑταιρεῖαι, αἱ Συντεχνίαι καὶ ὁ Λαὸς ὡς ἓν ἄτομον δεξιοῦνται πανηγυρικώτατα καὶ λόγους θερμοὺς πρὸς αὐτὸν ἀποτείνουσιν, τὰ ἐν Ἀθήναις ἰδίως παρεπιδημοῦντα τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ τέκνα, ἅτινα νοερῶς τὴν στιγμὴν ταύτην ἐκπροσωπῶ, καὶ δὴ οἱ Μακεδόνες, ὑπέρτατον αὐτῶν καθῆκον ἡγοῦνται νὰ στεφανώσωσι δι᾽ ἀμαράντου τοῦ Ἰλισσοῦ δάφνης, ὑπὸ τὸ κράτος ὑπερτάτης συγκινήσεως καὶ συναισθημάτων αἰωνίου εὐγνωμοσύνης τὸν τετιμημένον ἡγέτην τῆς ἐθνικῆς ὁμάδος, ἥτις, οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὴν συνέχειαν σκοπεῖ τοῦ ἔργου τῆς μεγαλουργοῦ ἐκείνης ὁμάδος, ἥτις πρὸ ὀκτὼ ἀκριβῶς δεκαετηρίδων ἐχάλκευσεν, ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς ἐκπεπληγμένης Εὐρώπης, τὰς κλεῖδας, δι᾽ ὧν ἐλύθησαν αἱ πέδαι, ὑφ᾽ ἃς ἔστενε τὸ νῦν ἐλεύθερον Ἑλληνικόν.

Ὡς εὖ παρέστης, κύριε Πρόεδρε τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Προσφώνησις τοῦ φοιτητοῦ κ. Δ. Χαρδαλιᾶ.

Μετὰ τὸν κ. Ματλῆν ὁ Μακεδὼν φοιτητὴς κ. Δημοσθένης Χαρδαλιᾶς, προσεφώνησεν ὡς ἑξῆς:

Σεβαστὲ Καθηγητά,

Μεγαλοπρᾶγμον πατριῶτα,

Πανηγυρίζει ἔνθους σήμερον ἡ ἐπίλεκτος τοῦ ἔθνους νεολαία τὴν ἐπάνοδόν σου, ἐπιτελέσαντος ἀποστολὴν ὑψίστην· πανηγυρίζει συγκεκινημένος ὁ Λαὸς τῆς πρωτευούσης τὸ ἔργον σου, ὡς ἐκπλήρωσιν ἐγκαρδίου εὐχῆς ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους. Διότι σύ, ἐν καιροῖς, καθ᾽ οὓς οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς, ὑπὸ τὸ συμφέρον καταπνίγουσι τὸ δίκαιον, καθ᾽ οὓς ἡ ἀπληστία ἐπιχαίρει, βλέπουσα ἄφθονον αἷμα κρουνηδὸν νὰ χύνηται, καὶ διὰ τῆς ἰσχύος κατορθοῦσα θηρίων πολιτείας νὰ δημιουργῇ, σύ, πρῶτος πάντων, τὸν γιγάντειον καθ᾽ ἁπάντων ἀγῶνα ἀνέλαβες, μὲ μόνον ὅπλον τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀληθὴς τῆς εἰρήνης πολεμιστής, ἵνα κατακρημνίσητε τὰ διὰ τοῦ χρήματος καὶ τῆς ἀπάτης ἔργα τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, διαφωτίζων τὴν ἐσκοτισμένην συνείδησιν λαῶν, ἀμβλυωπούντων πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν.

Τῆς πανηγύρεως ὅμως ταύτης ὑπὲρ πάντας συγκεκινημένοι μετέχομεν οἱ Μακεδόνες φοιτηταί. Διότι, ἂν τὴν ἐλευθερίαν ἐκτιμῶσιν οἱ ἐλεύθεροι διὰ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς, τὸ μέγεθος βεβαίως τῆς ἀξίας της δυσκόλως ἐννοοῦσι, μὴ γνωρίζοντες ἀμέσῳ ἀντιλήψει τὰ τῆς στερήσεως αὐτῆς δεινά.

Διότι ὁ τὴν μείζονα μερίδα τοῦ καρποῦ τοῦ καθημερινοῦ ἱδρῶτος τοῦ χωρικοῦ ἁρπάζων ἀκόρεστος ἐκμυζητὴς δὲν ὑπάρχει δι᾽ αὐτοὺς εὐτυχῶς. Δὲν ἀφαιρεῖ τὸν ὕπνον των τὸ ἀπαίσιον φάσμα τοῦ δολοφονικοῦ ἐγχειριδίου τῶν θηριωδῶν ἐπιδρομέων. Δὲν ὑπάρχει δι᾽ αὐτοὺς ὁ συγκλονίζων τὰς καρδίας κίνδυνος τιμῆς συζύγων καὶ θυγατέρων. Δὲν ὑφίστανται τὴν φοβερὰν ἐκείνην δίνην τῶν συναισθημάτων, βλέποντες τὰ τέκνα των σπαραττόμενα ὑπὸ θηρίων, αὐτοκαλουμένων ἐλευθερωτῶν. Διὸ ἂν ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικός, βλέπων σε μοχθοῦντα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως χαίρῃ, οἱ Μακεδόνες Ἕλληνες εὐγνωμονοῦσι.

Πρὸς σὲ λοιπόν, εὔγλωττε τῶν δικαίων ἡμῶν ὑπέρμαχε, οἱ Μακεδόνες φοιτηταί, ἑρμηνεύοντες τὸ αἴσθημα πάντων τῶν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν εἰρηνοποιῶν Εὐρω-

παίων δολοφονουμένων συμπατριωτῶν ἡμῶν, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὁποίων τὄνομά σου δάκρυα ἐνθουσιασμοῦ προκαλεῖ, ὑπὸ ἱερᾶς κατεχόμενοι συγκινήσεως ἐκφράζομεν τὴν βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην, προσφέροντές σοι ὡς ἀνάμνησιν στέφανον δάφνης καὶ δίπλωμα εὐγνωμοσύνης, ἐπιρρωννύοντες τὸ ἔργον ὑμῶν διὰ τῆς ὁμολογίας, ὅτι ζῇ ἡ Μακεδονία, ἐφ' ὅσον τὰ τέκνα αὐτῆς ζῶμεν πιστὰ εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, πιστὰ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων ἡμῶν».

Μετὰ τοῦτο ὁ κ. Καζάζης ἀπὸ τὸν ἐξώστην τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ὁμιλῶν πρὸς τὰ πλήθη ἀναφέρει λεπτομερῶς τὰ τοῦ ταξειδίου του ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὰς δυσχερείας καὶ ἀντιδράσεις, τὰς ὁποίας ἀπήντησε.

Κατόπιν ἐξέθεσε πῶς ἐπειράθη νὰ μεταστρέψῃ τὴν κοινὴν ἐν Εὐρώπῃ γνώμην ὑπὲρ ἡμῶν, ἥτις ἦτο δηλητηριασμένη ἐκ τῶν βουλγαρικῶν ψευδολογιῶν.

Ὁ κ. Καζάζης στρέψας τὸν λόγον πρὸς ἑαυτὸν εἶπεν, ὅτι ἔπραξεν ἁπλῶς τὸ καθῆκόν του καὶ οὐδὲν πλέον, δὲν ἦτο δὲ ἄξιος τόσης μεγάλης τιμῆς, ἣν τῷ ἀπέδωκαν διὰ τῆς γενομένης ὑποδοχῆς.

Τέλος ὁ κ. Καζάζης προσέθεσεν ὅτι ἔχει ἐντολὴν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὁμογενεῖς, ὅπως συνεργασθῇ μετὰ τῶν ἐνταῦθα πολιτικῶν σοβαρῶς διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀνασύνταξιν τῆς χώρας.

Τὸν λόγον τοῦ κ. Καζάζη ἐπέστεψαν παταγώδη χειροκροτήματα καὶ παρατεταμέναι ζητωκραυγαί. Μετὰ τοῦτο δὲ τὸ πλῆθος ἤρξατο ἀποχωροῦν.

Προσφώνησις τοῦ προέδρου τῆς Θρακικῆς Ἀδελφότητος.

Τὸ συμβούλιον τῆς ἐνταῦθα Θρακικῆς Ἀδελφότητος ἐπέδωκε κατ' οἶκον ψήφισμα πρὸς τὸν κ. Καζάζην προσφωνήσαντος τοῦ Προέδρου αὐτῆς κ. Α. Κουρτίδου ὡς ἑξῆς:

Ὁ χορὸς τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Σοφοκλέους ἀδιστάκτως πιστεύων εἰς τὴν δίκην, τὴν τιμωρὸν τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ μὴ βλέπων αὐτὴν ἐπερχομένην, μετ' ἀγωνίας ἀναφανεῖ: *ποῦ φαέθων ἥλιος*; Τὴν ἀγωνιώδη ταύτην κραυγὴν πρὸς τὸ φῶς, τὸ φῶς τὸ ἐχθρὸν τῶν ἔργων τοῦ σκότους, ἐρρήγνυον χιλιάδες Ἑλλήνων, ὅτε ἔβλεπον τιμωμένους τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐπευφημούμενα τὰ ἐγκλήματά των. Εἰς τὸ σκότος τῆς κοινῆς γνώμης τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης αἱ χυδαῖαι λῃστρικαὶ πράξεις συνεχέοντο πρὸς ἀγῶνα ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἡ δὲ ἀγρία, ἡ ἀπ' αἰώνων ἔμφυτος, ὁρμὴ τοῦ Βουλγάρου πρὸς χύσιν αἵματος ἐξηυγενίζετο εἰς φιλοκίνδυνον ἡρωϊσμόν. . . Περιήγαγες τὴν δᾷδα τῆς ἀληθείας ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ αἱ παραμορφοῦσαι σκιαὶ διεσκορπίσθησαν. Αἱ ταραχθεῖσαι γεωγραφικαὶ καὶ ἐθνολογικαὶ γραμμαὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀκριβῆ θέσιν των καὶ ἡ ἀκαταγώνιστος εὐγλωττία τῶν ἀριθμῶν ἀπεστόμωσαν τοὺς πλανηθέντας. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ λόγου σου τὰ τυραννοκτόνα ξίφη ἐφάνησαν ὅτι πράγματι ἦσαν: φάσγανα δολοφόνων, καὶ ἠρίθμησες ἓν πρὸς ἕν, καὶ ἔδειξες, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς φρίκης, τὰς ἑκατοστύας πτωμάτων τῶν δολοφονηθέντων ἀδελφῶν μας, ἀνδρῶν ἀόπλων, γερόντων, παιδίων, γυναικῶν ἐγκύων, ἱερέων σφαζομένων ἐν' ᾧ ἐλειτούργουν καὶ χραινόντων τὴν ἁγίαν τράπεζαν μὲ τὸ μαρτυρικὸν αἷμά των. . . Ἡ φωνή σου, ὡς ἡ σάλπιγξ τῆς Γραφῆς, κατεκρήμνισε μετὰ π ιτάγου τὰ τείχη τοῦ ψεύδους. Εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑπερόχων τοῦ πνεύματος καὶ τῶν μεγαλοφρόνων ἀφύπνισες τὸν φιλελληνισμόν, ὅστις συνενοῖ εἰς εὐγενῆ ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀνάμνησιν μετὰ τῆς ἐλπίδος, διότι εἶνε ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς λατρείας πρὸς τὸ παρελθόν της. Ἐδείχθης ἄξιος υἱὸς τῆς Πατρίδος καὶ ἄξιος ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Ταύτην τὴν εὐγνωμοσύνην ἐκφράζουσα καὶ ἡ Θρακικὴ Ἀδελφότης σοὶ ἐγχειρίζει δι' ἐμοῦ τὸ ψήφισμα τόδε, εἰς ἔνδειξιν ἐξόχου τιμῆς διὰ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τελεσφόρους ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνάς Σου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τοῦ ἔτους 1903

Ἰούνιος

Ἡ φωνὴ τῆς Κρήτης.—(Π. Καρολίδου) Ἑλληνικαὶ ἀναμνήσεις ἐξ Ἰταλίας.—(Ν. Δουρνοβῶ) Ἡ Ρωσσικὴ διοικοῦσα Σύνοδος πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ Ὀρθοδόξου κόσμου.— (Ν. Καζάζη) Τὸ Μακεδονικὸν πρόβλημα.—Οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἕλληνες καὶ ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων.— Λασσάνειος ποιητικὸς ἀγὼν : λόγος Ν. Καζάζη.—Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα.—(Εὐσταθίου) Ἀνθελληνικὸν περὶ Μακεδονίας δημοσίευσα.—Ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἐθνικὴ ἰδέα.—(Προμηθέως Ἀκροκεραυνίου) Ἐπιβουλαὶ κατὰ τῆς Ἠπείρου.— Ἐκ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου.— Ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἐν Γαλλίᾳ.—Ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἐν Κρήτῃ. — Ἔργα τῆς Ἑταιρείας.— **Εἰσφοραὶ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας.**

Ἰούλιος

(Ν. Καζάζη) : Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα.— (Φιλίππου Κλεωνᾶ) Οἱ Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ: ἀπάντησις εἰς τὸ «Βῆμα» τῆς Ρώμης.— (Μὰξ-Νορδάου) Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι. — Ἐπιστολὴ τοῦ Μιχαηλόφσκη πρὸς τὸν κ. Καζάζην.— Ἀπάντησις πρὸς τὸν Μιχαηλόφσκην.— Εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τῆς Ἑταιρείας πρὸς τὸν φιλέλληνα Δαμιάνην.

Αὔγουστος

Τὸ Μακεδονικὸν πρόβλημα (ὑπὸ **Ν. Καζάζη**).—Τὰ λείψανα τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ παγκοσμίου κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ (ὑπὸ **Π. Καρολίδου**).—Ὁ Λασσάνειος ποιητικὸς ἀγὼν (ὑπὸ **Ν. Καζάζη**).—Διπλωματικαὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Ἄγγλου Πρέσβεως Σὶρ **Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ**.— Ἡ Κύπρος καὶ ἡ Βρεττανικὴ κατοχὴ (ὑπὸ **Ε.**).—Ἡ Ρωσσικὴ πολιτικὴ καὶ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα (ὑπὸ **Ν. Ν. Δουρνοβῶ**).—Γνῶμαι τοῦ **Μὰξ-Νορδάου** καὶ τοῦ **Πραισσανσὲ** περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος. — Αἱ δηλώσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας **Βάλφουρ** περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως. — Ἐθνικὴ ἀνασκοπὴ τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ διαδραματιζομένων (ὑπὸ τῆς **Διευθύνσεως**) —Συλληπητήρια τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» πρὸς τὰς οἰκογενείας Γαριβάλδη καὶ Σώλσβαρυ.

Σεπτέμβριος

Τὸ Μακεδονικὸν πρόβλημα (ὑπὸ **Ν. Καζάζη**).—Διπλωματικαὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Ἄγγλου Πρέσβεως Σὶρ **Οὐΐλλιαμ Οὐάϊτ**.—Ἡ ὀλεθρία τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς (ὑπὸ **Ν. Ν. Δουρνοβῶ**).—Ἡ ἀναγέννησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ (ὑπὸ **Ν. Καζάζη**) —Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικὰ δίκαια ἱστορικῶς καὶ στατιστικῶς (ὑπὸ **Χ. Χρηστοβασίλη**).—Διαμαρτυρία τοῦ Οἰκουμεν. Πατριάρχου **Κωνσταντίνου τοῦ Ε´** πρὸς τὸν Τσάρον Νικόλαον τὸν Β´.—Τὸ ἀκαταγώνιστον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» σθένος : συνέντευξις μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» (ὑπὸ **Θύρσεως**).— Ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἐν Ρωμουνίᾳ : ἵδρυσις Τμήματος ἐν Βουκουρεστίῳ — κρίσεις τοῦ ρωμουνικοῦ τύπου. **Μηνιαία ἐθνικὴ ἀνασκοπὴ τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ διαδραματιζομένων** : Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα κατ' οὐσίαν Θρᾳκικόν— Τὰ ἐν Θρᾴκῃ κακουργήματα τῶν Βουλγάρων.— Ἡ κατάστασις ἐν Μακεδονίᾳ.— Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ κοινὴ γνώμη.— Εὐμενὴς τροπὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς γνώμης ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων.—Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (ὑπὸ τῆς **Διευθύνσεως**).

Ὀκτώβριος

Ἡ σημασία τῆς πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίας προσεγγίσεως τῆς Ἑλληνικῆς (ὑπὸ τῆς **Διευθύνσεως**).—Ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν Ὀρθοδόξου καὶ Ἀγγλικανικῆς (ὑπὸ **Χρήστου Ἀνδρούτσου** καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας).—Τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ (ὑπὸ **Γρ. Τοτσιλέσκου** ἀκαδημαϊκοῦ).—Ὁ ἀπὸ τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας κίνδυνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ (ὑπὸ **Ἱερεμίου**, ἀνωτέρου κληρικοῦ).—Τὰ ἐν Θρᾴκῃ κακουργήματα τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου (ὑπὸ **Κ. Χατζοπούλου** πρώην προξένου).—Ἡ Οὐγγαρία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις (ὑπὸ **Οὔγγρου ἱστορικοῦ**).— Ἡ Μακεδονία καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν βουλγαρικὸν σχίσμα (ὑπὸ **Π. Καρολίδου** καθηγ. Πανεπ.).— Ἡ γυμναστικὴ ὡς μέσον ἐθνικῆς εὐρωστίας (ὑπὸ **Διρκαίου**).— Ὁ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγὼν (ὑπὸ **Προμηθέως Δεσμώτου**).— Ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντεβουρίας (ὑπὸ **Πολυκάρπου Συνοδινοῦ** ἱεροκ.).— Αἱ ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικῶν δικαίων ἐνέργειαι Ἑλλήνων ἐν Εὐρώπῃ.—α´ Διάλεξις τοῦ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐν Παρισίοις (ὑπὸ **Σηκουάνα**).—β´ Διάλεξις Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων ἐν Λονδίνῳ (ὑπὸ *).—γ´) Ἡ ἑλληνικὴ δύναμις ἐν Μακεδονίᾳ (ὑπὸ **Κ. Φασολλαρίδου** διευθυντοῦ τῶν «Θερμοπυλῶν»).—δ´ Συνέντευξις μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» (ὑπὸ ἀνταποκριτοῦ τῆς «**Σημαίας**»).— Μηνιαία ἐθνικὴ ἀνασκοπή: ἡ νέα φύσις τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος (ὑπὸ τῆς **Διευθύνσεως**).

Νοέμβριος

Ἡ **Μακεδονία** καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν βουλγαρικὸν Σχίσμα (ὑπὸ **Π. Καρολίδου**, καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου). — Ἡ Ἤπειρος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς (ὑπὸ **Χ. Χρηοβασίλη**). Οἱ κίνδυνοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ (ὑπὸ **Σ. Α. Ψ.**) — Ὁ Στρατὸς ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ (ὑπὸ **Γ. Ἀντωνοπούλου**, διευθυντοῦ τοῦ Σκοπευτηρίου) — Ἡ ἐπέτειος τῆς ὁλοκαυτώσεως τοῦ Ἀρκαδίου (ὑπὸ **Χρίστου Μακρῆ**, καθηγητοῦ). — Τὸ Μέγα γαλλοελληνικὸν συλλαλητήριον ἐν Παρισίοις: λόγοι Henry Houssaye, **Ν. Καζάζη**, de Goubertin, Joseph Reinach. Ἔκδοσις «Ἑλληνισμοῦ» ἐν Παρισίοις.

Δεκέμβριος

Οἱ Ρῶσσοι ἐν Ἁγίῳ Ὄρει: αἱ ἀξιώσεις τῶν Γεωργιανῶν (ὑπὸ **Μοναχοῦ Ἀγιρείτου**). — Ὁ Πανσλαυιστικὸς τύπος περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος (ὑπὸ **Ν. Ν. Δουρνοβῶ**). — Ἡ Ἤπειρος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς (ὑπὸ **Ἱερεμίου**) — Πῶς ἐσχηματίσθη ἡ Βουλγαρικὴ Κοινότης ἐν Θεσσαλονίκῃ (ὑπὸ **Γ. Χ. Κ.**) — Ὁ στρατὸς ἐν τῇ ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ καὶ Κοινωνίᾳ (ὑπὸ **Γ. Ἀντωνοπούλου**). — Ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἐν Ἀμερικῇ. — Ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἐν Ἀγγλίᾳ. — Ὁ «Ἑλληνισμὸς» Ἰταλίᾳ. — Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». — Περιεχόμενα τοῦ ἔτους 1903.

Ἕνεκα κωλύματος ἀπροόπτου ἐβράδυνεν ἡ ἐκτύπωσις τοῦ παρόντος τεύχους μέχρι τῆς 15 Ἰανουαρίου.

Τὸ τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου θὰ εἶνε ἕτοιμον εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός·

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 30 Νοεμβρίου 1903

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		30 Νοεμβρίου 1903	31 Ὀκτωβρίου 1903
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,618,097.65	1,713.948.30
» » τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	722,005.—	5 483,040.—
» » κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	4,994,939.—	5,190,306.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν	»	16.512,128.91	16,499,079.23
» Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο|ο τοῦ 1902	»	5.990,625.03	6,761,399.56
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν . . . Δρ. 23,767,036.80 — » τραπ. γραμ. » 30,097,177.50	»	53,413,477.05	53.638,030.55
Προεξοφλήσεις	»	20,521,752.29	22.079,193 39
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,876,965.51	3,063.281.70
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,301,[illegible]65.60	12,009,136.54
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	1,633.394.90	1,592,618.05
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	51,407.005.33	52.126,225.10
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	41.934,818.71	41,979,372.19
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	8,311,348.—	9.472,783.90
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	5,467.257.14	5,151,762.69
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,060,202.25	4,060.202.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»		
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8.223,805.17	8.087,776.84
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,728,378.74	2.391,282.87
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1.692,998.54	1,690,713.34
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»	606,012.40	414,624.42
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		619.398.21
Ὑπηρεσία Ἐθν. κῶν δανείων εἰς χρυσὸν	»		10,166.90
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,935,360.—	1,335,360.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,520,000.—	1,520.000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	650.000.—	650,000.—
Διάφορα	»	506.622,82	405.974.52
	Δραχ.	333,407,032.46	338.321,451.97

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον		Δρ.	20,000,000.—	20,000,000. —
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια		»	13,500,000.—	13,500,00.0
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :				
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως	Δρ. 68,778.575,42			
II. » » Τραπέζης	» 60,510,098,73 *	»	129,288,674.15	132,841,925.78
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	13,500,000.—	13,500,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν		»	758.696,90	574.399.45
Καταθέσεις ἄνευ τόκου		»	13,602,786.70	14,845,919.07
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		»	1,030,149.11	1,296,438.16
Μερίσματα πληρωτέα		»	339,144.86	372,934.86
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον		»	283,749 94	283.749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων } { Εἰς χρυσὸν . . Δρ. 53,217.58 / » τραπ. γραμ. » 4,113,765.18 }		»	4,166.982.76	2,095,260.73
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν		»	23,330.85	
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	194,485,95	248,437.55
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσὸν		»	328,381.67	516 801.95
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	95,243.49	1,895,243.49
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.		»	5,990,625.03	6,761.399.56
» » » » τρ. γρ)τια » » »		»	3,807,977.58	4,401.737.88
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ΒΨΕ'		»	5,406.499.30	5.406,499.30
Καταθέσεις ἔντοκοι		»	64,953,950.63	64,063.315.78
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης		»	47,621,940 —	47,621,970.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης		»	756,548.—	798,699.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου		»	3,405,316.84	3,378,150.43
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»	377,478.87	
Διάφορα		»	3,975,039.83	3,918,569.25
* Διὰ λογαριασμὸν τῆς Τραπέζης ὡς ἄνω	Δρ. 67,874,242.06			
Ἐκπιπτομένων τῶν ἐν τοῖς Ταμείοις τραπεζικῶν γραμματίων Ἰονικῆς Τραπέζης καὶ τῶν κερματικῶν γραμματίων	» 8,500,062.—			
Ὑπόλοιπον ἐν κυκλοφορίᾳ διὰ λ)σμὸν τῆς Τραπέζης	Δρ. 59,474.180.06	Δρ	333,407,032,46	338.321,451.97

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Δεκεμβρίου 1903.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΒ΄

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Β΄ ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ 1903

Κατάστασις τῆς 31 Δεκεμβρίου 1903

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ταμεῖον — εἰς μεταλλικόν	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	1,217,756	18		
	Ὑποκαταστημάτων »	149,130	57	1,366,886	75
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	Δρ.			314,450	—
» κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	Δρ.			3,511,763	—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοί — Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν	Δρ.			17.211,159	94
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 o|o τοῦ 1902.	Δρ.			4,177,861	95
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ τραπεζικῶν γραμματίων.	Δρ.			68,778,575	42
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων	Δρ.			12,750,000	—
Ὁμολογίαι Ἐθνικων δανείων	Εἰς χρυσὸν, Δρ.	23,767,036	80		
	» τραπ. γραμμ. »	29,496,500	—	53,263,536	80
Συναλλάγματα καὶ γραμμάτια χαρτοφυλακίου	Κεντρ. Καταστημ. Δρ.	10,102,292	37		
	Ὑποκαταστημάτων »	10,930,550	52	21,032,842	89
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	Κεντρ. Καταστημ. Δρ.	609,143	46		
	Ὑποκαταστημάτων »	2,084,307	80	2,783,451	25
Ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	Κεντρ. Καταστημ. Δρ.	6,509,181	62		
	Ὑποκαταστημάτων »	1,068,392	86	7,577,574	48
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	Κεντρ. Καταστημ. Δρ.	4,892,596	52		
	Ὑποκαταστημάτων »	368,238	30	5,260,879	82
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	Δρ.			1,666,579	55
Δάνειον πρὸς τὴν Σταφιδικὴν Τράπεζαν ἐπ' ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	Δρ.			2,979,510	85
Ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	2,243,424	83		
	Ὑποκαταστημάτων »	3,028,284	79	5,271,709	62

Δάνεια χρεολυτικὰ ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	8,488,252	54	15.356,316	55
	('Υποκαταστημάτων »	6,878,064	01		
Καθυστερήσεις δανείων χρεολυτικῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	141,965	49	225,222	87
	('Υποκαταστημάτων »	183,257	38		
Δάνεια ἁπλᾶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	10,422.78	42	30,180,448	14
	('Υποκαταστημάτων »	18,935,919	60		
Δάνεια ἐν Ἄρτῃ ἐπ' ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	Δρ.	821,740	12		
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομ. πρόσωπα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	16.531,795	31		
	('Υποκαταστημάτων »	25,919,099	95	42,450,892	26
Καθυστερήσεις δανείων πρὸς δήμους, λιμένας κλπ. νομ. πρόσωπα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	160,017	09	243,781	15
	('Υποκαταστημάτων »	88,764	09		
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	1,156,835	40	8,655,024	45
	('Υποκαταστημάτων »	7,509,089	05		
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	137,110	95		
	('Υποκαταστημάτων »	3,579,785	44		
Καθυστερήσεις ἐκ γραμματίων Προνομιούχου Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,118,104	80	4,835.001	19
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	Δρ.			4,060,202	25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	Δρ.			1,500,000	—
Καταστήματα Τραπέζης	Δρ.			3,972,479	95
Κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων κατακυρωθέντα εἰς τὴν Τράπεζαν	»			4,238,819	66
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	278,869	02	2,675,504	91
	('Υποκαταστημάτων »	2,396,636	89		
Τοκομερίδια ἐν γένει	»			1,116,351	12
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνης κατασκευῆς τραπεζικῶν γραμματίων)	(Κεντρ. Καταστήμ. »	1,374.988	25	1.640,922	05
	('Υποκαταστημάτων »	265 933	80		
Ἔξοδα δικαστικὰ	»			5.019	25
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»			445,319	02
Καταστήματα Ἰονικῆς Τραπέζης	»			230,869	65
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη ἐκ τραπεζικῶν γραμματίων	»			1,863,680	—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομιούχου Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»			1,440,000	—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζικὰ γράμματια	»			600,000	—
				333,401,636	79

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον μετοχικὸν διῃρημένον εἰς 20,000 μετοχάς	Δρ.			20,000,000	—
Κεφάλαιον ἀποθεματικόν (τακτικόν	Δρ.	4,000,000	—		
(ἔκτακτον	»	7500,000	—		
(δι' ἀποσβέσεις ἀπαιτήσεων ἐπιστολῶν Πρ. Τραπ. Ἠπειροθεσαλίας	»	2,000,000	—	13,500,000	—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :					
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως	Δρ.	68 778,575	42		
II. » » » Τραπέζης :					
α) τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. . . Δρ. 58,880,368,76					
β) » Προνομιούχου Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας. . . » 338,850,—	»	59,210,213	76	127.997,789	18
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	Δρ.			12,750,000	—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	«			757,479	12
Καταθέσεις ἄνευ τόκου (Κεντρ. Καταστήμ.	«	9,552,928	17		
(Ὑποκαταστημάτων	»	7'332,128	57	13,886,066	72
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι (Κεντρ. Καταστήμ.	«	740,835	58		
(Ὑποκαταστημάτων	»	743,546	84	1,483,882	42
Μερίσματα παρελθόντα	»			329,114	86
Μέρισμα Β' ἑξαμηνίας πρὸς δραχμὰς 85. — ἐφ' ἑκάστης μετοχῆς	»			1,700,000	—
Καταθέσεις Δημοσίου διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον	«			283,749	94
Διεθνὴς Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ (λογαριασμὸς καταθέσεων ἐκ δημοσίων (ὑπεγγύων προσόδων (Εἰς χρυσὸν	«	109,474	45		
(» τραπ. γραμμάτια	»	3,517,637	75	3,627,112	16
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	»			74,484	40
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»			2,284,318	35
Ὑπηρεσία δανείου 2,600,000 Σιδηροδρόμων Π. Α. Π.	»			2,570	—
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσὸν	»			223,978	05
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»			107,388	79
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσίου εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Δεμερλῆ — Συνόρων.	»			4,177,861	95
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσίου εἰς τραπεζ. διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Δεμερλῆ — Συνόρων.	»			3,407,647	72
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ΒΨΕ	»	5,474,080	55		

Κατάθεσις Δημοσίου (κληροδότημα Συγγροῦ) εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια . . . . . . Δρ.	1,631,744	15			
Καταθέσεις ἔντοκοι (Κεντρικοῦ Καταστήματος Δρ. 63,246,769.93 / (Ὑποκαταστημάτων » 1,718,453,67 — (Κεφάλαιον . . . . »	63,141,388	52			
(Τόκοι	1,833,835	08		72,071,048	30
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης . . . . »				47,047,770	—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης . . . . »				2,163,736	—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου . . . . (Κεντρ. Καταστήμ. »	2,611,392	82			
(Ὑποκαταστημάτω. »	868,577	76		3,479,970	58
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ . . . . »				1,279,620	39
Κομισταὶ συναλλαγμάτων . . . . »				18,946	77
Τόκοι χρεολυτικῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανείων . . . . »				234,381	80
Κέρδη καὶ ζημίαι ὑπόλοιπον ἀφιέμενον διὰ τὴν ἐπομένην ἑξαμηνίαν . . . . »				46,516	67
Ἐκκρεμεῖς δοσοληψίαι Κεντρικοῦ Καταστήματος μετὰ τῶν Ὑποκαταστημάτων . . . . »				466,653	67
Δρ.				333,401,636	79

X Κέρδη καὶ ζημίαι Β' Ἑξαμηνίας τοῦ 1903.

Εἰς ἔξοδα διαχειρίσεως, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	315,284	30		
	(Ὑποκαταστημάτων »	248,786	30	564,070	60
» » ἐγκαταστάσεως. ἰδίως ἀπόσβεσις ὑλικοῦ τραπεζ. γραμματίων	Δρ.			60,405	14
» καταστήματα Τραπέζης, ἀπόσβεσις ἐκ τῆς ἀξίας αὐτῶν	»			28,088	17
» ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ Καταστήμ. Δρ.	70,795	77		
	(Ὑποκαταστημάτων »	198 860	99	269,656	76
» ἀμοιβὰς τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ὑποκαταστημάτων	Δρ.			54,380	85
» προμηθείας καταθέσεων ἄνευ τόκου, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	40,168	27	50,964	02
	(Ὑποκαταστημάτων »	10.795	75		
» τόκους καταθέσεων ἐπὶ τόκῳ, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	1,340,906	47	1,371,787	67
	(Ὑποκαταστημάτων »	30,881	20		
» » καὶ λαχνοὺς λαχειοφόρου δανείου, τὰ ἀποσβεννύμενα	Δρ.			1,110,014	—
» » ταμιευτηρίου, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ Καταστήμ. Δρ.	49,924	40		
	(Ὑποκαταστημάτων »	15,938	15	65,862	55
» ἐξωτερικοὺς λογαριασμοὺς ἀπόσβεσις συναλ)κῆς διαφορᾶς πληρωμῶν ἰδίως λαχειοφ. δανείου Βας ἑξαμηνίας 1903	Δρ.			550,000	—
» λ/σμὸν ἐξαγορᾶς συμμ. Κυμερνήσεως εἰς κέρδη ἐκ τραπεζικῶν γραμματίων, τὰ ἀποσβεννύμενα.	Δρ			71,680	—
» » » προνομίου Πρ. Τρ. Ἠπειροθ., τὰ ἀποσβεννύμενα	Δρ.			80,000	—
» προμήθειαν τροπῆς λαχειοφόρου δανείου, τὰ ἀποσβεννύμενα	Δρ.			50,000	—
» διαφόρους λογαριασμούς, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	71,111	45		
	(Ὑποκαταστημάτων »	2,467	63	73,579	08
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ	(Διατιθέμενα εἰς τὴν παροῦσαν ἑξαμηνίαν Δρ.	1,818,827	99	1,865,343	66
	(Ἀφιέμενα διὰ τὴν ἑπομένην »	46,515	67		
	Δρ.			6,315,830	50

Κέρδη καὶ Ζημίαι Β΄. Ἑξαμηνίας 1903.

Ἀπὸ προεξοφλήματα	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	322,946	65		
	Ὑποκαταστημάτων »	467,117	43	790,064	08
» ὅμοια χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	37,971	05		
	Ὑποκαταστημάτων »	347,203	85	385,174	90
» τόκους χορηγήσεων δι' ἀνοικτῶν λ/σμῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	70,656	70		
	Ὑποκαταστημάτων »	108,315	53	178,972	23
» » » » » ἐπ' ἐνεχύρῳ	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	157,806	46		
	Ὑποκαταστημάτων »	57,419	—	215,225	46
» » δανείων ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ	129,376	67		
	Ὑποκαταστημάτων »	10,046	68	139,423	35
» » » » » ἐμπορευμάτων	Δρ.			34.932	06
» » ἁπλῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανείων	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	348,772	03		
	Ὑποκαταστημάτων »	601,522	07	950,294	10
» » χρεολυτικῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανείων	Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	220,000	—		
	Ὑποκαταστημάτων »	193,019	04	413,019	04
» » δανείων πρὸς δήμους, λιμένας κλπ. νομικὰ πρόσωπα	Κεντρ. Καταστήμ. »	440,012	60		
	Ὑποκαταστημάτων »	785,194	21	1,225,206	81
» » ὁμολογιῶν Ἐθνικῶν δανείων	Δρ.			1,032,301	25
» » δανείου πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ	»			343,879	85
» » » πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»			67,104	20
» » καὶ ὠφελείας ἐξωτερικῶν λογαριασμῶν	»			179,836	90
» ὠφελείας ἐκ προσόδων κτημάτων Τραπέζης	Κεντρ. Καταστήμ. »	6,926	80		
	Ὑποκαταστημάτων »	51,716	51	58,643	31
» μέρισμα μετοχῶν ἐγχωρίων ἑταιρειῶν	»			122,952	85
» φύλακτρα χρηματογράφων	»			8,046	55
» ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς (τὰς εἰσπραχθείσας ἐκ τῶν ἀποσβεσθεισῶν)	Κεντρ. Καταστήμ. »	14,000	—		
	Ὑποκαταστημάτων »	2,073	45	16,073	45
» διάφορα κέρδη	Κεντρ. Καταστήμ. »	48,636	29		
	Ὑποκαταστημάτων »	65,913	72	114,550	01
» κέρδη καὶ ζημίας τὸ ἐκ τῆς παρελθούσης ἑξαμηνίας περισσεῦσαν	Δρ.			40,130	10
	Δρ.			6,315,830	50

Διανομὴ τῶν καθαρῶν κερδῶν Β΄. ἑξαμηνίας 1903 ἐπὶ δραχμῶν 1,818,827.99 ὡς ἀνωτέρω.

Εἰς τ ξ τικὸν μέρισμα πρὸς 3 1/2 ταῖς % ἐπὶ κεφαλαίου δραχ. 20,000,000 . . Δραχ. 700,000.—) » πρόσθετον . . . . » 1,062,886.59)	. . . Ὁμοῦ Δρ.	1,762,886	59
» ἀμοιβὴν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κεντρ. Καταστήματος 5 ταῖς % κατὰ τὸ ἄρθ. 24 τοῦ Καταστατικοῦ	»	55,941	40
	Δραχ.	1,818,827	99

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μερίσματος τῶν	Δραχ. 1,762,886.59		
Ἐκπίπτονται (α΄) διὰ φόρον Δημοσίου 3 ταῖς % . . . . Δρ. 52,886.59) (β΄) διὰ χαρτόσημον ἐπὶ τοῦ μερίσματος 20,000 μετοχῶν » 10,000.—)	» 62,886.59		
Μέρισμα καθαρόν, ἤτοι ἐλεύθερον φόρου καὶ χαρτοσήμου, πρὸς Δρ. **85**.—ἐφ' ἑκάστης μετοχῆς	Δραχ.	1,700,000	—

Τὸ Μέρισμα πληρώνεται:

Ἐν **Ἀθήναις** παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι, ἐν Ἀγρινίῳ, Αἰγίῳ, Ἀμφίσσῃ, Ἄρτῃ, Ἀταλάντῃ, Βόλῳ, Γυθείῳ, Δημητσάνῃ, Θήβαις, Θήρᾳ, Καλαβρύτοις, Καλάμαις, Καρδίτσῃ, Κορίνθῳ, Κυπαρισσίᾳ, Λαμίᾳ, Λαρίσῃ, Λεβαδείᾳ, Λευκάδι, Μεγαλοπόλει, Μεσολογγίῳ, Ναυπάκτῳ, Ναυπλίῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Πόρῳ, Πύλῳ, Πύργῳ, Σπάρτῃ, Σύρῳ, Τρικκάλοις, Τριπόλει, Χαλκίδι παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης καὶ ἐν Ζακύνθῳ, Κερκύρᾳ καὶ Κεφαλληνίᾳ παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης ἀπὸ τῆς 15|28 προσεχοῦς Ἰανουαρίου.

Ἐν *Βιέννῃ*, παρὰ τῇ Wiener Bank Verein
» *Κωνσταντινουπόλει*, παρὰ τῷ Κυρίῳ *Λεωνίδᾳ Ζαρίφῃ*
» *Ἀλεξανδρείᾳ*, παρὰ τῷ *Ὑπ/ματι τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν*
» *Σμύρνῃ*, παρὰ τῷ *Ὑπ/ματι τῆς Τραπέζης Μιτυλήνης*
» *Κρήτῃ*, παρὰ τοῖς *Καταστήμασι τῆς Τραπέζης Κρήτης*

} Ἀπὸ τῆς 6|19 προσεχοῦς Φεβρουαρίου.

Εἶνε δὲ ἀπηλλαγμένον τὸ μέρισμα τοῦ φόρου καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ χαρτοσήμου, ὡς προκαταβληθέντος ὑπὸ τῆς Τραπέζης εἰς τὸ Δημόσιον.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1903.

Ὁ Διοικητὴς — **Σ. ΣΤΡΕΙΤ.**

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Λογιστηρίου — **Α. Κουτσαλέξης**

4363